Scda ps opm vener
bl' magistri Johis ge so

11

in duplo   Hain 7622. II

ex libris
res severa est verum gaudium
G v R

1414

Heimathaus des Niederrheins
Ba 243

MBL 000189

Baer cat 585 # 68

Gerson, Opera Pars II
Straßburg, Prüss 1488
H. C. 7622
Pr. 641
Schr. 4101

Panz. I. 35, 134

fol. CCL, 5 MSS:

Secunda Pars operū Johannis de Gerſon doctoris chriſtianiſſimi

De primis motibus et conſenſu 33 h Item de forma abſolutionis 33 g

Tabula Generalis

Tituli librorũ ſecũde ptis. in qua locata ſunt precipue opuſcula ad mores accõmodata.

Regule morales 24 A
Compendium theologie 25 M
Tripartitũ 31 Q
De cognitione venialium peccatorũ ⁊ mortaliũ 32 I
De arte audiendi confeſſiões. 32 X
De confeſſione molliciei 33 A
De remedio cõtra recidiuũ 33 C
De ſtatuto cartuſienſiũ ꝙ in mortali certo confeſſus remittatur 33 E
Auiſamentũ pro modo cõfeſſionis in religionibꝫ nõ lapſis audiendi 33 E
De modis excõmunicationũ ⁊ irregularitatum ⁊ abſolutõis ab eis 33 F
Notabile de primis motibus et de conſenſu. 33 H
De abſolutõe ꝯfeſſiõis ſacr̃alis 33 I
De abſolutõe defuncti carthuſ 33 M
De moderatã caſuũ reſuatiõe. 33 N
Epiſtola ſup eodem 33 O
De ptãte ligandi atq̃ ſoluendi 33 P
Reſolutio ſup caſu quoddam de irregularitate 33 V
De contemptu clauium et materia excõmunicationũ et irregularitatũ. 33 Z
De cordis induratõne 33 T
De indulgentijs 33 D
Multarum breuium et vtilium queſtionum reſolutõnes 34 E
De correptõne proximi. 34 T
De puulis ad xp̃m trahẽdis 34 V
De contractibus 35 B
De ſymonia 36 H
De ſollicitudine eccl'iaſticorũ 36 Q
De teſtamento condendo 37 K
Epiſtola ſuper teſtamento librorum ſuorum 37 L
Epiſtola ad carthuſienſem ſup acceleratõe ſuffragiorꝝ pᵒ obitũ oblatorꝝ 37 L
De anniuerſario quod ſibi pcurauit in eccl'ia ſcti pauli in lugduno 37 L
Teſtamentũ q̃tidianũ pegrini 37 M
Teſtamẽtũ pegrini metricũ 37 P
Epiſtola conſolatoria ſup morte fratris ad fratrem 37 Q
De preparatõne ad miſſam et pollutiõe nocturna. 37 R
De pollutione diurna 38 A
Dialogᵒ de celibatu eccl'iaſticorꝝ 38 K
Carmẽ ꝯtra pulcritudinẽ corpis 38 D
Contra impugnantes ordinem cartuſienſem propter paucitatem miraculorum et nõ confirmatõem. 39 A
De nõ eſu carniũ carthuſ 39 E
De tempantia in cibo ⁊ potu ⁊ veſtibus prelatorum 40 A
Sermo de vita clericorꝝ 40 F
Sermo ĩ cena dñi pro hũilitate 40 P
Carmen cõtra tumidũ cor 40 D
Sermo de penitentia 41 A
Sermo de dñio euãgelico 41 L
Carmẽ de volũtaria pauptate 41 Y
Sermo ad eccleſiaſticorum cautelam et eruditionem. 41 Z
Sermo de reſurrectõe xp̃i 42 N
Sermo in concilio remenſi Bonus paſtor 42 Q
De viſitatione prelatorum vel cura curatorum 43 M
Sermo de quatuor domibus 43 V
Sermo de oĩbus ſanctis Exultabunt ſancti in gloria 44 D
Sermo de omnibus ſanctis Beati qui lugent 45 N
Sermo de omnibus ſanctis Exultate q̃niam merces veſtra 46 L
Sermo de omnibus ſanctis. Vidẽs Jeſus turbas 46 P
Sermo in die natiuitatis dñi 46 V
Sermo in dñica ĩ ſeptuageſima 46 T
Sermo de cõceptõe btẽ virgis 47 L
Sermo de beato Bernardo 47 T
Sermo in die ſancti Ludouici francorum regis 48 L
Carmen optatiuũ vt lilia creſcãt 48 D
Sermo de oratõne in concilio conſtanrienſi 49 A
Sermo de ſpirituſancto 49 B
De verbis dñi Venite ad me oẽs 50 A
Cauſe propter quas voluit dimittere cãcellariam 51 P
Recommendatio licentiandorum in decretis 51 T
Tractatus de nobilitatẽ 52 E
Epiſtola ad papam martinũ noĩe regis

francie reperta lugduni 52 K
De conſideratōnibus quas debet habere princeps 52 L
Dialogus franci ⁊ angli. 52 X
De puella olim in francia equitāte in armis 53 O
De mirabili victoria puelle de poſt fetā-tes recepte in ducem belli 53 T

Explicit tabula generalis operum huius ſecunde partis.

Epithaphiū magiſtri Johannis de Gerſon: ſacrarum litterarum doctoris chriſtianiſſimi: ac cancellarij pariſienſis. ſcriptum in circumferentia ſepulcri/ in lugduno In eccl'ia ſancti Pauli. et in tabula muro appenſu: iuxta arma ſua.

Magnum parua tenet virtutibꝰ vrna Johannem.
Precelſum meritis/ gerſon cognomine dictum
Pariſius ſacre profeſſor theologie
Claruit/ eccleſie qui cancellarius. anno
Milleno domi centū quater atq₃ vigeno
Nono/ luce petit ſuperos Julij duodena

Sequitur pars ſecūda opeꝝ eiuſdē doctoris reſolutiſſimi.

Incipiunt regule morales eiuſdem.

¶ Prologus.

a AGamus nunc interī. qđ natura et imitatrix nature ars ſolent. nos ab imperfecto ſumam⁹ exordiū. vt inde (ſi deus annuerit) ad perfectiora ꝯſurgam⁹. Itaqꝫ videre eſt naturā in florigeris apib⸫ / primū ex apricis locis / materiā fauorum colligere. dehinc collectam digerere in aliam formā / q̄ꝫ vnde ſumpta eſt. demū in alueolo conſtipant miro ordinis artificio ptes ſingulorum. Quid vero ars: nōne pceſſus in ea ſimilis agnoſcit? Prouidet ſibi ī primis de materia copioſe. ipam deinceps in partes diuidet. porro dat ptibus formam. primū rudem. deinde politiorē. Poſtremo (quod eſt omniū difficillimū) ptib⸫ ſparſim poſitis et politis / ordinē colligationemqꝫ tribuit. per qđ tandem operi ſuo / perfectio conſummata donat. Sic gregemus in hunc modū partes aliqs / velut e ſilua grandi et preduite / minera ſacre ſcripture / quib⸫ formā aliquā addim⁹. Noli igitur lector (ſi quis forte occurreris) deſpicere. ſi iaceant interea he partes abſqꝫ ordine. ſine vinculis et calce. quas dum ſic erunt: reglas aut doctrinas aut ꝯſiderationes appellare poterimus. Fortaſſis dño ꝓpicio / poterit et eis in poſterū / ex decoro ordine / libelli pulcritudo donari. Quod ſi datum nō fuerit nihilominus arbitramur nos nonnihil profeciſſe / ſi materiā prepauerim⁹ alijs ad ea que libuerit fabricanda. aut ſub alio tropo. nō fruſtra ſudauerimus / ſi ex agro florentiſſimo ſacre ſcripture / apes cogitationū noſtrarū collegerint. digeſſerint qꝫ buccellas quaſdā faui mellis / ad lumen cognitiōis et ad deuotionis dulcorem. atqꝫ ꝓ medicamēto deſideriorum infirmorū. quas particlas liceat poſtmodum in alueolo libri vni⁹ / decoro artificio ſpecioſius ordinare.

¶ Explicit prologus.

QAl que tibi precepit deus / cogita ſemper. Quoniā quilibet obligatur ſcire illud abſqꝫ cuius noticia nō poteſt euitare peccatum. B

¶ Culpabilis ignorantia iuris diuini / non cadit in facientem illud quod in ſe eſt. quoniā ſpūſſanctus / talē hominē de neceſſarijs ad ſalutem q̄ vires ſuas excedunt: docere immediate vel mediate paratus eſt.

¶ Ignorantia inuincibilis excuſat / in eis preſertim que ſūt facti. non aūt craſſa vel ſupina: que pueniet ex negligentia ſciendi ꝛ faciendi qđ in ſe eſt. Dicitur aūt inuincibilis: non quin vinci poſſit. aut ꝙ ex ea neceſſe ſit tunc operari. ſed quia opans / ſufficiēter ſm caſus euentū diligentiam appoſuit ſciendi illud quod neſcit.

¶ Ignorantia iuris hūani ſufficienter ꝓmulgati / non liberat ſubditos a pena in foro exteriori licet frequēter quo ad deū excuſet a culpa quoſdā ignorantes.

¶ Non quilibet tenet ſcire de quolibet pctō mortali an ſit tale. licz expediat iſtud inquirere ꝛ ſcire iuxta vniuſcuiuſqꝫ vires ꝛ ſtatū. ꝛ plus eccleſiaſticos q̄ꝫ laicos. Et inter eccliaſticos / prelati ex officio tenent ꝙ ſint parati omni poſcenti reddere rōnem de ea que in eis eſt fide ꝛ ſpe.

¶ Nemo vtens ratione / diu ab ignorantia principiorum moraliū excuſatur. forte enim morulā ad cōſiderandū apponere fas habz.

¶ Omnis doctrina ꝛ oīe ſtudium / debent de curioſitate vana aut noxia culpari: que nō ordinant actu vl habitu. mediate vl immediate / ad bene moralr gratuiteqꝫ viuendum.

¶ Dare ſtudium ſuum rebus inutilib⸫ aut noxijs. vtilioribus ſciēter omiſſis / curioſitas eſt dānabilis.

¶ Utile ꝛ inutile / noxium ꝛ innoxiū / dicuntur in moralibus non abſolute. ſed per reſpectum ad nos: cum circūſtantijs finis / loci et temporis / officij atqꝫ ceterorū.

¶ Omnis obligatio / finaliter reducitur ad dictamen liberi arbitrij diuini / ſic volētis obligare creaturaꝫ. quod dictamē nobis innoteſcit / vel in lumine fidei vel gratie infuſarū. vel in lumie naturali ſignato ſuper nos. Unde practica iudicia rationis

habemus. aut per lumina ſcientiarꝝ tam diuinarum q̄ȝ humanarū: ex duplici lumine priori emanātium. aut poſtremo per experientie multiplicis luminoſum documentuȝ. per quod fit. vt virtus q̄ȝ ars certius operetur. ꝓpter qd̄ virtuoſus bene iudicat de omnibꝫ. et eſt ſuo iudicio virtutis mediū aſſumēdum. ¶ In principijs moralibus aſſignandis fit ꝓceſſus quandoq̄ȝ a notioribꝫ ⁊ quaſi a poſterioribus. vt ex his que videm⁹ in hūana policia: aſſurgēdo ad diuinā legem. quandoq̄ȝ fit econtra a priori ꝯſiderando eaſ leges que nature ſunt notiores: qualis eſt lex eterna. ¶ Equitas quā nominat pħus Epykeiam/ preponderat iuris rigori. Eſt aūt eq̄tas/ iuſticia penſatis omnibus circūſtantijs ꝑticularibꝫ. dulcore miſc̄die tēꝑata. Hoc intellexit q̄ dixit Ipſe etiam leges cupiūt vt iure regant̄ Et ſapiens. Noli eſſe iuſt⁹ nimis. alioq̄n ſumma iuſticia ſūma iniuſticia fit. Omnia mandata dei equitas. id eſt cū equitate penſanda. ¶ Bonarum mentiū eſt/ ibi agnoſcere culpam vbi culpa non eſt. agnoſcere inquā non ꝑ aſſenſum firmū. hoc eni ſtultū ꝑiculoſumq̄ȝ fieret. ſed ſic vt doleat aut peniteat homo poſtmodū/ quaſi veraciter in culpa teneret̄ ¶ Nullum eſt peccatū mortle actuale abſq̄ȝ cōſenſu libero rōnis/ vero vl̄ interꝑtatiuo Interpretatiuū conſenſum tūc eſſe dicimus. dum habuit ratio tempus ſufficiens deliberandi ⁊ fugiendi ea/ circa que vitanda eſſe peruigil tenebat̄. qualiter dicit lex forenſis. Qui tacet conſentire videtur. dum videlicet repugnare deberet. ¶ Conſenſus in actū ſolum veniale malum/ eſt tantūmodo venialis. loquendo de veniali ex genere ſuo. vt eſt verbuȝ ocioſum. ¶ Nullum peccatū eſt adeo veniale/ quin ipſuȝ vel ſibi ſimile fiat mortale dum placet. hoc ē dum cōſenſus adhibet̄. ſi tamē illud veniale erat actus mortalis ex genere ſuo. ⁊ ex eo ꝙ non fiebat ex cōſenſu libero ⁊ perfecto/ venialis reddebatur. ¶ Nullus eſt actus adeo mortalis/ quin ipe vel ſibi ſimilis. fit nō mortalis dum diſplicet: vel ſi nō placet/ cōſenſu perfecto deliberatoq̄ȝ. Nihil eſt adeo conſilium in lege euāgelica. quin in caſu poſſet eſſe obligatorium. Et ita quilibet vtens ratione/ tenetur ſm̄ ꝑpa rationem animi ad quodlibet cōſilium vtputa martyriū vel dimiſſionē omniū ſuorum et ſimiliū. ſi et vbi neceſſitas immineret hoc agendi. Obligat inſuꝑ qd̄libet conſilium ꝙ nō contemnatur/ tamq̄ȝ non ſit ſalubrior obſeruatio ei⁹ q̄ȝ oppoſiti. ¶ Nullus ita conſilijs ſeruandis aſtringit̄/ q̄n ab eo aut poſſit aut debeat in caſu/ eorum obſeruatio verbalis quādoq̄ȝ pretermitti. vt de non habēdo duas tunicas. de prebendo pallio. tunicam auferenti: ⁊ ſimilibus. ¶ Omnis agēs contra conſcientiā edificat ad gehennā Vel mortaliter. ſi conſcientia ſit fixa. ꝙ illud quod agitur/ eſt mortale. Vel venialiter ſolum. quantū eſt ex parte hui⁹ circumſtantie: que eſt facere contra cōſcientiam. ſi conſcientia iudicet illud eſſe ſolum veniale. ¶ In nullo caſu eſt aliquis perplexus inter duo peccata/ quin ei pateat exitus abſq̄ȝ nouo peccato Nā ſi iurauerit quiſpiā ſe occiſurum petrum innocentem. et non occidat eum/ ipſe nō peccauit nouiter: ſed iam peccauerat in iurando. Si autem dictet ſibi conſcientia erronea/ ꝙ petrus innocens eſt ſtatim occidend⁹ ab eo: dimittat hanc conſcientiam ⁊ liberatus eſt. Si poſtremo incidant duo precepta incompoſſibilia ex culpa ſua/ agat illud quod de ſe magis eſt obligatoriū. et a nouo peccato immunis exiſtit. ¶ Exponere ſe periculo peccati mortalis/ eſt peccatum mortale Vel ſic. agere incertū ⁊ dimittere certum in materia morali/ eſt peccatuȝ mortale. ſi tale ſit incertū ꝙ ſit mortale/ non ſolum per coniecturas leues: aut ex ſuſpitione trepida ⁊ ſcrupuloſa: prouenienteex nimio timore cadēdi in via dei. Sed intelligitur. dum tale eſt vehemēter ⁊ ꝓbabiliter incertuȝ. eque ſicut oppoſitū vel magis. tunc eni illud qd̄ agitur non carebit mortali culpa. aliter nō oportet. ¶ Conſilium ſalubre eſt freq̄nter agere contra ſcrupulos leues ⁊ trepidos. vitando eoſ ad aliorum iudiciū. quatinus ex conſuetudine/ fiat homo robuſtus/ ſolid⁹ ⁊ tranquill⁹ in exercitio ſpirituali. Exēpluȝ in domificatoribꝫ et funibulatijs. ¶ Dans operā rei illicite/ aut ad ſe non ſpectanti non excuſat̄ ꝑ ignorātiaȝ/ de pctō ſeq̄nti

preſertim quo ad penam in foro exterio
ri de rigore ſoluendã. ſed apud deum ſepe
non imputat̃ ad nouũ: aut maius pctm̃
Sicut interfectio hominis ꝑ ebriũ non
vtentẽ ratione: nõ habet culpam maio
rem ꝙ fuerit talis ebrietas. Sic aliqui
D dicerent de peccatis dãnatoꝝ. ¶ Ambu
landũ eſt in virtutũ doctrina / via regia.
vt nec ſtrictius fiat dei mandatũ: nec la
tius ꝙ ipſe mãdauerat. Quis inde ſu-
mere poſſint aliq̃ aut malicie velamẽ / li
bertatẽ. aut ecõtra i deſpationẽ corruere.
Non tñ omib᷒ / ꝑ omi tpe ⁊ loco ꝑdican
dam aſſerim᷒ qualibꝫ veritatẽ ¶ Homo
qui tenet̃ reprimere illecebram anteꝙ
ſit mortalis / primo omiſit reprimere et
euitare. et h̃ imputabit̃ ad culpã morta
lem / in primo inſtanti nõ eſſe gratie. et
eſſe peccati mortalis. ⁊ añ nunꝙ fuit ver
dicere iſte mortalr̃ omittit. ¶ Peccatũ
veniale mag᷒ poſſ dici cohibitum ꝙ phi
bitum. et eſſe cõtra inſtitutionẽ ſeu mo-
nitionem q̃ſi mediũ inter ꝑceptũ ⁊ conſi
lium: ꝙ abſolute ꝯtra preceptũ. cõmu-
nius tñ dicitur eẽ citra aut ꝑter ꝑceptũ
et preter dilectionẽ dei ⁊ non contra.
¶ Omnes primi motus q̃ apti ſunt in-
ſequi rõnem ⁊ ꝑ eã regulari / ſi eam ꝑue
nerint / dici pñt pctã. etiam in puulis ⁊
fatuis. qꝛ ſunt ꝑter ordinẽ nature primi
tus inſtitute. Tamẽ rectius hoc dicitur
de adultis / rõne vigentib᷒. In eis inſup
circa que ratio pugil eſſe debet. ¶ Om
nis infideliũ vita / peccatũ eſt: ſi et dum
ex infidelitate operant̃. aliter nõ oportꝫ
quin poſſint bñ moralr̃ operari. ſicut de fi
delib᷒ extra grãm / ſentẽtia rectioꝛ tenet
¶ Qui minima negligit / paulatim de-
cidit. Nam veniale pctm̃ / ⁊ ſi nõ perimit
de per ſe vitã grẽ / infirmat tñ opationẽ
eius q̃ eſt vita ſecũda. ⁊ ad mortẽ ſi mul
tiplicat̃ diſponit. retardatqꝫ a profectu
meriti. ⁊ ab acceleratiõe viſiõis dei. In
via enim dei nõ ꝓgredi / regredi eſt. Fac
interim (ſcꝫ dum es in pctõ mortali) q̃c-
quid boni potes vt deus illuſtret coꝛ tuũ
Nam bonũ op᷒ de genere ⁊ morale / etiã
factũ extra charitatem / vtilitatẽ affert
multã. ſicut nocet veniale. qm̃ ꝑ tale op᷒
diſponit̃ homo ad opa virtutũ. ⁊ ad faci
lius reſurgẽdũ trahit̃ / ſeu ꝑ aduerſa ſeu
per proſpera. iuxta qḋ expedire noſcit de᷒

¶ Nullus actus de genere moris: in ha
bente vſum rõnis / eſt ſimplr̃ indifferẽs.
neqꝫ quo ad bonitatem moris: neqꝫ quo
ad meritũ vel demeritũ. ſaltẽ boni tẽpa
lis. ¶ Quantũ obligamur ⁊ quotiens /
ex diuina autoritate querere ſalutẽ no-
ſtrã eternã: tantũ et totiens obligamur
bñ operari ex grã. Et qꝛ nõ pro quolibet
momẽto tenemur actualiter tendere ad
beatitudinẽ eternã (cum hoc ſit ꝑceptũ
affirmatiuũ) idcirco nõ ſemꝑ culpabilr̃
omittimus / dum extra grãm aliq̃d opa
mur. ¶ Solus deus ⁊ null᷒ alius abſqꝫ E
eius cõmiſſione / poteſt directe ⁊ per ſe /
obligare quẽcunqꝫ hominẽ / etiã ſibi ſub
ditum / abſqꝫ eius ꝯſenſu libero / ad act᷒
interiores ⁊ latentes habẽdos. ſol᷒ quip
pe deus põt de talibus iudicare. alij aũt
nõ niſi de eius mãdato ⁊ reuelatiõe. ſed
tantũ de exteriorib᷒. Notanter do dicit̃
directe ⁊ per ſe. ⁊ abſqꝫ cõſenſu libero. qꝛ
indirecte et ꝑ accidens: vel ex conſenſu
ſubditi / hoc poteſt fieri. dũ videlicet iu-
betur actus exterioꝛ. qui non poteſt fieri
niſi ab interiori procedat. ¶ Nemo abſ
qꝫ culpa ſua aut conſenſu ſuo libero / po
teſt de ꝑ ſe obligari ad ea que ſibi alias
eſſent licita vel conſilia. Poteſt autẽ hoc
fieri de per accidens pro manifeſta vtili
tate reipublice. cui᷒ eſt pars. vl̃ ex eius
culpa. ſaltem quo ad forum exterius.
¶ Quoniã rationabile eſt vt nullus ho
mo aliq̃d precipiat / niſi illud de quo põt
cognoſcere iudicialiter ſm̃ modũ ſuum
in foro ſuo. Idcirco finis et intentio le-
giſlatoris / non cadũt ſub obligatiõe ſub
ditorum. ſed tantũmodo opatiões exte
riores ꝑceptorum. Et ita dicens horas
aut ieiunans / in peccato mortali / aut in
tentione ſiniſtra. vel abſqꝫ attẽtione / ab
ſoluit ſe a precepto eccl̃ie. ſed non apud
deum: de negligentia: aut ꝑuerſa inten-
tione / ſepius excuſatur. ¶ Precepta dei
affirmatiua. quia obligant ad ſemꝑ. ſed
non pro ſemꝑ: eoꝝ obligatio eſt ſub qua
dam diſiunctione ad hoc tempus vel ad
illud. et ad hanc ſpeciẽ operationis vel
ad illam. Sicut colere deum latria exte
riori / non plus de ſe obligat ad hanc ſpe
ciem cultus exterioris: ⁊ ad hanc diem
ꝙ ad illam. ¶ Ad eruditiõem: atqꝫ cer
tificationem fideliũ: et vt conformis ſit

in eccleſiaſtica policia cultus diuin⁹/pre
lati eccleſiaſtici:tanq̃ ſapientes ſtatuti
ſunt.per quos expedit illud qḋ ē ſub diſ
iunctione ad aliq̇d vnū certū ⁊ cōmune
chriſtianis limitari.ſic ꝙ dei cultus exte
rior die dn̄ico et ꝑ ceſſationē ab operibꝫ
ſuilibus exoluat. ¶ Eccleſiaſtici prelati
reſpectu p̄ceptoꝝ diuinoꝝ et regule euan
gelice/nullo modo cōditores ſunt.ſed
duntaxat quidā interp̄tatores.expoſito
res.p̄cones.doctoreſq̃ ¶ Interp̄tatio
et limitatio vel expoſitio p̄latoꝝ in lege
diuina/q̃ diu prelati nō cognoſcunt abuti
ſua p̄tāte/ſuſcipiēda ē reuerenter tanq̃
lex dei.Abuterent aūt.ſi manifeſte impo
nerent onera nimis grauia ceruicibꝫ po
puli xp̄iani.vt ſi ad feſt:uādū quotidie
aut ad ſtatuta qualia religioſi hn̄t/om̄s
paſſim aſtringi quererent. ¶ Diſpenſa
tio prelatoꝝ/q̄ eſt iuris cōmunis q̄dam
relaxatio ſeu mitigatio/locū habet preci
pue circa p̄ticulares caſus ⁊ pſonas ſin
gulares.quoniā aliq̄ ſtatuta ſunt pro cō
munitate/q̄ huic pſone vel illi.et in iſto
caſu vel illo/non ita ſic ſunt poſita ꝯgrue
re dinoſcūtur. ¶ Pene ſunt reſtringēde
ſic ꝙ abſq̃ vtilitate reipublice vel eius
cui infligunt:neq̃ inſtitui:neq̃ inſtitu
te exequi deberent/⁊ peccāt oppoſitū faci
entes.vel eas cū hoc creſcuerint non tol
lentes. ¶ In omni republica tolerati
poſſunt aut debēt vicia.q̄ abſq̃ deteriori
periculo.neq̃ corrigi.neq̃ extirpari va
lerent Qn̄ aūt illud ē ⁊ qn̄ non.difficile
eſt ⁊ ſepe impoſſibile generaliter diffini
re.niſi prout circūſtantijs p̄ticularibus
inſpectis/p̄lati/ſupiores ⁊ ſapientes de
terminabūt.Exemplū eſt de meretrici
bus.et vſuris.⁊ ſimilibꝫ:que qn̄q̃ pmit
tunt.Et ita de concubinarijs ſacerdoti
bus/pro loco et t̄pe/ſtaret forte eſſe fa
ciendū. ¶ Cōmunis error facit ius:ad
hunc ſenſum vel intellectū.⁊ ſimiles:ꝙ
prelati ⁊ principes/ſepe aliq̄ faciunt.aut
permittūt iuſtiſſime/ob errorē ſubdito
rum cōmunē q̄ alias ſi fierent aut pmit
terent/ad culpā eoſdem obligarent. ¶
¶ Cōmunis inobediencie culpa/qn̄q̃ ab
ſoluit de p accidēs ab obediencia ⁊ a cul
pa pro futuro.et h̄ in legibꝫ poſitiuis.vt
tales ſūt.alioq̇n nō videt̄ in m̄ltis.quo
modo lex lata ⁊ iurata poſſꝫ ꝑ non obſer
uationē aboleri. ¶ Conſuetudo ē opti
ma legū interpres.ſi de poſitiuis ſ̄mo fi
at. ¶ Cum ꝯſuetudo ſit altera natura/
leges aſſuete/⁊ q̄ſi iam ī naturales v̄ſe/
nō debent abſq̃ māifeſta vtilitate vel ne
ceſſitate/vel tolli vel mutari. ¶ Conſen
tire cenſendi ſunt ſupiores (ſaltē inter
p̄tatiue) in abolitione legū ſuaꝝ poſitiua
rum:qn̄ paſſim eas diu non obſuari ſci
re pn̄t/et nec verbo nec facto reclamāt.
¶ Lex nō inſtituitur/niſi dū ꝓmulgat̄
neq̃ vigorē habet/niſi cum moribꝫ vten
tiū approbat̄.et hoc ſi ſit lex pure poſitiua
ad populi regimē. Secus de diuina at
q̃ naturali diceret̄.ꝯtra q̄s nō eſt p̄ſcri
ptio.vel ad oppoſitū ꝯſuetudo.ſꝫ tm̄ cor
ruptela. ¶ In om̄i lege q̄ntūcunq̃ poſi
tiua bn̄ inſtituta:aliq̇d eſt de iure natu
rali et diuino.vt ꝙ expedit homīes legibꝫ
regulari.ꝙ qui poteſtati reſiſtit/dei or
dinatiōi reſiſtit.⁊ ſimiles. ¶ Secernere
ius diuinū ⁊ naturale a poſitiuis.ſic eſt
difficile:ita maxie neceſſariū eſt ⁊ vtile
in om̄i doctrina morali ⁊ politica.⁊ h̄ fie
ri pfecte nequit/abſq̃ ſacra ſapiētia.q̄
legibus eternis innitit̄ atq̃ fundatur.
¶ Cōparatio pctōꝝ ad inuicē ſ̄m grauij
tatē maiorē ⁊ minorē/generaliter ſumi F
neq̇t:niſi cōparent̄ in genere ſuo.⁊ cete
ris paribꝫ.qm̄ ſ̄m alias circūſtantias ꝑ
ticulares/ſe hn̄t plurimū vt excedētia
et exceſſa. ¶ Quantificatio pctōꝝ/a po
ſteriori ſumit̄ a pena:licet nō ſufficiēter
vſq̃quaq̃.⁊ a priori/penes genus obie
cti.⁊ intētionē finis.⁊ libidinē ſeu cona
tum voluntatꝭ maiorē vel minorē.⁊ cām
motiuā.tempus ⁊ locū.⁊ penes damna
inde ſeq̄ntia/que peccans p̄uidebat aut
preuidere tenebat̄ ¶ Om̄is act⁹/cuius
finis intentus eſt pctm̄ mortale:morta
lis eſt.ſiue intēdat̄ actu ſiue hītu.qḋ ſat̄
ſi opans interrogat⁹.cur h̄ facit.⁊ aduer
tens/tandē rn̄debit.ad hunc finē feci.
¶ Actus q̄ aliūde nō eſſꝫ mortalis:⁊ fit
ꝓpter finē ſolū venialē/videt̄ eſſe ſolū
venialis:niſi forte ꝯſtituatur finis ille
vt vltimus ⁊ quietās.et nō ſolū vt inci
dens ⁊ minus pricipalis/actu vel hītu:
¶ Non omnis actus peccati/eſt fruitio
creature.vl̄ vſus eius.ſꝫ qn̄q̃ eſt abuſus
ſolum venialis.qn̄q̃ mortalis.Nō enī
oportet/vt ī om̄i pctō creatura ꝯſtituat̄

finis vltimatus abutentis ea. ¶ Si qs
moueť occaſiōaliter ſolū/ex pctō morta
li/ad aliquē actū faciendū: nō oportet
illū actū eſſe pctm̄ mortale. Secus ſi cā
principalis hu'actus/eſſet mortale de
lictum. ¶ Diligi pōt deus ꝓpter finem
mercedis q̄ ipſe eſt. vel ꝓut li ꝓpter dice
ret finē ſubordinatū ſub vltimo fine. aut
ꝓut cām motiuā min' principalē deno
taret. alś nō. Similr̄ de euaſione dāna
B tionis diceret. ¶ Bonitas naturalis
cōſeqtur ad ens. et hec nō habet oppoſitā
maliciā Bonitas vō ⁊ malicia morales
de genere/ſumunť ex obiecto. Sed tota
lis bonitas moralis/ ſpecialr̄ pendet ex
circūſtantijs finis ⁊ alioꝝ ſiml' adunatꝫ
Maliciam vō/ex vni' illaꝝ circūſtātia
rum carentia ponim' reſultare. Ceterū
bonitateꝫ gratuitā ⁊ meritoriā/grā gra
tum faciēs opať. ¶ Circumſtantiarum
alie ſunt ſolū cōcomitātes actū. ⁊ he nec
addunt nec diminuūt ad pctm̄. Alie di
cuntur informātes. qꝛ ad actus vt mora
lis ē/integrationē ⁊ informatōeꝫ/exigū
tur ⁊ intrāt. ¶ Multa ex genere morta
lia ſūt/quoꝝ ſimilia pñt effici bona: dū
trahūtur extra rōnē ſuaꝫ. Queadmodū
dolere deliberate de bono alterius/ ē mor
tale delictū. Si vō h fiat ꝑ zelo iuſticie
boni cōmunis/cui ꝯtrariū eſt tale bonū:
ille dolor virtus erit. ¶ Plerūqꝫ multa
ex genere bona eſſent/q̄ ex aliq̄ circūſtā
tia ꝑuerſa fiunt mala /⁊ ſpēm moralem
mutantia. ¶ Nō omis deliberās/agit ex
deliberatione. ſicnec omis ignorans agit
ex ignorātia. aut cōtemnēs ex ꝯtemptu.
Poteſt eni aliqs progredi ī actū primo
rum motuū/dū actu delibrat qd agēdū
non tñ ex deliberatōe aget. ſed ex effreni
appetitu/⁊ ex motu paſſiōis. Diciť au
tem aliquis agere ex aliqua cauſa: quā
do/ſi non eſſet illa cauſa / ipſe ab agen
do ceſſaret. accipiendo large agere pro
ut ad omittere ꝓtendiť. ¶ Duob' bonis
ꝓpoſitis/qñqꝫ ad nullū obligor. qñqꝫ ad
vnū illoꝝ nō ad aliud. qñqꝫ ad ambo/ſub
diſiunctione ſolū. In quo caſu nō tene
or ſimplr̄ eligere maius bonū ſi ſit mihi
difficilius. neqꝫ etiā ſi ſit facili'. et habe
am rōnabiles cauſas illud dimittendi.
et aliud agendi. Exempli grā ad expien
dā ꝓpriam libertatē Quoniā ars ꝑfecta

nō deliberat. ſic ex vtute agit aliqs bene/
quaſi ſubito: ſic ex ꝑuerſa aſſuefactione
vicioſus q̄ſi repente ꝓcipitatur in culpā
Et ita male habituat' in vicijs/vt in iu
rando: ꝯcupiſcendo: odiendo: inuidēdo
et ſimilib'/fere demereť ꝯtinue. ſic vir
tuoſo aſſidue merces creſcit. vt verū ſit q̄
iuſtus ē/iuſtificeť adhuc. et qui ſordid'
eſt/ſordeſcat adhuc. ¶ Nullū deſideriū
rei illicite/factū tantūmodo ſub ꝯditio
ne actualitr̄ vel hitualiter adhibita. ē de
per ſe mortale delictū. de ꝑ accidens tñ /
propter appetitus ſenſualis cōmotionē
nimiā. q̄ ſcienter dimittitur inualeſcere
ex talis deſiderij ꝯtinuatione libera/ po
teſt ipm̄ inter mortalia deputari. qꝛ qui
amat piculū/peribit in illo. ¶ Nullus D
agens bñ ſm omēs circūſtantias / dici
debet dare ſcādalū alteri. q̄ntūcūqꝫ ſcan
daliſetur alius. Scandalū eni eſt dictū
vel factū minus rectum/ꝑbens alteri oc
caſionē ruine. Nam in via oīno recta/ ſi
quis ceciderit/non ex ſcandalo vie. ſꝫ ex
ꝓprio defectu ꝑueniet. Solus ille ſcan
daliſat actiue. q̄ aduertēs aut aduertere
debens/alios ꝓniores eſſe ad peccandū
ex mō ſuo agendi/q̄ ſibi nō eſt in ꝓcepto
nihilomin' ipe opari nō deſiſtit. ſecus in
caſibus hic excluſis. vbi malicia ꝓpria ē
ſcandalū gratis acceptū. vbi ꝓterea nō
eſt aduertētia nec eſſe debet de ſcandalo
alterius. ⁊ vbi qs ad illud opandū tene
retur. ¶ Ille diciť ex malicia ſua pecca
re et ſcandalū accipe: nō ex actu alteri'.
qui informat' ſufficiēter de bonitate hu
iuſmodi act': nihilomin' cadit in ruinā
vt ſi ex voto religionis emiſſo. pñtes p'
ſufficientē de religionis ꝑfectione infor
mationē/ſe ſcandaliſari ꝯq̄rant. ſcādalū
eſt h nō iam puſilloꝝ: ſꝫ phariſeoꝝ. acce
ptū ſcꝫ nō datum. ¶ Quilibet ab omī
actu cui non eſt aſtrictus aliunde/ tene
tur deſiſtere. quando timet aut timere de
bet ſm vehementem coniecturam/ſcan
dalum puſillorum. quouſqꝫ de illo com
pescendo diligentiam compleuerit. niſi
forte pro communi vtilitate/vnctio ſpī
ritus ſancti doceat/illud tunc agendū. vt
chriſtus fecit in publicatione veritatis
ſacramenti.

¶ De ſuperbia ⁊ vana gloria

Appetit⁹ glorie

Si eſt de vera gloria ⁊ ꝓpter deum virtuoſus eſt. Si de vana/ citra deum ⁊ nõ contra deũ. vt in bonis fortune nature vel grẽ/ venialis eſt. tã ex genere q̃ ex more/ ſi ſit ad finem bonũ. vt pro euitatiõe infamie. aut pro magno bono edificationis aliene. ille appetit⁹/ diſcretus ẽ et meritori⁹. Si gloria ſit falſa/ et de peccato mortali/ aut pro fine malo pricipaliter ⁊ vltimate/ tũc mortalis eſt.

¶ Preſumptio/ arrogantia/ iactantia/ et hypocriſis/ generaliter ⁊ ꝓprie ſunt õ illis q̃ nõ ↄueniũt boni taliter ſe habẽti ſi illa habere vel credit vł inordinate appetit. propterea ſemꝑ hñt errorẽ vel maliciam inuolutã. q̃nq3 venialẽ. ⁊ ſepe mortalem. ſm genus obiecti. ⁊ iuxta circumſtantias intẽtionis ⁊ finis. atq3 ceteroꝝ.

¶ Preſumens de dei miſcõia ꝙ ſaluabitur q̃litercũq3 peccauerit/ ⁊ i pctõ ꝑſeuerauerit/ errat i̇ fide/ ſi h̃ iudic3 ꝑ intellectũ et i moribꝫ mortalr̃/ ſi taliter afficit̃ per voluntatẽ abſolutã. q2 de ↄditiõata non oportet. Et ita diſtingui poſſ3 i valde multis de intellectu et affectu. q2 ſm hoc/ peccata variã naturã ſortiũtur. vt dicantur vel errores. vel mali mores. vel vtrunq3. ¶ Preſumptio de multis meritis et gratijs/ falſa eſt ⁊ temeraria/ ſi nõ inſunt. Si autẽ credat̃ ⁊ ſentiat̃ ꝙ ex ſe ſunt principalr̃/ impia eſt. q̃ntũcũq3 prius haberent̃. Ex ſi ſinglariter eas habere quis glorief/ peſtifera eſt atq3 pharisaica ꝑſumptio. ¶ Credere ⁊ ſentire quod ex meritis ꝓcedentibꝫ aliqđ bonũ aut ꝑmiũ ↄſeq̃tur/ nõ eſt ꝑſumptio vel error/ ſi ad deum tanq3 ad originale principium/ actu vel hitu ſolũ referat̃. Deus enĩ miſeretur/ cui⁹ miſetur. hoc eſt grãm dat. vt ex illa/ aliam gratiam largiatur.

¶ Celare pctã ſua/ nõ eſt ex ſe ypocriſ ſed cautela prudẽs ⁊ debita. Sec⁹ ſi fiat hoc ex appetitu laudis falſe. aut alteri⁹ malicie principalr̃. vel ſi ad malũ finem vltimate referat̃. Secus etiã/ ſi ꝑ mendacia opeꝝ vel ſignoꝝ vel verboꝝ/ talis abſconſio q̃ratur fieri. queadmodũ ſi ad celãdũ peccata ſue luxurie/ fingat ſe aliq̃s opere ſigno aut vbo/ luxuriã maxime deteſtari. et caſtitatẽ ãplexari. cu3 ſufficere debeat. vt illã non oñdat. Ita de ſupbia et ceteris poſſ̃ dici. ¶ Preſumptio arrogantia/ iactantia/ ⁊ hypocriſis. circa bona nature aut fortune/ min⁹ hñt peccati et ꝑiculi/ q̃3 circa bona grẽ. ꝓſtim gratie gratũ facientis. cũ illa minus cognoſci poſſit ineſſe. ¶ Pertinacia in opiniõibꝫ et actibus ꝓpriis/ ꝑ quã quis nõ eſt pat⁹ corrigi/ dãnabilis ⁊ vix ſanabilis ẽ preſumptio. ⁊ dũ in rectoribus alioꝝ/ aut apud religioſum ẽ. cũcta turbat ⁊ ꝑdit.

¶ Non eſt ſuitus ſed libertas/ parere legibus. quoniã obligatio ꝑ votũ aut ꝓceptum/ ceter⁹ paribꝫ auget vtutis ⁊ meriti rõnem. vtrobiq3 enĩ addit̃ circumſtantia bona. in voto/ latrie. in ꝓcepto/ obedientie. ¶ Subditi obligãtur obedire ſuperioribus i his dũtaxat/ reſpectu quoꝝ ſunt ſupiores. ⁊ dũ regulas ſue dñationis non excedunt. ¶ Nullus act⁹ debet ab homĩe ꝓhiberi ſub pena peccati mortalis alicui inuito/ etiam ſubdito/ niſi ad illũ iam ſit obligatus per legem diuina3 explicite vel implicite. virtualr̃ vel i forma. Nam ſolus deus ẽ qui habet impiu3 eterne vite et mortis. ¶ Stultum ⁊ iniurioſum pro ſupioribꝫ/ eſt credere/ oẽs inſtitutiões factas q̃les videmus reſpectu ſubditoꝝ/ obligare ad pctm̃ mortle. ſed ſunt multe accipiende vt cõmiationes. multe vt monitiones. multe vt cõſilia. multa vt q̃dam decẽtie ⁊ honeſtates et facientes ad finẽ cõſeq̃ndũ. multe vt tempalẽ hanc vitam ſolũ regulãtes. et ad penam tpalem/ ſi trãſgrediant̃ ſolu3 obligant. ¶ Iurans vel vouẽs in aliq̃ religione vł cõmunitate/ adimplere oĩa que pro regimĩe talis religionis aut cõmunitatis ordinata ſunt aut erũt/ nõ ꝓ hoc cenſendus eſt eẽ obligatus ſub pena peccati mortalis ad obſuationẽ illorum ad q̃ diuina lex nõ vult taliter obligare. q2 nec hũana lex taliter obligare intendebat. ſi recte (vt ſupponitur) intẽdebat. ¶ Diſplicet deo/ infidelis ⁊ ſtulta promiſſio. Infidelis que non ſeruatur. Stultã que diſcretionis ſale non conditur. Propterea ſtultum eſt dicere ꝙ de ingrediendo religionem cõſiliandum nõ ſit. ſed ad primam inſpirationẽ ingrediendum ¶ Poteſt ſincero ⁊ recto conſilio/ religionis ingreſſus diſſuade-

ri. quibuſdam ad tempus. alijs in eter
num. Sic de plature ſuſceptiōe: aut ſta
tus vginitatis diceretur. Attamen mo
deſtiſſimā cautelā in diſſuadēdo/ſcim⁹
exhibendam. ¶ Omne votū ⁊ iuramen-
tum/ad ħ ꝙ obligatoriū ſit et diſcretuȝ
habet cōditiones implicitas. quarū ali-
quas inutile. aliquas vtile eſſet in iurā
do ꝑ expreſſum apponere. Una conditio
eſt/que reſeruat ſuperiorum autorita-
tem. Secunda ꝙ iuramentum non ſit
aut vergat in deteriorē exitum. ſcilicȝ ad
mortale vel veniale peccatum/ nūc aut
in poſterum. Tertia ꝙ non ſit in ſalu-
tis diſpendium. hoc eſt in perfectionis
impedimētum. vt eſſet vouere nō intra
re religionem. nunꝙ̄ ſuſcipe ꝑlaturam
aut non loqui cum parētibus. ⁊ ſimilia:
que licet poſſint licite quādoqȝ dimitti
non tamen paſſim iuramento aut voto
vallari. ¶ Quando aliqs nec actu nec
habitu/per verba ſua intēdit iurare: nō
eſt reus periurio apud deū/ nec etiā apd
homines: ſi ſufficienter hoc conſtiterit.
poteſt tn̄ de incauto modo loquendi/vel
ſcandaliſandi vel aſſerendi/ vel de inten
tione fallendi culpari. Hoc facit pro re
ligioſis/et q̄buſdā alijs/qui iurant per
totas ſuas: ⁊ per animā canis: irriſorie.
Et pro burgundis ⁊ aſſuetis iuratorib⁹
preter omnē intentionē obligandi ſe iu-
ramento ¶ Inſtitutiones humane/nō
debent tales interꝑtatiōes aſpernari q̄
les iuramenta et vota / ſm̄ concordē do
ctorum ſententiā recipiunt. etiam duȝ
ferrētur abſolute. alioquin in laqueum
et magnum ſalutis diſpendiū verteren
L tur. ¶ Si contēnere aliquā rem vt au
toritatem ſuperiorū/eſt ipſam vere vel
interꝑtatiue/nullā: aut vilem/ aut mi-
nus iuſto reputare. Omnis peccās etiā
venialiter contemnit: quāuis nō omis
talis agat ex contemptu. ſicut nec omnis
ſuperbus agit ex ſuperbia. et ita in alijs
multis. ¶ Contēnens autoritatem ſu-
periorum/non ex paſſione vel fragilita
te/vel ex ignorantia. ſed ex contēptu qui
eſt principalis cauſa aut finis trāſgreſ-
ſionis ſue/reus peccati mortalis exiſtit
Ut dum quis dicit ſuperiori in eo ꝙ ſu
perior. ego in reſpectū veſtri hoc agā qđ
inhibetis: alias nō acturus. ¶ Ad eui

tationem peccati nō ſufficit bene ſenti-
re ⁊ iudicare de agendis. niſi voluntas
et affectus tali iudicio conformentur.
Afficitur enim ſepius voluntas ad ali-
qua/et illa taliter exequitur / ac ſi ſuus
intellectus taliter agendum dictaret.
Super hoc/incōtinentes circa quodli-
bet vicium: tam carniſqȝ ſpiritus: aper
tum dant documētum. preſertim in car
ne euidentius ꝙ̄ in ſpiritu. propter dif
ficilem reflectiōem ſuper actus interio-
res et latētes. Et hec abſconſio / crebro
fallit etiam ipſos ſpiritualiter ambula-
re volentes: ¶ Ponentes intellectum
liberum vt talis eſt. ponerēt conſeq̄nter
in eo peccatū proprie. Alij ad negligen-
tiam aut maliciā voluntatis /habent re
ferre crimē omne ſuum. ¶ Nulla eſt ne
gligentia vel omiſſio/crim nalr̄ culpabi
lis: abſqȝ cōſenſu vero vel interꝑtatiuo
comitante vł̄ preuio. Quid aūt ſit ɔſen
ſus interꝑtatiu⁹ dictū eſt Et hec in ange
lis ⁊ in adam/videt̄ origo fuiſſe peccati.
¶ Paſſio naturalis vt ira. amor. gaudi-
um. odiū. inuidia. fames. ſitis. delectatō
deſideriū/⁊ ſimiles: ſi fiant abſqȝ omni
conſenſu/nullum peccatū ſunt. ſi vo cū
conſenſu: ſed nō ex cōſenſu/inter venia
lia deputātur. Similiter de actibus ra
tionis/ tam in portione ſuperiori. vt eſt
blaſphemia. ꝙ̄ in inferiori. vt eſt appeti
tus vindicte/diceretur. ¶ Si in prece- M
ptis penalibus pena ſit addita per mo-
dum diſiunctionis ad actum precepti:
ſufficit penam ſoluere dum actus omit-
titur/Si vero ſit impoſita pena. vt ſo-
lum acceſſoria/⁊ inducēs ad preceptū:
per ſolutionem eius non excuſatur pre
cepti tranſgreſſio. ſed bene aliquando
compenſatur. ¶ Judicare alterū tan
ꝙ̄ malum/ſi fiat ex officij iudicio/et per
teſtes legitimos/nō eſt ex ſe malū. ſed
virtuoſum. etiam ſi per confeſſiōem aut
aliter/ſciretur eſſe per iudicē innocens
nec ꝑ illud pateret effugium: quin ſuo
fungeret̄ officio. ¶ Judicare ꝓpria eſti-
matione aliū ex aptis ſignis exteriorib⁹
que nō pn̄t bn̄ fieri. nō ē ex ſe pctm̄ mor
tale. licȝ q̄ndoqȝ ſit curioſitas venialis/
quandoqȝ mortalis: dum homo ab alijs
melioribꝰ aut debitis/nimis impeditur.
aut dum per hoc in ſuperbiam erigitur.

¶ Iudicare alterū leui ꝓſumptiōe / ſm
ꝓſūptiōes exteriores: ꝑctm vehemē-
tes / nō ē ex ſe mortale. Secꝰ ſi fixa aſſer-
tione interiori vel exteriori illō fieret: ī
magnū ꝓximi dedecꝰ ⁊ malū. ¶ Nullꝰ in
vita iudicādꝰ ē tanqȝ dignꝰ inferno. qm̄
ſpūſſcōs opat ſubito. facta igit. nō ꝑſona
ſunt a nobis iudicanda. ¶ Zelotipia q̄
eſt vehemēs amor ſuſpicioſus: non ſatis
fidēs de re amata / ⁊ alie ſuſpitiōes mali
uole: vt dū aliqs ſe putat irrideri ⁊ fal-
li. in q̄les q̄dā melācolia. ⁊ q̄dā ex religi-
oſis faciliter cadūt ſi nō reprimant: ſed
addatur ꝯſenſus liber: ſunt vt plurimū
mortalia delicta. aut mortaliū delictoꝝ
vehemēs cauſa. ¶ Idolatria: q̄ eſt exhi-
bitio honoris / vere vl interpretatiue aut at-
tributiue diuini alicui creature aliter qȝ
ſibi pōt competere. Et apoſtaſia q̄ eſt re-
ceſſus a vera religiōe. Et murmur cōtra
diuinā ꝓuidētiā. Et blaſphemia deo in-
digna aſcribēs. Quēqȝ fiunt ex ſupbia ī-
tellectꝰ / nolētis ſe captiuare ī obſequiū
fidei. et tūc ibi eſt error in fide: Aut ſo-
lū fiunt ꝑ deprauationē affectꝰ. et tunc
ſunt malicie ex ſe crimiales: licet ex cir-
cunſtātijs dici poſſint q̄nqȝ veniales. ¶
¶ Sic eſt aliqs honor diuinꝰ ꝓprie: aliqs
ſolū ꝑ attributōem aut ꝑticipatōez aut
analogiā. Ita ſm hꝰ varie ſunt ſpēs ido-
latrie: q̄daz ꝓprie: quedā ſolū analogice
dicte. omnes tn̄ ex genere ſuo mortales
exiſtūt. vt ī inuocatiōibꝰ demonum. ¶ In
aſtrologia de iudicijs circa ea q̄ depēdet
pure ex libero arbitrio. In necromācia
et piromācia. ⁊ generalr in ſupſtitiōibꝰ
omibꝰ prohibitis atqȝ nefarijs: quaruȝ
effectꝰ / neqȝ a miraculo / neqȝ a natura /
rōnabiliter expectari pñt. ¶ Nulli faci-
enti quod in ſe eſt (hoc eſt bn̄ vtenti do-
nis dei iā habitis) deeſt deꝰ in neceſſarijs
ad ſalutē / ſiue ſint illa credenda ſiue ope-
randa. ¶ Volēs credere / ⁊ fantaſias ad
oppoſitū fidei tolerans inuitꝰ. ſic in ple-
riſqȝ videre eſt / nō eſt īfidelis. ſȝ meret
Ita de volente penitere ⁊ deū diligere:
aut aliqd bonū facere ex affectu. quē in-
diſpoſitio corporalis impedit / pro regl'a di-
ceremꝰ ¶ Tollat ſupbia a viris deuot-
et abſtractis. qꝛ ſentire ꝯſolatiōes ſpūa-
les in affectu: nō eſt ſignū infallibile qꝛ
caritas inſit. ſicut earum carentia: cari-
tatem deeſſe non concludit. Nam aſſue-
factio et complexio / aut diabolica illuſio
cauſe ſunt: cur tales affectꝰ q̄nqȝ vel in-
ſunt vel nō inſunt. ¶ Adorans adoratōe
deo debita abſolute. idolū vel dyabolum
transfigurantē ſe ī angelū lucꝰ ſeu xp̄m.
a mortali crimine neq̄t excuſari. Neqȝ
hic ignorātia inuincibilis locū habȝ. ſed
probandi ſunt ſpūs ſi ex deo ſint. Secꝰ
ſi ſub ꝯditiōe implicita vel explicita / hec
adoratio fieret. vbi probabilis ꝯiectu-
ra de ſic agendo cōtingeret. queādmodū
hoſtiā non ſacratā. imo lapidem hoſtie ſi-
milē / caſus aliqs licite faceret adorare.
¶ Pia intentio faciendi ⁊ tenēdi ſm in-
tentionē eccleſie / ſi nō excuſaret mltos
ex chriſtiāis ſimplicibꝰ: idolatre cēſeren-
tur in adorationibꝰ imaginū. citius pul-
cre qȝ turpis. et veteris qȝ noue. q̄ſi nu-
mine aliquo ille magis. qȝ alie repleretr.

¶ De inuidia.

INuidia que eſt R
dolor de alieno bono / vel gaudi-
um de malo / ex genere ſuo mor-
talis eſt. quia ꝯtra caritatē. et ꝑctm ſi
dolor ſit de bonis ſpūalibꝰ Sȝ ex dfectu
deliberationis vt in primis motibꝰ / vel
ex malicia cōplexionis melācolice: aut
qꝛ dolor ille trahit extra genꝰ īuidie / ꝑt
non eſſe mortalis: vt dū dolet aliqs ex
iuſta cauſa / et ſine bono ¶ Detractio q̄
eſt diminutio fame alterius occulta. vel
diffamatio q̄ eſt publica. vl contumelia
⁊ exprobratio q̄ fiunt in facie eiꝰ q̄ ledit
ſunt ex genere ſuo mortales / ſi damnū
vel dedecus ſit notabile. ⁊ ſi non trahan-
tur extra propriam ratiōem. vt ſi fiant
ad cautelam aliorū ne ſeducātur. aut ꝓ
bono reipublice vel cōmunitatis alicuꝰ.
aut pro correctōe fraterna. Sȝ apd im-
ꝑfectos iſta bn̄ agere. ſcȝ alios recte icre-
pare. ſicut ſe digne laudare difficillimū ē.

¶ De ira.

IRa per zelū que
eſt de malo culpe: dicit ex ſe lau-
dabilis: ſȝ ex mō proſeq̄ndi ꝑt fie-
ri vituꝑabilis. dū nec tp̄s nec loci nec
modū nouit obſuare. ꝑctm q̄n pertina-
cie coniūcta eſt / et turbantium ſeditio-
num magis adductiua: qȝ ſedatiua.

¶ Jra que eſt motus ↄcitatꝰ ad inferen
dum vindictā ꝑ malo ſibi vere illato .ſi
ſit ſm ordinē iuriꝰ/nō eſt de ſe vituꝑabil'
ſed reducit ad irā zeli.vt in iudice vel ꝑ
iudicē. Secus ſi ex libidine ꝓprie vindi
cte principalr.vl' ſi iniuria nō ſit vere fa
cta.ſ; ita leuiter ꝛ irrōnabiliter eſtimat
¶ Jra eſt qn̄qꝫ naturalis paſſio.vt i me
lancolicis ꝛ colericis. Qn̄qꝫ primꝰ mo/
tus. Qn̄qꝫ ſola impatientia.abſqꝫ appe
titu vlterioris vindicte. Qn̄qꝫ refrige/
ratio quedā caritatis erga ꝓximū.citra
odiū. Jn quib; caſib; aut nullū eſt de ſe/
aut veniale pctm̄ ¶ Jra q̄ eſt appetitꝰ de
liberatꝰ vindicte ꝓprie.ꝑter aut cōtra iu
ris ordinē.ex ſe ꝛ vt ſic/eſt mortlis. Pre
ſertim ſi vindicta ſit notabil' detrimēti .

¶ De acedia.

Acediam dici
mus eſſe tediū interni boni .
Que ex genere ſuo venialis ē
qz ↄtrariat nō caritati. ſ; eiuſdē feruori
Fit āt mortalis/dū ꝑ eā aut ex ea/mor
tale crimē incurrit.vt omiſſio eoꝝ q̄ ſūt
de neceſſitate ſalutꝭ.aut deſpatio de diui
no auxilio.aut ſuiipſius interfectio .
¶ Sola negligentia mortalis ē/ꝑ quā
id qđ ſub ꝑcepto cadit omittit. Ꝗuis cul
pabilior in exercitiis ſpūalib; et hierar
chicis vt i miſſa.ꝗ ꝓphanis. ¶ Ocium
ſanctū vite ↄtēplatiu ex ſtudioſe/debet
homo q̄ntū ex ſe eſt magis appetere: ꝗ
officia vite actiue.ꝑſtim cū obligatōe.
imminēte tn̄ māifeſta neceſſitate : aut
ſupioris ꝑcepto rōnabiliter accedente
dimittēdū eſt ociū ꝑ caritate ꝓximorū
¶ Jnhabilis prorſus ad ociū ↄtēplatiſe
laboret ipſe exteriꝰ ad ſui aliorūqꝫ profe
ctum . Et ſi aliq̄s ad vtrūqꝫ valet/velut
ambidexter/magna ꝑfectio ē.et mixtu
ram hāc i ſtatu p̄ntis indigētie/optimā
iudicamus. ¶ Euagatio mētis tpe orō/
nis ex ꝑcepto debite/ſi fiat ex deliberato
cōſenſu atqꝫ teneat: illa ſola interrum
pit intētionē debitā orōnis.ꝛ facit vt ꝑ
ceptū nō ſufficiēter adimpleat .niſi rur
ſus iteret qđ ꝑ euagationē hāc infectū
eſt. Quod tn̄ fieri/aliqn̄ neqꝫ debet ne/
qꝫ expedit.neqꝫ poteſt vt i miſſa. aut du;
hora ꝑterijt. Ubi du; euagationē/q̄ntū
cunqꝫ multa ſit/ex deliberatione tenere
nō volumus/tunc habitualis primaria
et virtualis intentio ꝑhabita de orādo
vt debemꝰ/ingiter vna manet . Exēplū
eſt de ꝑegrinatione. ¶ Cōuerſio cordis
ad deū tempe orōnis/ꝗuis ſit laudabi/
lior ceterꝭ paribꝫ/ſi ſm verba ꝛ ſenſū ora
tionis fiat/attamē iſtud nō eſt ncītatis
qđ de illitteratis cōſtat.ꝛ in ꝑfecte con
tēplatiuis etiā nō rarꝫ eſt. ¶ Jmpatien
tia ꝛ lāguida mollicies/ꝛ effeminata cō
paſſio/ ꝛ mutabilitas ad omnē ventum
ſunt ex ſe vituꝑabiles ꝛ in culpā morta
lem vergunt/du; exinde ea q̄ iuſſa ſunt
fieri vel exeq̄.ſc; ꝛ veritas vite doctrine
atqꝫ diſcipline relinquunt ¶ Tedium
boni/ꝓueniēs ex difficultate opis.aut
ex malicia cōplexionis abſqꝫ culpa/plꝰ
in iohāne ꝗ in petro/auget meritum et
laudē iohānis.ſi et dum in ceteris ipſe
cū petro eq̄liter opet. ¶ Difficultas in
opere ꝟtutis ex aſſuefactiōe vicioꝝ pro
ueniēs/plꝰ de ꝑ ſe diminuit rōe; laudis
et meriti/ ꝗ augmētet. Tamē male ha
bituatus/q tn̄ niſi ex maiori conatu: opꝰ
ſimile ad bn̄ habituatū ꝑficere nequit:
magis inde reddit incidentaliter cōmē
dandus. ¶ Puſillanimitas q̄ quis ↄ iu/
diciū ſuperioris ſui prudentioris repu/
tat ſe minus iuſto obligari ad aliq̄ faciē
dum.et pertinaciter refugit officia a ſu/
periore impoſita/ad inobediētiam ſuper
biam imputatur.quia iudiciū ſuū nimis
prefert.et innititur prudentie proprie
Secus ſi ducatur ꝓpria lege ſpiritualiſan/
cti/de qua debet eſſe certus. Secus pre
terea ſi ſciat periculum ſuum euidenter
de quo fide; facere ſupiori ſatis nequit.

¶ De auaricia.

Auaricie obie
ctum ē immoderata poſſeſſio
Qđ ex genere ſuo non videt
eſſe mortale vniuerſalr. Sed i mortale
tranſit/dū ex deliberatiōe efficaci ꝛ abſo
luta/ appetūtur vel q̄runt vel rapiuntur
aut retinent aliēa: inuitis dn̄is. q̄licun
qꝫ mō fiat.clam vel palā.vi vl' fraude.cō
ſilio vel auxilio. ꝑſtim ſi res ſit notabil'
detrimenti. ¶ Dū appetitu ſuffocāte ra
tionē/ꝛ a dei fruitio ꝑnitus impediēte/
etiā licita vel ꝓpria bona/nimia libidine
vel ſolicitudine appetūtur/ querunt ſeu

retinenẜ/quaſi in eis ſpes toti⁹ auxilij ve
lut in deo poneretẜ/mortale ē. Quā aua
ricie ſpeciē apl's ob hoc appellauit idolorꝫ
ſeruitutē. ¶ Non debet aliqs dici tene-
re rem alienā inuito dn̄o/ q̄uis neſciēte
quando domin⁹ preſumitur rōnabil'r cō
ſenſur⁹ ex familiaritate. vel aliunde. dn̄ſ
ſciuerit. Aut ſi iuxta dictamen recte ra
tionis/ita debet ↄſentire. queadmoduꝫ
in extrema neceſſitate: aut dn̄ cū nota-
bili detrimēto reddentis. et cū modica
vtilitate recipiētis/alienū tūc reddere
quod dānū ſub pura expectatiōe pōt euī-
tari. Nullus preterea gladiū arreptū di-
ceret reddēdū in man⁹ dn̄i dū furit. q̄uſq̄
illū inſtātius repeteret. ¶ Sub furibus
aut ſacrilegis aut raptoribꝫ cōprehendū
tur/quo ad criminis eq̄litatē/ quicquid
ſit de reſtitutione faciēda. ipſi aduocati
fouētes cām quā credere debent iniuſtā
aut per culpā perdentes iuſtā. Et medici
infideles. Et iudices mali. Et prelati
qui p̄ficiūt officijs publicis ⁊ beneficijs
preſertim curatis illos quos ſcire debēt
eſſe raptores ⁊ aiaꝝ deſtructores. bonis
ſpretis. Ipſi ꝑſus conſiliarij dn̄oꝝ/ad
tallias iniuſtas. Et generalr' qui talia
agūt. aut ↄſentiūt agentibꝫ. ¶ Adquire
re medijs illicitis/illicitū eſt pl⁹ vel mi-
nus/iuxta maliciā medioꝝ. varie inſup
ſm naturā ↄtractuū in adq̄rendo. Ita
vt q̄nq̄ tranſeat res in verū dominiū pec-
cantis/q̄nq̄ nō. Contract⁹ eni q̄ndoq̄
irritatẜ diuino iure vel hūano. q̄nq̄ ꝑmit
titur. vt infra dicendū eſt. ¶ Symonia
que eſt ſtudioſa volūtas emēdi aliquod
ſp̄uale vl' annexū ſp̄uali/ↄſtat q̄ de gene
re ſuo eſt mortal'/plus vel min⁹ ꝓprie vl'
improprie: iuxta naturā ei⁹ qd' dicitur
ſp̄uale. Tēpalitates eni eccleſie/q̄uis
ei dicate ſūt: ꝓprie tn̄ ſp̄uales nō exiſtūt
nec ſymonie nomē. niſi poſitiuo iure reci
piunt. ¶ In actibꝫ q̄ ſunt ſymoniaci ſo-
lo iure poſitiuo. cadit p̄ſcriptio. vt in re-
ceptione moderata pro ſigillo. aut litte
ra. aut ſuſtentatiōe miniſtroꝝ/in colla-
tione ordinū. in alijs non ita. ¶ Faciēs
aliquod opus ſpirituale. et inde merce
dem tempalem expectans: aut econtra
quaſi vnū ſit rationabile preciū alteri⁹/
ſymoniacus eſt. aut ieſita corde vel ore
vel opere. ¶ Dicitur autem temporale/
quicquid po⁹ eſt precio tempali cōpari
vt eſt obſequiū curialium. et ſimilia.
¶ Suſtentationē ſuā moderatā in tēpo
ralibus/aliunde nō habitam/ſi q̄s expe
ctat ex ope ſpirituali/nō incurrit ex hoc
ſymoniacā prauitatē. quia dignus ē ope
rarius mercede ſua. Caueatẜ tn̄ turpis
queſtus ⁊ ſcādaloſus. et intētionis ocu
lus ↄſuetur incorrupt⁹. vt nō ibi ſtatua
tur principalis finis in mercede tpali.
ſed ſubordinatus ad deū. aut nō ↄtra deū
Ita de p̄dicatione/imo de dilectiōe dei
ſup oīa/dici poſſ. ⁊ de bn̄ficioꝝ appetitu.
¶ Symoniaco ex pacto vel ope/nulluꝫ
ius adquiritẜ in bn̄ficio vel fructibꝫ eius
quin reſtituere teneatẜ. ſecus ſi ſteterit i
ſola volūtate. q2 iā nō diceretẜ ſtudioſa.
Similr' de hereticis puniēdis diſtingue
¶ De ludo taxilloꝝ/de torneamentis/
de vſuris varijs ⁊ palliatꝫ/dicūt iuriſta
rum plures/irritatos ab eccl'ia illic eſſe
contract⁹. Secus in meretricio. ⁊ hiſtrio
natu. ⁊ ſymonia interiori. in miſſis can-
tandis. et alijs quibuſdā. vt forte in cle-
ricis mercaturas aut medicinā aut ad
uocatiā/abſq̄ diſpenſatiōe exercētibꝫ.
¶ Beneficiatus iuſto titulo: ſi ſimpl'r
omittat diuinū ſeruitiū in omnibꝫ: non
videtẜ adquirere ius in fructibꝫ apd' deū
¶ Multa ſufficiunt ad hoc: vt aliquis
faciat fructus ſui beneficij/eſſe ſuos/in
foro exteriori. imo ⁊ q̄ reſtituere non te
neatur: que animā a peccato mortli nō
liberant. vt intrare ſubito certꝫ horis ad
eccleſiam. et intētione ſolum queſtuoſa
et ſimilia. ¶ Si certa bona beneficiat⁹
habeat inſtituta ꝓ pauperibꝫ/ ⁊ illa cōſu
mit ad alios vſus: ipſe ad reſtitutionē
obligatẜ. Sec⁹ ſi totū ſit cōmiſſum fidei
ſue. vbi ⁊ ſi peccet grauiter ⁊ ſacrilege q̄n
q̄/abutendo bonis illis luxurioſe: tn̄ re
ſtituere nō tenetẜ. ¶ Si teneat q̄s plura
bn̄ficia ex dono ſupioris/ in caſibꝫ nō ex
cuſantibꝫ hanc pluralitatē/peccare pōt
vterq̄: conferēs ꝑ indiſcretionē. Reci-
piens ꝑ ambitionē. Nihilominus occu
pans reſtituere ꝑcepta nō tenetẜ. Sꝫ ni
ſi peniteat ⁊ ꝓ futuro p̄uideat/nō erit ei
ſalus. ¶ Quantūcunq̄ multa bn̄ficia
aliq̄s teneat autoritate ſuperioris/illa
poſſunt dici vnū bn̄ficium. ſicut plures
tunice in magnis frigoribus vna tūica

et hoc vnitate morali. ſi illa oīa non ſint
niſi ad ſufficientē decētiam ſtatus occu-
pantis. ſecluſo ſcandalo. et impoſſibilita
te officiandi ꝑ ſe vel aliū/ nō exiſtente.
¶ Beneficium datur ꝓpter officium. nō
quidem in dicēdis horis ſolum. alioqn
duplex officiū/ ad duplices horas obli-
garet. Sed officiū eſt/ quicquid eccleſie
et proximo ꝓdeſt. ſm q̄ magꝭ bñficiatꝰ ē
R magis obligatus. ¶ Si omībꝫ circūſtan
tijs hincinde penſatis: iudicare debeat
prelatus petrum eſſe ſufficientiorē no-
tabiliter ꝛ ſimpliciter/ ad hanc curā ob-
tinendam. ꝛ det ſciēter inſufficienti/ pec
cat mortaliter. quia nō habet rectū ocu
lū. Secus ſi nō ſit notabilis differētia.
¶ In collatione beneficij/ ꝑſertim non
curati/ haberi pōt reſpectꝰ licite ad obſe
quia licita ꝛ hōeſta alicuius. ꝛ ad genus
et ad ſpem ꝓficiēdi in futuro. ꝛ alia mul
ta. dūꝫ tñ intentio principalior ꝛ finis/
ſit deus. et vtilitas eccleſie. ꝛ ſcandalum
euitetur. ¶ Inſufficiens ad obſequium
eccleſie (preſertim de quo non eſt ſpes de
breui ꝓfectu quocunqꝫ) ſi ꝓmoueri que
rat: peccat mortaliter. ꝛ eum promouēs
ſimiliter. ſi hoc ſcire tenebaꝛ. ¶ In mo
ralibus id quod modicū eſt: ꝓ nullo re-
putatur. tamē diuiti modicūꝫ ē qd̄ pau
peri nō parū. Nec inſup modicum dicen
dum eſt apud deum. illud qd̄ efficaciter
et principaliter inducit aut inducit q̄ri-
tur ad aliud q̄ȝ deberet. Secus ſi parui
ſit incitamēti. et velut occaſionalis i in-
tentione recipiētis ꝛ dantis. Scd̄m hoc
quantificeꝛ munerū receptio in iudici
bus ꝛ prelatis. ¶ Raro licet alicui que-
rere ꝑlaturā. ſic raro cōtingit: vt aliq̄s
poſſit abſqꝫ ꝑſumptiōe iudicare ſe talē
qualē dic apoſtolus oportere epm̄ eſſe.
Tamē neceſſitas euidēs eccleſie. ꝛ pro-
babilis cōiectura fidē faciens de ſuffici
entia ſua: poſſunt appetitū talē. aut excu
ſabilē aut laudabilē efficere. ¶ Liberꝰ
pōt homo litteratꝰ licentiā in ſua ſcien
tia/ q̄ȝ prelaturā appetere. Scd̄m itaqꝫ
exigit perfectionē in gratuitis/ de q̄ nō
ita licet ꝑſumere. ſic de eruditiōis quali
tate. ¶ Dum curatus baptiſare puer
ſine pecunia: aut ſepelire mortuū nollet
liceret alicui graue periculū in mora vi
denti. dare pecuniā. nō vt preciū. ſed in
tentione vexationē ſuam redimendi. pe
cunia tamē iret cum curato/ nō in domi
nium ꝛ ius. tanq̄ȝ vere data ſit. ſed in ꝑ-
ditionē. deberetqꝫ ipſa reſtitui. Simi
le de prelato et iudice damus iudicium
in eis que gratis miniſtrare deberent.
¶ Studium litterarū/ preſertim auto-
ritate ſuperioris/ et ad ꝓficiendū pro ſe
et alijs in poſterū: nō ad ociū vel curioſi-
tatem ſuſceptū: excuſare pōt ꝑlatū vel cu
ratū/ a reſidentia ꝑſonali pro tempore
vbi de vicario ſufficienti prouiſum eſt.
Alioqn ſtudere/ eſt ſe mercēnariū. ꝛ lu-
pum ouibus exhibere. ¶ Ad vigilias
mortuorū/ ꝛ alia ſuffragia/ q̄ in eccleſijs
ſm diſtributiōes quotidianas inſtituta
ſunt/ beneficiatus ſtudēs: aut legitime
abſens/ nō teneꝛ. ¶ Horas canonicas
adaptare horis diei/ vt primam prime:
tertiam tertie/ quāuis ſingularibꝫ ꝑſo-
nis ſit congruū: non tñ neceſſariū. Ho
ras enī quaſdā preuenire vel ſubſequi
pia intentiōe ſeu vtilitate fas ē. vt de ſe
ro dicere matutinas pro mane ſequēti
¶ Uſum eccleſie ſue cuꝰ ſuus eſt princi
palior titulus/ aut quā actualiter inco
lit bñficiatus. regulariter inſequi debꝫ
niſi diſpēſet/ vel ſuperioris autoritas. vel
paupertas. vel pia cōuenientiū charitas
atqꝫ vtilitas. Uſura ꝓprie dicta (q̄ iuri S
diuino ꝛ naturali ꝯtrariaꝛ: ꝛ de ſe morta
lem culpā habet) eſt aliq̄d recipe ex pa
cto/ vltra ſortē. Sortem vero eſtimamꝰ
appellatā. ius qd̄ habeꝛ in re/ ꝑ venditio
nē/ et emptionē. aut aliū modū. ſm quē
tranſit dominiū rei in ementē/ ꝛ fit ſua.
¶ Quia ius vtēdi pecunia ad tēpus vel
pro ſemꝑ: nō trāſit in aliquē/ abſqꝫ eiuſ
dominio: ꝓpterea i materia pecunie/ cō-
modatio ꝛ venditio coincidūt. ꝛ illic ſe-
pius vſura collocaꝛ. Ibi enī aliquis pro
re iam ſua/ aliq̄d dare cōpelliꝛ. ¶ Reci
piēs ad vſuras neceſſitate ꝯpulſus/ ſub
intentiōe dandi illud qd̄ ē vltra ſortē
tanq̄ȝ ſuum. et ad redimendū vexatiōes
ſuas et damna: nō videtur mortaliter
delinquere. quia nec proprie cum vſu
rario dānabiliter exigente/ participat
in crimie. Sed nec ꝑ hoc ius habꝫ vſu
rariꝰ in dato. obſtante eccleſiſtica auto-
ritate. q̄ receptiōꝫ hāc irritat. ¶ Omis
fere contractꝰ vſurarius ex genere/ pōt

per piam intentionē dantis ⁊ recipientꝭ
tranſferri a ſuo genere/in opus pietatꝭ.
vt ſi cauſa ſuccurrēdi principalr̄ indigē-
tie ꝓximi ex vna parte. et preſeruādi ſe
indemnē ex altera. petat aliqs vltra ſor-
tem. niſi infra tale tempus ſua ſors ei
detur. ſic ꝙ mallet teſte conſcientia / ſuā
ſortem apud ſe manere nūc. ſine illo pre
cio. ꝗ̄ tunc cū tali precio eandem recipe
re. ob damnū certum vl' probabile quod
ex ſolutiōis dilatiōe ſortitur. ¶ Sicut in
redditibꝫ cenſualibꝫ recipiendis p dn̄os
certis terminis qn̄qꝫ pena pecuniaria im-
ponit nō ſoluentibꝫ die aſſignata: ita po
teſt aliqs recta intentiōe et p ſecuritate
ſolutiōis/talr̄ ſtatuere in pticulari ꝯtra
ctu vel ꝯceſſione ad terminū. Eſt autem
pie intētiōis illius ſignū. ſi mallet credi
tor id qḋ ꝯceſſum eſt/die ſtatuto vl' prius
recipe/ꝗ̄ terminū elabi vt emendā lu
craretur. Sic de ementibꝫ redditus ſub li-
bertate redimēdi iudicamꝰ. ¶ Venditio
nes ad terminū ⁊ ad tempꝰ/cariori pcio
Similr̄ cōmutationes in quibꝫ p dili-
gentiā vendētis/res ī nullo melioratur/
cui tn̄ certū lucꝝ affertur/abſqꝫ piculo dā-
ni: ſunt freqn̄tius pctā mortalia. ꝗ̄uis
nō ſemp vſura ꝓprie dicta. ¶ In guerris
faciēdis q̄ malis innumeris plene ſūt:
nunc ad iſtos innocētes/nūc ad illos/ſo
la vtilitas reipublice eas excuſat a mor
tali. que vtilitas eſt vnio ciuiū cū prin-
cipe ⁊ adinuicē. ⁊ ꝯſeruatio patrie. aut eui
tatio damni publici notabilr̄ peioris ꝗ̄
ſit damnū pticulare ex guerra ꝓueniēs.
¶ Guerre iniuſte/ſcite eſſe tales: aut q̄
tales debent iudicari/nō excuſant a fur-
tis. ab homicidijs et rapinis / q̄n reſtitu
tionē/aut emēdas fieri neceſſe ſit/q̄ntū
erit poſſibile. ¶ Seruitutes pplorꝫ in eis
que nō ſunt ꝯtra legem dei ⁊ nature/ po
terunt ex ſuis vel patrꝫ demeritis: vt con
ſpirationibꝫ ⁊ rebellionibꝫ / rōnabiliter
introduci. vt tallie q̄dam: angariatiōes
et ſimilia. ſic iudeis poſtulantibus regē
dn̄s impoſuiſſe videtur. ¶ Acceptio pſona
rū in gubernatiōe reipublice/⁊ generalr̄
apud omnē iudicē ⁊ principem de ſe illici
ta eſt: nūc mortalr̄: nūc venialiter. ex cir
cūſtantijs ⁊ abiecto. ⁊ policie cuiuſlibet/
maxime turbatiua. Non eſt aūt acceptō
pſonarꝫ niſi vbi debitū eſt ⁊ paritas vtro

biqꝫ. Quia in gratijs faciendis. vnum
capere. aliud dimittere. non eſt acceptio
perſonarum. aut ſi res non ſunt pares.
¶ Retinere tributa ⁊ ſubſidia rōnabilr̄
introducta: peius eſt furto ſimplici ī ſub
ditis. Et exigere violenter aut fraudu-
lenter ſubſidia indebita a ſubditis per
principem/rapina damnata eſt. Quan
do autem hoc eſt: et quādo non / genera
li regula tradi nequit. ¶ Mutatio mo
netarū poteſt eſſe par aut maius delictū
ex ſe: ꝗ̄ eſſet in caſu falſam aliquā fabri
care. quoniā ſm damnū reipublice /opꝰ
tale quodlibet/aſſumit moduꝫ culpe. Et
ſi princeps dicat ſe dn̄m monete eſſe. ſit
ergo dn̄s bonus diſpenſator. nō tyrannꝰ
diſſipator. ¶ Omia ſunt principis. nō
quidē ꝓprietario iure. nec pro ſe. ſed p ne
ceſſitate reipublice. Et quid mirꝫ. cū ne-
ceſſitas facit/pſone etiā ſingulari/aliēa
eſſe ſua. ¶ Omia bn̄ficia ſunt pape tan
ꝗ̄ ordinatori ſupmo. non tanqꝫ dn̄o aut
poſſeſſori. imo nec tanqꝫ imediato diſpē
ſatori. reglariter ⁊ vniuerſalr̄. niſi plato
rum inferiorꝫ iniqtas: aut manifeſta ec-
cleſie vtilitas: caſibus certis iſtud exige
ret. ¶ Ab vſurarijs ⁊ raptoribꝫ quos cō
ſtat ex alio iuſto nihil habere: ſtipendia
ſeruitiorꝫ ſuſcipe nō licet. ſub pena reſti-
tutionis faciende. ⁊ pticipationis in cri
mine. ¶ Ab vſurarijs ⁊ raptoribꝫ quos
habere conſtat aliud ab vſuris ⁊ rapinis
ſufficienter pro ſuſtētatione tot ſeruito
rum/vtputa quattuor ⁊ nō plurium/po
teſt ſeruitor ſibi neceſſarius vnꝰ ex illis
quattuor/ſtipendia obſequij ſui recipe.
aliter non. ¶ Non dimittitur peccatū/niſi
reſtituatur ablatum. hoc eſt niſi volun-
tas efficax reſtituendi aſſit: dum poſſibi
litas et opportunitas acceſſerit. ⁊ prout
ſapiens pſertim confeſſor platus/deter
minabit. vt ꝙ veris dominis ſi ſuperſunt
aut heredibꝫ ſuis/aut ſi fieri nequeat. q2
non ſunt aut ignorātur/in pios vſus re
ferantur ablata. ¶ Nemini de bonis al-
terius ipſo inuito licet ducere ſtatum /
vltra parcam neceſſitatē ſui et ſuorum.
maxime vbi poſſ laborare. aut etiam in
caſu mendicare. propter hoc/bonorū om
nium ceſſionē/ pro finali remedio/iura
conſtituunt. ¶ Fur aut raptor/nō ſoluꝫ
tenetur reſtituere ablata. ſed damna inde

Similiter retentores teſtamentorū. aut
plus iuſto differentes eorum completō/
v nem in graue̅ iacturā animarū. ¶ Nemo
de neceſſarijs ſuis ſimpliciter/ tenet̃ elar/
giri/ immo nec de neceſſarijs ſm̃ ſtatum
ſuum. ſed nec de ſup̃fluis ſuis vt ſua ſunt
ſub pena peccati mortalis. niſi vbi gra/
uis neceſſitas circa alterum ip̃o preſume
re debente ꝙ alius non ſuccurret/ immi/
neret. Neceſſitas enī extrema proximi/ ꝑ
ferenda eſt ſoli decētie proprij ſtatus. q̃n
to magis ſuperfluitati. ¶ Scienter di/
mittere ſuperflua ſua/ notabiliter conſu/
mi per putrefactōnem aut alias/ potius
q̃ȝ in vſus pios ipſa largiantur: vix a cul
pa mortali aut nunq̃ȝ/ poteſt excuſari.
Theſaurizare de ſe non eſt illicitū ſed ꝓ/
uidum. q̃ȝuis ex circunſtantijs poteſt fie/
ri crimīale. vt ſi fit ex alieno. aut deſperā/
do de diuino auxilio. aut in grande preiu
dicium reipublice. aut ſi alijs pereuntibus
non ſuccurrit. ¶ Vendere rem carius q̃ȝ
empta eſt: ſi notabilis ſit exceſſus in lu/
cro: om̄ibus miſerijs et ꝑiculis et indu/
ſtrijs hincinde compēſatis: eſt regulari/
ter de ſe malum. et peius ſi propter indi/
gentiam proximi hoc fiat. Et ſi res vendi
ta ex ſua induſtria meliorem conditiōem
nullam adepta eſt nec in ſe nec extrinſeca
conſideratiōe. vt quia propinquior. ⁊ ad
vſum facilior. et ſimilia. ¶ Defectus rerū
vendendarum/ quos quilibet ad extra ꝑ/
ſumitur cognoſcere de facili: ſicut nec ab
ſcondēdi ſunt fallacibus cautelis: ſic nec
eos dici neceſſe eſt. preſertim quo ad fori
extrinſeci iudiciū. et quo ad deum etiam
ſi precij quantitas proportōnabiliter ad
defectum minuatur. ¶ Damna que ali/
quis non ex culpa et negligentia ſua mer
cando incurrit/ poteſt vendendo deduce
re. Preſertim ſi damnū ſit pertinēs de ſe
et quaſi regulariter ad mercaturam. alio/
quin non oportet. vt ſi venditorum mer
ces/ ignis fortuitus aſſumpſerit. Secus
preterea vbi ex culpa vel ſponte/ aliquis
merces defectuoſas ꝯduxerit. vt in equis
et mulis fieri ſolet. ſed non licet vt vendā
tur pro integris. neq̃ȝ deus irridetur.
Cum deceptōne vltra medium iuſti pre
cij cōtractum initum/ leges interimunt.

In alijs vero caſibus etiam ſi peccent vē
dentes res ſuas enormiter/ tamen reſtitu
ere nō tenentur ementibus. quātum regu
lariter occurrit iudicandum. ¶ Legiti/
me preſcribens in re prius aliena/ illam
neq̃ȝ quo ad forum exterius neq̃ȝ quo ad
deum reddere cōſtringit̃. Secus ſi fraus
in preſcribendo fuit. vt defectus bone fi/
dei. que fraus ſi pateat in iudicio exterio/
ri ad reddendum preſcribens impellitur
quāto magis apud deum ſi lateat aut pa
teat. ¶ Mercatores earundem rerum/ ſi
conſpirent adinuicem ꝙ non niſi pro ta/
li precio notabiliter exceſſiuo merces ſu/
as tradent: ipſi quo ad forum exterius ſi
ſciatur. et quo ad interiꝰ/ damnādi ſunt.
¶ Solutō decimarum ſacerdotibus/ eſt
de iure diuino. quatinus inde ſuſtenten/
tur. ſed quotam hanc vel illam aſſignare
aut in alios redditus commutare/ poſiti
ui iuris exiſtit. ¶ In redditibus ad vi/
tam emendis/ aut gregibus ouium pre/
ſtandis ad medium lucri. ſic in mercatu/
ris: ſic in ſimilibus regulariter contracti
bus qui non penitus ex vno latere clau/
dicant/ quia videlicet ad vtrumlibet nūc
lucrum nunc damnū imminet/ nunc ven
denti nunc ementi/ nulla videtur eſſe ma
licia de genere. ſed circunſtantijs alijs ve/
ſtiri male poſſe/ nullus neſcit. ¶ Cam/
pſores/ pro centum francis reddētes cer/
tam quotā in fine anni/ cū integra pecu/
nia. et ſimiliter mercatores. difficile eſt ab
illicito contractu liberare. niſi bonifica/
uerit hos contractus cauſa pia. quod fie/
ri nonnunq̃ȝ poſſe non negamus. ſed ſe/
curius eſt oppoſitum ¶ A rebus que vſu
peiorantur: a rebus inſuper quarū vſus
abſq̃ȝ tranſlatiōe dominij fructum affert
certum/ licitū eſt precium locationis adi
piſci. ¶ Emptionem decem ſolidorum
ad perpetuum ſupra fundum aliquē cen
tum librarum: aut ſub obligatione toti/
us magne hereditatis/ difficile eſſe dicūt
aliqui per directum iuſtificare. per indi/
rectum autem/ poſſet aliquis totum fun
dum vendere pro viliori precio. Poſtea
ipſum cariori recipere. vſq̃ȝ ad deductio/
nem illorum decem ſolidorum. ¶ Se/
quitur de Bula.

x

De gula

GUle que eſt appetitus immo/
deratus comedẽdi nõ compe/
tit ex ſuo genere ꝙ ſit mortalis
nec etiam delectationi inde cõ
ſequenti. ¶ Fit autẽ mortalis tripliciter.
Aut ſi comeſtio eſt ꝯtra prohibitõem vel
votum. ſiue hoc ſit ratõne cibi ſeu tempo
ris. ſeu loci Aut ſecundo. quando aliqua
que fieri precepta ſunt/ ob gulam ſcien/
ter/ vere vel interpretatiue/ omittũtur vel
perpetrãtur prohibita. Aut tertio deniqȝ
quando corpus aut ratio notabili detri/
mento/ per gulam / ſcienter vere vel inter
pretatiue/ pregrauatur. ¶ In mortalibꝰ
ille dicitur interp̄tatiue ſcire aliquid. quã
do/ etſi actu ſcire negligat: ſcire tamen de
bet/ et diſcrimini non ſemet obijcere Vo
camus inſuper ſcientiam. non per demõ
ſtratõnem. ſed per vehementem ⁊ proba
bilem ⁊ cõiecturam. ¶ Ieiunijs eccleſie
vel alteri abſtinentie/ nemo cum notabi/
li et precognito grauamine ſui corporis
⁊ vſus rationis obligatur. ſecluſo ſcanda
lo. Nemo tamen leuiter ſibi fingat graua
mina ex ieiunij abſtinentia. quoniã ex ip
ſa/ pauciores pereunt q̄ȝ ex gula ¶ Pueri
et ſenes et pregnantes et nutrices et infir
mi. et pauperes nõ habentes vnde ſemel
refici poſſint. et laborantes non haben/
tes aliunde ſtatum competẽtem. et itine/
rantes autoritate prelati. et alij conſuetu
dinem dyoceſis in qua ſunt inſequentes
ab eccleſie ieiunijs regulare ius excipit.
¶ Votum carthuſieñ de non eſu carniũ
votum inſuper aliorum religioſorum de
multis obſeruationibus duris alias lici
tis. votum deniqȝ particulariũ perſona/
rum de certis cibis non edendis in eter/
num vt de capite. in certis caſibus neceſ/
ſitatis extreme probabiliter ſi vota hec te
nerentur imminẽtis/ debent immutari.
Non enim licet alium contra dei prece/
ptum occidere: quanto minus ſeipſum.
ſecludimus tamen in omnibus ſcanda/
lum puſillorum ¶ Deterior atqȝ pericu/
loſior eſt abſtinentia immoderata. q̄ȝ vo/
racitas aut ebrietas. ſi dicta abſtinentia
vſqȝ ad turbatõnem cerebri ⁊ vſus ratio/
nis/ notabiliter et ſcienter vergat et addu
cat. ¶ Peccata regulariter quanto ſunt
ſpiritualiora/ et quanto ſunt ſub maiore
ſpecie boni palliata: tanto periculoſiora
ſunt et a ſanatione magis diſtant. ¶ Ha
bentes impedimentum de nõ ieiunando
legitimum. quod non eſt exceptum a iuri
bus per expreſſum/ ſecurius agunt/ quã/
q̄ȝ non ſit neceſſe/ ſi diſpenſatõnem prela
ti queſiuerint. et ꝙ ſecrete agant id quod
agunt. ne alij ſcandaliſent. ¶ Charitas
frangere concedit cõmeſtionem alias illi
citam. quandoqȝ propter hoſpitem. quã
doqȝ propter infirmi conſolatõnem. quã
doqȝ propter obſequium preſtãdum. vt
in ſeruitoribus monachorum. et etiam
principum. preguſtando. ⁊ etiam pregu/
ſtantibus cibos/ eorum eſus conceditur
¶ Preceptum de ieiunio eccleſie/ poteſt
aliquando ſeruari/ dum contra deũ mor
talis gula cõmittitur. Sic in multis di/
cendum eſt. ¶ Ebrietas tũc mortalis eſt
et generaliter omnis delectatio cibi ⁊ po/
tus/ quãdo aliquis tanta libidine come/
dit et bibit/ ꝙ poſtponit deum. ſic ꝙ/ vbi
etiam dei preceptum vno modo vel alio
deberet a ſe violari: nihilominus a tali de
lectatõne non ceſſaret. Secus ſi delecte
tur etiam ex conſenſu libero/ citra deum.
non hoc facturus ſi deus prohiberet. tũc
enim vel nullum eſt. vel tantũ veniale de
lictũ. Et habet hec regula in multis alijs
materijs/ vtilem locum ſuum. ¶ Proba
bile eſt comedentem ter in die ieiunij ſi/
ne cauſa/ non eſſe preuaricatorem prece/
pti in tertia comeſtione ſicut in ſecunda.
quãq̄ȝ oppoſitum tenere ſit ſecurius.
De comeſtionibus ſpecierũ et ſimilibus
conſuetudo teneatur. et delectatõnis ni/
mia libido vitetur ¶ Inebriare alium ſci
enter vt vſu careat rationis in eius nota/
bile detrimentũ/ peccatũ mortale eſt.

¶ De luxuria

LUxuriam ex ge
nere ſuo mortalẽ dicimus/ ꝓpter

corruptõnem generatiue virtutis maio/
rem q̃ nutritiue. ac minorem eius neceſſi
tatem. et quia cõtrariatur huic precepto.
Non mechaberis. et vt per bona matri/
monij/actus iſte quereretur excuſari ¶ Cõ
ſenſus in delectatõnem luxurie circa ob/
iectum ſibi prohibitum: eſt mortale pec/
catum. ſiue ſit in cogitatione. ſiue in ver/
bis. aut in viſu. aut tactu. aut nutib⁹. aut
operatõne. Quãobrem familiaritas ma
gna hominũ carnaliũ mutuo. pſertim ad
nudũ. q̃ntũcunq; ſint eiuſdẽ generis aut
ſexus aut diuerſe etatis/ piculo prima eſt
ideoq; vitanda eſt. ¶ Grauitas peccato
rum luxurie ex genere ſic ordinat᷑. ſm gra
uius et minus graue. q̃q; ex circunſtan/
tijs poſſit eorum grauitas aliter variari.
Beſtialitas cum brutis Sodomia cum
eodẽ ſexu. aut in vaſe non ordinato Mol
licies ſecum. Sacrilegium dicatarũ. In
ceſtus parẽtũ. Stuprum virginũ. Adul
terium ligatorum. Fornicatio ſolutorũ/
Luxuria generaliter. ¶ Licitum eſt ſuã
caſtitatem ſicut propriã vitam defendere
vim vi repellendo ¶ Delectatio viri cum
vxore/ licita eſt cauſa prolis. cauſa reddẽ/
di debitum. cauſa preſeruatõnis ab incõ
tinentia prohibita Et ſi ſola delectatio q̃
ritur. infra metas tamẽ vinculi matrimo
nialis. ſic q̧ extra nõ quereret᷑. neq; ſit cuꝫ
circunſtantijs aliunde prohibitis: illud
aut nullum aut tantũ veniale peccatũ eſt
¶ Vxoratorum alter peccare poteſt mor
taliter in matrimonio. ſi cum detrimẽto
notabili prolis concepte aut generande
ſcienter fiat. vt tempe menſtruoꝝ. ſi extra
vas. ſi cum deſiderio abſentis quaſi pſen
tis alterius nõ ſui. ſi principaliter ex cau/
ſa aut ex fine mortaliter noxijs. ¶ Facili/
us eſt ſepe ab ope carnali totalis abſtinẽ
tia ſicut in virginibus ꝛ viduis: q̃ᵹ mode
ſte maritalem copulam exercere. ſicut fe/
bris potu/ et ignis flatu/ et pruritus atta
ctu tandem magis ſuccendũtur ¶ Quia
corpus ſacerdotis ſi vxoraret᷑ eſſet vxoris
ſacerdos qui totus eſſe debet domino cõ
ſecratus/ et expeditus a cura rerum fami
liariũ/ et ſolutus legibus ciuilibus/ ꝛ ora
tioni iugiter vacare/ ratõnabiliter aſtrin/
gitur voto caſtitatis.

¶ De preceptis de(calogi.

Diligere deum ſuper
omnia ex toto corde. ex tota ani/
ma. et ex tota virtute. quãtum
ſufficit viatori ad ſalutem/ eſt
taliter affici ad deum/ actu vel habitu. q̧
dei amiciciã/ cuiuſlibet alterius rei dile/
ctioni anteponit. Sic q̧ pro nulla dile/
ctione ſui vel alterius/ charitatem dei vel
let deſerere/ p tranſgreſſionẽ cuiuſcunq;
precepti diuini. ¶ Nemo ſm legem tene
tur potius eligere annihilatõnem ſeu dã
natõnem eternam. q̃ᵹ peccare mortaliter.
Neutrum quippe poteſt eligi licite. ſtan/
te lege de precepto habẽde charitatis. cũ
qua neq; annihilatio ſtat neq; damnatõ
¶ Propoſita alicui viatori iſta queſtiõe
et ſimilibus. an citius pateret᷑ eſſe in igne
per vnũ diem/ q̃ᵹ peccato mortali conſen/
tire: non tenetur circa hoc deliberare ab/
ſolute de altera ptium. ſed teneat ſuſpen/
ſum iudicium. conſiderãdo fragilitatem
ſuam. ꝛ fidendo in diuina miſericordia/
que vel nõ patietur eum in talem tentatõ
nem incidere. aut ſi patiatur/ deus faciet
cum tentatõne prouentũ: vt poſſit ſuſti/
nere. ¶ Propoſitis huiuſmodi queſtio/
nibus. quid homo faceret/ tentatione for
ti preſente: Aliud eſt optare et deſiderare
illud quod eſt melius/ et iudicare illõ eſſe
eligibilius aut minus fugibile altero/ ali
ud deliberare abſolute/ q̧ ipſe ſic faceret:
et ſic eligeret. Quoniã primum eſt pie et
fidelis anime. ſecundũ de pſumptione et
temeritate culpatur. ¶ Iurare per deum
quod eſt eum teſtem veritatis adducere/
ſit licite imo meritorie: dum veritas ſub/
eſt. et reuerentia comitatur. et pia neceſſi/
tas ex humana infirmitate conſurgens/
impellit. ¶ Iurare in vanum. eſt prope
deum in falſitate. cuius eſſe teſtis nequit
inuocare. Ideo dum ex deliberatõne fit:
ſemper eſt mortale. ¶ Exigere iuramen/
ta ab his de quibus vehementior eſt pre/
ſumptio q̃ᵹ de oppoſito apud exigentes/
q̧ deierabunt: et ad hoc ex deliberatione
inducere: vix aut nunq̃ᵹ caret mortali de
licto. niſi forſan quandoq; apud iudices
quibus ex officio ſic exigere neceſſe eſt
Neq; neceſſe eſt neq; vtile ꝛ ſepe crimino
ſum/ exigere iuramẽta ab his qui queſtio
nantur in iudicio exteriori eccleſiaſtico/
vel ciuili/ quando pſumi poteſt vehemẽ/

ter/ꝙ quidam deierabūt. ⁊ quando eorū
iuramento nullatenus ſtatur. ¶ De re
penitus occulta/ que ſcꝫ nō poteſt ꝓbari
teſtibus duobus/ neqꝫ rem publicā ſcan/
dalizat/ nullus in foro exteriori/ licite po
teſt ab alio inuito iuramentū extorquere
¶ Quāuis ſemꝑ/ nō tamē pro ſemꝑ/ ob/
ligemur colere deum/ nō ſolum mentali/
ter ſed etiā ſignis exterioribus illa tamen
ſigna/ pro varietate tempis et hominum
poſſunt variari. ſicut ſunt orationes ge/
nuflexiones. thurificationes. proſtratio/
nes. et preſentatōnes candelarum. victi/
me. et ſimilia. ¶ Signis exteriorib⁹/ nū
ꝙꝫ bene colitur deus: quando illa neque/
unt fieri bono animo. vel ſcandaliſant ex
ſimilitudine ſui ad idolatriam aut aliam
inhoneſtatē. quēadmodū fit in inſanijs
ſtultorū apud multos. et in iſtis delatio/
nibus baculorū ꝑ mulieres: ſacris orna
mētis indutas. et quibuſdam ſimilibus
que omnia prelatoruꝫ ſolicitudo tenetur
abradere. ¶ Obſeruatio ſabbati quo ad
circūſtantias temporis et modi et loci/ ꝑ
maxima ꝑte relicta eſt determinatōni pre
latorum. que cognoſcitur. tum ex eorum
inſtitutis. tū ex conſuetudinibus ꝑ eos
legitime toleratis ¶ De operibus ſeruili
bus nō exercēdis diebus dominicis ⁊ fe/
ſtiuis/ plus et frequēter determinat con/
ſuetudo loci et ꝑſonarū a prelatis tolera/
ta/ ꝙꝫ alia lex ſcripta. ¶ Conſuetudo exer
cēdi opera ſeruilia/ hec ab iſtis/ hec ab il/
lis/ in diebus feſtiuis/ tūc maxime dicen
da eſſet corruptela/ quando totaliter a ſer
uitio dei ⁊ a cultu feſtorum/ ⁊ maxime ab
auditu miſſe/ reuocaret. quando preterea
hec ſeruilia/ magꝭ ex cupiditate ꝙꝫ pia ne
ceſſitate reipublice/ ꝑtractant̄. ¶ Ioci et
alie recreatiōes corporales apud vulgus
diebus feſtiuis. ꝙꝫꝙꝫ ſepius ammittas ha
beant malicias ꝯtra dei legem/ nō tamen
ꝑ directū eccl'iaſticis obuiant inſtitutis.
¶ Opera ſeruilia plerumqꝫ fructuoſius
fierent ſi non ea prohiberet eccleſia. ꝙꝫ il/
la que vulgares in feſtis exercent. Propte
rea prelatorū intereſt attendere circa feſti
uitatum multitudinē. ne ſit illa ad cumu
7 lum peccati potiusꝙꝫ ad cultū dei. ¶ Di
ligere proximū ſicut ſeipſum/ eſt velle ꝑri
mo ea omnia/ que ſm̄ rectam rationē ho/
mo vellet ſimiliter proximū ſuum velle ſi
bi. Hec autē ſunt indiſpenſabiliter bona
charitatis et glorie ¶ Quia bonis fortu/
ne/ ⁊ nature/ ⁊ gratie gratis date/ poſſunt
homines abuti in ꝑniciem ſui vel aliorū
non quilibet tenet̄ velle illa cuicunqꝫ ꝑri
mo ſuo. ſed aliquando nō velle. quia ⁊ ſm̄
rectam ratōnem/ ita deberet homo velle.
de ſeipſo. Sic iudex/ cum amore proxi/
mi/ necat ipſum: aut bonis ſpoliat. Sic
ingeniū et ſcientia et diuitie/ poſſunt de/
ſiderari iſti vel illi proximo nō adeſſe/ dū
nocitura credūtur. ¶ Ante religionis in/
greſſum/ teneor prouidere neceſſitati pa/
rentum meorū extreme/ ſi poſſum. dum
non aliunde patet eis prouiſio. nec excu/
ſaret me religionis ingreſſus: quin peccē
intrando. et poſt introitum profitendo.
Si tamen neceſſitas illa nō ſit extrema/
aut patet aliunde prouiſio/ non teneor ꝑ
iuuando exire religionē iam profeſſam.
¶ Superioribus noſtris qui omnes di
ci patres poſſunt/ obediendū eſt de rigo/
re in eis ſolum in quibus ſuꝑiores ſunt.
magis autem ei cuius auctoritas potior
eſt. attentis circunſtantijs perſone. tem/
poris/ reipublice ⁊ vtilitatis in iſtis. vt in
concernētibus rempublicam/ plus obe/
diendum eſt principi ꝙꝫ patri. ſecus in re
domeſtica. Proportionabiliter de mona
cho reſpectu pape ⁊ epiſcopi ⁊ abbatis ⁊
principis tempalis/ diſtinctio locum ha
bet. ¶ Quanto plures dilectionis cauſe
concurrūt circa aliquem proximū/ vt eſt
habitudo prelatiōis et ſubiectōnis adin
uicem. bonitatis. ⁊ ratio cognatōnis. be/
neficentie. conſortij. patrie. ⁊ ſimiliū. tan/
to ceteris paribus ille debet plus amari ⁊
preferri. tamen obligatō legibus cauta ꝑ̄
cipue ſeruanda eſt. ¶ Ab inimico para/
to totaliter ſatiſfacere de iniuria/ ego tene
or ſatiſfactōnem ſuſcipere vel indulgere.
tamen verbū meum/ aut ſocietatem ſoli/
tam/ aut alia dilectōnis ſigna/ poſſum in
terdicere. ad mei et ſui cautelam. ⁊ non ad
rancorem ¶ Inimicum nō paratum cor
rigi/ diligo quātum ſufficit ad ſalutem/ ſi
ei nolo malum damnatiōis/ neqꝫ damni
tempalis: per iniuſta media. ¶ Inimico
meo incorrigibili / optare fas habeo: vt
taliter ſibi ſit in anima vel in rebus/ qua
liter ſufficit ad hoc/ ꝙ neqꝫ mihi neqꝫ rei/
publice/ iniuſtum damnū poſſit inferre.

¶ Jure naturali: vim vi repellere licet. ſic ꝙ impetitus aliqͥs a qͣlicunqȝ pſona cuiuſcunqȝ dignitatis etiā papalis: via facti. et nō habens iuris remediū. fas habet iniurianti de facto reſiſtere ſm qualitatem iniurie. ſcilicȝ quantū requiritur et ſufficit contra illum: ad ſui tutamentum ab hac facti via ¶ Caſus multi eſſe poſſunt in qͥbus aliquis ſe gerens ꝓ papa / et pro tali habitꝰ ab eccleſia / poterit a ſubdito licite vel occidi vel incarcerari vel ꝑ modum quēdā appellatiōis ab eo / vel ſubtractionis a ſua obedientia declinari. niſi forte obſtare monſtretˀ cōſtitutio aliqua / non humana ſolum. ſed diuina atqȝ reuelata. huic naturali iuri ꝑiudicans. ¶ Nunqȝ pro ſaluatione vite aut cuiuſcunqȝ rei ſue / licet alicui mortē alterius de per ſe / ſcienter / via facti procurare. et maxime illius qui nullam infert iniuriā. ¶ Nunqȝ pro ſaluando vitam ſuā corporalē / ſunt innocij via facti a ſe perimendi. vt ſi nō aliter euadere poteſt aliquis ſe perſequētem qȝ conterendo paruulos viam obſidentes / mors potius eſt expectanda. ita dū quis eſt in extrema famis neceſſitate / nō debȝ ab alio ſimiliter famelico / panem neceſſarium extorquere.

De ſacramentis.

In omni ſacramento / ſi deſit intētio actualis vel habitualis faciēdi illud qđ chriſtus inſtituit. ⁊ eccleſia intendit / nihil agitur. Similiter ſi forma omittitur aut corrūpitur. et ſi materia debita / aut ſi miniſter idoneus defuerit. ¶ Ex hoc precise ꝙ aliquis ſciſmaticus eſt vel hereticus / vel ꝑſciſus et excōmūicatꝰ / vel degradatus. nō redditur impotēs ad efficiendum vel conferendū ſacramenta: niſi deſit aliunde. vel poteſtas ordinis / vel intentio debita / vel materia / vel forma: qȝuis exercendo talia in caſibꝰ prohibitis / grauis delicti reus teneatur. ¶ Fiat ſemper quod melius erit de poſſibilibus / dū circa ſacramentorū miniſtrationem dubitatio aliqua cōtigerit / aut ſuppleatur caute id quod omiſſum fuerit. ⁊ ſub quadam conditione / ſi non erat illud iterandum. ¶ Cerimonialia ſeu figuratiua legis antique / ante chriſti paſſionē erāt iudeis neceſſaria. poſtmodū pro aliquo tempore licita ſed inutilia. tandē vt nūc obſeruātibus et ſpem in eis ponentibus mortifera / nec ab eis ſumendū eſt efficax argumētū: ꝙ modo talia / in aliquo caſu agere debeamus. ¶ In caſu dubio vehementer / an aliquis ſit vel non ſit baptiſatus: vt ſi ſit expoſitus / vel baptiſatus in nomine chriſti tantum / aut alio tali dubio: iteretur baptiſmus ſub hac conditione. ſi tu es baptiſatus / ego nō te baptiſo. et ſi non es baptiſatus / ego te baptiſo: in nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritusſcti / amen. ¶ Baptiſmū ſanguinis dat martyrium. et flāminis / cōtritio de peccatꝭ aut ſatiſfactō gratuita. Primus non reiteratur. alter ab obligatione baptiſmi fluminis ſi facultas affuerit: nō excuſat. ¶ Ea que ſunt de decentia ſacramentorum notabili. inſtituta et ꝓmulgata ab eccleſia / nec abolita ſunt per nō vſum. et ſi non ſint de neceſſitate ſacramēti ad faciendū id quod intenditˀ. ſunt tamen de neceſſitate precepti / ad obligandum ne ſcienter ⁊ negligenter abſqȝ rationabili cauſa dimittātur. ¶ Forma in omni ſacramēto poteſt corrumpi. aut per additionē. aut ꝑ ſubtractionem. aut variationē. aut interruptionē notabilem. quia modica non impedit. Similiter additio. ſubtractio et variatio. ſi neqȝ trahant formā ad ſenſum alium / neqȝ inintelligibilē reddant. licȝ indiſcrete et culpabiliter fiant. ſacramētum tn̄ non annullant.

¶ De ſacramento baptiſmi.

Hec in baptiſmo ſunt de neceſſitate ſacramenti. Miniſter idoneꝰ. Materia que eſt aqua elemētaris fluida. ad differentiam luti et aquarum que ſunt artificiales. Intentio actualis vel habitualis faciendi qđ eccleſia intendit. Intingendo nō ſubmergendo ex aqua illa baptiſandum. aut eius partem principalem nudam. Et ꝙ aliqualiter cōſentiat ſcilicet actu vel habitu vel in parētibus. Dicendo ſimul hāc formā: Ego baptiſo te in nomine patris et filij et ſpiritusſcti. amen. ¶ Miniſter idoneꝰ baptiſmi a

regulariter et extra caſum neceſſitatꝭ/
eſt ex eccleſie precepto ſacerdos. qui ꝑ⸗
mittere habꝫ exorciſmos. ⁊ cathezizatio
nem. et alia obſeruare que in libris cō⸗
tinentur. Sed de neceſſitate ſacramenti
requirit̄ ꝙ miniſter ſit viator. ad exclu⸗
dendū angelos vel demones. qui ſimul
poſſit intingere ⁊ verba ꝓferre. ad exclu
dendū mancū et mutū. Alium a ſe. quia
nemo ſeipm baptiſat. Et intēdens da⸗
re actualiter vel habitualiter quod ec
cleſia intendit. etiā ſi nihil credat de ef⸗
fectu. ¶ Baptiſandus idoneus/ eſt qui
libet viator nō baptiſatus. qui cōſentit
interpretatiue baptiſari. vel in fide pa⸗
rentum. vel offerentiū eum. vel eccleſie. ſi
nunq̄ȝ fuerit capax rationis vt paruuli
Si autē fuerit aliquando capax ratiōis
et diſſenſerit continue baptiſari. aut ſi
nullo modo cōſentiat/ dū vtitur ratiōe
baptiſari non velet. Secus ſi per ante
conſenſerit nec reuocauit. quia p̄ſumit̄
ab eccleſia nunc conſenſurus/ ſi ratione
non careret. ¶ Baptiſandū non eſt fas
confiteri ſacramentalr̄. cum baptiſmus
ſit ianua ſacramētorꝫ. ⁊ de originali cō
tritio actualis/ nequaq̄ȝ exigit. de actua
libus vero ſufficit diſplicentia in genera
li/ abſq̄ȝ obice male voluntatis ꝓponen
tis actualiter ſe peccaturū. quo obice po
ſtea ceſſante/ baptiſmus efficaciā ſuam
capit. ¶ Baptiſmus dimittit penam ⁊
culpam ex integro. loquēdo de pena debi
ta peccatis/ nō ex ciuili inſtitutione. vt
ſunt irregularitates ⁊ mortes pro deli⸗
ctis certis. loquendo p̄terea de pena de
bita per ſe. quia penalitates huius vite
debite originali per accidens/ manent.
vt ſitis. fames ⁊c. quorum cauſa eſt pec⸗
catum orginale. ſine quo nō veniſſent.
¶ Si paruuli infidelium baptiſent̄ inui
tis parentibus in fide eccleſie. illi ſunt
vere baptiſati. nec debent reddi parenti
bus ſi periculū timeat̄. Similr̄ illi qui
metu inducūtur ad interius cōſentien⸗
dum baptiſmo. Quanq̄ȝ talia agere/ cō
munis vſus eccl'ie non approbet. ¶ Ba
ptiſmum fluminis differre licet. quan
do et vbi nō apparet ſm veriſimiles con
iecturas/ proxima mors. ⁊ ſperatur poſſi
bilitas ſeu congruitas maior. recipiēdi
in poſterum. quo caſu. etſi ſubito bapti⸗
ſandus moreret̄/ ſaluus eſſet.

De ſacramēto con b
firmationis.

Sacramentū confirmatiōis ad
robur inſtitutū/ tenetur quili
bet chriſtianus habens vſuꝫ ra
tionis non contēnere. p̄ſertim
imminente periculo cōfeſſionis chriſti/
coram infidelibus faciende.

De ſacramēto eu⸗
chariſtie.

Eucharistie ſacrm̄/ duplicem
habet formā et materiam/ de
neceſſitate ſacramēti. Forma
conſecrationis corpis chriſti
eſt iſta. Hoc eſt corpus meuꝫ. Et forma
ſanguinis. Hic eſt calix ſanguinis mei.
aut huic equiualens. quod dicitur pro
pter grecos. Materia corpis chriſti/ eſt
panis de tritico ꝓ maiori parte. Mate⸗
ria ſanguinis vinum de vite/ nō trāſſub
ſtantiatum in aliam ſpēm. vt in acetū.
¶ Celebris conſuetudo/ et ordinatio ſuꝑ
periorꝫ in eis que ad ſolennitatē miſſe
et generaliter omniū ſacramentorū ſpe
ctant/ obligant ad nō contemnēdum hu
iuſmodi conſuetudinē ⁊ ordinationē q̄s
libri ſolēt habere. obligant preterea. vt
negligentia frequens ⁊ craſſa fugiatur.
¶ Facta diligentia ſolita fieri in talibꝫ
circa materiam corporis ⁊ ſanguinis. ſi
per maliciā aut negligentiam miniſtri.
aliter oblatum fuerit q̄ȝ debeat/ vtputa
aqua pro vino/ peniteat in omnē euen⸗
tum ſacerdos. et ſi reus non ſit. et quod
omiſſum eſt/ ſuppleat vel emendet. p̄ſer
tim vt integritas in ɔfectōe ⁊ ꝑfectōe ſa
cramēti. ɔſeruet̄. ¶ Diſcrimē noui pec
cati mortalis i celebrādo vitatur. ſi poſt
diſcuſſionē conſcientie/ que regulariter
in talibus haberi ſolet celebraturus nō
habeat conſcientiā firam/ aut eque fir⸗
mam. ſicut de oppoſito ꝙ ſit in peccato
mortali. vel alio legitimo impedimento
vt eſt irreglaritas. Et hec vocatur cer⸗
titudo moralis vel ciuilis. ꝙ homo ſuffi
cienter probatus eſt. ¶ Exiſtente caſu
quo homo poteſt celebrare licite/ ⁊ a cele
bratione licite deſiſtere/ laudabilius eſt
ceteris paribus celebrare. tum q2 opus

de ſe priuilegiatū eſt ⁊ fructuoſum. tum
quia a nobiliori v̄tute procedit celebra
tio q̄ fit ex amore: q̄ȝ omiſſio q̄ ex timo-
re generat̄. ¶ Laudabilius eſt q̄ȝ oppoſi
tum ceteris parib9/et ceſſante legitimo
impedimēto/quotidie celebrare. ¶ Pol
lutio nocturna tollens ſufficientē deuo
tionem/recollectionē et reuerentiam ad
ſacramētum: eo ꝙ anima magis inde he
bes ⁊ carnalis effecta eſt: impedit a cele
bratione q̄ȝdiu talis carnalitas ⁊ hebetu
do regnauerit/niſi caſu neceſſitatis vr-
gente. vt ſi ſacerdos ſit vnicus/et miſſa
parrochialis fuerit celebranda. ¶ Ho
mo qui ꝓpter habitus virtutū ⁊ facilem
ſui recollectionē vel aliunde/ manet de-
uotus ad ſacramentū et reuerens/poſt
nocturnam pollutionē: non videtur per
eam impediri quin celebret die ſequen
ti. confeſſione tamē in omnē euentū pre
cedente. quoniā nulle ſordes corporales
impediunt niſi pro quanto: vel ſunt pec
cata: vl' ſunt in horrorem ⁊ ſcandalū aſſi
ſtentium/vel deuotionē debitam tollūt.
Vir enī leproſus et vir menſtrua patiēs
L a celebratione ſecreta nō arcentur ¶ In
omni adoratione ſacramenti altarꝫ/ſub
intelligitur conditio iſta vel ſimilis /
ſi conſecratio rite ⁊ debite ſ̄m inſtitutio
nem chriſti fuerit celebrata. ac ꝑinde/
adorans alienus eſt ab idolatria: q̄ȝuis
celebrans ⁊ nō conſecrans/eſſꝫ in culpa
¶ Apparente figura circa ſacramentū/
alia a figura ſolita panis ⁊ vini: non cō-
uenit ſacramentū ſumi ſub illa forma /
neq̄ȝ ſine conditione implicita vel expli-
cita rebꝫ adorari ¶ Poſitis pluribus ho
ſtijs ſuper altare/ ſi ſacerdos intēdit ge
neraliter omnes conſecrare/ ille conſe-
crate erunt. Si tantū duas ex illis quaſ
determiate ſignat/ille due ſunt tātum-
modo conſecrate. Si illas duas intētio
ſua non determinat/nihil ibi conſecra
tur. obſtante confuſione intentiōis. pro
pter quā iſta nō magꝫ q̄ȝ illa pt' dici cōſe
crari. ¶ Regulariter vituperabile eſt ⁊ ſe
pe criminale/ꝙ ſacerdos a celebratione
et catholicus habens vſum rationis ab
euchariſtie ſuſceptione/totaliter abſti-
neat. ¶ Illi pueri ſunt idonei ſuſcipere
euchariſtiam/⁊ ad hoc ligari videnť ſe-
mel in anno. qui ſ̄m leges cenſenť habi
les ad nubendum. Poteſt quoq̄ȝ deuotio
etatem hanc ꝑuenire ſicut in quibuſdā
etatem ſupplet malicia. ¶ Audire miſ-
ſam integram/eſt de obſeruatione ſab
bati. hoc eſt dierum feſtorum pro tempe
legis euangelice. niſi per impedimentū
legitimū/aliq̄s ſe tueatur. Tale vo im-
pedimentū/ſ̄m loca et tempora ⁊ etates
et ꝯſuetudines/varie iudicat̄. ¶ Ob-
ligatum celebrare pro quolibet duorū
vnam miſſam/nō abſoluit vna celebra
tio. vna quippe miſſa/virtute opis ope
rati: ex quo finiti valoris eſt: nō tantun
dem tollit de pena. nec tantum redimit/
quantū due. ¶ In anniuerſarijs eccle
ſiarū/et receptione miſſarū pro vno pre
cio ſue ſuſtentatiōis/et in ſimilibus: in
terpretatio viri ſapiētꝫ locū habet. alio
quin non videtur. quomō ſex aut ſeptē
anniuerſaria in eccleſijs cathedralibus/
licite ſimul eadē die iungerētur. ¶ Ob
ligatum ad ſubſidia ſpiritualia: tutum
eſt dirigere intentionē ſuā ad deum. ſic
ꝙ dignet̄ diſpertiri/de valore ſacramen
torum vel ſuorum benefactorū/ qualiter
et quātum videt ſe apud benefactores
eſſe conſtrictum. ¶ Caritatis maioris
eſt ſpiritualis elemoſina: q̄ gratꝫ diſtri
buit merita ſua ſatiſfactoria/ad liberatō
nem animarū: q̄ȝ elemoſina corporalis.
Et quanq̄ȝ talis non inde minus habi-
turus ſit de premio eſſentiali. tardi9 tn̄
inde de ꝓprijs peccatis ceteris paribus
ſatiſfacit. ¶ Falluntur plurimū hi /qui
potentes aliunde viuere: obligant ſe ex
bonis eccleſiaſticis vel alijs/ad ſatiſfaci-
endum pro alienis delictis. cum hoc ce
dat in retardationē ſatiſfaciendi ꝓ pro
prijs. ⁊ hec ſola radix/improbare benefi
ciorum pluralitatem ſufficeret ¶ Expe D
diens videretur vt nulla excōmunicatō
nis ſententia ferretur de facto a iure vel
iudice: neq̄ȝ pro preſenti neq̄ȝ ꝓ futuro
niſi ꝓ manifeſta cōtumacia: qua ſe mon
ſtrauit aliquis non paratū audire eccle
ſiam. alias qualiter haberet ſicut ethni-
cus et publicanus/ſi audire eccleſiā pa
ratus eſt? ¶ Expediens videtur: vt nul
lus teneretur alium vitare quantūcun
q̄ȝ excommunicatum a iure/ niſi poſtq̄ȝ
a ſuo iudice fuerit denunciat9 eſſe talis
Siquidem in omni caſu alio / videtur

poſſibilis excuſatio ⁊ interpꝛtatio eoꝛum
que aliquis cōmittit vnde excōmunica
ri dignus eſt: ꝙ non deberet euitari a par
ticulari perſona. Et hoc tolleret magnā
in politica conuerſatione: confuſionem
¶ Expediens videret/ vt omnes ſenten-
tie excōmunicatiōis late ſentētie in iure
ſcripto/ quarū vſus nullus eſt. aut plus
obeſt ꝙ̄ pſit/ expreſſa reuocatione tam
in prouincijs ꝙ̄ in dioceſib9. et in eccl'ia
vniuerſali/ caſſarentur. ¶ Expediens
videret inſtitutio aut iam inſtitutoꝛum
talis interpꝛtatio: vt ſolus excōmunica-
tus aut ſuſpenſus a iudice/ ⁊ pro tali de-
nunciatus/ contrahere diceretur irregu
laritatem. immiſcendo ſe ſacramentis.
et ꝙ ſolus talis a prāte abſoluēdi in fo-
ro cōſcientie/ ſpoliatus cenſeret. Scru
pulos enim a ſubditis viraliter auferi
biles. pſertim in materia ſacramētalis
confeſſionis/ hoc auferret ¶ Expediens
videret. vt nulla ſententia excōmunica
tionis ferretur. niſi p contumacia facta
in rebus pure ſpūalib9. vt vbi tranſgreſ
ſio verget māifeſte in diſſipationē fidei
⁊ ſue ſpūalis libertat. Non enī debet (vt
videtur) grauioꝛ eſſe ī foꝛo exteriori pu
nitio tranſgreſſiōis/ ꝙ̄ damnū fuerit il-
latum. ¶ Expedientius eſt in multis de
fectibus/ illos vel tolerare/ vel ad bonū
finē oꝛdinare/ ꝙ̄ per fulminationes ſen
tentiarū ⁊ condēnationū/ aut per pdica
tiones rigoroſas/ eos conari funditus
extirpare. vt de exenijs prima die āni
de capellanis mercennarijs. ⁊ ſimilibus

¶ De penitentia.

Diuina lex ⁊ nō
ſolū eccl'ie ↄſtitutio/ obligat ad
confeſſionem ſacramētalem poſt pecca
tum actuale. vt fiat ſemel ante moꝛtē.
¶ Hec concurrere ſimul tēpe ad iuſtifi
catiōem impij. neceſſe eſt: que ſunt. In
fuſio caritatis. expulſio culpe. conuerſio
liberi arbitrij in deū. ⁊ peccati deteſtatio.
¶ Homo non ſemp tenetur immediate
confiteri peccatum. imo nec conteri. ſub
pena noui peccati moꝛtl'is. dat enim ſpa
cium penitentia deus. quale ſcit fragili-
tati noſtre ſufficere. ⁊ illud quantū ſit in
omibus/ generalis regula diffinire nul
la poteſt. ¶ Omiſſio in concernentib9
confeſſionē/ ſicut in alijs actibus pꝛece
ptoꝛum: non vocatur omiſſio niſi ſit re
ſpectu actus pꝛincipalis: dū deberet fie
ri. et nō reſpectu circumſtantiarū. que vel
antecedunt/ vel comitātur/ vel ſubſequū
tur. alioquin omiſſiones in vna omiſſio
ne numerarent infinite ¶ Omnis con
tritio/ includit confeſſionē in actu vel in
habitu/ aut ī pꝛopoſito vl' in voto. Eam
vero fieri actu/ ceſſante impedimēto alio
quadruplex caſus conſtringit. Pꝛimus
inſtitutio eccleſie ſemel ī anno. Secun
dus ſuſceptio eucariſtie vel celebratō/
et ſacramentoꝝ alioꝛum ſuſceptio ſm
quoſdam. Tertius periculum moꝛtis ve
riſimiliter imminētis. Quartus ↄſcien
tia ꝙ alias non habebitur oppoꝛtunitas
peccata confitendi. ¶ In recoꝛdatione
peccati moꝛtalis/ dum miſſa iam puene
rit vſqꝫ ad hoc vt cōmode ſine ſcandalo
deſeri/ vel interrumpi nō valeat. aut dū
ſacerdos alius deeſt ⁊ vrget neceſſitas/
ſufficit contritio includens pꝛopoſitum
confitendi. ¶ Circumſtantiarū quadru-
plex eſt differentia. quedā impertinen-
tes. quedam minuentes. quedam augē-
tes. quedam peccatum in aliam ſpeciem
tranſmutantes. Et he vltime: nō ſolum
ſunt circumſtantie ſed peccata. ideo ſunt
de neceſſitate ſub expꝛeſſione confiten-
de. Pꝛimas nō expedit dicere. nec ſecun
das regulariter. tertias expꝛimere/ ſepi
us vtile eſt. et qnqꝫ ſm quoſdā neceſſe.
¶ Circūſtantiaꝝ expꝛeſſio in confeſſio
ne talis et talibus verboꝛum circūlocu-
tionibus expꝛeſſa ſufficit/ per quam con
feſſoꝛ de magnitudine peccatoꝛum: eius
qui confitetur pro abſolutione et peni-
tia diſcrete conferendis/ inſtruatur.
¶ Expedit nonnunqꝫ circumſtantias de
articulati9. vel inquirere vel dicere. tum
ad verecundā humiliationē confitentis
tum ad eius quietationē poſtmodū ma-
gis habendam ꝙ omnia dixerit. tū quia
circūſtantie multe quas eſſe nullas aut
veniales arbitrabatur confitens/ pecca-
ta ſunt moꝛtalia. tū deniqꝫ ex hoc ꝙ vna
circumſtantia habita/ confeſſoꝛ de alijs
coniecturat quas cōfitens pudoꝛe preſ-
ſus celat. ¶ Cognito ſtatu eius qui con
fitetur: quandoqꝫ nocet plurimū/ nimi
um ſup, circumſtantiaꝝ particularitate

interrogatio/preſertim in peccatis carna
libus. tum ne confitẽs verecũdia motus
quãdoqꝫ mẽtiatur vt pueri ⁊ puelle⁊ hoc
in his que non eſſent neceſſaria dici. tum
ne ſcandaliſent ⁊ inflammẽtur in nomi/
natione peccatorũ prius incognitorum
Propterea diſcretio maxima reqritur et
ſemꝑ a generalioribus interrogationibꝰ
ad ſpecialiores gradatim ⁊ ſenſim proce
dere ꝯueniet. inuocandaqꝫ eſt manꝰ eius
quo obſtetricante educit coluber tortuo/
F ſus. ¶ Secretum/cõmiſſum fidei alteri
us/celare/eſt de iure naturali. hoc eniꝫ ra
tionabiliter quilibet ſibi vellet fieri. ⁊ ali/
ter ſocialis cõuictus deperiret. Multo am
plius/ſigillum cõfeſſionis/ſecretũ eſſe de
bet. ⁊ nullo caſu/ſigno aut verbo reſeran
dum ¶ Confitẽs debet regulariter in pec
catorũ ſuorum explicatione/ celare com/
plices ſuos. niſi dum aliter ꝯfiteri nõ po/
teſt. ſicut in inceſtu cum matre vel vnica
ſorore. Aut niſi ſic dicat ⁊ apud talem/ ꝙ
reuelatio debeat prodeſſe non obeſſe/ eis
qui detegũtur. Quo caſu nihilominꝰ ma
gna cautela reqritur apud confitẽtẽ ⁊ cõ/
feſſorem/ne zelo proficiẽdi indiſcreto fal
lantur. ¶ Omĩa ad confeſſionẽ ptinẽtia
vt penitentia iniũcta/ ⁊ interrogatões fa
cte/ ⁊ cetera nõ inducentia ad malũ/ ſunt
de confeſſiõis ſecreto. Propter quod pec
cant (ſi nõ excuſat eos ignorãtia) illi qui
penitẽtias ſuas/et ea que ſacerdos eis di
xit/paſſim dicunt. ⁊ qui etiã ſuper hoc in
quirũt. quoniã talia/ꝑ indirectũ cauſant
aliquando irriſionẽ ſacerdotis aut cõfeſ/
ſi culpam. ¶ Qui ſeduxit alios ad pecca
tum/ tenetur pro poſſe eos poſtmodũ ad
viam virtutis reducere. non minus ꝙ̃ de
damno tempali illato. Sic de infamatio
ne. ⁊ ſimilibus. Et ad hoc debet cõfeſſor
inducere cõfitentem. ¶ Confeſſus volẽs
peccatũ ſuum reuelari ꝑ confeſſorẽ/ſi pe/
tatur debet illud extra confeſſionẽ detege
re. Neqꝫ tamen adhuc eſt tutum cõfeſſori
illud onus aſſumere/ſi remediũ poſſit ali
ter incõmodis adhiberi ¶ Nullus ſemel
rite ſacramentaliter abſolutus ſuper vno
crimine/poteſt: niſi de conſenſu ſuo libe
ro obligari ad amplius cõfitendum. Si
fit oppoſitum in quibuſdã religionibus
aut caſibus/inſtitutões poſitiue quibꝰ
homo ſponte ſe ſubdidit: hoc faciunt.
Si confeſſor preſumat veriſimiliter ſoli
citare aut ſolicitari ad peccata. vtputa ad
lubricitatẽ/perſona hoc timens/debꝫ ab
illo ſi ſit ſuus curatus petere licentiã alte
ri confitendi. qua non obtenta/ poteſt ni
hilominus alteri confiteri et abſolui.
De ſtatu eorũ qui confeſſi ſunt tutius eſt
vt confeſſor nihil dicat. neqꝫ ad vituperi/
um ſicut cõſtat. neqꝫ ad laudem/ ne inde
confeſſi ſuperbiant. ne preterea ipſi ⁊ alij
in hypocriſim ficte confitendi dilabãtur
¶ Iudex cogere volens ad reuelatõnem
confeſſiõis/ peccat. ⁊ tenet preſbiter ſibi
nõ reſpondere. aut dicere hoc non eſſe de
foro ſuo. Et ſi opponatur quoniã tacen/
do ⁊ non negãdo/notare videtur ꝙ cõfeſ/
ſus ſit in culpa Reſpondendũ eſt/ꝙ ſacer
dos aliter agere nõ poteſt. Ideo nullum
ſcandalum/ſuo vicio deputatur. ¶ Pec/ B
catori quãuis non ſufficienter penitenti
(vt quia propoſitũ habet actuale peccan
di in futurum) vtile eſt confiteri et abſti/
nentias certas recipe Cui tamen cõfeſſor
expreſſe iterum et iterũ proteſtet. ꝙ neqꝫ
abſoluitur neqꝫ poteſt. neqꝫ penitentie ta
les aut talis confeſſio/ eundem liberant.
quin iterum eadẽ peccata confiteri tenea
tur. ¶ Mitis eſt opinio pro peccatoribꝰ
dicens/ſufficere ad abſolutõnis ſacramẽ
talis fructuoſam ſuſceptõem/ ꝙ cõfeſſus
non habeat actuale propoſitũ peccandi.
hoc enim dicũt eſſe non ponere obicem.
Sed alia ſententia ꝙ reqritur actuale ꝑ
poſitum poſitiuũ nõ peccandi in futurũ
probabilior eſt atqꝫ ſecurior. ¶ Virtute
clauium ⁊ meriti chriſti/ dãtur in quali/
bet confeſſione ſacramẽtali indulgentie.
ſed quante/nouit deus. Fit etiam/vt at/
tritio minus ſufficiens fiat in confeſſio/
ne contritõ. ¶ Soli actu confeſſi de pec/
catis ſuis/capaces ſunt indulgentiarum
illarum que dãtur vere penitentibus ⁊ cõ
feſſis. Niſi dicatur ſufficere eſſe in gratia
et membrũ eccleſie. et ita ly confeſſis ibi/
dem ſumit pro confeſſione in propoſito
vel in voto. ¶ Dies indulgentiarũ/ reſe
rũtur ad penitentias pro vita hac iniun/
ctas. ſic enim textus ſonat Videtur tamẽ
ꝙ iniunctõ generalis que bene fieri ſolet
vt omĩa bona facienda cedant in remiſſi/
onem/proſit in hoc et ſufficiat. vbi etiam
penitentia ſpecialis/ totidem dies quot
ſonant indulgentie nequaqꝫ iniũxiſſent.
¶ Indulgentias non recipit ille qui nõ

poꝛrigit manus adiutrices iuxta conten
tum bullarū. ⁊ ita diues melioꝛis condi/
tiōis eſt quo ad aliqua ꝙ̄ religioſus ⁊ mē
dicus. ¶ Claue ſacramentali nō notabi/
liter errante in impoſitōne penitentie. cō
feſſus per illā penitentiā ſi fecerit abſolu
tus eſt a pena ⁊ culpa/ virtute cōpꝛomiſ/
ſionis cuiuſdā liberalis ⁊ arbitrarie dei ⁊
peccatoꝛis in ꝑſonā ſacerdotis. ¶ Tuti/
us eſt cum parua penitētia que ſpōte ſu/
ſcipit̄ ⁊ veriſimiliter adimplebit̄/ ducere
confeſſos in purgatoꝛiū/ ꝙ̄ cum magna
non implenda pꝛecipitare in infernū.
Renuens penitentiā in hac vita/ ſtulte fa
cit. nihilominꝰ abſoluēdus eſt: ſi hoc nō
ex infidelitate qua credit nō eſſe purgato
rium aliud/ hoc faciat. ſed vel pꝛopter te/
neritudinē coꝛpoꝛis. aut infirmitatē. aut
paupꝫtatem. vel aliud ſimile. ¶ Nulli in/
uito iniūgenda eſt penitentia publica ꝓ
peccato ſecreto. ſecus de publico. Simi/
liter nullus ꝑ caſtigatōem ſcandaliſandꝰ
eſt publice pꝛo peccato occulto. ſecus ꝓ
publico. vbi ſi ſcādaliſetur peccatoꝛ/ ſcā/
dalum illud nō imponēti ſed ſibi qui me
ruit imputet̄ ¶ Diuiſio confeſſiōis ſi ad
ypocriſim aut pꝛo nimio pudoꝛe fiat/ im
pedit virtutem abſolutōnis. Secus vbi
autoꝛitas ſupioꝛis in caſibus reſeruatis
⁊ bona fides ſimpliciū hoc faciūt ⁊ excu/
ſant. Aut vbi confeſſoꝛ foꝛte ꝓ̄ſumeretur
ſcandaliſari ex peccato confeſſi ⁊ nō habe
retur pꝛo tūc cōfeſſoꝛ alius diſcretus cui
abſqꝫ pꝛobabili ſcandalo/ peccata omnia
reuelari poſſent. aliqua tamē poſſent Vi
deat tamen quilibet/ ꝙ̄ rationabiliter cō
ſcientiā ſcandali ſibi fingat. ¶ Dum ne/
ſcit cōfitens de quibuſdā actibus an fece
rit illos. aut qua intentione ⁊ quomodo
fecerit (vt ſepe cōtingit) dicat ſub condi/
tione ſcrupulos ſuos. vt ſic neqꝫ mentiat̄
D neqꝫ abſolutōne defraudet̄. ¶ Curatꝰ ob/
ligatus parrochiano ſemel in anno dare
euchariſtie ſacramentū/ tenet̄ ei dare ſi pe
tat publice quantūcunqꝫ ſciatur nō peni
tere. Niſi cauſa refutatōis fuerit nota. vt
pote excōmunicatio publica. vel peccatū
notoꝛium de quibus nō ſatiſfecit publi/
ce. Secus pꝛeterea de ſacerdote in ſecre/
to. vel qui nō tenetur miniſtrare. vel pꝛo
tempꝫe quo ad hoc nequaqꝫ obligatur.
Foꝛma abſolutōnis ab excōmunicatiōe
iſta eſt que debet pꝛimo fieri. Ego abſol/
uo te a ſententia excōicatōnis et reſtituo
te ſacramētis eccleſie. In nomine patris
et filij et ſpiritusſancti. Deinde ſequit̄ ab
ſolutio pꝛo peccatis/ ſi in excōmunicatō
ne peccatū includit̄ neceſſario cōfitendū
ſacramentalit̄. Ego abſoluo te a peccatis
tuis. In nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritus/
ſancti. amē. Tutiusqꝫ eſt/ in iſtis foꝛmis
nihil immiſcere ¶ Materia ſufficiens in
ſacramento cōfeſſionis/ eſt homo pecca/
toꝛ. cōtritus de peccatis. ſponte ſubijciēs
ſe ſuo ſacerdoti. que ſubiectio nō eſt ꝓꝓꝛie
iuriſdictōnis. alioquin papa nulli cōfite
retur. ſed eſt volūtaria. que poteſt nihilo/
minus impediri vel artari ꝑ ſupioꝛem vt
nō ꝗlibet peccatoꝛ cuilibet ſacerdoti poſ
ſit ſe ſubijcere pꝛo peccato ¶ Epiſcopus
nō minus habet autoꝛitatē conſtituendi
coadiutoꝛes cōfeſſoꝛes in ſua dyoceſi/ ꝙ̄
curatus in ſua parrochia. Caueat tamen
epiſcopus ꝑturbare eccl'iaſticā hierarchi
am/ tollendo directe vel indirecte poteſta
tē curatoꝝ abſqꝫ culpa eoꝝ vel cauſa ma/
nifeſta ¶ Confeſſio ficta/ reiterari ex inte
gro debet ſm̄ ꝓbabilioꝛē opinionem: ꝙ̄/
uis duriorē. quia nō habet effectū ſuum
poſtmodū ceſſante fictiōe ſicut baptiſmꝰ
et hoc: quia penitentia reiterabilis eſt nō
ſic baptiſmus. tum etiā quia nulla abſo/
lutio ſacramentalis fuit. ſed potius noui
peccati additio. ¶ Non eſt fictio ſi pecca
toꝛ dicat omnia quoꝛū actu recoꝛdat̄. ꝙ̄/
uis non omniū recoꝛdet̄. ſed eſt fictio dū
ſciēter celat aliquid aut in ꝓpoſito peccā/
di perſeuerat. aut ſcit ⁊ ſcire debet ꝙ a tali
nō poteſt abſolui. ¶ Penitētiarū alia eſt
recōcilians qualis fieri nequit niſi in gra
tia. Alia eſt ſatiſfaciens vel exoluēs. qua/
lis fieri poteſt extra gratiā. ſic ꝙ illius ite/
ratio neceſſaria nō exiſtit. Immo ⁊ talis
ſolutō reſpectu quarundā penarū tempꝫa
lium debitaꝝ/ foꝛte poneret̄ in inferno
Satiſfactōem pꝛopꝛie vt talis eſt opꝫan/
tur ſola opera penalia. que ſcꝫ voluntas
naturaliter refugit. ⁊ hinc penā habet. iu
ſte equidē. vt peccatū voluntariū/ inuolū
taria pena redimat̄ ¶ Per opera ſpiritua
lia/ qualia ſunt cōtemplatio et amoꝛ dei/
poteſt fieri ſatiſfactio. tum quia ānexa eſt
pꝛo ſtatu iſto/ fatigatio coꝛꝑis. tum quia
cōtra pꝛopꝛiā inclinatōem cōmodi. intel
lectus ⁊ voluntas abnegat ſe in obſequiū
fidei et charitatis. ¶ Unum pꝛo altero

poſſe ſatiſfacere/ concedit liberalitas dei.
dum cauſa ſubeſt. vel ex impotentia illi⁹
pro quo fit ſatiſfactio. vel de mãdato ſuo
⁊ charitate ſatiſfacientis. vel ſuꝑioris au
toritate taliter ordinãtis.

3 ¶ De Matrimonio

Conſenſus mutu⁹/ expreſſus ꝑ
verba de preſenti/ quo trãſfert
pro ꝑpetuo corpus viri in po/
teſtatem mulieris ⁊ econtra in
eis propter que cõiunctio talis ordinat
cauſat matrimoniũ de iure naturali ⁊ di/
uino. nihilomin⁹ limitatur cõſenſus ad
certas perſonas. cum certis circũſtantijs
Et q̃cquid aliter fuerit attemptatũ/ põt
illud inualidare ſuperioris autoritas. ¶
Votũ ſolenniſatũ per ſuſceptiõem ordi/
nis vel religiõis/ nõ magis ex natura ſua
videt dirimere matrimoniũ iam contra/
ctũ/ q̃ ſimplex. ſed hoc prouenit ex eccl'ie
conſtituto. maxime cũ in illo diſpenſare
poſſe papã probabilis ſit opinio ¶ Ma
trimonialis coniũctõ vnius mulieris cũ
plurib⁹ viris/ repugnat iuri naturali. nõ
econtra. quoniã corp⁹ viri plus valet. ꝑ
quanto plures fecundare ſufficit. Et ita
olim/ pluribꝫ licebat fungi vxoribꝫ. Pri/
ma tamen in hoc conſentiẽte. cui corpus
viri iam ceſſerat in ſuũ ius. Nũc autẽ ad
ſtatum primeue inſtitutiõis reduxit chri
ſtus matrimoniũ vnius cũ vna. ¶ Votũ
ſimplex caſtitatis/ non dirimit matrimo
niũ iam contractũ. peccat tamẽ qui vouit
dum primo cõtrahendi volũtatem habu
it voto contrariã. non autẽ poſtea dũ red
dit debitũ. vt eſt cõcors ſententia iuriſpi/
toꝝ. ſed negant petitionẽ debiti poſſe fie/
ri ſine fractione voti. Cui⁹ oppoſitũ ex eo
videtur verũ. quia votũ nõ cadebat dire/
cte niſi ſuꝑ hoc. ꝙ eſt nũq̃ꝫ contrahere. et
non ſuꝑ hoc ꝙ eſt nũq̃ꝫ cõmiſceri carnali
ter alteri. Alioquin dum nũc cõmiſcetur.
etiam reddendo debituꝫ reus efficit voti
fracti. Alioquin ꝑterea eſſet ſors talis cõ
iugũ nimis dura. ¶ Religioſus ꝓfeſſus
aut ſacerdos/ vtentes copula carnali pre
ter matrimoniũ/ et ſi grauiſſime tranſgre
diũtur mandatũ dei/ non tamẽ videntur
voti fractores. Votũ quippe eſt ſolũ pro
prie de re alias licita. qualis nõ erit extra
matrimonialis coniũctio. Iſta cõcluſio/
licet apud ſimpliciores videat extranea.
tamen apõ intelligentes quid nominis
voti eſt clara. Votum quippe ſolũ fit de
operibꝫ ſuperogatiõis ad que quis alias
non tenebat. Sic religioſus proprie lo/
quendo vouet ꝙ nunq̃ꝫ vxorabit qõ an/
tea licebat illi. Null⁹ autem proprie dicit
vouere ꝙ nunq̃ꝫ fornicabit aut adultera/
bit. quia ex precepto ad hoc iam oĩs ho/
mo obligat. ¶ Vir et vxor/ nequeũt abſ/
q̃ꝫ mutuo conſenſu vouere caſtitatem. im
mo nec vir tute voueret ſe nunq̃ꝫ petituꝝ
debitũ ab vxore. cũ propter verecũdiam
petendi ipſa in deteri⁹ labi poſſꝫ ¶ Spõ
ſalia dirimũtur. vel mutuo cõſenſu cum
autoritate ſuperioris. vel ſi altera perſo/
na interim fornicata fuerit. vel per votũ
ſolẽniſatũ. ꝑ quod matrimoniũ etiã con/
tractũ. non tamen carnaliter cõſummatũ
poſſet infra duos menſes ſolui. ¶ Con/
trahens ficte in foro eccleſie/ quantũcun
q̃ꝫ carnalis copula ſequat/ eadem fictõne
remanente non coniũgitur matrimonia/
liter. Compellet tamen ab eccleſia in fo/
ro exteriori tanq̃ꝫ ſi verũ fuiſſet matrimo/
niũ. Secus in interiori. cuius eſt conſili
um vt potius omẽs ſententias eccl'ie to/
leret/ q̃ꝫ peccato cõſentiat. Poteſt tamen
nouo conſenſu adhibita fictũ matrimo/
niũ ſi nil aliud obſtiterit/ in veꝝ commu
tare. ¶ Perſona inducta ꝑ metũ cadentẽ
inconſtantẽ virũ ad conſentiendũ interi
us in prolatõne verborũ matrimonialiũ
vt quia nõ vult mentiri. poteſt poſtmo/
dum matrimoniũ dirimi tãq̃ꝫ nullũ. ſed
de ſeductõne per blanditias non ita.
Impedimentũ perpetuũ in altero coniu
gum per qõ nequeũt ſe mutuo carnaliter
ꝯgnoſcere/ impedit matrimoniũ iam cõ
tractũ ⁊ contrahendũ ⁊ etiã contractũ di
rimit/ niſi antea ſciat de facto. tũc enĩ oſtẽ
dit ꝙ aliũ finem querit. ⁊ ita cõtract⁹ ſtat.
¶ Null⁹ coniugũ tenetur reddere debitũ
in detrimentũ notabile ⁊ certum ſui cor/
poris. vel fet⁹ naſcituri Et ſ'm hoc cogno
ſcit quando leproſis vel pregnantibꝫ aut
mẽſtruatis aut furioſis aut ypidimiacis
et ſimilibꝫ caſibus reddi vel non reddi de
bitũ oporteat. ¶ Tempus ⁊ locus ſacer/
non vident excuſare quin alter cõiugum
teneatur alteri petenti reddere. preuia ta/
men quadam amicabili monitõne de nõ
exigendo.

k De extrema vnctõ

Extrema vnctio habet ma (ne
teriã ⁊ formã: in libris ſuis ex/
preſſam. Et obligat nõ cõtem/
nere dum finis vite ſm proba/
biles cõiecturas ꝑ infirmitatẽ expectatur
Que preterea reiterari poteſt/ſimili cau/
ſa rurſus veniente. ¶ Extrema vnctio ri
te ſuſcepta/delet venialia. immo videtur
ꝙ abſoluit ab om̄i culpa. cõiuncta petiti
one recipientis. ita ꝙ digne recipiens/eti
am ab om̄i pena liberetur. tum virtute ſa
cramenti. tum quia petit pie perſeuerant
pro ſe et iuſte.

l De ſacramento or

Rdinis ſacramentũ/ (dinis
o plures formas habet. pluresqꝫ
materias. immo ⁊ ſacerdotium
duabus formis complet̃. vna
qua datur ſibi poteſtas ſup corpus chri/
ſti verũ. Altera qua datur poteſtas ſuper
myſticũ. Et ſi fuerit defectus vel dubiũ in
aliquo/ poteſt illud ſub conditõne caute
ſuppleri ¶ Plenitudo iuriſdictõnis/reſi
det apud papam ⁊ in alios ſm eius deter
minatõem diriuat̃. Attendere tamen de/
bet/ſibi eſſe illam poteſtatẽ non in deſtru
ctõnem eccleſie datã ſed eius edificatõem
¶ Si papa diceret̃ dominus omniũ in
ſpiritualibus quod conſtat. ⁊ in tempali
bus quod alij negant. nihilominus dota
tio eccleſie in iuriſdictõibus ⁊ dominijs
proprietarijs tempalibus/et exercitiũ in
illis/necqꝫ eſſe de iure naturali neqꝫ eidem
repugnare videntur. Nam chriſtus neqꝫ
exercuit talia dominia. neqꝫ per expreſſuꝫ
ſucceſſoribus prohibuit. ſed reliquit po/
teſtatẽ/ eorum diſcretioni/ pro varietate
temporũ et deuotione chriſtianorum/ſic
vel ſic exercendi. ¶ Papa nõ poteſt ꝑuer
tere ordinem hierarchicũ vniuerſalis ec/
cleſie. ſic quin in multis caſibus liceret ei
dem reſiſtere ĩ facie ⁊ dicere. cur ita facis:
vrpote/in exemptionibus manifeſte no/
ciuis. Et ſi prelatos ⁊ eccl'ias ſibi ſubdi/
tas onerare ſumptib9 intolerabilibus: vl'
libertatibus penitus ſpoliare/ ꝯtenderet

Finiunt regule morales:

Incipit compēdium breue et vtile. aliquarū materiarū cōmuniuꝫ ad fidem et doctrinā catholicam ſpectantiū/ quod eidem cancellario aſcribitur ſed nō apparet eſſe ſuum.

In iſto libello/eſt quedā breuis ⁊ ſummaria. vtilis tamen expoſitio. Primo de articulis fidei. Secundo decem p̄ceptorum legis. Tertio ſeptem ſacramentorū eccleſie. Quarto ſeptē virtutū. Quinto de ſeptem petitiōibus cōtentis in oratione dominica. Sexto de ſeptem donis ſpūſſancti. Septimo de octo beatitudinibus. Octauo. de vicijs/ tam nature ꝗ̄ voluntatis.

Tractatus prim⁹ de articulis fidei. Et primo quid ſit ſymbolum ⁊ vnde dicatur.

Symbolū eſt omniū credendorū ad ſalutem ſpectantiū/compēdioſa collectio. Quoniā vt ait caſſianus libro. vi. quicq̄d per vniuerſum diuinorū voluminum corpus immēſa diffundiť copia/totum in ſymbolo colligiť/breuitate pfecta Diciť autem ſymbolū a ſyn quod eſt con et bule quod eſt ſententia. quaſi collectio ſententiarū. Vel vt alij volunt a ſyn quod eſt con ⁊ bolum quod eſt fruſtū. quaſi fruſtorum id eſt capitulorū vel pticularum fidei collectio. Secundū papiam ſymbolum eſt collectō aut pactum ſeu placitum quod fit homini cum deo.

Quid ſit articulus fidei ⁊ vnde dicatur.

Est autē articulus ſm richardum de ſancto victore/indiuiſibiľ veritas de deo. artās nos ad credendum. ¶ Dicitur in dicta deſcriptione veritas indiuiſibilis. quia articulus nō diuiditur. ſed ſtat in eo indiuiſio credibiliū. Articulus enim de ſe inq̄ꝫtum articulus. nō eſt reſolubilis in articulos ſiue in credibilia. peruerſitate tamen hereſum inualeſcente/ quedam que cōiungebantur in ſymbolo apoſtolorū poſtea oportuit diuidi. Verbi gratia. Dicebāt quidam chriſtū non verum eſſe hominē neqꝫ vere natum. Alij autem dicebant vere natum. ſed non vere cōceptum de virgine ſed corpus attuliſſe de celo. Vñ ſancti patres vnum articulū/in duos diuiſerunt. vt vnus eſſet articulus de conceptōne. alius de vera eius natiuitate. Et conſimiliter in alijs ex alia cauſa diuiſis. Et ita ly indiuiſibilis/in quibuſdam articulis priuat actum diuiſionis et poſſibilitatem. in quibuſdam priuat ſolum actū. ſic ſcilicꝫ quia ſunt quidā articuli qui ſm aſſignatiōem apoſtolicam nō diuidunť. poſſunt tamē diuidi. Et ſunt quidam articuli qui neqꝫ diuidūtur neqꝫ diuidi poſſent. ¶ Et nota ꝙ in dicta deſcriptōne dicitur de deo. cum tamē articulus aliquis prima facie videať eſſe de creatura Verbi gratia. Carnis reſurrectōnem. Veruntamen om̄is articulus principaliter de deo eſt. vnde reſpectu articuli immediate tacti/dicit damaſc̄. Non credimus reſurrectionem futurā. niſi diuina virtute. ſcilicꝫ cooperante. Unde et hoc credit fides catholica. ſcilicꝫ promiſſam reſurrectōnem diuina efficiendā virtute. Et ſic patet ꝙ iſte articul⁹ de deo eſt. quia de diuina virtute/noſtrā reſurrectōem operante. Iſto modo omnes articulos qui vidētur eſſe de creatura. facile cōtingit reducere ad diuinam virtutē. et ita ad deum. ¶ Item in dicta deſcriptione dicitur artans nos ad credēdum. Et tamen voluntas libera eſt nec poteſt cogi vel artari. Sed q̄uis in volendo et conſentiendo non poſſit voluntas cogi/quia quo ad hoc libera eſt: pt tamen allici et trahi in ꝯgnoſcēdo. qm̄ ſi intellectui bñ diſpoſito/infundat ſeueritas ipm intellectuꝫ illuminās: neceſſe eſt veritatē ꝯgnoſcere. ⁊ ꝯ̄ſequēs allicere. ⁊

tunc trahit ad conſentiendũ agnite veri/
tati. Unde Aug⁹. Verba trahit ouẽ Hoc
modo artat nos articul⁹ ad credẽdũ Un/
de q̈dam artans id eſt trahens

A Diuiſio ꝛ expoſitõ

articulorũ fidei Et primo primi.

D Iuidit autem ꝛ diſtinguit ſym
bolũ p̄cipue apoſtolorum in .xij.
articulos. ſm nũerum .xij. apoſto
lorũ q̈ contulerũt credenda. qꝛ
ipſi hoc ſymbolũ compoſuerũt. Scd̃m
alios vero diuidit in .xiiij. vt patebit ĩfra
¶ Unus articul⁹ et prim⁹ attribuit patri
ſm priorẽ modũ. ſex attribuũtur filio. et
q̈nqꝫ ſpirituiſancto ¶ Prim⁹ autem qui
attribuit patri eſt iſte. Credo in deum pa
trem om̃ipotẽtẽ creatorẽ celi ꝛ terre Ubi
primo nota differentiã inter credere deũ.
ꝛ credere deo ꝛ credere in deum Quia ſm
Aug. credere deo / eſt verbis ei⁹ ſiue ſcptu
re ſacre fidem adhibere Credere deum eſt
credere deũ eſſe. ſcꝫ quia eſt Credere in de
um eſt credẽdo deũ fide ꝛ affectõne. ſiue fi
de op̃ante p dilectõnem / tendere in ip̃m.
¶ Igit expone ſic. Credo in deum ſcilicꝫ
ſingulariter. qꝛ in vnũ deum. Unde deu
ter. vi. Audi iſrael domin⁹ deus tu⁹ deus
vn⁹ eſt. ¶ Patrẽ. qȯ hic pſonalit tenetur
qꝛ ſubiũgit filiũ eius In oratiõe vero do
minica tenet ly pater eſſentialiter vbi agi
tur de paternitate / vel adoptõis qua pat
nitate ipſa trinitas eſt pater bonorũ / vel
creatõnis / qua paternitate tota trinitas
pater eſt tam bonorum q̈ʒ malorũ. ſm illud
deutero. xxxij. Nũquid nõ ipſe eſt pat tu/
us q̈ poſſedit te ꝛ fecit ꝛ creauit te ¶ Om/
nipotentẽ appropriate. q̈uis enĩ fili⁹ ſit
omnipotẽs ꝛ ſpiritusſc̃tũs. omnipotens
tamen q̈n̄do ponit appropate / attribuit
patri. ſicut ſapiẽtia filio. ꝛ bonitas ſpiri/
tuiſancto ¶ Creatorẽ celi ꝛ terre. Ad lite/
rã ſumme nature / quã deſignat noĩe celi /
et infime. quã deſignat noĩe terre / ꝛ ſic ex
inde collige creatorem mediorum. Poſitis
enim extremis colligũtur media Uel per
celum ꝛ terram intelligat tam ſpũalis q̈ʒ
corpalis creatura pfecte formata / vt celũ
ſit inuiſibilis ꝛ ſpũalis creatura / terra au
tem omne corporeũ et viſibile Unde aliȯ
ſymbolũ exponens dicit factorẽ celi ꝛ ter
re / viſibiliũ omniũ ꝛ inuiſibiliũ. Et nota
ꝙ creare ſiue creatorẽ eſſe / poti⁹ ſonat po/
tentiã q̈ʒ ſapientiã vel bonitatem. qꝛ ope
ratio egredit a potentia ꝛ maxime virtu/
oſa Unde Johã. pmo Om̃ia p ipſum fa
cta ſunt Et in pſal. Om̃ia in ſapientia fe
ciſti Ideo appropate attribuit creare pa
tri ſicut ꝛ potentia / cũ tamen pater om̃ia
creet p filiũ coopante ſpũſancto / qꝛ indi/
uiſa ſunt opera trinitatis / ꝛ tote tres pſo
ne / vnus ſunt creator ¶ Et aduertẽdum
hic ꝙ per hoc ꝙ dicit deũ ſingulariter / de
ſtruit errores q̈rundam gentiliũ qui fin/
gunt plures eſſe deos qȯ manifeſtiſſim⁹
eſt error / qꝛ illo poſito / clare patet ꝙ nul/
lus eorũ ſit de⁹ Si enĩ plures ſunt / diffe
runt inter ſe per aliquid quod habet vn⁹
qȯ non habet alius Sic null⁹ eorum erit
ſummũ bonũ / qꝛ ſic null⁹ eorũ habet oĩa
bona / ꝛ ſic null⁹ eorũ erit deus / qꝛ de⁹ eſt
ſummũ bonũ qȯ cõtinet omnia bona. ad
rhoma. xi ¶ Itẽ per h̄ ꝙ dicit patrem / de
ſtruit obſtinatõem iudeorum. qui nõ atten
dũt diſtinctõeʒ pſonalẽ pr̄is ꝛ filij ¶ Itẽ
per h̄ ꝙ dicit creatorẽ celi ꝛ terre / deſtruit
errorẽ phorũ dicẽtiũ mundũ fuiſſe ab et/
no ꝛ deo coeternũ. ſicut dicit auguſt. ari/
ſtotelẽ poſuiſſe ꝛ platonẽ Item p illȯ idẽ
deſtruit errorẽ manicheorũ qui dicũt oĩa
corpalia / creata a deo tenebrarũ. ¶ Sed
ex iſtis oritur dubitatõ. Si enim credere
in deũ eſt tendere in eum fide opante per
dilectõnem vt dicitur ſupra / cum in pctõ
mortali exiſtentes nõ habeant iſtam fidẽ
ſic in deũ tendẽtem: videtur ꝙ nõ credãt
in deum / ꝛ ita mentiũtur ꝛ peccant quan
do dicũt ſymbolũ. quod graue eſt dicere:
Ad qȯ dicit ſm q̈ſdaꝫ. ꝙ ipſe peccator di
cit credo. ꝛc. nõ in pſona ſua ſed in pſona
eccl̃ie. Sicut ꝛ illȯ. lauabo p ſingl̃as noc
tes lectũ meũ ꝛc. qȯ niſi in pſona eccleſie
que in aliquib⁹ mẽbris per ſingulas noc
tes lachrymat diceret / eſſet mendaciũ in
ore malorum. immo etiã et multorum iuſtorũ
Et ſimilr̃ cum mulier dicit pſal. letat⁹ ſuꝫ
in his que dicta ſunt mihi ꝛc. incongrua
eẽt locutõ / niſi in pſona iuſti generaliter
loqueret ſiue eccl̃ie. Silr̃ hic in pſona ec
cleſie dr̃ Credo in deum ꝛc. ꝛ ſic nõ peccat
nec mentit Alij dicũt ꝙ exñs in pctõ mor
tali / nõ dicit ꝙ credat in deũ cũ dicit cre/
do ꝛc. ſed pfitet articl̃os fidei. Et ẽ ſenſus
Credo in deũ. i. pfiteor credẽdo eſſe deũ.
Et ita large ſumit hic credere Auguſt. ve
ro ſupra ſumit magis ſtricte.

Expoſitio ſecundi articuli fidei.

Secund⁹ articulus principalis et primus eoꝝ qui attribuũtur filio eſt iſte. Et in Jh̄m xp̄m fi. ei. ⁊c̄. Et ſupple credo in Jeſum xp̄m. ⁊c̄. Que duo nomina/ frequẽter in nouo teſtamento coniũgunt̄. Quia vnũ eorũ ſcʒ ieſus exprimit eius deitatẽ. interpretatur enĩ ſaluator. et inq̄ntum deus ſpecialiter ſaluator eſt. Et reliquũ nomen ſcilʒ chriſtus exprimit humanitatẽ. quia interp̄tatur vnctus. et inq̄ntum homo vnctus eſt pre cõſortibus ſuis. ¶ Filiũ eius vnicuʒ id eſt naturalẽ nõ adoptiuũ Unde aliud ſimbolum/ determinando dicit. Et ex patre natũ. ⁊c̄. Uel vnicũ dicit. quia non eſt vnus filius inq̄ntum deus. ⁊ alius filius inq̄ntum homo. Sed idem xp̄s in duabꝫ naturis. ſcʒ deitate ⁊ humanitate. ⁊ trib⁹ ſubſtantijs. ſcʒ deitate anima ⁊ carne vnicus eſt filius. Unde auguſt. in eccl'iaſticꝭ dogmatibus Non duos filios fatemur ſicut ſepando naturas neſtorius tradit. ſʒ deum ⁊ hominẽ/ vnũ filium credim⁹. manentẽ in duabus ſubſtantijs. non tamen cõfuſis naturis. q̄uis enim duas habeat natiuitates. vnam qua naſcit̄ de matre. ⁊ vnam qua naſcit̄ ex deo patre/ tamen eſt vnicus filius nõ duo filij. Quando ego/ in conceptõne p viam generatõnis pceſſi a patre/ ⁊ ſic quadã natiuitate nat⁹ ſum in vtero. Secundo natus ſum de matre ex vtero. nec tamen pter iſtas duas natiuitates/ dicẽdus ſum duo filij ſed vnicus ¶ Seq̄tur dñm noſtrũ. Unde ipſe dicit math. vlti. Data eſt mihi om̄is poteſtas in celo ⁊ in terra. ⁊c̄. ¶ Per hoc etiã q̄ dicit Jeſum xp̄ʒ quod interp̄tatur ſaluator et vnctus/ deridet̄ hebetudo iudeorũ qui ſuũ meſſyam id eſt ſaluatorẽ adhuc futurum expectant. ¶ Per hoc etiã q̄ dicit filium vnicũ/ deſtruit hereſim ſabellianorum dicentiũ eandẽ pſonam eſſe patrem ⁊ filiũ. quod aptiſſimũ apparet mendacium q̄ ſm decurſum naturalẽ/ oportet q̄ inter patrẽ ⁊ filium pſonalis ſit diſtinctõ licet conformitas ſit nature ⁊ ſimilitudo. Quales eteni ſum⁹ nos. tales q̄ a nobis generãtur. Unde de ipſa diuina filiatiõe dicit̄ ad rhoma. viij. Accepiſtis ſpm̄ adoptionis filioꝝ. ⁊c̄. Et poſt pauca. Si ãt filij/ ⁊ heredes. heredes quidẽ dei/ coheredes autẽ chriſti. Et ad eph. i. Predeſtinauit nos in adoptõnem filiorũ per Jeſum chriſtum. Nullus enĩ ſeip̄m gignit. Unde cum idẽ ſit pater quod filius in ſubſtãtia. oportet q̄ alteritas ſit pſonaꝝ. ¶ Per hoc etiã q̄ dicit̄ dominũ noſtꝝ/ deſtruit̄. hereſis arrianoꝝ qui ponũt inequalitatẽ pſonaꝝ. Unde Johã. x. Ego ⁊ pater vnũ ſumus. Et ad hebre. i. qui cũ ſit ſplendor glorie ⁊ figura ſubſtãtie eius. Et ſm athanaſium. Equalis patri ſm diuinitatẽ ⁊c̄. Sicut enĩ pater dñs eſt omniũ ⁊ om̄ipotens/ ita eſt ⁊ filius. Quod expreſſius determinat̄ in alio ſimbolo vbi dicit̄/ omnipotens pater. omnipotẽs filius. quod tamen intelligat̄ ſm diuinitatem. Quãuis enim humanitati chriſti collata ſit omniſcientia. nõ tamen om̄ipotentia.

Expoſitio tertii articuli fidei.

Tertius articul⁹ principalis et ſecũdus eoꝝ qui ptinent ad filium. qui determinat vtranq̄ʒ eius natiuitatẽ. ſcʒ in vtero et ex vtero Et eſt iſte. Qui concept⁹ eſt de ſpiritusancto natus ex Maria virgine ¶ Dic ergo. qui ſcilʒ xp̄s/ concept⁹ eſt de ſpũſancto id eſt opatõne ſpiritusſancti. vno eteni eodẽq̄ʒ momento/ ſegregata fuit illa caro aſſumpta/ a reliqua carne virginis/ opatiõe ſpiritusſancti. et animata anima ratõnali. et deitas eis vnita Unde nõ eſt putandũ q̄ ſit concept⁹ de ſpũ ſancto ſicut proles de ſemine paterno concipit̄. q̄ ſic tranſiſſet ſpũſanct⁹ om̄ino. mutat⁹q̄ʒ fuiſſet in carnem. ſicͭ paternũ ſemen tranſit in carnẽ plis/ amittens propriã ſpeciẽ/ qͦ eſt etiam ſolo cogitatu abhorrendiſſimũ. Unde ly de/ nõ denotat circũſtantiã cauſe materialis/ ſed poti⁹ cauſe efficientis Quamuis enim incarnatio filij dei/ ſit op⁹ toti⁹ trinitatis/ q̄ qͦ operat̄ vna perſona/ operant̄ omnes (eo q̄ indiuiſa ſunt opera trinitatis) ipſa tamen gratia/ mediante q̄ natura hũana vnit̄ diuine/ eſt donũ appropriatũ ſpũiſancto/ q̄ hec gratia appropriate pcedit a caritate ſeu a benignitate dei/ q̄ ſpũiſctõ appropiat̄ Nõ eĩ de⁹ iq̄tũ potẽs vel iq̄tũ ſapiẽs/ ſʒ inq̄tũ bon⁹ ⁊ benign⁹ noſtram redemptõem opatus eſt/ per incarnatõem filij dei. ¶ Dicitur igitur. qui

conceptus eſt de ſpiritu ſancto. non natu
raliter. ſed opatione ſpiritus ſancti ⁊ qua/
ſi ſcḋm appropriationē cauſe efficiētis In
quo verbo tangit̄ natiuitas eius in vtero
ſcilꝫ qua natus eſt de patre veniēs. nec ta
men recedens. De qua Mat. p̄io Quod
in ea natū eſt / de ſpiritu ſancto eſt Gloſa
Natum. i. conceptum. ¶ Dicitur poſtea
natus ex Maria virgine ſcꝫ natiuitate ex
vtero. de qua Luce. ij. Et peperit filium
ſuum primogenitū ⁊c̄. ¶ Per hoc autem
ꝙ ait: qui ꝯceptus eſt de ſpiritu ſancto. i.
opatione ſpiritus ſancti et nō opatione vi
rili/ deſtruitur hereſis hebeonitarū. qui aſ
ſerunt chriſtum ex Maria ⁊ Joſeph nupti
ali coitu eſſe conceptū. ¶ Per hoc etiam
quod ſubdit: natus ex Maria virgine vt
ſcilicꝫ de vera matre de qua materiā cor/
poris aſſumpſit/ deſtruit̄ error valentini
anorū dicētium de virgine chriſtum ni/
hil corporis aſſumpſiſſe. ſed per eam qua
ſi per fiſtulam tranſiſſe.

¶ Expoſitio quarti articuli fidei.

Quartus articulus p̄cipalis/
et tertius eorū qui ptinent ad
filium. ⁊ quidē deſcribit paſſi/
onis eius ſacramētum ſcḋm oīa que cir/
cunſtant mortem eius. vt eſt flagellatio.
crucifixio. ſepultura. ⁊ huiuſmodi. eſt iſte
Paſſus ſub pontio pilato: crucifix⁹. mor
tuus ⁊ ſepultus. ¶ Qui ſupple chriſtus/
paſſus eſt ſub pilato. i. ſub poteſtate pila/
ti. Pilato dicto pontio ſcilꝫ genere. quaſi
dicat nō rhomano. qḋ forte dicit ad diffe
rentiam alicui⁹ alterius pilati. ¶ Cruci/
fixus in quo diſtinguit paſſionem ſuā a
paſſione aliorū qui ſuſpendūtur in pati/
bulo. Quia ſcḋm yſido. patibulum prope
dicitur vbi homo ſuffocat̄ et ſtatim mori
tur. Crux vero vbi diu tortus/ tandē lan
guenti morte morit̄. vbi mors grauior et
productior eſt. Tamen multotiens vnū
pro alio ponitur ¶ Seq̄tur mortuus ve
ra morte. p diſſolutōnem ſcꝫ anime a cor
pore. diuinitas tamē ſemp coniūcta mā/
ſit vtrobiqꝫ. Unde auguſt. ſup Johannē
Uerbū diuinū ex quo hominē id eſt car/
nem et animā ſuſcepit/ nunqꝫ depoſuit.
Mors ergo/ ad tempus carnē et animā
ſepauit. neutrū tamē a verbo ¶ Et ſepul/
tus. non tamē vt alij corruptus et incine
ratus. Unde in pſal. Nō dabis ſanctum
tuū videre corruptōēꝫ ¶ Per hoc autem
ꝙ dicit paſſus crucifixus mortuus/ oſtē/
dit veram carnē vtpote ſenſibilem ⁊ paſſi
bilem habuiſſe. In q̄ eliditur error apol/
linariſtarū. qui dicunt eum ſenſu ⁊ carne
ſenſibili caruiſſe. cum tamē veriſſimā car
nem habuerit. ⁊ optime complexionatā.
⁊ ideo maxime paſſibilem. Nec abſorpta
fuit illa paſſio per vnionē deitatis. quia
in illa vnione (vt dicit damaſ.) ſuata fuit
vtriuſqꝫ nature proprietas. Nam quod
paſſibile/ manſit paſſibile ſicut humani/
tas. ⁊ quod impaſſibile/ māſit impaſſibi
le ſicut diuinitas Quinimo incōpabilit̄
penam grauiorē ſuſtinuit. qꝫ poſſet pur⁹
homo ſuſtiere. eo ꝙ prebebat ei illa vnio
robur et vires ad ſuſtinēdam tam amarā
paſſionem/ in qua purus homo q̄ eiuſdē
teneritudinis eſſet (vt dicūt) in initio paſ
ſionis defeciſſꝫ. Deſtruit̄ in hoc etiam er
ror illorū qui dicūt carnem illā in natu/
ram deitatis tranſiſſe. ⁊ ideo impaſſibilē
fuiſſe. Quos cōfutat hieronim⁹ in epiſto
la ad damaſum papam.

¶ Expoſitio quinti articuli fidei.

Quintus articul⁹ principalis ī
numero. ⁊ quart⁹ eorum q̄ ſpe/
ctant ad filiū ptinet ad redem/
ptionis eorum ſacramentū qui erant in
lymbo inferni cōcluſi ſcḋm ꝙ prophetaue
rat zacharias. ix. capit. Tu quoqꝫ in ſan/
guine teſtamenti tui/ emiſiſti vinctos tu
os de lacu in q̄ nō ē aq̄ Et ē iſte. Deſcēdit
ad inferna tertia die reſurrexit a mortuis
¶ Deſcēdit tm̄. ſ. in aīa deitate vnita. qꝛ
corp⁹ ī ſepulcro q̄euit. ⁊ deitas vbiqꝫ erat
Uñ ſine ea deſcēdere nō potuit ad īferna
. i. ad lymbū: ptē. ſ. inferni ſupiorē. q̄ deti/
nebāt̄ ſaluādi. quuſqꝫ debitū p̄mi pntis/ p
mortē xpi ſolueret̄. ꝙ āt dicit pſal. eruiſti
aīam meā ex īferno inferiori. nō eſt ꝯtrariū:
Dicit̄ ei ibi lymbꝰ īfern⁹ inferior reſpectū
aeris caliginoſi in q̄ vt in ſuo īferno affli
gūt̄ mō maligni ſpūs Uñ reſpectū illi⁹ ae/
ris q̄ ad ſitū. limbꝰ hoc ē ſupior ps īferni
dr̄ īfern⁹ īferior. ¶ Tertia die reſurrexit a
mortuis. vt p ſynodochen ps ponat̄ p to
to. vt videlꝫ ps illi⁹ diei paſceues q̄ mortu
us eſt/ pro vna die cōputet̄. ⁊ nox ſequēs
dñice. cui⁹ mane reſurrexit/ p die tertio

¶ Per hec autem verba deſtruitur error
eorum qui negant reſurrectionē noſtrā.
Negare eni noſtram reſurrectiōem/ eſt
quodāmodo negare reſurrectionem xp̄i
Sic eni arguit apl's pria ad Corinth.xv
Si chriſt⁹ reſurrexit/et nos reſurgem⁹.
Cum aūt ad deſtructionē conſequentis
ſequatur deſtructio antecedentis/ſi nos
non reſurgem⁹/neqꝫ chriſtus reſurrexit
¶ Et nota ꝙ ſm iſtam diſtinctionē ar-
ticlorum/ hec duo ↄiungunt̄.ſcilꝫ deſcen
ſus ad inferos et reſurrectio a mortuis.
quia iſte articlus dicit totū qd̄ chriſtus
nobis ꝑ ſuā mortē meruit.hoc aūt eſt re-
demptio in aīa.q̄ cōpleta ē ꝑ fracturā
inferni in deſcēſu ad iferos. et redēptio
in corꝑe que completa eſt in reſurrectio
ne per gloriam corporis.

¶ Expoſitio ſexti articuli fidei.

Sextus articul⁹ principalis ī nu
mero/ et q̄ntus eoꝝ q̄ ſpectant
ad filiū/ꝑtinet ad apertionem
loci beatitudinis.vbi ꝑ nobis
precurſor fact⁹ xp̄s aſcendit/pandēs iter
ante nos.et eſt iſte. Aſcendit ad celos ſe
det ad dexterā dei pr̄is oīpotentis. Aſcen-
dit igitur ad celos/ſm hūanitatē/vel in
q̄ntū hō qui vbiqꝫ eſt ſm deitatē. Aſcen
dit inqꝫ nō ſtatī poſt reſurrectionē.ſꝫ poſt
quadraginta dies/ q̄b apparuit ꝑ multas
vices/diſcipulis ſuis.vt fidem eoꝝ robo
raret apparitionib⁹.⁊ ꝓbaret glorioſam
reſurrectionē ſui corꝑis. qd̄ oculis ſuis
paulo ante diſcipuli viderant extinctū.
¶ Sequitur/ſedet ad dexterā dei pr̄is omi
potentis.i.eſt in eterna btitudine.ad quā
dexterā poſitur⁹ ē electos ſuos. vt dicit̄
math.xv. Et ſtatuet oues q̄dē a dextris
⁊c. Vel ad dexterā dei pr̄is.i.i iudiciaria
ptāte.q2 vt dr̄ ioh.v. Pr̄ oīm iudiciū de
dit filio. Et vtrūqꝫ notat cū dic̄ ſedet.q2
ſedere eſt q̄eſcentiū ⁊ iudicantiū.q̄ſi di
cat.pacifice gloriat̄.⁊ oīa quiete ⁊ pacifi
ce cū patre iudicat ⁊ diſponit.et iſte arti
cul⁹ d̄ſtruit illā hereſim q̄ negat eq̄litatē
pr̄is ⁊ filij. Et ſilr̄ illā q̄ dubitat de aſcen
ſione eius in celū. et ꝑ ↄſeq̄ns negat no
ſtram q̄ cauſat̄ ex ſua.ſic erectio mēbroꝝ
ſequit̄ ad erectionē capit̄. Vn̄ aug. Vis
aſcēdere ad celū.aſcēdentē tene. etenim
per teipm̄ leuari nō poter̄. Si ergo vis
aſcendere.mēbꝝ illius eſto q̄ ſol⁹ aſcēdit
Joh.iij. Nemo aſcendit in celū niſi q̄ de
ſcendit de celo filius hoīs qui eſt ī celo.

Expoſitio ſeptimi articuli fidei.

Septimus articul⁹ principalis
in nūero.ſextus vo ⁊ vltim⁹ eo
rum/q̄ ſm iſtā aſſignationē ꝑ
tinent ad filiū.eſt de reditu ad
iudiciū.q̄m̄ vt dr̄ iohā.v. Pr̄ oē iudiciū
dedit filio.vt ſcꝫ ille q̄ viuus iudicat⁹ eſt
et exinde mortu⁹.iudicet viuos ⁊ mortu
os.et eſt ille. Inde ventur⁹ ē iudicare vi-
uos ⁊ mortuos. Inde ſcꝫ.id eſt poſtmodū
Vel inde.i.de celis quos aſcēdit.ventu-
rus ē ſcꝫ in die iudicij.iudicare viuos et
mortuos. Ad lr̄am.quia tūc ⁊ viui ⁊ mor
tui reperient̄ iudicādi. vt innuit apl's pria
ad theſſa.iiij. Et mortui q̄ in xp̄o ſunt re
ſurgēt primi.deinde nos q̄ viuim⁹ qui re
linq̄mur ſilr̄ rapiemur cū illis in nubib⁹
obuiā xp̄o in aera ⁊c. Illi tn̄ viui q̄ repe
rient̄ morient̄. ſed ſtatim ī momento re
ſurgēt.iudiciū cū reſuſcitatis recepturi
vbi nō puter̄ ꝑ tractū ⁊ morā tp̄is ſingu
loꝝ examinationē fieri.ſꝫ vno eodemqꝫ
momēto/et merita ſinguloꝝ diſcutiet ⁊
diſcuſſa iudicabit. Vn̄ aug. Nō eſt ī illo
iudicio ſingulorū hoīm viciſſim oꝑanda
diſcuſſio. ſed momētaneo diſcuſſu ſiml̄
omnia ſic ⁊ fecit ſic ⁊ iudicabit. Vel ali-
ter. Ventur⁹ eſt iudicare viuos.ſcilꝫ vita
gratie.et mortuos ſcilicet morte culpe.
¶ Vbi nota.ꝙ aliud ſimboluꝫ addit iſta
verba cum gloria. quia licet chriſtus in
forma ſerui/in qua iudicatus eſt ſit ip-
ſe iudicaturus/tamen in forma glorioſa
apparebit ⁊ in carne glorificata. Vel cuꝫ
gloria id eſt cum ſocietate glorioſa ele-
ctorum ſiml̄ iudicantiū. quia vt dicitur
yſaie.iij. Dominus ad iudiciū veniet cū
ſenioribus populi ſui et principibus eius
¶ Ex quo patet ꝙ quidā ibi iudicabūt
et non iudicabunt̄.vt perfecti qui omīa
propter chriſtū reliq̄runt et ſecuti ſunt
eū q̄ xp̄i in iudicando aſſeſſores erunt.
alij non iudicabunt/ ſed iudicabuntur
ſcilicet fideles/qui ſm opera ſua recipi-
ent iuxta diſcuſſionē/de qua habet̄ mat
thei.xxv. Eſuriui et dediſtis mihi mādu

care ꝛc. cum aliis ibidem tam̄ reſpectu electorum q̄ʒ reſpectu reproborum expoſitis. Judicabuntur enī quidam eorū ad gloriam / et quidā eorum ad penam. alii nec iudicabunt nec iudicabūtur. ſcilicet infideles. quia iam iudicati ſunt. Unde iohannis. iii. Qui non credit / iam iudicatus eſt.

¶ Expoſitio octaui articuli fidei.

Quinqʒ autē articuli ſequentes pertinēt ad ſpiritumſanctum / tam in ſe q̄ʒ in donis ſuis. In ſe dico. quia in octauo articlo in ordine omniū duodecim articulorum primo vero in ordine iſtorum quinqʒ / exprimitur perſonalitas ſua. et eſt iſte. Credo in ſpiritūſanctum. Et circumlocutiue loquitur Quando enī hec vox ſpiritusſanctus / capitur dictiōaliter / tunc ſolam tertiam perſonam in trinitate deſignat. Quando aūt vi orationis tenetur / eſſentialiter ſumit̄. et cōuenit toti trinitati ſcʒ deo. ¶ Et nota q̄ i alio ſimbolo / ad maiorē expreſſionem iſtius articuli / adduntur plura. ſcilicet in ſpūm ſanctū dominū et viuificantē. qui ex patre filioqʒ ꝓcedit. qui cū patre ꝛ filio ſil̄ adoratur ꝛ conglorificat̄. qui locutus eſt per ꝓphetas. Et hoc propter quaſdam hereſes que poſtea pullulauerūt. Impiiſſimi enim neſtorius ꝛ euthicius dixerunt ſpiritūſanctū eſſe ſeruum patris ꝛ filii ꝛ eis obedire / ſicut virtus quedam aliena ab eſſentia eoꝝ. nec dare vitā gratie / nec inſpirationē. et ideo additū eſt dominū et viuificantē. Et ad equalitatē ſignificandam appoſitū eſt / qui ex patre filioqʒ procedit. qui cū patre et filio ſil̄ adoratur et cōglorificat̄. Montanus autē quidā hereticus. et porphirius quidam alius poſt eū diſcipulis ſuis dixerunt, ꝓphetas nō diuino ſpiritu. ſed tanqʒ prophanaticos locutos fuiſſe. ſicut loquūtur energumini et arreptitii Et vt eorū error excluderetur addiderūt / qui locutus eſt per ꝓphetas. quia cum ſpiritusſctō inſpirante locuti ſunt ſancti dei homines.

Expoſitio noni articuli fidei.

Nonus articlus in ordine principali / et ſecundus eorum qui ſpectāt ad ſpiritumſanctū. ſcḋm ſcilicʒ q̄ ſignat et vnit generaliter eccleſiam eſt iſte. Sanctā eccleſiā catholicam. ¶ Et nota q̄ illud qḋ ſequit̄ ſcʒ ſanctoꝝ cōmunionē adiungunt aliq̄ iſti articulo. alii vero adiungūt articulo ſequenti. Scḋm primū modū exponit̄ ſic. Credo / ſupple ſanctā eccleſiam catholicam / ſiue militātem ſiue triumphantē eſſe cōmunionem. id eſt cōgregationem vel ſocietatē ſanctoꝝ. Uel ſic. Credo ſanctam eccleſiam catholicam adhuc in terris militantē. et credo ſanctoꝝ communionem. id eſt ſanctorū ſocietatem in celo ſcilicet eſſe. hoc eſt eccl̄am triūphantē quaſi diceret. vtranqʒ eccleſiam credo. Uel credo ſanctā eccleſiam catholicam hoc eſt ſiue militantē ſiue triūphantem ꝛ credo ſanctoꝝ cōmunionē. id eſt ſuffragia ipſius eccleſie que communicamus. Uel cōmunionē. i. eucharīſtiā eſſe. ſcilʒ in altari. qḋ negāt albigenſes. ¶ Scḋm vero eos q̄ tantūmō ponūt iſtud ꝓ articulo ſanctā eccl̄iam catholicā / exponitur ſic. i. eccl̄iam vniuerſalē. Catholicon enī grece / latine ſignat vniuerſale. et dicit̄ eccleſia vniuerſal̄r ſcḋm boeciū / duabus de cauſis. Prima. ſ. q̄ eſt vniuerſal̄r ꝑdicata per q̄ttuor ptes terre. Uñ in pſal. In omnem terram exiuit ſonus eorum. Secunda cauſa quia articlos habet vniuerſaliter veros. quibꝫ ſcilicet nullū falſum poteſt ſubeſſe.

¶ Expoſitio decimi articuli fidei.

Decimus articul⁹ in ordine principali ꝛ tertius eorum qui ſpectant ad ſpūſanctū. ſcḋm ſcilicet effectū gr̄e contra pctm̄ eſt iſte Remiſſionē pctoꝝ ſcilicet credo. Et intelligat̄ general̄r de remiſſiōe pctōrum. ſiue que fit in baptiſmo. ſiue q̄ fit extra baptiſmū. ſic in penitētia. Tamē aliud ſymbolū nō videt̄ loq̄ niſi de remiſſione pctōrum q̄ fit in baptiſmo. Dicit enim confiteor vnū baptiſma in remiſſionem peccatorū. ſed hoc quod ibi ſpecial̄r dicit de baptiſmo fuit contra hereticos certos impugnātes ſacramentū baptiſmi:

Eſt ergo ſenſus Credo remiſſionē pecca
torum fieri. ſupple per deū. ſiue in bapti
mo triplici. ſcꝫ fluminis/flaminis et ſan
guinis/ſiue poſt baptiſmū in penitentia
¶ Scđm alios autē (qui vt ſupra tactū
eſt) iſtud adiungūt cū articulo pcedenti
vt ſcilicet ſit vnus articulus. eccleſiam
ſanctā catholicam/ſanctoꝝ cōmunionē/
remiſſionē peccatoꝝ. ſicut inferius lati⁹
dicetur. ſic expone. Credo eccleſiam ca
tholicam. id eſt vniuerſalē eccleſiā/habē
tem modo vel habiturā in futuro/cōmu
nionem ſanctorū. id eſt omnē vnionem
vel ſocietatem ſanctoꝝ. quando ſcilꝫ re
gnum militans/veniet ad regnum triū
phans. Et credo ſupple hanc ꝯſecutam
vel conſecuturā remiſſionē peccatorum
ſcilicet per eccleſiaſtica ſacramenta et bo
na opera. q̄ſi dicat. Credo peccata dimit
ti his qui ſunt de eccleſia fideliū et non
alijs. Quāuis enim deus p ſe dimittat
peccata/nō tamen dimittit niſi p pſen
tiam ſacramentoꝝ: niſi neceſſitas exclu
deret beneficiū ſacramenti. Prior tamē
mod⁹ exponēdi ꝯuenientior apparet.

Expoſitio vndecimi ar-ticuli fidei.

Vndecimus articulus in ordine
principali/⁊ q̄rtus eorum qui
ſpectant ad ſpiritūſanctuꝫ: eſt
de ſpiritu inſufflante ſup inter
fectos veneno primi ſerpentis. de quo pdi
xit ezechiel ezechiel. xxxvij. A quattuor
ventis veni ſpūs et inſuffla ſup interfe
ctos iſtos et reuiuiſcant. et eſt iſte. Car
nis reſurrectiōem. et eſt ſenſus. Credo
ſpiritūſanctum/per reductionem ſpūs
creati ad corpus/facientem ſua virtute
carnis reſurrectionē. Quod etiā innuit
pſal. cum dicit Emitte ſpūm tuū ⁊ crea
buntur ⁊ renouabis faciē terre. ¶ In
qua reſurrectiōe credendū eſt idem cor
pus quod per mortē cecidit/ad eundem
ſpiritū. id eſt ad eandē animā rediturū
ſiue cuiuſlibet mēbri materia ad idē mē
brum in quo erat redeat vt exponūt ali
qui/ſiue eadē materia tota corporis rede
at ad totū corpus/nō tamen neceſſario
materia cuiuſlibet mēbri ad idē mēbruꝫ
ſcđm exemplū qđ ponit aug⁹. Qñ de ſta
tua enea fuſa/fit maſſa. ⁊ iterꝝ de eadem
maſſa fit ſtatua. vbi eſt oīmmoda iden
titas materialis et numeralis inter ſta
tuam priorē ⁊ poſteriorē. qꝛ materia eſt
eadē nūero ⁊ forma naturalr̄. ſcꝫ eneitas
et tñ forte qđ prius fuit materia pedis ī
ſtatua priori īfuſa/erit materia brachij
in ſtatua poſteriori. Et ſimilr̄ in pꝓpoſito
¶ Argumētū autē infallibile ꝙ reſurre
ctio erit quotidie habemus Unde dicit
petrus rauennas Crede te homo in mor
te poſſe reſurgere: qui anteꝙ̄ viueres ni
hil fuiſti. aut q̄re dubitas ꝙ reſurgaſ. cū
totum qđ in rebus eſt continue ſic reſur
gat? Sol eni occidit ⁊ reſurgit. dies ſe
pelitur ⁊ redit. mēſes anni. fructus. tem
pus. ſemina cum trāſeunt ipſa moriunſ.
cum redeunt ipſa ſua morte vireſcūt. Et
tu etiam quotiens dormis ⁊ dormiendo
euigilas/tecum q̄ſi moreris ⁊ reſurgis.

Expoſitio duode-cimi articuli fidei.

Uodecimus ⁊ vltimus articu
lus in ordine principali: ⁊ q̄n
tus eorum qui ſpectant ad ſpi
ritumſanctū/eſt de ſpirituſan
cto. eternalr̄ electos pmiante. et eſt iſte
Uitā eternam. et eſt ſenſus. Credo vitā
eternam a ſpūſcō in pmiū electis colla
tam. ¶ In hꝫ etiā articulo mors eterna
docetur debere credi reprobis futura. q̄ſi
dicat. Credo vitā eternā pmiū bonorū
et mortē eternā ſuppliciū maloꝝ. ¶ Hec
aūt vita eterna/ꝯſiſtit ī ſtola anīe ⁊ cor
poris. Stola aūt anīe in tribꝫ cōſiſtit ſcꝫ
in māifeſta cognitiōe ſumme trinitatꝭ q̄
ſuccedit fidei Joh. xvij. Hec ē vita eter
na vt cogſcant te ſolū verꝝ deū ⁊ quē miſi
ſti ieſum xp̄m. Itē in pfecta ei⁹ fruitiōe
que ſuccedit ſpei. Itē in pfecta ei⁹ dile
ctione. qꝛ nō euacuabiť ſꝫ pficieť caritas
ipſius dei. Stola aūt corporis in q̄tuor
etiam ꝯſiſtit. ſcꝫ in agilitate. ſubtilitate.
claritate. in impaſſibilitate. De q̄bus
dicitť ſapiētie. iij. Fulgebunt iuſti ⁊ tanꝙ̄
ſcintille in arundineto diſcurrent. Si
igitur fulgebunt/ergo habebūt clarita
tem. Si iuſti/ergo habebunt immortali
tatem ſeu impaſſibilitatē. quia ſapie. i.
Juſticia perpetua eſt ⁊ imortlis. Si ſint
ſcintille/ergo habebunt ſubtilitatē. Si di
ſcurrent/ergo hēbunt agilitatem. Per
hunc articulū deſtruiť hereſis ponentiū

deum non curare facta hominũ ⁊ hereſis potentium animã interire cum corpore.

¶ Amen. Iſte terminus amen / q̃ñq3 tenetur aduerbialr̃. ⁊ ſic interp̃taẽ fidelr̃. ẜm aquilã. et ſonat tantũ ſicut ita fiat. Et ponitur deuterono. xxvij. Et dicet omis populus amen. Aliquando nominaliter aliquãdo verbalr̃. vt dari p̃t exemplum apocalip. iij. Hoc dicit amen. i. veritas. Uel amẽ. i. veritatẽ annũciãs. Et p̃t hic ſumi p̃mo vel ſcđo modo.

An ſint alia credenda vltra articulos.

Si autẽ queratur / an teneamur aliq̃ credere que nõ ſunt articuli. ſicut verbi gratia. fornicationẽ eſſe pctm̃ mortale. ⁊ ꝯſimilia. Dici debꝫ ꝙ ſic. Oportet enim multa credere q̃ nõ ſunt articuli. maxĩe ea q̃ articulos p̃cedũt. Credere enĩ deo nõ eſt articulꝰ. ſꝫ articulos p̃cedit. et tñ oportꝫ deo credere. qꝛ antecedit articlos Un̄ cum credere deo ſit credere verbis eiꝰ ſiue ſacre ſcripture q̃ dic̃ fornicationem eſſe mortale pctm̃. Patet ꝙ ꝗ̃uis nõ ſit articulꝰ / oportet illud credere. Et ſic qui negaret p̃cipia alicuꝰ artꝭ / diceretur heretícꝰ in illa arte. ſic q̃ negaret fornicatõnem eſſe pctm̃ mortale / vel aliq̃d qđ aſſerit ſacra ſcriptura. qđ quidẽ articulos fidei antecedit. hereticus ĩ fide deberet reputari.

¶ Unde ſumitur numerus ⁊ diſtinctio articulorum fidei.

Numerũ autẽ articulorꝫ ⁊ diſtinctionẽ ẜm p̃tactũ modũ exponẽdi ſic accipe. Cum enĩ credere habeamꝰ ꝙ deus ĩ ſua eſſentia vnꝰ ⁊ ſimplex / trinꝰ ſit in p̃ſonis. quibꝰ q̃dẽ p̃ſonis iuxta ſuas ꝓprietates p̃ſonales certe erga nos ⁊ nr̃am ſalutẽ attribuũtur op̃atiões p̃ticlares / q̃s etiã credere habemꝰ: inde inſurgit nũerꝰ ⁊ diſtinctio duodecim articulorꝫ fidei. iuxta duodecim q̃ ſic nobis de ipſis p̃ſonis diuinis credẽda incũbũt. Et qꝛ iuxta ip̃m modũ exponendi / vnũ attribuiẽ perſone patris. ſex vo p̃ſone filij. ⁊ q̃nq3 perſone ſpũſſancti. ideo duodecim articuli fidei aſſignanẽ. vnus reſpectu p̃ris. ſex reſpcu filij. ⁊ q̃nq3 reſpectu ſpũſcĩ. ¶ De vnico articlo q̃ attribuiẽ p̃ſone patrꝫ. ¶ Primꝰ enĩꝫ articulus q̃ vt tactũ eſt attribuitur patri. exprimit eius p̃ſonalitatẽ ⁊ omĩpotẽtiam / cum dicit Credo in deũ p̃rẽm oĩpotentẽ creatorẽ celi ⁊ terre. et hunc articulũ poſuit petrus. ¶ De primo ſex articulorꝫ attributorꝫ p̃ſone filij. ¶ Primꝰ vero ſex articulorꝫ q̃ attribuũtur filio exprimit eius p̃ſonalitatẽ: cum dicit. Et in ieſum xp̃m filiũ eius vnicũ dominum noſtrum. et hunc poſuit andreas. ¶ De ſecũdo ⁊ tertio. ¶ Secũdꝰ exprimit vtrãq3 eius natiuitatẽ: cum dic̃. Qui conceptus eſt đ ſpũſancto natus ex maria virgine. et hunc poſuit iohãnes euãgeliſta ¶ Tertius exprimit paſſionis ſue ſacramentũ: cum dicit. Paſſus ſub pontio pylato crucifixus mortuꝰ ⁊ ſepultus. ⁊ hũc poſuit iacobus maior. ¶ De quarto. Quartus exprimit eius deſcenſum ad inferos et ꝯſeq̃ntẽ reſurrectionẽ / cũ dic̃ Deſcendit ad inferna tertia die reſurrexit a mortuis. et hunc poſuit thomas. ¶ De quinto ¶ Quĩtus exprimit aſcẽſum ſuũ ad ſuperos et ianue celeſtis apertionem: cum dicit Aſcendit ad celos ſedet ad dexterã dei patris omnipotentis et hunc poſuit iacobꝰ minor. ¶ De ſexto Sextus exprimit eius iudiciariã p̃tatẽ: cum dicit. Inde venturꝰ ẽ iudicare viuos et mortuos. et hunc poſuit philippus.

¶ De quinq3 articulis attributis perſone ſpiritusſancti. ¶ Primꝰ vo q̃nq3 articulorum qui attribuiẽ ſpiritũſcõ exprimit eius p̃ſonalitatem: cuꝫ dicit Credo in ſpm̃ ſanctum. et hunc poſuit bartholomeus. ¶ Secundus exprimit eius ſanctificatiõem et vnionẽ qua in eo vnitur eccleſia: cum dicit Sanctam eccleſiam catholicam ſanctorũ communionem. et hunc poſuit matheus. ¶ Tertius exprimit eius remiſſionẽ ſiue iuſtificationeꝫ per generalem remiſſionẽ: cum dic̃. Remiſſionem peccatorum. ⁊ hunc poſuit ſymon chananeus. ¶ Quartus exprimit eius viuificationẽ per generalem reſurrectionem: cũ dicit. Carnis reſurrectionẽ. et hũc poſuit iudas thadeꝰ. ¶ Quintus et vltimus exprimit eternam eius premiationem: cũ dicit. Uitam eternã et hunc poſuit mathias. Ut clarius hec patent in figura ſequenti.

z ¶ **De quadam alia**
diſtinctiõe articulorum fidei.

EST z alia diſtinctõ quorundã
modernoꝝ. q̃ ſymbolũ in qua
tuordeci diuidũt articulos Di
uidũt enim primũ z tertiũ z q̃n
tum articulos ſupra poſitos/ quelibꝫ in
duos. nonũ v̓o z decimũ redigũt in vnũ.
put videtur diſtingui ſymbolũ nycenum
qḋ cantaꝛ in miſſa. ¶ Et ſꝫm hanc diſtin/
ctiõeꝫ ponũtur ſeptẽ articuli ptinẽtes ad
diuinitatẽ. z alij ſeptẽ ptinẽtes ad hũani
tatẽ. ſic ſcꝫ ꝗ ſymbolũ aut eſt de deita
te. aut de humanitate.

De ſeptẽ articulis
ptinẽtibus ad deitatẽ. Et prio de pmo.
¶ Si aũt eſt de deitate. tũc pmus articu
lus eſt vnũ deũ tantũ eſſe. Et eſt iſte. Cre
do in deũ. Scḋs articulus eſt patrẽ eſſe
vnũ deũ creatorẽq̈ꝫ oim. Et eſt iſte. Pa/
trẽ omnipotentẽ/creatorẽ celi z terre. Et
vt ſupra tactũ eſt iſti duo articuli ſꝫm aſſi
gnatõem precedentẽ nõ ſunt niſi vnꝰ arti
culus. ¶ Tertius articulꝰ eſt. filiũ eiꝰ vni
cum eſſe vnũ deũ ſibi equalẽ. Et eſt iſte.
Et in Jeſum xp̄m filiũ eiꝰ vnicũ dñm no
ſtrum. ¶ Quartꝰ articulus eſt ſpiritũſan
ctũ eſſe vnũ deum ab vtroq̈ꝫ pcedentẽ. Et
eſt iſte. Credo in ſpiritũſanctũ. ¶ Quin
tus articulꝰ eſt deũ pctã dimittere/ his q̃
ſunt in eccleſia et habẽt cõionem eccleſie
z nõ alijs. Et eſt iſte. Sanctã eccliam ca
tholicã: ſanctoꝝ cõioneꝫ: remiſſionẽ pec
catoꝝ. Et ſic vt ſupra tactũ eſt cõiungũꝛ
iſti duo articuli in vnũ ſcꝫ nonꝰ z decimꝰ
¶ Sextus articulꝰ eſt deũ ſuſcitaturum
mortuos. Et eſt iſte. Carnis reſurrectõeꝫ
¶ Septimus articulꝰ eſt deũ eſſe remu/
neratorẽ bonoꝝ. Et eſt iſte. Uitã eternã.
Sub quo etiam cõprehendiꝛ deum eſſe
punitorem malorum.

De ſeptẽ articulis
ptinẽtibus ad hũanitatẽ. ¶ Si aũt ſym
bolũ ſit de humanitate. tũc articulus pri
mus eſt q xp̄s cõceptus eſt de ſpũſancto
Et eſt iſte. Qui cõceptus eſt de ſpũſctõ.
¶ Secũdus articulus eſt filiũ dei natuꝫ
eſſe de virgine Maria. Et eſt iſte. Natus
ex maria virgine. Et vt ſupra tactũ eſt iſti
duo articuli ſꝫm aſſignatõem pcedentem
nõ ſunt niſi vnꝰ articulꝰ ¶ Tertius arti
culus eſt filiũ dei eſſe paſſum crucifixum
mortuũ z ſepultũ. Et eſt iſte. Paſſus ſub
pontio pilato: crucifixꝰ: mortuus z ſepul
tus ¶ Quartus articulꝰ eſt filiũ dei deſcẽ
diſſe ad inferos. Et eſt iſte. Deſcendit ad
inferna. ¶ Quĩtus articulꝰ eſt filiũ dei re
ſurrexiſſe a mortuis. Et ẽ iſte. Tertia die
reſurrexit a mortuis. ¶ Sextus articulꝰ
eſt filiũ dei aſcẽdiſſe ad celos ſedereq̈ꝫ ad
dexterã patris. Et eſt iſte. Aſcendit ad ce
los ſedet ad dexterã dei patris oĩpotẽtis
¶ Septimus articulꝰ eſt filiũ dei iudica
turũ bonos z malos. Et eſt iſte. Inde vẽ
turus eſt iudicare viuos z mortuos.

¶ Explicit tractatus primꝰ huius libelli
qui eſt de expoſitiõe articulorum fidei

Incipit tractatus
ſcḋs de decẽ pceptꝭ legis z eoꝝ expoſitõe

CIrca tracta 7
tum de pceptꝭ legis ſum/
matim tangẽda ſunt. q̇d
eſt pceptum. Qualiter p/
cepta diſtinguãtur Expo
ſitio pceptorũ. De numero z ſufficientia
pceptoꝝ. Qualiter in ipſis pceptis ſeptẽ
capitalia: pinde alia pctã prohibeãtur

De diffinitiõe pre
cepti z eius expoſitione.

DIffiniꝛ autẽ preceptũ ab aliq̃/
bus ſic. Preceptũ eſt impium
obligãs ad obſeruatõem rei vł
actus impati. Extrahiꝛ radica
liter hec diffinitio a diffinitõne precepti
quã dat augu. libro de v̓ginitate dicens.
Preceptũ eſt. cui nõ obedire peccatũ eſt.
¶ Diciꝛ in dicta diffinitõne obligãs ad
obſeruatõem ad drãm cõſilij. qḋ p ſe nũ/
q̃ꝫ obligat. vt dicit augu. q̃uis per accñs
id quod conſuliꝛ videaꝛ obligare. vtpote
ſi in caſu preceptũ nõ poſſit impleri niſi
fiat cõſilium. vt ſi nõ poſſim ſuſtẽtare pa
rentes. ſ. patrẽ z matrẽ/ niſi vendã omnia
tunc tenerer oĩa vendere. Quod quidẽ de
ſe cõſiliũ. nec obligat niſi in caſu p accñs
vt exemplificatũ eſt ¶ Et ſi obijciatur q
ſimilr obligat votũ ad obſeruatõem/ z ſic

L

conuenit ei precepti diffinitio Reſponde
Aliquid vouere eſt tātū cōſilij/nec quēꝗ̄
obligat/nullus enī contra ſuā voluntatē
obligat ad vouendū/ſed qui vouerit/ ob
ligat neceſſario ad reddēdum. Et hoc iō
eſt quia reddere votū eſt precepti/ſed vo/
uere eſt conſilij.

De varia diſtincti one variaꝗ̄ aſſignatiōe preceptorum in tabulis legis

Diſtinctio autē ponit varia p̄/
ceptoꝝ Joſephꝰ enī dicit qnꝗ̄
mandata eſſe ſcripta in vna ta
bula ⁊ qnꝗ̄ in alia Orig. autē
ponit quatuor in vna ⁊ ſex in alia Augu.
aūt ponit tria in vna ⁊ ſeptē in alia/vtpo
te tria que ptinēt ad deū in p̄ma tabula/⁊
ſeptē que pertinent ad ꝓximū in ſecunda
Et hūc modum auguſtini/ſeqtur cōmu/
nis opinio. Qḋ enī augu. ponit tria eſſe
in vna tabula ⁊ ſeptē in alia/hoc magꝭ di
cere videt pro dignitate ꝗ̄ ꝓ ſcriptura. eo
ꝙ tria ptinēt ad dilectōez dei ⁊ ſeptem ad
dilectōem proximi. Unde ſi cōſiderētur
ipſe tabule ⁊ eaꝝ ſcriptura in ſe ſicut cōſi
derant hebrei ⁊ ioſephus/ſic vtraꝗ̄ tabu
la cōtinebat quinꝗ̄ mandata ſeu p̄cepta.
Si autē conſiderent ſm reſpectū ⁊ relati
onē coꝝ ad que dicta mādata ordinabāt
cum tria ordinētur ad deū ⁊ ſeptē ad ꝓxi/
mum/poterit tali fine ꝯſiderato/ dici tria
eſſe in vna ⁊ ſeptē in alia.

a ¶ Expoſitio prece/ ptorum legis Et primo primi.

Nunc aūt accedēdū eſt ad expo
ſitōz ſinguloꝝ p̄ceptoꝝ Et cū
lex p̄ceptoꝝ poſita ſit ꝓpter trāſ
greſſiōes cohibēdas (vt pꝫ ad
Gal. iij.(⁊ tripl'r tranſgreſſio fiat. ſ. corde
ore ⁊ ope. ⁊ hoc qdem tā quo ad deum. ꝗ̄
etiā quo ad ꝓximū/vt pfecta ſit cohibitio
trāſgreſſionis. pfecta ponit lex ꝓhibitio/
nis ⁊ ſic mandatorū ſeu preceptoꝝ ſubſe
qtur iniūctio. Et primo ꝗ̄tum ad deū ꝓ
hibꝫ primū preceptū cor ab idolatria. vt
deus ſcꝫ diligatur toto corde. Eſt enīꝫ de
colendo deo. Et colere deū. vt dicit gloſa
eſt ſeſe toto mētis affectu illi mancipare.
Et eſt iſtud. Non habebis deos alienos
corā me. Quaſi dicat Ne hēbis deū. nō
alienū. Exponēsꝗ̄ qḋ dixit deos ſubdit
Non facies tibi ſculptile. i. imaginē ſcul
ptā. quod vocat augꝰ idolū. neꝗ̄ ſilitudi
nē oīm q̄ in celo ſunt deſup/et que in ter/
ra deorſum. ⁊c. que expoſitō eſt verbi pre
cedētis Uel ſm Origi. ſculptile ſiue ido/
lū eſt/qḋ nō habet ſimilitudinē in natu/
ra ſicut cymera. Similitudo autē eſt coꝝ
q̄ aliquaꝫ hn̄t in natura ſimilitudinē. vt
imago homīs vel bouis ad veꝝ hominē
vel ad veꝝ bouem/qḋ videtur per hoc qḋ
ſeqtur que in celo deſup ⁊ que in terra de
orſum ¶ Sꝫ ex hoc videtur ꝙ ꝓhibeātur
imagines que ad literā ſculptilia ſunt/qꝛ
ſculpūtur. Sed rn̄detur ꝙ an̄ incarnatō/
nem quādo data fuit hec lex/ nulla in li/
gno vel ī lapide ſculpi potuit incorꝑalis
dei imago. qꝛ imago ſp̄us/fingi non po/
teſt. Et ꝓpterea ante incarnatiōem repro/
bande erant imagines. Sed qꝛ hoc fieri
potuit poſt incarnatiōem filij dei, ꝓpter h̄
ex tūc fieri concedūtur ⁊ ab ipſo quidē q̄
legem tulit ⁊ diſpēſare potuit ſcilicꝫ xp̄o.
Un̄ refert damaſ. ꝙ xp̄s abagaro regi mi
ſit in pāno imaginē ſuam. eo ꝙ pictor ab
eodē rege miſſus/ad depingendū imagi/
nē xp̄i/ nō poterat vultū eius pre clarita/
te intueri. vt eius ſingula lineamenta et
membra ꝓprie deſcriberet. Sed qꝛ hec rn̄/
ſio/nihil omnino apḋ vnū populū iude
um valeret quoniā noſtras imagines re/
prehendūt. ideo aliter dici poteſt. ꝙ non
ſimpliciť prohibētur oīno fieri imagīes.
Unde beda. Imagines fieri nulla litera
diuina vetuit. haꝝ eteni aſpectus multū
cōpunctōnis ſolet p̄ſtare cōtuētibꝰ. ⁊ eis
qui lr̄as ignorāt quaſi viuā de xp̄i paſſio
ne exhibēt recordatōem Salomon enim
inſtinctu dīno eas fecit in tēplo dei. Sed
oīno prohibētur fieri' ad hūc videlicet fi
nem vt adorētur ⁊ colātur. Unde ſeqtur
Neꝗ̄ adores neꝗ̄ colas ea. Ad adorādū
igitur ⁊ colendū ꝓhibētur imagines fieri
Nos aūt nō adoramus' imagines. ſed re
fertur honor ⁊ adoratō ad imaginatū. ſcꝫ
ad deū vel ad ſanctū eius cuiꝰ eſt imago.
vt dicit augu. lib. iij. de doctrina xp̄iana.
¶ Seqtur Nō adorabis neꝗ̄ coles Int
que ſic diſtingue. Non adorabis ſcꝫ vene
ratōne corpis. vt inclinādo eis vel genu/
flectendo. Neꝗ̄ coles ſcꝫ affectōne mētis
Unde gloſa Aliḋ eſt colere aliḋ eſt adora
re. Poteſt quis inuitus vel adulādo regi
bus idolatris/vel tormētis victus/ ado

rare. cum tamē ſciat idolū nihil eſſe. ⁊ ſic
nulla mētis affectiōe ad idolū moueri. et
ꝑ cōſequens nec colere. Colere eni eſt to-
to mētis affectu ⁊ ſtudio mācipari. ¶ Se
quit. Ego eni diſcretiue dicit. quaſi dicat
Ego nō alius. Sum dñs/ ⁊ iō timēdus
Deus tuꝰ ⁊ ideo diligēdus. Fortis zelo-
tes. i. diligēs amator. Vñ deut. v. Deꝰ tuꝰ
deus emulator viſitās. ſ. puniendo iniq̄
tates patrū ſcilicʒ non cuſtodiētium pre
cepta data in filios. i. puniēs etiā ipos fi-
lios. ſi patres iſta nō cuſtodierint. Puni-
unt eni quādoqʒ filij ꝑ peccato pr̄is tem-
paliter/ nō eternalit. Et ſic intellige illud
Ezech. xviij. Filius nō portabit iniqui-
tatē patris ⁊c. ſcʒ eternalr̄. Vel viſitās pec
cata patrū in filios etiā eternalit. Non āt
quia ſunt peccata patrū. ſed q2 ſunt pctā
filioꝝ imitātiū peccata patꝝ. Vſqʒ in ter
tiam ⁊ quartā generatōem. Hoc dicit. q2
quādoqʒ ſolent patres in tertiā ⁊ quartā
generatiōem viuere. et plerūqʒ filioꝝ vel
nepotū ſuoꝝ moleſtius ferre cruciatus ꝙ̄
ꝓpꝛios. Eoꝝ qui oderūt me. i. pctōrum
⁊ maloꝝ. Et cōtra faciēs mīam in multa
milia. i. in oēs. Et ponit ibi finitū nume
rū pro infinito. Diligētibus me ⁊ cuſto-
dientibꝰ precepta mea. Iſte terminus. et
ponit ibi expoſitiue. ꝑ id eſt cuſtodiētibꝫ
Qui eni diligit deū/ precepta eius ſeruat
Vnde Joh. xiiij Si q̇s diligit me ſermo
nē meū ſeruabit. ¶ Sed querit qualr̄ iſtō
poſſet dici primū preceptū. cū dilec:ō dei
dicat primū mandatū. Math. xxij. Hoc
eſt (loquēs de dilectōe dei) primū ⁊ maxi-
mū mādatū. Reſpondet ꝙ illō mandatū
de dilectōe dei idē eſt cū hoc p̄ꝛio ꝑ̄cepto
decalogi. Jubet enim primū preceptum
decalogi vnū deum coli ⁊ nihil ei in amo
re preferri. ⁊ ſic idem eſt. vel equipollet ꝑ̄
mo mādato. iuxta preallegatū. xxij. capi-
tulum Math. Vel poteſt dici ꝙ dilectio
ſpeciale mandatū nō eſt. ſed radix ⁊ ſtipes
ceterorū. ad quod ſcilʒ cetera mandata re
ducūtur. Vnde primū mandatū dicitur
nō ordine ſed dignitate. i. inter cetera pre
cipuū ⁊ maximū. cum oīa comp̄hendat.

a **Expoſitio ſecundi precepti.**

SEcundū preceptū cohibʒ os a
ꝑiurio. a blaſfemia. a mendatō
⁊ eſt iſtud. Non aſſumes in va
nū nomen dei tui. ſ. falſe vel ſuperflue. vel
doloſe ꝑ nomē dei iurādo. vel mētiendo.
vel ipſum nomē blaſfemando. vel ꝑuerſe
de deo ſentiēdo. ¶ Et ſi obijciat ꝙ ſm iſtā
expoſitōem/ iſtud ꝑtinet ad quintū prece
ptum ſecunde tabule. ſ. ad illud. Non lo-
quaris ↄtra proximū tuū falſum teſtimo
niuʒ. vbi agit de ꝑiurio. Dic ꝙ iurās fal-
ſum. dupl'r peccat. Primo. ſ. cōtra primū
ſuum. eū decipiendo. ⁊ iſto mō ex ꝑte ver
bi quod ordinatū eſt ad primū. ⁊ quo ad
hoc cadit ſub dicto quinto mādato ſeu ꝑ̄
cepto ſecūde tabule. Item ſecūdo peccat.
inuocando ad cōfirmatōem falſitatis vel
deceptiōis/ teſtē diui nā ꝟitatē. ⁊ iſto mō
peccat ī deū. ⁊ quo ad hoc habet ſub iſto
ſecūdo mandato ſeu ꝑ̄cepto ꝑ̄me tabule.
ſcʒ in iſto loco. ¶ Nec eni habebit dñs ho
minē inſontē. i. innocentē ſcʒ quin apud
deū nocētis penas exoluat. ſ. qui aſſum-
pſerit nomē dei fruſtra. Vnde deutero. v
Non vſurpabis nomē dei fruſtra. q2 nō
erit impunitꝰ qui ſuꝑ re vana nomen dei
aſſumpſerit. Vel nō habebit dñs inſontē
id eſt innocentē. hoc eſt a culpa immunē
eum q̇ aſſumpſerit nomen dei fruſtra. q2
vt habet eccl'iaſt. xxiij. Vir multū iurans
replebit iniq̇tate ⁊ non diſcedit a domo
eiꝰ plaga. ¶ Sed q̇d dicet de iſtis magna
tis ⁊ ſecularibꝰ/ q̇ cōſuetudinē hñt iuran
di. nūq̇d trāſgrediūtur iſtō preceptū ſeu
mandatū ⁊ peccāt mortalr̄. Aliq̇ ñ̃dent
diſtinguēdo. dicētes ꝙ ꝑiuriū multiplici
ter dr̄. ſ. indiſcreta iuratio. vtpote quādo
q̇s inutil'r iurat verū. vel qñ ſine delibe-
ratōe iurat. et tūc nō credunt eſſe mortale
peccatū. Nā tunc fit ꝑ̄ter preceptū. ſed nō
contra ꝑ̄ceptū/ niſi forſan nimia eēt aſſue
factio. Alio modo ſumit ꝑiuriū. vbi vel
quādo q̇s iurat cū deliberatōne illud qō
iuramēto nō eſſet aſſerendū/ imo nec ſim
plicit dicēdū ſeu loq̄ndū. ſed potiꝰ oppo-
ſitū. ⁊ tūc credit eſſe mortale peccatū. Alij
diſtinguūt dicētes/ ꝙ ꝑiuriū multipl'r dr̄
Vno modo falſa iuratio. q̇ ſi fiat ex igno
rantia/ adhibita tamē ꝓꝑius diligētia debi
ta: nō eſt peccatū. Sed ſi fiat nō adhibita
diligētia debita. peccatū quidē eſt ſed ve-
niale. Si aūt falſa iuratio fiat ſciēter. vt-
pote cū mendaciū iuramēto cōfirmatur.
tūc niſi tantū iocando fieret. ſemꝑ eſt pec-
catū mortale. Alio modo dicit ꝑiurium
trāſgreſſio iuramēti iā facti. qō ſi fuit lici

tum: ſemp eſt ipſa trãſgreſſio mortale pec
catũ. Si vero illicitũ. trãſgreſſio illi⁹ nõ
eſt peccatũ. ſed illud illicitũ ſciẽter iuraſſe
fuit peccatũ. Tertio modo dicit̃ periuriũ
indiſcretũ iuramentũ. qḋ ponũt (niſi alia
aggrauaret circũſtantia) veniale peccatũ
¶ Itẽ nomẽ dei patris/eſt filius. qꝛ ipm̃
patrẽ notificat. Nomẽ ergo dei in vanum
aſſumit qui ipm̃ xp̃m purã creaturam po
nit ſeu aſſerit. qꝛ ſic ponit ipm̃ eſſe vanũ
vel vanitatẽ Vñ ad rhoma. viij. Vanita
ti ſubiecta eſt oĩs creatura. Sed cum xp̃s
veritas ſit. vñ Jo. xiiij. Ego ſum via veri
tas ꝛ vita. nullaten⁹ poterit eſſe vanitas.
ꝛ ſic nec pura creatura. Quid ergo abſur/
dius q̃ȝ illã firmiſſimã veritatẽ ponere va
nitatẽ. ꝛ illud verbũ virtuoſum ſuſtẽtans
oĩa vt habet̃ ad heb. i. ponere vanũ ꝛ ſuſtẽ
tatũ. ¶ Deniq̃ȝ tertõ modo nomẽ dei aſ/
ſumit ille in vanũ q̃ nomẽ xp̃i. vñ d̓r xp̃ia
nus. ꝑ peccatũ vanũ reddit ꝛ mortuũ. No
men q̃ppe ſup hoĩes ſcriptũ vt viuant ipi
iuxta qḋ loq̃tur xp̃s apocal̃. iij. Et ſcribã
ſup eum nomẽ dei mei et nomẽ ciuitatis
dei mei noue hierl̃m. que deſcendit de ce/
lo a deo meo. et nomen meũ nouum

Expoſitõ tertii pre

B Tertiũ p̃ceptũ ꝑtinẽs ¶ Ccepti
ad deũ/cohibẽs tranſgreſſionẽ
in ope eſt. Memento vt diẽ ſab
bati ſanctifices. i. ſanctũ ꝛ feria
tum habeas. ceſſando ab omni ope ſerui
li. ¶ Ubi nota. q̓ in q̃ȝtũ ſabbatũ deſigt
quietẽ interiorẽ a prauis affectiõibus/et
exteriorẽ ab oĩbus ſeruilib⁹: p̃ter illi⁹ diei
determinatõem/ morale eſt hoc p̃ceptũ ꝛ
ſcriptum in corde hũano. ſicut alia deca/
logi mandata ſeu p̃cepta. Natura eñi di/
ctat eſſe vacandũ aliq̃n quieti. ꝛ orõni. et
diuine laudi. Sed qꝛ tali die. ſ. ſabbato. ꝛ
a talib⁹ rebus groſſiorib⁹ abſtinere/nõ di
ctat cõſcia. ſed ſola exterior iuſſio diuina
q̃ȝtum ad hoc fuit cerimoniale hoc mãda
tum. ꝛ ſoluendũ. i. ſolui poterat. ¶ Circa
qḋ eſt aduertendũ. q̓ in dñica reſurrectõ/
nis dñice/ex ſtatuto eccleſie mutatum eſt
ſabbatũ in dñicam/ ne videremur iudai/
ſare. Quia ex quo veritas luxit. trãſijt leg̃
vmbra. ꝛ hoc quo ad cerimonialia. ¶ Et
ſi querat̃ quare alie iudeoꝝ feſtiuitates nõ
p̃cipiebant̃ in decalogo. Dic q̓ cetere eo/
rum feſtiuitates/fuerũt tantũ cerimonia/
les. nec ab oĩbus ſunt obſeruãde. hoc aũt
preceptũ/magis morale eſt q̃ȝ cerimonia
le/iõ in decalogo ad quẽ oẽs tenent̃ ſemp
precipiendũ erat. Seq̃tur deute. v. vñ ſu
mit̃ hoc p̃ceptũ. Sex eñi dieb⁹ facies opa
tua. ſeptimo aũt die q̃ eſt dies ſabbati nõ
facies in ea quicq̃ȝ opis. Et ſubdit rõem
p̃cepti. Sex eñi dieb⁹ fecit de⁹ celũ ꝛ terrã.
vt patȝ Geñ. i. ꝛ req̃euit die ſeptimo. non
quaſi laſſus. Sed ponit̃ ibi req̃euit ꝑ ceſ/
ſauit. ſicut d̓r apoc. iiij. Req̃em nõ hñt die
ac nocte dicẽtia ſanctus ſctũs. ꝛc̃. i. dicere
nõ ceſſabãt. Ita ſumit̃ in dicto paſſu re/
quieuit ꝑ ceſſauit. Nihil eñi vlterius fecit
nouũ cui⁹ nõ fecerit prius materiã vtpo/
te corpaliũ. vel ſimilitudinẽ. vtpote ſpiri
tualiũ. Opatur tñ adhuc quotidie crea/
ta gubernãdo. vt d̓r Joh. v. Pater meus
vſq̃ȝ modo operat̃ ꝛ ego operor. Circa qḋ
dicit augu. lib. iiij. ſup Geñ. Sic req̃euit
vt nouã creaturã vlterius cõderet nullã.
nõ vt que cõdiderat cõtinere ꝛ gubernare
ceſſaret. Et bñdixit diei ſeptimo. q̃ eſt di/
es ſabbati. ꝛ pro id eſt ſanctificauit eũ. i.
ſanctũ ꝛ celebrẽ eum hẽre voluit. vt ſcilicȝ
nõ fieret opus ſeruile in eo. ꝛ ſic nõ inter
dicit̃ opus charitatis. nec neceſſitatꝭ. Vñ
patȝ q̓ poterũt exhiberi eccl̃iaſtica ſacra/
mẽta. ſicut eñi poterãt circũcidere ſabba/
to. ꝛ nos etiam die dñica ſacramẽta poſſu
mus exhibere. ꝛ opa charitatis. vt elemo/
ſinas. ꝛ opa neceſſitatis exercere. vt bibe/
re comedere. (precepti.

Expoſitio quarti

Hic quo ad deũ tria ponũtur p̃/ C
cepta. Quantũ autẽ ad primũ
ponũtur ſeptẽ ſequẽtia. quorũ
vnũ eſt affirmatiuũ/ꝛ ſex ſunt
negatiua. Affirmatiuũ autẽ ꝛ quartũ in
ordine principali. ſed primũ in his q̃ re/
ſpiciũt proximũ eſt illḋ. Honora patrem
tuũ ꝛ matrẽ tuam. Per qḋ mãdatũ natu/
ra q̃ corrupta eſt/ad ordinem naturalẽ re
uocat̃. Nec fuit neceſſe hm̃õi preceptũ da
ri parẽtibus reſpectu ſuoꝝ filioꝝ. Creſcẽ
te eñi virtute in filijs/decreſcit virt⁹ in pa
rentib⁹ ſm̃ naturã. ꝛ deficiẽti virtuti/de
bet̃ iuſte ſubſidiũ. Vñ quia minorat̃ vir/
tus ſeu vigor in pentib⁹/ꝛ auget̃ in filijs
datur p̃ceptũ vt filij ſubueniãt parẽtib⁹.
Nec fuit neceſſe dare hm̃õi p̃ceptũ pentí/
b⁹ de filijs/q̃ȝuis prio ipſi filij fuerũt im/

potentes. q2 natura etiam corrupta ad id
cogit. eo ꝙ naturalr̄ ſuccus aſcēdit a radi
ce ad ramos ⁊ nō ecōuerſo. Et Criſoſto.
Hoc eſt amor in hoīb⁹/ qd̄ eſt humor in
arboribus ¶ Ait ergo. Honora patrē tu
um duplici. ſ. honore. ⁊ reuerēdo. ⁊ neceſ/
ſaria ꝓbendo. Patrē tam ſpūalem q̄ȝ car/
nalē. Intelligit̄ etiā de patre deo q̄ potiſ/
ſime eſt honorādus. Vn̄ mal'. i. Fili⁹ ho/
norat patrē ⁊ ſeru⁹ dn̄m. Si ergo pr̄ ego
ſum vbi eſt honor me⁹? Et matrē tuā car
nalē. necnō ⁊ ſpūalem. ſ. eccl'iam. De q̄ ad
Gal'. iiij. Illa autē que ſurſum eſt hirl'm/
libera eſt. q̄ eſt mater nr̄a. Noīe etiā patrꝫ
⁊ mr̄is oēs ꝓximi intelliguit̄. vt dicit au
guſ. Vn̄ ſm̄ ipm̄ oīa vendēda ſunt ⁊ dan
da ꝓ paupib⁹ in extrema neceſſitate. qd̄ ſi
nō fit/ trāſgredit̄ iſtud mādatū. Si ergo
noīe patris ⁊ mr̄is/ oīs ꝓximus intelligi
tur/ ⁊ nobiliſſimū inter proximos ponit
ꝓ oībus. ſ. prēm ⁊ matrē. claꝝ eſt ꝙ illis p̄
cipue honor debet̄ ⁊ ſubſidiū ¶ Et vt fir
mius obſeruet̄ adhuc hoc p̄ceptū/ ſubiū/
git premiū dicēs. vt ſis logeu⁹ ſup terrā.
Nā eccl'. iij. Qui honorificat patrē ⁊ ma/
trē. vita viuet longiore. Juſtū enī eſt vt q̄
alteri⁹ vitā ſuſtētat. vita illius ꝓlōgetur.
Sup terrā inq̄t ſcȝ tā morientiū q̄ȝ viuen
tiū. eo ꝙ pietas ad oīa vtilis eſt. ꝓmiſſio/
nē hn̄s vite q̄ nūc eſt ⁊ future. i. ad thi. iiij

¶ Expoſitio quinti

D. Quintū autē prece (precepti.
ptū principale. ⁊ ſcd̄m in ordi
ne eoꝝ q̄ reſpiciūt ꝓximū ⁊ pri
mū negatiuū/ eſt iſtd̄. Nō occi/
des. Vbi p̄cipit̄ ꝙ nō ledat̄ proximus in
ſua ꝑſona ¶ Nō occides igit̄ ſupple hoīeȝ
teipm̄ videlicȝ. vel aliū. ⁊ dupl'r. videlicet
aīa vel corpe ¶ Sed ꝯtrariū huic p̄cepto
videt̄ haberi exo. xxij Et maleficos nō pa
tieris viuere. In quo v̄bo p̄cipit dn̄s fie
ri occiſionē hic vero ꝓhibet. vn̄ cōtrari⁹
ſibiipi videt̄ in legiſlatiōe. Sȝ ad hoc di
cit̄ ꝙ ꝑſone priuate q̄ nullā habet iuriſdi
ctōem vel autoritatē/ hic ꝓhibet occidere
legi autē vel miniſtro iuſticie/ p̄cipit occi
dere Exo. xxij. Et ſic nō eſt cōtrarietas. q2
nō eſt circa idē ſeu reſpectu eiuſdē ¶ Sȝ
nūquid aliquo modo priuate ꝑſone licȝ
abſq̄ȝ trāſgreſſiōe occidere Videt̄ ꝙ ſic. ad
min⁹ in ſui defenſiōe. hoc ei iura ꝑmittūt
ſcȝ iniuriā ꝓpulſare ⁊ tpāte vim vi repelle
re. Itē ex ordine charitatis debeo potius
ſubuenire vite ꝓprie. q̄ȝ vite aliene. Unde
volentē me ꝑimere/ poti⁹ occidere debeo
q̄ȝ ꝑmittere me occidi. ¶ Sed cōtra hoc
videt̄ eſſe illd̄ math. v. Si q̄s te ꝑcuſſerit
in vna maxilla/ prebe ei ⁊ aliā Et iō dicūt
quidā ꝙ nullo mō licet occidere etiā de/
fendendo/ maxie autē viro ꝑfecto. Et hec
videt̄ eſſe opinio anſelmi. Nec ſm̄ eos de
beo opinari ꝙ me occiſur⁹ ſit: ſi eū nō oc
cidero. ſed ꝙ de⁹ preſtabit mihi auxiliū/
vel euaſionis aut fuge beneficiū. Alij vo
lūt/ ꝙ in ſua defenſione liceat occidere. eo
ꝙ lex occidere iubēdo vel ſaltē ꝑmittēdo/
talem defendentē ſe/ in dicto caſu iudicē
cōſtituit in aduerſariū. Vn̄ ipm̄ vice legꝫ
interficit. vn̄ lex prebēdo autoritatē/ excu
ſat a pctō. Hoc tn̄ intellige: ſi neceſſitas ē
ineuitabilis. qm̄ ſi te ꝑcuſſerit aduerſari/
us ⁊ fugerit vel ꝑcutere deſtiterit/ eū rep/
cutere nō licet. vel ſeq̄ fugientē. q2 hoc nō
fieret ad ꝓpulſatōem iniurie. ſed ad vltio/
nē. q̄ ſpectat ad ſolū iudicē Et rn̄dent iſti
ad illd̄ math. v. Si q̄s te ꝑcuſſerit in vna
maxilla. ⁊c. ꝙ illd̄ cōtinet cōſiliū non p̄ce
ptū ¶ Et nota hic ꝙ homicidiū multis
modis fieri d2. Fit enim q̄nq̄ȝ ſola mēte ꝑ
odiū fraternū Vn̄ Joh. ep̄la. i. ca. iij. Qui
odit fratrē ſuū homicida eſt Itē prauum
exemplū relinquēdo. Vt enī dicit grego.
tot mortibus digni ſunt. q̄t prauitatꝫ exē
pla reliquerūt. Itē lingua ⁊ hoc triplicit̄
vel ſcȝ ꝯtra legē quenq̄ȝ morti adiudican
do. Vn̄. ij. reg. xij. dicit̄ dauid variā ꝑcuſ/
ſiſſe gladio q2 morti doloſe ⁊ iniuſte adiu
dicauit. Itē mentiēdo Vn̄ Sapiē. i. Os
qd̄ mentit̄ occidit aīam. Itē cuiq̄ȝ detra/
hēdo. vn̄ dicit bernard. ꝙ detractor vno
ictu tres aīas interficit. ſuā. ſ. ⁊ illi⁹ quē
ſua detractōe inficit. ⁊ illius de quo detra
hit. q2 ſibi forſan p̄iudiciū mortis vel dā
ni irreꝑabilis ſua detractōne parat ⁊ acq̄
rit. Itē fit homicidiū manu q̄licūq̄ȝ ſcilȝ
ꝑemptōe exteriori. ſiue ꝑ gladiū. ſiue per
venenū. ſiue ꝑ aliā penā Itē fit homicidi
um ꝑ ſubtractōem victus. ſcȝ corpis Vn̄
Amb. Paſce fame morientē. ꝙ ſi nō pa/
ſcis occidis. Siue victus ſubtractōe id ē
verbi dei. Unde Ezech. iij. Si loquente
me ad impiū. ⁊c. Non annūciaueris ei ⁊c̄
vt auertat̄ a via ſua impia ⁊c. ⁊ ipſe impi
us iniq̄tate ſua moriat̄. ſanguinē eius de
manu tua req̄ram Unde verſus. Exēplū

menſ.lingua.manus:ſubtractio victus:
Coꝛpis ⁊ aīe.dici faciunt homicidam

Expoſitō ſexti pre(cepti

Sextū preceptū in oꝛdine pꝛincipali.⁊ tertiū coꝝ q̄ reſpiciunt ꝓximū eſt iſtō. Non mechaberis. Ubi p̄cipit vt nō ledatur ꝓxim⁹ in re ſibi ꝯiuncta ꝑ legē.ſcꝫ in vxoꝛe. Et accipit hic ſub noīe mechie/ oīs illicit⁹ ꝯcubitus/⁊ q̄cunqꝫ coit⁹ foꝛnicari⁹.q̄uis mechia magis ꝓprie adulteriū dicat. Mechos eī grece/adulteriū dr̄ latine. ¶ Et ad hanc reduci pt̄ foꝛnicatio ſpiritualis ſicut ydolatria. De q̄ Jere.iij. Mechata eſt cū lapide ⁊ ligno ¶ Poteſt etiā ad hanc reduci expoſitio praua ſacre ſcripture Un̄.ij.ad Coꝛin.ij Non ſumus ſicut plurimi adulterātes verbū dei Un̄ hic nota ꝙ foꝛnicatio eſt moꝛtale peccatū Videt tamē ꝯtrariū eo ꝙ actus natural: Actus naturalis nō eſt pctm̄. Inſup cū coire ſit neceſſariū ad ꝯſeruatōem ſpeciei ſicut comedere ad ꝯſeruatōem indiuidui et in neceſſitate vt fame liceat etiā nō ſua rape ⁊ comedere.qꝛ tp̄e neceſſitatis oīa ſunt cōia.videt ſimilr̄ ꝙ in feruēti deſiderio coeūdi/poſſet q̄s nō ſuā rapere ⁊ cū ea coire. Ad quod dr̄ ꝙ actus foꝛnicatōnis duplr̄ dicit. Uno modo dicit naturalis eo.ſ.qꝛ naturaliter fit. Alio modo dicitur cōtra naturā. Et iuxta iſtum ſcōm modū duplr̄ adhuc dicit contra naturam Uno modo quādo fit cōtra naturalē cōcubitū qui eſt maris cū femina.⁊ iſto modo pōt dici actus innaturalis. quia ꝯtra naturalem cōmixtōem. Alio modo dicit contra naturā.qꝛ ſcilꝫ naturā in ſuis naturalib⁹ vulnerat ⁊ ſpoliat gratuitis.ſcꝫ bono grē ⁊ virtutis. Et iſto vltimo modo/oīs foꝛnicatio eſt cōtra naturā ſicut oēe peccatū moꝛtale Coꝛrūpit enim naturalia ⁊ deſtruit oīa gratuita Et qꝛ iſti ſunt effect⁹ moꝛtalis peccati/ꝓpter hoc patꝫ foꝛnicationē eſſe pctm̄ moꝛtale. Et ſic ptꝫ ſolutio argumēti/qꝛ licet foꝛnicatio ſit actus naturalis/qꝛ ſcꝫ naturalr̄ fit.eſt tn̄ innaturalis qꝛ naturā coꝛrūpit Nec ſeq̄tur ꝙ ſit actus naturalis qꝛ naturalit fit. ꝙ propterea nō ſit pctm̄.vbi non debito modo fit ¶ Et intellige ꝙ coitus qui de ſe naturalis eſt/poſt ꝯtractā ꝑ peccatū pꝛimi parētis cōcupiſcentiā/ eſt ſicut cibus veneno iunctus.q̄ q̄uis de ſe naturalis ſit.tn̄ ꝓpter veneni admixtōem interficit. niſi bn̄ficio tyriace/comedenti ſubueniat. Pari modo ⁊ aīam cōcupiſcētia carnalis inoꝛdinata interficit:niſi beneficio matrimonij ⁊ honeſtate nuptiarum intercipiat Nec ē ſimile de extrema neceſſitate famis ⁊ deſiderio feruēti coitus/ qꝛ ſi in neceſſitate famis nō ſubueniat ꝑ alienū eſuriēti/ꝑiret indiuiduū Non ſic autē ꝑiret ſpecies generis hūani/ſi nō ſatiſfiat per coitum alicui⁹ cū aliena. Nam ſaluat in alijs Etiā ipſe poſſet aliter ſaluare ſcꝫ cognoſcendo ſuā ꝓpꝛiā vxoꝛē. ¶ Sed quare ponūtur duo p̄cepta circa ꝓhibitōnē illiciti coitus.ſ. Non mechaberis ⁊ nō cōcupiſces vxoꝛē pꝛoximi tui.cū vnū ſub alio poſſit ſubintelligi. Et ſimilit de iſtis duobus. Non furtū facies ⁊ nō cōcupiſces rē pꝛoximi tui. cūꝫ oīs qui furat rem ꝓximi concupiſcat/⁊ ſic poſſit pꝛimū contineri ſub ſecūdo. Augu.ſoluit ꝙ in duob⁹ preceptis.ſ. nō mechandi ⁊ nō furādi/ oīa oꝑa interdicta ſunt.in alijs aūt duob⁹ interdicit ipa omnis cōcupiſcētia. Et quia vtrobiqꝫ eſt peccatū/vtrobiqꝫ eſt mādatū pꝛohibitoꝛiū. Nec ſimilit fit ꝓhibitio de volūtate occidēdi ſed tm̄ de actu.qꝛ naturaliter ſunt pꝛoni hoīes ad velle luxuriari ⁊ ad actū luxuriandi. Similit ad volūtatē habendi alienū ⁊ ad actū.ſicut ad rapinā ⁊ furtum Et iō due ſunt ꝓhibitiōes ⁊ data duo p̄cepta ꝓhibitoꝛia.vnū cohibens ipam voluntatē aliud cohibens ipſum actū. Non ſic autē eſt in occidere. qꝛ homo naturalit abhoꝛret tam voluntatē occidendi q̄ꝫ actū. Quelibet enī creatura ſuā ſpēm amat ⁊ nititur eā ſeruare nō deſtruere.niſi cū extra ſe exit ꝑ furoꝛē ire vel temere concupiſcentie

¶ Expoſitō ſeptimi (precepti.

Septimū preceptum in oꝛdine pꝛincipali et quartū in oꝛdine eoꝛum que reſpiciūt pꝛoximū. quo ſcilicꝫ ꝓhibet ledi ipſe pꝛoximus/in rebus ſibi nō ꝑ legem cōiunctꝭ ſed foꝛtuitis.⁊ eſt iſtud. Non furtū facies ¶ Eſt autē furtum ꝯtractio rei aliene/ inuito dn̄o/animo lucrādi ¶ Notāter dicit cōtractio quia q̄s furtū nō facit niſi ope cōtractet. ¶ Dicit etiā rei aliene.quia ī re que pleniſſime mea eſt/ nō facio furtum.

Secus aūt ſi q̄s habeat mecū rem cōem
¶ Dicit inuito dn̄o. q̄ꝛ ſi credat dn̄m per
miſſurū / ⁊ ſubſit iuſta cauſa ſic credendi
etiā ſi dn̄s nō erat cōceſſurus / nō tenetur
furto. Si autē nō ſubſiſtit iuſta cauſa ſic
credēdi / tenet̄ furto. E cōtra ſi crederet cō
tractare rem dn̄o īuito licet etiā cōtractet
dn̄o volēte. peccat tn̄ mortalit̄ ⁊ furtū fa/
cit. q̄ꝛ in peccatis cōtrahēdis ⁊ cōmitten
dis / intētio principaliter attendit̄ ¶ Di/
cit etiā animo lucrādi. q̄ꝛ ſi q̄s ancillā ali
enā in meretricē rapuerit / nō lucri ſed li/
bidinis cauſa / furtū ꝓprie non facit ſecus
autē ſi eā rapiat vt vēdat ¶ Et nota ꝙ ex/
trema neceſſitate excuſatur fur. q̄ꝛ tpe tan
te neceſſitatis oīa ſunt cōmunia ¶ Et in
tellige ꝙ ſub nōie furti intelligit̄ ꝓhibita
oīs vſurpatio illicita rei aliene animo
dico lucrādi. q̄lis eſt rapina. vſura. nego/
ciatio fraudulenta ⁊ hmōi. ¶ Et nota ꝙ
nō dicit. Nō facies rapinā / q̄uis rape ſit
generalius q̄ȝ furari. Nam oīs q̄ furat̄
rapit ⁊ non ecōuerſo. Qḋ fecit ideo. quia
iudei q̄bus hmōi p̄cepta data ſunt / ꝓnio
res ſunt ad furtū qḋ eſt occultū. q̄ȝ ad ra/
pinā vbi teſtis adeſt Et ideo occurrendo
magis ꝑiculoſo / furtū in ꝓhibitōe nomi
nauit nō rapinā. Voluit tamē a pte totū
intelligi. vtpote ꝑ furtuȝ omnē rei aliene
vſurpatōem ¶ Per hoc etiā ꝓhiberi vide
tur ne fiant violētie ⁊ nimie exactōnes et
tallie principū ⁊ militū in ꝑplm ſuū. quia
hoc videt̄ rapina eſſe. ⁊ ſpecies furti. Pro
pter qḋ dr̄ Eſa. i. Pricipes tui infideles
ſocij furum. Sed circa hoc diſtinguit̄ ab
aliq̄bus. q̄ꝛ aut tallie ille fiūt ſuꝑ ſeruos.
aut ſuꝑ colonos terre. Si ſuꝑ ſeruos. cū
nihil habeat niſi nōie dn̄i ſui. videt̄ ꝙ do
minus ſeruū ſuū talliare poſſit. ⁊ onera/
re q̄ȝtūcūq̄ȝ vult. Poteſt tamen dn̄s ni/
mis angariādo ſeruū ſuū / nimis q̄ȝ exigē
do et opprimēdo eū ita grauiter ſic cōtra
iſtō preceptū faciēdo peccare. q̄ꝛ iuſticia
dei exigit / vt vnuſquiſq̄ȝ re ſua debite vta
tur. Non tamen vt ſit rapina dicunt. nec
oportet de neceſſitate reſtituere. licet pie/
tas hoc exigat. Si autē fiat ſuꝑ colonos
terre ſiue inhabitātes terrā / tūc taxanda
eſt illaꝝ talliaꝝ ſeu exactionū acceptatio
ſm̄ laborē principis vel militis quē hn̄t
in defenſione illius terre. quā ipſi coloni
ſic talliati inhabitāt. ⁊ etiā ſm̄ expenſas
quas neceſſe eſt principi vel militi facere
ſm̄ ſuam moderatā ⁊ honeſtā familiam.
⁊ ſi vltra exigāt / rapina eſt. ⁊ ꝑ iſtud prece
ptum inhibetur.

¶ Expoſitio octaui (precepti

Octauū preceptū in ordīe prin B
cipali ⁊ quintū in ordine eorū
que reſpiciūt primū quo. ſ. ꝓhi
bet̄ quis cōtra primū tranſgre
di ore. ſ. ferendo falſum teſtimoniū Et eſt
iſtud. Non loq̄ris cōtra primū tuum fal
ſum teſtimoniū ¶ In quo ⁊ ꝑiuriū ⁊ mē
daciū ꝓhibent̄. q̄ꝛ vt dicit aug. lib. de mē/
dacio. Oē mendaciū / hoc genere verbi
cōplectitur. Quiſquis enī aliq̄d enūciat
ꝑhibet teſtimoniū animo ſuo. vn̄ ſi men/
titur / falſum teſtimoniū animo ſuo ꝑhi/
bet ¶ Per hoc autē ꝙ hic dicit contra ꝓ/
ximū. vt dicit augu. de queſtionibꝰ exodi.
non videt̄ prohibere mendaciū qḋ ꝓdeſt
alicui ⁊ nihil obeſt ei cui mentit̄ Eſt argu
mentū ꝙ eſt aliquod genus mendacij qḋ
non eſt mortale peccatū. illud ſcȝ qḋ non
fit cum libidine decipiendi vel nocendi.
Nec enī oīs intentio vel libido fallēdi.
efficit mortale peccatū. Predicat̄ enī hoc
complexū intētio fallendi / et de mendacō
ꝑnicioſo ⁊ de mēdacio iocoſo. ⁊ de mēda
cio officioſo. ſed tamē ꝑ prius ⁊ ꝑ poſteri
us. Et de ſe ſm̄ ſuam primariā intentōeȝ
nō dicit̄ niſi de mendacio ꝑnicioſo Et iō
ſolum ſm̄ ſe mendaciū ꝑnicioſum a mul/
tis reputat̄ eſſe mortale peccatū. vt videt̄
velle prepoſitinꝰ ⁊ magiſter Guilhelmus
antiſiodorenſis ⁊ alij magiſtri magni de
cretoꝝ ¶ Sunt autē ſm̄ auguſti. octo ge
nera mendacioꝝ. quoꝝ ſufficientiā ſic ac
cipe. Tria enim in genere ſunt mouētia
ad mendaciū ſcilȝ nociuitas. libido men
tiendi. ⁊ vtilitas ¶ Si autē nociuitas ſit
in cauſa hoc eſt ſi quis mentiat̄ vt noceat
Aut ergo intendit inferre alicui nocumē
tum ſpūs vt. ſ. ſubuertat̄ a fide catholica /
aut a regulis bonoꝝ moꝝ. vt ſunt qui di
cunt xp̄m non incarnatū. vel luxuriā nō
eſſe peccatū mortale ⁊ hmōi Et tūc eſt pri
mus modus ſeu primū genus mendacij
ſcilȝ mētiri in doctrina pietatis ⁊ religio
nis. ⁊ hoc eſt mortale peccatū. Aut inten
dit nocumētū totius homis. quod ꝯtin/
git dupliciter. ſ. vel intendēdo nocere vni/
uerſalit̄ ⁊ totaliter. ⁊ ſm̄ genus qḋ oībꝫ
nocet ⁊ nulli ꝓdeſt. vt q̄ mēdacit̄ ꝓſeq̄tur

hominē ad mortē Et eſt ſcōs modus ſeu
ſcōm genus mendacij. Et iſtud eſt pctm̄
mortale. Aut intendēdo nocere pticulari
ter ⁊ ſm genus qd̄ alicui nocet ⁊ alicui ꝓ
deſt. vt eſt mendaciū mercatoꝝ ⁊ calūnia
toꝝ. Et eſt terti⁹ modus ſeu tertiū genus
mendacij. ⁊ iſtud ſimilr̄ eſt pctm̄ mortale
Et vocat̃ qd̄libet iſtoꝝ triū generꝝ mēda
ciū pniciosum. ¶ Si autē libido mentien
di ſit in cauſa. hoc eſt ſi q̄s mentiat̃ ex ſo
la libidine/ tūc aut mouet̃ tm̄ ex affectiōe
⁊ intētione mentiēdi. ⁊ non ꝓpter aliud. Et
eſt quart⁹ modus ſeu quartū genus men
dacij. qd̄ vocat̃ mendaciū libidinoſum. ⁊
ponit̃ mortale pctm̄. Aut mouet̃ ex inten
tione mouendi auditorē ad cōplacentiā
vel riſum. Et eſt q̄ntus modus ſeu q̄ntū
genus mēdacij qd̄ vocat̃ mendaciū ioco
ſum. qd̄ ponitur vt cōius veniale peccatū
¶ Aut vtilitas aliq̄ eſt in cauſa. hoc ē ſi q̄s
mentiat̃ vt ſibi vel alteri proſit Et tūc aut
vtilitas illa ꝯſiſtit in bonis fortune que
perdi pñt. vt ſi quis mentiat̃/ ne p rapto
res ſuā pecuniā amittat Et eſt ſextus mo
dus ſeu ſextum genus mendacij. Aut illa
vtilitas ꝯſiſtit in bonis corpis. vt cū q̄s
mentit̃ pro ſaluādo vitā hoīs. vt ſi ho
mo querat̃ pro eū occidendo aut ad mor
tem ducendo. ⁊ mentiēdo dicat ſe non vi
diſſe vel neſcire vbi ſit. Et eſt ſeptim⁹ mo
dus ſeu ſeptimū genus. Aut illa vtilitas
ꝯſiſtit in bonis aīe/ que tamē ſic ſunt in
anima vt quodāmodo etiā habeāt eſſe in
corpe. vt cum quis mentit̃ pro ſua aut al
terius pudicitia vel virginitate ſeruanda
Et eſt octauus mod⁹ ſeu octauū gen⁹ mē
dacij/ ſm debitā aſſignatiōem auguſtini.
Et vocat̃ quodlibet iſtoꝝ triū vltimorū
generꝝ mendacium officioſum. ⁊ de ſe po
nūtur eſſe peccata venialia.

De triplici genere

mendacij. ¶ In ſumma nota q̄ in gene
re eſt triplex mendaciū. ſ. pnicioſum libi
dinoſum officioſum. ¶ Primū. ſ. pnicio
ſum cōtinet ſub ſe tria prima genera ſup
poſita ⁊ declarata. Et eſt ſemper mortale
pctm̄ ¶ Scōm ſcilʒ libidinoſum cōtinet
ſub ſe quartū genus ſupra poſitū ⁊ decla
ratū quod ponit̃ mortale. Et quintū qd̄
dicit̃ iocoſum ⁊ ab oībus ponit̃ veniale.
¶ Tertiū. ſ. officioſuʒ ꝯtinet ſub ſe ſextū
ſeptimū ⁊ octauū genera etiā ſupra poſi
ta ⁊ declarata. Et eſt ſemp veniale. niſi ex
accidenti efficeretur mortale.

Expoſitio noni et

decimi preceptorum legis.

Nonū ⁊ decimū mandata in or
dine principali/ ⁊ ſextū ⁊ ſepti
mum in ordine eoꝝ que reſpici
unt ꝓximū. eo q̄ diuerſo modo
ordinātur ſm ordinē textus exodi ⁊ deu
teronomij ſimul ptractent̃. in quibus ꝓ
hibet̃ trāſgreſſio in corde cōtra ꝓximum.
Fit autē tranſgreſſio in corde dupliciter
videlicet q̄ntum ad cōcupiſcentiā carnis.
cōtra quā ponitur nonū mandatū qd̄ eſt
Non deſiderabis vxorē ꝓximi tui Quod
ponit̃ nonū preceptū ſm magiſtꝝ in lib.
ſententiaꝝ et ſm aug. ⁊ ſcōm libꝝ deutro
nomij. licet aliter ordinet̃ in exodo. Item
fit tranſgreſſio contra ꝓximū in corde q̄n
tū ad ꝯcupiſcentiā oculoꝝ. cōtra quā po
nitur decimū mandatū. quod eſt. Nō cō
cupiſces domū ꝓximi tui. qd̄ ponitur
in exodo nonū ¶ In quib⁹ notandum q̄
prohibet̃ ſpeciali mādato cōcupiſcentia
carnis ⁊ concupiſcētia oculoꝝ/ potius q̄
cōcupiſcentia aliorum malorū actuū. qr
iſte due cōcupiſcentie hñt delectatiōes ſu
as etiā ante opus. ⁊ nō tm̄ coniūctas opi
vt dicit auguſt. Et cum hoc etiā habēt in
ope nocumentū ꝓximi. qd̄ nō ſic eſt in
cōcupiſcentijs alioꝝ actuū. Et ideo pro
pter iſtā turpitudinē iſtaꝝ cōcupiſcentia
rum/ que ſic ſunt ante opus/ reprimendā
data ſunt iſta mandata que prohibēt cor
dis cogitatum. Vel propter cauſam ſup
in fine ſexti mandati aſſignatā. ¶ Porro
quod ſubdit̃. Non ſeruū nō ancillam. ⁊c
quod annectit̃ nono mādato ſcōm ordi
nem exodi. ⁊ decimo ſcʒ de nō cōcupiſcen
do domū ꝓximi. ſcōm ordinē deute. v.
ſpecialiter ad decimū ptinet mandatum.
Ordinat̃ tamē cum nono ſcōm dictū or
dinē exod. eo forte q̄ ea que ibi enumerat
ſunt res mobiles ſicut vxor de qua eſt no
num mandatum.

Unde ſumitur nu

merus ſeu ſufficientia preceptorū legis.

Hunc reſtat videre numerum ⁊
ſufficientiā iſtoꝝ decem p̄cep
torum ſeu mandatoꝝ legis Cir
ca qd̄ nota q̄ ſicut ſupra dictū

eſt/lex preceptoꝝ poſita eſt propter tranſgreſſionem. Tranſgreſſio autē in primo ſuo genere q̃ntum ad materiā preſentē attinet/dupliciter habet fieri ſcʒ directe contra deū. vel directe contra proximū.

De triplici modo transgreſſionis cõtra deū.

Contra deū autē contingit directe trāſgreſſionē fieri tripliciter. ſ. corde ore et ope. Corde autē fit contra deū tranſgreſſio. cum q̃s. ſ. a deo auertit᷑ ꝑ idolatriā vel hmōi qđ ꝑ primū preceptū ſeu mandatū prohibet᷑ in quo dicit᷑. Non habebis deos alienos coram me. ꝛc. Ore fit contra deū trāſgreſſio per nomen ſcʒ ſuum mentiēdo. blaſfemādo. ꝑiurando. ꝛc. Quod ꝑ ſcđm preceptum ſeu mandatū prohibet᷑. in quo dicit᷑. Nō aſſumes nomē dei tui in vanū ꝛc. Opere autē fit contra deum trāſgreſſio. quando ſcilicʒ tempe debito ꝛ ad dei cultū principaliter deputato/fit opatio non licita/vl̕ illi cultui ſeu illi tempe nō cõueniēs. Qđ per tertiū preceptū ſeu mandatū prohibetur in quo dicit᷑. Memēto vt diem ſabbati ſanctifices. ꝛc. Contra proximū contingit directe tranſgreſſionē fieri dupliciter. Vel omiſſione ſcilʒ boni ad quod q̃s erga proximū tenetur. Vel illatione mali quod quis ſibi inferre non deberet. Cōtra primū. ſcilicʒ contra omiſſionē boni ad quod q̃s erga proximū tenet᷑/datur q̃rtum p̄ceptum ſeu mandatū quod eſt Honora patrē tuum ꝛ matrē tuam. ꝛc. Illatione vero mali cõtingit tripliciter contra proximū trāſgreſſionem fieri. ſ. opere ore ꝛ corde. Opere quidē duplicit᷑ Vel ſcilʒ malū proximo inferēdo in ſe ipſo id eſt in ſua propria ꝑſona. Quod ꝑ quintū preceptū/ſeu mandatū prohibet᷑ in quo dr̄. Non occides Vel proximo inferendo in re ſua. Et hoc iterum duplicit᷑. Vel ſcilicet in re ſua ſibi ꝑ legem coniūcta vt eſt vxor. Quod ꝑ ſextum preceptū ſeu mandatum prohibet᷑ in quo dicit᷑. Nō mechaberis Vel in re ſua nō ſibi ꝑ legem cõiuncta ſed omnino ſepata. qualia ſunt bona fortuita Quod per ſeptimū preceptū ſeu mandatū prohibet᷑ in quo dicit᷑. Non furtum facies Ore fit cõtra proximū trāſgreſſio ſibi mentiēdo. fallendo. decipiendo. falſum teſtificando. Quod ꝑ octauū preceptū ſeu mādatū prohibet᷑ in quo dicitur. Non loquaris cõtra proximū tuū falſum teſtimoniū. ꝛc. Corde deniq̧ fit contra pͥmū trāſgreſſio dupliciter. Vel ſcʒ q̃ntum ad cõcupiſcentiā carnis Cõtra quod datū eſt nonum p̄ceptum ſeu mandatū. in quo dicit᷑. Non deſiderabis vxorem pͥmi tui. Vel q̃ntum ad cõcupiſcentiā oculoꝝ. Contra qđ datū eſt decimum ꝛ vltimū p̄ceptum ſeu mādatum. in quo dicit᷑. Non concupiſces domū pͥmi tui. non ſeruū non ancillam. ꝛc.

Qualiter per decē p̄cepta leg̃ om̄e peccatū mortale ꝓhibet᷑. 3

Poſtremo notandū eſt qualr̄ in decalogo/fit virtualiter ꝛ effectiue oīs peccati mortalis prohibitio. Prohibent᷑ enī ibi ſeptem capitalia p̄ctā. In p̄mo quippe p̄cepto ſeu mādato prohibet᷑ ſupbia Ipa etenim orōni. intimo debito q̧ cultui cõtrariat᷑. Unde eccl̕iaſt. x. Initiū ſuperbie hoīs apoſtatare a deo Inuidia autem prohibet᷑ in quarto p̄cepto ſeu mandato. Ibi enim vt a pte totū intelligat᷑ p̄cipitur vnicuiq̧ honorē debitū impēdere quod facere nō ſinit inuidia Ira autē prohibetur in quīto p̄cepto ſeu mandato. Ibi enim ꝑfecte intelligēdo prohibet᷑ occiſio ſeu homicidiū omne q̧ nocumentū in ꝑſona proximi. ad que inducit ira. Luxuria vero tam corꝑalis q̧ mētalis prohibet᷑ in ſexto p̄cepto ſeu mandato ꝛ in nono. Ibi enim prohibet᷑ mechia omnis q̧ illicitus ꝯcubitus. ꝛ etiā om̄is illicita carnis cõcupiſcētia. Gula āt que deſeruit luxurie in eiſdē duobus p̄ceptis effectualiter prohibetur. Sicut enī in natur̃/nutritiua deſeruit generatiue. ita ī vicijs gula deſeruit luxurie. Vel ſcđm alios Gula in p̄mo mandato prohibetur Guloſi enī vt cõmunius deū non colūt ſed ventrē ſuum. Unde ad Phil. iij. Quoꝝ deus venter eſt. ꝛc. Acedia vero in tertio p̄cepto ſeu mandato prohibetur Ibi enī precipitur debita ſabbati ſanctificatio. qđ proprie fit ꝑ ſpūalem animi quietē in deum. feruentē q̧ ꝛ diligentē laudē dei. Cuius contrariū om̄ino efficit acedia. que in ſe ipſa quietē extra deum querēs/tabeſcit ꝛ a laude diuina torpet. Auaricia tam realis ſeu exterior q̧ etiā mentalis prohibetur in ſeptimo precepto ſeu mandato.

⁊ in decimo. Ibi enim ꝓhibetur furtum
omnis qꝫ rei aliene vſurpatio indebitaqꝫ
detentio. Et etiā omnis mētalis bonorū
⁊ rerum illicita cōcupiſcentia.

¶ Quod effectuali/

ter in primo precepto ꝓhibet̄ oīne pecca/
tum. Poteſt etiā ⁊ aliter dici. q2 ſcꝫ in pri
mo ꝑcepto ſeu mādato/ꝓhibet̄ nō tantū
oīne capitale peccatū. ſꝫ etiā oīne pecca/
tū mortale. Tunc enim eſt pctm̄ mortale
cū homo plus vel eque aliquā creaturam
diligit ſicut deū. Quod plane in p2io pre
cepto ſeu mādato qđ eſt de vno deo ſuper
oīa diligēdo ⁊ colendo ꝓhibet̄. ⁊ ſic ex
ꝯſequenti oīne mortale pctm̄ in illo p2io
precepto effectualr̄ cenſetur ꝓhibitum

Alius modus po/

nendi prohibitionē ſeptē peccatoꝝ mor
talium ꝑ decem precepta legis.

Sunt ⁊ alij aliter imaginantes
qui adbuc ampli⁹ ipſa ſeptem
peccata capitalia ꝑ dicta decē
legis precepta ſeu mādata ꝓhi
beri cōcipiūt ⁊ ponūt. cōſiderādo ſcꝫ ple/
nariā ipſoꝝ preceptoꝝ ſeu mādatoꝝ in/
tentionē. finē ⁊ effectū. Dicūt enī ſupbiā
ꝓhiberi ꝑ primū preceptū ¶ De ꝓhibitō
ne ſupbie ꝑ primū ꝑ ſcđm ꝑ tertiū ꝑ q̄rtū
Etenī vt dicūt iuxta quod ſupra tactū eſt
ſupbia facit apoſtatare a deo. ſupbia pro
cliuis eſt ad contēnendū blaſphemandū
qꝫ nomē dei. Superbia nō ſe faciliter ad
debitā ſabbati ſanctificationē deuotū qꝫ
cultū deo exhibendū diſponit. Supbia
nō libēter debitū patri ⁊ matri ac alijs q̄/
bus cōuenit honorē impendit ¶ De pro
hibitiōe inuidie. Dicūt enī vt ſupra inui
diā prohiberi ꝑ quartū preceptū ꝑ quin/
tū ꝑ octauū. Etenim inuidia nō faciliter
ad debitū tam patri ⁊ matri qꝫ alijs q̄bus
ꝯuenit honorē impendēdū aīm inclinat
Inuidia ſepe ꝓximū aīo ⁊ interdū verbo
necat. eius qꝫ mortē optat ⁊ in ea exultat
Inuidia libēt̄ ꝓximo detrahit falſum qꝫ
de eo teſtimoniū ꝓhibet ¶ De ꝓhibitiōe
ire. Itē dicunt. ⁊c. ꝑ ſcđm preceptū ꝑ q̄n/
tū ⁊ octauū. Etenī ira facilis eſt ad nomē
dei in vanū ſumendū ⁊ blaſſemandū Ira
procliuis eſt ad occiſionē ſeu leſionē ꝓxi/
mo in ſua ꝓpa ꝑſona inferēdū Ira eti/
am inclinata eſt ad ꝓximū v̄bis iniuriā/

dū. ⁊ damnificandū. ¶ De ꝓhibitiōe du
plicis luxurie. Per ſextū preceptū ⁊ nonū
dicūt ꝓhiberi duplicē luxuriā. actualē ſcꝫ
⁊ mentalē. Luxuria etenī put in nomen
trāſit vicij capitalis/dicit̄ oīs illicit⁹ et
indebitus actualis ꝯcubitus. Dicit̄ etiā
oīs illicita ꝯcupiſcētia carnalis. ¶ De
ꝓhibitōe gule. Dicūt gulā ꝓhiberi ꝑ pri/
mū ꝑceptū. ꝑ tertiū. ꝑ ſextū. ꝑ nonum Per
primū quidē eo reſpectu quo ſupra decla
ratū eſt. Etenī guloſi vt cōius deū nō de/
bite colunt ſed ventrē ſuū. Gula reſpectu
tertij ꝑcepti nō faciliter inclinat̄ ad debi/
te ſanctificandū ſabbatū. ea qꝫ ſupportā/
dum. q̄ ad dictā ſanctificatōem ſpectant.
Per ſextū vero ⁊ nonū ꝑceptū eo reſpectu
vt ſupra declaratū eſt prohiberi dicit̄ q̄ lu
xuria cui deſeruit ¶ De prohibitōne ace/
die. Dicūt acediā prohiberi ꝑ tertiū pre/
ceptū ꝑ quartū. ꝑ tertiū quidē eo reſpectu
quo ſupra declaratū eſt. Reſpectu vero q̄r
ti ꝑcepti. q2 acedia q̄ de ſe negligēs incu/
ria ⁊ torpēs eſt. oīno impeditiua ⁊ oppo
ſita videtur debite honoratōis prouiſio
nis ⁊ ſuſtentationis ꝑentū/eoꝝ qꝫ quib⁹
conuenit ¶ De ꝓhibitione duplicis aua
ricie. Duplicē auariciā. exteriorē ſcꝫ ⁊ mē
talem dicūt prohiberi ꝑ primū preceptū
ꝑ quartū ꝑ ſeptimū ꝑ decimū. Etenim re
ſpectu primi precepti auaricia. que iuxta
dictū apl'i ad eph. v. ꝓprie idoloꝝ ſeruit⁹
eſt/deū non debite colit. Reſpectu quarti
precepti maīfeſtū eſt auariciā debite con/
trariari honorationi ſubuentioni ⁊ pro/
uiſioni ꝑentū ⁊ alioꝝ quib⁹ conuenit Re
ſpectu vero ſeptimi precepti ⁊ decimi/ ſa/
tiſfacta eſt ſupra declaratio ¶ Poſſent et
alijs modis alijs qꝫ reſpectib⁹ ⁊ rationib⁹
ipſa ſeptē peccata capitalia ꝑ dicta decem
legis precepta ⁊ mādata prohibita dici ⁊
aſſignari/iuxta varios conceptus varias
qꝫ imaginationes hominū.

Explicit ſecundus tracta
tus huius libelli q̄ eſt de
expoſitione decem prece/
ptoꝝ ſeu mandatoꝝ legꝭ.

Tractatus tertius
de ſeptē ſacris ecclesie ⁊ eoꝝ declaratiōe.

AD compē
dioſam ſacramētoꝝ
noui teſtamēti noti/
ciā videndū eſt ſum/
matim in genere. q̇d
ſit ſacramentū Qui/
bus de cauſis inſti/
tuta ſunt ſacramīta. In quib⁹ conſiſtant
An aliqua poſſint iterari. Quot ſunt Et
qualē ad vicia et ad virtutes cōtrarietatē
⁊ ordinē habeant. Deinde de quolibet ſa
cramēto tangendū eſt aliquid in ſpeciali

Diffinitō ſacramē/
ti ⁊ eius expoſitio.

DIffinitio autem ſacramenti ex
verbis magiſtri in. iiij. ſentētia
rum elicit̄ que eſt iſta. Sacra/
mentū eſt inuiſibilis grē/ viſi/
bilis forma/imaginē ipſius gerēs ⁊ cauſa
exīs ¶ Quā ſic intellige. Sacramētū eſt
forma/nō intrinſeca quidē/vt eſt accidēs
vel forma eſſentialis exterior. Non intri/
ſeca quidē vt eſt forma eſſentialis. ſed ex/
terior vt eſt accñs. Viſibilis ſic. ſ. vt ſicut
viſus ꝑ quolibet ſenſu/ ita viſibile pro q̄
libet ſenſibili. q̄ſi dicat. Sacramentū eſt
ſenſibile ſignū vel ſenſibile ſignatū ſeu fi
guratum ¶ Inuiſibilis grē. i. grē que nō
videt̄ vel nō ſentit̄ ſenſu exteriori. Et hoc
dicit ad drām decoris corꝑis ⁊ hmōi. que
ſunt grē viſibiles. Imaginē gerens. i. ſi/
militudinē ipius ſcȝ grē. Verbi grā Pro
prietas q̄dā naturalis/cōnexa eſt aq̄ que
in ſacramēto baptiſmi/grām repn̄tat inui
ſibilem. vtputa refrigeriū qđ eſt in aq̄/ re/
pn̄tat refrigeriū grē ab incendio fomitis
Et vis ablutiua que eſt in aqua. repn̄tat
ablutionē a macula originali. ¶ Seq̄tur
⁊ cauſa exīs ſcilȝ ipius gratie. cōiter ⁊ lar
ge ſumendo cauſam. ſic ſcȝ ꝙ illđ dicat̄ eē
cauſa alicui⁹ rei/ſine quo res ipa nō fit. q̄ȝ
uis ſine eo fieri poſſet. De⁹ eni ꝓprie ⁊ ꝑ ſe
cauſa eſt remiſſionis pcti ⁊ collatōis grē.
Quia tn̄ hoc cōiter nō facit/ niſi ad exn̄ti
am ſacramēti vbi ſacramentū haberi pōt
ideo dicit̄ cōiter/ſacramentū ipſoꝝ cauſa
q̄ſi illud ſine quo hec nō fiūt ¶ Ex ſi obij
ciat̄ de corꝑe xpi vero/qđ eſt ſacramētum
corꝑis miſtici. vt infra dicet̄. qđ tn̄ nō eſt
ſignū ſenſibile. nec forma viſibilis Dic ꝙ
corp⁹ illud eſt ſenſibile ⁊ forma viſibilis
in annexo licȝ in ſe nō ſit. licȝ eni in ſua ve
ra ⁊ propa natura nō ſit viſibile aut ſenſi
bile. eſt tn̄ viſibile ⁊ ſenſibile in forma vel
ſpecie panis ānexi. Vn̄ cū dicit̄ Sacramē
tū eſt inuiſibilis grē viſibilis forma. intel
lige ſcilicȝ in ſe vel hn̄s annexum viſibile
vel ſenſibile.

Quibus de cauſis
inſtituta ſunt ſacramenta.

SEcundū magiſtꝝ in. iiij. ſentē/
tiaꝝ inſtituta ſunt ſacramenta
ꝓpter humiliationē. ꝓpter erudi
tionē. ꝓpter exercitiū ¶ Propt̄
hūiliationē videlicȝ vt ꝓpter deū ſubijcia
tur pctōr curādus creature. q̄ ꝑ auerſiōeȝ
a deo ꝑ inordinatū amorē creature ſubie
ctus eſt. Equū eni eſt vt vbi orit̄ peccatū
ibi ⁊ moriat̄. ¶ De eruditione Propter
eruditōem vero/vt ꝑ ipſa exteriora ſacra/
menta/ad aliq̄ ſpūalia cogitāda ⁊ conſi/
deranda erudiamur ⁊ excitemur. Excita/
mur eteni vt aduertam⁹ ꝑ ea que exterius
vident̄/purgationē aīe intrinſecā in ſa/
cramēto fieri. Si eni deus aīam curaret
nulla exteri⁹ dū purgat̄ vel an̄ vel p⁹ ꝯpo
ſita ſpecie/nūq̄ȝ cogitaret rudis homo de
aliq̄ interiori purgatione. ſȝ ꝑ hec q̄ exte/
ri⁹ fieri videt/inſtruit̄ ⁊ excitat̄ ad recogi/
tandū purgationē fieri interi⁹ ¶ De exer
citio. Propter exercitiū ſꝰo vt. ſ. homo in
his exerceat̄. vt ꝑicula ocioſitatis deuitet
qđ non refert̄ hic ad actū ſacramēti. q̄ in
plurib⁹ iterari non p̄t/ſȝ ad actū grē ſacra
mētalis. q̄ freq̄nter iterādus eſt. ¶ Alius
mod⁹ Vel p̄dicta ſm q̄ſdā diſtingue. ꝙ. ſ.
ſacramīta data ſunt clericis in exercitatio
nē ſiue exercitiū. Hi ei exercitiū hn̄t in ip
ſa ſcȝ ſacramēta miniſtrādo. vt celebrādo
penitētias iniūgendo. infirmos vngēdo
⁊ tā ipos q̄ȝ ſanos cōicādo ⁊ alia ſacra ex
hibēdo. In q̄b⁹ ſufficiēter poterūt occu/
pari tā ſacerdotes q̄ȝ alij clerici/q̄ tenētur
eoꝝ eſſe miniſtri ⁊ coadiutores. Sic er/
go data ſunt ipa ſacra clericis in exercita
tionē. Laicis autē data ſunt in eruditōȝ
vt ſupra mōſtratū eſt. Vtriſq̄ȝ āt tā cleri/
cis q̄ȝ laicis data ſunt in humiliatōnem.
quia vtriq̄ȝ ſacra ſuſcipiūt. in q̄bus ꝓpter

deum ſe creature ſubijciūt. cui añ immo/
derate amando ꝯtra deū ſe ſubiecerūt.

¶ In quibus conſi/ ſtunt ſacramenta

COnſiſtūt autē ſacramēta. vt di
cit magiſter in. iiij. ſentētiaꝝ in
duobꝰ ſcꝫ in rebus ꝛ in verbis
Et ꝑ res intellige oīa ſenſibi
lia ad ſacramētū neceſſaria ꝑter verba. vt
aquā. oleū. linitionē. panē. vinū. impoſi
tōem manuū. ꝛ cetera hmōi. In ſacro tñ
in q̄ neceſſaria ſunt. Per verba āt intellige
oīa verba neceſſaria ad ſacramentū. ſiue
ſint inuocatō trinitatis. ſiue alia q̄cunqꝫ
verbā ad ipm̄ ſacramentū neceſſaria. ¶
Unde ꝑ aquā ꝛ oleū que hic q̄ſi cauſa exē
pli ponit/ intellige oēs res neceſſarias in
oībus ſacramētis. Et ꝑ nomē trinitatis
oīa verba neceſſaria ad ſacramēta. ¶ Hoc
tamē ſcias ꝙ nō in oībus ſacramētis eq̄/
liter ſunt hec duo neceſſaria. Pōt enī ma
trimoniū cōtrahi nutu vel ſigno. q̄ ſucce
dūt loco verboꝝ vt in mutis. Poteſt etiā
vera penitētia/ ſine ꝯfeſſiōe ꝛ ſatiſfactiōe
in aliquo caſu haberi. Uerūtamē de peni
tētia dicūt aliq̄/ ꝙ tota virtus penitētie/
poteſt haberi ſine ꝯfeſſione ꝛ ſatiſfactiōe
ſed nō ſacr̄m penitētie in q̄ntū ſacramen
tū. q2 ſic id eſt in q̄ntū penitētia eſt ſacr̄m
cōtrito ꝯfeſſio ꝛ ſatiſfactio ad eſſe ſuū exi
gunt/ vt ꝑtes ſue integrales. Et ſic in ca/
ſu ꝑdictō habet virtus ſacramēti/ ſed nō
ſacramentū in q̄ntū ſacramentū. Uñ ſi ho
mo ſic ꝯtritus ſine ꝯfeſſione ꝛ ſatiſfactōe
decederet/ et ex poſt reſuſcitaret/ ipſe tene
ret ad ꝯfeſſionē ꝛ ſatiſfactionem.

In quibꝰ differūt ſacramenta noue legis a ſacramentis ve/ teris legis.

HIc notandū venit q̄liter ꝛ in q̄
bus differāt ſacramēta noue le
gis/ a ſacramētis veteris teſta/
mēti. Et ſcḋm aug. tota differētia
eſt timor ꝛ amor. q2 veteres ſua ſacramē/
ta adimplebāt timore. nos vero ſacramē
ta euāgelica ex amore. Et ad litterā datio
veteris legis tota fuit in timore ꝛ igne et
fumo. ꝛ alijs terribilitatibꝰ/ ſed noua lex
tota in benignitate ꝛ gratia. ¶ Hugo de
ſancto victore inter ſacra noue legis ꝛ ſa/
cramēta veteris legis ponit triplicē dr̄aꝫ
Prima eſt ꝙ noſtra ſacr̄a ſunt immedia/
te ſigna gratie/ ſed illa non ſic immediate
ſunt ſigna gratie ſicut nr̄a. Scḋa differē/
tia eſt ꝙ noſtra ſacr̄a ſunt ſigna ꝛ cauſe/ il
la ꝟo ſunt ſigna tm̄. Tertia differētia eſt
ꝙ illa ſacramēta veteris legis tm̄ promit
tunt gratiā quā non continēt/ noſtra au/
tem dant gratiā quam continēt

Quot modis ſacra menta iterentur

TRibus autē modis dicit ſacra
mentū iterari. ¶ Uno modo ex
ꝑte efficiētis vrpote conferētis
Et ſic omē ſacramētū eſt itera/
bile qm̄ idem eps̄ freq̄nter confirmat/ fre
quēter ordiat/ idē etiā ſacerdos freq̄nter
baptiſat/ ꝯſecrat corpꝰ xp̄i ꝛ huiuſmodi
¶ Alio modo dicit ſacramentū iterari re
ſpectu ſuſcipiētis/ vt cū ab eodē idē ſacra
mentū non nūero/ ſed ſpecie ſuſcipit. Et
hec iteratio eſt in q̄buſdā ſacramētis/ ꝛ in
q̄buſdā non. Sūt enī aliqua ſacramēta
inſtituta in remediū maloꝝ que freq̄nter
ꝑſone accidere ſolēt/ ꝛ in q̄bꝰ non impmi
tur caracter ſic penitētia i remediū morta
liū actuū/ ꝛ eucbariſtia in remediū venia
liū/ ꝛ extrema vnctio in remediū vtroꝝqꝫ
ꝛ etiā corꝑalis morbi. Et hec ſacramenta
ſicut mala in quoꝝ remediū īſtituta ſunt
freq̄nter accidūt/ ita frequēter ꝯferri ꝛ ite
rari pñt. Sunt ꝛ alia ſacramēta in q̄bus
impmit caracter/ ꝛ hec ſacramēta propt
dignitatē caracteris quē ſic imprimūt q̄
ſemel impſſus indelebilis eſt/ iterari non
pñt. ¶ Tertio modo iterari dr̄ ſacramen
tū ſic/ ſcꝫ ꝙ eadē forma verboꝝ nūero ſu/
ꝑ eandē materiā nūero ad eandē ſcīficā/
dā proferat. Et iſto modo nullū ſacramē
tum iterat/ q2 ſic verba ſanctifica ſeu ſcti/
ficātia videretur inſufficiētis efficacie re
ſpectu ſcīficatiōis illiꝰ materie/ Et ſi obij
cias de extrema vnctione in q̄ videt eadē
forma verboꝝ iterari ſuꝑ eundē infirmū
Dic ꝙ non iterat illa forma verborū ſuꝑ
eundem infirmū niſi ſe aliter habentē/ et
ſic alteratum/ hoc eſt niſi alia ei infirmi/
tas numero ſuꝑueniat/ vel eiuſdem infir
mitātis magna fiat immutatio/ ꝛ ſic pro
prie non videtur ſuꝑ eundem fieri.

Aſſignatio numeri ſacramentoꝝ ſcḋm ſeptē virtutes

D De numero ſacramētoꝝ ſciēdū
eſt. ꝙ ſeptē ſunt. ſcȝ baptiſmus
cōfirmatio. euchariſtia. penitē
tia. extrema vnctio. ordo. matri
moniū. que cōtinent in hoc verſu Abluo
firmo cibo piget vngit ⁊ ordinat vxor.
Que cōueniēter ſeptē aſſignātur ſm ſep/
tem ꝟtutes. vt videlicȝ baptiſmꝰ ſit ſacra
mentū fidei. In ipſo enī iniciat ipa fides
Extrema vnctō ſit ſacramentū ſpei. Qui
enī inungit ſperat ſpecialr de meritis. ec/
cleſie ⁊ de miſcdia dei. Euchariſtia ſit ſa/
cramentū charitatis. Vñ hilarꝰ. lib. viij
de trinitate dicit ſacramentū eſſe amoris
Confirmatō ſit ſacramentū fortitudis. q̄
neceſſaria eſt ad pugnā ſpūalē ad quā q̄s
cōfirmat Penitētia ſit ſacrm iuſticie pro
pter ſatiſfactōem. in qua vnicuiq; redde/
re debet. qȏ ſuū eſt. Ordo ſit ſacramētum
prudētie ꝓpter clauē ſciētie q̄ confert ordi
nato. Matrimoniū ſit ſacramentū tpan
tie. eo ꝙ libido in illo ſacramēto honeſta
te excipit nuptiaꝝ. ¶ Alia aſſignatō ꝑ cō
trarietatē ad ſeptē pctā capitalia. Poteſt
⁊ aliter numerꝰ ipſoꝝ ſacramētoꝝ accipi
ſm cōtrarietatē quā hn̄t ad vicia capita/
lia. Videlicȝ baptiſmus ſit cōtra ſupbiā.
eo ꝙ homo ibi ſe maxime humiliet/ ꝯmu
niſſimo elemēto ſcȝ aque. Euchariſtia cō
tra iuidiā que cōtrariat charitati. ⁊ ita eu
chariſtie q̄ eſt ſacramentū amoris. Cōfir
matio cōtra acediā. eo ꝙ homo cōfirmat
vt fortis efficiat in ſpūalibus in q̄bus de
liber eſt acedioſus. Extrema vnctio con
tra irā. Ira enī tumere facit. ⁊ tumorꝫ mi
tigatio eſt ab vnctōne. Ordo cōtra auari
ciā qꝛ ordinati/ deū eſſe ſuā portionē pro
fitent. non aliqȏ mundanū. Vñ in ſuſce
ptiōe clericatus q̄ oīm iniciū eſt ordinū/
dicit illȏ pſal. Dñs ps hereditatꝫ mee ⁊c̄.
Penitētia cōtra gulā. qꝛ inducit abſtinē
tiā ⁊ carnis maceratiōem. Matrimoniū
cōtra luxuriā vbi turpis voluptas hone/
ſtate excipitur nuptiarum.

p ¶ Particularis de

claratio ſacroꝝ. Et pmo de baptiſmo

Poſt hec accedendū eſt ad ipoꝝ
ſacramentoꝝ declaratōnem. et
primo de baptiſmo. Ubi pmo
videndū eſt q̄d ſit. ſcȝ quid ſit
noīe ⁊ ratōe. Quot modis ſit ſeu q̄tuplex
eſt. Que ſit ꝓpria eiꝰ materia. Que ſit eiꝰ
propria forma. Quis ſit eiꝰ effectꝰ Quis
miniſter. Que cōditiōes accedētiū ad ba
ptiſmū. De patrinis. ⁊ qȏ eſt eoꝝ officiū

Quid ſit baptiſmꝰ

nomine ⁊ ratione.

Videt autē baptiſmus q̄ ad no
men idem eſſe qȏ lauacꝝ ſic ba
ptiſare idē eſt qȏ lauare Unde
gloſa cāti. iiij Baptiſmꝰ ⁊ laua
crū/ ſunt eiuſdē rei nomē. ſed vnū latinū
eſt. alteꝝ grecū. ¶ Sic ergo baptiſmꝰ dū
generalr ſumit idē eſt qȏ lauacꝝ. Specia
liter vero aliqn̄ ipm deſignat ſacramentū
Aliqn̄ autē ipam actionē. ſ. ipam lotōem
Vñ dicit baptiſmꝰ iohis. i. ablutio q̄ ab/
luebat iohes. Aliqn̄ vero deſignat ipam
paſſionē ſeu ſuſceptōem lotionis. Unde
marci. vij. Relinq̄ntes enī mandatū dei/
tenetꝫ traditōes hoīm. baptiſmata vrceo
rū. ⁊ calicū. i. q̄bus lauātur vrcei ⁊ calices
Aliqn̄ autē noīat ſeu deſignat ablutōem
ſacramentalē. vt cū dꝛ baptiſmꝰ eſt tinctō
vt in ſubiūcta diffinitōe exprimit. ¶ Vñ
baptiſmus ab aug. ſic diffinit Baptiſmꝰ
eſt tinctio in aq̄. verbo vite ſctificata. Et
intellige tinctionē paſſiuā ſcȝ qua intin/
git baptiſatꝰ: ſicut vult magiſter in ſentē/
tijs ⁊ multi alij Et ſi obijciat ꝙ baptiſmꝰ
manet in baptiſato. tinctio autē illa tran
ſit. q̄re vt videt nō poteſt dici baptiſmꝰ:
Rñde ꝙ q̄uis tinctio illa in ſe trāſire vi/
deat. manet tn̄ in ſuo effectu. ſ. in caracte/
re quē impmit. qui q̄dem indelibilis eſt.
⁊ ideo nō oīno trāſit illa tīctio/ cū in ſuo
effectu maneat. Et in dicta diffinitōe dū
dꝛ tinctio ſupple facta in aq̄/ verbo vite
ſctificata. i. in aq̄ que ꝑ verbū vite. i. ꝑ iuo
catiōem ſancte trinitatis ſanctificata eſt.

¶ Quotuplex ſit baptiſmus

Eſt autē triplex baptiſmꝰ/ ſcȝ flumis flamis ⁊ ſan
guinis ¶ Baptiſmꝰ q̄dē flumi
nis eſt q̄ fit in aq̄/ ſm modū ec/
cleſie conſuetū. Qui omnino a culpa li/
berat. tam ſcilicȝ peccati actualis: ſi ipm
inuenerit ſicut in adultꝫ: q̄ȝ originalis ſi/
cut in puulis qui tātū originalem culpā
habent. Liberat etiā a pena debita. In/
ſuper impmit caracterē. ¶ Baptiſmus
flaminis eſt cum quis hn̄s fidem. volēs

baptiſari/caret baptiſmo aque/non qđē ꝑ negligentiā vel cōtemptū/ſed ꝓpter impotentiā/qꝛ.ſ.habere nō poteſt. Ubi defectū ſupplet gratia ſpūſſancti. Et iſta liberat a culpa ꝛ pena debita. ¶ Baptiſmꝰ ſanguinis eſt vt in martiribꝰ. qui nō valentes habere baptiſmū aque/ꝓpo ſanguine baptiſanť. vel potiꝰ merito ꝑcioſiſſimi ſanguinis in cruce effuſi. Et hic ſimiliter liberat a pena ꝛ culpa. ¶ Iſti duo vltimi modi/extenſo nomīe dicūť baptiſmi. quia quo ad euacuatōem culpe ꝛ pene ſupplent locū baptiſmi flumīs/ſed tñ nō imprimūt caracterē. Uñ extat opinio ꝙ ſi cōtingeret aliquē taliū ſic baptiſatorū reſuſcitari/teneretur denuo baptiſari baptiſmo aque. Nec tunc diceretť baptiſmus iterari qꝛ nō eadē ſpecies iteraretur.

¶ Que ſit propria materia in ſacramento baptiſmi.

Propria materia in ſacramēto baptiſmi/eſt ſola aqua. eo ꝙ vt dicit magiſter in .iiij. ſententiarū hoc ſacramētū tātū in aqua celebratť. Cuius cauſe ꝛ rōes ſunt multe ꝛ aſſignari pñt. ¶ Una qꝛ aqua vim refrigerandi habet ꝛ abluendi. Et ideo ſignat grām abluentē culpe maculā/ꝛ refrigerātem incendiū/qđ eſt in eſtu fomitis ꝛ cōcupiſcētie. q̄ duo ſunt principales effectꝰ baptiſmi. Et iō ad deſignationē huiꝰ duplicis grē/fit in aqua. ¶ Secūda cauſa ē ꝯmunitas huiꝰ elemēti ꝛ facilitas hñdi/quia nullus etiā inopū ꝓhibetť ab aqua. Et idō qꝛ ſacramentū neceſſitatis eſt/fit in cōīſſimo elemēto. vt nullus a ſuſcipiēdo excuſetť. ¶ Tertia cauſa eſt ꝯmunitas ꝛ facilitas aquā inueniēdi. quia vbiqꝫ eſt ꝛ in omni ꝑte mūdi inuenitť. vbi habitāt homies. Et hoc iterꝫ competit huic ſacroſ ſic generalit̄ neceſſario. ¶ Quarta cauſa ē qꝛ non vinū vł oleū ſed aqua de latere ſaluatoris fluxit. vbi ſm quoſdā initiū ſumpſit hoc ſacramentū. ¶ Quinta cauſa eſt qꝛ ſpūſſctūs viuificās primo ſuꝑ aquas apparuit. Uñ Geñ. i. Spūs dñi ferebatť ſuꝑ aquas. ¶ Sexta cā eſt qꝛ ſaluator noſter in riuis iordanis ſua mundiſſima ac ſanctiſſima carne hoc elemētū tetigit dās ei vtutē vt ſpiritiferas aīas facere poſſit vt dicit Chryſo. ¶ Sed nūquid in quolibet aqueo liceat baptiſare. Nunqđ primo in aqua marina que non videtť aqua ſimplex qꝛ habet immixtū aduſtū treſtre ob quā cauſam eſt ſalſa? Itē nūqđ in brodio vel ceruiſia vel medone? Itē nunqđ in aqua calida vt in balneo? ¶ Circa hec ab aliq̄bus ſic diſtinguitur/quia vel illa ꝯmixtio aq̄/tollit ſpeciē ꝛ ꝓprietatē elemēti/ꝛ ipm trahit in aliā ſpēm aut non. Si aūt tollit/tunc in illa ꝯmixtione non poteſt fieri baptiſmus/ſicut nec in medone. nec in ceruiſia. nec in lixiuio ꝛ vrina. nec in aqua quā alchimiſte faciūt ad mutanda metalla. que vehemētiſſimā vim habꝫ purgandi ꝛ diſſoluēdi. Si autē non tollit ꝓprietates ꝛ ſpēm aque. qui ipſa aqua remaneat in virtute refrigerādi ꝛ abluēdi et non diſſoluēdi ad modū aquarū acutarum. tūc in illis poteſt fieri baptiſmꝰ. vñ in mari ꝛ in aq̄s turbidis/poteſt fieri baptiſmus. ꝛ etiā in brodio ſi non ſit remotū ꝛ alteratū in ſpecie elementi ꝑ illud qđ coctū eſt in eo. ¶ Uñ adhuc queritť vtrū in aqua calida ſicut in balneo poſſit fieri baptiſmus? Conſtat ꝙ ſic. eo ꝙ illa aqua ꝑ accidentalē caliditatē/nō amiſit ſuā naturalem frigiditatē. qñimo ꝯſultius facerent ſacerdotes/vt dicūt aliqui ſi in tempe frigido facerent aquā pro baptiſando calefieri quia aliquādo ꝑuuli baptiſandi adeo frigore aque penetrantť. ꝙ inde contrahūt mortales infirmitates ꝛ moriuntť. ¶ Sed quid ſi alius liquor admiſceatur aque. vtpote ceruiſia vel vinū nunqđ in illa aqua fit baptiſmus. Dicitur ꝙ ſic. ſi aqua in illa ꝯmixtōe ꝑdominetť alias nō.

¶ De forma preſcripta ſacramenti baptiſmi.

De forma p̄ſcripta huius ſacramenti dicendū eſt quid ſit quo ad verba proferēda. Quo ad imerſiones faciendas. Quo ad quedā preparatoria que de huius ſunt ſolennitate ſacramenti.

De forma ſacramēti baptiſmi quo ad verba

Forma aūt verborꝫ talis ē. Ego baptiſo te in nomie patris ꝛ filij ꝛ ſpūſſcti. Ubi nota ꝙ hoc ꝓnomē ego ſm oēs fere doctores etiā decretiſtas/ñ ē de neccītate ſacri. ꝛ pt omitti ſñ mag̃ culpa. tutiꝰ ē tñ apponere. ſꝫ reliq̄.

verba ſunt de forma quo ad neceſſitatem
adeo q̄ ſi aliquid eoꝝ omittatur non fiat
baptiſmus. ¶ Q̄ð autē apoſtoli baptiſa-
uerūt in nomīe xp̄i et nō expreſſe inuocā-
do trinitatē triplex cā aſſignatur Una q̄
illo tpe odioſum erat illud nomē ſalu-
tare. ⁊ iō vt homies vidētes ſpūm viſibi-
liter ad eius inuocatōem deſcēdere/ mag̃
illud nomē reuererētur: cautū fuit ad tē-
pus apud eos donec illud nomē amplius
publicaretur ip̄o īuocato baptiſare Alia
cauſa fuit ſignificatio noīs. que ip̄licite
exp̄mit trinitatē. q̄ in hoc noīe xp̄s q̄ in-
terp̄tatur vnctus/ intelligitur vngēs pat̄
vnctus filius. vnctio ſpūſſctūs. Tertia cau
ſa fuit reuelatio diuina eis facta. que licet
nō legatur. nō putatur tamē apoſtolos h̄
p̄ſumpſiſſe niſi ſpiritusſancti inſtinctu
⁊ iuſſione monerētur ¶ Sed q̄d ſi modo
in nōīe xp̄i baptiſaretur Dicūt quidā ma
giſtri doctoꝝ/ q̄ nō debet in nomīe xp̄i ba
ptiſari. ſi tamē baptiſatū fuerit valet bap
tiſmus Ambro. Hugo de ſancto vic. lib. de
ſacramētis. Et magiſter in li. iiij. ſentētia
rum vidētur idem ſentire. ⁊ etiā moderno
rū aliqui. ¶ Alij quidā licet pauci quos
viderim ſentiūt cōtrariū. eo q̄ ſm ipſos
nō fit baptiſmus his diebus niſi p inuo
catiōem trinitatis explicite ¶ Sed q̄d ſi ex
turbatione animi vna tantū pſona noīa-
retur. vt ſi diceretur ſolū/ baptiſo te in no
mine patris. Itē quid ſi fiat aliqua trāſ-
poſitio aliquaꝝ dictionū. vt baptiſo te in
nomīe filij ⁊ patris. ⁊c. Item quid ſi fiat
appoſitio aliaꝝ dictionum. vt baptiſo te
in nomīe patris ⁊ beate marie. Itē quid
ſi in platione verboꝝ fiat aliqua interpo
ſitio. vtputa baptiſo te in nomīe patris ⁊
interponatur. veni huc vel porta ſal ⁊ hu
iuſmodi. ⁊ poſtea dicatur ⁊ filij. ⁊c. Quid
ſi fiat corruptio verborū. vt baptiſo te in
noīe patra ⁊ filia ⁊ huiuſmodi ¶ Reſpon
ſio in primo caſu hugo de ſancto victore
baptiſatū dicit. Ait enī Uides ergo qualiter
in fide trinitatis ſolo p̄re ⁊ filio nūcupato
plenum fit baptiſmatis ſacramētū. Alij
volūt q̄ nō ſit baptiſmus ſicut plene vult
huguelinus in apparatu ſuo ſup decretales
Magiſter etiā albertus idē dicit. ⁊ plene
cōtradicit in libro ſentētiarū in hac p̄te.
vbi p vnius pſone nomen intelligi dicit
trinitatē. in quo noīe apoſtoli baptiſaue
rūt ratōne iam dicta. ſ. q̄ cuiuſlibet iſtoꝝ
triū nominū ſignificatio implicite expri
mit trinitatē. ¶ In ſecūdo caſu cū fit ali-
qua trāſpoſitio dictionū ſm huguelinū.
et ſm aliquos modernoꝝ magiſtroꝝ/ q̄
volūt q̄ ipſe ordo verboꝝ ſit de forma ba
ptiſmi nō eſt baptiſatū. Alij dicūt q̄ pec-
cat qui trāſponit. tamē ſi nihil aliud faci
at niſi trāſpoſitōem/ nec intēdit deridere
vel hereſim inducere baptiſatū eſt. quod
ego melius credo. ¶ In tertio caſu. ſ. cū ali-
quid apponit̄ diſtinguūt aliq̄. q̄ aut ap
ponit̄ aliquid nō corruptū. vt p̄z in exē-
plo ſupius poſito vbi addit. ⁊ btē marie.
Et tunc dicūt eſſe peccatū in appoſitiōe.
ſed q̄ baptiſatū eſt. Aut apponit̄ aliquid
corruptū vt ſi dicat̄. Nō baptiſo te in no-
mine p̄ris ⁊c. Uel baptiſo te in nomīe pa
tris. ⁊c. ⁊ diaboli. Et tūc dicūt nō eſſe ba-
ptiſatū nec aliq̄d fieri. ¶ Et eodē modo
in quarto caſu cū fit interpoſitō aliqua.
maxime ſi caſu vel aliqua neceſſitate aliq̄d
interponat̄ q̄ð nō corrūpit. vt p̄z in di-
cto exemplo. Et iſtā opinionē videt̄ ɔfir
mare augu. in de vnico baptiſmo lib. vi
Alij volūt q̄ in iſto quarto caſu nō ſit ba
ptiſatū maxime interpoſito aliquo q̄ð fit p̄
ter vel cōtra formā. ¶ In vltimo caſu di
cit̄ q̄ ſi dicātur corrupte verba ex ignorā
tia vel impotētia recte ſonādi. tamē nō in
tendat baptiſans hereſim ſeq̄ vel induce
re. baptiſatū eſt. Secus tamē eſſet ſi fie-
ret corruptio in p̄ncipio dictōnis. q̄ cor
ruptio in principio dictōnis variat ⁊ au
fert ſignatū ipſius dictōnis: nec ſic eſt dū
corruptio fit in fine. Unde verbi grā Iſte
dictōnes ſortes ſortis ſortē eandē pſonā
ſignant ⁊ repſentant. nō ſic autē iſte dicti
ones ſortes ⁊ mortes Et ideo dicūt q̄ cor
ruptio in p̄ncipio dictōnis tollit formā
baptiſmi. nō autem corruptio in fine.

¶ De forma baptiſmi quo ad immerſiones.

Forma autē baptiſmi quoad im-
merſionē hec eſt. vt accipiat̄ puer
per latera. facie eius verſa. capite etiam ad
orientē verſo. ⁊ mergat̄. ⁊ ſimul mergēdo
dicat̄. Ego te baptiſo in nomīe patris Se
cundo capite ad aquilonē verſo dicat̄ et
filij. Tertio capite ad auſtrū verſo/ dicat̄
⁊ ſpiritusſancti. Ut ſic pedibus ſemp ver
ſus orientē tentis formet̄ crux xp̄i in cuius

moꝛte baptiſamur. Hoc tamē ſcito ꝙ ſi
pꝛima merſiōe omnia verba ꝓferant᷑ com
pletū eſt ſacramentū. et ꝑfecte baptiſatū.
¶ Sed q̇d ſi moꝛiat᷑ puer in pꝛima mer/
ſione patre nomiato. vel in ſecūda patre
⁊ filio nomīatis: credit᷑ ꝙ baptiſatus ſit
plene / quia tūc ſummꝰ ſacerdos ſupplet
qđ miniſter ſupplere nō potuit Idem di
cit᷑ ſi ſacerdos vel quicūqꝫ baptiſans vna
merſione facta vel vna ꝑſona nominata
moꝛiat᷑. ¶ Sed q̇d ſi fiat merſio nihil di
cendo ꝑ turbatōe / vel ignoꝛātia vel ſi mu
tus ſit qui baptiſat: Dicit᷑ ab oībus ꝙ ni
hil tūc fit. cum ipſa trinitas nec explicite
vel implicite nomīet᷑. ¶ Sed quid ſi nō
aſſit tantū de aqua vt infans ex toto mer
gi poſſit: Dic ꝙ tūc illud quod eſt pꝛin/
cipalioꝛ ps vtpote caput / vel mergat᷑ vel
aqua ꝑfundat. Si enī vna extremitatū/
vtpote manus vel pes immergat᷑. dicunt
quidā ꝙ nō baptiſatū eſt. Aliqui alij de/
creuiſſe dicūt. ꝙ ſi aqua in quacūqꝫ parte
coꝛpoꝛis cadat baptiſatū eſt. Et ponunt
argumentū ꝑ ſimile. Sicut ſufficit poſſi/
dere ꝑtem agri ad hoc vt quis totū poſſi/
dere videat᷑. dū tamē eius ſit animi vt to/
tum poſſidere intēdat. Idem ſentiūt qui
dam de his qui nō totalr̄ egreſſi ſunt vte
rum maternū. videlicet ꝙ ſi pꝛincipalioꝛ
ps egreſſa fuerit poterit baptiſari Quod
vtrum verū ſit neſcio. ꝑſertim cū opoꝛte/
at quelibet naſci ad hoc vt renaſcatur.

De Foꝛma aliquo/rum que ſunt de ſolēnitate baptiſmi.

Foꝛma autēꝫ que ſeruari debet
in baptiſmo que cōcernit ali/
qua que ſunt de ſolennitate ba
ptiſmi in his conſtat. Ut p̄mo
ſcilicꝫ cathezizet᷑ baptiſandꝰ ¶ Circa qđ
multa diuerſimode fiūt ſm̄ diuerſas con
ſuetudines eccleſiaꝝ. Sed vt frequētius
pꝛimo exufflat᷑. vt virtus demonis exteri
oꝛ expellatur ¶ Secūdo ſignū crucis fit
ei in pectoꝛe ⁊ fronte. vt diabolus ſe cog/
noſcat pelli ab illo tam in occl'to coꝛdis
ꝙꝫ in apto cōfeſſionis. ¶ Tertio accipiat
ſal in oꝛe / vt ſapoꝛ ſapiētie ꝑparetur. et fe
toꝛ fomitis reſtringat᷑. ¶ Deinde fit lini
tio auriū ⁊ nariū cū ſputo / vt diſcretōem
fidei habeat ⁊ grām que ꝑ ſaliuā a capite
deſcēdentē ſignat᷑ / vt ſcꝫ ſenſus eius quo
ad doctrinā fidei in auditu / ⁊ diſcretio in
naribus ſignificata / apiantur xp̄o ¶ De/
inde fit inunctio in pectoꝛe. ꝓpt᷑ coꝛ do
pꝛepandū / et in ſpatulis vt foꝛtitudinem
accipiat ad poꝛtandū onus dn̄i ¶ Poſt
baptiſmū autē fit inunctio criſmatis in
vertice / vt appareat mens imputribilis
deo / vel vt ſpiritui xp̄i ꝑticipando / meri/
to deinceps xp̄ianus appellaret᷑ / heres iā
regni effectus ¶ Deinde fit veſtitio de ve
ſte cādidiſſima / in ſignū innocētie / q̄ acci
pit᷑ in baptiſmo ⁊ gloꝛie quā expectat in
reſurrectōne ¶ Tandē cereꝰ accēſus ſibi
ponit᷑ in manu / vt ſic luceat vita eius co/
ram hominibꝰ / vt gloꝛificet᷑ pat᷑ qui in ce
lis eſt Et ſi adeſt epiſcopus confirmet᷑
¶ Et ſi adultꝰ eſt / dat᷑ ei eucariſtia poſt
confirmatōnem

Quis ſit effectꝰ ſa/cramenti baptiſmi

Qualis aūt ſit effectus baptiſmi
liquet ex doctrina magiſtroꝝ
qui ponūt triplicē eius effectū
Pꝛimus effectꝰ eſt omnimoda
euacuatio culpe oꝛiginal' in ꝑuulis / et tā
oꝛiginalis ꝙꝫ actualis in adultis / ꝑter ex
terioꝛē penitentiā Secūdus eſt debili/
tatio fomitꝭ. Tertius eſt collatio gratie

Quis ſit idoneus miniſter ſacramenti baptiſmi.

Miniſter autē in hoc ſacramēto
quo ad deū ⁊ eccliaꝫ / eſt habēs
oꝛdinē ſacerdotalē iuriſdictōꝫ
⁊ laudabilē vitā Tpe tamē ne
ceſſitatꝭ ēvel eſſe pōt quilibet nec ſexū vi
rilem nec oꝛdinē / nec iuriſdictiōem hñs.
nec laudabilē vitā imo etiā vetula. Lar/
giſſima etenī pietas dei qui neminē vult
ꝑire / ſicut ad hoc ſacramentū tam neceſſa
riū / ꝓuidit cōmunē materiā que ab oī/
bus poteſt haberi ⁊ vbiqꝫ inueniri. ita eti
am in caſu neceſſitatis de generali miſtro
pꝛouidit / voluitqꝫ vt ipiꝰ neceſſitatis tpe
quilibet aliū poſſit baptiſare. Uñ ꝙꝫuis
talis nō habeat ptātem ex oꝛdie / habꝫ ta/
men ptātem ex tempe ¶ Sed nunq̇d licet
aliquē in neceſſitate / a ſacerdote ſymonia
ce recipere baptiſmū / maxime cū aquā ad
ſe vel ꝑuulū ſuū baptiſandū aliter habere
non poſſit niſi eam emat: Item nunq̇d
ebrius q̄ iā amiſit vſum lingue poſſit ba
ptiſare: Itē nūq̇d hereticꝰ pt baptiſare:

Nunq̇d poteſt vnus duos baptiſare di/
cendo. Ego baptiſo vos. ꝛc. Et ecõuerſo
plures vnũ dicẽdo. Nos baptiſamꝰ te ꝛc.
Item põt ne aliq̇s in vltima neceſſitate
cũ nõ eſt aliꝰ pñs baptiſare ſeipm̃ Itẽ q̇d
ſi iocoſe vel ioculatorie q̇s aliquẽ bapti/
ſet. nunq̇d baptiſatꝰ eſt. ¶ Rñdeť in pͥo
caſu ſm̃ quoſdã. Ex ſi ſacerdos nõ vult te
baptiſare vel puulũ niſi des preciũ/ non
dabis. ſ3 hoc facies ꝙ ſi ſacerdos pñs nõ
eſſet facturus eſſes. eo ꝙ nullo modo faci
enda ſunt mala vt eueniãt bona. S3 plu
res alij dicũt ꝙ in dicto caſu poſſit ab eo
baptiſari. eo ꝙ q̃rens baptiſmũ/ nõ emit
aquã nõ emit actũ baptiſmi. ſed tẽpe ne/
ceſſitatis põt redimere vexationẽ ſui iuris
ꝛ pro ſe ſi ipſe baptiſandꝰ eſt/ ꝛ p puulo ſi
quẽ habeat baptiſandũ. Et tũc nõ fiunt
mala vt eueniãt bona. nec cõmittiť ſymo
nia ex pte querẽtis baptiſmũ. nec etiã cõ/
mittit ſe diſcrimini p ſalute ſua vel alteri/
us ¶ In ſecũdo caſu ſcil3 in ebrio. aut in
tali ebrio ſuffocať omĩno rõ. aut nõ ſuffo
cať. ſed tm̃ patiť impedimẽtũ lingue. Si
autẽ omĩno ſuffocať ratio. diciť ꝙ bapti/
ſare nõ poteſt. Si autẽ impedimẽtũ tãtũ
lingue patiť/ habet q3 diſcretõem/ põt ni/
ti ad formandũ dictiões cũ ſtudio. Vñ ſi
nõ aſſit alius. põt talis baptiſare. Sed ſi
nullã poſſet dictõem exp̃mere/ ſecus eẽt.
Sed nõ videť ꝙ ebrietas q̃ nõ ligat ratõ
nem/ tm̃ impedimentũ pſtet vt cũ diligẽ/
ti ſtudio nõ poſſet exp̃mere verbũ. ¶ In
tertio caſu. ſ. de heretico dꝛ ꝙ hereticꝰ ba/
ptiſans in forma heretica nõ baptiſat. ſ3
hereticꝰ baptiſans in forma eccľie. dũmo
do habeat intentionẽ baptiſandi bapti/
ſat in fide eccľie. ꝛ baptiſatũ eſt. Et ponit
de hoc aug. cõtra donatũ hereticũ ꝯueni
ens exẽplũ. Quia ſicut Jacob ſemẽ bñdi
ctũ/ nõ tm̃ genuit p vxꝝ liberaꝝ. ſed etiã
per vxꝝ ancillaꝝ. ita xp̃s nõ tm̃ ſpũaliter
regenerat miniſterio fideliũ/ ſed etiã mi/
niſterio infideliũ. eo ꝙ actus ſuꝰ ſit nõ ho
minis. ¶ In quarto caſu dꝛ ꝙ vnus põt
tot baptiſare quot põt ſimul mergere vel
pfundere p neceſſitate. Dico ꝙ pͥter neceſ
ſitatẽ nullatenus eſt hoc faciendũ. nec eſt
ly te in tali caſu de neceſſitate forme. quia
dñs tradens formã baptiſandi dixit eos.
cui tantũ ꝯſonat vos quantũ te. Sed ſe/
cus eſt ſi duo baptiſent vnum/ dicẽdo ba
ptiſamus te. quia ſm̃ huguelinũ in appa
ratu ſuo ſup decreť. nõ eſt baptiſatus S3
ſi plures ſimul mergant pueꝝ proferẽtes
ſinguli formam eccleſiaſticã/ ego baptiſo
te. ꝛc. cõfertur baptiſmus. Nec eſt iteratũ
ſacramentũ ꝓpter illã verboꝝ iteratiõem
ſeu multiplicatõnem vt dicũt. niſi cũ hoc
etiã iterareť ꝛ merſio ſimľ. ¶ Sed eſto ꝙ
duo ſint baptiſantes aliquẽ. quoꝝ vnus
ſit mãcus ꝛ dicat verba. ꝛ alius mutus ꝛ
mergat pueꝝ. nũquid eſt baptiſatꝰ Diciť
ꝙ nõ. q2 in omni ſacr̃o hñte preſcriptam
formã/ illud qd̃ ſolẽnitatis eſt bñ diuidiť
ſed illd̃ quod eſt neceſſitatis nequaq̃ Et
ideo q2 vtrũq3 ſc3 forma verboꝝ ꝛ merſio
ſunt de neceſſitate ſacr̃i/ diuidi non pñt.
vnde nõ eſt baptiſatus ¶ In quinto ca/
ſu ſc3 vtꝝ aliq̇s poſſit ſeipſum baptiſare.
Scd̃m canones ꝯſtat ꝙ nõ. ꝛ forte id̃ q2
ſub hac ſpe poſſit nimis differri baptiſ/
mus. eo ꝙ qñ vellet poſſet ſeipm̃ baptiſa
re. Inſup ſicut cõtra naturã eſt ꝙ quis ſe
ipm̃ generet. ita contra ratiõem videť eſſe
ꝙ quis ſeipm̃ poſſit regenerare. Verun/
tamẽ ſi deſideret baptiſmũ. ꝛ nõ ſit alius
qui ſeipm̃ poſſit baptiſare. ſi in illo ſtatu
moreretť/ ſaluareť. eo ꝙ eſſet baptiſatꝰ ba/
ptiſmo flaminis. qui ſupplet in neceſſita
te baptiſmũ fluminis ¶ In vltimo caſu
dꝛ ꝙ ſi iocoſe cũ intentõe tamẽ faciẽdi qd̃
facit eccľia/ ſup nõ baptiſatũ pferat verbo
rum formã/ mergẽdo in aquã. ipſo tũc vľ
ante nõ reclamãte baptiſatꝰ eſt. q2 tũc nõ
totũ fuit iocoſum vel ioculatoriũ. eo ꝙ in
tentio faciẽdi qd̃ facit eccľia/ ioculatoria
nõ fuit. Si autẽ totũ fuit ioculatoriũ vel
ipſe reclamaſſet. tũc nihil fieret Et ponũt
iuriſpiti exemplũ p ſimile in ſtipulatiõe.
Nam cũ ludendo dicũtur hec verba ſpõ/
des. ſpondeo. nõ inducitur obligatio.

De qualitatibꝰ ſeu conditionibꝫ accedentiũ ad baptiſmum. S

Nunc dicendũ eſt de cõditioni/
bus accedentiũ ad baptiſmu3.
Et primo queriť de ficte accedẽ
te vtꝝ baptiſmũ recipiat Item
vtrũ dormientes poſſint baptiſari Item
an amẽtes. Itẽ an inuiti ¶ Ad primũ dꝛ
ꝙ fictus ſuſcipit baptiſmi ſacramẽtũ. ſed
non rem ſacramẽti vel effectũ. eo ꝙ ponat
obicem ſpirituiſancto. ꝛ gratie ſacramen
tali. Vult enĩ aliquid/ quod ſtare nõ põt
cum grã ſacr̃ali. ſ3 ceſſante fictõe ſuſcipit

effectum. Quis autẽ dicatᷣ fictus/ ꝛ quis fictus recipiat caracterẽ ꝛ ꝗs nõ. Dic in effectu poſt Raymundũ in ſumma ꝙ ille fictus qui ſe ſimulat velle ſuſcipe baptiſ/ mũ/ ꝛ om̃ino ſuſcipe nõ intendit. nõ reci/ pit ſacramentũ nec rẽ ſacramẽti Sed qui exteri⁹ ſuſcipiẽs/ ſe ſimulat interi⁹ diſpo/ ſitũ cum nõ ſit vel qꝛ nõ credit. vel qꝛ in/ deuotus. i. cũ ꝓpoſito peccãdi accedit vel contẽnit ſacramentũ id eſt nõ reueretᷣ/ ille nõ ſuſcipit rẽ ſacramẽti. i. grãm. caracterẽ tñ ſuſcipit. ¶ In ſcdo caſu ſcꝫ de dormiẽ tibꝫ diſtinguitᷣ. Aut qꝛ ante dormitõnem habebãt voluntatẽ om̃ino cõtrariã ꝛ re/ pugnantẽ/ ꝛ in ipſa cõtradictõe ꝑſtiterũt aut nõ Si ſic. tũc dormientes ſi baptiſen tur/ nihil recipiũt nec ſacr̃m nec rẽ ſacr̃i/ vt pꝫ extra de bap. c. Maiores in fi. in an tiqs. Si autẽ nõ apparuerit talis volun/ tas eoꝝ. ſed vigilãtes inſtiterint baptiſa/ ri. tũc ſi timeatᷣ de ꝑiculo/ pñt dormiẽtes baptiſari. ¶ Idẽ dicendũ eſt de letargico ꝛ de amentibꝫ De amentibꝫ tñ diſtinguũt aliqui. Aut furia eſt ꝑpetua. aut non. Si ſic. ꝓ infantibus habẽdi ſunt. ꝗ etſi nũꝗ̃ voluerint baptiſari. nũꝗ̃ tamẽ etiã nolu erint. qđ ſufficit ad baptiſmalẽ caracterẽ imprimendũ. Si autẽ furia nõ eſt perpe tua. vtputa qñ aliquis incidit in furorẽ vl' amẽtiã. tũc diſtinguẽdũ eſt. ſicut ſupra diſtinctũ eſt de dormientibꝫ. ¶ Ad illud autẽ quod queritᷣ de inuitis diſtinguẽdũ eſt. qꝛ aut om̃ino ita fuerũt nolẽtes bapti ſari vt ꝓ poſſe ſuo reſiſterẽt ꝛ reſiſterẽt cũ vſu rõis. quod dico ꝓpter amẽtes. ꝛ tales nullo modo recipiũt ſacramentũ. nec vt priores ſunt rebaptiſandi.

De patrinis et ad quid tenentur.

Poſtremo de patrinis tangen/ dum eſt ꝗ ſint. ad quid tenẽtur In cuius ꝑſona reſpondeant. An excuſentᷣ a mẽdacio ¶ So lutio ſm̃ Hugonẽ de ſancto vict. patrini vocantᷣ qui ꝑuulos ad baptiſmũ offerũt vt regenerentᷣ ad vitã nouã ¶ Et ſcias ꝙ patrini idonei/ nõ pñt eſſe infideles. cum teneantᷣ inſtruere ꝑuulũ in fide catholica quod nõ poteſt infidelis ¶ Itẽ nec religi oſe ꝑſone. ꝓpter ſuſpectã familiaritatẽ ꝗ generatᷣ ꝑ talẽ generalẽ ꝯpatrnitatẽ ¶ Ad quid autẽ patrini teneantᷣ. ſcias ꝙ ſm̃ au guſti. maxime tenentᷣ ad duo ſcilꝫ monere ad virtutes. ꝛ docere ſymbolũ. ꝛ orõnem dñicam. Dicit autẽ magiſter Albertus ꝙ patrini ad iſtã diligẽtiã obligantᷣ ſi tamẽ aliter nõ inſtruãtur ꝑuuli. Sꝫ qꝛ pentes ſunt cõiter in iſtis circa ꝑuulos diligẽtes Credo etiã/ ꝛ pater nr̃/ cãtantᷣ in eccl'ia. et mores ꝑdicantᷣ. ac in bonis opib⁹ oſtẽdũ tur. in mg̃na ꝑte excuſantᷣ modo patrini. Secus aũt fuit in ꝑmitiua eccl'ia. qñdo ꝑuuli inter infideles nutriebantᷣ ¶ Deni ꝙ patrini in ꝑſona ꝑuuloꝝ reſpondẽt. ꝛ tm̃ valet cũ ipſi patrini dicunt credo. acſi ꝑuuli met dicerẽt. ſacr̃m fidei ꝑatus ſum ſuſcipere. Qđ verꝫ videtᷣ. cũ non habeant obicẽ cõtrarie volũtatis vel diſſenſus. et ad credendũ iſta/ non reꝑiatᷣ in eis vſus liberi arbitrij. Patet ergo ꝙ patrini ita ꝓ ꝑuulis reſpondẽtes nõ mentiũtur.

De ſacramento cõ firmatõnis ꝛ ꝑtinẽtibus ad ipm̃. z

In materia autẽ ſacramenti cõ firmatõis videndũ ẽ prio Utꝝ iſtud ſacr̃m ſit neceſſariũ ad ſa lutẽ. Que ſit ꝓpꝛa materia in hoc ſacramẽto Que ſit ꝓpria forma Quis miniſter. Quis ei⁹ effectus. Quales ad confirmatõem accedere debẽt. Et an ali/ quis poſſit ſeipſum repſentare.

An ſacramentũ cõ/ firmatõnis ſit neceſſariũ ad ſalutem.

Utrum autẽ confirmatio ſit neceſſa ria ad ſalutẽ dubitari põt. Et videtᷣ ꝙ ſic. loquendo etiã non quo ad eſſe bñ inſtitutũ. ſꝫ quo ad eſſe neceſſariũ. maxime cũ dicat Hugo de ſancto vict. Quid ꝓdeſt ſi ꝑ baptiſmũ a lapſu erigeris niſi etiã ꝑ ꝯfirmatõẽ ad ſtandũ cõfirmeris ¶ Ad qđ dici poteſt ꝙ vno modo loquẽdi ꝯfirmatio neceſſaria eſt. alio modo nõ. Neceſſitas enĩ duplex inuenitᷣ. quedã abſoluta. ꝛ quedã cõditõ nata Abſoluta eſt. qꝛ illud ſine quo res eẽ nõ poteſt. neceſſariũ dicitᷣ. Sic baptiſm⁹ neceſſarius eſt ad ſalutẽ. quia ſine eo non eſt ſalus. niſi cũ neceſſitas excluderꝫ ſacra mentũ. Sic etiã penitentia neceſſaria eſt ad ſalutẽ poſt lapſum in mortalẽ culpam Et iſto modo cõfirmatio nõ eſt ad ſalutẽ neceſſaria. Alio modo dicitᷣ neceſſitas cõ ditionata. i. ſm̃ qđ vt ſi homo nõ debeat

debilitari/neceſſe eſt bñ comedere Et iſto
modo dici pt ꝙ cõfirmatio/ ad ſalutẽ eſt
neceſſaria. Nã ad hoc ꝙ debeat vita ſpiri
tualis ⁊ ſalus in baptiſmo adepta/robu/
ſte cõtra hoſtes ſpũales cuſtodiri/neceſſe
habet hoc ſacramẽto ꝯfirmari ⁊ cõforta/
ri. Datur enĩ hoc ſacramentũ ad robur.
Unde dicit hugo de ſancto victo. illõ qõ
ſupra allegatũ eſt. Quid ꝓdeſt. ⁊c. Nõ qꝛ
ſine cõfirmatione nõ valeret baptiſmus
ad ſalutẽ. qꝛ hoc falſum eſt. ſed qꝛ frequẽ/
ter in pugna ſpũali/ ex debilitate virtutꝫ
ſpũalis/accideret etiã facilitas cadẽdi. et
proinde dãnatio. niſi eſſet confirmatio.

¶ Que ſit propria materia in ſacramento cõfirmationis

Materia autẽ huius ſacramenti
debita eſt criſma. qõ ꝯficitur ex
oleo oliuaꝝ. ⁊ balſamo. ꝑ con/
ſecrationẽ ⁊ ſctificatõem põti/
ficis. Rabanus de naturis reꝝ. Balſa/
mus in criſmatis cõfectiõe/ liquori oliue
cõmiſceri. ⁊ põtificali bñdictiõe ſolet cõ/
ſecrari. Unde aliõ oleũ ꝗꝫ oleũ oliuaꝝ vt
cõiter dicit̃. vel oleũ ⁊ balſamũ nõ cõſecra
ta/nõ ſunt. nec eſſe pñt materia huius ſa/
cramẽti. ¶ Nec eſt ſimile de baptiſmo. in
quo in neceſſitate põt eſſe materia aq̃ nõ
cõſecrata. qꝛ baptiſm⁹ ſacr̃m eſt neceſſita/
tis. ⁊ iõ in neceſſitate/ſine mora bñdictio
nis. cũ forma eccl'iaſtica baptiſat̃. Cõfir/
matõ autẽ nõ eſt ſacr̃m neceſſitatis. eo ꝙ
multi nõ cõfirmati ſaluant̃. dũmodo con
tempt⁹ ſacr̃i nõ interueniat Iõ etiã in ne
ceſſitate/ oleo nõ conſecrato/ non poteſt
quis confirmari.

Que ſit forma in ſacramento confirmatõnis.

Forma enĩ verboꝝ quibꝫ vtun
tur epĩ duplex eſt. Et ſm̃ q̃ſdaꝫ
talis eſt. Signo te ſigno crucꝭ
⁊ cõfirmo te criſmate ſalutis/in
nomine patris. ⁊c. Scõm alios talis eſt
Firmo te ſigno crucis ⁊ criſmate ſalutis
in noĩe patris. ⁊c. Sed prim⁹ modus ge/
neralioꝛ eſt. eo ꝙ generali⁹ dicant̃ prioꝛa
verba in ꝯſecratione ¶ Et nota cũ hoc ſa
cramentũ ordinatũ ſit cõtra debilitatẽ ex
fomite ſurgentẽ. q̃ nõ tota purgat̃ in ba/
ptiſmo. ſed remanet debilitas ad exerciti
um. ⁊ ſit duplex debilitas in nobis ſcꝫ in
terioꝛ ⁊ exterioꝛ. indigem⁹ primo vt tol/
lat̃ a nobis interioꝛ que eſt verecũdia no
xia/cõfitendi nomẽ xp̃i. q̃ tollit̃ de iure in
cõſignatione ⁊ impſſione crucis in fron/
te. in qua cõſcribũt̃ vexillo ſummi ĩꝑato/
ris in quo ipſe de hoſte triũphauit ꝙ oẽꝫ
pudorẽ debet euacuare. ⁊ glãm ſuꝑindu/
cere multiformẽ. Exemplũ de portantibꝫ
inſignia regis in armis ſuis. Unde dicit
paul⁹ ad gal̃. vlti. Mihi abſit gloriari ni
ſi in cruce dñi noſtri ieſu xp̃i. Ad abſolu/
tionẽ ergo hui⁹ verecũdie/ fit in cõfirma/
tione/cõſignatio crucis in fronte. vbi lo/
cus eſt verecũdie. ⁊ dicit̃ cõſigno te ſigno
crucis ¶ Indigem⁹ etiã vt tollat̃ a nobis
debilitas exterioꝛ. q̃ eſt flexibilitas ſeu in
ſtabilitas ad ſtandũ exteri⁹ in cõfeſſione
noĩs xp̃i/corã regibꝫ ⁊ principibus mũdi
Ad hoc fit cõfirmatio criſmate ſalutꝭ. qõ
deſignat ipſa inũctio. vt ſicut inũctio per
ſubintratõnẽ in ſubſtantiã coꝛpis mini
ſtrat ei fomentũ hũoꝛis/ne deſiccet̃ ⁊ rige
ſcat in pugna. ita ipſa inũctio criſmatis
robuſtos ⁊ intrepidos nos efficit ad reſi
ſtendũ ꝯtra principes hui⁹ mũdi. hoc eſt
ꝯtra pc̃tã ⁊ ꝯtra principes tenebraꝝ. hoc
eſt cõtra demones. Et ad iſtud robur cõ/
ferendũ dicit: Cõfirmo te criſmate ſalutꝭ
¶ Et notandũ ꝙ ꝗuis nulla forma ver/
boꝝ legat̃ quibꝫ cõfirmabãt apl'i. imo vt
videt̃ Actu. viij. tñ vſi ſunt ꝑ cõfirmatõe
impoſitõne manuũ. tñ credũt maioꝛes/
eos nũꝗ ſine verbis nec ſine materia cri/
ſmatis. determiata/ꝯfirmaſſe. Cui⁹ argu
mentũ eſt ꝙ in lib. de eccl'iaſt. hierarchia
beati dionyſij. qui cũ apl'is fuit/habetur
expſſum capitulũ de ꝑficiẽdis ⁊ in tẽplo
offerẽdis. vbi loq̃tur de ſanctificatõe cri/
ſmatꝭ ¶ Pñt hic multa queri ⁊ ſilr̃ ſolui
vt ſupra q̃ſitũ eſt ĩ tractatu de baptiſmo.

¶ Quis ſit miniſter ſacramenti confirmatõnis. a

Eſt autẽ miniſter in hoc ſacr̃o
ſolus eps. cuius ratõ aſſignat̃.
Nam rẽ aliquã ſtatuere vel fa/
cere minoꝝ eſt. ſed factã confir
mare eſt maioꝝ. Et ita baptiſare/ oĩm ſa/
cerdotũ minoꝝ eſt. cõfirmare vero p⁹ ba
ptiſmũ/maioꝛũ eſt ſcilꝫ epoꝝ. Inſuꝑ res
hui⁹ ſacramẽti/ſpũſſanct⁹ eſt. vel grã ei⁹/
collata ad robur cõtra debilitatẽ ⁊ timidi
tatẽ ex fomite ꝓcedentẽ. et iõ cõueniẽs ꝙ

quo ad ſignũ ſacramẽtale ab eo qui pleni-
tudinẽ ptãtis ⁊ vigoris habet deſcendat
¶ Si autẽ obiĳcias. ſi ſolus eps hoc face-
re poteſt. aut ergo hoc habet ex ordĩe aut
ex iuriſdictõe. Si ex ordine. ergo hoc eti-
am poterit ſimplex ſacerdos. quia epiſco-
pus nullũ habet ordinẽ quẽ non habeat
ſacerdos ad minꝰ ſm̃ eos qui epatum nõ
ponũt eſſe ordinẽ. Si autẽ eps hoc habꝫ
ex iuriſdictõe / ſequitꝰ ꝙ electus cõfirmatꝰ
ante cõſecratiõem oĩmodã habet iuriſdi-
ctõem. ¶ Tu dic ꝙ hoc ſcꝫ ꝙ ſolꝰ eps po-
teſt ꝯfirmare nec ex ordĩe tm̃ nec ex iuriſ-
dictõe tm̃ habet. ſed ex vtroqꝫ ſimul Vñ
hoc annexũ eſt officio epali / ſicut cõſecra-
tio eccliaꝝ ⁊ ordinatio clericoꝝ. ⁊ velatõ
virginũ ⁊ hmõi ¶ Sed qd ſi aliqs epus
cõfirmet criſmate / nondũ baptiſatũ ſiue
nondũ xp̃ianum. ⁊ fiant oĩa que exigũ-
tur ad collatõem huiꝰ ſacramẽti. nunqd
ſacramentũ tale eſt iſti nõ baptiſato colla-
tum? Dicũt fere oĩes ꝙ nõ. eo ꝙ bapti-
ſmus ſit ianua ⁊ fundamẽtũ oĩuũ ſacra-
mentoꝝ. Et ſic vbi nõ niſi ꝑ baptiſmum
põt ad alia ſacramẽta iter haberi. ſic nec
ad alia ſacramenta poteſt ſine baptiſmo
ſuꝑedificari. Sunt alĳ qui videntur mo-
do contrario ſentire.

Quis ſit effectꝰ ſacramenti confirmatiõis.

Denique effectus huiꝰ ſacramẽti
ꝑ ſupra dicta in pte ptꝫ. Scđm
enĩ Rabanũ effectus huiꝰ ſacri
eſt roboratio ꝑ ſpm̃ ſcm̃. vt ſcꝫ
intrepide ꝓdicet aliquis qđ ipſe accepit.
Et dicit magiſter in. iiĳ. ſentẽtiaꝝ ꝙ effe-
ctus eiꝰ eſt donatio ſpũſſcti ad robur ſcilꝫ
cõtra debilitatẽ vel inſtabilitatẽ a fomite
ꝓcedẽtẽ ¶ Si quis autẽ obuiauerit dicẽs
ꝙ idẽ eſt effectus eucbariſtie. ſcꝫ robora-
tio ſpũſſcti. qꝛ panis cor hoĩs ꝯfirmet. et
ꝙ ita ſuꝑfluit iſtud vel illud ſacramentũ
Dic ꝙ vario mõ eſt robur ⁊ effectus iſtiꝰ
⁊ illius ſacri. qꝛ effectus cõfirmatiõis eſt
per ſe. effectus vero eucbariſtie per accñs
Vel dic quo ad duo tenemur ſcilꝫ ad cre-
dendũ articulos fidei firmitꝰ. ⁊ cõfitendũ
exterius audaciter. iuxta illud ad Rho. x.
Corde creditꝰ ad iuſticiã. ore autẽ ꝯfeſſio
fit ad ſalutẽ. Et ideo duplici indigemꝰ ro-
boratõe. Vna que intꝰ nutriat nos ⁊ cõ-
firmet ad credendũ. ⁊ eſt panis vite q cor
hoĩs cõfirmat. Et alia q cõfortet ⁊ con-
firmet nos ad audacius cõfitendũ nomẽ
xp̃i exterius. ⁊ hec eſt cõfirmatio. Vñ qn-
tum ad hũc reſpectũ recte recipitꝰ eucbari-
ſtia interius ⁊ cõfirmatio exterius.

De qualitate accedentiũ ad ſacramentũ confirmatõnis.

De qualitate accedentiũ queritꝰ
primo q etate accedere debent.
Itẽ an ieiuni vel pranſi. qꝛ de
cõſe. di. v. dꝛ vt ieiuni veniant
ꝑfecte etatis ⁊ moneantꝰ ꝯfeſſionẽ ꝓus fa-
cere. vt mundi / donũ ſpũſſcti / valeãt acci-
pere. ¶ Sed dic ꝙ vtriuſqꝫ etatis hoĩes
ſcilꝫ puerilis ⁊ iuuenilis ſimul accedere
pñt. Et melius ac ſecuriꝰ eſt / ꝙ pueri con-
firmentꝰ. qꝛ qꝰuis etas imatura / tentatio-
nes et fortes motus cõcupiſcẽtie nõ ſen-
tiat / preparentꝰ tm̃ ad pugnã ſpũalem cũ tẽ-
pus tẽtationis aduenerit. ⁊ bonũ ac ſecu-
rum eſt / ſemꝑ paratũ eſſe. Decretũ autem
illud allegatũ / de adultis loqtur. qui tenẽ-
tur ad illa que tangit ¶ Ad aliud dicitur
ꝙ propter ſacramẽti reuerentiã decet vt ie-
iunus recipiat ⁊ a ieiuno cõferatꝰ. ſi tamẽ
aliter propꝰ raritatẽ ⁊ carentiã epoꝝ fiat
non nocet. meliꝰ eſt enĩ etiã poſt prandiũ
cõfirmari dũ poteſt haberi eps. qꝰ ipſo re-
cedente ſacramẽti pati dilatõem. ¶ Sed
nunqd aliqs ad hoc ſacrm̃ ſuſcipiẽdum
poſſet ſeipm̃ pñtare epo? Dicitꝰ ꝙ non. qꝛ
cõfirmandus debet ſignificari ſeu pñtari
tanqꝫ nõ habẽs propriã virtutẽ ad ſtãdũ
ſed indigẽs vt ab alio ſtatuatꝰ ſeu ſtabilia-
tur. ⁊ ideo ab alio eſt pñtandus ¶ In fi-
ne nota ꝙ cõfirmatus ſm̃ morẽ cõmunẽ
ſe debet ꝑ ſeptẽ dies obſeruare a lotione
capitis ⁊ frõtis. ꝓpter inunctõem criſma-
tis ⁊ dignitatẽ huiꝰ ſacramẽti Inſuper vt
dicit hugo de ſancto vict. tãto tẽꝑe debet
cõfirmatus vnctõem cõſeruare in capite
vt ſcꝫ caput nõ lauet. quãto aduẽtus ſpi-
ritusſancti celebratꝰ. hoc eſt diebꝰ ſeptem.
vt aduentũ ſpiritusſancti ad ſe totidẽ die-
bus agat quot agit vniuerſal' eccleſia ad-
uentũ ſpiritusſancti ſuꝑ apl'os ſcꝫ in pen-
tecoſte ¶ Quid autẽ ſit hic res ⁊ qđ ſacra-
mentũ? Dic ꝙ ſacramentũ eſt ipſa cõſig-
natio que ꝑ manus epi fit in fronte cõfir-
mati ex criſmate vt ſupra tactũ eſt. ſancti-
fico Res vero ſacramẽti eſt ipſa gratie ſpi-
ritualis datio ad robur. contra debilitatẽ

ſeu inſtabilitatē ex fomite procedentē.

De ſacramento euchariſtie/ ꝛ ptinentibus ad ipm.

x Ertio loco ſe offert tractatꝰ de
corpore xpi ſeu de euchariſtia.
Ubi primo tāgēdum venit tē
pus inſtitutōis eius. Que vti/
litas eius. In qua materia celebret. Que
in eo ſit preciſa forma verboꝝ. Quis eiꝰ
effectus. Deinde tangūtur aliqua de ꝓ
corpe chriſti. De conditōne recipientiū.
De conditōne miniſtri.

¶ De tempore inſtitutōnis ſacramenti euchariſtie.

Hoc ſacramentū vt plures vo/
lunt/in die cene plene inſtitu/
tū fuit/ꝛ habuerūt verba conſe
cratōis plenā efficaciā a tēpe il
lo vſ nūc. quantā modo hñt ¶ Alij vo/
lunt ꝙ tūc forma verboꝝ perfecte tradita
fuerit. ſed ꝙ virtus verboꝝ vſ ad paſca
ſuſpenſa eſt. Unde ſm eos nō potuit cor
pus xpi confici in illo triduo eo ꝙ verba
illa virtutē ſuā ex paſſione. ſepultura. la/
teris aptione. ꝛ reſurrectōne chriſti/ ꝯtra
xerūt. que oīa repñtant per ſignacula q
in miſſa fiūt ¶ Sed credo ꝙ prior ſenten
tia verior ſit Alioquin ſi xps vlterius per
decē annos poſt cenā illā vixiſſet/ nō con
feciſſent apoſtoli virtute illoꝝ verborum
quod nō reputat verum·

¶ Que ſit vtilitas

Aſſignāt hic plures vtilitates.
que cauſe ſunt quare inſtitutū
eſt hoc ſacramentū ¶ Eſt autē
prima ꝛ pricipalis. vt ſicut ho
mo ꝑ eſum ligni vetiti ꝑdidit vitā. ita re/
cupet ꝑ eſum ligni vite ¶ Scđa cauſa pri
ma huic eſt. vt hic ſcꝫ ſit aliqd nutrimen/
tū hoīs ſpūale. ſm illō pſal. panē ange/
loꝝ manducauit homo ¶ Tertia vt vni
ant mēbra corpis xpi ſuo capiti. Hic enī
cibus conuertit cibantē in ſe vnit ꝗ ſibi
mēbra cibātia Unde aug. in libro cōfeſſi
onū loquēs ſub nomie xpi. Non me mu/
tabis in te ſicut cibū carnis tue ſꝫ tu mu/
taberis in me. ¶ Quarta cauſa eſt. vt au
geat meritū fidei que in hoc ſacramento
maxime meret. quā cauſaꝫ tāgit magiſter
in. iiij. ſentētiaꝝ di. xij. ¶ Quinta eſt ſub/
leuatio ſpei. vt recipiamꝰ in celo ſua. quo
hic recipimus ſemetipm. quā cauſam tā/
git Chryſoſt. ſup ioh. ¶ Sexta eſt dilata
tio charitatis que huius ſacramēti ſum/
ptione auget. eo ꝙ ſit ſacramentū amorꝫ.
vt dicit hilarius. ¶ Septima diminutō
venialiū ſicut infra tanget. (mēti.

De materia ſacra/

Materia huius ſacramēti/nō eſt y
res vna ſed triplex. ſcilꝫ panis
triticeus. ꝛ vinū aqua mixtū. q
bus xps/ea in carnem ꝛ ſangui
nē ſuū cōuertendo/cōtulit vim talem vt
eſſent materia huius ſacramēti Uñ alexā
der papa de ꝯſecra. di. ij. In ſacramento/
rū oblatōnibꝫ que inter miſſaꝝ ſolemnia
dño offerunt. panis tm̄/ꝛ vinū aqua per
mixtū. in ſacrificiū offerant. Uñ ꝗuis nō
legat in euangelio: eſtimat tm̄ aqua ſimul
cū vino in calice dñi fuiſſe. Uñ damaſc.
Capiens calicē ex vino ꝛ aqua/ tradidit
eis dicēs. bibite ex hoc omēs Itē de cōſe/
cra. diſ. ij. A dño admoniti et inſtructi
ſumꝰ. vt calicē dñi cū aqua mixtū/ ſm ꝙ
dñs obtulit/offeramꝰ ¶ Sꝫ hic plura ſci
re oportet. An. ſ. primo deficiente aliquo
iſtoꝝ/conficiat. Itē an poſſit ꝯfici de pa
ne ſiliginoſo: Itē an de azimo tm̄. vel de
aliquo modo fermētato: Itē an ꝯfici po
terit ſi vinū tam modicū fuerit. vt omino
ſit ab aqua abſorptū. Itē an ſine aq̄ poſ/
ſit quis cōficicere. Et quantū de aqua in
calice ſit apponēdū. Itē an panis trāſeat
in carnē ꝛ ſanguinē ꝛ aīam ꝛ deitatē. ꝛ ſi/
milit vinū in hec etiā oīa. Itē an aqua
trāſeat tm̄ in ſanguinē. vel prio trāſeat in
vinū ꝛ deinde illud vinū in ſanguinē Itē
an in alio liquore liceret hoc ſacramentū
celebrare ¶ Rñſiones ¶ Ad primū dicit
ſm opinionē eoꝝ qui dixit ꝙ in vltimo
inſtāti ꝓlatiōis prie clauſule ſcilꝫ hoc eſt
corpus meū fit trāſſubſtātiatio panis in
carnē xpi. ꝛ eſt ibi xps ꝑfectus ſub ſpecie
panis. Deinde ꝓlatis verbis ſup vinum
fit ibi ſanguis xpi ꝑ conuerſionē. ꝛ eſt ibi
totus xps. Scđꝫ hāc in opinionē que
ꝓbabilior apud multos habet. dicēdum
eſt ꝙ anteꝗ aliqd dicat ſup vinū. eſt facta
panis trāſſubſtātiatio in corpus chriſti.
Alioquin deciperet ecclia adorādo illam
hoſtiam in eleuatōne. Unde ꝗuis vinū
deeſſet/facta tamē eēt illa trāſſubſtātiatō

panis in corpus chriſti. Eadem ratione
dicunt ꝙ dictis verbis ſup vinū etiā ab/
ſente pane/fieret ſanguis chriſti/ ⁊ totus
chriſtus eſſet ſub ſpecie vini. Peccaret ta
men mortaliter/ qui ſciēter ꝑtermiſſo al/
tero/cōſecraret. niſi forte ab infidelibus/
tempe conſecratōnis impediret. Si ꝗ au/
tem alias. ⁊ aliter defectum alicuiꝰ predi/
ctorū: miſſa iā incepta: deprehēderet nō
deberet conſecrare: niſi ante ꝓlatōem ver
borū conſecratōnis/ poſſet defectū caute
ſupplere. Si autē pane conſecrato/ vi ab
infidelibus aut alijs/ vel infirmitate. vi/
nū conſecrare impediret/ tūc vnus ꝗ alius
ſacerdos/ ad verba ſequētia deberet inci/
pere ſcilꝫ ad ea que ꝑtinēt ad conſecratō/
nem ſanguinis: ⁊ ꝑficere. Si vero tātum
deeſſet aqua/ dicitur ꝙ omittēs grauiter
peccaret ⁊ grauiſſime ſi ſciēter cōſecraret.
conficeret tamē. Quāuis enī aqua ſit de
neceſſitate ſacramenti: nō tamen adeo eſt
de neceſſitate/ quin tūc ſine ea fieret ſacra
mentū in ſpecie vini. Cuiꝰ ratō ex hoc ha
bet. quia ſi aqua vino admiſceat ad hoc
ꝙ inde cōficiatur oportet ita modicā eſſe
vt abſorbeat aqua a vino vt totū ſit vinū
⁊ tunc inde cōficitur. vnde ꝓus trāſit aq̄
in vinum ꝗ̄ inde cōficiat. Quare ergo ex
hoc vino non cōmixto ſicut ex illo mixto
cum eiuſdē ſpeciei ſint/ confici nō poſſit
non video. Verūtamen decretū quoddā
de conſecra. diſtin. ij. videt velle cōtrariū.
vbi apparatus dicit/ ꝙ ſm aliquoꝝ opi/
nionē/ in predicto caſu nō fit conſecratio
¶ In ſecundo caſu. vtꝝ ſcilicꝫ de pane ſi
liginoſo poſſit confici. dicit ꝙ non. Si/
cut enī non poteſt baptiſari niſi in aqua.
immo merſione facta in vino ceteris etiā
oībus alijs rite ſeruatis. nō eſt baptiſa
tum. Sic propter inſtitutōem primariā
huius ſacramēti/ que ſtatuit fieri in pane
triticeo/ nō poteſt cōfici de pane alio Sꝫ
quid ſi tritico fuerit ſiligo admixta. Dic
ꝙ dūmodo maior ps ſit frumentū/ ſuffi/
cit. Et dico maiorē ꝑtem in quantitate et
virtute. vt ſcilicꝫ a frumēto abſorbeatur
quicꝗd eſt ibi de nō frumento: alioquin
nō eſſet panis triticeus. ⁊ ꝑinde in eo cō/
fici non poſſet. ¶ In tertio caſu quando
ſcilꝫ conficit de pane fermētato ſicut con
ficiūt greci. dicunt fere oēs/ ꝙ non ſine
graui peccato ꝯficit de fermentato Quia
tamen fermēti admixtio/ ſpeciem ⁊ virtu/
tem fermenti ſiue panis triticei non de/
ſtruit/ dicunt ꝙ ſi conficit de fermentato/
ꝙ cōſecratum eſt. Et ponunt exēplum de
baptiſmo. qui debet fieri in pura aqua. et
tamen ſm eos ſi aliꝗd de alio liquore ad/
miſceat/ quod poſſit ab aqua oīno ab/
ſorberi. ⁊ ita aliquis baptiſatus fuerit. ꝙ
vere baptiſatus eſt. eo ꝙ adhuc remaneat
aqua in ſpecie ⁊ virtute ſua. Secundum
tamen Huguelinū in apparatu ſuo. qui
de fermentato conficit nihil agit. Prior
tamē opinio eſt probabilior. ¶ In quar
to caſu dicit a magnis. ꝙ ex quo tam mo/
dicum apponitur de vino/ vt oīno ab
aqua abſorbeat. cum aqua tūc magis co/
lorata dici debeat ⁊ ſit ꝗ̄ vinum/ et de aq̄
confici non poſſit/ ꝑ conſequēs nec de ta
li mixtura confici poterit. Unde ſm iſto/
rum opinionē/ illi nō conficiūt qui pan/
num lineū in vino intinctum/ per totum
annū cōſeruant: ⁊ in tempe ſacrificij/ par
ticulam eius in aqua calicis abluūt. vt le
gitur de conſecra. diſtinct. ſecūda. ca. Cū
omne. Opinio quorundā decretiſtarum
tenet cōtrarium ſcilꝫ ꝙ conficiat cum vi/
no ab aqua abſorpto. ſicut recitat magi/
ſter Bal. in ſumma. ¶ Quoad quintum
vero/ ſcilꝫ an ſine aqua poſſit confici. et
quātum ſit apponendū de aqua patet ꝑ
antedicta reſpōdendo ad primum/ et ad
hoc precedens. ſcilicꝫ ꝙ tam modicū vt a
vino abſorberi poſſit. ¶ Ad ſextum autē
in quo querit an panis trāſeat in carnem
ſanguinē. animā: et deitatem. ⁊ ſimiliter
vinum. Dicēdū ꝙ totus chriſtus eſt ſub
vtraqꝫ ſpecie. ſed tamen tantū panis trā/
ſit in carnem chriſti ⁊ vinū in ſanguinem
Sed quia totus chriſtus inſeꝑabilis eſt
ideo ſub ſpecie panis eſt caro ꝑ conuerſi/
onem et tranſſubſtātiatōem. ⁊ ſanguis et
anima ⁊ deitas ꝑ cōcomitātiam. eo ꝙ ca/
ro eius ſine ſanguine anima ⁊ deitate nū
ꝗ̄ ſit. virtute enim verboꝝ eſt principali
ter ibi caro ⁊ conſequēter cetera oīa xpī
Unde chriſtus totus eſt ibi verborū vir
tute. ſed tamen caro principaliter ⁊ cetera
conſequēter. Et ſub ſpecie vini tātum eſt
ſanguis chriſti ꝑ conuerſionē ⁊ tranſſub
ſtantiatōem: reliqua autē chriſti oīa ꝑ
cōcomitantiam. Ad ſeptimū vero quo
querit an aqua tranſeat in ſanguinem vl
tantum in vinū. dupliciter reſpondet ſm
duplicem opinionē. Ponit enim quedā

opinio ꝙ aqua non tranſeat in ſanguinē chriſti verum. ſed tantū eſt ibi ad ſignificandum populū ſm ꝙ dicit de conſecra. diſti. ij. ca. Cum om͂e. Cum in calice chriſti aqua vino miſcet/ chriſto populus adunat id eſt adunari ſignatur. Alia opinio cui magis credere poſſum/ ponit ꝙ aqua tranſit in ſanguinē. ſed hoc cum ꝑus eſt a vino abſorpta ⁊ ita verum eſt quodāmodo ꝙ aqua nō tranſit in ſanguinē ſcilicet immediate. quia nō tranſit niſi prius ſit abſorpta a vino ⁊ quaſi facta vinū. et ſic nō contradicit priori opinioni ¶ Ad vltimū ſcilicȝ an de aliquo alio liquore liceret conficere. Dic ꝙ nō. Sed nūquid confici poſſit in agreſta? Item nūquid de aceto? Ad primū iſtorum dic ꝙ nō. niſi tūc cum viſibiliter in ipſo aſpectu incepit vinum apparere. ⁊ guſtus iudicet vinū eſſe vel vini ſaporem habere. Ad ſecūduȝ iſtorum dicēdum. ꝙ ſi acetū fuit de vino. tūc poteſt de eo confici. aliter nō. quibus ego non credo. eo ꝙ (vt vult philoſophus in metaphiſica ſua) acetū non eſt vinū. neqȝ poteſt fieri vinū. ⁊ ideo de aceto nō poteſt fieri confectō. ſed de vino acido poteſt. licet nō ſit tutum de vino acido cōficere ꝓpter reuerentiā ſacramēti. Et ita ſentiunt doctores theologi. priori vero conſentiunt quidam decretiſte.

Que ſit forma verboꝝ preciſa in ſacramēto eucbariſtie.

Forma autem verboꝝ que ptinent ad conſecratōnem hec eſt. Hoc eſt corpus meum. ⁊ nihil amplius. vt voluīt fere omnes. Hoc enim additur. Accipite ⁊ comedite ad vſum ptinet ſacramēti ⁊ nō ad cōfectōem ⁊ ideo non dicit eſſe de forma. Hec etiam eſt forma verboꝝ in conſecratōne ſanguinis. Hic eſt calix ſanguinis mei. noui et eterni teſtam͂ti: myſteriū fidei. qui pro vobis et pro multis effundet in remiſſionē peccatorū. Unde ꝗuis nō legant omnia verba hec ſeriatim in euāgelio. credēdum tamē eſt ꝙ illa habeat eccl͞ia ex ſpeciali traditione domini. Qđ patet ex verbis apoſtoli prime ad corin. xi. cap̄. Ego enī accepi a dn͞o quod ⁊ tradidi vobis q꞉ dn͞s ⁊c̄. Et quia forma verborū illorum/ vehemēter impreſſa fuit cordibus diſcipulorū/ ⁊ in quotidiano vſu/ ideo non eſt adeo diligenter ab apoſtolis ſcriptum/ ſicut fuit a chriſto factum ⁊ dictum. vt videt velle damaſcenus. ¶ Sed tunc queres an ſolis his verbis poſſit nunc confici. non additis oratiōibus precedētib⁹? Item an immutata in aliquo iſta forma poſſit v̓bis illis confici corpus chriſti. vtpote ſi adderet aliquid vel minueret. vel mutaret. vel corruptiue pronūciaretur? ¶ Ad primū dicitur ſm multos ⁊ magnos/ ꝙ poſſit confici ſolis illis verbis dn͞i prolatis a ſacerdote. tamen ⁊ cū apparatu cōuenientc. ſm conſtitutōem apoſtoloꝝ ⁊ eccleſie. Cum his ſolis verbis in primaria inſtitutōne. facta benedictōne hoc ſacramētum cōplete conſecratū ſit. Quod confirmare videt ſententia alberti in ſuo lib de ſacramentis qui ait. Quomodo poteſt q̇ panis eſt/ corpus chriſti eſſe. Confectiōe quidē verbis ⁊ ſermonibus dn͞i Jeſu. Nā per om͂ia alia que dicūtur/ laus deo defertur. Uerūtamen grauiſſime peccaret qui aliter faceret. etiā in quacūqȝ neceſſitate. hoc eſt qui verba precedētia ſciēter omitteret. Eo ꝙ hoc ſacramentū nō eſt ſimplicis neceſſitatis. vnde ſic nō poſſȝ cum neceſſitas excuſare. Alij eſtimant ꝙ ſine precedētib⁹ que dicūtur in ſecreto miſſe/ non fieret confectō. Et hoc propter ſtatutum eccleſie. Primū tamen videt aliquib⁹ verius. ¶ In ſecūdo caſu ſupra poſito principali diſtinguit. q꞉ in tali trāſmutatōne vel corruptōne verboꝝ/ aut intendit hereſis aut non. Si ſic/ creditur ꝙ illis verbis nō cōficiatur vt ſupius eſt dictū in cō ſimili de baptiſmo. Si autē nō intēditur hereſis. adhuc diſtinguitur. q꞉ aut tali facta mutatōe ſeu corruptōe vel additōne/ ſtat adhuc ſufficiēter ſenſus verboꝝ. aut nō. Si nō ſtat. creditur ꝙ nō cōficitur. vt ſi dicatur. Nō eſt hoc corp⁹ meū. vel hͦ eſt corp⁹ meū ſcȝ thome vel hm͂oi. Si aūt ſenſus v̓boꝝ ſtat. creditur ꝙ ꝓlatis v̓bis q̄cūqȝ etiā trāſpoſitōe vel corruptōe/ etiā in quocunqȝ vulgari fiat/ cōficitur ſacr͞m quā (vt dicit huguelin⁹) nō multū curandū eſt de mō ſmonis/ dūmō res itegra ſit. Aliq̇ vidētur oppoſitū ſentire. q̄s tm͂ videt mouere ſtatutū eccl͞ie. ꝙ nec addendo vel minuēdo nec trāſponēdo ꝓmittūt irritare. (ſacramenti eucbariſtie.

Quis ſit effectus

Effectus autẽ hui⁹ ſacr̃i ponit
duplex ſm magiſtrũ in ſenten/
tijs Scõm ipm enĩ duo efficit
ſcilicȝ charitatis augmentũ. et
infirmitatis hoc eſt venialis peccati di/
minutionẽ. Poſſunt ⁊ alij aſſignari hui⁹
ſacramẽti effectus iuxta eius ſupra tactas
⁊ declaratas vtilitates. Hos autẽ effect⁹
ſeu vtilitates/ibi recitat. qꝛ iſti ſunt nota
biliores. ¶ Sed ex quo ponit ꝙ valet ad
diminutõnẽ venialiũ Queres an ei⁹ ſum
ptio/in aliquo caſu deleat oĩa venialia
Itẽ an in aliquo caſu valeat ad deletiõeȝ
peccati mortalis. Itẽ an ſi deleat veniale
deleat ei debitas penas? ¶ Ad primũ di/
cit ſm illos qui dicũt. Sine veniali non
poſſit hic quis viuere. ꝙ nũꝗ delet oĩe
veniale quin aliq̃d relinquat Semp enĩ
relinquit in aĩa minor amor dei ꝗ̃ eſſe
debeat. Eo ꝙ in via ſm Auguſti. nõ im/
pleat ex toto hoc preceptũ. Diliges dñm
deum tuũ ex toto corde tuo ⁊c̃. Et minor
amor dei/eſt peccatũ veniale ſm auguſti.
¶ Ad ſcõm ſcilicȝ an deleat mortale pec/
catũ. dicit ꝙ nõ. qꝛ iſtud ſacramentũ non
ordinat cõtra mortale peccatũ. Cum enĩ
triplex ſit culpa. ſcȝ originalis cõtra quã
ſpecialr̃ baptiſmus ordinat. ⁊ actualis. q̃
duplex eſt. ſcȝ mortalis cõtra quã ſpecia/
liter ordinat penitentia. ⁊ venialis cõtra
quã ordinat euchariſtia. Patet ꝙ de ſe tã
tum veniale delet ¶ Ad tertiũ dicit ꝙ de/
let veniale. ⁊ penã ei debitã. hoc tñ intelli
ge ſm magis ⁊ min⁹. ſm ſcȝ ꝙ magis aut
minus afficit conficiẽs vel recipiẽs hoc
ſacramentũ ad mortẽ ⁊ ad paſſionem chri
ſti. que in ipſius euchariſtie ſacramento
repreſentãtur.

¶ Aliqua de vero corpore chriſti.

Hic breuiter tangunt aliqua de
ipſo corꝑe chriſti. Primo ſcilȝ
qualit̃ poſt fractõem factam in
ſpeciebꝫ panis/ totus chriſtus
ſit ſub qualibet ꝑticula. qui prius totus
fuit ſub tota hoſtia Item an corp⁹ chriſti
vẽtrem intret. et ſi ſic/ꝗ̃diu ibi exiſtat?
¶ Ad intelligendũ autẽ qualit̃ tot⁹ chri/
ſtus eſt ſub qualibet ꝑte hoſtie qui prius
fuit totus ſub tota hoſtia. datur aliquale
exemplũ de ſpeculo. In ſpeculo enĩ inte/
gro/apparet vnica imago ſcȝ inſpiciẽtis.
ſi tamẽ ſit ſolus vnus inſpiciẽs. fracto au
tem ſpeculo. in qualibet ꝑte fractõnis/ea
dem apparebit imago. ſi tamẽ inſpiciẽs
eaſdem ꝑticulas inſpiciat. Ita xp̃s q̃ eſt
imago dei patris/ſub hoſtia integra tot⁹
eſt. ⁊ poſt fractionẽ hoſtie/imago eadem/
idemqꝫ xp̃s/ſub qualibet fractionũ ꝑticu
la remanet. ¶ Ad ſcõm ſcilicȝ vtrũ in ven
trem vadat. Dicit ſm quoſdã ꝙ dum eſt
in ore adhuc preſens eſt ſub illis ſpeciebꝫ
ſed ſtatim cũ glutitur corpus chriſti tran
ſit in mentẽ. ⁊ ſpecies ille panis ⁊ vini in
ventrẽ. Alij quibus magis credendũ eſt
dicunt ꝙ intrat in ventrẽ. ⁊ ibi tamdiu re
manet ꝗ̃diu ſpecies ille ſunt incorrupte.
⁊ cum ſpecies deſinũt ibi eſſe panis et vi/
ni/deſinit etiã ibi eſſe caro ⁊ ſanguis chri
ſti. Quod etiã cõtingeret in pixide ſi per
diutinã conſeruatõem corrũperetur ⁊ ꝑi
rent ille ſpecies. Nec obſtat verbũ Augu
ſtini ꝙ videtur mouere eos q̃ ſunt in pri/
ore opinione. ſcilȝ ꝙ ꝗ̃diu eſt in ore/tan/
diu eſt in mẽte. nec datur in ſeceſſum. ſed
rapitur in exceſſum. Per hoc enĩ non ne/
gat Auguſtinus quin vadat in ventrem.
ſed negat ꝙ traijciat in alimentũ corꝑis
⁊ ꝙ digeratur in ſtomacho. ⁊ ꝙ pars tra/
hatur ad epar. et formetur in ſanguinem
quo reſtaurẽtur deperdita corporis. ⁊ ꝑs
impurior in ſeceſſum vadat. ſicut eſt vi/
dere in cibo corporali. Hoc enim nefas
eſſet dicere. immo etiã cum aſſenſione co
gitare.

¶ De qualitate ſeu condicione recipientium. a

Hunc de conditõne recipienti/
um reſtat aliquid tangendum.
Et primo querit. An poſſit ſu
mi ab illo q̃ eſt in peccato mor/
tali. Et an debeat hoc ſacramentũ in ali/
quo caſu exiſtenti in peccato mortali da/
ri. Item an exiſtenti in peccato mortali/
poſſit loco euchariſtie dari hoſtia nõ cõ/
ſecrata Item an poſſit ſumi ab eo qui no
cturna illuſione pollutus eſt. Et an a mẽ
ſtruata? Item an ab eo qui nocte precedẽ
te cognouit vxorem ſuam? Item an licet
cognoſcere vxorem ſuã/die receptõnis?
Item querit quare nõ datur euchariſtia
ꝑplo ſub vtraqꝫ ſpecie? ¶ Rñdet in ꝑmo
caſu ⁊ dr̃ ꝙ aut aliq̃s ſcit ſe eẽ i pcũ̃ mor
tali an nõ. Si ſcit. peccat mortalr̃ ſumẽdo

nec debet aliquo modo ſumere. Si non
ſcit ſe eſſe in peccato mortali/ſit tamē.ſed
poſt ſufficiēs conſcientie ſue ſcrutinium
hoc dep̄hendere nō pōt. ⁊ tūc ſumere po
teſt.nec peccat ſi ſumat. ¶ An āt debeat
exn̄ti in pctō mortali dari ſi petat Diſtin
gue.qꝛ aut ille ꝗ petit eſt in mortali pbli
co aut in occulto. Si in occl'to ꝗuis illō
certiſſime ſciat ſacerdos/ petēti tamen in
publico debet dari. Alioquin peccatū ſe/
cretū publicaret. quod fieri nō debet Si
autem petat in ſecreto vetare poteſt ſacer
dos ⁊ debet. Si autē ſit in peccato morta
li publico.tūc publice negare dꝫ. vt pub/
licis meretricibꝫ.⁊ hiſtrionibꝫ.⁊ huiuſmo
di.petētibus ⁊ nō petentibꝫ.quibꝰ nega/
re debet. vt plene dicit canon de cōſe.di. ij
¶ De hoc autē qd̄ ſcdo querit̄ ſcꝫ An exi
ſtenti in peccato mortali debeat dari ſim
plex hoſtia loco eucharistie: Dicunt ma/
iores ꝙ nō.tum qꝛ hoc nō videt̄ deus fa/
cto ſuo approbare.immo contrariū. Nam
corpus ſuū dedit iude.quē ſciebat eſſe in
mortali peccato. tum quia neſcit̄ an viſi/
tauerit eū dominꝰ.quia neſcit tarda mo/
limina ſpiritusſancti gratia.tum quia ſi/
mulatio talis/eſſet ei cui daretur inutilis
Ex quo eni corpus xp̄i petit. per eum nō
ſtat quin accipiat.et ſic equaliter peccat.
Secus ſi expreſſe peteret ſibi hoſtiā non
conſecratā dari.tunc enim ei dare poſſet.
ita tamē ꝙ illa hoſtia ſeorſum poneret̄ a
cōſecratis/ne eccleſia deciperet̄/ dando ei
nō conſecratā.acſi conſecrata foret. Pro/
pter quā etiam cauſam reprobat̄ cōſcius
ſibi mortalis criminis. ſimulās ſe cōfice/
re vbi nō conficit. Ut habet̄ extra de miſ/
ſa.celeb.ca.ab homie ¶ Ad tertiū quo ſcꝫ
querit̄. An pollutio nocturna impediat
ſumptōem: Reſpōdet̄ aut quia venit pol
lutio ex ſup̄fluitate humoꝝ. vl' ex infirmi
tate nature. vel ex illuſiōe diabolica. ⁊ tūc
nullus dicit̄ ibi eſſe reatus culpe/ nec co/
gitur ꝗs propter talem pollutiōem abſti
nere a miniſterio altaris. vel a ſumptōne
eucharistie. Et dico notāter nō cogit̄. qꝛ
cauſa reuerētie a tali celebratiōe aut ſum/
ptione abſtinere laudabile eſt Si autem
cōtingat dicta pollutio nocturna ex cra/
pula. vel ex aliqua fede delectatōnis p̄me
ditatōne.tunc ſi poteſt fieri ſine ſcandalo
debet abſtinere. niſi neceſſitas cogat. vt/
pote vbi alius qui celebret nō inuenitur.

Magna enī reuerentia exhiberi dꝫ ſum/
ptioni.etſi fieri poteſt/multo maior cōſe
crationi. ¶ Cetex menſtruata nō eſt arcē
da a ꝯmunione.eo ꝙ paſſio ſit. ⁊ pena ſit
hoc pati. ⁊ nō culpa. Et propter penā ꝗs
arcendus nō eſt. ¶ Ad aliō ſequēs quod
eſt quartū. An ſcilicꝫ ab eo qui nocte pre/
cedēti cognouit vxorem ſuā/ſuſcipi poſ/
ſit eucharistia: Dicitur ꝙ reddens debitū
propter fidem thori et iuſticiā vel etiam
exigens propter bonū prolis.nō debet ꝓ
hiberi a cōmuniōe.ſed ſuo iudicio eſt cir/
ca hoc relinquēdus. An velit ſcilicꝫ abſti
nere ex humilitate. vel accipere ex deuotō
ne. Secus autem eſt ſi ex infirmitate car
nis hoc exigat.quia iſte monendus eſt ne
accipiat. et nō eſt ſuo iudicio quo ad hoc
relinquendus. Si autē omnibꝰ modis/
ex deuotione ſe ingerat/nō eſt prohiben/
dus. ¶ Hoc etiā ſeruandum eſt reſpectu
quinti. ꝙ die ſcilicet communicatōnis/
cauſa reuerentie nullo modo reddēdum
eſt debitū. niſi alter coniugū inſtanter pe
tat. Si etiā aliter reddat. vel etiam ſi pe/
tat peccat quidē ſed nō mortaliter. ¶ Ad
vltimum ꝓo ſcilicꝫ ſextum quare non da
tur populo ſub vtraqꝫ ſpecie: Dicit̄ ꝙ tri
plex eſt ratio. Una quia nō legitur Chri
ſtus/corpus ſuum ſanguini intinctū pre
buiſſe. Nec eſt contrariū de iuda cui vide
tur dominꝰ intinctum panem porrexiſſe.
Quia ſcḋm Auguſtinū prius verū corpus
dedit. ⁊ poſtea panem viſualem intinctū.
Alia cauſa eſt imminēs ꝑiculū. quia ſci
licet facilius caderet gutta ſanguinis. ꝗ̄
mica hoſtie. quia in hoſtia p̄tes coherent
ſibi. non ſic in ſanguine. Tertia cauſa eſt
precedens ſignum. quia in lege qua in ſa
crificijs offerebant libamina. de libami/
ne nihil habebant offerentes. ſed ſacerdo
tes tantū. licet de alijs haberent. Ut ergo
cōgruat veritas ſigno/ non datur popu/
lo eucharistia cum ſanguine.

¶ De qualitate ſeu conditione miniſtri ſacramēti. B

Vltimo reſtat dicere de miſtro
ſcilicꝫ quis poſſet conſecrare.
Et ſcias ꝙ habens ordinem ſa
cerdotalem ⁊ ſolus talis/ p̄t cō
ſecrare eucharistiā. ⁊ corpus xp̄i cōficere.
Quinimo ⁊ ſi male vite fuerit ⁊ hereticꝰ dū

modo formã eccleſie teneat. ꝛ intẽtõez ha
beat cõſecrãdi. cõficere pt corpꝰ xpi. q̃uis
magiſter i ſentẽtijs videatur ſentire ꝯriũ
niſi intelligat de his qui p̃ciſi ab eccleſia
nõ obſeruãt ritũ celebrãdi ab eccleſia tra/
ditum. qꝛ tũc cõſtat ꝙ nõ conficiũt. Nec
obſtat ꝙ ſm canones prohibeť/ ꝙ miſſa
aut aliqua ſacr̃a recipianť ab hereticis. ſi
moniacis. ſciſmaticis. fornicarijs. qꝛ per
hoc nõ diciť quin cõficiant Solus ergo
vt dixi hñs ordinem ſacerdotalẽ cõficere
poteſt ¶ Sed queriť vtꝝ nõ ieiunus po
teſt cõficere. Itẽ an poſt ſumptõem medi
cinaliũ vel potũ aque Itẽ ſi nõ debito lo
co. vtpote in altari nõ conſecrato. vel ſup
terrã vbi nõ eſt altare. vel ſine ſacris veſti
bus poſſit celebrari ¶ Ad primũ dicẽdũ
eſt ꝙ propter inſtitutõem eccleſie aplice/
peccat mortaliter. qui prãſus celebrat. cõ
ficit tamẽ/ dũmodo intentõnẽ habeat ſer
uandi formã ꝛ debitã materiã Qꝺ autẽ a
ieiuno cõficiať nõ eſt de ſacramẽti eẽntia
¶ Ad ſcõm diciť ꝙ pꝰ medicinaliũ ſum/
ptionẽ vel etiã potũ aque/ nõ eſt celebrã/
dum. eo ꝙ omĩs cibꝰ quẽ vſualiter cibũ
vocamus: hoc eſt q̇ trãſit in ventrẽ/ ſi nõ
couertať in corpus/ frangit ieiuniũ. ꝛ im
pedit celebratõem. Inſup hmõi medici/
nalia in hoc impediũt. qꝛ frequẽter indu
cunt abominatiõem. Si tamen iſti de fa/
cto cõfecerint. conſecratũ eſt. ſed grauiter
peccãt ¶ In. iij. articulo ſiue caſu diciť ꝙ
huiuſmodi. ſi tamẽ habẽt intentõem cõ/
ficiendi cõficiũt. ſed mortaliſſime ſcꝫ qui
in nõ debito loco vel ſine ſacris veſtibus
celebrat Et ſi poſſꝫ inuẽiri/ foret degdãdꝰ

¶ De ſacramẽto pe/ nitentie ꝛ ptinẽtibus ad ipſum.

QUoniã de ſacramẽto peniten/
tie ſufficienter in ſumma Ray/
mũdi tractať/ que paſſim apȯ
fratres habeť/ idõ pauca hic de
hoc penitẽtie ſacramento dicẽda ſunt Et
primo de ipſo ſacramẽto in genere aliq̃
dicanť. Secundo aliqua de eius ptibus
tangãtur. In genere ergo prius vidẽduꝫ
venit. Quid eſt penitẽtia Quot ꝛ que eiꝰ
ſpecies. Quid in ea ſit ſacramẽtũ. Et q̇d
res Et quis ſit eius effectꝰ. An neceſſe ſit
ꝙ fiat in caritate ꝛ volũtarie. Et an quis
poſſit pro vno peccato mortali penitere.
nõ penitendo de omĩbus An penitentiã
pro ſe factam teneať quis dum ꝯualuerit
iterum facere. An penitẽtie hic diminute
a cõfeſſore iniũcte/ ſupaddet deus qꝺ de/
eſt in purgatorio. Que ſunt penitẽtie re/
gulares ꝛ canonice Et quare pro peccato
mortali teneť quis ad ſeptennẽ peniten/
tiam. An penitẽtie ſint arbitrarie. Quis
ſit miniſter in hoc ſacramento.

¶ Quid eſt peniten/ tia in generali.

ESt autẽ penitẽtia ſm Ambro.
mala p̃terita plangere ꝛ iterum
plangẽda nõ ꝯmittere. i. nõ ha
bere ꝓpoſitum iterũ cõmitten/
di. Et nota ꝙ ſm magiſtꝝ in li. iiij. ſentẽ/
tiaꝝ. eſt penitẽtia interior ſcꝫ cõtritio. et
exterior ſcꝫ cõfeſſio ꝛ ſatiſfactio. Interior
ṽo penitẽtia quodãmodo radicaliť om/
nis penitẽtia eſt. Ipſe en̄i dolor exerit ſe
in ore ꝑ confeſſionẽ exerit etiã ſe in ope ꝑ
ſatiſfactõem Et hec interior penitẽtia id
eſt cõtritio/ habeť ſpecialiť ſm Ambroſ.
quia ipſa principaliter eſt pe
nitẽtia radicabiliterq; omnis penitẽtia.

¶ Quot et que ſint penitentie ſpecies.

DIſtinguũtur ãt tres ſpecies pe
nitentie. ſcilꝫ ſolẽnis que fit in
capite ieiunij cũ illa ſolẽnitate
de q̃ habeť de penitẽtia diſt. v.
ca. In capite. Item publica cũ iniungiť
ſcilꝫ alicui ꝑegrinatio per mũdum cũ ba/
culo cubitali. et cum aliqua veſte religio
ſa/ tali penitẽtie apta. Item priuata. que
quotidie imponiť his qui ſecretiꝰ ſua cõ
fitẽtur peccata. Cetera circa hec/ quere in
ſumma Raymũdi titu. de penitentijs.

¶ Quid in peniten tia ſit res et quid ſacramentum ꝛ de eius effectu.

QUid aũt in ea ſit res. ꝛ quid ſa/
cramẽtũ. Dicitur ꝙ ſicut in ſa
cramẽto eucharistie/ ſpecies pa/
nis ꝛ vini ſunt ſacramentũ ge/
mine rei. ſcilꝫ corꝑis Chriſti veri ꝛ myſti
ci. ita hic confeſſio ꝛ ſatiſfactio/ ſunt ſacra
mentũ contritõnis ꝛ remiſſionis peccati
Unde virtute contritõnis efficiũt quod
figurãt ſcilicꝫ remiſſionẽ peccati. Sic er/
go intelligendo patet ꝙ cõtritio diuerſis

reſpectibus/ ꝛ res eſt ꝛ ſacramentū. Res
ſcȝ ꝯfeſſionis ꝛ ſatiſfactōis que ſunt eius
ſacramentū. Et ſacramentū remiſſionis
peccati q̄ eſt eius res ¶ Ex quo in pte ptȝ
quis ſit effectus penitētie .ſ. remiſſio pec/
catoꝝ. ꝛ cōmutatio pene eterne in tēpalē.
Et ex conſeq̄nti collatio vite eterne.

An quis poſſit de

vno pctō penitere ꝛ nō penitēdo ꝺe oībꝫ.

Iſt autē exiſtēs in vno mortali
pctō poſſit agere penitētiā fru/
ctuoſam de alijs. Prius eſt in/
q̄rendū. Et dic ꝙ nō. Quia eti
am apð hoies remanētibꝫ in inimicicijs/
nō recipit ſatiſfactio ledentis. Unde cuȝ
retento vno mortali peccato inimic⁹ dei
fiat peccator ꝛ ab eo auerſus/ patȝ ꝙ vale
re non pt penitētia pro pluribꝫ ꝯmiſſis.
vno tantū retento. q2 in illo vno inimica
tur deo. Et hoc ſatis clamat apl's .i. ad co
rin. xiij. dicens. Si habuero ꝓpheciā ꝛc. ꝛ
corpus meū tradidero ita vt ardeā: chari/
tatem autē non habuero/ nihil mihi pro
deſt. Unde opinio que in .iiij. ſentētiaꝝ po
nit contrariū/ maīfeſte heretica eſt. ¶ Si
iuxta hoc q̄ras an oporteat ꝙ penitentia
ſit volūtaria ad hoc ꝙ ſatiſfaciat: Dic ꝙ
ſic. Diſtingue tñ ꝙ aliq̄d dicat volūtariū
dupl'r. Aut ꝓpter ſe. vt ſanū eſſe/ eſt volun
tariū ꝓpter ſe .i. ꝓpter ipam ſanitatē. q2 eni
bonū eſt ſanū eſſe. ideo ſanari volo. Aut
propter aliud ſcȝ propter bonū exinde ſe
quēs. ſicut ſecari voluntariū eſt. non q̄dē
ꝓpter ſe ſed propt ꝯſeq̄ntem ſanitatē. Sic
ad ꝓpoſitū dico penā que eſt in penitētia
oportere volūtariā eē. non q̄dē propt ſe.
q2 null⁹ propt ſe .i. propt ipam penitētiā
vel penā/ eā vult aut libenter accipit. ſed
bene ex conſequēti ſcȝ propter ſalutē ani/
me conſequendam.

An penitentiam

p ſe factā/ teneat hō dū ꝯualuerit iterare.

Q Etez cū querit an penitētiā p
alios factā/ teneat qs dū cōua/
luerit iteꝝ facere. Puta egrot⁹
aliq̄s dū adhuc ſan⁹ erat. peni/
tētiā cōdignā ſuſcepit a ſacerdote Deide
de vita ſua deſperās. ipam amicis iponit
q̄ eā pagūt anteq̄ȝ plene cōualuerit. Que
rit vtrū iſte poſt ſuā cōualentiā/ ad peni/
tētiā iniunctā ſic p amicos ſuos pactā/ te
neat. Rñdet. ꝙ q2 pt apud talē dubiū eſſe
vtꝝ illi ſui amici/ ipſam penitētiā ex cha/
ritate fecerint. que talis nō ſufficeret. In/
ſup q2 nō tam efficaciter ſatiſfacit penitē
tia ab alijs facta. ſicut illa q̄ ab ipomet pe
nitēte fit. Ideo ſecuꝝ eſt ꝙ iſte de ea iterū
ſatiſfaciat. poſtq̄ȝ fuerit redditus ſanitati
Imo ꝛ eā facere tenet. ne incerto ſe diſcri/
mini cōmittat. Et expedit q̄dē. qm̄ ſi pri
or penitētia per alios facta ſatiſfecit pro
culpa ſecunda/ quā ipſe faciet. cedet ei in
augmentum glorie.

An penitentie di/

minute addet de⁹ in purgatorio qð deeſt

Sequenti vero articulo q̄ſtiōis
ſcȝ An penitētie diminute infli
cte/ addet de⁹ qð deeſt in purga
torio Dicit magiſter in li. ſentē
tiaꝝ ꝙ ſic. Ait eni. Si interior penitētia
ſcȝ ꝯtritio in vindictā pcti nō ſufficit nec
exterior penitētia hic implet. De⁹ q̄ mo/
dos ꝛ mēſuras pctōꝝ nouit: penā ſuffici
entē addet. Unde qñ cōdignā penā nō in/
iūgit ſacerdos vel ſi iniūgit. nō tñ implet
nō abſoluit penitēs a cōdigna vel tota pe
na corrñdente. ſȝ a tāta .ſ. quātā facit hic.
Unde de tāta erit abſolut⁹ nō āt de reſidua.
q̄n .ſ. in purgatorio cōpleat Tñ magnitu
do cōtritōnis ꝛ feruor implēdi qð iniūgi
tur/ multū poterit facere ad hoc ꝙ cōdig/
na reputet. Unde dicit hugo de ſancto vict.
lib. ſuo de ſacris. Sepe ꝙ min⁹ foris agi/
tur/ efficaci⁹ intus opat In aliq̄ eni opere
apparētia exteriori/ mag̃ pōt deuotō eſſe.

Que ſunt peniten/

tie canonice ꝛ quare pro peccato mortali
agi debet penitentia ſeptennalis.

Que aūt penitētie canonice ſint
ex hoc accipe. ꝙ regularit p pec
cato mortali debȝ agi ſeptēnis
penitētia. vt dt Canō. xxxiij. q.
ij. Cui⁹ dicti multiplex ponit rō preter eā
quā ponit canō de Maria .ſ. ſorore moiſi
que iubet excludi p ſeptē dies extra caſtra
Uidelicȝ propt ſeptēplicē grām ſpūſſcti
recupandā quā peccādo pdidim⁹ Itē p/
pter ſeptēplicē cōcurſum peccatoꝝ. quia
vno peccato ppetrato/ cōcurrūt oīa ſe/
ptem capitalia. ſm opinionē dicentiū ꝙ
habito vno habentur omnia. Iuxta illð
pro ſexdecim. ſeptemdecim nequicie in

coꝛde eius. Item propter recupationē ſe
ptem dotū. qꝛ ꝑ penitentiā ſeptem dotes
recupamus. quattuoꝛ ſcꝫ coꝛpoꝛis. ⁊ tres
anime. De qbus ſupra in fine tractatꝰ de
ſymbolo fidei. in declaratōne ſcꝫ duodeci
mi articuli. Itē propter recupatiōem ſe
ptem illoꝝ ex quibꝫ cōſtat homo ſcꝫ quat
tuoꝛ elemētoꝝ. quo ad coꝛpus. ⁊ triū vi
rium ſcꝫ rationalis iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſci
bilis quo ad ſpiritū. Pro enoꝛmitate ta
men criminis debet quādoqꝫ maioꝛ penitē
tia qꝫ ſeptēnis infligi. De qua materia re
quire i ſumma Raymūdi ti. de penitētia.

Utrum penitētie ſunt arbitrarie vel non.

Utrum etiā penitentie arbitra
rie ſint nec ne. Et qualiť ſic ⁊ q
liter nō. Dicit idē Raymūdus
eodē titulo de penitētia. Nota
tamē circa hoc duplex ē opinio. Una po
nit ꝙ om̄es penitētie arbitrarie ſunt. id ē
quia in volūtate ſacerdotis eſt / dare. vel
plus vel minus. ⁊ hoc ex poteſtate ⁊ vi cla
uium Et huic opinioni fere om̄es ꝯfeſſo
res innitūtur Alia ponit ꝙ ita arbitrarie
ſunt ꝙ ſacerdotū eſt iudicare de omnibꝫ
circūſtantijs contigentibꝰ. ⁊ tamē a cano
nibus nō recedere. id eſt a penitētijs / a ca
none iniūctis. Conſideratis eni circūſtā
tijs ſi grauioꝛes fuerint penā canonicam
aggrauare poſſunt. Si vero leuioꝛes fue
rint / ſic ſcꝫ ꝙ factū diminuāt. tūc de pena
cano nica poterunt diminuere Et hec eſt
opinio ſecurioꝛ.

Quis ſit idoneus miniſter in ſacramento penitentie.

Miniſter autē huius ſacramen
ti eſt ſacerdos Nā ſolis ſacerdo
tibus dedit dn̄s ptātem ligādi
⁊ ſoluendi. Et licet quilibet ſa
cerdos ex vi oꝛdinis / huius ſacramēti mi
niſter ſit. nō tamē cuilibet ſacerdoti indi
ſtincte ꝑmiſſum eſt iſta ptāte vti. imo re
ſpectu aliquoꝝ eſt hmōi ptās ligata. Ut
tangit Raymūdus in ſumma ſua ti. de pe
nitētia di. ij. q eſt de ꝯfeſſione. ꝑag. teneť
penitēs. Et pluribus ꝑagraphis ſequēti
bus vſqꝫ in finē dicte ſecūde diſtinctiōis
Et infra aliqliter etiā tangeť vbi de ipſa
confeſſione agetur.

De partibus ſacramenti penitentie in generali.

Nunc ad ꝑtes penitētie attēdē
dum eſt ꝙ ſunt tres. ſm̄ triplex
pctm̄. coꝛdis. oꝛis. ⁊ opis. Uel
ſm̄ triplex allectiuū ad pctm̄
ſcilꝫ cōcupiſcentiā carnis. cōcupiſcentiā
oculoꝝ. ⁊ ſupbiā vite. Et ſunt iſte cōtritō
ꝯfeſſio ⁊ ſatiſfactio. Hec eſt triplex dieta:
qua deueniť in celū. De qua exo. iij. Ibi
mus viā triū dieꝝ. ⁊c. De pꝛima. ſ. de con
tritione tangendū eſt pꝛio qd ſit. An do
loꝛ minimꝰ ſufficiat ad hoc ꝙ quis virtu
tem habeat cōtritiōis. An opoꝛteat ꝯtri
tionē cum tota vita protendi:

De pꝛima parte penitie. Quid ſit contritio.

Diffinitur autē contritio ab ali
quibꝰ ſic. Contritio ē doloꝛ vo
luntariꝰ pro peccatis. ſemp in
ſe puniens qd dolet admiſiſſe.
Que diffinitio licet generaliť penitentie
cōuenire videať. tamē maxime cōuenit ꝑ
pter contritionē In ꝯtritione eni / eſſe ip
ſius penitētie maxime ſaluať. eo ꝙ opoꝛ
tet ſemp illā actu cū penitētia eſſe. Alias
autē partes penitētie in caſu ſufficit vt aſ
ſint ſm̄ votū ⁊ voluntatē Diffiniť etiā
⁊ ab alijs ſic. Contritio eſt doloꝛ pro pec
catis aſſumptus cū ꝓpoſito confitēdi ⁊ ſa
tiſfaciendi Quoniā niſi aſſit ꝓpoſitū con
fitendi ⁊ ſatiſfaciēdi non eſt contritio. ſed
potiꝰ attritio nomiatur. Et ſi obijcias ꝙ
in valida ꝯtritione deletur culpa ⁊ pena.
Unde cū confeſſio ⁊ ſatiſfactio pene ſint:
tam intēſa poterit eē ꝯtritio. ꝙ neqꝫ opoꝛ
tebit adeſſe confeſſionē neqꝫ ſatiſfactionē
Ad quod dici poteſt ꝙ nemo nouit ſe ta
lem ꝯtritionē habere q delere poſſit vtrū
qꝫ. Unde vt non ꝯmittat ſe qs diſcrimi
ni. opoꝛtet ꝙ qꝫuis habeat validā ꝯtritio
nem. habeat nihilominꝰ ꝓpoſitū ꝯfitendi
⁊ ſatiſfaciendi. maxime cū iſta ſint in ꝑce
pto eccleſie. ⁊ non parere ꝑcepto / trāſgreſ
ſio ⁊ peccatū moꝛtale ſit. Hoc tamē ſcito
ꝙ ꝯtritio ſola in articulo moꝛtis vbi non
apparet cui poſſit fieri ꝯfeſſio / ſufficit ad
ſalutē. ſed quoniā incertū eſt vtrū tūc con
tritio poſſit haberi: ſtultum eſt illud tem
pus expectare. et tanto ſe diſcrimini reſer
uare.

An minimꝰ dolor ſufficiat ad habendũ virtutẽ contritõis.

An dolor minimꝰ poſſit eſſe cõtritio vel ſufficiat ad deletõem culpe precipue cũ dicatur Treno. ij. Magna velut mare contritio tua. dubitari poteſt. Sed dicũt magiſtri ꝙ minimus dolor ſufficit ad deletionẽ culpe. dũmodo informatꝰ fuerit charitate. vtpote qui exerat a ſe ꝓpoſitum cõfitendi ⁊ ſatiſfaciẽdi. quia talis dolor cõtritio dicit̃. Eſt ergo talis dolor/ cõtritio minima. ⁊ hec delet tm̃ culpã ⁊ reatũ ſeu debitũ pene eterne. Qui ſi maior fuerit/ delet partẽ pene temꝑalis debite. Si vero maximꝰ fuerit/ totam penã ⁊ totam culpam delet. Que autẽ talis ſit: neſcio. deꝰ ſcit. Et dicit̃ magna vel maior vel maxia contritio ſm̃ ꝙ ad maiorẽ dolorẽ mouemur Eo ꝙ proni ſumus ad dolorẽ minorẽ debito qui nõ liberat a gehenna Et qꝛ per maiorẽ dolorẽ euacuat̃ culpa/ et tota pena. hinc cõtritio dicit̃ minor ⁊ maior ⁊ maxima. ¶ Sꝫ nũquid oportet ꝙ tantꝰ ſit dolor vel pigentia vt nollet hõ pro toto mũdo vel pro vita obſeruãda iterꝫ mortaliter peccare. Plane dicit̃ ꝙ ſic. eo ꝙ minus bonũ ſemper debet velle amittere ne maius amittat. Deus enĩ in infinitũ maius bonũ eſt toto mũdo. qui tamẽ amittitur in mortali pctõ. Unde ſi penitẽs ꝓfiteat̃ ſe eſſe in tali ꝓpoſito/ amplectẽdus eſt quia bene validã habet contritõem. Si autẽ profiteat̃ ſe in ambiguo eſſe/ vtrum cederet vel ſuſtineret mortẽ anteꝗ̃ peccaret mortalit̃/ adhuc fouẽdus eſt nõ abijciendus: Sufficit enĩ aliquo modo iſtud ambiguũ. Eo ꝙ nullus certꝰ eſt vtrꝫ cederet vel ſuſtineret. Ut dicit Auguſt. in lib de ꝟginitate. Sed ſi ex deliberata conſcientia dicat ſe certũ eſſe ꝙ prius peccaret/ ꝗ̃ cederet toti mundo. vel mortẽ pateret̃. Iſtum dicũt nõ eſſe cõtritũ. nec vllam recipere remiſſionẽ peccatorũ. Eo ꝙ nullã habet cõtritiõem. Hanc tamẽ quãtitatẽ contritõis nõ debet cõfeſſor exigere vt coram ſe cõfiteat̃ penitens. Sed ꝑ ſigna debet eam in ipſo ſupponere. Si ita tamen de facto ꝓfiteat̃/ tenendũ eſt quod dixi

An cõtritõne oporteat cũ tota vita protendi.

DE exceſſione cõtritiõis vtrum videlicet oporteat ipam cũ tota vita protendi/ maxime cum medicina nõ ꝓtẽdat̃ vltra morbũ/ dubitari poteſt. Sed dic ꝙ dolor contritiõis nõ finitur nec finiri debet in hac vita. imo ſicut infinita eſt offenſa in peccando. quia in deũ q̃ eſt infinitus. ita exigitur vt dolor de offenſa ꝓ modo poſſibili ſit infinitus. vt ſcꝫ eternitatẽ ſaltem vite hoĩs habeat. cum eternitatẽ ſimpliciter habere nõ poſſit Eo ꝙ nemo ſit q̃ ſemper viuat. Hoc eſt ſi in eternũ in hac vita viueret: in eternũ de pctõ dolere deberet. Inſuꝑ morbus pcti ꝗ̃uis euacuatus ſit quantũ ad culpã ⁊ reatũ/ ſemꝑ tamen manet ⁊ manere debet quantũ ad deteſtatõnem in memoriã ꝑpetrati delicti. vt dicit Hugo de ſancto Uictore Cum ꝗ̃ morbo protẽdit̃ dolor vt eius medicina. qui nõ eſt curãs morbũ preteritũ. ſed preſeruãs a futuro. ¶ De effectu vero cõtritionis. ⁊ an in cõtritione deleatur peccatũ anteꝗ̃ deueniat ad cõfeſſionem. inuenies in ſumma Raymũdi titu. de peni. diſtinct. i. que eſt de cõtritiõe pagra. Seq̃tur quis ſit effectus. Et paragra. qualiter autẽ hoc ſit intelligendum.

De ſecunda parte penitẽtie ſcꝫ de cõfeſſione in generali.

DE confeſſiõe ⁊ ſatiſfactõne nõ eſt opus multa tãgere eo ꝙ diffuſe de his tractetur in ſumma Raymũdi. Nota tamen q̇d ſit confeſſio. An ſit neceſſaria ad ſalutẽ. Et an cadat ſub precepto. Et ſub quo. Cui facienda eſt. Quantũ differri poſſit

Quid ſit confeſſio in ſpeciali.

DIffinit̃ autẽ ſic confeſſio. Confeſſio eſt legitima coram ſacerdote peccatorũ declaratõ. Dicit̃ in iſta diffinitõne peccatorum declaratõ. contra illos qui peccata ſua celando vel ea excuſando occultant. Dicit̃ peccatorũ cõtra eos qui recitãt bona ſua in cõfeſſione. vel qui cõfitẽtur per abnegationẽ peccatorũ. vt nõ ſum adulter. nõ ſum homicida ⁊ huiuſmodi. Dicitur corã ſacerdote. ſcilꝫ qui clauem habet ⁊ poteſtatẽ ſoluendi. nõ corã quolibꝫ

F

de populo. Poterit tamen in neceſſitate. vt in ꝑiculo mortis/ coram nõ ſacerdote fieri. Legitima dicit quod importat om nes cõditõnes que exiguntur ad verã con/ feſſionẽ. quas quere in ſumma Raymun di titu. de pe. diſtinct. ij. que eſt de cõfeſſi/ one pagra. ſequitur que ſunt neceſſaria ad veram confeſſionem.

An confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem.

PRopter eos qui dicũt cõfeſſio nem nõ eſſe neceſſariã ad ſalu/ tem/ eo ꝙ nõ cadat ſub aliquo precepto diuino. Ut patet di/ ſcurrendo ꝑcepta decalogi Exodi. xx. No tandũ eſt ⁊ inuiolabiliter obſeruandũ. ꝙ abſqꝫ vocali cõfeſſione vel ſigno quod lo co vocis ſufficiat. non eſt ſalus. dũmodo cõfeſſor haberi poſſit. Eo ꝙ dicit Amb. Non poteſt quis a peccato iuſtificari/ ni ſi peccatũ fuerit cõfeſſus. Et cõcedendũ eſt ꝙ ſub precepto cadat ſicut om̃e neceſ/ ſariũ ad ſalutẽ. ¶ Sed attendendũ eſt ali quid ſub ꝑcepto cadere dupliciter ſcilꝫ vel principaliter explicite. vel ſecũdario ⁊ ĩpli cite Primo modo cõfeſſio non cadit ſub ꝑcepto. Eo ꝙ nõ inueniatur expreſſe in ali/ quo decẽ mandatoꝝ ſeu ꝑceptorũ. Cadit tamen ſecũdario ⁊ implicite ſub ꝑcepto. ⁊ dici poteſt ꝙ ſub illo ꝑcepto. Honora patrẽ tuũ ⁊ matrẽ tuam. Ubi precipitur honor ⁊ obediẽtia facienda matri eccl'ie. Quia igitur eccleſia ſtatuit ⁊ ꝑcepit con/ feſſionẽ homini fieri Ex cõſequẽti. in mã dato illo ꝑcipi videtur. vt homĩ fiat con/ feſſio. ¶ Ubi autẽ confeſſio inſtituta ſit ⁊ precipiatur ab eccl'ia. Require in ſumma Raymũdi ti. de peni. diſti. ij. que eſt de cõ feſſione pagra. Cui ſit.

H

Cui ſit faciẽda co(feſſio

QUi autẽ facienda ſit confeſſio. in ſumma ꝑdicta Raymũdi di citur. Uerũtamen breuiter dici poteſt ꝙ ſoli ꝓprio ſacerdoti eſt facienda. qꝛ ille ſolus habet poteſtatẽ ab ſoluendi ſuos ſubditos. preterqꝫ in caſi/ bus ſpecialibꝫ. ſcꝫ cum dñs papa vel eps in dyoceſi ſua/ dat proprio ſacerdoti ad/ iutores. ſicut facit cũ trãſfert ꝑtãtem ſuaꝫ in penitentiarios ſuos. vel ordinat aliqꝫ qui predicãdo/ ⁊ exemplũ bone vite dan/ do/ moneãt populũ ⁊ eos quos monue/ rint audiant ⁊ abſoluant. Uel cum plebs multa eſt ⁊ nõ ſufficit propriꝰ om̃es audi re. tunc põt epiſcopꝰ dare coadiutores ¶ Sunt ⁊ alij caſus. ſcꝫ cum ſacerdos licen tiat ſuũ ſubditũ vt alij cõfiteatur. Et cre/ ditur ꝙ tenetur licẽtiare in ſequẽtibꝫ caſibꝰ ſubditos. Et ſi nõ licẽtiauerit/ poteſt ſub ratihabitõne alicuiꝰ peti. Scilꝫ cũ quis habet indiſcretũ ſacerdotẽ. Item cũ ꝓba biliter credit ꝙ reuelet confeſſionẽ ſuam. Item cũ quis fornicatus fuerit cum filia ſorore matre vel cõcubina proprij ſacer/ dotis. propter qđ incurrere credit eiꝰ odi um ſi confiteatur ei. Itẽ cum ꝓbabiliter cre/ dit ꝙ velit inclinare animũ cõfitentis ad cõſenſum mortalis peccati. Itẽ cũ quis occultus hereticus deꝑhenditur. Itẽ ſm aliquos cũ propriã ouem ꝯgnouerit In huiuſmodi caſibꝰ peti poteſt licẽtia pro/ prij ſacerdotis. ne cõtemni videatur. Et ſi nõ dederit/ creditur vel ꝙ maior adeundus ſit. vel aliquibꝫ illorũ qui a ſuꝑiore ſuo vel dño papa potentiã abſoluẽdi acceperũt/ confiteri poſſit. Eo ꝙ fatuitas iudicare/ tur cõmittere ſe diſcrimini. ꝑſertim cum om̃ibus cõtradicentibꝫ poſſim cauere ꝑi culum in corꝑe Et fatuũ eſſet dicere ꝙ ali quo caſu tenerer ſequi eũ qui me vult pre cipitare in mente. ¶ Sũt ⁊ alij caſus in quibꝰ non oportet expectare nec adire ꝓ/ priũ ſacerdotẽ. Ut cũ quis peccauerit in parrochia alterius. vbi ratõne delicti ef/ ficitur de iuriſdictõne eius in cuiꝰ parro/ chia peccauit. Itẽ cũ quis mutauerit do miciliũ. ⁊ in alterius parrochia habitat. Item ſi eſt vagabundꝰ ꝑ terras. Item cũ eſt in articulo mortis. In q̃ caſu ſiue ha/ benti claues ligatas. ſiue ſolutas licet cõ/ fiteri. ¶ Sed hic attende ꝙ Raymundꝰ ⁊ alij valde magni dicũt/ ꝙ cum ꝓprius ſa cerdos dat ſuo parochiano licentiã/ vbi voluerit confitẽdi. oportet illũ parochia num aliquẽ adire habentẽ generalẽ pote ſtatẽ confeſſiões audiendi. Eo ꝙ ipſe ꝓ/ prius ſacerdos parochianũ ſuũ licet poſ ſit de confitẽdo alteri licẽtiare. Non po/ teſt tamen illũ alienũ ſacerdotẽ licentiare ꝙ talem poſſit confeſſionẽ audire. niſi ac cepta ab ordĩario poteſtate. Et tamẽ nos paſſim videmus/ ꝙ plebani aſſumũt ſibi in adiutoriũ multos qui nũqꝫ licentiati fuerunt ab aliquo ordinario. Unde vult

et ſcribit Magiſter.vi. de trano in ſum/
ma ſua de titulis.ꝙ a iure in ordinatōne
data eſt eis poteſtas abſoluēdi.⁊ hanc re
cipit quilibet in ſui ordinatōe. Unde cū
aſſumūtur a plebanis in adiutoriū/ poſ/
ſunt ſm ipm confeſſiōes audire. Nam cū
a iure licentiā habent.nō egēt licentia or
dinarioꝝ. ¶ Ceterū de verbo quodā qd
dicit ipſe.vi.de trano ti.de penitentia
de gradibus peccatoꝝ. videlicet
ꝙ vſus contra naturā/execrabiliter fit in
meretrice.ſed execrabilius in vxore Dubi
tatio orit apud magnos eo ꝙ ipſe.vi.per
verbū predictū videtur velle/ꝙ ille vſus
etiā cum vxore propria.ſemꝑ mortale ſit
quod aliqbus nō placet. Dicunt eni qui
dam ꝙ propt neceſſitatē vtpote propter
nimiā pinguedinē/vel apoſtema vel vul
nus in ventre/dummō fieret in debito va
ſe ſi cognoſceret vir vxorem mō incōſue/
to.excuſabit vir a peccato. dūmodo cau/
ſa prolis habēde hoc fieret. Et vocant il/
li vſum cōtra naturā ſolum quādo qs nō
ea parte corpis vtitur que ad generandū
inſtituta eſt ſed alia. Magiſter Alexāder
de Ales dicit ꝙ peccat vir ſi vxorē ſuā mo
do brutali cognoſcēdo. nec neceſſitas ex/
cuſat a toto licet diminuat quātitatē pec
cati. Unde grauiter peccarꝫ ⁊ vt creditur
mortaliter ſm ipm q ſic cognoſceret/ nul
la exiſtēte neceſſitate. Magiſter Albert9
dicit ꝙ nihil eorū que facit maritus cum
vxore/ſeruato vaſe debito/eſt ſm ſe mor/
tale peccatū .ſed poteſt eſſe ſignū cōcupi/
ſcētie mortalis ſcꝫ quādo nō ſufficit mo/
dus quē natura determiat.ſed habēt mo
dos brutorū animaliū. nulla exiſtēte ne/
ceſſitate. Unde ſm ipm quādo alter coꝝ
nimis pinguis eſt.vel quādo cōtingit vē
trem mulieris apoſtemari vel impregna/
ri.ita ꝙ anteri9 non eſt membrū applica/
bile.tūc cauſa ꝓlis habēde.vel cauſa red/
dendi debitū.vel cauſa fornicatōnis vitā
de/nō eſt prohibendū aliter cōuenire.ni/
ſi dumtaxat vbi nulla precedēte neceſſita
te.ſed tantū ex libidine fieret Iſtud tamē
non expedit populū ſcire.

D Quantū poſſit cō/

feſſio differri.

Quātum autem differri poſſit
confeſſio/apud aliquos dubi/
tatur. Dicūt enim aliqui ꝙ cō
feſſio differri poteſt ſine peccato vſqꝫ in tē
pus determinatū. Et ꝙ confeſſionē face/
re nō ſic eſt preceptū ꝙ oporteat quolibꝫ
tempore fieri. Sunt q diſtinguūt Quia
aut ille qui peccauit/ nondū eſt cōtritus
ſed manet adhuc in mortali peccato. Et
tūc non cōfitere data oportunitate. ſicut
nō cōuerti.vel non cōteri.eſt ei omi hora
peccatū. Sed nō nouum peccatū.immo
aggrauatō prioris Eo ꝙ diuturnitas ſit
circūſtantia aggrauās peccatum. Si au
tem ille q peccauit iam ꝯtritus eſt Dic ꝙ
tenetur cōfiteri aliquādo. ſed nō tunc. vl
tunc. Et ex precepto ecclie infra annū iu
xta formā decretalis. Omis vtriuſqꝫ. Ex
ſi nō confitet/peccat mortaliter. propter
inobedientiā factam matris ecclie. Un/
de illud preceptū de confitēdo non obli/
gat ſub pena mortal. dūmodo fiat infra
tempus ſtatutū.ſi tamē homo ſemꝑ con/
teratur. Sed qd ſi ante tempus ſic ad cō/
fitendū ſtatutū/contingat aliquē anteqꝫ
cōfiteatur ſubito mori.nec habuerit tem
pus cōterendi de trāſgreſſiōe diuini pre/
cepti. quo iubet aliquando cōfeſſionem
facere.eo ꝙ ſit morte preuentus: Puta ꝙ
damnat tanqꝫ legis diuine tranſgreſſor.
Eo ꝙ in quo inſtāti prius fuit ſoluendo
id eſt potēs ſoluere confeſſionē. quia po/
tuit cōfiteri vel dolere ꝙ nō fuit cōfeſſus.
Sed in vltimo inſtanti iā factus eſt trāſ
greſſor. Hoc tamē non intelligat de eo q
ex cauſa confeſſionē differt. vt ſcꝫ habeat
confeſſorē diſcretiorē. vel alia vtili cauſa
dūmodo diligentiā apponat vt habeat.

¶ De tertia parte

penitentie ſcilicet ſatiſfactōne.
DE ſatiſfactōne breuiter dicen/
dum eſt. Et primo qd ſit. Que
eius partes. An neceſſe ſit ip/
ſam fieri in charitate:

Quid ſit ſatiſfactō

in ſpeciali.

Diffinitur autem ſic ſatiſfactō/
ſm Grego.a magiſtro in quar
to libro ſentētiaꝝ. Satiſfacere
eſt cauſas peccatorū excidere.⁊ earū ſug/
geſtionibus aditū non indulgere. Et vo
cat cauſas peccati/ occaſiones alliciētes
ad peccandū. Quarū quedā propinque
ſunt peccato. Et he ſunt in noſtra ꝑtāte.

J vt eas poſſum⁹ amouere vel excidere Ue
bi gratia. Cena ſplendida/ cauſa propin
qua eſt luxurie. vt Jerem. vi. Saturaui
eos ꝛ mechati ſunt. Et hãc cauſam ſeu oc
caſionem/ poſſumus amouere ꝛ excidere
Sunt ꝛ alie cauſe ſeu occaſiones pecca/
ti/ remotiores. que in noſtra poteſtate nõ
ſunt. vtputa oblatio talis cene. vel alicu/
ius rei delectabilis oculis cordis noſtri.
vel ſuggeſtio diabolica de tali ſplendida
cena. Nõ eſt enĩ in noſtra ptãte arcere dya
bolum. quin talia oculis mẽtis noſtre of
ferat. Occaſiones ergo peccatorũ ꝓpinq̃s
debem⁹ excidere quia in noſtra ptãte ſunt
Sed occaſiõibus peccatorũ remotiori/
bus ſi veniãt a pte diaboli. vel carnis vel
mũdi/ nõ debemus cõſentiẽdo aditũ in/
dulgere. eo ꝙ in noſtra ptãte ſit eas nõ re/
cipe. ¶ Aliter autẽ diffinit̃ ſic Satiſfactõ
eſt damni / vel iniurie illate recõpenſatio
ſm iudiciũ ꝛ ordinem iuris.

Quot et que ſint partes ſatiſfactõnis.

Satiſfactiõis autẽ ponunt̃ tres
ptes. ſcilꝫ oratio. elemoſyna. ie
iuniũ. Que generaliora ſunt ĩ
ſatiſfactõne cuiuſlibet peccati. Cum enĩ
quis peccat/ delinq̃t in deum. ꝛ cõtra hoc
ſpecialiter ſatiſfacit oratõ. Jtẽ delinquit
in eccl'iam hoc eſt in proximũ. ꝛ ꝯtra hoc
ſpecialit̃ ſatiſfacit elemoſyna Jtẽ delinq̃t
in ſeipm. ꝛ contra hoc ſpecialit̃ facit ieiu
nium De quibꝫ illud dicit̃. Bona eſt ora
tio cum ieiunio ꝛ elemoſyna.

An neceſſe ſit confeſſionẽ ꝛ ſatiſfactõem/ fieri in caritate

Ultimo querit̃ cauſa breuitatꝫ
de confeſſiõe ꝛ ſatiſfactiõe ſimt̃
vtꝝ neceſſe ſit ꝙ fiat in caritate
Et an qui cõfitetur ꝛ ſatiſfacit
extra caritatẽ. teneat̃ iterum cõfiteri. ꝛ ite/
rum ſatiſfacere ¶ Et dicunt hic plures ꝙ
vtrũqꜫ debet fieri in caritate Et repeti ſi fi
at extra caritatẽ ¶ Aliĩ circa vtrũqꜫ diſtin
guũt. Et prio de cõfeſſione dicũt ꝙ opor
tet ꝙ fiat in caritate. ex quodã tamen ꝯſe/
quẽti. ita ꝙ oportet ꝙ fiat illud quod ſta
tutũ eſt ab eccl'ia. Et oportet etiã ꝙ dũ fit
ꝙ charitas habeat̃. quia ſemp ſiue ꝯfitea
mur ſiue nõ/ nos tenemur habere carita/
tem. Et ſic vt tactũ eſt/ nos tenemur ex q̃
dam conſeq̃nti cõfiteri in charitate. Sed
ſi fiat extra charitatẽ non oportet (vt di/
cunt) eã repetere. ſed ſolum ſatiſfacere ꝛ cõ
fiteri ꝙ confitẽdo prius ficti fuerim⁹ id ẽ
extra charitatẽ. dum tamẽ idem ſit prior
ꝛ poſterior ꝯfeſſor ꝛ memoriã habeat pec
catoꝝ cõfitentis. Alioquin oporteret re/
petere. quia integra debet eſſe cõfeſſio. Et
iſti dicti ſui ponũt rõeꝫ ꝙ ſcꝫ ad hec duo
ſcꝫ cõfiteri ꝛ charitatẽ habere/ tenemur di
uiſim. Nã propter ſtatutũ eccl'ie tenemur
cõfiteri ſiue habeamus charitatẽ ſiue nõ
Et ſimiliter tenemur habere charitatẽ ſi/
ue cõfiteamur ſiue nõ Et ideo poteſt vnũ
ſolui ſine alio. Ut grã exempli. Si tene/
or ire ad eccl'iam. ꝛ cũ hoc teneor tota die
eſſe capatus in eccl'ia Si vado ad eccl'iaꝫ
ſine capa nõ oportet me iterato ire ad ec/
cleſiã. ſed ſolum ſatiſfacere de eo ꝙ nõ fui
tota die in eccl'ia capatus Conſimilit̃ in
propoſito ¶ De ſatiſfactõe autẽ dicũt ꝙ
in ſatiſfactõne duo ſunt cõſideranda. ſcꝫ
ipſa ſolutio debiti. ꝛ ipſe modus ſoluen/
di. ita vt ꝑ datum ſiue factũ fiat ſolutõ de
biti. ꝛ ꝑ modum ſoluẽdi placeat ſolutio.
Si autẽ per aliquẽ fiat extra charitatẽ ſo
lutio debiti. puta pene taxate a ſacerdote
ſicut ieiunare ꝑ annũ ꝛ huiuſmodi. dicit̃
ꝙ de rigore nõ exigitur ꝙ iterato reddat/
cum charitatẽ ꝛ gratiã adept⁹ fuerit. Sꝫ
ſolum ꝙ illud qd̃ defuerit in mõ. ipſe pe/
nitendo ſoluat. Uñ qui tenebat̃ deo iniũ
ctam penitentiã facere qd̃ reſpicit debitũ
ꝛ cum hoc in charitate ꝛ bñ ordinata vo
luntate facere. qd̃ reſpicit modũ ſoluendi
debitũ ſoluet ſed nõ modo debito. opor/
tebit talem cõfiteri ꝛ ſatiſfacere de indebi
to modo ſoluendi Et tũc erit debita ſatiſ/
factio. Quia ſcꝫ eijcit ſatiſfactũ ꝑus quã/
tum ad debitũ. Nũc vero poſteri⁹ ſatiſfit
quantũ ad debitũ modũ. ¶ Reliqua ple/
ne tractãt̃ in ſumma Ray. ti. de penitẽtia
ꝓpter qd̃ multa cauſa breuitatis trãſeo

De ſacramento extreme vnctõnis ꝛ ptinẽtibus ad ipſum.

Sequit̃ aliqua tangere de ſacra
mento vltime vnctõnis. Et ꝑ/
mo quid ſit. De eius inſtitutõ
ne. Quid ſit eius materia Que
forma Quis debitus miniſter. Quis ei⁹
effectus. Quid hic res. ꝛ quid ſacramen/
tum. Quis ſit ꝑceptibilis hui⁹ ſacramẽti. k

Et quo ad morbum Et quo ad etatẽ. De loco vnctõnis.

¶ Quid ſit extrema (vnctõ

Diffinit᷑ autẽ ſic extrema vnctio a quibuſdã. Extrema vnctio eſt linitio olei ſanctificati. facta ad releuatõem vtriuſqꝫ infirmitatis. ſcꝫ mentis ꝛ corpis Et ponit᷑ vnctio extrema pro nomine vnico diffiniti. quod qꝛ nõ habemꝰ / circũloquimur ꝑ duo. Iſte vero terminꝰ linitio qui ponit᷑ in diffinitõne / ſonat in actũ vel in paſſionẽ que eſt in ſuſcipiẽte ipm ſacramẽtũ. ſicut cũ dicit᷑ baptiſmꝰ eſt tinctio ꝛc̃. Deſignat᷑ tinctio paſſiua. quia intingit᷑ baptiſatus. Verũtamẽ ſi quis totum eẽ extreme vnctõnis vellet diffinire. poſſet ita notificare. Extrema vnctio eſt ſacramẽtum ex vnctõne infirmis ꝑ oleũ ſanctificatũ facta conferẽs infirmis remediũ cõtra peccati reliq̃as. et ſi expedit alleuiatõnem ferens corporis infirmitati.

De eiꝰ inſtitutione

Quando autẽ ꝛ vbi ſit hoc ſacramentũ inſtitutũ eſt duplex opinio. ¶ Vna dicit ab apoſtolis hoc ſacramentũ eſſe inſtitutũ / que videt᷑ confirmari ꝑ gloſam ſup illud Marci. vi. Vngebãt oleo multos egrotos ꝛ ſanabant᷑. Que gloſa ſic dt Ab apoſtolis patet hũc morẽ eſſe traditũ vt energumini ꝛ alij egroti / certo loco vngãtur oleo / a pontifice conſecrato. Scd̃m hoc ergo dicendũ eſt ꝙ apoſtoli a deo inſpirati. diuina autoritate ꝛ volũtate inſtituere potuerũt iſtud ſacramentũ. immo ipſe deus in ipſis. licet forſan tũc non vngerent modo ꝛ forma qua nũc ſm ordinatiõem eccl'ie fit vnctio. Sed forſan ad tempus iſtam formã ex cauſa nõ ſeruauerũt. ſicut ipſi (vt ſupra tactũ eſt) ad tẽpus ex cauſa ratõnabili formã baptiſmi mutauerunt. vt ſcꝫ baptiſarẽt in nomĩe chriſti. ¶ Alij volũt ꝙ iſtud ſacramentũ xp̃s ꝑ ſe inſtituerit quoniã iuxta ꝑallegatũ capitulũ. vi. Marci. Narrato quõ chriſtus ſuos miſit diſcipulos ad predicandũ ſtatim ſeq̃tur. Et exeũtes predicabãt vt penitentiã agerẽt ꝛ demonia multa eijciebãt ꝛ vngebãt oleo mltos egros ꝛ ſanabãtur. quod nõ credit᷑ ſine inſtitutõe dñi fuiſſe. Nec ſimile eſt de immutatõne baptiſmi. qꝛ aliõ eſt mutare formã ſacramẽti. ꝛ aliud inſtituere totũ ſacramentũ de nouo celebrandum. Nam ꝛ forte nũc per eccleſie autoritatẽ aut aliquã ſibi datã inſpiratiõem ſicut apoſtoli habuerũt / poſſent aliqua ad tempꝰ iuſta de cauſa circa formaꝫ alicuꝰ ſacramenti. immutari. ſed totũ ſacrm̃ inſtituere / nullꝰ poſſet vt credit᷑. niſi ſolꝰ deꝰ

Que ſit materia ſacramenti extreme vnctõnis

Materia huius ſacramẽti eſt oleum ſimplex ab ep̃o benedictuꝫ ſine alterius rei admixtõne Cũ enim oleũ ſignificet nitorem conſciẽtie ꝛ balſamũ ſuauitatẽ fame. ꝛ moriturꝰ maxime indiget nitore cõſcientie. ꝛ nõ multũ ſuauitate fame / apparet ꝙ morituri ſimplici oleo cõueniẽter pungũtur. Nõ criſmate. quod ꝯpoſitũ eſt ex oleo ꝛ balſamo ¶ Et quoniã in exitu conſtituꝰ. indiget gratia ſanãte. nõ tantũ cor ſed etiam alia membra q̃bus abuſus eſt / indiget nõ tantum vnctõne cordis. ſed etiã aliorũ membrorũ quibꝫ maxime peccauit. vt ſicut trina merſio in baptiſmo ſignat ſubmerſionẽ trium peccatorũ que in mũdo regnãt ſcꝫ ꝯcupiſcentie carnis. cõcupiſcẽtie oculorum et ſupbie vite. Sic hic multiplex inunctõ ſignat eliminatõeꝫ ex diuina miſericordia mebrorũ ſingulorum.

Que ſit forma huius ſacramenti.

De forma autẽ ſciẽdum eſt ꝙ ſicut forma alioꝝ ſacramẽtoꝝ cõſiſtit in ſermone ꝛ ope vt baptiſmus in verbis illis / baptiſo te ꝛc̃. Et in ope ſcilꝫ in merſione baptiſati. Et ſic de alijs ſacramẽtis. Sic huiꝰ ſacramẽti forma cõſiſtit in ope ꝛ ſermone. In ope quidem. in illa ſcꝫ ſignatõne mẽbrorũ in forma crucis. In ſermone vero in ꝓlatõe horum verborũ. Per iſtã ſuauiſſimã vnctõneꝫ / ꝛ ſuã pijſſimã miſericordiã dimittat tibi deus quicq̃d ꝑ viſum peccaſti. Et ſic de ceteris mẽbris Nec iterat᷑ iſta forma ſuꝑ eandẽ materiã ꝑ replicatõem verborũ. quia nõ om̃ino ſunt eadẽ verba vt patet licet in ꝑte eadẽ eſſe videant᷑. ¶ Sed cum multiplex ſit vnctio ꝛ multiplex verborũ prolatõ qꝛ ad ſingula mẽbra ſingule fiũt

vnctiones. ꝛ ꝓpria verba dicūtur. Nunq̄d ad inunctiōem oculoꝝ dimittūtur eoꝝ peccata Et ſimilit ad alias inunctōes aliorū membrorū/alia eorū peccata. vel an oīa peccata ſimul dimittātur. Dicit ꝙ omes alie ille inunctōnes licet fiāt diuerſis tempibus/tamē ꝑ eodē tempe ſcꝫ pro vltimo inſtāti ꝑlatōis ꝛ cōplete inunctōnis facte cēſent: ſicut in ſimili dictū eſt ſupra in cōſecratōe eucharistie. Nam ſic hic eſt tunc eni oīa peccata ſimul dimittūtur ſcilicꝫ in vltimo inſtanti totius inunctōnis ꝛ prolatōnis verborū. pro quo fiunt omes inunctōnes.

Quis ſit debit⁹ miniſter in ſacramento extreme vnctōnis.

DE miniſtro autē hoc eſt tenendum/ ꝙ ſolus ſacerdos poteſt hoc ſacramentū cōferre. ꝛ ſolus epſ hoc oleū cōſecrare. Quod patet tū ex autoritate beati Jacobi qui in ſua canonica capitulo vltimo dicit Infirmatur aliq̄s in vobis inducat p̄sbiteros eccl'ie. ꝛ orent ſup eū. vngentes eū oleo in nomie dn̄i. ꝛc̄. Tum quia iſtō ſacramētū cōſummatiuū eſt penitētie. Et ideo pertinet ad claues q̄ ſolis ſacerdotib⁹ ꝯferunt

Quis ſit effect⁹ iſtius ſacramenti.

EFfect⁹ autē hui⁹ ſacramenti ſm magiſtꝝ in lib. ſentētiaꝝ ponitur duplex ſcilꝫ ſanatio corpis et ſpūs. vt ſicut homo ex duobus cōſtat/ ſcꝫ ex corpe ꝛ anima. Ita ſit effectus hui⁹ ſacramēti ſanatio vtriuſqꝫ. ſed pricipali⁹ mētis. q2 iſte effect⁹ ſemp ſequit in vere penitentie. Et iſta ſanitas mētis/ in duob⁹ conſiſtit. ſcilꝫ in peccatorū remiſſione. et in virtutum ampliatōne.

Quid hic res et quid ſacramentū ſit.

DEniqꝫ vt ſciatꝫ quid ſit hic res ꝛ quid ſacramētū. Notandū ꝙ ſm quoſdā/ſacramentū hic eſt ipſe vſus olei. ſiue conſignatio cum oleo. Res autē/eſt ipſa gratia ſpūſſcti. q̄ dicto modo efficit ſanatōem mētis. ꝛ etiā qn̄qꝫ corpis. quando ſcꝫ expediēs fuerit. Secundū alios autē/ſacramētū eſt ipm oleū Res autē/gratia ſpūſſcti. ꝛc̄. Eſt autē inuenire inter illa plurimā ſimilitudinē. q2 gratia ſpūſſancti ad modū olei lenitia eſt morbi ſpiritualis. letificat etiā ꝛ conſolat ab hac vita exeuntē. Vn̄ in pſal. Vt exhilaret faciē in oleo id eſt mētem q̄ facies interior eſt in oleo extreme vnctiōis Et panis id eſt eucharistia que inunctis exhibetur cor hominis cōfirmet.

Quis ſit perceptibilis huius ſacramenti.

QUis aūt pceptibilis ſit huius ſacramti. Dicit ꝙ nō omi morbo vexatus ſed ſolū morbo grauiori in quo timet periculum mortis Cū q2 omis egritudo corpis creſcendo ꝑt reducere hoiem ad obitū/in omi morbo cū cepit iminere piculū mortis/ poterit iſtō ſacramentū dari. Sed nūquid puuli ꝛ ignorātes ꝛ amētes pn̄t inungi. Dicit ꝙ nō Cum eni hoc ſacramētū nō debeat dari nō recognoſcētib⁹. ꝛ nō poſtulātib⁹ ipꝫ Tales autē ſunt puuli ꝛ ignorātes. q̄ oīno vſum rōis amiſerūt Et furioſi niſi habuerint dilucida interualla. Dicit ꝙ huiuſmodi inungēdi nō ſunt. Poſſet eni eē piculū tam in irreuerētia. q̄ꝫ etiā in imundicijs q̄ hmōi hoies cōcomitant. Si tn̄ furioſi habuerit lucida intualla poſſent ī ill' intuall' inūgi ſi iminerent piclm mortꝭ.

De loco vnctōnis

DE locis autē vnctōis eſt variatio apō diuerſas eccl'ias. Hoc tamē ſemp tenēdum eſt ꝙ loca qnqꝫ ſenſuū principal'r inūgēda ſunt ſicut oculi. aures. nares. pedes et man⁹ Quidā āt addūt pect⁹ ꝛ renes. ꝛ vmbilicū in qb⁹ delectatō eſt venerea licꝫ nō oporteat Sed vbi inungēdi ſunt mutilati. Dicit ꝙ in loco mutilatiōis. q2 licꝫ mēbro careāt. nō tn̄ carēt potētia q̄ ꝯplet actus pcti ab intra. licet nō ab extra Et iō vt expiet pctm̄ cū mēbꝝ nō ſupſit. in loco inciſionis vel in loco illi membro maxime vicino/inungēdus eſt.

De ſacramento ordinis ꝛ ptinentibus ad ipm in generali. D

IN ſacro ordinis prio occurrit dicendū. Quid ſit ordo. Quid ibi pro materia ꝛ q̄d pro forma Quot ſunt grad⁹ ꝛ ſufficientia

coꝝ. Quot ſunt de neceſſitate huiꝰ ſacra/mēti. Qui ordines ſacri. ⁊ quare ſic dicāt

Quid ſit ordo et quomodo diffinitur.

Diffinit̃ aūt ſic a magiſtro in libro ſententiaꝝ. Ordo eſt ſignaculū quoddā ſacrū. quo ſpūalis poteſtas tradit̃ ordinato ⁊ officiū. Itē quidā antiquoꝝ magiſtroꝝ ita diffiniūt Ordo eſt ſacramentū ſpiritualis poteſtatis ad aliqđ officiū in eccl'ia ordinatum.

Quid in ſacramento ordis ſit materia. Et q̇d res ſacramēti

QUid autē ſit hic pro materia et quid ꝓ re ſacramēti a q̇buſdaꝫ dicit̃ ꝙ ſicut in baptiſmo / tria ſunt. Unū ſcꝫ qđ tm̄ eſt ſacramentū. ſ. aq̄ vel tinctio cū verbo. Et aliđ qđ eſt res tātū ſcꝫ remiſſio peccati. vel collatō grē. Et tertiū qđ eſt res ⁊ ſacr̄m. ſ. caracter baptiſmalis. Sic hic eſt aliq̇d qđ eſt ſacramētū tm̄. ſcꝫ illa ſigna viſibilia cū verbis. q̇bus ſpūalis poteſtas tradi oñdit̃. Ut in hoſtiarijs traditio clauiū cū verbis ad h̄ ꝑtinētibꝫ. In lectoribꝫ traditio libri prophetaꝝ cū verbis ad hoc inſtitutis. Et ſic de alijs. Et aliq̇d qđ eſt res tm̄ ſcꝫ grā ſpiritusſcti infuſa. vel ptās ſpūalis. Eſt ⁊ aliq̇d qđ eſt ſacr̄m ⁊ res ſcꝫ caracter q̇ imprimit̃. ¶ Alij ponūt duo ꝑora ꝓ ſacr̄o ⁊ re. ¶ Sed tūc circa hoc orit̃ dubiū cū dicat̃ ꝙ hoc ſacr̄m ſit aliqđ ſacratū ſignū exterius cū verbis ad hoc ordinatis. Et in quibuſdā ordinibꝫ ſicut ī ſacerdotio ſit pro ſacr̄o impoſitō manuū cū forma verboꝝ. An ſi ab vno v̄ba ꝓferant̃ ⁊ ab alio manꝰ imponat̃ ordo cōferatur. Et patet ꝙ non Ut in decreto diſtin. xxiij. ca. quorundā clericorum ⁊ ex textu ⁊ ex gloſa.

Quot ſunt ordinū gradus ⁊ vnde coꝝ numerꝰ ⁊ ſufficientia

QUot autē ſint ordinū gradus dicit magiſter in. iiij. ſentētiaꝝ ꝙ ſunt. vij. ſcꝫ hoſtiariatꝰ. lectoris exorciſte. acoliti. ſubdiaconi diaconi ⁊ p̄ſbiteri. Quoꝝ ē cōficere corpus xp̄i qđ eſt excellētiſſimū officioꝝ humanoꝝ. Et iđ ſupra ſacerdotiū nō eſt ordo ſuꝑior. imo nec ep̄atꝰ. nec archiep̄atꝰ. ¶ Quoꝝ nūeꝝ ⁊ ſufficientiā ſic poteris accipe. Ordinū vnꝰ eſt ſuꝑmus ⁊ ꝑ̄cipalis ſcꝫ ſacerdotiū. Alij ſcđarij ⁊ huic deſuiētes. Suꝑmus ordo / duos hꝫ actꝰ. ſcꝫ principalē q̇ eſt cōficere corpꝰ xp̄i. Et ſecūdariū q̇ eſt ppl'm prepare vt idonee cōicet Scđarij autē ordines ⁊ huic ſuꝑmo ordini deſuiētes. Aut deſuiūt ei q̄ad actū ſuū principalē aut q̄ad actū ſuū ſcđariū. Si q̄ ad actū ſuū principalē q̇ eſt ꝯficere corpꝰ xp̄i tūc eſt ptās ſuper hoſtias ex q̇bꝫ cōficit̃ corpꝰ xp̄i. Et hoc poteſt eē dupl'r. Quia aut in ꝯparōe q̄ ad ppl'm q̇ eas offerūt tēplo. Et ſic eſt ordo ſubdiaconatꝰ. Subdiaconi enī intereſt accipe hoſtias a populo ⁊ reponere in preſbiterio. vt ipas miniſtrare poſſit diacono vt dicit yſido. Aut eſt ptās ſuꝑ hoſtias in cōparōe q̄ ad ſacerdotē. ⁊ ſic eſt ordo diaconatꝰ cuiꝰ eſt hoſtias oblatas ponere ſuꝑ altare ⁊ ordinare vt eas ibi cōſecret ſacerdos. Si āt ē ordo deſuiēs ſacerdotio q̄ ad actū ſuū ſecūdariū ſcilꝫ ad prepādū populū / tūc aut deſuit ei in amouēdo malū. aut in ordīe ad bonū. Si prio mō: tunc iteꝝ ꝯtingit h̄ dupliciť. ſ. aut amouendo malū qđ eſt ab extra. ⁊ ſic eſt ordo hoſtiarioꝝ q̄rū officiū eſt indignos ⁊ viles excludere. ne violent locū cōionis fideliū. aut amouēdo malū qđ eſt ab intra. ⁊ tūc eſt ordo exorciſtaꝝ q̄rū eſt arcere vim demōis ꝑ adiuratōes ne impediat ꝑceptiōeꝫ ſacroꝝ. Si āt ordo deſuit ſacerdotio in ordīe ad bonū. tunc p̄t eſſe dupliciť. Aut ex ꝑte intellectꝰ ⁊ tūc eſt ordo lectorū q̄rū officiū eſt legere apte ⁊ diſtīcte ad illūiatōeꝫ intellectꝰ. Aut ex ꝑte affectꝰ. ⁊ tūc eſt ordo ceroferarioꝝ q̇ in ſignū ignis ſpūalis accēdendi in cordibꝫ nr̄is cereos flāmiferos deferūt. Et hi ſunt acoliti. Acolitꝰ enī grece ceroferariꝰ đr latine. ¶ Alij volūt ꝙ nouē ſunt ordines ī eccleſia militāte ſicut ſunt nouē ordīes angeloꝝ in eccleſia triūphāte. Et ſcḋm q̄ſdam illorū / ep̄atus ⁊ archiep̄atꝰ ꝯſtituūt duos gradꝰ. q̇ additi ſeptē p̄cedentibꝫ faciūt nouē. Scđm alios corona eſt primus ordo ⁊ ep̄atus vltimus. ⁊ ſic fiūt nouē cum ſeptem p̄nominatis. Sed prior ſententia potior eſt in conſpectu modernorum.

Quot et que ſunt de neceſſitate huius ſacramenti

SEquit̃ dicere quot ⁊ q̄ ſunt de neceſſitate huiꝰ ſacramēti. Et dicit̃ ꝙ

ſex precipue. ſcilȝ ſexus virilis Unde mulier nõ eſt ſuſceptibilis ordinis. Itẽ precedẽs baptiſmus qui etiã eſt fundamentũ ceterorũ ſacr̃orũ excepto cõiugio. Unñ ſi aliq̃s nõ baptiſatus ordinaret̃/ nihil reciperet. vñ oporteret poſt baptiſmũ ſi vellet aliquẽ ordinẽ exequi/ ꝙ iterũ ordinaretur. ¶ Itẽ poteſtas ordinãtis. q2 qui nõ eſt ep̃s ordines cõferre nõ poteſt. Itẽ intentio recta. vt ſcilȝ ordinãs intendat facere qḋ facit eccleſia. et ſimiliter ordinandus ſm quoſdã. Itẽ materia ſeu ſacramẽtũ vt traditio libri ⁊ ſimiliũ cũ forma verboꝝ Item tempꝰ ſeu etas ſm aliq̃s qm̃ ſi ꝑuulus ordinet̃ etiã precedẽtibꝫ alijs gradibꝫ nihil recipet cũ ſm eos in hoc ſacramento exigat̃ tam intẽtio recipiẽtis ordinẽ q̃ȝ ꝯferẽtis. Paruulꝰ autẽ q2 non habȝ vſum liberi arbitrij nõ habȝ intẽtionem. Alij volũt ꝙ etas ſit de cõgruitate ⁊ nõ de neceſſitate huiꝰ ſacramẽti Et iõ in p̄dicto caſu ꝑuulus ſm eos recipit caracterẽ nec ſm eos eſt reordinãdus. Frater albertus vult. ꝙ in alijs ordinibꝫ/ etas ſit de ꝯgruitate. ſed ꝙ in vltimo ordine qui eſt ſacerdotiũ/ eſt de neceſſitate. Unñ plane vult ꝙ ordo ſacerdotij nõ poſſit ꝑuulo conferri. Itẽ ieiuniũ ſm aliq̃s. eo ꝙ ſm eos pranſus nõ cõferret ordinẽ nec ſuſcipet Alij fere oĩ̃es volũt cõtrariũ. ¶ Multa p̄terea ſunt de honeſtate ⁊ cõgruitate tam ex ꝑte cõferentiũ ordines q̃ȝ ex ꝑte temꝑis. que reperies expreſſe in ſumma Raymũ. libro tertio in principio ⁊ conſequẽter.

¶ Qui ordines ſint ſacri ⁊ quare ſacri dicũtur.

Poſtremo notandũ ꝙ licet oẽs predicti ſeptẽ gradus ſacri ſint q̃tuor tñ primi minores ordines/ nõ dicũtur ſacri. ſȝ ſolũ tres maiores ſcȝ ordo ſubdiaconatꝰ. ordo diaconatꝰ. ⁊ ordo p̄ſbiteratꝰ. Et hoc ꝓpter dignitatẽ q̃ inducit̃ miniſtrãtibꝫ in tribꝫ maioribꝫ ordinibꝫ. oportet enĩ eos vouere cõtinentiam vel ſimplicit̃ vel ſm tempꝰ. Simpliciter in tota eccleſia occidẽtali. vbi nõ dãtur iſti tres ordines/ niſi vouẽtibꝫ ipſo facto ꝑpetuã caſtitatẽ. Secundũ tempꝰ. vt in oriẽtali eccl̃ia. vbi q̃ in matrimonio ordinẽ recipiũt/ in matrimonio ꝑmanent. Sȝ tñ/ dũ miniſtrãt/ abſtinẽt ab vxoribꝫ Inſuꝑ illꝰ mortuis/ alias ducere nõ pñt.

De ſacramento cõiugij et pertinentibus ad ip̃m.

De ſacramento cõiugij nõ multa neceſſe eſt hic dicere eo ꝙ in ſumma Raymũdi libro. iiij. de hoc ſacramẽto ſufficiẽter tractet̃. Sunt q̃dam tñ que ibidẽ nõ tangũt̃ de quibꝫ hic aliqua breuit̃ memorãda ſunt videlicet. An iſtud ſacramentũ ſicut alia ſacramenta cõferat grãȝ ⁊ efficiat qḋ figurat. Quis ſit eius effectus An opus cõiugale poſſit fieri ſine pctõ. An debeat reddi debitũ cõiugale tp̃e impregnatiõis. Itẽ an debeat reddi tempe ⁊ loco ſacro. Item an ſemper debeat reddi cũ petitur. Quid hic ſit materia ⁊ forma. ⁊ qḋ res ⁊ ſacramẽtum.

An ſacramentũ cõiugij ꝯferat gratiã ⁊ efficiat quod figurat

Preſuppoſito ꝙ matrĩmoniũ eſt viri ⁊ mulieris coniũctio legitima/ indiuiduã vite conſuetudinẽ retinẽs. que diffinitio dat̃ ſm naturã optime inſtitutã. q2 tũc vna ⁊ pura fuit. Pretermiſſo etiã tractatu de cã inſtitutõis huiꝰ ſacramẽti. ⁊ vbi inſtitutũ fuit. ⁊ qui pñt cõtrahere ⁊ qui nõ cũ aliq̃bus alijs circa hoc ſacramẽtũ neceſſarijs que exp̄ſſe libro quarto ſumme Raymũ. inuenies. nũc querendũ venit an hoc ſacramentũ ſicut alia/ cõfert grãm ⁊ efficiat quod figurat. Ubi triplex cadit opinio. ¶ Prima dicit ꝙ nõ cõfert aliquã gratiã ſed cũ alia ſacramẽta ſignificẽt gratiam ⁊ ꝯferant. iſtud tantũ ſignat gratiã ſed non cõfert. Hec eſt opinio magiſtri in li. ſentẽtiaꝝ. ⁊ p̄poſiti antiſyodori. ¶ Secunda opinio dicit ꝙ cõfert grãm ſcȝ receſſum a pctõ. nõ tñ in ordine ad bonũ. Et dicunt ꝙ gratia illa eſt/ ꝙ virtute huiꝰ ſacramẽti mitigat̃ ꝯcupiſcentia. ne ferueat vltra nuptiaꝝ honeſtatẽ. Et hec opinio ꝓbabilior videt̃ ¶ Tertia ⁊ ſatis peritorũ opinio eſt ꝙ cõfert grãm etiã in ordine ad bonũ. Non quidẽ generalit̃ ſe ad bonũ hoc tñ. qḋ debet facere cõiugatus. Et iſtḋ bonũ eſt vt fideliter coniugi aſſiſtat. opa ſua illi cõmunicet. plem ſuſceptã religioſe nutriat ⁊ huiuſmõi. Et ſm hoc patet ꝙ efficit gratiã quã figurat. ſed non oẽm quã figurat. ſicut nec oportet. Figurat quippe cõiunctõem fidelis anime cum chriſto. que

quidem eſt effectus eius nõ contẽtus q̃dem ſed ſignificatus.

Quid ſit eiꝰ effectꝰ

Ex premiſſis igitur habes ꝙ duplex eſt effectꝰ matrimonij. Unꝰ ſcꝫ nõ contẽtus ſed tantũ ſignificatus. ſcꝫ cõiũctio fidelis anime cum chriſto. Alius cõtentus ⁊ ſignificatus. gratia ſcilicꝫ qua mitigaẗ fomes. ⁊ qua fideliter cõiugi aſſiſtitur.

An amplexus maritalis poſſit fieri ſine peccato.

Utrum autẽ fieri poſſit amplexus matrimonialis ſine peccato vel meritorie/ poſt hec venit dicendũ. Et diciẗ ꝙ cauſe quatuor precipue ſunt ꝓpter quas fit cõmixtio cõiugalis. Aut enĩ fit cauſa ſuſcipiende prolis. ⁊ hoc dupliciẗ Aut ſcilicꝫ ad cultum diuinum ampliandũ. ⁊ hec cauſa ſic ꝯgnoſcẽdi vxorẽ/ ab omni peccato excuſat ⁊ reddit opus meritoriũ. dũmodo iſta intẽtio ante finẽ opis per delectatõem nõ corrũpatur. Uel fit cauſa prolis vt ſcilꝫ habeaẗ ſucceſſor hereditatis ⁊ hec cauſa nõ excuſat a veniali ſed a mortali. Aut fit cã reddendi debitũ ⁊ hec cauſa excuſat a culpa ⁊ ſm aliquos mereẗ ſic faciẽs. dum tamẽ iſta intẽtio/ p inordinatã voluptatẽ ante finem opis nõ ſupplanteẗ. Aut fit cauſa fornicatiõis vitãde et hec cauſa excuſat a mortali. Aut fit cauſa exſaturande libidinis ⁊ hec cauſa nõ excuſat a mortali. Uel ſm alios in hoc vltimo caſu diſtingue. qꝛ aut illa libido cauſa cuius exſaturãde fit cõmixtio cõiugalis/ tantũ repſſa erat/ ꝙ eam nollet alter cõiugum cũ alio vel alia explere. ⁊ tũc dicunt ꝙ adhuc eſt peccatũ veniale. Aut intantũ creuerat illa libido vt indifferẽter vellet quis eã ſiue cum ſua ſiue cum nõ ſua explere Et tunc dicũt eſſe mortale peccatum.

¶ An tẽpore impregnatiõis debeat reddi debitũ coniugale.

De tempe impregnatõnis diciẗ ꝙ ꝓpter periculũ nõ debet in tẽpore impregnatiõis vxor cognoſci. Unde ſi vir eo tempe moueatur ad coitũ. debet ratõne/ talem motum ꝓpter timorem p̃dicti periculi/ refrenare. maxime quatuor primis mẽſibus. Si tamẽ vir vxorem dicto tempe cognouerit/ nõ propter hoc peccat mortaliẗ Uerum etiã qꝛ mulier illo tẽpe maxime coitum vt frequẽter appetit. ſi ipſa petat ⁊ ipſe vir exactus reddat ſic reddens leuiꝰ peccat. exigẽs vo grauiꝰ. vterqꝫ tñ venialr tñ

An tempore et loco ſacris/ debeat reddi debitũ.

De tempe ſacro ſimiliter diciẗ/ ꝙ tempe quadrageſime ⁊ quatuor temporũ ⁊ rogationũ/ ⁊ p̃cipuarũ ſolennitatũ/ nõ debet alter cõiugum debitũ petere. Si tamen petierit cũ pigentia tamẽ animi ꝙ ſine coniugij vſu eſſe non poſſit/ venialiter peccat. Si autẽ alter petierit/ reddat. exactu tamẽ iuſticie et fide thori excuſaẗ a peccato. niſi in his caſibus preter temporũ huiuſmodi ſolẽnitatem aliquid iuxta diſtinctiões ſupra poſitas grauius incideret quod peccatũ aggrauaret. ¶ Sed ſecus eſt de loco vt volunt aliqui ꝙ ſcilꝫ nõ tenẽtur in loco ſacro reddere debitũ ſi aliquis alius locus haberi poſſit. Si autẽ aliꝰ locus nõ poſſit haberi/ vt cõtingit in tempore guerre/ vbi multis noctibꝰ in locis ſacris iacent viri cum vxoribꝰ ſuis. tunc ſi alter coniugum ſoluat exactus. habẽs de hoc dolorẽ cordis: peccat tantũ venialiter. imo ſi exigat cum planctu ⁊ pigẽtia quod ſine vſu cõiugij eſſe nõ poteſt. nõ credũt multi ꝙ peccat mortaliter. ¶ Nec credas ꝙ tũc cõtamineẗ locus/ ita ꝙ recõciliatiõe indigeat. quia cõtaminatio ſacri loci diſtinguitur dupliciẗ. Una que procedit ex incõgruitate operis. quod fit in ipo reſpectu dicti operis in ſe. Et alia que procedit ex incõgruitate opis non quo ad ſe. ſed quo ad conſecratõem ſeu actum ipſius loci in quo fit. Nam illa que procedit ex incongruitate reſpectu loci tãtum ⁊ nõ operis in ſe/ non cõtaminat locum in tantum ꝙ indigeat reconciliatõne. Sed illa vero q̃ procedit ex incõgruitate ad ſanctificatõnem loci/ reſpectu opis in ſe vt eſt in magnis facinoribus. ſicut in ſtupro adulterio homicidio ⁊ huiuſmodi. et hec locum cõtaminat in tantũ ꝙ recõciliatõne indiget maxime reſpectu aliquorum facinoꝝ vbi ſunt manifeſta.

An ſemper debeat reddi debitum cōiugale cum petitur.

De ſolutōne autē debiti cōiuga
lis hoc tenēt aliqui ꝙ omī tem
pore petenti debitū eſt redden/
dū ſm oportunitatē loci. Qō
ideo dicit quia ille actꝰ/verecūdiā q̄ndā
habet ſibi annexā Vn̄ nō oportet ꝙ ſolua
tur in publico. ſed in omī hora omiqꝫ di/
miſſo negocio. ſi ſcit alterū eſſe in piculo
ſa cōcupiſcētia. tenet captare ſecretū cubi
le ꝛ debitū reddere ¶ Alij diſtinguūt ꝙ ſi
cut in preceptis affirmatiuis ſemp ad ea
tenētur ſed nō ꝓ ſemp vt verbi gratia Sē
p teneor honorare parētes meos /ſed nō
pro ſemp ſed ſolū pro loco ꝛ tempore Ita
hic vt dicūt quis ad ſemper tenet reddere
debitū. ſed nō tenet pro ſemp. ſed ſolū cū
oportunitas loci ꝛ tempis hoc exegerit.
¶ Et nota duos verſus qui dermināt
quinqꝫ caſus. in q̇bus quis poteſt redde
re debitum ſine peccato ſed nō petere. Fe
ſta ſacerqꝫ locus ieiunia mēſtrua partus.
Si petis his peccas reddis qn̄qꝫ licenter

Quid ſit materia ꝛ quid forma in ſacramento coniugij:

Quid aūt ſit materia ꝛ quid for
ma. dicitur ꝙ materia ſunt/ le/
gitime pſone/in potentia ꝯmi
xtōnis ſexuū exiſtētes ¶ Circa
quod multi difficiles ꝛ diuerſi caſus oc/
currūt hoc ſacramētū matrimonij impe/
dientes q̇ ſufficienter in ſumma Raymū
di determinātur. quare hic cauſa breuita
tis non exprimūtur. ſed ſolū pro quadā
compēdioſa annotatiōe. ponūtur ſex ver
ſus ſequētes. Eccleſie vetitū necnō tem/
pus feriatū. Impediūt fieri. permittūt fa
cta teneri. Error. cōditio. votum. cogna
tio. crimen. Cultus diſparitas vis ordo
ligamē. honeſtas. Si ſis affinis ſi forte
coire neq̇bis. Hec ſociāda vetāt cōnubia
iuncta retractāt. ¶ Forma autē eſt cōſen
ſus p v̄ba expſſus. vt accipio te in meā ꝛc̄
vel huiuſmodi. Secūdū alios cōſenſus
animorū eſt materia in ꝯiugio. forma au
tem eſt debita verborū platorū forma ſcꝫ
Accipio te in meā. ꝛc̄. ¶ Sed nunq̇d et
iſte cōſenſus debeat ferri ꝛ eſſe ad carnalē
copulam. Et dic̄ magiſter in libro ſentē/
tiarū ꝙ nō in carnalē copulā nec in coha
bitatōem corpalem ſed in ſocietatē cōiu/
galem. quod ſic exponit hoc eſt in carna/
le debitum. nō in carnalem actū. ¶ Nec
obſtat illud de matrimonio beate virgi/
nis que ſm beatū Auguſ. ita in matrimo
nio cōſenſit/ꝙ niſi aliter deus iuberet. de
bitum cōiugale nō redderet. Ait enim ſic
Cōmittens autē virginitatē ſuam diui/
ne diſpenſatōni/ꝛ cōſenſit in carnalē co/
pulā nō illā appetendo ſed diuine inſpi/
rationi in vtroqꝫ ſcilꝫ ꝛ virginitate ꝛ cō/
mixtione obediēdo. Sed virginitatē quā
nondū vouerat/in deſiderio habuit ꝛ cū
firmo propoſito. cōmixtionē vero illam
niſi deus aliter diſponeret in ſufficientia
¶ Ex his ſatis patet quid hic ſit ſacram̄
tum ꝛ quid res. Nam ſacramentū eſt cō/
ſenſus animorū ꝛ cō iunctō corpoꝝ. Res
autē duplex eſt ſcilꝫ vnio chriſti ꝛ eccleſie
Item vnio duarum naturarū in chriſto.
Nam ſicut in matrimonio cōiunctio eſt
animorū vnius cum vna ita vnit chriſtꝰ
cum eccleſia que vna eſt vt dicit Cantic̄.
vi. vna eſt colūba mea. ꝛc̄. De qua etiam
vniōe dicit prime Ad corin. vi. Qui ad
heret deo/ vnus ſpiritꝰ eſt cum eo. Item
ſicut in matrimonio eſt cōmixtio diuerſo
rum ſexuū/ita in chriſto eſt vnio duarum
diuerſarū naturaꝝ ſcꝫ diuine ꝛ humane.

¶ Explicit tractatus ter
tius de expoſitiōe ſeptem
ſacramentorum.

Incipit tractatus

eiuſdem quartus de ſeptem virtutibus ⁊ earum declaratōne.

NUnc aliqua tangēda ſunt de virtutibus Et p̄ rio quid ſit virt⁹ in genere. Quot ſunt in nūero. et de earum ſufficientia. Deinde de ſingulis in ſpeciali erit aliquid dicendum.

Quid ſit virtus in

EſSt autē virt⁹ ſm (generali Auguſt. bona qualitas mētis. qua recte viuit͛ et q̄ null⁹ male vti͛t. quā ſol⁹ de⁹ in hoīe opat͛. Notāter dicit͛ bona q̄litas ad drām malarū q̄litatū cuiuſmōi ſunt ꝓdigalitas auaricia. Addit mētis. ad drām corꝑaliū q̄litatū. quales ſunt albedo nigredo. Et ſubiūgit. qua. ſcilꝫ virtute. recte viuit͛. ad differentiā ſciētie que q̄uis ſit bona qualitas mētis. nō tamē neceſſario ea recte viuitur ſed poti⁹ ea recte intelligit͛. Et additur q̄ nullus male vti͛t ad differentiā potentiaꝝ naturaliū quib⁹ cōtingit ⁊ bene vti ⁊ male vti. cuiuſmōi ſunt rōnabilitas ⁊ cōcupiſcibilitas. ⁊ iraſcibilitas. que ꝓprie potētie dicūtur Dicit͛ etiā quā ſolus deus opatur in homīe. qḋ ponit͛ ad differentiā virtutū politicaꝝ. que (vt vult philoſophus in Ethicis) generātur ex freq̄nti bene agere. cū virtutes theologice a dō infundātur. Ex quo apparet ꝙ p̄cedens diffinitio eſt ꝓprie virtutis theologice. Sed prout virtus cōp̄hendit tā quattuor virtutes cardinales q̄ꝫ tres theologicas ſic poteſt diffiniri. Uirt⁹ eſt amor habendi ſe ad oīa vt debet͛. Unde Aug. in libro de moribꝫ eccl'ie. ſingulas diffiniēs ꝟtutes. in oīibus diffinitōnibus ponit amorē tanq̄ꝫ genus. ⁊ adiungit diuerſos actus quaſi diuerſas differentias.

Quot ſunt uirtutes ⁊ de earum ſufficientia.

EX dicta autē diffinitiōe/ extrahi poteſt nūerus ſeptē virtutū ſcilꝫ quatuor cardinaliū ⁊ triū theologicaꝝ. Cum eni virt⁹ ſit amor habendi ſe ad oīa vt debet͛. aut erit amor hn̄di ſe vt debet͛ ad creatorē. aut ad creaturam. Si primo modo tūc vel erit amor ad creatorē vt recognoſcat͛ ⁊ ſic erit fides que eſt illūinatio mētis ad cognoſcendū deum. Aut erit amor ad creatorē vt poſſideat͛. ⁊ hoc dupliciter ſcꝫ Uel vt habēdus in futuro. ⁊ ſic eſt ſpes. Uel vt quō hic ſiā habitus ⁊ tētus. ⁊ ſic eſt caritas qua q̄s licet ꝑ quendā modū impſectū habꝫ hic deum. Quia q̄ manet in caritate in deo manet ⁊ deus in eo. i. Joh. iiij. Si autē ſit amor hn̄di ſe vt debet͛ ad creaturā. tūc vel ad creaturā que ſub nobis eſt vt caro. ⁊ talis amor ſic habēdi ſe ad eam vt debet͛ eſt tempātia. Aut ad creaturā que iuxta nos eſt. ſicut eſt proxim⁹. ⁊ talis amor ſic ſe recte habendi ad eū/ eſt iuſticia Aut ad creaturā que ꝯtra nos eſt. ⁊ tūc aut illa creatura eſt nobis inſidiās. ⁊ tal' amor ſic ſe habendi ad eā vt debet͛/ eſt prudentia. Aut illa creatura ē nos moleſtās. ⁊ talis amor ſic ſe hn̄di ad eā vt debet͛ eſt fortitudo.

De tribus virtutibus theologicis. Et primo de fide.

IN ſpeciali tangēdū eſt de ꝟtutibus theologicis Et p̄ rio de fide. De q̄ ꝑmo dicendū q̄d ſit Quot modis dicat͛. Que ſit fides informis et q̄ formata. Et vtꝝ vna ſit alia Et an demōes habeāt fidē Utꝝ puuli baptiſati hēant fidē Utꝝ in aliq̄ caſu ſufficiat ſuare fidē corde ⁊ diffiteri ore Utꝝ fidei poſſit ſubeſſe falſum. An oēs teneātur ad fidem explicitam?

Quid ſit fides et quomodo diffinitur.

SEcundū aūt apl'm ad heb. Fides eſt reꝝ ſperandaꝝ ſubſtantia. argumētū non apparentiū. Et diffinit͛ hic fides put eſt fundamentū in edificio ſpūali. Subſiſtit ei oibꝫ aliīs ꝟtutibꝫ ⁊ eas collocat ī nobis. i. facit eas in nobis collocari Et hāc ſic intellige diffinitionē. Fides eſt ſperādaꝝ reꝝ ſubſtātia. i. fides facit modo res ſperatas ſubſiſtere in nobis ſpe. q̄ tandē ſubſiſtēt re. Fides dr̄ argumentū. i. oſtenſio vel ꝓmonſtratio/ nō apparentiū rerū Sed nōne apoſtoli crediderunt xp̄m paſſum: vtiq̄ꝫ. q̄ꝛ in eoꝝ ſymbolo hoc ꝑ articulo ponit͛. et tamē apparuit eis paſſio ſua Sꝫ dic ꝙ aliō viderūt ⁊ aliud crediderūt q̄ꝛ hoīem

paſſum viderũt ⁊ deũ paſſum crediderũt
Deum autẽ paſſum eſſe/eſt articulꝰ fidei
ſm̃ Auguſt. Non hominẽ illum paſſum
eſſe Quia hoc crediderũt iudei qui fidem
nõ habent catholicã. ¶ Secundũ autem
Auguſtinũ. Fides eſt illumiatio mentis
ad videndum deum.

Quot modis fides

O Icitur autẽ fides mul (dicat
tipliciter. Aliquãdo enĩ accipi
tur pro habitu fidei informis
Vñ Jacobi. ij. Fides ſine opi/
bus. Aliquãdo accipit pro habitu fidei
formate. Unde ad hebreos. xi. Sancti ꝑ
fidem vicerũt regna. Aliqñ pro actu fidei
formate ſm̃ ꝙ dicit Augu. Fides eſt cre/
dere quod nõ vides. Aliqñ pro facilitate
credendi. Unde Math. viij. Nõ inueni
tantã fidẽ in iſrael. Aliquando ꝓ obiecto
fidei ſcilꝫ pro eo qȯ creditur. cuiuſmodi
ſunt articli fidei Unde in ſymbolo atha
naſij dicit. Hec eſt fides catholica. qȯ in/
telligit de articulis ibi poſitis.

Quid ſit formata ⁊ qd iformis. ⁊ vtrũ vna poſſit fieri ſine alia

FIdes autẽ formata eſt fides q̃
opatur ꝑ dilectõem que ſcilicet
informat gratia ⁊ caritate. Fi/
des autẽ informis eſt huic con
traria vtraqꝫ formabilitate priuata q̃lem
hñt exiſtẽtes in pctõ mortali. q̃ nihil ali/
ud eſt q̃ꝫ potẽtia naturalis aſſentiẽdi veri
tati vtili. ¶ Utrũ autẽ fides informis fi/
at qñqꝫ formata vel nõ ⁊ an quotiẽs pec/
cat mortalit/ om̃ino pereat fides forma/
ta. ⁊ cũ ad ſtatũ gratie ꝑ penitentiã redit/
vtrũ noua fides creat. ¶ Multi videntur
dubitare. Dicũt enĩ aliqui ꝙ fides infor
mis eadẽ eſt in eſſentia cum fide formata
ſed differũt ſm̃ intẽſionẽ maiorẽ ⁊ mino
rem. vt aſſenſus veritati aliq̃ illuſtratõne
gratie irradiatus ſit fides iformis. aſſen/
ſus autẽ vehemẽs/multa illuſtratiõe gra
tie illumiatus. ſit fides formata Et volũt
iſti ꝙ fides informis hic finiri poſſit. for/
mata vero nõ. ¶ Alij dicũt ꝙ nõ ſunt ea/
dem in ſubſtãtia ſed euacuata ſiue recedẽ
te fide formata/totũ perit Et relinq̃tur tã
tum modica quedã lux in anima/que nõ
facit hominẽ gratũ que dicit fides infor/
mis ¶ Alij diſtinguũt ꝙ dupliciter dicitur
fides informis. Uno modo ꝑ priuatõez
actualem forme debite. Et ꝑ hunc modũ
dicitur fides informis eſſe in pctõribus.
quia nõ eſt in eis gratia gratificãs vel ca/
ritas. Alio modo dicit fides informis ꝑ
priuatõem poſſibilitatis ad formã debi/
tam. ⁊ hec fides informis eſt in demoni/
bus q̃ nõ habent poſſibilitatẽ ad gratiã.
Et primo modo dicta fides informis/ſic
differt a formata/ꝙ tñ formata fieri poſ/
ſit. ſcꝫ ꝙ illud qȯ fidei informi ſubiacet/
poteſt formari. Unde materialit loq̃ndo
hec poteſt fieri illa. ſicut cecitas in oculo
poteſt fieri viſus ꝑ miraculũ. Sed ſecũ/
do mõ dicta fides informis oĩno differt
a fide formata ſic ꝙ nullo mõ fieri poteſt
formata. Et illud plus placet aliq̃bus ¶
Ex his patet an demones habeãt fidem
Habent enĩ fidẽ informẽ vt dicũt ſancti
Sed vt dixi multo aliter q̃ꝫ pctõres. quo
niã fides informis demonũ nõ eſt poſſi/
bilis ad formã debitã ſicut fides pctõrũ
in q̃ eſt aliq̃ q̃ꝫuis modica illuſtratio gra/
tie. In fide vero demonũ nulla ſed tantũ
credulitas quedã ex cogitatõne naturali
exorta.

Utrũ paruuli baptiſati habeant fidem.

AD id quod q̃ritur vtrũ ꝑuuli
baptiſati fidẽ habeãt: Dicunt
quidã ꝙ nec fidẽ habeãt. nec ce
teras virtutes. eo ꝙ he nõ ↄferũtur eis in
baptiſmo ſed tãtũ purgatio ab originali
peccato. Dicũt tñ ꝙ ſi anima ꝑuuli poſt
baptiſmũ ſeparet. in illa ſepatõne illi in/
fundi fidẽ. ceteras qꝫ virtutes ab ipo deo
Et ſimiliter cũ adultus efficiat ſi tamẽ re
tineat innocentiã baptiſmalẽ. ¶ De hac
opinione eſt Hugutõ qui fecit apparatũ
ſuper decreta ¶ Alij dicunt ꝑuulis plene
fidem ⁊ ceteras virtutes in baptiſmo in/
fundi ſed nõ vſus earum. Quã opinio/
nem tenet magiſter in libro ſententiaꝝ ⁊
alij plures. ¶ Eſt ⁊ alia opinio inter has
duas media. que ponit ꝙ paruuli nec ha
bent completũ habitũ virtutũ. neqꝫ actũ
quia nondũ ſunt capaces virtutis com/
plete vt eſt habitus vel actus. Sed acci/
piunt virtutes ad potentiã. que potentia
aliquid habꝫ de natura habitus. et fit ha
bitus cõpletus ſi anima ſeparet. vel cum
veniũt ad etatem adultam.

Vtrū in aliq̄uo caſu ſufficiat corde ſuare fidē ⁊ ore diffiteri

Trum autē in aliquo caſu ſufficiat veram fidē corde tenere. ⁊ pro vita ſaluāda / ore negare. nullus diſcretus dubitat. Negans eni᷑ fidē ore / quantūcunqꝫ retineat firmiter corde / precipue req̄ſitus / peccat mortaliter. Corde eni᷑ vt ait apoſtolꝰ creditur ad iuſticiā. ore autē confeſſio fit ad ſalutē. Unde ſine cōfeſſione fidei nō videtur eſſe ſalus. quātominꝰ cū negatōne. Inſuꝑ talis impugnat fidei veritatē agnitā. Et ſic videt̄ quodāmodo peccare in ſpiritūſanctū. Unde hec eſt hereſis ꝑſcillianiſtaꝝ qui dicūt ꝙ ꝓ vita ſaluāda licet fidē ore negare ſi tamē vere teneat̄ in corde

Vtrū falſum poſſit ſubeſſe fidei.

Ic dubitat̄ vtrum falſum poſſit ſubeſſe fidei. Hoc eſt vtrum falſum poſſit credi. vel id quod nō eſt. puta cum ſacerdos eleuat hoſtiam nō conſecratā / vtrum ſit vera fides qua a toto populo credit̄ ibi eſſe vel illud eē corpus chriſti. Et dicit̄ ad hoc / ꝙ fidei nunq̄ꝫ poteſt ſubeſſe falſum nec dubiū. immo nec etiā poteſt quicq̄ꝫ credi. niſi ſit infallibiliter verū. Unde in predicto caſu credere ꝙ illud ſiue illa hoſtia / ſit corpus chriſti / nō eſt fides ſed opinio tm̄ que poteſt eſſe de falſo Sed credere ꝙ ſub illa hoſtia ſi in forma debita cōſecrata fuerit / ſit corpus chriſti eſt fides. ⁊ hoc ſemꝑ infallibiliter eſt verū. Unde illa conditō ſemꝑ apponēda vel ad minꝰ ſupponēda eſt. q̄ndo hoſtia adorat̄. vel ſumitur. ſcꝫ ſi rite cōſecrata fuerit. Hoſtia rite conſecrata infallibiliter eſt corpus chriſti.

An ōes teneantur ad fidem explicite credendam.

Eniqꝫ an om̄es teneātur ad fidem explicitā. ſcilicꝫ ad credendū articulos fidei explicite dubium eſt apō quoſdā. Dicūt eni᷑ aliq̄ / ꝙ nec ante aduentū nec poſt aduentū chriſti tenebātur homīes ſcire om̄es articulos fidei explicite. nec etiā om̄es explicite credere niſi in q̄ntū docti erant a maioribus. Et illā doctrinā in intellectu capere poterāt. Sed tamē adhuc illi qui ꝑceſſerunt / minus tenebātur propter vmbrā q̄ tunc erat. Iſti autē plus / propter doctrinam ⁊ veritatē expꝛſſam. Unde nūc quilibet quantūcūqꝫ ſimplex qui humanā habet diſcretionē / tenet̄ ad minus explicite ſcire ⁊ credere primū articulū. Et reliquos nullatenus diffiteri. ſed in generali credere q̄cq̄d ſancta ⁊ vniuerſalis credit eccleſia. Et tenet̄ preter hoc ſe ꝑatū exhibere ad ampliꝰ diſcendū / cū doctorem catholicū habuerit Et q̄m obtuſum ſenſuꝫ habent ſimpliciores nō credo ꝙ teneant̄ ita explicite ſcire ſicut explanat̄ eis. quia ſufficit ꝙ ipſi accipiāt explanatiōem ſꝫm ſuam ꝑtātem intelligēdi. ⁊ nō ſꝫm voluntatē aut facultatē explanatoris. Si autē primū articulū vel plures etiā alios explicite crederēt. vni tamē ꝑtinaciter cōtradicerent / heretici iudicarētur. Quia hoc fieri nō poſſet / niſi egreſſi iudiciū eccleſie / pueruli hereticoꝝ iam ꝑ doctrinam puerſam eſſe incipent. Secus tamē eſt de ſapientioribꝰ qui tenētur explicite om̄es articulos ſcire. Et maxime prelati aut quicūqꝫ alij qui ſe fatēt̄ doctores. cū ignorātia iuris nō cadat in principē aut doctorem

De virtute ſpei et ꝑtinentibus ad ipſam

Equit̄ aliq̄d dicere de ſpe. Primo q̄d ſit ſpes. An ſpes poſſit eē maloꝝ rerū. Quoꝝ ſit ſpem habere. An ipſa ſimul cū fide euacuabit̄. Et quid ſuccedit eis.

Quid ſit ſpes et quō diffinit̄.

Iffinit̄ āt ſic ſpes ab aug. Spes ē certa expectatō future btītudīs ꝓueniēs ex grā ⁊ meritis ꝑcedētibꝫ Quā ſic expone. ſpes ē certa qꝺ̄ ꝺ̄r ꝓpter heſitatōem. Nā ſpes vſq̄ꝫq̄ꝫ abſqꝫ fluctuatiōe heſitatōis ē. Expectatō qꝺ̄ ꝺ̄r ad ꝺr̄āꝫ cōꝓhēſiōis q̄ erit in patria. vbi nihil expectabit̄ ſꝫ oīa p̄ntialit̄ hēbunt̄. Future btītudis qꝺ̄ dicit ad ꝺr̄am tioris ſuilis. q̄ eſt expectatō future miſerie Expectatō dico ꝓueniēs ex grā id eſt benignitate dei ꝯſiderata Qꝺ̄ eni᷑ ꝺ̄r ex benignitate dei ꝯſiderata / ꝺ̄r ad ꝺr̄ām deſꝑatōis q̄ ſeueritatem tantū dei cōſiderat Et ex meritꝭ precedētibus. quod dicit ad differentiā pre

ſumptõnis: que ex dei benignitate tantũ
cõſiderata et nõ cum hoc ex meritis bea/
titudinẽ adipiſci credit. Et ſic diffinitur
hic motus ſpei. ¶ Aliter ſic cõmuniter a
magiſtris diffinit̃. Spes eſt audacia mẽ
tis de largitate dei cõcepta/ habendi vitã
eternam ꝑ bona merita.

An ſpes poſſit eſſe (malaꝝ reꝝ

An autẽ ſpes poſſit eſſe malarũ
rerũ: Dicit magiſter in. iij. ſen/
tentiarũ ꝙ ſpes eſt tantũ bona
rum reꝝ. ⁊ earum que ad eũ ſpe
ctant qui earũ ſpem genere videt̃. quia ꝓ/
prie ſpem habem⁹ de bonis noſtris. non
de alienis. Vñ ad hoc ꝙ ſit proprie ſpes
tria cõcurrere debent. ſcilꝫ ꝙ ſit reſpectu
boni. ⁊ proprij. ⁊ futuri. Unde ſi aliquã/
do legatur. Spes dici maloꝝ ſicut apud
poetã Hunc ego ſi potui tm̃ ſperare labo
rem Vel etiã bonoꝝ ⁊ cõmuniũ. ſicut ſpe
ramus ſalutẽ bonorũ qui ſunt in via. vel
etiã boni pñtis. ĩtellige in talibus ſpem
non proprie accipi ſed largo modo.

Quorũ ſit habere ſpem ſeu ſperare.

De eo autẽ ꝙ querit̃ quorum ſit
ſperare ſcꝫ an ſit angeloꝝ. An
animarũ beataꝝ in celo. Et an
xp̃s ſpem habuerit Et etiã an antiqui pa
tres in limbo. vel aĩe nũc detente in pur
gatorio ſpem habuerĩt aut habeãt: Di
cẽdũ eſt ad tria priora ꝙ ꝓprie ſumpto no
mine ſpei. neqꝫ angeli neqꝫ aĩe beate neqꝫ
xp̃s/ ſpem habuerũt. Cuius ratõ eſt quia
ꝓprie nõ eſt niſi de ſubſtãtiali beatitudĩe
quã nunc hñt angeli ⁊ aĩe beate. eo ꝙ ſto/
la corꝑis nõ ſit ſm doctores de ſubſtãtia
li p̃mio ipſaꝝ. ſed tm̃ ipſa cõtemplatõ di
uinitatis ⁊ humanitatis xp̃i. Quia vt ha
bet̃ Joh. xvij. Hec eſt vita eterna vt cog/
noſcãt te ſolum veꝝ deũ. ⁊ quẽ miſiſti ie/
ſum xp̃m. Et qm̃ xp̃s beatitudinẽ ſubſtã
tialem in via habuit. qꝛ ꝯprehẽſor fuit iõ
ſpem ꝓprie nõ habuit. Et ſi aliqñ legatur
ipm̃ ſpem habuiſſe. intelligẽdũ eſt de im
proprie dicta. ſ. de aliq̃ ſpe de accidentali
beatitudĩe. vtpote de glorificatiõe corpo
ris ſui. cui⁹ nõ eſt ſpes niſi ꝑ poſteri⁹. vel
de ipſo loq̃tur ſcriptura gratia mẽbrorũ.
¶ De patrib⁹ aũt in lymbo. ⁊ de aĩab⁹ in
purgatorio exñtibus dicit̃ ꝙ ſpem habu
erunt ⁊ habẽt aliquãtulũ/ extenſo nomĩe
Cum enĩ ſpes ſit boni futuri expectatio.
poteſt eſſe expectatio cũ om̃imoda heſita
tione. Et tũc nõ eſt ſpes. vel cũ certitudi/
ne opinionis: ⁊ tunc proprie eſt ſpes. q̃lẽ
habent electi in via. Vel poteſt eſſe cũ cer
titudine ſcientie. ꝙ ſcꝫ ſciant ſe bonũ eter
num adepturos. Et ſic min⁹ proprie dici
tur ſpes. Et ſic iſto modo ſumendi ſpem
dicit̃ ꝙ patres ĩ lymbo ⁊ purgatorio ani/
me ſpem habuerunt ⁊ habent.

¶ An ſpes et fides euacuabũtur ⁊ quid eis ſuccedet.

De vltimo quod ponebat̃ in q̃/
ſtione. ſcilꝫ an ſpes ⁊ fides eua
cuabũtur Et q̃d ipſis ſuccedet
Dicitur ꝙ vtraqꝫ euacuabitur
Cum enĩ venerit quod ꝑfectũ eſt euacua
bitur qđ ex ꝑte eſt. Et ideo qꝛ fides ⁊ ſpes
imꝑfectõem habent/ euacuabũt̃. nec erũt
ſanctis in celo ſꝫ loco fidei ſuccedet viſio
loco autẽ ſpei/ ſuccedet amplex⁹ vbi vide
bit̃ ⁊ guſtabitur q̃ꝫ bonus eſt dominus.

De virtute carita/ tis ⁊ ꝑtinentibus ad ipſam. v

Iam de charitate aliq̃d dicatur
Et primo q̃d ſit caritas. Que
ſint diligenda charitate. Et q̃s
ordo ſit obſeruãdus in diligẽdis An oẽs
teneant̃ ad dilectõem inimicorũ. Et iteꝝ
de quodã alio ordine diligendorum.

¶ Quid eſt caritas

Caritas ſm magiſtꝝ in. iij. ſen/
tentiaꝝ eſt dilectio qua diligi/
tur deus propter ſe. ⁊ proxim⁹
propter deũ vel in deo. Hec hic
diffinitur idẽ per ſeipm̃ ſcilꝫ charitas per
dilectõem. quia dilectio quodãmodo ge/
nus eſt ad charitatẽ. ⁊ ea quidẽ cõior. q̃ꝫ/
uis in frequẽti vſu ſcripture/ vnũ ꝓ alio
aliquotiẽs ponat̃ ¶ Alia datur ab augu/
ſtino in libro de morib⁹ eccl'ie. Charitas
eſt affectõ animi recta/ ꝯiungẽs nos deo.
¶ Et ſciendũ ꝙ q̃ntũ ad priorẽ diffinitõ
nem/ eadẽ eſt dilectio q̃ deus ⁊ proximus
diligit̃. quia quãdo vnũ propt̃ aliõ ama
tur/ vnico vtriuſqꝫ amore amat̃. Sicut idẽ
eſt amor quo amat̃ vinum ⁊ dulcedo vi/
ni Hemina: a dicit̃ hec dilectio propt̃ duo
dilecta. ſcꝫ deũ ⁊ proximũ. propter quod

etiam dicunt᷑ duo mandata de dilectōne.
Primū de dilectōe dei qd̄ continet tria ꝓ
ma p̄cepta ſeu mandata decalogi ptinen
tia ad deū vel q̄bus oꝛdinamur ad deum
Secundū eſt de dilectōne ꝓximi. ꝯtinēs
ſeptē alia decalogi p̄cepta ſeu mandata. q̄
nos oꝛdinant ad pꝛoximū. ſicut in ſupio
ribus declaratū eſt.

Que caritate dili/genda ſint ⁊ quo oꝛdine.

Ceterū vt ſciam⁹ que charitate
diligenda ſunt. Attendam⁹ do
ctrinā auguſti. lib. pꝛio de do/
ctrina xp̄iana. Quatuoꝛ enī ſm eum dili
genda ſunt. Unū quod ſupꝛa nos eſt ſcȝ
deus. Alterū quod nos ſum⁹ ſcilȝ anima
Tertiū quod iuxta nos eſt ſcilȝ pꝛoxim⁹.
Quartū quod infra nos eſt ſcȝ coꝛpus.
¶ De ſecundo autē ⁊ quarto nulla p̄rece
pta ſpecialia data ſunt. Quātūcunq̧ enī
homo excidat a charitate/ ſemp̄ tamē illi
remanet affectio ad ſeip̄m ⁊ ad carnem ſu
am ¶ Sȝ quis oꝛdo ſeruādus eſt in his
diligendis. Utrū videlicet in aliquo ca/
ſu/ extranei pꝛeponēdi ſint cōſanguine/
is? Item an filij pn̄tibus? Item an vxoꝛ
parētib⁹? ¶ In pꝛimo q̄dem caſu diſtin
guunt quidā. quia aut beneficiū conferē
dum/ eſt ſp̄ūale aut tempale. Si eſt ſp̄ūa/
le cū beneficiū ſp̄ūale ad neminē iure con
ſanguinitatꝭ deuoluat᷑/ debet extraneus
melioꝛ p̄ferri cōſanguineo minus bono.
Si autē ſit tempale/ puta de bonis acq̄/
ſitis vel iure hereditario poſſeſſis. Dicūt
ꝙ cōſanguineo pariter indigenti etiā mi
nus bono/ pꝛi⁹ eſt ſubueniendū q̄ȝ extra/
neo. Unde ſi vnus eſt cōſanguine⁹ et al/
ter nō/ ⁊ vtriq̧ dandū nō ſufficeret. tunc
dandū eſt cōſanguineo. Si vero vtriq̧
ſufficiat. vterq̧ accipiat. ſed cōſanguine/
us poꝛ. ¶ Reſpectu vero ſecūdi ſcilicȝ an
filij ꝓponendi ſunt pn̄tibus. ſcilȝ patri et
matri. Dicūt plures. ꝙ pn̄te ⁊ filio in eq̄/
li neceſſitate cōſtitutis/ pꝛius eſt ſubueni
endū parēti q̄ȝ filio cuȝ ad hoc nos cogat
tam lex nature q̄ȝ dominicū pꝛeceptū Ui
di aliquos ſentire cōtrariū. ⁊ aliquos di/
ſtinguere de dilectōne affectuali ⁊ effectu
ali. Dicendo ꝙ dilectiōe affectuali. plus
diligendi ſunt parētes ꝓpter p̄ſtita benefi
cia. Effectuali vero plus diligēdi ſunt fi
lij. qꝛ vt plurimū plus indigent. Sed po
ne equalē vtrobiq̧ indigentiā. tūc puto
plus ſubueniendū eſſe parentib⁹ ſcilȝ pa
tri ⁊ matri q̄ȝ filijs ¶ De vxoꝛe autē qd̄
erat tertiū dicit᷑ ꝙ pꝛeferenda eſt pn̄tibus
quantū ad cohabitatōem. nō quantū ad
dilectōem. Unde illō ¶ Relinq̄t homo
patrem ⁊ matrē ſuam. ⁊ adherebit vxoꝛi
ſueꝛē. Intelligendū eſt ꝙ magis adherē/
dum eſt eis q̄ȝ parētibus/ cohabitatōne.
non tamen magis dilectione. eo ꝙ multa
plura beneficia a parentib⁹ exhibita ſunt
q̄ȝ ab vxoꝛe.

An oēs teneantur ad dilectiōem inimicoꝛum.

De dilectōe autē inimicoꝝ/ an
teneamur oīes ad eoꝝ dilectō
nem? ⁊ an teneamur eis oīes
oſtēdere ſigna familiaritatis? Et dicit᷑ ꝙ
ſic ſcȝ ꝙ oīes tenētur inimicos diligere.
eo ꝙ ſup̄ hoc extat pꝛeceptū diuinū Ma
thei. v. Ego autē dico vobis diligite ini/
micos veſtros. benefacite his qui oderūt
vos. Sed hoc quo ad affectū dilectōnis
quo ſimplicit᷑ tenētur oīes inimicos di
ligere. quo vo ad ſigna dilectiōis ⁊ ad ef/
fectū/ nō tenētur oīes (vt dicit᷑) inimicū
diligere. niſi viderint eū neceſſitatē patiē
tem. vel veniā nō ficte ſeu irriſoꝛie ſed ve/
raciter poſtulantē. vn̄ ſi ſalutat/ nō irriſo
rie ſalutādus eſt. Perfecti vo ſaltē religio
ſi/ ad ampli⁹ tenētur. Pꝛopter ſcādalum
enī euitandū/ corā his p̄cipue qui ſciunt
ꝙ offenſi ſunt/ tenētur offerre ſignū dile/
ctōis. Hec tamē intelligas de tali inimi/
co qui fidē xp̄ianā ⁊ fidem catholicā im/
pugnat. quia ſic impugnāti niſi in vlti/
ma neceſſitate nō eſt ſubueniendum.

De quodā alio oꝛdine diligendoꝛum

In ſumma nota ſm Auguſti. ⁊
Amb. ⁊ alios expoſitoꝛes ꝙ ꝓ/
mo diligēd⁹ eſt de⁹. deinde aīa
ꝓpꝛia. deiñ aīa ꝓximi. deiñ coꝛp⁹ ꝓpꝛiū. et
poſtea coꝛp⁹ ꝓximi Int᷑ ꝓxios āt pꝛio pn̄
tes. ſ. pr̄ ⁊ mr̄. ſcd̄o filij. deiñ alij cognati.
¶ Utrū āt vxoꝛ ſit p̄ferēda filijs/ certū nō
hēo. p⁹ filios ⁊ vxoꝛē/ domeſtici. ſ. noti de
iñ extranei nō inimici. deiñ inimici ¶ Ex
aūt iubemur diligere ꝓxios ſic̄ noſmetip
ſos ſic itelligēdū ē ꝙ. ſ. eq̄ optādū ē eis bo
nū etnū ſicut nob. Nō eī tenemur tp̄alia

equaliter eis vt nobis miniſtrare. ſed nobis primo poſtea autem ipſis.

De quatuoꝛ virtutibus cardinalibus in generali.

Equit̃ breuiter aliquid dicere de virtutibꝫ cardinalibꝫ/ ſcꝫ de iuſticia que ſm Aug. eſt in ſubueniendo miſeris. de prudẽtia que eſt in cauẽdis inſidijs. de foꝛtitudĩe que eſt in pferendis moleſtijs. et de temperãtia que eſt in prauis delectatõnibus coercẽdis. De quibꝰ primo dicendũ eſt q̃re dicant̃ cardinales ⁊ ciuiles ⁊ politice. Deinde de ſingulis que ſit q̃libet virtus in ſe. Et q̃ ſunt pꝛopꝛij eaꝝ actꝰ tã in via q̃ꝫ in patria. Poſtremo de oꝛdine earum ad ſeptem vicia capitalia.

Quare dicte virtutes dicunt̃ cardinales ciuiles et politice.

Dicunt̃ autẽ ſm quoſdã virtutes cardinales quaſi coꝛdiales ad differentiã virtutũ coꝛpoꝛalium. Cardo enĩ ſm yſidoꝛum a coꝛde deriuat̃. qꝛ a coꝛdian grece qđ eſt coꝛ latine. Uel vt alij volũt dicũtur cardinales qꝛ in eis ſicut in cardinibꝫ/ oĩs alia virtus maxime ciuilis voluit̃. Secundũ autẽ phos qui de ipſis tractauerũt dicũtur cardinales/ qꝛ in his ſicut in cardine eſt reuolutõ totius vite hũane ſm ſtatuꝫ honeſtũ ⁊ ciuilem. ¶ Ciuiles autẽ dicũt̃ quia conſtituũt bonũ ſtatũ vnius cũ altero in oꝛdine ciuiũ. his enĩ virtutibꝫ ſm Plotinũ phm ⁊ macrobiũ. boni viri reipublice cõſulunt. vrbes tuent̃ parẽtes venerant̃. pximos amãt ¶ Politice autẽ dicunt̃/ eadem de cauſa/ qꝛ idẽ eſt polis grece quod eſt ciuitas latine. ⁊ ideo politice dicũtur quaſi ciuiles.

¶ De virtute iuſticie in ſpeciali.

Eſt autẽ iuſticia ſm Auguſti. virtus tribuẽs vnicuiqꝫ qđ ſuum eſt. Que diffinitio cõuenit iuſticie tam ſm ſtatũ vie q̃ꝫ ſm ſtatũ patrie. ¶ Alia autẽ diffinitio q̃ ponit ꝙ iuſticia eſt ſubuenire miſeris/ cõuenit iuſticie tm̃ ſm ſtatũ vie. ¶ Ponũtur autẽ ſm magiſtꝝ in tertio li. ſentẽtiarum duo eius actus ſcꝫ actus eiꝰ in patria. qui eſt deo regenti ſubeſſe. ⁊ actus eiꝰ in via q̃ eſt miſeris ſubuenire. Hi ſunt actus generales ad quos tenẽtur oĩes. ¶ Sunt ãt ⁊ alij actus eius ſpeciales ad quos nõ ita indifferẽter oĩes tenent̃. qui ſic (quantũ ad ppoſitũ pſens ſufficere põt) diſtinguũtur. Jam tactũ eſt ꝙ actus generalis iuſticie eſt vnicuiqꝫ tribuere qđ ſuum eſt hoc eſt ſupioꝛibꝫ paribꝫ ⁊ inferioꝛibꝫ Supioꝛibus quidẽ preeminẽtiã ⁊ hoc dupliciter. Quia vel generalit̃ ⁊ ſic dicit̃ actus eius/ inferioꝛa potioꝛibꝫ ſubdere. quã ponit Auguſt. de libero arbitrio. lib. ij. Uel ſpecialit̃. ⁊ ſic dꝛ actus eius ſoli deo deſeruire. De quo Auguſt. vi. lib. ſue muſice: Si autẽ ſit in tribuẽdo qđ ſuũ eſt paribꝫ ſic eſt triplex actus eiꝰ Unꝰ paria ſibimet copulare. de quo augu. de libero arbitrio li. i. Alius nullis coeq̃ri/ niſi purificatis animis. Tertiꝰ nullis dñari appetere niſi nature coꝛpali vł beſtiali. de quibꝫ duobus Augu. in. vi. ſue muſice. Si autẽ in tribuẽdo quod ſuũ eſt inferioꝛibꝫ hoc eſt dupliciter. Uel quoad penã ſubleuandã ⁊ ſic eiꝰ actꝰ eſt miſeris ſubuenire. ſm magiſtꝝ in. iij. li. ſentẽtiaꝝ Uel q̃ad culpam coꝛrigendã ⁊ ſic eius actus eſt iniq̃s moribus coꝛrigere ⁊ punire. De quo Augu. ſup Geñ. libꝛo. xij. ad litteram.

De uirtute prudẽtie in ſpeciali.

Prudentia ſm magiſtrũ in. iij. ſentẽtiaꝝ eſt in precauẽdis inſidijs. vñ ſic aptius diffinitur. Prudẽtia eſt virtus reꝝ bonarũ vel malaꝝ neutraꝝ qꝫ diſcretio cũ fuga mali et electõe boni. Et dicit̃ neutrarũ qꝫ hoc eſt indifferẽtiũ. que ſcꝫ neqꝫ bone neqꝫ male ſunt. quale eſt frangere feſtucã. vel hmõi. Et trahit̃ diffinitio pñs ex verbis Aug. li. vbi dicit ꝙ prudẽtia eſt bonaꝝ reꝝ ⁊ neutraꝝ ſciẽtia ¶ Ponũtur autẽ plures prudẽtie actus. Actus eius in patria duplex eſt. Unꝰ. nullũ bonum deo pponere vel eq̃re. qui ponit̃ per magiſtꝝ in. iij. li. ſentẽ. Alius ipam cõcupiſcere veritatẽ. de quo Auguſt. in. vi. ſue muſice ¶ Actus prudẽtie vie ponũt̃ q̃nqꝫ. ſcꝫ pcauere iſidias. qui ponũtur p magiſtꝝ in. iij. li. ſentẽ. Jtẽ mala deuitare. de quo Auguſt. ſup geñ. li. xij. ad litterã Jtẽ incoꝛruptõem coꝛruptõni pponere. de q̃

Aug. de libero arbitrio. li. i. Jtẽ diſcernere bonũ a malo. de quo Augu. de ci. dei li. xix. Jtem eterna preponere tempalib⁹. de quo Auguſt. in vi. ſue muſice.

y ## ¶ De virtute forti

tudinis.

Fortitudo autẽ eſt in ꝑferendis moleſtijs. Unde ſm quoſdã ſic aptius diffinit. Fortitudo eſt immobilis animi inter aduerſa laboꝝ ꝛ periculoꝝ equa ſuſceptio ¶ Cui⁹ q̃druplex aſſignat actus vie Un⁹ firmare animũ cõtra tpales moleſtias. de q̃ Augu. ¶ Ali⁹ nõ aduerſitatẽ nec mortẽ tpalem formidare. de quo Auguſt. in. vi. ſue muſice. Ali⁹ a ſapiẽter electo / nullis terrorib⁹ nulliſq; penis depelli. de quo Augu. de libero arbitrio. li. i Alius ꝑ dilecto habẽdo aduerſa tolerare de quo Auguſt. ſup Gen̄. li. xij. ¶ Actus patrie duplex eſt. Un⁹ firmiſſime deo adherere. qui ponit ꝑ magiſtꝝ in. iiij. ſentẽ. Alius nihil moleſte pati q̃ ponit per Auguſti. in. vi. ſue muſice.

De virtute tempe

rantie in ſpeciali.

Tempantia eſt ĩ prauis delectationib⁹ coercẽdis. Diffinit ãt ſic ab Augu. in li. i. de libero arbitrio. Tempantia eſt affectio / coercens appetitũ ab his reb⁹ q̃ turpiter delectant ¶ Cui⁹ actus aſſignant in via. Subtrahere ſe ab amore inferioris pulcritudĩs. de quo Auguſt. in. vi. ſue muſice Jtẽ coercere cogitatõẽs prauas de quo in. iij. ſen. Jtẽ libidinẽ refrenare. de quo auguſ. ſup Gen̄. xij Jtẽ refrenare cupiditates ab his que tpaliter delectãt. de q̃ augu. de libero arbitrio. ¶ Actus autẽ patrie eſt nullo reſpectu noxio delectari. de q̃ in. iij. ſen. Jtẽ immaculatũ manere. de quo auguſtinus in. vi. ſue muſice.

De effectu dicta

rum virtutũ ꝛ an ſint in patria.

Iſte q̃tuor virtutes / hoĩem ad virtutes theologicas hñdas / habilitãt His nihil vtili⁹ eſt in vita dũmodo ĩformenť caritate. Tũc eñi eq̃ meritorie ſunt vite eterne / ſicut theologice ¶ An aũt he virtutes future ſint in patria. dicit magiſter in li. ſentẽ. ꝙ ſic ſm aliquos earũ act⁹ vt patet ꝑ ſingulas iuxta ſupra tacta.

De ordine dictarũ

virtutũ ad ſeptem vicia capitalia.

Ultimo dicẽdũ qualit ꝑ has ſeptem virtutes ſeptẽ vicia capitalia expellant. Fides eñi que mentẽ illumiat expellit ſuꝑbiã que cor excecat. Spes q̃ gaudio futuroꝝ cor letificat / expellit irã que pñti miſeria mentẽ conturbat. Charitas q̃ gaudet de ꝓximi proſpitate / delet inuidiã q̃ eſt odiũ felicitatis aliene. Fortitudo ꝑ quã in actus viriles cõſurgimus expellit acidiã ꝑ quã deſidia tabeſcim⁹ Juſticia q̃ ſua vnicuiq; tribuit / elimĩat auariciã q̃ aliena retinet ꝛ rapit. Tempantia q̃ exceſſum repmit. expellit gulã que modũ excedit. Prudentia que ſm auguſt. incorruptõ em corruptioni preponit / euacuat luxuriã qua corrũpitur corpus ꝛ anima.

¶ Explicit quartus tractatus hui⁹ libelli qui eſt de explanatõne virtutum.

Incipit tractatus z

quintus de ſeptẽ petitiõib⁹ contentis in oratõne dominica ꝛ earum expoſitõne.

Tractatũ de

ſeptẽ petitonib⁹ q̃ in oratione dñica cõtinent / aliq̃ ſm ordinẽ hui⁹ libelli poñũt. ſcꝫ ĩmediate poſt tractatũ de articulis fidei. ꝛ ante tractatũ de decem ꝑceptis legis. Hic vero q̃nto loco poni placuit. ſ. inter tractatũ de ſeptẽ virtutib⁹. ꝛ tractatũ de ſeptẽ donis ſpũſſancti. ea ſcꝫ conſideratõe ꝙ in ipſis ſeptẽ petitõnib⁹ ſic in ipſa oratõne dñica cõtẽtis effectualiter / ipſe ſeptẽ virtutes / ipſaq; ſeptẽ dona ſpũſſancti / peti videant. ¶ Circa quẽ tractatũ primo videndũ venit de efficacia modi petendi q̃ deſcribit in prohemio dicte oratõnis dñice De diſtinctõne ꝛ expoſitõne ipſaꝝ petitionũ ꝑticulariter. De numero ꝛ ſufficiẽtia earũ. De ordine eaꝝ ad ſeptẽ vicia capitalia.

De efficacia modi

petendi ꝯtenti in prohemio dicte orõis

PAter noſter. Cum hec orõ a ſa-
piẽtiſſimo vtpote ab eo qui eſt
ipſa ſapiẽtia infinita. ⁊ veraciſ-
ſimo vtpote ab eo qui eſt fons
⁊ origo totiꝰ veritatis / cõdita ſit. Patz ꝙ
nihil ei deeſſe poterit. ſiue quo ad petẽdi
modũ. ſiue quo ad ſufficientiã bonorum
petẽdoꝝ. Modus autẽ petẽdi efficaciſſi-
mꝰ deſcribit̃ in tribꝫ primis ꝟbis petitõ-
nes ꝓcedentibꝫ. q̇bus ad miſericordiã fle-
ctit̃ animꝰ patris miſericordiarũ. ideoq̃
ea his ſeptẽ petitiõibꝫ premiſit quaſi qđ-
dam ꝓhemiũ. in quo oñdit orantẽ in cõ-
ſequẽter petẽdis fore exaudiendũ. ¶ Cũ
enĩ ad ſufficientẽ agentẽ tria cõcurrere de-
beãt. ſcilicꝫ ꝙ ſit ſciens volẽs ⁊ potẽs. in
hoc ꝙ dicit pat̃. oñdit eũ ſcire ⁊ aduertere
noſtrã. i. filioꝝ ſuoꝝ indigẽtiã. iuxta illđ
Math. vi. Scit enĩ pater veſter q꞉ his oĩ-
bus indigetꝫ. In hoc autẽ ꝙ dicit noſter.
oſtendit eũ ſubuenire volentẽ. ſuis enim
oĩes boni diligent̃ ſubueniũt / alioquin
boni nõ eſſent. Vñ. i. ad corin. v. Si q̇s
autẽ ſuoꝝ ⁊ maxime domeſticoꝝ curã nõ
habet / fidẽ negauit. ⁊ eſt infideli deterior.
In hoc etiã ꝙ dicit. q̇ es in celis. oſtẽdit
ipm potẽtem. Quia vt habet̃ Macha. iij.
De celo fortitudo eſt ¶ Cum igit̃ his ver-
bis oñderimꝰ ipm ſcientẽ noſtrã indigen-
tiã / ⁊ ſubuenire potẽtem. neceſſario flecte-
mus ipm ad miſericordiã. ¶ Dit ergo pr̃
noſter. Et hic ſtat hoc nomẽ. pat̃. eſſentia-
liter ſiue ꝑ eſſentia ⁊ nõ ꝑſonalit̃ ſiue pro
ꝑſona. Dicit̃ enĩ iſto modo deꝰ pater oĩm
Quod ⁊ adhuc põt tripliciter dici. ſcilicꝫ
cõiter. proprie. ⁊ magis ꝓprie. Cõiter. per
creatõem ⁊ ſic nõ tm̃ ꝑſona patris ſed to-
ta trinitas đr pat̃ omnium. ⁊ nõ tantũ ele-
ctoꝝ ſed etiã ꝑuerſoꝝ. Vñ deutroñ. xxxij.
Popule ſtulte ⁊ inſipiẽs. nũquid nõ ipſe
eſt pater tuꝰ qui poſſedit te. fecit te ⁊ crea-
uit te. Proprie autẽ dicit̃ pater ꝑ adoptõ-
nem. ⁊ ſic tm̃ dicit̃ pater bonorũ. Vñ ad
Rhoma. viij. Accepiſtis ſpũm adoptõis
filioꝝ in quo clamatis abba pr̃. propriiſ-
ſime autẽ dicit̃ pater ꝑ generatõem ⁊ ſic ꝑ-
ſona patris tantũ dicit̃ pat̃ vnigeniti filij
ſui. Duobꝫ primis modis dicit̃ pater no-
ſter tota trinitas. ſed tertio modo nõ dici-
tur pat̃ noſter deꝰ. ſed tantũ filij ſui. Ex q̇
patet ꝙ hec orõ nõ dirigit̃ ad patris ꝑſo-
nã tantũ. ſed ad totã trinitatẽ ¶ Seq̇tur
qui es in celis. Non excludit̃ tamẽ ꝑ hoc
quin ſit vbiq̃. Et q̃uis vbiq̃ ſit eſſentia-
liter potẽtialiter ⁊ pñtialiter. magis tñ in
celis dicit̃ eſſe. q꞉ vbi magis videt̃ reluce-
re virtus ſua ⁊ opatio / ibi dicit̃ potiꝰ eſſe
q̃ alibi Sicut anima licet vbiq̃ ſit in cor-
pore. tamen magis dicit̃ eſſe in corde ſm̃
aliquos. vel in capite ſm̃ alios. q꞉ ibi no-
biliores apparent opatões ſue. Et hoc eſt
quod dicit Auguſt. de ſpũ ⁊ anima. Si-
cut deus vbiq̃ totus eſt in toto mũdo et
in oĩ creatura ſua / ſic tota anima in to-
to corꝑe ſuo tanq̃ in quodã mũdo ſuo ẽ
⁊ in oĩ eius ꝑte. Intenſius tamẽ in cor-
de ⁊ cerebro. queadmodũ deꝰ eſt ⁊ dicitur
precipue eſſe in celo ¶ In his autẽ ſeptẽ
petitiõibꝫ / oĩe bonũ generi hũano neceſ-
ſariũ petit̃. Vt enim dicit gloſa Auguſt.
Nihil homini deeſt qđ his ſeptẽ petitiõi-
bus nõ cõtineat̃ ſiue ad preſentẽ ſiue ad
futurã ꝑtineat vitam. Petit̃ enĩ in eis ac-
ceſſus oĩs boni. tam creati q̃ increati.
Item receſſus oĩs mali. tam ſcꝫ pñtis /
preteriti / q̃ futuri. vt patebit inferius.

De effectu prime

PRima ergo petitio (petitiõis
eſt vt cõfirmetur in nobis noti-
cia ſiue cognitõ veri dei. q̇ ha-
bet̃ ꝑ fidẽ orthodoxã. Et h̃ eſt
quod dicit. Nomen tuũ. i. noticia tua vel
notamẽ tuũ / ſanctificet̃. i. cõfirmet̃ in no-
bis. Sanctũ enĩ idem qđ firmũ ⁊ ſctifica-
re idem qđ confirmare eſt. Scđm papiã
enĩ dicit̃ ſanctũ a ſancio ſancis quod idẽ
eſt qđ confirmare Quaſi diceret firmet̃ in
nobis ꝑ fidẽ verã / noticia tua. vt ſicut tu
ſemꝑ in te firmus es. q꞉ eternꝰ ⁊ incõmu-
tabilis: ita da ꝙ te firmiter cognoſcamꝰ.
¶ Vel nomẽ tuũ ſcꝫ paternitatis: quo pr̃
noſter diceris. ſanctificet̃. i. firmet̃ in nob̃
ſcilicꝫ vt filij tui ꝑ gratiã ſemꝑ maneamꝰ
Unde gloſa. Oramꝰ ne a ſanctificatõe no-
minis in aliquo diſcrepemꝰ. ne patris no-
men in filijs / moribus ⁊ vita offendatur
¶ Vel nomẽ tuũ quod in ſe venerabile ⁊
ſanctũ eſt. ſanctificet̃ id eſt ſanctũ in no-
bis oſtẽdat̃. ſic ꝙ ſicut ſanctũ eſt in ſe ita
nos ſanctificet. Unde gloſa. Nomen pa-
tris petimus ſanctificari in nobis. nõ vt
ipm ſanctius ſit. ſed vt in nobis augmen-
tum ſue ſanctificatõnis operetur.

¶ De effectu ſecũde

petitionis.

SEcũda petitio eſt qua petitur regnũ ſeu gaudiũ futurum. ſiue etiã ſpeciale dei regimẽ quo ad pſentem ſtatũ cum ait. Adueniat regnũ tuũ. ſcilꝫ in nobis. id eſt ad nos veniat. Unde Auguſt. Per hoc deſideriũ noſtꝝ excitam⁹ vt regnũ ſuũ nobis veniat ⁊ in eo regnare mereamur. Et ſignãter dicit adueniat. i. ad nos vẽiat. quia virtute meritoꝝ noſtrorũ et cõdigno ad ipm ꝑuenire non poſſum⁹. ſed oportet vt gratuito ad nos accedat Unde ad roma. vi. Gratia dei vita eterna Siſe Math. iij Penitentiã agite appropinqbit enĩ regnũ celoꝝ. ¶ Vel ſic. regnũ tuũ. i. eccl'ia tua adhuc in terris militans. De quo regno. Luce. xvij. Ecce regnũ dei intra vos eſt. Adueniat. i. ad aliud regnũ tuũ veniat. ſ. ad eccl'iam triũphantẽ Vel adueniat. id ẽ ad te veniat. ſcilꝫ vt te videat ꝑ ſpẽm ſicut nũc videt ꝑ fidem ¶ Vel regnũ tuũ. id eſt ſpũale vel ſpeciale regnũ tuum / adueniat nobis. vt ſcꝫ in nobis ꝑ ſpecialẽ effectum regnare cognoſcaris ⁊ percipiaris Unde gloſa. Regnũ dei ſemꝑ preſto eſt. ſed petimus vt veniat. i. vt manifeſtet̃ hominib⁹ a quibus velut lux a cecis nõ videtur.

¶ De effectu tertie

TErtia petitio eſt (petitionis qua petim⁹ vt cõformis fiat voluntas noſtra / volũtati diuine Et eſt hec. fiat voluntas tua ſicͭ in celo ⁊ in terra. Sicut ſupple fit in celo ab electis. Hoc eſt. da vt cõformes tibi fiamus in terris. ſicut conformes tibi facti ſunt ſancti in celis. ¶ Vel ſꝫm alios Voluntas. i. volitũ tuũ ſcꝫ illud qđ vis fieri circa nos / qđ ſpecialit̃ eſt iuſtificatio noſtra. Unde ad Theſſa. iiij. Hec eſt enĩ voluntas dei ſanctificatio noſtra. Fiat id ẽ adimpleat̃. Non volũtas q̇ dẽ in ſe q̃ fieri vis. qꝛ illa eterna eſt. nec in ſe alit̃ fieri poteſt. ſed fiat ꝑ executõem ⁊ effect⁹ adhibitõnem. fieriq̃ꝫ cognoſcat̃ ¶ Vel ſic. fiat volũtas tua in terra. i. in homine q̇ terra ẽ. Unñ Geñ. ij Formauit igit̃ dñs deus hoĩeꝫ de limo terre. Et eccl'iaſt. xvij. Deus creauit hominẽ de terra Et iteꝝ ¶ Omñis homo terra ⁊ cinis. Quod proprie põt intelligi in homĩe peccatore ꝯuertendo. ſicut ſupple fit in celo id eſt in homĩe ſancto iã cõuerſo ⁊ iuſtificato. quaſi dicat. Cõuertãt̃ mali ⁊ faciãt que tibi placita ſunt. ſcilꝫ iuſta ⁊ bona opa. ſicut faciũt boni iã cõuerſi. Que tamẽ intelligẽda ſunt de volitꝫ q̃ procedũt a volũtate bñplaciti que ſemꝑ bona ſunt. ⁊ nõ de his que ꝓcedũt de voluntate ꝑmiſſionis que mala pleꝝq̃ꝫ fiũt Nec ei erit malũ in ciuitate quod dñs nõ fecerit Amos. iij. Expõit̃ etiã ſic. fiat voluntas tua in terra. i. ĩ eccl'ia. ſicut ſupple fit in celo. i. in xp̃o qui celũ dicit̃ quia ĩ eo deitas celata eſt. Unde Iſa. xlv. Vere tu es deus abſconditus.

De effectu quarte

QUarta petitio eſt (petitõnis qua petit̃ tempale ſubſidiũ ad ſuſtentatiõem vite. Et eſt hec. Panem noſtꝝ quotidianũ da nobis hodie. Qꝫ autẽ hec petitio ꝑtineat ad corpalem neceſſitatẽ ſpecialit̃ teſtatur Chryſoſt. ſup Math. ita inq̇ens. Quia hominib⁹ loq̇batur carne indutis ⁊ neceſſitati nature ſubiectis / docuit ſubſidium peti nature infirmitati. Dicit igit̃ panẽ noſtꝝ quotidianũ. i. corpalem vel vſualẽ id eſt nobis quotidie neceſſariũ Unñ Mathei. vi. loco quotidianũ habet̃ ſuperſubſtãtialem. Ante enĩ peccatũ / fuit panis. i. cibus homĩ ſubſtantialis. ſed poſt peccatũ. factus eſt ſibi ſupſubſtãtialis. i. neceſſarius ad hoc vt ſuſtentet̃ in vigore. Unñ nec ꝑ diem naturalẽ / ſine languore viriũ poteſt homo eo carere. Et ideo ſubdit̃ da nobis hodie. Et ponit̃ hic panis ꝓ omĩ genere ſuſtentamẽti corpis. vnde panis dicit̃ a pan qđ eſt totũ ſꝫm Iſidoꝝ ¶ Exponit̃ etiã de pane ſpirituali. ſcilꝫ de corpore chriſti ſeu de eucharistia. ſic ſcilꝫ panem noſtꝝ. chriſtũ ſcilꝫ. vel euchariſtiã q̇ veriſſim⁹ panis eſt / ⁊ efficaciſſim⁹ anime cibus Ioh. vi. Ego ſum panis viu⁹ q̇ de celo deſcendi. quotidianũ. i. quotidie neceſſariũ. Da nobis hodie ¶ Sꝫ nũquid ſꝫm hoc debet q̇libet de eccl'ia quotidie cõmunicare. Dic q̃ꝫ tripliciter cõtingit cõicare ſcilꝫ corpaliter ſeu ſacramẽtaliter tãtum. ⁊ iſto modo cõicant mali quãdo in peccato mortali ſumũt corp⁹ chriſti. Itẽ ſpiritualiter tantũ ſcilꝫ credendo ſacramẽtum. Credere enĩ / eſt ſpiritualit̃ manducare ſꝫm illud Auguſt. Crede ⁊ manducaſti. Et iſto modo cõmunicant quotidie

oĩes boni Item corꝑaliter ſeu ſacr̃aliter
et ſpũaliter.ꝛ iſto modo ꝯmunicant quo
tidie boni ſacerdotes q̃ celebrãt.ꝛ aliĳ bo/
ni de eccleſia dũ cõmunicãt. Qđ quilibet
chriſtian⁹ debite etatis tenet̃ facere/ad mi
nus ſemel in anno ſcꝫ in paſcha ¶ Sed
cũ cõpleta refectiõe corporali vel ſpũali/
habeam⁹ quod in iſta petitiõe petim⁹.vt
quid poſt prandiũ iſtã orõnẽ iteramus?
Ad quod dicit̃ ꝙ ſenſus hui⁹ petitõis du
plex eſt.ſcꝫ vt panis detur ꝛ vt in comedẽ
tis nutrimentũ. non autẽ in detrimentũ
cõuertat̃. Et ratõne primi habet locũ hec
oratio añ ſuſceptõem cibi. Rõne vero ſe/
cundi habet locũ poſt ſuſceptiõem.

De effectu quinte petitiõis oratõnis predicte.

IN quatuor igit̃ precedẽtibus petitõnib⁹
petit̃ acceſſus oĩs boni In tribus vero
ſequẽtib⁹/ ponit̃ amotio oĩs mali. In
hac igit̃ quinta petitione petim⁹ abſolui
a malo preterito. Et eſt hec Dimitte no/
bis debita noſtra.i. peccata que nos/ pe/
ne debitores conſtituãt. Sicut ꝛ nos di/
mittim⁹ debitoribus noſtris. Quaſi di/
cat. Sic te velis habere ad nos in debita
noſtra dimittẽdo. ſicut nos habem⁹ nos
erga debitores noſtros q̃b⁹ debita dimit/
timus. ¶ Et intelligas ꝙ hec oratio ꝓfer
tur in perſona totius eccl'ie que in bonis
ſtat.qui peccãtibus in ſe debita dimittũt
Alioquin ſi in ꝑſona ſua intentõem im/
putando diceret peccator in ſe peccanti/
bus nõ dimittẽs.mentiret̃. ſibimet imp̃/
cans malũ ſ̃m quod dicit Auguſ. Si nõ
dimittis mẽtiris.ꝛ ei mentiris quem nõ
fallis. ¶ Sed ſ̃m aliq̃s iſtud in ꝑtõre vi
detur poſſe ſaluari orãdo iuxta priorem
modũ. ꝑ hoc ꝙ ly nos.ꝛ ly nobis/ ſuppo/
nãt ꝑ diuerſis. Et hic ſit ſenſus Dimitte
nobis infirmis debita noſtra.ſicut ꝛ nos
boni ꝛ ꝑfecti dimittim⁹ debitorib⁹ noſtrꝭ
¶ Sed iſtã expoſitõnẽ vt nimis extortã
credo derelinquendã. Expone ſic igitur.
Dimitte nobis debita noſtra id eſt pecca
ta que nos cõſtituũt debitores. Vel debi
ta noſtra.i.penas nobis pro p̃dictis pec
catis noſtris debitas.cõmutando ſaltem
eternas quas peccãdo meruim⁹/ in tem/
ꝑales.ſicut ꝛ nos dimittim⁹ id eſt iuſte di
mittere debem⁹/debitorib⁹ noſtris.vt ſal
tem eos nolimus vel hic vel in futuro ob
ligari.cum aliq̃d ſcilicꝫ fecerint quare ob
ligare deſierint. vtpote cũ ſatiſfecerint ſi
poſſint.vel ſaltem cũ petierint veniam/ſi
nõ poſſint. ¶ Unde hic nota ꝙ duplicit̃
cõtingit alicui dimittere. Uno modo di
mittẽdo rancorẽ.ſic.ſ.ꝙ nec malũ inimi/
ci velis ꝓcurari.nec eius bonũ minui.bñ
tamen velis illud qđ in te deliquit aliqua
ten⁹ ſatiſfieri. Et ad hoc tenent̃ oĩes in/
differẽter.quia hoc oĩno p̃ceptũ eſt ſal/
tem ſub intellectu. Alio modo dimittere
contingit.nõ ſolum dimittendo rancorẽ
ſed oĩno ſine ſatiſfactiõe iniuriaꝝ/ ſine
qꝫ reſtitutõne rerum.necnõ ſine interuẽ/
tu p̃cum oĩa dimittere ac ex puro cor/
de diligere.ꝛ ad hoc tenẽtur tantũ ꝑfecti.
quia iſto modo ſolum cõſilium eſt.

¶ De effectu ſexte

SExta petitio eſt re (petitiõis
ſpectu amotõis mali futuri.in A
quod/ variĳs ꝑibus/ex carnis
mundi ꝛ demonis tentatõib⁹/
incidere formidam⁹. Et ẽ hec. Et ne nos
inducas in tentatõem. Quod intellige ꝑ
miſſiue.id eſt nõ induci ſinas in tentatõ/
nem.hoc eſt ne ꝑmittas nos ſuccũbere tẽ
tationi. Aliud eſt eñi in tentatõem duci.
ꝛ aliud induci In tentatõem eñi ducitur
qui a tentatiõe pulſat̃.ſed nõ deĳcit̃. In/
tentatõem vero inducit̃/qui a tentatione
pulſat̃ eo ꝙ a gratia nõ ſupportat̃ ſed ſi/
bi relinq̃tur.a tentatõe frangitur ꝛ abſor
betur. ¶ Quia ergo nõ eſt malũ a tentatõ
ne probatõnis vel etiã ſuggeſtiõis duci.
q̃nimo eſt occaſio exercende virtutis.qꝛ
beatus vir qui ſuffert tentatiõem Jaco.
primo. Non petimus hic vt nõ ducamur
in tentatõem. ſed ne inducamur id eſt ne
interius inducamur ꝛ ſuccũbamus. Un
de gloſa. Nõ precamur nõ tentari.ſed nec
etiã modicũ a tentatõnibus vinci. Ten/
tatio eñi neceſſaria eſt ad coronã ¶ Et cũ
duplex ſit tentatio ſcilꝫ probatiõis ꝛ ſug/
geſtionis.nõ dicitur deus proprie indu/
cere in tentatiõeꝫ ſuggeſtionis.quia vt di
citur Jacob.ꝑmo. Ipſe eñi deus neminẽ
tentat. Sed ideo (vt dicit Auguſtinus)
dr̃ aliquẽ inducere in tentatõeꝫ.nõ qꝛ ipe
inducit. ſed qꝛ aliquãdo induci ꝑmittit.
vel ſaltem quod inducat̃ non impedit

¶ De effectu ſepti/

me petitionis.

SEptima ꝛ vltima petitio eſt re
ſpectu amotõnis mali p̄ſentis
ſiue inſtantis. Unde gloſa or/
dinaria ſup̱ iſto paſſu Mathei
vi. Sed libera nos a malo. In illam que
nondū eſt ſupple temptatõez ne nos ſinas
induci. quod intellige petitõne p̄cedenti
petitū eſt. ꝛ ab ea in quā inducti ſum⁹/ li
bera nos. Et hoc eſt qḋ dicit libera nos a
malo. tam ſcꝫ viſibili q̄ꝫ inuiſibili. ꝛ tā pe
ne q̄ꝫ culpe. Unde ſimplicit̄ dicit a malo
nihil determinādo. dans hoc de omī ma/
lo intelligi poſſe ꝛ debere. Unde ſic intel
ligendo petit amotionē om̄is mali inſtā
tis. Eſt autē quadruplex malū. Unum
originale. aliḋ actuale. qḋ eſt duplex. Nā
aliud eſt mortale. aliud veniale. Quartū
malū eſt pena peccatū conſeq̄ns. Primū
autem malū eſt inatū. duo ſequētia ſunt
malū additū. Quartū eſt malū inflictū.
Et ab om̄ibus his petim⁹ liberari. Dū
in p̱ſona eccl̄ie orantes ꝛ loquendo dici/
mus. Sed libera nos a malo. ꝛc̄.

B **De numero et ſuf/**

ficientia predictaꝝ petitionū.

NUmerus vero ꝛ ſufficientia p̄/
dictaꝝ petitionū ſic accipitur.
Om̄e quod ratõnabiliter peti
poteſt/ aut eſt collatio boni. aut amotio
mali. Si eſt collatio boni. aut boni in/
creati ſcꝫ dei. aut boni creati. Si eſt colla
tio boni increati. hoc poteſt eſſe duplicit̄
Uel ſcꝫ vt p̱ veram fidē confirmet̄ eius no
ticia in noſtro aſpectu. ꝛ hoc petitur ibi.
Sanctificet̄ nomen tuū. Uel vt ſua volū
tas cõfirmet̄ in noſtro affectu ꝛ hoc petit̄
ibi. fiat voluntas tua ꝛc̄. Si vero petatur
collatio boni creati. hoc iterū poteſt eſſe
dupliciter. Uel ſcilꝫ vt cõferat̄ bonū eter/
nū vt eſt regnū celoꝝ. Et hoc petit̄ ibi Ad
ueniat regnū tuū. Uel vt cõferat̄ bonum
temp̱ale ad ſuſtentatõem. Et hoc petitur
ibi. Panē noſtrū quotidianū. Si au/
tem fiat petitio p̱ amotiõe mali/ hoc po/
teſt eſſe tripliciter. Uel ſcilꝫ vt amoueat̄
malū preteritū ſiue in preterito ꝯmiſſum
Et hoc petit̄ ibi. Et dimitte nobis debi/
ta noſtra. Uel petit̄ vt amoueat̄ malū fu/
turū. Et hoc petitur ibi. Et ne nos indu
cas in temptatõem. Uel petit̄ vt amoueat̄
malum p̄ſens ꝛ hoc petit̄ ibi. Sed libera
nos a malo.

De ordine ipſarū

petitionū ad ſeptem vicia capitalia.

HUnc videndū venit qualit̄ in
his ſeptem petitõibus cohibe/
ri petūtur ſeptē capitalia vicia
In p̱ria igitur petitiõe cohi
betur ſup̱bia. Sup̱bi enī nõ ſanctificāt
nomē dei. ſed nomē ſuū p̱priū. ſm̄ qḋ di/
cit pſal. Uocauerūt nomina ſua in terris
ſuis. In ſecūda petitiõe elidit̄ inuidia
que eſt dolor alieni boni. Unde nõ deſi/
derat vt proximo adueniat bonū ſed po/
tius malū. ꝛ ecõtrario in iſta petitiõe pe/
titur cõmune om̄iū bonū. In tertia pe
titiõe reſecat̄ ira. que voluntatē dei nõ ſe/
quit̄ ſed propriū impetū. ꝛ econtrario in
iſta petitõe petit̄ voluntatē dei fieri. Uel
aliter ſm̄ aliquos dici poteſt q̄ in ſecūda
petitõe eliditur ira que bonū homini nõ
patitur euenire Ibi enī aduenire petitur
Et tūc in tertia reſecat̄ inuidia. q̄ ſpecia/
liter ſanctā dei p̱ſequit̄ volūtatē. vt dicit
Hyeronim⁹. Cuius cõtrariū in dicta pe
titiõe orat̄. Et ſm̄ iſtum ſm̄ modū ponē/
di. ordināntur petitões ad vicia/ in ſecun/
da tabula p̱ aliq̄s circa hec cõfecta. In
quarta autē petitiõe expellit̄ acedia. Ibi
enī petitur robur tam ſp̄uale q̄ꝫ corpora/
le quod cõfert̄ in pane corporali ꝛ ſpiritu
ali. quod quidē euacuat acediam que eſt
ignauia ꝛ tedium vite. In quinta peti
tione eliditur auaricia que eſt īmoderat⁹
amor congregādi ꝛ retinendi tp̱alia. Unī
ꝛ debita ſemp̱ exigit nec dimittit. Cuius
contrariū ibi petitur ꝛ offert̄. In ſexta
petitõne extirpatur gula. ex qua ortū ha/
buit primaria homīs temptatio. cū ibi pe/
tatur amotio temptatõis future In vlti
ma petitõe reſecat̄ luxuria que ſpecialiter
ſemp̱ habet ſecū malū tam corp̱is qḋ ip̄a
debilitat. qꝛ qui fornicat̄ in corp⁹ ſuū pec
cat. q̄ꝫ etiā ſpiritus cui⁹ vires eneruat Cū
ibi petat̄ amotio om̄is mali preſentis

Explicit quintus tractatus
huius libelli qui eſt de expla/
natõe ſeptem petitionū in ora
tione dn̄ica contētarum.

Incipit tractatus
ſextus de ſeptē donis ſpiritusſancti ⁊ eo/
rum declaratione.

Oſtmodũ
de donis ſpiritusſancti
ſub cōpendio agendũ
eſt. Ubi primo dicēdũ
erit. vtrũ idem ſint qđ
ſeptē virtutes denoīa/
te. Et ſi nō. in quo ab eis differũt. Quod
ſunt dona. ⁊ que ſint. Deīde de ſingulis
donis in ſe aliqua tangēda erũt. Poſtre/
mo qualiter per ipſa dona/ excludũtur ſe
ptem peccata capitalia.

Utrũ ſeptem do/
na ſpiritusſancti ſint idem quod ſeptem
virtutes. Et in quo differunt.

Omniũ autē fere opinio eſt/ ꝙ
dona nō ſunt virtutes. Sed
differentiã inter virtutes ⁊ do
na aſſignãdo/ magna eſt diuer
ſitas. Quidã enim dicunt ꝙ virtutes/
principalir̃ ſunt ad agendũ ⁊ ꝙ ideo dif/
finiũtur ꝑ actus ⁊ opatiões ſuas. Dona
vero principaliter ſunt ad reſiſtendũ ten
tatiōibus. que viã iam habite virtutis i/
pugnãt. ¶ Alij ſic dicũt ⁊ melius. ꝙ ꝟtu/
tes ſimpliciter ſunt ad agendũ. ſed dona
ſunt ipſaꝝ expeditiões virtutũ. ⁊ ſic ſunt
ad magis expedire agendũ. ¶ Sunt alij
qui diſtinguũt dicētes ꝙ in donis illa q̃
ꝑtinēt ad affectũ ſunt ꝟtutes. Illa vero q̃
pertinent ad aſpectũ reꝝ/ ſunt ꝓprie dona
Et hi ſoluũt facile que ex vtraqꝫ ꝑte obij/
ci poſſunt. ſcꝫ vtꝝ ſint virtutes vel non.
Et quia opinio media/ innitir̃ ſententie
bti Greg. a pluribꝰ probabilior habetur.

¶ Quot ſint dona
ſpiritusſancti ⁊ que ſint.

Quot ⁊ que dona ſint patet per
Iſaiã. xi. capitulo vbi tangunr̃
ſeptē dona ſpũſſancti hoc or/
dine. Requieſcet ſuꝑ eum. ſcꝫ xp̃m. ſpũs
ſapiētie ⁊ intellectus. ſpũs conſilij ⁊ forti
tudinis. ſpũs ſcientie ⁊ pietatis. ⁊ reple/
bit eũ ſpiritus timoris dñi. Duo autē ꝓ/
ma digniora ſunt que regũt vitã cōtem/
platiuã ſcꝫ ſapīa ⁊ intellectꝰ Alia autē q̄n
qꝫ ſufficiēter regũt vitã actiuã Et ſm̃ hoc
ſumir̃ ab aliquibꝰ numerꝰ ⁊ ſufficiētia ip
ſoꝝ ſeptē donoꝝ ſic ſcꝫ Nã aut ipſa dona
que (vt tactũ eſt) ſunt quedã ipaꝝ expedi
tiones ſeu ꝑfectiões virtutũ. ipam virtu/
tem ꝑficiũt reſpectu vite cōtemplatiue vel
reſpectu vite actiue. Si reſpectu vite con
tēplatiue q̃ circa diuina ⁊ celeſtia verſar̃.
aut ipſam virtutē perficiũt per modum
cuiuſdã experientie ⁊ guſtus ⁊ hoc fit ꝑ do
num ſapiētie. aut ꝑ modũ cuiuſdã itime
inueſtigatōnis ⁊ ſpeculatiōis. ⁊ hoc fit ꝑ
donũ intellectus Si reſpectu vite actiue
que circa agibilia verſar̃. aut ꝑficiũt ipam
virtutē ꝗ̃tũ ad receſſum a malo. ⁊ hoc fit
ꝑ donũ timoris. aut ipam virtutē ꝑficiũt
ꝗ̃trum ad opatōem boni. ⁊ tunc vel boni
ad quod oēs tenenr̃ ⁊ quod eſt in cōmu/
ni opatōne. Uel boni ad quod nō om̃es
tenenr̃. vt eſt bonũ arduũ Si quantũ ad
opatōem boni ad quod om̃es tenēr̃ Hoc
cōtingit dupliciṫ. Nam vel donũ in tali
opatōe virtutē ꝑficit tanq̃ ipm opus exe
quēs. Et tũc eſt donũ pietatis. vel tanq̃
ipm opus regens ⁊ dirigens. ⁊ tũc eſt do/
num ſciētie. Si quantũ ad opatiōem bo
ni ad quod nō om̃es tenētur. hoc iteꝝ cō
tingit dupliciṫ. nam vel donũ in tali ope
ratione virtutē ꝑficit tanq̃ opus ipm ar
duũ exequēs. ⁊ tũc eſt donũ fortitudinis.
Uel tanq̃ ipm opus arduũ regens ⁊ diri
gens. ⁊ tũc eſt donũ conſilij. ¶ Alir̃ ꝑ ali/
os ſumir̃ iſte numerꝰ ⁊ ſufficiētia ꝑdicto/
rum donoꝝ ſm̃ aliq̃s ipſorũ donorũ ra/
tiones. ⁊ hic inſerere/ viſum eſt cauſa bre
uitatis nō expedire ¶ Nota inſuꝑ ꝙ illō
donũ qđ in ꝑdicta Iſaie aſſignatōe/ vlti/
mo loco ponir̃ ſcꝫ donũ timoris/ eſt ꝑmũ
in aſcēdendo. iuxta illud pſalmiſte. Ini/
tium ſapientie timor dñi A quo timoris
dono/ fit q̃dam ꝑ alia dona gradalis aſcē
ſus Ne eni timor cōceptus/ gelidus foret
aut aridus. ſeq̃tur donũ pietatis que ad
oīa vtilis eſt. Et ne pietas ipſa/ nimis re/
miſſa aut nimis ꝓdiga aut aliquo modo
inordinata eſſet/ adiũgir̃ ei donũ ſcientie
que opa pietatis regat vt diſcrete fiãt. Et
ne ſcientia inualida foret/ addir̃ ei donũ
fortitudinis vt quod aliq̃s ꝑ ſcientiã bñ
facere nouit/ ꝑ fortitudinē exeq̃ facto poſ
ſit. Et ne fortitudo ꝑ̃ſumptuoſa vel im/
petuoſa eſſet/ adiungir̃ ei donũ conſilij q̃
regi poſſit opꝰ fortitudinis ⁊ debito mo/

do cōprimi. quia ſm Grego: fortitudo ſi
ne conſilio precipitat. Et ne conſiliū in/
cautū foret. adiungiť ei donū intellect⁹. q̄
eſt cognitio bonoꝝ ſpūalium/ quo cōſili
um in ipſa ſpūalia dirigi poſſit. Et vt in
tellectus modo debito temperetur ꝛ ordine
tur/ datur ei ſapientia que eſt cognitō per
guſtum diuine dulcedinis. Que ſapien/
tia a ſapore non a ſapere dicta eſt.

De dictis ſeptē donis in ſpeciali. Et primo de dono tioris.

Nunc breuiter de ſingulis do/
nis in ſe/ aliqua tāgenda ſunt.
Et prio de dono timoris. vbi
prio diceť. Quid ſit timor. De
inde q̄t ſunt ei⁹ ſpēs. Et q̄ eaꝝ ſit donum

Quid ſit timor et quot ſunt eius ſpecies.

Timor ſm Auguſt. ſup Iohā.
ſic diffinitur. Timor eſt fuga
animi: ne perdat quod diligit
Idē in li. de ci. dei. Timor eſt affectio vel
amor fugiēs quod ei aduerſať. ¶ Speci
es autē timoris ponūtur. vi. Eſt enim ti/
mor mūdan⁹. hūan⁹. naturalis. ſeruilis.
inicialis. filialis Timor mūdan⁹ eſt q̄ q̄s
timet amittere que mūdi ſunt ꝛ iō nō pec
cat ſi ea amittat Humanus eſt quo q̄s ex
deliberatiōe tm̄ timet penā ſui corporis.
Naturalis eſt quo q̄s naturalr̄ timꝫ mor
tē ſiue horribile aliquid an̄ deliberatiōeꝫ
rōnis. q̄ timor vicioſus non eſt ſicut duo
priores. Seruilis eſt q̄ quis offendere ti/
met tm̄ ne incurrat penā gehēne. Iſte ali
q̄ntulū hꝫ vtilitatē. q2 freq̄nter itroducit
caritatē ſicut ſeta introducit filū ſutoris
vt ꝓhibet Auguſt. Inicialis eſt q̄ q̄ſi du/
plicē habet oculū ſeu reſpectū. vnū ad fu
gā pene. aliū ad amorē glorie. Seruit ei
deo ꝑtim timore gehēne. ꝑtim amore glo
rie vel iuſticie. Filialis ſiue caſtus eſt q̄ ti
mem⁹ ne xp̄s aīe noſtre ſpōſus aut tardet
aut diſcedat. aut aliq̄ten⁹ offendať. hic eſt
timor ſctūs q̄ ꝑmanet in ſeclm̄ ſeculi. qui
alio noīe diciť reuerētialis ¶ Quis āt ti/
moꝝ iſtoꝝ ſit donū ſpūſſancti ptꝫ q2 nec
timor mūdan⁹. nec timor human⁹ q̄ ſim/
pliciter mali habenť. nec naturalis. q2 do
nū/ eſt quidē diuinit⁹ infuſus. nō innat⁹.
timor vero naturalr̄ innat⁹ eſt. Nec ſuilis
timor. ꝓprie tm̄ ſumēdo donū niſi genera/
liter ſumeretur. ſicut generalr̄ d2 donū de
oībus que dātur a deo. ꝛ ſunt ſupra natu
rā ad ordinādū aliquo mō vitā in bonū
gratie. ſicut ꝛ fides informis dici poteſt
donū dei. Sꝫ inicialis timor. ꝛ caſt⁹ ſiue
reuerētialis ꝓprie dicūť donū ſpūſſancti.
Cōcedunt tm̄ aliq̄ ſimpliciť q̄ timor ſui/
lis ſit donū ſpūſcti. ꝛ tm̄ negāt q̄ ſil'r inſit
cū ſpūſctō/ q̄ qualiť eſſe poſſit nō video.

De ſecundo dono ſpūſcti ſcilꝫ dono pietatis.

Sequiť de dono primo qui eſt
in aſcendendo ſcꝫ de dono pie
tatis Ubi prio videndū q̄d ſit
quot modis dicať. ꝛ ſm quē modū ſit do
num ſpūſſancti. Diffiniť autē ſic pietas.
ab Aug. Pietas eſt cultus dei quā greci
euſebiā vocāt. Itē greg. ſup iob. Pietas
eſt que docet op⁹ mie. Scōm tulliū in fi/
ne primi ſue rhetorice Pietas eſt beniuo
lentia in parente. Magiſtralis vero diffi
nitio hec eſt. Pietas eſt ex benigne mētis
dulcedine oībus auxiliatrix affectio

Quot modis dicatur pietas

Dicitur autē pietas
multis modis. Q̄nq3 mot⁹ ip/
ſius affectōis tendēs in deū. et
ſic d2 pietas cultus dei. ꝛ ſic eſt
in genere virtutis q̄ eſt latria. Q̄nq3 dici/
tur motus affectōis tendens in ei⁹ imagi
nē. ſ. in hoīeꝫ. ꝛ h̄ ꝑt eē tripliciť vel ille mo
tus affectōis tēdit in imaginē dei q̄ eſt ſi
bi ipſi ꝑ ſanguinē cōiuncta ꝛ ſic ē beniuo
lentia in parētes ꝛ eſt ſpēs iuſticie natu/
ralis. Q̄nq3 etiā d2 affectio tendēs i ima/
ginē dei. i. in hoīeꝫ tāq3 miſerijs oppſſuꝫ
ꝛ ſic pietas eſt q̄ docꝫ opa miſericordie vt
dicit Greg. ꝛ ſic poti⁹ virt⁹ eſt q3 donum.
Q̄nq3 etiā eſt affectio tendēs in imaginē
dei nō quidē inq̄ſtū eſt ſanguie ɔiūcta vl'
miſerijs oppſſa vt ſic. ſꝫ motu q̄dē genera
li ſcilꝫ inq̄ſtū eſt imago dei. hoc inq̄ſtū eſt
rōnalis creatura. Et tūc ꝓprie dicitur do/
num ſpūſcti qd̄ habilitat ꝛ expeditū red
dit hominē ad bn̄dū ſe beniuolētem ſeu
beniuolū/ ad rōnalem creaturā. ſ. ad quē
libet hoīem ſiue indigentē ſiue non indi
gentē. Et ſic maxime ei cōuenit iſta diffi/
nitio magiſtral' prius poſita. Scōm pri
mū modū diffiniť ab Auguſti. iuxta ſm
modum diffiniť a tullio. Scōm tertium

modum diffinit᷑ a Grego. Et ſm q̄rtum modum diffinit᷑ a magiſtris quia illo mō eſt proprie donum ſpiritusſancti.

¶ De tertio dono

E ſpiritusſancti ſcilȝ de dono ſcientie.

De dono autē ſcientie duo vidēda ſunt ſcȝ quid ſit. Et in quo differt a dono ſapiētie. a q̄ ſm Auguſt. diſtare non videt᷑. Vñ ſcientia proprie donũ eſt ſic diffinit᷑. Scientia eſt lumen ſpũale/ acceptũ a deo: in q̄ vidētur ratōnes opabilium/ ptinētiũ ad vitam. p quas ſancte ⁊ meritorie viuam⁹ ſicut dicit aplꝰs ad Titum. ij. Abnegantes omnē impietatē ⁊ ſecularia deſideria ſobrie ⁊ iuſte viuamus in hoc ſeculo. Vñ ſicut fides eſt illumiatio quedā ad credibilia. ita donum ſcientie eſt illumiatio q̄dam ad operabilia.

In quo differt donum ſcientie a dono ſapientie.

Dicit᷑ autē in hoc a dono ſapiētie differre qm̄ ſapientia eſt cognitio quedā diuina/ p guſtũ. ſcientia autē eſt lumē quoddā diuinũ ad opabilia ptinētia ad hanc vitā. Vñ ſicut dicit magiſter in li. ſentē. Scientia docet bene cōuerſari in medio hui⁹ praue ⁊ peruerſe natōis Et hoc ſatis videtur cōſonare verbis Auguſt. qui dicit ꝙ ſapiētia eſt de eternis. Sciētia vero de tempalibus.

¶ De quarto dono

ſpiritusſancti ſcȝ de dono fortitudinis

Poſt hec de dono fortitudīs duo etiam dicēda ſunt ſcilicȝ quid ſit ⁊ qualiter differt a fortitudine, put fortitudo eſt virtus.

Quid ſit fortitudo

⁊ quō differt a fortitudine, put eſt virtus.

Secũdum autē ꝙ fortitudo eſt donũ ſic notificat᷑. Fortitudo ē affectio animi q̄ cupiditas terrena deprimit᷑. nullaq̧ aduerſitas formidat᷑. Et videt᷑ hec notificatio ſumi ex verbis Auguſt. in li. de ſpiritu ⁊ anima ⁊ in. v. li. ſuc muſ. ¶ Differt aũt a fortitudine prout eſt virtus. licȝ vtraq̧ ſit circa difficile ⁊ arduũ. Quoniā fortitudo p ut eſt virtus/ ſuſtinet piculũ. q̄ndo ſcȝ neceſſe pati vel a bono virtutis cedere. ſicut quādo q̄ritur fides vel iuſticia. vel libertas patrie vel huiuſmodi. Sed fortitudo put eſt donũ ſe gratis ⁊ ex abũdanti illi ſtatui offert. in quo talia ſepe q̄runt᷑ vt eſt ſtatus pfectiōis cōſilioꝝ. Si aũt dicatur ꝙ ſm hoc nō haberēt donũ fortitudinis niſi tantũ perfecti. ⁊ ꝙ ſic habita vna gratia gratificāte nō om̄es haberētur Dico ꝙ nō eſt vrũ nec ex p̄dictis ſeq̄tur. qm̄ perfecti iſtud donũ habent in actu. om̄es vero in caritate exiſtētes habent in habitu. Unde qui imꝑfectus eſt/ habet in habitu. Vñ opus pfectōis facere pt q̄ vult.

¶ De quinto dono

ſpiritusſancti ſcȝ de dono cōſilij. ⁊ q̄d ſit. F

Poſtremo de dono conſilij duo ſimilit᷑ videnda ſunt ſcȝ q̄d ſit. Et qualiter ſit donũ cũ in chriſto videat᷑ nō fuiſſe. in quo tamen ſunt ⁊ fuerũt om̄ia dona. ¶ Diffinitur autē ſic a Tullio in rhetorica ſua Cōſiliũ eſt/ faciendi vel nō faciendi vere cogitata ratō. Sed hec diffinitō nō videtur cōuenire cōſilio put eſt donũ/ ideo aliqui corrigũt eũ ſic Cōſiliũ eſt faciendi vel nō faciendi vere excogitata ratio. eaꝝ ſcȝ rerum in quibꝫ ꝓpter arduitatē indiget q̄s adiutorio. Unde cōſiliũ prout hic ſumitur/ nō eſt de dubio ſed de arduo ad quod ꝓpter difficultatē nō om̄es tenētur. De reliquo dic ꝙ iſto mō vltimo cōſiliũ eſt donum. et quod veriſſime hoc donũ fiet in xp̄o ſicut ⁊ cetera dona fuerũt ⁊ ſemp erũt Unde conſiliũ ſm ꝙ ponit dubitatōem ⁊ circa eā q̄rit ab alijs certificatiōeȝ nō fuit in xp̄o q̄ certiſſime oīa nouit qȝ nec ſic eſt donũ ſpũſſcti. Sȝ cōſiliũ qd̄ eſt lumē immiſſum a ſpũſctō/ oīa dubia diſſoluēs/ ⁊ indubitāter in aggreſſionē arduoꝝ dirigēs/ q̄ de⁹ ad ſtatũ pfectōis ptinere ꝓpalauit/ ſic eſt donũ. Et iſto mō fuit in xp̄o

De ſexto dono ſpiritusſancti ſcilȝ intellectus.

Sequitur de dono intellectus. Circa quod attende. ⁊ primo q̄d ſit. deiñ q̄lit᷑ differt a ſapiā. Diffinit᷑ āt ſic ab Aug. i ſmōe q̄dā ſuo de timore. Intellect⁹ vocatur q̄ ab oī īfirmitate carnali corda mũdātur. vt pura intētio dirigatur in finē ſuũ. ſ. deũ. ¶ Eſt in

tellectus quoddā lumen ſpūale infuſum ad cognitōem dei in creaturis. Differt āt a dono ſapiētie. qꝛ ſapientia eſt cognitio ꝑ guſtum. Eſt eni quoddā lumē ſub quo vel in quo videnť ⁊ guſtanť diuina per experimentū. Unde ſapiētia prout eſt donū/ eſt proprie guſtus dei in donis ſuis. Intellectus autē non eſt ꝑ guſtū ſed potiꝰ eſt lumen quoddā datū a deo ad cognitōem dei in creaturis illis in quibꝫ reſultat deus ꝑ gratiā. Uel in illis in quibꝫ habet reſultare ꝑ gratiā ⁊ gloriā. Unde intellectꝰ eſt donū quo gratuite cognoſcimꝰ diſpoſitōes celeſtiū: per eas qꝫ tendimus in deum ſic diſponentem.

De ſeptimo dono

ſpiritusſancti ſapientie. ⁊ quid ſit.

Deniqꝫ de dono ſapiētie dicendum eſt. Et qm̄ ex ſupius dictꝫ in parte patet q̄d ſit. ⁊ qualiter ſe habet ad donū ſciētie ⁊ ad donum intellectꝰ. idō ſufficit hic ponere eiꝰ notificatōem. Scdm̄ autē auguſt. ſic diffinit. Sapientia eſt cognitio rerū diuinarum. ¶ Itē ex littera. iij. li. ſententiarum. Sapientia ad ſolius eterne veritatis cōtemplatiōem ⁊ delectatōem ꝑtinet. ipaqꝫ tantū creatoꝛ cōſpicit ⁊ qꝫ ſempꝫ incōmutabiliter manet qđ deus eſt. Grego. ſic diffinit. Sapiētia eſt donū/ ſpe ⁊ certitudie eternorū/ mentē reficiēs. Que diffinitio dicit opatōem eius propriā/ q̄ eſt mētem ꝑ guſtum reficere. quod ſonat nomē eius Sapientia eni a ſapoꝛe dicta eſt.

¶ Quō per ſeptem

dona ſpūſcti: excludūtur ſeptē vicia capitalia.

Ultimo dicendū eſt qualiter ꝑ ſeptē dona excludātur ſeptē peccata capitalia. Et ſciendū eſt qꝫ timoꝛ quia ꝑ eū quis ſe depmit/ ne ſuꝑ aliū ſe extollat. excludit ſuꝑbiam q̄ ſuꝑ alios ſe extollit Pietas que ſibi illatas remittit iniurias. expellit irā que vindicari querit. Scientia que mentē illumiat. euacuat inuidiā. que mentē excecat. Foꝛtitudo que excellit in arduis. pellit acediā. que toꝛpet in imis. Conſiliū quod docet pro trāſitoꝛijs eterna mercari. remouet auariciā que in terrenis ⁊ pro terrenis tantū querit negociari Intellectus quo vere delectamur in bonis ſpūalibus. excludit gulā. q̄ vane ⁊ miſere delectať in carnalibꝫ. Sapientia per quā pure delectamur in deo extirpat luxuriam qua quis impudice in ſuo miſero coꝛpoꝛe delectatur.

¶ Explicit tractatus ſextus huius compēdij de ſeptem donis ſpūſſancti.

Incipit tractatus

ſeptimus de octo beatitudinibus ⁊ earū explanatione.

B

Hunc breuiter reſtat aliquid de octo beatitudinibus dicere Et primo quid dicať beatitudo. ſ. an ipſa virtus. an id quod ꝑmittitur/ vt gratia exēpli reſpectu eius quod dicit chriſtꝰ Beati paupes ſpiritu/ quoniā ipſoꝝ eſt regnū celoꝛum. an beatitudo ſit ipſa pauptas vel ꝑmiſſio regni. Qualiter ſe habeāt ad dona ⁊ ad virtutes. Quare vltime beatitudini idē premiū reddatur ſicut prime. Deinde de q̄libet beatitudine in ſe quid eſt ⁊ qualiter ⁊ cum quo dono cōuenit ⁊ cui vicio capitali contrarietur.

Quid dicatur beatitudo

an. ſcꝫ ipſa virtꝰ vel id qđ ꝑmittiť.

Sciendū eſt autē qꝫ btitudo duplex eſt ſcꝫ vie ⁊ patrie ¶ Beatitudo aūt vie cōſiſtit in ꝑfecta euacuatōe vniꝰ miſerie. ſ. culpe ⁊ q̄ ad eēntiā. ⁊ q̄ ad occaſiōes. Ūn qꝛ iſte virtutes de q̄bꝫ infra/ euacuāt culpā ⁊ culpe occaſiōes. diſponūtqꝫ ad beatitudinē patrie. idō dici pñt ⁊ dicūť btitudines Beatitudo autē patrie ꝯſiſtit in oīmoda euacuatiōe vtriuſqꝫ miſerie. ſ. ⁊ culpe ⁊ pene. Et iſto mō dicūť ꝓprie btitudies p̄mia ꝑdictꝫ ꝟtutibꝫ rn̄dentia. Sic eſt illō. ipoꝝ eſt regnū celoꝝ Uel illō ipi ſaturabūť. ⁊c. Et ſic varia rōe ⁊ ꝯſideratōe/ poteris dicere qꝫ ꝟtutes ille ſunt btitudies. Et qꝫ ſiľr p̄mia eis coꝛrn̄dētia beatitudines ſunt

Qualiter ſe habeant

beatitudines ad dona ⁊ ad virtutes.

Qualiter autē ſe habeant iſte beatitudines ad dona et ad virtutes. hoc ſcito qꝫ ſcḋm gloſam

ſup iſto paſſu Math.v.p virtutes ad do/
na/ et p dona ad beatitudines pueniť:
Unde virtutes/dicũt iniciũ opatiõis bo
ne ⁊ euacuatõem culpe quo ad eſſentiam
Dona autẽ dicunt bonũ ⁊ expeditũ pro
greſſum.quia donũ/expeditũ reddit actũ
virtutis vt expedite opetur Beatitudĩes
autẽ dicunt cõſummatiões ſiue terminũ
quaten⁹ in via haberi poteſt.ita vt omnẽ
culpã euacuet ⁊ omnẽ culpe delectatõem
Et bonũ delectabiliter opetur quantũ fa
cere poſſibile eſt viatori.Et ideo dicũtur
iſte beatitudĩes/ virtutes purgati animi
Quia ſcʒ animã purgant/vltima purga/
tione viatori poſſibili.

Quare vltime beatitudini idẽ redditur premiũ ſicut prime

VLtime autẽ beatitudini idem
premiũ reddiť quod ⁊ prĩe ſed
nõ eadem ratõne.Quia regnũ
celoꝝ duo in ſe cõprehendit.ſ.
exaltatõem ⁊ abundantiã.In beatitudi/
ne autẽ que pma poniť/que eſt pauptas
ſpũs ẽ ſumma reꝝ abdicatio ſiue abiectõ
⁊ ideo pmittiť ei regnum inquantũ dicit
abũdantiã.In beatitudine vero que vl/
tima poniť/que eſt pſecutõem pati prop
ter iuſticiã.eſt ſumma deiectõ ⁊ ideo pro/
mittiť ei regnũ inquãtũ nominat exalta/
tõem.Unde q̃uis regnũ celoꝝ oĩbus
beatitudinibꝫ debeať.iſtis tamẽ ſolum p
mittitur.quia p quandã appropriatõem
iſtis magis debetur.

¶De beatitudinib⁹ in ſpeciali.Et cum quo dono cõueniant Et primo de prima:

NUnc attendendũ eſt ad aliqua/
lem ſingularẽ determinationẽ.
Prima igitur virtus ſeu beati/
tudo eſt paupertas ſpiritus que adaptať
dono timoris.Et expellit ſupbiã cui con
trariať eo q pauptas ſpiritus/vera hũili
tas ſit Huic beatitudini in premiũ pmit
titur regnũ celorum ¶Et nota q paup/
tas hic diciť abdicatio tempaliũ ſm rem
⁊ ſm voluntatẽ.Quia cũ beatitudĩes p
fectã dicant peccati excluſionẽ.tam quo
ad peccati eſſentiã q̃ʒ quo ad peccati occa
ſionẽ.cum abdicatio ſolũ ſm voluntatẽ/
nõ ſit euacuatio pfecta occaſionis pecca/
ti.quia eſt alia vtilior que magis occaſio
nẽ peccati euacuat/ſcʒ illa que eſt ſm rem
⁊ ſm voluntatẽ.patet q illa prima eſt p/
prie beatitudo.

¶De ſecunda

SEcunda virtus ſeu beatitudo
eſt mititas ſiue manſuetudo q̃
cõgruit dono pietatis ⁊ expel/
lit iram.q2 mitis eſt quẽ ira vel
rancor nõ afficit.Cui reſpondet in pre/
mium poſſeſſio terre viuentiũ.

¶De tertia

TErtia virtus ſeu beatitudo eſt
luctus/ qui eſt dolor animi ca/
ritate ĩformatus q̃ facit cogno
ſcere miſeriã propriã ⁊ lacrima
bilem pñtis vite ſtatũ ⁊ delectatiõem fu/
ture glorie que ſufficiẽs cauſa luct⁹ ſunt.
quẽ dolorẽ inducit ſciẽtie donũ Qui enĩ
addit ſcientiã iſtã ſcʒ addit ⁊ dolorẽ.Cui
pro pmio reſpondet eterna conſolatio in
qua abſterget deus omnẽ lacrimã ab ocu
lis ſanctoꝝ.Et iam nõ erit ampli⁹ neqꝫ lu
ctus neqꝫ clamor ⁊c̃.Et hec euacuat inui
diam que dolet de bono alieno ⁊ letatur
de malo.hec autẽ beatitudo ecõuerſo
Et q̃uis luct⁹ ipſe miſeria quedã videať
cõgrue tamẽ beatitudo ꝓpter ſibi annexã
dulcedinẽ diciť/eo vt dicit Grego.dulcio
res ſunt lacrime penitẽtiũ q̃ʒ delitie regũ
Et Auguſt.li.cõfeſſio Currebãt lacrime
⁊ bene mihi erat cum illis.

¶De quarta

QUarta virtus ſeu beatitudo eſt
eſuries ⁊ ſitis iuſticie/ que do/
no fortitudinis adaptať.q̃ eſt
in ſuſtinendis piculis p iuſti/
cia ⁊ fide Que expellit tediũ boni hoc eſt
acediã.Cui rñdet p pmio et'na ſaturitas

¶De quinta

QUinta virtus ſeu beatitudo ẽ
miſericordia.Que appropria
tur dono cõſilij.qð docet alijs
dimittere minora/vt nobis dimittať ma
iora.vel ꝯferre terrena vt obtineam⁹ cele
ſtia Hec expellit auariciã cuius ꝓpriũ eſt
cõgregare ⁊ non remittere vel ꝯferre Pre
miũ aũt huic btitudini rñdẽs eſt cõſecu/
tio miſericordie

¶De ſexta

Sextavirt⁹ ſeu beatitudo eſt mūdicia cordis. cui cōuenit donū intellectus q̄ eſt cogitatio celeſtium oculorū cordis mūdans ⁊ illuminās. Hac eliminat̄ gula que corrumpit ⁊ excecat cor. Unde Ozee quarto Fornicatio ⁊ vinū ⁊ ebrietas aufert cor. Premium huic beatitudini reſpondens eſt viſio dei.

De ſeptima.

Septima virtus ſeu beatitudo eſt pax ſeu eſſe pacificū. Cui reſpondet donū ſapiētie q̄ eſt delectari in deo q̄ eſt pax noſtra: Hec repellit luxuriā que animū nō pacificat ſed vagum reddit ⁊ inſtabilem. Cui correſpondet p̄miū eſſe filium dei.

De octaua.

Octaua virtus ſeu beatitudo q̄ eſt pati pſecutōnem ꝓpter iuſticiā clarificat ⁊ oſtēdit quoddā factū. habens reſpectum ad ſingula p̄cedentia. Et p quod om̄es alie beatitudines ab vltima vſq ad primā ꝓbantur ſi vere ſunt. Un̄ Greg. Qualis vnuſquiſq apud ſe lateat illata ꝯtumelia probat. Et hinc eſt q beatitudo ipſi facto p p̄mio reſpōdēs qͦ idem eſt cū premio p̄me beatitudini ꝓmiſſio redire dicit̄ ad caput tanq̄ circulus pficiēs ⁊ oēs beatitudines ambiēs ⁊ compꝫendēs. He virtutes ſeu beatitudines tangūtur Math. v. Beati pauperes ſpiritu qm̄ ipſoꝝ ed regnum celorum. ⁊c̄.

Unde accipitur

numerus ſeu ſufficiētia beatitudinum.

Numerum vero beatitudinū numerus ⁊ ſufficiētia ſm integritatē pfectiōis homis accipitur. Ad pfectiōis autē integritatē req̄runt̄ tria. ſcilꝫ receſſus a malo ꝓfectus ſeu ꝓgreſſus in bono. ⁊ pfectus ſtat⁹ in optimo. Sane reſpectu primi malū procedit aut ex tumore ſupbie. aut ex rancore mali cie. vel ex languore libidinis ſeu cōcupiſcentie. Contra que tria ſunt ſeu ſumunt̄ tres prime beatitudines ſcꝫ pauptas ſpiritus cōtra malū tumoris ſupbie. Mitītas cōtra malū rancoris malicie Luctus cōtra malū languoris libidinis ſeu cōpiſcentie. Reſpectu vero ſecūdi ꝓfectus ſeu progreſſus in bono attēdit̄ circa diuinā imitatōem q̄ eſt duplex ſm duas vias q̄bꝫ intendi pōt ſcꝫ miſericordiā ⁊ veritatem. De quibꝫ in pſalmo. Uniuerſe vie domini miſericordia ⁊ veritas. Et ſm has duas vias ſumūtur due alie beatitudines. ſ. reſpectu veritatis/ eſuries iuſticie. ⁊ reſpectu miſericordie affect⁹ miſericordie. Reſpectu autē tertij pfectus ſtat⁹ in optimo attendit̄ in duobꝫ ſcꝫ in limpida cognitōne ⁊ in tranq̄lla affectiōe. Et ſm hoc ſumunt̄ due alie vltime beatitudines. ſ. reſpectu limpide cognitōnis. mūdicia cordis ad deū videndū. Et reſpectu tranq̄lle affectōnis. pax mēſis ad deo pfecte fruendū. Et aduerte q ſicut in enumeratiōe donoꝝ iuxta quod ſupra ī tractatu de donis declaratū eſt. eſt ordo q̄dam artificialis quo primo loco ponūtur ⁊ enumerāt̄ digniora. ita in enumeratōe beatitudinū eſt ordo q̄dam naturalis quo digniores vltimo loco ponūtur.

Ex ſupradictis colligitur q habitus virtutū cardinaliū/ principaliter diſponūt ad exercitiū vite actiue Habitus vero donoꝝ maxime diſponūt ad actus vite contēplatiue Habitus autē beatitudinum diſponūt ad perfectōnem vtrorumq.

Finis tractatus precedētis.

Incipit tractatus 3

viij. ⁊ final' de vicijs tā nature q̄ volūtatꝭ

In finalib' aliqua

de vicijs ſummatim tangere cōuenit. Et quia ſunt vicia nature. ⁊ vicia volūtatis. tangitur primo aliqualit̄ de vicijs nature. Et deinde de vicijs voluntatis.

De numero et ſufficientia vicioꝝ nature.

Vicia autē nature/ quantū ad huiuſmodi cōpendiū attinet/ ſatis erit enūerare. que ſunt ſeptē ſcꝫ Extollētia ſeu pſumptio Duricia Ignrantia Timiditas. p̄cipitatio. hebetudo. ſtulticia. q̄ꝝ nūer⁹ ſiue ſufficiētia lꝫ de

ſe ſatis clareat. nā repibile non videt̄ viti/
um nature aliō a p̄dictis vel qō ſaltē ad
aliquod p̄miſſoꝝ nō ſit reducibile. p op/
poſitōem tm̄ ad ſeptē dona ſpūſſancti/ ſu
mūt aliqui numerū ꝛ ſufficientiā ipſorū
vicioꝝ nature. Eteni tres anime ſunt vi/
res ſeu potētie. ſ. cōcupiſcibilis iraſcibi/
lis ꝛ rōnalis. q̄ q̄ſi cōtinue in ſuis virtuo
ſis actibus ꝛ opatōnibꝫ/ p ipſa vicia que
nature ex ſua corruptiōe iſunt/ varijs mo
dis impugnāt̄ ꝛ impediunt̄. cōtra que cū
ſeptē ſint. data ſunt in adiutoriū ſeptem
dona ſpūſſancti q̄ lumina quedā ſiue lux
diuinitus inſpirata ꝛ infuſa ad efficaci⁹
tam cōtra ipſa ſeptē vicia nature q̄ꝫ vicia
alia volūtatis et tentatōes. viā iam habi
te virtutis impugnātes/ reſiſtendū. libe/
riusq̄ꝫ ꝛ expediti⁹ ipſos actus virtutū exe
q̄ndū ¶ De vicijs nature circa vim con
cupiſcibilē ¶ Circa igit̄ vim ſeu potētiā
concupiſcibilē repitur viciū nature retra/
hens a debite cōpatiendo ꝛ ſubueniēdo
ꝓximo. quod vocat̄ duricia. Cōtra quod
diſpoīt donū pietatꝫ. ¶ De vicijs nature
circa vim iraſcibilē ¶ Circa vero vim ſeu
potentiā iraſcibilē/ duplex repitur viciū
nature. Unum immoderate retrahēs ab
agēdis quod vocat̄ timiditas cōtra qō di
ſponit donū fortitudis. Aliō immodera
te accedēs qō vocat̄ preſumptio. Contra
qō diſponit donū fortis ¶ De vitijs na/
ture cōtra vim rōnalē ¶ Cōtra vim autē
ſeu potentiā rōnalem/ duplex cōtingit vi
ciū nature. ſcꝫ vel reſpectu finis. vel reſpe
ctu eoꝝ que ſunt ad finē. Si reſpectu fi/
nis. duplex repitur nature viciū. Unum
impediēs ne cognoſcat̄ qō vocat̄ hebetu
do. ꝯtra quod diſponit donū intellectus
Aliud retrahēs ne anim⁹ ad ipm̄ finē de/
bite afficiat̄ qō vocat̄ ſtulticia. ꝯtra quod
diſponit donū ſapiētie. Si reſpectu eorū
que ſunt ad finē duplex ſimilit̄ nature vi
ciū repitur Unū impediēs ne ſciat̄ q̄d ad
ꝓſecutōem finis expediat quod eſt igno/
rantia cōtra quod diſponit donū ſciētie.
Aliud quo q̄s in his que agēda ſunt ma/
gis ex paſſionis impetu q̄ꝫ ex debita ele/
ctione ducit̄ quod eſt p̄cipitatio cōtra qō
diſponit donū ꝯſilij. ¶ Quibꝫ cōtrarien
tur ipſa nature ¶ Cōtrariat̄ etiā iſta ſeptē
nature vicia ſingula ſcꝫ ſingulis virtuti/
bus. ſingulis oratōnis dn̄ice petitōnibꝫ
ꝛ ſingulis beatitudinibꝫ ꝛ cōueniūt cum

ſeptē principalibꝫ ſeu capitalibꝫ vicijs vo
lūtatis Qō clarius ex tabula in fine hui⁹
tractat⁹ poſita cōcipi poterit ꝛ perpendi.

De viciis volūta/tis ſeu de malo culpe in generali.

De vitijs volūtatis id eſt de ma
lo culpe ſeu de peccato/ oppor/
tunū foret ꝛ vtile/ ſpecialē ꝛ lō
gum tractatū ſubiūgere. ſed cū
pluribꝫ notabilibꝫ hec ſint diffuſe expla/
nata/ ſufficiet interim ad p̄ntis cōpendij
ꝓceſſum cōtinuandū/ eiusq̄ꝫ cōplemētū
ſummati dicere. quid ſit pctm̄ in genere.
Quotiēs ſit ſiue quot ſunt ei⁹ genera De
in̄ veniēt aliq̄ de q̄libet genere explanāda

Quid eſt peccatū in genere. ꝛ quomodo diffinitur

Peccatū autē in genere ſic diffi/
nit̄. Peccatū eſt auerſio ab in/
cōmutabili bono ad bonū cō/
mutabile. Quā diffinitiōeꝫ ſic
intellige. Peccatū eſt auerſio ſcilꝫ volun
tatis. quia ꝓprie ꝛ p ſe talis auerſio eſt pec
catū. ab incōmutabili bono ſcilicꝫ deo. q̄
omnino incōmutabilis eſt. Hec eſt auer/
ſio aliō q̄ꝫ diſcōformitas volūtatis create
a volūtate diuina. qō eſt in omni peccato
vbi aliq̄d vult voluntas creata quod nō
vult deus Seq̄tur: ad bonū cōmutabile
ſupple cōuerſio ſcꝫ ad bonū creatū quod
cōtinue mutat̄ vel ſaltē mutabile ē ¶ Et
licet peccatū in ſui diffinitiōe duo conti/
neat ſcꝫ auerſionē ab incōmutabili bono
ꝛ cōuerſionē ad cōmutabile bonū. eſſen/
tialius tamē pctō eſt/ primū q̄ꝫ ſcōm. Si
enī fuerit cōuerſio ad creaturā/ ita tamen
q̄ nō fieret auerſio a creatore. ſicut cōtin/
git quādo q̄s amat creaturā ꝓpter deum
tantū. tūc nō fieret pctm̄ immo in iſto ca
ſu meritorie fieret ¶ Licꝫ plures alie ſint
diffinitōes peccati/ nō tractat̄ niſi de vna
Plures alie a doctoribꝫ aſſignātur pecca
ti diffinitiōes ſm̄ cauſas efficientē. mate
rialem. ꝛ formalē ipſius peccati. Sed q̄ꝫ
tum ad p̄ntē tractatū attinet/ ſupradicta
diffinitio que ſm̄ cauſam finalem pecca/
ti ſumitur/ ſufficiat.

De duplici diuiſi/one peccati in genere.

PLures etiā a doctoribus aſſignant peccati diuiſiões ſm̄ diuerſas peccati cauſas ⁊ origies Quantū vero ad pn̄tem tractatū ſufficit / de duab⁹ peccati diuiſiōibus principalit̄ tanget̄. Et primo de vna que ſumit̄ ſm̄ quandā peccati q̄litatē ⁊ quātitatē. Scḋo de vna q̄ ſumit̄ iuxta peccati cām materialē ¶ Reſpectu p̄me diuiſiōis tria p̄cipalia repiunt̄ genera peccatoꝝ. quia om̄e peccatū aut eſt originale aut actuale. Si actuale hoc iteꝝ eſt dupliciter. Quia aut eſt mortale aut veniale.

De peccato originali ⁊ quid eſt.

2 ORiginale autē peccatū eſt illḋ quod a noſtra vicioſa origine trahimus Et eſt auerſio q̄dam habitualis a deo qua aīa prona effecta ē nō reddere iuſticiā quā debet. Vn̄ om̄es fere doctores reſpectu effectus ipſius peccati originalis cōſonant in ipam auerſionē habitualē ſm̄ Auguſ. ¶ Hugo de ſancto victore dicit ꝙ originał culpa / eſt corruptio ſeu viciū quod naſcendo cōtrahimus ꝑ ignorantiā in mēte ⁊ cōcupiſcentiā in carne ¶ Alij volūt ꝙ originalis culpa / ſit neceſſitas cōcupiſcendi cū debito nō cōcupiſcendi. Et ponūt exēplū de radio cōtiguato aque. q mouet̄ aq̄ mota et quieſcēte q̇eſeit Et hoc patꝫ ex cōtiguatōne ſui cū aqua. Vn̄ cū maioꝛ ſit vnio aīe ⁊ carnis / q̄ꝫ in caſu p̄dicto radij ⁊ aque. cuꝫ caro de ſe valde mobilis ſit ad cōcupiſcēdum. aīa eoipſo ꝙ tali carni vnita eſt habet ſtati talem quandā neceſſitatē ꝯcupiſcendi. Cum igit̄ caro puuli cui infundit̄ anima / ꝑ peccatū p̄mi homīs ad cōcupiſcendū ſit mobilis. inerit ipſi anime iam illi carni vnite neceſſitas quedā concupiſcendi. nec poteſt anima ipſa illā carnem ſeu ſenſualitatē cohibere. ſicut aīa ade an̄ peccatū potuiſſet q̄ habuit ptātem ſuper ſenſualitatē ⁊ etiā libertatē cōcupiſcendi vel nō cōcupiſcendi ¶ Patet igit̄ ꝙ per peccatū ⁊ poſt pctm̄ p̄mi hominis ieſt aīme duplex neceſſitas Vna nō poſſendi ſenſualitatē retinere ſeu cohibere. ⁊ alia neceſſitas cōcupiſcendi. Et p̄ia eſt q̄dā neceſſitas nō valendi facere qḋ debet. et ſecunda eſt quedā neceſſitas faciendi qḋ nō debet. Et ita ineſt ei carentia vtriuſq̄ꝫ ꝑtis iuſticie: que ſunt declinare a malo et facere bonū. ¶ Ex quo patet ꝙ pctm̄ originale. ⁊ eſt in carne ⁊ eſt in aīa. ſed in carne originaliter ⁊ materialit̄ In aīa v̇o formaliter ⁊ tan̄q̄ꝫ in ſubiecto. Sola eni aīa eſt ſuſceptibilis virtutis ⁊ vicij. ⁊ tm̄ ſicut dictū eſt ex cōiunctōe ipſi⁹ ad corp⁹ / ꝯtrahit vitiū illḋ. ſicut qn̄ quis cadit in lutū fedat̄ ⁊ maculat̄ ¶ Talis autē aīe infectō nō tantū eſt pena ſed eſt etiā culpa. ipa vero culpa q̄ macula eſt deletur ī baptiſmo Pena autē q̄ fomes ſiue peccādi ꝓnitas appellat̄ / remanet poſt baptiſmū. Sic eī in baptiſmo curat̄ culpa quantū ad reatum dānatōnis eterne. ſed nō quin remaneat ipſa pena quantū ad motū ⁊ actum cōcupiſcētie. cum qua oportet nos q̄ꝫdiu viuim⁹ pugnare. niſi extinguat̄ ꝯcupiſcētiā per ſpecialē gratiā. ſicut in beatiſſima virgine in cōceptōe filij dei. ¶ Originale etiā pctm̄ ſic in hoīe ꝑ baptiſmū curat̄ / ꝙ nihilomin⁹ ab eo q̇ curatus eſt / trāſmittatur in ꝓlem quā generat. ſicut iude⁹ circūſciſus generat filiū cū preputio. ⁊ granum nudū ⁊ purū ſeminatū / pcreat granum cū palea. Qḋ hinc eſt qꝛ hō non generat filiū ſm̄ ꝙ in mente curatus eſt ſed ſm̄ quod in carne.

De nominib' peccati originalis ſm̄ ꝙ opatur ad animā.

ORiginale peccatū diuerſis ī ſacra ſcriptura noībus. multiplicibus de cauſis noiat̄ ¶ Secūdum eni ꝙ originale pctm̄ cōꝑatur ad aīam / vocat̄ qn̄q̄ꝫ infirmitas. qꝛ reddit aīaꝫ īpotentē ad reſiſtēdū motibꝫ. Qn̄q̄ꝫ vocat̄ feditas. qꝛ ꝑ ipam aīa maculatur. Vocat̄ qn̄q̄ꝫ ꝓnitas. ꝓpter ꝯtinuam appetitus inclinatōeꝫ ad malū. Vocatur qn̄q̄ꝫ corruptō. qꝛ ad nihilū ducit ⁊ pctm̄ Vocat̄ qn̄q̄ꝫ vitiū. qꝛ eſt diminutō bonorū naturaliū. Vocat̄ qn̄ q̄ꝫ lāguoꝛ nature qꝛ durat ī natura corrupta. ¶ Habꝫ etiā noīa ſm̄ qḋ compat̄ ad corp⁹. Vocat̄ eni qn̄q̄ꝫ lex carnis. eo ꝙ lege dīna ſit carni iflicta Vn̄ qn̄q̄ꝫ lex mēbroꝝ vocat̄. qꝛ mouet organa ad opatōeꝫ cōcupiſcētie. Vocat̄ qn̄q̄ꝫ tyrān⁹. ꝓpter dn̄atione̅ quaſi violentā in ipſa cōcupiſcētia Vocat̄ qn̄q̄ꝫ fomes. qꝛ ſicut ignis fouet ignē. ita ꝑ ipꝫ fouet̄ in carne pctm̄ ſm̄ act⁹ generatiue ⁊ nutritiue. Vocat̄ qn̄q̄ꝫ ſtimul⁹ carnis quia

ſtimulat carnẽ/ad primos motus. ⁊ ani/
mũ ad cõſenſum ¶ Habet quoqȝ nomia
ſm quod cõpatur ad actus delectabiles.
Et ſm hoc vocatur cõcupiſcẽtia que ſo/
nat viciũ in actu prout eſt in adultis Itẽ
cõcupiſcibilitas que ſonat viciũ in potẽ
tia prout eſt in puulis. ¶ Habet etiã no/
men ſm quod compatur ad primũ hoiez
a quo cõtrahitur. ⁊ ſic vocatur originale.
quod eſt carentia debite iuſticie.

De peccato actuali mortali ⁊ circa ipm in generali occurrẽ/tibus

Circa peccatũ ãt actuale mortale aliqua ſunt videnda
Primo q̇d ſit. Scdo de diuer/
ſis eius noibus ſeu appellatõi
bus Tercio de hui⁹ peccati effectib⁹ Quar
to de diuerſis eius generib⁹ ſeu diuiſiõi/
bus. Quinto de quolibȝ ſeptem peccato
rum capitaliũ ac eorum filiabus ſeu ſpe/
ciebus/aliquid in ſpeciali declarabitur.

¶ Quid ſit peccatũ actuale mortale in ſpẽali et quõ diffinit͛.

Peccatuȝ igit͛ actuale mortale/
ſic diffinitur ſm Auguſt. Pec
catũ eſt dictũ vel factũ vel cõcu
pitũ/ↄtra legẽ dei. Et ponitur
in dicta diffinitõe. dictũ ꝓpter pctm̃ oris.
factũ. ꝓpter pctm̃ opis. ↄcupitũ. ꝓpter pec
catũ cordis ¶ Diffinit͛ ⁊ aliter ſm eũdẽ
Auguſt. Peccatũ eſt volũtas retinẽdi fa
ciendi vel cõſentiẽdi quod iuſticia vetat.
¶ Inſup ſciendũ ꝙ pctm̃ proprie nõ eſt
ſubſtãtia vel res aliq̃ ſed defectus ⁊ corru
ptela ¶ Circa qȯ tamen aduertendũ ẽ. ꝙ
aliȯ eſt peccati act⁹. aliud eſt peccati habi
tus. aliud peccati reatus. Peccati act⁹ ali
q̇d eſt. ſed qñ nõ ampli⁹ fit. deſinit eẽ. etiã
ſine grã. Sȝ peccati habitus q̇ ex malis
actib⁹ relinq̇tur/ etiaȝ aliq̇d eſt ⁊ remanet
interdũ ceſſantib⁹ etiã ipſis actib⁹. ac etiã
poſt infuſam grãm peccatiqȝ remiſſionẽ.
Peccati vero reatus ſiue macula/ſm rem
nihil eſt. deformat tamẽ aiaȝ: nõ p modũ
poſitõis ſed p modũ. priuatiõis ſicut trũ
catio mẽbri p modũ puatõis corp⁹ defor
mat ⁊ maculat. Dicit etiã Augu. ꝙ ſicut
abſtinẽtia nulla ſubſtãtia vel res eſt. ⁊ tñ
ex ea corp⁹ langueſcit. ita pctm̃ nõ eſt aliq̃
ſubſtãtia vel res. ex eo tñ natura minuit͛ ⁊
corrũpit͛. delet͛ tñ ſemp p grãm ¶ Notan/
dum pterea ꝙ pctm̃. qñqȝ trãſit actu ⁊ re/
manet reatu. ſicut pctm̃ actuale actu con
pleto añ penitẽtiã. Qñqȝ ecõtra pctm̃ trã
ſit reatu ⁊ remanet actu. ſicut in pctȯ ori/
ginali p⁹ baptiſmũ. Qñȝ trãſit pctm̃ actu
ſimł ⁊ reatu. ſicut pctm̃ actuale actu ↄple
to ⁊ p⁹ penitentiã. Qñqȝ pctm̃ remanȝ ac
tu ⁊ reatu ſic pctm̃ origiale añ baptiſmũ.

De diuerſis nominibus peccati actual' mortalis

Diuerſis freq̃nter noib⁹ pecca/
tũ ipm mortale p doctores no/
minat͛ ſm diuerſas eius ꝓprie/
tates ⁊ opatões ⁊ effect⁹. Vocat͛ eni qñqȝ
macła. ⁊ hoc iȯ q̇ꝛ imaginẽ dei deformat
⁊ maculat. Vocat͛ qñqȝ reat⁹. qm̃ ad eter/
nã penã obligat. Vocat͛ qñqȝ pollutio ⁊
hoc q̃ntũ ad ↄtagionẽ ↄtractã. ex terrena
delectatõe. Vocat͛ qñqȝ delictũ ⁊ hoc ſm
ꝙ eſt receſſus a dignitate grẽ habite. Vo/
cat͛ qñqȝ culpa. ⁊ hoc prout reſpicit penã
quã meret͛ ⁊ incurrit. Vocat͛ qñqȝ offenſa
⁊ hoc eſt q̇ꝛ contra deũ eſt ⁊ ↄtra deũ facit.
Vocat͛ qñqȝ puaricatio ⁊ hoc inq̃ſtũ mã/
datũ dei reſpicit qȯ trãſgrediẽdo puarica
tur Vocat͛ qñqȝ pctm̃ put cõuerſio fit ad
bonũ ↄmutabile cũ auerſione a bono in
cõmutabili. Vocat͛ qñqȝ ſcel⁹ propt͛ ma/
gnã iniuriã q̇ peccando deo fit. Vocatur
etiã quandoqȝ nefas put eſt illicitũ perſo
ne perpetrãti. Vocatur etiã quandoqȝ cri
men prout eſt dignũ accuſatõne ⁊ pena.

¶ De diuerſis effectib⁹ peccati actualis mortalis

Huiuſmodi autẽ peccati/ multi
plex ſm doctores repit͛ effect⁹.
ſed q̃ntũ pñtẽ ↄcernit tractatũ
ſatis erit aliq̇s enũerare Un⁹ effect⁹ ¶ Et
prio naturalia vulnerat. qȯ ſignat͛ in illo
q̇ iuxta euãgeliũ deſcẽdẽs ab hirłm i hie/
rico incidit in latrones ¶ Ali⁹ ¶ Intelle
ctũ obſcurat in cognitõe veri. ⁊ affectũ te
peſcere facit i ope boni. ¶ Ali⁹ ¶ Gratui
tis ſpoliat. ne tñ bonũ aliqȯ pereat. bona
opa q̇ q̇s peccãdo mortificat/ aliis iuxta
diſpenſatiõem dei elargient͛ ſaluãdis. ¶
Ali⁹ ¶ Aiam maculat. ad penã eternam
obligat. ↄſciam amaricat: cor indurat ¶
Alius ¶ Hoiem quaſi inſenſibilẽ reddit
Exẽplo canis ſubmergẽdi q̇ lapidẽ i col/
lo ſuo nõ ſentit. donec ab eo in fundũ aq̃

trahitur ¶ Alius ¶ Animã occidit. quia deo qui vera vita eſt: priuat ¶ Aliꝰ ¶ Ad alia pctã trahit. Vñ Greg. Peccatũ quod ꝑ penitentiã nõ diluit̃ / ſuo põdere ad aliud trahit ¶ Alius ¶ Bona q̃ in peccatis fiũt. infructuoſa ⁊ quantũ ad meritũ ⁊ q̃ntum ad premiũ reddit ¶ Alius ¶ Ex homine quendã effectiue infirmũ facit. Nã in pctõre eſt ignis auaricie. fetor luxurie. tenebre ignorãtie. vermis cõſciẽtie. ſitis concupiſcẽtie. ⁊ demones ꝑ effectũ ⁊ huiuſmodi. ¶ Alius ¶ Vacuũ hominẽ tãdem relinq̃t. ⁊ merito q꜠ mũdo adherentia. ſugũt verba arẽtia. Fallendo decipit ſicut eſca ĩ hamo vel lignũ putridũ de nocte lucens ¶ Alius ¶ Hoiem vere ſtultũ demõſtrat. ſeruiẽdo ſcꝫ illi qui ipm torq̃ri querit ⁊ tandẽ torq̃bit Componẽdoqꝫ ⁊ congregando ſupra ſe vnde torqueat̃ et cremet̃. Unde Augu. li. de ci. dei. Hoc vitiũ adimit integritatẽ. pulcritudinem. ſalutem. virtutẽ. ⁊ quicq̃d boni per vitium detrahi ſeu minui conſueuit.

A

Inquo peccatum

habet eſſe ⁊ ortũ ¶ Notandũ eſt vlteriꝰ. ꝙ q̃uis peccatũ ipſi bono cõtrariũ ſit. non tamẽ habet eſſe niſi in bono. nec ortũ niſi a bono. quod quidẽ bonũ eſt liberꝝ arbitriũ ac voluntas. a qua peccatũ eſt ſicut a prima origine ⁊ in q̃ eſt ſicut in ꝓprio ſubiecto Voluntas igit̃ eſt cauſa peccati. cãꝫ dico nõ efficientẽ ſed deficientẽ. Volũtas enĩ ſm ꝙ habet reſpectũ ad ſuũ principium a q̃ eſt / ſcꝫ ad deũ nõ eſt nata elicere ex ſe niſi bonũ Sed ſm ꝙ habet reſpectum ad principiũ ex q̃ eſt. qḋ eſt oĩno nihil. cũ ipſa volũtas ex nihilo ſit / ſemꝑ tendit ad defectũ. Si ergo velimꝰ ſcire vñ malũ culpe ſit materialit̃. dicendũ ꝙ ex nihilo Si vero velimꝰ ſcire vnde ſit terminalit̃. dicẽdũ ꝙ ex abſentia debiti modi debite ſpeciei ⁊ debiti ordinis. Sꝫ ſi velimꝰ ſcire vñ ſit originaliter. dicendũ ꝙ a volũtate ſiue a libero arbitrio.

De progreſſu peccati.

¶ Nota ꝙ peccatũ iniciat̃ in cogitatõne. ꝓcedit ⁊ creſcit in delectatõne. ꝑficit̃ in cõſenſu. ¶ Circa ꝓceſſum aũt pcti notandũ eſt ꝙ aliqua ipm pctm̃ antecedũt. aliqua ipm ſubſequũt̃. aliqua ipm concomitant̃. ¶ Item reſpectu primi. Aliqua peccatũ antecedunt ex ꝑte auerſionis Et aliqua antecedũt ex parte ꝯuerſionis. Ex parte autẽ auerſionis. i. quãdo quis a bono incõmutabili quod deꝰ eſt: auerti ⁊ ſeꝑari incipit. antecedũt peccatum. cõtemptus. omiſſio. ingratitudo. inobedientia Ex parte vero cõuerſionis ſcꝫ quãdo homo ſe in peccatũ ꝯuertit / antecedit peccatum. cogitatio. libido. concupiſcentia. delectatio. ꝑuerſa intentio. cõſenſus Peccatum aũt ſubſequũtur. macula id eſt defoꝛmatõ imaginis dei. reatus. ⁊ obligatõ ad penam eternã. ¶ Peccatũ concomitãtur circumſtãtie que ipm vel aggrauãt vel minuunt. ⁊ ſunt octo que ex verſu ſequenti notificari poſſunt. vñ verſus. Quis q̃d vbi ꝑ quos: quotiens cur quomodo qñ.

De tribus actionẽ

deprauãtibus. Per tria etiã principaliter deprauari ſolet actio. etiã illa que eſt de genere bonoꝝ. Quandoqꝫ in ſui principio. quãdoqꝫ in ſui medio. quãdoqꝫ in ſui fine. ſcilicꝫ ꝑ malam intentiõem. ꝑ negligentiam. ꝑ vanam gloriam.

Quibꝰ cauſis unũ

peccatũ dicit̃ maius ¶ Multis etiã cauſ̃ ſeu reſpectibꝫ vnũ peccatũ dicit̃ maiꝰ ſeu grauiꝰ altero Videlicet cauſalitate vt peccatũ luciferi. Generalitate vt peccatũ primi hoĩs. Deformitate vt peccatũ iude ꝓditoris. Remiſſionis ſeu venie difficultate. ſicut pctm̃ in ſpiritũſanctũ. Periculo ſicut pctm̃ ignorantie. Inſeꝑabilitate vt peccatũ cupiditatis. Pronitate vt pctm̃ carnis. Offenſiõe vt pctm̃ idolatrie. Expugnãdi difficultate vt ſuperbia ⁊ vana gloria. Mentis cecitate vt peccatum ire.

De quinqꝫ operũ

generibus ¶ Notandũ eſt etiã ꝙ inter cetera. q̃nqꝫ reꝑiunt̃ genera operũ. Nã q̃dã ſunt mala in ſe vt illa q̃ de ſui natura ſeu in ſuo genere mala ſunt. ſed tñ ꝑ aliquas. circũſtãtias bona fieri poſſunt. vt homicidiũ quod in ſe malũ eſt. ſꝫ ꝑ circũſtãtiã aliquã ꝑt effici bonũ. vtputa qñ fit ꝑ debitam iuſticiã. vel ſe legitime defendẽdo cum mortis ꝑiculũ euadi nõ poſſit ⁊ huiuſmodi. Quedã ſunt mala ſm ſe vt illa q̃ ſm totũ ſuũ eſſe mala ſunt. nec ꝑ circũſtãtias aliq̃s bona effici pñt. ſic̃ eſt odire deũ

vel fornicari ꝛ hmōi. Quedā econtrario
ſunt bona i ſe vt illa q̄ de ſui natura ſunt
bona ex genere. ſed tn̄ ꝑ aliquas circūſtā/
tias poſſunt fieri mala. Sicut eſt dare ele
moſinā quod in ſe bonū eſt ſed ꝑ circun/
ſtantiā aliquā pōt fieri malum. vtputa ſi
dareꝛ ꝑ ſola vana hominū laude acq̄ren/
da vel hmōi. Quedā ſunt bona ſm ſe. vt
illa que ſm totū ſuū eſſe bona ſunt nec ꝑ
circūſtātias aliquas. pn̄t fieri mala. ſicut
eſt diligere deum et caritate Quedā ſunt
indifferētia ſcꝫ que ſuo eſſe nec bona nec
mala ſunt. poſſunt tn̄ ſm circūſtātias bo
na vel mala fieri. ſic mouere pedē ſine de/
liberatōe. vel qn̄q; ꝯmedere. qḋ ſm circū/
ſtātiā aliquā bonū fieri poteſt. vtputa in
neceſſitate. corp⁹ ſuū debite ſuſtentādi vt
efficaci⁹ deo ſeruire poſſit. Et econtrario
malū. vtputa ſi ad ſupfluitatē ꝛ ex ſola li/
bidīe vel volūtarie precepta eccleſie trāſ/
grediendo fiat.

De quatuor gene/tibus ſeu diuiſionibus peccati mortalis

Licet plures peccati mortalis/
diuerſis reſpectibus et cauſis/
poſſent aſſignari diuiſiōes ſeu
genera. q̄ntū tamē ad pn̄tis tra
ctatus cōpendiū attinet. quatuor ſolum
modo tāgenꝛ. Circa quarū adhuc ſolam
quartā diffuſe inſiſteꝛ. quia ꝑ eius decla/
ratōeꝫ alie tres clareꝛ faciliter poterūt itel
ligi. imo ipas tres effectualit̄ cōprehēdit

De prima diuiſiōe

Prima igiꝛ dictaꝝ quatuor di/
uiſionū eſt ꝙ peccatoꝝ morta/
liū aliq̄ ſunt carnalia alia ſpūa
lia. Carnalia aūt maioris ſunt
infamie. Spiritualia ꝟo maioris culpe.

De ſecūda diuiſio

Secunda diuiſio eſt ꝙ pec (ne
catoꝝ mortaliū aliqua ſunt cō
miſſi alia delicti. Quod in effe
ctu eſt dicere Aliqua cōmittūꝛ
in faciēdo. alia in omittēdo. Prima pec/
cata ſunt ꝑuaricatio ſeu trāſgreſſio legis
quo ad p̄cepta negatiua. vtputa Nō occi/
des nō mechaberis. Secūda ſunt ꝑuari
catio ſeu trāſgreſſio legis quo ad p̄cepta
affirmatiua. ſicut ſunt. Diliges dn̄m deū
tuū ex toto corde tuo ꝛc. Honora patrē tu
um ꝛc. Et ſm hāc etiā diuiſionē dicīꝛ pec
catū mortale eſſe ꝛ fieri contra duas par/
tes iuſticie. Quarum vna eſt. declinatio a
malo. Alia eſt facere bonum.

De tertia diuiſiōe

Tertia diuiſio eſt ꝙ peccatorū
mortaliū aliqua directe cōmit/
tunꝛ in deū alia i proximū alia
in ſeipm̄. Peccatū autē in deū
iteꝝ ſubdiuidiꝛ. Nā q̄ndoq; peccaꝛ in pa
trē quādoq; in filium. qn̄q; in ſpm̄ſctm̄.
De quib⁹ latior fiet ſpeculatio infra in fi
ne declaratōis q̄rte diuiſiōis ¶ Peccaꝛ ei
alio reſpectu in deū quadrupliciꝛ. primo
male de ipſo ꝑ infidelitatē ſentiēdo. ſcḋo
ipm̄ blaſphemādo. tertio ei⁹ ſacramēta in
digne miniſtrando ꝛ tractādo. q̄rto eum
tentando ¶ Rurſus deū tentādo peccaꝛ
tripliciꝛ. Nam tentaꝛ vel ei⁹ potētia. ſigna
ſcꝫ ab eo petēdo. Vel tentaꝛ eius iuſticia.
ꝑ hūanas ſcꝫ pbatōes. vtputa ꝑ candens
ferrū vel duellū vel ſimilia/ iudiciū ei⁹ ex/
q̄rēdo. Vel tētaꝛ ei⁹ miſericordia. ſuā ſcili
cet q̄ſi examinādo bonitatē. ſe ſtultis ꝑi/
culis ꝯmittēdo ¶ In primū vero peccat
etiā tripliciꝛ. vel bona ſua ei indebite au/
ferēdo. vel bona ꝓpria ſibi in ſua neceſſita
te nō cōicando. vel mala ꝑſuaſiōe aut ma
lo exēplo eū in pctm̄ trahēdo ꝛ inducen/
do. ¶ In ſemetipm̄ āt peccat q̄s etiā tri/
pliciꝛ Vel ſibiipſi neceſſaria ſubtrahēdo
vel ſupflua ſumēdo. vel vltra vires ac de/
bitū moderamen quippiaꝫ aggrediendo.

De quarta diuiſio

Quarta diuiſio peccati (ne.
mortalis ſumiꝛ ꝑ ſeptē vicia ca
pitalia. Que ſunt. ſupbia. inui
dia. ira. acedia. auaricia. gula.
luxuria. Et qꝛ vt ſupra tactū eſt de iſta q̄r
ta diuiſiōe expediēs eſt diffuſiorē hic fa/
cere declaratōem. tum qꝛ ꝑ eam ſupra di/
cte tres alie diuiſiōes clarius intelligi po
terūt imo eas effectualit̄ ꝯprehēdit. tū qꝛ
ꝓprie loq̄ndo in ipſa ꝛ ex ipſa pricipal' ef/
fectus pricipaliſq; intētio huius octaui
tractatuli iſtius libelli ꝯſiſtit ꝛ dependet.
Ideo de ipſis ſeptē peccatiſ capitalib⁹ hic
fiet quoddā ſpeciale capitulū. ꝛ iuxta di/
uiſionē in principio hui⁹ principalis ca/
pituli quod eſt de peccato actuali poſitā
de his ſcꝫ que in eo videnda ſunt.

Aliqua circa mate

riam ſeptē viciorꝫ capitaliū prenotanda
Nterim anteqꝫ ad ſpecialē ſeu parti
cularē declaratiōeꝫ ipōꝫ ſeptē vicio
rū capitaliū veniat/ aliqua ſunt cir/
ca ipſa aduertenda. ¶ Et primo notādū
venit ꝙ pctm̄ veniale. ſiue ſit quantū ad
actū ſiue q̄ntum ad maculā. nullo modo
poteſt fieri mortale. ſic ſcꝫ ꝙ illud idē ſm
ſubſtantiā qḋ pri⁹ fuit veniale/ fieret mor
tale. Et rō eſt. quia nulla res poteſt muta
re ſpēm ſuā. Peccatū aūt mortale ⁊ venia
le ſunt due diuerſe peccati ſpecies. Verū/
tamen aliquis actus qui de ſui natura eſt
de genere peccati venialis/ bn̄ poteſt fieri
mortalis. Et hoc quatuor modis ¶ Pri
mo modo rōne ꝯſcientie q̄ de illo actu fie
ri poteſt. qꝛ quicq̄d fit cōtra cōſcientiam
formatā/ edificat ad gehennā. etiā ſi ſit cō
tra conſciam erroneā. Et hec eſt rō. qꝛ cū
in pctō duo ſint ſcꝫ auerſio ⁊ cōuerſio Pe
nes ꝑmū indicatur q̄litas ſiue grauitas
peccati. qm̄ auerſio a deo eſt in pctō qua/
ſi formale. ⁊ ꝯuerſio ad creaturā q̄ſi mate
riale. Quāuis ergo leuare feſtucā de terra
videaꝛ leue vel indifferēs. ſi tamē fiat con
tra cōſciam eſt pctm̄. qꝛ tūc in aīo ſperniꝛ
realiter bonū incōmutabile. ⁊ ita fit auer
ſio a creatore. ¶ Scḋo modo ex cōplacē
tia que in illo actu poſſit capi ⁊ capetur.
Unde Aug. Nullū pctm̄ adeo veniale eſt
qḋ nō fiat mortale dū placꝫ ¶ Tertō mō
ex diſpoſitōe ſeu ꝓcliuitate que exinde cō
trahitur. qꝛ ꝑ frequentē lapſum in venia/
lia. diſponiꝛ homo ad mortale. Et ſm h
intelligiꝛ illud dictū Grego. Vitaſti grā/
dia vide ne obruaris arena. Hoc autē di
cit qꝛ ſepe de minimis peccatis dū freq̄n/
ter fiunt ⁊ ſic quaſi contēnūꝛ/ venitur ad
magna. Sicut de modica ſcintilla ſurgit
quādoqꝫ magnus ignis. ¶ Quarto mō
ex ꝓgreſſu. quia quādo inſurgit veniale/
ſi nō ꝓhibeꝛ poſſit ꝓgredi vſqꝫ ad morta/
le. Non ꝙ ipm̄ veniale. vt ſupra tactū eſt
in ſua ſubſtātia fieret mortale. ſed qꝛ ex ip
ſo occaſionaliter fieret ꝓgrediendo mor/
tale. vt patet in primis motibꝫ q̄ inter ve
nialia cōputātur. Sed quādo delectatio
conualeſcit intantū ꝙ cōſenſus accedit/
iam eſt peccatum mortale.

Unde ſumatur nu

mer⁹ ⁊ ſufficientia ſeptē viciorꝫ capitaliū
Otandū inſup ꝙ vt aliqualiꝛ ſu/
pra tactū eſt ſeptē ſunt pctā ſeu vi
cia capitalia. ſcꝫ ſuꝑbia. inuidia.
ira. accidia. auaricia. gula. luxuria. quorū
ſufficiētia ſeu numer⁹ pōt colligi. Volū/
tatē enī hūanā frequēter cōtingit deordi/
nari. Aut ergo deordīaꝛ qꝛ appetit quod
nō eſt appetendū. aut deordinaꝛ qꝛ refu/
git qḋ nō eſt refugiendū. ¶ Si prio mō.
aut appetit qḋ nō eſt appetendū interi⁹.
⁊ tūc peccaꝛ peccato ſuꝑbie ſeu vane glo/
rie. Aut appetit qḋ nō eſt appetendū exte
ri⁹ ⁊ tūc peccaꝛ pctō auaricie. Aut appetit
qḋ nō eſt appetendū interi⁹ quale eſt cor/
pori delectabile Et iſtud iterum eſt in du
plici differētia. Quia aut illud delectabi
le qḋ ſic inordīate appetiꝛ/ tēdit ad ꝯſer/
uatōem indiuidui. ⁊ tūc peccaꝛ pctō gule
Aut tēdit ad cōſeruatiōeꝫ ſpeciei vt coit⁹
⁊ tūc peccaꝛ pctō luxurie ¶ Si ſcḋo mō.
q̄n ſcilꝫ volūtas deordinaꝛ refugiēdo qḋ
nō eſt refugiendū. Aut illud nō refugien/
dū refugit ſm ꝑuerſum inſtinctū potētie
ratōnalis. ⁊ tunc peccaꝛ peccato inuidie.
Aut illud refugit ſm ꝑuerſum inſtinctuꝫ
potētie iraſcibilis. ⁊ tunc peccaꝛ peccato
ire. Aut illud refugit ſm ꝑuerſum inſtin/
ctū potētie cōcupiſcibilis. ⁊ tūc peccatur
peccato acedie. ¶ Et ſic patꝫ ꝙ qꝛ ſunt q̄
tuor principalia appetibilia in q̄bus vo
luntatē humanā deordinari contingit. ⁊
tres ſolū ſunt vires ſeu potentie aīe ſm q̄
rum inſtinctum eſt fuga. ideo tātūmodo
ſunt ſeptē peccata ſeu vicia capitalia.

Duplici modo ſe

ptem vicia capitalia ſe oſtendūt: nunc pa
lam: nunc palliate.
Otandū inſup ꝙ iſta vicia ſeptē
ſeu peccata capitalia/ q̄nqꝫ palā ⁊
publice ſe oſtendūt. vt q̄n directe
fiunt. q̄nqꝫ vero ſub q̄dā ſpecie boni palli
ata ſe ingerūt ⁊ decipiūt Vn̄ ſuꝑbia q̄nqꝫ
ſic ſibi ꝑſuadet. Volo preeſſe vt poſſim ꝓ
deſſe Inuidia ſic ſibi ꝑſuadet: bona aliīs
nō cupio nec opto ne in ꝓſperitate ſucceſ
ſuū nimis extollanꝛ. Ira vero ſic ꝑſuadet
Non debeo mala mihi illata tolerare/ ne
mihi inferri conſueſcāt. Acedia ſic ſibi ꝑ
ſuadet. Ad hoc mihi in laboribus parco
ne indiſcrete aliquid aggrediēs deficiā et
indiſcretōis arguar. Auaricia ſ. e ſibi per

ſuadet. mihi multa adhuc cõgregãda ve/
niunt/ne ꝓpter caſus fortuitos qui ſupue
nire pñt in inopiã incidã. ⁊ ſic furtũ rapi
nã vel aliud iniuſtũ ꝯmittã. Gula ſic ſibi
pſuadet. Corp⁹ meũ cibis ⁊ potib⁹ delica
tis nutrio. quatin⁹ in ſanitate cõſeruetur
fortiusq́ꝫ efficiat᷑ vt ſic aptius ſit ⁊ valen
tius ad deo ſeruiẽdũ. Luxuria ſic ſibi per
ſuadet. nõ eſt malũ aliq̃nto tpe ad libitũ ⁊
ꝯplacẽtiã viuere/ et poſtea fortit᷑ penitere

Q ¶ Septem uicia ca/
pitalia ſeptem ferocib⁹ beſtijs cõparãtur.

Notandũ pterea ꝙ pdicta ſeptẽ
vicia ſeu pctã capitalia ſeptem
tã ferocib⁹ q̃ꝫ immũdis beſtijs
cõparari cõſueuerũt. Supbia
ſeu vana gloria cõpat᷑ leoni. Inuidia cõ/
parat᷑ cani. ira compat᷑ lupo. Accedia com
pat᷑ aſino. Gula ꝯpat᷑ vrſo. Luxuria com
patur porco. Auaricia cõpatur ericio ¶
Similit᷑ etiã compari cõſueuerũt ſeptem
grauib⁹ infirmitatib⁹. Supbia ſeu vana
gloria compatur corpis inflationi. Inui
dia compatur lepre. Ira compatur fren
ſi. Accedia compatur lethargie. Auaricia
cõpatur hydropiſi. Gula compatur epi/
lentie. Luxuria compatur febri ¶ Et in/
ſup notandũ ⁊ bñ ꝯſiderandum. ꝙ iſta ſe
ptem pctã ſeu vicia capitalia: deuota ac
frequẽti paſſionis chriſti meditatiõe/ cu
rant᷑. Nam q̇ debite ea que ipe domin⁹ no
ſter Jeſus chriſt⁹ in ſua ſacratiſſima paſ/
ſione egit ⁊ ſuſtinuit cõtemplat᷑/ repiet ꝙ
he ſeptẽ mortifere peſtes/ ibidẽ mirabilit᷑
curant᷑. Eteni ſui ſacri capitis in cruce hu
millima inclinatio/ curat ſupbiam. Sui
ſacri lateris aptio curat inuidiã. Orõ ſua
pro inimicis curat iram. Portatio crucis
curat acediã. Traditio ſui ſpũs patri. ſui
corpis cruci. ſue matris diſcipulo. ⁊ ſuaꝝ
veſtiũ ſuis crucifixorib⁹ curat auariciam
Potatio aceti ⁊ fellis curat gulã. Et ſua
flagellatio curat luxuriã ¶ Notandũ in/
ſup ꝙ predictoꝝ peccatoꝝ/ vnum ex alio
naſcit᷑. quod ſic apparet Superbia eni qꝛ
oẽs pcellere vult ⁊ appetit: ſtati quãdo
aliquẽ ſibi equari videt aut timꝫ. in ſe do
lere ⁊ ꝯturbari incipit. ac exinde ꝯtra illũ
ad ipm ſuũ bonũ quo ſic eũ ſibi equari ti
met/ impediendũ ac diminuendũ mouet᷑
⁊ ſic ex ſupbia naſcit᷑ inuidia. Inuid⁹ ve/
ro quia defacili ei cui ſic inuidet iraſcitur
et cõtra eũ quaſi toto ſpũ cõmouet᷑. ido ex
inuidia naſcit᷑ ira. Cum autẽ ſic cõtra ali
um cõmotus ⁊ iratus vindictã de illo ap
petat/ ⁊ ſe vindicari querat in quo ſi eum
deficere cõtingat/ in aĩo ſuo cõtabeſcit et
contriſtat᷑. ideo ex ira naſcit᷑ quedã menta
lis triſticia que a doctorib⁹ acedia nuncu
patur. Cum vero ſic animo triſtis ⁊ cõta
beſcens cõſolatõem ⁊ quandã ſui exalta/
tõem quã in ſeipſo nõ habet/ in rebus ex
teriorib⁹ querat. ⁊ quãto plura cõgregare
poterit/ maiorẽ ſe habituꝝ ſperat. ideo ex
acedia naſcit᷑ auaricia Auarus autẽ quia
bonis tempalibus abundat. et ſic ea que
ad delectatiõem in cibis ⁊ potib⁹ faciunt
facilius compare ⁊ ad ſui libitum habere
poteſt. ideo ex auaricia naſcit᷑ gula. Gula
vero ꝓpter ventris repletõem/ variaſq́ꝫ ci/
borũ ⁊ potuũ delectabiliũ ſpecies quib⁹
reficit᷑/ facillime deſpumat in libidinem:
ideo ex gula naſcitur luxuria. ¶ Notãdũ
inſup ꝙ plura predictoꝝ ſeptẽ viciorum
ſeu peccatoꝝ capitaliũ dicũtur radices et
initia ſeu cauſe alioꝝ diuerſis tamẽ reſpe
ctibus ¶ Supbia eni primo dicit᷑ radix
et initiũ oĩs peccati ꝓpter tres cauſas ſeu
ratõnes. Primo ꝓpter cauſam q̃ in omni
peccato inuenit᷑. ſcꝫ ꝯtemptus dei qui eſt
quedã cauſa oĩs peccati. Iſte autẽ con
temptus eſt auerſio a creatore. que in om
ni peccato eſt. qꝛ in oĩ peccato/ prepo/
nitur bonũ cõmutabile bono incõmuta/
bili. Iſte contẽptus nõ niſi ex ſupbia p/
cedit. ⁊ ex ea q̃ꝫ maxime. Et ideo dicit᷑ ꝙ ſi
cut ſine charitate alie virtutes nihil ſunt
ita ſine ſuperbia alia vicia nihil ſunt. Ab
ſtrahe ſupbiã ⁊ habebis grãm. Quia ſu/
pbis deus reſiſtit. humilib⁹ autẽ dat gra/
tiã. Secundo dicit᷑ ſupbia radix ⁊ initiũ
oĩs peccati/ quia fuit primũ peccatorũ
Hoc eni peccato peccauit prĩo diabolus
in celo ⁊ prim⁹ homo in padiſo. Tertio
dicit᷑ ſupbia radix ⁊ initiũ oĩs peccati/
qꝛ ex ea ſm̃ pus ⁊ poſterius hoc eſt medi
ate vel immediate/ naſcũtur alia vicia et
peccata. vt aliqualiter ſupra oſtenſum eſt
in notabili immediate precedẽti ¶ Libi
do etiã prout Auguſti. põit dicit᷑ cauſa
oĩs peccati ſed alio reſpectu propter ſci
licꝫ inordinatã delectatõem que ex ipſa li
bidie habetur in creatura. que delectatio
inordiate afficit ⁊ attrahit animã et auer
tit a ſummo bono Eſt eni libido volũtas

improba qua mouet̃ aı̃a rõnalis ad hoc ꝙ inordinate delectet̃ in creatura. Et ex hac libidine oĩa alia peccata ſm prius ⁊ poſterius. hoc eſt mediate vel immediate. alia tñ via ſeu ordine q̃₃ a ſuperbia inſurgũt. ¶ Cupiditas etiã ſicut ponit apoſtolus radix dicit̃ oĩm maloꝝ. quaſi eodẽ reſpectu iuxta ſuũ eẽ ſicut dicit̃ libido iuxta ſuũ. Nam ſicut libido vt ſtatī dictũ eſt dicit̃ cauſa oĩs peccati ꝓpter inordinatam delectatõem que ex ipſa libidine habet̃ in creatura que delectatio inordinate afficit ⁊ attrahit aı̃am ⁊ auertit a ſummo bono. ſic cupiditas in ſuo eſſe dicitur radix oĩm maloꝝ/ ex inordı̃ato amore. qui ex ipſa cupiditate habet̃ ad creaturã. qui inordinatus amor ſimilit̃ afficit ⁊ attrahit animã ⁊ a ſummo bono auertit. Ex q̃ inordinato amore oĩa alia peccata ſm prius ⁊ poſteriꝰ hoc eſt mediate vel immediate. alia tamẽ via ſeu ordine q̃₃ a ſuꝑbia ⁊ q̃₃ a libidine inſurgũt ⁊ oriunt̃. ¶ Luxuria etiã ſm Caſſianũ dicit̃ radix oĩs peccati. quia carnales delectatões ſunt nobis naturales. ⁊ ad naturalia ꝓni ſumꝰ et inclinati. ac eis cum difficultate reſiſtimꝰ Attracta igit̃ ⁊ affecta ꝑ luxuriam aı̃a in oĩa alia vicia faciliter ⁊ ſine ꝯſideratõe ac moderamine. ſm tamẽ prius ⁊ poſterius hoc eſt mediate vel immediate ex vno. ſc₃ in aliud ꝓlabitur. alia tamẽ via ⁊ ordine q̃₃ ꝑ ſuꝑbiam ⁊ q̃₃ ꝑ libidinẽ ⁊ q̃₃ ꝑ cupiditatẽ. ¶ Poſſent iſta ꝓfuſius declarari ſed quantũ ad breuitatẽ huiꝰ tractatuli cõuenit. ſatis ſint q̃ tacta ſunt. q̃ ampliora videre voluerit doctores habeat ſolennes. ⁊ inter ceteros beatũ Thomã ſecunda ſecunde. ⁊ ſummã de vitijs ⁊ virtutibus.

De ſeptẽ vitiis capitalibus in ſpeciali. Et primo differentia inter ſuperbiã ⁊ inanem gloriam:

Eſtis ſic prenotatis dicẽdũ venit de quolibet predictoꝝ ſeptẽ vicioꝝ capitaliũ in ſpecie ſeu in ꝑticulari. Et primo de ſuꝑbia. Circa quã notandũ eſt ꝙ licet cõiter nõ fiat diſtinctio inter ſuꝑbiam ⁊ inanẽ gloriã. immo ponat̃ inanis gloria filia ſuꝑbie Grego. tamẽ inter eas differentiã ponit. immo ſuꝑbiã dicit reginã ⁊ matrẽ omniũ viciorũ. Quod intelligendũ eſt grego. accepiſſe prout ſuperbia cõſideratur ſm quandã redundantiã et generalitatẽ quam habet in alia peccata inquantũ ſc₃ ex ipſa omnia peccata oriri poſſunt. Et hoc duplici via ſeu ratione. Uno modo per ſe ⁊ directe inq̃ntum ſcil₃ alia peccata ordinãtur ad finẽ ſuperbie q̃ eſt propria excellentia ad quã poteſt ordinari quicq̃d homo indebite ⁊ inordinate appetit. Alio modo indirecte ⁊ quaſi ꝑ accidens remouẽdo prohibẽs. inquantũ ſcil₃ per ſuꝑbiam. homo legẽ diuinã contẽnit. ꝑ quam ꝓhibetur a peccãdo ⁊ tranſgredit̃ mandata. Intelligit̃ tamẽ hoc q̃ndo illa tranſgreſſio mãdatorũ fieret ex cõtẽptu. Nam fieri poſſet ex ignorantia vel infirmitate. ꝙ ibi nõ eſſet ſuꝑbia. Ut igitur ſemper natura ipſorũ viciorũ clarius eluceſcat ꝓcedatur hic opinionẽ greg. inſequẽdo ¶ Differẽtia autẽ que cõiter int̃ ſuꝑbiam ⁊ inanẽ gloriã aſſignat̃ eſt. quia licet in vtraq₃ ſit immoderatꝰ ⁊ inordinatus proprie excellẽtie appetitus/ qui ſcil₃ nõ eſt ſm rectam ⁊ debitã ratõem/ in hoc tamẽ differunt. quia ſuꝑbia excellentiã ꝓpriam inordinate appetit. Inanis vero gloria excellẽtie ꝓprie manifeſtatiõem. ita ꝙ ſuꝑbia proprie cõſiderat̃ inquãtum ille inordinatus ꝓprie excellẽtie appetitus habet̃ ab intra etiãſi nõ ab extra ꝓgrediatur. Inanis gloria trãſit ab extra. q₂ illa₃ excellentiã appetit ab extra apparere ⁊ in ore aliorum apparere ⁊ manifeſtari.

¶ De ſuperbia in ꝑticulari ꝓut diſtinguit̃ ab inani gloria ⁊ ponitur quaſi regina aliorum viciorum.

Dicetur ergo primo de ſuꝑbia. que ſic vt aliqualit̃ tactum eſt. ſm Auguſti. diffinitur. Suꝑbia eſt ꝑuerſus proprie celſitudinis appetitus. Dicit etiã Auguſt. ꝙ ſuperbia omnibus hominibꝰ inuidet ſcilic₃ ſuꝑioribus. quia eis nõ equat̃. Paribus quia ſibi equãt̃. Inferioribꝰ ne ſibi equẽtur. ¶ Dicit̃ etiã ſuꝑbia oĩs peccati radix ⁊ initiũ ꝓpter tres ratiões ſupra in penulti. cap. immediate p̃cedenti tactas ¶ Grego. xxxi. li. moraliũ quatuor ſpecies ſuꝑbie aſſignat. Prima eſt cũ homo bonum qꝺ habet/ eſtimat ſe a ſeipſo habere Secũda ſpecies eſt cum homo bonũ qꝺ habet/ ſibi deſuꝑ datum credit. ſed tamẽ ſe reputat illud ꝓ ſuis meritis accepiſſe. Tertia ſpecies eſt cũ homo iactat ſe ha/

bere bonū quod non habet. Quarta ſpe
cies eſt cum homo deſpectis ceteris appe/
tit ſingulariter videri habere bonū quod
habet. ¶ Et eſt aduertendū ꝙ hic iactan/
tia accipitur quantū ad interiorē cordis
arrogantiam. Quia ſi capetur iactantia
quātum ad exteriorē actum quo quis fal
ſo ſe diceret vel laudaret habere bonū qđ
nō habet/ magis proprie ꝑtineret ad pec
catum inanis glorie ⁊ etiā ad peccatū mē
dacij ꝗ̃ ad peccatum ſupbie prout ſumit
hic ⁊ a beato Gregorio. ¶ Iſtarum autē
quatuor ſpecierū numerus ⁊ ſufficientia
ſic ſumit. Dictum eſt ſupbiam eſſe inor/
dinatū proprie excellētie appetitū. Om/
nis autē excellentia accedit homini ratō/
ne alicuius boni quod habet. Bonū au/
tem quod habet homo/ tripliciter poteſt
cōſiderari. Uno modo ſm ſe. alio modo
ex parte cauſe qua habet. tertio modo ex
parte modi ipm bonum habendi. Reſpe
ctu primi certū eſt ꝙ quanto bonū quod
quis habet maius eſt: tanto ꝑ hoc maio/
rem excellentiā conſequit. Ex quo cōtin
git ꝙ homo cuius appetitus inordinate
vel vltra modū ſibi conuenietem / in ſuā
propriā excellentiā tendit/ ſibi in animo
ſuo attribuit bonū quod nō habꝫ vel ma
ius ꝗ̃ habet ⁊ tunc eſt tertia ſpecies ſup/
bie ſupra poſita. que eſt ſcilicꝫ cū quis ia
ctat ſe habere bonū quod non habet. Re/
ſpectu ſecūdi certum eſt ꝙ quādo homo
bonū quod habet. habet ex ſeipſo. ipſe ex
cellentius habet ꝗ̃ ſi haberet ab alio. Et
ex hinc procedit. ꝙ homo cuiꝰ appetitus
inordinate ⁊ vltra modū debitum et ſibi
cōuenientē in ſuam propriā excellētiam
tendit. illud bonum quod habet ab alio/
eſtimat in ſuo animo ⁊ ſibi attribuit ha/
bere a ſeipō. Et quia dupliciť aliquis po
teſt eſſe cauſa boni ſui. Uno modo effici/
enter. alio modo meritorie. ſm hoc ſumū
tur due prime ſpecies ſupbie ſupra poſi/
te. Nam ſi homo illud bonū quod a deo
habet/ eſtimet ⁊ reputet ſe a ſemetipſo ha
bere ⁊ ſic efficienter/ tūc eſt prima ſpecies
ſuperbie ſupra poſita. Si vero illud bo/
num quod a deo habet/ eſtimet ſe ⁊ repu/
tet a deo habere/ ſed ſuis meritis. ⁊ ſic me
ritorie ⁊ tunc eſt ſecūda ſpecies. Reſpectu
tertij certū eſt ꝙ quāto aliqs bonū quod
habet excellentiori modo ꝗ̃ alij poſſidet
tanto ꝑ hoc maiorē excellentiam conſeq/

tur. Et hinc eſt ꝙ homo cuius appetitus
inordinate ⁊ vltra modū debitum ⁊ ſibi
conuenientē in ſuam propriā excellenti/
am tēdit/ illud bonū quod habet. eſtimat
in ſuo animo ⁊ ſibi attribuit excellētius
habere ꝗ̃ ceteri. ⁊ tunc eſt quarta ſpecies
ſupbie ſupra poſita. ſcilicꝫ cū quis deſpe/
ctis ceteris appetit ſingulariter videri ha
bere bonū quod habet. ¶ Ex quibus ap
paret clara ſufficientia ſpecierū ſuperbie
per Grego. aſſignata. ¶ Eſt tamen aduer S
tendum ꝙ ſm diuerſos doctores. plures
⁊ alie aſſignātur ſuperbie ſpecies. Hyero
nimus aſſignat ingratitudinē ſpeciē ſu/
perbie. Auguſt. dicit ꝙ ſe excuſare de pec
cato cōmiſſo/ ad ſuperbiam ꝑtinet. Etiā
preſumptō qua quis tendit ad aſſequen
dum aliqđ quod eſt ſupra ſe/ ad ſuperbiā
ꝑtinere videtur. Bernardus etiā duode/
cim gradus ponit ſupbie qui ſunt. curio/
ſitas. mentis leuitas. inepta leticia. iactā
tia. ſingularitas. arrogantia. preſumptō.
defenſio peccatoꝝ. ſimulata confeſſio. re/
bellio. libertas. peccandi conſuetudo ¶
Sed qui debite conſiderat oēs huiuſ/
modi ſpecies ſeu gradus ad quatuor ſpe/
cies ꝑ Grego. vt tactum eſt aſſignatas/ re
duci poſſunt/ et ſub eis cōphendūtur.
¶ Nam ꝓma ingratitudo de qua loqtur
Hyeronimus/ reducit ad primā ſpeciem
quia ingratus ſibi proprie ⁊ in effectu at
tribuere videtur habere a ſemetipō illud
bonū quod ab alio habet/ cū illud recog/
noſcere nolit. Excuſatō de peccatis. de q
loqtur Auguſti. proprie ꝑtinet ad tertiā
ſpeciē quia ſic ſe excuſans videtur ſe iacta
re habere bonū quod nō habet ſcilicꝫ bo
num innocētie. Preſumptō autem qua
quis tēdit in id quod ſupra ipm eſt/ pro/
prie ad quartā ſpeciē ꝑtinꝫ. ſm quā quis
appetit ꝑ alijs ſingulariť videri. ¶ Duo
decim vero gradus ſuperbie quos ponit
Bernard. licet ſm quid ⁊ ſm modū acci/
piendi ipſius Bernard. ad ſupbiam ꝑti/
neant. nō oēs tamen accipiūtur ſm ip/
ſam propriā naturā ſeu eſſentiā ſuperbie
cui aſſignātur. Sed ſumūtur aliqui tam
ſm diuerſas hominū cōditōes. ꝗ̃ ſm cō/
paratōem ad gradꝰ hominū qui vel ſunt
maiores vel equales vel miores. Non ſo
lum etiā in dictis duodecim gradibꝫ tan/
gunt ſpecies alique ſupbie. ſꝫ etiā quedā
ipam ſupbiam antecedētia ⁊ quedā cōſe/

quentia. ¶ Sumũtur etiã predicti duo/
decim grad⁹ ſupbie a Bernardo aſſigna/
ti ꝑ oppoſitũ ad duodecimũ grad⁹ humi
litatis. quos btũs Benedictus in ſua re/
gula ponit. ¶ Prim⁹ enĩ gradus humili
tatis ab ipo beato bñdicto aſſignatus eſt
corde ꝛ ope ſemꝑ humilitatẽ oſtendere de
fixis in terrã aſpectibꝫ Contra quẽ ponit
Bernar. ꝑmũ gradũ ſupbie. curioſitatem
Nam iuxta quod dicit Mens homis ſui
ipius incurioſa. quod ex ꝓpriorũ merito/
rũ vana eſtimatõe procedit. aliorũ cõiter
curioſa efficit̃. ꝛ iã vel ad ea que ad ipam
nõ ſpectãt immoderate cognoſcenda. vel
mores viciaqꝫ alioꝝ inquirẽda ſe trãſfert
hincinde oc'los vagari. capiteqꝫ erecto ac
auribꝫ ſuſpenſis incedere incipit ¶ Se/
cund⁹ gradus humilitatis a dicto beato
Benedicto aſſignatus eſt. vt pauca ꝟba ꝛ
rationabilia ꝗs loquat̃ ꝛ nõ clamoſa vo/
ce. Contra quã ponit Bernar. ſcd̃m gra/
dũ ſupbie. leuitatẽ mentis quã ex gradu
precedẽti oriri ponit. Nã vt dicit anim⁹
hominis nulla ſui cura aggrauatus duꝫ
mores ꝛ vicia alioꝝ curioſe circũſpicit in
quandã leuitatem ꝛ inſtabilitatẽ tranſit.
Nam dũ nũc aliquos ſibi ſupiores aſpi
cit iam ſe ſupari dolet ꝛ ꝑ inuidiã tabeſcit
Dum vero nunc alios ſibi inferiores cer
nit/ꝑ quandã vanã excellentiã pueriliter
hilareſcit. Nunc pauca ꝛ mordacia loqui
tur. nũc multa ꝛ inania. nũc riſu. nunc lu
ctu plena ¶ Tertius grad⁹ humilitatis a
beato benedicto aſſignat⁹. vt quis nõ ſit
facilis aut prompt⁹ in riſum. Cõtra quẽ
ponit bernar. tertiũ gradũ ſupbie ineptã
leticiã. quam ex duobꝫ gradibꝫ immedia
te precedẽtibus oriri dicit. Nam dũ ꝑ cu
rioſitatẽ ad animi ſeu mẽtis leuitatẽ ꝗs
deuenit ꝛ gaudiũ quod ex ſui preſumptõ
ne concepit per triſticiam quã interdũ de
alienis bonis ꝯtrahit interpolari metuit
ſtati ad remediũ falſe conſolatõis confu
git. ita vt bene ſibi conſcius. vel ſui oblit⁹
vel ab omĩ culpa abſolutus putet̃. Nunc
apparet in fronte hilaritas. nũc in ſignis
ſcurrilitas. nũc ad iocũ pronitas. nũc va
nitas in inceſſu. nũc facilitas in riſu ¶
Quartus gradus humilitatꝭ a dicto bea
to benedicto aſſignatus eſt taciturnitas
vſqꝫ ad interrogatõem. Cõtra quẽ ponit
bernardus quartũ gradũ ſuperbie Jactã
tiam quã ex precedenti gradu oriri dicit.

Nam dũ mente in ineptam leticiã reſolu
ta. vanitas creſceret ꝛ groſſeſcere inceperit
iam neceſſe eſt vt laxato ſinu ab extra erũ
pat. querit tunc quibꝫ omẽ quod ſentit ef
fundat ꝓuenit interrogantẽ. nõ querenti
reſpondet. Nunc querit ꝛ ſoluit. nũc ieiu
nia laudat. cõmendat vigilias. ſomnia ꝓ
fert ꝛ viſiones. ¶ Quintus gradus hũili
tatis a beato benedicto aſſignatus eſt te/
nere quod habꝫ cõis obſeruãtia. Contra
quẽ btũs bernar. quintũ gradum ſupbie
ponit ſingularitatẽ quã ex precedẽti gra
du oriri dicit. Turpe eteni eſſet ei qui ſe
ſupra ceteros extollit ꝛ iactat/ niſi pl⁹ vel
aliter ꝙ̃ ceteri/ aliq̃d ſpeciale ageret/ quo
vltra eos apparere poſſit Talis plus ſibi
de aliquo ꝑticulari bono qȏ ſe facere eſti
mat blanditur. ꝙ̃ ſi decies plus in cõita
te faceret Pallorẽ ſuum in vultu/ ꝛ maciẽ
in manibꝫ. ꝛ talia que in ſeipſo videre po
teſt/ ſpeculatur ad ſua particularia ſtren
nuus. ad cõmunia piger. vigilat in lecto.
ꝛ dormitat in choro. et huiuſmodi ¶ Se
xtus gradus humilitatis a dctõ beato be
nedicto aſſignatus eſt credere ꝛ pronun
ciare ſe omĩbus viliorem. Cõtra quẽ po
nit bernardus ſextũ gradũ ſuperbie. arro
gantiã. quam ex precedẽti gradu oriri di/
cit. Nam cũ ꝗs talia oꝑa ſic ſingulariter
agit. iam apȷ̃ ſimpliciores eius fama ſeu
opinio creſcere incipit ꝙ ipſa ei⁹ oꝑa que
vidẽt probant. qꝛ diſcernere neſciũt qua
intentõne procedãt. ſicqꝫ dũ miſer ille ab
alijs beatificat̃. apud ſe in errorẽ inducit̃.
Credit enim qȏ audit. ſed quid intendat
nõ attendit. ꝛ dum plus de ſeipſo alijs ꝙ̃
ſibi credit. non ſolũ verbo aut operũ oſtẽ
tatione probitatẽ demonſtrat. ſed inter/
no etiam ſui cordis affectu ſe alijs ſancti
orem credit ꝛ reputat ¶ Septim⁹ grad⁹
hũilitatis ab ipſo beato benedicto aſſig/
nat⁹ eſt ſe ad omĩa indignũ ꝛ inutilem cre
dere ꝛ confiteri. Contra quem ponit ber
nard. ſeptimũ gradũ ſuperbie. ꝑſumptõ
nem quã ex precedenti gradu oriri dicit.
Nam ꝗ ſe in animo alios ꝑcellere putat.
ꝗmodo eẽ poteſt ꝗn plus de ſe ꝙ̃ de alijs
preſumat? Talis prim⁹ in conuẽtibꝫ reſi
det. prim⁹ in conſilijs reſpondet. Non vo
cat⁹ accedit. non iuſſus ſe intromittit. ꝗc
quid ipe fecerit recte factũ. ꝗcq̃d vero nõ
fecerit inordinate factũ reputat. ſi vt op/
tat nõ ꝓmoueat̃ ſupiorẽ ſuũ aut inuidũ aut

deceptuꝫ iudicat. in minoribus obedire
indignat᷑. quia ad maiora ſe reputat ido
neum. ¶ Octauus gradus humilitatis
a dctõ beato Benedicto aſſignatus eſt cõ
feſſio peccatorum. Contra quem ponit
Bernarđ. octauũ gradũ ſupbie. defenſio
nem pctõꝝ. quã ex precedenti gradu ori/
ri dicit. Eteni qui ſe faciliter ad oĩa in/
gerit / ĩpoſſibile quaſi eſt quin aliquãdo
deficiat. cũ ergo talis a ſuo ſupiore corri/
gi ceperit: culpã ſuã q; habere nõ putat/
nõ agnoſcit ⁊ tũc in varias pctõrum ſuo
rum excuſatões ſe ponit. aut enim feciſſe
negat. aut feciſſe cõfitetur. ſed ꝙ bñ fecit.
aut ſi male ſe feciſſe fateatur. dicit tamẽ ꝙ
nõ multũ male. etſi multũ male/ ꝙ nõ ma
la intentiõe. etſi iterũ de mala intentõe cõ
uincat᷑ aliena ſe dicit ſuaſiõe peccaſſe. Et
quomodo tal᷑ q̃ apta defendit. malas ſui
cordis cogitatões reuelaret? ¶ Nonꝰ gra
dus humilitatis a dicto beato Benedi/
cto aſſignatꝰ eſt. Pro obediẽtia in duris
⁊ aſperis patientiã amplecti Contra quẽ
ponit Bernardus nonũ gradũ ſuperbie.
ſimulatã cõfeſſionẽ quã ex precedẽti gra/
du oriri dicit. Nam qui vt tactũ eſt. ſic ex
arrogantia ⁊ pſumptiõe peccata ſua excu
ſant. ſi vt interdũ cõtingere poteſt de ma/
nifeſtioribus culpis arguant᷑ ſciẽtes ꝙ ſi
defenderẽt nõ crederetur eis. ad ſubtilio/
ra ſe cõuertunt argumenta defenſiõis ver
ba reſpondẽdo doloſe cõfeſſionis. Nunc
eteni vultum demittũt. corpus pſternũt:
lacrimas ſibi ſi poſſunt extorquẽt: ſuſpi/
ria ⁊ gemitꝰ emittũt. Sed ſi eis leuis ali/
qua contumelia aut exigua pena inferat᷑.
iam ſuã ſimulatõem diſſimulare non va
lentes/ murmurare frendere iraſci ⁊ cõtur
bari incipiũt ¶ Decimꝰ gradus humili/
tatis a dicto beato Bñdicto aſſignatꝰ eſt
Ut cum obediẽtia quis ſe ſubijciat maio
ri. Contra quẽ ponit Bernarđ. decimũ
gradũ ſupbie. rebellionẽ quã ex preceden
ti gradu oriri dicit. Cum eni ſic ſimulate
ſuã culpam cõfitens penã ſibi impoſitã
impatiẽter ſuſtiet ſeq; iã ab alijs notari:
ac ſuam falſitatẽ conſpici. ⁊ exinde ſuam
opinionẽ ⁊ laudem diminui videt. gran/
dem in corde ſuo ſupbo cõfuſionẽ habet
valde tũc difficile eſt talẽ huiuſmodi vni/
uerſorũ iudicijs tacitũ adq̃eſcere. ſed mox
frontoſus impudẽs. ⁊ quaſi deſpatus in
rebellionẽ corruit. Et qui prius ſolũ fra/
tres contẽpſerat. iam impudẽter ⁊ poten
ter inobediẽs etiã cõtemnit magiſtrũ ¶
Undecimꝰ gradus hũilitatis a dicto be/
ato Benedicto aſſignatus eſt. Ut q̃s vo
luntatẽ propriã nõ delectet᷑ implere. Cõ
tra quẽ ponit Bernar. vndecimũ gradũ
ſupbie libertatẽ peccãdi quã ex preceden
ti gradu oriri dicit. Nam cum ſubditꝰ ma
giſtrũ vel ſupiorem nõ timere incipit. nec
ꝓximos ſeu fratres. aut ſodales habet q̃s
veret᷑ in quadã ſecuritate maioriq; liber/
tate ad ſua deſideria implenda pfluit. in
ipſiſq; adimplendis delectat᷑. ⁊ q̃uis for
ſitan nõ penitus in principio dei formi/
dine abiecta quaſi vadũ tentans/ illicita
cum quodã timore pficiat. poſtmodũ ta/
men pedetẽtim in viciorũ gurgitẽ intrat
¶ Duodecimꝰ gradus humilitatis a di/
cto beato Benedicto aſſignatꝰ eſt. vt q̃s
deum timeat. ⁊ memor ſit oĩum q̃ pre/
cepit. Contra quẽ ponit Bernardꝰ duo/
decimũ gradũ ſupbie. cõſuetudinẽ peccã
di quã ex precedenti gradu oriri dicit Nã
poſtq; terribili dei iudicõ/ prima flagicia
impunitas ſeq̃tur. tunc ꝑ quandã frequẽ
tiã malorũ actuũ/ homo in quandã pec/
candi cõſuetudinem trahitur. Ex hincq;
carnalibus deſiderijs abſorptus. ratiõis
q; ac timoris dei oblitus. indifferẽter ſu/
is libitis vtitur. Nec ab illicitis cogitan/
dis ⁊ pagẽdis reſtringitur. ſed quicquid
ſibi in corde. in ore. ĩ manu occurrit. ma/
chinat᷑. garrit. ⁊ opatur maliuolus quidẽ
magniloquꝰ facinoroſus ¶ Iſtorũ duo/
decim graduũ numerus ex hoc accipitur
quia homo per ſuperbiã cõmuniter iniu
riatur. Uel deo. vel homini cui debet eſſe
inferior. vel homĩ cui debet eſſe par. Sex
primi gradus determinãtur ſm iniuriã
que per ſuperbiã fit homini cui quis de/
bet eſſe par. Quatuor alij ſequentes gra/
dus determinãtur ſm iniuriam / que per
ſuperbiam fit homini cui quis debet eſſe
inferior. Duo vero vltimi gradus deter/
minãtur quantũ ad iniuriam que ꝑ ſup
biam immediate deo fit. Et notãter dicit᷑
immediate quia etiã alij gradus redũdãt
in deũ. ſed nõ ĩmediate imo mediãte ꝓxi/
mo ¶ Gradus autẽ dicũtur quia a mino
ri ad maiorem fit progreſſus. Etiam pro
pter grauedinem peccatorũ que iuxta il
los gradus cõmittuntur. Primus enim
gradꝰ malus eſt. ſecũdus peior. ⁊ ſic aſcen

dendo vſq₃ ad vltimũ qui reperietur eſſe
peſſimus omniũ. Unde iniuria que fit re
ſpectu paris eſt minoꝛ. illa que fit reſpe/
ctu ſupioris eſt maioꝛ. ſʒ illa que fit reſpe/
ctu dei eſt maxima propter quod predi/
cti gradus taliter oꝛdinantur.

z

De uicio ſeu peccato inanis gloꝛie.

Hunc dicendũ eſt de inani glo/
ria quā Grego. ponit eſſe pmũ
vitiũ capitale. Que ſic deſcri/
bitur. Inanis gloꝛia eſt inoꝛdinat⁹ appe
titus laudis. gloꝛie. ⁊ honoꝛis Finis enī
pꝛincipalis inanis gloꝛie eſt manifeſtatō
ꝓpꝛie excellentie. ¶ Inanis gloꝛie ſeptē a
beato grego. xxxi. li. moꝛal'. filie aſſignan/
tur. ſcilʒ inobedientia. iactantia. hypocri
ſis. ꝯtentio ptinacia. diſcoꝛdia nouitatũ
pꝛeſumptio. Quaꝝ numer⁹ ſeu ſufficien
tia ſic ſumit̄ Finis inanis gloꝛie vt ſupꝛa
dictũ eſt. eſt manifeſtatio ꝓpꝛie excellētie.
Ad manifeſtatōem autē pꝛopꝛie excellen
tie/poteſt quis duplicit̄ tēdere. Uno mō
directe alio mō indirecte. Si directe aut
fit p verba. aut fit p facta. Si p verba tūc
eſt iactātia Si p facta. Aut illa facta ſunt
vera ⁊ aliquā ammiratōem impoꝛtantia
alias nulla cōſequeret̄ gloꝛia. ⁊ tūc eſt no/
uitatũ pſumptio. Nam eas ſolent hoīes
magis ammirari. Si autē per facta ⁊ ali/
quā ammiratiōem vt dictũ eſt habentia.
ſed tamē nō vera immo ficta. ⁊ tūc eſt hy/
pocriſis. Si autē tendat homo ad mani
feſtatiōem ꝓpꝛie excellentie ſecūdo modo
ſcilʒ indirecte. Et hoc poteſt cōtingere q̄/
drupliciter. ſcilʒ vel quantũ ad intellectũ.
vel quantũ ad voluntatē. vel quantũ ad
locutōem. vel quantũ ad factũ. Si pmo
modo ſcʒ quantũ ad intellectũ. ⁊ tūc eſt p
tinacia. p quā ſcʒ homo ad ſuā excellenti/
am oſtēdendā nimis innitit̄ ſue pꝛopꝛie
ſententie nolens cedere ſententie melioꝛi
Si ſecūdo modo ſcilʒ quātũ ad volūtatē
⁊ tunc eſt diſcoꝛdia p quā ſcʒ homo ad ſu
am excellentiā oſtentandā/nō vult a pꝛo
pꝛia volūtate diſcedere vt in alium ſeu in
alio cōcoꝛdet. Si tertio modo: ſcʒ quātũ
ad locutōem ⁊ ſic eſt cōtentio. p quā ſcilʒ
homo ad ſuam excellentiā oſtētandā: cla/
moſe verbis contra aliũ litigat volēs vin
cere ⁊ obtinere Si quarto modo ſcilʒ q̄n
tũ ad factũ et ſic eſt inobediētia: p quā ſcʒ
homo ad ſuam excellentiā oſtētandā: nō
vult exequi pꝛeceptũ ſupioꝛis/ne exequē
do videatur in aliquo inferioꝛ.

a

De uicio ſeu peccato inuidie.

Subſequēter de inuidia tractā/
dum venit. Que ſm Auguſti:
eſt doloꝛ ſeu odiũ felicitat' alie
ne. Scōm vero Johā. damaſcenũ. eſt tri
ſticia de alienis bonis Et dicit̄ inuidia a
nō videndo quia ſcilʒ bona alioꝝ videre
nō poteſt ſeu non libenter videt. Et quia
diſplicentia boni alteri⁹ que interius ha/
betur: poteſt quodāmodo p actũ viſiōis
exterius denotari ſeu pcipi/ ideo ꝓpꝛie di
citur inuidia a nō vidēdo id eſt nō liben
ter videndo. Nā ſicut dicit Senec. Quic
quid mente fugim⁹/ ingeſtum oculis vix
videmus. Et ideo illa interioꝛ diſplicen/
tia/pꝛopꝛie inuidia dicitur. ¶ Ipſi⁹ au/
tem inuidie quinq₃ p grego. aſſignātur fi
lie. xxxi. li. moꝛal'. ſcilʒ odiũ. ſuſurratio. de
tractio. exultatio in aduerſis pꝛoximi. af/
flictio in eius pꝛoſperis. ¶ Quarũ nu/
merus ſeu ſufficiētia ſic accipit̄. In cona
tu enī inuidie. q̄n ſcʒ aliquis cōtra alium
inuidia in animo motus/ ipam ad effcm̄
pducere nititur/aliq̄d eſt tanq̄₃ pꝛincipiũ
aliquid tanq̄₃ mediũ. aliquid tāq̄₃ termi/
nus ſeu finis. Illud autē qō eſt tanq̄₃ pn
cipiũ/eſt vt pꝛimo inuidus apō alios ver
bo diminuat gloꝛiā ſeu famā homis. Et
hoc poteſt cōtingere duplicit̄. Uel in oc/
culto. ⁊ tunc eſt ſuſurratio. que eſt q̄n ali/
quis malũ occulte de ſuo pꝛoximo dicit.
eius famā denigrando. Et iuxta Iſidoꝝ
dicitur a ſono locutōnis quia ꝓpꝛie fit in
aure ⁊ ſecrete. nō in facie hominũ. Uel tē
dit inuid⁹ gloꝛiā alteri⁹ diminuere in ma
nifeſto ſeu in aperto. ⁊ tūc eſt detractio q̄
eſt q̄n aliquis apte malũ de ſuo pꝛoximo
dicit. eiuſq₃ famam denigrat. ledit ⁊ dimi
nuit. Et tamen circa iſta duo peccata ad/
uertendũ. quia ſm Thomā ipſa in mate
ria conueniũt et etiam in foꝛma ſiue mo/
do loquendi. quia vtrobiq₃ malũ de pꝛo/
ximo occulte dr̄. Et intellige hic occulte
id eſt nō audiente eo de quo ſic malũ dici
tur. Et hinc eſt q᷑ pꝛopter iſtam ſimilitu
dinē vnum pꝛo alio ſepe ſumitur. Diffe/
runt tñ in ſpecie reſpectu finis ad quē fer
tur intētio Nā ꝓncipal' intētio detractoꝝ

eſt famã ꝓximi denigrare. Vñ illa p̄ci
pue mala de ꝓximo ꝑfert. ex quibꝫ ipſe
ꝓximus infamari poſſit vel eius fama di
minui. Suſurronis vero intẽtio princi
palis eſt illũ / cui ſic inuidet: ꝑ mala q̄ de
eo dicit. ab amicitia alioꝝ ſeparare Detra
ctor etiã ꝓprie eſt qui apte ⁊ in facie homi
nũ / malã de aliquo loqtur. Suſurro aũt
ad ꝑtem ⁊ ſecrete ⁊ q̄ſi in aure vt iã tactuʒ
eſt Illud autẽ qđ eſt tanq̄ȝ mediũ / eſt quo
inuidus facto ꝑ ſe nec ꝑ aliũ cõmodum ⁊
vtilitatẽ ſeu profectũ alterius ĩpediat ſeu
diminuat. Et tũc aut illud facere ⁊ adim/
plere poteſt. Et tũc exinde venit ⁊ orit̃ ex/
ultatio in aduerſis ꝓximi. aut nõ. et tunc
exinde venit ⁊ oritur afflictio in ꝓſperis
ꝓximi. Illud autẽ qđ in inuidia eſt tanq̄ȝ
termĩn⁹ ſeu finis cõſiſtit in ipſo odio / qđ
inuidus de ꝑſona cui inuidet habet. Nã
ſicut bonũ quod delectat cauſat amorem
ſic illud qđ contriſtat cauſat odiũ. ¶ Eſt
tamẽ pro clariori p̄miſſoꝝ intellectu ad/
uertendũ ꝙ afflictio in ꝓſꝑis ꝓximi / du/
pliciter põt cõſiderari. Uno mõ ſ̃m quã
dã generalitatẽ q̃ñ ſcʒ de aliq̃s de ꝓſperꝫ
alicui⁹ inq̃ntũ habet aliquã gloriã ſeu fa/
mã triſtatur. Et tũc afflictio in ꝓſperis ꝓ
ximi / nõ eſt filia inuidie Immo eſt ipa in
uidia mer. Alio mõ magis ꝑticularit̃ in/
q̃ntum ſcʒ quis de ꝓſperis ꝓximi q̄ ipe
nitebat̃ impedire triſtat̃. inq̃ntũ ſcʒ cõtra
ſuũ conatũ eueniũt ⁊ tũc eſt ꝓprie filia inui
die. Exultatio eni in aduerſis ꝓximi non
eſt directe idem qđ inuidia. ſed ex ea ſeq̃t̃
⁊ naſcit̃ exultatio de malo eiuſdẽ ¶ Eſt
etiã notandũ ꝙ eſt quedã inuidia que in
ter grauiſſima peccata ꝯputat̃. ſcʒ inuidẽ
tia fraterne gratie. q̃ñ ſcʒ aliquis nõ ſolũ
de bono ꝓximi dolet. ſed etiã de ipſo au/
gmento gratie dei qđ ipſe ꝓximus habet
Et hmõi inuidia ponitur pctm̃ ꝯtra ſpi
ritũſanctũ. Quia ꝑ hmõi inuidiã / homo
quodãmodo videt̃ ſpũiſancto inuidere.
eo ꝙ in ſuis opibꝫ glorificat̃. Et ideo po/
nitur hmõi inuidia ſpẽs peccati in ſpm̃/
ſanctũ. vt latius infra videbit̃ vbi de pec/
cato in ſpm̃ſanctũ aget̃ ¶ Notandũ etiã
ꝙ licet interdũ inuidia zelus nominet̃. et
interdũ pro zelo accipiat̃. eſt tñ inter ea re
alis differentia. Pro quo ſciendũ ꝙ triſti
cia de alienis bonis / poteſt quatuor mo/
dis ſeu cauſis cõtingere. Uno modo q̃ñ
aliquis dolet de bono alicui⁹ in quãtũ ex

eo timet ſibiipſi vel aliis bonis viris no/
cumẽtũ ꝓuenire. ⁊ talis triſticia nõ eſt in/
uidia ⁊ põt eſſe ſine pctõ Scđo mõ q̃ñ ali
quis dolet de bono alterius. nõ inq̃ntũ il
le alter illud bonũ habet. ſed ex eo inq̃ntũ
ipſe q̄ inuidet ſil'e bonũ in ſe nõ habʒ. im
mo ſibi deeſt ꝑtendo tamẽ ad bonũ finẽ
⁊ iſta triſticia non eſt inuidia. ſed eſt ꝓprie
zelus. ⁊ ſi iſte zelus ſit circa bona virtuo/
ſa ſeu honeſta. laudabilis eſt. Iuxta illđ
i. ad Corin. xiiij. Emulamini ſpũalia Si
aũt ſit de bonis tẽꝑalibus. põt eſſe ⁊ cum
pctõ ⁊ ſine pctõ iuxta hominis ſic zelãtis
intentiõem. ¶ Tertio modo q̃ñ aliq̃s de
bonis alterius dolet ſeu triſtatur inq̃ntũ
ille cui illđ bonũ accidit eſt ipõ bono in/
dign⁹. Et iſta triſticia nõ pt̃ ꝓprie oriri ex
bonis ṽtuoſis ſeu honeſtis. ex quibꝫ ali/
quis iuſtus ⁊ ṽtuoſus effici põt. q2 iã q̄/
dammodo ſibiipſi repugnaret. Si vero
oriatur ⁊ veniat ex bonis temꝑalibus / cũ
ſ̃m doctrinã fidei tꝑalia bona q̄ ĩdignis
ꝓueniũt. ex iuſta dei ordinatõe diſponãt̃
vel ad eoꝝ damnatõem. ⁊ hmõi bona tẽ/
ꝑalia quaſi nihil ſint in cõꝑatõe ad bona
futura que ſeruãtur bonis. iõ hmõi triſti
cia ꝓhibetur. Iuxta illud pſal. Noli emu
lari in malignãtibꝫ. neq̄ȝ zelaueris facien/
tes iniquitatẽ. Et alibi Pene effuſi ſunt
greſſus mei. q2 zelaui ſuꝑ iniq̃s: pacẽ pec
catoꝝ videns. ¶ Quarto mõ q̃ñ aliquis
dolet ſeu triſtat̃ de bonis alterius. inquã
tum ſcʒ ille alter ipm̃ in dictis bonis ex/
cellit ſeu excedit. Et hec triſticia eſt ꝓprie
inuidia ⁊ eſt ſemꝑ praua ⁊ pctm̃. q2 dolet
de eo de quo gaudendũ eſt. ſcilʒ de bono
ꝓximi. Et ſic proprie accipitur hic.

De uitio ſeu pecca- cato ire x

Dicendũ inde venit de ira que ſ̃m Augu. ſic deſcri
bitur. Ira eſt vlciſcendi libido
Scđm ṽo caſſiodoꝝ ſic deſcri
bitur. Ira eſt immoderatus animi mot⁹
cõcitatus ad penã ſeu vindictã. Et intel
ligitur hec diffinitio. nõ de ira que proce
dit ſeu denomiatur ꝑ zelũ. que eſt quãdo
quis cõtra ipſa vicia mouetur ſ̃m ordinẽ
rationis ad bonũ finẽ. quia etiã interdũ
homo ſibiipſi propter ſua peccata et vi/
cia iraſcitur. ſed intelligitur de ira proce
dit ⁊ nomiatur ꝑ viciũ. de qua etiã ſolum
hic agendũ eſt. ¶ Ira eni duplex habʒ eẽ

ſcilicȝ nature ⁊ mortis. Quo ad eſſe natu
re nõ eſt ꝓprie niſi paſſio quedã. rõne cui⁹
paſſionis ſic pure ſeu abſolute cõſiderate
ira nõ eſt peccatũ. immo magis eſt pena.
Quo vero ad eſſe moris ſeu morale / in
quantũ illa paſſio deordinat a debito or
dine rõnis debitoqꝫ fine. tũc dicit ⁊ ipor/
tat viciũ ⁊ pctm̃. Nam ira iſto modo nõ
dicit purã paſſionẽ. imo quandã actõem
qua deordinatᷓ homo ⁊ qñtũ ad deũ ⁊ qñ
tum ad ꝓximũ. Vult enĩ a ſe vindictã ex
qrere quã nõ debet niſi a deo vel a iudice
cõſtituto expetere. Vel illam vindictã ex/
erceri appetit ↄtra illũ q̃ nõ meruit. vel vl
tra id quod meruit. vel non ſᷓm legitimũ
modũ ⁊ ordinẽ. vel nõ ꝓpter debitũ finem
¶ Greg. xxxi. li. mora. ſex aſſignat ire fili/
as. q̃ ſunt rixa. tumor mẽtꝫ. ↄtumelia. cla
mor. indignatio. blaſphemia. ¶ Quarũ
numer⁹ ſeu ſufficiẽtia ſic accipitᷓ. Tripli/
citer pt̃ ira ↄſiderari. vno mõ ſᷓm qꝺ ẽ in
corde. ſcꝺo mõ ꝓut eſt in ore ſeu locutõe.
tertio mõ prout eſt in facto ſeu ope Quo
ad primũ modũ ſcȝ inquãtũ ira eſt in cor
de naſcuntur duo vicia. Unũ in reſpectu
ad illũ ↄtra quẽ homo iraſcitᷓ qꝛ ſcilȝ eum
quodãmodo abhorret ⁊ indignũ reputat
vt ſibi tale vel tale qꝺ fecerit. ⁊ tũc eſt indi
gnatio. Aliꝺ viciũ qꝺ inde naſcitᷓ eſt ĩ re/
ſpectu ad ipm̃ hoĩem met q̃ iraſcitᷓ. inqñ/
tum ſcȝ in aĩo ſuo / diuerſas vĩdicte vias
excogitat. ⁊ talibꝫ excogitatiõibꝫ aĩm ſuũ
replet. ⁊ tũc eſt tumor mẽtis. Quo ṽo ad
ſcꝺm modũ ſcȝ inqñtum ira oñditᷓ in ore
ſeu locutõne hoc cõtingere pt̃ dupliciter.
Uno modo quãdo homo ſuã demõſtrat
irã ꝑ verba inordinata. ↄfuſa alta ⁊ indi/
gnatiua. ⁊ tũc eſt clamor. Alio mõ qñ ſu/
am demõſtrat irã in verba iniurioſa ꝓrũ
pendo. Et hoc iterȝ dupliciter. Nã vel illꝺ
fit in deũ aut ſanctos. Et tũc eſt blaſphe/
mia. Aut fit in ꝓximũ ⁊ tũc eſt ↄtumelia.
Quo ad tertiũ modũ ſcȝ inqñtũ ira oñdi
tur in ope ſcȝ quãdo ꝓcedit vſqꝫ ad factũ
⁊ tũc oriuntᷓ rixe. ꝑ quas hic intelligũtur
⁊ accipiũtur oĩa nocumẽta q̃ facta occaſi
one rixe ꝓximis inferri ſolẽt. vt ſunt pul/
ſatões ꝑcuſſiões ⁊ hmõi ¶ Et iſup aduer
tendũ ꝙ (vt ſupra aliq̃liter tactũ eſt) Ali/
qꝺ viciũ poteſt eſſe filia vnius vicij capi/
talis. et nihilomin⁹ interdũ ex alio vicio
capitali ꝓcedere ⁊ hoc diuerſis reſpectibꝫ
⁊ cõſideratiõibꝫ. ſicut in hoc pñti ꝓpoſito
blaſphemia inqñtũ aliqs in eã ex delibe/
rata mente prorũpit / tunc ꝓcedit ex ſup/
bia hominis contra deũ ſe erigentis Unñ Ec
cleſiaſt. x. Initiũ ſupbie hoĩs apoſtatare
a deo id eſt ab eius veneratõe ſeu honora
tione recedere. Inquantũ vero hõ nõ ex
deliberata mẽte. ſed ex quadã cõmotione
ſeu furore animi / in blaſphemiã ꝓrũpit.
ſic procedit ex ira ⁊ eſt filia ire. ¶ Siliter
tumor mẽtis nõ accipitur hic pro vana ⁊
ſuperba excogitatiõe ꝓprie excellẽtie qua
qs animũ ſuũ implet. qꝛ tunc idẽ eſſet in
effectu quod ſupbia. ſed accipitᷓ hic pro q̃
dam interiori conatu ſiue excogitatõe ho
minis / vindictã ex ira appetẽtis ⁊ in aĩo
excogitãtis Similiter poſſet dici de odio
quod ex ira naſci poteſt. cum tñ ponatᷓ ex
inuidia naſci. ⁊ ei⁹ filia ſit. ſicut ſupra de/
claratũ eſt capitulo ĩmediate precedenti.
¶ Utrȝ aũt teneatur qs iniuriã ſibi factã
inimico reqrenti remittere diſtinguendũ
eſt. Ex iniuria enĩ tria oriri ſolẽt. Primũ
eſt rancor in affectu. Scꝺm rãcoris ſig/
nũ in effectu. Tertiũ eſt actio cõtra iniu/
riantẽ. Primũ tenetᷓ q̃libet ſtati remitte/
re. etiã ſi nõ rogetur Scꝺm tenetur quis
remittere ſi rogetur. ſ. veniã petẽti. ⁊ iuxta
ſuã facultatẽ emẽdare pato. Tertiũ nõ te
netur qs remittere ¶ An aũt ille cui facta
eſt iniuria debeat amicitiã qrere. Scien/
dũ eſt ꝙ duplex eſt debitũ. primũ eſt neceſ
ſitatis ſcꝺm eſt ꝑfectõis. Quantũ ad pri
mũ ſcȝ debitũ neceſſitatis ſine quo ſcȝ nõ
eſt ſalus. iniuriat⁹ nõ tenetur recõciliatõ/
nem ⁊ amiciciã qrere. Quantũ vero ad ſe
cundũ debitũ dicit Chryſoſ. ꝙ talis iniu
riatus dȝ reconciliatõem ⁊ amiciciã que/
rere ⁊ hoc maxime vt exinde duplicẽ coro
nam accipiat. Unã qꝛ iniuriã paſſus eſt.
alterã quia prius rogauit ¶ Notandum
poſtremo quo ad hoc capitulũ. ꝙ redde/
re malum pro malo / eſt fragilitatis. redde
re malum pro bono eſt peruerſitatis. red
dere bonum pro bono eſt eqtatis. redde
re bonum pro malo eſt charitatis.

De vitiio ſeu pec/ cato acedie.

y

Ubſequẽter dicẽdum venit de
acedia. que ſᷓm aliquos ſic de/
ſcribitur. Acedia eſt de virtu/
tũ laudabili exercitio / vtriuſqꝫ

hominis languida deiectio. Aliter ſic de
ſcribitur. Acedia eſt diffidentia de pro/
prijs viribus ⁊ dei auxilio quo ad ardua
bona implenda. Scd̄m alios ſit Acedia
eſt torpor mētis bona inchoare aut ꝑfice
re negligent. ¶ Notandū aūt ꝙ Iſidorꝰ
acediā a triſticia diſtinguit dicēs triſticiā
eſſe inquātū homo recedit a bono ad qḋ
tenet tanq̄ꝫ a graui ⁊ laborioſo. Acediā
vero dicit eſſe inq̄ntum homo ab illo bo
no diuino ſeu ſpūali/ſe cōuertit ad quie/
tē indebitā Grego. vero acediā triſticiam
noiat. ⁊ vt videt cōueniētius. q2 triſticia
de ſe: ſm quā aliq̄s a graui laborioſo ope
recedit vel ſm quā aliquibꝫ alijs cauſ tri/
ſtatur/nō eſt viciū ſpeciale ab alijs diſtin
ctū. Sed tunc ſolū ſpeciale viciū dicit/in
q̄ntū homo cōtriſtat de bono diuino ſeu
ſpūali. ⁊ tūc clarū eſt ad rōem acedie ꝑti/
nere q̄ ſe ex eo ad q̇etem indebitā cōuertit
inq̄ntum ſcꝫ bonū diuinū ſeu ſpūale aſp
natur Et ſm hec duo noīa/habetur ꝓprie
ratio acedie. q2 inq̄ntum eſt auerſio a bo/
no diuino ex eo ꝙ graue eſtimat tūc dicit
triſticia. ſed inq̄ntum eſt ſpreto ipo bono
diuino cōuerſio ad creaturā ſcꝫ ad quietē
indebitā. ex eo q2 leuis eſtimat ⁊ placens
rōne huiꝰ dicit acedia Ex quibꝫ patet ꝙ h
viciū inq̄ntū eſt vel dicit triſticia/ oppo/
nit leticie ſpūali. Sed put eſt ⁊ vocat ace
dia. opponit virtuti fortitudinis. q̄ cōſi/
ſtit in arduis aggrediēdis ⁊ in ſuſtinen/
dis aduerſis. Et denoiatur acedia ab ace
dine. q2 ꝑ eam aīa quandā habꝫ acedinē
quandāq̄ꝫ guſtus ſpūalis indiſpoſitōem
de bono diuino ſeu ſpūali difficili. ¶ Sꝫ
ſm beatū Greg. xxxi. li. moral. ſex aſſignā
tur acedie filie. ſcꝫ malicia. rācor. puſilla/
nimitas. deſperatio. torpor circa p̄cepta.
euagatio mētis circa illicita. Quarū nu
merꝰ ſeu ſufficiētia ſic accipi poteſt. Cum
enī iuxta phm in Ethi. nullus diu abſq̄ꝫ
delectatōe poſſit cū triſticia manere. ⁊ vt
tactū eſt: acedia ſit triſticia de bono diui/
no tāq̄ꝫ de graui ⁊ laborioſo. euenit ꝙ ace
dioſus tendit ⁊ laborat ad hoc ꝙ a ſua tri
ſticia ſe eximat ⁊ liberet ſeu recedat. Du/
plici autē via pōt aliquis a triſticia rece/
dere. Uno modo vt a cōtriſtātibꝫ recedat
Scd̄o modo vt ad alia in quibꝫ delectari
poſſit trāſeat. Sicut ſm eundē phm cōi/
ter videt ꝙ illi homīes qui nō pñt in dele
ctatōnibus ſpūalibus gaudere. ſe tranſſe

runt ad delectatōes corꝑales. Reſpectu ꝑ
mi membri. in receſſu ſeu fuga a cōtriſtā/
tibus. talis ꝓceſſus attēdit. Nam primo
homo ipſa cōtriſtantia fugit. Scd̄o int/
dum vltra progredit ita vt ipſa que triſti
ciā ingerūt impugnet. Reſpectu iterꝝ pri
mi iſtorꝝ duorꝝ ſcꝫ fuge ꝯtriſtantiū bona
ſpūalia de quibꝫ acedia triſtat: ſunt vel ip
ſe finis ſcꝫ deus. vel ea bona q̄ ordinātur
ad ipm finem. Fuga autē ipſius finis fit
ꝑ deſperatōem. Eorū autē bonorꝝ q̄ ſunt
ad ipm finē: ſiquidē ſint ardua. vtputa ea
que ſubſunt ꝯſilijs euāgelicis. fuga fit ꝑ
puſillanimitatē Si vero nō ſint ardua ſꝫ
ſolum q̄ ꝑtinēt ad cōmunē iuſticiā. fuga
fit ꝑ torporē circa precepta. ¶ Reſpectu ſe
cūdi iſtorꝝ duorꝝ duplicit fit ipſorꝝ bono
rum ſpūaliū impugnatio Qñq̄ꝫ enī fit in
directe. ꝯtra ſcꝫ homīes qui ad ipa bona
ſpūalia inducūt ⁊ tunc eſt rancor. Qñq̄ꝫ
vero vlteriꝰ ſe extendit directe ſcꝫ ad ipſa
etiā ſpūalia bona que ꝯtriſtāt In quorū
deteſtatōem aliq̄s ex ipſa triſticia adduci
tur. ⁊ tūc eſt ꝓprie malicia. ¶ Reſpectu ſe/
cundi mēbri principalis inq̄ntū ſcilꝫ ali
quis ꝓpter triſticiā bonorū ſpūaliū ſe ab
ipſis bonis ſpūalibus ad delectabilia ex
teriora transfert/ponitur filia acedie/ eua
gatio mētis circa illicita. ¶ Eſt tamē hic
aduertendū vt clarius p̄dicta intelligant
ꝙ malicia nō capitur h in ſua generali ac
ceptōne/ſm quā eſt quoddā genꝰ omniū
viciorꝝ. ſed capit pro quadā ꝑticulari ma
licia q̄ quis vt tactū eſt bona ſpūalia im/
pugnat inq̄ntū ex ipſis ꝯtriſtat Silr rā
cor nō accipit hic vt ꝯmunit accipit ſcilꝫ
pro odio/ſꝫ pro q̄dam animi radicata in
dignatōe/ qua q̇s ꝯtra hoīes ipm ad bo/
na ſpiritualia inducētes mouet/ inquan
tum ſcilꝫ illa bona ſpiritualia ipſum cō/
triſtant ¶ Eſt etiam notādum ꝙ Iſido/
rus aliam differētiam quam vt ſupra ta/
ctum eſt ponit ſeu aſſignat inter triſtici/
am ⁊ acediam. Alias etiā ipſius triſticie.
⁊ acedie filias aſſignat. Nam triſticie po
nit quatuor eſſe filias/que ſunt rācor. pu
ſillanimitas. amaritudo. deſperatio. Ace
die ꝟo ſeptē ponit eſſe filias q̄ ſunt. ocio
ſitas. ſomnolentia. importunitas mētis.
curioſitas. verboſitas. inquietudo. cor/
poris inſtabilitas. Sed iſte filie ſic ꝑ Iſi
dorꝝ aſſignare reducunt ⁊ in effectu idem
ſunt cum illis quas greg. aſſignat. Nam

prius Grego. ponit rancorē eſſe filiā ace/
die quā ⁊ triſticiā nomīat. et ſic quo ad h
Iſidorus cū eo cōcordat Silr̄ ⁊ reſpectu
amaritudinis. q̄2 eſt ꝓprie quidē effectus
rancoris. Quo vero ad puſillanimitatē
Iſidorus ſilr̄ cū Greg. in effectu ꝯcordat
licet vario mō Ociositas āt ⁊ ſomnolētia
q̄s aſſignat Iſidorus filias acedie cōpre
hendūt ⁊ reducūt ad torporē circa prece/
pta. quā aſſignat Greg. filiā acedie. Nam
ocioſus in bono ſpūali p̄cepta pretermit
tit. ſomnolētus vō ea negligenter implet
Alie vero quicꝫ filie q̄s aſſignat Iſidorꝰ
ex acedia oriri ꝑtinēt ⁊ reducūtur ad eua/
gationē mentis circa illicita quam ponit
greg. filiā acedie. que quidē euagatio ſm̄
quod in ipſa arce mētis reſidet. volentis
ſe importune ad diuerſa diffundere voca
tur iportunitas mētis. Scđm aūt ꝙ illa
euagatio mētis ꝑtinet ad vim cognitiuā
dr̄ curioſitas. Inquantū aūt ſe vagando
diffundit ad locutiōem dicit̄ verboſitas.
Inquantū vero reſpicit vagationem cor
poris/ ꝑ quā cōiter indicat̄ vagitas men/
tis hoc cōtingit dupliciter. Vel reſpectu
corporis in eodē loco manētis. ſed ꝑ va/
rios ⁊ inordinatos membrorꝫ motꝰ ſe va
ge ⁊ inſtabiliter agentis ⁊ tunc eſt inq̄etu
do corpis. Vel reſpectu corpis ſe ꝑ diuer
ſa loca vage agitātis ſeu diſcurrētis. ⁊ tūc
eſt inſtabilitas. licet etiā inſtabilitas poſ
ſit ſm̄ vagā ⁊ inconſtantē mutabilitatē ⁊
variatiōem ꝓpoſiti accipi. Et ſic patet ꝙ
grego. ⁊ Iſido. in effectu cōcordāt ¶ Eſt
tamen ꝑ clariori dictorꝫ intellectu aduer/
tendū. ꝙ nō om̄is motus acedie eſt pcm̄
īmmo frequēter in viris ſanctis inueniū
tur aliqui imꝑfecti motus acedie. Motꝰ
enī acedie quādocꝫ eſt in ſola ſenſualita/
te propt̄ repugnantiā carnis ad ſpūm. et
tunc eſt ſolū peccatū veniale. Qñcꝫ vō ꝑ
tingit vſcꝫ ad rōem que cōſentit in fugā ⁊
horrorē. ⁊ deteſtatōnē boni diuini. carne
om̄ino cōtra ſpm̄ ꝑualente ⁊ tūc acedia ē
pcm̄ mortale ¶ Eſt etiā aduertendū ꝙ
vbi in ſupioribꝫ dictū eſt acediā eſſe triſti
ciā de bono ſpūali. nō eſt accipiendū bo/
nū ſpūale cōmuniter. quia tūc acedia nō
haberet rōem ſpēalis vicij. cum om̄e vici
um refugiat ſpūale bonū virtutis ſibi op
poſite. Similit̄ etiā inq̄ntū acedia refu/
git bonū ſpūale prout eſt laborioſum vel
moleſtū corꝑi. aut delectatiōis impediti/
uū. nō diſtinguitur ab alijs vicijs carna/
libus. quibꝫ aliq̄s quietē ⁊ delectatōnem
corꝑis querit. Sed proprie acedia. dum
viciū ſpeciale ponitur. put hic/ eſt triſti/
cia mētalis/ de bono ſpūali diuino. vel in
bonū diuinū ordinato. ea ſola rōne/ qua
in bonū diuinū ordinatur. cū cōſenſu rō
nis in ipſius boni fuga horrore ⁊ deteſta
tiōe. Nam mentē homis adeo oportꝫ bo
no diuino de neceſſitate inherere. vt non
cōtriſtetur fugiat. horreat. ſeu deteſtet̄ ea
que ſibi propt̄ deū imminēt faciēda.

De vicio ſeu peccato auaricia. Et q̄re dr̄ idolorꝫ ſeruitus.

Nunc trāſeundū eſt ad declara/
tionem auaricie q̄ ſic ſm̄ tulliū
deſcribitur Auaricia eſt immo
deratus amor habendi. Secū
dum vero Bern̄. ſic deſcribitur. Auaricia
eſt quarūlibet rerꝫ inſatiabilis ⁊ inhone/
ſta cupido. Auaricia ſecūdū Apl̄m dici/
tur idolorꝫ ſeruitus. quia auarus ꝓprie in
effectu ⁊ ope exhibet creature ſcꝫ pecunie
illud qđ deberet creatori. ⁊ p̄cipue fidem
ſpem ⁊ dilectōem. Nam ibidē tanq̄ꝫ in eo
vnde ſibi ſpēale auxiliū ꝓuenturū credit
ſuā principaliter ſpem ꝯſtituit. exinde in
ardorē dilectōis tranſit. Et in hoc ſpecia
liter rep̄hendūtur auari quia rei viliſſime
ſcꝫ pecunie que de terra venit ⁊ accipitur
⁊ ꝓprie terra eſt. quā natura infimā ordia
uit/ tantū amorē ſuū exhibent ⁊ impēdūt
Et hinc in eccl̄iaſt. dicitur ꝙ auaro nihil
eſt ſceleſtiꝰ. Et hoc ꝓpter quatuor cauſas
¶ Primo q̄2 vix eſt ſcelus ſeu vicium ad
quod perpetrandū auaricia nō inducat.
vt ſunt furta. homicidia. proditiōes. piu/
ria. ⁊ cetera huiuſmodi. ¶ Secunda q̄2
eſt contra legem nature ſeu humanitatis
qua quiſcꝫ alteri tenetur quod ſibi vellet
fieri. ¶ Tertio quia eſt cōtra legem vni/
uerſalem in om̄ibus rebus exiſtentē. per
quam ſe dari ⁊ cōmunicari volūt. immo
quodāmodo ꝯpellunt. Auari vero eas ca
ptiuas detinent ne cōmunicari poſſint.
Quarto eſt contra legē diuinā ſcriptam.
Unde Luc. vi. Eſtote miſericordes ſic̄ ⁊
pater veſter miſericors eſt. ¶ Utrum au/
tem liceat cuicꝫ theſauros condere. No/
tandum ꝙ dupliciter theſauriſari poteſt.
Uno modo ex affectū auaricie. abſcꝫ om
ni intentione neceſſitatis ꝓprie vel aliene

et hoc modo theſauriſare eſt om̄ibus ꝓ/
hibitū. Alio modo theſauriſari poteſt ex
ꝓuidentia. ⁊ hoc iteꝝ dupliciť. Uno mō
vel cōſideratiōe neceſſitatis. ⁊ ſic cōcediť
parentibꝫ ſecularibꝫ. ob neceſſitatē filioꝝ
educandoꝝ. vel filiaꝝ cōiugio tradenda/
rū. nō tñ ditandaꝝ. ſed debito ſuato mō
iuxta ſtatū ꝑſone. Alio mō ex cōſideratōe
publice vtilitatis. vtputa regni defendē/
di. vel cultus dei ampliādi: ⁊ ſic cōceſſuꝫ
eſt regibꝫ ⁊ dñis tꝑalibꝫ theſauriſare Per
ſonis vero eccl'iaſticis particularibꝫ pro/
prie nūꝗ̄ꝫ theſauriſare licet. nec etiā pecu/
niā tenere/ intētiōe ſeruādi. Vñ Ambro.
Auꝝ hꝫ eccl'ia: nō vt ſeruet ſed vt eroget.
¶ Ex ꝑdictis patet ꝙ duplex eſt amor pe
cunie tēꝑaliū. Un⁹ reſpectu neceſſitatis.
Alius reſpectu ſupflui Cōtra primū ꝓhi
bet dñs ꝑ̄ocātē ſolicitudinē. Cōtra ſcdꝫ
ꝓhibet theſauriſatiōem ¶ Auaricie autē
per Greg. xxxi. li. moraliū. ſeptē aſſignanť
filie. q̄ ſunt. proditio. fraus. fallacia. ꝑiu/
riū. inq̄etudo. violentia. cōtra miſericor/
diā obduratio. Quaꝝ numer⁹ ſiue ſuffi
ciencia ſic ſumi poteſt. Auaricia vt dictū
eſt. eſt ſupfluus amor hñdi diuitias Iſta
ergo ſupfluitas ſeu exceſſus/ aut eſt in ip
ſas diuitias retinendo: et ex hoc oriť ob/
duratio cōtra miſericordiā. qua ſcilꝫ cor
homis/ miſericordia nō emolliť vt de di/
uitijs ſuis ſubueniat miſeris ⁊ indigenti
bus. Aut iſte exceſſus ſeu ſupabūdantia
eſt in accipiēdo ſeu in acquirēdo pecuni/
as. Quod iteꝝ poteſt cōſiderari dupliciť
Uel. ſ. inquantū eſt in affectu vel inq̄ntū
eſt in ope ſeu effectu. Si prīo mō ſcꝫ q̄n/
tum eſt in affectu. ſic ex auaricia oriť inq̄e
tudo. inq̄ntū ſcilꝫ auaricia ingerit hoī ni
miā ſolicitudinē curaſq̄ꝫ ſupfluas. Aua
rus eni vt diciť Eccl'iaſt. v. nō impleť pe
cunia. Si ſcđo mō ſcilꝫ inq̄ntū eſt in ope
ſeu effectu. ⁊ hoc iteꝝ dupliciť cōtingere
poteſt. Uel eni in iſta imoderata ⁊ indebi
ta acq̄ſitiōe vtiť q̄s vi vel dolo. Si vtatur
vi tūc eſt violentia. Si vtatur dolo hoc
iteꝝ tripliciť fieri pt. Uel eni ſit ipſe dol⁹
in verbo. Et ſiquidē verbum ſit ſimplex
tunc eſt fallacia Si autē ipſi verbo adda
tur cōfirmatio iuramēti tūc eſt ꝑiurium.
Si autē cōmittatur ipē dolus in ope tūc
vel erit quantū ad res. ⁊ ſic eſt fraus. Uel
erit quantū ad ꝑſonas. ⁊ ſic eſt ꝓditio. vt
patet de iuda qui ꝑ auariciā ꝓdidit xp̄m.

¶ Iſidorus autē nouē ponit filias aua/
ritie. que ſunt. mendaciū. fraus. furtū. ꝑ/
iuriū. turpis lucri appetitus. falſum teſti
moniū. violentia. inhumanitas. rapaci/
tas. Et ſic apparet ꝙ Iſidor⁹ tres ponit
filias auaricie quas etiā Grego. ponit. et
ſex de quibꝫ Grego. nullā facit mentōem
Sed qui debite cōſiderat iſte ſex filie q̄s
ſic aſſignat Iſidorus. reducūtur ⁊ cōpre/
hendūtur ſub illis quas aſſignat Grego.
Nam mendaciū ⁊ falſum teſtimoniū que
proprie nō differūt abinuicē niſi ſicut ge
nus ⁊ ſpēs. etenī falſum teſtimoniū nihil
aliud eſt q̄ꝫ quedā ſpecificatio mendacij/
cōtineť ſub fallacia. ſicut ⁊ furtū que eſt
quedā ſpecificatio fraudis cōtinetur ſub
fraude. Appetitus autē turpis lucri ꝑti/
net ad inq̄etudinē ⁊ ſub ea cōprehendiť.
Rapacitas autē cum ſit ſpecies violentie
ſub violentia cōtinetur ¶ Inhūanitas ve
ro idē eſt proprie q̄ꝺ induratō contra mi
ſericordiā ¶ Eſt etiā notādū ꝙ auaricia
que ꝓprie eſt immoderata cupido circa di
uitias ⁊ ſpecialiter pecunie. ex eo quia per
pecuniā om̄ia alia habētur ⁊ recuꝑantur
iuxta quod dicitur. pecunie obediūt om/
nia. dupliciter pōt ꝯſiderari Uno modo
circa acceptōem ⁊ acq̄ſitiōem pecuniarū
inquantū ſcꝫ aliquis pecuniā acq̄rit vl/
tra debitū aliena ſurripiendo vel indebi/
te retinendo. Et hoc modo opponiť aua
ricia iuſticie. Alio modo ꝯſiderari poteſt
prout importat immoderātiam circa īte
riores affectōes diuitiaꝝ. puta cum quis
nimis amat vel deſiderat diuitias. aut ni
mis delectatur in eis. etiā ſi forſan nō ve/
lit cape aut retinere aliena. Et hoc modo
auaricia oppōitur liberalitati que hmōi
affectiōes moderatur. Et licet vterq̄ꝫ iſto
rum modorū hic accipitur/ magis ꝓprie
tamē auaricia ſecūdo mō accipitur ¶ Et
etiā notandū ꝙ philoſoph⁹ in Eth. mul
ta ponit genera hominū vicioſoꝝ vicijs
ad auariciā ſpectantibꝫ. que ſub filiabus
ſupra enūeratis nō vidētur cōprehendi.
videlicet. parcos tenaces. kīnnibiles. illi
berales opatōes opantes. de meretricio
paſtos. vſurarios. aleatores. mortuorū
ſpoliatores. latrones. Sed circa hoc tam
pro iam dictis q̄ꝫ pro dicendis eſt aduer/
tendū ꝙ licet in cōmuni vſu loquēdi idē
reputetur aliq̄ꝺ peccatū eſſe filiā alicui⁹
alterius vicij ſeu peccati/ ⁊ eſſe ei⁹ ſpeciem

eſt tamen magna differētia. ita ꝙ aliud eſt
peccatū habere filias ⁊ aliud peccatū ha/
bere ſpecies. Species enī alicuiꝰ peccati
ſeu vicij capitalis oportet ſemꝑ ad idem
genus vicij ꝑtinere. Filias vero non. imo
ad finē alicuiꝰ vicij poſſunt etiā peccata
alteriꝰ generis ordinari ⁊ ex eo oriri. Illa
autē peccata q̄ ſic ex alio oriūtur ⁊ ad ipꝫ
ordinātur ſm appetitū finis. proprie di/
cūtur eiꝰ filie. ſicut gratia exēpli in mate/
ria pn̄ti. Proditio ⁊ fallacia ponunt̄ ⁊ de
bito filie auaricia. qꝛ ex ipſa oriunt̄ preci
pue ſm appetitū finis vt qn̄ ſcꝫ fit ꝓditio
vel fallacia ad pecunias ⁊ diuicias adq̄rē
das Et tn̄ ꝓditio ⁊ fallacia ꝑ ſe cōſiderate
nō ſunt proprie ſpecies auaricie nec pro/
prie ad genus auaricie ꝑtinēt. Ad ꝓpoſi/
tū igit̄ reuertēdo/illa que (vt tactū eſt) po
nit ph̄s ſunt magis ſpēs auaricie quā illi
beralitatē vocat. q̄ꝫ ſint eiꝰ filie. licet tamē
aliqui eoꝝ poſſint ad filias ſupra enūera
tas reduci. vt ſub ipis effectualit̄ ꝯprehē
dant̄. vtputa latrociniū ſub fraude. parci
tas ⁊ tenacitas ſub obduratōe cōtra miſe
ricordiā etiā ſic ad auariciā ꝑtinere videt̄
Poteſt enī aliq̄s illiberalis ſeu auarꝰ di/
ci ex eo ꝙ deficit in dando. Et ſiquidē qꝛ
parum dat vocat̄ parcus. ſi autē qꝛ nihil
dat. tūc dicit̄ tenax. ſi aūt qꝛ cū magna dif
ficultate dat. tunc vocat̄ kimibilis quaſi
kimi venditor qꝛ. ſcilꝫ de paruis/magnā
vim facit. ¶ Q̄nq̄ꝫ etiam dicit̄ illiberalis
vel auarus qꝛ excedit in accipiendo Et h̄
iterū dupliciter. Uno modo qꝛ turpit̄ lu/
crat̄. vel ſcꝫ vilia ⁊ ſuilia opa ꝑ illiberales
opatōes exercēdo. Uel qꝛ de aliquibꝫ vi/
cioſis actibus lucrat̄. ſicut de meretricio
vel aliquo hmōi. Uel qꝛ lucrat̄ de eo qđ
gratis deberet cōcedere. ſicut vſurarij Uel
qꝛ lucrat̄ parū cū multo labore. Alio mō
qꝛ iniuſte lucrat̄ vel de viuis vim inferen
do. ſicut latrones. vel mortuos ſpoliādo
vel ab amicis ꝑ deceptōem auferendo ſi/
cut aleatores Et intellige hec oīa iuxta
ſupra tacta quādo. ſcꝫ ex imoderato amo
re lucri fiunt ſeu ꝓcedūt Et ſic pꝫ ꝯcordā
tia eoꝝ q̄ ponit ph̄s cū illis q̄ ponit greg.

7 De vitio ſeu peccato gule.

Nunc dicendū eſt de vicio gule. Que ſic ſm Au/
guſt. deſcribit̄ Gula eſt immo/
derata cibi auiditas Uel ſic gu
la eſt vorax edacitas. nature finibꝫ nō con
tenta. Et eſt aduertendū ꝙ gula nō dicit/
ſeu denoīat quelibet appetitū edendi vel
bibendi ſed ſolū inordiatū. Qui ex eo in
ordinatꝰ dicit̄ ꝙ recedit a debito ordine
rōnis. Nec viciū gule in ſubſtātia ſeu q̄n
titate cibi proprie cōſiſtit ſed in cōcupi/
ſcētia nō regulata rōne. Et ideo ſi aliq̄s
excedat in quātitate cibi/ nō propt̄ cōcu/
piſcentiā ſed qꝛ illud ſibi neceſſariū eē exi
ſtimat/ hoc nō ꝑtinet ad viciū gule. ſꝫ ad
aliquā impiciā. Sed tūc ꝑtinet ad gulā.
quādo aliq̄s ꝓpter cōcupiſcentiā cibi de/
lectabilis/ſciēter excedit mēſurā edendo.
Et hic accipitur cibꝰ etiā pro potu ¶ No
tandū inſuꝑ ꝙ Greg. xxx. li. moral. v. eſſe
ſpēs gule aſſignat ſub his v̄bis. Sciēdū
eſt. quia q̄nq̄ꝫ nos modis viciū gule ten/
tat. Aliq̄n nāq̄ꝫ indigētie tēpora ꝓuenit.
Aliq̄n ordinē tpis ſeq̄tur. ſed cibos lauti
ores querit. Aliq̄n etiā quelibet ſumēda
preꝑari accuratiꝰ expetit. Aliquādo autē
⁊ qualitati ciboꝝ ⁊ tēpori cōgruit. ſed in
ipſa quātitate ſumēdi. mēſurā refectōnis
excedit. Nonnūq̄ꝫ vero ⁊ abiectiꝰ eſt quod
deſiderat. ⁊ tn̄ ipo eſtu immenſi deſiderij
deterius peccat. Et cōtinent̄ in hoc verſu
Preꝓpere laute nimis ardent̄ ſtudioſe
Quaꝝ ſpecieꝝ numerꝰ ⁊ ſufficiētia ſic ſu
mi p̄t. Gula vt dictū eſt importat inordi/
natā cōcupiſcentiā edēdi In eſu aūt duo
cōſiderant̄ ſcꝫ vel ipſe cibꝰ q̄ ſumit̄. vel ip
ſa eiꝰ ſumptio. Reſpectu p̄mi. ſ. ipiꝰ cibi q̄
ſumit̄/triplex p̄t concupiſcētie inordina/
tio cōtingere. ſcilꝫ vel q̄ntū ad ſubſtantiā
cibi. vel q̄ntū ad qualitatē cibi. Uel quā
tum ad quantitatē cibi. Quantū ad pri/
mū cōtingit cōcupiſcētie. inordinatō q̄n
ſcꝫ querūtur cibi lauti. i. precioſi. Et tūc
eſt ſcđa ſpecies ſupra poſita. denotata ꝑ
illud verbum verſus ſupra poſiti. laute.
Quantū ad ſcđm cōtingit concupiſcētie
deordinatio quādo ſcilꝫ cibi nimis accu
rate ⁊ delitioſe preꝑant̄. Et tunc eſt tertia
ſpecies ſupra aſſignata. denotata ꝑ illud
verbū. ſtudioſe. verſus p̄nomiati. Quan/
tū ad tertiū cōtingit ꝯcupiſcentie deordi
natio. quando excedit̄ in nimis cōmedē/
do. Et tūc eſt quarta ſpecies ſupra aſſig/
nata. denotata ꝑ hoc verbum. nimis. Re
ſpectu ſecūdi mēbri principalis/ſcilꝫ ip/
ſius ſumptōnis cibi. poteſt duplicit̄ con
cupiſcētie inordinatio cōtingere. ſcilꝫ vel

quantū ad tempus ipſius ſumptōnis vel
quantū ad modū. Quantū ad primū cō/
tingit cōcupiſcentie inordinatio. quādo
preuenit̄ debitū tpͤs ſeu debita hora ꝯme
dendi. Et tūc eſt p̄ma ſpecies ſupra aſſi/
gnata. denotata ꝑ hoc verbū. pre propere
Quantū ad ſcd̄m cōtingit ꝯcupiſcentie
inordinatō. ſcꝫ qn̄ nō ſeruat̄ debitꝰ modꝰ
in edēdo. Et tūc eſt q̄nta ſpecies ſupra aſ
ſignata denotata per hoc verbū. ardēter.
¶ Notandū inſup ꝙ Grego. xxxi. li. mora
liū quinq̄ aſſignat gule filias q̄ ſunt. ine
pta leticia. ſcurrilitas. immūdicia. multi/
loquiū. hebetudo ſenſus circa intelligen/
tiam. Quaꝝ numerꝰ ſeu ſufficiētia ſic ſu
mi pōt Gula vt ſupra tactū eſt ꝓprie cōſi/
ſtit circa immoderatā cōcupiſcentiā q̄ eſt
in cibis ⁊ potibꝫ. Et ideo illa vicia q̄ ex i/
moderata cōcupiſcētia cibi ⁊ potꝰ conſe/
quūtur ſeu oriunt̄. cōputant̄ inter filias
gule. Ipſa autē vicia q̄ ex imoderata ꝯcu
piſcētia cibi ⁊ potus inſurgūt ſeu oriunt̄
cōſiderant̄ dupl'r. Uel inſurgūt ex p̄te aīe
vel inſurgūt ex p̄te corꝑis. Si inſurgunt
ex p̄te aīe. hoc pōt cōtingere q̄dupl'r. ſ. vel
primo q̄ntū ad rōem. cuius acies ex cibi ⁊
potꝰ imoderātia hebetat̄. ꝓpter ſcꝫ ciborū
⁊ vini fumoſitates/caput hoīs ꝑturban/
tes. Et hinc ponit̄ filia gule ebetudo ſen/
ſus ſeu mentis circa intelligentiā. ſicut ⁊
ecōtrario abſtinētia cōfert ad ſapiētie ꝑ/
ceptōem. Uel ſcd̄o quantū ad vim appeti
tiuā ſeu appetitū. q̄ ſopito gubernaculo
rōnis ꝑ ipſam cibi ⁊ potꝰ immoderātiam
multiplicit̄ deordinat̄ ⁊ in varias tranſit
diſſolutōes. Et hinc ponit̄ inepta leticia
filia gule. ex eo ꝙ oēs inordīate paſſiōes
ad leticiā ⁊ triſticiā ordinant̄ vt dicit phs
Uel tertō quantū ad inordinatōeꝫ diſcre
tōis circa debitū modū ꝓferendi verba. q̄
freq̄ntiſſime ex imoderātia cibi ⁊ potꝰ cō/
tingit Et hinc multiloquium aſſignat̄ filia
gule. Iuxta qd̄ dicit Grego. in paſtorali.
Niſi gule deditos imoderata loq̄citas co
mitaret̄/diues ille q̄ epulatꝰ q̄tidie ſplēdi/
de dicit̄ in lingua grauiꝰ non arderet Uel
quarto q̄ntū ad inordinatōeꝫ diſcretiōis
circa geſtus ⁊ actus exteriores Nā ſicut ex
imoderātia cibi ⁊ potus ꝓuenit in ipſa di
ſcretōe defectus ⁊ inordinatō circa debi/
tam ⁊ moderatā ꝓlatiōnē verboꝝ. ita ſili
ter ꝓuenit in ipſa diſcretōne deordinatio
circa exteriores geſtus. Et hinc ponitur
ſcurrilitas filia gule q̄ eſt quedā vana io/
cularitas querēs hoīes ad riſum ⁊ cōpla
centiā cōmouere. ex defectu diſcretōis ſeu
debite ꝓuiſiōis proueniēs. Quantū aūt
reſpectu ſcd̄i mēbri p̄cipalis de vitijs. ſ.
q̄ ex p̄te corꝑis inſurgūt. certū eſt ꝙ ex ipſa
inordinata ⁊ imoderata cibi ⁊ potꝰ cōcu/
piſcentia ⁊ ſumptiōe/freq̄ntiſſime ſequū
tur emiſſiones inhoneſte ſupfluitatū. Et
hinc eſt ꝙ immūdicia ponitur filia gule.
¶ Eſt tamē aduertendū ꝙ ſi ex ipſa ſup/
fluitate cibi ⁊ potus/ cōtingat emiſſio ſu
ꝑfluitatū ꝑ modū ſeminis natural'. tunc
immūdicia licet etiā ad gulam ꝑtinere vi
deat̄/inq̄ntum ſcꝫ materiā miniſtrat. ma
gis ꝓprie tamē ꝑtinet ad pctm̄ libidis ſeu
luxurie. Si cōtingat emiſſio aliaꝝ ſuper
fluitatū. vt vomitus ⁊ vacuatōnū fetida
rū ⁊ hmōi. tunc immūdicia ꝓprie ad viciū
gule ꝑtinet. ¶ Eſt etiā aduertendū ꝙ he/
betudo quantū ad eligibilia/nō eſt ꝓprie
filia gule. imo cōiter in omī pctō inuenit̄
Sꝫ hebetudo ſenſus circa ſpeculabilia/
maxime etiā ex gula ꝓuenit/propt̄ rōem
iam tactā ſcꝫ propt̄ fumoſitates caput ꝑ/
turbātes. ⁊ tūc prope eſt filia gule. Sil'r
leticia que eſt de actu pctī iuxta illō puer/
bioꝝ. ij. capitulo Letātur cū malefecerit.
⁊ que prope ex habitu peccādi ꝓcedit/nō
eſt filia gule imo ad oīe peccatū conſeq̄
poteſt. Sed illa leticia q̄ eſt vaga diſſolu/
ta ⁊ incōpoſita/qd̄ iportat hoc verbū ine
pta. maxime orit̄ ex inordinata ſumptiōe
cibi ⁊ potus. ⁊ iſto mō aſſignat̄ filia gule.
Similiter eſt quedā ſcurrilitas q̄ ex volū
tate ſeu appetitu luxurie ⁊ quedā ex appe
titu inordinato lucri ſeu pecunie ꝓcedit.
dum ſcꝫ querit̄ ꝑſona ꝑ quandā vanā io/
cularitatē/ad riſum ſeu cōplacentiā ꝓmo
ueri. vel ad ipſam facilius ad actū venereū
ꝓmouendū. vel ad aliq̄d cōmodi ab ea cō
ſequendū. ⁊ iſtis modis magis ꝑtinēt ad
illa vicia ſcilꝫ luxurie ⁊ auaricie. Sed illa
ſcurrilitas que ex immoderata cōcupiſcē
tia ⁊ ſumptōe cibi ⁊ potus procedit iuxta
modū ſat̄ ſupra declaratū ē ꝓpa filia gule

De vitio ſeu peccato luxurie.

Sequitur de luxuria que ſic deſcri
bitur Luxuria eſt ex immūdis
deſiderijs veniēs lubrica mētis
⁊ carnis proſtitutio. Scd̄m alios ſic de/

ſcribitur Luxuria eſt libidinoſe volupta
tis/appetitus. Et itelligas hūc libidino
ſum appetitū qñ eſt ex cōſenſu ratiōis. ſic
ſcꝫ ꝙ ipſa rō cū cohibere poſſet. nō tñ co/
hibet/ qꝛ tūc talis libidinoſus appetitus
eſt pctm̄ mortale. Adhuc ſm̄ alios ſic de/
ſcribit̃. Luxuria eſt corpis incōtinentia
ex pruritu carnis originē ꝯtrahēs ¶ No
tandū ꝙ ſicut ſepe ſupradictū eſt. magna
differētia eſt ponere aliqḋ pctm̄ filiā alte
rius vicij ⁊ illud ponere eius ſpēm. Qḋ
manifeſte apparet in iſto vicio ſeu pecca/
to luxurie. Nā vt clare videbitur iſtud vi
ciū aliqua habet pctā tanq̄ꝫ filias ea ſcꝫ q̄
ex eo oriūtur ſm̄ pcipue appetitum finis
Licet tñ ſm̄ ꝓpriū eſſe ad ipm viciū : nō ꝑ
tineāt. Habet etiā ſpēs que ꝓprie ad ipm
luxurie viciū ptinēt ¶ Octo igit̃ ſm̄ Gre
go. xxxi. li. moraliū aſſignant̃ filie luxurie
ſcꝫ Cecitas mētis. incōſideratio. incōſtā/
tia. precipitatō. amor ſui. odiū dei. affect⁹
pñtis ſeculi. horror ſeu deſperatio futuri
¶ Quaꝝ numer⁹ ſeu ſufficiētia ſic ſumi
poteſt. Certū eſt ꝙ ſm̄ doctrinā phoꝝ qñ
inferiores anime vires ſeu potētie ad ſua
vehemēter obiecta afficiūt̃ ⁊ ſe applicant
cōſequēs eſt ꝙ ſupiores aīe vires in ſuis
actibꝯ impediant̃ ſeu deordinant̃. Maxi
me autē ꝑ viciū luxurie/ appetitus ꝯcupi
ſcibilis q̄ eſt vna de inferioribꝯ potentijs
aīe vehemēter afficit̃ ⁊ intēdit ſuo obiecto
ſcꝫ delectabili venereo. ꝓpter ſuā ſcꝫ vehe/
mentiā delectatōis. Ex quo cōſequēs eſt
⁊ cōiter cōtingit ꝙ maxime ꝑ cōcupiſcen
tiā luxurie. rō ⁊ voluntas que ſunt ſupio
res aīe vires/ impediūtur ſeu deordinant̃
¶ Ratiōis autē quatuor ſunt act⁹ in agē
dis. Prim⁹ quidē act⁹ eſt ſimplex intelli/
gentia q̄ ipſa ratio aliquē finē apprehen/
dit vt bonū. Et hic actus ꝑ cōcupiſcētiaꝫ
luxurie impeditur. Iuxta illud Dañ. xiij.
Species decepit te. Et illud. Cōcupiſcē
tia ſubuertit cor tuū. Et q̄ntū ad hoc po
nit̃ filia luxurie cecitas mētis. Secūdus
actus rōnis eſt cōſiliū de his q̄ ſunt agen
da propter finē. ⁊ hic etiā actus ꝑ cōcupi
ſcētiā luxurie ipedit̃. Et q̄ntū ad hoc po/
nit̃ filia luxurie pcipitatio. q̄ prout hic ſu
mit̃ importat ſubtractiōem cōſilij. q̄ndo
ſcꝫ homo ex luxurie vehemētia ꝑ impetū
voluptatis ſeu paſſiōis. nō adhibito ꝯſi
lio ad aliquid agendū ſubito ⁊ inordina
te fert̃. Terti⁹ actus rōis eſt rectū iudiciū
de agendis Et hic etiā actus ꝑ cōcupiſcē
tiā luxurie impedit̃. Vt de ſenibꝯ luxurio
ſis dicit̃ Dañ. xiij. Auerterūt ſenſum ſuū
vt nō recordarētur iudicioꝝ iuſtorū. Et
quantū ad hoc ponit̃ filia luxurie: incōſi
deratio. que put hic ſumit̃ importat defe
ctū recti iudicij. qñ ſcꝫ homo ex luxurie ve
hemētia. in recte iudicādo deficit. qꝛ ſcilꝫ
contēnit vel negligit attēdere ea ex quibꝯ
rectū iudiciū pcedit. Quart⁹ aūt rōis act⁹
eſt pceptū qḋ ipſa ratio facit de aliq̇d agē
do. Et iſte etiā actus ꝑ cōcupiſcentiā lu/
xurie impedit̃. inq̄ntum ſcꝫ hō ex impetu
ipſi⁹ cōcupiſcētie impedit̃ ne exeq̄tur illḋ
qḋ rō decernit eē faciendū. Et ſm̄ hoc po
nit̃ filia luxurie incōſtātia. q̄ prout hic ſu
mit̃ importat receſſum a bono ꝓpoſito et
cepto ꝓpter aliquid qḋ inordinate placet
qḋ maxime cauſat vehemētia luxurie. per
quā homo trahit̃ ad repudiādum qḋ re/
cte pri⁹ acceptauerat. qḋ ex ſui defectu ve/
nit. qꝛ cū poſſet illi impulſui luxurie reſi/
ſtere nō reſiſtit: eo ſcꝫ ꝙ nō tenet firmit̃ et
cōſtāter ſe in bono concepto.. Ita ꝙ ceci/
tas mentis eſt defectus circa actum ſim/
plicis intelligentie. Precipitatio eſt defe
ctus circa actū conſilij. Incōſideratō eſt
defectus circa actū iudicij. Incōſtātia eſt
defectus circa actū precepti. Qui ſunt q̄
tuor pncipales actus rōis circa agibilia
q̄ maxime ꝑ delectatōem q̄ in actibus ve/
nereis eſt : q̄ totā animā abſorbet impedi
unt̃ vt tactū eſt. ¶ Ex parte aūt volunta
tis/ duplex eſt actus quē ꝑ cōcupiſcentiā
luxurie deordinari cōtingit. ¶ Vnus eſt
appetitus finis. Et q̄ntū ad hui⁹ act⁹ de/
ordinatōnē ponit̃ filia luxurie. amor ſui
Inquantū ſcꝫ homo pro venerea delecta
tōe quā inordinate appetit ⁊ cōcupiſcit/
ſeipſum inordinate diligit. ⁊ ea que ad di
ctam delectatōem ſeu cōplacentiā ꝯferūt
ſibi pcurat ⁊ querit. ¶ Et ꝑ oppoſitū re/
ſpectu ipiuſmet act⁹ volūtatis ponit̃ alia
filia luxurie. odiū dei. Qḋ importat quā/
dam dei ac ſuoꝝ mandatoꝝ in animo di
ſplicentiā ⁊ cōtemptū. inquantū ſcꝫ ipaꝫ
delectatōem venereā ſic cōcupitam/ non
prohibet ¶ Alius act⁹ voluntatis eſt ap
petitus eoꝝ que ſunt ad finē. Et quantū
ad huius act⁹ deordinationē ponit̃ filia
luxurie. affectus preſentis ſeculi. Inquā
tum ſcꝫ homo ꝑ ampli⁹ ⁊ diuti⁹/ venerea
delectatōe ad ſui libitū fruēdo/ pñs ſclm

et ea que in eo ſunt/ inordinate diligit et
in eis ↄplacet. ¶ Et p oppoſitũ reſpectu
iſtiuſmet act⁹ poniẗ alia filia luxurie. de/
ſperatio futuri ſeculi. Q̃nia dũ homo vt
preferẗ/ nimis delectatõib⁹ carnalibꝫ deti
neẗ/ nõ curat ad delectatiões ſpũales que
ꝓpria ad gaudia futuri ſeculi ꝑtinent ⁊ di
ſponũt ꝑuenire. imo eas faſtidit ⁊ quodã
modo deſpat ¶ Eſt tñ aduertendũ ꝙ Iſi
dorus quatuor ponit ex ipſa luxuria ori/
entia. que ſub p̃dictis filiabꝫ cõp̃hendi
nõ videnẗ. ſcꝫ turpiloq̃a. verba ſcurrilia.
verba ludicra ſtultiloq̃a. Sꝫ q̃ bene cõſi
derat p̃dicta q̃tuor ſub p̃cedentibus cõti/
nenẗ. Nã ipſa quatuor q̃ ſic ponit Iſido/
rus/ nõ ſunt niſi quidã inordinati actus
exteriores. ⁊ adhuc p̃cipue ad locutiõem
ꝑtinẽtes. que ex ipa vi cõcupiſcẽtie luxu/
rie oriunẗ. In qua locutõe põt ex vi ipſi⁹
luxurie aliq̃d inordinatũ eſſe quadrupli
citer. vel ꝓpter materiã. vel ex ꝑte cauſe. vł
quantũ ad finẽ. vel q̃ntũ ad ſentẽtiã. Si
quantũ ad materiã tũc ſunt turpiloquia.
Cum eni ex abundãtia cordis os loq̃tur
luxurioſus cui⁹ cor turpibꝫ cõcupiſcẽtijs
eſt plenũ/ de facili in turpia verba ꝓrũpit
quod ꝓprie ꝑtinet ad incõſideratõem. Ex
ꝑte vero cauſe. Cũ (vt dictũ eſt) cõcupiſcẽ
tia luxurie maxime incõſideratõem ⁊ p̃ci
pitatiõem cauſet. cõſequẽs eſt ꝙ ꝓrũpere
faciat in verba leuiter ⁊ incõſiderate dctã
que ſcurrilia dicunẗ. Quantũ vero ad fi/
nem. Cũ luxurioſus ex vi ſue cõcupiſcẽ/
tie delectatõem querat. cõſequẽs eſt vt ver
ba ſua ad immoderatã delectatõem ordi
net ⁊ ſic in verba ludicra ꝓrũpat. que pro
prie ioculatoria dicunẗ ad luxuriã maxi/
me ꝑtinẽtia. Quod ꝓprie ad amorẽ ſui ꝑ/
tinere videẗ. Quãtũ vero ad ſententiã ſeu
grauitatẽ verboꝝ. cũ ↄcupiſcẽtia luxurie
incõſideratõem mẽtis quandã cauſet. cõ/
ſequens eſt ꝙ rectũ iudiciũ/ debitãq̷ gra
uitatẽ/ in verbis impediat ex q̃ fit vt luxu
rioſus in ſtultiloq̃a ꝓrũpat. vtpote v̄bis
ſuis delectatiões quas appetit q̃buſcũq̷
alijs rebus p̄ferẽs ſeu preponẽs ¶ Eſt eti
am aduertẽdum ꝙ amor ſui nõ capiẗ hic
ſub quadã ſui generalitate. q̃ntũ ſcꝫ ſe ex/
tendit ad quecũq̷ bona que aliq̃s ſibi ip
ſi appetit. q꞉ iſto reſpectu amor ſui nõ eſt
filia luxurie. imo cõmune oĩm pctõꝝ p̃n/
cipiũ. Sed capiẗ hic quadã ſpeciali acce/
ptõe ſeu cõſideratõe Inquãtũ ſcilꝫ aliq̃s

ꝓpter ſuã complacentiã ⁊ delectatõem/ in
ordinate appetit ⁊ ↄcupiſcit delectabilia
carnis venerea. ⁊ tũc eſt proprie filia luxu
rie. Siliter incõſtantia inq̃ntũ opponiẗ
cõſtantie. put ipa cõſtantia eſt ꝑs fortitu
dinis ⁊ circa ardua ⁊ terribilia verſaẗ/ nõ
eſt filia luxurie. Sed hic poniẗ filia luxu/
rie inquantũ opponiẗ cõſtãtie que habeẗ
in abſtinẽdo a delectatõibꝫ venereis. que
ꝓprie ꝑtinet ad continentiã. q̃ poniẗ pars
t̄pantie Et iſto modo incõſtãtia ponitur
proprie filia luxurie. inq̃ntũ ſcꝫ ex ipſius
luxurie cõcupiſcẽtia/ oriẗ ⁊ cauſaẗ. ⁊ ꝑ eã
emolliẗ cor homis ⁊ effeminatũ redditur
Et ita de alijs ſupra tactis ſuo mõ Quia
vt ſupra tactũ eſt nõ refert aliqua vicia ex
vno vicio oriri ſ̃m appetitũ finis. ⁊ eadẽ
vicia ad genera alioꝝ viciorum ꝑtinere. a
¶ Species vero luxurie cõiter aſſignãẗ
ſeptẽ. ſcꝫ ſimplex fornicatio. ſtuprũ. adul
teriũ. ſacrilegiũ. icẽſtus. raptus. pctm̃ cõ/
tra naturã Quaꝝ ſpecieꝝ numer⁹ ſeu ſuf
ficientia/ ſic ſumi põt. Pctm̃ luxurie in h̄
proprie cõſiſtit. ꝙ aliq̃s delectatõe vene/
rea vtitur nõ ſ̃m rectã rõem ⁊ debitũ mo
dũ. Quod q̃dẽ cõtingere poteſt dupliciẗ
Vno mõ reſpectu materie in q̃ hmõi de/
lectatio queriẗ ſeu ſumiẗ. put ĩ ea eſt deor/
dinatõ Alio modo reſpectu ipſi⁹ materie
que licet debita exiſtat. nõ ſeruãtur tñ cir
ca eã debite circũſtãtie Et q꞉ circũſtantia
de ſe inq̃ntũ ſcꝫ circũſtãtia nomẽ dat ſeu
imponit ſpẽm actui morali. ideo ei⁹ ſpẽs
nõ cõiter a circũſtãtijs imo ſumiẗ ab ob/
iecto. qđ eſt materia actus. ideo oportuit
ſpẽs luxurie aſſignari a parte materie ſeu
obiecti in habẽdo ſcilꝫ reſpectũ ad ipſam
materiã vel obiectũ. Circa ipſam aũt ma
teriã. in qua exerceẗ actus venere⁹/ poteſt
aliquid nõ cõuenire recte rõni dupliciter
Primo modo reſpectu proprie eſſe ipſi⁹
materie ſcꝫ recipiẽtiſ. que proprie in actu
venereo ꝓ materia reputaẗ ⁊ recipitur. in
quãtũ ſcꝫ ipa materia/ repugnãtiã habet
ad finẽ debitũ. propꝰ quẽ actus venereus
exerceri debet. eo ſcꝫ ꝙ ꝑ eam impediẗ ge/
neratio prolis. ⁊ tũc eſt vna ſpecieꝝ luxu/
rie. ſcꝫ pctm̃ ↄtra naturã. quod hic accipi
tur ſeu ſumitur ꝓ omĩ actu venereo. ex q̃
nõ poteſt generatio hũana ſequi. Vel in
quantũ ipſa materia repugnantiã habet
ad debitã educatõem directõnem ⁊ ꝓmo
tionẽ prolis iam nate. inquãtũ ſcꝫ ꝑ eam

impedit̄ debitus ordo educatōis directō
nis ⁊ ꝓmotōis ipſius ꝓlis ſuſcepte. ⁊ tūc
eſt alia ſpecies luxurie. ſcilꝫ ſimplex forni
catio Secundo mō inquantū ipſa mate
ria in q̄ exercet̄ actus venereus poteſt eſſe
nō ↄueniēs recte ratiōi. Non quidē ex eē
ſui ſeu de directo. ſed ꝑ quendā indirectū
reſpectū eoꝝ que circa ipam materiā ſiūt
tam in ſe q̄ꝫ in cōparatōe ad alios hoīes Et
hoc iteꝝ pt̄ cōtingere dupliciť. Quia aut
ꝑ dicto actu venereo cōmittendo ⁊ exercē
do / infert̄ violētia. ⁊ tūc eſt alia ſpēs luxu
rie. ſ. raptus. Aut ꝑ dicto actu venereo cō
mittendo ⁊ exercēdo nō infert̄ violentia.
Et hoc iteꝝ ↄtingere pt̄ dupliciter. Prio
quidē mō ex ꝑte ipi⁹ materie ſcꝫ femie. cui
aliq̄s cōmiſcet̄. qꝛ ſcꝫ nō ſeruat̄ ei debit⁹ ⁊
cōgru⁹ honor. ⁊ tūc eſt alia ſpēs luxurie. ſ.
inceſtus q̄ eſt cōcubit⁹ cū ↄſanguinea vel
affine. in quo ipius femie tā reſpectu ſui
ſueq̄ꝫ fame ac nomis. q̄ꝫ in reſpectu ſue ꝓ
geniei honorificentia q̄ꝫ plurimū leditur
ex quo apparet ꝙ graui⁹ ſit pctm̄ inceſt⁹
q̄ꝫ pctm̄ ſimplicis fornicatōis. Alio mō
ex ꝑte illi⁹ in cuius ptāte eſt ipa femia. Et
hoc iteꝝ tripliciter. Uel reſpectu femie q̄
eſt in ptāte viri. ⁊ tūc eſt alia ſpēs luxurie
ſcꝫ adulteriū / qđ cōmittit̄ cū violatōe ma
trimonij. Aut reſpectu femine q̄ eſt in po
teſtate patris. ⁊ tūc eſt ſtuprū quod ↄmit
tit̄ in deflorādo ⁊ corrūpendo virginem
que cōiter in ptāte patris ↄſiſtit. Aut re
ſpectu femie in ſpeciali. vt ita dicatur dei
poteſtate exiſtentis tanq̄ꝫ ſcꝫ ſuo cultui et
ſeruitio ſpecialiter deputate ⁊ dedicate. ⁊
tūc eſt alia ſpecies luxurie ſcꝫ ſacrilegium
qđ ↄmittit̄ cū ꝑſona religioſa ⁊ deo ſacra
B ta. ¶Et aduertat̄ hic pro intellectu p̄miſ
ſorū ꝙ ſpecies ſupra dicte luxurie magis
ex parte femine diuerſificari ponūtur. q̄ꝫ
ex ꝑte viri. quia in actu venereo femina ſe
habet quaſi patiēs / ⁊ ꝑ modum materie
vir autē ꝑ modū agentis. Et vt ſupra ta
ctum eſt / ſpēs luxurie nō pn̄t cōueniēter
niſi ſm̄ drām ſeu diuerſitatē materie aſſi
gnari. Quia diuerſitas materie habꝫ an
nexam diuerſitatē formalē obiecti q̄ acci
pit̄ ſm̄ diuerſos modos repugnantie ad
rectam rōnem debitūq̄ꝫ ordinē ⁊ modū q̄
in actib⁹ venereis cōmittūt̄. ¶Eſt etiam
aduertendū ꝙ licet in ſupra ſcripta ſpeci
erū luxurie aſſignatōe / meretriciū nō trā
ſiens in grauiorē ſpēm intelligat̄ ſub ſim
plici fornicatōe cōp̄hēſum. aliqui ta
men inter ipſa duo / realem differētiā aſſi
gnāt. dicentes fornicatiōem ſimplicē eſſe
ſoluti cum ſoluta quodāmodo ſibiinui
cem determiate aſſociatis ⁊ appropriatꝫ.
Meretricium vero dupliciter fieri dicūt.
Uno modo ꝑ vagā libidinē hincinde cū
diuerſis. nūc cū iſta nūc cū alia peccādo.
Alio modo cū publice venali cōcubēdo.
¶Eſt etiā aduertendū ꝙ aliq̄ nō ponūt
ſacrilegiū de ꝑ ſe ꝓpriam ſpēm luxurie. qꝛ
vt dicūt nō proprie de ſe ptinet ad luxuri
am ſm̄ ſeipam. Sed ſolū poſſet poni ei⁹
ſpecies inq̄ntū ordinaret̄ ad finē ipſius.
Sed nec adhuc ponūt tūc ipm̄ ſacrilegi
um ſpēm determinatā luxurie qꝛ vt dicūt
pt̄ cōcurrere cū diuerſis aliaꝝ ſpērum lu
xurie ſupra tactarū vt gratia exempli Si
quis abutat̄ ꝑſona ſibi ſm̄ ſpiritualē co
gnatōem cōiūcta. cōmittit ſacrilegium
ꝑ modū inceſtus ſeu quendā ſpūalem in
ceſtū. Si aūt abutat̄ deo ſacrata tūc eo re
ſpectu ꝙ eſt ſponſa chriſti cōmittit ſacri
legiū ꝑ modū adulterij ſeu quoddā ſpūa
le adulterium. Eo vero reſpectu ꝙ eſt ſub
ſpiritualis patris cura ⁊ ptāte cōmittit ſa
crilegiū ꝑ modū ſtupri ſeu quoddā ſpūa
le ſtuprū. Et ſi violentia inferat̄ / cōmitte
tur ſacrilegiū ꝑ modū raptus ſeu quidā
ſpūalis raptus. q̄ grauiſſime etiā in ſolo
conatu ꝑ leges ciuiles punit̄. Cōmunior
tamē vſus ⁊ opinio habet ꝙ ſacrilegium
ponit̄ determinata ſpēs luxurie ⁊ cōmit
titur vt ſupra declaratū eſt. ¶Eſt etiā ad
uertendū ꝙ peccati ↄtra naturā quatuor
cōiter ſpecies ſeu modi aſſignant̄ Prim⁹
eſt quādo abſq̄ꝫ omni cōcubitu / cauſa de
lectatiōis veneree / pollutio ꝓcuratur. Et
vocatur proprie mollicies. pertinetq̄ꝫ ad
peccatū immūdicie veneree ſeu lubricoſe
Secūdus modus eſt ſi fiat ꝑ cōcubitum
ad rem nō eiuſdem ſpeciei. Et vocat̄ pro
prie beſtialitas. Terti⁹ mod⁹ eſt ſi fiat cō
cubitus ad rem eiuſdē ſpeciei ſed non ad
debitū ſexum. vt puta maſculi ad maſcu
lum vel femine ad feminā. Et vocat̄ pro
prie peccatū zodomiticū Quartus mod⁹
eſt ſi fiat cōcubitus ad rem eiuſdem ſpeci
ei ⁊ debiti ſexus. ſed non fiat in debito in
ſtrumēto. vel alias fiat mōſtruoſa q̄dā de
ordinatio ⁊ vilitas in modis ↄcubendi.
¶Eſt etiā aduertendū ꝙ concubitus cō
iugalis ſm̄ aliquas circūſtantias poteſt

fieri cum peccato vel mortali vel veniali.
Et cōiter dicti ꝯcubitus aſſignaꝛ triplex
modus ſcꝫ licitus fragilis. iꝑetuoſus Li
citus iteꝝ fit tripliciꝛ ſcꝫ vel cauſa prolis
ſuſcipiēde ad honorē dei ⁊ cultum Vel cā
reddendi debituꝫ. dum exigiꝛ. Vel cauſa
fornicatōis vitande. nō quidē in ſe ſed in
cōiuge. Primꝰ eſt pietatis. ſcd̄s eſt iuſti/
cie. tertius eſt cautele. Et in his nullū di/
ciꝛ eſſe peccatū Fragilis eſt quādo fit cau
ſa delectatōis. Et tūc diſtinguiꝛ. Quia ſi
amor illius delectatōnis ſit ita feruēs ꝙ
preponaꝛ deo. tunc eſt pctm̄ mortale. Si
vero nō preponaꝛ deo. tūc eſt pctm̄ venia
le ¶ Quinqꝫ modis fit cōcubitꝰ impetuo
ſus. ¶ Impetuoſus eſt ꝗ ex ſola libidine
proueniēs metas ratōis ⁊ honeſtatis trā
ſcendit. qḋ fit quinqꝫ modis Prio modo
ꝑ quaſdā meretricias blādicias. ad magꝭ
excaturandā libidinē Secūdo modo quā
do fit cōtra naturalē modū Tertio modo
quādo fit tempe ꝓhibito vt magnaꝝ ſo/
lennitatū eccl'ie et vigiliaꝝ. Quarto mō
quādo fit ī loco ꝓhibito. vtputa eccleſia
vel cimiterio. Quinto modo cum ad pre
gnantē partui vicinā. vel ad eā que in flu
xu menſtruoſo eſt acceditur.

c **Quomodo ex ſpe/ciebus ⁊ filiabꝫ ſeptē viciorū capitalium alia etiam peccata oriantur.**

GEneraliter autē circa p̄dictas
tam filiaꝝ ꝙ̄ ſpecieꝝ omniū ſu
pradictoꝝ ſeptē vicioꝝ ſeu pec
catoꝝ capitaliū aſſignatiōes ⁊
declaratōes. Notandū eſt ꝙ licet cuilibꝫ
predictoꝝ vicioꝝ nō ſint aſſignate niſi fi
lie ⁊ ſpecies ſupradicte declarate. qḋ non
aliter fieri debuit. qꝛ vt ſepe ſupra tactū ē
nulli vicio capitali debent pctā alia que/
cūqꝫ pro filiabꝫ aut ſpeciebꝫ aſſignari. niſi
illa ꝗ ſcḋm precipue appetitū finis cuiuſli/
bet vicij ꝑmarie ⁊ magis principaliꝛ ex eo
oriūtur ⁊ deſcendūt. vel que ad ipſiꝰ vicij
genus ⁊ naturā magis īmediate ꝑtinent.
Sūt tamē alia peccata/ ex ipſis ſeptē vi/
cijs capitalibꝫ oriētia. ⁊ ad genus ſeu na/
turā eoꝝ ꝑtinentia. que tm̄ nec tanꝙ̄ filie.
nec tanꝙ̄ ſpecies eoꝝ aſſignātur. ex eo qꝛ
nō primarie ⁊ principaliꝛ ex eis oriūtur/
⁊ deſcendūt. nec ita immediate ad ea per/
tinēt/ imo magis ꝓprie ex ipſis filiabꝫ vel
ſpeciebꝫ ſuis oriūtur ⁊ deſcendūt. Ita ꝙ

proprie loquendo/ pn̄t magis dici ramu
ſculi orientes ⁊ principalibꝫ ramis ipſoꝝ
ſeptem viciorū capitaliū. ex quibꝫ iteꝝ ra
muſcl'is ꝗ debite exq̄rere voluerit/ repiret
virgulas alias ſeu folia iterū naſcētia ſcḋm
qualitates ꝑſonaꝝ circūſtātiasqꝫ modo/
rum faciēdi necnō tempoꝝ ac locoꝝ. Vt
gratia exempli. Ex inobediētia que poni
tur pria filia inanis glorie naſciꝛ ſeu ꝓce/
dit rebellio. Ex iactātia que poniꝛ alia ip
ſius inanis glorie filia. naſciꝛ ſeu ꝓcedit
faſtus ⁊ pōpoſitas. tā geſtuū ꝙ̄ veſtiū ꝙ̄
hmōi plurium Ex diſcordia ꝗ poniꝛ alia
filia īanis glorie naſciꝛ ſeu ꝓcedit ſciſma
⁊ bellū. Et iteꝝ ex bello homicidia. muti
latōes. incarceratōes ⁊ hmōi. Ex contu/
melia que poniꝛ filia ire naſcitur ſeu ꝓce/
dit ſubſannatio. deriſio. maledictio. ⁊ ſic
de pluribꝫ alijs que ꝓmptū eſt repire. que
omia cognoſcere nō eſt inutile. imo expe
diens ꝑmaxime curā animarū hn̄tibꝰ ac
alijs viris litteratis. vt magis ꝑpenderet
attēdere poſſint ꝓprias radices ⁊ origīes
ſinguloꝝ peccatorū. Et ſic faciliꝰ ⁊ meli/
us tam in reſpectu ſui ꝙ̄ reſpectu eoꝝ ꝗs
in cōfeſſionibꝫ audiūt/ poſſint tentatiōi/
bus reſiſtere. radicesqꝫ eaꝝ ꝓncipales ac
fomēta euellere ⁊ diſſipare. Et iſta hic ad
longū declarare nō patiꝛ intenta huiꝰ tra
ctatuli compēdioſa breuitas Qui vero am
pliora ac magis ꝑticularia videre volue/
rit. recurrat vt iā ſupra tactū eſt. ad ſcd̄aꝫ
ſecunde beati Tho. necnō ad illā ſummā
notabilem de vicijs. que a nōnullis ſum
ma regis nūcupatur.

Quod non ſem/per vicia ſeu peccata capitalia/ eorūqꝫ fi/lie ⁊ ſpecies/ peccata mortalia exiſtunt

ESt tamen circa ſupradictā ſe/
ptem peccatoꝝ ſeu viciorū ca/
pitaliū declaratōem aduertē/
dū. ꝙ licet ipſa ſeptē vicia capi
talia cū ſuis filiabꝫ ⁊ ſpeciebꝫ ſupra etiam
ſpecificatis pro pctis mortalibꝫ aſſigneꝛ.
⁊ frequētius in naturā ⁊ actū pctī morta/
lis tranſeāt Non tamē ſemꝑ peccata mor
talia exiſtunt. imo nonnūꝙ̄ ſcḋm aliquas
circūſtantias ⁊ q̄litates ꝯmitti poſſunt ꝙ
nō niſi peccata venialia ſunt. Et licet per
nōnullos iſtud ample declaratū ſit. ⁊ ſpe
cialiter bene. diffuſe. ⁊ eleganꝛ ꝑ beatum
Tho. ſecūda ſecūde ſue ſumme. ex ꝗ mul/

ta in hoc octauo tractatulo dictorū ſum/
pta ſunt. ac etiā bene ⁊ ſuccincte in quo/
dā ſolēni tractatu. ꝗ compēdium theolo
gie nūcupatur. cuiꝰ iniciū veritatis theo/
logie ſublimitas. ad ꝗs attenta breuitate
huius dicti tractatuli. rationabilit̄ venie
bat faciēda remiſſio Tamē qꝛ nō omnes
libros hn̄t/interdū qꝫ nō facile ab aliqui/
bus repiunt̄/ne om̄ino iſtud qḋ poterit
cōſciētias plurimoꝝ a multiplicibꝫ ſcru/
pulis releuare/hic indetermiatū ꝑteriret̄:
expediēs viſum eſt ac cōgruū hic aliq̄ mō
explicare. ⁊ pro maiori parte dicendorū/
iuxta effectū eorū que circa hoc in ſupra/
dicto cōpendio theologie ponūtur. Et q̄
in ſimili vt ſupra dictū eſt ampliora ⁊ ſpe
cialiora videre voluerit. ad alios docto/
res ſpecialiter ad ipſam ſecundā ſecunde
beati Thom̄. recurrat.

Quando ſuperbia ſit peccatum mortale.

PRocedendo. igit̄ iuxta ordinē
ceptū huiꝰ tractatuli ſm̄ quem
inſequēdo beatū Grego. fit di/
ſtinctio inter ſupbiam et vanā gloriā: eſt
ſciendū ꝙ ſupbia prout accipit̄ hic ⁊ po/
nit̄ regina ⁊ mater oīm vicioꝝ/cum ſuis
quatuor ſpeciebꝫ. quas etiam vt ſupra ta
ctū eſt ponit Greg. eſt de ſuo genere pctm̄
mortale. qꝛ eſt inordinatꝰ ⁊ ꝑuerſus appe
titꝰ ꝓprie excellētie. ſibi indebite attribu/
ens que nō hꝫ. vel alio mō ⁊ intētione ꝙꝫ
habeat Que om̄ia tn̄ intelligēda ſunt qn̄
ex delibato iudicō ſeu ꝯſenſu rōis ꝓcedūt

Quando uana gloria ſit pecccatum mortale.

VAna gloria/ex ſuo genere eſt ve
niale peccatū. Quia genꝰ ope/
ris ſcꝫ morale/ſumit̄ ex obiecto
Vanū āt ſm̄ ſe nō eſt obiectū mortal̄ pec
cati ſed venialis Unde cum vana laus ſit
huiꝰ pcti obiectū/pꝫ ꝙ nō ſp vana gl̄a eſt
mortale pctm̄. Sꝫ aliis reſpectibꝫ eſt va/
na gl̄a mortale pctm̄. qḋ dupl̄r cōtingere
p̄t. Uno mō rōe finis. ꝓpter quē laus ipſa
appetit̄. opꝰ nāqꝫ tale eſt. q̄le eſt illḋ ꝓpter
qḋ appetit̄ Alio mō rōe opis in ſe in quo
laus ipa q̄ritur. ¶ Circa ꝑmū modū ad/
uertendū eſt ꝙ q̄druplici fine laus appeti
pōt. Prio ad vitandū malū infamie. qḋ
pōt homo ꝑ ſuſpitōem vel detractōeꝫ ali

orū aut alias icurrere. ſicut ſamuel ſe lau/
dauit primo regū. Secūdo ꝓpter vtilita/
tem aliquā ſpūalem. vt eſſet gloria dei vel
edificatio proximorū ſicut Paulus ſe cō
mendauit. Tertio propt̄ lucrū auaricie.
vel aliquē aliū finē ſeu actū peccati mor/
talis ſicut pharizei q̄ deuorabāt domos
viduarū ſimulantes lōgam oratōem. Ut
habet̄ Math. xxiii. Quarto propter ali/
quē finem ſeu actum venialis peccati ſi/
cut quādo quis laudari appetit eo ꝙ va/
ne in laude delectatur. Primū eſt proui/
dentie. ſecundū eſt charitatis. tertium eſt
mortale peccatū. Et idē intelligendū eſt
de omni ope ⁊ actu cuius finis q̄ princi/
paliter intēditur eſt mortale peccatū. q̄r/
tum eſt veniale ſi illa delectatō que in lau
de habet̄/ſit venialis. ¶ Circa ſcḋm mo/
dum ratiōe ſcilꝫ opis propt̄ qḋ ipſa laus
queritur/eſt aduertendū ꝙ tria ſunt gene
ra operum per que laus ipſa queri poteſt
Uel eni ſunt opa illicita vel ſunt opa vir
tuoſa. Uel ſunt opa indifferentia. Si ꝑ
prima opa ſcꝫ illicita queritur laus: tunc
vana gloria eſt tale peccatū quale eſt illḋ
opus illicitum ꝑ quod q̄ritur. Nam ſi il/
lud opus illicitū ſit mortale. tūc vana glo
ria erit mortalis. Si ſit veniale tunc va/
na gloria erit venialis. Si q̄ratur laus ꝑ
ſecunda opa ſcꝫ virtuoſa. hoc iterū poteſt
cōtingere dupliciter Quia vel appetitus
laudis/adiūgitur ſeu ſupuenit operi vir/
tuoſo tāqꝫ incidens ⁊ nō principaliter in
tentus. ſicut ſepe in cantu ⁊ aliquando i/
mo frequēter in predicatōne aliis qꝫ ſan/
ctis opibꝫ. Et tunc vana gloria nō eſt ni/
ſi peccatū veniale. Uel ipſa laus eſt finis
principalit̄ intētus in ope virtuoſo. ipſi
qꝫ actui virtuoſo ꝯſtituit̄. ita ꝙ illḋ opus
virtuoſuꝫ opans ibi ꝯſtituit finē vltimū
ſui opis. Et ſic eſt vana gl̄a pctm̄ mortl̄e
qꝛ tūc iheretur ei vt fini vltio Circa qḋ ad
huc aduertēdū eſt ꝙ maiꝰ ē pctm̄/gl̄ari de
bonis ſpūalibꝫ q̄ꝫ de bonis tpalibꝫ. qꝛ bo
na ſpūalia minꝰ hn̄t motiuū vanitatꝭ ⁊ va
ne delectatōis eo ꝙ minꝰ appent ab extra
q̄ꝫ tpalia. Si q̄ratur laus ꝑ tria opa. ſ. in/
differentia vt eſt hr̄e diuitias vel veſtes ꝑ
cioſaſ. tūc ſi illa opa vlteriꝰ nō ꝓgrediātur
in deteriꝰ niſi i ſolā laudē hn̄dā. vana gl̄a
nō erit niſi veīale pctm̄. Si āt talia opa vl
tra i deteriꝰ ꝓgrediātur de ſeqꝫ ordiata vt
ſint occaſio mortal̄ pcti. vtputa qn̄ mlier

oꝛnatu meretriceo ad alliciẽdos homĩes
animaſq; capiẽdas ſe pꝛepat. vel ſint il/
la opa de ſe indifferẽtia ex ꝓhibitõe ſupi/
oꝛis effecta illicita vt toꝛneamẽta ⁊ hmõi
⁊ tunc vana gloꝛia eſt peccatũ moꝛtale

E Quãdo inuidia ſit peccatũ moꝛtale. ⁊ quando nõ.

Inuidia ex ſuo genere eſt peccatum
moꝛtale. Cum eni inuidia ꝓut in ſu
pioꝛibus dictũ eſt / ſit doloꝛ de felici
tate ſeu bono alterius. gaudiũq; de malo
alieno. clarũ eſt ꝙ directe cõtrariať chari/
tati. vt pꝛime ad coꝛin. xiij. Caritati autẽ
nihil eſt cõtrariũ quod nõ ſit pctm̃ moꝛ/
tale. ¶ Eſt tamẽ aduertendũ ꝙ interdũ il
lud peccatũ quod ex ſuo genere eſt moꝛta
le. poteſt ſm aliquas ſui q̃litates ſolũ eſſe
veniale. Utputa quãdo in ſolo pꝛio mo/
tu cõſiſtit. Uel pꝛopter aliquã aliã inten
tionẽ extra ſuã rõnem trahitur. ¶ Pꝛo q̃
ſciẽdũ eſt ꝙ quadruplicíter poteſt doloꝛ
de alieno bono / homini accidere Pꝛio
mõ pꝛout eſt pꝛimo pꝛim⁹ motus ex na/
tura pꝛouenieñs. q̃ interdũ etiã ex ipſi⁹ na
ture coꝛruptõe / in aliq̃bus plus ⁊ frequẽ
tius ꝓuenit Sunt eni aliqui ex ſue coꝛru
ptione inoꝛdinate nature / magis ꝓni ad
motus inuidie q̃ȝ alij. vt in ſimili eſt vide
re inter diuerſos canes. Et iſte doloꝛ ſeu
motus inuidie nullo modo eſt peccatum
qꝛ tales motus pꝛio pꝛimi: nõ ſunt in po
teſtate noſtra. Et ita intelligẽdũ eſt reſpe
ctu quoꝛũcũq; alioꝝ vicioꝝ ſeu pctõꝝ de
oĩbus pꝛimo pꝛimis motib⁹ naturali/
bus. vbi tñ delectatio ſeu cõſenſus nõ ſe
adiũxerit. qꝛ tunc poſſet in pctm̃ vel ve/
niale vel moꝛtale trãſire. ¶ Secũdo mõ
poteſt ille doloꝛ ſeu triſticia de bono alie/
no eſſe. ſcdo pꝛim⁹ motus. quando ſcȝ fit
in ſenſualitate / ſine tamen cõpleta delibe
ratiõe. etiã ſi tali doloꝛe ſeu paſſione affi/
citur. quod pꝛopꝛie cõtingit quando ille
ſecũdo pꝛim⁹ motus nõ ita cito ab inicio
remoueť ſicut poſſet. remoueť tamẽ ante
plenũ cõſenſum. imo quodãmõ diſplice
re incipit Et tũc inuidia nõ eſt niſi venia
le peccatũ. Et ita (ꝙ bene aduertať) intel/
ligẽdũ eſt etiã generaliť in oĩbus alijs
vicijs ſeu peccatis. Qui autẽ dicanť pꝛi/
mo pꝛimi mot⁹ ⁊ ſecũdo pꝛimi motus de
clarabiť aliqualiť infra. vbi de peccato ve
niali ageť ¶ Tertio põt ille doloꝛ ſeu illa
paſſio in aĩmo accidere ꝙ nihilominus
pꝛopter aliquã aliã intentõem trahiť ex/
tra ſuã pꝛopꝛiã rõem. ſuãq; ꝓpꝛiã naturã.
vtputa q̃ndo doloꝛ ille ſeu triſticia de ali
eno bono / inſurgit alicui ex bona rõe ſeu
cauſa. ſicut quãdo aliq̃s de bono ſeu pꝛo
ſperitate alterius dolet. vt quia efficiť po
tens vel alias. qꝛ illud videt in alteri⁹ de/
trimentũ ⁊ p̃iudiciũ redũdare. vel ſcȝ ani
me pꝛopꝛie met illius q̃ illud bonũ habȝ
vel reipublice. vel aliquaꝝ bonaꝝ ꝑſona
rum q̃ affligi nõ mereť. Et talis doloꝛ ſeu
mot⁹ / bon⁹ eſt. nec pctm̃ eſt cũ maius bo/
nũ magis ſit appetendũ. ¶ Quarto mõ
põt ille doloꝛ ſeu triſticia de bono alteri⁹
accidere ⁊ haberi ex certa ſciẽtia ꝯſenſuq;
deliberato volũtatis. ⁊ ſine iuſta ac rõna
bili cauſa. Et iſto modo inuidia eſt ſemꝑ
peccatũ moꝛtale. ¶ Et ꝑ iſta põt etiã cla/
re videri quãdo detractio eſt pctm̃ moꝛta
le vel veniale. Nam ſi malũ de aliq̃ dicať
ad bonũ finẽ ꝑ impediẽdo ſcȝ ꝙ malũ al/
teri faciat. vel ꝑ ſua coꝛrectõe. vel rõne of
ficij qḋ incũbit. vel ꝓhibẽdo teſtimoniũ
veritati. vel hmõi. ⁊ tunc detractio nõ eſt
pctm̃. dum tamẽ ꝑuerſa volũtas ex delibe
rato ꝓpoſito nõ ſe adiũgit. Si vero dicať
malũ de alio ex quadã ſolũ leuitate loq̃n
di. ſicut ſepe cõtingit / ⁊ malũ quod diciť
nõ vergat in magnũ damnũ ſeu p̃iudiciũ
illius de q̃ dꝛ aut ſue fame. ⁊ tũc detractio
eſt pctm̃ veniale. Poſſet tñ illḋ dãnũ ſeu
p̃iudiciũ tã graue eẽ ꝙ illa leuitas loq̃n/
di nõ excuſaret. qꝛ vnuſq̃ſq; maxime in
talibus grauib⁹ ⁊ reſpectu alioꝛum debȝ
ponere cuſtodiam oꝛi ſuo.

Quãdo ira ſit peccatum moꝛtale ⁊ quando non. F

Ira ex ſuo genere ẽ pctm̃ moꝛtale qꝛ iuxta
ſupi⁹ vbi de ira actũ ẽ Ira eſt imoderat⁹ aĩ
mot⁹ / ꝯcitãs ad penã ꝓuocãti inferendã.
Dic aũt mot⁹ ꝯ̃riať caritati. q̃ vt hẽť. i. ad
Coꝛi. xiij. Nõ irritať. nõ cogitat malũ.
Ira tñ vt eẽ ſupꝛa aliq̃liť tactũ ẽ / mľtipli
ciť ꝯſiderari p̃t. Uno mõ ꝓut ĩpoꝛtat ſeu
denoĩať ꝑ zelũ q̃ q̃s ꝯtra vicia moueť ⁊ ip
ſa deteſtať Et hec ira nõ ẽ pctm̃ ſȝ mag̃ ẽ
ꝑfectõnis. imo ꝑ iſtũ modũ p̃t eẽ ſibimet
q̃s iraſci. Quid eni (vt dicit gloſa ſup il/
lud pſal. Iraſcimi ⁊ nolite peccare) eſt hõ
penitẽſ. niſi ſibiĩpi iraſcẽs Alio mõ p̃t ira
ꝯſiderari ꝓut dicit ⁊ impoꝛtat q̃ndã erga

ꝓximū affectus remiſſionē. ꝑ quā ſcꝫ hō nec de malo ꝓximi dolet nec de ei᷒ bono gaudet. licet etiā non doleat de bono. nec gaudeat de malo eius. ſed eſt ei ⁊ erga eū indifferens. Et hec ſpecies ire nō eſt mortale peccatū ſed eſt imꝑfectio quedā caritatis Niſi tñ vbi ꝓximus eſſet in extrema neceſſitate qꝛ tūc ſub pena peccati mortalis tenetur homo ſibi ſuccurrere ſi poteſt Alio mō pt̄ ira cōſiderari ꝓut dicit ⁊ importat quādā impatientiā actualē abſqꝫ tamē reali appetitu vindicte. Et tal' motus etiā deliberatiu᷒/eſt ſolū pctm̄ veniale. Quia ſicut pꝫ ex ſupradictis ire deſcriptōib᷒ nō habꝫ cōpletā rōem ire Alio mō poteſt ira cōſiderari ꝓut dicit ⁊ importat actualē impatiētiā/etiā cū appetitu vindicte. Et hoc tripliciť cōtingere pt̄ Quādoqꝫ eni hoc a naturali cōplexione ſeu diſpoſitōe ꝓcedit ſicut eſt in melācolicꝭ ⁊ in ſenib᷒. In quib᷒ ſm̄ phm̄ cōtinue mouetur natura. propť qđ ſemꝑ turbulenti exiſtunt. Et talis ira nullū eſt pctm̄. cum ſit motus naturalis Qñqꝫ etiā eſt hoc ⁊ procedit ex appetitu ſubito ⁊ nō ꝑfecte deliberato. Et talis ira nō eſt niſi veniale peccatū. ſicut aliȷ̄ ꝓmi motus. Qñqꝫ āt eſt hoc ⁊ ꝓcedit ex volūtate deliberata cōſenſuqꝫ ꝑfecto Et talis ira eſt ſemꝑ pctm̄ mortale

Quādo acedia ſit

Accedia pctm̄ mortale. ⁊ quādo non Acedia ex ſuo genere eſt veniale pctm̄. Quia ſm̄ ſupius tacta/acedia in effectu nō eſt niſi tedium de bono ſpūali laborioſo. Hoc āt de ſe nō opponitur caritati. ſed ſolū dicit qn̄dam feruoris caritatis diminutiōem. in qua feruoris caritatis diminutiōe ↄſiſtit om̄e pctm̄ veniale ¶ Multipliciť pt̄ tedium de bono ſpūali ↄtingere Uno modo ꝓut eſt ſol᷒ mot᷒ naturalis laborē abhorrens. ⁊ talis motus nullū eſt pctm̄. qꝛ tal' motus nō eſt in noſtra ptāte. Alio modo ꝓut eſt motus appetitus de oꝑe ſpūali laborioſo cōtriſtati. Et talis motus etiāſi appetitus ille ſit deliberatiu᷒. nō eſt niſi peccatū veniale. qꝛ cōſenſus in illđ quod de ſui natura nō eſt niſi veniale peccatū/nō eſt niſi veniale Alio mō pōt iſtđ tediū de bono ſpūali laborioſo tale eē/taliterqꝫ vltra motū naturalē motūqꝫ appetit᷒ trāſire. ꝙ ꝑ illđ hō illa adimplere dimittit q̄ ſue ſaluti vel ex vi ꝓcepti vel alias neceſſaria ſunt. ⁊ tunc eſt pctm̄ mortale. Pōt adhuc iſtđ tediū in graui᷒ trāſire ⁊ tantū eē ꝙ ex omiſſiōe ipſi᷒ boni ſpiritual' laborioſi difficultateqꝫ ipm̄ aggrediēdi hō in qn̄dam ſue vite diſplicētiā inducitur ⁊ exinde in deſꝑatōeꝫ cadit Et tale tediū eſt peccatū mortale. acceditqꝫ ad pctm̄ in ſpiritūſanctum Et adhuc graui᷒ imo grauiſſimū ſi illđ tediū illaqꝫ diſplicentia vite in tantū creſcat ⁊ ꝓcedat. ꝙ q̄s ſibiipſi manus iniȷciat ac ſe occidat. nā tūc tal' ſimil' erit iude qui ſe ꝑ deſꝑatōeꝫ laq̄o ſuſpēdit

Quando auaricia

Q ſit peccatum mortale. b

Circa auariciā autē/q̄ iuxta ſupius dicta/eſt īmoderat᷒ amor hñdi. Eſt ↄſiderandū/ꝙ iſte imoderat᷒ amor/cōſiſtere pōt. vel in appetendo. vel in adq̄rendo. vel in retinendo.

Si i appetēdo. hoc iterꝫ q̄nqꝫ modis ↄtingere pt̄. Vel eni appetūtur aliena appetitu cōpleto ⁊ deliberato ac abſoluto. q̄ etiā in actū ⁊ op᷒ ſi adeſſet facultas tranſiret ⁊ ꝓcederet ⁊ tūc eſt mortale pctm̄. Vel appetūtur appetitu ſilíť ↄpleto. deliberato ⁊ abſoluto illicita. vtputa hō ſe idignū bñficio aliq̄ eccl'iaſtico vel officio ſentiēs ⁊ cogſcens. vel ſentire ⁊ cognoſcere debēs illđ bñficiū eccl'iaſticū vel illđ officiū ſciēter appetitu qꝫ delibato ⁊ abſoluto appetit. ⁊ tūc etiā eſt pctm̄ mortale Vel appetūtur ꝓdicta ſcꝫ aliena vel illicita. appetitu eē ↄpleto ⁊ delibato. ſꝫ nō tñ puro ⁊ abſoluto. ſꝫ ↄditionato. vtputa ſi talia ſine diffenſa ac iiuria ꝓximi hñi poſſent Et tūc vel nullū ē pctm̄ vel ē veniale. ſiue tal' cōditio actualiť expſſe addatur ſiue habitualiť intēdatur ¶ Qđ tñ itelligēdū ē. dūmō ſcꝫ ꝑ tales appetit᷒ ſeu deſideria/ hō nō ſe vane paſcat ac ꝑdat ſeu intermittat facere illđ bonū ad qđ aliūde tenetur Vel ñ generet i corde ſuo aliq̄s malos mot᷒ ſeu habit᷒. q̄s qñ voluerit remouere ñ poſſit. qꝛ tūc poſſꝫ eē mortale pctm̄ Vel appetūtur nō nccāria ⁊ ſupflua. eē ꝗuis ñ aliena nec de ſui natura illicita. appetitu nimiſ ardēti. ⁊ tali ꝙ mēs ex h̄ q̄dāmō ſuffocata/ipeditur omnino a cōſideratōe diuinoꝝ. ac eoꝝ que ad ſuam ſalutē ſpectant. Et hec eſt illa pernicioſa cura ſeu ſolicitudo que in euangelio ꝓhibetur ⁊ eſt pctm̄ mortale

Vel appetũtur ſeu deſiderant̃ nõ neceſſa
ria ꝛ ſupflua. nimio appetitu ſed tñ tali q̃
eſt īfra dei amorẽ ꝛ timorẽ. q2 talia ſic ap/
petẽs nec ꝓpterea deo diſplicere vellet. nec
etiã impedit̃ a cõſideratõne eoꝝ q̃ ad ſuã
ſalutẽ ptinẽt. ꝛ hoc eſt niſi pctm̃ veniale.
Quinimo poſſit talis amor ſeu appetitꝰ
ita moderatꝰ eſſe ꝙ nõ eſſet pctm̃. imo ta/
lem principaliter finẽ ꝛ intẽtionẽ habere
ꝙ eſſet meritoriꝰ ¶ Si vero reſpectu ſecũ
di mẽbri pricipalis ille īmoderatꝰ amor
habendi nõ ſolũ conſiſtat in appetitu ſȝ
vltra tranſeat ſcȝ in acquirẽdo Et hoc ite
rum põt cõtingere tripliciť. Vel eni acq̃/
runt̃ res iniuſte ꝛ indebite indifferẽter a
quocũqȝ ꝛ quocũqȝ modo fieri poteſt. vt
p furta. rapinas. iniuſticias. extorſiones
aliaſqȝ fraudes ꝛ vias illicitas ꝛ tunc eſt
peccatũ mortale. Vel adquirũtur res re/
ſpectu adq̃rentis ꝛ illiꝰ a quo adq̃ritur de
ſuo eſſe nõ illicite. niſi q2 p artem ſeu offi/
ciũ aut aliud opus illicitũ adq̃rũt̃. qȝ de
p ſe etiã ſine adq̃ſitiõe ꝛ lucro eſſet pecca/
tum mortale. vt eſt in meretricibus. in fal
ſas mercãtias ſciẽter vendẽtibus. ꝛ vſura
rijs ꝛ hmõi. ꝛ tunc eſt pctm̃ mortale. Vel
adq̃runt̃ p artem aut officiũ ſeu opus qȝ
licet de ſe ſit illicitũ. nõ eſt tñ de per ſe niſi
pctm̃ veniale. Ut eſt in iſtis ioculatoribꝫ.
qui ꝑ cõplacẽtia principũ vel populi ad
lucrũ habendũ. ocioſa. iocoſa. ꝛ interduȝ
mẽdoſa. ſalua tñ aliqua honeſtate dicũt.
vel diuerſas corpoꝝ geſticulatões faciũt
ꝛ tũc nõ eſt niſi veniale pctm̃. Niſi tamẽ
ꝓpter ſolã talis diſſolutionis delectatõeȝ
homo ſe ex toto talibꝫ darȝ/ tũc eni eẽt pec
catũ mortale. Et notãter dr̃ propť ſolã ta
lis diſſolutõis delectatõem. q2 ſi quis ꝓp
ter neceſſitatẽ ſe etiã ex toto talibꝫ daret et
applicaret/ ſuã p talia ſuſtentatõem que/
rens. cũ aliã artem ſeu aliũ modũ lucrãdi
neſciret vel nõ haberet. nõ eẽt talis in ſta/
tu dãnandoꝝ reputandꝰ. ¶ Si vero re/
ſpectu tertij mẽbri principalis amor ille
hñdi immoderatus cõſiſtat in retinẽdo.
hoc iteꝝ poteſt quinqȝ modis contigere.
Vel eni ſciẽter ꝛ animo retinẽdi retinent̃
ea que q̃s reſtituere tenet̃. vtputa quia cõ
tra voluntatẽ eius ad quẽ ſpectat/ detine
re ſe ſcit vel credit. ꝛ tunc eſt pctm̃ morta/
le. Et intelligit̃ quis animũ retinendi ha
bere/ qñ non habȝ ꝓpoſitũ ꝛ volũtatẽ reſti
tuẽdi vel ꝯcordandi tẽpe ꝛ loco. licȝ facul/
tas ſibi ſuppetat vel qñ ſibi ſuppeteret Vel
retinẽtur illa q̃ ad neceſſitatẽ alicuiꝰ ꝛ ſuo
rũ. ſiue p̃ciſam ſiue ſm̃ ſui ſtatꝰ vel digni
tatis vel facti qȝ iuſte manu tenet ꝯgruẽ
tiã ꝛ condecẽtiã faciũt ꝛ ſpectãt. ꝛ tũc nul
lũ eſt pctm̃. Vel retinẽtur ſupflua ſiue ſit
reſpectu neceſſitatis p̃ciſe retinẽtis. ſiue
neceſſitatis congruẽtie ſui ſtatus ꝛ digni
tatis. ꝛc̃. vt ſupra tactũ eſt. Et hoc tẽpe ex
treme neceſſitatis alicuiꝰ de q̃ noticia ha
bet̃. ꝛ cui de p̃dictis ſupfluis ſuccurri po/
teſt ꝛ non ſuccurrit̃. ꝛ tũc etiã eſt peccatũ
mortale. Quia homini in tali neceſſita/
te conſtituto/ tenet̃ homo ſuccurrere non
ſolũ de ſibi ſuperfluis. veꝝ etiã de ſibi ne
ceſſarijs. reſpectu quidẽ manutenẽtie ſui
ſtatus vel dignitatis. ꝛc̃. Sȝ non de his
que ſimpliciter ꝛ p̃ciſe ꝑ ſua vita neceſſa
ria ſunt. Quia in tali caſu homo magꝭ te
netur proprie ſue vite ſuccurrere q̃ȝ aliene
Vel retinẽtur ſupflua modo ſtatī decla/
rato ſupra. declarato etiã extra vel citra ex
tremã neceſſitatẽ alteriꝰ cuiuſcũqȝ. Sȝ h̃
fit ex quadã inſatiabili cupiditate ꝛ ardo
re hñdi Cuiꝰ inſatiabilitatis ſeu ardoris
ſignũ euidens eſt. ꝙ q̃s res potiꝰ penes ſe
putreſcere ꝛ depire dimittit. q̃ȝ ꝙ vtiliter
alijs liberaliť diſtribuit ꝛ diſpẽſat. ꝛ tunc
etiã eſt pctm̃ mortale. Vel retinẽtur ſup/
flua ex immoderato ſeu inordinato amo
re habendi. Non tñ ita inſatiabili ꝛ ardẽ
ti ſicut ſtatī ſupra tactũ eſt. ſȝ ſolũ quadã
īmoderãtia ſeu inordinatione. q̃ modicũ
non tñ in totũ a medio virtutis ſcȝ largi
tatis deficit ꝛ declinat. ꝛ tunc eſt peccatũ
veniale. Niſi tamẽ vt ſupra ſtatī dictũ eſt
appareȝ homo in extrema neceſſitate cõ
ſtitutꝰ cui ſuccurri poſſȝ ꝛ deberet. Ex
p̃miſſis apparet ꝙ auaricia ex ſuo gene/
re eſt pctm̃ mortale. Etiã vt in ſupioribꝫ
tactũ eſt. ab aplo idolatrie compat̃. Non
q2 ſit de ſpẽ illiꝰ pcti. cũ non hẽat aliquẽ
actũ eiꝰ. ſȝ q2 aliq̃d idolatrie ſile facit ſcȝ
creature ſuiẽdo potiꝰ q̃ȝ creatori. vt latiꝰ
ſupra vbi de auaricia agit̃ declaratũ eſt.

Quando gula eſt

peccatũ mortale ꝛ quãdo non. D
Ula ex ſuo genere ẽ pctm̃ vẽia
le. q2 appetitꝰ comedẽdi vel bi/
bẽdi/ ex ſua rõe ñ ſubiacȝ dñio
volũtat. Circa tñ iſtõ gule pctm̃ qȝ iuxta
in ſupioribꝫ dicta. eſt imoderatus edendi

appetitus ſeu immoderata cibi auiditas
¶Eſt aduertendũ ꝙ q̃nq; modis poteſt
iſte immoderat⁹ appetitus cõtingere ſeu
cõſiderari. ¶Uno modo put eſt ſolũmõ
naturalis. ſicut naturaliter hõ comedere
⁊ bibere appetit dũ fameſcit ⁊ ſitit Et hic
appetitus nõ eſt pctm̃. imo nec etiã dele/
ctatio naturalis que ipm appetitũ in ipa
cibi ſumptõe cõſequit̃ ſeu ↄmittit̃ eſt pec
catũ. ⁊ hoc inquantũ ordinatur ſupra de
fectũ nature cõtrariũ. quia hec naturalia
ſunt. nec in ptãte noſtra cõſiſtũt. Et ideo
nec in talibus eſt meritũ vel demeritum.
¶Uel illi appetitui ſeu deſiderio natura
li qui quodãmodo neceſſitatis eſt. ſupad
iungit̃ quidã appetitus delectatõis ⁊ vo
luptatis in cibo. ⁊ tũc eſt ſolũ pctm̃ venia
le. ¶Et hoc verꝫ eſt niſi ille appetit⁹ eden
di vltra ꝓgrederetur. ſic ſcꝫ ꝙ propter illã
delectatõem ſeu voluptatē/ que ſic ſibi ſu
padiungitur/ fieret ſine q̃cũq; neceſſitate
trãſgreſſio p̃cepti eccl'ie vel ſuperioris. vt
puta ꝙ ſolueretur ieiuniũ p eccl'iam indi
ctũ Uel religioſus cõtra ꝓhibitõeꝫ in ſuo
ordine ſub p̃cepto factã ↄmederet carnes
vel hmõi. nam tũc eſſꝫ pctm̃ mortale. Et
notãter dicitur ſine neceſſitate q: ſi hmõi
trãſgreſſiões/ ex neceſſitate fierēt. vtputa
nimie ſenectutis vel nimie iuuētutis. vel
infirmitatꝭ. vel laboris neceſſarij ⁊ hmõi
tunc nõ eſſet pctm̃. imo poſſet illa neceſſi
tas talis eſſe ꝙ quis hmõi precepta obſ/
uando peccaret. In talib⁹ tamē obſeruã/
tijs ad quas hõ ex eccleſie p̃cepto vel voto
vel iniunctõe penitētie tenetur. ⁊ ꝓpter ne
ceſſitatē aliquã eas adiplere nõ p̃t. bonũ
eſt petere licētiã a ſuo p̃lato. vl' a ſuo cura
to. vel a ſuo confeſſore. ¶Uel niſi ille ap
petitus edēdi eēt cũ tanta libidineꝫ ardo
re ꝙ hõ nimio ⁊ finali affectu/ illi delecta/
tõni cibi inhereret. ita vt preponerꝫ amo
ri ⁊ timori dei. ⁊ tũc eſt peccatum mortale
¶Uel niſi qñ ille appetit⁹ vel illa delecta
tio in talē ↄſuetudinē ducitur/ ꝙ facit to/
tã vitã hoĩs talib⁹ delectatiõib⁹ occupari
⁊ deputari Et hic poſſet eē pctm̃ mortale
Immo ſunt talia ita pctõ mortali vicina
ꝙ ebrietas ab ap'lo inter mortalia pecca/
ta ↄputatur. ¶Ebrietas tñ qñꝫ eſt pctm̃
veniale. vt qñ vltra neceſſitatē q̃s accipit
ſed hoc eſt ſc̃m mēſurã imꝑceptibilē. Qñ
vero egreditur q̃s a mēſura ꝑceptibili. q̃
ſcꝫ ſc̃m rõem bñ ordinatã diſcerni põt Et
hoc in tali mēſura ex q̃ euertitur ſtat⁹ mē/
tis. hocq; effrenata quadã libidine fit. vt
ſcilꝫ qñ hoc dei amori ⁊ timori p̃ponitur.
Tũc ebrietas eſt pctm̃ mortale. Si q̃s ãt
aliũ inebriat ita ſcilꝫ eũ ad potũ inuitãs/
vt intēdat ſtatũ mentis ei⁹ euertere/ ⁊ hoc
facit in ei⁹ nocumentũ/ peccat mortaliter
Quia tũc magis ſibi aufert q̃ſ ſi auferret
aliq̃d tēpale. quia vſum rãtõnis ei tollit.

Quãdo luxuria ſit peccatum mortale. ⁊ quando non. 3

Luxuria ex ſuo genere eſt pecca
tum mortale. q: eſt cõtra illud
p̃ceptũ decalogi. Nõ mechabe/
ris. Circa tamē iſtõ pctm̃ luxu
rie/ que iuxta in ſupiorib⁹ tacta/ eſt libidi
noſa q̃dã circa act⁹ venereoſos voluptatꝭ
cõcupiſcētia/ eſt aduertendũ ꝙ cõcupiſcē
tia ipa luxurie dupliciter cõtingere ſeu cõ
ſiderari põt Uno modo prout eſt ſolũ in
corde. Alio mõ put etiã ab extra ↄſiſtit in
ope ¶Quantũ ad primũ modũ põt hoc
iterꝫ cõtingere tripliciter Prĩo mõ put ip
ſa cõcupiſcētia in ſolo prĩo motu ↄſiſtit.
⁊ tũc nõ eſt niſi veniale pctm̃. Pro q̃ iterꝫ
ſciendũ eſt. ꝙ differentia eſt inter primos
motus virtutis generatiue. ⁊ prĩos mot⁹
virtutis nutritiue. Nã p̃mus mot⁹ in vir
tute generatiua eſt ſemꝑ pctm̃. nõ autē ſic
eſt in virtute nutritiua. qm̃ potētia cõcu/
piſcibilis nõ tantũ corrupta eſt in virtu/
te nutritiua ſicut in v̇tute generatiua. Se
cũdo mõ põt ipa ↄcupiſcētia ↄſiderari ꝑ
ut ipꝫ motũ naturalē ſeq̃tur ↄſenſus ĩ de
lectatõeꝫ licꝫ nõ in op⁹ ⁊ ſic ē pctm̃ morta
le. Et itelligitur h̃/ ſiue ille ↄſenſus ĩ dele/
ctatõe ſit reſpctũ ſuiipi⁹met/ ſiue ſit reſpe
ctu alioꝝ. vtputa qñ hõ cogitãdo (vt iter
dũ ↄtigere p̃t) ad delectatiõꝫ quã aliq̃ alij
in actu venereo hñt/ delctãtur ĩ ſe. ⁊ in illa
delectatiõe hñda/ ex deliberatiõe ↄſentit.
etiãſi forſan ex ſe ñ vellet illũ actũ venereũ
exercere. Et notãter dr̃ ↄſenſus in delctã/
tõem q: ſi delctãtio vt qñq; fit/ ĩſurgeret.
⁊ in illã delectatõꝫ hõ ex deliberatõe ñ cõ
ſentiret. nõ eēt tũc niſi veniale pctm̃. Ter
tio mõ ipa ↄcupia cõſiderari p̃t. put eē ex
deliberatõe ↄſentit̃ in op⁹ ⁊ tũc ē mortale
pctm̃. etiãſi ꝑ tũc ñ trãſeat ĩ actũ ab extra
¶Reſpctũ v̇o ſcdi mēbri p̃ncipal' ſcꝫ ꝑ/
ut cõcupia luxurie ↄſiſtit ab extra in ope
hoc iterꝫ cõtingere p̃t duplr̃. Uno modo

prout ipſa cōcupiſcentia trāſit ⁊ progre/
ditur in actū venereū/cōpletū ⁊ conſum/
matū. ⁊ tunc cōſtat eſſe peccatū mortale.
Alio modo prout ipſa cōcupiſcētia tran
ſit ⁊ ꝓgredit̄ in aliquos act⁹ diſponentes
ad ipm̄ actū venereū. vel ipm̄ circūſtātes
ſeu cōcomitantes. Et hoc iteꝝ cōtingere
poteſt tripliciť. vel eni᷑ hoc fit ꝑ viſum. vł
ꝑ linguā. vel per tactū. Si p̄io mō vt qñ
ſcꝫ ipſa cōcupiſcētia ab extra viſu paſcit̄.
vt qñ q̄s animo ⁊ fine cōcupiſcendi mu/
lierē/in ipſam ꝑſpicit ⁊ attendit. ⁊ tūc eſt
peccatū mortale. Nam illō vt dicit Aug.
nō eſt titillari. ſed plene libidini ꝯſentire
Juxta illō Math. v. Qui viderit mulie/
rem ad ꝯcupiſcēdū eā iam mechat⁹ eſt eā
in corde ſuo. Et notāter dicit. ad cōcupi/
ſcendū eam. qm̄ ſi aliquis mulierē inſpi/
ceret vt rem pulcrā. ⁊ nō in deterius ꝓce/
deret. tūc ꝑuum vel nullū eſſet pctm̄. vel
ſolū eſſet pctm̄ curioſitatis. Si vero ſe/
cūdo iſtoꝝ triū vltimoꝝ modoꝝ fieret. vt
qñ quis mulierē ꝓpter libidinē ꝓcaretur.
vel colloq̄a familiaria ſecū habet. vel per
verba adulatoria ⁊ deceptiua/ attrahere
conat̄. ⁊ tunc eſt peccatū mortale. Si ꝟo
tertio iſtorū triū modorū vltimoꝝ fieret.
quod fit ꝑ oſcula amplex⁹/ hmōiq̄ꝫ mulie
rum cōtrectatiōes. Et tūc eſt etiā peccatū
mortale. ⁊ tanto grauius q̄ꝫto magis per
talia libido accendit̄ ꝓpter nimiā approxi
matōem ad ignē. Et vocat̄ ab aplō turpi
tudo. Quod tamē ita accipi debet. ſi pre/
miſſa ex libidine ſeu ꝓpter libidinē fiant.
Nam tāgere mulierē/imo ⁊ oſculari. non
libidinis intentōne. ſed ex neceſſitate/ſeu
quadā honeſtate vt interdū fit. nō eēt pec
catū. dummodo nihil ſit in intentiōe cor
ruptū ¶ Premiſſa etiā oīa intellige. ni
ſi ꝑ ſacramētū matrimonij cū debita mo/
deratiōe. debitiſq̄ꝫ circūſtātijs. ſupra vbi
de peccato luxurie actum eſt aliqualiť de/
claratis/excuſarentur.

K

De peccato in ſpi/ ritūſctm̄ ⁊ diuerſis ipi⁹ pcti acceptionibꝫ

Expedita igit̄ iuxta ordinē in h̄
tractatulo exponendoꝝ decla/
ratiōe quarte diuiſiōis peccati
mortalis. que (vt ſupra tactuꝫ
eſt) ꝑ ſeptē vicia capitalia ſumit̄. ipſoꝝq̄ꝫ
ſeptē viciorū capitaliū explicata natura.
venit nūc aliq̄liter circa vnā ꝑticulā ter/
tie diuiſionis peccati mortalis ſupra eti/
am poſite tāngendū. ſcꝫ in ſpiritūſanctū.
¶ Circa quod ſciendū eſt/ ꝙ licet omnia
eſſentialia. oībus tribꝫ ꝑſonis ſanctiſſi
me trinitatis equaliť cōueniant cōiter tñ
attribuit̄ ſeu appropiat̄ ꝑſone patris po/
tentia. ꝑſone filij ſapiētia ⁊ ꝑſone ſpūſſan
cti bonitas Et ex hinc inſurgit. ꝙ illi qui
peccant ex infirmitate que ꝓprie cōtrariat̄
potētie/ dicūtur peccare in patrē. i. cōtra
patrem. Qui eni᷑ peccāt ex ignorātia que
proprie cōtrariat̄ ſapiētie. dicūtur pecca/
re in filiū. Qui eni᷑ peccant ex ꝓpria mali
cia que ꝓprie opponit̄ bonitati/ dicūt̄ pec
care in ſpm̄ſctm̄ ⁊ eſt ꝓprie peccare ex pro
pria malicia. quando voluntas ſcit ⁊ pōt
alicui malo reſiſtere. ⁊ tñ ex ſola malicia il
lud eligit. Ex quo clare apparet pctm̄ in
ſpm̄ſanctū grauī⁹ eſſe alijs peccatis. que
in patrē ⁊ filiū cōmittunt̄. cū maius ſit ⁊
graui⁹ peccare ex propria malicia. q̄ꝫ ex in
firmitate vel ignorātia. De qua ipi⁹ pcti
in ſpiritūſanctū grauitate/latior fiet īfra
declaratio. Et quia generaliť oīa peccata
tam in ſuperioribꝫ declarata q̄ꝫ alia. vł ex
infirmitate. vel ex ignorātia. vel ex ꝓpa
malicia cōmittūtur. nō fuit neceſſe ſpecia
lem de ipſis qualitatibꝫ peccatoꝝ tracta/
tum facere. niſi ſolū de illo peccato in ſpi/
ritūſanctū/quod vltra alia peccata q̄ndā
ſpecialitatē quandā q̄ꝫ grauitatē impor/
tat ¶ Circa quod pctm̄. ꝓ clariori nature
eius declaratiōe ⁊ intellectu/ ⁊ eo ꝑmaxi/
me qꝛ multi frequēter de ipſo loquūt̄ qui
ꝓpriā eius naturā nō intelligūt. eſt aduer/
tendū/ ꝙ triplex de iſto peccato in ſpiritū
ſanctū repitur poſitio ſeu acceptio ¶ Ali
qui eni᷑ vt Hilarius Ambroſ. Hieroni.
⁊ Chryſoſt. ponūt ⁊ dicūt peccatū in ſpi/
ritūſanctū eſſe. qñ ad lrām aliqua blaſſe/
mia cōtra ſpm̄ſanctū dr̄. ſiue ſpūſſanct⁹
accipiat̄ ſm̄ ꝙ eſt nomē eſſentiale toti tri/
nitati cōueniēs. quelibet eni᷑ ꝑſona ſpūs
eſt ⁊ ſanctus. ſiue prout eſt nomē ſpeciale
vni⁹ in trinitate ꝑſone. Et ſm̄ hāc accep/
tiōem diſtinguit̄ in euangelio Math. xij.
Blaſſemia in ſpm̄ſanctū. ꝯtra blaſſemiā
in filiū hoīs. vbi exemplū de iſta blaſſe
mia habet̄ de iudeis que illa q̄ xp̄s in vir/
tute ſpūſſcti opabat̄/ attribuebāt princi/
pi demonioꝝ. ⁊ ideo dicūtur in ſpm̄ſan/
ctū blaſphemaſſe. ¶ Auguſti. ⁊ aliqui eū
ſequentes dicūt ⁊ ponūt peccatū in ſpm̄

ſanctũ eſſe finalem impenitentiã. quãdo
ſcȝ aliqͥs in peccato mortali vſqȝ ad mor/
tem incluſiue pſeuerat. qꝛ vt dicunt talis
in ſpm̃ſanctũ blaſphemare videt̃. qδ qui
dã dicunt nõ ſolũ verbo oris fieri poſſe.
ſed etiã verbo cordis ꝛ verbo operis. Nec
vno ſolũ. imo multis ꝛ multotiẽs. Et di/
cunt ꝙ verbũ ſic acceptũ dicit̃ eẽ blaſphe
mia ꝯtra ſpm̃ſanctũ. qꝛ eſt ꝯtra remiſſio/
nem pctõꝝ q̃ fit ꝑ ſpm̃ſctm̃ q̃ eſt charitas
patris ꝛ filij. ¶ Alij ꝛ tertij ponũt ꝛ dicũt
pctm̃ in ſpm̃ſctm̃ eẽ. qñ ex certa malicia.
id eſt ex ipſa deliberata electõe mali pecca
tur. qδ ex ĩproba volũtate liberi arbitrij
ꝓcedit. qꝛ vt tactũ eſt peccat̃ tũc cõtra bo/
nitatẽ que attribuit̃ ꝛ approꝑat̃ ſpiritui/
ſctõ ¶ Et in ꝓpoſito pñti ſm̃ cõem vſum
loquẽdi ꝛ ponendi accipit̃ iſto tertio mõ
ſeu ſm̃ iſtã tertiã acceptõem. Quia capiẽ
do iuxta primã acceptõem ſeu ꝑmũ mo/
dũ ponẽdi. magis ꝓprie eſt pctm̃ ſpeciale
ad infidelitatẽ ꝑtinẽs q̃ opponit̃ ꝯfeſſio/
ni fidei. Juxta vero ſcδam acceptiõeȝ ſeu
ſcδm modũ ponẽdi. pt ad oĩa vicia ꝑti
nere ꝛ in omi genere pcti contingere. etiã
in pctis a principio ex infirmitate vel ex
ignorãtia cõmiſſis. imo pt cõtingere ho/
minẽ in peccato mortali mori vel ex incu
ria. vel negligẽtia penitẽdi. vel ſubito. vł
ex improuiſo. Et ideo iuxta hãc tertiam
acceptõem ſeu ipm tertiũ modũ ponendi
fiet hic declaratio de ipſo pctõ in ſpm̃ſan
ctũ ¶ Circa qδ iteꝝ ꝑ veraciori intellctũ
eſt aduertendũ ꝙ nõ oĩe pctm̃ qδ ex cer
ta malicia cõmittit̃/ dꝛ eſſe pctm̃ in ſpm̃/
ſanctũ. put hic ꝛ cõiter accipit̃. Duplicit̃
eñi ꝯtingere pt aliquẽ ex certa malicia. i.
ex ipſa electõne mali peccare. Uno mõ ex
inclinatõe habitus vicioſi ſeu aſſuefactõ
ne. imo ſm̃ aliquã circũſtãtiã ex ꝓpria ſci/
entia ꝛ deliberatõne ꝙ tñ nõ peccaret̃ in
ſpm̃ſctm̃. imo illõ (vt tactũ eſt) in q̃libet
genere peccati cõtingere pt. Alio mõ põt
qͥs ex ꝓpria malicia peccare ex eo ſcȝ ꝙ ipe
ſcienter ꝛ ꝑ cõtemptũ abijcit ꝛ remouet a
ſe illud qδ in eo poterat electõem ſeu con
tinuatõem pcti impedire Et cũ oĩa q̃ pec
cati electõem ſeu cõtinuatõeȝ ĩpedire poſ
ſunt ꝛ impediũt/ ſint ꝓprie effectꝰ ſpũſſcti
in hoĩe. ideo ille q̃ vt tactũ eſt ipſa ſic pec/
cati electõem ſeu cõtinuatõem impedien
tia a ſe ſciẽter ꝛ per cõtemptũ abijcit ꝛ re/
mouet. dicit̃ ex ꝓpria malicia ꝛ in ſpm̃ſan
ctũ peccare. Et ita ꝓprie accipit̃ in hoc ꝓ/
poſito etiã ſm̃ cõem acceptõem ex propã
malicia peccare put adhuc inferiꝰ latiꝰ de/
clarabit̃. ¶ Quiꝰ autẽ pcti in ſpm̃ſanctũ 2
ſm̃ Auguſti. ꝛ cõem acceptõem ponũt̃ eẽ
ſex ſpẽs. ſ. deſꝑatio. p̃ſumptio. ĩpenitẽtia.
obſtinatio. impugnatio veritatis agnite
inuidẽtia fraterne gratie. Quaꝝ nũerus
ſeu ſufficiẽtia ſic ſumit̃. Pctm̃ in ſpm̃ſan
ctũ put (iuxta ſupra tacta) hic. ꝛ cõiter ac/
cipit̃/ fit ꝛ cõmittit̃ ꝑ remotionẽ ſeu cõtẽ/
ptũ eoꝝ ꝑ q̃ homo ab electiõe pcti ſeu cõ
tinuatiõe qδ idem eſt in effectu/ pt impe/
diri. Jlla autẽ que ſic hoĩem ab electõne
peccati impedire ſeu ratrahere pñt proce
dũt ſeu oriunt̃ vel ex ꝑte diuini iudicij. vł
ex ꝑte donoꝝ dei. vel ex ꝑte ipſiꝰ pcti met.
Jn iudicio autẽ diuino duo inſunt ſcilȝ
iuſticia ꝛ miſericordia. Reſpectu miſeri/
cordie ex qua cõſurgere hȝ ſpes ex cõſide/
ratiõe ſcȝ diuine miſericordie peccata re/
mittẽtis ꝛ bona premiãtis. Qui hãc ſpem
que hoĩem ab electõe peccati retrahere et
impedire habȝ a ſe ꝑ cõtemptũ remouet ꝛ
abijcit nõ ſperãs ſcȝ deũ pctã debite peni
tenti remittere velle. peccat ꝑ primã ſpẽm
pcti in ſpm̃ſctm̃ q̃ eſt deſꝑatio. Reſpectu
vero iuſticie ex q̃ cõſurgere debȝ timor ex
ꝯſideratiõe ſcȝ diuine iuſticie recte ꝛ rigi/
de pctã puniẽtis. Qui hunc timorẽ q̃ me
rito hominẽ ab electõe ꝛ cõtinuatõe pcti
impedire ꝛ retrahere hȝ. a ſe ꝑ cõtemptũ
remouet ꝛ abijcit ſperãs ſcilȝ ſeu p̃ſumẽs
gloriã ſempiternã ſine meritis vel etiã ſi
ne penitẽtia adipiſci. peccat ꝑ ſcδam ſpe/
ciẽ peccati in ſpm̃ſctm̃ q̃ eſt p̃ſumptõ Et
intelligant̃ hec ſane iuxta declaratõeȝ ſta/
tim tactã. Nam pctm̃ deſꝑatiõis ꝛ p̃ſum/
ptõis put hic ſumit̃/ nõ cõſiſtit in hoc ꝙ
qͥs dei miſericordiã vel iuſticiã nõ credat
qꝛ tũc non ꝑtinet ad pctm̃ in ſpm̃ſctm̃ ꝓ
ut hic ſumit̃. ſȝ potiꝰ ꝑtineret ad pctm̃ in
fidelitatis. Sȝ cõſiſtit in hoc ꝙ ipſa dei
miſericordia vel iuſticia cõtemnit̃ ſeu vi/
lipẽdit̃. ¶ Reſpectu ãt ſcδi mẽbri princi/
palis ſcilȝ donoꝝ dei q̃bꝫ hõ a peccato re
trahit̃ ipſa duo principalit̃ ſunt. Primũ
eſt agnitio veritatꝭ fidei q̃ maxime hoĩeȝ
habet ab electõe pcti retrahere ſeu ĩpedi/
re. quã q̃ a ſe ſcient̃ ꝛ ꝑ ꝯtemptũ abijcit ve
ritatẽ. ſ. agnitã ĩpugnãdo vt licentiꝰ pecca
re valeat. peccat ꝑ q̃rtã ſpẽm pcti in ſpm̃
ſctm̃ q̃ eſt ĩpugnatio veritatꝭ agnite. Aliõ

donũ dei ab electione pctĩ impediẽs ſeu
retrahẽs/eſt auxiliũ interioris grẽ diuini
tus collate. cõtra quã ponit̃ ſexta ſpecies
peccati in ſpm̃ſanctũ. ſcȝ inuidẽtia frater
ne gratie. dũ ſcȝ aliquis nõ ſolũ pſone fra
tris ſeu ꝓximi inuidet. q̃nimo inuidet eti/
am gratie dei creſcenti ⁊ apparẽti in mũ/
do. ❡ Reſpectu vero tertij mẽbri pꝛĩcipa
lis. i. pctĩ in ſe duo ſunt principalit̃ q̃ ho/
minẽ a peccando impedire ſeu retrahere
poſſunt ⁊ debẽt. Primũ eſt inordinatio.
turpitudo ac vilitas actus pctĩ in ſe. Cu
ius debita cõſideratio/ſolet in homĩe pe/
nitentiã inducere de pctõ cõmiſſo. Et cõ
tra hoc homo peccat p tertiã ſpẽȝ pctĩ in
ſpm̃ſanctũ ſcȝ p impenitẽtiã. Scõm eſt
puitas ⁊ breuitas boni ſeu delectationis
quã aliq̃s in pctõ querit ⁊ inuenit. Cuiꝰ
ↄſideratio inducere ſolet hominẽ ad hoc
ꝙ eius volũtas in pctõ nõ firmet̃. Et cõ/
tra hoc peccat homo p quartã ſpẽm pctĩ
in ſpm̃ſctm̃ ſcȝ p obſtinatõem. Et intelli
gant̃ iſta duo ſane. nõ enĩ hic ſumit̃ impe
nitẽtia prout dicit pſeuerãtiã in peccato
mortali vſq; ad mortẽ incluſiue. q2 iã nõ
eſſet ſpeciale pctm̃. ſed q̃dã pctĩ circũſtan
tia que eẽt ⁊ cõtingere poſſet in q̃libȝ pec
cato vt aliqualit̃ ſupra in ſcõa acceptõne
pctĩ in ſpm̃ſctm̃ tactũ eſt. Sȝ accipit̃ hic
impenitẽtia ſm̃ ꝙ importat ꝓpoſitũ non
penitẽdi ⁊ eſt ꝓprie reſpectu p̃teritoꝝ. Si
militer obſtinatio nõ capit̃ hic p pſeuerã
tia ſeu cõtinuatõne in pctõ. ſed q̃n homo
ſuũ ꝓpoſitũ in hoc firmat ꝙ vult peccato
inherere. ⁊ eſt ꝓprie reſpectu futuroꝝ. Iu/
xta illõ Hieremie. viij. Nullus eſt q̃ agat
penitẽtiã. i. agere velit ſup pctõ ſuo dicẽs
quid feci q̃ntũ ad primũ Oẽs ↄuerſi ſunt
ad curſum q̃ſi equus impetu vadẽs ad p̃
lium q̃ntũ ad ſcõm. ❡ Eſt etiã aduerten/
dũ ꝙ Bernardus in li. de precepto ⁊ diſpẽ
ſatõne ponit. ꝙ nolle obedire/eſt reſiſtere
ſpũiſctõ Gloſa etiã ordinaria leuitici. vij
dic. ꝙ ſimulata penitẽtia/eſt blaſphemia
ſpũſſctĩ Sciſma etiã recte ↄtra ſpm̃ſctm̃
ↄmitti videt̃. nãq; p eũ eccl'ia vnit̃. Que
tria non vident̃ ſub ſex ſpẽbꝫ pctĩ in ſpm̃
ſctm̃ ſupra declaratis compꝛ̃hendi. Sȝ q̃
bene cõſiderat predicta tria ſub ipſis ſpe
ciebus effectualit̃ continẽtur ⁊ compꝛ̃hen
dũtur. ⁊ ad ipſa reduci poſſunt. Utputa
nolle obedire ptinet ⁊ reducit̃ ad obſtina
tõem. Dilatio penitẽtie ptinet ⁊ reducit̃
ad ĩpenitẽtiã ⁊ ſub ea cõtinet̃. Sciſma p
tinet ⁊ reducit̃ ad inuidentiã fraterne gra
tie. p quam gratiã membra eccleſie vniũt̃

Quare irremiſſibi/
le. ❡ Eſt ec̃ notandũ ꝙ pctm̃ in ſpm̃ſctm̃ D
dicit̃ cõiter irremiſſibile iuxta illud ṽbũ
xp̃i Qui peccauerit in ſpm̃ſctm̃. nõ remit
tet̃ ei in hoc ſeculo. neq; in futuro Qõ ſic
p̃t intelligi Et ſm̃ oẽs tres acceptões pec
cati in ſpm̃ſctm̃ ſupra poſitas Iuxta enĩ
ſcõam acceptõeȝ q̃ eſt Aug. claꝝ ẽ ꝙ fina/
lis ĩpenitẽtia quã ponit pctm̃ ĩ ſpm̃ſan/
ctũ realit̃ eſt irremiſſibil'. q2 nullo mõ re/
mittit̃. Quõ enĩ remitteret̃ pctm̃ mortale
in q̃ vſq; ad mortẽ pſeuerat? Nõ enĩ hic ĩ
hac vita cũ de eo nulla penitẽtia habita ⁊
facta ſit. nec etiã in vita futura. vbi nullꝰ
locꝰ eſt miſericordie. ſed pure iuſticie. vbi
etiã q̃s meritorie penitere nõ p̃t. Scõm
ãt alias duas acceptões ſcȝ p̃mã ⁊ t̃tiã di
cit̃ etiã pctm̃ ĩ ſpm̃ſctm̃ irremiſſibile. Nõ
q2 nullo mõ remittit̃. ſed q̃ntũ eſt de ſe et
ſui natura/hȝ meritũ nõ remiſſiõis. mere
turq; ꝙ nõ remittat̃. Et hoc dupl'r. Uno
mõ q̃ntũ ad penam Alio mõ q̃ntũ ad cul
pã. Quãtũ ei ad penã certũ eſt. ꝙ q̃ ex ig/
norãtia vel infirmitate peccat minorẽ pe
nã meret̃ maioremq; q̃dã mõ excuſatõeȝ hȝ
vñ eiꝰ pena minui debeat. q̃ꝫ q̃ ex certa ma
licia peccat. Ut grã exẽpli. ad ꝓpoſitũ ṽbi
xp̃i ſupra iuxta p̃mã acceptõeȝ pctĩ in ſpi
ritũſctm̃ allegati Iudei q̃ blaſphemabãt
in xp̃m tãq; filiũ hoĩs/vocãdo eũ voracẽ
vini potatorẽ ⁊ pblicanoꝝ amatorẽ. ma
iorẽ excuſatõeȝ hr̃e poterãt ꝓpter ĩfirmita
tẽ carnis quã in ip̃o xp̃o aſpiciebãt. ⁊ ſic
minorẽ circa hoc penã merebãt/ iõ dicti
ſunt a xp̃o blaſphemaſſe in filiũ qõ remiſ
ſibile ẽ. Sȝ q̃n ipaȝ diuinitatẽ q̃ etiã erat
in xp̃o blaſphemabãt. curatõȝ. ſ. ĩfirmita/
tũ. eiectões demonioꝝ. illũiatões cecoꝝ.
⁊ alioꝝ opa miraculoꝝ que ſunt proprie
opa diuinitatꝭ. ⁊ nõ niſi p ſpm̃ſctm̃ fieri
poterant. attribuẽdo diabolo. nullã excu
ſatõȝ hẽbãt vñ pena eoꝝ minui mereret̃.
Et iõ tũc dicti ſunt a xp̃o blaſphemaſſe ĩ
ſpm̃ſanctũ. Qõ peccatũ ñ fuit ad lrãȝ eis
remiſſum. neq; in hoc ſeculo neq; in futu
ro. imo ſm̃ expoſitõeȝ Criſoſ. p illo pctõ
penã paſſi ſunt ⁊ ĩ p̃ñti vita p Romanos
⁊ in futura vita apõ ĩferos. Quãtũ ãt ad
culpã dr̃ peccatũ ĩ ſpiritũſanctũ irremiſ/

ſibile ex ipſa diſpoſitōe remittēdi Sicut enī aliq̄s morbꝰ corpalis ſm ſui naturaꝫ incurabil' dr̄. q̄ñ in ſe hꝫ illō p̄ qō tollunt ea ex q̄bꝰ morbꝰ curari pt. vtputa qꝛ tollit virtutē nature vel inducit faſtidiū cibi et medicine. licet deꝰ ſua gratia et miraculo poſſet illuꝫ morbū curare. ita ſuo mō iſte morbꝰ ſpūalis q̄ pctm̄ in ſpm̄ſctm̄ dr̄ ſm ſuā naturā incurabilis ⁊ irremiſſibilis dicit ex eo ſcꝫ q̄ de ſui natura excludit ⁊ abijcit ab homine illa p̄ q̄ fit peccatoꝝ remiſſio Non tn̄ ꝓpter hoc intelligēda eſt oīno ꝑcluſa via ſanatōis ⁊ remiſſiōis. ſm oīpotētiā ⁊ miſericordiā dei. p̄ quā aliqñ tales q̄ſi miracl'oſe ſpūalit' ſanāt. licꝫ raro ⁊ difficult'. De nullo etenī q̄zdiu durat hec vita deſp̄andū ē. ꝯſiderata. ſ. oīpotētia ⁊ miſericordia dei. Sꝫ ꝯſiderata natura ⁊ cōditiōe pcti. aliq̄ filij diffidētie dicūt vt hētur p̄ apl'm ad eph̄. v ¶ Sūt alij alio mō iſtā irremiſſibilitatē pcti in ſpm̄ſctm̄ exponētes. ſꝫ effectualit' iuxta ea q̄ ſupra notata ſunt. Notāt eī q̄ hoc nomē irremiſſibile triplicit' ſumi pt. Uno mō negatiue ſcꝫ q̄ nullo mō remitti pt. Et iſto mō peccatū angeli ⁊ dānatoꝝ irremiſſibile dicūt Alio mō ꝓuatiue qō ſcꝫ ex ſe cōgruētiam nō hꝫ q̄ remitti debeat. licꝫ ex congruētia diuine bonitat' remitti poſſit Et hoc mō omne pctm̄ mortale irremiſſibile dicunt Tertio mō ꝯ̄rie q̄. ſ. ex ſe iportat ⁊ icludit diſpoſitōeꝫ ꝯ̄riā ad remiſſionē. Et h'mō pctm̄ in ſpm̄ſctm̄ irremiſſibile dicunt. qꝛ iportat ex ſe ⁊ includit diſpoſitōeꝫ ꝯ̄riantē grē remittēti pctm̄. p̄ deſp̄atōꝫ ſcꝫ vel p̄ſumptōeꝫ aut alias eiꝰ ſpēs Et iuxta iſtū modū ponēdi capiūt etiā nūeꝝ ſeu ſufficientiā ſex ſpecieꝝ pcti in ſpm̄ſctm̄ ſupra enūerataꝝ. hoc ſcꝫ mō. In remiſſiōe eī vt dicūt tria ꝯcurrere hn̄t videlicꝫ. ipe remittēs. ille cui remittit' ⁊ diſpoſitō remittēdi in eo cui remittit'. In ipō remittente duo ſunt. ſ. mīa ⁊ iuſticia Cōtra p̄mū q̄ꝝ peccat' p̄ deſp̄atōeꝫ. ꝯ̄ ſcd̄m p̄ p̄ſumptiōeꝫ In eo cui remittit' duo eē ꝯuenit ſcilꝫ dolorē de ꝯmiſſo. ⁊ ꝓpoſitū vlteriꝰ de nō ꝯmittēdo. Cōtra p̄mū q̄ꝝ peccat' p̄ obſtinatōeꝫ: Cōtra ſcdꝫ p̄ finalē ipenitētiā Diſpoſitō ꝟo remittēdi ī eo cui remittit' duplex ē. ſ. cognitio veri. ⁊ amor boni Cōtra p̄mū q̄rū peccat' p̄ ipugnatōꝫ veritat' agnite Cōtra ſcd̄m p̄ inuidētiā fraterne grē. Et accipit' hic final' ipenitētia, put ī ſup̄ioribꝰ declaratū ē. nō quidē put iportat ꝯtinuatōnē in pctō vſq3 in finē. nā ſic in q̄libꝫ peccato mortali ꝯtingere pt. ſꝫ negatiue. put ſcꝫ dicit ſeu iportat ꝓpoſitū nō penitendi Et iſto mō ē ſpēs pcti in ſpm̄ſctm̄ ¶ Breuiter vt iā tactū eſt iſte vltimꝰ modꝰ ponēdi in effectu reincidit ī ea q̄ ſup̄iꝰ dicta et declarata ſunt. Sed iō hic inſeri placuit vt legentes cap̄e poſſint qō eis magis ſedebit ⁊ placebit.

De peccato actuali vēiali. Et circa ipꝫ in generali occurrē A

Expedita igit' iuxta ice (tibꝰ. ptū huiꝰ octaui tractatꝰ p̄nt' libelli ordinē/ declaratōe duorū principaliū mēbroꝝ p̄rie diuiſiōis pcti ſupra tacte ⁊ poſite/ ſcꝫ pcti originalis. ⁊ pcti actualis mortalis. Nunc de alio tertō mēbro p̄ricipali eiuſdē diuiſionis. ſ. de pctō actuali veniali/ aliq̄ dicēda veniūt. Et p̄rio q̄d ſit ⁊ vn̄ dicat'. Secūdo de diuerſ eiꝰ noībꝰ ſeu appellatōibꝰ: Tertio de aliquibꝰ ipſiꝰ peccati effectibꝰ.

Quid ſit peccatuꝫ veniale. et vnde dicatur.

Peccatū veniale ſm Aug. eſt q̄ licet penā mereat'. nō tn̄ hoiem vſq3 ad reatū ꝑpetue mort' grauat ſeu obligat. ſꝫ facile indulget'. ¶ Pro q̄ ad maiorē declaratōeꝫ ſciēdū eſt q̄ licet diffinitō Aug. in ſup̄ioribꝰ pctō mortali attributa. ſ. qō eſt dictū vel factū vel ꝯcupitū ꝯ̄ legē dei ſeu legē eternā. pctō actuali in generali ſeu tāq3 generi/ ab aliq̄bꝰ at tribuat'. ⁊ ſic ſm eos poſſet etiā pctō veniali ſm tn̄ maius ⁊ minꝰ ꝯpetere ſeu ꝯuenire: Scdꝫ tn̄ btūꝫ Tho. p̄ria ſcdē ſue ſumme. illa diffinitio ſic ſupra pctō mortali attributa: mag' ꝓprie ipſi pctō mortali cōuenit. Nā in eo eſt p̄fecta rō pcti. quā proprie dicta diffinitio iportat. Nā vt dt̄ idē doctor q̄ pctm̄ veniale dicat' pctm̄. hoc ſolū eſt ſm ip̄fectā rōem pcti. imo in ordie ac reſpectu ad pctm̄ mortale pt eo mō peccatū veniale dici pctm̄ ſicut accn̄s ī ordine ac reſpectu ad ſubām dr̄ ens. i. ſm ip̄fectā rōem entis Pctm̄ enī veniale ex ſe nō fit ſeu ꝯmittit' ꝯ̄ legē. Nā hō inq̄ntū venialiter peccās/ n̄ facit q̄ lex ꝓhibꝫ. nec p̄termittit illō ad qō lex ex p̄cepto obligat. qꝛ iā non peccaret venialiter ſed mortaliter.

Sed facit ꝑter legē.qꝛ.ſ. non obuiat mo
dū rationis quē lex intēdit. Et ideo vt di
cit idē btūs Tho. diuiſio pcti in mortale
⁊ veniale. non eſt diuiſio generis in ſpēs.
que eq̄liter rationē ipſiꝰ generis pticipēt
ſʒ ſolū eſt diuiſio analogi in ſpēs.ſ.ratio/
nē generis ſm ꝑus ⁊ poſteriꝰ pticipātes.
¶ Pro quo adhuc notādū ꝙ duplex ē re
gula hūane volūtatis Vna ꝓpinq̄ q̄ eſt ip
ſa hūana rō. Alia eſt pꝛia regula ſcʒ lex et/
na q̄ eſt q̄ſi rō dei. Et ꝑ ꝯparatiōeʒ ad iſtas
regulas ſumit ⁊ attēdit rectitudo volūta/
tis. ⁊ oīs ꝯmēſuratio cuiuſcūqʒ actꝰ. que
talis dʒ eſſe. vt volūtas nō declinet a ſuis
extremis.ſ. a deo pꝛīcipio ⁊ a deo fine. Ut
videlʒ oīa a deo ſe habere cognoſcat et in
deū oīa referat. a q̄ rectitudīe ⁊ cōmēſura/
tōe ſi diuertat/ incōmēſurata ⁊ deoꝛdina/
ta erit. Et ex hoc hʒ actꝰ hūanꝰ ꝙ ſit bonꝰ
vel malꝰ. et eo ſcʒ ꝙ debitā hʒ cōmenſura
tionē. vel ea caret. Et q̄nto plꝰ recedit ille
actꝰ a debita cōmēſuratōe: tāto efficit pe/
ioꝛ ⁊ deterioꝛ. Et hinc (vt tactū eſt) ſumit
rō pcti mortalis ⁊ pcti venial' ſm ſcilʒ di
uerſitatē inordinatōis q̄ cōplet rōem pec
cati. Duplex eñ eſt inordiatio. Una ꝑ ſub
tractōem pꝛīcipij ⁊ finis oꝛdīs ſcʒ dei Et
hec inordinatio facit pctm̄ mortale. qñ.ſ.
aīa ꝑ pctm̄ deoꝛdinat vſqʒ ad auerſionē
ab vltimo fine. q̄ etiā pꝛincipiū oꝛdīs eſt.
⁊ cui ꝑ caritatē vniri debemꝰ Alia inoꝛdi
natio eſt. q̄ ſaluato ipſo pꝛīcipio ⁊ fine oꝛ
dinis: fit inoꝛdinatio ſolū circa ea q̄ ſunt
circa ipm̄ pꝛincipiū ⁊ finē Et hec inoꝛdi/
natio facit ſolū pctm̄ veniale. qꝛ tūc aīa
non deoꝛdinat ꝑ pctm̄ vſqʒ ad auerſionē
ab vltimo fine. q̄ vt iā dictū eſt etiā ipʒ pꝛī
cipiū ipſiꝰ oꝛdīs eſt. Et dat ipē btūs tho.
exm̄ de inoꝛdinatōe cōplexiōis q̄ ꝯtingit
in aliq̄ aīmali. Nā ſi illa inoꝛdinatio ꝓce
dat vſqʒ deſtructōeʒ vitalis pꝛīcipij. tunc
ſeq̄tur moꝛs. Si vero ſaluo pꝛīcipio vi/
tali/ fit ſolū quedā inoꝛdinatio hūoꝝ tūc
ſolū quedā eſt egritudo ¶ Dicit āt pctm̄
veniale a venia. ex quo inſurgit ꝙ aliq̄ ra
tionē huiꝰ imponētes dicunt. triplici ꝯſi
deratōe ſeu reſpectu/ aliqd̄ pctm̄ dici ve/
niale.ſ. ex euētu ex cā. ex genere. Ex euētu
quidē qꝛ realit veniā ꝯſecutū eſt Et hinc
eſt qd̄ dicit Amb. ꝙ oē pctm̄ intelligen
do etiā de moꝛtali/ ꝑ penitētiā fit veniale
Sʒ iſta cōſideratio ſeu acceptio pcti ve/
nialis larga ē. nec ꝓpoſito cepto bñ ꝯueni
ens. Ex cā vero. qꝛ illd̄ pctm̄ licet foꝛſan
ex ſuo eſſe moꝛtale exiſtat. hʒ tñ in ſe ſeu i/
poꝛtat aliq̄d vñ veniā conſeq̄ poſſit. non
quidē ex ſe ſimplr̄ ſʒ ex q̄dā cā indirecta:
Quia ſcʒ hʒ in ſe ſeu ipoꝛtat aliq̄d/ ſuam
culpā diminuēs. vt ſunt pctā q̄ infirmita
te vel ignoꝛātia cōmittunt reſpectu eoꝝ
q̄ cōmittunt ex ꝓpꝛia malicia. Et iſta ad/
huc cōſideratio ſeu acceptio non cōgruit
nr̄o ꝓpoſito. Ex genere āt. qꝛ illd̄ pctm̄ de
ſe nō tollit oꝛdinē ad vltimū finē. ⁊ ſic nō
meret penā eternā. Sʒ qꝛ aliquā inoꝛdi/
nationē ⁊ obliq̄tatē a recta regula ipoꝛtat
meret penā ſed tēpalē. vt iā ſatis ſupꝛa ex
poſitū eſt. ¶ Et ſm iſtā acceptōem/ intel
ligunt ea que iā hic de pctō veniali tracta
ta ſunt ⁊ tractabūt. Nā ſm ipam ꝯſidera
tōem ſeu acceptiōeʒ/ diſtinguit ⁊ diuidit
pctm̄ veniale ꝯ pctm̄ moꝛtale. dū cōit di/
cit ꝙ pctōꝝ actualiū/ alid̄ eſt moꝛtale ali/
ud veniale. Que differētia ſeu diſtinctio
inter pctm̄ moꝛtale ⁊ veniale/ ſumit ex ob
iecto ſeu ex pte obiecti. Cū eñ vt iā ſupꝛa
aliq̄liter tactū eſt. volūtas peccātis fertur
in alqd̄ qd̄ ſm ſe repugnat caritati que ē
pꝛincipiū vite ſpūalis. ⁊ ꝑ quā homo oꝛ/
dinat ad vltimū finē ſcʒ deū. tūc illd̄ pec/
catū ex ſuo obiecto ſeu rōne ſui obiecti hʒ
ꝙ ſit moꝛtale ex genere ſiue ſit ꝯ deū dire/
cte. vtputa ꝯ eius ꝓpꝛiā dilectōʒ ⁊ honoꝛē
vt ſunt infidelitas. heref. blaſphemia et
hmōi. Siue ſit ꝯ deum indirecte. vtputa
cōtra dilectiōeʒ pximi. quā vult ⁊ p̄cepit.
ſicut homicidiū adulteriū. ⁊ ſilia. Cū ve/
ro volūtas peccātis fert in id qd̄ in ſe con
tinet q̄ndā inoꝛdinatōem. que tñ nō con
trariat dilectioni dei et pximi ſicut ſunt/
verbū ocioſum riſus ſupfluꝰ. ⁊ alia hmōi
tūc illud pctm̄ ex ſuo obiecto ſeu rōne ſui
obiecti/ nō hʒ qd̄ ſit moꝛtale ex genere ſʒ
ſolū veniale. Et hoc eſt idē in effectu cuʒ
illo qd̄ cōiter dꝛ/ ꝙ pctm̄ moꝛtale eſt libi/
do ſeu voluptas in creatura ſupꝛa deū. i.
plus q̄ʒ deo vel eq̄ vt deo. ⁊ veniale eſt cō/
placētia ſeu voluptas in creatura infra vt
citra deū. i. ꝙ nō plus q̄ʒ deo nec eq̄ ſicut
deo. qꝛ ſcʒ nō vellet q̄s illi finalr̄ adhere/
re. vel pꝛopt illd̄ deo diſplicere. aut ſcient
ꝯ eiꝰ p̄cepta ⁊ mādata q̄cq̄ʒ facere. ¶ Pro
āplioꝛi iſup tā dicēdoꝝ q̄ʒ etiā iā dictoꝝ
⁊ ſpēaliter ſupꝛa vbi actū eſt qñ vicia capi
talia moꝛtalia ⁊ qñ venialia exiſtāt. decla
ratōe. eſt ſciēdū. ꝙ qꝛ actꝰ moꝛales/ ñ ſolū

recipiũt rõem boni et mali ex obiecto ſeu
rõne obiecti. ſed etiã ex aliqua diſpoſitõe
ſeu intentõne agẽtis: q̄nq; ↄtingit ꝙ ille
actus q̄ alias ex ſuo genere ſcʒ rõe ſui ob/
iecti/eẽt pctm̃ veniale. ex ꝑte diſpoſitiõis
ipſius agẽtis efficiť mortale. Vel q2 ipſe
agẽs in illo cõſtituit ſuũ finẽ vltimũ Vel
q2 illõ ad aliq̄d aliud ordĩat qõ ex ſuo ge
nere pctm̃ mortale exiſtit. Vtputa gr̃a ex
empli. Si iuxta ſupra tacta/aliq̄s de di/
lectõe alicuiꝰ boni ↄmutabilis/ quã citra
deũ haberet/intãtũ trãſiret. ꝙ illi tali bo/
no cõmutabili/tanq̄; ibi ſuũ vltimũ finẽ
cõſtituẽs adhereret. iã illõ quod alias ex
ſuo genere nõ eſſʒ niſi veniale pctm̃. ex ip
ſius agẽtis diſpoſitiõe ſeu intentõe fieret
mortale. Vel in alio exẽplo met ſupiꝰ po/
ſito. vbi q̄s verbũ ocioſum qõ de ſuo ge/
nere nõ eſt niſi veniale/ordinaret ad adul
teriũ cõmittẽdũ. tũc verbũ ocioſum eſſet
pctm̃ mortale. Et ſm̃ hoc ꝓprie hñt intel/
ligi illi quatuor modi/q̄bus pctm̃ venia
le d2 effici mortale. ſupra/vbi de peccato
mortali actũ eſt/ſpecificati ¶ Silr̃ etiam
ex oppoſito contingere p̃t ꝙ ille actꝰ q̄ ali
as ex ſuo genere ſcʒ rõne ſui obiecti eſſet
pctm̃ mortale. ex ꝑte ſeu diſpoſitiõe agẽtꝭ
ſit veniale. ꝓpter hoc ſcʒ ꝙ actꝰ eſt ipfectus
id eſt nõ ꝑfecte a rõe q̄ eſt primũ actuum
moraliũ directiuũ ſeu regulatiuũ princi/
piũ/deliberatꝰ. Sicut de ſubitis ſeu pri/
mis motibꝰ infidelitatis vel blaſphemie ⁊
aliĳs exẽplificari poſſet. Vel etiã iuxta in
ſupioribꝰ tacta de inuidia. q̄ ex ſuo gene/
re/rõneq; ſui obiecti eſt pctm̃ mortale. cũ
ſit dolor ⁊ diſplicẽtia de bono alteriꝰ q̄ re
cte cõtrariať charitati. Si tñ in motu ip
fecto ⁊ nõ plene a rõne deliberato ↄſiſtat.
manet ſolũ pctm̃ veniale. Et ſic de pluri/
bus exẽplificari poſſet de q̄bꝰ magis i lo/
co iã allegato. vbi q̃n vicia capitalia. mor
talia vel venialia exiſtãt actũ eſt. ¶ Ex aũt
tã in ſupioribꝰ q̄; in ſeq̄ntibꝰ vbi de pctõ
mortali ⁊ de pctõ veniali agiť/ additť hoc
nomẽ actuale. cũ tñ plura ſunt pctã tam
mortalia q̄; venialia. q̄ in non faciẽdo ſeu
omittẽdo conſiſtũt. q̄ cõiter pctã omiſſio
nis appellanť. rõ principalis fuit/ad cla/
riꝰ denotandã dr̃am inter pctm̃ origina/
le. ⁊ pctm̃ nõ originale qõ cõiter ꝑ actua/
le ab originali diſtinguiť. q2 nõ niſi actu
ab extra vel ab actu q̄dã interiori volũta/
tis cõmittiť. qõ nõ ſic eſt in pctõ origina
li. vt ſatꝭ in ſupioribꝰ declaratũ eſt. ¶ Cir
ca que pctã omiſſiõis q̄ntũ ad p̄ntẽ mate
riã ſpectat/eſt aduertẽdũ ꝙ omiſſio eorũ
ſcʒ ad q̄ hõ teneť. quia alias ꝓprie nõ eſſet
omiſſio. aliq̃n cõtingere põt/ ex ſola inad
uertentia ſeu obliuiõe. vtputa gr̃a exẽpli
Cũ aliquis hora debita qua teneť ire ad
eccl'iam/obliuiſciť ire. ⁊ talis omiſſio nul
lũ vel modicũ eſt pctm̃. q2 iã extra actũ vo
lũtatis eſt Adhuc ſi illa obliuio ex aliqua
alia cauſa vel occaſione. ſiue ꝓpinq̄ ſiue re
mota p̄cedente. circa quã hõ ꝓuidere po/
terat ⁊ debebat/cõtingeret/eſſet maiꝰ pec
catũ circa illa/q̄; circa ipam omiſſionẽ in
ſe. Aliq̃n vero cõtingere p̃t omiſſio ex ali
quibꝰ aliĳs cauſ ſeu occaſionibꝰ/q̄ tñ non
ſunt in ꝑtãte hoĩs. vtputa in exẽplo iam
cepto. Si aliq̄s ꝓpter graue infirmitatẽ/
vel alias contra ſuã voluntatẽ detentꝰ ſeu
impeditꝰ/nõ iret ad eccl'iam hora q̄ teneť
⁊ tũc ipſa omiſſio nõ hʒ rõem pcti. im mo
nec ꝓprie in iſto caſu dʒ dici omiſſio. Ali/
q̃n autẽ cõtingere p̃t omiſſio ex cauſ vel
occaſionibꝰ. que ſubiacẽt volũtati hoĩs. ⁊
tũc omiſſio habet rõem peccati Quia tũc
ſemper oportʒ ꝙ illa cauſa ſeu occaſio in
q̄ntũ eſt voluntaria/habeat aliquẽ ad mi
nus interiorẽ actũ voluntatis. qõ poteſt
cõtingere ſeu cõſiderari dupl'r. Vno mõ
q̃n ille actꝰ interior volũtatis directe ferť
in ipam omiſſionẽ. vtputa in exẽplo iam
tacto. Aliq̄s hora debita q̄ teneť/ omittit
ire ad eccl'iam/ſolũ q2 vult nõ ire vitãs la
borẽ vel hmõi. ⁊ tũc talis actus volũtatꝭ
ꝓprie ⁊ de ꝑ ſe ꝑtinet ad omiſſionẽ Volun
tas eteni cuiuſlibet pcti ꝓprie ⁊ de ꝑ ſe ad
illud pctm̃ ꝑtinʒ. eo ꝙ volũtariũ eſt de rõ
ne pcti. intãtũ vt dicat Aug. peccatũ adeo
volũtariũ eſſe. ꝙ ſi nõ ſit volũtariũ/pctm̃
nõ eſt. Alio modo cõtingere ſeu cõſidera
ri p̃t q̃n ſcʒ ille actꝰ volũtatꝭ ñ ferť directe ĩ
ipam omiſſionẽ. ſʒ ferť in aliq̄d aliõ ꝑ qõ
ↄtigit omiſſio illiꝰ ad qõ q̄s teneť. Et iſte
vocať actꝰ exterior ⁊ de ꝑ accñs. Qõ iterũ
dupl'r conſiderari p̃t. Quia vel illõ in qõ
ſic ferť ipſa volũtas /eſt ipſi omiſſioni cõ
iunctũ. vtputa ↄtinuãdo exẽplũ iã ceptũ
Aliq̄s omittit ire ad eccleſiã hora debita
q̄ teneť quia tũc vult ludere vel bibere. et
ludit vel bibit. certũ eſt ꝙ ille actꝰ ludẽdi
vel bibẽdi illa hora. eſt actus cõiunctꝰ illi
omiſſioni. Vel illud in qõ voluntas ferť
nõ eſt ipſi omiſſioni ↄiũctũ. ſʒ eſt p̄cedẽs

et remotũ/ vtputa Aliquis vult diu vigi
lare de ſero ⁊ vigilat/ ex quo contingit ꝙ
omittit ire ad eccleſiã hora matutinarũ.
certũ eſt ꝙ ipſe actus vigilãdi de ſero/ nõ
eſt cõiunctꝰ ipſi omiſſioni. Ex qͣbꝫ patꝫ ꝙ
licet ipa pctã omiſſionis de ꝑ ſe et ſimplr
ↄſiderata/ poſſint eſſe abſq; aliquo actu
ab extra. reſpectu tñ actuũ tã interioꝝ ip/
ſius volũtatis ⁊ de ꝑ ſe/ ꝗ̃ exterioꝝ ⁊ de ꝑ
accñs nõ ſunt ſine aliquo actu. Et extin/
de actualia dici pñt. Per iam hic tacta pt
quiſq; apud ſe ꝑpẽdere/ qñ pctã omiſſio/
nis ſunt mortalia vel venialia. vel grauia
vel leuia. ↄſideratis ſcꝫ obligatõe q̃ quis
ad aliq̃d faciendũ tenet̃. et neceſſitate vel
vtilitate illius ad q̃ð ſic tenet̃. et cauſ̃ ſeu
occaſionibꝫ ex quibus omiſſio contingit

De natura primo/ rum motuũ ⁊ quando peccata exiſtant.

Q Uia vero omne pctm̃ actuale
ſiue mortale ſiue veniale/ cõiter
a primis motibꝫ ortũ habꝫ. im
mo ipſi primi motus intꝰ pctã
venialia cõputant̃. In omni eni tentatõe
eſt cõiter iſte ſucceſſus. ꝙ prio inſurgit ꝑ
mus motꝰ. quẽ ſeq̃t̃ delectatio. ⁊ extñ con
ſenſus. Ordo eni tentatiõis hic cõiter eſt
ꝙ ꝑ tria ſucceſſiue in pctm̃ inducimur. ſ.
ſuggeſtiõe. delectatõe. ↄſenſu. ita ꝙ ꝑ ſug
geſtionẽ que ſiue ab extra. vt a diabolo ⁊
mũdo. cuiuſmodi tentatio nõ eſt pctm̃ ſꝫ
materia exercẽde virtutis. ſiue ab ĩtra vt a
fomite. q̃ nobis ineſt/ ꝑcedat/ excitat̃ pri/
mus motꝰ. ⁊ ibi tentatio inchoat̃. ꝑ dele/
ctatõꝫ ꝑgredit̃. ⁊ ꝑ ↄſenſum ↄſummat̃. q̃
tñ ↄſummatio ĩtelligat̃ de ↄſenſu in actũ
nã aliquẽ eſt repire ↄſenſum in delectatõ
nẽ/ in quo licꝫ ↄſiſtat pctm̃. nõ tñ ibi pro
prie ðr tẽtatio ↄſummari. vt latiꝰ infra de
clarabit̃. Ideo ꝑ clariori intellectu tã iam
dictoꝝ ꝗ̃ etiã dicendorũ (venit aliq̃d de
ipſis ꝑmis motibꝫ delectatõe ⁊ ↄſenſu/ in
generali tãgendũ. ¶ Pro quo ſciendũ ꝙ
anima ſenſibilis duplicẽ habet potentiã
Unã apprehenſiuã. aliã motiuã. Appre
henſiua iteꝝ diuidit̃ in apprehenſiuã de
foris. ⁊ in apprehẽſiuã de intus ſeu ab in
tra. ¶ Uires apprehẽſiue de foris ſeu ab
extra ſunt quinq; ſenſus ꝑticulares ſiue
exteriores. ſ. viſus auditus. guſtus. odo/
ratus tactus. Et ſunt vires apprehẽſiue
paſſiue. q2 ſenſatio fit in ipſis ſenſibꝫ/ ab
intra ſuſcipiẽdo ⁊ nõ ab extra mittendo.
Et ſunt iſti ſenſus/ ſolũ ꝑceptibiles rerũ
ſingulariũ. ⁊ nõ vniuerſaliũ. Et hñt oẽs
vnam originẽ/ a ſenſu cõi. a quo veluti li
nee a centro exeũt. Et ad cauſandũ in eis
debitã ſenſificatõem/ quatuor oportet cõ
currere. ſ. obiectũ pñs. mediũ deferens. et
diſpoſitũ organũ cõueniẽs ⁊ ſanũ. ⁊ actu
alem aĩe intentõem. Et in multis cõueni
unt ⁊ differũt adinuicẽ. q̃ pro materia ꝑ/
ſenti nõ eſt neceſſariũ exꝑmere. ¶ Uires
autẽ apprehẽſiue ab intus/ ſunt q̃nq; po
tẽtie interiores aĩe ſenſibilis. q̃ ſunt ſen
ſus cõis. imaginatio. eſtimatio. fantaſia.
⁊ memoria. Et ſunt etiã oẽs iſte q̃nq; po
tẽtie paſſiue. quia ab intꝰ ſuſcipiẽdo appꝫ
hendũt ⁊ patiunt̃ a formis reꝝ ſingulari
um. Et ſunt etiã circa ꝑticlaria tm̃. ¶ Et
eſt ſenſus cõis potẽtia que oĩm ſenſuum
ꝑticulariũ obiecta apprehẽdit. Nam aliꝫ
ſenſus ſimilitudines ſuorũ ſenſatoꝝ ad
ſenſum cõeꝫ reducũt. quo mediãte. de ſin
gulorum ꝓprietatibꝫ iudicãt ⁊ diſcernũt:
Quia ſm̃ iudiciũ ſenſus cõis/ appreben
dimꝰ nos videre qñ videmꝰ. ⁊ audire qñ
audimꝰ. ⁊ ſic de aliꝫs ¶ Uirtus autẽ ima/
ginatiua/ eſt potẽtia appꝫhẽſiua. in q̃ ima
ginatõnes reꝝ ſenſibiliũ reſeruant̃. Iſta
virtꝰ plus abſtrahit ꝗ̃ ſenſus. qm̃ ſenſus
non accipit formã rei niſi ipſa re pñte. ¶
Imaginatio vero formam rei reſeruat. re
etiã ipa abſente. Et in h̃ differt a ſenſu cõi
q2 ſenſus cõis indiget pñtia rei exterioꝛ̃
ſicut ſenſus ꝑticularꝭ. imaginatio ꝟo nõ
Iſta virtꝰ vocat̃ theſaurꝰ formaꝝ. qm̃ ſicẽ
dictũ eſt dictũ eſt forme reꝝ a ꝑticularibꝫ
ſenſibꝫ recepte in ea retinẽt̃ ⁊ ſeruant̃. Et
de iſtis duabꝫ potẽtiꝫs ſufficiãt que dicta
ſunt ſummari/ ꝑ intellectu dicendoꝝ teti
giſſe. Qui ampliora ⁊ etiã de aliꝫs tribus
potẽtiꝫs q̃ſierit/ ad philoſophũ recurrat.

De vi ſenſibili mo tiua ſpiritualiter.

U Is ſenſibilis motiua/ q̃ndoq;
mouet ſpũalr̃. qñꝫ corꝑalr̃. Qñ
mouet ſpũalr̃/ ðr appetitiua. q̃
etiã duplr̃ mouet. ſ. aut diligẽdo aut odiẽ
do. Iuxta q̃ diuidit̃ in cõcupiſcibilẽ. ⁊ in
iraſcibilẽ. ꝑ q̃s aĩa appetit bonũ vel iſur/
git cõtra malũ. Et extñ oriunt̃ q̃tuor affe
ctões. ſ. gaudiũ ſpes dolor. timor. ¶ De
ſenſualitate. Senſualitas etiã eſt vis aĩe

ſenſibilis motiua. ⁊ ad idē mouet ad qđ
vis cōcupiſcibilis ⁊ iraſcibilis. ſʒ ab eis
differt. ¶ Pꝛio qꝛ ſp̄ appetit q̄ delectabi/
lia ſunt corpi. ⁊ q̄ ei nociua ſunt refugit.
Concupiſcibilis vero ⁊ iraſcibilis/ bene
verſant̄ ⁊ mouet̄. etiā circa bonū vel malū
nō delectabile nec nociuū corpi. Secun
do qꝛ ſenſualitas/ magis corpi cōiungit̄.
eſtq̄ʒ magis ad carnem depſſa Et ſicut in
brutis ita in hoīe/ ſuo ꝓprio motu mouet̄
nec aliq̄ lege ſtringit̄. quin ſp̄ in appetitu
reꝝ ad corpꝰ ptinētiū/ moueat̄ Nobilius
tn̄ eſt in hoīe q̄ʒ in brutis qꝛ in hoīe ei cō/
uenit aliq̄liter ſubiectā eſſe ⁊ obediētē vo
luntati ⁊ rōni. Sed cōcupiſcibilis ⁊ ira/
ſcibilis/ cōiungūt̄ rōni. ⁊ put ſunt in ho/
mine rōne frenant̄ ac regūt̄ virtutibꝫ q̄ in
ipſis fundāt̄. vt tpantia q̄ eſt in ꝯcupiſci/
bili. ⁊ fortitudīe q̄ eſt in iraſcibili ¶ Vis
ſenſibilis motiua/ mouēs corpalit̄. diui/
dit̄ in virtutē naturalē. in vitalē. in aīalē ʒ
Prima ſcʒ naturalis motiua eſt humoꝝ
mediātibꝫ arterijs q̄ radicātur in epate. ⁊
hoc p ſpm̄ naturalē. Scđa ſcʒ vitalis/ eſt
motiua pulſuū mediātibꝫ arterijs. q̄ radi
cant̄ in corde. ⁊ hoc p ſpm̄ vitalē. Tertia
ſcilʒ aīalis eſt motiua mēbroꝝ mediātibꝫ
neruis. q̄ radicant̄ in capite. ⁊ hoc p ſpm̄
aīalē. Et ſm̄ iſtoꝝ diuerſitatē vt videt̄ di
cit̄ ſpūs naturalis vitalis. ⁊ aīalis. qui tn̄
vnꝰ ⁊ idē eſt ī ſuba. licʒ ſm̄ cōpatōēʒ dicto
rum motuū/ diuerſificet̄ in ratione.

De aliquibus potentijs anime rationalis.

Et inſup ſciendū q̄ quātū ad
pn̄tem materiā ſpectat ⁊ ſuffi/
cit/ potētie aīe rōnalis ſm̄ phʒ
principalit̄ ſeu primaria diuiſiōe diuidū
tur in cognitiuā quā theologi intellectū
vocant. ⁊ ī motiuā quā theologi affectū
noīant. Tūc enī potētia aīe/ intellectꝰ dꝛ/
qn̄ eſt appꝛehēſiua. Et volūtas dꝛ qn̄ eſt
motiua. ¶ Itē ſciendū q̄ aīa q̄ſdā vires
hʒ/ ſepatas a corpe. ⁊ ſm̄ q̄s nō innititur
corpi. licʒ eis vtat̄ vtēte corpe. vt ſunt vel/
le ⁊ intelligere. Quaſdā vero hʒ inſepabi
les a corpe maxime reſpectu hoīs q̄ntum
ad opatōēm. qꝛ ſcʒ aīa extra corpus/ eaꝝ
opatōēm exercere nō p̄t vt ſunt vires ſen/
ſibiles de q̄bꝫ ſupra Habʒ etiā aliq̄s quo
ad ſe dūtaxat vt ſunt rō. volūtas. libeꝝ ar
bitriū. Aliq̄s vero hʒ q̄bꝫ corpi pmiſcet̄.
vt ſunt vis naturalis. vitalis. ⁊ aīalis. de
quibus ſupra tactum eſt.

Vis motiue anime rationalis diuiditur.

Et inſuper ſciendū. q̄ vis moti
ua aīe rōnalis/ diuidit̄ p impa
tiuā/ in conſiliatricē/ in affecti
uā/ ⁊ in cōſiliatricē ⁊ affectiuā ſil̄. Prima
eſt libeꝝ arbitriū ⁊ ſinderiſis. ſcđa eſt rō.
tertia eſt volūtas. q̄rta dꝛ ipſe intellectus
practicus. De tribus primis ſolū exigit
materia preſens facere mentionē

De libero arbitrio

Libeꝝ arbitriū ſm̄ Augu. dꝛ fa
cultas rōis ⁊ volūtatis. q̄ eligi
tur bonū gratia exn̄te ⁊ malum
gratia deſiſtēte. In q̄ diffinitō
ne/ ponit̄ rō vt cōſiliariꝰ. ⁊ volūtas vt im
pans. Rō enī dicit aliq̄d eē bonū vel ma/
lū. ⁊ volūtas facere vel nō facere ipat. Ex
q̄ etiā diffinitōe ac etiā ipſa liberi arbitrij
denoīatōe/ claꝝ eſt q̄ libeꝝ arbitriū/ rōēʒ
⁊ volūtatē comphēdit. Arbitriū eſt ipſiꝰ
rōis. libertas āt eſt ipſiꝰ volūtatis. ¶ Eſt
tn̄ circa hoc aduertendū q̄ libeꝝ arbitriū
duplicit̄ conſiderari p̄t. Vno mō ſimplr̄
ſm̄ ſe ⁊ ſuā eēntiā. ⁊ tūc libeꝝ arbitriū/ ni
hil addit ſupra rōēm ⁊ voluntatē. Et iſto
mō ꝯſiderādo/ nō ꝓprie ſibi cōpeteret dif
finitio ſupra poſita. nec ꝓprie tūc deberet
dici vis aīe rōnalis ipatiua Alio mō p̄ōt
cōſiderari ſm̄ q̄d ⁊ ſm̄ q̄ndā relatiōem. et
tūc aliq̄ mō addit vltra rōēm ⁊ voluntatē
nō q̄dē q̄ in rōe ⁊ volūtate ponat aliquā
nouā q̄litatē eſſe. ſʒ ſolū q̄ndā liberā ⁊ na
turalē aptitudinē ⁊ facultatē concurrētie
rōnis/ ⁊ volūtatis ad aliquē actū. ⁊ tūc p/
prie ſibi cōpetit diffinitio p̄dicta. q̄ ſcʒ ē
facultas ſiue ꝯſenſus volūtatis ⁊ rōnis.
Et ipoꝛtat ſeu dicit illa facultas/ q̄ddam
dominiū ad aliq̄d diſponendū ⁊ faciēdū
qđ nō eſt rōis tm̄ nec voluntatis tm̄. niſi
alia cōcomitāte ⁊ cōtradicēte. Sicut per
q̄ddam exēplū. ex cōcurſu virtutis manꝰ
⁊ virtutis oculi/ reſultat poteſtas ſcribē/
di. ad qđ tn̄ altera ipaꝝ virtutū p ſe nō ſuf
ficeret. Sic ex cōcurſu rōis ⁊ volūtat/ re
ſultat q̄dā libertas/ ſiue quoddā dn̄ium
ad aliq̄d diſponēdū ⁊ faciēdū. ad qđ alte/
ra ipaꝝ p ſe nō ſufficeret. Et iſtud prop̄e
dicitur libeꝝ arbitriū. ⁊ tunc ꝓprie dꝛ vis

motiua aīe rationalis impatiua (eſt

¶ De ſinderiſi quid

Sinderiſis/ eſt vis motiua ſeu
potētia naturalis aīe rational'/
que ſp̄ nata eſt figi in ſupiori/
bus/ naturalit̄ mouēs ⁊ ſtimu
lans ad bonū ⁊ abhorrēs malū. ⁊ in iſtis
nunq̄ eſt errās. nec ſm̄ ſinderiſim eſt pec
care. Et dicūt aliq̄ ſinderiſim eē ꝯſciaꝫ vel
conſcie iudiciū. Et dicit̄ etiā vis impati/
ua qꝛ ſp̄ de ſe ipat ⁊ inclinat ad bonū.

¶ De rōne quid eſt

Ratio dicit̄ ipſa vis motiua aīe
rōnalis ꝯſiliatrix ⁊ diſcernit cō
ferēdo int̄ bonū ⁊ malū. ⁊ inter
bonū ⁊ meli⁹. cōpando ſcꝫ vnū
ad alteꝝ. Et dꝛ ſimul cognitiua ⁊ motiua
Cū eni iudicat aliq̄d eē bonū vel malū ⁊
ibi ſiſtit. tūc dicit̄ cognitiua. Si vero vl/
teri⁹ pcedat iudicādo aliq̄d bonū vt ſcꝫ fi
at. vl' malū vt euitet̄/ tūc dꝛ eē motiua. Si
vero adhuc ampli⁹ pcedat ⁊ nō ſolū iudi
cat aliq̄d eē bonū vt fiat. ſꝫ cū hoc etiā il/
lud fieri appetat. tūc iā trāſit in liberꝝ ar/
bitriū/ qd̄ cōprehēdit rōem ⁊ volūtatē. vt
ſupra dictū eſt. ¶ Hec vis aīe. ſ. rō diuidi
tur in ptē ſupiorē ⁊ in ptē inferiorē. Pars
ſupior/ cōiter rō ſupior noiat̄. Et ps infe
rior rō inferior. Et licꝫ iſte due ptes idem
ſint in re ⁊ eēntia. diuerſificant̄ tn̄ ſm̄ rōꝫ
ſuaꝝ opationū ſeu officioꝝ ac etiā ſuarū
diſpoſitionū. ſicut diceret̄ de eodē oculo
nūc ſurſum nūc deorſuꝫ aſpiciēte. Supi
or eni ps rōis ſeu ſupior rō diuinis ⁊ eter
nis intēdit. inferior vero de trāſitorijs iu
dicat ⁊ ea diſponit. Itē ſupior ps rōis in
nitit̄ ⁊ rōcinat̄ p leges ſeu p rōes diuinas
⁊ eternas. vtputa hoc eſt faciēdū vel nō fa
ciēdū qꝛ de⁹ pcipit vel phibet. Nec hꝫ mo
tū circa res trāſitorias ⁊ tpales/ niſi inq̄n
tū ad eas p modū ꝯſilij rōes eternas ⁊ di
uinas deducit. Inferior vero ps innitit̄ ⁊
rōcinat̄ p leges ⁊ rōnes hūanas. vtputa
tale q̄d faciendū eſt vel nō faciēdū. qꝛ ho/
neſtū vel inhoneſtū eſt. Vel qꝛ rei publi/
ce expedit vel nō expedit. Itē ſupior ps re
git ⁊ hinc vocat̄ ſupior. inferior vero regi
tur ⁊ hinc vocat̄ inferior. Sup ps ꝯpat̄
hoī ade. ⁊ ſibi cōiter attribuit̄ ꝯſenſus. qꝛ
dū rō ad ſupiora ꝯuertit̄/ purgat̄ ⁊ illūia/
tur. dūqꝫ rōes etnas cōſpicit/ in bono for
tificat̄ ⁊ vigorat̄. Inferior vo ps ꝯpat̄ mu
lieri eue. qꝛ dū rō ad hec iferiora ꝯuertit̄/
⁊ circa res corpales verſat̄ iā p ſenſualita
tē cui ꝯiūcta eſt/ molliri incipit ⁊ ſepe ab
eis allicit̄ ⁊ trahit̄. Videt enim ſibi ſp̄ po
mū porrigi. i. illecebrā/ q̄ eſt carnalis con
cupiſcentia ⁊ delectatio/ vicinam habet.

¶ De voluntate et

quadam eius diuiſione.

Voluntas dꝛ vis affectiua mo/
tiua. imo int̄ motiuas pcipua.
cū ſit generalis motrix oīm vi/
riū. Cū eni intellect⁹ apphendit aliq̄d vt
bonū/ vel vt ꝯueniēs. volūtas virib⁹ affi
xis ipſis organis ſenſuū/ impat. ſicut eſt
viſui ad videndū. auditui ad audiēdū. et
ſic de alijs ſenſib⁹. Silr̄ in motu locali vo
lūtas impat ꝟtuti aīali motiue mēbroꝝ.
⁊ ꝟtuti q̄ eſt in neruis. ⁊ ita mouet ad am
bulādū ⁊ currēdū ⁊ hmōi ſilia ¶ Int̄ po
tētias aīe nulla eſt liberior. qꝛ nec obliga
tur organo. nec cogit̄ obiecto. ꝓpter qd̄ di
cit Aug. q͛ nihil adeo in nr̄a ptāte eſt/ ſic
volūtas. Et diuidit̄ in voluntatē natura
lē ⁊ in deliberatiuā. Pria ſcꝫ naturalis di
rigit̄ p ſinderiſim. Scd̄a vero. ſ. delibera
tiua dirigit̄ p rōem. Et ſunt idē in eēntia
ſed differūt in modo appetēdi ſeu volēdi
Naturalis eī ſp̄ inclinat ⁊ inſtigat ad bo/
nū honeſtū. ⁊ remurmurat ꝯ malū. qꝛ cuꝫ
p ſinderesim dirigat̄. immutabilr̄ appeti
tus ei⁹ ad btitudinē inclinat̄. ¶ Delibera
tiua vo p⁹ rōis deliberatōeꝫ/ aliqn̄ adhe/
ret bono aliqn̄ malo. ⁊ put appetit facere
hoc vel illō/ dꝛ deliberatiua. Et ſm̄ iudi/
ciū rōis p quā dirigit̄ pt ad malū incliari
qꝛ ſepe ꝯtigit rōeꝫ in deliberādo deficere

An primi mot⁹ ſint R

peccata ⁊ que.

Iſtis ſic pſuppoſitis vidēdū nunc
occurrit de ipſis pmis motib⁹ an. ſ.
ſint pctā ⁊ que. Qd̄ in effectu eſt q̄re
re. an in ſenſualitate poſſit eſſe pctm̄: cuꝫ
ipſa ſenſualitas hmōi motuū pricipiū ſit
⁊ ſubiectū. Circa qd̄ varij ſunt modi dicē
di. ſed q̄ntū ad hūc tractatū ſufficit/ tāget̄
cōior. Pro cui⁹ declaratōe eſt adhuc vltra
ſupi⁹ notata ſciēdū. q͛ ſenſualitas in hoc
ꝓpoſito duplr̄ ꝯſiderari pt. Vno mō in ſe
et ſimplr̄. ⁊ iſto mō ſenſualitas in furioſ
⁊ infantib⁹ ſicut ⁊ in alijs hoīb⁹ eē dꝛ. im/

mo iſto mõ ꝯſiderãdo/ĩ ea(vt dicit Aug.
vtq; ſupꝛa tactũ eſt)cũ bꝛutis cõicamus.
Et iſto mõ accipiẽdo/in ſenſualitate nul
lo mõ p̃t eẽ pctm̃. Alio mõ p̃t ſenſualitas
conſiderari nõ ita ſimpl'r. ſ; q̃dãmõ reſpe
ctiue/put ſc; eſt q̃dãmõ ad rõem oꝛdina/
bilis ⁊ ab ea pſuaſibilis Et iſto mõ conſi
derãdo. qñ ꝯtigit ſenſualitatẽ ad illicitũ
moueri/⁊ ſic q̃dãmõ a regula iuſticie de/
oꝛdinari: talis ei⁹ deoꝛdinatio/h; rõ; pec
cati. inq̃ntũ tñ pctm̃ dicit ⁊ ĩpoꝛtat q̃ndã
rõe; vicij q̃ndãq; deoꝛdinatiõe;/q̃ p̃t eſſe
via ad op⁹ ꝓhibitũ ⁊ vitupio dignũ. Nõ
tñ inq̃ntũ pctm̃ dic̃ culpã. q: actus vicio
ſus/ea ſola rõe dr̃ culpa q̃ eſt a voluntate
Et iuxta hũc duplicẽ modũ ꝯſiderãdi ve
rificat̃ illõ qd̃ a nonnullis dicit̃. ꝙ eſt ali/
q̃s act⁹ ꝓꝑius ſenſualitatis ſimpl'r ꝯſide/
rate/q̃ nõ eſt ꝓꝑi⁹ act⁹ ſenſualitatis inq̃n
tũ hũana ¶ Eſt etiã ſciẽdũ ꝙ vt ex ſupꝛa
tactis ſatis elici p̃t/triplex in aïa q̃ntũ ad
hanc materiã ſpectat/repitur eẽ mot⁹ ſeu
appetit⁹. ſ. naturalis. ſenſitiuus. rõnalis.
Mot⁹ ãt aïe put hic accipitur/nihil aliõ
eſt/q̃; aïe incliãtio in aliq̃d. ⁊ iõ illis aníe
viribꝫ ſeu potẽtijs/q̃bꝫ incliãtio nõ cõue
nit/ñ attribuitur ꝓꝑie mot⁹ Incliãtio ãt
eſt in appetitu/q̃ mouet ĩ aliq̃d agẽdũ vel
hñdũ. ⁊ iõ act⁹ appetitiuaꝝ ꝟtutũ aïe mõ
tus ꝓꝑie vocãtur. ñ ãt act⁹ ꝟtutũ appꝛhen
ſiuaꝝ. ¶ Mot⁹ ſeu appetit⁹ naturalis eſt
quẽ ñ imaginatio gignit ſeu cauſat. ſ; ip
ſa q̃litatũ naturaliũ diſpoſitio q̃bꝫ natu/
rales aïe vires/ſuaſ actões exercẽt Occur
ritq; iſte mot⁹ repẽte ⁊ q̃ſi ſubito. vt eẽt da
re exm̃ in repẽtino motu ſeu appetitu ci/
bi. vel alteri⁹ delectabilis. Hic mot⁹ ĩ nul
lo rõni ſubiacet. nec obedit. ſ; nec volun/
tas ſup eo qd̃cũq; h; dominiũ. cũ natura
lis ſit. ⁊ ſit extra gen⁹ moꝛis ſeu moꝛale. et
iõ nec in eo pctm̃ eẽ p̃t. Et lic; effectualit̃
in ſenſualitate ſit/pꝛio mõ cõſiderata. nõ
tñ cõiter noïatur mot⁹ ſenſualitatꝭ. ſ; mo
tus naturalis ex eo q:(vt tactũ eſt)ad na/
turaliũ q̃litatũ actionẽ conſeq̃tur Et vo/
catur iſte mot⁹ ab aliq̃bꝫ pꝛio p̃m⁹ motus
¶ Mot⁹ ãt ſeu appetit⁹ ſenſitiu⁹ eſt/q̃ ex
p̃cedẽti imaginatõe/vel p̃cedẽti motu na
turali conſeq̃tur. ⁊ vocatur iſte mot⁹ ſcd̃o
p̃m⁹. q: eſt ille mot⁹/q̃ pꝛio p⁹ motũ natu
ralẽ/de q̃ ſtatĩ ſupꝛa/ĩſurgit ſeu occurrit
Et attribuitur iſte mot⁹ ſenſualitati ſcd̃o
mõ conſiderate. inq̃ntũ. ſ. hũana ⁊ ad rõ;
oꝛdinabilis Et iſto mõ ſumẽdo ſic deſcri
bitur. pꝛim⁹ motus eſt mot⁹ ſenſualitatꝭ
ſ̃m impulſum fomitꝭ. tendẽs ĩpetuoſe ad
fruitionem creature delectabilis Huiuſ/
modi p̃mi mot⁹ ſenſualitatꝭ/q̃dãmodo ĩ
nr̃a ptãte ſunt. ⁊ q̃dãmodo ñ. Si eni q̃li
bet eoꝝ/ſingillatĩ ꝯſideret̃. ſic ĩ ptãte no/
ſtra ſunt. q: quelibet eoꝝ poſſum⁹ p̃uidẽ
do decliare ⁊ ĩpedire ne inſurgat. Si aũt
oẽs ſimul conſiderẽtur. ñ ſunt ĩ ptãte no
ſtra. q: lic; ĩpedire poſſum⁹ ne iſte vel illẽ
inſurgat: non ẽ tñ in ptãte nr̃a facere q̃n
aliq̃s ĩſurgat. immo dũ vni obuiare niti/
mur: ex altera pte p̃t ali⁹ mot⁹ ſurrepe. Nõ
eni p̃t eẽ ſimul intẽtio volũtatꝭ retinẽtꝭ ꝯ
diuerſa ĩ actu Vt dari p̃t exẽplũ de nauta
qui ſingula foꝛamĩa ſue nauis obſtruere
p̃t ne ꝑ illa aq̃ intret. S; nõ p̃t oïa ſimul
obſtruere vt aq̃ nuſq; intret. Et ratio eſt
q: huiuſmodi p̃mi mot⁹ ſenſualitatis ſi/
cut ſunt pctã. ita ſunt pena pctĩ. ſ. oꝛigĩa/
lis. ⁊ ideo merito dicũtur venialia. q: hoc
ĩpo venia digna ſunt. ¶ De tertio motu
ſeu appetitu ſcil; rationali dicetur infra:
vbi de delctãtione ⁊ ꝯſenſu tãgetur Eſt S
inſuper notãdũ. ꝙ triplex ĩ reſpctũ ad ip/
ſam volũtatẽ reperitur dr̃na actuũ. ⁊ ĩtel/
lige ſiue intioꝝ ſiue extioꝝ. vt eẽ mot⁹ ĩte
rioꝛes compꝛhẽdãtur ¶ Aliq̃ eni ſunt ſuper
q̃bꝫ ĩpa volũtas nullũ h; dñiũ. neq; com
pletũ neq; ĩcompletũ. ĩmo q̃n etiã eos ſin
gillatĩ conſiderãdo. nullo modo ſunt in
ptãte nr̃a. vt ſunt act⁹ q̃s volũtas ñ ſolu;
non ĩperat. ſ; nec ĩpedire aut repmere p̃t.
vt ſunt pꝛimi mot⁹ naturales. de quibꝫ ſu
pꝛa. Et ĩ talibꝫ nullũ eſt pctm̃. nec vẽiale.
nec moꝛtale. Et ratio ẽ. q: null⁹ act⁹/po/
nitur ĩ genere moꝛꝭ ſeu moꝛalis. niſi habi
ta conſideratione ad volũtatẽ q̃ eſt pꝛinci
piũ omniũ actuũ moꝛaliũ. Et hinc eſt/ꝙ
ibi dicitur gen⁹ moꝛis incipere. vbi pꝛi/
mo dñiũ volũtatꝭ inuenitur ¶ Alij ſunt
act⁹ in q̃bus voluntas dominiũ quoddã
habet/non quidẽ completũ ⁊ perfectũ ſ;
incompletũ ⁊ imperfectũ. vt ſunt actus q̃
non per imperiũ ipſius rationis p̃cedũt.
ſed tamẽ poteſt eos voluntas ſi voluerit
impedire et repꝛimere. non quidẽ ne in/
ſurgant. ſed ne vlterius vſq; ſcilic; ad de/
lectationẽ ⁊ conſenſum procedant. qua/
les ſunt act⁹ qui pꝛecedũt appꝛehẽſionẽ
rationis. Et iſtoꝝ actuũ dicit̃ volũtas cã
nõ q̃dẽ de ꝑ ſe. q: nõ impat. ſed de ꝑ acci/

dens.qꝛ non impedit cū impedire poſſit
Et iſto modo dicit̄ volūtas cauſa pꝛimo
rū motuū. Et in talibus ſi deoꝛdinatō cō
tingat.rōem pcti habet.nō q̄dem peccati
pfecti ꝛ cōpleti.vt eſt pctm̄ moꝛtale.ſȝ tā/
tum incōpleti ꝛ impfecti q̄le eſt pctm̄ ve/
niale. ¶ Aliꝗ ſunt actꝰ in quibꝫ voluntas
cōpletuȝ ꝛ plenū habet dominiū.vt ſunt
actus q̄ ex eiꝰ impio ꝓcedūt. ꝛ q̄ non ſolū
appꝛehēſionē.ſed etiā deliberatōem rōis
ſequūt̄. Et in iſtis cōſiſtūt actus virtutis
vel peccati moꝛtalis.niſi ex electōe pꝛoce
dat. Electio āt nō niſi ex impio volūtatꝭ
ꝓgredit̄. Et ideo nō pt eſſe virtꝰ vel pctm̄
moꝛtale:niſi in illis actibꝫ q̄ ex impio vo/
lūtatis ꝓcedūt. Et hmōi actuū dicit̄ volū
tas eē cauſa de p ſe ꝛ ſimplr̄.qꝛ vt tactū eſt
ipſos impat. Et de iſtis actibꝫ latioꝛ in ſe
quētibꝫ venit faciēdus ſermo. Et ſm̄ hāc
diſtinctiōeȝ intelligi ꝛ accipi debȝ/dū ſcri
ptū repitur ꝙ oīe pctm̄ eſt in voluntate.
nō eni eſt intelligendū ꝙ ſit in voluntate
tanq̄ȝ in ſubiecto.ſed tanq̄ȝ in cauſa vt ta
Z ctū eſt de p ſe ꝛ ſimplr̄ vel de p accn̄s ¶ Ex
pꝛecedētibꝫ clare liq̄re pt/ q̄n p̄mi motus
ſeu motus ſenſualitatis pctā ſunt.ꝛ que.
¶ Motus eni ſeu appetitꝰ naturalis/ q̄
dicit̄ pꝛio pꝛimus/nullo mō eſt pctm̄.qꝛ
vt ſatis ſupꝛa declaratū eſt. volūtas nul/
lū ſup eū dominiū habet. neq̄ȝ cōpletum
neq̄ȝ incōpletū.nec eſt i ptāte nr̄a ¶ Mo
tus ſeu appetitus ſenſitiuꝰ q̄ ſcdo p̄mꝰ dr̄
ꝛ ꝓpꝛie ſenſualitati attribuit̄. cū talis mo
tus vt tactū eſt/ipſa ſenſualitas ſit pꝛici/
piū ꝛ ſubiectū.pctm̄ eſt ſȝ veniale. Pctm̄
quidē tū ꝓpter q̄ndā inoꝛdinatōeȝ quan/
dā q̄ȝ delectatōeȝ annexā q̄ in eo eſt. tū qꝛ
quodāmō volūtariꝰ eſt.nō quidē ſm̄ ſe.ſȝ
qꝛ a volūtate q̄ ſup eo dominiū licet incō
pletū habȝ.ꝛ q̄ ſp ſm̄ iudiciū rōis moue/
ri debȝ.ipm̄ dū p̄ntit/nō ſtati repmit Ut
ſcȝ inq̄ntū pt impediēdo. vel nō cōſenti/
re deliberādo.vel cogitationē in aliud di
uertendo. Ueniale q̄dē.qꝛ illō dominiū
q̄ō ſic ſup hmōi pꝛimū ſenſualitatis mo/
tū ipſa volūtas hȝ: nō eſt dominiū cōple
tū/nec eſt in eiꝰ plenaria ptāte. illō ad q̄ō
ſic ille motus ſeu appetitus ſenſualitatis
inclinat/a ſe ſtati abiꝗcere.et ideo i eo nul
la poteſt eſſe rō pcti moꝛtalis.ſed ſolū ve/
nialis. ¶ Aliā rōem quare in ſenſualita/
te mō quo ſupꝛa cōſiderata/pt eſſe pctm̄.
ſed nō moꝛtale aſſignāt aliꝗ.q̄ licet in effe

ctu in idē cū ſupꝛa tacta redire videat̄/ad
maioꝛē tamē declaratōem/ ꝛ qꝛ frequēter
diuerſi intellectus diuerſis rōnibꝫ mouē
tur/viſa eſt non debere omitti. Et eſt iſta.
qꝛ aliter viciat ꝛ deoꝛdinat moꝛtale pecca
tū.ꝛ aliter veniale. Moꝛtale eni viciat et
deoꝛdinat deoꝛdinatōe pfecta ꝛ ꝯſumma
ta/reſpectu finis vltimi. que deoꝛdinatō
conſiſtit in auerſione ab ipſo vltimo fine
qui eſt deꝰ. ac eius cōtēptu cū deliberato
conſenſu.que oīa ſoliꝰ ſunt rōis.cū (vt ſe
pe in ſupioꝛibꝫ dictū eſt) eiꝰ ſit actꝰ huma/
nos regulare/ꝛ in finem vltimū dirigere
Deoꝛdinatio vero peccati venialis/non
eſt deoꝛdinatio pfecta ꝛ cōſummata ſȝ ſo/
lū inchoata.nō eni hȝ pcti deoꝛdinatō in
potentia inferioꝛi cōſummari ſed ſolū in
choari ꝛ in potētia ſupioꝛi ſit cōſumma/
tio. Et hinc eſt ꝙ in rōne que eſt potētia
ſuperioꝛ/ꝯſiſtit peccatū moꝛtale. In ſen/
ſualitate vero q̄ eſt potētia inferioꝛ/nō cō
ſiſtit niſi veniale. ¶ Et intelligant̄ pꝛedi/
cta etiā de p̄mis motibꝫ/ actuū ꝓhibitoꝝ
quoꝝ ſcȝ delectatio ꝛ cōſenſus/ꝛ a foꝛtio
ri actꝰ exterioꝛ/de ſuo genere ſunt aut eſſe
poſſunt pctā moꝛtalia. Nam de aliꝗs/q̄ꝝ
delectatio cōſenſus ꝛ actus/de ſuo genere
nō ſunt nec eſſe pn̄t niſi pctā venialia: ri/
diculū eſſet q̄rere/ꝛ nō bene ſanū dicere ꝛ
ponere/eoꝝ pꝛimos motꝰ que in ſenſua/ a
litate ſunt: peccata moꝛtalia eſſe ¶ Ex q̄/
bus oīibus liquet ꝙ licet ipſe pꝛimꝰ mo/
tus ſenſualitatis/non hēat rationē moꝛ/
talis peccati/pt tn̄ ad pctm̄ moꝛtale ꝯcur
rere/immo vix ſine eo pōt pctm̄ moꝛtale
ꝯmitti. Licȝ aliq̄ alit̄ dicere auſi ſint/diſti
guētes circa hoc duo genera pctōꝝ.ſ.ſpi/
ritualia/q̄rū aliq̄ ꝯtigere dicūt circa obie
ctū apphēſuȝ a ſenſualitate/ꝛ a talibꝫ rōȝ
inferioꝛē ſine ſenſualitate n̄ peccare/ vt ex
emplificāt i odio felicitatꝭ aliene i ſe. Aliq̄
ꝟo ꝯtigere dicūt/n̄ circa obiectū a ſenſua
litate apphēſum/ꝛ i talibꝫ rōeȝ iferioꝛē ſi/
ne ſenſualitate peccare poſſe/vt indebita
curioſitate ſcie. Carnalia āt ſp dicūt circa
obiectū ſenſualitatꝭ cōtigere/ꝛ iō in his/
rationē iferioꝛē nūq̄ȝ ſine ſenſualitate pec
care. Sȝ q̄ bn̄ radicē ꝛ originē cuiuſlibet
pcti inueſtigare voluerit: repiet nullū eē
pctm̄/i q̄ ipiꝰ ſenſualitatꝭ motꝰ n̄ cōcurrat
imo q̄n i eo ꝓpinq̄ vel remote ichoet̄. Oc
to āt cōiter aſſignāt rōes ſeu cauſe/ q̄re hō
ꝓnioꝛ eſt ꝛ ꝓcliuioꝛ ad malū q̄ȝ ad bonū

¶ Prima cauſa eſt. qꝛ vt dicit ſapiēs corpus qđ corrūpit̄/ aggrauat aīaʒ: eā. ſ. trahens ad malū. ꝛ nō ſic erigēs ad bonū. ¶ Scđa cā eſt qꝛ vt dicit Augu. plus valet malū inolitū q̄ꝫ bonū inſolitum. qđ ſic exponi pt. Plus valet. i. fortius eſt ad mouendū ſcʒ ꝛ attrahendū malū inolitū id ē naturale ꝛ innatū. q̄ꝫ bonū inſolitū. i. non cōſuetū. ¶ Tertia cauſa eſt. qꝛ naturalr̄ facilius eſt deſcendere q̄ꝫ aſcendere. imo magis trahit vnū deorſum q̄ꝫ decem ſurſum ¶ Quarta cauſa eſt. qꝛ cōiter ea q̄ nos ad malū incitāt ꝛ inducūt. nobis pn̄tia ſunt Finis vero ꝛ pmiū virtutꝫ nobis abſens eſt. ¶ Quinta cauſa eſt. qꝛ plures circumſtātie ad bonū actū reqrunt̄/ q̄ꝫ ad malū. immo bonū fit niſi ex cōcurſu oīm circūſtantiaꝝ ad illđ debitaꝝ. malū vo cōtingit ex defectu vniꝰ. ¶ Sexta cauſa eſt. qꝛ cōtinue ad noſtꝝ principiū ſcʒ ad nihilū tendimꝰ. ¶ Septīa cauſa eſt. qꝛ fomes q̄ nos ad malū mouet ꝛ pnos facit/ ſp intra nos eſt. gloria vero quā q̄rimꝰ extra nos. ¶ Octaua cauſa eſt. qꝛ vires aīe ad diligendū tpalia/ ſunt actiue. ad ea vero que ſunt grē ꝛ glorie ſunt quodāmō materiales ꝛ paſſiue. Uirtutes eteni p modū adquiſitōis haberi nō pn̄t. ſed ſolū p modū receptionis. quia malū ex nobis ipſis et per nos facere poſſumus. Bonū vero facere nō niſi grā dei adiutrice valeamus.

De natura delectationis ꝛ an ſit pctm̄ ꝛ quod.

Expeditis his q̄ circa prios motus ſenſualitatis dicēda occurrebāt: venit aliq̄d de delectatōne tangendū. an ſcʒ ſit pctm̄ ꝛ qđ. Pro q̄ intelligēdo expediēs eſt aliq̄s ex multꝫ et varijs delectationū diuiſionibꝰ ꝛ ſpēbꝰ. q̄ p nōnullos aſſignari ſolēt q̄ntū ad pn̄tē materiā ſufficit/ declarare. ¶ Una igitur inter ceteras diuiſio ponit̄. ꝙ delectationū/ aliq̄ ſunt corpales ꝛ ſenſitiue. alie ſunt ſpūales ſeu intellectuales. ¶ Delectationes corpales ꝛ ſenſitiue dicunt̄. q̄ in appetitu ſenſitiuo et de bono ſenſibili ſeu bono ſm ſenſum fiūt. Spūales vero ſeu intellectuales ſunt. que in appetitu intellectiuo ꝛ de bono intelligibili ſeu bono ſm intellectū cōſiſtūt. Certū eſt enī/ delectationē/ freq̄nter apprehēſionē rōis ſeq̄. apprehēdentis ſcʒ aliq̄d tanq̄ꝫ bonū ꝛ conueniēs. ad quā rōis apprehēſionē/ nō ſolū cōtingit ꝯmoueri appetitū ſenſitiuū per applicationē ad aliquā rem pticularē. verū etiā appetitū itellectiuū. q̄ proprie nihil aliđ eſt q̄ꝫ volūtas. p applicationē ad aliq̄d intelligibile. ꝛ ſm hoc in appetitu intellectiuo eſt delectatio. ſicut ꝛ eē pt in appetitu ſenſitiuo. Sed inter hmōi iſtoꝝ appetituū delectatōes/ multū itereſt. Nā delectatio appetitus ſenſitiui/ ſp eſt cum aliq̄ trāſmutatōne corpali. ꝛ iſto reſpectu ꝓprie debet accipi ꝛ intelligi/ dū cōiter dr̄ delectatio quedā paſſio eē. q̄uis etiā et de delectatōibus intellectualibꝰ ita intelligi poſſit. ſʒ nō ita ꝓprie Qđ tn̄ in vtriſq̄ꝫ delectatōibꝰ intelligēdū eſt capiēdo paſſionē nō ꝓprie ꝛ ſtricte. put ſcʒ ꝯuenit paſſionibꝰ corruptiuis ꝛ in malū tendētibꝰ. vt egritudies. triſticia. timor ꝛ hmōi. Sʒ large ꝛ q̄dāmodo īproprie. put ſcilʒ dicit q̄ndā corpalē alteratōeʒ ſeu aīe affectiōeʒ Delectatō vero appetitꝰ intellectiui/ de ſe ſp eſt ſine trāſmutatōe corpali. qꝛ ꝓprie nihil aliud eſt/ q̄ꝫ ſimplex motꝰ volūtatis/ ſe ad aliq̄d cōplacēter applicātis Et hic dicit Aug. ꝙ cupiditas ꝛ leticia/ nihil aliđ eſt q̄ꝫ volūtas in eis cōſentiēs q̄ volumꝰ. ¶ Prime delectatōes ſcʒ corpales ꝛ ſenſitiue/ licet a corpe ꝛ ſenſu denoīent̄: ſunt tn̄ delectatōes totius cōpoſiti. Nā in eis eſt tam corpis q̄ꝫ anime delectatio. Corpis q̄dē ꝓpter apprehenſionē ſenſus q̄ eſt virtus in organo corpeo/ ꝛ qui non niſi mediāte organo corpis apprehēdere poteſt/ ex q̄ apprehenſiōe dum (vt tactū eſt) fit de bono ꝛ conueniēti ſm ſenſum/ ſeq̄tur quedā virtutis appetitiue q̄es in eo qđ amat ſeu optat/ ꝛ hinc creatur illa delectatio corpal̄. Anime vo tā ex eo ꝙ oēs hmōi vires appetitiue ꝛ apphēſiue in ea ꝯſiſtūt/ q̄ꝫ eē ꝓpt̄ apphēſionē ipiꝰ rōis q̄ ſimilit̄ illđ idē qđ p ſenſum tāq̄ꝫ ſibi bonū ꝛ ꝯueniēs apphēſum eſt/ etiā tāq̄ꝫ bonū ꝛ ꝯueniēs toti corpi apphendit Si enī rō nihil apphēderet/ tūc ꝓprie n̄ eēt delectatio/ vt eſſet dare exm̄ in infantibꝰ ꝛ in inſenſatꝫ/ q̄ꝝ licet ſenſus ſuū obiectū tanq̄ꝫ ſibi bonū ꝛ ꝯueniēs apphēdere poſſit/ et ex hinc (vt tactū ē) ſeq̄ q̄dā vtutꝫ appetitiue in eo qđ amat ꝛ deſiderat/ q̄es. qꝛ tn̄ in eis ratio nihil apprehēdit nec diiudicat/ ꝛ ſic nec ſe delectari intelligūt aut cognoſcunt/ ideo proprie delectari non dicitur

Et hoc eſt ĩ effectu qđ ꝑ aliquos dicitur. ꝙ ad ꝓpriã delectatõnem. tria hñt cõcur
rere. ſcilicet duo / quorum eſt coniunctio
ſeu applicatio delectabilis / vtputa appe
tentis / ꝛ illi⁹ quod appetitur / et tertiũ eſt
hmõi cõiunctiõis ſeu applicatõis cogni
tio. Ex quo inſurgit / ꝙ cõiter dicit̃ delectã
tionẽ ꝓprie nõ ſine cognitione fieri. nec ꝓ
prie delectatõem eſſe. vt iã exẽplificatum
eſt. Nec mirũ ſi in hmõi delectatiõib⁹ toti
us cõpoſiti ſeu totius hoĩs / dicãtur ſen/
ſus ꝛ rõ q̃uis diuerſe ſint eoꝝ opatões
circa idẽ delectari. Nã certũ eſt / ꝙ ſicut idẽ
poteſt ꝑ ſenſum et ꝑ rõem apprehẽdi. ita
cõtingere poteſt illud idem ſꝫm ſenſum et
rõem cõſiderari. ꝛ ex hinc ꝓuenire. ꝙ ſen/
ſus ꝛ ratio circa illđ idẽ delectabũt̃. ſꝫ nõ
fit eodẽ modo. Nã ſenſus in eo in quo de
lectat̃ / ſolũ delectat̃ inq̃ntũ illud apphen
dit tanq̃ꝫ bonũ ꝛ cõueniẽs. ꝛ ſic delectabi
le in ſenſu. rõ vero in illo eodẽ delectat̃ ſed
ſolũ inq̃ntũ illud apprehẽdit in rõne bo/
ni vel cõueniẽtis ad regimẽ ꝛ ſuſtentatõ/
nem totius corporis. Et intelligãtur ꝓ/
dicta de inferiori pte rõis ſeu de inferiori
rõne qꝛ ſupiori rõni / delectatio nõ attri/
buit̃. ſed ſolũ cõſenſus in actũ. q̃ delibera
tionẽ ſeq̃tur. vt lati⁹ infra tanget̃. Secun
de vero delectatões ſcꝫ ſpũales ꝛ intelle
ctuales / ſunt delectatões ſolius aĩe qꝛ in
eis nulla eſt neceſſaria apphẽſio ſeu opa/
tio ſenſus. vt facile eſt conſiderare.

y ## De alia diuiſione

delectatõis Alia diuiſio repitur. ꝙ dele
ctationũ aliq̃ ſunt ſpũales. alie carnales.
Nec h̃ accipit̃ ſpũalitas ꝛ carnalitas ꝓut
ſtatĩ ſupra. inq̃ntũ ſcꝫ ſolã aĩe vel corpis
delectatõem iportet. ſed vt capit apoſtol⁹
diſtinctõeꝫ faciẽs inter hoĩem ſpũalem ꝛ
carnalẽ. i. ad Cho. iij. ꝛ ĩ pluribꝫ alijs locꝫ

De delectatiõe ſpi

rituali Delectatio ſpũalis ꝓut hic acci
pit̃ eſt. q̃ eſt in deo creatore. vel ꝓpter deũ
In creatore q̃dẽ. qñ ſcꝫ homo in eo di
recte delectat̃ cõſiderando ſcꝫ ꝛ cõtẽplan/
do ſuã immẽſitatẽ. maieſtatẽ. ꝛ virtutẽ. et
bonitatẽ ꝛ hmõi. Iuxta illud pſal. Me/
mor fui dei ꝛ delectat⁹ ſum. Et illđ. Dele
ctare in dño. ꝛ dabit tibi petitões cordis
tui. Propter deũ vero. qñ ſcꝫ aliq̃s in
aliquo bono alio a deo. ſiue ſit itellectua/
le ſiue corpale debite delectat̃ / nõ tñ illic
ſiſtendo. ſed delectatõem illã / pure in deũ
reflectẽdo. vt ſi q̃s (exẽpli gratia) in ſcien/
tia ſibi data delectaret̃. inquãtũ ſe ꝑ eã in
deũ. ad laudẽq̃ꝫ ſuã ꝛ ſui noĩs exaltatõem
ꝓficere poſſe ſperaret. vel ĩ aliq̃ re magna
pulcra vel admirabili. manuducẽdo ꝑ il/
lud intellectũ ſuũ in ammiratõem ꝛ dile/
ctionẽ infinite potẽtie. ſapiẽtie ꝛ bonita/
tis dei. Iuxta illđ pſal. Delectaſti me do/
mine in factura tua ꝛ in opibꝫ manuũ tu
arũ exultabo. Et de hmõi delectationibꝫ
nõ eſt hic lõgior ꝓtrahẽd⁹ ſermo. tum qꝛ
materiã pñtẽ ꝓprie nõ cõcernunt. niſi in
q̃ntũ ſpẽm diuerſam a carnalibꝫ conſtitu
unt. de q̃bꝫ hic tractãdũ venit. tũ qꝛ hmõi
delectatões ſpirituales / nõ ſolũ pctã non
ſunt. ſed meritorie. imo tãte eẽ poſſent ꝙ
ad magnã ꝑfectõeꝫ hominẽ ducerent.

De carnali Car/

nalis vero delectatio q̃ ꝓut hic ſumit̃ et a
ſpũali de qua ſtatĩ tactũ eſt diſtinguit̃ / ꝑt
iuxta ſupra tacta tã de bono intelligibili
q̃ꝫ de bono ſenſibili eſſe. duplex iteꝝ q̃tũ
ad hunc tractatum ſufficit repitur. Una
naturalis alia volũtaria. Naturalis ꝓ/
ut a volũtaria diſtinguit̃ ꝛ ſtricte capiẽdo
(nã large ſumẽdo delectatio etiã volun/
taria naturalis dici pt) eſt cũ vnaq̃q̃ꝫ vis
aĩe / in ſuo obiecto qđ tãq̃ꝫ ſibi bonũ ꝛ cõ/
ueniẽs apprehẽdit delectatur / vtputa rõ
in cognitõe veri / viſus in coloribꝫ / maxi/
me medijs Audit⁹ in ſonis mediocribꝫ. ꝛ
ſic de alijs. Et licꝫ talis delectatio vix vn
q̃ꝫ haberi poſſit / q̃n in ea ſit aliq̃s concur
ſus rõnis ꝛ volũtatis. imo vt ſupra tactũ
eſt nõ ꝓprie alias delectatio dici deberet /
tamẽ (vt ĩ ſimili ſupius de prĩo motu in
ſenſualitate dictũ eſt) in ſe cõſiderata nul
lã importat ſeu reſpicit rationis vel volũ
tatis opationẽ. immo proprie nihil aliđ
eſt q̃ꝫ quedã naturalis virtutis appetiti/
ue quies in aliquo bono ſibi cõuenienti
amato ſeu deſiderato vt poſſet poni exem
plum de delectatione que habetur in cale
factiõe poſt magnũ frigus vel potu poſt
vehemẽtem ſitim. Et huiuſmodi delecta
tio ſic cõſiderata / de ſe nec laudabilis nec
vituperabilis eſt. Quia vt freq̃nter ſupra
tactũ eſt. ꝙ actus dicũtur virtuoſi vel de
fectiui / hoc hñt a rõe ꝛ volũtate. inquan/
tum ſcꝫ ab eis imperãtur vel cõſentiũtur

¶ Voluntaria vero delectatio eſt propꝛie
que appꝛehẽſionẽ rõnis conſeqͭ. Cũ enĩ
ratio aliq̃d tanq̃ȝ bonũ conueniẽs appꝛe
hendit/cauſatꝭ in ea quidã motꝰ ſeu appe
titus ad illõ ſic appꝛehẽſum. quẽ conſeq̃
tur delectatio. q̃ ꝓpe nihil aliud eſt niſi
quedã volũtatis cõplacẽtia. in eo ꝙ ſic ip
ſa rõ appꝛehẽdit. Et hic motꝰ ſeu appeti/
tus rõis/eſt ille motꝰ ſeu appetitꝰ q̃ rõnalꝭ
noĩatꝭ. de q̃ ſupꝛa vbi de pꝛimis motibus
ſenſualitatꝭ actũ eſt/fiebat a motu ſeu ap
petitu naturali ⁊ a motu ſeu appetitu ſen
ſitiuo. diſtinctõ. Et licet hmõi delectatio
volũtaria vt ſtati ſupꝛa tactũ eſt poſſit eẽ
large ſumendo naturalꝭ dici. hic tñ ſolum
mõ ↄſideratꝭ inq̃ntũ a rõne q̃ volũtatẽ re/
gulare habet. iuxta qȏ infra latiꝰ declara/
bitꝭ. impatꝭ aut cõſentitꝭ. ⁊ inq̃ntũ ipa volũ
tas in cuiꝰ libertate erat appꝛehẽſionẽ et
motũ rõnis ſeq̃ vel nõ ſeq̃/ꝓpter qȏ hmõi
delectatio volũtaria appellatꝭ. ad ipaȝ eti/
am mouetꝭ ⁊ inclinatꝭ. qꝛ ſub iſta ↄſidera/
tiõe ⁊ non alias venit hic de hmõi delctã
tione. an ſcȝ pctm̃ ſit ⁊ qȏ inueſtigãdum.
z ¶ Nũc igitur ad ꝓpoſiti cepti declaratõȝ
accedẽdo/hmõi rationis appꝛhẽſio. ⁊ exi/
de delectatio volũtaria conſeq̃ns aut eſt
debite regulata debiteq̃ȝ mẽſurata. vt ſcȝ
ſit in rẽ licitã/⁊ q̃ntũ dȝ. ⁊ q̃uo dȝ. vt exẽ/
plificari poſſȝ de delectatione etiã i ſe bo
naꝝ opationũ. imo etiã ad magꝭ materiã
declarandã/in actu venereo. in legitĩo tñ
matrimonio/⁊ cũ debitis circũſtãtijs. vlꝭ
delectatione cibi ⁊ potꝰ ⁊ huiuſmodi. etiã
poſt appꝛehẽſionẽ rationis ↄtingẽtibꝫ. ⁊
talis delectatio non eſt pctm̃. Nec ei poſ/
ſibile eẽt aliquẽ hũanitꝰ. ſine aliq̃ ſenſibi
li ⁊ corpali delectatione viuere ¶ Aut hu
iuſmodi delectatio volũtaria ſic rationis
appꝛhẽſionẽ ↄſeq̃ns/non ẽ debite regula
ta ⁊ moderata. imo defectiua ⁊ inoꝛdiata
vtputa qꝛ eſt in rẽ illicitã. vel qꝛ debitam
mẽſurã aut debitũ modũ excedit. qȏ ex vi
cio fomite mouẽte ꝓcedit. ꝓpter qȏ ⁊ vi/
cioſa dicitꝭ Et hoc iterꝝ ↄtingere pt dupli
citer ¶ Aut enĩ illa rationis appꝛehẽſio
⁊ exhinc delectatio volũtaria ex ipſa con/
ſequens. eſt ⁊ fertur circa aliq̃d qȏ ex ſuo
genere ſolũ eſt pctm̃ veniale. ⁊ tũc ſiue ra/
tio ſupioꝛ vere vel interꝑtatiue (iuxta qȏ
infra latius declarabitur) conſentiat. ſiue
non. huiuſmodi delectatio de ſe non eſt
niſi veniale pctm̃. vt eſſȝ in verbo ocioſo
vel riſu ſuperfluo. ⁊ huiuſmodi. Notãter
dicitur de ſe. qꝛ ex circũſtãtijs poſſet effici
moꝛtale. vtputa ꝓptꝭ nimiã libidinem
aut contẽptũ. aut qꝛ cũ intẽtione i aliqȏ
aliȏ qȏ de ſuo genere eẽt pctm̃ moꝛtale. ꝑ
ut ſupꝛa i pluribꝫ locis. maxĩe vbi mẽtio
facta eſt q̃uo pctm̃ veniale poſſit moꝛtale
effici. ſatis declaratũ eſt. ¶ Aut illa ratio
nis appꝛehẽſio/⁊ exhinc ipam conſeq̃ns
delectatõ/eſt ⁊ fertur circa id qȏ de ſuo ge
nere eſt moꝛtale pctm̃ Et hic magꝭ aduer
tendũ venit. Tũ qꝛ de huiuſmodi delecta
tione maioꝛ ẽ difficultas/q̃uo ⁊ qȏ pctm̃
ſit. Tũ qꝛ circa eã maioꝛ eſt diuerſitas po
ſitionũ doctoꝛũ. q̃ tñ licet in ſuis modis
ponẽdi diuerſi videãtur. effectualiter co/
incidũt. Eſt igitur circa hoc diſtictio ali/
q̃rũ bñ cõmunis. Quia ſi huiuſmodi de
lectatio non eſt moꝛoſa. tunc non eſt niſi
veniale pctm̃. Si vero moꝛoſa fuerit: eſt
pctm̃ moꝛtale. Jntelligẽtes vt dicunt de
moꝛa conſenſus in delectationẽ ⁊ non de
moꝛa tpis. Notantꝭ dꝛ in delectationẽ. qꝛ
de conſenſu in actũ/nullũ eẽt dubium ¶
Sȝ iſtȏ latioꝛi indiget declaratione Tũ
qꝛ iſte modꝰ ponẽdi inuere videtur/eẽ ali
quã delectationẽ moꝛoſam moꝛa tpis. q̃
non ẽ moꝛoſa moꝛa conſenſus. De q̃ tñ/
an ſit pctm̃ ⁊ qȏ: ñ ſatis videtur exꝑmere
Tũ qꝛ ſic ſimpliciter dicere conſenſuȝ in
delectationẽ eẽ pctm̃ moꝛtale. ñ eſt vſq̃ȝ q̃/
q̃ȝ verꝝ. etenĩ (vt infra videbitur) ẽ conſen
ſum in delectationẽ ſub aliq̃ q̃litate repi/
re. qȏ ñ erit niſi pctm̃ veiale. ¶ Et ideo ꝑ
ipa declaratione q̃ntũ ad pñtẽ tractatum
ſufficit faciẽda. ẽ aduertẽdũ ꝙ iuxta poſi
tionis ſupꝛa dicte effectũ. poſitionẽq̃ȝ cõ
mũioꝛẽ/huiuſmodi delectatio q̃ ſ. e cira
id qȏ de ſuo genere pctm̃ moꝛtale exiſtit
eſt ⁊ fertur/i triplici drña repitur Vna q̃
dẽ ñ moꝛoſa. nec moꝛa tpis. nec moꝛa cõ/
ſenſus Alia moꝛoſa/moꝛa tpis/ſed ñ mo
ra conſenſus Et alia moꝛoſa moꝛa cõſen
ſus/qȏ tñ intelligendũ venit de conſenſu
delibato ¶ Eſt inſup aduertẽdũ ꝙ ↄmu/
nitꝭ ꝑ oẽs doctoꝛes pctm̃ delectationis ꝑ
cipue moꝛoſe/rationi attribuitur ⁊ in ea
dicitur eſſe Cũ enĩ (vt ſepe ſupꝛa dictũ ẽ)
ratio ſit directiua hũanoꝛũ actuũ/⁊ non
ſolũ exterioꝝ ſed etiã interioꝝ paſſionũ.
quotienſcumq̃ȝ ratio/in illarũ interioꝛũ
paſſionũ directione deficit/merito dici/
tur peccatum in ipſa ratione (inquãtum

earũ directiua) eſſe ſicut etiam qñ deficit
in directione exteriorũ actuum. Cum igi
tur (vt etiam ſupꝛa tactum eſt) delectatio
ſit quedã anime paſſio. ⁊ ꝑ cõſeqñs eiꝰ di
rectio ⁊ regulatio/ad eiꝰ rõnem ꝑtineat. et
ſit circa ipſam delectatiõez. nõ poſſꝫ ꝓprie
indirectõ contigere/ qn ex defectu rõis ꝓ
cedat. claꝝ eſt oẽm indirectõez q̃ circa de/
lectatõez cõtingit/rõni debere iputari Et
hinc dicit̃ pctm̃ delectatõis in rõe eẽ. imo
ampliꝰ. cũ delectatio licet ſit in vi appeti/
tiua tãq̃ in pꝛio ⁊ pꝛimo pꝛicipio. ſit ni/
hilominꝰ etiã in rõe tãq̃ in pꝛicipio mo/
tiuo. habeatq̃ ipſa ratõ (vt iã in effectu ta
ctũ eſt) nõ ſolũ directõez circa ſeipſam. ſed
etiã circa oĩa obiecta inferioꝝ aĩe viriũ/ q̃
ꝑ eã dirigi pñt. cõſeqñs eſt/ indirectiõez ⁊
irregulatõem q̃ circa delectatõnem cõtin
git. cũ nõ niſi rõis cõſenſu vel defectu cõ
tingere poſſit. debere ipſi rõi iputari ſicq̃
pctm̃ delectatõis i ea eſſe ¶ Eſt inſup ad
maiorẽ ſup ꝓpoſiti cepti declaratõz aduer
tendũ. ꝙ licet ꝓprie loq̃ndo/pctm̃ delecta
tõis ꝑcipue moroſe/ q̃ (iuxta ſupꝛa tacta)
dicit̃ ipſe cõſenſus in delectatiõem/ poſſit
etiã ad rõem ſupioꝛẽ dici ꝑtinere Tum ꝓ
mo qꝛ vt in ſupioꝛibꝫ ſatis tactũ eſt/ licet
ipſa rõ ſupioꝛ ⁊ inferioꝛ ſm̃ rõnem ſuarũ
opationũ ⁊ officioꝝ diuerſificent̃. ſunt tñ
idẽ in re ⁊ eẽntia ⁊ ſic vix poſſibile ſit/ rõ/
nem ipſam inferioꝛẽ circa aliq̃d ⁊ gr̃a ma/
terie de q̃ ſermo: circa delectatõẽs cõcurre
re. q̃n etiã ipſa rõ ſupioꝛ effectualiter ꝯcur
rat Tum ſcd̃o. qꝛ ipſa rõ ſupioꝛ/ q̃ regulis
legis diuine ⁊ eterne q̃ ſupioꝛ eſt innitit̃/
regulare hꝫ ipſam rõnem inferioꝛẽ. q̃ ſolũ
regulis legis hũane q̃ inferioꝛ eſt intẽdit
Et iõ vix eſt poſſibile/ ipſam rõem inferi/
oꝛẽ circa indirectõez delectatõis deficere/
q̃n vere ſcꝫ impãdo. vel interꝑtatiue ſcꝫ
repꝛimere negligẽdo/ ipſa rõ ſupioꝛ cõſen
tire dicat̃. Tum tertõ qꝛ nihil eſt de q̃ rõ
inferioꝛ q̃ (vt tactũ eſt) regulis legis infe/
rioꝛis intẽdit/ iudicare poſſit. de q̃ nõ eẽ
ipſa rõ ſupioꝛ q̃ regulis legis ſupioꝛis/ ⁊
ad quã leges alie reduci hñt innitit̃/ iudi
care etiã valeat. Quicq̃d ei. (vt cõiter dꝛ)
iudicio rõis inferioꝛis ſubijcit̃. ſubditur
etiã iudicio ſupioꝛis ⁊ nõ ecõtra. Et hic
(vt iã tactũ eſt) ipſe cõſenſus in delectatõz
ſi facta inq̃ſitione circa ipſm ꝑ leges diui/
nas ⁊ eternas hõ in eo ꝑſeuerauerit. ad ip
ſam rõem ſupioꝛẽ dici poſſit ꝑtinere Tñ

ꝓprie delectatio ipſa in ipſamq̃ delectatõ
nem cõſenſus/ ſolũ rõni inferioꝛi attribu
unt̃. Cõſenſus vero in actũ ſeu actꝰ execu
tionẽ/ ipſi ſupioꝛi rõni. Et ratio eſt quia
rõni ſupioꝛi (vt magis infra declarabit̃)
ꝓpter ſupꝛemitatẽ legis cui innitit̃/ reſua
tur iudicium finale ⁊ ſupꝛemũ de eo ꝙ in
actibꝫ hũanis vltimũ occurrit. q̃le eſt ipſe
actꝰ ſeu ipſius actꝰ executio Nã vltra actũ
ſeu actus cõplementũ/ nõ eſt vlterioꝛ pro
greſſus. Ipſi vero rõni inferioꝛi que non
intendit niſi circa legẽ inferioꝛẽ cõuenit
etiã iudiciũ. ſed non finale. imo ſolũ qð/
dam ꝑambulũ reſpectu aliquoꝝ q̃ ad ip/
ſum actũ ſeu ipſiꝰ actꝰ executionẽ oꝛdinã
tur. quales ſunt ipſa delectatio. ⁊ in ipſam
delectationẽ conſenſus. Et iðo ipſi ratio
ni inferioꝛi attribuũt̃ ⁊ non ſupioꝛi Etiã
pꝛopꝛie delectatio ⁊ conſenſus in delecta
tionẽ/ non ſunt actꝰ diuerſi ſm̃ genꝰ. q̃ di
uerſitatẽ potẽtie exigãt. ſꝫ dr̃nt ſolũ ꝑ deli
beratũ ⁊ non deliberatũ ſicq̃ non ẽ incõ/
ueniẽs vtrũq̃ rationi inferioꝛi attribui.
¶ Et iſup aduertendũ ꝙ magna reſpctũ
terrenoꝝ ſeu hũanoꝝ actuũ/ eſt inter mo
tus ſupioꝛis rationis ⁊ motꝰ iſerioꝛis rõ
nis ⁊ ex hinc volũtatis/ varietas ¶ Appꝛ/
hẽſio nãq̃ inferioꝛis rationis q̃ (vt ſepe
dictũ eſt) de ſe ⁊ ꝑ ſe ipſis actibꝫ ⁊ negocijs
hũanis diſponẽdis ⁊ regulãdis intendit
dupliciter ſe hr̃e pt. ⁊ ſm̃ hoc etiã duplici
ter pt eã motꝰ volũtatis ſeq̃. Uno modo
ſimpliciter ⁊ abſolute Cũ ſcꝫ ipſa ratio ſu
bito aliq̃d appꝛhẽdit. ⁊ exĩn ſtatĩ/ ſine ali/
q̃ diſcuſſione/ illð ſic ꝑ eã appꝛehẽſuꝫ/ tã
q̃ bonũ vel malũ conueniẽs vel nociuũ.
delectabile vel non delectabile ⁊ huiuſmo
di/ diiudicat Si igit̃ talẽ ſubitã rationis
appꝛhẽſionẽ/ indiſcuſſamq̃ diiudicatio/
nẽ/ volũtas in vnũ vel aliud ſe inclinãdo
ſeq̃tur/ tũc dicit̃ volũtas non delibata. et
motꝰ ſeu appetitꝰ non delibatꝰ. Alio mo/
do inq̃ſitiue. cũ ſcꝫ ipſa ratio poſtq̃ aliq̃d
ſic vt ꝑfert̃ appꝛhẽdit de illo ſic ꝑ eã appꝛe
hẽſo/ an vt tactũ eſt bonũ vel malũ. con/
ueniẽs vel nociuũ. delectabile vel non de
lctãbile exiſtat/ ratiocinãdo inueſtigat. tũc
ſi talẽ appꝛhenſionẽ ⁊ inueſtigationẽ vo/
luntas ſeq̃t̃. dicit̃ volũtas delibata ⁊ mo/
tus ſeu appetitꝰ delibatꝰ ¶ Rationẽ vero
ſupioꝛẽ. qꝛ vt etiã ſupꝛa tactũ eſt actibꝫ ip
ſis ⁊ negocijs terrenis ⁊ hũanis de ſe ⁊ ꝑ
ſe non intẽdit. ⁊ nũq̃ in obiecta iferioꝛũ

anime viriũ que p ipam etiã dirigi habẽt
ferꝛ. niſi ſolũ inq̃ntũ de ipꝛ rões diuinas
ꝛ et̃nas cõſulit. qδ claꝝ eſt fieri nõ poſſe/
niſi p modũ inueſtigatõis ꝛ deliberatõis
nũq̃ꝫ reſpectu ipoꝝ actuũ ꝛ negocioꝝ ter
renoꝝ ꝛ hũanorũ/ ſeq̃tur mot⁹ aliq̃s niſi
delibat⁹. Et notãꝫ δꝛ hic dũ de ipa rõe ſu
piori fit mẽtõ/ reſpectu obiectoꝝ ĩferioꝝ
aĩe viriũ/ac negocioꝝ terrenoꝝ ꝛ hũano
rũ. Nã reſpectu ſui pprij obiecti/aliq̃n bñ
hꝫ ſubitũ ꝛ inordiatũ motũ. qδ nõ eſt pñ
D tis ſpeclatõis declarare ¶ Quia etiã ſepe
qδ in ſupioꝛib⁹ dictũ eſt. in ſubſequẽtib⁹
forſan repeti cõtinget/ rõem ipam ad ali/
q̃d moueri ꝛ ſe applicare vel ꝯſentire/qδ
tñ pprĩu videꝛ ẽẽ volũtatis: eſt aduerten/
dũ. q̃ cũ ipſa rõ (vt ſupꝛa tactũ ẽ) ſit virt⁹
non ſolũ cognitiua. ꝛ ſic delibatiua. verũ
etiã motiua. impare eſt ei⁹ act⁹. non tñ ab
ſolute. ſꝫ p̃ſuppoſito actu ipſi⁹ volũtatꝭ p
modũ cuiuſdã motionis. Nec ei cũ iuxta
ſupius tacta diuidiꝛ ratio in ſupiorẽ por
tionẽ ꝛ inferiorẽ. accipiꝛ ratio put diſtin/
guiꝛ ꝯ volũtatẽ. ſꝫ p tota pte aĩe intellecti
ua. q̃ intellectũ ꝛ volũtatẽ ꝯphendit. Im
mo ampli⁹. iſti duo act⁹. ſ. rationis ꝛ vo/
lũtatꝭ (qδ bñ notãdũ eſt) ſeiuicẽ p̃uenire
ac ſup ſe inuicẽ ferri pñt. freq̃ntq̃ꝫ p̃ueni/
unt ꝛ ferũtur. Aliq̃n eteñ ipſa ratio devo
lẽdo ratiocinatur ꝛ deliberat. ꝛ ipa etiã vo
lũtas/aliq̃n de ratiocinãdo volitionẽ hꝫ
ſeu ratiocinari vult. Aliq̃n etiã contingit
motũ volũtatꝭ a motu rationis p̃ueniri ꝛ
moueri. ꝛ tũc mot⁹ ille volũtatis/δꝛ mot⁹
rationalꝭ. ꝛ econuerſo etiã motũ rationis
a motu volũtatꝭ p̃ueniri ꝛ moueri Et tũc
mot⁹ ille rationis/δꝛ mot⁹ volũtari⁹. Idõ
q̃ꝫ ãt ſic in iſtis caſib⁹ dicũtur ſeu appellã
tur iſti mot⁹. qꝛ ſp virt⁹ p̃oris act⁹ ſeu mo
t⁹/remanet ĩ actu ſeu motu ſeq̃nti. Et ꝑm
hoc in ratione inuenitur peccatũ. vel put
ei⁹ defect⁹ eſt volũtari⁹. vel put act⁹ ei⁹ eſt
pꝛicipiũ act⁹ volũtatꝭ Impare tñ eſt eſſen
tialiter act⁹ ipſi⁹ rationis. iuxta qδ ſupꝛa
tactũ ẽ Dupl'r ãt huiuſmodi ĩpandi actũ
ipa ratõ exercere pt ꝛ ſolet. Uno modo ab
ſolute p modũ cuiuſdã intimationis ſeu
denũciationis. ꝛ q̃ſi per verbũ indicatiui
modi. vtputa tale q̃d faciẽdũ eſt vel ñ fa/
ciẽdũ. bonũ eſt tale q̃d facere vel non face
re ꝛ huiuſmodi. Alio modo per modũ cu
iuſdã motionis ſeu incitationis. et q̃ſi p
verbũ ipatiui modi. vtputa fac hoc vel ñ
fac hoc. Et licet vt iã in ſupioꝛib⁹ aliq̃lꝛ
tactũ eſt ipſa ratio ĩ ipꝛ actib⁹ hũanis ſeu
paſſionib⁹ interioꝛib⁹ p huiuſmodi mo/
dũ directionis. intiationis vel incitatio/
nis/ ſit ipans ꝛ p̃mũ mouẽs. ipa tñ volũ
tas q̃ ad exercitiũ ꝛ executionẽ act⁹/ eſt p̃/
mũ mouẽs in virib⁹ aĩe. ¶ Et ſic p̃notã/
toꝝ ſeu preſuppoſitoꝝ effectu/colligi pt:
q̃ circa huiuſmodi delectationũ de q̃bus
hic agitur q̃. ſ. circa illã ſunt qδ ex ſuo ge
nere peccatũ moꝛtale exiſtit directionẽ ip
ſa ratio interdũ ſupioꝛ. iterdũ inferioꝛ. et
ꝯſecutiue ad eã ipſa volũtas ſeu volũtatꝭ
mot⁹. ſex modis ſeu ſub ſex q̃litatib⁹ hr̃e
p̃t. Uno modo vt abijciẽs ſeu recuſans.
Alio modo vt p̃ceps vel ſubita. Alio mo
do vt rep̃mẽs. Alio modo vt inaduertẽs
Alio modo vt negligens. Et alio modo/
vt expꝛſſe ꝯſentiẽs Qui ſex modi ſeu ſex q̃
litates/applicari pñt: ĩmo effectualꝛ coꝛ
reſpondẽt/ tã pꝛincipali diſtinctioni tri/
mẽbꝛi ſuperius ad hoc ppoſitũ poſite. q̃ꝫ
etiã aliquib⁹ poſitionib⁹ ꝛ diſtinctionib⁹
bñ ꝯmunib⁹ nonnulloꝝ doctoꝝũ in hac
materia loquentiũ Ex q̃rũ oĩm ad inuicẽ
applicatione ꝛ declaratione. ſufficiẽs, q̃n
tum ad pñtẽꝫ tractatũ ſpectat/ reſultabit
ipſius materie declaratio ꝛ intellectus
Nũc igitur ad ppoſitũ. cuꝫ ſenſualitas/il A
lecebꝛa. i. carnali ꝛ voluptuoſa delectatio
ne/rationẽ inferiorẽ tangere ꝛ pulſare in
cipit. ſeu (qδ idẽ eſt) illecebꝛa in appetitu
ſenſitiuo vel put interdũ iuxta qδ in ſu/
pioꝛib⁹ monſtratũ eſt ꝯtingere pt. in ap/
petitu intellectiuo inſurgere incipit.

Ut abiiciens ſeu

recuſans. ¶ Aut ratio ipa ĩferioꝛ/ſtatĩ q̃
huiuſmodi ſic inſurgẽtẽ illecebꝛã ſeu car
nalẽ ꝛ voluptuoſam delectationẽ p̃cipit
ꝛ agnoſcit/eã ex conſideratione ꝛ applica
tione ad legẽ ſeu regulã humanã. vtputa
qδ eſt ꝯtra virtutẽ moꝛalẽ. ꝛ ſic vicioſa vꝛ
inhoneſta. vel huiumodi oĩno a ſe abij/
cit ꝛ repellit. vel forſan vtraq̃ꝫ ratio ꝯcur/
rẽter ſcꝫ inferioꝛ ex ipſa (vt ſtatĩ tactũ eſt)
conſideratione ꝛ applicatione ad legẽ ſeu
regulã hũanã: ꝛ ratio ſupioꝛ ex conſidera
tione ꝛ applicatione ad legẽ ꝛ regulã diui
nã ꝛ eternaꝫ. qδ concurrẽter fieri pt/ oĩno
abijciũt ꝛ repellũt. Et tũc in vtroq̃ꝫ iſtoꝝ
duoꝛum caſuũ/dicitur ratio/ pꝛio ſex mo
doꝝ ſupꝛa tactoꝛũ ſeu ſub pꝛia qualitate

ſe habere. ſcilicȝ vt abijciens ſeu recuſans
Qui modus ſeu qualitas ſe habendi. cō-
muniꝰ ipſi rationi inferiori attribuit̄. qꝛ
iſtud cōius ipſa ratio inferior ex ſeipſa fa
cit. Et tūc nullū eſt in rōne peccatū. Im-
mo nec tūc ꝓprie dici debet delectatio. ſed
potius quedā delectatōis oblatio. ⁊ que-
dā paſſio ſeu pena peccati originalis Et
ſi pctm̄ aliqḋ exiſtat. hoc ſolū eſt in p̄mo
motu ſenſualitatis. de quo ſatis in ſupe-
rioribus actum ⁊ declaratū eſt.

Ut preceps uel ſu
bita ¶ Aut hmōi ſic inſurgētis illecebre
ſeu carnalis ⁊ voluptuoſe delectatiōis ap
prehēſionē ſeqtur quidā preceps ⁊ ſubitꝰ
⁊ ante quācunqȝ p̄habitam deliberatōeȝ
ipſius rōnis inferioris in ipam illecebrā
ſeu carnalē delectatōem ꝯſenſus. ex ipſiꝰ
rōnis propt̄ viciū fomitis corruptiōe/ ꝓ
ueniēs. quo caſu ꝓprie ſurreptio fieri dici
tur ⁊ appellat̄. Et tūc ratio/ dicit̄ ſecundo
ſex modorū ſupra tactoꝝ ſeu ſub ſecunda
qualitate ſe habere. ſcȝ vt preceps vel ſu-
bita. qui modus ſeu q̄litas ſe habēdi (vt
clarū eſt) ſoli ratōi inferiori attribuēdꝰ eſt
Correſpōdetqȝ iſte modus ſeu iſta qualitas
p̄io mēbro principalis diſtinctōnis tri-
mēbris ſuꝑius ad hoc propoſitū poſite.
Nam talis illecebra ſeu carnalis delecta-
tio/ ſic in ſe ⁊ ſm ſe conſiderata/ eſt nō mo
roſa. nec mora tempis. nec mora ꝯſenſus
Eſtqȝ tunc peccatū ſolū veniale ¶ Ex aūt
primo talis illecebra ſeu carnalis delecta
tio ſit nō moroſa mora tempis/ apparet/
propter ſubitam ⁊ precipitē ⁊ ſic minimā
predicti cōſenſus ipſius rōnis inferioris
duratōeȝ in eā. Nā ſi circa eā/ ratō ipſa in
ferior vltra predictū ſuū ſubitū ⁊ p̄cipitē
cōſenſum. vel ipſa forſan rō ſuꝑior aliter
ſe haberet. vtputa vel magis immorādo/
vel expꝛeſſius cōſentiendo. iam tūc/ ex iſto
modo ſeu iſta ſcōa qualitate recederet̄ /et
ad aliquē alioꝝ quatuor modoꝝ ſeu alia
rum quatuor qualitatū trāſiret̄. vt ſtatim
infra declarabit̄. Et ideo hic notāter ad-
ditū eſt. ſic in ſe ⁊ ſm ſe ꝯſiderata ¶ Ex eti
am talis illecebra ſeu carnalis delectatio
ſit nō moroſa mora cōſenſus (capiēdo tm̄
ꝯſenſuȝ ꝓut iuxta duas diſtinctōes ſuꝑiꝰ
in hac materia poſitas. ⁊ maxīe iuxta pri
mā capit̄ ⁊ capi debet. cum dr̄ conſenſus
in delectatōem pctm̄ mortale eſſe. ſcȝ pro
cōſenſu deliberato) apparet/ reſpectu etiā
vtriuſqȝ rōis ¶ Et p̄io reſpectu inferio-
ris. propt̄ talis ſui cōſenſus ſubititatē et
precipitatiōeȝ. quibꝫ ipſa rō inferior. a re
currēdo ad propriū ſuū actū qui eſt deli-
berare ⁊ rōcinari. et ſic a debite in ſe circa
talem ſic inſurgentē illecebrā ſeu carnalē
delectatōem deliberādo legeſqȝ ⁊ regulas
humanas q̄bus innitit̄ cōſulendo/ impe
ditur. Et ſic proprie cōſentire ſaltē delibe
rate cōſentire/ dici nō debet. Immo ꝙ ta
lis ſubitus motꝰ ſeu talis qualitas ſe ha
bendi ipſius rōis inferioris/ ꝯſenſus di-
catur ⁊ appellet̄: hoc eſt valde improprie
⁊ imꝑfecte. ⁊ valde large. Sed ideo ita di
catur. qꝛ cum ipſa rō (vt ſepe tactū eſt) ſit
virtus cognitiua ⁊ ſit deliberatiua. vix eſt
poſſibile/ ipam rōem inferiorē ſic circa ta
lem illecebrā ſeu carnalē delectatōem q̄n
tūcunqȝ ſubito ⁊ p̄cipitāter cōmoueri et
ſe applicare. quin aliqualit̄ (vt adhuc ma
gis infra declarabitur) diiudicet. propter
ipam diiudicatōem quodāmodo cōſenti
re dicat̄. licet improꝑe ⁊ imꝑfecte. vt ſup̄
declaratū eſt. Et propter iſtud dum vt p̄-
fertur in ſuꝑioribꝫ de ꝯſenſu in delectatō
nē. ꝓut hic intelligit̄ peccatū mortale eſſe
notāter ⁊ expꝛeſſe ad differentiā iſtiꝰ ſubiti
⁊ p̄cipitis rōnis inferioris ꝯſenſus. addi
tum eſt illud verbū deliberato ¶ Qḋ etiā
ſecūdo talis illecebra ſeu carnalis delecta
tio/ non moroſa ſit mora cōſenſus/ reſpe
ctu ipſius rōnis ſuꝑioris ꝑȝ. qꝛ cum ipa
ratio inferior/ ꝑ ea que iā dicta ſunt: dica
tur a recurrēdo ad ſuū ꝓpriū actū qui eſt
deliberare ⁊ rōcinari. ⁊ ſic a debite in ſe cir
ca talem ſic inſurgētē illecebrā ſeu carna
lem delectatiōem deliberādo. legeſqȝ ⁊ re
gulas humanas quibꝫ innitit̄ cōſulendo
ꝑ talem ſui dicti cōſenſus ſubititatē ⁊ p̄ci
pitatōem impedita. a fortiori ⁊ ꝑ ampliꝰ
a recurrēdo ad iudiciū rōnis ſuꝑioris im
pedita. dici ⁊ reputari debet. ⁊ ex cōſeq̄n
ti etiā ipa ratio ſuꝑior q̄ ab inferiori ratō
ne cōſulta non fuit ſimiliter debite circa
talem ſic inſurgentē illecebrā ſeu carnalē
delectatōem deliberādi. ad legeſqȝ ⁊ regu
las eternas quibꝫ īnititur ⁊ que altiores
ſunt/ recurrendi tempus ⁊ occaſionē ſeu
motiuū nō habuiſſe dici ⁊ reputari debet
Et ſic ipa ratō ſuꝑior/ nullo modo necve
re nec interp̄tatiue cōſentiens dici ⁊ repu
tari debet.

B

Ut reprimens

Aut huiuſmodi illecebrā ſeu carnalem ⁊
voluptuoſam delectatōem ſic inſurgentē
ipamq̧ rōem inferiorē pulſare/ ⁊ iam for
ſan attrahere incipientē/ ratio ſupior ex
ſe: ex conſideratōe legis ſeu regule eterne/
vtputa pcepti diuini vel offenſe dei/ ſtatī
repmit. ⁊ tunc dicit ratō/ tertio ſex modo
rum ſupra tactoꝝ ſeu ſub tertia qualitate
ſe habere. ſcʒ vt repmens. q̄ modus ſeu q̄
litas ſe hn̄di/ ipſi ſoli rōi ſupiori attribu/
endus eſt. Correſpondetq̧ etiā iſte mo/
dus ſeu iſta q̄litas/ primo mēbro ipſius
principalis diſtinctiōis trimēbris ſupiꝰ
ad hoc ꝓpoſitū poſite. Nam tūc talis ille/
cebra ſeu carnalis delectatō/ nō eſt moro
ſa. nec mora tpis. nec mora cōſenſus. Eſt
etiā ſolū pctm̄ veniale ❡ Ex aūt talis ille/
cebra ſeu carnalis delectatio/ nō ſit moro
ſa mora tpis. patʒ de ſe ex dictis. q2 ſtatī a
rōne ſupiore reprimit ❡ Ex aūt nō ſit mo
roſa mora ꝯſenſus/ capiēdo tn̄ cōſenſum
ꝓut ſtatī ſupra tactū eſt. p cōſenſu ſcʒ deli
berato. ⁊ q̄ in hac materia mortale pctm̄
dicit. patet q2 licet rō ipſa inferior/ a tali
ſic inſurgente illecebra ſeu carnali delctā
tione pulſata fuerit. ⁊ forſan vt cōtingere
poteſt/ eā quodāmodo acceptauerit ⁊ reti
nuerit. nec reſiſtere de ſe. ſe diſpoſuerit Et
ꝓpterea quidā impfectꝰ et indeliberatꝰ eiꝰ
conſenſus interueniſſe dici pōt/ ꝓpter qd̄
pctm̄ eſt veniale. attn̄ q2 regulationi ſupi
oris rōnis ſic (vt tactū eſt) talem inſurgē/
tem illecebrā ſeu carnalem delectatōeʒ ſta
tim reprimētis ilico obedit. Neq̧ ab ea re/
gulari pmittit. nō dicit proprie ⁊ delibe/
rate conſentire. Etenī ratio inferior int/
dum ſtatī ⁊ immediate nō recurrēdo ſcilʒ
p tunc ad leges ⁊ regulas hūanas q̄b9 in/
nitit/ pt a legib9 ſeu regulis diuinis ⁊ eter
nis regulari ⁊ cōuerti. Quia ⁊ ſi eis prin/
cipalit ⁊ vt regulās nō intēdat. p directū
tamen ⁊ vt ſm̄ eas regulata intendere po
teſt ⁊ ſepe intendit.

Ut expreſſe cōſen/tiens

Aut hmōi ſic inſurgētē illecebrā
ſeu carnalē ⁊ voluptuoſam delectatiōem
poſt ipſiꝰ rōnis apprehēſionē/ ipſa ratio
ſupior nō ſolū nō reprimit. imo in eā ex/
preſſe cōſentit. Et tūc dicit ratio vltio ſex
modorū ſupra tactorū ſeu ſub vltima q̄li
tate ſe habere. ſcilʒ vt expreſſe ꝯſentiens.
Qui modus ſeu q̄litas ſe hn̄di/ vtriq̧ ra
tioni diuerſis tn̄ reſpectib9 vt ex ſtatim ſe
quentib9 apparebit attribuendus eſt In
quantū etenī exinde cauſat peccatū mor/
tale. imputari ⁊ attribui debet rōni ſupi/
ori. Inquantū vero iuxta materiā pn̄tem
cōſenſus in delectatōem dicit. debet ratō
ni inferiori attribui Correſpondetq̧ iſte
modus ſeu iſta qualitas tertio mēbro ip
ſius pricipalis diſtinctiōis trimēbris ſu
pius ad hoc propoſitū poſite Nā tunc ta
lis illecebra ſeu carnalis delectatio/ quan
tumcūq̧ modicū teneat/ ſicq̧ forſan non
moroſa ſit mora tēpis/ eſt moroſa mora
conſenſus. Eſtq̧ tūc pctm̄ mortale etiāſi
deſit plena voluntas pficiendi actū. imo
vbi forſan expreſſa volūtas nō pficiendi
adeſſet. Maxime ſi feratur ille cōſenſus/
in ipam illecebrā ſeu carnalem delectatō/
nem/ tamq̧ in rem aut opatōem ſeu actū
ſup quo vel circa quem/ illa illecebra ſeu
carnalis delectatio ſic inſurgit ⁊ verſat. ⁊
qui talis illecebre ſeu carnalis delectatio
nis eſſet principale obiectū. iuxta qd̄ mo
dicū infra/ magis declarabit. Nā tūc pri/
mo eſt verus ⁊ expſſus rōnis ſupioris in
ipam illecebrā ſeu carnalē delectatōeʒ cō
ſenſus qui ſemp in talibus delectatōnib9
que circa ea ſunt. q̄ ex ſuo genere morta/
lia exiſtūt. iuxta tamē modificatōem ſtatī
tactā eſt pctm̄ mortale. Nā ſemp in talib9
⁊ circa talia. delectatio moroſa. mora ta/
lis cōſenſus tale pctm̄ eſt q̄lis eēt ipe rea/
lis actus. Quia tunc ratio ſuperior ſic ex
preſſe in talem illecebrā ſeu carnalem de/
lectatōem q̄ eſt in creatura ꝯſentiēdo/ ſe a
vera delectatōe que eſt in deo circa quā ſo
lum intēdere deberet ſciēter auertit qd̄ ſi/
ne contēptu facere nō poteſt. cū nunq̄ ex
preſſe (vt in ſupioribus mōſtratū eſt) in ali
quid circa tales res carnal ⁊ terrenas con
ſentire poſſit. ꝯſentireq̧ dicatur/ niſi deli
berata. Deliberata āt facere nō poteſt. q̄n
leges ⁊ regulas diuinas ⁊ et̄nas quib9 in
nitit/ conſuleret vel cōſulere omiſerit ⁊ ne
glexerit. Et ſic vere vel interptatiue contē
pſerit. Et etiam tūc in talem illecebrā ſeu
carnalē delectatiōem ipſius rōis inferio/
ris conſenſus expſſus. quia in talib9 car/
nalib9 ⁊ terrenis p ipaʒ rōem inferiorē ap
prehēſis. ⁊ circa q̄ ſe applicat nunq̄ ratō
ſupior q̄ vt ſupra dictū ē de ſe ⁊ ex ſe circa

talia nō intendit proprie cōſentire dicitꝰ.
nec cōſentire pt/niſi ipa etiā rōne inferio/
ri realiter deliberata ⁊ cōſentiente. Sed
bene econtra cōtingere poteſt. Immo ꝓ/
prie loquendo talis exꝓſſus ipſiꝰ rōis ſu/
ꝑioris in talē illecebrā ſeu carnalem dele/
ctationē ꝯſenſus/nihil aliud eſt/q̄ꝫ ꝙ ip/
ſa rō ſupior/dictā rōem inferiorē i hmōi
illecebrā ſeu carnalē delectatōem delecta/
ri ac ipam ab ea nō reprimere ſeu retrahe
re.ac cū ea in tali delectatōe cōcurrere ve/
re ⁊ expreſſe deliberata ꝯſentiat. Et hinc
eſt ꝙ licet interdū ꝓut iam in ſupioribꝫ ta
ctū eſt/ipſa ratio ſuperior in illecebrā ſeu
carnalē delectatōem vere ⁊ expreſſe ſeu in
terꝓtatiue cōſentiat. tūcqꝫ talis illecebre/
ſeu carnalis delectatōis/q̄ tūc vere/mora
conſenſus moroſa eſt moroſaqꝫ dicitꝰ pec
catū poſſit ad ipam rōem ſupiorē dici ꝑ/
tinere.quia tñ ipa ſupior nō proprie ex ſe
nec ad ſe hoc facit.illudqꝫ etiā nō niſi ipa
ſimiliter rōne inferiori deliberata ⁊ cōſen
tiente proprie facere poſſit.hinc eſt ꝙ pec
catū moroſe delectatōis/cōiter ⁊ ꝓprie di/
citꝰ ad rōnē inferiorē ꝑtinere. ꝓut ample
in ſupioribꝫ declaratū eſt. Et hic eſt talis
proprius ⁊ deliberatꝰ cōſenſus. de quali
tam iuxta ſepe dictas duas diſtinctiōes i
ſupioribꝫ poſitas.q̄ꝫ etiā cōiter intelligitꝰ
dū dicitꝰ conſenſus in delectatōem. pecca
tum mortale eſſe.

C

Vt negligens

Aut huiuſmodi ſic inſurgentē illecebrā
ſeu carnalem ⁊ voluptuoſam delectatōēꝫ
poſt ipius rōis apprehēſionē/ ipſa rō ſu/
ꝑior nō reprimit.ſed nō etiā exꝓſſe in eaꝫ
conſentit. Et reſpectu iſtiꝰ caſus pōt ſe rō
duplici modo ſeu ſub duplici q̄litate hr̄e
Vno modo ſeu ſub vna q̄litate qua talē
illecebrā ſeu carnalē delectatōem quā ſic
ratō ſupior nec reprimit.nec etiā in eā ex
preſſe cōſentit/ rō inferior poſt ſufficien/
tem deliberatōem debitāqꝫ aīaduerſionē
ꝑiculi ⁊ peccati qḋ exinde iminet ⁊ incū/
bit/retinet ⁊ circa eā immoratꝰ.nec eā ipſa
ratio ſupior ex diuine ⁊ eterne legis ⁊ re/
gule conſideratōne eſt diligēs reprimere.
Et tūc dicitꝰ ratio quīto ſex modoꝝ ſupra
tactoꝝ ſeu ſub quīta q̄litate ſe habere. ſcꝫ
vt negligēs. Qui modus ſeu q̄litas ſe ha
bendi/licet q̄ꝫ plurimū ⁊ pricipaliꝰ (vt ex
ſtatim ſequētibus apparebit)rōis inferi/
oris in eo ꝯſenſus occurrat et opeꝛ attri/
buendus eſt ſupiori rōni.qꝛ ꝑ iſtū modū
ſeu ꝑ iſtā qualitatē ſe hn̄di rōis ſupioris/
cauſatꝰ pctm̄ mortale.qḋ alias nō eēt Cor
reſponderetqꝫ etiā iſte modꝰ ſeu iſta q̄litas
tertio mēbro principalis diſtinctiōis tri
mēbris ſupius ad hoc ꝓpoſitū poſite Nā
tunc talis illecebra ſeu carnalis delectatō
quantūcūqꝫ modicū forſan vt i ſimili ſu/
pra dictū eſt teneatur ſicqꝫ nō moroſa ſit
mora tempis/eſt moroſa mora cōſenſus.
Eſtqꝫ tunc (vt iā dictū eſt) pctm̄ mortale
etiā ſi deſit plena volūtas ꝑficiendi actū.
immo ꝓut ſupra in ſimili dictum eſt. vbi
forſan exꝓſſa volūtas nō ꝑficiēdi adeſſet.
maxime ſi vt ibi etiā dictū eſt/talis reten/
tio ipius illecebre ſeu carnalis delectatō/
nis in ipa rōe inferiori/⁊ negligētia repri
mendi in ipa rōne ſupiori/eſſet tāqꝫ in ꝛē
aut opatōnem ſeu actū/ſup quo vel circa
quē ipſa illecebra ſeu carnalis delectatio
inſurgit ⁊ verſatꝰ. ⁊ talis illecebre ſeu car/
nalis delectatōis eſſet principale obiectū
iuxta qḋ modicū infra magis declarabitꝰ.
Tunc enī eſt vtriuſqꝫ rōnis in talē illece
brā ſeu carnalē delectatōem ꝯſenſus ſcilꝫ
expreſſus ipius rōis inferioris. qḋ patet
de ſe ex dictis/ipſius etiā rōis ſupioris.li
cet nō verus et exꝓſſus.interꝓtatiuꝰ tñ et
equalens.attēta tali deliberatōe ꝑiculiqꝫ
⁊ peccati aduertētia ſeu animaduerſione
qꝛ q̇ aduiſatus ⁊ deliberatꝰ ꝓhibere pōt⁊
nō ꝓhibet/cōſentire videtꝰ. Qui quidē cō
ſenſus interꝓtatiuus ⁊ equalens ipſiꝰ ra/
tionis ſupioris/quādo eſt circa ea vel ſu/
ꝑ eis que de ſuo genere peccata mortalia
exiſtunt/eſt ſemꝑ peccatū mortale.qꝛ licꝫ
tūc nō ſit exꝓſſus dei cōtemptus: factiuꝰ:
ſeu actiuus ⁊ poſitiuꝰ. eſt tamē interꝓtati
uus.ꝑmiſſiuus.⁊ equalens.ꝑmittens ſcꝫ
poſt talē ſufficientē deliberatōem: talē qꝫ
aduertentiā ſeu animaduerſionē ꝑiculi ⁊
peccati.⁊c̄.teneri a rōne inferiori/illa que
ſtatim reſpui aut repmi debuerāt. Etenī
ratio ſupior/quotiēs nō dirigit ſeu cohi/
bet aliquē actū.vel aliquā paſſionē inte/
riorēꝫ alicuiꝰ peccati mortalis.⁊ hoc poſt
ſufficientē deliberatōem ⁊ aduertētiā ta/
lis ꝑiculi/taliſqꝫ peccati quod ſic immi/
net ⁊ incūbit.ſiue tūc de lege ſeu regula di
uina ⁊ eterna actu cogitet ſiue nō dꝫ con/
ſentire ⁊ contēnere. Sꝫ diuerſimode Nā
cū de ipſa lege ſeu regula diuina et eterna

actu cogitat. tunc vere ⁊ realiter cōtemne
re dr. vereq; ⁊ realiter contēnit. Cum vero
de ipa lege ſeu regula diuina ⁊ eterna actu
nō cogitat. quia hoc nō niſi ex ſua negli-
gētia ⁊ omiſſione puenire poteſt. cū de ea
in tali caſu cogitare deberet. p omiſſionē
⁊ negligētiam contēnere cū talis omiſſio
⁊ negligentia in ipſa rōe ſupiori poſt ſuf-
ficientē deliberatōem / nullo mō / ſine vero
⁊ effectuali cotēptu. licet interptatiuo /
eſſe ⁊ cōtingere poſſit. ⁊ hic etiā effectiue
⁊ interptatiue eſt talis cōſenſus de qli tā
iuxta ſepe dictas duas diſtinctiōes in ſu-
perioribus poſitas. q; etiā cōiter intelligitur
dum dicitur cōſenſus in delectatōem pec
catum mortale eſſe.

¶ Ut inaduertens

Alio modo ſub alia qlitate reſpectu iſti⁹
met caſus ſtatim tacti / pt ſe rō habere. q
ſcilʒ hmōi ſic inſurgentē illecebrā ſeu car
nalem delectatōem / quā ſic poſt ipſius rō
nis apprehēſionē / ipa rō ſupior nec rep-
mit nec etiā in eā expſſe conſentit / ipſa rō
inferior retineat. ⁊ circa eam immoret. ſʒ
hoc fit ante ſufficientē deliberatōeʒ. debi
tamq; aduertentiā ſeu aiaduerſionē picu
li ⁊ peccati. qd exinde iminet ⁊ incūbit. i-
mo q ſic dictā illecebrā ſeu carnalē dele-
ctatōem ipſa ratio inferior retineat ⁊ cir-
ca eā immoret facit quaſi ſuſpēſa ⁊ nō bn̄
aduertēs. nec debite / ad ſuū propriū actū
q̄ eſt deliberari ⁊ rōcinari / recurrens. ſeq;
eleuādo leges ſeu regulas hūanas quibus
innitit conſulens. vel ſi forſan ad dictum
ſuū ppriū actū recurrerit. ſeq; leuando le
ges ſeu regulas hūanas cōſuluerit / nō tn̄
plene naturā ⁊ grauedinē ipſius piculi ⁊
peccati ex ſe cognoſcit ⁊ aduertit. Etenim
(quod p iſtius materie intellectu bene cō
ſiderandū eſt) ratio ipa inferior / bene po-
teſt circa talem illecebrā ſeu carnalē dele-
ctatōem: ſicut ⁊ circa alias interioris ani
me paſſiones / quādoq; verſari ⁊ immora
ri. conſiderādo ⁊ rōcinādo in ſe / q tale q̄d
accōmodū eſt vel cōueniēs corpi vel hu-
iuſmodi. Et ipſa reſpectu talis illecebre
ſeu carnalis delectatiōis aut alteri⁹ interi
oris anime paſſionis / nō recurret ad ſuū
propriū actū q̄ eſt deliberare ⁊ ratiocina-
ri. Nec ſe eleuabit / conſiderādo ⁊ attēden
do circa piculum ⁊ peccatū. qd in ſic ille-
cebre ſeu carnaliter delectādo. ac circa ta-
lem illecebrā ſeu carnalem delectatōnem
vel aliquam aliā interiorem anime paſſi-
onem imorando / imminet ⁊ incūbit. Uel
ſi forſan ad dictū ſuū propriū actum re-
currat / ſeq; circa dictum piculum ſeu pec
catum cōſiderando ⁊ attendendo eleuet.
non tamen ex ſe naturā ⁊ grauedinē ipſi⁹
piculi ⁊ peccati plene cognoſcet ⁊ aduer-
tet. Et tunc in iſto ſcilʒ caſu dicitur ratio
quarto ſex modorum ſupra tactorū ſeu ſub
quarta qualitate ſe habere ſcʒ vt inaduer
tens. Qui mod⁹ ſeu qualitas ſe habendi
ipſi ſoli rōni inferiori vt ex ſtati ſubſeqn-
tibus apparere poterit attribuendus eſt.
Correſpondetq; iſte mod⁹ ſeu iſta qlitas
ſcdo membro principalis diſtinctōis tri
membris ſup hoc ad ppoſitū poſite. Nam
tūc talis illecebra ſeu carnalis delectatio /
dicit moroſa mora tpis. ⁊ nō moroſa mo
ra cōſenſus. Eſtq; tunc ſolū veniale pec-
catum. ¶ Et eni moroſa ſit mora tpis pʒ
de ſe: ex dictis ⁊ ex natura caſus qui poni
tur ſcʒ pter immoratiōem ipſi⁹ rōnis in-
ferioris circa eā. Nam ſi ipſa ratō inferior
circa ipam nō immoraret. ſed eā ex ſe ſola
aut cōcurrent cum rōne ſupiori / ſtati a ſe
abiiceret. iam ipa ratio / ſe nō iſto quarto
modo ſeu ſub iſta quarta qlitate. ſed prio
modo ſeu ſub prima qlitate ſupra poſita
(vt ſatis ibi declaratū eſt) ſe haberet. Uel
ſi a ratōne ſupiore ſola talis illecebra vel
carnalis delectatio / ſtatim repmeret. iam
ipſa ratio ſe nō iſto etiā quarto modo ſeu
ſub iſta quarta qualitate. ſed tertio modo
ſeu ſub tertia qlitate ſupra etiā poſit (vt
etiā ibi ſatis declaratū eſt) ſe hēret. ¶ Sʒ
q talis illecebra ſeu carnalis delectatō ſit
nō moroſa mora conſenſus: capiendo tn̄
cōſenſum put ſepe ſupra tactū eſt in hac
materia capi. dum ſcʒ ponit cōſenſus in
delectatōem. peccatū mortale eſſe. Hoc ſa
tis etiā reſpectu vtriuſq; ratōis patʒ ex iā
ſtatim dictis. ⁊ etiā p aliqua eorū que in
ſupioribus / in declaratiōe ſecūdi modi ſeu
ſecūde qualitatis ſe habēdi ipius ratiōis
tacta ſunt. ¶ Nam prio / reſpectu ipi⁹ in-
ferioris ratiōis. licet p talem eiuſdē in di-
ctam illecebrā ſeu carnalem delectatōem
immoratiōem videat ⁊ dici poſſit quidā
eius improprius ⁊ impfectus in ipam ille-
cebrā ⁊ cetera interuenire conſenſus pro
pter quē eſt peccatū veniale. nō tamen de
bet talis cōſenſus proprius perfectus ac

deliberat⁹ dici aut reputari. qꝛ vt ex iam dictis apparet/ añ ſufficientē deliberatō/nem debitāq; piculi ⁊ pcti aduertētiā ſeu aīaduerſionē. ⁊ ſic anteq̄ (vt iam dictū ē) ipſa ratio inferioꝛ ad ſuū ꝓpriū actū q̄ eſt deliberari ⁊ rōcinari debite recurreret/ leges q; ſeu reglas hūanas quibꝫ innitit̄ cō ſulerꝫ. vel forſan anteq̄ naturā ⁊ grauedinē ipſius piculi ⁊ pcti plene cognoſceret ⁊ aduerteret. talis ei⁹ imoratio talisq; ipꝛo prius ⁊ ipfectus ꝯſenſus cōtigit. q̄ oīa tñ dictā ipſius rōnis inferioris immoratōeꝫ dictūq; impꝛopꝛiū ⁊ impfectū precedere debuiſſent. ⁊ omīno neceſſaria ſunt añq; talis eius īmoratio talisq; cōſenſus dici poſſit diciq; debeat verus ⁊ pfect⁹ eſſe. ex/inde pctīn moꝛtale ꝯtingere poſſe ❡ Nec etiā in iſto caſu reſpectu ipſi⁹ ſupioꝛis rōnis debet talis illecebꝛa ſeu delectatō moroſa/ moꝛa conſenſus reputari. Quia vt ſepe in ſimili ſupꝛa tactū eſt. ex q̄ ipa ratō inferioꝛ qꝛ ſic circa talem illecebꝛā ſeu carnalem delectatōem immoꝛet̄/ facit q̄ſi ſuſpenſa ⁊ nō bñ aduertēs nec debite añ talem immoꝛatōem ad ſuū pꝛopꝛiū actum q̄ eſt deliberari ratiocinari. recurrēs ſeq; piculū ſeu peccatū quod īminebat ⁊ incūbebat conſiderādo ⁊ attendēdo. leges q; ſeu regulas humanas q̄bus innitit̄ cōſulendo eleuās a minoꝛi dꝫ dici ad iudiciū ſupioꝛis rōnis que altioꝛ ⁊ ſublimioꝛ eſt eam ſcilꝫ cōſulendo recurriſſe ⁊ ſe eleuaſſe Et ſic nō mirū ſi ipa rō ſupioꝛ/ que de ſe ⁊ p ſe circa tales actus carnales ⁊ terrenos nō intendit/ nec ſe ſp ex ſeipa circa eas leges ſeu regulas diuinas ⁊ eternas cōſulēdo applicat. q̄ſi ſuſpēſa ⁊ nō bñ aduertēs ⁊ ſic indeliberata ⁊ p conſequēs nec vere nec interpꝛatiue cōſentiēs debꝫ in hoc caſu dici ⁊ reputari. Etiā vt iā tactū eſt natura iſtius q̄rti modi ſeu iſtius q̄rte q̄litatis ſe habēdi rōnis/ vt videre claꝝ eſt/ hoc de ſe habet ⁊ impoꝛtat. cū expſſe impoꝛtet rōnem inferioꝛē circa talem illecebꝛā ſeu carnalem delectatōeꝫ ante ſufficientē deliberatōem debitāq; aduertentiā ſeu aīaduerſionē piculi ⁊ peccati quod exinde imminet ⁊ incūbit/ immoꝛatā eſſe. Nā ſi poneret̄ ipa rō inferioꝛ ſic poſt ſufficientē deliberatōnem. debitāq; aduertentiā piculi ⁊ peccati imoꝛata fuiſſe. iā vt in ſimili ſtati tactū eſt nō iſte q̄rtus mod⁹ ſeu iſta q̄rta q̄litas ſe habendi ipſius rōis eſſet. ſed vnus duoꝝ modoꝛū ſeu qualitatū immediate explicatoꝝ. ſcꝫ vel ſextus vel q̄ntus. ❡ Et intelligant̄ hec oīa hic ſtati ſupꝛa p̄dictorum ſex modoꝛū ſeu ſex qualitatū ſe circa delectationē habēdi ipſius rōnis tractata pꝛincipaliter de conſenſu in delectatōem cogitatōis. i. q̄ habet̄ cogitādo. Nā talis conſenſus (vt ſepe ſupꝛa tactū eſt) pꝛincipaliter ad rōem inferioꝛeꝫ ptinet ſicut ad ipam ptinet cogitare. i. act⁹ ipſe cogitatōnis. ⁊ etiā ad ipm qd̄ eſt cogitare vel non cogitare inq̄ntū accipit̄ vt ad illā actōem oꝛdinat̄. Quod notāter dꝛ. Nā eſt quedā aliū cōſenſum in delectatōem repire. ſ. in delectatiōeꝫ actus ſeu opis. maxime dū ille actus ſeu illd̄ opus eſt in fieri. q̄ conſenſus in talē delectatiōem ſicut ⁊ ipe cōſenſens in illum actū ſeu op⁹/ ad ſolā rōnem ſupioꝛem ſpectat ⁊ non ad inferioꝛem.

Vtrū cōſenſus in delectatiōem ſit ſemp peccatum. ⁊ quod: E

Quia in ſupius tractatis ⁊ ſpēaliter modicū ſupꝛa/ in declaratione ſex modoꝛū ſeu ſex q̄litatū/ ſe circa delectatōem habēdi ipſius rōnis/ ſepe de cōſenſu in delectatōꝫ facta eſt mentio/ interdūq; tactū q̄uo conſenſus etiā verus ⁊ deliberatus. ⁊ etiā ipſius rōnis ſupioꝛis in delectatiōem/ nō ſp eſt pctīn moꝛtale. Pꝛo hui⁹ necnō aliquorū ex pꝛecedētibꝫ maioꝛi declaratōe. q̄nq; rememoꝛāda ⁊ aduertēda veniūt ❡ Pꝛimū qꝛ oīs delectatio habꝫ aliq̄d pꝛopꝛiū ⁊ pꝛincipale obiectū/ circa qd̄ fert̄ ⁊ verſat̄ Nec eni aliter vt clarū eſt poſſit delectatō cauſari ⁊ haberi. ſi nō circa aliq̄d pꝛincipaliter ferret̄ ⁊ verſaret̄ ❡ Scdm̄ qd̄ etiā iuxta dictū phi/ oīmis delectatō ſiue ſit in appetitu ſenſitiuo. ſiue in appetitu intellectiuo. ſiue (vt modicū ſupꝛa tactū eſt) ſit in cogitatōe ſolū. ſiue in actu ſeu executōne actus/ aliquā opatōeꝫ cōſequit̄. Eteni (vt in ſupioꝛibꝫ declaratū eſt) oīmis delectatio/ ex triū concurſu cauſari hꝫ ⁊ cauſatur. ſcꝫ ex boni ⁊ conueniēs p vim appetitiuam adeptōe. ⁊ ad eā applicatione. pꝛout ſcꝫ tale bonū ⁊ cōueniens/ ſentit̄ vel q̄litercūq; pcipitur. que duo ſunt. ſcꝫ ipm bonū ⁊ conueniēs qd̄ ſic ſentit̄ ⁊ pcipit̄. ⁊ ipa vis appetitiua que ſic illud ſentit ⁊ appetit ⁊ tertiū. ſcꝫ cognitōis talis adeptōis ⁊ applicatōnis. Nūc igit̄ ad pꝛopoſitum

clarum eſt iſtud fieri nō poſſe. q̄n primo:
(vt iam tactum eſt) ibi ſit aliq̄d propriū ꝛ
principale obiectū ſcʒ illud bonū ꝛ cōue/
niens q̄d ſic adipiſcit̄ ꝛ applicat̄. q̄n etiā
ſcđo ibi ſit aliqua op̄atio ſcʒ tā illa ipſius
boni ꝛ conuenientis adeptio ꝛ applicatio
que ſine aliqua op̄atiōe fieri nō poteſt. q̄ꝫ
etiā ipſius actualis talis adeptōis ꝛ appli
catōis cognitio q̄ etiā quedā op̄atio eſt. i/
mo ipſa propria op̄atio eē de ſe q̄dā bo
nū ꝛ conueniēs eſt. Exēpli gratia. Dele/
ctat̄ aliquis in viſione alicuiꝰ rei pulcre.
vel in guſtu alicuiꝰ rei ſapide ſeu ſaporo/
ſe. vel in rememoratiōe alicuiꝰ magni ho/
noris habiti. vel aliqua ſimili cogitatiōe
clarū eſt in tali delectatiōe tria cōcurrere:
ſcʒ Primo ipſam rem que ſic delectabilit̄
videtur vel guſtat̄ vel rememorat̄ vel cogi
tatur. ꝛ illa eſt illius delectatiōis propriū
ꝛ pricipale obiectū. Scđo ipſam vim ap
petitiuā. que p̄ quandā op̄atiōem vt puta
talem viſionē. guſtationē rememoratōeʒ
vel cogitatōnem/ illā rem tanq̄ꝫ ſuū obie
ctum cōplacent̄ adipiſcit̄ ꝛ ſibi applica/
tum habʒ ꝛ in eo quietat̄. Et tertio cogni
tionē illius adeptōis ꝛ applicatōnis. q̄ ſi
nō interueniret nulla ꝓprie eſſet delectatō
vt ſatis in ſup̄ioribꝰ exēplificatū eſt de in/
fantibꝰ ꝛ inſenſatis. Ex quibꝰ iterū videri
poteſt. quō delectatio q̄libet/ pōt ad duo
comp̄ari ſeu referri. vel ſcʒ ad illō propri/
um ꝛ principale obiectū circa q̄d vel in q̄
ſic verſat̄. vel ad illā op̄atōem quā ſic cōſe
quit̄ ¶ Tertiū aduertendū. ꝙ etiā ipſe cō
ſenſus in delectatōem/ qui multū ampliꝰ
q̄ꝫ ipſa ſola delectatio ponit ꝛ importat. q̄
q̄ꝫ (vt in ſup̄ioribus pluries tactū eſt) ipſi
rationi ſemp̄ attribuit̄. conſeq̄t̄ etiā ſi int̄
ueniat/ quandā aliā ipſius rōnis op̄atōeʒ
ſcʒ quandā diiudicatōem ſeu rōcinatōeʒ
Nec enī (vt claꝝ eſt) ratio ipſa in delecta/
tionē aliquā cōſentire poſſet. niſi p̄us eiꝰ
apprehēſionē de ea quodāmodo diiudi/
caret ſeu rōcinaret̄. Iſta aūt diiudicatio
ſeu rōcinatio/ nō eſt aliud niſi quidā ipſi
us ratōnis actꝰ interior in mente exiſtēs/
qui ꝓprie fieri nō poteſt niſi per modū cu
iuſdā cogitatōis ſeu meditatiōis. que in
hoc ꝓpoſito pro eodē accipiūtur ꝛ reputā
tur. Et hinc eſt ꝙ talis ipſius rōnis diiu/
dicatio ſeu rōcinatio/ valde frequēter ꝛ q̄
ſi cōiter cogitatio dicit̄ ꝛ appellat̄. imo vt
modicū ſupra tactū eſt/ quādo conſenſus
in delectatōem principaliter rōni inferio
ri attribuit̄. intelligēdum eſt de delectatō
ne que eſt in cogitatōe ꝛ nō de illa q̄ ineſt
actu ſeu actus executōe ¶ Quartū aduer
tendū ꝙ quādoq̄ꝫ cōtingere poteſt/ ꝙ ali/
qua op̄atio erit metipm̄ propriū ꝛ princi
pale delectatōis obiectū. ſicut poſſet eſſe
aliq̄ alia res ab extra. q2 forſan illa opera
tio (vt iam tactū eſt) accipiet̄ a rōne vt bo
nū ꝛ finis in aliquo aliq̄s delectādo req̄e
ſcat. iuxta exemplū iam poſitū. cogitabit
aliquis de aliq̄ magna complacētia quā
alias habuerit/ vel in viſione alicuius rei
pulcre. vel in guſtatiōe alicuius rei ſapi/
de vel hm̄oi. ꝛ in iſta cogitatiōe ſeu reme
moratōe delectabit̄. certū ꝛ clarū eſt ꝙ iſta
delectatio habet pro ſuo proprio princi/
pali obiecto/ illā op̄atōem que ſic cogitat̄
ꝛ rememorat̄. ſcʒ illā viſionē vel illam gu
ſtatōem vel hm̄oi ¶ Quintū aduertendū
ꝙ ampliꝰ cōtingere poteſt ſcilʒ ꝙ illamet
ꝓpria op̄atio quā de facto ipſa delectatio
conſequet̄/ erit propriū ꝛ principale illiꝰ
met delectatōis obiectū. ſcilicʒ vis anime
appetitiua cuiꝰ eſt proprie delectari in il/
lam op̄atōem ſicut in quoddā ſibi bonū
ꝛ cōueniēs complacēdo reflectet̄. Vt gra
tiā exempli iuxta caſum/ iam ſupra tactū
Cogitabit aliquis rememorando de aliq̄
magna complacētia quā alias in aliqua
re vel in aliqua op̄atōe habuerit. ꝛ in iſta
cogitatōne ſeu rememoratōne delectabit̄
nō quidē ꝙ illam delectatōem quā ſic ha
bebat reflectat in illā rem ſeu in illā op̄a/
tionem de q̄ ſic cogitabat. ſed in ipſam p̄/
priā met cogitatōem quā ſic habebit. vt/
puta quia delectabit̄ ex eo ſolum ꝙ ſic co
gitat. vel quod ſic rememorat̄. certū ꝛ cla/
rum eſt/ ꝙ in iſto caſu/ iſta delectatio ha/
bet pro ſuo proprio ꝛ principali obiecto
ipſammet cogitatōem circa quā verſatur.
¶ Nūc igit̄ predicta ad propoſitū appli/ F
cando. Triplex repitur cuiuſlibet delecta
tionis/ propriū ꝛ principale obiectū Aut
enim delectatō ſic aliquā (vt ſemp̄ fieri iā
tactum eſt) op̄ationē ſequens Et vt f̄mo
p̄ aliquod p̄ticulare exemplū ꝛ ꝙ iuxta ſu
pra tacta cōmunius contigit/ clarius p̄/
cedat/ ponatur. iuxta caſum iā pluries ſu
perius tactū. ꝙ aliquā cogitatōem conſe
quat̄. ¶ Aut igitur talis delectatio habʒ
pro ſuo proprio ꝛ principali obiecto/ ali
quā rem ab extra que tunc forſan cogitat̄

Aut habet pro ſuo proprio ⁊ principali obiecto/aliquã aliã opatiõeꝫ quaſi rem q̃ cogitaƚ. Aut habꝫ pro ſuo proprio ⁊ principali obiecto ipammet cogitatiõeꝫ circa quã actualiter verſaƚ ¶ Si primo modo ꝙ ſcꝫ delectatõ illa ſic cogitatõem aliquã conſequẽs pro ſuo proprio et principali obiecto habeat rem aliquã ab extra q̃ cogitatur/ſic ſcꝫ/ꝙ licet talis delectatio circa illam cogitationẽ verſeƚ. non tamen ex principali ipius cogitatiõis intuitu. nec in ſola reflexione ad eam. ſed pricipali intuitu/principaliq̃ꝫ reflexione/in ipam rẽ que ſic cogitaƚ. Et tunc quãdo talis delectatio ⁊ etiã conſenſus in actum peccatũ ſit ⁊ quale/ſatis ex eis que modicũ ſupra circa naturã ipius delectatõnis tractata ſunt/perpẽdi poteſt cõſiderando ſcilꝫ (vt ibi tactum eſt) an talis delectatio ſit naturalis. an volũtaria. ⁊ an ſit circa rem licitã aut illicitam. ⁊ an ſit moderata aut imoderata. ⁊ an talis cõſenſus ſit verus ⁊ expreſſus. aut interptatiuus ⁊ equiualẽs et an ſit ipius rationis ſupioris vel ſolũ inferioris. ⁊ hmõi que ibi diffuſe explicata ſunt. ¶ Si vero ſecũdo modo. ꝙ ſcꝫ illa delectatio ꝓ ſuo proprio ⁊ principali obiecto habeat aliquã aliam opatiõem que cogitaƚ. ſic ſcilꝫ ꝙ q̃uis vt iam ſtatim tactum eſt/talis delectatio circa talem cogitationẽ verſetur. nõ tamen ex principali ipius cogitatõis intuitu. nec in ſola reflexione ad eam/ſed pricipali intuitu pricipaliq̃ꝫ reflexione in ipam aliam opatõem que ſic cogitaƚ. Et tunc ſi talis opatio ſic cogitata que eſt ꝓpriũ et principale obiectum illius delectatiõis/ſit de ſe pctm̃ veniale. tunc cõſenſus etiã verus ⁊ deliberatus in talem delectatõem que ſic circa talem delectatiõem verſatur nõ erit niſi veniale peccatũ. Si autẽ illa opatio ſic cogitata que eſt ꝓprium ⁊ pricipale obiectũ illius delectatõis/ſit peccatũ mortale. tũc etiã conſenſus verus ⁊ deliberatus in delectatõem que ſic circa talem cogitatõem verſatur/etiã ſi tunc iuxta quod modicũ ſupra declaratũ eſt nõ aſſit voluntas deliberata perficiendi actũ ſi facultas adeſſet erit peccatũ mortale. quia ꝙ homo in cogitatione talis opatõnis principali eius intuitu/ principaliq̃ꝫ reflexione in eã delecteƚ/non cõtingit niſi ex eo ꝙ eius affectus ſeu appetitus eſt in illã opatõem ſic cogitatã inclinatus. Et ideo etiã ꝙ in talem delectatõem cõſentiat/nihil aliud eſt q̃ꝫ ꝙ ipſe ex deliberatiõe eligat ſeu in hoc conſentiat. ꝙ affectus ſuus ſeu appetitꝰ in illam opatõem ſic cogitatã inclinatus ꝑmaneat ⁊ perſiſtat. Nullus enĩ delectaƚ niſi in eo ꝙ ſuo affectui ſeu appetitui eſt conforme. Ex autẽ aliquis ex deliberatõne eligat ſeu conſentiat ꝙ affectus ſuꝰ ſeu appetitus his que peccata mortalia ſunt conformeƚ/ eſt peccatũ mortale. Et ideo talis cõſenſus in talem delectatiõem que circa cogitatõem opatiõis peccati mortalis tali reſpectu verſatur/eſt peccatũ mortale. ¶ Si vero tertio modo. ꝙ ſcilicꝫ illa delectatio pro ſuo proprio ⁊ pricipali obiecto/habeat ipammet cogitatiõem circa quã actualiter verſaƚ. ſic ſcꝫ ꝙ ipſa delectatio circa talem cogitatõnem feratur in ſe principaliq̃ꝫ ipſius cogitatõnis intuitu principaliq̃ꝫ reflexione in eam. vtputa iuxta ſupra tacta. ꝙ quis in talem cogitatõnem ex eo ſolum ꝙ ſic cogitat delectetur. Et tũc quia talis cogitatõ etiã ſi verſetur circa rem aut opationem que de ſe peccatum mortale exiſtat. nõ eſt tamẽ de ſe peccatũ mortale. immo vel veniale tantũ Ut puta. cum aliquis vt interdũ cõtingit/vane ⁊ inutiliter cogitat. vel om̃ino ſine peccato. vtputa cum aliquis vtiliter. ſicut ꝑ predicando vel diſputando de tali re vel opatione cogitat. ideo conſenſus etiã verus ⁊ deliberatus in talem delectatiõem/ nõ eſt peccatum mortale. ſed ſolum iuxta quod iam tactũ eſt. vel veniale tantũ vel nullum Quia ꝙ homo etiã ex deliberatõne ſuum affectũ ſeu appetituꝫ in his que de ſe peccata nõ ſunt. vel nõ niſi venialia eligat vel conſentiat eſſe inclinatũ. nõ poteſt eſſe peccatũ mortale de ſe. niſi alie circumſtantie concurrerent. quia cogitatio quecunq̃ꝫ ſit in ſeipam ſolum reflexa niſi alia vt iam tactũ eſt cõcurrerẽt / nunq̃ꝫ de ſe et ſm̃ ſe eſt peccatũ mortale. ¶ Et quia iſtud nõnullis poſſet aliqualiƚ intricatũ ſeu obſcurum videri. Ad clariorem intelligẽtiam exemplificãt doctores reſpectu duorum vltimorũ mẽbrorũ iſtius diſtinctionis hic immediate ſupra poſite de cogitatione fornicatõnis. Etenĩ vt dicunt cogitans de operatõne ſeu actu fornicationis. ſic cogitando/ duobus principaliter reſpectibus delectari poteſt Aut enim

ſic cogitando/ in ipſa ſua cogitatōne de/
lectabitur in reſpectu ⁊ reflexione ad ip/
ſum actū ſeu ipam operatōem fornicatō/
nis. quam ſic cogitat. ſic ſcilꝫ ꝙ principa
li intuitu talis operatōnis fornicatōnis.
principaliqꝫ reflexione in eam in tali co/
gitatōne delectatur Aut ſic cogitando in
ipſa cogitatōne delectatur /ſolo reſpectu
ſolaqꝫ reflexione in ipam ſuam cogitatio
nēmet. ex eo ſolum ſcilicꝫ delectatus ꝙ ſic
cogitat. Si primo modo: tunc cōſenſus
deliberatus in talem delectatōem que ſic
ſuꝑ tali cogitatōne fornicatōis verſatur/
etiam ſi deſit voluntas deliberata ꝑficien
di actum/ eſt peccatū mortale. quia talis
conſenſus iuxta quod ſtatim ſupra decla
ratum eſt/ nihil aliud eſt q̄ꝫ ꝙ ex delibera/
tione quis eligat ſeu conſentiat ꝙ affectꝰ
ſuus/ ſeu appetitus ꝑmaneat et perſiſtat
inclinatus in fornicatiōem. quod eſt pec
catum mortale. cum fornicatio de ſe pec/
catum mortale exiſtat. Ex deliberatione
etenim (vt ſepe ſupra tactū eſt) eligere ſeu
cōſentire /ꝙ affectus ſuus ſeu appetitus
ꝑmaneat ⁊ ꝑſiſtat inclinatus in aliquid.
ſeu cōformetur alicui quod de ſe peccatū
mortale exiſtit. eſt peccatū mortale. Si ſe
cundo modo delectet̄. cum talis cogitatō
de ſe ⁊ ſm ſe non ſit peccatū mortale. im/
mo/ vt ſupra tactum eſt poſſit vtiliter vt
pro predicādo vel diſputando de fornica
tione haberi. ſic nec etiam conſenſus deli
beratus in talem delectatōem/ erit pecca/
tum mortale. ſed veniale tantū. vel forſan
nullū. quia vt etiam ſepe ſupra tactū eſt/
ex deliberatōne eligere ſeu cōſentire affe/
ctum ſuū ſeu appetitū eſſe inclinatum in
aliquod/ ſeu conforme alicui. quod de ſe
et ſm ſe peccatū mortale nō exiſtat. nō eſt
etiam mortale peccatū. ¶ Et propter iſta
in declaratōne vltimi ſex modorū ſeu ſex
qualitatū ſe circa delectatōnem habendi
ipius rationis ſupra poſitorū/ notanter
addita eſt illa clauſula. maxime ſi feratur
ille conſenſus in ipam illecebrā ſeu carna
lem delectatōem/ tanq̄ꝫ in rem aut opera/
tionē /ſeu actum ſuꝑ quo vel circa quem
ipſa illecebra ſeu carnalis delectatō ſic in
ſurgit ⁊ verſatur. et qui talis illecebre ſeu
carnalis delectatiōis eſſet principale ob/
iectum vt eſt ibi videre. Et intelligantur
ſemꝑ in oīmibus premiſſis iuxta quod la
te in modicum ſupra tactis declaratū eſt.

conſenſus verus et deliberatus eſſe. quā/
do ſcilicꝫ ratio ſuperior in huiuſmodi de
lectatōnibus expreſſe conſentiendo con/
currit. vel eas poſt ſufficiētem deliberatō
nem debitāqꝫ aduertētiā ſeu animaduer/
ſionē periculi et peccati quod inde immi
net ⁊ incumbit reprimere negligit. ¶ Et
hec quo ad ea que circa materiā delectatō
nis et conſenſus in eam. an ſcilꝫ ⁊ quan/
do: et qualia peccata exiſtant/ ex dictis do
ctorum quantū ad hunc tractatum ſpe/
ctare et ſufficere viſum eſt/ recolligi et eli
ci potuerunt.

De conſenſu in actum an ſit peccatum. ⁊ quod. B

Quia vero prout in ſuperioribꝰ
vbi de hac preſenti materia ſci
licet de natura primorū motu/
um delectatōnis et conſenſus
in actum peccati/ tractari incepit/ actum
eſt. licet iam proxime mōſtratū eſt poſſit
circa conſenſum deliberatū in delectatō/
nem peccatū mortale formaliter inſurge/
re et contingere. Immo cōmunius iuxta
tamen modificationes modicum ſupra
poſitas/ inſurgat ⁊ contingat. nō propter
ea tamen in tali conſenſu in delectationē
adeo eſt completa tentatō/ quin vlterius
progredi poſſit ſcilicꝫ vſqꝫ ad ipm conſen
ſum in actum exteriorē. immo in ipſo ſo
lo conſenſu in actum exteriorē dicat̄ ten/
tatio ſuppleri. vltraqꝫ progredi non poſ/
ſe. cum non videatur quid vltra conſen/
ſum in actum exteriorē ipſa tentatio ope
rari poſſet. propter iſtud ⁊ etiam ſeruan/
do ordinem prediſpoſitū/ poſt expoſitio
nem ⁊ declaratōnem nature et qualitatis
iporum primorū motuū/ ipiuſqꝫ delecta
tionis. venit aliqualit̄ de natura et quali
tate ipius conſenſus in actum tractandū
et declarandum. ¶ Circa quod primo re
memorandū venit. ꝙ iam modicū ſupra
ſcꝫ de ipſa delectatōe ⁊ de conſenſu in eā.
cui ꝑti rōnis attribuant̄ tractatū eſt aliq̄
liter tāgi incepit. ſcꝫ ꝙ conſenſus in actū
ſeu actus executōem/ ſemꝑ rōni ſuperiori
attribuitur. ſm tamē ꝙ in ipſa ratōne vo
lūtas includitur. propter quod iuxta ſu
perius tacta conſenſus ille voluntariꝰ di
citur. Et cauſa eſt. quia iam ibi etiam ali
qualiter apiri incepit. Cum enī cōſenſus
in aliq̄d/ de ſe importet vel preſupponat

quoddā iudiciū de eo in quod ſic cōſenti
tur. nec enī aliter cōſenſus proprie in ali/
quid fieri poſſet. niſi ꝑ priꝰ de illo in quo
ſic conſentit/eiuſqꝫ qualitate ⁊ natura q̄/
dammō iudicatū eſſet. ⁊ in omni iudicio
(quod bene conſiderandū venit) vltima
ſentētia ad ſupremū auditoriū ſeu iudica
toriū ſpectet ⁊ ꝑtineat. cum inſuꝑ (vt etiā
ſepe ſupra tactū eſt) omniū negocioꝝ ſeu
oꝑationum humanaꝝ iudiciū/ ad rōem
ſiue ſuꝑiorem ſiue īferiorē ſpectet. ſm ta/
men reſpectū ad duplicē regulā ſm quaꝫ
omnes oꝑationes humane (vt ſepiſſime
etiā dictū eſt) regulari habent. ſcilꝫ vel re/
gulam legis humane que ſumit ex rebus
creatꝭ quas naturaliter homo cognoſcit:
cui regule ratio inferior innitit. vel regu/
lam legis diuine que ſumit ex rebus eter/
nis ⁊ increatis ad quas homo ſpirituali
ter inclinat. cui regule/ ratio ſuꝑior inni/
titur. ⁊ ita ſit ꝙ ipſa regula legis diuine.
ſit ſuꝑior. immo ſuprema/ ⁊ ꝑ cōſequens
ſupremū auditoriū ⁊ iudicatoriū. vltima
qꝫ ſententia ad illā ꝑtem rationis ꝑtineat.
que ſic ipſi regule legis diuine que ſupre
ma eſt innitit. que eſt ꝑs ſuꝑior ſeu rō ſu/
ꝑior. Cum ꝑterea de pluribꝰ ſeinuicē con
ſequētibꝰ occurrit iudicandū/ finale iudi
ciū finalis qꝫ ſententia ſit de illo quod in
tali conſecutōe ſeu cōcurſu eſt vltimū vl/
timoqꝫ occurrit. Et ī negocijs humanis
vltimū quod ſequit ⁊ occurrit/ſit ipſe rea
lis actus ſeu ipſius actꝰ executio. Et ꝑ cō/
ſequens iudiciū de ipſo actu/ſeu actꝰ ipſi
us executōe. ſit iudiciū finale ſententiaqꝫ
finalis/ ⁊ ſic ad ſupremū auditoriū ſeu iu
dicatoriū ꝑtinens: ſeqtur manifeſte ꝙ ad
ipam rōnem ſuperiorem ad quā ſic (vt ta
ctum eſt) iudiciū ſupremū finaliſqꝫ ſentē
tia negocioꝝ ſeu oꝑatōnū humanaꝝ ſpe
ctant iudiciū de ipſo actu ſeu ipſius actꝰ
executōne ſpectat ⁊ ꝑtinet. ⁊ ꝑ conſequēs
etiam cōſenſus in ipm actū ſeu ipius actꝰ
executionē quando interuenit. cum non
niſi vt tactū eſt poſt iudiciū ſupremū ac
finale/de ipſo actu habitū/intuenire poſ
ſit. Ex quo iterū ſequit ꝙ (vt etiā in ſuꝑi/
oribus ſepe eſt tactū) q̄tienſcūqꝫ talis ip/
ſius ratōnis ſuꝑioris cōſenſus. ſiue verꝰ
⁊ expreſſus. ſiue equiualēs ⁊ interꝑtatiuꝰ
in actuꝫ aliquē qui ex ſuo genere vel aliq̄
circumſtātia peccatū mortale exiſtit. inter/
uenit. talis cōſenſus eſt peccatū mortale.

Quia ſemꝑ talis ipius rationis ſuꝑioris
in talem actū peccati conſenſus/etiā ſi ip
ſe realis actus iuxta tamen modificatio/
nē modicū infra tangendā/nō procederꝫ
ſeu ſubſequeret/eſt tale peccatū quale eēt
ipſe realis actus Et ratio iā quodāmodo
in ſuꝑioribus tacta eſt. ex premiſſiſqꝫ ſu/
mi pōt. ¶ Et primo reſpectu conſenſus. D
veri ⁊ expreſſi ipius rationis ſuperioris.
Nam ipſa ratio ſuꝑior ad quā/vt ſic ſta/
tim tactū eſt/ talis cōſenſus in huiuſmo/
di actū qui de ſe ex ſuoqꝫ genere vel ex ali/
qua circūſtantia peccatū mortale eſt per/
tinet. nullo modo in dictū verū ⁊ exꝑſſum
conſenſum inclinari poſſet/quin ꝓus de
ipſo actu eiuſqꝫ natura ⁊ qualitate deli/
berauerit ⁊ iudicauerit. alias vt ſupra ta/
ctum eſt nō eſſet verus ⁊ expreſſus conſen
ſus. Deliberare autē ⁊ iudicare matie cir
ca tales actus humanos nō poteſt. niſi re
gulam legis diuine ⁊ eterne cui ſic inniti
tur/conſulat. Conſulta autē regula legis
diuine ⁊ eterne/in talem actū qui ſic de ſe
ex ſuoqꝫ genere vel ex circūſtantia aliqua
peccatū mortale exiſtit/conſentire nō po
teſt. quin ipam regulā ⁊ legē diuinā ⁊ eter
nam/actu ⁊ realiter contēnat ⁊ ſpernat. ſe
qꝫ ab ea totaliter ⁊ ſm habitum auertat.
Actu autē ⁊ realiter/ regulam legis diui/
ne ⁊ eterne contēnere ⁊ ſpernere/ſeqꝫ ab ea
totaliter ⁊ ſm habitū auertere non poteſt
quin peccatū mortale exiſtat. Seqtur er/
go predicta ſimul adaptādo ⁊ applicādo
ꝙ ipſa ratio ſuꝑior in talē actum peccati
mortalis vere ⁊ exꝑſſe ꝯſentire non pt/q̄n
pctm̄ mortale exiſtat ¶ Reſpectu ſc̄o con
ſenſus ipius rōnis ſuꝑioris equalentis ⁊
interꝑtatiui hoc idē patꝫ. qꝛ talis actꝰ qui
ſic de ſe/ex ſuoqꝫ genere vel aliqua circum
ſtantia/peccatū mortale exiſtit. cū de ipſo
ſupremū ⁊ finale iudiciū vt ſepe ſupra ta
ctum eſt ad ipam rōem ſuperiorē ſpectet
⁊ ꝑtineat. committi non poteſt. nec in rea
lem executionē deduci. q̄n ipſa ratio ſuꝑi
or/negligens fuerit ipm ipedire. volūta/
tēqꝫ reſpectu illiꝰ regulare ⁊ reꝓmere. ⁊ per
conſeq̄ns/quin etiā regulā legis diuine ⁊
eterne actu ⁊ realiter ſi tūc de ea actu cogi
tabat. vel per modū cuiuſdā inexcuſabi/
lis obmiſſionis et negligentie. ſi tunc de
ea non cogitabat. cum in tali actu cogi/
tare debuiſſet. contempſerit et ſpreuerit/
ac ſe ab ea totaliter. et ſecunduꝫ habitum

auerterit Et ex hinc dicit beatus Thom.
prima ſecūde ſue ſumme: ꝙ rō ſupior/ in
ipm actū peccati conſentire dicit/ non ſo
lum q2 ſm rōes eternas ſemꝑ moueat ad
agendū. ſed etiā q2 ſm rōnes eternas nō
diſſentit. ¶ Ad ꝓpoſitū etiam iſtoꝝ dicit
Aug. de trinitate. Non poteſt pctm̄ effi/
cacit ꝑpetrandū mēte decerni. niſi illa mē
tis intētio penes quā ſumma ptās ꝛ mē/
bra in opus mouēdi vel ab ope cohiben
di (loquēs de ratiōe ſupiori ꝑut etiā volū
tatē iuxta quod iā dictū eſt includit) ma/
le actioni cedat vel ſeruiat. Prout hec la/
tius modicū ſupra. ꝛ ſpecialit in declara
tione quinti ſex modoꝝ ſeu ſex qualitatū
ſe circa delectatōem habēdi ipius ratiōis
declarata ſunt. Que ibi tacta/ pn̄t ad hoc
propoſitū/ reſpectu cōſenſus ipſius rōis
ſupioris in ipm actū applicari Et adhuc
ꝑampli⁹ ꝛ efficaci⁹. cum nō tāta culpa ipi
rōni ſupiori imputari habeat. nec facilit
tam graue peccatū inſurgat/ dū ipſa vere
ꝛ expreſſe aut equiualenter ꝛ interꝑtatiue
in delectatōem que in ſola cogitatōe cōſi
ſtit ꝛ verſat conſentit. ſicut qn̄ vere ꝛ expſ/
ſe aut equalenter ꝛ interꝑtatiue in ipſum
actū peccati cōſentit ipſi⁹ꝙ actus execu/
I tionē. ¶ Notant in ꝑmiſſis vbi reſpectu
ꝯſenſus ipius rōis ſupioris/ in id qd̄ de
ſe ex ſuoꝙ genere vel aliqua circūſtantia
eſt pctm̄ mortale. de auerſione a regula le
gis diuine ꝛ eterne/ facta eſt mētio. addi/
ta ſunt iſta verba. totalit ꝛ ſm habitum.
Eteni auerti a regula legis diuine ꝛ etne
(prout iam in ſupioribus vbi ꝑcipue de
hac pn̄ti materia nature peccati venialis
tractari incepit aliqliter declaratū eſt) du
pliciter cōtingere pōt ¶ Vel ſcʒ totaliter
id eſt ſm habitū. qui ꝓprie in hoc ꝓpoſito
nihil aliud eſt/ ꝙ quedā inordinatio mē/
tis ꝛ intentōis diſpoſitio/ ponēs ſeu con
ſtituēs alterū finē. Qd̄ fit ꝛ cōtingit in oī
actu qui de ſe ſuoqʒ genere aut aliq circū/
ſtantia/ hʒ et importat/ qd̄ pctm̄ mortale
exiſtat. licet forſan ꝑ tunc talis inordina
ta mentis et intentōis diſpoſitio/ non at
tenderet neqʒ occurreret. Et ex hinc etiā
(vt iā ſatis declaratū eſt) conſenſus rōnis
ſupioris in talē actum/ eſt mortale pctm̄.
quia ſine tali auerſiōe/ non poteſt in talē
actū interuenire ¶ Vel cōtingit tal auer
ſio/ nō totaliter. i. nō ſm habitū ſʒ in actu
ſolum. i. ꝑ illo actu q̄ fit ſeu exercet reſpe/
ctu eui⁹ eſt bn̄ aliqlis a regula ipius diui/
ne et eterne legis inordinatio. ſʒ non tāta
nec talis mētis et intentionis indiſpoſi/
tio/ ꝙ aliū finem ponat ſeu conſtituat Et
ſic eſt et cōtingit in om̄i actu/ qui de ſe ex
ſuoqʒ genere ſeu aliq circūſtantia/ nō ha/
bet ſeu iportat qd̄ pctm̄ mortale exiſtat.
ſed ſolū veniale. Nā ſi illud vſqʒ adeo ꝑ/
cederet/ ꝙ illa auerſio iuxta qd̄ expoſituʒ
eſt/ eſſet totalis et ſm habitū. aliūqʒ finē
ponens ꝛ conſtituēs. ſtatim a natura pec
cati venialis excederet et in naturam pcti
mortalis trāſiret. vt ibi ſatis expoſitū eſt
et exēplificatū. Et ex hinc ſimilit conſen/
ſus rationis ſupioris in talē actū/ q̄ ſic de
ſe ex ſuoqʒ genere aut aliqua circūſtantia
non habet ꝙ ſit pctm̄ mortale. ſed ſolū ve
niale. nō erit etiā niſi pctm̄ veniale. q2 ſi/
ne illa totali et ſm habitū auerſione et cū
ſola quadā inordinatione. poteſt in taleʒ
actū interuenire. vt ſatis ex dictis cōcipe
eſt ¶ Et intelligant ꝑmiſſa ꝙ ſcʒ ꝯſenſus
rationis ſupioris in actū qui de ſe ex ſuo
qʒ genere aut aliqua circumſtantia pctm̄
mortale exiſtit/ eſt pctm̄ mortale. Etiā ſi
(vt iā ſupra tactū eſt) actus ille in quē ſic
ipſa ratio ſupior conſentit/ realit ab extra
nō ſubſeqret ſeu adipleret. Si tn̄ h̄ non
ex ꝑte ipi⁹ rationis ſupiorꝫ ipi⁹qʒ volūta/
tis. vtpote ſe p⁹ dictū conſenſum iā ſic in
illū actū ſeu illi⁹ act⁹ executionē ꝓſtitū am
pli⁹ aduiſantis et imutātis. ſed ꝓpter defe
ctū poſſibilitatꝫ facultatꝫ vel alicui⁹ alteri
us opportunitatis aut circūſtātie/ conti
geret. Nā licet tūc/ realr et effectu/ tal act⁹
non ſubſequeret ꝛ adimpleretur: ꝓpoſito
tamen et affectu/ quantū ad incurſuʒ pec
cati mortal/ ſubſecut⁹ dr̄ et adimplet⁹ Et
hinc commūiter dr̄ ꝙ volūtas ꝑ facto re/
putat. Iuxtaqʒ iſtud ꝓprie intelligendū
venit illd̄ dictū xpi Math. v. Om̄is qui
viderit mulierē ad concupiſcēdū eā/ iam
mechat⁹ ē eā in corde ſuo ¶ Ex oībꝫ ſic ſu K
pi⁹ circa hāc pn̄tē materiā/ nature et q̄lita
tis primoꝝ motuū. delectationis et con/
ſenſus in actū pcti tractatꝫ/ ea quodāmo
do epilogando habetur q̄uo prim⁹ mot⁹
primo primus ipſius ſenſualitatis q̄ na/
turalis dicitur/ nullū peccatū eſt. Scd̄o
vero primus motus eiuſdē/ qui ex fomi/
te procedit/ peccatum veniale exiſtit. De
lectatio autem ſiue moroſa ſiue non mo/
roſa: mora temporis. Dum tamen non

ſit moroſa mora conſenſus/ ꝑ rõem ſcilꝫ
ſuꝑiorem vere ⁊ realiter/aut interꝑ̃tatiue
⁊ effectualiter deliberati. quod contingit
in ſecundo tertio ⁊ quarto ſex modorum
ſeu ſex qualitatũ ſe circa delectatiõem ha
bendi ipſius ratiõis ſuꝑioris ſupius de/
claratis etiã ſi dicta delectatõ ſit ⁊ feratur
circa ea que de ſe ex ſuoq; genere vel ex ali
qua circũſtãtia/peccata mortalia exiſtũt.
eſt ſolum peccatũ veniale. Delectatio ve/
ro moroſa mora cõſenſus/per ratõem ſcꝫ
ſuꝑiorem vere ⁊ expreſſe aut interꝑ̃tatiue
et effectualiter deliberati qꝺ contingit in
quinto ⁊ vltimo ꝑ̃dictorum ſex modorũ
ſeu ſex qualitatũ ſe habẽdi ipſius rõis. ⁊c̃.
Nec nõ etiã conſenſus in actũ. quãdo ta/
men (vt ſepe ſupra tactũ eſt) ſunt ⁊ ferunt̃
ſuꝑ his que de ſe ex ſuoq; genere aut ex ali
qua circũſtantia peccata mortalia exiſtũt
ſunt etiã peccata mortalia ¶ Et ad iſtud
propoſitũ/ per modũ exempli applicant
doctores licet diuerſimode/ tentatõnem
que fuit in ꝑ̃mis parẽtibus. Ex quoꝝ di
ctis/ poteſt ſenſualitas ipſa/ ſerpenti cõ/
parari. Ratõ vero inferior vt iam in ſuꝑi
oribus tactũ eſt/ mulieri eue. Et ratõ ſu/
ꝑior viro ade. ¶ Cum igit̃ in ipſa primo
motu. ſecũdo tamen primo/ipius ſenſua
litatis illecebra inſurgit. quod nõ niſi ex
fomitis corruptiõe ꝑuenit. ⁊ quaſi cũ ſer
pẽs/comeſtionẽ pomi eue ſuggeſſit. ideo
q; tunc peccatũ ſolum veniale eſt ⁊ leuiſſi
mũ. ¶ In delectatõe vero nõ moroſa mo
ra cõſenſus/qui ſcꝫ ꝯſenſus ſit ꝑ rõem ſu
ꝑiorem vere ⁊ expreſſe aut interpretatiue
⁊ effectualiter deliberatus. quãtũcumq;
iſta dicta delectatio ſit forſan moroſa mo
ra tempꝛis/quantũcũq; etiã ipſa rõ inferi
or iuxta predictos ſcðm tertiũ ⁊ quartuꝫ
ſex modorũ ſeu ſex q̃litatũ ſe hñdi. ⁊c̃. vel
circa talẽ delectatõem/ nõ bene aduertat.
vel ſubito, aut improprie etiã in eã cõſen
tiat. tunc mulier ſine viro/ipoq; ignoran
te/cõmedere dicit̃. Ideoq; tũc ſolum pec
catũ veniale eſt. qꝛ ꝙ in delectatõe pecca/
tum mortale interueniat/a conſenſu viri
ſcꝫ ratõis ſuꝑioris. vero ⁊ expͣſſo aut int̃/
pretatiuo ⁊ effectuali ⁊ nõ alias procedit
¶ In delectatõe vero moroſa mora ꝯſen
ſus interꝑ̃tatiui ⁊ effectualis. quãdo ſcilꝫ
ratio ipſa ſuꝑior iuxta quintũ ſex modo/
rũ predictorũ ſeu ſex qualitatũ ſe habẽdi
ipſius ratõis ⁊c̃. talẽ delectationẽ repmere

neglígit. tũc mulier ſola/ſed tamẽ viro ſci
ente comedit. ⁊ tũc licet vir non ꝯmedat.
propter illũ tamẽ eius ꝯſenſum interꝑ̃ta/
tiuũ ⁊ effectualẽ/peccatũ mortale efficit̃.
etiã ſi (vt ſepe dictũ eſt) deſit volũtas ꝑfi/
ciendi actũ. ⁊c̃. Quia mulier bñ poteſt ſi/
ne viro ꝯmedere. mortaliter autẽ ſine viri
ꝯſenſu vero ⁊ expreſſo/aut interꝑ̃tatiuo ⁊
effectuali/non poteſt peccare. ¶ In dele/
ctatione vero moroſa/mora ꝯſenſus veri
⁊ expͣſſi. quando ſcilꝫ ratio ipa ſuꝑior/ iu
xta vltimũ ſex modoꝝ predictorũ ſeu ſex
qualitatũ ſe habendi ipſius rationis. ⁊c̃.
vere ⁊ expreſſe conſentit. tunc vir non ſo/
lum conſentit. ſed ſicut ⁊ mulier comedit
⁊ etiã ſi deſit voluntas ꝑficiendi actũ. ⁊c̃.
eſt peccatũ ⁊ grauius q̃ʒ in caſu precedẽti
Grauius eteni eſt in talem illicitam dele
ctationẽ vere ⁊ expreſſe conſentire: q̃ʒ nõ
reprimẽdo/interpretatiue ⁊ effectualiter
ꝯſenſum prebere. ¶ In conſenſu vero in
actum peccati ſeu ipſius actus executio/
nem/ qui (vt late ſupra declaratũ eſt) ſoli
rationi ſuꝑiori attribuitur: eſt ac ſi vir nõ
ſolũ ſicut ⁊ mulier ꝯmederet. ſꝫ q̃dammo
do ac ſi iuberet ⁊ ꝓ̃ciperet. ⁊ tũc etiã ſi iu/
xta ſuꝑius tacta/talis actus realiter ab ex
tra non ꝓcederet ⁊ ſeq̃ret̃/eſt pctm̃ morta/
le. Et adhuc grauiꝰ q̃ʒ in caſibꝫ ꝓ̃cedẽtibꝫ:
inq̃ntũ ſcilꝫ (vt etiã ſupra monſtratũ eſt)
grauiꝰ eſt ĩ actũ pcti ſeu ipſiꝰ actꝰ executio
nem q̃ʒ in ſolã eiꝰ delectationẽ ꝯſentire ¶
Uel alit̃ dici poſſꝫ ꝙ ſcilꝫ in delectatione
moroſa mora ꝯſenſus veri ⁊ expͣſſi ipius
rõis ſuꝑioris de q̃ ſtati ſupra vir ñ ꝯme/
dit ſicut mulier. ſꝫ ſolũ ꝯmeſtioni mlierꝫ
ꝯſentit ſicut ſupra dictũ ẽ fieri ĩ delctãtio
ne moroſa mora ꝯſenſus interꝑ̃tatiui et
effectual' eiuſdẽ rõis ſuꝑioris Eſtq; ꝓpter
hmõi ꝯſenſuꝫ veꝝ ⁊ expͣſſuꝫ/pctm̃ morta
le. ſꝫ g̃uiꝰ vt iã tactũ ẽ q̃ʒ ĩ tali ꝯſenſu int̃
ꝑ̃tatiuo ⁊ effectuali. inq̃ntũ. ſ. grauiꝰ ẽ ve/
re ⁊ expͣſſe in aliqꝺ malũ ꝯſentire q̃ʒ inter
ꝑ̃tatiue ⁊ effectualr̃. Sꝫ ĩ ꝯſenſu ipius rõ
nis ſuꝑiorꝫ in actũ pcti ſeu in ipiꝰ actꝰ exe
cutionẽ. etiã ſi vt ſtati dictũ ẽ talis actꝰ rea
lit̃ ab extra ñ ꝓcederet ⁊ ſeq̃ret̃. vir ñ ſolũ
ꝯſentit ſꝫ ſicut ⁊ mlier ꝯmedit. ⁊ tũc ẽ ten
tatio de ſe ꝯſummata ⁊ ꝑfecta Et itelligãt̃
he exẽplificatõe s iuxta ſuꝑius declarata.
q̃ñ. ſ. hmõi delectatões/cõſenſusq; ĩ actũ
ſunt ⁊ ferunt̃ ſuper his que de ſe ex ſuoq;
genere aut ex aliqua circũſtantia peccata

moꝛtalia exiſtūt. ¶Et hec quo ad talem
materiam nature pꝛimoꝛū motuum dele
ctatiōis ⁊ conſenſus in actū. oꝛdinis q̄ꜫ ⁊
ꝓgreſſus tentatōnis. inquantū de eis ad
ꝓpoſitū hui⁹ octaui tractatus iſtius li
belli tractandū occurrebat/ dicta ſuffici/
ant. Qui latioꝛa videre voluerit habꜫ vt
in ſupioꝛib⁹ in ſimili tactū eſt/ doctoꝛes
plurimos. tam magiſtrū in. ij. ſentētiarū
q̄ꜫ alios ſup dicto paſſu tractātes. q̄ꜫ etiā
btūꜫ Tho. pma ⁊ ſcḋa ſcḋe ptꝭ ſue ſumme

2 ## De tribus ad gra/uitatem peccati conferētibus.

Q Uia vero iam recēter/ ⁊ etiā in
ſupioꝛib⁹ maxime in declaratō
ne nature ⁊ qualitatis peccati
moꝛtalis/ dictū ⁊ mōſtratū eſt. qūo nōnū
q̄ꜫ act⁹ aliq̄s q̄ de ſui foꝛſan natura ex ſuo
q̄ꜫ genere peccatū nō eſſet/ vel foꝛſan veni
ale ſolū/ ex intētionis coꝛruptiōe/ vel rōe
remoꝛſus conſciētie ſeu aliqua alia circū
ſtātia/ poteſt pctm̄ moꝛtale effici. Ea pro
pter ⁊ etiā ad clarioꝛē ſemp cognitionē di
ſtinctōnis ſeu nature peccati venialis a
pctō moꝛtali/ circa cuius declaratiōem p̄
ſens pꝛincipalit̄ materia verſat̄. viſum eſt
expediens de his trib⁹ hic ſummatim ali
qua ꝯſtringere. De intentōe ac fine actio
nis ſeu opatōis. De eſſe ſui natura ⁊ qua
litate conſciētie. De natura q̄litate ac nu
mero circūſtantiarum.

De intentiōe ac fine actionis ſeu operatōnis.

C Irca primū eſt aduertendū q̄
intentio in generali ꝑut hic et
in materia moꝛali. ſ. virtutis ⁊
peccati ſumitur ſic deſcribit̄. Intētio eſt
actus voluntatis in aliquē finē tendētis:
ꝑ aliquid vel aliq̄ ad illū finem oꝛdinata
Dicit̄ enī intentio q̄ſi in illud tentio. Nā
intentio ſemp reſpicit aliq̄d vt finē ſm. ſ.
q̄ illō eſt termin⁹ volūtatis. Ex quo clare
apparet q̄ intētio de ſe impoꝛtat ⁊ deno/
tat quandā diſtantiā illi⁹ quod ſic inten/
dit̄. Et ideo quādo volūtas fert̄ ⁊ intēdit
īmediate in aliq̄d etiā ſi illō ſit finis vlti/
mus quē tūc ſibi cōſtituit. termin⁹ q̄ꜫ ipſi
us volūtatis q̄ ꝓ tūc habet̄. non dicit̄ ta/
mē ꝓpꝛie eſſe intētio. ſed q̄n affect⁹ ſeu vo/
luntas in aliq̄d tāq̄ꜫ finē vltimū quē ſibi
tūc conſtituit. vel tāq̄ꜫ ad illū finē oꝛdia/
tū fert̄ ⁊ tendit. nō immediate ſed mediā/
tibus alijs ꝑ q̄ in illud in q̄ō ſic fert̄ ⁊ ten
dit nitit̄ ꝑuenire tūc pꝛopꝛie eſt intentio.
Ut gratia alicui⁹ exēpli fert̄ ⁊ tendit pꝛin
cipaliter affectus alicui⁹ ſeu volūtas ī ſu/
am finalē ſalutē. ⁊ pꝛopter ipam facilius
aſſequēdam intēdit coꝛpus ſuū domare
⁊ ſpūi ſubijcere ⁊ vt hoc cōgruenti⁹ ⁊ cum
ſanioꝛi cōſilio ⁊ auxilio facere poſſit/ intē
dit religionē aliquā intrare. ⁊ ꝑ hoc faciē
do ad aliquē locū talis religiōis ire. Iſte
talis reſpectu ſalutis ſue q̄ eſt vltimus fi
nis/ quē tūc ſibi cōſtituit. reſpectu etiam
domatiōis ſui coꝛpis ac ingreſſus religi
onis. q̄ ſunt fines medij ad illū ſcꜫ finē vl
timū oꝛdinati/ dicit̄ ꝓpꝛie habere intētōꜫ.
Reſpectu vero additōis talis loci illi⁹ re/
ligionis. licꜫ ſit quedā volūtatis diſpoſi/
tio. nō tamē pꝛopꝛie dicit̄ eē intētō ¶Ex
precedēti intētiōis in generali deſcriptio
ne clare ⁊ facilit̄ elici pt/ deſcriptio inten
tionis recte. ꝑ additionē ſcilꜫ iſtoꝝ verbo
rum debitū ⁊ debito modo. Et etiā inten
tionis ꝑuerſe ſeu coꝛrupte. per additionē
oppoſitoꝝ ſeu ꝯtrarioꝝ v̄boꝝ ſcꜫ indebi
tum ⁊ indebito modo Sic tñ q̄ in deſcri
ptione intētionis recte/ illa duo v̄ba ſcilꜫ
debitū ⁊ debito modo cōiūctim accipian
tur. cū ipſa duo ad hoc q̄ intētio ſit recta
neceſſario hēant cōcurrere. In deſcriptō
ne vero intentōnis ꝑuerſe ſeu coꝛrupte/
illa duo verba oppoſita ſcilicꜫ indebitū ⁊
indebito modo/ accipiātur diuiſim cum
alterum eoꝛum ad hoc q̄ intentio ꝑuerſa
vel coꝛrupta exiſtat ꝑ ſe ſufficiat Etenim
(vt ſepe dictū eſt) plura neceſſe eſt ad vir/
tutem cōcurrere q̄ꜫ ad viciū immo ꝑ defe
ctum vnius eoꝝ que neceſſario ad virtu
tem req̄runtur/ tranſitur in viciū ¶Su D
per q̄bus quantū ad intelligētiam natu
re ⁊ effectus intentiōis reſpectu eoꝝum q̄
iam in hoc octauo tractatulo hui⁹ libel/
li circa materiā peccati moꝛtalis ⁊ pecca
ti venialis tractata ſunt ⁊ tractabunt̄ ſpe
ctare ⁊ ſufficere videtur. ſubijciuntur hic
aliqua regule notabiles. ¶Pꝛima regu
la eſt. Ex fine pꝛincipaliter intento id eſt
reſpectu finis vltimi/ qui pꝛicipaliter in
aliquo actu intenditur. actus ille attendi
conſiderari. et iudicari habet. ad hoc ſci/
licꜫ q̄ dicatur ⁊ iudicetur bonus vel ma/
lus: meritoꝛius vel demeritoꝛius. Iuxta
quod intelligi ⁊ applicari pt dictū chꝛiſti

Mathei.vi. Si fuerit oculus tuus ſim/
plex totũ corpus tuũ lucidũ erit. Ubi iu/
xta Auguſt. per oculũ ſignificaꝛ intentio
Et itelligitur hec regula de his maxime
actibus/qui alias ex ſeipſis ſunt indiffe/
rentes.i.qui de ſuo ꝓprio eſſe/ ꝓpriaq; na/
tura/ſine cõcurſu alterius cauſe ſeu alte/
rius circũſtantie / nõ habent ꝙ ſint boni
vel mali Ut gratia exempli leuare feſtucã
de terra. vel mouere manũ. Nam ſi tales
actus de ꝓprio ſuo eſſe propriaq; natura
haberẽt ꝙ eſſent boni vel mali aliter eſſet
dicendũ. vt clare ꝑ regulas ſequẽtes vide
ri poterit ¶ Scõa regula. Actus de ſeip/
ſo malus/ex fine bono principaliꝛ inten
to nõ efficiꝛ bonus. Ut gratia exẽpli. Fu
rari vel depredari.q̃ ſunt actus de ſe mali
etiãſi ea principaliter intẽtione ad hũcq;
principaliter finem fiant. vt exinde in dei
honore fiat elemoſina. nõ proptꝛ hoc bo/
ni efficiũtur. ¶ Tertia regula ⁊ oppoſita
Actus de ſeipſo bon⁹/ex fine malo prĩci/
paliter intẽto/efficitur mal⁹. Ut grã exẽ/
pli. De elemoſina vel orõne vel ꝑdicatõe
que principaliter propter vanã gloriam.
mundanã. vel propter lucrũ tꝑale haben
dũ. ⁊ adipiſcendũ vel hmõi fieret Et ratõ
diuerſitatꝭ iſtaꝝ duaꝝ regularũ ex deſcri/
ptõe intẽtionis recte ⁊ intẽtionis ꝑuerſe
ſeu corrupte ſupra poſitis alijſq; etiã ibi
dem dictis clare apparet. Quia ad inten/
tionẽ rectã/ duo reqruntꝛ ſcꝫ ꝙ tendentia
volũtatis ſit in finẽ debitũ. ⁊ ꝙ ſit per me
dia ad illũ finẽ debito modo ordiata. Ad
intentõem vero ꝑuerſam ſeu corruptam
ſufficit defectus vel malicia in vno iſtoꝝ
ſcꝫ vel ꝙ finis principaliter intẽtus ſit de
ſe malus. vt potuit tertia regula. Uel ꝙ
media ꝑ que ad illuꝫ finẽ tendiꝛ ſint de ſe
mala vt ponit ſcõa regula. ¶ Quarta re/
gula. Una ⁊ eadẽ principalis intẽtio fi/
nalis.i.in aliquẽ finem principaliter ten
dens. plures actus ſe inuicẽ conſequẽtes
etiã diuerſimode ⁊ diſtanter abinuicẽ fa/
ctos/poteſt in bonũ ⁊ ad meritũ. vel ĩ ma
lum ⁊ demeritũ informare. Ut grã exẽpli
Reſpectu intentiõis recte intendit aliq̃s
vnũ ſolidũ pro deo in elemoſinã / ꝑ duo/
decim ſibiinuicẽ ſuccedentes dies elargi/
ri. ⁊ dare ſic ſcilꝫ ꝙ qualibet die dabit vnũ
denariũ. Si a caſu contingat iſtũ hoĩem
datõnẽ aliquoꝝ iſtoꝝ denarioꝝ ꝑ aliq̃b
iſtoꝝ duodecim dieꝝ obliuiſci ⁊ itermit/
tere. ⁊ in alios dies reparare ⁊ facere. dona/
tio iſta/nihilomin⁹ ſic in alijs dieb facta
propter primã principalẽ intentõeꝫ erit
meritoria. de intentõne vero ꝑuerſa/fa
cilius eſt dare exemplũ cũ facilius cõtin/
gere poſſit ¶ Quita regula Finẽ ſub fine A
ſeu intentiõeꝫ ſub intẽtione/põt quis ad
meritũ vel demeritũ ſeu meritorie aut de/
meritorie qđ idem eſt/ponere cõſentire ⁊
habere. dictosq; fines ſeu intentõnes/ſic
ſibiinuicẽ ſubordinatos/ꝑt vna ⁊ eadem
principalis ⁊ finalis intẽtio/in bonũ vel
maluꝫ meritũ vel demeritũ informare.
Ut gratia exẽpli. Reſpectu principalis ⁊
finalis intentõis recte. intendit aliq̃s ire
ad foꝝ ad hũc finẽ/ ꝙ ibi emat medicias.
ipſas autẽ medicinas ad hunc finẽ emit/
vt ab aliqua infirmitate cureꝛ. Ad hũc ve
ro finem ab illa infirmitate curari deſide
rat. vt aptius ⁊ melius deo ſeruiat Clarũ
⁊ certũ eſt/ꝙ in iſto caſu/oĩes iſte ꝑcedẽ
tes voluntates ⁊ intentiões: que ſic circa
iſtos diuerſos fines ferũtur ⁊ tẽdunt: per
illã principalẽ ⁊ finalẽ intentiõem/ apt⁹
⁊ melius deo ſeruiẽdi. in bonũ ⁊ ad meri/
tum informanꝛ. ⁊ propter eã/bone ⁊ me/
ritorie exiſtũt. immo in tali caſu qñ ſcꝫ vo
luntas in aliquos fines ſeu intẽtiões ſic
ſibiinuicẽ ad aliquẽ principalẽ ⁊ vltimũ
finẽ ſubordinatos principaliter propter
ipm principalem ⁊ vltimũ finẽ ferꝛ ⁊ ten/
dit. licet illi fines ſeu intentiones/ plures
ſint ⁊ diuerſi. nõ tamen proprie debet di
ci nec proprie eſt niſi vn⁹ et idem ipi⁹ vo/
lũtatis motus Et intelligũtur hec in iſta
regula dicta. etiã ſi tẽꝑe realis executõnis
ſeu adimpletõis illoꝝ actuũ ſuꝑ quibus
ſic dicte precedẽtes volũtates ſeu inten/
tionis ferũtur ⁊ tendũt: illa principalis ⁊
finalis intentio non realiter ⁊ de facto in
mente haberet. Utputa quia ꝑ tunc/ vel
nõ occurreret vel non attenderet. ſufficit
enĩ ꝙ ꝑceſſerit ⁊ in habitu habeaꝛ Utver
bi gratia in exẽplo ſtatĩ poſito detur ꝙ il
le talis qui ſic ab aliqua infirmitate cura
ri deſiderat/vt aptius ⁊ melius deo ſuiat
tẽꝑe quo emit medicinas ad hoc vt a di/
cta ſua infirmitate curari poſſit. ⁊ tempe
quo predictis medicinis ad dictã ſuã cu/
rationẽ emendis ad forũ vadit/⁊ illã pri/
cipalem ⁊ finalem intentõeꝫ aptius ⁊ me
lius deo ſeruiendi nõ realiter ⁊ de facto in
mente habeat. q2 tũc forſan vt dictum eſt

vel non ſibi occurrit vel non attendit. ni/
hilominꝰ tamen/ cũ per prius eã habue/
rit/ ⁊ adhuc in habitu (vt p̃ſupponit) ha
beat. illa principalis ⁊ finalis intẽtio/ ap
tius ⁊ melius deo ſeruiẽdi/ iſtos actꝰ emẽ
di medicinas ⁊ eundi ad foꝝ. ſeu volũta/
tates ⁊ intentões que ſup ipſis ferunt in/
formabit ⁊ bonos et meritorios efficiet:
ac ſi tũc illã principalẽ ⁊ finalẽ. intẽſius.
aptius. ⁊ melius deo ſeruiẽdi in mẽte rea/
liter ⁊ de facto habuiſſet. ¶ Reſpectu ve/
ro principalis ⁊ finalis intentõis ꝑuerſe
ſeu corrupte/ facilius (vt ſtatim in regula
precedẽti tactũ eſt) dari poteſt exẽplũ. ¶
Intelligant etiaꝫ predicta reſpectu tamẽ
principalis ⁊ finalis intentõis recte/ actu
umqꝫ bonoꝝ ⁊ meritorioꝝ. dum tamẽ in
ter dictos actus ſeu fines/ ſic ſibi ad vlti/
mũ finẽ principalit intẽtũ ſubordiatos.
⁊ ſup quibꝫ hmõi precedẽtes voluntates
ſeu intẽtiones ſic ferunt ⁊ tendũt. nõ int/
ueniat ſeu intendat aliquis actus ſeu fi/
nis ex ſeipſo: ſuaqꝫ ꝓpria natura/ illi fini
ſic principaliter intẽto quoad meritũ dif
formis ⁊ oppoſitus. ⁊ qui voluntatẽ ſeu
intentõem que ſup ipm fert ⁊ tendit poſ/
ſet ꝑuertere ſeu corrũpere. Pro quo apti/
D us declarãdo/ ponit ſexta regula. ¶ Se/
xta regula. Quotienſcũqꝫ int plures actꝰ
ſeu fines ſibiĩnuicẽ ad aliquẽ finẽ vltimũ
alias ex ſeipſo bonũ ⁊ meritoriũ principa
liter intentũ ſubordiatos interuenit/ ſeu
intendit aliquis actꝰ ſeu finis illi fini ſic
principaliter intẽto ex ſeipſo ſuaqꝫ ꝓpria
natura quoad meritũ difformis ⁊ oppo/
ſitus. volũtatemqꝫ ſeu intentõem que ſu/
ꝑ ipm fertur ⁊ tendit ꝑuertens ⁊ corrum/
pens/ talis actus ſeu finis mediꝰ ſic inter
ueniens. nõ informat ad meritũ ꝑ illã pn
cipalez intẽtionẽ illius finis vltimi ſic de
ſeipſo meritoriũ. quin potiꝰ ipam princi/
palem ⁊ finalẽ intẽtionẽ omesqꝫ alios fi/
nes ſeu intentões precedẽtes. etiã alias
ex ſeipſis bonos ⁊ meritorios deformat ⁊
quodãmodo depꝛauat. ¶ Verbi gratia.
Intendit aliqͥs ire ad aliquã domũ et ad
hunc finẽ in illã domũ vult ire/ vt ibidez
luxuriet. ad hũc autẽ finẽ luxuriari vult/
vt ſanior inde efficiat. ad hũc vero finem
vult ſanior effici/ vt aptius ⁊ meliꝰ deo ſer
uiat. Iſte finis vltimus principaliter in
tẽtus aptius ⁊ meliꝰ deo ſeruiẽdi. qui ali
as ex ſeipſo bonus eſt ⁊ meritorius/ illam

voluntatẽ ſeu intentionẽ que ſic ſup illũ
actum luxuriãdi fert ⁊ tendit/ ⁊ a minori
illũ actum ſi a caſu cõmitteret. cũ ex ſeipo
ſuaqꝫ natura ſit illi vltimo fini ſic princi/
paliter intẽto quo ad meritũ/ difformis ⁊
oppoſitus ad p̃dictam volũtatẽ ſeu intẽ/
tionẽ que ſic ſup eũ fert ⁊ tendit. ꝑuertẽs
⁊ corrumpẽs. nullo modo ad meritum re
formare poteſt. qn potiꝰ illa ꝑuerſa ⁊ cor/
rupta volũtas ⁊ intẽtio/ ipam vltimam ⁊
principalẽ intentõez ac omes alios fines
⁊ intentões procedẽtes/ deformat ⁊ quo/
dãmodo depꝛauat ꝑampliusqꝫ ac grauí/
us faceret actus ſi a caſu cõmitteret ¶ Et
ratio horũ eſt. quia vna volũtas ſeu intẽ/
tio ex ſeipa ꝑuerſa ſeu corrupta. plures
voluntates ſeu intẽtiones alias ex ſeipſ
bonas depꝛauare poteſt/ ſed nõ econtra.
Vna eteni bona voluntas ſeu intentio/
nõ poteſt plures ex ſeipſis malas/ bonas
efficere. immo nec plures bone etiã ſein/
uicem conſequẽtes/ vnã ex ſeipa malã bo
nam efficere poſſunt. Quia vt in ſupiori
bus ſepe dictũ eſt. ad bonitatẽ ⁊ rectitudi
nem alicuiꝰ voluntatis ſeu intentõis plu
ra neceſſe habent ꝯcurrere. ꝙ ad eius ma
liciã ſeu corruptõem. immo ad eius ma/
liciã ſeu corruptiõem ſufficit defectꝰ vniꝰ
eorũ que ad bonitatẽ ⁊ rectitudinẽ cõſti/
tuendã neceſſario reqͥrunt. ¶ Intelligãt P
etiã ea que ſic ſtati ſupra: tam de actuũ in
teriorũ ipſiꝰ voluntatis. ꝙ etiã actuũ exte
rioꝝ exinde cõſequẽtiũ ꝑ principalẽ ⁊ fi/
nalem intentiõez quoad meritũ vel deme
ritũ. informatõe dicta ſunt. qñ hmõi pn/
cipalis ⁊ finalis intẽtio. tales actus inte/
riores volũtatis/ ⁊ a fortiori ipſos actus
exteriores ſi exinde conſequant/ precedit
vel cõcomitat. Nam ſi huiuſmõi princi/
palis ⁊ finalis intẽtio tales actus ſubſeq
ret: aliter veniret dicendũ. ¶ Eteni vt iam
ſtatim innui viſum eſt. triplici quãtũ ad
hanc materiã cõcernit poteſt ipſa inten/
tio. ſiue de recta/ ſiue de ꝑuerſa ⁊ corrupta
accipi velit/ reſpectu ſupra dictoꝝ actuũ.
tam ſcꝫ interioꝝ ipſius volũtatis ꝙ exte
rioꝝ inde cõſequentiũ/ cõſideratiõe com
prehẽdi. Vno modo vt eos p̃cedẽs. alio
modo vt eos cõcomitans. alio mõ vt eos
ſubſequẽs: ¶ De intentiõe autem/ predi
ctos actus precedẽte. quomõ ⁊ qñdo eos
quoad meritũ ⁊ demeritũ informare ha/
beat ⁊ iformet. ſatis in ſupioribꝫ tractatũ

⁊ declaratũ eſt ¶ De intentõe vero/hmõi
actus cõcomitãte/hoc idẽ ſcꝫ quõ ⁊ quã/
do eos infoꝛmare habeat ⁊ infoꝛmet.ex ſu
ꝑius etiã tractatis clare elici et cõcipi po/
teſt. Eteni ſi intẽtio tales actus pꝛecedẽs
ipſos quo ad meritũ ⁊ demeritũ iuxta ta/
men modificatõnes ⁊ declaratiões ſupꝛa
etiã tactas infoꝛmare poteſt ⁊ qñqꝫ infoꝛ
met.hoc idẽ nõ dubiũ/iuxta eaſdẽ tamen
modificatões facere poterit ⁊ valebit intẽ
tio ipos actus realiter ⁊ de facto cõcomi/
tans ¶ Quo vero ad intentiõeꝫ tales inte
rioꝛes volũtatis actus. ac etiã exterioꝛes
exinde ꝓuenientes ſubſequentẽ ſeu ſuꝑ ac
cedentẽ/aduertenda ſunt q̃ ſequũtur. Et
pꝛimo quantũ ipos actus interioꝛes vo/
luntatis in ſe ⁊ abſolute cõſideratos con
cernit/ꝙ intentõ/ hmõi interioꝛis actus
volũtatis/ſubſequens ſeu ſuꝑaccedens/
nullo modo ex ſeipſa poteſt eos q̃ ad me/
ritum vel demeritũ infoꝛmare.i. meritoꝛi
os vel demeritoꝛios efficere/niſi quatin⁹
illi actus interioꝛes volũtatis/cũ illa ſub/
ſequẽti ſeu ſuꝑaccedẽti intentõe reiterarẽ
tur. Ut gratia alicui⁹ exẽpli ad claꝛioꝛem
ſemꝑ intellectũ. vt aliquis vult ⁊ in mẽte
diſponit ire de roma in hirl'm. ⁊ ꝑ hoc ſi/
bi equũ ⁊ alia neceſſaria pꝛeparat.nõ qui
dẽ pꝛo tũc nec ꝑ pꝛius relatõe ſeu reflexio
ne quacũqꝫ habita in deũ.ſꝫ foꝛſan (vt in
terdum cõtingit) ſola cauſa ſocietatis vel
alia.vult poſtmodũ iſte dictã ſuam volũ/
tatem ſeu pꝛopoſitũ qḋ ſic habuit/ in de/
um referre.vt ſcilꝫ illḋ pꝛopoſitũ ⁊ volun
tatẽ quã ſic de eundo in hierl'm ſimplicit̃
habuit.habuerit intentõem deo ſeruien/
di ⁊ complacẽdi. Iſta intentio ſic ſibi ſu/
ꝑueniens:nullo modo põt ex ſeipa illum
actũ interioꝛẽ voluntatis ſeu illud ꝓpoſi/
tum quod ſic ꝑ pꝛi⁹ de eundo in hirl'm ha
buit/ ifoꝛmare. ſic ſcꝫ ꝙ eius bonitas ſeu
meritũ/ex iſta ſubſequẽti ⁊ ſuperaccedẽti
intẽtione dependere poſſit.niſi iterũ illũ
interioꝛẽ actũ voluntatis ſeu ꝓpoſitũ/cuꝫ
iſta intentiõe ſubſequẽti/ille homo reite/
raret.ſic ſcꝫ ꝙ illã voluntatẽ et ꝓpoſitũ qḋ
ſic de eũdo in hirl'm ſimpl'r habuit/reba/
beret intentiõe deo ſeruiẽdi ⁊ complacẽdi
qḋ ſi faceret/et a caſu in dicto ſuo ꝓpoſito
ſine ſua culpa impediret̃/iſte actus volun
tatis ſic cũ iſta intẽtione ſubſequẽte reite
ratus meritoꝛi⁹ eſſet.vbi pꝛioꝛ ⁊ ꝑcedens
nõ fuiſſet Et rõ clara eſt.qꝛ iam ille interi

oꝛ actus voluntatis ſeu illud pꝛopoſitũ/
ſic iſtam intentõeꝫ ſubſequentẽ pꝛecedẽs
tp̃e quo iſta intẽtio accedit/eſt quaſi in fa
ctum eẽ.⁊ quodãmodo in ꝑterito ⁊ nõ eẽ
quare niſi reiteraret̃/nullo modo videt̃ ꝑ
ſubſequentẽ intentionẽ infoꝛmari poſſe.
¶ Quo vͦ ad ipſos act⁹ exterioꝛes.ex ipſ
ſcꝫ interioꝛib⁹ actibus voluntatis pꝛoue Q
nientes.hmõi act⁹/ſub duplici ſpecie/du
plicıqꝫ qualitate quantũ ad hãc materiã
ꝑtinet/cõſideratõni occurrũt. Sũt eteni
aliqui reſpectu pꝛime ſpeciei. ſimplices
in ſe.i.qui de ſua natura etiã ſi quẽdã ſuc
ceſſum habeãt.nõ tamẽ ex pluribꝫ ⁊ diuer
ſis alijs actib⁹ de ſe cõpletis vel longo tra
ctu tempꝛis ſubſiſtere ſeu conſtare habẽt.
vt gratia exempli. Dare vnam elemoſinã
celebꝛare vnã miſſam.et hmõi. Alij vero
ſunt ⁊ ſecũde ſpeciei. cõpoſiti in ſe.i. q̇ de
ſui natura ex pluribꝫ ⁊ diuerſis alijs acti/
bus de ſe cõpletis.vel ex longo ⁊ in diuer
ſa tempꝛa tractu ſubſiſtere ⁊ cõſtare habẽt
vt gratia exẽpli. Diu in religione viuere.
in longã ꝑegrinatõem ire.⁊ hmõi ¶ Rur
ſus poſſunt pꝛedictaꝝ duaꝝ ſpecieꝝ act⁹
ſub duab⁹ diuerſis q̃litatib⁹ (vt tactũ eſt)
cõſiderari Uel ſcꝫ put ſunt in factũ eſſe.i.
ꝑfecti ⁊ cõpleti. Uel prout ſunt adhuc in
fieri.i.iam incepti ⁊ nondũ ꝑfecti ſeu com
pleti. De quib⁹ magis ꝑ exẽpla ſubinſer/
ta liq̃re poterit. ¶ Pꝛemiſſa igitur ad ꝓ/
poſitũ applicãdo dici poteſt.ꝙ act⁹ ꝑme
qualitatis ſcꝫ q̇ ſunt in factũ eſſe.i.ꝑfecti ⁊
cõpleti/cuiuſcũqꝫ pꝛedictarũ ſpecieꝝ exi/
ſtant.ſiue ſcꝫ ſimplices ſiue cõpoſiti.intẽ
tio ſubſequẽs ſeu ſuꝑaccedẽs. nullo mo/
do poteſt ex ſeipa quoad meritũ vel deme
ritũ infoꝛmare. Nec taliũ actuũ bonitas
ſeu malicia ex dicta ſubſequẽti ſeu ſuꝑac/
cedenti intẽtione depẽdere. Ratio clara
eſt.qꝛ tales actus cũ ꝑfecti ⁊ cõpleti et ſic
trãſacti ſunt.nõ ſunt amplius in eſſe. qḋ
autẽ ampli⁹ in eẽ nõ exiſtit.nõ poteſt am/
plius per aliud ſubſequẽs infoꝛmari.nec
ab eo quoquo mõ dependere. Nec etiã iu
xta modicũ ſuꝑius tacta/poſſet actus in/
terioꝛ voluntatis/reſpectu taliũ actuũ ex
terioꝛũ ſic tranſactoꝝ.cum illa ſubſequẽ/
ti ſeu poſt accedẽti intentõe reiterari. Ut
gratia exẽpli.et pꝛio de actu ſimplici. De
dit aliquis cuidã indigẽti vnũ floꝛenum
nihil tũc nec ꝑ ante/reſpectu iſtius datio
nis de deo cogitãs.ſꝫ qꝛ foꝛſan ille idigẽs

vicin⁹ ſuus erat vel alias ſibi gratus. Si
ſupaccedat iſti vel ſubſequať intentõ ꝙ il
lum florenū voluerit dediſſe ob dei reuerē
tiam ⁊ honorē/iſta intētio ſic ſubſequēs
ſeu ſupaccedēs/nullo mō quoad meritū
poteſt ex ſeipa illū actū ſcꝫ illā dationē il/
lius floreni informare. ꝙ ſcꝫ eā meritoriā
faciat. qꝛ iā illa datio añ acceſſum iſti⁹ ſu/
puenientis intentōis trāſijt. nec eſt ampli
us ineſſe ſicut nec pt̄ informari. Nec etiā
reſpectu eius poſſet act⁹ interior volūta/
tis cū iſta ſubſequēti ⁊ ſupuenienti inten/
tione reiterari. De actu vero cōpoſito ſi/
militer exēplificari pt̄ de illo q̇ de deo ni/
hil tūc. nec p antea reſpectu hui⁹ cogitās.
nec tūc quicq̃ꝫ in deū deflectēs ſeu referēs
fuerit de roma in birlin. Si eni talis/cō
pleto dicto ſuo viagio/ velit illud in deū
referre intētōne qꝫ dei honoris feciſſe. iſta
intentio ſupueniēs/nullo mō pt̄ illū actū
ſic cōpletū ſcꝫ illud viagiū quoad meritū
informare. Nec etiā poſſet actus interior
ipſius volūtatis reſpectu eius cū illa ſub/
ſequēti ⁊ ſupaccedēti intentōe reiterari iu
xta quod ſatis declaratū eſt. ¶ Actus v̄o
ſcōe qualitatis q̇ ſcꝫ ſunt adhuc in fieri. i.
iam incepti ⁊ nōdū completi. qd̄ ſic notā
ter dicit. Eteni ſi nondū incepti eſſent. in
tentio tunc ſupueniēs nō poſſet reſpectu
eoꝝ dici ſubſequēs. ſeu poſt accedēs. ſi eti
am ꝯpleti eſſent iā ſupra declaratū eſt. q̇d
talis intentio opaređ. Hmōi igiť actus
prout in ſeipř in ſuo qꝫ eſſe totali conſide
ranť/ intentio ſubſequēs ſeu ſupaccedēs
poteſt ex ſeipſa q̄ad meritū vel demeritū
ſm q̇d informare. ⁊ ſm q̇d etiā nō iforma
bit. Secūdū q̇d eni nō informabit. qꝛ. ſ.
ps illius act⁹ ſi ſit actus de ſe ſimplex. oēs
etiā alij ſingulares act⁹ ex quib⁹ vna cum
alijs ille totalis act⁹ ſubſiſtit ⁊ cōſtat ſi ſit
actus cōpoſit⁹ q̇ dictā intentōeꝫ ſic ſubſe
quentē ⁊ ſupaccedentē preceſſerint. nullo
modo q̄ad meritū vel demeritū poterunt
ab ea informari. Scōm q̇d autē informa
re poterit. qꝛ illū totalē actū in ſe. necnon
ptem de eo reſtantē ſi ſit actus ſimplex. ac
oēs etiā alios ſingulares act⁹ ex q̇b⁹ ille to
talis actus ſubſiſtit ⁊ cōſtat ſi ſit act⁹ com
poſitus/illā ſupaccedentē ⁊ ſupuenientē
intētionē ſubſequētes/meritorios vel de
meritorios efficeret. Ut grā exēpli. ⁊ pͥo
de actib⁹ ſimplicib⁹. Vult aliq̇s ⁊ diſpo/
nit celebrare miſſam. tūc nec p antea reſpe
ctu huius celebratōis conſideratōem ſeu
relatiōem in deū habēns. ſed vel forſan p
pudore vitando. vel alia cauſa. Celebrat
iſte vſqꝫ ad eplam. poſtmodū vanitatem
ſuam cōſiderans/compūgitur ⁊ intentō/
nem ſuā reſpectu huius celebratōis in de
um referre incipit. ſic ſcꝫ ꝙ intētiōe hono
ris ⁊ reuerētie dei celebrare vult. Iſta in/
tentio ſupueniēs ⁊ ſupaccedēs: iſtū actū
ſimplicē qui eſt adhuc in fieri/ ſm q̇d in/
formabit. qꝛ ſcꝫ ipꝫ in ſe necnō partē que
de eo poſt illā intentōeꝫ ſupuenientē agē
da reſtabat. ac etiā omnes alios ſingula/
res actus ex quib⁹ ipſe totalis actus ſub/
ſiſtit ⁊ cōſtat. meritorios efficiet. ⁊ maxi/
me. qꝛ etiā reſpectu eoꝝ/actus iterior vo/
luntatis cū illa ſupaccedēti ſi intentiōe rei/
teratur⁹ eſt. ſm quid etiā iſta intētio iſtū
celebratiōis miſſe actū nō informabit. qꝛ
ptem que de eo añ acceſſuꝫ dicte ſupueni/
entis intentiōis acta erat ſcꝫ oīa añ eplāꝫ
dicta. nullo mō iformabit. nec meritoria
efficiet. qꝛ iam nō ſunt in ſe nec etiā reſpe
ctu eoꝝ poteſt actus interior ipſius volū/
tatis cū illa ſupuenienti ⁊ accedēti intentō
ne reiterari. De actibus v̄o cōpoſitis pōt
ſimiliť exēplificari. ⁊ primo de actu cōpo
ſito/q̄ad longū ⁊ ad diuerſa tempa tractū
ſeu ſucceſſum. iuxta exēplū iam ſupi⁹ po/
ſitum. de illo q̇ cauſa ſocietatis vel alia va
dit de roma in birlm. pactaqꝫ q̄rta ⁊ q̄nta
pte itineris/ mutat intentiōem ⁊ ꝓpoſitū
⁊ in deum reflectit. iſta intētio ſic ſupacce
dens ⁊ ſupueniēs/iſtū totalē actum quo
ad q̇d informabit. ſcꝫ quo ad totalē actū
in ſe. ⁊ quoad oīa que de eo poſt acceſſum
dicte intentiōis agenda reſtabāt. vtputa
reliquū itineris. labores picula ⁊ expēſas
quas amodo ſuſtinebit ⁊ faciet. q̄s meri/
torios efficiet. Quoad q̇d etiā non infor
mabit. qꝛ ſcꝫ illā ptem itineris ante facti:
laboreſqꝫ picula ⁊ expenſas p prius habi
tos ſꝫ factos/ nullo modo pt̄ ex ſe merito/
rios efficere vt iā ſtatim de celebrāte miſ/
ſam declaratū eſt. Poteſt etiā ſp ad maio
rem declaratiōem/de actu ex diuerſis ſin/
gularib⁹ actib⁹ cōpoſito/ſimiliť. exēplifi/
cari de paupe. q̇ ſola cauſa victus lautio/
ris hn̄da/vel alia nō de ſe meritoria. itrat
religionē. ⁊ ibi ſub tali intētōe aliquādiu
vtputa quatuor aut quinqꝫ annis viuit.
pluresqꝫ act⁹ ad regulā ptinētes/ nō mu/
tata pria cā ſeu prio ꝓpoſito ſui igreſſus/

facit ⁊ exequit̄. Cognoſcit iſte defectū ſu/
um. cōpunctuſq; ꝓpoſitū ⁊ intētionē ſuā
mutat. oīaq; in deū referre incipit. ⁊ in/
tentōe deo ſeruiendi ⁊ ad regulā ſuā amo
do in dicta religiōe vult viuere. Iſta ſub
ſequēs ſupaccedēſq; intentō/ iſtū actum
viuendi in religiōe ſm̄ quid informabit.
quia ſcʒ quo ad ip̄m actū in ſe ac etiā om/
nes alios ſingulares actus. qui poſt illaʒ
ſupaccedentē intentōem fient. q2 eos me/
ritorios. ⁊ iſtum vere religioſum q̇ prius
nō erat/ efficiet. Quo ad quid etiā non in
formabit. quia oēs alios ſingulares actꝰ
precedētes. meritorios efficere nō poteſt.
Nec etiā reſpectu eoꝝ. cum tranſacti ſint
poteſt actus interior volūtatis cum iſta
ſupaccedēti intentōe reiterari. Et ad iſtō
ꝓpoſitū reſpectu ſcʒ iſtoꝝ actuū qui ſic in
fieri exiſtūt ⁊ intentōis ſupaccedentis/ ſa
tis pertinere videt̄ illud beati Gregorij in
omelia. Reſtat vt quiſq; ille eſt q̇ ad ſup/
nam patriā tēdit/ nequaq̄ ſe a vicijs pro
mundi huius honeſtate cōtineat. Qui ⁊
ſi quedā aliq̄ndo bona pro honeſtate in/
choat/ in eius intētione nō debet ꝑmane
re. nec ꝓ bono opē/ preſentis huiꝰ mundi
gloriā q̄rere. ſed totā ſpem in redēptoris
ſui aduentu cōſtituat. ⁊c̄. Ecce mentio de
bonis inchoatis/ ⁊ de mutatōe intentio/
nis ⁊c̄. ¶ Et put in ſupiorib; exemplifica
tum eſt de informatōne ipoꝝ actuū quo
ad meritū. ſimili modo exemplificari faci
le eſt de eoꝝ informatōe quo ad demeritū
cū eadem quo ad hoc ratō exiſtat. ¶ Re/
ſolutio finalis eſt iſta. ꝙ intētio actus/ tā
interiores ipius volūtatis/ q̄ȝ exteriores
ex ipis procedētes/ qui realiter ⁊ trāſacti
ſunt. ſubſequēs ſeu ſuperaccedens/ nullo
modo poteſt ex ſeipſa eos quo ad meritū
vel demeritū iformare. Et vero dicat̄ actꝰ
interior volūtatis cum intentōe ſubſeq̄n
ti ſeu ſupaccedēti reiterari. ⁊c̄. Jam ꝓprie
loquēdo illa reiteratio eſſet nouꝰ volunta
tis actus. ⁊ ſic reſpectu eius poſſet ⁊ debe
ret dici intentō ꝯcomitās ⁊ nō ſubſeq̄ns
Sed iſta ꝓ mediocrib; ⁊ ſimplicib;/ et q̄
magis conſcientiarū ſcrupuli cognoſci ⁊
quietari valeāt vt ſepe tactum eſt/ ita late
R ſpecificari ⁊ ꝑ exempla declarari libuit
Notandū inſup ⁊ poteſt poni vt ſeptima
regula. Septima regula ꝙ actō corꝑalis
poteſt etiā meritorie ad aliquē finē tp̄alē
referri. dūmodo finis ille temꝑalis. in de/
um finaliter referat̄. Actō vero ſpūalis vt
predicatio oratō ⁊ hmōi. nullo modo po
teſt meritorie ad finē temꝑalem referri. eti
am ſi illō temꝑale finaliter in deū referat̄.
Et hoc eſt in effectu qđ dicit. Aug. Debe
mus mādūcare vt euāgeliſemꝰ. nō autem
euāgeliſare vt māducemꝰ. ¶ Aduertēdū
preterea ꝙ etiā ꝑ modū cuiuſdā regule et
hec ꝓ octaua poni poteſt. Octaua regula
ꝙ ſi in aliquib; actib; ſeu actionibus/ ad
diuerſos fines ſibiīuicē ſubordinatos
tendentibꝰ/ primꝰ vel medius finis ſeu ꝓ
pinq̄or intētus ponat̄ ſeu cōſtituatur ali
quod tēꝑale. ordo talis eſt ꝑuerſus. atq;
hmōi ſic ad iſtos fines ordinari demeri/
torij. Bene tamē etiā meritorie licitū eſt/
duos fines in aliquo actu cōſtituere ⁊ in/
tendere. vnū ſcilʒ temꝑalem. ⁊ aliū eternū
dūmodo illud quod eſt eternū/ ſit princi/
palis ⁊ vltimus finis intētus. ⁊ nō econ/
tra. Ut gratia exēpli de iſtis duob; mem/
bris. Optabit aliq̄s ſufficiēs ⁊ idoneꝰ ſʒ
indigens/ beneficiū eccleſiaſticū. vt ſcʒ ha
beat vnde vitā ſuam ſuſtētaret. ⁊ vt etiam
maiorē habeat occaſionē et facultatē deo
debite ſeruiendi. Hic ſunt duo fines lici/
te intenti. vnus tēpalis. ⁊ alius eternus.
Si igit̄ iuxta primū membrū huiꝰ nota/
bilis ſeu regule/ finis ꝑmꝰ ſeu ꝓpior ſit ip
ſum dei ſeruitiū debite facere. ⁊ finis vlti/
mus ⁊ pricipalis ſit ſuſtentatōem vite ha
bere. tūc ordo eſt ꝑuerſus ⁊ actus ad hos
fines ordinati de ſe quo ad ſalutē eternaʒ
adquirendā/ demeritorij. Si vero cōtra/
rio modo procedat intētio. ſic ſcʒ ꝙ finis
primus ſeu ꝓpinq̄or ſit ſuſtentatōem vite
habere. et finis vltimus ac pricipalis/ ſit
ip̄m dei ſeruitiū facere. tūc ordo eſt rectꝰ et
bonus. actuſq; ad hos fines debite ordi
nati quo ad ſalutē eternā adquirēdā me/
ritorij. ¶ Et hec q̄ ad materiā intētionis
ac finis actiōis ⁊ opatiōis q̄ntū huic tra
ctatui cōgruere viſum eſt/ dicta ſufficiāt.

De eſſe natura et qualitate conſcientie. S

q

Quo vero ad eſſe ſeu naturaʒ ac
qualitatē conſciētie. eſt primo
ſciendū. ꝙ cōſcientia put ꝓprie
tas vocabuli de ſe ſatis connotat/ duo di
cit ⁊ importat ¶ Primo dicit ⁊ importat
ſciētiam. et ſm̄ hoc conſciētia dici poteſt
q̄dā habitꝰ naturalis. nō ſolū cognitiuꝰ.

ſed etiã motiuus. Mouet enĩ et inclinat
animã ad bonũ ꝓſequendũ. ⁊ malũ fugi-
endum. Et iſto modo inquantũ ſcʒ ſcien
tiã dicit ⁊ importat/habet ſe vt ſupius. cõ
iungiturq; ipſi primo habitui naturali/
ſupiorıq; lumini ratõis quod ſynderеſis
dicit᷑. ita ꝙ propter hoc aliqui. vt hieroni
mus ⁊ alij ipam ſindereſim prout in ſupi
oribus tactũ eſt/conſcientiã ſeu conſcien
tie iudiciũ dicere voluerint. Et tũc cõſciẽ
tia de ſe ſemꝑ recta eſt. nã tũc circa vniuer
ſalia agibiliũ ſicut ipſa ſindereſis verſat᷑.
¶ Secũdo vero dicit ⁊ importat cõſciẽ-
tia ⁊ magis ꝓprie. quandã acceptõem ſeu
acceptatõem ex parte ratõis. Etenĩ cõſci-
entia ꝓprie loquendo nihil aliud eſt q̃ ap
plicatio quedã ſeu ordinatõ ſciẽtie ad ali
quẽ actũ. ſcientia aũt in rõne eſt. qd̃ ſatis
denotat hec prepoſitio cum. dicit᷑ enĩ con
ſciẽtia quaſi cũ alio ſciẽtia. Et tũc conſci-
entia ꝓprie loquẽdo mag' eſt actus q̃ ha-
bitus ſeu potẽtia. Iſtoq; modo ſe habet
vt inferius. magisq; coniũgitur rõni ſim
plici. imo tunc dicit᷑ quoddã dictamẽ rõ-
nis. Et hoc modo nõ ſemꝑ de ſe eſt recta.
immo freq̃nter errorẽ recipit. quia tũc cũ
ſcʒ ſic ipſi rõni ſimplici coniũgit᷑ habʒ cir
ca ꝑticularia ⁊ ꝑ modũ cuiuſdã cognitio
nis ſeu inquiſitõnis verſari. in quibꝰ fre-
quent᷑ error ⁊ errare cõtingit. ¶ Que cla-
rius ꝑ exemplũ nonnullorũ doctorũ cõci
pi poſſunt. Formãt enĩ quendã quaſi cõ
ſciẽtie ſilogiſmũ. Cuius ſynderеſis maio
rem ꝓponit quaſi generalẽ ⁊ vniuerſalem
ſic. Nullũ malũ eſt faciendũ. Cui cõſcien
tia ſe iuxta primã ſui importatiõeʒ ſeu cõ
notatõem/ipſi ſynderеſi cõiungẽs ſine q̃
cunq; difficultate aſſentit. nec tunc errat
Quia circa hmõi maiorẽ. ñ eſt error. For
mat deinde ratõ ſub iſta maiore vnã mi-
norẽ/ad aliquẽ caſum ſeu factũ ꝑticulare
deſcendẽdo. ſic Et hoc eſt malũ. Cui mi-
nori ſi conſciẽtia ſe iuxta ſcd̃am ſui ipor-
tatõem ſeu connotatiõeʒ ipſi ratõi cõiun
gens aſſentiat. poteſt errare ⁊ poteſt non
errare. Infert demũ conſciẽtia ex iſtis du
abus ꝑmiſſis cõcluſionẽ ſic Ergo hoc nõ
eſt faciẽdũ. Que cõcluſio ſimiliter erit fal
ſa vel vera. prout ſcʒ ipſa ratio ⁊ conſcien
tia ſe illi coniũgens in illa minore erraue
rit. ¶ Ex etiã conſciẽtia ꝓut magis ꝓprie
et magis cõiter ſumit᷑ ſcʒ dum magis rõi
ſimplici coniũgit᷑/dicat quandã applica
tionẽ ſeu ordinationẽ ſcientie ad aliq̃d.
ſicq; magis actum quendã q̃ habitũ ſeu
potentiã importet. patʒ ex his que ipſi cõ
ſcientie attribuũtur. ſcʒ teſtificari. accuſa
re. remordere. reprehendere. excuſare. in-
ſtigare. ſtimulare. remurmurare. incitare:
ligare. retrahere. Que oĩa (vt clarũ eſt)
conſequũtur quandã actualẽ applicatõ-
nem alicuius cognitiõis ſeu ſciẽtie ad ea
que agunt᷑. Que quidẽ applicatõ triplici
ter habʒ fieri ſm̃ diuerſitatẽ triũ tempoꝝ.
videlicet preteriti preſentis ⁊ futuri. Uno
etenĩ modo ⁊ reſpectu preteriti temporis
habet dicta applicatio fieri. dum ſcʒ reco
gnoſcit᷑ aliquid factũ vel nõ factũ eſſe. Et
ſm̃ hoc conſciẽtia de hoc ꝙ ſibi vel in ma
lo cõmiſſo vel in bono omiſſo aut econ-
uerſo cõſcia eſt ꝯtra mentẽ. teſtificat᷑ eãq;
vel accuſat. remordet. ⁊ repħendit vel eti-
am excuſat. Alio modo reſpectu ꝑſentis
tempis habet dicta applicatio fieri. dum
ſcʒ aliquid faciẽdũ imminet vel occurrit
Et ſm̃ hoc cõſcientia ꝓut de illo in bonũ
vel malũ. ſm̃ iudiciũ rõnis ꝑ applicatio-
nem ſciẽtie ſeu cognitõis ad illd̃ iudican
tis ſibi conſcia eſt mentem ipſam facere
vel nõ facere. inſtigat ⁊ ſtimulat ⁊ recalci-
trat. Alio modo ⁊ reſpectu futuri tempis
habet dicta applicatio fieri dũ ſcʒ conſci-
entia ad aliqua in futurũ facienda vel nõ
facienda ꝓut ſibi de eis ſm̃ iudiciũ rõnis
ꝑ applicatõnem ſciẽtie ſeu cognitiõis ad
illa iudicãtis. conſcia eſt mentem ipſam
incitat ⁊ ligat vel re-
trahit. ¶ Plures a diuerſis doctoribꝰ aſ-
ſignant᷑ ꝯſciẽtie deſcriptões Una a Ioh.
damaſceno. ꝙ cõſcientia eſt lex intellectꝰ
noſtri. Alia a baſilio. ꝙ conſcientia eſt rõ
nale iudicatoriũ. Alia ꝙ eſt cognitõ ſui-
ipſius. Alia ꝙ conſciẽtia eſt habitus men
tis. boni ⁊ mali diſcretiuꝰ. Alia ꝙ conſci-
entia eſt credulitas intentiõis ad aliquid
faciendũ vel nõ faciendũ. animi delibera
tione firmata. Ex iſtis cõſcientie diffini-
tionibꝰ ſeu diſtinctõibꝰ. que in effectu bñ
reſoluẽdo in idẽ coincidũt. colligi põt ꝙ
cõſcientia reſpicit ⁊ cõcernit/tam facta q̃
faciẽda. immo oĩa tempꝑa reſpicit. vt ſa-
tis declaratum eſt.

De conſcientia in- z

diſcreta. ¶ Notare ſolent aliq̃. conſciẽtiã
nimis largã/⁊ etiã nimis ſtrictã cauẽdaʒ

fore aliquas rōnes aſſignātes Vnam ſcʒ
quia cōſciētia nimis larga generat ꝑſum
ptionē. Nimis vero ſtricta deſꝑatōnem.
Aliā quia cōſciencia nimis larga frequē/
ter illud qđ eſt malū dicit bonū Nimis ve
ro ſtricta ecōtrario ſepe dampnat ſaluādū.
Quod nō prout verba iacēt de ſe ſic ſim
pliciter accipiendū eſt. ſed ꝑ quādā deno/
tatōem. ⁊ maxime in indifferētibꝫ. que ſcʒ
vt ſepe tactū eſt/ nō habent ex ſe ſuoqꝫ ge/
nere ꝙ ſint bona vel mala. meritoria vł de
meritoria. Eteni cōſciencia larga/ cōiter ⁊
de pluribꝫ que freq̄ntiſſime occurrūt nul/
lum remorſum habʒ. ⁊ ſic plura ſepe facit
que ſic faciendo nō peccat. In quibꝫ tn̄ ſi
remorſuʒ haberet/ peccaret Exindeqꝫ plu
ra peccata euitat q̄ alias incurreret ⁊ com
mitteret. Conſciētia vero nimis ſtricta/
ecōtrario cōmuniꝰ et quaſi de oīmibus et
frequētiſſime ſine cauſa remorſum habet
⁊ dubitat Et cū plurima neceſſario facere
habeat. plurima facit. que ſic cū remorſu
faciendo peccat. in q̄bus tn̄ ſi remorſum
nō haberet/ nō peccaret. Exindeqꝫ plura
peccata incurrit ⁊ cōmittit. q̄ alias nec in
curreret nec cōmitteret ¶ Circa quod ac
etiā circa plurima tā iam dictoꝝ q̄ꝫ dicen
doꝝ bene notādū ⁊ aduertendū venit. Q̄
aliud eſt cōſciencia. aliud timor cōſciētie.
Qđ in effectu eſt dicere. ꝙ magna eſt dif/
ferentia inter habere de aliq̄ ſeu facere cō
ſcientiā ⁊ intelligaꝝ formatā. ⁊ hr̄e ſolum
timorē conſcie. quē aliq̄ ⁊ bene cōiter ſcru
pulū conſcie vocāt. Conſcia eteni ꝓut iā
dictū eſt ſcʒ formata eſt qn̄ finaliꝝ. i. poſt
diſcuſſionē ⁊ deliberatōem/ ex diffinitiua
ſentētia rōis iudicaꝝ ⁊ firmaꝝ aliq̄d eē fa/
ciendū aut ꝓſequēdū. vel nō faciēdū aut
vitandū Et cōtra talem cōſcientiā forma
tam facere/ etiā ſi erronea ſit. ſic ſcilʒ ꝙ rō
in ſic diſcutiendo deliberādo ac diffiniē/
do errauerit/ eſt pctm̄. ¶ Timor vero cō/
ſcientie ſeu ſcrupulꝰ eſt. qn̄ nō ſic finaliter
id eſt poſt diſcuſſionē ⁊ deliberatiōem ex
diffinitiua ſentētia iudicatur. ⁊ firmaꝝ ali
quid eſſe faciendū aut ꝓſequendū. vel nō
faciendū aut vitandū. ſed mens inter du
bia vacillat. neſciēs quid ſit meliꝰ. nec ad
quid potiꝰ teneaꝝ Non tn̄ quoquo modo
vellet omittere quicq̄d ſciret eſſe placitū
diuine volūtati. Et cōtra iſtū timorē ſeu
ſcrupulū ꝯſcientie facere/ nō ſemꝑ eſt pec
catū. licet periculoſus valde ſit. ⁊ quantū
fieri poteſt abijciendus ⁊ extinguendus.
Cauſe iſtorū inferiꝰ ſubiūgenꝝ. ¶ Pro q̄ a
ſciendū ꝙ inter cetera que ſuꝑ pn̄ti mate/
ria cōſcientie ꝑ doctores tractanꝝ. due ſo/
lent licet diuerſimode formari ⁊ deꝝmina
ri queſtiones Ex quarū determinatōe/ tā
ſtatim dicta/ q̄ꝫ adhuc inferiꝰ in hac eadeʒ
materia dicenda: q̄ꝫ etiā plura alia que in
hoc tractatu circa materiā pctōꝝ morta/
lis ⁊ venialꝝ tractata ſunt/ ⁊ adhuc forſan
tractabūtur: clarius intelligi poterūt.
Prima igiꝝ queſtio ſic tractari ſolita eſt.
Vtꝝ cōſcia errās obliget. Scđo vtrum
conſciētia errans/ excuſet ¶ Circa primā
iſtarū duarum queſtionū

Vtrū ſcʒ cōſciētia

errans obliget: qđ vt ponit btūs Thom̄.
prima ſcđe ſue ſumme eſt idē in effectu ꝙ
querere. vtrū volūtas a rōne errāte diſcor
dans/ ſit mala ⁊ peccet. Cōformiꝝ ad aliq̄
ſupra tactoꝝ/ triplicē diſtinxerūt nōnulli
actuū qualitatē. videlicʒ ꝙ aliq̄ ſunt de ſe
ex ſuoqꝫ genere ſeu natura/ boni Alij ſunt
de ſe ex ſuoqꝫ genere ſeu natura mali. Alij
ſunt indifferētes ſcʒ qui de ſe ex ſuoqꝫ ge/
nere ſeu natura nō habēt ꝙ ſint boni vel
mali. vt leuare feſtucā de terra vel mouere
manuū. ¶ Dicūt ergo in effectu. ꝙ reſpe/
ctu actuū duaꝝ ꝑmaꝝ qualitatū/ ſi ratio
vel cōſcientia de ipſis iudicet ⁊ dictet ꝫm
verū eoꝝ eſſe. ſuāqꝫ propriā naturā. vtpu
ta qꝛ aliquid qđ de ſe ex ſuoqꝫ genere ſeu
natura bonū eſt ratō iudicet vt bonum. ⁊
exinde ꝯſcientia dictat hominē teneri ad
illud faciendū. vel aliq̄d qđ de ſe ex ſuoqꝫ
genere ſeu natura malū eſt ratō iudicat vt
malū. ⁊ exinde conſciētia illud dictat eſſe
ꝓhibitū ⁊ ſic nō faciendū. Nullꝰ eſt ibi er
ror imo rectū iudiciū. Eadē eteni rōne ꝓ
cipiūtur bona ⁊ ꝓhibenꝝ mala. Sed ſi rō
vel cōſcientia de ꝑdictis actibꝫ iudicet et
dictet cōtra veꝝ eoꝝ eſſe. ſuāqꝫ ꝓpriā natu
ram/ vtputa qꝛ aliqđ de ſe ex ſuoqꝫ genere
ſeu natura bonū eſt: rō iudicat vt malum
et exinde cōſcientia illđ dictat eſſe ꝓhibi/
tum/ ⁊ ſic fugiēdū. vel aliq̄d de ſe ex ſuoqꝫ
genere ſeu natura malū rō iudicat vt bo/
nū. ⁊ exinde cōſcientia dictat hoīem tene/
ri ad illud faciendū. tunc ibi eſt manifeſtꝰ
error. taliſqꝫ rō ⁊ cōſcientia diciꝝ errans.
Et eodē modo reſpectu actuū tertie q̄lita
tis. ſi rō vel conſcia de eis dictet ⁊ iudicet

contra veꝝ eorũ eſſe ſuamqꝫ ꝓpriã naturã
vtputa/ qꝛ aliq̇d de ſe ex ſuoqꝫ genere ſeu
natura eſt indifferens. ratõ iudicet bonũ
vel malũ ⁊ exinde cõſciẽtia dictet hoĩꝫ te
neri ad illud faciendũ vel ꝓhibitũ ⁊ ſic nõ
faciendũ. Eſt etiã ibi error. ſed nõ tãtus.
eritqꝫ talis ratio ſeu cõſciẽtia errãs. ſꝫ nõ
tantũ ſicut in caſu ꝓcedẽti. ¶ Iuxta que
dicũt inſuꝑ predicti ꝙ ratio vel cõſciẽtia
circa actus tertie qualitatis errans. ſcꝫ q̇
de ſe ex ſuoqꝫ genere ſeu natura ſunt indif
ferentes. ſiue ſit in ꝓcipiendo ſiue in ꝓhi
bendo obligat. ita ꝙ voluntas a tali rõne
taliqꝫ cõſcientia ſic errãte diſcordãs. i. cõ/
trariũ illius qd̃ ſic iudicãt ⁊ dictãt faciẽs
eſt mala ⁊ peccat. Sed ratio vel cõſciẽtia
circa actus duaꝝ primaꝝ q̃litatũ errans
iudicãdo ſcꝫ ⁊ dictãdo ea que de ſe ex ſuo/
qꝫ genere ſeu natura bona ſunt vel neceſ/
ſaria ad ſalutẽ mala eſſe ⁊ ſic ꝓhibita ⁊ fu/
gienda. vł ea que de ſe ex ſuoqꝫ genere ſeu
natura mala ſunt bona eſſe ⁊ ſic ex debito
facienda nõ obligat. Vñ in talibꝫ volun/
tas a tali rõne taliqꝫ cõſcientia ſic errante
diſcordans. contrariũqꝫ illiꝰ qd̃ ſic iudi/
cat ⁊ dictat faciens. nõ eſt mala nec peccat
Et ratio ꝑt eſſe. quia nullo mõ videri ꝑt/
ꝙ aliq̇s ad id qd̃ de ſe ex ſuoqꝫ genere ſeu
natura malũ eſt/ poſſit et maxime ad hoc
ꝑ errorẽ ratiõis ⁊ cõſcientie teneri ſeu ob
ligari. cũ illud potius ex ſeipſo ꝓhibitũ
videat̃. Ergo cũ ad tale q̇d quis obligatꝰ
nõ exiſtat. imo ecõtrario videat̃ ab illo ꝓ/
hibitus/ videt̃ ꝙ illud nõ faciendo nulla
rõne peccare poſſꝫ. imo potius mereatur
Similiter nec ab eo qd̃ de ſe ex ſuoqꝫ ge/
nere ſeu natura bonũ eſt. poſſet q̇s ⁊ ma/
xime adhuc ꝑ errorẽ rõis ⁊ cõſciẽtie vt ta/
ctũ eſt prohiberi. cũ potius ex ſeipſo faciẽ
dum videatur. Ergo cũ a tali prohibitus
nõ exiſtat. imo potiꝰ ad illud videat̃ obli/
gatus. videt̃ ꝙ illud faciendo nulla rõne
peccare poſſit. imo potiꝰ mereat̃. Non ſic
autẽ eſt in indifferẽtibꝰ que de ſe ex ſuoqꝫ
genere ſeu natura nec bona nec mala exi/
ſtunt Et ideo faciliꝰ ex aliqua occaſiõe ſeu
circũſtantia. vtputa ex iudicio rõnis ⁊ di
ctamine cõſciẽtie poſſunt bona vel mala
effici. ⁊ exinde ad talia q̇s teneri ⁊ obliga/
ri vel ab eis ꝓhiberi. vt ſatis declaratũ eſt
¶ Sed iſtã poſitionẽ iſtũqꝫ modũ dicen
di ꝑtim approbat ⁊ ꝑtim impugnat bea/
tus Tho. li. ſupra notato. Inq̃ntũ enim
ponit ꝙ ratio vel cõſcientia circa actus de
ſe ſuoqꝫ genere ſeu natura indifferẽtes er/
rans/ obligat volũtasqꝫ a tali rõne taliqꝫ
conſciẽtia ſic errãte diſcordans mala eſt ⁊
peccat/ eam approbat. Sed inq̃ntũ vero
ponit ꝙ ratio vel cõſciẽtia/ circa actus de
ſe ex ſuoqꝫ genere ſeu natura bonos vł ma
los errãs nõ obligat/ nec volũtas a tali rõ
ne taliqꝫ cõſcientia ſic errãte diſcordans
mala eſt ⁊ peccat/ ipam impugnat. mon/
ſtrans ꝙ idẽ eſt dicendũ de rõne vel cõſci/
entia circa actus de ſe ex ſuoqꝫ genere ſeu
natura bonos vel malos errãte ſcꝫ ꝙ obli
gat. ⁊ ꝙ volũtas a tali ratõne taliqꝫ cõſci
entia ſic errante diſcordãs. mala eſt ⁊ pec
cat. Sicut dicit̃ de illa que circa actꝰ de ſe
ſuoqꝫ genere ſeu natura ĩdifferẽtes errat
¶ Et cauſam huiꝰ ex ſequẽtibꝫ effectuali
ter aſſignat. Certũ eſt enĩ ꝙ propriũ obie
ctum volũtatis ⁊ a quo ac ſm quod ipſiꝰ
volũtatis bonitas ⁊ malicia dependet et
accipi debet/ eſt illud quod ſibi a ratione
obiicit̃ ſeu ſupponit̃. Non q̇dem ſm ꝙ il
lud ex ſeipſo de ſuiqꝫ natura eſt. ſed ſm il
lam qualitatẽ in bonitate vel malicia ſm
quam ab ipa ratõne apprehendit̃ ⁊ ipi vo
luntati obiicit̃ ſeu ꝓponit̃ Eteni (vt freq̃n
tius ſupra dictũ eſt) ratio volũtatẽ moue/
re habet ⁊ mouet ſm ſui obiecti apprehẽ
ſionẽ ⁊ ſm illud qd̃ apprehẽdit. Certũ eſt
inſuꝑ (vt iam modicũ ſupra ſatis declara
tũ eſt) ꝙ ratio. etiã quod bene notandũ eſt.
credendo forſan ſe debite volũtati diuine
ꝯformare. licet tamẽ tũc erret. ꝑt q̃nqꝫ ali/
quod obiectum apprehẽdere ⁊ voluntati
obiicere ſeu proponere ſm aliã qualitatẽ
quã illud de ſe ex ſuoqꝫ genere ſeu natura
nõ habet. ſic ꝙ nõ ſolum cõtingere poteſt
in actibꝫ de ſe ex ſuoqꝫ genere ſeu natura
indifferẽtibꝫ. ſed etiã ⁊ eodẽ modo in caſi
bus q̇ de ſe ex ſuoqꝫ genere ⁊ natura ſunt
boni ⁊ mali. Claꝝ eſt enĩ ꝙ eodẽ mõ po/
teſt ratio aliq̇d quod de ſe ex ſuoqꝫ gene/
re ſeu natura bonũ eſt apprehẽdere. ac vo
luntati obiicere ſeu ꝓponere vt malum et
econtra ſicut illud quod de ſe ex ſuoqꝫ ge/
nere ſeu natura indifferẽs eſt poteſt vt bo
num vel malũ apprehẽdere. ac vt tale vo
luntati obiicere ſeu ꝓponere. Cũ ergo pre
dicta magis ad ꝓpoſitũ applicando ⁊ grã
alicuius exẽpli/ ratio aliq̇d quod de ſe ex
ſuoqꝫ genere ſeu natura bonũ eſt appre/
hendit vt malũ/ ⁊ ſicut malũ. ⁊ ꝑ cõſeq̃ns

dictante conſciētia fugiēdum ipſi volun
tati obījcit ſeu proponit. iā illud efficit̄ ⁊
eſt propꝛiū obiectū ipſius voluntatis. Nō
quidē ſub ratōne boni ⁊ tanq̃ bonum q̃
uis de ſe ex ſuiq̃ natura bonū exiſtat. qꝛ
nō eſt vt tale ab ipſa rōne appꝛehēſum et
vt tale ipſi voluntati obiectū ſeu propo/
ſitū. ſed ſub rōe mali ⁊ tanq̃ malū de per
accidens. et ſic fugiendū. qꝛ vt tale eſt ab
ipſa ratōne appꝛehēſum. ⁊ vt tale dictāte
etiā conſcīa ipſi volūtati obiectū ſeu ꝓpo
ſitum. ¶ Sic ergo vt videt̄ in iſto caſu ꝓ
pꝛiū obiectū volūtatis eſt malū ⁊ fugien/
dum. q̃uis vt tactū eſt in illō vt tale app̄/
hendēdo ac vt tale ipſi volūtati obījcien/
do ſeu ꝓponēdo: ipſa ratio ipſiuſq̃ cōſcīe
dictamē errauerit. Si nūc ergo ipa volū
tas tali rōi taliq̃ conſciētie dictamini q̃/
uis errāti cōtradicēdo in tale ſuū obiectū
feratur ⁊ ſe applicet. certū eſt ꝙ fert̄ ⁊ ſe ap
plicat in obiectū malū ⁊ dictāte conſcien
tia fugiendū. ⁊ ꝑ cōſequēs eſt mala ⁊ pec/
cat. cū volūtarie ferri ⁊ ſe applicari in ma
lum ⁊ fugiendū: ſit pctm̄. Nec inſpicit̄ ꝙ
vt ſepe dictū eſt. illud in qō ſic ipſa volun
tas fert̄ ſit de ſe ex ſuoq̃ genere ſeu natura
bonū. Quia vt in tale ipa voluntas non
fert̄ nec ferri poteſt in ipm̄. qꝛ vt tale non
eſt ſuum ꝓpꝛiū obiectū. ⁊ ꝑ cōſequēs etiā
nec ab eo vt a tali p̄t aut debet ipſius volū
tatis bonitas dependere ⁊ attendi. Cū iu
xta ſupꝛa tacta ipſius voluntatis bonitas
vel malicia/a ſui ꝓpꝛij obiecti: ñ quidē ve
ra eēntia ſeu natura ſed q̄litate ſub q̄ a rō
ne ſiue recta ſiue errāte appꝛehēdit̄. ipiq̃
voluntati obījcit̄ ſeu ꝓponit̄ depēdere ha
beat ⁊ attēdi. Et ſilr̄ hic eadē rōne dici p̄t
de illo quod de ſe. ex ſuoq̃ genere ſeu na/
tura malū eſt. ſi rō illud vt bonū app̄hen/
dat ⁊ vt bonū ⁊ ꝑ conſequēs ipa dictante
cōſcientia debitū ⁊ faciendū ipſi volūtati
obījciat ſeu ꝓponat. Nā illud propꝛiū ip
ſius volūtatis obiectū/ nō quidē ſub rōe
mali ⁊ tanq̃ malū q̃uis de ſe ſuiq̃ natu/
ra malū exiſtat. qꝛ nō eſt vt tale ab ipſa rō
ne appꝛehēſum. nec vt tale ipſi voluntati
obiectū ſeu ꝓpoſitū. Sed ſub rōne boni
⁊ tanq̃ bonū de ꝑ accidēs. ⁊ ꝑ cōſequens
debitū ⁊ faciendū. qꝛ vt tale eſt ab ipa rōe
appꝛehēſum. ⁊ vt tale dictāte etiā conſcīē
tia ipi volūtati obiectū ſeu propoſitū Et
ideo ſi volūtas tali rōni taliq̃ cōſcientie
dictamini cōtradicēdo/ tale ſuū obiectū
facere ⁊ adimplere recuſet. clarū eſt ꝙ bo/
nū ⁊ dictante cōſciētia debitū ⁊ faciendū
recuſat. qꝛ vt tale eſt ſuū propꝛiū obiectū
⁊ ſic eſt mala ⁊ peccat. qꝛ volūtarie quod
debitū ⁊ faciendū eſt. recuſare/ pctm̄ eſt ¶
Et ſi in caſibꝰ p̄dictis opponēdo diceret̄
ꝙ volūtas ſic tali rōni taliq̃ cōſciētie di/
ctamini erranti contradicēdo bn̄ mouet̄.
qꝛ fert̄ ⁊ ſe applicat in bonū ⁊ aufugit ma
lum ⁊ ſic ñ eſt mala nec peccat. imo bona
eſt ⁊ bn̄ facit. patet clare reſponſio ex ſtati
dictis. Non enī ſequit̄ ſi volūtas in illud
quod de ſe ex ſuoq̃ genere ſeu natura bo/
nū eſt ferat̄ ⁊ ſe applicet. vel illō qō de ſe ex
ſuoq̃ genere ſeu natura malū eſt aufugi/
at. ꝙ ꝓpterea bn̄ faciat ⁊ bona ſit. niſi illō
faciat ſub debita qualitate ac debito mō.
ſic ſcꝫ ꝙ ſi in illō qō bonū eſt ferat̄ ⁊ ſe ap/
plicet. hoc faciat ſub rōne boni ⁊ tanq̃ in
bonū. vel ſi illō qō malū eſt aufugiat hoc
faciat ſub rōne mali ⁊ tanq̃ malū. nō enī
quoad deū ſeu quo ad meritū vel demeri
tū inſpicit̄ tm̄ illud qō fit. ſed ſub qua q̄li
tate ⁊ quo mō ſeu animo illud fit. ¶ Nūc
ad ꝓpoſitū in caſibꝰ ſupꝛa dictis. licꝫ enī
vt ibi ſatis deductū eſt volūtas quo ad ꝓ
mū caſum ferat̄ ⁊ ſe applicet in illō qō de
ſe ex ſuoq̃ genere ſeu natura bonū eſt. nō
tm̄ hoc facit rōne boni ⁊ tanq̃ in bonū qꝛ
vt tale nō eſt ſuū ꝓpꝛiū obiectū nec ſibi vt
tale a rōe ꝓpoſitū. ſed fert̄ ⁊ ſe applicat in
illō ſub rōne mali ⁊ tanq̃ malū. Quia vt
tale eſt ſuūꝫ ꝓpꝛiū obiectū ſibiq̃ vt tale a
rōne ꝓpoſitū ⁊c. Et ſic licet in bonū ferat̄
⁊ ſe applicet/ nō tm̄ facit ſub illa bona q̄li/
tate nec bono mō ſeu aīo. ſed ſub mala q̄/
litate ⁊ malo mō maloq̃ aīo. ⁊ ideo talis
volūtas nō eſt bona nec bn̄ facit. ſed ē ma
la ⁊ male facit ⁊ peccat. Et idē de ſcdo ca/
ſu reſpectu illius qō de ſe ex ſuoq̃ genere
ſeu natura malū eſt. ſed a rōne errāte app̄
hendit̄ ipſiq̃ volūtati obījcit̄ ſeu ꝓponit̄
vt bonū. Nā licet tūc volūtas aufugiat il
lud qō de ſe ex ſuoq̃ genere ſeu natura ma
lū eſt. nō tm̄ illō facit ſub rōne mali ⁊ tanq̃
malū qꝛ vt tale ñ eſt ſuū propꝛiū obiectū
nec ſibi vt tale a rōne ꝓpoſitū. ſed illō au
fugit ſub rōe boni ⁊ tanq̃ bonū. qꝛ vt ta/
le eſt ſuū propꝛiū obiectū. ſibiq̃ vt tale ab
ipa rōne propoſitū. ⁊c. vt ſatis ibi dedu/
ctū eſt. Et ideo talis volūtas nō eſt bona
nec bene facit ſed mala ⁊ male facit ⁊ pec/
cat. ¶ Ad propoſitū p̄dictoꝝ duorum

caſuũ pro clariori eoꝝ ĩtellectu / poſſunt iuxta effectũ dictoꝝ ipius beati Thome poni duo exẽpla. ¶ Primũ exẽplũ reſpectu primi caſus. credere in xp̄m eſt per ſe bonũ ⁊ neceſſariũ ad ſalutẽ. ſed volũtas ĩ hoc bonũ nõ fert̃: niſi ſm quod ſibi a rõe obijcitur ⁊ proponit̃. Si ergo ipſi voluntati a ratione errãte proponat̃ vt malum ⁊ ſic dictante cõſcientia nõ faciendũ. ⁊ nihilominus ipa voluntas tali rationi taliqꝫ cõſcientie dictamini cõtradicẽdo. in illđ ferat̃ ⁊ ſe applicet. clarũ eſt ꝙ in illud feret̃ ⁊ ſe applicabit ſub rõne mali ⁊ tanq̃ꝫ malũ ꝛ nõ faciendum. Non qꝛ de ſe ſuiqꝫ natura malũ ſit. ⁊c̃. ſed eſt malũ ⁊c̃. de ꝑ accidens ex tali ſcꝫ apprehẽſione rationis q̃ vt malũ ⁊c̃. illud apprehẽdit. ⁊ vt malum ipſi volũtati ꝑponit. Et ſic talis volũtas de ſe erit mala ⁊ peccabit qꝛ voluntarie in malũ ⁊c̃. ferri ⁊ ſe applicare malũ eſt peccatum. Et ad hoc propoſitũ dicit philoſophus. vij. eth. ꝙ per ſe loquẽdo ille incontinẽs eſt qui nõ ſequit̃ rationẽ rectam ſed de ꝑ accidens Ille etiã incõtinens eſt qui nõ ſequit̃ rõem falſam. i. erroneã. ¶ Secundũ exemplũ reſpectu ſecũdi caſus. fornicari de ſe ex ſuoqꝫ genere ſeu natura. eſt quoddã malũ. ſed volũtas in iſtud malũ nõ fertur niſi ſm ꝙ ſibi a ratiõe obijcitur ⁊ proponit̃. Si ergo a caſu ipi voluntati a rõne errante proponat̃ vt bonũ ⁊ neceſſariũ ad ſalutẽ ⁊ ſic dictante cõſcientia vt debitũ ⁊ neceſſario faciendũ. ⁊ nihilominus ipa voluntas tali rationi taliqꝫ conſciẽtie dictamini cõtradicendo illud aufugiat facereqꝫ recuſat. claꝝ eſt ꝙ illđ aufugiet ⁊ facere recuſabit ſub ratõne boni et neceſſarij ad ſalutem. ⁊c̃. et tanq̃ꝫ bonũ et neceſſariũ ad ſalutem. nõ quia de ſe ſuiqꝫ natura bonũ ſit et neceſſariũ. ⁊c. ſed eſt bonũ et neceſſariũ. ⁊c. de ꝑ accidens ex tali: ſcꝫ apprehẽſione ratõis. que vt bonũ ⁊ neceſſariũ. ⁊c. ipi volũtati ꝑponit Et ſic talis voluntas de ſe erit mala ⁊ peccabit. qꝛ voluntarie bonũ ⁊ neceſſariũ ad ſalutem aufugere et recuſare facere. malũ et peccatum eſt. Non tamẽ (vt omnia ſane intelligant̃) innui credat̃ ꝑ predicta. ꝙ volũtas in caſu iſtius vltimi exempli / tali ratõni taliqꝫ rõnis dictamini ſic errãti ſe cõformando / bñ faceret. ſed ſolũ ꝙ etiã cõtradicendo male facit et peccat. quod quõ fieri poſſit inferius latius declarabit̃ ¶ Concludit igit̃ finaliter et ſimpliciter ipſe beatus Thom̃. poſt multa hincinde ꝑ eum allegata. ꝙ omnis volũtas a ratione ſiue recta ſiue errãte diſcordãs / ſit in illis ſeu circa illa que de ſe et ſuoqꝫ genere ſeu natura indifferentia ſunt / ſiue in his et circa ea que de ſe ex ſuoqꝫ genere ſeu natura bona vel mala exiſtunt: ſemꝑ mala eſt et peccat. Ex quibꝰ et per que ſatis effectualiter ad primã duarum principaliũ queſtionũ ſupra formatarũ ꝑ affirmatiuã reſpõdere videtur. ꝙ ſcilꝫ cõſcientia errans obligat. Quod tamẽ reſpectu voluntatis a ratõne et conſciẽtia errante ſeu erronea diſcordãtis ſic intelligendũ eſt. ꝙ licet talis voluntas ſemꝑ de ſe ſit mala et peccet. non propterea tamen vt ſtatim aliqualiter tactũ eſt / ſequit̃ ꝙ quotienſcũqꝫ tali rationi et conſcientie ſic erranti concordat ipſa voluntas bona ſit et bene faciat. Eſt eteni dare caſum in quo voluntas rationi et conſciẽtie erranti ſeu erronee diſcordando et cõtra id quod dictarẽt faciendo eſſet mala et peccaret. Et nihilominꝰ etiam cũ eis concordãdo et faciendo quod dictarent mala eſſet et peccatum cõmitteret. Utputa quando ratio et cõſcientia vt eſt in vltimo exemplo ſtatim ſupra poſito errando dictarent aliquid quod eſſet cõtra deũ eiuſqꝫ legem et p̄cepta. Diſcordando vero facit cõtra dictamen ratõnis et cõſcientie in quo eſt ſemꝑ: ſaltẽ interpretatiue dei cõtemptus. Et hic eſt proprie caſus in quo cadit ꝑplexitas. ⁊ exinde etiam dũ ad dictam primã queſtionẽ ſupra poſitã reſpondendo dicit̃. ꝙ ꝯſcientia etiam errãs ſemꝑ obligat. nõ eſt intelligendũ ꝙ ſemꝑ ſimpliciter obliget ad faciẽdũ ⁊ ſubſequendũ illđ quod ipſa dictat. ſed ſub diſiũctiõe ad faciendũ. ſ. et ſequendũ illud qđ ipſa dictat vel ad ſe deponendũ: vt clarius inferius ex dicẽdis patere poterit. ¶ Pro quo clariꝰ intelligẽdo. et qꝛ materia iſta frequenter occurrit / nec clare ab oĩbus ꝑut bene expediret intelligit̃ vtile viſum eſt poſitionẽ circa hoc domini bonauẽtura quã ad dictã primã q̃ſtionem effectualiter. licet ſub alijs terminis rñdẽdo ponit hic applicare. Format eni queſtionẽ ſic Utrum teneamur ad omne id quod ꝯſciẽtia dictat eſſe neceſſariũ ad ſalutẽ. Et ſub p̄dicto titulo q̃ſtionis format etiã tres alias q̃ſtiões q̃ſi ſubalternas. Z

quas ꝑ idem quaſi mediū ſoluit. Et ſunt
he in effectu. Utrū om̄is cōſcientia liget.
⁊ vtrū liget ad omne quod dictat. Utrū
homo ſit ꝑplexus quādo conſcientia ſibi
vnū dictat ⁊ lex diuina dictat cōtrarium
Cui ſit magis obtemꝑanduȝ. vel conſcie
dictamini. vel p̄cepto p̄lati. cū ſibi inuicē
obuiāt ⁊ cōtrariant̃. ¶ Circa q̄rum q̄tu-
or queſtionū diſſolutōem. ponit dictamē
ꝯſcie/ triplici reſpectu ad tria genera actu
um ꝯſiderari poſſe. ſatis ad ꝓpoſitū diſtin
ctōis ſupra poſite. licet ſub alijs v̄bis. Et
intelligat̃ vt ponit de dictamine cōſcien-
tie ꝑ modū preceptōis vel ꝓhibitiōis nō
ꝑ modū conſilij ſiue ꝑſuaſionis. quod ꝓ-
prie eſt dicere ꝙ intelligendū eſt de cōſcie
tia formata ⁊ non de ſolo timore ſeu ſcru
pulo cōſcientie. quoꝝ ſatis ſupra notata
eſt differēcia. ¶ Aliq̄n eteni cōſcia dictat
ea q̄ ſunt ſc̄m legē dei. aliq̄n dictat ea que
ſunt cōtra legē dei. aliq̄n dictat ea q̄ ſunt
p̄ter legē dei ¶ Quādo aūt conſcia dictat
que ſunt ſc̄m legē dei. ipſa ſimpl'r ligat ad
faciendū illō qō ipa dictat. imo cū in iſto
caſu homo iā ad ea q̄ ſic conſcia dictat ſit
ꝑ legē diuinā ligatus ⁊ obligatus: cōſcia
q̄ ſic illi legi ꝯcordat/ nō ſolū ligat imo et
ligatum oſtendit. ita ꝙ in effectu duo liga
mina cōcurrunt. Et talis cōſciētia nullo
mō eſt deponēda ſeu abijciēda. imo toto
effectu ſequēda. ¶ Qñ vero cōſcia dictat
ea que ſunt ꝯtra legē dei/ ipa etiā conſcia
ſimpliciter ligat ⁊ obligat nō quidē ad fa
ciendū qō ipſa dictat ſed ad deponendū.
Quia cū talis ꝯſcia erronea errore repu-
gnāte legi diuine q̄ȝdiu ipa manet/ ponit
⁊ tenet hoīeȝ extra ſtatū ſalutis. ⁊ ideo ne
ceſſe eſt eā deponere. q2 ſiue tūc hō faciat
quod ipa conſcia dictat ſiue eius oppoſi
tū. peccat mortalit̃. Faciēdo eteni in iſto
caſu quod ipa cōſciētia dictat/ facit cōtra
legē dei. qō clarū eſt peccatū mortale eſſe.
Faciendo vero oppoſitū illi⁹ qō ipſa con
ſciētia dictat adhuc peccat mortalit̃. non
rōne quidē opis qō tūc facit. ſed q2 malo
modo facit. Facit eni in contēptū dei. q2
licet illō qō tūc facit de ſe n̄ diſpliceat deo
facit tn̄ acſi diſpliceret deo cū faciat illud
quod ſua cōſcia ſibi deo diſplicere dictat.
Sic ergo facit qō deo diſplicere credit. fa
ciendo āt qō deo diſplicere credit/ deū cō
tēnit. q2 de⁹ nō tm̄ attendit q̄d hō faciat.
ſed q̄ animo faciat. ⁊ ſic mortaliter peccat

¶ Et bn̄ circa tā hic q̄ȝ in ſupiorib⁹ dicta
⁊ tractata aduertat̃. ꝙ quotiēſcūq3 fit mē
tio ꝙ volūtas a rōne ꝓponēte ⁊ dictāte ea
que ſunt ꝯtra legē ſeu preceptū dei diſcor
dans mala eſt ⁊ peccat/ intelligat̃ put ⁊ in
telligendū eſt. qn̄ nō clare ⁊ euidēt̃ cogno
ſcit̃ vtrū illa q̄ ſic ipa ratō ꝓponit ⁊ dictat
ſint cōtra legē ſeu preceptū dei. imo intel-
ligi debȝ vbi talia q̄ ſic ipſa rō ꝓponit ⁊ di
ctat/ credūtur eſſe ſc̄m legem ⁊ p̄ceptū dei.
Nā ſi clare ꝯgnoſceret̃ ꝙ rō humana pro
poneret ⁊ dictaret aliq̄d ꝯtra legē ſeu pre-
ceptū dei talē rōeȝ nullus teneret̃ ſeq̄ nec
tunc rō eēt totalit̃ errās. ſȝ poti⁹ q̄ſi mali-
cioſe agēs ⁊ corrupta. Sed qn̄ rō errans
aliq̄d qō eſt ꝯtra legē ⁊ p̄ceptū dei ꝓponit
⁊ dictat vt dei p̄ceptū ac ſue legi cōformē.
tūc eſt vere errās Et tunc dictamē talis rō
nis contēnere. eſt idē ꝙ dei p̄ceptū contē-
nere ſaltē interp̄tatiue vt ſatis ſupra de-
claratū eſt. Item dū in ſupioribus fit fre-
quēter mētio de eis q̄ de ſe ex ſuoq3 gene-
re ſeu natura bona vel mala ſunt. ⁊ de eis
q̄ ſub rōne boni ⁊ mali apprehēdunt̃/ in-
telligat̃ ſp̄ de bonis vel malis ſc̄m legē ⁊ p̄
ceptū dei Utputa q2 de ſe vel ex aliq̄ circū
ſtantia talia ſunt vel vt talia apprehēdū-
tur. Quia alias nec virtutes nec peccata/
⁊ per conſequēs nec merita nec demerita
eſſent. Et ſic nō proprie ad materiā p̄ſen
tem iactarēt ⁊ cōgruerent. ¶ Quādo aūt
conſcia dictat ea q̄ ſunt pret̃ legē dei/ ipſa
cōſcia ligat ⁊ obligat. ſȝ nō ſimpl'r immo
ſc̄m quid ⁊ ſub quadā diſiunctiōe ſeu alt̃-
natiua. Scd̄m q̄d enim ligat ⁊ obligat:
q2 q̄ȝdiu manet/ ſub diſiunctiōe ſeu qua-
dā alternatiua ligat ⁊ obligat. q2 ligat et
obligat ad faciendū qō ipſa dictat vel ad
ſe deponendū Ita ꝙ homo in iſto caſu te
net̃ talem conſciam deponere. vel adim-
plere. qō ipſa dictat. Utpote ſi cōſcientia
dictat qō neceſſariū eſt ad ſalutē leuare fe
ſtucam de terra vel nō portare capucium
in eccleſia oportet vel iſtā conſcientiā de-
ponere vel q̄ȝdiu manet feſtucaȝ de terra
leuare aut capuciū in eccleſia nō portare.
Et ratio huius eſt. quia cū talia ſint p̄ter
legem dei. nullus ad ea facienda vel nō fa
cienda de eorum natura obligatur. ſed cū
circa ea accedit dictamē conſcie/ iā hō ex
tali dictamine obligat̃ ad ea facienda vel
nō facienda. cū ꝑus nō obligaret̃. q2 ꝯtra
dictamen conſciētie facere. eſt pctm̄. Cum

igitur q̃ꝺdiu manet tale cõſciẽtie dictamẽ
maneat talis obligatio. oportet eã neceſ/
ſario adimplere. alias eſſet pctm̃. Qñ ꝟo
tale conſcie dictamẽ depoſitũ eſt/tũc ſub/
lata eſt illa obligatõ q̃ ad talia faciẽdũ vel
nõ faciendũ obligabat. Et tunc illa talia
ſunt vt ꝑus de ſui natura erant ſcꝫ indif/
ferẽtia. et tũc ea facere vel nõ facere ſi͞liter
indifferẽs eſt. ⁊ ſic nõ eſt aliquod pctm̃. ¶
Nũc ergo iuxta effectũ dictoꝝ ipſius dñi
bonauẽture ꝑdicta ad ſolutionẽ ipſarum
quatuor queſtionũ ꝑ modũ cuiuſdã epi/
logi applicãdo. reſpectu p̃ie ⁊ p̃cipalis
queſtiõis/patet ex ꝑdictis/ ꝙ nõ ſemꝑ te/
nemur ad om̃e id quod ↄſciẽtia dictat eẽ
neceſſariũ ad ſalutẽ. ⁊ tamẽ q̃ꝺdiu manet
peccam⁹ ſi nõ facim⁹ illõ qꝺ cõſcia dictat
Ergo nõ tenemur facere illud qꝺ ipſa di
ctat. Quia (vt ex p̃miſſis patꝫ) illã obliga
tionem alio mõ euadere ſeu tollere poſſu
mus ſcꝫ talẽ conſciaꝫ deponẽdo ¶ Reſpe
ctu vero ſcꝺe queſtionis patet ex predictꝭ
ꝙ omnis conſcia ligat. ſed nõ ſemꝑ ligat
ad omne quod dictat. In eis eni q̃ dictat
ſcꝫm legẽ vel p̃ter legẽ: ipſa vt iã dictũ eſt li/
gat ad id qꝺ dictat. in primis q̃dẽ ſimplr̃
in ſecũdis vero ſub diſiũctione ſcilꝫ ad id
qꝺ dictat vel ad ſe deponẽdũ. In eis vero
q̃ dictat ↄtra legẽ dei/ipſa ligat ſed nullo
modo ad ea que dictat. ſed ſimplr̃ ad de/
ponẽdũ. ¶ Reſpectu ãt tertie queſtionis
patet ex p̃miſſis ꝙ licꝫ hõ in caſu dicte q̃/
ſtionis poſſit dici ꝑplexus ad tps q̃ꝺdiu
ſcꝫ talis conſcia ſibi manet. ſimplr̃ tamẽ
loquẽdo nõ eſt nec debet dici ꝑplexus. qꝛ
poteſt imo tenet̃ talem cõſciam deponere
ꝑ aliquẽ modoꝝ īfra tactoꝝ. ¶ Reſpectu
vero quarte queſtiõis patet ex p̃miſſis ꝙ
qñ prelatus precipit ea que ſunt ſcꝫm legẽ
dei vel p̃ter legẽ dei. magis eſt ſibi obediẽ
dum q̃ꝫ dictamini ↄſciẽtie. imo in his ca
ſib⁹ talis conſciẽtia que tali p̃cepto p̄lati
contrariat̃ ſimpliciter eſt deponẽda. qꝛ iã
in his caſibꝫ cõtra p̃ceptũ p̄lati facere: eẽt
cõtra legẽ dei facere. De primis nõ eſt du
biũ cũ tunc ſcꝫm legẽ dei p̃cipiat. De ſcꝺis
vero que ſcꝫ ſunt p̃ter legẽ dei/hoc idẽ pa
tet. qꝛ preceptũ prelati iã ea que ſic preter
legẽ dei erãt/facit ſcꝫm legẽ dei eſſe. Quan/
do vero p̄latus p̃cipit ea que ſunt cõtra le
gem dei/magis eſt obediendũ dictamini
conſcie q̃ꝫ p̄lato qꝛ in hoc caſu manifeſtũ
eſt ꝙ ↄtrariũ illius qꝺ p̄latus p̃cipit. ſ. il/
lud qꝺ tunc ↄſciẽtia dictat/eſt ſcꝫm legem
dei. Et ſic iuxta ſupra tacta/ad illõ facien
dũ ſunt q̃ſi duo ligamina. i. ligamẽ legis
dei ⁊ ligamẽ cõſcientie. Ex p̃te vero p̃cepti
p̄lati nullũ eſt in hoc caſu ligamẽ. qꝛ ſim/
pliciter nõ obligat. q̃ ↄtra legẽ dei preci/
pit. Et intelligat̃ hoc iuxta modicũ ſupra
tacta de dictamine conſcie formate. q̃ ſcꝫ
clare ⁊ euidẽter cognoſcit vel finaliter in
animo iudicat ⁊ firmat/tale p̃ceptũ p̄lati
eſſe cõtra legẽ dei. quia ſi ſolũ eſſet timor
vel ſcrupulus cõſciẽtie. neceſſe eẽt aliter ⁊
magis ꝑ prius ↄſulere ⁊ diſcutere. anteq̃ꝫ
tale preceptũ p̄lati contẽneret. ¶ Triplex
autẽ modus conſciam deponẽdi reꝑitur
¶ Prim⁹ eſt ex ſeipſo. ꝑ fortẽ ſcꝫ ⁊ feruen
tẽ meditatiõem ⁊ diſcuſſionẽ caſus incũ/
bentis. ac rationũ circa ipm̃ occurrentiũ.
diligenſq̃ꝫ ſtudiũ opinionũ ac ſententia
rũ doctoꝝ. Et hoc qñ homo noticiã legꝭ
diuine lumẽq̃ꝫ ſcientie ex ſeipſo habꝫ ¶
Scꝺus modus eſt ꝑ diſcretũ ⁊ diligentẽ
inq̃ſitionẽ ⁊ inueſtigationẽ a lr̃ãtis ⁊ pi/
tis/ipſius legis diuine. Et maxime eis q̃s
q̃s peritiores ⁊ magis probate vite/ iudi
cio ſuo cõmode reꝑire poterit. Et interdũ
iuxta grauedinẽ caſus/vehemẽtiãq̃ꝫ mo/
tus ſeu dictaminis ipſius conſciẽtie/ plu/
res ac frequẽter. ⁊ hoc quãdo homo de ſe
neſcit de dicta ſua conſcientia caſuq̃ꝫ ſibi
incũbente/iudicare. vtputa qꝛ noticiã le/
gis diuine non hꝫ. In his duobꝫ modis
neceſſaria om̃ino eſt hũiliatio ſpũs. ac q̃/
dã ſui intellect⁹ captiuatio. vt. ſ. pie velit
credere ⁊ ↄſentire obedireq̃ꝫ eis q̃ per ſe le
git. vel ab alijs audit. Iuxta dictum ap̄li
Captiuantes oẽm intellectũ in obſequm
xp̄i. Hoc eſt dicere ꝙ q̃libet in credendis
pl⁹ dꝫ ↄſentire fidei q̃ꝫ ſibi. ⁊ in agẽdis pl⁹
credere alijs q̃ꝫ ſibi ¶ Terti⁹ mod⁹ eſt per
ↄuerſionẽ mẽtis ⁊ recurſum ad deũ. ci⁹ qꝫ
conſiliũ. ꝑ humilẽ ⁊ deuotam ac freq̃ntē
orõem. vbi ⁊ quãdo deeſt ↄſiliũ humanũ
Iuxta illud ſacre ſcripture. Cum ignora
mus q̃d agere debeamus/hoc ſolũ habe/
mus reſidui vt oculos noſtros dirigam⁹
ad te. q̃ꝫuis et hic modus non debeat ab
alijs duobus precedẽtibus deeſſe. immo
cum eis concurrere. ¶ Qui autẽ alio mo
do/ vt frequenter apud plures contingit
conſcientiam ſuam deponit/magna peri
cula et plus q̃m plures forſan credant/
incurrit. Tuncq̃ꝫ / non eſt proprie con/

ſcientie depoſitio. ſed contēptus grauis/
⁊ ſupbia pſumptio. Beat⁹ enī homo q ſp
eſt pauidus in eis ſcʒ q ad ſalutē ptinent
¶ Ex iſtis trib⁹ modis cū nōnullis ſupi/
us tractatoꝝ/ poſſunt notari octo ex qb⁹
cauſari ⁊ puenire ſolet ipius conſciētie er
roꝛ. ¶ Primū eſt ignorātia. qn̄ ſcʒ qs ne/
ſcit qd ſibi eligendū vel declinandū ſit ¶
Secūdū eſt negligētia. cū quis ſcʒ negli
git ꝯſciētiā ſuā diſcutere. vel ſi p⁹ diſcuſſi
onem ſe expedire neſciat: negligit tūc ab
alijs qrere Tertiū ē ſupbia. qn̄ ſcʒ qs nō
humiliat intellectū ſuū vt melioꝛib⁹ ⁊ ſa/
pientioꝛib⁹ ſe credere velit. ¶ Quartū eſt
ſingularitas. qn̄ ſcʒ hō ſuū ꝓpriū ſenſum
ſeqns/ nō vult ſe alijs ꝯfoꝛmare. nec ſeq vi
as cōes bonoꝝ. ꝯ qd̓ li. nūeroꝝ ſcribitur.
Extrema caſtroꝝ ꝯſumpſit ignis ¶ Qui
tū eſt affectio inoꝛdinata. q ſepe inclinat
ꝯſciāʒ ad id qd̓ hō tūc appetit. ⁊ ſic facit eā
a ſua rectitudine deuiare Iuxta dictū Se
nece. Perit om̄e iudiciū/ cū res trāſierit in
affectū. ¶ Sextū eſt puſillanimitas. pro
pter quā. ſ. qs freqnter timʒ ea q ſm̄ rectū
iudiciū rōis timēda nō ſunt ¶ Septimū
eſt pplexitas. qn̄. ſ. hō ſe inter duo peccata
poſitū eſſe credit ⁊ vtrūqʒ declinare qn. ſ.
in vnū incidat iudicat ipoſſibile. Sʒ ad
veꝝ (vt ex ſupra tactis ſatis patet) pplexi
tas pꝛopꝛie loquēdo nihil eſt ſimplr. ſed
ſm̄ qd. tamē pōt eſſe aliqs pplexus. ſm̄. ſ.
conſciāʒ erroneā. ſed ſtati vt etiā ſupra ta
ctū eſt/ eā deponēdo pt liberari. ¶ Octa/
uū eſt hūilitas. coꝛdiſqʒ puritas Vn̄ Gre
go. Bonaꝝ mentiū eſt ibi culpas agno/
ſcere vbi culpa nō eſt ¶ Septem prima
ſunt mala ⁊ rephenſibilia. ⁊ erroꝛ ex eis p
ueniēs valde piculoſus. Octauū ſo lau/
dabile eſt. erroꝛqʒ ex eo pueniēs/ pi⁹ ⁊ me/
ritoꝛi⁹. imo nec erroꝛ pꝛopꝛie dici dʒ. ſed
quedā humilis ſuoꝝ defectuū ſueqʒ fragi
litatis recognitio. dū tamē nō ſit nimius
A ¶ Reſpectu ſecunde duarum queſtionū
pꝛincipaliū qua ſcilʒ queritur.

Utrum conſciētia

errans ſeu erronea excuſet. qd̓ iuxta eūdē
beatū Thomā vt de pꝛia qſtione pꝛicipa
li in ſimili dictū eſt. eſt idē in effectu ꝙ q/
rere. vtꝝ volūtas rōi errāti ſeu erronee cō
coꝛdās/ ſit bona: veniūt iuxta intentōem
ipius beati Thome ꝯſiderāda q ſequunt
¶ Primo (vt freqnter in ſupioꝛib⁹ dictū
eſt) bonū ⁊ malū in moꝛalib⁹ ⁊ magis cla/
re ad pꝛopoſitū ceptū loqndo/ q ad meri
tū ⁊ demeritū/ ꝯſiſtit in actu inqntum eſt
volūtarius. ita ꝙ bonitas vel malicia ali
cui⁹ act⁹/ ab ipa volūtate ſeu volūtatis im
perio depēdet. qꝛ ſi actus eēt inuolūtari⁹
nec meritoꝛi⁹ nec demeritoꝛi⁹ eſſet Et hic
eſt illud ſepe allegatū beati Aug. ꝙ omne
pctm̄ volūtariū eſt adeo. ꝙ ſi voluntariū
nō eſſet pctm̄ nō eēt ¶ Aduertendū eſt in
ſup ꝙ quoad ꝓpoſitū/ pn̄s ignorātia ſub
duplici qlitate inuenit. Una eſt q cauſat
inuolūtariū. i. q dū cōtingit ſeu occurrit/
reddit ſeu efficit actū inuolūtariū. ⁊ hoc
pꝛopꝛie indirecte. qꝛ ſcʒ priuat hoīeʒ a co
gnitiōe q pexigit ad hoc ꝙ aliqd volūtari
um exiſtat Alia eſt ignorātia q nō cauſat
inuoluntariū. i. que dū ꝯtingit ſeu occur
rit/ nō proptere actū inuolūtariū reddit
ſeu efficit. q inferius magis declarabunt.
Ex qb⁹ duob⁹ clare ſeqtur ꝙ illa ignoran
tia que dū ꝯtingit ſeu occurrit reddit ſeu
efficit actū inuoluntariū. tollit a tali actu
oēm rōem boni ⁊ mali moꝛalis/ meriti qʒ
⁊ demeriti. Illa vero q dū occurrit nō red
dit ſeu efficit actū inuolūtariū. dictā rōeʒ
boni ⁊ mali meritiqʒ ⁊ demeriti nō tollit.
Pʒ ex pdictis ꝙ vt iā ſtati dictū eſt/ tal' rō
boni ⁊ mali meritiqʒ ⁊ demeriti/ a volūta
te depēdet ¶ Eſt ptera p pdictoꝝ ⁊ aliqꝝ/ B.
rū ſubſeqntiū itellectu notādū ꝙ ignorā/
tia triplici mō ſeu ſub triplici reſpectu ſe
pt ad actū volūtatis hr̄e Uno mō antece/
denter Alio mō ꝯcomitant ¶ Et alio mō
cōſequēter Antecedēter āt ſe hʒ ignorātia
ad actū volūtatis/ qn̄ nō eſt volita/ ſeu vt
ita dicat volūtaria. ⁊ tamē eſt cauſa volen
di aliqd qd̓ alias homo nō vellet ſcʒ ſi ta/
lis ignorātia nō eſſet vtputa qn̄ hō igno
rat aliquā circūſtantiā act⁹ quā ſcire non
tenebat/ ⁊ ex hoc aliquid agit quod nō fa
ceret ſi illam circūſtantiam ſciret. Ut po/
nit ipſe beatus Thomas exemplū de illo
qui diligētia de hincinde circumſpicien/
do adhibita/ ignorās aliquem trāſire per
viam/ pꝛoijcit ſagittam/ qua trāſeuntē in
terfecit In iſto enim caſu/ iſta ignorātia
iſtius circūſtantie/ ſcʒ trāſitus iſtius ho/
minis non eſt volita nec volūtaria/ qꝛ iſte
pꝛoijciēs ſagittā bene voluiſſet trāſitum
illi⁹ hominis ſcire/ ⁊ tamē eſt cauſa volen/
di quia alias iſte homo nō voluiſſet ſcilʒ
pꝛoijciendi illā ſagittā/ quā alias nō pie

ciſſet.ſi ſcꝫ illā circūſtantiā tranſitus illiꝰ
hominis ſciuiſſꝫ. Et ita de multis alijs q̄
frequētiſſime occurrūt. Et hec ignorātia
ſic antecedēs ſimpliciter cauſat inuolun/
tariū.i.dū contingit ⁊ occurrit actū inuo
luntariū reddit ſeu efficit. ¶ Cōcomitā/
ter autē ſe habet ignorātia ad actū volun
tatis/quādo eſt de comet qȯ agitur.qȯ ſi
etiā ſciret/nihilominꝰ ageret. ita ꝙ ipa ig
norātia nō inducit ad volendū vt illȯ fi/
at.ſed ſolū cum tali facto cōcurrit.ita ꝙ ſi
mul cōtingit illud eſſe factū.⁊ eſſe ignora
tum. Ut iuxta exemplū beati Tho. de il/
lo qui q̄rit hoſtē occidere.⁊ animo ſuo oc
cidere firmauit: cōtingit ꝙ caſu vel in ne
more vel alias iſtum hoſtē ſagitta vel lan
cea occidit.ſed duꝫ eum occidit. credit oc
cidere ceruū. Jn iſto eni caſu iſta ignorā/
tia ꝙ tunc hoſtis ille ibi eſſet ⁊ ꝙ tūc occi
dat. cōcurrit cū ipſo facto ſcꝫ cum ipſa oc
ciſione.ita ꝙ ſimul cōtingit illū hoſtē oc/
cidi ⁊ occidi ignorari.nec ipa ignorantia
ꝙ ſcꝫ ille hoſtis tūc ibi eſſet/ induxit iſtuꝫ
occiſorē ad eū occidendū. qꝛ ita bene euꝫ
occidiſſꝫ. ſi ibi tūc eū eſſe ſciuiſſet ſicut oc
cidit quādo ignorabat Et talis ignoran
tia dum cōtingit ſeu occurrit non reddit
ſeu efficit actū inuolūtariū. quia nō cau/
ſat aliq̄d quod ſit repugnās volūtati.i. ꝑ
quod volūtas ſi ſciret impediret facere qȯ
tunc facit. vt ſatis eſt conſiderare in exem
plo ſtatim poſito. Sed talis ignorātia ſi
bene aduertat bn̄ cauſat ſeu efficit actū ꝑ
illo inſtāti quo fit nō voluntariū. ſic ſcilꝫ
ꝙ pro illo inſtāti quo ſic voluntas nō ha
beat actualiter volitionē illū actū facien/
di vt etiā patet in dicto exēplo ſtati poſi/
to. Clarū eſt eni ꝙ ille occiſor ꝑ illa hora
qua illū hoſtē ſic a caſu occidit/ nō habe/
at actualit̄ voluntatē eū occidēdi. qꝛ tunc
ibi eū eē ignorabat. imo ceruū ibi eē ⁊ cer
uū occidere credebat. Hec ſeq̄tur ꝙ ſi talis
ignorantia reddat ſeu efficiat actū nō vo
lūtariū. ꝙ ꝓterea eū reddat inuolūtarium
Magna eteni int̄ iſta duo eſt drn̄a. Red
dere eteni ſeu efficere actū nō volūtariū/ ē
facere qȯ volūtas ꝑ inſtāti quo ille actus
fit/ nō habeat actualē volitionē eū faciē/
di. Reddere vero ſeu efficere actū inuolū/
tariū eſt facere ꝙ voluntas actualē ſeu ha
bitualē volitionē habeat illū actū nō ꝑfi/
ciēdi. q̄ valde int̄ ſe differūt. Magna eteni
differētia eſt inter non velle facere. et velle
nō facere. Primū ꝑdictorū vt iā tactū eſt
bene cauſat ſeu efficit ignorantia ꝯcomi
tans. de q̄ nūc agit̄. Sed ſcōm nō cauſat
nec efficit. Et ratio eſt. qꝛ idē nō pōt eodē
inſtāti eſſe actualiter volitū ⁊ ignoratū. ſꝫ
bn̄ pt eodē inſtanti eſſe habitualit̄ ſeu di/
ſpoſitiue volitū ⁊ ignoratū ¶ Cōſequēt̄
autē ſe habꝫ ignorātia ad volūtatē. inq̄n/
tū ipſa ignorātia eſt volita ſeu volūtaria.
Qȯ duobꝫ modis cōtingere pt. Uno mō
directe. Alio mō indirecte. Directe q̄ndo
actus volūtatis fert̄ in ipam ignorātiā. ſi
cut cū aliq̄s vult ignorare. vt excuſatiōeꝫ
peccati habeat. vel vt a peccādo nō retra/
hat̄. Juxta illȯ iob. xxj. Scientiā viarū
tuarū nolumꝰ. Et hec dicit̄ ignorātia af/
fectata. Jndirecte vero iteꝝ dupliciter con
tingere poteſt. Uno mō cū aliq̄s actu nō
ꝯſiderat qȯ cōſiderare debet ⁊ pt. Et hec
dicit̄ ignorātia male electōis. vel ex paſſi/
one aliqua. vel ex malo habitu ꝓueniēs.
Alio modo cū aliq̄s noticiā quā de aliq̄/
bus deberet habere nō curat adquirere. ⁊
ſm hunc modū ignorātia vniuerſaliū iu
ris que q̄s ſcire tenet̄/ volūtaria dicit̄. q̄ſi
ꝑ negligentiā ꝓueniēs. Cū eni nō niſi ꝓ/
pter negligentiā habeat̄. voluntarie habe
ri videt̄. ¶ Nūc igit̄ ꝑdicta ad ꝓpoſitū ſo/ L
lutionis ꝑdicte ſcōe queſtiōis ꝑncipalis
iuxta intentōem eiuſdē beati Thome ap
plicādo. ¶ Si rō vel conſcia/ erret erro/
re volūtario. q̄ ſcꝫ nō cauſat inuolūtariū.
vtputa quia ꝓuenit ex ignorātia. vl̄ ꝯco
mitāte. q̄ ſcilꝫ cū actu cōcurrit nec ad ipm
ꝑficiendū inducit. vel cōſequēte q̄ ſcꝫ vo/
lita ſeu voluntarie eſt. vel directe ꝓpter ne
gligentiā vtputa qꝛ eſt error ſeu ignoran
tia circa id qȯ q̄s ſcire tenet̄ vel ꝯſiderare
dꝫ ⁊ pt. tūc talis error rōis vel ꝯſcie/ nō ex
cuſat quin voluntas tali rōni vel ꝯſciētie
ſic errāti ꝯcordās ſit mala ¶ Si āt ſit er/
ror q̄ cauſat inuolūtariū vtputa ex ig̃ran
tia añcedēte: q̄ ex ig̃rātia alicꝰ circūſtantie
abſq̧ oī negligētia cauſat̄ ꝓueniēs. tūc ta
lis error rōis vel ꝯſcie/ volūtatē. tali rōni
vel ꝯſcie ſic errāti ꝯcordātē excuſat. vt nō
ſit mala. vtputa grā alicꝰ exēpli Juxta eū/
dē btūm Tho. ſi rō ⁊ ꝯſcia alicuiꝰ adeo er
rent ꝙ ſibi dictēt ꝙ poſſit ad vxorē alicu/
ius accedere. volūtas tali rōi ⁊ ꝯſcie ſic er
rāti ꝯcordās/ mala eſt nec excuſat̄/ eo ꝙ er
ror ille ꝓuenit ex ignorātia legis dei. quā
ſcire tenet̄ vel inq̄rere Si aūt ratio ⁊ con/

ſcientia p̃dicti hominis in hoc errent/ q̄
aliquã mulierẽ quã loco ſue vxoris de no
cte ſubmiſſam ignorat/ credat eſſe vxorẽ
ſuã. ⁊ illa muliere debitũ repoſcẽte/ velit
eã cognoſcere/ excuſat volũtas ei⁹ vt non
ſit mala. Quia error iſte ex ignorãtia ali/
cuius circũſtantie prouenit. q̃ inuolun/
tariũ cauſat. ⁊ ſic excuſat ¶ Poſſunt alia
multa exempla cõcipi ⁊ ad ꝓpoſitũ appli/
cari. immo freq̃nter occurrũt caſus diuer
D ſi in hac materia ¶ Pro ampliori adhuc
tam p̃dictoꝝ/ q̄s materie in ſe declaratiõe
expediẽs viſum eſt determinationẽ triuꝫ
queſtionũ. quas ſup ſc̃do ſententiaꝝ tra/
ctat dñs petrus de tharẽthaſia/ ordinis p̃
dicatoꝝ/ olim Innocẽti⁹ papa. v. hic iu/
xta effectũ dictorũ ſuorũ breuiter ſubne/
ctere. Prima queſtio eſt. Utrũ ignoran/
tia ſit peccatũ? Utrũ ignorantia excuſat
pctm̃? Que ignorantia excuſat pctm̃ ¶
Circa primã queſtionẽ/ notandũ primo
ſ̃m eũ venit/ q̄ cũ culpa ſit defectus volũ/
tarius/ eius rei q̃ debet ineſſe/ ipa ignorã
tia inquantũ caret volũtario caret culpa
ſed inquãtũ habet de volũtario/ habꝫ de
culpa ¶ Cũ inſup vt etiã dicit priuatões
ꝑ habitus cognoſci habeãt. vtputa iuxta
propoſitũ ceptũ loquẽdo. ignorãtia ꝑ ſci
entiã. aduertendũ venit q̄ triplex quãtũ
ad materiã p̃ntem ſpectare videt̃ repit̃ ſci
entia. Una eſt imptinẽtiũ ad ſalutẽ. Alia
vtiliũ ad ſalutẽ. Alia neceſſariorũ ad ſalu
tem. Imptinentiũ ad ſalutẽ. vt ſcire geo/
metriã vel ariſmetricam vel hmõi Utiliũ
ad ſalutẽ. vt ſcire ep̃las pauli. act⁹ ap̃lorũ
⁊ hmõi Neceſſariorũ ad ſalutẽ. vt ſcire xij
articulos fidei. decẽ precepta legis. ſeptẽ
peccata mortalia ⁊ hmõi. Et intelligant̃
hec ſ̃m ſtatus ⁊ grad⁹ ꝑſonaꝝ. q: aliq̃d eſt
neceſſariũ ad ſalutẽ ſcire reſpectu vnius/
quod ſolũ eſſet vtile reſpectu alterius Ali
quid etiã eſt neceſſariũ vni ad ſalutẽ ſcire
explicite. quod ſufficeret alteri ſcire impli
cite. ⁊ ſimiliter de pluribꝫ ¶ Reſpectu q̃ꝝ
ꝑ oppoſitũ triplex. etiã repitur ignorãtia
ſcꝫ imptinentiũ ad ſalutẽ. vtiliũ ad ſalutẽ
⁊ neceſſarioꝝ ad ſalutẽ Prima ſiue ſit vo
luntaria ſiue inuolũtaria nõ eſt peccatũ.
Sc̃da ſiue etiã volũtaria fuerit ſiue inuo
lũtaria. nõ eſt de ſe pctm̃. licet homo eam
contẽnendo peccare poſſet. Tertia ꝟo ig
norãtia ſcꝫ neceſſarioꝝ ad ſalutẽ. iteꝝ tri
plex repitur Una ſcꝫ om̃ino inuolũtaria

Alia om̃ino voluntaria. Et alia ꝑtim vo
luntaria. ꝑtim inuoluntaria. Prima ẽ in
eĩs qui ſcire nõ poſſunt. vt ſunt infantes
pueri ⁊ hmõi. ⁊ hec nõ eſt in culpa. ⁊ ꝑ cõ
ſequens nec pctm̃ ſed ſolũ eſt quedã pena
inquantũ ſcꝫ ignorãtia. ſcientie carẽtiam
⁊ ſic quandã impfectõem dicit. Sc̃da eſt
in eis qui ſcire poſſunt. ſed nolunt. Et ſic
ignorantiã velle habere vident̃ ⁊ affecta/
re. Et hec proprie nõ dicit̃ pena cũ ſit vo/
lita. ſed eſt culpa ⁊ pctm̃. nõ rõe q̇dem ig/
norantie in ſe. Ignorare eteñ de ſe nullũ
pctm̃ eſt. ſed rõne ꝑuerſe volũtatis igno/
rãdi ea q̃ q̇s ſcire tenet̃ ⁊ q̃ ſibi neceſſaria
ſunt ad ſalutem Nec enĩ malũ actũ culpe
velle/ ſolũmodo pctm̃ eſt. ſꝫ etiã velle ma/
lum pene ordinãtis ad culpã. q̃lis eſt ig/
norantia eoꝝ que ſciri debẽt. eſt peccatũ.
Tertia ignorantia eſt in eis q̇ ſcire pñt et
bene vellẽt/ ſed ſcire negligũt. Et hec par
tim eſt pena ꝑtim culpa ⁊ pctm̃. Pena q̇
dem inq̃ntũ ſcꝫ talis ignorãtia que vt ta/
ctũ eſt quandã impfectõem dicit. nõ eſt ꝓ
prie volita. immo quodãmodo diſplicẽs
Culpa vero ⁊ pctm̃ inq̃ntũ ex defectu ho
F minis. ſua ſcꝫ negligẽtia venit q̄ ipſe ſciẽ
tiam eoꝝ que ſcire tenet̃ ⁊ que ſibi neceſſa
ria ſunt ad ſalutẽ/ nõ habet cũ habere poſ
ſet. ⁊ ſic quodãmodo volũtarie hãc igno/
rantiã habere videtur. nõ quidẽ volũtate
efficiente vt in p̃cedẽti. ſed volũtate omit
tente q̃ licet nõ ꝓprie ⁊ vere. effectualit̃ tñ
⁊ interp̃tatiue volũtas eſt. Et ex his patꝫ
ſolutio predicte prime queſtiõis ¶ Se/ E
cunda vero predictarũ trium queſtionũ/
eiſdẽ q̃ſi medijs ſ̃m p̃fatũ doctorẽ diſſol/
uit̃ ¶ Preſupponit enĩ prio illud iã ſepe
ſupra tactũ. q̄ ſcilꝫ oẽ pctm̃ inq̃ntũ eſt vo
lũtariũ intãtũ eſt pctm̃ Ex q̃ infert q̄ illõ
qõ diminuit de voluntario diminuit de
pctõ. Deinde illã triplicẽ dr̃naꝫ ignoran
tie in determiatõne q̃ſtiõis p̃cedẽtis poſi
tã/ effectualit̃ reſumit dicẽdo. Q prĩa ig/
norãtia oĩno inuolũtaria q̃ dicit̃ inuinci
bilis q: vinci nõ pt. vt q̃ eſt in pueris ⁊ a
natura inſenſatis a toto. i. totalit̃ excuſat
pctm̃ ¶ Sc̃da ꝟo ignorãtia ſcꝫ oĩno vo/
lũtaria/ q̃ dicit̃ ignorãtia affectata nullo
mõ excuſat pctm̃. quia vt ꝑ magiſtꝝ ſen/
tentiaꝝ dicitur. Et ſi talis ignorantia ex
cuſet inquantũ ignorantia eſt. aggrauat
tamẽ inquantũ eſt affectata. Uñ tantum
aggrauat quantũ excuſat. Et circa hanc

ignorantiā qꝛ de ipſa frequēter verbū oc/
currit/aduertat. qꝛ nulla ignorantia de ſe
eſt ſimplicit̄ affectata. Etenī oīes hoīes
iuxta phm/naturaliter ſcire deſiderāt. ſed
eſt bene aliq̄ ignorātia de ꝑ accidens affe
ctata. inquantū ſcꝫ ſciētia ei oppoſita cre
ditur debere hominē mouere ſeu induce/
re ad aliq̄d quod ipſe nō vult ⁊ qđ ſibi di
ſplicet. ¶ Tertia vero ignorātia ſcꝫ ꝑtim
volūtaria ⁊ ꝑtim inuolūtaria. qꝛ ſcꝫ vt ſa
tis ſupra tactū eſt a volūtate omittēte. nō
autē a volūtate efficiēte ſeu approbāte ꝓ
cedit. excuſat a tāto. ſed nō a toto. i. nō to/
taliter excuſat pctm̄. ſed bn̄ grauitatē pec
cati diminuit. Ita ꝙ peccatū ꝑ talē igno
rantiā cōmiſſum/nō eſt de ſe ita graue/ ſi
cut eſſet ſi talis ignorātia nō haberet. Et
intelligat hoc de ignorātia que ꝑ aliquē
modū dat cām ipſi peccato. ſic ſcꝫ ꝙ ſi ip
ſa nō eſſet/peccatū illud nō cōmitteretur
vel nō eodē mō cōmitteret. Nam eſt alia
quedā ſpecies ignorātie oīe generaliter
pctm̄ cōcomitans de qua nihil ad pn̄s ꝓ
F poſitū. ¶ Circa vero tertiā ⁊ vltimā pre/
dictaꝝ triū queſtionū ſic diſtinguēdo di/
cit prefatus doctor. ꝙ duplex eſt ignoran
tia. ¶ Quedā eſt facti quedā eſt iuris Ig
norantia facti dupliciter cōtingere poteſt
Aut ſcꝫ adhibita diligentia. ⁊ hec excuſat
a toto. quod exponat vt ſupra. Et exēpli
ficat de cōcubitu iacob cū lya primogeni
ta filia laban. quē concubitū talis igno/
rātia excuſauit. Aut talis ignorātia facti
contingit nō adhibita debita diligentia.
⁊ hec excuſat a tanto. ſed nō a toto. quod
etiā vt ſupra exponat. ⁊ exemplificat de fa
cto lamech dū occidit caym. cū tamē ferā
putaret occidere. Qđ factū talis ignoran
tia nō excuſauit a toto ſed bn̄ a tāto Ig
norātia autē iuris vt iam aliq̄liter in ſu/
ꝑioribus declaratū eſt/ſub duplici quali
tate reꝑitur. vna vincibilis. alia inuinci/
bilis. Vincibilis quā ſcilicꝫ vt etiā ſupra
expoſitū eſt q̇s vīcere poteſt. iterū duplex
reꝑitur. Vna affectata. qn̄ ſcilꝫ iuxta etiā
ſuperius notata aliquis ea q̄ iuris ſunt q̄
ſcire tenet ⁊ ſcire poteſt/ſcire nō vult. imo
illam eorū ignorantiā quodāmodo ne a
peccato retrahat ſe habere cōplacꝫ Et hec
ignorātia in nullo ſe excuſat. nec ſcilꝫ a to
to: nec a tanto. Alia dicit ſimplex. cū. ſ. iu
xta etiā ſupiꝰ notata aliq̇s ea q̄ iuris ſunt
que ſcire tenet/bn̄ ſcire vellet. ſꝫ cum ſcire
poſſit negligit. Et hec ignorātia excuſat
a tanto ſed nō a toto ¶ Ignorātia v̄o in/
uincibilis ſub duplici etiā q̄litate reꝑit.
Vna innata. alia incidens Innata oīno
excuſat. ⁊ a tanto. ⁊ a toto. vt infantibꝫ. ⁊ a
natura inſenſatis. Incidēs vero iterꝝ du
plex eſt ſm̄ ſcꝫ ꝙ dupliciṫ ꝯtingere poteſt
Vna nāqꝫ incidit ſine culpa. Alia v̄o in
cidit ex culpa. Prima q̄ ſcꝫ ſine culpa in/
cidit. vt qn̄ grā exēpli homo dādo opam
rei licite/efficit furioſus. ⁊ hec qn̄ totalit̄
ligat ſeu impedit rōem ſeu vſum rōis ex/
cuſat a toto. alias nō. De ſecūda vero in/
cidēti ſcꝫ ex culpa. vt qn̄ hō preſtitit cām
ſue ignorātie/duplex eſt opinio. Vna eſt
que ponit ꝙ ſi talis ignorātia rōnem ſeu
vſum rōis oīno ligat ſeu impedit. tūc pec
catū quod ſeq̄tur excuſat Vt grā exempli
Cū furioſus q̄ ꝑ ſuā culpā incidit in fu/
riā. ex vi illiꝰ furie occidit hoīm. talis enī
nō peccat. qꝛ vt anīal brutū in ſolo impe
tu mouet ⁊ nō rōne. Alia eſt opinio q̄ po
nit ꝙ talis ignorātia nō excuſat a toto. ſꝫ
bn̄ a tāto. Vn̄ in caſu p̄cedēti talis furio/
ſus vt dicit minꝰ peccat. q̄ꝫ ſi furioſus nō
eſſet. peccat tamē. Prima opinio ꝓbabili
or videtur. Propter dubiū tamē/talibꝫ ſi
ſanētur debet ſm̄ canones penitētia iniū
gi ¶ Et hec q̄ntū ad naturā ſeu qualitatē
conſcientie dicta ſufficiant.

De natura qualitate ⁊ numero circūſtantiaꝝ

B

NUnc de natura ⁊ q̄litate ⁊ nūe/
ro circūſtātiaꝝ aliq̄ dicēda ve/
niūt Etenī vt ſupꝰ tactū eſt ad
cognoſcēda dr̄iaꝫ nature ⁊ q̄litatꝭ pctōꝝ
tā mortal' q̄ꝫ venial'. nō modice ꝯfert hmōi
circūſtātiaꝝ naturā cognoſcere diligēterqꝫ dū
caſus occurrūt ꝯſiderare ac debite attēde
re Et hinc ē ꝙ cōit ꝑ doctores tres aſſign
tur cauſe p̄ncipales ꝓpt̄ q̄s hmōi circūſtā
tiaꝝ ꝯſideratō/nō ſolū ad ſciaꝫ moralē: ſed
valde p̄ncipalr̄ ad ſciaꝫ theologicā ꝑtinꝫ
q̄lis nō dubiū eſt ſcia regiminis īſtructōis ⁊
directiōis aīaꝝ maxīe in foro pn̄iali. q̄ vt
dr̄ Greg. ī paſtorali Ars ē artiū. ſcia ſciaꝝ.
¶ Pria cā eſt qꝛ hmōi ſcia theologica cō
ſiderare hꝫ actꝰ hūanos. ſm̄ ꝙ per eos hō
ad btītudinē ſaluteq̄ꝫ etnā ordiat. Oē āt
qđ ad aliquē finē ordiat oportꝫ eē illi fini
ꝓportionatū. Actus āt hūani fini ꝓportio
nant ſm̄ quādā cōmenſuratōem que fit

per debitas circũſtantias. rationabiliter
ergo ad predictã ſcientiã theologicã ptinet. ipſarũ circũſtantiaꝝ conſideratio. ¶
Secũda cauſa eſt. quia ipſa etiã ſcientia
theologica cõſiderare habet actus humanos. ſm quod inuenit in eis bonũ ⁊ malum. meliꝰ ⁊ peius. Hec aũt in ipis actibꝫ
humanis frequẽtiſſime ex circũſtãtijs reperiunt. ſm ꝙ ipas circũſtantias vt infra
declarabit diuerſificant. ratõnabilit ergo
ipſarũ circũſtantiarũ conſideratio ad huiuſmodi theologicã ſcientiã ptinere dicitur et ptinet. ¶ Tertia cauſa quia ipa etiam ſciẽtia theologica cõſiderat actus humanos ſm qꝺ ſunt meritorij vel demeritorij. quod qdem cõuenit actibꝫ hũanis
ad quod reqritur ꝙ ſint volũtarij. Actus
autẽ humani frequẽtiſſime iudicari hñt
voluntarij vel inuolũtarij ſm cognitiõez
vel ignorãtiam circũſtantiarũ. Rationabiliter igitur circumſtãtiarũ cognitio ad
huiuſmõi ſcientiã theologicã ptinere dicitur ⁊ ptinet. ¶ Ad declaratõem igit materie pticularius deſcendẽdo. circũſtãtia
ſic deſcribit. ꝙ eſt accidẽs actus humani
Et intelligat iſta deſcriptio nõ de accidẽti quod ineſt rei vt ſua qlitas. ſicut albũ
dicit accidens rei albe. ſed intelligat accidens quaſi cũ alio ſimul in eodẽ ſubiecto
cõcurrens ⁊ exiſtẽs. extra tamẽ ſubſtantiã
ipius cum quo ſic cõcurrit ⁊ exiſtit. Sic
enĩ circũſtantia dicit accidẽs actus hũani. quia cũ actu humano ſimul in eodem
ſubiecto cõcurrit ⁊ exiſtere poteſt. Eſt tamen extra ſubſtantiã ipius actus humani nec eſt de eius ſubſtãtia. Quod ſatis nomen de ſe importat ⁊ cõnotat. Dicit enĩ
circũſtantia quaſi circũ aliquid ſtans. ¶
D Circũſtãtie autẽ ſm quas vt ſupra tactũ
eſt: actꝰ hmõi iudicari habẽt boni vel mali / meliores vel peiores / meritorij vl demeritorij. ⁊c. ⁊ p conſequẽs ad beatitudinẽ
ſalutẽqꝫ eternã ordinari aſſignant a tullio in ſua rhetorica ſeptẽ. que cõtinent in
iſto verſu Quis. quid. vbi. quibꝫ auxilijs
cur. quomõ. quãdo. Etenĩ iuxta quod ipſe tulliꝰ dixit. In actibꝫ humanis ad eorũ
bonitatẽ ſeu maliciã debite dinoſcẽdã pdicta conſiderãda veniũt. ſcilꝫ quis eſt q
fecerit. quid eſt quod fecerit. vbi fecerit. q
bus auxilijs: inſtrumẽtis vel medijs fecerit. quare fecerit. quõ fecerit. quãdo fecerit
Philoſophus autẽ in tertio ethicorũ addit octauã circũſtantiã ſcꝫ circa qd Sed
tullius eã ſub illa circũſtantia quid: ↄprehendit. Hic tamen ipſarum circũſtantiarum fiet declaratio ſm numerũ ⁊ poſitionẽ philoſophi. ¶ Numerꝰ autẽ ſeu ſufficiẽtia iſtarũ circũſtantiaꝝ ſic ſumi poteſt
Circũſtantia enĩ vt iam dictũ eſt dicit qſi extra ſubſtantiã actus exiſtẽs. ſed tamẽ
ipm actũ aliquo mõ attingens. Triplici
autẽ modo ſeu reſpectu poteſt circũſtantia actũ ipm humanũ attigere. Uno mõ
inquantũ attingit ipm actũ in ſe. Scđo
modo inquantũ attingit cãm ipius actꝰ
Tertio modo inquantũ attingit effectũ
ipius actus. Reſpectu primi modi dupliciter poteſt ipa circũſtãtia ipm actum i ſe
attingere. vel p modũ ſcꝫ cuiuſdam mẽſure ſeu cõmenſuratõis ⁊ ſic erũt circũſtãtie
reſpiciẽtes ſeu cõcernẽtes locũ ⁊ tempꝰ. q
denotant p hec duo verba in predicto verſu poſita. ſcꝫ vbi. ⁊ quãdo. vel p modũ qlitatis ipius actus. ⁊ ſic erit circũſtantia reſpiciẽs ſeu cõcernẽs modũ agendi quo. ſ.
actus ipſe factus eſt. q denotat p hoc verbũ quõ. Reſpectu vero ſecũdi modi / ſcilꝫ
reſpectu cauſe ipius actus. cum oim actuum ⁊ affectuũ humanoꝝ qtuor ſunt cauſe principales. ſcꝫ efficiẽs. materialis. formalis. ⁊ finalis. quadruplex circa iſtas qtuor cauſas accipit ſeu occurrit differentia ſeu qualitas circũſtantiarũ. Circa enĩ
cauſam efficientẽ / alias accipit ſeu occurrit circũſtantia ipius agẽtis que denotat
per hoc verbũ quis. Circa cãm materialẽ
accipit ſeu occurrit circũſtantia circa obiectũ que denotat p hoc verbũ quod addit phs. ſcꝫ circa quid. Circa cãm formalem accipit ſeu occurrit circũſtantia circa
cauſam coagẽtem ſeu coopantem ſeu cõcurrẽtem. que notat p hoc verbũ quibꝫ auxilijs. Et intellige vt iam tactũ eſt. vel inſtrumẽtis. ⁊c. vel hmõi que faciũt ad formam actꝰ. Circa cauſam finalẽ accipitur
ſeu occurrit circũſtantia circa propoſitũ
⁊ intentõnẽ agẽtis que denotat p hoc verbum. cur. i. propter quid qua de cauſa ⁊c.
Reſpectu vero tertij modi. ſcꝫ reſpectu effectus ipſiꝰ actus accipit ſeu occurrit circumſtãtia. circa illud quod ex tali actu cõtigit ⁊ ſecutũ eſt. que denotat p hoc verbũ
quid. ¶ He igitur ſunt circũſtantie ex qbus vt pluries tactũ eſt. actus hũani qad
bonitatem vel maliciã: meritũ vel demeri

tum ⁊c. iudicari habent nec plures reperi
enſ quin ad aliquā premiſſarū ſint redu/
J cibiles ¶ Et ad maiorē inſtructōez medi
ocriū et ſimpliciū quibꝫ. vt ſupius tactū
eſt nō tanta ſciētia vel librorum facultas
ſuppetit/expediens iudicatū eſt de predi
ctis circumſtātijs aliqualiter exemplifica
ri. vt exinde in ſimilia facilius manuduci
poſſint. et ſeruando ordinē verſus ſupra
poſiti. ¶ Reſpectu igiſ primi verbi ſcilz
quis. certū eſt ꝙ ceteris alijs paribꝫ graui
us peccat ſacerdos ꝙ̄ ſimplex clericus. et
grauius clericus ꝙ̄ ſimplex laicus. ⁊ gra/
uius vir ꝙ̄ femina ¶ Reſpectu ſecūdi. ſcꝫ
quid. certū eſt ꝙ ceteris alijs paribus ho/
micidiū eſt grauius peccatum ꝙ̄ furtū. ⁊
adulteriū ꝙ̄ ſimplex fornicatio ¶ Reſpe/
ctu tertij. ſcꝫ vbi. Certū eſt ꝙ ceteris alijs
paribus furtū vel ꝑcuſſio. vel fornicatio
que fieret in eccleſia vel alio loco ſacro. eſt
grauius peccatū ꝙ̄ ſi fieret extra eccleſiā ⁊
in loco nō ſacro. ¶ Reſpectu quarti ſcilz
quibꝫ auxilijs inſtrumētis vel medijs. ⁊c.
certū eſt ꝙ domū ad predandū intrare ꝑ
falſam clauē. vel ſeram aperire per inſtru
menta ſubtilia. vel ꝑ ſubordinatōnem fa
muli aut ancille ceterꝭ alijs paribꝫ/ eſt gra
uius peccatū ꝙ̄ a caſu inuentā apertā vel
perforamē muri nō obſtructū intrare. ¶
Reſpectu quīti ſcꝫ cur ſeu propter qd. cer
tum eſt ꝙ latitare in nemore vel alio loco
ſuſpecto. ſeu cōducere ſocietatē aliquā in
tentōne aliquem vel aliquos occidēdi ce
teris alijs paribus eſt grauiꝰ peccatū ꝙ̄ ꝓ
dicta facere intentōne ſola deፆredādi. ¶
Reſpectu ſexti ſcilicꝫ quō. certū eſt ꝙ cete/
ris alijs paribus grauius eſt peccatū ho/
minē ex ꝓpoſito deliberato ⁊ per inſidias
ꝙ̄ ſubito motu ſubitoqꝫ incurſu occidere
Et grauius ceteris alijs paribꝫ veneno in
cōuiuio ꝙ̄ gladio aperte inuadēdo occi/
dere. ¶ Reſpectu ſeptimi. ſcꝫ quādo. cer/
tum eſt ꝙ domū pro depredādo de nocte
intrare. ceteris alijs paribus eſt grauius
peccatū ꝙ̄ de die intrare. Et fornicari die
ſancto paſche. vel alio ſolēni ceteris alijs
paribus grauiꝰ eſt peccatū ꝙ̄ die nō ſolen
ni. ¶ Reſpectu vero octaue circūſtantie
ꝑ philoſophū addite. ſcꝫ circa qd ¶ Cer/
tū eſt ꝙ machinamēta ⁊ deceptōes tende
re et parare ad inducendā mulierē religio
ſam vel vxoratā in fornicatōnem ceteris
alijs paribus/ eſt grauius peccatū ꝙ̄ ma/
chinari ad inducendā vnam aliā omino
ſolutā. ſic de ſimilibꝫ ¶ Addunt aliqui vl
tra omnes predictas circūſtantias vnam
aliam ſcilz Quotiens. Circa quā dupli/
citer dici poteſt. Uno modo ꝙ cū iuxta ꝓ
mum triū modorū actū humanū attingē
di ſupra tactorū/ ipſa circūſtantia. quoti/
ens. videaſ actum in ſe attingere ꝑ modū
cuiuſdā cōmenſurationis tempis. poteſt
ratōnabiliſ intelligi et cōprehendi ſub il
la circūſtantia. quando. Hec enī debite et
ſufficiēter poteſt ſiue in ꝯfeſſione ſiue ali
as. quātitas ſeu grauitas peccati ꝑ illam
circūſtantiā. quando. ꝑquiri ⁊ haberi. vt
puta ſcꝫ quo tempe. qua die. qua hora ⁊c.
peccatū factū ſit. Quinetiā effectualiſ di
cti peccati quātitas ⁊ grauitas ꝑ dictā cir
cūſtantiā quotiens ꝑquiraſ et habeaſ. vt
gratia exempli Contingere poteſt immo
frequēter cōtingit ꝙ homo pluries idem
peccatū. vtputa fornicatōem. vel furtum
cōmittet. vna vice tempe quadrageſimali
et die ſolenni. Et alia vice. alio tempore.
et die nō ſolenni. Et ſic de ſimilibus val/
de quotidianis. Si igiſ debite ⁊ ſuffici/
enter ab iſto ꝑquiraſ et ſciaſ quando tale
peccatū cōmiſerit. ſatis etiā ſcieſ quotiēs
ipſe ꝯmiſerit. Alio modo diciſ ꝙ proprie
iſta circūſtantia. quotiens/ nō eſt nec di/
ci debet circūſtātia. quia proprie nec actū
in ſe/ nec cauſam ipius actus/ nec effectū
ipſius actus reſpicit. imo nec peccatū in
ſe quoquo modo aggrauat. ſed ſolum ⁊ ꝓ
prie quandā reiteratōem peccati plurali/
tatē peccatorū dicit. vt clare apparere po/
teſt ꝑ exemplū quod de ipa iuxta ſimilitu
dinem ꝓcedentiū circūſtantiarū poni po
teſt. Certum eſt enī ꝙ ceteris alijs paribꝰ
grauius eſt peccatū ter aut quaſ mulierē
de fornicatōne vel adulterio ſolicitare. ꝙ̄
ſemel Et grauius ter aut quater inſidias
ad aliquē occidēdum tendere ⁊ parare ꝙ̄
ſemel. Sed proprie iſta nō vnum ⁊ idem
peccatū ſunt. immo plura. ⁊ proprie que
dam reiteratio peccatorū. Notāter aūt in
premiſſis exemplificatōnibꝰ addita ſunt
illa verba. Ceterꝭ alijs paribus. Nam cir
ca caſus premiſſos et ſimiles/ poſſent eti/
am alie circūſtantie contingere ſeu occur
rere que de ſe aliter qualitatē ⁊ grauedinē
peccatoꝝ predictorū diſponerēt ⁊ cauſa/
rent. Nam quod bene aduertēdū eſt ex cō
curſu pluriū circūſtantiaꝝ circa aliquem

actum/poteſt maior eius bonitas vel ma
licia. maiuſqꝫ meritū vel demeritū cauſa
ri. Per predictas etiã exẽplificatões pote
rit faciliter diſcretus ⁊ intelligẽs de caſibꝫ
qui ſibi vel in ꝓpria ꝑſona vel in perſonis
aliorꝝ. vtputa in cõfeſſione aut alias con
tigere poſſunt diiudicare ⁊ diſcernere. Nã
vt ſepe in ſupioribus tactū eſt pro hoc qꝫ
etiã clarius dãdo intelligi hic de ip̄arum
natura ⁊ qualitate circūſtantiarꝝ princi/
paliter actū eſt Ex concurſu alicuius aut
aliquarꝝ circūſtantiarꝝ actus q̄ alias de ſe
ex ſuoqꝫ genere ſeu natura nõ eſſet niſi ve
niale peccatū/immo forſan actus merito
rius. efficit̄ peccatū mortale. vt pluries ex
emplificatū eſt de verbo ocioſo. occaſiõe
qꝫ ſeu prouocatõe riſus. ⁊ de datõe elemo
ſine que de ſe ex ſuoqꝫ genere eſt act⁹ meri
torius. Quibꝫ ſi addatur ⁊ cõcurrat circū
ſtantia illa reſpectu cauſe finalis ſeu intẽ
tionis actus de qua ſupra ſup illo verbo.
Cur. Vtputa ꝙ fiant ad ꝓuocãdū ſeu in
ducendū mulierẽ in fornicatõem/ efficiū
tur peccata mortalia. Et ſimiliter de alijs
iuxta ſuū genus ⁊ naturã. ¶ Et hec quo
ad naturã. qualitatẽ. ⁊ numerū circūſtan
tiarum. quãtum huic tractatui cõgruere
iudicatum eſt/dicta ſufficiant.

De diuerſis nominibus peccati actualis ⁊ venialis.

Quo vero ad diuerſitatẽ nomi/
nū que peccato actuali veniali
ꝑ nonnullos ſm diuerſas eius
proprietates. opatões ⁊ effect⁹
attribui ſolent/eſt aduertendū ꝙ ſicut in
ſupiorib⁹ vbi de ipſo peccato veniali agi
incepit/dictū eſt. diffinitionẽ beati Aug.
que peccato actuali mortali ſupra vbi eti
am de ipo peccato mortali tractatū eſt. ex
eo ꝙ in ipſo eſt ꝑfecta ratio peccati attri/
buit̄/ſolere ꝑ aliquos peccato in generali
⁊ tanq̃ȝ generi attribui. ⁊ ſic quodãmodo
ſm tamẽ maius ⁊ min⁹/poſſe ipſo pecca/
to veniali cõpetere ⁊ cõuenire. ita de noi/
bus nominūqꝫ diuerſitate dici poteſt. ꝙ
ſcꝫ in ſuperioribus peccato mortali in ſe
plura ⁊ diuerſa noia attributa ſunt q̄ be/
ne cõmuniter peccato in generali ⁊ tanq̃ȝ
generi attribui ſolent. et ſic quodãmodo
ſm tamen maius ⁊ min⁹/poſſent etiã ipi
peccato veniali attribui ⁊ cõuenire ¶ Jõ
ad clarius ſemꝑ naturã ⁊ qualitatẽ pecca
ti venialis cognoſcendū recitabūtur hic
aliqua noia ipſi pctõ veniali attribui ſo/
lita. Jn quorꝝ aliquibꝫ cū ipſo pctõ mor
tali cõuenit intelligãtur ꝑ prius ⁊ princi
palius ipi peccato mortali cõpetere. cum
in eo vt tactū eſt ꝑfecta ratio peccati cõſi/
ſtat. ⁊ ſecūdario ac min⁹ principalit̄. imo
ꝑ quandã largam acceptiõeꝫ ipſi peccato
veniali. cū ſm beatū Tho. nõ cõſiſtat in
eo ꝑfecta ratio pcti. imo ſolū quedã impꝑ/
fecta. ¶ Poteſt igit̄ primo peccatū venia
le nomiari. ⁊ interdū ab aliquibꝫ nomia/
tur macula. ⁊ hoc q2 maculat aīam Qđ q̄
dẽ iuxta beatū Tho. intelligat̄ nõ ꝓprie lo
quẽdo ſed ſolū ſm q̄d. inq̄ntū ſcꝫ pctm̄ ve
niale impedit nitorẽ q̄ eſt ex actibꝫ virtu/
tum. Quia nõ diminuit nitorẽ habitua/
lem. nec enī habitū charitatis ⁊ aliarꝝ vir
tutū diminuere habet. ſicut facit peccatū
mortale. ¶ Poteſt etiã nominari reatus
ex eo ꝙ ad penã obligat. ſed hoc etiã vt iã
ſtatim tactū eſt intelligat̄ largo modo ⁊ q̄
ſi improprie. q2 ad penã eternã ꝑciſe non
obligat. vt facit pctm̄ mortale. ſed ſolum
ſub diſiūctione. Vel ſcꝫ ad penã eternam
vel ad penã purgatoriã. vel ad penã pñi/
tialiter ſatiſfactoriã Qđ capitulo imedia
te ſequẽti/vbi de dicti peccati venialis ef
fectibꝫ agetur/lati⁹ declarabit̄. ¶ Poteſt
etiã noiari ꝑuaricatio inq̄ntū ſcꝫ manda
tū dei reſpicit qđ trãſgrediẽdo ꝑuaricat̄.
Sed ſimiliter vt ꝑus itelligat̄ largo mõ
⁊ quaſi iproprie. qm̄ peccatū veniale non
facit directe cõtra legem dei ⁊ mandatū. ſꝫ
bene ꝓter. vt late in ſupioribꝫ expoſitū eſt
¶ Poteſt etiã noiari pctm̄ ꝓut ⁊ de facto
noiatur. inq̄ntū ſcꝫ eſt cõuerſio ad bonū
cõmutabile. ſed vt etiã tactū eſt hoc largo
modo ⁊ minus principalit̄. Quia illa cõ
uerſio ad bonū cõmutabile/ nõ eſt cū to/
tali ⁊ habituali auerſiõe a bono incõmu/
tabili. ſicut eſt in pctõ mortali Nã in iſto
peccato veniali/neqꝫ plus neqꝫ tãtum di
ligit̄ ipm bonū ꝯmutabile ad quod ſic fit
cõuerſio/ſicut bonū incõmutabile a q̄ fit
auerſio. vt bene ample ⁊ pluries in ſupio
ribus declaratū eſt. ¶ Poteſt etiã nomia
ri nefas inquãtū ſcꝫ eſt illicitū ꝑſone ꝑpe/
tranti. Sed vt frequẽter dictū eſt. hoc eti
am eſt largo modo ſumendo ⁊ quodãmõ
improprie. ¶ Plura alia poſſunt ipi pec
cato veniali ſm diuerſas eius opatões et
effect⁹ noia attribui. interdū etiã ꝑ aliqs

attribuūtur. ſed ſupra dicta ſatis ſit teti/
giſſe ⁊ declaraſſe. Sunt enī ea que magꝭ
ꝓprie ſibi cōuenire videnꝰ ⁊ cōmuniꝰ aſſi/
L gnanꝰ. ¶ Peccata venialia intelligi ꝑ li/
gnū fenū et ſtipulā aliqui volūt. inter q̄s
ſepe prefatus beatus Thom. ſuꝑ illo qꝺ
i. ad corin. iij. dicit apl'sꝰ. Si aliqui ſuꝑ fun
damentū ſpūale edificāt aurum. argentū
lapides ꝓcioſos. Alij vero ſuꝑedificāt li/
gnum. fenū. ⁊ ſtipulā. Et ꝙ ille q̄ ſuꝑ fun
damentū ſpūale ſic lignū fenū ⁊ ſtipulam
edificat ſaluus erit. ſic tamē quaſi ꝑ ignē
id eſt patieꝰ penā ſed non eternā. intelligi
ꝑ iſta tria vltima volūt peccata venialia.
Quod tamē ſꝫm eūdē doctorē proprie in
telligi habet, de ipis peccatis venialibꝰ q̄
admiſcēt ſe ꝓcurantibꝫ terrena. Nam aliq̄
interdū peccata venialia ſe viris ſpūalibꝫ
admiſcent. ſed q2 leuiſſima ſunt/non pur
ganꝰ ꝑ ignem. ſed frequētiſſime ꝑ ipſum
feruorē charitatis. Talia igiꝰ peccata ve/
nialia/ſe terrena ꝓcurantibꝫ admiſcentia
ideo ꝑ lignū fenū ⁊ ſtipulam ſignificātur
quia ſicut ꝑdicta tria in domo cōgregan/
tur/nec tamē ad ſubſtātiā edificij ꝑtinēt/
immo cōburi poſſunt. edificio nihilomi/
nus integro remanēte/ita etiā peccata ve
nialia multiplicari in hoīe poſſunt/ma
nente ſpūali edificio. Et tunc ꝓ iſtis pati
tur ignē. vel ſcilꝫ tempalis tribulatōis in
hac vita. vel purgatorij ſi ipis nōdū pur
gatis decedat. ſed tamē ſalutē cōſequetur
eternā. ¶ Dicūtur autē hmōi peccata ve
nialia ſuꝑedificari ſpūali fundamēto nō
quaſi directe ſuꝑ ipm. etenī ſuꝑ bonum ⁊
ſpirituale. malū proprie edificari non po
teſt ſed ſuper. i. iuxta. ſicut in ſimili ibi in
pſal. diciꝰ. Suꝑ flumina babilonis ⁊c. i.
iuxta flumina babilonis. Notāter etiā et
bene ad ꝓpoſitū aliquoꝝ infra tangēdoꝝ
dicunꝰ hmōi venialia peccata ſic ꝑ lignū
fenū/ ⁊ ſtipulā ſignificata ſpūali edificio
ſuꝑedificari. Nam niſi ſpirituali edificio
ſuꝑedificata eſſent. homo talia habēs nō
eſſet ſaluus ſic q̄ſi ꝑ ignem. Vn̄ cū pecca
to mortali ⁊ veniali ſimul decedēs. habet
quidē lignū fenū ⁊ ſtipulā. ſed nō hꝫ ſpi/
rituali fundamēto ſuꝑedificata. Et ideo
talis nō erit ſaluus ſic q̄ſi per ignē. q2 ſim
pliciter ſaluus non erit. ¶ Et important
tria predicta tres modos ſeu tres gradus
adherētie ⁊ grauitatis ipſoꝝ peccatoꝝ ve
nialiū. treſq̄ modos ſeu gradus purga/
tionis eoꝝ. propter qꝺ generaliter oīa
peccata venialia cōplectunꝰ ⁊ cōcernunt
quia nullū eſt qꝺ nō ſit alterius predicto
rū triū modoꝝ ſeu graduum adherētie et
grauitatis. Et ꝙ non ꝑ aliquē dictorum
trium modoꝝ ſeu graduū purgatiōis eti
am purgetur. Lignū etenī quod reſpectu
iſtoꝝ triū diutius in igne manet ſignifi/
cat maiora. Stipula que citiſſime cōbu/
riꝰ minima. Et fenū quod inꝰ iſta duo ſe
q̄ſi mediocriter hꝫ. ſignificat mediocria.

¶ De diuerſis effe/ctibꝫ peccati actualis venialis. D

p Lures poſſent peccati venia/
lis effectus enumerari, ꝑut plu
res exiſtunt. ex q̄bus tamē per
doctores cōius aſſignātur q̄ ſequūtur
Unus quidē quia ad penā obligat. Non
autē vt ſtatim ſupra tactū eſt ꝙ ad aliquā
triū penarū ꝓ peccatis affligi ſolitarū ſcꝫ
eterne vel purgatorie. vel in pn̄ti ſeculo ſa
tiſfactorie preciſe ⁊ determiate obliget. ſꝫ
bene ſub diſiunctiōe ad alterā ſcilꝫ earū.
Nam de peccato veniali hic. i. in hoc ſecu
lo/vel ſatiſfactōe hic nō facta in purgato
rio ſi cū eo peccatū mortale nō exiſtat/vel
in īferno ſi cū eo etiā peccatū mortale exi/
ſtat/ſatiſfieri oportet. Et ſi hic in foro. ſ.
eccl'ie pn̄tis homo ſatiſfaciat. leuiter ſatiſ
faciet. Si vero in foro purgatorij ſatiſfa
cere expectet. grauiter valde punieꝰ et ſa/
tiſfaciet. Si vero in foro inferni eum ſa/
tiſfacere oporteat. pro ipſo etiam veniali
grauiſſime punieꝰ quia eternaliꝰ. Si ta/
men vt tactū eſt mortale cuꝫ ipſo veniali
exiſtat. i. ꝙ homo cum ambobꝰ deceſſerit
Et ad propoſitū iſtarū trium punitionū
ſeu ſatiſfactionū dari ſolet exemplū de mē
ſura vini q̄ in vno forſan loco valebit ſo/
lidū vnum. ſi ꝓgrediaꝰ vlterius. reꝑietur
valere ſolidos duos. ſi vero adhuc vlteri
or fiat progreſſus reꝑietur valere ſolidos
tres. Pena tamē in inferno pro veniali il
lata/incōparabiliter minor eſt q̄ꝫ ibidem
pro mortali illata. Unde dici ſolet ꝙ pe/
na in inferno pro mortali illata/eſt ſicut
ſoliditas. Illata vero ibidem pro veniali
eſt ſicut ſuꝑficies. In purgatorio autē ꝓ
veniali illata eſt ſicut linea. In pn̄ti vero
ſeculo pro veniali illata eſt ſicut punctus
Unde ſicut iſta quatuor ſunt adiuicem
iꝓporcionabilia. ita inter q̄tuor penas

ſupꝛa dictas impꝛopoꝛtionabilis eſt dif/
ferẽtia. ❡ Secũdus effectus peccati ve/
nialis eſt ꝙ animã maculat. Qđ ſic iuxta
quod ſtati ſupꝛa tractauim⁹ intelligať. ꝙ
ſcꝫ nitoꝛẽ illũ aĩe qui ex actibus caritatis
ꝛ virtutũ naſcitur ſeu ꝓcedit reſpectu illi
us in quo incidit impedit. Et ſic per in/
directũ. maculã quandã in anima indu/
cit. Pꝛout iuxta aliquos doctoꝛes poteſt
exẽplũ poni de imagine picta. que aliqñ/
do denigrari poteſt intantũ vt nullo mo
do videri poſſit. Aliquãdo vero ſic ſolum
obſcurať vt videri quidẽ poſſit ſed nõ ple
ne diſcerni. Pꝛopter quã ſimilitudinẽ di
cit beatus Grego. ꝙ pctm̃ veniale obſcu/
rat. moꝛtale vero obtenebꝛat. Reſpectu ãt
iſtius macľe dici ſolet ꝙ in ſaluãdis/om/
ne peccatũ veniale in pñti vita a gratia fi
nali. i. que in finẽ habetur:alias ſaluandi
nõ eſſent. delet. ꝛ hoc ſm aliquos quantũ
ad culpã. ſed non quantũ ad penã. immo
pena illa in purgatoꝛio ſoluet. ❡ Delet ãt
gratia finalis ſcꝫ que in moꝛte habeť pec/
catũ veniale in ipſa diſſolutõne aĩe ꝛ coꝛ/
poꝛis. Quis etiã foꝛſan nõ ſit ad illđ mo/
tus contritiõis pꝛo tũc directus. ꝛ hoc ex
virtute cõplexionis ꝛ ſui ſtatus. Et ſm h̃
intelligiť verbũ Auguſt. q̇ dicit. ꝙ in pur
gatoꝛio poteſt eſſe abſolutio a pena ꝛ nõ
a culpa. quod etiã ſimiliť ab aliq̇bus do/
ctoꝛibus dici ſolitũ eſt. Sꝫ modo cõiter
teneť cum peccatũ veniale ab hinc defera
tur a multis quod etiã quãtũ ad culpam
in purgatoꝛio purgari poſſit. Unde expo
nẽdo illđ quod domin⁹ de quibuſdã pec
catis dixit ꝙ nõ remittunť nec hic nec in
futuro dicit Grego. ꝙ venialia dimittenť
in futuro Quod ſi intelligať ꝙ remittenť
quantũ ad penã tunc expoſitio ſua in ef/
fectu nulla eſſet. Nam etiã moꝛtalia quã/
tum ad penam q̄ pꝛo eis ſoluta nõ eſt ibi
dem purgãtur. Ideo clarũ eſt ꝙ Grego.
intelligere voluit ꝙ venialia in purgato/
A rio quo etiã ad culpã purgẽtur. ❡ Terti
us effectus peccati venialis eſt ꝙ feruoꝛẽ
charitatis minuit. ſicut videť de aqua in
ignem pꝛoiecta/ꝙ licet ignẽ nõ extiguat
feruoꝛẽ tamen illius minuit ꝛ tempat.
Quartus effectus pcti venialis eſt ꝙ po
tentias anime/in bonis laxat. ſicut ꝑ exẽ
plum quãdo imponiť onus ſuper equũ/
efficitur ꝛ reddiť minus ꝓmptus et expe/
ditus ad ambulandũ ❡ Quint⁹ effectus
peccati venialis eſt. qđ retardat a gloꝛia.
Nam cũ homo decedit ꝛ poſſꝫ ſi in eo nõ
eẽnt venialia/ ſtatim ad celũ euolare poſt
moꝛtẽ/pꝛopter ipa venialia cogetur ad tẽ
pus in purgatoꝛio expectare. Nunqꝫ enĩ
facies dei ab aliquo videbiť. donec ſoluat
minimũ etiã peccatoꝛũ venialium q̄dran
tem. Opoꝛtet enĩ quẽlibet ita mundũ an
te introitũ paradiſi eſſe. ſicut fuit in inno
centia baptiſmali. ❡ Sextus affect⁹ pec
cati venialis eſt ꝙ bona gloꝛie celeſtis di
minuit. Non q̇dem illa que iã debẽtur et
que iã homo ibi habet ꝑ meritũ repoſita.
Sed illa que deberẽtur ſi venialia nõ fie
rent. Nam illo medio tempꝫ quo peccata
venialia fiũt poſſent aliqua bona fieri. q̄
cum nõ fiant de tanto ipa gloꝛia cẽſetur/
effectualiterqꝫ eſt diminuta. Pꝛopter eti
am illoꝝ venialiũ perpetrationẽ/opoꝛtet
opa quedã bona ad ſolutõem et purgatõ
nem hmõi venialiũ facere ꝛ cõuertere per
que valde accreſcere potuiſſet ꝛ accreſcere
debuiſſet cumulus pmiũ eterni ❡ Septi
mus effect⁹ peccati venialis eſt/ qꝛ venia/
lia ſepe ſunt occaſio moꝛtaliũ peccatoꝛũ.
Et hoc inter alios quatuoꝛ modos. q̇ in
ſupioꝛibus vbi de ſeptẽ peccatis moꝛtali
bus tractari icepit/late expoſiti ſunt. vbi
mõſtratũ eſt ꝙ actus qui de ſe ex ſuiqꝫ na
tura eſt ſolum de genere peccati venialis:
poteſt vel ex cõſcientie remoꝛſu vel ex cõ/
placentia vel ex pꝛocliuitate. vel ex ꝓgreſ/
ſu. peccatũ moꝛtale effici. ❡ Hoc autẽ eti
am ſingulariter aduertẽdũ eſt. ꝙ ſicut ad
remiſſionẽ peccati moꝛtalis exigiť deſer/
tio actus peccãdi cum volũtate firmoqꝫ
pꝛopoſito in poſterum abſtinẽdi. ſic ſimi
liter peccatũ veniale in pñti vita non di/
mittiť/niſi etiã actu et pꝛopoſito deſerať.
❡ Et hec quoad totalẽ materiã nature q̄
litatꝫ ꝛ effectus peccati actualis venialis/
ac circa eam occurrẽtium/ quantũ hunc
pꝛeſentẽ iſtius libelli octauũ tractatũ cõ/
cernere indicatũ eſt/dicta ſufficiant.

De ſecunda et vl/ D

tima diuiſione peccati in genere ſeu tãqꝫ
generis que ſumiť ſm ipius peccati cau/
ſam materialem.

Expeditis his que reſpectu pri/
me diuiſionis peccati in gene/
re ſeu tanqꝫ generis. que ſcilicꝫ
ſm quandã peccati qualitatẽ ꝛ q̄ntitatẽ

ſumebat̃ et ſumpta eſt dicẽda occurrebãt
Nunc de ſecũda ⁊ quo ad hũc tractatum
vltima ipſius peccati etiam in genere ſeu
tanq̃ȝ generis diuiſione. que ſcȝ ſm ipſius
peccati cauſam materialẽ ſumit̃/aliq̃ etiã
dicenda veniũt. Nec hic accipiẽda venit
ipſa cauſa materialis proprie vt in reb⁹
corpalibus ſeu materialibus fieri poſſet.
ſed ſolum p quãdam ſimilitudinẽ vt hic
cauſa materialis dicatur illud in quo ſit
ſeu cauſatur ipm̃ peccatum.

¶ Proſecutio ⁊ declaratio ipſius diuiſionis.

Diuiſio igitur eſt iſta ꝙ peccato
rum alia ſunt cordis. alia oris
alia operis. Uel ſm alios aliq̃
ſunt cogitatõnis. aliqua locutõnis. ali/
qua operatõnis.

¶ De peccatis cordis ſeu cogitatõnis.

Peccata cogitatõnis ſeu cordis
ſunt hec Cogitatio. delectatio.
cõſenſus. deſideriũ mali. volũ/
tas pverſa. infidelitas. ſupſtitio. indeuo/
tio. pſumptõ. deſpatio. timor male humi
lians. amor male accendẽs. prudẽtia car/
nis. ſuſpitio. inuidia. ira. odiuȝ. timor ſer
uilis. exultatõ in aduerſis proximi. dolor
de eius proſperis. cõtẽptus pauperum
contẽptus peccatorũ. pſonarum acceptõ
pfidia. affectus carnalis parentũ. inepta
leticia. ſeculi triſticia. impatientia. auari/
cia. ſolicitudo tempalium. ſuperbia. pple
xitas. obſtinatio. malicia. tediũ boni. ace
dia. inconſtantia. penitẽtia penitẽtie. do/
lor ꝙ amplius nõ eſt malefactũ. hypocri
ſis. amor inordinatus placendi. timor di
ſplicendi. verecundia de bono ope. amor
priuatus. ſenſus ſingularis. ambitio di/
gnitatum. vana gloria de bonis nature/
vel fortune vel gratie. verecundia de pau
pibus amicis. contẽptus ammonitionũ
immiſericordia.

¶ De peccatis oris ſeu locutionis.

Peccata oris ſeu locutõis ſunt
hec. Crebra iuratio. piurium.
blaſphemia. nomẽ domini irre
uerẽter aſſumere. veritatẽ impugnare. de
um de aura iudicare. cõtra deũ murmura
re. irreuerẽter horas dicere. detractio. adu
latio. mendaciũ. vituperium. maledictio
infamatio. cõtentio. cõiuratõ. impugna
tio veritatis agnite. impugnatio charita
tis fraterne. ſeminatõ diſcordie. proditio
falſum teſtimoniũ. mala conſilia. deriſio
cõtradictio obediẽtie. inuertere facta bo/
na. in eccleſijs placitare. ad iram hominẽ
prouocare. rephendere in alio quod ipſe
facit. vaniloquiũ. multiloquiũ. ſtultiloq̃
um. verba ocioſa. vel ſupflua. vel curioſa
proferre. iactantia. verborũ politio. pecca
torum defenſio. clamor. riſus. cachinnus
turpiloquiũ. lenociniũ. cantilenas ſecula
res cantare. in cantu diuino magis ſtude
re vocem frãgere q̃ȝ deuote pſallere. mur/
murare. verba ſecularia proferre. in iniu/
ſta cauſa aduocare. malum ꝯmendare.

¶ De peccatis operis ſeu operatõnis.

Peccata autẽ operis ſeu opatio
nis ſunt hec Gula. luxuria. eb/
etas. ſacrilegium. ſymonia. ſor/
tilegia. violatio dierũ ſolenniũ. indigne
ꝯmunicare. votorũ fractio. apoſtaſia. diſ/
ſolutio in officio diuino. ſcãdaliſare ſub
exemplo malo. proximũ corrumpe. lede/
re hominẽ. vel in reb⁹ vel in pſona vel in
fama. furtum. rapina. vſura. deceptio. lu/
dus. venditio iuſticie. exactõnes indebi/
te. ac telonea iniuſta. aſcultare mala. io/
culatorib⁹ dare. neceſſaria ſibi ſubtrahe/
re. ſupflua ſumere. vltra vires quippiã ag
gredi. conſuetudo peccãdi. recidiuatiõ. ſi
mulatio. tenere officiũ ad qð non ſufficit
vel quod ſine pctõ nõ agit̃. choreiſare. no
uitates iuenire. maioribus rebellare. mi/
nores opp̃mere. delinq̃re viſu. auditu. ol/
factu. tactu. guſtu. lucta. oſculis. muneri/
bus. nutib⁹. mãdatis. ſcripturis. circũſtã
tias aggrauãtes admittere. que ſunt tem
pus. locus. modus. numer⁹. pſona mora.
ſcientia. etas. ſeipm̃ ad peccãdum cogere
ſeu inducere.

De peccatis omiſſionis.

Peccata omiſſionis q̃ (ſiõis
etiã vt faciliter debite ꝯſiderã/
ti apparere poteſt/ad tria reſpe
ctu quoꝝ precedẽs diuiſio ſu/
mit̃/vel ſcȝ ad cor ſeu cogitatõem/ vel os
ſeu locutionẽ/vel op⁹ ſeu opatõȝ ptinent

ſunt hec ¶ De deo nō cogitare. ipm nō timere vel nō amare. grās ſibi de beneficijs nō agere / opa que fiūt / ad ipm nō referre. de peccatiſ ſicut deberet nō dolere. ad graciā recipiendā nō ſe preparare. gratia acceptā nō vti nec eam cōſeruare / ad inſpirationē diuinā nō ſe cōuertere. voluntatem ſuam / volūtati diuine nō conformare. ad orōes dicendas nō attendere. orōnes debitas omittere / ea ad que qs vel voto vel precepto vel officio tenet negligere. cōionem ⁊ cōfeſſionē ſemel in anno nō expetere. parētes nō honorare. ſeipſum nō cognoſcere ⁊ reprehēdere. cōſcientiā ſuā negligere. ecclias ⁊ predicatōes fugere. tentatōnib nō reſiſtere. penitētias iniūctas negligent facere. ea q ſtatim faciēda ſunt differre. bonis pximi nō cōgaudere. ⁊ malis eius nō cōdolere. iniurias nō remittere. fidē pximo nō ſeruare. ⁊ bñficijs ei nō correſpondere. delinqntes nō corripere. litem nō ſedare. ignorātes nō inſtruere. afflictos nō conſolari. ammonitiōibus nō acquieſcere. Pauca ⁊ forſan nulla alia reperiri poſſe credūtur peccata. que nō ſub predictis effectualiter comphendātur et includātur. vel ad ea reducibilia ſint.

¶ Quando peccata

predicta mortalia ſint vel venialia.

Quando autē peccata predicta mortalia vel ſolū venialia exiſtant / facile eſt ex ſupius tractatis cognoſcere examinādo ſcilꝫ ſit apud ſe. ſit apud aliū / modos ea faciēdi ⁊ cōmittendi. intētionēqꝫ ſeu finē propter quē fiunt. ac remorſum cōſciētie. q de ipſis habet. cum alijs circūſtātijs circa ea occurrētib. de quib late ſupius actū eſt.

¶ Et hec quo ad ſecundā ⁊ vltimā ipius peccati in genere ſeu tanqꝫ generiſ diuiſionem dicta ſufficiant.

¶ Quare multa in

hoc cōpendio precipue in octauo tractatu / late ⁊ plane dicta ſint ⁊ expoſita.

Potuiſſent nonnulla in hoc libello ⁊ precipue in octauo ⁊ vltimo tractatu in materia ſcilicꝫ peccatorū tractata breui et cōpēdioſius dici. ſꝫ vt freqnter in ſupiorib tactū eſt / libell iſte nō ſciētificis. libroſqꝫ facilit pcurare valētib cōpoſitus eſt. ſed mediocrib ⁊ cōiorib. ac eis qbus non facilit librori copia ſuppetit Quib expediēs ⁊ forſan neceſſe fuit ea que hic dicta ſunt / ⁊ maxime circa difficiles materias / p reiteratōes ⁊ latas repetitiōes. nec non materialia qdam exēpla qſi palpādo ⁊ p quādā manuductōnē dare intelligi Alioqn nō facile forſan fuiſſꝫ pluribus cōprehendere. Sicqꝫ predicta apō eos nullū fructū nullūqꝫ pfectū afferre potuiſſent.

Remiſſio ad docto

Qui tn̄ āpliora videre voluerit / vel clarius de premiſſis materijs informari / habeat frequēter allegatos doctores beatum Thomā ⁊ alios in ſupioribus notatos. Et precipue in eorū libris ⁊ tractatibus ſupius etiam deſignatis. (res

¶ Explicit compendiū theologie.

¶ Epiſtola domini

Iohānis de Gerſon ad quendā epm ſup opuſculo triptito plebib publicando

Reuerende in xpo pr̄. ac dñe metuende. cōqrit dñs p pphetā yſaiā Propterea inqt ductꝰ eſt ppl's meꝰ in captiuitatē. qr nō habuerunt ſciam. ⁊ nobiles eiꝰ interierūt fame ⁊ mltitudo eiꝰ ſiti exaruit. Hec ſcia nō alia accipiēda eſt quā cognitio legis dei ⁊ ſuoꝝ mādatoꝝ / ad ſalutē cōſeqndā neccaria / ſiue pficiens. de q indē ſcia veꝝ eſt illō aplicū. ignorās ignorabit. nā cū qlibet alia ignorātia pt ſtare ſalꝰ ¶ Et qm multi ſunt ex ſimplicib / qb nō predicat verbū / aut non talit pdicat qꝫ ad pfatā ſciam deueniāt. agēte h vel ignorātia vel negligētia pdicātiū. cōmodū fore exiſtiaui ſi velut in tabula qdā tenorē nr̄e legis ⁊ ſuoꝝ pceptoꝝ remēoratōnē ſentētioſo cōpēdio depingerē. aut velut i breui ſpeclo cernētib obijcerē. qt iniꝰ ipſi hērent curati minꝰ iſtructi aliqō ſolidū ⁊ aptū qō i toto vel p ptes dieb dñicꝫ ⁊ feſtiuis legere poſſent ſuis plebib vt ſcirēt ⁊ intelligerēt ad qd ⁊ ppter qd ⁊ a q facte ſunt. qd inſup credere. qd agere ⁊ qd obmittere diuina lege tenēt ⁊ queādmodū a pctō reſurgere. Et forſan ſile opꝰ attētatū eſt iā a pitiorib. ⁊ ſalubriori breuitate cō

poſitũ. Et ſi ita eſt certe nõ inuideo Tãtũ mõ reuerẽde pr̃ digneť aĩaduertere vr̃a paſtoral' ſolicitudo. ſiue iſto mõ ſiue alio fiat. ꝙ ſingul' dieƀ dñicis ⁊ feſtiuis diuĩe legꝭ tenoꝛ ꝑ veſtrã dioceſim vbilibꝫ pub liceť. ne ꝑ ignorantiã ei⁹ plebs vr̃a ꝑeat ⁊ ducať in captiuitatẽ pctĩ. Ne ꝑterea a ſpe culatore q̃ non denũciauerit interitũ vel gladiũ / ſanguis req̃rať. ſꝫ libereť denũcia tõne tali / ⁊ rebelles ſoli in ſuo ſanguĩe de ꝑeant ¶ Mittit ãt mea deuotõ opuſcl'm prefatũ. qđ ſi dignũ ad hoc puteť / poterit veſtra liberal' caritas cũ pauco ſcriptorũ labore ⁊ leuiƀ expẽſis bñ expoſitꝭ facere illđ mľtiplicari / ⁊ correctũ ad ſinglos cu ratoꝝ veſtroꝝ deſtinari cũ edicto de pub licando vt factũ eſt in abſentia ſermonũ ⁊ quantũ gr̃a dei eos adiuuerit exponẽdo ¶ Deniꝗꝫ ſi q̃d addẽdũ aut reſcindendũ aut corrigẽdũ eẽ dictauerit vr̃a prudens dñatio iure ſuo id facere fas hẽbit. Scio tñ ꝙ p⁹ multã a me / ⁊ multis aliȷs pitiori ƀ exaiatõꝫ nihil dep̄hendi qđ videaľ poſ ſe a beniuolo interp̄te ſalua fidei ⁊ morũ puritate ſuſtĩeri ¶ Et adiȷci lõge ãpliora potuerãt ſed breuitas moderne amica de ſidie ſectata eſt. ¶ Bñ valete ſcp̄tũ pariſi⁹

Opuſculum tripertitum eiuſdẽ de preceptꝭ decalogi. De cõfeſſione et de arte moriendi.

Chriſtianitati / ſu⁹ q̃liſcũꝗꝫ zelatoꝛ pſpeꝝ ad virtutes vicȷs depulſ incremẽtũ Salubre duxi ſeq̃ns opuſculũ triptitũ de p̄ceptis. de ꝯfeſſiõe. de ſciẽtia mortis / breuitate q̃ potȷ tradere. q̃tuoꝛ p̄ ſertim chriſtianoꝝ generiƀ pfutuꝝ. Primo ſacerdotibus ⁊ curatis illiteratis atꝗꝫ ſimpliciƀ q̃ ꝯfeſſiões audire dñt. Scđo indoctis q̃buſcũꝗꝫ ꝑſonis ſeculariƀ aut religioſ / q̃ eccleſie ſolitis ſmoniƀ aut ꝑ dicatõiƀ ꝑ diuinoꝝ p̄ceptoꝝ noticia / in tereſſe nõ pñt. Tertio pueris ⁊ iuuenib⁹ q̃ a rudimẽtis infantie circa fidei nr̃e generalẽ tenorẽ et p̄ncipalia pũcta primit⁹ dñt erudiri Quarto ꝑſonis domos dei vľ hoſpitalia loca freq̃ntãtiƀ ⁊ infirmoꝝ ſo licitudinẽ gerẽtiƀ ¶ Quocirca ad h⁹ doctrine publicatõꝫ / q̃druplex ꝑſonaꝝ ſtat⁹ dꝫ vigilare. prio p̄lati q̃s inferioꝝ curatorũ regimẽ de ꝓpinq̃ ꝯcernit / q̃ƀ inſup curatoꝝ ignorãtia craſſa diuĩe legꝭ ⁊ inſufficiẽs eruditio ſimplicꝭ populi iputabiť in pctm̃. Scđo ꝑntes ꝑ filȷs apud ſcolarũ rectores inſtare deberẽt. Tertio domoꝝ dei ⁊ locoꝝ hoſpitalium gubernatores ⁊ magiſtri In q̃rto generalit. q̃ in v̄bis aut factis ⁊ aliȷs ſignis / alios ad peccãdũ induxerũt. q̃ꝗꝫ ex officio alios docere debuerãt / ⁊ id agere negligũt Hi nãꝗꝫ ſumptiƀ ſuis ⁊ diligẽtȷs / ꝑ hui⁹ aut ſimilis doctrine publicatiõꝫ dñt alioꝝ correctõꝫ pcurare. hoc enĩ agere / penitẽtia q̃dã. hoc ẽ ſatiſfactõ. hoc op⁹ miſericordie / deo acceptius q̃ꝫ elemoſina corꝑalis ¶ Agãt igiť prenoiati ꝙ doctrĩa h⁹ libri inſcribať tabell' affigať tota vel per ꝑtes. in locis cõiƀ. vt pote in parrochialiƀ eccleſȷs. in ſcholis in hoſpitaliƀ. in locis religioſis. ¶ Deniꝗꝫ expediens videreť vt ſuꝑ hoc fieret a principãtiƀ edictũ / aut ꝙ ab eccleſie p̄latis indulgẽtie ꝯferrẽtur Auctor vero ſe ipſum exonerat apđ te xp̄ianitatẽ ſanctiſſimã. agat q̃libet qui in tex de te gloriať qđ bonũ eſſe cognouerit. ¶ Gloria ſit altiſſimo deo. in cui⁹ noĩe / pñs aggredioꝛ op⁹. ad ſalutẽ fideliũ aĩaꝝ ordinatũ / ad eruditionẽ precipue rudis ⁊ idiote populi ⁊ eorũ quiƀ conſuetis eccleſie ſmoniƀ ⁊ p̄dicationiƀ min⁹ inteſſe aut informari ꝯcediť In quo veluti tabella q̃dã ⁊ cõpendio breui / tenorẽ fidei xp̄iane / lucide poterũt inſpicere / ⁊ dĩna p̄cepta ꝓhibitõnesꝗꝫ vt et his q̃d agere q̃d ve fugere debeãt / poſſint diſtinctius agnoſcere ¶ Cõtinet aũt pñs tractatulus capitula. xviȷ. q̃rũ q̃đlibet in duas vel tres vel q̃tuoꝛ ꝑticulas cõuenienter ſubdiuidi poſſet.

Primũ capitulum R

affirmat mundũ a deo fuiſſe creatũ Et ꝙ ipſe deus vnus ſit ⁊ trinus. Cur etiã aut ad quem finẽ / homo creat⁹ ſit.

Firmiſſime credendũ eſt ⁊ nullatenus dubitãdum / ꝙ ſolum vnus eſt deus / omnipotẽs. oĩa ſciens / ⁊ oẽm ꝑfectõem hñs / in tribus ꝑſonis diſtinctis / que ſunt pater ⁊ filius ⁊ ſpũſſanctus Qui mũdũ creauit / ⁊ creatũ regit et gubnat ſola ſua liberrima volũtate ⁊ dignãtiſſima bonitate Spẽali aũt ꝓuidẽtia hũanã gubernat ⁊ dirigit creaturã / dans

viris ⁊ mulieribus aīas immortales cre/
ans eas tempaliter tūc cū eas corpib⁹ in/
fundit ⁊ ad imaginē ⁊ ſimilitudinē ſuam
formans eas. vt creatus hō/ ſuū cōditorē
deum cognoſcat diligat/ venere͛t ⁊ ei⁹ p̄ce
ptis in hac mortali vita obediēs/ ꝑ opera
bona ⁊ meritoria/ vitā tandē immortalē
beatitudinis plenā/ in aīa ⁊ corpe ꝑpetuo
ↄſequat͛. ⁊ ita ſit bonis angelis ſociatus ⁊
in loco malorū angelorū ſiue demonum
ſubſtitutus Qui demones ꝓpter pctm̄ in
has inferiores ꝑtes terre corruerūt/ dāna
tionis ſententiā ſuſtinētes Cum q̇b⁹ eti/
am iuſtiſſime dānabunt͛ hoīes iniq̇/ diui
nis p̄ceptis inobediētes/ ⁊ more beſtiali
quaſi nō haberent animā rationalē/ ſuis
voluptatibus ſeruientes

¶ Secundū capitu/
lum oſtendit humanū genus propter pri
morū ꝑentum trāſgreſſionē ⁊ peccatum/
multiplicem incurriſſe miſeriā

FIdei veritate credendū eſt/ pri
mos ꝑentes noſtros/ adam et
euam/ qui ad tā nobilē finē cō/
ſequēde beatitudīs creati fuerāt/ clauſiſ/
ſe ꝑadiſi ianuā ⁊ beatitudīs introitū/ to/
ti ſue poſteritati generis hūani Qm̄ per
peccatū inobediētie/ donū iuſticie origi/
nalis quadā hereditaria poſſeſſiōe pro ſe
et ſuis poſteris acceptū a deo/ ipſi ꝑdito/
res ꝑdiderūt Quo dono gratuito origīa
lis iuſticie cōſeruato/ nos om̄es a culpa
immūes fuiſſem⁹ ⁊ ab om̄i miſeria famis
⁊ ſitis aut infirmitatis abſoluti ⁊ ab alia
qualibet penalitate liberi/ adeo ꝙ omnis
alia corꝑalis creatura nobis pacifice ſub
iecta fuiſſet/ ⁊ tandē abſq̧ mortis pena/
in ꝑadiſum fuiſſem⁹ trāſlati Hoc autē do
no ꝑ peccatū primoꝝ ꝑentū vt p̄miſſum
eſt perdito/ nos moriēdi neceſſitatē ⁊ vni
uerſam quā patimur penā atq̧ miſeriam
incurrim⁹/ quia naſcimur in pctō origi/
nali/ ſcʒ in predicte originalis iuſticie ca
rentis cōtra qđ pctm̄/ tanq̧ remediū effi/
cax a xp̄o inſtitutū eſt baptiſmi ſacrm̄

Tertium capitulū
declarat q̄liter a deo redempti fuerim⁹ q̄s
etiā ſit generał tenor xp̄iane fidei ⁊ credē
dorum a ſingulis

OMnipotēs dn̄s ac piiſſimus pa/
ter/ nolens humanū genus tot ⁊
tantis ſubiectū miſeriis in eternū ꝑire et
a regno ꝑadiſi in ꝑpetuū exulare/ ↄcurrē
te iuſticia ſimul ⁊ miſericordia/ his reme
dium decreuit adhibere Voluit ſiquidē
idem piiſſim⁹ pater vnigenitū filiū ſuum
abſq̧ corruptiōe carnē ſumere ⁊ hoīem fie
ri intra intemerate virginis Marie ima/
culatū vterū Tantaq̧ ⁊ tā mirabilis vnio
facta eſt duarū naturaꝝ diuine ⁊ humane
in vna ꝑſona filii dei/ vt vere deus homo
diceret͛ ⁊ homo deus Ipſe eſt ihs xp̄s ſal/
uator noſter ꝑiter et redēptor Qui antea
quidē a patriarchis ⁊ ꝓphetis denūciat⁹
nouiſſime in fine tꝑm/ in hac vltima mū
di etate/ cōceptus ⁊ natus/ a paſtorib⁹ eſt
cognitus/ a tribus regibus oriētis ado/
ratus/ a ſimeone ſene et aliis q̄pluribus
predicatus/ ⁊ a beato Johanne baptiſta
digito demōſtratus Idē de⁹ ⁊ dn̄s noſter
Jhs xp̄s/ circiter annoꝝ triū ſpacio/ legē
diuinā xp̄ianāq̧ religionē predicauit et
docuit/ eam innūerabilib⁹ miraculis con
firmando/ quā ⁊ in ſcripturis q̄tuor euā
gelioꝝ nobis ꝑ ſuos miniſtros exhibitā
obſeruandā reliquit Ordinauit inſuꝑ ſe
ptem ſacram̄ta eccl'iaſtica/ q̄ ſunt baptiſ/
mus/ cōfirmatio/ ordo/ eucbariſtia/ peni
tentia/ matrimoniū/ vnctio extrema Ipe
poſtremo vt nos redimeret ⁊ ſaluaret. ſub
pontio pilato/ ſupplicio crucis/ acerbiſſi
mā ſuſtinuit paſſionē ⁊ mortē. ſepult⁹ de
inde/ ⁊ tertia die reſurgēs/ ſpacio dieꝝ xl
diſcipulis ſuis veritatē ſue reſurrectōnis
declarās/ frequēter apparuit/ ⁊ tādem vi/
dentib⁹ apoſtolis celos aſcēdēs/ ſedet ad
patris dexterā in excelſis. venturus eſt po
ſtremo idem dei filius Jheſus chriſt⁹ in
fine mundi ꝑ ignem finiendi et in meli/
us immutandi. iudex generalis hominū
cūctorum in anima et corpore reſuſcitan
dorum/ redditurus ſingulis premia me/
ritorū/ bonis ſiquidē celeſte regnum ꝑen
nis beatitudinis/ peccatorib⁹ vero pena/
le ſuppliciū ignis eterni Hic eſt genera
lis tenor orthodoxe fidei xp̄iane/ quā fir/
miter credere tenet͛ catholicus q̇libet ra/
tione vtens abſq̧ curioſitate/ pure atq̧
ſincerit͛ ſine falſitate/ ⁊ certitudinalit͛ reie
cta dubietate/ ⁊ nolēs plus ſaꝑe q̄ opor/
tet/ ſʒ occurrētib⁹ difficultatū dubiis/ hūi
lit͛ ſe ſummittat credulitas ſimpliciū in/
temerate fidei ſctē matris eccl'ie/ ſapiētū
p̄latoꝝ ⁊ doctoꝝ ac oīm ſctōrū ⁊ ſanctaꝝ

qui in teſtimoniū huius inuiolate fidei vſqꝫ ad mortē dimicauerūt. ¶ Cōtra hāc fidem illibatā/grauiſſime peccāt heretici ſciſmatici. idolatre. ſortilegi. incātatores. ꝛ magici. ceteriqꝫ artibus a lege diuina ꝓhibitis vtētes. aut demonū inuocatores. ꝛ generaliter q̄ articulos fidei noſtre/totaliter aut in parte/palā vel occulte deridēt Illi p̄terea q̄ nō credūt deū oīa iuſtiſſime regere ſua liberrima volūtate. ſed potius aſſerentes oīa nature vel fortune vel fato ſubijci. Preterea malorū queadmodum bonorū finalem ſaluatōem affirmātes. Illi deniqꝫ qui noſtrorū actuū imputabilitatē ad meritū vel demeritū negant qui dei p̄deſtinatōem vel reprobatōez dicunt operꝫ noſtrorū tollere libertatē. Horum ſimiles cōtra fidem orthodoxā ſunt errores innumeri: procedentes ex intellectu ſupbo humiliare ſe deo recuſante. aut ex falſa phīa vel potius melācolia fantaſtica. aut demū ex voluptuoſa carnalitate rōis iudiciū ꝛ affect⁹ pietatē ſubuertente.

S ¶ Quartum capitulum manifeſtat q̄d deus nobis obſeruandū precepit enumerās. x. p̄cepta decalogi

S

I igitur (vt in ſupioribus habitū eſt) deus optimus atqꝫ iuſtiſſimus nos homīes vltra ſupraqꝫ irrōnales creaturas adeo excellēter cōdiderit ad imaginē ſuam. ſcꝫ dans memoriā intellectū atqꝫ voluntatē vt cognoſcam⁹ eū ſeruiamus ꝛ amemus. Miſericordiſſime p̄terea redemerit. paſſionē ꝓ nobis talem perferendo q̄lem nec ipſi ꝓ delictis noſtris ſufferre vellem⁹: ꝓfecto iuſtiſſimū eſt/vt ipi deo fidelit᷑ ſuiamus, tanq̄ ſubiecti ſupremo dn̄o. ſicut filij naturales patri legitimo. et velut ſerui ex dominio peccati. carcere. morteqꝫ redēpti/ſaluatori liberaliſſimo Attento ꝙ nobis eius p̄cepta ſeruantib⁹/ gloria inexcogitabilis ab eodē promittit᷑. trāſgreſſoribus vero/ineſtimabilia tormēta reſeruāt᷑ Cognoſcens nihilomin⁹ ipſe piiſſim⁹ pater noſtrā fragilitatē ꝛ exiguā potentiā nequaq̄ requirit a nobis omne ſeruitiū qd̄ ſm iuſticie rigorē exigere poſſet. dedit q̄n potius certū numerꝫ p̄ceptorꝫ/quorꝫ obſeruatio ſibi ſufficiēs eſſet. que etiā legis decalogo cōtinent᷑ Quapropter/ad hec p̄cepta ſcienda ꝛ intelligēda tenet᷑ quilibet ꝑ ſe vel aliū diligentiā apponere pro conſeruatōne vite ſpiritualis/quātū pro vite corꝑalis ſuſtentatiōe poneret. ꝛ eo maiorem quo īmortalis anima/eſt corꝑe p̄ſtātior. ſine quorꝫ noticia/nullus poteſt cōuenienter peccata vitare aut ab eis reſurgere. ꝛ quorꝫ ignorātia ex deſidia ꝓueniens nō excuſat ſed accuſat ꝛ condēnat. Sūt autē hec decem precepta his metris comprehenſa. Unū crede deū. nec iures vane ꝑ ipſum. Sabbata ſanctifices ꝛ venerare patres Non ſis occiſor fur. mech⁹. teſtꝫ iniqu⁹ Viciniqꝫ thorū reſqꝫ caueto ſuas

¶ Quintū capitulū

p

est de explanatōe primi p̄cepti Rimum preceptū eſt. Diliges dn̄m deū tuū ex toto corde tuo ex tota mente tua. ꝛ ex tota vtute tua. Hoc eſt non voles ſciēter rem quācumqꝫ amare plusq̄ deū. propter qd̄ dei amorē perdas ¶ Hoc autē preceptū cōuenienter ab hoīe ſeruat᷑ ꝛ nō aliter/ſi legē dei ꝛ alia p̄cepta/ opib⁹ impleat. Quiſqꝫ enī mortalit᷑ peccat p̄ceptū hoc infringit. qꝛ volūtatē ſuā/diuine volūtati oppoſitū p̄cipiēti/anteponit ¶ Specialr̄ autē ꝯtra hoc p̄ceptū agūt hoīes ingrati ꝯtra diuina iudicia ꝛ ordinatōes aut regimē erga ſe vel alias creaturas murmurātes. q̄i nō eſſet de⁹ oīno iuſt⁹ bon⁹ atqꝫ miſericors ꝛ totus amabilis atqꝫ deſiderabilis ¶ Illi itē q̄ in foueā deſpatiōis ſeipſos p̄cipitāt ꝑ impatiētiā ¶ Illi p̄terea q̄ vrgēte infirmitate aut neceſſitate aliq̄ ſortilegos ꝯſulunt ꝛ diuinatores. vtētes pomis inſcriptis. aut breuib⁹ cartulis ſiue cedul᷑ collo ſuſpēſ᷑. aut caracterib⁹. ꝛ alijs q̄buſlibꝫ vanis credulitatib⁹. q̄i de⁹ ipe nō eēt vſqꝫ q̄qꝫ bon⁹ potēs ꝛ ſapiēs ad eis ſuccurrēdū q̄ntū ſit eorꝫ nccitatib⁹ expediēs Faciat igit᷑ hō in nccitate ꝯſtitut⁹ q̄ntū pt. ꝓcurās remediū naturali īduſtria. nō tēptādo deū qd̄ graue pctm̄ ē. aut noua miracula expectādo deſiderādoqꝫ Reliquū vo qd̄ nature vires excedat/deo plena fide ꝯmittat. ꝛ indubitāt᷑ deus q̄ noſcit oīa. q̄qꝫ optim⁹ eſt. illō qd̄ optimū eſt ꝯmodiſſimūqꝫ fuerit hoī ꝯferet. ſepe eq̄dem īfirmitas paupertas aut alia q̄uis tribulatio/ eſt homib⁹ vtilior q̄ nimia ꝓſpitas q̄ faciliter abutimur Scit nāqꝫ pr̄ q̄d filio ꝓſit. magr̄ q̄d diſcipulo cōueniat. ꝛ medicus patiēti de

remedio cōpetenti nouit melius ꝓuidere
¶ Peccant inſup cōtra preceptū hoc illi
qui mundano quodā timore irriſoꝝ aut
oblocutoꝝ verba formidātes/ diuinis ꝑ
ceptis obedire verētur. Quapropter etiā
grauiſſime peccāt hmōi irriſores. ꝑſonas
diuino ſeruitio deditas in ſtatu religiōis
virginitatis aut viduitatꝭ. cōſtitutas aut
ſtudio theologie deputatas/ affectiōe car
nali a bono ope retrahētes ¶ Hoc rurſus
precepto nobis precipit̄ honor ꝛ reueren
tia ſanctis exhiberi. ſpecialit̄ ꝟgini Ma/
rie. ꝛ bono angelo cuſtodi noſtro vt nihil
turpe/ ipſo vidēte ꝛ pñte faciamus quod
pñtibus hominibus agere recuſaremus. ꝙ
deniq̄ʒ ſanctorū reliquias loca ſancta et
beatoꝝ imagines debem⁹ venerari. nō ꝑ
ipſis. ſed qꝛ videndo eas/ honorē impen
dim⁹ rebus repñtatis ꝑ eas. iuxta ritum
ſancte matris eccleſie. alioq̄n peccatū ido
latrie cōmittit̄/ imaginē ſm̄ ſe adorando
credendo ipām imaginē pulcrā ſiue tur/
pem/ nouā aut veterē/ plus aliquid habe
re virtutis ꝛ quicq̄ʒ numis includere vel
diuinitatꝭ ¶ Huic precepto plurimū cō/
trariatur nimi⁹ honor/ dñis tempalibus
aut magnatibꝫ/ adulatōne ſiue malo aliq̄
fine exhibitus. Omnis etiā ſimulatō vel
ipocriſis ad inanē hominū gloriā aut fal
lacem deceptōem ordinata. Immodera/
tus itē amor ꝑentū erga filios. ꝛ generali
ter auri ꝛ argēti aut alicuius creature. ſic
ꝙ homo ibi ſiſtat. et in eis confidentiam
ponat. Non enim hec oīa ab infernali
morte nos poterūt liberare ſolus quippe
deus/ eſt verus ꝛ fidelis amicus. qui in ex
trema neceſſitate/ opem ꝑſtare poteſt. vñ
ꝛ ſuꝑ oīa confidēter cū cordis ſincerita
te honorari debet/ adorari et diligi

Capitulum ſextum

eſt de ſecundo precepto.
Secundū preceptū eſt non iura
bis ꝑ nomē dei tui in vanum ꝛ
ſine cauſa. ¶ Contra preceptū
hoc principalit̄ agūt qui ſciēter quod fal
ſum eſt vel falſum eſſe credūt/ iurant/ ꝑiu
rium cōmittendo. Valde nanq̄ʒ hoc gra
ue peccatū eſt. cum deus aſſumat̄ tanq̄ʒ te
ſtis falſitatis. ꝛ qui artificioſe iurat falſuʒ
artificioſe deierat. quāq̄ʒ eni pro loco ꝛ tē
ꝑe cōueniēter veritas poſſit ſubticeri/ nō
tamē dici falſum ſciēter ꝛ ꝑiurium cōmit

ti ¶ Peccant etiā grauiter cōtra preceptū
hoc qui turpia faciunt iuramenta. deum
blaſphemātes. ꝛ aīas ſuas iurādo demo/
nibus deuouētes. quiq̄ʒ de hūanitate xp̄i
et ſanctis/ inhoneſte loquūtur. Cōtra q̄s
omnes ſic ꝑiuros et blaſphemos/ ſtatute
ſunt leges punitiue. tam a terrenis prīci/
pibus q̄ʒ a prelatis eccl'iaſticis. vñ dolen
dum eſt ꝙ propter negligētiam ipſoꝝ ad
quos penas exequi ꝑtinet/ non ſortiūtur
effectū. ¶ Multū vero diligēter q̄ʒ ꝑmiſ/
ſa deberēt attēdere hi qui cauſa lucri de fa
cili iurāt. queādmodū mercatores ꝛ mer/
catrices. Illi etiam qui abſorpti paſſiōe
aut ebrietate in ludis frequēter inhone/
ſtis ſiue prohibitis/ vt eſt taxilloꝝ ludus
enormiter iurāt. ꝛ generaliter quicūq̄ʒ ꝑ
uerſa cōſuetudine aut inclinatiōe ꝑuenti
iuramentū emittūt. In talibꝫ quippe ſe/
pe periurium cōmittit̄. propter qđ etiā ta
les aliqui peiores ſunt in hoc ſaracenis
aut iudeis ꝛ minus deū honorātes ¶ Ad
hoc autē genus peccati ꝑiurij ſcʒ/ reducit̄
votoꝝ fractio. federis ꝛ ſolutio fidei mr̄i/
monialis Et generaliter infidelitas. q̄ in
alterius ꝑiudiciū ſecretū illi⁹ reuelat̄. ſiue
ꝑ ꝯfeſſionē ipius ſiue alio mō ſecreto co/
gnitū. lege nanq̄ʒ diuina ꝛ naturali/ ſecre
tum teneri debet qđ in ſecreto acceptū eſt
niſi alia via fuerit ſibi detectū ¶ Poſtre/
mo cōtra preceptū hoc reductiue peccāt.
q̄ vouent aut ꝓmittūt ea q̄ ſunt de ſe illici
ta. ꝙ ſi promiſſa talia/ opere compleant.
grauius inde et damnabilius peccant

Capitulū ſeptimū

de tertio precepto.
Tertiū ꝑceptū ē. Tu obſuabis
dies dñicos ꝛ feſtiuos ab eccia
ſuari ꝑceptos ¶ Hec obſuatō
aut veneratō m̄ltiplicit̄ accipiēda ē ¶ Pri
mo q̄dē. vt q̄libʒ xp̄ian⁹ illo die dñico vel
feſtiuo/ legitio īpedimēto ceſſante/ miſſaʒ
audire teneat̄ ¶ Scđo vt q̄libʒ/ eo die ab
ſtineat ab oī labore. aut mercatiōe. ꝛ alio
q̄uis laborioſo ope. ſm̄ ritū ꝛ ꝯſuetudinē
patrie quā inhabitat. quā ꝯſuetudinē/ ꝑ
lat⁹ ſpūalis loci illi⁹ cognoſcens/ nō ꝓhibet.
ꝙ ſi apđ aliquē ſuꝑ tali ꝯſuetudīe ſnāda
aut alijs caſibꝫ/ dubietas occurrat/ ꝯſulat
ille ſuꝑiores ꝛ ꝑitos. ne per amplā nimis
aut ſtrictā cōſciam/ in pctm̄ cadat ¶ Ter
tio accipienda eſt hec obſeruatō vt vnuſ/

quiſqꝫ illo die/ propriā vitā ⁊ conſcientiā diſcutiat. de cōmiſſis criminibꝫ. a deo veniā petens. Recognoſcere debꝫ tūc xp̄ianus multiplicia beneficia ſibi a deo p̄ſtita. nō in aliquo murmurādo aut ſibi guerrā de bonis ſuis faciēdo: ſed grās referēdo. Debet tunc audiri verbū diuinū ⁊ ſpūal' doctrina: pacifice atqꝫ reuerēter/ abſqꝫ irriſione aut impedimēto quocūqꝫ. Meditet' preterea quilibꝫ ⁊ corā oculis cordis q̄ntum poteſt cōſtituat mortē ſibi de ꝓpinq̄ imminentē. infernū atqꝫ p̄adiſum. mortē etiā prioꝝ hoim qui in hac vita p̄fuerūt. facta etiā memorabilia ſanctoꝝ ⁊ ſctārū. Dicat pater nr̄. Aue maria. Credo. ⁊ alias ſi quas didicerit orōes deuotas Penitētias iniūctas ſibi/ diligēter p̄ficiat. Requirat inſup diuinū auxiliū interceſſiōe mediante ſanctoꝝ ⁊ ſanctaꝝ a quibꝫ velut paup ⁊ mendicus elemoſinā ſpūalem poſtulet. nūc ad vnū. nūc ad aliū ſe cōuertēs quouſqꝫ bonū aliquod ſpūale. in ſaccum ſue paupertatis cōgeſſerit. Preterea doceat quiſqꝫ curā alioꝝ habens/ filios aut filias ⁊ alios ſeruitores/ diebꝫ ſolēnibꝫ ⁊ feſtiuis/ ſimilia facere. hoꝝ eī omiſſio/ culpabilis eſt defectus. ¶ Predictis tamē non obſtātibus/ licite poteſt homo diebꝫ dñicis ⁊ feſtiuis/ aliquā recreatōem ⁊ ſpaciamentū vel ludū honeſtū cauſa ſolacij aſſumere/ plusqꝫ alio tempe. dūmodo/ p peccatū mortale nō offendat' deus comedendo bibendo coriſando aut aliū ludū exercendo. Quāqꝫ frequentiſſime in talibꝫ ludis/ grauia peccata cōmittant'. queadmodū. piuria. rixe. diſſenſiones. deſideria carnalia. opa: verba ⁊ carmina luxurioſa. cōtra deum ⁊ equitatē iuſticie. adeo. vt ſepius die dominico minꝰ malū eſſet arare qꝫ talia ppetrare ¶ Cōtra preceptū hoc peccant grauiter impediētes p̄dicatōem aut diuinū ſeruitiū verbis aut factis intra eccleſiā aut extra ¶ Quicqꝫ circa eucharíſtie ſacramētū/ irreuerētes ſunt. aut erga alia eccl'iaſtica ſacramēta. ſicut baptiſmi. ⁊ matrimonij celebratōem quidā ſunt irridentes. ⁊ ſacramēta cōfirmatiōis et vnctiōis extreme/ ſuſcipe cōtemnētes ¶ Ceteꝝ cōtra idem p̄ceptū/ valde grauit' delinquūt hi q̄ in certis ſolennitatibꝫ anni/ irreuerētias multas ⁊ abominabiles ppetrant Illi etiā qui talia faciētibus dant cōſenſuꝫ illi preſertim qui ex officio poſſent ⁊ deberent talia, impedire. nec excuſari poſſunt/ ludi p̄textu. Aſſerit nāqꝫ veridicū puerbium Nō patit' ludum. fama. fides. oculus

Capitulū ſeptimū a

Hde quarto loq̄tur precepto.

Honora pentes tuos. eſt quartum p̄ceptū. ¶ Hoc aūt accipiendū eſt non tm̄ de pentibꝫ carnalibꝫ. ſed et de p̄latis eccl'iaſticis. ⁊ curatis noſtris. qui nos in chriſto regenerauerūt. ⁊ generaliter de alijs ꝓpoſitis et ſuperioribus. magiſtris ſcilꝫ benefactoribꝫ. ⁊ terrenis principibꝫ. Conſimilit' etiam de mortuis ⁊ defunctis intelligendū eſt quo ad hoc qꝫ p ipſis deum rogare tenemur. ¶ Cōtra preceptū hoc grauit' peccāt hi. qui ſine cauſa rōnabili/ ſuis ſuperioribus quibuſcūqꝫ/ detrahūt. aut maledicunt. et eos pdunt. vel mortē eis optant. queādmodū mali filij/ pentū mortē freq̄nter deſiderant vt eoꝝ hereditatē poſſideant. Tranſgrediūt' etiā p̄ceptū hoc. qui contēnūt p̄cepta ſancte matris eccl'ie. veluti excōicatōis ſententiā puipendētes. Et ieiunia indicta ab eccleſia/ ſine cauſa rōnabili ſoluētes. cum tm̄ ea obſuare poſſent/ ſine ſui corpis notabili grauamie. Sicuti etiā libertatū eccl'ie violatores. q̄ libertas eccl'ie cōceſſa eſt. nō tā fauore miniſtroꝝ eccl'ie. q̄ntū intuitu diuini honoris. non eni ꝓpter maliciā aliq̄ꝝ miniſtroꝝ eccl'ie/ debet a quocūqꝫ fideli xp̄iano ſtatus p̄laticus aut eccleſiaſticus diffamari aut ledi: nec pdit virtutem ſuā baptiſmꝰ aut miſſa celebrata ſiue aliō ſacr̄m/ ꝓpter maliciam miſtroꝝ. ¶ Tenet' p̄terea hoc p̄cepto laicus fidelis (qꝫqꝫ aliqui eccleſie miſtri mali ſint) debitū reddere. miſſam audire. decimas ⁊ oblatōnes ⁊ alia iura reddere/ ordinata p ſuſtentatōe eccl'ie miſtroꝝ. q̄ vacādo diuino ſuitio/ toti reipublice ſeruiunt. plimis alioꝝ hominū/ ꝓpter tp̄ales ⁊ neceſſarias occupatōes/ ab hoc miſterio p̄peditis. q̄ ſic eccl'ie debitū reddit liber ⁊ imunis deo nō hoibꝰ ſeruit. ¶ Porro p̄ceptū hoc infringūt q̄ leuit' nimis ⁊ inſipiēter/ redarguūt terrenos principes ſup eoꝝ actibꝫ publicis ſiue ꝯſtitutōibꝫ ⁊ ſtatutis: nō attēdētes ſepiꝰ eoꝝ onera ⁊ ſarcinas graues/ qs ſubditꝰ ꝓpꝰs nō p̄t nec dꝫ cognoſcere. q̄ ꝓpter nec eos de facili iudicare dꝫ. multa potiꝰ examini diuino reſuātes

coram quo ſunt ipſi principes actuũ ſuo
rum rationẽ reddituri. ¶ Deniq; ſoluũt
hoc preceptũ qui nolũt ſupiorum ſuorũ
aut ſapientiorũ adquieſcere cõſilijs: pro/
prijs iudicijs innitẽtes. Prouenit quip/
pe graue peccatũ hoc/ex inobediẽtia ꝛ de
dignãti ſupbia. in errorẽ ꝛ deceptõem ho
minẽ inducẽs Cõtingit nanq; ſepius vt
aliquis homo taliter deceptus ſupbia/tã
te ſe reputet ſanctitatis/vt humano cõſi/
lio nõ indigere ſe credat. Fit proinde vt
deceptus homo ille/propter auſteram ni
mis ꝛ indiſcretã abſtinentiã/quã bonam
eſſe credit/capitꝭ furiã aut aliã infirmita/
tẽ incurabilẽ/malo fine pitur⁹/ incurrat.

x ## ¶ Capitulum nonũ

de quinto precepto.

Quintũ preceptũ eſt. Non occi
des hominẽ. ¶ Et eſt intelligẽ
dum ꝙ nõ eſt interficiẽdus ho
mo/ autoritate propria vel pticulari et p
viam facti. ptermiſſa via iuſticie ꝛ equita
tis. ¶ Hoc pcepto diſtricte phibet omne
pverſum odium. et deſideriũ vindicte ſeu
mortis aliene. malũ item cõſilium. et ini/
quus ꝯſenſus. in alterius nocumentũ. le
ſionẽ. vel mortẽ. Et ſi pſona leſa/ eccleſia/
ſtica fuerit aut in ſtatu clericali cõſtituta
grauius eſt peccatum. ꝛ incurrũt eo facto
ſic agentes et cõſentientes/excõicationis
ſententiã. ¶ Contra preceptũ hoc/graui
ter delinquũt hi/qui odio vel rancore pn
cipaliter moti/ aut intuitu vindicte aut
alieni grauaminis potius ꝙ̃ zelo iuſticie
inſtigati/proximos ſuos p placitatõnes
ꝛ proceſſus aut iudicia publica/mltipli/
citer vexant: etiã quod ſuũ eſt requirẽtes
Poteſt nihilomin⁹ homo quod ſuum eſt
in iudicio publico repetere. ꝛ ordine iurꝭ
ſeruato/emendã rationabilẽ ſue damnifi
catiõis reqrere/abſq; hoc ꝙ odiendo pro
ximũ mortalit peccet. ꝙ̃q; ſepe/ pro pace
propria ꝛ tranqllitate/ꝛ attenta pximi in
digentia/ eligibilius eſſet omnẽ emendã
abſq; lite publica remitti. Vulgo nanq;
dicit. In denario litis/nõ eſt obul⁹ amo/
ris. ¶ Multũ vero is qui ledit aliũ/debꝫ
attendere/ꝙ ex alterius mutilatiõe vel oc
ciſione ſiue leſione quacũq;/cõtingit in/
terdũ leſum cum ſuis heredibꝫ depaupa/
ri. in quo caſu ledẽs quẽadmodũ fur aut
latro/ad omniũ bonorũ pditorũ reſtitu/
tionẽ tenet. ¶ Preterea contra preceptũ
hoc grauiter peccãt/qui qͦquo modo im/
pediũt ex cõmixtione viri ꝛ mulieris/fetũ
naſci. aut abortiuũ procurãt: ſeu pcuſſio
ne violenta vteri. aut nimia ingluuie. aut
propter anguſtiam veſtimentorũ ad laſci
uiã ordinatã. aut aliã quamcũq; negligẽ
tem fetus cuſtodiã. Et ſi fetus iã erat ani/
matus/grauius peccatũ eſt tunc enĩ vere
homicidiũ ppetrat. ¶ Inſup cõtra prece
ptum hoc ſpecialit peccant inuidi. detra/
ctores. odio pleni ꝛ iracũdi. tũc precipue
cum inter affines ꝛ alios guerras aut di/
ſcordias implacabiles excitãt. ex quibus
mala plima oriunt adeo vt is qui litẽ mo
uit/eam cum vellet nõ ſciret aut valeret ſe
dare. vnde ꝛ apud deum dãnoꝝ inde pro
uenientium/reus cõſtituit. ¶ Occurrit de
niq; cõtra pceptum hoc dãnabilis ꝛ hor/
renda cõſuetudo in aliqbus obſeruata p
uincijs. qua pvnius delicto/tota ipſius p
genies in mortẽ ꝛ pſecutiõem pquirit.
Hoc tãdem precepto interdicit oĩe du/
ellum mortale. aut torneamẽtum. quib⁹
mortis veriſimiliter imminet periculum

¶ Capitulũ decimũ

de ſexto loqtur precepto.

Sextum pceptum eſt. Non fur/
tum facies Et eſt furtum vel la/
trocinium rẽ alienã rapere ſiue
retinere. alio cuius eſt/ignorãte. ſic ꝙ ipi
hoc cognoſcẽti diſpliceret. ¶ Hoc prece/
pto diſtricte phibetur oĩs iniuſta mer/
catio. Cultura quelibꝫ terre aut labor in
fidelis: ꝛ fallax qͦlibꝫ aut mẽdoſum arti/
ficium. Fictus etiã diete labor. Et rerum
venalium inutilium quõlibet pro vtilibꝫ
venditõ. ſiue venditor earum eas emen/
do deceptus fuerit ſiue nõ. Non enĩ quia
decept⁹ ſum/licite poſſum alium decipe/
re. ¶ Probibet item hoc pcepto oĩs vſu/
ra. falſa aduocatõ aut patrocinatio. placi
tatioq; vel lis/nõ rite aſſumpta. fraudulẽ
ta pcuratõ aut iniuſtum iudicium Et ge
neraliter oĩs deceptõ manifeſta aut fal
ſo colore velata qua qͥs alteri dãnum fa/
cit qͦ ſibi nollet fieri ¶ Aggrauat autem
pctm̃ hoc/furti vl latrocinij/ex circunſtã/
tijs loci ꝛ tempis pſone. ꝛ ſimilibꝫ. quẽad
modum ſi rẽ ſacrã/in loco ſacro. aut tem/
pe oratõni deputato/qͥs auferat. Si etiã
perſona damnificata paup fuerit. et in ſe

vel ſuo ſtatu aut in ſuis heredibꝰ ex hoc
graue detrimentū patiaẽ. ¶ Requiriẽ au
tem ad ꝑſone ſic aliū damnificãtis abſo/
lutionẽ/vt ablata ꝛ damna/ex integro/dã
nificato reſtituat. ſm iudicium boni viri
quẽadmodū citius et cõmodius poterit.
Quod ſi facultas nõ ſit oĩa reddere. ſal
tem qꝺ poterit reſtituat. etſi dãnificatus
ignoreẽ/ablata nihilominꝰ in pios vſus
ꝛ elemoſinas diſtribuat/ſm iudiciū ſupe
rioris. ¶ Hoc etiã precepto ꝓhibeẽ oĩs
ſymonia. que eſt ſacrorū venalitas. Plu/
ralitas item beneficiorū abſqꝫ ratõnabili
cauſa. Et formatio vel vſus falſe monete.
¶ Item rem aliquam ad certos termios
ad credẽtiã/plus iuſto vendere. Et oĩs
cõtractus illicitus. ¶ Preterea prohibeẽ
hoc precepto oĩs detractio ꝛ diffamatõ
qua alterius fama bona/oĩ argento ꝑ/
ſtantior alteri iniuſte tolliẽ. Debet equi/
dem ſic diffamãs/alteri famã ablatã reſti
tuere quantū poteſt. ꝓublice quãdoqꝫ ve
ritatẽ confitẽdo. ꝛ ſe male feciſſe aſſerẽdo.
Et multo magis. ſi cõitatem. aut totū ali
quẽ ſtatū/iniuſte diffamauerit. ¶ Inſup
hoc preceptū infringūt qui a ſubditis ſu
is vltra iuris equitatẽ ꝛ reipublice neceſſi
tatẽ/tempalia bona violẽter diripiūt. qui
etiã iniuſtas leges aut ꝑcepta condūt/cõ
tra deū ꝛ eccl'iam. qui in eo facto excõmu/
nicatõem incurrūt. ¶ Amplius hoc trã/
grediunẽ preceptū adultere mulieres: il/
legitimos filios ad legitimoꝝ hereditatẽ
ſuccedere faciẽtes/ queqꝫ viroꝝ ſuoꝝ bo/
na/eis ignorãtibus ſumptuoſe nimis cõ
ſumunt. Conſimiliẽ delinquūt filij pen/
tum bona eis neſciẽtibꝰ/ inutiliter expo/
nendo. Seruitores etiã ꝛ diſpenſatores
dñorum ſuorū aut magiſtrorū bona infi
deliter miniſtrãdo. Eccl'iaſtici viri/ eccle
ſie bona/luxurioſe aut pompatice. aut ea
in theſauros cumulãdo. Illi item ꝗ t'mi/
nos agrorū dilatãt/proximos defraudã/
do. Qui tributa iuſte inſtituta/ſoluere re
nuūt. Et hi quibꝫ cõmiſſa eſt teſtamẽtoꝝ
executio. elemoſinas ꝛ cetera legata in ꝑ/
iudicium defunctorū implere differẽtes.
aut ſoluere recuſantes. Plurimi ſunt ho/
rum modorū ſimiles. ꝗ ex precedẽtibꝰ im
moderatis ſumptibꝫ prouenuūt. cū quis
multipliciter vltra redditus et prouẽtus
proprios/ſumptuoſum gerit ſtatū. ſum/
ptuoſus nãqꝫ ſtatus/ſumptuoſas reqrit
expenſas ¶ Poſtremo ↄtra preceptū hoc
grauiſſime peccãt. hi qui pecunia aut pre
ce violenta/pentes ꝓpinquos aut ſeruito
res/principaliẽ intuitu ſeruicij/eccl'ie bo
na occupare ꝓcurant. cū preſerti eccleſia/
ſtica bñficia dignis ꝛ ſufficiẽtibus debe/
anẽ. ꝛ pure non ſymoniace cõferri debeãt
Alioquin in bñficio nullū ius acquirit.
nec a crimine liber eẽ pt quouſqꝫ bñficiū
ſimpliciẽ reſignet ſymoniace ꝓmotus ꝛc̃.

Capitulū vndeci/mū Septimū continet preceptū.

Septimū preceptū eſt. Nõ me/
chaberis nec luxurioſus eris.
Hoc ꝑcepto inhibeẽ ſub pe
nã peccati mortalis. oĩs ſoci
etas ꝛ carnalis cõmixtio viri et mulieris
excepta matrimonij lege. Huius nãqꝫ op
poſitū aſſerere/eſt error cõtra fidẽ. ¶ Pro
hibeẽ etiã precepto hoc/ tam in matrimo
nialiter cõiunctis ꝙ̃ in ſolutis. oĩs luxu/
rioſus attactus mẽbroꝝ genitaliū: ꝗ non
ſeruaẽ naturalis ordo inditus a natura.
vel nõ rite copulanẽ ptes ad generatõem
a natura deputate. Et tanto peccatū hoc
grauiꝰ eſt. quãto a naturali ordie lõgius
recedit. ſiue inter ꝑſonas ſolutas. ſiue (qꝺ
crimen aggrauat) ↄiunctas matrimonia
liter Siue fuerit huiuſcemõi attactus in
ſe vel in alia ꝑſona. aut reſpectu beſtie in
altera ſpecie. ꝑ turpiſſimã et illicitã com/
placentiã ↄſummatus. Si deniqꝫ ſpecia
liter attactus ipſe innaturalis/ꝑueniat a
fediſſima viliſſimaqꝫ delectatõe que mol
licies vel pollutio diciẽ. Si quis autẽ in
his vel aliqꝫ hoꝝ culpabilis eſt. ſufficiẽ
ter intelligere poteſt/ꝗd iſti modi genera
les loquẽdi ſignificẽt. nec ei ꝑticularius
extra ↄfeſſionẽ eſt abominabilis hec imū
dicia explicãda. ne caſte aures pure ꝛ ĩno
centes horū prius ignotoꝝ noticiã adꝗ
rant ꝛ ſcandaliſenẽ Sūt etiã caſus iſti
enormiū cõtra naturã peccatoꝝ. prelatis
maioribus. epĩs ſcilꝫ ꝛ ſuis penitẽtiarijs
ad abſoluendū reſeruati. quoꝝ aliꝗ ſm le
ges ignis pena plectūtur. Nec pt aliquis
qꝺcunqꝫ bona aut elemoſinas opetur/in
eternū ſaluari/ſi pudore motus/ hec pec/
cata reticeat. vel adeo celet vt nõ poſſit cõ
feſſor peccati ſpẽm diſtinctius ꝓpendere.
¶ Peccati nãqꝫ ꝑpetratõ/debuit maiorẽ
pudorẽ inferre ꝙ̃ eiꝰ reuelatio/ꝑſerti in

z

confeſſione ¶ Incidit autē homo in hoꝛ
rendū peccatū hoc varijs de cauſ. Aliqñ
do quidē ex ſola malicia alteriꝰ impellen
tis. ſicut iuuenes aliq̄ ꝑuerſi/alios inno/
centes frequēter decipiūt. Aliquando ex
nimio ocio Frequēter ex ſumptōe nimia
potus aut cibi/ potuū p̄ſerti aut ciboꝝ
exceſſiue nimis ſupcalefactiuoꝝ ¶ Se/
pe ex inhoneſtis verbis. aut aſpectibꝫ ra/
dicatis aut fixis. Qñq₃ ex diuturna cogi
tatōne circa carnalē actum/vel cōmixtio/
nē viri ⁊ mulieris. aut inoꝛdinato appe/
titu carnalis cōmixtiōis cū tali vel tali ꝑ/
ſona. Interdū etiā ex ꝑuerſa doctrina pa
rentū. ſeruitoꝝ aut ancillaꝝ. ſiue qđ ma/
gnū facinus eſt magiſtroꝝ. cū quibꝫ iuue
nis aliquis conuerſaṫ aut nutriṫ. Uel po
ſtremo ex ſola peccātis malicia ¶ Ceterū
ꝓpter deteſtandū peccatū hoc olim mū
dus cōſumptus eſt vniuerſali diluuio. et
quinq₃ ciuitates ſodome ⁊ gomoꝛre/igne
celeſti ſuccēſe. vt habitatoꝛes earum. viui
deſcenderēt in infernū. Propter idē pecca
tū hoc/quod diuinā exclamat vindictam
veniūt ſepius fames. guerre. peſtes. moꝛ/
talitates. inundatōes aquaꝝ. ꝑditiones
regnoꝝ. ⁊ alie multiplices clades ꝑut ſcri
pture teſtātur. ¶ Principale vero ⁊ effi/
cax cōtra peccatū hoc ⁊ generaliter aduer
ſus luxuriā remediū. eſt ſobꝛietas victus
maloꝝ vitare cōſoꝛtia ⁊ ociū. malas ⁊ no
xias cogitatōes ſtatim repellere ne figanṫ
in coꝛde. ex toto conatu p̄ces ad deū. vir/
ginem Mariā. ſanctos ſanctaſq₃ dirige
re. cogitatōnes ſuas alioꝛſum diuertere ⁊
interdū coꝛꝑalem penā libēter aſſumere.
quēadmodū quidā ꝑitus linguā ꝓpꝛiam
moꝛdens ⁊ tentatōem alloquēs ſpuendo
dicebat. phy. phy. phy. hoꝛrenda immun
dicia. ⁊ tu nequiſſime demō auſus es mi/
hi hanc illuſionē p̄ntare. ¶ Huius deni
q₃ peccati luxurie/plurime ſunt alie ſpēs
ſm̄ varios hominū ſtatus. quēadmodū
carnalis ꝯmixtio affiniū. ꝑentū. aut alio
rum. religioſaꝝ. Itē ꝑſonarū. viduarum
aut virginū cōſtupꝛatō. ⁊ quādoq₃ raptꝰ
violentus. ex quibꝫ infinite clades oꝛiun
tur. vt q̄ ꝑſona aliqua in via ꝑditiōis cō
ſtituiṫ. aut ꝑpetuam incurrit infamiā. vł
ſeip̄am occidet. aut infantē ex ſtupꝛo na/
tum cōtinuo nō baptiſatū iugulabit. aut
deniq₃ totꝰ vnus ſtatꝰ aut cōmunitas in/
famiā aut ruinam patieṫ. ¶ Sentimꝰ po

ſtremo huiꝰ peccati in ſomno fantaſias ⁊
illuſiones. tūc tamen eſt peccati ꝑiculum
cum q̄s ante a vel poſt in vigilia. ī noctur
na fantaſia vel pollutōne delectatur.

Capitulū duodecimū de octauo canit precepto:

Octauum preceptū eſt. Non fal
ſum teſtimoniū dices. Hoc p̄
cepto/ omne mendaciū pꝛohi/
beṫ illud quod in alteriꝰ ꝑniciem cōmitti
tur. Et ſi iuramentū interuenerit/ grauius
peccat. quia ꝑiurus eſt. Nunq₃ enī/pro ſa
lute etiā hominis coꝛꝑali vel ſp̄ūali/debꝫ
quis ꝑiuriū cōmittere. ſiue corā iudice ſi
ue ſeoꝛſum. Periuriū vero qđ q̄s in iudi
cio publico cōmittit/eſt caſus ep̄o ad ſol/
uendū reſeruatus ¶ Cōtra preceptū hoc
grauiter peccāt/ qui in cōfeſſione/ mēda/
citer peccatū celant. aut aliū inique accu/
ſant ¶ Inſup cōtra preceptū hoc agūt/q̄
delectabiliter nimis/ad inuentis nouita/
tibꝫ aut alioꝛū diffamatiōibus/ aures cre
dulas p̄bent. occaſionē inde peccati aſſu
mētes. aſſerentes nimia leuitate de pꝛoxi
mis mala ¶ Zelotopi preterea vel ſuſpi/
cioſi/pꝛoximos ⁊ actus eoꝛū/male ⁊ ſini/
ſtre iudicantes aut interp̄tantes. adeo vt
ex huiuſmōi credulitate falſa/iniuſta bel
la vel lites ſepius moueanṫ.

Capitulū decimū tertiū/nonū ambit preceptū

Nonū preceptū eſt. Non ꝯcupi
ſces vxoꝛē pꝛoximi tui. ⁊ conſi
militer nec femina virū cōcupi
ſcat Hoc precepto diſtricte ꝓhibeṫ om
nis motus vel geſtus exterioꝛ malꝰ. quo
trahitur aliꝰ vel ſolicitaṫ ad peccatū luxu/
rie. ſiue ꝑ internūcium. ſiue ꝑ miſſionē lit
terarū. ſiue ꝑ minas violentas. ſiue etiā ꝑ
munera. per ꝓmiſſiones. ꝑ mendacia. aut
fictas adulatiōes. aut in ſuꝑfluo veſtimē
toꝝ oꝛnatu. inoꝛdinato aſpectu vel inceſ
ſu. verbis turpibꝫ. aut deniq₃ attactu quo
libet luxurioſo. ſicut frequēter ꝯtingit in
amplexibꝫ ⁊ oſculis. ¶ Sciendū eſt nāq₃
q̄ om̄is cōcupiſcentia carnalis cōmixtō
nis p̄ter matrimoniale vinculū. etiā ſolo
volūtatis conſenſu plenarie ꝑpetrata/eſt
moꝛtale peccatū. vbi carnalis copula mi
nime ſubſeq̄tur Eq̄dem v̄a eſt hec regula
magiſtralꝭ. Oīs ꝯpleta volūtas ſiue bona

ſiue mala/ pro facto reputatur. Mala vo
luntas pro facto reputat̃. ¶ In quo pec/
cati genere/ peccare pt ꝑſona matrimoni/
aliter alteri copulata/ queadmodū et ſolu
ta. vt ſi mulier/ alterius ꝗ̃ viri ſui carnalē
ſocietatē cōcupiſcat. ¶ Om̄is etiā cōſen
ſus plenarius ⁊ deliberat⁹ quo q̃s in tur/
pibus ⁊ carnalibꝫ cogitatōibꝫ delectatur.
vbi etiā deeſt voluntas: actū exteriorē ꝑ/
petrandi. ſm̄ plures doctores eſt mortale
pctm̄. ¶ Patet igit̃ ex p̄miſſis ꝙ oēs am/
plexus oſcula ⁊ conſiles attactus: princi/
palit̃ ex luxurioſis cogitatōibꝫ ꝓus enūe
ratis ꝓcedentes: ſunt grauia delicta. tan
toqꝫ grauiora ſi ꝑſone fuerit affines. aut
religioſe. vel eiuſdē ſexus. ⁊ qđ enormius
eſt. ſi in talibꝫ attactibꝫ vel oſculis/ talis n̄
ſeruet̃ boneſtas. qualis in publico ſerua/
ret̃. Quaobrē ſi quis in p̄miſſis attactibꝫ
vellet alteri vim inferre. deberet ali⁹ ex ad
uerſo queadmodū ꝓ vite corꝑalis tuitio
ne viriliter reſiſtere. ſiue verbis ſiue factꝭ.
aut validis clamoribꝫ. aut deniqꝫ factum
tale/ ꝑſonis ip̄m in hoc iuuare valētibꝫ et
ad hoc aſtrictis/ reuelando. Alioq̄n talis
quiſquis ille eſt/ non ſinceriter ſuam dili
git caſtitatem et honorem.

Capitulū decimū/ quartū decimū declarat preceptum.

Decimū preceptū eſt. Non con
cupiſces rem ꝓximi tui. Hoc ē
alterius cuiuſcūqꝫ ¶ Et intelli
git̃ hec cōcupiſcētia prohiberi
queadmodū ſupra vt in ſexto p̄cepto de
furto ⁊ latrocinio explicatū eſt. Prohibet̃
enī hec cōcupiſcētia ⁊ volūtas mala. cum
mala volūtas (vt paulo añ dictū eſt) ꝓ fa/
cto reputat̃. Tali nanqꝫ cupiditate cadit
frequēter homo in inuidiā. ⁊ in ip̄atienti
am ſui ſtatus ⁊ dei blaſphemiā. apꝰ ſe nō
recte cogitans/ bona tempalia ſe iuſtius
meruiſſe. ꝗ̃ talis ſuus vicin⁹. ꝙ idcirco de
us iniuſtus eſt. ⁊ ſibi nō niſi fruſtra ⁊ ina
niter ſeruiendū eſt. ꝙ ſi incōmodū aliqđ
aut damnū alteri cōtigerit/ ſtultus ille le/
tat̃ ⁊ gaudet aſſerens/ ꝓ ſuis demeritis et
occulta malicia/ hoc eidē accidere. ¶ Cō
tra preceptū hoc reductiue peccāt/ operū
miſericordie: tam corꝑaliū ꝗ̃ ſpūaliū ſeu
elemoſinarū/ retentores veluti/ paupibꝫ
indigentibꝫ cū facultas adeſt. ⁊ occurrēte
euidēte neceſſitate/ nō ſubuenientes. ⁊ ſpe/
cialiter ꝑentes proprios. quos pudēduꝫ
eſt mendicare. aut deſeruiētes eſurire aut
egere/ ꝑmittētes ¶ Conſimilit̃ peccant q̄
ſeruitoꝝ ſuoꝝ/ ſalariū vel lucrū iuſtū/ iīu
ſte retinēt. qui elemoſinaꝝ p̄ceptū. aut fū/
dationis eccl̃iarū/ occupāt inique alioꝝ
bona. dicētes ꝓprietarios nimis diuites
eſſe ⁊ eiſdē abuti. nec eis ꝓpterea reſtituen
da fore. Condēnat eos nāqꝫ approbata
pauli regula/ affirmans nō eſſe facienda
mala vt inde bona eueniāt. Nec quoquo
modo ꝑ peccatū offendēdus eſt deus. ei⁹
tranſgrediendo preceptū/ qualecunqꝫ bo
num inde prouenire contigerit.

Capitulū decimū/ quintū oſtendit qualit̃ in his decē prece/ ptis velut in mundo quodā ſpeculo. faci es conſciaꝝ noſtraꝝ/ debem⁹ inſpicere.

Hec igit̃ ſunt decē legis diuine
precepta/ ſupius enarrata in q̄
bus quaſi ſpeculo quodā poli
to terſo ⁊ mūdo/ religiōis xp̄ia
ne veritatē ꝑlegere. ⁊ totius vite noſtre ac
aīaꝝ cōſciarumqꝫ noſtraꝝ pulcritudinē
atqꝫ feditatē/ poſſumus diſtincte conſpi/
cere. His mediantibus/ cognoſcit homo
vite ſue decurſum. qualiter diuina prece/
pta ſeruauerit. q̄ntūqꝫ deuiauerit. quib⁹
modis ſm̄ varias peccatoꝝ ſpecies deuꝫ
offenderit. qualis deniqꝫ peccatoꝝ cōfeſ/
ſio habenda ſit. Et ſi predictoꝝ aliqua a
quoqꝫ nō plene intelligant̃. conſulat ſuꝑ
his ſapientes/ potiſſime autē deuotos vi
ros. Om̄is nanqꝫ ꝑſona poſtꝗ̃ ad annos
diſcretōis ꝑuenerit/ ſi cōſenſu voluntario
plenario ⁊ deliberato horum alicui prece
ptoꝝ/ ꝑ ꝯtemptū inobediens extiterit. di
lectiōi dei/ amorē creature preponēdo. ex
tra ſalutis ſtatum efficit̃. ⁊ in dānatōnis
periculo ſtatuit̃. nec gratū aliquid deo di
gnum beatitudīe opatur. Quanꝗ̃ ſi ten/
tationē grauē aut diuturnā ire ſiue luxu/
rie vel alterius peccati quis incidat. ſi ip/
ſa tentatō homini diſpliceat. aut eidē ho
mo reſiſtat. vel nō plene ⁊ deliberate con
ſentiat: mortaliter nō peccet: immo ſepe
nullo modo peccat/ ſed magnū erga deū
premiū meretur tentatōni viriliter reſiſtē
do ¶ Hic iam ꝑſpicere clarū eſt/ quibus
vijs ⁊ modis decem hec precepta infrin/
gant̃. ſeptem mortalibꝫ ⁊ capitalibꝫ pecca
tis. que ſunt ſuꝑbia. inuidia. ira. auaricia

gula. luxuria. ⁊ acedia. Quinqꝫ item exte/
riorū ſenſuum miniſterio. qui ſunt viſus
auditus. olfactus. guſtus. ⁊ tactꝰ. Sicqꝫ
quiſquis in his decē preceptis ſpeculi vi
te. ſe diligēter intuetˀ. recte ſe cōſpicit. ve/
re ſe cognoſcit. ſeqꝫ paruipēdit. ⁊ his obe
diens diſcrete ſapit.

a Capitulū decimū/

ſextum explicat qualiter triplicē veritatē
ore vel corde confitendo. a ſtatu peccati
mortalis ad ſtatum gratie reſurgimus.

Sciens nihilominꝰ noſter miſe
ricordiſſimꝰ pater deus. ⁊ cog/
noſcens noſtrā fragilitatē per
maximā. ⁊ ad malū pronitatē.
multiplicibꝫ vijs mortali vita durāte pa
tiſſimus eſt nobis delicta remittere ⁊ gra
tiam cōferre/ ſi duntaxat veracitˀ ⁊ ex cor/
de ſibi tres ſubſcꝑtas veritates porriga/
mus ¶ Prima veritas eſt. Domine ſicvtˀ
ſic contra veſtrā bonitatē peccaui. quod
mihi diſplicet. ratōne cuius ⁊ penitentiā
ago quia vos offendi. qui totus eſtis ve/
nerādus ⁊ colendus. quodqꝫ mandatum
veſtrū tranſgreſſus ſum. ¶ Secunda ve
ritas eſt. Domine bonū habeo propoſi/
tum ⁊ deſideriū. veſtro iuuamie median/
te. mihi in futurū precauēdi ne incidā in
peccatū. ⁊ occaſiōes peccatorū infra poſ/
ſibilitatē viriū/ euitandi. ¶ Tertia veri/
tas eſt. Domine bonū habeo volūtatem/
peccatorū meorū cōfeſſionē integraliter
faciendi/ pro loco ⁊ tempe/ ſcḋm veſtrum ⁊
ſancte matris eccleſie mādatū ⁊ preceptū
¶ Has veritates quiſquis qualicūqꝫ lo/
co ⁊ tempe ſinceriter nō ficte aut menda/
citer/ ex corde pronūciauerit/ ſecurus exi/
ſtat ſe in ſalutis ⁊ gratie ſtatu cōſiſtere. et
vitam eternā mereri. ꝙuis oīa enarra/
ta prius crimina/ cōmiſiſſet Si etiam ta
lis abſqꝫ alia confeſſione cōtinuo decede
ret in abſentia ſacerdotis/ dormiēdo aut
alio quouis modo/ morte ſubita ꝑuenꝰ
idem finaliter ſaluaretˀ. acerbiſſima pur/
gatorij pena mediante. ¶ Ex q̄ notandū
et ſalubre conſiliū elicitur. vt xp̄ianus q̄/
liber/ ſingulis dieb bis aut ſemel/ ſero et
in mane/ aut ſaltē feſtiuis diebus/ redeat
ad cor ſuū conſcientiā examinās. an tres
premiſſas veritates ꝓferre valeat cū cor
dis ſinceritate. ſicqꝫ intra ſtatum ſalutis ſe
eſſe cōfidat. Quod ſi eas pura mente fate

ri non valet/ obſtante volūtate peccādi. q̄
actualiter delectatˀ/ aut iniquo propoſito
quo quis occaſiones peccatorū vitare re
nuit/ queadmodū illi qui peccatis carna
libus merſi reſurgere nolunt. aut vſuras
ſuas aut iniuſtas mercatōes et lucra cōti
nuāt. vel iniuſte retinent alienū Quiqꝫ al
terius odio ⁊ vindicte deſiderio flagran/
tes/ in nocendi ꝓpoſito ꝑſeuerant. certiſſi
me ſciant hi ⁊ cōſimiles/ nō ep̄m aut pa/
pam/ tales abſoluere poſſe. Quāqꝫ talibꝫ
ſalutare conſiliū detur/ vt ꝑ ſeipos vel ali
os/ bona que poterint operentur. orādo vel
elemoſynas dando. quo deꝰ eorū corda il
luminet/ ⁊ ad bonum dirigat ⁊ cōuertat.
Nullū eſt enim bonū adeo exiguū qḋ nō
tandē deus eterna vel tempali mercede re
muneret. Multoqꝫ meliꝰ eſt tempale bo/
num ⁊ minimū/ qꝫ omnino nullū promere
ri. Saluberrimū eſt etiā laudabilē con/
ſuetudinē illeſam ſeruare. ne eā ſemel diſ/
ſoluendo/ nunqꝫ in eternū forte reſumat.

Capitulū decimū/ B

ſeptimū oſtendit q̄s ſit cōfeſſionis modꝰ
⁊ dat circa hoc vnum breue documētum

Quotienſcūqꝫ accedit homo ad
confeſſionē peccatorū explanā
dā (hoc eſt de neceſſitate ſemel
in anno/ circa ſolennitatē pa/
ſchalem. aut cū mortis imminet ꝑiculū/
aut in ſacramentorū ſuſceptōe. Ad freqn
tiorē enim cōfeſſionē/ regulariter nō tene
mur. ꝙꝙ ſepius cōfiteri/ multū ꝓdeſt ad
augmentū gratie. ⁊ diſtinctiorē cognitio
nē. ⁊ explicatōem peccatorū) debet preme
ditari cōfeſſurus/ quid aut in quo deliq̄/
rit. cum examie diligenti conſciam diſcu/
tiens. ac ſi magnū inde tempale bonū re/
portaret. Accuſet ſe poſtmodū peccator
humiliter/ nō irriſorie. veraciter nō ficte.
vitupando ſe nō laudando. pure recte at
qꝫ ſinceriter. Facta impꝑtinentia dimittē/
do. diſcrete inſup vt nō reuelentˀ hi quos
cōſortes ⁊ ſocios habuit in peccato. De
his eni cōfeſſor inquirēs/ grauiter etiam
peccaret. niſi forſan ſodales hmōi/ cauſa
petendi conſilij ad eorū pellendā violen/
tiam/ cōfitens detegeret. aut fortaſſis ad
explicandā peccati ſpeciē/ neceſſitas eos
manifeſtari poſceret. vt ſi quis cū ſola ſo
rore carnaliter cōmixtus fuerit. in quo ca
ſu querēdus eſſet cōfeſſor ꝑſonam in cō/

feſſione detectã ignorans. ¶ Super caſi
bus autẽ ad abſoluendũ epiſcopo reſerua
tis aut ſupiori. remittat ſacerdos iferior/
confitentẽ ad prelatũ vel ſupiorem/ eum
potẽtem abſoluere. Niſi forſitan cõfiten/
ti mortꝫ piculum immineret. aut magnũ
aliquod ſcandalũ et hoc oboriri/ vel pec/
cati reuelatõem ſequi cõiectura probabi
li formidet. ¶ Hoc vero pro regula certa
ꝛ documento ſalubri teneat: vt nunꝗ̃ p
peccato ſecreto vel occulto/ penitẽtia pu/
blica penitẽtibus iniũgatur. nec peniten
tia imponat / quam nequeãt aut nolint
ſufferre. ¶ Non debet rurſus cõfitens in
iunctã ſibi penitentiã faciliter reuelare. q̃
cõtingit interdũ/ peccatũ ſuũ prodi. aut
cõfeſſoris dicta aut interrogata nimia le
uitate detegere. Hec enĩ om̃ia ſecrete con
feſſiõis integritatẽ concernũt. niſi (quod
abſit) peccator penitentẽ ad malũ aliqð
hortaret. ¶ Eſt pterea vtile ꝛ efficax reme
diũ/ diligẽtius retinendũ ab his q̇ puer/
ſa inclinatõne vel cõſuetudine/ incidunt
in aliquod enorme peccatũ. a quo nõ de/
facili retrahũtur. ꝙ ſcilꝫ ſeipſos ad penaꝫ
aliquã pecuniariã/ vel aliã/ vſqꝫ ad certũ
tempꝰ prefixũ/ cum certo ratõnis mode/
ramine conſtringãt. q̃tienſcũqꝫ in id pec/
catũ incidere cõtigerit. Dicũt nanqꝫ ſepi
us inſipientes aliq̃/ ſe a peccato ire. luxu/
rie. piurij. etſi qð eſt ſimile/ abſtinere non
poſſe. qui tamẽ hocipſo ſalubri remedio
velut mendaces facillime cõfutãtur. cum
vnius albi vel frãci/ in emẽda cuiuſlibet
trãſgreſſionis eis inflicta pena. ipſos a p
petratõne iniuſti opis retraheret. Unde
manifeſte cõuincitur eos diuini precepti
et ppꝛie ſalutis intuitu/ a cõſuetis vicijs
abſtinere poſſe. niſi fictã ꝛ puerſam habe/
rent voluntatẽ. ꝛ tales velut fatui/ verita/
ti nõ credũt/ nec obediũt: quouſqꝫ ſuppli
cia luant. ꝛ delictorũ ſuorũ ſeram ꝛ infru/
ctuoſam penitentiã agant. Fitqꝫ iuſto dei
iudicio vt qui penitere de cõmiſſis cum
poſſunt nõ volunt: cum velint nequeãt.

Capitulũ decimũ/

octauũ cõcludit nõ eſſe queq̃ꝫ ab alio ad
peccatũ impellendũ. ſed ad bonum poti/
us operandum.

p

Poſtremo quicq̇d agat hõ in p
ſona ſua. ſupme caueat/ alium
ad male agendũ ſolicitare. aut
verbis aut factis. exẽplis vel conſilijs ali
quid agere/ qð de ſe ſit occaſio ruine pec/
cati. ſpecialit̃ corã iuuenibꝫ aut perſonis
innocentibꝫ. ¶ Hoc enĩ propriũ eſt ſin/
gulare qꝫ demonũ officiũ. queãdmodum
bonorũ angelorũ intereſt ſpecialit̃ homi
nes inducere ad bonũ. ¶ Compertum eſt
etiã frequẽter accidere. ꝙ homines alioꝝ
ad malũ impulſores/ vix aut nunꝗ̃ deli/
cti ſui cõdignam penitentiã aſſecurãtem
perficiãt. quia nequeũt eos corrigere ad
bonũ/ quos deceperũt. iam forte damna/
ti ſunt. vindictam a deo poſtulãtes. eter/
namqꝫ eis maledictõem iugiter imprecã
tes. Sicuti ex oppoſito iã ſaluati aliorũ
doctrinis ꝛ factis aut opera diligẽti (qua
nullũ deo opus ad ſacrificiũ acceptiꝰ eſſe
poteſt. et ad peccata delendũ validius) p
ſuis adiutoribꝫ preces indeficiẽter effun/
dunt. ¶ Curet etiã propterea fideliũ q̇s.
iuxta cognitõis ꝛ virtutis a deo ſibi con/
ceſſarũ facultatẽ/ monitõnibus et exem/
plis alium ad bene agendũ incitare. pat
filiũ. doctor diſcipulũ. ꝛ ſapiens inſtruat
ignorãtẽ ¶ Rogemus tandẽ pro mutua
pace ꝛ vnanimi iuicẽ charitate. quo poſt
mortẽ corpis huius pennis beatitudĩs/
pticipes ſimus. quã nobis ꝯcedat deus.
vnus eſſentialiter. ꝛ pſonaliter trinus. q̇
eſt benedictus in ſecula ſeculorũ amẽ. ꝛc.

Secunda pars hu

ius opuſculi. De confeſſione.

q

Quiſquis a mor
te peccati ad ſalutis ꝛ gratie ſtatũ
volet reſurgere. qðqꝫ vt actus ſui ꝛ intẽtõ
nes ad vitam eternã vtiles ſint ꝛ merito/
rie/ neceſſe eſt. ꝙ delicta ſua recogitet ꝛ co
gnoſcat. dolens de cõmiſſis. atqꝫ ꝓponat
auxiliante deo a peccato mortali ſibi pca
uere ꝛ abſtinere in futurũ. Firmũ pterea
ac ſincerũ ꝓpoſitum habeat/ cõpetentibꝰ
loco ꝛ tẽpe peccata ſua ſaltẽ mortalia di/
ſtincte ꝛ integraliter cõfiteri ¶ Quod vt
cõmodius fiat/ prius q̃ꝫ cõfitens crimĩa
ſua reuelaturus accedat/ ipſe circa ea ma/
tura moroſaqꝫ diligentia pmeditari tene
tur: quaſi magnũ aliqð emolimentũ tem
pale inde reportare ſe crederet. vt cõplete
magis ipſa cõfeſſori ſuo ac lucidius exp/
mat. ¶ Quia vero plurimi ſimpliciũ/ ob

neglígentiā aut ignorantiā nō excuſantē
ſed potius accuſantē/modos ⁊ ſpecies ne
ſciunt peccatorū/pſens confecta eſt tabu
la. quam inſpiciētes cōfeſſuri/cogitatiōe
preuia inſtructi ſufficiēter ad ſalutē pote
runt ſua pctā cognoſcere. memoriterq̄ʒ te
nere. ⁊ cōfeſſoribꝫ vtiliter referare. Pro
cedit autē tabula hec/ſm numerū ⁊ ordi
nem/peccatoꝝ mortaliū. que ſunt. ſuper
bia. inuidia. ira. auaricia. acedia. luxuria.
gula ¶ Cōfeſſurꝰ ergo/tuam ꝑmitus cō/
ſcientiā examinās interroga te.

Circa peccatū ſu (ꝑbie.

S I vanam tui laudē et
ꝓpriā excellētiā q̄ſiuiſti aut op/
taſti. Propt̄ bona fortuita ⁊ ca
duca. diuitias ſcʒ auꝝ ⁊ argētū
terrenasq̄ʒ poſſeſſiōes. Aut ꝓpter natura/
lia bona ſcʒ corꝑis pulcritudinē. fortitu/
dinē. iuuentutē. ⁊ ſilia. Seu etiā rōe gra/
tuitoꝝ donorū. ſicut eſt dei cognitō vel af
fectus deuotio ¶ Si alios contēpſiſti ꝓ
ter alicuiꝰ hoꝝ bonoꝝ ꝑcedentiū defectū
¶ Si aliqua oꝑa feciſti: vt inde munda
nā laudē acciperes. vel vt alij te meliorē
q̄ʒ ipſe ſis/reputarēt/ ⁊ multo magis ſi h̄
feciſti ꝑtextu ipocriſis ficte. q̄ʒ vt alijs eēs
exemplar in bonū. vel eos a malo retrahe
res ¶ Si nimiū ꝑtinacit̄ innixus es opi
nioni proprie vel credulitati. alterius cō
ſiliū ꝯtemnādo. ſpēaliter in materia fidei
⁊ xpiane religionis. ex hac eni radice/pul
lulant hereſes ſortilegia ⁊ falſe credulita/
tes. ¶ Si ꝑ iactantiā aut inanem gloriā
oꝑa bona recitaſti. vel te alijs ꝑñtibus in
culpaſti/vt ob hoc humilis ⁊ deuotꝰ cre/
dereris ¶ Si gloriatus es corde aut ore
de malo. vt quod aliū defraudaſti. vel ei ī
iuriam intuliſti. quodq̄ʒ ꝑ te ⁊ tuos ꝯpli
ces/ad male agendū potēs extitis. ¶ Si
ſuꝑioribus tuis/ īobediēs extitiſti. ⁊ eos
ꝯtempſiſti. ꝑcipue carnales parētes ⁊ ſpi
rituales. ¶ Si intra cōfeſſionē mentitꝰ
es. peccatū tuū aut eius ſpeciē mundano
pudore celādo. talis eni confeſſio/ inutil̄
eſt. ſed ⁊ nouū crimē incurris: ¶ Si pec/
catoꝝ tuorū excuſatiōes q̄ſiuiſti. aut mi/
nuiſti/culpā tuam ſocijs aut cōplicibus
imponēdo: ¶ Si te ꝑ inobedientiā ⁊ cō
temptū excōicari permiſiſti. aut leuiter ni
mis excōicatis ꝑticipaſti ¶ Si ī iudicio
publico vel alibi ob pudorē veritatis re/
uelande/ꝑiuriū cōmiſiſti ¶ Si a bonis
oꝑibus aut verbis abſtinuiſti/ꝓpter oblo
quentiū quorundā fatuoꝝ timorē ¶ Si
indignādo cōtempſiſti pctōres/paupes
ignorātes. impotētes aut infirmos. eos
ꝑcipue qui tibi genere ꝓpinqui ſunt. aut
ſi eoſdē irriſiſti ¶ Si ſignis aut verbis/
contēpſiſti eos q̄ ſtudent deuotiōi ¶ Si
preſumptōe motus/aggreſſus es ardua/
ſcientiā tuam aut potentiā excedētia. aut
tuo ſtatui vel ſtudio indecentia.

Circa peccatū In (uidie

S I de alterius incōmo
do letatus es. cū ei infortuniū
aliquod contigerit. aut ſi diffa
matōem ſeu ꝑſecutōeʒ incurre
rit. ¶ Si de bonis alterius doluiſti. qꝛ
bene famatus/bonꝰ/pulcer/ſapiens/ elo
quens/deuotus/aut religioſus/exiſtat
Si malū alteri preoptaſti. vel bonam fa
mā ipſius minoraſti verbis iniquis de eo
publice vel ſecrete manifeſte aut fraudu/
lenter ꝓlatis. eius verba ⁊ oꝑa/ ſiniſtre in
dicando. aut in peiorē ꝑtem frequēter in
terpretando.

Circa peccatū Ire

S I diu cū cōſenſu/ iram cōtra ꝑ
ximū tenuiſti/cū deſiderio vin
dicte vel appetitu nocendi ꝑ te
vel ꝑ aliū verbis/aut factis.
Si ira vel odio cōtra quēcunq̄ʒ cōtume/
lias ꝓtuliſti. aut in rebꝫ nocumentū ꝑbui
ſti. vel irriſiſti Si eū ꝑcuſſiſti. vulneraſti
occidiſti Et attendat diligent̄ an leſus ſa
cerdos aut clericus extiterit ¶ Si a leſis
a te vel iniuriā paſſis/veniā petere renui/
ſti cū preſerti eq̄les tibi forent. aut in nul
lo ſubiecti ¶ Si arma inuaſiua ad nocē
dū tuliſti. ¶ Si alteri mortē ſiue leſionē
illicite minatꝰ es. etiā appoſito iuramēto.
¶ Si ſecretū alienū reuelaſti. Si humi
liter a te veniā petētibꝫ/indulgentiā dene
gaſti. ¶ Si motus ira/ iuraſti nec̄ter vel
ꝑiuriū cōmiſiſti. aut ſi deū blaſphemaſti.
ludū aleaꝝ aut aliū exercēdo ¶ Si odio
vel rācore potiꝰ q̄ʒ iuſticie zelo/placitatio
nibꝫ vel litibꝫ/aliū vexaſti ¶ Si alteri ma
ledixiſti preſertim ꝑentibus aut ꝓpinq̄s.

¶ Circa peccatum

Auaricie.

SJ alio neſciēte vel nolente retines illō qđ eſt ſuū. ¶ Si furtū rei ſacre aut eccl'iaſtice vel alterius cuiuſcūqꝫ/ intra eccleſiā vel locū ſacratū/ cōmiſiſti. ¶ Si cōtra deū ingrat⁹ indignaris ꝙ nō tibi ſicut ⁊ ceteris ꝓuenerint diuitie. nec ad votū ꝓſpe ſuccedūt oīa. ſi ob hoc imemor dei bñficioꝝ ſibi fuiſſe ꝯtēnis. ¶ Si cōia bona dñoꝝ vel ꝑntū/ laute nimis in vſus ꝓprios ſumpſiſti. aut mercēnarioꝝ ⁊ ſuitorū iuſtū lucrū/ nō eiſdē tribuiſti. ¶ Si falſas ⁊ iniuſtas mercaturas exercuiſti. ⁊ modū iquiras ¶ Si falſo ⁊ mēdaci artificio vſus es modū q̄rere ¶ Si ſymoniā in te vel ī alio ꝑpetraſti ¶ Si ꝯmutatōe vſuraria cum alio ꝯtraxiſti. aduertat̄ mod⁹. ¶ Si fine lucri ꝑiur⁹ fuiſti ¶ Si ludis ꝓhibitꝭ vt ē taxilloꝝ lud⁹/ auaricia mot⁹ te imiſcuiſti. ¶ Si feſtiuis dieb⁹ ſpe lucri/ manualē laborē aut mercatōeʒ ꝑ te vel aliū fieri ꝯſenſiſti ¶ Si ꝯmiſſa tibi in teſtamēto vel aliter legata vel elemoſinas/ ꝑficere ⁊ diſtribuere neglexiſti ¶ Si opa mīe ⁊ elemoſynas occurrēte neceſſitate. oblatōes ⁊ decimas/ ꝑficere aut ſoluere ꝯtēpſiſti. ¶ Si ficta adulatōe vel intētōe/ pecunias extorq̄ndi aliū decepiſti aut etiā irriſiſti ¶ Si ꝑntū vł' mariti bona eis inſcijs abſtuliſti ¶ Si ꝓprias ⁊ alienas poſſeſſiōes/ iutiliter ꝯſumpſiſti ¶ Si alieni dāni/ cā vł' occaſio volūtarie ⁊ gaudēter extitiſti/ vt lucrū inde vel ꝯmodū reportares/ vt exēpli grā ſi int' duos rixā moues/ vt ex eoꝝ mutua lite aut verbere vel occiſiōe/ emēdā iudiciariā aut ꝓ̄ocinij lucꝝ feras Si famē aut peſtilētiā optas/ vt ꝑ eā ditetꝭ. aut de ꝑntū morte gaudes/ vt ſuā hereditatē accipias aut ſi periuraſ. aut aliū ad periurandū ipellis/ vendēdo ⁊ emēdo Si in artificio q̄cūqꝫ/ iutiles adiuēis nouitates vt ditatus abūdes

Circa peccatū ace/

SJ miſſam ⁊ horas vel aliud diuinū officiū ſeu ſuitium omiſiſti celebrare/ ad q̄ dicēda tenebaris ¶ Si in feſtis ſpēaliter ab eccl'ia obſuari ꝑceptis aut alias/ ꝑ triſticiā negligentiā vanitatē aut ociū/ eccl'iaſticū officiū ꝑ̄dicatōes ⁊ ſermones audire ꝯtēpſiſti ¶ Si ꝯceſſum tp̄s/ dieb⁹ ꝓ̄ſertim feſtiuis in v̄bis aut factꝭ ocioſ/ iutilit' ꝯſumpſiſti/ aut eccl'iaſticū officiū/ ſermōib⁹ garrul' turbaſti ¶ Si idē ꝓ̄ſtitū tp̄s/ exceſſiue dormiēdo ī lecto tuo demorādo vel alit'/ male occupaſti ¶ Si ꝑ negligentiā aut incuriā/ ſctās hr̄e meditationes mortꝭ iudicioꝝ ⁊ bñficioꝝ dei erga te ꝓ̄termiſiſti. ¶ Si ꝓ bñfactorib⁹ tuis/ viuis ⁊ defunctꝭ/ ꝓ̄ces fundere neglexiſti. ¶ Si cōmiſſoꝝ tuo regimi ⁊ cure/ nō recte ſolicit⁹ extitiſti. Si negligēter de pctīs cōtritus es aut ꝯfeſſus. vel añ ꝯfeſſionē circa pctā tua ꝓ̄meditatiōeʒ hr̄e noluiſti. ¶ Si pctōꝝ tuoꝝ oblit⁹ es. vel iniūctā penitētiā/ min⁹ debite ꝑfeciſti ¶ Si q̄lib ʒ vota vel ꝓmiſſa infringēdo trāſgreſſus es/ ⁊ attendat̄ mod⁹ ¶ Si deniqꝫ ꝓ̄ceptoꝝ eccleſie fuiſti trāſgreſſor vt ſi publicā eucharıſtie ſumptōʒ vel alioꝝ ſacroꝝ ſuſceptōʒ diſtuliſti ¶ Si nō recte ipa ſacra recepiſti vt ſi nō ꝓ̄miſſa debita integrali cōfeſſiōe.

¶ Circa peccatū lu

SJ moroſas cogitatōes (circa carnalē actū/ cū ꝯplacentia ⁊ delectatōe nociua/ in corde tenuiſti ¶ Si cogitatōibus talib⁹ carnalib⁹ vel aſpectib⁹ aut verb aut ſignis aliq̄b⁹/ motuʒ carnis excitaſti. nec eidē ſufficiēter reſtitiſti ¶ Si h⁹ pctī occaſiōes/ nō fugiſti. aut qđ deteri⁹ ē/ eaſdē ꝓcuraſti. ¶ Si ꝑ tales tētatōes vel motus in luxurioſum ꝯſenſum cecidiſti. affectādo exteri⁹ op⁹ ſi poſſes vel auderes ꝑficere Si attactū aliquē inhoneſtū. vel prurigitū in mēbris pudēdis exercuiſti/ ex q̄ carnalis delectatō ſecuta ſit. ⁊ modus diligēter aduertat̄ ¶ Si taliū pctōꝝ/ erga alios cā vel ruine occaſio fueris. v̄bis. oſculis. amplexib⁹ aut alijs ſignis. vel forte picturis ⁊ figuratōib⁹ inhoneſtis ¶ Si dormiendo/ hāc carnalē delectatōʒ vel pollutōʒ incurriſti. Si cū alia ꝑſona carnalē ꝯmixtionē incidiſti. Et attēdat̄ cui⁹ grad⁹ vel conditōis foret ꝑſona. aut vxorata alteri aut virgo. ſi genere ꝓpinq̄. ⁊ in q̄ gradu ſi ſctīmonialis religioſa. aut in ſacris ordibus cōſtituta. ſi tibi cōſenſit aut ei violentiā intuliſti. ſi deniqꝫ eiuſdē tecū ſex⁹ aut alterius erat. ⁊ exꝓ̄mat̄ mod⁹. ¶ Si luxurie peccatū ope cōſummaſti alio ordie q̄ꝫ natura dictauerit ¶ Si mr̄imonij legitimā honeſtatē nō obſuaſti. rōe opis in ſe. vel circūſtantiarū. que magꝭ in cōfeſſiōe

certis ſunt interrogationibꝫ cognoſcēde
q̄ꝫ verbis vel ſcripturis q̄buſlibꝫ/in pub
lico reſerande. ¶ Si diebꝫ feſtiuis mino
ribus aut minus ſolēnibus/talia pecca/
ta ꝑpetraſti. aut forſan in ſacratis locꝭ.
Si abortiuū procreaſti. aut fetū ex vtero
naſci impediſti. aut ob ſtricturā veſtimen
torū. aut ꝑ agitatōem corpis immodera/
tam vel choreis vel alijs pluribꝫ iuſitatio/
ribus modis ¶ Si diſſolutis ⁊ inhone/
ſtis aſpectibꝫ ⁊ choreis aut geſtibus incō
poſitis/vel innata pulcritudīe/ aut fuco
mendaciter colorata/vel deniq; veſtimē/
tis ſupfluis/alios ad malū allicere voluiſ/
ſti aut te ↄcupiſti ab eiſdē affectari ¶ Si
tibi mr̄imonialr̄ coniūcte perſone/carna
lis copule debitū/infirmitate aut alio le/
gitimo impedimēto ceſſante/denegaſti

¶ Circa peccatū gu/ le.

I ieiunia/ab eccl'ia obſer
uari mādata/trāſgreſſus es. ceſ
ſante infirmitate. impotētia vl'
alia rōnabili cauſa Si ex ni
mia cibi vel potus ſumptiōe/ ebrietatem
luxuriā diſſenſiones aut corpis infirmi/
tatē incurriſti ¶ Si ob eandē cām/ ſtudi
um laborē mercationē vel aliud opus ad
quod agendū tenebaris/ omiſiſti. Si ꝑ
nimios ſumptus in potibꝫ ⁊ cibis/ te vel
tuos heredes/indigere aut mendicare co
egiſti ¶ Si deniq; nimis auide/ aut abū
danter/cibū ſumpſiſti. vel delicata fercu/
la curioſe ꝑpetraſti. aut horā comedēdi p̄
ueniſti. ſic q̄ ex hoc p̄ceptū aliqḋ dei vel
eccl'ie ſolueret vel grande aliqḋ corpis in
cōmodū ſequeret. ¶ Per hec aūt oīa q̄
de ſeptē pctis mortalibꝫ iā explicata ſunt
poteſt homo ↄgnoſcere quibꝫ modis q̄n
q̄ꝫ ſenſuū exterioꝝ miniſterio/ cōtra decē
leg̃ p̄cepta. cōtra miſericordie opa. ⁊ duo
decim noſtre fidei articulos/ deliq̄rit. vt
nō ſit opus/ hec poſteriora p̄oribꝫ adde/
re. niſi quis enumeratis prioribꝫ ſpecia/
liora ⁊ ꝑticulariora adiūgere voluerit.

D plenariū autem precedenti/
um intellectū/vt agnoſcat qua
liter rite ſit faciēda cōfeſſio no/
tanda ſunt aliqua Primo q̄
de cōmuni regula eſt/ ⁊ eccleſie p̄cepto/ te
netur q̄libet ad minus ſemel in anno cir/
ca paſcha/peccata ſua ↄfiteri. cum etiam
eucbariſtiā aut aliud ſacramētū ſuſcipere
intendit. tunc etiā cum mortis imminet
piculum. Cum p̄terea ipſe qui pctōrē ab
ſoluere poteſt/ adeſt. cui⁹ p̄ſentia nūq̄ꝫ in
poſterū haberi formidat. q̄ꝫuis ſepius cō
fiteri proſit. q̄ter videlicꝫ annuatī. vel mē
ſibus ſingulis. aut quolibet ſolenni feſto
iuxta pſone facultatē ⁊ ſtatū ¶ Secundo
q̄ cōfeſſio in loco patenti vel publico fie/
ri debet. ne occaſione ſecreti loci ⁊ p̄textu
deuotōnis. impellat diabol⁹ ad malas co
gitatōnes. ⁊ iniqua verba vel opa. nunq̄ꝫ
etiā confeſſor cōfitētis vultū aſpiciat.
Tertio q̄ multa ſunt crimina/ a quibus
peccatorē ſacerdos ſimplex abſoluere nō
poteſt. niſi penitētiarius fuerit. aut a pla/
to ſupiori ptātem accepit. Quēadmodū
ſortilegiū. quod aliq̄n ꝑ abuſum ſacrarū
rez cōmittit. aut ex alijs rebus friuole cā
querit que nō eſt cauſa intēti effect⁹. q̄ ꝑ
res ſacras cōmittit. ſacrilegiū qḋ eſt fur/
tum rei ſacre vel intra locū ſacrū. Percuſ/
ſio violenta ſacerdotis vel clerici. Simo
nia. Hereſis. ceteraq; crimia quibꝫ eo fa/
cto excōicatōis ſententiā incurrūt delin/
q̄ntes. homicidiū. ꝑcuſſio patris aut ma
tris. piuriū in iudicio publico cōmiſſum
adulteriū ſignāter notoriū. muliez rapt⁹
violentus. defloratio virginū. cōſtupra/
tio ſanctimonialiū. ⁊ inceſtus cū conſan
guineis intra quartū gradum. votoꝝ fra
ctio. oppreſſio puuloꝝ infantiū ob negli
gentē cuſtodiā. peccatū item turpiſſimū
et abominabile quod cōtra naturā dicit.
ſiue in propria pſona ꝑ mollicīē ꝑpetra/
tū ſit. ſiue in alio cōmiſſum qui eiuſdē ſe/
xus exiſtit. vel in pſona alterius ſex⁹ ſi fiat
in alijs mēbris q̄ꝫ natura ad generatōem
deputauerit. vel ſi deniq; in alia ſpecie ad
miſſum ſit. Talia nanq; crimia grauiora
ſunt q̄ꝫ ſit eſus carniū in ſacroſancto die
veneris. vnde et de eis tenet peccator ex/
preſſe cōfiteri/ ſub pena eterne damnatio
nis ¶ Quarto q̄ pſona cōfitens/debꝫ ha
bere voluntariū ꝓpoſitū oīa pctā ſua iu
xta vires integraliter explicādi. ⁊ ad int/
rogata veritatē ſine mendacio reſpōdere
nec ad ſui excuſatōem quicq̄d celare. Itē
celare etiā debet pctm̄ alterius. niſi fortaſ
ſis aliter/ſuū peccatū reuelare non poſſit
vel niſi pſonam talē ad ſuū cōmodū ſpi/
rituale cōfeſſori detegeret abſq; p̄iudicio
cuiuſcūq;. Et ſi prelatus ſupior vel peni/
tentiari⁹ nō ſingula pctā cōfitentis inte/

graliter ſed ſolos caſus reſuatos audire
voluerit reſeruet pctõꝝ alia delicta mino/
ri ſacerdoti poteſtatẽ ſup his habẽdi con
fitenda. ¶ Quinto ꝙ nullus iniunctã pe
nitentiã recipe debꝫ/ niſi quã ꝑficere vo/
luerit. quã et celare teneť vna cũ alijs a cõ
feſſore ꝑlatis/ aut interrogatꝫ niſi forſan
quod abſit idẽ cõfeſſor confitentẽ verbis
aliquibꝫ ad malum inducere vellet. ¶ Se
xto ꝙ ſi grande quid alicui reſtituẽdũ ſit.
ꝛ is ignoreť cui debet reſtitui. vel etiam ſi
votorũ cõmutatio aut relaxatio facienda
ſit. cõſulatur prelatꝰ ſupior vel alius hoꝝ
poteſtatẽ habẽs/ non tñ ſacerdos iferior
¶ Septimo ꝙ ſup pctis in generali ſu/
pius muneratis/ ſi caſus ſpeciales occur
rant/ vel numerꝰ delictoꝝ. teneť hoc cõfi/
tens explicare. tũc preſertim quãdo ꝑticu
laritas caſus vel numerus/ ſpecialem ha/
beret annexã maliciam mortalẽ. vt cũ ꝗs
decem francos abſtulit paupi/ vxorẽ ꝛ fi/
lios habẽti/ vel in loco ſacro grauius pec
catũ eſt ꝙ̃ furtũ precise in generali cõmi/
ſiſſe. Et pariformiter in alijs caſibus/ ꝑti
cularitas exꝓmatur. put confitẽs memi/
nerit ſꝫm beneplacitũ cõfeſſoris. omiſſis
circũſtãtijs alijs ad peccati grauitatẽ im/
ꝑtinentibꝫ. ¶ Octauo ꝙ ſi ꝑſona cõfitẽs
in peccãdi ꝓpoſito ꝑſeuerat/ vel de nouo
peccatũ iterare diſpoſuit. aut ꝙ ablatum
alteri/ ſꝫm facultatẽ ſuam nõ vult dimitte
re vel reſtituere. aut ꝙ a carnali pctõ luxu
rie recuſat abſtinere. vel ꝙ nocẽdi iniquũ
ꝓpoſitũ retinet. nullus hanc ꝑſonã a pec/
catis confeſſis poteſt aut debꝫ abſoluere.
quãꝗ̃ tali ꝑſone ſalubriter cõſulať vt bo/
na ꝙ̃ poterit interĩ ꝑficiat quatinꝰ eã deꝰ
in viam rectã digneť illuſtrare. ¶ Nono
noteť ꝙ pctm̃ quodlibet tãto peius ac de
terius eſt. quãto pluribꝫ intulit nocumẽ/
tum. Propterea ſiquis fuerit alterꝰ ruine
cauſa ꝛ occaſio. vt innocẽtes ꝑſertim iu/
uenes aut puellas ſuo cõſilio. hortatu vł
alio quouis modo ſolicitãdo ad peccatũ
agat huiꝰ rei diſtrictã penitẽtiã. ꝛ ꝓcuret
deceptorũ a ſe correctõem. aut emẽdatio/
nem. totis viribꝫ procurãdo ꝛ ꝑ ſe ꝛ alios
eos ad viã veritatis ꝛ ſanã doctrinã redu
cendo. In hoc enĩ cõſiſtit portio ꝑicipa
lis ſue ſatiſfactõis ꝛ penitentie. ¶ Decio
ꝙ ſiquis poſt cõſcientie ſue examinatõeꝫ
diligentẽ: ipſe peccatoꝝ quorundã etiam
mortaliũ a ſe cõmiſſoꝝ nõ reminiſcatur:
tunc ꝑ ſolam generalẽ confeſſionẽ de ip/
ſis abſqꝫ alia ſpeciali ſaluabiť. ſi tamẽ ea
prius oblita/ poſtmodũ ad memoriã re/
dierint/ ea ſpecialiter certis tempe ꝛ loco
cõfiteri teneť. Qua in re ꝑiculoſum eſt cõ
miſſorũ a ſe delictorũ mortaliũ/ per negli
gentiã atqꝫ deſidiã immemorẽ fieri.

¶ Abſolutio.

f Forma abſolutõis ſufficiens ꝛ
reqſita pro pctõ de quibꝫ ꝯfeſ/
ſor intẽdit et poteſt abſoluere/
cõfitentẽ Ego abſoluo te a pec
catis tuis In noĩe patris ꝛ filij ꝛ ſpũſſan
cti. Amẽ. Etſi cõfeſſio fiat de excõicatiõe
tantũmodo. dicať ſic. Ego abſoluo te ab
excõicatione tua. In noĩe patris ꝛ filij et
ſpũſſcti. Amẽ. Etſi cũ hoc fiat abſolutio
de peccato ꝓpter quod lata eſt excõicatio/
vel de alijs/ addatur forma prior Additõ
nes quedã alie conditõnales aut inuolu
te/ tutius dimittũtur.

Tertia pars huius

s Sopuſculi de ſcientia mortis.
Si veraces fidelesqꝫ amici cu/
iuſpiã egroti/ curam diligentiꝰ
agant/ pro ipſius vita corꝑali
fragili et defectibili conſeruãda. exigunt
a nobis multo fortius deus ꝛ charitas ꝓ
ſalute ſua ſpirituali ſolicitudinem gerere
ſpecialem. In hac enim extrema mortis
neceſſitate/ fidelis probať amicus. Quip
pe nullum eſt opus miſericordie maius
ſiue cõmodoſius. quod et tanti apud de/
um meriti et amplioris frequẽter eſtima
tur/ quẽadmodum ꝑſone noſtri ſaluato/
ris Jeſu chriſti ſi in terris nobiſcũ dege/
ret/ impenſum ſeruitium corꝑale. Quam
obrem cura fuit preſenti ſcripto cõpone
re breuem quẽdam exhortatõnis modũ
habendũ circa eos qui ſunt in mortis ar
ticulo cõſtituti. valẽtem etiã generaliter
oĩbus catholicis ad artem ꝛ noticiam
bene moriendi cõquirendam. ¶ Conti
net autẽ hoc opuſculum breue/ quatuor
particulas. ſcilicꝫ exhortatõnes. interro
gatõnes. oratõnes. et obſeruatõnes
¶ Prima pars cõtinet ꝗtuor ex
hortatiões. ¶ Prima eſt.
a Adice dilecte aut dilecta. ꝯſidera
nos oẽs ſbiectos eẽ potẽti manui

dei ⁊ ipſiusvolūtati. oēs nos cuiuſcunqꝫ
conditōnis aut ſtatus/ reges/ pꝛincipes/
diuites/ ⁊ paupes/ moꝛtis tributū ſolue/
re neceſſe eſt/ venimꝰ in mūdū ꝑegrinoꝝ
moꝛe. vt ex eo trāſeamꝰ. nō vt māſionē in
eo ſtabiliamꝰ. q̄npotius vt hic bene ⁊ me
ritoꝛie viuētes ⁊ deo ſeruiētes/ hoꝛribiles
inferni penas euitemꝰ. ⁊ gloꝛiā eternā ha
beamꝰ ¶ Recognoſce diligent̄ cū gratia/
rūactōne/ a deo tibi cōceſſa bn̄ficia. ꝙ ti/
bi etiā in hac extrema hoꝛa/ ſui cognitio/
nē dederit. nec te moꝛte ſubita pꝛeoccupa
uerit. grās ꝑ his ⁊ aliȷ̄s innumeris donis
nūc eidē refer: ad ſuā īfinitā miſericoꝛdi
am cōfugiens. ⁊ de cōmiſſis a te crimibꝰ
veniā humiliter poſcens ¶ Solicite co/
gita te in via tua plurima delicta ꝑpetraſ
ſe quibꝫ penā ferre meruiſti. vn̄ ⁊ huiꝰ īfir
mitatis. ⁊ moꝛtis penas patiēter tolerare
debes: rogans deū vt pn̄tis doloꝛis/ acer
bitas/ remiſſionē opet̄ pctōꝝ. ⁊ purgato/
riȷ̄ hoꝛribilis cruciatꝰ/ in hanc afflictōem
tuam/ ꝑ ſuā miſericoꝛdiā cōmutet̄. Tole/
rabiliꝰ eſt nāqꝫ hic pn̄tialiter q̄ꝫ in futuro
puniri. Et ſi ſic coꝛde cōtrito/ patiēs penā
neceſſariā tanq̄ꝫ voluntariā feres/ ⁊ oēm
penā ⁊ culpā remittet deus. certuſqꝫ ꝑadi
ſum introibis. Alioq̄n ꝑ impatiētiā/ eter
nā penā ⁊ dānationē incurres. ¶ Super
om̄ia in hac extrema hoꝛa cōſtitutus/ me
ditare circa tuā ſpūalem ſalutē. nunq̄ꝫ eni
foꝛtaſſis in futuꝝ huiꝰ meditatōis occur
ret oppoꝛtunitas. oēm aliā ſolicitudinē/
⁊ rerū terrenarū curā relinque. q̄s relinq̄
neceſſe eſt q̄ etiam nec ab inferni ꝑcipitio
coꝛruentē eripe valent. Plena fide te deo
cōmitte. ⁊ ei q̄ oīpotens bonꝰ ⁊ ſapiēs eſt
te ⁊ tua ⁊ tuoꝛū regenda ꝓbe. Oēm ꝑterea
cogitatum tuū in eum dirige. aſtantes ſo
lummodo ⁊ ſupſtites rogans. vt pꝛo ſalu
te tua deū pꝛecibus exoꝛent.

Secūda particula

Offert hꝫ interrogatōnes.
Dilecte aut dilecta Vis tu moꝛi
⁊ viuere in ſoliditate fidei xp̄ia
ne reſpectu dei ⁊ dn̄i noſtri Je/
ſu xp̄i/ tanq̄ꝫ verus fidelis et obediēs ſctē
matris eccl'ie filius: Rn̄deat volo ¶ Pe/
tis a deo veniā pctōꝝ tuoꝝ/ cōmiſſoꝝ
⁊ omiſſoꝝ. q̄ cōtra eiuſdē amoꝛē. maieſta
tē. atqꝫ bonitatē feciſti. Nec eū put debe/
bas honoꝛaſti: Rn̄deat peto. ¶ Habes
ne ſincerū ꝓpoſitū ⁊ explicitā voluntatē/
vitā tuā in meliꝰ cōmutare atqꝫ coꝛrigere
ſi vita comes ſupfuerit: Rogas etiā deū/
vt tibi grām ꝓſtet hoc ꝓpoſitū cōtinuādi
verāqꝫ cōtritionē hn̄di: ¶ Es tu cōſcius
tibiipſi/ alicuiꝰ pcti moꝛtal' vel criminis/
de quo nō ſis cōfeſſus. Optas ne etiā coꝛ
tuū illumīari/ ad oblitoꝝ criminū ſique
ſint/ habendā noticiā. etſi tu libēter cōfi/
tereris ea ¶ Vis ablata ꝑ te/ reſtitui inte
graliter/ quātū ad id teneris/ iuxta tuarū
facultatū valoꝛē. etiā vſqꝫ ad oīm bonoꝛū
tuoꝛum ceſſionē ⁊ renūciatōeꝫ. vbi alias
ſatiſfactio fieri nō valeret. ⁊ coꝛā deo ⁊ ho
minibꝫ veniā iniurie petis: ¶ Indulges
ex coꝛde oībꝫ q̄ tibi nocumētū intulerūt/
ob veneratiōem ⁊ amoꝛē dn̄i noſtri Jeſu
xp̄i a quo ⁊ veniā ſperas. Petis ſimiliter
indulgeri tibi ⁊ remitti ab his q̄s verbis
aut factis leſiſti: Ad has oēs ꝓmiſſas in/
terrogatōes/ affirmatiue rn̄deat: volo.

¶ Tertia particula

Pbreues miſtrat oꝛatōnes.
Rimo dicat infirmus ex coꝛde
deum oꝛās. ¶ Deus meꝰ pijſſi
me pater. miſerere mei. Deꝰ me
us pijſſime pater. In manus tuas com/
mendo ſpiritū meū. Pater miſericoꝛdia/
rum/ miſericoꝛdiā fac huic paupcule cre/
ature tue Adiuua me nūc etiam in hac vl
tima neceſſitate. Succurre dn̄e iam ani/
me egenti et deſolate. vt non a malignis
ſpiritibꝰ captiuet̄. et a canibus infernali/
bus deuoꝛet̄. ¶ Dulciſſime Jeſu ob ho/
noꝛem ⁊ virtutē tue benedictiſſime paſſi
onis/ iube me recipi intra numerū electo
rum tuoꝛū. Saluatoꝛ meus ⁊ redemptoꝛ
meus. reddo me totū tibi/ nō me renuas/
ad te venio: nō me repellas. Domine ꝑa
diſuꝫ tuū poſtulo. nō ob valoꝛē meoꝝ me
ritoꝛū ſed in virtute ⁊ efficacia tue bene/
dictiſſime paſſionis ꝑ quā me miſerū re/
dimere voluiſti ⁊ mihi paradiſum pꝛecio
tui ſanguinis emere dignatus es. ipſum
mihi conferre feſtina. pꝛopter quem nec
tue diuitie/ aut potentia minuet̄. nec ip/
ſe paradiſus anguſtioꝛ aut minoꝛ inue/
nietur ¶ Salutet poſtmodū beatiſſimaꝫ
virginem Mariam dicens. Regina celo
rū. mater miſericoꝛdie. cōfugiū peccato/
rū reconcilia me vnigenito filio tuo. eius

clementiā ꝑ me indigno pctōꝛe interpel/
la. vt ob amoꝛē tui/ mea remittat crimia/
ꝑducens in gloꝛiā suā. ¶ Angelos debīc
precibꝫ inuitet inq̄ens. Spūs celoꝝ/ an
geli beatiſſimi/aſſiſtite q̄ſo mihi migrāti
ex hoc ſeculo ⁊ potēter eripite me ab oībꝫ
aduerſarioꝝ inſidijs. ⁊ aīam meā in vīm
ꝯſoꝛtiū aſſumite. Tu p̄cipue angele bone
cuſtos meus ¶ Poſt hec inq̄rat ab infir/
mo/cui ſanctoꝝ vel ſanctaꝝ/magis deuo
tus exiſtit/ vt illi precē offerat dicendo.
O glorioſiſſime ſancte vel ſancta/ ſinglā
rē in te dū viuerē/ſpem ⁊ ꝯfidentiā repo/
ſui/ſuccurre nūc mihi in hoc extremo ne
ceſſitatis articulo laborāti. nūc anxioꝛ ſu
pra modū tempus nūc inſtat ⁊ hoꝛa. iam
in adiutoꝛium meū intende.

Quarta pars quaſ

dam obſeruatōes edocet. vt ſciat q̄lis pre
dictoꝝ vſus habēdus ſit.

Si patiens/ nondū eucharistiā
aut extremā vnctionē ſuſcepit.
interroget an eadē ſacra deuo/
te patus ē recipe ¶ Si etiā ſup īterroga/
tiōibꝫ p̄miſſis/ veriſilr appareāt rn̄ſiōes
patiētis nō vſq̄q̄ ſufficiētes exiſtere. re
mediū apponat q̄ꝫtū id cōmodiꝰ fieri po/
terit. vel ꝑ miſtratōꝫ ſacroꝝ ꝯfeſſiōis. eu/
chariſtie. aut extreme vnctōis. vel eidem
maīfeſtādo ꝑiculū qd̄ incurrit/ nō plene
ſatiſfaciēdo petitōibꝫ/ſup fide ſua ⁊ ſalu/
te conſcie ꝑlatis. Moneat vt decedat tan
quā verꝰ ⁊ fidelis xp̄ianꝰ ¶ Attēdat ſi īfir
mꝰ ipſe/excōicatōis vinculo aſtrictꝰ tenea
tur. ⁊ ꝓpterea ſummittat ſe totis viribꝫ oꝛ
diatōi ſctē mr̄is eccl̄ie vt abſoluat ¶ Si
moritur ꝓlixū tp̄is ſpaciū. ad ſuā recolle
ctiōꝫ hēat. nec moꝛte feſtina p̄ueniat/legē
de foꝛēt corā eo ab aſtātibꝫ/hiſtoꝛie ⁊ oꝛō
nes deuote. in q̄bꝫ ſanus ⁊ viuēs āpliꝰ de
lectabat. vel recenſenda eēnt dīna p̄cepta
vt ꝓfundiꝰ meditet ſi q̄d aduerſus ea ne/
gligēter oblitū deliq̄rit. vel ſi his corā eo ī
ſtructio reticet ¶ Si patiēs vſum loq̄n/
di ꝑdiderit hꝫ tñ ſanā ⁊ integrā noticiam
ad interrogatōes ſibi factas vel oꝛōes co
rā eo recitatas/ſigno aliq̄ exterioꝛi vel ſo
lo coꝛdis ꝯſenſu rn̄deat. hoc ei ſufficit ad
ſalutē. ¶ P̄ntet infirmo/imago crucifixi
vel alteriꝰ ſcti quē ſanus ⁊ incolumis/ſpe
cialiter venerabat ¶ Si nō oīa p̄miſſa di
ci breuitas ſinat/ p̄ponēde ſunt oꝛōes. il/
la p̄ſertim que ſaluatoꝛi noſtro Jeſu xp̄o
dirigit ¶ Nullatenus aut minime ſi fieri
poſſit/moꝛiēti amici carnales. vxoꝛ/ libe
ri/ vel diuitie/ad memoꝛiā reducant. niſi
inq̄ꝫtū id exigit patiētis/ ſpūalis ſanitas
et dū alias cōueniēter omitti neq̄t. ¶ Nō
detur infirmo nimia ſpes coꝛꝑalis ſalutꝫ
conſeq̄nde. ingerat potius eidē/ pꝛīa mo
nitio ſupius explicata. Sepe naq̄ꝫ ꝑ vnā
talē inanē ⁊ falſam cōſolatōem/ ⁊ incertā
ſanitatis coꝛꝑee confidētiā/ certā īcurrit
hō dānatōnē. Quinimo hoꝛtādus eſt pa
tiens vt ꝑ cōtritōem. ⁊ ꝯfeſſionē/ aīe ſani
tatē procuret. q̄ ⁊ ad ſalutem coꝛpoꝛis (ſi
ſibi fuerit expediēs) valere poterit. ⁊ inde
ſecurioꝛ atq̄ꝫ q̄etioꝛ erit ¶ Quia vero fre/
q̄nter coꝛꝑalis infirmitas/ ex aīe languo
re oꝛtū hꝫ/ papa ꝑ expſſam decretalē cuili
bet medico coꝛꝑis/ diſtrictē p̄cipit. ne cui
q̄ꝫ egroto/ coꝛpoꝛeā ꝯferat medicinā priꝰ
q̄ꝫ de ſpūalis medici cōfeſſoꝛis ſcꝫ req̄ſi/
tione/eundē monuerit. Hinc expediēs vi
deret. vt in q̄buſlibet paupeꝝ hoſpitali/
bus/ vel domibꝫ dei/ ſtatuto firmaret. ne
q̄s ibidē eger ſuſcipi poſſet/ q̄ nō pꝛīo in
greſſus die/ cōfeſſionē faceret/ vel idoneo
ſacerdoti ad hoc ip̄m deputato /ꝑatus cō
fiteri ſe cōtinuo p̄ntaret. ſicut ī domo dei
pariſius/laudabiliter obſeruatur.

¶ Opuſculum triꝑtitum finit.

Tractatum ſequen

tem de differētia peccatoꝝ venialiū ⁊ moꝛ
talium/ edidit Idem xp̄ianiſſimꝰ doctoꝛ.
dn̄s Johānes de gerſon / pro quarundā
ꝑſonaꝝ laicaꝝ ſimpliciū eruditōe/ in idi
omate ꝓpꝛio ſcꝫ lingua gallica. Sꝫ ꝓ alio
rum eruditiōe/alius quidā/ ip̄m tranſtu
lit a gallico in latinum.

Incipiūt Rubꝛice

cōſiderationū tractatus ſequentis.

i. ¶ Declaratio generalis quid eſt pec/
catum moꝛtale aut veniale.
ij ¶ Quomodo in oīnibus peccatis re/
pire poteſt peccatū tantūmodo veniale.
iij ¶ Quādo vana gloꝛia/ eſt pctm̄ moꝛ
tale aut veniale.
iiij ¶ Qn̄ ſupbia eſt pctm̄ moꝛtale aut ve
niale
v ¶ Qn̄ iudicare/ eſt pctm̄. ⁊ quale.

vi Qn̄ ꝯtēpt⁹ ſupioꝝ/eſt pctm̄. ⁊ q̄le
vij Qn̄ inuidia eſt pctm̄. ⁊ quale.
viij Qn̄ ira eſt pctm̄. ⁊ quale.
ix Qn̄ acedia eſt pctm̄. ⁊ quale.
x Qn̄ auaricia eſt pctm̄ ⁊ quale.
xi Qn̄ gula eſt pctm̄ ⁊ quale.
xij Qn̄ luxuria eſt peccatū ⁊ quale.
xiij De mentiendo.
xiiij De iurando.
xv De coꝛrectōne fraterna.
xvi Quando cōtra conſciam facere/ eſt peccatū moꝛtale. ⁊ quando non.
xvij Quō de duobꝫ mal'/min⁹ ē eligēdū
xviij Quando ignoꝛātia eſt peccatum
xix De ꝯfeſſione/plura documenta.
xx De pctis que fiūt in mercantijs.
xxi De bona credulitate fidei noſtre
xxij De excōmunicationibus.
xxiij Quando vitari debet ſacerdos de audienda eius miſſa ⁊ quando non
xxiiij Quale malū facit veniale peccatū
xxv. Exemplū generale declarās quid eſt peccatū moꝛtale aut veniale.

3 # Pꝛolog⁹ in tractatum ſequentem.

Qui bene ꝯſiderat bonitatem dei erga nos. cauſam habet magnifice regratiādi ⁊ laudandi deū. Cum eī de iuſticie rigoꝛe/ deberemus ſeruire ei quotidie melioꝛi modo quo poſſem⁹ ſine ceſſatiōe nihilomin⁹ noſtre cōpatiēs fragilitati cōtentari voluit certum dare nobis numeꝝ mandatoꝛū. ⁊ in certo tempe Que ſi complemus/gratiā eius habeam⁹ ⁊ ſufficit ei ⁊ adquirim⁹ paradiſum. Melius tm̄ facientes/amplius ⁊ magnificētius remunerat Neceſſitas eſt igit̄ ſcire mandata obligātia ⁊ que nō. Alias enī vel trāſgrediemur ea p ignoꝛātiā vel in cuſtodiēdo ea/hēbimus magnā nimis de trāſgreſſione dubitatōem. ⁊ dubitabim⁹ vbi dubitandū nō erat. p quod pderem⁹ totā conſcīe tranq̄llitatē/putando nō pctm̄/eſſe pctm̄. ⁊ ecōtra de pctō qd̄ nō eēt pctm̄. Et q̄uis neſcirem in oībꝫ caſibꝫ dare regulā ſpēalem qn̄ vn⁹ actus pctm̄ fuerit moꝛtale ⁊ qn̄ nō tm̄ dari pn̄t aliq̄ documēta in generali/p q̄ indicari meli⁹ pōt de factis ſpecialibus Propter qd̄ ſtudui ſcribere vobis ꝯſiderationes aliquas breues/ad ſciēdū quādo peccat̄ moꝛtalit̄. ⁊ qn̄ nō. in pluribꝫ caſibꝫ In oībꝫ enī caſibꝫ ad longū eas tradere/ graue eēt aut impoſſibile. Immo hoc qd̄ vobis ſcribā/plene nō intelligetis ſic̄ credo/ꝓpter ſuam bꝛeuitatē/niſi habeatis q̄ vobis declaret. Volo ergo vt de his que nō intelligetis/diligēter inquiratis.

Cōſideratio pꝛima

Declaratio generalis quid eſt peccatum moꝛtale aut veniale.

INter alia mādata dei/aliq̄ ſunt que facere debem⁹ ſub pena pdendi grāz ſuam. incurrēdiq̄ꝫ ꝑpetuā moꝛtē Et ſunt illa/q̄ debitā deo cōſeruāt ſubiectōꝫ ⁊ int̄ hoīes ſocietatē. ſicuti eſt amare deū omi tēpe ⁊ loco ⁊ nō odire eū. Sicuti eſt nō occidere ꝓximū ſuū innocentē. ⁊ non auferre ei ſua violent̄. Alia p̄cepta vel cōſtitutōes ⁊ oꝛdinatōes ſunt/q̄ nō obligāt nos. niſi ad penā tpalē. q2 trāſgredi ea nō diſſipat ſubiectōem deo a nobis debitā/ nec ſocietatē quā tenemur hr̄e ad hoīnes Cōtra pria facere p̄cepta/pctm̄ moꝛtale ē ⁊ ꝯtra alias oꝛdinatōes/pctm̄ eſt veniale Quēadmodū videtꝫ ꝙ rex aliq̄ p̄cipit ſub pena moꝛtꝫ aut capitꝫ. ⁊ aliq̄ ſub pena tēpali. vtpote argēti. vel carceris. ad tēpus

Conſid. II Quō in oībꝫ pctis/ eſt inuenire pctm̄ veniale tm̄.

ALiqn̄ p̄terit̄ p̄ceptū ex deliberatōe ⁊ certa ſcia ⁊ ꝯſenſu expſſo. aliqn̄ nō ſic. ſꝫ p ignoꝛantiā vl' ex pꝛio motu abſq̄ꝫ pleno cōſenſu. Et i hoc caſu/n̄ eſt aliqd̄ ita ſtrictū mādatū/q̄n aliqn̄ trāſgredi poſſit nō peccādo moꝛtaliter/p eo ꝙ ꝯſenſus eſt id qd̄ p̄ncipalit̄ facit pctm̄ Hinc apparet ꝙ nō noīant̄ ſeptē pctā moꝛtalia. ſ. ſupbia/ inuidia/ira/auaricia/acedia/luxuria/gula/ iō ꝙ oīs ſupbia aut oīs ira ⁊ ſic de alijs/ ſit peccatū moꝛtale. immo ſepe eſt veniale/ſicut ſtatim dicam.

Conſi. III Quādo vana gl'a eſt pctm̄ veniale aut moꝛtale

VAna gl'a de ſe nō eſt niſi pctm̄ veniale. q2 opus aliqd̄ ſi eſt vanum nō eſt ꝓpt̄ hoc moꝛtale. Sꝫ vana gl'a/pctm̄ ē moꝛtale/ꝓpt̄ vnā duaꝝ cāꝝ. ſ. ꝓpter finē ꝓpt̄ quē vana querit̄ gloria. aut ꝓpter materiā aut opus. in quo

querit̃ vana gloria. ¶ Quantũ ad pri
mã cãm eſt ſciendũ/ ꝙ queri poteſt gloria
pro altera quatuor cauſarũ ¶ Primo ad
vitandã infamiã falſam. vt ſi diceretur ꝙ
ego ſum latro. bene poſſum cõtrariũ aſſe/
rere/ ⁊ velle ꝙ ſciat̃ ꝙ ego ſum alius q̃nis
hoc fieri nõ poſſit ſine laudatõe mei. Et
ſic nõ eſt pctm̃. ſolũmodo nõ habeat̃ intẽ
tio corrupta ſiue admixta. ſicut facillime
contigit. Immo quãdoqꝫ tenemur q̃rere
ſeu velle ita laudari ⁊ eſt prudẽtia ⁊ iuſti/
cia. ¶ Scdo laus ſeu glĩa queri poteſt/ p
aliq̃ ſpũali ꝑfecto ad gloriã dei ⁊ ad edifi
catiõez ꝓximi. ſicut ſctũs paulus ſemetip
ſum laudauit. Et qui bñ ſcit hoc/ tp̃e ⁊ lo
co cõuenientib9 facere/ ſine alia intentiõe
mala admixta/ magnũ eſt meritũ. nõ aũt
pctm̃. Tñ difficile eſt ꝙ hoĩes q̃ nõ ſunt
ꝑfecti ⁊ in hũilitate fundati: ſciant hoc be
ne facere/ ſpẽaliter in publico Facilius fit
hoc in ſecreto inter amicos in colloq̃o/ q̃
ſe mutuo diligũt deuote ac pure. et bona
ſua facta reuelãt inuicẽ. q̃nqꝫ p habendo
ꝯſilio aut ad dandã conſolatõem ¶ Ter
tio querit̃ talis gloria/ ꝓpter auariciã vel
ꝙ habeat̃ maior licẽtia/ vel via/ malefaciẽ
di ⁊ decipiẽdi. ⁊ ſic eſt pctm̃ mortale q2 fi
nis eſt pctm̃ mortale. Silr̃ eſt p oĩa
Quarto vana glĩa querit̃ ⁊ laudatio/ p fi/
ne aliq̃ qui nõ eſt niſi veniale pctm̃. ſicu/
ti q̃ñ captat̃ aliq̃ leuis placẽtia/ in laude
alicui9. et hoc eſt pctm̃ veniale. niſi aliud
malũ ſe admiſceat. Hoc dico ꝓpter illum/
qui p tp̃e illo/ ordinare deberet laudẽ ſuã
⁊ regratiari deo vel ad aliũ ꝑfectũ ad quẽ
tenet̃ p tũc. ⁊ ipſe hoc omittit ¶ Secũ
da cã ꝓpter quã vana glĩa eẽt pctm̃ morta
le/ eſt ꝓpter op9 vel materiã/ p quã vana q̃
ritur doxa. ¶ Et fit h̃ trib9 modis. Quia
vel opus eſt malũ de ſe ⁊ pctm̃ mortale. ⁊
ibi nõ eſt dubiũ quin q̃rere glĩaz peſſimũ
eſt pctm̃ mortale. ſicuti q̃rere glĩam de oc/
cidẽdo pbũ hoĩem. de igne ĩpoſito. de ra
piẽdo feminas bonas/ exprobrare alteri.
vel vindicãdo ſe iniuſte de altero. ¶ Aut
opus de ſe bonũ eſt. vt eſt facere elemoſy/
nas/ ieiunare/ orare Et ibi attẽdere opor
tet q̃uo vana q̃rit̃ glĩa. Vel ſcꝫ p fine prĩci
pali. ⁊ hoc ẽ pctm̃ mortale. q2 ſm rectã rõ
nem/ op9 bonũ nõ dꝫ ordinari in pei9 op9
ſicut in finẽ principalẽ. queẽadmodũ pec
catũ mortale ſm doctores eſt/ ſi q̃s p̃dicet
p victu hñdo principalr̃. ⁊ tñ vnũ ⁊ alte/
rũ eſt ſm ſe bonũ. ſꝫ ordinatio ꝑuerſa eſt ⁊
reuerſa. Si ãt glĩa ſurripit in dicto vtuo/
ſo ope/ nõ q̃ſi prĩcipalis finis aut princi/
palis cã ad faciendũ idẽ op9/ nõ eſt pctm̃
mortale. Nihilomin9 cõſiliũ bonũ eſt au
ferendi eã ⁊ expellẽdi q̃ntũ põt. ad finem
ꝙ totũ puri9 fiat ⁊ ad vitandũ ꝑiculũ po
nẽdi principalẽ intentõez in illa laudatõ
ne. Ampli9 etiã caueri debꝫ iſtõ in ſpũali
bus bonis q̃ꝫ tp̃alibus/ p tãto ꝙ p̃cioſio/
ra ſunt. ¶ Poſtremo opus bonũ pt̃ eẽ in
differẽs. hoc eſt dictũ ꝙ de ſe nec bonũ eſt
nec malũ vt eſt hr̃e tunicã nouã. diuitias
aut pulcritudinẽ. Et in his reb9 hr̃e glo/
riã/ de ſe nõ eſt mortale pctm̃. Et dico no
tãter de ſe. q2 alia pñt eẽ ꝑicula que caueri
debẽt. vt ſcꝫ ſi mulier quedã ſcit/ ꝙ p tuni
cas ſuas/ dat alijs occaſionẽ peccãdi. aut
p ſuũ pulcrũ ſermonẽ. aut p nimis oñdẽ
do ſuã pulcritudinẽ. aut p bñ choriſare/
ipſa tenet̃ dimittere. Q̃nqꝫ ecclĩa ꝓhibet
talia opa ſicut torneamẽta. aut choreas. ĩ
certo tẽpe ⁊ loco. Non dico ego cauẽdam
oẽm occaſionẽ p quã alius peccare poſſꝫ
q2 fieri nõ poteſt. ſed nihil fieri debet ad
hunc finẽ qd̃ p ſtultã placentiã aut fatuũ
deſideriũ aut aliter/ alius peccet. Et ſi ſci/
tur p certo/ ꝙ dat̃ cã alteri ita peccãdi/ ca/
ueri debet ſm poſſe Mulier enĩ nõ tenet̃
neqꝫ dꝫ/ deformare ⁊ defigurare ſe aut ve/
ſtire de ſacco/ aut nunq̃ꝫ ire pl9 ad ecclĩam:
quãq̃ꝫ ſciat ꝙ aliq̃ ſtulti/ ſtulte eã cõcupi/
ſcũt. tñ ſicut dictũ ẽ/ diſplicere ei dꝫ Per
hec q̃ dicta ſunt pt̃ ſciri q̃ñ ipocriſ̃ aut ia/
ctãtia/ ſunt pctã mortalia aut nõ Quã
tũ eſt de inobediẽtia aut de iudicãdo aliũ
ſpeciales faciã cõſideratõẽs. Et de cõtem
ptu ⁊ dedignatõne ⁊ ſupbia que habetur
erga deum. ſicut lucifer et phariſei.

Conſi. IIII Quãdo

ſupbia eſt mortale pctm̃ aut veniale

Supbia erga deũ/ hr̃i pt̃ p hoc/
ꝙ putat̃ hr̃i grã quã q̃s nõ hꝫ.
aut p h̃ ꝙ q̃s putat eã/ aut vult
hr̃e de ſeipõ. ſ. p ſuã ſapiãz. aut
fortitudinẽ. aut pulcritudinẽ Aut p h̃ ꝙ
putat eã bñ meruiſſe erga deũ. q̃i de9 ita te
neat̃ facere. ⁊ ꝙ alit̃ faciẽdo/ ĩiuſte faceret.
Aut p h̃ ꝙ q̃s putat ⁊ vult hr̃e grãz a deo
q̃i p ſe ſolo ⁊ de h̃ ipſe ſupbit. ſic peccauit
phariſe9 q̃ reddebat grãs deo de bonis ſu
is. qd̃ bñ factũ ẽ. ſꝫ ĩ hoc ipſe deficiebat ꝙ

gaudebat ꝙ aliꝭ nō habebāt illa vt publi
canus. Et hoc ſignū̄ erat ꝙ putabat clare
ꝙ bona ſua eſſent de ſe. non aūt de deo ſo
lummō Alias enī nō ſe plus gloꝛificaſſet
ꝗ̄ ſi bona illa fuiſſent in alio. ¶ In trib9
vltimis caſib9 ſupbia ſemꝑ eſt pctm̄ moꝛ
tale/ ſi aſſit deliberatio ⁊ plenus conſen/
ſus. queādmodū ſemꝑ intelligo q̄ndo de
peccato moꝛtali loquoꝛ ⁊ ante ⁊ poſt. In
pꝛimo caſu/ eſt p̄ſumptio que p̄t eſſe pec/
catū veniale ſolū. Solū dico quādo ipſa
ꝯtingit ꝑ ignoꝛantiā. aut ipm̄ putare nō
eſt certū neq̄ʒ affirmatū. Exempli gratia.
Aliquis poteſt cogitare ꝙ ꝯfeſſus ſit. aut
bene penituerit. qꝛ ſcilicʒ ad hoc ſatis bo
nas hʒ apparētias: quāq̄ʒ foꝛte nō ſit ita.
Eſt itaq̄ʒ ſecurius/ nō ſe ſimpl'r aſſecura/
re in talibus quin ſemꝑ habeat̄ ratōnabi
lis timoꝛ diuinoꝝ iudicioꝝ ⁊ hūane fra/
gilitatis. Et in hoc peccauit ſanct9 petr9
qui tenebāt ꝙ moꝛeret̄ pꝛo xp̄o ieſu ⁊ plu
res aliꝭ ꝯfoꝛmiter: qui putāt ꝙ cōtra ten/
tationes/ mirabilia facerēt ¶ Eſt etiā be/
ne conſiderandū ⁊ aduertendum/ in hoc
peccato ⁊ in aliꝭs/ ꝙ ſcʒ aliquādo recte iu
dicat̄ ⁊ dicitur ꝙ om̄ia habeant̄ a deo ⁊ ſi
ne ipſo nihil valeret. ⁊ tamē totū fit in cō
trariū. pꝛo eo ꝙ volūtas nō eſt iudicio rō
nis cōfoꝛmis. Et dici poteſt talib9/ ꝙ ip/
ſi ſeipſos ꝓpꝛio oꝛe cōdemnāt. Si enī di
cit ꝙ totū habes a deo. cur gloꝛiaris tu et
deſpicis aliū acſi de teipſo haberes Hoc
apte videm9 in luxuria. ꝙ homo iudicat ⁊
bene ſcit/ ꝙ talis res eſt peccatū ⁊ tamē fa
cit. Attendū eſt itaq̄ʒ ꝙ rō ⁊ volūtas/ ſem
ꝑ ſint ꝯcoꝛdes in bono. ⁊ totū ꝓſperabit̄.

Conſiderato quin

ta. Quando iudicare aliū eſt pctm̄ ⁊ q̄le.
Udicare aliū/ venit de ſupbia. Poteſt āt
hoc iudiciū fieri de opibus alteri9. vel de
ipſamet ꝑſona. Et hoc fit duob9 modis.
Uno modo ꝑ certitudinē. altero ꝑ p̄ſum
ptionē leuem ſolūmodo. ⁊ ſuſpitiōem.
Iudicare aliū firmit̄ eſſe malū erga deū ⁊
iuſte damnandū. peccatū eſt moꝛtale cō/
tra bonitatē ſpūſſancti. qꝛ in vno momē
to/ ſpūſſctūs p̄t hoīem facere bonū. ſicut
paulo fecit Marie magd. ⁊ multis aliꝭs ⁊
p̄t homo eadē hoꝛa penitere Eſtq̄ʒ ſtultū
⁊ iniuſtū iudicare de hoc qd̄ neſcit̄. qd̄ ci/
tius iudicari debʒ ad bonū q̄ʒ ad malum
¶ Iudicari de opib9/ p̄t eſſe qn̄ opa de ſe
ipſis ſunt talia ꝙ q̄cunq̄ʒ mō ipſa nō pn̄t
bn̄ fieri. nec ꝑ bonā intentōʒ nec alio mō
Et ibi p̄t bn̄ ꝑ certo iudicari ꝙ ſunt mala
⁊ ꝙ alter malefecit. Si opa ſunt indiffe/
rentia. vel talia ꝙ pn̄t bene ⁊ pn̄t male fie
ri. iudicare ꝑ certo ꝙ mala ſint. niſi aliter
appareat/ eſt peccatū moꝛtale. qꝛ tamcito
immo citius iudicari debʒ bonū q̄ʒ malū
qn̄ fieri poterat bene. ¶ In hoc tamē ca/
ſu ⁊ in aliꝭs/ haberi pn̄t ſine moꝛtali pctō
alique ſuſpitiōes ⁊ iudicia leuia: quanq̄ʒ
bonū ſit eas cauere Et caueri debet bene
ne in tali caſu quis malū loquat̄/ aut dif/
famet alium/ ꝑ tales leues p̄ſumptōes. et
ſpecialit̄ in affirmādo eas plus iuſto. aut
cōtra bonū alterius. Sicuti ad faciendū
moꝛi hoīem: ꝯuenit certiſſimū habere iu
diciū. ⁊ ſimilit̄ in exulando ſiue relegādo
extra patriā hoīem. vel in auferendo ſibi
bonā ſuā famā notabilit̄. In ꝑuo tamen
dāno nō eſt tale ꝑiculū. ¶ Scōm ea que
hic ⁊ pꝛi9 antea dicta ſunt/ ſciri p̄t qn̄ ha/
bere dedignatiōem de pꝛoximo/ eſt pctm̄
moꝛtale aut nō ⁊ etiā ꝑ ea que dicet̄ de in
uidia ⁊ ira Et ſciendū ꝙ iudicare ſuos
ſuperioꝛes. multo peius eſt/ q̄ʒ de aliꝭs

Conſiderato ſexta

Quādo contēptus ſupioꝝ eſt pctm̄ ⁊ q̄le
Ontempt9 ſeu deſpect9 ſupioꝝ
⁊ ꝑ hoc non obedire/ eſt ſpēale
pctm̄ ſupbie. Et eſt ſꝑ moꝛtale
qn̄ ex certa ſciētia fit trāſgreſſio
mandatoꝝ ſuoꝝ ſupioꝛū/ pꝛincipaliter ⁊
ſolūmō ꝓ eo ꝙ ipſi hoc p̄ceperūt. qꝛ ibi ꝓ
pꝛie eſt cōtemptus. Aut quādo nō repu/
tant̄. nec fit vis de pꝛeceptis eoꝝ. acſi ip/
ſi hoc nō p̄cepiſſent. ⁊ ꝑ hoc nō obeditur
Quādo tamē trāſgreſſio fit mandotoꝝ a
ſupioꝛibus datoꝝ/ pꝛo aliqua fragilitate
aut pꝛo alia cauſa: nō eſt hoc nominādū
peccatū ꝑ contēptū. Et hoc valde cōſide
randū: ſpecialiter inter religioſos. ⁊ gene
raliter erga om̄ia pꝛecepta facta ꝑ hoīes:
nō ꝑ deum ſine medio. Sepe enī tranſ/
gredi oꝛdinatiōes eoꝛum ⁊ regulas/ non
eſt peccatum moꝛtale Et dicere aliter/ eēt
nimis durum. Sed tamē quando contē
ptus accedit qualis dictus eſt/ non erit
excuſatio moꝛtalis peccati. ¶ Hoc in lo/
co ſcire debetis/ ꝙ non tenemur obedi/
re ſuperioꝛibus noſtris/ niſi in caſibus
in quibus/ ipſi ſunt nobis ſuperioꝛes.

et in q̄bus dei ordinatōe aut noſtra volū
tate/nos eis ſummiſim⁹. Quia ſi eps̄ me
us p̄ciperet ingredi religionē.ego niſi vel
lem nō facerē.niſi publicū feciſſem pcm̄
ꝑ qd̓ hoc meruiſſem. Similit̄ dico de ab
batibus. De dn̄is tpalib⁹. De p̄re ꝛ m̄re.

Conſideratio ſeptima.

Qn̄ inuidia eſt peccatū ꝛ quale.

Inuidia de ſe eſt peccatū mortale quia cō
traria eſt charitati.qꝛ de bono dolet alie/
no ꝛ gaudet de malo. ¶ Tamē cōſideran
dū eſt ꝙ inuidia aliqn̄ ſurgit ex motione
naturali. queādmodū aliq̄ ex natura ſua
corrupta.ſunt inuidi.ſicut videm⁹ int̄ ca
nes. Et ſimilit̄ de alijs vicijs Et talis mo
tus inuidie nō eſt peccatū.qꝛ nō eſt in no
ſtra ptāte. Et ſil̓iter dico de oībus moti/
bus q̄s a natura habem⁹. Et hoc intelli/
gendū eſt qn̄ conſenſus nō iungit̄ ¶ Se
cundo inuidia ſubrepit ꝑ deliberatiōem
quandā.nō tamen ꝑfectā nec plenam ſeu
cōpletā Et hec appellat̄ prim⁹ motus.qn̄
nō aufert̄ ꝯcito q̄s facere poſſet. quanq̄s
auferat̄ anteq̄s habeat̄ plenus cōſenſus ꝛ
incipit diſplicere.ꝛ hec nō eſt niſi veniale
pcm̄ Et ſimiliter eſt in om̄i peccato gene
raliter. ¶ Tertio dolor de bono alterius
poteſt cōtingere ſine inuidia.videlicꝫ qn̄
dolor hmōi iō eſt. qꝛ tale bonū euenit ad
damnū alterius bone ꝑſone. aut populi
qui nō demeruit. vt ſi malus hō. habeat
ptātem grandē:ꝑ quam mala faciat/pōt
haberi triſticia ꝑ eo ꝙ talē habet ptātem.
¶ Quarto dolor ille de bono alteri⁹ acci
dit ex volūtate deliberata ꝛ certa ſcientia:
ſine cā bona.ꝛ hec eſt ſemꝑ pcm̄ mortale
¶ Per hoc bn̄ poſſum⁹ ſcire qn̄ detractō
eſt mortale pcm̄ aut nō Detractōeꝫ dico
de altero male dicere ꝑ odiū vel inuidiam
Quia maledicere de alio.ꝑ fine bono/ad
cauendū ne faciat malū.aut ꝑ eius corre/
ctōe.aut cā officij facere vel dare teſtimo/
niū veritati.nō eſt pcm̄.ſi alia mala volū
tas nō admiſceat̄. Et ſi hoc fit ſolū pro fa
cilitate loq̄ndi.ſicut ſepe ꝯtingit. ꝛ malū
qd̓ dr̓/nō cedit ad magnū dānū alterius/
vel fame ipſi⁹/pcm̄ eſt veniale. Sꝫ tamē
dānū poſſet eſſe tale/ꝙ facilitas loq̄ndi n̄
excuſaret. Quia cauēda eſt leuitas dicēdi
qn̄ ad damnū grāde alterius cedit. ¶ Cō
formiter videre poſſum⁹ qn̄ deridere alte/
rū aut maledicere.pcm̄ eſt mortale.aut n̄
ſm̄ malū qd̓ inde venit ꝛ intentōem faci/
entis/ꝛ irā quā alter inde ſuſcipit. aut po
teſt recipe veriſimiliter.aut ratōnabiliter

Conſideratio octaua

Quando ira eſt peccatū ꝛ quale.

Ira de ſe eſt mortale peccatum.quia
ira eſt deſideriū vindicte ꝛ male vo/
lendi alteri/quod eſt charitati ꝯtra
rium. Tunc ſicut in p̄habitis ita et
hic debꝫ ꝯſiderari/ꝙ qn̄q̄s ira accidit per
bonā cām ꝛ ad bonū finē.qd̓ fit/qn̄ quis
iraſcitur ꝓteruicia/nō autē cōtra ꝑſonā.
Et ſic etiā iraſci debem⁹ cōtra ꝓpria vicia
ꝛ cōtra aliena quilibꝫ iuxta ſe ꝛ ſm̄ ſtatū
ſuum.ſicuti iudices q̄ debent punire ma
los de ſuis malefactis. Et q̄libet tēpe ꝛ lo
co debet ſe opponere aduerſus mala q̄ vi/
det fieri/ſiue ꝑ preces ſiue ꝑ bonas exhor
tatōnes.aut ꝑ ſil̓es modos. ¶ Ira aliqn̄
non eſt niſi ꝑua aut nulla affectō amoris
erga aliū. vtı qn̄ nō deſiderat̄ ei nec bonū
nec malū/ꝛ eſt hic defectus aut diminutō
charitatis. Nec eſt pcm̄ mortale niſi qn̄
ꝓxim⁹ videt̄ ı̄ extrema nc̄citate. qꝛ tūc ad
iuuād⁹ ē ſub pena mortal̓ pcı̄ ſi fieri pōt
¶ Qn̄ꝫ ira nō accidit niſi ex ꝯplexiōe na
turali/ſic̄ hoı̄es antiq̄ ꝛ melancolici/ſunt
de ſua natura iracūdi/ꝛ ira tal̓ nō ē pcm̄
¶ Ira qn̄q̄s venit ꝑ ſubitū motū ꝛ iꝑfectā
deliberatōꝫ ꝛ nō eſt niſi veniale pcm̄ Sꝫ
ſi venit ꝑ ꝯſenſiōꝫ ꝑfectā/pcm̄ erit mor/
tale ¶ Nihilominꝰ ira nō dicit qn̄ꝫ deſide
riū vīdicte/ſꝫ eſt q̄dā impatiētia de facto
alteri⁹/abſq̄ꝫ hoc ꝙ deſideret̄ ei malū.hoc
nō eſt ꝓprie ira/nec ē mortale pcm̄/ſi ipa
tiētia nō ſit talis ꝙ ex toto ı̄pediat rōēꝫ et
opatōēꝫ aliorꝫ bonorꝫ ¶ Ulteri⁹ ꝯſiderā/
dū eſt:ꝙ bn̄ p̄t deſiderari ꝙ malefactū al/
teri⁹ puniat̄ ꝑ iuſticiā ꝛ ꝑ iudices ad h̄ or
dinatos/ꝛ ad finē ꝙ q̄s gaudeat iure ſuo
et hoc nō eſt peccatū/tm̄ ſe nō admiſceat
mala volūtas/hoc eſt ꝙ nō plus deſidere
tur damnū alteri⁹/q̄s recupare iura ſua
Et ſm̄ hoc ꝙ dictū eſt/iudicari p̄t/qn̄ mi
nari vel vilipēdere alterū ꝑ iram:eſt pcm̄
mortale/ aut non/ ſm̄ ſcꝫ ꝙ ꝑ talia facta/
recipit̄ vindicta/ꝛ nocet̄ proximo ¶ Eti/
am quo modo maledicere alteri ꝑ delibe/
ratōem imprecando et optando ei malū
grande/ eſt peccatum. Et quomodo etiā
blaſphemare/ deſpicere/ ac denegare de/
um/ et ſanctos et ſanctas eius/ cauſa ire

ſue/eſt blaſphemia ⁊ villanũ moꝛtale pec
catũ.ſi pſona tunc ſcit aut ſcire debet hoc
quod dicit ⁊ facit. De iuramentis dicet
in ſequentibus.

A Conſi.ix. Quãdo acedia eſt peccatum.et quale.

Acedia ex ſe nõ eſt moꝛtale pec/
catũ.quia nõ dicit niſi tedium
boni ſpũalis.ſicq; nõ eſt niſi di
minutio feruoꝛis charitatis.¶
Si tediũ hoc eſt de bono ſpũali laboꝛio
ſo/tũc eſt naturale. Natura enĩ refugit la/
boꝛẽ. ⁊ hoc nõ eſt peccatũ.quia mot⁹ iſte
nõ eſt in noſtra poteſtate. Etſi cõſentit ta
li motui/adhuc nõ eſt niſi veniale pctm̃.
Pro generali quippe regula tene ꝙ ꝯſen
ſus ad id quod ſolũmodo eſt veniale pec
catũ.nõ eſt niſi veniale peccatũ. ¶ Sed
ſi tediũ eſt tale ꝙ ꝑ ipm omittit fieri hoc.
ad quod q̃s tenet ꝑ preceptũ: clarũ eſt ꝙ
ibi eſt moꝛtale peccatũ ¶ Aut ſi tediũ eſt
tale ꝙ diſpliceat etiã viuere.ac per hoc ca
dat quis in deſperatõem ſicut faciũt hi q̃
ſeipos occidũt.peccatũ eſt moꝛtale ¶ Pe
nes hoc conſiderari põt quãdo acedia di
cendi hoꝛas/⁊ audiẽdi miſſam/ pctm̃ eſt
moꝛtale aut nõ. Quia ſiquis tenet dicere
aliquid ꝑ preceptũ aut ꝑ votũ/⁊ ꝑ acediã
omittit/peccatũ eſt moꝛtale. Si tñ pars
dimittit vel omittit parua.vel ſi fiant ali/
qui leues defectus/ꝑ hoc ꝙ nõ bñ atten/
dit: non opoꝛtet dicere ꝙ ſemꝑ ſit moꝛta
le peccatũ Et q̃uis bonũ ſit attendere.ta
men ſiq̃s de certo ꝓpoſito non impedit ſe
ab attendẽdo: faciẽdo aliquid qđ totalit
auferat intentõem/ſiue hoc fiat ꝑ cogita/
tõem/ſiue ꝑ opus: nõ opoꝛtet reincipere.
nec eſt moꝛtale peccatũ q̃uis alio cogite
tur. Sed ſi ꝑ certã deliberatõem in dicen
do hoꝛas/q̃s ꝑcipit ſe impediri ab atten
tiõe/⁊ ita vult remanere. ita ſe impediri/
cogitur reincipe.quia ſic ſoluẽdo nõ q̃ta/
tur quis.q̃ppe quia tollit bonũ pꝛopoſi/
tum qđ in pꝛincipio habebat ad ſeruien
dum deo ¶ Eſtq; ſciendũ ꝙ quelibet pſo
na xp̃iana/de ratõnabili etate/deb; audi
re miſſam dñicis diebus ⁊ feſtis precept;
niſi habeat excuſatõem ratõnabilem. ſm
oꝛdinatiõem et conſuetudinẽ patrie. vbi
ipſa eſt ⁊ quam plati volunt ⁊ oꝛdinant/
⁊ ſufferũt vel permittũt.

Conſi.x Quando D auaricia eſt peccatũ ⁊ quale.

Auaricia eſt inoꝛdinatus appe
titus habẽdi aliq̃d. Et fit hoc
quãdoq; in retinendo.q̃ndoq;
in adq̃rendo.quãdoq; in deſiderãdo.
¶ Aliquid deſideratur quinq; modis
Primo bonũ alterius.⁊ taliter ꝙ auferre
tur ſi fieri poſſ;.⁊ ibi eſt pctm̃ moꝛtale.q2
eſt furtũ cogitatõis ¶ Secũdo deſidera
tur aliqđ illicitũ.ꝑ certam ſciam ⁊ delibe
ratõem ꝯpletã.vt ſc; aliquis nõ dignus
deſiderat prepoſiturã.aut eſſe iudex. de q̃
ſentit aut ſentire debet ꝙ ad hoc eſt indi/
gnus.⁊ ibi eſt moꝛtale peccatũ ¶ Tertio
poteſt appeti bonũ alteri⁹ vel res nõ lici/
ta/ꝑ voluntatẽ nõ abſolutã. ſed ſub cõdi
tione expſſa vel intellecta. vt dicendo: vel
lem hoc vel hoc/ſi poſſem habere abſq; of
fenſione dei/aut ſine damno alteri⁹.vel ſi
eſſem dignus Et hic nõ eſt peccatũ vel eſt
veniale peccatũ. Nec opoꝛtet ꝙ ſemꝑ co/
gitet conditio. ſufficit ꝙ ſubintelligatur
Eſt etiã intelligendũ ꝙ ꝑ tales optatões
aut deſideria/non omittat fieri hoc ꝙ q̃s
facere tenet de bonis alibi. ⁊ ne generent
in coꝛde mali motus.q̃ poſtea auferri nõ
poſſint.ſicut cõtingit in iſto peccato aua
ricie.⁊ plus in peccato luxurie. q2 ĩ tali ca
ſu poteſt eſſe moꝛtale peccatũ ¶ Quarto
deſiderat res nõ neceſſarie ⁊ ſupfluitates
ꝑ deſideriũ nimis ardens.⁊ tale ꝙ mens
impedit totaliter ad cogitãdũ de ꝓpria ſa
lute.⁊ ibi eſt cupido vel ſolicitudo peſſi/
ma/q̃ eſt in euangelio ꝓhibita.⁊ eſt pctm̃
moꝛtale. ¶ Quinto deſiderat ꝑ amoꝛem
nimis magnũ nec tamẽ talem ꝙ q̃s vellet
offendere vel omittere ad cogitandũ de ꝓ
pꝛia ſalute ⁊ ibi ẽ pctm̃ veniale. Et poteſt
amoꝛ ſic eſſe tempatus/ꝙ nõ erit peccatũ
immo meritũ ſm bonũ finem intentũ ¶
¶ Auaricia in adq̃rendo eſt multis mo/
dis ¶ Adq̃ritur enĩ aliquãdo ꝑ iniuſtici
as ⁊ fraudes ⁊ vias illicitas ⁊ ibi eſt pec/
catũ moꝛtale.q̃ndo ars qua adq̃ritur/eſt
peccatũ moꝛtale. ſicuti in ꝑiurando. aut
tranſgrediẽdo mandata dei. ſicuti eſt de
ſtultis mulierculis. vti eſt de vſurarijs.et
falſis mercatoꝛib⁹ q̃ mentiũtur. ⁊ iurant
ſuas merces alias eſſe q̃ ſint. vti in ludis
pꝛohibitis Queãdmodũ etiã q̃n omittit
fieri debitũ dieb⁹ dñicis de audiẽdo miſſã/

pro mercādo: niſi aliud excuſet. vti eē po
teſt in aliq̄bus caſibꝫ. ¶ Adq̄ritur aliq̄n
ꝑ media que nō ſunt niſi venialia pecca/
ta. vt ꝑ verba ocioſa ⁊ iocoſa ⁊ mendacia
ad riſum dominos ꝓuocātia. et poteſt eē
ibi ſepius veniale dūtaxat peccatū. Etſi
aliqui facerēt ſicut fiſtulatores aut iocu/
latores aut ſicut qui ſimilia exercēt/ad lu
crandū vite neceſſaria quia aliā artē non
ſciunt: nō auderem dicere ꝙ eſſent extra
ſtatum ſalutis. Quia domini/ad auferē
dum eorū melancolias que eis ſupueni/
unt occaſiōe magni oneris quod portāt
capiūt inde ſolaciū ⁊ deductōem in talibꝫ
rebus ⁊ aliquādo etiā ppl'ſ ¶ Hic poſſet
audacter ſermo fieri de mercātijs qn̄ pec/
cat in eis ⁊ quādo nō ⁊ de modis cōmittē
di vſuras. ſed cauſa breuitatis trāſeo illa
faciliter/ad pn̄s ¶ Auaricia eſt in reti/
nendo. qꝛ ſi retinet alienū ſciēter ⁊ contra
placitū eius cuiꝰ res illa eſt. taliter ꝙ ſi ip/
ſe ſciret/non ſibi placeret/ ⁊ nō habet vo/
luntas reſtituendi tpe ⁊ loco. Sed ſi res
talis eſt ⁊ iſtiuſmodi hois/ꝙ certā habeo
confidentiā ꝙ ille cuiꝰ res eſt/ nō haberet
diſplicentiā ꝙ ego haberē. ⁊ me cum illa
iuuarē. Vel ꝙ ad pn̄s nō habeo cōmodi
tatē reſtituendi ſine aggrauatōne magna
⁊ alter de hoc nō damnificat granditer. et
habeo volūtatē reſtituendi tpe ⁊ loco. ibi
nō eſt in retinendo pctm̄ mortale. ¶ Se
cundo retineri poteſt id qđ neceſſariū eſt
pro ſe ⁊ pro ſuis ſm ꝙ reqrit ad ſtatum ⁊
dignitatē ⁊ alia que iuſte exercent ⁊ habē
tur. ⁊ hic nō eſt peccatū. ¶ Tertio retinēt
ſupflua ⁊ que nihil proficiūt ad neceſſita
tem ⁊ ad ſtatū hois/ ⁊ ibi ſepe eſt peccatū
mortale ⁊ ſpecialit quādo hoc fit ꝑ ardēs
deſideriū hn̄di vel adq̄rēdi/qđ ſatiari nō
poteſt. Et huiꝰ ſignū eſt ꝙ plus eligit ꝙ
res putreſcat ⁊ vaſtet/ q̄ꝫ ꝙ tradat ad vſuꝫ
⁊ fructū Sed tamē amor retinendi talia
nō neceſſaria poteſt eē ita puus. ꝙ nō erit
niſi peccatū veniale. Et ſpecialiter ſi tūc
nō occurrat vel cōpareat paup q̄ ſit in ꝑi
culo mortis/niſi ei ſuccurrat. qꝛ tūc tenet
aliquis iuuare ꝓrimū tam de ſupfluis q̄ꝫ
de his que ſunt neceſſaria ad ſtatū. nō au
tem de his que ſunt neceſſaria ſimplicit
ad victū. quia melius debeo me amare et
vitā meā q̄ꝫ alteriꝰ Et ibi data eſt generat
regula/ qn̄ dari debꝫ elemoſina ſub pena
peccati mortalis. nūc ſcꝫ/ quādo videt ali

us in ꝑiculo mortis/nec videt qūo ei ſuc
currat ꝑ aliū. Tunc enī tenet quis occur/
rere ſub pena peccati mortal'/ ſi facere po
teſt ſine ꝑiculo tali in quo alter eſt/ quod
nominat extreme neceſſitatis.

¶ Conſideratio. XI

Quando gula eſt peccatū et quale.

Gula eſt deſideriū aut appetitꝰ
deordinatus. in manducando
Et eſt de ſe veniale / Et ꝑt eue
nire quinqꝫ modis. Aliqn̄ ap/
petitus eſt ſolū ex natura. quādo natura/
liter deſiderat manducare ⁊ bibere. qn̄ fa/
mes aut ſitis habet. et in hoc nō eſt pctm̄
nec in delectatōe que naturalit eſt in mā/
ducādo. quia hoc non eſt in noſtra ptāte
¶ Scdo vltra deſideriū hoc/iungit qn̄ꝫ
deſideriū voluntariū ⁊ placentia in dele/
ctatōne. ⁊ ibi eſt peccatū veniale ¶ Tertō
quādo fit tranſgreſſio alicuiꝰ mandatoꝝ
dei vel eccleſie. ſicut ieiunioꝝ ſtatutoꝝ/ ꝑ
gulam ſine cauſa rationabili. Qn̄ tn̄ pſo/
na grāditer ſe grauaret in ieiunādo ſcꝫ vel
ꝓpter eiꝰ ſenectutē/vel infirmitatē/ aut ni
miā iuuētutē: aut propter laborē q̄ eſt ei
vtilis ⁊ neceſſariꝰ vel qꝛ nō habꝫ vn̄ paſca
tur vna vice. aut qꝛ habet infantē quem
lactat ⁊ nutrit. In caſibꝫ iſtis ⁊ ſimilibus
nō tenet pſona ieiunare. imo peccaret ali
quādo ſi ieiunaret. quia aliqn̄ grauarꝫ na
turā ſuā ⁊ cōplexionē nimis. ¶ Quarto
quādo tale placitū habet in manducādo
ꝙ preponit diuino amori. hoc eſt dictuꝫ
ꝙ potiꝰ fieret trāſgreſſio mandatorū dei/
q̄ꝫ ꝙ abſtineret a manducādo. ⁊ ibi ē pec/
catū mortale. ſicut ſi aliquis propter ſuū
guloſum mādućare. vult rapere alienū. aut
nō vult ire ad eccleſiā quādo ad hoc tene
tur aut qn̄ ſcienter omittit facere aliquod
mādatoꝝ dei/ꝓpter nimiā ſuā repletiōem
aut inebriatōnem ¶ Et hic ſcit qn̄ ebrie/
tas eſt pctm̄ ⁊ qn̄ nō. Quia ſi q̄s cadit in
ebrietatē fortuitu. ꝑ potatiōeꝫ maiorē q̄ꝫ
ſit rationale/vel fortius vinū q̄ꝫ putauit.
peccatū eſt veniale. Si autē pſona bene
ꝑcipit ⁊ vidit ⁊ ſcit malū quod accidit ex
inebriatōne: ⁊ nihilominꝰ ꝑ guloſitatem
inebriat ſe ſciēter/ ipſe peccat mortaliter.
Et ſimiliter facit ille q̄ aliū ꝑ maliciā ine
briat. aut ꝑ inebriari malo ſcꝫ vel ad deci/
piendū vel ad infamādū ¶ Eſtqꝫ conſide
rādum ꝙ ſi pſona tenet ꝑ votū aut ꝑ gene

rale preceptũ eccleſie. aut ꝑ penitentiá/ ie
iunare. et accidit ſibi vnũ aliqͦd de ſupra
memoratis impedimẽtis/ ꝑ que grauare
tur/ bonũ eſt ꝙ petat conſiliũ de non ieiu
nando a ſuo ꝑlato. vel ad minꝰ a ſuo cura
to. aut ꝯfeſſore. ſi cõpetenter fieri põt ⁊ re
quiri ad habendá maiorẽ ſecuritatẽ.

Conſideratio. XII

Quando luxuria eſt peccatũ et quale.

Luxuria de ſe eſt cõtra mãdatũ
dei. Et fit multis modis Quia
aliqñdo nõ eſt niſi in pꝛio mo
tu cogitatõis. ⁊ ibi eſt pctm̃ ve
niale. qꝛ conſenſus nõ eſt ꝑfectꝰ ¶ Scdo
põt haberi cõſenſus ad delectatõez q̃ eſt in
ope luxurie qͦd eſſet pctm̃ mortale. ⁊ ibi ẽ
pctm̃ mortale. Et ſilr accidit in alijs pec/
catis. vti aliq̃s poſſet tantũ delectari ĩ co/
gitãdo quõ ſuꝰ inimicus haberet magnũ
dolorẽ aut infortuniũ/ ꝙ peccaret morta/
liter poſito ꝙ hoc maleficiũ nõ vellet face
re ſuo inimico. Silr perſona põt cogitare
de delectatõne quã habẽt illi q̃ peccant ꝑ
luxuriã ⁊ in hoc habere bñplacitũ ꝑ deli
beratõem ꝑfectã/ ꝙ peccabit mortalit̃ po
ſito ꝙ nolit tale opꝰ facere. Aliõ eſſet ſi q̃s
accipet delectatõem in his q̃ de ſe nõ ſunt
niſi veniale pctm̃. qꝛ ꝯſenſus in pctm̃ ve/
niale/ nõ eſt niſi veniale pctm̃. ¶ Tertio
poteſt haberi cõſenſus ad opus carnale/
extra matrimoniũ. ⁊ ibi eſt ſemꝑ peccatũ
mortale ¶ Quarto aliqñ nõ ſolũ tenetur
mala volũtas in corde. imo etiã nutrit̃ ip
ſa a foris in videndo ⁊ loq̃ndo vel tangen
do ſe vel aliã ꝑſonam. ⁊ ibi ſꝑ eſt mortale
pctm̃. ſicuti volũtas ex qua ſeq̃t̃ opus. eſt
pctm̃ mortale Ecce videtis quot peccata
mortalia fiũt ſepe/ quãdo tenet̃ mala vo/
luntas. ⁊ ſpecialit̃ in choreis ⁊ in alijs io/
cunditatibꝫ ſeculi. Alit̃ dicẽdũ foret ſi nõ
habeat̃ mala volũtas ab intus. qꝛ videre
pulcritudinẽ mulierꝫ/ fieri poteſt ſine pec
cato. vel ꝙ nõ erit niſi pctm̃ curioſitatis.
Debet etiã cauere ꝑſona. ſciam dico/ ꝙ ñ
det cauſam peccãdi alteri ꝑ viſum. aut trã
ſitũ ſuũ. aut ſermonẽ. aut tactũ. qꝛ ibi eẽt
pctm̃. poſito ꝙ nõ vellet peccare carnalit̃
quia etiã caueri dñt ꝑicula que eueniũt ꝑ
malos motus/ q̃ inde exurgũt. ¶ Quito
cogitari põt de pctõ carnis ad cõfitendum
vel ad cauendũ. vel ſolũ ꝑ cõditionẽ. dicẽ
do ſi nõ eſſet ꝯtra mãdatũ dei/ talis res fi
eret aut talis. ⁊ ibi ſepe nõ eſt pctm̃. vel ñ
eſt niſi veniale. Sꝫ tñ ꝙ caueat̃ malꝰ con
ſenſus ꝯtra mãdatũ dei. ⁊ ꝙ talis cogita/
tio nõ inflãmet ſe nimis De hoc pctõ ſcri
pſi diffuſius alibi in vno tractatulo no/
minato ſpeculũ anime

Conſideratõ XIII

De mendacio ⁊ quale peccatum eſt.

Mentiri ad dãnum magnũ alte/
riꝰ/ eſt peccatũ mortale Men
tiri per iocũ aut ad vtilitatẽ ſuã
vel alterius/ ſine damno alteriꝰ
eſt pctm̃ veniale. ¶ Et ſciendũ ꝙ bñ põt
celari aliqua veritas ſine mẽdacio et ſine
pctõ. Sꝫ tñ omñe mendaciũ/ eſt malum ⁊
pctm̃. qꝛ fit abuſus loq̃le q̃ ordinata ẽ ad
hoc manifeſtandũ qͦd eſt in corde. ⁊ pꝛici
paliter ꝓpter hoc. qꝛ ſi daret̃ licẽtia mẽtiẽ/
di ſine pctõ/ deſtrueret̃ tota fiducia ſocie/
tatis q̃ eſt inter hoies. qꝛ neſciret̃ qñ veri/
tas diceret̃ ⁊ qñ nõ ex q̃ mẽtiri poſſet lici/
te in aliq̃ caſu. Quãtũ ad opa bñ põt fieri
aliq̃d ad aliã intẽtõez q̃ ad eã ad quã acci
piũt videntes. ad celãdũ ſe in certis caſibꝫ.
ſicut faciũt q̃ inſidias aptãt ⁊ faciũt ĩ bell̃

Cõſideratio XIIII

De iurãdo ⁊ quando eſt mortale.

Iurare falſum ſciẽter. in oĩ caſu eſt pctm̃
mortale. ſiue ĩ rebꝫ ſerijs. ſiue in iocis Sꝫ
ſi ꝑ inaduertẽtiã aut facilitatẽ loq̃ndi pe/
ierat̃/ põt eſſe veniale pctm̃. quãq̃ mala cõ
ſuetudo nõ excuſet eos q̃ ꝑ ipam ꝑiurant
Ibi vides q̃ grãde malũ eſt aſſueſcere ſe
iurationibꝫ. Et accipit̃ iuramẽtũ ad intẽ
tionẽ eiꝰ cui fit. ⁊ ſm̃ vſum cõem intelligẽ
di qꝛ q̃ arte iurat falſum. arte periurat. Et
q̃ntũ ad iuramẽtũ de futuris/ ꝑſona ſtati
ꝑiurat tũc cũ hꝫ volũtatẽ firmã/ nõ implẽ
di. vel quia nõ complet de facto.

Conſideratio XV

De correctõne fraterna.

Nos tenemur ſub pena morta/
lis pctĩ/ corrigere bonis ſermo
nibꝫ vel aliter/ noſtrũ ꝓximum
qñ ſcit̃ ꝙ malefacit. ⁊ certũ tenet̃ ꝙ ꝑ illaꝫ
correctõez q̃ ei fiet ipſe ſe cõtinebit. ⁊ alit̃
nõ. Sꝫ ſi eſtimat̃ ꝙ nihil ꝓficiat̃. ⁊ ꝙ for/
te peius faceret vel ꝑſeq̃ret̃ vel odiret̃ is q̃
talẽ inſtrueret. tũc nõ tenemur ꝓximũ cor
rigere. niſi ſimꝰ iudices. vel pꝑlica officia

habentes. qꝛ eſto ꝙ malefactoꝛ iraſcatur. aut nō. ipē eſt puniēdus. niſi eſſet ꝙ forſitan propter hoc/ maius malū adueniret reipublice et bono cōmuni. Et intelligit etiā hoc. qn̄ publica ſunt peccata

Cōſideratio XVI

Qn̄ facere cōtra cōſcientiam/ eſt peccatū moꝛtale aut non.

Quecunq̄ pſona que firmā habet cōſcientiā de aliq̄ ꝙ ſit peccatū moꝛtale. ⁊ in illa cōſciētia ipſa hoc facit/ peccat moꝛtaliter/ quantūcūq̄ res illa ſit nō mala Sȝ tales falſe cōſcientie ſepe refutari debent. et auferri ad iudiciū magis ſapientiū. Et eſt intelligēdum quod dꝛ/ de cōſcientia firma. qꝛ ꝓpter quaſdā faciles dubitatōnes que habētur ⁊ q̄s nō eſt facile auferre qn̄ȝ/ nō opoꝛtet ꝙ hoc qd̄ dictū eſt/ habeat locū. etq̄ habet fortioꝛ conſcientia ad contrarium.

Cōſideratio XVII

Qn̄ō de duob⁹ malis/ min⁹ eſt eligēdum.

Quotienſcūq̄ p ſuū factū aliq̄s cadit in tales laqueos/ ꝙ effugere nō poteſt abſq̄ peccando. tūc debet omittere ⁊ cauere/ ne faciat id qd̄ de ſe eſt peius. Quēadmodū ſiq̄s iuraſſet occidere aliū. ipſe debȝ nō tenere ſuū iuramentū. ⁊ nō occidere alium. Et ſimiliter dico de oīmbus iuratōibus et de oīmb⁹ minis. pmiſſionib⁹ ⁊ votis p que peius fieret ea ſeruando q̄ȝ omittēdo propter ſupuenientes caſus foꝛtuitos. vl' quia facte ſunt ſtulte ⁊ imꝓuide.

Cōſiderato XVIII

Quādo ignoꝛātia eſt peccatū ⁊ quomō. Ignoꝛātia accidere p̄t/ aut p negligentiā non volendi apponere laboꝛē ad ſciendū id qd̄ debet ſciri. aut ad finē ꝙ liberi⁹ peccet ⁊ iocundi⁹. Et iſte ignoꝛātie nō excuſant pctm̄. imo aliqn̄ graui⁹ efficiūt. Alia ignoꝛantia qn̄ q̄s fecit ſuā diligentiā ſm ſtatū ſuū ⁊ ſuū intellectū ad ſciendum id qd̄ ſciēdū erat/ ⁊ tm̄ nō ſcit totū hoc qd̄ expediuit ſciri ad ſuū ſtatū. Et talis ignoꝛātia/ excuſat ex toto pctm̄. ſicut ignoꝛantia facti. Si aliq̄s putaret mādųcare piſces in ſexta feria/ ⁊ dant ei carnes in ſimilitudine piſciū. talis mādųcādo nō peccat. niſi aliter ſciat Et ſilr in plurib⁹ caſibus. qꝛ ignoꝛātia de ſe nunq̄ȝ eſt peccatū. ſȝ negligentia ⁊ ꝯtēpt⁹ ſciēdi/ facit peccatū.

Conſideratio XIX

De confeſſione multa documenta.

Nos tenemur ꝯfiteri poſtq̄ȝ peccauim⁹ moꝛtaliter/ tantūmō in caſibus que ſequūt. Videlicet vna vice in paſchate. ꝓpter oꝛdinatōem eccleſie. Scd̄o quādo recipi debet ſacramentū euchariſtie. ⁊ ſm quoſdā oīa ſacramēta. baptiſmo excepto. Tertio quādo quis eſt in periculo moꝛt ſm veriſimilē cōiecturā ⁊ humanā dubitatōnē. ſicuti in piculo grauis īfirmitat. aut belli aut maris Quarto qn̄ habet ꝯfeſſoꝛ qui abſoluere pōt de peccatis. ⁊ putat ſiue credit ꝙ nunq̄ȝ habebit. niſi foꝛte nūc. vt accidere p̄t in caſib⁹ p̄latis reſeruat. Quinto qn̄ firmā hȝ q̄s conſciāȝ quā nō deponit ꝙ debet cōfiteri. Et eſt hoc intelligendū qn̄ haberi pōt p̄ſbyter talis q̄ poſſit abſoluere. ⁊ qui nō ſit qui cōfeſſionē reuelet. nec hoꝛtet confitētē ſibi ad malum faciendū. Quia in tali caſu fieri debȝ acſi nō haberet tal' ſacerdos. etiā ſi eēt ipe ꝓprius curatus. Et q̄uis materia iſta de confeſſiōe ſit bene vtilis ad diu tractādū: tamē ego breuit' trāſeo/ dicēdo de ea que ſequūtur ❡ Pꝛio de pctō veniali nemo tenet confiteri. q̄uis ſit bn̄ factū ⁊ pfectio. Et ſimilr dico de circūſtantijs ⁊ cōditiōibus/ q̄ de ſe nō ſunt pctā moꝛtalia ❡ Itē celari dȝ pctm̄ alteri⁹ in confeſſione/ ſicut confitēs vellet ꝙ celaret ſuū pctm̄. ⁊ nō debet obediri cōfeſſoꝛi q̄ hoc vellet inq̄rere. ⁊ ſpēaliter ſi nō ſciret bn̄ ꝙ cōfeſſoꝛ vellet proficere alteri ⁊ nullo modo nocere. ſic fit qn̄q̄ ad trahendū alium a ſuo pctō ſingulariter extra confeſſionē. niſi foꝛte ī caſu quo ꝓpriū pctm̄ dici nō poſſet p̄ſbitero cuicūq̄/ ſine accuſando ❡ Itē q̄ nō hȝ cōtritionē. hoc eſt ꝓpoſitū ⁊ deſideriū abſtinēdi a pctō. talis nō abſoluit. ⁊ debet poſtea integre cōfiteri. ⁊ etiā de iſta fictiōe. ſe ſimulaſſe ſcȝ quaſi habuerit bonā contritionē. Et ſm aliq̄s ſufficit ꝙ nō habeat p̄ſens volūtas peccādi ❡ Itē bonū eſt breuem facere cōfeſſionē/ ſine faciēdo longū pceſſum ⁊ ſine dicēdo longā q̄ſi fabulam Sufficit ꝙ cōfeſſoꝛ ſufficiēter intelligat hoc ꝙ cōfitēs fecit. et ꝙ omittat id qd̄ ad grauitatē pctī non ptinet. Et ſpēalr bi q̄

ſepe confitẽtur. aduiſare debent hoc de q̄
hñt ſpẽaliter conſciaꝫ ⁊ hoc ipm̃ dicere et
reſiduũ ĩ generali ⁊ breuiter. niſi forte ali
ter fieret/ad hñdum conſiliũ aut conſola
tionẽ ¶ Itẽ contigit ꝙ aliq̄s ignorat de
aliq̄bꝫ factis Utꝝ faciat vel non. nec etiã
ſcit vtrum mortaliter peccet aut non. et
in tali caſu/poteſt confiteri ſub conditõe
dicendo. Ego dubito de tali facto aut de
mõ facti ⁊ de intentõe: pro q̄nto ego pec/
caui ego ↄfiteor. q2 in cõfeſſione mentiri
nemo debet. nec affirmare hoc de q̄ eſt du
biũ. Tñ bonũ eſt ⁊ ſecuꝝ de talibꝫ penite
re/ac ſi quis cert⁹ eſſet. ¶ Itẽ ſi q̄s ſentit ſe
ꝑ frequẽter cõfiteri ꝙ minorẽ ex hoc habe
at deuotõem/occaſiõe conſuetudis/ talis
debet abſtinere ad aliqd̄ tp̄s. Et ſiliter di
co de recipiendo ſacramẽta corporis dñi
noſtri Jeſu xp̄i Sꝫ q̄ ſe ſentit ꝓficere ex h̄
magis ⁊ magis/⁊ habere maiorẽ cõſcien
tie pacẽ/pōt omĩ die confiteri ⁊ omni die
cõicare ¶ Itẽ nemo p̄ſumere debꝫ ꝙ poſ
ſit aut ſciat ſe ponere in ſtatũ talẽ ꝑ diligẽ
tiam cõfeſſionũ/quin ſp̄ inueniat de pul/
uere defectuũ venialiũ. q2 in ipſamet con
feſſione peccat̃ venialit̃. Itaq3 in vacuuꝫ
talis fatigaret ſe: q̄ nimis vellet de talib⁹
defectibus confiteri/⁊ circa eos ĩmorari.
Quia etiã q̄rat̃ hõ multis aliȷ̃s modis q̄3
per confeſſionẽ. vti eſt dicere pater noſter
aut ꝑcutere pectus ſuum.

S ¶ Conſideratio XX

De pctĩs que fiũt in mercantijs.

In mercantijs caueri debẽt alique condi/
tões ſpecialit̃. Uidelicet ꝙ nihil iuret̃ ab
aliq̄/niſi qd̄ tenere velit. ⁊ niſi teneatur. q2
aliter ꝑiurat̃ ⁊ peccat mortalit̃ qui ſcient̃
facit. Et eſt hoc dura res ꝑ noſtris merca
toribꝫ de frãcia ¶ Itẽ ꝙ vitet̃ mẽdaciũ (et
ſpecialit̃ ad damnũ alteri⁹) in laudãdo ſu
as merces multo pluſq̄3 iudicent̃ eſſe lau/
dãde. Itẽ ſi in mercibꝫ ſiue venalibꝫ ſunt
magni defect⁹ q̄ ſciri non poſſunt aut ꝑci
pi/ſiue recipiẽdo ſiue tangẽdo/ nõ debẽt
celari. nec vendi debẽt acſi ꝑdictos defe/
ctus nõ haberẽt. Aliter enĩ fieret deceptõ
alterius/grãdis ⁊ aliter q̄3 q̄s rõnabiliter
vellet ꝙ ſibi fieret. ¶ Itẽ ꝙ pro mercãtijs
ſuis q̄s non ꝑdat ſeruitiũ dei ad qd̄ tenet̃
per preceptũ dei aut eccl'ie. ⁊ ſpẽaliter ſm̃
patrie ↄſuetudinẽ in q̄ eſt. ⁊ quã ꝑlati ſci/
unt ⁊ ſuſtinent. ¶ Itẽ ꝙ cuſtodiat̃ bona
fides ſm̃ ꝙ merces conſtiterit ⁊ pro q̄nto
vẽdi poſſint. ſaluo ſufficiẽti lucro ſm̃ la/
bores factos ⁊ ſm̃ tẽpus qd̄ currit. Et ꝙ
ꝓpter ſimplicitatẽ alteri⁹ aut bonã fidem/
nõ fiat ei peius ¶ Itẽ ꝙ nõ vendat̃ cari⁹
ad credulitatẽ q̄3 ad argẽtũ. Niſi forte ha
beret̃ damnũ magnũ in nõ habendo argẽ
tum. Et in caſu iſto ⁊ in om̃ibꝫ ſimilibus
debet homo ſuã examiare conſciaꝫ. Quia
ſi iudicat ꝙ plus diligeret ſuam pecuniã
vel etiã minorẽ: q̄3 expectare ⁊ plus habe
re/ꝓpter damnũ qd̄ recipiet. ego teneo/ ꝙ
rõnabiliter pōt vendere carius/ſm̃ dam/
nũ quod ſcit aut intelligit ſe habiturum
Propter qd̄ in multis caſibꝫ ſciri poteſt/
quando erga deũ fit vſura ⁊ quando nõ.
quia intentio eſt que facit pctm̃ erga deũ
quicq̄d fit de iudicio ad homies. Propte
rea ſi quis carius vendat ad credulitatẽ ſi
ne expectantiã/⁊ ꝓpter hãc cauſam/nõ vel
let ſtatim ſolui/vſura eſt ¶ Item ad cauẽ
dũ ꝑiuratões ⁊ mendacia ⁊ alia pctã/ego
conſulo. ſeruari conſuetudinẽ quorundã
bonoꝝ ⁊ fideliũ mercatoꝝ hoc eſt. nõ ſu/
ꝑferre ſuas merces. ſ3 eas vendere ad vnũ
verbũ. Et quãdo videbit̃ hec cõſuetudo/
citius ⁊ breuius emet̃. ⁊ fiet placitum deo

¶ Cõſideratio XXI

De bona fidei noſtre credulitate.

Quilibet homo q̄ habet rõnẽ et
diſcretõnem/ debet ꝑ expꝛſſum
credere articulos noſtre fidei. ⁊
veritates q̄ ei cõiter ꝑdicant̃ et
annũciantur. tam ꝑ vſum ſcẽ eccleſie. vti
eſt in colendo feſta ⁊ ꝑ auctores approba
tos ⁊ ꝑ ſuũ curatũ. Sicuti eſt ꝙ eſt vnus
ſolus deus in tribꝫ ꝑſonis. qui om̃ia crea
uit. ⁊ q̄ habꝫ iuſtũ ⁊ ſapiẽs regimẽ totius
mũdi. Et cõformiter de aliȷ̃s articulis et
veritatibus. Nec debẽt ſimplices hoĩes
magnas facere inq̄ſitões de talibꝫ verita/
tibus. ſed eas credere humiliter. q2 peſſi/
ma ſupbia eſt nõ velle intellectũ ſuũ ſum
mittere ad credendũ ⁊ ſe inclinãdũ/ in id
quod deus p̄cepit ¶ Cõtra hoc faciũt illi
q̄ murmurãt de hoc ꝙ deus facit vni ⁊ nõ
alteri. acſi ſit iniuſtus. aut neſciat q̄d faci
at. ¶ Contra hoc faciũt ſortilegi ⁊ ſortile
ge Etſi eueniat ꝙ inimicus tibi afferat vl'
mittat tibi fantaſias ⁊ cogitatões contra
aliquas veritates fidei. et tu ſentis ꝙ eas
repellere nõ potes. nõ repu tes ⁊ cõtemne

eas.tantū cura ꝙ bonū habeas deſideriū
et voluntatē credendi id quod credendū
eſt ⁊ ſm ꝙ teneris. Et iſta bona volūtas
reputat̃ tibi pro facto.et erit tibi merito/
ria. Nec hoc dico quin etiā rogare debe/
as deū/ꝙ libereris de tali tentatōe. Et eti
am habere cōſilia ſapientū. Quanq̄ꝫ fre/
quēter nō ſit aliud conſiliū/q̄ꝫ qđ dixi.ſi/
cuti alia vice planiꝰ ſcripſi de tentatōnibꝫ
blaſphemie Et ſicut fuit dictū ſancto An
thonio qui aliquādo poſuerat ſe ad pen/
ſanda diuina iudicia: quō vnus eſt bonꝰ
alius eſt malus.quō tot ⁊ tanta eſt quāti/
tas dānandoꝝ reſpectu ſaluandorū. Et
ſimiliter de alijs iudicijs dei. Et tūc dictū
fuit ei Anthoni anthoni de te cogita.⁊ de
um dimitte cōuenire cum ſuis creaturis.
Satis enī ſapiens bonꝰ ⁊ potens eſt/ ad
faciendū id qđ faciēdū eſt. etiā abſq̄ꝫ hoc
ꝙ tu doceas eū.aut introeas ſecreta eius.
Sicuti ei dicebat̃.fac bñ et bene habebis

Cōſideratio XXII

De excōicatōe et de remedio eius

Quelibet pſona/que ſciēter ſe ꝑ
mittit excōicare/ ⁊ nō apponit
q̄ꝫ cito poteſt remediū ꝑ ſuā ab
ſolutiōe.ipſa peccat mortaliter
pro cōtemptu ſui p̄lati.⁊ cū hoc ꝑdit bo/
na que fiūt in ſancta eccl'ia/ qđ eſt ꝑditio
horribilis. Et eſt hoc intelligendū vſq̄ꝫ q̄
peniteat ⁊ confiteat̃.⁊ habeat ſuā abſolu
tionē ad minꝰ a deo. Quod tūc fit.q̄ñ q̄s
ab eccleſia excōicatus eſt.nec poteſt cōue
nienter apponere remediū ad habēdā ſu/
am abſolutōem.ita ſtatim.⁊ inclamat mi
ſericordiam a deo. Et tūc nō eſt expulſus
habendi ꝑtem ſuā de bonis que fiūt in ec
cleſia ſancta generaliter.q̄nq̄ꝫ adhuc non
debeat intrare ad officiū diuinū. nec alia
ſibi prohibita facere.quouſq̄ꝫ ſuam ab ec
cleſia habeat abſolutōem. ¶ Et debet vi/
tari om̄is homo excōicatus ab eccleſia' q̄
eſt noiatim excōicatus ⁊ denūciatus. ⁊ ꝑ
hoc ſcitur ꝙ ipe eſt excōicatus.excepto in
quibuſdam caſibꝫ. vti ſeruitor p̄t ſeruire
dño ſuo excōicato.vti etiā poteſt eis fieri
ſermo ꝑ correctōne eorū. vti in caſu extre
me neceſſitatis.⁊ ſic de alijs caſibꝫ.

Cōſiderato XXIII

Quomodo ſacerdos vitari debet ne miſ/
ſa eius audiatur.

Vitari nō debꝫ ſacerdos' in ſuis
miſſis aut alijs officijs: niſi ſit
excōicatus ꝑ ſuū nomē ⁊ talis
denūciatus Alias quantūcūq̄ꝫ
ſit peccator ⁊ tenēs concubinas/ aut alia
faciens mala/quia ex quo prelati ſuperio
res in eccleſia dei/hec ſuſtinent/ nemo ſte/
net̃ tales vitare. Et ſi ſunt aliq̄ iura q̄ vi/
dent̃ dicere eos vitandos/illa ſicvt p̄miſ/
ſum eſt intelligenda ſunt. Aut defecerūt ⁊
nō tenent/ꝑ nō vſum. ⁊ ad peius cauēdū
⁊ ne homines frequēter eleuētur et facilit̃
cōtra ſuos curatos/propria auctoritate.
Tamē hic nihil affirmo ⁊ ex cauſa. De h̄
alibi largius ſcripſi:

¶ Conſideratio 24

Quod malū facit peccatū veniale ⁊ vnde

Quāuis peccatū venia (venit:
le nō auferat grām dei tñ ꝑ ipꝫ
veniūt plura ⁊ magna damna.
propter quod cauendū eſt ⁊ ab
ſtinendū ab eo ſm poſſe. Quia ꝑ ipm ad
quirit̃ pena.⁊ ꝑdunt̃ plura bona alia que
fieri poſſent.⁊ grandia merita que lucrari
poſſent.⁊ ruitur citius in pctā mortalia.
Et vere bonus filius/ non ſolum cauere
debet patrē ſuum prodēdo vel tradendo
offendere/vnde ꝑdat amorē patrꝫ. ſed eti
am cuſtodit ſe ⁊ abſtinet ſe facere quicq̄d
non eſt ad placitū patris. Quāuis itaq̄ꝫ
in pluribꝫ caſibꝫ vti dictū eſt/poſſet aliqđ
malum fieri abſq̄ꝫ mortali pctō vel abſq̄ꝫ
pctō aliquo q; ſcꝫ ad bonā intentiōem.et
propter bonū finē fit: ſicut dixi in deſide/
rando laudē mundanā aut devolendo al
teri malū tempale.nihilominꝰ bonꝰ ſeruꝰ
dei.plurimū immo plus dubitat et timet
decipi ⁊ defectū cōmittere in talibꝫ caſibꝫ
q̄ꝫ in illis que clare ⁊ manifeſte ſunt mala
⁊ que bene fieri nō pñt. Scit enī inimicꝰ
ꝙ bonus dei ſeruus nūq̄ꝫ cōmitteret ali/
quod qđ ſciret/ aut qđ in aperto clareret
eſſe malū.et ideo cōnat̃ coopire malū ſub
vmbra ⁊ ſimilitudine boni: Hortat̃ enim
qñq̄ꝫ q̄rere falſam laudē ſub vmbra vitan
di infamiā vel proficiendi alteri. Et inde
veniūt male iactantie.⁊ vane excuſatōes.
Conformiter in corrigendo aliū vel inq̄
rendo.vel deſiderādo malū alterius ſicut
tetigi ſupius. ¶ Ecce in cōcluſione vide
tis ꝙ nihil eſt ſecuritatis in hac vita.que
nō eſt niſi tentatio Propterea hūiliare de

bemus nos in timore ⁊ ꝑato cum ſpe ſub
dei noſtri boni patris gubernamie ⁊ expe
ctare ꝙ ſemꝑ erimꝰ in tentatōe vſqꝫ ad vl/
timā mortis horā. ſicut affirmat ſctā ſcri
ptura. Et ſanctꝰ Antoniꝰ hoc dicit. ⁊ nos
videmꝰ ad oculū q̄libet die. Et hec eſt ſuf/
ficiēs cauſa tenēdi nos q̄tidie ī cuſtodia
noſtri. in vero timore ⁊ hūilitate. ſicut ca
ptiui ſuā ſentētiā qualibet expectātes ho
ra ⁊ nō ſciūt qualis futura ſit. vel qualis
ſit. in iudicio domini ſui.

Cōſideratio XXV

et vltima. Generale exemplū declarās q̄d
eſt peccatū mortale aut veniale.

AD melius intelligendū omnez
ſupra dictā materiā / accipiam
aīam noſtrā / compando eā per
exēplū vni regine. ⁊ deū regi ali
cui / ſpōſo eius. ⁊ inimicū traditori regis.
⁊ tentatōes ad ſilitudinē nūcioꝝ. ¶ Po/
no ergo ꝙ regina frācie ſit cū rege in came
ra ſua ſicut eius ſpōſa ⁊ amica ſingularis
veniet aliq̄s gartio aut famulꝰ nūciꝰ miſ/
ſus ab regis inimico / ad loquendū regie
ad inducendū ⁊ inclinandū eā vt dimit/
tat regē ⁊ ſe donet inimico eius. Sit pro
exēplo rex anglie. Regia pt ſex modis aut
ſtatibꝫ ſe habere erga nūcū q̄ querit eā de
boneſtare. ¶ Primꝰ ſtatꝰ ē talis. ꝙ nec ve/
lit nec digneṫ recipe talē nunciū q̄ eā req̄/
rit dehonorare nec audire ꝟba eiꝰ. nec re/
cipere ipiꝰ dona. imo faciat turpē. malū et
durū vultū ⁊ expellat eū foris domū ſuaꝫ
turpiter. Vah de te. ⁊ vah de tuo dn̄o. fu
ge hinc fuge. in mala hora veneris. Et ꝙ
regina ſtati reuertaṫ ad regē ſuū ſponſum
⁊ dicat magnā turpitudinē ⁊ iniuriā quā
ſuus inimicꝰ req̄ſierit ad faciendū ⁊ petat
ab eo vindictā ⁊ de tāto teneat ſe regina ꝓ
pius ad regē ⁊ firmiꝰ in eius amore. ſꝑ re/
q̄rēdo adiutoriū eiꝰ cōtra tales infideles
nūcios q̄s nec videre dignaṫ. ¶ Scōs ſta
tus pt eſſe ꝙ regina nō refutabit ſtati au/
dire talē nunciū q̄ forte apportat ei dona
ria ex ꝑte hoſtis regis aut aliq̄s placētias
habebit. tn̄ diſplicet eidē regine ꝙ venit. ⁊
ꝑdiligeret ꝙ nō fierēt ſibi tales p̄ntatōes
ſeu dona. nec dicereṅt tales nūciatiōes. Et
nō recipit eas ex toto. imo conaṫ tandē et
nunciū refutare. ¶ Tertiꝰ ſtatꝰ eſt ꝙ regia
libenṫ videbit talia xenia ⁊ dona ⁊ audiet
verba nūcij q̄ eā ſolicitat ad inboneſta et

ad dimittendū ſuū ſponſum regē. ⁊ ꝯſen
tire ſuo hoſti. q̄ſq̄ꝫ nō vellet aſſentire dctō
nuncio in hoc qȯ ille ab ipa petit. nec ire
de facto ad hoſtē regis. ſed tn̄ bene placet
ei ꝙ talia verba ſint ſibi dicta. ⁊ tenet col/
loquiū ſuū intra camerā in p̄ntia regꝫ cū
dicto nūcio. Nec curat ipa de recurrendo
ad regē / ad petendū adiutoriū ſuū. cōtra
tales infideles ſuaſiones. ¶ Quartus eſt
quādo regina ꝑ verba conſentit et facit ⁊
conaṫ ad hoc ꝙ faciat voluntatē regis an
glie ⁊ recipit dona ⁊ bonū facit vultu nū/
cio eius ⁊ ex hoc incipit ex toto dimittere
ſpōſum ſuū regē francie ⁊ dat ſeipſam ho
ſti eius ¶ Quintꝰ ſtatus eſt qn̄ regina nō
eſt contēta ſolū cōcordaſſe ad id qȯ ab ea
rex anglie petit ⁊ recepiſſe ſuū nunciū cū
bono vultu. ſed etiā ꝑgit ipm q̄ſitū ſpōte/
ꝓpter odiū quod iā cōcepit cōtra ſuū ſpō/
ſum. ⁊ malū amorē. ⁊ ſtultū. quē hꝫ ad ho
ſtem. Que etiā nititṫ facere eius volūtatē ⁊
vltronea req̄rit eū. ſicut gartia effrons vel
effrenis ⁊ ſtulta feīa expoſita ¶ Sextꝰ ſta
tus eſt qn̄ regina taliter eſt fixa ⁊ traducta
in talem ſtatū ſicut iā dixi ꝙ ꝑ quācūqꝫ rē
que ei dici poſſit aut fieri / ipſa tamen nō
vult inde abſtrahi nec ꝑcuſſiōibꝫ nec blā
dimētis factꝫ ſibi a ſuo ſpōſo nec ꝑ duricī
as q̄ſcunqꝫ rex anglie ei faciat in ſuo ſerui
tio. nec ꝑ verecūdia. nec minis. nec ꝑ qua
cūqꝫ re q̄ ſibi poſſet accidere. imo eſt obſti
nata ¶ Inter iſtos ſex ſtatus / primꝰ eſt
bonus ⁊ virtuoſus ⁊ laude plenꝰ. cuſtodi
ens fidē regine ⁊ fidelitatē ⁊ amorē eius ⁊
ꝑ hoc magis diligit regē ⁊ diligiṫ ab eo
In ſcdo / regina cuſtodit fidelitatē ſuā er
ga dn̄m ſuū / ſed in hoc deficit. ꝙ nō pellit
foras ita ſtatim. ita dure nec ita turpiṫ ꝑ
dictū nunciū qui eā q̄rit ad dehonoratōꝫ
ſicut ipſa deberet. ⁊ ī hoc eſt ſepe pctm̄ ve/
niale ¶ In tertio ſtatu / regina peccat gra
uiter cōtra dn̄m ſuū. qm̄ in eiꝰ p̄ntia / ipſa
libēter audit verba aduerſarioꝝ eiꝰ. ⁊ eo/
rum accipit munera ⁊ recipit malas pla/
centias. q̄ſq̄ꝫ non velit abſcedere de facto
cōſentiēdo ad hn̄dū ſocietatē ad eos. Et
in hoc ſepe eſt mortale peccatū ⁊ ꝑdit gra
tiā dn̄i ſui. Quia nō dꝫ ipa bn̄placitū ac/
cipe niſi in ipo. nec ſe ponere ad ꝑiculum
hn̄di cōſenſum ad opus ¶ In tribꝫ aliīs
ſtatibꝫ / ſꝑ ꝑdit regina grām dn̄i ſui ⁊ peiꝰ
in q̄nto q̄ꝫ in q̄rto ſtatu. ⁊ peiꝰ in ſexto q̄ꝫ
in q̄nto. Quia in tali caſu / regina ē incor

rigibilis ⁊ occidẽda vel ardẽda ſine reme/
dio. ¶ Per hoc exẽplũ/ſi volumꝰ bene
penſare/poſſumus meliꝰ videre in quali/
bet tentatõe qñ ꝑdimꝰ grãm dei ꝑ morta/
le pctm̃ ⁊ qñ nõ. ¶ Scire enĩ debemꝰ ꝙ
quelibꝫ tentatõ/ nunciꝰ ẽ inimici inferna
lis/ꝗ nos reqͥrit ad ei ꝯſentiendũ ⁊ vt aĩa
nr̃a ꝓdat ⁊ rũpat fidelitatẽ ſuã quã deo ⁊
dño ſuo dꝫ ⁊ ſpõſo. Et ſm ꝙ aĩma reſiſtit
aut plꝰ aut minꝰ/ ſm hoc ipa cuſtodit me
liꝰ aut peiꝰ fidelitatẽ ⁊ grãm amici ſui. Et
ꝯſidereẽ diligẽter iſte modꝰ in ꝗlibꝫ pctõ.
hñdi ſe. aut reſiſtere ſcꝫ. aut ꝯſentire. ⁊ in/
uenieẽ quilibꝫ iſtoꝝ ſex ſtatuũ eſſe poſſibi
lis ¶ Sciatis etiã ꝙ tertiꝰ ſtatꝰ eſt diffici/
lioꝛ ad bñ ꝯgnoſcẽdũ. ꝓ eo ꝙ eſt inter du/
os ſtatꝰ. ꝗꝝ vnꝰ eſt pctm̃ mortale. ſcꝫ qͥrtꝰ
⁊ alter nõ ¶ Et eſt ſciendũ ꝙ qñ aliqͥd eſt
ꝓhibitũ ſub pena pctĩ mortal/ ⁊ aliqͥs h̃
nõ vult facere ꝑ exteriꝰ opꝰ/ ⁊ nihilominꝰ
ꝑfectũ cõſenſum hꝫ in corde/ ꝙ vellet tale
opꝰ facere ſi tps patereẽ ⁊ locꝰ aut ñ obeſſꝫ
verecũdia/talis peccat mortal̃r. Ex ſi non
habet talẽ ꝯſenſum ꝑfectũ. ⁊ nihilominꝰ
libenẽ rememoraẽ diu in cogitãdo tale fa
ctũ qḋ eſt ꝓhibitũ. ⁊ accipit cõplacẽtiam
magnã ⁊ inordinatã. peccat etiã mortal̃r
ſꝫ tñ nõ ita grauiẽ ſicut añ. Si ãt opꝰ aut
factũ tale ſit/ qḋ nõ ſit ꝓhibitũ ſub pena
mortalis pctĩ/generaliẽ queãdmodũ mu
lier aliqͣ maritata poſſꝫ cogitare de mari/
to ſuo ꝗ eẽt abſens. ⁊ accipet ꝯplacẽtiã in
mẽoria ſocietatis eius. aut ſicuti aliqͥs co
gitare poſſꝫ ad cibũ quẽ mãducaturꝰ ẽ in
prãdio ⁊ hr̃e complacentiã ſine tali pctõ
mortali. Quia cõplacẽtia aut delectatio/
nõ eſt pctm̃/ niſi ĩ hoc qḋ eſt ꝓhibitũ aut
qḋ de ſe trahit ad ꝓhibita ¶ Alteriꝰ cõſi/
dera in exẽplo ꝑius poſito/ quõ regia deſi
derare pt ꝯtinue eẽ in amore regꝭ dñi ſui.
Et iõ ipa odit oĩa ſuo amori ꝯ̃ria. Aut ip
ſa nõ diligit eũ. imo magꝭ timet penã ⁊ irã
regꝭ. ⁊ vellet ꝙ nõ eẽt pñs aut mortuꝰ. ad
finẽ ꝙ alibi poſſet qͣrere cõplacita ſua. In
pͥmo ſtatu ſunt boni/ꝗ amãt deũ ꝓpter ſu/
am bonitatẽ. ſicut boni filij ſuũ prẽ. In
ſcḋo ſtatu ſunt illi ꝗ ſolũmodo ꝓ timore
damnatiõis abſtinent a malefaciendo. et
vellent deum nõ habere poteſtatẽ aut vo
luntatẽ eos puniendi etiã contra ſua mã
data facientes.

¶ Explicit tractatus precedens.

Tractatꝰ eiuſdem
de arte audiendi confeſſiones.

Etſi virtus
quã aſſuefactõ gignit/
certiꝰ ꝙ ars opeẽ/nõ ni/
hil tñ ꝓdeſt artis tradi
tio/ apd eos ꝗ nõdũ ꝑ/
fecti ſunt in ṽtute. Hoc
in arte ꝗlibet ꝑſpicuũ eſt. Et qm̃ ars arti
um eſt regimẽ aĩaꝝ/ꝓſerti in confeſſiõibꝫ
audiẽdis. Studui ꝗſdã generales ꝯſide
ratiões tradere breuiẽ ⁊ diſticte. ꝗs eẽ ꝑſi/
cuas/experientia doctrice cognoui. Indu/
xit hoc agere me non mediocriter/ ꝙ pau
cos hactenꝰ repperi ꝗ ꝑfecte vnꝗꝫ ⁊ itegre
cõfeſſi fuerũt. cauſa exiſtẽte in multis vel
negligentia vel ignorãtia confeſſoꝝ.

Prima cõſideratio. Prouideat
ante oĩa ꝯfeſſoꝛ purꝰ eſſe qui
purgãdis aĩmabus inuigilat.
Spem ꝗꝫ ſui laboris ⁊ ꝓficien
di circa alios/nõ in ꝓpria ſed diuina virtu
te reponat. Meminerit iugiter. qm̃ neqꝫ
ꝗ plantat neqꝫ ꝗ rigat eſt aliqͥd. ſꝫ ꝗ incre
mentũ dat xp̃s. Et ꝙ niſi ſpũſſctũs cordi
aſſit audiẽtis/in vanũ laborat lingua lo/
quẽtis vel cõfeſſionẽ audiẽtis. Oret igiẽ
crebro(prout ſapiens de corꝑali medico
conſulit)quatinꝰ dirigaẽ opꝰ ſuũ a deo vt
eiuſdem virtute roreẽ et creſcat.

¶ Conſideratio II

Collocet ſe cõfeſſoꝛ in arce ſeu ſpecula rõ
nis abſtrahẽs ſemetipm̃ ꝗntum potuerit
ab homĩe exteriori tam in ſe ꝗꝫ in alijs. vt
ſpũ ambulet ⁊ nõ carne. ne forte illectꝰ for
mis corpoꝝ/fiat ipſe laqueus ꝑditiõis ſi
bi ipſi. totus in aĩarum ꝑſpiciẽda quali/
tate ſpũaliter inuigilet. nõ attendens di/
ſcretõem ſexuũ vel formaꝝ. Alioquin ꝗd
ei ꝓderit ſi vniuerſum mundũ lucreẽ. ani
me vero ſue detrimentũ patiaẽ.

¶ Conſideratio III

Compleat erga quẽlibꝫ ſibi ꝯfitẽtẽ: ſoli/
citi ꝯfeſſoris officiũ. nihil ꝑcipitãẽ aut in
ſolo trãſcurſu ꝑuolãſ. ſꝫ moroſitate ꝑuigi
li/ oĩa plene exaĩans diiudicãſqꝫ mẽorie
ꝗꝫ ꝯfitẽtis ꝗ dicẽda ĩponenda vt fuerint
ea diligẽti repetitõne reponens infigat.
Quippe eligibiliꝰ eſt paucos audire com

plete ꝗ̄ mł̄tos impfecte cū conſciaꝝ ſcru/
pulis nō tam expedire ꝗ̄ impeditos ple/
rūq̄ʒ relinquere Jmitet̄ in hoc deū cuius
pfecta ſunt opa. Mallem nāq̄ʒ ſi curatus
eſſem/ multoꝝ differre ꝯfeſſiōes poſt pa/
ſcha/ etiā vbi quidā nō redirent/ ꝗ̄ ꝙ ce/
cos cecus ſeducerē. dum pvere abſolutis
ipſi non recte abſoluti ſe gererent.

Conſideratio IIII

Oſtendat cōfeſſoꝛ opibꝫ in cōfeſſis nihil
q̄rere pter ſalutē aiaꝝ ſuaꝝ ⁊ ſolutōʒ libe
rā a laqueis pctōꝝ. vt nihil agat ad q̄ſtū.
recolēs illō Gratis accepiſtis gratis date
Nihil ad mūdanā oſtentet gloriā Paupi
bꝫ eq̄ ſicut diuitibꝫ ſe tradat ⁊ offerat. tur/
pibꝫ ⁊ pulcris. indoctis vt doctis. niſi foꝛ
te pro q̄nto maioꝛ inde fructus honoꝛq̄ʒ
dei ſparet̄ ſeq̄. Proderit ſupꝛa modū hec
ſinceritas recte itentōis vt velut magnes
aliq̄s ſpūalis/ ferrea etiā populi coꝛda vir
tuoſius ad ſe trahat.

Conſideratio V

Expedit vt cōfeſſoꝛ zelans aias/ obtineat
a p̄lato/ ſubditoꝝ ſuā in caſibꝫ reſeruatis
ptātē ſeu relaxatiōem/ p̄cipue niſi ſint ca/
ſus pblici ⁊ ſcādaloſi. Repiunt̄ itaq̄ʒ pau
ciſſimi q̄ nō inciderunt in aliquē taliū ca
ſuū qui epō reſeruāt̄. Sciētes vo ipſi cō/
feſſi ſeipos nō debere remitti deiceps ad
alteꝝ/ magis ſe pnos pmptoſq̄ʒ reddūt.
nā vni confeſſionē ſuā libentiꝰ ⁊ citiꝰ dete
gūt. Cōfeſſoꝛ etiā ſiliter eos p̄ſumit libe/
rius introgare de ſingul̄. pleniꝰ q̄ʒ ſanare
ſimul ⁊ ſemel ipos abſoluēdo cōfidit.

Conſideratio ſexta

Sciat cōfeſſoꝛ oia pctōꝝ genera ⁊ ſpēs/
tanq̄ʒ medicꝰ doctiſſimꝰ ſpūaliū egritudi
nū. Preterea qualr̄ hoies diuerſoꝝ ſtatu
um ⁊ varioꝝ officioꝝ peccare pn̄t/ nulla/
tenꝰ ignoꝛet. Et quanq̄ʒ ad hec cognoſcē
da/ facti ſunt tractatuli. attn̄ aliq̄ ſunt q̄
nō tuto ꝯmittūt̄ ſcripto aut v̄bo pblico/
ꝓpter euitādū q̄rundā ſcādalū. ſʒ ea ſecre/
te diſcāt ipſi q̄ꝝ intēſt hoc nō neſcire. ſic̄
medicos/ moꝛboꝝ varietates ꝯuenit nō
ignoꝛare. Aliter nēpe q̄ pacto ſibi ꝯfeſſos
prudēter ac diligēter interrogabit inſtru
etq̄ʒ ꝯfeſſoꝛ: ad ſuoꝝ rememoratōʒ crimi
nū. hoc maxie eſt in pctis carnis extra oꝛ
dinariis. q̄lia expꝑtū ē vix vnq̄ʒ dici i ꝯfeſſi

one a culpabilibꝫ i eis. niſi cautiſſiā arte
p̄moneant̄. interrogēt̄ capiātur q̄ʒ. Et cer
te neceſſe ē: vt ꝯfeſſoꝛ hēat artē hāc obſte/
tricādi ſpūalē: ad educēdū colubꝝ talē pe
ſtiferꝝ toꝛtuoſum ⁊ virulentū ab aia ipiꝰ.
aut ipſa ſine dubio piclitabit̄ ⁊ vt crebriꝰ
eterne moꝛiet̄. Nec reputo audiēdos i hac
re/ eos q̄ nihil interrogādū aut inq̄rendū
eē dicūt a ꝯfeſſis. p̄ſerti cū hocipm velint
req̄rātq̄ʒ ꝯfeſſi. Alioq̄n nō ſatis ꝯſulit̄ ve/
recundie ignoꝛātie ⁊ fragilitati peccātiū.
nec impletur illud ſcripture. Alter alteri/
us onera poꝛtare ⁊ ſimilia.

Conſideratio VII

Cōiecturet cōfeſſoꝛ poſt interrogatōnes
quaſdā p̄ambulas ſup etate. ſtatu. cōditō
ne. ſtudio. vel officio cōfeſſi. Utꝝ ip̄e vere
cundꝰ ſit ⁊ nimio pudoꝛe detentꝰ. qꝛ foꝛte
puer eſt vel feīa vel exilis cōplexiōis. Apō
tales p̄ ceteris p̄ſuadēdū eſt primitꝰ ⁊ figē
dū in aio. queadmodum confeſſio ſecre/
tiſſima ē ⁊ omiſcieti deo magis ꝗ̄ hoi fit
nō ad reuelandū aut accuſandū q̄ri pctā
ſua. ſʒ ad euitādū ⁊ abſoluēdum ⁊ ppetue
quittandū. Mallē confeſſorē moꝛi ꝗ̄ ali
q̄d dicēdoꝝ detegere. Tollat igit̄ oēm ta
lē ſuſpitōem. Nec refoꝛmidēt ꝙ ꝓpter di/
cēda/ confeſſoꝛ ſit eos poſtmodū habitu
rus odio. aut cōtemptiꝰ accuſaturꝰ. im/
mo teneriꝰ eos diligēt ſicut filios chariſſi
mos. ⁊ q̄ ſue fidei ſe totos cōmiſerunt.

Conſideratio VIII

Laboꝛet cōfeſſoꝛ p̄ſerti erga iuuenes ⁊ p/
uulos hr̄e cōfeſſiōeʒ eoꝝ generalē. qꝛ vix
aut nūq̄ʒ itegre cōfitet̄. niſi foꝛte p̄docti a
tali cōfeſſoꝛe q̄lē deſcribimꝰ. q̄n etiā illud
eēt vtile apō grādeuos rurales et ſimpli/
ces ⁊ feias. Qx ſi nō pn̄t leuiter iduci ad h̄
poterit ab eis fieri iterrogatōes tl̄es. Utrū
facta ē tibi conſcia de talibꝫ pctis ⁊ de tali
etate ⁊ de ſocietatibꝫ talibꝫ. Et ƀm rn̄ſiōes
poterit aia aduertere prudēs cōfeſſoꝛ ſi ple
na fuerit tal̄ cōfeſſio. Et ſi nō/ tūc nitat̄ eā
p̄ficere ⁊ confitentē ad hoc inducat.

Conſideratio IX

Precaueat ſummope confeſſoꝛ/ ne ſit au
ſterus ab initio triſtis ⁊ rigidus. moꝛ eni
p̄ huiuſmodi clauditur os obſtiati pctō
ris. Primo ſit affabilis locutio. etiam ſi
aliquādo ita res exigat ſup peccatis. quo

uſqꝫ familiaritas quedam cōtracta ſit. de
hinc oſtendat quāte iniquitatis eſt ꝛ ipo
criſis peſſime/quicqꝫ velle celare in cōfeſ/
ſione coram deo ꝛ queēadmodū hoc agere
eſt ſeipm̄ turpiter fallere. Eſſe quoqꝫ me/
lius dicat/ſi nō confeſſus abſcedere velit.
qꝫ fingere confeſſionē imꝑfectam

Conſideratio X

Querat ſacerdos a confitētibꝫ. nonne ve
lint expurgari penitus ab oī ſuo crimie.
Et ꝙ niſi hoc velint fas hn̄t recedēdi ne
temp⁹ incaſſum imo noxie detineāt. Si
volūt dn̄t igit̄ iuuare ſe. ꝛ hoc meli⁹ ꝛ cele/
rius fieri neq̄t qꝫ ſi ad interrogata verita/
tē plenā rn̄derint. Si vero dep̄hēdunt̄
velle mētiri ꝛ celare (vt ſepe fit) ꝑ diſcretū
cōfeſſorē arguant̄ vehemēter ꝛ acriter. et
cōpellantur veniā ſtatim q̄rere ſuꝑ hmōi
mendacio Qđ poſtqꝫ fecerit: rurſus blan
de ꝛ leniter moneant̄ nihil deinceps men
tiri aut celare. Si vero bis aut ter rurſus
mentiti fuerint/poterūt remitti ꝛ differri
vſqꝫ ad tps alteꝝ. iniūgendo vt meli⁹ ſibi
ꝓuideant Sepe fit vt in altera cōfeſſione
libenti⁹ aperiant oīa. dum putāt men/
dacia priora magis imputanda eis ad in
aduertentiā qꝫ in maliciam.

Conſideratio XI

Applaudat cōfeſſor dicētibꝫ veritatē ſuꝑ
delictis ſuis q̄ntomagis enormiſſima et
abomināda videbunt̄. Collaudent̄ de ve
ritate. de religiōe. de timore dei. de zelo ꝓ/
prie ſalutis de cōfidētia ad ſacerdotem et
conſimilibꝫ. Et ꝙ audacter ꝑgant ad alia
nil heſitātes. Fit aliq̄n non inutilis que/
ſtio/ſi fuerint alias de talibꝫ confeſſi Etſi
nō. q̄liter inde āpli⁹ letari dn̄t ꝛ deo grās
agere q̄ talē eis tribuit volūtatē ꝛ oportu
nitatē. Conuenit q̄ꝫ vt ꝑ ꝯfeſſorē grās pn̄
tialr̄ agere moneāt̄. p⁹ modū tēdāt ad alia

z

Conſideratio XII

Jubeat ꝯfeſſor ne ꝯfeſſi. crimia detegant
alioꝝ. noīando eos vel ſignis certꝫ notifi
cādo. niſi forte pctā talia ſint/q̄ nullo mō
aliter poſſunt aꝑiri. vt ſi ſororē vnicā/fra
ter male cognouerit. aut vir vxorē. Nō ſit
p̄terea curioſus in inq̄rēdo ꝑticulares cir
cūſtātias pctōꝝ/q̄ nō multū augēt vl va/
riāt grauitatē in eis. q̄m̄ naſceret̄ inde ali
q̄n vel tentatio ꝑiculoſa vel turpitudo ni
mia aut ſuſpitio retardatiua ꝯfitēdi. Ni/
hilomin⁹ vtile iudicam⁹ ꝓ ſerenatōe cōſci
entiaꝝ illoꝝ q̄ cōfitent̄ (q2 forte poſtmo/
dum grauioribꝫ vrgerent̄ ſtimulis quaſi
nō bn̄ ꝛ integre pctā ſua confeſſi fuiſſent)
vt plenius explicent oīa q̄ꝫtum ꝛ q̄uſqꝫ
iudicauerit confeſſor expedire

Conſiderato XIII

Arguat ꝛ reprehēdat acriter ipſe cōfeſſor
pctā enormia/ poſtqꝫ iſta plene cognoue
rit ꝛ oñdat q̄nta punitōe pctōr dign⁹ eſt.
Attn̄ cauēdū eſt ne rurſus pctōr ꝯfugere
poſſit ad negādū iā ꝯfeſſa. ſicut pluries fie/
ri reptū eſt etiā p⁹ ꝯfeſſionē cōpletā ꝑus.
Jdcirco habeat̄ certiſſiā explicatio pctō/
rū. Deniqꝫ q̄cq̄d in cōfeſſiōe dixerit ſacer
dos/ſit ipe ſꝑ in fine māſuetus atqꝫ beni/
gnus infundēs oleū cōſolatōis ꝛ paſſio/
nis ꝛ bone ſpei. Pōt inſuper aliq̄n dicere
cōfeſſor. ex q̄ talia ꝛ talia ꝯfeſſus es q̄ ſunt
grauiſſima. noli deinceps celare aliquid.
ſed omnia dic. vt te ſimul expedias.

Cōſideratio XIIII

Procedat ꝯfeſſor in inq̄ſitōe pctōꝝ ꝛ ſpe
cialr̄ pcti carnal' (qđ a multꝫ cū ſumma dif
ficultate vix p̄t extorq̄ri) Prio pedetēti ꝛ
a generalioribꝫ incipiat ꝛ q̄ nullā aut pau
cā vident̄ includere culpā. q2 ſi pctōr vult
mētiri aut fugere/ ſepe dep̄hēdit̄ ꝑ talia q̄
naturaliter accidūt oībꝫ. aut rariſſime re/
pit̄ oppoſitū/q̄lia ſi ſtati neget. ꝯſtat eū ti
mere dicere grādiora. Hoc mō noui plu/
res fuiſſe dep̄hēſos/ q̄ īterrogati negabāt
ſe vnqꝫ paſſos mēbri pudēdi calefactōez
vel pruritū vel erectōz qualēcūqꝫ. vel ten
tatōz vel cogitatōz malā de q̄cūqꝫ mulie/
rē. Et dū cōuicti fuerūt de hoc mēdacio/
q̄rebat̄ nōne illō erat turpe ſic admittere:
q̄d agebas tu: ꝛ ſepe rn̄debāt illō qđ q̄re/
bat̄ credētes ex mō loq̄ndi ꝯfeſſoris ꝙ il/
lud nō imputaret̄ ad culpā ſꝫ ad laudem.

Conſideratio XV

Sciat ꝯfeſſor generalitates iſtas eē ꝛ ſi/
miles Fuiſti vnqꝫ a tpe q̄ coguiſti te/ī ſo/
cietatibꝫ famuloꝝ aut ſocioꝝ ꝛ ſpēaliter ī
lecto: ſi ſic. audiſti vnqꝫ malū (vt ſepe fit)
loq̄ ſibi de īpudicitia ꝛ mlieribꝫ: ſi ſic. loq̄
bar tu ſilr̄ ꝛ ſi mala deſiderabas: ſi ſic vtrꝫ
voluerit vnqꝫ alter ꝙ tāgeres eū ī honeſte
vel ipſe te. Si ſic. fiat proceſſus vlterior/

ſub velamīe tali/ ꝙ intelligat an cōmiſſa
fuerit ibidē mollicies ſiue pollutio. Et h̄
pctm̄/ bū cōmittiť etiā ante pubertatis ā
nos Jmmo ꝛ ſemper imputať in vigilia.
dum cōpleta tranſit delectatio. etiam pol
lutione nō exiſtente.

Conſideratio XVI

Poterit ꝯfeſſoꝛ dū inhoneſte loquendū
erit dicere. Amice nō cures ſi loq̄r turpiť
qm̄ oportet om̄ia in cōfeſſione dicere. lō/
ge aliter dicerē aut certe ſilerē extra cōfeſſi
onē. Et dicanť talia ſatis conſtāter ꝛ qua
ſi p̄ſcita aut preſciāť. aut ꝙ nō reputāť ita
grauia. Nec aſpicianť fixe vult⁹ ꝯfitentiū
ſed diuertat cōfeſſoꝛ vultū q̄ſi nō curans
aut fere narrās fabulā. dicēdo ſic Ego bn̄
video tu feciſti ſic ꝛ ſic. conſeq̄nť dic ergo
totū in noīe dn̄i. ego tibi indulgeo ſi non
alias feceris. ꝛ ſi diceres oīa mala mundi
nō inde peius haberes. dic ergo audacť.
Jmmo et queri poterit ſi velit cōfitēs vt
ſup̄ oībus diligēter interrogeť. ꝛ ſi ſic ſub
inferať ꝙ ergo dicat in om̄ibus veritatē.

Conſideratio 17

Accidit aliqn̄ licet rariſſimū ſit apud cir
cūſpectū ꝛ prouidū cōfeſſorē/ ꝙ apiūtur
quedā ſpēs pctōꝝ carnaliū aut q̄dā circū
ſtantie viles/ quaꝝ pctōꝛ nō eſt cōſci⁹ aut
culpabilis. Et hinc forte ſcādaliſabiť vel
docebiť deinceps agere ſilr̄ia. licet ꝑ certo
nō videam⁹ iſtud ita eē timendū. quēad/
modū aliqui tradūt. ꝙ propter hoc debe/
at omitti diligēs inq̄ſitio peccatoꝝ Uti/
nā mala a pueris ꝛ alijs/ tam diligenť cō
fiterenť q̄ꝫ ſciunť ꝛ agunť ab eis Nec inq̄
renda eſſe iudicam⁹ q̄ſi neſciāt. ſꝫ qꝛ forte/
ea nō tā grauia eſſe credūt q̄nta ſunt apō
deū. aut ꝙ aliter nolūt manifeſtare ea. At
tamē in hoc caſu debet cū ſumma deteſta
tōe pctm̄ tale dānare. quaſi nō caderet eti
am in hoīeꝫ tale aliq̄d agere. Sꝫ ꝙ illud
dicebať ad expiendū diſcretiōem pctōꝝ.
an ſciat diſtinguere inť ea q̄ feciſſet ꝛ non
feciſſet. Sūt eni q̄dā male r̄ndentes affir
matiue ad om̄ia que cōfeſſoꝛ interrogat.

Conſideratio 18

Pergat confeſſoꝛ vt dixim⁹ a generaliori
b⁹ ad ſpecialioꝛa. a min⁹ turpib⁹ ad turpi
oꝛa. ꝛ hoc q̄ſi a cauſis generalioꝛib⁹ ad ef
fectus eaꝝ ſp̄ales. Ut habito ꝙ aliq̄s co
nat⁹ fuerit ſe aut aliū ſociū luxurioſe attre
ctare/ querať q̄ꝫ diu. ꝛ q̄ꝫ ſepe. ꝛ cū q̄t acci/
dit. ꝛ q̄nto tp̄e in tota vita Et ſi aliq̄ erant
ex ſuo genere ꝛ finalr̄ in q̄ ꝑte coꝛpis com
pleta eſt libido ſua vel alterius Demū ad
alterā hm̄ōi peccati ſpēm peioꝛē ſucceſſi/
ue poterit inq̄ſitio ꝑtranſire.

Conſideratio XIX

Cōgruit ꝑut expertus ſum. ꝙ puuli ꝛ ado/
leſcētes maſculi pri⁹ interrogenť mō dctō
de cohabitatiōe ſocioꝝ ꝛ famuloꝝ tanq̄ꝫ
de his q̄ p̄ria facie min⁹ hoꝛrent. qꝛ min⁹
inſolita ſunt. Poſtmodū querať de coha
bitatōe mulieꝝ Et p̄io ſi vnq̄ꝫ in etate. v
vel. vi. annoꝝ vel eo circa/ iacuerūt cū an
cillis ſicut mos eſt pueroꝝ. Et ſic cōfor/
miter inq̄rať ad p̄dicta. ꝛ certe repientur
hoꝛrenda. Conſequēter inq̄rantur nō ſo
lū de ancillis ſed de genere ꝑ[i]mioꝛi. ad q̄
lia nō deſcēditur niſi q̄ſi ſubito ꝛ a latere.
dicēdo ſine mutatōe vult⁹ O bone video
qꝛ tu ſilr̄ feciſti cū talib⁹ et talib⁹. Et ſi ſic
(vt heu ſepe fit) ꝑuſq̄ꝫ de articuletur ali/
q̄d ampli⁹ fiat practica ꝯſideratōis vnde
cime p̄cedētis de collaudādo pctōꝛē dum
pctm̄ apuit. Poſtmodū ſuadeatur ꝑ bo/
no ſuo dicere circūſtantias om̄s in ꝑticu
lari. ſicut de ancillis p̄dixit. oñdēdo ꝙ pu
doꝛ ille/ ad magnū meritū ſibi cedet. ſum
mā q̄ꝫ opabitur cōſcie tranq̄llitatē/ ex quo
nunq̄ꝫ alteri deinceps reuelare ꝯpelletur
Eſtimo āt. ꝙ ſcis/ cōuerſo oꝛdie faciēde
ſunt introgatōes. pri⁹ ſcꝫ de cohabitatōe
mutua ſecum Poſtmodū cū viriſ aut puu
lis. aut adoleſcentibus. ſed experientiam
totalem non habeo.

Conſideratio XX

Rep̄hēdet forte aliq̄s audaciā hāc cōfeſſo
ris q̄ talia p̄ſumit apire/ q̄ vix credibilia
ſunt ꝛ fere icogitabilia/ niſi ab exptis aut
aliūde doctis Sētiat ali⁹ qđ voluerit ego
coꝛā deo teſtoꝛ me plures talib⁹ remedijs
induxiſſe ad confeſſionē. q̄ fatebātur nū/
q̄ꝫ etiā i articulo moꝛtis fuiſſe talia dictu
ros cuicūq̄ꝫ Laudabāt tm̄ deū totis viſce
rib⁹ gratias agētes ꝙ ita ſe apuerāt. Qui
dam et pauciſſimi/ retroire volebant ali/
quādo ſed tandē redierūt. fatentes illuſi/
onē eē demonis q̄ claudere os ſemel aper
tū rurſus ſatagebat. aliquādo iā confeſſi
ꝓpter omiſſionē huiuſmodi īterrogatōis

rurſus ad cōfitēdū inducti/aptū mihi fe/
cerūt iudiciū/ꝙ neceſſaria ſit huiuſmodi
inquiſitio.

Conſideratio XXI

Judicabit aliqs ſe talia neſcire vel nolle
inq̄rere. q2 forte eſt vt chyrurgicꝰ timidus
ꝛ inexptus palleſcens aut ſpaſmū patiēs
in aſpectu fedoꝝ diroꝝꝙ vulnerū. Fate/
bor cautelā eē neceſſariā ꝛ nō leuit̄ debere
fieri deſcēſum ad talia abominanda niſi
cōfeſſata precedētia/videant̄ velut infer/
re talē cōcluſionē. Et ſiqs neſciat vti cau
tela tali/dimittat ꝯſulo ne ꝛ ſibi noceat ꝛ
pctōrē ſi ſemel negauerit neqꝫ dep̄henſus
fuerit/ſcandaliſet ꝛ vix in futurū cōuinci
queat Quale vero debeat vniuerſale reme
diū tradi apō oēs. nondū ſcio. qm̄ p̄dica
tōes generales/nō ſufficere ſatꝭ puto. Jn
hac tn̄ interī ſum ſentētia/ꝙ tales caſus
ſecreti/p puulis xiiij. annoꝝ ꝛ infra. et p
mulieribꝫ/neqꝫꝙ reſuari deberēt Alioqn
nō video quin multi ex hoc defectu ꝯfeſſi
onis integre/pditi ſunt. Ad nullos vero
amplius ꝙ ad p̄latos ſpectat remediū eti
am dānatio ſi claudāt regnū celoꝝ. aut p
negligentiā aut p hmōi rigidiorē obſer/
uatōem occultorum.

Cōſideratio XXII

Videret̄ ſaltē expediens ꝙ in q̄libet cura
notabili/curatus ſi diſcretus eſſꝫ/ aut ali
us loco ſui vicarius/aut alius vice adiu/
tor/ordinaret̄ quaſi penitētiariꝰ in talibꝫ
ꝛ circa tales. Eſſet inſuper diligēs audire
confeſſiōes paruuloꝝ iuuenū/ quocūqꝫ
tempe vellent ꝛ ſibi vacarēt. euocādo nūc
vnū nunc aliū. quia prouecte etatis ho/
mines ad hoc forte non poſſent induci.
Prouideret tn̄ quō caute ꝛ circumſpecte
ambularet q̄ talis eēt/ne culpabiles ſedu
cētes hmōi puulos. pſeq̄rent̄ eū directe vl̄
indirecte p malicias exq̄ſitas ꝛ forte con
fingēdas p puulos. quāqꝫ ſecuritas maxi
ma. circa hoc eēt puritas cōſciētie ꝛ intē/
tiōis Et ꝙ neqꝫ v̄bo neqꝫ ſigno aliq̄/qūo
libet reuelaret q̄ diceret̄. ꝛ ad nō reuelādū
vijs oībꝫ induceret. neqꝫ daret penitentiā
p quā poſſent puuli de q̄cūqꝫ notari apō
eos circa q̄s cōuerſant̄. Deniqꝫ circa hoc
meliꝰ videt̄/hr̄e plures ꝯfeſſores minꝰ di/
ſcretos in penitētijs iniūgēdis/ꝙ reſuā/
do caſus mltos diſcretis paucis ꝛ ad hoc
hominē ducere pudore cogente. ne talibꝰ
paucis confiteātur in eternū. ſicut tolera/
bilius eſt ſumere penitentiā in purgato/
rio/ꝙ vt infinita patiantur in inferno.

Conſideratio 23

Remanet aliqn̄ in ſacerdote ſcrupulꝰ ſup
ꝯfeſſione pctōris ꝙ. ſ. nō dixerit oīa ꝛ hoc
hꝫ. vel q2 ſcit aliūde ꝙ p ꝯfeſſionē. vel q2
tenet certa pricipia ex iā ꝯfeſſatis/ꝙ tale
pctm̄ ꝯmiſerit aut alijs modis Quo caſu
vl̄ remittat pctōrē p auiſando ſe vt dictū
eſt. vel ſi abſoluat/p̄dicat ſepiꝰ iteꝝ ꝛ iterū
ꝙ ſi celet aliq̄d/ꝯfeſſio ſua ꝛ abſolutō pe/
nitus inualida eſt ꝛ irriſoria Dici deniqꝫ
poterit vt ſi mallet alteri cōfiteri. pgat in
noīe dn̄i. tātūmodo fiat integra cōfeſſio
ſua. Sufficit hoc. nec aliud exq̄rit̄. aut re
deat ſi velit alias cum puiſiōe meliori.

Conſideratio 24

Petat ꝯfeſſor a pctōre ſi ꝓponit āpliꝰ ab/
ſtinere cum auxilio dei deinceps a pctis.
Jtē ſi caret odio cōtra aliū Jtē ſi vult rea
liter dū poterit alienū reſtituere. Jtem ſi
occaſiones certas peccatoꝝ vitare ꝓponit
vt cōcubinatū ꝛ vſuras. ꝛ ſimilia. Si ali
qō iſtoꝝ defuerit/nō valet abſolutio. ne/
qꝫ tradi debꝫ ſi hoc pctōr nō velit facere:
Suadeat̄ tamē ſibi agere interim bona
que poterit. vt deus illūinet cor ipiꝰ Jdē
dicimꝰ de reuocatōe ſeductoꝝ mal' ꝯſilijs
ꝛ moribꝫ p eū ꝛ de diffamatꝭ iniuſte ꝛ ſili/
bꝰ nō req̄rendo tamē vltra illud qō veriſi
militer fieri poteſt ad talia reparanda.

Conſideratio 25

Jniūgat ꝯfeſſor penitentiā nō aliā ꝙ de
ꝯſenſu pctōris ꝛ de qua ſperet impletōez
Niſi forte pctā eēnt publica ꝛ ſcādaloſa.
p q̄bꝫ ad repatōez cogi deberet inuitꝰ. Ce
teꝝ p̄t aliqn̄ dare penitētiā de nō peccan
do tali vel tali crimine p certū tps futurū
ſub pena aliq̄ vel pecuniaria vel corpali
efficaciter ſoluenda. aut ſub debito rede/
undi ad confeſſionē infra biduū pꝰ ppe/
tratōem delicti aut aliqō hmōi Cōmone
at̄ tamē ipſe cōfeſſus ne penitētiā hanc vl̄
aliā quālibet acceptet/ſi nō eā proponat
ſe firmiter impleturū. Agnouerit enim ſe
in purgatorio ꝙ in hoc mundo grauius
omnia ſoliturū. Ceterum de celando pe/
nitentiā ſuam ꝛ ea que in cōfeſſione acta

dictaq; fuerint. et de non reſpondendo ea curioſe interrogantib⁹ moneat. ¶ Deniq; reliqua multa tradi potuerāt quorum nōnulla iam cōſcripſi. ꝑtim latino eloq̄o ꝑtim in gallico in varijs tractatulis. Et alij doctores longe ampliora vtilioraq;. At vero hec interim pro ſui breuitate ne faſtidio ſint/ſufficiant Et quia ſiquis ad opus hoc ſaluberrimū bona fide proceſſerit/ ille plus exercendo et orando q̄ȝ legendo erudietur atq; proficiet. Finit.

a

Tractatus eiuſdez doctoris de confeſſione molliciei.

q

Quidam magiſter in theologia pariſius per experientiam multā ꝛ ſtudiū diligens/ cū auxilio dei pia ſedulitate inuocato comꝑit hec que inferius ſcribūtur plurimū efficacia eſſe/ ad extrahendū a cordib⁹ confitentiū preſertim iuuenū/ſaniem abhoīabilē peccati illius deteſtabilis/qđ dicit̃ mollicies/ꝛ conſequēter illaȝ que contra nature iura tranſit in ꝑſonam alterā. quia niſi cōfeſſor ſit ſolers ꝛ circūſpectus circa inquiſitionē huiuſmodi pctōꝝ/vix aut raro poterit extrahere ab ore infectorū talibus vicijs. vt illa ſponte fateant̃. ¶ Lector autē obſcenitatem materie ac verborū / excuſatā habeat/ ob neceſſitatē docendoꝝ remedioꝝ. ¶ Igitur poſt aliqua colloq̄a de alijs materijs aut vicijs/familiariter ac affabiliter/nō auſtere facta/ deſcendat gradatim ꝛ quaſi ab obliquo cōfeſſor ad inquiſitionē huiuſmodi pcti ſic dicēdo.

Amice recordariſ q̄ vnq̄ȝ in puericia tua circa x aut xij annos/ tua virga vel membrū pudēdi fuerit erecta. Si dicit q̄ nō ſtatim conuincit̃ mendacij. ꝛ q̄ vult fingere ꝛ timet capi. quia cōſtat hoc omnib⁹ pueris nō viciatis corpe/dū calefacti ſunt in lecto vel alias ſepe cōtingere. Idcirco magis ac magis aperte debet vrgeri vt dicat veritatē. Itē confeſſor ſi ille ſit iuuenis ꝑcipue. Amice. Nūquid iſtō erat indecēs? Quid ergo faciebas vt nō erigeret̃? Et dicatur hoc vultu tranq̄llo/ vt appareat q̄ illō qđ q̄rit̃/nō ſit inhoneſtū. vel ſilendū ſȝ q̄ſi remediū ꝯtra ꝑfatā erectōis ꝑtēſam inhoneſtatē Si nolit rn̄dere plane/perat̃ ꝯn̄r. Amice nūq̄d palpabas aut fricabas virgā tuā/quemadmodū pueri ſolēt Si omino dicat q̄ nunq̄ȝ tenuit in ſtatu tali vel fricuit/non poteſt vltra progredi/niſi ammirādo ꝛ dicendo/q̄ nō eſt credibile/ hortādo q̄ ſit memor ſalutis ſue/q̄ eſt coram deo/et q̄ eſt grauiſſimū in confeſſiōe mentiri. ꝛ ſimilia. Si vero dicat q̄ tenuit ꝛ fricuit Amice bene credo/ſed ꝑ q̄ȝtum ſpacium: ꝑ horam vel dimidiā: et vtrum tamdiu q̄ virga nō plus erigeret̃/ꝛ profe rat̃ hoc quaſi ꝯfeſſor nō reputaret hoc inſolitum vel peccatū. Si reſpondeat cōfitens q̄ ita fecit/tūc habetur intentū/q̄ talis veraciter cōmiſit pctm̄ molliciei/etiaȝ ſi ꝑpter etatē nō fuerit ſubſecuta pollutio quoniā ibi eſt complementū delectatiōis illecebroſe/ et forſitan ꝑdidit virginitatē ſalteȝ aī/ꝛ magis ꝑdidit: q̄ȝ ſi pro illa etate iuiſſet ad mulieres Forte tamē probabiliter dici poteſt. Q̄ ꝑ penitentiā virginitas repatur in nō polluta/ſicut de mentali corruptōne/que fit in cōſenſu intrinſeco eſſe dicim⁹/dum corꝑalis defloratio ſeu pollutio nō eſt ſubſecuta. ¶ Iſtis igitur habitis/debet tūc vehemēter increpare et deteſtari viciū illud/ꝛ oſtendi qualr̃ dicat audacter alia/quoniā iſtud eſt peſſimum. Quo facto poterūt haberi faciliter alie circūſtantie. Et ſi in dimiſſione virge poſt confricatōnem/aliq̄s humor exibat vel ſi fricuerit virgā alterius ſocij ſui. aut ſi aliquis fricuerit ſuam/et conſequenter deſcendēdo ad ſpecies magis ſpēales peccati zodamitici. ¶ Conſiderabat ꝑterea idem magiſter/vt ſimiles interrogatiōes paucis variatis/fierent etiā prouectis viris/aut feminis/ q: ꝑ experientiā crebrā/ reperit multos adultos infectos fuiſſe tali vicio qui nūq̄ȝ confeſſi ſunt ꝑ prius Aliqui ex pudore primo ꝛ poſtmodū ex obliuione. Aliqui ſemꝑ ex pudore/ ita etiā vt dicerent ſe habuiſſe propoſitū nunq̄ȝ cōfitendi. Aliqui q: nunq̄ȝ (vt dicebant) talia fuerant ab eis a cōfeſſorib⁹ ſuis inq̄ſita. ¶ Rurſus ꝑpter experientias plurimas conſulebat idem magiſter/vt ſeruata honeſtate ꝛ modeſtia/que poſſet ſeruari/pueri monerent̃. Nūc a gentib⁹/nūc a mgr̄is

maxime ad ꝑtem/et quaſi ex indirecto ne
vnq̄ȝ ſe fricarent vel palparent in puden/
dis ſuis/aſſerendo grauitatem pcti ⁊ quo
modo ꝑ talia poſſent virginitatē ꝑdere/
et damnari ꝑpetuo. Multos quippe co/
gnouit ſe ꝑ ignorantiā excuſantes/dicen
tes ſe nunq̄ȝ audiuiſſe vel ſciuiſſe/ ꝙ ta/
lis tactus eſſet pctm̄/ ex quo nō habebāt
voluntatē cognoſcendi carnaliter mulie
res. Valent inſuꝑ iſta ad aliō/quoniā pꝰ
perpetratōem pcti/citius cōfiterēt̄ ſicut ⁊
de mulierum copula cōfiterēt̄ etiā verecū
B dissimi pueri. ¶ Demum videbat̄ eidem
magiſtro/nō adeo timendū eſſe illud ꝙ q̄
dam timuerūt/ ne ſcȝ pueri docerent̄ ma/
la agere. Videmus enī ꝙ ex corruptōne
nature/pueri etiā triennes vel quinquē/
nes. vehementer ſunt inclinati talia age/
re/quia ſentiūt ibi quēdā pruritum inco
gnitū/ dum ſtat erectio/ arbitrant̄q̄ȝ lici/
tum eſſe/ꝙ ſe fricent ibi. ⁊ ſe palpent ⁊ tra
ctent/ ſicut in alijs locis dū pruritꝰ ineſt
ſaltem non aduertunt. Quo fit vt ex con/
ſuetudine creſcat cū etate delectatio. Ac
proinde labunt̄ in ꝓprie dictam molliciē
vel zodomā/ex actu tali qui primitus ab
eis nō putabat̄ illicitus. ¶ Poſtremo nō
reuocabat in dubiū ipē magiſter quin to
lerabilius eſſet aliquos forſan ex tali do/
ctrina doceri ad male agendū de per acci/
dens/q̄ȝ ita paſſim damnabilit̄ viciū ino
lere/ ⁊ abſq̄ȝ confeſſiōis neceſſario reme/
dio derelinquere. ¶ Preterea cōſulebat
vt nec ꝑ iocū nec aliter/ pueri aut puelle
oſcularent̄/ aut nuda manu tractarentur
nec diu figerētur oculi in eoꝝ decore. ⁊ lo
quendo cū eis dicerent̄ verba ſalubria ca
ſta ſobria ⁊ modeſta/nec recipentur ſolita
rie/ niſi forſan in ſacro loco in viſu om /
niū. ⁊ breuiter hic ab oīm ſpecie mala ſin
gulariter abſtinendū. Sūt enim q̄ſi ꝑue
ſtipule ꝑ quas nōnunq̄ȝ diabolus gran/
dē ſuſcitat inflammatōeȝ. q̄ȝuis ab initio
quandoq̄ȝ nō apparet ¶ Ceterū ſibi pla
cebat plurimū cōſuetudo patrie illiꝰ. vbi
pueri cubant ſoli. Abhorrebat inſuper ꝙ
iuuenes dolicapaces pueri aut puelle aut
iuuenes cū ſenioribus/ q̄ȝtumcūq̄ȝ ꝓpin/
quis in genere eodē lecto vterētur. aut ꝙ
ſe inde per ludum vel alias in nudo ptra
ctarent. cognoſcebat enī que ex talibꝫ hor
renda facinora prodierāt. ¶ Tandē mo/
nebat cōfeſſos ſibi ſuꝑ hac feda (de neceſ/
ſitate tamē ad remediendū tractāda) ma/
teria de aliq̄bus ¶ Primo ꝙ ſi aliquē ſo/
ciorum ſuorum cognoſcerēt nunc vel in
poſterū tali vicio infectū/ reprehēderent
eum ſecrete vt deſiſteret ⁊ cōfiteret̄/oſten/
dēdo pcti turpitudinē ⁊ deteſtatōeȝ/ex di
ctis confeſſorū vel alijs/ ⁊ ex legibꝫ publi/
cis/que penā ignis infligūt/ ⁊ exhorren/
da fulminatiōe q̄nq̄ȝ ciuitatum ⁊ ſilibus
¶ Secundo vt ſobrie viuerēt/ abſtinen
do a ſpeciebꝫ/ ⁊ vino forti ⁊ multo ⁊ alijs
inflāmatiuis advenerē. ⁊ ſuꝑ oīa caue/
rent a ſocietatibꝫ puer̄/ vbi colloq̄a pra/
ua/ ⁊ geſtus īpudici fiūt ī lecto abſq̄ȝ dor
mitōne. Item dicebat ꝓ ſummo remedio
occurrendū eſſe principio tentatiōis/ſm
oīm ſanctorū doctrinā quottidie exptā
⁊ ꝑ ſimilitudinē de inflammatōe materia
li. ¶ Ad hoc agendū dicebat expedire cer
tas oratōnes quaſdam ꝑuas/quaſdā ma
gnas. memoriter habere. que ſtatim dice/
rēt̄ ꝑcutiēdo pectꝰ vel leſionē etiā corꝑalē
alicui inferendo/vel aq̄ frigida ſe ſpergen
do. vel ſurgendo a lecto. ⁊ ſimilia. Sole/
bat inducere exempla ſanctoꝝ. vt benedi
cti Anthonij bernardi ſancti thome. ⁊ ali
orum patrū/ que cōmemorare longū eſt.
Illa tamen in promptu ſcire magnā ha/
bet vtilitatem ¶ Inter alia ſibi placebat
multū id qō agebat quidā iuuenis in ꝓ/
mo temptatōis occurſu quaſi enī videret
facialiter dyabolū ſpuebat in terrā/dicen
do pſy pſy miſer dānate demō. ꝙ ego tibi
conſentiā/ꝙ ſic offendam deū meū ⁊ pa/
trem meū/ ⁊ de templo ſuo faciā ſterquili
niū fediſſimū/abſit abſit/abi hinc in ma
lam horā. et ſimilia. Quandoq̄ȝ preterea
ad animā ſuaȝ. quādoq̄ȝ ad corpus. quā/
doq̄ȝ ad angelū. nūc ad deum/nūc ad ali/
quē ſanctorū/ collocutiōem ⁊ querelā rei
tali cōgruam medicantē proferebat. aut
animo reuoluebat ¶ Oratōnes ⁊ cōmen
date ad hoc cū magna fide ⁊ conatu ⁊ hu
militate ⁊ ꝓfunda recognitōe proprie fra
gilitatis/ſunt hec dicende. aut ſil'es Cor
mundum crea in me deus. Vre igne ſan
cti ſpiritus Sancta virgo virginū ora ꝓ
me. Ad ſanctos alios ⁊ ſanctas Exurgat
deus ⁊ diſſipent̄ inimici eius. Saluum
me fac deꝰ quoniā intrauer̄t aque vſq̄ȝ ad
animā meā. ¶ Deniq̄ȝ locum ꝑcipuū in
peccato hoc habet antidotū illō quod in
alia ſcedula explicatū eſt/ de imponendo

ſcilꝫ ſaltem ad grauē penā in caſu recidi/
uatōis/ ibidē videat̄/ vel aliter exoretur
ille a quo ſolo homo habet vt ſit cōtinēs
qui et donum hoc negare neſcit/ fideliter
orantibꝫ/ ꝙ tā cōtumelioſum nature hu/
mane/ ꝑ nobis ab eodē a ſumpte facinus
dignetur radicitus extirpare/ qui eſt be/
nedictus in ſecula ſeculorū. Amen.

Finit.

Tractat⁹ de reme/dijs ꝯtra recidiuū peccati ſm exercitiū ⁊ doctrinā eiuſdem magiſtri Johannis de Gerſon.

Habꝫ hoc pro/
priū ars quelibet/ vt facilio
ri ꝯpendio ad finē ducat op
tatū Ammirari pterea nemo
debet/ ſi in animaꝝ regimīe/ quod eſt ars
artiū/ expti in ea/ faciliora ſciunt ⁊ dant re
media ꝯtra morbos viciorꝝ/ pſertim in fo
ro conſciētie. Ubi maxime locū habꝫ illa
xp̄i formidabilis ſententia. Si cecus ce/
co ducatū prebeat/ ambo in foueā cadūt
Placuit idcirco ſcriptis mandare/ breuē
ſe habendi formā/ quam quidā magiſter
in theologia pariſieñ/ fide moribus ⁊ do/
ctrina probatus obſeruabat/ ⁊ obſeruare
conſulebat precipue ꝯtra recidiuū in pec
cato vel pctis/ ad que confeſſus ſe nimis
ſentit inclinatū. ¶ De pteritꝭ itaqꝫ dabat
ſatis tolerabilē penitentiā/ attentis mori
bus ⁊ etate confitētis/ ⁊ nō niſi de conſen
ſu ſuo/ vt eſſe ſine camiſia vno die in ebdo
mada/ ꝑ annum vel tres abſtinere aut vti
cilicio ⁊ ſimilia. Itē ꝙ prima vice cōfeſſi/
onis alicui⁹ peccati inueterati ſeu deteſta
bilis ob recordatōem facte gratie ꝙ vitiū
illō detectū erat aptum ⁊ ſanatū/ iniunge
bat. vt toto tpe vite ſue ꝯfeſſus diceret qli
bet die pr̄ nr̄/ ⁊ aue maria. ſemel in mane/
⁊ ſemel in ſero. Aut miſerere mei de⁹. Uel
ſimile aliqͦ. Et ī iſtis ſi cadebat obliuio
aut impedimentū legitimū. beneuolebat
vt alio die poſſet fieri ſile vel equiualens
Sed ad ꝓuidendū futuro caſui ⁊ recidi/
uo in morbū pcti/ q̄ ſemꝑ eſt deterior/ ma
iorē operā dabat ⁊ ſtudioſius inuigilabat
ſic agēdo Ut ſimul etiā de pteritis penitē
tiā daret. inqntū reſiſtere pctō ꝯſueto/ pe
nalitatꝭ multū hꝫ ⁊ meriti Iniūgebat igit̄
nō ꝑpetuo ſed ad tps certū. longi⁹ aut bre
ui⁹/ ſm voluntatē ⁊ diſpoſitōem cōfitētis
ꝙ idē confitēs ꝑ qualibet vice q̄ incideret
tale pctm̄ qͦ volebat ex toto ſanare/ aliq̄
de ſubſequētibꝫ adimpleret. vel oīa. ſm
tres ſatiſfactōis ptes. Prio ꝙ in caſu illo
teneret̄ vno die ſequēti/ infra tres dies in
pane ⁊ aq̄ ieiunare. Scd̄a diceret certum
pſalmorꝝ numerꝝ Tertio ſi foret ſui iuris
daret in eccl'iam certū iocale. aut aliō bn̄
carū ſibi aut ſummā pecunie. ſm q̄litatē
diuitiarꝝ ſuarꝝ. infra tres dies Quarto in
fra illō triū dierꝝ ſpacium/ teneret̄ cōfiteri
Quinto nōnunqꝫ addebat ꝙ ſiqͥs vehe/
mēter tēptaret̄ facere pctm̄ tale ⁊ oīno de/
liberaret intra ſe ſic agere. nihilomin⁹ an
tea teneret̄ dicere ſub iuramēto ſeptē pſal
mos. aut flectere genua pluries an̄ imagi
nē crucifixi. aut beate virgīs. aut alicuius
ſctōrꝝ. pri⁹ qꝫ opus illō nefariū ꝑpetraret.
Sic enī forſitan miſerebit̄ de⁹. ⁊ orando
ſic/ vel hūiliādo ſe/ faciet in tēptatōe dn̄s
ꝓuentū. et mitigabit maris fluctus ſuſci/
tatos ¶ Compertum eſt remedia hec/ cum
adiutorio diuine gratie. eſſe efficaciſſima
tam in foro penitentie qꝫ extra. ſi velit hō
bona fide/ ⁊ nō illuſorie/ cōuerti a via ſua
mala ⁊ ſaluari. Sic etenī fieri videm⁹ ī fo
ro exteriori publico. vt pene certe taxent̄
ad rebelles ꝯpeſcēdū. Sic dn̄e. ſic in cha
mo ⁊ freno maxillas eorꝝ ꝯſtringe/ q̄ non
approximāt ad te. ⁊ ꝯpelle intrare ſi voca
re parꝝ eſt. Sic queādmodū Naſo ait Ut
corp⁹ redimas/ ferrū patieris ⁊ ignes. Ut
valeas aīo multa ferenda tuo. ¶ Iam ve
ro vtilitatis penitētie talis/ reddebat a ꝓ
ori idē magiſter. Qm̄ inqͭt ſm Ariſt. ⁊ ex/
ꝑientiā Incōtinens an̄ tēptatōeꝫ bn̄ deli
berat ⁊ eligit. ſed adueniēte ⁊ vrgēte tēpta
tiōe/ vincit̄ labit̄ ⁊ ſuccūbit Turbat̄ qͥppe
iudiciū rōnis. ⁊ obnubilat̄. ꝓpter tractum
motūqꝫ ſenſitiui appetit⁹. ita vt nō poſſet
hr̄e cogitatōeꝫ de deo ⁊ honeſtate pfectā ⁊
integrā ⁊ ſolidā. queādmodū ſiqͥs ſomno
lentia q̄dā/ ſero premat̄ ¶ Eſt pterea ſalu
berrimū vt ꝑ aliqͦ terribile pn̄s/ aut qua
ſi pn̄s/ ipſe terreat̄. ⁊ quaſi ſopitus ſuſcite
tur ⁊ viuificet̄qꝫ ad nō cōſentiendū tēptatō
ni. Neqꝫ enī aliqͥs eſt tā acri tēptatōi pul
ſatus. in carne vel aliter/ quin ex toto vel
magna pte deſiſteret ab impletōe tēptatō
nis ſue/ ſi ꝑ certo crederet ꝙ in corpe vl' in
mēbris vel bonis/ graue damnū ſtati eēt
incurſurus. Uigilaret ſiquidē tunc ratō

intra ſe. ⁊ forti voce clamaret. q̃d cogitas
quid tibi vis. quorſum tẽdis. Nunquid
vis ꝑ quadã leui temptatõe aut delectatõ
ne ſordida/ que ſubito in penã ⁊ faſtidiũ
cõuerſa erit/ hoc vel illud ſubire detrimẽ/
tum. Nõ tibi ſic expedit. Int̃ hec aut ſilia
verba/ reſilire incipiet a cogitatõne mali
gna ⁊ auertet paulatim oculos rõis ab ea
Fiet quoq; iſtõ cũ adiutorio rõis/ ⁊ cum
confeſſione pctõꝝ vel alijs cõgruis reme
dijs/ vt ceſſet illud miſerabile tẽptatõnis
incendiũ. q2 ⁊ ceſſabit cogitatuũ ſordido
rũ ſufflatio. ¶ Deinceps reſpõdebat idẽ
magiſter ad duas obiectões fieri poſſibi/
les. qm̃ timor ille ſeruilis/ videt̃ euacuare
meritũ reſiſtendi pctõ. Et illic ꝓterea trãſ
greſſiõis piculũ ¶ De p̃rio dicebat. ꝙ ex/
quo pena iſta/ vltro impoſita erat. ⁊ pro/
pter deũ/ ex illa radice primaria bona ger
minabat pullulabatq; meritũ. Quãuis
enĩ nõ ita ſincera atq; laudabil̃ ſit hmõi
reſiſtentia ⁊ ceſſatio a pctõ in caſu p̃dicto
queãdmodũ eſt in virtuoſo/ qui pciſe ꝓp/
ter deũ pctã deſerit/ nihilominꝰ reſiſtẽtia
talis/ bona eſt ⁊ ſaltẽ inductiua virtutis.
Sicut de timore ſeruili/ reſpectu timoꝝ
caſti/ doctores determinãt. Quãq; ibi nõ
ſit timor tantũmõ ſeruilis. ſed in ſua radi
ce primaria/ filialis ⁊ caſtus. Reſultat in
ſup meritũ ex approbatõe ſeq̃nti. dũ gau/
debit incõtinens trãſacta temptatiõe nõ
conſenſiſſe pctõ. Demum qualr̃ ibi eẽt ti
mor ſimplicit̃ ſeruilis. cũ poſſet cõfeſſus
ab iſta liberari pena nõ implẽdo peniten
tiã. attamẽ implet. q2 deo ⁊ ſacerdoti ſuo/
vult obediẽs eſſe. Et hic ſumi pt̃/ grata et
pulcra ꝯſideratio ꝑ ſponte vouẽtibꝫ ac re
ligionem intrãtibꝫ ¶ Ad alterã obiectiõꝫ
dicebat ſil̃r fieri poſſe ad improbatõnem
oĩm religionũ. omniũq; votoꝝ ſalubriũ.
ſi ſic oĩs penitẽtie ſuſceptõ/ piculoſa eẽt.
Sic ⁊ deꝰ ⁊ ſupiores in ſuis p̃ceptis ⁊ le/
gibus culparet̃. Euitat̃ etiã piculũ ſuffici
enter ꝑ hoc ꝙ nõ niſi cõſenſu habito con
feſſi/ ⁊ ad tps nõ ꝑpetuo/ tales penitentie
ſiue obligatões imponũt̃. Siue igit̃ fiat
ꝑ tps iſta tranſgreſſio/ aut ſi diabolo pur
gente fieret/ pene ſolui pñt et ita hõ a no/
ua trãſgreſſiõe liber erit. imo ⁊ opꝰ bonũ
faciet. ꝙ ſi tranſacto tpe ſtatuto/ remediũ
videret̃ inefficax aut in deteriꝰ vertat̃. po/
terit omitti. Si ꝓo ſit vtile ſicut ſperãdũ
eſt/ rurſus valebit iterari. Deniq;. ⁊ ſi ſalu
bre antidotũ/ ob egrotãtis inobedientiã
peſtiferũ fiat. medicꝰ culpa caret ¶ Sub/
inde p̃dictꝰ magiſter aliõ adijciebat docu
mẽtũ. Itaq; ſi videbat pueros aut alios
ſimplices/ minꝰ cogitare p̃cepta dei. et ex
hoc liberiꝰ peccare. reddebat eos magꝫ ti/
midos ⁊ cautos cõtra pctm̃/ ꝑ ꝓmiſſiões
expſſas in manibꝫ ſuis factas/ de cauẽdo
deinceps de tali vel tali pctõ. ꝑ hoc enĩ ꝓ/
miſſionẽ in baptiſmo factã de obſeruatõ
ne legis xpi/ tanq̃ abolitã a memoria/ vel
trãſgreſſam/ renouabat. ⁊ ꝑ modũ cuiuſ/
dã recognitõnis/ iterũ ꝓmittẽdo repabat.
Sic moyſes ⁊ Joſue/ reſpectu filioꝝ iſra
el. Sic pleriq; hoĩes poſt primam confe
deratõez/ fedus antiquũ retractãt ⁊ ineũt
Neq; arbitret̃ aliq̃s ꝓmiſſionẽ talem pa/
tere diſcrimini aut fractõez eiꝰ eſſe caſum
ſpecialiter reſuatũ/ qm̃ nullũ ibi votũ eſt
cũ nõ niſi reſpectu illoꝝ q̃ alias eẽnt lici/
ta ⁊ q̃bꝫ confitẽs implicite vel explicite ꝓ
miſſionẽ talẽ facit aut renouat ſcꝫ ꝙ ꝯtra
dei p̃cepta decetero mortalr̃ nõ peccabit.
Erit attñ tranſgreſſio de ꝑ accidẽs deteri
or/ q2 ⁊ cognitio diuini p̃cepti iã ſibi effe
cta eſt lucidior ¶ Rurſus idẽ magiſter ꝓ/
uidebat diligenter/ ne cõfeſſus ſuꝰ/ eẽt de
inceps occaſio p̃marie corruptõis aliorũ
p̃ſertim iuuenũ. ⁊ ꝙ ſibi ſufficeret damna
tio ꝑditioq; ꝓpria/ ſpecialit̃ in pctis gra/
uioribꝫ ⁊ abominandis. imo nec noĩan/
dis palam. Ne pias aures polluãt occur/
rebat/ diligenter ꝓuidendo. vijs oĩbꝰ. cõ/
minatiõe penarũ ⁊ obligatõe/ ne ꝯfeſſus
trãſiret in deteriorẽ ſpẽm/ ex ſocietate ſeu
cõicatõe ꝑuerſa/ ⁊ explicabat q̃nq; ꝑticu/
lariꝰ ſicut clam ⁊ ſecrete fieri pt̃/ dum vide
bat oportunũ. Valebat enĩ ꝯfeſſum ſuũ
dimittere/ ⁊ tolerare in ſua libertate q̃ ad
pctã aliq̃ minꝰ grauia. quã ita eũdẽ vrge/
re ab oĩni ꝑte/ vt ad deteriora laberet̃. Qñ
autẽ ⁊ q̃liter illud fiendũ eſt. magis doce/
bit virtus ⁊ ars ⁊ vnctio ſancti ſpũs ⁊ cir
cunſtantiaꝝ oĩm ꝑticulariũ conſideratõ
q̃ꝫ ſcriptis aut verbis poſſit edoceri.
Poſtremo dabat cõſiliũ idẽ magiſter/ vt
ꝯfitẽtes nõ refugerẽt/ ſꝫ ꝑ dono maxio re
putarẽt/ hr̃e ꝑitos cõfeſſores/ moribꝫ ⁊ ſci
entia ⁊ lõgo experimẽto ꝓbatos q̃ q̃rerẽt nõ
queſtũ ꝓprium/ ſꝫ ſincero corde ſalutẽ aĩa
rũ/ ⁊ iterũ ꝑ cõgruis remedijs ꝯ ſingula vi
cia. laudauit plimũ/ ſummã ſcꝫ de vicijs ⁊
ꝟtutibꝫ. laudabat deniq; ꝑ bonis effecti/

bus generãdis/ libenter cõuerſari cũ virꝭ
bonis ⁊ deuotis. qꝛ vox diuina eſt. Cum
ſancto ſctũs erꝭ. Eoꝝ itaqꝫ colloq̄a/ ſunt
ignita vehemẽter/ ⁊ ſtimulãtia ad virtutẽ
Sꝫ ⁊ ſanctoꝝ patꝝ vite ⁊ exẽpla frequẽ/
ter ⁊ attẽte lecta. vehemẽter ꝓficiũt/ ad in/
fundendũ cordibꝫ nr̃is diuini amoris af
fectũ/ vt deũ in oĩbꝫ ⁊ ſup oĩa diligẽtes ꝓ/
miſſiões ſuas q̄ omne deſiderũ ſuperant
ſequamur. Amen ¶ Finis.

Reterea ille circũſtãtie q̄ habẽt
ꝑ hũc verſum/ inq̄rẽde ſunt in
cõfeſſiõe a cõfeſſore. Quis/ q̄d/
vbi/ q̄bꝫ auxilijs/ cur/ q̄uõ/ q̄ñ.
Per q̄s intelligit an ſit iuuenis vel ſenex/
clericus aut laycus. ſolutus aut ligatus.
Per q̄d an ſit res ſacra vel nõ. Per vbi an
ſit in loco ſacro vel nõ. publico vel ꝑuato
Per q̄bꝫ auxilijs an cũ pugno baclo aut
gladio. Per cur/ q̄ intentõe an rõne vidi/
cte inferẽde vel iniurie repellẽde Per q̄uõ
an ꝑcuſſerit aliquem fortiter/ vel remiſſe.
Per q̄ñ intelligit an in q̄dragеſima aut i
alio tpe ſancto/ vel aliter Tempus. locus
modꝰ. numerus. mora. ſciẽtia. etas.

Reſpõſio eiuſdem

ſup queſtiõe ſibi facta ꝑ vicariũ domꝰ car
thuſie/ de ſtatuto ordis eiuſdẽ ꝙ cõmiſſi
ad cõfeſſiones audiendas/ nõ abſoluãt a
mortali certo. ſed remittãt ꝯfitentẽ ad ſu/
periorem ſuum.

Onfeſſio ſacramẽtalis. fundat
in ſolo iure diuino ⁊ euãgelico
ſup illo Q̄cunqꝫ ligaueris ſup
terrã ⁊c̄. ¶ Cõfeſſio ſacr̄alis ſic
nõ potuit inſtitui niſi a ſolo deo: ſic non
deſtitui põt ab hoĩe puro Alˀs papa poſ/
ſet nõ obligari ad confeſſionẽ ſacramẽta/
lem ¶ Cõfeſſio ſacr̄alis: nõ obligat ad ve
nialiũ cõfeſſionẽ de ꝑ ſe ⁊ de neceſſitate ſa
lutis. qꝛ nõ tollũt caritatẽ. ⁊ iõ ſine ꝯfeſſi
one taliũ/ ſtat ſalus. ¶ Cõfeſſio ſacr̄alis/
nõ dꝫ extẽdi ꝑ hoĩes puros. vt aliq̄s pec/
cata venialia cõfiteat niſi velit Seq̄t ex ꝓ
cedentibꝫ Immo nec dñt fieri reſuatiões
niſi in grauibꝫ culpis Põt ãt dici grauis
culpa q̄ tranſit in opꝰ cũ conſenſu. ⁊ deli/
beratõe ꝑfecta. aut cũ graui ſcãdalo alioꝝ
¶ Cõfeſſio ſacr̄alis nõ obligat de ꝑ ſe. vt
hõ bis cõfiteat idẽ pctm̄ etiã mortale. ni
ſi ꝯfitẽs velit Rõ qꝛ lex diuina nõ obligat
niſi ſemel ꝯfiteri. ⁊ hoc ꝑ ſe. ⁊ niſi velit hõ

¶ Confeſſio ſacramẽtalˀ nõ dꝫ coartari ꝑ
reſeruatões/ caſuũ ꝑſertim occultoꝝ/ con
tra vel ꝓter legẽ euãgelice libertatis. ſꝫ dã
dus eſt locꝰ timori altiſſimi. Alioq̄n time
atur illa phariſeoꝝ culpatõ Alligãt one/
ra grauia ⁊ iportabilia hũeris hoĩm. digi
to ãt ſuo nolũt ea mouere. fit rurſus aliq̄ñ
vt q̄ nimis emũget eliciat ſanguinẽ ⁊ fiat
cã fictõis ¶ Cõfeſſio ſacramẽtalis/ tali et
tãto claudi dꝫ ſigillo ſecreti/ vt nec verbo
nec ſigno/ q̄uõlibet reuelet/ aut reuelari ꝓ
babilit eſtimet. Facit ad hoc expꝛſſa deter/
minatio eccleſie. cũ naturali rõe ¶ Cõfeſ
ſio ſacramẽtalis de pctis occultis/ raro et
cautiſſime debet remitti ad ſupiores/ hñ/
tes iuriſdictõem coercitiuã in publicis q̄
les ſunt abbates ⁊ priores in religiõibus
qꝛ facilis orit ſuſpitio apõ correctos pu/
blice. ꝙ occulta ꝯfeſſio per eos facta ledat
Sed etiã debent inſtrui ꝯfeſſi. ꝙ ꝯfeſſio
ſecreta de publicis/ nõ liberat eos. q̄n poſ
ſint aut debeãt pblice punitõi ſubiacere.
¶ Cõfeſſio ſacramẽtalis/ põt q̄ñqꝫ rõna/
biliter ⁊ fructuoſe dimitti de venialibꝫ. ꝓt
etiã aliq̄ñ fieri fructuoſe. Qualiter hoc ⁊
q̄uãdo. docere dꝫ vnctio ſpũſſcti/ cũ ꝯſilio
xpiane prudẽtie. ¶ Cõfeſſio ſacramẽtalˀ
põt aliq̄ñ repeti fructuoſe de mortalibꝫ iã
cõfeſſis. ſed obligatio pluries illa cõfiten
di põt reddi vicioſa. qꝛ nimis oneroſa.
Cõfeſſio ſacramẽtalis põt ſepe fieri ſub cõ
ditõe. tã ꝓpter ignorãtiã facti. qꝛ neſcit ſe/
pe hõ quid ⁊ q̄liter fecit. q̄ꝫ ꝓpter ignoran
tiã iuris. qꝛ neq̄t in pluribꝫ a venialibus
mortale diſcerni. ¶ Confeſſio ſacram̃talˀ
facta ſub cõditiõe modis tactis aut alias
legitime põt habere ſeu recipe abſolutões
abſolutã/ ſub hac forma. Ego abſoluo te
in noĩe patris ⁊ filij ⁊ ſpũſſcti Que forma
ſufficiẽs eſt ⁊ ſecura. cũ intẽtõe debita cõ/
feſſoris ad abſolutionẽ de peccatꝭ. imo ⁊
excõicatiõibꝫ. in foro conſcie ¶ Nec opor
tet imo ſepe nõ expedit/ multiplicare ſer/
monẽ abſolutionis. Vt dicẽdo ſi ⁊ inq̄n
tũ poſſum. ⁊ dicẽdo de contritis peccatꝭ ⁊
oblitis. ⁊ de tali vel tali excõicatõe. ſi ⁊ in/
quãtũ indiges. cũ ſilibus. q̄ addita plus
officiũt ſepe vel ꝑturbant/ q̄ꝫ ꝓficiant vel
ſerenent. Sup hoc notet hec doctrina
Abſolutio ſacramẽtalis poteſt delere pec
cata que nondũ erant contrita. ſed ſolum
mõ attrita. Rurſus oblita pctã nõ delent
virtute abſolutionis ſacramẽtalis. quin

homo poſtmodū teneat̄ illa cōfiteri dum redeant ad memoriā. ſed ſi non redeūt. nihilominꝰ homo ſaluabit̄ ſi fecerit ſufficiē tem diligentiā recordādi. cū deꝰ non obliget ad impoſſibile ¶ Eſt igit̄ additio fruſtra cum dr̄ de oblitis. Similiter cū dicitur de contritis pōt eſſe notia Similiter ꝛ male exprimit̄ ſi ꝛ inq̄ntū poſſum et debeo. Sufficit ei ꝙ intentio ſit bene regulata. ¶ Pꝫ ad extremū quā notia ſit obliuio peccatoꝝ. qꝛ nō delent̄ virtute confeſſionis ſacramentalis. ac ꝑinde virtus clauiū que remittit magnā partē penaꝝ debitaꝝ. ad huiuſmodi peccatoꝝ deletionē nō ſic efficacit̄ applicat̄. put fit circa peccata q̄ ſacr̄aliter ꝛ exp̄ſſe ſunt confeſſa.

Adhuc de eodem ſtatuto.

Item ad queſtionē ſibi factā ꝑ vicarium carthuſie ſuꝑ ſtatuto carthuſ/ de abſolutione a pctō mortali ꝛ de cōſuetudine ordinis. ſuꝑ hoc Rn̄dit. ſub correctōe ꝛ cum reuerentia loq̄ndo. nō apparet ꝙ talis reſeruatio ſit cōueniēs. nec conſona euāgelice libertati. qꝛ nō tenemur cōfiteri de venialibꝫ Et q̄ ad mortalia diſtinguēda/ nō eſt dabilis regula generalis ꝛ infallibilis per humanā ſapiētiā. Propterea talis reſeruatio nō eſt niſi laqueꝰ aīaꝝ. ꝓſertim timorataꝝ. Poteſt tn̄ fieri reſeruatio de certis mortalibꝫ manifeſtis. ꝛ que trāſeūt in opus exterius. qꝛ de cogitatōibꝫ/ noxium eſt aut inutile reſeruatōꝫ adhibere ¶ Itē idē ad quendā carthuſieñ ſic ſcribit Recepi ꝙ in conſtitutōnibꝫ veſtris nō dicit̄ ꝙ oīs mortalis culpa ſit maiori reſuata in foro confeſſiōis. ſed ꝙ grauis culpa. Et certe tolerabilis ꝛ ſalubris eſt hec cōſtitutio. ſi bene fuerit declaratū qualis culpa debeat merito grauis reputari. Et ita ſaluatur honor patꝝ conſtituentiū Et nihilominꝰ euitatur onus īportabile ſuꝑ ceruices peccantiū. Qualis autē fieri debeat aut poſſit interp̄tatō q̄d eſt grauis culpa puto notatū fuiſſe ꝯpetēt in vltimis ſcriptis licet incultis dn̄o Oſuualdo rn̄dendo tali queſtioni. Si de ſolis venialibus debeant abſoluere commiſſi a priore.

¶ Item nota ꝙ nullus tenet̄ cōfiteri peccata venialia lege diuina. niſi ſit ad h̄ ſpecialiter obligatus ꝑ votū vel ꝑticulare ſtatutū. quale nō debet leuiter fieri. Et q̄n̄ꝗ magis expediret ceſſare a confeſſiōe taliū q̄ꝫ nimiā incurrere ſolicitudinē. que plus impediret aliq̄n/ q̄ꝫ fructus cōfeſſionis iuuaret. Alioq̄n etiā cōfeſſione factā/ oportet ſepe iterū ꝯfiteri. ꝛ ſic deinceps ſine termino. attento q̄ vix facimꝰ aliq̄d vbi nō poſſumꝰ rationabiliter formidare de peccato veniali. Finit.

Sequitur auiſamentum eiuſdem per modū cōfeſſionis in religionibꝫ non lapſis audiendi

Sicut expediēs eſſe ſuaſi pro p̄ribus carthuſ et celeſtinis vt eorū ſuꝑiores haberent a dn̄o papa latiſſimā abſoluēdi in foro penitētiali licētiā. ſic apparet mihi ꝙ cōfeſſores ordinati ꝑ ſingulos conuētꝰ habeāt magnā ꝛ amplam ꝑtātē abſoluēdi nedū de venialibꝰ ſolis qꝛ talis eſſet irratōnabilis ꝛ ītolerabilis reſtrictio. ſed etiā de mortalibꝫ ꝓſertim occultis. nō ꝙ abſoluerēt de q̄cūꝗ mortali. Qn̄ autē deberēt remittere ad ſuꝑiorē ꝛ q̄n̄ nō relinq̄ret̄ arbitrio cōfeſſoꝝ iuxta qualitatē cōfitētis. Attento primo ꝙ conſultiꝰ eſt penitētē mittere in purgatoriū cum ꝑua penitētia. q̄ꝫ cū magna nō implenda vel forte nō alias cōfitendo detrudere in infernū. Rurſus attento. ꝙ nō obſtantibꝫ tot decretis ſuꝑ penitētijs iniungēdis cōior eſt doctoꝝ ſentētia ꝙ oēs penitētie in foro ſacramētali ſunt arbitrarie intelligendo de pctīs occultis Ceteꝝ pro manifeſtis regule ꝛ diſcipline in religionibꝫ ordinate poſſunt rōnabilit̄ exigi ꝛ ab inuitis. Et hic habet locū ꝙ dicit̄ in terrorē alioꝝ. ꝛ ne facilitas venie incentiuū tribuat delinquēdi. ꝛ nullo modo de occultis que penitus non confiteret̄ niſi vellet. licet in hoc ſe dānaret. ſed tam horrendo diſcrimini nō occaſio p̄ſtāda. cum tam miſera ve ve ve ſit ꝛ totiens experta fragilitas humane conditionis. Finit.

¶ Diſtinctio magiſtral' ꝛ breuis. eiuſdē de modis excōicationū ꝛ irregularitatū ꝛ abſolutiōis ab eiſdē. f

Excōicatōnum tot ſunt genera quot cōicationū. ꝛ ꝯſiter indicant̄ irregularitates q̄ dicūt impedimēta ad cōicatōes legitīas exercēs. Cōicationū alia eſt naturalis.

alia ciuilis. Naturalis eſt hec vita corpa/
lis. cui mors oppoſita poteſt dici excõica
tio. Ciuilis eſt multiplex. Quedã ſm le/
ges ſpectãtes ad cõicatõnẽ tpalem pñtis
vite. de qua ſpectat ad dños legiſtas Alia
eſt eccl'iaſtica ſm canones ⁊ inſtituta. que
ſpectant ad aiam/in ordine ad vitã etnã.
¶ Eccl'iaſtica cõicatõ de qua magis ad ꝓ
poſitũ ſpectat/cõſideratᷣ dupl'r. Uno mõ
ad deũ. Alio modo ad ꝓximũ ¶ Cõicatõ
ad deũ. eſt ſtat⁹ ſeu vita grẽ grati facietis.
cui opponitᷣ general'r oĩs excõicatio q̃ cõ
trahitᷣ ex mortali pctõ. ſic ꝙ nequeat talis
excõicatus exercere legitimos act⁹/ p̄ſerti
ſacramẽtales ſine pctõ ¶ Cõicatõ ad ꝓxi
mũ ſeu publica: tractatᷣ ⁊ intenditᷣ p cano
niſtas: dũ loquũtᷣ de excõicatõe ⁊ irregl'a/
ritate. ¶ Eſt ãt excõicatio ſeu irregulari/
tas/ſub duplici dr̃na. Quedã eſt oĩno ſi/
ne peccato. quedã ex pctõ exñte vel p̄ſum/
pto Exẽplũ primi ſicut bigamia. ſicut iu
diciũ latũ in cauſa ſanguinis ex officio. ſi
cut ſeruit⁹. ſicut lepra. vel mutilatõ. vel of
ficiũ vile. ⁊ ſilia. que diſtrahũt ⁊ impedi/
unt ab exercitio diuinaꝝ miniſtrationũ.
necnõ ⁊ ab ordinũ ſuſceptione repellunt
Exemplũ ſecũdi ſicut excõicatio late ſen/
tentie ab hoĩe vel a iure. ꝓpter cõtumaciã
verã vel p̄ſumptã ¶ Et hec eſt acceptõ cõ
muniſſima. q̃ ſubdiuiditᷣ in varias ſpẽs
velut innũerabiles. Tñ in generali. Que
dã eſt reſeruata pape. ſicut etiã irregulari
tas que cõtrahitᷣ ex hmõi excõicatiõe. dũ
quis ſe miſcet in diuinis excõicat⁹. recipi
endo vel exercẽdo ſciẽter ⁊ a ꝓpoſito ¶ Al
tera eſt irregularitas que nõ ita reſeruatᷣ.
ſed eam tollere p̄t ſacerdos ſimplex. ſicut
in excõicatõe minori/que ſuſpẽdit hoĩeꝫ
a celebratõe. queãdmodũ fit ſiquis ꝑtici/
pauerit ſciẽter cũ excõicatis. nõ tñ in cri/
mine. ſed ex quadã verecũda pietate. ⁊ in
caſib⁹ nõ conceſſis ¶ Caſus ãt ꝑticl'ares
huiuſmodi ſuſpenſionũ ⁊ irregularitatũ
querẽdi ſunt a iuriſtis ⁊ ab inſtitutis reli
gionũ ſeu cõmunitatũ. qꝛ cõſurgũt ex ſo/
la conſtitutõe poſitiua. ⁊ aliqñ ſine crimi
ne. licet nõ ſine rõne. ꝓpterea condẽnabil'
eſt contẽptus ¶ Proinde q̃lis dꝫ eſſe for
B ma abſolutõis ſup excõicatõib⁹ ⁊ irregl'a
ritatibus in foro exteriori ⁊ publico. ſciatᷣ
a iuriſtis. qm̃ in foro conſcie/nõ reqritur
certa forma. nec de neceſſitate ſacramenti.
nec de neceſſitate p̄cepti. Sed ſufficit di

cere vt ſupra. Ego abſoluo te in noĩe pa/
tris ⁊ filij ⁊ ſpũſſcti Amen. cũ intentõe ab
ſoluẽdi. Expedit autẽ vt hec intẽtio ſit la
tiſſima. que feratᷣ ſuper omĩ caſu in q̃ po/
teſt ꝯfeſſor abſoluere tã de ſententijs quã
de pctis. Et ita ſufficit hec forma ꝓ oĩb⁹
ſine multiplicatõe verboꝝ. ¶ Adde ꝙ ab
ſolutus in foro exteriori de excõicatiõib⁹
tenetᷣ nihilomin⁹ cauſas excõicationũ ſa/
cramental'r cõfiteri vt ꝙ verberauerit cle/
ricũ. ⁊c. Non enĩ fit publice ſacramẽtalis
cõfeſſio ad quã obligat ius diuinũ ¶ Ex
quib⁹ oĩb⁹ colligi põt/ ꝙ multa a pleriſqꝫ
adduntᷣ fruſtra in abſolutõne ſacramẽta/
li. ad abſolutõnem penitus nihil facien/
tia. In hoc enĩ ꝙ confeſſor q̃libet cũ intẽ
tione actuali vel habituali dicit ego te ab
ſoluo In noĩe pa. ⁊ fi. ⁊ ſpũſſan. omĩa cõ/
prehendit ſcꝫ autoritate mihi cõmiſſa vel
qua fungor. hanc enĩ conditionẽ p̄ſuppo
nit ipſa abſolutio. Itẽ a pctis tuis mihi
confeſſis ſupflue additᷣ. quoniã de nõ cõ/
feſſis nõ abſoluit. Itẽ et reſtituo te vnita
ti ſancte eccl'ie ⁊ ſacramẽtis eius. Si enĩ
abſolutus eſt. ex ſe qꝛ fidelis eſt/iã reſtitu/
tus eſt. Cetere conditõnes patent ſupra.
¶ Uerꝝ vt ſupra tactũ eſt ſi q̃s fuerit a iu
re. vel ab hoĩe ſuſpẽſus aut maiori excõi/
catiõe innodat⁹ ſeu irregularitate irretit⁹
notoria aut cõtumaci aut certe illa q̃ ſedi
ap'lice eſt reſuata. ⁊c. in taliũ caſuũ abſo/
lutiõe p̄ſcript⁹ eſt modus videlꝫ in ſacris
canonib⁹ vt eo mõ nodũ religentᷣ q̃ quis
fuerat alligatus. Et hec abſolutio ſimpli
cis ſacerdotis tranſcẽdit ꝑtãtem ſaltẽ ex
iure poſitiuo. Sil'r eodẽ iure eius ꝑtãti
ablati ſunt caſus epãles aut alioꝝ ſupio/
rum. Sil'r ⁊ in inſtitutõib⁹ religionũ ꝓp/
ter artiorẽ ſui ſtatus cuſtodiam que pctã
ſeu caſus ſoli ꝑlato reſeruãtur q̃uis de
per ſe q̃libet ſacerdos ab eiſdem poſſet ab
ſoluere dũmodo vltra ſuam poteſtatẽ pn
cipalẽ non excederet. ¶ Patet quoqꝫ q̃
multa ⁊ in ipſa abſolutõe ſupioꝝ caſuũ
criminũ excõicationũ irregularitatũ. ⁊c.
ab ipſ ꝑlatis adijciãtᷣ ſupflua et nihil ad
abſolutõem ſpectantia. Nã etiã in talib⁹
ſufficit ad cõem formã addere ſolũmodo
clauſulã vel clauſulas a iure inſtitutas. q̃
bus irretit⁹ enodetᷣ ſeu a nodis abſoluatᷣ.
vt dicẽdo autoritate ſummi põtificis vel
grẽ aut priuilegij cõceſſi vel dati. ⁊c. Ego
te abſoluo a tali excõicatione irregl'arita/

te interdicto ſuſpenſione quā tali vel tali
ſentētia incidiſti. ꝛc. ſicut cōgruit ⁊ auto
ritas conceſſa aut virtus grē ap̄lice ſeu ꝑ
uilegij ſe extenderit. ¶ Qḋ autē addit͛ in
cōſpectu gratū in conſpectū diuie maieſtatꝫ fu
erit ꝛc. nihil facit ad rem.

De iniunctione pe

Sed de iniūctione pe (nitētie.
nitētie diuerſe ſunt opiniones
ſuas rōes adducētes. an añ ab
ſolutōem vel poſt abſolutōem
iniūgēda ſit penitētia q̄ confeſſionis in
diuidua comes eſt ad hoc enī cōfeſſio fit
quo vuln⁹ inflictū detegat͛. ad hoc penitē
tia iniūgit͛ vt vulneri detecto ſalutare re
mediū adhibeat͛. Et licꝫ incerte ſint pui
dentie noſtre nec q̄ lance diuino iudicio
noſtre ponderet͛ offenſe. tñ abundāti mi
ſericordia ac pietate ipſi⁹ hoc conceſſum
eſt fidelibꝫ. vt ſacramēto confeſſionis ac re
medio penitētie etiā min⁹ ſufficiētis iam
ſaltē a mortꝫ eterne ſit ereptus ſupplicio
qui fuerat dānādus etiā ſi ob modiceꝫ pe
nitentie iniūctiōeꝫ longius ſit cruciādus
quibꝫ tamē cruciatibꝫ etiā m͛tiplex reme
diū ſue ſponſe aliunde ꝓuidit chriſt⁹ cui⁹
propriū eſt miſereri ⁊ cui⁹ miſericordie ñ
eſt numer⁹ ¶ De illo aūt an ante vel poſt
abſolutōeꝫ iniūgenda ſit penitētia nil vi
det͛ obeſſe homi ſimplici ⁊ cōtrito ſeu do
lenti corde ad confeſſionē venīeti ⁊ ad ſa
tiſfactōeꝫ ꝑato ¶ In ipa autē iniūctione
penitētie ſil͛r occurrit rephenſio ſuꝑ mul
tiplicatōe v̄boꝝ. penitētie in nullo ſuffra
gantiū. Sicut enī confitēs cauere dꝫ ne
aliq̄d immiſceat qḋ tantū ſacramēti excu
ſatōe indebita. v̄boſitate iportuna. oſtēta
tione falſa. ſil͛atione fraudulēta ac ceteris
q̄buſlibet malis violet fructūq; ei⁹ tollat
ita nō minus ipſe cōfeſſor locū dei tenēs
atq; eius gerens vices ſacramēto ꝯfeſſio
nis reuerētiā exhibeat. ⁊ eius v̄ba ſtatera
ſctā ſint pōderata ne ⁊ ipe in tali loco ad
ducat quicq̄ qḋ cū v̄boꝝ ſubtilitate nec
nō m͛tiplicatōe aut īſolita forma ꝓlatio
nis poſſit oſtētare mag͛ ceteris ꝯfeſſoribꝫ
idoneū intelligentē doctiorē ſanctiorēq;
bis ei ac ſil͛ibꝫ ꝯditionibꝫ pleriſq; ꝑ nefas
ꝯfeſſoribꝫ ñ ſolū fama ⁊ fauor a līgua ſed
etiam a manu creſcit pecunia. ⁊ cathedra
moiſi quam dñs laudauit. iſtis atq; alijs
modis vertit͛ in cathedras numulanoꝝ

et colūbas vendentiū. q̄s idē ipe euertit ⁊
de tēplo eiecit. P⁹ ſimplicē igit͛ confeſſio
nem ⁊ verā vt ꝓſupponit͛ ſimplex etiā fiat
abſolutio aut cū timore ⁊ magna cautela
ad ſupiores ſi oporter remiſſio iuxta ſu
pius dicta. demū p⁹ abſolutionē vel ante.
(qḋ ad pñs nolum⁹ deciare / eo ꝙ ñ obſtet
huic ſacro) ſimplex etiā fiat pñie iniūctio.

¶ Hoc notabile

qḋ ſeq̄t͛ multū ꝯcordat cū dictꝫ dñi Joh.
gerſon ita ꝙ videt͛ etiā ab ipſo poſitum

Nota forma abſolutionis a pec
catis ſufficiens ⁊ neceſſaria eſt.
Ego abſoluo te. Sꝫ ſatis ꝯue
niēter ꝑmittit͛ autoritate eccl'ie
a q̄ ꝯfeſſor accipit ꝑtātē abſoluēdi in ſu
ſceptione ordis. Sed quia illa ꝑtās eſt re
tenta in manu ſupioris niſi committat͛.
ideo dr̄ ⁊ ordis. Et ſi loco hui⁹ clauſule ꝑ
mittat͛ autoritate q̄ fungar / ñ eſt vis Idē
enī valet ¶ Deniq; nota ꝙ ſatis ꝯueniēt͛
apponit͛ in forma ſupra dicta / a pctīs tu
is. ad denotādū de q̄ fiat abſolutio vel de
q̄bꝫ ¶ Ex vero dicat͛ a pctīs tuis ⁊ a circū
ſtātijs eoꝝ hoc ſcd̄m / total͛r eſt ſuꝑfluum
Quia aut circūſtātia eſt pctm̄ aut ñ. Si
ſic iā dictū eſt a pctīs tuis. Si ñ. non ca
dit ſub abſolutione. Itē ꝙ dicat͛ de con
tritis. ꝑiculoſum eſt ⁊ ꝑt eſſe dānoſum. qꝛ
nedū contrita ſꝫ etiā attrita pctā pñie ꝑ ab
ſolutionē deleri / ꝑ grām poſt aduenientē
Vt melius poſt declarabit͛. Hoc autē qḋ
eſt contritū / oīno excluderet attrita. ſi
cut albū nigrum. ꝛc. Deniq; hoc eſt inij
cere ſcrupulū deſperationis preſertim in
mortis articulo exiſtētibus. Nulli enim
conſtare poteſt ſi vere de peccatis contera
tur Cum igit͛ audit ſe abſolui a contritis
incipiet dubitare ⁊ vacillare ſuper ſua ab
ſolutione. maxime cum inimicus in mor
tis articulo toto poſſe inſiſtat ad deijcien
dum hoīem a ſua ſpe ⁊ fiducia ⁊ ſepe do
lor corpis eſt vehemens. ita ꝙ homo nul
lam deuotionis gratiā ſeu contritionem
atteſtantem ſentire poſſit. ſicut et etiam
in ſanitate homis ſepe ſine culpa ſua pro
pter multas rationes aufertur gratia de
uotionis. Tollitur igitur per hoc / fidu
cia / vel minuitur. et datur occaſio ruine
ſeu deſperationi. Et ſi enim vere ita ſit ꝙ
abſq; contritione peccata / non delean
tur. tamē homo ſepe veraciter conteritur

vel in ipſa abſolutōne cōtritio virtute ſa/
cramenti infundit̄. ꝛ hoc hominē vt pre/
dixi latet. ꝛ cū audit a contritis/ capit oc/
caſionem muſitandi ꝛ dubitandi. ꝛ ꝑ cō/
ſequens ꝑiclitandi ꝛc̄. ¶ Et ſi dicat̄ de ob
litis. ſimiliter eſt ſuꝑfluū. quia nō poteſt
confitēs de pctis oblitis abſolute abſol/
ui. q̄n ēc teneat̄ cōfiteri ſi i futurū recordet̄
¶ Nec valet dicere q̄ libēter cōfitereris ſi
ue que velles cōfiteri ſi eoꝝ haberes mēo
riam. q꞉ ſtaret ꝙ cōfitens vellet q̄n cōfite
ret̄. ꝛ nō vellet q̄n recordabit̄. Aut forte vo
luntatē hꝫ bonā in generali de cōfitendo
oīa que occurrūt/ quā nō haberet de con/
fitendo ſi in ſpeāli aliq̄ occurrerent. ſicut
manifeſtū eſt et declarari poſſet ꝑ ſylogiſ/
mū incontinētis extra paſſionē exiſtētis.
Et hoc diffuſe declarari pōt tempe ſuo ꝛc̄
¶ Itē male exprimit̄ ſi ꝛ inq̄ntū poſſum
et debeo. q꞉ ſi non pt/ nō debet ſe ingerere
ad audiēdū Et ſi forte occurrit caſus ſibi
imptinens. dꝫ remittere ad ſupiorē Sꝫ ꝛ
ſufficit ꝙ intētio cōfeſſoris ſit bn̄ regl'ata
Nec eſt idē dicere. ſi ꝛ inq̄ntū poſſum ꝛ di
cere. Autoritate mihi ꝯmiſſa. q꞉ pm⁹ mo
dus loq̄ndi/ eſt dubitatiu⁹ ꝛ ꝑ ꝯn̄s ꝑiclo/
ſus. vt iā ſtati ſupra dictū ē. ſcd̄s aūt aſſer
tiu⁹ Et dꝫ intelligi autoritate. i. ꝑ autori/
tatē ¶ Nota illa ꝑticl'a In noīe pa. ꝛ fi. ꝛc̄
addit̄ ad denotādū ꝙ a deo ē qd̄ abſoluit.
Vel q꞉ oīa ſacrā fiūt in ꝟtute fidei trini/
tatis ꝛ paſſiōis Jeſu xpi dn̄i nr̄i Nec ē (vt
thomas dic̄ in tertia pte ſumme) de ſuba
abſolutōis. ſꝫ relinq̄t̄ arbitrio ſacerdotis.
q̄ cū ſit vt inſtr̄al'r ꝯcurrēs ꝛc̄. ſiue vt mini
ſter abſoluat. ꝯuenienter apponit illd̄ qd̄
ptinꝫ ad primā autoritatē dei ſcꝫ vt dicat̄
Ego te abſoluo in noīe pa. ꝛc̄. Quia tn̄ h̄
nō ē determiatū ex ꝟbis xpi Qd̄cūqꝫ liga
ueris ſuꝑ terrā ꝛc̄. ſicut in baptiſmo/ talis
appoſitio ibi. ꝛ non in baptiſmo relinq̄t̄
arbitrio ſacerdotis.

Aliud notabile ei⁹/

D dē vt videt̄ de p̄mis motib⁹ ꝛ conſenſu

Notandū ꝙ ſunt mot⁹ p̄io pri/
mi. Et ſunt mot⁹ ſcd̄o p̄mi. Et
ſunt mot⁹ q̄ cōſiſtūt in cōſenſu
Mot⁹ p̄io primi ſunt tres i
quib⁹ nō eſt aliqd̄ pctm̄ mortale vl' venia
le. q꞉ nō attingūt volūtatē nec vt libera ē
nec vt natura. Prim⁹ ē titillatio in carne
ſiue ſuggeſtio facta. excitās ad libidinem

Scd̄s ē delectatō i appetitu ſenſitiuo tā
tū circa illd̄ qd̄ caro ſuggerit Terti⁹ ē deſi
deriū iprouiſum ꝓſeq̄ndi illd̄ in opus
Motus autē ſcd̄o primi ſunt illi q̄ attin
gūt voluntatē vt natura eſt nō vt eſt arbi/
trio libera ſeu libatiua. Et ſunt tres Pri/
m⁹ ē motus delectatōis in volūtate. ꝯdele
ctādo appetitui ſenſitiuo Scd̄s eſt ꝯſen
ſus ſubit⁹ volūtatis in delectatōꝫ. Terti⁹
eſt ꝯſenſus ſubit⁹ ſeu deſideriū ꝓſequēdi
in op⁹ In his eſt tm̄ pctm̄ veniale Ita ꝙ
in p̄io gradu eſt principiū pcti venialis
In ſcd̄o mediū In tertio limes ſeu termi
n⁹. ¶ Iſti ſunt cōſenſus i q̄b⁹ cadit pctm̄
mortale de pctō ſaltē qd̄ cadit ſub ꝓhibi/
tōe. Prim⁹ eſt cōſenſus interp̄tatiu⁹ in de
lectatōꝫ. q̄ fit. q̄n ex delectatiōe volūtatis/
intantū abſorbet̄ rō/ vt nō poſſit intēde/
re iudicio. ꝛ volūtas negligit mouere rōꝫ
ad iudicandū ꝛ ꝑmittit tp̄s trāſire q̄ poſ/
ſit deliberare. Scd̄s ē cōſenſus ver⁹ in de
lectatōꝫ. habito etiā iudicio rōis in oppo
ſitū certo. Terti⁹ ē cōſenſus in op⁹: ver⁹ et
deliberat⁹. etiā ſi op⁹ nunq̄ ſeq̄tur. qd̄ q̄/
dē ꝑ ſe eſt pctm̄ mortale. Jn̄ ait ſaluator:
Qui viderit mulierē ad cōcupiſcendū eā.
ſtatim mechatus eſt eam in corde ſuo.

Opuſculū eiuſdeꝫ J

ſuꝑ abſolutōe confeſſionis ſacramētalis

Gratia tibi ꝛ pax. frat̄ chariſſi
me. Petiꝫ p̄io. ſi apd̄ aliquē
doctorē repiat̄ forma auten/
tica abſolutōis ſacramētalis
Rn̄deo ꝙ ſit. Et de hoc vi/
deat̄ ſumma cōfeſſoꝝ. vel bertelina ſuꝑ h̄
verbo abſolutio p̄ma q̄ſtiōe. Vtꝝ forma
abſolutōis debeat fieri ſub mō indicatio
Et ſ̄m illa q̄ repiunt̄ ibidē patebit ſatis
rn̄ſio Ad illd̄ quod ſcd̄o petis. ſcꝫ q̄ ſit for
ma ſufficiens: ¶ Deīn ad tertiū qd̄ q̄ris
vn̄ tot varietates in forma iſta abſolutio
nis: Reſpōdeo/ ꝙ ex ignorātia vel negli/
gētia ſufficiēter inq̄rendi q̄ agenda ſunt
circa ſacramēta Sꝫ cur plus inq̄s circam
iſtā formā q̄ꝫ circa alias: Ratio vna eſt q꞉
alie forme/ dicūtur publice ꝛ inueniūtur
ſcripte ſicqꝫ leguntur. Hic autē occulte ꝛ
abſqꝫ libris ꝛ arbitris fit negociū. Pōt et
alia rō dari q꞉ act⁹ cōfeſſionis ꝛ abſolutō
nis/ eſt quidā act⁹ iudicialis. vbi videtur
ſufficere ꝙ ſacerdos iudex/ explicet ſentē/
tiā ſuam q̄buſcunqꝫ verbis. dum tamen

intendat abſoluere. ſicut dicimꝰ in matri
monio ꝙ ꝯſenſus interioꝛ amboꝝ. ſigni
ficatꝰ exteriꝰ qualibuſcūqꝫ verbis. immo
⁊ ſignis. ſicut i muto. ſufficit ad matrimo
niū contrahendū. ¶ Deniqꝫ ꝑ ſolutione
alioꝝ q̄ſitoꝝ ⁊ declaratione p̄miſſoꝝ/ſcri
bā tibi modū q̄ vtoꝛ in hmōi abſolutioni
bꝰ ¶ Vñ ſi nihil dubitaꝛ de excōicatione
ꝯtracta/Dico p̄rio ꝑ modū imp̄cationis
q̄ de ꝯgruo p̄mittiꝛ. Dñs noſter Jh̄s xp̄s
te abſoluat. vel parcat tibi deꝰ. vel dū mo
ra maioꝛ eſt Miſereaꝛ tui omp̄s deus. ⁊c.
Deinde ſubiūgo cū intētione īteriori ab
ſoluēdi/q̄ntū poſſum ⁊ ſcḋm autoritatē mi
hi ꝯmiſſam Et dico Ego te abſoluo a pec
catiſ tuis Jn noīe pa. ⁊ fi. ⁊ ſ. ſ. Amē ¶ Nec
oportet aliō addere. nec iſtō ꝓ nomē alijs
nec iſtō adiectiuū oībus. nec iſtō oblitis
nec illō ꝯtritis Jmmo p̄t nocere ſi poniꝛ
hoc adiectiuū ꝯtritis. cū virtus ſacramē/
talis abſolutionis valeat ſuꝑ pctā ſolum
attrita. licꝫ nondū ꝯtrita Et ita ē additio
q̄dāmodo diſtrahēs q̄ p̄ſupponit contri
tionē p̄ceſſiſſe q̄ non ſꝑ p̄req̄riꝛ vt dictū ē
¶ Jtē nec oportet addere q̄ntū poſſum ⁊
adhuc minꝰ iſtō inq̄ntū debeo. q: ſepe ſa/
cerdos non teneꝛ aut dꝫ abſoluere. ⁊ ita ē
additio diſtrahēs. ¶ Jtē nec oportet ad/
dere autoritate mihi commiſſa ⁊c. oīa eni
talia ſufficienꝛ fiūt ⁊ valēt ꝑ intētionē in
teriorē quā hꝫ ſacerdos vel habuit in vo/
lēdo abſoluere Vñ ꝑ regula teneaꝛ ꝙ foꝛ/
me ſacramētoꝝ dēt eē abſolute ⁊ nō condi
tionales Et ſi opponaꝛ ꝙ in baptiſmo dr
q̄nqꝫ Si tu non es baptiſatꝰ e. t. b. ⁊c. Rñ
deo ꝙ illa conditio non ſe tenꝫ nec tenere
dꝫ ex ꝑte forme ſꝫ ſolū referēda ē ad expli/
cationē intētionis quā hꝫ ſacerdos. quā
intētionē ideo explicat ne puteꝛ velle ba/
ptiſare pueꝝ iā baptiſatū. ⁊ ita facere īiu/
riā ſacramēto. Vñ apō deū ſufficeret inten
tio interioꝛ ſine tali explicatione. niſi q:
ſic eccl'ia voluit fieri cā dicta. Sil'r eēt in
dubio qō aliqs hꝫret de hoſtia poſita añ
eū dū celebrat ⁊ neſcit plane ſi conſecrata
ſit iā vel non. vtputa q: neſcit ſi ꝓtulerit
ſufficienꝛ v̄ba ⁊c. Tūc ſi neceſſaria ſit ſecu
ritas āplioꝛ/ſufficiet ꝙ homo cū intētio/
ne iſta ꝙ non itēdit conſecrare iſtā hoſti/
am ſi ſit conſecrata. dicat v̄ba conſecratio
nis. q̄uis tal' repetitio non ſit paſſim fa/
ciēda. nec eēt in h̄ aſſueſcēdū ¶ Addaꝛ ꝙ
p̄dicta forma abſolutionis ſacramētal' ſuf
ficit in q̄cūqꝫ abſolutione ꝑ pctīs ſine fi
at confeſſio pꝰ vnā abſolutionē iā datā ſi
ue non Nec oportet dicere Abſoluo te ab
iſto peccato ⁊c. ſꝫ ſufficit ſicut p̄iꝰ Deniqꝫ
tutiꝰ obſuaꝛ breuis ⁊ ſuccincta forma ab
ſoluēdi p̄dicta. q̄ꝫ dū fiūt tot additiones
q̄ vel ſunt ſuꝑflue vel q̄nꝫ diſtrahētes aut
īpeditiue ¶ Ceteꝝ q̄ad abſolutōꝫ de excō
municatione Rñdeꝛ ꝙ in foro pb̄lico nō
ſacramētali/nulla certa forma req̄riꝛ ſuf/
ficit ꝙ ille q̄ hꝫ p̄tātē iudiciariā. ſignificet
intētionē ſuā q̄ vult talē abſolutū eſſe.
Porro q̄ ad ſacramētalē abſolutionē q̄ vl/
teriꝰ req̄riꝛ/⁊ circa cuiꝰ omiſſionē mlt̄i de/
ficiunt p̄ciſa forma non ita req̄riꝛ ſicut in
alijs ſacramētis Vñ iſta forma ſufficit cū
intētione interiori ſicut p̄iꝰ explicabaꝛ.
Ego abſoluo te ab excōicatione vel excōi
cationibꝫ ⁊c. Et p̄t addi. licꝫ non ſit neceſ
ſariū iſtō. Et reſtituo te ſacramētis eccl'ie
⁊ orōibꝫ diuinis Jn noīe pa. ⁊ fi. ⁊ ſ. ſ.
Ceteꝝ q̄ ad minorē excōicationē q̄ ꝯhiꝛ ex
ꝑticipatione cū excōicatis ſufficit eadem
forma Sꝫ q̄ad excōicationē largo noīe
dictā q̄ ꝯhiꝛ ex q̄libet peccato mortali qō
ſeꝑat hoīem a deo. puto ꝙ non req̄riꝛ ſpe
cial' formula ſꝫ ſufficit alia q̄ dicta eſt pro
pctīs ¶ Ampliꝰ v̄o q̄ad irreg'laritates cō
tractas celebrādo ī excōicatōe vel alio ta/
li modo/ſicut hēꝛ in ꝯſtitutionibꝫ decre/
taliū. forma ñ eſt certa ⁊ p̄ciſe req̄ſita. cum
ſit q̄dā actꝰ iudicial' magꝭ q̄dāmō q̄ꝫ ordi/
nis Nihilominꝰ p̄t ꝯgrue ſic dici ſicut etiā
pñiarioꝝ vſus hꝫ Ego abſoluo te ab irre
g'laritate vel irreg'laritatibꝫ ſi ſint plures:
⁊ reſtituo te ſacramētꝭ eccl'ie. ⁊ diſpēſo tecū
Et h̄ ponūt ꝑ futuro tp̄e vt hō legitie poſ
ſit celebrare vl' vti ſacramētꝭ Deniqꝫ addiꝛ
Jn noīe pa. ⁊ fi. ⁊ ſ. ſ. Amē. ¶ Tādē ad id
qō inquiris ſi ſit expediēs in iniūctione
penitentie dicere. Omnia bona q̄ facies/
ſint tibi ꝑ generali penitētia Rñdeo ꝙ ſic
q: ꝑ hūc modū/oīa talia bona. habent vī
ſatiſfactoriam. licet non tantundē ſicut ſi
ſpecialiter iniūgerenꝛ ⁊ fierent. ⁊ hoc pro
pter obligatōem maiorē ⁊ obedientiā in/
de ſequentē. Sed nō eſſet ſecuꝝ ſpeciali/
ter iniūgere talia ⁊ talia oīa ſic debere fi
eri. propter periculū tranſgreſſionis ⁊ cul
pe ſeu inobediētie inde cōſequētis.

¶ Tenoꝛ queſtionis

de q̄ fit ſuꝑius mētio in ſumma confeſſio/

rū libro.iiij.ti. xxxiiij.q.xci. ſm quottatōz
libri mei ſic ſe habet. quia poſt cōfeſſiōez
cōtriti pectoris.regulariter dꝫ ſubſeq̄ ab/
ſolutio ſacerdotis. q̄ro an forma abſolu
tionis in ſacramēto penitentie/debꝫ dici
ſub mō indicatiuo. Rn̄deo ſm albertū in
ſcriptis ſup.iiij. ſententiaꝝ.diſtin.xvij Di
cendū qd̄ ſic ꝓpter ſacri certitudinē. ſed ꝙ
p̄cedit dep̄catio hoc eſt de bn̄ eſſe ſacram
ti ⁊ nō de eſſe. Vn̄ conuenienter dr̄. dn̄s te
abſoluat ⁊ ego aucte q̄ fungor abſoluo te a
pctis tuis in nomie pa. ⁊ fi. ⁊ ſ.ſ.amen Et
hāc formā expoſuit magiſter iohānes de
verziaco in ſcolis in lectiōib9 ſuis. Tho/
mas etiā i vltia pte ſumme ſue .q.lxxxiiij.
ar.iij.ↄcordat cū hoc.dicit enim ꝙ de for
ma ſubſtātie eſt/ ego te abſoluo.ſed p̄mit
tit orō miſereat tui omps de9 ⁊c̄ ne effect9
ſacri impediat ex pte penitētis Itē qꝛ ſa/
cerdos nō ꝓpria autoritate abſoluit ſꝫ q̄i
miniſter ↄuenienter aliq̄d apponit .ego te
abſoluo in noīe pr̄is ⁊ fi. ⁊ ſ.ſ.amē Vel p
ꝟtutē paſſiōis xp̄i Vel aucte dei/ſicut dy
oniſi9 exponit.iij.ca.celeſtis hiera. Quia
tn̄ hoc nō eſt determinatū ex ꝟbis xp̄i ſic
in baptiſmo talis appoſitio relinq̄t in ar
bitrio ſacerdotis ¶ Seq̄t alia q̄ſtio/vtꝝ
req̄rit ipoſitio manuū ſacerdotꝭ in ſacra/
mēto penitētie Rn̄deo ſm tho.vbi ſupra
ar.iiij.dōm ꝙ nō qꝛ hoc ſacr̄m nō ordiat
ad ↄſeq̄ndū aliquā excellētiā grē/ ſꝫ ad re
miſſiōꝫ pctōꝝ Magꝭ etiā in hoc ſacr̄o cō
petere crucis ſig̃tio/ q̄ꝫ man9 ipoſitio In
ſignū ꝙ p ſignū crucis xp̄i/ remittūt pctā
⁊ tn̄ nō eſt de nccītate ſacri hec ibi.

k ## Queſiſti inſuper ſi

hō abſolut9 a pena ⁊ a culpa.ſm formā ſo
litā cōferri in articulo mortꝭ moriēs in il
lo ſtatu/euolet ſtati ad celū. Rn̄deo ꝙ a ra
dice vidēda eēt hic tota materia de indul
gētijs/ad plene reſpōdēdū. Pro q̄ videāt
doctores in.iiij.ſniaꝝ. ⁊ alie ſumme.dico
tn̄ q̄ꝫtū ſpectat ad pn̄s/ ꝙ abſolutō illa ſo
let dari de pctis cōtritꝭ ⁊ cōfeſſis Si ergo
pctā ſint q̄ nō ſunt ſacr̄alr̄ cōfeſſa.ſic̄ ſunt
pctā oblita nō oportet ꝙ de illis ſm for/
mā abſolutōis det indulgētia. Ex q̄ pꝫ q̄ꝫ
tū expedit nō dari obliuiōi pctm̄ ſꝫ illa ex
p̄ſſe cōfiteri hita copia ſacerdotꝭ.pꝫ vltra
ꝙ in abſolutōe ſacramētali nō oportet di
cere abſoluo te a pctis oblitis Vez eſt tn̄
ꝙ qꝛ de9 non obligat ad ipoſſibile ſi pctā
oblita nō veniāt i mēoriā. facta diligētia
ſufficiēti/ ⁊ hō cōterit in generali de illis
tūc hō ſaluabit.ſic tn̄ q̄ſi p ignē Sec9 aūt
eſt dicūt iuriſte/de abſolutōe de excōicatō
nib9/etiā de oblitis/ qꝛ nō oportꝫ ab illis
iteꝝ abſolui dū hn̄s ptātē generalē vt pa
pa vel legat9 ⁊c̄. abſoluit generalr̄ ab oib9
ſentētijs/qd̄ ē tutū petere ⁊ habere. ¶ Ad
datur ad p̄miſſa/ ꝙ ptās p̄latoꝝ in dādo
indulgētias nō eſt niſi quedā ptās diſpē
ſatōis q̄ dꝫ eē rōnalis ⁊ ad edificatōꝫ ⁊ iō
ſi dent ſine cā ratōnali has vel illas idul/
gētias vtpote p ſolo intuitu fauoris hūa
ni/vel alio tali mō nō oportet ꝙ indulgē
tie tm̄ valeāt q̄ꝫtū ſonāt Propterea fatue
ſunt ⁊ ſupſtitioſe q̄dā ītitulatōes de idul/
gētijs.xx.mille ānoꝝ vel tali mō q̄ dixerit
quiq̄ꝫ pater noſter/añ talē imaginē ⁊c̄. Et
eēt p p̄latos ꝓuidēdū.qꝛ cedit hoc in con
temptū ⁊ irriſionē indulgētiaꝝ nec conti
net veritatē. Vn̄ plena indulgētia vix ſo/
lebat dari/ p paſſagio terre ſctē. Conſtat
tn̄ ꝙ factū p q̄ ſunt indulgētie/magꝭ ꝓui/
legiatū eſt/ q̄ꝫ aliō ceterꝭ pib9. ¶ Addatur
p̄terea/ꝙ forma dādi indulgētias ſepe va
ria ē.qn̄ꝫ eni dat ſub certꝭ conditōib9 vt ſi
ſint confeſſi ⁊ contriti/ ⁊ ſi dederit man9
adiutrices.qn̄ꝫ dat extn̄tib9 in grā.vel ifra
mēſeꝫ hūerit grāꝫ/itaq̄ꝫ tūc dū habēt gra
tiā recipiūt grām ſine alio actu confeſſio
nis.vel ſacramētalis abſolutionis Unde
dare indulgētias non ē ꝓprie abſoluere a
pctis/ſꝫ ē de penitētia debita relaxare vel
in toto vel in pte. Et ita pꝫ ꝙ non req̄rit/
certa forma ꝟboꝝ/ſicut i ſacramēto ſꝫ ſuf
ficit explicare ſm intentionē pape dātis.
ꝙ dantur tali tales indulgentie.

¶ Queris vlterius

Vtꝝ abſolutio a pena ⁊ culpa p articulo
mortis ſemel in vita poſſit dari illi q̄ non
eſt tūc moritur9 Reſpondeo circa hoc ne/
ceſſariū eſt cognoſcere q̄d ⁊ q̄uo papa in/
tēdit dādo idulgētias iuxta illō ꝙ vltio ad
debat in ſolutōe alteri9 dubitatiōis. qꝛ ſi
intēdit ꝙ ſolūmodo valeāt indulgētie p
illo q̄ moritur9 eſt ⁊ pro hora q̄ eſt moritu
rus/ tunc quantūcumq̄ꝫ det indulgentia
a ſacerdote/ illa nō habet effectū niſi pro
hora mortis Unde ⁊ ſi ille poſtmodū mo
riat in peccato mortali effectus indulgē/
tie impedit. Si autē moriatur in gratia
forte tūc prima indulgētia ſortiet effectū

etiā ſi ſacerdos defuerit dans iſtas indul
gentias. Addit̄ forte quia neſcit̄ hic ſatis
intentio pape conferētis. Unde q̄uis ſa
cramentū extreme vnctōis. nō debeat da/
ri/niſi in articulo mortis tamē ſi ille ſuſci
piens nō moriat̄ pro tunc nihilominus
erit vere inunctus ſacramental̄r. ⁊ tamen
in altera vice articuli mortis poterit iun/
gi. nō enim dicit̄ articul⁹ mortis. q2 ꝑ illū
vel in illo hō moriatur ſed q2 ſm ꝓbabi/
lem coniecturā humanā/ nō eſt in dubio
mortis/ ⁊ ita nō oportȝ expectare horam
extremi ſuſpirij. Eſt igit̄ tutum cōſilium
in datōne hmōi indulgentiaꝝ a pena ⁊ a
culpa pro articulo mortis/ ꝙ in q̄libet ta
li articulo prout expreſſum eſt/ petat īfir/
mus ſibi dari indulgētiā talem ſm pape
intentōem ⁊ ꝙ conferēs ſic dirigat inten/
tionē ſuam. ⁊ dicat verbis quib9 valet p⁹
q̄ abſoluerit eū ſacramental̄r. modo debi
to tā ab excōicatōib9 q̄ a pctīs. do tibi ple
nā indulgentiā de pctīs tuis. habēdo vt
dictū eſt. intentōnem ad grām a papa ex/
preſſam/ ſiue explicet̄ ſiue nō illa intentō

2 **Ulterius ad illud**

ꝙ queſiſti ſi verſus ille: dirupiſti dn̄e vin
cula mea. ⁊c̄. dictus ſemel vel ter in morte
habeat efficaciā qualē quidā ponūt ⁊ im
ponūt Auguſ. dixiſſe Reſpōdeo ꝓ regula
circa talia que ſunt innūerabilia ꝙ nūq̄
attribuenda eſt aliqua virtus ſupnatura
lis/ talib⁹ rebus quibuſcūq̄. niſi hoc tra/
hi poſſit ex ſcriptura ſacra. vel reuelatōne
diuina ⁊ oppoſitū credere/ habet quādā
ſpeciē ſupſtitutōis/ plus vel min⁹. ſm na
turam opis vel aſſertiōis. Nō oportet tñ
ꝙ ſemꝑ ſit pctm̄ mortale/ imo habet ſepe
excuſatōem licet apud ſimplices ⁊ pios q̄
nō ponūt ſpem in talib9 niſi ex virtute di
uina/ quā reputāt deū talib9 reb9 īdidiſſe
ac ꝑinde ſubleuant ſpem ſuā. ⁊ ymagina
tionē habent fortiorem. q̄uis inſtruendi
eſſent crebrius. tam ꝑ ſermones q̄ aliūde
vt ſpem ſuā poti⁹ figerent in auxilio dei/
⁊ ſctōꝝ imediate. q̄ talia adinuēta q̄rerēt
Nihilomin⁹ ꝯdeſcēdēdū ē q̄nȝ fragilitati
⁊ debili deuotōi hoīm. ⁊ pauce fidei/ q̄ ne
queūt ſic ferri in deū imediate. Et ex hoc
pñt excuſari nouenarie q̄ fiūt cū certȝ obſ
uātijs q̄s credūt ſimplices eē neceſſarias
⁊ ꝙ alioq̄n nihil valeret q̄cq̄d agerēt. vt ſi
ſolū cēnt octo dies vel ſi xi. cēnt. ſil̄r ſi deſ

cādela longitudīs illi⁹ q̄ offert ꝙ pl⁹ ꝓdeſt
q̄ longior/ ⁊ ita de ſilib9 innūeris. Nō eſt
igit̄ q̄libet talis obſuātia condēnanda. ⁊
extrahēda tāq̄ impia/ ſȝ poti⁹ ſtudēdum
eſt vt illō ꝙ fit: fiat intentōe pia ad deū. ⁊
ſub ſpe auxilij ſui/ ab ipſo ⁊ nō altero q̄li/
bet ꝯſeq̄ndi. Sic pie pt dici. v̄ſus ꝑor et
ſilia nō de aſſertiōe certa/ ꝙ hēat vim hu/
iuſmodi. ſȝ q2 deuotio dicētis hoc meret̄
adiuuāte gratia dei. ⁊ ſpes interim ſua vi
goroſius eleuatur.

Ad aliud cum que

rit̄. ſi q̄s ſacerdos abſoluat aliquē bona
fide. credēs hr̄e ptātē abſoluēdi illū. q̄ tñ
in v̄itate nō hȝ ptātē debeat p⁹ modū face
re cōſciaȝ illi quē putauit abſoluere. Et ſi
ſic q̄d ageret ſi iā mortu⁹ extiterit. Rn̄deo
ꝙ tal' nō eſt abſolut⁹ ſacr̄alit̄. ſaluabit̄ tñ
ex q̄ bona fide ꝓceſſit ⁊ ꝯtrit⁹ eſt/ niſi poſt
modū dum venerit ad noticiā ſuā veritas
ꝯtēpſit cōfiteri Sacerdos āt tenet̄ ſibi fa
cere cōſciam dū reſciuerit ⁊ hoc ſi ꝯmode
poſſit fieri alias nō: nec oportȝ ꝙ ſi nō fe
cerit alteri conſciam de hoc q2 nō ꝯmode
pt aut potuit. ſit in ꝑiclo dānatōis/ ꝯfite
ri tñ de ignorātia aut negligētia tutū erit

Aliud queſiſti ſi di

cēdo officiū diuinū occurrat cogitatō de
uota circa aliō q̄ ſonāt v̄ba ſuicij/ ſit vti/
li⁹ iſeq̄ cogitatōȝ illā vel ꝯtinuare. q̄ redu
cere ſe infra terminos ⁊ limites ſuicij Rn̄
det̄ ꝙ talis. aut ē exercitat⁹ iā circa illā co/
gitatōȝ. ita ꝙ trāſit apō eū in ꝯtēplatōem
.i. ꝙ facil̄r ⁊ abſq̄ īpedimēto pt ſm illā ſe/
ipm eleuare. ⁊ ſm illā videre. velut in luie
claro ⁊ īpturbato. ⁊ ita poterit talis in cō
tēplatōe ſemet exercere etiā tēpe ſuicij. q2
cū oī facilitate ⁊ abſq̄ īpedimēto reuerſio
nis ad ea cogitāda q̄ dicūt̄ in ſuitio. trāſi
bit in hoc nūc in illō. Si v̄o cogitatio q̄
occurrit ſit inſolita ⁊ egeat grādi ⁊ forti at
tentiōe nec poſſit trahi ad fāiliarē cogita/
tōeȝ ⁊ facilē. niſi cū diutīna meditatōe tūc
in hoc caſu videt̄ tuti⁹ ⁊ ꝯſulti⁹ cogitatōȝ
illā differre. vſq̄ p⁹ tps ſuicij. q̄n ſuitiū ē
impoſitum ſub diffinito. Et ſm hoc vi/
det̄ itelligi illō dictū Bti bern̄. ī vna omel'
ſuꝑ cātica vbi vetat: ne q̄cq̄ aliō tēpe ſer/
uicij cogitet̄. etiā ſi ſalubre aliq̄d occurre
rit. ⁊c̄. Placuit imprecatio lr̄is tuis in
ſerta qua petis. vt oēs nos de⁹ in ſua pace

cuſtodiat/⁊ a turbatōe mundi ⁊ hominū
in abſcondito faciei ſue miſericordit̄ ab/
ſcōdat. Eſt accōmoda pn̄ti tempeſtati q̄
minat̄ ingentes horrendaſq̄ bellorū pl⁹
q̄ꝫ ciuiliū opiniones/a facie quoꝝ/ nō eſt
refugium tutius ⁊ melius/ q̄ꝫ ad deum re
currendo/ꝑ patientiā et humiliatōeꝫ ma
gnam. Nam in qualicūq̄ꝫ angulo mundi
qualis ſecuritas/qualis ve pax ſperabit̄.
diſpoſui manere ſtabiliter ī loco meo pa/
riſius. ⁊ illic preſtolari/que domini volū
tas de me fiat/nam locorū mutatio q̄d ꝓ/
ficeret nō ſatis inuenio. Expectam⁹ autē
prebendā ampliorē et faciliorē ac vberio
rem in eccleſia illa magna:non pariſieñ ſed
paradiſi/ad quē tendim⁹. diuerſ̄ vijs. ali/
us ſic/alius vero ſic. iuxta vocantis dei/
varios et impſcrutabiles modos. Faciat
igitur quilibet ꝑ bona opa/vocatōem ſu
am certā ne ab expectatōe noſtra/nos cō/
fundat deus. Tu noīatim frater cariſſime
hoc egeris/auxiliante gratia dei que iugi
ter tecum ſit/⁊ fructū afferre faciat in pa/
tientia/in qua ſola poſſidem⁹ animas no
ſtras. Lege. xlv. capi. hieremie prophete
de verbo dn̄i ad baruch. Et bn̄ vale me/
mor mei/in oratōibus tuis. Nec pacem q̄
ſieris extra/ſed aſſidue tecū habita ⁊ libe/
ro animi conteptu/rumores fuge. non ſo
lum ne incepias nouus autor haberi ſed
ne te gratis impleāt ⁊ verent Dn̄m inuo
ca/⁊ nō trepidabis timore. vbi nō erat ti
mor. Aut ſi timendū eſt/illū time qui po
teſt corpus ⁊ animā ꝑdere/in gehennā ig
nis. Ammodo dū dubitatōes huiuſmo/
di morales pulſauerit animū tuū/ vel tu
orum. recurre diligenter ad ſummā q̄ꝫ ha
bes ſcilꝫ bertelinā/quia illic repies rn̄ſio
nes fere de om̄ibus talibus. aut ſaltem in
quirendo ꝓficies/exercens ingeniū. ⁊ no
ua quottidie addiſcens/ vetera profundi
us in memoria radicabis. Eas vero ſolu
tōnes q̄s nō inueneris remanda ⁊ ſatis fa
cere curabimus ¶ Explicit epl̄a magiſtri
Johannis Gerſon. miſſa fr̄i ſuo celeſti/
no. ⁊c. ¶ Ex predictis apparet q̄ forma
ſufficiēs ⁊ ſecura abſoluēdi in cōfeſſiōibꝫ
vbi nō habet̄ ſcrupulus aliq̄s de excōmu
nicatōne aliqua vel irregularitate poſtea
q̄ꝫ premiſſa eſt cōgrua aliqua imprecatio
vt Parcat tibi deus. vel miſereat̄. ⁊c. vel
ſimilis/ē iſta. Ego abſoluo te a peccatis
tuis. Jn nomine patris ⁊ filij et ſpiritus/
ſancti. amen. Nec oportet alia addere. im
mo tuti⁹ eſt dimittere/quia talia vel ſunt
ſupuacua ⁊ nugatoria/vel diſtrahentia ⁊
plus nocumenti quā ſecuritatis ⁊ vtilita
tis afferentia. Ubi autē dubitat̄ veriſimi
liter aut certitudinal̄r ſcit̄ de excōmunica
tōne vel irregularitate/forma habet̄ in ſu
perioribus. nec fingat aliquis nimis leuit̄
ſcrupulos in materia conſciētie/ ſed exp/
torum ⁊ ſapientū conſilio vtat̄. alias nū/
q̄ꝫ ad ſolidā aliquā deuotōeꝫ ꝑueniet. ⁊c.
¶ Que ſequūtur in predicta littera non
habent̄/ſed cognoſcens ego q̄ ad capitu/
lum. xlv. hieremie de baruch me remitte/
ret legendū. manifeſtare neſciētibꝫ curaui
Sciēdū igitur q̄ baruch qui ſcriba erat:
preuidens nimiā calamitatē que oppreſ
ſura erat iudeos de hierl'm in qua ipe tūc
erat quando nabuchodonoſor rex babi/
lonis/oppugnauit eā/⁊ timens plurimū
inuolui ꝯmuni ceteroꝝ clade/cepit intra
ſeipm querulof̄ planctibꝫ cōtriſtari. quē
dn̄s pie ⁊ paternaliter redarguēs q̄ ī tāta
hominū multitudine in captiuitatē ad/
ducenda/ipſe ſibi requiē ⁊ gaudia quere
ret/predixit ipꝫ baruch/ multa cū ceteris
paſſurū corꝑaliter/ ſed nō ſine grandi et
dulciſſima cōſolatiōe. ſeruatuꝝ ſe animā
ei⁹/ quocūq̄ꝫ ꝑgeret cōpromiſit. q̄ quidē
illi ſufficere debuit. Unde ſic habet̄ in di
cto capitulo. xlv. hieremie. verbū q̄ locu/
tus eſt Jeremias propheta ad baruch/fi
liū nerie/ cū ſcripſiſſet verba hec in libro
ex ore Jeremie anno. x. Joachim/ filij io
ſie regꝫ Juda dicēs. hec dicit dn̄s de⁹ rex
iſrael ad te baruch/dixiſti ve miſero mihi
quoniā addidit dn̄s dolorē dolori meo/
laboraui cum gemitu meo ⁊ requiē non
inueni. Hec dicit domin⁹ ſic dices ad eū.
ecce quos ego edificaui deſtruo/⁊ q̄s plā/
taui ego euello/⁊ vniuerſam terrā hanc. ⁊
tu queris tibi gaudia. noli querere. q: ec/
ce ego adducā malū ſuꝑ omnē carnem. di
cit domin⁹ ⁊ dabo tibi animā tuam in ſa/
lutem/in omnibꝫ locis ad quēcunq̄ꝫ per/
rexeris. Hec ibi. Suꝑ quo verbo ait glo/
ſa ordinaria in hūc modū. Rudis adhuc
tolerantia paſſionū quas experturus erat
baruch expauit captiuitatis calamitatē/
que tp̄e ioachim imminebat. Unde con/
querit̄ dolorē additum dolori ſuo/ cui re
ſpōſum eſt a deo/ q̄ ſuꝑflue quereret ſibi
pacē cū totus ppl's ſub faſce tribulatōnū

laborarer. Signat autẽ eos qui preſſura
tribulationũ vel pſecutionũ. quibꝫ in pñ
ti eccleſia grauat᷑. puſillanimitate titubãt
querentes conſolatõem que ſolũ in futu/
ro plene promittit᷑. Vñ vos autẽ cõtriſta
bimi. ſed triſticia veſtra: vertet᷑ in gaudiũ
Hec ibi Igit᷑ hoc exẽplo eruditi / rogem⁹
in ſpiritu hũilitatis ⁊ animo contrito ob
nixius patrẽ miſericordiaꝝ / dñm noſtrũ
vt ſi propter delicta noſtra q̃ penas acer/
biſſimas demeruerũt flagellari nos decrẽ
uerit ſaltẽ miſericorditer corripiat / cõſer
uans animas noſtras / ab omĩ murmura
tionis ⁊ impatientie piculo. quaten⁹ in p̃
ſenti caſtigati ſalubriter ⁊ nõ mortificati
digni ſimus qui in eterna beatitudĩe cũ
ſanctis om̃ibus cõſolemur. Amen.

De abſolutone de functi carthuſieñ.

Equit᷑ reſponſio ad interroga
tionẽ carthuſienſiũ aliquoꝝ
Ad videndũ ſi defunctus poſ/
ſit abſolui ſicut dicit᷑ fieri apõ
carthuſieñ / dũ inhumatio celebrat᷑ Nota
ri poteſt diſtinctio magiſtral᷑ ꝙ quadru/
plex poteſt intelligi abſolutio Quedã eſt
ſacramentalis in foro conſciẽtie. Quedã
iuridicialis in foro eccleſie. Quedã ſatiſ/
factoria. Quedã deprecatoria. ¶ Cõſtat
ꝙ defunctus nõ poteſt abſolui ſacramen
taliter ſicut nec poteſt confiteri quoniã a
mortuo perit confeſſio ⁊ ad hoc poteſt re/
duci illud dictũ petri quodcũqꝫ ligaueriſ
ſup terrã ⁊c. nõ dicit ſub terra. Rurſus q̃
ſi defunctus ſit in gloria / nõ indiget. Si
ſit damnatus nõ eſt capax / ſi ſit in purga
torio ipſe alr̃ ſaluabit᷑. ¶ Conſtat pterea
ꝙ defunctus ſi fuerit excõicatus in foro
eccleſie vel exteriori ⁊ penituerit poteſt ab
ſolui / ⁊ quo ad corpus ⁊ quo ad animam
ſicut frequẽter practicat᷑. Et in hoc caſu /
poteſt officians dicere abſolno te. non in
primo / nec in ſequẽtibus expedit ¶ Con
ſtat rurſus / ꝙ p modũ ſatiſfactõis / poteſt
defunctus exiſtẽs in purgatorio recipere
abſolutõem a pena ſua multiplicit᷑ Vno
modo dum pticłaris pſona applicat me/
ritum ſue ſatiſfactõis pro defuncto: Alio
modo dum hoc facit vna cõgregatio pti/
cularis vel caput congregatiõis. Tertio
modo ſi papa velit cõmunicare de theſau
ro eccleſie / p modũ indulgentie / quoniã
iſto modo poteſtas pape ⁊ claues eccleſie
poſſunt ſe extendere ad defunctos in pur
gatorio / ſaltem indirecte cuius declaratõ
poſſet longius extendi / ſed hic omittitur
Fundamentũ datur in articulo ſimboli
ſanctoꝝ ꝯmunionẽ In quo fundatur va
lor ſuffragiorũ pro defunctis factorũ per
viuos ¶ Conſtat deniqꝫ ꝙ p modũ dep/
cationis ⁊ impetratõis poteſt defunctus
exiſtens in purgatorio frequẽter abſolui
iuxta doctrinã cõem omniũ doctorum / ⁊
vniuerſalem ritũ eccleſie / que p defunctis
inſtituit oratões atqꝫ ſuffragia. Et in eſt
illa oratio cũ ſimilibꝫ / abſolue q̃ſum⁹ do/
mĩe Iuxta quẽ modũ abſolutõis / fiũt in
eccleſia quotidie abſolutiones generales
ante miſſam: ⁊ in cõpletorio. dum poſt cõ
fiteor dicit᷑: abſolutõem ⁊c. ¶ Et iſto mõ
nll'a eſt difficultas in predicta obſeruatõ
ne carthuſieñ. vel alioꝝ qui dicũtur ab/
ſoluere defunctos / ſi non vtãtur niſi ver/
bis deprecatorijs. Quia vel intendũt im
petrare abſolutõem defuncti p deprecatõ
nem vel etiã p ſatiſfactionũ ſuaꝝ applica
tionẽ iuxta tertiũ membrũ. ¶ Si vero fi
at abſolutio p verbũ pſentis tempis ⁊ in/
dicatiui modi / vt dicendo ego te abſol/
uo ⁊c. Poteſt hic loquẽdi modus / pie in/
telligi vel interptari / tanq̃ ſit deprecato/
rius. aut ꝙ fiat iuxta ſcðm membrũ diſti
ctiõis abſolutio quedã iuridicialis de ex
cõicationibus / ſi q̃ forſitan cõtracte ſunt
p tranſgreſſionẽ ſtatutorũ religionis vel
alio modo. Cui conſonat quod inq̃rit᷑ a
circunſtãtibus dũ corpus debꝫ inhuma/
ri / vultis ꝙ abſoluat᷑. Sicut etiam apud
ſeculares quãdoqꝫ nõ humaret᷑ corpus /
niſi epiſcopus vel curatus mãdaret ⁊ cre
ditores conſentirẽt. ¶ Rurſus poſſet ad/
di ꝙ ex indulto apoſtolico. intelligat᷑ fieri
largitio q̃dã indulgentiaꝝ. p quas abſol
uat᷑ defunctus a pena / qua ligatus eſt in
purgatorio. Sed hoc indiget maiori de/
claratõne / quia nec certũ eſt de tali priui/
legio vel indulto ſeu de forma eius. Et q̃
cauſa mouiſſet papã ad cõcedendũ tales
indulgentias carthuſienſibꝫ plusq̃ alijs
q̃uis auſteritas religionis videretur eſſe
cauſa rationabilis talis indulti. ¶ Et p⁹
ſcripturã premiſſorũ / datũ eſt intelligi ꝙ
prior magnus / ⁊ cõſequenter alij / fungũ/
tur autoritatẽ legati pape circa ſuos. Et
iſtã ꝯceſſionẽ iudico rõnalem / p tollẽdis

ſcrupulis/qui plures inſurgunt apud ti/
moratos in dei ſeruitio quā alias. Et vt
afflictis ꝑ timore dei ſua proſit afflictio.
Unde licet defuncti nō ſint habiles face/
re ea que cōmuniter inſtituūtur pro ꝑce/
ptione indulgentiarum/vt ꝙ cōtribuant
ieiunent orent. poteſt tamen papalis au/
toritas concedere vt ſi ꝑ earū ſuis viui ta
lia faciant pro quibus danť indulgentie
proſint ipſis. Finit

a ¶.Super abſoluen
di poteſtate ⁊ qualiter expediat fieri reſer
uatōnem peccatorum.

g Lorificate deū ꝙ dedit poteſta
tem talem hoīb᷒. Math.14.a
Quod verbū ꝗuis literaliť ſit
de poteſtate ſanatōis morboꝝ
in corꝑe/tamen principaliꝰ intelligitur ꝑ
miſteriū/de poteſtate clauium/ſoluentiū
peſtes peccatorū in mente. Hec autē po/
teſtas clauiū que circa corpus chriſti mi/
ſticū cum membris ſuis que ſunt fideles
exerceť: reſidet in ſua plenitudine et fonte
apud papā/de hinc ad prelatos maiores
vſqȝ ad minores ꝗs curatos appellamus
deriuať ordine Jerarchico/diuinitus nō
humanitus inſtituto ad edificatiōem ec/
cleſie/ ⁊ ſalutem populorū/ quā chriſtus
expediens iudicauit. Et quoniā expedit
viam penitētie ꝑ claues eccľiaſticas nec
nimis aperiri/pro cōtemptu/ nec impro/
be coartare ſine fructu. Uidendum eſt ꝑ/
cipue de poteſtate curatorū que quotidie
practicať qualiter ſit ⁊ qualiter nō limitā
da iuxta qualitates temporū ⁊ locorū et
multiplicatōnem tranſgreſſionū/⁊ poſſi
bilitatē remediorū. Qua ſuper re/placeat
attendere propoſitōes. nō declaratōnes/
ꝙ ſequūtur. ¶ Omīs caſus qui nō inue/
nitur a curatis remotꝰ/ cenſendus eſt eis
conceſſus in foro conſciētie reſpectu ſub/
ditorum ¶ Omīs caſus cuius reſeruatō
ad ſupiorem/vel nō deceret vel nō expedi
ret/curatis eſt relinquēdus/
Omīs caſus pure ſecretus/ nec ſcandali/
ſans proximū relinquēdus videť eſſe cu/
ratis. preſertim vbi nō eſt ſpes maioris ī/
mo deterioris effectus /vt quia peccator
nunqȝ iret ad prelatū. nec forte noto cui/
ꝗȝ (prout ſepe fit) auderet cōfiteri.
Omīs caſus excōmunicatiōis late ſentē
tie ꝑ hominē/⁊ nominati in hanc vel illā
ꝑſonā publice poteſt a curatis rationabi
liter reſeruari. ¶ Caſus excōmunicatio/
nū etiam late ſententie ꝑ iura vel hominē
⁊ hoc ſub quadam generalitate nulla per
ſona nominata videnť poſſe concedi cu/
ratis vt abſoluāt/cum iniūcta ſatiſfactō/
ne facienda/quātum iura permittunt. et
ꝗes reipublice. cum cleri priuilegio pa/
ti poteſt. ¶ Caſus carnaliū lapſuum pre
ſertim in ſexu muliebri ac puerili/ qui ſe/
creti ſunt. videnť curatis dimittendi/ſub
terrore futuri iudicij/ cōmixtione bruto/
rum excepta. ſi nō deſperatio timeatur in
remittendo: ¶ Caſus votorūm cōmuni
um ⁊ ſepe ſtultoꝝ cum abſolutōne de pre
teritis ⁊ cōmutatione pro futuris viden/
tur curatis relinquendi/maxime ſi ſint ſe
creti ⁊ ſi palam inutiles appareāt aut mo
dicum fructuoſi/poſſunt eni prelati talia
cōmittēre ratōne poteſtatis ſue ſupioris
et ciuiľ que in oī voto ciuili ſupponitur
non excepta ſed incluſa. ⁊c.
Caſus reſtitutōnū incertarū ac modici ꝑ
cij/poſſunt curatis dimitti/ſecus ī certis
ſecus in magnis precijs/ſecus in defrau/
dationibus notorijs ⁊ ſcandoloſis vt vſu
ris. ¶ Caſus hereſum occultarum ⁊ men
talium. Caſus ſimiliter blaſphemiarū le
ui motu ire prolatarū Caſus piuriorum
quotidianorū non iudicialiū. Caſus ſor
tilegiorū ſine horrore ac leſione proximo
rum ac ſacramētoꝝ abuſione. Caſus ſa/
crilegij parui. Caſus offenſionis paren/
tum ſine leſionis enormitate poſſunt cu/
ratis dimitti. ¶ Caſus aborſuū vel in vē
tre. vel extra qui veniūt omnino preter in
tentōnem parentum/dimittendi ſunt cu
ratis/maxime ſi ſunt ſecreti/ nec proxios
ſcandalizant / quoniā pro talibus nullo
modo danda eſt penitentia grauis/ ꝑſer/
tim publica. Que non pia ſed crudeľ vbi
loquimur eſt cenſenda. nec excuſat ſed ac
cuſat hoc loco dicere ꝙ datur ad terrorez
aliorum. ¶ Caſus habentes in decretis
patrum/ ſuas penitentias limitatas/ nō
ſunt propterea ſic ſemper/ ymmo nec fre/
quenter obſeruanda ꝑ curatos in abſolu
tione conferenda quādo ſecreti ſunt. Se
cus de publicis/oportet certe vt peniten
tie ſint pro circūſtantijs arbitrarie. Tuti
us ꝗȝ dimittere penitentē ire in purgato/
riū cū parua penitētia / quā hic implere
vult ꝗȝ cuȝ magna non implenda ducere

in infernū.verbū eſt memoriale guilhel/
mi pariſienſ. ¶ Caſus enormes publici
⁊ ſcãdaloſi tam eccleſie toti ꝙ̃ ꝓximis lo/
cis et vicinis / poſſunt vtriꝫ maioribus
prelatꝭ reſeruari/quos caſus facile erit cõ
gnoſci per curatos.
¶ Caſus reſeruati prelatis/ poſſunt au/
diri per eos aut eorum vicarios ⁊ abſolui
dum tamen penitentes bona fide propo
nant reliqua confiteri ſuis habentibꝰ po
teſtatem.ymmo ꝙ libenter omnia cõfite/
rentur/vni et eidem ſi ſimul idem confeſ/
ſor vel vellet vel poſſet abſoluere Tūc enī
eſt vnitas confeſſiõis ex bona fide/ ꝙ̃uis
eſſe videatur diuerſitas in confeſſoribus
⁊ tempore vel actõne Lugduni.23.mar/
cij.1422.ſub correctõne. ¶ Finit.

¶ Incipit epiſtola eiuſdem ſup moderatõne caſuum reſeruã dorum in foro penitentie:

Pontificali di/
gnitati/ſuus qualiſcunꝫ zela/
tor: clauibus benevti. Paſtora
lis autoritas/ in caſibus reſeruãdis quo
ad forum conſcientie / ſicut et alia queli/
bet poteſtas/data eſt prelatis in edificati
onem eccleſie/non in deſtructiõem. ſicut
dicit apoſtolus ⁊ in fauorem populi xpi/
ani.pro ſalute non pro queſtu aut ſimili
cõmodo conſequendo. Conſtat autẽ cer/
tiſſime perplures expertos in cõfeſſioni/
bus audiendis tempore iſto/ꝙ reſeruatõ
ſtricta quorundã caſuum/ preſertī in gra
uioribus et occultꝭ ſpeciebus peccati car
nalis/ retrahit innumeros a confeſſione
talium peccatorū.ſicut ſunt pueri et puel
le/ ⁊ mulieres verecundiſſime/et rurales
idiote a quibus vix poteſt extrahi ꝯfeſſio
talium peccatorū quantumcūꝫ confeſ/
ſor ſit ſolicitus hūilis moroſus et diſcre/
tus. Et ſi remittãtur ad prelatum vel pe/
nitentiariū de longinquo vel in publico
refugiunt et horrent Expertumꝫ eſt mil
leſies/ꝙ non vadunt. ſed nec ducenti nec
trecenti.immo nec mille penitẽtiarij ſuf/
ficerent aliquando in vna dioceſi ad ta/
les caſus plene audiendos/abſoluendos
ꝫ. Deniꝫ quid ꝓdeſt et certe obeſt plu/
rimum/ addere verecundiã onera grauia
ſuper onera.⁊ difficultatem cõfitendi ta/
lia peccata ſuper difficultatem.que tanta
eſt vt vix credi poſſet: Et hoc precipue q̃n
do peccatū ſecretum eſt. et tale ꝙ auctor/
perpetue celabit ipſum ſi velit.vt nec epi
ſcopus nec alius/inde punitiõem vel no
ticiam inueniat. Si diceres. talis ſi non
reuelabit damnabitur. fatemur quidem.
ſed obuiandū eſſet huic damnationi mo
dis om̃ibus potiusꝙ̃ addenda ſit occa/
ſio. nunq̇d requirit ſanguis locus id eſt
damnatio ab illis qui occaſionem dede/
runt precipue prelatis maioribus: Sic
certe et ipſi ſatiſfacient/pro iſto vſꝫ ad vl
timū quadrantẽ/ euntes in eandem dam
natiõem.cum ſint prelati ad ſaluandum
gregem domini poſiti ⁊ paſcendū nõ oc/
cidendum aut ſcandalizandū Expertum
eſt itaꝫ/ ꝙ hic terror reſeruationis/ nul/
los aut pauciſſimos cohibet ſic peccare.
innumeros autẽ ſic retrahit confiteri ꝓ/
ter dictas cauſas ⁊ etiã alias.quoniã mu
lieres precipue tali mõ retrahūtur. Pri/
mo timentes notari a maritis cum tales
confeſſores adeant.qui cum zelotipi ſint
ſtatim ſiniſtram cõtra vxores ſuas ſume
rent occaſionem vnde ſurgerent iurgia li
tes diſcordie et amoris interruptio. et ce
terã que peiora ꝓcurarẽt mala.vtinã nõ
ſepius morteꝫ. Secūdo quia ſepius a ta
libus confeſſoribus exactionãtur in dan
do pecuniam cerã.aut ſimilia. vel iniun/
gunt penitẽtie publice.vnde iterum a ſu
is maritis notarẽtur. vnde quoꝫ incide/
rent ꝑicula. Tertio ꝙ verecunde nõ aude
rent confiteri magno prelato aut famoſo
doctori ſicut bñ alijs. ſaluo illo ꝙ ſit bo/
nus et idoneus. Et plures cauſas retra/
hentes.quis ab expientia colligere poteſt
Similiter ⁊ in viris cauſe tales aliquali
ter eſtimãde ſunt ⁊ ſimiles.precipue ſi ali
quis incidiſſet caſum epiſcopalem idcir/
co quia nocuiſſet epiſcopo.aut eccl'ie ſue
quomodo iſte induceretur ad cõfitenduꝫ
epiſcopo.aut ſuo cognito vicario Aut for
te quis conſiderãs queſtū pecunialẽ fore
apud confeſſores tales/ vt fit cõmuniter
vnde ſcandalizatus ſe a cõfeſſione retra/
hit.⁊ mille talia que inuūeros retrahūt a
confeſſione. Et hoc intelligendū de pec/
catis occultis. Secus eſt in peccatis pu/
blicis quibuſcūꝫ Talia ſola ſm quoſdã
doctores/olim iura condita reſeruabant
Ad q̇d: Nimirū vt taxaret pena grauis

et publica per ſuperiores talibus. in exē/
plum ⁊ terrorē aliorū. Sed in occultis/
ceſſat hec ratō. quoniā pro talibus nulla
penitentia iniūgenda eſt quā nolit confi
tens recipere. Quoniā iuxta memorabi/
le dictum Guilhelmi pariſieñ ſalubrius
eſt confeſſum cum pauca leuiſſima peni/
tentia acceptata relinquere in manu dei
puniendū in purgatorio: ꝙ cum magna
nō adimplenda detrudere ipſum in infer
num. ¶ Prouideat igitur deinceps ſoli/
citudo tua pia et pontifical' dignitas Fo
li claudere regnum dei. caue onera grauia
ceruicibus debilibus et caſuris alligare.
Quāobrē a talium caſuum occultorū re/
ſeruatōne. qui proch dolor vix veniūt ad
ꝯfeſſores quoſcūqꝫ licet celeberrimi ſint
¶ Poſtremo ſi non placet caſus omnes
occultos. quia de publicis nō loquimur
relinquere paſſim cuilibet confeſſori/ vt
pro omni etate confitentiū ⁊c. ſaltem hoc
expedire videtur. primo ꝙ nullus caſus
iudicaret̃ eſſe reſeruatus quo ad confiten
tes minores. ſcꝫ qui non compleuerūt de
cimūquartum annum. qꝛ non habent ꝑ/
fectum vſum ratōnis. nec faciliter reſiſtūt
temptatōnibus ſuis. vel malicijs alienis
nec leuiter audent coram ꝑſonis autenti/
cis ⁊ extraneis comparere. quanto minus
nō audent de tam pudendis confiteri.
Conſulendū eſt inſuper verecundie etiā
parentū ſi crebro vel publice vel de longī
quo ad penitentiarios mitterent̃ ¶ Et ex
pedit deniqꝫ faciliter ⁊ cito relinquere po
teſtatē ſuꝑ occultis caſibus curatis ⁊ or/
dinarijs et generaliter omnibꝫ qui bona
fide voluerint ⁊ ſciuerint proficere anima
bus. nō ad queſtum vel ſubuerſionē. im/
mo tales diligenter inquirendi eſſent. et
inducendi ⁊ rogandi/ ad laudem dei ⁊ ſa/
lutem populi cōfeſſores ⁊ predicatores ꝑ
condeſcenſionē bonitatis. in hoc tempe
peſſimo. quando nimis exprimur heu il/
lud Geneſ. Corrupat omnis caro viam
ſuam. Hinc horrendū eſt vbiqꝫ flagitio/
rum naufragiū. in quo ſaluat arca penitē
tie. cuius arce introitum/ ideo plus expe
dit ampliare/ ꝙ nimia artitudo ſua/ pro/
hibeat eos qui ad ingrediendū allici. im
mo iuxta parabolam euāgelicā quaſi cō/
pelli debuerunt. ¶ Expediret inſuper in
ſpeciali/ dum pax vniuerſalis habebitur
domino propicio/ ꝙ quilibet de quacūqꝫ
obedientia fuerit/ habeat licentiā genera
lem ⁊ expreſſam: ꝙ poſſit abſolui nedum
iuridice ſed ſacramentaliter a quocūqꝫ di
ſcreto ſacerdote. ſuper omnibus in omni
euētu qui peccauit circa materiā hanc cō
tendentiū de papatu Dirigat oīa deus
qui eſt bñdict' in ſecula. Amen. ¶ Finit.

¶ In exemplari iſti

dialogo titulus nō erat inſcriptus ex ne/
gligentia. ſed vt mihi videtur dialogus
eſt diſcipuli dubitantis et ſciſcitantis. et
magiſtri reſpondentis ⁊ explanātis. ⁊c. ma
giſtri Johannis de gerſon de poteſtate li
gandi ⁊ ſoluendi. ¶ Diſcipulus.

Quum Chriſt'
dederit poteſtatē ligandi et
ſoluendi/ pricipaliter petro
⁊ ſimul omibus apoſtolis ⁊
ſucceſſoribus. Querit̃ vnde dicatur hec
poteſtas: ¶ M ¶ Sicut ꝯgnitō noſtra
rationalis incipit a ſenſu. ſic impoſitio
nominū ſumpta eſt a rebus exterioribus
Dicit̃ autem aliquis ligatus corporalit̃
quando non poteſt exercere cōuenientes
operatōnes in toto vel in parte. vt ligat'
pedes et manus/ non poteſt operari ma/
nualiter nec ambulare Dicit̃ autem ſolui
dum tollūtur vincula. et reddit̃ ſue liber/
tati qua poſſit libere vti mēbris ſuis Tra
ctum eſt inde nomen ligatōnis ad ſpiri/
talia. ⁊ ſimiliter nomen ſolutionis vel ab
ſolutōnis. vt dicat̃ anima rationalis liga
ta: quādo non poteſt vti libere legitimis
actibus cōuenietibus ſue conditōi. Sic
dicit̃ ſomnus ligare ſenſuales aut intelle
ctuales operationes/ quas vigilia ſoluit.
Sed magis ad inquiſitiōem tuam ſupe
rior iudex ita dicitur ꝑ ſententētiā ſuaꝫ
iudicialem penalē/ ligare ſubditum/ duꝫ
tollit ab eo liberam facultatem aliquid' ci
uiliter exercendi. Abſoluit vero dum fa/
cultatem hmōi reſtituit ¶ D ¶ Placet
quod protinus ad compendiū dicis Sꝫ
dic ſi poteſtas predicta ligandi ⁊ ſoluēdi
ſunt claues eccleſie. vel claues de quibus
dictum eſt Petro. Et tibi dabo claues re
gni celorum. ¶ M ¶ Quāuis differētia
multiplex aſſignari poſſit. accipiūtur ta/
men aliquando ſynonime ꝑ doctores iu/
xta prefatā tranſſumptōnem. Nam ſicut

clauis materialis aperit et claudit. ſic ſpi
ritualis ſuo modo. Sed quia vis breui/
ari ſermonē/ neq̄ʒ de clauibus huiuſmōi
pfectū habere tractatū: neceſſe eſt propter
alia que de poteſtate eccl'iaſtica latius ha
bes tractata. Coartabiť hic etiam nūc ſer
mo de poteſtate ligandi et ſoluendi iudi/
cialiter/ p ſententias latas/ ab homīe vel a
iure/ iudiciali ſeu iuridica Et deſcribitur
in primis quid eſt ſententia. ¶ Sentētia
in genere ſm phicam nominū impoſitio
nem. ⁊ modos ſignificandi grammatica
les immo metaphiſicales/ dr̄ eſſe determi
nata acceptatio alterius ptis cōtradictio
nis. Et deriuatur a ſentio tis. quia ſentē/
tiās ita ſentit. nec pertinet niſi advtentes
ratione. ¶ Differt autem a conſilio ſicut
concluſio ab inquiſitōne. iij. Ethicorum
ſm philoſophū Unde cōſiliū eſt queſtio
vel inquiſitō reſolutoria ſuper medijs ap
tis ad conſecutōem finis intenti. Sentē
tia vero eſt determinata acceptio alterius
ptis/ que in diſceptatōe vel conſilio verſa
batur. ¶ Et hoc aliquādo facit homo ſo
lus ſecum ſup proprijs agibilibus Inde
eſt illud apud Job Sententiā labia mea
puram loquētur. Et apud comicum. ſtat
ſententia. Et in prouerbijs. Sapientior
ſibi piger videť ſeptem viris loquētibus
ſententias. cum multis ſimilibus Unde
nominať liber ſententiarꝫ. ¶ Attamē et ſe
pius et rei noſtre vicinius/ ſentētia diciť
concluſio pre cōſiliata p plures in iudicā
do Et cōuenit ſynonime cum iudicio qd
ferť poſt conſiliū. iuxta verbū xpi/ ponen
tis gradus/ inter penas/ ire debitas. Qui
iraſciť fratri ſuo inquit reus erit conſilio
qui autē dixerit fratri ſuo racha. reus erit
iudicio. qui autem dixerit fatue: reus erit
gehenne ignis. Eſt itaq̄ʒ ſm gloſas minꝰ
graue q̄ pena vertatur adhuc in conſilio
q̄ʒ dum determinato ſubiacet iudicio. de
inde omniū grauiſſimū q̄ iudicij fiat exe
cutio. Et eſt ſententia ſic accepta/ decretū
vel dictamē vel iudiciū ſupioris/ p quod
vult legitime ſubditū ſuum per penam li
gari vel a pena liberari propter deum De
tali ſententia ⁊ iudicio iubet dominus in
Exod. Nec in iudicio/ plurimorū acquie
ſces ſententie vt a vero denies. Et in Ec/
cleſiaſte. Quia nō proferť cito contra ma
los ſentētia. filij hominū abſq̄ʒ vllo timo
re perpetrāt mala. Et in euangelio Joh.
Nolite iudicare ſm faciem ſed iuſtum iu
dicium iudicare. ¶ D ¶ De iudicio et iu
ſticia repletur ipſa ſacra ſcriptura. ac pin
de poteſt vberius agnoſci quid ſit iudici
alis ſententia. ⁊ queādmodum ſententia
idem eſt cum iudicio. Sententia autem
duplex eſt quedam ligans vel obligans.
alia ſoluens vel abſoluens. Claret inſup
quomodo ſententia ferri debet legitime.
id eſt cōformiter ad legem preſertim diui
nam. Et q̄ in obſcuris aut dubijs preui/
um ſit conſiliū Et vt pre oculis deus ſem
per habeatur tanq̄ʒ finis omnis finis.
Sed oritur queſtio cōſequenter ſi quili Q
bet iudex qui poteſt ferre ſententiā iudici
alem ligantē. poteſt eadē autoritate ferre
ſoluentē ¶ M ¶ Poteſtas de qua loqui
mur nō eſt poteſtas ſolius ordinis q̄ re/
ſpicit corpus xpi verū. ⁊ que diciť equalis
apud omnes qui p caracterē ſacerdotalē
habent ptātem cōſecrandi verū corpꝰ xpi
non plus papa q̄ʒ ſacerdos infimus Hec
vero poteſtas iudicialis ſeu iuriſdictiōis
in eccleſia/ reſpicit corpus chriſti miſticū
Cuiꝰ poteſtatis plenitudo reſidet penes
ſummū pontificē et eſt in ipſo tota/ pote/
ſtatiue. Ceteris vero per ptes deriuať iu/
xta determinatōem legitimā/ iſtius fonta
lis et prime poteſtatis. ⁊ hoc ne confuſio
ſit in eccleſiaſtica policia. ſed ſit figurata
ad exemplar ciuitatis hirl'm tanq̄ʒ deſcen
dens ab ea ſm apoc. Joh. Dicendum eſt
igitur. q̄ datur aliquibꝰ poteſtas ligandi
iudicialiter in multis caſibus ⁊ ipſis pro
hibeť abſoluendi facultas ¶ D ¶ Satis
animaduerto caſus multos. Sʒ nunq̄d
poteſt papa cōcedere facultatem alicui ſa
cerdoti. ſit ille Johannes q̄ pſonā aliquā
ſingularē vtputa martinū/ abſoluere poſ
ſit ab oīnibus ſententijs tam a iure q̄ʒ ab
homīe latis: ¶ M ¶ Utriq̄ʒ poteſt ¶ D
¶ Conſequenter queriť. ſi p conceſſionē
hanc generalē/ poſſit martinus abſolui
generaliter ab omni vinculo ſentētie pe/
nalis late tam a iure q̄ʒ ab homine. Et vt
compēdioſius inquirā. poterit ne marti/
nus abſolui ab irregularitate quā contra
xit/ quia celebrauit excōicatus: ¶ M
Videť prima facie q̄ ſic. niſi certitudinē
aliquis oñderit repugnantē. cum bñfici/
um principis ſit latiſſime interpretandū
pene vero reſtringēde. Et vt manifeſtius
fiat iſtud qd dicimus/ loq̄mur interi de

ſententia iudiciali lata ab hoīe. Et pona
mꝰ ꝙ martinꝰ delatus fuerit ſuo iudici/ce
lebraſſe miſſam. ipſo ſtante excōicato. ac
ꝑinde ferat in eū ſententiā ꝙ eſt irregula/
ris:et ad celebrandū deinceps inhabilis
D ¶ Caſus iſte quotidianus eſſe poteſt.
M ¶ Uicem nūc interrogantis accipio
Poterit ne martinꝰ taliter ab hoīs ſenten
tia ligatus abſolui ꝑ Johēȝ ſacerdotem:
D ¶ Cum ligare ⁊ ſoluere ſint correlati/
ua adinuicē ſi martinꝰ potuit ab hoīs ſen
tentia ligari vinculo irregularitatis. quō
nō poterit ab hoīs ſententia ꝑ papā ſolui
vel abſolui. quēadmodū poſſȝ de excōica
tionis ſentētia ab hoīe lata taliter libera/
ri. alioquin q̄d importaret cōceſſio talis
ample facultatis ꝙ ab oīmibus ſentētijs
tam a iure q̄ȝ ab hoīe latis/ poſſit Johēs
R abſoluere martinū: M ¶ Scis ne q̄d
in oppoſitū poſſit ex iuribus introduci:
D ¶ Accepi quoſdā dicere/ꝙ irregulari/
tas nō cadat ſub forma abſolutōnis/ ſed
ſub forma diſpenſatōnis. qm̄ irregulari/
tas non ſemꝑ indiget abſolutōe. cū abſq̄ȝ
pctō contrahat̄ aliqñ. ſed tunc diſpēſatio
locū habet/ſi gratia tali fiat. M ¶ Nō
eſt vſq̄ȝquaq̄ȝ abſurdū illud qđ iſti dicūt
Nihilominꝰ oportet theologos ſimul cū
canoniſtis cōuenire in acceptiōibꝫ iſtorū
terminoꝝ ligare ⁊ ſoluere. Et ſcire q̄d di/
cat̄ ſentētia a iure. q̄d ab hoīe lata. a q̄ dat
facultatē abſoluendi dn̄s papa in conceſ
ſione q̄ dicta eſt. Cū vero ſicut ꝑdixiſti ab
ſolutio referat̄ ad ligatōnem/ cōceſſio lo/
quēs de abſolutione a ſentētijs iuris aut
hoīs/intelligi debet de ſentētijs penalibꝫ
atq̄ȝ ligantibꝫ. Et hoc iā notauimꝰ. ſed re
cepimꝰ cōſtringēdo ſermonē de ſentētijs
a iure vel ab hoīe latis. ꝙ ſunt ſentētie pe
nales inflicte vel late propter culpā veraȝ
vel preſumptā. propriā vel alienā propt̄
ſentētias penales. q̄ quādoq̄ȝ ferunt̄ ſine
culpa illiꝰ in quē ferunt̄. ſed nō ſine cauſa
Quod dicit̄. ptȝ in excōicatis propt̄ obe/
dientiā deo ⁊ proprie conſciētie faciendā
vbi latet eccl'iam veritas. D ¶ Appa/
ret ꝙ in hac deſcriptōe ſententiaꝝ/ cōſen
tire debeat canoniſta Talibꝰ eni ſentētijs
ligati/ indigent abſolutōe que ſoluat ſeu
tollat vinculū. Nam q̄d eſt abſolutio niſi
a vinculo liberatio: ſiue talis abſolutō fi
at ꝑ nomē diſpenſatōis ſentētie ſiue ꝑ ali
ud nomē equiualēs. vt ꝑ habilitatē ſeu ꝑ
reſtitutōem ad priorē ſtatū. M ¶ Di/
cet fortaſſis canoniſta ꝙ inter liberatiōeȝ
a vinculo irregularitatis ꝑ diſpenſatiōeȝ
⁊ inter liberatōem ꝑ abſolutōem hoc int̄
eſt: quia abſolutio reponit ſolūmodo ho
minē in ſtatu ſalutis eterne tollēdo q̄cq̄d
obeſt cōſecutiōi ſalutis eterne/ quēadmo
dū fit in articulo mortis dum penitet hō.
etiāſi nullum poſſet habere ſacerdotē Di
ſpenſatio autē reſtituit ad ea que ſunt di/
uinitatis ad bn̄ eſſe in vita morali vel ci/
uili vel meritoria D ¶ Sequeretur ex
hac interpratione: ꝙ martinꝰ abſolutꝰ ab
oīmibus ſentētijs tam ab homīe q̄ȝ a iure
nō abſoluerer̄ in caſu prenoīato/ ab irre/
gularitate ſentētialiter inflicta ꝑ hominē
immo a ſentētia interdicti vel qualiſcūq̄ȝ
excōicatōnis: ſic ꝙ poſſet libere ſuſcipere
poſtmodū corpus xp̄i. cuȝ nō ſit de neceſ
ſitate ſalutis. immo nec vti ſacramēto vn
ctōis extreme. nec tenere beneficiū eccleſi/
aſticū. nec audire miſſas ī eccleſia. nec pꝰ
mortē habere ſepulturā ſacrā Patȝ hec ſe
quela. qm̄ talia nō ſunt de neceſſitate ſa/
lutis abſolute facienda. Eſt tamē vſus ec
cleſiaſticꝰ in oppoſitū. maxime de ligatis
ꝑ ſentētias excōicatōis. dum eni abſoluū
tur/libere pn̄t poſtmodū nedū corpꝰ xp̄i
ſuſcipe. ſed miſſam celebrare vt priꝰ. ⁊ be
neficijs gaudere eccl'iaſticis. Cur non ita
fieret/ſi a ſententijs irregularitatis a iure
vel ab hoīe latis/abſoluant̄ caſu nr̄o:
M ¶ Fortiter inſtas. attento ꝙ in abſo/
lutiōe iuridica/nō eſt neceſſaria certa for/
ma verboꝝ/quēadmodū dicimꝰ de abſo/
lutōe ſacramētali a pctīs. Huc accedit ꝙ
abſolutio iudicialis a vinculo penaꝝ/ ꝑt
fieri circa abſentē vel circa nō petentē. im
mo in inuitū ſm̄ multos feret̄ ſeu relaxa/
bit̄. dum ſentētia penalis plus inuenitur
nocere ſibi ⁊ reipublice/ q̄ȝ ꝓdeſſe D ¶ S
Sȝ occurrit ad hoc dictū/ abſurditas al
tera ꝙ melioris eſſet conditōnis ſentētia
penalis a iure vel ab hoīe lata ꝓpter pecca
tū illius q̄ ligatur/ q̄ȝ ſi abſq̄ȝ peccato pro
prio/ vinculū aliquod vtputa irregulari/
tatis contraheret. Quid eni eſt irregulari
tas niſi quoddā impeditiuū vinculū/ ne
ſit aliquis idoneꝰ ad aliquod opus legiti
mū vtputa ad officiandū eccleſie. ſicut ex
cōicatio ligat ⁊ religat a ſacramentoꝝ ꝑ/
ceptōne/ſi ſit minor. ⁊ a ciuili cōicatōe ſi
ſit maior. Acta in caſu ꝓmiſſo/martinus

culpa propria excōicatus abſoluit̄. et ab/
ſolutus poterit exercere ſicut prius tales
actus legitimos qui nō ſunt oēs de ne
ceſſitate ſalutis/nō ſic autē poterit abſol/
ui ligatus vinculo irregularitatis/ abſq̄
culpa ſua M Uide ſi quedam talia
poteris inuenire/in quib⁊ fauorabili⁹ agi
tur quo ad aliqua cū peccātibus. quatin⁹
vbi ſupabundauit delictū ibi ſupabun/
det ⁊ gratia. Exemplū ſumit̄ familiare p̄/
poſitō noſtro Itaq̄ ſi vir infidelis prius
homicida baptiſet̄. ſoluit̄ nedum a culpa
homicidij ſed ab irregularitatis etiā vin/
culo conſequēte homicidiū. vbi ſi duas
habuiſſet vxores legitimas ſucceſſiue vel
vnā nō virginē. baptiſm⁹ nō tolleret hoc
irregularitatis ligamentū. Forte ſic in p̄/
poſito ſi martin⁹ abſoluit̄ ab oīb⁊ pec/
catis cōfeſſis. ⁊ cū hoc ab omnibus ſenten
tijs tam a iure q̄ȝ ab hoīe latis. Ueniretq̄
ſi p̄ ſeq̄lam abſolutō irregularitatis ſicut
excōicatiōis ex qua ſumpſit occaſionalit̄
vinculū irregularitatis dum ligatus ſe di
uinis immiſcuit. Non autē eſt cōcubina
tio vel conſecutio talis/ in irregularitatē
que nō tam cōtracta eſt ex ſententia penali
q̄ȝ ex cōſtitutōne legis aut ſtatuti D
Habent iſta pbabilitatē. ſed nō euacuāt
totā difficultatē noſtre dubitatōis ſpēali
ter q̄ ad inueſtigatiōeȝ deſcriptōis ſeu q̄d
nois ſententie p̄ſertim a iure late. Ecce re
cipiam⁹ duas cōſtitutōes iuris que dicū
tur decreta vl̄ decretales. vna dicet ſic Si
quis ſuadēte diabolo/man⁹ miſerit violē
tas in clericū/ſit excōicatus ipſo facto. al/
tera cōſtitutio dicit. Si q̄s celebrauerit
excōicatus/ſit irregularis ipſo facto M
Reſpōdi iam q̄ q̄libet ſciētia/termios
ſuos h̄ȝ. ſed inferior ſcia debȝ reſoluere ſu
os termios quādo ſurgit ambiguitas/ad
terminos ſciētie ſupioris. q̄ ſunt ſimplici
ores. Sic enī metaphiſica/reſoluit t̄mi/
nos oīm ſcientiaꝝ iūctis logica grāmati
ca ⁊ rhetorica. Cū igit̄ theologia ſit ſupi/
or ad oēs ſcias. etiā ad metaphiſicā natu
ralem ⁊ ad ius omne/ canonicū et ciuile.
debet reſolutio vel īterp̄tatio ſumi p̄ theo
logiā/p̄ſertim in his q̄ ſalutē reſpiciūt
D Perſpicuū eſt etiaȝ mihi in exēplis
inductis modo p̄ te M Priuilegiat⁹
itaq̄ p̄ papā/ de cui⁹ p̄tāte principalr̄ eſt
ſermo p̄ſens/iure dicit̄ abſolut⁹ ab aliq̄ le
ge generalr̄ prius ipm ligāte. ſilr̄ ⁊ diſpē/
ſatus. Et hoc ſiue diſpēſatio ſit legis mo
deratio ſiue ſit ipſi⁹ totalis ablatio. Rur/
ſus ille qui habilitatur/abſoluit̄ ab inha
bilitationis vel irregularitatis vinculo.
Rurſus dū infamis reſtituit̄ ad famā. ab
ſoluit̄. Hoc vidit illa iunior Sara dum
orauit. Obſecro dn̄e a vinculo imprope/
rij abſoluas me Quid preterea de ſeruitu
te: nunq̄d nō eſt vinculū magnū: nunq̄d
eſt liberatio grandis abſolutō vinculi ſer
uitutis? Seruitutis inquā vel que pen/
ſat vel que eſſet ſi nō eſſet iudex cōcedens
libertatē Unde papa diſpēſans cū irregu
lari/poſſet ita dicere. Soluo te vel abſol/
uo te a vinculo irregularitatis vel ab irre
gularitate. Et ita de qualibet alia iurꝭ pe
na. ſub penali ſententia a iure lata vel ho
mine. D Supeſſe nihil video circa
conceſſionē in Martino factā q̄ abſolui
poſſit ab omnibus ſentētijs tam a iure q̄ȝ
ab homine latis autoritāte ſummi ponti
ficis/ quin ſentētia irregularitatis cadat
ſub hac conceſſiōe. que cōceſſio veraciter
eſt quedā abſolutio. Martin⁹ enī p̄us li/
gabat̄ ne poſſet ab alio q̄ȝ a ſummo pōti/
fice abſolui: nunc vero poteſt abſolui a q̄
cunq̄ ſacerdote quē elegerit. ⁊ ita ſolutuȝ
eſt vinculū ab eo ſentētiaꝝ vbi reſeruant̄
tales caſus ſoli pape. Finit.

Accipe ſub com z

pendio ꝓpoſitōes octo ſequētes ad eluci/
dationē premiſſoꝝ.

Prima propoſitio.

Omnis ſentētia taȝ a iure q̄ȝ ab
homīe lata/deriuat̄ a ſententia
primi iudicis dei. ⁊ hoc media
te vel inmediate. approbatiue vel p̄miſſi
ue. Repitur inde dictū de deo q̄ ſentētia
eius fuit hec vel illa. Dixit expreſſe Greg.
q̄ deus mutat ſentētiā nō cōciliū. cui⁹ ver
bi intellect⁹ alibi q̄rend⁹ eſt. Secunda
Omis ſentētia tam a iure q̄ȝ ab homīe
lata/cōtinet̄ ſub duplici differētia. Quia
quedā eſt ſolius dei. quedā creature rōna
lis ſub deo. ⁊ hoc vel a beatꝭ ſicut ſunt an/
geli. vel de viatorib⁊ ſicut ſunt principes
et p̄lati. vnde dicit̄ de Nabuchodonoſor
q̄ egreſſa eſt ſentētia ab eo/vt interficeret̄
omnes p̄ricipes babilonis. Sūt inſup
cōcordantie tales mlt̄e. Tertia Ōis
ſentētia tam a iure q̄ȝ ab hoīe lata/dici p̄t

iudicialis.⁊ hoc vel in foro conſciẽtie interioꝛis. vel in foro coercẽtie iuſticie exterioꝛis. Dicit̃ enĩ ſentẽtia iudicialis. q̃ı cõcluſio ſeu determinatio iudicij. ¶ Quarta ¶ Omnis ſentẽtia iudicialis humana dici p̃t ciuilis vel eccl'iaſtica. ⁊ hoc ſ̃m diuerſos fines ꝓximos ⁊ p̃ıcipaliter intentos. qꝛ ſentẽtia ciuilis/ reſpicit vitã p̃ñtẽ ꝓ ſuo cõuictu trãquillo. eccl'iaſtica vero/ vitam futurã. ¶ Quinta ¶ Oĩs ſentẽtia iudicial' eccleſiaſtica/ fundat̃ in verbo xp̄i dicẽtis ad petꝝ ⁊ aplõs. Quecũqꝫ ligaueris ſup terrã. vbi pꝛiꝰ immediate fundauerat ptãtem excõicatõnis iudiciarie dicens. Q ſi eccl'iam nõ audierit ſit tibi ſicẽ ethnicꝰ ⁊ publicãꝰ ¶ Sexta ¶ Oĩs ſentẽtia iudicialis eccl'iaſtica/ ſufficiẽter explicat̃ ꝑ hec duo verba ligare ⁊ ſoluere. vtendo terminis iſtis nõ ad litterã ſicut ligantur boues ⁊ aſini. ſed ſ̃m trãſſumptõnem coꝛꝑaliũ ad ſpũalia. ita ꝙ ſentẽtia iudicialis eccl'iaſtica deſcribi põt ꝙ eſt ſentẽtia ligans vel abſoluẽs in oꝛdine ad finẽ felicitatis eterne ¶ Septima ¶ Oĩs ſententia iudicialis eccleſiaſtica vel a iure vel ab hoĩe lata/ dũ cõceditur vt poſſit abſolui/ p̃ſupponit ꝙ ipſa ligauerit vno vinculo penali vel plurimis. ¶ Octaua ¶ Oĩs ſentẽtia iudicialis eccl'iaſtica diuerſ̃ noĩbus p̃t explicari vel ferri ꝓ arbitrio iudicis p̃ſertim ſup̃mi q̃ eſt papa Sicut dicẽdo dũ ligare vult Uolumꝰ talẽ eſſe ligatũ vel excõicatũ quo ad oĩs actꝰ legitimos ciuiles vel eccl'iaſticos. Uolumꝰ talẽ eſſe irregularẽ. inhabilẽ. infamẽ. ⁊ ita de talibus penaꝝ vinculis. Aut dũ vult ſoluere dicendo. Diſpenſamꝰ cũ tali. habilitamꝰ talem. reſtituimꝰ talẽ fame ſue. cõcedimꝰ tali vt ꝓmoueri poſſit ad oꝛdines nõ habitos vel in habitis miniſtrare. Et ita de mille loquẽdi modis q̃ finaliter reſoluũt̃ in hec duo ꝟba ligare ⁊ ſoluere ¶ Supeſt ex iſtis ↄcludere ꝙ interp̃tatio doctrinalis theologoꝝ/ fauet cõceſſioni p̄dicte ꝙ dũ papa cõcedit martino vt habeat facultatẽ eligendi confeſſoꝛẽ q̃ poſſit eũ abſoluere ab oĩbus peccatis de quibꝰ confitebit̃/ ⁊ ab ſentẽtijs tã a iure q̃ꝫ ab hoĩe latis: cõpꝛehendit̃ in hac abſolutõnis facultate irregularitas ↄtracta vel a iure vel ab homine. qꝛ nõ cõtrahit̃ niſi ꝑ ſentẽtiã ab hoĩe vel a iure latã. alioquin daret̃ ſententie tã excõicatõis q̃ꝫ interdicti a quibꝫ nõ poſſet/ predictꝰ martinꝰ abſolui ꝟtute cõceſſionis ſue. Q ſi ſic. petit̃ regula generalis. que caſus in quibꝫ ⁊ in quibꝫ nõ fieri valeat abſolutio/ determinet ¶ Finit

Sequitur ab eodẽ

domino cancellario facta reſolutio ſuper caſu ſubſequenti circa irregularitatem

Quidam habẽs cultellũ paruũ in vagina alterꝰ maioꝛis repoſitũ. eduxit eũ nõ doloſe neqꝫ ad vſum illicitũ. quẽ cultellũ dũ vnus ſocioꝝ vellet accipe ⁊ ipſe reniteret̃. Contigit vt illa hoꝛa ⁊ loco/ quidã retroꝛſum appropinquaret/ ⁊ impigeret in illũ paruũ cultellũ vt oculus ſuus ↄfigeret̃ taliter ꝙ cecatus fuiſſe dicit̃ tandẽ oculꝰ ille. Querit̃ ſi dicẽda eſt inde cõtracta irregularitas in tenẽte cultellũ ¶ Rñdet̃ ꝑ aliquas cõſideratõnes ¶ Prima cõſideratio ¶ Conſiderandũ eſt pꝛimo ꝓ diſſolutõe caſus/ ꝙ in talibus ſepe al'r iudicat iuriſta. alit̃ theologꝰ qꝛ pꝛimꝰ magis inſpicit foꝝ cõtentioſuꝫ ⁊ extrinſecũ. ſed theologꝰ magis attendit foꝝ cõſcientie ⁊ intrinſecũ quo ad deũ ¶ Secũda ¶ Cõſiderandũ eſt cõſeq̄nter ꝙ hoc duplex foꝝ/ accipit ſuã diſtinctõꝫ ſ̃m ꝙ actꝰ moꝛalis habet cõſiderari dupl'r. h̃ eſt dicere ſ̃m materiã vel ſ̃m foꝛmã actus moꝛalis Materia actꝰ moꝛalis dicit̃ ipſe actꝰ de genere cũ circũſtãtijs ſuis generalibꝫ. nõ habito reſpectu ad finẽ vel intẽtõnẽ agentis. foꝛma vero eſt ipſa intẽtio finis ¶ Tertia ¶ Conſiderãdum vlteriꝰ ꝙ materia actuũ moꝛaliũ/ attendit̃ in triplici differẽtia Nã quidã ſunt actꝰ de genere ſuo ſimpl'r mali. qui ſcilꝫ cõfeſtim noĩati/ includũt ſecũ maliciã ſicut dicit phs. vt ſunt furtũ. foꝛnicatio. hoĩcidiũ. Alij ſunt actꝰ de genere ſimpl'r boni. vt dare elemoſinã. honoꝛare parẽtes. Tertij ſunt indifferẽtes de ſuo genere. vt leuare feſtucã. fricare barbã. ⁊ ſimiles ¶ Quarta ¶ Conſiderãdũ rurſus ꝙ iſtoꝝ tripliciũ actuũ pꝛimi ſic ſe hñt ꝙ nõ ſunt ſuſceptibiles bone foꝛme moꝛalis. ſicut materia indiſpoſita in naturalibꝫ nõ eſt ſuſceptiua foꝛme naturalis ⁊ vite. ita ꝙ ꝓpter nullã bonã intẽtionẽ: poſſunt tales actꝰ boni effici. ſecundi vero actꝰ/ poſſunt fieri mali q̃uis ſunt in genere ſuo boni. dũ accedit intẽtio per

uerſa. ſilr ꝛ tertij ¶ Quinta ¶ Conſiderā
dū eſt conſequēter ex iſtis/ quō poſſit eſſe
variū iudiciū ſup eodē caſu/ inter iuriſtā
ꝛ theologū. qꝛ iuriſta ꝯſiderat factū in ſeꝛ
circūſtātias exteriores/ de q̇bꝫ p̄t iudicia/
liter apparere. ꝛ apud eū tenet iſta regula
ꝙ idē eſt de his q̄ nō ſunt ꝛ q̄ nō apparēt
Conſtat āt ꝙ intētio faciētis quā hꝫ inte
rius in corde nō cognoſcit̄ in ſe/ niſi forte
ꝑ q̄dā ſigna ſeu ꝯiecturas extrīſecas. theo
logꝰ autē intuet̄ cor in foro cōſcie. in q̄ cre
dit̄ confitēti tā pro ſe q̄ꝫ cōtra ſe corā deo.
¶ Sexta ¶ Cōſiderandū deinceps ap/
plicādo ad ꝓpoſitū noſtꝝ etiā oīa ſilia. ꝙ
iuriſta cōſiderās actū moralē cū circūſtā
tijs extrinſecis de q̇bꝫ p̄t iudicialr̄ cōſtare
fert ꝯformit̄ iudiciū ad illas iuxta dicta.
Cōtingit aūt freq̄nter ꝙ talis actꝰ ſic cōſi
deratꝰ/ ſit de ſcd̄o vel tertio genere: q̄ ſcilꝫ
p̄t ex intentōe fieri vel bonꝰ vel malꝰ. Exē
plū in ꝓpoſito. tenere cultellū/ de ſe nō eſt
malū. ſimiliter ꝙ aliq̇s velit cultellū reci/
pe nō eſt de ſe malū Rurſus ꝙ aliq̇s acceſ
ſerit retro vel ꝓpe non eſt de ſe malū. Et ex
iſtis ſeq̇t̄ ꝙ leſio oculi q̄ ſecuta eſt/ non eſt
de ſe moralr̄ mala. imo ſtaret ꝙ ſicut pre/
cedentes actus ſeu circūſtantie. ita et iſte
reſultans/ facti fuerūt cum magna carita/
te ꝛ beniuolentia ex intētione boni finis.
apud deū. q̄ꝫuis de illa intentōe non ap/
pareat apud mundū. imo forte magis de
oppoſito. ¶ Septima ¶ Conſiderādūꝫ
inſuꝑ pro maiori elucidatōe. ꝙ ſicut apō
ph̄os naturales/ diſtiguit̄ duplex genus
cauſaꝝ. ita ꝛ apō morales Nā quedā ſunt
cauſe ꝑ ſe alie per accidens. Cauſe ꝑ ſe di
cūtur ad quas natꝰ eſt ſequi naturaliter ꝛ
cōiter talis effectus. Sed cauſe dicuntur
ꝑ accidens ad quas nō eſt ordinatꝰ vel na
tus ſequi talis effectus. aut ſi ſequat̄ hoc
eſt extra ſemꝑ ꝛ frequēter ꝛ p̄ter intentōeꝫ
agentis ſicut dicit̄ ſcd̄o phiſicoꝝ. et indu
cit̄ a Boetio de cōſolatōe ph̄ie deſcriben
do caſum ꝛ fortunā ¶ Octaua ¶ Cōſide
randū iuxta hoc in caſu noſtro ꝙ talis le/
ſio vel excecatio oculi/ nō eſt de ꝑ ſe nata ſe
q̄ et vt in pluribꝫ/ a talibꝫ cauſ̄. ideo dicit̄
fuiſſe mere caſualis ſeu fortuita ꝛ pret̄ in
tentōem agētis et de ꝑ accidēs. ideo de ſe
nō eſt imputādus talis effectus agēti/ q̄
ad deū ꝛ cōſcie forū. ſaltem q̄ntū ad pecca
tū. quod nō eſt niſi voluntariū ¶ Nona.
¶ Cōſiderādū nihilominꝰ. ꝙ iuriſta cō/
tentioſe agēs/ nec credēs intētioni/ argu/
et ex circūſtantijs ꝙ intentio fuit peruer/
ſa ꝛ damnanda: per aliquas coniecturas
Una eſt ſi talis dabat operā rei illicite Al
tera ſi hoſtis erat ꝑſone leſe. Altera ſi non
appoſuit ſufficiētē cautelam ne: perſona
illa lederet̄. ſed poterat ſatis aduertere ꝙ
ex actu ſuo ſequeret̄ talis effectus. Sed ſi
omnes iſte cōiecture et ſimiles ceſſent in
veritate/ nec fuerunt in intētione nec eſſe
debuerūt. theologus ſtabit iudicio con/
ſcientie apud deum. ¶ Decima ¶ Conſi
derandum eſt exemplū in ſimilibus Ec/
ce ꝙ Jacob cognouit Lyam que nō erat
vxor ſua. et tamen excuſatur a peccato. q̄ꝫ
uis poſſet videri ꝙ dabat operā rei illici/
te ſine appoſitōe ſufficiētis cautele. Qua
re? Quia certe potuiſſet attuliſſe lumen
dicet aliquis et inſpexiſſe lectum. et ita ſci
uiſſet ꝙ lya nō erat Rachel. ac perinde vi/
deretur ignorantia non inuincibilis eſſe
quia vtiq̧ poterat vinci modo tacto vel
ſimili. ¶ Undecima. ¶ Conſiderādum
eſt igit̄ pro intellectu huius quod eſt da/
re operam rei illicite. ꝛ huius quod eſt ha
bere ignorantiā inuincibilē. ꝙ iſta iudi/
canda ſunt ex cauſis ꝑ ſe nō a cauſis ꝑ ac/
cidens. Unde in exemplo p̄miſſo Jacob
dicit̄ habuiſſe ignorantiam facti inuinci
bilem non quia nō poſſet vinci etiam ꝑ
induſtriam humanā. ſed quia fecit ſuffi/
cienter illa que in talibus ſunt conſueta
obſeruari. ꝛ ad que tenebat̄ ſm moralem
certitudinē. imo videt̄ ꝙ peccaſſet ꝛ inue/
recūde egiſſet afferēdo lumē. fuiſſetq̧ me/
rito de zelotipia vel nimia ſuſpitōe culpā
dus. Rurſus q̄ꝫuis ille cōcubitꝰ cū lya eēt
res de ſe illicita. tn̄ Jacob nō dicit̄ dediſſe
operā rei illicite. qꝛ putabat ex errore facti
illā eſſe rachel. Sic medicus aliquis aut
alius ſi ex pietate vellet inſpicere oculum
alicuius ꝓ extrahēda ſpina ꝛ a caſu aliq̇s
pelleret medicū vel leſuꝫ/ ſic ꝙ ſpina plus
infigeret̄/ ꝛ inde cecitas ſequeret̄ talis me
dicus nec peccare nec irregularꝫ eſſe quo
quo modo diceret̄. preſertim in foro con/
ſcientie. alioquin ſequerētur quotidie ir/
regularitas infinite. ſi ex qualibet cauſa
per accidens/ deberet aliquis irregularis
iudicari. ¶ Duodecima. ¶ Conſideran
dum eſt vigilanter ſuper ſimilibus caſi/
bus ex eadem radice prouenientibꝰ. ꝑ quā
radicem debēt iudicari ſm artē verā. non

ſm cuiuſlibet fantaſiã Ponamꝰ corã ocu
lis bellũ aliquod mortiferũ licitũ tñ. vbi
mille hoĩes trucidãt. Attendamꝰ ſimł. ꝗt
⁊ quanti ſunt viri eccleſiaſtici. quoꝝ actõ
nes potuerunt dici cauſe per accidens ta
lis cedis. alter dedit conſiliũ ꝙ patria de/
fenderet vi armata. alter predicauit ⁊ hor
tatus eſt milites viril'r agere. alter pecuni
as aut cibos miniſtrauit aut forſan arma
dedit. ⁊ talia ſine numero potuerunt fieri
etiã ꝑ eccleſiaſticos. abſqꝫ quibꝫ auxilia/
toribꝫ vel hortãtibꝫ/ forte bellũ nõ fuiſſet.
Decimatertia ¶ Conſiderandũ igitur ꝙ
hec conſeqñtia nõ valet Iſte fuit cauſa ꝑ
accidẽs mortis vel mutilatõis alicuiꝰ hõ
minis. ergo ipſe eſt homicida vel irregl'a
ris. Similiter fieret applicatio ad mate/
riã excõicationũ pro tollẽdis multorum
ſcrupulis in ꝑticipatõne vel cõſilio. ſed h̃
melius ſeparatim poterit declarari ¶ Deci
maquarta ¶ Concludẽdo ſub correctiõe
melius ſentientiũ videt ꝙ ex ꝑdicto caſu
ſic cõſiderato/ nõ eſt dicenda irregl'aritas
fuiſſe cõtracta neqꝫ pctm̃ ꝯmiſſuꝫ ¶ Co
rollariũ pro regula. Elici tandẽ poteſt ex
ꝑmiſſis ꝑ modũ regule. ꝙ irregl'aritas cõ
trahit ex homicidio vel mutilatiõe ⁊ non
aliter/ qñ occidens vel mutilãs/ fecit actũ
ex quo nata eſt de ꝑ ſe vel vt cõiter ſeu pro
babiliter ſeqͥ mors hominis ſeu mutila/
tio. ſiue talis actus ſit licitus: put in iudi
cibus ⁊ belligerãtibꝫ ꝑ republica. ſiue ſit
illicitus de genere vel ex intentiõe Videt
enĩ ꝙ iſta notificatio ſit ſufficiẽs tã apõ
theologũ ꝗ̃ apõ iuriſtã. Niſi forte iuriſta
aliqͥs ponat aliquã hmõi irregularitateꝫ
fundatã a legiſlatore/ propter ſolũ terro/
rem incutiendũ hominibꝫ. ⁊ nõ rõe delicti.
nec ratõe miſterij. quo caſu talis difficul/
ter poterit diſtinguere caſus aliquos ge/
neraliter. ꝑ q̃s diceret ꝯtrahi irregularita
tem ex homicidio. ⁊ ꝑ alios oĩno ſil'es vel
grauiores non cõtrahi. Finit

¶ Caſus quidã pul cre ⁊ vtiliter reſolutus ꝑ Ioh. de gerſon.

Quidã ſcholaris pariſieñ au
diuerat ex fama volãte ꝙ fal
ſarij litteraꝝ apl'icarũ vel de
iure vel alias de facto erãt ex
cõicati. Scholari iſti pariſi
us exiſtẽti allata eſt de curia romana vna
gratia expectatiua in qua erat incorrectõ
in orthographia vnius vocabuli vbi pro
littera e ponebat littera o. Scholarꝭ iſte
erat ſcrupuloſus. ⁊ timebat corrigere vo/
cabulũ illud ꝓpter cenſurã apoſtolicã. ni/
hilominꝰ correxit ipſum ſolũmodo diſcõ
tinuando litterã o. ⁊ faciendo de ipſa e ꝑ
leuem tractũ canipuli. ⁊ erat correctio im
perceptibilis. ¶ Poſtea ſcholaris iſte ad
cautelã ⁊ pro pacificatõe ſcrupuli/ confeſ
ſus eſt cuidã idoneo ſacerdoti. qui ſacer/
dos dixit ſibi ꝙ talis correctõ nõ erat fal
ſatio littere apoſtolice ſed emendatio Ex
quo tempe ſcholaris iſte fuit ſatis pacifi/
catus in ſua conſciẽtia ¶ Tandẽ labenti
bus aliquibus tempibus ſcholarꝭ iſte ꝓ/
motus eſt ad ſacerdotiũ/ et celebrauit fere
per triennium. nullũ faciens ſcrupulũ de
iſta materia/ donec ſtudendo ſummã con
feſſoꝝ inuenit ibi que ſequũtur Hoſtieñ.
li. v. R. xx. de crimine falſi pa. ij. qualiter
ſub pa. porro ſed hodie. Hodie inqͭt pre/
ceptum eſt ꝙ litteris domini pape nec in
magno nec ĩ modico audeat quis manũ
imponere. etiam vnicã litterã vel punctũ
vnicum corrigendo. exceptis officialibꝫ
quibꝫ hoc cõmiſſum eſt. alioquin manũ
apponens ex canone lato in curia ipſo fa
cto ſententiã excõmunicatõis incurrit. q̃
nõ poteſt ꝑ aliquẽ citra ſedẽ apoſtolicam
relaxari ¶ Quapropter querit vtrũ pro
pter iſtam conſtitutiõem dictus ſcholarꝭ
incurrerit ſententiã excõicationis ⁊ con/
ſequẽter irregularitatẽ immiſcendo ſe di
uinis: De iſta queſtiõe quidã ad pauca
aſpicientes. vel nimis ruditer ſentientes
dixerũt primo ſuper hoc verbo. manũ ap
ponere. deinde ſup h̃ vbo corrigẽdo Su
piores tamen litterati quibꝫ eſt epikeya
moraliter cõmiſſa iudicialiter vel doctri/
naliter/ necnõ theologi/ ꝑſertim licentia/
ti. ⁊ in foro conſcientie habentes gnomi/
cam. hoc eſt virtutem ſuperiorem interꝓ/
tatiuam ſecundum leges diuinas et eter/
nas. dicerent iudicio meo ꝙ hec verba de
bent intelligi prout includunt in ſua ra/
tiõe ſeu ſignificatõe formali deformitatẽ
⁊ maliciã. hoc eſt ꝙ talis appoſitõ vel cor
rectio facta ſit ex malicia vel cõtẽptu Alio
quin cadũt puri litterales ⁊ rudes in incõ
ueniẽtia ⁊ abſurditates plimas vt ꝙ reci
piens bullam apoſtolicam ⁊ manu con/
trectans ⁊ eam ſcholaribus ſuis exhibẽs

ꝛ eam punctuans ꝑ exemplari incurreret
hāc ſententiā/ ꝛ ita de ſimilibꝫ incōueniē
tibꝰ/ que parmenides nunꝙ̄ vidit iuxta
verbū alioꝝ. Unde ſicut in excōmuni/
catōne percutientiū clericos ſupponitur
ꝙ hoc fiat ſuadēte diabolo/ ꝛ ſicut in apo
calipſi ꝛ in ſymbolo nyceno. ꝛ ī dioniſio
de diuinis noībus. dum ponitˀ ꝙ nihil li
ceat addere vel diminuere/ dicūt expoſito
res concorditer/ intelligēdū eſſe ꝙ hec ad
ditio vel diminutio nō fiat ad corruptio
nem principalis intellectus ſpūſſancti.
ita accipiendū eſt in propoſito. Addēdo
ꝙ excōmunicatō nullo mō ferri poteſt ni
ſi in cōtumacē. Nullus autē eſt cōtumax
niſi agat ex contemptu dei ꝛ eccleſie. Hic
autem cōtemptus nō fit niſi a ſciente ve/
re vel interpꝛatiue. ꝛ qui dū ſcit nō eſt pa/
ratus audire eccleſiam. Doctores theolo
gi nominati doctor ſubtilis in quarto re
probāt ex hac radice tantā multiplicatō/
nem excōmunicationū/ preſertī late ſentē
tie. attendētes ꝙ poteſtas eccl'iaſtica data
eſt in edificatiōem nō in deſtructōem ꝛ la
queū inextricabilem animaꝝ. Quis enī
diceret ꝙ aliquis prelatus ex motu capi/
tis ſui ferens excōmunicationē de rebus
indifferentibꝫ/ vel etiam bonis de genere
vt ꝙ leuans feſtucā vel dans hoī elemoſi
nam. excōicatiōez incurreret ipſo facto. to
lerandus eſſet ꝛ audiendus? Sic in ꝓpo/
ſito. quia prorſus īdifferēs eſt tenere bul/
lam pape. bene vel male ſcilꝫ ad reuerenti
am bene. vel ad contemptum male ſic ad
alios fines bonos vel indifferentes. bene
vel indifferenter Attento deniqꝫ ꝙ nō eſt
contemptus verus vel interpꝛatiuus vbi
nō eſt obligatio ſciendi/ prout euenit in
cōſtitutōibus pure poſitiuis apud maxi
mā hominū multitudinē vbi ignorantia
excuſat/ preſertim apud deum. Alioquin
quilibꝫ eſſꝫ obligatus eſſe ſummꝰ iuriſta
immo plus ꝙ̄ ſummus qui ſciret omnes
ꝯſtitutōes ſummoꝝ pōtificū ꝛ alioꝝ ſcri
ptas ꝛ non ſcriptas Poſſent et expediret
hec inconuenientia latius deduci contra
imponētes iugum graue hominibus qd
nec ipſi digito mouere volunt. nec eoꝝ
patres et filij ferre potuerunt Hoc vnum
ad preſens queſitū dico ꝙ circunſtantijs
attentis non eſt habendus ſcrupulus. tā
ꝙ̄ de excōmunicatōne late ſententie. que
deinceps prohibere debeat a celebratōne
miſſarum ꝛ ſimiliū. Nihilominus quia
abundās cautela nō nocet/ ſi diſcreta nō
fatua ſit/ habeat ſcrupuloſus talēꝫ animi
preꝑatōnem ꝙ vbi etiam aliter aut ſecu/
rius agendum ſibi monſtrarēt proponit
hoc ſe facturum. ¶ Finit.

Item ab eodē do/ z

mino cancellario circa materiā excōmu/
nicationū et irregularitatum. ꝛc.

¶ Prima conſideratio.

Contemptus
clauium eccl'iaſticaꝝ/ cauſat
quaſi formal'r et principali
ter/ excōmunicatōis vel irre/
gularitatis detrimentū Sic enim ſolent
ꝯmuniter domini iuriſte dicere ꝙ irregu
laritas contrahitˀ/ dum aliquis excōmu/
nicatus/ ſe immiſcet ſacris: in cōtemptuꝫ
clauiū. Fundatur autē hec conſideratio
principaliter ex illa lege euāgelica Mat.
xviij. Si peccauerit in te frater tuus. ꝛc.
Sequitur. Dic eccleſie. Si eccleſiā non
audierit: ſit tibi ſicut ethnicus ꝛ publica
nus. ¶ Secunda ¶ Contemptus claui
um/ poteſt interuenire multiplicitˀ in ali/
quo. Uno modo directe ꝛ cauſalitˀ ꝛ hoc
proprie dicitˀ fieri ex cōtemptu quādo ſcꝫ
cōtemptus eſt cauſa actionis/ principa/
lis. ita ꝙ nō fieret actio niſi eſſet ad con/
temptū clauiū. queādmodū ſi quis dicat
epiſcopo excōmunicanti. Ego in deſpe/
ctum veſtri/ et veſtri precepti nihil agam
illius quod iubetis. Alio modo fit contē
ptus implicite. quia videlicet eſt contu/
max in obedientia. ꝙ̄uis non ex inobedi
entia vel propter nō obedire. ſed propter
aliquid aliud delectabile vel vtile/ aliqͣs
peccat contra prelati iuſſionē Tertio mo
do dicitur cōtemptus interpretatiue. om
nis voluntaria trāſgreſſio cuiuſcunqꝫ ꝑ/
cepti. et iſto modo reꝑitur cōtemptus in
omni peccato preſertim mortali. directe
vel indirecte. vere vel interpꝛatiue ¶ Ter
tia ¶ Contemptus primo modo/ rōnabi
liter demeretˀ excōmunicatiōez ꝛ conſeqn
ter irregularitatē. Similitˀ ꝛ ſecūdus dū
iungitˀ contumacia. Sed tertiꝰ cōtemptꝰ
nō ſemꝑ eſt excōmunicatiōis eccleſie/ nec
cōſequenter irregularitatis/ demeritoriꝰ.
Dicitˀ eccleſie notanter. quia omnis pec/
cans mortal'r/ ē a deo ꝛ apō deū excōicatꝰ

ſed non ſemp ꝑ eccleſiaſticam ſanctionē.
Quarta. ¶ Conteptus / neutro modorū
predictorū dicendus eſt interuenire / con
tra preceptū aliquod prelati / quādo ma/
nifeſte ⁊ notorie prelatꝰ abutit̄ in huiuſ/
modi precepto / clauiū poteſtate. ⁊ hoc dū
ſcit ⁊ cognoſcit ille qui nō obedit. nec ali
unde generat in ſe vel in aliꝭs ſcandaloſuꝫ
contemptū clauiū. Quoniā in hoc / talis
nō eſt inobediēs clauiū poteſtati ſed erro
neo clauiū abuſui. ¶ Quinta. ¶ Contem
ptus clauium / magis inuenit̄ quo ad cul
pam / in prelato taliter vt ꝑmittitur abu/
tente ſua poteſtate. q̄ꝫ in nō obediēte. ſi cō
patio recipiat̄ abuſiua. Eſt igit̄ quādoqꝫ
meritoriū / ⁊ honorificatiuū eccleſie pote
ſtatis / ꝙ tali prelato in faciē reſiſtat̄ cum
appoſitōne inculpate tutele. quemadmo
dum reſtitit paulus petro 6 ¶ Contēp
tus clauium quandoqꝫ poſſꝫ inueniri in
vno qui nō pareret ſententie ſui prelati /
vbi ⁊ quando alius in eadē ſententia nō
obediens / nullo modo contemptus eſſet
reus preſertim apud deum. Cuius ratio
eſt. quoniā vnus reputat ſententiā iuſtā.
aut quomodolibet obediendū illi. alius
vero non ſed ſcit certitudinaliter aut pro
babilitate ſufficienti / ſuum prelatū male
vti / in preiudiciū clauiū ⁊ in deſtructōeꝫ
eccleſie. 7 ¶ Contēptꝰ clauiū / debet in
ueſtigari et poteſtate legitima ⁊ vſu legiti
mo poteſtatis illius. qui precipiēdo excō
mūnicat vel irregularitatem cōminatur.
Alioquin prelati poſſent inducere qualē
cumqꝫ vellent ſuper alios ſeruitutē. ſi ſu/
is ſententiꝭs iniquis et erroneis / ſemper
eſſet obediendum. Et ita patet: ꝙ hoc cō/
mune dictum / ſententia prelati vel iudi/
cis etiam iniuſta timenda eſt. indiget glo
ſa Alioquin nō eſt generaliter verum. ſi ti
menda dicatur quia eſt ſuſtinenda nec re
pellenda. immo in caſu pati illam / eſſꝫ aſi
nina patientia et timor leporinus ⁊ fatu/
7 us. ¶ Octaua. ¶ Contemptus clauium
plus habet periculi / erga ꝑſonam ſummi
pontificis. q̄ꝫ erga inferiores / Quoniam
ab abuſibus inferioribus patet recurſus
ad papam per appellationis ſubſidium.
Et ſi dicat̄ ꝙ ita poteſt a papa fieri appel
latio ad cōcilium generale. Dixerūt olim
ante concilium generale piſanum ⁊ con/
ſtañ. ꝙ hoc nullo modo licebat. ⁊ allegāt
iura ſua pro ſe valde (ſicut eis videtur) ex

preſſa. Sed conſtanter nūc aſſeritur: ꝙ
eſt hereſis damnata per conſtitutōem ex/
preſſiſſimā et practicatam in cōſilio pre/
dicto conſtantiē. prout alibi diffuſius eſt
oſtenſum Reſpondet̄ igitur aliter. ꝙ non
pro leuibus cauſis vbi etiam liceret / po/
teſt aut debet pro appellatōnibus proſe/
quendis paſſim conciliū celebrari / ſicut
habetur recurſus ad papam. ¶ Nona
¶ Contemptus clauiū non incurret̄ in
multis caſibus quibꝰ pape mandato nō
obediret̄. Dum ſcilicet abutit̄ enormiſſi/
me ⁊ ſcandaloſiſſime / poteſtate ſua: in de/
ſtructōnem non in edificatōnem. ſicut ta
men dicit apoſtolꝰ ideo poteſtatem datā
eſſe. Exemplū ſi papa vellet theſauros ec
cleſiarū diripere aut hereditates vſurpa/
re. aut in ſeruitutem abiectam / clerum cū
ſuis bonis redigere. et iuribus ſuis ſpo/
liare ſine cauſa. Quis diceret iſta debere
tolerari? Quis non cenſeret poſſe dici pa
pe. cur ita facis? Quis non aſſentiet / in fa
cie ſibi reſiſtēdum ? ¶ Decima. ¶ Contē/
ptus clauium / etiam non ſemper inueni
tur apud illos / qui nedum nō obediunt
ſententiꝭs excōmunicatōnum promulga
tis per papam vel ſuos ſed etiā non eſt iu
dicanda eſſe apud illos / qui per poteſta/
tem ſecularem / aduerſus tales pretenſas
ſententias tueri ſe procurāt Lex enim na
turalis dictat vt poſſit vis vi repelli. Cō
ſtat autem ꝙ tales excōmunicatōnes nō
debent dici ius ſed vis et violentia. con/
tra quam fas habꝫ liber vel homo vel ani
mus ſe tueri. ¶ Undecima. ¶ Contem/
ptus clauium et cōſequēter excōmunica/
tio vel irregularitas / nō incurritur / dum
in premiſſis caſibus dicit aliquis iuriſta
vel theologus iuxta conſcientiā ſuam ꝙ
hmōi ſententie / nō ſunt timende vel tenē
de. ⁊ hoc preſertim ſi obſeruet̄ informatō
ſeu cautela debita / ne ſequat̄ ſcandalū pu
ſillorum. qui eſtimant papā eſſe vnū deū
qui habet poteſtatē omnē in celo ⁊ in ter
ra. Ueruntamē expellenda eſt taliū ſtulti
cia / per informatōnes idoneas. qui ſi no
lint adquieſcere. ipſi iam ſunt iudicandi
de ſcandalo non dato ſed accepto. hoc eſt
de ſcandalo phariſeoꝝ et ex malicia. non
puſillorum ⁊ ex ſimplicitate vel ignoran/
tia. ¶ Duodecima ¶ Conteptus clauiū
dicendus eſt magis foueri q̄ꝫ tolli / dū de/
bentes abuſui clauium reſiſtere / diuidun

tur inter ſe ⁊ impediunt ſe. vel ꝑ ſtulticiā vel per ignauiam. ne cōmuni conſenſu/ ſiat ambulatio in domo domini. dū alij fauent abuſibus. alij tollere volunt. Veritas eſt ꝙ omnis via fauorabilis ⁊ humilis tentāda eſt cum ſummo pontifice/ dū male informatus/ fert per ſe vel ſuos/ iniuſtas ſentētias: ꝙ deſiſtat ⁊ reformet Sꝫ ſi nihil profert humilis ſedulitas: arripienda eſt viril' ⁊ aīoſa libertas. Finit.

¶ Item ab eodem de cordis induratione

Cor durum male habebit in nouiſſimo. Duricies iſta/ ꝗ modo cauſetur. ⁊ quid eſt illud apoſtoli/ deus cuiꝰ vult miseret/ et quem vult indurat: nō eſt mediocris q̄ſtio: Siquidē deus neminē deſerit niſi prius deſeratur ꝑ auerſionē ab eo per peccatū. Sed deſertione facta/ cadit homo in ꝓfundū et contemnit. Contemnēti vero/ deus non dat gratiā ſed reſiſtit. ac ꝑinde non emollitur cor/ nec liqueſcit ad gratie ſuſceptionem. Tandem pena damnatiōis infligitur. et obduratio cōfirmatur. Cauſa igitur obdurationis eſt Voluntas auertens. ⁊ hec iniciat. Voluntas reſiſtens. ⁊ hec cōtinuat Culpa ꝓmerens ⁊ hec cōfirmat. Deus gratiā nō dans. ⁊ hec non liberat. Deus iuſte puniens. ⁊ hec ordinat. ¶ Finit.

Opuſculum de indulgentijs eiuſdem cancellarij

Quecūqꝫ alligaueritis ſuper terrā/ erūt ligata ⁊ in celis Et quecūqꝫ ſolueritis ſuꝑ terrā erunt ſoluta ⁊ in celis Mat. xviij. Collata eſt autē poteſtas hec hic promiſſa/ dū poſt reſurrectionem xp̄s apparens diſcipul' ſuis inſufflauit in eos ⁊ dixit. Accipite ſp̄m ſctm̄ quorū remiſeritis pctā remittunt eis. ⁊ quoꝝ retinueritis retēta ſunt Ioh. xx. Specialiter autē ⁊ excellent' data eſt iſta poteſtas clauiū eccleſie ꝓmiſſa prius Petro ibi Tibi dabo claues regni celorum Math. xvi. Dū poſt reſurrectiōem ter interrogatꝰ de dilectōe/ dixit xp̄s ſibi ter r̄ndenti ꝙ eū diligeret. paſce agnos meos. paſce oues meas. Fundauerat autē xp̄s poteſtatē alligādi iuridice ꝑ excōicatōem dum dixerat. ꝙ ſi eccl'iam nō audierit. ⁊c. Fundat' deniqꝫ ſuꝑ premiſſis/ poteſtas om̄is/ indulgētias conferendi. Suꝑ quibꝫ q2 varij varie tradiderūt. Placuit ſequentes annotare pauculas conſideratōes ¶ Prima conſideratio ¶ Poteſtas clauiū eccl'ie/ iudicialis ⁊ forinſeca/ nō extendit ſe ſimplicit' et directe/ ad remiſſionē culpe. Ratio q2 requirit' ſacramētalis cōfeſſio ⁊ abſolutio ꝗ nō fit in publico ⁊ iudiciali foro. ¶ Secunda ¶ Poteſtas clauiū iudicial' ⁊ publica/ nō extendit ſe principaliter ⁊ directe ad diminutōem pene/ niſi illiꝰ quā inflixit aut infligere potuit/ cuiuſmōi ſunt pene excōicationū. ⁊ quarūcunqꝫ irregularitatū. inhabilitationū circa legitimos actus eccleſiaſticos aut ciuiles. Ratio quo ad partē que excipit ⁊ affirmat. quia cuiꝰ eſt condere huiꝰ eſt deſtruere vel interpretari. Sed negatiua patet ꝑ idē argumentum a cōtrario ſenſu deductū ¶ Tertia. ¶ Poteſtas clauiū eccleſie ſuꝑ indulgentijs cōcedēdis/ modis quibꝫ cōſueuit vti eccl'ia vel eccleſie p̄lati/ a ſummo vſqꝫ deorſum/ ꝑ quotatōem dieꝝ ⁊ annoꝝ/ preſupponit neceſſario remiſſionē vel indulgentiā in foro ſecreto cōſcientie ſeu ꝯfeſſiōis ſacramētalis. de facto vel in voto ſeu ꝓpoſito. ⁊ ſepius in facto. iuxta tenorē bullarum quibꝫ inſerit' hec clauſula. vere penitentibꝫ ⁊ cōfeſſis. niſi collator indulgentiarū/ intendat ſatis eſſe ꝙ homo ſit in caritate contritꝰ ſcꝫ cum ꝓpoſito tp̄e ⁊ loco cōfeſſionē facere actualem Eſſet autē iſta fauorabilior interp̄tatio ſine confeſſiōe q̄libet ¶ Quarta. ¶ Poteſtas clauiū eccleſie/ ſacramentalis ⁊ in foro cōſcientie/ eminentior eſt vtilior ⁊ eligibilior in collatōe indulgentiarū q̄ꝫ poteſtas ſola iudicialis Ratio patet ex precedētibus. q̄m ſine cōfeſſione ſacramentali de facto vel in voto ſeu ꝓpoſito/ nulli dies indulgentiarum vl' a pena vel a culpa ſortiuntur effectum Quinta. ¶ Solus papa ſupremus xp̄s cum patre ⁊ ſp̄ūſancto/ poteſt dare plenaria autoritate indulgentiā omnimodā a pena ⁊ culpa. quā dum cōfert/ dat innumerabiles ⁊ infinitos indulgentiarū dies. Ratio quia vel abſoluit et quitat totam penam debitam peccato mortali. ſiue ſit originale ſiue actuale Et hec quidē eſt infinita extenſiue atqꝫ duratiue Aut ſi

mutat chriſtus penam illam debitā mor
tali eternam/ in tēporalē: patet adhuc ꝙ
huiuſmodi remiſſio ſe extendit ad infini
tos dies indulgentiaꝝ/ſi tales dicere poſ
ſumus dies infinitos vel eternos. Iuxta
illud Dies eternos in mente habui.
Sexta ¶ Solus papa chriſtus/gratis ⁊
abſq̄ merito alio q̄ ſuo/facit huiuſmodi
cōmutatōem pene perpetue in penam tē
poralem vel in plenam abſolutōnem Ra
tio quia ſi talis remiſſio fieret ex merito il
lius cui remittit/ ipſa non eſſet iam pure
gratuita. ſed quodammodo debita vel ex
opibus vendita. nos autem hoc intelligi
mus de merito condigni ¶ Septima
¶ Solus papa chriſtus/ in iuſtificatio/
ne impij prius natura infundit gratiam
q̄ remittat culpam Prius inſuper dimit
tit reatū pene eterne ꝑ īfuſionē huiuſmo/
di gratie/q̄ homo mereat a peccato reſur
gere/vel ab hoc reatu liber eſſe Quo circa
nō ſatis aduertebant qui dicebāt primū
actum cōtritionis poſt peccatū/eſſe plus
incōpabiliter meritoriū/ q̄ aliquē poſte/
rius elicitū. Fundantes ſe in hoc ꝙ cōtri/
tio merebat liberatiōem a pena eterna. et
conſecutōem vite eterne. nō ita conſequē
tes merebant huiuſmodi remiſſionē. q̄
iam facta erat. ¶ Octaua. ¶ Solus pa/
pa chriſtus poteſt illam tot dieꝝ ⁊ anno/
rum mille miliū indulgentiā cōcedere/ q̄
lis poſita repitur in diuerſis conceſſioni
bus ſummoꝝ pontificū vel alioꝝ/ſub va
rijs temporibus locis et cauſis. Et forte
talis enormitas conceſſionis ab aliq̄bus
queſtuoſis aut aliter male motis/ cōficta
eſt. ¶ Nona ¶ Indulgentiarū conceſſio
ratōnalis/preſupponit in cōferente auto
ritatē a chriſto fundatā. ⁊ in euangelio vl'
ex ipſo explicatā. Preſupponit idoneita
tem ⁊ adimpletōem conditiōis appoſite
in indulgentijs. vt ꝙ ſit ver⁹ contritus et
confeſſus. ⁊ faciat hec aut iſta ⁊c̄. Preſup
ponit tertio cauſam conceſſionis ſeu di/
ſtributōnis huiuſmodi indulgentiaꝝ le
gitimā. claue ſcꝫ eccleſie nō errante. neq̄
chriſto reprobante. vbi nō certa ⁊ euidēs
noticia requirit. ſed eſtimatio bone fidei
et probabilis cōiectura. queadmodū in
diſtributōne theſauri materialis. de fiſco
regio vel eccleſiaſtico/papa vel rex vel ali
us diſtributor attenderet. ¶ Decima.
¶ Indulgentiaꝝ conceſſio per tot milia

nedum dierū ſed ⁊ annorū/ videtur diffi/
culter ſaluabilis poſt remiſſionem eterne
pene ⁊ cōmutatōnem in tempalem. Con
ſtat enim ꝙ nec homo ſingularis in hac
vita poteſt aut debꝫ ad tot annos obliga
ri penitentiam agere. cum non victurus
ſit per milleſimā partem tot annorū. ⁊ ne
mo ad impoſſibile obligatur. Conſtat ꝑ/
terea ꝙ dum mūdus finem habebit/ceſſa
bit purgatoriū. et ex conſequenti dies pe
narum ſuarum. ¶ Undecima ¶ Indul/
gentiarum cōceſſio non extendit ſe ad pe
nas ex corruptōne nature contractas per
peccatū originale. Certum eſt enim ꝙ pa
pa non abſoluit a ſiti. a fame. ab infirmi/
tatibus. et a morte. Extendit igitur ſe hu
iuſmodi abſolutio ad penas ſupradictas
et infligendas/iuſto penitentialis ſatiſfa
ctōnis iudicio pro peccatis actualibus/
vel hic vel in purgatorio. quoniam in in
ferno nulla eſt redemptio. ¶ Utrum ve/
ro claues eccleſie/ſe poſſint extendere nō
ſolum ſuper terrā ſed ſub terra in purga/
torio/maxime quo ad remiſſionem pene
aut venialis culpe aut excōmunicatōnis
prius late dum viueret reus nunc exiſtēs
in purgatorio: ſunt opiniones ad vtran/
q̄ partem probabiles. Et fauorabile eſt
dicere ꝙ ſic. ſaltem ꝑ indirectum. propter
communionē in charitate. ¶ Sed neqꝫ
debet aliquis ſic inniti indulgentijs con
ceſſis in toto vel in parte a pena ⁊ a culpa
quin ſtudioſius ſit ſatiſfacere per ſe et ali
os hic in vita. ¶ Duodecima ¶ Indul/
gentiarum conceſſio/non eſt ꝑuipenden
da ſeu contēnenda. ſed amplectenda de/
uote in fide ſpe ⁊ charitate domini noſtri
Ieſu chriſti qui poteſtatē talem clauium
eccleſiaſticarum dedit hominibus. Con
ſtat enim ꝙ fructuoſior eſt et acceptabili/
or deo et hominibus operatō. talibus in
nitens indulgentijs/q̄ altera: et hoc cete
ris paribus/non innitēs. ¶ Conſilium
eſt igitur ſolum ⁊ ſanum ꝙ abſq̄ curioſa
diſcuſſione de preciſa vel euidenti ⁊ certa
quātificatione ſeu menſuratōe huiuſmo
di indulgentiarum ſtudeat homo pius/
tales adquirere ſc̄m qualitatem ſue voca/
tionis. Pondus autem valoris illi relin
quere / qui omnia facit et fecit/ in nume/
ro. pondere et menſura.
¶ Poſtremo cōcedentes indulgentias/ ta
liter/ ⁊ ī intentōe ⁊ in verbis vel ī ſcriptis

ſuas conceſſiones moderentur. vt nec di
uine iuſticie cum miſericordia derogetur
nec ſcandalū maxime puſilloꝝ prebeatur
vel ne facilis conceſſio maioris indulgē/
tie pro minimis vel exiguis cauſis/ pari
at in arduis et legitimis pro eccleſia vel
B republica negotijs detrimentū. ¶ Deci/
ma tertia ¶ Si quis petit pro ſe ⁊ pſeue/
ranter et pie. hoc eſt ad ſalutem et ex cari/
tate efficax eſt eius oratio. Patet hoc ex re
gula magiſtrali que fundatur ſuper hoc
verbo chriſti Si quid petieritis patrem
in nomine meo dabit vobis. ¶ Decima
quarta. ¶ Si quis petit indulgentiam
peccatorum fieri ſibi in hac vita potius
ꝙ̄ in purgatorio/ rite petit et pie. quoni/
am pena purgatorij longe grauior eſt et
minus habens/ immo nihil habens de/
merito. Deducit̄ ad hoc/ petitio pſal. no/
tans de triplici foro iudiciali ſeu puniti/
uo. Domine ne in furore tuo arguas me.
quo ad infernū vbi regnat horrenda et q̄
dāmodo furioſa iuſticia propter effectū/
non ob iudicantis affectum. Neqꝫ in ira
tua corripias me. quo ad purgatoriū vbi
ſedet iuſticia quodāmodo rigoroſa ⁊ ira
ta Miſerere mei domine quoniā infirm⁹
ſum. quo ad pn̄tem vitam vbi ſceptrum
tenet ⁊ thronum gratie dulcis miſericor
dia. ¶ Decimaquinta ¶ Si quis
petit indulgentiam peccatorū ſuorum fi
eri in hac vita ex caritate et pſeueranter/
obtinebit vtiqꝫ et moriens ſtatim euola/
bit ad celum. Sequitur ex precedētibus
quia vel per martiriū vel alijs modis deo
cognitis/ purgabitur in hac vita et longe
mitius ꝙ̄ in altera puniretur. ſimul ⁊ pre
mium eſſentiale/ per patientiā merebitur
augmentari. ¶ Decimaſexta. ¶ Si q̄s
petit dilatiōem ſatiſfactiōis ſue fieri non
in hac vita ſed in purgatorio/ poteſt hoc
contingere culpabiliter propter debilita
tem fidei de penis purgatorij. aut quia ni
mis amat delicias et honores vite preſen
tis. vel aſperitates exhorret. Si vero ve/
niat hec petitio/ ex conſideratōne fragili/
tatis proprie/ et debilitate ſue patientie
in aduerſis/ ne ſuccumbat ⁊ peccet. tolera
bilis videtur eſſe timor iſte licet imperfe/
ctus ſit ⁊ non om̄ino excuſabilis qꝛ quo
dammodo diffidit de deo ꝙ nō tolerabi/
liter ſecum ageret neqꝫ ꝙ daret debitā pa/
tientiā. ¶ Colligitur autem ex hac conſi
deratione quadruplici/ ratio moralis et
theologica. Cur viri ſanctiſſimi/ tot fla/
gellis atterūtur in hac vita. quia confidē
tes in dei miſericordia/ ꝙ faciet eis cum
temptatione prouentū/ petūt hic puniri
et non in finem peccata ſcilꝫ etiam venia/
lia differri purganda. quorū deus petitō
nem exaudiens/ cōmutat ſententiā et pe/
nam purgatorij in penā temporalis hu/
ius exilij/ et in augmentū eſſentialis pre/
mij ſcilꝫ cum acceleratōne paradiſi Hinc
eſt illud Auguſtini Hic vre. hic ſeca vt in
eternū parcas. Notetur de mauricio im/
peratore. qui elegit hic puniri et prodito
rie occiſus eſt. Sic aliqui iuſti/ viuunt ⁊
moriūtur ignominioſe quo ad mūdum.
ſed mors iuſti ſubita/ quam preceſſit bo/
na vita. non minuit merita ſi morią̄t ita.
Propterea nil temere iudicandū. Certiſ
ſimum ſignum indulgentie ſalutaris eſt/
bona facere ⁊ mala pati. Lugduni anno
1427. Sexta die octobris.

¶ Subduntur alie C

conſiderationes eiuſdem pro amplifica/
tione materie ſuper indulgentia peccato
rum. ¶ Conſideratio prima

Eligibilius eſt orare pro viuis
ꝙ̄ pro mortuis. vt liberentur a
culpa et perſeuerent in gratia.
Accipitur autem oratio nomi
ne generali/ pro omni adiutorio ſpiritua
li quale intelligit̄ fieri tribus modis Per
amicabilem interceſſionem. per meritori
am actōnem. per recōpenſatoriam ſatiſſa
ctionem. Patet igitur conſideratio quia
mortui ſunt extra terminū vite. qui ſi ſint
in purgatorio vel in celo/ non indigent li
berari a culpa/ maxime a culpa mortali ⁊
ſunt in gratia confirmati. damnatis vero
non prodeſſent ¶ Conſideratio ſecūda
¶ Eligibilius eſt orare pro mortuis exi/
ſtētibus in purgatorio vt liberentur a pe
na/ ꝙ̄ pro viuis. Ratio eſt. quia plus in/
digent. quia minus ſe iuuare poſſunt Re
compenſabunt preterea cum eis bene fue
rit in gloria quando habebunt vocem in
celo. Deniqꝫ non poteſt pro ipſis eſſe ta/
lis oratio fruſtra cum ſint in gratia. cum
preterea fiat ex ſua iuſſione vel ordinatō
ne principali. Multi rurſus ita fieri me/
ruerūt dū erant in via. bona ſua largiēdo

Et ita de pluribꝰ cauſis ſeu motiuis. Por
ro amicabilis itercessio/ ſpectat maxime
ad ſnctos in gloria qui ſunt extra ſtatū
merendi et ſatiſfaciendi. Sed meritoria
actio ꝑtinet ad ſolos viatores. Recōpen
ſatio ſimiliter ſatiſfactoria ſpectat ad eos
tam pro viuis ꝙ̄ ꝓ mortuis qui partici/
pes eſſe poſſunt. Expedit demū/ vt oīs
oratio noſtra/ eccleſie cōmunioni ſe con/
iungat ¶ Tertia cōſideratō. ¶ Eligibili
us eſt homi viatori procurare ſibi iuua/
men ſpirituale in vita ſua vt liberet̄ a cul
pa ⁊ pena/ ꝙ̄ expectare ꝑ fundatōnes aut
alia pia teſtamentorū legata poſt mortē
ꝙ talia ſibi fiant. Sequitur ex conſidera
tione predicta. quia poſt mortē iſta nō ꝓ
derunt ſibi ad melius niſi ꝙ liberet̄ a pe/
na ſi ſit in purgatorio. Nunc autē dum vi
uit/ ſibi prodeſſe poſſunt ad liberatiōem
culpe ⁊ inuentōem gratie. necnō vt in gra
tia finaliter ꝑſeueret. Rurſus ex alio quia
liberalius ⁊ difficilius eſt dare in vita ꝙ̄
relinquere poſt mortē diſtribuendum
Quarta cōſideratō ¶ Eligibilꝰ eſt ceteris
paribus agere opus ſatiſfactōis ex chari/
tate pro viuis aut mortuis/ ꝙ̄ opus ſolū
meritorie actionis aut amicabilis inter/
ceſſionis. Patet quia ſatiſfactio includit
tria ſimul et nō econtra. Juncto ꝙ opus
meritoriū ſimul et ſatiſfactoriū/ nō minꝰ
meret̄ de premio eſſentiali vel augmento
gratie ex hoc ꝙ eſt ſatiſfactoriū pro certa
liberatione a pena/ ꝙ̄ ſi nō eſſet alicuius
pene deletiuū. alioq̄n nō expediret ſatiſfa
cere ſi in diminutōem glorie(que incom
ꝑabilit̄ melior eſt ꝙ̄ a pena liberatō) ver/
teret̄. Additū eſt ceteris paribꝫ. quoniam
opus meritoriū nō penale et ꝑ conſeq̄ns
nō ſatiſfactoriū. vt ſic poſſet fieri cū maio
ri caritate ⁊ circunſtātijs alijs melioranti
bus actōem/ ꝙ liberatio a pena nō equi/
ualeret augmento gratie in p̄n̄ti vel gl'ie
in futuro. ¶ Transferent̄ hec conſideratō
nes ad omne genus ſuffragiorꝫ etiā illorꝫ
que habēt efficaciā ex vi opis opati/ vt in
D ſacramēto miſſe ¶ Concludit̄ inſup ex ꝓ
miſſis ꝙ nō ſemꝑ eligibilius eſt adq̄rere
indulgentias ꝓ liberatōne a pena vel ſa/
tiſfactōe/ ꝙ̄ alijs opibus vacare/ dū p̄n̄t fi
eri cum maiori charitate Et ita diceret̄ de
opibꝰ vite actiue. vt de ieiunijs aut alijs
afflictōnibꝰ penalibus. ⁊ tamē ſatiſfacto/
rijs ¶ Patet iterū fatuitas illorū/ qui ſo/
lo intuitu laute ſuſtentatōis habende/ ſe
onerant opibus ſatiſfactorijs ꝓ alienis.
Secus ſi ex magna ⁊ ſola charitate ꝓxi/
morū/ hoc faciūt. Et dum ſentiūt ſe vtili
us ⁊ accommodatius iuxta vocatōem ſu
am occupari circa talia opera ꝙ̄ circa pu
ras ⁊ altas meditatōes ⁊ exceſſus menta/
les/ qui paucorū ſunt valde. Aut ſubinde
quia ſunt obligati propter receptōem ſu
ſtentationis corꝑalis per fundatores vel
alios/ taliter exerceri ¶ Collige ergo ꝙ in
dulgentie peccatorū/ prouen iunt multis
modis. Primo eſt ſatiſfactō propria vo/
luntarie facta. Secundo eſt ſatiſfactio ꝓ
pria in cōfeſſiōe ſuſcepta Tertō ſatiſfactō
per alium ꝓ ſe perſoluta in corꝑe vl' in do
nis p̄ſertim cum autoritate cōmutantis
Quarto ꝑ indulgentias eccleſie ſeu prela
torū. Quinto ꝑ cōmunicatiōem ſuffragi
orum cōmuniū ſicut in monaſterijs ⁊ ec/
cleſijs. Sexto ꝑ patientiam in aduerſis
cum obſecratōne ꝙ in partem ſue purga
tōnis cōuertantur. nam dn̄s in tribulatō
ne peccata dimittit. Septimo per omne
opus ex caritate factū/ quāuis ſpectet ad
ꝯtemplatōem. ſi iungatur intentō vel ora
tio/ ꝙ valeat ad indulgentiam peccatorū
Sic enim dictum eſt de maria magdale
na quia dimiſſa ſunt ei peccata multa. qꝛ
dilexit multum. Et ad ſeruum. Omne de
bitum dimiſi tibi quia rogaſti me. Valet
octauo vehementer omne opus miſeri/
corditer ꝓximis impēſum ſecūdum opa
miſericordie/ tam ſpiritualia ꝙ̄ corpora/
lia/ quorū quelibet ad ſeptenariū redigū/
tur. Sic enim dictū eſt date ⁊ dabitur vo
bis/ dimittite ⁊ dimittetur vobis Poſtre
mo pietas gratuita dei/ ſctōrumq̄ ſuorū
preuenit ⁊ cōfert ſepe indulgentiā qualē
nullis precedentibus meritis haberemꝰ
imitendo eis/ hoc ſemꝑ ſuppoſito ꝙ ſup
mus papa dn̄s noſter Jeſus chriſtꝰ has
indulgentias certificabit ⁊ confirmabit.
Qui nos ſemꝑ dirigat ⁊ cōſeruet in opi/
bus mandatorū ſuorū Qui cū deo patr̄.

Explicit opuſcu
lum de materia indulgentiarum:

Verſiculi ſuper materia indulgentiarum.

Arbitrio papa proprio. ſi clauibus vti
poſſit. Cur finit vt pena pios cruciet?
Cur nō euacuat loca purgandis animabꝰ
tradita? Sed ſeruus eſſe fidelis amat
Deſerit ergo fidem male diſpēſans. Nec prudens
clauibus vſus ineſt. Dans capiensq̧ tremant
Profectus certe eſt magnus bū clauibus vti
Quando fit hoc ſempꝫ vnctio ſola docet
Carus in eccleſia theſaurus et vtilis aſſit
quē dat larga manus. prodiga crimen habet
Ciuibus angelicis neq̧ hic mandare viator
cōmendare poteſt orat vt eccleſia
Impie peniteas. tunc indulgentia fiet
Infinita tibi. pena breuis ſupereſt
Pena tamē grauis eſt cautus releuare ſtudebis
Diuicijs ſparſis muneribusq̧ pijs.
Dans aliquod munus vis indulgētia proſit:
Proderit. ⁊ nulla dona deo pereunt
Paucula ſunt dona. ſunt de rebus perituris
Accipies celis premia perpetua.

¶ Gloſula. Carus in eccleſia. Notaꝛ hic triplex conditio cōcurrere debēs in largitiōe indulgentiarū/ nō prodiga. Et nō veniant incōtemptū. ꝙ ſint ad publicū ꝓfectum. ꝙ nō ſonent turpem queſtū. Unde quo ad ſcḋam cauſam. paupꝫ ex eadē caritate dat ꝺ. ſicut diues dat talētū lꝫ meritū eſſentialis premij ſit equale in ambobus nō tamen oportet hoc de premio accidentali remiſſionis pene debite peccato. ⁊ in hoc poteſt eſſe cōditio diuitis melior iuxta illō: redemptio anime viri proprie diuitie. Fundaꝛ etiam poſitio ꝙ actus exteriores poſſunt addere ſupꝫ meritū interiꝰ ⁊ eſſentiale meritū accidētale multis modis ⁊ cauſis hic omiſſis. Uidetur modus loquendi in forma abſolutionis cautus eſſe licet nō multum clarus dū additur in fine q̄tum claues eccleſie ſe extendunt. et hoc iō forte dicitur propter tres cauſas modo dictas. ¶ Finit

Reſponſa eiuſdem cancellarij pariſieñ. ad q̄ſtiones quatuor ſibi ꝑ quendā familiarem motas.

¶ Quarum prima eſt iſta. An male loqui de alijs in eorum abſentia/ ſit ſemper peccatū? Quaꝫ determinat per tres cōcluſiones ¶ Secunda queſtio ſi quis ficte cōfiteatur. An iteruꝫ teneatur de oīḃus confiteri? Hanc determinat per diſtinctōnem de quadruplici fictōne. ¶ Tertia. ſi habeatur ſuſpitio de illo qui cōfitetur et nō ſufficienter diſcuſſerit cōſcientiā ſuam. An talis poſſit abſolui nulla inquiſitōe ſibi facta de peccatis vnde ſuſpitio habetur? Quam ſoluit ſimiliter per diſtinctōnem. ¶ Quarta queſtio de altaribus fractis de cingulis ſacerdotum non benedictis et de caſulis reſarcitis ⁊ ſic de ſimilibus Utrum ſit peccatum cum talibus et in talibus miſſam celebrare? Ad quam reſpondet ꝑ auctoritates.

¶ Prima queſtio

Queritur an male loqui de alijs in eorum abſentia ſit ſempꝫ peccatum? Uidetur ꝙ ſic. qꝛ nullꝰ vellet ꝙ hoc de ſe aut ſibi fieret ergo nec debet hoc facere de alijs aut contra alios. conſeqūētia tenet per illam generalem regulam diuini iuris et humani Quod tibi nō vis fieri alteri non feceris. Sed in oppoſitum arguitur. quia ſi ſic tunc fere totus mundus eſſet in periculo damnatōis ꝑpetue etiā multi religioſoꝝ

Nam cōiter cum homines cōueniunt de
clinant facilime ad loquendū de abſenti/
bus/et vtinā tam cito de eorum bonis ſi/
cut prochdolor de eorū malis. Non nūq̄
tamen aliqui loquūtur de mala vita poli
ciam regētiū et aliorum ſecularū vt aiūt
intentiōe non mala. ¶ Pro reſponſione
itaq̄ Sciendū. q̄ actio moralis libera/
accipit vel vituperiū vel laudem ⁊ pecca/
tum/ex ſuis circunſtantijs. et ſpecialiť ex
circunſtātia finis. Inquirendū eſt igitur
ad quē finē dicił malum de abſentibꝰ. Et
occurrūt ſex fines generales. Quandoq̄
hoc fit ad deſtructōem preſentiū ⁊ id au/
dientiū. vt caueant ſimilia facere. Qñq̄
fit ad pñtium cautelā. ne ſcꝫ ex ignorātia
decipianť p malam alioꝝ ſocietatē quos
preſumūt bonos ¶ Qñq̄ etiā fit ad vtili
tatem abſentiū vt videlicet preſentes eis
referant pro ipſorū correctione ⁊ emenda
tione. Quandoq̄ fit ex quadā compaſſi/
one amicabili. vt ſcilicꝫ ſeipſum ⁊ audien
tes referens prouocet ad orandū inſtan/
tius pro aliorū peccatis ⁊ eorū cōuerſiōe
Quandoq̄ etiā fit ex ſola curioſitate ⁊ aſ
ſueta loquacitate ⁊ quadā libidine loq̄n
di de alijs Quādoq̄ autē fit ex odio vel in
uidia ac pro diminutione fame aliene et
ex animi indignatione.

Sit erga prima cō

cluſio. ¶ Primis quatuor modis poteſt
eſſe non ſolum licitū/imo ⁊ meritoriū/re
ferre mala abſentiū. dummodo tñ non in
tendebať principaliter alius finis q̄ ali/
quis prenotatorū quatuor. Et ſi nō mi/
ſceať alia intentio fermētata et ſibiipi mē
tiens. Atq̄ dū bene ꝓuideať ne ſint falſa
que dicūť. Aut in malo vltra q̄ in ſe ſunt
per referentem ampliata. Aut forſan ſini
ſtre interpretata. Ac etiam q̄ nō plus no
ceat talis locutio abſentibus ⁊ eorū fame
q̄ proſit pñtibus et eorum edificationi.
Quoniā pro ꝑuo bono cōſequēdo nō eſt
magnū malum cōmittendū

Subiungamꝰ etiā

ſecundā concluſione ¶ Scōa concluſio
Male loqui etiā de abſentibꝰ ad ſolū ſa/
tiſfaciēdū proprie loquacitati ⁊ libidini
loquendi de alijs/ qui eſt quintus modꝰ
ſeu finis inter predictos/etiam ſi ſit pro/
ſola deductōne tempis ⁊ quaſi pro ſolatō

vt ſic tempus ſine tedio tranſeat/ vix aut
nūq̄ excuſať a peccato ⁊ ſepius trāſit in
mortale peccatū. Tale eni verbū nō ſolū
ocioſum (de quo iuxta terribilē veritatis
cōminatōem ſumus reddituri ratiōꝫ) ſed
⁊ cōiter eſt ꝑnicioſum ⁊ multipliciter no
ciuū. Nam habemꝰ ex tali verbo occaſio/
nem ⁊ rationē magne damnificatōis alio
rum/in ſua fama. Etiā p hoc cadūt ſepiſ/
ſime tam loquētes q̄ audientes. vel in in
dignatiōem cōtra eos de quibꝰ fuit oblo/
cutio. vel in falſam teſtificatōem propriā
tam cordis q̄ oris. dum videlicꝫ cogita/
tio interior penſans corā ſe poſita aliena
mala. et ſua propria quādoq̄ ſimilia aut
maiora/palpans tumet ⁊ inflať dicendo.
Gratias tibi ago dñe deus q̄ nō ſum ego
talis qualis iſte de quo tāta mala referūť.
Et ſic miſer cadit in foueam quam fecit ⁊
cum illo euangelico phariſeo falſe iuſto/
fit peccatore quē ipſe iudicat ſi non dete/
rior. ei tamen ꝓpter ſuam ſupbiam ſimiľ.
quia etiā peccator vt alius. etſi alio mō.
Et hoc phariſaicū viciū tam in loquēdo
q̄ in audiendo cōcipiť facilime. ⁊ fit ſaltē
affectu. etiā ſi ratio videať iudicare aliter.
et id ore manifeſtare minime attemptet.
¶ Si quis autē quereť ſignū quō ſciet: f
quando ex bono fine loquať aut malo. de
malis primiꝰ. Reſpondeť q̄ dum loquiť
aliquis ad bonū iſtiꝰ cuiꝰ mala cōmemo
rat. vtputa vt in ſe ⁊ audientibꝰ prouocet
mentē ad orandū pro talis emendatōne/
neceſſariū eſt vt ſentiat tunc in ſe quandā
ad eundē de quo fit ſermo compaſſioneꝫ
piam dulcemq̄ miſericordē ⁊ caritatiuū
affectū. Et etiā requiriť vt nō nimis lon/
gum texat ſermonē de tam mala materia
⁊ deſpicabili Sicut pia mater nō delecta
tur in narrādo longe mala filij ſui. nec eti
am dicit illa niſi ex neceſſitate. vtputa ipi
medico aut illis qui eius ſaluti poterunt
prodeſſe ⁊ malū adiacens auertere. Sic
itaq̄ narrando ſuſpirat alte. triſtatur. do
let. ⁊ abbreuiat ſermonē quantū preualet
et quantū videtur ſufficere ad oſtenſionē
infirmitatis que ſibi tante triſticie cauſa
extitit. ¶ Sed dū quis loquiť malum de
alijs ex loquacitate/ ſunt ſigna oppoſita.
quoniā tunc ſentit indignatōnem animi
contra eos de quoꝝ malis loquitur. ⁊ cū
quadā amaritudine fellis corrodit ⁊ mor
det ipſos abſentes ⁊ verbis ſuis venenať

linguaq̃ʒ ſua ſicut gladius acutus acua/
ta/lacerat ſine miſericordia. ſine aliq̃ com
paſſione. nec ponit finẽ verbis ſuis. quia
ſatiari nequit eius vorax inuidia. q̃n licʒ
crudas om̄es carnes et totũ ſanguinẽ ei⁹
quẽ deuorat/quantũ in eo eſt/ abſumpſe
rit. Et q̃uis cõſciencia ſua ſibi clamet ꝙ
talia agendo/neminẽ edificet imo ⁊ non/
nunq̃ʒ audiẽtes ſcandaliſet/ nõ tamẽ ad/
huc ceſſat/quin q̃ntũ temp⁹ patiẜ venenũ
ſuũ totaliter effundat. ¶ Jtẽ ſignũ eſt nõ
fallax. cum ſic loquẽdo malum de abſenti
bus/eos corrigere minime curat. Hoc au
tem ſciri ex eo poteſt. quia p̄ñtibus nõ cõ
mittit vt abſentibus caritatiue ea que ip
ſe inuide refert denũcient. immo perſepe
poſtq̃ʒ ad cor reuertiẜ/timet ne id faciant
etſi factũ foret/nõ equo animo ſuſtineret
nõ quia doleat de alteri⁹ iniuria ⁊ ſua pro
pria culpa/ſed magis de ſua vilificatõne
et detractiõis nota. nollet enĩ detractor re
putari. q̃ʒq̃ʒ eſſe non vitet. ¶ Jtem ſignũ
efficax videtur. vt loquens malũ de alĳs
interroget cor ſuum corã cordium inſpe
ctore deo cui mẽtiri nõ poteſt. q̃uis poſ/
ſet mẽtiri iniquitas ſibiipſi. et querat an
vellet ꝙ ali⁹ ſic loquereẜ de ſe coram alĳs
ea intentõne ea forma ⁊ ſic de alĳs circũ/
ſtãtĳs qualiter ipſe loq̃tur de alĳs. Et ni
fallor vt frequẽter reſpõdebit ſibi cor ſuũ
ſi mendaciter veritatẽ tamen ſupprimere
noluerit/ſe hoc nequaq̃ʒ velle. Signum
ergo mali eſt. Hoc clauo retunditur non
nullorũ excuſatio falſa ⁊ friuola/qui cum
locuti fuerit ad libitũ ſuum de proximo/
rum ſuorũ malis/audent ſi ſuper hoc ob
iurgenẜ dicere/etiã quandoq̃ʒ cõſtanter li
cet mendaciter/ſe hoc feciſſe nõ mala intẽ
tione. neq̃ʒ animo cuiq̃ʒ nocendi. ⁊ nullo
modo ex inuidia. Etſi rurſum interrogã/
tur. An ergo ex ſingulari id egerint dile/
ctione ⁊ amicicia ⁊ ad magnũ ꝓfectũ aut
cõmodum abſentiũ ⁊ an ſimilia dilectio/
nis et amicicie ſigna velint erga ſe conſi/
militer fieri. laqueis perplexitatis ita ca/
pti ⁊ irretiti ſunt: vt vel manifeſtum con/
tra ſuam cõſcientiã proferre mendacium
vel verbum iniquũ ⁊ doloſum iniuſte di
xiſſe contra proximũ fateri cogantur. q̃ꝝ
vtrumq̃ʒ malum eſt. ¶ Malum igitur et
valde malum multũq̃ʒ ꝑiculoſum eſt ho/
mini eſſe promptũ ad loquendũ malũ de
abſentibus. Etiam ceteris malis que in/
de ſequũtur circũſcriptis mens tam loq̃n
tis q̃ʒ audientium impediẜa melioribus
et ſalutaribus poſtmodũ ex hoc. etiam in
uita. Cum enim poſt fuerit orandũ et deo
ſeruiendum/ad mentẽ redeunt placeat vł
diſpliceat. cum quadã quaſi violẽtia que
prius incaute commiſit vel admiſit cum
mala complacentia O quanto cõſultius
eſt itaq̃ʒ loqui de bonis aut de peccatis ⁊
malis proprĳs/ q̃ʒ ita rodere dente cani/
no alios. Vix deniq̃ʒ ſeruaẜ menſura q̃n
miſceaẜ mendaciũ. ⁊ malum augmentaẜ/
⁊ ad ꝑtem ſemper trahatur deteriorem. et
pene in nullo excuſetur aut alleuietur/ vt
ſic fiat ſupra modum peccans peccatum
quaſi vnũ aut ſimplex peccatũ non ſuffi/
ciat in ꝑniciem ipſius obloquẽtis.

¶ Concluſio tertia b

Loqui malum de alio ad finem ſextũ
ſcilʒ directe ex odio ⁊ inuidia ſemꝑ eſt pec
catum. Et quando notabiliter leditur ꝑ
hoc aliena fama. ⁊ dum loquens hoc ad/
uertit in ſua cõſcientia/aut aduertere poſ
ſet eſt grauius peccatũ ſepiſſime q̃ʒ furtũ.
aut q̃ʒ foret eſus carniũ in die veneris vel
ieiunĳ eccleſie magni cuiuſcũq̃ʒ ¶ Salu
bre itaq̃ʒ conſiliũ eſt ad vitandũ tam grã/
de ꝑiculuʒ anime. vt homo diſcat ⁊ aſſue
ſcat ita honeſte loqui de abſentib⁹. ſicut
loquendũ eſſet ſi ipſi preſentes eſſent ⁊ ꝑ
ſonaliter de ſe ſermonem prolatũ audirẽt
¶ Jtemq̃ʒ vt homo ſemꝑ timorẽ dei ha/
beat pre oculis cordis/qui vtiq̃ʒ vbiq̃ʒ eſt
preſens. et in cuius cõſpectu loquiẜ qui/
cunq̃ʒ loq̃tur. Non ſolum autẽ hoc ſed et
cor intueẜ. ⁊ reddet tempe ſuo vnicuiq̃ʒ iu
xta opera ſua. Oret ergo neceſſe eſt quili/
bet vt ponat domin⁹ cuſtodiam ori ſuo:
¶ Sed et audientes caueant ſibi ne ſint
prurientes auribus. vt delectet eos audi
re aliena mala. quia iuxta beati Hieroni.
ſententiã veriſſimam. Eque reus eſt qui
detrahentẽ libenter audit ſicut is qui de/
trahit. immo nõnunq̃ʒ ampliori reatu cõ
ſtringitur/propter preſtitã alteri occaſio
nem. Si enĩ ipſe non libenter audiſſet/
forſitan alter tacuiſſet. ¶ Et vt ampli⁹
ꝑtimeſcamus tam ꝑiculoſum lingue vici
um aduertendũ. Qꝫ cõmuniter ẜm docto
res comꝑatur nõ ſolum furto ſed ⁊ homi
cidio. immo ⁊ preferũt hac rõne Quia in
homicidio occiditur corpus vnum. Jn

detractionis vero vicio occidūtur anime
plures. quia anima detrahētis. anime de
tractorem libēter audientiū. ⁊ quandoqꝫ
etiā anima eius cui detrahit. ¶ Item nō/
nūqꝫ facilius ſatiſfit pro homicidio cor/
pali ⁊ furto/ qꝫ hmōi homicidio et furto
ſpirituali ſcꝫ detractōne. Ratō quia in il/
lis quantitas damni eſtimari poteſt. ⁊ ſic
correſpondēs emenda ſubſequi. In iſtis
autem neqt. cum nō ſatis conſtare poſſit
in quot hominū cordibus mediate ⁊ im/
mediate detrahēs bonā opinionē ⁊ famā
eius cui detraxit occiderit atqꝫ furtiue bo
num fame (quod inť omīa alia corpora/
lia ⁊ hui⁹ vite bona multū eſt precioſum)
ſubtraxerit. vnde et difficulter ſatiſfacere
ipſi leſo poteſt. Cum tamē iuxta beatum
Auguſt. peccatū non dimittiť niſi ablatū
reſtituatur. Quomodo autē reſtituet cuꝫ
ignoret quantū debet ¶ Itemqꝫ inter ce
tera peccata iſtud quodāmodo eſt inhu/
manius et beſtialius. quia lupinū. Dici/
tur nanqꝫ ꝙ niſus niſum non comedat.
nec canis canem. nec beſtia aliqua beſtiā
ſue ſpeciei. ſed bene alterius. Sola lupa
excepta. que (vt aiunt) cum fame premiť
lupum comedere nō veretur. Sic ⁊ detra
ctor homo hominē ſue nature cōſortem/
tanqꝫ lupa rapaciſſima dentibus detra/
ctiōis rodere comedere ⁊ occidere nō eru
beſcit. In hoc a lupa differens. ꝙ illa cōe
dit carnes recentes. ipſe autē quandoqꝫ
carnes fetentes ⁊ iam putrefactas. quādo
videlicet non tantū viuis ſed et dudū iā
mortuis / dentes mordaces / detractorie
iam infigit. ¶ O abominandū malum ⁊
valde odiendum. Bene ergo ſapiens vo
cat detractores deo odibiles. Cum tamē
ſcriptum ſit de deo: nihil odiſti eorū que
feciſti In ſignū magne deteſtatōis (haud
dubium) peccati detractionis diciť deus
odire detractores qui nihil odire ſolet eo
ruꝫ que fecit. Aut reſtat dicere ꝙ detracto
res nō ſunt ſua factura. nō quidē ſm eēn/
tiam ſed propter ſingularē eorū maliciā.
¶ Unde ⁊ hac de cauſa Beatus Auguſt.
vir ſcientia ⁊ vita vtriqꝫ preclariſſim⁹ / ad
tantū deteſtabať hoc viciū/ vt circa men/
ſam vbi cōmuniter de facili lingue pecca/
tum iuxta beati Grego. de diuite epulo/
ne ſententiā ſe immiſcet hec metra prout
in eius legenda repitur/ ſcripta haberet.
Quiſquis amat dictis abſentū rodere vi
tam. Hanc mēſam indignā nouerit eē ſi/
bi. Et vt facto cōprobaret quo ſcripto ſta
tuerat. Cum quidā epiſcopi (prout ibidē
legitur) ad eius menſam cepiſſent incau/
te laxare linguā in detractōnem abſentiū/
aiebat. Niſi ceſſarent/ ipſe illa metra dele/
re veller et de menſa recedere. ¶ Hinc eti/
am eſt ꝙ religionum fundatores/ cōſide
rantes multiplex in lingue vicio pendere
anime piculum/ ſanxerūt prouidiſſime p
ſummo remedio. iuge pro loco et tempo/
re ſuis ſequacibus ſilentiū. certas penas
in robur ſanxionū ſuarum cōtra trāſgreſ
ſores adiicientes Et clarum eſt expientia
docente ꝙ vbi cenſura hec ſilencij ſeruať
artius/ ibi religio viget laudabilius ⁊ p/
fectius ¶ Porro qꝫqꝫ cuſtodia oris cuiqꝫ
ſit neceſſaria propter cauenda mala pta/
cta/ ſpecialiter tamen hec oportuna eſt re
ligioſis ⁊ ſacerdotibus chriſti. quoꝝ ora
nō diabolicis ioculatiōibus ſed diuinis
die noctuqꝫ laudibus repleta eſſe debent
maxime etiam ꝓpter illa tremenda ſacro/
ſancta corporis ⁊ ſanguinis chriſti miſte
ria. que ipſorum ora quotidie quaſi tan/
gere habent. ¶ Demum male loqui vo/ D
lens loqui de alio/ debet primo conſide/
rare ſeipꝫ/ fragilitatem ſuā. ⁊ proprios de
fectus. ⁊ quomodo indiget etiā miſericor
dia dei ipſe ne cadat. ſicut ille cecidit de q̄
loqui intendit. immo iam ſimiliter ⁊ for/
te plus grauiter cecidiſſet/ niſi diuia gra
tia ſe pſeruaſſet. Nemo quippe ſanct⁹ aut
innocens/ viribus ſuis ¶ Penſet quoqꝫ
ſi ipſe eſſet in ſtatu aliorū vt alij faciūt fa/
ceret ⁊ quādoqꝫ peius. Occaſione peccā
di nanqꝫ que valde multiplex eſt data/ dif
ficile eſt non peccare. immo ſingulare dei
donum tūc peccatū poſſe vitare. Nam ſi
homo qui nō niſi ſe et linguā ſuam rege/
re habet/ ita ſepius deficit occaſione ſe of
ferente/ vt cadat tam facile in peccatū de/
tractionis et cetera mala. nec poteſt eē do
minus ſuiipius/ quid rogo hic eſtimare
pie debebit de ceteris qui nō ſoluꝫ ſe/ ſed
⁊ alios multos diuerſoꝝ ⁊ mirabiliū mo
rum habent regere: Nonne ſi qua viſcera
pietatis et fraterne charitatis in eo fuerit
pro his talibus ſi nō omīa punctualiter
ad rectum dirigunt magis deuote orabit
qꝫ detractorie lacerabit Regratiabiť itaqꝫ
deo. quia ſe in tuto locauit. et compatieť
fratrib⁹ (quia omēs vnū habem⁹ patrē in

celis)tam varijs ⁊ multis piculis etiã nõ
tantũ pro ſe.ſed pro cõi ſalute expoſitis.
¶ Deniq₃ timeat nihilominus ſibi vſur
pare diuinũ iudiciũ.cum nõ vereaꝛ iudica
re alienũ ſeruũ qui dño ſuo ſtat aut cadit.
Stabit autẽ potius qm̃ potens eſt dñs
ſtabilire eũ.hoc enĩ pie debet pꝛeſumi ma
gis q̃₃ ꝙ cõdẽneꝛ. ¶ Talia ĩnumera ſunt
in ſacris ſcripturis. Et ex dictamine etiã
plura ſunt ſilĩa iuris tam diuini q̃₃ hũa/
ni.quibꝫ homo ſe iuuare cõtra tã peſtifeꝝ
viciũ lingue poterit.pariter et munire.q₂
diligẽter debet aduertere.⁊ in effectum de
ducere ne forte alias fruſtra ſit q̃cq̃d boni
agit ¶ Aduertat etiã ꝙ licet totũ pene hu
manũ genꝰ pctõ lingue cõiter periclitetur
pauci tñ ſunt q̃ debite inde cõteranꝛ cõfi/
teanꝛ ⁊ ſatiſfaciãt.immo repiunꝛ nõnulli
adeo mẽtis oculo ceci/ꝙ detractiões adu/
latões calũnias ⁊ ceteras manifeſtas oris
damnãdas neq̃cias.nõ reputant apud ſe
pro peccatis.qui ſi forent de laicoꝝ nũe/
ro lrãs ignorãtiũ/viderenꝛ vtiq₃ excuſan
di.nũc ãt excuſatõe₃ nullã hñt de peccato
quia prochdolor ⁊ lrãti ⁊ clerici ⁊ qñ₃ ha
bitu religioſi ſunt. ¶ Timere q̃₃ deberẽt
merito hoĩes.ne ſi abutanꝛ lingue ſue bñ
ficio ad deũ laudandũ/⁊ ꝓpriã ſalutẽ ope/
randũ/ſibi cõceſſo/in extrema ſua neceſſi
tate videlicet in horrende mortis hora/
vſus debitus tam nobilis doni/iuſto dei
iudicio eis ſubtrahaꝛ/cum eo pmaxime
indigebũt/ad confitendũ peccata ſua/ et
ad exponendũ neceſſitates ſuas/⁊ ad cõ/
mendandũ aĩas ſuas deo ⁊ ſctis ſuis ⁊ eo
rũ amicis ⁊c. ¶ Longiꝰ q̃₃ intẽdebamꝰ et
forſan duriꝰ q̃₃ debueramꝰ/ de vicio ligue
diſſeruimꝰ Sed nemini diſpliceat/nullꝰ
ſiniſtre dijudicet.p cõi bono factũ eſt.co/
rã deo loq̃mur.nulli in ꝯtemptũ Finit

3 **Secunda queſtio**

Q(q)Uerit ſi q̃s ficte cõfiteaꝛ/an te/
neaꝛ de oĩbꝫ cõfiteri ? ¶ Reſpõ
ſio hic pſupponẽda eſt vna di/
ſtinctio magiſtralis de fictõne
Quia quedã fictio eſt pniciose mẽtiẽs.
Quedã doloſe dimidiãs. Quedã patẽter
inficiẽs. Quedã inſufficiẽter diſcutiens.
¶ Fictio triplex prior impedit ne ꝯfeſſio
vel ptenſa abſolutio valeat ipſi ſic fingen
ti:quin oporteat vel neceſſariũ ſit iteꝝ de
oĩbus ſacr̃aliter cõfiteri. Quarta ṽo fictõ
ẽt inueniri licet nõ bona/nõ tñ ſicut prio
res equalit̃ mala.vbi licet abſolutio non
cõferat grãm nec pctã deleat/ cõfert tamẽ
ceſſante fictõe.nec oportebit de ſic confeſ
ſis/iterũ confiteri. ¶ Cõueniũt in hoc ſa
tis doctores q₂ ꝯmuniter doctores dicũt
ꝙ vnũ peccatũ mortale nõ deleꝛ ſine alio
alias nãq₃ ſeq̃reꝛ ꝙ grã ſtaret ſimlꝛ cũ pec/
cato mortali. Mentiẽs autẽ in confeſſio
ne pniciose/peccat mortalr̃. Secꝰ autem
eſt de mendacõ qḋ ex genere ſuo alias eẽt
ſolũ veniale vt videlic₃ miſcẽdo q̃ndã le/
uem circũſtantiã falſam vel excuſatõe₃ fri
uolã ¶ Fictõ autẽ ſcḋa ſc₃ doloſe dimidi
ans.diciꝛ q̃ tacet ſolũ ad celandũ ſuũ pec/
catũ vni certo ſacerdoti.attamẽ ꝓponit ħ
certo alteri confiteri ⁊ hoc facit in fraudẽ
integritatis ipſius cõfeſſionis. videl₃ ne
vilis reputeꝛ ſi hoc peccatũ tali detegeret
cui iam forſan alia plura detexit grauia.
reſeruans hoc cuidã alteri qui priora ne/
ſcit.vt fallaciter repiatur apud humanu₃
iudiciũ peccator puus/ qui cora₃ deo eſt
peccator magnus ¶ Si autẽ hec dimidi
atio fiat abſq₃ dolo.vtputa iuſta rõne. cũ
videl₃ cõfitens h₃ aliq̃s caſus ꝓpter q̃s ex
cõicatus eſt.vel qui alias ſupiori ſunt re/
ſeruati ⁊ ille ſupior veriſilr̃ nõ audire vult
alia niſi ea ſola que ſue autoritati reſerua
ta ſunt ſpecialiter.vel etiam dũ confitens
quantũ in eo eſt patus eſſet oĩa confite
ri vni ſacerdoti/⁊ idem etiã patus eſt oĩa
audire/ſed nõ eadẽ hora. Aut etiã dũ con
fitens habet aliquod peccatũ de quo pſu
mit probabiliter ꝙ ſi tali ſacerdoti confi/
tereꝛ tale peccatũ/ipſe forſitan inde ſcãda
liſaretur ſc₃ ſacerdos.vel in fide.vel ĩ mo/
ribus.vel ideo quia forſan tangit perſo/
nã ſacerdotis put caſus poterit occurrere
poſſibilis.⁊ confitẽs pro tũc non h₃ aliũ
ad manũ cui confiteatur integraliter.aut
ſi haberet/ nõ tamen bñ auderet ꝓpter ſu/
ſpitõnes ſiniſtras cauẽdas/ aliũ pro tali
vice accedere. Hmõi fictio dimidians.q₂
non fit doloſe.immo nõnunq₃ religioſe ⁊
prudenti diſcretiõe/ nõ reprobaꝛ a docto
ribus cõiter. Licet enĩ confeſſor vices ge
rat dei in audiendo cõfeſſiones: nõ tñ ob
hoc eſt deus vel angelus. Sed hõ. vñ ni
mirũ vt homo põt ſcandalizari ¶ Fictio
tertia que eſt patenꝛ inficiens/fit dum cõ
fitens retinet adhuc propoſitũ actualiter
iterũ peccandi nec habet propoſitũ iuxta

cōfeſſoris voluntatē/ iniuſte ablata reſti/
tuendi ⁊ ſatiſfaciendi alijs prout foret ſa/
tiſfaciendū. Et hec fictio relabit̄ ⁊ coinci/
dit in duo mēbra fictōis priora. Ratō qꝛ
vel hic eſt celatio pcī mortalis. ſcꝫ ſi non
cōfitet̄ hoc propoſitū peccandi. vel eſt ꝑ/
niciosum mēdaciū ſcꝫ ſi dicit ſe penitere
⁊ dolere peccaſſe/ cū manifeſte oppoſitū
oſ̄dant ſigna ſua ex quo nō vult ſatiſface
re iuxta ſacerdotis iudicium Et ſic fictio
hmōi/ q̄ſi eadē eſt cū prima vel ſcd̄a ¶ Fi/
ctio quarta q̄ eſt inſufficiēter diſcutiens/
pōt ꝯtingere multiplr̄ Primo ignorādo
ſcilꝫ factū qꝛ nō fuit ſufficient̄ recogitatū
Scd̄o ignorādo ſi factū ſit pctm̄. ſaltem
mortale Tertō ignorādo ꝓſupposito pri
mo ꝙ ſit pctm̄ mortale/ ſi ſit taliter ⁊ expſ
ſe confitendū Quarto ignorādo ſi diſpli
centia peccati ſit principaliter in cōfitēte
nō ratōne culpe ſed ratōne pudoris ⁊ pe/
ne. Quinto ignorando ſi motus in dete/
ſtatiōeꝫ peccati/ ſit ſatis intenſus vel non
¶ Sexto ignorando ſi ponat̄ obex abſo
lutioni/ ꝓpoſitū nō abſtinendi a pecca/
to ¶ His p̄miſſis itaqꝫ ꝓſuppoſitis dicē
dum eſt ad queſtionē ꝙ cōfeſſio nō eſt ꝓp/
ter aliquā iſtaꝝ ſex fictionū: quartā fictō
nem q̄ inſufficiēter diſcutit reſpicientiū/
iteranda. Nec etiā eſt iterāda ꝓpter fictōeꝫ
ſcd̄am/ ꝓ ea pte cū addit̄ Si nō dimidiat
doloſe. Sꝫ ſub reſpectibꝫ dimidiat ibidē
ſupius expſſis Alias vero ⁊ ꝓpter primā ⁊
ꝓpter ſcd̄am ⁊ ꝓpter tertiā fictōeꝫ eſt de ne
ceſſitate ſalutis/ vt de oībus iterꝫ ſacralr̄
cōfiteat̄/ ipſe ſic ficte cōfeſſus. Qꝫ aūt non
ſit iteranda cōfeſſio ꝓpter ſcd̄am fictiōem
pro ea pte vbi nō doloſe dimidiat/ nec nō
ꝓpter quartā fictōem/ cū ſuis ſex ſpecieb⁹
hui⁹ ratio eſt iſta. qꝛ ipſa cōfeſſio/ obtinet
⁊ hēbit efficaciā vel in abſolutōe ſacramē
tali virtute clauiū eccleſie. vel poſtmodū
ceſſante fictione hmōi. ſicut fit etiā qn̄qꝫ
in baptiſmo. Et ita cōcordat ſatis ſanct⁹
thomas/ cū ceteris doctoribꝫ. Finit

¶ Tertia queſtio

Q Uerit̄ ſi habeat̄ ſuſpitō de illo
qui cōfitet̄/ ꝙ nō ſufficiēter di/
ſcuſſerit cōſciam ſuā. An talis
nihilomin⁹ debeat aut poſſit
abſolui: nulla inq̄ſitiōe facta vn̄ ſuſpitio
habet̄ ¶ Rn̄det̄ ſub diſtinctōe ¶ Aut eni
cōfeſſor nō eſt curatus. ita ꝙ cure officio
minime teneat̄ illum audire. Si ſic tunc
poteſt querere dilatōes vt ambo interim
melius deliberēt. vel ipm̄ ſimplr̄ remitte/
re ad aliū confeſſorē. ¶ Si autē cōfeſſor
ipſe ſit curatus/ ⁊ ꝑ cōſequēs debitor au/
diendi hmōi confeſſionē/ tunc adhuc eſt
diſtinguendū ſ̄m qualitatē ꝑſonaꝝ. Nā
ſi cōfitens ſit adultus ⁊ diſcretus/ pōt fie
ri vnū e duobꝫ. ſcꝫ vel vt petat̄ ab eo ſi ve/
lit moneri ꝑ inquiſitōes de ſtatu cōſcien/
tie ſue/ libenter ⁊ ſine ſcādalo etſi tūc appa
reat ex rn̄ſione ſua ꝙ nō fiat ſcōm. dicēdo
videlicꝫ ꝙ debet eſſe cert⁹/ cōfeſſionē ſuā
vel abſolutōem nil valere: ſi ſciēter aliqđ
peccatū celauerit. nec eſt intētio abſoluen
tis niſi ſub hac cōditōne tacita vel expſſa
ſcꝫ. Si tu cōfiteris. ⁊ aliqđ pctm̄ tuū ce/
laueris ſciēter/ ego non abſoluo te. Et tu
tius eſt vt hec cōditio teneat̄ mente tacite
q̄ꝫ exprimat̄ ore aperte/ in abſolutōis for/
ma. Si vero ꝑſona cōfitens ſit ſimplex ⁊
humilis. ita ꝙ ſatis appareat velle liben
ter informari ſine aliqua turbatōne ⁊ re/
calcitratiōe: tunc oīno pium eſt/ ſaluta
re ⁊ meritoriū/ vt cōfeſſor ipſe talem iſtru
at. Solū vt hoc fiat pedetenti prudēter ⁊
diſcrete nec dure ſed blande ⁊ dulcit̄. Nec
aduertat̄ etiamſi ſcādalū aliquādo fame
proprie etiā exterius inde videatur oriri
poſſe. Non eni poſſum⁹ immo nec dēm⁹
oībus ſcandalis vitādis occurrere ſemꝑ
ſaltem actiuis. put exempla ſufficiētia ha
bemus in ſaluatore noſtro cuius q̄uis ꝑ
fecta ſunt opa/ nihilominus tamē phari/
ſei nōnunq̄ꝫ in eis ſcandalizati ſunt.

¶ Quarta queſtio

Q Uerit̄ de altaribꝫ fractis. de cigu/
lis ſacerdotū nō bn̄dictis. ⁊ de ca
ſulis reſarcitis ⁊ ſic de ſilibꝫ. Utꝝ
ſit pctm̄ in ⁊ cū talibꝫ celebrare miſſam ¶
Rn̄ſio ſ̄m ſentētiā bti ambroſij ad Aug.
ꝙ in oībꝫ talibꝫ q̄ ſunt iuris pure poſitiui
pōt teneri conſuetudo patrie ſeu ꝓuincie
aut diocef̄ in qua hō cōuerſat̄: qn̄ ꝓlat⁹ i/
mediatus ⁊ alij cū q̄ꝝ ſcitā ꝓbabilr̄ talia
fiunt tolerāt hmōi. Eſt eni cōſuetudo cir
ca talia poſitiua/ interpres optia. etiā q̄cq̄d
in cōſtitutōibus/ etiā redactis in decreta/
libus vel decretis vel etiā ſynodalibꝫ aut
iuriſpitoꝝ deciſionibꝫ inueniat̄ Leges eñ
inſtituūt̄ cū ꝓmulgant̄. ⁊ vigorē hn̄t/ dū
moribꝫ vtētiū approbātur. Alioquin cō

ſtitutões poſitiue/ nõ eſſent niſi in laque um ⁊ offenſiones ⁊ ſcãdalū. nedū inſipiē tiū ſed ⁊ ſapientiū. Aduertendū tamē ꝙ nō facile eſt circa ſingularia ſemꝑ decernere ꝑ regula q̃ſi generali. que cõſuetudo debe at dici ſufficiēter cõprobata vel tolerata ē ſuꝑiores/ ꝑſertim vbi nõ habeť ſufficiēs ſcientia ſeu cognitio quid etiã ſit de iure pure poſitiuo. ¶ Facit ꝑ hac rñſione to/ tū illð qð dicūt doctores de obligatiõibꝫ religioſoꝝ in ſuis votis ⁊ regulis queād modū de hoc alibi latius tractatum eſt.

2 **Sequūtur queſtio**nes alie cum reſponſionibꝫ earū ab eodē cancellario datis.

Dubitabat nuꝑ aliq̃s/ an de/ lectatio cordialť/ q̃rēda ſit in fruitio dei/ tã practico q̃ȝ ſpe culatiuo. ¶ Videť eni talis delectatio eſſe fornicatio ſeu libido quedã ſpūalis. que nõ deū propť ſe ſolū querit/ zelo amicicie pure gratuite ſed propť ſe. Exēplū de officiantibꝫ cleri/ cis alicui eccleſie. propter diſtributiones horarias ſeu quotidianas. Exēplū aliud de ſponſa que nõ diligeret ſpõſum propť aliõ niſi propť delectatõem oſculoꝝ cum ſilibꝫ ¶ Sed videť ad oppoſitū. Primo illð pſal. delectare in dño. ⁊ dabit tibi pe/ titões cordis tui. Rurſum illð phi. delctã tio cõſeruat opantē hominē in opatõne Et iteꝝ ſignū adq̃ſiti hitus. eſt delectatõ in opatiõe. Ceteꝝ deus reddēs cãm pplo iſrlitico maledictõnū ſuaꝝ dicit ꝙ nõ ſer uierit deo in gaudio cordiſq̃ȝ leticia. Et alibi. Gaudiū dñi/ fortitudo veſtra Cuiꝰ ſentētie confirmator fuit antonius dicēs ꝙ vnica ratio cõuincēdi inimicū/ eſt leti/ cia ſpūalis Et hec ferť adeo in eo viguiſſe vt ab ignorãtibꝰ eū prius in vultu cerne/ reť ¶ Rñſio nihil eſt hoi tutū in hac vita. cū nec ipſa vel virtutū (ſicut dr in proſa) tuta ſit victoria Itaq̃ȝ nihil eſt q̃ nõ cõti/ gat abuti. Et ſi nõ formalr ſȝ obiectaliter Sūt hec verba theologicis nota Profe/ cto cõſtat ꝙ delectatio in deo ſincera ⁊ ca ſta laudabilis eſt ſicut allegatū eſt. tãtum modo iūgatur hūilitas ⁊ pietas ſine iſo/ lentia. Sȝ addebat inq̃rens ꝙ nullaȝ ꝑt ſenſualē vel ſpūalē delectationē admitte/ re. quin triſticias incompabilr maiores inueniat ſi non in delectatione diuine re cordationis ſe iugiter exerceat. ⁊ h̄ ſciens querit in dño ꝑ meditationē delectari Re ſpondeť ꝙ h̄ agēdo deꝰ ſepit vias iſtiꝰ ſpi/ nis ⁊ q̃ſi clauſtro concludit/ ne vagari li/ beat extra ſe. cui conſonū eſt illð de cãticȝ Sicut liliū inť ſpinas. q̃ ſunt ibi q̃ſi ſe/ pes ab extra ne diſſipator introeat. ⁊ ab ĩ tra ne exeat vaga. i. vane acta Itaq̃ȝ meliꝰ eſt ſibi facere deū delectationē forte minꝰ caſtã q̃ȝ honeſtū ſit/ q̃ȝ mūdi. carnis ⁊ dia/ boli delectationibꝫ inherere ¶ Rurſus in ferebat. ꝙ faſtidio ſibi ſunt oēs mūdi cir/ ca ꝑrios occupationes q̃ntūcūq̃ȝ videãť pie vel honeſte. queādmodū ſi ſponſa ni/ hil aliõ q̃rat niſi ꝙ impetret illð de cãticȝ initiū. Oſculeť me oſculo oris ſui Querit itaq̃ȝ ſolū amare ⁊ amari. Sȝ mirãdū eēt nimis ſi non has amorȝ delitias corripet aliq̃n pius ſponſus flagello nūc interius nūc exteriꝰ. exponēdo videlȝ eã aliq̃n peri culis. ſicut oporȝ ꝙ nicticorax q̃ntūcūq̃ȝ domiciliū qð eū ꝓtegat a contradictione aliaꝝ auiū cuſtodiat/ aliq̃n veniat in ap/ tū ꝑ neceſſitate cibi vel pulloꝝ Paſſer ita q̃ȝ ſolitariꝰ in tecto/ cogitur ad iferiora de ſcēdere/ ſicut moyſes de montȝ caligīe ad pplm rebellantē ¶ Quid igitur finalr cõ cludēdū ē. niſi ꝙ ſapia diuīꝰ inſpirata/ q̃ eſt vnctio docēs de oībꝫ ⁊ gr̃a dirigēs mo re ſeſſoris ⁊ eq̃tatꝰ dei ⁊ q̃drige aminadab . i. ſpontanei ⁊ currꝰ dei q̃ decē milibꝫ mul tiplex ē/ ſufficiēter hoīeȝ in deo ſpantē et de ſalute ſua ſolicitū/ edocebit. Etiãſi talť ſolꝰ ꝯcludatur in cella aut ſi ſolitudinē de ſertoꝝ exēplo marie egiptiace/ ⁊ pauli pri mi heremite/ ⁊ marie magdalene: cum ſi/ milibus ceteris/ ſolitarius inhabitet.

¶ Explicit hoc opuſculū de delectatione q̃renda in diuino officio ad inſtantiã fra tris ſymonis baſtardi de ſalinis pro tūc conuētualis celeſtinoꝝ lugduni

¶ Sequūtur alie queſtiones

¶ **Queritur quan**/ D do ꝯmittitur pctm̄ mortale ĩ voto obedīe Rñdetur ꝙ maiores ꝑcipiētes aliq̃d ſub ditȝ ſuis non intēdūt ligare aĩas eoꝝ nec debēt. Et iõ ſi q̃s aliq̃d ſibi iniūctū a ma iore/ ex negligētia aut incuria/ nõ ſic adi/ pleret aut differret/ non propť hoc pecca ret mortalr. Secꝰ ſi hoc ageret ex contem ptu Dicitur ãt q̃s proprie peccare ex con temptu/ quando facit aliquē actū motus

pricipaliter ex hoc q̄ iniunctū eſt ſibi op
poſitū. Ac ſi diceret. Quia precipit̄ mihi
hoc. ego in cōtemptū precepti faciā illud
quaſi ſcʒ vellet oſtendere ſuā falſam liber
tatem. ⁊ hr̄e illam velamen malicie.
¶ Itē querit̄ vtrū iunior ambulās ī via
aut equitās cū ſeniore/ debeat ſibi obtpa
re in oībus? Rn̄detur q̄ ſimplr̄ ſine aliq̄
interrogatōne iunior debet obtēpare ſuo
ſeniori in oībꝫ. niſi maīfeſte pcipiat cō/
tra precepta diuina. Supponit̄ q̄ iuni/
or reputet merito ſeniorē memorē ſalutꝭ
ſue. ⁊ ſufficiēter aduertat ad id qđ facit et
q̄ habeat recordatōem illoꝝ que habent̄
in ordine. Secus vbi deeſſet aliquid iſto
rum. quia poſſet humili verbo vel ſigno
reducere ad mēoriā vel aduertētiā ſeniorꝭ

¶ Queritur rurſus

vtrū ſit vtilius fratri in cella ſedenti/ va/
care lectioni. q̄ʒ orōni vel meditatōni. aut
ecōuerſo. Idem Rn̄detur q̄ nō ſolū atten
dendū eſt ad illud quod magꝭ proficit ꝑ
pn̄ti. q̄ʒ etiam ad illud qđ diſponit ad fu/
turos profectꝰ. Et quia aſſueſcere medi/
tationi forti ⁊ vehemēti/ plus ꝑficit in fu
turū/ ꝓpter habitū quē adq̄rit hō/ vt poſt
modū faciliter meditet̄. imo etiā cōtēplet̄
qn̄ voluerit etiā ſolus etiā in officio. etiā
ſine libris. ꝯſulendū eſt q̄ frater aſſueſcat
meditatōi. vt nō ſemꝑ oporteat eū habe/
re libros an̄ oculos ſuos. Sʒ ipſe cogita
tōnes ſolide/ ſint libri ſui.

¶ Item queritur

vtrū quis poſſet habere certitudinē q̄ de
us remiſerit ei peccata ſua. ſaltem quo ad
culpā. etſi nō habet certitudinē/ q̄nto tpe
oporteat ea deflere? Rn̄det̄ q̄ nullꝰ de hoc
certus eſſe pōt. niſi ꝑ reuelatōeʒ. q2 ſcp̄tū
eſt. Nemo ſcit an amore an odio dignꝰ ſit
Sed qn̄ quis cōfeſſus eſt ꝓ ſuo poſſe. et
dolet de pctīs ſuis. ⁊ ꝓponit deinceps nō
peccare. iſte credit̄ eſſe in ſtatu gratie. ⁊ de
bonitate diuina pie cōfidere pōt q̄ ei deꝰ
remiſerit pctā ſua. ſaltem q̄ad malū culpe
Et in tali ſtatu exn̄s/ pōt accedere ad cō/
munionē ⁊ miſſam celebrare. ¶ De ſcđo
rn̄det̄. q̄ quis in religione exiſtēs ex quo
ꝓ modulo ſuo ⁊ poſſe ꝯfeſſus eſt pctā ſua
que fecit quoꝝ recordabat̄. ⁊ cōtritus ſa/
tiſfecit ad voluntatē eccl'ie id eſt maioris
ſui. qui ſpēaliter eius curā habꝫ. ⁊ ꝓponit
amplꝰ nō peccare. tutius eſt vt de cetero
nō reflectat ocl'os ſuos ad peccata ſua ſin
gulariter cōſideranda/ ⁊ maxime carnis.
que ei poſſent plus obeſſe q̄ʒ ꝓdeſſe. ſʒ cō/
fidens de mīa dei ⁊ bonitate/ ſtudeat ꝓfi/
cere de die in diē/ aſcendēdo de virtute in
virtutem. vt tandē poſſit videre deū deo/
rū in ſyon. Cū vero ab elatione temptat̄/
tunc ad eius memoriā reducere pt̄ genera
liter peccata ſua/ nō diſcurrēdo ꝑ ſingula
vt inde humiliet̄. ⁊ gratias referat creato/
ri ſuo. q̄ eripuit eum de tot ac tantis ꝑicu
lis. in quibꝫ aliq̄n extitit. ⁊ ꝑmanſiſſʒ. ni/
ſi eum bonitas dei que neminē vult ꝑire.
ſubleuaſſet ⁊ liberaſſet. Apđ patꝝ narra/
tiones/ data eſt varia rn̄ſio ab vno patre.
mō vni. mō alteri. ſm̄ q̄ ꝓſpexit/ q̄ iſte ex
recordatōe p̄teritoꝝ/ humiliaret̄ ⁊ feruerꝫ
in amore. alter nō ſatis purificatus/ tēta/
ret̄. ⁊ rediret ad carnem

¶ Queritur ſi fratri

alicui ꝑturbato aut occupato in diuerſis
precepit aliq̄d ſenior. ⁊ ex ſurreptōe rn̄de
rit ei iunior. Sinite me. ego nihil faciaʒ
pro vobis. verūtamen ſtatim compūgit̄
dolens. ⁊ adimplet preceptū ſenioris qđ
paulo ante/ dura rn̄ſione renuerat. Que/
rit inq̄ʒ an ſic rn̄dēdo mortalr̄ peccet? Rn̄
det̄ ꝓ vna vice aut duabꝫ aut tribꝫ/ nō pec
cat mortalr̄. ſʒ ſi ex cōſuetudīe hēat ſic rn̄/
dere/ peccat mortalr̄. q2 dʒ reſiſtere cōſue/
tudini male. ſʒ ex q̄ freq̄nter recidiuat ſic.
ſignū eſt q̄ tali vicio eſt hituatus. ⁊ nō ca
dat ex ſurreptōe Rn̄dēt ī ſilī doctores the
ologi/ q̄ ſic̄ pria ebrietas nō ē pctm̄ mor
tale. ita nec ſcđa/ ſilr̄ nec t̄tia. nec cēteſima
niſi addat̄ circūſtātia in vna ebrietatū ſe/
q̄ntiū. q̄ cōuertat eā in pctm̄ mortale. pu/
ta q̄ nūc aduertit inebriās ſe ꝑiculū mor
tale qđ incidit ex ebrietate. ⁊ tn̄ deliberat
q̄ ſe iebriabit Applicet̄ ad propoſitū.

¶ Vtrum quis non A

habens ſpecialē miſſam dicendā/ debeat
celebrare pro toto populo indiſticte. aut
pro ſibi cōiunctis ſpecialiter. Qđ ſi pro
to populo/ quibus plus proficiat. aut ſi/
bi coniūctis aut ceteris? Reſpondetur q̄
debet ſufficere caritati celebrātis/ ⁊ inq̄ſi
tioni/ q̄ bene agat. ſine ſcrupuloſa tali ni
mia inquiſitōne/ quid plus proſit hoc vl'
illud Scit eni deus ponderare meritum

ſuum/⁊ oēm actōnem habeat pro regula ꝙ vbi celebrans magis eleuat intentōem ſuam caritatiuā in deū ⁊ proximū/illic ceteris ꝑibus plus proficit. Ac ſi diceret/domine miſerere omium ſicut ſcis et potes: ⁊ ſcis me ⁊ vis orare debere. Deniqȝ prefigi non poteſt regula generalis/ quin aliquando plus afficiat homo dum orat ꝓ vno. quandoqȝ plus dū orat pro pluribꝫ ¶ Item nulla eſt miſſa qui poſſit aut debeat celebrari qn oēs ꝯphēdat. q̄s eccl'ia ꝯphēdit. Ex ſi ꝯterit valorem ad aliq̄s ꝑticulares/hoc debȝ facere non ꝑiudicando huic eccleſie ſtatuto ¶ Demū ceteris paribus ſalubrius eſt conari ad oratione generalem ad deum cōuertendo ſe ad eum/ q̄ꝫ in particularibus fantaſijs/ circa homineso ccupari.

Itē queritur vtrū

in memēto in miſſa/ſit tutum facere mēoriam ſpecialem pro pluribꝫ/propter cogitatōnes que poſſunt oriri ex ꝑſonaruȝ recordatōne? Reſpondet conſulendo ꝑ tutiori/ ꝙ melius eſſet anteq̄ꝫ quis accedat ad altare/ꝙ faceret ſuū memento ſpeciale hoc eſt ꝙ dicat in corde ſuo/ꝙ orare intēdit pro tali ⁊ pro tali. Et tūc quando erit in ſuo memēto in miſſa/cum his qui cōtinent in memento miſſalis ſufficit cordialiter dicere/memento domine horū pro quibus teneor et decreui orare/ ⁊ horum qui pro me orant. Niſi ſit aliquis frater mortuus pro quo oportet facere ſpeciale memento in ſpeciali. Et hoc eſt tutū conſilium/etiam vbi nō feciſſet homo pro illo die aliquod recenter memoriale ꝑ amicis/ſed haberet ſufficiēter in habitu/ preſertim vbi celebrans eſt in publico/⁊ vbi probabiliter eſtimat/ꝙ ꝑ tale memēto dearticulatū/nō inflāmaretur ad deuotiōeȝ ſpecialem/ſed potius inq̄etaretur/⁊ ad reliqua dicenda in miſſa / minus redderetur idoneus.

¶ Queritur vtrum

de cogitatōnibus vanis aut noxijs q̄ ſuperueniūt in canone aut in memento ibidem reſiſtēdum ſit illis? Reſpondetur ꝙ non debet tunc ſe occupare quis circa illas/ſed vltra procedere. Hoc eſt tutiſſimū et neceſſariū conſiliū/etiā vbi cogitatōes viderētur eſſe de cōmodis rebus ⁊ expedientibus/quia debet eis tunc dicere ſalteȝ facto/ venitis importune/ nō habeo nūc horam aut locum reſpondendi vobis/ expectate temp⁹ aliud dum vacabit. Porro quoad cogitatōnes fedas/noxias et blaſfemas/ſiue ſit homo in miſſa ſiue alibi. ille potius vincunt contēnendo nec reſpōdendo eis q̄ꝫ pugnando. Scio quendaȝ qui ad occurſum taliū/ ſolitus eſt in animo ſubridere/q̄ſi ſubſannans/nec curās imiſſiones iſtas fedas ꝑ angelos malos/ que inde protinus euaneſcūt.

¶ Utrum liceret ex

trahere muſcā vel araneā aut aliud huiuſmodi de ſanguine cū cocleari paruo. aut aliquo alio/non conſecrato? Reſpondeo ꝙ ſic/preſertim vbi nō poſſet aliquid tale extrahi cōmode/ cū digito conſecrato/ vel cū patena/aut aliquo tali. ¶ Utrū ſi caderȝ aut inueniret in ſanguine/ muſca aut feſtuca aut pil⁹ aut filū aut aliqͦd tale qͦ poſſet īpedimētū aut nocumētū ꝑſtare ſumēti ſanguinē dēret extrahi ⁊ q̄d inde fieret? Rn̄det ꝙ poſſet extrahi. ⁊ lauaret bn̄/ ⁊ lotio ſumeret ſi nō eēt venenoſa ⁊ muſca ⁊ feſtuca cōbureret aut ipa vel ciuis ei⁹ poneret in loco abdito vt in altari vel piſcina. ¶ Utrū grauit peccaret ille ꝑ cui⁹ neglectu talia inueniret in calice? Rn̄deo ꝙ tutū eſt facere cōſciaȝ ⁊ ꝯfiteri/ ⁊ eſt pctm̄ maius aut min⁹ ſcd̄ȝ ꝙ negligens debuit adhibere maiorē cautelā.

Utrum quādo po

nitur vinū ⁊ aq̄ in calicē ſi (vt ſepe cōtingit)reſiliat gutta vna vel āpli⁹/⁊ remaneant ab int⁹ int labiū calic̄ ⁊ fundū dēant p⁹ ꝯſecratōȝ tales gutte dici ꝯſecrate? Rn̄deo ꝙ nō preſerti ſi ſacerdos nō intendit nec intēdat cōiter cōſecrare niſi illō vinū qͦ eſt īfundo calicis. Pōt tn̄ illa gutta ſumi an̄ ablutōȝ ſub intētōe generali/ ſi ꝯſecrata ē vt ꝯſecrata/ſi nō vt nō ꝯſecrata. Et cautū ē/vt ſacerdos ſit ſolicit⁹ ab initio vigilare circa talia/⁊ circa panē ne mice cadāt ab hoſtia ⁊ ne tales gutte remaneāt. ſi āt ſacerdos dū aduertit an̄ ꝯſecratōȝ tles guttas intēdit eas ꝯſecrare/ipſe ſunt ꝯſecrate. Silr ſi hēat in pncipio itentōȝ cōſecrādi q̄cq̄d eſt ꝯſecrabile/ tūc totū cōſecratū eſt. ¶ Utrū ſi q̄s omittat vl' dubitat omiſiſſe aliquid in conſecratōne an dēat

ſolum reincipe ad id ꝙ omiſit/vel omiſiſ
ſe ſe credit/aut ſi ab inicio debet reincipe
et quid de illis qui aſſueſcūt reiteratōem
Reſpondetᷣ ꝙ nō eſt leniter reiteratio faci
enda/⁊ malum eſt cōſueſcere preſertim in
verbis ſacramētalibus/nō debet iteratio
fieri/niſi cōſtet certitudi alr̄ ꝙ verba non
ſunt dicta. Si autē dubitatio ſit ꝓbabil̄
tunc fiat reiteratio ſub conditōe implici/
ta/ſicut fit dum dubitatᷣ de aliquo ſi fue/
rit baptiſatus vt dicatur ſic in corde Ego
non intēdo conſecrare hanc hoſtiam/ et
tunc dicat verba.⁊c̄.

¶ Utrum ſi quis ſine lumīe dicat miſſaꝫ
aut ſi deficeret lumen in media ꝑte miſſe
Et maxime a conſecratōne vſqꝫ in finem
incurreretᷣ excōmunicatio: Reſpondetur
ꝙ debet facere conſciētiam tam ſacerdos
ꝙꝫ miniſter. non tamē eſt ſentētia excōmu
nicatōnis ſuꝑ hoc lata.

¶ Utrum neceſſe eſt accendere facem ſeu
thorchiā in conſecratōne vel ꝯmunicatō
ne populi: Reſpondetᷣ ꝙ obſeruetur vſus
loci ⁊ tempis. ⁊ ſimilr̄ in dando pacē in
miſſis que nō ſunt mortuoꝝ. Non puto
tamē ꝙ aliqđ iſtorū ſit preceptū obligās.
nec omiſſio debet reputari peccatū mor/
tale. niſi fieret ſcienter ex contemptu/ vel
cum ſcandalo puſillorum.

¶ Utruꝫ hoſtia ſi ſit in modico macula/
ta/vel ꝑforata/vel detrūcata ⁊ non rotun
da vt moris eſt/ quid fiet: Reſpondetᷣ ꝙ
talis non debet aſſumi in principio/ꝑſer
tim vbi neceſſitas nō vrget. et poteſt alia
haberi. Sed ſi ſit iam ſumpta ⁊ non po/
teſt alia peti cōſequenter ſine ſcādalo. di/
mittatur ipſa/ et fiat conſciētia poſtmo/
dum de neglectu.

¶ Utrū ſi quis dicat miſſaꝫ/ ita ꝙ nullꝰ
ibi ſit/niſi is qui iuuat eum/teneatᷣ ad cō
fiteor dicere ⁊ vos fratres vel miſereatᷣ ve/
ſtri: Reſpondetᷣ ꝙ ſic/quia ille vnus gerit
vicem totius populi.

¶ Item ꝙꝫtum ſpaciū reqritur poſt ꝑce/
ptionē ſacramēti ad digeſtionē eiꝰ/ ita ꝙ
ſi ex infirmitate vl̄ alias homo euomerit
iam nō eēt neceſſe colligere quod euomu
it: Reſpondetᷣ ꝙ citius aut tardius fit di
geſtio/ſm̄ qualitatē cōplexionum. Sed
eſt certa regula/ꝙ ſi appareant ſpecies in
vomitu/ille debent colligi/⁊ ſumi vel tā/
ꝙꝫ corpus xp̄i in vaſe mūdo ſeruari/ alio/
quin ſi nullo modo appareant ſpecies/
ponatur vomitus in piſcinam/ vel com/
buratur.

Quam poteſtatem

habet abbas de iure/ in abſoluendo ſub/
ditos: Reſpondeo ꝙ habet poteſtatem
ordinariā plenariā/ niſi pro quāto ſuꝑi/
or ſuus ſcꝫ papa vel ep̄s inuenitᷣ limitaſſe
eam/ꝑ iura ſcripta vel aliter. Poteſt in ſu
per poteſtatē ſuam ſubdelegare.

¶ Utrum abbas poſſit abſoluere nouiti
os ſicut ꝓfeſſos: Rn̄deo puto ꝙ ſic.

¶ Utrū illi q̇ adhuc ſunt in laico habitu
anteqꝫ habent habitū nouicioꝝ/vel an/
teqꝫ habeant cōſenſum ꝙ recipiantᷣ ꝑ no/
uicijs poſſint abſolui vt ſupra: Reſpon/
deo Puto ꝙ ſic. ſi habeant propoſitum
temptādi ordinem. ⁊ religioneꝫ ſine frau
de. Iſta tamen queſtio ⁊ precedēs magis
ſpectant ad iuriſtas. vel ad eos que ſciūt
iura poſitiua. ⁊ conſuetudines/in religio
nibus approbatis.

¶ Utrum abbas poteſt delegare ſuā po/
teſtatem/⁊ vſqꝫ ad quem numerū deſcen/
dendo: Reſpondeo ꝙ poteſt delegare q̇
buſcūqꝫ vult/poteſt etiā quibꝫ delegat da
re poteſtatē ꝙ eligent ⁊ nominēt. tot ⁊ ta/
les/quot ⁊ quales voluerint/⁊ ipſe auto/
ritate ſua delegat eas Et hoc ſtat cum illa
regula/ꝙ ſubdelegatus ſubdelegare non
poteſt/verū eſt itaqꝫ ſua autoritate.

¶ Utrum vicarius abbatis/in abſoluē/
do habeat ſimilē poteſtatē ſicꝫ abbas: Re
ſpondeo ꝙ ſic ſi ſibi cōtulerit/ licet ipe di
recte ſubdelegare non poſſit:

¶ Utrum priores ⁊ maxīe in illis religi
onibus. que nō habent niſi vnū abbatē/
qui toti religioni preeſt/habeant poteſta
tem ſicut abbates. Et vtrū poſſint delega
re ⁊ quibꝫ: Reſpondeo ꝙ priores habent
poteſtatē ordinariā/ ſicut curati ꝑrochia
les. ſed illam poteſtatē hn̄t limitatam ſe/
pe per ſuum abbatem vel epiſcopū vel pa
pam. poſſunt tamen ſubdelegare in illis
caſibꝫ/q̇ eis autoritate ordiaria relinquūtᷣ.

¶ Utrum ſacerdotes ſeculares eo iure ꝙ
ſunt ſacerdotes poſſunt abſolui ab alijs
ſacerdotibus ſecularibus quibuſqꝫ ſcilꝫ
de caſibus cōibus: Reſpondetᷣ ꝙ nō ſm̄
iura ſcripta/ ſed conſuetudo inualuit in
oppoſitum ſcientibꝰ prelatis ⁊ tolerātibꝫ
⁊ ita videtᷣ ꝯſentire/⁊ dare licentiā Sꝫ de
religioſ ſecꝰ eſt qꝛ nō pn̄t audire ſeclares

ſine licentia ſuorum maiorum:
¶ Utrũ ſit celandũ quicq̇d dicit̃ in con/
feſſione ſub ſigillo confeſſionis? Reſpon
det̃ ꝙ peccata ⁊ eoꝝ circunſtãtie/ ⁊ ea ꝑ q̃
poſſet haberi cognitio peccatoꝝ/ſunt de
ſigillo cõfeſſionis ⁊ de neceſſitate celãda
Alia etiã ſunt celanda/tanq̃ȝ ſecreta/ ſi di
cant̃ bona fide/⁊ intentõe/ nec tendũt ad
ſubuerſionẽ ſed edificatiõem. ⁊c̃.
¶ Utrũ confitens/poſſit dare licentiã cõ
feſſori ſuo. reuelandi quicq̇d qḋ ab eo au
dierat in confeſſiõe/ ſiue tangat confiten
tem/ aut aliũ quempiã. ſiue etiã pro pace
aliquorũ adiuicẽ reformãda/ aut pro am
monitõne alicu⁹ ſeu correctõne aut hu/
iuſmodi. Reſpondet̃ ꝙ proprie loquẽdo
nõ poteſt dare licentiã / ꝙ cõfeſſio reuelet̃
Sed poteſt dicere extra confeſſionẽ. ⁊ ad
huc cautela magna ſeruanda eſt in tali re
uelatiõe/⁊ expedientius eſt/ ꝙ ipſemet cõ
fitẽs dicat ꝙ dicendũ eſt/⁊ preſertim ſi ſit
dicendũ in publico. Rurſus dum tangit
peccatũ alterius ſecretũ/ confitens nullo
modo debet reuelare niſi ad bonũ ipſius
ſicut vellet ſibi fieri. ⁊ ꝙ dicat̃ tali ⁊ tale/ ꝙ
prodeſſe debeat/non obeſſe.
¶ Utrũ pro ꝑiculo vel damno tempali/
vel magis ſpũali/confitẽtis aut cõfeſſorȝ
aut alterius ꝑſone ſingularis/aut pluriũ
vel vnius ⁊ totius cõitatis euitando poſ
ſit aliquid ſub ſigillo confeſſiõis auditũ
reuelari/dato saltẽ ꝙ confeſſor diceret cõ/
fitenti/ꝙ talia non recipet ſub ſigillo con
feſſionis/aut q̇d ſuꝑ hoc ſit faciendũ? Re
ſpondet̃ ꝙ nullo modo etiam ꝓ ſaluãdo
vno regno/licitũ eſt confeſſionẽ reuelare.
q2 nõ ſunt faciẽda mala ⁊c̃. Nec ſufficit di
cere poſt auditõem confeſſiõis/ꝙ ꝯfeſſor
non capit in confeſſione / ex quo iam au/
diuit. Secus ſi a principio diceret ſic. no
li mihi confiteri. quia nõ volo tenere ſecre
tum illud quod dixeris. Et tũc iam non
eſſet confeſſio ſacramẽtalis/ de cui⁹ ratõe
eſt ꝙ ſit ſecreta/niſi aliter ⁊ aliũde ſciatur
Q Utrũ ſi quis pec/
cauerit occulte/ſic ꝙ tale peccatum tãgat
vel ſcandalizet cõitatem/ ſiue peccatũ ſit
graue ſiue leue. Utrũ peccans/teneat̃ ſe ip
ſũ publicare. Et hoc tãgit religioſos? Re
ſpondet̃. ꝙ ſi peccatũ ſit de ſe publicũ. ſi/
cut hic ſupponit̃ licet perſona ſit occulta
tunc ſi per prelatũ interroget̃ de dicendo
veritatẽ/ ipſe debet illam dicere tam de ſe
q̃ȝ de alijs in caſu tali. Et in hoc nõ ꝑdit
ſe/ſed obedit legi dei/⁊ ſuo ſuperiori/qui
cogũt ſe reuelare. Poteſt tamen talis cul/
pabilis/prelato ſuo interrogãti in publi
co corã alijs ſic dicere. domine/quod ſcio
paratus ſum vobis dicere ad ꝑtẽ. Si autē
factum eſſet occultũ de ſe/⁊ ꝑſona aliqua
eſſet publice diffamata. vel accuſata ipſa
ſimiliter dum interrogat̃ a ſuperiore tene
tur dicere veritatẽ Si autem factũ eſt oc
cultum/⁊ perſona nõ ſit diffamata/ tunc
talis perſona interrogata per ſuum ſupi/
orem/nõ tenetur ſe reuelare/⁊ poteſt dice
re/domine/ nõ debetis me ſuper talibus
interrogare/ex quo non ſum diffamatus
vel accuſatus/vel denũciatus Si autem
ſuperior vrgeat eum ꝑ iuramẽtum/ ⁊ ſub
pena excõmunicatõis ipſe non tenet̃ obe
dire/nec penam timere. Sed ſi per tales
euaſiones et reſponſiones/ ipſa perſona
veniat in ſuſpitõem ſupioris/vel auden
tiũ/ꝙ ipſa aliquid ſciat/hic eſt maior dif/
ficultas. Et plane ſi ſit res cognita in cõ/
feſſione ſolum/ dicunt doctores ꝙ abſq̃ȝ
ſcrupulo poteſt dicere et iurare. domine
ego nihil ſcio de iſtis. Et hoc ſic intelligi
tur/ꝙ nihil ſcit tali modo vel ſcientia. q̃li
modo poteſt ſuperior et ſolum debet in/
terrogare. Si autẽ poſſet ſimilit̃ in alijs
pure ſecretis ita reſpondere ſine menda/
cio/ ego non audeo diffinire. Uideretur
tamen alicui par ratio/et par verbi intel/
lectus.
¶ Utrum in caſu predicto poſſit prela/
tus precipe. ſi quis ſciuerit accuſet eũ. aut
ſi talis teneatur obedire? Reſpondetur ſi
cut ad priorem in om̃i caſu Et addo ꝙ ſu
perior in tali inquiſitõe pure ſecretorum
grauiter peccat/⁊ eſſet puniendus. q̃m ex
cedit metas officij ſui. ⁊ violat ꝯtũ in ſe
eſt iuriſdictõnem dei/qui ſibi ſoli ſecreta
reſeruauit punienda.
¶ Utrum ſi quis malicioſe accedat ad ꝓ
latum ſuum/confitens peccatũ ſuum/ de
quo credit ſe nõ poſſe publice puniri. q2
ei ſecrete confeſſus eſt. Si vero ante con
feſſionem peccati vel poſt venit ad noti/
ciam prelati tale peccatum per confiten/
tem vel ꝑ alium/poſſit prelatus ipm̃ pec/
catum reuelare. et publice punire peccan
tem. ⁊ precipue ſi publice accuſetur? Re/
ſpondetur / ꝙ ſic/ ſed obſeruet prelatus/

ne ſcandalum oꝛiatur/ ⁊ hoc faciet oſten/
dendo pꝛius qualr̃ ſcit modo publico vl'
ante confeſſionē vel poſt peccatū cōfeſſuꝫ
celando tamē ꝙ aliquid ſciat in cōfeſſio/
ne. Immo ſi ꝑ hoc innuat ꝙ pꝛelatus re/
uelet confeſſionē/ ipſe eſt grauiſſime pu/
niendus ¶ Utrū ſi maioꝛ ſolus/ aut vnꝰ
vel duo alij ſoli/ ſciant peccatū alicuiꝰ. an
poſſint aut debeāt adducere tale peccatū
ad publicū iudicium? Reſpōdet opoꝛtꝫ
ad minus eſſe duos teſtes/ ⁊ qui ſciant ex
certa cognitōne. nō ex ſolo auditu/ vel ꝙ
ipſe reus cōfeſſus ſit publice/ poteſt etiā
in hoc caſu ꝑ iuramenta ⁊ aliter moleſta/
ri ille qui eſt pnblice diffamatꝰ de aliquo
facto/ vel vbi factū eſt publicū licet ꝑſona
ſit occulta quatenꝰ publice veritas cogno
ſcatur. ¶ Utrum reuelatoꝛ confeſſionis
remittendus ſit ad ſupioꝛem/ ⁊ ad quem
et ſi in om̄i caſu id eſt ſi ſemꝑ. Reſpondet
ꝙ h̄ tutiꝰ eſt vt remittat ad terroꝛē. quoni
am peccatū eſt enoꝛmiſſimū ⁊ peſſimum
⁊ reputarē minꝰ malū apoſtatare plures
a religione pꝛofeſſa/ licet nō ſit talis pena
in canonibꝫ ſtatuta/ ⁊ vix poſſꝫ dari pena
ſufficiens. Jura tamen inſtituūt/ ꝙ talis
retrudat in artū monaſteriū. ⁊c̄. nō ꝙ iu/
ra cogant pꝛofiteri religionē/ ſed cogunt
carcerē pati. vel talem penitentiā.
Utrū ſi quis nō publice ſed ſingulariter
expꝛobꝛādo tamen. ⁊ hoc extra confeſſio/
nem/ vel etiā in confeſſione/ peccatū dix
rit in confeſſiōe auditum ſit puniēdus?
et quomodo. Reſpōdet ꝙ ex caritate ⁊ in
confeſſiōe/ poteſt ſibi obijcere peccatū cō
feſſum/ ſeruata diſcretione. ſed ſepe nō ex/
pedit vbi confeſſus ſcandalizaret et male
caꝑet/ ⁊ foꝛte retraheret a confeſſione ali/
as facienda. Extra vero confeſſionē nūꝗ̄
fiat expꝛobꝛādo/ nec etiā admonendo. ni
ſi foꝛte in quodā generali. Et hoc adhuc
vix poteſt bene fieri. Propterea tutius eſt
dimittere/ ⁊ ſemꝑ oſtendere ꝙ de peccatis
cōfeſſis nihil ſciat aut cogitet. Reꝑiatur
alia via monendi ꝗ̄ iſta/ ⁊ cogitet quilibꝫ
ꝗd ſibi vellet fieri/ aut nō fieri/ in hac ꝑte

Utrum ſi cōfitens

obliuiſcat penitentiā/ debeat iterū confi/
teri? Reſpondet ꝙ talis debet confiteri de
penitentia oblita. Et quia nūc penitētie
ſunt arbitrarie/ videtur ꝙ nō opoꝛtet cō/
fiteri peccata pꝛioꝛa/ licet doctoꝛes antiꝗ
dixerint oppoſitū. ¶ Utrū ſi quis nō cō
pleat penitentias ſibi iniunctas ex negli
gentia ⁊ toꝛpoꝛe vel ex mala volūtate. aut
foꝛte quia nimis graues ſunt/ ſufficiat ſe
iterum ꝯfiteri/ ⁊ nō iterum facere pꝛimas
penitētias? Reſpondet ꝙ cōfeſſoꝛ poteſt
ſm̄ ſuam diſcretionē relaxare. pꝛeſertī in
penitentijs datis pꝛo peccatis occultis/
nō ita de publicis. Nec videtur recurren/
dum eſſe de neceſſitate ad pꝛioꝛē confeſſo
rem aut ſupioꝛem. Et ꝓſertim quādo ta/
les penitentie date ſunt non ꝑ ſupioꝛem/
ſed ꝑ equalem. alioquin tutū eſt recurrere
ad ſupioꝛem/ vel equalem/ pꝛo relaxatiōe
vel cōmutatōe. ⁊ hoc quo ad penitentias
faciendas. Sed iā de omiſſis puto/ ꝙ cō
feſſoꝛ qui habet poteſtatē abſoluēdi/ po/
teſt ſm̄ arbitriū ſuum/ dare nouā peniten
tiam/ ⁊ nō iniūgere cōpletionē illius que
omiſſa eſt ¶ Utrum expediat ſepe/ aut in
om̄ibus/ confiteri eadē peccata/ ſcilꝫ aut
pꝛopter plenioꝛeꝫ indulgentiā acquiren
dam que ex maioꝛi confuſiōe cauſari po/
teſt/ aut pꝛopter maioꝛē humilitatē? Re/
ſpondet ꝙ hoc bene fieri poteſt pꝛopt ali
quē cauſarū pꝛedictarū. aut aliā ſimilem
vt pꝛopter habendū conſiliū. Et caueat
in tali narratōne curioſitas. ⁊ ſpecialiter
in peccatis carnis. ¶ Utrū ſi quis cōmi
ſerit plura peccata ſimilia eiuſdē generis
aut ſpeciei/ que tamē nō inducūt ad aliō
pctm̄ graue. i. que nō habent circūſtanti/
as graues. Utrum ſufficiat de quolibet
genere aut ſpecie generaliter cōfiteri. ⁊ nō
in ſpeciali de om̄ibus? Reſpōdet ꝙ ſuffi
cit/ pꝛeſertim ſi dicat numerus peccatoꝝ
dum ſcit. aut duꝫ neſcit explicetur talit ꝙ
ꝯfeſſoꝛ poſſit ſatis cogitare multitudinē
peccatoꝛū/ vt dicendo ꝑ vnū annū vel ꝑ
mēſem/ incidi in tale peccatū/ totiēs quo
tiens tētabar. ⁊c̄. quia quo ad ꝗ̄libet ſpe
ciale deſcendere nō opoꝛtet. nec ſepe expe
dit/ pꝛopter audientē ⁊ loquentē/ ⁊ tēpo/
ris amiſſionē. ¶ Utrū ſi plures nō ſimul
ſed vnus poſt alium/ aut duo tm̄ ſimul/
viderit quēpiam peccare poſſint eum ad
publicum iudicium adducere? Reſpōde
tur ꝙ ſi duo ſimul viderint idem factū. eo
dem tempꝛe/ ⁊ eodē loco/ poſſunt teſtifica
ri vt in publicū veniat. Secus ſi ſint di/
uerſa tempoꝛa ⁊ diuerſi actus ſucceſſiue ⁊
vnus vidit poſt alium ⁊ nō ſimul qꝛ tunc
nō ſufficit teſtimoniū ad cōuincendum.

Ⅽ Utrum propter pn̄tiam heretici ſciſ/
matici vel alterius excōmunicati/ debeat
quis ceſſare ab oratōne/ vel in miſſa ſiſte
re/in quolibet paſſu fuerit/ vel in officio
diuino⸗ Reſpōdeꝛ ſi talis aſſiſtens ſit no
torie excōmunicatus/et denūciatus et h̄
conſtat illis de choro vel eccl'ia talis cele/
brans debet ceſſare.⁊ ſignificare palā cau
ſam ſue ceſſatōnis/ niſi excuſeꝛ per timo/
rem cadentē inconſtantē virū.Si autem
excōmunicatio ſit occulta/ nec fuerit de/
nūciatio facta/ talis nō debet ceſſare a ce/
lebratōne publica/ p̄ſerti iam incboata
quia nec debet aliū propalare.

S Si quis petit pro/
batōem religionis/ ⁊ tūc inueniꝛ ſtrabo:
aut debilis/aut inſcius aut in aliquo in/
habilis/⁊ hoc bene tūc notaꝛ/ ꝑmittiꝛ tā/
men ſic ꝑ annū/poſt hoc petit profeſſiōꝫ
et nullū aliud habꝫ impedimentū q̄ꝫ pri⁹
vtrum poſſit repelli⸗ Reſpondeꝛ ꝙ ſic.eti
am gratis nō aſſignata alia ratōne.

Ⅽ Item nouitius interrogat⁹ an habeat
aliquod impedimentū ꝓ quo non poſſit
profiteri⸗ Reſpondet ſe nō habere/⁊ men
titur/ et ſic conſentiꝛ ſue profeſſioni imo
de facto ꝓfitetur/ inueniꝛ tamē poſtea qꝛ
impedimentū habebat/vtrū talis ꝓfeſſio
valeat aut nō⸗ Reſpondeꝛ ꝙ talis nouiti
us ligatus eſt intrare religionē iſtam vel
aliam Sed de cōuentu maior eſt difficul
tas/ quia p̄ſupponiꝛ ꝙ non cōſenſit niſi
ſub conditōe/ ꝙ nouitius nō haberet ali
quod tale impedimentū/ qꝺ expreſſe no/
minaꝛ/⁊ in ſtatutis ordinis poniꝛ Et ita
videꝛ ꝙ nō ſtante tali conditōe/cōſenſus
nō tenet. Sūt tamē argumenta ad oppo
ſitum de cōditionibꝫ appoſitis matrimo
nio q̄ dimitto Conſulere tamē/ꝙ talis iā
profeſſus/exteri⁹ ⁊ diu tolerat⁹/nō expel/
lereꝛ/niſi neceſſitas vrgeret ⁊ hoc propter
ſcandalū vitandū/⁊ caritatē nutriendam

Ⅽ Si diſpēſator aut ꝓcurator monaſte/
rij/vel alius cui forte date ſunt pecunie ꝓ
emēdo aliq̄d pro cōmuni. aut ꝓ quauis
alia cauſa cōitatis/ ipſe emat ꝓ ſe vel pro
alio / cultellū vel graffiū aut filū aut acū/
abſq̄ꝫ licētia generali aut ſpeciali aut per
miſſu p̄ſidentis. vtrū talis faciat cōtra vo
tum paupꝑtatꝭ/ ⁊ reputetur ꝓprietari⁹/pec
cauerit q̄ꝫ mortal'r tanq̄ꝫ trāſgreſſor voti.
Et ſil'r dico ſi dederit vel accepit ab extra
neis⸗ Reſpondeꝛ ꝑ diſtinctōꝫ.qꝛ vel talis
procurator / eſtimat ꝓbabil'r ⁊ rōnabil'r/
ꝙ ſupꝑior ſuus vellet bn̄ ſi ſciret. ꝙ illa fie/
rent de quibꝫ q̄ritur. Et in hoc caſu nō vi
deꝛ talis procurator ꝓprietari⁹/vel tranſ/
greſſor voti. Si aūt credit aut credere de
beat ꝓbabil'r/⁊ rōnabil'r/ꝙ ſi ſupꝑior talia
ſciret / ipſe nō approbaret ſed diſpliceret ſi/
bi/⁊ hoc diſplicētia graui/tūc talis eſt fur
et tranſgreſſor voti.

Ⅽ Utrū quis renuere debeat officiū qꝺ/
cunq̄ꝫ ſibi iniunctū a maiore/ꝓpter aliqꝺ
impedimentū ipiꝰ officij⸗ Reſpōdeꝛ ꝙ
reuelatis excuſationibꝫ ſuis maiori ſuo ſi
idem ꝑſiſtat in ſua volūtate / obtēꝑet ſibi
confidendo de diuino adiutorio. Et hoc
etiā habꝫ ex regula/ꝙ ſi īpoſſibilia iniun
gūtur alicui fratri ⁊c̄ Preſuppoſito tn̄/ꝙ
non habeatur rōnal' exiſtiatio de maio/
ri/ꝙ ex impꝑitia vel malicia p̄cipiat illud/
⁊ ꝙ illꝺ ꝙ iubetur ſit de illis q̄ ꝑtinent ad
regulā/⁊ ad q̄ ſe extendit ptās maiorꝫ.ali
oquin nō debet obedire. Dicitur āt ratio
nalis exiſtimatio qn̄ rationes ꝓbabilio/
res habentur ad ſic credendū q̄ꝫ ad oppo
ſitū/dummodo non fabricet ſibi tales ra
tōes/ inordiata vel idiſciplinata affectio

Ⅽ Queriꝛ quō ītelligaꝛ iſta autoritas be
ati thome de aq̄no/ ꝙ conſenſus delecta/
tionis pcti mortalis/ eſt pctm̄ mortale⸗
Reſpondetur ꝙ ſi q̄s tētatus fuerit de ali
quo peccato mortali/ ſi delectatur in eo/
delectatione moroſa/⁊ placeat ſibi illa de
lectatio/ratōne deliberata . ita ꝙ non vel/
let ꝙ tētatio recederꝫ.ſꝫ ꝙ delctātio duret
ampli⁹.poſito ꝙ non vellet actual'r ꝯmit
tere pctm̄/hoc eſt exercere pctm̄ ſuū ad ex
tra/peccat mortal'r Et hec rn̄ſio ꝓbata eſt
⁊ in multis caſibꝫ alijs hꝫ locū eadē auto
toritas Propterea cautiſſimū eſt/ ſtatim
abigere tales recogitationes opeꝝ carna
liū/tā alioꝝ q̄ꝫ ſuoꝝ/q̄ꝫuis ſit aliq̄n in ta/
li recogitatione/viciū quoddā curioſita/
tis noxie. quā n̄ oportet eē pctm̄ morta/
le/poti⁹ q̄ꝫ ſit delectatio carnalis/⁊ hec cu
rioſitas/ꝯmunis eſt apꝺ quēlibet ex ſen/
ſibꝫ/vt oculus non ſaturatur viſu. nec au
ris auditu ⁊c̄. Et pt magis dici delectatio
hmōi ſenſualis q̄ꝫ carnalis ſeu libidinoſa

Ⅽ Expliciunt queſtiones.

Eiuſdem de pecca
to veniali duplici.

t

Nota ꝙ dupliciť dici poteſt pec
catū veniale. Nam aliō eſt veni
ale ſolū ex genere. ſicut verbum
ocioſum. aut mēdaciū iocoſuꝫ
Aliud eſt veniale ex hoc ꝙ non fit cū deli
beratione ꝑfecta. ſed in primo motu vel q̄
dā ſurreptione. queadmodū nullū eſt pec
catum adeo mortale: quin per defectum
ꝑfecti cōſenſus/ poſſit remanere infra me
tas ſolius venialis Et quo ad iſta pctā ve
nialia/ veriſſima eſt regula beati Aug. vi/
delꝫ ꝙ nullū pctm̄ veniale eſt adeo/ quin
mortale fiat dū placet. Sed de ꝑmis ve/
nialibꝰ nō oportꝫ. imo ſctūs thomas dat
ꝓ regula. ꝙ cōſenſus in actū veniale. ſup/
ple de genere/ nō eſt niſi venialis ſicut mē
tiri iocoſe etiā ex deliberatōe vel frangere
ſilentiū. qđ ſolū impoſitū eſt ꝑ modū di/
ſcipline. ⁊ delectari in iſtis/ nō eſt niſi ve/
niale. Si autē delectatio fundareť ſuper
hoc qđ eſt pctm̄ id eſt ꝙ q̄s delectareť in
hoc actu/ ſub hac rōe qua ꝓhibeť ⁊ diſpli
cet deo/ tūc ipſa delectatio pctm̄ mortale
eſſet. Sed hec eēt diabolica placētia. q̄/
uis poſſet forte ſine pctō mortali q̄s in h̄
caſu delectari in hoc ꝙ habet talē liberta/
tem ſic agendi neſciente ſuo ſuꝑiore. aut
alia tali ratōne.　　　Finit.

Euiſdem de corre ctione proximi

Correptō ꝓximi de qua dicitur
Mat. xviij Si peccauerit in te
frater tuꝰ corripe ipm̄. ⁊c̄. eſt in
p̄cepto. Si tm̄ iſte ſex cōditōes
cōcurrāt. Prima eſt certa pcti agnitio. qꝛ
ex ſola ſuſpitōne nō debet fieri. Scđa eſt
māſuetudo ī corripiēdo. qꝛ corripiēs cū
ira magis ꝓuocat ad peius quā corripiat
Tertia eſt ꝙ in alio nō ſit tanta aptitudo
ad corripiendū/ qꝛ ſi ipm̄ fratrē peccantē
videāt aliq̄ eque boni ſicut ego vel melio
res/ ⁊ ei forte magis familiares/ vel p̄latꝰ
ſuus/ ꝓbabiliter ſupponere poſſuꝫ/ ꝙ ali
quis iſtoꝝ corripiat ipm̄. Si autē certū
eſſet/ ꝙ oēs negligerēt eū corripe tūc tene
reť quantū ad hanc conditōeꝫ/ ⁊ aliȷ̄s cō/
ditionibꝰ cōcurrētibꝰ. Quarta eſt ſpes ꝓ/
babilis de correpti correctōe q̄ ſi nō ſpať
ſed peioratio timereť correctio fieri nō dꝫ
Quinta eſt ꝙ pctm̄ ſit mortale nō tm̄ ve/
niale. Sexta ꝙ non ſit ſpes h̄ndi maiorē
oportunitatē tp̄is ad corrigendū ſeu cor
ripiendū. ¶ Iſtis ſex ꝯditōibꝰ nō cōcur
rentibꝰ/ licet p̄cepto legeť/ non tamē ligať
ad exequēdū. i. corripiēdū/ ſed pōt differre
ſine peccato/ q̄uſqꜫ he ſimul ꝯcurrāt. hoc
tamē nō dico de prelato ſed de fratre q̄ ꝑ/
ſidentiā nō habet in illū q̄ peccauit ¶ Et
obligatio huius p̄cepti eſt affirmatiua li
gans ſemꝑ/ ſed nō ad ſemꝑ. ſed tm̄ ꝓ tēpe
neceſſitatis/ qđ eſt qn̄ oēs ille conditiōes
ſupradicte cōcurrūt. Quare nō eſt timen
dū hoī bone voluntatis de hac trāſgreſſi
one/ ſi pro ſe habuerit dictas conditiōes.
¶ Itē ex vi p̄cepti/ ſecreta correctō vel ad
monitō. debet p̄cedere denūciatōnem q̄ti
nus ipſa correctio cadat ſub p̄cepto/ exce
ptis his q̄tuor caſibꝰ in q̄bꝰ nō eſt neceſſa
riū. Primꝰ qn̄ frater venialiter nō morta/
liter peccat/ qꝛ de veniali nō eſt p̄ceptum
Scđs qn̄ corripiens frēm. ex ſua ſecreta
correctōe peiorē fore formidat Tertiꝰ qn̄
licet ſit ſpes correctōis ꝑ ſecretā ammoni
tionē tm̄ mora ꝑiculū habꝫ/ tūc omiſſa ꝓ/
uata correctōe ſtati denūciari debꝫ Quar
tus qn̄ corripiēs ſine propria culpa cor/
ripe nō valet/ qꝛ dicit greg. ꝑfecti magna/
nimis laus eſt/ ꝑꝑeti exteriꝰ fortiť ⁊ iterꝰ
clementť. Nā ſunt nōnulli/ in ipa familia
ri cōuerſatōe q̄ corrigi nequnt ſine culpa
corrigentis atqꜫ ideo cū vel corrigentē in
quināt/ vel nō om̄i modo hec agētes ag/
grauāt/ magna miſterȷ̄ diſſimulāda diſſi
mulatōe tolerāda ¶ Quare ſciendū ī his
q̄ tradidit dn̄s ſeruāda. Aliqn̄ eſt p̄cipue
forma tenēda vt in ſacramētis ⁊ in talibꝰ
nō licꝫ recedere a ſcriptis verboꝝ formis
qꝛ ī ipſis virtꝰ ſacri conſiſtit. Aliqn̄ finis
intētus magis debꝫ attendi q̄ forma ver
boꝝ vt cū dn̄s dixit curato a lepra Mat.
viȷ̄. vide nemi dixeris ⁊ tm̄ ille diffamauit
eū. quia magis attēdebat ꝓpter q̄d dixerit
q̄ q̄d dixerit ¶ Similr hic magis debꝫ attē
di finis correptōis. ſcꝫ emendatio peccā/
tis/ q̄ forma verboꝝ. Si qn̄ ergo videať
frater peccans ſalubriꝰ corrigi ꝑ aliū qui
p̄t ⁊ vult ꝓdeſſe/ q̄ ꝑ ſe. ſecure p̄t ei indica
re. vn̄ etiā prelato dici p̄t pctm̄ fratris/ nō
p̄miſſa monitōe. vel ſecreta correctōe/ nō
tāqꜫ iudici. ſed tanqꜫ amico peccātis et q̄
ei magis p̄t ꝓdeſſe q̄ aliꝰ p̄cipue ꝓpter ca/
ſus p̄tactos. ¶ Itē pctm̄ de q̄ frať peccās
fuit ſecrete correptus ſeu admonitꝰ ⁊ de q̄
ſe emēdauit/ p̄t dici p̄lato p̄cipiēti ꝑ obe/
dientiā. Ita tm̄ ꝙ ſi denūciās ſolus pctm̄

nouerat/ſoli plato dicat. Si āt ꝛ aliꝗ no/
uerāt/ nō corā aliꝗs ꝙ corā illis ip̄ꝫ plato
reuelet. ¶ Cauendū neq̄s aliq̄d ſiniſtrū
alicui de aliq̄ loquaꝛ/niſi vl'vt ille de q̄ lo
quiꝛ/ ab illo cui loq̄ꝛ emendeꝛ. vel ne ille
cui loq̄tur ei familiaritate iūgaꝛ ꝛ ab ipſo
corrūpaꝛ. ¶ Correptōem aut p̄dicatiōem
nō dꝫ dimittere p̄latus ꝓpter ſubſannatō
nem/vbi ſunt aliq̄ boni inꝛ malos. vel ꝙ
uis oēs ſint mali/ſpes tñ ſit de correctiōe
alias dꝫ tacere/vel p̄t ad aliū locū trāſire/
vt fructum poſſit facere. ¶ Finit

De contumelia et

Contumelia ꝓprie lo (couicio
quēdo ip̄ortat dehonoratōem
alicui⁹ in hoc ꝙ aliq̄s illō qd̄ ē
ↄtra honorē alicui⁹ deducit in
noticiā ei⁹ ꝛ alioꝝ/et hoc p̄ v̄ba. extēſo tñ
noīe/dꝫ etiā eē in factis. ¶ Couiciū autē
eſt dehonoratio alteri⁹/ p̄ verba maīfeſta
tiua vicioꝝ ei⁹ culpabiliū vel naturaliū.

¶ De pctō mortali

Peccatū mortale ſcḋm auguſt. eſt
dictū vel factū vel cōcupitū qd̄
fit ↄ legē dei. Generaꝛ tēptatō
fit trib⁹ modis ſuggeſtiōe dele/
ctatōe cōſenſu. Suggeſtiōe ex
trinſeca fit in dicto vel facto hoīs vel dia/
boli. ꝛ hoc oī culpa carꝫ ꝛ macula/ſi ei nō
cōſentiꝛ. Intrinſeca eſt delectatio in p̄mis
motib⁹. ꝛ hec maculā hꝫ/ ſꝫ nō crimen.
Conſenſus in delectatōeꝫ mortalis pcti
ſicut eſt fornicatio/eſt mortal'. Qd̄ ſic ē in
telligendū. Nā q̄ ſic delectaꝛ. aut aduertit
aut nō. Si nō/ nō eſt mortale. Si aduer
tit aut cito auertit ſe a cogitatione aut nō.
Si cito auertit ſe/tunc eſt veniale/ ꝙuis
iteꝝ ꝛ iteꝝ in idē redeat. Si āt nō auertit
ſe a cogitatōe tali quā bñ ſcit eē mali. tūc
aut aduertit p̄iculū pcti mortal' qd̄ eſt ibi
aut nō. Si nō adhuc ē veniale/ licꝫ mai⁹
priore. Si āt aduertit p̄iculū qd̄ eſt ibi/
nec timet/ ſed ſcienter ꝛ volūtarie manet
in tali cogitatōne ſeu cogitatōis delecta/
tione/tunc peccat mortaliꝛ. Finit

Tractatus de par/

uul' trahēdis ad xp̄ꝫ eiuſdē. m:
Jo. de gerſ. Cancell'. pariſieñ.
Sinite paruulos venire ad me ꝛ
nolite p̄hibere. taliū enī eſt re/
gnū celoꝝ. Suprem⁹ legiſlator noſter et
doctor xp̄s/ſufficientē prebuit inſtructō
nē. tum doctrinis. tū operib⁹ ꝛ exēplis. ad
vniuerſalē eccleſie decurſum/p̄ omī ſtatu
ꝛ gradu regulandū. Ita enī recta fides hꝫ
Et qm̄ portio eccleſie nō vilis eſt puero/
rū ꝛ adoleſcentiū cetus/noluit idē chriſt⁹
ipſos abſq̄ cōgruis inſtitutōib⁹ p̄tergre/
di quinetiā aliquoꝝ tūc p̄ntiū ꝛ oīm per
hoc futuroꝝ/minus beniuolā indignati
onē/vel inſipientiā rudē/vel altā plusq̄
ſatis erat inflatāq̄ ſapientiā cōpeſcuit eo
rū qui p̄hibebāt ſibi p̄uulos offerri ↄmi/
nādo offerētib⁹. Sinite inq̄t p̄uulos ve/
nire. ꝛc̄. Et tanq̄ ab eo q̄rereꝛ cur hoc ita
ſineret. ſubiūxit cauſam p̄cipuā ꝛ diuinā
dicēs. Taliū enim eſt regnū celoꝝ. Et in
Marco ſic habet textus. Diſcipuli autē
cōminabātur offerētib⁹. qd̄ cū vidiſſet/in
digne tulit Et ait illis Sinite p̄uulos ve
nire ad me ꝛ ne p̄hibueritis eos. Seq̄tur
Et cōplexans eos. ꝛ ip̄onēs man⁹ ſup il/
los benedicebat eos. Que verba ſi cū ſuo
pondere ſententiaꝝ cōſiderem⁹/ ingentē
prorſus acerbe mordacisq̄ īuectiōis ma
teriā habebim⁹ in eos q̄ p̄uuloꝝ ſalutē et
acceſſum ad xp̄m/prepediūt Et ita profe
cto audire digni erūt qui tales ſunt. Sꝫ
abſit oīs amaritudo reprehēſionis. p̄cul
eſto oīs ſubſtomachatio p̄ueniens. imi/
temur p̄uuloꝝ ſimplicitatē de p̄uulis lo/
cuturi. nihil hic contentioſa animoſitate
declamem⁹. Attendam⁹ poti⁹ ꝙ modeſta
increpatōe in diſcipulos vſus eſt xp̄s/ eti
am dū indigne ferebat. Sinite inq̄t p̄uu
los ve. ad me. Contpem⁹ deniq̄ ſermonē
p̄ paruulis. nō magnope p̄ēſantes rudia
ꝛ vulgata verba ſi op⁹ eſt balbutire/more
nutricū ꝛ matrū. bleſo ore ſermonē cū p̄/
uulis dimidiantiū. dūmodo ſic intelliga
tur illō qd̄ dicere volum⁹ ſatis eſt. Tū ad
animandū docendūq̄ p̄uulos venire ad
xp̄m. Tū ad tollendū viaꝝ ſcādala magꝭ
ꝙ ad quēpiā ſatirica dicacitate acriꝛ coar
guendū. ¶ Sub paucis igiꝛ conſideratō
nib⁹/quatuor nūero. ordine lucido diſtin
guaꝛ p̄ns opuſculū. Prima conſideratio
erit de p̄uulis quāta neceſſitate/ cū ſui et
eccleſie vtilitate veniāt ad xp̄m. Secun/
da cōſideratio loqueꝛ de ſcādalizantib⁹ p̄
uulos. dū eos varꝗs modis nō ſinūt veni
re ad xp̄m. Tertia ſubiungeꝛ de laudabili
ſtudio coꝝ q̄ reducūt p̄uulos ad viam ſ

ducit ad xp̄m Quarta ponet̃ apologetica
pro baculo mee defenſiōis ⁊ ſimul exhor/
tabit̃ ꝑuulos ꝑ me indignū ad xp̄m veni/
re. ¶ Submitto tamē oīa/autoritati be/
niuole ſuperioris mei in hac pͭte. Et neqꝫ
ſenſum ꝓpriū/neqꝫ prudentiā neqꝫ iudici
um/preponā amicoꝝ meoꝝ ſpūaliū con
ſilio. vt ſit zelus meꝰ hac hūilitate tēpera/
tus. ne vt ſic currēs incurrā Ubi vero iſti
mecū ſenſerint. reliq̄ oīa que hoīes aut
carnales aut maliuoli aut ad pauca aſpi/
ciētes enūciauerint/cōtēpturꝰ ſum leuit̃/
ſciens cū Hiero. qꝛ ꝑ infamiā ⁊ bonam fa
mam/ꝑuenitur ad chriſtum.

x Prima cōſideratō

De ꝑuulis quāta neceſſitate cū ſui ⁊ eccle
ſie vtilitate veniant ad chriſtū.

b B Onū eſt viro cū portauerit iu
gū ab adoleſcētia ſua. Jugum
illud itellige qđ xp̄s aſſeruit eē
ſuaue ⁊ onus leue ¶ Huiꝰ ſentētie veritas
fundat̃ prio in augmēto diuine gratie/ q̄
tribuit̃ exercētibꝫ ſe ad eā/ tāto abūdantiꝰ
quāto citiꝰ ac diutiꝰ hoc egerint Ubi vero
maior eſt grā in aīa / magis eſt ipiꝰ fotrix
nutrix conſeruatrix atqꝫ roboratrix. Et e
regione plerūqꝫ fit iuſto dei iudicio vt q̄
grām dei vel neglexerit vel repulerit. abu/
tēs donis dei ⁊ talētis ſummi patriſfami
lias in prio etatis vigore dū fas erat. poſt
modū ad eā veniēdi nequaqꝫ recurſus ha
beat̃. Sꝫ abſqꝫ dei gratia q̄s ſaluabit̃: q̄s
ſubſiſter: q̄s nō potius in p̄ceps vel ī dā/
nū ruet: Si tu in puericia cū deū nondū
offendiſti/nec p̄meris faſce peccatoꝝ/ ne
q̄s (vt dicis) aſcendere ad virtutes/ q̄d fi/
et dū hoſtis fueris. dū grādit̃ criminū ſar
cina/ceruicē ſenectutis curuabit ⁊ p̄met:
¶ Porro quis neſciat/primitias floren/
tis etatis ſicut ⁊ in plātis ⁊ vineis et rebꝰ
ceteris. acceptiores exiſtere ac ꝑinde obſe
quia ꝑuuloꝝ gratiora eſſe q̄ȝ ſenū debili/
tatoꝝ. qui nō vicia deſerūt ſed a vicijs re/
linquūt̃ Optima queqꝫ dies miſeris mor
talibꝫ eui pria fugit. ait egregius poeta
Amplius ſi cōſuetudis virtꝰ attēdit̃. que
ab areſtotile (vocē experientie proferēte) vo
cat̃ altera natura. ꝑſpicuū erit/ nihil mala
cōſuetudine oneroſiꝰ amariꝰ atqꝫ deteriꝰ/
⁊ bona cōſuetudine nihil faciliꝰ ſuauius
diuiniꝰ qꝫ. Propterea cōſentiūt phi oēs ⁊
poete cū theologis/nō paꝝ referre/ iuue/
nes ſic vel ſic aſſuefieri. Adeo in teneriſ aſ/
ſueſcere multū eſt. ait virgiliꝰ Hinc iubet
Tullius. Optimā formā viuēdi eligēdā
eſſe quā iocundā reddet conſuetudo Qđ
male fers/aſſueſce: feres/ait naſo. Et flac
cus Figit equū docilē/ tenera ceruice ma
giſter Jre viā quā mōſtrat eques. venati/
cus ex quo. Tēpe ceruinā pellem latraue/
rit aula Militat in ſiluis catulꝰ nūc adhi
be puro Pectore verba puer. nūc te melio
ribꝫ offer. Quo ſemel eſt imbuta recēs ſer
uabit odorē diu teſta ¶ Poſtremo ſi ma/
ximā vim cōſuetudinis/ꝑuerſe leges ⁊ ſa/
crilege ſupſtitōnes oſtendunt vt Auerro
is cōmemorat/ſimilit̃ ⁊ vicioſi mores ꝑ/
ut cōquerit̃ Augu. ⁊ alioꝝ plurimi. quis
dubitabit aſſuefactionē in vera religiōe ⁊
caſtis moribꝫ/plus habere virtutiſ: qn̄ ad
iungit̃ ⁊ opitulat̃ ſicut p̄diximꝰ gratie di/
uinitꝰ inſpirate/prepotēs auxiliū ¶ Quo
circa/mea crebra mens exhorruit dum ſo
nabat iuuenū ſubuerſiuus ille verſus An
gelicus iuuenis ſenibꝫ ſathanizat in an/
nis. Plane nō video qꝛ de ſathanizāte iu
uene ſperandū ſit in ſenectute qn̄ peruer/
ſis inclinatōibꝫ acceſſerit ꝑuerſior cōſue/
tudo/ſi angelizans iuuenis ⁊ vicijs obni
tens/in ſenio ſathanizat. ¶ Sꝫ blaſphe
mū hoc ꝓuerbiū adinuenit errās vulgus
vt reliqua multa Ad q̄d ita: Ad patroci/
niū vtriqꝫ ꝑditiſſimoꝝ nequiſſimoꝝqꝫ ꝑ/
uuloꝝ ſuoꝝ. quoꝝ maior incōꝑabilit̃ eſt
copia. quatinꝰ non tam eos corrigerent ab
errore viarū ſuaꝝ/ q̄ȝ non irriderētur a cō
ſocijs timoratis ⁊ bene inſtitutis (q̄ pro/
fecto ſunt rara auis in terris) quibꝰ ineſt
verecūdia malꝰ obſtās conatibꝫ ¶ Et heu
ita iā eſt. Jn ꝑuulis laudat̃ inuerecunda
frons Procax vultus Jmpurū os et blaſ/
phemijs ⁊ obſcenitatibꝫ aſſuetū Lubrici
tas in oculo Jn geſtu oīs diſſolutio. Sꝫ
vere quales ex talibꝫ ꝑuulis ꝓdeāt viri
atqꝫ ſenes/ perſentit nimiū chriſtianitatiſ
quotidiana calamitas ¶ Non fallebat er
go ſed circūſpectiſſime cōſiderabat q̄ af/
firmauit/reparatōem moꝝ eccleſiaſticoꝝ
ſi querat̃ fieri/inchoandū eſſe a paruulis
Quia eni minus corrupti/minuſqꝫ tena
citer infecti ſunt/ capaciores inueniūtur
doctrinarū ſalubriū Etſi hoc fortaſſis nō
ſatis ad profectū. Jſtud eni notaſſe videt̃
areſtotiles dicens eos ineptos auditores
moralis ſciētie. nolens ꝑ hoc negare ipaȝ

eis vtilem exiſtere. niſi dixerimus eum ſi/
bimet contrariū. ¶ Paruuli quippe apti
ſunt ad accipiēda bonoꝝ ſtudioꝝ exor/
dia quando nondū falſas opiniones al/
tius imbiberūt. quando nondū radicit⁹
herent ꝑnicioſe adinuētōes in eis Utres
ſunt recentes pro liquorib⁹ optimis. No
uelle preterea plantatōnes que ſequūtur
leuiter quo ducētis man⁹ deflexerit. Om
nia hec ſecus in ſenibus plenis dierū ma
loꝝ: quos citius frāgas ꝙ flectas Si po
teſt inquit Jeremias mutare ethiops pel
lem ſuam. ⁊ pardus varietates ſuas ⁊ vos
poteritis benefacere cū didiceritis malū.
¶ Ex ſi iuxta deductōem hanc reparatio
eccleſie ⁊ eius cultura/ inicianda eſſet a ꝑ
uulis (ſicut eſſet) Ubi precor efficaci⁹ ſan
ctiſſimū opus exercebit ꝙ in celeberrima
ciuitate pariſienſi: Ibi ſunt enim ꝑuuli
qui ꝑ vniuerſalem diſpergent chriſtiani
tatem Eſſe quoqꝫ poterūt aliorum docto
res inſtructoreſqꝫ cōmodiſſimi. maxime
domeſticoꝝ. ¶ Ex hac ꝑterea, conſidera/
tione cōſequens eſt: nullū magis inimi/
cari eccleſie/ ⁊ preparare oīa antixpo in
demolitōez eius/ ꝙ facto aut verbis clam
vel palam obuiantem voci xpi. d. Sini/
te ꝑuulos venire ad me. ⁊c.

Conſideratio II

De ſcandalizantib⁹ paruulos duꝫ varijs
modis eos nō ſinunt venire ad chriſtum

Qui ſcandalizauerit vnū de pu
ſillis iſtis minimis qui in me
credūt expedit ei vt ſuſpē. mo.
aſi. i. c. e. ⁊ demer. in pro maris.
Xp̄s hoc dic. dubitare nefas ē. Nec opor
tet in hoc verbo vti dūtaxat miſtico intel/
lectu. transferēdo ad puſillos ſpirituales
quando litteraliter etiā poteſt intelligi de
puſillis etate Et accipitur forte principa
lius ⁊ prius de eis. tanꝙ ſcandalū ꝑiculo
ſius longe ſit ipſoꝝ ꝙ alioꝝ credentiū.
quoniā teſte Oratio. Talis quilibet eſt
cereus in viciū flecti. et dum ſemel corru/
ptus eſt/ non eque leuiter ad virtutis for
mā ⁊ caracterē reducit. Propterea talium
ſcandalo precauēs Satiricus. docuit ꝙ
maxima debet puero reuerētia/ ne ſcꝫ qc/
ꝙ fiat impudicū prauum ⁊ obſcenū in of
fenſionē ſue puericie. Ad hoc redit verbū
chriſti ꝑmiſſum. Sinite ⁊c. Omīs quip
pe ſcandalizans ꝑuulos/ ſuo acceſſui ad
chriſtum obuius eſt. Huius deniqꝫ iuſ/
ſionis/ vtrobiqꝫ ſimilis fere cauſa ponit
a chriſto ꝑuuloꝝ videlicꝫ dignitas Nam
prius dictū eſt taliū eſſe regnum celorum
Hic aſſerit quoniā angeli eoꝝ ſemper vi
dent faciem patris ſui qui in celis eſt. ¶
Nunc ſupeſt enumerare modos ſcanda/
lorum/ ꝑuulis obſtātium. Eſt enim ſcan
dalum dictū vel factū minus rectum/ pre
bens alteri occaſionem ruine. Omnis id
circo peccare vel cadere faciēs ꝑuulos in
via moꝝ gradientes ad chriſtū/ ſcandali
zat eos. Hoc autem dupliciter fit. Nunc
opere nūc ſermone. Et vtrobiqꝫ duplici/
ter directe vel indirecte. ¶ Indirecte qui/
dem ſcandalizat aliquis. dum nō prohi/
bet ſcandalū. quādo ſua autoritate vel of
ficio/ poſſet et deberet. quēadmodū negli
gentia naute ſubmergit nauem Aut certe
dum volens quiſpiā prohibere ſcandala
impeditur ſeu cōtumelijs apertis ſeu de/
tractionib⁹ occultis ſeu damnis ⁊ alijs di
aboli mille machinamētis. Utrūqꝫ iſtud
ſcandalū prebuiſſe viſi ſunt diſcipuli. dū
⁊ prohibebāt paruulos venire ad chriſtū
⁊ cōminabant offerentib⁹. At vero ꝙ irra
tionabiliter hoc egerint ⁊ nō ſm ſcientiā.
Indignatō chriſti ſubſecuta/ apertū dat
indiciū. Quos videns ieſus inquit euan
geliſta indigne tulit. An operis huius ꝑ
ua tibi videtur indignitas que ad indi/
gnationē cōmouere potuit dignātiſſimā
ieſu mititatē: qui ipſuꝫ benignitatis fon
tem valuit quaſi turbare ſerenū. Non in/
terim memini litteris expreſſum/ ꝙ factū
aliud indigne tulerit chriſtus. Qui etiaꝫ
ipſa publicanoꝝ ⁊ peccatorum facinora
manſuete ferebat/ dum indignabatur fal
ſa phariſeoꝝ iuſticia acclamans. Cur cū
peccatorib⁹ ⁊ publicanis manducaret.
Uitemus vtrūqꝫ ſcandalū fratres ne ca/
dat indignatio chriſti ſuꝑ nos. Nam in/
dignatio principis mors. quanto magis
dei: ¶ Scandala quidē operū ⁊ verboꝝ
que palam ⁊ directe tendūtur adoleſcen/
tum pedibus/ nemo non intelligit. Sūt
enim qui gloriant non ſolum cum male
fecerint ⁊ exultant in rebus peſſimis/ ſed
diabolica ꝑuerſitate ſocios quot poſſunt
facinoribus ſuis accumulāt. quaſi ſcilicꝫ
ad nil aliud intendere videantur/ ꝙ ne ſo
li pereant. aut ne parū comitati/ detrudā/
tur in infernum. Talem olim catilinam

paſſa eſt romana reſpublica. ⁊ nūc pluri/
mos experitur eccleſia. Excecauit enī eos
malicia eorū. vt a fide diſcedant. et vt dati
in reprobū ſenſuz/ agāt ea que pridē apo
ſtolus ad Romanos ſcribens enūerauit/
et (quod vix vllus credere poterit) lōge de
teriora ⁊ abominabiliora. Nec ſufficiunt
ſue dānatiſſime perditiſſimeqꝫ perditio/
ni/ extranei ⁊ prouecti/ ipſi nulli proximi
tati ſanguinis/ nulli innocētie ⁊ angelice
puritatꝫ etati/ nulli parti ſanctiſſime par
cunt. quin oīa fedent/ oīa cōmaculēt
execrandis flagicijs. Tanta eſt nimirū li
bidinoſe voluptatis effrenatō. tā fas oīe
nefasqꝫ confundit furor inflāmatus ⁊ ꝓ
fundatus viciorū. ita vt recte ſenſerit Ori
genes qui nihil referre poſuit. inter demo
niacum ⁊ aliū paſſionibus ſuis agitatū.
niſi ꝙ amplius addo. demoniaco enī pe/
na ſola eſt hec vexatio que alteri ad culpā
deteſtabilem imputat. ¶ Miremur ergo
ſi noſtra tempeſtate plus ſolito/ ſenſus et
cogitatio hominis/ prona ſunt in maluꝫ
ab adoleſcentia/ quando cū primaria cor
ruptōne nature ſugunt puuli/ quaſi lac/ ꝑ
ſonalem vt ſic loquar ſaniem peccatorū.
¶ Adde ꝙ multorū parentū ⁊ magiſtro/
rū cura/ vel nulla vel vltima eſt/ de puulo
rum ſuoꝝ moribus ⁊ eorum diſciplinata
cuſtodia. Quid ergo ſtupendū: abſqꝫ du/
ctore poſiti ī via lubrica et tenebroſa (qꝫs
angelus domini malus ꝑſequitur) cadūt
ex facili. ¶ Utinam negligere eos ſolum
eſſet. Ponūtur ante oculos ſuos talium
operū dictorumqꝫ nefandoꝝ exemplaria
immo ⁊ picturarū ignominioſarū ⁊ ſcri/
pturarū laſciuarū ſimulacra. ad que aſpi
cientes/ quid non niſi prauiter operentur?
Audi ſatiricū. velocius ⁊ citius nos cor/
rūpunt exempla domeſtica/ magnis cum
ſubeant animos autoribꝫ. Preterea quid
aget filius/ niſi quod viderit patrē facien
tem? Ad quod retorquet ꝓuerbialiter illud
eglogici carminis. Patrem ſequitur ſua ꝓ/
les. Ita euenit vt iam deſit in multis re/
medij locus. quia que fuerāt vicia/ mores
fiunt. iuxta Senece verbū. ¶ Nonne que
ſo ſcandala hec tibi eſſe peſſima videntur
pro puulis precipitādis in via morum?
Et ve talibus palam ſcandalizantibꝫ nō
iam vnum ſed multos ex puſillis chriſti
quos nō ſinūt venire ad chriſtū. ¶ At ve/
ro ſi ſcādaliſantes in obſcuro ⁊ in occulto
rectos corde/ deteriores ſint/ nō mox diſ/
finio. Iſti ſunt (vt diximꝰ) qui ponūt ſcā
dalum nō immediate ⁊ apte ante puſillo
rum pedes/ ſed velut a latere. Nam ducto
ribus eorundē ⁊ inſtructoribus inſidiā/
tur eos ſubſannāt ⁊ infamant ⁊ calumni
antur. quaſi nō deuotōne ⁊ religioſa pie/
tate cōmunicent puulis in doctrina/ ſed
vel curioſitate. vel hypocriſi vel fictōe ali
qua. ¶ Hec eſt vulpina immo diabolica
calliditas. que ex obliquo inſidiās ⁊ mor
dens vt coluber/ non ſinit puulos venire
ad chriſtū. In qua peſte minus eſt reme/
dij qꝫ in prima. quanto minus expelli pt
hoſtis occultus qꝫ apertus. Tales cōpeſce/
re debuiſſet illa ſapientis preceptio. No/
li prohibere benefacere. Si potes ⁊ ipſe
benefac. O qͥs capiet nobis has vulpes
paruulas que demoliūtur vineas ⁊ florē
tem ortū eccleſie calcant. ſubintrāt enīꝫ et
repunt ex occultis. nec illas deprehēdes
niſi per veſtigia. Et que ſunt hec veſtigia?
Conculcatio certe florū quorūlibet pul/
cerrimorū. ⁊ euulſio ſalubriū plantatio/
num. ⁊ ꝙ rariſſimus cultor accedit quin
culpetur. ¶ Sed quo portento ex homi
nibus fiunt vulpes. ⁊ qua voluptate (di/
cam potius malignitate) iſta agunt? Re/
ſpondetur de nōnullis. eos forſan timere ſe
detegi. Alios torquet liuor edax. ſi quod
nō agūt fiat ab alijs. Alios fidei religiōis
qꝫ contemptus exagitat. apud quos pie/
tas omnis/ non niſi fatua quedā ⁊ anilis
ſtoliditas iudicatur. Reliquos nihil horū/
ſed ſola tepiditas deuotionis euomi di/
gna/ vexat ⁊ languidos excruciat. ¶ Ve
mundo ab his ſcandalis. expedit autori/
bus magis mori: quoniā tot animaꝝ pe
untiū a via dei rei ſunt/ qͣ clam vel palā
ſcandaliſant ⁊ ꝑdunt. preſertim dum nō
ſinunt paruulos venire ad chriſtum.

Conſideratio III

De laudabili ſtudio eorū qui reducūt ꝑ/
uulos ad viam que ducit ad chriſtum.

Qui cōuerti fecerit peccatorem
ab errore vie ſue/ ſaluabit ani/
mā eius a morte. et operit mul
titudinem peccatoꝝ. ¶ Ex hoc
verbo trahere potuit Gregorius. Nullū
eſſe deo acceptius ſacrificiū qꝫ zelū aīarū.
¶ Ex ſi tanta ſolicitudinis inqetudine. ſi
tot vigilijs ⁊ curis immortalibꝫ/ ꝑ media

vite ꝑicula querũt hoĩes ſaluare res va
nas iamiã perituras: ſi colligere ſatagũt
viles terrenaꝝ opũ ſarcinulas/ q̃s Apo/
ſtolus arbitratur vt ſtercora. Et dum hec
agunt/laudantur vt induſtrij vt diligen/
tes vt officioſi ꝛ vtiles reipublice. Vide/
te oro quãta eſt vel inertia vel infidelitas
de animaꝝ immortaliũ ſalute nõ curare
xp̄ianos/immo qualis eſt illa impudẽtiſ
ſima ꝑuerſitas/eos inculpare: vijſq̃ nũc
aptis nunc occultis ꝑpedire/ qui ꝑuu/
los ducere ſatagũt ad chriſtum ne corru/
ant in baratrũ. ¶ Sed oportune ꝛ ĩpor/
tune/diebus feſtiuis ꝛ profeſtis/extrahit
aliquis bouẽ aſinum a fouea ꝛ luto/ ꝛ nõ
prohibetur. Qua ratione coarguit̃ aliq̃s
tanq̃ importunus et ſtolidus/ſi iugi ſtu
dio omniq̃ tempe trahere conet̃ animas
ad chriſtum. animas infixas in limo pro
fundi. vicijs obrutas. catenatas peccatis
vinctas in mendicitate ꝛ ferro: ¶ Quod
cunq̃ poteſt facere manus tua inſtanter
opare iubet Salomon. Et rurſus mane
ſemina ſemen tuũ ꝛ veſpere ne ceſſet ma/
nus tua. quia neſcis quod magis oriatur/
hoc aut illud. etſi vtrũq̃ ſimul meli⁹ erit.
Contemnũt amatores reprobi/verba q̃/
libet hominũ/ dum male cupitis fruãtur
amoribus. ꝛ zelator chriſti/ad leuẽ flatũ
vocis cuiuſlibet/velut ad mote trepida/
bit arundinis vmbram: ¶ Spũales do
mus dei. templa ꝛ ſacraria ſpiritusſancti
viuentia / ciuitates ſanctorũ. regna cele/
ſtia in terris/paſſim ſuccendũt̃/ rapacib⁹
ꝛ infernalibus flãmis omniũ viciorũ/ et
opitulari noſtra lenteſcet inertia ¶ Por/
ro quantis extolleretur fame preconijs. ꝛ
medicus gratis ingerens operas ſuas ſa
nandis egrotis. ꝛ aduocatus ſine queſtu
patrocinãs. ꝛ artifex omĩs ſue artis vtili/
tatem nil retribuẽtibus impertiens: Qua/
lis igit̃ erit inter xp̄ianos nõ iuſticia ſꝫ in
ſania. ſi medicus ſpõtaneus animaꝝ. ad/
uocatus et artifex ſalutis earũ/ inculpat̃
exſibilat̃ prohibet̃: ¶ Paruuli nomina/
tim tot/quotidie peſſimis alloquijs vrgẽ
tur ad malũ/ ꝛ nullus vltro cõtradicit nec
virtutũ partes agit pro incitamentis ad
bonũ. ¶ Deniq̃ ꝑuuli dira fame ſpirit⁹
excruciati/ petunt panẽ/ et nemo erit qui
frangat eis. quinetiã obſtabit̃ frangẽtib⁹
¶ Non ita docuit chriſtus non hec egit.
Nam in ꝯgregandis animab⁹/compauit
ſe galline. qua nullũ aliud animal erga fe
tus ſuos (vt auguſtinus ait) magis infir
mat̃ pietate. demittũtur ale. plumeq̃ hir/
te fiunt. raueſcit vox querula. obliuiſcit̃
ipſa cibi. ꝛ incredibili ſupra vires animo
ſitate pullos tuet̃. Et nos qui xp̄i ſectato
res dici volumus/in hoc ope torpeſcem⁹
obſeruabim⁹ tempa. mẽſib⁹ totis quieſce
mus: abſit ¶ Inueniũtur aũt modi plu/
res reponendi ꝑuulos in via ducente ad
chriſtum Unus eſt p̄dicatio publica Ali
us ammonitio ſecreta. Ali⁹ magiſtralis
diſciplinatio. Reliquus ꝛ hic xp̄iane reli
gioni proprius/eſt confeſſio ¶ Sentiat
alius q̃d voluerit/ ego ĩ ſimplicitate mea
iudico cõfeſſionẽ. ſi modo recte facta fue
rit/eſſe directricẽ efficaciſſimã ad chriſtũ.
¶ Aperiũtur enĩ per eam morbi peccato
rum intimi. ſi docte prudenter et moroſe
ꝑſcrutatus omĩa fuerit confeſſor obſtetri
candi ſcientiã habens ad educẽdũ ex ani
ma colubrũ tortuoſum ꝛ ad eijciendũ vi/
rus peſtilens a corde. quo manẽte nulli⁹
vnq̃ ꝑuuli ſpiritus creſcet in chriſto. ſed
iugiter morbidus ꝛ languidus immo pe
nitus emortuus ꝛ ſepultus iacebit in ſter
quilinio peccatorũ. Ac proinde nullum
opus vite/nullum motũ ducentẽ ad chri
ſtum p̄duceret ex ſe. ꝛ ſanies pro ſanguie
concreſceret. dũ ſpina peccati confixa ma
neret in vulnere q̃netiã miſera conſciẽtia
ſtimulis mortis ĩtrorſus exagitata ober/
rans rapetur aliorſum ꝑ vias difficiles ꝛ
adinuentiões deſideriorũ mortiferas ¶
Addo ꝙ alibi nulla poteſt fieri monitio
accõmodatior q̃ꝫ in cõfeſſiõe. nulla con
ferri medicina aptior egritudinib⁹ vicio
rum. Et vbi queſo poteſt adhiberi ꝑſerua
tio cautior pro futuris: ¶ At vero fatebi
tur aliquis ita ſe habere. ſic tamẽ fatebit̃/
ꝙ nõ niſi ſemel in anno/vel ad multũ q̃/
ter/opus iſtud circa eundẽ ꝑuulũ exerce/
ri cõgruat. Ad quod nouiſſime r̄nſũ eſt.
dum de diligentia mũdanorũ/ ſermo ha/
bebatur. q̃ꝫ nõ obſiſtimus iſti ſententie
velut quotidie ſuadeam⁹ eundẽ confiteri
Utinã vel ſemel in anno ꝑuuli comple/
rent vnicã debita integritate confeſſionẽ
Sed quoniã multi ſunt/ꝛ tempus illud
paſce breuiſſimũ eſt/vt non vacet curatis
ꝛ ſpecialiter penitẽtiarijs/inquirere ſuffi/
cienter ad fundũ de omĩbus. expediret q̃
libet ꝑuulorũ (immo neceſſe eſt) ſemel re/

cenſeat cum prudenti cōfeſſore/ totū vite
ſue decurſum. nō in tranſitu. neq₃ ſtrāgu
lato ore. ſed diutine ꝛ pfecte. ¶ Reſultat
exhinc triplex profectus. In puericia ſiq̄
dem multi ſeducti plꝰ q̄₃ diabolica rabie/
multa faciūt vel patiūtur enormia nefan
daq₃/ qualia vel loq̄ neſciūt vel nō audēt/
niſi pmoniti ꝛ interrogati. de quibꝫ tunc
edocentur. ita tamē ne mala neſcita male
doceant. niſi forſitan cū deteſtatōne vehe
mentiſſima ſi ita res inciderit ꝛ funditus
expurgant. Secūdo ſciūt pro futuro q̄ ꝛ
qualiter cōfiteri tenent. inſtruūtur q₃ nil
in confeſſiōe mentiri vel celare deinceps.
Tertio quietant ſuauiꝰ in conſciētia. du₃
ad pterita delicta poſtmodū in grādeuio
ri etate verecūdius cōfitendi vident ſe nō
aſtrictos ꝛ ꝙ de ptāte ꝛ diſcretione ↄfeſſo
ris/ nulla poſtmodū ſcrupuloſitas exori/
tur. nec ad ſupiorē remittūtur. Nemo par
uos hos fructus eſſe iudicabit/ q̄ cogno/
uerit quāta eſt vis tyrānica pudoris in q̄
buſdā. ꝛ plus in feminis. qū preſerti hor/
rida ipſoq₃ etia₃ cogitatu abominabilia
facta/ miſeram animā cōſtuprauerūt vſq₃
ad verticē ſimul cū corpe. Quiſquis hec
ſcire potuerit fatebit opinor fere nō minꝰ
eſſe ſi tales apiant os ad confeſſionē inte
grā/ q̄₃ ſi naturaliter muto reparet vox ad
A loquendū ¶ Dicet aliquis mihi vel alte/
ri opas ſuas circa puulorū monitiones ꝛ
confeſſiōes impendēti Stulto labore cō
ſumeris. Cur ita? Quia nimirum. vel fin
gunt. vel mentiūtur vel mox recidiuāt ad
vomitū ¶ Sed reſpondemꝰ primo ad vl
timū. quia grādeuis etiā vt preſbiteris/ q̄
tidianus eſt reditus ad peccatū. Nec pro
pter hoc deſinūt cōfiteri. Nunq̄d ſentinā
nauis exhauriēs idcirco deſerit opus. q₂
redit tantundem aque quantū expulerit?
Pugnamus cōtra vicia ait Sene. nō vt
vincamꝰ ſed ne vincant. Si quotidie ma
nus ſordidant. non minus abluimꝰ illas
quia ꝛ ſi redeāt ſordes nō ea tenacitate co
hereſcunt. Porro mentiri nonnūq₃ aut ce
lare ſe paruulos nō ignoro. in ipſo preſer
tim aggreſſu confeſſiōis Utinā nec adul
tis hoc adeſſet viciū. ſed pedetenti extorq̄
tur veritas. cū bonis monitionibꝫ. cū in/
terrogatōnibꝫ artificioſis ſeduliſq₃. Et ſi
non tūc vel ſubito. fiet hoc in poſterū. dū
inualuerit timor dei. ꝛ eoꝝ carnes cōfixe/
rit. Et ſi quoſdā deſpexerit deus ita vt eos
corrigere poſſit nemo prout ſapiens loq̄
tur/ nihilominus plures emēdant et ſi vl
ſic ſola anima in menſe vel anno ſaluat/
non pdita eſt occupatio. caritas opiet mlt
titudinem peccatorū. ¶ Quiſquis igit
memor eſt delictorū iuuentutis ſue ꝛ alio
rum plurimoꝝ ſicuti mihi conſcius ſum
efferueat ad opus hoc qđ tegit peccata. et
tegendo remittit. cōuertat impiū ab erro
re vie ſue ꝛ liberat animā eiꝰ a morte Uos
precipue rectores ꝛ pceptores puuloꝝ di
ſciplinā erga eos ſedulā cōſeruate Hoc ei
bona fide ꝛ pia fraternaq₃ deuotōe/ nō q̄/
ſi iubens aut de vobis aliter ſentiēs com
moneo Ipſos quoq₃ nō dico nō prohibe
te venire ad chriſtū ſed ducite. ¶ Et qm̄
nullū animal facilius/ q̄₃ puuli a puulis
mutua cōtagione ledit. veſtrū ſit ſtudiū/
circūſpectōne vigili pſpicere q̄s ex nūero
diſcipulorū veſtrorū/ praue ſedeq₃ ſit inſe
ctꝰ Unica praua pecꝰ/ inficit oē pecꝰ. Et
vniꝰ adoleſcētꝫ ſordidi mores/ plures ex
cōſortio ſanos inq̄nant. Cū puerſo puer
teris denūciat propheta. Et de q̄buſdam
ait. Cōmixti ſunt inter gētes ꝛ didicerūt
opera eorū ꝛc. Et ſi furta etiā modica opū
tempaliū dum ſentiretis fieri/ cauta inq̄/
ſitione ꝛ ſolicitudie prohiberetis/ vel cor
ripiēdo vel eiiciendo culpabiles. Attēdi/
te ꝙ furtū aliud nullū damnoſius. nullū
q₃ execrabiliꝰ ſacrilegiū/ q̄₃ tollere pcioſas
puuloꝝ aīas/ q̄₃ templū dn̄i ſctm̄ (qđ ipſi
ſunt) puerſis ſeductionibꝫ violare fedare
demoliri ſubuertere Quamobrē vicioſos
etſi nō oēs eiicere poteſtis (Semp eni
bonis mali cōmixti ſunt) Illos ſaltē no/
tate: qui nefanda pnicie/ palam nocēt ce/
teris. ¶ Sed dicetꝫ Tales nulli ſunt nul
los inuenimꝰ Utinā nulli. vtinā vel ſolū
pauci. At vereor ne aliter cōpertū habea/
tis. ſi diligentie veſtre oculos ad hāc rem
ſtuducritis apire. Et certe fieri poterit. vt
vnius publica correctio/ plurimos dein/
ceps a peccandi libertate cōpeſcat. ꝛ talit
peccandi: qualr nec apte nomiare pudor
ſinit Diſcedent fortaſſis ab illius regimi
ne qui hoc egerit nōnulli/ dicentes quo/
niā durus eſt hic homo. Sed ſperandu₃
eſt tum in diuina puidētia. tum in bona
fama eius inde ſecutura: ꝙ alij meliores ꝛ
numero plures ſubintrabūt. Nihil enim
virtute amabilius. nihil qđ magis allici
at ad ſui ↄſortiū ¶ Deniq₃ monitos oēs

volum⁹ cautos eſſe/ ne q̄buſlibet impro/
perare valeat puuloꝝ aliq̄s/ verbū ꝓphete
In via hac qua ambulabā/ abſcōderunt
ſupbi laqueū mihi. Et rurſus. Iuxta iter
ſcandalū poſuerūt mihi. Quo pacto ſic:
impediēdo ſcꝫ eorū aliquē/ vel adiutores
ſuos/ ne verbū compleať dn̄i quo ait Si
nite puulos venire ad me. ⁊c̄.

B **Conſideratio IIII**

De apologetica pro baculo mee defenſio
nis ⁊ ſimul exhortabiť puulos p me indi
gnum venire ad chriſtum.

Si occupat⁹ fuerit homo in ali
quo delicto. Vos q̄ ſpiritales
eſtis/ hmōi inſtruite: in ſpū le/
nitatis/ cōſiderans teipſum ne ⁊ tu tente
ris ¶ Expertiſſimus moꝝ fuit q̄ dicit Ars
artiū eſt regimē aīaꝝ. Quanq̄ꝫ ita nihil ſi
ne arte noſtri tpis hoīes ⁊ ſacerdotes at/
tentare pſumūt. ⁊ ceci cecos ducūt. Iō ſi
ruina multiplex imineat/ q̄s ammirabiť:
Adeo iā indignū videť apō mltos/ ſi q̄s
ex theologis/ aut famat⁹ in lr̄is/ vel eccl'ia
ſtica dignitate p̄ditus/ ad hoc ſeop⁹ incli
nauerit. preſertim circa puulos Qō mihi
(q2 in talibꝫ eē puto2 momēti alicui⁹) in
fabulā ⁊ iproperiū ceſſerit. Et ſane mihi
videnť diſcipuli domini adhuc tunc cele
ſtiū paꝝ capaces/ hac inſipientia laboraſ
ſe/ phibētes puulos offerri xp̄o reputan/
tes videlicꝫ indignū eē ſi tant⁹ magiſter ⁊
docto2 eoꝝ xp̄s/ huic hūilitati ſubiaceret
Cōuincit autē ipſos ſic ſentiētes/ tā exē/
plum xp̄i q̄ꝫ verbū premiſſum Apl'i. In q̄
vult aliorū inſtructores eē ſpūales ⁊ ſpū
lenitatis p̄ditos ⁊ cōſiderantes ſeipos ne
tēptentur Tales vero q̄ꝫ rari ſint cogitare
ſtupo2 eſt. Da mihi aliquē ⁊ dicam ꝙ ſpi
ritualis eſt/ q̄ ſpūal'r oīa dijudicet/ q̄ didi
cerit ex eis q̄ paſſus eſt cōpati. q̄ q̄rat non
q̄ ſua ſunt ſed q̄ ieſu xp̄i. quē totū repleuit
charitas. hūilitas ⁊ pietas/ vt nullū in eo
locū vanitas ⁊ cupiditas inueniat. cuius
cōuerſatio in celis ſit. q̄ tanq̄ꝫ vn⁹ ex ange
lis dei/ nec bn̄dictōe nec maledictōne mo
ueať exēplo eoꝝ. neq̄ꝫ ex miniſterio/ occu/
patōnis ſue inferioris/ ſupna deſerat. nec
ſordes cōtrahat peſtiferas. Alioq̄n q̄d ſi/
bi pderit ſi vniuerſum mūdū lucreť ⁊ ani
me ſue detrimentū patiať nō audiēs iubē
tem Miſerere aīe tue placēs deo. Tal' de/
niq̄ꝫ q̄ nullis ſtimuleť aut alliciať formis
corpoꝝ. ſed abſtractus in ſublimi arce ra
tiōis/ in ſola animaꝝ pſpicaci q̄litate ver
ſetur. Quādiu enī iſta tibi deerūt/ ⁊ repē/
te vel ſuſpitōibꝫ inq̄etaberis vel nimis ter
reberis vel gloria turgeſces. aut contract⁹
eris infamia. carnalis es. nō ſpūalis. nec/
dum ſatis idone⁹ q̄ alios inſtruas in ſpū
lenitatis Quo fit. vt ad hoc res redeat. vt
inculpari poti⁹ de temeritate q̄ꝫ de nimia
humiliatōne debuerim/ dum officio ſpi/
ritualiū virorū memet immiſceo. volens
puulos inſtruere p̄occupatos in peccatis
tanq̄ꝫ ſi teſtudo terreſtris/ ſe pennatꝭ aui/
bus cōſociet ¶ Sed q̄d agā: Sentiunt
aliter quidā ex hominibꝫ etiā beniuolis:
Cōminanť vel mihi vel paruulis/ ne acce
dant ad me. ⁊ hoc alia multiplici ratōne.
ſignāter quadruplici id arbitrāť recte fa/
cere. Allegant q̄ppe diſparitatē moꝝ mi/
hi cū puulis. Allegant officij dignitatem
occupandā ad maiora. Dehinc cauſanť
loci ⁊ tempis importunitatē. Poſtremo
metuūt rei inſuetudinē ab emulis calum
niabilē ¶ At vero tractem⁹ pauca de ſin/ C
gulis. Dicūt et veꝝ eſt/ magnā eſſe diſpa/
ritatē morū debitoꝝ mihi/ ad mores puu
loꝝ. Nihilominus ſi prodeſſe voluero/ vt
meos mores ſuis cōtemperēt ad ſubleuā
dum iacentes/ altiorē me deprimā neceſ/
ſe eſt. Non bene cōueniūt nec eadem ſede
moranť/ maieſtas ⁊ amor. Attamē ſicubi
deeſt amor/ q̄d pderit inſtructio. dū nec li
benť audiēt. nec dictis credent. nec impa
tis obediēt. Quare maieſtatē oportꝫ om
nē exuere. ⁊ pro puulis puulū ſe facere. ſe/
cluſis tamē vicijs. ⁊ proiecta longe oīs
impudicitie nota. Adde ꝙ naturā eſſe cō
tumacē/ teſtatur Sene. magis ducitur q̄ꝫ
trahiť. Habet preterea hoc propriū gene
roſa indoles (quod ⁊ irratōnabiles et be/
ſtie ⁊ aues docēt) vt blādicijs q̄ꝫ terrorib⁹
magis capiať delectaturq̄ꝫ. Deniq̄ꝫ puu/
li verecundiſſimi/ quo pacto detegerent
peccata ſua turpia/ apud eū quē vel odi/
rent vel timerent. Apud eū rurſus qui nō
prius eis pſuaſiſſꝫ ſe eis fidū eſſe. beniuo
lum ſecretū ⁊ amicū. hoc autē pſuaderi ne
quibit: ſi nō modeſte arriſerit ridentibus
cōgratuleť ludētibꝫ. collaudet ſtudia eoꝝ
bona. ſi nō vitet acerbitatem ⁊ cōuicia in
increpatōe ſua cū oīni leuitate ⁊ manſue/
tudine. ita vt non odiſſe eos ſed fraterna
liter dilexiſſe ſentiať. Propterea tollens

condeſcenſionē affabilē et comicā a viro
cum paruulis/ vt efficaciā ſue confeſſionis
⁊ cōmonitōnis euacuet/conſequēs eſt
Perſuaſum ſane habeo.ſic egiſſe oli apo
ſtolū Alioquin quō factus fuiſſet omnia
ad oīes vt chriſtū lucrifaceret.ſi paruu/
los excipias/ad quos nō factus ſit puulꝰ
Qua autoritate preterea mādaſſet patri/
bus de filijs humane tractandis/ neqꝫ ꝓ/
uocandis ad iracūdiaꝫ ne puſillo animo
fierent/ſi puulorū velut indigna horruiſ
ſet conſortia ¶ Sed quid argumētis ni/
timur cuꝫ hocipſum ab apoſtolo expreſ/
ſum ſit Facti ſumus inqͣt puuli in medio
veſtrū: tanqꝫ ſi nutrix foueat filios ſuos.
¶ Ponderemus itē ꝫ obſecro q̄ ratiōe iu
bet apl's inſtruere ꝑoccupatos in delicto
aliquo/in ſpiritu lenitatis. Et videamꝰ ſi
hoc nō prius egerit ⁊ docuerit legiſlator
noſter xp̄s. Cum eni proclamans inui/
taſſet. Venite ad me oīes qui laboratis
⁊ onerati eſtis.ſubiunxit pro re ad hec ne
ceſſaria Diſcite a me quia mitis ſum ⁊ hu
milis corde ¶ Plura in vetuſtis patrum
hiſtorijs ad hāc rem traduci poſſent teſti
monia In quibꝫ nihil ita efficax ad corre
ctiōem emendationēqꝫ multorū/ repertū
eſt/queēadmodū eſt lenitas. Nihil eni ho
minū melius eſt facilitate ⁊ clementia ait
Comicus. Nonne iohānes ille diuinoꝝ
conſcius ⁊ conſcriptor ſecretoꝝ latronis
⁊ homicide ꝑditiſſimi manū oſculatꝰ eſt:
vt eū lucraret. Quis egregiū doctorē Au
guſtinū tanqꝫ ſidus aliqō beniuolū adq̄
ſiuit eccleſie: ambroſius Qua virtute: vti
qꝫ beniuolentia ⁊ mititate. Cepi inqͣt au/
guſtinus de eodē. Cepi amare hoiem. nō
vt doctorē veritatis.ſed vt hominē beni/
uolum in me. O prudētiſſimū ⁊ verū dei
ſequacē/ambroſiū Non dixit Auguſt.tūc
peſtiferis opinionibus inflato. Recede a
me pctōr es. hereticꝰ es. blaſphemus es.
Quanto minus hec ⁊ ſilia de puulis fide
libus ad eū cōcurrentibꝫ/ira ferueſcēs vo
muiſſet. ¶ Porro ſi recogitemꝰ qꝫ nihil
erat in opibus chriſti vacuū/⁊ ſententia/
rū maieſtate carens/iudicabimꝰ ipm non
mediocrē rē intendiſſe/ dū vocabat puu/
los ad ſe/cobibēs diſcipl'os chariſſimos
ꝓhibētes eos. Dehinc eos accedētes am
plexabat.imponēs eis manus/ ⁊ bn̄dice/
bat eos. Et O piiſſime Jeſu. qs vltra pꝰ
te verecundabit eſſe humilis ad puulos:
Quis tumeſcens ⁊ elatus de ſua vel ma/
gnitudine vel ſciētia/ puitatē deinceps p
uulorū/ignorantiā aut imbecillitatē au/
debit aſpernari: quādo tu qui es deus be
nedictꝰ in ſecula/in quo ſunt oēs theſau/
ri ſapientie ⁊ ſcie dei abſcōditi/vſqꝫ ad ca/
ſtiſſimos puuloꝝ amplexus/btā brachia
māſuetus inclinas atqꝫ circūligas: Pro/
cul ergo/procul ex hinc oīs elatio. ſeor
ſum ſit/indignabunda quelibet puulorū
effugatio/vincit hoc inſigni exemplo xp̄i
noſtri. humanitas illa humilis in ſocra/
te a phis collaudata. q̄ nō erubeſcebat pꝰ
curas publicas/laxare animū ludēdo cū
puulis arundine etiā cruribꝫ ſuppoſita.
O ſi vidiſſent eū cathones cēſorū noſtre
etatis/quali eū cachinno deriſiſſent. qꝫqꝫ
nō ita laxamꝰ ad puulos colludēdi licen/
tiā/ vt nō abhorrendā ꝓclamemꝰ oēm in
geſtu aut verbo vel tactu petulantiā aut
impudicitiā. Rurſus alia ratio eſt humi/
liatōnis ſue in obſeq̄o dei ſicut dauid ſal
tans añ arcā totꝫ viribꝫ et nudatꝰ. et vilis
in ocul' ſuis celebrat. Alia ratio dū queri
tur ſola mētis recreatio. Pria ſemꝑ optia
eſt. ⁊ vix exceſſum recipit. nec video vbi ali
ter locū hēat cōgruentiorē illō eccl'iaſticū
etiā a Tull' in de officijs. approbatū. Quā
to maior es/hūilia te in oibꝫ. Hic chriſtꝰ
ſtatuto puulo corā diſcipul'/qͣbꝫ hāc hūi/
litatꝫ normā verbo ⁊ exēplo inculcare vo
lebat. Qui maior eſt inter vos/erit ſic mi
nor. Et rurſus in loco quē tractamꝰ quiſ
quis nō recepit regnū dei velut puulꝰ/nō
intrabit in illō ¶ Ecce corā deo. quia nō
mentior/plures audiui a triennio cōfitē/
tes puulos/⁊ quoſdā coꝝ grādiuſculos.
q̄ fatebāt ſe nūqꝫ ꝑcā ſua fuiſſe dicturos
alteri: nō ſic eis cōdeſcēdēti ⁊ diligent int
rogāti. inſtāte etiā mortꝫ articl'o qꝫtūlibet
dānari debuiſſent. Agnoſce ergo q̄d effi/
cacie lateat in ipa cōdeſcēſione benigna.
Et q̄d opet introgatōnū admonitōnūqꝫ
diſcretio cauta et ſedulitas artificioſa. ma
gis vero in his dei virtꝰ inuocata ſpata ꝓ
piciaqꝫ Quoſdā ꝑterea noui viros exper/
tos q̄ iā a multiſ ānis ꝯfeſſionū auditores
fuerāt/preſtātes ſevix aut nūqꝫ repiſſe ali
quē certꝫ īfectū vicijs q̄ priꝰ illa cuiqꝫ alti
deteciſſꝫ Nec id adhuc feciſſent. niſi mag̃
circūſpectiōis ⁊ lenitatꝫ ſpūalis arte/cepiſ
ſent eos ⁊ pia q̄dā fraude vtilr circūueniſ
ſent. Qua ſuꝑ re/quedā alia ſcripſiſſe me

memini et ad viciorū cognitōnem preci/
pue taliū nuper vnus editus eſt in galli/
D co tractatulus. ¶ Expediam⁹ nos breui⁹
in reliquis tribus calumnijs. Nam ꝙ al/
legatur dignitas officij mei aut etiā gra/
dus magiſtralis iā ſatis factum arbitror.
Qꝫ autē ſupadditur/meam occupatiōem
in maioribus eſſe debere Neſcio prorſus
ſi quicꝙ̄ maius eſſe poteſt in quo puitas
mea proficere valeat ꝙ̄ deo dante virtutē
a faucibus canis infernalis ⁊ ab ipſis ge
henne portis/animas eripe ⁊ tales puu/
loꝝ animas/quaſi plantare aut rigare. p
tem nō idignā horti eccleſiaſtici. puulos
loquor pſertim in ſtudio vt eis det incre/
mentū chriſtus. Sed aſſerūt me in pdi/
catōnibus publicis/iſta magnificentius
opaturum. Id quidē forte pompoſi⁹. ſed
meo iudicio nō efficacius neqꝫ fructuoſi
us Confudit pridē ipſe chriſtus ſuperbi
am noſtrā. que nō vult niſi multos habe
at auditores os ſuū aperire ſapiētie. quā
do cum muliercula ſamaritana ⁊ ſola diu
turno ſermone ꝯfabulatus eſt Nullo pa/
cto tamē abnegaueri ea me irrationabil'r
dimiſſurū eſſe que neceſſitatis ſunt in of/
ficio cancellariatus. dum illi indign⁹ de/
ſeruio pro quantalibet vtilitate ſecutura
in alijs. Sed vbi ceſſat neceſſitas (vt ple
rumqꝫ ceſſat) quis occupatōem meā tam
ſalubrē inculpabit. quādo me tunc. forte
vel ludentē vel ociantē coarguere pſume
ret nemo? ¶ Amplius de loci ⁊ temporis
importunitate que tertia eſt calūnia/ que
dam reſpōdimus in priori cōſideratōne.
quanqꝫ locus aptior ⁊ ab omi ſuſpitione
remotior eſſe nō poſſit ꝙ̄ publicus in ec/
cleſia Hoc euitat puerbialem illā notam
Qui male agit odit lucem. Fit quoqꝫ iuſ/
ſio chriſti vt luceāt opa veſtra bona corā
hominibus et ſit lucerna eius poſita ſup
candelabrū. Qō ſi ſcandalizant aliq̄ int
pretantes hoc ad pompā/vel inanē iactā
tiam/gloriunculā/hypocriſim vel pape/
lardiā vel aliud hmōi. viderint q̄d dicant
Profecto ſcandalū tale eſt acceptū ⁊ non
datum. phariſeoꝝ nō puſillorū. ac pinde
contēnendū. quoniā neqꝫ actus neqꝫ lo/
cus pfert ex ſe aliquā ſpiritualis ruine oc
caſionē. Porro nil mirandū ſi radius bo
ni opis. q ſanis gratiſſimis eſt. ſit lippus
liuidis aut inflatis oculis. odioſus mole
ſtusqꝫ. Xpi bonus odor ſumus acclamat
apoſtolus. Sed quid ſubiūgitur. Alijs
quidē odor mortis in mortē. Alijs autē
odor vite in vitam. Ceterꝫ quiſquis attē
derit ꝙ̄ multa eſt meſſis dominica ⁊ ope/
rarij pauci (de operarijs loquor idoneis.
Nam alij innumeri ſunt et fruges conſu/
mere nati ait Oratius) videbit ꝙ nullus
dies nulla hora nullus locus ab hac ope
ratōne ſecludi deberet. ¶ Poſtremo pro
quarta calumnia. nō inficior rem per me
aggreſſam apud predeceſſores meos fuiſ
ſe inſolitam/ comicū me ſolatur prouer/
bium. ſuus cuiqꝫ mos eſt. Si non liceret
cuiqꝫ aliquid preclare nouitatis arripere
male iret res publica. immo non iam iret
ſed liberius corrueret Neqꝫ tamen eſt iſtō
negocium prorſus inſolens vel extraor/
dinarium ſi de licentia ⁊ mandato epiſco
pi dioceſani qui eſt dominus meſſis ſue/
quidam deputētur ad meſſem hanc. nūc
hoc nunc illo modo colendam. Sed ⁊ ſi
licentiā hanc queſierim/tutat me illa xpi
ſententia. Rogate dominū meſſis vt mit
tat operarios in meſſem ſuam Itidē yſai/
as protegit qui peteti quem mittam ⁊ q̄s
ibit nobis. Dixit Ecce ego ſum mitte me
Nihil eſt enī in actis iſtis meis/quicꝙ̄ vl'
irregulare vel illegitimū. quia ſuperiorū
poteſtas acceſſit ⁊ quia nullos paruulo/
rum audire pſumpſi ſicut nec facere pro/
pono/abſqꝫ preceptorū ſub quo informā
tur noticia. Deniqꝫ non parua cura ſcho
larum ⁊ ſcholariū pariſius cōmiſſa eſt/ſal
tem in multis/cancellario eccleſie pariſi/
enſ. tum iure officij. tū de mandato apo
ſtolico. Quid vero curā hanc magis dece
re poteſt. ꝙ̄ religioſa bonorū morū diſci/
plina. ¶ Sed repetentes amici quod di
ctū eſt. Calumniabūtur inquiūt aduerſa
rij/nouitatē iſtā vel de curioſitate vel de fi
ctione vel de infructuoſitate vel de nimia
leuitate aut aliquo hmōi. Hec non mihi
noua ſunt. O amici cariſſimi. Oīa dudū
pcogitaui ⁊ mecū ipſe pegi. Nā q̄lis vnqꝫ
fuit actio hoīs cogniti/q̄ vel rephenſione
vel ſiniſtra aut ſtulta interptatōe caruerit
Obſecro tm̄ p illā quā expectā⁹ ſalutē ⁊ ob
teſtor corā pauēdo tribunali iuſti iudicꝫ
dei qm̄ nemo nouit q̄ ſunt hominis niſi
ſpiritus hoīs qui in ipſo eſt. quatinus iu
xta regulam Chriſti. In hac re a fructi/
bus meis me cognoſcant. Et ſi quid in
doctrina vel operatōne/ falſum ipudicū

nefariũ ve deprehẽderint / nõ refugio / iu
dicet tunc lupus rapax in veſtimẽto ouiũ
Si autem fructus operis boni / cernunt
extrinſecus. nõ damnet poſtulo arbor in-
tentionis de malicia intrinſecus Alioqñ
peccatũ incurritur temerarie diiudicatio
nis fraterne. et ſcandalum ponitur ꝑuu-
lis. quorũ aduentus ꝑ hoc ad chriſtũ nõ
nunq̃ impeditur. Portabit quiſquis ta
lis erit / onus ſuum impoſterũ. ego libera
tus extitero. Et animaduertãt precor ob
ſeruatores mei quantũ fiducie gerat ani-
mus meus in hac cauſa ſibi bene conſci⁹
quando ipſos etiã tot ꝑuulos. (quorum
conditio eſt. nil facile celare) teſtes habeo
⁊ inuoco. Sed hec hactenus ad alios
Nunc ad paruulos conuerſus / eos ſapi-
entie verbis confidens / exhortabor. vt ſi
quis paruulus eſt veniat ad me nihil eru
beſcat. nihil trepidet. nihil exhorreat. Au
diat quiſquis ille erit bona ſaltem quedã
monita ex ore meo. ſi id ipſum arrogo mi
hi. Jure meo id poſſum non in me ſed in
domino Inducã ad bonũ ſi potero. no-
minatim inter cetera ad recogitandũ om
nes annos ſuos in amaritudine anie ſue
Et ad ſcopandũ ſpiritũ ſuum ſcoba lin
gue proprie. Ad hoc tamen vel aliud nul
lum cogam inuitũ. ¶ Porro nihil de ta
cendis inquirã / neq̃ perſuadebo / immo
prohibebo ſociorũ vel aliorum ſecreta ꝓ-
dere. Nullus inſuper ſuſpectã habeat fi-
dem meã in obſeruando tam ſigno q̃ ver
bo ſigillũ confeſſionis integrum. Scio
quãtum priuilegiatũ eſt. Vellem vt con-
feſſi / tanta ſe et me diſcretõne celarent ne-
q̃ per quoſdam inducerẽtur ad oppoſi-
tum / curioſitate praua fatuaq̃. ¶ Sed
extimeſcet aliquis / penitentie auſteritatẽ
Vane hoc. quia nullam nõ vltro ſuſtinẽ
dam impono. Malo enim exemplo guil
helmi pariſienſis / cum parua penitentia
voluntarie complenda / mittere homies
ad purgatorium / q̃ cum inuita non faci
enda / precipitare in infernũ. Quiſquis
aderit peccatorũ ſuorum quanq̃ grauiſ-
ſimorũ conſcius / dicat cũ dauid nil omit
tens Peccaui. Mox ſubiungam. pecca-
tum tuũ tranſtulit a te deus. nõ vltimum
in penitentia punctum habuiſſe credide
rim ſi profecto ore abominata eſt iniqui-
tas hoc eſt ad vomitũ confeſſionis dedu-
cta. ¶ Alius fortaſſis eſtimabit me cum

oſurum vel ſpreturum poſtea. cuius ſcele
ra cognouero. Certe nihil minus. ama-
bo eum potius vt filiũ in Chriſto cariſſi
mum. vt eum preterea quẽ timere deũ. et
bonum purgatũq̃ factum ſciuero. vt eũ
ſubinde qui mee fidei ſe ita totum cõmi-
ſerit / vt ea proderet mentis vulnera inde-
cora: que cariſſimis forte parẽtibus neq̃-
q̃ oſtendiſſet. Et ita ſentio in corde meo
ſcit veritas ꝙ dulcius afficior atq̃ man-
ſuetius ad illos quos e magnis et graui
bus criminũ periculis eruditos eſſe con-
ſpicio / q̃ ad alios minus ſauciatos. Nul
las deniq̃ vindicationis aut odij reliqui
as vnq̃ in animo reſidere ꝑmiſerim / pro
confeſſione cuiuſcũq̃ delicti. etiam ſi ꝓ-
pria mors parẽtum delictum illud eſſet.
Scio tamen ꝙ non poteſt a cõfeſſis / om
nis repente pudor abijci. Sed hoc neq̃
neceſſe neq̃ vtile eſt. vincet tandem illũ
pudorem ratio. et iſta interim cõfuſio ad
non mediocrẽ pene dimiſſionẽ proficiet.
¶ Conqueretur alius ⁊ dicet frigidus ſum
et indeuotus. quid mihi prodeſt cõfeſſio
Et ſane eſto. ita ſit. tanto diligentius ac-
cedere conuenit ad ignitũ eloquiũ dei ve
hementer. Accede ad hũc ignem caleſces
plus ſatis. Video ſepe multos frigidos
in initio: q̃ etiã colloquiũ tale ſuper acti-
bus ſuis vel horrẽt vel rident / ⁊ diſcedũt
calentes conſolati et vbertim flentes.
¶ Obtigit mihi crebrius talis mutatio.
Olim quoq̃ circa ſorores germanas. dũ
eas ad celibatum ꝑpetuum inducerem:
tale aliq̃d carnale patiebar. turbabat nõ-
nunq̃ me ⁊ rationes meas omnes / tumul
tus vulgaris conſuetudinis. inſolitũ mi
hi proponebatur id quod agere moliebatur
mea deuotio. Fluctuabam ⁊ nutabam. et
pene querebã diſſoluere ſanctitatem pro
poſiti ac retro pedem flectere. Quouſq̃
tandem deo propitio / cõuertebam oc̃los
a terra in celum. a morte hac ad vitam / a
mortalitate ad eternitatem. ⁊ conſidera-
bam in ipſa rationis arce ⁊ fidei lumine.
quoniã vanitas vanitatũ ⁊ omnia vani-
tas. Sic reſpirabam ſolidabar firmabar
q̃. Quo magis hortandi ſunt omnes / vt
hoc modo. nõ populari rumore vel con-
ſuetudinis errore / ſed pure veritatis con
ſideratione / id quod iuſtum eſt et religio
ſe factum diiudicent. nec q̃d anim⁹ in pre
ſenti ſentiat. ſed quid ſentire dẽat attẽdãt

¶ Ceterũ ſolitus ſum nec tacebo/ ꝯfeſſos mihi ſpecialiter inſtituere ad q̃tuor obſeruãda. Nam quo ad crimĩa pre ceteris deteſtor in eis os mẽdacijs ꝛ piurijs detractionibuſqꝫ deditũ. Man⁹ q̃ꝫ violentas et rapaces. Tactus deniqꝫ libidinoſos maxime monſtruoſos. damnatoſqꝫ legibus ¶ Primũ obſeruandũ eſt vt ſummopẽ ſibi caueãt. ne deinceps ſint occaſio ruine ꝛ damnatõis alioꝝ. quoniã iſtud eſt ꝓpriũ demonis officiũ. Bene iuſſum eſt. Si nõ caſte. tamẽ caute. hoc eſt ſecrete ꝛ ſolitarie ſine leſiõe vel ſcãdalo cuiuſcũqꝫ ¶ Scd̃m eſt. vt ſeductos olim ab eis/ aut ſuos ĩ malum cõplices/ ſtudeant quãtũ diſcrete potuerint ad emendatiõem reducere. immo ꝛ alios ꝑ eis. quatin⁹ ꝛ ipſi qui pri⁹ demonũ/ nũc ꝑ hoc angelorũ fungãtur officijs ¶ Tertiũ eſt vt ſi peccauerint de cetero (ꝓ vt eſt humana fragilitas) ſemꝑ tamẽ adhibeãt tempore ꝛ loco ipm̃ ꝯfeſſionis antidotũ: quã nihil eſſe valiturã obteſtor iterum ꝛ iterũ. ſi nõ fuerit integra ꝛ ſufficienter explicãs atqꝫ dinumerãs cognita cõfitentis peccata. cum circũſtantijs maxime eis q̃ peccati ſpẽm mutãt. ¶ Quartũ eſt. Indico nempe ſingulis nõ obligatorie ſed exhortatorie ſepius. vt teneãt facilem quandã obſeruatiõeꝫ pro omni tempore vite ſue. tam pro rememoratõne ꝛ quadã ſatiſfactõne peccatorũ integre ſimul confeſſorũ/ q̃ꝫ pro cautela aliqua futurorum. Utor vero ꝯmuniter hoc modo. vt dicãt ſingulis dieb⁹ bis pater noſter ꝛ aue Maria ſemel de mane ꝛ ſemel de ſero. cũ totidem ꝓſtrationib⁹ ad terrã. ſi ꝛ vbi cõmode fieri potuerit. Raro autẽ muto in hoc pro magnitudine ꝛ varietate criminũ diuerſitatẽ hm̃õi obſeruationũ. quoniã vix iſtud fieret ꝛ in alijs penitentijs ſecretioribus ꝑt ſcrupuloſius varietas talis tradi. Et ſi in hoc innocẽtes cũ nocẽtib⁹ exequem/ nõ conquerãtur innocẽtes. q2 nõ min⁹ obligati ſunt qui ne ſimiles eẽnt nocentib⁹/ ipſe prohibuit manutenuitqꝫ Hanc vero quadruplicẽ inſtitutõeꝫ pro puulis/ metro ludẽs cõprehẽdi: vt eas altiori mẽte reponãt. Nõ opere aut verbis. alios corruperis vnqꝫ. Sit ſatis ipſa tibi ꝑditio propria. Si q̃s ꝑdideris monitis actis ve nefandis. Diſcrete ad rectũ mox reuocare ſtude. Non pudor obſiſtat/ tua quin cõfeſſio plene. Crimina ſcita notet. vel nocet illa tibi. Tu de cõfeſſis grat⁹: tu ne recidiues. Signo aliquo facili/ iugiter eſto memor. ¶ Ad extremũ vſqꝫquo puuli diligitis infantiã: Ut quid diligitꝫ vanitatem ꝛ queritis mendaciũ: Uenite fidenter. nulle viarum inſidie. nullus latet anguis in herba. Cõmunicabim⁹ mutuo bona ſpũalia/ quia tꝑalia veſtra nulla requiro. Ego vobis doctrinã. vos mihi orationẽ impendetis. immo orabim⁹ ꝑinuicem vt ſaluemur. Sic angelos noſtros viciſſim letificabimus/ in quorũ ſolennitate hec ſcribo. Sic forte. nec iã forte. ſꝫ certa ſpe miſericordiã inueniem⁹ apud prẽꝫ noſtrũ. dum obediem⁹ voci ſue in acceſſu noſtro ad eũ. ego ꝓuocando/ vos exequẽdo. Nec deerũt pij/ gratie ꝛ deuotõis amplexus/ in pñti miſeria cõſolatorij/ poſtmodũ glorie cõſummate ꝑpetua vnitas ſubſequet. Ad quã nos oẽs/ qui ſpiritu paruuli eſſe debemus/ inuitat ipſe Jeſus ſpirituali collocutõne ꝛ afflatu iugiter inſpirãs ꝛ dicẽs. ſinite puulos veĩre ad me.

Incipit opuſculũ

eiuſdem. de ꝯtractibus ad inſtantiã prioris ꝛ ꝯuẽtus dom⁹ carthuſie in ſabaudia Anno dñi. M.ccccxx. Mẽſe Januarij.

¶ Incipit prohemiũ

Qui volunt diuites fieri incidũt in laqueũ ꝛ tentatõnem diaboli/ ꝛ deſideria multa et inutilia et nociua. q̃ mergũt hoĩes in interitũ ꝛ ꝑditõem. Radix enim omniũ maloꝝ eſt cupiditas quã quidã appetentes/ errauerunt a fide. ꝛ inſeruerũt ſe multis doloribus. Tu vero o homo dei hec fuge. ¶ Hec eſt apoſtolica ammonitio cõformis ſententie chriſti. Non poteſtis deo ſeruire et mãmone. ¶ Sed ve filijs Adam poſt peccatum. quos oportet trãſire per viã contractuũ ciuilium. vbi meũ ꝛ tuum perſtrepunt et altercantur. Ubi dolos fraudes laqueos deceptionis/ ſpergit ꝛ abſcondit inimic⁹ dum iniqua rebus precia ſuadet imponi dum nõ ſatis attendũt homĩes quod ait. Guido carthuſieñ. Rationalis creature/ vera perfectio eſt. vnamquãqꝫ rem tanti habere quanti habẽda eſt. ſicut pluris eſt aĩa q̃ꝫ eſca. fides ꝛ equitas q̃ꝫ pecunia. ¶ Quo fit vt ſpũales etiã dei homines/ vix euadũt pericula. licet nolint diuites fieri

licet dicant ex ſentētia/habentes alimēta
ꝛ quibꝰ tegamur/his contēti ſimꝰ Incū/
bit ſiquidē eis/vel ꝑ ſe vel ꝑ ſuos/ ambu/
lare viā que dura eſt ꝛ anfractuoſa/cōtra/
ctuum.plena laqueis.ꝛ funibꝰ circūplexa
peccatoꝝ ¶ Tales igit̄ q̇d agent/ qualit̄
obediēt ap̄lo iubēti Tu vero o hō dei hec
fuge? Nūquid debuerāt prout alibi loq̄t̄
extra mūdū exiſſe. nedū animo ſed corpe
qui nec fodere valent.ꝛ mendicare erube/
ſcunt.ꝛ de altario viuere hābēt ¶ Atuero
prouidit idem ap̄ls dum priorībꝰ verbis
cōtinuo ſubiūxit. Sectare autē iuſticiā.
Hec eſt enī que cōmutatōnem oēm equo
precio mēſurat numerat ꝛ ponderat Iu/
ſticiā vero docet ipſa ſapiētia.ꝑ quā ſe te/
ſte/legū cōditores iuſta decernūt. Hinc il
la ſapientiſſima ſalomonis oratio Mit/
te ſapiētiā de celis ſanctis tuis.vt mecū
ſic ꝛ mecū laboret. ¶ Sit ꝛ ipſa nobiſcū
volentibꝰ inq̇rere q̄ ſit via regia cōtractu
um ciuiliū ad euitandas offendiculoꝝ tē
diculas ¶ Cōmouit hoc attētare petitio
quorundā hominū dei caſum offerēs ꝑ/
plexū apō eos quos exaudire caritas iuſ/
ſit ꝛ inclinauit ſapiētia pollicens.q̄ eluci
dant me inq̇t/vitam eternā habebunt.
Erūt autē ꝑtitiones due Prima reſoluet
materiā cōtractuū ad termios iuris diui
ni ꝛ naturalis.ſub quintuplici quaterna
rio conſiderationū. Altera ſub totidē ꝓ/
poſitionibꝰ/particularē caſum q̄ petitus
eſt attinget ꝛ abſoluet.
¶ Explicit prohemiū. Incipit tractatꝰ.

D ¶ Sequitur prima
pars principalis Incipit p̄mꝰ q̄ternariꝰ
¶ Conſideratio prima

Ontractuū boītatē aut ma/
liciā / doctrinal'r inueſtigare
volentibus/neceſſe eſt in pri
mis cognoſcere q̇d nois. et
q̇d rei.q̇d ſcꝫ ſit cōtractus.et
de cōtractuū ſpēbꝰ. ¶ Tradit hoc areſto/
tiles eſſe primū ꝛ ꝓpriū in om̄i diſciplinā
ſiue ſciētia.qm̄ ignorātes termios/de fa/
cili ꝑalogiſant̄ ¶ Poteſt āt cōtractus. itā
breuiter deſcribi. Cōtractꝰ eſt cōmutatio
ciuilis legitima. Cōmutatio ponit̄ ꝑ ge/
nere Ciuilis addit̄ ad dr̄nam mutationū
naturaliū.q̄s cōſiderat ph̄ia natural'.con
tractus enī ſpectat ad ethicā ſiue moralē
ph̄iam. Subiūgit̄ legitima.i. legi cōfor/
mis/ad dr̄am cōtractuū illicitoꝝ vel ille/
gitimoꝝ ¶ Inuēta eſt aūt cōmutatio ci/
uilis poſt pctm̄.qm̄ ſtatus innocētie/ ha
buiſſet oīa cōia. ¶ Rurſus cōmutatōnū
ciuiliū.multiplices ſunt ſpēs Una eſt vē
ditio.altera eſt emptio hn̄tes ſe correlatie
adinuicē.venditio in agēte ꝛ emptio ī re/
cipiēte. Locatio ꝛ cōductio.ſil'em hn̄tes
correlatōem Mutuatio actiue ꝛ paſſiue.
ſil'r ſe hn̄tes correlatiue. Datio liberal' et
receptio gratuita. Pōt iteꝝ extēdi cōmu/
tatio ciuilis/ad matrimonialē cōiunctio
nē maris ꝛ femine.de q̄ nihil ad pn̄s ¶
Cōſtat igit̄ ꝙ cōtractꝰ eſt ſpēs iuſticie. ne
dū prout eſt general' virtus.ſed ſpēalis. ꝛ
ſpēalisꝰ illiꝰ que dicit̄ iuſticia cōmutatiua.
Propterea ſi debeat plena reſolutio fieri
neceſſe eſt ꝑuenire ad diffinitōeꝫ iuſticie.
ꝑ differētias int̄medias. Un̄ qꝛ cōmuta/
tio ciuilis/nō hꝫ fieri niſi ꝑ tranſlatiōem
dn̄ij vel vſus vel vtriuſqꝫ/conſequēs eſt vt
ſciat̄ q̇d ſit dn̄iū.ꝛ q̇d dn̄s ꝛ quot ſunt ſpe
cies dn̄ij. Un̄ dn̄iū ptās eſt ꝓpinq̄ aſſumē
di res alias vel vt alias/in ſui facultatē vel
vſum licitū ſc̄m iura vel leges/rationabili
ter inſtitutas.

¶ Conſideratio II

Ontractꝰ ex q̄ eſt cōmutatio ci
uilis legitiā.ꝛ legitimū dr̄ q̄d ē
cōforme legi.neceſſe ē ꝯgnoſce
re q̇d ſit lex/q̄les inſup ꝛ q̄t ſint
eiꝰ ſpēs.fundat̄ vt p̄cedēs Legū nēpe alia
eſt pure diuina.alia eſt pure natural'.alia
canonica.alia pure poſitiua alia ciuil' pu
re ꝛ ipa poſitiua. Sūt ꝛ alie mixte ex aliq̄
bꝰ p̄dictis legibꝰ ¶ Ignoratꝭ itaqꝫ vel nō
ꝯſideratꝭ hmōi diuiſiōibꝰ ꝛ diōibꝰ/ nō pt
hr̄i certa ꝛ ꝑfecta reſolutio.notificās diffi
nitōeꝫ ꝯtcꝰ Quid p̄terea dicat̄ meū.q̇d tu
um.neqꝫ ꝑ ꝯſeq̄ns q̄s ꝯtcus ſit licitꝰ vel il
licitꝰ.licitꝰ vel illicitꝰ in q̄ꝫ de ſe vel ſuo ge/
nerē.aut ex ſol' accidētalibꝰ circūſtātijs. q̄
nō cadūt ſub arte. Sꝫ qm̄ alibi tradita ē
ſub compēdio iſta reſolutio/illam ad p̄/
ſens non reperimus.

Conſideratio.III. J

Ontractuum diuiſio/ſpecies ꝛ
ſufficientia/ſic haberi pn̄t.ꝛ ex
pedit agnoſcere Aut enim per
ꝯtcū traſfert̄ dn̄iū.aut ſolꝰ vſus

Si primo modo hoc eſt dupl'r. q2 vel fit mediante precio. ⁊ ſic ſunt due ſpecies correlatiue. emptio ⁊ venditio. Vel fit ſine precio. ⁊ ita ſunt due ſpecies correlatiue mutuatio actiua ⁊ paſſiua. Unde mutuũ dicit̃ quia de meo facio tuũ. Põt addi tertia ſpecies. que proprie nõ eſt cõtractus ſed eſt liberalis datio ſeu donatio vl' elemoſyna. Addit̃ quarta ſpecies que dicit̃ campſio ſeu cambiũ. vbi fit tranſlatio dominij de aliqua re ad aliã rem. remanẽtibus ambab⁹ in ſua eẽntia. vt vini ad frumentũ. vel veſtis ad ſotularẽ. vel pecunie ad pecuniã/ q̃uis hec ſpecies reducat̃ ad emptõnem vel venditõnem. Vel ſi ſolus transfert̃ vſus/ redit ad locationẽ vel ꝯductionẽ. cõmodationẽ vel accõmodatõem ¶ Si autẽ cõtractus ſit talis virtute cuius trãsfert̃ vſus rei/ retento dominio hoc cõtingit dupliciter. Quia vel hoc fit ſine precio mediãte. ⁊ ſic ſunt due ſpecies correlatiue. cõmodatio ⁊ accõmodatio. Aut fit mediante precio/ ⁊ ſic ſunt due ſpecies correlatiue. locatio ⁊ cõductio. Poteſt addi tertia ſpecies que dicit̃ cenſualis pẽſio vel emphiteoſis. vel datio ad firmã Addere t̃ quarta ſpecies q̃ eſt impignoratõ. niſi ꝙ ibi nõ eſt eſt ꝓprie trãſlatio. ſed tantummodo depoſitio ꝓ ſecuritate mutui vel cõmodati vel crediti ¶ Deniq3 notari pt' ꝙ in aliq̃b⁹ rebus non eſt dominiũ ſepatu3 ab vſu vt in pecunia numerata cui⁹ dominiũ eſt vſus. alioquin fruſtra eſſet. Ut inſup ecõuerſo in cibo. cui⁹ vſus eſt ipſa rei cõſumptio. Et ita proprie nõ ſepatur hic vſus a dominio. Unde conſurgit non ꝑua turbatõ apud aliquos nihil habere ſe dicentes in proprio vel in communi.

Conſideratio IIII

Contractuũ diffinitõẽs in ſpeciali tales pñt elici ex p̃miſſis ¶ Venditio eſt cõtract⁹. ꝑ quẽ fit trãſlatio dominij alicui⁹ rei. de vno ad alterũ/ precio legitimo mediãte Ita ꝙ ibi eſt merx ⁊ preciũ. ⁊ emẽs ⁊ vẽdens Nec refert ſi ſint plures ementes vel vendẽtes vt in cõitate. Et dicit̃ merx aliquãdo pecunia. aliqñ ius ipſam recipiendi. aliqñ eſt propriũ corpus/ ſerui alicui⁹ ¶ Mutuatio eſt cõtractus ꝑ quẽ fit trãſlatio dñij ad alterꝝ/ nullo p̃cio mediante. nõ quidẽ ad ſꝑ vel ꝑ ſꝑ. q2 iã eẽt liberalis donatio ¶ Campſio eſt cõtract⁹ ꝑ quẽ fit trãſlatio dñij vni⁹ rei ad alterã. ſic ꝙ vna ẽ preciũ alteri⁹/ nec differt merx a p̃cio. Et inde ꝯſurgit dr̃na ab emptõe ⁊ vẽditõne cõiter dictis. vbi p̃ciũ ⁊ merx diſtinguũt̃. ¶ Donũ eſt trãſlatio rei ab vno in alterꝝ liberalis ⁊ irredibil'. non ei pactio eſt vel ĩtentio/ ꝙ fiat redditio. q2 iã non eẽt donũ pure gratuitũ ¶ Rurſus ꝯmodatio ẽ contract⁹ ꝑ quẽ fit trãſlatio vſus rei de vno ad alterꝝ/ nullo p̃cio mediãte/ retẽto dñio Locatio ẽ ꝯtract⁹ ꝑ quẽ fit trãſlatio vſus rei de vno ad alterꝝ/ aliq̃ p̃cio mediãte/ retẽto dñio ¶ Cẽſualis pẽſio videt̃ mixta ex vẽditione ⁊ emptione. locatione ⁊ ꝯductione qm̃ fit ibi q̃dã trãſlatio dñij rei ⁊ vſus ſui. ad tpᷓs ſolũ. vel cũ certis modificationibꝫ appoſit' ¶ Poſſent ex his elici deſcriptiones illicitoꝝ ꝯtractuũ. poſſ3 etiã fieri v̄bũ de p̃miſſis ꝑ metaphorã ⁊ trãſlationẽ ad ſpũalia. vt dicim⁹ regnũ celoꝝ emi. ⁊ ꝙ de⁹ recipit ad vſurã/ ſed omittim⁹. ¶ Poſtremo qm̃ ſuſceptio pñtis opuſculi. p̃cipal'r eſt non de q̃libet contractu plene loq̃. ſed ad inueſtigãdũ q̃s contractus vere dicat̃ vſurarius. vt radicitus et apte poſſit cognoſci/ curabim⁹ cauſas aliq̃s remouere/ ꝓpter q̃s poſſet videri aliquibꝫ ꝙ contractus aliq̃s eẽt vſurari⁹ vel illegitim⁹ ſiue non licit⁹. loquẽtes p̃cipue de legitimo vel illegitimo ſc̃m legẽ pure diuinã vel pure naturalẽ. p̃ſuppoſito lapſu generis hũani ſeu pcti. Et p̃io de vẽditione ⁊ emptione fiat ſermo ⁊ hoc in ſcðo q̃ternario noſtraꝝ conſiderationũ

Incipit ſecundus quaternarius.

¶ Conſideratio quinta.

Venditionis ⁊ emptionis ꝯtractus/ non ideo p̃ciſe dicit̃ illegitim⁹. quia ſit vtilior vni pti q̃3 alteri vt vendenti q̃3 ementi vel econtra. ¶ Poſſet aliquis opinari ꝯtrariũ. quia contract⁹ ſpecies eſt iuſticie commutatiue. q̃ reſpicit equalitatẽ rei que vẽditur. ad rem q̃ emit̃. vt ſeruet̃ eq̃litas iuſti p̃cij. propter quã equalitatẽ. facili⁹ obſeruandã. inuenta eſt moneta vel numiſma vel pecunia. ſicut pulcre deducit phiioſophus ⁊ facile eſt aduertere conſiderãti diſtãtias locoꝝ. ⁊ varietatẽ. nũc abundãtie. nũc indigẽtie in reb⁹ commutãdis

Nihilominus apparet veritas noſtre cõ
ſideratõnis in practica vulgata ⁊ appro/
bata. per om̃es fere natõnes. dum vendũ
tur ⁊ emũtur redditus ꝑpetui vt decẽ de/
narij redditualeſ perpetui/ pro centũ vel
ducentis in pecunia numerata. Conſtat
in hoc caſu quotidiano/ ꝙ infra .xx. ãnos
emens poterit recipe totã pecuniã tradi/
tam: remanente ſibi ſua poſſeſſiõe ex inte
gro. immo facta fortaſſis melioratõne
Sunt alij caſus oſtendẽtes veritatẽ hu/
ius conſideratõis. ſed hic vnicus ad p̃ns
ſufficiat. Unde textus Leui. xxv. ſic habꝫ
qui vẽdiderit domũ ſuam ĩtra muros vr
bis/ habebit licentiã redimẽdi donec vnꝰ
annus impleaẽ. ſi nõ redemerit ⁊ anni cir
culus fuerit euolutus/ emptor poſſidebit
eam. ⁊ poſteri eius in ꝑpetuũ ⁊ redimi nõ
poterit etiam in iubileo. Notenẽ hec tria
Primo ꝙ venditio ꝑpetua/ licita ẽ. Se/
cundo ꝙ venditionẽ nõ inficit cõditio re
dimendi. Tertio ꝙ ſi emptor/ poſt .x. vel
xx. annos velit vendere illud qd̃ emit ſuo
venditori qualicũqꝫ precio. non tenetur
fructus medij tempis deducere in precij
recompenſatõnem.

Conſideratio. VI

Venditõnis ⁊ emptõnis cõtrã
ctus nõ ideo preciſe diciẽ illegi
timus/ ꝙ res vendita poteſt ad
certum tẽpus redimi ſeu retra/
hi lege ſuꝑ hoc conſtituta. Dicẽtes op/
poſitum/ cõdemnarẽt ſupremũ legiſlato
rem deũ in legibus ſuis iudicialibꝫ/ datꝫ
ꝑ moyſen populo iudeoꝝ ſicut eſt textus
apertus Leui. xxv. mox allegatus. vbi pa
tet ꝙ vendens hereditatẽ/ poterat redime
re immo ⁊ ſine redemptõne reuertebaẽ he
reditas in anno iubileo. Cuncta inq̃t re
gio poſſeſſionis veſtre/ ſub redemptiõis
conditõne vendeẽ. Hec autem lex induci
tur hic/ nõ ꝙ obliget ꝓ nũc populũ chri/
ſtianum/ niſi pro quãto nouiter inſtitue
retur ꝑ legiſlatorẽ legitimũ/ in iſta patria
vel in illa. ſicut ⁊ factũ eſt de multis legibꝫ
iudicialibus legis antiq̃. queadmodum
preterea leges ciuiles nõ artãt in foro ec/
cleſiaſtico. niſi pro quãto ꝑ legiſlatorẽ ec
cleſiaſticũ firmate ſunt. Sufficit autẽ ad
propoſitũ monſtraſſe ꝑ licitam legẽ vete/
rem veritatẽ noſtre cõſideratõis. ꝙ ſcilicꝫ
de lege pure diuina ⁊ naturali/ ꝯtra quas
agere nuſqꝫ fas eſt. nõ habeẽ ꝙ de ratione
venditõnis licite ſit ꝙ non valeat redimi
res vendita. ſic ꝙ nõ interponaẽ conditõ
redimẽdi lege publica vel ꝓuata volũtate

Conſideratio. VII

Venditõnis ⁊ emptõnis cõtra/
ctus/ nõ ideo ꝑciſe diciẽ illegiti
mus/ quia pactũ poteſtatis re/
dimẽdi rem venditã ad tẽpus
certũ vel incertũ/ vendẽs ⁊ emens inꝑpo/
ſuerũt. Sequiẽ ex precedẽti. quia ſi iu
ſta lege publica/ poteſt hmõi cõtractꝰ fie/
ri nõ repugnat legi diuie vel naturali q̃n
ita fieri poſſit lege vel cõuentõne priuata
quicq̃d ſit alicubi de ꝓhibitõne poſitiua

Cõſideratio. VIII

Venditõis ⁊ emptõnis contra/
ctus/ nõ ideo preciſe diciẽ ille/
gitimus iure diuino ac natura
li/ dum propter libertatẽ redẽ/
ptiõis vendite rei. res ipſa minori precio
vendiẽ vel emitur. Deduciẽ primo per
inſtitutõem legiſlatoris publicã ſi fiat ex
hoc mẽſuratio precij ſꝫm ampliatõem do
minij ſuper rem emptã. Conſtat enĩ ꝙ in
caſu conſideratiõis/ cedit res empta/ ipſi
emptori in minus amplũ dominiũ/ qꝫ ſi
nõ poſſet redimi. ⁊ ecõtra venditor nõ ita
plene denudat ſe totalr̃ a dominio ſue rei
quam vendit. Si igiẽ poteſt preciũ auge
ri/ dum ius vel dominiũ eſt pinguius la/
tius ⁊ vberius/ dñio diminuto poteſt ⁊ ꝑ
ciũ diminui. Pro quo facit textus. Leui.
xxv. qui ſic habet. Quãto minus tẽpꝰ nu
meraueris: tanto minus emptori conſta/
bit. Confirmaẽ ex conſideratõne cõtra
ctus qui eſt locutio vel conductio vbi fit
tranſlatio ſolius vſus retento dominio.
Quis enĩ neſciat tempari vel augeri pre/
cium/ iuxta tempis ⁊ vſus cõmoditatem
maiorẽ vel minorẽ: Eliciẽ ex premiſſis
hec veritas: ꝙ nõ eſt de intrinſeca ratõne
venditõnis aut emptõnis/ ꝙ fiat ſine lu/
cro alterius ꝑtium/ et ſine ſpe vel pacto re
demptõnis ſeu retractõnis per vendentẽ
aut eius cauſam habẽtes.

Sequitur nunc vi

dere quid de iure poſitiuo ſit vel eſſe põt
de ratione cõtractuum. Et hoc in tertio q̃
ternario conſiderationũ.

L **Incipit terti⁹ qua/**
ternarius Cōſideratio nona
A Rbitrio legiſlatoris/ ſubiacet
contractuū modificatio/limi/
tatio vel amplificatio ¶ Dedu
citur ex hoc. Qꝫ ad legiſlatorē ſpectat legū
inſtitutio. Formalis autē ratio cōtractu/
um/ cōſiſtit in cōformitate ad leges ſicut
patet ex diōne cōtractus q̄ eſt cōmutatio
ciuilis legitima id eſt ꝯformiter ad leges
facta Unde cōtractus matrimonialis de
quo min⁹ videt/ cum ſit de iure naturali.
ſubijcit tamē arbitrio legiſlatoris. ſcꝫ pa/
pe vel eccl'ie. alioq̄n nō poſſet fundari ille
gitimatio quorūdā pſonaꝝ ad matrimo
nialē contractū. Immo ꝛ arbitriū tale le/
giſlatoris/ extendit etiā ad foꝝ conſciētie
ꝛ penitētie. vt nō quilibꝫ peccator poſſit
ſe cuilibet ſacerdoti ſubijcere/ ad conſecu
tionē ſacramentalis abſolutōnis

Conſideratio X

A Rbitrio legiſlatoris fas eſt. q̄n
expedit ꝛ decet/ contract⁹ aliq̄s
nūc validare nūc inualidare. p
tempoꝝ. locoꝝ. pſonaꝝ ꝛ aliaꝝ
circunſtantiaꝝ/ variata qualitate. ¶ De/
ducit primo p exemplū legiſlatoris ſupre
mi dei. qui licꝫ multa iudicialia ſtatuerit
in antiq̄ lege pro regimine populi iudai/
ci: nihilominus ſic tempauit illa iudicia
tempe legis euāgelice/ ꝙ illa cōmiſit illis
q̄bus ait. Qui vos audit me audit. Et p
apoſtolū ſuū Omis aīa ptātib⁹ ſublimio
ribus ſubdita ſit Et ad hoc eſt ſentētia cō
cors omniū doctorū. imo totius eccleſie.
Unde q̄ diceret hoc argumentū eſſe vali/
dū. Lex antiqua iudicialis ſic vel ſic dice
bat precipiēdo vel prohibēdo/ ergo talit
nunc agere xpiani tenent falleret. q̄m hec
cōſequentia/ nedū falſa eſt. ſed hereticalis
¶ Ex quo ſequit hec veritas ꝙ dum redi
mit hereditas vendita/ nō eſt neceſſariuꝫ
deducere fructus medios pceptos. niſi h̄
alia lege q̄ꝫ antiqua fuerit inſtitutum

Conſideratio XI

A Rbitrio legiſlatoris humani/
nō eſt poſſibile quoſlibet ꝯtra/
ctus ita ſuis legibus moderari
q̄n ſubſeq̄ poſſet m'tiplex abu
ſus Sūt ad hoc autoritates iuriū plures
ꝛ experimēto quotidiano cognoſcim⁹. Nō
tamē fruſtra conat legiſlator ad modera/
tionē cōtractuū dū facit q̄d in ſe eſt/ ad p̄/
cluſionē abuſuū. condēdo leges vniuerſa
liter poſitas. que q̄les eſſe debeāt Iſidor⁹
ponit Nihilomin⁹ obſeruandū eſt illō co
micū. Ne q̄d nimis. Et illō ſapiētis. noli
eſſe iuſtus nimis. Uidem⁹ eni in pluribꝫ
ꝙ multiplicatōes inſtitutionū ꝛ penarū/
ſic inuoluūt pplos/ ꝙ fit eis iugū intole/
rabile ꝛ inuolutio laqueoꝝ. Exemplū da/
tū eſt alibi in materia ſymonie. ꝛ hic p̄t ac
cipi in materijs vſurarū/ quibꝫ dū q̄rit ad
itus p̄cludi/ condēnant multi cōtract⁹/ q̄
ſm legē dei nō ſunt vſurarij nec illiciti. et
eſſent vtiles tā reipublice q̄ꝫ pſonis Exē/
plū eſt p̄terea de caſibꝫ in foro penitentie
ꝛ ſimilibus alijs de quibꝫ alibi.

Conſideratio XII

A Rbitrio legiſlatoris ꝯuenit ne
dum leges in cōtractibꝫ pone/
ne. ſed poſitas interp̄tari. nō tā
tū doctrinaliter vt iuriſpiti pn̄t
ſed autoritatiue ꝛ iudicial'r. Eſt itaq̄ꝫ le/
giſlator tanq̄ꝫ lex viua director et epykey
es. dum ꝛ vbi ꝯuenit circa leges difficul/
tas ex circūſtantiaꝝ varietate q̄ ſunt innu/
merabiles. nec cadere pn̄t ſub arte vel lege
quia p accn̄s ſunt. Hinc eſt illud vulgati
autoris. Ipſe etiā leges cupiūt vt iure re
gant. ¶ Elicit ex his altera veritas ꝙ vbi
ſup bonitate vel malicia quorundā cōtra
ctuū/ difficultas talis exorit qualis nō p̄t
doctrinal'r determiari/ recurrendū eſt ad
arbitriū vel interp̄tatōeꝫ legiſlatoris. pſer
tim ſupremi ꝛ eccl'iaſtici q̄ cenſet h̄re iura
nedū hūana ſed diuina in ſcrinio pectorꝫ
ꝛ vbi papa deficeret/ conciliū generale hꝫ
ſupmū iudiciū iuxta veritatē in generali
cōcilio Conſtañ. determinatā ꝛ in hac le
ge diuia immobil'r fundatā. Si peccaue
rit in te frater tu⁹ ꝛc. ſeq̄t dic eccl'ie ¶ Sb
iūgam⁹ i ſpeciali de vſurario cōtractu ſub
quarto conſiderationū quaternario.

Incipit quartus D
quaternarius. ¶ Conſideratio. xiij.
V Surari⁹ cōtract⁹/ repugnat le/
gi diuīe ꝛ naturali: ſic ꝙ ex ſuo
genere mal⁹ eſt. nec p̄t bene fieri
¶ Exēplū de mēdacio ponūt
aliq̄. Et ad hoc eſt ſentētia cōis doctorū.

Unde ⁊ phs naturale iudiciū sequēs po
ſuit cōtra naturā eſſe vt numus numum
pariat. In pſalmis quoqꝫ ⁊ ꝓphetis ſatis
innuit. Si quis ad beatitudinē velit in/
troire/ ꝙ pecuniā ſuā non det ad vſuram
Xps deniqꝫ dixit. date mutuū nihil inde
ſperātes. ¶ Et ad hoc ſunt cōgruētie plu
res date ꝑ doctores ꝓpter incōueniētia q̄
reipublice prouenirēt ex vſuris ſi licite di
cerent. Vñ ⁊ hō naſcit ad laborē. ſicut ha
betur in Job. Eſt ergo cōtra naturā hoīs
vt ſine labore velit viuere. qḋ fit in vſuris.
Nam ⁊ adā in ſtatu innocētie poſitꝰ erat
in paradiſo vt oparet et cuſtodiret illum.
Et poſt peccatū dictum eſt illi In ſudore
vultus tui viſceris pane tuo Quinetiā re
cipiētes ad vſurā dum pecuniā promptā
inueniūt/ facilꝰ ꝯſumūt ⁊ exponūt ⁊ ocio
vacant et tandē graui paupie per os alie/
nū conſumūt. ¶ Verūtamē iſte ⁊ cōſiles
rōes deducētes ad incōueniētia nō videt
ſatis cōuincere volentem ꝓteruire. Quia
poneret ex aduerſo multos caſus/ in qbꝰ
magna vtilitas et q̄ſi neceſſaria ſequeret:
tam in dāte q̄ꝫ in recipiēte. ſicut allegant
aliqui de mēdacio officioſo Et alij de ſim
plici fornicatōe. Dicerent inſuꝑ verbum
xpi non eſſet preceptū. ſed conſiliū. Silr
ad illa que ſubiūgit ⁊ ꝑmittit dū predictū
verbū dixit. Date mutuū ¶ Nihilominꝰ
veritas iſta tenēda eſt tanq̄ꝫ ex fide ⁊ eccle
ſiaſtica determinatōe ſicut ⁊ de mēdacio.
qḋ nō poſſit bene fieri. qꝛ ꝑ doctrinā op/
poſitā qualis fuit apud grecos multos/
ſi admitteret officioſum mendaciū/ tota
ſcripture ſacre (ſicut dicit Augu.) vacilla/
ret autoritas. immo deperiret fidelitas ⁊ fi
delis cōuictus apḋ hoīes. Non eī oportz
propter vtilitates que ꝑ accñs pñt accide
re/ ea dicere bona que ꝑ ſe et de ſuo genere
mala ſunt. ⁊ que confeſti noīata (ſicut are
ſtotiles loquit) ſunt inuoluta malicia. ſi/
cut furtū/ qḋ eſt cōtrectatio rei aliene/ bñ
fieri eſt impoſſibile. q̄uis furtū poſſit fie
ri nō furtū: accedente cōſenſu dñi. Silr
diceret ꝙ vſurariꝰ cōtractꝰ inualidꝰ eſt ꝑ le
gē ſupiorē diuinā. ⁊ ita illegitimꝰ eſt vt ſit
furto ſimilis. dū pecunia vltra ſortē rece/
pta cōtrectat inuito dño ſaltem pricipali
ſcꝫ deo quecūqꝫ ſit voluntas recipientꝫ ad
vſurā. que veriſilr eſt inuoluntaria ꝑ ſe. ſed
volūtaria ꝑ accñs. ſicut ē in ꝓiciēte mer/
ces/ imminēte naufragio. ⁊ ſicut ꝯſenſus
in matrimoniū ꝑ metū cadentē inconſtā
tem virū. qui cōſentit ne mētiat vel moria
tur. Eſt enī cōſenſus iſte inualidꝰ ad ma/
trimonialē contractū. Similr diceret de
vſurario cōtractu. Quāuis nō ſit euiden
ter oſtenſum quin maneant difficultates
ſatis multe.

Cōſideratio XIIII

Uſurarius cōtractus/ ſicut in
antiq̄ lege tolerātꝰ eſt ita poſſit
in noua ꝑmitti/ ſub certis mo
dificatōnibꝫ. Non q̄dē vt eſſet
licitus ſed ne deteriꝰ eueniret. Exēplū de
libello repudij in antiq̄ lege ꝑmiſſo. q̄ nū
q̄ꝫ fuit licitꝰ Sic ꝑmittebant dare ad vſu
ras ꝓximis ſuis ſed alienis. q̄uis ſuꝑ hoc
ſit varia doctoꝝ locutio. propter verbum
Ambroſij Vñ textus deutero. xxiij. ſic ha
bet. Non fenerabis fratri tuo ad vſuram.
nec fruges nec qualibet aliā rem. ſed alie/
nis. Exēplū ꝑterea de meretricibꝫ. q̄ tole/
rant/ nō approbādo qḋ faciūt. ſed nō pu
niendo. ¶ Quo circa poſſet inq̄ri ſi tole/
rantia talis ſufficiat vt vſurariꝰ faciat lu/
crū ſupra ſortē/ eſſe ſuū. ſic ꝙ nō teneatur
ad reſtitutōem/ licet peccet/ ſicut meretrix
nō tenet ad reſtitutiōez pecunie lucrate ꝑ
traditōem fedi vſus ſui corꝑis/ inuito do
mino ſcꝫ deo. Rñſio forte danda eſſet. ſm
duplex foꝝ. ſcilꝫ conſciētie intrinſecū. ⁊ ex
trinſecum duplex. vnum ecclie aliud ſecu
laris politie.

Conſideratio. XV

Uſurariꝰ cōtractus/ hꝫ fieri pri
cipalr in mutuo pecunie. Dici
tur enim vſura quaſi vſus eris
Mutuū. vero dicit. qꝛ de meo
facio tuū. Et hoc ꝓcipue cōtingit in pecu
nia/ in q̄ dominiū ⁊ vſus/ rōnabilr diſtin
gui nō pñt/ qm̄ vſus pecunie/ eſt eiꝰ con/
ſumptio. ⁊ ita dominiū trāſit cū vſu Pro
pterea maifeſtat iniq̄tas vſurarij. qua de
pecunia q̄ nō eſt ſua ſed alteriꝰ facta ꝑ mu
tuatiōez/ ſuſcipit incremētū pecunie. quā
exigit/ vltra ſortē. vel aliḋ emolimentū ex
pacto. Vtrꝫ autē ſine pacto cōmitteretur
vſura ſaltem in foro conſcie. diſtinguēdū
eſſet ꝑ varietate caſuū ⁊ intentionū Con
ſtat enī ꝙ recipiēs mutuū/ tenet ꝑ legem
amicicie ⁊ beniuolētie/ ſuo mutuāti quā
dā amicabilē beniuolētiā quā pt īrēdere

et expectare ille qui mutuū dat. etiā per ex
hibitionē exterioris boni vel officij. vt ꝙ
in caſu ſimili/recipiet ab illo mutuū vel
aliud amicicie bonū. Nec mirū cū in ſim
plici ⁊ liberali dono ſic inueniat̄. dum ta/
men principalis intentio ſit donare. etiā
vbi ſpes redonatōis vel redditiōis nulla
eſſet. Sic ad ꝓpoſitū de mutuo vbi nihil
ſperandū eſt iuxta verbū xp̄i ſupple prin
cipaliter vel ex pacto. quoniā pactū de re
cipiendo/eſt pecunia menſurabile. et ita
mutui contractus inficitur.

Coſideratio. XVI

Vſurarius cōtractus/noīatur
aliquādo talis apud doctores
vel populū vel legiſlatorē. qui
ꝓprie et ex ſuo genere/ n̄ eſt vſu/
rarius. Occurrit exemplū ſimile de ſy/
monia. de qua ſolet fieri diſtinctio ꝙ q̄dā
ſymonia eſt ꝓhibita quia mala. ⁊ quedā
mala quia ꝓhibita q̄ diſtinctio ſanum et
ſcientificū req̄rit intellectū. q⁊ iuxta veri/
tatē/ nihil eſt malū. niſi quia ꝓhibitum.
Propterea papa nō poteſt facere de non
ſymonia ſymoniā. licet nō ſymoniā poſſꝫ
punire vel ꝓhibere/ſub pena vere ſymo/
nie debita. Sic in propoſito dū legiſlato
res attenderūt cōtractus varios fieri/ ven
dendo vel emēdo. locādo vel cōmodando
in detrimentū reipublice/ ⁊ in fraudē ⁊ fa
uorem vſurarū proprie dictarū/ ꝓhibue/
rūt hmōi cōtractus illicitos et ꝑniciosos
reipublice/ſub penis vſure debitis. preci
pue dū ſatis conſtat ex opibus de mala ⁊
fraudulēta intentōne cōtrahentiū. vbi ſi
conſtaret vel conſtitiſſet legiſlatori/de bo
na ⁊ ſimplici ⁊ pura intentōe cōtrahenti/
um/aut nō tuliſſet tales leges ꝓhibitori/
as / aut a ſuis legibꝫ iſtos tales excepiſſet
tanq̄ verus epieikes ⁊ director legis.

Sequitur videre

d̄ poteſtate legiſlatoris in moderādis cō
tractibus lege poſitiua ſub quinto conſi
derationū quaternario.

Incipit quintus

quaternari⁹ Conſideratio. xvij.
Uſta lege poteſt inſtitui in aliq̄ pa/
tria/vt nulla fiat venditio redditua
lis ꝑpetua/ quin poſſit redimi. vno
modo vel alio. ad temp⁹ vel ad ſem/
per. Apparet hec veritas ex dictis in ſe
xta conſideratōe. ꝑ textū legis antiq̄. que
tunc vtiq̄ꝫ fuit rationabil᷑. ⁊ cui⁹ ſimil᷑ po
teſt nouiter inſtitui. Siquis āt dixerit
in antiq̄ lege cautū eſſe vt dū redēptio fie
ret/deducerent̄ fructus recepti medio tē/
pore ⁊ ita debere ſtatuere lex iuſta/que re/
demptionē hereditatis vendite cōcederꝫ.
Fatendum eſt ꝙ hoc poſſet. attamē ſi nō
fiat. nihilomin⁹ poterit eſſe iuſta. ſi ꝑ qua
litate patrie ⁊ reipublice/cū circūſtantijs
ceteris/videatur expedire. vt videlicꝫ ſuc/
curratur et vna pte indigentibꝫ pecunia
prompta. ⁊ ꝓuideat̄ ex altera parte/ne di/
ſtrahant̄ hereditates ⁊ inſtabiles fiant de
perſonis in perſonas. et de heredibus ad
nō heredes/ꝑſertim in feudis. Propte/
rea repitur vt in pluribꝫ nullā eſſe vendi/
tionē maxime hereditariā/quin lege ſta/
tutum ſit vel conſuetudine firmatū/vt ſal
tem infra annū ⁊ diem/venditor vel pro/
ximus ſuus/poſſit retrahere ꝑ ſimili ſum
ma. nō deductis etiā fructibꝫ interim rece
ptis. Qua in re firmat̄ vnū dictum pri⁹
⁊ memoriter habendū/ꝙ nō eſt de intrin
ſeca ratōne venditiōis vel emptōnis/ im
potentia vel nō facultas redimendi

Coſideratō XVIII

Iuſta lege poteſt in aliqua patria ꝓ/
hiberi/ne fiat in contractu venditio
nis ⁊ emptiōis/pactū inter ptes/de
facultate redimēdi. Poſſet alicui
prima facie videri repugnātia iſtius dicti
ad ꝑcedēs. quia ſi lex iuſta poteſt dari de
facultate redimēdi. quomodo nō erit fas
ptibus pactū facere? Sed reſponſio faci
lis eſt ſi cōſideretur intentio legiſlatoris
ad ꝓhibitionē talium pactorū perſonali
um. ne videlicet data libertate/ abutātur
in fraudem vſurariā. Intereſt eni legiſla/
toris. ne q̄libet paſſim abutat̄ re ſua Un/
de ⁊ apud paganos/etiam philoſophos.
ſtoicos nominati etiā apud maſſilien̄. q̄
ſentiebāt (licet erronee) hominē ſeipſum
licite poſſe occidere/propter infortuitum
vel euadendum vel cauendū. Lex erat: ne
hoc quiſq̄ꝫ faceret ſine iudicio publice au
toritatis. Sic in ꝓpoſito ⁊ ſimilibꝫ mltis
dici poteſt/ꝙ aliqua licent lege publica/
que nō licent autoritate propria.

Coſideratio. XIX

Iuſta lege poteſt inſtitui preciũ rerũ venaliũ tam mobiliũ ꝙ̄ immobiliũ tam cenſualiũ ꝙ̄ non cenſualiũ. feudaliũ ⁊ nõ feudaliũ. vltra quod preciũ. nõ liceat venditori exigere. imo nec emptori dare. maxime priuata voluntate ¶ Cum itaqꝫ preciũ ſit in cõtractibus tã ꝙ̄ medium adequatiuũ: ⁊ difficile ſit tale mediũ ſemꝑ inuenire. propter affectõnes varias ⁊ corruptas hominũ. prorſus expediẽs eſt: vt illõ mediũ capiat̃. prout ſapiens iudicabit. ſicut loq̇tur Areſtotiles de medio virtutis Nullus autẽ debet cenſeri ſapiẽtior ꝙ̄ legiſlator. Propterea ſpectat ad eũ precipue/ quantũ poſſibile eſt/ iuſtũ preciũ ſtatuere. quale nõ licet tranſgredi/ priuata volũtate/ que debꝫ coerceri vel ligari prout reipublice depoſcit vtilitas ¶ Et vtinã precia ſic omnibꝫ rebus eſſent impoſita. quẽadmodũ videmus in pane ⁊ vino/ ꝙ euitarẽter altercatões nedum inutiles ſed piure ⁊ impie. quas experimur fieri quotidie inter emẽtes ⁊ vendentes. quod non fieret ſi vnico verbo et abſoluto ſtatim diceret̃ precium. vt vlna talis panni/ tantũ valet. modiũ bladi. tãtum valet/ hec cauda vini/ eſt huius p̃cij. hic caſeus tanti ⁊ ita de ſimilibꝫ. tunc daret preciũ qui vellet. qui nollet/ abiret altercatõe dimiſſa. Difficile eſt fatemur. ſed tam ſalubriter factibile apð homines bone voluntatis. quibus ex hoc eſſet pax. et gloria deo.

ꝓ Conſideratio. xx

Iuſta lege poteſt inſtitui aut ꝑmitti tãꝙ̄ licitũ ⁊ expediens in certis caſibꝫ pro qualitate perſonarũ/ ꝙ fiat venditio ⁊ emptõ legitima. cum expreſſiõe pacti de redimẽdo. ⁊ pro certo precio etiam minori ꝙ̄ res emeretur vel venderetur ſine tali pacto ¶ Ponamus exempli gratia et rei quã agimus/ duas aut tres generales circunſtantias que non fingũtur ſed reperiuntur in multis partibus. Cõſtitutum eſt a legiſlatore ⁊ conſuetudine ſeruatũ in vna patria. ꝙ nemo vendat cenſum annualem ꝑpetuum/ quin poſſit redimi totiens quotiens. Statutum eſt preterea certũ precium. vt pro denario quindecĩ Hoc totum licet. vt patet ex predictis. Sũt in illa patria ſicut eſſe debent/ eccleſiaſtici plures/ nolentes mẽdicare. ſed de redditibus in cõmuni vel proprio viuere. et hoc vtiqꝫ licitum eſt iuxta determinatiõem chriſti et apoſtoli. ⁊ obſeruatõnem totius eccleſie. Dignus eſt enĩ oꝑarius mercede ſua. Deniqꝫ detrahentes eccleſiaſtici dotatõni. ꝓpter hoc dãnati ſunt vt heretici. etiã nouiſſime in concilio Conſtanti. Et hec eſt cauſa que martyrẽ Thomã fecit ¶ Addamus conſequẽter ſicut res habet. ꝙ nõ inueniũt eccleſiaſtici prenomĩati/ poſſibilitatem per ſe vel ꝑ alios/ aſſignatões quorũcunqꝫ reddituũ/ niſi facta pactiõe de facultate redimendi. nihilominus plus cuperent inuenire ſi poſſent etiã cum maiori precio. cum inſuꝑ etiã ſimplici intentõne. vacua ab omĩ queſtu. nedum vſurario ſed quomodolibꝫ illicito vel illegitimo ¶ Querit̃ quid agendũ ſit apud eccl'iaſticos hmõi: Si nolint emere/ propt̃ ſcrupulum: vel ne videantur dare ſcandalum in fauorem vſurariorũ. ipſi patientur famem nec ſubſiſtent. ſed neceſſario diſꝑgẽtur. ⁊ ita nec miſſarũ. nec aliorũ obſequiorũ diuinorũ cultus/ remanebit Iſtud autem incõueniens/ nullus legiſlator eccleſiaſticus vel ſecularis/ pie diceret tolerandum/ ſaltem de eccleſiaſticis ab antiquo conſtitutis et approbatis. quorũ fundatio ſeu dotatio/ ⁊ ſi fuiſſet a principio ſufficiens. delapſa eſt in diminutõem intolerabilem. nec ſua ſed temporũ malicia Si vero concedat̃/ ꝙ vtiqꝫ poſſet contractus emptõnis modo qui dictus eſt/ eſſe licit⁹ immo legitim⁹ id eſt lege cõſtitutus. tunc habemus ꝓpoſitum ¶ Reſoluẽtes igitur materiã ad paucos ⁊ claros terminos/ et dimiſſis ex induſtria allegatiõibꝫ vt veritas nude ⁊ aperte ſe maĩfeſtet in pace cordis ⁊ in lumine ratõnis qð eſt lumẽ vultus dei ſignatum ſuꝑ nos. Concludam⁹ ex premiſſis. ꝙ fas eſt vnicuiqꝫ vti re ſua prout ſua eſt. patet ex terminis. quia eſt ꝑdicatio diffinitiõis de diffinito. vel econtra. Aut ſic. fas eſt et licet vnicuiqꝫ vti re ſua prout voluerit: in emendo. vendẽdo. locando. dando. mutuando ⁊c̃. et capitur vti. contra abuti Patet iſtud ex terminis quia detur caſus in quo quis non poteſt vti re ſua: iam reſpectu caſus illius nõ eſt ſua. Vel ſic. fas eſt vnicuiqꝫ tanto iure vti re ſua/ quanto iure res eſt ſua. Vel ſic. fas eſt vnicuiqꝫ vti re ſua ſicut voluerit. niſi pateat prohibitio legitima. in quo caſu

iam res non dicit̃ eſſe ſua. Hinc dictũ eſt
ab alijs ꝙ nihil tam naturale. q̃ vt quili/
bet vtatur re ſua. Et fundat̃ in lege natu/
rali de dilectõne proximi. Et in his duo
bus mandatis quecũq; vultis vt faciant
vobis homines. ⁊ vos facite illis. ⁊ quod
oderis ab alio tibi fieri: alteri ne feceris
Nullus enĩ velle debet ꝙ impediatur ab
vſu rei ſue: niſi lex dei ſit ad oppoſitu3 in
hoc vel in alio caſu immediate vel media/
te. Dicit̃ immediate propter legem euan
gelica3/ dicitur mediate propter leges po
ſitiuas rationabiliter latas/ per gerentes
vicem dei.

Sequitur ſecunda

pars principalis que ponit caſum actu3
in quodã monaſterio exponẽs circunſtã
tias ⁊ ſingulã que in emptione reddituũ
per acta dinoſcũtur.

Poſt materiã de contractibꝰ/
reſolutã per diffinitões ⁊ di
uiſiones ⁊ modos ſignificã
di metaphiſicales ⁊ theolo/
gicos/ vſq; ad genus genera
liſſimũ quod eſt iuſticia. ⁊ hoc ſub vigin/
ti conſiderationibꝰ. deſcendendũ videtur
ad particularẽ caſum. Deinde circunſtã/
tie notabũtur. quo faciliꝰ ⁊ verius poſſit
factum vel vnde ius oritur ſciri ¶ Tradi
tus eſt autẽ caſus talis. Cõmunitas ali/
cuius terre/ licentiã habet a domino ſuo/
de certa impoſitiõe facienda ſup his. que
vendũtur ĩfra ſuos fines. vt pro qualibet
libra duos denarios. et ꝙ ſuper huiuſmo
di obuentionibꝰ/ poſſit certum annũ cen
ſum vendere. addita tamen facultate redi
mendi preciũ quoq; ſtatutũ eſt quindecĩ
pro vno. Quoddam monaſteriũ emit ab
hac cõmunitate/ ius recipiendi centũ flo
reñ. ãnuatim. pro duobus milibꝰ floreñ.
in numerata pecunia datis. et adiecta fa/
cultate redimendi. Queſtio eſt ſi dictus
cõtractus ſit vſurarius vel alias illicitus.
¶ Nunc igit̃ circunſtantias explicemꝰ
Prima circunſtantia eſt ex parte ementi/
um. quorũ vita rationabiliter pſumere fa
cit ꝙ nõ in fraudẽ vſurarũ vel illiciti que
ſtus/ vellent inire ꝯtractũ aliquẽ ſcienter
vſurariũ. etiã pro morte tempali. ¶ Se
cunda quia parati fuerũt ⁊ ſunt/ ſtare iu/
dicio peritorũ. ſicut et ab initio. et conſe/
quenter cõſuluerunt plurimos. tam viua
voce/ q̃ per ſcedulas et ſcripturas. quorũ
fuit conſiliũ/ ꝙ licitus erat eis cõtractus
ſuus. immo fortaſſis eſſe potuit ꝙ ille vel
ſimilis erat eis debitus. ne deſolaret̃ mo/
naſteriũ. cui ſuccurrere debitũ habet. nec
aliter inueniũt. ¶ Tertia circunſtãtia eſt
ꝙ vltra preciu3 ſolitũ per dominũ patrie
conſtitutũ legitime/ tradiderunt quartã
partem. ⁊ quantũ dediſſent pro redditibꝰ
perpetuis. Et ſupponitur ꝙ augmẽtum
precij fuerit de conſenſu domini vel vere
vel interpretatiue ¶ Quarta ꝙ venditio
tam efficax fuit ex parte eorũ tam in volũ
tate q̃ in opere tranſlationis: ꝙ nullã ſi/
bi retinuerint facultatem retrahendi pre
cium datum ¶ Quinta circunſtantia eſt
pauptas emẽtium immo deſolatio ſi nõ
inuenirent venales redditus. quos mal/
lent eſſe perpetuos. ſed non inueniũt ob/
ſtante circunſtantia patrie. in qua prohi
bitum eſt lege ſupioris domini/ ne fiat vẽ
ditio reddituum perpetua. ſed ſemp cum
facultate redimendi. ¶ Sexta ꝙ ſi vellẽt
procedere vſurario titulo plano vel palli/
ato/ reperirent pro pecunia data in pcium
venditõnis/ longe ampliorẽ cenſum an/
nualem. vt ſi poſuiſſent in cambio vſurã/
rio mille francos/ habuiſſent centũ fran/
cos annuatim vel amplius. vbi non ha/
bent pro duobus milibꝰ francis niſi cen/
tum frãcos. Et hinc patet/ neq; fraudem
vſurariam cõmittere. neq; ſcandalũ vt ab
alijs cõmittatur/ dare quod bene notan/
dum eſt. ¶ Deinde poſſent induci ex par
te vendentiũ/ certe circunſtantie ſeu cau/
ſe. pro iuſtificatione legis condite que di
cta eſt. ne ſcil3 diſtrahãtur hereditates de
heredibus ad non heredes. aut ne cõmu/
nitates/ perpetuis redditibus onerate/ tã
dem depeant ¶ Addita eſt preterea limi/
tatio precij/ ſicut potuit rationabiliter in
ſtitui. Data eſt inſuper licẽtia cõmunita/
ti vendenti de qua loquit̃ caſus/ ꝙ impo/
neret duos denarios pro libra ad euitan
dũ fortaſſis grauius inconueniens de di
minutione monetarũ. ſicut exprimur eſſe
grauiorẽ q̃ impoſitõnes ſeu vectigalia. q̄
ſunt nerui reipublice ſm ciceronẽ ¶ Am
plius non eſt leuiter pſumendum/ ꝙ vel
dominus patrie illius vel cõmunitates/
ſint immemores ſalutis ſue. qñ bona in/
tentõne ⁊ bono fine/ fecerunt ea que fece/
runt vel obſeruant. ex quo de ſe non ſunt

illicita.ſed poſſunt bene ⁊ ſalubriter fieri
q̄uis etiam poſſent abuſus cōmitti.ſ ſu
per illis non eſt habendū iudicium teme
rariū per alios. ſpecialiter per eccleſiaſti/
cos. Illud apoſtoli potiꝰ obſeruandū eſt
nihil inquirētes ꝓpter conſciam. Et illud
xp̄i. Nolite iudicare. Et illud iuris Quili
bet pſumēdus eſt bonꝰ. cū ſimilibꝫ multꝭ

¶ Eliciunt̄ ex p̄dictis circūſtantijs/ ꝓpo/
ſitiones que ſequūtur. Et cōſeq̄nter regu
le ſequūtur ꝑ modū concluſionū rectificā
tes emptionē.et diſtinguentes a mutuo.
pro deciſione materie.

Sequūtur propo/ſitōes

¶ Prima propoſitio eſt
PRedictus ꝯtractus/ nō eſt mu
tuū/nec per modū mutui. Pa/
tet ex quarta circunſtātia prin/
cipaliter.iunctis alijs.

Secūda propoſi.

¶ Predictus cōtractus/ nō habet ſpeciē
mutui vel fauoris vſurarij. Patet ex omi
bus circunſtantijs.preſertim.iij.et.vi.

Tertia propoſitio.

¶ Predictus cōtractus nō eſt vſurarius
patet ex precedētibꝫ.⁊ ex vſure deſcriptōe
que ſm doctores nō niſi in mutuo inue/
nit̄. Unde ſi fiāt alij cōtractus illicitꝭ mo
dis etiā peioribus q̄ ſit vſura. nō tamen
vſurarij dicendi ſunt.

Quarta propoſi.

¶ Predictus cōtractus/nō eſt illegitimꝰ
lege diuina vel naturali Et ita ſi debeat il
legitimꝰ dici/oportet legē oſtendere poſi/
tiuā:irritantē hmōi cōtractū.que nondū
palā oñſa eſt. Et ſi q̄s dixerit cōtractū eſſe
ꝓhibitū lege diuina vel naturali:oñdat il
lud ſibi enī incūbit ꝓbatio. ſed attendat
vbi reperiat ¶ Deinde ſequūt̄ ꝓpoſitōes
in caſibꝫ alijs ꝑticularibꝫ. vnde ſumi pñt
rōes vel ſimilitudines/ad iuſtificatōꝫ no
ſtri caſus Et ſit hec propoſitio quinta in
ordine.

Quinta propoſitō

¶ Si quis bona intentōe velit vendere/
vel emere rem aliquā primo ſimplicit̄.de
inde dare gratiā q̄ res vendita vel empta
poſſit retrahi/ ad tempꝰ vel ad ſemp. hoc
poterit fieri nedū licite ſed meritorie. Pa/
tet ex terminis. Et ſi quis dixerit/ magnū
tempis lapſum requiri vt hec fiant. p̄io
venditio.deinde facultas redimendi.ani
aduertat quanta ſit celeritas voluntatis
humane.p̄ſertim in hominibꝫ ſpirituali/
bus et abſtractis ita vt coniūcta realiter/
poſſit intentionalr̄ diuidere ⁊ precioſum
a vili ſepare.ſicut in odio et amore peccā
tium/ peccatū ſeparat a peccāte. peccans
amatur.oditur peccatū.quanto magis h̄
fieri poterit in his quorū quodlibet ꝑ ſe
licitum eſſe poteſt:ſicut in ꝓpoſito ⁊ maxi
me quo ad forū conſcie ⁊ ad deum:

Sexta propoſitio.

¶ Si quis preſtet pecuniā alicui ꝑ mu/
tuum vſq ad certum terminū cū adiectio
ne pene q̄ niſi ſoluat in illo termino/ ob
ligabit̄ ſoluere pecuniā vltra ſortem. hoc
in caſu poterit bona intentōne ⁊ caritati/
ue fieri ⁊ pena recipi. Patet in cenſibꝫ plu
ribus tali pacto ſoluendis. Eſt autem bo
na intentio ſi mutuans mallet habere pe
cuniaꝫ ſuam in termino q̄ alter incurrat
penam in differendo.quia forte tūc indi/
get pecunia ſua ⁊ remanere vult indēnis

Septima propoſ.

¶ Si q̄s neceſſitate cōpellatur recipe ad
vſuram aliquā pecuniā.ne forte dānifice
tur in quadruplo vel in rebꝫ ſiue in vita/
talis p̄t ſine peccato recipe ad vſuram.
Doctores i hoc cōueniūt. ſaluātes q̄ mu
tuū recipiēs/nō ꝯmunicabit cū vſurario
in peccato ſuo. Et ita erit hic cōtractꝰ vſu
rarius. ⁊ vſure peccatū in vno tantū con
trahente. Notetur declaratio ꝑ ſimile/ ad
diuinā prouidētiā.que bñ vtit̄ malis ali/
enis Si autem ex hac radice ⁊ prioribus
poſſit iuſtificari caſus noſter ex ꝑte emen
tium.quicquid fuerit de vendentibꝫ pote
rit intelligens iudicare.

Propoſitio .VIII

¶ Si quis vendat bladū vel vinum vel
aliquid huiuſmodi ad credentiā pro ma
iori precio q̄ eſſet venditurꝰ in prompta
pecunia/⁊ hoc faciat ex ſincera ⁊ pia intē
tione ſuccurrendi proximo:non vexandi
eum.quin mallet minorē promptam pe/

cuniam. nō videtur cōtractus illicit⁹ eſſe
vel vſurarius in foro conſciētie. Patet ex
lege caritatis ꝛ ex iure dominij. Niſi forte
diceret/ ꝙ ſupioꝛ lex/ inualidauit omnes
cōtractus tales/ propter ſpeciē mali vel ſe
quelā. ſicut non eſt in poteſtate cuiuſlibet
tranſferre pecuniam ſuam in alterū ꝑ ſoꝛ
tem taxilloꝛū propter hmōi inualidatōez
et ita diceret de multis contractib⁹ Quia
(ſicut dictum eſt) deciſio finalis. vnde ali
quid dicit meū vel tuū/ dependet ex legi/
bus/ nedum diuinis ſed poſitiuis. Pro/
pterea cōſiliū habendū eſt nedum a theo
logis ſed a canoniſtis qui ſi diſcoꝛdare vi
deant: lex euangelica ſeu theologica tan/
ꝗ̃ architectoꝛia/ iudex erit vl' epieikes ſeu
S gnomica vel interp̄tatiua. Rurſus ad/
dant propoſitōes duodecim. faciētes ad
elucidationē tam caſus propoſiti. ꝗ̃ alio
rum in materia contractuū. Si pri⁹ hāc
regulam ex p̄dictis elicuerimus. Con/
tractus qui de ſuo genere ꝛ ex circunſtan
tijs deb; eſſe gratuitus ſicut eſt mutuum
nō inficitur ſi recipiatur aliquid velut vl
tra ſoꝛtem/ altero quatuoꝛ modoꝛū. vide/
licet ſi fiat. aut pro ſaluatōne ſui intereſſe
aut pro negligentie punitōne/ aut gratia
beniuolentie/ aut pro ſola proprie vexatō
nis redemptione.

Propoſitio .IX

Cenſualis cōtractus/ de ſe et de ſuo ge
nere/ licitus eſt in multis caſibus. Patet
in fundatiōib⁹ eccleſiarū. Patet in cōceſ/
ſione quā quis facit de re ſua. Patet cum
aliqua eccleſia eximit a iuriſdictōe epiſco
pi. Patet ex vſu quotidiano. Patet deni
ꝗ̃ per confeſſionē aduerſarioꝝ. qui leges
ſuas ꝛ iura ad hoc multipliciter introdu
cunt. Sed omittit allegatio. quia neſciē
tibus leges ꝛ canones/ vana eſſet. ſcienti
bus aūt ſupflua vel arrogans videret. ma/
xime cum non ſit preſens intentio aliena
dicta cape contētioſa argumētatōne. nec
poſitiuis iuribus p̄cipaliter inniti: ſed
diuinis.

Decima propoſi.

Cenſualis contractus ſi fiat ad vitam
nō ex eo redditur de ſe et ex ſuo genere vi/
cioſus. Preſupponit autem ꝙ ꝛ intentio
ſit recta. ſicut eſſe poteſt/ cōfoꝛmiter ad le/
gem diuinā. ꝛ p̄cium cōueniens. iuxta pa
trie moꝛes ꝛ leges. Attento ꝙ ibi eſt pro/
babilis incertitudo lucri vel damni. quā
iuriſte multum notant. Concurrunt etiā
conditōnes venditōnis ꝛ emptiōis. quo
niam pecunia eſt preciū quod vendēs re/
cipit. Jus autem recipiendi annuati cer/
tum redditum in pecunia vel alia re. pe/
cunia menſurabili/ eſt ibi merx. Secus
foꝛte eſſet ſi cenſualis redditus annualis
futuroꝛum annoꝛū/ ſimul et ſtatim ſolue
retur. vbi fraus eſſe poteſt Concurrit hec
eadem ratio pro iuſtificatione redditu⁹z
perpetuoꝛum. quia non ſimul eueniunt.
Res autem minus valet dum expectatur
in longum/ ꝗ̃ dum preſens obtinet. Di/
cunt igitur concedētes hanc partem/ mi
rum videri ſi poſſunt licite emi redditus
in perpetuum et nequaꝗ̃ ad tempus vel
ad vitam. cum ibi poſſit eſſe verus vendi
tionis ꝛ emptionis contractus iuxta cō/
ſiderationes prime partis.

Propoſitio .XI.

Cenſualis contractus/ propter ſpem
lucri maioꝛem vel probabilioꝛem in vno
cōtrahentium ꝗ̃ in altero/ non ideo red/
ditur vicioſus. Fertur hoc eſſe legis auto
ritas/ allegata etiam ꝑ canoniſtas/ ꝙ res
tantum valet quantum vendi poteſt. ꝛ ꝙ
licet in contractu ſe decipere. ſed theolo/
gi quibus ad certam regulam loqui fas
eſt: nomen deceptionis pro licito non li/
benter aſſumerent. conueniunt tamen in
hoc ꝙ non omnis exceſſus lucri vel dam/
ni/ reddit lucrantem ꝛ lucrari ſperantem
reum peccati preſertim moꝛtalis. alioqn
non ſalua eſſet omnis caro Attento ꝙ eq̄
litas iuſticie cōmutatiue de re ad rem ſi/
cut de pecunia ad pecuniam in cambio/
vel de precio ad precium/ non eſt punctu
alis vel indiuiſibilis. ſed multam habet
latitudinem. infra quam poteſt magis vl'
minus dari de precio/ ſine iuſticie leſio/
ne immo ꝛ ſepe ſine reſtitutionis obliga/
tione Quāuis de reſtitutōne varius apō
doctoꝛes ſit ſermo. dicentibus aliquib⁹/
ꝙ niſi ſit defraudatio vltra medium iu/
ſti precij. defraudans non tenetur ad re/
ſtitutionem. Et in hoc ſatis concoꝛdant
omnes dicentes verum eſſe in foro exteri
oꝛi propter irritationem legiſlatoꝛis. ſed
de foro conſcientie: nulli dubium quin
defraudans tenetur confiteri. Utrum

autem obligetur reſtituere nõ eſt ita clarꝝ
nec concordatũ apð omnes pſertim theo
logos. Non enĩ videt̃ neceſſariũ ꝙ vbi cõ
currunt mutue voluntates vendentis et
ementis vt res ſuas cõmutent in alteru/
trum: ꝙ furtum cõmittatur vel rapinã iu
ꝑta illud. Scienti et cõſentienti nõ fit in
iuria neqꝫ dolus. Precipue dum ſciens ⁊
volens/ eſt ſui iuris in ſua re. quod dicit̃
propter pupillos ⁊ ſimiles. Et dum con
ſenſus non eſt lege irritatus. ſicut in dece
ptione vltra mediũ iuſti precij. Si prete
rea conſenſus ſit abſolutus. nõ ſolum cõ
ditõnalis. aut ſcḋm quid. ſicut Areſtotiles
loquitur de proijciente merces in mare. ⁊
de conſenſu metu mortis extorto. aut per
errorem fraudulentum inducto. quoniã
ignorantia cauſat inuoluntariũ vel in to
to vel in parte.

Propoſitio XII.

¶ Cenſualis cõtractus/ nõ videtur ex eo
reddi de ſuo genere vicioſus. quia reddit̃
de nouo. vel propter hoc ꝙ conſtituitur
in rebus vel perſonis alijs a perſona con
trahente. puta quia dicit emptor. tu con/
ſtitues tales redditus in tali poſſeſſione
vel ſeruo. Stante enĩ ſimili intentiõe. ni
hil videtur referre an cenſus ſit iam cõſti
tutus vel de nouo licite cõſtituitur. Ut ſi
nouiter/ redditus aliquis perpetuꝰ emit̃.
non refert ſi ſtatim cõſtituatur cenſus an
nuus decem florẽn. plusqꝫ ſi modo ſtatu
tus/ poſt decem annos alteri cõtrahenti
venderetur. Exemplũ aliud. ſi cõmunitas
aliqua/ autoritate ſui principis/ mota ra
tionabilibus cauſis/ cõſtituit certã impo
ſitionẽ ſuper rebus vendẽdis infra termi
nos ſuos: quid refert ſi ſtatim eodem con
textu conſtituant centũ florẽn. annualis
redditus ſuper huiuſmodi impoſitõnibꝫ
T vel ſi faciunt hoc lapſo decennio. ¶ Et q̃
niam in hac materia ⁊ ſimilibꝫ ſcḋm dictũ
Auguſt. Tene certum ⁊ dimitte incertũ.
conſciẽtias multoꝝ/ preſertim ſimpliciũ
⁊ timoratorum/ ſcrupulis varijs inqetat
moleſtat ⁊ in perplexitatẽ quandã trahit
additur ſequens propoſitio.

Propoſitio XIII.

¶ Argumentũ ſumptũ ex cõſilio vel du/
bio vnius doctoris/ ꝙ in illo dubio con/
trahere ſit peccatũ mortale/ nõ eſt efficax.
ſed temerarium ⁊ negandum ¶ Oportet
enim incertitudinem eſſe non tantũmo/
do ſcrupuloſam leuẽ ⁊ formidoloſam. ſed
valde probabilem. priusqꝫ agere ea ſtan/
te/ peccatũ mortale iudicetur. Sic enim
dictũ ſapientis intelligitur Qui amat pe
riculum peribit in illo ¶ Itaqꝫ nõ quod
liber dubium facti/ ſufficit ad cauſandũ
peccatũ mortale ſi quid agat̃ illo dubio
ſtante. ergo nec quodliber dubium iuris.
Aſſumptũ patet in caſu cuiuſdam decre/
talis. Si mulier vxorata incipiat per no
uam informatõnem dubitare an attine/
at viro in gradu ꝓhibito. quo dubio ſtã/
te: querat vir debitũ. quid aget vxor: Si
neget. eſt in caſu trãſgreſſionis iniuſte ſi
non attineat viro ſuo. ſi ꝯcedat/ eſt in pec
cato mortali luxurie. Ponatur alius ca/
ſus qui eſt creberrimꝰ ꝙ dubium ſit apud
doctores aliquos ex vna parte ꝙ hoc de/
beat agi. dicentibus alijs in pari numero
ꝙ oppoſitum fieri debet. ſicut i facto ſciſ/
matis contendentiũ de papatu/ ſepe fuit
Rurſus in materia fidei cũ doctores diſ/
ſentiũt/ licitum eſt ante determinatiõem
eccleſie ſepe tenere vnam partem vel alte/
ram. Rurſus induci poteſt materia inſo/
lubilium. vt ſi ticius iuret ſe accepturum
bertam in vxorem. ſi primũ verbũ quod
dixerit/ fuerit verum. ⁊ nullo modo acci/
piet ſi fuerit falſum. Tunc dicat hanc ſo/
lam propoſitiõem. tu non accipies me in
vxorem. Querit̃ quid aget ticius. ſi acci/
piat. piurus eſt. quia berta dixit verũ:
Sed hec ⁊ ſimilia dimittimus exercitio
logicorum. dicentes ꝙ probabilis certi/
tudo ſufficit in moralibus: vt non expo/
nat ſe quis periculo. vt dicunt doctores
de celebrante miſſam. et ſimilibus. vbi re
quiritur ſtatus gratie. ꝙ ſufficit ad hoc ꝓ
babilis coniectura. Quia certitudo alia/
ſine reuelatione non habet̃. prout in mo
ralibus dicit Areſtotiles ſumendam eſſe
certitudinem/ groſſe ⁊ figuraliter. que cer
titudo non remouet in vna parte omnẽ
probabilitatem/ vel opinionem alterius
partis. licet magis declinet ad iſtam/ vel
ad aliam. quod ſufficit Immo ſcrupulo/
ſis et formiduloſis conſcientijs ſepe con
ſilium eſt in oppoſitum agere/ preſertim
ex imperio et conſilio doctorum.
¶ Propterea conſilium eſt/ ꝙ in materia
morali/ non ita leuiter aſſeratur aliquid

eſſe mortale peccatū. dum aliquis doctor
dat conſiliū ſuper aliquo actu/ꝙ non fiat
maxime dum plures alij poſſe fieri bñ di/
cunt. aut ꝙ cadit ſub dubio prout in ca/
ſu noſtro notatum eſt Ubi patet qualem
laborintum conſcientiarū timoratarū in
currimus ſi quelibet opinio vel conſiliū
doctorum/ſufficit ad incertitudinē faciē
dam/ cum frequenter opiniones nedum
varie ſed aduerſe ſint inter doctores. nūc
propter paſſiones animorū. nūc propter
varios aſpectus circunſtantiarꝫ. modo il
larum ſolum. modo aliarum. modo om/
niū. vnde ortum eſt illō comicum. Quot
capita tot ſententie ¶ Deniqꝫ conſilium
eſt ꝙ nō oſtendātur tales ſcripture varie/
cōſcientijs ſimpliciū. quoniā inde nihil
proficiunt/niſi ad maiorē inquietudinē
conſcientie. Sufficiat eis conſiliū ſuorū
ſupiorum. nec in talibus legendis aut di
ſcutiendis occupent ſe. ¶ Poſtremo iu/
xta predicta ſumēdus eſt intellectus Au/
guſtini dum ait Tene certum. dimitte in
certum. Superiores vero ſtudeant pro/
uidere pacifice ſecuritati ſubditorum. ne
dum per conſilium iuriſperitorū ſcriptis
aut verbis: ſed efficacius ꝑ autoritatem
ſummi pontificis. vt vel tollat vel mode
ret vel interpretetur dubias tot perplexi/
tates/ex poſitiuis conſtitutiōibus ortas
aut ſaltem det facultatē abſoluendi tranſ
greſſores/ſupioribus monaſteriorū ⁊ ec/
cleſiarum. vt quando dederit dominꝰ ſpi
ritum cōpunctōis/ inueniāt promptū re
mediū. et non in deſperatōis precipiciū
ruant/pro difficultate papam vel ſuā cu/
riam adeundi.

Propoſitio XIIII

¶ Argumentū ſumptum ex illa regula ꝙ
vbi eſt eadē ratio/debet eſſe eadē iuris de
ciſio: nō concludit in cōſtitutionibus po
ſitiuis. niſi facta ſit vtrobiqꝫ ſimilis cōſti
tutio ¶ Pro cuius intellectu eſt rememo
randū/ꝙ in agibilibus aliqua ſunt quo/
rum ratio dependet immediate ⁊ clare/ex
primis principijs moralibus. Alia ſunt
ſic elongata/ꝙ non apparet ratio agibili
tatis plus in vno ꝙ̃ in altero. niſi ſupue/
niat autoritas conſtituētis ⁊ determinā/
tis iſtam partē plusꝙ̃ alteram. vbi tūc lo
cum habet illud ſatyrici. Sic volo ſic iu
beo. ſit pro ratōne voluntas. Queadmo/
dum reſpōdent grammatici interrogati.
Cur iſtud vocabulū ſic aut ſic ſignificat:
quia ſic placuit īpoſitori. Et profecto ta/
lem in opibus dei/ſepe nos oportet dare
reſponſionē. ¶ Nunc ad propoſitū/ſtat
ꝙ duo contractus videātur ſimiles et ad
ſimiles effectus bonos vel malos inducē
tes: et tamen vnus erit lege prohibitus ⁊
alter conceſſus vel permiſſus. Exemplū
in cōtractibus. conſtat ꝙ in venditōnibꝰ
perpetuorū redditiuū/poſſunt prouenire
plura damna et depauparōes per abuſuꝫ
vendentiū vel ementiū/ꝙ̃ ſepe veniant ꝑ
mutuū/ cum exactōne leui ſupra ſortem:
⁊ tamen primꝰ conceſſus eſt legibus alter
prohibitus. Et ita de plurimis ſine nu/
mero iuribus poſitiuis ¶ Quāuis poſſꝫ
aſſumpta regula concedi in forma. quia
iam non erit eadē ratio pro deciſione iu/
ris. ſi vnū ſit lege conſtitutū alterum nō.
facit enī diſparitatē autoritas

Propoſitio. XV.

¶ Argumentū fundatū in illa regula. dū
aliquid vna via prohibet ⁊ altera/nō cō/
cludit/niſi dum probet ipm ſactū ⁊ nō ſo
la via ¶ Exemplū ponatur: tam in mate/
ria ſymoie. ꝙ̃ vſure. Martinus ſacerdos
vult lucrari decem francos. ⁊ petrus etiā
Martinus recipit illā ſummā pro ſuſten
tatōne vite ſue. Petrus recipit tanꝙ̃ pre/
ciū ſue miſſe: ſicut ſymon voluit emere po
teſtatē dandi ſpiritūſanctū vt inde lucra/
ret. Martinus iuſte habet decē francos.
Petrus iniuſte. Ubi manifeſtū eſt. quan
tum operur intentio ⁊ directio cordis. vt
aliquis euitare poſſit faciliter ſymoniam
cum pari ſeu maiori lucro tempali/ꝙ̃ per
damnatā ſymoniā ¶ Exemplū in contra
ctibus Petrus habꝫ centū libras piperis
vel alterius mercis. vendit conſueto pre/
cio ꝑ centū frācis. hec eſt pura vēditio nō
vſuraria. iohēs emptor volēs hr̄e ꝑmptā
pecuniā/petita dilatiōe ſolutōis a petro.
vēdit alti mercatori ſtati ſuū pip emptuꝫ
ꝑ minori ꝑcio ſtati hñdo vt ꝑ. lxxx. frācis
ſic ſibi licitū ē. Cōſtat ꝙ ꝑ iſtos duos cō
tractꝰ Johēs venit ad ſilem effectū: ſic fe/
ciſſet ꝑ imediatū ꝯtū vſurariū. qr hꝫ. lxxx
francos prōptos ꝑ centū ad credētiā. Cō
cedendū eſt tñ ꝙ in iſtis cōtractibꝰ/ꝗꝛ q/
libet eſt emptio ⁊ venditio vtrobiqꝫ de ſe
licita/ poteſt interuenire fraus in fauorē

vſurarum. peioꝛ ꝙ̃ ſit vſura de ſuo genere nõ vſura tamen ꝓprie dicta. ¶ Unde concluditur ſicut prius quantũ ſit in contractibus intentio ponderãda. preſertim in contractibꝰ non ꝓhibitis expreſſe ꝑ legeꝫ poſitiuã in ſe vel in ſuis circunſtãtijs. qꝛ tunc intẽtio bona nõ ſufficit ad rectificationẽ talis actus cũ ſuis circunſtantijs ꝓhibitis. vbi tamen poſſet rectificatõ fieri in aliquo ſimili cõtractu non pꝛohibito iure poſitiuo. in eadem vel alia patria vel circunſtantijs variatis.

Pꝛopoſitio . XVI

¶ Argumentũ ſumptũ ex tolerãtia pape vel eccleſie/ vel ex cõſuetudĩe ⁊ pꝛeſcriptione ⁊ abolitõe locũ habet in cõſtitutiõibꝰ poſitiuis vt poſitiue ſunt. ⁊ non in pure naturalibꝫ ⁊ diuinis ¶ Ad habendũ vero plenã huius pꝛopoſitõnis intelligentiã/ neceſſaria eſt cognitio quid ſit de iure pure poſitiuo quid de iure diuino ⁊ naturali. Cuius rei ignoꝛantia vel inaduertẽtia conturbatõem inuolutã ⁊ ꝑniciosã/ in doctrina iuriũ ſepe facit ¶ Sed quantũ ſufficit ad pꝛeſens (quia alibi traditũ eſt) conſtat ꝙ ꝑ eaſdem cauſas. res ipſa diſſoluitur ꝑ quas oppoſito modo ſe habẽtes exoꝛta eſt. Conſtat preterea ꝙ leges poſitiue tunc ſolũ inſtituũtur cum ꝓmulgantur. ⁊ vim obligatõnis habent dũ moꝛibꝫ vtentiũ approbãtur. ¶ Dicamus igiť ꝙ vbi papa vel eccleſia vel legiſlatoꝛ/ ſciunt ꝙ conſtitutiones ſue/ vel nõ publicãtur. ſed dantur obliuioni. vel nõ approbanť moꝛibus vtentiũ. ſed paſſim fit in oppoſitum/ conſtitutiões ille deſinunt habere vim obligatõis tanꝙ̃ abolite ꝑ nõ vſum vel conſuetudinẽ oppoſitam. que eſt nõ legum omniũ ſed poſitiuarũ optima interpꝛes. Alioquin tolerantia pape/ vel legiſlatoꝛis/ eſſet ſibimet repugnans ⁊ populis noxia. ſi vellet ꝙ leges ſue haberent vim obligatõis. et tamen illas neqꝫ publicaret neqꝫ exequi mandaret. Fundãtur in hac radice abolitiões conſtitutionum quaſi ſine numero poſitaꝝ in decretis. q̃ etiã tradite ſunt in concilijs generalibus vt de ieiunando quinquageſimã. vel diẽ ſabbati. vel ꝙ ſacerdos celebꝛans/ habeat duos aſſiſtentes. immo plus/ ꝙ nullus ꝓſumat eligere cõfeſſoꝛem/ niſi cũ certa autoꝛitate. cũ tamen paſſim q̇libet ſacerdos ſecularis/ audiat in confeſſiõe alterum ſacerdotem. quia ſic eſt (vt dicũt) conſuetudo que ſi dicatur coꝛruptela/ vix apud ſacerdotes erit ſalutis ſtatus. Quid preterea de tot conſtitutõnibꝫ et regulis poſitiuis/ traditis pridẽ ⁊ non obſeruatis. nũc in religionibus. nũc in eccleſijs cathedralibus et collegiatis. nũc in vniuerſitatibꝫ et cõmunitatibus. nũc in ipſis etiam iuribus penalibus diceretť. Niſi velint aſſertoꝛes oppoſiti/ abſqꝫ vlla miſeratõne homines de omni ſtatu pꝛecipitare per laqueos tranſgreſſionũ/ in damnatõnis interitum/ cum ſuis pꝛelatis atqꝫ rectoꝛibus. ſi cum tanta auſteritate faciãt artam viam domini/ et pꝛegrauent intolerabili iugo ceruices ſubditoꝛum. verum de hoc alibi latius.

Pꝛopoſitio Decimaſeptima

¶ Lex ciuilis tolerans vſuras aliquas/ non ideo ſemper dicenda eſt cõtraria legi diuine vel eccleſie ¶ Poſſet hic fieri declaratio quid ſpectet ad legem ciuilẽ. ⁊ quid ad canonicã. et quid ad theologicam. ſuper qua re alibi traditum inueniť. Quantum vero ſpectat ad pꝛeſens ſatis eſt dicere ꝙ legiſlatoꝛ ciuilis/ attendit conſiſtentiã reipublice ad conſecutõem pacifici cõuictus inter ciues. vt ꝙ nõ fiant furta. rapine. homicidia. ⁊ cetera humanũ conuictũ turbãtia Sꝫ qꝛ freq̃nť effrenata nequitia nõ p̃t ex toto cõpeſci/ agit moꝛe pꝛudẽtis medici tolerat minoꝛa mala/ vt peioꝛa vitenť. Datũ eſt iã exẽplũ de meretricibꝰ et in antiq̃ lege de libello repudij. et de vſuris dãdis alieno. ſicut eſt textꝰ Deute. xxiij. iã allegatꝰ. ⁊ xxviij Fenerabis gẽtibꝫ multis ⁊ ipſe a nullo fenꝰ accipies. Apparuit ãt minꝰ malũ/ ꝙ vſure leues fierent ꝓ ſuccurſu indigentiũ. ꝙ̃ vt inducerenť per indigẽtiã furari rapere aut paſſim diſtrahere ſua bona mobilia vel immobilia/ viliſſimo pꝛecio/ cum damno longe maioꝛi ꝙ̃ eſſet moderata receptio ſub vſuris. Nec inde iudei viuerent in ocio per oppꝛeſſionem incredibilem chꝛiſtianoꝛum quibꝰ feneranť Conſtat autẽ ꝙ hec tolerãtia/ conſona eſt dictamini naturalis ratõnis. immo ⁊ diuine legis/ ꝓſuppoſito peccato. Conſtat ꝑterea ꝙ papa ſicut nõ eſt immediatꝰ dñs bonoꝝ tpaliũ ꝑſertim laicoꝛum/ ſic nõ debet paſſim irritare leges

vtiles pro diſpenſatõe talium bonorum
conſtitutas. vtiles inquã ciuiliter/licet fi
ant cũ peccato qđ impedit quo ad finem
beatitudinis conſequẽde. Sufficit ꝙ pa
pa vel eccl'ia/ſignificent vel ꝑdicent tales
vel tales ꝯtract⁹ illicitos eſſe/de iure euã/
gelico ⁊ in foro conſciẽtie. Si autẽ vltra
voluerit papa procedere/ per irritatiõem
etiã ciuilem omniũ hmõi cõtractuũ/ꝑ pe
nam excõicationis ⁊ aliter. ſicut videt̃ fe/
ciſſe in quadã conſtitutiõe ⁊ cõcilio gene
rali/nõ eſt noſtrũ os ponere in celũ. Sup
ponimus bonis ratõibꝫ ⁊ circunſtantijs
motum eſſe/et nolle moderationibus vti
libus obuiare.

Propoſitio XVIII

¶ Lex antiqua/ꝓhibens iudeis vſuras
ꝓximis ſuis. ſed de alienis cõcedens/ īue
nitur apud doctores habere mltiplicem
intellectũ. ¶ Dicentes eñi ſic vſuram eſſe
illicitã ꝙ nullo modo poteſt bene fieri. ſi/
cut nec mendaciũ/ ponũt conſequẽter iu
deos peccaſſe dando alienis ad vſurã. et
ꝙ deus ſufficienter edocuit eos ſuꝑ hoc ꝑ
viros eleuatos ⁊ ꝓpheticos. cõmendãtes
eos qui pecuniã ſuam non dant ad vſurã
ſicut in pſalmo. ⁊ in Ezechiel̃. xxviij. Nõ
plus loquendo de ꝓximo ꝙ̃ de alijs. quia
etiã oĩs homo cenſend⁹ eſt noſter proxi
mus. Exponunt vlterius ꝙ dñ permittĩ
iudeis Deuteronõ. xxviij. pro benedictiõe
ꝙ fenerabũtur extraneis/ fen⁹ hic accipit̃
pro ſuꝑabundantia nõ pro vſura Uel di
cunt ꝙ recipiẽdo vltra ſortem/ nõ recipie
bant niſi rem que aliũde erat ſua. propter
tyrannidẽ occupantiũ terrã ſuã. ſicut mu
tuati ſunt vaſa ab egyptijs. Pro quo di/
cũt facere verbũ Ambroſij. ꝙ licet eos op
primere vſuris/quos licet interficere. ¶
Sed ſuꝑ hoc quia iã aliqua notata ſunt
ꝑte prima. ⁊ nimia ſubtilitas nõ eſt ſemꝑ
expediens in moralibꝫ diſcutiẽdis/ ꝓpter
abuti volentes. Hec tetigiſſe ſuffecerit. et
dicere pro regula. Ꝙ oĩs cõtractus q̃ ex
ſuo genere vel ex circunſtantijs debet eſſe
gratuitus/ſi interueniat pactũ de recipiẽ
do vltra ſortem/efficit̃ vſurarius. ſicut eſt
in mutuo ⁊ cõmodatõne. Et proprie ſo/
lus talis vſura nominatur.

z

Propoſitio. XIX.

¶ Lex humana ſtatuẽs nullos redditus
poſſe vendi/ niſi cum facultate redimen/
di/non facit ꝙ cõtractus aliunde licit⁹ ſit
vſurarius. aut ſolum pigneratici⁹. aut ꝙ
in redemptõne/debeat fieri fructuũ perce
ptoꝝ deductio ¶ Ponamus itaqꝫ reddi/
tum vel fundũ perpetuũ/ quẽ prius lice/
bat emere pro mille francis. Accedat lex
dans in cõtractu ſimili facultatẽ redimẽ/
di. qua nõ obſtante/ datur ſimile preciũ.
immo forte maius. qualis queſo poſſet ĩ
hoc caſu eſſe ratio cõtractus vſurarij. aut
ꝙ in redemptiõe/ꝑcepti fructus debeant
deduci plusqꝫ ſi in priori caſu fieret ven/
ditio redditiuũ perpetuorum poſt perce/
ptionẽ fructuũ decem aut viginti anno/
rum. ¶ Non eſt eſtimandũ ꝙ legiſlator
aliquis. ſit princeps. ſit cõmunitas. ſit ꝑ/
latus/vellet tali modo oĩes contractus
reddere vſurarios. ⁊ claudere viam homi
nib⁹ ꝑſertim eccleſiaſticis. ꝙ non poſſent
vti rebus ſuis. nec habere ſufficientẽ pro
dei ſeruitio celebrando ſuſtentatõẽ. Alio
quin lex eſſet nedum ſtulta. ſed impia ne/
ꝙ̃ et ſacrilega. ⁊ ex conſequẽti ꝑ papam et
eccl'iam cum oĩ ſeueritate tollẽda Sed
nõ eſt ita preſumendũ de legiſlatoribus ⁊
intentõne ſua. quin vellent etiã quãdoqꝫ
minus preciũ dari vel ſtatui/propter illã
facultatem redimendi. ¶ Quo circa pñt
tam ex precedẽtibus ꝙ̃ ex modo dict̃/no
tari vel elici/morales quedam regule.

Prima regula. ¶ Omnis cõtractus quo
licite vendũtur vel emũtur redditus per/
petui/poteſt ſimiliter eſſe licitus ſi eodẽ
contractu ſimiliter ſe habente/ detur fa/
cultas mutua redimendi. preſertim in fo
ro conſcientie.

Secunda regula: ¶ Oĩs cõtractus q̃
ex ſuo genere debet eſſe gratuitus/ poteſt
ex circunſtantijs quãdoqꝫ effici licite nec
debitus nec gratuitus. mutando ſpeciem
in genere moris. vt de commodatõne po
teſt fieri locatio. Super his autẽ vnctio
lex ⁊ ratio iudicabunt.

Tertia regula ¶ Oĩs ꝯtractus/ qui ex
ſuo genere vel circũſtantijs nõ recipit ꝙ
ſit venditio vel emptio ad perpetuũ. non
videtur ſecure fieri/ interueniente pacto
de facultate redimendi. ⁊ hoc maxime in
foro exteriori. ſecus eſt in locatõne ⁊ con/
ductõne. que fieri ſolent ad tempus.

Quarta regula ¶ Oĩs cõtract⁹ ſuſpectus
habet̃/ſi appareat ĩtẽtio ꝓbabilr̃ mala in

contrahentib⁹. vt quia negociatōem ſolā
mercenariā/aut queſtū lucri turpis intē/
dunt Iuxta quod ponit̄.xx. ⁊ vltima ꝓpo
ſitio principalis:

Propoſitio xx.

¶ Ex carnis/contraria legi ¶ (in ordine
ſpiritus ac ꝑinde tyrānica/ infectum ha/
bens ⁊ tenebroſum cordis oculū ꝑ cupi/
ditatē ⁊ auariciā/faciliter inducit̄ in ten/
tationē ⁊ laqueos diaboli. quos ſibimet
multiplicat ⁊ inq̄rit/ꝑdeuia cōtractuum.
¶ Legimus hoc prochdolor in expiētie
libro. ⁊ in ſcriptis doctorū/ qui ꝑplexos
cupiditatis nodos /vix ſciūt euoluere. q̄/
bus ſe malignis adinuentionib⁹ circum
uoluit. iunctis maxime tot excōicationis
ſententijs Accipit inſuper de recte dictis
⁊ factis bonoꝝ/ ſcandalū ſibi ⁊ offenſio/
nē. q̄uis ſcandalū tale ſit a recte docenti/
bus ⁊ ambulantib⁹/cōtēnendū. quia nō
datum eſt. ſed neq̄ter acceptū. quale dice/
bat xp̄s ſcandalū eſſe phariſeoꝝ. Non enī
min⁹ agerēt que agūt/ſi ceteri quieſcerēt.
¶ Abijcienda eſt ergo auaricia. vt mun/
dus ſimplex/⁊ lucidus haberi poſſit intē
tionis oculus in cordis directōne/ ſꝫm re
gulas iuſticie. quas ſepe magis doceat vn
ctio q̄ʒ ratio Orandus eſt idcirco deus et
cum pſal. dicendū Inclina cor meū deus
in teſtimonia tua ⁊ nō in auariciā. Cui⁹
verbi latentē energiaʒ expertus eſt pridem
vnus. put eodem teſte cognitū eſt. qui cū
dominica quadā in ramiſpalmaꝝ/auari
cie morſum repente in corde ſentiret. ipſe
collecto in fide ⁊ ſpe deuotionis ſpū/defi
gens in imaginē crucifixi/velut in ſerpē/
tem moyſi miſticū/ratōnis oculū. profun
di⁹ ingemiſcens. ſilenti deſiderio clama/
uit. Inclina cor meū deus in teſtimonia
tua ⁊ nō in auariciā. Nec fruſtra. mox enī
ſenſit a corde. velut a quadā introrſuʒ ma
nu reuellēte/negociū auaricie ꝑambulās
in tenebris eijci. Eijciat ⁊ a nobis auari/
ciam de⁹. vt auertat (iuxta ꝓpheticū ſeq̄ns
votum) oculos noſtros ne videant vani/
tatē. ſed veritatē. que vanitatē exufflat. et
abſcōſas erroꝝ decipulas ꝑducit in lucē

Poſſum⁹ autē in hac luce veritatꝭ
ſupaddere moralia quedā cōſilia
ne ſubintret apꝺ eccl'iaſticos/ſpi/
ritus auaricie. tāto neq̄or quāto palliat⁹.
⁊ obūbratus accedit ſub ſpecie nō cōmo/
di proprij ſed cōis. ¶ Tutius eſſe videt̄
apud eccl'iaſticos viuētes ex dotatōib⁹ fi
deliū/ꝙ recipiant redditus iā aſſignatos
q̄ʒ pro nouiter emendis numeratā pecu/
niam ¶ Tutius inſuꝑ eſſe videt̄ apud ec/
cleſiaſticos viuentes ex dotatōib⁹/pauci
ores eſſe in numero monaſterioꝝ vel ꝑſo
narū vel eccl'iaꝝ collegiataꝝ /q̄ʒ ſubire ni
mias ſolicitudies ⁊ ꝑiculoſas anxietates
in corꝑe ⁊ anima: in redditib⁹ cōꝑandis ⁊
augendis/maxime ſi ſpeciē vſurarie vel ſi
moniace prauitatis apud ſimplices ha/
bere videātur. vt ſi fiant de pecunijs colla
tis/probabiliter venientibus ex rapinis
furtis. vſuris. ⁊ extorſionib⁹ publicis. ni/
ſi fieri conſtet hoc ꝓpter reſtitutiōes incer
tas ⁊ vagas ¶ Tutius eſt preterea apud
eccleſiaſticos recipientes vite neceſſaria/
vt obſequio diuino deſeruiāt in miſſis et
obitib⁹ celebrandis: ꝙ eoꝝ intentio non
ſit obligare ſe niſi quātū ⁊ quouſq̄ʒ obuē
tiones date/ſuffecerint ꝓ ſue vite ſuſtenta
tione cōpetenti. vt vnctio ⁊ ratio iudica/
bunt ¶ Tutius ad extremū eſſe videt̄ (et/
ſi non forte neceſſariū ſed iure ſupponen
dū) apud eccl'iaſticos viuentes vt dictū ē
ꝙ ſuam intentōem ita regulatā/ exponāt
ſuis benefactorib⁹ fundatorib⁹ ⁊ ſuſtē/
torib⁹. qui ſi ex ſincera caritate ⁊ nō pom/
poſa vanitate ꝓcedunt/ nō retrahentur a
propoſito ſuo ⁊ ꝑfectius apud deū mere/
būtur. Nihilominus cōpatiendū eſt hu/
mane fragilitati. que raro producit gra/
nū virtuoſe caritatis/ ſiue multiplici pa/
lea vanitatis. Quod ſub alia metaphora
notauit Hieremias dicens. Oēs iuſticie
noſtre/tanq̄ʒ pann⁹ menſtruate. Propte/
rea nō ex opibus iuſticie noſtre. ſed ex ſo/
la dei gratia ſalus noſtra.

Tertia pars que

ſequit̄ poſtillat quendā tractatū conſcri/
ptum in materia ꝯtractuū in valentia ar
rogonie. per vnū doctorē canonicū ſuper
his caſibus q̄ incipit Contractus quidā
eo ꝙ idem videtur habere zelum reipubli
ce exceſſiue.

Potuerāt pauciora etiā ſuffi
cere quā ſcripta ſunt ſub du
plici ꝑtitiōe/ꝑ deciſione ca/
ſus traditi in materia cōtra/
ctuū. eoꝝ ꝑſertiʒ q̄b⁹ ⁊ ꝑ q̄b⁹
ſcript⁹ eſt ſtatu penſato. Vex ſuccreuit ex

agitatõne ſolius recordatõnis p̃cognito
rum in luminerationis feruor inſpectio/
nis noue. doctorũ nedum theologie ſed
iurium. Et venit in mentem dictum tri/
plex preclariſſime memorie preceptoris
mei domini. P. Cardinalis cameracẽ.
¶ Exptus ſum inquit. dum in allegatio/
nibꝫ iuriũ/mihi veritas impugnari vide
batur. Si dimiſſis gloſis ſup gloſas/re/
curſus mihi fiebat ad nudã textus litterã
mox aptior patebat intellectꝰ. fatentibus
hoc idẽ ꝛ miratibus allegãtibꝰ in aduer/
ſum ¶ Alterꝫ eius dictũ poſt determina/
tionẽ quã aduerſus ſymoniã celebrit̃ fe/
cit hoc fuit. Hoĩes inquit ſi dirigerẽt in/
tentionẽ ſuam in ſpũalium datiõe vel re/
ceptõne/multi ſunt ſymoniaci q̃ nõ eẽnt.
¶ Tertiũ eiꝰ dictũ ẽ illõ. Sup ꝯctibꝫ hu
manis qui p̃ſuppoſito peccato ſunt natu
rales atqꝫ neceſſarij/nõ debet leuit̃ repro
batio fieri ſeu reſtrictio. vel ad vſurariam
prauitatẽ reductio ¶ Mouit me pluries
dictũ ſecundũ/loqui ꝛ ſcribere/qualis eẽt
habenda directio cordis in actibꝫ tam dã
di q̃ꝫ recipiendi ſpiritualia. Quin etiã dũ
fieret in concilio Conſtantieñ. querela de
tollenda ſymoniã/ſimiliter ꝛ vſurã. tanq̃ꝫ
peſſimas in eccleſia peſtes. motus ex hoc
ſecũdo ꝛ ex tertio dicto/ exclamare nõnũ/
q̃ꝫ coactus ſum Deus eq̃ſſime. quis neſci
at ꝛ ſymoniã ꝛ vſuram modis oĩbus ex
tirpandas eſſe. Sed primitꝰ declarandũ
ſub q̃bus caſibus ꝛ q̃libus intẽtionibꝫ p/
prie dicta ſymonia vel vſura cõmittitur.
ne dãnetur iuſtus cũ impio. ne p̃terea do/
tationes eccleſie ꝛ obuentões oĩ iure de
bite/penitus eneruent̃. quaſi ſint (vt vul/
gus inſipiens ꝛ malignũ/ et prout hereti
ci criminãtur) ſymoniace aut ne ſimiliter
detur vſure titulus/iuſtis ꝛ neceſſarijs cõ
tractibus ¶ Nunc autẽ induxit ne dictũ
primũ: vt curioſius litterã quarundã alle
gationũ proprio conſiderarẽ intuitu. ne
ſine lege (vt aiũt) loqui videremur. vnde
factũ eſt. vt ex allegationibꝫ clariꝰ eniteret
pars prima. iuuantibꝫ ad hoc theologi/
corũ libris doctorũ. ¶ Redeat igit̃ ad di/
ſcuſſionẽ/tractatus vehemẽtur inuectiuꝰ
cõtra cenſualiſtas. Sic eñi noĩat vtẽtes
cõtractibus in caſu ꝓpoſito vel ſimili ꝛ in
cipit. Contractꝰ quidã. ꝛc. Ceterꝫ autor
nõ nominat̃ nec opus eſt.

Arguit primitꝰ pro p̃te/quã abſqꝫ
vlla dubitatõne dicit eſſe falſam
ꝛ peſſimã. nos vero verã ꝛ licitã ꝫ
Ita tamen ſi cõueniamꝰ in caſu cum cir/
cunſtantijs noſtris ¶ Cõtractus inq̃t vẽ
ditionis ꝛ emptõnis/ eſt de iure gentiũ et
vtroqꝫ iure/ canonico et ciuili/ pro licito
habitus. Sic eſt in iſto cõtractu. q2 ꝯſti/
tuit̃ certus redditus annuꝰ q̃ eſt merx. po
nit̃ etiam certũ preciũ ꝛ ſic ſunt ibi ſubſtã
tialia. que cõplent cõtractũ emptõis ꝛ vẽ
ditõis. Allegat ad maiorẽ ꝛ minorẽ ſicut
ibidẽ p̃t inſpici. ff. ꝛc. in legibꝫ ¶ Rurſus
ſecundo arguit in effectu/dimiſſa plixita
te verborũ. Predictꝰ cõtractus nõ eſt mu
tuũ. ergo nõ eſt vſurarius. Probat conſe
quentiã p diffinitõnes vſure/datas a do/
ctoribus. ꝙ eſt lucrũ prouenĩẽs ex mutui
cõtractu ¶ Rurſus tertio notat allegatio
nes plurimorũ doctorꝫ pro p̃te cẽſualiſte
ſed quia dicta nõ ponit. nihil hic elici po
teſt certũ: niſi libris inſpectis. et ex his q̃
dixit in ſolutõe iſtius rõnis. ꝛ ſunt gloſe
ſupra capitulũ. Conſtitutꝰ de reli. domi/
bus ¶ Rurſus quarto ſumit ꝙ p̃ſtatiões
ſunt approbate. nec reputant̃ vſurarie er
go (inquit) ita dicendũ erit de p̃ſtatiõe an
nua ꝓueniente ex dicto cõtractu cenſuali
antecedens ꝓbat p multiplicatas allega/
tiões. ſed conſeq̃ntiã vbi nodus iacet lin
quit vt clarã nec allegat. quod euidenter
pro nobis eſt. ¶ Rurſus quinto. annua
penſio poteſt imponi de nouo per titulũ
gratuitũ. puta per titulũ legati et eadẽ ra/
tione p titulũ donatõis inter viuos. ergo
mlt̃o fortius poteſt imponi p titulũ one/
roſum. puta per titulum emptiõis et ven
ditionis. Probat conſequentiã quã con
cedimus. p multa iura. ꝛ conſequẽs ſimi/
liter. ¶ Rurſus ſexto deſcẽdit ſpecialiter
ad contractũ. qui dicit̃ ad vitam. iuſtificã
do illum ex dubio ꝛ periculo quod immi
net circa vitam. p argumentũ de vſuris. c.
in ciuitate et. c. nauiganti ꝛ iſtud ſimiliter
concedimus viſo textu. ¶ Rurſus ſepti/
mo produxit ad idem ꝓbandum/gloſam
hoſtienſ. in ſumma. de vſuris. que ſenten
tialiter licitã dicit eſſe venditionẽ rerũ ad
vitam certe pſone vel pſonarũ. ratõne in/
certitudinis etiã ſi emptor inde lucraret̃.
¶ Rurſus octauo nõ p modũ rõnis ſꝫ in
uectiõis cõtra cenſualiſtã dicit eũ videlꝫ

innití tolerãtie vel diſſimulatiõi romane eccleſie/tanꝗ̃ valido fundamẽto.

A C Onſequẽter deſcendẽs ad ꝑtẽ oppoſitã/que ſm eũ indubie vera ẽ. ⁊ diuino iudicio/ cõſcientie ocio ⁊ rõnis dictamini/audacter cõcordãs/ et ita determiat idipm de quo facit q̃ſtionẽ

Primũ fundamen

tũ ponit. quia vbi eſt eadẽ ratio. debꝫ eſſe eadẽ iuris deciſio. ſed eadẽ ratio ꝓhibitõnis q̄ eſt in vſura apta ⁊ manifeſta/occurrit etiã in dicto cenſuali cõtractu. igit̃. ⁊c̃. Deducit vtrãqꝫ ꝑtem/ꝑ rõnes exẽplar ⁊ dicta doctoꝝ. ſuper quibꝫ in reſpõſione aliqua tangemus.

¶ Secundũ funda

mentũ ſumit ex gloſa magna dñi Innocẽtij de vſuris. c. in ciuitate. quã inſerit ⁊ poſtillat. ⁊ ex ea cõcludit cõcluſionẽ vnã ſub hac forma In caſu quo ꝑtinaciter teneretur/ꝙ ideo innocentiꝰ vſus eſt verbis cõſilij. qꝛ dubiũ ſibi erat an cõtractꝰ eſſet illicitus vel nõ. Etiam in tali dubio fidelis xp̄ianus de neceſſitate ſalutis tenet̃ a tali cõtractu abſtinere. nã in tali dubio cõtractũ ipm iniens/diſcrimi ſe ſupponit ⁊ ſic mortaliter peccat ¶ Deinde nitit̃ iniuſtificare cõtractũ ad vitã. dicens nõ ſufficere dubiũ ſeu ꝑiculũ quod imminet/ad iuſtificationẽ. ¶ Deinde obijcit ꝯtra ſe/in q̃rta cõcluſione/ꝙ Innocẽtius locutꝰ eſt de facultate redimendi. Et rñdet ꝙ verũ eſt. ſed magis improbaſſet ſi hoc intellexiſſet ¶ Multis autem omiſſis placet inſerere gloſam Innocẽtij. ⁊ admittere diuiſionẽ illius quadrimẽbrẽ. ad quã diſcutiendã poſtmodũ reuertemur. qꝛ niſi fallat animus/multũ ꝓ nobis eſt. ¶ Gloſa Innocentij. Pria ps ¶ Ex hac decretali (inq̃t Innocẽtius) ſatis innuit̃/ꝙ ſi aliq̇s pro certa pecunie quãtitate/emerꝫ aliquẽ redditũ grani vel vini vel aliũ conſil'em redditũ/ꝑpetuo ſibi ⁊ ſuis heredibus dandũ a venditore ⁊ ſuis heredibus/vel etiã ad certũ tp̄s vel ad tẽpus vite alicuiꝰ/ ꝙ licitus eſt huiuſmodi cõtractꝰ/ dũmodo redditus annuꝰ cõmuni eſtimatõe non excedat redditũ quẽ hr̃et vel habere poſſet/ ſi terrã de tanta pecunia emiſſet. Quidã tñ dicũt. ꝙ qñ in ꝑpetuũ emit ꝙ nunqꝫ ꝑt eẽ illicitus cõtractus. quantũcunqꝫ ſit magnus redditus reſpectu precij. quia licet in cõtractibꝫ/ſe decipere. ff. de mio. in cãe. ij. ꝑa. ſi. ¶ Secũda ps ¶ Alijs videt̃ ⁊ forte melius/ꝙ ſi quis emit redditũ cõſtitutum ante cõtractũ vel actiõem venditam ſiue cõſtitutꝰ fuerit ĩ re/puta in domo vel poſſeſſione vel alijs hmõi ſiue in perſona puta ſerui vel liberti vel ruſtici vel actõ vel nomen. Item ſiue ſit certus redditus. puta qꝛ reddit decẽ. ſiue incertꝰ puta qꝛ reddit quartã ꝑtẽ fructuũ qui ꝑcipiũtur de aliqua domo vel de ope alicuiꝰ ꝑſone Itẽ ſiue ſit ꝑpetuus cõtractꝰ puta qꝛ extendit̃ ad heredes vtriuſqꝫ contrahentiũ. ſiue ſit ad vitã hoĩs. ſiue ſit ad certũ tempꝰ. puta vſqꝫ ad quinqꝫ ãnos. Itẽ nõ refert ſi redditus ſit in pecunia/ſiue in alijs rebꝫ ſiue in facto. Semꝑ in oĩbꝫ p̃miſſis/ reputãt cõtractus licitos. qꝛ eſt ibi purus ⁊ licitꝰ cõtractus venditõis. Nã eſt ibi p̃ciũ. ſcilꝫ certa pecunie q̃ntitas Itẽ ibi eſt merx. ſcꝫ certꝰ redditus vel canon vel ãnona. C. de ſacroſanc. ecc. iubemꝰ in pñcipio in auct. de re. ecc. nõ alie Itẽ actio. c. de heredibus vel ac. vendi ꝑ totũ. ¶ Sed his videtur eſſe cõtrariũ quod dicit hec decretalis. qꝛ nõ eſt dubiũ ꝙ vſqꝫ ad illõ tp̄s ſcꝫ lõgum/ plus ꝑcipiet de redditu q̃ʒ ſit p̃cium. ⁊ in actione conſtat/ꝙ plus eſt in noĩe q̃ʒ ſit p̃cium. Solutio. licꝫ certũ ſit/ꝙ vſqꝫ ad. xl annos. vel. l. vel vlteriores/ plus accipiet de redditu q̃ʒ ſit preciũ qḋ dat. tñ hec certitudo nõ facit illicitũ ꝯtractũ venditõis. Cũ hoc etiã ſit in venditõe alicuiꝰ poſſeſſionis. vbi certũ eſt ſm inferiores cauſas ꝙ plus accipiet̃ de fructibꝫ eius/q̃ʒ ſit preciũ qḋ pro ea dat̃. etiã ſine expenſis vel labore. dando eã ad vitũ certum vel emphitheoſim. Hic eni tm̃ reprehẽdit̃/ qñ cariꝰ vendit mercẽ propter terminũ quẽ dat ꝓlixũ emptori/ad ſoluendũ pecuniã. vl̃ qꝛ pro minori emit mercẽ/quia ſtati dat pecuniã. et ꝓlixiꝰ tẽpus expectat mercẽ. q̃ penitꝰ ſunt illicita. qꝛ hic ſolũ vendit tempus ꝓ ipſa pecunia. que venit ⁊ iuſtũ preciũ excedit Quod ex eo apparet. qꝛ ſi vltra qꝫ ꝑata eſſet preciũ ⁊ merces/ꝓ minori fierent Et in caſu noſtro oĩa ſunt p̃ñtia. nec vendit̃ tp̄s. qꝛ res ipſe de q̇bꝫ dicimꝰ. ſcilꝫ redditꝰ vel actio/tantũ valebit vel ad minus credit̃ valere ſubſeq̄ntibꝫ tp̄ibꝫ. q̃ʒtuꝫ

modo valet. vel ad minꝰ eſt dubiū Et hoc
ſufficit ad hoc vt cōtractus ſit licitꝰ vt hic
¶ Tertia pars ¶ Idē intelligūt q̇dā. ⁊ ſi
redditus vel nomē/ de nouo ꝓpter hoc cō
ſtituant in rebꝫ vel ꝑſonis alijs a cōtrahē/
te. puta qꝛ dicit emptor. Tu cōſtitues ta/
les redditꝰ/ in poſſeſſiōe tali vel ſeruo. vel
facies ꝙ talis cōfitebit ſe debere tibi mil/
le vſqꝫ ad annū. ⁊ ego de illis mille/ vl' ma
gis ꝑ actōe ꝑ illis mille cōpetēte/ dabo ti
bi q̇nq̇ginta. Nā dicūt oēs cōtractꝰ iſtos
licitos. qꝛ nō eſt mutuū ſed emptio Item
mlti caſus pñt euēire ꝙ iſte emptor amit
teret in hoc cōtractu. puta ſi inops fieret
nomē ¶ Sꝫ certe bene cōſulendū eſt oī/
bus fidelibꝫ ꝙ ab hmōi cōtractu abſtine/
ant. ſcꝫ ꝙ de nouo ꝓpter hoc cōſtitutū red
ditū vel actionē emāt ¶ Quarta ꝑs ¶ Il
lud autē videt penitus illicitū. ꝙ ipſe idē
q̇ dꝛ emptor/ in ſe cōſtituat redditū vel ac
tionē. q̄ ſe obligat ad plꝰ dādū. vel in pecu
nia vel in ſpe/ quā accepit Hec Innocen̄

B **Tertiū fundamen**

tū ſumit ex multis exēplis ⁊ allegatōnibꝫ
in hāc vnā ſententiā cadētibꝫ. Nō dubiū
ꝙ is cōmittit in legē/ q̇ legis verba cōple/
ctens/ cōtra legis nitit voluntatē Vel ſic.
Cōtra legē facit/ q̇ id facit qd̄ lex ꝓhibet.
In fraudē vero leg̃ facit/ q̇ ſaluis verbis
legis/ ſententiā eiꝰ circūuenit. Sꝫ ſic eſt ī
cōtractu cenſualiſte: ꝙ in vtroqꝫ cōtractu
um/ eſt idē effectꝰ/ excepta nōis mutatōe/
Sicut deducit diffuſe. cōparādo condi/
tōes vniꝰ cōtractꝰ ad alteꝝ/ ꝑſertim vbi da
tur facultas redimēdi. ⁊ maxime vbi con
ſtituit de nouo redditꝰ vel annua penſio.
Addito ꝙ leges veteris ⁊ noui teſtamēti
ꝓhibētes mutuū ſub annua pēſiōe/ eēnt
maximo ludibrio/ ſi hoc foramen vſura/
rijs ſupeſſet/ ꝙ nomē mutui mutaret ī no
mē venditōis ⁊ emptiōis/ ꝑmanētibꝫ eiſ/
dem effectibus Et allegat multa capitula
iuris ⁊ ſctm̄ Tho. ⁊ Joh. in ſumma cōfeſ/
ſoꝝ Jungēs illā regulā. Cū q̇d vna via ꝓ
hibet alicui/ ad id alia admitti nō debet.
Addit verūtm̄ ex gloſa regule. ꝙ reſpectus
principalr̄ habeat ad ꝓhibitū nō adviāt
hec eſt rōnabilis modificatio. ¶ Querit
conſeq̄nter a cenſualiſta. q̄lis reſultat vti/
litas ſi ex mutuo mille ſoliō. nō poſſit pē
ſio vnius denarij recipi. ⁊ ex contractu cē
ſuali ſumeret plus q̄ꝫ centum.

Quartū fundame/

tum aſſumit ex ꝑte cōtractꝰ querēdo. q̄n̄o
dum res aliqua vendit minori ꝑcio cū fa/
cultate redimēdi q̄ꝫ ſi perpetuo venderet.
talis cōtractꝰ nō cenſuat pigneraticius ⁊
ꝑ conſeq̄ns in fraudē vſuraꝝ exceptꝰ/ ſic
allegat gloſam ordinariā Hoſtien̄. Joh.
Andree. ꝙ talis cōtractus cōditional' eſt
vſurarius. qd̄ ſane inq̇t videt intelligēdū
cū ꝓpter pactū/ res vendit minori ꝑcio.
Et pꝰ oppoſitōem ſibimet factā/ declarat
ꝙ minoritas ꝑcij ſe referat ad id qd̄ ipſa
res valeret caſu q̇ ꝑpetuo alienaret ſine fa
cultate luendi vel redimendi. ¶ Deinde
allegat opiniōes quorūdā iuriſtaꝝ cū ſu
is allegatōibꝫ. ⁊ exponēs doctrinalr̄ et be
ne/ q̇d ſit inter ius canonicū ⁊ ius ciuile.
⁊ q̇d ſit de rōe legis. Cōcludit ꝙ mag̃ cre
dēdū eſt peritis in arte iuris canonici. q̄ꝫ
peritis in arte iuris ciuilis. Sꝫ hec omit
timus. dicētes illud bucolicū Non noſtꝝ
inter nos tantas componere lites.

¶ **Quintum funda**

mentū aſſumit ex vno caſu legis. ff. de an
nua le. l. iij. ꝑa. vlti. De quo videt mirādū
ꝙ leges cōcedētes vſuras/ dixerint cōtra/
ctū hic cōmemoratū eſſe vſurariū q̇ vel eiꝰ
ſimilis/ ſepiſſime fit apd̄ eccl'iaſticos. Eſt
autē caſus. ꝙ ſi ꝑ legatū vel donationē q̇
eſt titulꝰ/ imponit de nouo certa ānua pē
ſio ſoluēda ticio/ q̇ aduſqꝫ ipſe donās vel
legans/ dictā penſionē luerit vel redeme/
rit vel ab ea ſe liberauerit ꝑ ſolutiōem vel
traditōem certe ſortis pricipalis. Conſe
quenter inducit (⁊ ſicut videt colorate) ꝙ
minꝰ videret hic eſſe vſura/ q̄ꝫ in caſu cen/
ſualiſte. ꝑſertim ſi det minꝰ preciū ꝓpter fa
cultatē redimēdi ſiue hoc ſit in vno īſtru/
mento ſiue in pluribus. Nec hoc impu/
gnare contendimus.

Sextū fundamen/

tum arguit. ꝙ ſi dilatio traditōis mercis.
facit preciū diminui/ cōtractꝰ eſt vſurariꝰ
De vſuris. c. nauigāti. a contrario ſenſu.
Sed in ꝓpoſito diminuit ꝑciuꝫ. nec tota
merx eſt pñs. ſcꝫ penſio cuiuſlibꝫ āni Ve
ritas eſt/ ꝙ inſtādo cōtra ſe ⁊ rn̄dendo/ fa
tet ꝙ ius petēdi penſionē annuā/ ſit merx
in ipō cōtractu. ſicut in venditiōe ꝑpetui
redditꝰ. Sꝫ ſꝑ recidit in illō/ ꝙ dat minꝰ

preciū propter faculꝉ atē redimendi ⁊ ag/
grauat ſi de nouo merꝫ ipſa.i. ipm ius ꝑ/
cipiendi cōſtituiꝉ de nouo in ipſo cōtra/
ctu: vbi cōtrahentes aſſignant et differūt
tempus prout volunt.

Poſtmodū iſt᷑s totalꝉr interi ꝓpoſi
tis ⁊ fundatis nitiꝉ reſponſuꝫ da
re validū ad affirmatiuā cenſuali
ſte ptē. ¶ Cui⁹ rñſio duplex ad pmū ſtat
in hoc ſolo.ꝙ et ſi dictus cōtractus ex for
ma vocali/ſit emptio ⁊ venditio.tamen q̄
ad rem et effectum eſt mutuū vel reduciꝉ
ad mutuū ¶ Reſpōdet ſilꝉr ad ſcōꝫ ¶ Ad
tertiū vero fundamentū ꝑ gloſam de reli/
gi.domi.in c.cōſtitut⁹ rñdet/ dicēdo tres
eſſe cōtractus. Unus eſt.cū dñs alicuius
rei/dñium illi⁹ cōcedit alicui abdicās a ſe
ipm dñium/ nihil ſibi pter certū cenſum
annuū retinēdo. Et de iſto (vt dicit) loqꝉ
hic gloſa allegata cū doctoribꝫ Alter con/
tract⁹ eſt emphiteoſis cōcordans cū pdi/
cto in mō conſtituēdi. Sꝫ in hoc differt
ꝙ in prio ꝯcedēs nullū ſibi retinet rei do
minū vel ius emphitheoticū. ſꝫ in ſcdo
retinet vtrūqꝫ Et vterqꝫ eſt licitus Terti⁹
cōtractus de quo nūc inqriꝉ hꝫ (vt dicit)
contrariū modū ad pcedentē in hoc ꝙ il/
le q̄ eſt dñs ab initio ipe eſt q̄ pēſionē cen
ſualē/ſupra ſe ⁊ ſupra rem ſuā conſtituit.
ꝓpterea nō ſequiꝉ ſi pcedētes cōtract⁹ ſint
liciti ꝙ iſte. ¶ Proinde rñdendo ad q̄rtū
fundamentū.nō negamus (inquit) q̄n ex
alijs modis ⁊ cōtractibꝫ/annue pſtatiōes
cenſuū poſſint iponi licite.vt in fundatō
ne eccꝉie.vt in cōceſſiōe quā q̄s facit de re
ſua.vt dum aliqua eccꝉia eximiꝉ a iuriſdi
ctōe epi.et alijs modis ſparſis in iure.ſic
allegat.ſed ſufficit nobis cōceſſio funda/
menti. ¶ Rurſus.ꝯceſſo antecedēte q̄nti
fundamñti ꝙ ꝑ titulū gratuitū ſcꝫ legati vꝉ
donatōis/pt annua pēſio de nouo cōſti/
tui.negaꝉ conſeq̄ntia.vel ſilꝉitudo ad ca/
ſum noſtꝝ.qm̄ in titulo gratuito.nulla ē
ſuſpitio de vſura.nec ad mutuū vel ad ef/
fectū mutui reducibilꝉ ſecus hic ¶ Rñſio
pterea ad ſextū fundamentū ſtat in h᷑: ꝙ i
mutuo q̄ntūcunqꝫ pbabile dubiū vel peri
culū/nō pt concludere excuſatōem vſure.
de q̄ in ca.nauigāti. Sec⁹ eſt in cōtractu
venditōis ⁊ emptōis de quo loqꝉ illō ca/
pitulū.Cū igiꝉ in caſu cenſualiſte de quo
queriꝉ/ſit mutuū vel ad mutuū reducibi/
le/nō eſt ſilꝉitudo.attēto ꝙ pciū vt in plu/
ribus eſt valde paruū reſpectu magnitu/
dinis penſiōis.⁊ ad tpˢ eſt pbabilꝉr ſatis
duraturꝝ. Poſſet addi ſed nō tāgiꝉ hic: ꝙ
ꝯtractus talis/dat occaſionē machinādi
in mortē alteri⁹ vel eā optādi.ſcꝫ illi⁹ q̄ re/
cipit penſionē ad vitā. Alteri⁹ in rñſiōe
ad ſeptimū dicit eſſe duos caſus poſitos
ab Hoſtieñ. Un⁹ eſt ꝙ licet emere poſſeſ/
ſiones ad vitā ipſi⁹ emptoris.ſed hoc itel
ligiꝉ vbi nō conſtituiꝉ fructus de nouo: ⁊
merx iam creata emiꝉ.nec daꝉ facultas re/
dimēdi ⁊ ita nō eſt ſimilꝉ caſus ad noſtrū
Alter caſus eſt cū q̄s tradit vꝉ vēdit oues
alicui monaſterio ſub pacto ꝙ pro q̄libet
oue recipiat duos ſolidos.cū fruct⁹ cuiuſ
libet ouis valeat q̄tuor vel q̄nqꝫ ſolidos.
Sꝫ poſt mortē tradēt̄/ oēs oues ad mo
naſteriū ꝑtinebūt.⁊ hoc eſt licitū ꝓpter in
certitudinē mortꝭ vel mꝉtiplicatōis ouiū
Sed ſec⁹ eſt in caſu cēſualiſte qꝛ eſt mutu
um vel ad mutuū reduciꝉ ¶ Poſtremo re
ſpondet ad vltimū ꝑ illō dictū de pbēdis
multa ꝑ patientiā tolerāꝉ/que ſi deducta
fuiſſent in iudiciū/exigēte iuſticia nō de/
berent tolerari.

Hec ſummati collecta eſt ſentētia
tractat⁹/ quantū viſum eſt ſuffice
re ad intentōem noſtrā q̄ verſaꝉ/nō ad im
pugnatōꝫ tractat⁹ principalꝉr aut morda
citer ſed ad elucidatōem veritatis/tā in ca
ſu ꝓpoſito q̄ȝ in alijs nōnullis in materia
cōtractuū.que ad conſciētiarū ſerenatio/
nem ⁊ iurium faciūt intellectum.

¶ Attentio prima

Attendaꝉ in primis ꝙ octo rōnes facte ꝑ
cenſualiſta/militāt pro caſu noſtro. Hec
reſpōſiones date/ꝯtrariāꝉ.ſed cōfirmāt
propoſitū.dū cōcedūt cēſuales redditus
rōnabiliꝉ emi poſſe vel inſtitui/ ſi nō ap/
pareat de corrupta intētōe.vel ex modici
tate precij.vel ex mala fama contrahenti/
um.vt qꝛ cōſueuerūt vſuras exercere.

¶ Attentio ſecunda

Attendaꝉ ꝙ pria rō ſua cōtra cenſualiſtā/
fundās ſe in hoc ꝙ vbi eſt eadē rō.dꝫ eē ea
dē iuris deciſio/ ſoluta eſt ꝑ q̄rtādecimaꝫ
propoſitōem ſcdē ꝑtis. Et poſſꝫ rñdēdo
ad formā / concedi maior in termis ſi ſit
eadem ſilꝉitudo penitus.ſed minor nega/
biꝉ.qm̄ in vſura apta ꝓhibitio legis diui
ne ⁊ humane eſt manifeſta.nō ſic in caſu

cenſualiſte.etiã vbi peccaret.quia hoc eẽt
occultũ.aliud manifeſtũ. ¶ Addito ꝙ p̃/
cepta nõ obligãt vt fiant ad intẽtionẽ p̃/
cipientis niſi ſub conditõne.hoc eſt ſi de
beat finis aſſequi.alioquin honorãs pa/
rentes propter naturalẽ pietatẽ nõ referẽ
do ad deũ peccaret Silr̃ ⁊ ieiunans ſi nõ
efficeret deuotior.⁊ ita breuiter de quoli/
bet preceptoꝝ. ¶ Facit pro hac rñſione te
xtus expreſſus extra de vſuris.c.in ciuita
te vbi ſic dicit Alexander tertius/ſcribẽs
ianueñ.epo. In ciuitate tua dicis ſepe cõ
tingere ꝙ quidam pip̲ ſeu cinamomũ ſeu
alias merces cõparant. q̃ tunc vltra.x.li/
bras non valent. ⁊ pmittũt ſe illis a qui/
bus illas merces accipiũt.xi. libras ſtatu
to termino ſoluturos Licet autẽ cõtract⁹
huiuſmodi ex tali forma nõ poſſit cenſe/
ri noĩe vſuraꝝ.nihilomin⁹ tamẽ vendito
res pctm̃ incurrũt. niſi dubiũ ſit: merces
illas plus min⁹ ve ſolutõis tp̃e valituras
Et ideo ciues tui ſaluti ſue bñ cõſulerent
ſi a tali cõtractu ceſſarẽt.cum cogitatiões
hominũ/omĩpotenti deo nequeãt occul/
tari. ¶ Poſſet autẽ hoc in loco fieri p̲qui
ſitio/cur contractus hic cõmemoratꝰ ex q̃
nõ eſt vſurarius ſit illicitus? Si dicatur
ꝙ propter preciũ maius et exceſſiuũ. hoc
habet locũ in foro conſciẽtie/ ſicut etiam
videt̃ notare decretalis.ſed nõ in exterio/
ri iudicio vbi res tantũ valet ſc̃m legiſtas
quantũ vendi poteſt.qđ intelligit̃ niſi ſit
defraudatio plus medio iuſti pcij. q2 tũc
cõtractus reſcindit̃.vt inciuilis / licet nõ
vſurarius. Si vero dicat̃ illicitus eſſe q2
ſit in fraudẽ vſurarũ. Rñdebit venditor.
nequaꝗ̃.ſed in fauorẽ conſeruatõnis vel
augmẽtatiõis proprie ſubſtantie.⁊ ſuſtẽ
tatõnis domeſticoꝝ oneꝝ. Ecce quomõ
malignãtibus ⁊ volentibus/ iniuſte age/
re/nõ ſufficiunt leges poſitiue cõtra vſu/
rarios late. quin potius ſunt incidẽtalit̃
aliqñ in damnũ reipublice. in laqueũ cõ
ſcientie.in offenſiões ⁊ ſcandalũ. Si au/
tem ſentẽtie iuris/excõicationũ vel inter/
dictoꝝ/ ligent abutẽtes talib⁹ cõtractib⁹/
dum fiũt in fauorẽ vſuraꝝ.licet non in ſe
ſint vſurarij videãt domini iuriſte an pe
ne ſint vſqꝫ ad hoc ampliande. dum non
conſtat de intentione.

¶ Tertia attentio

Attendat̃ ſup̲ ſecundo fundamẽto cõtra
cenſualiſtã. vbi aſſumit gloſam magnam
Innocentij de vſuris.c.in ciuitate.ꝙ pri
ma pars/eſt euidẽter quo ad oẽs ſui clau
ſulas/pro cenſualiſta:⁊ pro dictis pri⁹ in
diuerſis conſideratõib⁹. Silr̃ ⁊ ſcđa ⁊ ter/
tia partes vſqꝫ ibi. Sed certe bene cõſu/
lendũ eſt. Attẽto ꝙ vbi dicit in ſecunda
parte. Alijs videt̃ ⁊ forte melius: non ne/
gat priores bene dixiſſe ſed ponit ſub du
bio ſi ſequẽtes meli⁹ dixerint q̃ loquũtur
amplius pro parte cenſualiſte. Et mod⁹
loquendi cõis/notat eũ ſentire ꝙ meli⁹ li/
cet alij bene. ¶ Deinde cũ dicit. Sed cer
te bene conſulendũ eſt. Patet ex modo lo
quẽdi ꝙ conformat ſe verbis decretalis.
In ciuitate / ꝙ nõ loquitur niſi ꝓpter du
biũ intentõis contrahentiũ. Et ex illo ꝙ
affirmat ſtatim in q̃rta p̃te dicens. Illud
autẽ penitus videt̃ illicitũ/ꝙ idem q̃ dici
tur emptor/in ſe conſtituat redditum. ⁊c
vbi notet lector/de correctõne quã tracta
tus facit.dicens p̲ viciũ ſcriptoris factũ
eſſe/vt dicatur/emptor pro vẽditor.quia
non poſſet(inquit)bene exemplificari ꝙ
emptor cõſtituat redditum in ſe. Sꝫ hic
cognoſcit̃ inaduertentia magna. qm̃ em/
ptor ⁊ venditor ſe habẽt correlatiuẽ.⁊ po
teſt ille q̃ emit/cõſtituere ſe venditorẽ per
redditũ vel actõnẽ qua ſe obligat ad plus
dandum/vel in pecunia vel in ſpe/ꝗ̃ accẽ
perit. Et hoc obſecro tu lector vigilanter
attende.⁊ cognoſces ꝙ affectio nimia im
pugnandi cenſualiſtas/fecit aliter ſonare
verba Innocẽtij ꝗ̃ ſua fuerit intentio.ſi/
cut de ſonitu cãpanarũ vulgarit̃ exp̲imur
¶ Proinde ſup̲ reliqs conclu̇ cõtra cen
ſualiſtas ad vitã.et de regula iſta. Qui du
bio ſtãte agit aliquid / mortaliter peccat
dictum eſt prius propoſitõne tertiadeci/
ma ſecunde partis.

Quarta attentio

¶ Attendat̃ pro rñſione ad tertiũ funda
mentũ ꝙ cenſualiſta bonã habens inten
tionẽ ſicut habere p̃ſumit̃ in caſu noſtro
nõ agit in fraudẽ legis nec contra legem.
Nec illud quod inquirit̃ que differentia
ſit ſi nõ poſſit recipi vn⁹ denarius ex vſu/
ra/⁊ ex contractu cenſuali recipient̃ pl⁹ ꝗ̃
centũ.cõcludit. Et patet rñſio p̲ exemplũ
datum in materia de ſymonia:quia ſacer
dos celebrans miſſas.poteſt recip̲e centũ
francos pro ſuſtentatõe vite ſue. Et non

poſſet recipe vnū denariū. pro cōmutatō
ne miſſe ad denarium.

¶ Attentio quinta

Attendaꝛ circa quartū fundamētū ꝙ ſup
poniꝛ illic eſſe fraus vſurarū. tum ratōne
minoris precij. tum ex conditōe cōtrahē/
tium. Et ideo nihil cōtra caſum noſtꝝ vł
ſimilē. qm̄ preciū equaꝛ venditiōi. nec fit
ad vſurariū queſtū.

¶ Attentio ſexta

Attendaꝛ ſup caſu ciuili quinti fundam̄
ti illō qd̄ tactū eſt in recitando. ꝙ ſcꝫ illuꝫ
caſum nō vidi in textu legis. cuiꝰ ſuppo/
no bonū intellectū Vidi autē dominum
de palude q̄ fuit magnꝰ iuriſta ⁊ theologꝰ
qui ſup tertiū ſententiaꝝ diſti. xxxvij. vbi
cōiter doctores theologi tractāt materiā
de vſura ⁊ ibi requiraꝛ Hic inquā doctor
ponit caſum legis Q ſi petrus/ vēndat cō
munitati aliquā domū vel hereditatē cen
tum frācis/ poteſt ſtati emere. x. libras ad
vitā ſup eadē hereditate ¶ Lex eſt ꝙ ex/
hibitus eſt mihi modo textus legis p̄di/
cte qui ſic habet. Si cui quātitas certa le
getur. ⁊ quoad preſteꝛ in ſingulos ānos.
certū aliquid veluti vſuras iuſſerit teſta/
tor p̄ſtari/ legatū valet. Sed in vſuris ha
ctenus valere debet quatinꝰ ꝓbabilē mo/
dū vſuraꝝ nō excedat ¶ Ex hoc textu pꝫ
primo ꝙ facit ꝓ nobis. qꝛ dicit ꝙ legatuꝫ
valet Patet etiam ꝙ nomē vſuraꝝ hic nō
accipiꝛ prout habet maliciā ſibi ꝯuolutā
ſicut eſt nomen furti ⁊ rapine. alioq̄n ſibi
cōtradiceret. ſed accipiꝛ vſura ꝓ ſupabun
dantia in cōtractibꝫ. prout etiā gloſat ſan
ctus Tho. illud deuter̄. xxviij. Fenerabis
gentibꝫ multis. Et in euāgelio luce. xxviij
increpaꝛ piger ſeruꝰ q̄ nō dedit pecuniam
ad vſurā. Quis ſit hic metaphorica locu/
tio. ſicut ibi. feneratur domino qui miſe/
retur pauperis.

¶ Attentio ſeptima

Attendaꝛ pro ſexto fundamēto. nō ſemp
verū eſſe ꝙ ſi dilatio traditiōis mercis/ fa
cit preciū diminui/ cōtractus ſit vſurariꝰ
qꝛ caſus eſt oppoſitꝰ in termis. c. In ciui
tate. ꝓus allegato. ⁊ tactū eſt in q̄nta ꝓpo/
ſitōe ſcd̄e ptis/ q̄ pacto ſit hoc factibile

¶ Attentio octaua

¶ Attendaꝛ poſt diſcuſſionē aliq̄lem p̄di
cti tractatus. ꝙ ꝓ om̄ibꝫ dictis in p̄ria pte
ſub viginti conſideratōnibꝫ/ ſunt docto/
res theologi in varijs paſſibus/ conſeq̄n
ter ad legem euāgelicā ⁊ naturalē. cū qui/
bus legibus loqui/ nō eſt ſine lege loqui.
Nominatim ſctūs Tho. ſcd̄a ſcd̄e queſti
onibꝫ diuerſis. circa materiam de iuſticia
nunc diuidendo iuſticiā in cōmutatiuā ⁊
diſtributiuā. querēdo cōſeq̄nter de cōtra/
ctibꝫ emptōis ⁊ venditōis. de vſura. ⁊ ſili
bus Sicut poterit inuenire ſtudioſus ſi
ne quotatōne ad quodlibet verbū. qm̄ iu
xta dictū ſenece. Non minꝰ culpāda eſt ni
mia diuiſio/ q̄ȝ pauca. cōfuſionē eni gene
rat. ſicut patet in puluere. ſi p̄terea cauſet
turbatōeꝫ memorie. ⁊ intelligētie magnā
inuolutōem queraꝛ ab exptis.

¶ Attentio nona

Attendaꝛ ꝙ ꝓ dictis in ſecūda parte ſub
xxiiij. ꝓpoſitiōibꝫ/ ſunt doctores theologi
quantum libros habui ⁊ videre potui ¶
Primo ad cōcluſionē vn̄ſalē in forma cō
cordat Joh. andree in ſumma cōfeſſoꝝ. q̄
theologus fuit ⁊ magnꝰ inueſtigator etiā
iuriū poſitiuoꝝ libro. ij. tit. vij. de vſuris
q. xxv. Cuiꝰ hec verba ſunt i forma Quid
ſi vēdidi p̄diū. tali cōditōe adiecta. vt q̄nꝫ
ſoluaꝛ p̄ciū a me vel ab herede meo/ reha/
beā prediū ego vel heres meus. vel ꝙ vſq̄ꝫ
ad tot vel tot ānos poſſim rehabere/ ſolu
to p̄cio. nunq̄d eſt vſurariꝰ cōtractꝰ Rn̄o.
ſm̄ Ray. pa. vi Itē quid ſi. Ad hoc dico ꝙ
nō eſt mutuū. ⁊ emptor facit fructꝰ ſuos ſi
ne ꝑiculo vſure. licet venditor iuxta vēdi
tōis formā poſtea recuperet prediū. Et hoc
intelligas niſi in fraudē vſurarū ſit facta
talis venditio vel conditio. qd̄ p̄ſumitur
ex his cōiecturis. ſcꝫ ex eo ꝙ modicū eſt p̄
ciū reſpectu valoris rei. vt extra de emp. ⁊
vend. ad noſtrā. Itē ex eo ꝙ aliq̄d ꝑſoluit
vltra ſummā receptā/ puta fuit vendita ꝓ
centū/ ⁊ eſt in pacto ꝙ cū reſcindeꝛ vendi/
tio/ reddanꝛ. cxx. extra de pigneribꝫ. Illo
nos Itē ex eo ꝙ emptor cōſueuit exercere
vſuras vt in predicta decretali ad noſtrā.
Idem Hoſtien̄. ꝟ. nono Et Bern̄. in glo
ſa ſuper c. Cōqueſtꝰ Hec ibi ¶ Facit etiā
vuilhelmꝰ cōpilator optime ſumme de vi
cijs ⁊ virtutibꝫ. tractatu de auaricia parte
de vſura Dum numerās cōtractū cenſua
lem inter vſurarios hanc aſſignat rōnem

quia res longe pro minori precio recipit
ad annuã penſionẽ propter pactũ redimẽ
di Concludit ergo p argumentũ a cõtra/
rio ſenſu/ ſi nõ detur preciũ min⁹/ nõ erit
cõtractus vſurarius/ſaltẽ ex hac radice ¶
Porro nõ legi theologos alios/ponẽtes
in forma caſum noſtrũ. ſed cõcludit rõna
bilitas eius/ex alijs dictꝫ ſuis atqꝫ funda/
mentis/ ꝛ ſpecialiter ſi attẽdatur quid di/
cũt vſurã formaliter eſſe ¶ De iuriſtis au
tem vidi plures allegatos. quos origina/
liter nondũ inſpexi niſi Ber. gloſatorẽ de
cretaliũ. c. conqſtus de vſuris in gloſa. ij.
circa finẽ/ibi Item ſi vendo In qua glo/
ſa notat pecuniã numeratã poſſe dari ad
pompã vel oſtentatõem ſicut etiã dari pt
pro impignoratiõe/ quo caſu dicit aliqd
poſſe ſumi vltra ſortẽ Loquit inſuper de
precio vltra ſortem adiudicato in fauorẽ
eccleſie Sanct⁹ Tho. ſentit idẽ qđ prius
de pecunia numerata Unde patꝫ ꝙ mali
gnantib⁹ vix poteſt claudi aditus ad vſu/
ram Poterũt eni fingere/vel ſuũ intereſſe
vel aliquid ſimile ¶ Sunt alij pro caſu
noſtro allegati Sicut dñs Hoſtieñ. in di
cto. c. conqſtus Sicut. H. boyc. qui pre
dictos recitat/nec improbat Sicut Ber.
in ſumma. de vſura in pa. iij. ¶ Ceterum
de redditibus ad vitam ꝙ liceant. tenet ex
preſſe domin⁹ de palude/vbi prius. alle/
gans ꝛ reſpõdẽs Qui propterea tenet ar/
tem campſoriã licitã/non adducens aliã
rationẽ/q̃ꝫ ꝙ eccleſia tolerat eam Doctor
iſte preterea ponens opinionẽ durandi.
qui ſanctũ thom. inſequit. tenet illud qđ
dictum eſt de receptõne mutui ad vſuram
ita tamen ꝙ dans/nõ abneget a ſe ius re/
petẽdi/ ſicut nec poteſt/ propter intereſſe
reipublice Preterea doctor ſubtilis in q̃r
to/ponit caſum ſexte ꝓpoſitõnis/ ſecunde
partis noſtre/approbans illũ ꝛ laudãs. ꝛ
addẽs ꝙ legitime preſcribẽs rem ꝑus ali
enam/ nõ tenet in foro conſciẽtie dũ ſibi
cõſtiterit eã fuiſſe alienã/reſtituere/facien
te hoc legis autoritate. et negligentiã cu/
ſtodientiũ res ſuas puniẽte. Cõcordat p̃
dictus de palude in quarto ſuo:

B ¶ Attentio decima

Attendat ꝙ ſup caſu pticulari fuerũt inq
ſita plurima conſilia pitorũ/ etiã theolo/
gorũ/in varijs locis ꝛ collationib⁹. nomi
natim. Conſtantie in reformatorio. ꝛ ad
partẽ ꝛ in ſcedulis ſubſcriptis. ꝛ qui vidit
teſtimoniũ phibuit ꝙ cõtractus predict⁹
ꝛ ſimiles. ſunt liciti. Doctores autẽ viuẽ/
tes/nõ minorẽ habent autoritatẽ/doctri
naliter exponendi ſacrã ſcripturã vel in/
terpretandi iura/q̃ꝫ mortui. Et qui non
ſcripſerũt. q̃ꝫ qui ſcripſerũt ¶ Et ideo fru
ſtra fit aliquãdo tot allegationũ multipli
catio. Confeſtim vt vnus aliquid ſcpſit.
ꝛ contemnit viuentiũ conſiliũ. qui ſepi⁹
attendere magis poſſunt circunſtãtias p
ticulares. ſm quas variari iudicium ſepe
neceſſe eſt. queadmodũ dicũt expientiſſi/
mi medicorũ in hominib⁹ ſanandis. ꝙ re
gule generales tradite ſub arte/ vix inue/
niũtur practicabiles abſqꝫ exceptõe. Mł
to magis in moralibus hoc euenit/ q̃nto
plures ſunt mutationes animorũ q̃ꝫ cor/
porũ. Propterea neceſſitatus eſt phs dũ
mediũ virtutis inqreret dicere/ prout ſa/
piens iudicabit ¶ Patet exinde quorun
dã nimia humilitas vel vanitas. q requiſiti
dicere quid ſentiãt de aliquo caſu morali
cõfugiũt ſtatim ad allegatões ſup allega/
tões/ ꝛ ad gloſas ſup gloſas/dimiſſis etiã
qñqꝫ textib⁹. aut pricipijs vniuerſalib⁹ ad
que debet reſolutio fieri. dicẽtes. Iſte ſic
ſentit alter ſic ſentit. alter approbat eum.
alter ſentit cũ iſto/quib⁹ recte dici poteſt.
Dic non quod alij ſcripſerũt. ſed quid tu
ipſe dicis vel ſentis. Dicit enim areſtoti/
les. vi. Ethicorũ. ꝙ iudicia prudentium
et expertorum/habenda ſunt pro princi/
pijs. vbi etiam nullã aſſignarent rationẽ
quoniam ex multis expientijs et ſtudijs/
euenit illđ Cara(id eſt precioſa) datur lõ
go prudentia tempis vſu. Sic in medici
na/ſic in omni arte Unde orta eſt illa ma
xima a ſapiẽte ꝛ philoſophis poſita. Cui
libet experto in ſua arte credendum eſt
¶ Ubi autem diſſentiũt doctores ſuper
aliquo caſu / cuius vtraqꝫ pars ſiue aga/
tur ſiue non agatur/poteſt in culpam ver
ti/prout exemplificatũ eſt in capitulo in/
quiſitõnis. extra de ſententia excõmuni/
cationis. Oportet tũc attendere particu/
larius ad circunſtantias tam ex parte do
ctorũ loquentiũ. vt quia iſti ſunt plures
et famoſiores ſanctiores quoqꝫ et in di/
ctis alijs ſolidiores/ q̃ꝫ ex parte illius rei
que non agenda /vel agenda proponi /
tur. Demum ex fine ꝛ intentione agenti/
um. Ut ex omnibus eliciatur de duobus

pꝛobabilibus pꝛopoſitis/quid illoꝝ pꝛo babilius habendū ſit. Pretactū eſt inſup de reſolutiōe facienda ad terminos iuris diuini/vbi humana iura diſſonare adin uicem vel cōtra caritatē viderent̄ militare Jta eni fieri neceſſe fuit pꝛo ſedatōne ſciſ matis p̱ concilij generalis conuocatōem ſine papa recepto p̱ oēs qui cōuenerāt et per iudiciū cōcilij ſup̱ vtroſq; cōtendē tium de papatu Non obſtante lr̄ali ſono decretoꝝ/quod nec conciliū euocari po teſt ſine papa. nec papa poteſt a toto con cilio iudicari ¶ Sed hec hacten⁹: pꝛote ſtatōe ſubiuncta. ꝙ nihil hic vel alibi/te merarie loqui pꝛopoſitū fuit. nihil cū cō ſcientia vel detractōis vel inoꝛdiati fauo ris. vel amaricati coꝛdis. nihil deniq; in fauoꝛē illicitoꝝ cōtractuū vel cōtrahenti um. p̄ſertim vſurarie pꝛauitatis. quā no uimus tam diuino q̄ȝ humano iure dam natam.

¶ Finit tractatus de cōtractibus.

D **¶ Incipit tractatus eiuſdem de ſymonia.**

SUper materia ſymoniace la bis in collatōne bn̄ficioꝝ p̱ papā reſoluēdo materiā ad radicē ſcripture ſacre. qua di miſſa p̱currere ramos opini onū p̱ticularium fine caret. ponitur hec vnica concluſio.

Symoniaca labes ꝯtra ius diuinū vel de ſymoniaca ſpē ſuſpectū eſt in conferēte bn̄ficiū eccl'iaſticū (etiā ſi ſit papa) exigere vl' extoꝛq̄re a bn̄ficiādo/p̄m ptam pecuniā/ſub titulo pꝛimoꝝ fructu um/ac īpedire poſſeſſiōeȝ ⁊ officiatōnem ſuā q̄uſq; ſoluerit illā pecuniā. Deduce mus ꝯcluſionē hanc/p̄mo ex ſeptē ſuppo ſitōibꝰ/fundatis in iure diuino ¶ Debic m̄debim⁹ ſeptē obiectōnibꝰ ¶ Subinde ſeptē ꝯſideratōes vel doctrinas adijciem⁹

¶ Prima ſuppoſitio.

SUpponit̄ pꝛimo p̱ p̱batiōe/ꝙ in bn̄ficio p̄ſertim hn̄te curā aīaruȝ ſunt hec duo ſcȝ officiū ⁊ bn̄ficiū Benefi ciū autē (ſicut dici ſolet ⁊ veꝝ eſt) dat̄ pꝛo p̱ter officiū. Vn̄ ad ius ⁊ obligatōem offi ciandi/ꝯpetit ius bn̄ficiū recipiēdi. ſicut infra docebit̄/ex oī iure. Propterea nō de bet obligari q̄s ad officiandū/p̱ traditōȝ oꝛdis ſacri vel alias/niſi bn̄ficiū. i. ius re cipiendi ſuſtentatōem vite ſiml' annectat̄

¶ Secunda ſuppoſitio.

SUpponit̄ p̄terea/ꝙ officiū eccle ſiaſticū qn̄q; ſumit̄ p̱ iure offici andi. Qn̄q; p̱ obligatōe ad officiandum Qn̄q; vero p̱ ipſo actu officiandi. ¶ Eſt autē hmōi act⁹ ſic deſcriptibilis ꝙ eſt exer citiū aliqđ impēſum ad vtilitatē alteri⁹ vl' alioꝝ/p̱ ꝯſecutōe felicitatis eterne. ⁊ dam natōis euitatōne Vn̄ p̱ hanc vltimā clau ſulā/differt officiū eccl'iaſticū/ab officio tp̱ali vel ciuili. videlicet rōne finis p̱mi ſeu pꝛincipalit̄ intenti/qm̄ finis p̱mus officij ciuilis/eſt felicitas ſeu tranq̄llitas politica vite p̄n̄tis/officiū āt eccl'iaſticuȝ hȝ finē altioꝛē/videlȝ ſalutē eternā aīarū.

¶ Tertia ſuppoſitio.

SUpponit̄ inſup ꝙ hec tria/pure ſunt ſp̄ūalia/ſcilȝ ius ad offician dū quod dat̄ a ſup̱ioꝛe vocāte vel eligente q2 nemo aſſumit ſibi honoꝛē ſm̄ apl'm ſȝ q̄ vocat̄ a deo ſicut aaron. Silr̄ obliga tio ad officiandū cōſurgit ex conſenſu ſu ſcipiētis hoc ius vel honoꝛē. Silr̄ actus officiādi/ſp̄ūalis eſt rōe finis vel obiecti. ⁊ vt freq̄nter rōe ipſiuſmet obſequij. ſicut ſunt baptiſare. p̄dicare. oꝛdinare. celebꝛa re miſſam abſoluere et ita de reliquis.

¶ Quarta ſuppoſitio J

SUpponit̄ amplius/tanq̄ȝ ſuffici enter et expꝛeſſe determinatuȝ de iure diuino p̱ chꝛiſtū ⁊ p̱ apoſto lum/ꝙ ad officiuȝ eccleſiaſticū ſic trifarie ſumptū/pꝛo iure/pꝛo obligatōne. et pꝛo ipſo opere/ coꝛreſpondet beneficiū trifa rie pꝛopoꝛtionabiliter ſumptū. ſcilȝ pꝛo iure. pꝛo obligatōne et pꝛo ipſo opere ¶ Unde beneficiū p̱ ipſo iure ſic poteſt de ſcribi. ꝙ eſt ius recipiendi ſuſtentatiōem vite temp̱alis condecentē/ratōne ſui ſpi ritualis officij ¶ Obligatio autē ad be neficium pꝛeſtandum/conſurgit ex obli gatōne que eſt ad officiandū. Unde illi q̄ pure ſponte miniſtrant ſpiritualia/ non ſemper obligātur illis quibus fit hec mi niſtratio. quin habeant curatos vel p̄la tos ad hoc ipȝ eis miniſtrādū obligatos. alioq̄n duplici contritōe vel onere p̄merē tur ¶ Ceteꝝ actus bn̄ficij/actui officij vl' exercitio coꝛreſpōdet. et hoc vtriq; de iure diuino ⁊ inſep̱abili. ſicut deducit apl'us ex multiplici radice ſumpta. nunc a lege

ſcripture. nunc a lege nature. Unde ſic ait
vbi prius. Quis militat ſuis ſtipendijs
vnꝗ̄? Quis plantat vineā ⁊ de fructu eiꝰ
non edit? Quis paſcit gregem ⁊ de lacte
gregis non mā̄ducat? Nunqd ſm homi/
nē hoc dico. an ⁊ lex hoc non dicit? Scri
ptum eſt eni in lege moyſi. Non alligabis
os bouis triturātis. Nunqd de bobus cu
ra eſt deo? An propter nos hoc dicit? Nā
propter nos ſcripta ſunt. quoniā debꝫ in
ſpe q̄ arat arare. et qui triturat/ in ſpe fru/
ctus percipiēdi. Si nos vobis ſpiritua/
lia ſeminamꝰ/ non magnū eſt ſi nos car/
nalia veſtra metamꝰ. Si alij poteſtatꝭ ve
ſtre ꝑticipes ſunt/ quare nō potius nos?
Sed nō vſi ſumus hac poteſtate. ſed oīa
ſuſtinemꝰ: ne quod offendiculū demꝰ euā
gelio xpi. Neſcitis quoniam q̄ in ſacrario
opant/ que de ſacrario ſunt edūt. ⁊ qui al
tario deſeruiūt/ cū altari ꝑticipāt? Ita do
minꝰ ordinauit his q̄ euāgeliū enūciant
de euangelio viuere. Hec apoſtolus. imo
per apoſtolū dominus.

Quinta ſuppoſitio.

Supponitur rurſus ꝙ in his q̄ ſunt
ſymoniaca de iure diuino ⁊ nō ſo
lum q̄ ꝓhibita lege humana (vt ita loq̄/
mur more iuriſtaꝝ) Papa poteſt ꝯmitte
re ſymoniā/ qm̄ diuine legi ſubijcitur ſi/
cut alius ⁊ dū trāſgreditur illā/ grauiꝰ pec
cat q̄nto maior habetur. Cōſtat autē pro
hibitū eſſe iure diuino vt illō qd eſt vere
ſpirituale/ queratur emi vel vēdi. ſicut de
Gyeſi ⁊ Symone mago/ ſcriptura ſacra
palā tradit. Et ſicut xps ad diſcipulos lo
quēs determiat. Gratis accepiſtis gratis
date. Math. x. Ubi in eodē capitulo deter/
minauerat q̄ dicta ſunt de iure bn̄ficij re/
ſpectu officij dū ait. Dignus eſt oparius
cibo ſuo. Et Lu. x. dr mercede ſua

Sexta ſuppoſitio

Supponitur vlteriꝰ ꝙ licet officio
papali. rōe iuris ⁊ obligatōnis et
operis ſpūalis/ cōpetat bn̄ficiū trifarie ꝑ
portionabilr̄ acceptū. nihilominꝰ ipe pa
pa nō pt q̄buſcunqꝫ modis voluerit/ bn̄/
ficiū illō exigere vel extorq̄re. ſed iuxta le/
gē diuinā qd iuſtū eſt iuſte exeq̄tur. et ab
oī ſpecie mala ſicut iubꝫ apl's. ſemet abſti
neat

Septima ſuppoſitio

Supponitur cōſequēter/ illō iiu/
ſtū eſſe/ ⁊ tale quale nemo ſibi fie/
ri vellet: ꝙ de beneficio iure debito ipi pe
tro/ ipſe det pecuniam prius q̄ꝫ beneficio
vtatur ne forte vſurarius ſit. Sic autem
eſt in caſu concluſiōis cuiꝰ veritas ex his
ſuppoſitiōibꝫ ſimul cōbinatis videtur eē
ſufficiēter oñſa. Cuiꝰ deductōis applica/
tionē omittimꝰ. que virtualir̄ ⁊ reſolutiue
ſtat in hoc. ꝙ ius ſuſcipiendi temporalia
quantūcunqꝫ tēporalia videātur/ eſt pure
ſpirituale: ratione finis et obiecti. propte
rea beneficiū eccleſiaſticū. non magis po
teſt vendi q̄ꝫ officiū cui neceſſario conne/
xum eſt/ quale tamen officium/ non eſſe
vendibile/ nemo neſcit.

Obiectiones

Prima obiectio

Sed opponitur ex radice multi
plici. Primo quia ſicut ex anti/
qua lege decime decimaꝝ debe
bantur ſummo ſacerdote a leuitis. Nūm.
xviij. et Deutrō. xvi. Sic non minus in
lege noua debetur hec decimatio vel ſuffi
ciens recōpenſatio facienda/ ꝑ inferiores
ipſi pape. Hec autē recompēſatio videtur
rationabilis ꝙ fructus primi anni a quo
libꝫ nouiter beneficiato perſoluātur. qm̄
in hoc papa ſeruit eccl'ie/ ⁊ ita propt̄ hoc
officiū in promouēdo homīes ſibi debe/
tur ꝑ ſuſtentatione condecēti ſtatus ſui.
et ad hoc tam ꝑſone q̄ꝫ beneficia poſſunt
onerari.

Secunda obiectio

Amplius nō minus poteſt papa
recipere vel petere pecuniā a bn̄fi
ciato etiam ꝑus q̄ꝫ ſit in poſſeſſio
ne/ q̄ꝫ canonici eccleſie cathedralis. q̄ ta/
men canonici/ de conſuetudine recipiūt
tam pecunias numeratas: q̄ꝫ obligatōnē
ante poſſeſſionis adeptionem

Tertia obiectio

Amplius non minꝰ rationabilir̄.
imo rationabiliꝰ poteſt papa reci
pere primas annatas beneficio/
rum/ q̄ꝫ recipiunt vel prelati inferiores vl'
eccleſie cathedrales vel alique religiones
quod tamē ita fieri frequentiꝰ inuenitur.

Quarta obiectio

Amplius beneficia multa tradū/
tur ad firmam ſeu penſionem an
nuam vel in titulo/ ⁊ recipitur q̄n
doqꝫ pars penſionis vel tota penſio/ pri
us q̄ꝫ ſit de redditibꝫ aliquid acceptum

Quinta obiectio

AMpliuſ.qꝛ nõ eſt ꝓbabile ꝙ per
tot tpa toleraſſet eccl'ia in ꝓmouẽ
tibꝫ ⁊ promotiſ/talẽ exactõem pe
cuniaꝝ/ ſi fuiſſet ſymoniaca de iure diui/
no.qꝛ nõ ſolũ q̃ faciũt mala ſed q̃ cõſenti
unt facientib⁹ ſm apl'm digni ſunt morte
¶ Sexta obiectio.

NMpliuſ videret̃ ex hiſ/ꝙ horri/
bilis cõfuſio fuiſſet hacten⁹ in ec/
cleſia ꝓpter defectũ tituli ſeu iuris
in bñficijs.⁊ cõſeq̃nter in defectu 'ãmini/
ſtratõis ſacramentoꝝ ad pp'los/ꝓpter de/
fectũ vel ſuſpenſionẽ eccl'iaſtice ptãtis in
miniſtris. ¶ Septima obiectio.

AMpliuſ/qualiter prouideret̃ ſic
promotis papa vel altero promo
uente/ſymoniã committente.

2 Sequũtur reſpon
ſiones ad predictas obiectõnes.

REſpondẽdo talibꝫ obiectis
dicim⁹ pᷣmo ꝙ inferũt ⁊ cõ
cludũt aliq̃s veritates Ut ꝙ
officio pape debeat̃ bñficiũ
ſufficiẽs ⁊ cõdecẽs. Et ꝙ ab
inferioribꝫ ſibi debet̃ ſubſidiũ Et ꝙ illud
ſubſidiũ p̃t vel potuit: debitis circũſtan/
tijs obſeruatis accipi ſup fructibꝫ inferio
rum bñficioꝝ vbi nõ eſt aliter facta pape
ſufficiens prouiſio.ſicut prima ratio ſatꝫ
hoc concludit.tam ex iure diuino. q̃ꝫ na/
turali/preſuppoſito diuino. Sed ꝙ fiat
exactio vel extorſio ſicut concluſio loqui/
tur/ratio non cõcludit ¶ Ad ſcd'aꝫ rõem

DEinde cũ videtur oppoſitũ con/
cludi p ſecundã rationẽ de cano/
nicis. R̃ndet̃ ꝙ lata eſt differẽtia:
q̃m tales pecunie nõ exigũt̃ a canonicis
p beneficio vel officio.ſed p cõibus one/
ribus ſupportãdis: in q̃bꝫ canonicus il/
le pticeps erit quo ad emolumentũ ꝯmu
ne.ſicut pro fabrica. pro pane. pro puerꝫ
de choro.p clientibꝫ .pro capa et ſimilibꝫ
Non negam⁹ tamẽ quin apud aliq̃s/ mo
dus exigendi nõ ſit vſq̃quaqꝫ purus ⁊ de
cens.licet non proprie ſymoniacus.
¶ Ad tertiam rationẽ

DEinde tertia ratio cõcludit cõfor
miter ad primã. Deberet ergo ſi/
milis eẽ cõformitas de nõ exigen
do fructus añ pceptiõeꝫ eoꝝ.ſicut nec exi
gunt̃ ab illis de quibus eſt argumentum
Ad quartam rationẽ.

DEinde poſſumus de q̃rta ratõne
ſicut de ſecũda dicere.et ſimilr̃ de
ſequentibus quo ad hoc ꝙ valde
multa (prochdolor) fiũt ⁊ facta ſunt habẽ
tia malam ſpeciẽ turpis queſtus.⁊ in mł
tis ſymoniacam prauitatẽ:ſicut et alia vi
cia/regnare videmus paſſim apud homi
nes. virtutes auteꝫ raro . ꝓpterea dicit lex
antiqua. Non inſequeris multitudinem
ad faciendũ malum. hec enĩ eſt argumen
tatio peſſima. Multitudo facit hoc. igit̃
eſt licitum. quoniã oppoſitũ cõſequẽtis
frequẽter et quaſi ſemp ſtat cũ antecedẽte
¶ Ad quintã rationem.

DEinde reſpondet̃ p hoc ad quin/
tam. Addẽdo ꝙ apud bonos cõſci
entioſos ⁊ eruditos/ q̃s nõ exceca
uit malicia vel ſupbie vel adulatõnis vel
auaricie.talis ſymoniaca peſtis reproba/
ta eſt.p predicatões ⁊ doctrinas. verbis ⁊
ſcriptis. ⁊ nouiſſime per hoc ſacrum con
cilium ſcilicꝫ Conſtañ. iudiciali ſeuerita/
te damnata fuit in capite.
¶ Ad ſextam rationẽ.

DEniqꝫ per p̃miſſa patet ad ſextaꝫ
aliqualis reſponſio. Addendo ꝙ
aliqui ⁊ ſi nõ om̃es potuerũt ha/
bere verũ titulũ in ſuis beneficijs. ⁊ verũ
ordinẽ/ſicut conſtat/⁊ hoc ꝓpter excuſatõ
nes aliquas ꝓbabiles apud aliquos tam
p̃latos q̃ꝫ ſubditos. Subditos enĩ excuſa
re potuit ignorãtia iuris ⁊ facti.in q̃bꝫ ſu/
prem⁹ papa xp̃s ſuppleuit ⁊ ſupplet i tali
b⁹ defectũ p̃latoꝝ:ſtãte bona fide ſubdito
rũ ¶ Rurſus ꝓmotos p ſymoniacã hanc
exactõem/potuit fortaſſis excuſare reſpe/
ctus redẽptionis ꝓprie vexatõnis. queãd
modũ dicũt etiã in ſimili theologi.ꝙ vbi
p̃ſbit̃ nollet baptiſare pueꝝ poſitũ in arti
culo mortꝫ niſi pecunia p̃accepta.nec ap/
paret ali⁹ potẽs vel ſciẽs baptiſare ꝓpt̃ de/
fectũ aq̃ vel intinctõis.parẽtes pueri dare
poſſũt pecuniã.nõ q̃dẽ intẽtõe emẽdi bapti
ſma.ſꝫ redimẽdi vexatõꝫ ſuã ⁊ puero pro
uidẽdi Neqꝫ per hoc dicẽdi ſunt ꝯſentire
pctõ ſymonie h⁹ curati. ſic in materia de
vſuris p̃t aliq̃s accipe ad vſurã licite i ca/
ſibꝫ certis/q̃uis alteri nullo mõ liceat da
re Uñ redẽptio vexatõis videt̃ hr̃e locũ ñ
q̃dẽ i acq̃rẽdo ius nouũ ad officiũ vel bñ
ficiũ hmõi ſpũale/ p̃ri apõ ꝯferẽtẽ ſꝫ iue
nit̃ hr̃e locũ dũ tolli q̃rit̃ ipedimẽtũ qd ap
ponit̃ ne quis iure ſuo vel re ſua pacifice

potiaꝛ vel vtatur. Sic fortaſſis excuſabi
les eſſent ſubditi reſpectu curatorũ vel p̄/
latorum. dum cõpellũtur pecuniã añ tra/
dere/ q̄s res ſpũales eis debite conferãtur
ſicut in exemplo priori de baptiſmo par/
uulorũ. de ſepulturis. de miniſtratiõe cor
poris xp̄i. de abſolutõne ſacramentali. de
collatione ordinũ. matrimonioꝝ. ⁊ ſimi/
M liũ. ¶ Deniq̄ꝫ pro reſponſiõe ad ſeptimã
ratiõnẽ/ cõſideratio ſeptuplex notabitur.
ſatis cõformiter ad premiſſa ¶ Ad ſepti/
mam ratiõnẽ. Prima conſideratio.

Symoniaca labes ſicut de ꝑ ſe non
eſt hereſis. ſic nõ aufert a papa ne
ceſſario ſuam poteſtatẽ. vel eccle/
ſiaſtice poteſtatꝭ plenitudinẽ. immo nec
executionẽ. ¶ Prima pars ideo manife/
ſta eſt. quia ſtat aliquẽ eſſe ſymoniacuꝫ ex
ſola deprauatõne affectus per auariciam
remanente iudicio recto intellectus ꝙ ſic
agere peccatũ eſt. Non eſt autẽ hereſis ſi/
ne deprauatiõe intellectus per errorem/
in his q̄ recta fides tradit. Poteſt nihilo/
minus p̄ſumptione iuris vel opis/ ſymo/
niacus omnis/ haberi in fide ſuſpectus.
¶ Patet altera pars/ quoniã poſitiuis le
gibus ſuis/ non eſt papa ſubiectus/ vt ta
les ſunt. Ex autẽ ſymoniacus ſuſpẽdatur
ab omni exercitõ tanq̄ꝫ excõmunicatꝰ ip
ſo facto/ poſitiuũ eſt. quod nõ ligat papã
cum par in parẽ nõ habeat imperium. Cũ
preterea ſit hoc modo ſolutus legibus in
tellige pure poſitiuis penalibus vt ſupra
ius hoc modo ſumptũ ¶ Sic intelligen
da eſt (put arbitror) diſtinctio dominoꝝ
iuriſtarũ. dum dicũt aliquid eſſe ſymonia
cum quia ꝓhibitũ eſt in illo caſu nõ poſ/
ſe papã cõmittere ſymoniã. plane nulla ẽ
proprie ſymoĩa niſi q꞉ prohibita iure di/
uino. vbi ſcilꝫ cõuenit cõtractus iſte rerũ
ſpiritualiũ pro re cõmenſurabili numiſ/
mate. do ſi des. vel do vt des. Nihilomi/
nus apponiꝛ in aliquibꝫ cõtractibꝫ non
de ſe ſymoniacis pena ſymonie. vbi verũ
eſt ꝙ hoc ideo diciꝛ ſymoniacũ quia lege
humana prohibitũ. ſicut aliq̄s puniꝛ tã/
q̄ꝫ hereticus p̄ſumptiõe iuris poſitiui vel
operis qui veraciter eſt catholicus.

Secũda conſideratio

Symoniaca labes in papa/ confe/
rendo prelaturã vel beneficium/
non tollit neceſſario ius ad bene
ficiũ/ neq̄ꝫ poteſtatis eccleſiaſtice ſuſpen/
dit executõem ¶ Hec conſideratio ſequi
tur ex antecedẽti. quoniã poteſt papa vel
le taliter promotũ/ non incurrere ſenten/
tias iuris poſitiui. etiam vbi veram ſymo
niam cõmitteret: conſentiẽdo ſymoniace
promotõni ſue. quãuis apud deũ nõ eua
deret omnẽ penam ¶ Patet aliũde conſi
deratio iuxta ea que dicta ſunt circa ſextã
obiectõem de redemptõne vexatõnis. vel
etiam vbi bona fides ⁊ ſimplex in promo
to eſſet. ipm q̄ꝫ ſaluaret ¶ Tertia conſide.

Symoniaca labes/ periculoſior eſt
etſi nõ quo ad deũ tamen quo ad
forum eccleſiaſticũ/ in promotis
per prelatos inferiores/ q̄ꝫ per papam
Hoc perſpicuũ eſt in precedenti conſide
ratione. Attento ꝙ omnis ſymoniacus
ipſo iure excõmunicatus eſt/ cum reliq̄s
penis. a quibus nõ liberatur per ordina
rium/ quemadmodũ de papa tactũ fuit.

¶ Quarta conſideratio.

Symoniaca labes/ q̄uis poſſet ex/
cuſari vel non inueniri circa rece
ptionẽ pecuniaꝝ vel eorũ q̄ ſunt
numiſmate mẽſurabilia (quemadmodũ
ſunt obſequia vel fauores et obligatorie
promiſſiones circa ſpiritualium admini
ſtratõem in litteris teſtimonialibus con
ferendis ⁊ ſimilibus) Nihilominus expe
dit in his omnibꝰ vt obſeruetur apoſtoli
ca regula. Quãtum fieri poteſt/ ab omni
ſpecie mala abſtinere vos ¶ Poſſet de p̄/
ma parte deductõ fieri per plurima. circa
diuerſos ordines et ſtatus/ circa religio/
ſos conuentus ⁊ ſeculares eccleſias/ circa
prelatos ⁊ officiarios ſuos/ circa curatos
et eorum vicarios vel ſubditos. Fiũt ita
q̄ꝫ plurima per tales huiuſmodi que re/
ctam habere poſſunt intentionẽ/ licꝫ mo
dus faciendi ſcandaliſet. vt quia videtur
fieri pactio de tẽpalibus. vel negatõ ſpiri
tualium ſeu dilatio propter tempalia vel
ex aduerſo fieri videꝛ propter tp̄alia ſpiri
tualiũ collatio exercitiũ vl' frequẽtatio vt
in miſſis dicẽdis/ vt in horis lucroꝝ non
aliјs freq̄ntandis. Caueaꝛ igiꝛ hec multi
plex mali ſpẽs: ꝑ boni ſpẽm appoſitã q̄n
tũ fieri dabiꝛ. q꞉ ñ eſt nr̄m poſſe ſcãdal' oĩ
bꝰ acceptis occurrere ¶ Quita ꝯſideratõ. N

Symoniaca labes/ commodiꝰ eui/
tari poteſt/ per rectificatõnem in/
tentõnis: deſiderando ſcilicꝫ vel
poniꝛ/ ne quis iure ſuo vel re ſua pacifice

accipiendo tpalia non vt ſunt preciū ſpi
ritualium vel cupiditatis nutrimentum
ſed neceſſarie ſuſtentationis corporalis
adiumentū Sic itaqꝫ ſaluabitur illic nō
eſſe cōmutatiōem ſymoniacā. vbi tamen
cōcurrit hoc. do ſi des. vel do vt des. quo
niā he dictiōes cōditionales ⁊ cauſales. ſi
vt. propter. ⁊ ſimiles. nō notabūt cauſam
principalem. ſed cōſecutiuā. ⁊ minus pri
cipalē. ſeu motiuā vel adminiculatiuam
ſeu meritoriā vt ibi Incliaui cor meū ad
faciendas iuſtificatōnes tuas ineternum
propter retributōem. Que vtiqꝫ retribu/
tio referebat̄ ad deum propter prophetā
ſicut finis ſub fine Ubi autē vnum ꝓpter
aliud (ſicut dicit phs) vtrobiqꝫ vnum.

Sexta conſideratio.

Symoniaca labes poteſt quo ad p̄
terita ſuſcipe prouiſionē ⁊ mede/
lam per hoc ſacrū conciliū. propt̄
ſerenatōnem conſciētiarū ⁊ animaꝝ ſalu
tem taliter. ꝙ aboleant̄ edicto generali q̄/
libet pene vel ſentētie iuris poſitiui cōtra
ſymoniacos edite cū habilitatibus ad be
neficia iam obtēta. dando licentiā inſup
pro p̄terito. vt quilibet poſſit eligere con
feſſorē idoneū. qui eū ſup oībus dubijs/
vel ſcrupulis/in foro cōſcientie abſoluat
Uidet̄ fortiſſis hec prouiſio nimis la
ta vel laxa iuxta ſeueritatē eccleſiaſtice di
ſcipline. ſed habeat̄ reſpectus ad immen/
ſitatē miſericordie dei. ⁊ humanā fragili/
tatē. que mallet ſepe ſaluti proprie/ꝙꝫ be/
neficio vel ſtatui renūciare ⁊ tolerabil̄r ap
parebit iſta prouiſio. aut ſi de neceſſitate
puniendi ſunt aliq̄ nimis notorie ſcāda/
loſi: nihilominus de ſalute cōmunitatis
atqꝫ plurimorū cogitetur.

Conſideratio ſeptima.

Symoniaca labes poterit pro futu
ro preſeruatōem habere Cogi/
tetur p hoc ſacrū conciliū ne paſ/
ſim ⁊ licenter vt hacten⁹ introeat cōſuetu/
do leges debitas vel iā inſtitutas renouā
do mutando vel interp̄tando circa colla/
tionē omniū ſpiritualiū. tam a capite ꝙꝫ
a membris. cū tali moderamine. ꝙ neqꝫ fi
at ſtrictior prohibitio tēpaliū ꝙꝫ oportet
in capite vel in membris. ſicut factū eſſe
pluries exiſtimant in quibuſdā Neqꝫ rur
ſus ꝑmittat̄ talis laxatio que vel verā ſy/
moniā vel ſcandaloſam ſymonie ſpeciem
introducat. hec autē ꝑticulariter ſit eorū
qui ad hoc ꝑticulariter ꝯmiſſi ſunt Ce
terū generale cōciliū in qua poteſtate poſ
ſit leges huiuſmodi preſcribere p̄ſertim
ſummo pontifici ſine leſione plenitudis
ſue poteſtatis/ vtilis eſt practicatio. de q̄
ſi annuerit deus/ alias ⁊ alibi videbitur.
cōcordando plenitudinē poteſtatis pa/
palis/cū ipſa plenitudīe poteſtatꝫ cōcilij.

Ad rationabi
lem contra ſymoniā ⁊ ſymo
niacos reformatōem. offerū
tur propoſitōes que ſequūt̄
quarū declaratio tam ſcriptis iam editis
ꝙꝫ viua voce/poterit apparere.

Prima propoſitio

Finis principal̄r intētus reci/
piendi tempalia p miniſtratio
ne ſpūaliū/reddit hominē pro
prie ſymoniacū in foro cōſcien
tie ⁊ ad deū. ⁊ ſi hanc intentōem aptis ad
extra monſtret indicijs/ cenſendus eſt in
eccleſiaſtico foro ſymoniac⁹. vel de ſymo/
nia vehementer ſuſpectus.

Secūda propoſitio.

Finis principaliter intentus acci
piendi tempalia pro amminiſtra
tōne ſpiritualiū/tanꝙꝫ ibi ſit ade
quatio vera precij ad precium/ſicut eſt in
cōmutatiōe tempaliū ad inuicem/reddit
hominē proprie ſymoniacū.

Tertia propoſitio

Finis principal̄r intentus vt pri
us/reddit hominē proprie hereti
cū. ſi faciat hoc ex depȓauato itel/
lectus iudicio. q̄ſi tale aliq̄d poſſit de fa/
cto/aut dēat de iure fieri. ⁊ hoc ſi ꝑtinacia
cōcomitet̄. Quarta ꝓpoſitio.

Obligatus miniſtrare ſpūalia ſic̄
ſunt ſacramēta ⁊ beneficia eccleſi
aſtica/p̄t rōnabil̄r ⁊ licite habere
reſpectū ad tpale cōmodū: mercedē ⁊ pre
miū: quāuis min⁹ principale ⁊ ſecūdariū

Quinta propoſitio

Obligatus miniſtrare ſpiritualia.
⁊ miſtrans ea/hꝫ vex ius ⁊ pote/
ſtatē recipiēdi tpalia. abſqꝫ hoc ꝙ
mēdicet ea. Et ſub hac intētōe (licꝫ min⁹
pricipali) p̄t vel potuit/obligare ſe ad mi
niſtrādū ſpūalia. ⁊ p mercede vel ſtipēdio
vel cibo ⁊ ſua ſuſtētatōe/recipe tpalia. ſic̄
exēplificari poſſet in oī ſtatu eccl'iaſticoꝝ

tam ſeculariū q̄ religioſoꝝ. a maioribus
ad infimos. ¶ Sexta propoſitio
Obligatꝰ miniſtrare ſpūalia/ ꝛ mi/
niſtrans ea/ ſub ſpe vel expectatō
ne vel intentōne/ ꝙ recipiat tēpa/
lia ꝑ ſuſtentatōne miniſtri et mercede vel
cibo opariȷ/ nō ideo cōuincit̄ ſymoniacꝰ.
ſicut nec ille qui dat tpalia ſub ſpe recipi/
endi ſpūalia. immo ſtaret ꝙ peccaret non
tradendo ea. ſicut in caſu/ miniſtrans pec
care poſſet abȷ̄ciendo vel reprobando ta
lia dona ſeu potius mercedem ꝛ ſtipēdia
¶ Septima propoſitio.
Ecleſiaſticus miniſtrans ex debi
to ſue p̄latōis vl̄ officiȷ/ baptiſma
cōfirmatōem. euchariſtiā. ꝯfeſſionē. ordi
nes. extremā vnctionē. ſepulturā. ꝛ ita de
reliquis ſpūalibꝫ. nō ideo cōuincit̄ ſymo/
niacus/ ſi añ vel poſt miniſtratōez/ recipi
at tpalia ab illis quibꝫ miniſtrat ſpūalia.
¶ Octaua propoſitio.
Ecleſiaſticus/ officians ex debito
bñficio ſuo/ ſicut frequētādo ho/
ras canonicas. vel exeq̄as mortuoꝝ/ non
ideo ꝯuincit̄ ſymoniacus/ ſi recipiat aut
recipe intendat/ diſtributōes tpales aſſi/
gnatas illis q̄ talibꝫ aſſiſtūt officiȷs etiaꝫ
dum aliq̄ñ ſub hac intentōe mercedis va
dit ad aliq̄ꝺ officiū eccl'iaſticū alias ꝑ tūc
nō iturus. Exēpli gratia ſi cuilibet/ etiā re
ligioſo q̄ intereſſet magne miſſe in eccl'ia
Conſtañ. quotidie diſtribueret̄ vnꝰ flore/
nus. cōſtat ꝙ multi intereſſent q̄ mō non
interſunt. nec alias intereſſent. nec iō ſy/
moniaci eēnt iudicādi ¶ Nona ꝓpoſitio.
Ecleſiaſticus p̄latus aut aliꝰ con
ferēs bñficia eccl'iaſtica/ nō ideo
conuincit̄ ſymoniacꝰ/ ſi recipiat a
bñficiatis aliq̄ tpalia ¶ Decima ꝓpoſitio
p Extirpatio ſymonie/ nō ita dꝫ ꝑcu
rari ꝙ ducant̄ hoīes ī maiora pi/
cula ꝛ ſcandala/ ꝑ nimiā ſymonie
reſtrictōꝫ. vbi nō eſt vl' p̄t nō eſſe ſymonia
cus/ ſi habeat̄ intentōis vera directio Nec
ita/ ꝙ eccl'ie vel eccl'iaſticoꝝ dotatio/ debi
ta iure diuino/ euacuet̄ vel fraudet̄/ ſub h̄
reformatōis p̄textu/ velut a demonio me
ridiano ¶ Undecima ꝓpoſitio
Extirpatio ſymonie/ primo faciē/
da eſt cordibꝫ hoīm. oñdendo q̄/
liter in corde vel intētiōe/ ſymoniaca pra/
uitas cōmittitur. et qualis debeat haberi
cordis intētio/ dū in miniſtratōe ſpūaliū
ſit vel expectat̄ tempalium receptio.
¶ Duodecima propoſitio:
Extirpatio ſymonie/ ab eccl'ia ſctā
dei/ in capite ꝛ in mēbris/ ſalubri
us faciēda eſt/ inducēdo hoīes ad timorē
dei. ꝛ ad cuſtodiā mandatoꝝ ſuoꝝ. ſc̄m le/
gem euāgelicā. q̄ ꝑ ſolā iuriū penaliū/ cō
ſtitutiōem. quorū multiplicatio forſitan
magis eſſet reſtringēda/ q̄ augenda. mul
ta eni reputāt vel puniūt tanq̄ ſymonia/
ca/ que ſymonie rōem ꝓprie nō includunt
ꝛ ita faciūt viā dñi artā magis q̄ oportet
Pro nūc ad declaratōem p̄miſſoꝝ ꝑ
nunc/ alias poſita hec vnica diſti
ctio. Reſoluēdo materiā de ſymo
nia/ poſſumꝰ inuenire diſtinctiōem q̄dru
plicē/ de intuitu vel reſpectu cōmodi tpa/
lis pro ſpūali. ¶ Poteſt eī intuitꝰ ferri ad
tpale cōmodū Primo tanq̄ ad preciū rei
ſpūalis. quaſi ſit adequatio valoris vniꝰ
rei ad alterā/ ſicut eſt in emptōe ꝛ venditō
ne ciuilibꝫ. Pōt ſecūdo ferri intuitꝰ ad cō
modū tpale tanq̄ ad motiuum p̄cipale
dandi ſpūalia. vel ad finē vltimū in quo
ſiſtit intuitus ſpūale cōferentis. Pōt ter/
tio ferri intuitus cōmodi tpalis/ tāq̄ ad
motiuū minꝰ principale vel ad finē ſubor
dinatū ſub vltimo fine. Pōt quarto ferri
intuitus ꝯmodi tpalis/ tāq̄ ad rē debitā
iure diuino ꝑ ſuſtentatōne illiꝰ q̄ ſpūalia
ſumminiſtrat. iuxta doctrinā xp̄i et apl'i.
Qꝛ dignus eſt oparíꝰ mercede ſua. ¶ Nūc
ad ꝓpoſitū dicimꝰ ꝑ reſpōſione ſuccincta ꝛ
ſolida ꝙ primꝰ intuitus et ſcd̄s/ ſunt vere
ſymoniaci. de iure diuino et hūano. Et ſi
cōcurrat error intellectus/ ꝙ ſcꝫ talia pñt
fieri. ſicut in primo dicit̄ vel ꝙ licite fiant
ſicut ponit̄ in vtroq̄ꝫ modo: tunc incurri
tur hereſis proprie dicta et habendi ſunt
ſymoniaci tales heretici ꝓprie dicti ſi ſint
ꝑtinaces Dicimꝰ conſeq̄nter. ꝙ ſi ferat̄ in
tuitus tertio ꝛ quarto modis: ille pōt eſſe
licitus. immo laudabilis ꝛ meritorius ac
debitus Hoc tamē attēto ꝙ obſeruet̄ illō
apl'i. Ab oīni ſpecie mala abſtinete vos. h̄
eſt ꝙ adminiſtratio ſpūaliū/ facta ſub al/
tero tali intuitu/ nō appareat fieri ex mō
ſuo. intuitu primo vl' ſecūdo. vt ſi nō exer
cent̄ ſpūalia: ſi nō prius dent̄ tēpalia. aut
ſi turpiter exigant̄. ꝛ cū ſcandalo. ꝛ auari/
cie nota. in quibꝫ caſibꝫ poſſent haberi ſu
ſpecti de ſymoniaca prauitate ſic agētes.
ꝛ hoc p̄ſumptiōe iuris vel facti. ꝛ poſſent

in hoc caſu ipſi tanq̃ȝ tales iudicialr̄ euo cari. ¶ Finit.

Opuſculū eiuſdeȝ

de ſolicitudine eccleſiaſticoꝝ. ad frēs cele ſtinos/ continēs. lxviij. particulas.

Queritur reſpōſio ſuper dubijs ſequentibꝰ/ vnde crebro ſolicitudines conſciētiaꝝ in eccl'iaſticis ꝛ religioſis oriunt.

Primū dubiū ¶ Si liceat eccl'iaſticis maxime religioſis/ dū conferūtur eis tp̄alia/ ſe ꝛ ſucceſſores ſuos obligare ad certa ꝛ determinata ſuffragia in miſſis vl' alijs officijs eccleſiaſticis. ſicut habet vſus cōmunis: Solutio ꝑticula. xiij. que p̄ſupponit alibi tractata de ſymonia.

¶ Secundū dubiū ¶ Si liceat omittere tales obligatōnes ſine reatu pc̄ti mortalis. preſertim quando videtur grauiores q̄ȝ oportet ex euentu vel aliunde: Solutio ꝑticula. xij. et a. xix. vſq̄ȝ. xxxij.

¶ Tertiū dubiū ¶ Si melius eēt ꝙ conferētes tp̄alia ſtarēt in ſola generalitate ꝑ ſuffragijs bn̄dis. ꝛ ſi ad hoc ꝛ quō monēdi ſunt: Solutio ꝑticula. xvij. et. xviij

¶ Quartū dubium ¶ Si in caſu ſecūdi dubij neceſſaria ſit ꝛ ſecura diſpenſatō ſuperioris prelati vel pape vel ordinarij Solutio ꝑticula. xxviij. vſq̄ȝ. xxxij.

¶ Quintū dubiū ¶ Si liceat eccleſiaſticis bene ꝛ ſufficienter fundatis recipe nouas obligatōnes cum augmento ſeruitij Solutio ꝑticula. xxxij

¶ Sextū dubiū ¶ Si liceat ſine augm̄to ſeruitij/ ita ꝙ non plures dicātur miſſe vel obitus. ꝛc̄. q̄ȝuis hoc intendāt tempaliū collatores: Solutō ꝑticula. xlix

¶ Septimū dubiū ¶ Si liceat admittere ſuper fratres iam fundatos/ alios qui habeāt ſpeciales cellas ꝛ obligatōnes ad ſuos īſtitores alias q̄ȝ reliq̄ fratres: Solutio cum. viij. ix. x. et. xij. dubijs ꝑticula. xxxiiij. xxxv. xxxvi.

¶ Octauū dubiū. ¶ Si liceat ſe obligare ꝙ omnis fructus ſpiritualis in miſſis/ ꝛ alijs que obligatus dicet/ cedat in vtilitatem tempalia conferētis:

¶ Nonū dubiū ¶ Si tantū ꝓſunt ſuffragia dū fiūt pro pluribꝰ quātuȝ ſi fierent ꝑ vno vel paucis. ꝛ preſertim illi qui facit:

¶ Decimū dubiū ¶ Si debēs vnā miſſaȝ poſſit alios adiūgere ſine defraudatōe illiꝰ qui miſſam pecijt aut inſtituit:

¶ Undecimū dubiū ¶ Si neceſſe ſit ſꝑ pro ſpecialibus fundatoribꝰ oratōnes facere ſpeciales. maxime dum hoc inſtituerint licet non ſpecificando modū ꝛ quis modus tenebit: Solutio ꝑticula. xxxix cum quinq̄ȝ ſequentibus.

¶ Duodecimū dubium ¶ Si liceat pro loco ſolenniori in ſepulturis vel pro alijs pompis exequiarū/ paciſci verbo vel intētione/ de maiori tempaliū collatōe:

¶ Tredecimū dubiū ¶ Si diſcrete faciunt obligantes ſe ad ſuffragia ꝑ alijs/ qn̄ inde minꝰ valent vt videt̄ ꝑ ſeipſ. ꝛ nō eſt ꝯparatio tp̄alis ꝯmodi ad ſpūale. Solutō huiꝰ ꝛ. xiiij. ꝑticula. xlv. cū tribꝰ ſeq̄ntibus

¶ Decimūquartū dubiū ¶ Si caute faciunt religioſi/ qui leuiter admittūt ad ꝑticipatōeȝ omniū bn̄ficioꝝ per illos qui benefaciūt eis vel qui petunt:

¶ Decimūquintū dubiū ¶ Si obligatꝰ ad orōes vocales/ ſit abſolutus ab obligatiōe/ dū eas dicit ſine attentōe vel deuotōne vel affectōe aut ſolicitudine: nā attētio eſt quedā ſolicitudo. Solutio iſtius ꝛ ſequentis ꝑticula. lv. vſq̄ȝ ad finem.

¶ Decimūſeptū dubiū ¶ Si ſufficit generalis intentio qua vult eccleſiaſticꝰ vel religioſus orare ſpecialiꝰ pro benefactoribꝰ q̄ȝ pro alijs. ſuper qua ſpecialitate q̄ntificanda ſe refert ad deum/ qui pōderator eſt meritorum:

¶ Prima particula

Nolite ſoliciti eſſe Math. vi. Luc. xij. Iubet hoc ſupmꝰ abbas noſter Ihs xp̄s/ i cuius ſpū ſalubrit̄ inſtituti clamamus Abba pater. Conſonat ap̄ls eius magnꝰ prior in religiōe xp̄iana dicēs Corinthijs/ in ꝑſona oīm Uolo vos ſine ſolicitudine eſſe. Sȝ mox ſub intulit vtilē ꝛ neceſſariā de ſolicitudīe diſtinctōem. ne vel ſibiipi vel alijs cōſortibꝰ ſuis/ cōtrariꝰ videret̄. quorū ſermo frequēter ad ſolicitudinē ꝯtra deſidē inertiā/ exhortat̄. Ait eni Qui ſine vxore eſt/ ſolicitꝰ eſt que dn̄i ſunt. quō placeat deo. qui aūt cum vxore eſt/ ſolicitus eſt que mūdi ſunt

Secūda parti.

Ecce habemꝰ ſolicitudinē ꝛ ſolicitudinem. Una eſt dei/ altera mūdi. Una

ſpiritualis altera tempalis. Vtraqꝫ ſiqui
dem bona. Alioquin culpata fuiſſet vxo/
ratoꝝ cum ſua ſolicitudine conditio. pri
ma tamen melior atqꝫ dinior/adeo vt va/
catō dici poſſit. et dicat tam hic ꝙ ab apo
ſtolo. i. Coꝛ. vij. Volo vos inqꝫt ſine ſo/
licitudine eſſe Et alibi ad Phil. iiij Nibil
ſoliciti ſitis. Et p pſal. dñs Vacate inqꝫ ꝛ
videte quoniā ego ſum deus.

Tertia particula.

Felix iſta ſolicitudo vacās. ꝛ vaca
tio ſolicita. qlem habere licet decꝫ
et expedit/ illos precipue qui celibes eſſe
ſine tribulanti iugo vxorū nedū elegerūt
ſed vouerunt. quales vos elegit ꝛ aſſum/
pſit abbas noſter xp̄s (o patres et fratres
celeſtini) quos ad pn̄s alloqtur ſolicitu/
do dilectōnis mee quā ſuis impulit que/
ſtiuncularū ſtimulis/zelus veſter religio/
ſus ſolicitus iuxta verbum ꝓpheticū Mi
chee. vi. Ambulare cum deo ſuo.

Quarta particula.

Senſit itaqꝫ veſter i dño timor cu
ius vis eſt ſcḋm phm reddere timē/
tem ſolicitū. Senſit inqꝫ queādmodum
fruſtra fuiſſet aſſumpta ſolicitudo vacās
deo/ſi quadā retroſpectōe ſeu tergiuerſa/
tione corrueret in mūdi ſolicitudinē. ꝛ iā
nō tm̄ vana eſſet quaſi finē nō aſſequens
vacatōnis/vex damnabilis iudicaret et
reproba/ ſi in damnabilē reprobāqꝫ ſoli/
citudinis peccatricis foueā preceps labe
ret. qlem diſſuadet maxime ſermo prepo/
ſitus. Nolite ait xp̄s ſoliciti eſſe. ꝛc.

Quinta particula.

Queret forſan nouitioꝝ aliquis q̄
ſit ꝛ qualis hec ſolicitudo culpa/
bilis. Nam de tolerabili mūdanorū ſatis
inſinuatū eſt. ꝛ de quadā altera ocio ſan/
cto condiuiſa videt ammonita ſed nō cri
minata fuiſſe illa marie ſedētis ad pedes
Jeſu ſoror Martha martha inquit Jh̄s
ſolicita es et turbaris erga plurima. por/
ro vnum eſt neceſſariū. Atuero tota com
monitionis xp̄i ſeries/cū expoſitoribꝫ ſu/
is in illa prohibitōne ſolicitudinis ſicut
Matheus ꝛ lucas referūt dat intelligi ſo
licitudinē malā eſſe que nō eſt prudētis ꝛ
ſagacis prouidētie neqꝫ neceſſitatis. ſed
eſt vel diffidentie vel pfidie vel cupidita/
tis curioſe ꝛ anxie de quibꝫ non eſt modo
per ſingula differendum.

Sexta particula.

Veniamꝰ igitꝰ p cōpendiū ſtatū ad S
pie ſolicitudis veſtre in domino
queſtiōes. q̄ ſolicitudinē reformi
dant impiā. dum piam imo neceſſariā co
gūtur amplecti. Manet apud vos (o pa/
tres ꝛ fratres) pfundo corde firmata mo/
nitio ap̄lica Hebreorū. iiij. Sint mores
ſine auaricia contenti preſentibꝫ. Nibilo
minꝰ aſpicitis illa eſſe neceſſaria que ↄce/
dit idem ap̄ls. i. Thi. vi. Habētes alimē/
ta ꝛ quibꝫ tegamur his contēti ſimꝰ. Bñ
ſuades/ o magne prior ap̄le. placet id qḋ
apponis his contēti ſimꝰ. Attamē alimē
ta ꝛ ea quibꝫ tegamur/ oportet hr̄e. Non
autē hoc ipm totū/ vel labore noſtro q̄ di
uinis mācipamur officijs/vel hoſtiatim
mendicādo q̄ nequaqꝫ diſcurrere p vicos
ꝛ plateas inſtituimꝰ/ obtinere fas nobis
eſt. Deniqꝫ nihil equiꝰ ſcḋm omnē legē ee
deducit ap̄ls. i. Corin. ix. ꝙ qui altario de
ſeruit de altario ꝛ viuat.

Particula ſeptima.

Ve ve mundo a ſcandalis. ve ſcan
dala ſpargētibꝫ vbilibꝫ demonijs
Jn via hac qua ambulabā conq̄/
ritur ꝓpheta abſconderūt ſupbi laqueum
mihi Et rurſus. Juxta iter ſcan. po. mihi
Electa eſt ecce ſub triplici religionis vo/
to via paupꝛtatis vt ſolicitudo noxia di/
uitiaꝝ/cruentās ꝛ enecans vitaret Electa
via caſtitatis ppetue. contra ſolicitudinē
alligantē vxori cū tribulatōe hmōi. Ele/
cta via derelictōis proprie volūtatis per
obedientiā/contra ſolicitudinē tot dubi
tationū/tot ſcrupuloꝝ/tot diſcriminum.
qualia propria volūtas ſe dū ducere vult
ſe ſeducēs incurrit Pudet heu pigetqꝫ
recordari/quātis ꝛ qualibꝫ apud nōnul/
los detrimētis/omnia ſunt in oppoſitas
exorbitatōnes euerſa ſubuerſaqꝫ. Jā heu
nimis apparet veritas pabole xp̄i. q̄ mo
do dū hec relegerent Electa eſt in eccleſia de
immūdo ſpū. qui cū exierit ab hoie. tādē
redit ꝛ adducit ſeptem ſpūs nequiores ſe
dum inuenit domū vacantē. nō quidē ve
re ſed ſola ſimulatōe. ſicut ꝛ ſolis extrinſe
ce pfeſſionis ſcobis ficte mundata eſt.

Particula octaua.

Est vtiqꝫ neqꝫ ꝛ immūdus ſpūs
cupiditas. que radix oim malo/
rū ꝛ idoloꝝ ſeruitꝰ ab ap̄lo. ꝛ mā
mona dr̄ iniqꝫtatis a xp̄o. Sed nōne neq̄
or eſt ſimlata paupꝛtas que ſub voti velo

latens/tota diuitijs inhiat. tota ſolicitudinib⁹ earū pungit. ⁊ intus ⁊ extra continuis miriſq; modis laceratˀ. cruentatur. diſſipatˀ. Cui nanq; poterit eſſe dubiū ſolerter attēdēti/quin ſpūs auaricie neq; iā ſecū adduxerit ſeptē ſpūs .i. vniuerſitatē viciorꝝ neqores ſe Simulata ꝗppe (ſicut ait Aug.) eqtas/duplex eſt iniqtas. nō ſecus hoc loco. dic ꝙ ficta et vota pauptas nō eſt pauptas ſpūs. nō pauptas virtus nō amica bonis morib⁹ frugalitas ſ; duplex iniqtas. qꝛ ⁊ vere cupiditas eſt et ſimulatio. Nec hic ſiſtitˀ. Sed ꝓgrediens/ iſticvoti fractionē/fundatorꝝ defraudatōnē. ꝓximorꝝ factis dictis ⁊ exēplis ſcādaliſatiōem inuenies. Demū ſubit illud vexꝑi/dictū phariſeis/pro talib⁹ in religiōe penit⁹ lapſa verſantib⁹. quales hic ſolos plangim⁹ Circūitis mare ⁊ aridā. vt faciatis vnū ꝓſelitū .i. nouitiū in religione. et cū factus fuerit/facitis eū filiū gehēne duplo ꝗ; vos. Eccliaſt. v. qm̄ diſplicet deo/ infidelis et ſtulta ꝓmiſſio. ⁊ meli⁹ eſt non vouere. ꝗ; poſt votū nō reddere.

z ## Particula. IX

Iſte tandē aīma ſiſte calamū quē indignatio tua rapit vltra longe ꝗ; inchoāndo ꝓpoſueras. Et q̄ doctrinā bonā datura es/diſtraheris ſatyra que nulla vnq; orōe. nulla declamatōnis acrimonia/ſatis erit reprobāda. Reuertamur ad progreſſum finis intēti/reſumentes illud vñ arripuit nos malorꝝ recogitatorū (preſertim apud non paucos noſtri tempꝛis religioſos) anxius dei timor. xp̄iana q; pietas/⁊ miſeratio fraternalis. Illō erat apire/quo pacto/pauptas religioſa/ vacaret abſq; ſolicitudine victus ⁊ veſtit⁹ Interueniūt fateor ⁊ vos interrogādo fatemini/plures crebro pungitiui conſciarū ſcrupuli: nō ſinētes timoroſos fratres implere cū pace verbū xp̄i cū ap̄lica monitōe. nolite ſoliciti eſſe. ¶ Particula. x

Unt āt in genere/tres in ꝯqſitōe victus ⁊ veſtit⁹/neq; ſtimuli. vn⁹ ſymonie. ali⁹ vſure. alter fraudulētie. Solicitatˀ nimirꝝ timorata mens: ne forte miſceat ſe inter dantē tp̄alia ꝓ ſpiritualib⁹ recipiēdis ⁊ econtra labes ſymoniace prauitatis. ⁊ hoc vtiq; frequēter (ve ve) ꝓuenit/dū nō habetˀ directō. dū lumē intentōis noſtre que dr̄ ocul⁹ corpꝛis oīm actionū noſtrarꝝ/eſt tenebre ¶ Solicitatur ꝑterea/ne in redditib⁹ compandis. qꝛ nō ſemp inueniuntˀ ad ꝑpetuū/reddatˀ cōtractus vſurari⁹/ex adiecta conditiōe ſeu pactōne de facultate totiēs quotiēs redimendi ¶ Sup hac vero duplici q̄ſtione ſolicita ſcrupuloſaq;/ pn̄t haberi quedā opuſcula noſtra/nup edita. ſi tn̄ cum magnis taliū tractatorib⁹ viſa fuerint numeranda. ¶ Particula vndecima

Upeſt ad pn̄s inueſtigare ⁊ inuētos tollere (ꝗ; tū inuenerit ſator boni ſemis xp̄s) zizaniorꝝ fraudulētorꝝ aculeoſ. quos latebroſa nocte dū dormiunt per negligentiā hoīes. ſupſeminat inimicus homo ſub obtētu conqſitōnis victus ⁊ veſtitus. Hoc etiā precipue via ꝑ queſtiūculas ſolicitudo/ ſcire deſiderat ¶ Et quoniā defraudatō directe ꝯtrariatur iuſticie. tot modis inueniem⁹ defraudatiōem quot iuſticiā fieri. oppoſitorꝝ q̄dē/eadē eſt diſciplina Dicitˀ āt iuſticia virtus ad alterꝝ vel ſicut ad alterꝝ. reddēs vnicuiq; quod ſuū eſt. Porro iuſticia ample ſumpto vocabulo/cōparatur ad deū ⁊ ad ꝓximū. imo ⁊ ad ſeipm ſicut ad alterꝝ. pro/ ut in penitētia fit. dū ſpūs carnē ſubijcit ſeruituti Sic erit defraudatio. vna ad deum. altera ad ꝓximū. tertia q̄ſi metaphorice dicta ad ſeipm. Et primit⁹ de ꝓximi defraudatiōe (quia notior eſt) videamus. et cōcluſiones deinceps miſceamus.

Particula .XII. v

¶ Concluſio prima

Olicitudo pia/ conferētis tp̄alia defraudatˀ ſi ſua intētio a recipiēte nō ſeruetˀ. hoc ei proprie ſonat fraus ⁊ dol⁹/dū ꝑtenditˀ vnū ⁊ fit alterum Sic dr̄ de teſtatore ꝙ fraudat⁹ eſt/ ſi ſua differatˀ aut nō impleatˀ intētio. neq; tn̄ accipiēda eſt de q̄uis intentōe Nō enī cadit ſub obligatōnis recta lege neq; intētio. ſi ſaluti cōtraria. ſi morib⁹ abſona. ſi in deteriorē exitū/ei⁹ obſeruatio ſit vētura q̄lis eſſet intētio palā ſymoniaca vel vſuraria/ vel iuri ꝑiudicās alieno. vl' deo ſanctiſq; ſuis/non honeſta. ¶ Concluſio ſcd̄a.

Particula decimatertia.

Olicitudo pia conferētis tp̄alia/ dirigi d; ad ſuſtentatiōem miſtri illi⁹ tp̄alē faciendā/a q̄ ſpūalia reqruntur: Iſte ſiq̄dē iuſtus ꝓpri⁹ ⁊ verus eſt titulus

ſuſcipiendi ſpūalia. Et hoc ſupponatur
ad pñs tanq̄ʒ deductū ſufficiēter in mate
ria de ſymonia dū de directōe cordis for/
ma daretꝛ. Atuero plerūqʒ fit/ vt mentiatꝛ
iniq̄tas ſibi. nūc ꝑ ignorantiā affectatā ꝛ
ideo culpabilē. nūc ꝑ negligentiā que nō
tanta ſolicitudine querit agēdoꝝ verita/
tem Expedit igitꝛ ad ꝑticulares deſcēdere
caſus: nō quidē ad oēs aut ſinglos. hoc eñ
nobis eſt impoſſibile. qm̄ varij ſunt ſine
nūero. ꝛ ita varij ꝙ vna circūſtantia qñqʒ
poſita qñqʒ deficiēs/ iudiciū ſapiētis va/
riare cōpellit ꝛ hoc cū admiratōe paꝝ ſa/
piētis. nec ad oia circūſpiciētis Queſiuit
vnus anachoritaꝝ a quodā patre. Pater
debeo tentatōes admittere aut ꝓtin⁹ eas
abijcere Admitte inq̄t. Acceſſit alter cum
eadē petitōe Abijce inq̄t nec admitte Nō
ne ꝯ̄ria videri pñt. admitte. non admitte.
Sic apud ſapientē ꝓuerbioꝝ. xxvi Ne re
ſpondeas ſtulto iuxta ſtulticiā ſuā Et ibi
dem. Rñde ſtulto iuxta ſtulticiā ſuā Sic
in euangelio de monſtrandis ꝛ nō mon/
ſtrandis opibus bonis habes.

Particula. xiiij.

Qua in re colligitꝛ/ vñ tam frequēs
error/ in moralibꝫ iudicijs venit.
Sunt q̄ ſolis intendūt generalibꝫ regulꝭ.
vt ſunt ꝓuerbia. ꝛ auctoritates ſctōrum.
Sunt q̄ ad ſola ſingularia dant ſe totos
nullā ad ꝓ̄ia principia reſolutōeʒ facien
tes. qꝛ vel neſciūt. vel negligūt. aut toti lit
terales et ſine ſpū/ carnales ſunt. vel exce/
cat eos ꝓpria malicia hec aut illa Sūt alij
circūſpecti ſimul ꝛ prudētes. q̄ ſingularia
caute colligūt. ꝛ ſapiēter ad regulas reſol
uūt generales. colligētes pariter q̄ fuerit
rō dare legis qñqʒ ꝑ eleuatiōem mētis ad
reglas diuinas. qñqʒ ad hūanas Primū
fit ꝑ virtutē quā vocat Ariſt. gnomicā Al
teꝝ ꝑ epikeiā. quā dicere poſſum⁹ bonam
eq̄tatē Et qm̄ rariſſimi ſunt tales circum
ſpecti (req̄ritꝛ eñi cū eruditōe lōgus expiē/
tie vſus) nō expedit paſſim ab oibꝫ q̄rere
ſolidū ꝑ moralibꝫ cōſiliū. neqʒ ſilr̄ p̄ſume
re illō dare q̄ſqʒ dʒ. p̄ſerti ñ habita cū ſuis
circūſtantijs oibꝫ vera caſus forma q̄ q̄ritꝛ

Particula. xv.

Et certe frequēs iſtic ab inq̄rētibꝫ
ſolet īteruenire defect⁹. Et cū ius
ex facto oriatꝛ/ q̄d mirꝝ ſi in rñſiōe fit dece/
ptio. Non quidē ſemꝑ ex rñdentis. ſed ex
inq̄rentis vicio. aut crebrius ꝓpter ſanta
ſiam paꝝ inſtructoꝝ. q̄ ſe ꝑalogiſant deci
piūt ꝛ ſophiſticāt. putātes caſus aliq̄s eē
ſilēs q̄s ex vnica qñqʒ circūſtantia addita
vel remota vel nō attēta/ conſtat ꝓſus eē
diſſilēs vel aduerſos. Exēpla tacta ſunt.
Et apud medicinā dandā pʒ hoc vitium
dū vnus ſibi viſus arrogantꝛ perit⁹ i hac
aut hac medicina dāda. applicabit vnā re
ceptā ad morbos ex cauſis oppoſitis or/
tos. nō attendēs ꝙ aliud quod ſanat cal/
caneū: nō ſanat ſed excecat oculum.

Particula. XVI

Omittam⁹ narratōnes ſuꝑ hac re
vulgares. nec referam⁹ q̄ʒ iuſtā ꝓ/
inde rōem vel nō/ valeāt aduoca/
ri ꝑtendere. dū caſum oēm ad ſe delatum.
iuſtificandū ſuſcipiūt Et veniam⁹ ad ali/
as cōcluſiones cū ſuis modificatōibꝫ. in/
ueſtigādo ꝑcipue/ de intētione ſuſtētātis
miniſtꝝ eccľie q̄ ꝛ q̄lis ſit tenēda. ꝛ q̄ et q̄/
lis ſit tenenda ꝑ eū qui ſuſtentatꝛ ꝛ recipit
ſiue ſit vnus ſiue ſint plures/ ſecularꝭ aut
religioſus. Et ſit concluſio. iij.

Particula. xvij.

Solicitudo pia cōferentis tꝑalia/
ſi vult ꝑt/ in ſua generalitate ſuf/
fragia req̄rere Et ſub hac intētiōe ſola ſtā
do/ nō min⁹ merebitꝛ ſepe apō deū/ q̄ʒ ꝑti/
culari⁹ exigēdo Non hʒ ꝓ̄ia ꝑs dubita
tionē. Scđa ꝑs/ vtinā ſpūalibꝫ oculis
q̄les ſunt oculi colūbini ſponſi et ſponſe
in cāticis/ aſpiceretꝛ. qm̄ apō illos/ perſpi
cua eſſet. q̄ cognoſcunt oia bñfactoꝝ oim
q̄ntūlibet occultoꝝ premia repoſita apō
deū/ ꝓpter quē ꝛ in quo fiūt Verū pau/
ci ſunt ſpūales hmōi q̄ nō miſcere curent
grano puriſſimo caritatis illō ſeminādo
quedā zizania vanitatis. Fitqʒ illō virgi/
lianū. Infelix loliū ꝛ ſteriles naſcūtꝛ aue/
ne. Audi cōformitꝛ illō euāgelicū ꝙ ſimlꝛ
exorte ſpine/ ſuffocauerūt ſemen verbi et
fructū boni operis. Concluſio. iiij.

Particula. xviij.

Solicitudo pia cōferentis tꝑalia/
pōt ꝛ dʒ āmoneri clā aut palā per
ꝑdicatores aut alios/ ſuꝑ ꝑmiſſa
veritate/ ꝑ directōe puriori intentōis ſue
Suadēda q̄ppe ſunt bona cū diſſuaſiōe
maloꝝ Nihilomin⁹ obſeruetꝛ illō antiq̄ ꝓ
uerbij. Ne q̄d nimis. qꝛ q̄ nimis emūgit/
elicit ſanguinē Nimis exacuēs ferrū/ qñʒ
vel hebetat vel cōſumit ipm. Saragens

deniq̈ totū quicq̈d ſeuerit aut meſſuerit
pueꝝ eſſe/ nō habēs aliq̈d zizanioꝝ neq̈
palearum. q̈dni fruſtra quidni ſtulte ſepe
conet̄ ⁊ damnoſe fatiget̄. Nunq̈d eligibi/
lius eſt granū aliq̈ꝺ vel impurū/ q̈ꝫ nullū
colligere? Quo circa dicamus cōſequēter
¶ Concluſio. v. ¶ Particula. xix.

Solicitudo pia cōferentis tꝑalia/
poteſt cū bona venia. Immo ⁊ cū
gratia/ conditōes certas appone/
re explicatiuas intētōnis ſue ¶ Suffice
re in primis debet ad cōſenſum hui⁹ veri/
tatis/ vſus toti⁹ cōis eccl'ie. q̄ ſic hꝫ ⁊ reci/
pit. cui ſiq̈s detrahit imprudenter ſe deci
pit. Sūt autē tres ꝯditōes ꝓpter quas
pie pt̄ ꝯferēs appōere limitatōnes certas
Una ꝯcernit pſonā recipiētē. Altera pſo
nā ꝯferentē. Tertia pſonā affinē l' attinētē

¶ Particula xx.

y Attende ⁊ videbis expediēs eē ꝑ/
ſone recipienti/ ꝙ limitet̄ ad certa
ſuffragia. quatin⁹ reddat̄ animus
eius magis ſolicit⁹ debitū ſoluere. ⁊ inten
tionē ſuā in deū dirigere. Quatin⁹ pterea
maneat eius cōſcia ſecurior. quo poterit
agnoſcere ꝙ obligatōe ſoluta/ quiet⁹ ma/
net. Nec ꝑuipendēde ſunt due rōnes iſte.
Quibꝫ addit̄ tertia. Conſtat nāq̈ apȯ de
um q̄ nouit oīa. qui ⁊ dicit. Ego de⁹ et nō
mutor. nihil eſſe neceſſitatis aperire nr̄as
intētiones ⁊ affectōes exponere. Hoc er/
go req̈rit̄ ꝓpter nos orātes vt ſcꝫ exhibea/
mus nos tales nobiſipſis/ qualē cupim⁹
eſſe deū nobis. pios. amicos. ſedulos. cō/
patiētes/ ⁊ ita de reliq̈s affectibꝫ. Sed q̈s
neſciat/ ꝙ orās plus mouet̄ et afficit̄ in ſe
ipſo/ dū ad ꝑticularia reſpicit. dū bn̄facto
rū munera. dū obligatōes/ dū intentōes/
dū neceſſitates conſiderat/ q̈ꝫ in quadam
vniuerſalitate ſe tenendo.

¶ Particula. xxi.

Videbis rurſus circa pſonā cōferē
tis/ expediēs eſſe freq̈nter ⁊ neceſ/
ſariū aliq̄n/ ſuffragia limitare. Prio ſi ad
illa ſuffragia teneatur vel ex voto. vel ex ſa
cerdotis iniūcto. vel ex alteri⁹ teſtamēto. le
gato. vel mādato. Certū eſt ꝑinde ſuffra/
gia eccl'ie vel ſingularis pſone/ nō tātū va
lere ꝓ mille aut oībꝫ/ q̄ntū ſi ꝓ vno fiāt.
⁊ hoc ad pn̄s ſupponat̄ ex aliis opuſcul'.
Nec eſt controuerſia qualiſcūq̈ apud do
ctores de ſuffragio ſatiſfactōnis ⁊ redem

ptionis/ ſicut exempla ciuilia ⁊ quotidia
na cōuincūt de debēte centū francos q̄ li/
beraret̄ centū ꝓ ſe ſolutis. ſꝫ additis ſecū
decē ſociis in ꝑticipatōe liberatiōis: ꝓpria
eius tantundē liberatio tardaretur.

¶ Particula. xxii.

Videbis deniq̈ circa pſonā affinē
vel attinentē pſone conferētis/ re
ferre q̈ꝫ plurimū/ ſi viderit ⁊ ſenſerit ꝑ ſuc/
ceſſiōes tēpoꝝ ⁊ generationū/ ꝙ talis pa/
rens eius vel affinis talis fuit pie ſolicitu
dinis/ vt ꝓ ſe et ſuis/ talia fieri cōſtitueret
pietatis officia. Nōne mouet̄ ac cōmouet̄
ꝓinde/ ꝓces cū gratiaꝝ actōe ⁊ laudibꝫ ad
deū referre. Nōne probabile eſt eidē aian
dum fore: vt queādmodū ille fecit. ita ⁊ ip
ſe faciat. Deductio latior patꝫ aduertenti

¶ Particula. xxiii. ¶ Concluſio. vi

Solicitudo pia/ cōferentis tꝑalia/
pōt cū bono corde nedū in ſuffra
giis conditōes apponere. ſꝫ cum
hoc loca certa ⁊ honorabilia/ ſue ſepelitio
nis eligere: cū appenſiōe inſignioꝝ ſeu ti
tuloꝝ cōſcriptōe. iuxta ſui ſtatus qualita
tem. ſic de pompa funeraliū diceretur ¶
Sequit̄ hec cōcluſio/ ꝑ deductōes ꝓcedē
tes. Et q̄m̄ inueniūt̄ ſanctiſſimi p̄res t'lia
curaſſe. Nā pie recogitata/ cedūt oīa ad ho
norē magnificū dei ⁊ eccl'ie tā militātis q̈ꝫ
triūphantis. Et ad fidē ſpem q̈ꝫ reſurre/
ctōis aſtruendā ⁊ increduloꝝ cōfutatiōe̗
proficiūt. ¶ Veritas eſt/ talia oīa cōuerti
nūc in bonā nunc in malā ꝑtem. pro faci
entiū pro cōferentiū. ꝓ recipientium. ꝓ in
ſpicientiū. ꝓ interpretantiū. diuerſa et ad
uerſa qualitate. neq̈ omino aliter inueni
es in opatōibꝫ hūanis extrinſecus exhibi
tis. Ad qȯ adduci pt̄ illud comicū. Talia
ſunt oīa/ qualis eſt anim⁹ vtētis. Queād
modū de diuitiis aut paupertate dixit ſapi/
ens: ꝙ ſubſtantia paupis ſm̄ cor eius

¶ Particula. xxiiii.

Fundamentū ſuſcipit hoc loco ſa
luberrimū illȯ xp̄i ꝓceptū ab apo
ſtolo repertū. Nolite iudicare. Qȯ vtiq̈
de talibus ad vtrūliber indifferētibꝫ intel
ligitur eſſe preceptum/ vt qui manducat
non manducantē non ſpernat. et econtra
Qui offert tꝑalia/ nō offerentē nō ſpnat.
Hinc abbas paſtor dic inq̈t ſp tibi. tu q̈s
es. Et ne iudices quenq̈. Sic ⁊ ſaluabit̄
hūilitas. ⁊ curioſitas ſupba: ꝑiculoſa te/
meraria ⁊ inquieta confundetur.

Particula .XXV.

Concluſio ſeptima.
Olicitudo pia conferẽtis tẽpalia
defraudat̃ ſi nõ impleat̃ obligatõ
vel ꝓmiſſio vel cõuẽtio ſecũ facta. ceſſan
te cauſa legitima/ nõ implendi. ¶ Confor
miter ad primaꝫ cõcluſionẽ eſt hec ſeptia
cõcluſio. Reſtat ſolum difficultas in aſſi/
gnatõe cauſaꝝ ſeu caſuũ. quibꝫ ⁊ qñ pt̃ p̃/
termitti a recipiente/ illud quod cõferens
inſtituerat. Una cauſa eſt neceſſitatis. Al
tera maioris vel vrgẽtioris vtilitatis Ter
tia ꝑ diſpenſatiõem ſupioris autoritatis
Que duplex eſt. vna ſup̃ma pape. alia or/
dinaria prelatoꝝ. ¶ Particula. xxvi

Eceſſitas incũbit: nũc ex impotẽ
tia vel infirmitate recipiẽtis. nũc
ex fortuitis demolitiõibꝫ eccl'iarũ
ex diſſipatõibꝫ hereditatũ atqꝫ redditũ:
quibꝫ ſuſtentãdus erat miniſter eccl'iaſti/
cus. cuius bñficiũ quod dabat̃ ꝓpt̃ of/
ficiũ/ ſi prorſus deperijt/ nõ videtur aſtri/
ctus remanere ſeruitio. niſi fortaſſis obli
gatio remaneat aliunde.

¶ Particula. xxvij.

Orro maior aut vrgentior vtili/
tas/ prouenit quãdoqꝫ ꝑ tpis ſuc
ceſſum Ubi oportet (iuxta verbũ
iuriſtaꝝ) ꝙ alia rõ reformet pactũ Nec eſt
illud mirabile inſolitũ. vel impoſſibile cũ
in iuramentis ⁊ votis generaliter emiſſis
de futuro/ plerũqꝫ ſic eueniat. vt q̃ genera
liter ꝓmiſſa bona eſſe videbant̃/ fiant ĩ ca
ſibꝫ ꝑticularibꝫ/ vel nõ obſeruãda vel mu/
tanda. qꝛ noxia ſunt. vel inutilia moribꝫ:
vel diſſona eccl'iaſticis ritibꝫ. ſeu boni ma
ioris impeditiua. Suppetũt exẽpla fre/
quẽter ſiquis aduerterit. vt ſi quotidie di
cenda ſit miſſa de reqͥem veniet dies nata
lis dñi. dies reſurrectõis eiꝰ. dies penthe/
coſtes. Conueniũt parrochiani ad audi/
tiõeꝫ miſſe que tũc forte nõ habet̃ ab alio
puto nullꝰ diceret tũc cãtandũ ẽẽ de reqͥeꝫ

¶ Particula. xxviij.

Trenderẽt vtinã conferẽtes tpa/
lia/ q̃d plus honoris ⁊ celebritatꝭ
affert circa diuinũ religionis cul/
tum ⁊ viderẽt ꝙ aliqñ fructuoſiꝰ eſſet pro
ſuffragijs bñdis/ fundare die obitus ſui/
miſſas vel alia ſuitia/ q̃ de ſanctꝭ ſunt aut
de tpe. q̃ꝫ ſi in ſolis funeralibꝫ ſeruitijs ſi/
ſteretur. Quẽadmodũ ſi fiat vnũ annuale
iuxta ritũ ⁊ ſignificatõem miſſalis. q̃tidie
videtur habere plus deuotõis in ſuſcipi/
ente. qm̃ natura ſic hꝫ/ vt identitas vel aſ
ſidua ſilitudo/ cauſet faſtidiũ. ¶ Nihilo/
minꝰ oportet iuxta et ꝓpt̃ p̃miſſa/ pias
conferentiũ ⁊ recipientiũ ꝯuentões/ non
leuiter abrũpere. ſꝫ tractare reuerent̃ Quã
uis nõ eſt arbitrandũ/ oẽs hmõi cerimo/
niales inſtitutões. obligatorias ẽẽ ſub pe
na peccati mortalis ſi trãſgrediant̃/ quia
nec de alijs ꝯſtitutõibꝫ lõge eẽntialioribꝫ
ordini monaſtico/ hoc eſt ſentiendũ. Cõ/
temptꝰ autẽ nihil ſolicitꝰ ſup impletiõe ta
liũ/ crimẽ hꝫ: tam apd̃ monaſteriũ ſeu col
legiũ/ q̃ꝫ apud ſingulares.

Particula. xxix.

Etex de diſpenſatõe ſupioris ad
ditũ eſt ꝑ tertia cauſa. qm̃ nõ oĩm
eſt paſſim tales caſus deſcidere ſub regu/
lis generalibꝫ emergẽtes ſed ad prelatos
ſpectat interp̃tatio iuridica. ad doctores
ſcholaſtica. p̃ſertim qñ poteſt eſſe rõnalis
dubitatio de duplici caſu priori. neceſſi/
tatis videlicꝫ ⁊ maioris vtilitatis. Gran/
dis vero nunc apiri poſſit diſcuſſio ſuper
hac materia diſpenſationũ ⁊ cõmutatio/
nũ/ tam in reſpectu diſpenſantiũ/ q̃ꝫ in or
dine diſpenſatõem querentiũ ⁊ recipien/
tiũ que ſpecialẽ poſtulat ſeparatũqꝫ tractatũ
ſicut ⁊ quedã alia/ curſim hic ꝑtrãſita.

¶ Particula. xxx.

Icamꝰ vnũ hic ⁊ nũc ꝑ expediẽti
tutius eſſe ſemꝑ aſſumere diſpen
ſatõem ſupioris ſeu cõmutatõem. q̃ vt ha
beri cõmodius poſſit ꝓcurandũ eſt ab au
toritate papali/ p̃ſertim in religionibꝫ exẽ
ptis/ ꝙ detur aliq̃s ab eo ſubſtitutꝰ. ſit de
religione. ſit alius. q̃ facultatẽ habeat toti
ens quotiẽs videbit̃ diſpenſandi. ad quẽ
facilis pateat acceſſus. Hoc conſilium in
alijs etiã caſibus cõſcientie ſcrupuloſis/
ſalubre eſt. ſint illi caſus occl'ti. ſint publi
ci. ſint ſup peccatis. ſint ſup penis ⁊ irre/
gularitatibus peccatorũ.

¶ Particula. xxxi.

Emũ papa rite conſultus/ non ſe
reddat difficilẽ cõcedere talia qñ ⁊
vbi nõ apparet fraus vel laqͥus iſta q̃ren/
tiũ. nõ in velamẽ falſe libertatis malicie.
ſed ſerenatõem conſcie ⁊ dilatatõem viaꝝ
penitentie. Qua in recolligit̃ ex conſeq̃n
ti de ꝑticularibꝫ exemptõibꝫ a p̃latis ordi
narijs/ ꝙ frequẽter noxie ſunt. nedũ ꝓpter

p̄iudiciū iuris alieni. nedū propter con
turbatõem ordinis eccl'iaſtici ⁊ gerarchi/
ci. verū propter incommodū collegij ſic
exempti. Cur itaq; nimirū preclusit ſibi
recurſum facilē/ad prelatū ordinariū. dū
queſiuit quaſi libertatē excutiēdo iugum
ſuum. ¶ Concluſio octaua

7 Particula. XXXII

Solicitudo pia/ tpalia conferētis
ſi ordinauit miſſam eſſe dicendā
(exempli gratia) die lune ꝓ ſeipſo
defraudatur ꝑ recipientē ſic obligatū/ ſi det
talē miſſam ꝓ altero. ſiue fiat hoc ex prio
re. ſiue fiat ex obligatõe vel ſuſceptõe ſub/
ſequēti ¶ Ratio ꝑſpicua eſt ꝑ deductõem
ad impoſſibile vel inopinabile. Da ſiqui
dem ita eſſe/ ꝙ vna miſſa ſufficiat ꝓ duo/
bus/ dabis obſequēter ꝙ ſufficiat ⁊ libe/
rabit. pro tribꝰ. pro decē. pro centū. ꝓ mil
le. ⁊ ita pro quotlibet. ⁊ pro toto mundo.
Dabis vlterius ꝙ nō erit melior cōditio
ꝓcurantis ſibi miſſam peculiarē. Dabis
deniq; ꝙ pro vna miſſa/ potuerūt centū
habite ſub voto ſub ꝓmiſſo. ſub iniuncto
ꝑ forū penitētie vel alterius iuſticie/ ſolui.
Cur ergo tot preſbiteri. tot miſſe cōſtitu/
untur. cū vnꝰ ſacerdos cū ſua miſſa vnica ſa
tis eſſet pro omībꝰ ¶ Particula. xxxiij

Vellet addere forſitan aliquis: ꝙ re/
cipiens/ dū habebat prius ad ſuf
ficientiā pro ſuſtentatõe ſtatꝰ ſui/
vel ex beneficio vel patrimonio vel pie col
lato/ fraudat ⁊ peccat tam primū q̄ ſecū
tota ratio cōferēdi tpalia miſtris eccl'iaſti
cis/ videatur eſſe/ ſua ſuſtentatio nō diuitia
rū accumulatio. vel ornatus pompaticꝰ.
¶ Sed hec aſſertio durior eſt q̄ oportet
ſuꝑ qua memini pridē in quadā lectione
queſiuiſſe. Deniq; qualis ⁊ quāta ſit mē
ſuratõ ſufficiētie ſtatus. nō pt ſub arte tra
di. Nam qd vni parū eſt/ fit alteri nimiū.
immo fit in eodē/ pro varietate tpm ⁊ cir/
cunſtantiarū. talis varietas/ quãq; rõnabi
liter. quãq; vero culpabilr. dū quis accipit
⁊ aſcēdit ſtatū/ ſibi moribꝰ q̄ ſuis ⁊ meritis
improportionatū. faciēs ſibi nō de neceſ
ſitate virtutē ſed de vicio neceſſitatē. Ad/
de ꝙ recipiunt aliqñ tpalia/ ꝑter vel vltra
neceſſitatē pñtem. aut nō ꝓ ſolo ſtatu reci
pientis. ſed ad aliorū prouidā piamq; re/
leuatõnem. ¶ Concluſio nona.
¶ Particula. xxxiiij.

Solicitudo pia/ conferētis tpalia
procurādo ſibi miſſam iuxta ca/
ſum priorē/ nō defraudatur ſi preſ/
biter recipiēs/ adiūxerit alios in orõibus
ſuis publicis aut ſecretis/ vt in memento
aut ſi offerētes (vt ſolet) poſt euangeliū re
cipit ¶ Moderatur hec cōcluſio precedētē
ritū ſimul eccl'ie cōſeruat. ⁊ exercet carita/
tē. quā rurſus a terrena cupiditate diſcer/
nit. Deniq; doctorū cōciliat apparentē in
aliqbꝰ diſcordiā/ cuius aſpectꝰ ad diuerſa
huius ad hec illiꝰ ad iſta/ vertebatur.
Particula. xxxv.

Queramꝰ a ꝯferente tpalia queſtio
nes aliqs. vt ex ſua rñſiõe/ veritas
magis emineat. ¶ Et prio vis o frater vt
in miſſa quā ꝓ te dici cōſtituis: nulla dica
tur locis ſuis alia penitꝰ orõ quā ꝓ te: puto
rñdebit ſicut ⁊ rñdere debebit/ ꝙ hec fie
ri nō ꝓhibet. ¶ Vis rurſus o frater ꝙ in
memēto tam pro viuis q̄ pro defunctis/
nullus cōmēdatꝰ habeatur niſi tu ⁊ tui: Rñ
deat oportet ꝙ hoc nō intendit. qm̄ inſti
tutõni eccl'ie iā ipſe repugnaret ¶ Vis ꝑ
terea ꝙ volētes ad offertoriū venire q̄tinꝰ
ipſi miſſe ꝑticipes ſint/ repellātur: certe nec
hoc dicet ſi ritū eccl'iaſticū plene cognoue
rit ¶ Quid vis igitur tibi frater fieri ꝓ pecu
liari miſſa tua: Si rñderit volo. tota mea
ſit. tota cedat in ſpūalem vtilitatē meā. to
ta valeat ad remiſſionē pctõrū meorū ⁊ ſa/
tiſfactõis debite vel iniūcte redēptõem ¶
Sed an hoc ita vis frater: ꝙ ſacerdos ni/
hil ſibi mereatur. nihil ſeipm iuuet. nihil ꝓ
ſeipſo ſatiſfaciat/ nihil demū repēdat ob/
ſequij ꝑentibꝰ/ nihil bñfactoribꝰ nihil cō/
mendatis. Similr et tu cōferas nihil ec/
cleſie toti militanti. Nolo dicet ⁊ iure di/
cet. ¶ Quid ſupeſt igitur/ niſi referre quāti/
tatē ſuffragij deo q̄ et qualis tibi debita ē
nolito murmurare. ſciet ꝑfecto ſciet ille q̄
montes ponderat in ſtatera. tua ſimiliter
dona menſurare. ¶ Adde ꝙ in oblatõne
tua fortaſſis alij ſunt melioris conditõis
vt participent/ q̄ tu ipſe. Quō petes: hoc
inq̄ modo. quia de bonis eorū. vno mo
do vel alio male queſitis/ facis elemoſinā
facis fundatõem. dilatas pompā tuā. fa/
cere vis nomen tibi/ aut modeſtius ſenti
endo loquendoq;. tu debitor es parenti/
bus patrie. benefactoribꝰ. deniq; vniuerſe
cōmunioni ſanctorū. ¶ Patet igitur ſub
hoc interrogatõnis ⁊ reſponſionis typo

concluſio declarata. ¶ Concluſio. x.

Particula XXXVI

Solicitudo pia/ cōferentis tēpalia
non defraudatur ſi iuxta cōſuetudi
nē eccleſie quā ipſe ſcit/ apponatur
vnus obitus (exempli gratia), cum ſuo cer/
to die fundato. ¶ Da oppoſitū dānabis
oēs fere cathedrales ⁊ collegiatas ⁊ par
rochiales immo et monaſteriales eccleſi/
as. Contradices inſup ratiōi que nō vult
vt cuilibet cōferenti aliquid/ pro ſuo obi
tu fiant ſemp exequie ſpeciales. quoniam
ſepe modicū ⁊ inſufficiēs eſt quod offer/
tur/ad ſuſtentatōnem miniſtrorū. Et ob
ligatio de obitu faciendo/ cōditōnem re/
cipit (et ſi nō ſemp explicetur) implicitā Itē
nec dies anni ſufficerēt ſi cuilibet ſoli cer/
tus dies obitus aut etiā aliunde inſtituē
tis eſſet ſeruandus. Si vero talis cōferēs
tēpalia/ neſciret conſuetudinē eccl'ie prout
ipſimet de collegio ſeu corpore ſuo ſciunt
et fertur intentio ſua ꝙ obitus annuatim
fiat pro ſe ſolo tali die. nihil tamen expli/
cat ſuper hoc. tunc adhuc bona fides ⁊ eq̄
tas recipientiū ſaluatur in ſua cōſuetudi/
ne. Si autem fiat mutuus ⁊ expreſſus cō
ſenſus inter dantem ⁊ recipiētem: nō ap/
paret ꝙ conſuetudo militet: vt alter obitus
coniūgatur. iuxta modū ſeptime ⁊ octaue
concluſionū. ¶ Concluſio. xi.

Particula. xxxvij.

Recipiēs/ defraudat crebro ſemet
ipm in receptōne tpaliū. Quāuis
videatur eſſe regula iuris/ ꝙ nemo ſibiipi ſi
cut nec volenti aut conſentiēti/ faciat iniu/
riā aut fraudē. Nihilominus inuenitur ꝑ me/
taforam hoīs ad ſeipm/ fraus ſicut ⁊ iuſti
cia Et hoc ad pñs ſupponatur Et tangamus
in facto modos aliquos. ¶ Primo ſi men/
titur iniq̄tas ſibi ⁊ ꝓprio. dū nō iplet nec im
plere propoſuit/ que ꝓmiſit. ſatis eſt ei ſi
pecuniā vndecūq; collegerit. quaſi dicēs
ſibimet illud metricū. Promittas facito.
quid eni ꝓmittere ledit: Pollicitis diues
quilibet eſſe poteſt. At vero dū lucrū ꝗrit
in burſa. damnū adquirit etnū in anima.
ſententia eſt Auguſ. ¶ Particula. xxxviij

Facit aliam ſibi defraudatōez ſub
interꝑtatōnis cuiuſdā velo laten/
tem. Dum ſe iudicē conſtituit in
cauſa ꝓpria ſue obligatōis Cōmutans il/
lam ꝑ volūtatis arbitrio Aut dum ſuffra
gia nō plus agit pro bñfactorib⁊ ⁊ funda
toribus/ q̄ pro ceteris quibuſlibet. dicēs
ſibi ſatis eſſe ſuam in generalitate ſola in
tentionē continere. quoniā ſciet diſtribu
ere deus prout volet ⁊ quibus volet ⁊ quan
tum volet. Exemplū de paupe/ debitis in
ſolubilibus obligato/ q̄ liberat ſe cedendo
coram iudice ſuo/ omnibus bonis ſuis.
Poſita videtur hec doctria/ ſub fine cuiuſ/
dam opuſculi de valore oratōnis/ addito
de quadā Melania nobili romana exem
plo. Uerum nō ita ſub vniuerſali regula
ſermo factus eſt/ quin diſtinctōem diſcre/
tionē q; recipiat. Propterea dicamus vi/
ceuerſa/ caſus aliquos: quibus expedit et
quandoq; neceſſe eſt/ intentōnem ad par
ticularia traducere.

Particu. XXXIX. A

Conſtat in primis ꝙ licet deus non
egeat intentōne noſtra vel oratio
ne particulari/ ſicut nec alijs bo/
nis noſtris vt alijs benefaciat. nihilomi/
nus vult ſcḋm ordinem ſue ſapientie dare
aliqua/ dum ſpecialiter ad ipſum diriga/
mus oratōnes noſtras. qualia nō eſſet da
turus ſine illis/ vt non ſint vacua ſapien
tie ſue opera/ iuxta verbum ſapientis ¶
Conſtat inſup ꝙ nouit deus ponderare
merita intentōnes ⁊ corda conferentium
tempalia. dat tamen aliqua cōferentibus
dum fiunt oratōnes ⁊ ſuffragia poſtmo/
dum pro ipſis/ que et qualia nō daret/ ſi
dimitterentur nec fierent. Patet in illis qui
conſtituūt in ſuis teſtamentis aut aliun/
de/ certas pecunias reſtitui vel dari pau/
peribus. qui licet ſic ordinando poſſint
mereri non tamen proficit eis ⁊ alijs tan
tundem hec voluntas/ non ſequēte effe/
ctu: ſicut ſequente. quoniā in caſu mane/
ret iſte ordinans adhuc ad reſtitutōnem
poſterius obligatus.

¶ Particula. XL.

Concedimus vltra ꝙ recipiens tē
poralia/ poteſt habere aliquotiēs
oratōnes feruentiores et deo pla
centiores/ dum non facit eas in particu/
lari pro his aut illis perſonis. Immo tra
dit Hugo de ſancto victore in ſuo de ora
tione. Et trahitur ſatis ex verbis ſancti
Anthonij/ ꝙ oratio tunc eſt acceptiſſima
deo/ dum omniū ⁊ ſuiipius obliuiſcitur.

nec ſcit quid petit: propter quedã in deo
raptũ ⁊ ſubleuatõem vel aſcẽſum. Nõ aũt
modo loq̃mur de orõe tali. ſed potiſſime
de vocali. ſup quã ⁊ de q̃/ cadit vt plurimũ
obligatio. dũ p ſuffragijs tp̃alia cõferunt.

Particula. xli.

q Quãuis o vtinã pſuaſum haberẽt
hoĩes ſeculi/ quantũ ſit acceptior
orõ talis p deuotos ſilentes ⁊ q̃etos. quã/
tũ preterea ſua ad deũ eleuatio etiã iocun
diſſima prorſus ⁊ ſuauiſſima plus impe
trat apud deũ/ plus eũdẽ placat/ plus ſol
uit de penis debitis. plus de meritorum
gratijs impetrat. q̃z ſola talis exercitatio
corpalis in vigilijs ſupra modũ ⁊ cantico
rum multiplicatõibꝫ/ que ſepe plus extur
bant cerebrũ: ⁊ tediũ gignũt/ q̃z deuotões
inducant. Qualia per prophetã notauit
aliquãdo dominꝰ dicens. Aufer a me tu/
multum carminũ tuorũ. Non ideo tamen
vt culpemus ita loq̃mur. ſed vt rationa/
bile fiat obſequiũ. Et bono vni mediꝰ ali/
ud preferat. Neq̃z ſemp animalis homo p̃
ualeat. ⁊ ſpirituale/ ordine non recto dĳu
dicet. Sed q̃d: vt hoĩes ſunt (ait quidã)
ita more geras priuilegiũ quoq̃z paucoꝝ
officia leges ⁊ iſtituta nõ mutat pl'imoꝝ.

Particula. xlij.

a Audamus q in certis caſibꝫ/ non
expediret/ vt recipiens tẽpalia ha
beret ad conferẽtes pticularem ni
mis aut frequentẽ recogitatiõem. Docet
hoc exemplũ magni patris Arſenĳ. q̃ ro/
gatus a quadã nobili matrona vt ſui re/
cordaret. Ora inq̃t deũ vt deus deleat ex
animo meo memoriã tui. Põt itaq̃z tales
aliq̃n recordatões/ plus orantẽ ſuis fan/
taſijs impedire/ q̃z deuotõnem augere vel
puram efficere/ reuoluendo.

B **Particula .XLIII.**

ſ Subiungamꝰ cõſequent/ q ex hu
militate laudabili/ põt fieri corã ta
li aliqua ceſſio omniũ bonoꝝ ſpi
ritualiũ in manibꝫ ſuis pportionabilr ad
forũ extrinſecũ de tempalibꝫ bonis ratõe
debitoꝝ. ⁊ hoc ex conſideratõe tot exacto
rũ/ quibꝫ obnoxĳ ſumus/ ⁊ qui nos pre/
munt ⁊ quodãmodo ſuffocãt/ dicẽtes ex
omni parte Redde qđ debes. vt ſunt crea
tio. recreatio. redemptio. debitorũ totiẽs
facta remiſſio. Preterea tam crebra/ nunc
vno modo nunc altero/ immediate ⁊ me
diate facta receptio Quo caſu pauper ho
mũcio ſic dephenſus ⁊ anguſtiatus/ dice
re poteſt ad deũ. Dñe vim patior reſpon/
de pro me. Tu inquã q̃ preciũ noſtrũ es.
noſtra iuſticia. noſtra. redemptio. Redde
creditoribus meis quomõ vis ⁊ ſcis. tñ/
modo vita gratie in paupertacula hac me
ſuſtentes ⁊ ſatis eſt.

Particula. xliiij.

p Pro nullus debet in dubitatiõẽ
vertere/ quin pticularis intentõ ⁊
attentio directa deo pro iſtis aut pro illis
ſit efficacior ⁊ laudabilior plerumq̃z. Pri
mo ex gratitudinis virtute. ⁊ ingratitudi
nis euitatiõe. Secundo ex augmento de
uotõnis affectualis: quã naturaliter ha/
bet parere beneficioꝝ recordatio ſi gratia
dei coniũgatur. Dici ſolet ⁊ verum eſt/ q
particularia magis mouent. immo conſi
liũ eſt pro duris ⁊ indeuotis: vt per cogi/
tatões tales/ ſemetipſos afficiant ⁊ duꝝ
cor emolliant Tertio quia fit obligatõis
certior impletio ⁊ ad ſerenatõnem conſci
entie ſatis valens dum experit homo ſeſe
ciſſe vel facere quod tenet ex conuẽtione.
Demum non impedit ex hac particulari
recogitatõe/ ceſſio fieri generalis qualem
notauimus. ſed iuuatur.

Particula XLV

Concluſio duodecima.

r Recipiẽs tempalia poteſt iterum
defraudare ſeipſum dũ maledictõ
nem incurrit qua dicit. Maledictus qui
ptem ſuam facit deteriorẽ. Verũ eſt ita
q̃z q opus ſpirituale factũ pro ſatiſfactõe
non valet tantũdem pro multis ſicut pro
paucis ceteris paribus Obligans igitur
ſe ad ſatiſfaciendũ pro alijs/ non tantun
dem facit pro proprijs ſuis debitꝭ in hoc
mundo vel in purgatorio/ quantũ ſi pro
prie liberationi totus inſiſteret. Stabit
ergo q pro receptõne ſuſtentatõnis huiꝰ
vite mortalis laborabit ĩ purgatorio pe/
nas luens multis annis. Quãuis in caſi
bus multis charitas ad proximũ exhibi/
ta pie/ recompenſare valet huiuſmodi di
latõnem liberatõnis proprie/ in augmen
to premĳ vite eterne. Dum preterea fecit
ſe homo pauperẽ propter deum ⁊ ſalutẽ
propriam/ dum rurſus fecit aliunde ſibi
amicos de mãmona iniquitatis dedit q̃z
vt reciperet ⁊ recepit vt daret.

Particula.xlvi.
Caderet hoc loco materia de mēdi
citate corꝑali/vtrū videlʒ obligetᷣ
recipiēs elemoſinā ſub titulo mēdicitatꝫ.
hoc eſt ſolo titulo ⁊ reſpectu natural' defe/
ctus abſq; alia recōpenſatōe ſeu redditōe
mutua tempali vel ſpirituali. alioqn nō
eſſet vera mendicitas ſed cōmutatio qua
lis eſt in ceteris eccl'iaſticis redditιatis:
Utꝝ inquā talis mendicās/tuti9 ⁊ liberi
us viuat apud deū ⁊ hoīes. q̄ alij qui no
lunt eſſe contenti ſolo hmōi pauꝑtatis ti
tulo. ſed obligatōem iuri diuino ⁊ natura
li conſonā volūtarie cōiungūt. imo conſe
quēter laberetᷣ hec inq̄ſitō ſi ſtant iſti duo
tituli pariter in eodē ⁊ pro eodē: mēdicare
⁊ orōnū vicem ſub obligatōis pacto repē
dere. Deinde profundi9 fodiendo aut agi
tādo/pulcer veritatū theſaur9 ⁊ fulgor ap
paret oculis nō infectis. ſed ad exitū ꝓpo/
ſite conq̄ſitionis/iam ſermo feſtinat.

Particula XLVII

Concluſio.xiij.
Recipiens defraudat ſe. dū accipit
officiū interceſſiōis: ipſe q̄ deo di
ſplicet ⁊ eſt in pctīs tot9. Fuerūt
qui dixerūt multa ⁊ terribilia circa mate/
riā iſtā/de pctōrib9 eccl'iaſticis/vt q̄ ſunt
fures ⁊ latrones in tractatōe ⁊ diſpenſatō
ne ⁊ receptōne tꝑaliū/q̄ nō faciūt fructus
ſuos/⁊ q̄ tenētᷣ ad reſtitutōem. nec pñt in
de elemoſinā facere. cū multis ſimilib9. q̄/
rum aliq̄ ſunt expreſſe dānata q̄ erāt de er
rore albigenſiū ⁊ vualdenſiū ⁊ nouiſſime
vuickleffitaꝝ ⁊ huiſſitaꝝ q̄ ſumpſerūt oc/
caſiones errādi/ex odio ⁊ zelo nō ſ̄m ſcie
tiam. cōtra diſcolos mores eccl'iaſticorū
q̄s intuebantᷣ magis deteſtando ⁊ cū indi
gnatōne. q̄ miſerando cū pia orōne ⁊ mo
deſta redargutōe. Arguēdo p̄terea ꝑ ſimi/
litudines diſpenſatōis tꝑaliū ad ſpūalia.
que nō ſemꝑ eiſdem pedibus currūt.

Particula.xlviij.
Concedim9 autē q̄ eccl'iaſtici pec/
catores/ poſſunt in multis caſib9
facere fructus beneficioꝝ aut religionum
ſuos. q̄uis ad conſecutōnem vite eterne/
nō ſunt digni pane quo veſcuntᷣ. q̄uis in
ſuꝑ nō ita ſatiſfaciant deo ſicut iuſti. Sʒ
multa deus concedit ingratis. Nōne po/
teſt exiſtens in peccato debens decē ſoli/
dos proximo ſatiſfacere ſibi nec obligat9
remanere: Nonne poſſet etiā nomine al/
terius debitoris quaſi mediator/ ſolutio
nem hanc offerre. Poſſumus ita iudicare
de peccatorib9 eccl'iaſticis: q̄ tam noīe ꝑ/
prio quãdoq;/ q̄ in ꝑſona eccl'ie cui9 mi/
niſtri ſunt/ pñt ſe et alios adq̄tare. q̄uis
nō ſtat eos eſſe tales ⁊ ſaluari vel mereri

Particula.xlix. Concluſio.xiiij.
Recipiens tēꝑalia/ſe defraudat et
ꝓximū. dum ſuꝑinducit ad reddi
tus iā ↄſtitutos/nouas pro alijs
obligatiōes/poſterib9 incōpoſſibiles aut ea
rū diſtractiuas. Sūt qui ſuꝑ priorē fun/
datiōem exempli gratia. x. fratꝝ ſic recipi
unt nouos/vt ſeruitiū non hinc augeatᷣ.
Sunt qui recipiunt ſub tali pacto/q̄ in
omnē euentum/debeat ſemꝑ fieri ſeruiti/
um pro collatoribus vltimis/etiam vbi
deficerent ea oīa que tradiderūt. Cō/
ſtat in his caſibus ⁊ ſimilibus/defrauda
ri poſteriores/ qualiter ipſi poſteriores defrau
dantes/non vellent ſibi fieri per eis ſub/
ſequentes. Particula.L.

Concluſio decimaq̄nta
Recipiens temꝑalia dum defrau/
dat ſe ⁊ proximū/ dicitᷣ interp̄tati
ue defraudare deū. quoniā de9 eſt
princeps ſuprem9/curam habens homi/
nū. ⁊ reputans ſibi bene vel male fieri qḋ
eis fit/⁊ inde cōſurgit meritū noſtrū apḋ
ipſum. Facit ad hoc parabola illa de ope
ribus miſericordie cōmemorādis in die
iudicij. Ueruntamē appropriati9 dicitur
aliquid in defraudatōeʒ dei fieri/ dum di
recte ⁊ immediate dimittitᷣ illud quod ad
gloriā ſuam celebrandam et recolendam
fuerat inſtitutum.

Particula .LI D

Concluſio.xvi.
Recipiens tēꝑalia preſerti cōitas
pro ſe ⁊ ſucceſſoribus/ debet cum
bona fide ⁊ ſagaci diſcretōne dili
genter in recipiendo ↄſiderare primo qḋ
licet/ſecundo quid decet/ tertio quid po/
teſt ⁊ expedit/nedū ad preſens ſed etiā ad
futurū. Euenit itaq; ſicut in agentib9 iter
longum q̄ paruū pondus in ſe/in princi
pio aut pro pauco tꝑe ſit tolerabile: qḋ ꝑ
ſucceſſionē continuā/redditur velut im/
portabile. Sic de paruis ⁊ paucis ſuffra/
gijs dū vel iungūtᷣ alijs vel ꝑpetuantᷣ/ poſ
ſum9 inuenire. Particula.lij

Adde ꝙ memoria hominum labi
lis eſt. Ex p̄terea ſupuenie͂tes non
de facili ſuā attentōem applicant
ad inſolita. Ex inſup cuſtodie͂da eſt quan
tū cōmode fieri pt vniformitas apd̄ frēs.
ſicut in cibis veſtibꝫ alioqꝫ cōuictu. ſic in
officio ⁊ cātu alioqꝫ ritu. ⁊ ita de cōſidera
tionibꝫ hmōi. ¶ Fiūt nihilominꝰ frequēt
obligatiōes in oppoſitū. aut ꝑpter īaduer
tentiā incōſideratōemqꝫ recipie͂tiū. aut vr
gente penuria. aut ꝑpter cōplacentiā cōfe
rentibꝫ faciendā. aut qꝛ nō audent recipi/
entes apponere conditōnes ꝓ ſeipſis lici
tas dece͂tes ⁊ expedie͂tes. ¶ Quare ſic: qꝛ
nō placere͂t cōfere͂tibꝫ. quales ſunt carna/
les ⁊ ſpūaliū non capaces maxime eoꝝ ꝗ̄
regularis diſciplina ꝯſtituit aut requirit
Deniqꝫ fit hoc ꝑpter auariciā recipientiū
⁊ eorū turpē queſtū. qui caſus/ palā ſtati
habet culpā. ſiue fiat in augme͂tū p̄ter ne
ceſſariū iā fundatoꝝ cenobioꝝ. ſiue mul/
to amplius ſi querat̄ noua fieri fundatio
ꝑ fas. ꝑqꝫ nefas ad faciendū ſibi ſub reli/
gionis augmento famā vbi potius igno
minia dici dꝫ. ꝗ̄ fedis innitit̄ fundam̄tis.

¶ Particula. liij.

Sunt alie intentiōes vicioſe quas
nō oportet oīes hic nūerare. ſic
de publicis raptoribꝫ. de vſurarijs. de ob
ligatis ad reſtitutōem certā. qui putant ꝑ
fundatōes ſe quitare. qd̄ aptū eſt potiꝰ ſe/
met inuoluere. nō aduerte͂tes verbū illd̄
tremendū ſapie͂tis. Qui facit elemoſinaꝫ
de ſubſtātia paupis/ quaſi qui victimat
filiū ante patrē. Conſtat autē ꝙ recipien
tes ipſos/ par pena ꝯſtringit. ſi nō maioꝛ
aliqn̄. q̄nto ſpūaliores ⁊ exemplares ſapi
entiores inſup ⁊ timoratiores eſſe debe͂t.
Proinde ꝗ̄ ad reſtitutōes incertas tutioꝛ
eſt receptio. maxime dū ſupioris autori/
tas iuncta erit. Quāuis ſit hoc in loco ali
ꝗd monſtro ſimile circa debe͂tes reſtitue/
re. cum ſciant quibꝫ ⁊ qualiter. quos citi/
us induci videbis/ dare centū titulo fun/
datiōis alicuiꝰ/ ꝙ̄ decem reſtituere Adeo
prona eſt vanitas diligere vanitatē. adeo
coꝛ humanū pronū eſt q̄rere mendacium

¶ Particula. liiij.

Rerum quia de p̄teritis niſi ꝑ q̄n/
to faciunt ad cautelā futuroꝝ/ nō
eſt conſiliū. Supereſt vnū inter cetera re
mediū generale iam tactū. videlicꝫ ſupio/
ris interp̄tatio. Pro futuris vero/ ſedula
⁊ crebꝛa recogitatio cū mutua collatōe ſe
nioꝝ. vt deinceps ab omni ſpecie mala
quantū poſſibile fuerit/ ſemet abſtineant
quoniā deus non eget fraudibus aut do
lis noſtris. vt vel colat̄ crebꝛius. vel abun
dantius ſuos altat. aut cultores hos vel
illos multiplicet/ que multiplicatio non
magnificet leticiam Sed dum facit de ſu
perfluitate aut ſuperogatione neceſſariā
obligatōem/ affert inquietā ⁊ ſepe damna
bilem ſolicitudinē. contra preaſſumptuꝫ
verbū quaſi pro themate. Nolite ſoliciti
eſſe. ⁊c̄.

Particula .LV.

Addamus ad p̄terita pro vberioꝛi
doctrina de ſolicitudine: ꝙ pꝛia ⁊
vera ſolicitudo eſt querere regnū
dei et iuſticiā eius. ac proinde iuxta petri
ammonitiōem. omnē ſolicitudinē proij/
cere in deū. quoniā ipſi cura eſt de nobis
Attamē in quere͂do regnū dei ⁊ iuſticiam
eius. que aliter in regula monachali vide
tur appellari opus dei opus diuini ſerui
tij/ multe ſe ſcrupuloꝛū ſolicitudines in/
gerunt. tres nominatim Una quoniā af/
fligitur quādoqꝫ ſupꝛa vires coꝛpus. Al
tera ꝙ remanet ariditas quedam mentis.
Tertia ꝙ euagatio coꝛdis compeſci non
poteſt. ac exinde videt̄ omnis fructus per
di vel peccatum cōmitti.

¶ Particula. lvi.

Nutrit hanc ſolicitudinē ſcrupu/
loſaꝫ verbū beati Berñ. de modo
pſallendi. qui nō ſatis videt̄ apd̄ multos
explebilis. propter tres iſtas rōes. dicit ei
ſic. Moneo vos dilectiſſimi. pure ſemꝑ
ac ſtrēnue. diuinis ītereſſe laudibꝫ. Strē
nue quidē vt ſicut reuerent̄/ ita ⁊ alacriter
dn̄o aſſiſtatis/ non pigri/ nō ſomnolenti
non oſcitantes/ non parcentes vocibus:
nō pꝛeſcindentes verba dimidia. non in/
tegra tranſilientes. non fractis ⁊ remiſſis
vocibus muliebꝛe quoddā balba de nare
ſonantes/ ſed virili vt dignum eſt/ et ſoni
tu et affectu/ voces ſanctiſpiritus depꝛo/
mentes Pure vero/ vt nil aliud dum pſal
litis ꝙ̄ quod pſallitis cogitetis. Spiritꝰ
enī ſanctus/ illa hoꝛa gratum non recipit
quicquid aliud ꝙ̄ debes: neglecto eo qd̄
debes obtuleris: Pſalmodiā nō multum
protrahamꝰ. ſed rotunda ⁊ viua voce/ can
temꝰ Metꝝ ⁊ finē verſus/ ſimul ītonemꝰ

⁊ ſimul dimittamus. punctũ nullus tene
at ſed cito dimittat. poſt pũctũ bonã pau
ſam faciam⁹/nullus ante alios incipe⁊ ni
mis currere p̄ſumat. aut p⁹ alios nimium
trahere vel pũctũ tenere. ſiml' cãtem⁹ ſiml'
pauſem⁹ ſemꝑ in auſcultãdo. Hec ille.

¶ Particula. lvij.

Confitemur expediẽs eſſe: propt'
min⁹ iſtructos et nimis litterales
aliqua dicere Et p̄rio ꝙ hec eſt exhortatõ
nõ p̄ceptio Moneo vos inq̄t Sꝫ tñ aliq̃
vident' aſſeri que diuinã obligatõem inſi
nuãt. vt illõ. ſpũs eni ſctũs illa hora gra/
tũ non recipit. ⁊c̃. In quo dicto difficul/
tas maior pendet. qm̃ de nõ parcendo vo
cib; nec remittẽdo. ꝯſtat ꝙ corpalis excu/
ſat debilitas. Illa p̄cipue que turbatiõeꝫ
capitis in leſionẽ iudicij rõnis affert. cui
ꝑiculo ſupiores tota vigilãtia tenẽtur in
vniuerſis ⁊ ſingulis occurrere. q̃ facto/nõ
oportet in alia vexatõe vel corpali nimiũ
pios eſſe. Sꝫ de labore ⁊ dolore ⁊ devexa
tione corpali letari in ſpũ. ꝓpter mercedeꝫ
quã vnuſq̃ſq; recipiet ſꝫm ſuũ laborẽ/ad
quẽ homo naſcit'. ſicut auis ad volatũ

¶ Particula. lviij.

Non parcẽtes inq̄t vocibus/certe
nõ ideo ſuadet vocẽ clamoſaꝫ Nõ
talem que venaꝝ/q̃ cerebri/q̃ vitalium ru
ptiua ſit. Non deniq; compⁿhendit debili
ores. In qualiũ numero ſcribens Berñ.
ſepe fuit aſcriptus. Alioq̄n tanta ſcribere
cũ l' dictare/clamor ille ꝯtinuat⁹ ñ tuliſſꝫ.

¶ Particula. lix.

Mature vero de vocalis orõis attẽtõne
multi multa dixerũt multa ſcp̄ſe/
runt. tentauit vero noſtra ſolicitu
do/ſi poſſet hec difficultas/ad pauca cla/
raq; reſolui. Et occurrit nobis diſtinctio
talis ¶ Sunt in orõe vocali/tria. vnũ ꝑ
modũ materie. aliud ꝑ modũ forme. terti
um ꝑ modũ finis qui cũ forma ſepe coin/
cidit. Materia orõnis/cõſiſtit in verbis.
Forma in ſenſu verboꝝ. Finis in eleuatõ
ne mentis ad deũ. Et hic finis duplex eſt
vn⁹ fundatus conformiter ad ſenſum ver
boꝝ. q̃ p̄t dici finis prim⁹. ali⁹ eſt fundat⁹
vñcunq; ꝑ diuerſa/licꝫ nõ ꝯ̃ria Ex q̃ diſti
ctõne eliciunt' propoſitões que ſequũtur

¶ Particula. lx.

Materia orõis/cadit p̄ncipal'r ſub
p̄cepto. ſic ꝙ orans abſoluit'. ſiue
cogitet actualiter ſiue nõ/ſiue vaget' men
te vel corꝑe. dũ ꝓferat orõis verba. vel ꝓfe
rentes audiat. iuxta qualitatẽ orõis Alio
quin nõ eſſet ſalua oĩs caro Et pꝫ exem
plis ⁊ explanatõe p̄ceptoꝝ diuinoꝝ vt de
ieiunio ⁊ honore parentũ. que nõ iõ ſunt
peccata ſi non fiant ex gratia. Si nõ im/
pleatur ſemꝑ intentio p̄cipientis et finis
ſicut alibi patet latior deductio. Sic eni
dicimus/ꝙ agens opus penitentiale per
confeſſorẽ impoſitũ. q̃uis hoc fiat in pec
cato/non tamẽ tenet' iterare. vt exẽpli gra
tia dare itẽꝝ ſex ſolidos. vel ieiunare. vel
orõnes certas repetere. verum eſt ꝙ talis
ſatiſfactio/nõ eſt reconcilians deo propt'
impedimentũ peccati. et tamen ratõe ope
ris eſt adquitãs hoc eſt ab obligatõne ſol
uẽs. etſi nõ ſit deo recõcilians tñ agẽs nõ
ideo peccat. quãuis ſit in peccato.

¶ Particula. LXI.

Senſus orõis/nõ cadit ſub prece
pto. vt recogitet' ſemꝑ vl' intelliga
tur. Patet de illitteratis ⁊ idiotis. Patet
de canticis in tubis ⁊ organis. Patet de
paſſibus obſcuriſſimis canticorũ maxi/
me prophetaliũ de quib⁹ accipitur myſti
ce ꝙ tenebroſa aqua in nubibus aeris. et
iterum. Nubes ⁊ caligo in circũitu eius.
Patet inſuper de multis ſcripturis habẽ
tibus in ſuperficie verba carnalia que pl⁹
incitarent recogitata/mentes imperfecto
rum/ad lubricitatem (quia nondum ſpi/
ritualis ſenſus capaces ſunt) q̃ꝫ ad ſpiri/
tualem deuotõnem. Sunt alie narratio/
nes quedã valde ſteriles in ſuperficie lit/
terali/habentes tamen aliquid ſuauita/
tis ſpiritualis/ſi non apud illos. apõ ta/
men alios ꝑfectos qui forti meditatione
ſciunt ſugere mel de petra. oleumq; de ſa/
xo duriſſimo quales inueniũtur pauciſſi
mi. Ceteris vero/quid niſi faſtidium vel
nauſeam vel mentis ariditatem taliũ diſ/
cuſſio ⁊ ruminatõ ſola ꝓferret vel afferret

¶ Particula. lxij.

Propterea dicamus conſequẽter
⁊ conformiter ad ſanctũ Thomã
et rationem: ꝙ finis in oratione
principalis/eſt eleuatio mentis in deum
mediate vel immediate. directe vel indi/
recte. principal'r vel occaſionatiue. Orãs
vero qui non poteſt conſequi finem iſtuꝫ
per recogitatõem attentam ſenſuũ orõis

particularis que profertur. ⁊ hoc ꝓpter ali
quã ex cauſis tactis. qui tamẽ finis dicitur
proxim⁹ ⁊ quaſi ꝓprius huic orõni. debet
cum omni libertate ſpiritus/ ⁊ abſqȝ ſcru
puloꝝ ſolicitudine/ cõtentus eſſe ſi finẽ
vltimũ/ meditatõnib⁹ alijs conſeqtur. Fe
lix ſi dicere poſſet. Oculi mei ſemꝑ ad do
minũ. Meditatio cordis mei in conſpe/
ctu tuo ſemꝑ. Leuaui oc̃los meos in mõ
tes vnde ve. aux. mihi Felix ſi nõ datur ei
contẽplando volare. ſi poteſt vel reperevl'
more locuſtaꝝ ſemet excutiendo viciſſim
ſaltus dare. Particula. lxiij.

MOnitio ꝑmiſſa cantãdi Bern̄. nõ
repugnat huic ꝓpoſitõni Patʒ
qꝛ ſic afficiẽs ſe ad deũ ꝑ alias co
gitatões nõ elicitas ab immediato ſenſu
littere que canitur/ nõ facit aliđ q̃ꝫ dʒ negle/
cto eo quod debet. immo facit om̃ino qđ
debet conformiter ad finẽ a ſpirituſancto
preſcriptũ. Veritas eſt/ ꝙ ceteris pari/
bus expedienti⁹ eſt affectõnem ſuam exer
cere iuxta litterã que profertur/ propter q̃tu
or in ſpeciali rõnes. Una eſt/ ſcripture ve
neratio. in qua ſpũſſanct⁹/ ſemꝑ loqui cre
dendus eſt Altera eſt ꝑticularior eruditõ
circa myſticos ſub arido lr̃e nucleo/ clau/
ſos ſenſus. Tertia eſt ſuauior aſſuefactio
circa quotidianos cãtus. Quarta eſt ma/
ior ſtabilitio circa determinatos affectus
q̃ꝫ circa vagos ⁊ iugiter nouos. Addatur
oratio que petat reuelari ſibi ſuauitatem
mellei ſenſus in littere fauo latẽtis. ⁊ hoc
ꝑ compſſionẽ meditatõnis/ que prorſus
nõ fiet/ niſi dederit de⁹ ꝑuulis intellectũ.
apiens theſaurum ſuũ aque viue.

Particula. lxiiij

DEniqȝ plurimũ ꝯfert ſi prius añ
temp⁹ orõis/ fuerit cohibitio ſen/
ſuũ exterioꝝ q̃m dñs ianuis clau
ſis dedit pacẽ ⁊ ſpm̄ſanctũ diſcipulis.
Sit inſuꝑ cõtinua muſcaꝝ inutiliũ a fa/
cie cordis effugatio/ manu fortis attẽtio/
nis Nõ ita tñ q̄n aliq̄n ſit expediẽs nihili
pendere ſuã importunitatẽ pl⁹ q̃ꝫ iportu/
ni⁹ eã abijcere conari. licet ꝑditure ſint ad
horã ſuauitatem vngẽti. Hoc ꝯfirmauit
vn⁹ patꝝ exẽplo de retẽtione vẽti in pal/
lio. ali⁹ de catuli latratu/ ali⁹ de aucaꝝ ſibi
lo/ ali⁹ de muliere litigãte. ali⁹ de riuo qui
violẽtior fit/ obice poſito. ali⁹ de cachinã
tib⁹ terrere pueros volentib⁹. ali⁹ de blaſ/
phemie ſpũ/ ali⁹ de prurit curioſitatꝫ q̇

nõ ſcalpẽdo curatur ſed ꝑ rumuſculos accẽ
ditur. Eſt autẽ curioſitas/ ſtudiũ ea ſciendi
que nos vel nõ decẽt vel nõ expediũt vel
nõ edificant. Hanc cõpreſſit xp̃s in apo
ſtolis die aſcẽſiõis. hãc in petro q̄rẽte de
ſtatu Johis q̇d ad te ait. Vñ ſub hoc me/
tro cohibebat ſe vn⁹ dicẽs. Clauſe q̇d ad
te/ ſta. q̇s tu/ duc cor in alta. Fac op⁹ iniũ/
ctũ. deinde vacato tibi Placuit ad con
firmatiõem precedẽtiũ ponere ꝑ expſſum
verba ſcti Thome ſuꝑ. iiij. di. xv. materia
de orõe. queſtione. ij. articulo. iiij

Particula. lxv.

ATtentõ inq̇t in orõe pt eẽ triplex
Prio eni eſt attẽtio ad verba q̇b⁹
petim⁹. ⁊ ad petitionẽ ipam. ⁊ ad ea q̄ pe/
titionẽ ipaʒ circũſtant. ſicut eſt neceſſitas
pro q̄ petitur de⁹ q̇ rogatur. ⁊ alia hmõi Et q̄/
cunqȝ haꝝ attẽtionũ aſſit/ nõ eſt reputan
da inattẽta oratio/ vñ etiã illi qui nõ in/
telligũt petitõis verba/ ad orõnem attẽti
eſſe pñt. Sʒ tñ vltima attẽtio eſt laudabi
lior q̃ꝫ ſcđa. ⁊ ſcđa q̃ꝫ pria. Et qꝛ aĩa nõ pt
eſſe vehemẽter attẽta ad diuerſa. ideo pri
ma attẽtio poteſt nocere vt minor ſit ora
tõis fruct⁹ ſi ſcđaʒ euacuat. vel ſcđa ſi ter/
tiã oĩno tollat. ſʒ nõ ecõuerſo Tñ attentõ
cõiter accipiẽdo. i. ad aliqđ triũ ꝑdictorũ
nõ nocet. ſed multũ prodeſt. hec ibi.

Particula. lxvi.

POꝛro circa finem opuſculi poſſu
mus addere diſtinctões magiſtra
les de attentione ⁊ deuotione et affectiõe
que alibi ſeorſum notate ſunt

Prima diſtinctio. xij. membrorũ

DEuotio in oratione quãdoqȝ nõ
admittit alias quaſcũqȝ cogitatõ
nes niſi ſolius dei. ⁊ hoc eſt in ꝑ/
ſenti vita rariſſimũ. vbi vix hora vel dimi
dia ſit in celo mentis ſilentium

Scđa Deuotio q̄ñqȝ recipit alias
cogitatões. ſed ꝑtinentes ⁊ ordĩatas. ⁊ ſo
lum tales. ⁊ hoc eſt rarũ ⁊ bonũ.

Tertia Deuotõ recipit cogitatões i
ꝑtinẽtes ⁊ q̄ſi ſuꝑfluas. ⁊ h̄ eſt q̄tidianũ.

Quarta Deuotio recipit cõtrarias
et aduerſas cogitatõnes. vt ſunt vitiorũ.
⁊ hoc ꝑiculoſum.

Quinta Cogitationũ imꝑtinẽtium
vna q̄ñqȝ eſt vehemẽs ⁊ ſuffocãs actualẽ
deuotõem. ſed nõ auferens virtualem nec
habitualem nec vocẽ. ⁊ hoc poteſt eẽ vir/
tutis exercitium.

¶ Sexta ¶ Alia vehemēs eſt tollens virtualem deuotōem. ſic ꝙ iā virtus deuotōnis nō imperat aut cōtinuat oratōez. ſed conſuetudo vel alia ratio. ⁊ hec nō neceſſario tollit laudem ab oratione.

¶ Septima ¶ Alia eſt cogitatō vel affectio quaſi fluctuans/ ꝗ nec excedit ⁊ ſuffocat deuotōnem. nec exceditur totaliter ab ea. ⁊ hec ſtat cum laude

¶ Octaua ¶ Alia eſt leuis ⁊ vēto ſil'is licet videaꝛ importuna ſed ſupaꝛ aut ꝯtēnitur. ⁊ hec nō tollit laudē ſed exercet mētē.

¶ Nona ¶ Cogitationū cōtrariaꝝ. vna eſt abſolute ⁊ directe contraria qua ſcilicȝ orans deteſtatur orare ⁊ deuotōem habere. ſȝ timore diſcipline proſequiꝛ. hec omnino vituperabilis.

¶ Decima ¶ Alia qua orās habet diſplicentiā conditionalem/ ſic ꝙ non orarȝ niſi vouiſſet. non tamē deteſtaꝛ ſe vouiſſe ſȝ placet. ⁊ hec eſt ſufficiens atqȝ laudabilis licet non excellens. ⁊ habet deuotōem habitualem ⁊ originalem.

¶ Undecima ¶ Alia eſt viciosa circa peccata/ alia vt propter cōmotōem ire vel illecebre. que nō diſplicet nec acceptaꝛ cōſenſiue/ licet velit nolit homo ſentiaꝛ ⁊ hec ꝑt eſſe materia virtutis exercende. ⁊ ad expulſionē expediret quandoqȝ magis niti ꝙ̄ ad oratōis continuatōem.

¶ Duodecima ¶ Alia viciosa criminaliter/ cui non ſufficiēter reſiſtiꝛ. ſȝ ei vere vel interꝑtatiue cōſentiꝛ. ⁊ hec eſt dānabilis. Quis āt dicaꝛ verus/ ꝗs interꝑtatiuꝰ. alibi dictū ē. Cōſentire ſiqdē dꝛ aliqs malo dū nō fecit qd̄ in ſe eſt neqȝ facit vt vitetur

¶ Subiungiꝛ alia diſtinctio de attentōne/ ſub triplicitate multiplici.

Prima triplicitas

Attētio oꝛōis triplex eſt.
- Recta habens aliō obiectum ꝙ̄ ſe.
- Reflexa habēs pro obiecto ſe
- Coniūcta recipiēs alias ꝙ̄ ſe.

Secunda

Attentio orōnis recta triplex
- Generalꝛ. vt quia vult orare tota die.
- Specialis/ vt qꝛ vult talem orationē dicere
- Indiuidualis qꝛ vult particulis ſingulis intendere.

Sic de affectōe poſſet eſſe diſtinctio.

Tertia

¶ Attentio orationis quolibet modorum mox dictorum triplex Actualis cuius actus ineſt: mouens immediate. Uirtualis cuius virtꝰ ineſt/ mouens actu ceſſante. Habitualis vel aptitudinalis cuius ſolus habitus ineſt non ſufficiens id mouere.

Quarta

Attentō orōis recta et ſimplex rurſus triplex
- Circa ſola verba quaſi materiam.
- Circa ſolum ſenſum ꝗ̄ſi formam
- Circa ſolum deum ꝗ̄ſi finem.

Quinta

Attētio orōis reflexa ſicut ⁊ recta triplex
- Generalis
- Specialis
- Indiuidualis vt ſupra

Sexta

Attentio orōis reflexa quocūqȝ modorū triplex
- Actualis
- Uirtualis vt ſup̄.
- Habitualis

Septima

Attentio orōis recta ⁊ coniūcta ſeu mixta triplex
- Circa contraria poſitiue
- Circa oppoſita priuatiue.
- Circa velut indifferentia ad vtrumqȝ

Octaua

Attentio mixta circa poſitiue ꝯria triplex
- Conſentiens.
- Diſſentiens.
- Pigra vel dormitans ſiue ſint a carne vel mūdo vel demone/ talia cōtraria.

Nona

Attentio mixta conſentiēs contrariis/ triplex
- Abſolute voluntaria:
- Conditionaliter volūtaria/ quia renititur ſȝ vincitur
- Interpretatiue voluntaria/ quia tenetur eſſe vigil ⁊ non eſt.

Decima

Attentio priuatiue oppoſita/ triplex
- Tollens omnem circa verbum ⁊ ſenſum ⁊ deū recogitationem.
- Tollens duo ꝑmiſſoꝝ ⁊ non verbum.
- Tollēs tm̄mō vnū ſenſum. ſ. vel verbū vl' deū

¶ Undecima. ¶ Attētio iuncta velut indifferens/triplex Totalr̄ interrupta actu virtute et habitu. Partialiter interrupta ſolo actu ꝛ virtute. Partialiter īterrupta ſolo actu. non virtute nec habitu.

¶ Duodecima ¶ Attentio orōnis qualiſcunqꝫ triplex ſcḋm ꝙ oratō eſt Obligatoria ſub pena peccati mortalis. Obligatoria ſolo conſilio bone equitatis. Obligatoria ſolius cauſa ſocietatis vt dū q̄s tenetur nō orare vocalr̄ ſed orantē attendere.

¶ Tredecima ¶ Attentio orōnis mixtem interrupte/triplex q̄n̄qꝫ ꝑ vnā aut tres dies vel mēſem ex cōſuetudine. patet in pegrino Per magnaſ moras ſine reniſu forti vel frequenti. Per morulas cum reniſu quaſi ꝑ ſaltum animi crebrū contra muſcas cogitationum importunas.

¶ Decimaquarta ¶ Attentio orōis abigentis has muſcas triplex Quedā īpoſſibilis et vana et cōturbatiua Quedam difficilis nec pro tūc vſqꝫq̄qꝫ neceſſaria Quedā facilis licȝ īportuna tamē meritoria

¶ Decimaq̄nta ¶ Attētio q̄libet ꝑmiſſarū ſub debito triplex. Circa verbū bonaꝛ neceſſaria ſit vt dicatr̄ a ſe vel ſocio. Circa verbum ꝛ ſenſum beneplacēs. Circa verbum ſenſum ꝛ deum ꝑfecta. Et ſil'es fieri poſſunt diſtinctōnes de affectōne qui dicitur affitio quedam:

¶ Decimaſexta ¶ Attentio quelibet premiſſarū triplex. Habitualis bona dū manet in attentōe ex decē annis nō criminaliter interrupta. Uirtualis melior dū manet in opatōe. Actualis optima ceteris ꝑibus dū manet in toto hoīe toto corde tota anima tota mente tota virtute.

¶ Decimaſeptima ¶ Attentio reflexa in bonū triplex. Facilis in cōtemplatiuo et ſpūali q̄ volat libero velut celo Difficilis in meditatiuo et rationali qui nitit̄ ſurſum repēdo Uaga vel inutilis in ſolo animali qui ſerpit in humo:

¶ Decimaoctaua ¶ Attentio reflexa in bonum triplex. Rariſſima primo modo tam duratōne q̄ꝫ vſitatōne. Rara ſecūdo modo nec ſemꝑ neceſſaria vel cauta in vocali oratōne. Quaſi nulla tertio modo. et ſufficit ꝙ cuȝ aſina hierl'm talis ambulet In ſimplicitate quaſi vitula effraym docta diligere triturā. atqꝫ muſcas acres cogitationū quantū valet toleret. nec ita velit abigere per impatientiā ꝙ ſeſſorem ſuum ſpiritūſanctū deiciat.

¶ Decimanona ¶ Attentio reflectens ſe ſuper attentionē preteritā in verbis orationis vocalis in ſe vel cum ſocio/triplex. Una que vehemēter eſtimat verba nō ꝑtuliſſe. Alia que iſtud timet velut ad vtrūqꝫ. Tertia que vehementius opinatur ſe dixiſſe vel alium ſecum/q̄ꝫ omiſiſſe.

¶ Uiceſima ¶ Attentio reflexa iudicās. Primo modo/cōpellit ad repetitionē vel penitentiā. ſecus de non attentione circa ſenſum vel deū. Secundo modo ſuadet repetitionē ꝛ aliquādo cōpellit ꝓpt̄ oportunitatē habitā. Tertio modo diſſuadet repetitōem potiusq̄ꝫ impellat. ꝛ hoc propter innatā mentis euagatōem que nō recordat̄ faciliter eorū circa que nō actu reflectitur ſicut nec oportet

Exhortatio concluſiua.

¶ Attendite vobis igit̄ ꝛ attentioni veſtre in oratōibus debitis. O eccleſiaſtici vos precipue patres ꝛ fratres celeſtini/ quorū intuitu res hac agitur. Attendite cum pia ſolicitudine que prauā expellat tanq̄ꝫ clauus clauū Attendite vt ſciat vn⁹ quiſqꝫ donum dei nō plus nec minus ſapiens q̄ꝫ oportet. ꝛ hoc vtiqꝫ non poterit faciliter ꝯſummari cum prauū ſit cor hominis ꝛ inſcrutabile niſi ſermo dei viu⁹ ꝛ efficax aſſit. diſcretor cogitationū ꝛ intentionū cordis noſtri. quod vt fiat orādus eſt et in ipm̄ iactandus noſter cogitatus. vt tandem verbis aplicis concludamus. Nihil ſoliciti ſitis. ſed in om̄i oratōne cū gratiaꝝ actione petitiones veſtre innoteſcant apud deū. Et pax dei que exuperat oēm ſenſum cuſtodiat corda veſtraꝛ intelligentias veſtras in chriſto Jeſu domino noſtro. Amen. ¶ Finit

Cōſideratōes. XII

eiuſdē pro volentib⁹ condere teſtamentū

¶ Conſideratio prima

Beatus ille ſeruus. quē cum venerit dominus ꝛ pulſauerit ianuā eius/ inuenerit vigilantē. Sic vigilabat q̄ dicebat. Uelox eſt depoſitio tabernacl'i mei Et alter Anima mea in maib⁹ meis ſemꝑ Quales ꝑterea ſunt qui mortē hn̄t in deſiderio. ꝛ vitam in patientia.

¶ Conſideratio ſecunda

Vigilat ille ſeruus/ qui cogitat q̄tidie
quō ſpūs ſuꝰ redeat ad dn̄m qui dedit illū
ꝑ integrā penitentiā. Qui preterea nō ne
gligit eccl'iaſticā ſepulturā. Qui deniqꝫ n̄
omittit ordiare bonoꝝ ſuoꝝ abūdantiā.
Qm̄ i iſtis tribꝫ ꝯſiſtere teſtm̄ reputamꝰ.

Conſideratio .III.

Vigilās ſeruꝰ licet principal'r intēdere
debeat de ſpū ſuo/⁊ de corꝑe pluſqꝫ de ex
teriori poſſeſſione Nihilominꝰ exterioris
poſſeſſiōis diſpoſitō/multū facit ad hoc
ꝙ ſpūs redeat liber ad dn̄m q̄ dedit illum
Sic etiā dixiſſe fertur tēpe noſtro quidā
nobilis moriēs/ q̄ poſtqꝫ interrogauit ſi
tpalia ſua fuerāt oīa bn̄ diſpoſita ſolutis
ſoluendis. Et r̄nſum eēt ita eē Cōuerſus
ad dn̄m dixit Ecce dn̄e ſum poſitus extra
manꝰ hoīm. In ma.tu.cōmen.ſpiri.meū.

Conſideratio.IIII.

Vigilans igit̄ ſeruus/q̄lia conſiderare
debeat circa diſpoſitōnem bonoꝝ tpaliū
ſuoꝝ maxime dū diuitijs abundans eſt ⁊
heredibꝫ caret/annotemꝰ Et in primis
recogitet illō. Viuēs viuēs ipſe cōfitebit̄
tibi. Et ꝙ in nullo maiorē de diſtributōe
bonoꝝ ſuoꝝ qꝫ in ſeipſo gerere dꝫ fiduci/
am Quia rurſum meritū ſibi maius inde
certiuſqꝫ reſultat. Euadit deniqꝫ rapaci/
tatē tirannicā aliquoꝝ qui ſolent pꝰ mor
tē diuitū/ cauſas cōfingere cōfiſcationū/
aut de facto tollūt illa que nō fuerūt in tu
tiſſimis manibꝫ collocata. Nimirū qꝛ nō
nunqꝫ inſidiant̄ viuentibꝫ vt ipſoꝝ diri/
piant facultates ex fama diuulgatis Vn̄
conſurrexit illō horridū Multi propt̄ di
uitias perierūt. Dicebat vnꝰ ex prudenti/
bus ſeculi. Nollē habere centū mille fran
cos.ſi ſuꝑ hoc eſſe deberent fame per mū/
dum. Multos certe ſaluauit inter medi/
as tempeſtates/eſtimatio pauꝑtatis que
nihil perſequentibus affert vtilitatis.

Conſideratio .V.

Teſtaturus an̄ oīa habeat gloriā dei ꝑ
oculis ſuis.nō vanitatē ſeculi. nō memo
riā nominis protinus morituri Memi/
nerit ſemꝑ apl'i dicentis. Omnia in glo/
riam dei facite. Et illud pſal. Non nobis
dn̄e non nobis.ſed nomini tuo da gl'am.

Conſideratio .VI.

Teſtaturus/ ex iſto principio ꝯſideret
nō ꝙ vtiliꝰ ſit reipublice ſeu bono cōi dū
ordinat de rebꝫ ſuis. ſꝫ ꝙ inſuꝑ cedet am/
plius ad honorē dei. ⁊ cultus chriſtiani.

Conſideratio.VII.

Teſtaturus exinde cōſideret/ꝙ reꝑatō
ſeu reſtauratio vel cōtinuatio reꝝ iā inſti/
tutaꝝ ꝑ alios in collegijs.in cenobijs. in
eccleſijs. in parochijs.in edificijs. plꝰ ce/
deret ad honorē dei ⁊ vtilitatē populi cū
minoribus expenſis.qꝫ noue fundatiōes
nomine proprio ſeu titulo faciende.

Cōſideratio .VIII

Teſtaturus aduertat qm̄ deus q̄ pugil
lo cōtinet celum ⁊ terrā/ ſciet ponderare/
quid ⁊ quantū offerat ⁊ de q̄nto. Quēad/
modū quidā ſanctoꝝ patꝝ r̄ndit cuidam
nobili matrone. ccc. ſolidos offerenti. et
ingerenti reſpicere quanti eſſent. Quem/
admoduꝫ preterea diffiniuit chriſtus de
paupercula offerenti duo minuta.

Conſideratio .IX.

Conſideret teſtator ſi vult fundare col
legia vel prioratus aut hoſpitalia.ꝙ ex ta
libꝰ modicis ⁊ imꝑfectis fundatōibꝫ/ plu
ra ſequūtur incōmoda.ſicut exptū eſt i re/
ligiōibꝫ varijs. ⁊ noīatim in collegijs ſtu
dij pariſien̄. Meliꝰ eni regūtur.continu/
antur ⁊ ꝑmanent cōmunitates magne qꝫ
modice. Sic ħ in monaſterijs.ſit in alijs
collegijs eccleſiarum vel ſtudiorum.

Conſideratio .X.

Conſideret teſtator ſi libros habet di/
ſtribuendos/qual'r ⁊ q̄bꝫ ⁊ quō diſtribuet
iuxta q̄litatē recipiētiū.aut ꝯmittat diſtri
butōꝫ ſeu vēditōꝫ ſi opꝰ eſt/illis de q̄bꝫ cō
fidit.quatenus vno(ſicut dicitur) ictu ſe
expediat.

Conſideratio XI.

Conſideret teſtator iuxta veꝝ conſiliū
euangelicū xpi. Si vult edificare domū
aliquā quomodo perficiat eā.quia multi
conati ſunt facere nouas fundatiōes.qui
tot expoſuerūt in domicilijs edificādis/
ꝙ pro habitaturꝫ nihil relictū eſt nec edi/
ficia ꝑfecta ſunt.

Conſideratio.XII

¶Cōſideret ad extremū teſtator. qm̄ deꝰ
bonoꝝ noſtroꝝ nō indiget faciet ipſe nu
trire paupes. faciet ecc̄lias. faciet collegia
faciet monaſteria. faciet cōuentus ⁊ hoſpi
talia quando ⁊ quō et vbi placuerit ei. et
nō glorie꞉ ante ipm̄ ſtulta p̄ſumptio oīs
carnis. Uult nihilominus ⁊ dignat꞉ ꝙ co
adiutores eius ſimꝰ. ad vtilitatem nō ſu/
am ſed noſtrā. ¶Explicit.

Sequitur epiſtola

eiuſdem ſuꝑ teſtamento librorū ſuorum
ad celeſtinos in auinione

Venerabilibꝰ patribꝰ ⁊ fratri/
bus celeſtinis Jo. de gerſon
Sacerdos ſacre theologie
ꝓfeſſor: gratia ⁊ pax ¶The
ſaurizate vobis theſauros ī
celo dicit celeſtis noſter doctor xp̄s Eſt āt
ſapientia theſaurꝰ infinitꝰ hoībus. quo q̄
vſi ſunt/ ꝑticipes effecti ſunt amicicie illi
us. Repſentāt hanc ſapientiā ⁊ docent in
ſtrumentaliter libri ſacri ¶Propterea di
ſpoſui ī ſenectute mea theſaurizare iuxta
pauptaculam meā de libris ſalutaribus.
Uiſum ē autē mihi ꝯmodiꝰ in celeſtinis
velut in q̄buſdam celis aut celeſtibꝰ habi
taculis theſaurū hunc reponere. maxime
quia duos in illa religiōe germanos ha/
bui ꝓfeſſos ¶Suſcipiat igit꞉ ꝓpoſitū me
um cū bona gratia deuotio veſtra patres
⁊ fratres cariſſimi re voceq̄ꝫ celeſtes. Sit
theſaurus iſte ꝑeriguus dum venerat ad
manus veſtras cuſtodiēdus in ſacro con
uentu veſtro apud auinionē. non quidē
alienādus. ſed nec prorſus abſcondēdus
immo cōicandus hinc ⁊ inde/ prout ſupi
oris induſtria iudicabit. Jta tamē ꝙ ſem
ꝑ tandē recolligant꞉ ſub ꝓpria claue. vel ar
mariolo ad hocipſum ſpecialiter inſtitu/
to. ¶Deniq̄ꝫ nomina librorū ⁊ tractatuū
tam ab aliꝭs quā a me cōpoſitorū/ diſpo/
ſui colligere in ſpeciali ſcedula dn̄o conce
dente. ad quē effundite preces pro mea fi
nali ſalute in gratia ⁊ gloria ſempiterna.
¶Scriptū lugd̄. anno gratie. 1428. in
nouembri/ anno etatis dieꝝ vite peregri
natōnis mee qui ꝑui ſunt ⁊ mali ſexageſi
moquito ⁊ incipiet. 66. annꝰ die. xiiij. de
cembris/ feſto ſancti nicaſij Remēſis qua
natus ſum ⁊ renatus in dn̄o Jhū xp̄o in
quo det idem ipſe/ nos omnes bene mo/
ri. Amen. ¶Finit.

Epiſtola eiuſdem

ad carthuſieſes. ſuꝑ acceleratōe ſuffragio
rum ſibi poſt obitū eius oblatorum.

Facite vobis amicos. Docet h̄
amator hoīm Jhūs/ ſubdens
cauſam finalē/ vt inquit recipi
ant vos in eterna tabernacula
Cauſam vero materialē tāgit eſſe māmo/
nā iniquitatꝫ nō quin illa ſit potior q̄ de
materia venit eq̄tatis q̄lis eſt caritas gra/
tuita/ q̄lem vos honorādi patres ⁊ dn̄i/ cō
cedere placuit pridē mihi vilico inutili q̄
fodere nō valeo. ſed certe mendicare non
erubeſco cuꝫ illo qui dicit: ego autē mēdi
cus ſuum ⁊ paup. Eſt itaq̄ꝫ mihi ꝓcopia
ꝓ diuitiꝭs ⁊ opibus/ ſpūalis mendicitas
prout dudū ſororibꝰ ſcribens late ſatꝫ ex/
poſui Et quoniā poſuit in mendicitatis
mee ſacculo. Jmmo ſacco ꝑmaximo ⁊ in
ani/ largitionē liberalē ⁊ grandē de parti/
cipatōne bonoꝝ ſpūaliū precioſi p̄diui/
tiſq̄ꝫ ordinis veſtri/ beneuolentiſſima ca
ritas veſtra. venit in cor meū fiducia petē
di qualēcunq̄ꝫ acceleratōnem me viuente
ſuffragioꝝ illoꝝ/ que poſt obitū ſunt ob/
lata Mouet me ꝯſideratō p̄cipua q̄tinꝰ
impetrēt ſpiritales amici/ viuere et mori
me in gratia dei. Non q̄n oretur deus/ vt
tranſeat a me calix purgatorie penalitatꝫ.
ſi poſſibile eſt ſcḋm ordinē diuine volūtatꝫ
ſed q̄ꝛ plane mihi gratia dei ſi comitet꞉ vi/
tam ⁊ obitū meū q̄ deficiente/ nulla eſſꝫ vl
terius redēptio. ¶Mouet altera cōſide/
ratio/ quia videt꞉ facilior ꝑ patribꝰ ⁊ dn̄is
paulatiua quaſi ꝑ tempꝰ ⁊ tpa diſtributō
ſuffragioꝝ/ q̄ꝫ ſtatim poſt obitū cōtinua/
ta ſolutio ¶Deniq̄ꝫ iuſtoꝝ aſſidua dep/
catō ꝓderit ſpero mihi ad meritū ꝓpriū
cumulandū in via/ qual꞉ eſſe non poterit
extra viam/ que meriti nullius ſtatū habꝫ
¶Rogo igit꞉ patres ⁊ in xp̄o frēs cariſſi/
mi/ vt caritas veſtra me magis ac magis
abundet/ vt in eterna tabernacula/ vobi/
ſcum recipiar fiat fiat. Scriptū lug.
¶Ueſter alūnus in xp̄o Johā. de gerſon
theologie ꝓfeſſor indignus ⁊ pariſieū cā/
cellarius. Finit.

¶De anniuerſario

quod ſibi fieri ꝓcurauit in ecc̄lia ſcti pau
li lugduni gallie vbi ⁊ ſepultꝰ iacet. regū

eſt quod ſequitur in libello quodā manu
ſua ꝓpria conſcripto ſicut ꝛ precedentes
due epiſtole.

In Nomine patris ꝛ filij ꝛ ſpūſſcti
primitꝰ iuocato. Notū ſit oībꝰ
quoꝝ intereſſe poterit. ꝙ anno
dn̄i. m. cccc. xxviij. die. xxi. octo/
bris. Nos. p. camerariꝰ ꝛ capitulū eccleſie
ſancti glo͛ſiſſimi pauli lugd̄. cōceſſimus
ꝛ concedimꝰ p p̄ntes ex certis ꝛ legitimis
cauſis. venerabili magiſtro ꝛ dn̄o Johā.
de gerſon ſacre theologie ꝓfeſſori ꝛ cancel
lario pariſieñ ꝛ ſacerdoti remēſis dioceſ.
anniuerſariū panis ꝛ vini perpetuū mo/
re ſolito p nos annuati ī dicta eccl'ia faci/
endū ꝛ celebrandū die. xiiij. decēbris ī cra
ſtina videlicꝫ ſancte lucie q̄ die feſtū eſt ce
lebre ſancti nicaſij remēſis archiepiſcopi
ꝛ in tali natus eſt mūdo ꝛ renatꝰ chriſto p̄
dictus Johānes vt dic̄ anno dn̄i. m. cccc
lxv. Cōceſſimus p̄terea eidē Johi libera
liter locū ſepulture in noſtris locis ad h̄
deputatis nec iā occupatis eligēdi p ſe fa
cultatē In cuiꝰ rei teſtioniū ſigillū noſtrū
duximꝰ p̄ntibꝫ apponēdū. anno ꝛ die q̄bꝰ
ſupra. Benedictꝰ deus fiat fiat. Finit.

Incipit teſtamen/tū q̄tidianū pegrini eiuſdē cācell. pariſieñ.

Diſpone domui tue qꝛ morierꝭ
tu ꝛ nō viues Iſa. xxxviij. Si
cut homo pegre ꝓfecturꝰ in lō/
ginquā regionē. ſolet cōdere te
ſtamentū ꝛ copiā ſecuꝫ ferre ſic agere nos
ꝯuenit/ q̄ nō habemꝰ hic ciuitatē manētē
ſed futurā inq̄rimꝰ Sit igit̄ ſub orōis ty
po quotidianū pegrini teſtamētū

Teſtamentum pegrini.

Pater. Ecce poſitꝰ ſum hic ꝛ nūc ve
lut in articulo mortis. qm̄ media
vita in morte ſumus Cōpario corā curia
mīe tue. cui me ſubmitto iugit̄/ ꝛ adeo cū
fiducia thronū grē tue/ vt miaꝫ ꝯſequar ꝛ
grām iueniā in auxilio oportuno dū tem
pus eſt miſerēdi ꝛ hora ꝯparādi ¶ Da cō
tinue mētē ſanā: da penitētiā verā da ſal
tem in affectu cōiōnē ſacram. da ſilr̄ extrē vn
ctionē ſctām. da remiſſionē plenā. da ſan
ctoꝝ ꝯ ꝑtātes ꝯrias ꝯſolatōꝫ. da in exitu
vitā eternā ¶ Et qm̄ nudus egreſſus ſuꝫ
de vtero matris mee ꝛ nudꝰ reuertā illuc.
Tpalia tpalibꝫ relinquo put ſpecificaue/
ro Et reuertat̄ puluis in terrā ſuā vn̄ erat
precor ad eccl'iaſticā ſepulturā Et ſpūs re
deat ad deū q̄ dedit illum. Domine Jeſu
ſuſcipe ſpiritū meū.

Sequūtur modo

conſideratōes ſummarie p q̄tuor ꝑtes. ſu
p quotidiano pegrini teſtamento.

Pria ps principal. ¶ Conſideratio. i.

Teſtari ſuadet illud ad ezechiā. di
ſpono domui tue. qꝛ morieris tu
ꝛ nō viues. Illō p̄terea qō ait Ja
cob. Juſtū eſt ꝛc̄. Ut aliqn̄ diſponam do/
mui mee. Deniqꝫ ne p̄occupatꝰ hō Mori
atur inteſtatꝰ/ ꝛ vt vigilās inueniat̄. Nec
ꝓcraſtinet Quia q̄ nō eſt hodie cras minꝰ
aptus erit. Et q̄ policet̄ veniā penitēti nō
dat ſecuritatē cras viuēdi. ¶ Scd̄a teſtā
do curare ſolent hoīes de bonoꝝ exterio/
rū relictōne. De ſui corpis ſepelitiōe. De
ſue aīe cōmendatōe ¶ Tertia. tpalia vero
linquūt̄. Vel ad certos vſus ſigillatī deſi
gnando vel ad aliq̄s vſus ſummatiꝫ ſine
ſpecificādo. vel ad ea p derelictis ſaltē in
aī ꝑpatōe reputādo ¶ Quarta. ſepultu
ra āt qn̄qꝫ p̄cōſtituit̄. Preeligit̄ deo ꝛ ho/
minibꝫ relinq̄t̄ ¶ Quinta teſtari volenti/
bus obſtant. Spes ꝛ amor diu viuendi
ſicut ī diuite cui dictū eſt. Stulte hac no
cte aīam tuā repetēt a te Horror mortem
cogitādi. Juxta illō O mors q̄ꝫ amara ē
memoria tua. ꝛc̄ Zelus ſe ꝛ ſuos vel ſe vin
dicādi. Nec ablata reſtituēdi. Nec libidi/
nes ſuas deſerendi ¶ Sexta teſtādo pro
diſpoſitōe domꝰ conſcie. pꝰ domū corpis
ꝛ ſubſtātie corpalis pdeſt freq̄ns mortꝭ ī
ſtātis recogitatio. Prodeſt humil'a iuſti
cia ad miſericordiā appellatio ꝛ orō Pro
deſt diligēs coꝝ q̄ in morte fieri ſolēt p̄di
ſpoſitō ſeu p̄uiſio Pro q̄bꝫ attēdant̄ ſedu
la meditatōe. q̄ ſequūt̄ ¶ Septīa dat ita/
qꝫ viuax memoria mortis/ cōtemptū mū
di. vn̄ facile ꝯtēnit oīa/ q̄ ſe ſp cogitat mo
rituꝝ. Dat euitatiōꝫ pctī vn̄ ſapiēs. Me
morare nouiſſiā tua/ ꝛ in eternū nō pecca
bis. Dat ſciam ꝛ ſecuritatē bn̄ moriendi.
Nemo enī ſm̄ vegetiū id timet facere. ꝙ ſe
nouit bn̄ didiciſſe. Hinc Amb. nec mori
timeo/ cū bonū dn̄m habeamꝰ. Et aliꝰ. ſi
aliqn̄ moriendū eſt/ cur non mō: Rurſus
memoria mortꝭ ponit hoīeꝫ velut ad ho/
ſtiū tabernaculi/ exēplo abrae. Et filioꝝ
iſrl' in caſtris Et ſicut ad os ſpelūce/ vt vi
deat̄ dn̄s/ exēplo helie Et velut ī orizonte

mundi futuri/ad introitū ſuū/ꝛ ad exitū
carceris mūdi/ vt videat homo quo ten/
dere iugiter debeat. Hinc bñ iuſſuz eſt. vi
xeris hic ꝛ nūc velut hic ꝛ nūc moriturus

Secūda ps principalis

C Lamamus in ſpū ſctō/ alba pat.
Ex diuina inſtitutōe ꝛ dignatiōe
Ex creatione et recreatione et gu/
bernatōe. Ex amore ꝛ reuerētia ꝛ ꝑ neceſ/
ſaria ſubuentiōe. ¶ Scimus aūt pat mi.
Pater ex q̄dam appropriatōe exinamiſſi
bili. (Niſi ꝑ hoiem ſtet) poſſeſſiōe. Ut pte
rea ſtudeat homo deuz tanq̄ filiꝰ imitari
ne degener ſit/diligere ne ingratꝰ/ reuere/
ri ne ſuperbꝰ ſit. ¶ Ecce veniet hora dicit
xps. ꝛ nūc eſt quādo mortui audiēt vocē
filij dei/ ꝛ hoc fit i morte cuiuſlibet altero
triū modoꝝ/ ſm̄ triplex dei foꝝ vel iudici
um. Unū horrendū/ vbi ſedet iuſticia dā/
nans. Alterū duꝝ/ vbi ſedet iuſticia pur/
gās. Tertiū pium/ vbi ſedet miſericordia
indulgens. Conſiderabat dauid hoc tri/
plex iudiciū/ dū orabat. Domine ne in fu
rore tuo arguas me in primo/ neq̄ in ira
tua corripias/ in ſcdo. Miſerere mei dñe
quoniā infirmꝰ ſum/ in tertio. Conformi
ter ad hoc triplex iudiciuz/ audiet triplex
vox filij dei in morte. Una ad dānatōem
Diſcedite a me maledicti i ignē eternū q̄
preparatus eſt dyabolo ꝛ angelis eius. Alte
ri ad purgatiōez. Mittite eū in carcerē do
nec reddat vniuerſum debitū vſq̄ ad no/
uiſſimū quadrantē. Tertia ad ſaluatōem
Uenite benedicti patris mei percipite re
gnū qd̄ vobis paratū eſt ab origine mun
di. ¶ Ecce. Notat certitudinē ꝛ oſtenſiuā
pn̄tialitatē. Grandē in bono vel in malo
nouitatē. Aut ammiratōem ſtuporē ꝛ ter
ribilitatē. Et ſm̄ hoc bñ dicitꝰ. Ecce mors
Quia nihil eſt morte certiꝰ. Nihil pn̄tiali
us/ quo ad ineuitabilitatē ꝛ neceſſitatem
rei. Quia nihil in bono vel in malo plus
nouū aut ſubitaneū propter inchoatiōez
ſtatus immutabilis et eterni. Quia nihil
ammirabilius ꝛ terribiliꝰ propter incerti
tudinē finalis iudicij/ qm̄ vltimū terribi/
liū mors/ ꝑſertim eterna. ¶ Poſitꝰ eſt hō
in articulo mortis. Per ꝯſideratōem itel
lectualē. Per quendā ſenſum affectualem
Per pn̄tiā effectualē. Unde ꝛ ſi aliq̄ ſit di
latō pro nihilo ꝛ ꝑ puncto reputat. In re
ſpectu eternitatꝭ. In reſpectu ineuitabilita
bilitatꝭ. In reſpectu q̄tidiane defectibi/
litatis. Preſerti in ſenibꝰ. Qñ aduesꝑaſcit
ꝛ inclinata eſt iā dies huiꝰ tēpalis etatis.
aut qñ iā ſenij nox eſt in altera vigilia no
ctis ſero aut media nocte gallicantu/ aut
mane. Quando de primo/ dz ſol eternita
tis iuſtis oriri purgādis obnubilari. dā
nādis penitus eclipſari vbi cadet homo
a ſe ꝑ deſperatōem et ſub ſe ꝑ damnatiōez
ꝛ per abiſſialem abſorptōnem.

¶ Tertia pars principalis

P Reuenies igit faciē dñi/ego pau/
perculus ꝛ pctōr/ adeo cū fiducia
ad thronū grē dei vt miam ꝯſeq̄r
ꝛ grām inueniā/ in tempe oportuno. Dū
adhuc tēpus eſt miſerendi/ ꝛ tempꝰ acce/
ptabile. et annꝰ benignitatis. Dū inſup
adhuc hodie cognoiatur ꝛ dies eſt ſalutis
Dum rurſus eſt hora cōparendi in curia
miſericordie/ que ſuperexaltat iudiciū ſeue
ritatis. Ad quā ſic ad ſupiorē ꝓuoco ꝛ ap
pello cōfugio ꝛ cōpareo. Dū nōdum acce
pia te deus/ tempus iuſticias iudicādi. ſ3
hora eſt ſm̄ ezechielem ingemiſcēdi ſalu/
briter/ ſm̄ Jeremiā reuertendi ſuſceptibi
liter/ ſm̄ xp̄m in arbitros cōpromittendi
penitētialiter. ¶ Adeo inq̄ȝ cum fiducia.
Quia xps dixit/ eū qui venit ad me nō eij
ciā foras. Quia noſtra ſoror ꝛ aduocata/
mater eſt gratie/ et regina miſericordie/ q̄
defendit iura huiꝰ iuriſdictōis ꝛ curie. qꝛ
rurſus Hierl'm tota celeſtis/ q̄ eſt mat no
ſtra aſſiſtit nūc ꝛ itercedit ꝑ confugiētibꝰ
ad hanc curiā mie. Adeo rurſus hic ꝛ nūc
cū fiducia ad thronū grē. Qm̄ offero me
volūtariū ſtare iudicio ſuo/ ꝛ pere iudica/
to. Offero me ſubijci velle legibꝰ huiꝰ cu/
rie/ q̄ ſunt dimitte et dimittet vobis/ put
ꝯtinet in euāgelio ſcriptū. Offero me nol
le diſcedere contumacit ab hac curia ſm̄
voluntatē ſupioris rōis ꝛ vltro. q̄cq̄d in/
ferior ſenſualitas remurmurz. quā ſuppli
co violent etiā compelli ꝛ ligari atq̄ fla/
gellari ne diſcedat. ¶ Quarta ps princip.

P Oſtremo ſupplicatōnez formo ſe
ptuplicē ad te deū patrē noſtrum
Pria. Da pater mi cōtinue mentē
ſanā. Ne ſeducat fantaſijs iſanis ꝛ illuſio
nibꝰ. Ne abſorbeat curis aut cōcupiſcen/
cijs corpalibꝰ. Ne obſideat demoniacis op
preſſionibꝰ. ¶ Scōa. Da penitentiā ve/
rā. In cōtritōe ꝑ deteſtatiōez pcti ꝛ amorē
iuſticie. In cōfeſſione ꝑ apitōez pctōꝝ/ et
cuiuſlibet neceſſarie circunſtantie. In ſa/

tiſfactōne ꝑ exercitiū abſtinentie orōnis ꝛ elemoſine. ¶ Tertia. Da cōmunionē ſacram realiter ſacramentaliter. aut ſaltē ſpiritualr̄ ꝛ effectiue. ¶ Quarta. Da vnctōꝫ extremā In actuali ſacramēto In effectuali voto. Aut ſaltē ī effectuali dono ¶ Quinta. Da remiſſionē plenā Et tua immenſa liberalitate. Et clauiū eccl'iaſticaꝝ ptāte. Et ſancte matres eccl'ie vnitate ꝛ caritate ¶ Sexta. Da ſanctoꝝ cōtra ptātes ꝯtrarias conſolatōem ¶ Dum acrius inſidiabunt̄ nequiſſimi calcaneo meo. Dum tota malignitate accuſabunt in mortis porta vel oſtio Dum occurret forte vehemēs aut noua peccatorū recordatio ꝛ infeſtatio. Tunc aſſis virgo benedicta / in auxilio oportuno / ꝛ vltima neceſſitate iuuās. Vel interceſſiue ꝛ impetratiue. Vel commiſſiue ꝛ impatiue. Vel etiam vt potes ꝑ ſentialiter ꝛ cooꝑatiue / iuxta ꝙ orat eccleſia Maria mater gratie / mater miſericordie / tu nos ab hoſte protege ꝛ ī hora mortis ſuſcipe. Aſſis ꝛ tu angele meus adiutor precipuus. Aſſint et ceteri ſancti / q̄s ſepius ꝛ familiarius / viuens ꝛ ſanus inuocaui et inuoco. Ne queſo d̄ſerant pauꝑ veſter / ſi forte v̄tus ſua defecerit. ſi mens conturbata nihil cogitauerit / ſi corpꝰ velut mortuū languerit. Sed cōfortate virtutem / illuminate mētem / ſeruate ſenſualitatem. ¶ Septima. Da in exitu vitam eternam q̄ patria eſt / ad quā ſuſpiro Quā deſidero et deſiderare concupiſco Quam velut in caligine quadam aſpicio / ꝛ a longe ſaluto. Quam in lumine ratōnis ꝛ fides cōtemplor: quaſi celis apertis vidēs illic filium hominis et inde frater meꝰ eſt. et preſidiū / amor ꝛ deſiderium / ſuſceptor virtus ꝛ premium. Deniq̄ȝ redeat ſpiritꝰ ad deum qui dedit illum. Tanq̄ȝ ad domum eternitatis claritatis ꝛ felicitatꝫ Domine Jeſu ſuſcipe ſpiritum meū. qui vtiq̄ȝ tuus eſt / iure redemptōnis: adoptiōis gratuite deſponſatōnis. Ac perinde dat ſpem firmā / bonitas adoptantis. veritas promittentis. Poteſtas coronantis Ipſi gloria in ſecula. Amen. Finit.

Teſtamentuꝫ peregrini metricum.

Gratia cui nomen confert inſigne iohānes
Aduena cognomen gerſon habere dedit.
Scire velit ſi poſteritas quo tempore natꝰ
Quoq̄ȝ renatus ſit / calculus iſte docet
Mille quater centū vigintiquatuor annos
Quatuor adiciens dinumera domini
Sicq̄ȝ decembris lux menſis biſſeptima. ſextus
Et ſexagenis inchoat annus ei.
Solus porro deus obitus ſcit tempus ꝛ horam
Propterea ſecum ruminat iſta freques
Tu diſpone tui domui moreris neq̄ȝ viues
Plenē teſtari et et vigilans morere
Viteris hic ꝛ nunc / velut hic ꝛ nunc moriturus
Orans dic redeat ſpiritus ad dominum
Ecce nouū grande ſtupidum videt exul et horret
Mortis ad aſpectum cor tremit / ecce venit.
Ecce pater mi nunc et hic articulus meus inſtat
Quo morior / pater et vt pater eſto pius
Eſto pius ſatis eſt dederis te / diues abundo.
Te ſine deficio pauperior nihilo.
Tempus adhuc venie / ſedes adeo pietatis /
Terret iuſticia / ſubueniat pietas.
Mens vigeat. cor peniteat / ſacra hoſtia paſcat
Crux olei liniat. plenaq̄ȝ ſit venia.
Sancti quos colui viuens / morior: meus ad vos

Spiritus aſpirat/ferte iuuamen ei.
Que mortalia ſunt mortalibꝫ vltro relinquo.
Corpus humum redeat/ſpiritus ad dominũ.
Spiritus iſte Jeſu meus a te ſuſcipiatur.
Spes mea/tu Jeſus es/gratia/non opera Finit

Aliud carmen ſuper eodem

Janua morte patet celeſtis/⁊ inde cupiui
Jugiter/ ad mortem poſſe venire piam.
Sors mortis prout ⁊ vite depẽdet ab illo
Cuius ſunt manibus om̃ia depoſita.
Diuite manſeolo datur his pulcroqꝫ recondi.
Abſqꝫ ſepultura depereunt alij
Plebeo recipit alios defoſſa parumper
Tellus inſutos paupere lintheolo
Sunt ⁊ qui dicunt facilis iactura ſepulcri.
Sunt quibus ⁊ pompa nulla placet tumuli
Veſtibus indutos ſacris deuotio quoſdam
Spectandos offert religioſa prius.
Preſbiteros ſanctus loculo deferre parato
Mos habet infodiens ſigna ſacerdotij.
Complacet iſte modus electio cara ſepulcri
Libera ſi data ſit ambitioneqꝫ procul.
Arbitror exẽplum pietatis obinde daturum
Vita fidelis erat/chriſticolus morior.
Erubuit nunqꝫ chriſtum mea vita fateri
Quanqꝫ peccator morte fatebor eum.
Jſte mihi titulus/hec ſpes mihi ſola ſalutis
Non cõfundat me ſpes mea chriſte Jeſu.
Baptiſmus genuit chriſto/nec erant meritorum
Veſtimenta mihi Gratia pulcra dedit.
Gaudens gaudebo qm̃ deus induit iſtam
Deſponſans animã clara monilia dans.
Taliter ornatam cupio tibi reddere ſponſam
Xp̄e benigne tuo ſemine progenitam.
Neu queras operum veſtes/confuſio vultus
Jlla mei /ſordent ſanguine cum ſanie.
Qualis et ex vtero genitricis ſpiritualis
Prodijt hanc recipe dum redit abba pater.
Nanqꝫ redit primo ſignata caractere ſacro
Regaliqꝫ ſuperuncta ſacerdotio.
Tradita ſigna fero fidei/ vexillaqꝫ belli
Mundi cum carne demonijsqꝫ feris.
Libera chriſticolũ reſonat vox/armaqꝫ toto
Spectanti mundo defero chriſte tua.
Te duce blaſphemos hereſum falſoſqꝫ ſuaſus
Credendo vici/pace fruens fidei.
Confiteor donum fructumqꝫ tuũ manifeſte
Gratis nõ meritis retribuiſſe meis.
Paule fidem/neu quis inſane magnificet ſe
Scripſiſti donum ſolius eſſe dei.
Neſcio ſi quod ſit inter miracula maius
Scandala per tanta pace frui fidei.
Jure beatus erit in me non ſcandala paſſus
Xp̄s ait/ſignum qui fuit obloquijs.

Ecce fremunt/ rident ſubſannāt/moꝛtibus vrgēt/
Demon philoſophi vis inimica potens
Talibus impulſum ꝑſtare fide requieta
Non hominis/ſed dic hoc opus eſſe dei.
Bella tot experti totienſqꝫ pericula paſſi
Felices quando nō abiere retro.
Gratus eris domino fidei petra ſtabilitus/
Petri vox tua ſit non alium petimus.
Coram patre ſuo chriſto vocitante/fideli
Seruo dicetur:tu meus euge veni.
Gaudia delitias euo benedicte perenni
Sedibus ethereis regna parata cape.
Concipe qui legeris tumuli cauſam faciendi
Edibus ⁊ ſacris cur monumenta paro.
Baſſa patet platea/baptiſmi proxima fonti
Riuus ibi/recolens funde preces domino.
Uiuere ſis monitus velut hic ⁊ nunc obiturus
Orans dic redeat ſpiritus ad dominū.
Perpetuo coniunge ieſu tibi federe mentem/
Celitus ad cenam dic benedicta veni.
Janua cui celi crudelibus ignibus vſto
Laurenti patuit hoſpes adeſto mens.
Jungat ſe ſocium ſtephanus /qui vidit apertos
Celos patronꝰ ſit mihi ꝑcipuus Et paulus ra
Angelicꝰ cuſtos comitet/vtqꝫ iohēs ptꝰ ad ethera
Uirgo Joſeph/tota celica turba faue.

Diem natiuitatis ⁊ baptiſmi canit

Pars anime gerarde mee doctiſſime ſalue
Finis ⁊ initij do monimenta mei
Fauſta dies rutilat tibi conſecrata nicaſi
Et tibi virgo ſoror martyr et eutropia.
Luce ſub hac mundo natū me/denuo natum
Fons ſacer ex vtero protulit eccleſie.
Annus erat domini milleſimꝰ adde trecentos
Sexaginta tres/tunc data vita triplex.
Jre vita prior fuit/iram gratia dempſit
Uiuificans animam conſocianſqꝫ deo
Tertia vita licet eſt in ſpe/vita perennis.
Eterne vite gratia principium eſt:
Uita peregrinus/vſu ratōnis ob orto
Quarta ſubeſt operū/que vehit ad patriam.
Hec operum vita non ꝑmanet abſqꝫ ſecunda/
Gratia viuificat nutrit et auget opus.
Quatuor hinc vitas totidem dicas et amores/
Uita quadruplex eſt/ergo quadruplus amor.
Omnes ille meos qui viuificauit amores
Uendicat/ille habeat/continuetqꝫ precor.
Gratus ego primos ſemper complectar amores
Qui ſi defuerint quid niſi mors ſupereſt:

Epiſtola conſolatoria Johannis Gerſon Cancellarij pariſieñ. ad Johannem Germanum ſuum monachum Jn cenobio ſancti Remigij remenſis ſup morte alterius germani ſui nicolai ordinis celeſtinoꝝ et ſoroꝝ ſuaꝝ Epigramma.

Conſolatoria ſuper morte fratris

Monice. quem mihi dat frēz natura ſcqndū:
Noſtri ſint generis que monumēta vides
Arnulpho charlier cui nupſit belizabz oli
Berſon origo fuit/ aduena voce ſonans.
Dotauit deus hos bis ſena prole/ puelle
Septene numero/ quinqꝫ fuere mares.
Primus theologus/ monachi tres/ mortuꝰ alter
Infans/ et nupſit filia ſola viro.
Frater petre rapit te mors/ et te ſoror agnes
Infantes/ viuit purus vterqꝫ deo.
Egra iabina ſoror viuens mala ſuſtinuiſti
Jugiter hinc moriens reddita dona capis.
Cara ſoror raulina vale/ que commeruiſti
Conſors eſſe Jeſu/ cuius eras famula.
Hoſpita pauperibus et myſtica martha fuiſti.
Te vocat inde Jeſus/ tu benedicta veni.
Tempora compleſti cōſummatus cito multa
Frater cordis amor tu nicolae mei.
Celos credo equidem tu celeſtinus adiſti.
Celica ſemper amans dum peregrinus eras.
Sors lugenda manet nobis/ quos vita ſuperſtes
Septem ſeruat adhuc/ torquet et exilio.
Monice/ cur quereris frēm tibi morte periſſe
An tua ſit prudens iſta querūla vide.
Spūs aſtra petit linquēs miſerabile corpꝰ
Carcere ſeu tetro carne ſolutus abit.
Cuius erat regimen grandis labor/ aſper/ amarus:
Blandicijs fallens excrucians ſtimulis
Aſſiduus conflictus ineſt/ victoria rara.
Audi ꝙ linguam nemo domare poteſt.
Quid faciant aures/ oculi: quid membra pudoris
Quid ve manus/ gula/ cor/ vis quid adora petit:
Bruta ſub imperiū videas deſcendere freni.
Nauta gubernacli dirigit arte rates/
Et rigida ceruice caro ſua frena remordens/
Se rapit/ ꝛ dominū deijcit excutiens.
Opprime mille modis ſurget tamē vſqꝫ rebellis/
Nemoqꝫ perfecte ſuppeditabit eam.
Intro ſemp ineſt membrorū dira tyrannus
Fomentū ſceleris/ omnis origo mali.
Allicit illecebris/ acres exaggerat iras/
Miſcet triſticias/ gaudia ſpemqꝫ metum.
Plurima lis/ pax nulla diu/ ſecuraqꝫ nunqꝫ.
J. nunc ꝛ tale plangito mancipium.
Mancipium quod obeſt anime/ qđ ſarcina dura
Quam crebro ſtimulis exagitare ſtudet.
Congaude potius pregrandi faſce leuato:
Fratris ſpiritui monice ſi ſapias
Dices quis nouit ſi ſpiritus alta petiuit:
Vel baratri/ procul hoc/ corruit in puteum:
Aut medio poſitum ſi purgatorius ignis
Exurat/ ſcoriam purificans ſcelerum:
Certum te faciat vite reſpectus honeſte/

Inde ſalutis ſpem concipe/te recreans:
Collige vel firmum ſolamen in hac ratione
Lucenti ſpeculo qnam docet alma fides:
Omnis in hac vita peregrinans tendit ad illam
Celeſtis patrie perpetuam requiem/
Scis quam gaudendũ quanto plauſu iubilãduꝫ
Tali dum requie perfruitur morieris.
Si purgandus adhuc retinetur letificeris/
Premia celorum ꝙ ſibi certa manent
Nil vltra peccare poteſt/nullo diſcrimine vitam
Perdere celeſtem/fine ſuo ſtabilis/
Iudicio domini iuſto ſi forte/quod abſit
Perditus eſt/cur fles fletus / ianiter eſt.
Cor tenerum forſan/pietas/natura ve pungit
Rumpi conſuete fedus amicicie
Bos ⁊ iumentum iuga ſe ſocialia plangunt
Perdere/nonne magis eſt ſocialis homo.
Te minus hinc miror raulinam flere ſororem
Aſſiduis que te fouit in obſequijs
Eijce triſticiam ſeculi cauſat quia mortem
Pro ſolo ſapiens crimine rite gemit.
Aſpera ſit ſors/ſit vel proſpera/nil nocet vlli
Si per peccatũ deſit abuſus ei.
Adde voluntati tua ſit conformis oportet
Diuine/quid aget murmur in oppoſitum:
An bona mors fratris/carnalia vincla reſoluens
Quo caperet celum liber et emeritus.
Fraternalis amor dedit hanc mortẽ/quia peſte
Dum fouet infectos/contagione perit.
Hac de valle deus eduxit eum properanter/
Ulterius ne fraus hoſtica deciperet.
At varijs noſtra verſatur vita periclis/
Omne repletur iter retibus et laqueis/
Tendimus ad patriam ſuſpiramusqꝫ gementes
Quam raulina ſoror quam nicolaus habet.
Hactenus hec volui tibi frater ſcribere/ quo mens
Fortis et equa ſuam noſtra petat patriam.
Illic cernere nos/dare viuas reddere voces
Fas erit/et quicquid cor petit/illud habet.
Oremus tandem pro defunctis/vt et ipſi
Sint memores noſtri cum bene fiet eis. Finis

¶ Tractat⁹ eiuſdem

de preparatione ad miſſam et pollutõne nocturna.

Dubitatum eſt apud me frequẽter et diu preſertim poſt ſuſceptum ſacerdotium/ ſi quis nocturno pollutus ſomnio a celebrando miſſam ceſſare deberet. Exptus ſum ſimiliter multos preſerti religioſos ⁊ nouiſſime quendã pre ceteris tali dubitatõnis ſcrupulo non parũ turbatos. dum ex vna parte eos ad celebrandũ trahit deuotio ex altera timor offenſe reprimit Tãdem effectus ſuper hac re certior/ tum ex doctorum ſacrorũ lectõne/tum exptoꝝ et virtuoſoꝝ cõſultatõe et exẽplo. tũ poſtre-

mo ex ipã rõis ⁊ experimẽtalis cognitõis at
teſtatõe/inductus ſum vt ↄſideratões ali
quas breues ⁊ nõ prorſus inutiles ſuper
hac celebratõis materia cõponerẽ. eas iu
dicio melius ⁊ ſinceriꝰ ſapientium ſuppo
nendo. Conſiderationũ hmõi q̃dã erunt
acceſſorie. quedã p directũ r̃ñſiue. Precor
autẽ dari veniã ſi forſan ĩpurius loq̃ndũ
erit. q̃m̃ morbꝰ talis ẽ q̃ vix aliť detegi vix
pulcrioribꝰ medicamẽtis ſanari poteſt.

Conſidera. pꝛima.

Nullus hꝫ certitudinẽ euidentem
abſq̃ dei reuelatõne ſpeciali ꝙ ſit
ſufficiẽter diſpoſitꝰ ⁊ dignꝰ ad ce
lebranda miſſe miſteria. Pꝫ q꞉ tũc poſſet
aliquis euidẽter cognoſcere ſe eſſe in gra
tia gratũ faciẽte. ⁊ ꝙ ſufficiẽter fecit q̃cq̃d
req̃rit ad hoc ꝙ deꝰ ſibi grãm hãc infude
rit. ꝙ inſup nullũ ponit obicẽ ex pte aliq̃
ad hmõi gratie ſuſceptõem. Deniq̃ ſciret
euidenter ꝙ rite conſtitutus eſt ſacerdos.
ad habendũ ptãtem nullatenꝰ impeditus
⁊ ſimilia multa q̃ ſunt pure ↄtingentia. ⁊
que ſciri nõ pñt infallibiliť/abſq̃ dei reue
latõe ſpeciali. Preterea q̃s neſciat poſſe fi
eri/vt homo deť in reprobũ ſenſum/ex de
meritis p̃cedentibꝰ vt nõ videat pctã ſua.
⁊ ita nihil ſibi conſciꝰ ſit. nõ tñ in hoc eſt
iuſtificatus/put apľs formidando teſtať
Forſan eſt talis cõparꝰ ipi Aman ſupbo.
q̃ ad cõuiuiũ heſter venit/reputãs hoc ſi
bi ad honorẽ eſſe p̃cipuũ/ qđ ſibi erat ad
ſuſpendiũ. Quis ſcit ſi auditurꝰ eſt Ami
ce q̃uo huc intraſti nõ hñs veſtẽ nuptialẽ
Forſan deniq̃ talis annumeratꝰ eſt inter
illos de q̃bus ꝓpheta/nõ tã imp̃catiue q̃
prenũciatiue dixit. Fiat mẽſa eoꝝ coram
ipſis in laqueũ ⁊ in retributões ⁊ in ſcan
dalũ. Obſcurenť oculi eoꝝ ne videant. et
dorſum eoꝝ ſemp incurua. Effunde ſup
eos irã tuã ⁊ furor ire tue cõp̃hẽdat eos
Fiat habitatio eoꝝ deſerta. ⁊ ĩ tabernacu
lis eoꝝ nõ ſit q̃ inhabitet. Videtis q̃ ex
timeſcenda ſententia/ſi miſtico ſenſu vti
mur/ↄtra quoſdã ad ſacrã euchariſtie mẽ
ſam accedẽtes indicať. p̃ſertim cũ dicitur.
Obſcurenť oculi eoꝝ ne videãt. Et cõfor
miter ad illõ/apľs intonat ⁊ minať. Qui
indigne inq̇t mãducat ⁊ bibit/ iudicium
ſibi mãducat ⁊ bibit. Et rurſus ꝓpter hoc
inter vos multi imbecilles ⁊c. Hec ibecil
les. ⁊ cetera. Hec imbecillitas et hec dor/
mitio/ magis ad animam q̃ ad corpus/
referẽde ſunt puto. Conſtat autem ꝙ hec
oĩa certitudinẽ euidẽtie tollũt ab aliquo
ſup ſua ad celebrandũ dignitate.

Conſideratio. II

Ad digne celebrandum/ ⁊ abſq̃ te
meraria p̃ſumptõe ⁊ imputabili
tate ad nouũ peccatũ/ non req̃riť
talis euidẽtie certitudo ſup celebrãtis di
gnitate Pꝫ. q꞉ nullꝰ tũc q̃ſtũcũq̃ iuſtꝰ et
purꝰ/ deberꝫ celebrare. nec hoc poſſꝫ abſq̃
diſcrimie. ſi nõ fieret ei reuelatio ſpecialis
Sufficit ergo certitudo talis q̃lem ĩ ma
teria morali cõſueuimꝰ expetere ⁊ capere.
Que certitudo poteſt appellari certitu
do moralis aut ciuilis. ſicut prudẽter lo
quebať phs primo Eth. dicens. iij. c. Di
ſciplinari eni eſt/intantũ certitudinẽ inq̇
rere ſcḋm vnũq̇dq̃ genus/inquãtũ natura
recipit. Ad hanc certitudinẽ moralẽ ſuffi
cit vt plimũ/ꝙ homo accedẽs ad miſſam
diſcuſſerit conſciãꝫ ſuã ſicut feciſſet p ma
gna re lucranda aut incõmodo graui eui
tando. ⁊ ꝙ nõ ſit ſibi cõſcius poſt hanc di
ſcuſſionẽ de pctõ mortali/ aut de ꝓpoſito
peccãdi mortaliter/ꝙ inſup nõ ↄgnoſcat
ſe aliud impedimentũ legitimũ p excõica
tionem aut irregularitatem habere. Con
ſentio itaq̃ in hoc cum Durando quar
to ſententiaꝝ diſti. ix. q. iiij. ꝙ talis etiam
ſi eſſet in peccato mortali neſciẽter nec de
eo expſſam ageret cõfeſſionem/reportaret
vnum e duobus. Aut ſibi remitteretť tale
peccatũ virtute ſacramẽti q꞉ videť facere
qđ in ſe eſt ad eiꝰ deletionẽ. nõ eni deꝰ req̇
rit vltra poſſe. Aut fieret ſibi diuinitꝰ illu
ſtratio ⁊ recognitio ſui peccati. q̃tinꝰ p pe
nitentiã illõ dilueret. queadmodũ multꝫ
ↄtingere pbatiſſimũ eſt/q̃ in initio ſui ſa
cerdotij dũ celebratõꝫ cõtinuãt/in remẽo
ratõꝫ redeũt plimoꝝ ⁊ occultiſſimoꝝ pec
catoꝝ. Siľem iueniũt grãꝫ/illi q̃ nouiter
ad frugẽ melioris vite/toto corde ſe p̃pa
rant. Porro talia pctã in recordatõꝫ veni
entia ex irradiatõe ſupioris luĩs in pfun
da abiſſo aĩe/nõ ideo tales ↄfiteri teneť ꝙ
nõ prius deleta eſſe potuerũt modo pre
dicto. ſed fit hoc ad obediendũ p̃cepto de
cõfitendo ſemel qđlibet pctm̃ noſtꝝ. qđ r
dũ diſtincte cognoſcimus.

Conſideratio .III.

S Non om̃is ſcrupulus aut dubita/
tio de peccato mortali/ neq3 om/
nis indeuotõ aut deordinatõ aut
nõ attentio/ impediunt de neceſſitate ce/
lebrantis dignitatẽ. Patet quia certitudo
moralis qualem p̃diximus ſufficere/ cõ/
patiť ſecum vacillatiõem quandã animi
aut heſitatõem quandã vel ſuſpitões3 ſeu
ſcrupl'os/ ꝙ homo nõ ſit ſufficiẽter diſpo
ſitus/ aut ꝙ impedimẽto aliquo ligatᵘ eſt
Compatiť etiã deordinatõem aliquã pre
ſertim viriu3 inferiorũ. et legis tyrannice
membrorũ. que nõ eſt ſepe ſubdita noſtre
poteſtati. Ex q̃ cauſať indeuotio quedam
quã nõ plena ⁊ actualis ſemp attentio. cõ
ſequũtur. nec ob inde peccato maclari ne
ceſſe ẽ nec peccať. ¶ Et ſiqs oppoſuerit ꝙ
dubitãs de aliquo an ſit illicitum ⁊ ſtãte
dubio/ illud agẽs peccat q2 ſe diſcrimini
ſciẽter obijcit. Rñdeo cũ dño Guilhelmo
antiſiodoreñ. regulã hãc magiſtralẽ in/
telligendam eſſe de dubio tali qđ eſt vehe
mens. ⁊ magis aut ſaltẽ eque inducit mẽ
tem credere ꝙ eſt mortalr̃ illicitũ/ ſicut ꝙ
eſt licitũ. Secus eſt vbi mens plus incli
nať ⁊ iudicat ꝙ eſt licitũ q̃ illicitũ. quãuis
nõ habeat vſq3quaq3 certitudinẽ euiden
tem aut fixã. q2 nec hoc ipm req̃ritur. ¶
Sũt itaq3 nonnulli ⁊ pl'es/ q̃ fortis ſunt
fantaſie. q̃ p̃terea ſepe trepidãt timore vbi
iudicãt etiã nõ eſſe timendũ. Tales dñt i/
niti cõſilio ſupiorꝝ ⁊ prudentũ. ⁊ ꝯtra ta/
lem ipoꝝ vacillatões3 audacter opari. Sic
eni plerunq3 vinceť. ab ibitq3. ¶ Qui vo
renuũt credere ſupiorũ ⁊ prudentũ ꝯſilio
ad tales ſcrupulos deponendũ. ⁊ agendũ
cõtra eos errãt multiplr̃. Primo p ſuper/
biã ⁊ arrogantiã/ preponẽdo iudiciũ ſuũ
⁊ prudentiã/ alioꝝ iudicio. Rurſus talis
vix aut nunq̃ deuotõem habebit ſolidã:
nec pacẽ conſcie a talibꝫ/ ac pinde carebit
locᵘ aĩe ſue/ hoſpite illo de q̃ ꝓpheta dixit
ꝙ In pace factᵘ eſt locᵘ eius. ¶ Dicũt do/
ctores aliq̃ quibꝫ aſſentio: ꝙ aliqñ nõ eſt
tã meritoriũ credere/ ſicᷣ velle credere. nec
dolere ſenſualr̃ de pctĩs/ ſicut velle dolere
⁊ nõ poſſe. Deſideriũ paupeꝝ exaudiuit
dñs inq̃t ꝓpha. preparatõem cordis coꝝ au
diuit auris tua ¶ Deᵘ itaq3 iudicat nos ⁊
noſtra/ ſm̃ ſupioris rõis arbitriũ volũta/
tẽ ⁊ iudiciũ ⁊ nõ ſm̃ ea que nobis inuitis
atq3 ꝯdicẽtibꝫ/ portio ſenſualitatꝭ īferior
adducit ⁊ pducit qualia ſunt volubilitas
imaginatõnũ ⁊ fantaſiaꝝ. ſtimulᵘ inſup
carnis illecebroſus ⁊ vindicatiuᵘ Vacil/
latões p̃terea timide ⁊ incerte ſup agẽdis
aut ſup eis credendis q̃ noſtris nequaq̃
ſenſibꝫ attingimᵘ ⁊ ſimilia ¶ Decipiũtur
in hoc multi ex ſimplicibꝫ/ diſtinguere ne
ſciẽtes inter ea que portio aĩe ſupior agit
p cõſenſum ⁊ ea que portio inferior pati/
tur abſq3 ſupioris aſſenſu. Darẽt idcirco
ſepe alijs ſalubre cõſiliũ/ qui neſciũt illõ
p̃ſtare ſibi. Quare ſic: certe ob turbã hãc
paſſionũ ſimul irruentiũ tumultuantẽ ⁊
rixantẽ ¶ Quocirca memorandũ eſt bea
ti Berñ. ſup hac re conſiliũ. Erat ex diſci
pulis eius quidã/ tãtis inq̃etatᵘ ſcrupul'/
vt ad celebrandũ nullo pacto auderet ac/
cedere Dixit ei deuotus ⁊ circũſpectᵘ Ber
nar. poſtq̃ hoc accepit. Vade frater. et in
fide mea celebres. Obediuit diſcipulᵘ. et
ſcrupulus ois ille/ ppetuo diſceſſit. Lau/
danda prorſus ⁊ imitanda/ tam illius pa
tris induſtrioſa fiducia/ q̃ iſtius fratris
fidelis obediẽtia ¶ Dicet aliqs ex ſimpli
cioribꝫ. vtina3 talis mihi eſſet abbas aut
prior/ qualis erat btũs Berñ. credere faci
liter impetrãt. Nũc vero dũ ſupioris mei
paruã ſapiam inſpicio/ nõ audeo meã cõ
ſciam ⁊ ſalutẽ/ ſue fidei tali pacto cõmitte
re: Quiſquis ita dicis ⁊ ſapis/ erras ⁊ de/
ſipis. Non eni cõmiſiſti te ⁊ ſalutẽ tuã/ in
manᵘ hois/ q2 prudẽs eſt ⁊ plĩmũ littera/
tus aut deuotᵘ. ſ3 q2 tibi eſt ſm̃ regulare3
inſtitutõne3 prepoſitᵘ ⁊ platus Quãobrẽ
obedias ſibi nõ vt hoi. ſ3 vt deo iubẽti. ſi
tñ nõ ꝯtra deum. Et ſepe tãto erit obedia
tua placẽtior deo/ tibiq3 fructuoſior/ q̃n/
to eſt indignior ille cui ꝓpter deũ ſubijci ñ
refugis. Caueas ad extremũ: nedũ q̃ris ſe
curitatẽ nec illã adipiſcaris/ in grauẽ ru/
as dijudicatõis ⁊ pſumptõis foueam.

Conſideratio .IIII z

Contigit vt poſſit aliqs eodẽ tẽpe
ad celebratõ3 laudabilť accedere
poſſ3 nihilominᵘ ab eadẽ laudabi
liť abſtinere Quo caſu. p̃mũ de ſe laudabi
liᵘ ẽ q̃ ſcđ3. ¶ P3 p̃ria ps. qñ aliqs ẽ ſine
ꝯſcia peccati mortal' aut alio ĩpedimẽto. ⁊
nõ eſt obligatᵘ ex officio vel alr̃ celebrare.
Tunc habet vtrũq3 in ſua ptãte facere li/
cenť atq3 laudabilr̃. vt vel cũ centuriõe di
cat. Dñe nõ ſum dignus ⁊c̃. vel cũ zacheo
dñm fidẽter inuitet ¶ Scđa3 ptem pbo

cum durando. iiij. ſententiaꝝ di. xij. q. vi.
Celebratio quippe eſt de ꝑ ſe opus bonū
abſtinere autē ab ea ſi ſit bonū magis eſt
in ordine ad indeuotōnem ſuſcipiētis ꝙ̄
de ꝑ ſe. Rurſus celebratio hꝫ efficaciā ma
gnam ex virtute opis opati. propter quā
non tantundē valet volūtas ſola celebrā
di/ſicut par voluntas actu celebrās. Ad/
dit itaqꝫ opus hoc exterius/aliq̄d bonita
tis ad bonitatē voluntatis/propter meri
tum paſſiōis chriſti. propterea dici ſolet
opus priuilegiatū. Ampliꝰ ille q̄ celebrat
in opis executōe magnā adipiſcit̄ deuotō
nis pinguedinē ⁊ diuiniꝰ ſolet occupari.
Ducit̄ inſuꝑ a virtute nobiliori ſic agen/
do/videlicꝫ a caritate ⁊ dilectōne huiꝰ ſa/
cramenti/ꝙ̄ nō celebrans/q̄ timore poti/
us ſe contrahit. ¶ Ex ſiquis dixerit/vaca
tionē a celebratōne ideo fieri/vt ipſa poſt
modū reuerētius ⁊ deuotiꝰ quāto rarius
impleat̄. Fatemur poſſe ſic euenire. Sed
ex aduerſo ꝯtingere poteſt/ꝙ talis ſubtra
ctio/remouebit habituatōem ad bonum
cuius effectꝰ eſt ſ̄m pħm delectabilis Si
gnū inq̄t adquiſiti habitꝰ eſt delectatō in
ope. Euenit inſuꝑ plerūqꝫ illō dictū Na/
ſonis Qui nō eſt hodie/cras minꝰ aptus
erit ¶ Diſtraheris hodie/paꝝ deuotꝰ es.
parum recollectus. plurimū tentatꝰ a car
ne. mūdo. vel demone. Credo equidē Sꝫ
agnoueris ꝙ nō dormiūt qui te ꝑſequūt̄.
⁊ cras iidē erunt aduerſantes tibi hoſtes⁊
tueqꝫ deuotiōi inſidiātes. quales ſunt ho
die. Quo circa nō irrōnabiliter cōſulit ſa
piens. Quodcūqꝫ p̄t inq̄t manꝰ tua/inſtā
ter opare. Neſcis enī qn̄ tale tp̄s ad lauda
biliter celebrandū tibi cōcedet̄ quale mō
habes. Et ſi vtrūqꝫ habeas/ vtrūqꝫ meliꝰ
eſt. Eſto/fueris in hac vel illa re defectuo/
ſus: cur nouū defectū in nō celebrādo ſu/
ꝑinducis: ¶ Sꝫ frigidꝰ ſum dicis aut te
pidus. Sepe ſuſcipit initiū celebratiōis
hoiem parū deuotū ⁊ frigidū/ quē in fine
caleſcentē dimittit ⁊ feruidū. Corpus xp̄i
ignis ē ſpiritual'. accede fiducial'r ad hūc
ignē caleſces facilius. Audiamꝰ orantem
Ambro. ⁊ deū alloquentē Graue eſt ꝙ ad
mēſam tuā mūdo corde ⁊ innocētibꝫ ma/
nibꝫ nō venimꝰ ſed grauiꝰ eſt ſi q̄ peccata
metuimꝰ/ſacrificiū nō reddimꝰ ¶ Refert
narratio ſctōꝝ patꝝ de quodā euagrio/q̄
nō niſi ſemel in anno cōicandū eſſe cenſe
bat. cōtra quē ſancti patres repugnabāt/

argumentātes ꝙ aut dignū ſe putabat et
diſpoſitū qui ſemel in anno cōicaret. ⁊ ita
p̄ſumptuoſus erat. aut indignū ſe tūc fa/
tebat̄ ⁊ nihilominꝰ accedebat. Cur nō ita
poterat alius ſil'r pluries ſacra hec cōfice
re: quanqꝫ de ſe/ſe ſciret indignū: Si fas
eſt itaqꝫ ſemel in anno cū timore dei cele/
brare. cum eodē timore poterit ſepiꝰ ſi ſit
eē ad celebrandū licētia ¶ Fuerūt nec ig/
noro ſctōꝝ aliq̄/ quos certa rō cōpeſcuit
ne celebrarēt in eternū Sꝫ ꝑticularia hec
facta quorūdā/venerāda magis ſunt pia
interp̄tatōe/ꝙ̄ in exēplū agēdi trahenda.
¶ Poſtremo nō ſum neſciꝰ diuerſa eē do
na ⁊ vocatōes in diuerſis/put ſp̄ūſanctꝰ
voluerit. ⁊ aliꝰ indiſponit̄ ꝑ interruptōeꝫ
celebratōis. ⁊ ſeſe vix poſtmodū recolligit
alius ex eadē frequētatōne redditur inde/
uotior. et ex tali familiaritate promptior
ad contēptum. Quāobrem ſuam interro
get vnuſquiſqꝫ conſcientiā ⁊ tūc ꝑ expien
tiam ⁊ prudentioris alicuiꝰ conſilium. id
quod oportuniꝰ cōpererit exequat̄. Hinc
dicebat egregius doctor Auguſti. quoti/
die celebrare/nec laudo nec vitupero Ip̄e
tamen et aliꝫ/conſulūt ſic viuere vt quoti
die digni ſimus accedere

Conſideratio .V. a

NUlla pollutio inchoata et ꝑfecta
in ſomno/pctm̄ ē mortale. Pꝫ
ex famoſa Aug. regula ꝙ peccatū
adeo volūtariū eſt/ꝙ ſi nō eſſet volūtariū
nō eſſet pctm̄. ⁊ intelligit̄ de actuali. Rur/
ſus iſta eſt exp̄ſſa determiatō eiuſdē. p̄io
de ci. dei. c. xxv. loq̄ntis de violēta corru/
ptōne virgīs alicuiꝰ. Quātomagis inquit
abſqꝫ culpa eſt in corꝑe nō cōſentiētis/ſi
abſqꝫ culpa ē in corꝑe dormiētis: Dicē
tes oppoſitū/ꝯtradicūt n̄ ſolū theologice
ſed etiā pħice determiatōi. nec hn̄t q̄d re/
ſpondeant ſi fiat eis argumentū de furio
ſis ⁊ infantibus ⁊ aliis nō vtentibꝫ ratio/
ne q̄s pro tūc nō peccare noua tranſgreſ/
ſione. concors eſt omniū ſapientiū recte/
ſentētia ¶ Notāt̄ dicimꝰ ſi pollutō ichoa
ta ſit ⁊ ꝑfecta in ſomno/qm̄ poſſꝫ aliq̄s vi
gilās/impuꝝ hr̄e deſideriū ſe polluendi
quo vigente/ caderet in ſomnū/ in q̄ ſua
pollutio cōpleret̄. Poſſet ſimil'r pollutio
nē in ſomno ceptā/ expgiſcēs male ꝯſum
mare. Conſtat in his caſibꝫ/radicem pol
lutōnis eſſe liberā atqꝫ flagicioſam/ ꝓpter

quā illud opus obſcenū imputabitur ad
culpā. Atuero ſi vtrobiqꝫ fuerit in princi
pio ⁊ fine/carētia vſus rōnis/et cōſenſus
liberi ar. erit vtiqꝫ talis actus(etiā ſi vigi
lando cōpleret)abſqꝫ culpa mortali. Pa
lam eſt ratō. q2 libertate carebit. ¶ Pote
rit forſan aliqs peccare poſtmodū. cōpla
cendo ſibi in tali voluptate pbroſa quam
habuit. Nō obinde tñ redderet prior act⁹
pollutionis culpabiliter vitioſus. Poſſet
etiā aliquo mō placere ſm ſanctuꝫ Tho.
nō q2 voluptas eſt. ſed q2 ſanitatē ⁊ natu
re affert exonerationē/abſqꝫ ſui q patit p
curatione vel aſſenſu. ¶ Deniqꝫ nō cōſu
lunt ſancti/ꝙ debeat violenter fluxus ille
dū euigilādo ſentit iam effluens/coerceri
q2 vel eſſet fruſtra conatus ille. vel nature
ſupra modū grauatiuus. ¶ Confirmatō
oīm/iſta eſt. ꝙ actus exterior/nullū pecca
tū eſt niſi denoīatōne extrinſeca. pl⁹ qꝫ vri
na que nō dicit ꝓprie ſana. Si nullum ſit
igit in animo ꝓprie dictū peccatū dū liber
tate nō vtit/nullus erit ꝓtūc actus exteri
or vitioſus. Neqꝫ tñ negabim⁹/qn p cra
pulā aut dānabilē illecebrā vigilie/poſſit
aliquis in hāc illabi ſordiciē. ſed culpam
tūc vigilia nō ſomn⁹ habet. qnqꝫ ⁊ crapu
la ⁊ cogitatio voluptuoſa/letali crimīe ſe
pe caret. ⁊ pñt añ ſomnū dilui penitendo.

Sexta cōſideratio

POllutio corpalis in ſomno cō
tingere pōt/nō ſolū abſqꝫ pecca
to mortali pcedēte. imo ⁊ ex me
rito. ¶ Patet ex diſtinctōne fa
moſa data p Greg. ⁊ alios tam theologos
qꝫ naturales. Euenit itaqꝫ nōnunqꝫ h im
mūdicia ex infirmitate aut debilitate na
ture. exonerare ſe volētis. aut retinere non
valētis. Nāqꝫ eſt pterea aliqs fluxus fere
talis in viris aliqbꝫ/qualē femine patiūt
in mēſtruis. et fit cū nulla aut tenuiſſima
voluptate etiā vigilādo. Fit aliqñ inſup
aliqs fluxus tāta lubricitate ⁊ facilitate in
quibuſdā viris aut femis/ꝙ ſolo aſpectu
aut alloquio aut leui cogitatōe prouocat.
Quis ergo dixerit apud tales inuitos et
renitētes/aut nullo modo cōſentiētes ab
initio vſqꝫ ad finē/peccatū mortale cōmit
ti. ¶ Non oīm vna eſt cōplexionis armo
nia. Quoſdā videm⁹ e naſo leuiſſima aut
nulla occaſione defluere ſanguineꝫ. alios
cū violētia multa id ñ pati ſcim⁹. Cogno
ui hoīem ſeptuagenariū ſecularē et valde
crapuloſum/q nunqꝫ ſe pollutū fuiſſe dor
miendo teſtabat ⁊ hoc in alijs mirabatur
Aliū vidi religioſum ⁊ ſobriū/qui p decē
nū ⁊ amplius/fere quotidiana hac paſſio
ne vexabat. Quidā vix ſomniāt dormien
tes/alios ſomnia iugiter exagitant. Sed
omittam⁹ hec ⁊ ſimilia. quoꝝ determina
tio/medicos plus aſpicit ⁊ ſimiliter reme
dia. qnqꝫ mihi faſſus fuerit vnus ex medi
cis famatiſſim⁹. ſe pridē ad medendū tali
nocturno fluxu ī alijs ſtuduiſſe diligēter
ſed fruſtra laboraſſe. Nos aūt moralia ſeu
theologica loquētes declarem⁹ quo pacto
poſſit ex merito pcedēte pollutio noctur
na cōtingere. ¶ Primo quidē ex arta ab
ſtinentia in pane ⁊ aqua. hoc euenire pſpi
cuū fecit experientia. Ampli⁹ volēs aliquis
hoc vitiū carnis/pdicādo deteſtari. nōne
ſup illo cogitare poſſet. aut ſimiliter cōfeſ
ſiones audiēdo. poſſet vtiqꝫ ⁊ cum merito
magno. Nihilomin⁹ occurrere videbit in
ſomno nōnunqꝫ pcogitatoꝝ impudicicia
rū ſimulacra. ⁊ ipm ex illis ſicut ī alijs ad
pollutionē ꝯcitari poſſe qs negauerit. Ad
dūt ſancti pr̄es qꝫ fuerit ocul⁹ mētis ap
tus ⁊ terſus/ad fallaces inſidias demonis
intuēdas/nōnūqꝫ has ſordes fieri illuſio
ne ſua. vel ad terrendū ⁊ inqetandū timo
roſē cōſcie puritatē. vel p boni opis(vt ce
lebrationis)impedimēto. vel vt vigilanti
placeat/qđ ſomniās ptulit. vel vt abſtinē
tiā piculoſam ⁊ indiſcretū vite rigorē ſua
deat. ⁊ in inſaniā pcipitet. vel vt deo ꝓpi
cio ⁊ pmittēte/deuotā mentē ſic exerceat:
et ex tali feditate ſtimulatā/in humilitate
cuſtodiat. ¶ Hoc in loco duo ſunt dicta
Greg. mēoranda. Primū eſt ꝙ ſepe tales
illuſiones ſeu pollutiones/anim⁹ neſciēs
ptuliſſe magis dolēdus eſt qꝫ feciſſe. Se
cundū ꝙ bonaꝝ mētiū eſt ibi culpā agno
ſcere vbi culpa nō eſt. ſic tñ agnoſcat cul
pa/vt nō indiſcrete impediat opatio iuſta
neqꝫ corpis debita ſuſtentatio deſerat. Ne
pterea aliquis cōſciam ſibi fabricet et nu
triat erroneas. ne cadat in ſcillā/cupiēs vi
tare caribdim. ¶ Patiet fortaſſis aliquis
heſitationes varias/dū ad comedendū vt
dormiendū acceſſerit. dicetqꝫ ſic. pollueris
ſi hoc ⁊ hoc nō omiſeris. ſi nō tibi pcaue
bis. cōtēnat talia neceſſe ē q diſcrimē ma
gis imminere circūſpicit/ſi nō parē cum
alijs viuendi formā prudēter inſequitur.

Scrupuloſis ergo cõtra ſcrupulos agen
dũ eſt. ꝛ fixo opis pede certãdũ. ¶ Hac ar
te prudẽter vſus eſt ille q̇ turbato cuidam
iugiter ſup repetitione horaꝝ ſuaꝝ ſi non
aſſidue ꝛ actualiter attẽderet ad eas. Iniũ
xit pniãz hãc/ad temp⁹/ne qũolibꝫ horas
ſemel dictas iteraret. Neqꝫ ei reqrit actua/
lis ſp attẽtio. ſufficit habitualis ſeu virtua
lis nõ interrupta ſciẽter ꝛ a ꝓpoſito p deli/
beratã attẽtionẽ circa aliud penit⁹ incõpa
tibile. Mille ſurgũt apud aliqs tales ſcru
puli/more canũ oblatrãtes ꝛ lacerare mi/
nãtes/ipos ambulãtes p viam mãdatoꝝ
dei. quos euincere ꝛ cõpeſcere meli⁹ q̃ per
cõtemptũ neq̇m⁹. Tantũmodo ſit cõtem/
ptus iſte timorat⁹. et regulariter nõ abſqꝫ
puio alterius preſertim ſupioris conſilio:
alioquin/timor immoderat⁹/facit caſum
aut pcipitat inconſulta pſumptio.

Septima cõſide.

Nulla corpalis immũdicia/de p
ſe impeditiua eſt celebrationis
ſed bñ de p accidẽs. rõe cõcomi
tantie alicui⁹ vel ſequele in aĩa.
Hãc cõſideratiõnẽ deducit Bonauẽt.
iiij. ſniaꝝ. di. xij. q. iij. Et patet ſatis prima
ps ex verbis xpi ſi bñ ppendat̃ dicẽdi rõ.
Math. xv. Non lotis manibꝫ mãducare/
nõ coinq̇nat hoiez. ꝛ rõ eſt. qꝛ nulla paſſio
talis aut immũdicia exterior/de p ſe pecca
tũ eſt. aut de neceſſitate peccato ꝯiũcta/vel
inducẽs ad peccatũ. Preterea q̃lis eſt im/
mũdicia ſordidior ꝛ abomĩabilior corpa/
lis vt corpalis ẽ/q̃ ſanies leproſoꝝ. hec tñ
nõ impedit celebrationẽ. pſertim ſi fiat in
occulto. Idẽ ſentiũt doctores de mẽſtruis
mulieꝝ. ꝛ de fluxu ppetuo viroꝝ aliquoꝝ.
Scda ps declarat̃. diſtinguẽdo. qꝛ quedã
immũdicia corpalis/cõiuncta ẽ immũdi/
cie ſpũali/ſm veritatẽ. ſicut in vigilia hñt
fornicãtes. Alia eſt ꝯiũcta tali immũdicie
ſpũali/tantũmodo ſm quãdã ſimilitudi/
nem aut ꝯformitatẽ. put eſt i ſomnijs ſor/
didis ꝛ impuris. qñ nõ peccatũ eſt. ſed ſili
tudo peccati. Aliã videmuſ imũdiciã que
horrorem ꝛ abominatiõem quandã/viſa
vel recogitata generat. vt in leproſo ꝛ alijſ
plurimis. q̃uis nullam ſciam⁹ leſſe pecca
ti veritatẽ aut effigiem. Poſtremo alia in
differens. ſicut in pedibus lutoſis aut fa/
cie puluerulenta ꝛ ſudante. Prima ꝛ ſe
cũda/generant vt frequẽter in aĩa/hebetu

dinem quandam/diſcraſiatiõem ꝛ deordi
natiõem atqꝫ indeuotiõem. qñ ſicut gu/
ſtato ſpũ deſipit oĩs caro. ſic ecõtra. ꝛ am/
plius guſtata carne/deſipit ſpũs. et fit car
nalis ad tempus. longi⁹ aut breui⁹ ſm di/
uerſas habituatiões atqꝫ cõplexiões. De
his in figura dictũ eſt antiquis. vt taliter
immũdi/ſepentur ab alijs vſqꝫ ad veſpaꝫ
et veſtimẽtoꝝ lotiõem. Hoc Greg. ſic expo
nit. vt niſi prius ignis tentationis receſſe
rit/reũ ſe quaſi vſqꝫ ad veſpeꝝ cognoſcat
Conſtat eni nullas tales inſtitutiõeſ que
cerimonionialee erant atqꝫ figurales vlla
tenus ad obligatiões nr̃as trahendas eẽ:
niſi iudaiſare velimus. Propterea veſpe/
ra in hocloco/ꝛ lotio materialis/nõ ad lit
teram accipiẽde ſunt. ſed tamdiu reputet
ſe homo immundũ vt extra caſtra ſancto
rum miſterioꝝ ſecedat/q̃diu tales i eo vi
gent peccati reliquie. hebetudo. ſ. mentis.
carnalitas ꝛ deordinatio atqꝫ indeuotio.
Purgant̃ alij tardius. alij cõfeſtim lugẽt.
humiliati et pmptis. lacrimis diluũt ꝛ ex/
terminant quicquid carnalitatis cõtraxe
erat. et omne eius veſtigiũ/breui lamento
delent ꝛ abolent. ¶ Sordes tertie ꝓpter
ſcandalũ vel horrorem. q̄ꝝ vtrũqꝫ de p ac
cidens nocere põt deuotioni anime. Poſ
ſunt de p accidens celebratiõem impedi/
re dum vicꝫ ſcandalũ vel horror/et ex con
ſequenti indeuotio celebrantis aut aſſiſtẽ
tium/vehemẽter pſumũtur acceſſure. Se
cus vbi ſunt hoies exercitati ꝛ pfecti. apd
quos tale nihil timendum eſt.

Octaua conſidera.

Poſſibile eſt abſqꝫ vlla repħẽſio
ne et cuꝫ merito/aliquẽ ſomno
pollutũ/ſacroſãcta miſteria cõ/
tingere atqꝫ celebrare. Patꝫ con/
ſideratio ex deductione pcedẽtiũ/Ad di/
gnã itaqꝫ celebratiõem ſufficit pparatio ta/
lis/que nõ relinquat cõſcientiã pcti mor/
talis. aut impedimẽti legitimi. et que de/
uotiõem atqꝫ reuerentiã ad ſacramentum
penitus nõ excludat. Sed pollutũ modo
dicto poſſibile eſt iſta in ſe ſentire/nõ lõge
poſt talẽ paſſionẽ. imo q̄ humilior deuoti
or ꝛ ordinatior ꝛ reuerentior/ad ſacramẽ
tũ accedet. Conſtat eni q̄ obſcenitas hu/
moris iſtius cũ ſuis reliquijs/nõ ppetuo
durant. nec ppetuo a celebratione impedi
unt. etſi dat̃ ſpaciuꝫ. xxiiij. horaꝝ ſicut Al

bertus determīare videt/ poterit aliq̄s vna
z hora purgatior effici ꝙ̄ aliꝰ in centū. Cur
nō ita fiat ad celebrandū similiter aptior:
Porro si timeat reuersio taliū illecebrarū
et passionū tp̄e celebrationis. Pōt vtiq̄
et in oībꝫ contingere. vel ex aspectibꝫ solis
prioribꝫ. vel ex corruptela nature. vel dia/
bolica opatione. ¶ Hec nr̄a consideratio
maxime locū habet ī religiosis viris ⁊ cō/
templatiuis. quoꝝ est ad deū facilis cōuer
sio. ꝓpter fortē habituationē. ꝓpter etiā car
nis subiectionē dū vigilāt. Raro aūt apd
seculariter viuētes aut nouā bene viuēdi
formā inchoātes/ talis repētina seu leuis
recollectio deuotōnis inuenitur. Cessare
eos idcirco aut tardiꝰ accedere ad sacramē
tum hoc reuerēdissime tractādū/ cōuenit.
¶ Habet p̄terea locū nr̄a ꝯsideratio/ vbi
illusio demonis nr̄aꝫ deuotionē impedi/
re volentis/ ꝑspicit aliquibꝫ indicijs. neqꝫ
cedere debemꝰ eidē sed obniti potiꝰ. Ubi
subinde timet aliq̄s sacerdos de scandalo
si nō celebret. Ubi deinceps tenet aliquis
celebrare vel ex suscepto officio. vel ex cō/
missione. vel mutua vicissitudine ⁊ cōfor
mitate ad reliquos cū quibꝫ viuit. quēad/
modū sunt religiosi pene oēs. ¶ Attendē
dū hic ꝙ nullus palā tenet ꝓpriū defectuꝫ
vel infirmitatē occultos prodere. vt pluri
mū cautius est atq̄ discretius contegere.
Prodit aūt seipm̄ talis nō celebrās. scāda
lisatq̄ frequēter. ⁊ cogitatōes varias ascē/
dere facit in corda alioꝝ. ¶ Nolo tn̄ p̄iu/
dicare nec possum nec debeo ꝑ hec dicta
mea quibuscūq̄ institutionibꝫ religiosoꝝ.
si aliqui sint ad oppositū. verū est nempe
illud apl̄i. Quilibet in suo sensu abundet.
Sed dixi interim q̄d mihi dicendū posse
videt si nuda cogitet veritas apud haben
tes libertatem legis xp̄i. ¶ Opponat for
san aliq̄s de fornicarijs/ ꝙ similiter in bre
ui possent recolligere se ⁊ ab omnibꝫ pecca
ti reliquijs aīam extergere. possent igit sta
tim celebrare. Opponeret aliꝰ de cōiuga/
tis. apud q̄s possibile est peccatū in sua cō
iunctōe nō ꝯmitti. qui tn̄ de coīone sepa/
randi vident. Ad hec dicere possumꝰ. Pri
mo ad vltimū ꝙ doctoꝝ famosoꝝ senten/
tia est/ tales cōiugatos si accedant ex deuo
tione/ ꝑsertim diebꝫ solēnibꝫ/ non peccare.
quādo vel affectu prolis gignēde. vel red
dendi debiti/ aut incōtinētie vitāde causa
cōmixti sunt. nec obstaculū aliud est. Ad
primū nō aliud pro nunc dicimus: nisi ꝙ
rarissimū hoc esset. de his aūt que vix aut
nunq̄ eueniūt/ doctores parū tractāt. Si
tamē immineret graue scandalū pro omis
sione. si p̄terea grādis cōtritio cōcurreret:
si deniq̄ magis ex surreptione diabolica
aut vehemēti temptatione tale flagitium
apud se rarū cōmisisset. audeat q̄ ꝓfundiꝰ
sapit/ talē prohibere. fateor nō audeo: In
hoc casu ⁊ alijs (sicut ꝑspicuū est ex p̄mis/
sis) relinquēdi sunt multi sue conscie ⁊ iu
dicio/ circūstantijs omnibꝫ quas pruden
tia circūspicit indagatis.

Nona consideratō r

P Recipue ex diuino munere ⁊ n̄
ex nostra industria seu prepatō
ne/ reddimur digni mysterioꝝ
ꝑticipatōe sacramētoꝝ. ¶ Hec
consideratio si cū sapore intimo masticet
humiliabit nos vehemēter. Et ꝑfecto hu
militas sola est q̄ disponit ad dignificatio
nem ⁊ prepationē pro talis tantiq̄ hospi
tis in aīe cenaculo susceptione. ¶ Scio
hominē qui taliter in veritate cōperit/ nū
ꝙ̄ potuisse ad quietā ⁊ serenā dispositionē
celebrādi pertigisse/ quousq̄ diffidens de
omni sua industria ⁊ labore ⁊ solicitudine
et p̄paratione ꝑ confessionē aut alias/ im/
molauit in ara cordis/ bouē supbie. dixit
q̄ in animo cōtrito ⁊ humiliato cum Da
niele. Dn̄e nō in iustificationibꝫ meis pro
sterno p̄ces meas an̄ te. sed in tuis misera
tionibꝫ multis ⁊ magnis. Et rursus cū ꝓ/
pha. Ego aūt in multitudīe misericordie
tue introibo in domū tuā. adorabo ad tē/
plū sanctū tuū in timore tuo. ⁊ silia quedā
quoꝝ aliqua scriptis inseruit. ¶ Plane ī
dustria nr̄a ⁊ prepatio quales agere cōue/
niēter possumus/ req̄runt. eis tn̄ si inniti/
mur/ fallimur ⁊ cadimꝰ. aut tāq̄ siq̄s bacu
lo arūdineo sustētet/ vacillamꝰ. neq̄ habi
tamus ī adiutorio altissimi. dū nr̄is meri
tis fidimꝰ. vel ī peccatorū sola recordatōe
torq̄mur. Nimirū si tūc in ꝓtectōe dei celi
nequaq̄ ꝯmoremur. q̄ deficiēte ꝓtectōne
q̄s subsistet: ¶ Fuit cuidā ꝑ somniū ośsa
visio talis. Precipitatꝰ in cloacā erat. ⁊ a q̄
dā baculo stercoribꝫ infixo sustētari ne ꝓ/
fundaret satagebat. At uero baculꝰ ille fun
do tenꝰ demittebat assidue cū fetore intole
rabili. sentiēs ille piculū/ tota mēte ad do/
minū cōuersus/ relicto baculo/ confestim

ereptus eſt. Sane ꝯſcia nr̃a quantulibet mũda/eſt cloaca quedã plena ſtercoribꝫ fe dis defectuũ quotidianoꝝ. baculꝰ ille/nr̃a eſt induſtria ꝑ quã emergere q̃rimꝰ. ſed ꝓ culdubio quouſqꝫ leuemꝰ oculos in celũ vñ veniat auxiliũ nobis/quouſqꝫ fiduciã nr̃am totã in deũ iactemꝰ/quãto plus in/ nitimur ſolo nr̃e induſtrie baculo/tãto in ꝓfundiorẽ abyſſũ nr̃e prauitatis demer/ gimur ⁊ nõ niſi fetorẽ tetrũ ⁊ horridum re portamꝰ. ¶ Quid ergo: (diceret aliq̃s) tẽ/ ptabimꝰ ne deũ: aut pleni ꝯſcia peccatoꝝ/ indeuoti ſordidi diſtracti ⁊ diſtꝑati ad ſa cramentũ hoc ſalutiferũ ſub ſpe miſericor die ſoliꝰ accedamꝰ: Dixi iã. vt agat nr̃a in duſtria q̃d poterit. vt ſit abſqꝫ ꝯſcia pecca ti mortalis. Sed in illa nequaq̃ꝫ speremꝰ alioq̃n ſupbimꝰ. alioq̃n maledictionẽ in/ currimꝰ. qui ponimꝰ fiduciã in hoie ⁊ car/ nem brachiũ nr̃m. Agnoſcamꝰ q̃ oẽs iu/ ſticie nr̃e ſunt vt pãnus mẽſtruate aut ve lut leproſi faſcie. ſuꝑ quibꝫ ſtillamꝰ quoti/ die ſaniẽ peccatoꝝ. Qua fronte igit̃ q̃ ve audacia/infectionẽ ad placãdũ deũ aude/ bimus oñdere. Caueamꝰ ne potiꝰ irritet̃. Plane ſic ẽ. Si mille annis valeret aliq̃s ſe diſponere ad dignitatẽ celebratõis/nec ſic ꝑ ſe attingeret. Quid idcirco in breui morula facere poteris ꝯiectura: ¶ Inter/ rogat ſe freq̃ẽter ille cuiꝰ ſupra memini. ſi dignꝰ eſt accedere. ſi ſufficiẽter p̄egatꝰ. he ſitat primũ. tremiſcit reformidatqꝫ. Tãdẽ ſic reſpõdet ſibiipſi. Interim quãtũ in me eſt nihil deo ꝓpicio de certo mihi ſum con ſcius ſuꝑ peccato mortali. aut peccandi ꝓ poſito. peccata etiã venialia nõ cõfeſſa ne quaqꝫ obſiſtunt: Scio etiã ex aduerſo q̃ iuſtus eſt dñs. qui ſi velit exq̃rere vehemẽ ter debita mea. ſi iniquitates obſeruare. ſi mecũ in iudicio contẽdere. neqꝫ ſuſtinebo neqꝫ potero reſpõdere vnũ ꝓ mille. quãtũ/ libet lotus fuero/attritus/confeſſus/lacri moſus. Quid iſta ſunt: ve mihi ſi nõ cum miſericordia magna valde/diiudicer. q̃d ſcire poſſum/ſi forte lateant me vicia mea merui quidẽ excecari/qui viſu meo ſpũali primitus ſupra modũ abuſus ſum. dũ vi dens bonũ id adiplere ꝯtẽpſi: Hoc vnũ ſcio. q̃ apud dñm miſcõia eſt/ et copioſa apud eũ redẽptio. q̃ pietatis eiꝰ fontẽ nul la põt nr̃a iniq̃tas euincere vel ſiccare. q̃ ſi decreuerit ſaluare/nemo eſt qui cõdem/ net. Precipit vt ſperem in eo. ⁊ me totũ in

ſuas manus ꝓiiciã. obedio vt poſſum. Nõ eſt crudelis aut mẽdax. veniente ad eum/ nõ eiiciet foras. prouolutũ ſuis pedibꝫ nõ indignãter abiiciet. ꝑuenit me demũ in be nedictionibꝫ dulcedinis/dum mihi diſpli ceo. Spero equidẽ ipſe qui cepit/ꝑficiet. ⁊ illuminabit abſcõdita tenebraꝝ/ne vnq̃ꝫ obdormiã i morte. ¶ Fornicata es o ani/ ma mea cũ amatoribꝫ tuis. Iubet pius ſponſus ꝑ os ꝓpheticũ vt reuertaris mo/ do etiã te ſuſcipiet. Etſi milies abſceſſeris cõtempſeris. irriſeris. te veniente nõ repu diabit. penitentẽ nõ aſpernabit̃. Siq̃s ex hominibꝫ talia diceret/crederes et aſpira/ res ⁊ accederes. deus hoc dicit. deus h̃ pol licetur. imo deus hoc impat. ⁊ tu diffidẽs nõ accedes. Nõ eſt aliud conſiliũ o anima mea. In ſua igit̃ veritate nõ tua vanitate fidens/volũtarie ſibi ſacrifica. Immũ da es accede mũdãda. ad fontẽ puritatis incõtaminabilẽ. Eſuris. accede paſcenda ad panẽ viuificũ ⁊ indefectibilẽ. Egrotas erit hoc efficaciſſimũ tue inualitudini me dicamentũ. Fluxũ pateris nec ſanari po/ tes a medicis tuis ſcꝫ exercitiis. tange ple/ na fide cum emorroiſſa Martha ſm Am bro. fimbriã veſtimenti Ihu. ſacroſanctã videlicet hoſtiã. vt purgeris. Si ꝑcuſſam te ſentis a ſerpentibꝫ ꝑuerſarũ temptatio/ nũ: quid reſtat niſi vt ſerpentẽ xp̄m eleua/ tum inſpicias: Si dicis cum ꝓpha. Quo niam vnica ⁊ pauꝑ ſum ego. ꝑticeps eſto ſacroſancti huiꝰ miſterii/habebis xp̄m co mitem fidũ ⁊ hoſpitẽ ditiſſimũ. Cecam te fortaſſis debilẽ ⁊ claudã ꝯquereris. memi neris q̃m tales ad cenã magni regis inui tantur ⁊ intrare cõpellũtur. Lubrica ſum inquies ⁊ inſtabilis. ſed hic panis confir/ mat cor. Triſtis es ⁊ anxia. ſed vinũ hoc letificat. Inquietãt te ⁊ turbant plurima: adhere ei q̃ turbidos fluctus ſedat. qui eſt pax nr̃a. qui ait. In mũdo preſſurã. in me pacem habebitis. Peregrinaris a dño. ſed in fortitudie cibi huiꝰ ambulabis vſqꝫ ad montẽ dei. Quid ergo tandem formidas: Quid expaueſcis o aia mea. Quare et q̃/ uſqꝫ cõturbas me: Spera in deo ⁊ libera bit te. enutriet te. non cõfundet te. ¶ Su ſpirabũda forte queris. vbi eſt deus tuus In h̃ certe cõuiuio. in q̃ xp̄s ſumit̃. recoli/ tur memoria paſſionis. mẽs implet̃ gr̃a. ⁊ future glorie nobis pignus dat̃. Crede h̃ bona ⁊ ſimplici fide. nec curioſa diſcuſſeris

eriſtentie moduꝫ. ſufficiat tibi ꝙ nō ē hic
modo alioꝝ corpoꝝ/ſuis locis ꝯmēſura/
toꝝ. ꝓpterea vane ne dicā ſtulte querūt ali
qui. vbi caput. vbi pedes. qualis ſitus. q̄/
lis ad hoſtiā/ partiū coordinatio vbi xp̄s
eſſe dicitur. quare ⁊ q̄uo: Quoniā facta eſt
in eius corpus trāſſubſtantia panis: om/
nipotenti virtute diuinitatis. Si nō hoc
ꝯprehendis. neqꝫ ꝑfecto q̄ntulācūqꝫ reꝫ
aliā/quo ad infinitas eius habitudines ⁊
ꝓprietates cōprehendis. da locum fidei vt
meritū habeas. ⁊ eā quā ſine merito das
nature fidē: da cū laude reuelatori ⁊ in eiꝰ
obſequiū volens te captiua.

Decima cōſidera.

Non ꝓpter timorē cōtaminatio
nis corpis xp̄i/illud cū mundi/
cia corꝑali monemur cōtrecta/
re. ſed ad indeuotionē aut ſcan
dalum in nobis vel aliis deuitandū. Con
ſideratio iſta/parū etiā inſtructis manife/
ſta ē. valꝫ tamē nō mediocriter apud ſcru
puloſos: vt ſi forte corꝑalis aliqua ſordi/
cies/ipſis nolentibus aduenerit. recogi/
tent ad xp̄i corpus nihil hanc attinere. ſer
uata in animo mūdicia ⁊ reuerētia ſancti/
tatis. Fuerūt q̄ dixerant ipſam hoſtiā cō/
ſecratā nullo modo in ventrē nr̄m come/
dendo demitti. ſed ſtatim in celū rapi con
tra experientiā quotidianam atqꝫ catholicā
veritatem q̄ ponit corpus xp̄i vere come/
di. Fefellit eos hm̄oi cōſiderationis obli/
uio dum putant indignū ſentire vt corpꝰ
xp̄i vel hoſtia ſacra in feculētū ſtomachuꝫ
nr̄m deueniat. q̄ſi videlicet polluat aut fe
detur/pluſqꝫ radius ſolaris aut ſpūalium
ſubſtantiaꝝ aliqua. Dicāt ergo ſi ſic iudi
cāt more carnaliū iudeoꝝ/aut paganoꝝ
cur xp̄i corpꝰ ī maternis viſceribꝫ ⁊ ſecūdi
na pellicula menſibus nouē obſeruatum
⁊ obuolutū fuerit: Debet vtiqꝫ ratio corri
gere ſenſuale iudicium ne blaſphemiam
impiā reputemus ipaꝫ rei ſinceriſſimā ve
ritatē. Caueamꝰ a tali ſpurcicia recogitā
da ꝑ timorē crebrū. q̄m inficit hec reme/
moratō pluſqꝫ purget Aſſueſcat hō ſpūali
ter ſpūalia diiudicare ⁊ ſentire. ſic enī mꝉ/
tis ⁊ variis fantaſmatū inquietantiū im/
pudiciciis ſemet abſoluet. Sic ea minus
curabit q̄ reuera minꝰ curāda ſunt. corꝑa/
les loquor ſordes Sic deniqꝫ magis ī cō
ſcie q̄ꝫ corꝑis puritate ꝯfidet ¶ Cōcluda
mus tandē epilogātes. vt nemo celebratu
rus/euidentē ſibi querat certitudineꝫ ſuꝑ
dignificatione ſua. vexaret in caſſū. habe/
at illā q̄ dicta eſt preꝑationē ⁊ ſufficit. No
cōfidat in multitudine virtutis ſue ⁊ in re
petitione cōfeſſionis aut deuotōis aut re
collectionis ſerenitate. Poteſt enī fieri vt
cōfeſſio crebra ſuꝑ venialibꝫ/obſit de ꝑ ac
cidēs. Quō ſic: Dicā Reddit quippe aīaꝫ
plus iuſto ſolicitā ⁊ pauidā ⁊ oīa etiā mi/
nima timentē. vt de ipſa etiā cōfeſſionis
imꝑfetione trepidet ⁊ vrgeat iteꝝ cōfiteri
Dabo tn̄ documentū ꝑ quod nulla cōfeſ
ſionis mꝉtiplicatio inquietationis cauſa
erit Si videlicet fiat nō tanq̄ꝫ reputet pro
tūc ad ſalutē neceſſaria aut ad celebratōis
illius diſpoſitionē requiſita. Sed quia ē
opus bonū ⁊ priuilegiatū. ad indulgen/
tiā q̄ꝫ/aut grē augmentationē nō parū ꝓ
ficiens. Porro diligat aīa deū aliq̄n neceſ
ſe eſt et ſe in manus eius ꝓiciat alioquin
ſe expelli a facie dn̄i ⁊ repelli/iugiter timē
do. ⁊ habendo deū de ſeueritate ſuſpectuꝫ.
iugiter recurua erit ad ꝯmodū ſuū nec vn/
q̄ꝫ ad alta ſe ſubuehet Quāobrē aſcenſura
in montē aīa/⁊ gaudiū ſuū imolatura cuꝫ
abraam/relinquat inferius aſinū ſuū cuꝫ
pueris ſuis. Rudiat ibi aſinus. ꝑſtrepent
pueri. feda ſint illic oīa. nihil ad ſe q̄ in mō
te ſtat (hꝫ eſt in vertice rōnis) pertinebit. ¶
Non impertinenter hoc loco viſionē inſere
mꝰ quā btō petro Celeſtino mōſtraſſe me
moratur/ille q̄ docet hoīes etiā ꝑ ſomnia
ſciam. viſū eſt eidē prī ſoporanti/ ꝙ aulaꝫ
regiā ꝑcellentiſſimā cū aſino ſuo inuitatꝰ
aſcenderet. Hic aſinus tributū ventris ꝑ
viā ſoluit. exhorruit vir puriſſimus ⁊ abo
minatus eſt hāc nō iniq̄tatem ſed inqui/
nationē. ⁊ ꝓgredi formidās regredi molie
bat. quouſqꝫ benigniter ammonitus ē vo
ce de throno lapſa. nihil ad ſui vel aule re/
gie ſpūalis cōtaminationē ꝑtinere id ꝙ ſe
non cōſcio/naturalia neceſſaria que ſuus
aſellus corpulētus ⁊ irrationabilis expu/
lerat. ¶ Plane ſic ē. ⁊ dicā amplius. Eue/
nit nōnunq̄ꝫ. vt turbatōes pugne deordi/
natōes ⁊ feditates/inferius ſēſualiter agi/
tate/ſuccreſcere faciāt ſupius meritū nr̄m
ſicut ecōtra magna vtrobiqꝫ ſerenitas/ſu
perbie vētū oīa fūditꝰ euertērē. repente nō
nunq̄ꝫ iducit. Immō exinaniat ſe aīa q̄ꝫ/
tū poterit. nec ob aliō contemplationi vꝉ
ſtudio aut q̄eti cuilibꝫ īſiſtat niſi vt apō ſe

exalteẗ deus. ac ꝑinde magis ac magis hu
milieẗ. ⁊ in ſuã paruitatẽ imo nihileitatez
reſiliat. ⁊ reſiliens cadat. et deus ſuſcipiet
eã. Hec via tuta eſt. regia ⁊ ſecura. ¶ De
mũ finem loquẽdi omnes pariter audia/
mus. Deũ time. de te deſperãs. in ſe fidẽs.
et mãdata eius obſerua. quod in te eſt nõ
omittens. hoc eſt omnis homo.

Finit.

a **Incipit tractatus**
eiuſdem de pollutione diurna.

Scripſi pridẽ aliqua ſup ꝑpa
tione ad miſſam ſub decẽ cõ
ſiderationib. occaſione ſum
pta principaliter ex materia
pollutionis nocturne. Nũc
aute de pollutionib ꝙ videnẗ accidere vi/
gilãdo. queſita ſunt a me aliqua. ꝙ ſolẽt ti/
moratas cõſciẽtias plurimũ turbare. ſicut
frequẽter ex diuerſis ꝑſonis vtriuſq ſex⁹/
tã in cõfeſſione ꝙ extra potui ꝑpendere, ꝑ
pterea cõſului nedũ doctores i ſcriptis eo
rũ ſup hac re. ſed etiã colloquiũ habui cũ
exercitatis ⁊ diſcretis in cõfeſſionis mate/
ria. immo ⁊ a medicis hmõi multiplicis ⁊
varie pollutionis cãm inqſiui. Deniq ꝑ/
paret ſe lector audire caſte/ id qđ ꝓ caſtita
tis cognitione/ neceſſitas cogit aperire.

Primum notabile

Preſupponẽdũ eſt igiẗ i primis
ꝙ a corpe hũano/ defluit multi
plex humor. ꝑ meat⁹ membroꝝ
pudẽdoꝝ ꝙ generationi depu/
tata ſunt. Un⁹ eſt vere ſeminalis. ali⁹ vere
vrinalis. ali⁹ quodãmodõ medi⁹. qui põt
appellari ſaliualis vel ſputalis. ali⁹ addiẗ
humor ꝑſertim in mulierib ꝙ noiaẗ men
ſtrualis. ⁊ huic ſilis qñq maſculo accidit
ex infirmitate. ¶ Porro facile eſt ſatis co
gnoſcere patiẽtib ſcđm ⁊ vltimũ fluxũ qñ
ſcilicet ille eſt vere vrinalis vel vere men/
ſtrualis. Habet enĩ ſuam diſtinctionẽ in
colore ⁊ liquiditate ⁊ talib/ exeunt ꝑterea
vt cõmuniter ſine multa delectatione i mẽ
bris genitalib. ꝑſertim niſi cõiungantur
alie cauſe delectationis. ſicut infra docebi
tur. ¶ Ceterum humor ꝓprie ſeminalis/ ⁊
humor ille medius/ nõ ita faciliter ſecernũ
tur: propter ſimilitudinẽ in albedine ⁊ vi
ſcoſitate ſeu tenacitate ⁊ quadã ſpiſſitudi/
ne. habent nihilomin⁹ diſtinctas ꝓprieta/
tes ⁊ diuerſos ortus ⁊ meatus vñ defluũt
quod dearticulati⁹ cognoſcere/ ſpectat ad
medicos. ¶ Eſt itaq humor ſemĩalis ſu/
perfluũ vltime digeſtionis. ſupfluũ nõ in
qualitate ſed in quãtitate. Habens enĩ na
tura ſufficientẽ cibũ pro alimento corpo/
ris/ mittit ex omnib mẽbris qđ ſupeſt/ ad
vaſa genitalia. nũc plus. nunc minus. Et
quãdo ſupabundat ipi nature conatur ex
pellere tandẽ illud ſupfluum. qđ fit vel in
actu generatõis ſeu cõcubitus. vel ꝑ eua/
poratõnes ſiles ſudorib. vel ꝑ aliquas fe
das diſtillatões. qñq i ſomno cũ ſomnijs
qñq ſine ſomnijs. aliquãdo cũ delectatõe
aliquãdo impceptibiliter. nõnunꝙ in vi/
gilia ſimiliter quibuſdã euenit. tã volunta
rie ꝙ inuoluntarie modis valde multis.
nunc ex vicio nature. nunc ex vicio culpe.
¶ Rurſus humor ille medius/ fit ex qua/
dam ſupfluitate alimẽti/ nedũ in quãtita/
te/ ſed ⁊ in qualitate. qꝛ ſcz inept⁹ eſt nutri/
tioni. inept⁹ ſimiliter generatõni. velut in
ſaliua videm⁹ ⁊ alijs ſupfluitatib defluen
tib a cerebro. tam ꝑ os ꝙ ꝑ nares. iſtis pa
rũ ⁊ rarius. ⁊ alijs abũdantius ⁊ crebrius
Immiſcet aũt ſe talis humor medius ali/
quãdo cũ vrinatõe. aliqñ ꝑ ſe defluit ſine
cogitatõe ⁊ ſenſu. qñq vero fit cũ delecta/
tione ⁊ pruritu quodã/ plus ꝙ in vrina. ꝙ
tamẽ vrina qñq cũ inordinatõne quadã
exit. Puto etiã nihilomin⁹/ ꝙ vix aut nun
ꝙ/ cauſat iſte fluxus humoris medij/ talẽ
modũ delectatõis ⁊ cõcuſſionis ꝙſi totius
corpis/ ſpecialiter in pudẽdis nec ita ꝑſtri
git aut obnubilat in ſuo exitu iudiciũ ra/
tionis/ ſicut venit in humore vere ſemina
li. qm̃ ⁊ ille humor ſeminalis/ magis dige
ſtus eſt ⁊ ad cauſationẽ libidinoſe delecta
tionis/ niſi ꝑ infrigidatõez aut aliũde cor
ruptus ſit/ ꝓportionabilior inueniẗ. Ha/
bet inſup humor iſte medius/ ꝙ ex leuiori
bus cauſis ac maiori facilitate moueẗ ad
exitũ ꝙ ſeminalis. ꝑſertim in mulieribus.
adeo ꝙ ex leuiſſimo motu corpis de loco
ad locũ/ vel inclinatõe/ abſq aliqua cogi/
tatione ⁊ abſq ſenſu ꝓueniat. Ex effectu
vero ꝑcipiẗ ꝑ ſordidationẽ quandã viſco
ſam in carne ſua vel in pãnis. Euenit aũt
facilius ⁊ nõ ſine aliquo ſenſu cõcomitan
te vel ꝑuio. dum ꝑſonã dilectã ſiue pulcrã
ſiue turpẽ/ ſiue iuuenẽ ſiue ſenẽ/ ſiue ſecu/
larem ſiue religioſam ⁊ qñq deuotã aſpi/
ciunt aut tangũt aut ei arrident aut confa

bulantur aut locantur. etiam vbi nihil de
ope carnali volunt aut putant nedū dicā
peragere ſed nec cogitare.

b
Secūdū notabile.

Attendendū eſt ſcd'o principali
ter circa hāc materiā ꝙ delecta/
tio ſeu cōmotio libidinoſa/pru
ritus ſeu titillatio/puenit i mē/
bris que loq̄mur/frequēter abſꝗ fluxu q̄/
cūꝗ. Sunt eni fumoſitates alique/quas
medici vocāt ſpūs/ꝛ he ſupcalefaciūt ꝛ in
flant ꝛ diſtendūt venas ꝛ neruos in mem
bris illis. fitꝗ ſtimulatio quedam ꝛ pruri
tus vel titillatio. que dū querit̄ extingui vl'
ſedari p attrectationē ampli⁹ ſentit̄. ꝛ qn̄ꝗ
cōplet̄ delectatio libidinoſa ſine quouis
fluxu. Patet hoc in parua adhuc etate. q̄
nondū apta eſt ſeminatōi ꝓpter defectū ſe/
minis vel artationē venarū. ¶ Suſcitat̄
aūt hmōi prurit⁹ ex talib⁹ fumis ſeu ſpiri/
tib⁹. tam ab intrinſeco p vina fortia ꝛ ſpēs
maxime aūt p imaginatōes libidinoſas ꝛ
turpes. ꝗ ab extrinſeco. p allocutōes pra/
uas. aut p aſpect⁹ lubricos. aut tact⁹ impu/
dicos. p ſe vel aliūde ꝓuocatos. Qd' ſi per
cōplemētū delectatōis ex talib⁹ abſꝗ om/
ni ſeminatōe/corrumpat̄ vere ipa virgini
tas. iuxta ſententiā quorūdā mgroꝝ. Heu
proh dolor ꝗ in paucis maneret virgini/
tas cogitare ſtupor eſt. niſi forſan in pue/
ris ꝛ puellis/hanc excuſet defectus ſuffici
ens iudicij rōnis. ¶ Dicendū eſt p̄terea. ꝙ
nō omnis prurit⁹ circa mēbra pudēda/de
bet iudicari ꝓprie libidinoſus. nec etiā ceſ
ſatio eius vel extinctō p fricationē aut ali
ter/debet appellari luxurioſa delectatio.
Uidemus itaꝗ qn̄o in alijs membris cre
bro pruritū ſentim⁹. quē vnguib⁹ ſcalpen
do (vt iuxta vulgare loquar) ſopim⁹ vel ex
tinguim⁹. Eſt aūt hec paſſio nōnunꝗ ita
vehemēs. vt etiā cū vulneratōe carnis per
vngues/ꝛ effuſiones ſanguis/ vix recedat
que paſſio/ſi mēbra illa genitalia inuaſe/
rit/cadit ꝓrſus in magnā anguſtiā q̄ h̄ pa
ti cogit̄. nedū ꝯ hmōi pruritū remediū q̄/
rit (q̄le fieret in alijs mēbris) ipē in pollu/
tiones fedas ꝛ vere libidinoſas atꝗ culpa
biles plabat̄. ¶ Tradūt inſup medici. ꝙ i
mēbris illis aliqn̄ euenit q̄dā paſſio/ꝯſur
gēs ex q̄buſdā fumis/diſtēdentib⁹ venas
mēbroꝝ iſtoꝝ ꝛ neruos. adeo ꝙ ſedari nō
pōt. etiā p vſuz carnalē. vel aliā attrectatio
nē. quēadmodū narrat Iuuenalis de q̄ua
dā matrona nobili rhomana. Eſt igit̄ in
hoc caſu vel ſil'ib⁹/tanꝗ de vera egritudi/
ne/ad medicos recurrēdū. ¶ Deniꝗ pr
ex iſtis. ꝙ pueri ꝛ puelle/cū ſobrietate atꝗ
diſciplina in cibis ꝛ potib⁹ atꝗ ſocietati/
bus/cuſtodiēdi ſūt. ne ab intrinſeca cā vel
extrinſeca/ꝯſueſcāt h̄re libidinoſas hmōi
ꝯmotōes peccati/in ſua carne. Alioq̄n p/
ruent ex ꝯſuetudine/velut in quādā neceſ
ſitatē hoc agēdi. p̄cipue dū etas grandior
aduenerit. delectatio inſup improbior et
vehementior ſentiet̄. Qua in re ꝯfeſſores
vel parētes ꝯmotōez aliquā debent facere
pueris ꝛ puellis. vt a talib⁹ abſtineāt. nec
a ſe nec ab alijs/turpiter ſe tractari permit
tant. ¶ Attēdat q̄libet diſcret⁹ ex p̄miſſis
quid agendū. ꝛ videat ne dū nimiū ſeruat̄
loquēdi pudicicia. ſequat̄ operū maior in
ordinatio. ꝛ confeſſio de talib⁹ nulla fiat.
Attēdat ex aduerſo. ne dū ꝓhibitio ſit ex/
preſſa/ipa conatū adaugeat. verū nāꝗ eſt
illud poete. Nitimur in vetitū. Porro. ſi
parētes ꝓhibent filias ſuas/ab oſculis vi
roꝝ ꝛ adoleſcētulorum/ſimiliter ꝛ filios a
puellaꝝ ꝯtrectationib⁹/ cur nō poterūt fi/
lios coartare verbis aut verberibus/ne ſe
ipos aut ſeipas inuicem male cōtrectent.
cū ſit vtrꝗ hoc flagitioſius ꝗ alterū et eo
plus habēs p̄iculi quo minor eſt illic vere
cūdia ꝛ licentia maior. Sileo hic de ſtul/
tis. imo nefarijs parentib⁹ erga ſuos ꝛ ſu/
as nimia familiaritate cōniuētib⁹. Sileo
de ceteris/ vel ſeruis vel ancillis vel alijs/
qui p̄niciē hāc cōtagioſiſſimā īducere ſub
quadā ludi ſpecie nō verent̄. Ue ve mōo
ab hac corruptione viarū omnis carnis.

Tertium notabile. c

Attendam⁹ tertio principaliter
ꝙ in theologico vel morali ne/
gocio/dū inq̄ſitio fit de aliqui/
bus effectib⁹ vel opib⁹/ an ſint
vel qualia ſint peccata/ faciēda eſt reſolu/
tio principalis ꝛ finalis ad libertatē ꝯſen
ſus vel diſſenſus in talib⁹. Et inde pecca/
tū dicēte Aug. adeo eſt volūtariū/ ꝙ ſi nō
eſſet volūtariū/nō eſſet peccatuz. Et iuxta
ꝯmunē doctrinā/ actus exterior ſup inte/
riorē nihil addit malicie vel mortalis cul
pe. Ea ꝓpter circa pollutōes vel fedas di/
ſtillatōes ex mēbris genitalib⁹ pl⁹ iſpicere
ꝯueit originē moralē ꝗ naturalē. lz ꝯſide/

ratio naturaliū/ ꝓficiat ad moraliū cogni/
tionē pleniorē. queadmodū circa irā. inui
diā. gulā. ⁊ circa alia vicia p̄cipue carnalia
q̄ materiā vel fomētū trahūt a corꝑe ſatis
patet.

Quartuꝫ notabile.

P Reſupponam⁹ igit̄ q̄rto ꝓ deciſio/
ne materie p̄ntꝭ ac ſimiliū ꝯformi
ter ad doctrinā Aug. de ꝓceſſu tē/
ptatiōis i nobis ſicut i Adā fuiſſe ſcriptu
ra ꝯmemorat. Et dicam⁹. q꜀ ꝯmotio libi/
diuoſa/ ꝯſurgit ꝓ ſtatu nature corrupte.
nobis etiā inuitis. Et ſepiſſime etiā p̄ue/
nit oē iudiciū rōis. neqꝫ ꝑ ꝯſequēs ſubeſt
arbitrio aut ꝯſenſui libero. iuxta Aug. di/
centē. Non eſt in p̄tāte nr̄a q̄b⁹ viſis tan/
gamur. ſed eſt in p̄tāte nr̄a/ reſpuere vł ac/
ceptare. Intellige ſimiliter de auditu ⁊ ol
factu. & tactu ⁊ guſtu ¶ Prouenit aūt hec
inuolūtaria p̄uentio ex corruptione natu
re ꝑ pctm̄ originale ꝓ ſtatu nature lapſe. ꝓ
ſtatu vero nature primitus inſtitute ⁊ inte
gre/ talis p̄uentio vicioſa nequaq̄ꝫ ꝯtigiſ/
ſet. Fuiſſet eīm regnū hoīs taliter ordina/
tū/ q꜀ ratio ſuū dominiū ſupra ſenſualita/
tem abſqꝫ vlla p̄uentōne vel rebellione ſer
uaſſet. ¶ Propterea reputat̄ oīs ꝯmotio
talis libidinoſa/ p̄ueniēs iudiciū rōnis/ eſ
ſe pctm̄ ſaltē veniale/ q̄m̄ ipa ꝯſurgit p̄ter
vel ꝯtra iudiciū dn̄e ſue rōnis. Verificat̄
ꝑ inde. dictū illō ſapiētis. Nullus ē abſqꝫ
pctō/ etiā infans vni⁹ diei. p̄ueniūt q̄ppe i
q̄libet filio Ade nō priuilegiato/ ꝯmotio/
nes hm̄oi/ p̄ter vel ꝯtra iudiciū rōnis. Et
ita ſumēdo large pctm̄ veniale/ abſqꝫ tali/
diu viuere nō valem⁹. Dicit̄ aūt tal' ꝯmo
tio volūtaria/ magis a peccatrice volūtate
primi hoīs/ q̄ꝫ a ꝓpria: ꝓpterea ſi debeat ꝓ/
prie appellari pctm̄ etiā veniale/ oportet vt
aliquo mō ꝓpria volūtas ſit in cauſa.

Quintuꝫ notabile

N Unc quīto accedendo ad inue
ſtigationē p̄ncipalis dubij/ q̄n̄
talis ꝯmotio libidinoſa ē pctm̄
mortale ⁊ q̄n̄ nō. q̄n̄ de veniali
attentis premiſſis/ nō eſt faciēda pſcruta
tatio ſcrupuloſa vel dubia. Cōſiderem⁹
q̄liter ad illā ꝯmotionē ſeu temptationeꝫ
ſe habeat libera volūtas. et h̄ fieri pōt mul
tipliciter. ¶ Volūtas vno mō ſe hꝫ pure
priuatiue. tā directe q̄ꝫ indirecte. h̄ ē abſqꝫ
omni actu ſuo volitiuo. ꝓ omni differen/
tia tp̄is. q꜀ nec an̄ voluit/ q꜀ illa ꝯmotio fie
ret nec aliq̄d diſponēs ꝑ ſe ad illā voluerit
dū fit. aut poſtq̄ꝫ facta ē/ nō aduertit. et ob
hoc circa eā nō ꝯſentit vł diſſentit. aliūde
forſitā occupata vel in ſomno. ¶ Volun
tas alio mō ſe hꝫ pure poſitiue. taꝫ directe
q̄ꝫ indirecte. hoc ē cū actu volitiuo vł noli
tiuo. ſic q꜀ antea voluit deliberate vł nolu
it/ q꜀ illa ꝯmotō fieret. aut dū fit vel facta ē
placet ſibi vel diſplicet deliberate. ſic q꜀ hꝫ
ꝯſenſū vł diſſeuſuꝫ liberū in tali ꝯmotōe/
acceptando illā vel deacceptādo. cū aduer
tentia q꜀ ita vult vel q꜀ ita nō vult. ¶ Vo/
luntas aliter ſe habet circa ꝯmotōeꝫ illam
libidinoſaꝫ quaſi medio mō. ſic q꜀ neqꝫ ſe
hꝫ pure priuatiue nec volendo ſcꝫ illa nec
nolendo. Et ſimiliter ſe nō hꝫ pure poſiti/
ue volendo deliberatiue illā vel nolendo
⁊ ad eā actualiter ſe ꝯuertendo. ſꝫ ſe hꝫ q̄ſi
diſſimulādo vel dormiendo vel nō curan
do. ita q꜀ nec expꝛ̄ſſe nec actualiter ꝯſentit ī
illā cōmotionē libidiuoſā. nec diſentit ex/
p̄ſſe. ſꝫ diſſimulat ⁊ dormitat dū attēdere ⁊
vigil eſſe teneret̄ aut dū aduertit ꝑiculum
nec tamen obuiare vel reſilire conatur.

Sextum notabile.

Q Uo circa dicam⁹ ſexto cōſequē
ter. q꜀ diſtingui ſolet in volūta/
te duplex cōſenſus. Unus cō/
pletus deliberatus et directus
alter incompletus vel interpretatiuus et
indirectus. ¶ Primus fit dū volūtas ſuf/
ficienter et actualiter aduertit ꝑ iudicium
rationis reflectētis ſe ſuper ſe q꜀ ſic vel ſic
agit. vult nihilomin⁹ ſic agere. ⁊ hic cōſen
ſus eſt cōmuniter ſatis notus. etiaꝫ apud
parū eruditos vel in moralib⁹ vſitatos. q꜀
plenus eſt ⁊ directus. Alterū vero cōſenſū
quē dicimus interpretatiuū/ difficilius ē
aduertere. Nam fit multis modis. Unus
modus eſt quando ratio debet eſſe ꝑuigil
circa aliq̄d reprimendū vel repellendū dū
iam inſurgit actualiter. ſed omittit ⁊ negli
git repellere quaſi tacens. Iuxta illud vul
gatum. Qui tacet/ conſētire videtur. Sic
nauta negligens/ dicitur cauſa ſummerſi/
onis nauis. Notanter vero dicitur quan/
do ratio debet eſſe peruigil circa aliquod
reprimendū. q꜀ ſi actus eſſet indifferens/
vel talis circa quem ratio non deberet la/
borare ad repellendum ſeu reprimenduꝫ:

qꝛ ſcꝫ nō imminet ꝑiculū peccati ꝑ ſilētiū
ſuū/tūc nō dꝛ volūtas in tali ſilētio cōſen
tire. vñ potius aliqñ deberet dici diſſenti/
ens. ſicut fit in temptationibꝫ blaſphemie
⁊ multis alijs. q̄ melius vincunt ſilēdo ſi/
ue nō aduertēdo q̄ꝫ pugnādo ⁊ directe cō
tra conādo. Sic in ciuilibꝫ qꝫ verū eſt
q̄ qui tacet nō ſtatim videt̄ ꝯſentire. imo
verius diſſentire indicat̄. Alia regula di/
cit. qui tacet nō cōcedit nec negat. ¶ Am/
plius vero fit cōſenſus iſte ſcd̄us nōnūq̄ꝫ
indirectus. qñ ſcꝫ voluntas aliq̄d vult vel
agit ad qđ ſolet ſequi aliq̄d qđ eſt peccatū
vt cū aliq̄s inebriat ſe volūtarie. ad qđ ſeq̄
tur dormitio. ⁊ ex dormitōe omiſſio ſurgē
di ad officiū diuinū ad qđ obligat̄. Dicit̄
hec omiſſio ſurgendi volūtaria indirecte.
ſcꝫ ex primario cōſenſu. modo dcto. Act᷒
vero cōſequētes inde/ tantū habent de vi
tio/quātū de cōſenſu in principali actu ꝑ
uio. nec amplius. ſi nō adderet̄ alius ꝯſen
ſus. ¶ Poſſumus alijs verbis diſtingue/
re de cōſenſu voluntatis. ⁊ ſilr̄ de diſſenſu.
vñ ꝓpoſito aliquo obiecto culpabili. volū
tas pōt ſe habere circa illud/ſeptēpliciter.
Uno mō qꝛ vere vult obiectū illud. Alio
modo qꝛ vult interꝑtatiue ſeu reputatiue
Itē vult illud directe vel indirecte. Item
vult illud plene ⁊ ꝑfecte. Aut vult illud ſe
miplene ⁊ imꝑfecte. Itē poſtremo habꝫ ſe
ſuſpenſiue ⁊ q̄dāmodo neutraliter. q̄ſi ſcꝫ
nullū habet actū volēdi vel nolendi circa
illud. ſed tenet iudiciū rōnis in ſuſpēſo. vl'
ad aliud ſe diuertit. ¶ Et h̄ diſtinctō ſi bñ
cōcipiat̄/clauis eſt ī omī negocio morali.
ad expiēdū exitū difficultatibꝫ innumeris

Septimū notabile

DIcamus vltra ſeptimo. q̄ circa
actuꝫ carnalē aut aliquē hm̄ōi
actū/ꝓpoſitū volūtati/ipa ſe pōt
hr̄e multiplr̄. ¶ Uno mō qꝛ cō
ſentit ī op᷒/ſi facultas adeſſet. aut niſi pu/
dor vl' timor hūan᷒ impediret. ¶ Alio mō
qꝛ lꝫ refugiat ⁊ horreat ꝯſentire ī opus ta
le nefariū. ipa nihilomin᷒ verſat ⁊ reuerſat
in aīo ſuo cogitatōeꝫ de illo. Et hoc iterū
pōt fieri multiplr̄. ¶ Uno mō vt delibe/
rate plene ⁊ directe/in hac cogitatōe dele/
ctet̄. ⁊ hoc peccatū eſt in illo cui ꝓhibit᷒ eſt
carnalis cōcubit᷒. ſec᷒ in vxoratis. Si ei
aliq̄s act᷒ ꝓhibit᷒ ē ꝓhibet̄ ꝯſequēter dele
ctatio de actu illo. Silr̄ ſi act᷒ ꝑmittit̄/per
mittit̄ ſil' delectatō cōſeqnēs directe ⁊ de ꝑ
ſe/ad illū actū. Notāter addit̄. de ꝑ ſe ⁊ di/
recte. qm̄ inſpicere mulierē nō ē de ꝑ ſe pec
catū. ſic nec delectatō de ꝑ ſe ꝯſequēs actū
illū. ſed de ꝑ accidēs conſurgit crebro dele
ctatio illa libidinoſa in incōtinēte. qm̄ cō
tinēs nō haberet. Hec aūt regula multuꝫ
notāda ē/cōtra ſcrupuloſos ex vna pte. et
ex altera pte cōtra ꝑiculū. ⁊ pro licitis etiā
caute dimittēdis. ¶ Cogitat alio mō ta/
lis circa carnalē delectationē/ vt eā poſſet
ſatagēdo ⁊ conādo q̄ſi ꝑ vim vel induſtri/
am repellere. ⁊ nō ſꝑ expedit. ſicut nec pu/
gnare cū venenoſo ſerpēte/dū aliter pōt de
clinari. ¶ Cogitat alio mō ex quadā ſola
curioſitate. que ſepe noxia eſt ⁊ crimialis.
¶ Cogitat alio mō qꝛ nō aduertit ꝑiculū
imminere ſibi ꝑ tali cogitatōe. ſed ī exerci
tiū virtutis ſibi ꝯuertit̄. ⁊ hec eſſet virtuo/
ſa. ſi caueat̄ ſufficiēter ꝑiculū. ¶ Cogitat
alio mō. qꝛ vult ⁊ cogit̄ de hac materia do
cere alios. vel de ipius cōditione plenius
edoceri. et ſi hec agit cū appoſitione incul
pate tutele. nō peccat mortaliter. etiā vbi
pollutio ſequeret̄. Sic diceret̄ cuꝫ homo
cogitur audire cōfeſſiones. aut equitare. ⁊
ſiqua ſunt ſimilia. ¶ Deniq̄ꝫ volūtas qñ
q̄ꝫ ſe habet ad actū talē ꝓpoſitū/quodāmō
neutraliter vel ſuſpēſiue. qꝛ nō expedit cir
ca hec deliberare. vt ſi ſit loci ⁊ tp̄is impor
tunitas. aut ſi ꝓponat̄ ſibi quid mallet. vel
in actū illū cōſentire vel ꝑpetuo ardere. tu
te facit ſi non deliberet de vtraq̄ꝫ pte. ꝓpter
periculū incidēdi vel in ꝓſumptionē fal/
ſam ſi eligeret ꝑpetuo ardere. vel in pecca
tum mortale ſi eligeret in actū illū ꝯſenti/
re. Hec eſt cautela cōueniēs multū ⁊ expe
diens aduerſus interrogatōes. q̄ vel intus
vel exteri᷒ curioſe fieri ſolēt vel ꝓponi. vbi
periculū imminet quicq̄d eligat̄. ⁊ ita reli
quit̄ verificatio illi᷒ prouerbij vulgaris. ſi
lere meli᷒ ē q̄ꝫ ſtulticiā dicere. Sic agebat
qui dixit. Et fact᷒ ſum ſicut hō nō audiēs
⁊ nō habēs in ore ſuo redargutiones.

Octauū notabile

VEniam᷒ nūc octauo ad reſpon
dendū quibuſdā interrogatōni
bus que fieri poſſent in hac ma
teria de pollutōe q̄ fieret vigilā
do. ⁊ ꝓpōes aliquas ānotem᷒. q̄ ad materi
as alias deducte/ꝓbere poterūt occaſionē
cognoſcendi veritatē de peccatis.

Propoſitio prima

Nulla pollutō diurna vl' noctur
na/plꝰ hꝫ de peccato ꝙ̄ fuerit de
ꝯſenſu circa illā in libero arbi/
trio. Sic de ira inuidia gula ꝛ
ſimilibꝰ dr̄. ¶ Pꝫ ꝓpoſitio ex tercō notabili.
Vñ ſi nullꝰ fuerit ꝯſenſus verꝰ vel interp/
tatiuꝰ. directꝰ vel indirectꝰ. ꝑfectꝰ vel imp/
fectꝰ. nullꝫ ꝓrſus erit pollutio illa pctm̄.
Jſta ē expꝛſſa Aug. ſnīa de ci. dei. loquētis
de corrupta ꝑ violētiā. Dicit eī. ꝙ illa dele
ctatio nullū ē pctm̄ in corpe diſſentiētis.
ſicut nec ī corpe dormiētis. Et Bonauēt.
dicit eū loq̄ etiā de pctō ꝓprie veniali. Si
aūt fuerit alter iſtoꝝ ꝯſenſuū/ tūc iudicādꝰ
erit de q̄litate ꝛ q̄ntitate pctī/ ꝓportionabi
liter ad ꝯſenſū. Cōſenſus itaqꝫ verꝰ plꝰ hꝫ
culpe ꝙ̄ interp̄tatiuꝰ ceteris paribꝰ. ꝛ ꝯſen
ſus directꝰ plꝰ ꝙ̄ indirectꝰ. ꝛ ꝯſenſus plenꝰ
plꝰ ꝙ̄ impfectꝰ. imo ꝯſenſus verꝰ dū impfe
ctus ē ex fragilitate vl' ignorātia/ ſepe repu
tať ſolū venialis. q̄ ſi ꝑfectꝰ eēt/ mortalis di
ceretť. Silr ꝯſenſus indirectꝰ nō plꝰ cauſat
in ſequētibꝰ actibꝰ de malicia/ ꝙ̄ ipe ſit ma
lus. Et ita pollutio veniēs ex ſolo ꝯſenſu ī
crapulā veniālē/ dicēda ē ſolū venial'. Exē
plū ꝺ inceſtu loth ſm̄ doctores. Et h̄ valꝫ
ad materiā de pollutōe nocturna ꝯgnoſcē
dā. imo ſi iā pctm̄ ſit deletū ꝑ penitētiā. n̄
oportet ſequētes actus eſſe nouas culpas
ex iſta ratione.

Propoſitio ſecūda

Nulla pollutio diurna/ dꝫ ꝓprie
dici mollicies. niſi fuerit ꝑ ꝯſen
ſū liberꝝ/ vno mō vl' alio/ ꝓuoca
ta l' extorta. Pꝫ ex p̄cedēti qm̄ ſi
cut n̄ fuit pollutō h̄ ī ptāte patiētiſ. ita nec
pctm̄. mollicies āt ſonat ī pctm̄. qm̄ dicit
apl's. ꝙ neqꝫ molles regnū dī poſſidebūt.

¶ Propoſitio tertia

Nulla talis pollutō dꝫ reputari
caſus reſeruatꝰ ſub noīe mollici
ei. imo nec pctm̄. vt dictū ē. Pꝫ
qꝛ nō ē mollicies. ꝛ magis dolē
dus ē q̄ hmōi ē/ tale aliq̄d ꝑtuliſſe ꝙ̄ egiſ/
ſe vel voluiſſe. ſicut ꝯtigit ī erectōe pudē/
di cū reniſu volūtatis. Additū ē ſub noīe
mollicieī qꝛ forſan ī caſu poſſꝫ ſupior caſū
talē ſibi ad horā vel q̄ ad aliq̄s reſeruare. n̄
qꝛ pctm̄ ſit. ſꝫ vt magis inſtruereť ꝛ inſtrue
ret ſi ſit peccatū vel diſponens ad peccatū
ſeu ad peccati ꝑiculū. ꝛ ſi ſit pollutio ꝓprie
dicta. Hoc tamē generaliter ꝛ ꝓ ſemꝑ fieri
duriſſimū eſſet imo ſtultum.

¶ Propoſitio quarta

Nullus fluxꝰ ex mēbriſ generatō
ni deputatis/ reputādꝰ ē ꝺ ſe pol
lutio vl' mollicies/ ſi n̄ fuerit ve
re ſemīalis. Vñ fluxꝰ vrinalis l'
mēſtrualis vl' alterꝰ hūoris mediꝗ/ neq̄ꝙ̄
appellādꝰ ē mollicies ſiue pollutio. Et ex
ꝯñti pꝫ. ꝙ nec iſti caſus reſeruari deberent
ſub noīe pollutōis. ſicut ꝓpō p̄cedēs expo
nebat. Sꝫ dictū ē in ꝓpōe ꝙ iſti fluxꝰ non
ſunt reputādi de ſe mollicies. qm̄ de ꝑ ac/
cidens vel ꝓpter adiunctū aliqđ/ pōt ſecus
euenire. ſicut ꝓpoſitio ſequēs docet.

¶ Propoſitio quinta

Nulla pollutōe vl' fluxu ꝯtingē
tibꝰ/ ſtat hoīeꝫ grauiori ꝛ inordi
natiori feditate/ aīaꝫ ſuā macu/
lare/ ꝙ̄ facit aliꝰ vere pollutꝰ aut
ꝑ molliciē. imo ꝑ fornicatōeꝫ. imo ꝑ adul
teriū vl' ſacrilegiū vl' inceſtū ſupatꝰ. ¶ De
duciť hec ꝓpō ꝑ illa q̄ de cā delectatōnis ꝛ
ꝓrurit' ī ſcđo notabili p̄diximꝰ. vñ ꝛ ꝓpter
hoc/ ſpado dr̄ deflorare virginē. Dicūť in
ſuꝑ tā pueri ꝙ̄ puelle/ añ ānos nubiles ex
ardeſcere ī inuicē. Dicūť etiā frigidi ꝛ ma/
leficiati/ nō potētes ſemīare/ nefarꝗs neq̄ſ
ſimiſqꝫ nōnūꝙ̄ illecebris/ ſemet inq̄nare.
ꝛ eo flagicioſius iſta fiūt ꝑ ꝯtrectatōnē il
licitā aut aliter/ q̄ diutius durat viget ꝛ ar
deſcit/ abſqꝫ ſedatōe ꝑ effluxū ſeminis hec
ignominioſa labes paſſionis.

¶ Propoſitio ſexta

Pollutio vl' fluxꝰ q̄ vel nihil ha/
buerūt ꝺ ꝯſenſu nec ꝑ ꝯñs ꝺ pec
cato/ nō impediūt hoīeꝫ de ꝑ ſe
a celebratōe. ¶ Dicimꝰ de ꝑ ſe.
qꝛ de ꝑ accidēs aliter ē. vtpote qꝛ patiens
ſcrupuloſus ꝛ timidꝰ ē ī hac pte ꝛ faciēs ſi
bi ꝯſciaꝫ inq̄etā ꝛ dubiā. Aut qꝛ patiēs ſē
tit ſe ex hac feditate diſcraſiatū ī aīo. ac de/
iectū. aut qꝛ neq̄t ſufficiēter cogitatōes lu
bricas aut turpes inde ꝯſurgētes/ depelle
re. ¶ Vñ notādū ꝙ ſicut imaginatōes vo
lūtarie ꝛ lubrice/ diſponūt mařie ad hmōi
fedas ꝯmotōes. Jta viceuerſa/ ſomnia nō
nūꝙ̄ ꝺ nocte/ vl' cogitatōes ī vigilia/ ꝓue/
niūt ex hmōi ꝯmotōe ꝛ carnali ſtimulatōe
queādmodū iratꝰ aliť ꝛ alia cogitat/ ꝙ̄ mi
tigatꝰ. ꝛ timēs ꝙ̄ ſecurꝰ. ¶ Dicamꝰ p̄terea
circa principale. ꝙ de illo de quo loqui/

mur. licet inuolūtarius fuerit in patiendo
remanet tñ in aīa / quedā carnalis deguſta
tio. qm̄ ſicut guſtato ſpū / deſipit caro. ita
guſtata carne. i. carnali voluptate etiā in/
uitus / deſipit omnis ſpūs. i. omne ſpiritu
ale exercitiū. ¶ Addunt alij innitētes di/
ctis bonauēture ꝛ ſimiliū. dicētes impedi
mentū generale eſſe. eo ꝙ requirit̄ ad cele/
bratiōem / mūdicia : nedū ſpūalis a pecca
to. ſed corꝑalis ab hmōi fedo hūore. Hoc
qualiter habeat veritatē / putamus aperu
iſſe / dū in tractaculo de pollutione noctur
na loqueremur. Vñ dñs petr⁹ de palude
eruditus in legib⁹ tam canonicis ꝙ̄ ciuili
bus ꝑiter ꝛ diuinis / dicit de pollutiōe no/
cturna. Si cām nō habuerit culpabilem
ꝙ dēt hō ceſſare a celebratiōe. deb; inquā
de cōſilio nō de ꝓcepto. ſic ꝙ peccet morta
liter ſi celebret. Sic videt̄ loqui Aug⁹. de
quotidie cōicantibus. ꝙ nec laudat nec vi
tuperat. ſed eos ſuo ſenſui ꝛ deuotioni de
relinquit. Vñ ſi alter cōiugū reddēs debi
tum nō arcet̄ a cōione ſm̄ Bonauē. videt̄
ꝙ illa macula corꝑalis / nō impedit cōio/
nem. imo nec impediret celebratiōem ī ſa
cerdote greco. qui ſimiliter vxori reddere
debitū tenetur poſtulanti

b

¶ Propoſitio. VII

Sicut non omnis illecebroſa co
gitatio cōſurgens in aīa etiam
cum aliquo cōſenſu dubio vel
interꝑtatiuo vel imꝑfecto. Si
militer nec oīs pruritus vel titillatio vl' ſti
mulatio / cōſurgens in mēbris genitalib⁹
ex hac illecebra / impediūt a celebratione :
Sic nec fluxus inde cō ſequens / de ꝑ ſe ī/
pedit. dū ratio nō conſentit. vel dū renitit̄:
nec plene cōſentit in illū. ¶ Primā ꝑtē vt
arbitror cōcedunt oēs. ¶ De ſcđa vero ꝑ
te ſil'is ē rō ſi ꝓpoſitō ꝓcedēs attendatur
Conſiliū tñ eſt in hac ꝑte. vt vitētur dili:
genter occaſiones. et ſatagat hō ne moro//
ſam et ſenſualem cogitatiōem in ſe. qualē
cunqꝫ ſic figat de aliquo et circa aliqđ / qn
eam dū vult poſſit euellere. Itaqꝫ accom/
moda te eis dicit Seneca et non da.

¶ Propoſitio. VIII

Cogitationes carnales et flux⁹
inde ſequētes abſqꝫ cōſenſu vo
lūtario. vicunt̄ plerūqꝫ ſalubri⁹
tutius ꝛ efficacius / ſi ratio ſe h;
circa illas ꝑ modū nō curantis. vel diuer/
tentis volūtatem ad alia. ꝙ̄ ſi ſolicitet̄. tri
ſtetur. turbet̄. ꝛ conet̄ tales expellere. ¶ No
tetur in hoc loco tractatulus in gallico de
remedio cōtra tentatiōes blaſphemie cō
poſitus. Auget itaqꝫ cogitatō vehemēs vl'
imaginatio / conatū. ac ꝓinde nutrit cogi
tatiōes hmōi. imo multiplicat et efficacio
res reddit ad fluxū cōſequendū. Qđ ſi diſ
ſimulauerit neqꝫ curauerit plus ꝙ̄ de alte
rius humoris naturalis fluxu. cōquieſcet
¶ Poſſet aptari circa rē hāc exēplū de ti
mentibus qui trabē in alto poſitā nunꝙ̄
abſqꝫ caſu trāſirēt quā audaces ꝑ cōſue/
tudinē aut aliūde tota ſecuritate trāſilirēt
¶ Fit aūt diuerſio tal' m'tipliciter. Qñqꝫ
ꝑ impſſionē ſigni ſctē cruc; ī pectore vl' in
fronte. qđ aliqui reputant efficaciſſimū ſi
cut illud ſignū eſt triūphale atqꝫ ſalutiferꝫ.
ſumme ꝓterea humilitatis. vincit aūt hu/
militas laqueos diaboli dicēte Anthoñ.
Fit hec diuerſio aliqñ ꝑ leſionem aliquā
corꝑalem in lingua vel alibi. Qñqꝫ ꝑ quā
dam exprobratiōem ꝛ allocutiōem ſeuerā
ſuarū cogitationū. tanꝙ̄ eſſet aliquis ap/
parens tēptator exterius ſic dicēdo. Phy
phy de vobis cogitatiōes viliſſime. ꝓcul
hinc abite. in malā horā veneritis. ſū alijs
occupatus. Nō do vobis auditū. non vi
ſum. diſcedite ab hinc ſyrenes vſqꝫ in exi/
tiū dulces. Fit et hec diuerſio nonnūꝙ̄ ꝑ
irriſionē quandā talis illuſionis cōſurgē
tis tam multipliciter in aīo ꝛ turpiter. Fit
denicqꝫ ꝑ vitatiōem ocij. ꝑ cōfeſſionē purā
ꝛ nudā. et ſupra modū ꝑ ſpē ꝛ iploratiōē
diuini auxilij. ſine quo continens nemo
plane eſſe poteſt.

¶ Propoſitio. IX.

Difficile eſt vel impoſſibile / abſ/
qꝫ diuina reuelatione / cognoſce
re generaliter ꝛ certitudinaliter
radicem et cām pollutionis di/
urne ſi videl; ꝓueniat ex cōſenſu vero vel
interꝑtatiuo. aut cōſenſu directo vel indi/
recto. aut a cōſenſu pleno vl' imꝑfecto aut ſi
abſqꝫ vllo cōſenſu ſuꝑioris rōis vel inferi
oris ꝓuenerit. ¶ Puto ꝓpoſitionē hāc cō
ſiderantibus eſſe notā. Ex quo conſequē
ter infertur / ꝙ q; beatus eſt vir qui ſēp eſt
pauidus. et ꝙ bonarum mentium eſt face
re conſcientiā vbi de neceſſitate nō eēt ali
qñ facienda. expedit de talibus cōfiteri. et

nō ſine cōſilio prudentiū ⁊ exptoꝝ talia ni
hilipēdere vel contēnere in ſeipis. ¶ Ta
lis aūt cōfeſſio ſit pura ⁊ deuota. in q̄ ma
nifeſtet ſe hō ⁊ occulta cordis ſui/ſacerdo
ti diſcreto ⁊ prudēti vel experto/qui noue
rit qualitatē morbi diſcernere. ⁊ cōſiliū ſa
lubꝛe cōfitenti tribuere. ſm̄ cōditiones ei⁹
et pticulares circūſtantias. ⁊ cui merito fi
des adhibeať oīmoda a cōfitente. Hoc de
cōfeſſione pura faciēda. nō tm̄ in pn̄ti ma
teria locū habet. ſed in omni moꝛbo ſpūa
li eſt efficaciſſimū remediū. ¶ Expedit au
tem ꝙ poſt cōſiliū acceptū a prudētib⁹ ex
ptis ⁊ deuotis/dimittat hō ſcrupulos ⁊ ti
moꝛes nimios. alioqn caderet in ſupbiā
ſpūs nolēs captiuare intellectū ſuū ad cō
ſiliū ſenioꝝ. Caderet nihilomin⁹ in puſil
lanimitatē quādā ⁊ inq̄etudinē ſpūs. que
nō poſſet ſufficiēter recipe illū cui⁹ in pa
ce fact⁹ eſt locus. Nec aſcēderet vnq̄ꝫ talis
aīa/in pfectionis ſublimitatē. Debet vero
ſupioꝛ ⁊ exptus/cui⁹ in hac re queriť cōſi
liū a ſubditis. poſtq̄ꝫ explorauerit oīa. di
cere diffinitiua ⁊ ſolida rn̄ſione. tu fac ita.
qm̄ ſi medic⁹ in medēdo vacillauerit/qua
lis in egroto ſpanda erit ſecura ſtabilitas?
Hinc tragicus ait. Qui dubiam ſalutem
dat afflictis/negat.

20 ¶ Propoſitio X

a A d obuiandū piculis ⁊ ſcrupu
lis q̄ cōſurgūt ex fluxu fedo di
urno: cōſiderāde ſunt diligēter
cauſe et radices. vt eis agnitis
fiat diligēs ⁊ diſcreta puiſio. Diſcretā ve
ro dicim⁹ puiſionē: que nec velit abſcinde
re cauſas cū maioꝛi detrimēto piculi ⁊ ſcā
dalo/q̄ꝫ ſit hmōi flux⁹. qui qñq̄ꝫ nō eſt niſi
ventalis. pſertim dū humoꝛ ille eſt medi⁹
quē diximus. nec ex aduerſo pmittit ea licē
tioſe fieri q̄ de ſe culpanda ſunt/⁊ reſecari
faciliter pn̄t. cuiuſmodi ſunt lubꝛici aſpe
ctus. viſus inepti. ſocietas pl⁹ q̄ꝫ decē ami
cabilis. in ſe gerēs delectationē. et ſi nō de
p ſe libidinoſā. piculoſam tm̄ ⁊ plus equo
ſenſualē. que nihilomin⁹ aliqñ ſub officijs
aliquib⁹ ſpūalis edificij/vt eſt cōfeſſio vel
lectio vel eruditio/coloꝛare. imo veri⁹ ob
ſcurare ſe conať. Sed ⁊ caueat alioꝛſū ſu
perioꝛ ſibi a ſuſpitionib⁹ nimijs. ⁊ a q̄dā
(vt ſic loquar) inutili zelotipia circa ſubdi
tos ſe contineat. nō indicēs ſcꝫ ieiunia ex
ceſſiua. vel ſeparās eos ab inuicē inutili
ter. ⁊ ſpūalia colloquia vel officia/vetans
Serua deniq̄ꝫ comicū illud. Ne quid ni
mis. Et illud ſapiētis. Noli nimiū eſſe in
ſtus. q2 qui nimis emūgit/elicit ſanguinē
¶ Difficile eſt fateoꝛ ī hac re ſe aurea me
diocritate tenere. ſed ſpūalis oīa diiudicat
velut in aere ſplēdido radiāte ſole. velut p
terea in fonte lucido ⁊ illimi. iudicat inſu
per omnē diē. Carnalis vero iudicat ve
lut ī aere tenebꝛoſo ſole nō radiāte aut ve
lut ī fonte turbido ⁊ limoſo. nō diſcernēs
de groſſis etiā reptilib⁹ venenoſis imixtis
velut pterea in domo caliginoſa vix attre
ctando diſcernēs hec ab illis. Judicat po
ſtremo vix inter diē ⁊ noctē. ⁊ ita frequen
tiſſime ſeſe fallit ⁊ impingit in die velut in
tenebꝛis. Sed ſaluare illū debet/ſpūalis
ductrix manus. Qđ ſi renitiť/ſi ducē ſper
nit/ſi pmōſtratoꝛ ſibi. ſi prioꝛ ⁊ abbas ſu⁹
mauult eſſe/dum it p tenebras ⁊ abꝛupta
poꝛtabit quidē ille damnationē ſuam et
dux liber euadet.

¶ Propoſitio XI

p P ollutionē coꝛpalē qñq̄ꝫ prece
dit cōſenſus. qñq̄ꝫ comitať. qñ
q̄ꝫ ſenſus eſt circa eā nō conſen
ſus. qñq̄ꝫ vero ſenſus eā opať.
et ita fit nō ſolū cū cōſenſu vel ſenſu. ſed ex
cōſenſu. ¶ Ultimū hoꝝ grauı⁹ eſt. ⁊ red
dit ꝓpꝛie pollutōē culpabilē. Deniq̄ꝫ tria
pꝛima/licet nō reddāt ꝓpꝛie ⁊ de p ſe pollu
tionē culpabilē/ſunt tm̄ ipa culpe ⁊ pecca
ta. Alteꝝ vero. qñ ſcꝫ pollutio fit cū ſenſu
non tm̄ cū cōſenſu/nō eſt de p ſe peccatū:
imo frequēter auget meritū tanq̄ꝫ materia
virtutis dū reſiſtiť violētie paſſionis. que
dū ſentiť ipa magis ⁊ magis allicit et im
pellit. quare ſimiliter reſiſtentia habet pl⁹
virtutis. ¶ Addamus ꝙ etſi pollutio coꝛ
poꝛalis et vere ſeminalis diurna vel no
cturna/nullo modo debet ſciēter extoꝛque
ri etiā pꝛo ſanitate vel alleuiatione coꝛpo
ris vel iudicij ratōnis conſequēdi. Si ta
men dum ſine tali cōſenſu procurāte eam
vel extoꝛquēte/pꝛouenit ipa placeat. non
quia delectatio eſt. ſed quia alleuiationē
coꝛpoꝛis opatur. hec non iudicať eſſe pec
catum. Uideat tamē homo pſertim noui
tius/ne hmōi complacētia ſe ſeducat. pre
tendens vnū. ⁊ agens alterū. Salubꝛius
eſt itaq̄ꝫ cogitationes et iudicia circa rem
hanc diuertere/q̄ꝫ habere.

Propoſitio .XII.

Pollutio diurna vel nocturna
dũ ſentit̃ effluere/nõ dꝫ violent̃
ꝓhiberi ſi ꝓbabiliter eſtimet̃ ꝙ
hmõi violẽtia fruſtra eẽt. nihil
omin⁹ ꝑ exercitatõe virtutꝫ/⁊ ꝑ euaſiõe ꝑi
culi videt̃ expediẽs vt hõ conet̃ ꝓhibere ꝗ̃
tũ ſentit vel expit̃ ꝯmode fieri poſſe. Quo
niã etſi hec retentio nocere debeat corꝑi ꝓ
derit aĩe. Natura deniqꝫ/poſtmoduꝫ vno
modo vel alio/talẽ hũorẽ a ſe eijcit. Patet
in mulierib⁹ puerperis. quibꝫ ſiccant̃ mã/
me dũ non elicit̃ lac. alioqui ſemper fluere
ꝑatũ eſt. Sic pollutiones iſte/imo ⁊ pru/
ritus/tutius nõ vtendo vel nõ exercendo/
ſed abſtinendo vincunt̃. Sciũt exꝑti etiã
in pruritu ſẽſuali. ¶ Hec aũt pollutõ etiã
in vigilia/ſi in principio vſqꝫ ad finẽ ha/
beat iugiter rõeꝫ et voluntatẽ renitent̃ ꝗ̃
tum põt/iuxta caſũ negocij/volũtas repu
tabit̃ nedũ nõ peccaſſe mortaliter/ſꝫ mul/
tipliciter meruiſſe. Iuxta illud beate Lu/
cie Si me inuitaꝫ corruperis/mihi caſti/
tas duplicabit̃ ad coronã. Poteſt aũt caſ⁹
diurne pollutionis euenire circa eos qui
habent de neceſſitate audire cõfeſſiones.
vel aliqua talia cogitare vel agere/ad que
ſequit̃ aliqñ renitentibꝫ eis toto poſſe. ⁊ ſi
bi ꝑcauentibꝫ ab initio vſqꝫ ad finẽ/talis
paſſio feditatis. Qꝺ ſi quis dicit/omittat
talis qui tam fragilis eſt ⁊ lubricus/audi/
re ꝯfeſſiones. ⁊ ꝑdicare. ⁊ ſilia. Rñdet̃ ꝙ in
multis caſibꝫ non optet hoc fieri. ꝓpter ne
ceſſitatẽ cõſilij ⁊ euitationẽ ſcãdali. ⁊ obli/
gationeꝫ officij. Sed q̃les ſunt iſti caſus
nõ põt generaliter arte determiari. Refera
mus hoc ad illud qꝺ ſapiẽs iudicabit cir/
cũſtantiaꝝ ꝯditione penſata. ¶ Conſulo
tñ vt auditur⁹ cõfeſſiones in hmõi ꝑiculo
accedat prepat⁹ cũ timore ⁊ tremore. Auer
tat inſuꝑ quãtũ poteſt faciẽ ſeu oculũ car
nis ⁊ nõ minus oculũ mentis/ab aſpectu
ſenſuali illi⁹ qui loquit̃ vel cõfitet̃. ſed aſcẽ
dat in arcẽ rõnis. Illicqꝫ recogitet aĩam il
lius velut egrotã ⁊ ſauciã. qꝛ caro non pro
deſt quicq̃. Deniqꝫ celebratur⁹/ſi põt of/
ficiũ hoc differre poſt miſſam ſuã/tutius
agit. qm̃ recẽs hmõi fluxus plus impedit
celebrationẽ ꝗ̃ vetus. Cõſtituat ſe pterea
cõfeſſor in illo ſtatu corꝑis in quo minus
ſtimulabit̃. vt ſtet. vel flectat genua. vel ali
cubi ſe ꝓſternat. ¶ Sit inſuꝑ ſermo ſuus
dũ ad talia ventũ fuerit/breuis ⁊ rigidus:
ꝑſertim vbi ꝯfitens pat⁹ eſt nõ renitẽte ve
recũdia/ſpõte totũ vir⁹ euomere. Sed vbi
ꝑ affabilitatẽ quandã optet a cõfitẽte ni
mis verecũdo/nuditatẽ ſue feditatis extor
quere/ꝑfecto maius ineſt ꝑiculũ. Sed ſi
charitas ad hec feda ſcrutãda deſcẽdat nõ
curioſitas aut lubricitas/iuuabit charita
tis auctor deus. faciẽs cũ tẽtatione ꝓuen/
tum. ¶ Notent̃ ad intellectũ pleniorẽ pre
miſſoꝝ primo ſumma cõfeſſoꝝ titulo. iij.
li. iij. de bigamis vbi querit̃ quõ ꝑdit̃ vir/
ginitas. Itẽ tractatul⁹ quẽ aſcribũt aliqui
ſancto Thome. ſed magis apparet ex ſtilo
⁊ materia ꝙ ſit Bonauẽture ꝗ̃ icipit. Qm̃
fundamẽtũ ⁊ ianua. ⁊ eſt vtilis multũ.

¶ Finit.

Dialogus ſophie

⁊ nature ſuꝑ celibatu ſiue caſtitate eccleſia
ſticoꝝ ꝑ eundẽ cancellariũ cõpoſitus lug
duni Anno dñi. M.cccc.xiij.

Dialogus apologeticus. ꝓ ce
libatu eccleſiaſticoꝝ. cui⁹ col
locutores ſũt Sophia ⁊ na/
tura. cõtinet actus quatuor
principales. ¶ Prim⁹ inue/
ſtigat finẽ humane ꝯditionis. qui non eſt
principalis vt generet. ſed vt felix viuat.
¶ Scꝺs rõcinãdo cõcludit ipi nature/ꝙ
caſtitas moralis. nedũ mr̃imonialis ſꝫ eti
am virginalis atqꝫ vidualis/in multis eſt
laudabilis. ¶ Terti⁹ h̃ idẽ deducit de he/
roica caſtitate. q̃lẽ nature diſcipuli/vel co/
luerũt vel beatificauerũt vel cõſuluerunt.
¶ Quart⁹ ſpẽaliter inſiſtit circa diuinalẽ
caſtitatẽ. q̃lis imponit̃ eccleſiaſticis viris
vltro. cũ ꝑpetua mr̃imonij negatõe. cũ de/
dicatõe ad deũ. cũ celebri rebꝫ ſacris appli
catõe. vbi tandẽ nature pax eſt cũ ſophia.
¶ Alloquit̃ in primis ſophia (q̃ ⁊ ſapiẽtia
froneſis aut theologia dꝛ) naturã. quã ex i
ſpectõe cuiuſdã dialogi/ꝑ egregiũ militẽ/
dñm Guilhermũ Sayguet nouiter editi
indignatã ſenſerat/ꝯtra votũ caſtitatis ſa
cerdotũ occidẽtaliũ/ex ꝯſtitutõe cõcilij ni
ceni. Eſt igit̃ principiũ verboꝝ ſuoꝝ/ve
ritas euangelij. Sophia.

Primus actus

Sunt eunuchi q̃ ſeipſos caſtraue/
runt/propter regnũ celorum. qui
poteſt capere capiat Math. xix.

Ne murmurauerís igit adverſus caſtitatem ſoror natura. quoniam ſummꝰ mgr̄ et dñs noſter ꝓtulit hoc verbũ in grãde ꝑconiũ volũtarie caſtitatis. ¶ Natura. Quis poteſt o ſophia capere verbũ iſtud? Quis cũ verbis ſũmi p̄ris nr̄i ɔcordare/ qui prima mei ɔſtitutione dedit legẽ talẽ. neduꝫ hominibꝫ ſed animãtibꝫ omnibꝫ/ vt creſcerent ꝛ multiplicarent. nec dubiũ q̄n ꝑ generationẽ: Creſcite inq̄t ꝛ multiplicamini ꝛ replete terrã. Hinc dictũ eſt a diſcipulis meis p̄his: ꝙ ſum ego natura vis inſita rebꝫ. ex ſilibꝫ ſimilia ꝓcreãs. Eunuchorum vero quis generat. quis multiplicat. quis deniqꝫ terrã replet? Nõne dũ ſponte id fecerint/ meis imo diuinis legibꝫ ſe quaſi p̄uaricatores opponũt? Nõne fiunt inutile lignũ non afferens fructuꝫ. ꝛ ꝓpterea iure maledictũ? ¶ Sophia. Nolito putare ſoror natura/ ſumus eñi vnius patris filie. qui deꝰ eſt vnicꝰ. Nõ putaueris inquã deum/ nr̄m patrẽ. diſſenſionis eſſe ſpiritũ in quo ſit eſt et nõ. qui dictis ſuis diſſonꝰ ſit in lege ꝛ in euangelio. ¶ Natura. Nequaq̄ ita prorſus errauerim. ſed inde rapior in admiratõnẽ. quo mõ fiet iſtud quod tu dicis. vt cuꝫ mea lege ſtet in euangelica veritate laudabilis ꝛ vltronea caſtratõ eunuchorũ/ qui terraꝫ replere non poſſunt? ¶ Sophia. Uide ne ſis tu ꝛ tui/ illoꝝ de numero de quibꝫ magiſter meꝰ ieſus chriſtus vtiqꝫ deus tuus p̄miſit/ ꝙ nõ omnes capiunt verbũ iſtud. Deinde facta diſtinctione de triplici modo eunuchoꝝ/ ſubiũxit de vltimis. Qui poteſt capere capiat. Forſitan ꝛ tu capere nõ potes. ¶ Natura Cur illud nõ potero te doctrice/ quam fateor meam eſſe magiſtrã. ¶ Sophia. Si magiſtrã me recognoſcis. te diſciplinã exhibe. te credulã p̄be. Nam oportet omneꝫ qui diſcere vult/ credere: in tuis etiã diſciplinis. quãto plus in meis. que ſuperãt in multis/ tui facultatẽ ingenij. quãuis ĩ nullo vero tibi ſim prorſus ɔtraria vel aduerſa. Sed eſt veritas que ſupgredit veritatem. Prima cernit in lumine fidei ſeu reuelationis/ deſcẽdentis a patre luminum Alteri cõſpiciende/ ſufficit tuũ lumen naturale. Nõ aliter in doctrinis iudica q̄ȝ in operibꝫ. qualia ſepe eſſe cognoſcis effecta ſupra vires tuas. vt ꝙ ſol ſtetit. ꝙ virgo peperit. Quibꝫ ideo miraculorũ nomen indidimus. quia nõ potes ipſorũ continge rerationẽ. ¶ Natura. Si penitus ita ſit vt nullo pacto capere valeã quod inquiro quid oro niſi ſilere relictũ eſt et ponere digitum ori meo? ¶ Sophia. Bene ſperaueris. quere cũ humili pietate/ nõ animoſitate proteruia. Conabor tibi oſtẽdere cõcordiam euangelij cũ lege celibatus cum matrimonij caſtitate. cum fecũditate gratie celibatũ. ¶ Natura. Gratum id effeceris mihi. Ecce tibi me diſcipulã exhibeo docilem. dicito que vis. ¶ Soph. Querendum in primis eſt/ ne nos proprie vocis ignorãtia ſeducat/ quis ſit intellectus huius tue. imo diuine legis. Creſcite ꝛ multiplicamini ꝛ replete terrã. ¶ Natura. Nimirum talis. vt ꝑ copulam maris ꝛ femine/ ſpecies in ſe remaneat per ꝓpagationẽ indiuiduorũ cõtinuã. ¶ Sophia. Oportet ne quippiã aliud attendere. p̄ſertim circa genus humanũ quod ratione regi debet? ¶ Natura. Quis vis attendat aliud? ¶ Sophia. Eſt ne precor finis altior hominis q̄ȝ vt viuat hic in terris more brutorum ꝛ ſe per generationem multiplicet. ¶ Natura. Si ſit alius tu ɔmone vel edoce. ¶ Sophia. Recte petis. quoniã ignorato fine cuiuſlibet rei/ nihil ſolidũ de eadem fieri poteſt. Dixerunt itaqꝫ diſcipuli tui. ꝙ ſm exigentiã finis/ cetera debẽt moderari. Eſt enim cauſa cauſaruꝫ/ mouens alias omnes. ſicut efficientẽ formalẽ ꝛ materialem. Cum ergo ſcire/ ſit rem per cauſam cognoſcere. ſupereſt in hac cõquiſitione noſtra/ vt prima potiſſimaqꝫ cauſaruꝫ non lateat. ¶ Natura. Supereſt agnoſco ¶ Sophia. Sumamus in primis a fine cõpendiũ. prout ſuadet diſcipulꝰ tuus plato. ꝛ dicamus ꝙ finis hominis/ eſt cognitio intuitiua ꝛ fruitio/ ſummi boni/ in vita ꝑpetua. Quid refugis? Quid attonitam te ſtupor inuadit? Sentio te non capere mortales fieri immortales. nec terrenos in celeſtes cõmutari. Uerũtamen deus/ noſter cõmunis pater ita ſanxit. ita mihi meiſqꝫ ſua diuinitus illuſtratione retexit. Reſpiraueris aũt. Ego familiarius interea tecũ agam. ſciſcitans a te quẽ eſſe finem propriũ hominis vt homo eſt/ diſcipuli tui (quos dicunt p̄hos) poſuerũt. quẽ finem appellauerũt felicitatem. Et ne gratis per diuerticula tot opinionũ vagabunda perres/ volo mihi narraueris ſententiam illam que tibi probabilior eſtimatur

et verioꝛ. ¶ Natura. Faciā vt petis. grām
hn̄s tali ꝯdeſceſſioni beniuole. Nā ad illa
que ꝑmiſiſti ꝑrupta mō ſcandere vires
nō ſufficiūt. ¶ Soph. Cōualeſces tandē
me duce meoqꝫ lūie. ſic qꝫ potēs fies. Dic
interim de petito. ¶ Natura. Magnus ĩ
ter meos cultoꝛ Ariſtoteles nec a meaꝝ ſe
mitis rōnū deuiās hac ⁊ illac. more pluri/
moꝝ/ ꝯcluſit ⁊ ꝯſtituit in ethicis ſuis. fe/
licitatē hoīs in ꝯtemplatione prime cauſe
qm̄ illa eſt opatio optime potentie hoīs/
circa optimū obiectū ſuū. De hic quid ſto
ici. quid epicurei. quidqꝫ platonici ſenſe/
rint de fine hoīs/ ſum prompta referre.
Soph Sta. Sufficit ad pn̄s hoc vnicū
pro re quā agimus verbū Ariſtotelis tui
qm̄ ꝑ oīa cōſonū eſt mihi meiſqꝫ diſcipli
nis. Sed altioꝛa noſtra migrare non va/
luit. deficiebat ſibi creaturaꝝ ſcala. ꝑ quā
ſempꝰ eniſus eſt ad veritatem. nō habēs et
te natura/ viā alterā. Propterea me dedit
deus filijs hoīm quatenus deducerē eos
ab illa felicitatis arce in qua ſtetit Ariſto/
teles/ ad principiū felicitatis eterne ſupra
modū ſublimioꝛis. quā xp̄s noſter credēn
dam/ ꝑ me meoſqꝫ infallibili reuelatione.
firmauit. ¶ Natura Sit ita. Quid valꝫ tā
dem iſte circuitus ad rem primo ꝓpoſitā/
de concoꝛdia caſtitatis eunuchoꝛū ſpōte
caſtratoꝝ/ cū mea lege de multiplicatione
filioꝝ. quales vtiqꝫ gignere nequeūt ꝗ ma
nere volunt aut foꝛte cogunt eunuchi vel
caſtrati. prout apud tuos quos eccleſiaſti
cos nomiant/ copiam videmus ingentē.
¶ Soph. Certe ꝑ oīm̄ modū rite ꝓceſſi
mus. dum finē inueſtigauimus hūane cō
ditōnis. qꝛ finis eſt qui rebꝫ omnibꝫ neceſ
ſitatem legis imponit Ad quem nō aſpi/
cientes/ circa humanū genus delirant in/
tolerabiliter. ſimile de hominibꝫ vt de iu/
mentis ⁊ brutis ferentes iudiciū. ¶ Natu
ra. Perge vltra. ¶ Soph. Pergo docēs
et conceſſis tuis. ꝙ laudabilis nedum mi
hi ſed tibi tuiſqꝫ/ caſtitas eſſe debet. Non
dicam in omnibꝫ et ſingulis. alioquin ꝑi/
ret ſucceſſio. ſed in nonnullis nec paucis.
¶ Natura Miroꝛ ſi potueris hec oſtende
re. ¶ Sophia Oſtendam ne dubites. de
ſit tātūmodo auida temerarie ꝯtradictōis
proteruia. ¶ Natura Deerit ſpondeo.

¶ Secundus actus principalis.

N Obis de caſtitate ¶ Soph: D
locuturis. opoꝛtet ne fallat eq/
uocatio cognoſcere tā deſcripti
ue qꝫ diuiſiue conditionem ca/
ſtitatis. Eſt autē caſtitas/ virtus modera/
tiua paſſionū partis concupiſcibilis. ſcir/
ca venereas voluptates. ſicut ſobꝛietas cir
ca delectationes guſtus in cibis et potibꝫ
moderatur. Hoc ariſtoteles tuus. hoc to/
ta diſcipuloꝝ tuoꝛum ſcola proclamat.
¶ Natura Nec reclamo Jquo vadis.
Sophia. Caſtitatē ſic deſcriptā triplica/
mus ſeu tripliciter diuidimus. in caſtita/
tem moꝛalē heroicā et diuinalem. Et qui/
dem de moꝛali quia notioꝛ eſt/ prioꝛ erit
ſermo. deinde de heroica. poſtremo de di/
uinali tractabimus. ¶ Natura Placet vt
vis. ¶ Sophia Caſtitas moꝛalis quem
admodū cetere moꝛales virtutes/ conſiſtit
in medio. Eſt enim virtus/ habitus electi
uus in medio cōſiſtens quo ad nos. vt ſa/
piens iudicabit. Coniecturatꝛ vero medi/
um caſtitatis. vt nec excedat caſtus nec de
ficiat circa venereos actus ſm̄ ſex circūſtā
tias in generali. que ſunt. perſona. locus.
cauſa. tempus. modus. materia. vt fiat. ſ. ꝑ
quē opoꝛtet. cur opoꝛtet. vbi opoꝛtet. quā
do opoꝛtet. quomodo opoꝛtet et circa qð
opoꝛtet. alioquin laude carebit. Quis. qð
vbi. quādo. cur. quomodo. cernere debes.
¶ Natura Et quo pacto plus in homine
qꝫ in ceteris animantibꝫ: Cur nō homini
bus/ nec legis inſtinctus primū inſitus/
ſufficit. vt multiplicentꝛ et creſcat et repleat
terram: ¶ Sophia. Cur non ita queris
rationē. Quare deus omnia ſubiecit ſub
pedibꝫ hominis. oues ⁊ boues vniuerſas
inſuꝑ et pecoꝛa campi. volucres celi et pi/
ſces maris. et nō cuiuis animantiū cetero
rum. ſi parem eſtimas legem vtroꝛumqꝫ:
Sed plane datum eſt et inſitum homini/
bus liberum arbitriū/ quo reliqua carent
omnia. Eſt autē liberum arbitrium/ facul
tas rationis ⁊ voluntatis. quaſi liberum
de ratione iudicium. Hinc dominiū acce
pit ſuper irrationabilia quelibet. quaſi ſer
uilia ſub libero. Hinc ſemetipſum per il/
lud liberum arbitriū regere debet ſub quo
eſt appetitus ſuus ſenſualis vt domine/
tur illius. Hinc illa conſurgit aurea me/
diocritas/ debita ſuis actibus. Hinc deui
ando per plus et minus debito/ iure cul/
patur. Tu vero natura per te ſolā ſub deo

patre ſummo/regis ⁊ dirigis omnia/que
ratione͂ hm̄oi no͂ habent ſibi co͂iunctam.
A te deniq̃ plus aguntur ꝙ̄ agant. nec in
ſuis motionibꝫ crime͂ habent. ſicut nec ꝓ/
priā qua regant͛ ꝯiunctā obtine͂t ratione͂.
Proptea neq̃ caſtitas neq̃ ſobrietas ne/
q̃ generaliter virtus aliqua moralis. repi
untur in brutis. niſi forte per metaphori/
cam locutione͂. vt turtur caſta. caſtus ele/
phas. canis prudens. leo fortis. manſueta
colūba nominant͛. Et ex oppoſito ꝑ ſimi
litudine͂ vicioꝝ. ſuꝑbus equus. aſtuta vul
pes. vorax lupus. ſus luxurioſa. ¶ Natu/
ra Animaduerto que dicis. nec a meis ſūt
aliena principijs Jam inſuꝑ velut a lon/
ginquo quid moliris odoro. ¶ Sophia
Jtaq̃ molior oſte͂dere ꝙ caſtitas ꝑpetua/
no͂ tibi ſemꝑ eſt aduerſa. ¶ Natura Jmo
certe iuxta deductione͂ tuam ⁊ deſcriptio/
nem/nulla mihi caſtitas ſicut nec virt⁹ ali
N qua moralis exiſtimāda e͂ ꝯtraria. ¶ So
phia Recte ſentis ⁊ co͂cludis Unde ſum/
murmuras ergo ſi ſint eunuchi qui ſe ca/
ſtrauerunt ꝓpter regnū dei? ¶ Natura Nū
quid non iure co͂queror de talibꝫ qui ſe to
tos ⁊ pro ſemꝑ/ab officio generationis ab
dicant? None peccant in extremoꝝ altero
qui tanq̃ agreſtes vel inſenſibiles/omni
dant operationi veneree repudiū? nonne
ſubiectū ꝓpriū ſpecie͂q̃ deſtruunt. ¶ So/
phia Quid ſi palā ex co͂ceſſis tuis mo͂ſtra
uero tale aliquid fieri poſſe multis caſibꝫ
cum tuis legibꝫ ⁊ virtute? Quid ſi videas
equos ad libidine͂ proniſſimos/ex equa/
rum vſu debilitari. quibꝫ abſtinentia tota
lis/dat ſicut ⁊ multis alijs/robur et incre/
mentū vſq̃ in ſenectā et ſeniū? Adeo vis
eſtimatiua circa venerea fantaſiam ꝙ̄ ab/
ſtinentia magis ledit. Sed quere͂da ſunt
rurſus aliqua: quatenus efficiatur proceſ
ſus lucidior: Concedis abſq̃ ſcrupulo ꝙ
opus generationis non eſt paſſim ab ho/
minibꝫ exerce͂dū niſi quādo oportet ⁊ vbi
oportet. ⁊ de reliquis ita circūſtantijs?
Natura Concedo. ¶ Sophia Des igi/
tur oportet regulas ad iſtarū cognitione͂
circūſtantiarū/quales tui diſcipuli (areſto
teles potiſſime) tradiderūt. Etſi nullus eo
rum ad ſupremā purā ⁊ liquidā conſpexe/
rit veritate͂. quia tuo lumine no͂ meo (q̄d
ſuꝑnaturale eſt) ſuū exercebant mentis in
tuitū. Propterea diuerſas in ſectas ⁊ ſciſ/
mata/partiti ſunt. quarū multas/tuus co/

arguit areſtoteles. Ut ꝙ mulierū debebat
eſſe co͂munitas in vſu: more brutorū quo
rundā animaliū. Neq̃ enī ſunt omnia ta/
lis intemꝑate co͂ditionis. ſed ſociali quo/
dam indiuidualiq̃ vinculo mas ⁊ femel/
la co͂iungūtur. ſicut in auibꝫ plurimis cer
nere eſt. Dicebant alij debere paſſim ho/
mines cum feminis in publico miſceri ve
lut canes Jnde cinici id eſt canini dici re
feruntur. Laudauerūt alij co͂iugium. ſed
hoc pacto ne plures eſſent vni⁹. aut ꝙ co͂/
cubinatus no͂ inde tolleret͛ quaſi culpabi
lis. ꝙ̄uis honoris legitimi minus habe͂s
Addiderūt no͂nulli fornicatione͂ ſoluti cū
ſoluta no͂ eſſe peccatū. imo crudeliter agi
queſti ſunt co͂tra genus humanū/ſi no͂ li/
ceret vti libere/ꝓprio corꝑe/ſine cuiuſpiā
iniuria/querendo voluptatem. Sileo de
barbaris nationibꝫ recto rationis iudicio
carentibꝫ. vel ꝓpter indiſpoſitione͂ corꝑis
vt cernimus in naturaliter fatuis. vel ob
ꝑuerſione͂ co͂ſuetudinis. No͂ loquar de be
ſtialibus. non de melācolicoꝝ mille ſpecie
bus/in ſubuerſione recti iudicij. Deniq̃
nolo totam hic ⁊ nunc materiā (que latiſſi
ma eſt) de caſtitate proſequi. Satis mihi
fuerit centrū illud attigere. circa quod no/
ſtra p̄ſens collocutio verſat͛ et voluit͛. Uo
vt fiat co͂pendioſius. co͂ueniamus precor
in aliqua poſitione vel certiſſima vel ꝓba
biliore. Alioquin vagari ꝑ omnia ſatage͂
tibus/nuſq̃ finis. ¶ Natura Conuenia
mus aſſentio. memor ſponſionis mee pri
oris/diſcipulam me docilem/non proter/
uam eſſe velle. ¶ Sophia Modeſte fa/ O
cis. Coartetur idcirco ſermo noſter ad il/
los et pro illis inter quos eſt hic ⁊ nūc no
ſtra conuerſatio. ad chriſtianos loquor. q̇
nullo pacto damnant coniugia legitima/
ſed honorant ⁊ colunt. tradentes pro rela
tione partis generatiue/circūſtantias ſex
debitas ꝙ concubitus ille tibi nature con
ſonus/conceſſus inſuper imo iuſſus eſt a
ſummo patre noſtro deo qui ſit inter illas
perſonas quas ipſe coniūxit exemplo pri
morum parentū. dans mulierem in adiu/
torium viri/vt relinqueret patrem et ma/
trem. et adhereret vxori ſue. Jtaq̃ iā ſunt
duo in carne vna ad opus co͂mune filio/
rum. vt creſcant ⁊ multiplice͂tur ⁊ repleāt
terram. ¶ Natura Etſi ſint plurime natio͂
nes/neſcientes vel non admittentes rela/
tionem huiuſmodi ſic artatā. nihilomin⁹

terminis bis concludi non recuſo.qꝛ mul
tiplicationē generis humani non adnul/
lāt.videntꝫ poti⁹ honeſtare ipam/per ſacra
cōiugij federa caſtitatē. ¶ Sophia Ho/
neſtant certe/ꝓpagatōnēq; filioꝝ reddunt
eis vtiliorē/q̄ vagus incertuſq; concubi/
tus. Qua in re ſtatim colligo/non tibi di/
ſplicibilez eſſe caſtitatē/ coniugij limitib⁹
aſtrictam.eo ꝙ fecunda eſt huiuſmodi ca/
ſtitas/generans qn̄ oportet et vbi.cum ce
teris circūſtātijs. ¶ Natura Nullo pacto
diſplicet. Sꝫ qualis me moleſtat caſtitas
intelligis.videlicꝫ/ q̄ ſe totam eunuchiſat
et caſtrat.que valefacit omni cōcubitu/ q̄
ſine/ prolificat nullus. Talis eſt caſtitas
illa/quā nominant virginitatē. Hec/ꝑpe
tuam carnis integritatem/omnis expertē
actus coniugalis/ſemꝑ retinere gloriatur
Alteram dicunt vidualem/ differentez in
hoc a virginitate/ qꝛ iaꝫ experta venereos
actus vel in coniugio licite.vel illaudabi/
liter extra cōiugium/ nihilominus habet
hoc cum virginitate cōmune/nunq̄ gene
rationi filioꝝ intēdere velle. ¶ Sophia
Diſtinxiſti ſubtiliter triplex genus caſtita
tis moralis. cōiugalis ſcꝫ virginalis atq;
vidualis.extenſo nomine qualiter expreſ/
ſiſti vidualez accipiens. Nobiſcū vero con
uenis de caſtitate ꝯiugali.nondum de vir
ginali et viduali mecum ſentis. Et hoc ſu
pereſt vt probemus.hic artis eſt.hic cardo
p̄ſentis diſcordie. ¶ Natura Sic eſſe con
cedo. ¶ Sophia Teneamus que p̄miſſa
ſunt omnia/ protinus in cōcordiam veni
em⁹. ¶ Natura Tenebūt. ¶ Soph. Si
dedero tibi caſus plurimos et apud mul/
tos homines/ quibus non potuerunt ipi
cōiugalibus vti cōmercijs vel de facto vel
de iure toto tꝑe vite ſue.cōſequēs eſt vt ca
ſtitas in eis ꝑpetue cōtinentie a generatio
ne filioꝝ ꝑmaneat. ¶ Natura Cōſeq̄ns ē
¶ Sophia Atuero facilis ē antecedētis
deductio trib⁹ modis in generali Unus ē
facti.alius iuris.et tercius electō cōditōis
melioris. Et quidē hūc terciū modū/ſepa
tim poſt tractabimus.nunc de duob⁹ pri/
mis pauca de tot exēpla tangem⁹. Quis
impedimenta facti negauerit/ que ſe corā
aſſidue ponūt.vt corꝑalis caſtratio.vt in/
ualitudo et naturalis frigiditas.ꝛ incarce
ratio perpetua.vt defectus apte mulieris.
Sic viceuerſa de femineis obſtaculis.
Natura Nunq̄ iſtos negauerim caſus/
quos nobis oculus indicat. Sꝫ quid no
bis de neceſſitate/cum loquimur de virtu
te. ¶ Sophia Multū per omnē moduꝫ.
quādo fortis ꝛ ſolers animus facit de ipſa
neceſſitate virtutē. quādo detrimentū ver
tit in meritū. Rurſus vbi defuerit aliquā/
do neceſſitas huiuſmodi naturalis que fa
cti dicitur/concurrere poteſt altera que iu/
ris eſt. quādo de iure nō de facto negatur
omnis ab homine mare vel femella/con/
iugalis aſſociatio. ac perinde prolificatio
Exemplū in ſeruis empticijs quos nube/
re domini vetant. Exemplum de pauꝑib⁹
et egenis/ non habentib⁹ vnde tolerarent
onera cōiugij vel prolem cōuenienter edu
carent. Exemplū de leproſis/pie nolenti/
bus progeniem ſimiliter eis inficiendam
gignēre. Exemplū de fedis ꝛ turpibus/ tā
viſu q̄ victu nō ſatis tolerabiliter in ma/
trimonio cōuicturis. Exemplū de viduis
et viris et femineis/ habentib⁹ pueros iaꝫ
vix educabiles ab eis.quib⁹ beniuolentia
prouidenti/nolūt ſuꝑinducere copulā no
uercalem. Quidni caſibus omnib⁹ iſtis ꝛ
ſimilib⁹/ eligatur caſtitas ꝑpetua ſeu vir/
ginalis ſeu vidualis? Quanq̄ mala que
premunt/ hanc inducāt. nihilominus idō
voluntaria dici poteſt atq; moraliter lau/
dabilis.quia voluntas inducta voluntas
eſt. quēadmodū tuus oſtendit ariſtoteles
de proijciente merces in mare ne pereat.
Poſtremo ſi paſſim caſus inueniūtur in
omni ſexu etate gradu/ quib⁹ pōt imo de/
bet vacatio fieri ab actu generationis ad
tempus/nunc magnum nunc maius quā
doq; maximum/cur non poterit hoc con/
cedi cadere poſſe per totum tempus vite?
Habes igitur demonſtratam tibi quam
preaſſumpſimus propoſitionez/ꝙ lauda/
bilis ſepe eſt ex circunſtantijs caſtitas ſeu
virginalis ſeu vidualis generationi nūq̄
vacans. ¶ Natura Negare non valeo.ni
ſi memet in preconceſſis negauero. Uerū
tamen mea non tollitur exinde querela ſu
per illis quos a talibus impedimentis li/
beros(qualia nominaſti)volūtas (neſcio
que)ſpontanea(niſi potius obſtinata vel
agreſtis vel innaturalis dicenda eſt)remo
uet ab actu procreationis liberoꝛuꝫ. Hoc
eſt cur de tuis eccleſiaſticis ſtomachabar/
ob niceni cuiuſdam conſtitutiones conci
lij de perpetuo taliuꝫ celibatu. ¶ Soph.
Senſeram. volui tn̄ vti circūlocutōnib⁹

ante dictis ad introductionem ſequentium. Subiungetur inſuper ratiocinatõ de caſtitate heroica poſt moralem priusq̃ʒ de diuinali quã adeo grauem cenſes. verbum fiat Beniuolam te dederis et attentam et docilem. ¶ Natura Laudabis videns.

Tertius actus principalis.

¶ Sophia.

Recorderis oportet eorum que prior actio concluſit de fine cõditionis humane. ¶ Natura: Nimirum ille eſt contemplatio prime cauſe ſcd̃m deductionem Areſtotelis mei: q̃uis de felicitate politica et yconomica quedam alia ſed non aduerſa tradiderit/reponens eam in tranquillo conuictu ciuium per ſe ſufficienti. ⁊ in diſpoſitione bona domus. ¶ Sophia Loquamur interim d̃ felicitate monaſtica ſeu ſpeculatiua hominis vt homo eſt. ad quam practica / ſeu politica vel iconomica tandem habet ordinari. ¶ Natura Age prout vis. etſi cur ita facias/ non ſatis agnoſco. ¶ Sophia Agnoſces. nam interrogo te ſi felicitas hominis(qua nihil ei melius. nihil optabilius nihil honeſtius vtilius delectabilius eſt)adquiritur ſepe melius per caſtitatem heroicam/q̃ʒ per copulam coniugalem/ caſtitas talis erit preferenda ſeu amplectenda. Jam enim dictuʒ eſt/q̃ ſcd̃m exigentiã finis/media ſunt accipienda. que nullam prorſus habent bonitatem/ſi non ex fine. quẽadmodum veritas concluſionuʒ in ſpeculabilibus/ dependet ex primis principijs. Eſt enim finis/principium primum in practicis.

Natura Uellem exponeres quid per nomen heroice caſtitatis intelligis. ne proceſſus forte fallat. ignoro. ¶ Sophia Recte cupis ⁊ iam paulo ante reliqueram inſinuãdum/ quo pacto caſtitas nedum de facto vel de iure poterat iugiter amplecti. per non paucos. ſed q̃ hoc fieret ſeu fieri perſuaderet/conditionis electio melioris Et hic ſtamus/penſandã dicentes heroicam caſtitatem. ex duobus maxime. primitus ex fine felicitatis. dehinc ex electione continẽtie virginalis ſeu vidualis ad ſemper ⁊ pro ſemper. propter adeptionem faciliorem huius finis. poſſem dictis et exemplis cultorum tuorum/ deducere. Nihil credo plus obeſſe veritati vel adquirẽde vel ſpeculande(potiſſimum de cauſis altiſſimis)q̃ʒ voluptatem veneream/q̃ʒ cõtractum illum corporũ ſine quo vxor cum liberis haberi non poteſt. vbi ſorbetur et abſorbetur rationis iudicium. vbi nihil virile. nihil altum/nihil celeſte/mens que tali ſe dederit paſſioni / ſinitur meditari. Quid igitur ſi ſenſerit adoleſcens/vel tuo vel diuino munere vel alterius ꝯmonitione/ perpetuam huius furoris carentiam conferre plurimum felicitati capeſcende/ ad quam conditus eſt homo. Nonne poterit conſulto velle iugiter continere/ mortificando tyrãnicam huius moribũdi corporis rabiem. ne reuocet aut retrahat aut deturbet / ad alta tendentem? ¶ Natura. Ecce in modico ſuades continentiam ſicut et felicitatem omnes homines debere complecti. Sic perinde qualis poterit ſuperſtes eſſe poſteritas? ¶ Sophia Non hec formidaueris. quia ſicut non omniuʒ eſt heroicos eſſe id eſt diuinos/et ſuper cõmunem hominũ conditionem eleuatos/ ita nec taliter caſtos exiſtere Propterea dicit magiſter noſter et dominus. Qui poteſt capere capiat. Nõ eſt omittenda laus libertatis/non liberalium collaudatio ſtudiorum/formidando ne ſerui remaneant nulli/ne preterea mechanicis nemo deditus inueniatur exercitijs. Rara ſunt excelſa omnia. ſemper quoqʒ vilium aut mediocrium/maior erit numerus. ſuaſione optimorum non extante. ¶ Natura. Atuero difficilis. ne dicam impoſſibilis eſt hec heroica vel horrida caſtitas. ¶ Soph. Difficilis eſt fateor. ſed tendit ad ardua virtus. Difficilis. ſed apud plurimos adoleſcentes et adoleſcentulas/inuenta eſt. Deniqʒ non ego ſola cum meis/ſed tui/virtutem heroicam poſuerunt. quaſi ſupra hominem. ſicut in ſolitarijs bene compoſitis. ſicut econtrario deprimit ſub homine incompoſita ſolitudo. Solitarius quippe/vel deus vel beſtia: ¶ Natura Recolo dicta meorum. Sed moderatus venereorum vſus/quin aptus ſit ad virtutis ⁊ cõſequenter felicitatis adeptionem/non palam cognoſco. Nec intemperatum laudo ſed nec prorſus nullum approbare valeo propter diuinam ſui ſimilis generationẽ: immo et propter vrgentem mei iuris neceſſitatem. Et quidem propterea. ſeparo

ſemen a ſuperfluo tertie digeſtionis . ego
debitis in vaſis illud condo. ego meatus
ei conuenientes adapto . Deniꝗ; mulce/
brem indidi deſiderabilemꝗ; ſupra mo/
dum delectationem. que continue ſtimu/
lat. queſſi nō effluendo ſedetur ledit ⁊ mo/
leſtat. aut aliquando mortificat. Hic eſt
omnium cōmunis amor. vincens omnia
de quo virgilius noſter. Omne adeo ge/
nus in terris hominumꝗ; ferarum. Equo
rumꝗ; genus pecudes picteꝗ; volucres:
In furias ferrumꝗ; ruunt amor omnibꝫ
vnus. ¶ Sophia. Declarauerís ⁊ aggra
uaueris quātulibet volueris. nunꝗ; obti/
nebis/ vt impoſſibilis heroica caſtitas iu
re putetur apud homines ſtrennue volū/
tatis quos equus amauit. non falſus iu/
piter. ſed deus verus. et quos ardens eue/
xit ad ethera virtus. quam virtutem/ mei
gratiam dicunt atꝗ; charitatem. Faſſus
eſt quippe meorum vnus. vt ſciui inquit
quia non poſſum aliter eſſe continens ni/
ſi deus det. et hoc ipſum erat ſapientia/ ſci/
re cuius eſſet hoc donum/ adij dominum.
¶ Natura Quid mihi nunc de miraculis
que ſolis innitor legibus meis: ¶ So/
phia. Neꝗ; ſane leges tue diuinum ſeclu/
dunt auxilium. ſine quo iuxta platonis
tui verbum/ nullum rite fundatur exordi/
um. Nihilominus agam tecum proximi/
us. dicam vnde fortaſſis tu ſtupeas tuꝗ;
mirentur. ¶ Natura Expecto. ¶ Soph.
Facilius eſt apud hominem qui bona vo
luntate zelat caſtitatem/ illam perpetuam
q̄ interpolatā ſine vicio cuſtodire. ¶ Na
tura Pape quid ais: ¶ Sophia Id qđ
audis Quod vt melius accipias/ conſti/
tuo duos homines/ vnum vxoratum. ali/
um celibem. continebit dico celebs facili/
us ab omni voluptatis illicite ſenſu deli/
berato vel experientia. q̄ vxoratus vtetur
moderate/ ſine quauis impudicicie macu
lantis culpa. ¶ Natura Vellem certis id
approbationibꝫ confirmares. ¶ Soph.
Sumuntur rationes ex conſideratione
ſeptuplici. ex allicientis ablatione. ex febri
li ſimilitudīe. ex pruritus curatione. ex hu
moris deſiccatione. ex iocunda conſueta/
ctione. ex virtutum aſſociatione. ¶ Natu/
ra Nolo moreris ꝑ ſingula. ſed te ad pau/
ca reſolue: ¶ Sophia Fiet. ¶ Difficul/
tas continendi/ cauſatur ex imaginatiua
virtute/ preſentante obiectum appetitui

tanꝗ; delectabile. vel directe quia mulcet.
vel indirecte. quia triſticias ſtimulantes
aufert. Cuius rei ſignum eſt. ꝙ imagina/
tione ceſſante ſuper venereis actibus/ ceſ/
ſat ⁊ eorum concupiſcentia vel appetitus
Perſpicuum fit hoc in irrationalibus q̄n
tuncūꝗ; pronis ad luxuriam. ſicut in eq̄s
tauris ⁊ canibus. Hoc expreſſit virgilius
tuus in georgicis de cuſtodia equorum.
docens eos ſepatim ab equabus alendos
eſſe. et cauſam reddit cum experientia di/
cens. Carpit enim vires paulatim vritꝗ;
videndo femina. ¶ Natura Negari non
poteſt ſenſu repugnante. ¶ Sophia. Ce
teruꝫ cauſatur imaginatio vel actuatur ex
duobus. Vnum eſt obiectum exteriꝰ pla/
cibile. ꝑceptum viſu tactu vel auditu vel
etiam olfactu. Hinc naſo Fortis equus/
viſu ſemper adhinnit eque. Hinc mago/
rum vnus apud athenas adeptus eſt mo
dico naſi adiumento vel odoramento re/
gnum. ait valerius. quoniam equum ſu/
um ex memoria odoris eque/ mouit pri/
mus ad hinnitum. ¶ Alterum imagina/
tionis excitatiuum. eſt humor ſeminalis
querens exitum. Qui ſi negetur/ ſtimulat
vt vrina ſuperabundans. vt vapor coleri
cus et igneus. cauſatꝗ; pruriginem circa
partes alias. nō minus circa genitales ca/
lida ventoſitas prurit irritat et vrit. ¶ Na
tura Voluit hoc et ingeniauit ſummꝰ au/
ctor meus. prouidens ne deſiderium pro/
pagationis per generationem ſui ſimilis/
langneſceret. Nam vt cōmeſtio ſaluat in/
diuiduum: ſic ſpeciem/ carnalis commi/
xtio. ¶ Sophia Voluit fateor. ſed ita vo
luit in hominibus/ vt motum huiuſmo/
di/ ratio ſibi data regeret. Quod et effeciſ/
ſet abſꝗ; omni difficultate rebellionis/ ſi
non ſuo primitus creatori ratio rebellaſ/
ſet. ¶ Natura. Tranſcendit hec aſſertio/
limites meos de peccato tali. perge quo ce
piſti. ¶ Sophia Nemo dubitauerit quī
coniugatus habeat obiectum principali/
ter et iugiter alliciens. quod eſt vxor ſua /
plus q̄ celebs habere cogatur. ¶ Natura
Quis hoc negat: Sed preſto ſimile eſt re
medium. per vſum conſortis legitimi.
Sophia Preſto eſt. ſed an plus equo ſuc
cendat inflammet et ardeat/ inebriet et ab
ducat/ viderint coniugati. Dicit enim ſa/
tiricus. Quid enim venus anxia curat:
Inguinis et capitis que ſit diſtātia neſcit

Quot inde deus altiſſime/ quot intempā
tiarum fediſſimarū ⁊ inconceſſarum bul/
liant riui. quot flagicia. quot contumelie.
quas turpe nefasqꝫ dicere/ ſepius erum/
pant/ tu noſti omnium cognitor occulto/
rum: Celebs interea rebus honeſtis intē
dens ac intentus nocteqꝫ dieqꝫ/ poterit a/
uertere tales quales iſti patiuntur inflam
mationes. ¶ Natura. Ceſſant he paſſio/
nes dum explentur. ¶ Sophia. Si ceſ/
ſauerint ad momentum. protinus acrio/
res irruunt. ¶ Quia libidinis vſus/ non
ſatiat ſʒ irritat/ more febrilis ardoris. quē
potus nutrit. auget et inflammat. ¶ Sic
pruritus in corpore/ ſcalpendo dum mo/
ri videtur augetur. ¶ Sic fons lactis in
nutrice/ ſugendo continuatur. qui dimiſ/
ſus areſcit. in alios verſus humores ⁊ exi/
tus. ¶ Natura. Sic ingemani multis in
rebus et modis. Sentio deniqꝫ ſimilem
tibi de ſeminis humore argumentationeʒ
ſumere velle. ¶ Sophia. Iure ſentis. ac
proinde cernis/ cauſas incontinentie pre
cipuas/ longius a celibe fieri q̄ꝫ a coniuga
to. que ſunt obiectum alliciens exterius ⁊
ſemen interius ex abundantia ſtimulans
et exitum querens. quod in celibe per ſu/
dores aut aliter ſine quauis impudicicie
culpa defluit exit aut euaneſcit. ¶ Quid
ꝙ conſuetudo/ vim tuam habet o natura.
Propterea cicero tuus bene cōſulit Opti
ma inquit forma viuendi eligēda eſt. quā
iocundam reddit conſuetudo. Sunt qui
venereas voluptates etiam licenter exhi/
bitas/ aſpernarentur vt viles vt indignaſ
vt nauſeam ſpiritui dantes. quoniam gu/
ſtato ſpiritu deſipit omnis caro. ait grego
rius vnus meorum. Talis olim noſter au
guſtinus: qui prius ambroſij ſtatum bea/
tuʒ predicabat/ niſi ꝙ celibatus ſuus one
roſus ſibi videbatur. At neſciebaʒ inquit
quales quantaſqꝫ ſuauitates ſentiret ipſe/
bene olentis caſtitatis. ſententia eſt ſi ver/
ba non teneo. ¶ His accedit virtutū alia
rum comes ipſis caſte viuentibus ſocie/
tas. que longe ſunt a ſolicitudine coniu/
gatorum/ curarum ceſſatio mordacium:
celeſtis conuerſatio. ſobrietas. frugalitas:
ſtudium liberum/ colloquens cum toto ſe
culo ſecum/ preſens ego ſophia in allocu/
tione tedij ſui. Rurſum habet ſuper ſe iu/
gum chriſti ſuaue et leue/ putreſcere faci/
ens iugum multiplex et ferreum mundi:

Non vlla ſibi parturientium faſtidia. non
educatio contumatium ſepe liberorum.
Poſtremo. locum iſtum/ multi mei et tui/
ſuper oneribus coniugij/ copioſiſſime ve/
hementerqꝫ proſecuti ſunt. precipue no/
ſter hieronymus. qui laudes nunc vidui/
tatis nunc virginitatis et aduerſum Io/
uinianum nuptias equantem celibatui:
vbi quicquid ex hiſtorijs et ſententijs ve/
terum cum ſacris literis exhauriri poteſt/
induxit. Quo fit. vt repetitione noſtra (q̄/
niam habentur in promptu) non egeant:
nec te latent. ¶ Natura Mallem laterent
meqꝫ omneſqꝫ. preſertim in hoc ꝙ laudem
virginitatis/ in improperium reprobatio
nemqꝫ vertit nuptiarum. Nec defuerunt
qui tale quid ipſi. dum viueret oppone/
rent. ¶ Sophia. Oppoſuerunt. Sed re/
ſpondit coniugium ſanctum et nuptias
ſanctas eſſe. d quibus hic dicendū nō eſt
per ſingula. ¶ Natura Si talis eſſet om
nium celibum conditio/ qualem deſcripſi
ſti. Tolerabilem mihi nō nego fore quan
dam ipſorum multitudinem. dum plures
aliorum/ intenderent quantum ſufficeret
generationi filiorum. At uero de mille vix
vnum talem inuenies Amplius. quia lau
deʒ fundas heroice caſtitatis ex fine. quia
preparat ad contemplationem altiſſime
veritatis. quid de tot meis. de tot tuis ele/
uatiſſimis et doctiſſimis/ vſqꝫ ad prophe
tie ſpiritum viris. quos ſcimus vxores ha
buiſſe: ¶ Sophia. Non tollimus omnē
ab vxoratis cognitionem perſpicuam ve
ritatis/ illam ſpecialiter que lucet in ſpecu
latiuo intellectu. qualem tui vel ſolam cu/
rioſius inueſtigant. Amantes veritatem
magis vt lucentem. q̄ꝫ vt redarguentem et
corrigentem mores peruerſos. quos non
ita deſerere curauerunt. Propterea tradi/
ti ſunt velut ingrati/ in reprobum ſenſum
et obſcuratum eſt inſipiens cor eorum et
in ſtultum finem deducti ſunt. Datur al/
tera cognitio non declaratiua vel ſpecula
tiua et illuſtratiua vt precedens. ſed in ex
perimento conſiſtens et affectu quam ne/
mo nouit niſi qui accipit. Et hec ſi datur
vxoratis. profecto fit dum vacant ab am/
plexibus. et rariſſime fit. quia nec tunc cō
fertur prophetie ſpiritus. neqꝫ ſuauiſſim⁹
odor ille/ ſapientiſſimaqꝫ iocunditas. quā
ego ſapientia confero ſcd̄m nomen meuʒ/
quod plus ſumitur a ſapore qui eſt guſta

tio ſpiritus affectualis / ꝙ a ſapere quod
reſpicit intellectum. Porro ſi pauci ſunt
celibes et electi et eleuati perfectiqꝫ: mul/
to rariores ſunt. ceteris paribus. nuptijs
dati qui ſine contaminatione ſe cuſtodi/
ant. ¶ Natura. Foues meā aduerſus con
tinentes querimoniam. dum continendi
difficultatem cauſas. mecum quoqꝫ ſen/
tis que dixi / vix vnum vel vnam de mille
A reperiri. ¶ Sophia. Imo verius debili/
to compeſcoqꝫ. dum caſtitatem in celiba/
tu faciliorem trado. duꝫ poſſibilem in om
ni etate ſexu gradu ordine (ꝙuis diffici/
lem) multis ipſam predico. Alioquin pec
catum haberent. aut ad impoſſibile tene/
rentur. Viderint qui non credunt. ſi om/
nibus in cōmune non vxoratis detrahūt
peruerſa temerariaqꝫ diiudicatione proxi
morum etiam in matrimonio coniuncto/
rum. quos ⁊ quas eſſe conſtat frequenter
mutuo ſepatos per tempus et per tempo/
ra ⁊ dimidium temporis. vel diſtantia lo/
corum. vel impedimento morborum. aut
religionis ſacramento. Quos ſi continere
dixeris eo tunc poſſe: cur non et celibes tā
to ſpacio ſaltem / poterunt idem. imo pro/
nius ex deductis. Eos vero ſi ſuſpicatus
fueris per incontinentiam ſuperari / dam/
nas omnes / teqꝫ ipſam tuoſqꝫ domeſticos
parentes et alienos. Itaqꝫ regrediendum
eſt ad hanc veritatem ꝙ ſub rationis im/
perio / eſt ſenſualis appetitus. et carnalis
executio. difficultate vel inclinatione ni/
tente in contrarium non obſtante. Ad qḋ
aſtruenduꝫ / valet reſponſio ipocratis ſm̄
aliquos vel ſm̄ alios ſocratis. quem dum
viſonomia inſpecta diceret viſonom⁹ cor/
ruptorem eſſe puerorum / diſcipulos vo/
lentes irruere in eum compeſcuit dicens.
Sum. ſed contineo. ¶ Natura. Mode/
ſte ciuiliterqꝫ perſuades. Sed quid de mł
titudine dicis vxorum: ¶ Sophia Nolo
putauerit aliquis multitudine vxoꝝ (duꝫ
etiam legaliter multis fas eſſet vti) libidi/
nis ignem / furorem fomitem tyrannidem
excutere. ſed crebrius in malum augere.
Docet hōc ſpurciſſima ſaracenorum ſe/
cta / quos a fediſſimo a teqꝫ natura dam/
nato maſculorum concubitu / pluralitas
vxorum non auertit. ſed inuertit peruer/
tit et ſubuertit. Quid inſuper de romanis
ſcripſerit apoſtolus noſter in epiſtole pri/
cipio. quid ipſi poete ſui cecinerunt. quid
hiſtorici narrauerunt / de muto hoc vicio /
cognitum eſt. Quo palam fit. venereum
furorem plus cedendo fugiendoqꝫ vitari
quā vtendo. Habet proinde caſtitas he/
roica / deum / finem. querens expeditum a
mille ſolicitudinibus animuꝫ. quibus ne
quaqꝫ caret coniugiū. Fit proximior deo:
fit auxilij ſui capacior. Eam idcirco licet
decet / et expedit amplecti. ¶ Natura. Cur
non vtūtur corporali caſtratione / qui mē
talem eligunt ſeruare perpetuam: Tunc
itaqꝫ / nec ipſi peccarent concupiſcendo fe
minas. nec eas in peccatum traherent. et a
ſuſpitionis macula de conſortio mulie/
rum / manerent immunes: ¶ Sophia:
Multum aliter ſenſit vnus de meis dicēs
ꝙ concupiſcentia ſpadonis / deuirgina/
uit adoleſcentulam virginem. Apud co/
micum inſuper dicūtur amatores eſſe mu
lierum maximi. verum nihil poſſe. Adeo
verus eſt ſermo magiſtri noſtri: ꝙ ex cor/
de procedunt adulteria fornicationesqꝫ:
torpeat quāuis corpus. Ceterum. nefas
eſt auctoritate propria ſe caſtrando muti/
lare. ſicut et ſe occidere. precipue dum non
ſeruatur inde totum corpus ſed debilita/
tur alteratur viciatur / vnde conſequenter
anima paſſiones morbidas ſubit. ⁊ in mo
ribus tetras. Neqꝫ in hoc Origenis mei
probatur exemplum vel zelus non ſcḋm
ſcientiam caſtitatis / ſe carne caſtrantis.
Natura. Quid agat igiť aduerſus ſtimu/
los carnis integer corpore / ſi talia patiun
tur mutilari: ¶ Sophia. Arbitrium in
eis liberum cum timore dei / configet car/
nes eorum. ſagittis gratie potentibus. cuꝫ
carbonibus virtutum deſolatorijs. ſi que
rantur bona fide et toto corde / remedia fu
roris huius. que plurima ſunt. et precipu
um fuga inertis ocij. quod vidit qui ait.
Ocia ſi tollas / periere cupidinis arcus. Aſ
ſit ſobrietas. familiaritas abſit. ¶ Natu/
ra. Certe. non meum eſt audire modo ge/
nerationem cohibentia. cuius eſt incenti/
ua procurare. Te transfer ad alia ſiqua ſu
perſunt. que poſt aliquātulam ſi vis pau/
ſationem / proſequere.

Sequitur quartus

actus principalis iſtius dyalogi apologe
tici Sophie ipſius ſcilicet et nature. tra/
ctans de caſtitate diuinali ⁊c̄.

x

Quartus act⁹ prin-cipalis.

¶ Sophia.
M Nſatis o natura ſoror pauſatū
eſt? ¶ Natura Satis. ¶ So-
phia Terminemus ergo quod
ſupereſt. ¶ Natura Termine-
mus. expecto. ¶ Sophia Hactenus in
actione ſuperiori triplici / verſata eſt ora-
tio noſtra quaſi preparatoria pro quarto
hoc(qui et vltimus eſt)actu potiſſimū in-
tentio. non ſuggreſſi ſunt termini capaci
tatis tue. Nunc in altiori ſupra nō contra
te regione colloceris oportet. vbi de xpia-
norū moribꝫ ac ritibꝫ agendū eſt. qui non
tua traditione ſed mea/per deum ⁊ ex deo/
ſupnaturali ſunt reuelatione ſuſcepti.
Natura Hoc tanto mihi facilius erit/q̄n-
to cauſam vnā eſſe pſtantiſſimā optimā et
ſupremā nō dubito. Eſt eni vox mea apō
omnes talem eſſe quā appellant deum. de
qua/poſt inquiſitionē ſolertiſſimā/dixiſſe
fertur areſtoteles meus. Inueni te cauſam
primā. fac me tibi placentē. Demum que
gens tam effera/que natio tam barbara/q̄
non aliqua religione teneat? At uero quiſ
et qualis ſit verus cultus/per reuelationē
ſpecialē aliter q̄ꝫ ex creaturis meis accept⁹
fateor ſupra me eſt. nō(vt bene dicis)con-
tra me eſt. ¶ Sophia Da te interim mi-
hi meeqꝫ fidei. credens vt intelligas vnicū
xpiane religionis verū eſſe cultum dei no-
ſtri. ¶ Natura Credo. quatenus ad intel
ligentiā docendoꝝ p te pateat via. ¶ So
phia Collocabim⁹ ergo principiū docen-
dorum/vbi dictorū finis fuit. Iſtā quip-
pe legem eſſe diuinitatis vt ſupremū infe-
riorū iungat principijs ſuperioꝝ/tradit il
le magnus olim tuus ariopagita dionyſi⁹
quē pdicatio cū miraculis meū fecit et ex-
tulit. ¶ Diximus ð heroica caſtitate. quā
non aduerſam tibi nec impoſſibilem mō-
ſtrauimus. ¶ Natura Monſtraſti confi-
teor. ¶ Sophia Coniūgitur huic in aſcē
ſu caſtitas diuinalis. put moralē heroica
ſibi ſternit caſtitateꝫ. ¶ Natura Caſtitas
hec diuinalis qualis eſt ⁊ quid ſupaddit/
ediſſere? ¶ Sophia Rite petis. Et quidē
ex finis cōſideratione cognoſces. ¶ Nam
moralis caſtitas/habet proximum finem
ſe cōtinere ſm dictamen recte rationis per
te naturam/hominibus indite. ¶ Aſt he-
roica tendit altius/in primā cauſam ſe re-
uoluens et exaltans. ¶ Diuinalis vero fi
nem attingit eundē qui deus eſt. ſed emi-
nentiori modo. propter tria pcipue. Pri-
mo quia voto firmatur. Secūdo quia fi-
de ſpe caritateqꝫ/dedicatur xpo. qui ſimul
in vnum deus et homo eſt. domin⁹ et pro-
ximus. frater amicus et ſponſus. ¶ Tertio
quia ſacroſāctis myſterijs hec caſtitas ap
plicatur. Propter hec tria plurimum di-
ſtat hec caſtitas a caſtitate idolatrarum.
Fuerunt quippe virgines inter eos demo
nijs vt veſte et palladi et telluri non deo
ſacrate imo execrate. ſic et apud diaboli-
cos manicheos. ¶ Porro. moralis caſti-
tas eſt velut incipientium et purgando-
rum. Heroica velut perficiendorum et il-
luminandorum. Diuinalis tertia tanq̄ꝫ
perfectorum in eterna beatitudine conſū-
mandorum. Talis eſſe debet caſtitas ec-
cleſiaſticoruꝫ preſertim ſacerdotum ⁊ ma
xime prelatorum. ¶ Natura. Debet eſſe
dicis. ſꝫ an ſit/tu videris. o ſophia. ¶ So y
phia. Nondum agimus de caſtis. ſed de
caſtitate. quam abſolute conſideratam/p-
ſonalis abuſus non ſordidat aut violat/
ſed effugat. quēadmodum te naturam vi-
cia quantumlibet enormia qualia nomi-
nantur fieri contra te. nō te polluūt. quin
digna iugi veneratione ſubſiſtas. ¶ Con
uenio te nunc igitur/an preſuppoſita fi-
de laudabilis tibi ſit huiuſmodi caſtitas
diuinalis. Quid differs? Quid muſitas?
Si caſtitatem heroicam/conuincit aper-
tiſſima ratio te laudandaꝫ concedere. quo
pacto ſupereſſet aliqua dubietas de pre-
conio caſtitatis diuinalis qualis deſcri-
pta eſt/ vota deo. dicata criſto. dedita cul-
tui ſacro? ¶ Natura. Vincor veris. nec ef
fugium video. ſi non ad abuſus culpan-
dos querelam meam receperis. ¶ So-
phia. Abuſus ego non minus q̄ꝫ tu cul-
po. criminor. abominor. damno. Uerum
tamen dic quales reperis intolerabiles in
caſtitatem profeſſis exorbitationes. Sūt
quippe nonnulla q̄ꝫuis vicioſa. locis tem
poribuſqꝫ et perſonis/toleranda. Alioq̄n
tollantur omnia bona tam tua q̄ꝫ mea ne
ceſſe eſt. Quoniam nulla ſunt/quibus nō
contingat abuti. Cognoſcit deus figmen
tum humanum. ſcit homines circunda-
tos infirmitate: a ſummo vſqꝫ deorſum.
Ideo propiciabilis eſt ſuper malicia.

¶ Natura. ¶ Jure mihi tibiqꝫ diſplicibi
lis eſſe debet tanta multiplicatio indigno
rum. tanta frequẽtatio preuaricatõnis vo
toꝛum. tanta contaminatio ſacrorũ. mea/
rũqꝫ legum hoꝛrenda peruerſio. maxime
cum videas ipſa/ tot ſcelera/ flagicia/ iniq̃
tates/ peccata/ delicta/ abominatõnes/ q̃s
vel nominare vel etiam cogitare/ turpe eſt
in meum reuerti propaginis debite preiu
dicium. Hinc regiones vacue derelinquũ
tur abſqꝫ habitatoꝛe. Hinc cultus tuus
iſte xpianoꝛum/ pene deperditur/ multipli
catis per generationẽ hoſtibus ſuis ethni
cis ⁊ ſaracenis. ¶ Subinde quid obeſſet
noue legi tue pluſqꝫ veteri ſimiliter tue. ſi
honeſtiſſimo matrimonij ſacramento/ mi
niſtri religionis vterentur. Nũquid ſapiẽ
tioꝛ aut ſanctioꝛ ꝙ olim effectus eſt deus:
Fuerit ipſe xpus virgo. fuerit natus de vir
gine. virginali deſponſata viro. fuerit pre
figuratus in virginitate hieremie ⁊ helie.
Suaſerit ipſe virginitatem paucis q̃ ca/
pere poſſent idoneis. Unde queſo prece/
ptum oꝛtum eſt/ vt non ſolum iam ſit ca/
ſtitatis conſilium et hoc ſine delicto iuue
nilium perſonarũ et adoleſcentularũ imo
pueroꝛum puellarũqꝫ ſub velo religionis
quoꝛum quarũqꝫ mille furoꝛes aut ſimili
um eſſe dicit Oratius. Quid õ prouectio
ribus. quos incontinẽtes fuiſſe prius/ am
bigit nemo. nec foꝛte poſterius continen/
tes ſperat vllus: Uincit indignitas rei/
meam certe conqueſtionẽ. que longe plus
operibus ſe loquitur. ſe clamat et prodit.
z ꝙ meis poſſet vocibus/ niſi ſponte quis
obſurdeſcat: ¶ Sophia Si tam acerba
fers animoſitate facinoꝛa vouentiũ caſti/
tatem. Reſpice queſo reſpice trabes ingẽ/
tes defectuũ in oculis/ atqꝫ colluuiones fe
diſſimas in omnibꝫ membꝛis generatio/
ni vacantium. ¶ Sed quia non apte pro
bꝛuꝫ probꝛo diluitur. ad id reſpondeo qõ
queris amarius An ſapientioꝛ fuerit chri
ſtus filius in noua ꝙ pater in veteri lege:
Eadem crede mihi/ proꝛſus eadem fuit ſa
pientia que ad pfectum duxit impfectum
puericiã ad pfectionis etatem. timoꝛeꝫ ad
amoꝛẽ ⁊ ſpiritus libertatem. ¶ Poꝛro cur
non inſpicis in ſacerdotibꝫ veteris legis/
quãta ſuper alios ſanctitatis/ quãta caſti/
tatis imponebat artatio: Uxoꝛem nõ ni/
ſi virginẽ. non niſi ſemel ⁊ vnicam: non re
pudiatam. non ſoꝛdidã/ fas erat accipere.

Uacabant ab vxoꝛum quolibet amplexu
tempoꝛe vicis ſue/ ſub moꝛtis intermina/
tione. Si moꝛiebatur vxoꝛ in adoleſcen/
tia/ continẽdi neceſſitas incũbebat. ¶ Et
quoniã aſſidue noſtri ſacerdotes ſacris oc
cupantur myſterijs. quid diuinius/ ꝙ vt
continua polleant caſtitate: Uacant legi
dei/ quam ab eoꝛũ populus oꝛe requirit.
Hec autẽ lex ſicut imaculata eſt/ immacu/
latum ſpeculatoꝛeꝫ doctoꝛẽqꝫ vult. ¶ Qõ
ſi grecoꝛum xpianoꝛũ opponitur coniugi
um. Foꝛtaſſis ideo priuati ſunt illa qua p̃
diti fuerant legis peritia: et in varios iam
ſupra modum coꝛruerunt erroꝛes/ diſſo/
nos romane vereqꝫ pietati. Quid ꝙ apud
eos vigent adhuc calogeri monachi celi/
bes ſub regula magni patris baſilij quos
fere ſolos de clero/ populus habet in pre/
cio: Huc accedat ꝙ miniſtri gratie reuela
te/ fiunt per electionẽ/ non hereditariaꝫ vt
olim ſucceſſionem. Debent inſuper libe/
rioꝛes ꝙ olim/ a ſeculari ſeruitute viuere.
Debent rurſus in re familiari minus eſſe
ſoliciti. deditiqꝫ minus auaricie ſeu rapi/
ne/ theſauriſare volenti pro filijs ⁊ filiabꝫ
inſtar iude. quinimo pro nepotulis. quos
vnus e pontificibus datos a demonio lo/
co filioꝛum/ quos deus ſubtraxerat ab ec/
cleſiaſticis. querulus loquebatur. ¶ Attẽ
de queſo quẽadmodum hec tria/ que ſunt
electio. libertas. vacatio. fundant rationa
bilitatem celibatus perpetui ſacerdotum.
Juncto ꝙ nullus ad votuꝫ ſicut nec ad ſa
cerdotium cogitur. nullus ante diſcretio/
nis annos dum eſt arbiter ſui. nullus qui
non auxiliante dño ſine quo nihil facere
poſſumus votũ ſuũ poſſit implere. Tãtũ/
modo volũtas bona aſſit cũ gratia. nec ei
deſit vel obex ſit/ arbitrium. Qõ ſi cadant
aliqui/ preſto eſt per pñiaꝫ ſubleuatoꝛ deꝰ
¶ Deniqꝫ o natura ne gloꝛieris adeo ma ꝛ
gnificans multitudinem hominũ. quoni/
am melioꝛ eſt vnus timens deum/ ꝙ mille
filij impij Maxime ſi timoꝛ ſit coniũctus
anime continẽti. cuius non eſt condigna
ponderatio. que diligens mundiciaꝫ pro/
pter gratiam labioꝛum habet amicum re/
gem deum. Adde ꝙ virginitas implet ce/
lum/ fecunditas carnalis/ mundũ. ¶ De/
niqꝫ tuus Areſtoteles policias inſtitu/
ens/ notauit moderatam debere eſſe pue/
roꝛum multitudinem. Quod a nõnullis
accipitur/ quaſi necandi ſint ſuperflui.

Quod practicaſſe grecos/ comicus aliqñ
inſinuat. Uerum rectius intelligatur/ vt
ſit hominũ pars/generationi nõ intenta/
vacans altiorib⁹. ¶ Soluitur ꝑ inde que
daꝫ tua oppoſitio de virginitate. ꝙ nõ me
diũ tenet ſed extremuꝫ. Tenet vtiq; medi/
um quo ad nos. qm̃ obſtinet quãdo optꝫ
et quãtũ oportet. ⁊ vbi oportet. oĩm circũ/
ſtantiaꝝ qualitate penſata. ꝑut ſapiẽs iu/
dicabit. ¶ Quãobrem parce ire tue ſoror
natura. ſolerter aĩaduertẽs. ꝙ ꝑ celibatuꝫ/
ſalubriter ꝓuiſum eſt ſtatui eccleſiaſticoꝝ
de beneficijs viuentiũ. Quib⁹ ſi darentur
vxores/ ſi liberi naſcerent̃/ quis poſt eorũ
mortẽ ſuas paſceret vxores ⁊ filios? Non
ſucceſſor in beneficio/ qḋ ſibi vix ſufficit.
Nõ alius ſi nõ caſualiter. Et ita mẽdicita
te vileſcerẽt vel inedia fameq; ꝑirẽt. Attẽ/
to ⁊ hoc ꝙ ſacerdotes multi/ſibi ſoli vix vi
uere ſatis habẽt. quid ſi familiã addideris
ſũptuoſaꝫ? ¶ Natura Parcã ire o ſophia.
Uis igit̃ vt ſiccis oculis. duro corde. viſce
rib⁹ cõgelatis. ſine cõpaſſione. ſine pietate
ꝑtereã ſilentio. tuaꝝ mearũ ꝑ ꝑuaricatio/
nes legũ ml̃tiplicatas ſup numeꝝ. ¶ So
phia Nolo equidẽ. Sꝫ pari federe tu me/
cum ꝓuiſionẽ implores accõmodã. Na
tura Quem inueniã miſera cõſolatorem?
Quis tãtis feret opem malis? Cur creata
ſum videre tãta mala mee ſublimis creatu
re? Que nũc cladib⁹ ⁊ peſtilentijs infecta
depit. nunc bellis horridis attrita corruit.
nũc per nõ vſum vel abuſum virtutis ge/
neratiue/ ꝓſus naturaliſſime diuineq; et
ꝑfecte/quaſi ſterilitate conſumit̃ ⁊ areſcit?
¶ Sophia Deſup eſt ꝓuidus ſup omnia
deus/cõmunis mihi tibiq; pater creator ⁊
rector. Sperandũ de ſua miſericordia. cu
ius copie nõ eſt numerus. petendũ eſt ei⁹
ſubſidiũ. querendũ. pulſandũ. ¶ Deniq;
ꝑcipes populoꝝ dum erũt cõgregati cũ
principe ſummo/ vicario dei abrahaꝫ/cõ/
monẽdi erunt orandi cõteſtandi/ferre ꝑſi
dium rebus lapſis/ hominũ defectus refi
cere. deformata reformare. nominatim cir
ca tot propaginis obſtacula/ non afferen/
tia deo gloriã. nõ eccleſiaſtice religioni de
corẽ. ꝓpter tria que tue miſcuiſti querimo/
nie. Quorum vnũ eſt. nimia vouentiũ ma
ximẽ adoleſcentiũ/multiplicatio. Alteruꝫ
celeberrima votorum ſine fructu legitime
prolis/effractio. Tertiuꝫ cõtaminatio ſa/
crorum. tueq; cõſtitutionis abominanda

ſubuerſio. ¶ Natura Cur non adijcis tol
lendum eſſe votum a ſacerdotio. cum non
ſit ei diuina ⁊ eſſentiali vel inſeparabili ſo
cietate connexum. quicquid ſit de mona/
chis? ¶ Sophia O. quaſi ſtet in non vo
uendo tota reformatio. quaſi non peccent
vxorati. Sed nec refert magnopere/ſi vo
tum nequaq; ſit annexũ eſſentialiter ſacer
dotio/poſtq; ita cõiunctum ſibi eſt. vt om
nis illud ſuſcipiens/ nedum voueat. ſed
votum etiam ſolẽniſet. matrimoniũ diri/
mens iam contractũ/non minus q; in mo
nachis. Sed nec plus habet diſpenſabi/
litatis vnum q; alterum. niſi ꝙ facta mo/
nacho diſpenſatione/ deſinit eſſe mona/
chus. quoniã ſtatus importat tria vota ꝺ
ſui ratione. Sacerdoti vero cõceſſa diſpẽ
ſatione voti/ſacerdos tamen manet. ¶ At
vero hic non verſatur reformatio princi/
palis. ſed per alia media. qualia nũc et hic
aperire/ non eſt conſilium. ¶ Hoc dici/
mus. ꝙ de duobus malis/minus eſt incõ
tinentes tolerare ſacerdotes/q; nullos ha
bere. Sicut abutimur bonis dei/ ſic vti/
tur ipſe malis noſtris ad electorum ſalu/
tem. nominatim in ſacramentorum mini
ſtratione. quod olim figuratum eſt in pa/
ſtu helye per coruos. in quibus peccato/
rum nigredo figuratur. ¶ Non expectet
aliquis ꝙ area dominice miniſtrationis/
tanta poſſit ſolicitatõe purgari/quin plu/
res ſint palee vicioſorũ vt luxurioſorũ. in/
ter quos latent ⁊ fouentur tanq; grana pu
riſſima/cultores caſtitatis. ¶ Quis ſcit ſi
plures nunc eccleſiaſtici cuſtodiant in ce/
libatu caſtitatem illibatam/q; ſi iuncti cõ
iugio/ maritalem integre conſeruaſſent?
¶ Quis neſciat in multis et de multis de
ſiderabilibus/facilius eſſe totaliter abſti/
nere q; vſum moderari? Uidit hoc epicu/
rus aſſertor voluptatis. qui teſte ſeneca di
cit. Uis diues fieri. Non diuitijs adijcien
dum ſed cupiditatibus detrahendũ. Si/
militer in omnibus eiuſmodi. Uis volu/
ptuoſe viuere/ non voluptatibus adijciẽ/
dum ſed cupiditatibus ⁊ concupiſcentijs
detrahendum. adeo vel diuitem vel volu/
ptuoſum fieri non in exterioribus ſitum
eſt ſed intra nos. ¶ Quid ꝙ non huma/
na ꝓſumptione regit̃ eccleſia ſed ſpũſſan/
cti directione ꝑut omnia temp⁹ hñt? Fuit
eccleſia primitus ſine dotatione tempali/
um. qualiter poſtmodũ per Siluestrum

et alios ſanctiſſimos/ ſpūſſanct⁹ large de/
dit. Sic aliquādo ꝑ coniugatos regebat̃
eccl̃ia: vt in antiqua lege. nūc ꝑ celibes in
noua. ¶ Concludim⁹ tandē nos interea
cōtentos eſſe debere remedioꝝ poſtulatio
ne. qualia qualiterqꝫ tetigim⁹. vt tranquil
le concorditerqꝫ maneamus ſoꝛoꝛio nexu
iuncte/ natura cum ſophia ¶ Natura: fiat
precoꝛ ita. ¶ Finit.

Carmen cōtra pulcritudinē corporis quomodo ſepe ē occaſio ruine in anima.

Pulcer alexi. decoꝛ tuus vrget
Gloꝛius vt tibi ſis. Tamen audi.
Te ſpecioſa ligant velut auri
Uincula. retibus et nimis artis
Stringeris/ implicitus magis/ exquo
Roboꝛis eſt vegeti caro candens/
Paſſio liberioꝛ viget omnis.
Subiuga fit ratio. iacet excoꝛs.
Te fleo. nam tua ſoꝛs miſerāda. Finit.

A

Opuſculū eiuſdez contra impugnātes oꝛdinē Carthuſien̄. quomō pauca in eis reperiant̃ miracula. quaſi exinde viliores cenſendi ſunt.

Miracula cōmuniter fiunt ad
probandā ſanctitatē illi⁹ qui
ea facit/ de qua dubitat̃. Uel
fiunt ad cōfirmandā ⁊ cōuin
cendam infidelitatē alicuius
vel aliquoꝝ. Ubi autē per ſcripturam ſa/
cram vel euidentiaz/ conſtat de ſanctitate
talis perſone/ raro fiunt ꝑ illum miracula
quia iam habet aliquod genus probatio/
nis ſue ſanctitatis. ¶ Sic et iuriſte dicūt
ꝙ vbi vno modo legitime conſtat de intē
tione partis/ non requiritur vel exigitur.
imo eſſet ſupfluū aliud genus ꝓbationis
ca. i. extra de probati. ¶ Et ideo martyres
de quoꝛuz ſanctitate nullus dubitat/ raro
fecerunt miracula reſpectu alioꝛū. ſpecia/
liter in vita. Confeſſoꝛes vero plura. in vi
ta et in moꝛte. ¶ Ex quo dubio antiquit⁹
confeſſoꝛes vſqꝫ ad Siluestrum papam
publice non colebantur vt ſancti. nec ali/
quis in canone miſſe eſt poſitus. cum ta/
men virgines. immo ⁊ coꝛrupte mulieres
ſed tamen martyres/ ibi ſint poſite. ſicut ꝑ
petua et felicitas. ¶ Inter ipſos confeſſo/
res ſanctos/ hec fuit differentia. ¶ Nam
qui ſcripſerunt multa ad fidei illumina/
tionem/ et magna ſcientia et doctrina pol
lebant/ paucioꝛa aut quaſi nulla fecerunt
miracula. precipue in vita. quia habebāt
probationē ſanctitatis/ in eminentia do/
ctrine. Sic auguſtin⁹ gregoꝛi⁹ et ſimiles:
Unde cum in canoniſatione ſancti Tho
me de aquino opponeret̃/ ꝙ nō fecerat mi
racula in vita/ vel non multa. dictum fuit
per papam/ nō eſſe curandū. Nam tot mi
racula fecit quot queſtiones determina/
uit. ¶ Alia quoqꝫ inter confeſſoꝛes diffe/
rentia fuit. Nam aliqui vixerunt in here/
mo in aſperitate vite ꝑſeuerātes in pugna
contra vitia ⁊ temptationes. elongati a cō
uerſatione hominuz vſqꝫ ad moꝛtem. Hi
quia oderunt patrē et matrē. poſſeſſiones
⁊c. et ſecuti ſunt xp̄m. poꝛtantes crucem ꝑ
abnegationē ſui et ſuoꝛum iuxta euange/
lium/ ſufficit eis pro ſanctitatis teſtimo/
nio verbū xp̄i. Sic ⁊ paulus primus he/
remita (reſpectu cuius Anthonius clama
uit ſe ſolū monachi gerere nomen) nulluz
legitur feciſſe miraculū. Coruus autē poꝛ
tabat ſibi quotidie panem ꝑ diuinā diſpē
ſationem. ſicut ⁊ Helie. ¶ Et ne in tam la B
ta materia diu immoꝛer. tam martyres qꝫ
confeſſoꝛes. viri ⁊ mulieres/ fecerunt et fa
ciunt miracula/ multas ob cauſas. vt ſcili
cet predicatio eoꝝ et nomen Ihū xp̄i in
quo tm̄ eſt ſalus/ efficax probaretur. Sic
petrus claudū et per illū octo milia iudeo
rum ſanauit. illos in anima. iſtos in coꝛ/
poꝛe ⁊ anima. Sic ⁊ ceteri apl̄i nō ad oſ/
ſionem ſue ſanctitatis. ſed ad exaltationē
nominis xp̄i. ¶ Aliquādo ne predicatio
propter miniſtros contēnatur. eo ꝙ inter
homines cōmuniter viuunt. ſanctitatiſqꝫ
alia teſtimonia nō habent/ ex doctrinarū
excellentia. ſicut Nicolaus. martinus. cete
riqꝫ paſtoꝛes ſancti. in populo conuerſan
tes. ¶ Aliquādo ad cōfirmationē xp̄iano
rum nōdum plene in fide fixoꝝ. quia de fa
cili abſcederēt. vel ſaltem in fide errarent:
¶ Aliquādo in certis mundi partibꝫ ma/
ioꝛa ⁊ plura fiebant miracula. Tum ꝓpter
loci vel hominū qualitatē. qꝛ ceteris paga
nis et infidelibꝫ erant ꝓpinqui. ⁊ ſic ꝑ cōſe
quens difficili⁹ inducēdi ad fidem ⁊ pro/
cliuioꝛes ad receſſuz. aut qꝛ ex paganis ꝓ/
pagati ⁊ ſic paternas ꝯſuetudines difficil
lime reliquiſſent/ niſi crebꝛis ſignis robo/
rati eſſent. vel ꝓpter eoꝛuz ſtoliditatē et ru/
ditatem. tam in moꝛibꝫ qꝫ ingenijs ac ſeu/

ſibus. vel alias innumeras cõditões deo
notas. ¶ Alij fecerunt ſigna in vita ⁊ faci
unt. nec tamẽ ob hoc ſanctiores imo peio
res ⁊ damnabiliores (etiã euãgelio teſte)
ſunt ⁊ fuerunt. Multi dicẽt mihi ait xp̃s.
Domine nõne in nomĩe tuo ꝓphetauim⁹
et demonia eiecim⁹. ⁊ virtutes multas feci
mus: Tunc rñdebo illis Amen dico vo
bis neſcio vos vnde ſitis. Diſcedite a me
omnes opãrij iniquitatis. Sic iudas tra
ditor fecit ſigna. quia cũ ceteris poteſtatẽ
accepit eijciẽdo demonia ⁊c. Qui ⁊ reuer
tebant̃ gaudẽtes. Ecce inquiũt xp̃o. Etiã
demonia in nomĩe tuo ſubijciunt̃ nobis.
¶ Sed veritas eterna / nõ eſſe in miracu
lis gloriandũ ait. Nolite in hoc gaudere.
In quo ergo magiſter bone / tuis electis ẽ
gaudendũ: Gaudete q2 nomĩa veſtra ſcri
pta ſunt in celis. Unde iudas ꝓditor / ⁊ fi
lij iudeoꝝ / et vſqꝫ hodie multi eijciunt de
mones / cũ tamẽ ſint demoniacis forte de
teriores. Sed vt xp̃s oſtendat nomĩs ſui
virtutẽ / et ſacroꝝ verboꝝ que illi ꝓferunt
efficaciã. vel vt deuotarũ precũ in humili
tate oblatarũ exauditorẽ ſe monſtret / hec
fieri ſinit. vel vt ſanctoꝝ ſuoꝝ magnificet
nomen ⁊ gloriã. in quoꝝ eccleſijs vel corã
quoꝝ reliquijs / iſta fiunt. vel alijs de cau
ſis ſibi notis. ¶ Non ergo appetẽda ſunt
miracula que cũ malis habent̃ cõmunia.
Miracula ſanctũ oſtendũt. nõ aũt faciũt
Ubi ergo nõ eſt neceſſe ad confirmationẽ
fidei. vel vbi hoĩes eſſent ingrati. vel vbi
emendatio vite ⁊ dei gloria nõ ſubſequit̃.
aut vbi ſancti ex teſtimonio ſacre ſcriptu
re. auſteritate vite cũ ſancta cõuerſatione.
tꝑaliũ abrenũciatõe. xp̃i imitatione. ſiue
alia cauſa ſm deũ eorũ ſanctitas nota eſt.
ibi (vt p̃miſi) miracula ꝑ homines expete
re ſuꝑfluum videtur. Si vero deus faciat
miracula abſolute. ipſe nouit quare. cũ eti
am quotidie eius mirabilibꝫ plena eſt ter
ra. ¶ Probatio aũt ſanctitatis ꝑ miracu
la tm̃ / plurimũ eſt ſuſpecta. quia (vt ſupra
dictũ eſt) malis ſunt cõmunia. ⁊ multa nõ
xp̃iane ſed magice artis oſtentamẽta ſunt
que a ſimplicibꝫ quaſi ſanctitatis miracu
la acceptant̃. ¶ Deinde notandũ q in le
gis tp̃e / ꝑ moyſen fiebant ſigna ingentia:
quibus magi quidã / per incantationes fe
cerunt ſimilia. Decem plagis / terra egipti
fuit attrita. Uirga / moyſes diuiſit maria.
eduxit aquas de petra. Dominus populo
ſuo de celo pluit manna. Tranſiuit popu
lus ſub Joſue iordanis fluenta. Sonitu
tubarum ⁊ clamore populi corruerũt mu
ri Jericho. Sol non occubuit duoꝝ die
rum ſpacio. Superqꝫ hoſtes / lapides per
grandes ceciderunt e celo. In mandibu
la aſini / percuſſit ſamſon mille viros. Si
tienti / de molari dente eiuſdem mandibu
le / egreſſe ſunt aque largiſſime. ¶ Tempo
re ꝓphetarũ / Helias mortuum ſuſcitauit:
Pallio iordanem diuiſit. Curru et equis
igneis raptus eſt. Helizeus eodem pallio
helie / ꝑfatũ flumẽ pro ſuo trãſitu ſiccauit.
Sale aquas dulcorauit atqꝫ ſecundas fe
cit. Mittẽti lignũ in aquas / ferrũ ſecuris
natauit. Naamã ſyrũ verbo dñi in iorda
ne a lepra mundauit. eiuſqꝫ lepra Jezi ad
heſit. Mortuuꝫ puerum ſuſcitauit. Eoqꝫ
mortuo / cum ꝑ hoſtium fugam cadauer a
quibuſdã in eius ſepulcrũ proiectũ eſſet.
ſacrorũ oſſium cõtactu / reuixit. ¶ Innũe
rabilia ſunt alia miracula poſt creationeꝫ
celi ⁊ terre. angelorũqꝫ ex nihilo. ⁊ hoĩs ex
limo. tam tp̃e legis qꝫ ꝓphetarũ facta. ſed il
lis temporibꝫ erant apta. plurimaqꝫ eorũ
non ſolũ corꝑaliter exhibita ſed ⁊ magnis
ſacramentis obũbrata. ſicut etiã miracula
xp̃i que fecit in terris i ꝓpria ꝑſona. ¶ Hec
autẽ antiqua miracula / q̃tidie in myſterio
renouant̃ in eccl̃ia. que etiã tanto maiora
ſunt / quãto nõ corꝑalia ſed ſpũalia. Prio
mai⁹ eſt iuſtificare impiũ / qꝫ creare celũ et
terrã vt dicit Aug. Item q̃tidie / ꝑ dei gra
tiam ex nihilo ſcꝫ peccatoribꝫ / fiũt angeli.
et ex terreſtribꝫ fiũt celeſtes. Mare rubruꝫ
per qd̃ ſũmerſis egyptijs tranſim⁹ / baptiſ
ma eſt: xp̃i ſanguine rubricatũ. quo euaſis
vitijs / celũ introim⁹. Manna nõ figurale
ſed reale edim⁹. Agnũ paſchalẽ xp̃m tollẽ
tem peccata mũdi / in veritate mãducam⁹
Uiſuꝫ auditũ guſtũ ceteroſqꝫ ſenſus ⁊ mẽ
bra inuicẽ ſanam⁹ / cũ ad verbũ dei audiẽ
dum. ad deũ diligendũ. ad ei⁹ p̃cepta ſeruã
dum. ad elemoſinas dandũ. peccata fugiẽ
dum. celeſtia appetendũ. atqꝫ ad cetera deo
placita / alternatim ꝓuocam⁹. ac ꝑ hoc mor
tuos ſuſcitam⁹. ¶ Hec ſub breuitate ↄtra
eos qui impugnãt ordinẽ carth. q2 non fi
ant in eis miracula. imo nec vellent. poti⁹
vero facientes occultarẽt. ſicut ſepe reptũ
eſt. ¶ Qd̃ aũt ſiĩr dicit̃. q nec habeãt cano
niſatũ / niſi vnũ. ſcꝫ ſanctũ Hugonẽ. Lin
conieñ. ep̃m. Rñdeo q nec idem / ex coruꝫ

volũtate/ſed regis Anglie z ſuoꝝ inſtãtia
eſt canoniſatus. q̃ṽq̃ ſanctiſſime fuit vite.
magnis miraculis claruerit. z procurator
carthuſie magne/pfeſſuſq̃ extiterit. ¶ Cre
dendũ q̃z eſt/ in infinitũ plures mortuos
ſanctos z q̃tidie mori/ q̃ṽ hi ſint q̃ canoni/
ſati ſunt. Neq̃ eñi antiquit⁹ canoniſabãt.
ſed ex certiſſima vite ſanctitate/colebãtur.
Ut btã maria mag. Johẽs bap. Apl'i. ce/
teriq̃ plurimi. Sed ne paſſim ppl's in er/
rorẽ iret. eccl'ie cenſura/ canoniſatõis mo/
deramẽ adhibuit. Naz ppl's falſo rumore
vel ſimulato ſigno vel naturaliũ impſſio/
nũ. quo circa corpa occiſorũ vel patibula
de nocte ardẽt quaſi cãdele. ignar⁹/facilli/
me ſeduci poſſet. vt latronẽ p ſancto hono
raret ſicut i aliq̃ꝝ ſanctoꝝ legẽdis factum
repit. ¶ Uirgo maria/nullũ legit i hac vi
ta feciſſe miraculũ: nec apl'i/in euãgelijs z
epl'is. de ei⁹ ſanctitate z vite excellẽtia/mẽ/
tionẽ fecerũt. niſi ſicut pphete cecinerũt v/
ginẽ paritura xpm/ Jta illi eam peperiſſe
xpm filiũ dei. Uñ ex ↄñti in hoc ſolo ver/
bo q eẽt mater dei/oẽm expſſerũt excellen
tiã z ſupeminentiã toti⁹ puritatis z ſancti
tatis. ſup oẽm creaturã corpalẽ z ſpũalem
Querere ergo ei⁹ ſanctitatẽ p miracula/nõ
eſſet ſane fidei. Nec miracula que p eam q̃
tidie fiunt/ad pbationẽ ſue ſanctitatis/ex
hibentur. nec ſanctitati ei⁹ aliquid addũt.
ſed ad manifeſtandã ei⁹ erga nos immen/
ſam caritatẽ z pietatẽ/ quã habet ad deuo
te eam implorãtes z venerantes.

Contra impugnantes Carth. q̃ño nõ ſit ordo cõfirmatus

Adhuc pleriq̃ eoſdẽ impugnãt
q̃ño primo nõ fuerit cõfirmat⁹
eoꝝ ordo a ſede aplica. ¶ Eſt
plane cõfirmat⁹ z ſepe. vt p3 in
pluribꝫ priuilegijs z ipis ſtatutis. ¶ Ta/
men dem⁹ locũ huic obiectioni. z ſub pau
cis verbis dicam⁹ ſufficere ad ↄfirmatio/
nem cuiuſcũq̃ religionis collegij ſeu con
gregationis ſpũalis vite ſanctitatẽ. hoc ẽ
in ſeruitio dei virtuoſam pſeuerãtiã. abſq̃
etiã approbatõe ſedis apl'ice. Et hec ẽ ap/
probatio ſeu cõfirmatio inuiſibilis ſpũs/
ſancti z ipius vnctio que docet de omnibꝫ
i. Jo. ij. Et hoc eſt qð dicit Act. v. ca. Si
opus nõ eſt ex deo/ diſſoluet. Nec eccleſia
primitiua imo iam p multos annos adul
ta/his cõfirmationibꝫ et approbationibꝫ
vtebat. Tandẽ eccl'ia vidẽs cõfuſionẽ in
religionũ multiplicatõe/z hereſum pullu/
latione/ ſtrictius admouens manũ tanq̃
mater ſolicita/reprobauit oẽs religiones.
mendicantiũ quatuor exceptis. Neq̃ am
plius aliqua religio inſtituet niſi appro/
batione ſedis apl'ice. De religionibꝫ autẽ
antiquis/nõ legim⁹ aliquã approbationẽ
expſſam/ſedis apl'ice. ſed eoꝝ vita ſancta
eccl'ia ſciẽte/z eis vt viris ſanctis z appro
batis cõicante/ z multa z varia priuilegia
cõcedẽte/erat eoꝝ plena ↄfirmatio. ¶ Eſt
aũt carthuſieñ. ordo/ ceteris omnibꝫ anti/
quior: exceptis Bñdicti z Aug. ordinibꝫ.
Fuit eñi circa annos. xx. añ ordinẽ Ciſter
tieñ. z p centũ. xxx. annos ante pdicatores
z minores/ceteroſq̃ mendicãtes. Finis.

Tractatus eiuſdez

Cancellarij pariſieñ. de nõ eſu carniũ car
thuſienſiũ. cõtra eos qui eoſdẽ ex hoc ſta/
tuto tanq̃ indiſcretos z inhumanos iudi
cant. rationibꝫ approbans indiſpenſabi/
lem apud eos ſeruari ſolitam carnium ab
ſtinentiam.

¶ Epiſtola.

Egregio viro Johãni de gonnant
qui olim in ſeculo miles. nunc in
xpi ſeruitute cum preclara Car/
thuſieñ. familia militãs illuſtrius. ſuus
Johannes cancellari⁹ indignus pariſieñ.
triũphum beatitudinis adipiſci. ¶ Tua
ſicut opinor meminit prudẽtia/quẽadmo
dum ab inclito pceptore meo nunc epiſco
po Cameraceñ. pridẽ poſtulaſti/ vt p tra
ctatũ aliquẽ ex iure diuino z valida diſpu
tatione cõpeſceret ac reuelleret carnales/q̃
cecis oculis ac ſpumanti ore latrant in re/
ligionem carth. tanq̃ irrationabilis ſit et
impia: ob ppetuam eorũ de non eſu carni
um obſeruantiã. ¶ Attẽptauit hoc agere
idem pceptor meus. cui in cancellariat⁹ of
ficio z in cathedra ſucceſſi/ immerit⁹. non
tamẽ ad fundũ difficultatis vſq̃quaq̃ p/
uenit. qð agnouerim. plura eñi ſibi iugi/
ter ſupirruebãt impedimẽta. ¶ Quãobrẽ
tui tuet̃ petitõis nõ imemor/tandẽ aliqñ
ſumpta occaſione i vna ex lectionibꝫ meis
conat⁹ ſu3. licet viribꝫ imparibꝫ/ſatiſfacere
pio z feruido religionis tue zelo. ¶ Qð ſi
pfecerim id qð optaui/ grãs illi a q̃ omne

donū optimū et ꝑfectū. ſi min⁹ attigerim/
ſuppleāt aut corrigāt ꝑfectū meum tui
fratres. prēs mei. ⁊ aliȷ̄ ꝓfundi⁹ ſapientes.
Bene vale. mei memor in oratōnib⁹ tuis:
¶ Et ſi latini forſan eloquiȷ̄ non ſatis es
idone⁹ auditor: nolito cōqueri. qm̄ habes
copiā interp̄tū abūdantē. ꝑdictos prēs lo
quor. quoꝝ genib⁹ ꝓuolut⁹/ orōnū ſuarū
ſuffragia/ egēs ⁊ mendicus expoſtulo.

Incipit tractatus.

GRandis ⁊ mira eſt nobis Jo
hānis abſtinētia ⁊ ſobrietas
recitata cū dictū eſt. locuſtas
et mel ſilueſtre edebat. ¶ Sȝ
horrere de facili ſolēt abſtinē
tiā qui voluptatib⁹ defluūt. quoꝝ de⁹ ven
ter eſt. ⁊ ſobrietas ab eis auſteritas incul/
pat. ex ſua infirmitate viciosa/ ī maloq̄ʒ ra
dicata ꝯſuetudine/ alienā vitā metientes/
iudicāt mirabile eſſe aut ſupſtitioſum aut
indiſcretū/ attenuare corp⁹ duris ieiunȷ̄s:
Cōceſſis inſup cibis quos de⁹ (inquiūt)
creauit ad ꝑcipiendū cum grār̄actōe/ irri
dent nō vtētes. ¶ Nō aduertūt aut capiūt
q̄ʒ leta ſit/ q̄ʒ ſalubris ⁊ expedita/ ⁊ ex bona
cōſuetudine q̄ʒ facilis ⁊ iocūda reddat. de/
uotoꝝ ſobrietas: qui cū ap̄lo caſtigāt cor/
pus ſuū ⁊ in ſeruitutē redigūt. Qui demū
corꝑali ieiunio/ vitia ꝯprimūt. mentē ele/
uant. virtutes adq̄rūt ⁊ p̄mia. Subinde
iſta eſt infamis palma vitioꝝ. ⁊ extrema q̄
rundā criminoſoꝝ impudētiſſimaq̄ʒ ꝑuer
ſitas. ſancta polluere. calūniari bene acta.
et que imitari nō pn̄t/ ſaltem volūt ea dete
ſtari. Hinc blandit iniq̄tas ſibi. ſi de ſan/
ctitate ꝯfinxerit ꝓbrum aliq̄d. ſi ꝯtra bene
viuētes/ infames ſn̄ias ꝓtulerit. ⁊ aliene vi
te reprobationē/ ſuam laudē ⁊ ſolamē eſſe
arbitrat. ¶ Expimur hanc carnaliū homi
nū inſaniaȝ. tū in multis. tū noīatim erga
venerabiles prēs ⁊ fratres de ordine car/
thuſien̄. apud quos repit ſicubi in eccl'ia
quicq̄ʒ veſtigiȷ̄ reliquerit p̄dicāda illa pri/
ſcorū patrū deuotio admirabilis feruor et
ſua ꝓpe modū incredibilis ꝯtinētia. Hos
nāq̄ʒ carth. exagitāt nōnunq̄ʒ imbuti ſapi
entia terrena aīali ⁊ diabolica. dicētes con
tra caritatē denegare ſibi ip̄is p̄ſertim ī in/
firmitate poſitis/ eſum carniuȝ. Vox iſta.
vox plane illoꝝ eſt q̄ ſuſpirabant ad ollas
carniū egypti. faſtidito māna. ¶ Subiȷ̄t
itaq̄ʒ pluries animū aliquid de hoc ſcribe

re vt temptare fundit⁹ eruere/ ⁊ cortice ſub
lato medullitus ꝑſcrutari/ id q̄d difficulta
tem affert in p̄ñti materia. Nūc tandē oc/
caſione ſumpta ex ꝯtextu p̄ñtis lectionis
que de abſtinētia loquit Johis bapt. co/
nabit idip̄m ꝑagere tenuitas ingeniȷ̄ mei
abſolute quidē ⁊ breuiter. qm̄ veritas lux
eſt. ⁊ intuet nūq̄ʒ meli⁹/ q̄ʒ dū nuda breui/
tate monſtrat. folȷ̄s aut faleris verboꝝ nō
magnope eget. obumbrāt ip̄am quādoq̄ʒ
et offuſcant veritatē potius q̄ʒ illuſtrent ⁊
expediant.

ERit igit triplex cōcluſio. vna dire/ f
cte reſpōſalis. due ſequentes diffi/
cultatū nodos tangēt ⁊ euoluent.
De difficultates p̄cipue ⁊ ſummatim due
ſunt. vna de caſu neceſſitatis extreme. alia
de infirmitatib⁹ ⁊ abbreuiatōe vite. ¶ Pri
ma ꝯcluſio. Pōt rōnabilit in ordīe carth.
eſſe lex vl' generale ſtatutū. vt null⁹ frater il
lius ordinis/ comedat vnq̄ʒ carnes. imo ⁊
ſi petat. q̄ ſibi nō miniſtrent. Et ad hmōi
obſeruationē/ fas eſt diſciplinā grauē con
tra trāſgreſſores inſtitui. ¶ Scd'a conclu
ſio. non obſtat rōnabilitati p̄fate legis vel
ſtatuti/ q̄ dabilis ē caſus in quo frater car
thuſien̄. etiā ꝓfeſſus/ obligaret veſci carni
bus ⁊ ali⁹ ſibi miniſtrare teneret. ¶ Ter/
tia ꝯcluſio. abbreuiatio vite corꝑalis aut
ſanitatis debilitatio/ nō auferunt rationa
bilitatem p̄fate legis aut ſtatuti.

SVadet ꝑ indirectū prima ꝯcluſio
qm̄ niſi ſic liceret generaliter ordi
naſſe. nullo mō ſentiendū eſt/ q̄ ꝑ
tanti tp̄is curſum ſcȝ ꝑ trecentos annos ⁊
amplius⁹/ talis fuiſſet lex inter ip̄os carth. ꝓ/
mulgata ⁊ ſeruata. inter q̄s tot hacten⁹ flo/
ruerūt ſumme religionis ⁊ eximie diſcretō
nis viri. in iure ciuili canonico ⁊ diuio/ nō
mediocriter inſtructi. Nequaq̄ʒ inſup tole
raſſet illud eccl'ia. alioq̄n dediſſet laqueum
ſuis fidelib⁹ filȷ̄s. qm̄ eos dānabiliter er/
raſſe ſciuiſſet. neq̄ʒ tn̄ eos ab errore reuo/
caſſet. Alioq̄n p̄terea nō laudaſſent vitam
taliū/ ſanctiſſimi viri. queadmodū deuot⁹
et circūſpectiſſim⁹ Bern̄. ad fratres de mō
te dei eiuſdem ordinis ſcribens/ eos col/
laudaſſe repitur. imo ⁊ ad abſtinentiā ml'/
tam inuitaſſe. oblectans fratres illos ī hor
rendis frigorib⁹ magne carthuſie manen/
tes. ¶ Rurſum per directum ſic arguitur.
Licitum eſt vni vel pluribus ꝑ totam vi/
tam a carniū eſu ꝓrſus abſtinere. quoniaȝ

ita fecerunt plurimi laudabiliter ⁊ quoti/
die faciunt. Et apl'us ſatis innuit dicens.
Qđ ſi eſca ſcādaliſat fratrē meū/nō mādu
cabo carnes in eternū. Qđ nō poſuiſſet/ſi
non potuiſſet licite ꝯpleri. Potuit ergo ir
reꝑhēſibiliter fieri lex ſiue ſtatutū/ꝙ illud
licitū iugiter ſeruaret̄. qm̄ infra docebitur
nil obſtare/quo minꝰ illud fieri fas exiſtat
¶ Ceterū lex illa rōnabilis cenſenda eſt.
que religioni cōuenit. que diſcipline con/
gruit. ⁊ que ſaluti ꝓficit. quēadmodū tra/
bitur ex dictis Iſiđ. Sed lex talis de non
comedēdo carnes/eſt hmōi, put expientia
longa/doctrix eſt. Eteni ſub hac lege ⁊ fm
eam/religioſi viri ⁊ diſciplinati ⁊ de ſalu/
te ſua ſolicitī/vixerūt vſqꝫ ad ſenectam bo
nam ⁊ plenā dierū incolumes in aīa ⁊ cor
pore/plꝰqꝫ in locis alijs plurimis vbi cō/
ceditur eſus carniū ad ſaturitatē. Deniqꝫ
conſtat eos imitatores eſſe antiquoꝝ pro
phetarum ⁊ heremitarū helye ⁊ helizei ac
Ioh. bap. alioꝝ quoqꝫ ſanctoꝝ patruꝫ/ꝑ
egyptū olim degētiū. Inter quos (put re/
fert Hiero. in epl'a vna ad Euſtochiū) nō
ſolū carnes ſed ⁊ coctū aliquid comediſſe/
luxuria erat. ¶ Pro cōcluſionis huiꝰ cor/
roboratione faciunt ea omnia que ſcripſe
runt de ſobrietate ⁊ abſtinētia doctores ca
tholici. que plurima ſunt valde. nec egent
hic inſeri. Legat̄ Hieroñ. in li. contra Io
uinianū. vbi ex vetuſtiſſimis gentiliū hy/
ſtorijs/ſobrietatē ſtabilit. Videat̄ ideꝫ in
vitaſpꝝm. Et Caſſianus in ſuis collatio/
nibꝫ ⁊ inſtitutꝭ. Et ꝑſpicuū erit qualit̄ ſan
ctorū patrū imo virginū ⁊ mulierū abſti/
nentia fuit ⁊ in ſanitate ⁊ infirmitate con/
ſtanter mirabilis. Habemus de venerabi
li paula cui in vltima qua obijt egritudie
ſibi ꝑſuaderi non potuit vt vino modico
vteret̄. Proinde diſcretores ciboꝝ reuel/
lit Bernardꝰ in omelia. xxx. ſup canti. Et
multa in hunc modū relicta ſunt a ſanctiſ
et celeberrime diſputata. ¶ Deniqꝫ veri/
tas huiꝰ ꝯcluſionis/ex deductione ſequen
B tium velut ex nubiū obiectarū depulſione
magis eluceſcet.

IN ſcđa ꝯcluſione vnū ſupponit̄:
ꝙ dabilis ſit caſus in quo frat̄ car
thuſieñ. etiā ꝓfeſſus/ oblige t̄ veſci carnibꝫ
et alius ſibi miniſtrare teneat̄. Supaddi/
tur ad hoc ꝙ iſtud nō obuiat rōnabilitati
legis ante dicte. Probat̄ ſuppoſitū in caſu
neceſſitatis extreme qm̄ dabilis eſt caſus
infirmitatis/vbi medicoꝝ expertoꝝ iudici/
um/⁊ ꝯſcia fratris infirmātis/⁊ alioꝝ ſibi
miniſtrantiū/ dictabūt ꝙ ipſe egrotꝰ abſqꝫ
dubio morie t̄/ſi non adiuuet̄ ꝑ eſum car/
nium. ⁊ edendo carnes cōualeſcat. ¶ Nec
ſatis eſſe videt̄ ad negandū poſſibilitatem
neceſſitatis huiꝰ extreme/ illud qđ ſcripſit
quidā medicoꝝ/mgr̄ Arnoldꝰ de villa no
na/ꝑ diſſolutione dubietatis ꝓpoſite. Ait
enī ꝙ in egritudine qualibet curabili/hu/
midū radicale ſufficiēter reſtaurari poteſt
per vitella ouoꝝ abſqꝫ eſu carniū requiſi/
to. Hec euaſio non vſqquaqꝫ ſufficit. nec
difficultatis radiceꝫ euellit. Stabit itaqꝫ
ꝙ languēs de quo eſt ſermo/omnē abomi
nabitur vtilem cibum ꝑter carnes. aut ius
earū. et ꝑſertim vitella ouoruꝫ faſtidiet. ita
vt comedere illa ſalubriter aut abſqꝫ vomi
tu nō valeat. ¶ Sed tamē ne ꝯtrouerſia
aut calūnie materia in longiꝰ procedat da
bo caſuꝫ poſſibilē/vbi aliquis carthuſiē.
etiā ſanus/morie t̄ abſqꝫ remedio/niſi car/
nibus vti ꝯſentiat. vtputa ſi deductus ſit
in manus tyrannoꝝ. vbi vel ex neqcia vel
aliūde/nihil ꝑmittet̄ ſibi offerri ad veſcen
dum ꝑter carnes. Querendū eſt ergo in h̄
vel cōſimili caſu neceſſitatis. an huiuſmo
di carth. tenebit̄ carnes comedere. et ſi ſic.
habetur intentū. ¶ Si diceret aliquis ꝙ
potius eligere habebit mori fame. dicere
eundē oportebit ex ꝯñti/ in ſeipm manus
inijciet et erit ſuimet occiſor. Iuxta illud
vulgatū ambroſij. Paſce fame morientē ſi
non paviſti/occidiſti. nec ad ſe minꝰ qꝫ ad
alios preceptū hoc extendit̄. Preterea cō/
ſuetudo aut cōſtitutio generalis eccleſie đ
non comedēdo carnes in die veneris/non
obligaret ad ſui obſeruationē in caſibus
priorib9 extreme neceſſitatis: imo nec ex/
cuſaret aliquē ab homicidio. qui cū poſſꝫ
ſaluare vitam ꝑ eſum carniū/ ſe vel alium
mori ſpontanee ꝑmitteret abſtinēdo. Se
cludendo tamē ſemꝑ caſum grandis ſcan
dali in fide. de quo dicet̄ poſtea. Porro de
votis idem eſt argumentū. ¶ Eſt aūt fun
damentū radicale ꝑacte rationis in hoc.
qm̄ a lege diuina/ nulla lex aut obligatio
pure humana. poteſt abſoluere aut excipe
re vel inſtituere ꝙ non obſeruet̄. Sed hec
eſt lex diuina. Non occides. A qua lege/
non legitur per aliquod aliud diuinū ius
facta exceptio iſta. vt pro obſeruatione cō
ſtitutionis aut obligationis pure hūane

ſupuenientis/eā tranſgredi liceret. ⁊ ſe mo
ri ſinere fas eſt. Unde recluſus aliquis/ q̄
vouit non egredi/ videns aliquē in extre/
ma neceſſitate famis aut ꝑiculi mortis/ ſi
non exeat ⁊ ſuccurrat cum poſſit/ pro occi
ſore criminabiť. quāto magis ſi ſibimet in
articulo mortis vel talis neceſſitatis ſub/
uenire cōtēpſerit. ¶ Proinde cōfirmatio
eorū que dicta ſunt ſumiť ex hoc ꝙ nulla
cōſtitutio/ ꝯtra caritatē poteſt robur obti
nere. qm̄ lex pro caritate ſemꝑ ferť dū bene
fertur. q2 eſt ꝑcepti finis ⁊ plenitudo legis
ſm̄ aplm̄. Eſt aūt contra caritatē/ cum in
deteriorē vergit exitū/ ſe vel alium dimit/
tere mori modis tactis/ quādo ex cōceſſio
ne diuina licitus ad vitā patet exitus. De
niq3 ꝑceptū inferioris ſeu ꝯſtitutio/ ꝑiudi
care poſſet ꝑcepto ſuꝑioris. dei videlicet
iubentis. ne quis ſe perimat. qđ q3 falſum
ſit nō videt nemo. ¶ Obijciet forte aliq̄s
de machabeis qui prius elegerunt horri/
dam mortem perpeti/ q3 carnib9 ſuillis ve
ſci. Similiter de quibuſdā alijs in veteri
teſtamento ⁊ nouo. qui vel ad exemplum
virtutis. vel ad euitandū dei iniuriā. vel ꝑ
caſtitate ſeruanda. aut in vltionē inimico
rum vt ſamſon. ſemetipos ꝑimerūt. ¶ Sz
ad multa iſtoꝝ/ reſpondet Aug9. diffuſe. i.
de ciui. dei. Cui9 ſnīa finalis eſt. ꝙ niſi ex
reuelatione diuina/ aut ex ſpeciali inſtin/
ctu dei/ diſpenſante (habet enī de9 poteſta
tem vite ⁊ mortis) nō poteſt quiſq3 man9
licenter ſibi inijcere. q3uis de caſtitate ſer/
uanda ſpecialior eſt difficultas: que tange
tur inferius. De machabeis inſuꝑ alia eſt
ratio. qm̄ lex diuina/ ipſos tūc obligabat
non comedere carnes porcinas. Ideo fa/
tendū eſt/ ꝙ citius mortē q3 eſum talem de
bebant eligere. Non enī tranſgrediēda eſt
lex dei/ pro corꝑalis vite ſaluatione. Sec9
eſt nūc vbi talis legalis obſeruatio ceſſat:
Secus ꝑterea vbi non cōſurgit obligatō
niſi ex cōſtitutione pure humana. Intelli
gite vigilanter ꝙ dico de cōſtitutione pu/
re humana. Fiunt enī quotidie leges de
malefactorib9 occidēdis. ſed nō ſunt ſolū
humane. imo fundamentū principale et
auctoritatis robur/ ſortiunť a lege diuina
iubente vt populus ſuus tollat malū de
medio ſui. ⁊ mēbrū qđ ſcandaliſat abſcin/
dať. Nolo tamen dicere: ꝙ iudices poſſint
pro quolibet peccato/ ad arbitriū ſuū licē
ter mortē ſtatuere. aut ſtatutā infligere. ſic

de furto mere ſimplici/ deducit quidā3 do
ctor. ¶ Ceterū lex diuina habet. Non for
nicaberis. nō ꝑiurabis ⁊ ſimilia precepta.
Idcirco quātūcunq3 poſſet aliquis prolō
gare vitam ſuā per fornicationē aut ꝑ ꝑiu
rium/ nullus ad talia conſentire deberet:
¶ Sed inſtabit aliquis rurſus ⁊ dicet ꝙ
omnia vota ⁊ leges omnes de quib9 loqui
mur/ fundanť in lege diuina. in hac ſcilic3
Redde altiſſimo vota tua. Et humane in
ſtitutiones in illa auctoritate ꝑlatis data.
Qui vos audit me audit ⁊c. Et iteꝝ Que
dicunt facite ⁊c. Rn̄deť ꝙ in talibus votis
aut legib9 poſitiuis. Iſta ſemper exceptio
ſubintelligiť. niſi vbi cōtra dei ſuꝑioris ꝑ
ceptum cuius finis eſt caritas/ militarent
Inde emerſit conſiliū iſtud. In turpi vo/
to: muta decretū. Qđ ſi aliquod votū fie/
ret aut aliq̄ lex iuberet ab hominib9 abſq3
omni exceptione tali expreſſa vel implici/
ta/ irrationabilitatē manifeſtam ⁊ non to
lerandā/ lex ⁊ votum ꝯtineret. Quo pacto
ſic: quoniā euenire poſſent caſus/ qui legē
dei in ſui obſeruatione violarent. put ſup
poniť declaratū eſſe ſatis. Et arbitror illō
quod in hac ſcđa cōcluſione ſupponi dice
batur/ dabilē eſſe ſc3 caſum in q̄ frater car/
thuſieñ. etiā profeſſus/ obligareť veſci car
nib9 ⁊ alius ſibi miniſtrare teneret. Et iſte
caſus eſt neceſſitatis extreme. ſeu per infir
mitatē. ſeu ꝑ tp̄is aut locis aut tyrannidis
importunitatē contigerit. Iſta tn̄ neceſſi/
tas quo pacto poſſet forſan nō ſꝑ obliga/
re ad vtendū carnib9 ꝑſertim in caſu gran
dis ſcandali: ſequens cōcluſio declarabit.
¶ Nūc accedam9 qđ reliquū eſt in hac cō J
cluſione argumentis ſtabilire. vt declare/
mus ea que dicta ſunt ſuꝑ iſto caſu neceſſi
tatis extreme/ nō obuiare rōnabilitati le/
gis vel ſtatuti carth. de nō comedēdo car/
nes. ¶ Pro quo rememorādū eſt/ ꝙ ad h̄
nullū votū expſſum hn̄t. ſed eſt dūtaxat q̄/
dam ordinatio ſiue inſtitutio poſitiua. ne
hoc quiſq3 eoꝝ ꝑſumat attētare. qđ ſi fece/
rit/ ſubiacebit diſcipline ordinis. ⁊ certas
penas illic expſſas ſuſtinebit. Et ita fuiſſe
olim inſtitutū apud quoſdā alios ordies:
vt apud fratres ꝑdicatores ſub pena car/
ceris referēte quodā accepi. ¶ Adde vnū
circa qđ ꝑſens difficultas verſať. ⁊ quod ꝑ
cipue cauſat apud nōnullos ſcrupulum:
Fateor itaq3 ꝙ null9 caſus in ordinatione
predicta excipitur. neq3 caſus īfirmitatis:

neq̃ alterius neceſſitatis extreme. Que ex
ceptio ſi facta fuiſſet/ apponerēt plures di
gitū ori ſuo. q̄ nunc in ordinationem talē
oblatrant. ¶ Sed reſpondeo: ꝙ exceptio
hāc addere nequaq̃ oportuit. imo nec cō/
gruū fuit. Qḋ non oportuit oñditur p̄io
qꝛ lex naturalis et diuina ſufficienter exci/
piunt. Nunq̇d leges omnes tam eccleſia/
ſtice q̃ diuine/ q̃uis ferātur vniuerſaliter.
ſuſcipiunt tamen exceptōnem put a pho.
traditur. et ex earūdem inſpectione cogno
ſcitur. illam vero exceptionem cōtinuo ad
legem ſubiungi/ nulla eſt neceſſitas. ſꝫ nec
eiuſdem expreſſio requirit̃. Que eſt ratio:
Quia plerūq̃ hoc eſſꝫ impoſſibile. Nimi
rum et plerūq̃ ſupfluū ꝓpter numeroſaꝫ et
infinitam particularium circūſtantiaꝝ
emergentium varietatem. ¶ Rurſus exce
ptio que ſufficienter datur intelligi aut ali
unde ſatis trahitur nō eget exprimi. Sic
ē de caſu extreme neceſſitatꝭ reſpectu legis
aut cōſtitutionis de qua loquimur. Tra/
hitur quippe talis exceptio a lege diuina
et naturali quantū ſufficere debet. Quoni
am per ſimilitudinē ad alias leges condi/
tas/ vbi ſimiles ſubintelligunt̃ exceptio/
nes/ inſtruitur quilibet etiam parum do/
ctos ita poſſe ⁊ debere fieri circa inſtitutō
nem preſentem/ quantūcunq̃ generaliter
lata ſit. dummodo illam que ſubintelligē/
da eſt exceptionem per expreſſa verba ne/
quaq̃ excludat. Si enī diceret conſtitutō
illa/ ꝙ in nullo caſu/ etiam cuiuſcunq̃ ne/
ceſſitatis extreme liceret comedere carnes
ſub mortali peccato. neſcirem fateor cōſti
tutionē iſtā ab iniquitate defendere. Sed
ita non eſſe docet textus inſtitutionis quē
inſpexi. vbi nec obligatio fertur ſub pena
peccati mortalis. ſed ſolūmodo ſub pena
diſcipline ordinis. Nec etiam caſus talis
neceſſitatis extreme ſecluditur. Interroga
ti ſiquidē eorū aliqui excellentes viri ꝑ me
ipſum/ quid agerent vbi in deſerto aliquo
vel carcere nihil haberent p̄ter carnes ad
veſcendū: Reſponderūt ſe comeſturos fo
re abſq̃ omni ſcrupulo priuſq̃ ſe mori ꝑ/
mitterent. ¶ Audite narrationem. Conti
git vnū ex carth. dum equitaret/ in tantam
ſemel famē ⁊ ſitim incidere/ ꝙ de ſanguine
equi ſui biberet ne periret. aliud quippe q̄
tunc ſuſtentaret̃ non habebat. Delatū fu/
it hoc ad reliquos fratres/ qui neceſſitateꝫ
circūſpecte attendentes que legem nō ha/
bet/ eundē abſq̃ diſciplina vel quauis pe
na velut innoxium ſuſceperūt. maxime qꝛ
ſufficienter conſtare poterat omnibꝯ de ne
ceſſitate ſua. alioquin fortaſſis ſubiacuiſ/
ſet diſcipline ordinis. non quidē ex culpa
propria. ſed ad euitandū ſcandalū aliorū.
ne deinceps licentiā ⁊ exemplū alij traxiſ/
ſent ad comededū carnes pro libido. Me
ruiſſet autē frater ille/ illam diſciplinā or/
dinis humiliter et innocenter tolerando.
quēadmodū ſentiunt doctores de illo qui
per eccleſiaſticā cenſurā cogeretur habita/
re cū illa que ad veritateꝫ non eſt vxor ſua
legitima/ quāuis ita decerneret eccleſia. q̄
non de occultis ſed de manifeſtis determi
nat. Caſus alibi eſt expſſus. Sic dico. ꝙ
non eſſet q̄nq̃ incōueniēs/ innocentē car/
thuſieñ. pro eſu carniū aut earūdem mini
ſtratione/ diſcipline ordinis ad alioꝝ ter/
rorem ⁊ regule inuiolabilitatē ſubiacere.
¶ At uero dicit aliquis. Cur non expſſus
eſt ⁊ exceptus caſus iſte neceſſitatis extre/
me: Dixi iā ⁊ repeto. ꝙ illud fieri nō opor/
tuit vt probaui. imo nec cōgruū apud eos
fuit vt deduco. Senſus certe hominis qꝛ
proni ſunt ad malū ab adoleſcentia quātū
cunq̃ in freno ⁊ chamo conſtringant̃: vix
edomari pñt quin effluant ⁊ effrenes fiāt
Dum ergo paruula eis aperitur rimula li
centie/ aut frenum eis tantiſper laxatur/ fi/
unt confeſtim occaſione aſſumpta ex ipſa
licentia deteriores. Omnes enī deteriores
ſumus licentia vt comicus dicit. Quāob/
rem ſi caſus aliquis fuiſſet: in inſtitutione
prefata cōceſſus expreſſe de comedēdo car
nes. formidandū erat ne paulatim ſucce/
dentibꝯ tempibꝯ magis ac magis dilatata
fuiſſet ⁊ extenſa hmōi licentia. ⁊ tandē plꝯ
ad voluptatem q̃ neceſſitateꝫ deſeruiſſet.
Totum hoc declarabūt amplius ſequen/
tia. ⁊ experientia teſte defenditur.

Tertiam poſtremo concluſionem K
poſui ꝙ abbreuiatio vite corpora
lis/ aut ſanitatis debilitatio/ non
tollunt rationabilitatem prefate legis aut
ſtatuti. ¶ Non penitus inutiliter tractan
dum hic eſſe arbitror ⁊ declarandū/ quem
admodum licitum eſt agere multa ſiue tē/
poralia ſiue ſpiritualia ſint/ per que et in
quibus/ abbreuiat homo vitam ſuaꝫ. aut
infirmitatis debilitatem incurrit. ¶ Se/
cludo tamen in primis ꝙ intētio talis ho
minis citius nature conſumentis curſum

id eſt periodū etatis ſue/ non ferat directe
et immediate ſuper eo quod eſt abbreuia/
re vitam ſuam. vel corpus in egritudinem
trahere/ tanq̄ꝫ ſuper fine principali. aut ꝙ
non fiat pro fine prohibito ⁊ nequā. que/
admodum multi deſperatorū ⁊ fortunas
ſuas ferre non valentiū/ feciſſe leguntur. ⁊
vt ſtoycorum error facere conſulebat. In
hoc ſiquidem caſu tales grauiter peccant
et per leges merito dehoneſtātur. Hic ha/
bet quoqꝫ veritatis locum illa Hieroni/
mi ſententia. ꝙ non refert ſi quis per im/
moderatam abſtinentiā ſe paulatim inter
ficiat/ aut ſubito. ¶ His premiſſis probo
quod aſſumptum eſt. Licere ſcilicet plerū
qꝫ abbreuiare vitam ſuam/ in varijs occu
pationibꝫ ſtudijs ⁊ artibus. ¶ Ad oppoſi
tam enim aſſertionem ſequūtur abſudita
tes innumere. inter quas illa non medio
cris eſt. ꝙ quilibet teneretur vacare ſtudio
medicine. aut medicorū conſilijs atqꝫ re/
giminibꝫ continue vti deberet. Quare ſic:
Conſtat nempe ꝙ ex ignorantia medici/
narum preſeruatiuarum ab infirmitate. ⁊
conſeruatiuarū ſanitatis. ex omiſſione in/
ſuper medicinalis regiminis irruimus in
crebras egritudines. et vite abbreuiatio/
nem incurrimus. ¶ Ruſus quilibet obli
garetur deſiſtere ab operibꝫ et actibus/ ex
quibus veniunt cōmuniter debilitatiōes
in corpore. ⁊ eiuſdem corruptio velocior
ſubſequitur. preſertim dum tempora ſunt
intemperata/ ⁊ ex nimio gelu vel eſtu fer/
uido diſcraſiant armoniam debite ſanita/
tis. ¶ Quid proinde: Sic certe agricole/
colere terram. opilio paſcere gregem. vin/
demiator vuas colligere. ruralis falcare fe
num vel ſegetes/ curſor legationem exple
re/ deſiſteret. Et ita paſſim ī omnibus hu/
iuſmodi penalibus operibus ⁊ debite va
litudini non parum aduerſis/ valebit ar/
gumentū. ¶ Ceterum poſito iſto: ꝯdem/
narentur omnes diuites qui delicatis ac
precioſis alimentis/ non occurrunt mor/
bis pauperuꝫ. ſi ſemper modis omnibus
licitis et poſſibilibus/ ſit ſanitas in ſe vel
alijs de neceſſitate ſeruanda vel egritudo
pellenda. ¶ Porro cui dubium eſſe poteſt
quin militaris exercitatio ſecum plurima
accumulet corporis incommoda. nunc in
ipſo belli apparatu. nunc in tentorijs aut
caſtris. aut ſub diuo. demum in ipſo hoſti
li conflictu. Quis neget in his abbreuia/
ri vitam multipliciter corporalem: Quid
enumerem labores eſtus frigora famem:
ſitim. curas. vigilias. et vulnera. quibus
ipſa plerunqꝫ vita funditus extinguitur:
Quis tamen dixerit propter hec repelli a
militando reges et alios reipublice recto/
res tanq̄ꝫ iniuſte agant et in ſeipſos man⁹
inijciāt. ¶ Deniqꝫ de ipſis mercatoribus
quid dicturi ſunt noſtre poſitioni aduer/
ſantes. d̄ quibus ait Flaccus. Impiger ex
tremos currit mercator ad indos. Per ma
re pauperiem fugiens per ſaxa per ignes.
Quis non videat ꝙ tam ipſi q̄ꝫ innume/
rabiles huiuſmodi. hec et ſimilia agendo
patiendoqꝫ/ vitam abbreuiant: Quis ne/
ſciat ꝙ egritudinibꝫ varijs atteruntur. Ve
rūtamen tp̄alia ſolūmodo numeramus/ p
quibus adipiſcendis. cōſeruandis aut re
cuperandis/ non dico infirmitati ſed vite
periculo et morti/ licenter nos exponim⁹.
¶ Concludamus igitur arguentes a mi/ L
nori ad maius ꝙ pro bonis ſpiritualibus
adquirendis. cōſeruandis. aut recuperan
dis ſeu reſtaurandis. vel pro malis depel/
lendis/ non eſt q̄ūlibet illicitum vel irra/
tionabile ſimilia perpeti. Quāobrem ipſi
carthuſieñ. p̄nt ſubijci regule vel ſtatuto/
ad cuius nihilominus obſeruationem/ ſe
quitur quādoqꝫ abbreuiatio vite corpora
lis vel debilitatio ſanitatis incurrit. ¶ Sꝫ
opponet forte ſcrupuloſior aliquis ⁊ que
ret. ſi liceat omnino medicinam ſpernere:
Si preterea in enumeratis tempalibꝫ ex/
ercitijs/ fas ſit qualitercunqꝫ ⁊ q̄ūocunqꝫ
vitam conſumere. Et ſi ſic dicatur ſicut di
ctū fuiſſe videri poteſt: licebit cuilibet abſ
qꝫ vitio temptandi deum/ omnibus ſe p̄i/
culis morborū ⁊ mortis improuidum ob
iectare. Iſtud vero nondum quiſq̄ꝫ dixit.
Reſpondeamus dicentes. ꝙ in p̄ſenti ma
teria ſicut ⁊ in reliquis omnibus/ obſerua
re conuenit prouerbiuꝫ illud poeticum/ a
Terentio cōmemoratum. Ne quid nimis
Quod Oratius plus expreſſit dicēs. Eſt
mod⁹ in rebus ſunt certi deniqꝫ fines. Vl/
tra quos citraqꝫ nequit conſiſtere rectum.
Hoc dicit ph̄us deſcribens virtutem eſſe
in medio: non quidem indiuiſibili. ſed in
certa latitudine prout eſt ſignum ad ſagit
tam. ¶ At vero qualiter accipiendum ſit
medium huiuſmodi/ ſi quiſq̄ꝫ vlterius p̄/
gat inquirere: Reſpondeat pro me idem
ph̄us ꝙ medium illud eſt quo ad nos ⁊ vt

ſapiens iudicabit. Nec enī poteſt aliter
ſub generali regula vel arte notificari tale
mediū. Idcirco virtus quā multa gignit
experientia/ certius q̄ ars ſola/ tale medium
coniecturat. Et q2 attēdit particulares cir
cumſtātias omnes/ clarius ⁊ ſolidius ope
ratur. quā q̄ ars et doctrina multā afferāt
cōmoditatē. virtutis exercitiū querētib9.
¶ Sufficit ergo nobis ꝑ nunc verificaſſe
id qđ aſſumptum eſt. ⁊ oſtendiſſe/ ꝙ medi
um ſobrietatis ⁊ abſtinētie in ꝓpoſito nr̄o
non ſic iudicabitur a ſapiēte ꝙ omnis de/
bilitatio corpis et omne diſcrimē mortis.
D ſeu male valitudinis/ euitetur. ¶ Sed ve
niamus ad bona ſpūalia. bona virtutum.
poſtq̄ locuti fuimus de bonis tpalib9 vbi
longe minus videretur excuſabilis ꝑ adq̄
ſitione earūdē/ abbreuiatio q̄ntalibet vi/
te corpalis. Enumerem9 ergo aliquas ra/
dices cauſas vl' rōnes ſpūales/ ꝓpter quas
licitū ē vite huius moribūde detrimentū
ſubire vel pati. ¶ Et primo quidem ad
obediendum deo. Deinde ad ſatiſfacien/
dum pro peccato. Rurſus pro iuuamine
caritatiuo proximi. Ceterum pro euitatō
ne grauis ſcandali. Porro ad adquiren/
dum virtutes in ſe vel in alio. Et ad extre
mum pro extirpatione viciorum ⁊ carnis
ad ſpiritum ſubiectione. ¶ Conſtat enim
quo ad primum ꝙ obedientia poteſt lici/
te impare vt homo ſubeat mortem corpo/
ralem pro fide ſuſtinenda. exemplo marty
rum. vel vbi deus homini reuelaret. quē/
admodum de ſamſone et alijs multis ſen/
tit Auguſtin9 de ciui. dei. Habet enim de/
us vite ⁊ mortis imperium. Addo adhuc
ꝙ etiam vbi non obligaretur quis ſeipm
prodere qui queritur ad necem quoniam
xp̄ianus eſt. poteſt tamē in caſu/ publicis
tyrannorū aſpectibus p̄ſentare ſe/ et ſpon/
tanee morti tradere ſe. in atteſtationem et
laudem fidei ſue. Sic enim plures ex mar
tyribus feciſſe narrantur. qui vel non ceſ/
ſerunt perſequētibus. vel eos cum potuiſ/
ſent/ nulla vi a ſe repulerunt. vt ſancta le/
gio Thebeorū. aut deniq̄ veritatem eis
inuitis ⁊ furentibus/ vltro publicauerunt
Attamen neceſſaria eſt in hoc loco conſi/
deratio particularium circūſtantiarum et
vnctio ſpiritus. docens quando ⁊ vbi hoc
fas exiſtit. Si enim hoc fieri ſemper lice/
ret/ nec fugiſſ3 chriſtus nec dixiſſet apoſto
lis. Cum vos perſecuti fuerint in vna ci/
uitate/ fugite in aliam. ¶ Secunda ratio
ſicut et ſequentes/ rei accōmodabilior eſt
quam agimus. Satiſfactio itaq̄ et iuſti/
cia/ ſepe iubet multa fieri/ per que abbre/
uiationem ſequi vite perſpicuū eſt. Vide
mus hoc in iuſticia forenſi. et penitentia
publica. tam in carceribus q̄ in alijs vin/
dictarum et punitionum modis innume/
ris. per famem. per ſitim. nuditatem. cilici
um. verbera. exilium. reclusionem: in aere
peſtilenti ⁊ feculento. ⁊ per ſimilia horum
pro peccatis enormibus. In foro etiam
penitentiali quotidianum eſt. Et quis in
dubium reuocat/ quin liceat iſtas punitio
num afflictiones/ deuota voluntate ſuſci/
pere. et ſuſceptas/ pro ſatiſfaciendo iuſti/
cie et deo pro peccatis/ laudabiliter tolera/
re. Eſt quorundam opinio de condemna
to iuſte ad mortem/ per ſuſpendium ꝑ car
cerem aut famem/ ꝙ poteſt abſq̄ delicto
ſubterfugere/ ſi nihil obſtet euaſioni ſue.
cuius oppoſitum/ non improbabiliter tra
dunt alij dicētes ꝙ manere tenetur. ne vio
let iuſticiam ⁊ ſententiam publicam in ſe
latam. Nihilominus quocunq̄ modo ſe
habeat veritas de obligatione ad vnū iſto
rum vel ad alterum/ neminē dubitare ar/
bitror quin condēnatus aliquis talis ad
extremū ſupplicium/ meritorie poſſet nō
fugere/ cum pateret exitus liber per negli/
gentiam cuſtodum. ⁊ poteſt vltro ſubire ⁊
expectare ſententiā quam ſcit a ſe meritam
et a iuſto iudice fulminatā. Sed et videri
poſſet non eſſe penitus improbabile/ ho/
minem criminoſum/ poſſe adiudicari vt
ſeipſum per ſe puniret quēadmodum per
alios iuſtiſſime fit. ſiue per mortem ſiue ꝑ
famis inediam. ¶ Ex hac conſideratione
forenſ9 et publice iuſticie/ rationabilit' col
ligitur iuſtificatio religionis carth. immo
et alterius auſterioris. Cur enī non pote/
rit aliquis peccatoꝝ ſuoꝝ ⁊ flagitioꝝ con
ſcius/ que demeruerunt mortem eternam.
imo ⁊ temporalem ſi publicarentur. cur in
quam non poterit talem rigorem vite/ a
ſuo iudice ſecreto cui confeſſus eſt impoſi
tum tolerare. aut conſultum ſuſcipe. quan
q̄ multo minus p̄euideat ſe victurum et
infirmitatibus fatigandum: Legat Joh.
heremita montis ſynai. qui climacus dici
tur. in illo gradu ſcale myſtice. in quo d̄ pe
nitentia loquitur. Refert profecto ſtupen
da. et forte magis admiranda q̄ imitanda

ſuper voluntario carcere quorūdam deū
placare ſibi volentiū. Ex horum ꝑſpectio
ne ſedula liquet/ ꝙ rationabilis ſit ꝓ pec/
catoribꝫ/ carthuſienſiū in viuendo ſeueri/
tas. imo ⁊ pro iuſtis. quatinus deo ſatiſfa
ciāt pro peccatis ꝓprijs vel alienis. tempe
miſcdie. ne ſeuerius puniat incōpabiliter
A ille purgatorius ignis aut gehēna. ¶ Ter
tiam rationē aſſignauimꝰ caritatē erga ꝓxi
mum. Poteſt nimiruꝫ caritas fraternalis
imitatrix eſſe xp̄i. qui peccata noſtra ip̄e tu
lit. ⁊ languores noſtros ip̄e portauit. Sic
venerabilis ⁊ ſanctus paulinus Nolane
vrbis ep̄us/ pro filio vidue duram ſeruitu
tem barbaroꝝ ſponte ſubijt. Sic venera/
bilis ſanctulus/ pro diacono morituro ſe
met prebuit mortis diſcrimini. Sic deni
ꝙ olim fieri ⁊ nunc in eccleſia quotidie ꝓ
ſpicimus. Nam ⁊ ob hanc precipue ratio
nem/ fuerunt religiones inſtitute ad ſatiſ/
faciendū pro peccatis fundatorū. ⁊ gene/
raliter omniū. Sunt nempe aliqui in ſta
tu plangentiū. ſicut alij in ſtatu actiuoruꝫ
iuxta varietatē donorū ⁊ officiorū corpo/
ris xp̄i myſtici que diſtribuit ſp̄uſſanctus
prout vult. Si fas ē ergo (ſicut fas eſt im/
mo merces magna) pro aliorū delictis ſa/
tiſfactionē in corpore ꝓprio ſuſtinere: lice/
bit vtiqꝫ conſequenter vitam in hoc exer/
citio breuiare. ¶ Laudatur imperatoris
illius iuſticia ⁊ caritas. qui pro filio vidue
ad excecationem amborum oculorum ad
iudicato/ oculi vnius ſaluationem in filio
proprio/ alterius oculorum ſuorum iactu
ra redemit. Collaudatur poſtremo illius
amoris pax ⁊ vinculum inſigne apud phi
loſophos. vbi vterqꝫ amicorum viciſſim
pro altero concertabat occumbere. Simi
le de virgine quadam Anthiocena ⁊ mili
te tractat Ambroſius declamatorie. Cur
ergo careant preconio ipſi carth. cur non
magis attollantur laudibꝫ ſuper eorum ca
ritate. q̄ quādoqꝫ a proprijs peccatis im/
munes ⁊ expurgati. nihilominus ferūt ſu
per ſe crimina aliorum. in abſtinentijs et
infirmitatibus plurimis. et quodāmodo
animā ſuam pro alijs ponunt. Collaudā
di profecto ſunt. obtrectatores eorum op/
probrio digni. preſertim ſi eccleſiaſtici ſūt
Nam que impietas eſt/ eos illud in alijs in
culpare quod ſuū deberet eſſe officium: ex
ercere ſcꝫ ſemetipſos in talibus abſtinētijs
et ſi non omnino taliter pro ſalute fideliū
et diuina placatione promerenda ⁊ aduer
ſis poteſtatibꝫ debellandis. Nam arma cle/
ricorum/ ſunt ieiunia. planctus et lachri/
me. ¶ Ceterum in quarta ratione poſui/ D
mus euitationē ſcandali. Pro quo nō di/
co mala valitudo ſed ip̄a etiam mors ſub
eūda nōnunqꝫ eſt. Audiamus ap̄lm. Si
eſca inquit ſcandaliſat fratrē meū/ nō mā/
ducabo carnes in eternū. Sit ſm̄ hoc ali
quis poſitus in vltima neceſſitate famis/
coram idolatris. non alijs cibis veſci per/
mittunt eum ꝙ idolothicis. nūquid non
ſubibit talis prius mortem famelicus/ ꝙ
comedat in ſcandalum ſue fidei. apud ido
latras. aut apud fratres xp̄ianos ſimpli/
ces. ſi ex hoc eſu pati ſcandaluꝫ probabili/
ter formidetur: Puto inſuper apoſtolum
magis ad euitationem ſcandali puſillorū
ꝙ ad ꝓpriam corporis refrenationē aſpe/
xiſſe cum dicit. Caſtigo corpus meū et in
ſeruitutem redigo. Cur hoc agis Paule:
Ne inquit cū alijs predicauero/ ip̄e repro
bus inueniar. Nolo dicāt auditores mei.
Iſte plenus ventre/ de ieiunijs predicat.
Iſte repleta burſa aut arca argento auro ⁊
veſtibus plurimis. frugalitatē nobis libe/
ralitatēqꝫ/ ⁊ indumentoꝝ ꝑcitatem ſuade
re conatur. Medicꝰ eſt. curet primo ſeip̄m
Videtis hic magiſtri ⁊ fratres/ ꝙ neceſſa/
ria eſt amplior vite auſteritas in p̄dicato/
ribus p̄latis ⁊ curatis ꝙ in alijs. et ſi non
ob aliud: ad hoc tm̄ qꝛ alioquin efficax red
dunt verbū ſuū. aut oblocutiones a ſubdi
tis ſuis patiunt. Nec excuſant penitus. ꝙ
nis edomitā ſentiāt carnē ſuā. aut ſi ob in
de pati vite carnalis diſpendiū ꝑtimeſcāt
Traducamꝰ nūc ad rem que tractat rōem
hmōi. ¶ Sit aliquis carth. vir ꝓbatꝰ/ in
vltima egritudine cōſtitutus/ a qua libe/
rabitur ſi carnibꝫ vtat. ⁊ ſciat hoc ip̄e ſeu
per reuelationē ſeu ꝑ medicoꝝ finalē atte/
ſtationē. ſeu qꝛ tale eſt ſuū dictamen ꝯſcie.
Aiaduertat nihilominꝰ quēadmodū veri
ſimile eſt/ ꝙ comeſtione ſua/ fratres alij vl'
p̄ſentes vel abſentes ad quos fama vola/
uerit ſcandaliſabunt. tum qꝛ inſolitū ē. tū
quia nō ſufficienter erūt informati de caſu
neceſſitatis ſue extreme. Deniqꝫ qꝛ tēpta/
buntur vehemēter ad exemplū illius aſſu
mere ſibi carnes in cibos. etiam preter et
extra neceſſitatē extremaꝫ. Formidabit ꝑ/
inde vir hmōi non abſqꝫ ratione/ ne rigor
ordinis paulatim laxatus/ tandeꝫ funditꝰ

euaneſcat neqꝫ remedij loc⁹ habeaꝶ. Que
ratio: quia nimiruꝫ ſemel lapſa religio (vt
experti ſcripſerũt) nunqꝫ aut vix reparari põt.
Noua facilius a fundamẽtis conderetur.
Pnt quelibet ſup hoc certũ reddere aliena
facta multarũ religionũ. que ab initio ſum
me diſcipline fuerunt. ſed ꝑ licentias ꝛ la-
xationes primit⁹ modicas/ deinceps ma-
iores/ in hanc tantã effrenationem corrue
runt vt nihil plus abſtineant a ſecularibꝫ
nulla in ſilentio. in ieiunijs. eſu carnium.
et alijs diſciplinis diuerſitas inuenitur. in
tantũ quidem. vt apud multos ſtupor ſit.
ſi cum profeſſionis ſue ꝛ voti integritate ꝛ
ſtatu ſalutis/ tales viuere arbitrenꝶ. ¶ Sꝫ
relinquẽs alios ſibiipis. Quero ſi carthu-
ſieñ. ille quẽ loquimur/ teneatur aut ſalteꝫ
iure poſſit in caſu noſtro abſtinere a carni
bus/ dum talia pie recogitat. reuoluit ꝛ for-
midat? Eſtimo plane neminẽ ſane intelli-
gentium vnqꝫ dubitaturũ/ quin hoc poſ-
ſit. ꝛ plures ſpero dicturos fore ꝙ ad hoc
pro ſcandali vitatione obligatur. Siqui
dem plus eſt anima proximi ꝙꝫ corpus ꝓ-
prium aut eſca. Quanto plus ergo eſtimã
de ſunt tot anime pſentes ꝛ future. imo to-
ta carthuſieñ religio. tota ſeueritas. totaqꝫ
diſciplina. Ut quid probatus vir/ pro mo
dicis vite diebus iam velit nolit pituris/
tale religioni ſue diſcrimẽ afferret? Ut qd
preterea pro reſtauratione membri pereũ-
tis ꝛ paulo poſt neceſſario deſerturi/ totuꝫ
corpus myſticum in ceteris ſanioribꝫ mẽ-
bris detrimentũ patietur? Quomodo da-
bit totum vite florem pro fratribus iſte/ q
tanta cupiditate particulam egram ꝛ mar
cidam/ cum eorum nocumẽto retinere co-
natur? Non eſt ad extremũ fidus miles et
ſtrennuus ille/ qui plagas ſuas ſtatim re-
foueri aut ſanari querit/ cum totius ſui ex
ercitus deordinatione periculo vel ſtrage
Puto certe glorioſus ille confeſſor marti-
nus/ non feciſſet in hac re ſcrupulum. qui
ſuadentes corpus in vltimo agone conſti
tutum/ ſtramentis mollioribus confoue-
ri/ magna grauitate cõpeſcuit. Sinite in-
quiens fratres ſinite. Ego ſi aliud exem-
plum vobis relinquo/ peccaui. ¶ Eſto ꝙ
homo ſingulari voto perpetue alicu⁹ ab-
ſtinentie conſtrictus/ ſoluere illud pro vl-
tima neceſſitate deberet. Eſto ſimiliter ꝙ
carthuſieñ. aliquis ad hoc teneretur vbi
ſufficienter ſibi conſtaret de nullo ſubſecu

turo fratrum vel ordinis ſcãdalo? Nihilo
minus quia rariſſime ꝛ quaſi nunqꝫ circũ
ſtantie tales pariter cõcurrũt apud carthu-
ſienꝶ. potuit cũ omni rationabilitate ferri
ſuuꝫ generaliter de non comedẽdo carnes
ſtatutũ. ¶ Nouiſſime ſermonẽ abbreuiã-
tes/ tractemus ſimul poſtremas duas ra-
tiones. adquiſitionẽ ſcꝫ virtutũ. ꝛ extermi-
nium vitioꝝ. propter quas debilitare cor-
pus/ ꝛ abbreuiare vitam/ pleruqꝫ fas eſt. ꝛ
aliquando neceſſitas. ¶ Propoſuit ſalo-
mon a vino abſtrahere carnem ſuam: vt
animam ſuam transferret ad ſapientiam.
Daniel ꝛ ceteri ꝓphetarũ vt diuinis reue-
lationibus eſſent idonei/ pene ſupra vires
corpus ſub abſtinentia macerabant. Am
plius tradunt in cõtemplationibꝫ experti
non poſſe animã ab egypto tenebroſe car
nalitatis niſi per deſertum fortis cõtritio-
nis carnalis. corꝑaleqꝫ abſtinentiã faciat
non ſolum a ſuꝑfluis ſed a multis etiã ne-
ceſſarijs. Ad hoc traduci poteſt etiaꝫ illud
Greg. Nemo poteſt apphendere qd ſupra
ipm eſt. ſi prius neſcierit mactare quod eſt
Bernard⁹ hoc in ſeipo ꝛ ꝓprio corꝑe exple
uerat. qui ꝓpter hoc in egritudines perpe-
tuas inciderat. Hanc eſſe cauſam opinor
ꝑcipuã: cur tanta eſt raritas tꝑe noſtro/ eo
rum qui ꝯtemplationis arcẽ aſcẽdant ꝛ il
lic ſtent. Exigiꝶ quippe ad hoc/ ſobrietas
non illa tm̃mõ que ſeruat mandatũ ꝛ pec-
catum eximit. ſed multo aſperior ab initio
atqꝫ rigidior. Tribulationes itaqꝫ corpis
dilatant animã ad ſuꝑiora. ꝛ ad inferiora
ne dilabatur ſtringunt. Sic nõ inueniẽs
anima vbi ſue affectionis pes dilateꝶ aut
quieſcat. quoniã inundauerũt aque tribu
lationis ſuꝑ terram ſenſualitatis/ regredi
cõpellitur cũ columba ad interioris arcaꝫ
quietis. Qui vero ieiunij talis atqꝫ tribu-
lationũ ceterarũ aſperitatẽ/ a ſe iugiter re-
pulerit/ mirabor ſi non expers erit eleuate
cõtemplationis. Etſi non aſſidue per ima
ſerpet eius animus. contẽtus cõmuni mõ
cognitionis alioꝝ ſicut a cõmuni ritu vi-
uendi vel ad tempus non ſemet abducit.
Videtis ergo quantũ ſeruit cõtemplatio-
nis virtuti in qua felicitatẽ phi poſuerũt/
ipſa victus aſperitas. ¶ Porro quid aget
fortitudinis virtus. quid zelus animarũ:
quid ſpes. quid fides ꝛ caritas. vel vt ipſe
in hominibꝫ generentur vel genite conſer-
uentur. augeanꝶ roborentur? Eſtimo non

magnipēdent corporis iacturā/ dūmodo
per eā finis ſuus habeat. ¶ Ceterū atten/
de tibi quid debeas aīe ſanitati ꝛ curatio/
ni a vicijs. quādo vt corpus redimas/ fer/
rum patieris ꝛ ignē inquit Naſo. ¶ Dice
rent aliqui. ſed nō determino. ꝙ ꝓ euitatio
ne doloris nimij aut deformitatis/ fas eſſꝫ
alicuiꝰ morbū mēbri incuratū relinquere.
et quo tamē morbo dimiſſo/ breuiaret vi/
ta. Hec abbreuiatio quāto rōnabilius to/
lerabitur ad euitandos dolores nō momē
taneos ſed pro vicijs puniendis ſempiter
nos. ¶ Addamus ꝙ conſuetudo naturaꝫ
īmutat vſqꝫ adeo / vt venenū cibꝰ eſſe poſ/
ſit. Multos iam audiui alteriꝰ religionis.
quibꝰ in egritudine vſus carniū cōceditur
dicentes abominationē eis fieri ꝛ nauſeaꝫ
ſi carnes guſtent. Maluntqꝫ iugiter carere.
tantū valet in eis cōſuetudo. quā phs alte
ram dicit eſſe naturā. ¶ Eſto deniqꝫ ꝙ ex
eſu carniū proueniret in caſibꝰ predicte ne
ceſſitatis/ plongatio qualiſcunqꝫ viuendi
quis nouit ſi deterior ex hoc poſtmodum
egritudo ꝛ laſſitudo ſequet̄: Audi ſimile.
Eſſent aliqn̄ potiones quedam medicina
les vtpote laxatiue ſatis idonee pro p̄ſenti
ſtatu patientis. diſſuadent illas fidi medi/
ci. ne ex vſu talium/ pigra ꝛ ſegnis in futu/
rum reddatur natura. ¶ Subinde creda
mus expertis. Aſſerentem itaqꝫ audiui vnū
de Carthuſienſibꝰ virum plane doctiſſi/
muꝫ. ꝙ plures numero morerent̄ aut egro
tarent in eorum religione/ ſi carnibus vte/
rentur. Cauſam addebat ꝙ vigilie ꝛ ſoli/
tudo ꝛ quies ceteraqꝫ deuotōnis huiuſmo
di exercitia/ digeſtionem impediunt. et ita
cruditatem quādā in ſtomacho relinquūt
Addo aliam qꝛ vix aut raro/ tempant̄: ꝛ ſo
brie/ inter hec gule incitamēta verſarētur.
Nam cur ob aliud ſapiens vnus medico/
rum dixit/ plures occiſos gula q̄ꝫ gladio:
Quod ſi nullus diceret/ tamen experientia
loquente cognoſcitur. Cur aliunde prete
rea religioſi ꝛ rurales a carnibꝰ imo ꝛ a vi/
no ꝛ a ceteris gule blandientibꝰ cibis lon/
ge factis/ ſenectam maiorem ſepius attin/
gunt q̄ꝫ alij voluptuoſe et opulente talibꝰ
enutriti. Preponderant ſcio ille que ani/
mam reficiunt cauſe quas diximus vt de/
fendatur ſobrietas. tamen ita loquendum
fuit carnalibꝰ qui carnalia p̄ferunt. Ita eo
rum iniquitatē mentiri ſibi/ docere debui
mus. qui abbreuiationē viuēdi alijs obij/
ciūt pro crimine/ ſuā vitā frequentius ꝛ o
deus quāto indecētius nequius ꝛ ſordidi
us ſua voracitate ꝛ ingluuie mactant ſuf/
focant ꝛ necant. Quoniaꝫ in multis eſcis
(iuxta ſapientis verbū) multa eſt infirmi/
tas. Et ſm ꝓprietatē virgiliani verbi. mul
tos etiam viuos vinū ſomniūqꝫ ſepeliuit.
¶ Poſtremo quid eradicatio vicioſarum
libidinū in ſeipſo feruentiū fieri ſuadet. qñ
nōnulli quia occaſionē preſtabat alijs lu/
xurie ſua pulcritudo/ ſeipſos lacerabant in
facie. aut cum ſuis piculis ingentibꝰ exu/
les aufugerunt: Vulgata eſt ioſeph hiſto
ria. necnon benedicti bernardi ꝛ ſimilium
Repertus eſt mihi inſup vnus ſanctoruꝫ
patrum. qui vt elationem ex ſuis viribꝰ cō
ſurgentem cōpeſceret in anima/ magnis a
deo precibꝰ obtinuit. vt demoniace paſſio
ni corpus ſubiaceret. ¶ Nō euagemur vl
terius in materia latiſſima d̄ adquiſitione Q
virtutū ꝛ amiſſione viciorū. ſtringatur ſer/
mo ad virtutē vnicā caſtitatis. ꝛ queſtionē
queſtione veluti clauū clauo retūdamus.
Quero ab aduerſarijs ſi vouere liceat ꝑpe
tuam caſtitatē. Non ita impudenter deſi/
piunt vt hoc negent. Non negabunt inſu
per quin dabilis ſit caſus neceſſitatis ex/
treme: quo vel a tyranno aliquo vel ꝓpter
abūdantiā obſceni illius humoris putre/
ſcentis (vt fieri poteſt) piclitabit̄ vita eius
qui vouit caſtitatē ſi nō ſumat ab ope car/
nali remediū. Peto ergo ſi talis non dico
fornicari vel adulterari ſed mr̄imonialiter
vxorem aſſumere/ ꝛ eam carnaliter cogno
ſcere poſſit ꝛ debeat. quoniaꝫ hoc agendo
diuturnius viueret vt ſupponitur: Si ī ū
deat ꝙ votū caſtitatis impedit mr̄imoni/
um cōtrahendū/ etiā in illo caſu neceſſita/
tis extreme. Quero primo Vtrū hoc habet
vt cū votū illud humana tm̄mō volūtate
emiſſum fuerit. ac ꝑinde p̄cepto illo diuio
nō occides quo pacto poteſt obuiare: Ita
enim prius argutū eſt in ſcd̄a concluſione
Rurſus poteſt ſibi a papa cōcedi diſpenſa
tio contrahendi. qua diſpenſatione facta/
nunquid vxorari tenebitur pro licito vſu
carnali ſaluatiuo vite ſue. aut ſi poterit ſub
ire mortem ne caſtitas ſua virginalis aut
vidualis depereat: ¶ Si primum nobis
donent/ cur non ita dicere poſſumus ꝙ
non obſtante cauſa neceſſitatis extreme
aut ſuperioris auctoritate/ poteſt perpe/
tuo voueri certa ſobrietas ſicut et caſtitas.

Si vero dicant iuxta cōiorē opinionē/ ꝙ
talis etiam non vouens/ poſſit licite pati
mortē pro ꝯſeruatione caſtitatis ꝑpetue.
quāuis hoc pati nequaꝗ̄ obligeť. Vellē
deſiderare vt nobis darent diuerſitatis ra
tionem in caſtitate ⁊ ſobrietati. quare non
vtrobiꝗ̄ erit ſimilis hui⁹ diuini precepti
tranſgreſſio Non occides. nunquid talis
ꝑſeueranter caſtus i caſu noſtro/ ita ſeipm
ꝑimere dicendus eſt interꝑtatiue. q2 ad vi
tam ſeruandā patet eidē licitus exitus per
matrimoniū. ſicut de ꝑſeueranter abijcien
te carnes nobis opponunt. Diceret for
taſſis ꝙ nulla eſt ponderatio digna conti/
nentis anime ſm ſapientē Vinculū inſu/
per matrimonij non temꝑale eſt ſed perpe
tuū ⁊ multa ſecū fert incōmoda. Tribula/
tionem inquit ap̄lus habebūt hmōi. No/
lo hic ꝑtinaciter ꝯtendere. nec in alterutrā
partem fixā ferre ſniā. nolo. qm̄ quicq̇d
dicať pro nobis eſt Nam ſi mors ꝓ caſtita
tis virtute tolerať/ vbi etiā ſine delicto pa
teret euadendi libertas/ fas eſt ꝓ virtutis
adeptione vel ꝯſeruatione/ vitā non ſolū
abbreuiare. ſed etiā vltro ꝑdere. qđ hic ꝓ/
bandū aſſumebam⁹. Si vero mors vſꝗ̄
quaꝗ̄ declināda eſſet in caſu neceſſitatis
talis. ⁊ tamē votū caſtitatis nō indiſcrete
factum fuit quanꝗ̄ talē caſum non exeme
rit/ cōuincit ſimilitudo ꝙ ſtatutū de abſti
nentia a carnib⁹/ rōnabiliter factū vel latū
eſt. etiā ſi nulla ſit exceptione ꝑ expreſſa ver
ba vallatū, put in ſcđa ꝯcluſione dicebať
R Ommuteſcāt ergo obtrectatores q̇libet
cōtra ſanctā carthuſie ſobrietatē. quin po
tius venerenť ipam tanꝗ̄ imitatricē Joh.
baptiſte abſtinentiā. ſm pn̄tem lectionis
noſtre textū. tanꝗ̄ inſuꝑ ſanctoꝝ patrū re/
p̄ſentans exempla atꝗ̄ veſtigia. Accepteť
p̄terea. tanꝗ̄ ſatiſfactoria ꝓ ſuis alienisꝗ̄
delictis ex magno iuſticie atꝗ̄ caritatis ze
lo. Collaudeť etiā velut ꝓficiens alijs ex/
emplo ⁊ merito. Deniꝗ̄ ſuſcipiatur quaſi
generatiua virtutū. tam moraliū ꝗ̄ intel/
lectualium et vitioſarū cupidinum poten
ter repreſſiua. Nunc ad medicos cōuer
ſus obſecro ⁊ obteſtor eos ꝑ ſalutē anime
ſue/ quatinus artem ſuā que eſt de meden
dis corporib⁹/ arti artium que eſt regimē
animaꝝ nequaꝗ̄ ope vel cōſilio dānabili
anteponāt. ſciant ⁊ obſeruēt: qm̄ ſicut ani
me corpus/ ita medicinā theologie et mo/
rali ſcie/ ſicut architectonice. ſubijci equū

eſt ſeruire ⁊ ancillari. Ad nullam idcirco
ſanitatem corꝑis/ medicus aſpirare debet
modis aut remedijs/ anime ſaluti contra/
rijs. alioquin abutitur arte ꝓꝑia. ⁊ deum
in ſe ⁊ in proximo grauiter offendit. Cau
tum ergo ⁊ virtuti conſonū dent ſuis egro
tantibus. p̄ſertim religioſis conſiliū. Ca/
ueant nedum ſanare corpus alienum ſtu/
dent. ſaucient animā ſuam ⁊ alienam. aut
ne deo irato/ vtrunꝗ̄ corpus ⁊ aīa pereat.
Si altiſſimus e terra medicinā creauit ſi/
cut affirmat ſapiens/ non impugnent que
ſo deum per donū ſuum. Audiant medici
eiuſdem ſapientis conſiliū vt orent deum
vt proſperenť in manib⁹ opera eoꝝ. Sic
enim ſm eiuſdem pollicitationē/ diſcipli/
na medici per quā ſe ſuāꝗ̄ artem deo ſubij
cit/ exaltabit caput eius. Ad nouiſſimū
nolo putet me aliquis ꝑ dicta quecūꝗ̄ p̄ce
dentia/ ſecludere velle diſcretionis virtutē
in abſtinentia vel ſeruanda vel aſſumēda.
Scio itaꝗ̄ ⁊ ſic patres determināt/ ꝙ ad
deteriorē exitum ⁊ cui minus eſt remediū/
trahit abſtinētia indiſcreta ꝗ̄ edacitas im
moderata. Hec aūt diſcretionis virt⁹ nun
ꝗ̄ melius ꝗ̄ in humilitate ⁊ obedientia ſ/
uatur. dum videlicet ꝓprius ſenſus deſeriť
et alieno prudentū ⁊ exptoꝝ ꝯſilio/ ꝓmpte
paret atꝗ̄ ſubijcitur. Hec aūt obedientia
diſcretionis mater/ vbi meli⁹ ꝗ̄ in religio/
num ꝓfeſſorib⁹ locum habet: Illic inuigi
lat ſuꝑiorū exercitata diſcretio. vt ſuā vni/
cuiꝗ̄ pro qualitate ꝯditōnis loci aut tp̄is
abſtinentiā limitet ⁊ menſuret. ne qđ pro
diuino officio ſancitū eſt/ tollat illud aut
notabiliter impediat. Sciunt ꝙ corꝑalis
exercitatio ad modicū vtilis eſt/ niſi ꝑ q̄n/
to iuuat pietatē que ad oīa valet. Sed S
poſtulabit a me forſan aliq̇s min⁹ inſtru/
ctus. quid potiſſimū in abſtinētia ne imo
derata ſit prudens rector attendit: Rn̄deo
ꝙ non labores. nō vexationes. nō proin/
de abbreuiationē iſtam vite corꝑalis. tātū
dem cōſiderat/ quantū ne ſenſus efficianť
hebetes ac ſtolidi/ per exceſſiuā in ieiunio
aut fletu abundantiā. et vt non ex ꝯn̄ti ra
tionis iudiciū euertať. ſenſib⁹ etenī vehe/
menter leſis/ leditur exinde rationis vſus
propter cōnexionē mutuā pro ſtatu pn̄ti
ſenſus ad intellectū. Sit ꝯcedo quantuſ/
libet abſtinentie rigor. dūmodo ſana ⁊ in/
tegra ſenſuum viuacitas et iudiciū ratio/
nis imperturbatū maneat. ſalua erūt oīa.

Atuero ſi cõtra hanc ſenſuū ⁊ rationis integritatem aliquis ſupioꝛ a ſubditis extoꝛquet abſtinentiā etiam in die veneris ſanctā. etſi nõ pro impari potentia tolerandi (qm̄ nõ omnia poſſumus oēs) ille diſſimiliter onera abſtinēdi diuidat ſingulis put opus habent: Affirmo ꝙ iam non diſcretoꝛ ſed deſtructoꝛ. non tutoꝛ ſed toꝛtoꝛ habendus eſt. ⁊ tanꝙ pernicioſa peſtis declinandus. Nā quid fit in ſubito leſa ſemel ratione et ſenſuū ꝑturbatione? Reddit̄ ſiquidem hebes. aſper. attonitus. ⁊ intractabilis. velut aīal brutū. nec iam rõnis vſu ducitur. ſed furoꝛis ⁊ inſipientie cuiuſdā beſtialis impetu circūagitatur ⁊ raptatur Ruit poſtremo in hanc deſperate ꝑditionis foueam. vt ſibi ſapiens videat̄ qui ſtolidus eſt. ſe ducem eſſe vult qui cecus eſt. et qui ꝓprij inops eſt ⁊ ſalubꝛis cõſilij/ alieno pꝛſus obedire recuſat. Cur ita? qꝛ iam ambulat in magnis ⁊ mirabilibꝫ ſuper ſe. Iamqꝫ reuelationibꝫ inſolitis et miraculis faciendis ſe cogitat idoneū. Iam ſomnia. iam fantaſias omnes portētuoſas/ ꝑ viſionibꝫ autēticis acceptat. Iam deniqꝫ niſi miſereat̄ ex alto deus/ proxim⁹ eſt corruere e monte illo ad quē angelus aſcēdit et deſcendit diabolus. ¶ Videtis ꝙ̄ neceſſaria ſit in rectoꝛibꝫ pia diſcretio ⁊ diſcreta pietas. que ſubditos velut cithare coꝛdas nec molleſcere nimis ſinat nec lenteſcere ꝑ deſidiam. nec ſupꝛa modum tendat ne rūpantur per ſtoliditatē ⁊ inſipientiā. Op⁹ pꝛofecto plenū difficultatis. plenū periculi ⁊ multe vigilie. ſed meriti grandis ⁊ laudis excelſe. nec deerit pie poſtulantibꝫ vnctio ſpiritus que docet de omnibus. ¶ Ex his ad extremū perpendere fas eſt/ ꝙ̄ periculoſa ſit indiſcretis ſolitudo. quia cū ceciderint/ non habent ſubleuantē. Secus in religionibꝫ bene inſtitutis reperit̄. ¶ Hec habui que dicerē ſuper queſtione propoſita de non eſu carnium. quanqꝫ bꝛeuitatis amoꝛ/ quedam intacta ⁊ quedam inptractata deſerere cõpulerit. Hec eſt laudabilis ⁊ ab indiſcretione libera ſanctoꝝ patꝝ abſtinentia. quā etſi peccatoꝛ ⁊ ſecularis imitari non valeo/ aut non ſatis volo. veneroꝛ tamen in alijs. āmiroꝛ ⁊ colo. venerādam inſuper colendāqꝫ libens denunciō et libera voce defendo. Spero equidē ex hac pia ſedulitate/ fructū oꝛationū ſuarū mihi pꝛofuturū apud illū qui iuſſit ne grauarentur coꝛda noſtra in crapula ⁊ ebrietate. dn̄m noſtrū Ihm xp̄m qui eſt benedictus in ſecula ſeculoꝝ Amē. ¶ Explicit

Sequūtur quedā

propoſitiones excerpte de lectione cancellarij parif. Anno dn̄i. M.ccccx. apud ſanctum Victoꝛem. occaſione cuiuſdam dubitationis in facto vnius militis carthuſienſis.

T

Conuertamus nūc ſermonē ad deciſionē ꝑdicte dubitatõnis lr̄alis/ de vellicatione ſpicarum alienarū per diſcipulos xp̄i. an ſcʒ illic furti vera ratio. ⁊ ex ꝯſequenti ad reſtitutionē fuerit obligatio. ¶ Introducit̄ hec dubitatio qꝛ lr̄alis eſt. Et vt inquiſitionibꝫ aliquibꝫ nouiter factis fiat aliqua ſatiſfactio. de obligatis ex furto vel mutuo. ſi ꝑ religionis ingreſſum ſint imunes a ſoluēdo. ¶ Supponam⁹ in pꝛimo deſcriptionē furti. Furtum eſt contrectatio rei aliene/ inuito dn̄o Hec eſt ſuccincta et generalis furti deſcriptio. cui⁹ declaratio patere poterit ex corollarijs ſequētibꝫ Supponēdo ꝙ dominiū rerū eſt duplex. vnum diuinū. aliud humanū. Humanū eſt duplex naturale ⁊ ciuile ſeu politicū. De pꝛimo ſcriptū eſt de deo: Domin⁹ vniuerſoꝝ tu es. De altero dicit apl's ꝙ oīa noſtra ſunt. Et xp̄s. Primum querite regnū dei ⁊ iuſticiā eius. ⁊ hec oīa adijcient̄ vobis. De tertio ſcribunt ipe leges ciuiles ⁊ canonice ſicut etiā ſcriptura ſacra ſepe ꝯmemoꝛat. ¶ Primū fundatur in titulo creationis ⁊ gubernationis rerū Scdm̄ in titulo caritatis ⁊ iuſticie. Tertium in regulis legis ciuilis ⁊ canonice poſt peccatū. ¶ Dicam⁹ ergo veluti corollaria declaratione/ ⁊ declaratiua ꝯſecutione/ ꝙ deo appꝛobante vel iubente detentionem vel cõtrectationē cuiuſcūqꝫ rei/ nullū committit̄ furtū ab eo qui talem ſe habere ſcit appꝛobationē. Sic excuſant̄ filij iſrahel a furto dū ſpoliauerunt egyptios. Et intelligitur dū talis vtit̄ ⁊ mouet̄ in hac ſpoliatõne/ auctoꝛitate legis diuine. non ꝓpria libidine rapiendi. ¶ Dicam⁹ vltra. ꝙ in abuſu cuiuſcūqꝫ rei contra legē dei/ ꝯmittitur aliquo mõ furtū. qꝛ fit quedam ꝯtrectatio rei aliene q̄ ſcʒ eſt ipſi⁹ dei. inuito eo. i. ꝯtra dicente ⁊ vetante. ¶ Sequit̄ ꝙ quilibet iuſt⁹/ põt vti re qualibet/ ſine furto. et hoc

V

vtendo ſm leges ipſius caritatis.q2 ſm eā
eſt dñs omniū omnia poſſidēs ⁊c. Da op
poſitū.iam fieret extra caritatē.in cuiꝰ titu
lo fundat̃ hoc dñiū. ¶ Sequit̃ ꝙ omnis
peccator qui abutit̃ creatura / dici pōt fur
cōtra quēlibet iuſtū.q2 abutit̃ re iuſtorum
ipſis nolentibꝫ hūc abuſū. ¶ Sequit̃ ꝙ
vtens re que a nullo pro tūc poſſeſſa eſt ci
uiliter/nō eſt ex eo fur cenſendꝰ.q2 qđ nul
lius eſt occupāti cōcedit̃. ¶ Sequitur ꝙ
vtens re quā quilibet habet ꝓ derelicta vl̃
tanq̄ ꝓ derelicta ſm interp̄tatōnē iuris/
non eſt dicendꝰ fur. Et hic fundat̃ rationa
bilitas p̄ſcriptionis ⁊ iuſta detentio rei q̄
prius fuit aliena. Juſta inquā nedū in fo/
ro ꝯtentioſo ſed cōſcientie. ¶ Sequit̃ ꝙ
vtens re aliqua in caſu neceſſitatis extre/
me/nō eſt cenſendꝰ fur.quia nō fit hic con
trectatio inuito dño ſm iuris diuini ⁊ na/
turalis.imo ⁊ ciuilis interp̄tationē. Con/
cedunt enī in caſu neceſſitatis oīa eſſe coīa
ꝑut in textu p̄nti ſufficiēter fundatum eſt.
¶ Sequit̃ ꝙ vtens re modici precij q̄ q̄ſi
pro nullo reputat̃/ nō debet cenſeri fur. q2
nō iudicat̃ ꝙ dñs hoc nō velit/ aut nō vel
let ſi hoc ſciret. Attendit̃ aūt modicitas ꝑ/
cij ſm ꝑſonarū ⁊ rerū ⁊ tempoꝝ ⁊ aliarum
circūſtantiarū qualitatē. aut ſm iuris aut
dictaminis recte rationis interp̄tationem
quia qđ vni parū eſſet alteri multū reputa
tur. ¶ Sequit̃ ꝙ apl'i non ꝯmittebāt fur
tum in vellicatione ſpicarū.q2 res modici
precij erat.eos inſup excuſabat neceſſitas
deniq3 dño ſciente ⁊ volente hoc fiebat.nā
dñs oīm ip̄e erat xp̄s. ¶ Sequit̃ ꝙ deten/
tor rei aliene/dū nō habet rem in ſua pote
ſtate vt illā reſtituat.ſed vel vi alterius vel
aliūde factus eſt impotens.ille nō d3 tunc
detinere inuito dño. Jus enī interp̄tat̃ ꝙ
dñs non debet velle obligare tunc iſtū ad
impoſſibile pro t̄pe quo eſt ſic impoſſibili
tas.q2 nec deus ſic obligat ad impoſſibile
legi aūt diuine debent cetere conformari.
Et hic fundatur quomō poteſt abſolui in
foro conſcientie quis obligatus ex furto/
abſq3 hoc qđ ſtatim reſtituat.dū tamē ha/
beat ꝓpoſitum de reſtituendo t̄pe ⁊ loco in
q̄ta ꝙ aderit facultas in toto vel in parte.
¶ Sequitur ꝙ detentor rei aliene/ſi non
reſtituat illā dum reſtitutio cederet in pre/
iudiciū ⁊ damnū manifeſtum creditoris/
non eſt fur appellandus. vt ſi non reddat
gladium furioſo. Nam reſtitutio que pro
caritate inſtituta eſt/cōtra caritatē milita/
re nō debet. ¶ Sequit̃ ꝙ detinēs rem alie
nam/detinet eā inuito dño ſm iuris natu
ralis ⁊ ciuilis interp̄tationē/dū habet ſuf/
ficienter vnde ſtatim reddat.differt nihilo
minus reſtitutionē in p̄iudiciū vel in dā/
num eius cuiꝰ debitor eſt.patet q2 alteri fa
cit qđ nō vellet rōnabiliter ſibi fieri. Jte3
q2 aliter periret illa q̄ maxime ſeruāda ꝑferē
daq3 eſt ciuilis cōicatio/ ſi pateret via de/
fraudandi creditores.et ſi non redderet̃ in
caſu tali vnicuiq3 quod ſuū eſt.⁊ hoc in to
to vel in parte. Hec aūt eſt fundamētalis
ratio quare doctores ⁊ leges ponūt/ꝙ ſer/
uus ⁊ obligatus ratiocinijs publicis/ nō
p̄nt libere ꝓfiteri ⁊ hec eadē in caſu noſtro
ſe oſtendit.nec valet allegatio de diminu/
tione ſtatus ſui.q2 iam nō eſſet ſtatus con
ſeruatio.ſed deſtitutō ⁊ deſtructio/ſi ex bo
nis alienis fulciri quereret̃. ¶ Sequit̃ ꝙ
ſicut fama que eſt vita quedā ciuilis/non
poteſt ſufficienter pecunia mēſurari quia
ſunt diuerſoꝝ generū. Et ſapiēs bonū no
men plus amat q̄3 theſaurū. ſic iniuſta ab
latio fame/nō ꝓprie ꝯtinet̃ ſub furto ſed ex
cedit ip̄m. Hoc ꝯtra detractores deo odi/
biles ⁊ ꝯtra ſparſores libelloꝝ diffamato/
riorū. Sic inferri poſſet de auferente vitā
liberi hominis vel vxorē alterius. ⁊ ita de
reliquis.ꝓpter quod furtum ꝓprie nō dicit̃
de illis ſed de re que in poſſeſſionē cedere
ſolita eſt. ¶ Sequit̃ ꝙ obligatus alteri ra
tione furti vel ratione pecunie mutuate/
nō poteſt rōnabiliter ſe reddere ſcienter ⁊
ſponte impotentē ad ſatiſfaciendū vel ſol
uendū.patet q2 aliter peccaret ꝯtra legem
tam naturalē q̄3 diuinā ⁊ humanā de reſti
tutione ablatoꝝ vel debitoꝝ ſolutione et
de reddēdo vnicuiq3 quod ſuū eſt.⁊ de nō
faciendo alteri quod ſibi nollet fieri. Nec
valet hic allegatio ꝙ ad frugē melioris.et
altioris vite vult ꝓgredi.q2m nō ſunt faciē
da mala/ vt bona eueniāt. nec aliquis di/
tandꝰ eſt cu3 iactura aliena. ¶ Sequit̃ ꝙ
obligatus p̄dicto mō/non vouet licite ali
quid abſolute vnde reddat̃ ꝑpetuo impo/
tens ſatiſfacere.nō habita licētia vel ꝯſen/
ſu illius cui manet obligatus.vel niſi aliū
de pateat ꝓbabiliter modꝰ ad ſatiſfaciēdū
poteſt tñ vouere ſub ꝯditione vt quātum
in ſe fuerit.aut alio tali mō. Patet quia re
putaretur hoc ſibi vel in fraudem vel in
dolum. quēadmodum de ſeruis expreſſe

leges cõdite ſunt. Secus vbi neſcienter ⁊
quadã bona fide cognoſceret votũ emitte
re qḋ tunc apparebit dñ̃ ad inſinuationeꝫ
mali/protinus reſipiſcet. ¶ Sequitur ꝙ
obligatus vt dictũ eſt/nõ eſt admittedꝰ ad
profeſſionẽ faciendã in aliqua religione.
niſi religio. ꝑ ſe vel alios/ſe obliget ad ſa/
tiſfaciendũ pro ſic profitẽte. Et ita ratio/
nabilis eſt ⁊ ſtabili iure tam diuino ꝙ̃ na/
turali ⁊ hũano fundata ꝯſuetudo que pe/
tit a ꝓfiteri volentibꝰ ſi liberi ſunt ⁊ a debi
tis abſoluti. Contra quã inſtitutionem ſi
profeſſio queraẛ fieri ꝑ fraudeꝫ vel dolum
profitentis/religio manet libera vt poſte/
rius eundẽ abiĳciat. Si autem religio ſic
ipſum obligatuꝫ/ prece vel precio ſcienter
admiſerit. videẛ ad ſolutionẽ obligata iu/
ris interpratõne. et ſi facultas ſuppetat ad
hoc cõpellenda. ꝓſertim ſi quicꝙ̃ a profi/
tente ſuſcepit. ¶ Sequiẛ ꝙ taliter obliga
tus ſi voueat abſolute vel profiteaẛ religio
nem/ipſe nõ duciẛ lege ſpũſſancti ſicut vi/
detur dicere Ray. ⁊ ſui ſequaces. Nec ẽ in
hoc minor rõ. imo forte maior de obliga/
to ad ꝑſonã ſingularẽ. ꝙ̃ de eo q̇ reipubli/
ce ligatꝰ eſt. Patet q2 ſpũſſactus non inſti/
gat ad peccatũ ⁊ ad furtũ ⁊ ad agendũ con
tra p̃cepta decalogi vel legis naturalis. vñ
et talis profeſſio eſſet oblatio deo de furto
vel rapina ⁊ de ſubſtantia paupis quaſi q̇
victimat filiũ ante patrẽ. Et alibi. Ue qui
edificatis ſyon in ſanguinibꝰ. Uerũ eſt ꝙ
obligatus reipublice vel ratione vſurarũ
vel aliunde/poteſt in caſu a gerente offici/
um reipublice abſolui vel licentiari. ſicut
poteſt fieri de obligato ſub incerto. vbi re
ſtitutio vaga que in pios vſus habet fieri
ſola requiriẛ. Et hic fortaſſis fuit intelle/
ctus aliquoꝝ/qui oppoſitũ ad ea que dici
mus viſi ſunt poſuiſſe. ¶ Sequiẛ ꝙ obli
gatus modo dicto/vouens intrare religio
nẽ/debet differre voti executõeꝫ/ quouſꝙ̃
creditoribꝰ ſatiſfecerit. Patet q2 alias im/
pletio voti/vergeret tũc in deteriorẽ exitũ.
ſicut dicũt doctores de habẽte patrẽ in ne
ceſſitate ꝯſtitutũ. cui prius teneẛ prouide/
re de neceſſariĳs ꝙ̃ votũ religionis vl' emit
tat vel emiſſum adimpleat. ¶ Sequiẛ ꝙ
obligatus modo dicto plus impediẛ ſtan
te tali obligatione religionẽ intrare/ ꝙ̃ ob
ligatus alteri ſolo voto vel iuramẽto. Pa/
tet quia ſiquis iuraſſet ſponte dare alteri
centũ florenos ⁊ vellet intrare religionem

poſſet hoc facere nõ ſoluendo centum flo/
renos. quia mutaret iuramentũ vel votuꝫ
in melius. Secus eſt vbi cõſurgeret obli
gatio aliunde ex furto vel pecunia mutua
ta. Et ſm̃ hoc forte poſſunt concordari do
ctores aliqui qui videntur contrariari in
hac materia. ſpecialiter Sanctus Tho/
mas ſcḋa ſcḋe queſti. vlti. ¶ Sequitur ꝙ
obligatus ratione furti vel ꝯmodati/ſi nõ
habeat vnde reddere de bonis. tenetur per
induſtriam aut laborem ſuũ ſi poteſt/ ad/
quirere vnde ſatiſfactionẽ poſſit implere.
etiam vbi viuendũ eſſet in ſtatu longe in/
feriori quã ſtatus religionis exiſtat. Non
enim omniuꝫ eſt volare ad alta montana
conſiliorũ/impeditis hac vel illa occaſio/
ne alis ad hoc requiſitis. Alioquin cur nõ
ſimiliter poterit ſeruus ratiocinĳs publi/
cis obligatus religionem libere profiteri.
vel ad ſacros ordines promoueri. quod ta
men omnes negãt. ego nõ ſatis intelligo
diſſimilitudinis rationẽ. ¶ Sequiẛ ꝙ ſi
neꝙ̃ de bonis ſuis neꝙ̃ de induſtria ſua/
poterit iſte ſic obligatus vnꝙ̃ ſatiſfacere.
vel in toto vel in parte ⁊ hoc probabiliter
appareat. ipſe poteſt auctoritate vel de li/
centia iudicis publici/religionem intrare
Patet quia poteſt cedere bonis ſuis eadẽ
auctoritate. quoniã inanis eſſet actio quã
inopia debitorum excludit. Et hoc intel/
ligendum adhuc videtur: vbi perſona eſt
libera. et vbi non currit lex vel conſuetu/
do ꝙ non habentes vnde ſoluant/ luant
in corpore. Quemadmoduꝫ habemus in
illa muliere. cuius duos filios creditor ra
puerat ad vendendum pro ſatiſfaciendo
ſibi. Et ſic forte accipitur illud ſapientis.
Qui feneratur mutuum/ ſeruus eſt fene/
rantis. Obligatur enim talis ad laboran
dum etiam perſonaliter vt pateat ſibi fa/
cultas ad ſoluendum. Nec debet ſibi fin/
gere leuiter ꝙ in laborando patiatur detri
mentum ſalutis anime ſue. Nam in reli/
gione forſitan ex obedientia magis habe/
bit circa publica et male allicienda/ labo/
rem exercere. Similiter nec valet allega/
tio ꝙ liber eſt. ⁊ ꝙ perſona liberi hominis
non poteſt pecunia compenſari. quoniaꝫ
talis in caſu ſic ſe ſeruum fecit. ꝙ non ſo/
lum poteſt in carcerem trudi ſed vita pri/
uari ſicut ſuſpendia docent furum. Rur/
ſum notetur hiſtoria vidue que venit ad
Helizeum dicens. Ecce creditor venit vt

tollat duos filios meos ad ſeruiendum ſi/
bi.quarti regū quarto: ¶ Sequitur ꝙ ſic
obligatus vt dictū eſt/ſi facit aliquid vnde
renunciet bonis ſue ſucceſſionis. aut ſi di
ſtribuat bona vnde pauper ⁊ inhabilis ꝑ
petuo ad ſoluendū remaneat.facit quidē
ſtulte ⁊ iniuſte apud deum ⁊ ſm ꝯſcientiā
nihilominus apud forū publicū poterit
hec renunciatio ſeu diſtributio quandoqꝫ
valida reputari. quia nec fertur iudiciū ta
le niſi de manifeſtis. nec iꝓbant illic ea
que non poſſunt de fraude ſeu dolo cōuin
ci. Et h̄ eſt laqꝫ valde magnus.ſi talis nō
inuenerit hoīes eſſe bone fidei illos quibꝫ
bona ſua credendo vel donando derelīqt
Poſtulat tamen equitas communis ⁊ bo
na fides publica/ vt talis apud iudices re/
leuationem aliquam ſuꝑ hac querela ſi ad
eos deducta fuerit/inueniat. Primo qꝛ ta
lis non erat vſquequaqꝫ liber vt faceret de
re ſua quod volebat.cum maneret obliga/
tus ratione furti vel mutui. Deinde.talis
ſi profeſſionem attentauerit facere. nō eo
ipo perdidit ius ſuccedendi ad hereditatē
iure propinquitatis euenientem.cū pfeſ/
ſio nulla fuerit.ipo iure.preſertī reclamā/
te.⁊ cōtradicente rationabili cōſuetudine
religionis ſibi notificata et expſſa.et ex cō/
ſequente deficiēte cōſenſu mutuo religio/
ſoꝝ. quem ad hoc requiri nemo dubitaue
rit. ¶ Sequit̄ ꝙ ſi obligatus hoc modo
religionē vouet vt fraudet creditores ſuos
facit quidem ſtulte ⁊ iniuſte. Videt̄ nihil/
ominus eidem ꝯſulēdū ꝙ vota religionis
quātū poterit etiā foris manens impleat/
laborādo apud creditores ⁊ alios.ꝙ liber
fiat mundo. ac deinde ſubijciat collum ſu
um chriſti iugo. Prima pars nunc dedu/
cta eſt.⁊ patet aliunde ꝑſpicua ratōne.qm̄
tota vna religio non debet minori gaude/
re priuilegio/ q̄ꝫ aliquis ad religionē illā
admittendus. ſed religio illa manet ſemꝑ
obligata ad ſolutionē debitoꝝ que cōtra/
xit.nec excuſat eū ꝑfectio vite iam profeſſe
ergo nec alium excuſabit ꝑfectio vite pſitē
de Adde ꝙ olim fuit error ꝯdemnatus pa
riſius vnius dicentis. ꝙ ꝓ ſuſtentatione
vnius pueri habilis ad litteras ſacras/ li/
cebat ſpoliare diuites abutētes diuitijs et
dare tali pro ſpe proficiendi in republica.
Vide autem ſi non proximus ſit error di/
centium ꝙ licitum eſt non ſoluere credito
ribus debita ratione furti vel mutui/qua/
tinus homo transferat ſe ad vitam altiorē
Hoc enim quid aliud eſt q̄ꝫ creditores re/
bus ſuis ſpoliare. ¶ Si autem dixerit ali
quis.nonne talis intrando religionem ce
dit bonis ſuis omnibus et ita ſatiſfacit.
Aduertat qui hoc dicit quid eſt cedere bo
nis.et ſub qua recipitur qualificatōe apō
iudices. Iurat enī cedens bonis ſuis/ ꝙ
ſi venerit aut venire potuerit ad pinguio/
rem fortunam/ ſoluet in toto vel in parte.
ita ꝙ quicq̇d lucrari vel habere deinceps
potuerit.ſit adquiſitum ſuo creditori. ꝙ ſi
ſponte ſe reddat impotentem videre facile
eſt ꝙ peierat. ¶ Talis ſic obligatus ſi pfeſ
ſus eſt religionem/quantum in ſe fuit.et h̄
de conſenſu vxoris ſi fuerit maritatus/re/
manet obligatus ad votum caſtitatis. re/
manet etiam obligatus modo dicto vt vo
tum ſtudeat ad effectum rationabiliter de
ducere.et interim viuat ſub regulis illius
quam profiteri credidit religionis. quan/
tum circumſtantie rerum permittere vide
buntur. Equū eſt preterea/ vt creditores
preſertim non egentes/reddant ſe beniuo
los exorabiles ad impletionem voti ſui de
bitoris.et rependat deus vicem
¶ Explicit Anno. M.cccc.x. craſtio ānū
ciationis Marie.

Ad huc eiuſdē ſu/ per eodem.

PReſuppoſitis veritatibꝫ.xij.
propoſitionū precedentium
ſcilicet.x.et.xij. et aliaꝝ decē
ſequētiū. Preſuppoſito inſu
per caſu,put ponit̄ ꝑ frēs car
thuſieñ. cuꝰ initium eſt. Quidā Johan/
nes olim miles ſecularis. Et finitur. licet
de ingreſſu quidam diſentiant. Dico ego
Johannes. Cancellarius pariſieñ. indig
nus.ea que ſentio de hoc caſu. et de ſeptē
dubijs ſuper ipſo formatis. ¶ Scanda/
loſe infideliter ⁊ peruerſe agūt/ q̇ circa hāc
materiam ſcienter variant et corrumpunt
male narrādo caſus veritatē. dū a doctori
bus reſponſiones vl' oppiniones inquirūt
Ptz qꝛ imponūt maculā in gloria doctoꝝ
quātū in eis eſt.⁊ tam ſeipos q̄ꝫ alios in er
rorē ducūt. Hoc ꝑmiſi.qꝛ vidi q̇dam ſcri/
pta/nomini meo aſcripta/ q̇ trūcate recita
ta erāt.ponēdo ꝑtē vnā/dimittēdo alterā
Vidi inſuꝑ dicta quorundā magiſtrorū
mihi notorum/ que nunq̄ꝫ fuiſſent ab eis

poſita / ſi caſus fuiſſet eis taliter . qualiter
mihi preſentatus. Preſertim in hoc ꝙ di/
cunt illum militē poſſe repetere coniugeꝫ
ſuaꝫ. nec in aliquo teneri ad religionis ob
ſeruationē in toto vel in parte. Legi deni
ꝗ̃ ſcripta quorūdam. que videnť ideo pre
termiſſa. quia ſanabāt aliter ꝗ̃ inquirens
affectabat. ¶ Johēs miles. non videť ſuf/
ficienter ſatiſfeciſſe deo ⁊ iuſticie. dum re/
ſignando hereditatem ſuam in manu fra/
tris non fecit petito prius aſſenſu ſuorum
creditorū. vel ſaltem de auctoritate illoruꝫ
ſuperioꝝ (vt pape vel alterius) qui tranſla
tionem poterant validare. Hoc dictum ſa
tis innuiť eſſe verū ex verbis ipſius dubij
dum diciť ꝙ minus caute ⁊ minus conſul
te ⁊c. Et videť eſſe ꝯtrarietas quo mox ad
ditur. modo tamē meliori quo nouit. Po
terat enī moduꝫ inuenire imo modos me/
liores. vt vendendo totam hereditatem et
ſtatim ſoluendo. vel qḋ de cōſenſu credito
rum feciſſent dictam tranſlationem. vel ꝙ
de auctoritate pape aut principis qui er/
ga creditores habuiſſent forte auctoritatē
cōpellēdi eos cōſentire bone equitati vbi
proterue agere voluiſſent aut aliquo tali
modo. Et noteť. xxij. ꝓpoſitio. Noteť etiā
iura poſitiua de tranſlationibꝫ. ¶ Fratres
carthuſieñ. cū reuerentia loquendo nō vi
dentur ſe habuiſſe ſatis caute ⁊ diligenter
dū ante ꝓfeſſionē vel receptionē Jo. mili/
tis/ non interrogauerūt creditores ſuos. ⁊
de tranſlatione p̄dicta/ an eſſet valida non
informati ſunt. Noteť. xvi. ꝓpoſitio. Atten
to eo ꝙ dicūt iura/ ignorantiā ſcꝫ latā aut
craſſam reputari in dolum vł fraudem. vi
detur ꝙ iudex in foro exteriori reputabit
predictos fratres ⁊ Jo. militē cum fraude
et dolo proceſſiſſe. niſi ſufficiēter fuerit in/
formatus ex circūſtantijs certis/ de ſimpli
citate ⁊ bona fide predictorū. vt ꝙ poterāt
rationabiliter ⁊ debeant neſcire modū al/
terum ſe habendi circa predicta. Noteť ea
dem ꝓpoſitio. xvi. Addito illo qḋ ſtatuunt
leges ⁊ conſuetudines laudabiles religio
num/ de modis examinādi aliquos ſi ſer/
ui ſunt ⁊c. Et quomodo poſt annū vel ter
minū/ dn̄s poteſt repetere ſeruū etiā vbi vi
ſus eſt ꝓfeſſionem emiſiſſe forte vna fide ꝗ̃
ad fori exterioris iudiciuꝫ. Et per hec tria
dicta videť eſſe ſufficienter reſponſum ad
primū dubiū ſm̄ duplex iudicium ſcꝫ fori
Patet enī ꝙ ex circūſtantijs/ reſpōſio tra/
henda eſt/ tam apud deū ꝗ̃ apud homīes
Attendať ꝑcipue ſi creditores qui modo
conquerūtur/ fuerūt negligentes ab initiō
de cōtradicēdo dicte ceſſioni vel ꝓfeſſioni
vel ſi diligentes inuenti ſunt. Staret ī ca
ſu ꝙ ingreſſus fuiſſet licitus/ ⁊ profeſſio ſe
quens nulla eſſet. imo inualida ⁊ caſſanda
Exempluꝫ ſatis trahitur ex p̄cedentibus
vbi quis ꝓbabiliter crederet ꝙ dn̄s ſuꝰ cu/
ius eſt ſeruꝰ. vel creditores oēs eſſent mor
tui. aut crederet ꝓbabiliter ꝙ placeret eis/
ſuus ingreſſus. licet falleret. vel vbi aliqua
tali ignorantia ꝓbabili laboraret ꝑ teſtifi
cationem alioꝝ aut aliūde. Qua ignoran
tia ſic ſtante religionē ingrederet. pꝫ iſtud
in caſu hoc. Examineť ergo Jo. miles cuꝫ
fratribus carthuſieñ. ſuꝑ ignorantia ſua
modo dicto. ¶ Si fratres carth. poterant
et volebant in omnē euentuꝫ ſatiſfacere ꝓ
Jo. milite/ tunc manent obligati nec eſt fa
cta fraus creditoribꝫ. ⁊ ita profeſſio valet.
Si aūt nec poterant nec volebāt ſatiſface
re nec ꝯſentiebant receptioni Jo. militis/
niſi ſub cōditione implicita nec explicita
ꝙ eſſet liber a debitis. tunc ꝓfeſſio non li/
gat fratres quin militē poſſint ⁊ potuerit
expellere. Sed miles manet obligatus ad
vota religionis qn̄cūqꝫ ⁊ quōcūqꝫ potue/
rit illa ꝯplere. q2 fecit qḋ in ſe eſt de vouen
do. Exemplū de ſeruo. q̇ poſt reductioneꝫ
eius a ꝓfeſſione emiſſa ad dn̄m ſuū/ teneť
ſi fiat liber/ votū ꝯplere. imo etiā ſtante ſer
uitute eiꝰ/ teneť ad ea que pōt ſeruare ḋ vo
tis religionis. vt caſte viuere ⁊ alia facere
per q̄ nō lediť vel tolliť debitū dn̄o ſeruiti
um. Noteť. xxiiij. ꝓpoſitio. Noteť hic diſti/
ctio ꝙ votoꝝ aliqḋ eſt qḋ obſeruatū nūꝗ̃
vergit in deteriorē exitū ⁊ illud ſꝑ eſt tenē/
dum. Aliud ꝙ obſeruatū qn̄qꝫ vergeret in
deteriorē exitū. ⁊ pro tūc nō obſeruādū eſt
ſed ꝓ alio tp̄e nō vergeret in deteriorē exi/
tum ſua obſeruatio. ⁊ tūc ligat. Et ſm̄ hoc
patet quō votū ſerui obligat ⁊ quomō nō
Et ita de milite hec dubitatio ablata eſt a
dictis meis alias circa materiā hanc quā/
tum vidi ꝑ copiā. ¶ Si repiať ꝑ ſufficien
tem examinationē/ ꝙ fratres carthu. rece/
perūt ⁊ detinuerūt dictū Johem militē in
fraudē creditoꝝ/ ipſi ⁊ eorū monaſterium
cenſendi ſunt obligati ad ſatiſfaciendū cre
ditoribꝫ quātum pn̄t. Noteť ꝓpoſitio. xvi.
Et ſm̄ hoc facile eſt videre/ quō dicꝰ Jo.
nō pōt edere carnes. nec vxorē repetere ⁊c.

Noteť modus diſpēſationis quā aduerſa
rij ꝑtendunt habuiſſe qualiter in fine vult
ꝙ redeat obligatꝰ ⁊c. ¶ Stāte caſu noſtro
videť ꝙ nulla ſpes ſit in Jo. milite ad ſa/
tiſfaciendū creditoribꝫ/niſi ꝑtendēdo ius
ſucceſſionis ad cauſam vxoris. Et cū ſuc/
ceſſionē illam poſſit eque petere ꝯuerſan/
do in monaſterio carth. ꝑ ꝓcuratores ido
neos ⁊ implorationē auxilij ſupioris ſicut
extra/ꝯſulendū ſibi videť/ ꝙ maneat ⁊ vi/
uat cōuerſando monaſtice in clauſtro ſuo
pro ſalute anime ſue. ſcandala religionis
ſue ⁊ aliorū. necnō occaſiones peccatorū
contra vota ſua/caute declinando. alioqn
videat ne amans periculum pereat in illo
Utrum vero ipſe Joh. miles ſit nūc habi
lis ad ſuccedendū vel vxor ſua. quia nihil
hic inquiritur. nihil hic reſpondeo. Note/
tur. xxij. ꝓpoſitio ſuper hac re.

Sequitur ſcedula ſuper eadem materia.

Uniuerſis pñtes lr̄as iſpecturis
Johes de bellomōte rector vniuerſitatis
magiſtroꝝ ⁊ ſcholariū pariſius ſtudentiū
ſalutē in dño ſempiternā. Notū facimus.
ꝙ anno dñi. M. cccc. xxviij. die Maij. ꝑ
ſentata eſt nobis ex pte dñi Cancellarij ec
cleſie pariſieñ. Scedula quedam papirea
ꝯtinēs caſū quēdā/cū rñſiōibꝫ ⁊ declaratō
nibꝫ ſup dcō caſu/ꝑ eūdē dñm cācellariū.
⁊ alios infra ſcriptos ſacri theologie dicte
vniuerſitatis ꝓfeſſores/cū ſubſcriptōnibꝫ
eorūdem ꝑ eorū manus ꝓprias. Cuius q̄/
dem ſcedule ⁊ ſubſcriptionū tenor ſequiť
in hec verba. Quidā olim miles ſecularis
multis obligatus debitis/ poſt ceſſionem
oim bonorū ſuorū quā fecit in pñtia dñi
ſui ac principis terre/ea reſignando in ma
nus fratris ſui germaui/ ad opus et vſus
creditoꝝ ſuoꝝ/ipis licet ignorātibꝫ. ſic ꝙ
accepta a p̄fato frē ſuo cautōne pmiſſi/ſub
ſigillo p̄fati principis ⁊ ſui/ꝙ de p̄fatis bo
nis ſoluere deberet ⁊ ſatiſfacere/ creditori/
bus eius videlicꝫ militis quondā p̄fati. ip
ſe et ꝯiunx eius abſtractioris vt aſſeruit vi
te deſiderio pari ſe voto licentiantes/ reli/
gionē petierūt. Hec in monaſterio ſancti
monialiū vbi recepta ⁊ ſolenniter ꝓfeſſa ꝑ
nouē fere annos hactenus māſit. Ipſe qꝫ
in monaſterio carthuſieñ. vbi ſm formā
ſtatutorū ordinis carthuſieñ. et in hec ver
ba interrogatus. Si liber es. ſi abſolutus
ſi abſqꝫ incurabili morbo ſe deniqꝫ de que
relis ſatiſfeciſti. Reſpondit ad ſingula ſin/
gillatim ꝙ ſic. Sed adiuncto ad vltimam
interrogationē. modo ſatiſfactionis vt p̄/
miſſum eſt ſupra. videlicet. via ceſſionis p̄
fate. Ad quod prior monaſterij reſpondit
in hec verba. Scias ꝙ ſi aliquid horū de
quibꝫ interrogatꝰ es celaueris/poteris eti/
am poſt profeſſionē expelli. Poſt hec ſm
formā ordinis ⁊ ſtatutorū prefatorū/ tan/
qꝫ nudus ⁊ paup ſuſceptus/ ⁊ ſolenniter ꝓ
feſſus eſt. minime reclamantibꝫ creditori/
bus ſuis. quibꝫ pro tunc vel interim non
fuerat ſatiſfactū. ⁊ hinc ꝑ ſeptem fere ānos
in monaſterio ꝑſeuerauit. Interea conti/
git fratrem prefati quondā militis infor/
tuniū quoddā incidere. vt videlicet ab ho
ſtibus ſuis capetur. vnde impotens vide/
tur factus ad exequēdū quod promiſerat
de ſatiſfactione pro fratre ſuo milite prefa
to. Poſt hec autē/mortuus eſt ſocer ipius
quondā militis/pater videlicet olim vxo/
ris ſue. Unde ꝑſuadentibꝫ quibuſdā con/
ſanguineis eius ac ꝓpinquis/occaſione vt
eis videbať aliquali iam habita tanqꝫ iu/
re ꝓpinquitatis ac legitime ſucceſſionis ex
parte vxoris ſue quondā prefati/monaſte
rium ſuū contra ꝓhibitionē Prioris ſui/
ad petendū bona quondā ſoceri ſui defun
cti vt inde ſolueret debita ſua exiuit. et ad
ſeculū reuerſus/habitū ſuū dimiſit. carnes
comedit. ⁊ vota profeſſionis ſue multipli/
citer violauit. Et notandū ꝙ in patria il/
la ſcilicet in terra ollādie gelrie ⁊ brabātie
religioſi tales ſuccedunt parentibꝫ vel mo
naſteria pro eis. ¶ Sequitur in ſcedula
memorata. Preſuppoſita veritate caſus ſi
cut p̄miſſum eſt. quem caſum ſub alijs ter
minis quidam alias apud multos de vni
uerſitate pariſieñ. variauerūt/dum eorum
opiniones inquirerēt. propter qđ non eſt
mirandū ſi tunc vno modo quidā reſpon
derunt ⁊ nunc aliā dant reſponſionē. quia
eiectis interim allegationibꝫ dicūť ea que
ſequūtur ⁊ que vera reputamus doctores
infra ſcripti. ¶ Primo ꝙ miles olim de q̄
fit ſermo/ inconſulte ſatis religionem in/
greſſus/ ⁊ incaute receptus eſt. Ex hoc pre
ſertim. quia ceſſio bonorum ſuorum/ fuit
incauta neqꝫ ſufficiēs pro liberatione ſua
a manu creditorum ſuorum. licet debuiſ/
ſent citius reclamaſſe. Secundo ꝙ profeſ
ſio quam ſolenniter fecit/ non obſtante ꝙ

inconſulte ingreſſus ⁊ incaute ſuſcepꝰ ſit
ligat eum de iure tam poſitiuo q̄ꝫ diuino
ad vota religionis. ¶ Tertio ꝙ neuter cō
iugū p̄fatoꝝ/ poteſt alterū poſt diuortiuꝫ
ex mutuo cōſenſu ⁊ approbatione ordina
riū celebratū. ac poſt ꝓfeſſionē deſuꝑ ſolen
niter factā/repetere. ¶ Quarto ꝙ ſicut neu
ter poteſt alteruꝫ repetere poſt diuortiū ac
profeſſionē. ſic nec bona que alteri eorum
ſiue monaſterio ex parte ꝑſone interim ad
quiſita ſunt ſeu adquiri ꝯtigerit in futurū
debent alteri ſeu monaſterio eius/tanq̄ꝫ al
terius ꝯiugis coheredi deſeruire. ¶ Quin
to ꝙ prefatus olim miles/nimis incōſul/
te et inordinate et illicite ſic a monaſterio
ſuo receſſit. peiusq̄ꝫ ac ꝑiculoſius reiecto
habitu ſuo/foris remanet. ⁊ ꝙ de neceſſita
te ſalutis omni tergiuerſatione poſtpoſi/
ta. quātotius reuerti tenet̄ ad monaſteriū:
et ſumpto habitu ſub diſciplina quā pro/
feſſus eſt degere regulari. Attento p̄cipue
ꝙ manendo extra monaſteriū/nō eſt idem
miles habilior ad ſoluenduꝫ. imo minus
q̄ꝫ intra manendo. ¶ Sexto ⁊ vltimo/ꝙ
attentis p̄miſſis/profeſſio olim militis p̄/
fati quā fecit in religione/ non obuiat di/
recte ⁊ de per ſe obligationi priori/qua an̄
creditoribꝫ extitit obligatus. ⁊ ꝑ ꝯn̄s ma/
net eis obligatus vt ante. Sic ꝙ ſi ipſe tē/
pore receptionis ſue ad ordinē/aliquid ſe
cuꝫ apportauerit. aut interim. aut in futu
rū/monaſteriū p̄fatū de bonis eius ꝑcepit
pro tanto ſaltē/ſemꝑ tenebit̄ ſatiſfacere cre
ditoribꝫ monachi ſui. donec plenarie eis
fuerit ſatiſfactū. ¶ Sequit̄ i ſcedula Sic
ſentio ego Johs de Berſonno cācel. pariſ̄
indignus in cuiꝰ teſtimoniū me ſubſcripſi
in p̄nti ſcedula ꝓpria manu. Attētis etiam
additionibꝫ circa p̄dicta. quas eadē manu
mea ſcripſi anno dn̄i. M.cccc.xxi. Maij
¶ Ego petrus de dyerreyo mgr̄ in theolo
gia. ꝯformiter ad dn̄m Cācell̄. in hac ma/
teria ſentio. in cuiꝰ teſtimoniū hic me ſub/
ſcripſi. ¶ Ego Jordanus morim mgr̄ in
theologia ꝯformiter ad dn̄m Cancell̄. in
hac materia ſentio. in cuiꝰ teſtimoniū hic
me ſubſcripſi. Ego Johānes dachori ma
giſter in theologia ꝯformiter ad dn̄m Cā
cell̄. in hac materia ſentio. in cuiꝰ rei teſti/
moniuꝫ me hic ſubſcripſi. ¶ Mihi fratri
Builberno de bunulla ſacre theologie im
merito ꝓfeſſori videt̄ ꝙ dictus miles vere
ſit ꝓfeſſus. nec poteſt vxorē repetere. quin

imo cogendꝰ redire ad monaſteriū. ⁊ ibidē
viuere ſub diſciplina regulari. In cuiꝰ ſi/
gnū hic me manu ꝓpria ſcripſi. ¶ Ego ma
giſter Builhelmꝰ de ranctis ſacre pagine
profeſſor fateor ꝑ p̄ntes ꝙ dictus miles d̄
quo caſus ſupra ponit̄. vere ⁊ realiter eſt ꝑ
feſſus. ⁊ obligat̄ ad obſeruantiā regulareꝫ
ſui ordinis. ⁊ cenſendꝰ ē religioſus. nec po
teſt ampliꝰ repetere vxorem licite. ſi que in̄
debita ante ingreſſum religionis dictꝰ mi/
les vel eius vxor ꝯtraxerit. dico ꝙ/ſi ſit poſ
ſibilitas ſoluendi/ipſe vel ipſa tenentur vel
manualiter laborādo in monaſterio. vl̄ ex
hereditate p̄rna que alicui eoꝝ poſſit ſuc/
cedere ꝑ mortē alicuiꝰ parentū ſoluere pre
dictorū. Suꝑ hac materia plura poſſint
allegari ſed dimitto cauſa breuitatis. In
cuiꝰ rei teſtimoniū hāc determiatōeꝫ ꝓpria
manu ſcripſi. ¶ Ego Pe. baardi doctor ī
theol̄. cōformiter ad dn̄m Cancellariū et
ad alios magiſtros in theologia q̇ in hac
materia deliberauerūt. idem oīno ego ſen/
tio. ¶ Ego frater Stephanꝰ ſacre theolo/
gie ꝓfeſſor ac miniſter ſancti maturini pa/
riſien̄. ordinis ſancte trinitatis ⁊ redēptio
nis captiuoꝝ. ꝯformiter cū opīone magi/
ſtri Johānis de gerſonno Cancell̄. eccle/
ſie pariſien̄. delibero In cuiꝰ rei teſtimoni
um ſignū meū manuale hic appoſui An/
no dn̄i. M.cccc.x. ¶ Ego Petrus de no/
gento mgr̄ in theologia/ſentio debitū ⁊ ſa
lubre vt miles olim ꝓfeſſus/ redeat ad reli
gionē ſub obſeruātia regulari manēs ni/
hilominꝰ creditoribꝫ vt p̄mittitur vel con
uentus ꝑ eo. hec ꝓpria manu. ¶ Ego Pe/
trus de Arrech mgr̄ in theologia ꝯformi/
ter ad dn̄m cancellariū p̄fatū in hac mate/
ria ſentio. ſtante veritate caſus eo mō quo
poſitus eſt in folio precedēti. vna cuꝫ qui
buſdam circūſtantijs mihi ꝑ fidedignos
ore tenus expreſſis. vtpote ꝙ ceſſio bono/
rum. ingreſſus religionis amboꝝ coniu/
gum ⁊ diuturna eoꝝ manſio in p̄fatis reli
gionibus/non latebant creditores ſed eis
nota erāt hec omnia. neq̄ꝫ protūc reclama
bant. ꝙq̄ꝫ etiam bona dictoꝝ coniuguꝫ ſi
fuiſſent debite collecta conſeruata ⁊ diſtri
buta. videbantur ſufficere ad ſatiſfacien/
dū creditoribus infra ſatis cōpetētes ter/
minos. ¶ Mihi dominico pui ſacre theo
logie indigno profeſſori/videt̄/ ſalua om/
ni correctione ac dicti olim militis reuerē
tia. ꝙ ipſi militi nūc aſſerēti. ſe ficte intraſſe

religionem ad finem talem vel talem/non
eſt credendũ. nec ipſe licite illam religionẽ
ſic egredi potuit ſicut de facto egreſſus eſt.
et vltra ꝙ nec etiam vxorẽ ⁊ bona ſucceſſio
nis ſuperius tacte. poteſt licite repetere ſeu
retinere nomine ꝓprio. ſcriptum manu ꝓ/
pria. ¶ Ego matheus Roedor ſacre theo
logie profeſſor indignus/ ſuppoſita veri/
tate caſus p̃miſſi ⁊ circũſtantiarũ eiuſdem
in forma qua ponũtur. ſentio cõformiter
ad deliberationẽ domini Cancellarij ſu/
pra poſitam. In cuius rei teſtimoniũ hãc
deliberationem meam propria manu ſcri
pſi ⁊ nomine meo ſignaui. ¶ In quorũ
teſtimoniũ nos Johs/ rector vniuerſita/
tis prefate/preſentes litteras ſigilli Recto
rie dicte vniuerſitatis appenſione/ duxi/
mus muniẽdas. Anno ⁊ die quibꝰ ſupra.

¶ Finit.

a

Incipit tractatus

eiuſdem magiſtri Johãnis de Herſon de
tẽperantia in cibis/potu/⁊ veſtibꝫ p̃latoꝝ.

IAm in vna priori lectione ab
ſolui/ ſicut potui. dubitatio/
nem non mediocrẽ/ſup abſti
nentia ꝑpetua a carnibꝫ. an
licita ſit apud ſolitarios reli/
gioſos/imitatores Johs baptiſte in here
mo. Vellẽ nũc ſub ꝯpendio maiori/ſimi/
liter elucidare qualis tẽperantia in cibis ⁊ po
tibus/in veſtitu ⁊ ceteris. aut neceſſaria ſit
aut cõgrua p̃dicatoribꝫ aut p̃latis. quorũ
eſt officiũ/ inſtar Johis/ p̃ire ante faciem
dñi ⁊ parare vias eiꝰ ad dãdã ſciã ſalutis
plebi eius. ¶ Ad hãc dubitatõnẽ ſub vni
ca ꝯcluſione rñdeo. Expediẽtius eſt ⁊ effi
catius p̃dicatorẽ et p̃latũ/declinare ad au/
ſteritatẽ vite et ꝑcitatẽ in veſtibꝫ i cibis et
potibꝫ et paucitate ſeruitoꝝ et ſimilibꝫ. q̃
hoibus ſecularibus talibꝰ ꝯformari. ¶ Et
in primis ſi attendimꝰ vitã xp̃i que nr̃a eſt
inſtructio/ſi p̃terea aploꝝ ⁊ alioꝝ ſancto/
rũ exempla recogitamꝰ/ꝑſpicuũ eſſe debe/
bit apud xp̃ianũ id qđ dicimꝰ. Fateor in/
quit diſcretiſſimꝰ augꝰ fateor de p̃cioſa ve/
ſte. erubeſco. nõ enĩ decet hãc ꝓfeſſionẽ nõ
hãc monitionẽ. nõ decet hec mẽbra. nõ de
cet hos canos. ¶ Et arguo ſic inquiſitiue
Pompã in veſtibꝫ/in ferculis/in ſeruitori
bus/aut querũt eccleſiaſtici ad placendũ
deo. vel vt ꝓficiant p̃rimo. vel ad eccleſie
honeſtatẽ ⁊ auctoritatẽ. Quidã enĩ ad ali
quã harũ rationũ confugiũt.

NOn primũ vt placeãt deo. qm̃ ve/
rũ eſt illud hiero. nõ tenera veſtis/
ſed mũdicia mẽtis/ ornatum facit
clericoꝝ. Conſtat inſup plus placere deo
opa pietatis in quibꝫ pñt expẽdi ea q̃ talis
põpa reqrit. Si q̃ris igit᷑ plꝰ deo placere
opa deo magis placentia facito. alioquin
apud te mentit᷑ iniquitas ſibi. ꝙ iam non
ſoli deo magis ꝑ talia placere ꝯtendis. ſed
vel tibi vel mundo.

SI querũt eccleſiaſtici ꝑ talia ꝓfice
re p̃rimis ⁊ ſubditis/ videãt obſe/
cro ne turpiter fallantur. ⁊ tota (vt
aiũt) via errẽt. Plus enĩ ſcãdaliſat pompa
clericoꝝ ipſos laicos. tã principes q̃ꝫ alios
q̃ꝫ edificet. Plus ad indignationẽ ⁊ mur/
mur ⁊ inuidiã eos cõcitat q̃ꝫ ad amorem ⁊
plus augent in eis auariciã ⁊ ſupbiam q̃ꝫ
extinguãt. Debet aũt eẽ officiũ clericorũ/
monere ſubditos verbis ⁊ exẽplis ad vir/
tutũ exercitia humilitatẽ frugalitatẽ ⁊ ſo/
brietatẽ. Porro nõ habet opus iſta ꝑs al/
legationibꝫ ſcripturarũ vt doceamꝰ põpaſ
eſſe in ſcandalũ laicoꝝ. Interroget᷑ expiẽ/
tia ⁊ magna voce clamabit. Ita ẽ. nihil ve
rius eſt. Nam vñ fuit tãta principũ ⁊ ſecu
larium deuotio apud antiquos eccleſiaſti
cos paupes ⁊ pãnoſos. Unde tantus ho/
nor. tanta reuerentia. tantus cultus. vtiq̃ꝫ
quia pompas tales nihilipendebant. Id
circo tanq̃ꝫ apud bonos ⁊ fideles diſpen/
ſatores/copioſiſſime eis miniſtrabant᷑ di/
uitie. qui poſtq̃ꝫ inſoleſcere ⁊ eis abuti ce/
perunt/in contrariũ verſa eſt prior largitõ
dico in direptionẽ ⁊ contemptũ. Audiui
his auribus vnũ ex principibꝫ noſtri tem
poris precellentẽ/ coram quo dum fieret
ſermo de refrenatione ⁊ moderatione põ/
parum ſtatuũ in regno francie nimis exu
berantium ⁊ aliarum expenſarũ propter
quas niſi prouiſum fuerit/fraudes rapine
et iniuſticie ⁊ odia ⁊ ſeditiones ſaltem oc/
culte fiunt propter que omnia teſte ſapien
te regnũ de gente in gentẽ transfertur. Re/
ſpondit indignabũdus princeps ille. inci
piant eccleſiaſtici apud quos tota pompa
eſt. tota ſupbia ⁊ in veſtibus ⁊ in prandijs
et in omnibus. ⁊ de ſingularibus facta eſt
tunc narratio. vbi que ad honorem ſuum
eccleſiaſtici vident᷑ agere/illa in magnã eo
rum ⁊ ſue eccleſie cõtumeliã ⁊ probrũ cõ/
memorata ſunt. prandia loquor et cetera

B prodigalitatis facinora. ¶ Si vero dicát
eccleſiaſtici/ ꝙ talia nõ agant ad ſupbiam
ſuã vel excellẽtiã. ſed vt ↄformẽť illis apꝰ
quos viuũt. ⁊ vt erubeſcentia videtur niſi
honorabiliter ſint inter proximos ⁊ alios
imo ꝙ amplꝰ eſt/ vt ſcãdaliſent eos. tanq̃
ipſi ſint auari vel hypocrite ficti. niſi ſm
tpa tpaliter ſe habeant. ⁊ moribꝰ alioꝝ cõ/
formes ſint. Uideant obſecro ſic dicentes
Primũ ne cõtrarienť huic pcepto. Nolite
cõformari huic ſeculo. Ne pterea ipi quo/
rum intereſt errores alioꝝ corrigere in ſi/
miles aut peiores ruant. dum eos nõ emẽ
dare ſed imitari volunt. Jta ne videlicet
ſi omnes ſupbi facti ſunt auari diſſoluti ꝓ
digi ⁊ reprobi/ ipi eccleſiaſtici ne diſſimili
tudine ſua eos offendant paria vicia ſecta
buntur. Abſit. imitanda potius eſt humi
litas xpi non exhorrenda nec erubeſcen/
da vilitas que ꝓpter eum in ſuſpius deie/
ctionem ſuſtineť. ¶ Ceterũ cũ addunt ſi/
bi pcauere ne de auaricia ⁊ ipocriſi noten/
tur ſi fuerint i talibꝰ pompis parciores ce/
teris. Eſſet hec euaſio colorata/ ſi nõ eſſet
modus rõnabilis ⁊ pius ⁊ iuſtior/ ꝑ quez
hanc ab hominum cordibꝰ eſtimationem
abolerent. Fateor eni ⁊ ſic eſt/ oportere vi/
ros eccleſiaſticos tollere quãtum ↄmode
pũt/ omnem ab eis auaricie ⁊ ipocriſis ſu
ſpitionẽ ſi ꝓdeſſe ſubditis voluerint. Ue/
rum quippe eſt illud auguſtini ꝙ bonam
ↄſcientiã deo. primis vero famã bonã de/
bent/ ⁊ in hoc cõdolẽdus eſt qui famã ſuã
negligit. Qḋ ſi quis ex platis ſibi parce vi
uat/ pompas oẽs abijciens vel abhorrẽs.
theſauriſet nihilominꝰ ⁊ extorqueat vnde
cunq̃ pecunias. reddit ſe non negabo ↄtẽ
nendũ longe amplius/ q̃ ſi non dicã libe/
raliter ſed prodige ⁊ põpatice virtute pol/
leat. niſi ꝙ tpantiã iſtam exteriorẽ modera
tiorem oſtendit iudicabiť rõnabiliter fer/
mentatus fermento phariſeoꝝ qḋ eſt ipo
criſis. Diceť nempe iſtam pompã extrin/
ſecus negligere/ nõ ad humilitatẽ ſed tena
citatem. nõ ad virtutẽ ſed ad celandũ qua
licũq̃ modo vite ſue turpitudinẽ. vel deni
q̃ ſic vt lucroſius atq̃ liberꝰ ſubditos ſe/
ducat. ſeductoſq̃ licentius ſpoliet laceret
et perdat. ¶ Quid igitur acturus eſt pre/
latus ne ſubditoꝝ morſibus pateat tanq̃
auarus ſeu tenax ſordidus aut fictus/ ſi ñ
laute vel vſitata alioꝝ prodigalitate vixe/
rit. ſi non eccleſiaſtica bona in vſus ꝓha/
nos diſſipauerit in veſtibꝰ et prandijs. in
familiaribꝰ ocioſis ⁊ diſcolis. quid inquã
acturus eſt? Rñdeo ſub vna veritate ſatis
notanda. Uir eccleſiaſticus pſertim cura/
tus vel platus/ non ſolũ poteſt licite dare i
publico elias ſuas ⁊ ante ſe tuba canere ħ
eſt ſe manifeſtare cuꝫ facit eliam. Sed eti/
am ad hoc agendũ obligatur pro loco ⁊ tẽ
pore/ tanq̃ in exemplũ poſitus aliorum ⁊
velut lucerna ardens ſuper candelabrum
vt omnibus luceat qui ſunt in domo eccle
ſie ſue. Si autẽ egerit hoc/ tollet omnem
ſuſpitõnẽ tenacis auaricie quãdo mõſtra
bit operibꝰ/ ꝙ ſibi parcus eſt/ vt alijs fru/
ctuoſius largiatur. ⁊ bona eccleſie recipit
non vt rapax conſumptor ſed vt pius di/
ſtributor. Cognoui vnum qui plerũq̃ di
ſtribuebat aliqua in publico ſub hac intẽ
tione: qui nõ dediſſet in occulto. nec erra/
re putandus eſt. Sed errant plane qui p/
latos quoſdã laudare ſe credunt/ cuꝫ dicũt
eos nihil dare in oculis hominũ ad euita
tioneꝫ vane laudis. Nam ad dandũ publi
ce pceptum habent quod alijs eſt conſiliũ
¶ Dicet ſtatim aliquis ſniam hanc cõtra C
dicere verbis xpi quibꝰ nos inſtruit dicẽs
Cum facis elias/ neſciat dextera tua quid
faciat ſiniſtra tua. ⁊ iteꝝ. Noli tuba canere
ſed da in abſcondito ⁊ pater tuus q̇ videt
in abſcondito reddet tibi. Jta eſt. ſic iubet
xps. iubet nihilominꝰ vt luceant opera no
ſtra bona. vt glorificent patrẽ noſtrũ qui i
celis eſt. Et fortaſſis inuiceꝫ aduerſari pu
tarentur hec duo mandata/ ſi non ex locu/
tionis circũſtantia pateret ↄcordia. Uult
quippe xps vt opa noſtra fiant ⁊ in abſcõ
dito quo ad intentionẽ non captande lau
dis proprie. ⁊ in publico ꝓpter augmenta/
tionem in proximis diuine glorie. ſicut di
cit gregꝰ. ꝙ ſic opus fiat in publico qtũs
intentio manet in occulto. ¶ Scio et be/
ne ſcio/ ꝙ iſtud plurimũ habet difficulta/
tis apud nõ exercitatos in virtutibꝰ. ⁊ qui
nondum didicerunt humiliter ſape/ ⁊ hu/
mane gloriuncule fauores deſpicere. pro/
pterea apud eos qui non habent ex officiõ
prodeſſe ceteris/ plerũq̃ tutius eſt atq̃ cõ/
ſultius occultare bona ſua ab oculis ho/
minum. qtũs eandem tegere poſſint ⁊ con
ſeruare a ſurreptione et flatu inanis glo/
rie apud deum. incredibili ſiquidem faci/
litate exufflat ventus ſuperbie/ elie fructũ
a manu dantis eam in conſpectu aliorum

niſi fuerit manus hec p̄ humilitate plus
ſolide clauſa contra flatꝫ ſupbie ventū
¶ Propterea videte queſo ī q̄ntis ſe
ꝑplexitatibꝰ inuoluūt ⁊ quō ponūt ī rete
pedes ſuos p̄lati p̄cipue q̄ aliorꝫ geren-
dorꝫ ſuſcipiūt ꝑuſꝗ̄ ſolidati ſint in vir-
tutibꝰ. ⁊ maxime in humilitate / qm̄ obli-
gat eos ſuſceptū officiū ventilare ⁊ ex-
ponere opa ſua bona ad aurā publicam.
ſicut elemoſinas. p̄dicatões. ⁊ cetera pie-
tatis officia. Sunt em̄ in loco cōſtituti
nō acquirende pfectōis ſed exercende.
Ideo iuſſione aplica p̄hibet neophitus
ordinari / ne in ſupbiā elatꝰ. ⁊c. Cū
enī p̄lati inexercitati / ſi agere iſta
temptauerint. vix aut nūꝗ̄ euadunt
p̄cipiciū. foueā. ſ. elatōis ⁊ timeſcentis
ſupbie. Difficile quidē ē illud bn̄ agē
qd̄ nō an̄ didicerit. Et ſi hoc in omni
arte verū ē / maxime tn̄ in arte artiū.
que ē bn̄ viuendi. ⁊ regimē animarū.
Ad hoc ꝓpoſitū expoīt Gregoriꝰ. de qui-
buſdā p̄latis illud de Job preallegatū.
Poſuit in rete pedes ſuos ⁊ in maculis
ſuis ambulat. Ex p̄dictis cōcludamꝰ.
nō oportere viros eccleſiaſticos cōſumē
bona eccleſie ī pompaticis uſibꝰ / ad
euitandā notā auaricie. Sunt quippe
modi alij p̄ quos melior ⁊ ſanctior fa-
ma queri pt̄. ¶ Porro ſi vir eccleſi
eccleſiaſticꝰ in reliquis bn̄ vixerit pudice
iuſte ⁊ pie: nullo modo generabit̄ ſuſpi-
cione / de ſimulatōe ſtrictatis: ſibi p̄ce viuē-
do augebit̄ potius fama ſua. ⁊ erit
odor bonus bonis. ¶ Ceterū apud quoſ-
dam malignātiū ⁊ oīm ꝯtumaciū ſcīe
ficta calumniantiū linguis ⁊ maledicis
ſp̄ loquētiū iniqua / nullꝰ p̄ficere pt̄.
quin glīaꝫ ſequat̄ inuidia. ⁊ inuidiā
mala detractio. Sed taliū cōtēpnēdꝰ
ipe cōtemptꝰ nec ex timeſcēdū ſcāda-
lū. qm̄ ceci ſūt ⁊ duces cecorꝫ. verba
xp̄i ſūt ad aplos

P

Extractemꝰ tciā rōnē. quam
aliq̄ pompas ſuas excuſarē
volētes / ꝯfingūt. Agiꝰ inquīt
ſtia. nō q̄ in corde nr̄o ſit ſu-
pbia. nō ad extollētiā ordīz. ſed vtimur
hijs tāꝗ̄ n̄ vtētes. ut eccīa p̄ hoc nū

ſeruitoribꝫ ſuis honoret̄ ⁊ honorata magis ⁊
magis reuereat̄. ⁊ ſit eiꝰ efficacior auctoritas.
¶ Verū attēdāt ſic dicētes. Pro. q̄ honor dari
dꝫ in teſtimoniū virtuti. nō ꝓpt̄ exteriores di-
uicias ut ornatū. Inducūt q̄ tam erroīs ad
ꝓpliū. q̄ ꝓpt̄ pompas mouet eos ad honorādā
eccliaꝫ ī ſeruitoribꝫ ſuis. qm̄ ꝓpt̄ virtutē ⁊ bo-
norꝫ fructuꝫ adeptōēꝫ potius debet venerari.
Alioqn xp̄s ⁊ eiuſdē apli n̄ ſufficiēt ornaſſent
eccliaꝫ ⁊ honoraſſet. qui ſtiā ī ſe ꝯtēpſerit ⁊ alijs
ſpernēda ſuaſerit. Vn̄ ⁊ iacobꝰ inculpat eos.
q̄ honorādo diuites ī aureo anulo ⁊ veſte ful-
gida ſpret̄ pauperibꝫ pſonas accipiūt. Et Bern.
ad Eugeniū libro de ꝯſideratōe: Tu paſtor prodis
deauratꝰ tā multa circūdatꝰ varietate: oues quid
capiūt? Si auderē dicē demonū magis q̄
ouiū paſcua hec. Sic faciebāt Petrꝰ. ſic Paulꝰ
ſuadebāt. Iſ Petrꝰ neſcit̄ aliquā proceſſiſſe ul̄
gēmis ornatꝰ ul̄ ſericis. n̄c tectꝰ auro. ul̄
vectꝰ equo albo. n̄c ſtipatꝰ milite. n̄c circūſeptꝰ
miniſtris. abſqꝫ hoc tn̄ credidit̄ ſatis poſſe im-
plē ſalutarē mādatū: paſce oues meas. ¶ Rur-
ſus ſi viri eccleſiaſtici ſibi vtūt̄ p̄ ſolo honore
eccleſiaſtici ſtatꝰ. q̄ rōne diminutū ipi tā mag-
nā p̄te ſacdotū curatorꝫ ī ſtatu tā inculto
q̄ꝫ infimo ⁊ plebeio. imo q̄ temeritate ipſos
ſpoliāt ⁊ denudāt. ¶ Amplius dictū ē q̄ apud
ſeculares p̄ncipes ⁊ alios plꝰ irridet̄ iſta popa /
q̄ꝫ ī honore vero teneat̄. imo ⁊ paupes mīo
audēt ad eos accedē. p̄ petēdo ꝯſilio. ā ꝯſol-
latōe facienda. ⁊ ſic de ſimilibꝰ. q̄ ⁊ videtes eos
in ocio ſplendide cōuiuari / ſeipos at egenos
⁊ penoſos laboribꝰ iugibꝰ atteri: ꝯmurmurāt
inuidet ⁊ deſtruūt. q̄s ſi uiderēt ī humilitate ſe
gerētes. amaret. ⁊ eorꝫ aſpectu / animoſiores
fierēt tolerarē paupiem ſortis ſue. ¶ Preterea
ſuſtētatō pompaꝫ fieri neq̄t abſqꝫ multis
expēſis. q̄ trahit ſepe ad queſtꝰ mercenarios
⁊ rapinas iniuſtas. ad fraudes ⁊ curas q̄ues.
ad q̄relas inſup mordaciſſimas ſubditorꝫ. ꝓpt̄
infamē vitā ſeruitorꝫ turpiſſiorꝫ. q̄s ociū
multa mala docuit. ⁊ nefanda ſcelera ꝑpetrare
cōpellit. Sciūt vero q̄ ī dn̄os rēdūdant exceſſꝰ
⁊ improbitates ſeruitorꝫ. ¶ Ceterꝫ ſic q̄ tāgit
picē inquinabit̄ ab ea. ſapientis imo experiētie
teſtimonio. ⁊ q̄ fouet ī ſinu ſuo ignē ⁊ colubꝫ /
ardet ⁊ mordet̄. ſic difficile ē apud multos pene
impoſſibile. ut inter ſupbos ſtes cultꝰ ⁊ honores fo-
rinſecos ꝯuiuent̄. ⁊ n̄ inde ſupbiat. Nam
q̄ cōmunicauerit ſupbo. induet ſupbiam.
¶ Sed eſto q̄ ipi ſint tāta ſtabiliti humili-
tatis radice / q̄les pfectō nōdū ſūt: cur de ipa
humilitate xp̄i erubeſcūt ī publico? cur ſupbiā
oſtēdūt ī ope. quā n̄ hnt̄ ī corde? cur ſuis ex-
emplis irritāt ⁊ ſcādaliſāt corda p̄ncipum
⁊ ſeclariū ad ꝑmutādū eos pompas ⁊ p̄di-
galitates. q̄s ab eis totis viribꝰ effugare de-
berēt. ¶ Nullū vrꝰ regnū ē tā opulentū
qd̄ n̄ p̄ luxuriā p̄digalitatē ⁊ nutricē eiꝰ ra-
pacē auariciā. celeri labefactōe diſſoluat̄.
quēadmodū tradūt Valerius ⁊ Tulliꝰ. ⁊
ſi ſilerēt. tn̄ maxiorꝫ regnorꝫ p̄dicio ī exēplū
hꝰ ē veritatis. ¶ Abyſſus itaqꝫ expēſarū /
abyſſū inuocat diuiciarꝫ. q̄ fit. ut eueniat illud
puerb̄ decantatū. q̄ ſua cōſumit / cū deeſt aliena
ſequūt̄. hinc fraudes. hīc doli. hīc iniuſtitie
varie. ꝓpt̄ qd̄ de gente ī gentē infert̄. aut ſa-

piens ¶ Quanta deinceps mala proveniant ex comessationibus ecclesiasticorum crebris atque sumptuosis quis enarret? Unum prandium pro replendo ad gravedinem et nauseam tres vel quatuor ventres. Sepe centum pauperes reficere sufficeret. Celerius tamen consumimus et perdimus unum ferculum in illa crapula quam damus unum denarium pro elemosinis. Ibi detractiones ibi ebrietates, ibi temporis damnosissima perditio, ibi contra bonorum vitam et omnem honestatem, immo sepe contra catholicam veritatem sub iocundi typo infames sententie frequentantur. ¶ Turpiter ista fieret apud seculares, turpius apud ecclesiasticos omnes, sed turpissime apud prelatos et theologos. Nonnumquam inveniuntur adeo, ut iam de se proverbia quedam apud vulgus generaverint sue ebrietatis vel crapule. Nam et cibi aliqui et vina excellentia tamquam ab inventoribus aut cultoribus denominantur, sicut dicitur: Coste iacobitarum et vinum theologorum etc. Adde quod plerumque invitantes alios ad convivia gravibus expensis et sollicitudinibus, invitati vero magnis dispendiis et fatigiis fatigantur. Ita refert Seneca dicens Serenum de tranquillitate cum diceret non ad cenam se iturum ad eum qui pro hoc sibi nichil debiturus esset. ¶ Postremo quia sunt viri ecclesiastici non quidam elemosynarii bonorum ecclesiasticorum et ipsorum non quidem domini sed dispensatores. In quibus hoc solum pro se et suis habent quo sustentari eos mandat apostolus, alimenta scilicet et quibus tegantur. Diffinit vel Bernardus quod quicquid ultra retinet rapina est immo sacrilegium. Dura vero sententia contra ecclesiasticos et eos qui thesaurizant et qui in luxuriis variis et impudiciis conversantur non dantes pauperibus. ¶ Quo circa incidit non mediocris questio si ecclesiasticus dispensans immo dissipans in usus prodigos et viciosos bona ecclesie sue teneatur ad restitutionem, presertim cum dictum sit auctoritate Bernardi Jeronimus consentit quod quicquid ecclesiastici vel parcum vestitum et victum retinet sacrilegium est. Si sacrilegium est utique videtur precius furto. Furtum vero restituendum nullus est qui ambigat. ¶ Similem questionem formant alii de ecclesiasticis non deservientibus suis beneficiis in horarum persolutione et aliorum obsequiorum impletione propter quod datum est beneficium. Nonne ea inquiunt restitu-

ere debet quod nunc perceperit? Et forte ad primum non potest dari simplex et absoluta responsio. Sunt itaque aliqua bona commissa fidelitati ecclesiasticorum ordinata tamen et limitata vel a iure vel a fundatoribus ad certos usus pios, ut quod episcopus unius det hospitali tres redditus vel numerum aliquem egenorum sustentare. Quo casu non est dubium quin omissio culpabilis istorum ad restitutionem obliget quoad deum et sepe quoad forum exterius. Et in hoc est sicut de elemosynario qui vel stipendia recipit centum libras pro distribuendo pauperibus, si prodige aliter exponat peccat et restituere tenetur. Si autem bona talia sunt data generaliter et indistincte alicui ecclesiastico tam pro sustentatione sua quam pro exercitio pietatis, tunc potest huiusmodi ecclesiasticus mediocriter uti illis bonis secundum decentiam sui status etiam ubi nichil residui superesset. Qualiter vero estimabitur huiusmodi decentia status non potest sub universali regula diffiniri, sed estimabitur in certa latitudine prout sapiens iudicabit. Et quamvis nimis afficimur ad nos ipsos et ad extollentiam ordinis nostri: tutius est atque salubrius cuilibet ecclesiastico declinare ad frugalitatem et parcitatem status sui ut aliquid relinquatur pauperibus. Tutius insuper est pauca sibi querere que videlicet satis sibi esse debeant, quam in multis beneficiorum administrationibus velle abundare, quoniam procul dubio apud bene estimantes illa non sunt nisi onera et anime pericula ubi locum habet illa regula: Cui plus committitur ab eodem plus exigitur. Unde si quis habeat beneficium quo venabiliter debeat contentari secundum utilitatem quam offert aut offerre potest ecclesie, et vel hoc beneficium aliud assumit, ipse cum hoc peccat quod pro ambitione accumulat sibi nocivum onus multiplicationis que numquam aut vix fit sine periculo infidelitatis alicuius. Nam nunc queritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur. Quod si prodige dispergat bona huiusmodi in alios usus aut avare retineat: ipse vel scandalum quod aliis dat profecto peccat graviter et non minus sepe quam sacrilegus. Sed quod ad restitutionem teneatur non audeo diffinire, et hoc propter illam obligationem vagam et incertam tam in bonis quam in personis. ¶ Similiter non estimo certum esse quoad secundam questionem quod ecclesiastici non facientes servitium propter quod datur beneficium

et ſi grauiꝰ peccet / ad ꝯſtitutioēꝫ ſe aſtrin-
ti. Satio tn̄ ꝙ tutius eſſet apud ſ̄ctos: ut de
cetero uł ꝯnūciaret ꝑlalitati bn̄ficioꝝ ſuoꝝ:
uł parcius uiueret ſolito. q̄tinꝰ ī aliq̄ pri-
ores infidelis diſpēſacōis offenſas / delere
valeret. Ita locū hic hꝫ illud Aug̃. ꝯſiliū
Tene certū dimitte incertū. ¶ Ita demiq̄ꝫ
ꝯcludāꝰ. tum ex ꝑoribꝰ cauſis. tū noīatim
ex hac radice / illā quā abinicio poſuimꝰ
ꝯcluſioēꝫ. expedientius. ſ. eſſe prelatum
declinaē ad ꝑitatē ꝛ auſteritatē vite in
cibis ꝛ in potibꝰ ꝛc̄. ꝛ nō erubeſcē paup-
tatē xp̄i. q̄ꝫ laxare in hijs frena. ꝛ hoībꝰ
ſcłaribꝰ ꝯformāi. Tantūmodo bn̄ viuat. In
alijs affirmo ꝙ paupertas ꝛ vilitas / cū magis
exornabit ꝛ honorabit / q̄ꝫ alios ſua ꝑdigali-
tas atq̄ꝫ ſupbia ¶ Finit

Incipit ſermo eiuſdem de vita clericoꝝ habitꝰ tp̄e q̄dragesimali ad Clerum

Penitemini ꝛ credite euāgelio. Mar j. Euangeliū
hodiernū cui credi oportet / ſꝫ di-
fine ꝯcluſit xp̄s ut dicēt. Qui
ſe humiliabit exaltabit. Nō aūt
aliud ē p̄nia q̄ꝫ humilitas vera ſꝫ deo. pla-
catione eiꝰ poſtulās cū venia delictoꝝ. Pe-
nitemini ergo. hoc ē humiliami ſꝫ deo offenſo.
ꝛ ab eodē placato exaltabimi. Ita em̄ cre-
dere euāgelio equū ē. qm̄ q̄ ſe humiliat exal-
tabit. Qui ſe humiliat ī curia p̄nīe. exaltabit
cū curia mīe. qm̄ ſupexaltat mīa iudiciū.
Damnati quidē ſumꝰ nos pctores corā iuſti-
cia. ad mīaꝫ appellaē tas habēꝰ. quamdiu
viuiꝰ. tam diu em̄ ſedem tenet eadē mīa.
Quod ſi aduſarius ꝛ accuſator nr̄ dyabolꝰ
quomodolibet obmitti voluerit. habēꝰ te patro-
nam clementiſſiāꝫ. te aduocatā ſapientiſſiāꝫ.
te auxiliatricē potētiſſiāꝫ ꝟginē matrem. que
ab oī celica ꝛgina mīe ꝛ aduocata nr̄a ꝯcla-
matis. Si igit̃ ꝛgina mīe es. ſic es. tuū eſt
cauſā mīe tueri. ꝛ curie ſue iura illibata
ſeruaē. Eſt aūt ius curie huiꝰ. ut q̄ venit
ad eā nō eyciat̃ foras. ſed ab accuſatoē ſua
ſubleuet̃ abſolueturq̄ꝫ. ¶ Ecce pr̄es ꝛ
fr̄es quāta nob̄ fiducia ē de ſalute ꝛ exalta-
tōe nr̄a. ſi ꝑ p̄nīe appellacōnē ad mīe forū /
cauſā nr̄e prauitat̃ iam a iuſticie rite dam-
natā deducimꝰ. Deducimꝰ aūt ſi noſmetipōs
accuſamꝰ iudicamꝰ ꝛ damnamꝰ. Si noſmet-
ipſos iudicaremꝰ inquit apłs nō utiq̄ꝫ iudica-
remur. Si iudicaremꝰ penitendo / nō iudicare-
mur penā patiendo. Nolumꝰ certe damnāi.
cū vīnū poſt pc̄tā patet effugiū. Cōfugiāꝰ
ad curiā mīe: ad illā p̄niā nos deducet. ubi
ꝑ aduocata ꝛ patrona ſororem nr̄āꝫ habeꝰ
ꝛ matrē iudicis noſtri. q̄ ſpernē nos non
poteſt. qm̄ ipē caro nr̄a ꝛ fr̄ nr̄ ē. Hāc
matrē adeamus ꝑ impetracōē mīe. Et ut
de p̄nīe humilitatē ꝑ mīa exaltacōē. viuaci
fructuoſoq̄ꝫ ſermoē loq̄mur. ſupplicemꝰ et
dicamꝰ illud angelicū. Aue grā plena dn̄s
tecū. ¶ Penitemi ꝛ credite euāgelio. No-
minatim huic euāgelio. Qui ſe humiliat
exaltabit. Qui ſe humiliat ꝑ penitēciā. exal-
tabit ꝑ grāꝫ ꝛ glāꝫ. ¶ Viri pr̄es ꝛ fr̄es.
Et ſi ſolum dm̄ nr̄i ihu xp̄i impiū / ſubditis
ſuis oībꝰ (ꝛ quidē oīa ſibi ſubiecta ſunt.
iure creacōis. reparacōis. ꝛ ꝯſeruacōis) ſatis
eſſe debeat ad obediendū ſibi / ut agāt dignos
p̄nīe fructus. penitemi ait: nichilominus
appropriate ad ꝑſonas nr̄as que ceceſiaſti-
ce dicimur. et quas ſermōis nr̄i tenuitas
ꝯmonē nūc accepit aſſumi poſſe video ꝑ-
ſuaſionē nr̄āꝫ ad penitendū ex tribus / more
oratorio. A ſtatu ꝑſone. a loco. a tempore.
Ita em̄ agē. Cicero. ita Ariſtote. ꝛ oratoēs
ceteri docuerūt. Scḋm que tria / tripticam
ſup penitendi neceſſitate / oroēꝫ ꝯtexemꝰ
¶ Prima quidē argumētacō. a ſtatu ꝑſoē
ſumet̃. Tales nos eſſe ꝯſidēo viri pr̄es ꝛ
fratres. tales ꝛ in tali nos eſſe gradu ſtatuq̄ꝫ
ꝯſpicio / quos oportet p̄niāꝫ agere. nō ꝑ pctīs
nr̄is tātūmodo. ſed ꝑ delictis alienis. Alioꝝ
quippe pc̄tā ꝯmedimꝰ. alioꝝ quippe culpas
bibimꝰ. alioꝝ defectus calciamꝰ ꝛ veſtimꝰ.
Pc̄tā ꝑpłi mei ꝯmedūt. ¶ Nō ſit cuiq̄ꝫ
admiracōi qḋ dicimꝰ qm̄ ita ſit dū elemo-
ſinis alioꝝ talia nobis ꝯparamꝰ. cibos.
potus. alimenta. Que nimiꝝ elemoſiē
ideo date ſūt. ut p̄niāꝫ ꝑ ꝯferentibꝰ. et
ſatiſfactionē deo faciamꝰ. Status ergo
nr̄ ſtatus penitenciū eſt. eoꝝ. ſ. qui vltro
ſemetipſos ad p̄niāꝫ obligaūūt. Nā ſi q̄s
inter nos aliter ſentit / ille pcūldubio ꝓprij
ſtatꝰ ꝛ gradus ignarus eſt. ꝙ ipm̄ tāto
magis penitē ꝯuenit quāto minꝰ penitet.
et quāto magꝭ eſſe ſibi penitēdū diſſimu-
lat uł ignorat. ¶ Hanc tn̄ veritatem
plane duriſſimā. ſed tn̄ ꝑdicandā ꝛ cogno-

ſtendam / uſꝗ in ſtatu nr̄o in ſtatu eccleſiaſticoꝝ / ul' diſſimulant ul' ignorant ul' ſacrilega impietate ɔtemnūt. alioquin nūꝗ̄ tanta auiditate nūꝗ̄ tā ꝑcipitatōe improuida inhyarent ad elemoſinas tāles quales bn̄ficia nominamꝰ. ul' dignitates ul' officia. quibꝰ annexa ē tāl's obligatio ꝓ alijs penitēdi ⁊ ſatiſfaciendi. cū tn̄ pro nr̄is ſatiſfacē delictis vix ſufficiat vita nr̄a ⁊ vtinā ſufficiat. Nūc quāta eſt demencia hoīez tot culpis ꝓprijs obnoxiū. preſſū ⁊ obrutū / ſuſcipe (imo rapere modis eciā indebitꝭ) alienas offenſas. et ſup ceruices debiles apponē. Hoc quippe fit (ut diximꝰ) dū bn̄ficia bn̄ficijs cumulāmꝰ. nā ꝑalitas beneficioꝝ ex elemoſinis fūdatoꝝ ad pn̄iaz ꝓ plꝛibus faciendā aſtringit. Nūc vō heu cecitas. heu inſania / nos hijs obligacōnū vincl' ſeruitutibꝰ ſpecialibꝰ miſera colla ſubiīgꝰ. qui nō iugū graue ſatiſfaciendi ꝓ alijs. ſed libertas ⁊ abſolucio videatꝛ. ¶ Addamus adhuc / ꝙ ſtatꝰ nr̄ ſtatꝰ eccleſiaſticoꝝ / penitꝰ eſt in exemplū ꝓuocātū alioꝝ ad penitenciā. quaſi ul' liber ul' ſpeculū ul' ymago pn̄iē. Quod ſi ꝑ pn̄ia legatur in nob' petulancia. ꝓ ɔtricōe deſtructio. et diſſolucio. pro ſatiſfactōe irritacio dei ⁊ vicioꝝ oīm accumulatio: nos tot dampnacōnibꝰ digni reddimꝰ. quot hoīes nr̄is exemplis corruptiſſimis ſeducūtꝛ. Si dampnādus eſt q ſeipm̄ ſpontanee pctō deprauat. nūquid nō ergo dampnatior qui multos ſecū in interitū trahit capit et deicit. ¶ Rurſū ſtatui nr̄o comes eſſe debet ſacra ſciēcia. hoc ē ſacroꝝ ⁊ ſacramētoꝝ noticia. q̄lis cognicio / abſꝗ pn̄ia nꝰ

ꝑfcē cognoſci nꝰ efficaciꝰ tradi pt. Hec quippe illa ē ſapiā cuiꝰ ꝓs ē. de qua bn̄ enūciatū ē. ꝙ ī maliuolā aīaz n̄ ītroibit ſapiā. nꝰ habitabit ī corpore ſubdito pctīs. Itaꝗ ſacerdos quilibet / angelꝰ dr̄. qm̄ dei nūcius eſſe dz ad ꝓplm̄. q̄libet ī gradu ſuo. et legē eiꝰ. ſ. dei ab ore eiꝰ req̄ret. ¶ Dedit illis regiones gencium inquit ꝓpheticꝰ ſermo. ⁊ labores ꝓploꝝ poſſederūt. ut cuſtodiāt iuſtificacōes eiꝰ ⁊ legē eiꝰ requirāt. Nō dedit nob' dn̄s laborē alioꝝ ut in ſudore vultꝰ alieni / veſcamꝰ pane nr̄o / ⁊ nichil inde officij. nichil ſuffragij. nichil ſatiſfactōis impenderemꝰ ꝑ ceteris qui ſuis nos laboribꝰ alunt aluerūtꝗ. Quāto mꝰ iſta data ſūt. vt luxurieris ſuꝑbe in pompis equis familijs. fediſſime ī meretriculaꝝ lenocinijs. Nō ꝑterea ɔmiſſa ſūt ut comeſſaciones crapuloſas ⁊ ſumptuoſas in ocio diſſoluto. cū maxīa tp̄is ɔſūptōe ⁊ oneratōe corporis ac animaꝝ / quotidie ſequeremur. Demiꝗ ut ditarēꝰ carnē ⁊ ſanguinē. imo q̄nꝗ carneos ⁊ ſanguineos hoīes / de bonis pauperꝝ de patrimonio crucifixi. Sed ut cuſtodiāmꝰ iuſtificacōes dn̄i ⁊ legē eiꝰ inquiramꝰ. Cuſtodiāmꝰ inquā nō diffamēꝰ. diſſipemꝰ. irrideamꝰ. laceremꝰ. iuſtificacōes dn̄i. Et legem eiꝰ inquirāꝰ non tradentes nos noſtraꝗ inſtitucōibꝰ mūdi et legibꝰ Iuſtinianis. ſed legi dn̄i q̄ īmaculata ē ɔuertēs aīas ⁊ ſapiēciā ꝑſtans puul'. gloſa humilibꝰ quales ſūt penitentes. Penitemi ergo. ¶ Poſtremo mouet nos qui dicit. quāto gradus altior (qualis eſt noſter qui ſacerdotes dicimur. ⁊ qui genus electū regale ſacerdociū criſti dn̄i. imo ⁊ dij nominamur) tanto caſus grauior. conſone ad illud ſatyricū. Omne animi viciū tāto ɔſpectius in ſe crimen habet / quanto qui peccat maior habetꝛ. Porro ſi caſꝰ noſter grauior: ɔſequēs ē ut recurrēcio per — penitēcias

penitentias. fortioꝛ exigatur. ¶ Concla/
mo igitur precoꝛ ⁊ obteſtoꝛ per euangeliũ
ſacratiſſimũ domini noſtri Jħu xpi. Pe/
nitemini ⁊ credite euangelio. qm̄ qui ſe hu
miliat per penitentiã/ exaltabit̃ ad gloriã.
Hoc modo ſtatus noſter ſtatus eccleſiaſti
cus vrget nos magnis ⁊ certis rationibus
penitere. ſi non obtoꝛpuimus. ſi nõ omni
no perditi et xpiana religione abalienati
ſumus. ¶ Rurſus compellit ad idem. lo/
cus ipſe materialis in quo conuerſamur:
qui locus eſt eccleſia. Cõmonebat preta/
ctus noſtre orationis oꝛdo/ vt ſimiliter ex
loco in quo cõuerſamur qui locus eſt ma/
terialis eccleſia/ robur eidem orationi no/
ſtre donaremus Sed multis queſtionibꝰ
agitat̃ animꝰ ex his que dicta ſunt. ¶ Una
ſi eccleſiaſtici non penitentes pro ſeipſis/
proficiant alijs pro quibus eos diximus
ad ſatiſfaciendũ obligatos: Videt̃ ꝙ nõ.
per predictũ. ⁊ per illud Gregoꝛij. Cũ is
qui diſplicet ad intercedendũ mittit̃/ irati
animus ad deterioꝛa ꝓuocat̃. ¶ Alia. ſi ec
cleſiaſtici nõ penitentes pro alijs/ faciunt
bona eccleſie ſua. et ſi ad reſtitutionẽ obli/
gantur: videtur enĩ ꝙ contra donantiũ in
tentionẽ/ bonis illis abutuntur. nec labo/
rant in vinea dñi. nec denariũ habere me/
rentur. ¶ Altera ſi eccleſiaſtici oẽs tenent̃
ad ſtudiũ legis diuie. videt̃ ꝙ ſic ꝑ ꝑdicta
quia ideo dedit illis deus regiones gentiũ
et la. po. poſ. vt cu. iuſti. eius ⁊ legẽ eius ex
quirant vt dictũ eſt. ¶ Ad oppoſita iſtoꝛũ
omniũ eſt argumentũ. quia talia dicere eſt
partem eccleſiaſticoꝝ longe maioꝛẽ pone/
re extra ſtatũ ſalutis. eãq₃ damnatõnis reã
affirmare. ¶ Alie queſtiones ſunt. vt ſi li/
cet ex bonis eccleſie aliquid ſibi retinere vl
tra id quod dicit apl's. Habentes alimen/
ta ⁊ quibus tegamur his contenti ſumus
Videtur enĩ ꝙ reſiduũ eſt eccleſie ⁊ paupe
rum. quale auferre/ ſacrilegũ ⁊ impium di
cunt Hieroñ. et Berñ. ¶ Annexa eſt huic
queſtio. De ditatione parentũ ex bonis ec
cleſie. De collatione beneficioꝝ indignio
ribus. De multiplicatione beneficioꝝ vl/
tra decentẽ ſuſtentationẽ perſone occupã/
tis. De intrantibus diſtributõnes ex ſolo
introitu ad horas. De dantibus ſe totos
ad practicationes ſeculares et quandoq₃
ad turpes queſtus. Et ſimiles multes. q̃s
omnes diſſoluere/ breuitas affectata recla
mat. Sed quatuoꝛ conſiderationes qua/
ſi totidem claues pro apertione faciliori
placet afferre. ¶ Pꝛima conſideratio. Ec/ J
cleſiaſtici qui non penitent ſed computre/
ſcunt in peccatis ſuis/ nullũ opus faciunt
apud deum. pro ſe vel alijs acceptũ ſibi ad
conſecutionẽ vite eterne. pro quãto fructꝰ
ſuoꝛum operũ talis ex coꝛrupta radice pro
cedit. que radix eſt eoꝛum voluntas depra
uata. Elongantur quoq₃ magis ⁊ magis
a deo. quoniam q̃ longe a peccatoꝛibus ſa
lus. Hoc intendebat dominꝰ cũ ait. Ma/
ledicam benedictionibꝫ veſtris. ⁊ ſilia plu
rima in hanc ſententiã. ¶ Secunda cõſi/
deratio. Eccleſiaſtici quãuis impenitẽtes
implentes tamen ea que ex inſtitutione be
neficioꝛũ ſuoꝛum iniuncta eis ſunt. in ho
ris dicendis. ⁊ ſimilibꝫ. ipſi faciunt fructꝰ
beneficioꝝ eſſe ſuos. ſaltem apud homĩes
nec ad reſtitutionẽ obligantur. Obligan/
tur tamen in foꝛo conſcientie/ aliter recom
penſare benefactoꝛibꝫ ⁊ fundatoꝛibꝫ ſuis.
preſertim faciendo ſibi amicos de mãmo/
na iniquitatis. vt per alios ſuppleant re/
demptionem ⁊ ſatiſfactionem/ quã ipſi ſi/
ne gratia permanẽtes/ inſufficienter agũt
Valent preterea huiuſmodi beneficiã/ nõ
ex virtute ꝑſonarum. quoniã tales ſuppo/
nuntur eſſe in peccato moꝛtali ⁊ per conſe
quens dei hoſtes odioſi. ſed ex perſona to
tius eccleſie. ⁊ ex offerentium deuota pieta
te valoꝛem ſuſcipiunt. qualem ⁊ quantũ
nouit deus. ¶ Tertia conſideratõ. Plus
congruit eccleſiaſticis noticia ſacre legis
q̃₃ alia. et multis ipſa eſt de neceſſitate pre/
cepti. ſed magis et minus/ pro diuerſitate
officioꝛum curarum atq₃ dignitatũ. Cu/
rati nominati tenentur ſcire precepta dei:
et articulos fidei in quodam generali pro
denũciando ſubditis. Materiã inſuꝑ de
ſacramentis eccleſie. prout in cõmuni vſu
practicatur ⁊ verſatur. vt de modo bapti/
ſandi. de modo audiendi confeſſiones. et
interrogandi. ⁊ docendi. et abſoluendi. et
penitentias iniungendi. de modo matri/
monia contrahendi. de modo ſacre vnctõ
nis. et de inſtructione illius qui laboꝛat in
extremis et ſi que ſunt talia. Curati ꝑ his
ſciendis ſi non laboꝛant vel ſtudendo vel
audiẽdo/ an ſint in ſtatu ſalutis. ipſi vide/
rint. ego non eſtimo. ¶ Quidam tracta/
tuli ſuper his communibus/ confecti ſunt
Quos ſaltem' habere deberent tales ec/
cleſiaſtici. quoniam nec ſumptuoſi ſunt in

tranſcribēdo. nec diſpēdioſi ⁊ difficiles in
intelligēdo. De plātis vero q̇ abſentes ſūt
nihil hic diffinio. quēadmodum pati eſſe
debent ad faciendum ⁊c. ¶ Quarta con/
ſideratio. Intentio eccleſiaſticorū in om/
nibus ſuis actibus debet eſſe diuinus ho
nor ⁊ eius obſequiū. ⁊ conſequēter ex inci
denti ⁊ quaſi acceſſorie/ ipi poſſunt tempo
ralia deſiderare ⁊ adquirere pro ſuſtentatō
ne decenti ſuorū ſtatuū. decentē intelligite
ſtatum prout ſapiens iudicabit. ⁊ nō pro/
ut ambitio vel auaricia ſuadebit. Iuxta ꝙ̄
conſideratione dātur regula conſequēter
ad ſciendū ſi in celebrationibꝫ miſſarum.
ſi in boris lucratiuis. ſi in alijs opibꝫ ſuis
ımo etſi in multiplicatione beneficiorum
ipi eccleſiaſtici ſint ſymoniaci. vl' ſymonia
aut turpi lucro notandi. Deſcendere autē
ad ſingula omnino diffinienda/ neqꝫ faci
le eſt neqꝫ poſſibile ſub certa regula. ꝓpter
varietatem circūſtantiarū. ex quibus/ iu/
ris variationem ſcit nemo.

PLura dici poterāt. ſed interim cō
tenti/ ⁊ ad ſecundā noſtre exhorta
tionis partem tranſeūtes/ oſtenda
mus ex loco in quo ſumus/ congruitatem
penitendi. ¶ Locus noſter viri patres et
fratres locus eccleſie materialis in quo fre
quentius cōuerſamur/ nos admonet ſi nō
obſurdeſcimꝰ vt obediamus dicenti xp̄o.
Penitemini ⁊c. Quanqꝫ enī vallis hec mi
ſerie/ locus ſit vniuerſaliter fletus ⁊ peni/
tentie/ vbi tanto magis flendum eſſe dicit
Augꝰ. quāto minus fletur. nihilominꝰ tē/
plorum locus/ ſua quidē religione ⁊ qua/
litate cōmonere facit vt peniteamꝰ. Quid
itaqꝫ aliud vidētur p̄dicare imagines om
nes in eccleſia ante quaquerſū. ſupra. ſub/
tus. ⁊ in lateribꝫ. cantus inſup ⁊ pulſus. ea
quoqꝫ que legunt̄ ⁊ fiunt omnia. niſi leue/
mus ſurſum corda. ⁊ nō mentiamur reſpō
dentes: habemus ad dn̄m. Leuare autem
ſurſum corda nequeūt ſane ipi peccatores
ſine penitentia. ⁊ magna penitētia. ¶ Ha
bent ſeculares hoīes ſeu militares ſeu ple/
bei/ loca ſua: in quibꝫ exercent̄. plena mul/
tis ſpectaculis. vanitatibus. ⁊ inſanijs fal
ſis/ que penitentiā non ſolū non incitant
ſed ꝑturbant. Vide fora negocioſa/ abun
dare infinitis periurijs. fraudibus. mur/
muribus inconditis. clamoribuſqꝫ diſſo/
nis. Vide curias patrocinantiū. intra q̄/
les/ nota litigantiū magniloquas linguas

acutas et inſtructas vt narrent fabulatio/
nes ſed non vt lex tua domine. De curijs
curialium quid aliud dicturus ſum/ quaꝫ
quia tote cure ſunt. et tote cure vaniſſime.
nec cure celeſtes. ſed plerunqꝫ ſceleſte: Nō
diſcurram per ſingula talium loca quorū
plurima a ſanctis doctoribus merito in/
terdicta ſunt eis qui penitentiam ſalubreꝫ
integro animo peragere moliuntur. ¶ At
uero nos eccleſiaſticos continet locus ſa/
cerrimus. locus religioſiſſimus. locus to/
tus penitentie ſalubris prouocatiuus. ſi
tamen in eo non manemꝰ ſicut beſtie. igna
ri myſteriorum omnium que fiunt et cer/
nuntur. Si preterea corpore exiſtente in
eccleſia/ non ſit animus in patinis. ſicut ē
apud Terentium. Si deniqꝫ non facimꝰ
de domo orationis/ domum negociatio/
nis et ſpeluncam latronum. Quo pacto
fit: Certe aut cogitando aut garriendo ſe/
cularia. aut diſtributiones diuinas tanqꝫ
nobis qui nō eas lucramur indebitas fur
tiue rapiendo. furtiue dixerim iudice deo.
etſi non mundo. qui ſi eos ſoluit. non ta/
men abſoluit. ¶ Ceterum crux et crucifi/
xus/ nonne loquuntur vt penitentiā aga/
mus. cum talem ipſum chriſtum ante ocu
los ſtatuāt. quo nullus vnqꝫ acerbius do/
luit. non pro ſuorum ſed pro noſtrorum
ſatiſfactione peccatorum: Sanctorum
rurſus ſanctarumqꝫ imagines idem ſua/
dent. ingerentes memorie noſtre ꝙ ꝑ mul
tas tribulationes oportet nos intrare in
regnum dei vt ipſi ⁊c. Deniqꝫ tumbarum
ſculpture. magnis nos vocibus et lamen/
tis/ ad penitentiam prouocare nō ceſſant.
ingerentes quid illi ſint. quid fuerunt. q̇d
de nobis meruerunt. quid exigunt vt ſu/
um/ quorum corpora incinerata/ tegit tel/
lus. ¶ Si ad hos omnes et ſimiles aſſi/
due clamores nequaqꝫ aperimus aures
mentis intimas/ non iam ſurdaſtri ſed ſur
di ſumus. imo ipſis quas intuemur ⁊ cal/
camus imaginibus atqꝫ ſimulacris aſſi/
milati ſumus que habent aures et non au
diunt. Quid de ipſo ſacroſancti dominici
corporis ſacramento ſatis vnqꝫ dicturus
ſum. malo nunc ſilere qꝫ pauca dicere. Ve
illis qui abutuntur eo ad cumulum pec/
candi/ quod ſingulariter datum eſt ad au/
xilium ſubleuamēqꝫ penitēdi. Hi ſunt in
digni tractātes illud. quos ſub queſtione
terribili increpat dn̄s per ꝓphetam. Quid

eſt ꝙ dilectus meus fecit in domo mea ſce
lera multa. ¶ Nō nos ita viri patres ⁊ fra
tres. ſed in loco tali tanꝙ̄ diuino et celeſti
audiamus vocem dn̄i imperantis vt amo
ris calciamentis noſtre vetuſtatis ꝑ peni/
tentiā. ſuū eſt enī hoc officium ſtem⁹ in ter
ra hac que ſancta eſt dicentes cum Jacob
Terribilis eſt locus iſte. non eſt hic aliud
niſi domus dei ⁊ porta celi. Etenim domi
nus eſt in loco iſto. et nos. ergo ſancti ſu/
mus qui habitamus in ſancto quibꝫ dei
gratia conceſſit. ſi non abutimur. illa vota
prophetica. Unaꝫ petij a domino hāc re.
vt inha. in domo domi. Et rurſum. Quā/
dilecta tabernacula tua domine vir. ⁊c̄. Et
iter. Elegi abiectus eſſe in domo dei mei
⁊c. Ad quid: Ad penitendū ꝓcipue. Peni
temini ergo. ¶ Circa hec quadruplex oc/
2 currit conſideratio moralis. ¶ Prima ſā/
ctius eſt et deo placentius et fructuoſi⁹ re/
gulariter/ orare deum in templis et locis ſi
bi dicatis ꝙ̄ in alijs. Ualor quippe oratō
num ibidem factarum cumulatur ex ora/
tione generali et loci maieſtate. ex qua fit
deuotionis maior incitatio. Propterea
nō abſqꝫ grandi ratione ſedula religio pa
trum noſtrorum/ particularia oratoria ve
tabat. preſertim pro miſſis celebrandis.
Dixi in conſideratione regulariter. quo/
niam accreſcere valor ipſis orationibus
aliunde ꝙ̄ ex loco ſancto poſſet. ¶ Secū
da conſideratio. Omnis blaſphemia/ que
attribuit deo vel ſanctis eius/ indigna vel
turpia/ vel verbo vel facto vel ſigno/ tan/
to execrabilius fit in eccleſia quāto locus
plus ſacer eſt. Que blaſphemia/ ſi fiat ſub
ludi ſpecie/ debet auctoritate per ſuperio/
res ſerioſe reparari. Nec cōſuetudo ad op/
poſitum alleuiat imo aggrauat. quia ve/
riſſime corruptela eſt. et ſacrilega corru/
ptela. que in caput ſuperiorum redunda/
bit. ſi non pro ſuo officio remediare cura/
uerint. maiori quidem animoſitate quam
pro ſuis tēporalibus decertarent. ¶ Ter/
tia conſideratio. Una ex cauſis quare ec/
cleſiaſtici mali et impenitentes/ peſſimi
ſunt ſupra ceteros (prout ſepe expertum
fuiſſe teſtatur Aug⁹. et tempora mea idem
monſtrant ad oculum) aſſignatur conue/
nienter. quia tales ipſi deo magis ingrati
ſunt dum abutūtur eis omnibus que eos
ad penitentiam prouocare debuerāt. Om
nia enim remedia pro ſua correctione vt
ſunt exempla ſanctorum et predicationes
⁊c. conuerterunt in faſtidium et contem/
ptum ex continuo auditu et viſu. adeo vt
tandem ſe eſſe credant ſapientes et prudē
tes pre alijs monitoribus ſuis. quoniam
impinguati ſunt incraſſati dilatati. ideo
dereliquerunt deum factorem ſuum ⁊c. et
humilitatem noſtre religionis et ſuorum
promulgatorum/ ponunt in abominatio
nem ſibi. Qualis igitur ſpes ſalutis eē po
teſt. vbi que fuerant remedia/ couertuntur
in nauſeam et venena: ¶ Quarta conſide
ratio. Affectiones peruerſe que ſeparant a
deo/ damnabiliter fiūt vbiqꝫ. damnoſius
in eccleſia. Negociationes preterea ſecula
res/ fiebant olim in templo hieroſolymita
no diſplicibiliter chriſto. hoc ex ſuo zelo
ſubuertente cathedras numulariorum ap
paruit. Nunc diſplicibilius fiunt in tem/
plis ſuis. in quibus myſteria magis ſpiri/
tualia/ conuenit celebrari. Hec de ſecunda
parte ſermonis.

Poſtremo fas
nobis eſt/ non ſolum ex ſtatu ꝑ
ſone/ nec ex loci qualitate corro
borationem addere noſtre ora/
tioni/ pro perſuadenda nobis penitentia
vt iam fecimus. ſed etiam tertio ex tempo
ris qualitate. ¶ Omitto ꝙ tempus omne
vite miſere huius et erumnoſe/ tempus lu
gendi eſt/ tempus qꝫ penitendi. Non lo/
quor ō tempore hoc quadrageſimalis ab
ſtinentie/ quod intrauimus. quanꝙ̄ mul/
ta dici ad rem competerent. Tum de ieiu/
nijs/ qua obſeruatione complenda ſunt:
et qui ſunt quos pia neceſſitas excuſat.
Quali inſuper delicti obnoxij ſunt eccle/
ſiaſtici tranſgreſſores et fundatores hu/
iuſmodi ieiuniorum. Tum preterea de ie
iunio quadragenario chriſti quali quali/
terqꝫ fuerit completum virtute. ¶ Suffi/
ciat ad dolendum lugendum penitendū/
qꝫ continuo/ aſpectus huius temporis:
imo huius tempeſtuoſe etatis noſtre. in
qua regnat luctuoſiſſimum abſqꝫ exēplo:
imo nullis vnqꝫ luctibꝫ equanduꝫ ſciſma.
quod nō vetuſtate cōſumit vt omnia. ſed
in dies/ altius radices malas agit. ⁊ tanꝙ̄
fama monſtrum horrenduꝫ in dies vires
adquirit eundo. Expectauimus pacē de/
plorat propheticus ſermo. ⁊ ecce turbatio

Sic eccleſia inſanabili quodā cancro de/
paſcitur egreſcitq; medendo. Sic ſuā hy/
dram patitur que ex ſucceſſione fecundioꝛ
fit. Ipſa inſuper minotaurus vix egreſſi/
bili laboꝛinto circūdatur. ꝛ moꝛe ferarum
habet in rete pedes ſuos. ¶ Nunquid nō
igitur tempus tale eſt in quo penitere ꝛ do
lere cum ingenti gemitu et plangoꝛe aſſi/
duo cū lacrimis ꝛ rugitu coartamur nos
eccleſiaſtici ꝛ dicere. Tu exurgens domie
miſereberis ſyon. quia tempus miſerendi
eius quia venit tempus: Et iterū. Tem/
pus faciendi dn̄e diſſipauerūt legem tuā.
legem charitatis vnionis ꝛ pacis. ¶ Pri/
ma cōſideratio. In omni tempeſtate gran
di ꝛ internetione/ vbi primū incipit a ſan
ctuario dei ſaluberrimū eſt/ iuxta Ezechie
lis viſionem/ ſignari ſigno thau in fronti/
bus. Illi quippe ſoli ſaluantur ſic ſignati
Quale ſignū illos ſolos accipere notat ꝑ/
dicta viſio qui gemunt ꝛ dolent ſuper cun
ctis abominationib' que fiunt. hoc autē
per penitentiā fieri ꝑſpicuū eſt. Ubi vero
magis inceperit ira dei a ſanctuario ſuo
q̄ʒ hoc tempe miſero quis legit quis audi/
uit: Penitemini ergo. ¶ Secunda conſi
deratio. Quoniam facta eſt ſciſſio ita vni
uerſalis in coꝛpoꝛe myſtico ex peccatis ſin
gularium ꝑſonarum ꝛ eoꝛum ꝑuerſis mo
ribus quomō fit in coꝛpoꝛe vero diſſolu/
tio eius ex vitio moꝛbido partiū ꝛ coꝛru/
ptis humoꝛib' ꝯſequens eſt vt penitentia
lis medicina primū recipet in membꝛis ſa
nitatem. preſertim cum videat hic eſſe di/
gitus dei. cū humanū auxilium quaſi pe/
nitus deeſſe ſentit. Quapropter impetran
dum eſt diuinum: teſtimonio Joſophat.
Que impetratio nō melius q̄ʒ per penitē/
tiam humilem adquirit. Quoniā ſicut ex/
altatio ambitioſa ꝛ perdita multoꝝ eccle/
ſiaſticoꝛū tam feda abiectione humiliauit
eccleſiam/ ipā ſi queritur rurſus exaltari vt
per penitentiam humilem hoc fiat neceſſe
eſt Penitemini ergo. ¶ Tertia conſidera
tio. Reuerentia pia ad matrem viget plus
q̄ʒ alias in filijs/ tempoꝛe neceſſitatis ꝛ cō
culcationis ſue. vt humilientur ꝛ doleant
et penitentie ſigna demonſtrent. preſertim
vbi per talia/ miſerabilibus eiuſdem ma/
tris neceſſitatibus ſubueniri conuenit. dū
ſinguli filioꝛum ſingula merita ſua: ſicuti
quaſdam donationes et redemptiones cō
ferunt in commune ad redemptionem ma

tris captiuate. Sic eſt in preſenti tempo/
re. Penitemini ergo. ¶ Quarta conſide/
ratio. Sciſma preſens / non impedit ve/
ram penitentiam imo magis ad eandem
faciendam animat ꝛ inducit tanq̄ʒ ad pri/
mum antidotum ꝛ medium pro poꝛtu ſa/
lutis attingendo. Scio tamen nōnullos
hinc inde poſſe inquietari a ſcrupulis et
queſtionib' plurib' ſuper caſibus reſerua/
tis. ꝛ ſuꝑ poteſtate clauiū. ꝛ alijs ꝑplexita/
tum nodis quib' ſciſma p̄ſens reſperſum
eſt. Scio nihilominꝰ reſponſum factū eē
anthonio. q̄ ſola humilitas omnes diabo
li laqueos ſecura p̄terfugit. Humiliatus
ſum et liberauit me inquit ꝓpheta. Nulli
vero abſq; penitentia datur poſt peccatū
talis humilitas que rurſus exaltet. Soli
igitur bene penitētes ſecuri ſunt. q̄ʒobrem
penitemini. ¶ Hec foꝛtaſſis ſufficere po/ A
tuerant de neceſſitate penitentie noſtre/ ni
ſi reuerentia euangelij hodierni cui credi
opoꝛtet. et q̄ appropriate de eccleſiaſticis
loquitur/ cogeret nos ſua maieſtate vt ali/
quid diceremꝰ. nec ipm noſtro ſilentio in/
digno tranſiremꝰ. ¶ Itaq; euāgelicus ſer
mo. xxiij. c. Mat. vnde euangeliū hodier/
nū cōſcriptū eſt/ loquens in ꝑſona xp̄i ad
phariſeos ꝛ ſcribas ſui tp̄is/ notat in ſpe/
ciali. ſub reprehenſionib' quatuoꝛ. ꝛ octo
maledictionib'. a quib' debent eccleſiaſti/
ci p̄cauere. vt increpatio maloꝝ. bonoꝝ
ſit inſtructio. ꝛ vt ſuꝑ malo cognito/ peni/
tentia ſalubrioꝛ fiat. ¶ Prima rep̄henſio
eſt dicere bona ꝛ non facere. hoc enī quid
aliud eſt q̄ʒ ſe propria voce damnare ꝛ ta/
lem eſſe cui merito dicat dn̄s. Ex oꝛe tuo
te iudico ſerue neq̄ʒ. Uidete aūt patres et
fratres quāto amplius eſt delictū. neq; di
cere bona neq; facere imo dicentibus atq;
facientibus modis omnibus ſerio ꝛ ioco
clam ꝛ palam cōtrariari. ¶ Secūda rep̄/
henſio eſt onerare ſubditos duris ꝛ multi
plicatis ponderib' p̄ceptoꝝ ꝛ penarū. di/
gito autē ſuo nolle ea mouere. Quo in lo/
co culpant illi eccleſiaſtici qui excōmūica/
tionū ꝛ vexalium ꝛ maledictionū ſenten/
tias accumulāt ſupra merita. quo fine/ ipſi
viderint ꝛ q̄ʒ conſone ad euangelicā liber/
tatem. ¶ Tertia rep̄henſio eſt hypocriſis
et ſuꝑſtitioſa in habitibus. quibus ſancti
tatem aut religionem p̄ferunt. qualia in/
tus hoꝛrent et fugiunt ipſi taliter induti:
qualiter induimur nos eccleſiaſtici om̄es

diuiſi a populo. precipue dum in eccleſia miniſtramus. Sed ſepe mentiũtur he veſtes. dum aliud monſtrant extra. aliud tegunt intra. exterius ſanctitatẽ interius vilitatem. ¶ Quarta rephenſio eſt ambire vanam gloriam. in locorum eminentia. et alto recubitu in cenis. in ſalutationib9 popularibus atq; forenſibus. in titulis z appellationibus. nomĩe magiſtri aut patris aut domini. ĩ quibus omnibus corrupta affectio magis q̃ ipſa actio que de genere bona eſt/ z bene fieri poteſt/ inculpat. Poteſt enim aliquis omnia iſta querere/ ſi ſtatus ſuus z vocatio/ exigãt pro vtilitate rei publice z eccleſiaſtico honore. non pro ſingulari ambitione. Aliquis enim ex eccleſiaſticis/ cur non fas habet alte ſedere z ſalutari populariter. et appellari vel mater vel pater. vel dominus ſi non iſtis delectetur. Hoc eſt ſi non nomina tm̃ z famã ſed res z opera z officia p nomina deſignata/ querit z implet. nõ ad ſuam ſed ad dei lau-

D

dem magnificentiã z gloriam. ¶ Sequũtur octo ve. Ve primu3 eſt claudere viam celi pũerſis moribus z exemplis. Hoc fit dum imperiti z ſimplices ex populo/ arguunt ſibi licere ea que vident patres et paſtores ſuos facientes. ¶ Scdm ve ſub p̃textu longarũ orationu3 viduas z ſimpliciores ſpoliare. A quo ve non immunes ſunt hi qui obitus z ſeruitia multa in eccleſia pollicentur. z ea vel non exoluũt. vel impfecte ac negligenter exoluunt. ¶ Tertium ve traduci poteſt appropriate ad eccleſiaſticos. querentes promotionẽ alicuius ad ſtatum eccleſiaſticũ. vel contra eos qui affectu carnali vel alio faciunt eum pũerſis exemplis et moribus duplo filium gehenne q̃ futurus erat in ſtatu ſeculari. ¶ Quartum ve contra malos interpretes xpi. z ſpecialiter iuramentoru3 z votorum in quibus fallũtur z fallunt ex ſacerdotu3 ordine/ in confeſſionib9 audiẽdis. ¶ Quintum ve contra eos qui decimas vſq; ad minimũ eſſe ſoluendas decreuerunt z grauiora ipſi derelinquunt Judicium ſc3 miſericordiam z fidem/ ſicut apud quoſdam in eccleſia plus puniretur tranſgreſſio vnius cerimonie z traditionis humane/ q̃ blaſphemia in deum aut ſuorum preuaricatõ mandatorum. ¶ Sextum ve mũdare diligenter id quod foris eſt in vaſis quibus deo miniſtratur. vt eſt calix. z conſcientiã dimittere rapinis z immundicia pleniſſimam. Ut faciunt qui in cõſcientia peccati mortalis/ z in cõtinuo ꝓpoſito non relinquendi peccata ſua/ neq; occaſiones peccatorum/ miniſtrare pſumunt. ¶ Septimum ve contra hypocriſim eoru3 qui ſanctitatem fingunt extrinſecis ſignis. int9 autem ſunt hypocriſi et iniquitate. compati merito ſepulcris dealbatis. Qd ſi culpantur hi qui mali ſunt/ quo vituperio digni videntur qui peccata ſua predicant gloriãtes cum malefecerint et exultantes in reb9 peſſimis in pniciem z contagionẽ z ſcandala certa puſillorum. Cuidam. improperium dixit alius. Abi hypocrita. Cui acuta mordacitate reſpondit iniuriatus. Tu talis es vt nec hypocrita dici poſſis. Jta palam z in publico pũerſus es vt nullus fictioni locus relictus ſit. ¶ Octauum ve eſt qui ſanctis reuerentes eſſe videntur. colentes eorum ſepulcra memorias atq; reliquias. ipſi tamen eos nequaq̃ imitantur in ſanctitate. imo pſentibus inimicantur et inſidiantur qui ſanctoꝝ vitam atq; mores queſierint imitari. ¶ Ad que omnia ve ſubiungitur horrenda concluſio. Ecce relinquetur vobis dom9 veſtra deſerta. Domus hec domus erat ſynagoge. cui ſuccedit domus eccleſie. quã iam pene deſertioni vicinam intuemur vt olim ſynagoga3. Auertat hoc pius eccleſie ſponſus Jhs xps. Auertet autem ſi fuerimus penitentes. ſi nos benigne intuitus fuerit z cõuertet ad ſe. et tandem reponet in firmiſſimo habitaculo ſuo. ad quod nos pducere dignetur qui ſine fine pmanet in ſecula ſeculorum Amen. Finit.

Sequitur item ſermo eiuſdem factus in cena domini p humilitate. valde notabilis.

P

N[a]
Deo exiuit z ad deum vadit Originaliter Johis. xiij. z in euangelio pñtialiter recitato Nos z mei ſil'es qui a deo exiuim9 p peccatũ longe nimis. Quia longe a peccatorib9 ſalus. vadam9 nũc rurſus ad eũ/ p orõnis z pie inuocatõnis greſſum. mox aderit. quia ꝓpe eſt dñs/ omnib9 inuocãtib9 eũ in veritate. Cuius orõnis nr̃e mediatricẽ te cõſtituem9 o virgo beata virgo/ deo iunctiſſima. ad quam de9 venit. z a qua ſm corp9 exiuit. Te nũc

ob hoc ſalutantes ⁊ dicentes. Aue maria.
¶ A deo exiuit ⁊ ad deum vadit. ſcribitur
vt ſupra. Alta verboꝝ ꝓfunditas. alta ni/
mirū. ⁊ quis cognoſcet eam? Sed ita loq̄
decebat conſciū ſecretoꝝ dei. Hic tam ſub
limis volatus grandi aquile ſpūali homi
ni videbaẜ. cui ex ſententia dicere fas erat
illud ꝑhie apud Boetiū li. iiij. metro pri/
mo. Sunt eteni penne volucris mihi que
celſa cōſcendant poli. quas ſibi cum velox
mens induit peroſa terras deſpicit ⁊c. ¶
Mihi vero quid ni ſtupor mentis et di/
gna admiratio debebatur ad hanc ſcienti
am que mirabilis facta ex me eſt conforta
ta eſt. ⁊ non potero ad eam? Quid niſi ve/
nerabūdum quoddam ſilentiū congrue/
bat? Congruebat vtiq̄ ſilentium potius
q̄ elato ſermone de diuinis obſtrepe inter
olores me raucum anſerem. potius q̄ ſor/
didis pedibus affectionū. manibuſq̄ opa
tionum me ſanctuarium verborum dei te
merariū introire. Sed officij mei debituz
ipſi vos ſcitis. ſed ⁊ frequens deuotionis
veſtre conuētus ⁊ preſtolatio quippiā vel
impꝑfecte balbutire cōpellit. ¶ A deo inq̄t
euangeliſta exiuit. Miror ſi non protin9
ad hoc verbuz miramini. De quo nempe
alio iſtud dicitur. A deo exiuit / q̄ de ver/
bo quod eternaliter eſt apud patrē? quoni
am in principio erat verbū ⁊ verbum erat
apud deum. ⁊ deus erat verbum. Si eter/
naliter apud deum / qualiter a deo exiuit ⁊
quomodo eternaliter apud deū? Sed di/
ces exitus iſte verbi a deo / eſt ipſa filij ge/
neratio. verum eſt ſi eſt filij generatio ſicut
eſſe confitemur. Uides ꝙ iſte exitus pror/
ſus eſt ineffabilis. De eo quippe ſcriptuz
eſt. Generatōnē eius quis enarrabit? Iſa.
liij. ca. Propterea cur conaretur eloqui qd̄
enarrari nō poteſt. nō eſſet illud ſobrie ſa/
pere. Quid ſiquis loquatur nō iam homi
num ſed angelorū linguis. quo pacto ef/
fari ſufficiet deum a deo exire / non locali
ter non dimenſionaliter. non diuerſificate
ſubſtantie / neq̄ durationis varietate ſed
perſonali tm̄ diſtinctione? Qui ⁊ regredi
dicitur ad deū dum ſuū rependens amorē
patri / ſpirat ⁊ quodāmodo donat ſpiritū
ſanctum. donū preſtantiſſimuz ⁊ vtriuſq̄
nexum. ¶ Sed ſileamus interim de ſecre
tis his celeſtib9 ⁊ ꝑſcrutatiorez inueſtiga/
tionē hui9 diuini exitus ⁊ regreſſus ad in/
tra / nos vel ad ſcholā vel ad celebritatem

beatiſſime trinitatis remittam9. Illic ma/
gis diſcere eſt / quomodo filius egreditur
a patre vt imago pulcerrima a pulcerrimo
vt verbū ſententioſiſſimū. vt ars omnium
fecūdiſſima. vt exemplar diſtinctiſſimū. vt
idea ⁊ forma quedam omniū capaciſſima
et actualiſſima ⁊ potentiſſima. Sic igitur
exiuit xp̄s a deo. eternaliter ꝓductiue. ⁊ ad
deum vadit / ſpiratiua dilectione. ¶ Am/
plius vero ꝯſiderationi noſtre / alius obij
citur xp̄i a deo exit9. alius quoq̄ ſui ad euz
regreſſus. nō quidem intrinſecus ꝑſonali
ter vt prius. ſed denoīatione quadā extrin
ſeca. ⁊ idiomatū mutua ꝯmūicatione. quā
operata ē humanitatis aſſumptio. Et q̄d
eſt precor hoc modo xp̄m a deo egredi? ni
ſi eundem in hoc calamitoſo vallis lachry
marum exilio / dignanter incarnatum? cō/
morari. affligi. cruciari? Nihil quippe lon
ginqui9 a deo poterat excogitare mens hu
mana / q̄ impaſſibilem ad paſſionem egre
di. inuiſibilem videri. immortalem quoq̄
eſſe participez mortis. Aſt xp̄m regredi ad
deum / eſt ipſum a mortuis reſurgere. Iaz
non moritur quoniā mors ei vltra nō dn̄a
bitur ad Rho. vi. quādo in patria ⁊ ciuita
te ⁊ reguo patris in celeſtib9 ad dexteram
ſuam ſedet in eternū. cum omnia ſubiecit
ei deus ad hebre. ij. Hic eſt verus iuſticie
ſol qui oritur in natiuitate. occidit in paſ/
ſione. ⁊ ad locum ſuū reuertitur in glorio/
ſa aſcenſione Eccleſiaſtes primo. Et quia
habent proprias ſolennitates hec myſte/
ria / ſuoſq̄ ſermones. tantūdem dictum ſit
hic / quomodo xp̄s a deo exiuit ꝑ incarna/
tiouem ⁊ ad deū vadit ꝑ glorificatiouem.
¶ Demū reꝑibilis eſt exitus quidam ter/ Q
tius / xp̄i a deo / ſm animā qui cōmunis eſt
omnibus creaturis. Dicit itaq̄ diuinus
theologus Iohānes. Quod factuz eſt / in
deo vita erat. Uita erat. non quidē ꝑ iden
titatem realem ⁊ eſſentialem rei facte ad fa
ctorem. vt manichei blaſphemant. dicen/
tes animam eſſe partem a deo deciſam per
actionem principis tenebrarum. Sed vi
ta erat / per idealem et viuificam / exempla
rem ſeu archetipam cognitionem ⁊ virtu/
tem producendi efficaciſſimam. longe ex/
cellētius. longe ineffabilius / q̄ in ipa mē/
te artificis / domus fabricanda vel imago
pingenda / exiſtat ⁊ ſuo modo viuat. Quid
vero ſint huiuſmodi idee. ⁊ qualis ſit ea/
rum diſtinctio / nō eſt hic diſputandi loc9.

Multe doctoꝝ traditiones in vnam veri
tatem (ſi bene capiantur) reducibiles ſuꝑ
prime ſententiarū diſtinctione habentur.
¶ Ad hoc igitur eſſe ideali illud recte per
hibetur egredi/quicquid fit extrinſecus ī
eſſe ſuo reali. regredi autem non niſi crea/
ture rōali ꝓprie datū eſt. quāq̄ꝫ velit Boe/
tius/omnia in ſuum regredi principium
velut ſi flumina vnde exeunt reuertantur
Eccl'e. i. Et q̄ū h̄: Q̄n repetūt ꝓprios q̄ꝫ
recurſ⁹. reditu q̄ꝫ ſuo ſingula gaudēt. Nec
manet vlli traditus ordo/niſi q̄ fini iun/
xerit ortum. ſtabilemq̄ꝫ ſui fecerit orbē. li.
.iiij. Metro. ij. Hoc fit. dū motus inditos
nature ſue/cuſtodiūt. dumq̄ꝫ vices indul/
tas pagūt: agendo patiendo monendoq̄ꝫ
¶ Atuero q̄ātum tibi eſt creationis egreſ
ſus excellentior (o rationalis ſpūs) tanto
regreſſus tuus ad deuꝫ/eſt q̄ūto a reliquis
omnibus a ꝑfectione differentior. Tu nē
pe rōnalis ſpūs ſicut capax et ꝑnceps dei
ſolus factus es ꝑ intelligentiam atqꝫ ratō
nem. hinc ad imaginem dei et ſimilitudi/
nem factus affirmaris. Geñ. i. Sic ſoli ti
bi ad deum regredi cōceſſum eſt/ꝑ cogni/
tionem et amorem. Dirigūtur cetera ī cur
ſibus ſuis et ab agēte infallibili. ſicut ſi vi
dens aliquis/cecum ducat vt dicit auerro
is. Tu ſola/videns videntem inſequeris
Tu ſola/cognitiue ad principiū tuum re
grederis. vt fias vnū ens cū diuina eſſen/
tia. tertia ꝑte libelli de ornatu ſpūaliū nu/
ptiarum. Anima inquit contemplātis ita
cōiungitur deo/vt fiat ipm illud eſſe vita
le et ideale qḋ eternaliter in deo p̄habuit.
Quem errorem/vna nuper ep̄l'a a me edi
ta coarguit. Velim p̄terea cōmonuiſſe vt
de hac materia caute legaꝶ. Bern. ad frēs
de monte dei li. ij. ¶ Ceterū anima huma
na p̄cipue illa eſt inter omnes rationales
ſpiritus/que non ſolum regredi ad deum
ſed omnia alia in eum referre debet. Pro/
pterea enim ipa corꝑi cōiuncta et in imis
certis ligata. ſm̄ Platonicos. Propterea
necum duplicis mundi/tā ſpūalis q̄ꝫ cor/
poralis/operaꝶ. quaſi duas illas catenas
cauſarū/auream et argenteam/nectens
Deniq̄ꝫ idcirco in orizonte duplicis mun
di ſtatuitur facies ſua. ꝑut diuini theolo/
gi/et eleuati methaphiſici edocuerunt. q̄ti
nus ꝑ ipam ea omnia referrenꝶ in deū co/
gnoſcēdo et vtendo/que ab eo egreſſa ſūt
in creando. Hinc dixerunt Ariſt. i. politi.
et platonici/omnia ꝓpter hominem. ipſuꝫ
vero ꝓpter deum factum eſſe. Hinc reſur/
rectionis future neceſſitas cōcludiꝶ. Alio
quin naturalis inſtituti finis/fruſtra eſ/
ſet. Sed de his alibi. Demū ꝑſpicuū eſt/
eos ſolos ꝓpria appellatione homines di
ci debere qui boni ſunt et ad deum omnia
referūt ¶ Nunc ad xp̄m redeo. Oīa eniꝫ
regreſſum hunc ꝑ intelligentiam ad deuꝫ
et vſum/anima eius perfectiſſimis mōis
exercuit. dum ſeipam et rem quamlibꝫ al/
teram/ſola ꝑ excellentiaꝫ in dei gloriā lau/
dē amoremq̄ꝫ reducit. Hinc aptiſſima ra/
tione. dixit euangeliſta noſter de xp̄o. q̄ a
deo exiuit et ad deum vadit. Exiuit dico
ſm̄ animam ꝑ creationis emanationē/ et
ad deum vadit/ꝑ ſui et alioꝝ omniū/in de
um reuolutiōem intelligibilem. Et ſicut
oīa a deo quodammō accepit in ſua cre
atione/dum ꝓpterea facta ſunt omnia/ſic
omnia refert in deū directiue ꝓportionabi
liter ſatis ad primū exitum et reditum eter
nalem ¶ Ad hunc finem olim egreſſus fu
erat adam a deo in ſui primaria creatione
vt ad deum regrederetur ꝑ ſpeculationem
et amorem. Sed ve peccato. homo cū in
honore eſſet non intellexit. cōparatus ē iu
mentis inſipientibus et ſimilis factus eſt
illis. Sequimur eum nos beſtiales effe/
cti. vitam pecudum eligentes. qui decliuē
animam iugiter ad terrena demittim⁹. q̄
porcino more verſi ad infima vultibus
adheremus. Vox eſt talium. Adheſit ī ter
ra venter noſter. et iterum. Adheſit paui/
mento anima mea. et rurſus. Infixus ſuꝫ
in limo ꝓfundi. Hic exclamat ſatiric⁹. O
curuas in terra animas et celeſtiū inanes.
O q̄ꝫ ſuauior vox atq̄ꝫ iocundior regredi/
entis ad deum et gratias agentis/q̄ de te
nebris vocauit nos de⁹ ī admirabile lumē
ſuum/cuius figuram geſſit Petrus/a vin
culis ferreis et carcere tetro liberatus. et e/
ductus de cuſtodia ad confitenduꝫ nomī
domini. Vere vincula ferrea cupiditatis
noſtre. Vere carcerem tenebroſum horri
dum ſqualidum et ſceuoſum eſſe ſordidū
deſiderium cordis noſtri. ⁊ anima talibus
immerſa/quando poterit liberis intelligē
tie alis ad alta ſubuehi ipa ad deū regredi
quando valebit. Hoc itaq̄ꝫ fieri eſt impoſ
ſibile niſi in manu forti ⁊ brachio extento
illius qui eduxit vinctos in fortitudine. q̄
de ſtercore erigit pauperem vt ſedeat cum

pꝛincipibus. Qui contriuit portas ereas
et vectes ferreos confregit Hoc ſolo aucto
re ſicut anima a deo exiuit/ ſic ad deum va
dit. ꝙꝙ donum hoc exercentibus ſc ad ip
ſum et non niſi talibus/ de lege cōmuni ꝓ/
ſtetur ¶ Epilogantes ergo concludamus
ꝙ eſt vnus chriſti exitus a deo ꝑ eternam
generatiōem et habet ſuum regreſſum per
ſpūs ſpiratiōem. ſcḋo ꝑ humanitatis aſſū
ptionem. habet ſuum regreſſum ꝑ corpo/
ris gloꝛificatiōem. tertio ꝑ anime creatio/
nem. habet ſuum regreſſum ꝑ cōtēplatōez

S Poſt ſenſum litteralem/ theologica
lem ⁊ methaphiſicalem/ ſupeſt vt
thema noſtrum ꝑſertim primā eiꝰ
ꝑtem/ ad nos moꝛes quoqꝫ noſtros tranſ
feramus. Et dicamꝰ ꝙ duplex eſt moꝛalis
exitus anime a deo. Unus peſſimus ꝑ ſu/
perbiam. Alius optimus ꝑ humilitatem.
¶ Per ſupbiam exiſſe legitur filius ille ꝓ/
digus in regionem longinquam. Lu. xv.
Quō exiuerunt Adam et Cayn Geñ. iij. ⁊
iiij. Quomodo egrediūtur foꝛas illi ꝗ ima
vident ⁊ loquūtur in idipm ſcꝫ cōtra deū.
qualiter exierunt ⁊ exibūt. Diſcedite a me
maledicti in ignem eternum. Math. xv.
Longinquus valde ⁊ peſtiferus hic exitꝰ.
quia longe a peccatoꝛibus ſalus. Exitꝰ iſte
a deo non eſt: ſed ſup deum. ſue voluntati
ꝓpꝛiam anteponendo. ideo dicitur elatio.
Teſtis eſt ille qui eſt rex ſup omnes filios
ſuperbie Job. iiij. Qui extollitur ⁊ erit ſu/
per omne qḋ dicitur deus. ij. ad Theſſal. ij
Taliter egrediens foꝛas euaneſcit vt fumꝰ
nec regreditur ſicut coꝛuus. niſi foꝛte ꝑ im
patientiam ⁊ rabidam obſtinati odij latra
tionem. loquatur in idipm in deum videli
cet. et dentibus ſuis in eum fremat ⁊ tabe
ſcat ¶ Eſt ꝑterea exitus bonus a deo ꝑ hu
militatem. ſed ſub deum. et rurſus ad deū.
Non quidem locali diſtantia. nam ꝗ ibit
homo a ſpiritu tuo domine: et quo a facie
tua fugiet: Si aſcenderit in celum tu illic
es ⁊c Sed fit exitus iſte ꝓpꝛia quadam re/
putatione ⁊ intelligentia. quādo aīa ex cō/
ſideratiōe intima diuine immenſitatis/ re
ſilit in paruitatem ſuam. et ſe ad ſe contra/
hit ⁊ loco cedit. put ad aſpectum magni a/
licuius pꝛincipis/ paupercul ſeruus aut
damnatus experitur. Hoc ſuo mō aīa īfir
mitatis ꝓpꝛie imo cuiuſdaꝫ nihileitatis cō
ſcia/ ad cognitionem ꝑſentie diuinitatis
immenſe hoꝛreſcit. ſtupet pallet contremi/
ſcit. intratqꝫ fugiens a ſe velut in quādaꝫ
deſertam omnis impfectiōis egeſtatis ſue
regionem. quō intrauerat augꝰ qui dixit ī
libꝛo cōfeſſionū. Et factus ſum mihimet
regio egeſtatis ¶ Nonne tibi petrus mira
culi ſtupoꝛe in captura piſcium attonitus
ſic exire dominū voluiſſe viſus eſt. Exi in/
quit a me domine qꝛ peccatoꝛ ſum. Lu. v.
Sic hodie manum xpi beatam/ volenteꝫ
pedes eius ad lauandum tangere/ ipſe re/
fugit dicēs Dñe tu mihi lauas pedes: Ue
lut ſi verbum ꝑdictum repeteret. Exi a me
domine. non lauabis mihi pedes in eter/
num. ¶ O ſupadmirabilem hunc humili
tatis exitum. Felix anima que taliter exit a
deo. qꝛ nunqꝫ rectioꝛi via ad deum vadit.
nam coꝛrelatiua ſunt et omnimode ſe ha/
bentia idem exitus iſte a deo et ad eundeꝫ
regreſſus. Sic vallis deſcenſus ⁊ montis
aſcenſus. Mētioꝛ ſi non ita ſe conſequi te
ſtata ſit veritas. qui ſe humiliat ait exalta/
bitur. Lu. ix. ⁊ xviij. Hinc Augꝰ ait ī epl̄a
quadam ad dioſcoꝝ. Non aliam tibi inꝗt
ad capeſſendam et obtinendam veritatis
viam inuenies/ ꝙ que inuenta eſt ab illo ꝗ
greſſuum noſtroꝝ tanqꝫ deus vidit infir/
mitatem. Pꝛima eſt humilitas. ſcḋa eſt hu
militas. tertia eſt humilitas. Quotiēs hoc
interrogaueris/ hoc dicam: ¶ Bonum eſt
nos hic eſſe (o deuoti patres ac ſapiētis vi
ri) bonum eſt de humilitatis exitu ſermo/
nem audire. De qua vtinam cum humili/
tate et vt res digna erat loqui poſſet/ arro/
gans et ſtulta ꝑſumptio coꝛdis mei. Naꝫ
quale monſtrū eſt/ quale ſacrilegium. ver/
miculum de humilitate loquentem. ⁊ ideo
ſupbire qꝛ laudat humilitatem. ⁊ ideo exi
re a deo ſupꝛa deum male ꝑ ſuperbiam. q a
ſuadet ab eodem ſub eodem exire ꝑ humi/
litatem: Quis hoc crederet. ſi non qꝛ toti
ens expertum eſt: Sed inter laudandum
humilitatem/ ſurrepit ſupbia dum valde
deteſtari queritur. Ipa quando non intro
ibit. quando non caſtra coꝛdis noſtri ſub
dola machinatione penetrabit: Ue ve fi
lijs adam/ ab hac terrifica pernicie. ¶ Sꝫ T
ad humitatem redeo. ad cuius ꝑconium/
tria miracula eius ſupꝛa modum mirabi/
lia: triplex notificabit conſideratio. Recte
quidam de beato humilitatis exitu/ totuꝫ
huius collationis reliquum contexerunt:
vt alias pollicitus ſum oſtenſurum. Exti
tulo humilitatis/ ius tradi humilibus ad

omnia conantur poſſidenda / non quidez
ciuili lege ſed diuina. Nam et miſteriū nō
dicam diei huius ſolius/ſed totius paſſio
nis dominice/quid aliud principaliuſ elo
quitur/q̄ȝ imitande humilitatis exemplū:
Propter qd̄ ſaluator noſter/carnem ſume
re hoc eſt a deo exire et crucem ſubire volu
it. vt oratio dicit eccleſie. Ob hanc deniqȝ
humilitatem/cōcludit p̄ſens euangelium.
Exemplum enim dedi vobis vt quemad/
modum feci vobis / ita et vos faciatis ¶
Tria humilitatis exempla ſumemus /ſm̄
tres vires anime. iraſcibilem rōnalem con
cupiſcibilez. Et tres virtutes theologicas
fidem ſpem et charitatem. Et tria diuinis
p̄ſonis attributa ſapientiam potentiam ⁊
bonitatem. Et iuxta tres ſtatus eccleſie p̄/
latos doctores religioſos. Et ſm̄ tres ſcri/
pture auctoritates. Prima humilem ſpiri
tu ſuſcipiet gloria. Prouer. xix. Scd̄a au/
ctoritas. vbi humilitas ibi ſapientia. Pro
uer. xi. Tertia/ Deus ſup̄bis reſiſtit. humi
libus autem dat grām. Jacobi. iiij.

Prima cōſideratio

Humilez ſpiritu/ſuſcipiet gloria. itaqȝ hu
militas vera. nam eſt qui ſe nequiter humi
liat. Eccli. xix. Uera inquā humilitas/ dū
feliciter exit a ſumma potentia ⁊ glīa ⁊ ma
gnificentiſſima maieſtate dei/in ſuam im/
potentiam ignominiam ⁊ ſeruilitatem in/
tuendam ſentiendam qȝ efficitur potentiſ/
ſima et glīoſiſſima ⁊ ip̄atrix liberrima atqȝ
mōarchica ſup oīa. ¶ Uultis audire rōez
illam accipite. Perhibet Seneca/ q̄ facit̄
ad diuitias/p̄ contemptū via. Jtaqȝ dici/
mus de potentia et gloria ⁊ reliq̄s q̄ mun/
dus offert. et que cōtemnendo fieri noſtra
teſtat̄ Ambro. Unde vero melius q̄ȝ p̄ hu
militatis egreſſum a deo/contemptus iſte
generatur. qū in compatione diuinitatis/
p̄ſpicue cernitur q̄ vanitas vanitatū ⁊ om
nia vanitas. omnia mendaciū: Quidni li
beat exclamare cū ꝓpha filij hominū vſqȝ/
quo graui corde vt quid diligitis vanita/
tem et queritis mendaciū: Quidni p̄terea
contempta vanitate ⁊ mēdacio /faciat hec
ſublimiſſima hūilitas/hec ditiſſima paup̄
tas/ſolum deum/glām ſuam. potentiā ſuā
opulentiam ſuam. et hanc arbitratur eſſe p̄
tem ſuam hereditatem p̄claram/et portio/
nem vberrimam in terra viuentiū cum il/
lo qui dicebat. Pars mea deus in eternum

Et in gallico ſonantius dicit̄. Ceſt grande
portion et bona p̄ti. ¶ Porro quid ad iſta
cōuenientius/ q̄ȝ vt hec humilitas ſit glo/
rioſiſſima/cuius gloria ſolus deꝰ eſt. Hec
vilificatio ſit nobiliſſima/hec abiectio vbi
q̄ȝ famatiſſima. qȝ deus/fama ſua nūq̄ȝ ab
eſt. vt hec deniqȝ impotentia/hec ſeruitus/
ſumma ſit potentia imo omnipotentia. ſū
maqȝ libertas: Oīa poſſum inquit ap̄l'us
in eo qui me cōfortat xp̄us ad Phil. iiij.
¶ Uideat qui pōt/ q̄ȝta ſit ex aduerſo om/
nis ſup̄be vanitatis. egeſtas impotentia ⁊
vilitas. Nam qua ratione repleret vanitas
ſatiaret egeſtas. dn̄aretur abiectio. conſoli
daret infirmitas. Attamen quid aliud ſūt
hec omnia niſi vanitas vanitatū et omnia
vanitas ⁊ afflictio ſpūs: ¶ Ex his p̄ſpicu
um eſt quo pacto vim iraſcibilem cuꝰ eſt
in ardua tendere/p̄ficit hic beatus humi/
litatis exitus a deo. et deſp̄atione ſui totali
ſummam de chriſto ſpem gerendo. ⁊ ita ſe/
cundū omnes alias ſuas virtutes/quas e
numerat Guilhelmus pariſieñ. reliquas.
Ponit itaqȝ humilitas hec/ſolum deū ſpē
ſuam fortitudinem p̄tectionem magnifi/
centiam. et ita de ceteris. Propterea fiden
ter ait. Dominus p̄tector vite mee a q̄ tre/
pidabo: Etenim quo rueret. quomō muta
ret aliud amplius quid conari poſſet. que
p̄fundiſſima ſtabilitate/immobilitati pe/
nitus adheret: Quid eam aduerſum viola
ret que altiſſimum poſuit refugiū ſuum in
firmiſſimo habitaculo tuo qd̄ operatuſ es
domine: Quo fugeret alibi: Quid aliud
ſp̄aret: Quāobrem in remedijs humane i/
ſtabilitatis et incertitudine caſuum tam
horrendorum p̄cellis/figit nauem cordis
immobiliter velut ancora quedam ſpiritu
alis et intelligibilis. Deniqȝ nō ponit car
nem brachium ſuum vt ſuperbia. que ſpe/
rat in multitudine diuitiarum ſuarum. vel
temporalium vel ſpūalium. et p̄ualet in
vanitate ſua. Hec idcirco ſibi cauet ab om
ni excellentia nimia. ab omni quoqȝ defe/
ctu. vt ne extollatur p̄ſumptione/ nec frā
gatur deſp̄atione non obſtinetur obſtina/
tione nec diſſoluatur eneruī mollicie/ quē/
admodum de his et alijs in omni materia
virtutis ſi vacaret/fieri poſſet manifeſtum
ſi qualiter ardua mediocritate via regia ſp̄
incedit doceremus ¶ Sed ad dominan/ A
tiſſimum eius imperium venio Quid eni
eſt rebus dominari(p̄rout alias p̄ſecutus

ſum latius) quid enim eſt dominari rebus
iſtꝪ / niſi eis vti poſſe iuſte vt placuerit? Hoc
autem cõuenit humilitati. omnia quippe
aſſumit in ſui facultatem ⁊ vſum. dū ꝓpter
deum ſe et omnia alia contemnenda decre
uit. Quo contemptu ſatiatur amplius (ne
nos irrideant phariſei auari hec audiẽtes)
et copioſius abſqꝫ vlla operatione contenta
tur. qꝫ ex nuda poſſeſſione ciuilis tituli. qꝫ
ſuꝑ extendentia inhiante ad quaſcūqꝫ di/
uitias. aut eas ꝑ amorem amplectente. aut
eis incubante ac mentetenus inherẽte di/
taretur. Sic de cathone ꝓclare dictum eſt
a ſaluſtio. ꝙ quo plus gloriā fugiebat / eo
magis aſſequebatur. Ita pculdubio de di
uitijs. ita de potentia ſeculi. ita de vmbrati
li quolibet bono huiuſ mūdi ſentire equū
eſt. ¶ O quale igitur qꝫ tumqꝫ humilita/
tis dominiū / habere omnia ſub pedibus /
per generoſum cõtemptum. Omnis locus
quẽ calcauerit pes veſter. i. affectio. veſter
erit inquit dñs Deutero. xi. Quāꝫ latū im
periū: nihil aliud a deo magnipendere / vel
a nullis ſubijci neqꝫ cõculcari. Hoc nõne
eſt ſignum magnum apparens in celo in/
telligibili ⁊ ſupmo anime rationalis. Mu
lier ſcꝫ humilitas / amicta ſole iuſticie. Naꝫ
quid iuſtius humilitate / que omnem im/
plet iuſticiam. gl. Math. iij. In capite ei⁹
corona ſtellarū duodecim. omni ſcꝫ fulgo/
re virtutum radians ꝑfectio. et luna toti⁹
humilitatis ſub pedibus eius hoc eſt ſub
affectionibus ꝑ cõtemptū. Hec eſt ditiſſi/
ma humilitas que docuit paulū ſcire abū/
dare ⁊ ſcire penuriam pati. habere oīa et a
bundare in omnibus. ad Phil. iiij. Qua/
ſi nihil habentem / et omnia poſſidentem.
ij. ad Cor. vi. Hec exaltauit xpꝫ ſūme hūi
litatum in paſſione. et dedit illi nomen qḋ
eſt ſuper omne nomen vt in nomine Jeſu
flectatur ⁊c. ad Phil. iiij. Ecce dominatio
nem omnium ꝑ humilitatem. Proinde ſi
hec iure ſuo poſſidet regnum celoꝝ ſicut ⁊
poſſidet. qm̄ ipſoꝝ eſt regnū celoꝝ. Math
v. quid a dominatione ſua relinquet alie/
num? Deniqꝫ ad ei⁹ obſequiū militãt om/
nia. ſeruiunt / pſunt. obſequūtur. Aduerſa
quidem. vt blaſphemie / iniurie / ꝑſecutio/
nes / neceſſitates / anguſtie. ad exercitium ⁊
tutelam. ad medicinam quoqꝫ ac neceſſari
am cuſtodiam. Proſperis vero vtitur ad
modeſtam ſobriamqꝫ cõſolationem. Dicā
amplius. militant ꝑ ea ſui hoſtes fortiſſi/
mi. nam ex peccatis redditur cautior firmi
or atqꝫ validior. imo vide miraculū. ipſa
enim ex morte ꝓpria / reuiuiſcit ſepius forti
orqꝫ reſurgit. Nam quis neget magnā eſſe
humilitatis recuperande ratiõem / humili
tatem ꝑdidiſſe? Quin etiā oritur ex ſuo cõ/
trario qḋ eſt ſuꝑbia non minori miraculo
qꝫ ſi frigiditatem calor gignat. Humilita/
tis quippe non parua eſt occaſio / animaꝫ
cõtra deum ſuum / benefactorem ſuū / pṙeꝫ
ſuum / dñm creatorem redemptorem ſuper
biſſe. Similia vere non miracula ſed por
tentuoſa monſtra / demon in filia ſua ſuꝑ/
bia crebrius oꝑatur. qꝛ ex morte ꝓpria ⁊ ex
humilitate contraria ⁊ ex ſordibus ⁊ aduer
ſis ſibi virtutibus pulcerrimis / dum ſtul/
te gloriat̃ fediſſimaꝫ trahit originem. ¶
Ad vnum igitur dicere eſt ꝙ ſuꝑbie exit⁹
a deo ſupra deum ſicut egentiſſimus eſt at
qꝫ pauꝑrimus in vilitate pauꝑtatis (Oia
mirum conuertuntur in ſuam inopiam et
deſtructiõeꝫ. notatur. Sapie. iiij) Sic mlt
to plus beatus ille humilitatis exitus a do
ſub deum / opulentiſſimus eſt / ditiſſimus
eſt / dominantiſſimus eſt in ſupmo domi/
nationis. quoniam omnia ſibi cooperan/
tur in bonum. mors. egeſtas. cõtumelie. im
mo ⁊ angel⁹ ſathane ⁊ diaboli omnes cū
ſtimulis ⁊ tentationibus ſuis. Paulus et
Job huius rei teſtes ſunt. Peccata inſuꝑ
et cetere peſtes aduerſe / ſeruiunt ei ⁊ tyria/
cam ſibi efficaciſſimam conficiendo. quẽ/
admodum teſtatur Auguſtinus qui mihi
non credit ꝙ expedit ſuꝑbos in turpia quē
qꝫ peccata corruere. Hac arte dominādi fa
cit ipſa de omnibus ſicut ḋ obſequioſis ſer
uitoribus ꝑfectum ſuum ſicut e regione ſu
perbia damnum adquirit ex omnibus. cu
ius oratio etiam fit in peccatum. charitas
in odium. virtutis laus in opprobriū. duꝫ
poſt hec oīa / exit a deo ingratiſſima pror/
ſus elatione ſupra deum. ¶ Poſtremo hu
militas ſuo modo eſt ambicioſiſſima cupi
diſſima maximi cordis et altiſſimi ſpirit⁹.
Cur ita? Quoniaꝫ dedignatur impleri ni/
ſi ſummo honore. niſi ſummis diuitijs. ni
ſi maxima gloria. Superbia vero vt pu/
ſilli cordis et puerilis et ſtulti / paruiſſimis
inhiat capitur afficitur ⁊ vexata torquet.
¶ Nunc ad ſtatum prelationis qui poten
tie dei correſpondenter ordinatur in eccle/
ſiaſtica hierachia / applicem⁹ que dicta ſūt
et inferamus ꝙ abſqꝫ humilitatis exitu in

ſue paruitatis recognitionem actualez vel
habitualem/non poteſt quis platus habe
re euangelici dominij pfectionem. Itaqꝫ p
uerſus et diabolicus non ordo ſed horror
dicendus eſt in eccleſia. vbi eſt ſublimior q̄
ꝛ ſuperbior. vbi qui maior eſt non fit ſicut
minor. q̄ꝫq̄ꝫ ita fiat aliquādo/vel ad ſubdi
toꝝ punitionem Job. xxxiiij. Qui regnare
facit hipocritam ꝓpter peccata populi qua
lia nunc horrenda ſunt et abominanda ſu
pra q̄ꝫ credi poteſt. Aut ad pſidentis dam/
nationem ſicut in iuda et multis apparu/
it. et illis qui ſubditis incorrigibilibus p̄/
ſunt ad vtroꝝūqꝫ exicium. vel ad contem/
platiuoꝝ exonerationem ne talibus vilio
ribus occupentur. Ita habemus q̄ pelles
tabernaculi ꝓtegebant archam teſtamen/
ti. ¶ Eſt autem triplex ſignum in prelato
ſue humilitatis. Fuga plationis. fuga pō/
poſitatis. cura ſpiritalis/ ¶ Primum ſig/
num fuga prelationis dat ꝑparationē ani
mi ꝓmptiſſimam ad cedendum ſue platio
ni. ſi ꝛ quando fuerit pro grege conueniēs
quia dixit ex animo dum inſtitueretur/no
lens volo Oppoſitum ſentire corde ore et
opere eſt in plato damnabilis ſupbia. ꝛ eo
damnabilior ſi nec aduerſitatibus nec in/
famijs nec aliorum conſilijs nec ſubdito/
rum ſcādalis/a plationis amaro onere poſ
ſit auelli. Ue ve ab hoc ſigno ſupbie. Mi/
randum ſi remoto fundamēto huiꝰ eccleſia
ſtici. parietes fluuioſis riuis vbiqꝫ deſiſtūt
volumus illos cōſolidare et vnire vt humi
litatis fundamentum iaciamus. ¶ Secū
dum ſignum humilitatis eſt fuga pompo
ſitatis in ſe et ſuis. Oppoſitum facere eſt
damnabilis ſupbia. q̄ꝫtumcūqꝫ ſub hone/
ſtatis ſpecie aut eccleſie vtilitate pallietur.
Sed medium inquiunt optimum eſt: cō/
ſentio. At quale mediū? Certe nō vt pha
riſeice deſipiens/ſapientia animali terre/
na et diabolica. ſed vt chriſtiane ſapiēs de
terminabit ¶ Tertio ſigno cure ſpirituali
tatis/opponitur tota cura ꝛ occupatio /in
paruis et ludicris ꝛ tempalibus ſeu lucris
ſeu iuriſdicionibus ꝛ practicoꝝ ſola ꝓmo
tio atqꝫ ſpūalium quoqꝫ horror et deſertio
¶ Nunc ad ſtatum doctoꝝ qui ſm cano/
nem eſt quaſi pcipuus in eccleſia/et ad ſa/
pientiam diuinam correſpondēter ordina
tur/applicemus que dicta ſunt. Apud do/
ctores pſertim in ſacris litteris/ille ſapien
tior eſt/qui pluri humilitatis ſale id eſt ſa
pore/ſapientiam ſuam condiuerit. Nō di/
co pluri cognitione ſed ſapore. q̄ꝫq̄ꝫ ſapor
ſit quedaz cognitio Hoc dixiſſe fertur pto
lomeus q̄ ſapientior eſt qui et humilior
Huic humilitati aduerſant̄ tria ſigna. cu/
rioſitas. ſingularitas. impatientia vel in/
incorrigibilitas. ¶ Curioſitas eſt dimiſ/
ſis vtilibus et edificatorijs pro ſe et popu
lo: contercre ingenium pdere tempus/i eis
in quibus non eſt bonum neqꝫ finis. ſicut
de mathematicis dicit Areſto. Aut quorū
finis ſolum ē ſcire vt ait Seneca. Aut for
ſan ſupbire vaneſcere et de ingenio alto et
ſubtili p̄ ceteris gloriari. Hoc agere ſignū
eſt inſtinctus diabolici aut nature corrup
te. et ibi ceciderunt omēs quos ſub ſpecie
reuelationum et inſtinctum diuinoꝝ ſedu
xit ſathanas: trāſfigurans ſe in angelū lu
cis. Sane. dum hincinde multa legi/mul
ta cogitaui multa audiui et quedam exper
tus ſum ſuper diſtinctione inter bonos in
ſtinctus et malos: inter diuinas reuelatio
nes et diabolicas illuſiones. Deniqꝫ inter
bonas reuelationes et immiſſiones p an/
gelos malos: hanc in veritate comperi pre
cipuam diſtinctionem et indefectibile ſi/
gnum. q̄ inſtinctus bonus ſemper eſt ad
humilitatez et cum humilitate. Malus ve
ro/ad vanitatem quandam et cum vanita
te ad ipam excellentiam. palam vel occulte
Qualiter autem curioſitas ſciendi inuti/
lia/vanitate careat. viderint curioſi. etiam
quo pacto abſqꝫ tumida elatione ſpiritus
poſſit aliquis geſta legendas hiſtorias et
miracula ſanctoꝝ/nihilipendere/ego non
intelligo. quorum lectio maxime ardens ē
et humiles ad imitatiōem potenter inflā/
mans. ¶ Porro/ſingularitas. Scdz ſig
num ſuperbie in doctis. aut de nouis ꝛ in/
auditis et peregrinis adinuentionibꝫ. im/
mo habet hoc mirandum ſingularitas q̄
ex ſuperbia generat pigriciam ſilentiū ob/
ſtinatum puſillanimitatem. dum videt ſe
non poſſe ceteros in loquendo vel docen/
do p̄cellere. Hec eſt mater erroꝝ et ductrix
ambulandi in aduentionibus ſuis. Deni
qꝫ impatientia vel incorrigibilitas tertiuz
ſignum ſuperbie ponitur a ſapiente. Do/
ctrina inquit viri p patientiam cognoſcit̄
Errare quidem humanum eſt. ſed plane
diabolicum corrigentibus ſuccenſere nec
adquieſcere. ¶ Nunc ad religioſos ꝛ deuo
tos/quales decet eſſe xpianos omnes qui
ſunt profeſſi in baptiſmo ſub vno abbate
chriſto. quorum ſtatus reſpicit appriataz y

ſpiritusſancti bonitatem. inducamus que
diximus. et inferamus. In chriſtiana reli/
gione ille ſanctior eſt qui et humilior. ⁊ hu
milior qui ſanctior. Huius humilitatis
triplex ſignum eſt. confeſſio. compaſſio. et
voluntaria ſui deiectio. De reliquis videa
tur deuotus Bernardus de duodecim gra
dibus humilitatis et ſuperbie. Confeſſio
nem ideo poſui pro ſigno humilitatis. q̄a
vix temporibus noſtris fit aliqua confeſ/
ſio/ pure nude et integre. Et quid ita? Cer
te ꝓpter hipocriſim et amorem vaniſſime
fame noſtre que timorem mundanum par
turit et pudorem talem quidem et ita tirā/
nicum. vt cogitare ſit ingens horror. Ve p̄
cipitantibus ⁊ volutantibus ſemetipſos
in paſſiones ignominie. in flagicia corpo/
ris extraordinaria. quia claudunt ſepius
os ad confeſſionem. et muti tendunt ad in
fernum. Nam et zodoma interpretat̄ mu/
ta. Audiui a quibuſdam/ ꝙ maluiſſent to/
lerare dolores partus. vel mortis eterne pe
riculo ſe exponere. q̄ȝ aliqua de ſuis pudeu
dis impudicicijs confiteri. non ob defectū
fidei et credulitatis ſacramēti (vt dicebāt)
ſed quia tanto pudore vexarentur. ne ſalu
briter loquerentur coram vno ſecretiſſimo
ſacerdote. que ipi damnabiliter et quaſi pa
lam impudenter operabantur. cum alijs/
nihil celare ſcientibus. Ceterum compaſ/
ſio de peccatis aliorum/ certiſſimum ē hu/
militatis vere ſignum. ſicut econtra ꝓpriū
eſt ſuperboꝝ alijs indignari. Vera iuſti/
cia inquit Gregorius compaſſionē habȝ
falſa indignationem. Si quis audit vl' co
gnoſcit aliorum peccata multa vel magna
et inde p̄catur vindictam. aut gaudet de in
flicta. nō ſecure precatur neqȝ gaudet. quo
niā reuerſus cognoſcere debet ſe mľta pu
nitione digniſſima commiſiſſe. quibus ta
men petit indulgeri non iraſci. Sic egit
ſanctus pater qui audiens peccatum fra/
tris fleuit et dixit. Ille heri. ego hodie. Id
circo. vis aptam meritis. vicem impende/
re (inquit Boetius) Dilige iure bonos/ et
miſerere malis. ¶ Nouiſſime ſubiectionē
ſeu deiectionem poſuimus tertium humi/
litatis ſignum. Nam vere humilis eſt/ qui
ex vera ſui cognitione ſibi vileſcit. Hic ſe
diuinis gratijs indignum comparat. Hic
laudes horret ꝓprias veluti inſidiatrices/
tollere volentes ipſum in altum/ vt lapſu
grauiore ruat. Propterea deijcit ſe iugiter
in terram ſue fragilitatis. prout de antheo
gigante fingit fabula. cui ex caſu ſuo in ter
ram vires augebantur. ſed in ſublime leua
tus/ ab hercule ſtrangulatus eſt. Hic ſe in
omnem creaturam dei peccaſſe fatetur. in
celum et terram et omnia que in eis ſunt.
Nullam ergo flagellationem ab eis reijcit
nullam leſionem. iniuriam nullā. Hic de
niqȝ iudicia dei magna et occulta velut ti/
mentes ſuper ſe fluctus expaueſcit. Atten/
dēs quomodo nec fortium bellum. nec ar
tificum gratia. et qđ de cathenis et carcere
trahitur quis ad regnum ⁊c. et quod nemo
ſcit an amore vel odio dignus ſit Eccleſia
ſtes. ix. ¶ Ad hec alta et longe diuiniora
vere humilitatis monita capienda/ plus ꝓ
ficit vnctio q̄ȝ lectio. oratio q̄ȝ peroratio. al
ta ſuſpiria q̄ȝ acuta ingenia. ⁊ ſuper omnia
frequens fidelis ⁊ pia commemoratio paſ
ſionis chriſti Qui a deo exiuit in mundū
vt eam in ſchola ſua doceret. et hodie duȝ
regredi vult ad patrem/ verbo ſimul et fa/
cto confirmauit. Ad hoc enim lauit pe/
des diſcipuloꝝ et dixit. Exemplum enim
⁊c. huius humilitatis nos particeps vo/
lens.

Secūda cōſidera. z

Vbi humilitas/ ibi ſapiētia. Prouerb. xi.
Anima quippe rationalis/ exiens a diui/
na ſapientia in ſuam inſipientiam ſapide
cognoſcendam/ ſibi vtiqȝ ſtulta redditur.
ac perinde diuinam illam ſapientiam adi
piſcitur. quam iubet apľus. i. ad Coꝝ. iij.
Si quis inter vos videtur ſapiens eē ſtul
tus fiat vt ſit ſapiens. Hanc veram ſapien
tiam dicit lactantius non alibi querendā
eſſe/ q̄ȝ in ſchola cui titulꝰ eſt ſtulticia. Ita
pater. quoniā ſic placitum eſt apud te ait
chriſtus. O quis dabit nobis hanc ſtul
tam ſapientiam? Ve filijs hominum qui
ſapientes ſunt in oculis ſuis. et coram ſe/
metipſis prudentes. quia quanto magis ſa
pientiam queſierint. tanto ipſa longius fi
et ab eis. Et pfecto niſi fiant paruuli. niſi
crediderint captiuando omnem intellectū
in obſequium fidei/ ipi non intelligent. O
ſtium ad ſapientiam veram/ chriſtus eſt. ⁊
idem ſane humile. turgidus et elatus ſpiri

tus/illud quando poterit introire? Atten/
damus obſecro quātulum illud eſt ꝙ extra
deum egredientes/ſcire conamur. ¶ Vi/
derunt hec philoſophi Plato et Socra/
tes: et omnis achademicoꝝ ſchola. qui pꝰ
ꝗ̄ defecerunt ſcrutantes ſcrutinio/vocem
hanc ſuſpirauerunt. hoc ſcio ꝙ neſcio/imo
nec hoc ſcio ꝙ neſcio. Bonus erat talis ex
itus in inſipientiam ſuam cognoſcendam
ſi non ſupra deum exeuntes/euanuiſſent i
cogitationibꝰ ſuis. etſi a deo ſub deo egreſ
ſi/rediſſent in idipſum. deum vt deum glo
rificantes et gratias agētes. qui ſcientiarū
dominus eſt: et docet hominem ſcientiam
ipſi non ita. ¶ Aſt verus humilis/in ſe qui
dem ſtultus. deum conſtituit ſapientiā ſu/
am. conſilium ſuum. et dum profundiſſi/
me concauatur. recipit in ſeipſo velut in cē/
tro quodam ſpeculi concaui intelligibili/
ter radios ſibi incidentias illuſtrationum ſu
pernarum. tam dei qui humilia reſpicit. ꝗ̄
aliquando intelligentiarum deſuper efful
gentium. a quibus illuminatur mirabili/
ter. ſicut a montibus eternis. ¶ Hec intel/
lige non ꝙ verus humilis querat ſolū du/
ci per reuelationes ſpirituales/contempta
ratione naturaliter indita ſibi ſeorſum hec
preſumptio. ſed eādem rationem plurimū
obſcuram et nubiloſam ac proinde in erro
rem quemlibet promptiſſimam/petit ter/
gi mundari poliriq;/vt in lumine hoc vul
tus dei ſignato ſuper eam/oſtendantur bo
na ſibi. Preterea ſenſum alienum prefert
ſuo/non innitens prudentie ſue. Exinde
cauet ſibi ab illuſione demonis meridiani
transfigurantis ſe in angelum lucis. ꝗ nō
aliter ꝗ̄ per hanc credendi alijs humilita/
tem/exufflatur. Non omnes aliter laquei
ſui/teſte oraculo ad anthonium euaditur
¶ Deniq; videre eſt in hoc humilitatis ex
itu/precipue in chriſto/ſtupēda diuine ſtul/
ticie miracula. Naz de peccato damnauit
peccatum. et de infamia famam. De ludi/
brio et ignobilitate/glorioſam nobilitatē
progenuit. Placuit inſuper per ſtulticiam
predicationis deſtruere omnem ſcientiam
extollentem ſe contra deum. Nam contra
ſcandalum iudeorum/irriſionem gentiuz
aſtuciā demonum/atrocitatem tyrannoꝝ
reclamantibus vndiq; magno boatu phi
loſophis. imo proprijs ſenſibus. docuit p
nulos ſimplices/ea que doctus plato ne/
ſciuit. que demoſtenes eloquens ignora/
uit. et ſic docuit ꝙ nihil certius teneatur ꝗ̄
ꝙ humili fidei ſtulticia creditur

Tertia cōſideratio 7

Deus ſuperbis reſiſtit humilibus autem
dat gratiam Jacobi. iiij ¶ Ad quem reſpi
ciam ait dominus/niſi ad pauperculum ⁊
contritum ſpiritu et trementem ſermones
meos? yſaie. lxvi. Itaq; anima quantum
exit a diuina bonitate et perfectione in ſu/
am vilitatem deiectionem et imperfectio/
nem. tanto eſt perfectior. Noli mirari hec.
quia diuinis gratijs et donis eo eſt pleni/
or/tanq; vallis abundans frumento virtu
tum. tanq; intelligibilis quedam abiſſus
fluenta ſorbens aquarum viuentium. qſi
vacuum quoddam ſpirituale/ad quod re
plendum cōfluunt omnia. nec implere ſuf
ficiunt niſi deus. ſm Auguſtinū primo cō
feſſionum ¶ Hanc perfectiſſimam imper
fectionem. hanc optimam (ſi ſic dici pōt)
peccabilitatem/ſibimet aſcripſit paulus/
dum ſe primum inter peccatores nomina
uit. et quia non mentiebatur ita vere ſen/
ſit. Hoc plane magnum miraculum/vide
re hominem in virtutibus omnibus clare
ſcere. et laborare plus omnibus. nihilomi
nus ſe primum inter homicidas et matri/
cidas et omnes ſceleratiſſimos computa/
re. ¶ Dicere aliquid grandius meditor.
neſcio. ſi potero iuuare me. puto immo cer
te credo. ꝙ chriſtus et maria/pauluz in hu
militate non paululum tranſcenderunt.
Vellem ergo ſcire. Nunquid fecit hec hu/
militas vt chriſtus et maria/ſe tanto veri/
us inter peccatores primos nominarent.
quanto humilius a deo in ſe exeuntes/ſu/
um imperfectum lucidius cognouerunt?
Poterat eſtimo ſic intelligi (ac ſi non hor
rerent pie aures) ſic dici. nō quidem de pec
cato cōtracto abſit. ſed de labilitate ad pec
candum. Nam creatura rationalis queli/
bet labilior eſt et pronior ad caſum et defe
ctum/quanto in naturalibus aut etiā gra/
tuitis fuerit ornatior/ſecluſa dei manute/
nentia ſpāli. qſi videlicet plus hēat creata
oīs/de vanitate tēdētia i nihilū/ꝗ̄to plus

de entitate. Signum huiuſmodi euidens
fuit in lucifero adam et alijs multis. quoꝝ
nobilitates et pfectiones/quid fuerũt eis/
niſi pondus grauius ad ruinam? Hoc ſen
tit anima chriſti. hoc maria eo pfundiori
humilitate quo lucidius contemplantur.
Hinc Auguſtinus vocauit mariam/puel
lam vilem et abiectam in oculis ſuis. Naꝫ
quo pacto maria et chriſtus ſm animaꝫ ſi
xius ſe et omnia dona ſua ſtabilirent in do
mino. ſi quomodolibet fidendum eſſe ſen/
tirent in viribus ſuis et in abundantia di
uitiarum ſuarum. Et ſi preterea non ſeipos
computarent in illorum numero de quibꝫ
pheticus ſermo dicit. Verumtamen vni/
uerſa vanitas omnis homo viuēs Si nō
inſuper iubentem audirent. Quanto ma/
gnus es/humilia te in omnibus et coram
deo inuenies gratiā. Eccleſia. iij. Demum
qui ſe humiliat ſi exaltetur/quomodo ma
xime exaltabitur qui maxime ſe humiliat.
Chriſtus auteꝫ humillim⁹ eſt. ergo ſibi ip
ſi ſm humanitatem (vt ſic conſideratam)
vaniſſimum aliqd ens et inane reputatus
eſt. recte quidem. vt non in ſe ſed in domio
glorietur. i. ad Coꝛ. i. ¶ Audis ne hoc
o pſumptio ſtulta cordis humani. o ſtultiſ
ſima inq̄ꝫ cordis humani pſumptio. num/
quid hoc attendis? Ut quid ſuperbis ter/
ra et cinis veſica ventoſa. cur inflaris? o pel
lis fragilis et cito rumpenda cur tenderis?
Si queris honores ſupba ceruice/ſi ſapi/
entiam/ſi gratiam/tota (vt dicũt) erras via
Tu q̄ tibi maior: eo vilior: paupior et ſtul
tior efficieris. Tu phariſaico more/diuiti
as tuas iactas/noli mirari ſi nihil elemoſy
ne capis. ſed humilitas egena eſt. ſibi dat.
Alios iudicas. in alios indignaris. et vin/
dictam optas. tu peccator maximus. ſꝫ hu
militas benigniſſima eſt. ignoſci petit om
nibus. Tu ergo/cum ſeueritate. humil' cũ
miſericordia. et ſicut elegiſtis. iudicabimi
Ta princeps es/tu pprij freni impatiens/
etiam in eis que dei ſunt. quaſi man⁹ tua
ſit excelſa ad cōſtituendum alium in bonũ
et non dominus faciat hec omnia. Humi
lis autem exemplo dei cum tranquillita/
te manſuetudine et pace ſingula tractat in
domino faciens virtutem. Utinam q̄ vir/
tutes cōgregat vel edificat/ſaperet et intel
ligeret. quoniam omnes cum humilitate
connexe ſunt. omnes fundate. omnes ag/
glutinate. qua ſublata/fugiunt omnes no
cent ꝛ oberunt. velut cedēte fundamento
cuius domus omnis inclinata recumbit.
Amplius ſola mens humilis ſecura eſt. q2
non habet vbi cadat profundius q̄ꝫ in de/
um. illic experitur pacem dei que exuperat
omnem ſenſum. Porro ſecura mens qua/
ſi iuge conuiuium. quamobrem leta eſt ſꝑ
et iocunda humilitas. ſed cum ſeueritate.
imo et miraculoſe quodāmodo ſm multi/
tudinem dolorum in corde ſuo conſolatio
nes tue domine letificant animam iſtam.
Superbia vero/tumida ꝛ timida eſt/ꝛma
le triſtis. vel peius leta. inquietiſſima quo
q̄ꝫ. quia ponit in ore hominum famam ſu
am quaſi alteram vitam ſuam. nimirum ſi
ſepe diſcerpitur laceratur conculcatur deij
citur et ſi nunq̄ꝫ in eodem ſtatu permane/
at. Nimirum ſi difficulter humilietur. q̄a
infamiam ſuam horret ſicut mortem alte/
raꝫ. Quinetiā hoc ad humilitatis adquiſi
tionem difficillimum eſt/q2 pugnant con/
tra eam/non vnum tantummodo vicium
aut duo/ſed omnia. et q2 plus obſtupeſces
pugnant ipſe virtutes omnes contra eam
licet ex indirecto primo. imo et ea quando
q̄ꝫ gignit monſtrifico partu/mens noſtra
ſupbiam. Quale igitur patꝫ effigium vbi
vicia et mortes vicioꝝ/virtutes inſuper ꝛ
mortes virtutum/habent manus contra
eam. niſi caute puiderit. et niſi in timore di
inſtanter ſe tenuerit.
¶ Explicit ſermo factus a dño cancellario
in cena domini p humilitate

¶ Carmē cōtra timidum cor et quid ſanat illud.

Cur te diſtēdis vētoſa ſupbia/q̄d te
Sufflas et iactas/dum tibi vana places.
Vidi ego veſicam modico turgeſcere flatu
Que piſis ſonuit quattuor impoſitis
Hāc puer vn⁹ acu pupugit diſploſa repēte
Vilis et abſq̄ꝫ ſono flaccida detumuit
Quiſquis adulātũ turgeſcis voce/ſub iſto
Diſce tipo tibi quid mortis acumen aget.
Te pri⁹ ergo humilē pprij cōpũctio cordis
Spina ve configens/ſi ſupis/efficiet.
Nullus adulator peior tibi q̄ꝫ tibi fies
Si tibi blandiris teq̄ꝫ colēdo tumes.
Lucifer hic cecidit/nec mirꝝ. dũ videaſ noſ
Turpes ꝛ viles/peſte ſub hac ruere.

Pulcer quid faceres/q̄d in oī pte decorꝰ.
Omni cū plenus ſorde/ſupbis homo?
Dicis diues ſum nec egēs/neſcis qꝛ pauꝑ
Nudus/cecatus/vilis es atqꝫ miſer.
Proſpa ſors nutrix ē huiꝰ ſubdola peſtis
Aſpera ſanat eam pſperiore manu.
Unus vt e patribꝰ ventoſo corde careret
Demone vexari queſiit/obtinuit.
Ergo q̄d aduerſas tāto fugimꝰ ſtudio res
Cōſulimus ſortes/fidimus in medicis.
Sed nolo temptare deum dices/agis apte.
Si tamen anteferes pſidiū domini
Angelicum ſi ſubſidiū/ſi ſpemqꝫ fidemqꝫ:
Cura nec humanis ſit nimis auxilijs.
Cura ſupflua fit/ſi plꝰ ſi nō vt oportet.
Nec p pſone conditione ſtatu.
Tu corpus refoue/tu cura ſedulo carnem
Quid niſi cōfeſtim putre cadauer erit?
Spūs eternus datus eſt tibi/iure colatꝛ.
Atqꝫ humilis/mitis/vilis/et eſto tibi.

¶ Finit.

a ¶ Sequitur ſermō
de penitentia factus ꝑ eundem dominum
cancellarium/in cena domini.

SI non lauero te/nō habebis
partem mecum. Joh. xiij. ꝛ in
euangelio pſentialiter recita/
to. Amplius laua me domine
ab iniquitate mea et a pecca
to meo munda me. qꝛ coinquinauit me mi
nis/ne ad pnunciandum ſermōnem verbū tuuꝫ
vir pollutis labijs reprobus ꝛ incircumci
ſus inueniar. Male nimiꝝ pſumit ſordes
alienas vel loquendo vel opando tergere
qui totus peccati volutabro demerſus eſt.
Quamobreꝫ tibi domine ieſu/non tantuꝫ
pedes affectionum ſed etiam caput inten/
tionum et manus opationum ad abluen/
dum offero. Irrora deſuper diſtilla pluui/
am voluntariam gratie tue. quatenus per
venam oris mei egrediatur verbum plenū
virtutis. et bene ſonans. quo per auditum
ſuſcepto. mundi fiant omnes ꝓpter ſermo
nem tuum. digni quoqꝫ inueniamur habe
re partem que repromittiꝛ mundis corde.
quia ipi te deum videbunt. Fiat hoc illa. i
tercedente mundarum mundiſſima matre
tua quam interpellamus ꝓpter hoc atqꝫ ſa
lutamus dicentes. Aue gratia plena. Si
non lauero te ꝛc. Dura valde qꝫ tremenda
ſententia. ſi non lauero te: non habebis ꝑ/
tem mecum. Attendat veſtra deuotio que
ſit pars cuius ablationem dominus cōmi
natur ei qui lotus ab eo non fuerit. ꝛ agno
ſcet qꝛ hic ſumma paupertate miſeria ꝛ ca/
lamitate pmitur. Quippe pars iſta domi/
nus eſt. qui ſe mercedem magnam et omē
bonum nominauit de qua gloriabundus
ꝓpheta totus exultauit dicens. Deus cor/
dis mei et ps mea in eternum deus. ¶ Pro
qua inſuꝑ commendatur maria quia opti
mam partem elegit que non auferetur ab
ea. cui pars hec vberrima et maxima por/
tio non ſufficit/ nimis auarus vel ſtolidꝰ ē
Quid eſt igitur dominum dicere. Si non
lauero te/non habebis partem mecum: ni
ſi eum dare patenter intelligi. ſi non lauero
te. nō hēbis me. ſeparaberis a me. ¶ Por/
ro quid vltra pfecto reliquum eſt. niſi vt ta
lis illotus/pijciatur a facie dei/etiam a ſor
te ſanctoꝝ. eatqꝫ maledictus in ignem eter
num cū illis. quoꝝ (ſicut apocalipſis ſcri/
bit) pars erit in ſtagno et igne ardenti ꝛ ſul
phure. Ignis quoqꝫ grando nix glacies
ſpiritus pcellarum pars calicis coꝝ. Si
pars vero illotoꝝ tam horrenda tam into
lerabilis dicitur. de toto quid expectandū
cenſemus. Maledictus qui partem ſuam
hoc modo facit deteriorem. ¶ Terreat igi
tur vnumquēqꝫ noſtrum viri patres ꝛ fra
tres. terreat et erudiat hec formidanda ni/
mis ſententia. ſi non lauero te / non hēbis
partem mecum. Primum erat vt viuēdo
innocenter/cuſtodiremus nos immacula
tos ab hoc ſeculo. nūc vero qꝛ polluta ē no
ſtra mens et cōſcia. ſupereſt vt lotio diuina
nos emūdet. Sed vnde ſordes in nobis?
Undiqꝫ pfuſis. Polluit nos ſupbia inui/
dia ira accidia ꝛc. Polluit nos ſicut olim
in lege immūdus cibus ꝛ hoc ꝑ malam de
lectatiōem. Polluit nos immūdus mor/
bus vt lepra ꝑ malū conſenſum. Immun
dus tactus in ope. Immūdus locus in ꝑ
uerſa cōſuetudine. Polluit nos ꝑ omneꝫ
modū ps quā arbitramur nr̄am eſſe/mun
dana cupiditas. que eſt ps vilis vana fra/
gilis ꝛ damnoſa. Talem ꝑtem figuratam
habemus in Nabugodonoſor. de q̄ Dani
elis. iiij. Cū feris ꝑ ſeſꝰ i herba terre. Cor
eius ab humano cōmutetꝛ ꝛ cor fere detꝛ ei.
Attendite vilē ſocietatem. qꝛ cū feris carē/
tibus ſenſu. Et nonne homo cū i honore
eſſet non intellexit: compatus ē iumētis i
ſipientibus ꝛc. Uide vilem poſſeſſionem

quia in herba terre. Et quid herba terre
niſi terrena felicitas. de qua ꝓpheticus ſer/
mo. Mane ſicut herba tranſeat. mane flo/
reat ⁊ tranſeat. veſpe decidet induret ⁊ are/
ſcat. Denique cōſidera vilem cōmutationē
et cor fere detur ei Fera etſi nō habet ſapiē
tiam/retinet tñ crudelitatem. Sic illorū/be
ſtie ſunt in humana effigie latitātes ſcdm
verbū Senece ⁊ Boetij. Deductōe ꝫ omit
to. ¶ Sed vnde vobis lotio? Attēdite q
B lauat nos ab inquinamentis nr̄is magr̄ ⁊
dñs noſter ieſus xp̄us. Effundam inquit
ſuꝑ vos aquam mūdam. Alioquin ſi non
lauerit/nullus mūdabitur. nemo nō priua
bitur ꝑte ſua. Lauat autē. Quō lauat? mi
niſterio penitentie ſalutaris. que velut lo/
trix ſagaciſſima diligens ⁊ virtuoſa/prepa
rat aquaꝫ in cōtrione. abluit in cōfeſſione
extergit in ſatiſfactone. Sic reſtituit pars
noſtra deus/in ꝑfecta recōciliatione. Felix
pars. q velut pars beniamyn/ſuꝑat in qn
qꝫ ꝑtibus/ꝑtem immūdoꝝ. In bonis na/
ture que reparantur. In bonis fortune q̄ poſ
ſidentur. In bonis gratie gratis. date que
multiplicantur. Denique in bonis gr̄e gra/
tificantis. ⁊ glorie beatificātis a quib⁹ alij
priuantur. ¶ Animaduertat vnuſquiſque no
ſtrū/quid dicat xp̄us quid ve intelligat ad
noſtrū documentū. ſi nō lauero te ⁊c. Ita
dicebat mihi ip̄a meditatio mea contexere
ſermonem cōſequenter de lotione peccato
rum ꝑ miniſteriū penitentie/cuius eſt hoc
officium deſuꝑ commiſſum, p reſtitutione
partis noſtre. Offerebāt ſe concordantie ⁊
diſtinctiones ſine numero de ſcripturis/ꝑ
dilatatōe, ꝓſecutionis ꝓmiſſoꝝ. tum ecce i/
ter meditandum ⁊ ſtudendum/irrumpere
viſa eſt ſecretum thalamuꝫ cordis mei. pe
ſtis improba/ſcientia inflans curioſitatis
notie germen. portentuoſa mater eadem ⁊
filia. Monſtrum heu horrendum ingens
Hic ambulat in magnis et mirabilib⁹ ſuꝑ
ſe. Ponit in celum os ſuum et lingua eius
trāſit in terra. caput quoque inter nubila cō
dit. quia ibi eſt tenebroſa aqua in nubib⁹
aeris. ¶ Hec poſtq̄ animaduerterit perge
re me vt de penitentia loq̄rer. pepulit me.
ad cuius impulſum cum tremiſſem et faci
em conuertiſſem. ip̄a me torua indignabū
daque animoſitate ſuſcipiens vt arrogans
eſt ⁊ tumida. Abi inquit in malam horam
tuam. quid cogitas. quid ordiris. quid pu
ſillus iſte et degener animus/obrepſit tibi

vt famam negligere vt perpertuam con/
flare nō horreas infamiam. Quid me ſpe
ctas ita. dum omiſſis conſiderationib⁹ al/
tis et ſubtiliſſimis ſpeculationibus. mate
riam communiſſimam aſſumis. quaſi in
eadem iugiter cantilena nugatoria perſe/
ueres. quaſi pueriliter vulgariſſimum car
men afferas vel efferas. Linque humiles
materias. nunquid deſunt tibi miſteria/lō
ge plus difficultatis et vere laudis haben/
tia/circa ſacramentū altaris et benedicte
paſſionis Illic tuum ingenium. tuam ma
nifeſta eruditiōem. coram viris omni do/
ctrina ſupeminēter eruditis. An ignoras
vbi loqueris. Adde qꝫ materia de peniten/
tia/non accuratū ſtilum vel elaboratū ſed
quotidianum exigit. qd̄ locutionis genus
quaſi ſordidū iam apud modernos diſſo/
lutum floccidū ⁊ nauſeans cōtemnitur. p/
ſertim in ſermocinalibus extra ſcholam.
Nonne demum habet in promptu quili/
bet materiam hanc de penitentia/ꝑ docto
res copioſiſſime ꝑtractatam. iiij. ſententia
rum et in ſummis atque tractatulis cōfeſſo
rum. Quiſquis ea legere voluerit, priꝰ in
telliget. Preterea queſo non te caſſo labo/
re fatiges. neque turpem riſum tibi ſuſcites C
¶ Hoc modo ſcientia inflans ſtomachan
do loquebatur. tum eſurſum elapſa eſt ſicut
placuit altiſſimo charitas edificans cuius
introitum decorem ⁊ aſpectum ſcientia in
flās que et ſuꝑbie ſpiritu ⁊ inuidie tota ve
xabatur ferre non valēs/mox abſceſſit tūc
charitas ſic orſa eſt. Te nō fallat ꝑcor. pre
cor non abducat meretrix hec peſſima. ſci/
entia inflans curioſa vana garrula quietis
impatiens. que ſub ſpecie vana ſubtilita/
tis/mentes ſibi deditas euiſcerat torquet.
veluti quibuſdaꝫ minutis muſcularū acu
leis. Hec gignit pruritū nō extinguit. Hu
ius hec occupatio eſt ſemꝑ diſcere ⁊ nunq̄
ad ſcientiam virtutis. ꝑuenire. arrogantio
res que omnibus hominibus ſuos efficere
ſectatores. Hanc deſere. delectent te vtilia
magis q̄ ſubtilia/ad imitatiōem illius qui
loquitur ꝑ ꝓpham. Ego deus docēs te vti
lia. Nunquid non in tanta temporis egeſta
te/in tanto diſcrimine rerum/in tali mor/
tis incertitudine docendi ſumus viuere po
tius q̄ diſputare vel acute fātaſiari. Quod
tibi ꝑcipit deꝰ inq̄t ſapia illa cogita ſꝑ. Por
ro ſi q̄tidie peccādo ſordeſcimꝰ. q̄d ſalubri
us q̄d ve cōſulti q̄ vt de nr̄a lotiōe crebro

loquamur. Antie queramus. aſſidue ꝑtra
ctemus. O quot ſibi videntur ſapiētes in
oculis ſuis. quot litterati et docti q̄ hec ne
ceſſaria ideo neſciunt. quia velut facilia le
gere retinereq̄ deſpexerunt. q2 inſuꝑ tem
pus ingenium curam in ſuꝑuacuis cōtri
uerunt. q2 deniq̄ bonam vitam que taliū
optima doctrix eſt. colere neglexerūt. quos
tandem ſi deo ꝓpicio reſipiſcere contingat
ſi ad meliora ſtudia mentem diuertere. pi
gebit affirmo pudebitq̄ tempis acti. Quia
reꝗ2 feſſi et confracti nihil inuenient de vni
uerſo labore ſuo niſi vanitatem arguendā
et curam ſuꝑfluam. ſentientq̄ vix ſe diſci/
pulos idoneos ad illa cogitanda/ in quib9
dudum magiſtri eſſe debuerant. qđ et falſo
crediderant. q2 tam ceca ſemꝑ eſt tam inſo
lens/ inſtantis ſcientie arrogantia. Senti
ent ad extremū nihil difficilius eſſe arte be
ne viuendi. nihil plane ſubtilius: nihil ſub
limius atq̄ diuinius. Perge igitur vt cepi
ſti. neq̄ ſermonem de lotione pedū anime
hoc eſt affectionū/ quōlibet interrūpe. hoc
neceſſitas quotidiana. hoc inſtans paſche
feſtiuitas qua verus agnus dei cū azimis
ſinceritatis ⁊ veritatis. edendus ē. Hoc ꝑ
ſens ſocietas eoꝝ qui non ſe ſolos ſed ali/
os habebunt erudiendo lauare/ flagitat et
expoſcit. At uero tradita ſunt hec in libris
theologoꝝ copioſe. tradita ſunt: ſcio etiā
veritas altera que non tradita eſt. nec va/
cat omnib9 omnia legere. et habet quid la/
tentis energie viue vocis actus ⁊ in aures
tranſfuſa fortius ſonat ⁊ tenacius memora
tur ¶ Charitas hec ſuadens/ credite pſua
ſit facile monitis ſuis obſequi. Unde glo/
rior in dn̄o de cuius munere eſt modeſtuꝫ
piumq̄ quodlibet ingeniū. Remāſerat ta/
men ſcrupulus aliquis/ ſi materiaꝫ hāc de
penitentia lotrice mentis optima/ tractare
cōuenientius oporteret vel declamatorio
more vel ſcholaſtico. Primum accuratius
et venuſtius eſt. alterū acutius ⁊ quodam
modo verius eſtimatur. Primū magis ac
cōmodatur affectui. ſcḋm intellectui Primū
plus allicit. Scḋm plus inſtruit. Tādem
ex circūſtantia tempis ⁊ ꝓ auditoꝝ quali/
tate inductus ſum ſcholaſticū morē gerere
Quotidianus nanq̄ ſermo eſt et ſcholis
vſitatus. nec rurſus egemus interpte ſi in
telligatur etiam a parum intelligentib9 be
ne ſatis eſt. Omittatur ornatus/ niſi q̄ ſpō
D te prouenerit. ¶ Dicamus in primis alti/

us repetentes/ ꝙ lauat nos chriſtus mini/
ſterio penitentie ſalutaris. que penitentia
haurit aquam et quodammodo fundit in
peluim cordis noſtri per contritionem. ab
luit et ſordes eijcit per confeſſionem. exter/
git deſiccat et clarefacit per ſatiſfactionem
Hec tria per ordinem nunc egit emun/
dator noſter chriſtus miſit aquaꝫ. lauit. ex
terſit. Hec dicendo ꝓſumma eſt hec tria no
taſſe lego pſalmiſtam. Dixi confitebor ad
uerſum me ⁊c. id eſt firmiter ꝓpoſui. ecce cō
tritionem. Iniuſticiam meam domino. ec
ce confeſſionem. Et tu remiſiſti impietatē
peccati mei. ecce ſatiſfactionem. Et rurſuꝫ
alibi. Iniquitatem odio habui. hec eſt cō/
tritio. ⁊ abominatus ſum. hec eſt confeſſio
que extra vomit abominabilē peccati ſor/
dem. Et legem tuam dilexi ⁊c. Hec eſt ſa/
tiſfactio in cuſtodia legis dei. ¶ Nunc per
tractemus triplices huius officij cōditio/
nes. quaſi iter trium dierum perambulan
tes. Et quia in paucioribus via magis: rē
totam ſub breuibus terminis atq̄ metha/
phoris coartemus.

Itaq̄ ꝓ lotione noſtra miſtrata/
quam contritio non qualemcūq̄
ſed calidam. mundam. amaram vi
uam crebram et cōtinue ſcaturientem. Iu
xta que quattuor/ quadruplex eſt de cōtriti
onis qualitate cōſideratio.

Prima cōſideratio

aqua contritionis ſit calida. hoc fit per cō
uerſionem in deū. fide ſpe et charitate ſub/
nixam. Sicut homo auertens ſe a deo et
conuerſus ad creaturas/ ſordes contrahit.
ſic e contra mundatur. Hoc eſt quod dici/
tur a doctoribus. quia quattuor requiſita
ſunt in contritione. Conuerſio ad deum.
auerſio a creatura. Infuſio gratie. et expul
ſio culpe. Hunc calorem non habet aqua
illorum qui dolent de peccatis ſolo timo/
re pene. ſicut fit in iā damnatis ⁊ in cōdem
nandis. ſicut communiter euenit in morte
vbi affectio commodi que gelida eſt et nō
iuſti/ dominatur. Quo circa ſequitur ex/
pediens eſſe ꝑuenire horaꝫ mortis ad hau
riendum hanc aquam et calefaciendū/ ex
bona et quotidiana meditatione Signū
frigiditatis eſt/ ſi homo crederet diu viue/
re/ vellet diu permanere in peccato. Non
ſic ille q̄ dicebat: ſe nō minus ſeruituꝝ do
ſi ꝯſtaret certiſſīe ꝙ mille annorum ſpacio

protracturus eſſet vitam Sic illa que co/
gitans de inferni ſupplicijs et de odio dei
regnante in damnatis/ſupplicabat vt eti
am ſi damnaretur tamen deũ diligeret. ſic
Job Etiamſi me occiderit/tamen in ipſo
ſperabo.

Secunda. Preterea ſit aqua mũda contritiõis
Hoc dicit ꝓpter eos qui cum ſuis lachri/
mis miſcent ꝓpoſitum delinquendi vel in
volũtate peccati huius vel iſtius manent
vel a manifeſtis peccati occaſionibus nõ
declinant. Hec turbida aqua eſt/non mũ/
dans ſed inquinans Sed queret q̇s. Op
tet ne contritũ firmiter credere ꝙ de cetero
non peccabit. Plane non oportet. imo for
midandum eſt de ruina. alioquin temeri/
tas eſſet/qualis in petro. Siquidez aliud
eſt ꝓponere et velle non peccare ꝑ futuro.
aliud de hoc ipſo pſumere. Dixerũt in hac
parte doctores aliqui ꝙ ſufficit negatiue
ſe habere. hoc eſt nõ habere actuale ꝓpoſi/
tum peccandi. pſertim cũ additur cõfeſſio
ſicut dicunt de baptiſmo qñ non opponit
obex. Alioꝝ rationabilior et ſanctis con/
formior eſt ſententia/ qḋ oportet poſitiue
deteſtari peccatũ et de meliori vita ꝓpone/
re. Cõpatitur autem ꝓpoſitũ illud timorez
et tremorem de caſu. ſed non amorem de/
linquendi

Tertia. Rurſus tertio ſit aqua cõ
tritionis amara. Hãc ha
bere volebat q̇ dixit. Recogitabo tibi om
nes annos meos: in amaritudine aĩe mee.
Notandũ tamen ꝙ duplex eſt amaritudo
talis. Una ex dictamine rõis et ſua deli/
beratione deteſtando peccatũ. et hec ẽ vir
tus imperans dolorem. Alia ſequitur ama/
ritudo in ſenſu ſi non ſit indiſpoſitio com
plexionis vel conſuetudinis vel aliũde. et
hec non ſemꝑ exigitur. qꝛ nõ ſemꝑ eſt ĩ po
teſtate noſtra flere ſenſibiliter etiam cũ vel
lemus. imo et in aliquibus dolor iſte poſ/
ſet eſſe nimi⁹ et declinans ad exceſſum. ſi/
cut in mulierculis aliquibus aut melãco/
colicis/habentibus ex leui cauſa lacrimas
etiam vſq̧ ad turbatiõem cerebri et oculo
rum caliginem. Aliqñ plus meritoriũ eſt
velle flere et non poſſe q̃ꝫ fletibus abunda
re. hoc eſt qḋ dicitur. Dole ꝙ non doles.
Queret vlterius aliquis/ſi cõtritiõis ama
ritudo tanta eſſe debet vt homo mallet dã
nari vel annihilari q̃ꝫ rurſus peccare. vel
etiam ꝑdere omnia que habet/etiam cor/
pus. Tolle inquiſitiões tales curioſas ꝛ
et ꝑiculoſas et ideo omittendas o anima.
et dic ita. Tu ſcis fragilitatem meã. tu fi/
delis es ꝛ nõ ꝑmittis me tentari ſuꝑ id qḋ
poſſum. id eſt. non cadere in tales neceſſi/
tates hoc vel illud eligendi niſi dares vir/
tutem bene eligẽdi. Hoc mõ ſeruatur humi
litas cum iuſticia vbi ſi fieret electio alteri
us partis / immineret alterũ ex his ꝑicu/
lis ſcꝫ pſumptio vel mẽdaciũ. Queres ꝑ
terea ſi quis habens filiũ ex adulterio/te/
netur dolere de tali filio et velle ipm nõ ha
buiſſe. Rñſio ꝙ hic facienda eſt ſepatio fi
lij et peccati. Diligend⁹ eſt filius. odiendũ
eſt peccatũ. nec eſt vna dãda electio in his
rebus. Nota de matre magiſtri ſentẽtiaꝝ.

Quarta. Poſtremo ſit aqua cõ
tritionis viua. id ẽ cre
bro et quaſi iugiter ſcaturiens. hanc opta
bat ꝓpha dicens Quis dabit capiti meo a
quam ꝛ oculis meis fontẽ lachrimarum.
Hoc ſic iplebitur/ſi mox et ſemꝑ vt ſit actua
lis recogitatio de peccato. dolet homo de
teſtãs illud/modis ꝛ dictis. alioquin vide
tur illud approbare ꝛ nouiter delinquere.
ſic q̇ iuſtus eſt iuſtificabitur adhuc. ꝛ ſordi/
dus ſordeſcet adhuc. Qualis autẽ exigatur
contritio de venialib⁹. Dicitur ꝙ virtua/
lis ſufficit. dum ſcꝫ quis in generali dete/
ſtatur omne peccatũ ꝛ ad deũ cõuertitur.
Felix aĩa cui datũ eſt habere talem aquaz
calidã mũdam amaram et viuã. Sed ve
cordi noſtro ꝛ ſimilibus cordi duro ſuper
adamantem ꝛ ſilicẽ qḋ niſi emollia tur/male
habebit in nouiſſimo. Quis dabit huic a
quam in peluim cordis mei. Percute do/
mine ieſu virga tua ſilicem hanc/vt fluãt
aque largiſſime. queãdmodũ factũ eſt oliz
ꝑcutiente moyſe petram in deſerto. ¶ Le
gi de quibuſdam tuis ꝙ nõ hñtes hãc aq̃ꝫ
ad nutum. ꝑcuſſerũt ſeipſos etiam verbere
et virga materiali vt inde cõſequẽter te mi
ſerante cũ plagis ꝛ ſanguine ꝑflueret riuu
lus lacrimarũ. Hec eſt vna ex induſtrijs ꝑ
ducendi hanc aquaz. ¶ Alteram induſtri
am habemus in figura iacob/qui puteos
impletos humo et limo ſcꝫ philiſteis rplẽ
tib⁹/mũdabat. aut alios fodiebat. vt abie/
cta terra/manent libero cõductu vena pu/
riſſima. O quotiens impletur aĩa nr̃a limo ꝛ
terra ſcꝫ terrenis affectib⁹ et deſiderijs. qui
bus obſtruitur pñs meat⁹ anĩe/ne ꝯtritiõis

aq̄ fluant. Ceteꝝ purgatio hec fit ꝑ emun/
datorium ieiunij et abſtinentie amarū. ſi/
cut chriſtus ſurrexit a cena. depoſuit veſti/
menta. ¶ Tertia additur induſtria ꝑ ad/
iutorium orationis. vt ſi haurire aquā ſo
li nō ſufficim⁹. haurientes nobiſcum aduo/
cemus. Quēadmodum egit ille qui a maria
magdalene gratiam impetrauit lacrimaꝝ.
Ad hoc figuraliter induceretur illud ſoli/
ni (ſi tamen verum eſt) de quodā puteo ꝓ
fundo. in q̄ dum deeſſet aq̄/ aduenit virgo
ad os putei. et ſuo clamore aquam eduxit.
ſic anima per orationem ſicut axa ſuſpirās
impetrauit irriguum inferius et irriguum
ſuperius. ¶ Utuntur alij ꝑ quarta indu/
ſtria/ conſideratione miſeriarum ⁊ calami
tatum quas vident in proximis. vt inde ꝑ
compaſſionē lachrimas eliciant. Sic fit
vt conſequenter miſereatur eoꝝ benigniꝰ
et miſericors deus. Conſiderat animā ꝓ
priam quaſi ſit in purgatorio. Hec indu/
ſtria locum habet in conſideratione paſſi/
onis domini noſtri ieſu chriſti. De qua di
cit Bernardus ꝙ nullum cor tam durum
eſt qđ non molliat ſi paſſio domini ad me/
moriam reuocetur. Hic oculus xp̄i in hac
conſideratione petrum reſpicit et flet ama
re ¶ Per has vtinam aut ſimiles induſtri
as/ proferret terra cordis noſtri/ fluenta a/
que viue. ne eſſē vel ſit ſicut terra ſine aqua
Deſerta inanis et vacua. terra inuia et in/
aquoſa. terra monſtruoſa gelboe vbi nec
ros nec pluuia cadit. Itaq̄ ſine hac aqua
incurritur illa maledictio chriſti. Si non
lauero te non habebis partem mecū. Pro
bibeat hanc altiſſimus.

Habita aqua per contritionem/
bonum erit initium vt fiat ablu
tio per confeſſionem. Fiat autē
opportune. fiat integre. fiat vere
et non ficte. fiat a ſuo iudice.

¶ Fiat opportune.

Hoc eſt tempꝫ ordinato ꝑ eccleſiam/ ſaltē
ſemel in anno. Et hic eſt primus caſus.
Secūdus caſus eſt ante ſuſceptiōem bn̄/
dicti ſacramenti. et hoc extendere voluerūt
aliq̄ ad oēm actū hierarchicū eccleſie/ ꝙ n̄
ſine confeſſione deberet exerceri. Sed ra/
tio eoꝝ non videtur concludere niſi de cō
tritione. ¶ Nota ſi occurrat peccatum ce/
lebranti. Alter caſus eſt in periculo mortis
ſm ꝓbabilem coniecturam. alioquin bo/
mo ſe exponeret periculo peccati. quia te/
netur ad minus ante mortē confiteri. Ceſ
ſante illa ꝓbabili coniectura/ licet differre
confeſſionem. ¶ Quartus caſus ſi nunc ha
beat copia ſacerdotis vel penitentiarij/ nec
eſt ſpes ꝙ poſtmodum ante paſcha vl' mor
tem vel eucharistie debitam ſuſceptionem
habeatur. ¶ Confeſſio crebrior etſi lauda
bilior ſepe ſit. nō tm̄ āpli⁹ in obligationem
cadit regulariter. Dixi laudabilior ſepe. qꝛ
contingere poteſt vt repetitio eſſet vitioſa
et quaſi tota eneruans deuotionis virtutē
ſicut in ſcrupuloſis tedioſiſſimis/ nolenti/
bus adquieſcere cuiuſq̄ conſilio. Dixi ꝑ/
terea regulariter non cadere in obligatio/
nem. qꝛ vel ratione conſcientie hoc dictan
tis. vel ſtatus aut tribulationis aut neceſſi
tatis hoc exigētis/ aut regule ſtatuētis poſ
ſet obligatio conſurgere.

Fiat etiam integre

ſicut integra eſt contritio de omnibus. ſic
confeſſio. Hic ſtudioſitas ſpeculatrix de
plurimis querit Ad que reſpondere poteſt
charitas edificans. Illa eſt enim que docꝫ
de omnibus. quippe ſpūſſanctus charitas
eſt/ qui docet omnem veritatem. Eſt etiā
charitas finis legis. ſm quam cetera debet
moderari. ¶ Queritur ergo primo de ve/
nialibus. Dicitur ꝙ non eſt de neceſſitate
cōfitendum. et hec cōſideratio docet tolle/
re ſcrupulos multoꝝ celebrantium. qꝛ ve/
nialia poſſunt aliter deleri q̄ ꝑ confeſſiōē
¶ Queritur de oblitis. dicitur ꝙ ſufficit fe
ciſſe diligentiam moralem ſicut ꝓ magna
re fieret. Et ſic vel deus indulget. vel alias
reducet ad memoriā. Talis certitudo ſuffi
cit ad nō peccandū nouiter/ in celebrando
vel ad cōfeſſiōem nō inualidandū. Sꝫ an
deberet fieri reductio ad memoriam confi
tētis vel inquiſitio. Sic vtiq̄ cū recto mo
deramine. et ſine curioſitate noxia ſicut ob
ſtetrix omnia et medicus ⁊ iudex diligēter
inueſtigat. Alioquin a pueris puellis ⁊ lai
cis et idiotis/ qui nō habent reflectiōē ſu
per actus ſuos/ vix hr̄etur aliq̄ pura cōfeſ/
ſio. Sciūt hoc expti. Hec eſt valitas prin
cipalis cōfeſſionis. Animaduerte tamen/
ꝙ ſi oblita redeūt ad memoriā. illa cōfiten
da ſunt eidem ſacerdoti vel alteri/ q̄q̄ eēnt
dimiſſa. ſicut de peccatis diximus in cōtri
tione deletis. ¶ Queritur de dubijs. Du/
bia ſunt in triplici differentia. ſicut pōt hō

eſtimare ſe deliquiſſe in hoc vel in illo. Aut
enim credit magis. ꝙ peccauit mortaliter.
in hoc facto vel in illo. et ſic tenetur confite
ri vel deponere conſcientiam Aut dubitat
ex equo. et ſic ſimiliter obligatur. Aut credit
magis. ꝙ non peccauit cum dubio tamen
de oppoſito/ et hoc dicitur ſcrupulus. et ꝑ
hoc dubio non tenetur/ niſi aliunde tenere
tur. quãq₃ expedit dicere quãq₃ et ſepius con
temnere et cõtra agere/ ꝑſertim habito con
ſilio ꝑitoꝝ. Item in dubijs ſub conditone
cõfitendo eſt ⁊ poteſt certa abſolutio dari.
Item in dubijs conſurgentib₉ ex iurib₉ et
ex ſententijs poſitiuis/ poteſt nõ confiten/
tibus expſſe abſolutio admĩſtrari. ¶ Que
ritur de circũſtantijs? Rñdetur ꝙ quedam
ſunt peccata mortalia/ que ſcȝ mutãt ſpẽm
vt furari in templo. ille ſunt de neceſſitate
confitende. Quedam aggrauant peccatũ
notabiliter. vt rapere centum. plus ẽ ꝗ̃ de/
cem. et tales ſi habentur in memoria. dicẽ/
de ſunt Quedam aggrauant tantũmõ mo
dum faciendi. tales non ſunt dicende d̃ ne
ceſſitate. imo quãq₃ omittende. vt in pecca/
to carnis. niſi ꝑ ſecuritate maiori ⁊ dubio
ne peccatum mutauerit ſpẽm. Quedam al
leuiantes. quedam imꝑtinentes. Alleuiã/
tes non ſunt dicende niſi in dubio ſcanda
li ſacerdotis. Imꝑtinentes omnino dimit
tende ſunt niſi ꝑ familiaritate ↄtrahenda.
¶ Queritur de circũſtantia ꝑſone cuȝ qua
ſit peccatum? Rñdetur ꝙ eſt regulariter tacẽ
da. niſi vel vbi/ nõ poteſt aliter peccatũ di/
ci. vt ſi vir/ abuſus eſt ꝓpria vxore. Vel vbi
poteſt ꝓdeſſe non obeſſe. tam dicenti ꝗ̃ au
dienti. ꝗ̃ ꝑſone illi peccatrici. Addũt aliq̃:
ꝙ ſi aliter non poteſt dici peccatũ quin cõ/
feſſor agnoſcat ꝑſonam: ꝑgendum eſt ad
alterum. Hoc eſtimo cõſilium eſſe/ non ꝑ/
ceptum. niſi vbi poſſet obeſſe ꝑſone illi re/
H uelate. ¶ Queritur de caſibus reſeruatis.
Hic eſt tam ꝓfunda difficultas/ vt Duran/
dus doctor exercitatiſſimus in iſtis. tractã
do hanc materiam dixit ꝙ expediret habe/
re ſuper hoc papale cõſilium. Et difficul/
tas (vt bene tangit) ꝓuenit ex reſeruationi
bus peccatoꝝ/ aliter ꝗ̃ fit in curia romana
q₂ non reſeruat curia romana vt dicit niſi
quaſdam irregularitates aut penas Dicũt
aliqui ꝙ iura nunq̃ voluerũt reſeruare pec
cata aliqua/ niſi publica ad terrorem alio/
rum. Una mollicies reſeruabitur: adulteriũ
mulierum/ peccatũ ſacerdotũ cõcubinario

rum. ¶ Si ꝓlati omnes attenderent ꝓfun
de/ ꝗ̃ta eſt difficultas ꝗ̃tum onus dicere
peccata ſua ſecreta etiam vni/ ipſi (credo fir
miter) nunq̃ tale iugum imponerent leui/
ter ceruicibus ſubditoꝝ. Unde innumera
biles ꝑcipitantur in infernum Mille pe/
nitentiarij non ſufficerent in hac ebdoma
da/ ꝓ conſeruatoribus reſeruatoꝝ Cogno
ui plures qui ꝑ biennium vel trienniũ vix
potuerunt induci ad confitendũ quedam
ſuoꝝ peccatoꝝ. Qualiter ergo talia dixiſ/
ſent vni ꝓlato vel penitentiario. ꝑſertiȝ pu
eri et puelle et mulieres verecũdiſſime. Di
ci non poteſt ꝗ̃tus ẽ in pudore tyrannus
Credentes terrere ſubditos occidunt. ⁊ de
mergunt tacentes in infernum. ¶ Ex hac
materia et alias ꝑpendite/ quanta diffi cul
tas eſt in materijs moralibus et theologi/
cis vtilibus/ in quibus homines ꝑ totam
vitam exercitati/ vix ſciũt q̃d dicere. Quid
igitur facient ſcholaſtici noſtri tꝑis/ q̃ ma/
terias tales nec cogitare nec legere ſufficie
tenus dignantur dicentes. O ſciem⁹ talia
cum vellemus. Velint ergo tales aliquan
do. alioquin nihil ſcient etiam quando vo
luerint pauca ſcient. ¶ Sed dicamus ad
id qđ queritur/ qualiter ſe habebit pecca/
tor/ habens caſus reſeruatos? Hec eſt cer/
ta concluſio ꝙ ſi habeat talem ſacerdotem
qui poteſt et velit eum abſoluere nec inde
ſcandaliſetur/ tenetur totũ dicere Exempli
gratia. Si vadit ad epm/ ⁊ epus vult totũ
audire dicat. Si ad ſuum curatũ qui po/
teſt abſoluere/ ſimiliter dicat. dum tñ vtro/
biq₃ ſit ſecuritas ꝙ neuter ſcandaliſabitur:
ꝑ ꝓnitatem ad peccatũ. vt in materia fidei
vel in peccato carnis. Sed querat tunc ali
os de licentia ſaltem petita. Si autem eps
qui poteſt omnia abſoluere/ non vult niſi
reſeruata audire. ⁊ alius nõ poſſit niſi non
reſeruata. ⁊ nõ abeſt bona volũtas ⁊ bona
fides in cõfitente. Nõ auderem dicere quin
poſſet peccata ſua iſto mõ dimidiare. ſicut
ligatus duabus excõicationib₉ põt abſol/
ui. primo de vna. poſt ꝑ decem dies ab alte
ra. ſicut etiaȝ in diuerſis dieb₉ põt fieri vna
cõfeſſio. Itaq₃ nõ requiritur tanta vnitas
hic ſicut in alijs ſacramẽtis. Et eſt ibi que
dam vnitas in miniſtris iſtis duob₉. in vni
tate ſcȝ vni⁹ potentis ſacramẽtaliter integre
et ꝑfecte ſuꝑ iſtius peccata. Nõ auderẽ ꝑte
rea aſſerere in onus ſacri cõfeſſionis/ ꝙ ta
lis teneretur ſuo ſacerdoti qui non põt de

omnibus abſoluere omnia dicere. Scio
tamen ꝙ tutius eſt et ſalubrius (ſed non q̃
liber poteſt faciliter induci) dicere peccata
ſua ſic diuerſis. q꞉ (vt dicit ſcotus) talis cõ
feſſio de vno peccato pluribus non vocaꝛ
ex genere ſuo eſſe ſecreta. q꞉ iſti duo q̃ audi
erunt/ poſſent ferre teſtimoniũ cõtra cõfi/
tentem in foro cõtentioſo. licet peccarẽt. tñ
valet et teſtimoniũ. Item nullus inuitus
poteſt (vt videtur) cogi dicere bis peccatũ
ſuum in cõfeſſione. cum lex diuina non co
git vel obliget niſi ad ſemel cõfitendũ. Et/
ſi in religioſis oporteat pluribꝫ cõfiteri. h
eſt de eoꝝ volũtate qui ſe regule ſummiſe/
runt. Si dicitꝛ ꝙ ſic curatus ſacerdos/ nõ
cognoſceret peccatorẽ ꝛc. hoc argueret ꝙ
omnia peccata dicenda rurſus eſſent

D **Tertio fiat uere ſci**
licet non ficte. hoc eſt in cõtritione ꝛ chari
tate. ſm ꝓbabilem cõiecturam. ¶ Utrum
autem cõfeſſio que fit ſine charitate liberꝫ
ne iterũ dicantꝛ peccata vel a ꝑcepto eccleſie
eſt difficultas/ vix inter ſcholaſticos ſuffi/
cienter diſſolubilis. Oſtendit hoc multi/
plex opinionũ varietas. Dicit aũt dominꝰ
ꝛ vilhelmus piſieñ. ꝛ alij cõiter/ ꝙ attritõ q̃
alias nõ eſſet ſufficiens/ fit ſufficiens virtu
te ſacramenti. Ponendũ eſt igitur ꝛ dicen
dum ſicut quidam in euãgelio, Credo do
mine, adiuua incredulitatem meam. ita pe
nitentiario. adiuua dñe impenitentiã meã
¶ Queritur ſi tali debeat dari pnia꞉ Rñde
tur ꝙ ſic/ nõ abſoluẽdo ſed ad cautelã et ꝑ/
ſeruatiõem ꝓ futuris vt deus cor illumiet.
Cõſiliũ Ambroſij Age interim quicquid
boni potes. et malũ abbreuia. ¶ Quid ſi
dicit ſe cõtritũ. et putat cõfeſſor ꝙ mẽtitur/
vel ſcit aliũde. vel nõ vult facere cõſcientiã
ſed excuſare꞉ Reſpondeo. ꝙ ꝑdicere dẽ ſi/
bi꞉ ꝙ abſolutio nõ vꝫ ſi poſuerit ipedimẽtũ
et ꝙ intentio ſua nõ eſt eũ abſoluere niſi fa
ciat que ꝓmittit ꝛ dicit. Attñ abſolutio de/
bet fieri abſolute. Eſt aũt forma talis Ego
te abſoluo primo ab excõicatione. Item
ego te abſoluo a peccatis tuis mihi cõfeſ/
ſis in noie patris et filij ꝛ ſpũſſancti amen.
¶ De cõfeſſiõis ſecreto hoc tenendũ ẽ pri
mo. ꝙ in nullo caſu reuelanda eſt etiam in
hereſi. nec papa poteſt diſpenſare. Itẽ nec
de cõſenſu cõfeſſi niſi dicat extra confeſſio
nem. Item nec ad interrogatiõem cuiuſcũ
ꝗ iudicis ꝑ quodcũꝗ iuramentũ. niſi bo/
mo ſciuerit aut ꝑ teſtimonia q꞉ dicere tunc
põt et ideo debet. Nõ fatuam cautelam ali
quoꝝ. Item etſi ſola peccata ſint ꝓprie de ſi
gillo confeſſionis. tamen penitentie date ꝛ
interrogationes rationabiles hincinde et
ꝑſone noĩate ſunt celande. Inquirẽtes au
tem ꝛ reuelantes/ grauiter peccant. ꝛ eſſent
puniendi ꝑſertim vbi ex curioſitate non ex
charitate diſcreta ꝓcedit inquiſitio. Item
de ꝑſonis cõfeſſis expedit magis tacere ꝗ
aliquid dicere vel laudando vel vituperã/
do in generali vel ſpeciali.

Fiat poſtmodum a I
ſuo iudice. Iudex in cõfeſſione eſt vel pa/
pa vel epũs. vel curatus vel aliquis legitti
me ab aliquo iſtoꝝ delegatus. Queritꝛ cui
ſit expedientius cõfiteri꞉ Rñdeo ꝙ regula
riter et ceteris ꝑibꝫ ſuo curato ordinario.
Primum ꝓpter obedientiam. deinde ꝓpter
facilitatem habendi eum poſtmodũ in pe/
riculis mortis. vel in ſacroꝝ adminiſtrati
one. ¶ Queritur ſi cõfeſſi habentibꝫ pote/
ſtatem delegatam/ teneantur iterũ peccata
eadem ſemel in anno cõfiteri꞉ Rñdeo ꝙ nõ
ꝑſertim vbi de conſenſu curati hoc factuꝫ
eſt. Ideo tutius eſt petere licentiam. Expe
dit etiam vt talis in anno ſemel ſe preſentꝫ
curato ſuo ꝓ ſacro ſuſcipiendo et obedien
tia impẽdenda. alioquin curatꝰ poſſet ne/
gare euchariſtiam. ¶ Quid ſi curatus nol
let credere꞉ Rñdetur ꝙ cuilibet in foro cõ/
ſciẽtie ſeu cõfeſſionis credendũ eſt ꝓ ſe ꝛ cõ
tra ſe. niſi in caſibꝫ publicis qm̃ aliter cura
tus nõ poſſet certificari. etiamſi ſibi fieret
cõfeſſio. ¶ Quid ſi cõfeſſor erret/ in abſol/
uendo plus ꝗ põt꞉ Rñdetꝛ ꝙ ſi pctõr erat
bona fide/ ꝛ neſciat impedimentũ/ ſecurus
eſt. Si aũt ſciat/ ñ rite abſoluitur. Si etiã
poſtmodũ ſciat impedimentũ fuiſſe/ tenetꝛ
vt plurimũ iterũ cõfiteri. Dare vero regulã
generalẽ/ qñ ſic ꝛ qñ nõ. eſt plurĩ nimis at/
ꝗ difficile. ¶ Felix ablutio pedũ ꝑ cõfeſſi/
onem/ que ita fit opportune. integre. nõ fi/
cte. ꝛ ſecrete. ꝛ a ſuo iudice. Sed ve ſordibꝫ
abominalibus aliquoꝝ ꝛ eluibilibꝫ quos
in aꝑtũ cõfeſſionis venire ꝛ palpari vel tã
gi/ imo vel videri nõ ꝑmittũt/ quattuor pe
ſtes improbe. pudor. timor. ꝑſumptio. de/
ſpatio. ¶ De pudore habemus in Tho/
bia cui volẽti lauare pedes occurrit piſcis
volẽs eũ deuorare. Quid piſcis i aq̃ latẽs/
niſi pudor occultus. ſed ſuffocandus ẽ pu

doꝛ talis.et ad multa tandē vtilis inuenit.
ad cibum contra demonium.et ad viſum.
Applicationem nō pſequoꝛ. ¶ Ceterum
ſcabies ſic latet in aliquib⁹/vt ſe ſcabioſos
non credant/dicētes quid ego feci? Sum
ego fur vel homicida? Hoc cōtingit etiā il
lis qui deuoti reputant.qꝛ latꝫ ſupbia ſub
tile malū que nō pmittit deuenire in ↄgni
tionem peccatoꝝ.cōtra qđ oꝛabat pꝛeſta.
Illumina oculos meos ꝛc. Exptus ſū de
multis et in mltis/qui p quattuoꝛ aut tres
annos fuerūt in peccatis grauiſſimis quā
uis fere quotidie cōfiterent ꝛ vt erat ſua o/
pinio penitebāt. Quid ergo erit de nō reco
gitatiōib⁹ annos ſuos in amaritudie anīe
ſue.ſi recogitantib⁹ ſedule/talis cecitas e/
ueniat. Quē ñ exterreat qđ dicit apl's. Nihil
mihi cōſcius ſum ꝛc. ¶ Amplius vero pꝛe
ſumptio ſeu repꝛomiſſio nequiſſima dece/
pit plures/hñtes vocē coꝛnicā/cras cras
cōuerti poteris cū voles. Hec vox innūera
hoim milia ꝛ pdidit ꝛ pdet.qꝛ qui nō ē ho/
die/cras minus aptus erit. ¶ Poſtremo
vidimus deſperatiōem in iuda ꝛ cayn ꝛ q/
buſdam alijs. Migrat iudas.i.cōfeſſio ſer
uus optim⁹/ꝓpter multitudinem ꝛ afflictō
nem ſeruitutis.qꝛ ſcꝫ quotidie fit reiteratio
peccatoꝝ que iudas abluere tandem refu/
git et deſperat. Abijciamus hec impedimē
ta.qꝛ dñs ꝛ ſi rē grādē nobis diceret bñ face
re debueramus q̃to magis qꝛ dicit cuilibꝫ
nrm: vade ꝛ lauare ſepties.i.pfecte.

Conuertamus poſtremo oc'los no
ſtre cōſideratiōis ad exterſiōem q̄
fit p manū ſatiſfactiōis. ¶ Hec q/
dem exterſio hēat aſpitatem ſeu penalitatē
habeat rōnabilitatē.hēat claritatem. hēat
celeritatem. ¶ Pꝛepoſueram ſm hec qua
tuoꝛ quedā diſſerere ſalubꝛia de mōis iniū
gendi ſatiſfactiōes: vt nec graues ſint nec i
poꝛtabiles.nec publice.p peccatis ſecretis
Nec dentur inuitis aut ſi nō fieri credātur
qꝛ melius eſt cū pua pnia ꝛ quaſi nulla du
cere hoies in purgatoꝛiū: q̄ cū foꝛti q̄ nō fi
et oppꝛimere ꝛ detrudere i infernū. Nec ex
igantur irregulariter iuramēta aut pmiſſi
ones de hoc vel hoc faciendo. Sed magis
oīa in monitiōe atq3 cōſilio. Deniq3 ſalu/
berrimū eſt inducere hoies vt aduerſitates
et laboꝛes huius vite accipiant in patien/
tia et bona gratiarūactiōe.qm̄ p hoc poterit
efficaciter vt crebꝛo ſatiſfacere de peccatis
ſuis.et gratiarū augmenta pmereri.fiat vir
tus de neceſſitate ¶ Sunt aūt ſoꝛdide trāſ
greſſiones alique/que vix ad fundū poſſit ex
tergi. Exempificemus in quatuoꝛ. ¶ Pꝛi
mo.coꝛruptio alioꝝ in moꝛib⁹. Sup quo
accipite quid Berengarius moꝛiens i die
ephie dixerit. Hodie mihi apparebit dñs
meus ihus xpus.vel ad glām ſicut ſpero p
pter pniam meam.vel ad damnatiōem ſi/
cut foꝛmido ꝓpter alioꝝ coꝛruptiōes quos
ad viā veritatis reducere nō potui. Hoꝛre
ant ꝛ caueant hi qui ad ſimilitudinem de/
monū/gaudent alios ſecū trahere ad inte
ritum pſerti iuuenes ꝛ pueros.tales neſcio
ſi potuerūt vnq3 ſatis penitere.ſufficer̄ eis
debuerat damnatio ꝓpꝛia. Quid de malis
exemplis magnoꝝ ꝛ litteratoꝝ viroꝛum?
¶ Alterum eſt vitium qđ vix ſuſcipit ſatiſ
factiōem ꝛ exterſionem ſcꝫ iniuſtū bellum i
tempalibus.et iniuſte pmotiones in ſpūa
lib⁹.vnde oꝛiūtur moꝛtes tam tempales q̄
ſpūales. O felices quos de⁹ tollit extra ne/
ceſſitatem aut piculū talia faciendi. vt nec
iniuſte militent/aut militare conſulant. ¶
Inferimus adhuc tertio iniuſtam patroci
natiōem.que dolis et aſtutijs tollit heredi
tates alioꝝ.qꝛ fit vix conſcientia vel reſtitu
tio ſup iſtis. Et adhuc inſanabilioꝛ eſt iniu
ſta diffamatio que debitam vite ciuilis fa/
mam aufert. ¶ Poſtremo ponimus pom
poſitatem ſtatus.vt p ſymoniam vel rapi/
nam aut vſuram.qꝛ vix poteſt fieri ceſſio:
vt deſcendat quis a ſtatu alto q̄q3 damna
biliſſimo/in baſſum debitū et tranquillū.
Tanta eſt humani coꝛdis arrogantia. vt
ſe et ſuos/plures damnari citius patiātur
q̄ humiliari qđ ſi nō eſſet/nō tm̄ duraſſet
hoc execrandū ꝛ eiciabile ſciſma peſtifex.
¶ Tandē epilogantes oꝛem⁹ vt lauet nos
xpus.q̄tenus ptem ſecū hēamus. Lauet āt
p miniſterium pnie. Que hauriat primū
aquam cōtritionis calidam mūdam ama/
ram ꝛ viuam. Scđo abluat p manū cōfeſ
ſionis oppoꝛtune integre ꝛ nō ficte ſecrete
et ſuo oꝛdine hoc eſt ſub ſuo iudice.nec ob
ſtent q̄tuoꝛ peſtes pudoꝛ timoꝛ pſumptio
deſpatio. Exterſio demū fiat que hēat aſpi
tatem rōnabilitatem claritatem celeritatē.
ſubtrahētes nos a voꝛaginib⁹ pctōꝝ. que
nos in alienas man⁹ p iniurias pcipitant
a q̄b⁹ vix vnq3 poſſum⁹ emergere Sic mū
di erim⁹ in cubili ↄſcie nr̄e tranq̄lli hñtes
partem exuberātiſſimā cū chꝛiſto hic per
gratiam et in ſpe.et poſtmodū in reg glām

cuius nos ꝑticipes efficiat. Amen
¶ Finit.

2 Sermo eiuſdē cancellarij de dn̄io euāgelico fact⁹ ī cena dn̄i.

Omnia dedit ei pater in manus Joh. xiij. Originaliter ī euangelio p̄ntialiter recitato.
O. Pro impetranda gratia ꝛ virtute digiti dextre manus dei
qua apta/ oīa implentur bonitate. q̄ ſubtra
cta/ oīa labefactione repentina diſſoluunt
te matrem gratie/ te virginem inclitam/
ꝑ cuius manus (teſte Bernardo) datur no
bis quicq̄d datur. que diues es in oēs īuo
cantes nomen tuū. ſalutantes imploram⁹
et implorantes ſalutamus dicētes Aue
Omia dedit ꝛc. vbi ſupra. Apud vos o do
ctiſſimi ꝛ p̄cellentes viri/ mihi ſermonē ha
bendū eſſe cōſpicio. qui certa iam et indu
bitate fide tenetis/ ꝙ filio ſuo dn̄o nr̄o Je
ſu xp̄o dedit omnia pater in manus/ ac ꝑ
inde monarchā eū vl'em cōſtituit. vt iure
dixerit. Math. vlti. Data eſt mihi oīs po
teſtas in celo ꝛ in terra. Hoc dilectus eius
ap'lus cōtemplabatur dū aſſeruit Apoca.
xix. ꝙ habet in veſtimento et in femore ſuo
ſcriptum. Rex regū et dn̄s dn̄antiū. ¶ Sꝫ
quo iure xp̄us/ q̄ inſup titulo monarchiā
hanc accepit? Multiplici quidem ꝛ ſignā
ter triplici. Primū iure hereditario diuine
filiationis. Nam etſi filius et heres arguit
ap'lus Roma. vi. et Gal. iiij. Atuero ꝺ deo
patre/ vere vidit ꝛ enūciauit ſancta illa mu
lier Judith. ix. appellans eū dn̄m vniuerſe
creature. Dn̄s igitur talis erit ꝛ filius. Hic
poſtq̄ dn̄s per ꝓphā dixiſſet ad filium.
Ego hodie genui te/ ſubiūxit ꝑ ꝯn̄ti. Po
ſtula a me et dabo tibi gētes. hereditatē tu
am ꝛ poſſeſſionē tuā ꝛc. tanq̄ diceret illō.
Lu. xv. Fili omnia mea tua ſunt. Secun
dū ius monarchie vl'is in xp̄o cōſurgit ex
titulo. mutue dilectiōis eius ad p̄rem. Nā
antiquū eſt ph'ice veritatis ꝓuerbiū. Ami
coꝝ oīa eſſe cōia. Fili⁹ eni qꝛ ſuo mō rep̄e
dit oīa patri. in donatiua ſpiratiōe ſupmi
amoris q̄ ſpūſanct⁹ ē/ coexiſtit readama
tionis viciſſitudo vt ei p̄r donet oīa. Am
plius tertiū ius monarchie vl'is inuenit ī
xp̄o appropriate q̄ ad naturā aſſumptā ex
titulo victorioſe debellatiōis ſeu ciuilis ad
quiſitionis ꝛ cōqueſtus. Victorem cūcta
ſequuntur' ait quidam. Nonne chriſtus vt
imperioſiſſimus victor/ aereas poteſtates
debellauit. Sic notat ap'ls ad Eph. ij. Nō
ne captiuā ſub eis duxit captiuitatē/ quā
ꝓprij ſanguinis p̄cio redemerat ꝛ ſuā effece
rat. Sicut ꝓpha teſtat' Aſcendēs in altum
ꝛc. Idem habet' ad Eph. iiij. Quin etiam
tota vniuerſitatis machina que gratia ho
minis condita eſt ſm ph'm ꝛ habetur ſatis
Deute. iiij. Ipſa fuerat ad impiū crimen le
ſe maieſtatis diuine/ deteriorata. teſte Cy
priano. et a natiuo decore ſuo/ plurimū de
ciderat. Juſte nimiꝝ. vt in bōis ꝓpter ſe cō
ditis/ homo ꝑditor ꝛ p̄uaricator' plecteret'
Sed audi q̄d ſuꝑ hoc cātat eccleſia. Ter
ra pontus aſtra mūdus q̄ lauant' flumine.
Ecce ꝑ xp̄i paſſiōem lota ꝛ repata eſſe om
nia aqua emūdationis repationis ac pul
crificationis. Nōne inductus eſt ap'ls di
cere de xp̄o paſſo. ꝙ deus exaltauit illū ꝛ de
dit illi nomen qđ eſt ſuꝑ omne nomen. vt
in noīe ih'u omne genu flectat' celeſtiū ter
reſtriū ꝛ infernoꝝ. in ſignū vniuerſalis do
minij ad Philipē. ij. ¶ Habemus ergo ti D
tulos enumeratos tres in xp̄o. diuine filia
tionis. mutue readamatiōis. et ſtrēnue de
bellationis. ꝓpter qđ rite dictū eſt. ꝙ oīa de
dit ei pater in manus. Ita ſentitis de chri
ſto o ſapientiſſimi viri. Ita iugiter pia fi
dei ſinceritate deo ꝓpicio ſentietis. Quam
obrem nec habeo neceſſe in ꝑſuadēdo am
plius verba ꝑdere. aut opā cōſumere. nec
iſtū ſolem veritatis ꝑfulgidū/ ingerere de
beo vobis ipm cernentibus. et de xp̄o ſciē
tibus ꝙ omia dedit pater in manus. Pro
pterea traducat' ſermo noſter' a lr̄a ad my
ſteriū. a fidei ſoliditate/ ad moꝝ puritatem
et a diuina filiatione naturali/ ad ꝑticipa
tam filiationis adoptiue generatiōem. ¶
Pertractemus q̄ pacto ſpūs quilibet xp̄ia
nus/ xp̄i frater ꝛ amicus/ ſit aut eſſe debeat
princeps omniū. Contemplemur q̄ta et
q̄ ſuꝑeffuſa liberalitate/ omnia dederit no
bis pater in manus ſi volumus. Quis pa
ter? Pater ille qui poſſedit ꝛ fecit ꝛ creauit
nos Deute. xxxij. qui a nobis pater agno
ſci/ pater vocari/ altiſſima prorſus ꝛ obſtu
peſcenda dignatione voluit: monuit: atq̄
iuſſit. Math. vi. Quid eniꝫ mirabili⁹. q̄d
ad audiendū iocūdius: q̄ vt vnuſquiſq̄ fi
deliū inſtar xp̄i monarcha ſit oīm ſi placet
et ita eſt tn̄. vnuſquiſq̄ ſpūs vere fidelis/
monarcha eſt oīm ꝛ multiplici. nō vno ſed

triplici iure et titulo ad exemplar xpi. Ius
vnũ/dat filialis adoptio ¶ Ius alteruʒ dat
triũphalis debellatõ. Ius tertiũ redama
tiõis viciſſitudo. ¶ Erigite aures dilectiſ/
ſimi. hilareſcat facies ſerenentur oculi. om
nis exurgat affectio. gratiarũ reſonent ac/
tiones. Os lingua mens ſenſus vigor con
feſſionũ iubilũ bñdictiõem ⁊ laudem pſo/
net. Que rõ? Que tantoꝝ nouitas gaudio
rum? Magna valde pclara. inſignis nihil
ſupra. q2 iam nõ vno ſed triplici titulo/ xpi
anus monarcha eſt. xpiano oĩa dedit i ma
nus/ xpianũ fas eſt dicere potentiſſimum:
Audebo dicere et omnipotentiſſimũ et ar
guar blaſphemie ſi non hoc apoſtolus ſi/
milis nobis de ſe dixerit. Oĩa poſſum om/
nipotens ſum. exponit Bern. In eo q̃ me
cõfortat xpus ad Philipẽ. iiij. Si pua eſt
apoſtoli autoritas tibi/ ſatis ſit illa chri/
ſti qui ait. Credẽti/ nihil ẽ ipoſſibile Ma
thei. xvij. Si quis adhuc heſitat et p libi/
to nos fingere putat que dicimus ſuper
hoc vinculi dñio. Audiat aplm ad Roma
nos. iiij. Qui ꝓprio filio nõ pepcit ſed p no
bis oĩb9 tradidit illũ. q̃to magis etiam nõ
cũ illo nobis oĩa donauit? Ecce qualiter o
fidelis anima/ pſpicuũ habes apoſtoli te/
ſtimoniũ imo argumentũ ꝙ omnia dedit
tibi pater in manus. De quo pr̃e idẽ ſcri/
bens. i. ad Thim̃. vi. aſſerit ꝙ pſtat nobis
abunde omnia ad fruendũ. Hoc domini/
um Hiero. ad Paulinũ ſcribens nõ tacu/
it. credenti ait/ totus mũdus diuitiaꝝ ẽ. in
fidelis autem etiam obulo indiget Sic vi
uamus q̃ſi nihil hñtes ⁊ oĩa poſſidentes.
Sumptũ ab apoſtolo. ij. ad Coꝝ. vi.
Hec aũt et ſimilia multa/ nũquid nõ obſe/
cro monarchiã nr̃am/ ſtabile diuini ſcrip/
ture fundamẽto cõfirmant. Nõne palam
oñdũt de fideli quolibet ꝙ oĩa dedit ei pr̃ i
manus. ¶ Verũ diſſeramus de titulis q̃s
poſuimus eſſe tres. i. filialem adoptionem
triũphalẽ debellatiõem. redamatiõis vi/
ciſſitudinem. Meditemur in exercitatiõe
noſtra ſi forſan ex p̃ntis euangelice lectio/
nis ſerie triplex hoc ius inuenire poterim⁹
Iuſtũ quidẽ arbitror vt euãgelicũ p̃ns mi
ſteriũ potius q̃ꝫ externa loquamur/ ſi poſ/
ſumus vt poſuimus. ¶ Triplex itaqꝫ con
ſpicio memoratũ nũc eſſe miſteriũ. abluti/
onem. humilitatem. ſacramẽtalẽ refectiõeʒ
Primũ eſt fidei purificãtis. ſcdm ſpei cor/
roborantis. tertiũ charitatis reficiẽtis. Ab
lutio ſpectat ad titulum filiationis. humi/
liatio ad titulũ debellationis. ſacramenta/
lis refectio ad titulũ redamatiõis. Fides
corda purificans ad Coꝝ. xv. Dat eſſe fili
um dei. Ioh. i. Dedit ei poteſtatem filios
dei fieri. Si queris quib9 dedit His q̃ cre
dunt in noĩe eius. Spes humiliãs ſub ex
pectatione futuroꝝ dat victor iam de ho/
ſtibus q2 ſpes non cõfundit ad Roma. ij.
In me ſperauit inquit dñs p ꝓpham. Li/
berabo eũ ⁊c. Charitas reficiens vnit deo
p dilectiõem qm̃ qui adheret deo/ vnus ẽ
ſpũs cũ eo. i. ad Coꝝ. vi. Qui aũt edit xpm
et bibit eius ſanguinẽ/ in deo manet et de⁹
in eo Iohan. vi. Ac proinde vnus ſpirit⁹
eſt cum eo. Si vnus ſpiritus quanto ma
gis vnus dominus. In primo ſe habet de
us ad ſpm̃ nr̃m vt pater ad filiũ quẽ here/
ditat. In ſcdo vt dñs et rex ad militẽ quẽ
coronat. In tertio vt amicus ad amicũ cui
omnia cõicat et oĩa dat in manus ¶ Sed
notandũ eſt valde ne calũnient nobis ſup
bi. quẽadmodũ ridet Oratius poeta ſtoy/
cos qui ſe reges oĩm appellabant. Notan/
dum inq̃ꝫ ꝙ heres q̃to tpe puulus eſt/ ni/
hil differre videtur a ſeruo cũ ſit dñs omni
um ad Galla. iiij. Similiter in hac pegri/
natione ⁊ milicia/ ſpũs noſter q̃tũcũqꝫ ſit
dñs oĩm. nihil differre videtur a ſeruo. qm̃
infantulus eſt puerulus aut adoleſcentul⁹
et minor annis. Siquidẽ q̃tũcũqꝫ pfece/
rit/ quouſqꝫ excreuerit in viꝝ pfectũ/ in eta
tem plenitudinis xpi/ more loquendi apo
ſtoli ad Ephe. iiij. Nihil diſtare videtur
a ſeruo. ¶ Sunt fateor nõnulle in ipſo p
fectu etatis diſtantie Itaqꝫ aliq̃s dici valꝫ
infantulus ſicut incipientes. aliq̃s pueru
lus vt pficientes. aliq̃s adoleſcentulus vt
pfecti. Sed nunq̃ꝫ ptingunt in hac regio/
ne ad plenã virilẽ etatẽ. creſcant i deũ mo/
riendo neceſſe eſt. Infantulos dicim⁹ no/
uiter ablutos ⁊ renatos p baptiſmum aut
penitentiam q̃ ad p̃mũ articulũ vel titulũ.
Puerulos maiuſculos qui pficiũt ad vict
orum expugnatiõem q̃ ad ſcdm. Adoleſcẽ
tulos deniqꝫ qui cũ beniamin adoleſcẽtu/
lo ſunt in mentis exceſſu p liberaꝫ diuino
rum cõtemplatiõem et fruitiõem q̃ ad ter/
tium. Cõtra eos nihilominus cõturbant
ſepe oẽs inſipientes corde/ quaſi ſerui ſint
viles pauges et abiecti. cũ ſint gen⁹ electũ
regale ſacerdotiũ. regnũ et ſacerdotes filijꝫ
heredes. Quib⁹ oĩa dedit pater in manus

D ¶ Collocatis fundamentis nr̃e collatõis
ne plus inania et ſonora q̃ꝫ vera et ſolida vi
deremur attuliſſe: ſupedificare ꝓpoſitũ erat
tres monitorias orationes/ cũ ſuis cõſide
rationibꝫ moralibꝫ et ſpeculatiuis/ confor/
miter ad trimẽbrem ꝑticipatiõem iuris p̃/
expoſitam. Prima orõ de iure in monar/
chatu/ ꝑ ablutiõem gr̃e que regenerat. Se
cũda orõ de iure ꝑ humiliatiõem q̃ trium/
phat. Tertio de iure ꝑ refectiõem ſacramẽ
talẽ/ q̃ deo vnit et incorꝑat. Ego aũt ani/
aduertens materiã hãc latiſſimam/ quam
nõ pateret p̃ñtis collatiõis breuitas exeq̃.
cõtentabor de primo nũc de titulo/ orõem
cũ ſuis conſiderationibꝫ texere. de reliq̃s ſi
vita comes fuerit/ in poſterũ differere pro
poſui. ¶ Sic igitur exordior. Noli pre/
cor o rõnalis ſpũs. noli gratiam negligere
quam offert tibi pater/ ipe te monarchã ſta
bilire. ipe tibi omnia in manus dare diſpo
ſuit. tantũmõ laueris ab iniquitate tua et
ab oĩbꝫ inquinamentis tuis ablutus emũ
deris. Audi (o rationalis ſpũs) etſi grãdez
rem tibi p̃cepiſſet pater. tu tñ facere debue
ras. q̃ꝫto magis q2 dixit tibi: vt laueris ſep/
ties. i. ꝑfecte. et mũdaberis a lepra peccati.
et te heredem ſuũ/ te monarcham oĩm con
ſtituet/ ꝛ oĩa dabit tibi ĩ manus. At vero ſi
nõ lauero te inquit: non habebis partem
mecũ. Horrenda nimis cõminatio. Non
habebis ꝑtem mecũ. Et quam ꝑtem. ꝑtem
de qua ꝓpħa exultat gloriabũdus dicens.
Pars mea deus in eternũ. Pars hec ẽ mer
ces magna nimis. hereditas preclara. imo
omne bonũ. ꝓpterea nõ te cõturbet nomen
ꝑris quaſi tue aliq̃d auiditati vel monar/
chatui derogetur. qm̃ ſi pars iſta deus eſt ſi
cut eſt. quis negauerit poſſeſſorem eiꝰ/ hr̃e
dñium bonoꝝ oĩm aggregatiõe ꝑfectum:
Vere felix ablutio cui ꝑs tal' tãta portio tã
inſignis p̃ſtatur hereditas. ¶ Attende tibi
o fidelis ſpũs ſi primam baptiſmatis ab/
lutiõem incoinquinatam ſeruaſti. tecũ be
ne actũ eſt. lauari non eges. mũdus es totꝰ
filius et heres extitis. Sed ſi rurſus intin/
ctus es ſordibus peccatoꝝ. ſi volutatus in
ſterquilinio flagitioꝝ/ nõ deſpes. qm̃ tibi
reliquitur pñialis ablutio ꝓ peccatis ꝛ ad
gratiam regeneratio. Parua ne tibi videt̃
iſta patris dignatio. parua ne tam facilis
ad hereditatem ꝑditam reuocatio ¶ Laua
te et mũdaberis et mũdatꝰ heres eris. La/
ue caue. ne abutaris tante mĩe largitate. q̃/
niam tanto deteſtabilior vtiq̃ꝫ erit trãſgreſ
ſio: q̃ꝫto erat impletio facilior ¶ Precinge P
re igitur fidelis ſpiritus. p̃para peluim cor
dis tui. que ſurſum patula ſit/ ꝑ celeſte deſi
derium. et non euerſa humi: ꝑ cupiditatez
terreſtrium. Eĩciatur ab ea omnis aliena
repletio. p̃ſertim aceruus grandis/ aut lapi
doſarum aut lutoſarũ cogitationũ et affe/
ctionum. alioquin aquam mũdatiuam/ q̃
modo ſuſciperet: quõ cõtineret: tota dilabe/
retur. tota foras efflueret. Hec aqua (ſi ne/
ſcis) aqua eſt tuarum piarum lachrimarũ
hauritur ipa/ a pu teo cõtritionis ꝓfunde
cauato ꝑ acutum ligonem meditationis/:
ſitula fidei illam continet. corda ſpei ſurſũ
trahit. fornax ardens charitatis eam cale/
facit. miſcet cineres recordatio peccatorũ.
¶ Tale ſibi lauacrum quotidie p̃parabat
inclitꝰ rex. Lauabo inquit ꝑ ſingulas no/
ctes lectum meum lachrimis meis ſtratuz
meuz rigabo. Vult ecce chriſtus pater no/
ſter lauare tibi pedes. noli ꝓhibere. ſed dic
cum petro. domine non tantũ pedes affe/
ccionum/ ſed et manus oꝑationũ et caput
cogitationũ. Lauas quotidiana ſolicitu/
dine manum corꝑalem aut tunicam/ ſit ti/
bi queſo cura vigilantior de anima tua/ q̃ꝫ
de manu vel tunica. Non ſis oro piger ad
lauandum animam tuam ꝓ cuius lauatio
ne/ chriſti ſanguis effuſus eſt. Non vis ha
bere immundam domũ imũdum vas. im/
mũdum ſeruum. immũdam caligam/ imũ
dam animã habere quare nõ refugis: Sit
tibi carior anima tua q̃ꝫ caliga monet Au/
guſtinus. ¶ Porro cõfeſſor noſter locũ te
net chriſti/ oſtendende illi ſunt ſordes no/
ſtre. quas ꝑ abſolutionis manum tangit ꝛ
abluet. et linteo ſatiſfactionis abſterget ¶
Lintheum iſtud ſatiſfactionis triplici filo
vel ſtamine cõtextum eſt Filum aliud eſt o
rationis. aliud ieiunĩ. aliud elemoſyne ſa/
lutaris. Vis ergo habere ꝑtez cum chriſto
vis omnia tibi in manus dari: Rñbis vo/
lo. et vade volo. Ut ergo taliter munderis
et in filium mundatus et terſus adopteris
neceſſe eſt. ¶ Sed heu qualiter et ampliꝰ
iudam reprobum imitantur q̃ꝫplurimi. q̃/
rum corda que demon occupat/ nulla de/
uotionis vnda ſubintrat. proditores ſunt
hipocrite ſunt. fures ſunt aut et ſacrilegi. ec
cleſiaſticoꝝ loculoꝝ raptores. ꝓpterea q̃c/
quid exterius agatur circa eos/ remanent
intus ſordidi. Nulla eos predicatio. nulla

horrende damnationis interminatio. nul
lum diuine dignationis et humiliationis
obſequium. nullum beniuolentie ſignum
oſculum vel alloquiū. nulla poſtremo bo/
noꝝ ſocietas/a preconceptis facinoribus
plus ꝙ̄ iudā abſterrent aut reuocāt. Quā/
obrem nihil eis dolor de commiſſis. nihil
confeſſio. nihil reſtitutio/ſicut nec iude ꝓ/
ficiunt. Palā eſt ratio. Deeſt quippe ſpes
venie. que in dilectione iuſticie et in nō pec/
candi deinceps ꝓpoſito/collocat̄. ¶ Nos
vero ſalubriori credentes conſilio (o p̄cla/
ri et eruditi viri) lauemur obſecro et terga/
mur interius a ſordibus que ſunt in pedi/
bus affectionum. quatenus abluti efficia/
mur de ſeruis domini. de exulibus ciues.
de abdicatis/filij et heredes. heredes qui/
dem dei. coheredes autem chriſti. quibus
ꝑinde omnia dabit pater in manus. fiat fi/
Q at. ¶ Circa p̄dicta mihi quatuor digne cō
ſideranda per modum quadruplicis pul/
critudinis veritatis/inſpicio.

Prima cōſideratio

Ablutis ꝑ gratiam/omnia ſunt cōia. Per
ſpicua eſt ꝓbatio ex p̄miſſis. Eoꝝ nempe
quilibet heres eſt et coheres chriſti. Mira
tur hoc aliquis. miretur potius qm̄ legit ꝙ
multitudinis credentiū erat cor vnum ⁊ a
nima vna. Act. iiij. Si cor vnū et anima/
immo vnum corpus ⁊ vnus ſpūs (vt lo/
quitur apl's ad Eph. iiij) Quid conuenien/
tius ꝙ̄ vt eoꝝ ſit vna ꝑſus hereditas. vna
dominatio. vnus caſtus principat᷒. Hoc
mihi ſenſiſſe videtur ꝓpheta dum grat᷒ cla
mat ad deum. Particeps ego ſum omniū
timentium te et cuſtodientiū ⁊c. et titulum
ſubdit. Mia tua dn̄e plena eſt terra Hanc
veritatem agnouit egregius doctor Aug᷒.
dum poſuit/iure poli omnia eſſe cōmunia
¶ Irridebit ſcio ſniam iſtam aliquis hō q̄
nō capit ea que dei ſunt. Stulticia eſt eni
illi. i. Coꝝ. ij. Excecauit enim eum cupidi
tas. que ad oblatrandum ora laxat. Obij/
cit ſtomachans et ſibi ſapiens. Si iuſtis
omnia ſunt cōmunia. ipi nihil rapere. nul/
lum furtum facere poterunt. vtentur enim
re ſua. Porro nullus eſt eo ditior. Sed et
nullus a iuſtis q̄c̄ꝙ̄ poterit auferre vel tol/
lere. ex quo res manebunt ſue/vbicūꝙ̄ trāſ
ferre eos contingeret. Sunt quippe domi
ni omniū. Deniꝙ̄ ius erit cōmune apud
omnes ſuꝑ vxorib᷒. ſeruis et ancillis ⁊ fili/
bus. Sic in errorē Socratis relabemur
⁊ has abſurditates ferre quis poterit Sic
ꝑalogiſat aliquis homo. ſil'r ad illum de q̄
refert Sene. vij. de beneficijs. Qd̄ ſi deoꝝ
ſunt omnia/nihil erit ſacrilegiū. et ablatio
quelibet nihilominus ſacrilegiū dicet̄. vbi
deductio poſita eſt/et ſil'r ſolutio. vbi expſ/
ſa eſt ſenece ſententia ꝙ iuſtis omnia ſunt
cōmunia et pulcre deducitur. Huic verita
ti ſuꝑ cantica Bernardus atteſtat̄. ¶ Fal/
luntur oppoſitū ſentientes. q2 ſolum attē/
dunt acceptiōem dominij politici et ciui/
lis/groſſaꝫ atꝙ̄ palpabilem. nihil de dn̄io
naturali et originali. nihil de gratuito ⁊ e/
uangelico cōcipiūt. ¶ Tradit magnus al
bertus et ita eſt qd̄ didici a pueroꝝ circa ꝑi
cula res hoim actiones/vix aut nunꝙ̄ poſ
ſunt aliquid ſubtile altū et abſtractū conci
pere. oīa ad ſenſum referunt ⁊ experientiam
qd̄ agere/maximū eſſe veritatis adipiſcen
de impedimentum poſuerunt plato in thi
meo. tullius in tuſculanis queſtionibus. ⁊
Auguſtinus in de vera religione. ¶ Aliꝰ R
igitur repetentes dicamus ꝑ elucidatione
p̄cedentiū et ſequentiū. ꝙ dn̄s qui vniuer/
ſitatis dn̄s eſt iure pleniſſimo creatiōis cō/
ſeruationis et gubernationis Deute. xxxij.
Cōmunicauit dominiū ſuū creaturis/ca/
pacibus dn̄ij. que ꝓprie ſunt creature ratio
nales ſole. quib᷒ vti et frui ꝯpetit reb᷒ alijs
aſſumendo eas in ſui facultatem. Ad natu
ram ſic cōditam in ratione et arbitrio et ta
li facultate/conſequitur dominiū qd̄ appl
lamus naturale vel originale. Hoc funda
tum eſt in ſtatu innocentie ⁊ ꝓmulgatum.
Geñ. i. Subijcite terram ⁊c. Deturpatum
eſt ꝑ peccatū. ſed reſtauratū ipi Noe poſt
diluuiuꝫ Geñ. ix. ¶ Ad hoc et ſuꝑ hoc do
minium vt ꝑfectum integrūꝙ̄ ſit/ſuꝑaddē
da fuit gratia et plena ſancti ſpūs cōmuni
catio. Ex quibus reſultaret titulus adopti
onis filioꝝ in quo clamamus Abba pater
Ad Roma. viij. Iſte eſt titulus fecundiſſi
mus ſupra quem fundatur dominiū gra/
tuitum et euangelicum. ꝑ qd̄ creatura rōa/
lis habet ius ꝓpinquū ſuꝑ res quaſlibꝫ in
feriores. ad vtendam eis debite ⁊ libere/ꝓ
fine ſuo cōſequendo. ¶ Diximus ius pro
pinquū. ꝓpter p̄deſtinatos peccatores. ha/
bentes ius remotum et impedimentum ꝑ
peccatum. ¶ Additum eſt ſuꝑ res quaſli/
bet inferiores. qm̄ ꝓprie dictum dominiuꝫ
non habet locum ſuꝑ res excelſiores. ꝙ̄uis

ſub ſenſu aliquo tropico dici poſſit/creatu
ra rationalis hmōi habere dominium in
deo per gratuitam eius cōmunicationem.
et dignatiuam condeſcenſionem ipius ad
faciendum quicquid creatura rationalis/
rationabiliter voluerit. quemadmodū di/
cimus amicoꝝ idem eſſe velle et nolle. Ta
liter haberi et dari ſpūſſanctus dicitur ſm
determinatiōem ſanctoꝝ. Et habetur diſ.
xiiij. primi ſententiaꝝ cum ibidem tracta/
tis per doctores. Plus etiam videtur con/
cedere ſcriptura ſacra Joſue. xiiij. vbi dici
tur ꝙ ſtetit ſol/obediente deo voci homīs.
Hoc modo dicebatur dominus teneri per
Moyſen et alios ſanctos/cum nequaꝙ̄ a
geret cōtra eoꝝ votum et orōem. Sed et
neminem eſſe qui ſibi obſiſteret conquere
batur deus in ꝓphetis. ¶ Deinde ſubiun/
ctum eſt ꝓut rationabiliter voluerit. quo/
niam de ratione dñij ⁊ dñationis eſt. ꝙ nō
poteſt quis irrōnabiliter vti reb9 ſuis/ ma
nens dñs Alioquin non eſſet dñs vſqueq̄
ꝙ̄ ꝑfectus ipe deus. cui repugnans eſt om
nis abuſus in ſuo dominio. Sed et neqt
ab inuito tolli tale dominium. pluſqꝫ neqt
a gratie titulo niſi praue conſenſerit/ſpoli
ri. Hinc affirmat apl's ꝙ neqꝫ mors neqꝫ
vita neqꝫ creatura alia poterit nos ſepara/
ri a charitate dei. ad Roma. viij. qm̄ etiaꝫ
ipis diligentibus deum qui filij ſunt ꝑ ad/
optiōem et loti ꝑ gratiam/omnia coopan
tur in bonum. Sic omnia: vt omnis tri/
bulatio/omnis rapina bonoꝝ/omnis ad
uerſariorum inſultus. Ipſa deniqꝫ mors
corꝑalis/ſeruiunt et militant ꝓ iuſto tan/
qꝫ ꝓ vniuerſali monarcha. Dicam mirabi
lius ipe etiam infernus damnatoꝝ/ horrē
da illa ſupplicia/imo alioꝝ caſus et pecca
ta/ad vtilitatem ei9 agoniſant ꝓſunt ⁊ ob/
ſequūtur. Excedo menſuram veritatis/ſi
non hoc aſſerat ꝓpha regius Letabitur in
quit iuſtus cum viderit vindictam. Ecce
de pena qualibet/manus ſuas lauabit in
ſanguine peccatoris. Ecce de peccato vti/
litas ꝓueniens. Qḋ ſi adhuc tardior es ad
credendum hec omnia. accedat apoſtolus
et teſtimonium plane dicat. prima Corin
theo. iij. Omnia noſtra ſunt ſiue paulus ſi
ue appollo/ſiue cephas ſiue mundus/ſiue
vita ſiue mors/ſiue pñtia ſiue futura om
nia noſtra ſunt. Quid queris amplius. q̄/
le tibi vis teſtimonium apertius. oīa no/
ſtra ſunt etiam mors. Quo pacto ſic dicis
O paule: quia nimirum ꝑ mortē quaſi ꝑ
militem officioſiſſimum iuſtus adipiſcit̃
triumphū beatitudinis eterne. Juſtus in
ſuꝑ per alioꝝ tyrannidem et facinora ꝑpe
tua ſecuritate coronatur. ¶ Ita liceret o/
ſtendere (ſi vacaret) per ſingula. de vxorib9
de diuitijs. de agro. de celo. de terra et mari
ꝙ omnia ſunt iuſtis ablutis ꝑ gratiam/ve
riſſimo dominio ad omnem vſum licitum
ꝓut congruit et ꝑficit conſecutioni finis
ſui/iuxta ꝓmiſſionem chriſti. Math. xix.
Sic de fama vel infamia. vel de nobilita/
te vel ignobilitate. de nuditate ⁊ abūdātia
deducit ꝓlus. ij. Cor. vi. vbi oīa talia vo
cat arma iuſticie a dextris ⁊ a ſiniſtris. Si
arma. nonne adiutoria: Sed aduertite qr
dicit arma non ſimpliciter ſed arma iuſti/
cie. qr ex eius titulo robur habent. Nō ob/
errauit in hoc/a traditōne ſuꝑmi legiſlato
ris noſtri/qui ſubtili verbo/ monarchiam
hanc fundauit in eodē titulo iuſticie Ma
thei. v. Primū querite regnum dei et iuſti
ciam eius/et omnia adijcientur vobis. Ju
ſticia regni/eſt gratia. ad quā ſequit̃ poſſeſ
ſio oīm. vt vm ſit Math. xiij. et Luce. xix.
Qui hꝫ. ſ. charitatē ⁊ grām dabit̃ ei ⁊ abū/
dabit. Habem9 igit̃ patefactū ꝙ ablutis ꝑ
graꝫ oīa ſunt cōia et oīa dedit eis pr̄i ma9

Secunda conſide/

ratio principalis noſtra eſt. ¶ Pulcrior ē
dñatio/fecūdior atqꝫ diuinior q̄ ex titulo
gratie. qꝫ ea q̄ ex titulo ciuilis aut politice
iuſticie oritur ⁊ accreſcit ¶ Premittemus
quid ꝑ dñiū ciuile ⁊ politicū importatur ⁊
qḋ ꝑ gratuitū ſeu euāgelicū ne ꝑ ignota va
gemur ¶ Ciuile dñiū eſt ius fundatum in
traditōib9 hūanitus adiuētis. introductū
occaſiōe pctī. incōicabile ſimul et ex eq̄ plu
rib9 dñis et abdicabile: ſeruata iuſticia ¶
Gratuitū vel euāgelicū dñiū deſcribit̃ per
tres oppoſitas cōditiones. Nā eſt dñium
fundatū in lege dei et ab eadem immedia/
te cōſtitutū/quotlibet dñs ex equo ſecū cō
patiens. et inabdicabile ſeruata iuſticia
Conferamus mutuo iſtas tres conditio/
nes contrarias. et que preclariores ſint/ fa
ciliter agnoſcemus. ¶ Gratuitum ſiqui
dem dominium immediate conſtitutum ē
a deo et ante peccatum. ꝓſuppoſito tamen
ꝙ adā fuerit in grā. Ciuile neqꝙ̄. qm̄ ſi nl'
la fuiſſꝫ trāgreſſio. ſi ꝑterea nō eēt effrenis
hoīꝫ cupiditas. cui etiā ipe de9 non ſufficit

predium tantum et tam grandis portio:
nullum fuiſſet inter homines plus inter
angelos/ciuile dominiū Viſum eſt in adā
et patebit in gloria. Quamobrem radix in
fecta eſt et orgo talis dominij ¶ Hoc aper/
te in illius executione retentione et adqui
ſitione ſapimus. quoniam vix aut nunq̄
abſq̄ peccati ſordibꝰ adquiritur: retinetur
diſpenſatur. nūq̄ abſq̄ curis vltricibꝰ abſ/
q̄ anxietatibus plurimis aut litibus inq̄e
tis aut periculis multis/ſuos detinet ama
tores. Compatitur inſup ſecum nequiſſi/
mam ſeruitutem et peſſimis ſepe collatum
eſt. eis qui ꝓditores ſunt veri domini. rei
criminis leſe maieſtatis in eum. ſedicioſi ī
ciues regni. homicide ſui. et indigni pane
quo veſcuntur. Qualiter vero et q̄ ꝓprie ta
les ſe dominos appellāt/ipſi viderint. Se
cus eſt de dominio gratie qđ purum eſt. le
tum. ſanctum. iocundū. quietum et ſecurū
¶ Fundatum deniq̄ in regulis diuine ar
tis. non vt ciuile dominium/in traditio
nibꝰ hominum. qñq̄ ſupuacuis/qñq̄ ne/
quiſſimis. ¶ Scđam differentiam aſſig/
nat ꝓdicta deſcriptio/q̄ dominiū ciuile/ſi
mul et ex eq̄ eſt incōicabile pluribus. q̄q̄
diuerſis modis. non ex equo cōpatiť plu/
res dominos. vt regem et burgenſem vł mi
litem. Cōſurgit autem hec incōicabilitas
ex imꝑfectione artatione groſſicie et egeſta
te talis dominij. Non eniꝫ poteſt diuerſis
et multis eque plene ſicut paucis in vſum
ſuum cedere. Ex aduerſo gratuitum ꝛ euā
gelicum dominium/compatitur ſecū quot
libet dominos/ꝓpter ſui ſpūalitatem et cō/
municabilitatem et bonitatem/ad exem/
plar ſupmi dominij. qđ ex equo communi
cat ſe pluribus ſicut vni. Hoc eſt domini/
charitatis/latum nimis ¶ Que charitas
non eſt ambitioſa nec appropriare ſibi q̄/
rit que ſua ſunt. i. Cor. xiij. Sic parentes
primi nihil ſibi ante caſum appropiaſſent
ſed nec angeli vel beati ¶ Sic deus abſq̄
ſui dominij detrimento. coaſſumit anglos
et homines. in quos tranſfundit monar/
chialem poteſtatem. dans eis omnia ī ma
nus. Sic demum pater et filius et ſpiritus
ſanctus tres pſone ex equo pleniſſime ſibi
T cuncta ſubijciunt. ¶ Tertia ſupaddiť dif/
ferentia. qm̄ ciuile dñium/poteſt abdicari
et repudiari/ſeruata iuſticia. Pōt etiaꝫ ab
inuitio tolli. Naꝫ ꝓpter quid aliud quoti/
die fiunt mercationes/emptiones/vendi/

tiones et alie commutatiōes. Propter qđ
aliud inſup perſtrepunt et reboant odioſe
lites. rabioſa iurgia. improbe contentiōes
iudicioꝝ forenſium/p repetendo aut tuen
do rem ſuam. cui taliter dominans ſemet a
ſtringit. Ex o de9 equiſſime q̄ta ē in hoc p
cellentia dignitatis/in gratuito ſuper ciui
li dominio. qm̄ ſicut tu deus/tuum cōmu/
nicas dominium abſq̄ deꝑditione et abdi
catione ſic iuſto cuilibet/fas eſt compati ſe
cum q̄tumlibet plures dominos. et nihil
deꝑdere. immo extenſius habere dominiū
Propterea non habet neceſſe iuſtus cōtē/
dere in iudicio ꝓpter hoc dominium: ſciēs
omnia eſſe ſua/vbicunq̄ et quocunq̄ fue/
rint tranſportata ſiue collocata. Vſurpare
quoq̄ ſibi fas eſt vocem illam phi cuiuſdā
ab incenſa vrbe ſua fugientis/et nihil bo/
norum terrenoꝝ ſecum ferentis. Oīa mea
inquit mecū porto. ſeuiant tyranni. fortu/
na ferox inſurgat aduerſus iuſti corp9 aut
bona quelibet extrinſeca/nihil ab eo rapie
tur quin in ſuū dominiū ꝛ cōmodū refueť
et ſeruiat/etiā p ſtatu nature lapſe. qꝛ de ſta
tu nature integre vel glorificate/nulla ē du
bitatio. Amplius nulla tale dñium cōtra/
hit inops auaricia q̄ minus fenereť cū deo
et primo. bona ſua emit et vendit iuxta vſa
le ꝓceptū. et abſq̄ auro ꝛ argento et vlla cō
munione ſupple ciuili/vinū cōpunctionis
et lac deuotionis ꝛ cū deo negociatur de re
gno celoꝝ. Ex quo et quō negociať: Ex nu
miſmate ꝓcioſo ꝛ aureo charitatis. ¶ Sꝫ
de eo qđ pri9 ſuū erat/q̄ pacto negociari di
ceť. Qꝛ certe illud qđ ſuū pri9 erat vno mō
efficit ſuū plibꝰ mōis. tali negationis feno
re: quēadmodū ſpeculū cōcauū/recipiens
radioſam ſolis illuminatiōem/illā a ſe re/
flectēdo ſurſū/copioſiorē efficit ꝛ iterꝝ iterꝝ
q̄ lūinoſiorē. Nō diſſilr aīa ſcā/cōcaua p
hūilitatē/ꝛ terſa p vite mūdiciā. dono dei
p gratā redonationē ſibiipi multiplicat. et
in tali donādi meditatiōe/exardeſcit ignis
choruſc9 ꝛ ſplēdidiſſim9 diuie illuſtratōis
atq̄ dilectiōis. Sciūt expti qđ loquimur.
¶ Sic pl9 abſq̄ vlla eſtiatiōe adq̄rit libe/
ralꝭ charitas erogādo ꝛ cōicādo. q̄ reſeruā
do ꝛ appropriādo poſſit auara ſordida q̄
tenacitas. De qua vere et phice Hieroni/
mus enunciauit ad Paulinū/q̄ ei deeſt tā
qđ habet q̄ qđ nō hꝫ ¶ Sic poſtremo fru
ctū vberiorē placidiorēq̄ recipit iuſtus ex
diuitijs alienis. ex auro ex margaritis ex

equis theſauris et alijs.q̃ plerūq; ſolus ci
uiliter talium dn̄ator z amator. Hoc et al
to intuebatur ſapiens dum ait Eccl's.v.q
qui diligit diuitias/fructū nō capiet ex eis
Fructus diuitiaꝝ eſt redemptio anime ꝓ/
prie z ſufficientia et ſatietas atq; ſecuritas
Hos fructus magis capit iuſtus/alienas
diuitias vel contemnendo vel ꝑ eas in dei
laudem aſſurgendo.q̃ ꝓprietarij.q̄ timuno/
do capiunt ſpinas curarū pungentiū z tri
bulos anxiarū occupationū. ¶ Debz hec
conſideratio plurimū cōpeſcere animū be
ne inſtitutū z morigeratū/ab appetitu an/
xio/grandis poſſeſſionis aut amminiſtra
tionis ciuilis.q̄m peccatorꝝ maculis/con/
trectantes inquinant.aut ſaltem peccandi
periculis inuoluunt z innectūt. Nō ſatiāt
hoīem.excruciant potius nouis cupidita/
tibus et curis ſuꝑfluis. Et vbi ſunt opes/
ibi ſunt z qui cōſumūt eas. ¶ Agnoſcitis
vt arbitror ex hac differentia triplici/quo/
niam pulcrior eſt dominatio fecundior at/
q; diuinior/que ex titulo gratie q̃ ea q̄ ex
titulo politice aut ciuilis iuſticie/oritur et
accreſcit. Poſſet igitur eccleſiaſticus mōar
chatus abſq; tali multitudine dn̄iorꝝ ciui/
lium/qualē aſpicimus eſſe ꝑfectior et xp̄o
ſimilior qui dn̄ij exercitiū/a ſe penitus ab/
dicauit. ¶ Confundit poſtremo hec ꝓcla/
ra veritas/ſtultam auariciam noſtram.cō
fundit z crudelem inuidiam. Vere z ꝓprie
ſtultam dixerim auariciam.que gaudet ſo
la appropriatione eoꝝ que diuinius habē
tur cōia. Sed nōne crudelis nōne mōſtru
oſo ſilis inuidia.q̄ bona ſua aut q̄ ſua eēnt
ſi vellet/odit q2 i alijs adeſſe cōſpicit mordz
lacerat cōſumit z diſſipat Profecto ſiquis
bene ꝑdicat/ſiquis glorioſe opatur:ſiquis
etiam miraculis claret:omnia hec mea ſūt
omnia hec ago in ꝓximis tantūmodo/vi/
tam et titulū gratie/inuidie culpa non de/
ſtruat. Siſitudinem offerat Apl's.i. Co/
rinth.xij. Et ad Roma.ſili'r.xij.de corpe ve
ro.in quo manus opatur ꝓ oculo.et de ma
nu videt oculus.

v ¶ Superaddamus
tertiam cōſiderationem oſtendentem ex ꝓ
miſſis. Qualiter idem homo/eſt in vnum
diues et pauper. Vel vt apl'us loquit. Ni/
hil habens et omnia poſſidens.ſciens ha/
bundare et ſciens penuriam pati.z in altiſ
ſima paupertate ſuperabundans.ij. Corꝝ
vij. Hoc ita concipiendum eſt vt idez ho
mo ſit pauper mūdo/et diues in deū. Sic
enim loquitur chriſtus. Lu.xij. Nihil ha/
bens (ſaltem quo ad affectum) ciuilicer po
litice.et omnia gratuite poſſidens. ¶ Ta
les inuenimus omnes iuſtos/nolētes vti
rebus ſm̄ traditiones humanas/defendē
do eas in cōtentioſo iudicio/ꝓpter curas i
extricabiles que dominiū tale vt plurimū
conſequūtur Math.v. Sufficit eis titul⁹
gratie.et volenti tollere tunicam aut bene/
ficiū/dimittūt et palliū.aut ipo fctō ſi expē
dit aut ſic agere ꝓmpt⁹ et ꝓparat⁹ eſt ani/
mus.i. Thimo.vj. habentes alimenta et q̄/
bus tegantur/his cōtenti ſunt. Etiamſi di
uitijs omnibꝫ terrenis opulentiſſimi vide/
antur. ¶ Erūt igitur tales (dicet nobis ali
quis) ſoli religioſi z paupꝑtatis ꝓfeſſores:
Nequaq̃ ita neceſſe eſt. Nō oportet vt vo/
to aut cōuerſationis mutatione res a ſe ter
renas abijciant. Paupꝑtas eſt introrſus in
animo ſibi bn̄ conſcio que effugans tyran
nidem ſeuam cupiditatis/dilatat regnum
charitatis.et ambulare facit in latitudine i
innocētia cordis ſui.que eſt gratia. ¶ Hic
attendite doctiſſimi et ſapientiſſimi viri.h
intelligite.qua ratione priores argutie car
nalium/facili diſtinctione ſoluūtur. Nam
etſi iuſto omnia ſunt communia et data
in manus/non oportet q in iure fori/aut
ad omnem vſum ciuilem/qui ſibi frequen
ter abuſus eſſet.ſed iure poli/et ad vſuz cō
formem principijs diuine iuſticie. ¶ Ani/
aduertite rurſus obſecro quēadmodū oīs
peccans/in eo q re aliqua ꝑuerſe vtit/iniu
riatur cuilibet iuſto tanq̃ fur z raptor rei
ſue. Eſt eni furtū/cōtrectatio rei aliene/in/
uito dn̄o. Tractat aūt iniuſtus/abutendo
re aliqua/rem illam que iuſti eſt/ipo nō cō
ſentiente.nam cōſentiēdo peccaret. Hec ē
radicalis rō/cur fraternalis correctio/cui/
libet iuſto cōpetit.q̄m de re ſua agit dn̄i pec
catur. In hoc vere cōperi ꝓprijſſimū z phi
cū eſſe intellectū iacobi dicētis/q q̄ in vno
offēdit/fact⁹ ē oīm re⁹. Jaco.ij. Nā peccās
in vno/peccat in oēs.tremēda nimis ſz vā
ſnia. Peccēs in vno peccat in oēs.imo i ip
ſum celū z oīa q̄ celi ambitu cōtinent. Vis
audire hoc ab ore vni⁹ q̄ abierat i regiōem
lōginquā diſſilitudinis q̄ ad ſe reuerſ⁹ a q̄
pri⁹ q̃ lōgiſſime aberrauerat dicebat Sur
gā z ibo ad prēz meū z dicā ei. Pr̄ peccaui i
celū z corā te. Luce.xv. Si rō placet/eam

accipe? Homo itaq; ꝑ peccatum. ſe et res q̄
bus abutitur ſurripit vi q̄ntum in eo eſt ab
alijs. abrūpens membra corpis miſtici/ et
integritatem vniuerſitatis violans. Per/
uertit inſuꝑ armoniam vniuerſi velut cor
da diſcors in cythara. aut fiſtula mutata vl'
ſtridula in organo. Infirmat exercitū vl' ex
ercitiū ſpūalis milicie tanq̄ fugitiuus ꝛ ꝓ
ditor. Subtrahit deniq; iuuamen ꝛ dilec/
tiōem ꝛ ꝑtem regis vel regiminis. et ordi/
nem ſubuertit aliter q̄ debet ad oīa. At e/
cōtra/ iuſtus ꝓdeſt oīb. veluti membrū vi
uat ꝛ ps cōgruens ſuo toti. ſicut corda ſo/
nora ꝛ fiſtula ſuauis. et inſuꝑ miles fidus
atq; vt adiutor fortis et rector oīm ſolicit⁹
ſciens q̄m plus abhorret gratia ociū q̄ na
tura vacuū. ¶ Opponet cōfeſtiz nobis ar
gumentator aliq̄s ſubtilior/ quō iuſtis fit
iniuria fraus ꝛ rapina ꝛ peccatū in eos/ ſi
ꝓ ipſis militare oīa ꝓbatū eſt. Si preterea
Chriſ. ꝛ Sene. validiſſimis rōib ꝓbaue
runt hoc q nemo niſi a ſeipō leditur. itaq;
in ſapiētem nulla cadit iniuria. et ita ꝓba/
tum eſt? cōſentio. Non enim fit iuſtis iniui
tis ſe iniuria vel leſio ex alijs improbitati/
bus. ſed fieri queritꝰ aut fieret ſi nō omps ſa
pientie diuine virtus/ de peccatis aliorū/
bona ꝓ iuſtis eliceret. Attingit eni ipa a fi
ne peccati nouiſſimo/ vſq; ad finē primū/
qd dn̄s eſt/ fortiter/ et diſponit omnia ſua/
uiter. facit quoq; vt ſm dictū Gregorij qui
in cunctis delinquūt/ in cūctis feriantꝰ/ vt
verꝝ ſit illud Sapie. v. Pugnabit cōtra in
ſenſatos orbis terraꝝ. Nunq̄d nō hoc iu/
ſtiſſime? Toto ſiquidē orbe terraꝝ in dn̄i
ſui cōtumeliam abuſi ſunt et omnia q̄tuz
in eis fuit/ iniuriam eius ꝑuerſiſſima libi/
dine contorſerunt. Ita peccator/ eſt ille al/
ter hiſmael/ cuius manus cōtra omnes et
manus omniū cōtra eum. Ita iuſtus ē do
minus ꝛ rectum iudiciū ſuū. qn̄ cōtra nos
peccatores maledictiones ſterilitatū ꝛ alia
rum peſtilentiaꝝ multiplicium inducit. ar
mando creaturas/ in obſequiū noſtrū con
ditas/ ad vindictam. ſicut traditur diffuſe
Deutero. xxviij. Et ſicut tempe paſſionis
ex horrore iudaici facinoris/ tota vniuerſi
tatis armonia turbata eſt. ¶ Quereret ad
extremū forſan curioſior aliquis. ſi iuſtis
ex equo ſunt omnia cōia? duo tales extre/
mum famis ꝑiculū incidant/ nec habeant
ꝑter panem vnicū/ ꝑ quem ſolus eoꝝ pote
rit ſuſtentari. cuius erit panis ille? Reſpō

deo q iure recto/ occupāti cōcedetꝰ. Hors
vero/ ꝑ alio pereunte/ militabit. et ſeruiet i
bonū ſu[illegible] amplius fortaſſis/ q̄ alteri pāis
comeſtio ꝓficiat. q̄m in patientia ſua poſ/
ſidet aīam [illegible]aꝫ. ſecurus in celo. q̄/ ille i bre
ui moriturus [illegible]ioſo moribundoq; corpe
non ſecurus ſeru[illegible] Perges vltra quere
re caſu paululū vari[illegible] Si ſit alter iniu/
ſtus. habeat tamen titulu[illegible]domi/
nij ſuꝑ panem illum/ et iuſtus nequaq;/ in
cuius vſum cedit panis ille? Uideri poteſt
q iuſto. ꝑ titulum gratie in quo verius ius
et deo placidius ſibi fundauit ꝛ q̄ſiuit.
Sed hec et ſimilia ſubtilioris indagatio/
nis/ ſcholaſtico exercitio dimittentes.

Ponamus quartā

et hanc extremam conſiderationem tempi
huius dominice paſſionis cōuenientem.
¶ Monarchatus ex titulo gratie conſur/
gens/ fuit reſtitutus ꝑ chriſti paſſionem ex
tenſius et vberius/ q̄ fuiſſet ante peccatū.
Extenſius dixi. q̄m infernus damnatorū
hominum et eorum multitudo atq; pecca
ta non fuiſſent. Sunt tamen de dominio
iuſti. et ei militant ad coronam ꝛ gaudiū ꝛ
cautelam. Accedant ad hanc monarchiaꝫ
omnia chriſti facta dicta ꝛ exempla. ſacra/
mēta inſuꝑ omnia. Poſtremo noue legis
myſteria. ¶ Ad hunc ſenſum auſus eſt di/
cere Grego. O felix culpa eue. Quare felix
nō itrīſeca bonitate vt ceca emulatio culpa
bat. ſed extrinſeca denominatione. q2 taleꝫ
et tantum habuit redemptorem. Aliter q̄ꝓ
pe non fuiſſet deus homo. non virgo ma/
ter. non humana natura ſuꝑ angelos col/
locata. et ſimilia multa. Sed neq; fuiſſet
iuſto omnia data in manus/ altero dupli/
ci iure et titulo ꝓmemorato. titulo videlicꝫ
debellationis ꝛ conqueſtus. ꝛ titulo ſacra/
mentalis reſtitutionis. ¶ Uerum ſentio
vos incliti domini/ finem loquendi ratio/
nabiliter expectare. Parebo libens. ne pa/
riam faſtidiū. Expectare tamen prius oro
patimini. Utinam ſaperent ꝛ intelligerēt
quattuor has veritates pulcerrimas/ eccle
ſiaſtici noſtri tempis. illos loquor impro/
bos/ q̄ ſpreto ꝛ calcato mōarchatu grē di/
tiſſimo/ cecos ſe ad inopē ꝛ languidū ciui/
litatis titulū coniecerunt. toti funditus in
cubuerunt bn̄ficijs ſibi ꝑ fas ꝑ q; nefas q;
coacernendis ꝑ diſcrimē certiſſimū ꝛ ꝑdi/
tionem animarum ſuarum et ſepe alienaꝝ.

Preponunt filiatiōem immūdam mundi
immo iugum ferreum diaboli/filiationi ⁊
iugo ſuaui xpi. Prouocāt in flagitijs ſpur
cidis/et rapinis ſacrilegis/audacter deum
cum dederit omnia eis in manus. put apō
Job verbū eſt ¶ Extollunt ſibi titulos ca
ducos anxios ⁊ egenos. Ille huius ciuili/
tatis ⁊ poſſeſſionis. ille alterius. quib9 ade
ptis/dicit quilibet talium cum angelo lao
dicie Ecce diues ſum ⁊ nullius egeo. et ne
ſcit talis quid exprobrans Johēs ſubinfe
rat/ꝙ miſer eſt et miſerabilis et paup et ce/
cus ⁊ nudus. ¶ Cui militant omnia ad
oppugnationem ſui/non minus proſpe/
ra et aduerſa. In pſperis reſoluuntur ſeg/
nicie et luxuria. In aduerſis ꝑ impatienti
am et murmur non ſubſiſtunt. Quare ſic ⁊
Quoniam titulum gratie cōmodiſſimum
⁊ p̄clariſſimum quo habito dantur nobis
oīa in manus/longe pijciunt. ¶ O qſqs
adeſt groſſiori generoſiori ſupbia et ambi
tione dignus. Quiſquis latius et inſigni9
dominari querit. quiſquis impioſius ardꝫ
gloriari. pergat huc facile. iter apertum eſt
paruum. latum. pulcerrimum. Nō neceſſe
habet vt euagetur anxius aut turbetur er/
ga plurima. tantūmodo lauetur ab inq̄na
mentis ſuius. ſeruet gratie titulum. omnia
dabit ei pater in manus. In p̄ſenti quidē
non abſqꝫ diſcrimine belli ⁊ milicie multe
Nam hic/vbi terra vbi guerra tanq̄ꝫ nihil
differt a ſeruo ſed p̄ſtabit in futuro. Spe/
ret equanimiter cum pace et tranquillitate
ppetua. ad quam nos intromittat ille qui
habet omnia in manib9 dn̄s noſter Jhūs
chriſtus qui eſt deus benedictus in ſecula
Amen. ¶ Finit.

Carmen de volun taria paupertate.

O Pauperies iure beata
Que voce Jeſu celica regnas
Dum ſpiritui grata/nec horrēs
Dum ſufficiens letaqꝫ degis
Diuina tibi gratia dat ius
Veri tituli. quo/dominatu
Pleno valeas omnia vti
Sub lege ſua ſubdita queqꝫ
Primo ſtatui nonue fuere
Si principio querere regnum
Noris domini/cuncta ſequentur
Eſt pauperies indiga panis
Mendicat egens fiat oportet
Pandit miſeram ſe querulamqꝫ
Morbo ſenio torpore fractam
¶ Heu pauperies nomine ſolo
Que corde tumes perdita luxu
Effrons graderis voca procaci
Buccis nitidis. veſte fluenti
Ceruice riges. naribus efflas.
Vis ex alijs viuere lauta
Qui non dederit/murmura rodis
Diſcrimen habet fama negantis
Vos effugite credite mordet
¶ Eſt pauperies officioſa
Que parca ſibi largiter amplas
Diſpenſat opes. vſibus aptans
Diſcreta pijs. curat/honeſto
Frugiqꝫ ſtatu/plebe placere.
Clamas decus hac/liuide pompas
¶ Cedens ꝓprijs/altera/viuit
Cōmune tenens/more priorum.
Gazas medias ſpernere prorſus
Nolo. fragilis terrat egeſtas.
Neu ſim per eam ſordibus excors
Curis lacerijs corde moleſtus
Liberqꝫ nimis corda tenere.
¶ Finit.

Sequitur alius ſer mo per eundem cancellarium in cena domini. ad eccleſiaſticoꝝ cautelam et eruditionem z

TRadidit Jeſum iudas ſi/
monis ſchariotis. Origi/
naliter in ſeutentia Joh.
xiij. Unde ſumptum eſt e/
uangelium p̄ſentialiter re
citatum. De proditore iu/
da/de obſtinato ⁊ icorrigibili/q̄ vtar noīe
clico vl p̄dicatore vel aplo vel ſacerdote lo
cutur9. Tot9 i meditatōe mea tremui. to
tus horrore ꝯcuſſus ſum. recogitāſqꝫ terri
bilis in conſilijs deus ſuper filios homi/
num. Uidens īſuper cum eccleſiaſte opa
dei mirabilia valde. ꝙ nemo poſſit cor/
rigere quem ille deſpexerit/Si claudit/qs
aperiet: Si mittit criſtallum obduratio/
nis. a facie frigoris eius qs ſuſtinebit: Si
diabolus cor ſubintret. nōne ſicut mallea
toꝝ incudē indurat illō: ita vt rideat vibrā
tē dānatiōis haſtā. vertunt ſibi in ſtipulā
lapides funde. nec adq̄eſcit cui9qꝫ p̄cib9.
Judas in exemplo ē. quē nec efficaciſſima

ꝑſicatio/nec maledictōis eterne inſinua/
tio ꝑ xp̄m ſcā/ōterrere potuit a ꝓcōcepto ꝓ
ricidio. nec ꝯſideratio tue dignitatis o vgo
beata/o mater pietatis/emolleſcere potuit
vt miſericordius ageret erga te et filiū tuū
benedictū. Maledictus furoꝛ talis quia ꝑ
tinax. et emulatio. qꝛ dura. dū tradidit Je/
ſum iudas ſimonis ſchariotis. ¶ Nūc au
tem o virgo ſerena ne ſit in aliquo noſtrū
tale coꝛ incredulum et durū. Coꝛ a ſatha
na occupatum. Coꝛ ad diuinas monitio/
nes vel increpationes clauſum. adimꝰ cū
fiducia thronū gratie tue ſuppliciter exorā
tes / vt irroratione eiuſdem gratie ꝑcepta
que coꝛ emolliat vt abiecta omni nequicia
diabolice fraudis. ne coꝛ induret. inueniat
nemo noſtrum ꝓditoꝛ filij tui. ſpernens le/
gis ſue monita ſalubria. Qđ vt impetremꝰ
p̄ſtamus tibi illud euangelicū Aue gratia
plena ⁊c. ¶ Tradidit Jeſum iudas ſimo/
nis ſchariotis ⁊c. Memini meminuerunt
et p̄ſtium (vt opinoꝛ) aliqui/quēadmodū
hoc eodem veſpere ducto ſemel in circulos
ſuos annuales ſole/tractauimus litterali/
ter thema p̄ſens/incipiētes ab hoc verbo.
Cum iam diabolus miſiſſꝫ in coꝛ iude ⁊c.
Quam ꝑticulam ex induſtria dimittimus
circa quam p̄cipue mote ſunt tunc queſtiū
cule plures/q̄ſi ex ꝑſona ſtudioſitatis ſpe/
culatiue. quarꝫ diſſolutio vł ad ſcholaſticū
exercitium vel ad tempus alterum linque/
batur. Quas etiam nūc vel repetere vel diſ
ſoluere nequaq̄ eſt animus. ¶ Satis ad/
eſt materie plangere potius. ⁊ plangendo
clerum noſtri temꝑis/ne ꝓditoꝛ chꝛiſti ſit.
admonere libet. vt clerus/qui in ap̄lico oꝛ
dine iude ſucceſſoꝛ inuenitur. nullo pacto
fiat eiuſdem imitatoꝛ in crimine. quali cri/
mine? Nimirum in eo qđ narrat euangeli/
cus ſermo cōp̄henſus in verbis thema/
tis. Tradidit ⁊c. Hec totius noſtre inten/
tionis ſumma. Hic cardo circa quem dicē
doꝝ oīm voluetur oratio. Nam illos com
monere qui vel foris ſunt in alio oꝛdine vł
abſentes/quid ad nos? Studeamus igit̄
oſtendere modos quibꝫ et quot iudas tra/
didit Jeſum. et ex eius damnatiſſimis pro
ditoꝛie fraudis opibꝫ/ſciamus/nos de cle/
ro/nos dici ꝑ antonomaſiam eccleſiaſtici/
a quibꝫ et qualiter abſtinere debeamus. ne
ſi ſiles fuerimus in execrādo facinoꝛe. par
nos inuoluat hoꝛrenda damnatio. ¶ Ja/
ciamus in pꝛimis hoc ꝓ dicendis funda/
mentū qꝛ ꝓditio eſt fraudulenta leſio alicu
ius/ſub amicicie vel officij ſimulatiōe. Et
ita ꝓditio/duplex eſt iniquitas. qꝛ et odiū
eſt et ſimulatio. ¶ Pꝛoditoꝛ eſt qui ſimulat
officium/et affert detrimentum. Vel ꝓdi/
toꝛ eſt familiaris inimicus. eo ꝑniciōſioꝛ
quo efficacioꝛ eſt et ineuitabilioꝛ ad nocē/
dum. De tali in ꝓuerbijs Simulatoꝛ oꝛe
decipit amicum ſuum. ¶ Cōtingit aūt fie
ri ſimulatiōem amicicie vel obſequij/tripli
citer. Jn ſtatu et ꝓfeſſione. in geſtu ⁊ opati
one. in affatu ſeu locutione Hanc triplicē
beniuolentie ſimulatiōem ſi querimꝰ in iu
da reperimus erga Jeſum. ſicut his tribus
modis in genere finxit ſe iudas ſibi beni/
uolum ſcꝫ in ſtatu vt qꝛ ap̄łus eius fuit. in
geſtu vt qꝛ oſculum ei dedit. in affatu vt qꝛ
eum rabi nominauit. ¶ Edificemus/ſi pla
cet ſuꝑ hanc baſim triplicem duos noſtre
collationis parietes pꝛincipales/traducē/
do iude ꝓditionem/ad eccleſiaſticoꝝ om/
nium cautelam ⁊ eruditiōem

Tradidit itaq̄ Jeſum iudas ſi/
monis ſchariotis. Pꝛimum qꝛ
amiciciam obſequioſam p̄tēde
bat in ſtatu quam longe pręce/
rat ab affectu. De geſtu aūt ⁊ affatu ſimili
ter in altera ꝑte videbimus. ¶ Poꝛro ſtatꝰ
iude/quadꝛuplici titulo fuerat inſignitus
Erat quippe iudas clericus. hoc eſt in ſoꝛ
tem domini electus. tanq̄ domeſticus eiꝰ.
et heres Ad quid? Vt dominus ſua pars.
ſuaq̄ eſſet hereditas. Cleros enim grece/ē
ſoꝛs latine. Erat p̄terea iudas ciuis ſctōꝝ
aſcriptus de ciuitate hieruſalem. tanq̄ do
meſticus commenſalis et canonicus regu
laris ſub abbate chꝛiſto. Erat rurſus pꝛe/
dicatoꝛ et apoſtolus/domino cooperante
et ſermonem confirmante ſequentibus ſi/
gnis Sibi quippe data erat poteſtas ſuꝑ
omnem virtutem inimici. communicata ſi
mul eloquia diuina et ſecreta celeſtia Erat
deniq̄ ſacerdos dei altiſſimi inſtitutus a
chꝛiſto ſcdm̄ oꝛdinem melchiſedech ¶ Jn
pꝛimo. filius Jeſu et heres. Jn ſecūdo fra/
ter et conciuis et religioſꝰ. Jn tertio amicꝰ
immo mater ꝓpter ſpiritualem ꝓpagatiōeꝫ
in alioꝛum coꝛdibus. Jn quarto ſocius et
cōminiſter. ¶ Agnoſcitis qualia et quot i
ſtatu ſuo tāmagnifice dilectionis pigno
ra iudas ſuſceperat At uero quid pro his
oībꝫ retribuerit ſcitis. Tradidit q̄ppe illum
p̄rēm ſuū. frēm ſuū. dōeſticū ſuū ⁊ abbatē

Amicum et pontificem et ſocium dignan/
D tiſſimū. ¶ Sed ad hec audita quis ex no/
bis non indigne ferat. Quis nō exhorreat
tam inexpiabile piaculum. Quis non ſce/
leratiſſimū ꝓditiſſimumqꝫ iudam iuſte dā
natum ꝓnunciet? Uerūtamen inſpiciam⁹
noſmetipſos chariſſimi/qui vel clerici vl̕ ec
cleſiaſtici dicimur. qui p̄dicatores qui p̄ſ/
biteri. nō nos fallamus adulatione ꝓpria.
Nō tergum vertamus lucide veritati. for/
taſſe videbimus ꝙ hec de nobis fieri pōt
narratio ¶ Qualis narratio? Utiqꝫ ꝙ in/
ter nos ſit qui tradiderit ieſum exemplo iu
de ſchariotis. Tradiderit inquies. ⁊ quo/
modo poteſt hoc fieri? Nonne xp̄us reſur/
gens ex mortuis iam nō morit̄ apl̄o dicen
te. ꝙ ſi non moritur. neqꝫ ad mortem tradi
tur. Audi vero alio loco apl̄m Tu o hō q̄
apl̄m appellaſti. Rurſus inquit crucifigē/
tes in ſe filium dei/⁊ oſtentatui habētes. ſi
crucifigentes. cur non pari more loquendi
morti tradentes. crucifigitur in membris
ſuis. Crucifigitur quantum in nobis eſt/
dum cauſa ſue crucifixionis peccatum ite/
ratur. Proditur antem/dū ſimulatorie co/
litur/ſtatu geſtu vel affatu In bono orat̄ ve
ro prauo cordis affectu. ¶ Eſto dicet ali/
quis de clero crucifigam' chriſtum modo
quo loqueris. Eſto prodam eum/attamē
longe eſt peccatum meum a ſceleratiſſimo
facinore iude proditoris/qui miracula te/
ſtatiſſima chriſti vidit. nō ego Jeſum pre
dicantem commonentem deterrentēqꝫ au/
diuit. non ego Conſors aplōrum fuit nō
ego Deſperādo ſe ſuſpendit. gratia dei nō
ego ¶ Appello te homo qui ſic loqueris p̄
iuda te iuſtificans. Credis ne iudam vidiſ
ſe ⁊ audiuiſſe que dicis. Si nequaq̄ꝫ. tu va
ne crimen iude ꝑ hoc exaggerandū ꝓnun/
cias? Si credis. iam igitur miracula cōfi/
teris que vidit iudas. tu penam ꝓditoribꝫ
eternaliter infligendam agnoſcis. Ampli⁹
vero tu multitudinem teſtimonioꝝ et ſcri
pturarum ꝑ ſucceſſionem tanti tempis hu
ius/poſt occubitum iude/plus agnoſcere
debuiſti. Qō ſi tam certiſſimis hiſtorijs fi
dem derogas/ſed dicis ſi miracula videro
credam. Accipe reſponſionem epuloni da
tam. nō ſi quis ex mortuis reſurrexerit co/
ram te/credes. Clariſſima certa miraculo
rum lux/ꝑuerſos reprobosqꝫ animos non
tam illuſtrauit ad credulitatem q̄ꝫ radian/
do cecauit. Hoc fuit in iuda. hoc in iudeis
et hereticis perſpicuum. Caue tibi igitur.
ne ſi iude prebueris te ſimilem in vita. ſi/
milis in obduratione et reproba morte iu
ſto dei iudicio relinquaris. ¶ Quo circa p A
explicatione maiori quadruplicem cōſide
rationem aſſumimus.

Prima cōſideratio

Ad exemplum iude Proditor eſt eccleſia/
ſticus. qui ſpreta parte ſua ditiſſima/ege/
nam auariciam conſectat̄. Ad q̄d? Ut vxo
rem immo adulteram peſſimā nutriat cō/
cupiſcentiam ſuam. et fiat ſchariotb. id eſt
mercedem accipiens. Auariciam hic intel
ligite affectum inordinatum/male cupidū
non tantum pecunie. ſed rei cuiuſlibet trā
ſitorie. Uultis audire conſiderationis hu/
ius rōez. Debuerat quippe ꝑſeueranter cle
rus dicere id qō ab initio ſue inſtitutionis
iuxta nominis interp̄tationem ꝓtulit cum
ꝓpheta Domin⁹ pars hereditatis mee ⁊c.
Et rurſus. Pars mea dn̄s in eternū. Hec
ſors hereditaria. hec vberrima portio. hec
pars optima. nonne clero ſufficere debue/
rat? Nonne cum eodem ꝓpheta gl̄iari equū
erat qñ ſubditur. Funes id eſt diuiſiones/
ceciderunt mihi in p̄claris. etenim heredi/
tas mea p̄clara eſt mihi. Ualde p̄clara. q̄/
les opes. que diuitiaꝝ copie ſatiabūt ani/
mam clerici. ſi deus omne bonum. ſi in ex/
ces magna nimis/velut inſufficiens abij/
citur. Fit nihilominus ſtoliditate mirabi
li/magis vero miſerabili/vt clerus ꝑ aua/
ricie cupiditatem auertatur a ſorte ſua deo
ſuo. quem deſerens et ab eius facie. paſſi/
bus non tam corporis q̄ꝫ praue affectiōis
egrediens. primum in ſe recuruus corruit
Stulta vere prauaqꝫ mutatio. de deo in
ſe. Nam in ſe quid niſi vaſtum quoddam
indigentie deſertum inuenit aut ſentit. A
nima quippe ſine deo. quid oro ē niſi hor
ribilis quedaꝫ et inhabitabilis terra deſer
ta inuia inaquoſa vel potius tenebroſiſſi
ma quedam et profundiſſima miſeriarum
abiſſus? ¶ Preterea clerus ſic auerſus a
deo neqꝫ iam conſolationem aliquam. ne
qꝫ refectionem aut ſatietateꝫ ab eo ſentiēs.
quidni auertente deo faciem ſuam contur
betur? Quidni ad tenebroſitatis veſperaꝫ
veniens. famem patiatur vt canes? Quid
ni querulus dicat deo. ¶ Poſuiſti me
contrarium tibi. et factus ſum michimet

ipſi grauis? Itaqȝ fit ſibimet regio egeſta/
tis. longinqua valde a peccatoribus ſalus
Occupante igitur regionem illaȝ fame va
lida miſerarū cōſolationū/falſorūqȝ bono
rum/pditoqȝ guſtu viui et veri boni/egre/
ditur iam homo eccleſiaſticus ſemetipſuȝ/
p exteriorꝫ quinqȝ ſenſuum portas. qꝛ nul
lubi peius hoſpiciū/neqȝ amarius cōſorti
um/q̄ȝ in ſe et ſecum inuenit. egreditur fo/
ras et cōgregat iniquitatem ſibi. Egredit
ſi forte videndo/audiendo/ſentiendo/ gu/
ſtando/vel olfaciendo vmbras aut pictu/
ras veri boni res ſenſibiles/afferat ſibi in/
de conſolaciūculas aliquas q̄s ſubſternat
anime ſue egrotanti et ſaucie. ex quibꝰ pa/
ſcat cōcupiſcentiam inſatiabili auiditate
voracem. cū filijs ſuis operibus carnis q̄/
ſi totidem catulis fame rabidis. Sed exp/
tus q̄ȝ vere enūciauerit qui dixit. Nō ſatu/
ratur oculus viſu/nec auris auditu imple
tur. reperit cū Auguſtino omnia miris a/
maritudinibus reſperſa. qꝛ iuxta ſatiricuȝ
plus aloes q̄ȝ mellis habent. Miſera plāe
ſed digna ſors. vt eiectus clerus cū cayn a
facie domini/vagus ſit poſt cōcupiſcenti/
as ſuas. et a cōtriſtantibus eum pfugus ſu
per terram non viuentiū in eternitate: ſed
B moriencuū in tempalitate. ¶ Deniqȝ clerꝰ
ſic auerſus a deo et conuerſus ad mūdum
quid patit? Nonne ſentit et videt/q̄ȝ ama/
rum ſit reliquiſſe dn̄m. Sentit pfecto niſi
ſenſum pdiderit. Nam adheret vni ciuiuȝ
regionis illius. hoc eſt carni/que de mūdo
non de ſupnis eſt vt ſpūs. Hec mittit eum
paſcere porcos ſordidos brutales et furibū
dos/deſiderioꝝ peſſimoꝝ. quibꝰ dat ſiliq̄s
inanes voluptatū. ¶ Sed q̄d dicit ſcrip/
ptura de adoleſcente filio vnde pabolā ſū/
pſimus. Cupiebat ventrem implere de ſili
quis quas porci comedebant. et nemo illi
dabat. Onerat quippe talis cibus volup/
tatis/irritatqȝ famem non ſatiat. ¶ Sup
eſt ergo/vt qꝛ ſatietatem in nulla re vna re
perit/nitatur euagari p varia. ꝓpterea fit di
ſperſus multipliciter et inquietus ſemp hi
ans ſemper ad ampliora coacernāda ne ꝺ
ſit aliquid elaborans. Semp neſcio quid
curte deeſt rei inquit ſatiricus. Finita ſunt
quippe omnia. Anime autem deſiderium
et os et venter/capaces ſunt infiniti. ꝓpte/
rea quicq̄d obiectum fuerit/non plus af/
fert ſatietatis q̄ȝ gutta vna/gulpho vaſtiſſi
mo. Totus iſte mundus ſenſibilis/ad ani
me ventrem quid eſt niſi bolus exiguꝰ? nā
ſi mille milia mundorum adieceris/cū nō
implebunt. Patuit in alexandro in ceſare
in alijs tirannis. Ve miſero mihi inquit a
lexāder ex democriti ſētētia innūerabiles
mundos audiſſet. ego nec vnum ſubiuga/
ui. Idem de ſcientie cupiditate. Exemplū
deinde ſenſerunt qui tota ſtudioſitate ſua
nihil aliud inuenerūt q̄ȝ nihil ſcire et q̄ mt
ta ſcire magna fatuitas ¶ Porro quid mi
randū ſi non ſatiatur comedens in ſōnis.
Vt loquitur yſaias. et vt poete de toto fa/
bulantur. Sed et vmbram et ventum den
tibus atterens et paſcens/ſaturitate quali
ter implebitur? Ideo bene enunciauit qui
dixit appetituȝ diuitiaꝝ eſſe infinitū. Mi
dam et tantulum poete/et creſum cuȝ innu
meris diuitijs/hiſtorici pro exemplo poſu
erunt. ¶ Ecce cui aſſignata erat ſors vber
rima ſorſqȝ pleniſſima. dū derelicta ea/vm
bram et ventum conſectatur temporaliuȝ
cōmodoꝝ vel lucroꝝ. dum querit ea tanq̄ȝ
pcium quoddam huiuſ cōmutationis dei
cum māmona. ipſe neqȝ rem habet neqȝ p̄/
cium. Poſtremo cum iuda ſuſpendit/ſtrā
gulaturqȝ laqueo temporalis ſolicitudi/
nis. intercipientis ſpiritum vitalem gra/
tie/ne interiora refrigeret. et crepat medius
et diffundantur omnia viſcera eius in ter/
ram. Fingo iſtud niſi aſſit teſtis ſapiens.
Auaro inquit nihil eſt ſceleſtius. Sequit
Proiecit enim in vita ſua intima ſua. ¶ C
Vultis accipere ſimilitudinem vt dicitur
palpabilem p p̄dictis. Ponite ante oclos
veſtre conſiderationis/canem aliquē/mor
dicitus inter dentes geſtantem fruſtuȝ car
nis. tranſnatet canis iſte flumen aliqd. vi/
deatqȝ vmbram carnis in aqueo ſpeculo.
hic canis vt auidum eſt animal/ſi hiando
nititur vmbram hanc arripere vel glutire
quid agit niſi vt verum carnis cibum per/
dat? elabitur enim/fundoqȝ mergitur. non
tamen vaneſcente potitur. ¶ Aut ſi ſimili
tudo magis placet in hominibus. Recogi
tate aliquem i horto pomifero poſitū. ſup
cuiꝰ horti filices humi repentes ſuper vrti
cas et vepres/iaciantur ab alto vmbre po
morum ex radiatiōe ſolis obiecta. quanta
precor eſtimabitur ſtoliditas in hoc homi
ne/ſi ſpretis veris pomis/ipſe nitendo et ſer
pendo pedibus manibuſqȝ totus incum/
bat inhians aperto ore ſuper huiuſmodi
vepres et vrticas/ cupiens vmbratilibus

pomis ſaturari. Quid ipſe niſi vſtiões pū
cturaſq; quid niſi lacerationes referet de to
to conatu ſuo? ¶ Profecto hic eſt typus a
uari. qui ſpreto deo/ vero cibo et fructu/ ꝓ
ſequitur vmbras eius vmbratiles ſcʒ diui
tias/ quas Jeſus ſpinis q̄ꝛ cruentant ꝛ pū
gentibus curarum aculeis vulnerant/ cō
parauit. Jtaq; niſi hec vmbra quaſi ſomni
aliter et vmbratiliter fieret. ſicut vnus poe
tarum dicit referente fulgentio non ceciniſ
ſet pſalmiſta. Dormierunt ſomnum ſuum
et nihil inuenerunt omnes viri diuitiarū
in manibus ſuis. Et rurſus. Uerumtamē
in imagine ꝑtranſit homo. Minus quip
pe habet entitatis et ꝑmanentie tempora
litas eternitati comparata/ q̄ꝫ ſomniū auo
lans vel vmbra ꝑtranſiens. ſi eaꝝ cū tem
poralitate q̄ꝫtumlibet extenſa fiat collatio
¶ Talem (niſi me fallit eſtimatio) forma
uerant imaginem rerum humanarūʒ duo
philoſophi/ democritus et eraclitus. quo
rum alter moꝝ vt ingrediebatur ſolium do
mus/ ridebat. ita nihil ſibi ſerium vel inep
tum videbatur. Alter flebat/ arbitrās om
nia que gerebantur miſerrima. Talē Job
talem ille qui introierat in ſanctuariūʒ dei
imaginem pinxerat. Job dicit. Uidi ſtul
tum firma radice. et maledixi pulcritudini
eius ſtatim. Alter. Uelut ſomnium ſurgē
tium domine imaginem ipoꝝ ad nihilum
rediges. ¶ Clerus vtinam ſic ſentiret ex i
timis rerum vanitatem. qđ quia non facit
tradit Jeſum. ꝓtendens ex ſtatu et nomīe/
ſe habere ſolum deum in ſortem hereditaſ
tis a quo longiſſime piectus eſt ꝑ viciū cu
piditatis. Qđ ſi vult regredi/ formam ha
beat iam allegatam adoleſcentis. reuertaẗ
de exterioribus ad ſe. ꝯ ſe ad patrem. dicēs
Pater peccaui in celum et coram te. Pro
ditor nedum tui ſed cuiſlibet creature. fac
me ſicut vnum ex mercenarijs non mundi
ſed tuis. ne peream cum iuda ſimonis ſcha
riotis.

D

Secūda cōſidera.

¶ Ad imitationem iude. proditor eſt eccle
ſiaſticus. qui corporaliter etiam aſcriptus
ad conſortium eccleſiamq; ſanctoꝝ/ deſe
rit illos corde neq̄ꝫ/ tranſiens ad ſynagogā
peccantium. Jbiq; ſymon exiſtens. i. mero
rem audiens. ¶ Hec fuit iniqua iude pro
ditio. vt dum cum ſanctis apoſtolis ꝛ ma
ria matre Jeſu corporaliter verſaretur/ ipſe
totus animo cum iudeis/ de traditione do
mini ſui/ de deſolatiōe cetus iſtius ꝑtracta
ret. vt verum ſit illud per pſalmiſtam. Et
enim homo pacis mee: qui edebat panes
meos/ magnificauit ſuper me ſupplantati
onem. ¶ Jmitantur autem eum qui ſunt
ex parte illius. quoꝝ conuerſatio corpora
lis cum catholicis/ mentitur fidem ꝛ deuo
tionem/ que longe ſunt ab eis. Non enim
ſunt fratrūʒ amatores ſed ſpoliatores. frau
datores irriſores eorū: etiam ſpiritualiter
in moribus ciuiliter in fama/ ꝑuerſiſſimis
machinationibus occiſores. Jta traditur
chriſtus in mēbris ſuis. ¶ Eccleſiaſticos
itaq; quos auaricia peruertit iam a deo. in
uidia comes auaricie ſuſcipit. dum vident
in alio quod non habent. Fraus inſuꝑ do
lus detractio ira furtum ſacrilegium. odiū
tedium veri boni et ſimiles vicioꝝ peſtes/
tanq̄ꝫ latrones aliqui ꝛ proditores inueni
unt eos. Jnuentoſq; cecant illigant ſauci
ant trahunt diſtrahunt. Deniq; extra viā
virtutis eijciunt. Uix ad tempus relinqui
tur pallium hypocriſis/ tegens cadauero
ſam feditatem intrinſecus horridam/ ope
rimento quodam conuerſationis exterio
ris cum reliquijs velut in ſepulchris deal
batis. ¶ Dignum plane eſt. vt qui talē tā
tamq; portionem deum faſtidiunt: quiq;
auaricie tyrannide diſtract⁹ a loco vberis
paſcue/ a monte coagulato et pingui/
corruit in deſertum vallemq; totius egeſta
tis et ſalſuginis. Jpſe incidat in latrones
cum illo qui de hieruſalem deſcendebat in
hiericho. et de pace in mutabilitatem. de ꝗ
ete in confuſionem. Jta qui noluit eſſe ſo
cius apoſtoloꝝ. nec habere ſoliditatem fi
dei cum Petro/ mititatem cū Andrea. pu
ritatem cum Johanne. et ſic de reliq̄s/ fit
conſors perfidoꝝ. fit preda vicioꝝ et ꝗ pri
us nutriebatur in croceis. amplexatur ſter
cora et cū inimicis domini terrā lingit.
Occurrit vero inter loquendum veneran E
dus ille cetus apoſtolicus/ cui gratiſſima
caſtiſſimaq; pñtie tue ſerenitas. O virgo
benedicta ſplendorem ſanctamq; leticiāʒ
aſpirabat. quo magis execranda redditur
iude proditioſa malignitas que cū tot ſan
ctis ſact⁹ eſſe nō voluit. Dic o iuda ſcelera
tiſſime quid hec virgo cōmenſalis tua. fa
miliaris tua. obſequioſa tue. Dic vt de reli
quis ſileam quid fecit tibi quid moleſtie
intulit: vt filiū ſuūʒ chariſſimūʒ traderes

ad mortem/et tā diram mortem. Nunqd
tibi dura fuit vel iniurioſa que benignita/
te nitebat apud omnes? Nequaꝙ̄ prorſ⁹
quin etiaʒ pia credulitate ſuſpicor etſi euā/
gelium ſileat ꝙ erga te plus officij plus be
niuolentie monſtrauerat exemplo filij/tē/
ptās ſi forte duriſſimam cordis tui nequi/
ciam cuius non erat penitus ignara/ mol/
liri leniri ve fraterna vel materna correcti/
one contingeret. Sentiebat te ad iudeos
curſitare clam et redire. neꝙ tamen prode/
bat te. ſed in bonam potius parteʒ trahēs
omnia/forſan p̄cabatur te rogabat horta/
batur vt inuideam iudioꝝ erga filium ſu/
um magr̄m tuū tu mitigares tu pacis con
ſiliator fieres. Nec deerant quantum ſuſpi
cari fas eſt/blandicie virginales cum gra/
ui maturitate monendi ꝑ verba potentia
gignere compaſſionem in cordibus belua
rum. An forte ſeorſum te aduocans alloq̄/
batur. vides o iuda chariſſime/quo pacto
magiſtrum tuum filium meum/querūt iu
dei perdere. Sciuiſti. aderas enim quan/
do ſuſtulerunt lapides vt iacerent in eum.
quando vir e templo viuus euaſit. Nūc ꝑ/
cor te ꝑ ſocialem omnium noſtrum conui
ctum. ꝑ ſi quid ipe totus bonus noſꝙ om
nes/bene vnꝙ̄ de te meruimus. roga iude
os que ad pacem ſunt. Js enim et redis ad
eos. oſtende nihil eſſe in filio meo dignum
morte. qui infirmos eoꝝ curauit. qui do/
ctrinis erudiuit qui ſolum dei honorem ꝛ
gloriā viuēdo p̄dicandoꝙ queſiuit. Cur
in huius morte peribimus omnes? Scis
ꝙ ex eius vita pendet mea. Quinetiam tu
ipe qualem alium dominū vel magr̄m ha/
biturus es/in quo plus benignitatis gra/
tie et fauoris expectas. Elegit te in fratreʒ.
in apoſtolum. in amicum pauit te. miſtra/
uit tibi. poſtate miraculoꝝ cum auctorita
te p̄dicandi dotauit te. diſpenſatoreʒ ſuum
conſtituit te. Deniꝙ maiora ſunt que pro
mittit. ¶ Ad hec et ſimilia virginis alloq̄a
ſcire velleʒ. o crudeliſſime iuda. que tibi fa
cies. qui geſtus. qualis ꝓ reſponſiōe vl' ſer
mo vel nutus. Sed certe leue erat/te im/
pudenti ſimulatione velle fallere matrem/
qui filium dei putaſti decipere. dicēs. Nū/
quid ego ſum rabbi. Et rurſus. Si opor/
tuerit me mori tecum/no te negabo. Nam
teſte Matheo omnes diſcipuli cuʒ Petro
ſimiliter hoc dixerunt Alij forſan improui
de. tu ꝓditorie. Cupiditas tua (o iuda) ob
uoluebat te/tanta noctis caligine. vt in lu
cidiſſimo die/turpitudinem tuaʒ latere pu
tares nec erubeſceres. Nunqd nō in ipa ꝓ
ditionis hora/verba reuerende blandeꝙ
ſalutationis ꝓtuliſti/dicens. Aue Rabbi
Magiſtrū vocas de quo nuꝑ ad iudeos
tanꝙ̄ de malefico ꝛ fraudulento dixeras. te
nete eum et ducite caute. ¶ Animaduerti/ f
tis o viri patres et fratres animaduertitis
ꝙ̄ ceca ſit auaricia/que ita cor iude firma/
uit obduſitꝙ vt egreſceret medendo deteri
orꝙ redderet? Quid non mortalia pectora
cogis auri ſacra fames? nam ad ipos etiaʒ
iudeos vltro cucurrit non ſolicitat⁹ ab eis
ſed more emptoris interrogās. Quid vul
tis mihi dare et ego eum vobis tradam?
Habet itaꝙ cogitatio auaricie radicata/
ſuam ebrietatem. ſuum furoreʒ. ſuamꝙ in
ſaniam inexorabilem p̄cibus. inflexibileʒ
conſilijs. ſurdam monitis. demum ad mi/
nas omnes iamiam irruentes imperterritaʒ
Et putatis auaricie ſoli ꝓpriam hanc eſſe
ſurditatem ad conſilia? Putatis huic iude
ſoli contigiſſe? Habet hanc incorrigibili/
tatem comitem/hanc melancolicam inſa/
niam/hoc demonium ſurdum/affectio q̄/
libet. vel paſſio vicioſa. dum ꝓfundari ra
dicariꝙ ſinitur. Hoc in philocaptis ad a/
morem. Hoc in vanigloriosis ad gloriam
pompas p̄lationeʒ. Hoc in inuidis ad odio
ſam malignandi libidinem/quotidie con/
ſpicim⁹. Alioquin melius irent res huma
ne p̄ſertim eccleſiaſtice ſi nō ſalubrib⁹ mo/
nitis/cōſilijſꝙ legum eternarum/paſſiōes
vicioſe. ebrioſe. ſtulte. furioſe. vel dominati
onis. vel auaricie. vel ambitionis/obſtitiſ
ſent. Neꝙ tam diuturna contagione/ſciſ/
ma p̄ſens labefactaſſet eccleſiam/ſi ꝑ extir/
pando ſolum ſciſmate non pro obſequen/
do paſſioni multiplici vicioſe/fuiſſet inſu
datum. Exitus vero qualis habebitur/ne
ſcio. de⁹ ſcit. Hoc vnum fidenter aſſero. ꝙ
par quam auara ſuꝑbia clericorum/p̄ſer/
tim in ſublimitate poſitoꝝ exulare fecit ab
eccleſie domo/non regredietur per eandeʒ
viam auaricie et ſuperbie/in regioneʒ no/
ſtram. Non muneribus/non terrori/
bus ſolicitando animos contrariantium
ſed per viam liberalem ac benigne humili
tatis. A qua tamen ꝙ̄ longe abierimus co
gitare ſtupor eſt. querentibus omnib⁹ que
ſua ſunt non que Jeſu chriſti. non ſine rea
tu ꝓditionis/cuʒ iuda ſimonis ſcharioti

b **Tertia cōſideratio**

¶ Proditor eſt cum iuda eccleſiaſticus p̄
dicans et confitens Jeſum verbis. operi/
bus autem negans. Judas interpretatur
confitens. ſed eſt confiteri deum ore. nega/
re vero factis ſm apoſtolū. ¶ Ignoſce mi
hi domine Jeſu. quoniam hic contra me
ip̄m pbaturus ſum/ contra animam me/
am/ niſi miſerearis locuturus. Heu quoti
ens ego cum meis ſimilibus te Jeſum/ le/
gemqꝫ tuam ore tractauimus? Quotiens
aliorum languores p̄dicando ſanare. quo
tiens ſpiritus immundos errorum et vici
orum ab alijs depellere. quotiens teipſum
in eoꝝ cordibus ꝑ ſemen verbi tui ſpiritu/
aliter gignere tentauimus? Cor autem no
ſtrum longe erat a te. languidum. egrū. vi/
cijs obſeſſum. cui ex ſententia dicere potue
ras illud ꝓuerbij. Medice cura teipſum.
Illud inſuꝑ dictum tum Peccatori. qua/
re tu enarras iuſticias meas et aſſumis te/
ſtamentum meum ꝑ os tuum? Tu vero o
diſti diſciplinam. ꝓieciſti ſermones meos
retrorſum. et cetera que ſequūtur. ¶ Sic
ſic vrias tulit ſecum litteras ꝓprie mortis.
Sic fabricatores arce pro ſaluando Noe
cum ſuis perierunt. ſic dicente Señ. Tur
piſſimum eſt quod nobis obijci ſolet/ ver/
ba phie tractare non opera. Sic dominū
cognoſcentes philpſophi/ neqꝫ tamen euꝫ
ſicut deum glorificantes non gratias agē/
tes/ dati ſunt in reprobum ſenſum. quāto
magis theologi xp̄iani.

Nolo tamen inſul/
tent p̄dicatoribus/ canes muti non valen/
tes neqꝫ volentes latrare. quoniam ſi ꝑdi/
tionis rei ſunt eccleſiaſtici qui loquentes
bona/ non faciunt. nūquid obſecro gloria
buntur illi/ nunq̄d excuſabuntur/ quoruꝫ
officio annexa eſt obligatio p̄dicandi? Ip
ſi autem bona neqꝫ dicunt neqꝫ faciūt Ita
qꝫ duplici cōtritione conterentur. q2 ⁊ ſeip
ſos interimunt letali gladio criminum. et
alios ſilēdo ociandoqꝫ male ꝑdūt. ¶ Quā
q̄ꝫ terribile ſit valde vnde tanta ſurditas in
auribus p̄dicantium qui ꝓpriam vocē nō
audiunt. quo pacto non verentur ferre dā
nationis in ſeipſos ſententiam. Quomō p̄
ſumunt deum (vt ita loquamur) edocere q
li pena mulctandi ſunt? Qua fronte nō ex/
paueſcunt ſeueriſſimuꝫ illud de euangelio
improperium. Ex ore tuo te iudico ſerue ne
q̄ꝫ. Sed ꝑfecto aliquando facilius eſt ac/
cuſare vicia q̄ꝫ vitare. facilius laudare vir/
tutes q̄ꝫ implere. Deniqꝫ. non omnes qui
ſcripturarum verba vel legunt vel loquun
tur/ formauerunt in ſeipſos veros ꝓprios ⁊
intimos conceptus eoꝝ que dicūtur. non
plus aliquando q̄ꝫ pueri vel pice vel ceciſō
coloribus. Proprij nimirꝝ et veri cōcept⁹
ſpūales/ ꝑ guſtum intimum. guſtus vō in
timus/ ꝑ operis exercitium cum deſiderio
vehementi/ gignūtur formanturqꝫ. Nota/
uit hoc qui dixit A mandatis tuis intelle/
xi. Et rurſus. Guſtate opando. et videte co
gnoſcendo. Nam guſtus ip̄e cognitio ē ex
ꝑimentalis noticia. ſm Greg. in omelia.

Atuero ne miſera
bilis hec admiratio. hec fatuitas inſenſibi
lis. hec incorigibilis inſania/ videatur apud
arrogantes et emulos/ ꝓpria ſolis theologi
cis. cōmunis eſt affirmamus omnib⁹ hoi/
bus quos non exceperit gratia ſaluatoris
Miraris tu et mirando deteſtaris et irri/
des/ q theologus dicit aliqua de contem/
ptu mundi et gloria futuri ſeculi/ et ea īter/
pretaris qđ non credit que loquitur. Oſtē
dam tibi plus vel eque mirandum. Quis
precor eſt ex hominib⁹ qui neſciat ſe mori/
turum. qui non fateatur et dicat? Ego abſ/
qꝫ vlla momenti interpolatione ſicut reus
fugio ad mortis ſuſpendium. ego ſicut vm
bra p̄tereo. Nihilominus q̄ꝫ raros ex hoi/
bus oſtendas mihi/ qui non talia et taliter
operanter in adquiſitione diuitiarum/ in
luxu ſeculi/ in contentionib⁹ et emulatiōi/
bus et ſimilibus inſanijs/ quaſi ꝑpetuo vi
cturi ſint. quaſi non ꝓtinus et repente ve/
lint nolint ab hoc vmbratili ſeculo migra
turi. Currunt ad mortem ſicut vitulus ali
quis ſaltans laſciuiens et ludens. Ita ni/
hil mouet eos illud qđ ſciunt/ qđ loquunꝫ
qđ pro certiſſima re ꝓfitentur. ¶ Mentior
ſi non viderim hominem dampnatum ſu/
ſpendio mox interiturum/ cum ſocijs q̇ iā
pendebant/ fabulari in quadriga ridere io
cari. Deniqꝫ quoties videmus hoīes hila
ri vultu cum riſibus et cachinnis/ recentia
alioꝝ funera p̄ſentiaqꝫ celebrare/ Intra ec
cleſias. quotidianum tibi erit hoc ſpecta/
culum monſtruoſum. Deſinant igitur the
ologoꝝ inſanias/ ip̄i qui non minus inſa
niunt/ ſubſannare. Accipiet talis quilibet

illud Oratij Tu tandem maior parcas in
ſane minori. Ceterum. habet hoc vnũ pre
dicatio cõmonitioq̃ʒ ſupbia. q2 fit interdũ
vt loquens alijs/ ſeipm tandem aliquãdo
audiat. ſe inſtruat. ſe conuertat: quẽadmo/
dum contigit vni ex ſanctis patribus. rita
de ꝑditorio peccatore/ verus iuſtus exorit
carens ſpiritu obdurationis. Jam iamq̃ʒ
diſſimilis Jude ſymonis ſchariotis.

¶ Quarta conſidera

tio ¶ Proditor eſt eccleſiaſticus ſuſcipiẽs
ſacrum pſbyteratus honorem et officium
ſi ꝑdite viuendo exhibet ſe diabolo execra
bile mancipium quem oportuerat ſanctis
operibꝫ eſſe dei ſacerdotem et miniſtrũ. Ni
mirum q̃to ſtatus altior/ tanto caſus gra/
uior. Pergebã in ſacerdotes noſtri tempo
ris declarare volens exaggerare ꝑditionis
ſue nequiciam ſupra iniquitatẽʒ iude quo
ad plurima. Nam iudas mortalem. iſti im
mortalem tradunt vendunt pſtituũt fe/
dant dilaniant crucifigũt. Sed affuit ſtu/
dioſitas ſpeculatrix familiaris noſtra con/
tra faciem mentis mee. Querelam inquit.
hanc declamatoriam linque. Noli fruſtra
niti et intendo odiũ querere. deſine ſurdos
imo obduratos ſupra petram quorundaʒ
animos velle verbis emendare. Contere/
res eos potius q̃ʒ emollires. habeto iudaʒ
in exemplum. Quamobrem his ſibi dere/
lictis/ dic obſecro te. ſolutiõem ad dubitati
ones aliquas litterales/ ex dictis habentes
originem. ¶ Dic ſi iudas quem apoſtotaſ
ſe iam cõſtabat a deo. vẽdiderat quippe cũ
nocte p̃cedenti. Dic iniquam/ ſi in hac ce/
na/ vere ſacerdos eſt effectus: Reſpõdi ve/
re effectum ſacerdotem. Jta eniʒ doctores
ſentiunt ex q̃ ſuſcipere intendebat id quod
xp̃us dabat omibus apl'is dicẽs. Hoc fa/
cite in meam cõmemoratiõem.

¶ Dic igitur ſi potu

iſſet corpus chriſti verum cõſecraſſe: Rñ/
di cõſequens eſſe vt hoc potuerit. ¶ Dic
igitur ſi ſupra corpus chriſti miſticum po
teſtatem ſuſcepat/ ſacramentaliter abſoluẽ
di. Rñdi non ſuſcepiſſe ſicut nec petrꝰ nec
apl'orum ceteri/ vſq̃ʒ poſt reſurrectiõem Pro
miſſa fuerat antea talis poteſtas. ſed pꝰ re
ſurrectiõem exhibita. ſicut pontificatꝰ ſum
mus. niſi dixerimꝰ q̃ eccleſia duos papas
Jeſum et Petrum tũc in carne mortali ſi/
mul viuentes habuerit Jtaq̃ʒ ſacerdotalis
ordo ꝓ ſui cõplemento duas formas habʒ
habetq̃ʒ duplicem caracterem. ſicut dupli/
cem poteſtatem. vnam ſup corpus xp̃i ve/
rum. ſup miſticum alteram. ¶ Dic cõſeq̃n
ter cur Cyprianꝰ et alij doctores plurimi
quorum dicta recitantur in decretis/ poſuẽt
nihil fieri in ſacramentis nihilq̃ʒ conferri
a ſciſmaticis: qualis erat iudas: Hoc etiaʒ
in p̃ſenti ſciſmate quidaʒ dogmatiſare ſcri
bereq̃ʒ voluerunt: Rñdi determinationeʒ
Auguſtini ⁊ eccleſie ad oppoſitũ eſſe ſi ſim
pliciter ita ſentiebant Cyprianus cũ ſuis:
Eſt quoq̃ʒ ratio manifeſta. q̃m poteſtas in
abdicabilis eſt humanitus que caractere i
debili ſtabilitur Jntelliguntur autem dc̃a
Cypriani cum ceteris. de ſciſmaticis vl' he
reticis. qui vel nõ faciunt vel facere non in
tendunt/ ſꝫm obſeruationem forme et ma/
terie ab eccleſia traditam et a chriſto inſti/
tutam. Vel dic. non poſſunt. glo. ſine pctõ

Dic ſi iudas ſtatim

vt excidit a fide et a religione ꝑ apoſtaſiaʒ
ꝓditoriam vendendo Jeſum iudeis/ ꝑdi/
derit ius in apoſtolatu. Et vt clarior ſermo
fiat in ſimili. Dic ſi ep̃us vel p̃latus aliq̃s/
eo facto q̃ errat in fide et ꝑtinaciter: ſit de/
poſitus. Rñdi q̃ et ſi p̃latus hereticus di/
gnus ſit deponi. nihilominus non eſt eo
facto depoſitus. ſicut aliquis q̃tumcunq̃ʒ
ſit dignus epiſcopari/ non eſt ꝓpter hoc eo
facto factus ep̃us. niſi ꝑ electionem huma
nam vel diuinam manifaſtam Jtaq̃ʒ neq̃ʒ
deponitur inuitus niſi diuina vl' humana
auctoritate coagente. Alioquin incertiſſi/
me eẽnt et vage eccleſiaſtice poteſtates hie
rarchice. Signum huius manifeſtum ha
betur in iuda quem in honore apoſtolico
Jeſus tenuit. nec a conſortio ſeꝑauit q̃tũ/
cunq̃ʒ ſciret illũ apoſtatam in occulto. Sʒ
nec virgo eum Maria/ ſui facinoris con/
ſcia/ deuitauit.

Dic igitur qualiter

ille erit caput in eccleſiaſtica hierarchia q̃
non meretur dici membrum: Rñdi pote/
ſtates et gratias iſtas eſſe diſtinctas ſcd̃m
donum p̃lationis/ et donuʒ charitatis ſeu
fidei. Proptera poteſtas p̃lationis mane/
re poteſt imo dari/ deſinentibꝫ alijs. ſic ab/
ſcedente charitate/ manet ſepe fides et ſpes
¶ Error oppoſitus/ magnam vt audio in

anglia ricam dedit. Materia igitur ſuffici
ens ad plationem de facto vel ſuſcipiendã
vel recipiendam/eſt homo baptiſatus via
tor intendens recipe id qḋ eccleſia cõferre
conſtituit. ¶ Hic cur dñs iudam quẽ caſu
rum ſciebat elegit in aplm? Ego inq̄t duo
decim elegi/et vnus ex vobis diabolus eſt
Reſpondi qḋem iſtam eſſe vnam de illis.
quas intuens aplus/reuerenti ſilentio pre
teriens honorauit exclamans. O altitudo
diuitiaꝝ ſapiẽtie et ſcie ꝛc. Hoc vnũ ſcimꝰ
ꝙ in iuda non cauſauit deus improbã vo
luntatem pditionis ſcelerate/ineſſe mali/
cie. Attamen ipe hac mala voluntate bene
vſus eſt tanq̄ʒ dei ſapientia attingens a fi/
ne vſq̄ʒ ad finem fortiter et diſponens om/
nia ſuauiter. Corripit hic ſtulta ambitio
cordis humani. proruẽs impauide ad cul
mina dignitatum. quem honorem/hõ eti/
am vocatus etiam electus a deo/non tute
neq̄ʒ ſine multo cadendi diſcrimine ſuſci/
pit. teſtimonio ſunt iudas et ſaul plurimi/
q̄ʒ. Quis igitur manet exitus/dum ingerit
ſe quiſpiam prece pcio non vocatũ võ ele/
ctum vtinam non reprobatum.

Hic ſi miracula fie

bant a iuda vtiq̄ʒ reprobo. quale erit p ca/
noniſatione ſctõꝝ apud ecciam argumen
tum? Rñdi vitam inſpici debere. que ſi in
humilitate certa et nõ ficta cõiuncta ſit mi
raculis. reſultant (vt determinat Greg. i di/
alogo) duo ſigna ſufficientis ſanctitatis o
ſtenſiua. Porro miracula ſine vita quo ad
hoc ſignũ fallax. Propabat ingenioſitas
ſtodioſa multiplicare queſtiones hmõi ſu
per numerũ. cui ego vale faciens/noli inq̄ʒ
amplius me interrogando morari. quoni
am grandis adhuc reſtat dicendoꝝ via de
ſignis pditionis iude ſimonis ſchariotis
Paruit illa. illa petens ſcholaſticũ exerciti
um. ego ad morale negociũ redeo ꝛc.

K (e) Numeratis itaq̄ʒ quattuor ſilla
lationibꝫ ſumptis ex iude ſtatu
vel pfeſſione p collationis pre
prima/ſuperſunt iuxta ꝓpoſitũ
ab initio/ſimulationes alie/quibꝫ pditio/
nem ſuã iudas vel tegere vel excuſare cona
tus eſt/tam geſtu q̄ʒ affatu. Quattuor vtri
q̄ʒ notaueram q̄ʒq̄ʒ plures inueniri poſſe ñ
abnuo. Has ſimulatiões tum occupatio/
num turba irruens/tum amica breuitas p
terire iubebat. quas nihilominꝰ breui cõ/
pendio non tam ambulare q̄ʒ excurrere p/
poſui/octonarium ſub quaternario cõple
xurus. et ad mores ſub quadruplici conſi/
deratione traducturus.

Prima cõſideratio

Judas cum Jeſu cibũ ſumpſit nedũ car/
nalem ſed ſacramẽtalem. qḋ eſſe debuerat/
non mediocre federis argumentũ. Omit/
tamus iudam. cleꝝ intueamur. et pchdo/
lor eccleſiſticos ſiles inuenimus/comedẽ/
tes patrimoniũ Jeſu. eũ vero in ſuis pau/
peribꝫ ſpoliantes. ſumentes eucharistiam.
ſed eam venalem faciẽtes. Hinc puenit eſti
mo tanta ſup omnes hoĩes in eccleſiaſti/
cis quibuſdam cecitas. tam incorrigibilis
obduratio iuxta impcatiõeʒ ꝓphe. Fiat mẽ
ſa coram tpis in laqueum ꝛc. Tolerat ni/
hilominus eccleſia tales/ſicut xpus iudã:
agricola zizaniam. pſertim in occultis ne/
vel confeſſio pdatur vel ſecretum.

Secunda cõſidera

tio. ¶ Judas tolerauit lotionem pedum a
chriſto ſibi fieri. quibꝫ pridie ambulauerat
ad vendeudũ eũ. Fuerat hoc ſignũ mundi
cie et amicicie. q̄ʒq̄ʒ non emũdatior interiꝰ
ſed ſordidior et odioſior effectus eſt. Tales
aliq̄ʒ videre in clero eſt: extendẽtes palam
pedes affectionũ/vel in cõpũctione vel in
cõfeſſione tanq̄ʒ xpi manibꝫ abluendos. ſʒ
remanent ſordes in pedibꝫ eoꝝ. Quare: q̄ꝛ
nolunt peccandi deſerere penitus volũta/
tem. ſed eligunt vel in ſterquilinio libidis
cõputreſcere. vel in alieni retentione rubi/
gine conſumi. vel igneo vindicãdi zelo ſuc
cendi. Tales etſi quotidie videãtur confi/
teri et celebrent. irriſores ſunt pditorij/nõ
penitẽtes idonee. Hoꝝ cuilibet dũ oſculã
tur xpm in ſacro vel frẽm in eccia/dici põt
ex ſnia. Juda. filiũ hoĩs oſculo tradis. Et
rurſus ex pſona ipius xpi. Amice ad q̄d ve
niſti. Amicũ intelligite non moribꝫ ſed na
tura. Vel iõ amicum noĩat xpus. q̄ꝛ ad a/
miciciam quẽlibet peccatorem recipe ſi ñ
obſtiterit patus eſt in hac vita.

Tertia cõſideratio Z

Judas ſe curam paupm gerere/officio ge
ſtu et verbo videri voluit. Erat quippe iu
das loculos hñs inferens ea q̄ aſportabã/
tur. Propterea indigne tulit effuſiõem vn
guenti dicens. Ut quid pditio hec. Hoc

preterea velamine exitum ſuum a cena cō
oparuit. cuius intentioni accōmodās xps
vocem ait. Qđ facis facis fac citius. quod
ita acceptū eſſe ab apl'is quaſi ad vſus ne/
ceſſarios exiſſet tradit euangeliū. ¶ Si a
iuda ad eccleſiaſticos huius tpis deuolua
mus noſtre cōſiderationis oculos/ q̄t īſpi
ciemus q̄ ſub titulo alēdi ſuſtentādiq̄ʒ pau
peres/ redditus vberrimos in loculos bñ/
ficioꝝ recōditos habent. curant nullos. au
ferunt ea q̄ aſportata ſunt. non iam vt dent
vxori ꝛ filijs. ſed execrādo ſacrilegio in ob/
ſcenioribus vſus vertūt. Currunt alij/ di/
ſcurrūtq̄ʒ Martham ſe iactantes. qui oci/
oſoꝝ Marie ſimiliū vnctiōem/ hoc eſt de/
uotiōem faſtidiūt improbātq̄ʒ dicentes
Vt q̄d pditio hec? Quaſi vicʒ ipos/ practi
ca talia tractare/ ingēs amoꝛ chriſti ꝛ pau/
perum/ non lucroꝝ tpaliū ardoꝛ agitaret.
Tales/ nihil magnū/ nihil eccl'iaſtico viro
dignū deputāt: niſi qđ lucrū affert tpaliuʒ
cōmodoꝝ/ in pecunie vel neſcio cui⁹ ſolici
te iuriſdictiōiſ dilatatiōe. Profūde apđ cos
inualuit illđ. Spūalia ſine tpalib⁹ diu eſſe
nō pñt. Et illud Oratij. O ciues ciues/ q̄/
renda pecunia p̄mū. Virtus poſt nūmos
p̄dicāte ex aduerſo Jhū. Primo q̄ri. reg. dei.
ꝛc. Cū p̄terea xps vt exēplo ſuo doceret nō
magnipēdendā eſſe apđ eccl'iaſticos prela/
tos/ tpaliū curā. Ipe/ iudā reprobū furē ſa
crilegūq̄ʒ/ talib⁹ p̄fecerit/ nolēs tali ſolicitu
dine cōteri ſanctiores apl'os. ¶ O deus o
religio o fides o pietas. eloq̄r an ſileā? Nūc
heu ſpūalitas oīs. vt aīaꝝ cura cōfeſſio vel
p̄dicatio vel omittit' vel peſſimis ſoꝛdidis
infidis diſcholis inſcijs/ paſſim cōmittit'.
Et a quib⁹? Ab illis q̄ nō tute ſuanda tra/
derēt taliū alicui bona ſua niſi ſđ q̄tidiana
rōe. Et q̄ bona? nō dicā aurū/ nō argentū/
nō vaſa p̄cioſa. dicā poma. dicā cibaria vel
alia vilia ſua ſeu ludicra. Tam vilis ē apđ
eos/ tā nulli⁹ p̄cij aīaꝝ pditio p q̄b⁹ moꝛtu
us eſt xpus. Quotidie vigilāter apud eos
calculus ponit' de expēſis. ꝓ moꝛib⁹ vltra
fit q̄ſtio. vtimā vel vltima ſʒ iā nulla. ¶ Ex
hec loco de loculis Jeſu grādis olīʒ q̄ōnū
et aſſertionū rixa p̄ſertīʒ tpe Johis. xxij. ex/
citata eſt. dicētib⁹ plurimis/ xpm habuiſſe
aliq̄d in cōi expſſam eſſe in euangelio veri
tatē. neq̄ʒ mēdicaſſe apl'os. nec paupertatem
vouiſſe ſicut nec caſtitatē. Erat eni iudas
vxoꝛatus nimirū ſicut Petr⁹. Decertabāt
alij tota animoſitate ponētes ex aduerſo p
hereſi dicere q̄ chriſtus habuit aliquid in

ꝓprio vel cōi. Nam hec eſt inquiūt euange
lica p̄fectio/ altiſſima q̄ʒ paupertas. Studio
ſos remitto ad ſcripta. niſi placet phariſea
cas de p̄fectiōe cōtētiōes magis ſpnere q̄
īſpicere. p̄fectō xpiana ē dei dilectō. i q̄ q̄ fer
uētioꝛ ē h̄ ꝛ p̄fectōꝛ iudicat' ¶ Quarta ꝯſiđ D
ratio Judas ad extremū r̄ferēs. xxx. argēte
os/ dixit. Peccaui tradēs ſanguinē iuſtuʒ
¶ Sed dicā hic qđ ſentio. Vox iſta nō pe
nitētis ē ſed pditoꝛis/ pditiōem ſuā ad cō/
plemētū deducēt. Quo pacto inq̄es? Non
ne iudas hic et cōfitet' pctm̄. et ablatū reſti/
tuit ꝛ mgr̄o ſuo/ iuſticie titulū aſcribit. quo
mō vox iſta pditiōis erit nō cōtritōis? Po
nat igit' volo iudas mecū rōcʒ. Appello te
o iuda. ſi iuſtus eſt ille quē tradidiſti ſicut
iuſtū noīas. verax fuerit neceſſe eſt. debui/
ſti credere q̄ docuerat te. q̄ ve p̄dicāda tradi
derat. Docuerat aūt dñs dī. Veni aīas nō
pdere ſʒ ſaluare. Juſſerat inſup q̄ fri peccā
ti dimitteret' pctm̄ nō tm̄ ſepties ſed vſq̄ʒ ſe
ptuageſies ſepties. Cur ergo de taʒ veraci
miſecoꝛdiq̄ʒ doctoꝛe/ deſperas. Poꝛro ſi tā
ta ē iniq̄tas tradidiſſe Jeſum/ cur hoc prī
us q̄ſi diſſimulādo puipēdebas? Hec pla
ne fuit diabolica fraus q̄ te poſſederat tēro
lente. Jlle eni pditoꝛ ꝛ homicida diabol⁹/
pctā priuſq̄ʒ fiant q̄ſi nulla eſſe ſuadet/ vt p
ſumat hō. dū vo ppetrata fuerit illa nimis
exaggerat vt deſperet. Jnde eſt foꝛſan q̄ in
vocē caȳn erūpis o iuda p̄fide dicēs Ma/
ioꝛ eſt iniq̄tas mea q̄ vt veniā merear. Ve
niā mercaris o iuda. vis igit' grām dei. vis
eius miam/ meritis emi. vis eā opeꝝ tuoꝝ
mercede cōduci? Hoc prius eſt qđ dico. tu
a mercenaria cogitatōne tua/ nō diſcedis.
Cōples eā poti⁹ dū iuſticiā tuā cōſtituere
volēs p merita tua. nō es iuſticie dei ſubie
ctus. illi inquā iuſticie cui vox tua teſtimo
niū p̄hibet dicēs. Peccaui tradēs ſangui
nē iuſtū. ſed coꝛ negat. ſuſpēdium cōdicit.
Quō iuſtus ſi ſpantes in ſe. ſi penitentes/
abijceret ꝛ dānaret. ¶ Sed q̄s erā inquies
q̄ facere poſſeʒ irritū verbū. dei dicētis Ve
tm̄ hoi illi p quē tradar. meli⁹ erat illi ſi na/
tus nō fuiſſet hō ille? Cōminatio hec erat
o iuda q̄tenus reſipiſceres. nō neceſſitatis i/
ductio. Alioquin petrus neceſſitate peccaſ
ſet. nec iā peccaſſet ſi neceſſitatus. Alioqui
p̄terea plurimis nunq̄ʒ poſt ꝓpheticas mi/
nas ſalus patuiſſet. Mutaſſes volūtatem
penitēdo/ mutaſſet ſniam indulgendo.
Sʒ irriſerūt inq̄es ſacerdotes iudeoꝝ/ ſpē
auferētes. ꝛ dicētes. Quid ad nos? tu vide

ris. Nūc ergo ꝯgnoſcis/cū qlib⁹ mercatus
es.qꝛ cū odioſis ꝛ pfidis.nihil ſolatij.irri/
ſionis vero plurimū afferētib⁹ Propterea
cur eoꝝ ſbſānatiōes iuſta viciſſitudie ñ irri
ſiſti.fugiēs pſtim ad mrē ꝫ illā totā beniuo
lā et miſericordē. Affirmo ſecur⁹/ipſa tibi
veniēti gremiū pietatis extēdiſſꝫ aptū.hec
qñ ſubſānaſſꝫ aut iproperaſſꝫ tibi more iu
deoꝝ.aut ſtultoꝝ illoꝝ qui de ſctitate ſibi
blādiētes/abijciūt cū auſteritate vocis aut
geſt⁹/hūiles i ꝯfeſſiōe penitētes.nō attēdē
tes illō apli. Frēs ſi occupat⁹ fuerit hō i ali
q delicto.vos q ſpūales eſtis/iſtruite eū in
ſpū lenitatis/cōſiderās teipm ne ꝛ tu tēte/
ris. ¶ Sꝫ iā pridē ſentio o doctiſſimi ꝛ ſa/
piētes viri qꝛ ꝛ mēoria q fallit i aliqb⁹ q di/
ctauerā ꝛ plixitas inculta/gigner pōt faſti
diū. Eſto finis igif i obſecratiōe dñi nři ie
ſu xpi ꝛ miſericordiſſime mřis ſue ne ſit in aliq
nřm cor obduratū ꝛ deſperās/ inſtar Iudō
ſimonis ſcharioťis.ſꝫ peniteam⁹ tpalr hic
in ſpe.vt tādē re ipa gaudeam⁹ in eternita/
te/pſtāte eo q ē bñdict⁹ in ſecľa ſcľoꝝ amē.

b **Sequitur ſermo de**
xpi reſurrectiōe i die paſce eiuſdē cācellarij

¶ SI cōſurrexiſtis cū xpo/q ſur/
ſū ſunt qrite.originalr ad Co
loceñ.iij.ꝛ recitatiue i epľa ho
dierna. ¶ In nře breuis vti
nā efficacis collatiōis exor/
dio p ipetrāda ſpūſſcti grā/vt affectū boni
generet:genitū nutriat.nutritū vſqꝫ in effe
ctū pducat.mrē ꝫ virginē ſalutabim⁹ corde
hūiliato ꝛ voce pia di. Aue maria. Si cō
ſurrexiſtꝫ ꝛc. Circa hec apli verba/tres ꝯſi
deratōes occurrūt,p nūc qꝫtū dederit deus
pſequēde. Pria ō xpi reſurrectiōe meditā/
da iugiter.ſcda ō nři ꝯſuſcitatōe affectāda
ſalubriter.tertia de celi hitatōe ingrēda feli
citer.pria ꝛ ſcda ꝯſideratiōs ſumūr ex pria
pte theāťſ. Si ꝯſur.ꝛc.p ſbeni apte inuiſr re
ſurrexiſſe xpm. Tertia ſumir ex ſcda pte q ē
ſurſum querite. ¶ Eſt igitur prima con/
ſideratio de xpi reſurrectiōe meditāda iugi
ter. Meditāda prſus hec glorioſiſſima xpi
ſcꝫ ieſu reſurrectio. In eāqꝫ fideliū mentes
ſedulo cōuertēde. c⁹ vigor ineſtiabilis. c⁹
valor iappciabilis.c⁹ iſup ifallibiliſ certitu
do ¶ Infallibilis plāe certitudo/qppe hāc
angelici ſpūs locuti.hāc ſcē mľieres agno/
uerūt.hāc thōas pri⁹ heſitās et palpatōne
xpi certior effcūs pfeſſ⁹ ē.hāc pri⁹ irridens
paul⁹/cōſtātiſſime pdicauit.hec demū nūc
piſcātib⁹ nūc orātib⁹ aplis nūc ſil nūc diui
ſim/appariſſis oñſa ē indicijs. Ex xpi palam
fctā aſſūptōe.ex miraculis inūerſ i veritatꝭ
h⁹ atteſtatiōe celebratꝭ/mirablr affirmata.
Addam⁹ hos pene oēs alioſqꝫ inūerablēs
ſūme ſctitatꝭ viros/qꝝ nōnulli eā ex reuela
tiōe ſcriſpūs vt paul⁹ accepant/p hac aſſer
tiōe ſpōtaneā ſubijſſe mortē.i qb⁹ nihil e/
rat cur mētiri aut fallere vellēt.vt q pmptiſ
ſimi erāt hac p fidei pmulgatōe/cōtūelias
carcereſqꝫ ppeti.oēſqꝫ a ſeipis pñtis vite io
cūditates abdicare. Dānabile igif eſt de ea
vel tātiſp trepidare.aut eā qſi nouellā velle
p⁹ tot atteſtatōes diſcutef ¶ Sꝫ ē et reſur
rectōis h⁹ bñdciſſie vigor ieſtiablis quam
oñdit ppria reſurgētis vt⁹/alieō ñ egēs ſbſi
dio.qō antea nō ſiluerat xps d. Ptātē hēo
ponēdi aiaꝫ meā ꝛ iterū ſumēdi eā. Jo.x.
Vigor iſup palā fit ex eo qꝛ p eā xps i mor
tē aſſūpſit nomē qō ē ſr oē nomē ſm aplm
fortior glioſiſſim⁹qꝫ qꝫ pri⁹ erat/reſurrexit
xps iſtar fabuloſi illi⁹ regis anthei c⁹ occi/
ſor hercules fuit.q(ſi qd vetuſtati credif)q
tiēs aduerſarij ipetu humi pcūbebat qſi vi
res eiuſdē eidē terra miſtraret robuſtior cō
ſurgebat atꝫ ad pugnāduꝫ alacrior. Itaqꝫ
terre viſceribꝫ cauernoſoqꝫ ſeplcro vtuoſior
exit xpus.pleſqꝫ hoſtes ſāſonis ad moduꝫ
moriēdo qꝫ ātea viuēdo cōtriuit. ¶ Eſt p/
terea reſurrectiōis xpi valor inappciablis.
Hec ſiqdē peti nři cirographū deleuit.hec
diſſoluit hoiēꝫ ſb dura dēonis tyrānide cō
peditū ꝛ e teterrimo tēbraꝝ carcere eūdē e/
ripuit. Hec ſm pphaꝫ ferreos ifregit vectes
ereaſqꝫ obtriuit portas hec ſuperne citatis
aditū reſerauit.hec poſtrēo oēs i adā mor/
tuos viuificꝫ e vite reſtituit ſuſcitauitqꝫ Per
qō vltimū pprijſſie xps ſic p pphicū os oliꝫ
iſonuerat.ſilis fctūs ē pelicāo q pprio ſan/
guie ppriaqꝫ morte fct⁹ ī aiatos viuificat a/
more qdā mirabili. ¶ Ita ex reſurrectione
hac magiſ hēm⁹ vñ gratulemur vñ grās cu
mulati⁹ rferam⁹qꝫ ex nřa creatiōe.qm q dē
nil aut paꝝ creaſſe pfuerat/niſi lapſos rele
uaſſe mortuoſqꝫ ſuſcitaſſe ꝯtigiſſꝫ.magnū
ꝑterea ꝛ ad erigēdos aios pcipuū ē feſtitatꝭ
hodierne miſteriū.reſurrectōis dñice my/
ſteriū.hoiēꝫ nāqꝫ nihil adō vite h⁹ moribū
de ꝯſtituit amatorē:eūdē nihil ita i vicioꝝ
ꝑceps trahit ſicuti futꝫ e vite imortal tatiſqꝫ
deſpatio. Etenī q pacto aſpnabif viciū/et
āplexabif vē⁹ cū h plexꝗ dlectꝫ hec ꝯtriſtꝫ
ſi nec illi⁹ ſuppliciū nec h⁹ pmiū fiaľr expe d

cretur.preſertim cum in preſenti ſeculo ne/
qꝫ vt plurimum/via impioꝝ pſperetur.
Fitqꝫ iuſto ſed occulto dei iudicio ſuũ ini/
quitati premiũ:ſuus honor ſueqꝫ volupta
tes.virtute aut nequiter ſpreta aut nequi⁹
irriſa/aut nequiſſime contempta. Hãc au
tem future immortalitatis retributioniſqꝫ
deſperationem/e fidelium mentib⁹ hodier
na xp̄i reſurrectio funditus euellit.quoniã
ſi xp̄us reſurrexit et nos reſurgemus. pro/
ut cõſcius archanoꝝ dei paulus ap̄l'us.i.
ad Coꝝ.xv.ꝑ totum capitulũ copioſe ma
nifeſtat.et.i.Pe.ij.de deo ſcribitur.ꝙ ꝓpter
miſericordiam reſuſcitauit nos in ſpem vi
te ꝑ reſurrectiõem Jeſu xp̄i a mortuis. Et
egregi⁹ qꝫ doctor Greg.exẽplo inquit do
minus miniſtrauit qð ꝓmiſit in p̄mio vt ſi
cut ip̄m reſurrexiſſe fideles cognoſcerent.
Jta in finem mundi p̄mia reſurrectionis
ſperarent. Et ideo non plus quam tridua
nam mortem eſſe voluit.ne in illo reſurre/
ctio differret̃.in nobis deſperaretur. Pre/
terea ille cuius ſtatim memini paulus apo
ſtolus ad Colo.ſcribens omẽs nihilomi/
nus inſtruens xp̄ianos ad hanc ſpem et re
tributiõis expectatiõem exhortabat̃ dicẽs
verba aſſumpta ꝓ themate. Si cõſurrexi/
ſtis cum chriſto ⁊c̃.

Juxta ſecũdaꝫ the
matis ꝑticulam videndum erat tertio d̃ ce
li habitatione inquirenda feliciter. Et hãc
conſideratiõem/exhortationis in modũ ꝑ
ſequar.et in ea collatiõem terminabo et ſi/
ne diuiſione. Adeſtote nunc vigiles for
teſqꝫ ꝑegrini.cõcito paſſu.que ſurſuꝫ ſunt
querite.celeriter omnes p̃cipitate moras.⁊
ad illam ꝓpter quam facti eſtis/manentem
ciuitatem/omni tempe diſcurſo/curſuꝫ di/
rigite. Non vos tenebroſa mortis/nox oc
cupet/qꝛ tranſuolat ecce irremeabile tem/
pus. Jamqꝫ ſol decliuis/celerem minat̃ oc
caſum. Det animos pollicitatio p̃mian
tis.et ſtimulos adhibeat damnãtis cõmi/
natio et virtutis alliciat honeſtatis nomẽ
ip̄is etiam infidelib⁹ venerandũ. Moueat
creãtis bonitas.moueat charitas redimẽ/
tis.moueat viuificãtis gratuitas. moueat
ad extremum infallibilis inſtantia obligã
tis. Excitet menteꝫ mortalitatis vr̃e recor/
datio aſſidua.et quo pacto nondũ hũc in
traueritis ꝑpendite. Nõ vos deuiare cõ
pellant infeliciter mulcentes ꝑuerſi itine/

ris lati atqꝫ ſpacioſi oblectatiões quarum
amariſſimi ſunt exitus.nec virtuoſe ſemite
deterreat aſperitas. Spes lucri/minuat
vim flagelli.breuis labor eſt. momẽtanea
vexatio.ꝑ eternis omnia vt breuia eq̃ ani/
mo toleranda ſunt etiamſi anxia ſi aſpera
ſiqꝫ doloroſa exiſtant. Deinde ſeip̄m q̃ſ
qꝫ interroget.et ꝑ que momenta aut ſupua
cua aut qð ſepe accidit nocitura.in q̃s lan
guores in quas mentis et corpis ꝑturbati
ones in quanta fame aut vite pericula ſeyl
tro ꝓiecerit. Recogitet audiatqꝫ ꝑ hũa/
ne laudis cupidine aut patrie tempalis li/
bertate/q̃ꝫ horrenda quidam ſponte ꝑpeſ/
ſi ſunt. Mucius manũ regis.ardentib⁹ in
iecit. Occidit duos filios brutus. Curci⁹
armatus equo concito in abruptum terre
hiatum ſe precipitem dedit. Propriũ filiũ
ꝑemit maulius torquat⁹. Duo decij fauen
tes oraculis vt exercitum liberarent ſe mor
ti ſpontanee deuouerunt. Regulus ad cru
deliſſimos hoſtes ne fidem violaſſe puta/
retur rediĳt intrepidus. Fabricius ꝓ quar
ta parte regni pyrrhi regis epirotarũ a ro/
mana ciuitate nequit auelli. Catho ne iu/
lio ceſari ſubderetur/ꝓpria manu e pectore
vitam extraxit.et verbis vtar Senece pri
mo epiſtolarum.ep̄la.iiij. Alius ante ami
ce fores laqueo pependit. Alius ſe precipi
tauit e tecto: ne dominum ſtomachantem
diutius audiret. Alius ne reduceretur e fu
ga ferrum redegit in viſcera. Hec ⁊ ſimi
lia quiſquis qui ad eterna ſuſpirat/profun
da mente inſpexerit/delicatam vt arbitror
comprimet querelam.ſuecqꝫ ni fallor pude
bit deſidie. Properate igitur nec vt in/
ertis peregrini mos eſt/diuturnitatẽ tem/
poris vobis promittite. Jnſpiciatur rerũ
veritas.non multoruꝫ error aut rumor im
piorum.qui vt ſcribitur Sapientie.ij.di/
cunt apud ſe cogitantes nõ recte. Exiguũ
et cum tedio eſt tempus vite noſtre.nõ eſt
refrigerium in fine hominis.et non eſt qui
agnitus eſt reuerſus ab inferis.quia ex ni/
hilo nati ſumus et poſt hoc erimus tanq̃ꝫ
non fuerimus.et ſpiritus diffundetur tan
q̃ꝫ mollis aer.et nemo habebit memoriam
operum noſtroꝝ. Venite ergo et fruamur
bonis que ſunt.et vtamur creatura tanq̃ꝫ i
iuuentute celeriter. Vino precioſo et vn/
guẽtis nos impleam⁹ et nõ p̃tereat nos flos
tp̄is.coronem⁹ nos roſis anteqũ marceſcãt
Nullũ pratũ ſit qð non ꝑtranſeat luxuria

noſtra nemo noſtrum ſit exors luxurie no
ſtre. vbiq3 relinquamus ſigna leticie. q̄m
hec eſt pars noſtra. et hec eſt ſors noſtra.
¶ Non vos ad emulationē3 ꝓuocent tam
nefande carnalium ſententie. ſuos totoq3 im
petu/totoq3 malignitatis odore brutales
ꝓſequantur affectus. nec ꝓſequantur mo/
do ſed incitent et euocent. in ſpurcicijs. in
cubilibus. in impudicicijs. breuē hāc trāſi
liant vitam. ſuas ſibi diuitias habeant. ſu
os mores. ſuas voluptates. Nempe quas
eternas vellent diuitie abibunt. et ipe qui/
bus maxime aſtricti ſunt voluptates fugi
ent. At quib9 caruiſſe cuperent ꝑuerſi mo/
res ſtabunt et comitabūtur inuitos. Cun/
cta hec que illos/vulgo mirabiles oñdunt
momento tempis euaneſcunt. ſub ipſa for
midine viuūt. ſi illa pepercerit/mors non p/
cet. ducunt in bonis dies ſuos. ſed expecta
te paululum: ad inferna deſcēdent ¶ Quā
obrem deuoti fideles peregrini/quos p̄cio/
ſiſſimus agni immaculati regenerauit ſan
guis/ſi peccata tanq̄3 hoſpites peſtiferos
expuliſtis. ſi nō tm̄mō peccata ſed affectu3
etiam ꝓpoſitumq3 peccandi qui vtiq3 ſine
peccato nō ſunt/bona fide deſeruiſtis/ſi ꝑ
ſynceram fidem/reſurrectionis dominice
ꝑticipes effecti eſtis. ſi ꝑ viuam ſpem/vos
indubitanter reſurrecturos expectatis. ſi
poſtremo ꝑ charitatem et grām cū chriſto
cōſurrexiſtis: que ſurſum ſunt querite vbi
chriſtus eſt in dextera dei patris. Querite
inq̄3 in p̄ſenti per bonorum operum et me
ritorum abundantiam. vt compheñdatis
in futuro ꝑ gloriam. quam nobis preſtare
dignetur. qui mortuus eſt et reuixit: domi
nus noſter Jeſus chriſtus. Amen.

¶ Finit.

Sermo in concilio

Remenſi per prefatu3 Cancellarium Pa
riſień. factus Anno dñi. Mccccviij.

BOnus paſtor animam ſu
am dat pro ouibus ſuis.
Origininaliter Math. x.
et recitatiue in euangelio
dominice currentis p̄ſen/
tialiter lecto: Animaduerte nunc o bo/
ne paſtor O reuerendiſſime pater ſancte ſe
dis huius Remeñ. antiſtes. Animaduerte
tu qui anima3 tuam habes pro ouibus tu
is dare. non venalem habere. non preiudi
cialiter retinere. Leua nunc in circūitu o/
culos tuos et vide. omnes iſti congregati
venerunt tibi. obedientes ſunt. non ſicut o
ues errantes. ſed conuerſi ſunt ad te paſto
rem et epiſcopum animarum ſuarum ſecū
dum verba primi paſtoris petri in epiſto/
la eiuſdem dominice currentis. Interrogē
tur qui et quales ipi ſunt: Reſpondere cō/
uenit eis ex ſententia illud de Geneſi. Pa/
ſtores ouium ſumus. Conueniat et o vti/
nam illud alterum de euangelio cuilib3 eo
rundem. Ego ſum paſtor bonus qualis a
nimam ſuam dat pro ouibus ſuis. Pro il
lis inq̄3 ouibus que propheticum illud ca
nunt deo. Nos autem populus tuus et o/
ues paſcue tue. Miretur igitur et affluat ⁊
dilatetur cor tuum. cum videas tu bonus
paſtor coadiutores tuos conſodales du/
ces gregis tui. Ipſoſq3 rationales quoſdā
paſcue tue hoc eſt prouintie tue Remeñ. a
rietes. Quidni miretur in hac die et afflu/
at et dilatetur cor tuum cum ꝓmiſerit ſum
mus paſtor noſter dicens: Ubi fuerit duo
vel tres congregati in nomine meo/ibi in
medio eorum ſum. Grandis promiſſio vi
ri patres et fratres et omni cōſolatione ple
niſſima. Hec nempe celeberrima congre/
gatio. Hec tua conuocatio ſanctiſſima o
bone paſtor/nunquid non in nomine Je
ſu facta eſſe vere putanda eſt. Putanda eſt
profecto. Fit enim ad extirpationem vici/
orum et virtutum plantationem. Fit ad e/
uulſionem ſciſmatum et pulcerrime pacis
radicationem. Fit deniq3 ad fortem cuſto/
diam gregis dominici. ne male diſperſum
ne vagabundum per deſerta negligētie ra/
piat/diſſipet/perdat/deuoret ipſu3 lupus
ille vorax infernalis. quin potius viſitat9.
crebro colligatur ſub vnius ouilis tectum
quod eſt fides chriſtiana. Illicq3 protectō
ne ſolicita foueatur. Ecce ergo domin9 no
ſter Jeſus chriſtus in medio noſtrum eſt
viri patres et fratres. Intendite que dico.
dominus in medio noſtrum eſt. quid aſpi
citis quid ſtupetis: Ita eſt credite non mi
hi. ſed pollicenti qui mentiri non poteſt.
Ego inquit in medio eorum ſum Et quis
ego qui loquitur: Domin9 fortis et potēs
Ipſe eſt paſtor bonus qui animam ſuam
dedit pro ouibus ſuis. O certe pulcra/o fe
lix hec et deo grata ſocietas. in cui9 medio
dñs ille ē cui āgli ſeruiūt. cui ſol ⁊ lūa famlant

Nemo iam deſperet nemo trepidet ex aſpe
ctu vel occurſu tot lupoꝝ rapacium inſidi
antium quotidie gregi chriſti. confidat po
tius vnuſquiſq; in verbo heliſei. Plures ꝓ
nobis ſunt q̄ cum illis Adeſt quippe de⁹
aſſunt et miniſtri eius milia millium et de/
cies centena milia: Qđ ſi tales ꝓ nobis q̄s
contra nos? Ades et tu pulcerrima non di
cam pales quam paſtoꝝ deam gentilitas
fabulatur. ſed ſumm i veri paſtoris mater
virgo miſericordie virgo benedicta. Ades
plane. nam vbi mater ſi non vbi filius in/
uenitur. Adimus ergo nūc te cum fiducia
que thronus es gratie. mater miſericordie
vt gratiam et miſericordiam inueniamus
in auxilio opportuno. qđ vt aſſequamur p̄
ſentamus illud angelicum. Aue gr̄a plēa
dominus tecum ⁊c̄.

R ¶ **Bonus paſtor ani**
mam ſuam dat ꝓ ouibus ſuis. fiat hoc fiat
¶ Congratulor tibi o bone paſtor. cōgau
deo et glorior in domino. quonia video vi
dent et ceteri omnes hic p̄ñtes ſtudium tu
um. zelum tuum quo ad imitationem veri
paſtoris/ queris ꝑ hoc ſacratiſſimum con/
cilium dare animam tuam ꝓ ouibus tuis
Et qualem animam. Animam ſane q̄ tri/
plici virtute predita eſt. Habet itaq; aīa
tua ſicut et relique de humana ſpecie vim
triplicem. habet vim rationalem reſpcū ve
ri. vim iraſcibilem reſpectu ardui. vim con
cupiſcibilem reſpectu boni. Itaq; bonus
paſtor dat hanc totam animam/ ꝓ ouibus
ſuis. ¶ Fiat hoc igitur fiat. q2 tempus faci
endi domine loquitur ꝓpheta ad dominū.
Quare tempus faciēdi? q2 diſſipauerūt le
gem tuam. Qualem legem? Legem euan/
gelicam naturalem ⁊ canonicam. Quib⁹
modis? Innumeris et peſſimis. Propte/
rea conuenit nunc eccleſia magna eccleſia
totius huius Remeñ. ꝓuintie/ cogitare q̄d
facerent. Et bene quid facerent. quia tem/
pus faciendi/ tempus ponendi manus ad
opus et ad aratrum. alioquin quid prode/
rit nouas veteribus ſuꝑaddere ſanctiones
ſi non veteres fiant nec noue? Apponatur
manus ori neceſſe eſt. hoc eſt oꝑatio locu/
tioni. ne ſit vox quidem vox iacob. manus
autem manus ſint Eſau. Euitetur impro
perium qđ vulgari ꝓuerbio melius ſonat.
dictum optimum eſt. ſed querite quis hoc
aget. Illud inſuper quod obiectum fuiſſe

Platoni Seneca refert. Aliter loqueris a
liter viuis. Deniq; ſatis fuit mordax i pa/
ſtores reſponſio femine cuiuſdam deuote.
Hec redibat de ſermone quodam cum tur
ba multa. Interrogatur ab obuio quodā
ſi ſermo factus eſſet. nequaq̄ inquit. Por
ro dum interrogans miraretur ſueq; reuer
ſionis cum hominum hac copia cauſā re
quireret ex quo nō erat ſermo fact⁹. Sub/
intulit ipa Sermo vtiq; dictus eſt ſed nō
factus. Dicunt enim et non faciunt.

Fiat igitūr ab vno
quoq; paſtore quod ꝓponit dominus. det
animam ſuam pro ouibus ſuis. Illā ita/
q; animam que imago eſt beate trinitatis
ſm triplicem vim prenominatam. Relucz
nimirum in ſua vi rationali. Sapientia
ſeu veritas que appropriatur filio. Relu/
cet in vi iraſcibili. Potentia ſeu ſtrennui/
tas que appropriatur patri. Relucet in cō
cupiſcibili Beniuolentia ſeu bonitas que
appropriatur ſpiritui ſancto. Hanc o bo/
ne paſtor totam aīam nō vnicam ſue vir/
tutis portiōem curaueris dare ꝓ ouib⁹ tu/
is/ triplici ſedulitate paſcendis. Nec enim
eſtimo te latere quemamoduz olim primo
paſtori Petro ter interrogato terq; r̄nden
ti/ bonus paſtor xp̄us/ ter ſubintulit dicēs
Paſce oues meas Paſce agnos meos. et
rurſ⁹. Si diligis me paſce oues meas. pa/
ſce verbo. paſce exēplo. paſce ſubſidio. pa/
ſce verbo predicatiōis docte. paſce exēplo
cōuerſationis ſancte. paſce ſubſidio chari
tatis pie. Predicatio docta fundat̄ in fide
quo ad vim rōnalem. Conuerſatio ſancta
roboratur in ſpe quo ad vim iraſcibilem.
Subuētio pia cōſumat̄ in charitate q̄ ad
vim cōcupiſcibilē. Quiſquis hoc mō pa/
uerit oues ſuas triplici pabl'o ſalutari/ ve/
rus imitator cenſendus eſt paſtoris boni.
implēs ſñiam ſuā ꝯprehēſā in verbis the
matis. Bon⁹ paſtor aīā ſuā dat ꝓ ouibus
ſuis. Sic ei repellit ab ouib⁹ ſuis rōabl'ib⁹
tres turmas caldeoꝝ interficere ꝗrētiū gre
ges cū pueris. iuxta figuram in principio
iob poſitā Sic arcet ſic reprimit tria lupo/
rū ſpūaliū genera ſeuiſſia ab ouib⁹ xp̄i. lu/
pū carnē. lupū mūdū. lupū diabolū Fides
appropriate reprimit mundum. Que eſt
hec victoria que vincit mūdum? Fides no
ſtra Spes coercet ⁊ configit carnem dum
agit vt noſtra cōuerſatio ſit in celis. nō car/

nalis. Charitas demum fugat diabolum
quia ſola diuidit inter filios regni et perdi
S tionis.dei ſcꝫ et diaboli. ¶ His itaqꝫ p̄lo/
cutis tam pro fundamento quaſi ſolido di
cendoꝝ q̄ꝫ vt poſito ordine lucido/confu/
ſio faſtidioſa et memorie inimica vitetur.
Pergamus conſequenter iuxta hanc trip/
titam anime tue virtutem o beate paſtor.⁊
exequamur tres in hac noſtra qualicunqꝫ
exhortatione partiones principales ſub
ternario conſiderationū in vnoquoqꝫ par
titionis articulo.quatenus edificium no/
ſtrum tanq̄ꝫ triangulari triplicitate ſubni/
xum.fortiori ſtabilitate ſubſiſtat. Erit pri
ma partitio de pabulo docte p̄dicationis.
Erit ſcd̄a de pabulo ſancte conuerſatiōis.
Erit tertia de pabulo pie ſubuentionis.fi/
at fiat.

Exequentes igitur prime partiti
onis ſtructuram collocemꝰ i ea
primam conſiderationem que
talis eſt. ¶ Prima coſideratio
Paſcere oues pabulo p̄dicationis.dando
animam quo ad vim rationalem pro eis.
eſt officium de neceſſitate annexum paſto/
rali dignitati. Dura ꝑ quibuſdam ſed ve/
riſſima ſententia Proba.ꝑſpicuuꝫ certe ē
policiam eccleſiaſticam a chriſto legiſlato
re ſapientiſſimo/ꝑfecte conſtitutaꝫ eſſe.q̄ꝛ
pe ille eſt de quo moyſes cecinit. Dei perfe
cta ſunt opera Sed ad huius inſtitutiōis
perfectionem exigitur nutritio ſpiritualis
ꝑ vita animarum conſeruanda.quemad/
modum in policia terrena neceſſarius eſt
corporalis cibus.alioquin ſine pabulo cō
uenienti ſicut illa tamporalis ſic et illa ſpi
ritualis vita ſuo modo deficeret nec eſſꝫ cō
munitas per ſe ſufficiens. Ad hoc reſpicit
dictum vetus a chriſto renouatum. Nō in
ſolo pane viuit homo ⁊c̄. Oportuit igitur
ordiare miniſtratores aliquos pabuli hu/
ius ſp̄ualis ꝑ rationalibus ouibus gregis
chriſti ne perirent.qui hoc agere.⁊ poſſent
ex officij auctoritate et deberent ex ſuperio
ris obligatione. Tales vero quales alios
conuenientius accipimus q̄ꝫ prelatos.
Hos ideo paſtores appellat crebro ſcrip/
tura tam veteris q̄ꝫ noui teſtamenti.incre/
pans eos qui nō oues ſed ſe paſcunt. Un
de nec puduit deum ad huius ruſticanuꝫ
humilitatis exemplum ſeſe deijcere. Ego
ſum paſtor bonus ⁊c̄. Hinc Zacharias
Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam et
legem ex ore eius requirent Propterea enī
dedit deus ipſis regiones gentium et labo/
res populoꝝ.vt cuſtodiant iuſtificatiōes
eius et legem eius exquirant.et ſint parati
iuxta quod vult Petrus/omni poſcēti red
dere rationem de ea que in eis eſt fide ⁊ ſpe
Hinc Paulus ad Thimo.et ad Tytum ⁊
alibi pluries vult ep̄m doctorem eſſe.⁊ po
tentem inſtruere in doctrina ſana.et eos q̄
contradicunt arguere. Hoc officiū predi/
cationis ita pretulit quaſi de reliquis nul/
la ſibi cura videretur. Unde et dixit. Non
miſit me dominus baptiſare ſed predicare
Conformis eſt ad hoc apoſtoloꝝ reſpon/
ſio dicentium. Non eſt equum nos relinq̄
re verbum et miniſtrare menſis. Quanto
magis exiſtimas hoc dixiſſent de alijs ope
ribus minus ſanctis.minus ſpiritualibꝫ
atqꝫ pijs. ¶ Sed o mores o tempora.lu/
dibrium nunc apud quaſdam ex prelatis
vel probroſum aliquid artificium/ſuaqꝫ i/
dignum dignitate predicatio vel publica
ad populum exhortatio iudicatur. Eſt in/
quiunt hoc officium vel mendicantiū vel
pauperum theologoꝝ. Adeo nihil ſapit q̄
dei ſunt animalis homo.adeo qui de terra
eſt nihil niſi de terra loqui poteſt. ¶ Sed
dicunt predicamus gregi noſtro per ſub/
ſtitutos.predicamus per tales qui ſe liben
ter ad hoc opus ingerunt.et hoc nonne ſa
tis eſt: Nonne multiplicatio fit ſermonuꝫ
tanta q̄ in nauſeam tranſit audientium:
Agimus vtiqꝫ alia grandia et ardua dum
iuriſditionem noſtram.dum temporalita
tem/vigilanter protegimus.ſpiritualia e/
nim ſine temporalibus diu eſſe non p̄nt.
¶ Sed reſpondeant velim primo q̄d de/
centius atqꝫ ſalubrius.aut q̄ acceſſorium
prelatus ꝑ ſeip̄m exerceat.et principale ꝑ
ſubſtitutos.vel econtra: Si enim illud o/
portuit facere ſcilicet predicare et aliud nō
omittere ſcꝫ iuriſditionem defendere.ſit ex
ecutor principalioꝝ ipſe qui principalis ē
habendus.quia etſi p̄dicatio poſſit ꝑ ſub/
ſtitutum fieri quanto magis id qđ minus
eſt.temporalium defenſio: Aduertat p̄inꝰ/
de q̄ꝫ pauci ſunt ſermones in tam multis.
multis inq̄ꝫ numero ſed perfectionis lau/
de rariſſimis. Quare: Quia adulteratꝛ ver/
bum dei atqꝫ corrumpitur:dum vel q̄ſtus
exiſtimatꝛ pietas.vel dū miſcentꝛ erroꝝ ma
la ſemia vel inutilia ſterilia qꝫ narratōnū fri
uolaꝝ zizania ſupſeminantur. Ita ꝑfecto

cura vigilantior apud quoſdã ex p̄latis ha
betur in eligẽdis mercenarijs ꝓ cultura a/
groꝝ ſuoꝝ q̃ habeant in electione bonoꝝ
predicatoꝝ pro cultura ſpirituali animaꝝ.
Deniqꝫ quia ſolam temporalium defenſi/
onem vel adminiſtrationem attendũt/nil
mirandum. ſi conſequenter cenſeant ꝓcu:
ratores et aduocatos vel prudentes aliqs
de ſeculo in cautelis et traditionibus hũa
nis/p̄ferendos eſſe viris quantumlibet in
ſacra doctrina et ſpiritali conuerſatiõe pol
lentibus. Nam ſc̃m preſtitutionẽ finis/de
conferentibus ad finem iudicamus. ¶ Ad
damus ad priora ꝙ officio cuilibet hierar
chico tantum annexa eſt predicationis ob
ligatio/quantum plus vel minus approxi
mauerit apoſtolice dignitati. quemadmo/
dum ſunt archipreſbyteratus cure parro/
chiales. archidiaconatus. decanatus et ſi/
miles. Unde ſpectat ad curatos cognoſce
re ſummatim et in quodam generali prece
pta legis cum quadam explanatione groſ
ſa articulos ſimiliter fidei noſtre. traditio/
nem quoqꝫ ſacramentorum. diſtinctiõem
peccatoꝝ. ac eorũ que ſunt reſeruata a nõ
reſeruatis. inſtitutiones feſtorum et ſiqua
ſunt ſimilia. Pertinet autem vltra hec ad
prelatos ſcire rationem ſubtiliter ac parti:
culariter reddere aduerſus hereticos ꝓter/
uos/de predictis. Deniqꝫ cum benef. ciuꝫ
detur propter officium (officium inquam
non tantum in horis dicendum. ſed tantũ
dem vel amplius in concernentibus de ꝓ/
pinquo vitam et paſturam gregis domini
ci) Dijudicent apud ſe hi qui p̄dicationis
officium ſibi maxime debitum/vel neſci/
unt vel omittũt/vel deteriori ſacrilegio ſp/
nunt et irrident. Dijudicent oro ſi benefi/
cium tale rite iuſteqꝫ recipiunt aut retinẽt
non minus q̃ ſi negligerent eccleſiaſticuꝫ
in horis dicendis officium. Dijudicẽt an
fructus beneficioꝝ/ſuos ſatiant et ſimilia
qualia non eſt meum nunc diffinire. Q̃uis
emula curioſitas vehemẽter expoſceret dif
ficillimum in hac re iudicium. ſed abeat a/
liorſum in toto hoc noſtre exhortatiõis ex
curſu. et quod fieri debere/monſtratum eſt
fiat fiat.

v **Secunda cõſidera**
tio. Paſcere oues pabulo p̄dicationis/
dando animam rationalem ꝓ eis/ſicut eſt
officiũ magne dignitatis ac pietatis ſic grã
dis in eo difficultas inuenitur. ¶ Si pie/
tas iuxta apoſtolicam vocem valet ad om
nia. que maior altera/que dignior pietas/
excogitari poſſit. q̃ que liberat animam a
morte perpetua. que protegit eaꝫ ne lupis
infernalibus pateat in deuorationem. que
tandem ducit et perducit vbi ingredietur/
et egredietur/et paſcua inueniet. Huic offi
cio que vel qualis altera miſericors largi/
tio valebit equari? Si magnum eſt paſce/
re carnem protinus morituram vt interim
viuat. animam in eternum victuram q̃ p̄/
cioſum eſt paſcere ne pereat? Dura eſt ni/
mis illa ꝓphete lamentatio Paruuli petie/
runt panem et non erat qui frangeret eis.
ſi ad carnem referas. ſed durior in immen/
ſum ſi de ſpiritu ſermo fiat. Accipite quo/
modo concluſerit Jacobus epiſtolam ſu/
am Fratres inquit ſiquis ex vobis erraue
rit a veritate et conuertat quis eũ. ſcire de
bet quoniam qui conuerti fecerit peccato/
rem ab errore vie ſue. ſaluabit animã eius
a morte et operit multitudinem peccatoꝝ.
¶ Porro difficultatem cure paſtoralis pa
tres ſancti/Grego. in ſuo paſtorali et Chri
ſoſto. in alio ſimiliter paſtorali ſuo ad baſi
lium diligenter aperuerunt. aſſignantes p̄
cipuam difficultatis rationem ex predica/
tione verbi dei. Tanta quippe in ouibus
paſcendis pabulo predicationis varietas
et velut contrarietas accidit. vt quod vnã
nutrit/maceret alteram aut mactet. paſcen
tes vario multum diuerſa palato. Culpa
uerit aliquis auaros. prodig⁹ inde ſumet
argumẽta ſue profuſionis inique. Culpa
uerit prodigos/auarus inde tenacior ſor/
didiorqꝫ efficietur. Sic eſt inuenire in om
ni viciorum extremitate. niſi cautiſſima ſo
licitudine ſic arguat vnum vicium/ꝙ alte
rum ſimiliter inculpetur. Hoc autem ſem
per et ſolerter agere per gladium verbi dei
ſecantem a dextris/et a ſiniſtris. vt mediuꝫ
virtuoſi itineris liberum pateat. ad ince/
dendum viam regiam mandatoꝝ dei. tam
arduum puto. predicatorem quoqꝫ tã pru
dentem et vigilem exigere ſenſu. vt vix poſ
ſit vnus ex milibus inueniri. ¶ Adde ꝙ
auditorum quidam hebetes ſunt. quibus
pene nihil poteſt/quantacumqꝫ prolixi/
tas decies repetita inculcare. Alij preuo/
lãt igenio. cõfeſtimqꝫ fit apud eos oĩs mo
roſitas oneroſa. Quã pauciſſimos inſup vi
debis auditores. qui fideliter et diligenter

attendant ea que dicunt᷑. qui non ea que
audierint ſed que audire putauerint tra/
hant ad ſua deſideria fouenda potiusq̄
eradicanda ſeu moderanda: Uertitur eis
verbū dei in prouerbiū et fabulā. trahūt
q̄ʒ illud ad omnē partē contradictōnis ſi
cut de ſono campanarū agunt pueri. Si
cut etiam in fabulis de lupo ſyllabicante
narratur. qui audiens pa. ⁊ ter. coniunxit
ex his agnel. Quare? quia ſic in imagine
ſua verſabatur. Tales deniq̄ʒ ea que ma/
le intellexerint peius interp̄tantur. ⁊ peſſi
me deferunt ad ceteros inuidia vel ſtulti/
cia ſtimulati gerunt ſimilitudinē crebri/
vł colatorij lactꝫ. effluit ab eis quicq̄d pu
rum ſuſcepant. Purgamenta ſola vt feſtu
ce ſordes ⁊ palee retinētur. ¶ Exigit᷑ ergo
ad officiū predicatōnis ingeniū velox ſo
lers atq̄ʒ verſatile velut in non ꝓſpecto tē
pore. a dextrꝫ a ſiniſtris ante retro ſurſum
⁊ deorſum. ¶ Exigit᷑ eloquentia torrens
et vehemens. ſuadibilis ⁊ ſuauis copioſa
q̄ʒ/ ne adhereat ligua palato ⁊ areſcat. Nec
minus temperatā eſſe conuenit ne nimis
effluat ſemen generatiuū filiorū dei. ⁊ ſor
deſcens inutile fiat ad generatiōeʒ ¶ Exi
gitur cognitio ſcripturaꝝ ſacrarū cum ce
teris omnibꝰ que ad mores ſpectāt. Inde
eſt illa dum paſtor conſecrat᷑ interrogatio
ſcis vtrūq̄ʒ teſtamentū. Quoꝝ aliqui qua
conſciētia reſpondeāt. ſcio. ipſi viderint.
¶ Exigit᷑ multiplex exꝑientiū actuū būa
norū ⁊ conditōnis annotatio eorū q̄ do/
cendi ſunt ¶ Exigitur exēplaris vita ⁊ cō
uerſatio irrep̄henſibilis in medio natio/
nis praue. aliena ab om̄i crimīe. p̄ſertim
ab auaricia ⁊ luxuria. que maxime ſunt cō
traria fame. alioquin plus deſtruit exem/
plo q̄ʒ edificet verbo. Vox operū fortius
ſonat q̄ʒ verborū. ¶ Exigit᷑ deniq̄ʒ guſta/
tio ſpiritus p̄ contēplatōem. alioquin ce
teros accendere ad eternoꝝ deſideria qua
fronte preſumpſerit. ſi frigidus in ſe totꝰ
⁊ algidus remanſerit? ¶ Vide nūc ſi offi
cium p̄dicatōnis exiſtimaueris leue/ paſ/
ſimq̄ʒ om̄ibus imponendū. Nihilominꝰ
ipſum quod tante pietatis et difficultatꝫ
oſtenſum eſt fiat fiat.

Conſideratio .III.

¶ Paſcere oues autoritatiue pabulo pre
dicationis dando animā ratōnalem pro
eis: eſt officiū quod nulli fas eſt exercere
niſi miſſo. nec mitti quiſpiā debet niſi ſit
idoneus et probatus. ¶ Primā partem
breuibus verbis abſoluit apoſtolꝰ. Quo
modo inq̄t predicabūt niſi mittant᷑? Cō/
funderet᷑ enim penitus eccl'iaſtica hierar
chia. ſi cuilibet indifferēter autoritatiuū
predicatōis officiū laxaret᷑. Patuit in tu/
relepinis ⁊ alijs idiotꝫ quos hec audacia
fefellit et in varios traduxit errores. Au/
toritatiuū vigilanter diximus. quia frat/
nam correctōem ſecretā ſcilicꝫ aut amica/
bilem/ que edificare nō ſcandaliſare pre/
ſumit. lex xp̄iana cuius finis eſt charitas
cōcedit om̄ibus. dum ait. ſi peccauerit in
te frater tuus. ⁊c̄. Sic enim dicit ſapiens
mandaſſe deum cuilibet de proximo ſuo.
Et nihil humanū putabat comicꝰ ſenex/
a ſe alienum. Nullus eni peccat/ quin no
ceat vniuerſis. tanq̄ʒ ſi membrum corpo/
ris vel pars exercitꝰ ſpiritualis/ deperea t.
¶ Fit autē miſſio ad predicandū ſolenni
ter. vel per deū immediate. que tamē pro/
bari debet apud recipientes vel per mira/
culum vel per ꝓpheciam vel aliud ſuffici/
ens tale ſignum. Aut fit per deū median/
te ſuperiorū autoritate. quibꝫ impoſituꝫ
huius auctoritatis vinculū ſit. fit rurſus
nonnūq̄ʒ miſſio talis ex ipſa neceſſitatꝫ le
ge. quando nō aliter poſſet fidei ſeu moꝝ
veritas inuiolata ſeruari. Ubi verū eſt il
lud. Paſce fame morientem ſi nō pauiſti
occidiſti. ¶ Porro nullum debere mitti
qui nō fuerit idoneus et probatus docēt
artes cetere. q̄s exercere non p̄ſumit igna/
rus ipſarū. Sicut ex oratio ſumpſit hie/
ronimus. Quod medicorum eſt ꝓmittūt
medici: tractant fabrilia fabri. ¶ Remo/
uet apoſtolus ab officio p̄dicatōnis mu/
lieres. Mulierē inquit docere nō ꝑmitto.
Inueſtigemus ratione ⁊ inueniemꝰ mul
tos ex viris prohibitos. Spectat nimi/
rum ad paſtoralem doctorē cōſtantia. ſpe
ctat prudentia. ſpectat pudicicia. vt ſit in
eo facultas veritas ⁊ bonitas. ¶ Conſtā
tia dat ne ſuccumbat aduerſ᷑. ne cedat cō/
uicijs vel iniurijs. ne rumoribus falſis ⁊
indignis. vel inflet ur ad gloriam. vel con
tabeſcat ad ignominiā. Neq̄ʒ enim gladia
tor (ſicut dicit Chryſoſt.) plus habere de/
bet animā in manibus. hoc eſt eam vltro
morti dare. q̄ʒ predicator. Atuero quis ne
ſciat mulierem imbecillem eſſe. fragilem.
inconſtantem. ſic pueri vel adoleſcentes.

pueros dico vel etate vel moribus. ſic om
nes querẽtes que ſua ſunt nõ que ieſu xp̄i
Cedunt nanqꝫ ad primã iniurie vel cõtu
melie pſonalis ſeu iacture temporalis ſu/
ſpitiones tanq̃ꝫ arundines vento mũda/
ni timoris agitate. ¶ Prudentia dat pa
ſtorali doctori. vt nec fallere velit nec falli
leuiter poſſit. Sed audi quid de iudicio
mulierum dixit areſtoti. quoniã inſtabile
eſt et inualidum. ſic apud comicum dicũ/
tur mulieres prope ſicut pueri leui ſentẽ/
tia. Quod viderat egregius poeta dicẽs.
Uarium ⁊ mutabile ſemp̄ femina. Quot
autem inueniũtur inter viros quoꝝ iudi
cia circa agibilia ⁊ credibilia/vel nullum
eſt vel obſcurũ timidũ et incertũ vel erro/
neum. quia nec ipſos erudiuit lex dei. nec
regularis bene viuendi diſciplina perdo
cuit. Solidum idcirco nequeũt alijs cir/
ca ſcrupuloſas queſtiones ſuas dare con
ſilium. tanq̃ꝫ interrogatio fiat eis de igno
tis nec expˀtis. ¶ Continentia deniqꝫ dat
paſtorali doctori vt nec in ſe lubricitatem
admittat. nec ad illam auditores alliciat.
At vero mulieris vox/facies/geſtus/ qua
ſi tede ſulphuribus illite audientes ⁊ ſpe/
ctantes adurunt faciliter. ⁊ in prauam de
ſideriorũ carnalium flammã accendunt.
Sic virorũ aliqui muliebriter fracti ſine
neruis diſcipline/plus eloquio et geſtibꝰ
effluunt in laſciuiam. ipſamqꝫ prouocãt
y nutriunt ⁊ augent q̃ꝫ extinguant ¶ Feſti
nabam in ipſa meditatõe mea pgere poſt
hanc triplicem prime partitõnis conſide
ratõem/ad aggreſſum ſecunde partitiõis
locuturus de pabulo ſancte conuerſatio/
nis. tum ecce viſa eſt aſtitiſſe induſtrioſa
ſedulitas. affirmans nõ ſatis eſſe ſi dedu/
cantur in mediũ defectus exiſtentes circa
pabulum dominici gregis. niſi pariter in
uenirentur prouiſiones. et hoc tanto effi
cacius quanto particularius. Uniuerſa/
lia enim parum ſed ſingularia multũ do/
cent. At ego dum has prouiſiones ab ea/
dem induſtrioſa ſedulitate pquirerem (ci
to enim ſecũ ſenſi) enumerauit plurimas
hic et in poſterioribus. quarũ paucas an
te conſpectum cõuocatõnis huius celer/
rime rememorari iuſſit. repetẽs crebro. fi/
at fiat.

¶ Prima prouiſio

Fiat in primis iuxta premiſſa executõ de
cretalis illius que in om̄i metropolitana
eccleſia/ſcholam theologie cõſtituit. Nec
videt ſchola mendicãtium ſatis eſſe. Ex/
pediret amplius vt hec inſtitutõ cuiꝰ quo
tationẽ ſicut ⁊ aliaꝝ/dominis iuriſtis lin
quo/ extenderet ad eccleſias cathedrales
et alias collegiatas notabiles. ſic ꝙ vna p̄
benda eſſet ad officiũ hoc ſalutiferũ/ ſpe/
cialiter ⁊ irreuocabiliter applicata Quem
admodũ dominꝰ noſter Benedictus/pro
curãte preceptore meo inclito dño Came
raceñ. conſtituerat. ſed neſcio quo pacto/
tam ſanctũ opus e medijs vt dicitur ma/
nibus elapſum ẽ Concedebatur vt legen
tes et ſtudentes pciperent certis diebus ⁊
horis/diſtributiões quotidianas. hac rõ
ne qua intendentes tempalibus eccleſie
cõmodis/ſine vllo contradictõne recipi/
unt. Expediret inſup vt monaſteria no/
tabilia/non carerent viris docentibus ſu
os religioſos etiam ab adoleſcentia / me/
ditari in lege domini die ac nocte Alioq̄n
poſtmodũ in ipſo ocio ſuo quod cõtem/
plationi deditũ eſſe conuenit/ qualiter ex
ercebũtur ad diuina? Tenẽda deniqꝫ eẽt
decretalis prohibens ipſos audire leges
vel phyſicam. artes ſcilꝫ practicis nego/
cijs accommodas Nam apud eos que ſci
entia magis q̃ꝫ theologia deberet vel do/
ceri vel cognoſci?

¶ Secũda prouiſio.

¶ Fiat amplius apud ipſos qui ſe predi
cationibus exponũt / examinatio prius
circa generalia noſtre fidei. et circa prece/
pta ⁊ mores. vt cognoſcatur ſi talia predi
care nouerũt. et ad ea principaliter predi/
cãda. ſecluſis fabulis anilibus ⁊ ludicris
compellãtur. Arceatur inſuper tam gene
ralis licentia apud quoſdam religioſos q̄
protinus vt aliquis ſciuerit duo verba p
ferre volubilitate lingue/inthroniſant eũ
in cathedra predicandi. Inſtruant deni/
qꝫ non detrahere ſuperioribus abſentibꝰ
in ſubditorum preſentia. Nam hoc age/
re quid proficit niſi ad ſubuerſionẽ audi
torum. apud quos inde nutritur rebellio
murmur. odium. impatientia. contuma/
cia. proteruia. et detractiõis libido. cuius
ſignũ eſt quia extollunt ſe detractores hu
iuſmodi. quaſi ſoli ſint qui veritatem au
deant palam dicere. Doceatur populus
econtra obedire prepoſitis ſuis etiam di/

ſcholis oſtendendo.ꝙ dominus regnare
facit malos et ypocritas propter peccata
populi ⁊ in eorum graue͂ penam. Sic ha
beat predicator linguā et linguam. Lin/
guam pro ſubditis ⁊ linguam pro domi/
nis ⁊ prelatis.

¶Tertia prouiſio. z

Fiat rurſus prouiſio ſufficiens curis pa
rochialibꝫ.vt ſibi poſſint de pabulo pre/
dicationis prouidere. ſicut inſtitutio pri
or habuerat.qui apud multos adhuc ob
ſeruatur.vbi mendicantes nō abundant
Sit etiā in qualibet parochia cura ſpeci
alis iuxta ſacros canones de inſtructōne
puulorū pſertim in morū diſciplina ſm
primitiua noſtre religionis rudimēta Ec
cleſie ſiquide͂ reformatio(ſicut quidā ait)
debet inchoari a paruulis.quoniā ei⁹ de/
formatio venit ab eis praue ⁊ neq̄ter inſti
tutis. Quamobre͂ fiat ſicut pretactū eſt p
uiſio ſufficiens aliqua pro magiſtris.fiat
pro predicatoribus idoneis.ſi ſint ſecula
res/ de prebendis.ſi mendicantes aliun/
de per prelatos ⁊ curatos.quaten⁹ ad pie
tatem magis q̄ȝ ad queſtū ſuam valeāt at/
tentōeȝ ordinare. Itaqȝ ſi procuratoribꝫ/
ſi aduocatis/ſi alijs practicantibus/ aſſi/
gnātur ſedulo penſiones certe ⁊ magne q̄ȝ
uis aliunde lucrent̄/qualiter nō abſurdū
erit/ nō magis hoc fieri pro laborātibus
gratis ad ſpiritalem ouium dominicarū
nutritōem.dum exercent officiū quod de
neceſſitate monſtrauim⁹ annexū eſſe pa/
ſtorali dignitati? ¶Sed improperādo
dicunt nōnulli prelatorū. Cur inquiunt
vos theologi maxime doctorati/non pre
dicatis? cur ſtatis in ſtudio vel in camerꝫ
tota die ocioſi? Cur talentū ſciētie vobis
collatū retinetis? Accipiant ſic loquētes
veram hanc pro multis reſponſionē. Ne
mo nos conduxit.neqȝ licentia magiſtra
lis in theologia dat obligatōem predicā/
di.ſed oſtendit idoneitatem/quam exerce
re non tenētur niſi velint vel aliunde mit
tantur cū mercede ſua. Addito ꝙ plus ſo
licitudinis ⁊ temporis apponet aliquis
predicator verbi dei in vno ſermone rite
componēdo/retinendo et pronūciando?
q̄ȝ aduocatus vnus p multos dies patro
cinando Cur ergo ſua mercede cariturus
eſt recipienda ab illo cuius debitū exercet
officiū et non ſolū a populo? Hoc igitur
fiat fiat Quod audacius introduxi.quia
me ſentio ab omni ſpecie queſtus alienū.
cum ſatis iam habeā dei dono de bonis
ec̄cie vt ponā ſine ſumptu alie͂o euāgeliū

¶Quarta prouiſio.

Fiat poſtremo quo ad hoc publicatio q̄/
rundā tractatulorū compoſitorū vel com
ponēdor̄.vel qui iam forte cōpilati ſunt
in quibus generalis tenor noſtre fidei et
preceptorū et ſacramentorū cum ſimilibꝫ
contineātur.quatinus in eis ſacerdotes ⁊
curati ſimpliciores/legere poſſint ⁊ iſtrui
quid ipſi ſcire/quid alios docere debeant
docere inq̄ȝ etiam p ſcripturā talem ſi nō
aliter cognouerint. Compelli quoqȝ po/
terunt/ talia ſuis expenſis exēplaria ſibi
comparare. quemadmodū fit de ſtatutis
humanis ſynodalibus/pro cura tempali
um/ ⁊ hoc niſi forſan aliūde caritas abun
dans prelatorū/indigentie paupior̄ ſub
uenire voluerit ¶Hic inſeri potuiſſet de
lectionibus ſacris legendis ad mēſam ec/
cleſiaſticorū ⁊ preſertim prelatorū. Item
de cohibendis queſtoribus iſtis/ laxanti
bus linguas ſuas ad falſitates et inepti/
as Sed hec interim ſufficiāt de puiſioni
bus circa primā partitionē.⁊ ſuas cōſide
ratōnes ita cōmemoratas.

Secunda partitio r

principalis.

Audiſtis preſtātiſſimi viri patres
⁊ fratres que͂admodū dixim⁹ aliq̄
de paſcendis ouibus pabulo predicatio/
nis docte.dando animā propriā ſm por
tione͂ vel vim rationalem p eis Nec ſuȝ ne
ſcius q̄ȝ multo plura ⁊ altiora dici potue/
rant.ſed ſupplebit impfectū meū/ ditiſſi/
ma veſtre ſapientie magnitudo. Nunc p̄/
usq̄ȝ cōuertat̄ oratio ad aliū modū paſce͂/
di oues ſm portione͂ iraſcibilem anime ⁊
hoc exemplo ſancte cōuerſatiōis.dicatur
id quod obtigit mihi in ipſa meditatōne
mea/ dum circa hoc eloqui recogitarem/
duce vel comite īduſtrioſa ſedulitate. Cir
cūuoluebam oculos mee conſideratōnis
per ouilia varia/eccleſie militantis. Illic
aſpexi viros paſtores habitātes in caſu/
lis ⁊ portatilib⁹ tabernaculis. ſciētes hic
ſe nō habere ciuitate͂ manente͂ ſed debere
futurā inquirere. Illic ſimiliter viſe ſunt
oues rationales gregis xp̄i/ ſignate oēs

ſigno thau de ſanguine agni. Sꝫ heu ꝑi
cula. heu ſeductores. heu mille nocēdi ar/
tes. mille mouēdi diſcrimia. q̄libꝫ ouis ſu
os patitur hoſtes. ſuas inſidias. ſua certa
mina. Hanc vepres ſpine ſenteſq̄ꝫ dilace
rant. hanc eſtus vrens. hanc bruma rigēs
diſcraſiant. hec infixa eſt in limo ꝓfundi.
hec ex altis rupibus preceps ruit. adherꝫ
huic veterna ſcabies. alteri contagioſa ſo
cietaſ morbū affricat. ſicq̄ꝫ faſcinatio mor
bidarum tranſit in teneriores agniculos
Deniq̄ꝫ quid ouibus miſeris erit tutum.
quando iuxta ꝓuerbiū grecū Lupi fun/
gunt officio paſtoruꝫ. Uel certe paſtores
verſi ſunt in lupos qui nō parcūt ouibꝰ.
An non lupꝰ tyrannꝰ rapax qui lanā ⁊ lac
ouiū/ immo carnes ⁊ oſſa ꝑ violentā exa/
ctōem ſurripit caſſat ⁊ opprimit? An nō
lupus/ tyrannus fallax qui lanā ⁊ lac oui
um carnes ⁊ oſſa ꝑ aſtutiā procurationū
et aduocationum ſurripit caſſat ⁊ deijcit?
An nō demū lupus/ tyrannus vorax qui
lanam ⁊ lac ouiū. carnes et oſſa per gulā ⁊
luxuriā ſurripit caſſat ⁊ inficit? Et vbi iā
obſecro tales lupos rapaces fallaces ⁊ vo
races nō poteris inuenire. qui rapiūt qui
fallunt qui deuorāt? Rapiūt cauillando
fallunt litigādo. deuorāt luxuriando. Au
diamus ex ezechiele veterē ſummi paſto/
ris querimoniā. Lac comedebatis. ⁊ la/
nis operiebamini. quod craſſuꝫ erat occide
batis. gregē āt meū nō paſcebatis. qđ in/
firmū fuit nō conſolidaſtis. ⁊ qđ egrotuꝫ
erat nō ſanaſtis. quod cōfractū eſt nō alli
gaſtis. ⁊ qđ abiectū eſt nō reduxiſtis ⁊ qđ
perierat non q̄ſiſtis. ſed cū auſteritate im
ꝑabatis eis. ⁊ cū potētia. ⁊ reliqua in hāc
ſententiā. Juxta que/ ꝓ cōplemento no/
ſtre huius ſecūde partitiōis/ induco tres
cōſideratōes cū duodecim ꝓuiſionibꝫ q̄s
induſtrioſa ſedulitas recenſuit.

¶ Conſidera. prima

Bonus paſtor nequit animā dare ꝓ oui/
bus ſm̄ vim iraſcibilē. niſi prius ſtudue/
rit eijcere tyrannidē rapacē que eſt lupus
auaricie. Inſtituēs itaq̄ꝫ paulus verꝫ pa/
ſtorē docuit hoſpitalē eſſe debere ⁊ nō tur
pis lucri cupidū. Sed quō daret hoſpiti
bus ſua qui tollere ſatagit aliena quiq̄ꝫ ra
ptoribus alienis nō obſiſtit? Uideat ergo
quid admonet hoc loco induſtrioſa ſedu
litas ¶ Prima ꝓuiſio. Fiat inquit refor/
matio hoſpitaliū. hoc eſt enim de cura pa
ſtoris. fiat hec reformatio tā in tꝑali q̄ꝫ in
ſpūali regimine. ne illic cura paupeꝝ ne/
gligatur. preſerti ad ſalutē animaꝝ ſuarū
in paciētia ⁊ penitētia cōgruis. ⁊ in ſacra
mentoꝝ ſuſceptōe. qualis fructꝰ eſt in ho
ſpitaliū fundatōe principaliter intentus
Expediret quoq̄ꝫ ſic fieri in quolibet ho/
ſpitali qualr̄ obſeruat̄ pariſius. vniformi
ter ſatis ad decretalē de aduocādis prius
medicis animaꝝ q̄ꝫ corpoꝝ. Illic ꝯfeſtim
vt aliq̄s egrotus querit̄ introduci. ꝑus in
tra ianuā confitet̄ ⁊ abſoluitur. ¶ Erit in
ſuꝑ prouidendū apud profeſſos ⁊ profeſ
ſas in hmōi religionibꝫ ſicut etiā fieri cō/
ſueuit in alijs omnibus quatinꝰ tria vota
ſua cuſtodiant. obedientie. pauꝑtatꝭ. ⁊ ca
ſtitatis. Nā inueniūtur ibi appropriatō
nes manifeſte ſicut apud ſeculares ſꝫ eos
exterrere debuerat mors Ananie ⁊ ſaphi/
re. Quid inſuꝑ ſibi volūt tot diſcurſiōes
eoꝝ ꝑ domos ſeculariū? Et o vtinā nulla
ſint monaſteria mulieꝝ/ q̄ facta ſunt pro
ſtibula meretricū ⁊ ꝓhibeat adhuc deteri
ora deꝰ ¶ Secūda ꝓuiſio ¶ Fiat ampliꝰ
ꝓuiſio cōtra tyrannides varias ⁊ oppreſ
ſiones miſerabiles ⁊ indignas pauperis
populi. maxime eius qui ſubditus eſt ec/
cleſijs. ⁊ hoc per predones domeſticos. ꝑ
familiares inimicos ſub vmbra ſeculari/
um dominoꝝ. Has oppreſſiones videre
facilius eſt in rebus q̄ꝫ exponere ſermoni
bus. Et ſi mouent̄ paſtores ex atrocitate
rerū prouidere. qualis erit ſermo meus. q̄
iacentes eos ⁊ torpentes valeat excitare?
Moueat eos recogitata ⁊ lecta cōſtās au
toritas ambroſij. vt cui ſuccedūt in ſimi/
li dignitate/ ſuccedāt in pari cōſtantie ſta
bilis inflexibilitate. Uideāt paſtores/ ne
odioſi mores ſui ferentes corā deo ⁊ hoī/
bus/ dent hanc cauſam grauaminis pau
peris ſui gregis. ¶ Tertia prouiſio ¶ Fi
at vlterior prouiſio ne pauperibꝰ ſua bo/
na auferant̄ vel detineant̄. Hec ſunt ea bo
na que viris eccleſiaſticis ſuperſunt. vltra
ſimplicē victū ⁊ veſtitū/ iuxta decentiam
ſui ſtatus in eccleſie republica. Notiſſima
eſt hoc loco ſed duriſſima. Bernardi atq̄ꝫ
hyeronimi ſententia. qui retentōeꝫ hmōi
vel luxurioſam ꝓfuſionē/ nō dubitauerit
ſacrilegiū immo oīm ſacrilegio ⁊ depreda
tione damnabiliorē appellare. Uideāt ec
cleſiaſtici. ne forte ob hoc iuſto dei iudicio

prouenia͂t rapine eius ⁊ cõculcatiões in/
digne ⁊ iuriſdicionũ ſuarũ vſurpatões.
quia quandoq̃ qđ non habet xp̃s / tollit
fiſcus. ⁊ quod ſubtrahit͛ egeno/rapit p̃do
Hoc enĩ eſt veteris prouerbij ſententia. q̃
abdita vulpium/fiunt rapine luporũ. vt
qui predatus fuerit/predet͛ et ipſe ¶ Hic
inſuꝑ prouidendũ erit de celeri teſtamen
torũ cõplemento/ non impedimento per
eos qui accelerare debuera͂t. eccleſiaſticos
curiales loquor per quos abuſus incredi
biles fieri memora͂tur. ita vt nec fidelis ĩ/
ueniatur in teſtamento huius vel illius.
¶ Quarta prouiſio. Fiat demũ prouiſio
circa eccleſias verſas in diſſipatõem. qua
rum ꝓmitus extitit magnifica fundatio.
quatinus in eis ſeruitores aſſignẽtur iux
ta facultatẽ reddituũ. vel cum alijs vnian
tur. aut ex toto caſſentur ne ſint huiuſmo
di beneficia depauperata/plus in ſcanda
lum ⁊ opprobriũ q̃ in dei laudẽ ⁊ populi
edificatiõꝫ. ſicut in prioratibus nõnullis
experimur. His itaq̃ ſubuenire fundatõ
nibus antiquis ſanctiꝰ eſſet atq̃ ſalubriꝰ
q̃ fundare nouas eccleſiolas/volendo ſi/
bi facere nomen. ¶ Supra modũ conue
nit occurrere tante ta͂ q̃ fede ⁊ abiecte pau
pertati immo mendicitati curatorũ in lo
cis plurimis/ qui tamẽ poſiti ſunt in or/
dine eſſentiali et ierarchico eccleſie milita͂
tis/ tanq̃ minores prelati. et diſcipulo/
rum ſucceſſores/quibus tamen/nulla ob
egeſtatem ſua͂. reuerentia vel obediẽtia da
tur a ſubiectis ouibus q꞉ nec inueniũtur
viri ſufficiẽtes qui talibus parochijs ſic
in egeſtatẽ verſis/velint perſonaliter de/
ſeruire. Quid q̃ addũtur eis frequenter a
paſtoribus craſſis vel officiarijs ſuis ipſ͛
volentibus onera oneribꝫ citatões anga/
rie talliatõnes. ita vt liberior ſit iam laico
rum q̃ eccleſiaſticorũ talium cõditio. nec
iam vt populus ſic ſacerdos. ſed liberior
⁊ honeſtior populus q̃ ſacerdos. Et ſi ta
les deſeruientes parochijs ſint tantũmo
do vicarij religioſoꝝ vel canonicorũ vl' ꝓ
proprios curatos ſubſtituti/cogãtur ipſi
principales de ſufficienti vite ſuſtentatõ
ne prouiſionẽ aſſignare. ne alijs in penu
ria laborantibus/ipſi in ocio totum diri
piant. fiat hoc fiat.

a ## Conſideratio .II.

¶ Bonus paſtor nequit anima͂ ſuam da
re pro ouibus ſuis ſm vim iraſcibilem ſi
retinet vel in ſe vel in ſuis tyrannidẽ dece
ptricem que eſt lupus fallacie Iubet' apo
ſtolus. Epiſcopꝰ qui paſtor eſt/ſit domui
ſue bene prepoſitus. Aliter enĩ ſicut idez
arguit qua ratõne diligentia͂ habebit ec/
cleſie dei qui regere propria͂ neſcit domũ?
Domus aũt prelati/ curia eſt habens mi
niſtros familiares ⁊ officiatos pro reddẽ
do vnicuiq̃ bona ⁊ ſimplici fide quod ſu
um eſt/nõ ad ſpoliatõem ſed correctõem
non ad corruptõem ſed edificatiõem. nõ
ad multiplicãdũ lites ſuꝑ lites. ſed ad cõ/
pendioſum pacis ſtabilimentum Sicut
autem charitas incipit a ſe: ſic ⁊ reforma/
tio debet inchoari vt primo fiat iudiciũ a
domo prelati. ſicut fit ĩ vniuerſo a domo
dei. ne preterea contingat obijci prelato.
medice cura teipſum. Et illud apl'i. Qui
predicas non furandũ furaris. immo ⁊ ſa
crilegium facis ¶ Prima prouiſio. ¶
Quocirca ſuadet ĩduſtrioſa ſedulitas vt
fiat efficax nõ verbalis ꝓuiſio contra aſtu
tiſſimam illa͂ /immo ſepe aperta͂ tyranni/
dem promotorũ ⁊ procuratorũ in anga/
rijs et citationibꝫ. que omĩa cum iniuſtiſ
ſime cõperti fuerint ꝯmiſiſſe: gratis abſce
dunt a querela. nec iam gratꝫ quia recipi/
unt expenſas ab innocentibꝫ abſolutꝫ. de
q̃ calumnijs ꝑuerſiſſimis. de diffamatio
nibus preterea crudeliſſime impoſitis ip
ſi mercedem que eis male vertat͛ recipiũt.
Ceſt le droyt de la porte bandet Eſt hoc ꝓ
cor equitas? Nonne claudicat hec diſce/
ptatio? Eſſet nonne iuſtius vt huiuſmo/
di procuratores perciperent ſtipendia la
boris ſui a dominis ſuis vel prelatis qui
deberent ſubditis dare iuſticiam q̃ ab in
nocẽtibus ſic vexatis? Ve qui condũt le/
ges iniquas ait dñs per Iſayam. et ſcribẽ
tes iniuſticia͂ ſcripſerunt vt opprimerent
in iudicio pauperes ⁊ vim facerent cauſe
humilium populi mei. vt eſſent vidue p̃/
da eorum ⁊ pupillos diriperent. Notetur
hic iuramentũ quale debitũ eſt preſtari ꝑ
aduocatos. per promotores ꝑ notarios/
per procuratores. preſertim vt nihil aga͂t
vel foueant quod iniuſtũ eſſe vel credide
rint ab initio vel poſtmodũ compererint
¶ Secunda prouiſio. ¶ Fiat inſuꝑ ab/
breuiatio tam diſpẽdioſaꝝ litium: mode
ratõ tot excõmunicatõnum tam a iure q̃
ab homine fulminataꝝ. Et hoc nonnũq̃

pro defendenda ſeu recuperãda re modi/
ca parum vtili vel prophana/cum tamen
baculus iſte primitus fuerit inſtitutus a
chriſto tanꝗ duriſſimũ ſummũqꝫ ſuppli
cium quo nolentes eccleſiã audire plecti
deberẽt. Et ſi eccl'iam nõ audierit inquit
chriſtus ſit tibi ethnicus et publicanus.
Nũc apud quoſdam talis regnat ſtalidi/
tas/qualis apud illũ qui vt muſcã abige
ret a frõte proximi ictu ſecuris excerebra/
uit eum. Itaqꝫ temporalis incõmoditas
vix reputari debet muſca pungẽs: per re/
ſpectum ad eternam ſalutem/quam aufe/
runt aliquãdo percuſſiones iſte per excõ
municatõnes grauiſſimas que vt in ali/
quem ceciderint vix abijci poſſunt/trahẽ
tibus de vna in aliã lupis curie rapacibꝫ.
B ¶ Tercia prouiſio. ¶ Fiat amplius ob/
ſeruatio decretaliũ prohibentiũ ne detur
aliquid om̃ino in ſpiritualiũ adminiſtra
tõne aut ſaltem adhibeatur moderatio tam
in collationibꝫ ordinum ꝗ beneficiorũ/
in approbatõnibus ſacerdotum officia/
re debentium. In ſigillatõibus quoqꝫ et
multis ſimilibus plus ad queſtum ſicut
dicunt aliqui ꝗ ad ſpiritalem profectum
ſupimpoſitis. Exequãtur ſaltem iſta ta/
li modo ꝙ ab om̃i ſpecie mala ſymoniaci
ſcandali ſemet abſtineant ¶ Quarta pro
uiſio. ¶ Fiat vlterius correctio ſubdito/
rum ſm̃ qualitatẽ delictorum et plus ad
emendationẽ ſuam et timorẽ aliorum/ꝗ
ad pecuniarũ exactiõem. que gregem ſim
plicem ſcandaliſat frequentiꝰ ꝗ edificat.
Et ſi delicti qualitas exigat imponere pe
nam pecuniariam exponatur illa in pios
vſus manifeſte. ne plus ad auariciã paſto
rum ꝗ ſubditorũ correctõnem exacta vi/
deatur. Addimus hic incidẽter de iuram̃
tis terribilibꝫ exactis ꝑ officiales. et a cu/
rialibus officiatos. dũ examinãt aliquez
criminoſum ſuꝑ dicenda veritate. quibꝰ
tamẽ iuramẽtis deferre nolunt ſeu crede/
re. qualia etiã violatum iri fore probabi/
lius ꝗ oppoſitũ ſuſpicantur. Hic nonne la
queus eſt manifeſte ac crudeliſſime perdi
tiõis animarũ: Cum inſuper dicat apo/
ſtolus. ꝙ omnis controuerſie finis eſt iu/
ramentum.

C
Conſideratio .III.

¶ Bonus paſtor neſcit animã ſuam da/
re pro ouibus ſuis. ſi in ſe vel in ſuis/tyrã

nidem voracem nutrit que eſt lupus gu/
le atqꝫ luxurie. Sobriũ quidem nec mul
to vino deditum. nec preterea bigamũ iu
bet apoſtolus epiſcopum inſtitui. prohi
bens ex conſequenti crapuloſas comeſa/
tiones. potus ad equalia. meretricatiões
ſordidas/dare ſymbola. frequẽtare taber/
nas quaſi non eis domus ſint ad come/
dendũ. aut velut hiſtrionũ more nullibi
peius habeãt ꝗ in domo. Et que illic de/
tractõnes bone deus. quales goliardie.
quanta in vitam hominũ bene viuentiũ
et ſobriorũ deriſio. qui riſus luſus ⁊ geſtꝰ
indecori vſqꝫ ad ſcandalum viliſſimoruꝫ
mancipiorũ vel mulierculariũ ſibi mini/
ſtrantiũ. ſciunt qui viderũt. ¶ Prima ꝓ/
uiſio ¶ Qua in te conſulit induſtrioſa ſe
dulitas vt fiat prio reſtrictio frugalis tan
te varietatis et multiplicitatis ferculorũ
ſumptuoſiſſimorũ in eadẽ menſa vſqꝫ ad
nauſeam et prodigam vaſtatiõem earum
rerum ex quibus multi ventres pauperũ
paſci poſſent. Sileamus hic de egritudi
nibus inde naſcentibus. de hebetudine
mentis. de ſubuerſione rationis. de occa/
ſione rapacitatis. de temporis quod pre/
cioſiſſimũ eſt conſumptione. Conſideretur
iniquitas illa qualis quantaqꝫ eſt apꝺ ec
cleſiaſticos viuentes ex laboribus et ob/
latõnibus pauperꝝ. Qui ita luxuriantur
quaſi gratis obuenerint ſibi. quaſi prete/
rea ad nihil aliud nati fuerint. diligentiꝰ
quoqꝫ paſcũtur apud eos ⁊ carius aliquã
do canes ꝗ pauperes. Nec iſta dicũtur vt
laudetur in prelatis ꝑſonis eccleſiaſticis
ſordida tenacitas/ honeſtati hoſpitalita/
tiqꝫ cõtraria. ſed aſſit frugalitas liberalis
que non ſm̃ inanem iactantiã aut opini/
onem prodigorꝝ/ ſed ſm̃ conſciẽtie virtu
oſe iudicium menſuretur. Utrum vero pen
ſata temporũ modernorũ qualitate/ſit ex
pedientius prelatos ſplendere in ornati/
bus exterioribus. vel ducere vitam paupe
rum chriſto et apoſtolis conformẽ in nu
ditate aut vilitate veſtiũ/ alio loco dedu/
ctum eſt. ¶ Secunda prouiſio. ¶ Fiat D
amplius. honeſta reſtrictio talis pompe
in multitudine oneroſa et incõpoſita tot
ſeruitorꝝ tot equorũ et mulorũ/ conſumẽ
tiuꝫ: opes ſine menſura ſine fructu Adde
ꝙ enutrit homines iſtos comatos ⁊ ado
leſcentes laſciuos ocioſitas peſſima do/
ctrix. Nam multa mala docuit ocioſitas

ait ſapiens. cui peſſime comites/ ebrietas
⁊ crapula coniũgunt. Ad quid aliud/ iſti
tunc ſtudent/ niſi vel inſidiari aliene pu/
dicicie. prodigi ſue. vel luſibus illecebra/
libus occupari? Hinc illa adinuentio de
formiſſima habituũ varioꝝ. hinc iuramẽ
ta blaſphemie ⁊ ſimilia. hinc luſus taxil/
lorum ⁊ ſimiliũ prohibiti. hinc om̄ia de/
niq; tollentia morum honeſtatem. Sub
diti vero ceteri/ quid faciunt/ niſi quod vi
derint familiam ſui paſtoris facientẽ. imi
tantur certe ⁊ libenter Aut qua fronte in
beret paſtor crapulam ⁊ luxuriã a ſubdi/
tis eijci/ qui aſſidue coram oculis ⁊ in pe
netralibus ſuis illa intuetur ⁊ gaudet ex/
erceri. Prouerbium eſt. Qualis rector ci/
uitatis/ tales et inhabitãtes in ea. Et mo
bile mutatur ſemper cum principe vulgꝰ
¶ Tertia prouiſio. ¶ Fiat obſeruatio ie
iunioꝝ ab eccleſia ſtatutoꝝ conſtantior
apud diuites et potentes preſertim eccle/
ſiaſticos. apud q̄s prochdolor verſa ſunt
iam velut in deriſum. cum ſoli fere paupe
res atq; ruſticani ieiunent. quibus vix eſt
panis cibarius relictus ad ſaturitatẽ ſuf/
E ficiens ¶ Quarta prouiſio. ¶ Fiat inqui
ſitio diligens ⁊ cauta ſuper peccatis enor
miſſimis qualia ꝯmemorat apoſtolus in
principio ad Rhomanos. quibus corru
pit heu omnis caro viam ſuam pluſq̄ʒ ſo
doma ⁊ gomorra Et hoc ſine differẽtia ſe
xus aut ordinis aut gradus aut generis/
aut etatis aut religionis ſacre aut matri/
monialis vinculi. aut affinitatis ſpiritua
lis aut partiũ corporis honeſtarũ. Credi
te fodientibus parietem per diſtrictã in/
quiſitionem in foro penitentiali. qui ha/
bentes obſtetricandi ſcientiã: educũt co
lubrum tortuoſum. ⁊ vident abominatõ
nes peſſimas que fiunt Credite inquã qꝛ
prouidendũ eſſet omnino cũ effectu ⁊ di/
ſcretõne/ contra tantã familiaritatẽ in cu
bilibus et alibi. quã exercent parẽtes viri
q; cum vtraq; progenie ⁊ affines affinibꝰ
in adoleſcentia. ſenes q; cum iunioribus
tam in religione q̄ʒ in ſcholis ⁊ alibi Du
bitauerim prorſus. ſi non deteriores mo
res trahunt aliquãdo pueri ⁊ puelle hac
occaſione in parentũ domicilijs ⁊ religio
num ⁊ ſcholarum cõtubernijs/ q̄ʒ facturi
erant in proſtibulis lenonũ vel meretricũ
Et hec interim dicta ſint de ſecũda ptitõ
ne principali. opibꝫ dicta firmẽt. fiat fiat

Tertia partitio

F

Tandem reliquũ (principal.
eſt pro cõplemento ſuſcepte cõ
monitiõis aliquid dicere ꝑ ter
tia ⁊ vltima partitõne de paſcẽ
dis ouibus pabulo caritatiue ſubuentio
nis/ dando animã quo ad vim cõcupiſci
bilem pro eis. ¶ Et quidem nõ inuenio
pabulum caritatis et gratie melius effica
cius vt tradi poſſe gregi chriſti/ q̄ʒ per de/
bitam collatõem ſacramentoꝝ. Illic qp/
pe gratia confertur in ſuſcipiente/ virtute
operis operati. hoc eſt vltra vel ſupra me
ritũ ſuſcipientis/ in virtute meriti chriſti
inſtituentis ſacramentũ/ ⁊ illud ſpiritua
li priuilegio ditantis vt inde opus priui
legiatum nominet. ¶ Condecet preterea
vt miniſter ſacramentoꝝ tunc maxime ſe
diſponat ad gratiã/ dum eam ſuo miniſte
rio ſtudet apud ſubditas oues transfun/
dere. Alioquin iuxta probabilẽ ſed formi
dabilem quorundã doctorũ ſententiã ip
ſe nouo ſe peccati laqueo ſtringit ¶ Pro
poſueram vero velut in antecedentibus.
ita ⁊ hic reducere tertiã hanc partitõnem
ad tres conſideratõnes principales/ oſtẽ
ſurꝰ in prima de pabulo ſalutaris gratie
per ſacramentũ baptiſmi. confirmatiõis
et eucharitie. Baptiſmus enim generat.
confirmatõ roborat: eucharitia comple
mẽtum preſtat. In ſecunda de pabulo ſa
lutaris gratie per ſacramentum peniten/
tie quod lapſos reparat. mortuos q; viui/
ficat In tertio de pabulo ſalutaris gratie
per reliquũ triplex ſacramentũ ſcilʒ ordi/
nis. matrimonij. et extreme vnctõis. Sʒ
preoccupauit iduſtrioſa ſedulitas breui/
tatem diligens. ⁊ allegans ſufficere ſi pro
uiſiones idonee ſaltẽ alique vſq; ad duo/
denarium numerẽtur ¶ Prima prouiſio G
Quãobrem dic inquit vt fiat primo dili
gens examinatio illoꝝ qui miniſtraturi
ſunt ſacramenta. ne forte ſint ignorantes
formã neceſſario requiſitam in collatõne
huius vel illius ſacramenti. ac proinde ni
hil agant ſeu conferãt Expertũ eſt crebro
multos ex confeſſoribus ꝑ ignorantiam
culpabilem forme ſacramẽtalis/ nõ verã
dare ſacramentalem abſolutõem Sic ob
ſtetrices aut laici/ baptiſare quãdoq; pu/
tantes paruulos de quoꝝ morte dubitãt
non vere baptiſant. quia forma debita et

a chriſto inſtituta non vtūtur. Sic inuē
ti ſunt quidā ex prelatis nōnunꝗ̄ erraſſe
in collatōne ordinū ex defectu / vel forme
vel materie vel intentionis debite/ita vt
ſuppleri vel de nouo fieri neceſſe fuerit ea
que prius acta credebātur ¶ Secūda ꝓ/
uiſio. ¶ Fiat adminiſtratio ſacramētorū
omniū ſicut apl's iubet de oībꝫ/honeſte. ꝛ
ſm ordinē/nō in iocis ꝛ ſcurrilitatibus q̄
ad rem nō pertinēt Errant hic fatui et fa
tue in baptiſmo paruulorū. in celebratōe
matrimoniorū cum vlulatibꝫ impudicis
et fedis irriſionibꝫ In auditiōe autē miſ/
ſarum cū quanta irreuerētia et indecētia/
videre quotidie eſt ad oculum Nonne tā/
gitur altare per laicos incōpoſitos. comi
tatos canibus mingētibus ad pallas al/
taris. Quid de viris eccl'iaſticis tēpe mi/
niſterij ſui in eccl'ia ꝛ choro. quas ibi gar
rulitates nō videbis velut in foro mulier
cularum ꝛ rerū venaliū eſt. quas diſtractō
nes. quos riſus. quos clamores. prohibē
te nemine ex ſupioribus. Naꝫ et ſupiores
culpa par inuoluit. Quid demū de ritibꝫ
impijs illorū quos deus oīpotens vel
corrigat vel male perdat qui nedū blaſſe/
mias ꝛ inſanias falſas exercere. immo de
fendere non verētur. etiā in eccleſijs nobi
lioribus. ꝛ hora miſſe. quas palliant ſub
nomine fatuoꝝ aduerſus quas alias con
ſcripſimꝰ ¶ Tertia prouiſio ¶ Fiat colla
tio cōfirmatiōis ſacramētalis frequētior
ꝑ dioceſim. quia ꝛ ſi non ſit ſemꝑ neceſſi/
tatis vt actualiter ſuſcipiatꝛ. eſt tamē neceſ
D ſitatis ne cōtemnatꝛ. ¶ Quarta prouiſio.
¶ Fiat auditio miſſaꝝ totalis diligentiꝰ
a ſubditis/ꝑſertim diebus dominicis ꝛ fe
ſtiuis. et in ſuis parochijs. Verſatꝛ enī in
hoc principaliter ꝑceptū de obſeruatōne
ſabbati. nec excuſatur omittēs a violatōe
ceſſante cauſa legitima Prouideatꝛ hic ne
inſiſtant mercaturis ꝛ opibus ſeruilibus
tꝑe illo. Itē de recedentibꝫ ſtati poſt aſꝑ/
ſionē aque benedicte vel dñici corꝑis ele/
uatōem Quid inſuꝑ de multitudine ꝑce
ptiua tot feſtoꝝ. que vel nō obſeruātꝛ ꝛ ita
peccatꝛ/vel egeſtati ſubditoꝝ mechanico/
rū nō ſufficiēter cōſulitꝛ. vel peſſime ocio/
ſitati/qua neſciūt rurales bene vti ianua
grandis apitur. Subintroeūt cōſeqnter
magno agmine ebrietates. lites luſus im
probi/expēſe ſumptuoſiſſime. choree ple
ne peccatis ꝛ inſanijs ꝛ carminibus blaſ/
femis/ immo et ꝑ inquiſitorē dānandis.
diſſolutōnes quoqꝫ luxurioſe. ꝛ ad breue
verbū. ſubingreditꝛ malū oīne. ita vt qđ ꝑ
honore dei pro animarū ſalute fuit ſapiē
ter inſtitutū/vertitur in contumeliā eius
et ſalutis detrimentū ¶ Quinta ꝓuiſio.
Fiat in vnaquaqꝫ dioceſi diligens electō
confeſſoꝝ idoneoꝝ ꝓ ſacramēto ſaluber/
rimo penitentie digne miniſtrādo. In h̄
principaliſſima ꝛ fere tota reſidet vtilitas
pro pabulo gregis dominici. Nam per ſa
cramentū hoc penitentie/reducuntꝛ oues
errātes. ſanantꝛ egrote. paſcuntꝛ famelice ꝑ
ſerti ſi cōfeſſor probꝰ/ſi cōtinens. ſi doctꝰ
atqꝫ ſolicitus affuerit. Alioqn ſi ſolicitat
ad malū. vt ſi ad queſtū ſolū mendicat. ſi
negligēter ignorāterqꝫ ſuꝑ confitentium
tranſgreſſionibꝫ inqrat/ſi ꝑ ebrietatē aut
iracundiā/ſigillū inuiolandū quōlibet eſ
fregerit. aut ſi demū blandiēs obſtinatis
neqꝫ deſerere peccata volentibꝫ eos abſol
uere tentauerit. Ve ve ſimplicibꝫ ouibus
xp̄i a talibus ſacerdotibus q̄ non iā mer/
cenarij ſed rapaces lupi vocādi ſunt. ꝙ̄lō
gius abigendi. ¶ Sexta ꝓuiſio. Fiat cō/
feſſio corā oculis omniū in patenti loco/
ne ſubintroeat lupus rapax in angulꝰ ſua
dens agere/ que turpe eſt etiam cogitare.
Ve aliter agentibꝫ ꝛ ſub familiaritatꝭ ſpe
cie in angulis vel camerulis res ignomi/
nia plenas exercentibꝫ eaſqꝫ deteriore ſa/
crilegio ſub deuotōnis ſpecie palliantibꝰ
excuſantibuſqꝫ ¶ Septima prouiſio ¶ I
Fiat reſeruatio caſuū ſeu peccatoꝝ mode
ratior Prouidendū eſt ſaltē ꝙ nullus ca/
ſus iudicetꝛ reſeruatus q̄ ad iuuenes mio/
res quatuordeci annis. qꝛ nec habet etas
illa ꝑfectū vſum ratōnis nec faciliter reſi/
ſtit tentationibꝫ ſuis vel malicijs alienis.
nec audet leuiter corā ꝑſonis extraneis et
autenticis cōparere. quātominꝰ de pudē/
dis ꝛ verendis cōfiteri Conſulendum eſt
inſuper verecundie et fame mulierū ne in
ſuſpitōnem veniant maritorum vel parē
tum. ſi crebro. ſi palam. ſi de longinquo/
ad penitentiarios mitterētur Expedit de
niqꝫ faciliter ꝛ cito relinquere poteſtatem
ſuꝑ occultis caſibus/ipſis curatis ꝛ ordi
narijs. Non enī de publicis loqmur pec/
catis. Relinquatꝛ etiam oībus quos bo
na fide cōſtiterit velle ꝛ ſcire proficere ani
mabus. nō ad queſtū vel ſubuerſionem.
Tales quippe diligēter inqrendi eſſent/

inducendi ⁊ rogandi/immo conducendi
quanto magis dum ſe vltro ⁊ gratis offe
runt admittendi. Penitentiā itaqꝫ dicit
Hieroni. ſecundā poſt naufragiū tabulā
quam amplificare ⁊ dilatare plus expedit
ꝙ vt nimia artatio ſua/nequeat illos reci
pere qui allici immo velut impelli debue
rant. Qua ſuper re extat quedam epiſtola
longior ad paſtoralē dignitatē ¶ Octa/
ua prouiſio ¶ Fiat examinatio diligenti
or clericorum ad ſacros ordines ſe offerē
tium. preſertim in vita et moribus. de ſpe
inſuper continentiā quam vouēt obſer/
uandi. et vt latinam linguam competen/
ter intelligant cum his que ſacerdotale re
quirit officium Alioquin cōſultius eſſet
pauciores ſed electiores conſtituere/ꝙ la
xare paſſim per ouilia domini tales ſine
diſciplina/ſine eruditōne/ ſine continen/
tia/nihil a diſſipatoribus lupis differen/
tes. Hic de concubinarijs/⁊ de ſuſcipien
do vel non ſuſcipiendo ſacramēta ab eis.
de tolerando quoqꝫ eos vel abijciendo. de
corripiendo inſuper eos p ſupiores. non
pro queſtu annuali eos cōfouendo/ mul
ta ſe offerrent tractanda/que alio loco di/
ſputata ſunt. Hic preterea/ de nō ordinā
dis ante etatem legitimā diſpenſatiōe nō
habita/caute agendum eſt. quia peccant
ordinans ⁊ ordinandus. nec datur execu
tio/immo nec ordo quādoqꝫ. ſi platus ta
les per expreſſum ordinare nō intendat.
Eſt eni eſſentiale in collatōne cuiuſuis ſa
cramenti/conferētis intentio ¶ Nona p
uiſio ¶ Fiat matrimonialis coniūctō cū
omni ſolennitate. et bannis. neqꝫ in do/
mibus prophanis. ſed in eccleſijs/ ne in/
cidat illud improperiū apoſtoli. Eccleſi/
am dei cōtemnitis. Moneātur quoqꝫ di
ligenter per ſuos confeſſores/ vt infra li/
mites maritalis licentie ſeſe contineāt. ne
abutātur inhoneſtius ⁊ execrabilius ſeip
ſis ꝙ meretricantes in proſtibulis ¶ De
cima prouiſio. ¶ Fiat collatio diligēs ex
treme vnctōnis. dum adhuc patiens ſen
titur compos mētis quatinus ammoni/
tio ſalubris de ſalute propria. pia quoqꝫ
ad hoc ſacramentū deuotio/ ſibi profici/
at aliter ꝙ ſi preſſus egritudine/ animus
nihil attenderet. Eſt quidem hoc ſacra/
mentum reiterabile. Eſt etiam neceſſita/
tis vt non cōtemnatur. quāuis non vt cō
tinuo vel ſemper ſuſcipiatur. Hic de egro

tantibus. ſpecialiter in domibus hoſpita
lium. deqꝫ ſepeliendis eis cū pietate/ duꝫ
illic forte ignoti moriūtur eſſet attenden/
dum ¶ Undecima prouiſio. ¶ Fiat fre/ K
quentior vtiliorqꝫ viſitatio p totā dioce/
ſim vel prouinciā/ ſpargendo vbiqꝫ bo/
num ſemen verbi dei. etiāſi fieri cōmode
poteſt/preſente prelato principali. put iu
ra volunt vt circumeat parochiam. Hic
eſt cardo totius reformatōnis eccleſiaſti/
ce. Hec virtus omnis huius aut ſimilis
concilij prouincialis. Queadmodū eniꝫ
vetere prouerbio dicitur. Oculus domi/
ni impinguat equū. Sic preſentis paſto
ris autoritas/nutrit et paſcit gregem ſuū
Ita tamē ſi prouidus ⁊ cōpoſitus in ſe et
familia ſua paſtor fuerit ⁊ ſagax nō lup⁹.
nō latro rapax. ¶ Hoc modo viſitare nō/
ne eſſet dare pondus autoritatis ⁊ hono/
ris verbo dei. quod nūc p inertiā vel omiſ
ſionē: ne dicam⁹ vilipenſionē prelatorū
verſum eſt apud ſubditas oues in oppro
brium quoddā ⁊ fabulam. Quare: quia
videt populus ſolos mendicātes ⁊ pau/
peres/apud eos cōtemptibiles predicare
verbum. nec adeſſe prelatos. vt vel ſua il/
lud honorēt pñtia. ¶ Uiſitando deniqꝫ
exerceret inquiſitiōis officiū. pquirendo
de doctrinis varijs ⁊ pegrinis clam vl' pa
lam ſeminatis. de ſortilegijs. de ſupſtitio
nibus. de blaſfemijs et cōtumelijs. et gra/
uaminibus plebis p exactores curiales/
vel alios/de excōmunicatōnib⁹ quoqꝫ iu
ſtis vel iniuſtis ⁊ citationib⁹ vel angarijs
Exerceretur proinde ſacramentū cōfeſſi/
onis fructuoſe ⁊ miſericorditer: tam pro
caſibus reſeruatis ꝙ pro quibuſdā crimi
nibus que parochiani celant quandoqꝫ
proprijs curatis. ⁊ aliqñ nō ſine iuſta rō/
ne. Concernit qꝫ hic viſitatiōis mod⁹ ar/
chidiaconos ne pl⁹ ad qſtū ⁊ ſubuerſiōeꝫ
ꝙ ad pietatē ⁊ edificatōeꝫ ſua viſitatio iu
dicet executa. Et ne ſit velut catt⁹ abigēs
quidē mures a caſeis. ipos vero pl⁹ deuo
rās Hoc pterea reſpicit celebratōꝫ annuā
cōciliorū prouincialiū. qr ſm verba iuriſ.
nihil pene ſic mores diſcipliatos ab eccia
expellit/ꝙ negligentia ſacerdotū. qui cō/
temptis canonibus/ ad corrigendos ec/
celſiaſticos mores/ſynodum facere negli
gunt. Deinde ne quis diceret ꝙ ſufficien
tes contra omnē preuaricatōem conſtitu
te ſunt leges a prioribus/ſubditur ꝙ ea ꝗ

frequenti pͥuaricatõe iterant̃/frequẽti ſen
tentia debẽt condẽnari.et velut repullulã
tia malis radicibus germia crebrius am/
putari.preſertim p viſitatõem que eſt que
L dam applicatio legum ad opatõem ⁊ ſua
viuificatõ.que aliter mortue ſunt vel lan
gueſcunt. ¶ Duodecima prouiſio ¶ Fi/
at ad extremũ reductio pulcre pacis tam
turpiter exulantis ad habitaculũ totius
eccleſie.et hoc p imploratõem diuine mi/
ſericordie. Per morũ correctõez/qui nos
ſua pũerſitate a nobis deo qȝ ſeparãt Per
concilij generalis(ſi ita viſum fuerit) cele
bratõem in quo generales p xpianitatem
errores paſſim ſparſi venirẽt hoc genera
li remedio corrigendi ¶ Pergebat hoc lo
co induſtrioſa ſedulitas /velle plura/ pti/
culariaqȝ ſup ipo ſciſmate peſtifero termi
nando diſſerere vt de ſubtractõne.de neu
tralitate/de beneficiorꝝ ad ordinarios re/
uocatõne. ſed modeſtia repreſſit dicens.
hic neqȝ locum eſſe. neqȝ tempus.iam q̃z
dãdus eſt ait multiloquio tuo finis. Pa/
rui modeſtie/et ſub exhortatorio quodaȝ
epilogo cõcludere taliter inſtitui Bonus
paſtor vt audiuit veſtra deuotio preclariſ
ſima viri patres ⁊ fratres/ bonus paſtor
animã ſuam dat pro ouib9 ſuis/dixit xps
paſtor ille qui fecit quod docuit Nã cepit
facere/poſt docere/vt qui potens erat pri
us opere/poſt ſermone. Pri9 corã deo de
hinc corã populo Dedit animã ſuaȝ pro
ouibus ſuis in pͥdicatõe in opatõne in ſa
cramentorꝝ p morte eius viuificatõe Fiat
hoc ſimilr̃ a vobis Attendite prius vob̃/
dehinc vniuerſo gregi.in q̃ poſuit vos ſpi
ritus ſctũs regere eccliaȝ dei/quã adq̃ſiuit
ſanguine ſuo. Quãobreȝ inueniat̃ apud
vnũquẽqȝ veſtrũ conformit̃ ad p̃miſſam
triplicitatẽ/et ſacrã euangelij lectõneȝ tri
plex conditõ. Vocet vnuſq̄ſqȝ oues ſuas
ꝓprio noie ⁊ hoc predicatõe ⁊ familiari ex
hortatõe Vadat añ eas ⁊ hoc exẽplari cõ
uerſatõe ⁊ ſolicita directõe Deſcẽdat ⁊ ad
iuuet eas ⁊ hoc in ſacramentorꝝ religioſa
miſtratiõe. Sic aſſociabũt eũ ſedula tur/
ba/canes latrantes i voce pͥdicatõis Sic
audient vocẽ eius oues.⁊ ſequet̃. quia p̃/
cedet eas in greſſib9 opatõis Sic demuȝ
cognoſcet ſingulas ex noie attendẽs dili/
gent̃ vultũ pecoris in ſacramentorꝝ pͥſer/
tim ꝯfeſſionis exhibitiõe Sic paſcet eas
tripliciter Paſcet verbo Paſcet exemplo.

Paſcet ſubſidio Et hoc p ſeipm qȝ vtiqȝ
ſanctius efficaci9qȝ eſt/vel p idoneos viſi
tatores ſubſtitutos Adiuuãte deo/ et oia
ꝯfirmante/q̃ eſt paſtor bonus ⁊ de9 bene/
dictus In ſecula ſeculorũ amen. Finit D

Incipit tractatus

eiuſdẽ Cancellarij pariſieñ. De viſitatõe
prelatorũ vel de cura curatorum.

AD laudẽ dei et edificatiõem
populi chriſtiani / cõpilata
eſt hec breuis ⁊ rudis cõpi/
latio/tẽpore quo celebrabat̃
Remis prouiciale cõcilium
Anno dñi. M.cccc.viij.april' collecta tã
ex ſermone illic habito q̃ȝ ex ſcedulis ⁊ di/
ctis varijs plimorꝝ ¶ Et in p̃mis cũ inſti
tutões canonice/ſint inefficaces ⁊ lãgui/
de/niſi per paſtorẽ q̃ eſt lex viua/demãde
tur effectui/ ſaluberrimũ videt̃ p reforma
tõe morꝝ ⁊ ſubditorꝝ emẽdatõe/ qȝ paſtor
iuxta canonicas ſanctões viſitet diligent̃
⁊ crebro ſuũ gregẽ/aut p ipm aut p vicari
os doctos/hñtes plenariã ab eo ptãtem/
in negocijs pͥſerti ſpũalib9 ordinãdis ⁊ ex
pediẽdis/pͥcipue circa materiã penitẽtie.
put eis viſum fuerit expedire.⁊ cũ mode/
rato ſtipẽdio eis ordinãdo p p̃latũ. Qua
in re videnť attẽdẽda p quadã generali re
mẽoratõe ea q̃ ſequũť: cũ additõe vl' dimi
nutõe ſm circunſtãtiarꝝ occurrẽtiũ q̃lita/
tẽ.⁊ cũ appoſitõe remediorꝝ ſm prudẽtiã
viſitãtiȝ. ¶ Prio viſitatur9 p̃lat9 aliquã pa
rochiã pͥſonalr̃/ad ꝑentũ ſuũ pnũciet per
dies aliquot pri9 indicãs p ſcedulam vt ſi
q̃s indigeat ꝯſilio vel remedio ſalubri p
facto ꝯſcie ſue/ſiue in cõmutatõe votorũ/
ſiue in caſib9 reſuatis ſiue in alijs q̃buſ/
cũqȝ/ſit par9 tali die.tali hora ⁊ tũc ꝯfidẽt
aduẽiat Indicat̃ pterea oib9 parochianis
ceſſatõ ab oi ope/vt i eccl'ia ꝯpeant ¶ Itẽ
ſi viſitator ſit p̃lat9/ indicet̃ eis vltra h̃ qȝ
ad ſacr̃m ꝯfirmatõis digne ſuſcipiẽdũ ſe
p̃parẽt.⁊ illõ recipiat̃ Qui ſi nõ ſit p̃lat9/
indicet̃ adire eũ q̃ȝ primũ ꝯmode poterũt
Eſt ei ſacr̃m ſalubre. nec ꝯtẽnendũ dum
oportunitas ſe ingerit ¶ Itẽ viſitator in
principio ſui aduẽtus/poterit ad ppl'm i
eccl'ia p ſe vel p aliũ facere ꝯmonitiõeȝ bre
uẽ/ꝯformit̃ ad illa q̃ ꝯtinẽt in tractatulis
ꝯpoſitis p eruditiõe ſimpliciũ ſacerdotũ
⁊ populorꝝ/in materia p̃ceptorꝝ ⁊ conſcie
¶ Itẽ viſitator poterit prius ſi voluerit

vel poſtmodum / interrogare ab illo / vel
de illo qui deſeruit cure parochiali / ſi ſit
curatus / vel ſolum vicarius mercenarius
conductus ¶ Item q̄lis eſt in habitu. in
tonſura / in victu / in conuerſatōne / in eru
ditōne. ¶ Item q̄les redditus ſunt in cu
ris ꝛ quō miniſtrant̄. Qm̄ ex defectu ſuffi
cientis prouiſiōis illis qui altari deſerui
unt / eueniūt mala multa ¶ Itē de presbi
teratus domo. vt vtenſilibus ꝛ reparatio
nibus tam in eccl'ia q̄ȝ alibi ꝑ matriculari
os ſeu parochianos faciendū ¶ Itē qua
lia habeat ſtipēdia vicari⁹ ille qui deſuit /
ſicut tactū eſt. Et fiat ſufficiēs prouiſio ꝑ
principalē. ſiue ſit ille curatus. ſiue colle
giū. iuxta canonicas ſanctōes. Et ſciatur
quo priuilegio gaudet curatus non reſi
dens. et ſi iuſte ¶ Itē ſi ī parochia ſit alia
villa adiuncta ꝓ ſuccurſu. propter quam
oporteat eū celebrare duas miſſas quan
doq̄ȝ in die. et qual'r in illis ſe hȝ. Et ſi in
prima miſſa capit ablutōnem qd̄ fieri nō
A dȝ. q2 ſoluit ieiuniū nature. ¶ Itē videat̄
ſi ille ſciat ea q̄ ſpectāt ad officiū curati et
ſpecial'r in materia ſacroꝝ. vbi maius ēēt
ꝑiculū. vt ſciat formā ꝓ baptiſmo / pro eu
chariſtia / ꝓ abſolutōe tam ab excōicatiōe
q̄ȝ a pctis / necnō ꝓ matrimonio. ꝛ ꝓ extre
ma vnctōe. et ſi neſciat doceat̄ ¶ Itē ſciat̄
ab eo qual'r ſe habeat ī caſib⁹ dubijs emer
gentib⁹ q̄nq̄ȝ circa miniſtratiōeȝ ſacroꝝ /
vt circa celebratōem miſſaꝝ dū cadit ali
quid in calicē. vl' dū ſanguis effluit. vl' dū
reperitur eſſe vinū ſine aq̄ in calice. vel in pi
xide vbi eſt hoſtia ſacra. iueniunt̄ vmes ꝛc̄.
Et ſi neſciat doceat̄ ¶ Itē circa baptiſmū
dum puer eſt baptiſat⁹ de obſtetrice. q̄l'r ſe
habeat ꝛ doceat̄ ¶ Itē ſi obſtetrices ſciāt
verā formā baptiſandi in parochia ſua ꝛ
ſuꝑ hoc poterūt obſtetrices interrogari ꝛ
doceri / ꝙ hec forma eſt / ſpargēdo aquā ſu
ꝑ pueꝝ. Johēs vel criſtina. ego te bapti
ſo In nōie pr̄is ꝛ fi. ꝛ ſ. ſ. Amē. ¶ Itē qua
liter ſe habeat erga infirmos viſitādos in
articulo mortis. et ſi neſciat doceat̄ ¶ Itē
ſi celebret ſemꝑ ieiun⁹. hoc ē ꝙ nihil ſum
pſerit p⁹ mediā noctem eiuſdē diei. quāq̄ȝ
poſt illā horā dormierit ꝛ ieiun⁹ ſit. qm̄ h̄
nō debȝ ¶ Itē ſi oñdit hoſtiā populo an̄
q̄ȝ ſit ꝯſecrata. qm̄ hoc fieri nunq̄ȝ debȝ ꝛ
abuſus obtētus corrigat̄ ¶ Itē ſi vnq̄ȝ ce
lebrauerit ſuſpēſus a iure vel ab hōie / per
excōicatōem q2 ab irreg'laritate inde ꝯtra
cta ſolus papa ꝛ ſummi penitētiarij / tūc
abſoluūt ꝛ ꝑ hoc doceat̄ ¶ Itē ſi celebra
uerit corā excōicatis cauſa timoris vel fa
uoris. vel q2 nolebāt recedere. ꝛ iuxta rō
nem ſiue tenorē. det̄ ſibi conſiliū ¶ Itē ſi
dixerit primā anteq̄ȝ celebret. ſicut dȝ fie
ri. niſi in die natalis dn̄i. Et ſi p⁹ pollutio
nes nocturnas aut diurnas / ſtati celebret
ſuꝑ illa re doceat̄ quid agendū ſit. nūc ꝓ
pter reuerentiā ſacramēti. nūc ꝓpter offi
cij ſui neceſſitatē ¶ Itē quō ſe habȝ in fo
ro penitētie erga cōfitentes ſibi qual'r in D
terrogat de pctis. qualiter inſtruit. quali
ter abſoluit. qualiter remittit pro caſibus
reſ'uatꝭ. Et qui ſunt caſus reſeruati qua
liter abſoluit excōicatos vel ꝑticipantes.
qualit' iniūgit penitētias. Et ſi abſoluat
eos qui nolūt habere ꝓpoſitū deſiſtendi a
pctis. vt rancore furto luxuria. Quib⁹ lo
cis ꝛ tꝑibus / audit cōfeſſiones. Si ꝓ pec
catis occultis / dat penitentiā publicā vel
ſolennē / ſicut faciūt ſtulti penitētiarij in
principio q̄drageſime mulierculis ꝛ hoī
bus qui ſepe nullā hn̄t culpā aut saltē nō
publicā ſuꝑ morte ꝑuuloꝝ ſuoꝝ. ꝛ docea
tur diligēter de oīb⁹ / verbo vel ſcripto
¶ Itē ſi eccl'iam ſuā cū ſacris ornamētis
et ſacro criſmate ꝛ fontib⁹ ꝓ baptiſmo / te
neat decēter ꝛ honeſte ꝛ ſecure ¶ Itē ſi al
tare ſuū ſit integrū. ſi hoſtiam ſacram mu
tat de menſe in mēſem vel crebrius / vel ſu
per his ſolicite moneat̄ atq̄ȝ doceatur. ¶
Itē ſciſcitet̄ caute ſecreteq̄ȝ apō parochia
nos de alijs morib⁹ ſuis vt ſi ſit ꝯtinēs vl'
cōcubinari⁹. ſi ſolicitat ad malū mulieres
ꝯfitētes / ſi ꝑ irā vel crapulā / frāgit ſigillū
confeſſiōis ſigno vel verbo. ſi ſit luſor ad
taxillos vel aliter ſcandaloſus populo. in
tabernis in iuramentis horribilibus. ꝛc̄.
Et ſic admoneatur vt emendetur vel eij
ciatur ¶ Item quos accipit adiutores in
confeſſionibus audiendis circa paſcha.
Et ſi ſe fratres ingerunt eo tunc inuito /
et ſi parochiani ſui omnes ſeu ſibi vel or
dinarijs ab eo repreſentatis licet ab alijs
ſe dicant fuiſſe cōfeſſos. ¶ Item ſi per ne
gligentiaȝ ſuam aliqui ſperant ſine ſacra
mentis vel pueri vel egroti. aut ſi ml'ieres
hn̄tes pueros ex cōcubinatu / admittit ſo
lenuiter ad purificatōeȝ. qm̄ hoc nō debȝ
¶ Itē qual'r denūciant̄ feſta. qm̄ ſe fit ex
ceſſus et laqueus apponitur ſi ne cit. ¶
Item qualit' facit abſolutōem generalem

in paſcha. et ſi neſcit doceatur ꝛ detur ſibi
forma. Item ſi habeat ſtatuta ſynodalia.
et ſi ſciat legere ea. et ſi publicat ea que de
bet et talibꝫ populo nūciare. ꝛ in hec de/
bent eſſe prelati paucis cōtenti quo ad il/
la que ꝯcernūt tempalitatē eccleſie. ſꝫ ma
gis de ſalute prouideat animarū ¶ Item
ſi ſciat cantare et legere/ in miſſali diuine
legis. ꝛ ſi denunciat ſuis parochianis ꝛ q̄
liter. ¶ Item ſi habeat in ſcriptis tenorē
generalium preceptorum. ſi ſciat ſeptem
peccata mortalia. et videat̄ de doctrinali
ſimpliciū. vel de tractatulis alijs ad hoc
ordinatis. quoniā hec ſunt magis neceſ/
ſaria ꝛ vtilia/ q̄ꝫ ſole conſtitutōnes ſinoda
les vt dictum eſt.

C Etez poſt inq̄ſitōez de moribus
curati vel ſui ſubſtituti/ poterit fi
eri inquiſitio ab eodē vel ab alijs
probis/ ſuꝑ conditōnibus parochianoꝝ
ꝛ hoc caute in generali petendo q̄lia vicia
magis regnāt in parochia. ꝛ ſm̄ hoc poſ/
ſet viſitatoꝝ ſermo meliꝰ adaptari ¶ In/
quirat̄ ergo ſi in parochia ſint plures ex/
cōmunicati. in q̇bus caſibus. vt viſitans
poſſit ad eorū abſolutōem ꝓcurandā me
lius ꝓcedere. ¶ Item ſi regnant ibi here/
ſes. ſortilegia ꝛ qualiter ꝛ ſi ſint ſuꝑſtitio
nes in ligaturis ſcripturis ꝛ breuibus ap
penſis. ſi blaſphemie/ ſi vſure/ ſi falſe mer
catōes. ſi furtū/ ſi peccatū cōtra naturam.
ſi adulteria ꝛ ſimilia. qꝛ ſm̄ iſta. poterit vi
ſitator/ predicatōem vel viſitatōem ſuaꝫ.
vel confeſſionē/ fructuoſius adaptare/ vt
dictū eſt. ¶ Item ſi parochiani bn̄ ſeruāt
feſta pricipalia. veniēdo ad miſſam. ꝛ ſtā
do per totū. vl̄ ſi recedūt ſumpta aqua be
nedicta. vel poſt eleuatōem corꝑis chriſti
Notet̄ hic de moderatiōe qualr̄ fieri poſ/
ſit in tot feſtis. ſiue per cōciliū generale. ſi
ue per ꝓuincialia de cōſenſu eiuſdē conci
lij generalis. Et notet̄ de feſto trinitatꝭ ſo
lenniſando ꝓut papa nouiter inſtituit ¶
Item ſi ſoluāt decimas. de quibꝫ ꝛ quibꝫ
Si veniūt om̄es ad confeſſionē ſaltez in
paſcha vt tactū eſt. et ſi ſciant pater noſter
ꝛ credo. et ſi dicunt illa. et ſi non cōpellūt̄
ad illa ſcienda ꝛ dicēda ¶ Itē ſi vexantur
ab officiarijs prelati vel alteriꝰ ꝛ q̄liter. ſu/
ꝑ his ꝓuideat viſitator ¶ Itē ſi teſtamē/
torū executōes faciūt/ moneant̄ ꝛ cogant̄
¶ Itē ſi fuerint inter aliquos inimicicie
capitales. ꝛ ſic finiant̄ ꝓut poterit fieri

Itē ſi ſint lites mote inter eos ꝛ q̇bꝰ cauſ
ꝛ ſi poſſent ad ꝯcordiā ſummarie ꝯuoca/
ri/ vt tactū eſt iuxta hoc moneant̄ ſimplr̄
querat̄. ¶ Itē ſi ieiunia eccleſie obſeruāt.
vel ſi irridēt. ¶ Itē ſi ſchole habent̄ ꝓ iu/
uenibꝫ ¶ Itē q̄liter inſtruūtur pueri ī pa/
rochia ꝛ alia loca viſitando ſiue ſit in reli
giōe ſiue alibi. qꝛ a pueris dꝫ inchoari re/
formatio eccleſie. Et ꝓhibeat̄ hic nimia
familiaritas fratꝝ ꝛ ſoroꝝ adinuicē et cū
parentibꝫ. qꝛ iacendo cū eis. aliq̄n ſuffocā
tur in corꝑibꝫ. ꝛ deterius aliq̄n ꝓuenit in
moribꝫ. ꝓuideat̄ igit̄ ꝙ ſint ſchole vbi nō
ſunt ¶ Itē ſi morientes in puerperio ape/
riant̄. vt infans viuꝰ recipiat̄ ꝛ baptiſetur
qm̄ hoc expedit. ſed cū cautela ¶ Itē qua
liter ſe habēt parochiani in eccl̄ia reuerēt
et ordinate ꝛ q̇ete. et ſi nō moneantur ipſi
nec fiant ludi diabolici fatuoꝝ. ¶ Itē ſi
fiant ſmones apud eos ꝛ q̄uo miſſi ſunt.
ꝛ quid dicūt ſuꝑ materia indulgentiaꝝ ſi
irrōnabilia aut mēdacia eſſet ꝓuidendū.
¶ Itē ſi laici ꝛ mulieres intrāt choꝝ. et ſi
ducūt choreas in locis ſacris. et ſi illic ce/
lebrāt cōuiuia. et ſi induūt veſtes ſacras/
et ſi ſic corrigant̄ ꝛ ꝓhibeant̄ ¶ Itē ſi irre
uerenter ſe habeāt dū baptiſant̄ ſui pueri
et dū fiūt matrimonia/ vel in alijs ſacris/
ridendo iocādo garrulādo et ſi fiunt nu/
ptie/ cū bannis ꝛ in eccleſia parochiali
Itē ſi infirmi prius querāt medicos aīa/
rum q̄ꝫ corpoꝝ. et iuxta hoc q̇d fieri debet
moneant̄ ¶ Itē ſi parochiani turbāt/ vel
ꝑ canes vel ꝑ infantes clamantes/ diuinū
officiū qd̄ neq̄q̄ꝫ ꝯueniēs eſt fieri ¶ Itē ſi
diebꝫ feſtiuis exercent̄ a ſecularibꝫ iuſticia
rijs/ torture ꝛ queſtiōes ad mortē et ſi ipe
diunt̄ ne ꝯfiteant̄ an̄ mortē. q̄ oīa fieri nō
debēt ¶ Itē ſi q̇ loquūt̄ irreuerent̄ de ꝑla
tis ꝛ dn̄is ꝛ alijs ſcandalū procurātes nō
correctōem Si querūt extremā vnctiōez
in īfirmitate Si abortiuos ꝛ excōicatos
ſepeliūt in cimiterio Si exercēt mercatu/
ras in feſtis ꝛ locis ſacris/ et ſi exercēt tūc
oꝑa ſuilia Et ſi in eccl̄ia ſint arce ſiue ne/
ceſſitate guerraꝝ/ ꝛ ſm̄ hoc doceant̄ quid
agēdū eſt ¶ Itē ſi parochiani excedūt in
crapul̄ ꝛ ludis ꝓhibitꝭ. ꝛ ſilibꝫ/ ſpecialr̄ in
nocte natal̄ dn̄i ꝛ alijs vigilijs ſacris/ ꝛ ſu
ꝑ his doceant̄ ¶ Ampliꝰ ſi ſint alicubi iu
dei/ videat̄ ꝙ nō ſeducāt xp̄ianos/ nec ſi/
gnis careant diſtinctis/ et ſi velint conuer
ti/ non omnino ſpolientur ſuis rebus

Amplius ſi in parochia ſint domus reli/
gioſoꝝ ⁊ hoſpitalia. fiat inquiſitio ſm ſta
tus eorundē. ⁊ qualiter ſeruant vota ſua.
ſpecialiter cōtinentie ⁊ paupertatis ſine ap
propriatōne. quomodo curāt de pauperibꝫ
⁊ ſpecialiter in ſpūalibus. et ſi anteq̄ reci
piant infirmi/confiteantur. quēadmodū
fit in domo dei pariſius. Item ſi illic ſint
monachi compatres. Si obligant eccle/
ſias ſuas. et ſi ſic: prohibeantur.

R RUrſus applicet ſe viſitator per ſe
vl' ſuos comites ad audiēdū con
feſſiōes diligenter et moroſe/tam
magnorū q̄ paruorū/ modis idoneis. et
ſm inſtructōes alibi memoratas. p̄ſertim
q̄ ad peccata carnis/q̄ difficili⁹ extrahūt.
nam in hoc ſtabit fructus pricipaliſſim⁹
reformatōnis ¶ Itē ſi ille q̄ deſeruit cure
repertus fuerit idoneus det ſibi bona ptās
ſup caſibꝫ occultis reſeruatis. ⁊ p̄ſertim q̄
ſint repetita. ⁊ erga iuuenes ⁊ feminas.
Item ſi nō reperiat eſſe talis/inſtituat in
primiori loco vnus idone⁹ ſecularis/vel
religioſus/tanq̄ penitentiari⁹/ad quem
poſſent remitti parochiani ſup talibꝫ caſi
bus reſeruatis ⁊ ſup habendo cōſilio i' ta
libus dubijs cōſciētie ¶ Itē de pbata ap
poſitōe remediorū p viſitantē expedit vt
habeat ⁊ haberi faciat/tractatl'os breues.
p parochias in vulgari de examinatōe cō
ſcientie. ⁊ de caſibus reſeruatis ad hos vl'
ad illos. cū ſtatutis ſinodalibꝫ abbreuia/
tis. p cognoſcendo q̄ ſunt forme preciſe
ſacroꝝ. necnō de p̄ceptis dei. atq̄ ſimili/
bus. ¶ Itē pro tractādo certū ⁊ fructuo/
ſum modū refuandi pctā. videt primo q
nullus caſus deb3 reputari reſeruat⁹ apō
pueros ⁊ puellas iuniores. xiiij. annis p/
pter cauſas i quadā quondā epiſtola no/
tatas que incipit. Pontificali dignitati.
¶ Itē modus traditus in ſinodalibꝫ dñi
epi Cameraceñ. videt idone⁹ paucis addi
tis aut remotis Primo loq̄t eps ſic dicēs
Refuam⁹ nobis maiora peccata. videlic3
pctā cōtra naturā in viris vltra. xx. ānos.
homicidia. incendia. ſimonias. hereſes.
apoſtaſias ſacrilegiū vltra q̄draginta ſoli
dos. inceſtus cū patre matre filio. filia. ſo/
rore. fratre. ⁊ cū religioſis mulieribꝫ ac p/
feſſis. iniectōes violentas manuū in pa/
rentes ex deliberatōe factas. ſortilegia in
ſacramētis. videlic3 in eucbariſtia ⁊ chriſ
mate. oppreſſiōes paruuloꝝ volūtarias ⁊
procuratas. negligētias parentū in igne.
vel aqua natos pdentiū/ piuria ſolennia
et fidei fractiōes ſolennes in terra noſtra.
votoꝝ ſolenniū tranſgreſſiōes. maleficia
impediētia coitū cōiugatoꝝ. pcuratiōes
ſterilitatū vel abortiuoꝝ/ppinatōes vene
ni. magnas blaſſemias deo factas. caſus
coꝝ q̄ falſificāt lrās curie noſtre. vel abu/
tunt eiſdem. oēs excōicatiōes/ tā a nobis
q̄ a canone latas. exceptis inferi⁹ noīatis
et expſſis. ⁊ oīa alia peccata/ iſtis grauio/
ra. ¶ Caſus penitentiaꝝ p decanatus cō
miſſi. cōmittim⁹ penitētiarijs noſtris ge/
neralibus p decanatus deputatis. Pecca
ta ꝯtra naturā in oīni etate a mulieribus
ppetrata. ⁊ a viris infra. xx. annū pollutō
nes manuū in oīni etate. piuria ⁊ fidei fra
ctōes que nō fuerūt fracte in curia noſtra
votorū nō ſolenniū trāſgreſſiōes. iniectō
nes manuū in parentes vbi nō fuit leſio
grauis vel deliberatio. ſortilegia que nō
ſunt de eucbariſtia vel criſmate. iniectōes
manuū paruulorū in clericos vſq̄ ad. xx
annū oppreſſiōes puuloꝝ nō voluntari/
as ſed caſuales. clandeſtinas nuptias. in
ceſtus. exceptis patre. matre. filio. filia. fra
tre. ſorore. oīa adulteria/hoc ſaluo/q ſi
clādeſtine nuptie inceſtus adulteria p du
os teſtes aut plures qui his interfuerint/
aut alias p cōem famā vel infamiā pbari
poſſint/prius ſuper his eccleſie vl' noſtrā
iuriſdictōnem exercentibus ſatiſfaciant:
Iniectōnes manuum in clericum vel ſa/
cerdotem. vbi nō eſt enormis leſio que ta
men ſi probari poſſit (vt predictū eſt) pri
us eccleſie et leſo ſatiſfaciat. Sacrilegia
vſq̄ ad. xl. ſolidos. ita tamen q debita fi/
at reſtitutio eccleſie de eiſdem. Oīa pec
cata in quibus curati habent poteſtatem
Item reſtitutōes incerte conuertende ad
pios vſus. ¶ Caſus qui presbiteris pa/
rochianis curatis et eorum vices geren/
tes/committūtur Inordinatus concubi
tus cum mulieribus. mollicies ⁊ peccata
contra naturam in etate puerili/ in viris
vſq̄ ad. ix. annum adulteria ex parte viri
prouenientia/ damnificationes et furta/
dummodo fiat reſtitutio eccleſie/iniectio
leuis manuum in parentes/ ſacrilegia in
rebus minimis et cōmunibus/ vbi non
eſt horror et turpitudo/periuria priuata
in quibus nullus dānificatur. ſtuprū vir
ginū aborſus nō procurati ſed caſuales

De caſibꝰ nobis aut penitentiarijs no
ſtris reſeruatis/curatis et eoꝝ vices gerē
tibus/excepto mortis articl'o aut alia ma
nifeſta neceſſitate/abſoluere omnē inter/
dicimus poteſtatē. ¶ Sacerdotes vero/
confeſſiones mulieꝝ cum q̄bus peccaue/
rūt aut fautoꝝ ꝛ mediatoꝝ nō audiant.
donec ſaltem de peccat̄ꝭ inter eos/alijs cō
feſſi fuerint competenter. ꝛ ceſſauerit infa
mia/ſi qua fuerit propter hoc ꝯtra eos. ſꝫ
mittant eos ad honeſtos ꝛ idoneos ꝯfeſ/
ſores. Ac ibidē noteť ꝙ hic expediret vt in
ꝯſilijs prouīcialibꝫ eſſet maioꝛ autoritas
collata a papa/circa ordinē caſuū reſerua
toꝝ/ꝛ irregularitat̄ꝭ/vt ſalubriꝰ ꝓuideret.

S Porro ſi talis viſitatio de qua loq̄
mur nō fiat ꝑ parochias/videtur
tamē iſta diligent̄ eſſe interrogan
da ſigillatim a quolibet curato et vicario
eius/ſcd̄m ſtatū ſuū. ꝛ hoc dū venit ad ſino
dū epiſcopi ꝛ alioꝝ. ꝛ hoc vel publice vel
ad partē. vulgari lingua vel latina. put ex
pedientiꝰ vel vtilius eſſe videbiť ad laudē
ſcientiū ꝛ neſcientiū verecundiā ac doctri
nam. Itē fieret talis examinatio de om̄ibꝫ
q̄ ad regimē curaꝝ/ꝑusq̄ꝫ eis littere con/
cederent. ¶ Itē dn̄i p̄lati ꝛ alij habētes iu/
riſdictōes poterint facere ſpeciales inſtru
ctōes pro inq̄ſitiōe faciēda ſup̱ abuſibꝫ q̄
dicunť fieri in curijs ſuis. vt ſciant ꝛ ꝓui/
deant. tāq̄ꝫ incipiētes reformatōeꝫ a ſeipſ
et a domo ſua. ¶ Itē noteť hic de iuramē/
tis officiarioꝝ req̄rendis ꝛ ſeruādis quo
niā ordinatū eſt ꝙ multa facto iurēt. ſꝫ fe/
re nihil obſeruāt. ¶ Itē de iuramēto exa/
cto ab illis q̄ queſtionātur. vel ꝑ impoſi/
tōnes a mercatōibꝫ. q̄ꝝ tn̄ iuramēto non
ſtať. cū finis oīs cōtrouerſie ſit iuramētū
ſcd̄m ap̄l'm. Nā ꝑ iſta grādis laqueꝰ ad piu/
ria etiā publica ꝛ ſolēnia ꝓcurať. ¶ Itē de
teſtamētis expediēdis ſine tali ſumpta et
tactu in p̄iudiciū graue aīaꝝ q̄ torquētur
in purgatorio. ¶ Itē de excōicatōibꝫ tā fre
quēter ꝛ leuiť fulminatis a iure et iudice.
¶ Itē ſi abſoluať iudicial'r ab excōicatōe
ꝯfiteať iteꝝ ſacramental'r. qꝛ ſic oporꝫ fie
ri. vt ſup̱ his fiat declaratio ꝑ hoc ſacꝝ cō
ciliū. iuxta inſtitutōes olim ꝛ nouiť ꝑ ve/
nerabilē vniuerſitatē pariſieñ. cōpoſitas.
Et licꝫ ſentētia excōicatōis nō ligat vt ex
cōicatꝰ viteť/niſi ſit iudicial'r ꝓnūciatꝰ eē
talis. Simil'r ꝙ irregularitas nō incurrať ꝑ
excōicatōe. niſi ſit declarata ꝑ iudicē. ꝛ ita

de ſiſtibus q̄ multos tolleret laq̄os aīaꝝ ꝛ
inde melioꝛ ordo ierarchie ciuil' ſeruareť.
¶ Itē de ꝓmotoribꝫ q̄ dū faciūt exactōes
iniuſtiſſimas nihil ſoluūt de expēſis/ nec
puniunť. ſed reportant ſalaria ſua ab in/
nocentibꝫ abſolutis diffamat̄ꝭ et except̄ꝭ.
¶ Itē de applicatōe ꝓ emendis taxatoꝝ
in pios vſus ꝛ publicos. qꝛ aliter eſt ſcan
dalū ꝯtra p̄latos in ꝑpl'is. ¶ Itē ad euitā
dū notā vel ſpēm ſimonie ī oībꝫ vbi danť
pecunie ad miniſtrandū ſp̄ūalia ſic ſunt
ordines. ſepulture. baptiſmꝰ miſſe ꝛc̄. Ex/
pediēs videreť et cōformiť ad iura. aut ꝙ
nihil recipeť. aut cū moderatōne maiori.
aut ꝙ ꝓus dareť ſp̄ūalia q̄ꝫ aliq̄d exigereť
vel recipeť tp̄ale. ſꝫ poſtmodū q̄rerenť con
ſueta. que ſi renuerenť cōtumaciť ſolui/ſi
eret tunc honeſtiꝰ actio ꝯtra tales. ¶ Itēꝫ
hoc eſſet interp̄tandū/ſi iura olim tradita
cōtra dantes aliq̄d in omni re ſp̄ūali/ꝛ in
introitu religionis/ ſint in ſua ſeueritate
ſeruāda. ſicut apparet ꝙ nō. alioquin fere
totus eccleſiaſticoꝝ cetus in damnatōis
ſtatu eſſet. fiat igiť declaratō. ¶ Itē in mi
niſtratōe ordinū fiat diligētioꝛ inq̄ſitō ꝛ
obſeruatio etatū inſtitutaꝝ ꝑ canones. et
hoc ꝑ religioſos ſicut ꝑ alios. Itē idem ſi
ſint priuilegiati. quia hic eſt laqueꝰ formi
dabilis ꝓ p̄latis ꝛ pro talibꝫ ordinat̄ꝭ ꝓ/
pter ſuſpenſionē ꝛ alias penas iuris vl' ꝓ
pter defectum p̄lati in intentōe. quia p̄di/
cunt publice/ꝙ intendūt tales ordinare.
vt ſubdiaconꝰ in. xviij. diaconus in. xx. ſa
cerdos in. xxv. anno nedum propter ſci/
entiā ſed etiam propter mores. ¶ Itē ꝙ
nō promoueanť ſine certo ꝛ ſtabili titulo
bn̄ficij vel patrimonij ſine fraude. ¶ Itē
ſciant cōpetent̄ loqui latinū ꝛ intelligere.
Et ꝓuideať ꝙ non ſint vt ſacerdotes in
ſcandalū. ꝛ hoc ꝓficeret ponere modū tot
miſſis quas habere volunt in domibus
ſuis cōmuniter homines parui ſtatus.
Itē denuncieť recipientibꝫ ſacros ordīes
ꝙ faciunt votum caſtitatis ſolenne ne pu
tent ſe liberos ad fornicādum ſicut fatui
quidam putāt. ¶ Item cōtra predones ꝛ T
vexatores terrarum eccleſie videreť proce
dendum ꝑ viam publice ꝛ pie predicatio
nis ad dominos. inſinuando grauamia
particulariter. et oſtendendo pericula ſu/
arum animaꝝ niſi ꝓuidereť. ꝛ nō dando
onera denunciādo curatis aut ſuis vica/
rijs. quia nec audent nec poſſunt exequi

Item querat̄ executio conſtitutiōis quā
papa fecerat pro theologis. immo verius
pro eccleſijs. vt ſcꝫ in qualibet eccleſia ca/
thedrali et collegiata notabiliter/ ſit vna
prebenda effecta in ꝑpetuū pro vno theo
logo qui legere docere ⁊ predicare ſit aſtri
ctus. Similiter prouidēdum eſſet abba
tijs ⁊ monaſterijs ꝙ nō carerent viris do
centibus eos etiā a puero/ meditari in le/
ge domini die ac nocte quia in tali quidē
de diuinis intelligerēt aut ſaperēt. ¶ Itē
reformetur honeſtas in diuino officio et
ſeruitio/ contra ludos fatuoꝝ/ contume/
lioſos deo ⁊ eccleſie. ⁊ ꝑ excōmunicatōem
et priuatōem diſtributionū vel incarcera
tionē. ¶ Item cōtra garrulatōes indeco/
ras in choro tpe ſeruitij ⁊ fiant noue con/
ſtitutōnes aut iam edite cōſeruent̄ ¶ Itē
deberet fieri ſpecialis inq̄ſitio vt viſitatō
pro mendicantib9 tam in facto ſermonuꝫ
confeſſionū ꝙꝫ alioꝝ. et ſpecialiter ꝙ eui/
tent cōſortia feminaꝝ in camerulis. et de
tractōnes in ſermonibus. ⁊ fabulas inu/
tiles. ⁊ aſſertiones temerarias/ diffinien/
do aliquid generaliter eſſe pctm̄ mortale
vel non eſſe. Et querat̄. qualiter in p̄miſ/
ſis ſe ingerūt. ⁊ ſi cōtra decretalem omnis
vtriuſqꝫ ſexus. Item querat̄ de quib9 pec
catis remittūt ad penitentiarios. q2 dicit̄
ꝙ aliqui abſoluūt ab omnib9. Itē ſi mi/
niſtrent ſacramenta ꝓhibita/ cōtra ꝓhibi
tionē iuris. ſi predicāt contra prelatos et
ſepulturas et decimas. ſi admittunt excōi
catos a iudicibus/ ad ſua cōſortia in diui
no officio ſeu ſeruitio et ceteros. ſicut fer
tur ab aliquib9 eſſe. ¶ Item pro priorati
bus deſolatis/ vbi non ſunt niſi vnus vel
duo religioſi ſepe in ſcandalū ſui ⁊ alioꝝ.
eſſet prouidendū/ quia dū redeūt ad clau
ſtra/ turbant alios nec proficiūt. ¶ Item
de obſeruatione benedictine pro mona/
chis nigris et alijs videant̄ illa que neceſ
ſaria ſunt/ declarent. ¶ Itē videat̄ de mo
do conferēdi bene ⁊ libere beneficia in ca
ſu reductiōis beneficioꝝ ad ordinarios
⁊ de reliq̄s cōſequētib9 ¶ Itē prouidēdū
eſt in exceſſib9 viſitātiū plus ſepe ad q̄ſtū
⁊ pompā ⁊ deſtructōem ꝙꝫ edificationē. ⁊
ordinent̄ circa moderata Itē videatur de
modo habendi certā contributōnem ꝓ to
ta prouincia/ ad defendendū ⁊ proſequē/
dum ea que fuerūt ordinata. Et ꝙ ipſa vi
riliter et prudenter exequātur/ vſqꝫ ad ali
ud ꝓuinciale conciliū ⁊ de triennio ad tri
enniū fieri debet ex pena appoſita
vel ordinetur alia: conſeruet̄ ⁊ declaretur
Similiter qui debent cōparere ⁊ qualit̄.
Item ſi expediat tres vel quatuor prouī
tias quandoqꝫ cōuenire. Item ſi ordinē
tur cōformiter ad decretalem aliq̄ qui ha
beant inquirere reformanda ꝑ q̄libet dio
ceſi. et referre auiſamenta prouiſionū decē
tiū/ in ſeq̄nti ꝯcilio ¶ Itē fiat in qualibꝫ
dioceſi monitio ſimilis illi quā eps fecit
pariſienſ. contra loquētes ſub ſpecie ioci
cōtra fidē ⁊ ſacramēta. vt ſcꝫ audiētes/ de
nūcient tales epo loci vel officiali vel ſuo
curato/ infra octo dies aut ꝙꝫ prio ꝯmode
pōt fieri. Et hic eſſent grauit̄ cantilene er
ronee ⁊ lubrice ⁊ contra honorē matrimo
nialis ſacramēti cōpoſite/ prudēter ſm lo
coꝝ ⁊ temporū ⁊ moꝝ q̄litates ¶ Hec in
ꝙꝫ plus in modū cuiuſdā mēorialis ꝙꝫ do
ctrine ſubtilis notata ſint. det autē in exe
quēdis ſpūs ſui robur deus q̄ eſt benedi/
ctus in ſecula. Amen. Finit

¶ Sermo eiuſdeꝫ in dominica. xix. poſt pentecoſten de q̄tuor domib9 Et poteſt dici in dedicatōe eccl'ie a

VAde in domū tuā. Origina
liter Math. ix. ⁊ Mar. ij. ⁊ re
citatiue i euāgelio dn̄ice cur
rentis Etſi hec xpi vox ad
me traduci ṗt q̄ſi me iubeat
in domū regredi ⁊ increpans dicat: q̄re tu
enarras iuſticias meas ⁊ aſſumis teſtamē
tū meū ꝑ os tuū. Attamē q2 ſic op9 eſt mo
uēdi audaciā ꝑſtat paralytic9 hodie a pctis
ſimul ⁊ morbo curat9 in illa quā ingreſſus
fuerat xp̄s domo. Sic agā. eo modo i do
mū vbi xp̄s grabato proprie fragilitatis
inſtrat9 plena fide deuoluar. q̄tin9 morbi
dā ipſe paralyſim mee mētis eijciat Et q̄ il/
la eſt xpi dom9 reuerendi p̄res: Domus
haud dubie de q̄ in hymno canit̄ Dom9
pudici pectoris templū repēte fit dei Do
m9 inſuꝑ quā ꝑ aſilo et tutiſſimo oīm cri
minoſoꝝ refugio xp̄s in celo lōge p̄clario
rē quā olim romul9 in latino ꝯſtituit De
aſilo romuli florius in epitomate libro p̄
mo Hec dom9 eſt ad quā te iubēte Ieſu ꝑ
go/ in qua ſanari cuſtodiri ꝙꝫ cōfido/ ac ꝑ
inde verbū tuū te conſentiente grati9 elo
qui/ ad quam cum gabriele nos omnes
accedamus precor dicentes. Aue Maria

Vade in domū tuã. Apud indoctos/ver
ba domini ac ſaluatoris noſtri Jeſu/hu/
milia quidē aridaq; videnť. Qui ſi auto/
ris ſapientiam perpenderent (Ipſe enim
eſt in quo ſunt om̄es theſauri ſapientie ⁊
ſcientie abſconditi Coloſ. ij.) intelligerēt
profecto ea verba multa ſententiarū ma/
ieſtate plena eſſe. multa inſuper ſenſuum
varietate fecunda. Nihil in eis ocioſum
reponi putanduꝫ eſt. nihil quod nō fidē
edificet. mores cōponat. ſpem erigat. cari
tatem corroboret. ⁊ ad beate felicitatis de
ſideriū accendat. Tot quippe ſenſus/ver
bi auctor intendebat (ſm guilhel. pariſi/
enſ in de fide et legibꝰ) quot ex eo elici vel
quomodolibet inſpici veritates poſſunt
quemadmodū deus tot in re creata boni
tates quot ex ea perueniūt bonitates pre
intendit. Qua in re perſpicuū eſt ſacram
ſcripturã. pro immenſa capacitate ſui/do
mū ex omni parte ampliſſimã exiſtere. in
qua fabricatrix ſapientia/ mēſam poſuit
copioſiſſima ciborū omniū ſuauitate re/
fertam. Sapientie nono. Ceterū veluti
ſpeculū cōcauū quatuor facies ex reflexio
ne varia radiorū viſualium oſtendit/ nō
aliter inſpector ſolers verbi diuini. quatu
or ſaltē veritates ſm quadruplicē expoſi
tionis modum poterit intueri. ¶ Qđ vt
manifeſtius fiat et ad collocandū noſtre
collatōnis fundamēta ordinē q; in dicen
dis obſeruandū/ ad thema noſtrū cōuer/
tatur intuitus. ¶ Vade inquit in domū
tuam. Poteſt certe domus iſta/ad materi
alē homis inhabitatōeꝫ referri iuxta ſen/
ſum litteralē. quomodo ſumptū eſt in lo/
cis ſcripturarū innumeris. nominati Lu
ce. xix. vbi chriſtus ad zacheū dicit In do/
mo tua oportet me manere. ¶ Poteſt ſe/
cundo per domū eccleſia militans intelli
gi iuxta ſenſum allegoricū. prime ad Thi
moth. iij. Scias quomodo oportet te in
domo dñi cōuerſari. Et. ij. ad Thimo. ij.
In magna domo nō ſolum ſunt vaſa au
rea Loquitur de pſperitate hominū in ec
cleſia ¶ Poteſt ſubinde domus iſta/ hūa
nam ſignificare conſcientiã. iuxta mora/
lem intellectū Hebreorū. iij. Filius in do
mo ſua eſt. que domꝰ ſumus nos. de qua
per pſal. Ambulabã in innocētia cordis
mei in medio domus mee ¶ Rurſum q̄r/
to. p domū hanc/ celeſtis accipiť paradi/
ſus/ſm ſenſum anagogicū Joh. xiiij. in/
quit xp̄s In domo patris mei mãſiones
multe ſunt. Et in pſal. Beati qui habitãt
in domo tua dñe. ¶ Quis igitur phibet.
R. p. his animaduerſis/arbitrari ſaluato
rem noſtrū Jeſum chriſtū quadruplicem
ad minus in preaſſumptis verbis dediſſe
monitionē quaſi dixiſſet.

Vade
- In domū tuã que ē mate rialť ſtructura iuxta pmū.
- In domū tuam q̄ eſt mi/ litans eccleſia.
- In domū tuam que eſt p pria conſcientia.
- Poſtremo in domū tuaꝫ que eſt felicitas ⁊ gloria

¶ Dū hec iacta ſunt fundamenta ait La
ctantius ex verbis Tullij/quibꝰ ſupedifi
care volens/quatuor cōponã orat̄oes mo
deraturus vtriuſq; q̄ad potero ſtilum pri
us magnope p̄cauens ac ſtudens ne ſmo
friuolus illiberaliſq; difformet ac ſorde/
at. dehinc elaborãs vt talis ſit qui intelli
gatur ſed ab intelligētibꝰ tum verbaq; la/
tina ſciētibus. Prima autē oratio noſtra
erit ſm hiſtoriã miraculi chriſti ꝯmenda
tiua. Secunda erit ſm allegoriã ad eccle
ſie gubernatōnem hortatiua. Tertia erit
ſm moralitatē/ad conſciētie habitudinē
inductiua. Quarta vero erit ſm anagogi
am ad felicem beatitudinē inductiua. Et
has duas vltimas p collatōne reſeruatas
eſſe volo.

PRimã que aliquãtulū ſpeculatio
nis habet aggredior reſerare. Ma
gnū eſt patres incliti/magnū ⁊ ad
erigendū ſurſum animos p̄cipuū/hodier
ni euangelij miraculū. q̄r ⁊ piã fideliū cor
roborat credulitatē. ⁊ execrabilē incredu/
lorū ꝯtra deitatē xp̄i blaſfemiã radicitus
exterminat Qđ vt pateat/hiſtorie veritas
ſummati ad memoriã reuoceť. ¶ Erat in
capharnaū vir quidã/cuiꝰ membra paly/
ſis adeo diſſoluerat/vt nec ſe ferre nec vlla
cōpage ſubſiſtere poſſet. ſed emortua ⁊ q̄ſi
coherentia in ſeipſa collabebantur. Neq;
eni a corde. vitalis calor p meatus fibraꝝ
diffundebať in artꝰ. quippe emarcuerat
aut ex frigore conſtringente. aut humore
ſupfluo opilante. ſiue in eis viuaces ner/
uos corrugauerat calor nimius/ſiue vul/
nus inciderat. Hunc egrotantē grabato
puolutū: hoies quatuor/p tecta domus/
ante chriſti pedes demittūt. Mira Jeſu

benignitas. moꝛ nanqȝ ſuam deferentiũ qȝ fidem intuitus eum a pctis tanqȝ egritudinis radice pꝛimitus abſoluit. Deinde agnita inculpataqȝ blaſfemoꝝ iudeorum cogitatõne ſanitati eũ reſtituit. Uigoꝛem inſup. domũ vſqȝ ꝑgendi/ grabatũ qȝ ferendi cumulauit Tolle inq̃t grabatũ tuũ ⁊ vade in domũ tuã ¶ Nõ hec humanis opibus/ nõ arte magica ꝓueniũt/ ait monicus rapax ad eneã eneyð. xij. maioꝛ ait deus. Non adhibit⁹ eſt herbaꝝ ſucus. nõ ꝑegrinoꝛũ vis lapidũ. ſed ſolo iubentis ſono/ repente exiliũt nerui. nutãt vene medullis ſanguineqȝ introꝛſus imbibitꝫ caleſcũt oſſa rubet cutis. ⁊ inertia languidaqȝ olim mẽbꝛa ꝓpꝛijs exultant officijs reſtitui. En grande ſtupendũqȝ miraculum. En pꝛeclariſſima humanitatis xp̃i dignitas que tanto in ope diuinitati ſubſeruiuit/ vera eni ꝓbabilitate dici pt (quãuis ꝯtrariũ dñs Durãdus opinet̃. iij. ſen. di. ix) ꝙ in oĩbꝰ xp̃i miraculis/ ſua hũanitas propter ipſi⁹ ad verbũ ypoſtaticam vnionẽ/ tanqȝ cauſa ſcd̃a principaliſſima cõicauit. ⁊ in hoc eminẽs eſt quedã ipius (vt ita loquar) oĩpotentia ⁊ ꝓꝛogatiua ſingularis ſuꝑ ceteros homĩes ſanctos ꝑ quos tm̃modo meritoꝛie ſine eoꝛũ cauſali ꝯcurſu/ mirabilia patrata ſunt ¶ Exurge nunc quiſqȝ ades/ tolle grabatũ ꝓpꝛie fragilitatis. ⁊ vade pedibꝰ mentis ĩ domũ hanc in q̃ audis tam glorioſum opus fieri. Circũgyra ratiõis oculos/ vt luie fidei colluſtrent̃. atqȝ effectu puro conſidera/ q̃niam hic triplicit̃ oꝑata eſt xp̃i diuinitas In pctõꝝ relaxatõe In cogitationũ agnitione. In ſubita palitici curatõe. Hec nẽpe oꝑa diuinitatis eſſe ꝓpꝛia/ hieronim⁹ i omelijs teſtis eſt ⁊ ex ſcripturis colligitur De pctõꝝ dimiſſiõe Iſaie. xliij. Ego dñs qui deleo iniq̃tates De noticia cogitationũ. ij. Paral. vi. Tu ſolus noſti coꝛda filioꝝ hoĩm. De miraculoꝛũ oꝑatõe in pſ. Facit mirabilia magna ſolus. Qd̃ in de ſecretis ſecretoꝝ Ariſto. nõ ſiluit O ꝑatoꝛ inq̃t miraculoꝝ vnus ⁊ ſol⁹ eſt deus Tria inſuꝑ ꝑſonis diuinis appꝛopꝛiata/ hoc ĩ actu cõſpicim⁹. Nõ ergo opificis xp̃i diffiteamur diuinitatẽ. Clemẽtie ſpũſſancti index eſt criminũ abſolutõ Sapie filij inſpectio ſecretoꝝ. potẽtie patris moꝛbi depulſio tã ſubita equidẽ ⁊ plenaria vt palitico iuberet xp̃s. Tolle. ⁊c. ¶ Sꝫ ecce in

z

domũ iſtam vbi xp̃s oꝑat̃/ veluti quondã in domũ Loth. irruit ꝑfida increduloꝛũ diuinitatẽ xp̃o eripientiũ turba q̃ incõdito murmure obſtrepens dat ſine mẽte ſonũ vt Maro ait. acclamãs fragilia hec eẽ immo nulla ad diuinitatis in xp̃o atteſtationẽ argumenta. Qualiter inquiũt pꝛobat xp̃i diuinitatẽ/ peccatoꝝ relaxatio cũ moſaycus ſacerdos pur⁹ indubie homo/ id habuiſſe legat̃ officiũ Leuiti. iiij. Ex ſi reſpõderis eũ nõ abſtuliſſe peccata autoꝛitatiue vt xp̃s. ſꝫ ꝙ duntaxat ad pctõꝛis cũ deo reconciliatõem ꝑ ipm ſacrificij ⁊ ꝑ cum fiebat oblatio. Non euadis inq̃t hereticus/ obijcio nanqȝ tibi p̃ſbiterũ noue legis/ q̃ autoꝛitatiuo verbo inſtar xp̃i vtitur dicens Ego te abſoluo ⁊c. qd̃ plus autoꝛitatis arguere videt̃ qȝ dicere. dimittũt̃ tibi pctã tua. Hanc calũniã de medio tollit trimẽbꝛis de ptãte diſtinctio q̃ ſuꝑ. iiij ſententiaꝝ diſt. ij. cõiter notata eſt ſtõ. arguit Bonauen. Eſt itaqȝ in relaxãdis criminibꝰ. poteſtas autoꝛitatis. poteſtas excellentie. ⁊ ptãs nuda miniſterialis Poteſtatẽ autoꝛitatis dicim⁹ que ſic ſumma eſt vt nulli alteri in ſua actiõe innitat̃. ⁊ illaꝫ ſoli⁹ dei pꝛopꝛiã eſſe cõſtat Ptãs excellentie quãuis ab altero fluat atqȝ deriuet̃. hec tamẽ eſt cũ pꝛerogatiua/ quã miniſterial' ptãs nõ obtinet. Et que ſine ſacrificio ſine ſacramẽto/ ſine foꝛma verboꝝ determinata/ crimina diluit. ⁊ miniſterialẽ oꝛdinat tribuitqȝ ptãtem. Cõcedit̃ igit̃ ſacerdotibus miniſteriuꝫ peccata dimittendi: nec tamen diuinitas eis aſcribat̃ In xp̃o autem duas alias infuiſſe ptãtes autoꝛitatis ſcꝫ ⁊ excellentie ſi cõuincim⁹/ eundẽ concludim⁹ deũ eſſe. quia nemini qui de⁹ non eſſet collate ſunt/ nec vt cõmunicarẽtur cõgruebat. Cõuincim⁹ autẽ Uides ei qm̃ peccata palitici/ abſqȝ confeſſiõe ſiue ſacrificio oꝛõe ſacramento ve deleuit/ merito humanitatis ⁊ diuinitatis ĩperio Iuuat noſtrã hanc aſſertõeꝫ/ paralitici fides ob quam in aĩa pariter ⁊ coꝛpoꝛe ſanatus eſt. Credidit itaqȝ filiũ hoĩs illa pꝛedituꝫ eſſe potentia quã ſibi ineſſe iudaica impietas detrectabat Illa autẽ que alia erat qȝ autoꝛitatiua/ excellenſqȝ poteſtas pꝛo cuius atteſtatõne miraculũ patens ſubinde monſtratuꝫ eſt. vt ſciatis inquit Ieſus qꝛ filius hominis poteſtatẽ habꝫ in terra dimittendi peccata. Tunc ait paralitico.

Surge et tolle grabatū tuum. ⁊c. Ac ſi cū dicere iudeis eſtimares. Per hanc quã foris intuemini curatõem. interiorē negare nõ poteſtis/ nec arguere me mēdacij in re occulta quãdo palã miraculoſe verba cõfirmo. ¶ Inſurgit rurſum ſcḋo hereticus clamor. ⁊ impugnare ceſſareq̃ nitit̃ alterū diuinitatis in xp̄o aſſeuerãde argumētum/ de cogitationū cognitõe. Nam et ꝓphete inquiũt. quibus nl'la diuinitas tribuitur nõ mõ ſecreta aliq̃ cordiū penetrati ſunt/ quinetiã pl'ima ab hoīb⁹ nõdū cogitata ꝑdixerũt. Quid rñdebimus. p.r plane fatebimur ⁊ ꝓphetas occulta multa preuidiſſe. cuius cãm inueſtigãtes Areſt. Auicēna pluresq̃ phoꝝ/ eos eſſe dixerũt hoīes puriſſimi intellectus/ quē nec ceca vicioꝝ caligo obnubilaret. nec tumultuantiū curaꝝ ſtrepitus a trãq̃lla ſede contemplatõis abduceret/ ⁊ ꝑinde anima ipſorū/ vice ſpeculi terſiſſimi politiſſimi in omni parte cõformis fingebat̃ diuine illuſtratõis radiū ſuſcipiēs abditaq̃ ꝯgnoſcens. Veruntñ a tractatorib⁹ catholicis rectior verior q̃ꝫ prophetaꝝ ratio aſſignatur/ miraculoſa ſancti ſpūs īſpiratio. quã q̃ꝫ ea que dicũt/ vehementes ſint ad ꝓphetandū diſpoſitõnes. Quid igit̃: qualr̃ in chriſto potius q̃ꝫ in ꝓphetis diuinitatē ꝓbat cogitatõnū agnitio: prorſus optime. Quia ſi ꝓpheta eēt (vt hoc ⁊ alia eē pl'ima indicãt ⁊ machomet⁹ ipſe cõceſſit) Si talis inſuꝑ qui diuine illuſtratõis ꝑticeps eſſe mereret̃. erat abſq̃ dubitatiõe bonus iuſtus verax q̃ꝫ. ſe autē deū eſſe aſſeruit. cui ꝑ conſeq̃ns eſt credendū. Alioq̃n nõ bonum ſed blaſſemū confiteri neceſſe eſt. qḋ impiū credere/ om̄is eius vita/ oīſq̃ doctrina diuinis oraculoꝝ ⁊ miraculorum vallata teſtimonijs patefecit. Qua de re. Thomas brag̃ḋ. in ſumma. li. i. ꝑte. xxxij. primi corollarij ꝑmi capituli/ copioſe diſſeruit. ¶ Sꝫ ecce tertio adhuc indignatiori fremitu cõclamat increduloꝝ multitudo/ aſſerens preclariora tū admiratõne tum dignitate miracula/ alijs in domib⁹ per homines puros effecta q̃ꝫ hic ꝑ xp̄m. quoꝝ ſi nullus eſt deus ꝑ hoc indubitanter nec ex ſimili xp̄s. Et vt de grandi hiſtoriarū aceruo pauca colligã/ obijcit nobis iudeus Helizeū qui filiū ſunamitis defūctum ſua in domo viuificauit. iiij. Regū iiij. Et q̃ amplius obſtupeſces/ ſol⁹ oſſiū ſuoꝝ contact⁹ in cadauer humanū aīam ſimul et vitã ꝓfudit ibidē. xiij. Opponit nobis arrianoꝝ ſecta/ ſuſcitatã in cenaculo tabitã ꝑ Petꝝ Actuū. ix. Et aliū in porticu templi curatū. Act. iij. Nec miret̃ hec xp̄ian⁹. cū pollicit⁹ ſit xp̄s dicēs. Qui credit in me opera que ego facio faciet ⁊ maiora horū faciet Joh. xiiij. Et ſi q̃s dixerit vt dñs Armachan⁹ de. q. ar. li. ij. ⁊ ca. vltio. Et ſicut Nicola⁹ de lyra ponit vbi ſupra q̃ Petrus aut alter/ non ideo deus ꝑ hec miracula cõuincit̃. quia nõ propria ⁊ imperatiua virtute vt xp̄s/ ſed inuocãdo orãdo q̃ꝫ ꝑegit. id facile reuellit̃. Vmbrã nãq̃ꝫ petri ⁊ heliſei oſſa ⁊ ſudaria pauli/ ñ oraſſe/ certum eſt. vmbra tamē petri ⁊ ſudaria pauli etiã abſentis/ certū eſt opē ſalutiferã preſtiterũt languētib⁹ Actuū. ix. ⁊ vt dictū eſt Helizei oſſa vitã ſepulto cadaueri refuderũt. Nunq̃d inſuꝑ orauit xp̄s miracula faciens fleuit ⁊ in ſeipſo turbatus eſt Joh. xi. Sciebã inquit pater q̃ ſemꝑ me audis. Deinde gentiles ydoloꝝ q̃ꝫ cultores/ de ſuis miraculis/ celebres nobis ingerũt hiſtorias. quorū multa complexus eſt Valeri⁹. li. i. ca. de miraculis. Narratq̃ꝫ Tarquiniū cotem nouacula ſecuiſſe. ⁊ veſtalem virginē/ cribrū aqua tybris impleuiſſe. Cõmemorat et hoc idem cum alijs Aug. x. de ciuitate dei. ca. xvi. Suetoni⁹ quoq̃ꝫ tranquill⁹. li. de. xij. ceſarib⁹ Veſpaſianū imꝑatorē refert cecū illuminaſſe. et alterius debile crus ſolo calcis tactu ſolidaſſe. Joſephus ꝑterea ſecundo antiquitatū ab alexandro macedone/ pamphilicū mare fuiſſe diuiſum narrat. ſicut a moiſe rubrū. Pro his vide ſi liber Bragḋ. vbi ſupra. Ad extremū mirabiles artiū magicarū effectus quis nõ audiuit. lege in literis Exo. ca. viij. de magis pharaonis. Et qḋ vrgentius eſt vide phitoniſſam. Samuelis prophete vere ſuſcitatricē. ꝑut litera ſonat primi Regū. xxviij. ca. Et aug. opinatur in epiſtola ad Felicianū. Et ponitur in gloſa ordinaria primi Regū. ca. allegato. ¶ Quis ergo nõ deſiſtat xp̄m eē deū cõcludere ex miraculoſis opibus. cuꝫ hec audiat videat ⁊ ꝑpendat. ¶ Magna vtiq̃ꝫ. R. p. difficilis ⁊ ꝑplexa hec queſtio eſt vbi de verorum a falſis miraculorū diſcretõne tangitur. et eam a doctoribus/ ꝑraro funditus euacuatã repimus. Nimirum ſi ad me altior peruenerit q̃ꝫ aut inge

nio tenui cõphendere valeã/aut arido
breuiq̃ ſermonis eloq̃o complecti. Dicã
tamen aliq̃d ne de ſilentio noſtro gaude/
at ſuper nos inimicus. ¶ Et teneam⁹ in
primis/nullũ proprie z vere dictũ miracu
lum ab alio q̃ꝫ a deo poſſe creari/ qm̃ ſol⁹
eſt qui ſup oẽm cauſarũ naturaliũ curſuꝫ
z ordinẽ dñatur. Non p̃iudico tamẽ pri/
uilegio humanitatis xp̃i ſingulariſſimo.
Neq̃ꝫ enĩ demonioꝝ/neq̃ꝫ angeloꝝ/neq̃ꝫ
tpãre cõplexionis/nec aſtroꝝ nec huma/
ne imaginis/ quaſi miraculoꝝ factricem
Auicenna.iiij.ſui de anima poſuit. Tãte
virtutis ſunt/vt vel creet aliq̃d/ vel abſq̃ꝫ
certo cauſarũ naturaliũ concurſu formet.
q̃ꝫuis plerũq̃ꝫ tã ſecreto celeriq̃ꝫ fiat motu
hmõi cauſarũ applicatio/ q̃ actio que na
ture eſt miraculo deputetur/preſertim ab
indoctis z in philoſophia ceteriſq̃ꝫ artib⁹
parũ eruditis ¶ Amplius ſcire ꝯuenit q̃
ſicut apud hoĩes moris eſt q̃ in atteſtatõ
ne litteraꝝ/ſigillũ appendit vel apponit
ſignum propriũ/non aliter de⁹ miraculo
rũ verorum opatõeꝫ veluti ſigillũ z ſignũ
propriũ inducit in robur veritatis illius
quã iubet credi z nulla vnq̃ꝫ inuocatõne
miraculoꝝ conditor ſit vel erit in ope mẽ
doſo/quin reclamet et quin p ſcripturas
ſacras/p prophetias/p reuelatõeꝫ vel alit
illam falſitatẽ non eſſe credẽdam edoceat
Deus enim veritas eſt.ſeipm negare non
poteſt Multorũ ſiquidẽ z inter alios (vt
opinor) Auguſtini ſentẽtia fuit/deum p
malos nõnunq̃ꝫ mirabilia operari. z hoc
non vt ſit falſi teſtis/abſit.ſed in damna/
tionẽ tam illius qui facit/ tam illorũ qui
ſeduci z erroribus excecari meruerũt. Et
queãdmodũ dicunt de antixpõ ad pbatõ
neꝫ electoꝝ. Vñ apl's ſine caritate mõtes
poſſe trãſferri nõ.negat prie Chorin.xiij.
Et de nouiſſimo die aiebat xp̃s Mlti di/
cent mihi in illa die. Dñe nonne in noĩe
tuo ꝓphetauimus. z in noĩe tuo demonia
eiecimus.et in noĩe tuo virtutes multas
fecimus? Et tũc cõfitebor illis/ q2 nunq̃ꝫ
noui vos Math.vij. Et de phitoniſſa/ et
Juda ſatis cogens eſt argumẽtũ ¶ Hec
ita q̃ꝫuis ſe haberẽt q̃ p mendaces mira/
culi autor eſſet de⁹. nunq̃ꝫ tamẽ ſigillum
propriũ ſic falſari/nunq̃ꝫ eo abuti in mẽ/
dacio ſineret/quin z reclamaret z cõtradi
ceret. Alioquin q̃uo eidem crederet plus
q̃ꝫ pricipi qui falſarias lrãs ſigillo ſuo cõ
ſignari ſcienter z abſq̃ꝫ vlla cõtradictõne
pmitteret? ¶ Ex his quãtũ eſtimo videre B
poſſumus/credendã eſſe in xp̃o diuinita
tem.quia deus ipſe ad huius rei affirma/
tionẽ/autor fuit miraculi hodierni/ cete/
rorũq̃ꝫ plurimoꝝ. Et deus nõ ſolũ nõ re/
clamauit/phibens ne talibus crederet. ſꝫ
per os omniũ prophetarũ z gentiliũ ſibil
larũ/hec oĩa longe ante predicta ſunt/lau
data z approbata. Sup hoc legat dñm.
Armacanũ qui vult/ ĩ tribus pmis de.q.
armenicoꝝ Et Nico.de lyra.in queſtione
cõtra iudeos. Scotũ.q.ij.pl. Et Bragõ.
vbi ſupra. Et ſup oẽs Aug.in illo quẽ cõ
ſtituit de ciui.dei dici ¶ Cum igit aſſerũt
increduli/facta ab hoĩb⁹ puris miracula.
negabimus ſi de principali autore fiat aſ
ſertio/ſi de miniſtro miraculi dicũt dũta
xat/fatebimur. Neq̃ꝫ enĩ eos audiendos
puto.qui in oĩbus hmõi hiſtorijs/fidẽ
negant Inciuilis equidẽ grauiſq̃ꝫ teme/
ritatis eſt/alteri nõ adhiberi illã quã ſibi
rõnabilem preſtari vellent credulitatem.
¶ Subinde cum ſciſcitãtur a nobis.cur
nõ deos pari modo affirmam⁹? apta ẽ ex
premiſſis reſponſio Jlla quippe mirabi/
lia/vel non adhibita ſunt ad aſtruenduꝫ
diuinitatẽ in facientib⁹ ſicut de propheꝫ
apl'is ceteriſq̃ꝫ viris iuſtis conſtat Vel ſi
hoc aliqui neq̃ſſimi z demonũ familiares
execrabili ſupbia rapti intenderint/deus
palam cõtradicit.tum p ꝓphetas z reuela/
tõnes.tum p naturale dictamẽ inſitũ inſi
nuans nõ eſſe credendũ deoꝝ pluralitatẽ
cõclamanſq̃ꝫ oẽs deos gentiũ demonia/
magoſq̃ꝫ z ariolos execrans ¶ Vides iu
dee cur dãnaberis/antixpõ miracula faci
enti adherẽs. z chriſtian⁹ ſaluabit chriſtũ
cõfitens miracula opantem. Affert z oſtẽ
dit vterq̃ꝫ ſignũ regis ſummi. ſed illi tãq̃ꝫ
falſario/p diuinas ſcripturas cõtradicit.
multiplex iſti ſupaddit ꝓpheraꝝ approba
tio. ¶ Res igit tota ad hoc redit/q̃ mira/
culũ xp̃i hodiernũ ceteraq̃ꝫ/ſcripturaꝝ au
toritate addita z alijs circũſtantijs/ſigna
ſunt z argumenta ſue diuinitatis.ſuffici/
entia quidẽ pro fide gignenda fouẽda at
q̃ꝫ nutrienda/niſi affectõis obſtet pũerſi/
tas/propterea dicebat. Opera que ego fa
cio teſtimoniuꝫ perhibent de me. Et niſi
opera ego feciſſem que nemo alius fecit/
peccatũ non haberẽt. Ratio quia iam nõ
credendũ fuiſſet ipm eſſe meſſyam quem

pꝛophete pꝛonūciauerūt talia facturū mi
racula. Tamē illa argumēta euidentia eē
non pōnimus fidei. Itaqꝫ iam nō crede/
remus ſed ſciremꝰ Jam donū mercesqꝫ fi
dei euacuaret. Jam (vt bonauētura argu
it.iij.ſen.diſti.vij.) totus oꝛbis xp̄o credi/
diſſet. Apl'os inſup qui miraculis inter/
fuerunt. impoſſibile fuiſſet de fide plusq̄ꝫ
de queſtiōe euidēte vel mōſtrata dubitaſ/
ſe. dubitauerūt tamē et vacillauerūt in ho
ra dominice paſſiōis/in qua etiā miracl'a
coꝛuſcabāt. nam petre ſciſſe ſunt. terra tre
muit/ſol obſcuratus eſt ꝛc. Recoꝛdari eti
am poterāt hodierni miraculi qꝺ factum
fuit vt paraliticus ilico ſurgeret ꝛ tolleret
grabatū ſuum ꝛ iret in domū ſuā. ¶ Sci
ens libensqꝫ multa pꝛetereo quia non eſt
opꝰ fidē quaſi nouellā/ ſcrupuloſe diſcu/
tere/quā tot ſanctiſſimi/ viteqꝫ integerri/
me viri/ cōſtantiſſima aſſertōne etiā vſqꝫ
ad moꝛtes duriſſimas cōfirmarūt Nec oī
no miraculis innitamur ſcientes iudeos
increpatos a chꝛiſto. Generatio pꝛaua et
adultera ſignū querit Math.xij. Et p̄me
Coꝛin.xiiij. Apl's talia infidelibꝫ dari in
ſignū ait/non fidelibꝫ. Quāobꝛem ſi etas
noſtra/fidei ꝛ moꝛis inops/ miracula ha
beat īcredulitatꝫ noſtre ſigna ſunt. ꝛ dāna
tōis (niſi melioꝛemur) īdicia Poꝛro de ar
tibus magicꝫ hoc ſub compēdio habeto/
te: ſm copioſam Guilh. pariſienſ traditō
nem/ꝙ in figuris ꝛ ſculpturis imaginibꝫ
caracteribus ſignis impꝛeſſionibꝫ verbis
carminibꝫ ꝛ in ceteris quibꝫ vtunt maleſi
ci/nulla virtus eſt penitꝰ qualē pꝛedicāt.
ſed hec ſingula/demones fieri docēt/tāq̄ꝫ
ſacrificia quandā diuinitatē ſibi ineſſe p
ſitentia. necnō tanq̄ꝫ ſignū pꝛopꝛiū et ſi/
gillū/ſui pacti rememoꝛatiuū/ quo adhi/
bito/pacta que pmiſerit deus adiplent.

c **Poſtquā terne ca/**
lumnie incredulozū ſup miraculo ſoeuā/
gelij hodierni miſterio/vtrūqꝫ reſpōſum
eſt/ accipite ſi placet triplicē ex his conſi/
deratōem ¶ Pꝛima queādmodū iudeoꝝ
pꝛincipes ꝛ plati/ex ignoꝛantia ſue theo/
logie/xp̄m eis pꝛomiſſum negauerūt. mi
raculaqꝫ abiecerūt. pꝛopter qꝺ remittebat
eos xp̄s ad ſcp̄turas dicēs. Scrutamini
ſcripturas ille eni teſtimoniū phibent de
me Jo.q̄nto. Simili modo ex ignoꝛātia
noſtre theologie/multi etiā vt verendū eſt

de pꝛelatis/antixp̄ꝫ ſuſcipiēt. eidēqꝫ ꝛ mi
raculis ſuis adherebūt. Et ſi ita eſt immo
qꝛ ita eſt certiſſime cōſtat illos antixp̄i p/
curſoꝛes eſſe potiſſimos/q̄ ſtudiū theolo
gie qꝺ eſt ſcrutiniū ſcripturaꝝ impediūt.
aut eius pmotōem implere ſicut tenētur
deſpiciūt ¶ Secunda cōſideratio. Et ad
hois alicuꝰ canoniſatiōem/aut cuiuſpiā
doctrine autoꝛiſatōem/inſufficiēs eſt per
ſe/miraculoꝝ oſtenſio. niſi in canoniſan/
do/vite ſanctitas irrep̄henſibilis indicet
niſi inſuper doctrina appꝛobāda/vere fi
dei nullatenus aduerſari cenſeat. Mali
quippe miraculis vt iudas alij coꝛuſcāt.
Hanc ob cām inter ceteras ne boni viri q̄
taliū autoꝛes nō ſunt pctōꝛes reputētur.
Cum dicat Auguſt. ſup Joh. Vos dei fa
mulos nō miracula. ſed ſola caritas facit
Aliā notauit cauſam Bonauētura.ij.ſen.
vbi pꝛius/vt boni facere miracula parui
pendēt cum malis hoc cōueniat Vñ xp̄s
apl'is. Nolite inq̄t gaudere ꝙ ſpūs vobis
ſubijciūt. gaudete autē ꝙ noīa veſtra ſcri
pta ſunt in celis Luce.x Culpabilis ē ita
qꝫ nimia videndoꝝ aut faciendoꝝ mira/
culoꝝ cupiditas/ꝛ nōnunq̄ꝫ in ſupſtitio
nē traducit ꝛ erroꝛē ¶ Tertia ꝯſideratio
Artes magice/ad quas aſtronomie ꝛ me/
dicine maxima ps ſpectat/ rōnabilit ſub
intermiatione moꝛtis vetite ſunt. nō īdo
ꝙ in illis demones adoꝛant ꝛ tanto dam
nabilius quāto p verba diuina ꝛ oꝛatōes
ſacras hmōi cultus exercet/quinetiā ideo
phibite ſunt qꝛ fides ſalubꝛis/has per ar
tes impugnat quaſi p ſophiſticas q̄ſdaꝫ
argumentatōnes que apparentiā veroꝝ
miraculozū gerūt. exiſtentiā vero nullam
habent. vt falſa/aut ſi vera ſint non illam
quā pꝛetendūt ꝛ appꝛobatōe ſua deficiāt
¶ Hactenꝰ. R.p. hereticis reſpōdimus q̄ D
contumaciter altercant diuinitatē in xp̄o
nō poſſe cōcludi p ſacrā euāgelij hodier/
ni hiſtoꝛiam. Nec p peccatoꝝ dimiſſiōꝫ.
nec p reuelatōem cogitatōnū/ nec poſtre/
mo p miraculoꝝ opatiōem Nunc rurſus
ad euangelicā domuꝫ noſtrā reuertamur
et pio coꝛdis ſtudio collaudemus pꝛimo
xp̄i clementiā. quia leſe maieſtatis reum ꝛ
peccatoꝝ catenis vinctū cōfeſtim abſol/
uit. ꝛ nos ſimilit abſolui poſtulemus.
Cōtremiſcamꝰ reuereamurqꝫ eiꝰ ſapiam ꝛ
pñtiaꝫ/quia occultiſſimaꝝ etiā cogitatō
nū inſpectoꝛ eſt vt in euāgelio audiuimꝰ.

Hinc Boetius Magna nobis eſt ſi diſſi
mulare nõ vultis neceſſitas indita ꝓbita
tis:cum añ oculos agitis iudicis cuncta
cernẽtis Erubeſce queſo illa cernente deo
ꝑagere a quibꝫ deſiſteres hoīe inſpiciente
Habeat apud te tantũ honoris et timorꝫ
dei vultus/quantũ viri ❡Ceterꝝ humi/
liemur ſub potẽti manu dei chriſti ⁊ ĩ no
ſtris neceſſitatibꝫ eam inuocemus.penes
quã reſidere omnẽ egritudinẽ corꝑalium
⁊ ſpũalium curationẽ inſpicimꝰ. Fugia/
mus deniqꝫ malorũ cõſortia.aīaduerten/
tes quoniã paraliticꝰ poſt curatõem ſece/
dere a blaſphematoribꝫ iudeis ⁊ in domũ
ſuam pergere iuſſus eſt.Vade inquit.⁊c̃.
Atuero firmo pede ambulantẽ inſpectã/
tes amici quidputas egerũt? Greſſum ſi/
ſtunt ſtupore attoniti/nec aſpectui ꝓmo
bene credũt.defigunt in eo oculos ⁊ heſi/
tant ne falſa ludãtur imagine totũqꝫ vidẽ
do pererrant. In recognita tandẽ ruunt
amplexus ſtringũt pectꝰ ⁊ marcidis olim
manibus oſcula figũt. Interea autorem
ſanitatis ac modũ queritant. quo cõper/
to/chriſti maieſtas in celũ attollit.⁊ exa
turari vidẽdo audiendo gratulãdoqꝫ nõ
poſſunt Ita inq̇t euangeliſta vt admira/
rent oẽs ⁊ honorarẽt deũ dicentes/ q2 nũ
q̃ꝫ ſic vidimꝰ Demũ paraliticus q̇ turbaꝫ
ſuam vix ſubijt.domum ſubijt.tñ memor
quia poſt curatõem ſuã ſibi xp̄s impaue/
rat dicẽs Vade inq̇t in domũ tuã qđ fuit
thema.tanq̃ꝫ eidem in his verbis/vt te ſa
num cõprobes ⁊ roboratũ penitus vade.
Vade in hac fortitudine tua Iudicũ.vi.
Luce.xvij Vade quia fides tua te ſaluũ
fecit.vt in vijs ñ excubes ſub diuo expoſi
tus.vade in domũ Vade in domũ tuã.ij.
Regũ.xiiij.qm̃ dñs erit ꝓtectio ⁊ obũbra
culũ dei ab eſtu.⁊ in ſecuritatẽ ⁊ in abſcon
ſionẽ a turbine ⁊ pluuia Verba ſunt Iſa.
Iſa.iiij Deniqꝫ alieno ne te cibes mẽdici
tati deditus/ ſꝫ vade in domũ tuã nõ alie
nam ſed tuã Prouer.⁊ hoc.v.Subtrahe
pedẽ tuum de domo proximi tui.⁊.xxvij.
Domũ fratris tui ne igrediaris in die af/
flictiõis tue/contra illos qui diſcũt pene/
trare domos/ ad modũ impudicarum vi
duarũ quas reprobat apoſtolus p̄ria ad
Thimoth.v. Et q̇ ab afflictis proximis
dona petũt vt in ocio laute viuãt.ſpreto/
res illius moniti. Pane tuo veſcere liber
eris.ꝓphice benedictõis expertes q̃ dicitur.

Labores manuũ tuarũ quia manducab
beatus es.⁊c̃.Et hec quidẽ de ſenſu hiſto
rico tanq̃ꝫ fundamẽtalia dicta ſint ❡Su
ꝑaddamꝰ allegoricũ ſenſum/ſm̃ quẽ/do/
mus noſtra eccl'iam ſignare dicebat Et ſi
at oratio exhortatiua ⁊ in eccl'iaſticos ne/
gligentes inuectiua ❡Inter ſeuiẽtes tur
bidoſqꝫ aereaꝝ poteſtatũ ac ſpũalium ne
quiciaꝝ inſultus/ inter crebra periclitan
tis mundi diſcrimina/ ſummꝰ architector
Jeſus domũ ſtruxit eternis baſibꝰ ſtabili
tam/q̄ euntibꝫ in ipſam eſſet in domũ re/
fugij/in aſilum protectõis tutiſſimũ.⁊ ex
tra quã imminet certus interitꝰ Huic do
mui/eccleſie nomẽ indidit/cuius funda/
mentũ eſt petra fidei ſolidiſſima/nec infe
ri porte aduerſus eam ꝑualebũt Math.
xvi. Deſcendit pluuia hereſum. venerũt
flumina errorũ.irruerũt venti ꝑſecutõnũ
in domũ illam ⁊ nõ cecidit. Fundata enĩ
erat ſupra firmã petram Math.vij Hanc
deſcribit Salomon edificatã a ſapientia
ſeptemqꝫ columnis excíſam.q̄ ſunt ſeptẽ
ſpũſſancti dona ſeu virtutũ vniuerſitas.q̄
bus fulcita ſubſiſtit ❡Ceterꝝ paraliticus
prout audiſtis in hanc domũ iubet acce/
dere/vade inquit Jeſus in domũ tuã. Et
q̇s iſte paraliticus.R.p: Sane genꝰ hu/
manũ/ quod ꝑ originalis crimis paraly/
ſim/ſenſu vere credulitatis/⁊ bone opera
tionis motu priuatũ eſt.ita vt domũ hãc
ſuam/ ꝑ ſe neq̇ret igredi. niſi eidẽ primũ
ſanitas cõferretur.qua preſtita ꝑ ſaluato
tem animaꝝ Jeſum/tulit grabatũ vetuſte
legis in quo nõ erectũ erat ſed proſtratũ/
depreſſum. nihil enĩ ad ꝑfectum adduxit
lex Hebreorũ ſeptimo. Dehinc in domũ
ſalutifere credulitatis ⁊ noue cõuerſatõis
que domus eccl'ia eſt introiuit ❡Sed ꝑ
pende qm̃ ꝑ prius nudat ſynagoge tectũ
quia primitus velata ſcripture veteris mi
ſteria reſerãtur ⁊ ita a quatuor defert ante
chriſtũ/quia ꝑ quatuor euangelioꝝ volu
mina/ad xp̄i cognitiõeꝫ inclinat ❡Quã/
uis autẽ domus iſta/ ſit generaliter omĩ/
um in vna vera xp̄i fide coadunatorũ/vſi
tatori tamẽ nomĩe illoꝝ quaſi antonoma
tice dicit/quos duces in ea cuſtodes ⁊ ſpe
culatores ſummꝰ paterfamilias inſtituit.
Unde eos et non ſic paſſim alios eccleſi/
aſticos appellamus. Ad iſtos preſens cõ
uertenda eſt oratio vt ſoliciti ſint in ſuaꝫ
eccleſie domũ ꝑgere.ne ex ipoꝝ abſentia

domui detrimentū incumbat. Quib⁹ in/
trogreſſis/officio triplici eos fungi neceſ
ſe eſt vt ſint ſpecl'atoꝛes. vt ſint patres ſeu
paſtoꝛes vt ſint ianitōꝛes. ¶ Speculato/
res ſiquidē ad exploꝛandū inſidiaſq₃ de/
clinandū Ezech. iij. ⁊ .xxxiij Fili hominis
ſpeculatoꝛē dedi te domui iſrael Sequit᷑
ſi ſpeculatoꝛ viderit gladiū venientem/ et
nō inſonuerit bucina/ et populus ſe non
cuſtodierit/ ⁊ venerit gladius ⁊ tulerit de
eis animā. ſanguinē eius de manu ſpecu
latoꝛis requirā Metuenda nimis ⁊ eccle
ſiaſticis ſpeculatoꝛibus foꝛmidanda hec
cōminatio. cui ſimilis habetur. iij. Reg. ij
Cuſtodi virū iſtum qui ſi lapſus fuerit/
erit anima tua pro anima illi⁹ ¶ Deberēt
inſuꝑ ianitoꝛes eſſe ad claudendū ſapien
terq₃ aperiendū inſtar xpi. q̄ e templo tāq₃
ianitoꝛ eiecit vendētes ⁊ emētes/ q̄ ⁊ alibi
ſe eſſe hoſtium aſſerit ꝑ quod ſiq̄s intro/
ierit ſaluabit᷑. ¶ Amplius eos eſſe conue
nit patres ſeu paſtoꝛes ad fouendū gregē
ſpūaliterq₃ paſcendū Jo. vltimo. Simō
amas me paſce agnos meos Et mat. xxiiij
Fidelis ſeruus ⁊ prudens quē conſtituit
dominus ſuꝑ familiā ſuā vt det illis cibū
in tempoꝛe. ¶ Sed heu q̄₃ verſa omnia:
Uade nūc precoꝛ in domū eccleſie/ circū/
duc pauliſper ocl'os. ⁊ in locis aliq̄b⁹ quē
ibi ſpeculatoꝛē/ qualē ianitoꝛē. qualē de/
niq₃ paſtoꝛē inueneris manifeſta. Uidi/
ſti? Quid ſtupes? Quid attonitis oculis
ſtas? Scio pꝛoꝛſus/ ſcio. qꝛ hoꝛrenda te
monſtroꝝ imago ⁊ abominandū deſola/
tōnis poꝛtentū exterruit. Nā velut prela/
ti abſceſſerint aditis ariſq₃ relictis. vt ma
ro ait/ in eoꝝ loca ſubiſſe intuit⁹ es. Cecā
ignoꝛātiā pro exploꝛatoꝛe. Timidā igna
uiam pro ianitoꝛe. Rapacem ſeuiciā pro
paſtoꝛe. O miſerabiles ⁊ ſufficientib⁹ nū
q̄₃ lachꝛymis deploꝛandas/ noſtre dom⁹
vices ¶ Ecce in p̄mis q̄₃ peſſima oīm ex/
ploꝛatrix pſtatuta eſt ignoꝛātia/ q̄ ⁊ temeri
tate preceps eſt ⁊ elatōe turgēs Prēcū eni
ꝓuerbiū eſt vt ait Hiero. in epl'a de melchi
ſedech Ecce eni impitia cōfidentiā/ erudi
tio timoꝛē cauſat. Si exurgant hereſes ſi
ꝑuerſaruꝫ dogmatū gladij iaciant᷑. ſi erro
res cuneatim erūpant/ nō clanget bucina
nō os aperiet/ ceca quippe eſt/ nec ab ini/
micis ſecernit amicos/ arma nō videt ad/
uerſa/ nec vexillorū ſigna cognoſcit Hinc
fit vt ſimplices ⁊ plerūq₃ litteris ſeculari/
bus/ inflati a peſtiferis erroꝛib⁹ rapiātur.
ſeducātur obꝛuant᷑. Quot putas hāc ob
cauſam hereticos eſſe de his qui ſpecie te/
nus in eccl'ia conuerſant᷑. Hoꝛreſco mēo/
rans/ hoc vita mōſtrat/ voces hoc ſacrile/
ge indicāt/ q̄s inter vina epulas ⁊ ꝯuiuia
impudēter euomunt. Illic ſub ioci ſpecie
hereſes effundūtur cū nullus in fidem ca
dat iocus Ubi cōtra theologos/ tot ꝗtur
ſententijs ⁊ irriſoꝛijs interrogatiōib⁹. Eo
tunc de ſacris bonis diſputat᷑ vt in tēpus
noſtrū vere inciderit illō Perſij de roma/
nis. Poſt prandia querūt romā de ſatur
quā dia poemata narrant Theologia ab
eis ſtultilogia noīatur. ⁊ que ſola aut pri/
cipalis in arce locari debuerat: tāq₃ ſpecu
latrix ſagaciſſima ⁊ in cōꝑatōe ei⁹ queuis
alia ignoꝛantia dari poteſt/ in ima deijci
tur/ calcatur/ reputat᷑ pꝛobꝛū ingens. q̄ne
tiā ſi fama nō mentit᷑/ prelatoꝝ nonnulli
(quod vix credere auſim) ſtulticie palam
arguunt homines theologie operā impē
dentes. quaſi ipſa res ſit fatua. inutil'. fan
taſtica. theologic⁹ inq̄unt. ergo fantaſtic⁹
O nefandas diabolicaſq₃ voces ⁊ ꝑditiſ
ſimis autoꝛibus ſuis ſimillimas. O pu/
trida oꝛa/ ferro cauteriſanda. que tā ſpur/
cidum verbū expuerūt. Iſta certo nō irri
ſio eſt. ſed mera blaſſemia. ⁊ hec igne et fer
ro exterminūda eſſent. ꝓſertim in platis q̄
de neceſſitate ſalutis fidem explicite ſcire
dn̄t ꝑſuadere inſuꝑ ⁊ ꝯtra hereſes ſi pullu
lāt acrit᷑ ſapienterq₃ ꝓtegere. Tremēda hec
talib⁹ vera tn̄ ſentētia Neq₃ eni domū ſuā
prudenter inſtituiſſet xp̄s. niſi ad illi⁹ con
tra hereſes vaſtatrices tuitionē quoſdam
obligaſſet. Quos autē alios ex officio ma
gis aſtrictos reperies? Potēs ſit (inquit
apoſtolus de ep̄o) hoꝛtari in doctrina ſa/
cra ⁊ eos qui cōtradicūt arguere. ad Titū
primo Probat hoc durād⁹. iij. di. xv. Au
dent tamen eoꝝ aliqui (ꝑut fertur) a theo
logie ſtudio hoīes deterrere. O fides o re
ligio. Et miramur igit᷑ ſi eccl'iaſtica dom⁹
ꝑturbat᷑. ſi ſpirituali tempalíq₃ incommo
do quatiat᷑. quādo e ſpecula theologiam
precipitant et in eius locū domina igno/
rantia ſublimat᷑: propterea inq̄t ipſa Ca
ptiuus duct⁹ eſt popul⁹ meus quia nō ha
buit ſcientiā Iſa. v. Sciam loq̄tur ſpūa/
lem diuine legis/ nō animalē ⁊ mundanā
que aut iudicare de poꝛcis (ſicut ait Anti
ſiodoꝛenſ) aut de pecunijs numerandis

et extorquēdis/ſolerter ſolet diſſerere In
ſpiritualibus aūt ceci ſunt ait veritas. du
ces cecoꝝ/ nimirū ſi ambo in foueam ca/
dunt. Et etate noſtra/ nimis heu verꝝ eſt
prophete vaticiniū. Speculatores eius
ceci omnes. Iſa. lvi.

B **Tres ſecundū hoc**
de theologie cōtemptu ⁊ eiectiōe a ſpecl'a
elicio ꝯſideratōes ¶ Prima In eccl'iaſti/
ca domo/ in qua vnius corporis mēbra
ſumus ſ'm apoſtolū in epl'a hodierna ſi/
mile eſt ſi theologia odio habeat' aut eijci
atur/ quēadmodum ſi membra hominis
in oculos cōiurarent/ eosqꝫ extinguerent
vel vt Eſopus refert/ velut ſi ventrē homi
nis vſqꝫ ad exinanitionē ſine cibo digere
re permitterēt. Ex ſi homo tūc piclitatiōi
vicinꝰ eſſet. quid de eccleſia coniecturādū
eſt? veſtrū ſit iudiciū Theolologia quip/
pe eccl'iaſtici corpis oculꝰ eſt. ⁊ venter etiā
ſpirituales cibos glutiens. coquēs. et in
cetera membra delegans ¶ Secunda cō
ſideratio In eccleſiaſtica domo/ maioris
eſſet meriti qui theologiā foueret ⁊ eaꝫ in
populis lucem abundare faceret/ ꝙ ſi in/
ſtitueret aduocatos ⁊ medicos/ qui gratꝫ
pauperibꝫ patrocinia medicaminaqꝫ tri/
buerent ¶ Miraris forſan ſed perſpicua
eſt ratio. Eligibilius enī preclarius atqꝫ
diuinius eſt animaꝝ ꝙ corpoꝝ indigen/
tijs ſuccurrere. que quante ſint/ cogitare
ſtupor eſt/ ex quo liquide conſpicimus/
ꝙ alti meriti ſit/ recto vt fieri decet fine. nō
queſtuoſo. nō ambitioſo. ipſi theologie
ſtudium impēdere/ precipue in tāto eius
odio/ tantaqꝫ penuria ¶ De theologia lo
quor/ nō que ad verboſam ⁊ ſophiſticam
loquacitatē et chimerinā neſcio quā ma/
thematicā redacta eſt. ſed que metit fidem
moresqꝫ cōponit Et ab aliqbus forte nō
minoris meriti iudicaret' ſe in hoc ſtudiū
deuouere/ ꝙ ſine eo religionē ꝓfiteri Hic
tamē nihil aſſero ¶ Rurſum eadē ex radi
ce dilucidū eſt/ ꝙ friuola ſi nō potius ini/
qua nomine' iudicanda ſit quorundā in
fideliū opinio qui in regiōe eccl'iaſtice do
mus/ ſcientiā adinuentionū humanarū
audent aſſerere ipſi theologie preferendā
niſi fortaſſe inquiūt vel in locis vbi publi
ca viget hereſium dogmatiſatio. ita videli
cet/ quaſi ſacre ſcripture nullū aliud ſit of
ficiū ꝙ patentiū hereſum extirpatio. ⁊ nō
etiā mores cōponere/ erigere ſpem ad ce/
leſtia/ diſcernere inter peccata/ omēs hu/
manas inſtitutōnes ad diuine legis line
am corrigere fidem inſup iam plantatam
ne euellat' aut errorū zizanijs miſceat' ob/
ſeruare. quoniā verū eſt metricū illud Nō
minor eſt virtꝰ ꝙ querere parta tueri Hec
autē et cōſimilia ſapientie officia/ ſi pcla/
riora ſint/ et viris domus eccleſiaſtice re/
ctoribus digniora. ꝙ aſſiduos litiū diſce
ptationū qꝫ tumultus ſup rebus innume
ris audire/ ⁊ ſ'm cerimonias quaſdā ⁊ in/
numeras conſtitutōnū ambages/ cauſas
circūuoluere/ iudices vos ꝯſtituo. hoc pa
cto ſi prius ad memoriā reduxerim illud
apoſtoli ad Corin. vi. Secularia igitur
iudicia ſi habueritis contemptibiles qui
ſunt in eccleſia illos cōſtituite ad iudicā/
dum ¶ Tertia conſideratio. Per ſcienti/
as humanas/ tpaneo eccl'iaſtice domꝰ re/
gimini/ curā tantā impendere/ vt ſpūalis
gubernatio pene deſeratur/ videt' nō me/
diocris occaſio diminuēde tpalitatꝫ Cur
ita? Qm̄ ſublato fundamēto cui tpalitas
innitit' ⁊ ob quā cumulatius abundauit.
edificiū ruinā pati neceſſe eſt Quāobrem
hoc in loco recordari placet illud quod a
volerio libro. vij. ca. ij. ſapienter dictuꝫ ab
anaxagora predicat' ipſis athenienſibus
Videte inquit ne dum celum cuſtoditis
terrā amittatis. Verto ſententiā. Videte
eccleſiaſtici/ nedum terrā cuſtoditis celuꝫ
amittatis Agnoſcitis per hoc ꝙ pernicio
ſa res eſt theologiam e ſpecula eccleſiaſti/
ce domus eijcere. ¶ Sed expecta/ om/ D
nia nōdum audiſti/ neqꝫ enim tantūmo/
do pro ſpeculatore poſita eſt ignorantia
verū etiam parte in aliqua domus/ vide/
bis ſtantem pro ianitore mundanā timi
ditatem vel timidā ignauiam/ praua vti
qꝫ ⁊ ineptiſſima hoſtiaria/ quia nec diui/
num honorem/ nec domus ſalutē in ape/
riendo claudendo ve perpendit/ ſibi ſatis
eſt dum placeat mundo. Veniunt indo/
ciles pueri vagi. moribus incompoſitiſ/
ſimi. Affirmant ſe alto claroqꝫ ſanguine
progenitos/ familiares regum/ ducumqꝫ
amicos. miſcent cum precibus minas di
cuntqꝫ cum Abimelech Iudicum nono
Cōſiderate ꝙ os vrm̄/ et caro veſtra ſum
Quid agit nr̄a hoſtiaria? Moribꝰ nomi
ſuo ꝯgruis vtit'. formidat tremit. ⁊ vt ꝓbō

ſatyꝛico vtar/ ad mote trepidat arū dinis
vmbꝛā nil auſa negare Tales ad celſas ec
cleſiaſtice domus ſedes euehit/atqꝫ illam
implet ꝓphetică maledictōem. Dabo pue
ros pꝛincipes eoꝝ ꝛ effeminati dn̄abunt
eis Jſa.iij. Hi ſunt qui aſcēderūt de domo
regis in domū dn̄i hieremie.xxvi. Et qui
velut Ozias eccl'iam violenta ptāte ſub/
intrant.ij. Paralipp.vi. Sed qui pares
ſunt in culpa reformidēt ne ſimili aut de/
teriori pena plectātur ¶ Aſt alij qui iani/
tores ſunt optimi heliſeū imitent. de quo
Eccl'iaſti.xlviij. ſcriptū eſt. Jn diebꝫ ſuis
nō ptimuit pꝛincipē. ꝛ in potentia nemo
vicit illū/nec ſupauit eum verbū aliquod
ſupple depꝛecatōis aut cōminatōis/non
inſcij ꝙ petere docet qui timide negat. ¶
Dicet foꝛtaſſis intra ſe tacitꝰ aliquis fie/
ri iſta opoꝛtere ꝑ qualitate tempoꝝ. vt ec
cleſiaſtice domui coꝛroboꝛatio maioꝛ ac/
cedat. quaſi iſta ſcilꝫ genus ſuſtentamen/
tum ecclie dei ſint. nō xp̄s. Eccl'iam mihi
crede ſuſtinēt. fulciūt ꝛ decoꝛāt/nō lōgus
famulantiū oꝛdo in moꝛē decurtatoꝝ. nō
faleratoꝝ equoꝝ numeroſitas/ nō aucu/
pium. nō venatio. nō taloꝝ vſus. nō mere
tricū. ſed ſancti moꝛes. humilitas/ religio
pietas/pudicitia/ſcripturarūqꝫ cognitio
Et quāto eccl'iaſtica domus a pluribꝫ im
pugnatur/tāto ſanctioꝛibꝫ exemplis regē
da eſt/et ſcandaloſis pꝛomotōibus minꝰ
ꝛ minꝰ occupanda ¶ Occurrūt apud ho
ſtiariā noſtrā alij hoīes ſi nō beſtie ſed po
tius ſpurciſſime nominā de ſunt abiectiſ/
ſimi/ſpurciſſimi/viliſſimi/qui volunt in
trare ſecreta domus ac inde timeri ait ſa/
tyꝛicus/q̄bus notū eſt illud eiuſdē Charꝰ
erit verri. i. peſſimo homini q̄ verrē tem/
poꝛe quo vult accuſare pt/ꝓpter quod iſti
ſcoꝛtoꝝ ꝛ muliercl'aꝝ conq̄ſitoꝛes ſunt ar
gumentatōnū ꝛ alioꝝ quos effari pudet
ne pudicas aureſ polluā ſummiſtratoꝛes
Ad q̄d: vt pꝛuriētē dn̄oꝝ ſuoꝝ libidinē
expleāt/imo irritēt ꝛ ſuccēdāt Quare ſic:
vt inde cari habeant/ ament/ timeantur.
Quid vltra: Jſti ad bn̄ficia diabolica pe
tunt ingreſſum. petūt cum iniq̄s poꝛtio/
nem/et eo impoꝛtuniꝰ ꝛ impudentiꝰ quo
parua eis merita ſuffragātur ¶ Subeūt
alij hoīes ſceleratiſſimi/ bonoꝝ crimīato
res. q̄ cōiuratōes ꝯtra eccleſiaſticā domū
fieri audacibꝫ mēdacijs aſſerūt/vt ſoli in
uigilare/ſoli rēpublicā ꝯſeruare iudicent

vt perinde ſublimia dignitatū ſcādāt lo/
ca. Hoſtiaria vero noſtra/tales.ꝛc. ſed lin
guā cōpeſco. Scio de q̄bus loquoꝛ Qui
veꝝ dixerit accuſatoꝛ eſſet inq̄t ſatyꝛicus.
Non autē illud nouū eſt. Habes.i. Ma/
chabeoꝛū/qualr̄ venerūt viri impij ex iſrl̄
et alchimus cū eis/qui volebat fieri ſum/
mus ſacerdos. ꝛ accuſauerūt ppl'm apud
regem. Sequit. Alchimū cōſtituit rex in
ſacerdotiū Extinā nullos mō alchimos
haberemꝰ Reuerēdiſſimi.p. nō ſic. ꝑfecto
nō ſit ſonātiſſima ecc'ie domꝰ tuba/pari/
ſieñ. vniuerſitas cōpulſa ſilere fuiſſet/ nō
talem in ſuis deliberatōibꝫ paſſa eſſet ca/
lumniā. Sileo de apertione ꝛ vſu clauiū
in vtroqꝫ foꝛo. curie ſcilꝫ ꝛ conſcie/ nec de
collatōne ſacramentoꝛū loquar qꝛ nullis
vnq̄ꝫ verbis/nullis eloquētie viribus/ne
Tullius quidē exprimeret eos q̄ in hac ꝑ
te abuſus ſunt. ¶ Poſtremo cernite q̄s
in eccl'iaſtice domus locis plurimis pa/ J
ſtoꝛ locatus eſt. Nunq̄d ambicioſa rapa/
citas Foꝛtiſſime deus/ talē e terris abijce
peſtem. ſeua eſt/crudelis/atrox/ hoꝛrida/
inſatiabilis/ truculenta. Credis eā oues
paſcere. erras. Expoliat/rodit/voꝛat ene/
cat. ꝛ leuiſſima occaſiōe ꝑ fulminatōes ex
cōicationū foꝛas mittit Suoꝛū inſuꝑ ſa
tellitū turbis magna voce Terentianū il/
lud in dechyꝛa inculcat. ſedulo te moneo
ꝛ hoꝛtoꝛ ne cuiuſq̄ꝫ te miſereri quin ſpoli
es/mutiles laceres quanq̄ꝫ nactꝰ ſis Audi
re tamē debuerat Tiberij ceſarꝭ reſcriptū
boni paſtoꝛis eſſe tondere pecus/non de
glubere. Suetonius lib.iij. Quāto ſatiꝰ
tutiuſqꝫ fuerat nō habuiſſe paſtoꝛē Sic
irato Joue/fabuloſis ranis hydra tranſ/
mittit Sic ꝑficiunt agnis lupi/ ceruiſqꝫ
leones. Et foꝛmidādū eſt ne ad hāc iram
pctā n̄ra deū ꝯcitauerit q̄ regnare facit hi
pocritā ꝓpt pctā ppl'i Job.xxxiiij Hec āmbi
tioſa rapacitas illa eſt q̄ redditus eccl'iaſti
cos diripit. ꝛ q̄ gratꝭ miſtrare debuerat. vi
li ꝑcio ꝯpare ꝯpellit. obaudiēs xp̄o iubē/
ti. Gratꝭ accepiſtꝭ gratꝭ date Mat.x. Face
tiſſiā āt in h̄ loco ſꝫ moꝛdaciſſiā eſt amb.
Ref. Nemo inq̄t gratꝭ dat. qꝛ nemo gratꝭ
accipit ¶ Jſta ſe dn̄az reputat eoꝛū q̄ in ec
cleſia ſunt ꝓuētuū n̄ admiſtratricē. ꝯ apl'i
cā diuināqꝫ ſn̄iaꝫ.i. Coꝛi.iiij Sic nos exi
ſtiet hō vt miſtros xp̄i/ ꝛ diſpēſatoꝛes mi
ſterioꝝ dixē Pꝛelatoꝝ itaqꝫ ē. idoneoſ ad
dinū ſuitiū eligere. q̄bꝫ ſic electꝭ ꝑ modū

acceſſoꝝ ⁊ pro ſua ſuſtentatōe cōpetunt
tēꝑales fructus nō eligentib⁹ p̄latis Ex q̄
probat tamē ꝓbatiſſima deductōe duran
dus.iiij.ſententiaꝝ diſt.xxv.p̄latos nul/
lam ſuꝑ venditōne hmōi redditūū habe/
re licētiā.nullā a ſymoniaca prauitate ex/
cuſatōem ¶ Hūc igit̃ ⁊ eccl'iaſticā domū
quādo talib⁹ monſtris repleta eſt ſpera ꝓ/
ſperari. Spera viros eccleſiaſticos/ apō
principes ſeculi decetero honorādos eē.
⁊ nō pot⁹ abiectiſſime qñ abiectiſſime vi
uunt cōculcādos Nā quos ad reuerentiā
maximā ⁊ propriaꝝ hereditatū largitōez
induxit docta humiliſq3 ſctitas. Mira/
rer ſi nō ꝑ oppoſitū ſtulticia/ſuꝑbia.rapa
citas/nequicia/ad irriſionē eoꝝ indigna
tionēq3 ꝓuocent/⁊ ad retrahēdū datrices
man⁹ ſuadent. Cur inq̄unt dabim⁹? Ut
ſcȝ iſti lautiſſima fuſione inebrient̃.luxu/
rient/voluptatib⁹ oībus impudentiſſi
me demergātur/vt oē eoꝝ ſit ſtudiū alie
ne pudicicie inſidiari/opes fraudib⁹ a po
pulis rape.et deniq3 deteriores eē oīb⁹
hoībus. Sȝ ve ſubditis q2 quicq̄d deli/
rant reges/ plectunt̃ achiui ait Oratius.
¶ Satis ſuꝑq3 ſatis. R.p. ad eccl'iaſtice
domus euerſionē erat cecā ignorantiā in
ſpecula/mundanā timiditatē in ianua/ ā
bitioſam rapacitatē ſuꝑ paſcua collocare
¶ Sed heu nunq3 ſolitari⁹ eſt male ſoꝛtꝭ
aduentus. Sed vt recte terētian⁹ laches
conq̄ritur/venit aliō ex alio malū/ rūpit
ecce inferi in eccl'iaſticas ſedes furens di/
ſcordia/ꝑtinaciſſimaq3 diſſenſio Et cum
ipſis miſeriaꝝ oīm cumul⁹ effundit̃ Dici
neq̄t quātas aīarū ſtrages/q̄ve diſcrimia
q̄t odia/q̄les plagas ſecū aduexerit. Nam
dū finis eſt/fit in dies ſeuior/⁊ vix eſt qui
ſue depulſioni diligēter intēdat. Ignorā
tia neſcit.humana timiditas non audet/
ambitioſa rapacitas nō curat/q3q3 enim
intenſa rapacitas(q2 de illa loquor) totū
ꝑ fas vl' nefas occupare deſiderat/mauult
tamē(iuxta decretiſtarū regulā) ꝑtem ha/
bere etiā iniuſte/q3 toto iuſte priuari. Ita
q3 crudel' ⁊ materne pietatis expers/ hor
rende intonat illō.iij. Reg.iij: Non mihi
nec tibi ſit/ſed diuidat̃/proh dei et hoīm
fidē/que vocū ipietas eſt? Que iſta demē/
mētia/q̄lis crudelitas? Uach q3 triſti ma/
lignoq3 ſidere nati ſum⁹/vt q̄d viuim⁹ in
tuētes mala dom⁹ noſtre/ nec obſtamus?
Que tanta in hoīb⁹ inhūanitas ⁊ barba/
ries/vt in eaȝ in feſto diſſidioꝝ tumultu
pax non querat̃? En quo diſcordia ciues
ꝑduxit miſeros inq̄t maro. Expecta pau/
liſper ⁊ nō dico odioſum ſed capitale cri/
mē erit de vnienda reſarciendaq3 eccleſie
domo verbū facere. Adeo res in malo lo/
co ſita eſt.adeo nō miſeret̃ oīpotens/de
ſperatōni ꝓxima miſereat̃ inq̄t. ¶ Et pu/
tas miſerebit̃ deus:et hoc impetrabit cer/
uix noſtra/ et coꝛ cōtumax.que tot malis
preſſa ⁊ obruta/nō deijcit̃.nō humiliatur
nō ad dn̄m ꝯuertit̃. Monſtra ſi potes q̄t
ꝓceſſiones orōeſq3 generales/ ad diuine
miſericordie implorātōez celebrate ſunt/
q̄ indicta ieiunia.q̄lis ad extremū moꝝ
emēdatio? Relege tamē ſinglas in biblia
de iudeis hiſtorias.ille te docebūt ſi neſcꝭ
nunq3 eos a tribulatiōib⁹ ⁊ ſciſmatib⁹ q̄s
plurimas perpeſſi ſunt fuiſſe liberatos.q̄
uſq3 in ſacco ⁊ cinere hūiliarent̃.quouſq3
orōnū generaliū ⁊ ieiunioꝝ frequentia
diuinā placarēt offenſam Ira eſt prīa ⁊ re
cta pacis adipiſcēde via.potiuſq3 ꝑ indi
gnam potentiū ꝓmotionē aut martē ſan
guineū.iij. Reg.xij. Non aſcendetis neq3
bellabitis ꝯtra frēs veſtros filios iſrael.re
uertat̃ vir in domū ſuā.vuln⁹ eni antea fo
mentis ſuauiorib⁹ tentandū eſt.q3 viuam
ferro carnē reſecare.ne obtingat illō Lu/
cani.exceſſit medicina modū Sed per
viſcera mīe dei nr̄i miſereamī tādē q̄cūq3
poteſtis ⁊ debetꝭ atq3 ſuccurrite Ite in ve
ſtrā eccl'ie domum ⁊ molli pectore piſq3
ocul' deſolatōȝ ei⁹ inſpicite.accingimī ve/
locit̃ ⁊ viril' generoſiq3 aī robore.ad defen
ſionē ei⁹ ex aduerſo ꝯſurgite Audete tādē
aliq̄d veſtra ꝟtute dignū qō oīs etas cele
bret.qō faciat vos fama ſuꝑ ethera notos
qō ad vltimum eterna vos felicitate coro
net ¶ Difficile eſt fateor.ſed tēdit ī ardua
virt⁹ Aderitq3 auxiliator dn̄s mox vt bo/
na ceperitis Si autē.rōem date q̄ pacto
de eccl'ia viuitis.cur talētū a dn̄o diſpen/
ſandū ſuſcepiſtis. Nulla hic vulnera tole
randa ſunt nulla mortꝭ Et hec tn̄ ſi exige
rent̃.ꝑ gregis ſalute ſubeūda erāt Excuſa
tio nulla eſt ſi veſtris opib⁹.imo nō veſtrꝭ
ſed xp̄i.ſi honorib⁹ fictis.ſi caducis ſedib⁹
in tāto viuentiū ⁊ mortuoꝝ diſcrimīe ꝑci
tis Mea quidē opinio q̄ hi q̄ ꝑ negligen
tiā veſtrā in inferno purgatorio ve torq̄n
tur.acerrima vos lamentatōne ante iudi/
cem expaueſcendū exaudiendi accuſant/

et inculpant. Et quo fugietis cum vindi
cta aduenerit/infeliciſſimi qualiter horrē
das dei viuentis manus euadere cōfiditiſ
ꝑditiſſimi hominū? O hominū inquam
ꝑditiſſimi qualiter euadere confiditis?
L ¶ Atuero timeo ne incaſſum verba fiant
ne abſentibus ⁊ ſurdis/et (vt grecū eſt ꝓ
uerbium) aſino lyra tangat Et quādo ſic
eſt vendāt rapiant/ lacerent/ diſſentiant/
pu gnent ꝑiurent/⁊ eccl'iaſticā domuꝫ ꝑi
culis expoſitā deſertāq relinquant /et ita
hercle relinquūt plurimi ⁊ in alias dom⁹
ſe tranſferūt. propterea obſurdeſcūt eccl'ie
clamoribꝫ/doloribꝰ ⁊ erūnis. ¶ Et in q̄s
domos abierunt. ſi interroges reſponde
rem (ſi res iſta laſciuie pateret) ipſos ad vi
ſendas poetaꝝ domos emigraſſe ¶ Quoſ
dam apō Virgiliū p̄rio eneidos in temu
lam eoliꝗ ventoꝝ regis domū Et hi ſunt q̄
aſſiduis ſupbie flatibus tumēt/ vel vt euā
gelico exēplo vtar. q̄ arundo ſunt vento
agitata aut qui nauiculā petri in hoc mū
do ſali vaſto turbine illidunt ſcopulis/et
in rapidos ſciſmatum fluctus obuoluūt
peneqꝫ demergunt ¶ Aliꝗ apud Valeriū
flaccū in argumanticon male iocundam
ſpurcide veneris domū frequētant. q̄ libi
dinibꝫ obſcenis immerſi/ illas deſparatū
libidinū vel voluptatū voces egerūt Exi
guū ⁊ cum tedio eſt tēpus vite noſtre. Ve
nite igit̄ fruamur bonis q̄ ſunt/ nō nos p̄
tereat flos tp̄is/coronem⁹ nos roſis anq̄
marceſcāt/ nullū ſit p̄ratū qd̄ nō ptrāſeat
luxuria noſtra. Sap. ij. ¶ Quoſdā ſuſci
pit ouidi⁹ li. iij. metamor. In atrā domū
luminētis meridie/ q̄ bonoꝝ laudibꝫ in
tabeſcūt ⁊ nequnt cū ſeis q̄c q̄ pacifice loq̄
Gen. xxxvij. Siles ſauli q̄ nō rectis ocul'
aſpiciebat Dauid. primi Reg. x ¶ Partē
qꝫ collocat idē Ouidi⁹ li. xi. in ſaporifera
in habitis ſomni domo q̄ cū fatuis virgi
bus dormitauerūt oēs ⁊ dormierūt. Ab
eodē introducit̄ ps altera in egenā marci
de famis domū. li. viij Quos auri ſacra fa
mes macerat ⁊ exangues reddit. ſpqꝫ aui
dis faucibꝫ auꝝ hiātes. q: nō implet̄ aua
rus pecunia Eccl'iaſt. v. ¶ Incoluūt non
nulli apō ſtatiū. the. li. vij. Ferreas cruēti
martis edes. De quibꝫ dici pt illō. ij. Ma
chab. ix. Bella nutriūt ⁊ ſeditōes mouēt.
Cōtra q̄s pſal. impcat̄. Diſſipa gentes q̄
bella volunt Aliꝗs placet ſtrepidula lo
quacis fame domus Math. xi. Qui cum
athenienſibꝫ ad nil aliud vacant: niſi au
dire aut dicere aliquid noui. Act. xvij. Et
vt Naſo ait. milia rumoꝝ ꝯfuſaqꝫ verba
volitant ¶ Demū quod mireris q̄buſdā
in electōne infernalis curialiū furiaꝝ vere
re infernalis domus eſt Metamor. iiij. et
eneiō. vi. Quibꝫ apta eſt vox illa Job In
fernus dom⁹ mea eſt Job. xvij ¶ Poſſem
et in aliꝗs poetaꝝ domibꝫ eccl'iaſticos vi
ros oñdere cū truci poliphemo Eneiō. iij
Cum ſeuo lichaone metamorph. i. Cū fu
re caco. Eneidos. viij. Cum ſacrilego bu
ſyride. Tragedia Senece p̄ria et vltima.
Cū eſtuante vulcano. Eneidos. viij. Et
in laborinto Dedali Metamor. vij Cuꝫ
ſemiſero minotauro. Et ita de plurimis
iuxta morū merita. ſed omittam⁹. Nō eſt
ſobria res in tam vaſta ⁊ tremenda eccl'ie
tempeſtate/operoſe fabuloſa conquerere.
¶ Cōmonuiſſe ad extremū ſuffecerit ec M
cleſiaſticos viros/dom⁹ ſue neglectores/
vt ſiq̄d in eis paterne virtutis eſt/ ſiq̄d vi
uifici dei. ſiquid ad deū timoris vel amo
ris/ſi vlla deniqꝫ mortis eternorūqꝫ incē
dioꝝ recordatio/ vnuſquiſqꝫ protin⁹ reſi
piſcat redeat acceleret/ audiatqꝫ myſticis
verbis inuitantē xp̄m ad curā huius do
m⁹ precipuā Vade inquit in domū tuam
Dicere xp̄m credito. Noli iuſtū cōtemne
re/dñs ſum/quia precipio vade. Luce. xi.
Dicebat centurio dñs militū. Dico huic
vade. ⁊ vadit ¶ Et ſi pudet o hō preceptiſ
hoim obedire. ſaltem obediēter pare deo
Dehinc extra ne ſis ſed fungere dato tibi
officio/⁊ vade in domū tuā Nā oñdit ſm
apl'i ſententiā ep̄m eē domui ſue bñ p̄po
ſitū. i. Thy. iij Exēplo Joſeph q̄ guberna
bat creditā ſibi domū Gen. xxix. Et. ij. pa
lippo. xxix. dicebat Ezechias. Mundare
domū domini patrū veſtrorū. Sequitur
Sacerdoti ingreſſi ſunt templū domini
vt ſanctificarent illud. Et vtinam verus
eſſet ſermo iſte etate noſtra/non ita pollu
erent domū domini. ¶ Ad extremū debꝫ
ad hoc allicere proprietatiſ ratio/quia nō
in externam ſed tuā domū mitteris. Ob
hoc Geneſis triceſimoſeptio dicebat Ja
cob ad Laban. Juſtum eſt aliquādo vt
etiam prouideā domui mee Et eccleſiaſti
ci debent prouidere vt non fiat dom⁹ ora
tōnis domus negociatōnis Johan. ſecū
do. Nec de domo pie ſanctitatis vere inter
rogetur illud Hierem. ſeptimo Nunquid

ſpelunca latronum facta eſt domus iſta?
Et alibi Quid eſt q͂ ſeruus meus facit in
domo mea ſcelera multa? Ne inſup̱ male
dictõis illius ſit particeps Ve q̇ opulen/
ti eſtis in ſyon ingrediẽtes pompatice do
mus Hierl'm Amos.vi De quibꝫ Ozee.ix
Eijciam eos de domo mea Per oppoſitũ
bonis iuſtiſq; eccl'iaſticis ⁊ domũ eccl'ie
ſcḋm rectã regiminis regulã introeũtibus/
pollicetᷣ dominus Jſa.lvi Letificabo eos
in domo orõnis mee/ hic in pñti ꝑ gratiã
⁊ bone conſcĩe tranquillitatẽ. ⁊ in futuro
per gloriam ⁊ celeſtis domus felicitatem
Quã nob̄ p̄ſtare dignetᷣ ⁊c̄. Amen

Finit ſermo matutinalis

A **Sequitur collatio**
eiuſdẽ ſermonis de reliquis duabus do/
mibus ſcil; proprie conſcientie/ ⁊ celeſtis
glorie.

D imperialem ſummi regꝭ do
mum/ fidẽter vadimꝰ immu
nitatis egentes. ſi nõ eam de
decoro errore polluẽtes vio/
lauerimꝰ. violata q̇ppe immu/
nitas. imunitatꝭ locũ ñ relinq̇t Violãt ãt
eam q̇ eam quocunq; vicio ſordidatã aſ/
ſerũt contra prophetãtis oraculũ/ domũ
tuã; domine decet ſanctitudo in longitu
dine dierum. Quis vnq̃ locus. R.p. dei
electior ſingulariorq; domus fuit q̃ Ma
ria/ quam ſi decet ſanctitudo in longitu/
dine dierꝫ: nullus procul dubio vite dies
nulla hora a ſanctitudĩe ſecluditur Hoc
ipſum pia credulitate confitentes ad hãc
domũ refugij vnanimes occurramus oc/
currentes veneremur/ venerãtes implore
mꝰ/ implorãtes ſalutemꝰ dicẽtes Aue ma
ria Vade in domũ tuam vbi prius

Jdcirco tranſſum/
ptionibꝫ metaphoriſq;/ predicantes vti/
mur: quatinus noua/ minus faſtidia tva/
rietas ⁊ a cognitis/ ad apprehendẽda ma
gis ignota ſubnecteret ⁊ ſubleuet Quia eni
nobis (exempli gratia) domus materia/
lis ſenſu quotidianoq; vſu maxĩe cogno
ſcitur. ꝑ illius ſĩlitudinẽ quaſi ꝑ vehicu/
lum aliq̇d in occultarꝫ rerꝫ ſc; conſciẽtie ⁊
glorie cõprehenſionẽ/ facilꝰ eleuamur
Hec me cõſideratio ꝑmouit/ vt poſt litte
ralẽ thematis noſtrã, domũ de ea poſtmo
dũ ꝑ allegoriã tanq̃ de eccleſia differerem
multis quidẽ verbis ſed pro rei magnitu
dine ac etiam dignitate indigniſſimis vel
pauciſſimis. Nunc q: in me eadẽ cogita/
tio eſt ſicut pollicitus ſum de adeũda. or/
dinanda ornandaq; conſciẽtie domo trã
quillior ſermo tranſcurrat q̇ ad noſipſos
nos reuocet retorqueat atq; reuerberꝫ Re
cto ſiquidẽ ordine poſt incitatõem ad re
gimen eccleſie. de exhortatiõe cõponende
conſciẽtie orditur oratio/ q: (vt apoſtolꝰ
ait prime thimo. iij.) Si quis domui ſue
p̄eſſe neſcit/ quomodo eccl'ie dei diligen/
tiã habebit.? Eiſdẽ vero verbis quibꝰ
preceptor meus dñs cameracẽſis/ tracta/
tum ſuũ de anima exorſus eſt. incipe vete
rũ tradit autoritas/ diuinũ illud fuiſſe ap
pollinis oraculũ. Noſce teipum Jnde eſt
illud Juuenalis. E celo deſcendit gnoti.
ſe. avton. figendũ ⁊ memori tradendũ pe
ctore. Huic cõformis eſt perſij monitio.
Tecũ habita vt noris q̃ ſit tibi curta ſup
pellex. Et iterum Nec te queſiueris extra.
Hanc eandemq; ſententiã thema noſtrꝫ
ſi ad mores deflexerꝭ inſinuat Nempe q̇d
aliud eſt dicere. vade in domũ tuam q̃ ha
bita tecum. teq; ipm cognoſce? Sunt
itaq; plurimi qui a ſemet longe peregri/
nãtur/ et vt hiſtrionum/ paraſitorumq;
mos eſt nullibi rarius q̃ in domo propa
moram faciunt/ nullibi moleſtius Mira
bile dictu. Eos citius in alia quauis regi
one q̃ apud ſeipſos reperies/ modo ꝑ cu
rias diſcurſant cum adulatõne/ ambitio
ne detractione/ nunc inter mulierculaꝝ
greges volutãtur cum libidine. frequen/
tiſſime vero inter auri argenti ve cumu/
los incedũt/ ductrice cupiditate nauigãt
Maria/ aera preteruolant/ humi repunt
prout ſtimulantiũ curarum varietas trãſ
uerſos precipitauerit Qui apud ſe ſi que
ratur illud habebitur Rñſ. prouer. ſepti/
mo Non eſt vir in domo ſua Horum qui
libet vt in domũ ſuam erat nec ſe deſerat/
monendus eſt per vocem chriſti ſalutife/
ram. vade in domũ tuam At quidã for
ſitan oppoſitõnes hominũ/ volunt ine/
pta extortaq; appellatõne domũ dici/ im
mo vide queſo q̃ aptiſſima ratione. Me
miniſti opinor queadmodũ philoſophꝰ
in politꝭ. libro primo capitulo primo cõ/
munitates inſtituturꝰ diffiniuerit domũ D

preſtantē ex viri et mulieris ſui quoqꝫ ꝛ li
beroꝝ ſociali cohabitatōne cōponi. Si
cubi autē ſerui deſint/ bouē eē poſuit pau
peribus pro miniſtro. Et ita ex hac ſocie
tate/ tres ordinat principatus/ nuptialē
inter virū ꝛ vxorē. deſpoticū ꝛ ſeruilem ſu
ꝑ ſeruū. paternū vel regalē patris ad filiū
Singul' poſt hec ſingula tribuit officia.
¶ Nolo autē mihi credas ſi nō oīa hec
eadem in hoīe monſtrauero Si autorita
tem mauis/ pro autoritate eſt Aug. in de
ſpū ꝛ aīa. c. xxxij. Si rōni plus ꝯſentis et
patrē queris: intellectū offero. qui princi
piū origo qꝫ eſt totius ſpūalis propagatō
nis in anima. Si vxorem poſtulas q̄lem
aptius reſpondebo q̄ ipam voluntatē q̄
inſepabilis ſocia eſt et indiuidua comes
intellect⁹/ ſine quo volūtas/ inualidi nul
lius ve conſilij eſt. et niſi vxorio federe ſe
cum miſceat/ infecunda prole/ ſterilisqꝫ
ꝑmanet. Prolem nūcupo/ affectuū cogi
tationūqꝫ veluti totidē filiorū propaginē
Seruos vero in promptu monſtrare eſt
q̄nqꝫ ſenſus ipos. Circunſpice neqꝫ bos
deeſſe iudicabitur ſi brutalis indomitiqꝫ
corporis naturā attenderis ¶ His intel
lectis non opoſum erit in homine tripli
cem aſſignare principatū Voluntatis et
intellectus adinuicē nuptialis eſt. Volū
tatis ꝛ intellectus ſuꝑ actus ſuos/ pater
nus et regalis. Amboꝝ ſuꝑ ſenſus ꝛ cor
pus deſpoticus et ſeruilis. Vides vt ſu
ſpicor ꝛ ante oclos tuos poſitū habes. q̄
decentiſſima ſimilitudine. hoī dū ad ſui
cognitōem mittit/ dictū extitit. vade ī do
mū tuam. hoc dicere eſt. Teipm regē. co
gnoſce atqꝫ recogitās iugiter ꝯſidera Va
de inquit ꝛ officiū quod vniuſcuiuſqꝫ ꝑ
noīatoꝝ propriū eſt/ non inaniter exeq̄re
Sciueris quid patrē iubere/ q̄ pacto vxo
rē ꝯuiuere oporteat. qualiter ꝓcreare libe
ros. ſeruis imperare dn̄m/ hoſpites ſuſcipe
conueniat. ¶ Et in principio ſiquidē ad
materialis exemplar/ ſpūalis fabricanda
domus eſt. atqꝫ vt in baſſo hūilitatis col
locetur tenendū eſt meretricū illud Boe
tij preceptū. Humili domū memēto cer
to figere ſaxo. Quāuis tonet ruinis mi
ſcens equora ventus. Tu conditꝰ quieti fe
lix robore valli. Duces ſerenus euū ridēs
etheris iras. Item tragicū illud in hypo
lito. Non capit vnq̄ magnos motus hu
milis tecti vel plebeia dom⁹ circa regna to
nat. Et rurſum in hercule furente trage
dia prima. cuius titul⁹ ē. h. f. metro ſecun
do. Me mea tellus lare ſecreto tutoqꝫ te
gat. Certa ſedet ſordida parue fortune do
mus Talē ſibi fabricauerat nauta ille in
ops. ſed ſecurus anuclas de quo Lucā⁹.
Rectorē dominūqꝫ ratis ſecura tenebat.
Haud procul inde domus recto vallo ro
bore fulta. ſed vnico ſterili cannaqꝫ intex
ta paluſtri. Sequit. Securus belli pre
dam ciuilib⁹ armis. Scit nō eſſe caſas o
vite tuta facultas. Paupis anguſtiqꝫ la
rēs o munera nondū. Intellecta deū. In
tali preterea vitā egiſſe ponit valeri⁹ li. vij
ca. i. ipm aglaum ſophodiū quo q̄uis ar
chadie eſſet pauperrim⁹ apollinis tamen
reſpōſo gigilidoꝝ regi opulentiſſimo in
felicitate ꝓlatus eſt. Et reſpondit mag̃ ſe
probare ſecuritatē ridens tugurium q̄ tri
ſtem curis ꝛ ſolicitudinib⁹ aulaꝫ Nunq̄d
hanc in habendis edib⁹ modeſtā humili
tatem ceſar auguſtus tenuit. qui domuꝫ
ſuam eo ꝙ paulo eminētior eſſet alijs/ co
equauit: De hoc Ouidius in de faſtis li.
vi. Nec paruū hui⁹ rei nobis xp̄s reliq̄t
exemplū. q̄ nō marmoreas dom⁹ ſed hūi
le ꝓſepiū ſua natiuitate illuſtrauit. Quā
obreꝫ his admonit⁹ obſeruatū habeas ſe
curā tibi ipſi tranq̄llāqꝫ hūilitatis domū
ꝯſtruere. Qui eni altā fecerit domū ſuam
querit ruinā. prouer. xvij. Rō. qꝛ niſi dn̄s
qui tm̄modo hūilia reſpicit edificauerit
domū: inuanū ꝛc. ¶ Poſt extructā hūili
tatis domū/ cura reſtat precipua/ ordiare
familiā/ ne dom⁹ ſit/ in qua nullus ordo
ſed ſempitern⁹ horror inhabitat/ fugiēda
qꝫ oībus modis a domo diſcordia ſm
pithagoricorū ſententiā/ cuius meminit
Hieron̄. in ep̄la ad rufinū. Ad qd̄ retorq̄
ri pōt illud Areſt. enigma ibidē poſitum/
hyrundinē in domo nō ſuſcipiendā/ id ē
garrulā loquacitatē. q̄ effectrix eſt iurgio
rū ¶ Subinde vt voluntatē intellectus
doceat quaſi maritus ſpōſam neceſſe eſt/
quatin⁹ ea appetat q̄ recta ſunt/ adhibeat
modū deſiderijs/ ꝛ ſe incōſulto velit nihil
Semꝑ memineris/ nō ob aliud egregiam
Ade domū miſerabili ruina deiectā/ q̄ ꝙ
vxor ꝯcupida fuit/ ꝛ volūtas ꝓceps/ temē
re ſine intellect⁹ cōſilio pomū viſu decoꝝ
preripuit ¶ Porro/ obuia caute/ ne rixo
ſa ſit volūtas. ne aut fumo dom⁹ abundet
aut ſtillicidijs repleat. Alioq̄n abeūdum

tibi eſt/mihi nõ credis/dicenti hoc ſapiẽ/
ti fidem preſta. Quid fumus ſi petis niſi
ignorantia oculos intellectus ꝑſtringẽs.
qua circũſeptus vir ſecuꝫ habitat fugit ſe
potius ⁊ horret veluti quandã morꝭ ima
ginẽ: Quod Seneca expꝛeſſit dicẽs. Ociũ
ſine litteris mors eſt ⁊ viui hoĩs ſepultu/
ra. Dehinc q̇d ꝑ ſtillicidia/niſi labiles in
ſtabilesq̃ cogitatões accipimꝰ quibꝰ exa
gitatus intellectus/ad ſeipm̃ redire ⁊ in ſe
ipſo conſiſtere neq̇t: Rixoſa vero mulier
eſt voluntas improba ⁊ que in ſenſualita
tis naturã pene degenerat. Hec aſſiduis
malaꝝ cupidinũ ſtimulis vexat ĩtellectũ/
eundẽq̃ volitionuꝫ ac nolitionũ mutuo
altercantiũ litibus inq̇etat/ vult calcatis
ſpõſi legibꝰ imperare prout libet. Intonat
q̃ illud ſatyricũ. Sic volo ſic iubeo. ſit ꝓ
ratõe volũtas. Quid agat tũc intellectua
lis ſenſus/reclamet nõ exaudietur/ preci/
piat nõ obedietꝛ obiurget acerbius ſono
remorſu conſcientie ferietꝛ. Quid igitꝛ reli/
quũ ẽ niſi ſemet e domo preripe: Nihilo/
minus ꝑſiſtendũ eſt viriliter. videbis fu/
rore voluntatis ſedato/ipſam dare victas
manus/lugere cõmiſſum. veniã vltro im
precari. Et q̃uis receſſum pares/ ſponte
reuocabit ingẽs illõ creuſe ad Eneã: hãc
primã tutare domũ Eneid. ij. Ita tñ niſi
obſtinata ſit/ac in reprobũ ſenſum data/
tum etiã monenda eſt/tum coarguẽda/et
ne talia ꝓſumat in poſterũ legibꝰ coercen
da. ¶ At altera ſupeſt intellectui ſolicitu
do/ſeruos ꝯpeſcere. ⁊ nequãdo dñationẽ
vſurpent/ſtudioſiſſime ꝓuidere Itaq̃ ef/
frenes ſunt cõtumaces ſunt/ ingratiſſimi
ſunt/cõfeſtim vt dñm ſuũ eis beniuolum
indulgentẽq̃ ſenſerint/exiliunt Repente
dñm propriũ diſcerpũt vt canes ſui Me
tamorph. iij. atq̃ eũ indigniſſima tyrãni/
de premũt/verũq̃ experietꝛ illud ſapiẽtis.
Qui delicate a puericia nutrit ſeruũ ſuũ.
poſtea ſentiet eũ contumacẽ Prouer. xxix
Et ibidẽ Inimici hominis domeſtici eius
Quãobrem eos ſi renitẽtes ſint/ bonarũ
cõſuetudinũ arceat cõpedibus et inertes
aſſiduis exercitatõnũ verberibꝰ vrgeat
Quotidie inſuꝑ ſemel ⁊ ampliꝰ/precipue
hora nocturne quietis/cum te lectus ſu/
ſceperit/ponat intellectus cum eis quaſi
cũ ſuſpectiſſimis diſpẽſatoribꝰ/rationem
Nullũ hoc precepto ſalubrius/ nullũ vi/
ro preſertim xp̃iano efficacius/poteſt eſſe
Quod ſecum ſe facere ſolitũ/ipſe Senec.
iij. refert de ira. Interroget intellectus in
tribunali mẽtis ſedens a ſingulis/ cur ſic
aut ſic/tali in loco/tali in tempꝛe geſſerint
cur ſic viderint/ſic audierint/tetigerit/ lo/
cuti ſunt: Puniat mala ꝑ timorẽ carnifi/
cem/ꝑ increpatõeꝫ errata corrigat/ꝑ amo
rem bona coronet/ ⁊ quid deinceps age/
re a quibꝰ ſubtrahere ſe debeant. iteꝝ ⁊ ite
rum vehemẽtiſſime cõmoneat. ¶ Ita dũ
ad teipm̃ nocte ſaltem redieris verificetꝛ il
lud Virgilij Eneid. vij. Ipſe domũ ſera/
q̃uis ſe nocte ferebat. Hoc pacto tecũ mlt
ta loq̇ris vt ꝑcipit. tñ caue ne male loq̇ris
Hoc modo apud te corã deo cauſam tuã
ages accuſator tui ſeueriſſimus Idemq̃
verax teſtis ⁊ iudex equiſſimus. ¶ Ages
autẽ hoc vigilãtiori ſedulitate ſi auribus
tuis ſempꝛ inſonare putaueris illã vocẽ ꝓ/
phete ad Ezechiam. Diſpone domui tue
quia morieris tu ⁊ nõ viues Iſa. xxxviij.
O q̃ vtilis prorſus recordatõ. ⁊ q̇ in pro
ſperis ſimul ⁊ aduerſis/hominẽ ſancto ti
more pauidum. ⁊ quod amplius eſt libe/
rum efficiat/et mundi cõtemptorẽ. Faci/
le inquit Hiero. contẽnit omnia ⁊c. ¶ O
q̃ felix ſomnꝰ iſte erit altus liber ⁊ trãquil
lus/poſt huiuſmodi recognitõeꝫ ſui. Ani
ma itaq̃ tanq̃ in ſinu iaceat dei. ſecura ꝑ/
ſiſtet/reiectis fedorũ demonioꝝ amplexi
bus Nam totiens inter abominãdos am
plexus diaboli anima dormit. quotiens
peccati mortalis conſcia impenitẽs req̇e
ſcit. ¶ De mane vero intellectus/ipſam
oculatiſſimã ꝓuidentiã cum memoria in
ſpeculam mittat. que diligenti prouiſiõe
ac ſolerti omnia occurrentia examinet: at
q̃ denũciet. ne quid inopinatũ ne q̇d ſu/
bitũ/nequid impremeditatũ ſurrepẽs cõ
turbet/aut ne ꝑ inſcientiã vtilia ꝓtermit/
tat. ¶ Porro ipſi voluntati quã ſpõſam R
hominis in domo poſuimus/ hec obſer/
uanda erunt. fides thori/et caſtitas inte/
gerrima/cõſideratioq̃ ſemitaꝝ domꝰ ſue
prout inter mulierꝭ fortis preconia a Sa
lomone poſitum eſt. Suſpectos habeat
omnes tentationũ malarũq̃ cogitationũ
introitus/cetus adulteroꝝ atq̃ latrunculo
rũ inſidias. Si pulſauerint fores ſi fe/
neſtras impulerint/confugiat ilico ad in
tellectũ/et eo inſcio et inconſulto/nullos
ſuſcipiat Si alloqui blande ceperint/ob
ſurdeſcat. Sirenes ſunt/ſuã cãtu ſopiũt.

vt demergant/ſi ſuos petãt amplexus/ ci
to reĳciat. latronũ morẽ gerunt. amplexã
tur vt perimãt. Si blanda frõs ꝛ ſuauis
pretendit/ nõ confidat/ arrident vt irride
ant. Si promiſſa promiſſis accumulent
nõ credat. Quotidianũ eſt ꝓuerbium. ma
gni ſponſoris/ rara vt plurimũ fides eſt.
¶ Ceterũ ſi fallaciter ſenſimq; obrepe aut
vi palam irruere conẽtur hmõi temptatõ
nes/ a ſe cõtinuo virili aĩoſitate aut depel
lat aut diro vultu ꝛ acribus verbis incre-
pet dicẽs. Seorſum vos maligniſſimi ſe
ductores nil mihi vobiſcũ. Abite hinc ꝓ-
cul cũ dolis veſtrꝭ/ veſtriſq; fraudibꝫ. qm̃
intus vos ꝛ in cute noui. ſcio certe q̃d q̃ri-
tis meã quippe ꝓſtitutõem/ meã infamiã
meã deniq; mortẽ. Et hec ego patiar mi-
ſera/ non faciã hercule/ nõ vobis aſſentiã
Quãobrem auolate celeriter/ aliã querite
ſi poteſtis/ quã veſtra blandimẽta ꝛ male
ſuaſa verba/ illaqueent. que veſtris credu
la ſit lenocinĳs. Me interim ſinite. quia
nõ ſum quã putatis. aut que veſtro digna
ſum ludibrio. Hac ꝛ ſimili voce vtat vo-
luntas ſponſa/ aduerſus temptatõnũ ma
larũq; cupidinũ inſultus Caueat ne eoꝝ
vinculis ſe ligari aut maĩbꝫ prendi ſinat/
vel facibus ſuccẽdi. Obnitat totis cona-
tuũ neruis/ impetui ꝑrio. memor tragici
illius in hypolito. qui blandiendo dulce
nutriuit malũ/ ſero recuſat ferre q̃d ſubĳt
iugũ. Sciat ꝑterea q femina/ mollit et ſe
mi plene negans/ petere docet ꝛ ammonet
Feliciſſimã prorſus voluntatẽ dixerim. ꝛ
beata glorioſaq; prole fecundã/ q̃ ſe forni
carĳs hmõi ſuggeſtionibꝫ nõ immiſcue-
rit. infeliciſſimã vero ſi talibꝫ ſeipſaz expo
ſuerit ꝓſtituendã. qꝛ infauſtiſſimos mon
ſtruoſiſſimoſq; ꝛ vipereos peccatorũ fetꝰ
gignet/ in parentẽ ſuã armatos. ſicut leo-
nẽ ſupbie/ luxurie porcũ/ canẽ inuidie/ et
ita de ſimilibꝫ/ ꝑ que cruciabit/ lacerabit.
perimet ¶ Ad vltimũ corpus tuũ qui ef-
ferus bos eſt/ domabꝭ ꝓuidebiſq; ne ocio
torpeat. Maligne nature eſt/ abunde ſua
uiterq; paſtus recalcitrat. Impinguatus
excutit iugũ ꝛ vehiculũ. ſeſſorẽq; deĳcit.
S ¶ Audiſtis q̃bus ſtudĳs domꝰ ꝓpria regẽ
da eſt/ quibꝫ exercenda diſciplinis. quan
q̃ꝫ faſtidĳ timidus multa preterereã. Hunc
q̃d extra te vagabũdus incedis? Precur-
re prior in domũ tuã Eccli. xxxiĳ. ꝛ temet
a cõmuni hominũ ſtulticia exime. de qua
Hieroñ. ad Sabinianũ Solemus mala
domus noſtre ſcire nouiſſimi/ ꝛ liberorũ
atq; ꝯiugũ vicia/ vicis canẽtibus ignora
re Ita eſt/ aliene domꝰ curioſi ſumꝰ/ negli
gentes noſtre Vicia idcirco noſtra vltimi
ꝯgnoſcimꝰ. hinc irridemur. hic nobꝭ pla-
cẽtes. fabula ppl'o ꝛ riſus efficimur Quo
cõtra bene iubet perſius (vt premiſi ꝛ re-
peto) Tecũ habita. ꝛ noris q̃ꝫ ſit tibi cur-
ta ſuppellex. quantũ ſcꝫ a virtutũ poſſeſſi
one vel perfectõne deficis ¶ Vade igitur
in domũ tuam ꝛ cum paralitico ſurge per
cõtritiõem. tolle grabatũ peccatorũ. ꝑ cõ
feſſiõem et per ſatiſfactõem In domo tua
vigilans. oranſq; permane. illic expecta.
ꝛ cũ aduenerit dñs ꝯfeſtim apias ei Sto
inquit ad hoſtiũ ꝛ pulſo. ſi q̃s audierit vo
cem meam ꝛ aperuerit mihi ianuã/ introi
bo ad illũ. et cenabo cũ illo. ꝛ ipſe mecum
apocalipſ. iĳ O miſerrimũ te. ſi abierit. ſi
nõ tanto hoſpiti feſtinabũdus occurrerꝭ
ſi nõ inuitaueris dicẽs. Mane nobiſcũ
dñe qm̃. ꝛc. Nec modo inuites/ ſed violen
ter (vt ſic loquar) trahe. verecũdus eni hoſ
ſpes eſt/ vult compelli ¶ Quo ĩtroducto
ſerui certatim domũ exornent/ nulle repi
antur irarum aranee. nullus cupiditatis
puluis/ nulle caninaꝝ rixarũ aut curarũ
mordaciũ/ clamores audiãtur. Sꝫ ꝛ vxor
tanq̃ꝫ vitis abundãs in lateribꝫ domꝰ tue
cũ liberis tuis/ bonis ſcꝫ affectõibꝫ/ in oc-
curſum culta feſtiuaq; ꝓcedat. Sternat
domus tapetis bonarũ cogitationũ. virẽ
tibus herbis bonarũ oꝑationũ ſpargat.
ꝛ om̃ibus deniq; ſanctoꝝ deſiderioꝝ flo-
ſculis pulcerrime diſtinguat Ponat men
ſam pietas/ autoritatiuã ſellã obedientia
focum caritas accẽdat/ miniſtret fides cã
delabrũ. ꝛ lectum contẽplatio ſubſternat.
lintheamina vero vt pura ſint abluantur a
contritõne. a confeſſione ventilanda aeri
exponãtur/ quoſq; demũ exiccabit ſatiſfa
ctio. Nec omiſſum ſit illud quod de pale-
mone ꝛ baucide/ deoꝝ hoſpitibꝫ Naſo ait
Metamor. viĳ. Sup om̃ia vultus acceſ-
ſere boni/ hilarẽ eni datorẽ diligit deus. ĳ
Corin. ix. Rependet nõ dubita vicẽ deus
ab eoq; audies. Hodie huic domui ſalus
facta eſt Luce. xix. Et ſi verecundũ te ex di
uitiaꝝ carentia proſpexerit/ compellabit
te ĳſdem vocibus quibus euander Eneã
Aude hoſpes cõtemnere opes ꝛ te quoq;
dignũ finge deo. Que iſta dignitas? R.p.

q̄uanta ſublimitas eſſe hoſpitē diuinita/
tis? Ita fit tamē ſi domū noſtrā nō deſe/
ruerimus/ſi attēto ſtudio excoluerimus.
ꝙ nec gentilis poeta ſiluit ſtati⁹ thebaid.
xij. Nulli cōmiſſa metallo/forma dei. mē
tes habitare ꝛ pectora gaudet. Propterea
patris ſapiētia xp̄s Ihs cui⁹ delitie ſunt
eſſe cū filijs hoim. Sap. viij. Unūquēꝗ
noſtrū hodiernis verbis hortat᷑. monet. i/
perat. vt parat⁹ ſit/ꝛ eoꝝ que extra ſe ſunt
curā deſerat ſuperfluā. Vade inq̄t in do/
mū tuā quod fuit thema. Admonere pu
tes xp̄m/quid ſtas ſcrutās villas ꝛ rus/eri
pe te velociter et vade. i. Reg. xxvij. Vade
pacifice i domū tuā. Quia ſicut auis trāſ/
migrans de nido ſuo varijs ꝑiculis expo
ſita eſt/ſic vir qui relinq̄t ſuū locum Pro/
uerbioꝝ. xxvij. Scdo q̄d ſtas periturus/
tuam pete alacriter domū Deuter̄. vi. De
ditaberis ſedens in domo tua. quēadmo
dum helizeus ſedebat in domo ſua. Se/
dendo enim ꝛ quieſcēdo ſ̄m ph̄m/anima
fit prudens. Quidā vero nō in domo ſed
in monumētis manent. Luce. viij. q2 in/
ter obſcena vicioꝝ cadauera volutātur.
Tertio quid extra ſtas te viſurus domuꝫ
intra ſagaciter tuā. Exodi. xvi. Maneat
vnuſquiſꝗ apud ſemetipm̄ nullus egre/
diat᷑ de loco ſuo. Hec tanta de domo mo/
rali hominis ꝓcepta ſint.

T Nunc de adeūda iuxta anagogiaꝫ
beatifice dom⁹ habitatōne/ quar/
tam ꝛ hāc ſupremā orōnem texu
ri ſtilum admouim⁹. et eam finire patimi
ni precor/finis eſt/equanimit᷑ tolerate
Vade in domū tuam. Homo viator. ho/
mo terre incola/homo qui ꝑegrinans nō
habes hic compoſitā ciuitatem vel domū
manētem/ſed futurā inquiris. Eya rum/
pe morā. fugam ꝑcipita/non in via termi
num nō rapidis in fluctibꝫ portū conſti
tue/ properat curſu vita citato ait tragic⁹
ſolꝗ in occaſum volucer ruit/ꝛ negligis
tu tamen diſſimulas/ et medio in itinere
ſtratus iaces. vbi ſi te vicina dire mortis
nox occupauerit/hercle periſti. ꝛ de te tua
ꝗ ſalute actum eſt. Age cur ceſſas? Qua/
re feſſi debilitatiꝗ viatoris inſtar lentus
vadis ¶ Sed agnoſco. paraliticus es. et
dum niteris ſurgere/in molimine primo
relaberis Cui equidē pars viuax eſt/ par
tem humor nimius carnalitatis paralyſi
mortificauit. Nimirū ſi progredi nō va/
les/tractus ad varia et tibimet oppoſitus
Vult inquit/ſapiens/ꝛ nō vult piger. Nā
dum viuida pars volūtatis diuinoꝝ ca/
pax/ſurſum erigitur. a parte ſenſualitatis
emortua deorſum trahit᷑. ꝛ in ipſo conatu
humi ꝓcliuius deprimit᷑. Notate compa
tionem Virgilij quinto eneid. ꝓprijſſi
mā. Quali ſepe vie deprenſus in aggere
ſerpens. Erea quem obliquū rota trāſijt.
aut grauis ictu. Seminecē liquit ſaxo la
cerumꝗ viator. Ne quicꝗ̄ longo fugiens
dat corpore tortus. Parte ferox/ardenſꝗ
oculis/et ſibila colla. Arduus attollens/
pars vulnere clauda/retentat. Nexantem
nodis/ſeꝗ in ſua membra plicantē. Hec
ille ¶ Sperādum tamen eſt tibi conſule
ꝛ plena fide ante xp̄i pedes expoſitus. ſpi
ritualeꝫ ideoꝗ nequiſſimā paralyſim mi
tigari pete. Eteni liberari penitus/ nō eſt
preſentis vite. niſi quibꝫ rariſſime admo/
dum cōceſſum eſt. Dehinc exurge dupli/
ci amoris timoriſꝗ ſtimulo ꝓfoſſus: ſpe
ſalutis hilaris. ꝛ alacer caritate ac vade de
virtute in virtutem/donec videas deum
deoꝝ in ſyon/ que domus eſt beatitudīs
ſempiterne. ¶ At uero fortaſſis vt verbo V
Boetij vtar velut ebrius quo tramite do
muꝫ reuertaris ignoras/quo duce iter ar/
ripias/ꝛ ad ſupremū qualē in domo quā
queris conuerſatōem habiturus exiſtas?
Neſcis vero horū trium noticiā. ſi nō pi
geat aduertere paucꝫ edocebo ¶ Et ꝗ̄uis
non alienū a propoſito eſſet lactantij ver/
ba ponere/ſexto inſtitutionū de limite bi
no/ſalutis ꝛ interitus/cōmodius reticere
iudicans. Hoc moneo vt verū ducem et
vnicum habeas deum/quemadmodū de
populo iſraelitico in promiſſionis terrā
proficiſcente legitur. ꝙ dominus sol⁹ dux
eius fuit/et propheta inſinuās ductoris
huius vtilitatē poſtꝗ̄ dixerat. Domine in
voluntate tua deduxiſti me/ſubiungit/et
cum gloria ſuſcepiſti me. Illius quidem
ducere eſt ad quem ſpectat eterne domus
glorie. ¶ Hoc duce carpe viam/nō quāli
bet ſed quā propheta nō modo iuiſſe/ve/
rum etiā cucurriſſe gratulabat᷑ dicēs Vi/
am mādatorum tuoꝝ cucurri/ cōformi/
ter ad ſequens iuſſum chriſti. Si vis ad
vitam ingredi ſerua mandata. Math. xix.
Ab hac via q̄ſquis aberrauerit duce abie
cto/per abrupta vitiorum/ per lubrica/ꝑ
petroſa/per tenebroſa/in inuia. et non in

Anago-
gice.

via.laxatur.impingitur.in baratri ꝑceps
ad vltimū deijcit̄.ab illa domo ꝙ̄ lōgiſſi-
me raptus.de q̄ ꝓcipit xp̄s dicēs Uade
in domū tuā ¶ Uerū quo pacto via māda
datorū ꝑagrabitur.ſi nō agnoſcat̄: Quē-
admodū cognoſcet̄ niſi ꝑſcrutet̄: Quali-
ter deniqꝫ perſcrutabit̄ niſi ſcripturis hu
iuſmodi mandatorū expꝛeſſiſſimis anim⁹
accōmodet̄: Quāobrē ꝓpheta in pſal
mis plurimis/tamen ſingulariter in illo.
Beati immaculati in via.aliō nihil agere
videtur ꝙ̄ aut oꝛare ītellectū vt diſcat mā
data ſua.aut beatos appellare q̄ mādata
eius ſcrutātur ꝛ exq̄runt. Unde beatū vi
rum deſcripturus pꝛimū opus tam ꝑcla
riſſimū poſuit ꝙ in lege domini fuit volū
tas eius meditabit̄ die ac nocte. Et alibi
Beatus homo quē tu erudieris dn̄e.ꝛ de
X lege tua docueris eū ¶ Quis erroꝛ.immo
quanta dementia eccl'iaſticorū ꝑegrinoꝝ
in domū beatitudinis (vt aiunt) vadenti
um.qui ob lucroſas adinuētiones hoīm
mandatorū dei ꝑſcrutationē deſpiciunt:
Apud quos nō animaduertit̄ ꝛ animad-
uerſa cōtemnitur/chꝛiſti autoꝛitas dicen
tis. Sine cauſa colūt me/docentes man-
data hoīm ꝛ doctrinas. Math.xv ¶ Re-
ſpondeāt velim eccl'iaſtici viri/ ſacre ſcri-
pture deſertoꝛes/q̄lem ſibi in ſua ꝑegrina
tione viā delegerint. ¶ Si ſeipſos ſuam
qꝫ pꝛudentiā.fallūtur: ſapiētis dogma re-
linquentes. Fili ne innitaris pꝛudentie
tue Prouerbioꝝ.iij. Et ibidem.xiiij. Eſt
via que videt̄ homini iuſta.nouiſſima ei⁹
ducūt ad moꝛtem. ¶ Si ceterorū adinuē
tiones hominū conſectātur/parū pꝛudē-
ter/ne dixerim inſipiēter agunt. Neqꝫ enī
leges aut humane traditiōes quecūqꝫ/ad
ꝑſpiciendā domus eterne viam ſufficiūt
Alioquin aliā fruſtra daret legē deus/hu
mana ratōe ſuperioꝛē Affirmo qui oppo
ſitū aſſerunt errant. ꝛ in pelagianā here-
ſim palam incidūt. Et ſi quis diu ſolerter
qꝫ indagauerit quātam de via mādatorū
dei noticiā obtineāt.tales ſolis hoīm ad-
inuentōnibꝫ perſcrutādis dediti/de fide/
de peccatorū diſtinctōne ꝛ quantitate/ ſi-
ue de beatitudīe ꝛ ceteris/puto mecū in h̄
immo cū veritate aſſentiet ¶ Si viā mā-
datorū dei vt debēt erigūt/ reddāt nobis
ratione/cur nō ea ꝑſcrutātur potiuſqꝫ̄ hu
mana. Uani homīes pꝛomptā in oꝛe ha
bent ex Oratō reſpōſionē. O ciues ciues
querenda pecunia pꝛimū/virtus poſt nu
mos Manet inſuꝑ alta mente repoſitū il
lud Ariſto. Melius eſt pauꝑem ditari.ꝙ̄
philoſophari. Uoces iſte. R.p. nō eccl'ia-
ſticorū ſunt/ſed agreſtium hominū/terre
niſqꝫ inhiantiū. Eſto excuſet quoſdā vt-
cunqꝫ/pauꝑtas. Neqꝫ enī om̄es damna-
mus/theologiā nō ſtudentes.vt mercato
res.artiū mechanicarū artifices. Itemqꝫ
alios plurimos. Sed interrogo q̄d eccle
ſiaſticus reſpōdebit: qui beneficijs copio
ſe ditatus eſt.aut q̄ aliunde diues/benefi-
ciari deſiderat: q̄d religioſi ampliſſimis
redditib⁹ locupletati: quid poſtremo om
nes quos alia vꝛgens decētioꝛ occupatō
nō detinet/quorū nō eſt tantūmodo ſe ſꝫ
alios in viam mandatorū dei deducere:
Et cum ratōem afferre eniſi fuerint an ta
lis ſit que eos graui culpe non cōdemnet
ipſi viderint/fateoꝛ nō video Hoc vnū vi
deo/tutius ſalubꝛiuſqꝫ ꝛ viris eccleſiaſti-
cis dignius eſſe theologie ſtudiū atqꝫ abſ
qꝫ ſuſpitōe cupiditatis modice fidei et ꝑ-
ue ſpei remoti⁹. Et certe/alia nulla vt iſta
ſcientia/eſt hominū directiua incitatiua-
qꝫ ad ſanctos moꝛes/viciorū coercitiua ꝛ
ad ſuā felicitatis domū cōpendioſioꝛi tra
mite perductiua. Non aſpernandū eſt te-
ſtimoniū Eccl'iaſt.xxiiij. Qui opantur in
me/nō peccabūt/qui elucidant me vitam
eternā habebūt. Odiū ergo ꝛ raritas per-
ſcrutantiū legem dn̄i/ ſignū eſt paucitatꝫ
ſaluandorū et modice fidei/ in multis ec-
cleſiaſticis rectoꝛibus. ꝛ nō tantūmodo ſi
gnū ſed cauſa etiā ¶ Quo ꝯtra hoc interī
grande ſolaciū eſt abiectiōi ꝛ inopie theo
logorū/ꝙ ſalutis viā noſcunt ꝙ deū ducē
aſſidue in via ꝑegrinatōnis ſue loquentē
audiunt. Uetus nanqꝫ Laberij pꝛouer-
biū eſt in ſaturnalib⁹ a macrobio poſituꝫ
Comes facūdus in via ꝓ vehiculo Et q̄s
eſt deo in ſacra ſcriptura loquente comes
facūdioꝛ: Et hoc nō parui exiſtimabat ſa
piens. Sapientie.viij. Erit allocutio co
gitatōis et tedij mei. Et infra Intrans in
domū meā requieſcā cum illa. Non enim
habet amaritudinē cōuerſatio eius ꝛc. ¶
Ceterꝫ ꝙ̄ pꝛeclara hominis laus eſt q̄ ve-
re dicere poteſt apud ſemetipm̄ pꝛo laude
ſua illud quod dicere luciliū Seneca mo
uerat de naturalib⁹ queſtionibꝫ lib.x Ego
liberalib⁹ ſtudijs me tradidi ꝙ̄uis pauꝑ
tas alias inuaderet ꝛ ingeniū obduraret/

vbi p̄ſens ſtudij preciū̄ eſt ad gratuita car
mina defleri me ⁊ ad ſalutare ſtudiū̄ me cō
y tuli. ¶ Intellexiſti arbitror quis tibi in
tuam felicitatis domū̄ vadenti/ dux ſeq̄n
dus eſt/ quia dn̄s ſolus nō mū̄dus qui ce
cus eſt. nō diabolus fraude plenus. non
brutalis appetit⁹ peſſime laſciuiēs petu/
lans atq̄ diſſolutus. Aduertiſti preterea
qualis via vadēda tenendaq̄ eſt. q2 man
datorū̄ dei. nō via hominū̄ humanaꝝ ve
adinuentionū̄. Felicē te/ ſi credideris. me
autē in dn̄o gloriabundū̄ ſi orans exora/
uerim. Ex ſi effeci/ magna documētoꝝ fa/
ſce liberatus ſum. Nam de reliquis modo
videlicet ambulandi. de hoſpitij ſocieta/
tisq̄ electōne. de vie tolerantia ⁊ ſimilibꝫ
ſcrutatio mādatoꝝ dei/ te reddet prouidū̄
ſagacem doctiſſimū̄. ¶ Poſtremo illō vnū̄
de domus in quā vadis conditōne/ p̄ſua
ſum habeto. Illā niſi auro gēmis ve radi
antibꝫ/ ſed materie celeſtis p̄cioſitate eſſe
compoſitā. Cuius incole/ nō gule/ nō vo
luptatibus carnis ve illecebris vacāt. Ete
nim dom⁹ talis porcorū̄ eſſet nō hominū̄.
Cur ita? quia homo qui dicit preſtātiſſi/
mā hominis naturā eam ſupra porcinos
affectus nō collocat neq̄ nobilitat. Quo
pacto? Quia ſi vocē porco preſtiteris. nō
aliud ab iſtis p̄ ſumma iocūditate req̄reret.
Qualis ergo beatorū̄ felicitas eſt? ſanctiſ/
ſima prorſus iocundiſſima ⁊ digniſſima
que in op̄atiōe optima/ optime potentie
reſpectu obiecti optimi que de⁹ eſt reponi
tur. Que operatio optima eſt? Cōtempla
tio diuinitatꝫ intuitiua cū̄ quietatiua ei⁹
fruitiōe. Que optime hoīs potentie? In/
tellectus ⁊ volūtas. Quāobrem? Quia ip
ſe nos ſup̄ bruta ſole eleuāt ⁊ dei capaces
efficiūt. Quid de potentijs ſenſitiuis. Nū
quid ſaltem ipſe voluptatib⁹ p̄fruent̄ pro
prijs in obiectis? Minime. Que ratio?
Prius eni aquā igni copulabis ⁊ incom
poſſibilia chimere mēbra cōpones. q̄ cū̄
voluptate felicitatē conſocies. Quare ſic?
Guſtato quippe ſpiritu deſipit om̄is ca/
ro. Quare neceſſe eſt/ ſup̄iorū̄ potentiarū̄
delectatōem/ illā que inferior eſt extingue
re/ qm̄ in eis ex ſup̄iorū̄ felicitate/ incom/
p̄abiliter amplior q̄ ex eorū̄ obiectis pro
prijs accreſcit iocunditas. Ex quo videri
poteſt maiorē eſſe delectatiōem in ſenſib⁹
beatorū̄/ q̄ ſit dolorū̄ acerbitas in corpe
z damnatorū̄. ¶ In hoc autē loco grauiſſi

me inculpādus eſt Auicēna qui. ix. meta/
phi. ſue vltime poſuit q̄ ſapientibꝫ theo/
logis/ multo magis cupiditatis ſit ad cō
ſequendū̄ felicitatē aīarum q̄ eſt coniuncta
prime veritati q̄ corporū̄. Ab illo tamen
porcino machometi ſui paradiſo nō ſeq̄/
ſtrauit ſententiā. Te autē interrogo vir di
ſciplina ⁊ ph̄ica eruditōe plenus: ſi hoīes
immortales/ eſu ⁊ potu delectabūt̄ in ore
Fateris. Eſurient ergo ⁊ ſitient neceſſe eſt
et tāto intēſius quāto eis intenſiores tri/
buis delectatōes. delectatio eni ꝓportōna
tur appetitui. Quod ſi ita eſt comedere et
bibere ampli⁹ cōueniet. Uentres idcirco
incomp̄abiliter capaciores ⁊ turgidiores
q̄ nūc habere fieri q̄ ſine terminatiōe au/
gmētū̄ ad qō ordinat̄ comeſtio. Et pudet
et dicam/ egeſtiones inſup̄ fetulentiori cu
mulo in illa beatitudinis domo cōgerere
oportebit. ¶ Denuo. ſi virgines plīmas
habet vnus vir. cur nō plurimos ſimilit̄
viros mulier vna? Que ſi generēt? immo
deratiſſime erit filiorū̄ procreatō. Si a ge
neratiōe vacant. pari modo a libidinoſa
copulatōne. alioquin illic et nature ordo
p̄uerteret̄/ q̄ ex illa exigit copula/ generatō
nem/ et impotētia ſue virtutis generatiue
cōuincitur que appoſitis om̄ibus ad ge/
neratiōem futurā ſufficientibꝫ illic ſuo ca
ret effectu. ¶ Porro reprobatōe indignū̄
iudico/ q̄ angelorū̄ felicitatē/ in coquoꝝ
pincernarū̄ ⁊ proſtibulorū̄ ſcortorūq̄ of/
ficia redigitis. Quanto rectius eſt hoīes
ad ſimilē angelorū̄ felicitatē ſublimādos
aſſerere cū̄ chriſto dicēte/ in reſurrectōe ne
q̄ nubent neq̄ nubent̄. ſed erūt ſicut an/
geli dei. Math. xij. ¶ Et vbi inq̄es erūt ſi r
cut angeli? In illa equidē beatitudīs do/
mo/ ad quā p̄egrinatio noſtra tendit/ ad
quā niſi infeliciſſimi ſumus ⁊ in mala ho
ra progeniti/ totā vite labentis viam totā
anime intentōem ordinam⁹. ad quā inui
tat xp̄s quēlibet qui ſalutē affectat ſuam.
Uade inquit in domū̄ tuam. q̄ fuerūt. ⁊c.
¶ In q̄bus verbis arbitret̄ quilibet xp̄m
ad ſe ſermonē hunc dirigere. vade citius
ne torpeſce. vade letus ne paueſce per ſa/
lutis ſemitas. Pro primo. primi Regū̄. ij
Feſtina velociter ne ſteteris. Et puer. vi.
Uade o piger ad formicā et conſidera vi/
as eius ⁊ diſce ſapientiam. vt videlicet pi
gritiam ignauiamq̄ deuites. Pro altero
imitare philippum vel eunuchū̄ qui ibat

gaudens ꝑ viam ſuā. Actu. viij. Et ꝓphe/
tam audi canentē. In domū dn̄i letantes
ibimus. ¶ Deinde ſcd̄o. In domū hanc
accelera. In domū hanc ꝓpera. vbi nulla
calamitas. In illā itaqꝫ domū cuiꝰ ſi no/
men petis rn̄det Jacob Gen̄. xxv. Nomē
loci illius domꝰ dei. Et. xxviij. eiuſdeꝫ Ve
re non eſt hic aliud niſi domꝰ dei ⁊ porta
celi. Si eius conditōes pſequiris. opulē
tiſſima eſt. in pſ. Gloria et diuitie in do/
mo eius. Rurſus ſpecioſa eſt Ob hoc pſ
Dn̄e dilexi decorē domus tue Porro lau
dibus inſonat. in pſ. Beati qui habitāt
in domo tua dn̄e. ⁊c. Deniqꝫ omnē homi
nis appetitū pfecta ſatietate delectat. In
pſ. Inebriabūtur ab vbertate domꝰ tue
et torrente voluptatꝫ tue potabis eos. Et
iterum. Replebimur in bonis domꝰ tue.
¶ Finaliter tertio tuaꝫ pete manſionē. tu
am pete portiōem que eſt felix paternitas
vt ſcꝫ manſio tua ſit in domo eterne retri/
butōnis cum pſal. Vnā petij a dn̄o hanc
requirā vt inhabitē in domo domini. ⁊c.
Portio quoqꝫ in terra viuentiū/ quā nos
adire proſpero impturbatoqꝫ curſu/ pre/
ſtet ſummus illa in domo paterfamilias
dominꝰ noſter Jeſus xp̄s Amen Finis

Sermo eiuſdeꝫ de omnibus ſanctis.

Exultabunt ſancti in gloria.
letabūtur in cubilibus ſuis
Originaliter pſal. cxlix. Col
letantibꝰ ſanctis ⁊ exultātibꝰ
in gloria. Quid ſupeſt (o do
ctiſſimi viri patres ⁊ fratres) niſi ſatagere
talem habere deuotionē/ vt eis intercedē
tibus ad eorū ꝑuenire mereamur ſocieta/
tem. quoniā nō habemꝰ hic ciuitatē ma/
nentē ſed futurā inqrimus. Et ſi naturale
eſt exulibꝰ a patria ſua/ ꝙ neſcio que dul/
cedo cūctos allicit ſermonē de ea ⁊ freqn/
ter facere ⁊ cupidius audire: nos a tali pa
tria tales exules. nōne multo amplius id
ipm agere natura ſtimulante cōpellimur
Suſpiremꝰ igit̄ ad celeſtia vt ibi noſtra
ſint corda vbi vera ſunt gaudia/ vbi ciues
ſanctoꝝ habitant et domeſtici dei/ preſto
lantes aduentū noſtrū/ et ad adiutorium
promptiſſimi/ tātūmodo nō obſurdeſca/
mus vocātibus/ nō repellamꝰ adiutores
adeamus potiꝰ illuc deuotōis pedibꝰ In
terpellantes in primis te reginā celoꝝ. te
dominā angeloꝝ/ qua aperiente pro no/
bis os illud benedictū/ os plenū gratiaꝝ
protinus orabūt ſancti/ ſancteqꝫ omnes
Quibus in ꝯmune orātibus/ quo pacto
formidabimꝰ de repulſa? Eya aduocata
noſtra/ illō os glorioſiſſimū ꝑ nobis ape
ri ad orandū/ quēadmodū in hac die ſo/
lennitatis ⁊ leticie noſtra aperimꝰ ad te ſa
lutandū dicentes. Aue gratia plena ⁊c.
Exultabūt ſancti in gloria/ letabūtur in
cubilibus ſuis Collaudaturi ſanctos ſan
ctasqꝫ oēs/ vt ⁊ debitus eis honor fiat a
nobis/ ac viciſſim ſua nos interceſſio ad/
iuuet. vt demū ad imitandū eos/ ſua nos
exempla alacriores efficiāt (Iſte enī tres
ſunt pſentis inſtitute celebritatis rōnes)
proponimꝰ verbū prophetici carminis.
Exultabunt ſancti in gloria letabūtur in
cubilibus ſuis. ¶ Et quidē ipſe phus in
experientie naturalis ſchola verſatus/ tra/
dit in rhetoricis ꝙ delectatiōeꝫ oīa pro
ſequūtur. et gratia ipſius delectari/ appe/
tunt delectari. nec ſemel in hāc cadit ſentē
tiam. Nihilominꝰ idem duas leticie vl' de
lectatōis ſpecies cōdidit Vnā que eſt ſtu
dioſoꝝ. puram. laudabilem. tranquillā.
diuturnā. Hic eſt illud ꝙ phia admirabi
les habet delectatōes firmitate ⁊ puritate
Alterā dat que a vitioſis vitam pecuduꝫ
eligentibus inqritur. et hec feda/ turpis/
incerta/ breuis/ nocitura/ qualis fuit ſar/
dinapali. ¶ Hanc leticiarū varietatē/ lo/
cis plurimis ſcriptura ſacra nō ſiluit. Le
tamini inquit iuſti in dn̄o/ ecce bonā leti
ciam Audi malā. In maleficijs ſuis letifi
cant regem. Et talia ſine numero poſuit
ſacra ſcriptura. Duo proportionabilr̄ cu
bilia eadem ſacra ſcriptura cōdiſtinguit/
prohibēs vnū per os pauli. Non in cubi
libus inqt et impudicicijs. Quo plecto
verbo/ lumen eccleſie. Auguſtinus cōuer
ſus eſt. Laudat alterā in canticis dicens
In cubilibus ⁊ in hortis aromatū Habꝫ
quippe leticia ⁊ exultatio vicioſa/ probro
ſum vitioſumqꝫ cubiculū. ſancta vero ſan
ctū/ quale notant verba thematis. Exul/
tabūt ſancti in gloria letabūtur in cubili
bus ſuis. Poterat fortaſſe ambiguū eſſe
de qua leticia de quibꝰ ve cubilibꝰ intelli/
geret propheta ſi dixiſſet. Exultabunt in
gloria/ letabūtur in cubilibus ſuis. Nūc
autē cum addidit ſancti. oīs ſcrupulus
dubietatis ablatus eſt. quoniā ſanctoꝝ

non niſi ſancta eſt gloria ſancte exultatõ/
nes ꝛ leticie ſanctaqꝫ cubilia. ¶ Sed qꝛ
cubilia quibus in locis querem⁹ aut inue
nimus illa. Puto ꝙ nõ extra/non foris ſit
ſanctorũ gloria/ſit exultatio ꝛ leticia/ ſed
introrſus in abdito cõſciẽtie ſecreto. Hoc
ſenſit qui dicit Gloria noſtra hec eſt teſti/
moniũ cõſciẽtie noſtre. Nam ꝛ gloria om
nis filie regis ab intus. Bonũ igitur cu/
bile. ꝛ ſanctũ et letum/eſt ſanctorũ conſci/
entia/in hac exultant/ in hac gloriãtur et
letãtur tranquilla pace fruentes. Nã amo
do iam dicit ſpiritus vt requieſcãt a labo
ribus ſuis ¶ Eſt quippe ſanctorũ cubile
mundũ/ eſt molle eſt quietũ. Alioquin ſi
vel ſordidũ eſſet ꝛ ferens. vel aſperũ ꝛ du/
rum. vel tumultuoſuꝫ ac ſtrepidulũ. neqꝫ
quies in eo/neqꝫ leticia ꝛ exultatio poſſet
inueniri/neqꝫ diceret propheta de eis Ex
ultabunt ſancti in gloria/letabũtur in cu
A bilibus ſuis. ¶ Habemus ꝙd ꝛ quale ſit
ſanctorũ cubile/ dicere ſupeſt pro noſtra
eruditõe/quo pacto tale in eis cubile ſtra
tum paratũqꝫ fuerit/vt et mũdum eſſet et
molle et quietũ. Dicam quid contigit dũ
huiuſmõi meditatio mea nouiſſime per/
quireret. volens et circũducens quaqua/
uerſum ſue conſideratõnis oculos. Inci
dit in euãgelium pſentis celebritatis. Il/
lic ſeptem beatitudĩes quaſi totidẽ cubi/
cularias introſpexit/quarũ miſterio ſan/
cti dei ſancteqꝫ om̃es/cubilia conſcientia
rum parauerũt. Nam ſi queritur vnde ſan
ctorũ cubile mundiciã habuit. in prom/
ptu videre eſt/ quia vel beatitudo luctus
ſordes abluit ſi prefuerint/ mundicordia
innocẽs/nullas huiuſmodi ſordiũ collu
uiones introire pmiſit/ aut agglutinari.
He due ſunt cubicularie que appropria/
tõne quadã familiarius obſecute ſunt cõ
feſſoribus ꝛ virginibus ¶ Proinde ſequi
tur. Unde in his cubilibus mollicies At
tendite quia mititas ꝛ miſericordia tan/
ꝗ̃ doctiſſime ad hoc op⁹ cubicularie. om/
nem impatiẽtie duriciẽ abiecerũt ꝛ molli
ciem compaſſiõis etiã erga necatores ſu/
os induxerunt. Hoc in martyribus fuit
precipuũ ¶ Deniqꝫ quies vnde compara
ſit ſiquis voluerit agnoſcere/aſpiciat tres
reliquas beatitudines tanꝗ̃ cubiculari/
as ad hoc opus idoneas. Paupertatẽ ſpi
ritus que ſpinoſas recũ curas abigit Eſu
riem preterea et ſitim iuſticie que faſtidio/
ſum et variũ ſemp ocium deijcit. Pacem
deniqꝫ que ab om̃i exteriorũ interiorũqꝫ
ſtrepitu cubiculuꝫ cõſciẽtie tutum reddit
Hoc modo cubile quietum/in apoſtolis
in prophetis/in patriarchis vtiqꝫ paupe
ribus ſpiritu eſurientibuſqꝫ iuſticiã. atqꝫ
pacificis/ cubiculariaꝝ hoc eſt beatitudi
num ternarius iſte ſtrauit ¶ Neqꝫ tamen
negauerim quin harũ beatitudinũ talis
extiterit ſedulitas/vt ꝛ mutuo ſe iuuarẽt/
et om̃ibus in cõmune ſanctis inſeruirẽt.
Sed ita loqui p appropriatõem fas fue/
rit. ¶ Beati igitur ſancti ſancteqꝫ om̃es/
tot beatitudinibus olim circũſepti. Bea
ti prorſus/tali ſubſequẽtiũ ſeptenario cu
biculariarũ adornati/quatin⁹ nulla ſpur
cicia ſeterent/nulla calloſitate rigeſcerent
nulla inquietudine turbarẽtur. vt hic in
ſpe ſingulariter prediti in pace in idipm
dormirent et requieſcerent. et illic ſimul
dono ſentirent illud prophetici carmis.
Exultabunt ſancti in gloria letabũtur in
cubilibus ſuis. ¶ Et quis dabit nobis o B
viri fratres et patres. quis dabit exultare
hoc eſt extra nos quodãmodo ſaltare in
hac gloria/ꝙs letari in cubilibus noſtris
Aſſint vtinã igit iugiter inter nos ad obſe
quiũ noſtrũ ſeptem iſte cubicularie quas
ex euãgelio nominauim⁹/paupertas/ mi
titas/ luctus/eſuries/ iuſticie/miſericor/
dia/mũdicordia/pax. ¶ Felix plane qui
tali contubernio potuerit gloriari. Affir/
mo quia totus in exultatõe/totus in glo/
ria poſitus letabitur in cubili cõſcientie
ſue/replebitur cor ſuum iubilo. ꝛ gaudiũ
ſuũ nemo tollet ab eo. Quidni totus io/
cundet in cubili mundo/ in cubili molli
et placido/in cubili tranquillo et quieto.
Nihil plane letius bona conſciẽtia vel io
cundius atqꝫ ſerenius/cum ex aduerſo ni
hil horridius mala conſciẽtia/nihil con/
fuſius et inquietius inuenit. Exagitatur
quippe ſtimulis cupidinũ/miſeriſqꝫ mo
dis ſeſe rodit tepiditate. ſemp preſumit ſe
ua turbata conſciẽtia. ¶ Ve talibus qui
ſemper vel dum triſtãtur furiunt. vel iu/
xta ſapientem dum letãtur inſaniũt. Au/
di letam inſaniã/vel ſi melius dicat inſa/
nam leticiã. Letãtur inquit ſapiens cum
malefecerit et exultant in rebus peſſimis.
Qualis putas inſania eſt videre hominẽ
de cuius morte tractatur/laſciuire ꝛ geſti/
re/immo ꝛ vincula quibus ſtrangulentur/

inceſſanter operari. Tales ſunt qui iniq̄-
tatē meditātur in cubili ſuo. aſſiſtunt om
ni vie non bone. ¶ Ve cubili tali. quia fe
tens ⁊ ſordiduȝ eſt. quia ſpinoſum ⁊ aſpe
rum. quia nulla ex parte trāquillum. Ni-
bilominus q̄dem iacere ſuſtinēt in cubi-
li tali ſicut ſus in volutabro luti/ ſicut iu-
menta que cōputruerunt in ſtercore/ de q̄
bus item apud Job dicit̄ q̄ ſub ſentibus
delitias computāt. Qui deniq̄ȝ iam ſenti
unt in ſe illō maledictū propheticū Sub
ter te ſternetur tinea. Que tinea? Tinea
mordax praui deſiderij. Et operimentuȝ
tuum vermes. remorſus ſcilicet amariſſi-
mi peccatoꝝ. Jacet caro cū peccatore/ ⁊ te
terrimū fetorē illecebrarū eructuat. Jacet
mūdus/ et duros curarū aculeos ingerit
atq̄ȝ mordaces deſideriorū pulices multi
plicat. Jacet dyabolus/ ⁊ horridis fanta-
ſiarū errorū emulationū ambiguitatē ſpi
nis iter turbat. ¶ Pernicioſos nimirum
hos dixerim cubicularios animarū qui-
bus irrepentibus p ecclesiaſtica cubilia/
attracta eſt ſordidiſſima diraq̄ȝ diſſenſio.
conculcās omnia. om̄ia proterens. Sed
de hoc portentuoſo ſciſmate in ſacris ec-
cleſie cubilibus ſe verſante/ qualis vnq̄ȝ
ſermo pro rei indignitate ſufficiet enarra
re? Quanto cōſultius erat. (viri patres et
fratres) quanto iuſtius aduocare deū in
cubiculū ſuuȝ in cubiculū ꝯſciētie. quod
adeo coanguſtū et breue eſt (dicit ſermo p
pheticus) vt duos capere nequeat. Qua-
les duos? Sponſum ⁊ adulterum. deum
E et mundū. ¶ Jta pergebā declamare con
tra vanitates et inſanias falſas hominū
contemnentiū cubiculū proprie conſciē-
tie/ hominū alibi gloriā/ alibi leticie oleū
cum fatuis virginibus/ mira ſtoliditate
querētium. Cupiebam inſup ſpecialiori
deſcenſu/ tres orātium thalamos mora-
les conterere/ ſm tres ſtatus hominū q̄s
preſenti ſermoni videm⁹ intereſſe. Quoſ-
dam intueor incipientes ⁊ iuniores/ hos
appropriate monere conabar ad mundi-
ciam cubiculi ſui: quod conſcientiam ap
pellamus. nam in pueris nonne debȝ an
gelica puritas effulgere? Alij ſunt profici
entes ⁊ prouectiores his ſuadere conabar
molliciem cubiculi ſui quod eſt conſcien
tia/ vt et mites eſſent nō reſiſtentes malo.
⁊ contra crebriores illius etatis inſultus
per patientiam ⁊ miſeratiōem nō enerua

tam ſegnitiem fierent molliores. Deniq̄ȝ
reliquos aſpicio ſeniores et pfectos/ hos
magis decet quietū tranquillūq̄ȝ cubicu-
lum. vbi ſomno contēplatiōis in pace in
idipſum dormiāt/ corde in ſuperne viſio-
nis ſpectacula vigilante. Quale eſt illud.
Ego dormio et cor meū vigilat ¶ Jta in-
quam pgere meditabar. dum ſtudioſitas
ſpeculatrix aut affuit/ aut affuiſſe viſa eſt
que greſſum oratōnis noſtre retorqueret
ad ſupernos vnde ceperamus ciues regre
di ſuadebat. multa ſuper coꝝ ſtatu/ multa
ſuper eorū felicitate leticia et exultatiōe di
ligenter interrogās. ¶ Dic primo inquit D
ſi leticia ſanctorū. ſit eorū principalis bea
titudo. Principalem nō eſſe reſpōdi. ſed
ad beatitudinē cōſequit̄. que in clara dei
cognitōne et fruitiua eius dilectiōe conſi
ſtit quibus poſitis in anima bene diſpo-
ſita tanq̄ȝ conuenietiſſimis formis/ con-
iungentibus anime potentias ſupremas
cum obiecto ſumme cōuenienti cum om-
ni bono/ vt leticia et exultatio conſequat̄
neceſſe eſt. Laudat igitur ſanctos thema
noſtrum a ſue felicitatis effectu/ ſicut ibi
Torrente voluptatis tue potabis eos Et
ibi Adimplebis me leticia cum vultu tuo
Et ibi. Jntra in gaudiū domini tui Sic
et talia innumera. Ex quibꝫ prophetice
ſentētie cōſonis eliditur poſitio hominū
felicitatē in voluptate nō in dei cōtempla
tione ponentiū. Nam etſi felicitati volu-
ptas vel vt ſecurius dicamus iocunditas
adiuncta ſit/ non tamen eſt felicitas neq̄ȝ
finis noſter. ¶ Dic ſecundo. ¶ Si licet
operari dei mandata propter leticiā et de
lectatōnem quā omnes appetunt/ conſe-
quendā. Reſpondi non licere tanq̄ȝ pro
fine vel motiuo principali. Eſſet eni per-
uerſa ⁊ quodāmodo ſymoniaca aut adul
terina affectio. Secus dum deus eſt prin
cipalis finis intentiōis/ et delectatio ſecū
darius ſub hoc fine. quoniā vbi vnū pro
pter aliud/ iam non plures quodāmodo
ſed exiſtimat̄ vnus finis ¶ Dic tertiō Si
multo plures ex hominibꝫ preponūt ſpi-
ritualibus carnales leticias. Preponunt
reſpondi/ quoniā in guſtu corrupti ſunt
et quia ſpiritualiū guſtationē non ſatis
attigerunt. ¶ Dic quarto. Si par ſit in
om̄ibus ſanctis leticia et exultatio. queli
bet itaq̄ȝ ſm anſelmi deductiōem/ videtur
eſſe infinita/ dum quilibet tantum gaudet

de bono alterius ſicut de proprio/et ita p̱
reflexiones procedẽdo/reſultabit gaudi-
um ſine modo. Reſpondi delectatiões in
ſanctis et finitas eſſe et impares. Finitas
quidẽ ſicut anime ſubſtantia et ſua capa-
citas finite ſunt. Impares vero ſm diuer
ſas manſiones/et cubiculorũ hoc eſt con
ſcientiarũ diſpoſitõnes in gratia ac natu-
ra. Proceſſus autẽ Anſelmi/non de infi-
nitate formalis leticie locum habꝫ. ſed de
obiectali vel exemplari vel occaſionali
¶ Dic quinto. Si leticia ſanctorũ/ vici
ſim quandoqꝫ vel minuitur vel augetur.
Minuit vel augetur reſpõdi ſi fiat aſpe-
ctus ad leticiam ab accidentali beatitudi
ne conſequẽtem/vt de creaturarũ pulcri-
tudine gaudio bonitate ⁊ in aureolarum
coronatõne. Hoc intellexit doctor noſter
Jeſus dum ait. gaudium eſſe in celo an-
gelis dei ſuper vno peccatore penitentiã
agente. Similiter gaudium eſt ſanctis/
dum ex eorum imitatione dumqꝫ ex eorũ
predicatõnibus vel ſcriptis/ad bene agẽ
dum cõuertimur. Ita ergo nunc et alias
dum honoramus ſanctos/dũ precamur/
dum libros eorum legimus/ dum de eis
predicamus/ipos vtiqꝫ letificamus Pro
pterea grandis fiducia p̄ſtatur nobis/ꝙ
repulſam nõ patiemur dum quod maxi-
me cupiunt et quo delectantur/ petimus
oramus proſequimur. ¶ Dic ſexto. Si
triſtentur ſancti compatiẽtes malis no-
ſtris/quale eſt illõ angeli pacis amare fle-
bunt. Reſpondi non eſſe amplius in ſan
ctis dolorem/nõ luctum/paſſionem qui-
dem perdiderunt/et ſi non compaſſionẽ.
Poſſunt nihilominꝰ intelligi de noſtra
impietate triſtari. dum gaudio illo carent
quod de noſtra ſanctitate ſentirent. ¶
Dic ſeptimo: Si hic ſuper flumina ba-
bylonis in tanto tã qꝫ in certo damnatõ-
nis periculo/liceat quandoqꝫ gloriari ex-
ultare ⁊ letari Licet reſpondi ſed in domi
no cum tremore. Alioquin trepidatio ſi-
ne exultatõne miſera/et exultatio ſine tre-
E more ſuperba vanaqꝫ reputatur. ¶ Dic
octauo. Si pro viatoribus damnandis
orant Reſpondi orant/vel quia fortaſſis
eos damnãdos nondum ſciũt/vel vt mi-
nus mitiusqꝫ damnẽtur. et vt compaſſio
nis habere viſcera ſe demonſtrent. non-
dum enim obſtinati ſunt. nondum locus
deeſt remedij q̃diu icole ſunt i t̃ra q̃diu
ſedẽ tenꝫ miſericordia dñi ſuperexaltare po
tens iudiciuꝫ/ tamdiu fas eſt ꝯdemnãdũ
in terra iuſticie ad miſericordie curiã ap-
pellare. vbi preter humanorũ morẽ iudi-
ciorum/peccatorẽ abſoluit accuſatio pro
pria/propriaqꝫ ſaluat damnatio Si nos
ipſos iudicaremꝰ. nõ vtiqꝫ iudicaremur.
¶ Dic nono Si noſtras oratões ad ſan
ctos fuſas ipſi ſemper agnoſcunt: Agno
ſcunt reſpondi Hoc quippe ad ſuam glo
riam. hoc et ad beatitudinẽ ſaltem accidẽ
talem p̱tinere cognoſcitur. Hoc igitur fit
vel in verbo/vel reuelante orantis ange-
lo/vel alio tali modo. ¶ Dic decimo Si
tantũdem valeat orare ſanctũ aliquẽ mi-
noris meriti vt maioris/et vnũ ſicut plu
res. ⁊ cur dictum eſt/ ad aliquẽ ſanctoruꝫ
ꝯuertere. Hoc dicendũ eſſe reſpõdi. Quo
niam affectio noſtra / noſtraqꝫ deuotio/
nũc iſto/nũc illo modo/ nunc ad hũc nũc
ad illum ſanctũ/plus et plus accenditur.
quo fit vt commodi plus habeat oratio.
Addito ꝙ deus vult ſanctos ſuos quoſli
bet honorari/hũc in illa/ hunc in iſta gra
tiaꝝ progatiua. Deniqꝫ tãta charitas eſt
int̃ ſctõs vt vno orãte alij ſil̃r depcent. ſed
neqꝫ ad diuinã maieſtateꝫ/ nr̃a vilis indi
gnitas preſumere dꝫ accedere/ſine medio
domeſticoꝝ ſuorũ. quoꝝ orões/ ⁊ doctio
res ſunt ⁊ placidiores Vrget nihilominꝰ
q̃ſdaꝫ ad deũ ſine medio nonnũqꝫ accede
re. vel neceſſitas vehemẽs nõ hñs legẽ vel
charitas foras mittẽs timorẽ/nõ cogitãs
maieſtatẽ. ¶ Dic. xi. Si p̱ nobis orãtes
ſancti ſp̱ exaudiant. Exaudiunt rñdi. dũ
petimꝰ pie hoc eſt p̱ vtilibꝫ ad ſalutẽ ⁊ pro
nobis. ⁊ p̱ſeuerãter ⁊ in charitate Secus
non oportet/vt ſi petimꝰ t̃palia nocitura
aut p̱ alijs nõ ſe prep̱antibꝫ ad grãm. aut
ſi nõ ſumꝰ in gratia/vl' ſi nõ p̱ſeueramꝰ in
eadẽ ¶ Dic. xij. Si ſancti nobis orãtibꝰ
indulgentiã largiũtur: Largiũtur rñdi/
nõ quidẽ autoritatiue vt in terra ſummꝰ
põtifex/ ſed ĩpetratiue. excepto tamẽ chri
ſto ſummo capite noſtro/ cuiꝰ autoritas
principalis ſemp̱ eſt in indulgentijs. ¶
Dic decioterrio. Si ſancti feruẽtius orãt
pro illis quos in vita germanius dilexe
runt/ vt pro parentibus / et benefactori
bus. Cui queſtioni par eſt illa. An ade-
pta ſimul beatitudine ſancti tales inter ſe
magis q̃ extranei delectentur et exultent

Reſpõdi ꝙ gloria non tollit naturam ſed
perficit. Propterea nihil prohibet quin
ceteris paribus illud quod vtrobiqꝫ que
ritur contineat veritatẽ / ſic ꝙ ſancti pro
ſuis amicis magis orant / et eis ſaluatis /
cumulatius gloriãtur. ꝓ eis maxime qui
ſue ſaluationi / verbo vel exẽplo vel ope ꝗ‑
libet / cauſam prebuerũt / quẽadmodũ dã‑
nati ſuos acriori odio participes inſecta‑
F bunt. ¶ Dic. xiiij. Si de pena damnato‑
rum ſancti colletãtur? Colletãtur reſpon
di dum vidẽt vindictam. non quidẽ pro
afflictõne vt afflictio eſt / ſed vt ipſa iuſti‑
cie voluntatiqꝫ diuine cõformatur. Pro‑
pterea nihil ꝓhibet dicere / eos cognoſce‑
re immo viſitare poſſe localiter / penas et
gemitus ſtridoresqꝫ damnatorũ / quibꝰ
reſonãtibus cũ gaudijs ſaluatõis / fit car
mẽ amenıſſimũ / quale canebat pſalmiſta
cum ait Miſericordiã et iudiciũ cantabo
tibi domine. O armonia vere mirabilis
ſatis apprehẽſibilis / que reſultat canente
inferno tenorẽ iuſticie. ⁊ mollem cantum
miſericordie ꝑadiſo reſonante. ¶ Dic. xv
Si leticia ſanctorũ ex reſumptõe corpo‑
rum augebit? Augebit reſpõdi ſaltẽ extẽ
ſiue. ſed an intenſiue / ꝓbleuma eſt ad vtrū
qꝫ probabile. ⁊ habet ꝑs vtraqꝫ cauſas et
doctores. ¶ Dic. xvi. Si leticia ſancto‑
rum in ſuis corꝑibus / erit ꝑ ſenſatõem ex
trinſecã propriorũ obiectorũ. vt ꝙ viſus
delectat in lucidis ⁊ pulcris / tactꝰ in mul‑
centibꝰ guſtus in dulci et ſapido / ſimilit
de ceteris? Reſpõdi ꝙ principalis in cor
poribus glorificatis leticia / ab internis
conſciẽtiarum cubilibus emanabit. Fiet
quoqꝫ ex redundãtia beatitudinis anime
ad corpus ſua leta iocũditas ſua quadru
plex dotatio. Porro de ſenſatõibꝰ forinſe
cis nullam impfectõnis dicentibꝫ indigẽ
tiam / vt ſunt viſio ⁊ auditio / nihil prohi
bet illas exerceri / vt in decoris et armoni‑
cis corpus hilareſcat. Secus de tactu vi
detur ⁊ guſtu. quos vel ad nutritõem vel
generatõem ipſe nature deus / viantibus
ingeniauit. quanqꝫ impfectiõe ſecluſa ꝗs
audeat determiare quoſdã proprios horū
ſenſuum actus nõ ibidem reperiri ¶ Dic
xvij. Si cubicularie animarũ (ſic enĩ bea
titudines nomiate ſunt ſeptẽ) Si prete‑
rea ancille cetere quas virtutes cardina‑
les ⁊ theologicas dicimus: letificabũt cui
bilia animarũ in gloria? Hoc eſt querere ſi

beatitudines ⁊ virtutes oĩnes / in illa feli
citate manebũt? Non manebũt reſpondi
quantũ ad id quod impfectiõem ſonat ꝑ
vie ſtatu / vt ꝙ ſint moderatiue paſſionũ /
vel incõmodorũ toleratiue. vel expectati‑
ue futurorũ aut lucentes in ſpeculo ⁊ eni
gmate. Ceterum quo ad reliqua que deco
rem animarū quendã oꝑantur / illos habi
tus pulcerrimos remanere / ſicut non eſt
penitus improbabile. ſic nec eſt contẽtio
ſa temeritate ponẽdũ. ¶ Deniqꝫ quo ad
tres iſtas queſtiones vltimas proportio
nabiliter ſatis dici poteſt de horrenda tri
ſticia damnatorum ꝙ ⁊ augebitur per re‑
ſumptõnem corporũ vtiqꝫ fetidiſſimorũ
et omni cadauere viliorũ. Quodqꝫ ab in‑
tus ⁊ ab extra erunt in omni acerbiſſimo
cruciatuũ genere foris deuorati ab igne. ⁊
ab intus vt clibanũ ignis poſiti. Turpiſ
ſimis deniqꝫ vitiorũ habitibꝫ fedabũtur.
torquebũturqꝫ. nam et vermis eorũ non
moriet. et ſuperbia eorũ aſcendet ſemꝑ / ſe
furioſa rabie in omnipotentẽ erigẽs et i‑
pingens. ¶ Dic. xviij. Si delectabũtur
ſancti in gloria deũ oculis corporalibus
intuendo? Reſpondi eos corporaliter vi
ſuros fore deum in carne aſſumpta. quod
qualiter fieri ſimul poterit ab oĩibꝰ / mi‑
rãtur illi qui vel dei omnipotentiã vel ſta
tus illius nouã totam conſiſtentiã / non
aduertunt. Porro ſi vel iris multicolor /
vel imago ſpeculi videtur pariter a varijs
diſtanter. Non eſt inopinabile ſimilia de
corpore chriſti ponere in celo. quẽadmo‑
dum ſuo modo confitemur in benedicto
ſacramento. Quocunqꝫ demũ acies cor‑
poralis oculi ſeſe conuerterit / videbitur
deus omnia in oĩbus oculo ſane ſpiri‑
tuali non corporali ſicut deus in eſſentia
ſua non caro eſt ſed ſpiritus. ¶ Propo‑ G
nebat ſtudioſitas ſpeculatrix ampliora cõ
querere de ſecretis celeſtibus / etiam vſqꝫ
ad curioſitatem / vel inutilem vel inop‑
portunam. vt Si poſſit haberi leticia de
patre ſine filio. Si abſqꝫ pſonis de eſſen
tia Si de perfectõe vna eſſentiali vel idea
li abſqꝫ reliqua. Si viſionẽ quis habere
poſſet ſine delectatõne. aut delectatõem ſi
ne delectatõne conſequente. Si in acce‑
ptiõe dei libera ſtat principaliter beatitu
dinis certa iocunditas ⁊ iocunda eterni‑
tas? Si ſancti ſe poſſe dãnari cognoſcũt
ſicut ⁊ verū cognoſcere habent. quo pacto

in ſuis cubilibus ineffabili ſecuritate le/
tant. ¶ Si deus in beatis ſit eorũ formalis
nõ ſolum efficiẽs vel exemplaris vel obie
ctalis leticia. ¶ Tunc ego ad ſtudioſitatẽ
abi precor/precor abſiſte/tempus diſpu/
tandi ⁊ tempus inſtruẽdi. primũ in ſcho/
la/alterum in ſermone. ¶ Suffecerit hacte
nus tue importunitati paruiſſe/noli ea q̃
rere que vel impoſſibilia ſunt inuẽtu vel
queſitu ſupuacua/vel pro tempore ⁊ loco
parum idonea. Redeat ꝑmitte/ oratõnis
noſtre lãguidus iã et pene laſſus greſſus
a celis ad terras/a ſanctꝭ ad nos. a queſtio
nibus ad morales eruditiões. quanq̃ nõ
ſine moralibꝫ documẽtis multa queſiue/
ris. ¶ Ita ſtudioſitas ad ſe/ego ad me re/
dij. Protinus reſumere cogitaui tres cõ/
ſideratões intermiſſas. Unã de incipien
tibus. Alterã de proficiẽtibus. Tertiã de
perfectis/ſm tres conditiões cubiliũ ſan
ctorũ/in mundicia mollicie ⁊ quiete. qua
lia loq̃tur vox prophetici carmis. Exulta
bunt ſancti in gloria/ letabũtur in cubili
bus ſuis. Que fuerũt verba thematꝭ. ⁊c.
h ¶ Sequit oratio. Attẽdite ergo (ad vos
mihi ſermo eſt o pueri) ſi ex deo eſtis ver/
ba dei audite. Letificate ſanctos pudorẽ
diabolo facite. Non ſileo/ nõ quieſco. ſic
ſtudebo loqui: vt a vobis intelligar. Ni/
hil loquar amplius niſi ad vos ⁊ pro vo/
bis o pueri/habete partẽ veſtrã in ſermo/
ne/illam nolite repellere. Si frequẽter in
domibus veſtris/vt deceret/ inſtrueremi
ni de ſalute veſtra/ et puritate veſtri cubi/
culi quod eſt cõſcientia/ſi diligẽter incita
remini ad amorẽ xpiane religiõis/ docen
do ſepe: ad quid facti eſtis: ad quid tendi
tis: in quo periculo dãnatõnis eſtis: ego
facilius dimitterẽ vos ⁊ ſilerem. ¶ Dixi
iam/non ſileo/nõ quieſco/nolo ꝙ in futu
ro mordeatis naſum meũ. quid admira/
mini/quid aſpicitis: ſilueritis interim et
ſcietis que ſit hec parabola. Date quartã
partẽ hore verbo dei ⁊ honori ſanctorũ ⁊
ſaluti veſtre/qui nõ vnaꝫ horam nõ duas
ſed dies integros/ſed hebdomadas/fabu
lis ſepe datis. Aut certe recedant mali pu
eri/recedant diſcholi/recedãt perditi/ma/
neant boni quibꝰ loquar. Recedãt inquã
nõ teneo/non impedio/ aduertãt tamen
periculũ ſi ſine benedictõe finali diſceſſe/
rint. ¶ Denũcio vobis o pueri ⁊ adoleſcẽ
tes ingenui/denũcio vobis tria que ſerue
tis circa cubiculũ conſciẽtiarũ veſtrarum
Cuſtodite cubiculũ conſciẽtie veſtre mũ
dum in vobis vt ſitis mundicordes id eſt
mundi corde. Cauete ne ꝑ maliciã veſtrã
cubiculũ aliarum conſciẽtiarũ verbo ma
lo vel opere deturpetis. Uidete demuꝫ ſi
hec duo non ſeruaueritis. ſaltem poſt im
mũdicias lauate per luctũ penitentie ⁊ cõ
feſſionis. ¶ Sit in primis (o pueri) cubi/
culum conſciẽtie veſtre mũdum. vt tam re
q̃ nomine pueri id eſt puri dicamini. Eſto/
te ſimiles angelis dei/ſimiles innocẽtibꝰ
atq̃ virginibus. Et dum ſciẽtiam queri/
tis/ attendite ꝙ in maliuolã animã /non
introibit ſapiẽtia: nec habitabit in corpo
re ſubdito peccatis. Horret tale cubiculũ
coinquinatũ ⁊ fedum. Nolite perdere mũ
diciam innocẽtie. Notat enim Ambroſi/
us ꝙ innocẽtia facilius cuſtoditur/q̃ per
veram penitẽtiam ipſa iam perdita repa/
retur. Uidete ſpecula noua pulcra et niti
da/cito inficiũtur/cito maculãtur/ſed tar
dius emundãtur. Talis eſt etas puerilis
atq̃ virginalis/fedatur celeriter et frangi
tur/tardius emũdatur et ad integrum nũ
q̃ reparatur. ¶ Sed quid aget puer pro i
cuſtodia mundicie conſciẽtie ſue: Dicaꝫ
audite. Procuret ante omĩa a parẽtibus
ſuis vt collocet apud magiſtrũ bonũ ſan/
ctum pudicũ incorruptũ quod Oratius
maximũ reputat. Alioquin ſi magiſter nõ
ſit moroſus/et deuotus et de religione ſo
licitus/ ipſe plus nocet frequẽter moribꝰ
puerorũ q̃ proſit ingenijs eorum ſicut de
Archiloco dictũ eſt. Talis eſt lupus inter
pueros ouiculas/ non paſtor/ deſtructor
nõ inſtructor/corruptor/nõ corrector. ¶
Alterꝫ quod tu puer debes inq̃rere eſt bo
na ſocietas. Moneo ſemel ⁊ bis imo mil
leſies repetẽs monere nõ ſufficio. declina
o puer a ſocietate ꝑuerſorꝫ ⁊ imũdorꝫ qua
les teſte aplo regnum dei nõ poſſidebũt.
Sũpſit idẽ apls a gẽtili poeta. ꝙ corrũ/
pũt bonos mores colloq̃a praua. Si col
loq̃a q̃nto fortiꝰ ꝯſortia. Tales ſi tibi den
tur. accuſa. reuela. aut certe potiꝰ fuge q̃ re
mane. Nõ mẽtiebatꝰ ꝓpheta dicẽs Cũ ſctõ
ſctũs eris/⁊ cũ ꝑuerſo ꝑuerteris. Et iterũ
Habitauerũt int̃ gẽtes ⁊ didicerũt opa eo
rũ. Et metricus Unica praua pecꝰ inficit
oẽ pecꝰ. ¶ Eſt alia ſocietas o pueri quã a
vobꝭ fugiẽdã oñdo. Et q̃lis ẽ iſta ſocietas:
mala credite mihi mala valde ⁊ peſſiã iſta ẽ

demonis ſocietas. Cur audito miramini?
Nolite mirari qꝛ verũ eſt quod dicit᷑. aut
certe miramini ⁊ cauete. Scitote quoniã
demon manet habitat ⁊ iacet in lectis im
mundis malarũ conſcientiaꝝ quando ſi
ne labore ſunt ſine ſtudio ⁊ ĩ ocio. tũc eos
inducit cogitare vilia ⁊ turpia que verecũ
dum eſt nõ ſolũ facere ſed dicere. Hanc ſo
cietatẽ nequiſſimã diaboli fugitote ꝓcor
o pueri ¶ Sed queritis inter vos forte ⁊
dicitis. Quomodo fugiem⁹. Audite bea/
ti Hieronimi conſiliũ. Semꝑ aliq̄d bo/
ni facito. ne te diabolus inueniat ocioſuꝫ
Et rurſus Ama ſcientiã ſcripturaꝝ / ⁊ car
nis vitia nõ amabis. Credite nõ mihi ſꝫ
ſapienti. Quia multa mala docuit ocioſi
tas. Ipſa ꝑuerſa eſt doctrix imo ſeductrix
que ſufflat ignẽ furioſoꝝ deſideriorũ car/
naliũ aut venenũ nutrit infelicis inuidie
Sciebat hoc Oratius dũ ait. Si nõ in/
tendas ſtudijs et rebus honeſtis. inuidia
k vel amore vigil torquebit ¶ Dicit forſan
hic aliquis ex pueris. Ecce ꝑdidi mundi
ciã cubiculi mei vel ex propria vel aliena
malicia. q̄d mihi reſtat. quid ſupeſt? Pro
poſui iam et repeto / vide ſaltẽ ne dederis
cauſam in verbo vel opere ꝙ alius incubi
li conſciẽtie ſue maculet᷑ Hoc certe eſt offi
ciũ diabolicũ / ꝑdere ſocios ſuos. illos ſe/
cum ad damnatõem trahere Sufficiat ti
bi o quiſq̄s es immũdus / damnatio tua /
parce vite alterius. immo fame tue. immo
vite proprie ſi ſciretur. Cogita ꝓcor quã
tum potes / iterũ quoqꝫ atqꝫ iterum vehe/
mẽter recogita / quantũ diſplicet deo quã
tum in ſe ꝑuerſus eſt ⁊ malignus. quantũ
habet de periculo nunq̄ꝫ ſatiſfaciendi ple
narie puer ille qui cauſa eſt ꝑditionis tot
animarũ ex immũdo facto ſuo. dũ tamen
ſit vitiũ ſicut mala ſcabies de vno ad aliũ
immo ad alios forte decẽ forte viginti. for
te centũ / forte mille. Ille autẽ qui cauſam
primã dedit / quõ poterit tot ⁊ tales ad bo
num ⁊ ad mundiciã reuocare. quõ poterit
ſatiſfacere. quõ penitere? O ſi attenderẽt
omnes q̄ꝫ facilius eſt aliqueꝫ maculare et
in lutũ peccati proijcere. q̄ꝫ lauare. q̄ꝫ pur/
gare. et a malo retrahere ¶ Scit hoc ini/
micus noſter ille dyabolus. procurat igi/
tur tales adinuicem corruptões ⁊ con/
tagioſas feditates cognoſcens difficulta
tem plene poſtea penitendi Circa hoc de
bet eſſe magiſtroꝝ ſolicitudo ꝓcipua. ⁊ nẽ

pueri maligni / irrideant bonos et deuo/
tos ſub appellatõne hypocritaꝝ vel taliũ
nominũ. Tales non poſſent nimis acri/
ter verberari / immo ſi nõ deſiſtant debẽt
exterminari ab om̃i cõſortio meliorũ Cõ
paranť his qui fet⁹ in maternis vteris ſuf/
focant aut allidũt. ¶ Sed quid fiet eis /
quid agẽt in inferno damnat ex malo ali/
orũ cõſortio. vultis ſcire quid agẽt? Vlu
labunt acerrime pre rabie tormẽtorũ ma
ledicentes illis ⁊ clamãtes. Ve ve tali per
quẽ ego damnatus ſuꝫ maledictus ſit in
eternũ per quẽ crucior in hac flamma.
Narrat autor libelli de diſciplina ſchola/
riũ ꝙ filius quidã nobilis ciuis romani /
qui cõſumpſerat miſere ⁊ immũde iuuen
tutẽ ſuaꝫ / dũ duceret᷑ ad patibulũ ad mor
tem ſequebat᷑ eum pater ſuus flens Vidit
eum filius ſu⁹ / queſiuit vt oſcularet᷑ prẽm
ſuuꝫ. pater approximauit. ſed filius loco
oſculi / momordit ſibi naſum ⁊ eraſit Dũ
alij culparent ⁊ mirarẽtur / exclamauit. O
pater tu me ſuſpendis / tu me interficis. ſi
enĩ duꝫ me iuuenẽ (vt debueras) correxiſ
ſes / ego nõ veniſſem ad hãc mortẽ inho/
ſtam ¶ Hoc eſt o pueri quod añ notaue/
ram / ꝙ neqꝫ ego neqꝫ alij dum ꝑdicamus
neqꝫ magiſtri ꝑcipue / debem⁹ vos dimit/
tere quin moneamus ⁊ corrigam⁹ vos / ne
poſtmodũ mordeatꝭ naſos noſtros Hoc
dicebat quedã pia mater puerꝭ ſuis. Ego
taliter vos corrigã ꝙ non mordebitis na
ſum meũ ¶ Hoc habetur in libro de api/ l
bus. ca. xxx. ¶ Legi quendã magnũ virũ
narrantẽ de ſeipſo / ꝙ habuerat vnũ iuue
nem nobilem pudicũ ⁊ caſtum in princi/
pio ſed per maliciam vni⁹ magiſtri ſui / fu
it ſeductus ⁊ pluries monitus noluit tan
dem deſiſtere / ſed plus obediebat magi/
ſtro illi in crimine peſſimo q̄ꝫ amicis ſu/
is et deo. Quid euenit. Audite rem horrẽ
dam. Venerãt amici illius pueri in ma/
gna pompa viſitare eum. ⁊ dũ poſt cenaꝫ
retractis om̃ib⁹ ad cameras ornatas / duꝫ
puer eſſet in lecto ſuo / cepit horribiliť cla
mare et plangere. venerunt ad eum ſerui/
tores ſui et amici / ⁊ dum neſcirent cur cla
maret nec dicere vellet / aduocatus eſt de/
canus eccl̃ie ⁊ alij canonici. cõcitus ille ve
nit reſidet ad lectũ clamãtis / ſuadet ꝯfite
ri peccata. hortatur vt cõfidat in deo nõ
in homine. Hec cũ decan⁹ fortiter ei dice/
ret / tandem puer eum audiens / inſpexit

terribilibus oculis dicens. Ve illi q̄ me
ſeduxit. Ad quid ad quid ſup me diuinū
auxiliū inuocabo. Ecce iā video apertum
infernū. video p̄ſentes demones paratos
me rapere. Et cum om̄es vt ſe potiꝰ ſigna
ret inclamarēt/ ſigna te puer Ille quaſi ni
hil aduertens/ clauſit oculos. ⁊ auertit fa
ciem. ⁊ cum duris ⁊ miſerabilibus vocibꝰ
miſerā animā exhalauit ¶ Intellexiſtis
ne hoc exemplū terribile o pueri? Ad au
ditū eius nonne toti tremuiſtis. Nunq̄d
nunc vos etiā penitet? penitet eſtimo. ſ;
gaudete vos qui boni eſtis. Aliq̄d igitur
audire nō pigeat. Peto te o puer. ſi quis
induceret te ad comedendū carnes per to
tam q̄dragesimā ⁊ in die veneris ſancta/
quid diceres? nōne repelleres eum valde
velociter cū cachinno? Nonne oſtēderes
digito dicens. Videte q̄ malus eſt iſte q̄
peruerſus qui talia mihi dixit Et ipſe bene
miſer Et ego tibi ſecurus affirmo: ꝙ peio
res ſunt ⁊ peiꝰ faciūt illi de quibꝫ loquor
qui alios inducunt ad immūdiciā conſci
entiarū ſuarū quā ſi facerēt comedere car
nes in die veneris ſancta. Nolo plus ſpe
cificare. quia qui culpabilis eſt intelligit.
qui nō eſt culpabilis nō eget vt intelligat
niſi forte vt caueat ¶ Denuncio vobis o
pueri. fugite tales immūdos ⁊ plus fugi
te. plus horrete. plus odite/ q̄ ſi quererēt
interficere corpus veſtrū/ cultello euagi
nato vel male ſtrangulare. Plus eſt anima
q̄ caro. ⁊ vita ſpiritus q̄ corporis. Accu
ſate tales/ immo vi repellite. ſpuite cōtra
eos in faciē/ ꝯclamate cum beato Bernar
do. ad latrones ad latrones/ ad ignem ad
D ignem. ¶ Poſtremo ſi tu puer non ſerua
ſti mundiciā conſciētie in te nec in aliis/
ſaltē pēiteat te/ recurre ad lotricē optimā
ſc; ad luctum. Nihil eſt magis diabolicū.
nihil ita diſplicens deo/ q̄ poſt culpā nol
le penitere/ humanū eſt peccare/ diaboli
cum in peccatis ꝑſeuerare. ¶ Sed dices
ad quid peniterē ⁊ lauarē me/ video fragi
litatem meā/ ego protinꝰ ſtatim iterū ma
culabor? Noli ſic eſtimare frater. ſed fac qđ
debes ⁊ quod p̄cipit deus ſuccurret ipſe.
tandē miſerebit̄ ⁊ ſanabit/ quid ſcis quā
do morieris et quomodo. Quid ſi morte
ſubita. ſi repētina. Quero a te ſi laues ma
nus tuas/ ſi veſtes lineas. R̄ndebis. ita la
uo vel lauare facio Quero preterea ſi poſt
lotionē iterum maculant̄. Reſpondebis
ita. Lectū igit̄ conſciētie tue cur nō ſimili
ter emūdabis et ſi ſordidanda ſit poſteri
us? Sit tibi precor cōſcientia tua; carior
q̄ camiſia. Noli propter timorē futurāꝝ
macularū/ dimittere purgare preſentes ⁊
augere. Poſt penitentiā crede mihi ⁊ mi
nus erit de ſordibus ⁊ minus adherebūt
⁊ facilius abluētur ¶ Dices rurſus. O q̄
modo talia tam feda/ tā turpia peccata di
cerem homini viuēti. homini ſacerdoti.
Quid diceret? quid fieret? Plane diceret.
Parcat tibi deus. et te diligeret ⁊ celaret.
Si tantū times ſacerdotē/ cur nō ampli
us deum om̄ia videntē/ immo totā curiā
celeſte; ſemꝑ preſentē? Si times ſacerdo
tem bonū/ diſcretū ⁊ ſolum. cur nō magis
times ſocios pueros indiſcretos qui ni
hil celare ſciunt/ niſi quod neſciūt. et niſi
cui et q̄liter quid deberēt reuelare. Quid
meliꝰ eſt/ vel vt dicas nūc peccata tua vni
vel ꝙ exponātur in morte tua. vel etiā in
vita quādoq;/ omniū aſpectui Nōne faci
lius eſt hominibꝫ peccata ꝯfiteri q̄ cū de
monibꝫ ſine vlla miſeratōe torqueri. Si
dictū eſt tam fetidū tā horridū ⁊ abomia
bile. plenū factū obſecro/ quale putabit̄?
¶ At ſi dices velle; bene facere. vellē eſſe
mundus in cōſciētia vellē abſtinere a pec
catis. ſed neq̄o. Noli frater dicere nequeo
ſ; nolo. Certe potes. ſed nō vis iuuare te.
Quomō iuuare? Prio fugiēdo ociū. fugi
endo malū conſortiū. deniq; orādo ⁊ con
uertēdo te ad aliquē ſanctoꝝ. ſpecialit̄ ad
illam ſanctarū ſanctā. ꝑcutiendo pectꝰ exē
plo Hieronimi ⁊ dicēdo. ſancta virgo vir
ginū ora ꝑ me. adiuua me. mitte auxiliu;
refugiēti ad te. Deniq; exēplo anthonii et
hilariōis adoleſcentū increpa diabolū in
ipa temptatōe tua q̄ſi p̄ſntem. ⁊ dic ei. Pſi
de te ⁊ de temptatōe tua miſer diabole Ec
ce ego nō obedio tibi ¶ Plurime ſunt ta
les doctrine ꝑ mundicia cubilis ꝓprie cō
ſciētie ſeruanda. inter q̄s poſuimꝰ bona;
ſocietatē magiſtri ⁊ ſocioꝝ ⁊ famuloꝝ. oc
cupatōem in bono ſtudio ⁊ orōe. Fatiga
bo vos nō amplius o pueri. Sit tande;
noſtri finis ſermonis in oratōe ad deum
⁊ ſanctos ſanctaſq; omnes. vt taliter pa
remus hic cubilia conſciētiarū noſtraru;
in mundicia. mollicie ⁊ quiete per grām. ꝙ
eorum conſortes effecti exultemus ⁊ lete
mur in eiſdem cubilibus noſtris per glo
riam. Amen. ¶ Finis.

A **Sermo eiuſdez in eadem feſtiuitate: de om̃ibus ſanctis per thema. Beati qui lugent quoniã ipſi cõſolabuntur.**

Beati qui lugent/quoniã ipſi cõſolabũtur. Math.v. ⁊ ſentialr Luce.vi. et in euangelio preſentis celebritatis. ¶ Nos de beato luctu ⁊ cõſolatõne locuturi in hodierna celebritate ſanctorũ illorum a quorũ oculis abſterſit deus omnẽ lachrymã: ita vt nõ ſit amplius ibi luctus neqꝫ clamor. Te reginã inclitam ciuitatis hm̃oi ſanctorũ de q̃ glorioſa dicta ſunt/matrẽ inſuper illius qui eſt deus totius cõſolatõis inuocabimus pro gratia qua egemus impetrãda dicentes. Aue Maria gratia plena. ꝛc. ¶ Beati qui lugent quoniã ipſi conſolabũtur. Scribit vbi dictũ eſt. Propoſita hac celeſti ſtupendaqꝫ ſentẽtia/inſonãte hãc grãdi tonitruo ex ore diuinitatis in ſublimi monte eccl'ie/audierunt q̃plurimi altiſonam hui⁹ extraneiſſime ⁊ a ſapiẽtib⁹ mundi hactenus abſcondite doctrine tubam. Et quidẽ in omnẽ terrã exiuit ſonus eoꝝ. Auditam vero/non om̃es equa mẽte vno qꝫ iudicio cõprobarunt. nimirũ quot capita/tot ſententie/⁊ fides/dei donũ eſt ne quis glorietur. Audierũt eam om̃es ex om̃i natõe que ſub celo eſt quorũ plurimis nihil profuit auditus/non innixus fidei vt apoſtolus loq̃tur. ſed in depreſſiores ſue infidelitatis tenebras demerſi ſunt. Hi ſunt pagani/idolatre et iudei perfidi/qui quoniã foris ſunt ⁊ cõſurdeſcunt noſtris vocibus/nihil ad nos/eos deſerat ſermo noſter ⁊ ad xp̃ianos dirigatur. Dicatqꝫ Beati qui lugent ꝛc. ¶ Ecce autẽ apertis meditatõnis mee oculis/intueri videor plenas etiã xp̃ianorum om̃es aures hac ſententia diuina. Quis eni eſt xp̃ianus/cui hoc euangeliũ in eccl'ia nõ ſonuerit. Verbum hoc nihilomin⁹ ad mentales aures ſuas introrſus nõ equa profunditate ⁊ te-
D naci approbatõne reponitur. ¶ Pars eſt hominũ ſimpliciũ abſqꝫ eruditõne ⁊ literis/quos ſola autoritas in hac fide ſtabilit/nec vltra quicquã vel q̃rere vel intelligere ſtudent/morem diſcipulorũ pithagore in hoc tenẽtes. Satis hñt ſcire quoniã magiſter hoc dixit. magiſter chriſtus

Beati qui lugent quoniã ipſi cõſolabũtur. Apud tales/nõ ratiõibus ſed autoritatibus ⁊ exemplis agẽdum arbitror/quib⁹ ſufficiet inſinuare quoniã ſancti ſancteqꝫ om̃es quorũ hodie celebritas agitur/ad conſolatõem ꝑ luctum tranſierunt/patriarche/prophete/apoſtoli/martires/cõfeſſores/⁊ virgines. Quid iſtos dinumero/quãdo ⁊ ipm̃ caput omniũ xp̃z pati oportuit et ſic intrare in gloriam. Hos ego ad hiſtorias et legendas ſanctorũ. ad vitas patrum/ad originalia doctorũ luctũ collaudantia/iudico remittẽdos. ¶ Altera pars eſt xp̃ianorũ ſimil'r ſimpliciũ et nullius eruditiõis litteratorie. qui tamẽ pro cõſuetudine ⁊ gratia/exercitatos habent ſenſus ad hãc doctrinã cupientes ex intimis anime precordijs. qui experiẽtia doctrice ſentiũt ⁊ pregustãt hoc donũ celeſte et toto cordis aſſenſu/toto mẽtis iubilo eunt in hanc ſentẽtiam Beati q̃ lugent ꝛc. Tales ſunt in ſchola deuotõis/doctrina affectõnis edocte pſone. quib⁹ lachrymabilis iugiter eſt hec vallis lachrymarũ. q̃ dicũt cum pſalmiſta Renuit cõſolari anima mea. memor fui dei ⁊ delectatus ſum. Et rurſum delectãter dicunt cum eodem. Scd'm multitudinẽ dolorũ meoꝝ in corde meo: cõſolatõnes tue letificauerũt animã meam. Quemadmodũ dixiſſe legitur beatus Bernard⁹. Multi vident cruces noſtras. qui nõ attendũt conſolatões noſtras. Et apoſtol⁹ dixit. Quaſi triſtes ſemper autẽ gaudẽtes. Apud iſtos quos vnctio docet. quos experientia erudit. inportunũ nimis ne dicã temerariũ cenſeri deberet ſi aperirem os ad docendũ. a quib⁹ vtinã mererer erudiri ¶ Alios pterea cõſidero ex xp̃ianis inflatos ſapiẽtia nõ q̃ de ſurſum eſt ſobria ⁊ pudica. ſꝫ terrena aĩali et diabolica ⁊ carnali. vitã pecudũ eligẽtes/q̃ fere nihil de hoĩe pter figurã retinẽt. intus ferrea ſunt oĩa Ipſi dũ has beatitudines auribus recipiũt. animã intrinſecus ſurdã habent. aut ita pro egritudine peccatorum miſerabiliter cõturbatam/ꝙ dicunt opere etſi nõ forſan ore. Durus eſt hic ſermo ⁊ quis poteſt eũ audire: Nempe ſapientia terrena diuitijs inhiat. Propterea nõ beatos ſed infeliciſſimos plane pauperes predicat. Sapientia diabolica eſt ſuperbia indignans et auſtera. Ipſa beatos mites quomodo iudicaret/et

non potius viles ⁊ abiectos? Sapientia
animalis tota illecebris vacat/ducit ī bo
nis dies ſuos/ cuius vox eſt ſapientie .ij.
Exiguū ⁊ cū tedio eſt tempus vite noſtre
Talibus obſecro quando ꝑſuaſum eſſet
eos beatos eſſe q̄ lugent ⁊ nō miſerabilio
res oīmibus hominis. Quāobrem iſtud
perditū ⁊ cecum gen⁹ xpianorum. ⁊ xpia/
norum nomine/non xpianorum cōuerſa
tione relinquam⁹/ tanq̄ indiſciplinabi/
les ⁊ impꝑſuaſibiles ad hanc clauſā eis di
P uinā lectōem. Beati qui lugēt ⁊c. ¶ Su/
pereſt ad extremū aliud genus hoim/qui
nō ſunt idiote vt primi ſed luminibꝫ tam
ingenij q̄ conſciētie eruditōnis ſciētifice
colluſtrātur. Qui et ſi nondū guſtauerūt
donū huius btītudis velut illi ſimplices
de ſecundo ordine. attamē eoꝝ vita alie/
na eſt ab his vitijs quibꝫ obſtinate corru
ptos mox eſſe diximus illos de tertio or/
dine. Credūt inſup vt tandē intelligant/
hoc eſt/ꝑſuppoſita religiōe philoſophan
tur/quoniā ꝑſuaſum habēt niſi credide/
ritis non intelligetis. Qđ notauit Plato
dum ait in Thimeo. Sumendū eſſe cō/
pendiū ex credulitate Iſtos tales (qualiū
magnus eſt hic numer⁹.) nūc alloq̄ndos
eſſe decreuimus/q̄bꝫ nō ſolā dicentis au/
toritatē que tamen abunde ſatis eſſet/ſed
rōem certam ⁊ philoſophicā afferre confi
dimus/per quā iam nō ſolum credāt/ ſed
etiā intelligāt huius mirande ſublimiſq̄
doctrine veritatē. Beati qui lugent ⁊c. ¶
Hoc faciem⁹. (ſi quidē ꝑmiſerit deus) ad
Ciceronis imitatiōem in paradoxis. mi/
nori certe eloquētia/ ſed pari varietate. et
(vnde glorior in domino) maiori fide Fa
ciemus inquā: tum ad cōſolatiōem noſtrā
quatin⁹ fides in intelligētiā migrans/lu/
cidius emicet/tum ad cōcludendum lin/
guam magniloquā eoꝝ qui ſe dici philo
ſophos volunt nec ſunt. quoniā dū a re/
ligione putant ſecernere phiam/vtrumq̄
perdūt. qui verbū diuine noſtre fidei/ cō
munibus verboꝝ panniculis inuolutū
vel faſtidiūt ob ſimplicitatē (ſicut eis vide
tur) ruſticam ⁊ anilem vt q̄ lugere vel fle/
re iubeat/vł de opinabili fallacitate crimi
nātur/ nō capientes/ quo pacto ex luctu/
ſuum gignat contrarium quod eſt cōſola
tio/nec ꝑinde concipiūt. beatos ⁊ cōſola/
tos eſſe lugētes ¶ Et quoniā tres collati
ſunt in themate termini pⁱcipales btītu

do luctus/ conſolatio triptita erit ſermo/
nis noſtri fabrica. quia ſuper quēlibet ex
termis edificiū noſtre ratiocinatiōis fun
dabit ⁊ excreſcet. Dicem⁹ quoq̄ breui⁹ q̄
tanta res expoſtulat. quoniā in ſcholaſti/
co exercitio ⁊ in verbo ad populū/latiori
ſermone ſup hoc deo ꝓpiciāte tractabim⁹
Rimā exorſurus fabricā in hoc Q
P nomie beatitudo/recogito q̄ oēs
qui de beatitudine hominis/phi
loſophica rōne ꝑſcrutati ſunt: conſtitue/
runt eā in contēplatiōe prime cauſe/ſicut
peripatetice ſchole inſtitutor Areſtotiles
docuit. primo ⁊ .x. eth. ¶ Aut poſuerunt
eam in virtute vel bono honeſto. ⁊ in vi/
uendo cōſentanee rōni ⁊ nature. In qua
ſentētia ſchola ſtoicoꝝ ⁊ quorundā acha
demicoꝝ concordat ¶ Aut deinceps col
locauerūt eam in adeptōe boni vniuerſa/
lis ſepati. quēadmodū Plato. ſuiq̄ ſecta/
tores ¶ Aut poſtremo dixerūt beatitudi
nem hoīs eſſe animi voluptatē ſeu tranq̄l
lam pacē/cuius fuiſſe videt Epicurus il/
le: cuius Seneca crebre cū ſumma vene/
ratōne meminit in epiſtolis ¶ Nam Epi
curus alter quiſquis ille fuit. ⁊ Ariſtipp⁹
et Sardinapalus ⁊ ſordid⁹ Machome/
tus qui in corporeis voluptatibꝫ huma/
nam beatitudinē detrudere conati ſunt.
Ipſi certe nō philoſophi nec inter phos
annumerādi ſunt. ſed porci vocādi ſunt/
q2 beatitudinē nō hoīs ſed pecoris deſcri
pſerunt Illi ſimilr a phica ratōne procul
abſcedūt ⁊ ab eadē validiſſime ꝯfutant. q̄
diuitias. q̄ potentiā. q̄ gloriā. q̄ ſcientiā. ⁊
vniuerſalr bonū aliquod tale fortuitum
fragile ⁊ caducū. homini ꝑ beatitudie ſta
tuerunt. Quippe his oīmibus ad votum
fluentibus. reperire eſt hmōi hoīem: non
dicam nō beatū. ſed plane nequiſſimū. et
ſupra beluinā ſeueritatē vel feritatē. nocē
di malignitate ꝑuerſum. Deniq̄ hec oīa
fortune bona: etſi decorē ⁊ ornatum quē
dam extrinſecū felicitatis humane. pūta/
re ⁊ ꝑficere dicant ab Areſtoti. ipſa tamē
ad componendū veꝝ ⁊ extrinſecum hoīs
bonū. nullaten⁹ exigunt. Notauit hoc ille
qui ex incendio vrbis fugiens. oīmia ſua
ſecum ferre dixit ¶ Hec igit in ſumma eſt R
phantium de homis beatitudine quedā
partita traditio. In cōtemplatiōe prime
cauſe. in honeſto vel virtute. in bono ſepa
to. In animi voluptate ſeu conſolatōne

Quartū apparens varietas(ſi nō me fal-
lit iudiciū) in vna cōnectit̃ cū conceptio-
ne ſeu dignitate per ſe nota/quam Areſto
tiles lucidius expoſuit/ ꝙ beatitudo ho-
minis ſita eſt in cōiunctōe optime poten
tie humane cū optimo obiecto ſuo. Vir-
tus enim rei cuiuſlibet ⁊ ſua quedā beati
tudo vt penes ſummū quod in ea eſt q̄n-
tificetur neceſſe eſt/ quēadmodū beatitu-
do oculi eſſet eius cōiunctio cum ſumme
pulcro ſibi pꝛopoꝛtionabiliter oblato At
nota qualis eſt optima potētia humana
niſi ratio. qua ſola/pꝛeſtātioꝛ eſt homo ce
teris animalibꝰ Obiectū preterea optimū
quale aliud aſſignabit̃ q̄ʒ ipſe deus gloꝛio
ſus/cuius ratio capax eſt. ⁊ quo nihil ma
ius a ratione poteſt intelligi. Quare ma-
nifeſtū eſt/ q̄ʒ eleuare Areſtotiles beatitu-
dinem hominis eſſe pꝛobauit cōtempla-
tionē pꝛime cauſe. Conformiter ad illud
Auguſtini dictum. Viſio eſt tota merces
fundatū videlicet in verbo xp̄i. Hec eſt vi-
ta eterna vt cognoſcāt te verū deū ⁊c̃. In-
telligimus vero contemplatiōem nō nu-
dam cogitatōeʒ de deo ſed cognitiōem cū
amoꝛe. Alioqui ſi dilectōem a cognitōne
ſepaueris/non iā ibi contēplatio/ tā dicē
da eſt q̄ʒ curioſa quedā inueſtigatio/ aut
cogitatio vaga fructu carens atqꝫ ſenſu/q̄
les habuerunt quos inculpat apoſtolus
cognouiſſe deum ⁊ eum nō ſicut deū glo-
rificaſſe/pꝛopterea euanuiſſe in cogitatō-
nibus ſuis. Ecce vanitatē cogitationum
ſi gloꝛificatō ſecludatur. ⁊ datos fuiſſe in
repꝛobū ſenſum/ quales multos flemus
noſtris tempoꝛibus ¶ Poꝛro locutōnes
ceteroꝝ phoꝛuʒ/quanq̄ʒ diuerſo calle ver
boꝛū incederent/in eandem iudicio meo
ſententie finem cōueniunt. Nam bonum
ſepatum quod plato poſuit/cuiꝰ adeptio
ne beati dicimur ⁊ ſumꝰ. nihil aliud a deo
poteſt intelligi qđ adipiſcimur cogitādo
et amando hic in enigmate ⁊ inchoatōne
quadā impfecta. tandē facie ad faciē ple-
nitudine cōſummata. Rurſus ſi ſtoicoꝛū
et achademicoꝛū ⁊ epicuri p̄nominati po
ſitionē reſoluamꝰ/inueniemꝰ ꝙ nulla vir-
tus eſt/nulla honeſtas ſpecioſioꝛ nulla vi
ta plus cōſentanea nature atqꝫ ratiōi. ſed
nec aliqua opatio voluptuoſioꝛ eſt. aut ſi
verbū voluptatis nimis molle iudicatur
nulla delectabilioꝛ/ q̄ʒ ſit opatio optime
potentie homis coniūgens eam cū opti-
mo obiecto ſuo quod eſt deꝰ/ hoc vero fit
dum ipſum ratio cognoſcit et cognoſcēs
amat/ ⁊ in cognito amatoqꝫ/ tanq̄ʒ in fi-
ne ſuo ⁊ centro q̇etatur. ¶ Ecce habetis
omnē de beatitudie philoſophica pſcru-
tatiōem/que ſup vno cardine voluitur et
vnitur. ad cuiꝰ noticiā. chꝛiſtiana religio.
compēdioſa fidei traditōne ducit. qđ effi
cere philoſophica diſputatio vix lōgo cir
cuitu quaſi palpando ⁊ innitendo valuit
nec pfecte tamen valuit nec ſtabiliter nec
ſincere. Hic p̄clariſſime dictū eſt ab aplo
ꝙ quia mūdus in dei ſapientia deū nō co
gnouit ſupple cognitōe que p dilectōem
opatur. Et intellige ꝙ hic apoſtolus ſm̄
diſcipulū eius dioniſiū/philoſophiā ap
pellat dei ſapientiā immo ⁊ reuelatiōem.
Deus inquit reuelauit eis Placuit ei per
ſtulticiā pꝛedicatōis. hoc eſt per compen-
dium credulitatis ſaluos facere credētes.
Non ꝙ philoſophia inutilis aut falſa ſit
quippe que eſt dei ſapiētia ⁊ reuelatio. nō
ꝙ vere religioni aduerſa. nō ꝙ in articulo
quocūqꝫ cōtraria ſicut velle demōſtrare p
poſitū eſt. ſed quia hoīes bono dono ma-
le et temerarie vſi ſunt ⁊ alia ratōe. vt ad fe
licitatis beatitudinē ſine ratōnatiōe ſine
fluitatōe ipſos etiā ſimplices ⁊ idiotas ve
nire liceret fidei pede fulcitos. Deniqꝫ ne
gloꝛiaret̃ ante deum ſtulta p̄ſumptio om-
nis carnis.

His pꝛo pꝛimo fun
damēto poſitꝭ. ⁊ viua veritatꝭ calce agglu
tinatis. quadruplici etiā ꝯſideratōe iſtar
quattuoꝛ laterū. ſupedificare fas habemꝰ
¶ Pꝛima conſideratō. Quia dei ꝯgnitō
perfecta nequit haberi per ſenſus ſolos.
Alioquin bruta eſſent dei capacia. ſi nr̄e
beatitudinis eſſe volumus participes vt
a ſenſibilibꝰ ad ſpiritualia ꝯuertemur: ne
ceſſe eſt. ¶ Iſtud eſt inter Platonis do-
gmata pꝛecipuū. aduertēduʒ eſſe ſcʒ a ſen
ſibus faciem noſtre mentis. Omnia niſi
ad ſenſum referre. eſt pꝛopꝛium pecoꝛis/
et certiſſimum veritati inueniende affert
detrimētum. Huius ſententie pluries me
minit. Cicero Et Auguſti. ex ea pulcerri
mum illud volumen de vera religione cō
texuit. ¶ Animam itaqꝫ noſtram intelle-
xerunt Philoſophi factam eſſe/velut in
oꝛizonte duoꝛum mundoꝛum. ſpiritua-
lis/ et coꝛpoꝛalis. Cuius facies dum ad

corporalia conuertit/fit quodāmodo craſ
ſior nubilior ⁊ hebetior ad intuendū cele/
ſtia. ⁊ deprimit terrena inhabitatio/ſenſuꝫ
multa cogitantē: inquit vnus ex phis he/
breorū. cui conformis eſt ſermo poete. vi.
Eneidos. Terreneqꝫ hebetāt artus mori/
bundaqꝫ membra. Poeticū etiam inuolu
mentuꝫ de hauſtu lethei fluminis/ad hoc
tendit. ¶ Scd'a conſideratio. Preſuppo/
ſita rationis aggrauatōne ꝑ peccatū: auer
ſio a ſenſibilib⁹ ad ſpūalia cogitanda/fieri
nequit/abſqꝫ luctu ſeu triſticia. Haud ma
gna in hoc loco ratiocinatione op⁹ exiſtit.
vbi quotidiana expientia/plusqꝫ ſatis eſt
hanc eloquit veritatē. Quippe/mortifica
tio ſenſualitatis/pugna vicioꝝ/virtutum
victoria: fugere voluptates: triſticias eq̄ni
miter ꝑpeti: et ſimilia humane militie ſti/
pendia: nōne luctū ſuū/ſaltem ab initio ſe
cū ferunt: Ferunt vtiqꝫ. Attamen ſine iſtis
nunq̄ ad ſyncerum ⁊ puriſſimū veritatis
prime lumē ſcanderem⁹. nunq̄ ſurſum ra
peremur. ⁊ illic rapti ſtarem⁹. nec reſpōde/
remus veraciter hortanti eccleſie ſurſum
corda: habemus ad dominū. Quādo ⁊ q̄/
liter obſecro forti cōtritione leuarem⁹ nos
ſuper nos. dum iniquitas ſuper talentum
plūbi ſedens/nos in ima deprimit. inſtar
poete more ſiſiphi. dum cōquerimur cum
ꝓpheta. Quoniā iniquitates mee ſupgreſ/
ſe ſunt caput meū ⁊c. Dū poſtremo multi
tudine noxiorū deſideriorū ⁊ volitantiuꝫ
cogitationū inſtabilitate/ acies noſtre mē
tis vndiqꝫ confundit impedit ⁊ turbatur:
Et hanc Areſto. quāqꝫ ſue originis igna/
rus notauit vbi dixit aliquid eſſe in nobis
quod aduerſat rationi. ꝓpterea tractatur⁹
de noſtra beatitudine ipſe de luctuoſitate
paſſionū moderāda per virtutes/prius do
cendum eſſe neceſſario indicauit. ¶ Ter/
tia conſideratio. Beatitudo noſtra eſt de
numero delectabiliſſimorū. imo delectabi
liſſima. Hoc ipſum dicere ratio compulit
Areſtotelem primo et. x. Ethicorum. Ha/
bebatur quoqꝫ pro oraculo apud veteres
vt infra latius docetur. In ſanctis propte
rea quorū hodie celebritas agitur experiē
tia multiplex illud certum facit. Quod in
ſuper ſub altiſſimis conſiderationib⁹ ⁊ ſa/
pientum allegationibus/initium ſumme
communis de virtutibus/ manuducit.
¶ Quarta conſideratio. Veram ⁊ plenaꝫ
conſolationem/ſicut nec veram beatitudi
nem/vita humana prius habere non po/
teſt abſqꝫ luctu. Perſpicuum eſt hoc ſequi
ex ꝓmiſſis. Propterea licet iam non ſoluꝫ
credere ſed etiam intelligere. Quoniā bea
ti qui lugent ⁊c̄. Et hec de prima radice. ex
qua/termin⁹ iſte beatitudo/germinat hāc
veritatis ſegetem/beatos et conſolatos eſ/
ſe lugentes.

Uge pergamus vltra ad ſecundā
noſtre orationis fabricam. quam
fundabit terminus iſte luctus. At
tamen ne perpendicularem noſtri edificij
regulam conturbet equiuocatōnis irregu
laritas. deſcribendū eſt quid eſt luctus q̄d
conſolatio. Naꝫ inuenietur luctus malus
nihil ad beatitudinem conferens nec affe
rens conſolationē que bona ſit. Hoc ſen/
ſit qui dixit. Triſticia ſeculi/mortem ope/
ratur. Cum prius dixiſſet. Triſticia que
ſm deum eſt penitentiam in ſalutem ſtabi
lem operatur. ſecunda ad Chorinth. vij.
¶ Luctus ⁊ conſolatio ſub vna acceptio
ne generali due paſſiones ſunt ille due cō/
trarie quas aliter nominamus dolorem ⁊
gaudium. que complectuntur in ſuo gene
ris ſinu paſſiones omnes reliquas enume
ratas a pho ſecundo Ethicorum. ⁊ ſecun/
do rhetorice. et a poeta. vi. Eneidos. et ab
alijs alibi. Conſequuntur autem paſſio/
nes iſte due luctus et conſolatio vel dolor
et gaudium ad duas rationes obiectalis
generalis et extremas. Quarum vna eſt vt
boni conuenientis. et altera mali diſcon/
uenientis. ¶ Deſcribitur hic luctus hoc
modo ſumptus. Luctus eſt vitalis ani/
me motus/ſurgens ex apprehenſione ob/
iecti vt diſconueniens eſt. Cuius effectus
eſt (preſertim ſi ſit in ſenſu) cōſtrictio. qui/
dam horror et fuga et reniſus. Eſt autem
ratio diſconuenientie/diſproportio leſiua
armonie et vnitatis debite. Elucidationē
harum deſcriptionū cum deductione om/
nium paſſionum ad has duas/querat cui
libuerit. ij. Ethi. et rhetorice cum notatis
per commenta. ¶ Deinde quia tripliciter
dicitur bonum pro delectabili. pro vtili. ⁊
pro honeſto. Et ſimiliter malum ex oppo
ſito. pro triſtabili. pro nociuo et pro inho
neſto. Poſſemus conformiter ad has ra/
tiones obiectales boni et mali / multipli/
care ſermonem de luctu et conſolatione ꝑ/
ut conſurgunt mediate vel immediate/ ex
apprehenſione boni et honeſti vel mali

ſnboneſti.⁊ hoc duplicit̃er.in actu vel ĩ ha
bitu.Hoc quippe modo luctus ⁊ conſola
tio ꝓprie ſunt aĩe rationalis⁊ ad ſenſualita
tem nõ niſi ordinate ad ratione͞ ſpectant
ſicut nec obiectales honeſti ⁊ inhoneſti ra
tiones. ❡ Dicamus igit̃ ꝙ luctus in ꝓpo/
ſito ⁊ ꝓut dicit̃ beatitudo nõ quide͞ forma
liter ſed qꝛ ꝯmunicat beatitudine͞ hic ĩ via
vel quia ducit ad eam. habet ſic deſcribi ꝑ
habitu. Luct⁹ eſt habit⁹ anime gratioſus/
quo inclinat̃ fugere ⁊ horrere obiectũ/ſub
ratione mali inhoneſti ⁊ diſconuenientis
apprehẽſum. Apprehẽditur vero obiectũ
vt inhoneſtum tripliciter.aut formaliter ⁊
ſic eſt deformitas.aut ſecũdo cõſecutiue qꝛ
eſt effectus culpe ⁊ reliquie eius. ſicut rea/
tus pene ⁊ macula ⁊ offenſa.aut tertio oc/
caſionatiue.quia ad culpaꝫ inductiuũ eſt.
aut vt ab honeſtate diſtractiuuꝫ. vt noxie
temptationes ⁊ rebelliones ſenſualitatis.
Ratio aũt diſcõueniẽtie inhoneſte/eſt vio
latio modi ſpeciei ⁊ ordinis. vel nũeri põ/
deris ⁊ menſure.vel vnitatis ſpẽi ⁊ bonita
tis in libero arbitrio vt arbitriũ eſt. Vio/
lentat̃ inſuꝑ modus ⁊ mẽſura ⁊ vnitas in
libero arbitrio.duꝫ ipm̃ non inſeqͥt̃ mo/
tione͞ dei vt efficiens eſt. Violentat̃ ſpẽs⁊
numerus.dũ non ꝯformat̃ cauſe ſue exem
plari. Violentat̃ aũt pondus ⁊ ordo ⁊ bo
nitas.dum nõ inſequit̃ motione ſue cauſe
finalis. Per oppoſitũ ſumit̃ ratio cõueni/
entie honeſti. ❡ Par eſt deſcribere conſo/
lationem. Conſolatio ꝑ habitu eſt habit⁹
anime quo inclinat̃ amplecti quodãmo/
do ⁊ vnire ſibi obiectum ſub ratione boni
honeſti ⁊ cõueniẽtis apprehenſum. Et di
citur ſimiliter honeſtuꝫ tripliciter. vel for/
maliter vel cõſecutiue vel efficiẽter ⁊ diſpo
ſitiue. Has deſcriptiones neqꝫ fingim⁹ ne
qꝫ ſola fide ſupponimus. Quoniã ex phi/
loſophica traditõne fundata in his q̃ nos
docet experientia poſſunt elici vallariqꝫ. Ex
quibꝫ quid ſit luctus ꝑ actu.quid conſola
tio actualis liquidũ eſt. Nam luctus ⁊ cõ/
ſolatõ actuales ſunt vitales motus animi
in talibꝫ habitibꝫ procedentes.

a **Facto et ordinato**

hoc deſcriptionũ fundamẽto ſuꝑaddam⁹
quaſdã literales conſiderationes. ❡ Pri
ma conſideratio eſt iſta. Luctus qualem
deſcripſimus eſt conſolationis inductiu⁹
Ita ꝙ qui lugent eo ipſo conſolant̃. vt ve

rum fit ad litteram. Triſticia veſtra verte/
tur in gaudium. Habemus mediũ in om/
ni demonſtratione efficaciſſimum diffini
tionem ſcilicet ad hoc oſtendendum. Om
nis quippe apprehenſio obiecti vt hone/
ſtum eſt ⁊ cõueniens/ eſt conſolatoria. ſed
apprehenſio huius luctus eſt honeſti ap/
prehenſio ⁊ conuenientis. ergo eſt conſo/
latoria. Maiore preſuppoſita ex diffinitõ
ne.minorem facile eſt deducere ex ꝗꝫpluri/
mis conditionibꝫ honeſtis luctui attribu/
tis. Luctus quippe iuſtus eſt et deo acce/
ptus/tanꝗꝫ reddens deo quod ſuũ eſt. vel
dum punit peccata in ſe et in alijs deo odi
oſa. vel ab offenſarũ diuinarum reliquijs
aut occaſionibꝫ/liberari deſiderat. ❡ Se
cunda conſideratio. Non eſt inopinabile
ſm̃ eãdem animã ſimul ⁊ ſm̃ idem/diuer/
ſis tamen reſpectibꝫ lugere ⁊ conſolari in/
ſtar xp̃i. Si enĩ concedimus animã ſimul
intelligere recte ⁊ reflexe/ et de iudicio ſuo
formidoloſo certitudinaliter iudicare/ nõ
videtur repugnantia ꝙ de luctu actuali tã
ꝗꝫ de obiecto/ſimul habeatur actualis cõ/
ſolatio. Nec aliquid apparet obſtare niſi
ꝙ motus horum actuũ ſunt ad cõtrarios
effectus. vnus ad fugam. alius ad ꝓſecu/
tionem. vnus ad dilatationem cordis.ali⁹
ad conſtrictionem. Sed hoc vltimuꝫ de
luctu et conſolatione/in ſenſualibus verũ
eſt ita ſe habere. in ſpiritualibus forte non
eque. Cuius rei ſatis videntur experientiaꝫ
dediſſe ſanctorũ plurimi/quorũ vita cum
in luctu cõtinuo eſſet. facies tamen ſerena
et iocunda et inter medias lacrimas mira
leti hominis ſuauitate ⁊ tranquillitate re/
ſperſa fulgebat vt in Martino. Dat exem
plum climacus de puero ſimul flente ⁊ cla
re ridente. Et venerabilis Richardus tra
dit in eodem homine ꝯtemplatiuo/ſimul
eſſe raptũ mentis ad diuina exemplo moy
ſi poſiti intra caliginem in monte/⁊ ſimul
fieri rebellione͞ in ſenſu more idolatrantiũ
in valle. Ad hoc poteſt trahi illud de enea
Mens immota manet.lachrime voluun/
tur inanes. ❡ Vel dicamus. vt omnis ca/
lũnie tollat̃ occaſio. ꝙ luctus ⁊ conſolatio
eandem animã tanta celeritate alternatim
inuicem afficiũt/quantã diſcernere nõ va
lemus. Et ꝯſequẽter ponet̃ motus cordis
quaſi tremulus ⁊ mixtus ex conſtrictione
et dilatatione. forte ſimilis motui cãpane
dum tremit. ⁊ corde cithare dnꝫ reſonat.et

ſta mirabilis armonia fit in corde noſtro
ex hac mutua percuſſione luctus ⁊ conſo/
lationis/ qualem armoniam explicare ſi/
cut difficile eſt ita experiri facile. Hūc tre/
morem notabat exhortatio ꝓphetica exul/
tare iubens deo cū tremore. Exultatio ꝗ̄p
pe ſola dilatādo facile euaneſceret. ſi luct⁹
reprimens nō induceret hunc tremorem:
Quo tremore tandē exercitata anima/ mo
re alaude volitando cantantis/ cadit in fe
licem ſpaſmū. et in illam extaſim rapit᷑ vbi
dicat cū ſilentio Bonū eſt hic nos eſſe. Et
illud. In pace in id ipm dormiā ⁊ requie/
ſcam. ¶ Deniqꝫ per dicta/ elucent verita/
tes quas inopinabiles rident carnaliter ſa
pientes. dū apl's precipit eſſe ſicut triſtes.
ſemꝑ aūt gaudentes. Et ꝓpha. ſ̄m multitu
dinem doloꝝ meoꝝ in corde meo cōſola/
tiones tue letificauerunt animam meam.
¶ Tertia conſideratio. Aduerſitates cor/
porales/ ⁊ luctus ſenſuales/ trahūt de ꝑ ac
cidens ad luctum bonū. Ex ſe enī indiffe/
rentiā habent ad honeſtū vel inhoneſtum
Ita pſperitates ⁊ vana gaudia. ex oppoſi/
to vehementer impediūt. ꝓpterea fortuna
moderate aduerſa ſecurior eſt regulariter ⁊
optabilior/ ꝗ̄ multū proſpera. ¶ Hec qui
dem deduxit certa ratione Boetius. Et ſa
pientis vox affirmat dicentis Melius eſt
ire ad domū luctus ꝗ̄ ad domū conuiuij:
In illa enī finis cunctoꝝ admonet᷑ homi
num vt viuens cogitet quid futurū ſit. Et
rurſum. Riſum putaui errorem ⁊ gaudio
dixi quid fruſtra decipis: ¶ Nō ſi omnia
que cōſiderationē noſtrā informāt de lau/
de tribulationis/ ⁊ proſperitatis deceptio
ne inducere voluero/ non dico partem ſer/
monis nec ſermones integros/ imo nec li/
bros multos ad hoc ſuffecturos eſſe ſcio:
Legatur Chriſ. in ſuo de ↄpūctione cor/
dis. Gregorius in moralibꝫ. Guilhelmus
pariſienſ. in ſuo de virtutibus de laude tri
bulationis ⁊ paupꝑtatis. Et cōpilatio illa
commūis de virtutibꝫ et vicijs prorſus et
optima. Bonauentura in ſtimulo cōſcien
tie et alij plures. Et in hac cōſideratione
ſtabiliri poſſent omnes beatitudines euā
gelij hodierni. preſertim prima ⁊ noſtra hec
tercia et vltima. Emerſit ↄſiliū Platonis
et ſimiliū vt aſſidua eſſꝫ mortis meditatio.
¶ Quarta conſideratio Etſi in beatis nō
erit amplius luctus neqꝫ clamor. ſed nec
vllus dolor. tamē pro hac valle miſerie ille
regulariter qui beatior eſt/ eſt luctu bono
plenior. Conſideratio iſta ab Auguſtino
ponitur in ſuo de ciuitate dei. Et adeoſ ve/
ra eſt: ꝙ nullus vnqꝫ tantum luxit quantū
chriſtus caput noſtrum et benedictus in
ſecula. Nō quidem pro ſuorum ſed ꝑ no/
ſtrorum apprehenſione peccatorum. etiaꝫ
ab inſtanti ſue conceptionis glorioſe vt ꝗ̄
dam tradunt. Ita luxit Maria. Ita pau/
lus. Ita petrus ⁊ ceteri innumeri/ poſt ple
nam et certam ſuorum peccatorum remiſ/
ſionem. Itaqꝫ iſta tria ſe hic per commu/
nicationem quandam amplectuntur. bea
titudo. luctus. conſolatio. Et ex oppoſito
ad conſiderationem noſtram inferre licet
illos eſſe hominum miſerrimos et a beati
tudine remotiſſimos pro hac vita/ qui vel
ex elatione vel ex vana cōſolatione vel pec
catorum nimia obduratione/ lugere fugi/
unt. horrent. deſpiciunt. Igitur beati qui
lugent quoniam ipi conſolabuntur. Hec
tandem ſumpta ſint ex ſcd'a radice/ in hoc
termino luctus adherente.

PRo tertia et poſtrema edificij no/
ſtri ſtructura conſūmanda in hoc
termino conſolatio/ repetere non
pigeat quid eſt conſolatio. Conſolatio eſt
habitus anime quo inclinatur amplecti
quodammodo et vnire ſibi obiectum. ſub
ratione boni honeſti et conuenientis ap/
prehenſum. Conſolatio autem actualis/
eſt vitalis et mulcebris motus anime/ ex
tali habitu et inclinatōne conſurgens. Ec
ce ꝙ duo concurrunt ad integritatem bo/
ne conſolatōnis. apprehenſio potentie co
gnitiue. et ratio obiectalis honeſti et con/
uenientis. ¶ Et quoniam potētia que ap
prehendit ſi ſit indiſpoſita et ab armonia
debite proportionis diſcraſiata/ faciliter
decipitur in iudicio. aut quandoqꝫ nihil
ſentit. oportet omnino noſtram cogniti/
uam ratōnalem bene diſpoſitam eſſe/ ſi be
ne per eam querimus apprehendere/ et in
obiecto conuenientis honeſtatis conſola
ri. Exemplum a ſenſualitate ſumamus.
Da febricitāti vinū/ illud amaricabit lin/
guam eius. Oſtende lippo lumen gratiſſi
mum/ ille cōturbabitur. Exulceratum pal
pa leniter. tamen non delectationē ſed do/
lorem acerrimū inferes. Odores ſuauiſſi/
mos nō ſentit reumaticus. Surdaſtris nō
eſt delectamēto vox canora/ dulciſqꝫ ſym/
phonia Nō ſecus eſtimandū eſt de ſenſibꝫ

anime interioꝛibꝫ. Quid me reſpicis quid
admiraris ſi ratõni ſuos quinqȝ ſenſus eē
dixi. Nõne eſt in ea viſus ſpiritualis quo
cernitur pulcritudo decoꝛ et candoꝛ lucis
illius eterne cuius lumen ſignatum eſt ſu/
per nos. Quo viſu videre nonne ſe dicit
apl's. Nunc ꝑ ſpeculum ⁊ in enigmate. tūc
autem facie ad faciē. Eſt auditus ſpūalis
quo ꝑcipitur ſumma armonia veritatis.
De qua ꝓpheta ait. Audiā quid loquatur
in me dñs. Eſt preterea guſtus ad quē in
uitabat idem ꝓpheta. Guſtate ⁊ videte ⁊c.
Eſt inſuper tactus ſpūalis. alioquin non
dixiſſet ſpõſa ſponſo in canticis Leua ei⁹
ſub capite meo ⁊ dextera eius amplexabi/
tur me ⁊ oſculetur me oſculo oꝛis ſui. De/
niqȝ olfactū eſſe in ratione ꝓbat vox eiuſ/
dem ſponſe ad ſponſuȝ. Trahe me poſt te.
curremus in odoꝛem vngentoꝝ tuoꝛum.
¶ Nos vero cogitationes et motiones et
ſenſatõnes hui⁹ quintuplicis ſenſus/ radi
cate in vno libero arbitrio hominis/ ſoliti
ſumus appellare noīe viſionis. vt vide q̄d
ſonet. quid ledit. Et ſcḋm hoc ꝓprie ⁊ integre
dicit Auguſtinus q̄ viſio eſt tota merces.
Nam amoꝛē ⁊ dilectionē cum delectatõe.
hoc modo viſio in ſe claudit. ⁊ hoc modo
qui plura diligit plus cognoſcit. Hoc mō
cõtemplatio ad felicitatē ſufficit integran
z dam. ¶ Proinde ſenſibus iſtis quinqȝ re
foꝛmatis ⁊ ſanatis per luctum (Nam luct⁹
eſt potiſſimū ad hmõi purgationē ⁊ ſana/
tionem inſtrumentū) quis non agnoſcat
q̄ȝ vehemens delectatio cõſequatur ex cõ/
iunctõne cuiuſlibet hmõi ſenſuū cum ſuo
obiecto cõuenientiſſimo. Et quod eſt ob/
iectum illud. vtiqȝ deus omne bonū ſicut
dominus Moyſi repꝛomiſit. Oſtendam
tibi omne bonū. Ipſe nimirū eſt viſui ſū/
ma pulcritudo. auditui ſumma armonia.
olfactui odoꝛ ſuauiſſimus. guſtui panis
ſapidiſſimus tactui ſumme ſuauis intim⁹
et coniūctus. Vide q̄ȝ cõiunctus. Naȝ qui
adheret deo vn⁹ ſpūs eſt cū eo. ¶ Hec om
nia Aug. Greg. Hugo et ceteri theologiſā
tes/ nobis valde impares/ paſſim cantant
et nos circa pugnas verboꝛū/ circa fanta/
ſiarum fumos plus obnubilantes q̄ȝ illu/
minantes. plus fumantes q̄ȝ flāmantes:
languemus. artamur areſcimus atqȝ vane
ſcimus. vt ob tales foꝛte dixerit climacus/
theologiam non conuenire niſi lugentibꝫ
¶ Et penſate precoꝛ. precoꝛ aduertite. ſi
ſenſus naturales ⁊ imperfecti/ tāta nos ob
lectatione trahant ⁊ rapiant etiam vſqȝ ad
furiam ex appꝛehenſione obiectoꝝ. plane
imperfectoꝝ ⁊ plurimū amaritudinis ha/
bentiū. quis exiſtimare ſufficiet quāta eſt
illa delectatio. quantus toꝛrens volupta/
tis ſobꝛie ⁊ ſincere. dum perfectiſſima po/
tentia/ obiecto ſuo perfectiſſimo/ ſub hac
ratione quintuplici ſimul appꝛehenſione
coniungitur ⁊ vnitur. Hoc ſenſit intime
qui tam alte clamauit. Quā magna multi
tudo dulcedinis tue domine. quam abſcō
diſti timentibꝫ te. ¶ Vellem nobis temp⁹
ſufficere ad confirmandā hanc veritatem
exemplis illuſtriſſimis ſanctoꝛum illoꝛuȝ
quoꝛum memoꝛiam recolit eccleſia. Nam
per adaptationē quādam liceret hos qui/
qȝ ſenſus ad quintuplicem ſtatum beatoꝝ
traducere. Olfactū ad patriarchas ⁊ ꝓphe
tas. Viſuȝ ad apoſtolos ⁊ diſcipulos. Au
ditum ad martyres. Guſtum ad confeſſo/
res. Tactū ſpiritualiter ad virgines ⁊ con
tinentes. ¶ Oſtenderemus quēadmoduȝ
luctus purgauit ⁊ ſanauit hos ſenſus ĩpꝭis
ſeptima beatitudine mediante. Et ex de/
ſcriptione boni luctus illud palam elicit.
Luctus ſanauit olfactū a fluido reumate
affluentiū bonoꝛū terrenoꝛū per paupꝛtatē
ſpiritus in patriarchis ⁊ ꝓphetis. etiam in
ter medias diuitias. Luctus purgauit vi
ſum ab inflatione ſupꝛbie tumide ⁊ ab acri
moꝛſu vindicte fellee atqȝ pungitiue. ꝑ mi
titatem in apoſtolis. Luctus purgauit au
ditum in martyribꝫ ab impletione tremu/
la terrenarū ſolicitudinū ⁊ a ꝓpꝛijs cõmodi
viſcoſitate ꝑ eſuriē iuſticie ⁊ miſcđie impē
ſionem. Luctus purgauit ⁊ ſanauit guſtū
in ꝯfeſſoꝛibꝫ/ a febꝛili ⁊ ſoꝛdido humoꝛe fe
doꝛū deſiderioꝝ ꝑ mundiciā coꝛdis. Lu/
ctus deniqȝ purgauit ⁊ ſanauit tactū ſpūa
lem in virginibꝫ ⁊ continentibꝫ ab inquie
tiſſima pꝛurigine fede carnalitatis ꝑ pacē
ſpiritus. ¶ Poꝛro neqȝ lingua dicere neqȝ
mens ꝑcipere poteſt/ quāta ad hāc ſanita/
tem ⁊ refoꝛmatõeȝ a luctu factā/ ſubſecuta
ſit ꝯſolatio. Ex magnitudine ſuoꝝ effectu
um ei⁹ plenitudo ꝯcludat. Hec nempe cõ/
ſolatio ſuo odoꝛe traxit abꝛaā de terra ⁊ co
gnatione ſua. ⁊ imolationē ꝓpꝛij vnigeniti
nihili pēdere cõpulit. Sic de ceteris patri
archis ⁊ ꝓphetis ſuo mō. Hec ꝯſolatio ſua
pulcritudīe ducebat apl'os gaudētes a cõ
ſpectu ꝯſilij ⁊c. Per ipſi⁹ dulcē armoniam

lapides ſtephano. ignis laurentio. Agate
carcer. cabones igniti Tyburtio. Uincē/
tio ſartagines dulceſcebant. Quid amplꝰ
Per hanc vtiqꝫ ꝯſolatōeꝫ ſapidiſſimā va/
ſta ſolitudo heremi. fames. ſitis. nuditas.
et omnia que horrida et aſpa humana mo
ralitas refugit. ea a beatis cōfeſſoribus vl/
tro ſuſcepta ſunt. Deniqꝫ tenelle puellule/
hac conſolatōne diuini amplexus confor
tate/ extinxerunt impetum ignis concupi
ſcētie infernalis. eis placuit celibatus. nu/
ptie deſpecte ſunt. mors omniū terribilior
abſqꝫ vllo terrore ſuſcepta eſt.

7 **Bene ergo habet**
hic tertiuꝫ fundamentum in hoc termino
cōſolatio. validum eſt ſicut precedentia. et
ſuſtinere ſine collapſu ſtructurā qͩdrifarie
conſiderationis poteſt. ¶ Prima conſide
ratio. Lugentes non ſoluꝫ non contriſtat
quicqͩd eis acciderit vt de iuſto ſapiens lo
quitur: ſed etiā ipos letificat et conſolatur.
Ratio in promptu eſt. qm̄ apprehendunt
quicqͩd euenit eis/ tanqꝫ miſſum eis a pa/
tre miſericordiarū. et a ſapiētia diuine pro
uidentie. que attingit a fine vſqꝫ ad finem
fortiter et diſponit omnia ſuauiter. tanqꝫ
etiam cooperans in bonū ſuū ſm apoſto/
licam ſententiam. Sit illud mors. ſit tri/
bulatio. ſit anguſtia. ſit letum. ſit triſte. eo/
dem per omnia vultu. eodem luctu. eadeꝫ
conſolatione pugnant per arma iuſticie a
dextris et a ſiniſtris. ¶ Miratꝰ hic aliquis
de ſāctis noſtris. Miretꝰ quō epicurus vo
luptatis aſſertor dixit (teſte Seneca) Io/
cundū eſſe virtuoſo/ torreri in tanto phala
ridis. Et dum moriens vermibꝫ ſcateret.
hāc vocē emiſit. feliciſſimū hūc dieꝫ et bea
tiſſimū ago. Nōne pterea h̄ vidit oculatiſ
ſimus phoꝝ Ariſto. dicēs i virtuoſo oīa
cōſonare ratōni. ¶ Igitur erāt fideles iſti
phi opponet aliquis aut abſqꝫ fide intelli
gi poſſunt q̄ creduntꝰ: Ubi eſt ergo illud/
niſi credideritis. nō intelligetis: Ego aūt
quales iſti fuerint phi nō diſputo. Scio
tamen nec mentitū fuiſſe phm̄. nec intelle/
ctū taliū mercatū haberi poſſe/ abſqꝫ pūia
fidei ſaltē informis colluſtratione. Et for
te veritas ſeſe p ora infideliū ſicut oli p aſi
nā Balaam ⁊ p caipham reuelauit. Pro/
pterea ipos intellexiſſe plene q̄ dicebāt nō
aſſero. ſꝫ ita tamē ſētiēdū eſſe cōſtāter affir
mo. Sꝫ dicūt nos dicere ita/ vl' ad fauorē
fidei vel religionis adulationē. vel noſtre
pfeſſionis laudem. quaſi viceꝫ officiū nr̄m
mentiri ſit. ¶ Garriant qͦ voluerint/ pfe/
cto. ⁊ ſi ceſſaret nūc oīs obligatio ad fideꝫ
⁊ religionē/ certa tn̄ ⁊ cōperta ratio in hac
me viritate teneret. beatos ⁊ cōſolatos eſſe
lugentes in multis quoqꝫ veritatibꝫ fidei
non minus extraneis. ¶ Subinde mira/
culum hoc conſolationis in aduerſitatibꝫ
fit ex gr̄a dei ſpecialiter. ⁊ ex forti actuatōe
rationis in recogitatione diuine prouidē/
tie paterne omnipotentiſſime et ſapientiſ/
ſime ⁊ optime. Que actuatio fortis/ vl' tra
hit ad ſe vel impedit actus inferiorum po
tentiarum. aut ſaltem ne ſuum actum im/
pediant diminuit et remittit. Fundatꝰ hoc
in illa regula phie. Maiores motus/ im/
pediūt minores. Quod aūt in chriſti paſ/
ſione non ita contigerit. miraculoſe diſpē
ſationis fuiſſe dubium non eſt. ¶ Hic in
gerit ſe corollarium de te beata virgine q̄
regina celorum vocari digna es. quia duꝫ
tuam pertranſiuit animam gladius paſſi/
onis filij tui. anima tua nihilominus con
ſolatōe plena fuit. Deniqꝫ ex his elucet q̄
pacto in ſapientē neqꝫ iniuria cadit. neqꝫ
leſio. ¶ Secunda conſideratio. Epicu/
rus collocans hominis felicitateꝫ in volu
ptate animi ſi cōſequēter locutus ē poſuit
eam ſilr in luctu pro ſtatu preſenti. Itaqꝫ
dici nequit: ꝙ felicitas noſtra ſit in volu/
ptate/ niſi comitante. Non enim ipſa eſt fi
nis vltimus. ſed ſolus deus per dilectōnē
et cognitōnem apprehenſus. Comitatur
autem pari modo de neceſſitate felicitateꝫ
iſtam/ luctus conſurgens ex apprehenſio/
ne malorum vt ihoneſta ſunt vel hone/
ſtatis impeditiua. Dicere enim ꝙ cum vi
cijs et erroribus/ poſſit haberi vera volu/
ptas ⁊ pax animi. eſt ponere incompaſſibi
lia. Dominus erat qui dixit. Non eſt pax
impijs. qm̄ natura/ p os ſyndereſis/ iugitꝰ
vitijs obmurmurat. ⁊ p intelligentiā erro
ribꝫ. quemadmodum lapis extra locū poſi
tus. inquietus quodāmodo eſt. cuius ſig
nū accipimus/ qͦ premit obſtātia. Hinc
collaudandus eſt eraclitus queꝫ referunt
Iuuenal' et Seneca/ cōtinue fleuiſſe. col
laudādus ſi flebat eo fine ⁊ circūſtātijs/ q̄/
bus oportebat. ¶ Tertia cōſideratio. Lu
gentes qui habitant in ſepulcris qui mo/
riūtꝰ tota die ſic̄ oues occiſiōis q̄ exſperāt
in ſeipis. q̄ renuūt ꝯſolari vt ꝯſolentꝰ. q̄ de ↄ

ſcendunt in infernū viuentes. hoc eſt cōſi/
derando illū ſibi pcauent. ſuſcipiūt etiam
in hac vita maiorē conſolationē ꝙ qui cō
ſolationib⁹ carnalib⁹ et indignis/ ſe totos
precipites dant. Quoniā ibi mox delecta
tio effluit. ⁊ ſtimuli graues et hami incluſi
fixi manent/ infelicem animā corrodētes.
adeo ꝙ longe maioris vite ſunt boni plu/
rimꝗ. cuꝫ ſit in eis ſecura ⁊ leta mens quaſi
iuge cōuiuiū. animus vero gaudens etatē
floridā facit. ¶ Quarta conſideratio. Ho
mines corrupti ſenſus ſpiritualis ꝑ ſapiē
tiam terrenaꝫ animalē et diabolicam/ non
plus audiendi ſunt. non plus conſulendi
aut credendi ſi contra ea que diximus de
luctu ⁊ beatitudine ⁊ conſolatione latraue
rint/ ꝙ ſi porcus laudaret voluptatem cul
patis mundicijs. Aut quomō febricitans
vel mulier pregnans vel aliter leſus/ audi
retur/ ſi contra ſenſationes eoꝝ hominum
qui ſani ſunt/ diſceptarent. Utrobiꝗ enī
par eſt ratio deceptionis non credēdo. cor
ruptio ſcꝫ iudicij/ ex corruptione potentie
apprehēdentis iudicantis. ¶ Propterea
de conſolatōne ⁊ beatitudine noſtra/ plus
aliquādo credenduꝫ eſt ſimplicib⁹ idiotis
tanꝗ plus in hoc vere ſapientib⁹. ⁊ per ex/
perientiā intimā philoſophantib⁹. et qui
pro conſuetudine ⁊ luctu et gratia/ puros
habent ſenſus interiores/ ꝙ alijs quātūli/
bet eruditis cū ſuis corruptiuis ⁊ fedis de
ſiderijs/ obnubilantib⁹ ⁊ amaricare deſipe
reꝗ facientib⁹/ omnē ſenſum ratōnis. cuius
corruptionis/ manifeſtū ſignū eſt ꝙ dole
re nequeūt de peccatis. Quid dico neque/
unt. Letant etiam cū malefecerint. exultāt
in rebus peſſimis. Adeo ſenſus eoꝝ a ſan
ctitate ⁊ a vita bona lōge abeſt. adeo pror/
ſus obtorpuit. Et quoniā tanta occurrit
nobis hodie teſtiū turba ſanctoꝝ ſanctaꝝ
ꝗ omniū/ nobis teſtificantiū cū xp̄o/ bea/
tos eſſe qui lugent qm̄ conſolabunt. profe
cto nō minus eis in hoc quā phis in alijs
ſuis inueſtigationib⁹ credere equū ē. Utri
ꝗ enī par eſt ratiocinationis fulcimentuꝫ
in experientia ſitū. vt palam tradit diony/
ſius. viij. c. de diuinis nominib⁹. Et domi
nus Anthiſiodorēſis in ca. de dono ſapiē
tie. Liceat igitur non ſola credulitate/ ſed
etiam cum intelligentia / fideliter aſſerere
thema propoſitū. Beati qui lugent quoni
A am ipſi conſolabūtur. ¶ Stabilita veri/
tate fidei noſtre ſuper hoc triplici funda/

mento trium terminoꝝ ſumpti thematis:
beatitudo. luctus. cōſolatio. ⁊ fide ad intel
lectionē ſicut arbitror deducta. nō ad me/
riti euacuationē (ſemꝑ enī prime veritati
nō rationi fides innitit) ſed ad eius cōtra
reprobos irriſores pconiū: tota in āmoni
tione tranſeat ⁊ finiatur oratio. ¶ Lugen
tes ⁊ penitētes audite cum gaudio premi/
um veſtrū/ ne vos abſorbeat triſticie exer/
citium. Audite beatos eſſe qui lugent qm̄
cōſolabunt. Beatus vero luctus/ ad cuius
menſam in ſecreto mentis cenaculo duo/
decim fructus ſpūs miniſtrant enumerati
ab aplo ad Gal. v. Charitas. gaudiū. pax.
patientia. benignitas. bonitas. lōganimi/
tas. manſuetudo. fides. mundicia. ꝯtinen/
tia. caſtitas. ¶ Salubris luctus qui egy/
ptiacā vicioꝝ turbā/ funditus mergit. qui
capita draconū hoc eſt initia malarū ſug/
geſtionū/ cōtribulat in aquis ſuis. qui ſuꝑ
aquas babylonis ſedens et flens/ allidit
paruulos eius ad petrā. qui ſordes carna/
litatis abluēs/ obliuionē etiam inducit lu
xurie magne. cui⁹ cōſolationi nō miſcetur
alienus. cui cedit luctus infelix mundane
aduerſitatis tanꝗ ſi clauus clauo retūdit.
¶ Et o deus equiſſime ſi tam obſtinate re
fugiūt homines luctū/ querētes ꝯſolatio/
nem. quo pacto nō intelligūt qm̄ ideo ſal/
tem lugere deberent vt cōſolarent. Expiā/
tur licet quāta eſt in luctu bona iocūditas
ꝗuis cortex amarus videat. Aut ſi nōduꝫ
iſtud expti ſunt/ vel expiri nolunt. credant
exptis. credant demōſtrationib⁹ phicis. fi
dem habeāt his hoīb⁹ qui ſicut ſoli vtraꝗ
cōſolationē expti ſunt carnalē primit⁹. po
ſtea ſpūalē. Ita ſoli de vtraꝗ certiſſimū et
mutua collatōe ferre pñt iudiciuꝫ. quēad/
modū fuit Aug⁹ ⁊ alioꝝ plurimi. quibus
guſtato ſpū/ continuo deſipuit oīs caro. ⁊
horrori etiā fuit. Et audi ex me. parum enī
eſſet auctoritatis in expientia mea ſꝫ expto
crede. Dic tu nobis bernarde Quid d̄ hac
cōſolatōe iudicas: Qui ſemel in ꝯtempla
tione diuinā dulcedinē deguſtauit. neſcio
an ipaꝫ gehennā ad tpus horribili⁹ expiri
penali⁹ ve ducat/ ꝙ p⁹ ſpūalis ſtudij hui⁹
deguſtatōeꝫ aut ſuauitatē/ exire denuo ad
moleſtias carnis ⁊ ad carnaliū ſenſuū tu/
multus. Hoc expertiſſim⁹ taliū ⁊ teſtis vera
ciſſim⁹ dixit cui diſcredere nefas ē. ¶ Sed B
his auditis ſuſpirat ꝓtin⁹ aīa ad ꝯſolatio/
nem hāc habendā. vt igit lugeat neceſſe ē.

Sed lugere volo inq̄s nec valeo. q̄ſi vi/
delicet nulla et nō penitus vberrima eſſet
fletus materia ⁊ eo maior quo minus flet.
Nihilominꝰ accipe conſilium tu hodie ad
aliquē ſanctoꝝ cōuertere. vt tibi grām hāc
luctus ſua impetret oratio. ꝑcutiat deus ſi
licem cordis tui/ virga diſcipline. vt inde
profluāt aque ſuauiſſime ⁊ largiſſime. ſic
enī a beata illa/ que fletu diluit peccata ma
ria magdalena. quidā luctus gratiā obti/
nuit ſm̄ narrationē Guilhelmi pariſieñ. ī
rhetorica ſua diuina. q̄ in hac materia/ ſi/
cut ⁊ alie meditatōes ſanctoꝝ/ plurimū eſt
idonea ꝑ ꝯcuſſione mentis ad luctū. ¶ Ec
ce ꝯſtituamꝰ ante ꝯſideratōnis noſtre ocu
los nō in tranſitu ſed in ꝓfundo fixoq; in/
tuitu/ ad quid geniti ſumꝰ. quid ⁊ vbi fu/
turi ſumꝰ ignoramꝰ. Quid ſi abeſſe ꝯti ge/
rit ꝓpter momētaneā delectatiūculā ab et/
no ꝯſortio beatoꝝ. quāta eſſet illa cōfuſio
deus miſericordie. quāta deſolatō. Ite ma
ledicti in ignē eternū Si fletur lachrimis
amiſſa pecunia veris. ſi mors amici/ pene
nos exanimat. ſi qualecunq; infortunium
nos tꝑale cōturbat. Hec oīa ad aīe noſtre
mortē quātula ſunt. Quale portētū eſt ge
ſtare ſecū funus aīe ꝓprie. nec iam geſtare
ſed trahere ad ſepulturā infernalē. ⁊ inſtar
frenetici inter ꝓpria mala ridere ⁊ iocari. ex
emploq; vituli qui ducit ad mortē petulco
vanitatis pede ſaltare. Nōne p̄terea gaudi
um p̄ſens ſicut punctꝰ eſt/ a quo linea miſe
rie trahit in infinitū. Et qui ducūt in bo/
nis dies ſuos in pūcto ad inferna deſcen/
dunt. Luctus bonus/ ecōtra lineā deſcri/
bit gaudioꝝ ⁊ conſolationis ſine termino
duraturā. qm̄ breue hic ⁊ momētaneū tri/
bulationis in nobis ſupra modū immen
ſum glorie pondus operat in nobis. ꝑ gra
tiam ⁊ in futuro ꝑ gloriā p̄ſtante eo qui eſt
benedictus in ſecula ſeculoꝝ Amen.

Alius ſermo factꝰ

in die omnium ſanctoꝝ per eundem can/
cellarium.

E Exultate qm̄ merces veſtra co
pioſa eſt in celis Mat. q̄nto
et ſententialiter Luc. vi. Do/
ctiſſimi ⁊ ſapientes viri. veni
te exultemus dn̄o. quoniam
hoc habet hominū cōmunis natura. vt ō
patria ſua/ neſcio qua dulcedine/ cunctos
loqui pariter audireq; delectet. Non dege
neremꝰ igit ab hoc pio naturaliq; deſide/
rio dū de illa mercede celoꝝ que vere p̄ria
nr̄a eſt. patria finalis ⁊ eterna/ ſermonē fa/
cere inſtituimus. Nemo claudat aures. vel
aliīs tumultuoſus exiſtat. obmuteſcat gar
rulitas ſūmurmurās. puerilis ſibilatio q̄/
libet cōticeſcat. quinetiā ſecluſis ad tp̄s re
iectiſq; omnib ad aīe hoſtiū pulſantib/
audiamꝰ et exultemꝰ. qm̄ merces veſtra co
pioſa eſt in celis. Qd̄ vt agere ⁊ loq̄ digne
poſſimꝰ/ diſpēſatricē mercedis illiꝰ exorā
tes ſalutemꝰ ꝑ illud angelicū. Aue maria
⁊c̄. ¶ Exultate qm̄ merces veſtra copioſa
eſt in celis. Si apud incredulos ac vere re
ligionis expertes habendꝰ mihi ſermo eſſet/
eniti primū oporteret argumētis ſtabilire
mercedē iuſtis. ⁊ reprobis ſuppliciū poſt
hanc vitā nō deeſſe. Quiſquis enī hoc vel
negat vel in dubiū reuocat/ cetera que de
virtutib ac pietate diſſerueris/ facile ꝯtē/
nit. Atuero/ melius nūc mecū ꝯprehēdio/
ſuſq; agit qui orationē facturꝰ ſum/ viris
xp̄iana fide ac pietate diligēter imbutis. q̄
bus certe ꝑſuaſum eſſe debet ⁊ fixa creduli
tate ſtabilitum. quoniā qui bona egerūt/
ibunt in vitam eternam. qui vero mala/ in
ignem eternū. Nec incredula mente ſuſci/
piunt vocē nr̄i thematis. Exultate quoni
am merces vr̄a ⁊c̄. Nam ſi deꝰ ⁊ remunera
tor eſt in ſe credentiū queadmodū publica
nedū theologoꝝ veritētiā phantiū ⁊ vni/
uerſaliter omniū ratione vtentium vox ac
clamat. alia poſt hāc vitā iuſtis merces ne
ceſſario ſperāda eſt. Neq; enī diuinitatis
iuſticie pietatiſq; cultorib/ ſua merces in
hac vita dat que creberrimis exercet erum
nis. q2 omnes q̄ pie volūt viuere in xp̄o ꝑ
ſecutionem patiunt. Nec deſunt exempla.
Verte oculos ad quēlibet ſanctoꝝ omniū
quorum hodie celebritas memorat. Etſi
mortalē p̄ſentis vite ſue curſū diſcuſſeris
quid oro te niſi durū penale acerbū ⁊ quo
tidiane mortificationi ſimillimū reperies
Propter te inq̄t ꝓpheta mortificamur to/
ta die. et apl's. Scitis hec. R. p. ac fratres
in xp̄o ſcapuit ⁊ idoneis teſtib ſapiēter cre
didiſtis. Teſtib inquā qui nec fallere vel/
lent. quippe ꝑ ſua aſſertione nihil in mun
do hoc niſi tormenta mortem flagellaq; re
portantes. Qui nec preterea falli poſſunt
qui inſpirāte deo locuti ſunt. ij. Petri pri/
mo. ¶ Qd̄ ſiquis ī hoc cetu venerādo ita

perditus eſſet et indomite ad fidem ceruiꝰ
cis/nondum futuram ſanctoꝝ mercedem
crederet. Abſcedat peccatoꝛ. Nō expectet
vt illud ſibi ꝓbandum aſſumā et ingeraꝫ
ſolem cecis oculis. Nā (o deus equiſſime)
quid apud illum ageret mei ſermonis exi
guitas/ qui tot et tantis/ incaſſū audit doꝰ
ctiſſimoꝛū. ſanctiſſimoꝛūq́ꝫ aſſertiones. te
ſtimonia que credibilia facta ſunt nimis:
ꝓbationes et oꝛacula. qui et ipſam ſpernit
diuinā ⁊ celicā xpi vocē dicentē. Exultate
quoniā merces veſtra copioſa eſt in celis.
D ¶ Uis igitur ſcire o fidelis anima. nā ad
talē mihi ſermo eſt. vis ſcire q̄ꝫ copioſa mer
ces ſit in celis. nō ego ſed dn̄s ipſe reſponꝰ
deat Ben̄. xv. Ego ꝓtectoꝛ tuus ſuꝫ ⁊ merꝰ
ces tua magna nimis. O vere magna mer
ces nimis deus. Et tā magna ꝓꝛſus vt niꝰ
hil magis poſſet cogitari. ⁊ quicq̇d de mer
cede ſanctoꝝ aliud dixeris. pꝛo rei magni
tudine paꝛū eſt. exiguū eſt. indignū eſt. Ilꝰ
la quippe eſt que in ſe ſupeminēter habet
ſtatuꝫ omniū bonoꝝ aggregatione ꝑfectū
et ſupexcellenter in ſe amplectit᷑/ quicq̇d di
uitiarū/ quicq̇d delectationis/ quicq̇d ho
noꝛis ⁊ gloꝛie deſiderabile eſt anime ratio
nali. ⁊ vltra in infinitū auctius ꝑfectius et
excellentius. ¶ Grandis ſane excellentia
atq́ꝫ dignitas creature rationalis. Eā itaꝰ
q́ꝫ tam capacē fecit deus. vt nihil minꝰ eo
ipſaꝫ replere poſſit. quietare nihil. nihil ſa
tiare. Hinc Aug. i. ꝯfeſſ. Feciſti nos ad te:
et inquietū eſt coꝛ noſtrum donec quieſcat
in te. Qua ī re canit ꝓpheta. Pars mea deꝰ
in eternū. Et alibi. Poꝛtio mea ⁊c̄. Iterū.
Dn̄s pars hereditatis mee ⁊c̄. Bona vtiꝰ
q́ꝫ pars ⁊ magna poꝛtio deus. Et cui non
ſufficit/ nimis auarus eſt. nimis auidus ⁊
ſtolidus. ¶ Letamini igit᷑ in domino ⁊ ex
ultate iuſti ⁊ gloꝛiamini omnes recti coꝛꝰ
de quoniā merces veſtra copioſa eſt in ceꝰ
lis. Si pondus laboꝛuꝫ vos premit. Si
propter iuſticiā patimini. Si fame ſiti fri
goꝛe coꝛpoꝛa veſtra propter chꝛiſtuꝫ atteꝰ
runtur. Si ad obedienduꝫ deo caſtigatis
coꝛpus veſtrum ⁊ in ſeruitutē redigitis. ſi
maleſuaues ſpūtis voluptates. honoꝛes
vanos calcatis. oīa deniq́ꝫ vt ſtercoꝛa arbi
tramini. gaudete quoniā nō ſunt cōdigne
paſſiones huius tempoꝛis ad futurā gloꝰ
riam que reuelabit᷑ in nobis. Sileat queꝰ
rela de laboꝛe cū tam certa ſpes ſit de denaꝰ
rij diurni ꝑſolutione. Nunc fatigati paruꝰ

q́ꝫ gemitis. Sed exultate quoniam ⁊c̄.
¶ Sed animi noſtri naturā agnoſco. ſinꝰ
gularium enumeratione magis capitur ⁊
mouetur. Cibus integer minus ſapit ⁊ cō
trita ſuauius redolent aromata. Q̄obꝛem
deciſioꝛ fiat noſter ſermo de ſanctoꝛū merꝰ
cede. ⁊ ex viſibilibꝫ ad inuiſibilia tranſeun
tes deducamus a poſterioꝛi vt poſſumus
quāta erit ⁊ q̄ꝫ multa ſanctoꝛuꝫ retributio.
Ex his que apud nos hic agunt᷑ videntur
q́ꝫ ⁊ tanq̄ꝫ aliquo curru vtamur conſidera
tione ſenſibiliū ad ea que ſenſum latent/ vt
cunq́ꝫ latent capienda. Neq́ꝫ enim in ſuo
fulgoꝛe ⁊ lumine videri poteſt a nobis via
toꝛibus ⁊ coꝛpoꝛea mole preſſis/ ſanctoꝛū
merces que deus eſt/ ſi non aliquibus inꝰ
uolucris ⁊ ſimilitudinibꝫ rerum coꝛpoꝛaꝰ
lium fiat obumbꝛatio quedā. prout diuiꝰ
nus dixit pater dionyſius. Et inter pluriꝰ
ma (quoniā tempus ⁊ res exigunt) vertaꝰ
mus oculos noſtre conſiderationis ad alꝰ
mā hanc vniuerſitatē pariſ. matrē noſtrā.
cuiꝰ nūc cōmemoꝛata ample dicta intueaꝰ
mur diligenter ⁊ ſolerter ea omnia que ibi
dem fiunt ⁊ tractant᷑. foꝛtaſſis agnoſcemꝰ
q̄ ſi tm̄ delectatur ⁊ afficitur animꝰ in boꝰ
nis minimis. Si tam vehementi ſolicituꝰ
dine: tam vario multoq́ꝫ ſtudio in vmbꝛa
et veſtigio per modicū veri boni noſtrum
figitur ⁊ agglutinat᷑ deſideriū. Si deniq́ꝫ
ſimilitudines huius pulcritudinis ſapiēꝰ
tie ⁊ bonitatis in ſui delectationeꝫ tam inꝰ
credibiliter nos incendunt inflāmant ⁊ ca
piunt. magna eſſe pꝛoꝛſus ⁊ miranda non
ambigamus que de hac ſanctoꝝ mercede
ſperare iubemur ⁊ debemus. nec inanē co
hoꝛtationē eſſe noſtri ſaluatoꝛis. Exultaꝰ
te quoniam merces veſtra ⁊c. ¶ Aſſurgat E
igitur noſtra cōſideratio ⁊ quadruplex bo
num vel ſi rectius loqui libet quadrupliꝰ
cis boni vmbꝛam veſtigiuꝫ et odoꝛem/ reꝰ
cogitemꝰ. In hac alma vniuerſitate maꝰ
tre noſtra/ amari pro mercede ſiue pariter
et conqueri. In artium facultate/ merces
eſt/ naturaliū rerum cognitio. et habitudi
nis cauſarū ad effectus quo ad bonuꝫ qꝺꝰ
daꝫ honeſtū ⁊ liberale. In medicine faculꝰ
tate/ merces eſt ſanitatis adeptio: reſtaura
tio ſeu conſeruatio. quo ad bonū placens
et delectabile. In decretoꝛū facultate/ mer
ces quedam eſt tranquilla ciuium cohabi
tatio. pax atq́ꝫ delectatio: quo ad bonum
conferens et vtile. ¶ Poſtremo in ſacre

theologie facultate merces ē/ꝯpoſitio mo
ruz ⁊ alta diuinoꝝ ꝯtemplatio quo ad bo
num heroicũ ⁊ ſupnaturale. ¶ Magnuz
eſſe putamus. R.p.et mgr̄i magnuz ſi vel
vnā aliquā ex his mercedibꝫ adipiſci con/
tingat. Certũ rei hui⁹ faciunt indiciuz/la/
bor aſſiduus ⁊ iuge ſtudiũ. vigilamus.lu
cubramus.⁊ cũ multa cerebri vertigine et
oculorũ leſione/libros totos euoluimus:
Exulamus vltro a pr̄ia dulci. charos pa/
rentes linquimus.eſtuamus.algemus.ſi/
ti fame pauperie ⁊ mille incōmodis affici
mur.dura quelibet ⁊ aſpera ꝑpetimur. Ad
quid iſta niſi vt vel in vna vel pluribꝫ pre/
dictaꝝ facultatũ excellentiā mercedis quā
pollicentur aſſequi valeamus? Et tñ obſe
cro in his omnibꝫ quid ꝑfectum.quid ſoli
dum.quid ve ſatiatiuũ.imo ſi veritas acri
iudicio metiat᷑/quid nō diminutuz inane
anxiũ ſupuacuũq; repies? Poteſt attñ tā/
ta nos efficacia/talis ſpes ex illis attrahe/
re imo ⁊ impellere vt in tot grauibꝫ ⁊ mole
ſtis ſtudioꝝ laboribꝫ gaudeamus iocũde
mur ⁊ exultemus. Quale hoc ⁊ quantum
eſt argumentũ o ſcientifici ⁊ ꝑcellētes viri
de eterna mercede ſanctoꝝ. ſi ſic tp̄ale ⁊ mo
mentaneũ nos cōdelectat premiũ de felici
tate patrie. Si ſic placere poteſt exiliũ val
lis miſerie. de veri ſummiq; boni ſup ple/
na guſtatione ſi tantũ ſaporis eſt in ei⁹ per
tenuiſſimo odore. Quāobrē oēs qui ſpe/
ratis in dño/quoꝝ ꝯuerſatio in celis eſt.q̄
ſapienti ꝯſilio nō facitis de naufrago ma/
ri portũ.de via vbi libet obſeſſa terminuz:
nec habetis hic manentē ciuitatē.ſed cum
aplo futurā inquiritis. Exultate qm̄ mer/
ces veſtra copioſa eſt in celis. ¶ Nō ſi diu
tius in paſſumpta ſimilitudine vera fari
libet.quatin⁹ ex his q̄ anim⁹ nouit. Sur/
gat ad cognoſcēda que nō nouit. et ꝑ ea q̄
didicit amare.diſcat ⁊ inuiſibilia diligere.
Oſtēdamus vt poſſumus in vniuerſitate
illa ſupceleſti que eſt mater noſtra ⁊ libera
ſm apl'm/ꝑfectiſſima ſynceriſſimaq; veri/
tate conſtare omnia q̄ in hac inferiori vni
uerſitate tanq̄ꝫ in eius figura quadā ⁊ ima
gine nō ſine multa impfectionis admixti/
one continent᷑. ¶ Nũquid vniuerſitas il/
la ſuperceleſtis/grammaticā habet/ſermo
nis cōgruitate elegantia ⁊ ꝓprietate venu/
ſtiſſimam? Nulla ſoloeciſmorũ barbariſ/
morumq; vitia.nulla barbaries incogni/
ta.nulla ſubinde verborum ſententiarũq;
ieiuna pauperies. Scd̄m hanc beatiſſi/
mi ſpiritus illi angelici ⁊ humani/quorũ
celebritas agitur: nũc mutuo nũc cuz deo
cogitatōnes intimas affectionesq; loquũ
tur ⁊ audiunt. Mutos eni aut ſurdos eos
quis dixerit? Cum audiat apl'm.i. Coꝝ.
xiij. Si linguis hominum inquit loquar
pariter ⁊ angelorum ⁊c.⁊ Iſaias refert ſe/
raphin clamare Sanctus.ſanctus.ſanct⁹
dominus deus ſabaoth.⁊ talia ſunt abſq;
numero. Verũ quomō fiat iſta locutio/qz
nuper ⁊ olim diſſeruiſſe quod ſentiebā me
mini.non repeto. Vos igitur qui grāma/
ticam diligitis Exultate quoniaz merces
veſtra multa ⁊c. ¶ Ad logicā vero tranſea
mus. Cuius officiuz eſt a falſo veꝝ diſcer
nere. Sed o veritas quanti apud nos re/
periunt᷑ fallaciarum laquei. quot falſigra/
phe et fucate ſophiſmatũ tendicule. Atue/
ro in vniuerſitate illa celeſti ⁊ mercede ſan
ctorum/abeſt omnis ab eorũ logica dece/
ptio. neq; falſum aliquod/ veri faciem aſ/
ſumit.nuda fulget veritas.et velamīe nul/
lo falſitas operitur. Siue beati illi vtan/
tur ſyllogiſticis enthymematicisq; diſcur
ſibus. Seu potius(vt quibuſdaz placet)
vnico rectoq; intuitu cognoſcant omnia:
vel in verbo tanq̄ꝫ ſpeculo luciduſſimo et
exemplari perfectiſſimo cuiuſlibet verita/
tis. Seu etiam in genere ꝓprio ⁊ hoc ꝑ ver
bum productũ in anima ad ſimilitudinez
verbi diuini.qđ in ſe ſimplex exiſtens ſen/
tentioſiſſimū eſt ⁊ numeroſe veritatis ex/
preſſiuũ. Qui igitur logicā excolitis Exul
tate quoniā merces veſtra copioſa eſt in ce
lis. ¶ Porro in rhetorica beatiſſimas at/
q; fecũdiſſimas incolas vniuerſitatis illi⁹
celeſtis abũdare certiſſimũ eſt. nō ad abu/
ſum qualis apud nos inuenimur. ad mē/
tiendũ facile.ad ridendum mordaciter.ad
fallendũ vafre ⁊ nequiter. ad nectendũ ca/
lũnias inſontibꝫ.deniq; ad attollendũ cō/
tra veritatem mendacium.ad confunden/
dum faſq; nefaſq;. Sed rhetorica talis
inibi regnat/per quam inceſſabili voce et
oratione decora iocũda et florida/in hym
nis omnimodis et pſalmis dei laudibus
occupantur. per quaz inſup ſancti oēs tā/
quā rhetores peritiſſimi et patroni aduo/
catiq; diſertiſſimi fideliſſimi et placidiſ/
ſimi/deflectunt iram iudicis. peccatoribꝫ
veniam.iuſtis gratiam/ et gloriam impe/
trantes. Nobis idcirco peccatoribꝫ quoꝝ

f

cauſa in quã perdita eſt/confugere ſaluber
rimum eſt conſilium ad tales eloquentiſſi
mos oratores. hodie ꝑcipue quoniã mul/
tiplicatis interceſſoribꝰ/deus abundanti/
am ſue pietatis fauorabilius largiet. Qui
igitur rhetoricam colitis exultate quoniã
merces veſtra copioſa eſt in celis. ¶ Cete
B rum. ſi mathematicales ſciẽtias geometri/
am loquor aritmeticã muſicam ⁊ aſtrono
miam in celis ponimus/nõ fallimur. non
ꝙ tales ꝑ omnia ſit vſus ſcientiarũ huiuſ/
modi apud illos/qualis apud nos exiſtit
Longe ꝑfectior eſt atq; diuinior. vbi om/
nia nude conſpiciunt facta in numero põ
dere ⁊ menſura. Muſicã pre ceteris ita il/
lic exerceri perſpicuũ eſt/vt non alia videa
tur ſapientiſſimo Auguſtino eſſe beatiſſi/
morum illorum ſpirituũ occupatio/ q̃ vt
pleni ſint modulis in laude ⁊ canore iubi
lo. vbi vna vox eſt letantiu; ⁊ vnus ardor
cordiu;. O felix illa ciuitas in qua magna
ſolennitas ⁊ in qua iocunda curia que cu/
re prorſus neſcia. Nam ſicut letantiũ om/
niũ habitatio eſt in te. Idcirco beati q̇ ha
bitant in domo tua dñe: in ſecula ſeculorũ
laudabũt te. ⁊ cantabũt canticũ nouum in
choro ⁊ tympano cordis et organo. Totꝰ
ꝑterea mũdus concinet auribꝰ beatoꝝ car
men pulcerrimũ et armoniã numeroſam
ſuaueq; reſonabit. Ita etiã vt qḋ mireris/
infernales gemitus ſtridores horridos et
rabidi vlulatus demonioꝝ concurrũt ad
integritatẽ melodie hmõi dulciſone. q2 in
inferno tenor eſt iuſticia. ⁊ in celo mollior
cantus miſericordia. Iuxta illud Miſeri
cordiã ⁊ iudiciu; cantabo tibi dñe. Qḋ ꝓ/
funde notatũ eſt in hymno paſchali. Lux
ei premittit: aurora lucis rutilat ⁊c̃. Sub
infert pro integritate carminis/gemẽs in/
fernus vlulat. Ampliꝰ eſſentialis beatitu/
do ſanctoꝝ inſtar tenoris cuiuſdã inenar/
rabilis ꝑſeuerat. Accidentalis vero inſtar
diſcantꝰ varij. Nũc intenſior accreſcit altiꝰ
nũc remiſſior depꝛeſſius ſonat. Qua ĩ re ni/
hil eſſe dicit deuotus Berñ. ꝙ magis ſta/
tu; glorie celeſtis repꝛeſentet/q̃ alacritas de
um laudantiũ eiq; iubilantiũ ⁊ exultantiũ
hilaritas. Hilaritatẽ intellige. nõ petulan
tem. effrenã. diſſolutã ⁊ neſcio quo lenoci/
nio notularũ. laſciuã et eiuſdẽ repetitione
faſtidioſam. quali ꝑſtrepunt magnatũ tẽ/
pla domus ſiue cõuiuia. Hec nempe hila
ritas in ſe plus libidinoſe ⁊ veſane diſſolu

tionis q̃ ſpiritualis ſuauitatis quicqua;
habet. Ipſa vero hilaritas deuotorum/ſo
bria eſt. grauis. modeſta. ⁊ miro ineffabili
q; dulcore rapiens animu;: dilatans ⁊ ab/
ſorbens. vt ſe iam nõ capiat in ſe deficiat.
fiatq; neſcio quis ſpaſmus extaſis vel ex/
ceſſus. vt alaudam ⁊ philomenã videre eſt
cadendo deficere. Uel tunc exultat animꝰ
id ẽ extra ſe ſaltat ꝑ geſtꝰ corꝑis decoros ta
men ⁊ iubilat inenarrabiliter. Hunc vero
muſicalẽ ſuccentũ/non admittit niſi puri/
tas cordis. verũq; illud. Laus iocũda de/
cora quonia; voci concanora puritas eſt
cordium. Ex his ⁊ alijs/que circa faculta/
tem artiũ agunt per que quid agit in celis
vtcũq; cognoſcimus. Colligite p. d. et. f. q̃
rationabiliter exhortat nos rector vniuer
ſitatis illius dicens Exultate ⁊c̃. ¶ Sub D
ſequenter obijcit noſtre conſiderationi fa/
cultas medicine cuius finis eſt ſanitas. reſ
omnium que hic optant deſideratiſſima:
quãq; innumerabiles ſint morborum ſpe
cies quibꝰ mederi ars humana nõ ſufficit
Satiſq; ad hanc rem probationis affert
ipſum ſeniu; quod vlla nequit arte reſtau
rari. Quid autem in celis vbi nec languor
nec ſeniũ. non mors. non eſtus febriu; ſed
perpetuo vigore iuuentutis quatuor do/
tes corpus ipſum ornant. perficiunt cõſo/
lidant. vt ſit ꝑfulgidũ. agile. peruiũ. pulcꝛ
impaſſibile. Exultate ergo quibꝰ cura eſt
ſanitatis: quoniam merces veſtra copioſa
eſt in celis. ¶ Sed eſt fortaſſe quiſpiã cui
regnorum ⁊ principatuũ placeret regimẽ
leges decretaq; cognoſcere. cognitas ad ci
uium pacem ⁊ amorem dirigere, ⁊ per has
coercere flagicioſos ⁊ premijs iuſtos alli/
cere. conformiter egregij poete quod ꝓ ſin
gulari laude romanis attribuit ꝑcere ſub/
iectis ⁊ debellare ſuperbos. eneid. vi. Sed
o quot anxietatibus ⁊ plerumq; fruſtra in
his laboratur: q̃ ſepenumero pro pace di
ſcordia. pro vnitate lites atq; diſſidia. pro
requie demũ inquietudo acerbiſſima ſub
oriuntur. vel ob oneroſam multitudinem
legum et inuolutam canonum perplexi/
tatem: Aut ꝙ ſubuertunt iudicũ animos
ſpes metus meror gaudium: Aut maxie
quia ꝑuerſi difficile corrigunt. et ſtultoꝝ ĩ
finitus eſt numerꝰ. Sic certe ſtultoru;. vt
gloriẽt cũ malefecerint ⁊ exultent in rebꝰ
peſſimis. Qualiter exultant ſi me interro/
gas: quia profecto extra naturam ſuam et

in beluinā brutalitatē ſeſe deijciunt ⁊ om/
nis exultatio talis maligna ē Ja.iiij. Sꝫ
o vere beata ciuitas illa/celeſtis vniuerſi/
tatis. vbi rex vnus/deus eſt. vnica lex cha
ritas. ⁊ hec pace eterna colligat ſuos ciues
et opulentiſſima paſcit in requie. obeditur
ꝗꝫ prophetice monitioni. filie ſyon exultēt
in rege ſuo. Exultate ⁊ vos quoniaꝫ mer.
veſt. cop. ⁊c̄. ¶ Ad poſtremū/conuertamꝰ
oculos mentis ad diuinaꝫ illam ſacramqꝫ
theologie facultatem/per quā bonum he/
roicum ⁊ diuinum cōtemplando adipiſci
ſatagimus. ⁊ ſane ſic adipiſcimur dum ver
borum doctrinam/operibus cōpleamus.
Tunc enī exultabimus id eſt extra nos in
celum ⁊ deum ſaltabimus ⁊ leuabimꝰ nos
ſupra nos ad inſtar ſolitarij. Et hic obſe/
cro ⁊ obteſtor vos per hodiernaꝫ que ma/
gna eſt celebritatē/et per illum q̇ ait Beati
qui aud. verbum dei. et cuſt. il. Et rurſus.
Qui ex deo eſt/verba dei audit/quatinus
ſuſtineatis me modicū adhuc in ſermone
meo. ¶ Nunc enī ad altiora ꝓfundioraqꝫ
hodierni euangelij myſteria ꝑgere diſpo/
ſui. ⁊ niſi me mea fallit eſtimatio libenter
J audietis. ¶ Sūmus itaqꝫ theologꝰ ⁊ do/
ctor noſter Jeſus chriſtus. ī doctrina ſua
ſublimiſſima/⁊ a cōmuni hominū ſapien
tia alieniſſima/in euangelio hodierne cele
britatis/ſeptē ſaltus edocuit/ſub numero
ſeptem beatitudinū. per quos itur in celū
et copioſa merces apprehendit̄. nūc in ſpe
ſcꝫ/et preguſtatione quadam ſpiritus. tan
dem ī re ⁊ plena perfectaqꝫ fruitione. Hec
ſunt teſtimonia domini de quibus ꝓphe/
ta. hereditate adquiſiui teſtionia ⁊c̄. Hec
eſt myſtica iacob ſcala. vbi beatus ille vir
cuiꝰ eſt auxilium abs te/nunc aſcenſiones
in corde ſuo diſpoſuit ⁊ vadit de virtute ī
virtuteꝫ/donec videat̄ deus deoꝝ in ſyon
Et ꝗuis vnicus in genere ſit ſaltus queꝫ
Aug. poſuit amorem dei vſqꝫ ad contem/
ptum ſui. ſicut ecōtra amor ſui vſqꝫ ad cō/
temptū dei mergit in infernū. nihilominꝰ
ſeptuplex hic gradꝰ aut ſaltus in ſpecie nu
merat̄: quibꝫ exultant id eſt extra ſe ſaltant
et ſaliūt/ſancti in gloriā celeſtis mercedis
et per eos deducit dn̄s populū ſuū in exul
tatione. dn̄s ille qui aſcendit iter pandens
ante eos. qui exultauit vt gigas ad curren
dam viā a ſum. ce. egreſ. eiꝰ ⁊c̄. ¶ Primus
ſaltus eſt: a rebꝫ iſtis ſenſibilibꝫ ⁊ diuitijs
mūdanis/abſtractio. duꝫ ipa ponit ſeipaꝫ

ſuper res iſtas tꝑales in altioraqꝫ ſurgit et
fit celo ꝓximior. Hoc faciūt paupes/diui/
tias ꝯtēnentes ⁊ ſubiectas pedibꝫ humi/
lis affectionis cōculcantes. Ex oppoſito
viri diuitiaꝝ/eis miſero modo ſuppeditā
tur. ⁊ ſicut onus graue ꝑ cupiditatis mo/
lem grauant̄ ſuper eos. ꝓpterea diuitie ſūt
eis quaſi mola aſinaria ad collum ſuſpen
ſa. qua/nitentes ſurſum ſaltare/retorquen
tur in ꝓfundum. quēadmodū de ſaxo ſizi/
phi/ poetica eſt fictio. Et apl̄ica vox cla/
mat. Qui volunt diuites fieri/ incidūt in
temptationē ⁊ in laqueū diaboli. Noli igi
tur et non ſarcina diuitiarū et cupiditatis
viſco in celos ſaltare. tutiꝰ (mihi crede) cō/
ſilium eſt/vt paupertatem ſpūs arripias/
leuem expeditā ⁊ liberam. qm̄ ſi Jſaie cre/
dis pauperes homines/in ſancto iſrael ex
ultabunt. ¶ Secundū ſaltuꝫ operat̄ ſcd̄a
beatitudo mititatis ſeu māſuetudinis. Et
hic fit nō tm̄modo ſuꝑ res iſtas tempales
quinetiā ſuꝑ ipſos hoīes/ qui nobis vici/
niores ſunt. a quibꝫ plerūqꝫ grauat̄ ſalta/
tor celeſtis iniurijs. moleſtationibꝫ. contu
melijs probriſqꝫ. Sed in hoc ſaltu ſuper
homines et ipoꝝ incōmoda/erigit̄ homo
per manſuetudinē. ⁊ ſic erigit̄: vt in eo ni/
hil turbationis inferre valeant. nihil leſio
nis. ſed a talibꝫ iniuriarū inſultibꝫ ſurſum
magis impellit̄/et dei cooꝑatione attollit̄.
Probat hoc/verbuꝫ pſalmiſte. Exaltauit
manſuetos in ſalutem. Et iterū ſuſcipiēs
manſuetos dn̄s. ſuſcipiens expone ſurſuꝫ
capiens. humilians aūt peccatores ⁊ ſubij
ciens vſqꝫ ad terraꝫ. Hinc exclamatio illa
ad dn̄ꝫ. Exultatio mea. i. ſaltatio mea. erue K
me a circūdantibꝫ me. ¶ In tertio gradu
ſcale beatifice ⁊ myſtice ꝯſtituitur ſaltator
noſter celeſtis/dum tranſilit ꝓpriū corpus
et exemplo Abrae egreditur de domo pa/
tris ſui. qui in primo ſaltu reliquerat ter/
ram ſuā. et in ſcd̄o cognationē ſuā. ꝯformi
ter ad verba ſcripture in Geñ. Egredere d̄
terra ecce ſaltū ſuper opes terrenas. Et de
cognatione tua. ecce ſaltum ſuꝑ hoīes co/
gnatos ⁊ affines. Et de domo patris tui.
Ecce ſaltum ſuꝑ ſenſus ꝓprios corpales.
Quid enim cōgruentius ſignificat domꝰ
patris/ꝗꝫ contubernium ꝓprij corporis?
Quiſquis vero ad hūc gradū tertiū molit̄
aſcendere/ vt ſalubriter lugeat neceſſe eſt.
Cur ita vt lugeat? Quia certe niſi ꝑ fletuꝫ
lachrimarum/exoneret̄ ſenſualitas/malis

cupiditatibꝫ intro naſcentibꝫ/ ex putri fo/
mitis corruptione. ⁊ niſi diluuio aquaꝝ
taliũ/ ſũmergant egyptij vitiorũ/ cõfeſtim
ſenſualis pharao cũ equitibꝫ ſuis animã
iſraeliticã ſurſũ nitentẽ ꝯprehẽdit. ꝯphẽ/
ſam circũligat funibꝫ peccatoꝝ. ⁊ circũliga
tam trahit ⁊ deturbat in dãnatoĩs abyſſuꝫ
Ueraciterqꝫ tunc põt exclamare miſerabi
lis homo talis. Quoniã iniquitates ſuꝑ/
greſſe ſunt caput meũ. ⁊ ſicut onus graue
grauate ſunt ſuꝑ me. Et rurſus. Intraue/
runt aque vſqꝫ ad aĩam meã. infixus ſum
in limo ꝓfundi ⁊c̃. Sed tanto diſcrimini
quale ꝓpinabit remediũ? Utiqꝫ luctꝰ et la/
chrime. Ad quid ita? Ut reductis aq̃s ma
ris aq̃s. ſ. amare penitudinis ſuꝑ egiptios
ſenſualitatis. aſcendat aĩa gratulabũda li/
bertate/ ꝑ deſertũ huiꝰ infelicitatis/ in terrã
celeſtis ꝓmiſſionis. Recogitet vehemẽter
ꝓfunde ac frequẽter ſtatũ ſuũ. conditionẽ
ſuã finẽ ſuũ. Audiat q̃ꝫ terribilis in ꝯſilijs
deus ſuꝑ filios hoĩm. Penſet q̃ꝫ incerta ſu
per ipſam ſunt diuine ſeueritatis ſeu miſe/
ricordie iudicia. Clamat ꝓinde cũ Ancel/
mo. Heu vbi ſum. ⁊ vbi nõ ſum. quoniaꝫ
vbi futura ſum neſcio. Ponat aſſidue co/
rã oculis ſuis in lumĩe fidei/ quãta eã ſi re
cte vixerit merces manet ĩ cel'. Si nãtũ/ q̃ꝫ
horrẽdo addicienda eſt ſupplicio. Sic o
dñe exultauerũt filie iude aĩe videlicet cõfi
tentes ꝓpter iudicia tua. Sic poſt fletum
et lachrimas exultationẽ inducis Thob.
iij. Sic ꝓinde qui ſeminãt in lachrimis/ ĩ
exultatione metẽt. Hec eſt exultatio cũ tre
more ꝑ quã anima deſerit ꝓpriam carnali/
tatis domũ ⁊ ab omnibꝫ voluptatũ illece/
brarũqꝫ tenacibꝫ vinculis ſemet abſoluit.
Et ſiquidẽ tres iſti gradus ſcale nr̃e euan
L gelice incipiẽtes reſpiciũt. ¶ Subſequẽs
gradus ꝓficientes decet. quem ꝑ quartum
beatitudinis ſaltũ attingimus. Et hic eſt
eſuries ſitiſqꝫ iuſticie. Hic anima ſeipam
exit et deſerit. dum affectu ꝯmodi ſepoſito
nõ iam querit q̃ ſua ſunt. Sed affectione
iuſti/ tota ſuccendit ⁊ ipſius eſurie ſitiqꝫ tor
quet dicens. Concupiuit aĩa mea deſide/
rare iuſtificatiões tuas in omni tp̃e. cũ illis
de quibꝫ ꝓpheticꝰ ſermo eſt ad dñm. in iuſti
cia tua exultabũt. ſicut exhortat alibi. Ex/
ultate iuſti in dño. Iuſtos accipe qui eſu/
riũt ſitiũtqꝫ iuſticiã. Tũc hoc agit anima.
tũc exilit ⁊ exultat. dum eleuata triplici gra
du priori/ videt adhuc q̃ꝫ longe ſit ab illa
iuſticia beatoꝝ. q̃ꝫ impar exiſtat tali tante/
qꝫ retributioni gratiarũ et laudũ. qualem
et quantã apud ſe meret creator ſuus. repa
rator ſuus/ ꝓtector ⁊ ſaluator ſuꝰ. et agno/
ſcens imꝑfectum ſuũ. iam nõ in ſe manet.
ſed clamãs exultat. Deficit caro mea ⁊ cor
meũ. deus cordis mei ⁊ pars mea deus in
eternũ. ¶ Priuſqꝫ ad vlteriora pergamus
attendere libeat ſub palpabili manuducti
one/ qualiter in meditatione noſtra ſic ex/
ardeſcit ignis dilectionis diuine. quemad
modum in ipſa lignorũ exuſtione proſpi/
cere eſt. de quibꝫ in pſalmo. Exultabũt om
nia ligna ſiluarũ a facie domini: qui ignis
conſumens eſt ſꝫm alium prophetã. Pri/
mo omniũ/ conſumitur humiditas extrin
ſeca/ aliunde concreta. conformiter ad ab/
iectionem diuitiarũ. Dehinc cortex vicini
or cuꝫ ſuo humore reſoluitur. habes ſcðm
gradum. Subinde calor intimius agens
penetrat poros. eoſqꝫ ab humore natura/
li ſenſim euacuat. habes tertium. Dein/
ceps dominat ignis ſuper lignuꝫ/ adeo q̃
propriã incipit deſerere formã ſubſtantia/
lem. habes quartũ. Relinquit tandem car
bo viuus. vbi iam non eſt fumalis euapo
ratio. non flãma ſub obſcurior/ quẽadmo
dum in prima duplicitate. Nec eſt ibi vo/
latilis ſcintillarũ crepitus. non rapax aut
ſonorus vel ſtridulus ardor velut in tertõ
gradu ⁊ quarto. Sed illic eſt igneitas que
dam perlucida ⁊ quieta. totũ carbonẽ ſuc/
cendens illuminãs ⁊ tranquille poſſidẽs
incorporans ⁊ vniens. Ubi tres inueni/
es reliquos gradus/ plus ratione q̃ꝫ tem/
pore diſtinguibiles. ardorem videlicet. ful
gorem. ⁊ quietũ viuificũqꝫ calorem. ¶ Et
hic ſtatus/ reſpicit tres nouiſſimos gradꝰ
ſcale euangelice. ſꝫm tres ſaltus beatitudi/
nis trine. qui gradus ⁊ ſaltus ſunt ꝑfecto/
rum. qui iam vltra ſemetipſos abeũtes/ cũ
angelicis etiam ſpiritibꝫ conuerſant in ce/
lis ⁊ pedibus ſincere contemplationis in
ipſo deo gradiũtur ⁊ exultant. ¶ Nec mi/
reris ſi extra ſe animã in deo ſaltare poſue
rim. cum dicat Grego. angelos in deo cur/
rere. et maria in cantico. Exultauit inquit
ſpiritus meus in deo ſalutari meo. qð eſſe
futurũ/ vnus prophetarũ Abacuc poſue/
rat. Exultabo ait in deo Ieſu meo. et apo/
ſtolus. Siue inquit mente excedimꝰ deo
⁊c. ¶ Sunt plane in ipſa etiam trinitate D
(ſi dicere fas ẽ) ſꝫm tria appropriata: tres

animaꝝ ſaltus ſiue exultationes/cōformi
ter ad tres nouiſſimas beatitudines. Pri-
ma exultatio eſt miſericordiſſimi amoris
in ſpiritu ſancto. qualiter exultauit xp̄s in
ſpiritu ſancto. ſicut habetur Luce. x. Pro-
pterea beati miſericordes qꝛ miſericordiā
que ſp̄ui ſancto ꝓpria eſt/conſequētur. Se
cundam exultationeꝫ intelligo puriſſime
et mundiſſime cognitionis. in filio. in quē
credentes (inquit petrꝰ) exultabitis leticia
inenarrabili. Idcirco beati mundo corde
quoniā ipſi deū videbunt. In tertia exul-
tatione eſt pacatiſſima ⁊ imperturbabilis
quies in ipſo patris ſecretiſſimo altiſſimo
qꝫ refugio Naꝫ beati pacifici quia filij dei
vocabunt̄. Si filij ⁊ heredes. heredes qui
dem dei. coheredes aūt xp̄i. ¶ Tunc in pa
ce facte eſt locus anime. habitatio eius in
ſyon. Ibi filie ſyon filie pacis/ exultant in
rege ſuo. Et quelibet ſecura dicit In pace
in id ip̄m dormiā ⁊ requieſcā. Ad hanc in
uitabat apoſtolus ad Coloſſenſ̄ ſcribens
Pax xp̄i exultet in cordibꝰ veſtris. Hinc
Petrus dicit. bonū eſt nos hic eē. Et pau
lus. Cupio diſſolui ⁊ eſſe cum xp̄o. Hic re
quieſcit anima in monte ſancto domini.
Hic rachaele mortua/ amantiſſimus dn̄i
beniamin naſcitur in mentis exceſſu. Hic
in celo mentis ſereno/apparet ſignum ma
gnū/mulier amicta ſole. ⁊ luna totius mu
tabilitatis/ſub pedibꝰ eiꝰ. Hic eſt pax que
exuperat omneꝫ ſenſum. in qua pace ſi ꝑfici
atur/conſiſtit felicitas et ſanctoꝝ merces.
ſm̄ deductionē Aug. Hic abraam ad ho-
ſtium tabernaculi in feruore diei deum ſu
ſcepit in angelis. Hic Jacob/vitioꝝ ſup-
plantator/in lucta fortis eſt erga deum. et
carnalitatiſ neruꝰ in femore marceſcit. Hic
moyſes diuinā intrat caliginē. Hic aaron
ꝓpiciatoriū federis ⁊ ſancta ſanctoꝝ intrat
Hic helyas ad hoſtium ſpelunce videt do
minū in ſibilo aure tenuis poſt vehemen-
tem ſpirituꝫ. ⁊c̄. Ideꝫ poſtmodū in igneo
curru amoris in celuꝫ ſubuehitur. Hic di-
cit dauid in mentis exceſſu/omnis hō mē-
dax. Hic ſanctuariū dei intrans cōſiderat
nouiſſima peccatoꝝ. Hic ſalomon euectꝰ
dum clamauit Vanitas vanitatum ⁊ oīa
vanitas. Hic anima oſculatur deū oſculo
oris ſui. ⁊ in ſui ſponſi cubiculo cum am-
plexibꝰ conquieſcit. Hic tandē Johēs eſt
N in ſpiritu. ⁊ nouiſſima ꝯtemplat̄. ¶ Exul-
tate igit̄ exultatōe ſeptēplici/correſpōdent̄

ad ſeptē beatitudines ī euāgelica ſcala nu
meratas ſm̄ triplicē ſtatū incipientiū qui
aīalis eſt. ꝑficientiū qui rōnalis. ꝑfectoruꝫ
qui ſp̄ualis iudicat̄ ſm̄ Bern̄. ad fratres ō
monte dei. Statꝰ imꝑfectoꝝ lāguet amo-
re caſto ⁊ diuino. qꝛ ꝑ ip̄m quodāmō inci-
pit decoqui ⁊ non abſqꝫ grauibꝰ moleſtijs
ab innatoꝝ vicioꝝ ſcoria ⁊ rubigine ꝑmū
dat̄. Sic erat ꝗ dicebat. Adiuro vos filie
hieruſalē ſi inueneritis dilectū meū vt an-
nūcietis ei qꝛ amore langueo. Et rurſum.
Fulcite me floribꝰ ſtipate me mal̄ qꝛ amo-
re lāgueo. Porro aīa ī ſtatu ꝑficiētiū/amo
re iam morit̄. dum talibꝰ caret moleſtijs. id
circo dicta ē fortis vt mors dilectio. Deni
qꝫ in ſtatu ꝑfectoꝝ aīa poſt lāguorē ⁊ mor
tem/viuit amore quo viuebat apl̄s dicēs.
Viuo ego iam nō ego. viuit in me chriſtꝰ
¶ Vide figurā in xp̄o. languit in paſſiōe.
mortuꝰ in tumulatōe. vixit in reſurrectōe.
Sic ſemen humi iactū premit̄. alterat̄. de-
hinc morit̄. tandē in fructu viuificat̄. Sic
regina ſaba/dū videre vult regē ſolomonē
prius vexat̄ in itinere. poſt hoc morit̄ ſtu-
pore. nō eni erat pre ſtupore vltra in ea ſpi
ritus. iij. Reg. i. Demū viuit leticia ⁊ exul-
tatione iubilās ⁊ exultās Beati inq̄t viri
tui ⁊ beati ſerui tui. ij. paral̄. ix ¶ Supſūt O
plurima que ꝓlixitatis odiū ſubticere cō-
pellit. ſed fingamꝰ nūc. qui potius ſanctos
ſanctaſqꝫ oēs quoꝝ merces copioſa eſt in
celis nos allocutione blanda ⁊ amicā tali-
ter exhortari. Exultate chariſſimi. exulta-
te. Et ad nr̄am beatā ſocietatē ꝓpero ſaltu
virtutis occurrite. En aſſumꝰ. En expecta
mus. En ꝓmptos cernitis. ferre petimꝰ au
xiliū. tum orationibꝰ noſtris ad deū. tum ꝓ
tectionibꝰ erga rugientē inimicū. Fuimus
qd̄ eſtis. nemo deſperet. nemo excuſatōes
querat in peccatis. Erat par in carne fragi
litas. Similē hoſtiū rabiē experti ſumus
Quid aūt/ſiquidem cor nr̄m ⁊ caro nr̄a ex
ultauerūt in deū viuū ⁊ in vmbra alarum
ſuarū exultauimꝰ. Adheſit anima poſt eū.
nos ſuſcepit dextera eius ⁊ liberati ſumus
Atqꝫ eundē qui copioſa merces ē/inamiſ-
ſibiliter attingimꝰ. Idem vobis qui ⁊ no
bis fuit auxiliator/eſt dominus. Idē triū-
phus repromitti t̄. ſimilis merces ſi exultā
tes in deo exultaueritis/reſeruat̄. Veruꝫ ſi
mercedis premiū placet. non terreat labor
certaminū. Vnuſquiſqꝫ enim ꝓpriaꝫ mer-
cedem accipiet ſm̄ laborem ſuum. Qd̄ ſi

abſqꝫ vlla fictione nos amatis ⁊ amantes
honoratis. noſtrū diligite ꝯſortiū. noſtra
vota cōplete ⁊ vehemēs qđ de veſtra ſalu
te gaudium capim⁹ fruſtrare nolite. ¶ Pi
geat tamē aliquādo imo ⁊ pudeat tot dura
aſpera ⁊ horrida ꝑ pituris quotidie ꝑperi
et ꝑ inſano amore mortaliū/ tam indigne
cōtumelioſeqꝫ torqueri vt indigni⁹ perea/
tis. ad nr̄m vero tam iocundū tam amabi
le ſerenū ⁊ deſiderabile ꝯſortiuꝫ lentis aut
languidis vel emortuis affectib⁹ aſpirare.
Et nequaqꝫ ardua infractaqꝫ ceruice / ad
horā breuis etatis. Exultate vt in ꝑpetuū
cōregnetis vbi tamen merces vr̄a copioſa
eſt ī celis. ¶ Si hec ⁊ hmōi inſonaret nō
noſtris aurib⁹ illa felix beatoꝝ concio. illa
ſupna ſanctorū eccleſia (o doctiſſimi ⁊ ſa/
pientes viri) quid agerem⁹ quid cuperem⁹
quo pacto eſtuarem⁹. quis noſtrū eſt q̄ nō
totus exultaret? Quis hoc audiēs/ nō eru
beſceret putreſcere iacēs ī peccatis? Quis
nō potius aſſurgeret ſaliens ⁊ exultans in
deuꝫ viuū qm̄ copioſa merces eſt in celis?
¶ Nihilomin⁹ ſi nō in infidelitate obſur/
duerim⁹/ ſic dicūt/ ſic vocāt. ſic acclamātes
alliciūt. Obtemperem⁹ igit̃ vocantib⁹ ami
cis. ⁊ talib⁹ amicis. vt ad celeſtes nuptias
inuitātes/ verecūda repulſa nequaqꝫ ꝯfun
damus: nō reijciam⁹ oblatam vltro merce
dem. dū licet ⁊ temp⁹ eſt. ſed exultemus to/
to conatu mētis vbi noſtra merces copio
ſa eſt in celis. quod ipe cōcedere dignetur
rex regū ⁊ domin⁹ dominantiū qui eſt ſan/
ctoruꝫ ſuorum copioſa merces Amen.

Sequitur alius ſermo fact⁹ ī ſolēnitate oīm ſanctoꝝ. ab eodē

VIdens ihs turbas. aſcendit
in montē Math. v. c. Doctiſ
ſimi ac ſapiētes viri/ talis tā/
taqꝫ eſt diei hui⁹ celebritas.
vt in collaudatione hui⁹ abū
dantia magis laborem⁹ qꝫ inopia. Eteni
viarū ſimul occurrētiū multiplicitas/ via/
torem qn̄qꝫ turbat amplius. qꝫ ꝓmoueat.
verūqꝫ fit illud decepti amantis apud Na
ſonē. Inopem me copia fecit. Si eni vn⁹
aut alter ſanctoꝝ famabiliuꝫ/ omni laude
humana ſuperior eſſe ab eloquentiſſimis
viris ſepe cōfeſſus eſt. meus ſermo qualis
erit que ꝓconia nō vnius aut paucoꝝ ſed
omniū cōplectat̃. Adde ꝙ hic vberrima et
longe varia loquēdi materia ſuppetit. Tū
de ciuitate ſupna. de qua glorioſa dicta ſūt
Tum de ꝑmio beatoꝝ: tam eſſentiali qꝫ
ſubſtātiali in aīa. ⁊ ꝯſubſtātiali in corpore
et actuali in vtriſqꝫ. Deniqꝫ de virtutibus
omnib⁹. de donis. de beatitudinib⁹ alijſqꝫ
ornamētis. quib⁹ ſancti tui in gloria nunc
triūphantes/ et olim in vita agoniſantes
ꝑditi ſunt ⁊ fuerūt. Qđ ſi oīa nūc dicere vo
luero/ van⁹ erit ⁊ inexplebilis conatus me
us. incidāqꝫ in illud. Oīa qui dicit. nihil
dicit. Propterea vnū tm̄modo. quod iſto
ſermone dici. illud penitus in exemplū re/
linqui nūc aggrediar. illius auxiliū/ i quaꝫ
velut in montē Jeſus deſcendēdo ꝑ mari
am matrē aſcendit. implorātes. ꝑſentem⁹
illi aue angelicuꝫ Aue ⁊c. ¶ Videns ihs
turbas ⁊c. Obſecro doctiſſimi ⁊ ſapientes
viri. Omittam⁹ interim corticē lr̄alis ma/
terie ⁊ interiora myſteria penetrantes/ ver
ba hec nr̄o ꝓpoſito coaptem⁹. vt in primis
nemīnē cōturbet. ꝙ de ihu ſolo/ verba hec
contexta ſunt. qm̄ tanta eſt capitis mēbro
rūqꝫ cōnexio. vt ꝙ de capite xpo dicit̃/ dica
tur ⁊ de quolibet ſanctoꝝ. ꝙ vidēs turbas
aſcendit in montē. Sed quo aſcenſu. ⁊ ad
quē montē? Aſcenſus iſte non pedib⁹ cor/
poris ſed pijs affectib⁹ atqꝫ virtutib⁹ perfi
citur. De quali aſcenſione loquit̃ ad deuꝫ
propheta Beatus inquit homo cuius eſt
auxiliū a te. aſcēſiones in corde ſuo diſpo/
ſuit in val. la. in lo. qu. poſ. Porro mons
iſte ad quē aſcendit̃/ mons ſyon eſt. mons
coagulatus. mons pinguis. in quo bene/
placitū eſt deo habitare. iuxta illud qđ ibi
dem ſubinfert̃. Eteni benedictionē dabit
legiſlator. ibunt de virtute in vir. vi. de. de.
in ſyon. Ceterū a turbis ſecedere conuenit
alia/ iuxta numerū ſeptem beatitudinū in
euangelio hodierne celebritatis. enumera
tarum. Poſtqꝫ veniat anima ad deū et ad
montem ſanctuꝫ eius. nunc in ſpe per ſpe/
culum ⁊ enigma. tandem in re per nudam
perſpicuāqꝫ viſionem. ¶ Et in hmōi qua
licunqꝫ deductione. nunc ad noſtrā exhor
tationem. nunc pro ſanctorū collaudatio/
ne. verſabit̃ ſermo noſter. Et qꝫuis vnicus
in genere ſit aſcenſus in deū. ⁊ in montem
ſanctū eius. quem aſcenſum Aug⁹. poſuit
amorem. vſqꝫ ad contemptū ſui/ ſicut ecō/
tra amor ſui vſqꝫ ad cōtemptū dei/ mergit
in infernū. Nihilomin⁹ ſeptuplex hic aſcē
ſus in ſpecie numerat̃. quaſi totidem gra/
dus myſtice Jacob ſcale. vbi ſunt angeli

aſcendentes et deſcendentes. ⁊ dñs innixꝰ
Q · ſcale Geñ. xxviij. ¶ Primꝰ gradꝰ vel primꝰ
aſcenſus eſt/a turba rerũ iſtarũ ſenſibiliũ
et diuitiarum mundanarũ. Quẽ facit pau
ꝑtas ſpiritus. Beati inquit paupes ſpiri/
tu quoniã ipſoꝝ eſt regnũ celoꝝ. Cõtem/
nens itaqꝫ anima deuota temples copias
aurum et argentum cum ſuis ſequelis. eaſ
dem/contemptui ſuo ſibiqꝫ ſubiecit. ſubie
ctaqꝫ pedibus humilis affectionis calcat.
et clacatis dominatur. Siquidem ita figu
raliter promittit dominus per Moyſen.
Omnẽ locũ quẽ calcauit pes veſter. veſter
erit. Pedem intellige affectionũ. Hinc fit
vt anima in ſurſũ altius erigitur/velut ſu/
per aggerẽ grandeꝫ ↄſtituta et celeſtis mõ
tis cacumen iam reddit̃ proximior. Ex ad
uerſo viri diuitiarũ eis miſero modo ſuꝑ/
peditantiũ qm̃ turba hmõi rerũ terreſtriũ
ſicut onus graue ꝑ cupiditatis molẽ gra/
uatur ſuꝑ eis. Propterea diuitie ſunt tali
anime/tanqꝫ mola aſinaria ad collũ ſuſpẽ
ſa q̃ montẽ aſcẽdere retorquet in ꝓfundũ.
quẽadmodũ de ſaxo ſiſiphi poetica eſt fi/
ctio. Hinc ap̃lica vox clamat qui. volũt di
uites fieri. incidũt in laqueũ diaboli/⁊ ten
tationes. ⁊ deſideria multa nociua ⁊ inuti
lia. que mergũt hominẽ in interitum. i. ad
Tim. vi. Huc ergo in montẽ ↄtemplatio/
nis celeſtis ſcãdere ſatage. tutius eſt crede
mihi. vt pauꝑtatẽ ſpũs arripias. leuẽ expe
ditam ⁊ liberã. Per hanc eni aſcẽdit chri/
ſtus in montẽ ⁊c. ¶ Scd̃a turba eſt homi
nũ. qui pleruqꝫ cõtumelijs. moleſtationi/
bus. ⁊ iniurijs ⁊ alijs mille modis. impe/
diunt aſcẽſum in montẽ. Quobrem vt ani/
ma ſancta ipos tranſſiliat neceſſe eſt. Huc
vero ſaltũ ⁊ aſcenſum operat̃ ſcd̃a beatitu
do mititatis ſeu mãſuetudinis. Mititas
quippe erigit hoies ſuꝑ hoies. vt nihil eis
turbationis inferre valeãt. nihil leſionis.
quin potius ab his ↄpreſſionibꝫ/ꝑ iniuri
as. ꝓbra. moleſtias. ſurſuꝫ magis impellũ
tur. ⁊ ſicut arca noe. creſcẽtibꝫ vndis tribu
lationũ. ſublimius attollit̃ ⁊ tandẽ fortius
aſcendit in montẽ. ¶ Tertia turba. eſt tur
ba paſſionũ ex originali fomite in hoc mo
ribũdo corꝑe ſcatentiũ. quẽadmodũ ſpes
metus. meror. gaudiũ ⁊ ſilia. O turbã tur
bulentiſſimã. turbã noſtra omnia/miſeriſ
modis ↄturbantẽ. turbã deuiqꝫ cũ omni/
bus. tum p̃cipue adoleſcentibꝫ infeſtam ⁊
ſeda eos colluuione ſordidantẽ. Hãc tur/
bam egredi nõ aliter facile eſt qꝫ ꝑ tertiam
beatitudinẽ. qua dictũ eſt Beati q̃ lugent
qm̃ ipi ↄſolabunt̃. Cur ita lugere neceſſe
eſt? qꝛ certe niſi ꝑ fletũ exoneret̃. lauetur et
purget̃ ſenſualitas a malis cupiditatibꝫ in
tro naſcẽtibꝫ. ex putrida corruptõe. niſi in
ſuper diluuio aquaꝝ. taliũ ſummergat̃ tur
ba egyptiaca vitioꝝ. ↄfeſtiꝫ ſenſualis pha
rao cũ curribꝫ ⁊ equitibꝫ ſuis. aĩaꝫ iſraeliti/
cam ſurſuꝫ nitentẽ/ ↄprehẽdit. ↄprehẽſaꝫ
circũligat funibꝫ peccatoꝝ. circũligatã qꝫ
trahit. ⁊ ↄturbat in dãnationis abyſſum.
Tũc veraciter exclamare põt miſerabilis
aĩa talis. Quoniã iniq̃tates mee ſuꝑgreſ/
ſe ſunt caput meũ. Et rurſus. Intrauerũt
aque ⁊c. Tãto ergo diſcrimini. quale ꝓpi/
nabit̃ remediũ? vtiqꝫ luctꝰ ⁊ lachrime. Ad
quid ita? vt reductis aq̃s maris. aquis ſcꝫ
amare penitentie ſuꝑ egyptios ſenſualita
tis/aſcẽdat aĩa ꝑ deſertũ huiꝰ infelicitatis.
in terrã ꝓmiſſionis ⁊ in montẽ dei Jacob
Sed aĩe tali/vnde luctꝰ ⁊ lachrime? Un/
diqꝫ ⁊ abũde. Recogitet aĩa talis vehemẽ/
ter ꝓfunde atqꝫ frequẽter/ſtatũ ſuũ. ↄditio
nem ſuã. ſuũ qꝫ finẽ. Judicet qꝫ terribilis
deus in cõſilijs ſuꝑ filios hoim. penſet qꝫ
incerta ſint ſuꝑ ipaꝫ diuine ſeueritatis ſeu
miſcd̃ie iudicia. Clamet ꝓinde cũ Anſel/
mo. Heu vbi ſuꝫ ⁊ vbi nõ ſuꝫ que vbi futu
ra ſuꝫ neſcio. Ponat aſſidue corã oculis i
lumine fidei quãta eã ſi recte vixerit mer/
ces manet i celis. Si autẽ/qꝫ horrẽdo ad
dicẽda eſt ſupplicio. Tũc lugebit. ⁊ lugẽs
ab oibꝫ voluptatũ illecebraꝝ/ turbis irri/
dentibꝫ ſemet abſoluet. ⁊ aſcẽdet in montẽ
¶ Et quidẽ triplices iſti priores gradꝰ vl
aſcẽſus ſcale nr̃e euãgelice q̃bꝫ aſcendit̃ in
montẽ/reſpiciũt incipiẽtes. ⁊ in ipo Abra
am figurati ſunt de q̃ habet̃ Geñ. xij. Egre
dere de terra tua. ecce aſcẽſuꝫ vel egreſſuꝫ a
turba opũ terrenaꝝ. q̃ ad primã beatitudi
nẽ. Et de cognatõe tua. ecce aſcẽſuꝫ ex tur/
ba hoim. q̃ cognati ſũt ⁊ affines. q̃ ad ſecũ
dã beatitudinẽ. Et de domo p̃ris tui. ecce
aſcẽſuꝫ ſuꝑ ſenſus ꝓprios corꝑales ⁊ ſuarũ
turbã paſſionũ. Quid eni ↄgruẽtiꝰ ſignifi
cat h̃ domꝰ p̃ris/qꝫ ↄtuberniũ ꝓprij corꝑis
Et h̃ q̃ ad tertiã beatitudineꝫ. ¶ Subſe/ R
quẽs gradꝰ ⁊ ille ẽ quartꝰ. decet ipos ꝓfici
tes. vbi aĩa ſeipaꝫ quodãmõ exit. dũ ꝓpriaſ
affectões. ↄmodi. tanqꝫ turbas aliqs inti/
mas deſerit. H̃ ꝑ q̃rtã beatitudinẽ. q̃ ẽ eſuri
es ſitiſqꝫ iuſticie. ꝑ hãc aũt affectu ↄmodi

depoſito. nõ iam querit q̃ ſua ſunt ſed affe
ctione iuſticie tota ſuccẽdit. ⁊ ipſius eſurie
ſitiq; contrahit in ſublimi⁹ montis. Quo
pacto/ſic ipa anima eleuata triplici gradu
priori/ſuperat turbas predictas. Sed ad
huc q̃ longe ſit ab illa iuſticia beatoꝝ reco
gitat q̃ impar exiſtit tali dignitate tãteq;
retributionũ gratiarũ ⁊ laudũ. qualẽ ⁊ q̃n
tum meret apud ſe creator ſuus. reparator
ſuus. ꝓtector ſuus ⁊ ſaluator ſuus. Deni
agnoſcens imꝑfectũ ſuũ. iam nõ in ſe ma
net ſed deficit a ſe. ⁊ in ſalutare dei conſcen
dit cum ꝓpheta dicens. Deficit caro mea ⁊
cor meũ. deus cordis mei ⁊ pars mea de⁹ ĩ
eternũ. Ita anima deficiendo a ſe ⁊ ſuble
uata ſupra ſe. liberi⁹ in montem aſcendit.
¶ Mirabit fortaſſis aliquis. ſi iam vltra
quippiã anima habet qd̃ deſerat ⁊ aſcen
dat ſublimi⁹ in montẽ. Ecce tranſiliit tur
bam reꝝ materialiũ extra ſe ꝑ primã beati
tudinẽ. Exiuit turbã hominũ iuxta ſe per
ſcd̃am. Abducit ſe a turba paſſionum infra
corpus ꝓpriũ. per tertiã. Deſeruit tandẽ in
tra ſe innataꝝ affectionũ. per quartã. Tur
be alie/quales relique ſunt. ampli⁹ ſunt ni
mirũ turbe ciuiũ ſuꝑnoꝝ ſub triplici hie
rarchia coordinatoꝝ. turbe pulcerrime/et
a prioribus longe diſſimiles trãſcẽde. Ipſi
eni ſunt cuſtodes ciuitatis. quos/aĩa deuo
ta querens ſponſuꝫ/paululũ cũ ꝑtranſiſſet
inuenit quem diligebat. Itaq; niſi relicta
hac triplici turba. nõ ꝑuenit ad ſupremuꝫ
cacumen montis noſtri. in quo de⁹ eſt in
nixus ſcale myſtice. que dicta eſt. ⁊ vbi aĩa
tute requieſcit in monte ſancto dñi. Hi tri
plices aſcẽſus ſunt ꝑfectoꝝ atq; purgatiſſi
moꝝ. quales fuerũt ſancti nr̃i dũ viuerent
et multo felici⁹ tales nũc ſunt in gloria vbi
ſcd̃m dictũ Greg. ipi in deũ nõ ſolũ aſcẽdũt.
ſed in eo currũt. ¶ Sunt plane in trinita
te (quãtuꝫ dicere fas ẽ) tres ꝑfectarũ aĩarũ
aſcenſus. cõformiter ad tria appropriata
ꝑſonis iuxta tres nouiſſimas beatitudies
quibus aſcendit in montẽ ſupremũ. Prim⁹
aſcenſus eſt miſericordiſſimi amoris ĩ ſpi
ritu ſancto. qualiter exultauit id eſt extra ſe
ſaltauit ⁊ aſcẽdit xp̃s in ſpiritu ſancto Lu
ce. x. ꝓpterea beati miſericordes q2 miſeri
cordiã que ſpiritui ſancto ꝓpria eſt conſe
quuntur. Et hic ꝑtranſit turba ſeraphin.
Scd̃m aſcẽſum intelligo. puriſſime ⁊ mũ
diſſimis cognitionis in filio. in quẽ credẽ
tes (inq̇t petrus) exultabitis leticia in enar
rabili Idcirco beati mũdo corde. q̃m ipſi
deũ videbũt. ⁊ hic ꝑtranſit turba cherubin.
In tertio aſcẽſu eſt pacatiſſima ⁊ imꝑtur
babilis quies in ipo patris ſecretiſſimo al
tiſſimoq; refugio. Nã beati pacifici. q̃m fi
lij dei vocabunt. Si aũt filij ⁊ heredes. he
redes quidẽ dei. ⁊ in eius adiutorio habi
tantes. ꝓpter qd̃ in pace fit loc⁹ eoꝝ. ⁊ excla
mat aĩa quelibet talis cum ꝓpheta. in pace
in id ipm dormiã ⁊ requieſcã. ⁊ hic aſcẽdit
ſupra tertiã turbã que eſt thronoꝝ. ¶ Sic
igit declaratũ eſt/⁊ ſuꝑficiali quodã tranſ
curſu deductũ eſt (doctiſſimi ⁊ ſapiẽtes vi
ri) quibus gradibus. quo ve aſcẽſu/iuxta ſeptẽ
plicẽ beatitudinẽ/quilibet ſanctoꝝ exem
plo xp̃i: vidẽs turbas/aſcẽdit in montem
qd̃ fuit thema. ¶ Suꝑſunt plurima q̃ eti
am ipe dictauerã. ꝓſertim de aſcẽſu in mõ
tem ꝯtemplatõis. ſed breuitatis amor me
retrahit. cogitq; vt ꝑſuaſione oratoria. ⁊ ex
hortatoria/ad aſcẽſum ſuꝑne felicitatis fi
niat qd̃ ceptũ eſt. Orõ. ¶ Venite obſecro
ſapiẽtes ⁊ doctiſſimi viri. venite iuuenes
et ꝑuuli. ſenes cũ iunioribus. venite exulte
mus dño. venite aſcẽdam⁹ in montẽ. vt ex
emplo loth. ſaluos nos ibidẽ faciamus. fu
giam⁹ o citius a loco horroris ⁊ vaſte ſoli
tudinis ad locũ vberrimũ. a carcere fetulẽ
to ad regnũ ſplẽdidiſſimũ. ab exilio duriſ
ſimo ⁊ luctuoſiſſimo/ad p̃riaꝫ ſuauiſſimã
a ꝓcelloſo mari ad portũ tranquilluꝫ. Ab
oĩbus deniq; miſeriaꝝ erũnarũq; circũſtre
pentibus turbis/ad beatitudinis mõtẽ. vbi
ſtat⁹ eſt/oĩm bonoꝝ aggregatõe ꝑfectus. ꝓ
ceſſerũt ſancti ꝓceſſit ⁊ xp̃s. q̇ nos ſubſecu
turos p̃ſtolat. Tollam⁹ quicq̇d aſcẽſui/ob
ſtat. recedam⁹ p̃cipue a circũfluis terrena
rũ curaꝝ ⁊ anxietatũ turbis. Ille nos pre
mũt ⁊ p̃ſſos atterũt. p̃ſſoſq; ⁊ attritos fun
ditus via ꝓſternũt. Si ſpẽdiſſimas opes
ſi voluptates iocũdiſſimas ſi gl'ioſos ho
noꝝ titulos. ſi p̃clarã deniq; ſapiam/felici
ter ſtabiliterq; adipiſci ſatagim⁹. aſcenden
dũ eſt ĩ montẽ. Fallit ꝓ certo deſipit ⁊ inſa
nit/q̇ſq̇s inter infirmas rerũ caducaꝝ tur
bas/iſta ſe habiturũ ſperauit. vbi q̇cq̇d ẽ/
egenũ ẽ. anxiũ ẽ. mobile. fluidũ. ⁊ nulla ſta
bilitate ſubnixũ An ꝑ q̇t q̇tidiana. tot experi
mẽta ſic ſe hr̃e iudicat. ita vt iudicatis nõ
dubito. ¶ Qual' ergo miſeria q̇rũdã mihi
ſimiliũ: q̃nta infelicitas ⁊ q̃nta dementia/
alioꝛſuꝫ ſciẽter agi. ⁊ ĩ egeſtate diuitias/in
meſticia voluptates/ in dedecore gloriã/ ĩ

ſtulticia ſapientiã/in fluxibilitate deuiam ſperare ſtabilitatẽ. ¶ Ut quid fabricam⁹ nobis montes neſcio q̃s vmbratiles atq̃ fantaſticos viciorũ.nũc in elatione.nũc in crudelitate.nũc in enormi fluxu voluptateq̃ ꝛ ſimilib⁹. Nõne mõtes hmõi.ſũt mõtes gelboe maledicti ſupra quos neq̃ ros diuine grẽ.neq̃ pluuia virtuoſe cõſolationis deſcendit. Aut ſi verius loquimur. hi mõtes nõ mõtes ſunt.ſed valles teterrime ꝑcipites ꝛ lubrice. quib⁹ innitẽtes dilabũtur in abyſſuz. abſorbẽturq̃ ꝛ vrget ſuper eos puteos os ſuũ. ¶ Exurgam⁹ tandẽ libertate tota ſpũs.aſcẽdamus in montẽ ſocietatis beatorũ. diſponam⁹ aſcẽſiones in corde noſtro ꝑ gradus beatitudinũ ꝓmiſſarum.de paupertate ſpũs in mititatẽ.ð hac in luctũ.de luctu in eſuriẽ ſitimq̃ iuſticie. de hac in miſericordiã.de ipa in mundiciã cordis.ꝛ tandẽ intrem⁹ pacẽ que exuperat omnẽ ſenſuz.ꝛ in qua ſi ꝯpleamur.cõſiſtit humana felicitas ſm deductionẽ Aug. nono ð ci.dei. ¶ O vere felices ſancti.ſancteq̃ omnes.quorũ celebritas agit̃.felices inquam qui ſecuri iam ꝛ vndiq̃ pacifici habitant in tabernaculo dñi. ꝛ requieſcũt in monte ſancto eius.nõ iam formidãt laqos temptationũ vbilibet expãſos.nõ ſeuas irruentiũ hoſtium inſidias.nullis mordent̃ ꝯſcientiarũ aculeis. nulla vrunt̃ infamia. nõ triſtes metuũt ſenectutẽ.omnia deniq̃ inter eos ſerena pacataq̃ ꝑſiſtunt. ¶ Et o tandẽ qui tales eſtis eterna pace fruentes nos pijs nũc oculis miſeras queſum⁹ cernite terras. Et ſi nihil patimini/cõpati tñ fas eſt. Cõpatimini nobis exulib⁹ gementibus ꝛ flentib⁹ in hac lacrimarum valle. Cõprimũt ecce nos vndiq̃ hoſtiles malignantiũ turbe.cõculcãt.lacerãt.obruunt et in carcerẽ detrudunt. Jam omne caput languidũ.ꝛ omne cor merens.a planta pedis vſq̃ ad verticẽ capitis.nõ eſt in eccl'ia hac ſanitas. In illa heu dixerim eccl'ia cuius fundamẽta ſunt in vobis montib⁹ ſãctis.q̃m veſtro ſanguĩe. veſtraq̃ morte cõſecraſtis.dilataſtis.roboraſtis.eam quam nunc heu immunitã cernitis miſericordia et merito q̃m fede laceratã crudeliter deciſſam ſimiliter cõculcatã aſpicitis.vt humani ſpes auxilij iam nulla ſit.ꝓpterea leuamus oculos nr̃os in vos montes vnde veniat auxiliũ nobis. Nam cũ ignoram⁹ q̃d agere debeam⁹ hoc ſolũ habem⁹ reſidui vt oculos nr̃os ad deũ dirigamus. potuiſtis olim moribũdo corꝑe circũdati/mirabilia mirabiliter oꝑari. tanq̃ habẽtes imperiũ vite ꝛ mortis.tanq̃ inſuꝑ potẽtes in eo.q̃ vos cõfortabat xp̃s. nunq̃d abbreuiata eſt poteſtas vr̃a nunq̃d charitas tepefacta? Abſit h. poti⁹. Succurrite ḡ miſeremĩ.ferte ſubſidiũ. Suſcipite vos montes pacẽ populo.q̃ alij qui ſuſcipiãt et eam ꝓbeant/nõ ſunt. Et tu dñs rex celorũ corona ſanctorũ omniũ.emitte lucẽ tuam ꝛ veritatẽ tuã.vt nos deducãt ꝛ adducant in montẽ ſanctũ tuũ. ꝛ in tabernacula tua.in ꝓſenti ꝑ fidem ſpem ꝛ gratiã.ꝛ in futuro per gloriam Amen.

Sequitur ſermo factus in die natiuitatis domini ꝑ eũdem. V

Verbũ caro factũ eſt ꝛ habitauit in nobis Joh.i. Poſtulem⁹ fratres in xp̃o. vt verbuz q̃d hodie caro factũ eſt/illud in me ꝓpheticum adimpleat: dñs dabit verbũ euãgeliſantib⁹ v̄tute multa. q̃m inſipidũ inane ꝛ inualidum erit verbũ mei oris. ſi nõ accipiat virtutez multam a verbo dei patris. Poterit aures carnis/ſtrepit⁹ nr̃i ſmonis ꝑcutere: ſed in aurib⁹ mẽtis nec fortiter ſonabit.nec ĩ eas alte fixeq̃ deſcẽdet.ſi nõ a verbo hoc/ſuaz ſonoritatẽ aſſumat ꝛ virtutẽ. Et hoc ipſuz vt impetrem⁹/te neſcio an glorificãdã magis aut ſtupẽdã verbi hui⁹ matrẽ inuocabim⁹.ſalutantes ꝛ verbis angelicis ſalutabim⁹ inuocãtes ꝛ dicentes Aue maria ꝛc. ¶ Verbũ ꝛc. Qm̃ triplicẽ verbi dñi natiuitatẽ euãgelica hec cõtinet ꝑticula/ad ſui ꝯmemorationẽ meũ inflexit animũ.q̃tin⁹ verbũ creatũ ſentẽtioſuz aſſumerẽ/q̃ de verbo increato q̃d ſentẽtioſiſſimũ eſt/fueram locutur⁹. ¶ Uides itaq̃ in ꝓaſſumpto verbo q̃ naſcit̃ dei fili⁹ ex paterno intellectu eternaliter ideo verbũ appellat̃. Aſpicis q̃ ab vtero materno naſcit̃ tpaliter.ꝓpterea dicit̃ caro factũ eſt. Intueris poſtremo q̃ in corde humano naſcit̃ ſpũalit̃.q̃obrẽ ſubiũgitur.ꝛ habitauit ĩ nobis. ¶ Verbũ.q̃d altius/q̃d immẽſius/q̃d diuini⁹. Naz de⁹ erat verbũ Joh.i. Caro factũ eſt.q̃d humilius q̃d impotẽti⁹.q̃d fragili⁹.q̃ ois caro fenũ Ecci.xiiij. Habitauit ĩ nobis.q̃d amabilius q̃d iocũdi⁹ q̃d appetẽti⁹.neq̃ eni ẽ nec fuit alia natio tã grãdis:que habeat deos appropiquãtes ſibi ſicut adeſt nobis de⁹ noſter Deut.iiij. Verbũ inq̃t caro factum

eſt. Verbū hoc immēſe eſt virtutis. nā oīa
per ipm facta ſunt. et ſi que p eū facta non
ſunt/ eo ipſo nulla pꝛſus ſunt. qm̄ ſine ipſo
factū eſt nihil. Quo pacto igit̄/ entitas cō-
plexe ſignificābilib) tribuit̄. quoꝝ aliq̄ nul-
lum habuerūt aut habere potuerūt factio
nis initiū. eo ipſo quaſi inſaniēs dicere au-
det manicheꝰ a deo tenebrarū facta eē mul
ta/ que deꝰ ipſe nō condidit. cū audiat ꝙ per
dei verbū oīa facta ſunt. ⁊ in pſal. Verbo
dn̄i celi firmati ſunt. et ad Heb. iij. portās
oīa verbo virtutis ſue. ¶ Verbū hoc iſup
eternū eſt duratōe. qꝛ verbū qd̄ erat in pri-
cipio erat apud deū. Cui ꝯcors eſt ꝓpheta
In eternū dn̄e pmanet verbū tuū. Verbū
ergo iſtud nō eſt qd̄ p auras efflando dif-
fundit̄. nō qd̄ in tabulis aut pellib) inſcri-
bitur. nō deniq̄ qd̄ aīe irrōnali p inheſio-
nem innitit̄. Sed verbū eſt eternalit̄ a pa
tre emanās. p qd̄ pater dicit oīa. in quo tā-
q̄ꝫ in verbo ſentētioſiſſimo ⁊ arte pfectiſſi-
ma/ omniū factoꝝ/ omniūq̄ꝫ pducibiliū ꝫ/
imago relucet. ¶ Verbū ideo ſolū/ qꝛ ſen-
tentioſiſſimū eſt ⁊ omniū expſſiuū. cui nec
imaginarie quidē addi pōt aliud verbum
abſq̄ꝫ nugatione ⁊ ſupflua repetitōne. Id
circo verbū hoc/ nullū aliud in diuinis p-
ducit verbū. ne in trinitate cadat nugatio.
quippe eſt ipm obiectū ſufficiēs adequās
et terminās oēm pducibilitatē verbi ī di-
uinis. nō tamē minꝰ ob hoc potēs q̄ꝫ pr̄ q̄
gignit. qꝛ eadē pꝛſus ipm eſt potētia cū pa
tre qui gignit. ¶ Mira pfecto ⁊ inexplica
bilis natiuitas. q̄m venerari potiꝰ ⁊ pia fi-
de credi cōuenit/ q̄ꝫ curioſa verbi nr̄i penu
ria referari. pſertim cū amplioꝛ ⁊ exq̄ſitioꝛ
de ea ſermo aliud tp̄s expoſtulet. aliū locū
aliā linguā. aliud ingeniū. Verū ab hac
ineffabili ac eterna generatōe/ ad tempora
lem qua dies hodiernꝰ pcelebris effectꝰ eſt
pgat orō. ⁊ quid euangeliſta ſubiūgat au-
diamus Verbū inquit caro factū eſt. Ec-
ce qd̄ ait apl's ad Ro. ix. Verū abbreuiatū
fecit ſup terrā An nō bene abbreuiatū/ qꝛ
eternū tpale. omnipotēs paſſibile. immen
ſum mēſurabile effectū eſt. nō tn̄ abbreuia
tum p diuinitatis diminutionē. ſed per ſu
ſceptionē humanitatis ⁊ idiomatū cōica-
tionē. Verbū inq̄m caro factū ē. Hoc nul
lus phoꝝ intelligere nullus concipere va
luit. hoc doctꝰ plato neſciuit. hoc demoſte
nes eloquēs ignorauit. Fatet̄ Augꝰ. ſe in
platonicis legiſſe libꝛis Joh. hoc euange-
lium In pꝛincipio erat verbū ⁊c. vſq̄ꝫ hāc
ipam pticulā. ⁊ verbū caro factū eſt. Sed
dū hic venit/ calamꝰ ſuus ſtetit ⁊ in folio tā
ti tā q̄ꝫ ſecreti myſterij iſtius / vltra pgredi
auſus nō eſt. ¶ Verbū inq̄t caro factū eſt.
Hic abſq̄ꝫ vllo dubitatōis ſcrupulo euan
geliſta ioh. inſinuat xp̄m eſſe deū. nec q̄ꝫ q̄ꝫ
apertiꝰ dici pōt. deus inq̄t erat verbū. ⁊ ver
bū caro factū eſt. Si q̄s nōdum illuſtratꝰ
eſt ⁊ q̄uō deus caro factꝰ ſit. nō videt. nō cō
cipit. nō iudicat. nō intelligit. ꝯſulit ſcien-
tias oēs hūanitꝰ adinuētas ⁊ de myſterio
huiꝰ natiuitatis q̄ verbū caro factū ꝫ eſt in-
terrogat. ſed aut nullā aut dubiā aut erro-
neam pſtant reſpōſionē. ¶ Non video in-
quit grāmatica qua rōne aut noīm impo-
ſitione eternꝰ/ habere incipiat durationis
initiū. immēſus mēſurā. impaſſibilis paſ-
ſionē. omnipotēs ⁊ imortalis impotentie
mortalitatiſq̄ꝫ defectū. Si enī eternus eſt
nō habet initiū. ſi autē initio careat/ eternꝰ
appellari meis ex regulis phibet̄. ¶ Inter-
rogata ſup hoc logica/ q̄liter inquit hic ter
minꝰ hō. qui ſpēs ſpēaliſſima ē/ de pluribꝫ
ſpecie ⁊ plus q̄ꝫ ſpecie differētib) verificari
cōtinget. vtputa de ſorte ⁊ deo. Hoc pdica
bilia mea/ hoc pdicamēta nō hn̄t. Porro
qualis ſit pdicatio deꝰ eſt hō/ niſi aut p ſe
ſit aut p accidēs/ nō intueoꝛ eā. Si per ſe
dixeris. ergo vel neceſſariā vel ſimplicit̄ im
poſſibilē ꝯfiteri neceſſe ē. ipā ꝫ vero nō eſſe
neceſſariā ꝯſtat. impoſſibilis ergo dicēda.
Et ſi pdicatōe ꝫ hāc p accn̄s aſſerere malue
ris/ monſtra quo pacto id fiet. cū neutrum
extremoꝝ in accidētiū pdicamēto repona
tur. ¶ Rhetorica pſuaſionib) ſuis aſtruit
ꝙ ſi mulier pepit/ coꝛrupta eſt. ſi genuit/ a
viro cognita eſt. ¶ Ceterū ariſmetrica/ vl
tra ſuā eſſe fatet̄ pſpicacitatē/ ꝙ in deo par
tium ꝯputet̄ numerꝰ. ꝙ due in eodem ſup
poſito nature integre numerent̄. ¶ Stu-
pet geometria/ quātitatē maiorē coꝛporis
xp̄i/ p alterā vteri virginalis clauſi quātita
tē/ abſq̄ꝫ diuiſiōe pgredi. q̄m penetratōis
poſſibilitatē nō ꝯcipit. ¶ Muſica nullos
priꝰ ī terris āgelicos cantꝰ audiuerat. Nul
las h̄ loco ſuaꝝ pſonaꝝ ⁊ calculationū/ nl̄
las ꝯſtellationū vires/ aſtronomia ppēdit
¶ Quid de naturali phīa eloquar. eiꝰ expi
mēta nūq̄ꝫ ad h̄ ptigerāt vt abſq̄ꝫ viri ſemi
ne puer formaret̄. ¶ Quid poſtremo ō me
taphyſica q̄ deū nec partibilē exiſtere poſ-
ſe/ nec compoſitū nec genitū/ argumentis

y putat neceſſarijs ꝯcluſiſſe. ¶ Sed fatea‑
mur mgr̄i ⁊ fratres in xp̄o chariſſimi / hoc
eſſe p̄ter naturalē inueſtigatõis modū qđ
agit̄. Nec̄ enī potentiā aut ſapientiā adeo
coartemꝰ / vt infra anguſtos nr̄e ꝑſcrutatõ
nis limites poſitā arbitremur. Miraris
hanc natiuitatē fieri potuiſſe. natiuitatis
huiꝰ effectricē potentiā cõſidera. euolabit
ā̄miratio. Miraris tantā dei erga homīes
beniuolentiā: attēde q꞉ ſi paruus amoꝛis
igniculꝰ / in tot ⁊ tā ardua nos rapiat. quid
de immēſi diuini amoꝛis foꝛnace exiſtimā
dū putas: Ingēs quippe amoꝛ magnū di
lectionis opꝰ flagitabat / quale fuit illud ꝑ
qđ verbū caro factū eſt. nõ inq̄m q̄ altera
humane nature ps dicit̄. vt impiꝰ ſenſit a‑
pollinaris. ſed caro ꝓut totā integrā̄c̄ cõ‑
plectit̄ humanitatē. Caro inq̄m factū. nõ
ꝯuerſiõe diuinitatis in carnē ſꝫ aſſumptõ
ne carnis ad ſuppoſitū. ⁊ vnione q̄dā inef
fabili ⁊ inſolita q̄ materiali tm̄ ꝑmioꝛ eſt
nõ ꝙ natura hūana ex diuino ſuppoſito fi
at materialit̄. aut in eo ſit ſubiectiue. ſed q꞉
ab eo ⁊ in eo eſt ſuppoſitiue. ¶ Atuero nõ
iam q̄ramꝰ q̄uo aut a q̄ ſed ꝓpter q̄d / verbū
caro factū eſt. ꝑfecto vt recõciliaretur caro
Plane inq̄t Bern̄. deꝰ iā nos deſpicere nõ
poterit. frater enī ⁊ caro nr̄a eſt. naturalr̄ q̄ꝑ
pe vſus habet / vt caro ſil̄em ſibi carnē dili
gat. Iuxta illud Eccī. Oīs caro ad ſil̄eꝫ ſi
bi ꝯiūget̄. Hec eſt illa ꝯiūctio. illa pax. illa
ꝯcoꝛdia. illa ſocietas. que ꝑ tp̄alē pacem fi
gurata eſt in vniuerſo oꝛbe tūc habitantē.
q̄m inſuꝑ ꝓphetauerat pſal̄. dicens. Oriet̄
in diebꝫ eiꝰ iuſticia ⁊ abūdātia pacis. Inde
eſt iocūdiſſimū illud ⁊ omni armonicarū
modulationū ſuauitate p̄ſtātiꝰ angelicū
carmē. gloria in altiſſimis deo ⁊ in t̄ra pax
hoībꝫ bone volūtatis. Et heu q̄̄ nõ bone
volūtatis eſſe ꝯuincimur / q̄ ſciſmatibꝫ vn
diq̄ ⁊ vndiq̄ diſſentõibꝫ agitamur. ¶ Uer
bū inq̄m caro factū eſt cur ita: q̄tinꝰ videli
cet ad ip̄m / oīs caro veiat vt videat oīs ca‑
ro / ſalutare dei. vt dicat q̄libet gl̄abūda vo
ce cū ꝓph̄a. Coꝛ meū ⁊ caro mea exultaue‑
rūt in deum viuū. Coꝛruperat itaq̄ oīs ca
ro viam ſuā Gen̄. vi. ꝓpterea ꝑ carnē incoꝛ
ruptā ſanare decreuit. ¶ Nec alia veniēdi
cauſa fuit ſ̄m atteſtatões ſanctoꝝ q̄s omit
to. q̄̄ peccatoꝛes ſaluos facere. Nec̄ enī cā
incarnatõis fuit ꝑfectio vniuerſi. nõ crea‑
turaꝝ in deū reductio. nõ manuductio ad
capeſcēdū trinitatis myſteriū. n̄ alie hm̄oi
cauſe / a quibuſdā curioſe foꝛſan magis q̄̄
pie aut fideliter aſſignate. ſꝫ vnica incarna
tionis aut p̄cipua rõ fuit carnis nr̄e pur‑
gatio. ¶ O gloꝛificanda ꝓrſus dei caro q̄
oꝛiginalē ab omni carne ſufficiēter diluit
coꝛruptõeꝫ. Mirus hic amoꝛ. pietas exi‑
mia. Erubeſcat iā hoīs caro peccatoꝝ ſoꝛ
dibꝫ inq̄nari. ꝓ qua verbū caro factū ē. q̄n
etiā benedicat oīs caro nomini ſancto eiꝰ.
Et q̄uo benedicat: Utiq̄ pie ſancteq̄ vi‑
uendo ⁊ ſpurciſſima carnaliū libidinū in‑
quinamēta declinādo. Qđ qui egerit / ſecu
ra mente illā decantabit ꝓphete vocē. caro
mea requieſcit in ſpe. Felix ſpes. ſed req̄es lõ
ge felicioꝛ. quā nec in futuro nec in p̄ñti q̄
dem adipiſcit̄ caro que in brutalē carnem
degenerat ꝑ qua (adeo enī eam charam ha
buit) verbū caro factū eſt. ¶ Penes me eſt
q̄̄ multo plurima de hoc ſcđe natiuitatis
myſterio dici poſſunt. imo diſcuſſioni vl‑
tro ſeſe offerūt ⁊ ingerūt. quibꝫ p̄tergreſſis
(nec enī aut poteſtas aut volūtas eſt oīa ꝓ
ſequi) ad tertiā xp̄i in coꝛdibꝫ nr̄is ſp̄ūaleꝫ
natiuitatē me trāſfero Et quēadmodū pri
ma natiuitas eſt a nobis colenda ⁊ deſide
randa. q꞉ ex eius viſione beati erimꝰ cū an
gelis. Et ſcđa eſt nobis celebrāda q꞉ ꝑ illā
viſitati ſumꝰ in terris. Sic tertia eſt a nob̄
eligenda ⁊ ꝓcurāda. q꞉ ex illius fecūditate /
amici erimus ⁊ affines diuinitatis. Nec̄
enī aliud eſt dei filiū ſp̄ūaliter gigni vel na
ſci in coꝛdibꝫ nr̄is: q̄̄ eū tanq̄̄ ſp̄ūalē ami‑
cum adiutoꝛē ꝓtectoꝛēq̄ ⁊ viuificatoꝛē / in
anima nr̄a nouiter ſuſcipe ⁊ inhabitatoꝛē
poſſidere. ¶ Et ne abſonū tibi foꝛte videa
tur ꝙ deū nr̄is in coꝛdibꝫ gigni dico / qua‑
ſi illius matres exiſtamus / audi ip̄m qui
Math. xij. ait. Quicūq̄ fecerit voluntatē
patris mei q̄ in celis eſt / ip̄e meus frater et
ſoroꝛ ⁊ mater eſt. Totiens nāq̄ aīa velut
mater in ſe deū ꝑturit. quotiēs ꝑ mādato‑
rum ſuoꝝ obſeruatõeꝫ / ad gr̄aꝫ eius redit
¶ Optāda ꝑfecto ⁊ totis deſiderioꝝ niſi‑
bus affectāda talis natiuitatis. Siquidē
et a carnali ⁊ ſcđa natiuitate / ſp̄ūalē hāc ſe
creueris. ſp̄ūalis eligibilioꝛ etiā marie fuit
q̄̄ carnalis. ¶ Uerū q̄d facienꝰ cū natꝰ no
bis fuerit ⁊ habitauerit in nobis. Non ex‑
pellemꝰ quidē ſed ſedulū eidē exhibebimꝰ
officiū. q̄ſi ad nos putemꝰ p̄rem de puero
hoc dicere qđ de puero moyſe filia pharao
nis dixiſſe legit̄ Exo. ij. Accipe puerū iſtū
et nutri mihi Ego dabo tibi mercedē tuā. z

et quã mercedẽ: ſane vitã eternã. ¶ Itaq̧ puul⁹ iſte vt alioꝝ vſus req̄rit/ ſeptẽ tractetur obſequijs. Ad hoꝝ vero q̇libet ſeptẽ obſeq̇oꝝ debita ↄgruitate pſtãdũ. totidẽ aſſumẽde ſunt nutrices ⁊ virginitate ⁊ diligẽtia ⁊ ſagacitate pcellẽtes. Primo inuoluend⁹ ẽ. ſcđo reclinãd⁹. tertio cuſtodiẽdus quarto leuãd⁹. q̇nto balneãd⁹. ſexto paſcẽdus. ⁊ deinde alio portãd⁹ vel baiulãdus. Puritas. charitas. trãq̇llitas. deuotio. pietas. miſcđia. obedientia. ¶ Inuoluit primo puerũ ihm pãnis mũdis/ ⁊ feruido lacrimarũ lixiuio lotis/ ipa puritas. q̄ ex ↄtritione ↄfeſſioneq̧ gignit iuſticiã. Quippe notũ eſt puerũ hũc ſordidis in pãnis q̇eſcere nõ poſſe iuxta illud In maliuolã aīam ⁊c. Quãobrẽ dicit cũ pſal. Lauabo p ſingulas noctes lectũ meũ ⁊c. De vero lacrimedũ p cineres peccatoꝝ ⁊ p auſteꝝ amare recordatõis ſaccũ colate ſunt: efficaciſſimũ ad mũdificatõez mẽtis lixiuiũ efficiũt ¶ Dehinc ad puerũ in cunabulis reclinãdũ offert ſe nutrix ſcđa q̄ charitatis nomẽ habet ad quã ſpectat illa primo canticoꝝ vox Faſcicul⁹ mirrhe dilect⁹ meus mihi inter vbera mea ↄmorabit̄. ¶ Reclinati porro ad cuſtodiã pueri neceſſaria ẽ nutrix tertia que trãquillitatis vocabulo dicit̄ a maiorũ negocioꝝ fragore ⁊ a litiũ ſtrepitib⁹ hũc ſedule puerũ cuſtodit. ⁊ dũ alijs vehementioꝛ terrenarũ curaꝝ clamoꝛ inſonuerit illud abner. i. Regũ. xxvi. fortiter exclamat quis es tu q̄ clamas ⁊ inq̇etas regem. Suos inſup ſeruulos q̄s ſenſuũ noīe appellamus/ iterũ ⁊ iterũ monere nõ ceſſat vt ab omni nociuoꝝ incurſu pueri hui⁹ lectulum cuſtodiant. negligẽtib⁹ aũt minãti increpatõe atrociter improperat dicẽs illõ q̄d ibidẽ in dauid pſona ſubdit̄. Viuit dñs filij mortis eſtis vos q̄ non cuſtoditis dñm vr̃m regẽ xp̄m dñi. ¶ Subinde poſt dormitionẽ leuãdus eſt puer. Hoc obſequiũ pſtabit quarta nutrix ſancta meditatio. q̄ totiẽs puerũ hũc excitat/ quotiẽs horologium amoris ſuo pondere ceciderit atq̧ pulſauerit dicitq̧ exurge q̄re dormis dñe exurge ⁊ ne repellas in finẽ. Ipm vero excitatum euoluit/ ⁊ pãnos explicat quib⁹ ille induit̄ qui eſt amict⁹ lumine ſicut veſtimẽto. Pãni aũt iſti quid aliud ſunt/ q̄ ſue diuinitatis ſuorũq̧ ſecretoꝝ arcana myſteria. que euoluũtur dũ pia fide ↄſiderant̄ inſtar pſal. dicẽ. Reuela oculos ⁊c. ¶ Poſt modũ pueri hui⁹ balneũ pparat q̇nta nutrix ſcʒ pietas/ hec intuẽs ſanctã meditatõnẽ q̄ puerũ excitauit/ q̄ excitatũ explicauit q̄ explicatũ ſuauiter allocuta. currit ꝓpe ad fontẽ ↄpunctõis ī imo pij cordis ſitũ. Aīa inq̇t mea liq̇facta ẽ vt dilect⁹ me⁹ locut⁹ eſt mihi. Et iterũ factũ ẽ coꝛ meũ tãq̧ cera liqueſcẽs in medio ventris mei. Hac ex aq̄/ ſuauiſſimũ efficit̄ puero ihu balneũ. q2 nõ p cineres peccatoꝝ vt in ↄtritõe trãſit. ſed de ipo ↄpũctõis fonte pura nitẽs impmixtaq̧ haurit̄. Ampli⁹ ſexto neceſſe ẽ vt puer taliter lot⁹/ paſcat̄. Opus hꝫ a miſcđia q̄ viſceroſiſſima nutrix ẽ adimplet̄. dũ membra ei⁹ reficit/ pſertim pane ſpũalis doctrīe q̄d eſt verbũ dei. eũdẽ inſup dulciũ ſermonũ lacte ab vberib⁹ mãſuetudis eliq̇to potat. cui puer arridẽs Eſuriui inq̇t ⁊ dediſti mihi mãducare. ⁊ rurſum. fau⁹ diſtillãs labia tua mel ⁊ lac ſub lingua tua. ¶ Poſtremo puer nr̄ ihs baiulãd⁹ ſiue geſtãd⁹ eſt iuxta illud aplĩ. glorificate ⁊ portate deũ in corde vr̃o. Hoc ipm pſtabit obſeq̄ũ ſeptima nutrix videlicʒ obediẽtia imitabiturq̧ Noemi exẽplũ de q̄ Ruth. iiij. ſcriptũ ẽ. q̄ ſuſceptũ puerũ poſuit in ſinu ſuo. ⁊ nutricis ac gerule fungebat̄ officio. Et bñ dicit̄ poſuit in ſinu ſuo. neq̧ eñi retro aut ↄ coꝛ ihs q̄ſi ſarcina grauis ihs ſuis ī pceptis ferẽd⁹ ẽ. ſʒ ī ãteriori ſinu/ ⁊ ad coꝛ int̄ bone opationis brachia amoroſe ſtringẽd⁹ ẽ. Inde eſt illa ipſi⁹ poſtulatio ī cãticis cãticoꝝ. vi. pone me vt ſignaculũ ſup coꝛ tuũ. ⁊ ſicᷣ ſignaculũ ſup brachiũ dexteꝝ. ¶ Atq̄ ſũmope ſũmaq̧ ſolicitudīe ⁊ ſtudio/ nutrix hꝫ obediẽtia/ pcauere debʒ/ ne ī via mãdatoꝝ dei offendat ad lapidẽ ī obediẽtie pedẽ ſuũ. alioq̇n puero caſus imineret. ⁊ ī nob̄ tali criminis alliſiõe/ ſpũalit̄ moreret̄. Audiſtis magiſtri ⁊ frẽs ī xp̄o chariſſimi q̄lit̄ pueꝝ ihm in nob̄ p dei grã ſpũalit̄ hodie natũ ⁊ ī habitãtẽ/ inoluere dʒ puritas. inolutũ reclīare caritas. reclīatũ cuſtodire trãq̇llitas. dehinc meditatio ipm excitat. pietas lauat. miſcđia cibat obediẽtia geſtat. q̄b⁹ iſtiſ quẽadmodũ pmiſſũ ẽ ſolert̄ diligẽterq̧ exhibitiſ pficit ī habitaclõ cordis nr̄i puer ihs/ tã etate q̄ ſapiẽtia/ corã deo ⁊ hoīb⁹. donec creſcat ad mẽſurã verbi pfecti. Vbi tũc habitabit in nobis nõ p fidẽ tantũmõ ⁊ gratiã. vt ptʒ in pn̄ti vita. ſʒ p gl̄iã ↄſũmatã. quã nobis pſtare dignet̄ verbũ hodie caro factũ. dñs noſter ihs xp̄s Amen.

¶ Sermo fact⁹ ꝑ eūdez dñica in .lxx. M.
cccclxxxviij. craſtino vincentij.

Miſit illos in vineā ſuā Mat. xx.
Re. d. p. ac mgr̄i: miſſus ego ad
vos q̄ venuſtiſſimā hāc pariſiē.
vniuerſitatis vineā/ bonis arti/
bus excolitis. quā tu de⁹ optime de egypto
trāſtuliſti. q̄ extēdit palmites ſuos a mari
vſq₃ ad mare ⁊c. Miſſus inq̄m vinū p̄di/
catōis exprimere vbi illō hauriā vn̄ eliciā
vix habeo. Ita ei hodie/ p̄clar⁹ ille ī primiſ
et abſq₃ dubitatōe doctiſſim⁹ viticola nr̄ p̄
ceptoꝛ me⁹ a puero ⁊ doctoꝛ/ cū reuerētiſſi/
ma auctoꝛitate rememorād⁹ ſꝑ mihi. Ille
inq̄m/ thematis nr̄i verba/ q̄ſi totidē pre/
grauidos diuine ſcripture racemos/ ꝑ ſtu
dij toꝛcular tāta virtute q̄ poſſit ⁊ vinū ad
monitōis p̄feruidū/ tā acrit̄ nec min⁹ abū/
dāter expſſit: vt nil mihi p̄ter follic̄los ina/
nes/ p̄ter acinos ⁊ neſcio q̄s vini iopes re/
liquias dimiſſuꝫ videat̄. Introduct⁹ tn̄ at
q₃ miſſus nec retro pedē vertere/ nec impā
tibꝫ nō obſeq̄ poſſuꝫ. Propterea cuꝫ Ieſu
ſyrach ſui libri ca. xxx. quaſi q̄ colligit aci/
nos p⁹ vindemiatoꝛes/ ⁊ ipe ſpaui. ¶ Ego
itaq₃ tāti vindemiatoꝛis inherēs. grana vl'
q̄ neglexit vel ſciēs p̄terijt. vel liberalit̄ de/
dit/ recolligā. ⁊ vinū vtinā tā efficat q₃ ru/
de. ⁊ indigeſtū eliciēs. in vaſa auriū vr̄arū
melioꝛi vtiq₃ imbui digna/ trāſfundā. illa
pri⁹ exoꝛata ⁊ ī auxiliū accerſita/ que abſq₃
ſciſſura virgīalis terre. vitē verā parturijt:
ad quā recurrētes. dic̄. Aue maria. ¶ Mi
ſit ⁊c. Parabolicā dn̄i vineā. eccl'iaꝫ figura
re/ nemo heſitat. q̄ aut hodiernū legit euā/
geliū: aut matutino ſmoni pn̄s fuit. Verꝫ
expoſitō h̄ nō adeo aut auara aut ſolitaria
eſt. vt aliā pꝛſus excludat. Quāplures nē/
pe vineas myſticas/ ſcriptura loq̄t̄. q̄bus
omiſſis ad pn̄s tm̄ duas introibo. Vineā
ſcꝫ mētis humane. de q̄ Can. viij. Vinea
mea coꝛā me ē. Vineā inſuꝑ ſacre ſapie. de
qua ad lr̄aꝫ Ecci. xxiiij. Ego q̄ſi vitis fru/
ctificaui. ¶ Iſtas iō vineas ꝯiūxi. q₃ neu/
tra ſine altera excoli feliciter poſſit. Nō ne
q̄s falſe dictū arbitret̄/ audiat. abſq₃ ſapia/
aīe vitē deſtrui. Trāſiui (inq̄t ſapiēs) ꝑ vi
neā viri ſtulti. i. ſapia carētis. Credis foꝛ/
te q₃ pulcrā reppererit. Audi q̄d ſequit̄. Et
ecce totū inq̄t repleuerāt vrtice ⁊ vepꝛes. ſꝫ
⁊ maceria lapidū deſtructa erat. puer. xxiiij
In vrtica dat̄ itelligi mētis aduſtio q₃ vo/
luptas igerit In ſpinis pūctuoſa. laceroſa

vlceroſa. ⁊ doloꝛoſa mētis pūctō. quā cupi
ditas ꝑturit. in deſtructis plag̃ ī deſtructa
maceria. ruinoſa mētis clauſio q₃ ocioſitas
opat̄. Sapiaꝫ ꝟo n̄ niſi ī bona ⁊ bn̄ īſtitu
ta aīa repire poſſe. apte mōſtrat illō Sap.
i. In maliuolā aīaꝫ n̄ intr. ſap. nec. h. ī coꝛ
pec. ſubdito. Pie āt agētibꝫ dedit ſapiam:
Ecci. iij. ¶ Hāc igit̄ vineā duplicē nūc in
trogreſſus. excolēdā eē ſuadebo. pn̄tē colla
tiūculā ſub tribꝫ ꝑſuaſoꝛijs oꝛōnibꝫ abſol
uēs. Eſt ſiq̄dē gen⁹ h̄ dicēdi/ vehemēti⁹ atꝫ
ꝯcitati⁹. qō q̄ſi aliq̄bꝫ verboꝝ ſtimul'/ mē/
tes penetrat. ⁊ viuis eas facul' accēdit ad ꝟ
tutē. Pꝛia oꝛo ꝑſuaſiua erit. de vinea ſpūa
li nr̄e mētis vt ad eā pꝛio mane ꝯſurgam⁹
Scd̄a erit de eadē vt eā ipaꝫ debite excola
m⁹. Tertia erit de vinea ſapie vt eā diliga/
m⁹. Auditoꝛes āt vos beniuolos hr̄e pꝛe/
coꝛ. ⁊ h̄ a vr̄a hūanitate ⁊ clemētia ipetra/
tū ſperās icipio. ¶ Adeſtote optimi adole
ſcētes. ⁊ ſūmi prīſfamilias iuſſionē credul'
auribꝫ attēdite. Ite vos ī vineā. Ite. curri/
te. rūpite moꝛas oēs. Qm̄ vt naſo ait. La/
bit̄ occulte fallitq₃ volubil' etas ⁊ nihil eſt
ānis veloci⁹. Tragic⁹ q₃ ſeneca. Properat
curſu vita citato volucriq₃ die. Rota pci/
pitis voluit̄ āni. Accelerād⁹ idcirco curſus
eſt. neq₃ inuid⁹ piger ille/ ē a q̄dam vulgari
poeta deſcript⁹. Qui ſi mane vocet̄ obau/
dit. ſi citet̄ adhuc iterata voce ſonoꝛa nare
vigil ſtertit. tādē clamoꝛe coact⁹. oꝛe tn̄ len
to liguā mouet. ⁊ mihi q̄d vis inq̄t ſurge ve
ni. de⁹ miſer en ego ſurgo. vade ſeq̄r. nec eū
ſeq̄t̄. q̄d decipis ⁊ tu n̄ veies. dudū veniſſeꝫ
ſꝫ mihi veſtes q̄ro nec inueio. q̄s demō ſu
ſtulit illas. ſurge cito. dn̄e ſū p̄ſto. nec eſt tn̄
imo vl' caput huc illuc ꝟtit. vl' bꝛachia ſcal
pit. vl' mēbꝛa ī lōgū diſtēdit. ſic ſibi q̄ſdaꝫ
vndelibet moꝛulas q̄rit. ſꝑ venit oꝛe. non
pede. Sic veniens nunq₃ venit. Hec ille.
¶ Quā multoꝝ h̄ mos ē q̄ nō tpalis ſꝫ et/
ni dn̄i vocatōeꝫ ſomniātes audiūt. a cubi/
libus peccatoꝝ ſoꝛdidiſſimis auelli neq̄/
untes. Verū aliter eſt agendū. qm̄ magnū
opus ē. tp̄us vero breuiſſimū. Meminiſ/
ſe ſiq̄dē debetis ⁊ a dominica parabola di
diciſſe. vni⁹ tantūmodo diei ſpaciū nō am
plius ad laboꝛē datū eſſe. tam velox. tā bꝛe
uis. tāq₃ caduca ē moꝛtaliū vita. Quēad/
modū itaq₃ dies ab algida auroꝛa ichoās
paulatī ꝑ hoꝛas ⁊ momēta ad intēſuꝫ me/
ridiei feruoꝛē. ⁊ abinde in gelidam nocteꝫ
progredit̄. Nō alit̄ hō ab infātia incipiēs

gradatī ꝑ puericiā ꝑ adoleſcētiāq̄ iuuētu/
tē q̄ſi ꝑ totidē horas/ ad viuiduꝫ ꝛ nubile
virilitatꝫ robur ꝓuehiť. ſubinde ī ſenectā ꝛ
decrepitudinē. in tenebroſā deniq̄ noctis
mortē/ ſenſim ac ſine ſtrepitu relapſurꝰ. q̄ꝫ
vita breuis q̄ tota fugaciſſimo diei vnius
curſu mēſurať. Nā vera mēſes ānos atq̄ lu/
ſtra nil aliud q̄ꝫ exigua diei vniꝰ momenta
ſūt. Adde ꝙ aliaꝝ rerū ꝑditioni vtcūq̄ ſuc
curriť/ tp̄is iactura irreꝑabilis ē. Qd̄ nota
uit vulgati v̄ſus ḡnis ſn̄ia. Quiſq̄ pōt re/
bꝰ ſuccurrere: nemo diebꝫ. Inde ē lyricū il/
lud Oracij ad poſthumū. Eheu fugatos
poſthume labūť āni. ¶ Quāobrē p̄clariſſi
A mi adoleſcētes/ vnanimes dicite ꝛ ī opꝰ de
ducite illud Can. vij. Mane ſurgamꝰ ad
vineas. ꝑiculoſa q̄ppe ē mora. ridiculoſa ē
curuatura. fructuoſa exculturа. Idō mane ſe
mina ſemē tuū Eccī. xxv. Idō ſurgamꝰ. ſur
reximꝰ ꝛ erecti ſumꝰ ī ipo ad vineas. Plāta
būt vineas ꝛ bibēt vinū eoꝝ. Amos. ix. nō
expecteť tertia. nō meridies aut ipſiꝰ ad ex/
tremū ſol' occaſus. ſꝫ mane fiat. Dedecorū
eſt iſtar mortuoꝝ ꝓſtratos humi iacere. et
vt ꝑſiꝰ indignās ait. curuas ī tris hr̄e aīas
Idō ſurgamꝰ. ꝯmiſſe ſūt ſingulis ſinglē vi
nee. q̄ neglecte/ pcīi virꝰ pariūt. exculte vero
fructificāt ī vinū felicitatꝫ eterne. Ideo ad
has ſurgamꝰ vineas. ¶ Sed dicet forſan
aut pigrior aut ſomnolētior aliq̄s. cur ma
ne ꝛ nō potiꝰ veſpe: Accedētes itaq̄ nouiſ
ſimi p̄ponemur primis. ꝛ mercedis tātūdē
iuxta ſn̄iaꝫ parabole hodierne/ ſumꝰ acce/
pturi. Incaſſuꝫ igiť tota die ſudātes/ nr̄a
attereremꝰ corpuſcula. ꝛ eſtꝰ pōduſq̄ diei
intolerabiles ḡris ſubiremꝰ. Ludēdū po/
tius ē ꝛ adoleſcētie iuuētutiſq̄ affectibꝫ ḡ/
tiſſimis ꝛ placidiſſimis idulgēdū ipi natu
re. ſenectuti q̄n̄ q̄dē aliud agere fas nō erit
vinee cultꝰ reliquať. O fallaciſſimas ſpes
o expectatōes vaniſſimas. q̄t ꝑemeť ado
leſcētes. q̄t ad celū euolaturos iuuenes/ in
eterne dānatōis p̄ceps ruere coegerūt: Nō
vos moueāt inertiū ſuoꝝ voces. q̄m̄ q̄ ma
ne dedit. nec meridiē. nec ipaꝫ q̄dē tertiam
ſpopōdit. ſꝫ vt ſapiēter ſapiēs affirmat oia
in futuꝝ ſuāť icerta Eccī. ix. ¶ Quāmulti
ꝓlixos vite ānos aut ſōniātes aut ꝓmittē/
tes/ vno die vna hora vnoq̄ momēto mi/
ſerabiliť obierūt. q̄t inť has vane ſpei vo/
ces occubuerť. videre ſtupor ē. Propterea
filio ſuo p̄cipiebat dn̄s vinee Mat. xxi. Fi
li vade oꝑari ī vineā meā. Dicere mihi vi/
ſus ē. pr̄ ſū tu filiꝰ. obtꝑandū vadēdū ē ho
die. ñ ꝓcraſtinādū ē. oꝑari ñ obtorpeſcēdū
ē. in vinea fructificādū ē. ¶ Sꝫ aſſurgit h̄
īproba ꝛ temeraria ſpes/ tacito murmure
ſecū īſuſurrās. nō hodie ſꝫ cras erit hodier
nꝰ dies vt heſternꝰ. ſit ī voluptate. ſit ī iocis
ſit ī delectatōe. cras ab his reſipiſcā. cras vi
nee cultui oꝑaꝫ adhibebo. an auditꝫ corui
nā vocē. an īfidā fiduciā aīaduītitis. audite
potiꝰ illō nō tā creditū q̄ꝫ expertū naſonis v̄
bū. Qui ñ ē hodie/ cras minꝰ aptꝰ erit. q̄uſ/
q̄ cras ꝛ nūq̄ꝫ hodie. ſiāt q̄ſo oia iſta cras/
vnū hodie aut vnū māe ī q̄ vineā tuā oꝑa
ris. ¶ Nec fruſtra ꝓphetā dixiſſe putes. bo
nū ē viro cū portauerit iugū dn̄i ab adole/
ſcētia ſua Treñ. iij. Iugū liberꝫ ac regiū. ꝛ
niſi xp̄m mēdacē putes/ ſuaue atꝫ leue. gra
uat fortaſſis cū icipit. mox vt tuleris ī oble
ctatōeꝫ veiet. Idō bn̄ p̄cipit rhetor ille Tul
liꝰ. Optīa forma viuēdi eligēda ē. q̄ꝫ iocū/
dā reddet ꝯſuetudo. et naſo. Qd̄ male fers
aſſueſce. feres. Iugū leue ē ſi p̄ſenť pabu/
lū ꝛ p̄miū. ꝛ facil' labor quē amor oꝑať mol
libꝰ vero ꝛ eneruatis ac nō amātibꝫ nihil ñ
difficile ē. Porro ſeneca ī ſe expꝰtū eē ait ꝙ
facillie tenera ꝯciliāť igenia ad recti amo/
rē ꝛ leuiť. i. ñ multū corruptis iniĳcit manū
veritas. Ferociſſimarū ei beluaꝝ catulos
edomamꝰ. ꝛ teneras plātas circūflectimꝰ
vt libet. ſenectā expecta ſolāq̄ tp̄is moraꝫ:
fruſtra h̄ agere conaberꝫ. Nec alia rō ē/ cur
pueros ſuos ꝯfeſti parentes aut ſchol' aut
aliaꝝ reꝝ opificibꝫ tradūt/ niſi ꝙ grādior
etas minꝰ his apta ē. q̄nto ſatiꝰ bone mēti
ac fertili ab ieūte etate vacādū ē/ q̄ arte alia
venuſtior nulla ē. nulla inſignior. nullaq̄
ſciri difficilior. cū eō mala mēs/ ꝑ ſe ꝛ ſine
mgr̄is (vt ſeneca ait) addiſcať. ¶ Quapro B
pter o īgenui adoleſcētes dū vinea vr̄a ē in
ſtar cere flexibil', dūq̄ vicioꝝ frutices ī eaꝫ
nōdū alte radices egerť. eā excolite. ad eaꝫ
vigilare. Facillie ſiq̄deꝫ violabil' ē/ aut ab
eſtuāti ꝛ igneo vapore libidis. ſeu a gelida
bruma vl' a turbido ꝛ exurēti vēto ābitōis
aut alia peſte hmōi. q̄ ꝛ ſilia incōmoda/ ſi
vineā tenerā vob ñ obſtātibꝰ iuaſerit/ ō ea
actū ē ꝛ periĳt. Eliq̄te igiť ex ea p̄mū ac pu
rū vinū nec ſordidis criminū fecibꝰ mixtū ꝛ
v̄ris ī vaſ recōdite. q̄m̄ flacci v̄bū ē qd̄ au
gu. placuit q̄ ſemel ībuta recēs ſuabit odo
rē. teſta diu. ait ei Señ. ij. epl'aꝝ. i. ꝙ ī etate
ſil' ī vino/ primū optimū ē. Ideo Virgiliꝰ
Optima queq̄ dies miſeris mortalibꝰ eui

Prima fugit. ſubeūt morbi triſtiſq; ſene-
ctus. Primū inſup vinū gratiſſimū ē et deo
acceptiſſimū. Ab h̄ iudei primicias vinde-
mie/ offerre iubebāẗ ſacerdotib9. ꝯ deteſtā-
dā illoꝝ ignauiā q̄ primicias etatis ꝛ vide-
miarū ſuaꝝ ſpūaliū/ mūdo largiter effluūt
feces ſue ſenectutis. deo dare dedicareq; p̄-
ponētes. Qui cauere debēt ne audire me-
reāẗ illud xp̄i. Nō bibā amodo de genimi-
ne vitis hui9 Math. xxvi. Quā vitis ſenex
q̄ ab initio nō exculta ē ꝯuertiẗ i labruſcā
aridā nodoſā ꝛ exoſā. cui9 liq̄r acerbiſſim9
eſt. Nimirꝝ ſi delicati9 vini ſpūal' potator
xp̄s taliſmōi vitis germē aſpneẗ. Nimirū
etiā ſi hos ſenes de miſerijs ſuis q̄b9 euelli
ſepe fruſtra conāẗ hora diei nouiſſima ige-
miſcētes nequaq; audiuit ſūm9 p̄rfamilias
q̄ eū hactenꝰ ſp̄ mittētē vocātēq; habuerūt
ꝯtēptui. ¶ Mēs erat mea generoſoꝝ ado-
leſcentū exēpla. vt platonis. cathonis. titi
alexādri. alcibiadi. ſanctiſſimoꝝ p̄terea vt
ſamuelis. dauid. iohis. nicolai. ac ſimiliū/
q̄ꝝ ingēs mltitudo ē. ad vr̄aꝫ reuocare me-
moriā. ſꝫ verit9 ſuꝫ ne poti9 obruerē aut fa-
ſtidirē rerū multitudie. Satis ē dictū/ mō
agatis vt illoꝝ ſitis i nūero q̄ vineā dn̄i. i.
aiam ſuā primo mane iuuētutis excoluerīt
de q̄b9 hodierne parabole initio dr̄ q͛ exijt
dn̄s primo mane ꝯducere oparios ꝛ miſit
illos i vineā ſuā qd̄ fuit thema p̄aſſumptū
vbi ꝯformiẗ ad p̄dicta/ primo mittēte nob̄
ꝓponiẗ ꝯſūmata iaꝫ actio ſedulitatē expri-
mēs imitādā cū dicit. miſit de p̄terito Hie-
re. xliiij. Miſi ad vos oēs ſuos meos. pro-
phetas de nocte ꝯſurgēs. Ecce diligētiā q̄
imitāda ē nā Hiere. xxiij. dicit q͛ nō mitte-
banẗ ꝓphete ꝛ p̄currebant. Ergo a maiori
nos q̄ mittimur/ habem9 p̄currere. Et ſic i
miſſis ſubiūgiẗ firmata opatio. ocioſitatē
reprimēs fugiēdam ibi ſcꝫ oparios Eccī.
xxxiij. Mitte illū i ope ne vacet Multā ei
maliciā docuit ocioſitas. Et ideo ſp̄ aliq̄d
boni facito ne te diabol9 inueniat ocioſuꝫ
In vinea cōp̄hēdiẗ grata fructificatio ſte-
rilitatē perimēs reſcidendā. in vineam ſcꝫ
Ezech. xvij. Facta ē vinea ꝛ fructificauit i
palmites ꝛ emiſit ꝓpagines. Et Canti. ij.
Fructū ſuū dabit vinea. De trib9 ſimul il-
lud iā p̄allegatū reputaẗ. fili vade q̄ ad pri-
mū/ opari q̄ ad ſcd̄m/ in vineā meam q̄ ad
tertium. Hec de prima oratione.
L ¶ Sequitur ſecūda oratio qualiter vine-
am noſtram excolere debeamus.

TOtis accingimi viribus inſignes vi-
ticole. ſūmite ſarculos. ligones ad-
aptate. ort9 ē ſol. exeat hō ad op9. ſ.
et ad o. ſ. vſq; ad v. Pudeat ſuos ſtertere.
pudeat iacere. cū iā claꝝ mane feneſtras in-
trat vt apd̄ Perſiū eſt. Cūq; vigil ille ven-
tur9 p̄rfamilias pridē exierit q̄ tremendis
vocib9 itonatis acclamat. Quid h̄ ſtatꝫ to-
ta die ocioſi. ite ꝛ vos i vineā meaꝫ que eſt
mēs vr̄a. p̄cipit incūctāter Ite i vineā me-
am ipaꝫ excolite. Ite non q̄dē greſſib9 cor-
poris. ſꝫ pijs affectib9. neq; ei maria nobis
trāſfretāda ſūt/ aut deſerte ſolitudies adeū-
de/ ſꝫ qd̄ p̄ſentiſſimū ē ad nos. Ite ꝛ perſio
obediētes non vos q̄ſiueritis extra. ¶ Hꝫ
itaq; vr̄m q̄libꝫ vitē intra ſe ſui corporis inc-
luſū. ſimilē illi quā ſomniās ille incarcera-
t9 pincerna pharaōis ſe vidiſſe refert Geñ.
xl. Videbā inq̄t vitē corā me. i q̄ erāt tres
ꝓpagines. Myſtice vitis h̄/ aīa nr̄a ē. Et ꝓ-
pagines. tres ſūt ipſi9 vires. ſ. vis rōnalis.
vis ꝯcupiſcibil'. ꝛ vis iraſcibil'. Germīa ſūt
cogitatōes. Flores affectōes. vue ſūt opa-
tiones q̄ dū ꝓdeūt/ q̄ſi i vinū exprimūtur.
Hec aūt vitis ſi neglecta nec cultu v̄tutuꝫ
aſſidue exercitata ſit (vt fieri ſolet) ꝯuertiẗ i
labruſcā. ſeu vineā ſilueſtrem. q̄lis erat illa
helizei famulo repta. iiij. reg. iiij. Hāc con-
uerſionē peſſimā grui interrogatōe culpat
de9 Hiere. ij. Ego inq̄t plātaui vineaꝫ ele-
ctā. quō ergo ꝯuerſa ē i prauā vinea aliena.
et Iſa. v. Expectaui vt faceret vuas ꝛ fecit
labruſcas. ¶ Et quā q̄lis arbor ē/ tales ei9
eē fruct9 neceſſe ē Mat. vij. Iſtaꝝ tā diuer-
ſaꝝ ꝛ aduerſaꝝ vineaꝝ/ diſparia vina ſūt.
ābo tn̄ mixta. Primū ē dulce ſuaue ꝛ odo-
riferū. reliquū ſalſuꝫ putre ꝛ feculētū. Pri-
mū polliceẗ aīa ſctā dilecto ſuo. Dabo iq̄t
tibi poculū ex vino ꝯdito Can. viij. Iō cō-
dito q2 varijs ꝯfecto v̄tutib9 tāq; ex mltis
aromatib9 ꝛ pigmētis. Scd̄ꝫ vinū. i. de q̄
pſal'. ait plenū mixto. i. mltiplici pcc̄o. cui9
fex n̄ ē exinanita: d̄ q̄ bi. o. p. tre. ꝛ deu. xxxij
Fel draconū vinū eoꝝ. ¶ Videtꝫ q̄ſ miſerā- D
da trāſformatō ꝛ q̄nto cū diſcrimie nr̄e mē-
tis vinea aut ierti torpore aut ꝑcraſtiatōe
ꝑuerſa/ debito cultu exerceri ꝯtēniẗ. Ecce
nūc tp̄s putatōis ac ſpūal' exercitij aduenit.
ſeptuageſima ſcꝫ q̄ in ſeptemplici denario
dierū/ q̄ſi ſeptē horis claudiẗ. vbi quiſq;
opari renuerit/ diuini expers erit denarij/
nec cū xp̄o hora nouiſſima reſurget ad vitā
Laborem9 igiẗ ꝛ nō labaẗ nec ꝓdige ſpar-

gatur tp̄us. Res (vt Seneca ait) p̄cioſiſſi-
ma. nō ꝑdam⁹ vineā p qua irrigāda noſter
olim dn̄s ē crucifixus. ⁊ nō ſit vilis nobis
aīa nr̄a que tā chara illi fuit. Nec ẽni do-
mū neqꝫ veſtē neqꝫ ſupellectilē malas ha-
bere volum⁹/ nō malā ſilr̄ habeam⁹ mentē
ſit precor charior nobis aīa nr̄a q̄ꝫ tunica.
Vn̄ p̄rſus monet ſapiens. Miſerere inq̄t
aīe tue placēs deo Eccl. iij. Et q̄ñ illi⁹ mi
ſereris quā perimis: q̄ñ illā amas quā ſē
tib⁹ peccatoꝝ duriſſimis cruētari ⁊ dēſiſſi
mis ſuffocari ꝑmittis: Ad miſcḋiam tn̄ ſi
vllaten⁹ flectere pōt miſeria illi⁹. abūde mi
ſerādū erat. cū nulla ſit maior nulla deteri
or q̄ꝫ q̄ ex peccato orit̄ calamitas. ¶ Que-
ſo te dn̄ diſtrictiſſim⁹ laboꝝ nr̄oꝝ exactor
hora diei noniſſima. q̄d egeris ꝑcontabit̄
q̄d dices. quā ꝯtexes reſpōſiūculā: nō erit
mēdacioꝝ loc⁹. tremēs pudoreqꝫ ſuffuſus
et attonit⁹ reſpōdebis illud Can. i. Vineā
meā nō cuſtodiui. Delicati vere ⁊ inertis
ſerui reſpōſio hec ē. quā nō lēto pede ſubſe
E quet̄ crudeliſſima dānatio. ¶ Aſſurge igit̄
et oꝑam da vt aīe tue vitis radicet̄ p pfun-
dā humilitatē. Suffumiget̄ p doctrie ſu-
ſceptōez. fodiat̄ p cordis ꝯtritōez. irriget̄ p
lachrymaꝝ effuſionē. extirpet̄ p purā con
feſſionē. Et tandē putet̄ p plenā ſatiſfactō
nē. Sit ī ea torcular diſciplīate ꝯuerſatio
nis. q̄ virtuoſe deuotōis vinū exprimat.
Sit turris aut ſpecl̄a alte ꝯtēplatōis. ⁊ di
ligēs mādatoꝝ obſ̄uatio tanq̄ꝫ ſepes atqꝫ
maceria ferreū habeto ligonē fortitudinis
acutū ſarculū tꝑantie. ⁊ vinū fraterne dile-
ctionis ſint capaces rōne tue in memoria
nec effluētes aut rimoſe/ p p̄ceptoris obli-
gatōez. Deniqꝫ ꝯ oſtētatōez ſint obſerata
atqꝫ clauſa cordis tui cellaria. Dum vero
mortalitatis tue ac fragilitatis memor/ ter
re diu recurru⁹ inheſeris. ſubrige te interim
ether altum intuere. laſſas q̄ꝫ vires refoue
Sub diuo ⁊ ī cāpeſtrib⁹ virtutū/ ſit habi-
tatio tua. ⁊ igrate tumultuātiſqꝫ vrbis/ cu
rioſiſſima ocia/ ⁊ eneruatas rabidaſqꝫ de-
licias. dolos/ inuidiā/ fraudes/ ex aīo tuo
dimoue ⁊ deteſtās fuge. Arceant̄ a portis
ac introitib⁹ vinee tue inſidiātiū demoliē-
tiūqꝫ ferarū occurſatōes. p portā oculoꝝ
tuoꝝ. caue ne introeat elat⁹ ſupbie ceruus
nō onager iugi dn̄iqꝫ impatiēs. non erici⁹
malaꝝ cupiditatū aculeis reſpſus. obtru-
dat̄ auriū ianua ne vulpecule adulationū
fallaces ac ſubdole obrepāt. nō pateat per

guſt⁹ apturā voracib⁹ lupis ingreſſus. nec
ebrioſis licib⁹ vini auidiſſimis. claudat̄ li
gue volubil̄ cardo ipis canib⁹ detractorib⁹
clamoſis atqꝫ mordacib⁹. Sup oīa obſ̄uet̄
ianua tact⁹ ⁊ mille ſeris milleqꝫ vectib⁹ ob
ſeret̄. alioq̄n libidioſe imūde lutoſe ac ſor-
dide ſues/ olidi hirci. apri truces/ oīa ſub-
uerterēt ꝯculcarēt ⁊ ſol̄ afflatib⁹ exurerent:
Clama forti ſpū p tubā orōnis ꝯ aues ce-
li q̄ ſūt demōes Mat. xiij. Eaſdē p ſignū
crucis vinee affixū/ vehementer exterreas.
Hec age ne ī vineā tuā incidat illō ꝓhbere
dictū ex. e. a. de ſilua ⁊ ſ. f. d. e. Itidē illud.
Diripuerūt e. o. t. v. ⁊c. Naboth mori ma-
luit q̄ꝫ vineā ſuā/ p̄cio magno regi achab
venūdaret. ptz. iij. reg. xxi. Et q̄ñ tu vineā
mētis tue his hoſtib⁹ ḡtis offeres: q̄ nō vt
vinea naboth caulib⁹ ꝯplātāda erit. ſed la
pis tribul̄ ſaliūciſqꝫ peccatoꝝ acutiſſimiſ
⁊ miſeras aīas diſcerpētib⁹/ erit reſpꝑgenda
Magna p̄rſus eēt inſania. ¶ Curādū eſt
p̄terea vt ⁊ p̄n oīa te vitis ꝓpagies/ trib⁹ pal̄
fulciāt̄. Vis rōnal̄ pala fidei. vis ꝯcupiſci
bilis palo ſpei. vis iraſcibilis palo charita
tis. Nā h̄ neglecto/ vitis ꝓpriaꝝ viriū iops
humi pſternit̄. ⁊ ī aliū ſurgere neq̄ēs ex hu
mido telluris attactu vicioſā ꝯbit putredi
nē. Hic naſcūt̄ aranee/ ſupuacue curioſita
tis. hic ſpurcide limaces crudelitatis. hinc
vorax cupiditatis eruca. deuotōis medul-
lā ⁊ ḡre rorē penit⁹ exiccātes. afferētes īſup
ſecū illā maledictōez Abacuch. iij. ſcriptā.
nō erit germē ī vineis. Nihil itaqꝫ altū nil
magnificū nil celeſte cogitare pñt q̄ fidei
ſpei ⁊ caritatis artis vicul̄. ⁊ firmis retina
cul̄ nō iherēt. ſꝫ trenis toto pōdere incūbē
tes ad oīa vicia ꝓcliui dilabūt̄. Hoc ē q̄ ī
beſtias hoīes vertit. ⁊ rōis obtūdit aciē ita
vt hō tot⁹ brutal̄ effect⁹: ſape nō poſſit cele
ſtia ſꝫ ī oē nefas atqꝫ facin⁹ īpellit̄. Nā vbi ꝓ
iecta fide regt̄ īgrātia vbi deſꝑatō ſpei locū
tenet vbi cupiditati cedit caritas cupidi-
tas īſtimulat. īgrātia excecat. ⁊ deſꝑatō p̄ci
pitat. ¶ Lōge alit̄ īſignis ille vinee cultor
paul⁹ Scio īq̄t cui credidi ⁊ cert⁹ ſū q̄ꝛ po
tēs ē depoſitū meū ſ̄uare ī illū diē iuſt⁹ iu-
dex. ecce ligaturā ei⁹ cū fide ⁊ ſpe. ij. ad tim̄.
i. Et ad Ro. viij. Cert⁹ ſū eī q̄ꝛ neqꝫ mors
neqꝫ vita neqꝫ āgeli ⁊c. ⁊ ſeq̄t̄ neqꝫ creatura
alia nos ſepabit a caritate dī. ecce tenaciſſi
mū caritatꝭ āplexū. Hūc imitemur ⁊ ſūmo F
p̄riſa. aīo ꝓmpto ꝑcam⁹. valeat apud nos
tātūdē dei iuſſio. q̄ntū apō improbos ne-

quiſſimaꝝ cupiditatū pn̄t imperia. Nā ſi
eos mittit auaricia/ ilico pgūt. ſi ambitio/
dicūt/ecce aſſumus. ſi luxuria pſto. ſi gula/
nō differūt. ſi inuidia detractio ira/ i audi/
tu ſolo auris obediūt. ⁊ fidelis xpianꝰ deū
mittentē ⁊ vocātē nō audiet. diſſimulabit
obſurdeſcet. ⁊ excitari non poterit: Abſit.
¶ Nihil ē qđ cupiditas ſuos pati ſuos nō
faciat. famē. ſiti. frigora. ſeuiciā celi. aeriſqꝫ
intēperiē. ignominias. pbra. cōtumelias.
duriſſima deniqꝫ ſuiture humeros pmit.
ſarcinas auget. i ferrū. i ignes. i picula oīa
neqter impellūt. Et tn̄ apđ cupidos h pa/
ti/ludꝰ ē. vt gloriūculā aliquā. aut fedā de/
lectatiūculā adipiſcāt. ſiue vt aliqn̄to opu
lētiores fiāt. imo certe vt egētiores. vt i glo
riꝫ ⁊ cruciādi ppetuo remaneāt. Cur chari
tas id ipm efficere nō poterit qđ tā leuiter
pōt cupiditas: Id qđ mūdꝰ/cur deꝰ nō po
terit? ¶ Certe bona tm̄mō ⁊ integra aſſit
volūtas. O pet iuuenis ꝯſtanter qdē ⁊ pſe
uerāter. ne honeſtū pncipiū infamis dede
rit finis. Et ne (vt Oracius ait) atrū. Deſi
nat i piſcē mulier formoſa ſupne O pet fer
uēter ſenex: ⁊ inſtar pegrini/ diei iacturā ce
leriori curſu currētis opi bono totꝰ iſiſtat.
Ponat añ oculos pmiū pollicētis. minā/
tis terror ⁊ oīm p qbꝫ humana mortalitas
torquet atqꝫ cruciat/ inaniſſima ⁊ vento ſi
millima vanitas. Nemo miſſionē ſuā ſper
nat ſꝫ aīaduertat queādmodū vox illa/gra
tiā notat pcipuā. Miſit illos i vineā ſuam
Ubi nota bñ ad pdicta/ſūmi prīſfamiliaſ
mirādā bonitatē. Nā ſalubrit nos dirigēs
miſit. dn̄s miſit me i bethel. iiij. reg. ij. Be/
thel āt habitaculū dei interptat. Ecce ſalu
bris directio. Sūmi prīſfamilias grataꝫ
bonitatē. q ſinglarit ē eligēs illos. ſ. opari
os Elegit rex ſalomō oparios de oīm iſra
hel. iij. reg. v. Ecce ſinglaris electio. Tertō
ſūmi prīſfamilias magnā curialitatē q gͤ/
te ē alliciēs i vineā ſuā. Uocabit vir. ſ. xps
amicū ſuū. i. xpianū ſubtꝰ vineā ſuā. zach.
iij. Alia realis hoꝝ triū ꝯcordia/ habet ad
Ro. viij. vbi apl's ait. qs pſci. hos ⁊ pdc. ⁊c̄

Finita igitur ſecun

da orōne tertiā ſubiungo q eſt de vinea ſa
pientie vt eam diligamus.

B Quiſqꝫ adeſt q celeſtē beatāqꝫ vitā
in terra qrit/ ⁊ mores priſcos cupit
mutare. ſapiē vineā petat ⁊ pꝰ tergū miſſis
terrenaꝝ curaꝝ vrbibꝫ/ eiuſdē ſe cultui de
voueat. ¶ Nulla oblectatō maior. ſed nec
purior vlla exercitatō aut fructuoſior. aut
viro generoſo ac libero dignior eē pōt. nō
munꝰ vllū pene grādiꝰ ab imobili deo hoī
bꝰ datū ē/ qꝫ q i hāc eos vineā initū ⁊ igreſ
ſuꝫ pſtat cuiꝰ culturā pꝑoſuit ſapiēs ſedibꝫ
⁊ regnis. Sācte id qdē. cū ipamet ſacre ſa
piētie vitis/oblatū ſibi regnū ꝯtēpſerit vñ
Judic. ix. ¶ Locuta ſūt ligna ad vitē im/
pera nobis. Que rn̄dit. Nūqd poſſuꝫ deſe
rere vinū meū. qđ letificat deū ⁊ hoīes. ⁊ i
ter ligna cetera ꝯmoueri. Magnifica pr/
ſus rn̄ſio. Sꝫ qđ ē vinū h qđ letificat deū
et hoīes. Sane intelligētia ſpūal' ſacre ſcri
pture. qꝛ ſcriptura cū p torcular vehemēt
ſtudij ꝯprimit ⁊ ꝯſtrigit. vino multiplicis
intelligētie ſpūal' exuberat. qđ letificat deū
nā feruēs inde deuotō orit. q inebriatꝰ deꝰ
exhilareſcit ⁊ liberal' efficit. adeo vt iſtar re
gis aſſueri/ ipi heſter q aīe deuote typū ge/
rit qcqd petierit ilico ſe daturuꝫ polliceat.
Heſter. iiij. Letificat pͦ hoīes ob doctrinā
ſalutiferāqꝫ bibūt. obliuiſcunt egeſtatꝫ ſue
et paupta tis vt notat. puer. iij. Bibito eni
modeſte h vino/toti terris deſpectis/ i celū
rapiūt leticie. Alia cā ē. nā ſpūalis aīe mor
bos atqꝫ vulnera/ vinū h doctrine ſacte cu
rat. qūo ſanaſſe legit p vini ſupinfuſioneꝫ
ſamaritanū hoīeꝫ q deſcēdēs de hierl'm in
hiericho incidit i latrones Luc. x. Hoc vi
nū ē ſyncerū ſubtile ac tpatiſſimū. qđ ipaꝫ
dn̄i ſabaoth/ vineā/ eccl'iaꝫ. ſ. hactenꝰ aluit
et q potata ac nutrita/ i tātū adeo robur vi
tēqꝫ pcelſā excreuit magnitudie. Hāc vine
am viri oli eccl'iaſtici ſolā colebāt. hāc ama
bāt. i hac exercebāt Sꝫ heu qlit ⁊ ꝯmuta
ta rerū facies. qꝫ aduerſo ſidere. imo qꝫ puer
ſo ſcelere i ꝯriū vſa ſūt oīa Que dudū ſola
viris ſūmis i honore erat. nūc ab hoīm in
fimis habet ꝯtēptui. ⁊ iam apđ nōnullos
(qs magnꝰ ille e celo deꝰ male pdat) i fame
⁊ dedecoꝝ nomē ē. ⁊ florētē eiꝰ odorē quē/
admodū venenifera aīalia ferre nequeūt ⁊
raros eiꝰ cultores ridēt ⁊ i fabuloſū ſuū ver
tūt iocū. Cur ita: Eo ſcꝫ q nudi ac iopes
eis videāt. nec iſames diuitias hñt/ malis
artibꝫ/ fraude dolo rapiaqꝫ ꝯqſitas. q iſup
bñficijs carēt q taliū iportunitas. ne dicā
indigniſſima puerſitas/ ſurripit ⁊ extorqt
Hinc vinea ipa ſapie raris colonis excolit
¶ At pͦ crebrimis viticol' mūdane ac dia
bolice ſapie vites freqntant ⁊ obſtrepūt. q
rū vinū groſſū ē rude idigeſtū ac turbulētū

et optimꝰ illoꝝ effectuũ opifex. de quibꝫ .iij.
Eſdre .iiij. habet̃ ꝙ vinũ ſeducit mẽtez ⁊ ħ
per errorẽ. oĩa ꝑ talẽta facit loq̃ ꝑ p̃ſumptiõ
nẽ. ⁊ nõ meminerũt hoĩes cũ biberint ami
ciciã neqꝫ fraternitatẽ. ob inſatiabilẽ aua-
ricie cupiditatẽ. ſumere facit gladios litiũ
ſuſcitat tumultꝰ diſceptationũ. turbat ocu
los rõnis bleſa reddit ora ꝑ doloſum fictũ
qꝫ mẽdaciũ. effera ciſſimaſqꝫ libidines gi-
gnit ⁊ nihil eſt qđ ſpnere. qđ audere. qđ at
tentare nõ iubeat. inter hec currũt tp̃s ſuũ
lucri ſpe turpiſſimi. ¶ Sed q̃d opꝰ ẽ tene
h ras. mordaci radere ferro auriculas vt Sa
tyricꝰ ait: Hec antiq̃ iam q̃rela ẽ ⁊ nõ tam
exaggerãda verbis / q̃ꝫ ab omnipotẽti deo
ſeueriſſime vlciſcẽda. Idcirco ad vineã ſa
pientie redeamꝰ q̃ nil pulcriꝰ ſol vidit. nil
creauit natura venuſtiꝰ. nil qđ eccl'ie recto
ribꝫ magis ꝯgruat. vſqꝫ adeo vt p̃cipiat eis
Petrus ap'ls ꝙ ſint parati ſꝑ ad ſatiſfacti
onem omni poſcẽti eos rõez de ea q̃ eſt in
eis fide .i. Pe. iij. Illud infimis ꝯſiliũ eſt.
prelatis aũt neceſſariũ ad ſalutẽ p̃ceptum.
Quãti ſunt q̃ facere illud ſciant ex raritate
theologoꝝ q̃s ſolos hoc ſcire ꝯtingit / ꝑpẽ
di põt. ¶ Habet vero (vt vites cetere) vi-
nea hec ſua ſupflua. eã idcirco putare ⁊ ex
purgare neceſſe ẽ. Habet ſarmẽta falſitatũ
ac hereſuꝫ / q̃ falce veritatis reſcidere ꝯueũt
et iuſtis ꝯcremare incẽdijs. Eiuſmodi ſar
mẽta myſtice ſunt illa q̃ Paulꝰ naufragio
liberatꝰ apud mitilenã inſulã ꝯgregauit / ⁊
in ignẽ miſit. ex q̃bꝫ ꝓceſſit vipera que ſuã
arripuit manũ. ſed in pirã illeſus eã excuſ-
ſit. ꝑꝫ Act. vlti. Verꝰ hec hiſtoria ſi ad tp̃s
pñs referat̃ / inueniemꝰ viperã hãc eſſe illũ
ꝑiurũ trãſfugã / nõ niſi in malo notiſſimũ.
cuiꝰ nomen nõ ſit in ore hoĩm. q̃ vt vipera
ſolet ꝓpriã nuꝑ in matrẽ. imo ⁊ in m̃res ec-
cleſiã. vnitatẽ. pacẽ. ac ordinẽ ſuũ ſeuire p̃
ſumpſit. ⁊ q̃ ex aridis erroꝝ ſuoꝝ ſarmẽtis
egreſſus pauli manibꝫ inheſit. dũ ad eiꝰ di
cta improbo morſu pẽdere. dũqꝫ in ipſum
ſui erroris virus reijcere ſatagit dicẽs. aut
paulũ male dixiſſe aut ſe bene. Sꝫ o eq̃ſſi
me rex arbiter ecce ſarmenta merito reciſa
ac amputata. Cur ignis deeſt: Ecce ſuper
flua vitis. cur ceſſant incẽdia: Quouſqꝫ vi
pera pauli manibꝫ neq̃ter pẽdẽs / q̃uſqꝫ ex
cuſſa ñ decidis: Sꝫ decides volẽs aut no
lẽs niſi fallor in rogũ p̃cipitaberis tp̃alem
vel eternũ. Ibi te liquẽs. niſi redeas ad vl
teriora ꝓgredior. ¶ Ita obſ̃uãduꝫ ẽ circa

vineã hãc ſapiẽ. ne ĩ eã iaciãtur extrema et
adulterina q̃rũdã ſciaꝝ ſemĩa / iuxta dei p̃-
ceptũ Deu. xxij. Vinea inq̃t altero ſemie
nõ ſemiet̃. ¶ Vitãde q̃ꝫ ſunt ⁊ explodẽde
aranee. q̃ ipi mineruẽ (quã ſapiẽ deam fin-
gũt) ideo inuiſe ac odioſe ferũt̃ / ꝙ ĩ ſubtiliſ
ſimoꝝ ſed fragiliũ filoꝝ ꝯtextione / ſeipſas
euiſcerãt. Debẽt aũt ſolida eẽ ⁊ fortia ſapi
entie documẽta. nec taꝫ caſſe ſubtilitati q̃ꝫ
plane veritati deſeruiẽtia. Nec ob aliud eũ
Catho magnꝰ / expelli voluit ab vrbe car-
neadẽ / q̃ꝫ ꝙ ſophiſtice ſubtilitati plꝰ eq̃ de-
ditꝰ / veritatẽ aut obuoluere aut offuſcare
videret̃. Et talia quanqꝫ opoſa ſint ⁊ diffi
cultatis plurimũ habẽtia. nõ ideo ſcrutari
ꝯueit in tãta tp̃is egeſtate / cũ alie tot occu-
patões ſe offerãt tractari digniores. Mul
tã opaꝫ dedit / q̃ Homeri iliada / tã tenui ĩ
mẽbrana ⁊ exigua l'ra ſcripſit / vt in nucis
ꝑue nucleo totã includeret. Itẽ callicrates
dũ in magnitudĩe ꝓpria ex ebore formicas
effigiatꝰ Nec minꝰ mirmichrides q̃ q̃drigã
eburneã adeo ꝑuaꝫ fabricauit / vt a muſce
alis tegeret̃. ⁊ nauim quã apicula pinꝰ ab-
ſcõderet. Eſto hec admirãda ſint. inutilia
tñ ſũt. nec modeſti hoĩez ingenij detẽtura.
Plꝰ eq̃dẽ ꝓdeſſe q̃ꝫ admirari ſtudẽdũ ẽ. Et
iſta ſtudere curet. q̃ ſapiẽ vineã colendã ſu
ſceperit. vt nec inutiliũ ⁊ ſupuacuoꝝ ꝑſcru
tatõe fruſtra ſe torq̃at. nec ĩ his acumẽ ſui
obtũdat ingenij. ¶ Sũmopere ad extremũ I
relegãde ſũt diſcurſatões ⁊ deſideria mẽtis
vaga. Imitãdꝰ qꝫ in hoc ẽ iudas q̃ vt legit̃
Geñ. xlix. Alligauit aſinã ſuã ad vitẽ. Aſi
na nr̃a / caro nr̃a ẽ: aut aĩalis appetitꝰ. he-
bes inerſqꝫ. Que aſina / ad ſapiẽ vitẽ colli
gat̃. ꝑ p̃rupta. ꝑ inculta ve petroſa ⁊ aſpa
malaꝝ cupidinũ deuia nõ linquit̃ euaga-
ri. nec ſeſſorẽ ſuũ qui ẽ ſpũs nr̃ / q̃ non licet
inuehit aut impellit. ¶ Hac aũt aſella / for
tibꝫ diſcipline vinculis aſtricta ⁊ domita /
liber ſpũs ſe intrat / ſe ſpectat. ⁊ ſue dignita
tis ꝯſcius / aſſurgit alacer. leues ꝯtẽplatio-
nis alas aptat. ⁊ cãdidiſſimis bonoꝝ affe
ctuũ plumis induit̃. aera p̃teruolat. ⁊ ex al
to exoſas terras deſpiciens / ſidereos petit
tractꝰ. ⁊ ſupmũ celi verticẽ ſcandit. ibi glo-
rioſum mundi conditorem redemptorẽqꝫ
ſuum / ac ethereos incolas videt / admirat̃
ſtupet. ⁊ eorũ familiariſſima collocutione
recreat̃. ¶ Iſti nãqꝫ ſunt vt Ozias (qui vi
dẽs deũ interp̃tat̃) qui vineas ſuas habuit
in montibꝫ. imo in ſublimiori montibus

omnibꝫ celo. prout habetᷣ ſcḋi Paralipo:
xxvi. Edocetur ibidē pleniſſime ipſe ſpiri/
tus de vinee ſue cultura. quid inſerendū.
quid ve reſcindendū eſt. et quid mercedis
recipiendū. ¶ Introducitᷣ interim in cel/
lam charitatis vinariā ꝛ vino deuotionis
potatur quo inebꝛiatus iam ſe nō capit in
ſe. Uiuit nanqꝫ vbi totus amoꝛ ſuus eſt.
Ubi aūt amoꝛ/ ibi ꝛ coꝛ. vbi vero coꝛ/ ibi
vitam eſſe neceſſe eſt. Qḋ ille tertiū in celū
raptus innuens. Noſtra inquit cōuerſatō
in celis eſt. Hoc de viris ſapientie deditis
maxime dictū crediderim. ¶ Interea apō
ipm ſpiritū omnis moꝛtaliū ſubit obliuio
nō terrenoꝝ cura ſurrepit. Et ſi verbis ri/
gidi illius Ipoliti apud tragedicū Sene
cam vtimur/ nō illū amare mentis inflam
mat furoꝛ. non aura populi ꝛ vulgus infi/
dum bonis. nō peſtilens inuidia in mate/
ria nō fragilis fauoꝛ. non ille regno ſeruit.
aut regno imminens vanos honoꝛes ſe/
quitur. aut fluxas opes. ſpei metuſqꝫ liber
non ſcelera populoſas inter vꝛbes ſita no/
uit. nec omnis ꝯſcius ſtrepitus pauet aut
verba fingit mille aut querit tegidures co
lumnis. ſed rure vacuo potitᷣ ꝛ aperto ethe
re modo cuꝰ errat. Ethera ac lucem petit ꝛ
teſte celo viuit. ¶ Quādiſpar ꝛ q̄ꝺiſſilis
hec vita eſt illi cuiꝰ idem Seneca memi/
nit tragedia patet Act. ij. Ille inquit ſup/
bos aditus regum/ duraſqꝫ foꝛes expers
ſomni colit. ac nullo fine beatas cōponit
opes gazis inhians ꝛ congeſto pauper in
auro. Illū populi fauoꝛ attonitū. fluctuſqꝫ
magis mobile vulgus aura tumidum vol
uit inani. ħ clamoſi rabioſa foꝛi iurgia vē
dens improbꝫ iras ꝛ verba locat. Hec ille.
¶ Non poterāt duplicis vite. terrene ꝛ ſpi
ritualis/ aduerſi moꝛes deſcribi pꝛopꝛius
k sed nec fidelius dici. ¶ Id vero totum ad
illud redit/ qḋ de ſecūdariū vinearū cultoꝛi
bus/ nuper expꝛſſum eſt. quoꝛū ibi ſunt mū
dani ac beſtiales viri. quos in vineā ſuam
mittit terrena ac diabolica ſapientia. Pꝛi
mi autē ſunt ſpūales homines. quos vera
ſapientia que chꝛiſtus eſt/ elegit ꝑ gratiā
et miſit illos in vineā ſuā. que fuerunt ver
ba a pꝛincipio pꝛopoſita. Ubi coꝛreſpon
denter ad dicta cernere licet ꝙ ipa ſapien/
tia/ artis doctos conſpectat. auctoꝛitatem
ſūminiſtrat. qꝛ miſit illos. Hec inertes nō
receptat. laboꝛatoꝛes puros optat illos
oꝑarios. Sibi ſoli nō laboꝛat ſed ſingu/
los curat in vineā ſuā. De pꝛimo miſit il/
los ꝑdicare regnū dei Math. x. Ad miſſio
nem auctoꝛitas refertᷣ. ad ꝑdicationē vero
ſcientia. ꝛ idē habetᷣ Math. iij. ꝛ Luce. i.
De ſcḋo Ecc. ix. Quicq̄d poteſt manꝰ tua
inceſſanter oꝑare cōtra ignauiā. Et Ecci.
xxiiij. inquit ipa ſapientia. Qui operātur
in me. nō peccabunt Ecce puritatē. Ideo
Hieronymꝰ Ama ſcientiā ſcripturarum ꝛ
carnis vitia nō amabis. Pro tertio Ecc.
xxxiij. ait ih̄s filius ſyrach. Quas qui vin
demiat repleui toꝛcular. quoniā nō mihi
ſoli laboꝛaui ſed omnibꝫ exquirētibꝫ diſci
plinā. Pro tribꝫ ſimul in typo foꝛtis mu/
lier habetᷣ pꝛuer. vlti. De fructu manuū ſua
rū plantauit vineā. In plantatione notatᷣ
ars ꝛ doctrina. In fructu manuū/ operatō
beata. In vinea vbertas opulenta. Ut ei
tribuatᷣ illud Can. vij. Ubera tua ſicut bo
trus vinee ꝛ guttur vinū optimū. ¶ In ħ
oꝛationis huiꝰ tertie finē ſtatuo. Nūc autē
libet iiſdem verbis quibꝫ rhetoꝛicā ſuam
Areſto. finit/ collationem terminare. Itaqꝫ
dixi. audiſtis. tenetis. iudicate. Dixi ſed ru
diter. Audiſtis benigniter. Tenete fidelitᷣ
Et iudicate ſalubꝛiter. vt certā veſtram vo
cationē faciatis. i. Pe. i. ꝛ ſitis iugiter ſicut
vitis abūdans in lateribꝫ domus domini.
vt deniqꝫ vobis ꝓpinet vinū eterne iocun/
ditatis. ille qui vitis vera ē dn̄s noſter ih̄s
xp̄s q̄ eſt bn̄dictus in ſecula ſeculoꝝ. Amē

¶ Sequitur ſermo

de conceptione beate virginis qui aſcribi
tur eidē cācellario. ſed ſuus eē nō apparet.

TOta pulcra es amica mea. et
macula nō eſt in te Can. iiij.
Mgr̄i mei venerādi et pr̄es L
dilectiſſimi/ vt gr̄a almi ſpūſ/
ſācti i nos velit redūdare ma/
riā plenā gr̄a. ſic habeo iuocare. aue virgo
fons gr̄e. tota gr̄oſa. tota pulcra facie. ỽgo
qꝫ foꝛmoſa. ſola ſine ſcabie macl'aqꝫ/ roſa.
Tota pulcra es ꝛc. Mgr̄i mei reuerēdi
dū q̄ro mētalitᷣ huiꝰ ỽbi gloſā repio beatā
virginē apō deū hoīeſ creatā foꝛmoſā. Nā
in ſupmo cardīe. quōdā ſub imagīe fuit fe
ſtū celebꝛatū. Cū multo ſolennio. ġto ↄtu
bernio. qḋ laudat cetꝰ vatū. Scādūt ex ħ
nebl'a. ỽgies ſine macl'a. fuit feſtū diſputa
tum. Concluſum eſt ꝛ terminatū. ꝙ ami/
ca regi data. tota pulcra eſt creata. nunqꝫ
quoqꝫ maculata. ſic fuit ſententiatum.

¶ Ecce magiſtri mei q̄ feſtiuitas ſolēnis
q̄ grata q̄ pennis. tota pulcra Quedā lis
ſup dilecta. ſup re nunq̄ neglecta q2 ami.
ca mea. Reſpōſio q̄ gaudioſa z ſentētia q̄
famoſa/macula nō eſt in te. ¶ Juxta h̄ tria
noſtra cōſideratio. tractatu triplici eſt par
tita. Primus tractatus dicet feſtiuitatem
tam ſolēnem. tam gratā tam pennē. Juxta
primū tota pulcra. Secūdus tractat⁹ do/
cet de lite ſup dilecta/ſup re nunq̄ neglecta
iuxta ſcdm amica mea. Tertius tractatus
dicet reſponſionē gaudioſam ad ſententiā
tam famoſam. macula nō eſt in te.

Quantū ad primū tractatuz noſtre
conſiderationis que notat feſtiui
tatem ſolēnez zc̄. Eſt magiſtri mei
deuote ſpeculandū/ fuiſſe feſtū ſolenne de
quo ꝓpheta zach. vltimo loquit̄ in hec ver
ba Percutiet domin⁹ omnes gentes q̄ nō
aſcendūt ad celebrandū feſtū tabernaculo
rum. Jn quo feſto. Primo tabernaculum
ſtellare dat mundo ſolennium. Scdo. ta/
bernaculū ſolare dat mūdo ſolaciuz. Ter/
tio. tabernaculū regale dat mūdo ſpectacu
lum. Quarto. tabernaculum diuinale dat
mundo ſcrutiniū. ¶ Primo nanq̄ marie
caro in hoc feſto fuit vt ſtella formata. Ec/
ce primū tabernaculū. Scdo in hoc feſto
marie anima vt ſol creata Ecce ſcdz taber
naculū. Tertio in hoc feſto fuit maria to/
ta ſup naturā dotata Ecce tertiū taberna/
culum. Quarto in hoc feſto fuit maria to/
ta ex gratijs vallata Ecce quartū taberna/
culum. ¶ Jn hoc nempe feſto in ſupremo
cardine ſub imagine celebrato. viſus ē olī
rex ille de quo Hieremie. iiij. Quis non ti
mebit te o rex gentiū. tuū eſt eni decus in/
ter cunctos ſapientes gentiū z in vniuer/
ſis regnis eoꝝ. nullus eſt ſimilis tibi. Hic
rex altiſſimus viſus eſt olim formare ſibi
tabernaculū ſcz marie carnem/in mūdicia
ſtellari Numeri. xxiiij. Viſus eſt ſibi for/
mare tabernaculū. ſ. marie carnem. ſine lā/
guore locali ꝑuer. vlti. Viſus eſt ſibi for/
mare tabernaculū ſcz marie carnem ſine le
ge carnali Aug. in ſermone. ¶ Ad hāc nē/
pe viſionē conſidero hui⁹ vie tres ſapien/
tes in ſpiritu eleuatos. ¶ Ecce primus de
lege nature Balaam filius beor in quādā
viſionē eleuatus vidit mulierē ſm carnem
formari in mundicia ſtellari. Orietur inq̄t
ſtella ex Jacob et conſurget virga de iſra/
hel. ſ. maria ſm carnē. patet Numeri. xxiiij
cū ibi notatis. ¶ Poſt hec de lege ſcripta
ſapientiſſim⁹ ſalomon in quādā viſionem
imaginariā eleuatus. vidit ꝓcul mulierez
fortē. Mariā ſcz ſm carnē formari. ſed for
titudo z decor indumentū eius. ſ. carnis ſi
ne lāguore nature ꝑuer. vlt. Poſt hec de le
ge gratie beatus Aug. in quoddam lumē
viuificū elauatus/vidit matrē dei formari
ſm carnem/ꝓrupit in hec verba Quis po
tuit in hmōi anima vel carne locus eſſe vi
cioꝝ. quādo ad celi vicem cōtinentis oīa.
dn̄i templū eſt effecta: Hec ē reuera illa do
mus dei de qua ꝑ ſalomonē dicit̄. Sapiē
tia edificauit ſibi domū. excidit columnas
ſeptē. Nāq̄ virginalis hui⁹ domus colum
nis fulcita eſt. q2 venerāda hec mater dn̄i.
ſeptē ſpūſſancti donis dotata fuit. quā ta/
lē vtiq̄ eterna ſapiētia edificauit vt digna
oīno eſſet ex q̄ ipe carnē aſſumeret ī ineſti/
mabile ꝓciuz ſalutis hūane. Quid digni⁹
hac virgine. q̄d ſancti⁹ in hūani generis ſe
rie potuerit exoriri. Hec Aug. in ſermone.
Jgit̄ nunq̄ fuit in carne marie loc⁹ vel ra/
dix vicioꝝ vt vult Aug. Quare videt̄ aliq̄
bus q̄ nūq̄ in ei⁹ carne fuit lāguor nature
vel lex mēbroꝝ. vel fomes peccati. vel dn̄i
um politicū volūtatis ad ſenſuz. ſed dn̄iuz
deſpoticū. ſicuti ī ſtatu prime innocētie. ca
roq̄ mūdiſſima a pricipio fuit. z tabernacu
lū altiſſimi. dei filio ꝑparatū. Et hoc ē pri
mū tabernaculoꝝ q̄d hodierna feſtiuitas
ſolēniſat. Et ſic p3 q̄liter tabernaculū ſtel
lare dat mūdo ſolēniū. ¶ Scdo dico q̄ ta D
bernaculū ſolare/dat mūdo ſolaciū. Nam
ſcdo ordine tēpoꝝ. ꝓfat⁹ rex ſub illa viſiōe
imaginaria viſus eſt ſibi formare aliud ta
bernaculū. ad modū inebriātis ꝯcubernij
per amorē ſcz animam marie. a ſui princi/
pio vt radijs ſolaribꝫ mūdiſſimis fulgen/
tem. quā vidēs augmētata natura in lumi
ne glorie. feſto gaudioſo in creationis pri
cipio eā ꝯſidero decātare. Pulcritudo ei⁹
eſt vt ſpēs celi in viſione glorie Ecci. xliij.
Aſpect⁹ ei⁹ vt ſol ī exitu vas plenū grē Jbi
dē. Hec vas caſtroꝝ lux. ī excelſis ordiata
acie Jbidē. Vide arcū celi. benedic facto/
rē potentē curie Jbidē. Candorē hui⁹ ad
mirabit̄ ocul⁹ rumeus in glacie Jbidem.
¶ Ad q̄s cant⁹ nōnullos viatores q̄dā lu/
ce imagiaria ꝯſidero ī ſpū eleuatos. ¶ Ad
hāc forme viſionē eleuat⁹ ē ſub lege nature
ſanct⁹ vir Job cū vidit ſolem fulgere quo
ad animā marie. z lunā incedentē clare. q̄

ad eius carnem. ⁊ letatū eſt cor eius in ab/
ſcondito. patet Job. xxxi. cū ſuis notatis.
Nam ille vſq3 ad fidem mediatoris chri/
ſti ponit̄ eleuatus. patet ſupra. xix. Ad hāc
viſionē de lege ſcripta ponūt nōnulli alti⁹
eleuatū. ſ. intellectualiter ſanctū regem da/
uid. cū vidit ſponſu3 in ſole ponere taber/
naculū ſuū. ⁊ cum ſole anime. carnem viue
re Marie. ps. xviij. cū ibi notatis. Ad hanc
viſionē de lege gratie beatus Ambro. ē aſ/
ſumptus. qui videns marie animam a ſui
principio p̄ſeruatione redemptā ait. Nec
mirū ſi domin⁹ redempturus mundū. ope
rationē ſuam inchoauit a maria vt ꝑ quā
ſalus omnib⁹ parabat̄. eidē primo fructu3
ſalutis hauriret ex pignore. Quid enī no/
bilius dei matre. quid ſplendidius ea quā
ſplendor elegit. Ut de ceteris eius virtuti
bus taceā. virgo erat non ſolū corpore ſed
et mente. Hec Ambro. ſup Luc. Et in li.
de ſancta virginitate. Sicut pat3 ex veſio
ne ſancti Ambro. nō fuit a caſu eleuata ſed
preſeruata. alias nō virgo mente ſi pecca/
to corrupta. Et ſic patet qualiter taberna/
A culum ſolare dat mundo ſolaciū. ¶ Ter/
tio dixi ꝙ tabernaculu3 regale dat mundo
ſpectaculū. Nam in tertio ordine nature.
ſub illa viſione imaginaria. p̄fatus rex vi/
ſus eſt formare ſibi aliud tabernaculū ad
modū regalis triclinij pro lectulo ſalomo/
nis. ſcilicet mariam ſub natura dotatam.
cum vnitus eſt ſol ſtelle. ſcilicet anima vir
ginis ſue carni. In cuius vnione quas na
tura angelica protulit laudes/ ex terrenis
ſumitur argumentū. Cum Ouidius Na
ſo exiſtens in inſula ponti ad viſione3 hu
ius tabernaculi aliqualiter eleuat⁹. de hac
virgine in libro tertio de vetula prorupit
in hec verba. Munda quidem magni ani
mi. magniq3 decoris. Pluris honeſtatis.
Et ecce Albumazar ſub enigmate. et in il/
lis nebulis exiſtens/ ad viſionem huius ta
bernaculi aliqualiter eſt aſſumptus ipo te
ſte lib. vi. maioris introductorij. Et iterū
exiſtente ſibilla. virgilius maro in europa
ad viſionē huius tertij tabernaculi eſt ele/
uatus ipo teſte in Bucolica Egloga quar
ta. Ultima cumei iam venit carmis etas.
Jam redit ⁊ virgo ⁊c̄. Qualiter hierony/
mus in rhoma exiſtens altiori lumine ele
uatus hoc tabernaculū virgineū contem/
plans dicebat. Quid nobis tantilli. quid
actione puſilli. quid in eius laudib⁹ refera
mus. cū etſi omniū noſtrū mēbra verterē/
tur in linguas eā laudare ſufficeret nullus
Altior enim celo eſt de qua loqui nitimur
Abyſſo ꝓfundior. cui laudes dicere cona/
mur. Si celum inquit te vocem altior es.
Si matrem gentiū precellis. Si forma3
dei te appellem digna exiſtis. Si dominā
angeloꝝ digna eſſe probaris. Quid ergo
digne de te dicam: Hec Hieronym⁹ in ſer
mone. Sic patet qualiter tabernaculū re/
gale dat mundo ſpectaculū. ¶ Quarto di D
co ꝙ tabernaculū diuinale. dat mūdo ſcru
tinium. Nam quarto/ ordine nature/ pre/
fatus rex viſus eſt ſibi formare aliud taber
naculum ad modum ſacrarij ſpiritualis.
Non quidem aliud quo ad rationē eſſen/
tialem. ſed aliud quo ad rationē moralē. ſ.
totā mariā in principio ſui aliter ſe haben
tem ſub magnitudine grāriū ꝙ̄ prius ordi
ne cauſe ſub altitudine nature In cui⁹ gro
ſo ꝓgreſſu ipe rex eam taliter ꝯmendabat.
Ecce tu pulcra es amica mea. ecce tu pul/
cra. Canti. i. Sicut liliū inter ſpinas. In
fra. c. ſequenti. Oculi tui ſicut colūbaꝝ eo
dem cap. Sicut vitta coccinea labia tua ⁊
eloquiū tuū dulce. infra eodē. c. Naſus tu⁹
ſic̄ turris lybani q̄ reſpicit damaſcū. infra
ca. vij. Collū tuū ſicut turris eburnea. ibi/
dem. Quā pulcri ſunt greſſus tui in calcia
mētis. filia pricipis in calciamētis ſc3 car/
nis. ſupra eodē cum ibi notatis. Statura
tua aſſimilata ē palme ⁊ vbera tua botris
ibidē. Tota pulcra es ⁊c. vbi thema. Sic
eam ei⁹ cantor ille rex altiſſim⁹ ꝯmēdabat.
¶ Quas laudes audiens in ſpū ille ſapiē
tiſſim⁹ ſalomon vidēſq3 ſub lumine illud
quartū tabernacalū. hanc virginē glorio/
ſam/ querebat de ea. Que eſt iſta que ꝓgre
ditur quaſi aurora ꝯſurgens. quo ad totā
in naturalib⁹. Pulcra vt luna q̄ ad carne3
Electa vt ſol quo ad aīam. terribilis vt ca/
ſtroꝝ acies ordinata q̄ ad totā in gratuitis
Can. vi. ¶ Et cū nullus ſibi rn̄deret iteꝝ
atq3 iteru3 quereret. Que eſt iſta. vt ſupra
Can. iij. Et infra. tādē naturā angelicā ad
queſtiones p̄fatas ꝯſidero reſpōdiſſe. hec
eſt ſtella maris vite via. porta ſalutis. Re/
gula iuſticie. limes pietatis origo. Uirtu/
tis venie mr̄. talam⁹ q3 pudoris. Ort⁹ ꝯclu
ſus. fons ꝯſignat⁹ oliua. Fructificās. cedr⁹
redolēs. paradiſus amen⁹. Uirgula pigm̄
ti. vinaria cella liq̄re. Predita diuio nectar
celeſte ꝓpinās. Neſcia ſpineti florens roſa.

neſcia culpe. Gratie fons, expers limi. lux nubila pellens. Spes miſeris. medicina reis, tutela beatis. Proſcriptis reditus. erranti ſemita cecis. Lumen deiectis requies pauſatio feſſis. Hec alanꝰ i anticlaudiano

Hanc ergo reſponſionem audiens petrus comeſtor/ prupit in hec verba.

Si fieri poſſet/ ꝙ arene puluis ⁊ vnde.
Vndarũ gutte. roſe. gemme. lilia. flamme.
Ethera celicole. nix grando ſexus vterqꝫ.
Ventoꝝ pēne volucrũ pecudũ genꝰ oīne.
Siluaꝝ rami. frondes. auiũ q̃ꝫ penne.
Ros gramen ſtelle piſcis anguis ariſte.
Et lapides. mōtes ꝯualles terra dracones
Ligue cũcte forēt mīme depromere poſſēt
Que ſis vel quāta. virgo regina maria.
Que tua ſit pietas. nec lr̃a nec dabit etas.

¶ Ergo ⁊ fratres chariſſimi aſcēdite vos in ſpiritu ⁊ videbitis. Mariaꝫ abſqꝫ pari pulcrā. abſqꝫ fari. qꝛ tota pulcra. Mariam amoroſam. valde gratioſaꝫ. qꝛ amica mea. Mariā in cōceptu abſqꝫ omni defectu. qꝛ macula nō eſt in te. ¶ Videre ergo mariā ſine culpa quo ad menteꝫ quo ad carnem. quo ad dentē. qꝛ tota pulcra. Videte mariam preparatam ſuo nato iam dotataꝫ. quia amica mea. Videte mariā ſine peccato originali. abſqꝫ fato. qꝛ macula non eſt in te. Ergo dic gens phariſca. Tota pulcra es amica mea. nec eſt in te macula. que fuerũt thematis verba.

Sequitur secũdus tractatꝰ noſtre ꝯſideratōis qui notat de lite ſup delicta. ſup re nũqꝫ neglecta. cum ſit amica mea. Vbi eſt deuote ſpeculandũ in hoc feſto fuiſſe quandā litē. de qua monet ſapiens Ecci. viij. dicēs. Nō ꝯtendas cum hoīe locuplete. ne forte ꝯtra te ꝯſtituat litē In qua lite primo actoꝛ p̄ñtat̃. Scdo cauſa ꝓpalat̃. Tertio reus ꝯnotat̃. Quarto cā diſputat̃. ¶ Primo nanqꝫ in lite huiꝰ feſti tabernaculoꝝ regis/ actoꝛ p̄ñtatur ſcꝫ octo vetule que ſepe ad hoc feſtũ ſcandũt ex hac nebula furibũde. Prima vocatur lr̃a occidēs. Scda ratio litigioſa. Tertia ſpecies ſophiſtica. Quarta ſuperficies canonum. Quinta apparētia legis. Sexta falſa matheſis. Septima falſa poeſis. Octaua ſuſpitio heretica. ¶ Aſcēdũt ad hoc feſtum/ octo vetule. Lr̃a occidēs in vultu iā rugata. Ratō litigioſa rixis comitata Spēs ſophiſtica fallacijs armata Supficies canonũ penitꝰ inflata. Apparentia legis/ apparēs aduocata. Falſa matheſis ex geſtis diffamata. Falſa poeſis apparēter adoꝛnata Suſpitio heretica tremēs antiq̃ta. ¶ Cũ his vetulis aſcēdit ad hoc feſtũ. Lis guis ira furēs. odiũ imoꝛtale. pennis rancoꝛ. inhumanꝰ ſtrepitus. ꝯgreſſio dira. Queſtio difficilis quā nulla ſolutio ſedat Iuxta naſonē ſcdo de vetula. Sicqꝫ pꝫ qualiter in hac lite actoꝛ p̄ñtat̃. ¶ Prima ḡ vetula ſcꝫ lr̃a occidēs in illa viſione imaginaria fricādo vultũ. ſcalpēdo caput/ in regis p̄ñtia loquit̃ in hec verba. Iuſtꝰ quidē es dñe ſi diſputē tecũ verũtñ loq̄r ad te vt ſcribit̃ Hiere. xij. Ecce aſtat regina a dextris tuis ī veſtitu deaurato p̄s. xliiij. Que tñ fuit in originali peccato ꝯcepta. Argu. ſupra p̄s. liij. cũ ibi notatis. Nā oēs declinauerũt ſimul inutiles facti ſunt ⁊c. vſqꝫ ad vnũ ſcꝫ xp̄m ſm gloſā. ergo regina fuit inutilis. ⁊ aliq̄ñ declinauit. Nec mirꝫ qꝛ nō iuſtificabit̃ in ꝯſpectu tuo oīs viuēs. Infra p̄s. cxlij. Super hoc ſapiētiſſimꝰ ſalon luſtrauit vniuerſa. ⁊ virũ de mille vnũ repperit. Mulierē ex oībꝫ non inuenit Ecci. vij. Qḋ ꝯfirmat apl̓s Ro. iij. Oēs in adā peccauerũt ⁊ egēt grā dei. Et ȯ hoc infra ca. v. Sicut ꝑ vnũ hoīeꝫ peccatũ intrauit in q̃ oēs peccauerũt Et eph. ij. Eramꝰ natura filij ire. glo. aug. In hac ira oīs hō naſcit̃ Vñ pꝫ iuſtiſſime iudex ꝙ maria fuit in peccato originali cōcepta ⁊ ꝑ ꝯſequēs feſtũ de eius ꝯceptione celebrari nō debet. ¶ Scdo ſurgit ſecũda vetula ſcꝫ ratio litigioſa dicēs ſe velle hoc probare euidēti ratōne. Qm̃ maria fuit redempta a filio ſuo. ſed nō niſi a captiuitate ⁊ peccato. ergo ꝯtraxit aliqḋ peccatum. Scdo maria habuit fomiteꝫ. ſed fomes ē ſequela peccati. ḡ ⁊c. Maioꝛ pꝫ in li. iij. di. iij. c. ij. Tertio maria fuit moꝛtua. ſꝫ moꝛs eſt ſeq̄la peccati. ḡ. Quarto maria fuit mũdata ⁊ ſanctificata ſed nō niſi a peccato. ḡ. Maioꝛ pꝫ li. iij. di. iij. c. iiij. Quinto ſi maria fuiſſet moꝛtua añ filiũ/ iuiſſet ad limbũ patꝝ. ſed nō niſi ꝓpter pctm̃. ḡ. Maioꝛ pꝫ qꝛ ianua celi ñ fuiſſet apta niſi ꝑ paſſionē filij. di. xiiij. tertij ca. fi. Sexto caro xp̄i fuit obnoxia pctō. ſed illa ē rō peccati originał ḡ. Maioꝛ pꝫ. iij. di. tertij ca. i. Septio maria fuit decimata in lũbis abꝛae. ſed ideo qꝛ in origiali ꝯcepta. ḡ. Añcedēs pꝫ. iij. di. xiij

Octauo. In maria fuit fames ⁊ ſitis ⁊ mľ/
te alie pene ɔtracte. ſed iſti ſūt effectus pec
cati originalis. ḡ in ea fuit cauſa. ¶ Tertō
ſurgit tertia vetula. ſcȝ ſpēs ſophiſtica di/
cens ſe velle hoc ſubtiliter deducere. So/
lus chriſtus fuit ſine peccato originali cō/
ceptus. et nihil qȯ nō eſt chriſtus fuit ſine
peccato. ſed maria eſt aliq̄d qȯ nō eſt chri/
ſtus. ergo ⁊c̄. Excluſiua patȝ ꝑ ſcm̄ Aug.
ij. li. de bap. paruuloꝝ. Et libro ɔtra Julia
nū hereticū. Et ſupra ꝑs. xxiiij. Et ꝑ Am.
ſuꝑ Luc̄. Et ꝑ Hiero. ſuꝑ illud pſalmi de
manu canis vnicā meā. Et ꝑ Gre. li. mora
liuȝ Et ꝑ Damaſce. iiij. ſniaꝝ. Et ꝑ Anſ.
Cur deus homo. Et per Bern̄. in epl'a ad
canonicos lugḋ. ¶ Quarto ſurgit q̄rta ve
tula. ſ. ſuꝑficies canonū dicēs hoc eſſe exp̄ſ
ſuȝ de ɔſe. diſt. iiij. Firmiſſime. ⁊. iij. di. ca.
ꝑnūciandū. in glo. igiť. ¶ Quinto ſurgit
quinta vetula. ſ. Apparentia legis clamās
Lex dicit Si filiusfamilias extranee pſo/
ne/ſit in adoptōneȝ datus. ex hoc/ iura po
teſtatis naturalis minime diſſoluūtur In
ſti. de adoptōnibus. ſȝ hodie nō obſtañ. in
Maria adoptōe ḡroſa. adhuc fuit obliga
ta culpe iure naturali fraterno. ¶ Sexto
ſurgit ſexta vetula. ſ. falſa matheſis dicens
in prima facie ſigni virginis/aſcendit hec
puella. ⁊ in ipſius manibꝰ ſunt ſpice ſuſpē/
ſe. ⁊ veſtimenta vetuſta. teſte Albumaſar.
vi. li. maioris introductorij. Et ō hoc Na
ſo. iij. de vetula. ſȝ talia veſtimenta ſignifi/
cant veterē hoīeȝ cū actibꝰ ſuis. ergo ipſa ī
duit veterē hoīem. ¶ Septimo ſurgit ſe/
ptima vetula dicens hoc eſſe notū ꝑ ɔmu/
nia metra q̄ notat Petrꝰ cretenſ. ſuꝑ Can
tica dicens. Non aliquē potuit ſine culpa
gignere mūdus. Solus h̄ xp̄s fuit inter
milia mūdus. ¶ Octauo ⁊ vltimo ſurgit
octaua vetula. ſ. heretica ſuſpicio vel ſm̄ a
lios nomīatur p̄ſumptio temeraria. dicēs
Juſtiſſime rex dicere ꝙ Maria n̄ cōtraxit
pctm̄ originale. hereticū eſt cenſendū. ⁊ ex
p̄ſſe ɔtra fidē. ⁊ ꝑ ɔſequēs oīes ſic tenen/
tes ſunt infideles. Primo ſic dicere ē ɔtra
determinatōnē eccleſie q̄ ap̄pbat oīa dicta
ſctōꝝ patꝝ in. c. Sctā romana. di. xv. in ō
cretis. Sȝ mľti ſcti dicūt eā in pctō origi/
nali eſſe cōceptā vt Anſ. Bern̄. ⁊ ceteri igi
tur. Scḋo q: eſt exp̄ſſe cōtra ſacrā ſcriptu
ram. igiť heretica. Cōſequētia patȝ ꝑ Hie
rony. xxiiij. q. iij. c. hereſes. ī decretis. Añs
notū eſt ex dictis. Tertio q: Aug. in li. de

fide ad petrū poſt capl'm. Firmiſſime. ſic
dicit petro. Si quē cōtra hoc ꝑtinacē co/
gnoueris tanq̄ȝ peſtē fuge et hereticū abij/
ce ergo ⁊c̄. Quarto q: hoc feſtū ſine falſita
te fidei dogmatiſari nō pōt. ergo hereticū.
ɔña ptȝ. ⁊ añcedēs arguiť q: hodierna fe/
ſtiuitas nō ē de ɔceptōe ſeminū. q: ibi libi
do affuit. nec de ɔceptu carnis q: nec fuit
hodie. neq̄ȝ de creatōe aīe. q: nō fuit hodie
nec ɔ totiꝰ eadē rōne ergo iuſtiſſime rex h̄
feſtū nō debet celebrari. Et ſic ptȝ q̄uo in
hac lite cauſa ꝑpalať. ¶ Tertio dico ꝙ in Q
hac lite reꝰ ɔnotať Nā poſt h̄ oīa dicta ve/
tulaꝝ locutꝰ eſt rex dicēs. Hec cā vr̄a vtvi
deo ɔ reginā eſt de q̄ feſtū facimꝰ. Ait pria
vetula Neq̄ȝ dñe mi rex. veritas nō eſt ɔ
reginā. Et rex. Quis ē ergo reꝰ ɔ quā agiť
Ait prima vetula. Sūt quedā puelle via/
trices modicū ſapiētes. Et rex. Audiātur.
Et ecce ſcandūt ad hoc feſtū tabernaculo/
rū octo virgines viatrices verecūde ⁊ timi
de que in ɔſpectu omniū celeſtiū admira/
biles videbanť. Prima Vera theologia ī
vultu gratioſa. Scḋa Ratio ꝓbabilis ī ge/
ſtu amoroſa. Tertia Patens auctoritas:
grata velut roſa. Quarta lex canonica ī ha
bitu formoſa. Quinta lex ciuilis tota im/
perioſa. Sexta vera matheſis apud mul/
tos p̄cioſa. Septima dulcis poeſis ſuper
fauū dulcoroſa. Octaua fides pia firma ⁊
radioſa. Iſte octo ꝟgines ī illa viſiōe ima
ginaria fecerūt ꝑtē in cā regine ꝟginū quā
iam gratiſſime cognouerūt. Et ſic ptȝ q̄s
et qualis in hac lite reꝰ ɔnotať. ¶ Quarto R
dico ꝙ ī hac lite cā diſputať. Nā pꝰ hec oīa
prima ꝟgo ſcȝ vera theologia cū honeſta/
te indicibili. in regis p̄ñtia loquiť in h̄ ver
ba Tu aūt dñe ſabaoth q̄ iudicas iuſte et
ꝓbas renes ⁊ corda. videā vltionē tuaȝ ab
eis Hiere. xli. Tibi eñī reuelaui cām meaȝ
Infra eodē ca. Ecce aſtitit regina a dextris
tuis ī veſtitu deaurato ꝑs. xliiij. Que nūq̄ȝ
fuit ī origiali ɔcepta. Argu. i. ꝑs. xcij. cū ibi
notatꝭ. Domū tuā dñe decet ſanctitudo in
lōgitudine dieꝝ Nā hec regina ē domꝰ tua
quā tu edificaſti ſuꝑ colūnas ſeptē ſpūs ſe
ptiformis ptȝ Sap. ix. cū ibi notatis per
Aug. Que ab initio ⁊ añ ſecula creata ē. et
ꝑ ɔñs in ſtatu initiali primoꝝ parētū. ptȝ
Ecci. xxiiij. cū ibi notatꝭ. Item necdū erāt
abyſſi. i. pctā. ⁊ ipa iā ɔcepta erat notať. ꝓ/
uer. viij. Itē hec ē illa ſtella q̄m vidit balaā
Numeri. xxiiij. Et ſi ſtella/ergo a ꝑegrinis

imp̄ſſionib⁹ aliena ⁊ abſtracta.ergo a pec/
cato originali p̄ſeruata. Jtē hec eſt illa ar/
ca de lignis ſethim imputribilib⁹.pȝ Exo.
xxvi.cū ibi notat⁹.ergo ligna hui⁹ arce vir/
ginee fuerūt ab omni putredine p̄ſeruata.
Jtē hec eſt mulier illa fortis quā vidit ſa/
lomon cui⁹ lucerna nō fuit extincta in no/
cte peccati.pȝ puer.vltimo cū ibi notatis
Jtē nunq̄ͅ timuit domus tua illa/a frigo
rib⁹ niuis patet eodem ca.ergo nunq̄ͅ fuit
frigus peccati in ea. Jteȝ hec eſt illa porta
quā vidit Ezechiel q̄ nunq̄ͅ fuit apta. pȝ
Ezech.xliiij.ergo ꝑ eā nunq̄ͅ intrauit pec/
catū. Jtē hec eſt illa regina de qua Heſter
xv. Nō ꝓpter te.ſed ꝓpter oēs lex hec poſita
eſt. Jtem Nōne a principio ſui pulcra eſt
amica tua ⁊ macula nō eſt in te vt ī thema
te. Vn̄ Juſtiſſime rex pȝ ꝙ maria fuit ſi/
ne peccato originali ꝯcepta/ et ꝑ ꝯſequēs
S hoc feſtū merito ē celebrādū. ¶ Scd̄o ſur
git ſcd̄a virgo.ſ. ratio ꝓbabilis. dicens ſe
velle hoc deducere ꝑ ꝓbabiles rōnes. Pri
mo.q̄libet in peccato originali ꝯſiſtēs.eſt
protūc dignus pena eterna.ſed mr̄ dei nū/
q̄ͅ fuit digna pena eterna.ḡ ⁊c. Maior pȝ
xxx.diſ.ſcd̄i. Minor patet q꞉ non erat de/
cens matrē dei eſſe in pena eterna.⁊ cōtra/
here talē effectū.ergo nec rōnem cauſalem
vel dignitatē ip̄ius. Scd̄o prima mulier
fuit creata libera ⁊ n̄ ſua.ſȝ dignior ⁊ nobi
lior fuit ſcd̄a mlier q̄ͅ prima.ergo ip̄a crea/
ta fuit libera ⁊ nō ſerua. Maior pȝ.xx.diſ.
ſcd̄i. Minor probat̄ q꞉ in ea incepit tp̄us
plenitudinis gr̄e.pȝ Luc.i. Tertio q̄libȝ
peccatū originale dicit lamētatōeȝ ⁊ ve. ſȝ
maria nunq̄ͅ habuit rōneȝ lamētationis ⁊
ve.ergo nec peccatū originale. Maior pȝ
xxx.diſ.ſcd̄i. Minor arguit̄ ex aue angeli/
co.qd̄ coiter exponit̄ ſine ve Lu.i. Quar/
to maria habuit plenitudinē gr̄e.ſed q̄daȝ
magna gr̄a eſt p̄ſeruatio ab originali.ergo
hec fuit in maria. Maior pȝ Lu.i. Mior
nota eſt. Quinto q̄libet peccatū dicit rō/
nem corruptōnis ⁊ tactus.ſed maria nun
q̄ͅ fuit corrupta ſed intacta.ergo nunq̄ͅ ha
buit peccatū. Maior pȝ.xxx.diſ.ſcd̄i.et mi
nor eſt nota.nā oppoſitū eſt error heluidij
Sexto maria per filiū ſuū ꝑfectiſſime fuit
redempta.ſed ꝑfectius eſt redimere a caſu
p̄ſeruādo.q̄ͅ p⁹ caſuȝ eleuādo.ergo maria.
fuit a caſu p̄ſeruata ait Bern̄.ſup Can.⁊ h̄
de.v.diſ.ſcd̄i. Septimo maria fuit exēpta
a maledictione Eue.cui dictū eſt In dolo
re paries filios. ergo etiā exēpta a maledi/
ctione ade cui dictū eſt Puluis es ⁊ in pul
uerē reuerteris. Ex q̄ ꝓbat ſanct⁹ Augu. ꝙ
nō decuit mariā incinerari ſm carnē.ergo
exempta fuit a maledictōe vtriuſq̄ͅ q꞉ mi/
nus decuit ſm mentē deformari ⁊ macula
ri. Octauo q꞉ caro chriſti caro virginis vt
ibi aſſumit Aug.in ſermone aſſumptōis.
ſed caro chriſti nō fuit obnoxia peccato vt
in ſe formaliter ergo nec caro virginis fuit
obnoxia peccato vt in ſe vel in ſui perſeita
te. Nono peccatū q̄libet dicit dehoneſta
tem ⁊ vituperiū ſpirituale. ſed maria nūq̄ͅ
habuit dehoneſtatē ⁊ vituperiū ſpirituale
ergo nec peccatuȝ originale. Maior patet
de ſe. Minor arguit̄ q꞉ tunc rex filius eius
impleuit circūciſionē ⁊ ſoluit legem deca/
logi de honorādo parentes. Decimo quia
rex eius filius anteq̄ͅ haberet rationē filia
tionis.eam honorauit ab infamia p̄ſeruā
do. Patet ꝑ Ambro. ſuꝑ Luc.ergo a for/
tiori p̄ſeruauit eam a culpa p̄ſeruādo. Jgi
tur iuſtiſſime rex patet ꝙ maria nō habuit
originale.⁊ ꝑ ꝯſequens hoc feſtū merito ē T
celebranduȝ. ¶ Tertio ſurgit tertia virgo
ſcȝ patens auctoritas dicēs ad hoc eſſe au
ctoritates potentes ſanctoꝝ. Nam Augu.
contra quinq̄ͅ hereſes ca.iiij.de perſona re
gis ſic ait Si maria potuit inquinari cuȝ
ip̄ſam facerē.potui ego inq̄nari cum ex ea
naſcerer.ſed ſcd̄m nō eſt poſſibile.ergo nec
primū. Secūdo Jdem.iij.diſ.tertij. Exce
pta maria virgine de qua ꝓpter honorē do
mini cum de peccato agitur nolo facere q̄/
ſtionem. Tertio hieronymus in ſermone
aſſumptionis ſic ait. Quicquid humanis
poteſt dici verbis/minus eſt a laude virgi
nis.ergo tribuēda ſunt virgini omnia pri
uilegia exceptiua culpe vel peccati: Quar/
to Gregori⁹.in proſa. Felix nanq̄ͅ es ſacra
virgo maria ⁊c. Et in illa. Sancta et im/
maculata virginitas.ergo omnia attribu/
enda ſunt ſibi omnia priuilegia exceptiua
culpe. Quinto Anſelmus de cōceptu vir/
ginali ſic ait. Decens erat vt ea puritate
q̄ maior ſub deo nequit intelligi niteret.
Sexto beatus ambro.in libro de virgini
tate beate marie dicit eam expreſſe ab om/
ni peccato originali ⁊ actuali imuneȝ fuiſ/
ſe. vnde fuit per eam caſula de theſauro re/
gis intimat⁹. Tunc rex ait ſufficit ¶ Sur
git quarto quarta virgo.ſcȝ Lex canonica
dicens ſe habere ad hoc decreta. Primo

quia ratione peccati qđ mulier induxit/ nō
concedit̄ pro alio poſtulare.xv.q.iij.in de/
cretis. Sed marie hoc ꝯcedit̄ ex officiō me
diatricis.ergo abſtrahit̄ ab illa ratōne pec
cati. Scđo qui lege priuata.ſ. ducitur/
nulla exiſtit ratio vt lege publica reſtringa
tur in ca.due ſunt.xix.q.ij. Sed Maria a
principio ſui lege priuata ducta eſt/ ğ ꝛc.
Tertio ſi aliqui recipiunt̄ in proprios et
ſpeciales ſubiectos/ cenſent̄ exempti.in.c.
Si papa.de priuile.li.vi. Sed maria fu/
it ſic recepta in ꝓpriā ꝛ ſpecialē matrē filij
dei a principio ſui.ergo ꝛc. Quarto cū ſint
iura obſcura partiū. reo fauendū eſt poti⁹
ꝙ actori.extra de regulis iuris in vi. Sed
hec iura partiū ſunt obſcura.ergo marie fa
a uendū eſt. ¶ Quinto ſurgit quinta virgo
ſcȝ lex ciuilis dicens ſe ad hoc habere leges
Quā princeps auguſtus eſt legib⁹ ſolut⁹.
priuilegiata auguſta pȝ.ff.l.ij.ſe cō le. Pri
ceps. Sed ſumm⁹ auguſtus fuit ſolutus
a lege ꝯcupiſcentie.ergo priuilegiata Au/
guſta. Itē in obſcura volūtate manumit/
tentis.fauendū eſt libertati.de regulis Iu
ris.ff.ergo a fortiori in obſcura ratōe inge
nuitatis fauendū eſt libertati. Sed hec ē
obſcura ratio ingenuitatis marie in prin/
cipio ſui.ergo ꝛc. Et rex ait ſufficit. ¶ Tūc
ſurgit ſexta virgo ſcȝ vera matheſis dicēs.
Hec puella a principio ſui/ in prima facie
ſigni virgis apparuit mūda. ꝛ magni ani/
mi magniq; decoris.teſte Albumazar lib.
vi.maioris introductorij. ergo in ſui prin
cipio nō erat immūda ꝛ deformis. Item a
ſui principio lucebat pluris honeſtatis te
ſte Nasone.iij.de vetula.ergo erat ſine ibo
neſtate ꝛ vituperio culpe. Item in ꝯceptō
ne hui⁹ puelle prima facies ſigni virginis
erat de ſigno virginis. nullus aſtrolog⁹ hō
negat ergo puella hec q̄ erat ſignata erat vt
tunc incorrupta ꝛ intacta ſm̄ vtrūq; hoīeȝ
Item ad hoc facit machomet⁹ in alchora/
no azoara ꝛ dicēs. Nullus eſt de filijs adā
quem nō tetigerit ſathan p̄ter mariam ꝛ fi
lium eius. Et rex ait ſufficit. ¶ Tunc ſur/
rexit ſeptima virgo.ſ. vera poeſis. ad hoc
ſe habere dicens poetrias innumeras. Nā
Sedulius li.i.in carmine paſchali loq̄ns
poetice de maria ſic ait. En velut e ſpinis.
nobilis roſa ſurgit acutis. Nil quod ledit
habens.vel quod obſcurat honoreȝ. Sic
eue de ſtirpe ſacra veniente maria. Virgi/
nis antique facin⁹ noua virgo piat. Ergo

maria ſurrexit de ſpinis generis humani.
omni leſione ſemota. ſicut nobilis roſa e
ſpinis. Item ad hoc facit poetria Maro/
nis vt ſupra. Item Naſonis. Item Petri
comeſtoris vt ſupra. Item petri cretenſis
ſuper Lucam. Vnam nec maculā natura
reliquit in iſta. Item Alanus vt ſupra.
¶ Vltimo ſurgit octaua virgo pia fides.
dicens. Pro iſta concluſione ſunt mirabi/
lia tua iuſtiſſime rex. ergo hec cōcluſio eſt
pia fide tenenda.cōſequentia patet cuȝ ta/
men non poſſis eſſe falſus teſtis. Antece/
dens arguit̄ in miraculis Helſini abbatꝭ.
Item đ ſtudente fratre regis vngarie. Itē
de ſacerdote in pago gallico. que eccleſia
ſponſa tua amplectit̄ pia fide. ¶ Tunc in
illa viſione clamauit Rex. Adiuro vos vt
ametis mariam ꝛ ꝯmēdetis quia tota pul
cra. Nec ſuſciteris nec dilectam ꝓuocetis
quia amica mea. Nec denigretis. nec for/
moſam diffametis quia macula non eſt in
ea. Tota eni pulcra es amica mea ꝛ macu
la non eſt in te.ſunt verba thematis preaſ/
ſumpti.

Sequitur terti⁹ tra ꝫ

ctatus noſtre cōſiderationis qui notat re/
ſponſionem gaudioſaȝ ad ſententiā famo
ſam. Vbi primo materia declarat̄. ſecūdo
ſententia ꝓpalatur. Nam poſt hec omnia ī
illa imaginaria viſione ſurgit prima vetu
la.ſ.lra occidens quaſi rabida dicēs. quid
ad rationes noſtras que inſolubiles ſunt
iuſtiſſime rex. Surgit ilico honeſtiſſima
virginū.ſ. vera theologia dicens Vr̄e ra/
tiones ꝯtinent.xviij.defectus qui in ſcien
tijs cōmuniter repellunt̄. ¶ Prim⁹ eſt qꝛ
non diſtinguitis inter vniuerſale ſimplici
ter ꝛ vniuerſale accōmodū.ſicut diſcit̄.xlvi
di.primi.c.v. Vniuerſale ſimplicit̄ diſtri/
buit ſimpliciter. vt omnia que voluit deus
fecit. Vniuerſale accōmodū diſtribuit ſm̄
quid. vt deus illuminat omnē hominē ve
nientē in hunc mundū. quod intelligit̄ ſo
lum de illuminatis ſm̄ Aug. infra eodem
ca. Et ſic tales. Oēs declinauerūt. Omēs
peccauerūt. Omnis homo mendax ꝛc. di/
cunt vniuerſale accōmodū. ¶ Scđus de/
fectus eſt quia nō diſtinguitis inter exem/
ptum de iure. ꝛ exemptum de priuilegio ꝛ
de facto vt in.l.princeps.ff.de le. Nam au/
guſtus eſt ſimpliciter. auguſta de priuile/
gio. Et ſic intelligitur. Non eſt qui faciat

bonū nō eſt vſq₃ ad vnū ſc₃ qui ſit exempt⁹
ſimpliciter. ⁊ hoc patet. cū text⁹ ibi loquat̄
de exceptione actuali. ¶ Tertius defect⁹ ē
quia nō diſtinguitis inter redemptionem
eleuantē. ⁊ redemptionē preſeruantē. Si
cut diſtinguit beatus Bernard⁹ ſup Can.
ſer. lv. Primo mō redempta eſt hūana na
tura. ſcdo mō angelica. patet infra codē ſer
mone. Et ſic de maria credim⁹. patet ergo
ꝙ nō omnis redēptio eſt a culpa. ¶ Quar
tus defectus eſt. q₂ non diſtinguitis int̄ ra
tionem cauſalē ⁊ rationē formalē. ſicut di/
ſtinguit̄. xxxi. diſ. ſcdi ꝑ Ambroſ. Nam ra
tio cauſalis nō includit ſimpl'r rationē for
malē. Nota infra eadē diſ. ꝑ mgr̄m. c. fina/
li. Ubi ponit in primo conceptū puerpe/
rium habere rationē cauſalē peccati origi/
nalis. et nō formaliter. Et ſic pōt intelligi
ꝙ maria habuit fomitē peccati in illo con
ceptu quo ad legē ꝓpagantiū. ſub qua fuit
cōcepta: ſed non habuit fomitē formaliter
in primo conceptu ſeminis vt prolis. nec
vt in ſcdo vt ſemis vt caro. nec in tertio. ſ.
infuſionis anime. ¶ Quintus defectus ē
quia nō diſtinguitis inter mortē incinera
tionis. ⁊ morte₃ ꝓſeruationis. ſicut diſtin/
guit Auguſ. in ſermone aſſumpt̄. Prima
mors eſt pena peccati. patet Gen. iij. pul/
uis es ⁊c. ſed ſcda mors abſtrahit a pecca/
to quantū abſtrahit ab incineratōne. ⁊ ta/
lis fuit mors marie ſm Auguſti. ibidem:
¶ Sextus defectus eſt q₂ nō diſtinguitis
inter purgationē ⁊ mūdationē/ab immū/
dicia. ⁊ a priuata potētia. ſicut cōmuniter
diſtinguit̄. ix. diſ. ſcdi. de purgatione ange/
lica que nō fuit ab immūdicia. ſed a priua
ta potentia. Et ſic cōcedit̄ maria purgata.
mūdata ⁊ ſanctificata. ¶ Septim⁹ eſt q₂
non diſtinguitis inter legem priuatam et
legem cōmunē ſicut in. c. Due ſunt leges.
xiiij. q. i. in decretis. Ideo cum dicit̄/ ſi ma
ria fuiſſet mortua ante filiū. de iure cōmu/
ni iuiſſet ad limbū ſed dubiu₃ eſt de facto.
Nec ei minus ſibi potuit aperiri porta ce/
li vt tunc. ꝙ₃ in via vt credit̄ a nōnullis/ eā
vidiſſe in hac vita deū clare per eſſentiam:
¶ Octauus defectus eſt. quia nō diſtigui
tis inter legem cōcupiſcentie ꝓpagantium
et prolis ꝓpagate. ſicut notatur ꝑ aliquos
doctores. iij. diſ. tertij. Nam primo mō ca/
ro xpi fuit obnoxia peccato ſicut reliq̄ ca/
ro. patet in. c. i. iij. diſ. iij. Sed ſcdo modo/
vtraq₃ ſc₃ marie ⁊ xpi fuit ꝓſeruata. ¶ No
nus defect⁹ q₂ nō diſtinguitis inter ſolutō
nem decime ꝓpter gratiā ꝓſeruante₃. vel ꝓ/
pter gratiā eleuantē. vt dicit̄ per nōnullos
doctores. iij. di. tertij. c. iij. Nam maria ſol/
uit chriſto decimā ꝓpter gratiā ꝓſeruante₃
nō a caſu eleuante₃. ¶ Decimus defectus
eſt. quia nō diſtinguitis inter penā tractā
vel inflictā ex culpa vel ex cauſa. ſicut dici/
tur. xv. di. iij. Nam ſcdo modo ſc₃ ex cauſa
multas penalitates contraxit maria ſ₃ nū/
ꝙ₃ ex culpa ſua. ¶ Undecimus defect⁹ eſt
quia nō diſtinguitis inter exceptiua₃ ⁊ ex/
cluſiuam ſimpliciter ⁊ accōmodata₃. ſicut
diſtinguit̄. xli. diſ. i. Nam illa. nemo nouit
filium niſi pater/ nō eſt exceptiua ſimplici
ter. q₂ non eſt ibi exceptiua notionalis vel
etiā eſſentialis ſm aliquos. ſed exceptio ac
cōmoda. qua excipiunt̄ omnes illi quibꝫ d̄
iure hoc non competit vel de facto. Et ſic
ſunt intelligende tales. Solus xps fuit ſi/
ne originali. i. ſolus ſimpliciter ⁊ de iure:
quia ſolus auguſt⁹ eſt lege ſolutus in. l. pri
ceps. ſed nō ſol⁹ de facto. infra. e. le. ¶ Duo
decimus defectus eſt. q₂ non diſtinguitis
inter dictum determinatū/ ⁊ concionatū ſi
ue diſputatū. ſicut dicit̄ Eccs. i. cu₃ ibi no/
tatis. vbi Salomon q̄nq₃ loquit̄ in perſo
na fatui. ſiue in ꝑſona opponentis. Et ſic
Anſelm⁹ in ſcdo Cur deus homo. loquit̄
de maria in ꝑſona boſonis diſputantis. ꝙ
in peccato concepit eū mater ſua. Sed p⁹
oppoſitū determinat in libello de ꝯceptio
ne virginis. Et in ep̄la ad ſuos coepiſco/
pos. ¶ Decimuſtertius defect⁹ eſt q₂ non
diſtinguitis inter dictū aſſertū ⁊ opinatu₃
Sicut diſtinguit̄ in. c. Noli nimis. diſ. ix.
in decre. Nam aliter recipienda ſunt dicta
ſanctoꝝ cū loquit̄ dubie. aliter cu₃ loquūt̄
aſſertiue. Propter hoc Bern. q̄ in ep̄la ad
canonicos Lugdunēſ dubie locut⁹ eſt. di/
cendo hoc feſtū nō eſſe celebrādū. Nā in fi
ne ep̄le ſūmittit ſe ⁊ ſuū dictū examini ec/
cleſie romane. ⁊ certū eſt eccleſiā romana₃
iam facere illud feſtū. ¶ Decimuſquartus
defect⁹ eſt q₂ nō diſtinguitis inter ineſſe et
infuiſſe. ſicut diſtinguit̄. ix. di. ij. c. iiij. ſicut
ꝙ āgeli ceciderūt d̄ ordinibꝫ nō ꝙ ineſſent
ſed infuiſſent. Sicut dicit̄ maria mortua
ꝓpter petm̄ ꝑ auguſtinū. nō ꝙ infuit ſed ꝙ
infuiſſet ſi nō ꝓſeruata fuiſſet. ¶ Decimuſ
quintus defect⁹ eſt ꝙ nō diſtinguitis inter
ius naturale ⁊ ius gentiū. Sicut diſtigui
tur di. i. in decretis. Nam maria nō fuit ex/

Z

empta a iure nature vt imaginat apparen-
tia legis. ſed fuit exempta a iure gentiũ. ex
quo captiuitates ⁊ ſeruilitates emanãt. in-
fra eodẽ ca. v. ¶ Decimuſſextus defect⁹ eſt
ꝙ nõ diſtinguitis inter habitũ ⁊ ſitũ. Si-
cut diſtinguit porretanus in libro ſex pri-
cipioꝝ. Nam aliter cõſideratur maria vt ha-
bituatur in veſtitu deaurato pſalmo. xliiij
et ſic ſe habuit a principio ſui. Aliter vt ſi-
tuata habens in manibꝫ viſtimenta vetu-
ſta vt dicit falſa matheſis. quod nõ ſignat
veterẽ hominẽ mariã induiſſe. ſed euange-
licam paupertatẽ. ¶ Decimuſſeptim⁹ de-
fectus eſt ꝙ nõ diſtinguitis inter ſupficiez
et medullã. Uel ſenſum in quo fit ⁊ ſenſuz
quem facit. Ut diſtinguitur in ca. martino.
i. q. i. ꝑ Hieronymũ. Nam multa ſunt ſup-
ficie contra ſacrã ſcripturã expreſſe/ que ta-
men ſunt catholica. ⁊ eorũ oppoſita hereti-
ca. Notum enĩ eſt eccleſiã approbaſſe om-
nia dicta ſanctoꝝ. ſed non vt ſupficialiter
ſonãt. nec in omni ſenſu quẽ faciũt. ¶ Ul-
timus defectus eſt ꝙ nõ diſtinguitis inter
cauſam totalẽ ⁊ cauſam partialem ſicut di-
cit auctor de cauſis ꝓpoſitione prima ⁊ cõ-
mentator ibidẽ. Nam lex ↄcupiſcẽtie ꝓpa-
gantiũ/non eſt cauſa totalis vt peccatum
originale ſit in carne vel in anima ꝓpagate
prolis. Nec ſequitur hoc eſt ꝓpagatum ſm le-
gem cõcupiſcentie: ergo in peccato origia-
li. Unde non ſequitur formaliter. tres pueri
ſunt ĩ camino ignis. ergo patiunt ab igne
ergo nec ſequitur formaliter. A propagat in
igne concupiſcẽtie ergo patitur originale.
licet ſequat de lege cõmuni. Maria autez
fuit concepta de lege priuata ſpiritusſan-
cti que prima cõcepta fuit hodie ſancta in
ſuis originalibꝫ principijs ſm Anſelmuz.
Hodie concepta eſt ſtella celi. hodie conce-
pta eſt palma virginũ hodie concepta eſt
ianua celorũ. ¶ Igitur triplex conceptio
marie videtur hodie celebranda. Nam ho-
die fuit concepta vt in ſuo originali prin-
cipio. Nec ſequitur ibi affuit libido pro-
pagantiũ. ergo peccatũ in prole propaga-
tur vt ſupra. Secũdo fuit concepta in car-
ne mũdiſſima. Tertio in creatione ⁊ infu-
ſione anime. Et d̃ iſtis hodie celebratur fe-
ſtum. Nec ſequitur. Nõ fuit hodie illa vel il-
la ↄceptio. ergo non debet hodie celebrari
nam eccleſia de ↄſuetudine habz anticipa-
re vel poſtponere feſta ex certis cauſis ⁊ rõ-
nabilibꝫ. alias nõ poſſet rationabiliter ce-
lebrari in die lune cum cadit in dominicã
qđ eſt falſum. Item alias nunꝙ̃ celebran-
da eſſet octaua in qua cantatur hodie ſicut ĩ
die. Item tunc nõ eſſet hodie celebranduz
feſtum ↄceptionis ꝑ ſanctificatione. quia
quo tempore fuit ſanctificata ignorat vt
dicit ſanct⁹ thomas tertia pte ſũme. ¶ Et
ſic inquit theologia. patet ꝙ rationes vr̃e
nõ ſunt inſolubiles. ¶ Tunc rex de ſolio
ſuo ꝓtulit litis ſniam in hec verba Anſel-
mi in epiſtola cõceptionis virginis. Eru-
beſcant omnes inſenſati. qui tantũ diem.
tanta myſteria ac ſacramẽta. tenebris igno-
rantie excecati/ideo reſpuunt celebrare/ ꝙ
viri ⁊ mulieris copulatio. in virginis ↄce-
ptione ↄſiſtit. Nõ enĩ eſt verus amator vir-
ginis. qui reſpuit colere diẽ ſue ↄceptõnis
Hec Anſ. Cui⁹ virginis veros amatores
nos facere dignet dñs nr̃ Jeſus dei patris
et ipſius virginis marie vnicus filius. qui
cum eodem deo patre. et ſpirituſancto vi-
uit ⁊ regnat in ſecula ſeculoꝝ Amen.

Sermo de ſancto Bernardo/editus a magiſtro Johãne de gerſon cancell. pariſieñ.

FUlcite me floribꝫ. ſtipate me
malis. quia amore langueo.
Scriptũ ẽ in epitaphio ſpõ-
ſi ⁊ ſpõſe qđ ad exercitiũ diui-
ni amoris ↄpoſitũ eſt. ⁊ ab il-
lo cui⁹ nũc ſermonẽ habituri ſum⁹ diuinis
verbis expoſitũ. qđ ⁊ nũc legit eccl'ia ĩ lau-
dez ſingularis ſpõſe xpi virginis glorioſe
Can. ij. c. ¶ Si nõ capit amoris v̓ba fri-
gidũ pect⁹ vt ſcptura loqt (amoroſe berñ)
Si te eodẽ teſte liguagiũ amoris ñ amãs
nõ intelligit pl⁹ꝙ̃ latin⁹ barbarũ. q̃ pacto
ſpes erit d̃ algido. imo gelato pectore meo
ꝙ amoris vnꝙ̃ flãmantia v̓ba depromat:
ꝙ eloquiũ ei⁹ ſit ignitũ vehementer/ꝙ ver-
bũ inſtar helie vt facula ardeat: Neceſſari-
us ẽ igitur ignis ille amoris quẽ dñs miſit ĩ
terrã volens vehemẽter accẽdi. Neceſſari⁹
dixerim tũ vobis ad capiẽdũ verba amo-
ris. tũ pcipue mihi ad illa capiẽdũ ſimul ⁊
loquendũ. ¶ Te v̓o beatiſſimũ berñ. eſſe
vnũ ex ↄſortio ignitoꝝ illoꝝ ſpirituuz ꝙ̃s
ſeraphin ſcriptura noiat ego pia fide tenẽs
obſecro iã ⁊ obſecro ꝑ amorẽ tuũ. ꝙ̃tin⁹ ſũ-
pro calculo ardẽti de altari illi⁹ cui⁹ ignis
eſt in ſyon. et caminus in hieruſalem/qui
eſt non cupido falſus/ ſed verus dilectõis

deus ⁊ ignis ꝯſumens eſt:/tu labia mea tā/
gēs purges. Tu inſuꝑ pectora noſtra om/
nia ſuccēdas ad amorē illū quo te olim lā/
guiſſe ⁊ arſiſſe feliciter/ te ducente infra do
cebimus. Exorabimus ſimul amatricem
illam tuam ⁊ amatā deam. que quidē decā
tat. Ego mater pulcre dilecτōnis. Cui ſup
plices pſentamꝰ illud angelicū Aue gratia
ple. ⁊c. ❡ Fulcite me floribꝫ. ſtipate me ma
lis qꝛ amore langueo. Vox iſta viri patres
et fratres vox amātis eſt. Amantis nō qua
liſcūq̄ʒ amantis. ſed eius quem vulgus lo/
quitur. qui amat per amorem qui philoca
ptus eſt. Cum vero inter anime paſſiōes
nulla vehementior ſit q̄ʒ amor(vt ab expe
rientia ſumpſit Cicero)nulla inſuper vio
lentior. nulla rapacior: et que minus ſinat
animā eſſe ſui iuris(Nam eſt extaſim faci/
ens vt ait Dionyſ. iiij. de di. no)ſicut amo
rem ꝑuerſum ⁊ improbuʒ nullum crimen
excedit in vitio. ſic amori caſto ⁊ bono/nul
la virtus equatꝰ in precio. Alioquin] quo/
modo ſtatuiſſet egregius doctor Augꝰ. ex
aduerſo duos amores bonū ⁊ malū/eſſe q̄
ſi totidem precipuos cōditores ⁊ rectores
duarū ciuitatū. vnius diuine. alteriꝰ diabo
lice. niſi ꝙ amor bonꝰ inter virtutes/⁊ ma/
lus inter vicia principantꝰ: Proinde vter/
q̄ʒ amor/ ſua actione feruida languere hic
quos poſſidet cogit. q̄uis aliter ⁊ aliter ſi/
cut amor hereos manifeſtat in malo. ⁊ vox
noſtri thematis in bono. Cum aīa ſancta
ſponſa dei loquitꝰ Fulcite me floribꝫ ſtipa
te me malis qꝛ amore langueo: ❡ Et q̄deʒ
de amore ꝑuerſo erit ſcd̄a pars noſtri ſmo
nis huiꝰ. ſi hora ⁊ veſtra expectatio tulerit
et hoc ſub voce querula ⁊ lugubri chriſtia
nitatis/languorē ſuū in mēbris peſſimuʒ
ex hoc amore/deplorātis. Primā vero par
tem / ſibi vendicabit vox amoroſiſſimi et
deo amātiſſimi Bernardi:/tum ad ſui lau/
dem. tum ad noſtri edificationē. ❡ Intro
ducetꝰ itaq̄ʒ pſona eius iam beata atq̄ʒ ſecu
ra. tanq̄ʒ ipm̄ de amore ſuo in hoc mundo
loquentē audiamus. Ita eni tenere medi/
tatus ſum doctrinā de amore/quatinꝰ io/
cundior eſſet ad audiendū. facilior ad cre/
dendū. maieſtate ſua dignior. ⁊ inuidie ha
bens minꝰ ad imitandū. Quis eni ſibi cō/
gruentiꝰ amoris magiſteriuʒ vſurpauerit.
cuiꝰ ⁊ facta oīa ⁊ ſcripta/ſcintille ſunt q̄daʒ
ignee amoris: Auertite igitꝰ pauliſꝑ mēteʒ
a me/⁊ ipm̄ Bernarduʒ nō me loq̄ putate.

❡ Fulcite me floribꝫ caſtoꝝ deſiderioꝝ:
o beati amoroſi oēs ſpūs Stipate me ma
lis odoriferis/pulcrarū ordinatarūq̄ʒ opa
tionū. qꝛ amore langueo. Ecce aīa mea dū
aduena ego ſum in terra peregrinationis
mee/circūibat ⁊ querebat quē amaret. Ne
q̄ʒ eni abſq̄ʒ amore diu viuere oīno pote/
rat. Cuiꝰ ſtimulis: neſcio quibꝫ iam ab in/
eunte etate configebatꝰ. Cuiꝰ igne carpeba
tur. vt in has gemebūda ſuſpiraret voces
Fulcite me ⁊c. Obtuli anime mee corā in
proſpectu ꝑ portas ſenſuū. Celū ⁊ terram
et mare ⁊ omnia que in eis ſunt pulcra et
ſpecioſa valde. Pulcritudo in formis cor/
poreis. ex ordine ꝯgruo partiū. cū quadaʒ
coloris ⁊ lucis ſuauitate. pulcritudo ī nu/
meris ſonoris ⁊ canoris. pulcritudo in tā/
gibilibꝫ. pulcritudo in guſtabilibꝫ. pulcri/
tudo in odoriferis. que omnia cōuenienti
ꝓportione ſua intra mentē alliciūt. Et dixi
aīe mee. ecce hec ſunt amor tuꝰ. Fulci te hiſ
floribꝫ. ſtipa te his malis. Et ne vltra plā/
xeris qꝛ amore langueo. ❡ Quid refugis
quid faciē obducis: Refugiebat eni(bene
ſenſi)aſpnabaturq̄ʒ monitꝰ meos/cuʒ his
omnibꝫ que induxerā intus ad eam/ ꝑ cor
poris mei ſenſus. Ipſa nimirū doctricem
alteriꝰ amoris ſuſceperat. adhuc fere a cu/
nabulis ab ancilla tua deus noſter matre
mea. in gremio eccleſie ſancte tue ⁊ a ſpiri/
tu ſācto tuo. Qualis hec doctrix erat: erat
fides catholica. q̄ mox vt excreui. mox vt
greſſuʒ figere potui. duxit aīaʒ meā ad fon
tem puriſſimū ⁊ ſerenū ſancte tue eccleſie ī
qua ꝓtinus vt vidit aīa mea ſe ⁊ faciē ſuaʒ
velut in ſpeculo quodā mūdiſſimo/ipa re
pente ſagittata ē iaculis ſuauiter ardētibꝫ/
diuine pulcritudinis dignitatis honeſta/
tis atq̄ʒ dilecτōis. inſtar narciſci. de q̄ poe/
te fabulantꝰ. Ex illo/delere ſtatuit aīa mea
a corde ſuo omnē pulcritudinē rerū geſta/
rum. Omnē cepit amorē alteꝝ a tuo/dedi
gnari. Cepit tedere quotidianaꝝ haꝝ for
marum. hanc eni tantā de ꝓpria dignitate
decore ⁊ nobilitate pſumpſerat fiduciam:
Tam ſuꝑba de amore(vt vulgi vox eſt)fa
cta erat: ita vt nullū niſi omnipotētiſſimū
ſapientiſſimū ditiſſimū ⁊ pulcerrimū ſuꝑ
omnia amare dignaretꝰ. magna ſed bona
ſuperbia. ❡ Quid mihi ⁊ tibi ait o homo
q̄d mihi ⁊ tibi/ad pulcritudines iſtas reꝝ
materialiū: Quid ad amorē earū quas eq̄
nobiſcuʒ in facultate ſua bruta hn̄t: Eſto

pulcra ſint omnia. Eſto ſpecioſa ⁊ amena
et digna diligi. Quantū ſupeminet pulcri
tudo ⁊ decor illius qui fecit omnia? Si in
veſtigio. Si in vmbra. Si in nutu quo/
dam ⁊ odore/ hec violentia ineſt vt ſe ama
ri tanta importunitate tantaqꝫ rapacitate
compellant/ vbi tamē aculei graues ſunt/
vbi plus aloes q̄ꝫ mellis habēt. Noli mira
ri ſe res ipā a qua profluūt hec omnia/ ſua
vi me trahit ⁊ dignitate me allicit. In cu/
ius amore tanta delectatio eſt. ⁊ cuiꝰ conui
ctus non habet amaritudinē ſed leticiam
et gaudiū. Iſte eſt deus meus. cuius vul/
A nerata charitate ego ſū. ſibi me elegit. me
totam habebat. ſibi me dedi. ¶ Verum q̄ꝫ/
diu? heu tandem aberit. Et quouſqꝫ. vſqꝫ/
quo vociferabor vim patiens ⁊ non exau/
diet? Quero eum miſera nec inuenio. vul/
nerauit me ⁊ abijt. Adiuro vos filie hieru/
ſalem vt ſi inueneritis dilectū meū/ annū/
cietis ei quia amore langueo. Et ita vere
elanguit anima duꝫ hoc modo aſſidue ſu
ſpirat ad deum ſuum. Eratqꝫ languor for
tiſſimus. adeo vt macreſcerem ⁊ marceſce/
rem totus diſplicebat quicq̇d agebam. q̇c
quid videbam in ſeculo. ¶ Et aio ego ad
animā meā. Certe anima mea adhuc ru/
dis es in amore nec ſatis erudita. propte/
rea forte nō venit ad te dilectus tuus Vis
introeamus ſcholam aliquam que doceat
nos modū quo amādus eſt amicus tuus/
deus noſter. Nam qđ ſine modo eſt/ place
re quomō poteſt? Qđ ſi ad res alias vilio/
res/ ars addit ⁊ proficit. quanto minus rei
huic diuiniſſime ⁊ qua ſola optime viuit/
exiſtimanduꝫ eſt artem nō deeſſe? Annuit
ipſa. Venit ergo non tam greſſu corporis
q̄ꝫ ſtudio ſedule inueſtigationis/ ad ſcho/
las varias. interrogaui de qualibet. Nun/
quid nō ars amoris doceret in ea. Reſpon
ſum accepi a ſingulis voce cōfuſa ⁊ rauca.
Docemus amorem. Sed in veritate com
peri dum pergerem vltra querere. ꝙ non
erat amor ille. vt eſt amor dei noſtri. amor
caſtus quē querebat anima mea. In ſcho
la vna/ docebant homīes amare. in illa vo
luptatē. in alia mundanā aliquā vanitatē
Quinetiam ſchola illa que videbat hone/
ſtius inſtituta/ ſchola literatoria. ſchola ſci
entiarū variarū/ referebat ad cognitionem
omnia. nihil ad amorem. Docebant illic
ſedulo adoleſcētes ⁊ ſenes. cū iunioribꝰ/ de
rebꝰ querere. diſputare. libros euoluere. ve

ruꝫ a falſo acute ſecernere. In his totꝰ mer
gebat intellectus. ſed affectus ꝓcul erat. ꝓ/
cul ſine affectione ꝓcul valde. ⁊ exul in ter/
ra deſerta inuia ⁊ inaquoſa. In terra ſalſu
ginis a malicia habitantiū paſſionū in ea
In loco horroris ⁊ vaſte ſolitudinis. extra
terminos conuerſationis illius de qua di/
ctū eſt Noſtra cōuerſatio in celis. ¶ Ilico
retorſi pedē ego Bernardus ab his ſcho/
lis. ⁊ aggrauata ē valde aīa mea ſtudijs ea
rum. eo ꝙ ita affectum ſuum vel deprauа
bant. vel intolerabili prorſus vanitate ari
diſſimuꝫ relinquebant. Et dehinc ex imo
pectore altum trahens ſuſpiriū. Filij inq̇t
hominū vſqꝫquo graui corde vt quid ſine
affectione de affectibꝰ iudicatis. vt quid lo
quimini ſedule de dilectione ſed nō idio/
mate dilectionis/ dum caretis dilectione il
la/ pro qua/ ſi dederit homo omnē ſubſtā/
tiam ſuam/ quaſi pro nihilo deſpiciet eā.
quanquā vbi docet illa? Docetur dico nō
lingua propria affectuum. vbi reperitur?
Quis eius mihi ſcholam oſtendet? Fulci
te queſo me floribus. caſtorū eloquiorum
vos quicunqꝫ poteſtis. ⁊ poteſtis ſoli qui
amatis. Stipate me malis ordinate cha/
ritatis q2 amore lāgueo. ¶ Sic lamētabat B
aīa mea. ſic languebat turgida amore/ que
rens ſcholā/ quo ꝯueniētius eā in arte be/
ne amādi ⁊ amorē ꝯſeruādi pariēdi ⁊ agē/
di redderet inſtitutā. ¶ Tū e celo intonuit
dn̄s voce grādi ad aures ſuas introrſus vt
religionis ſcholā peterem. Credo q2 ma/
gis ad īflāmationē affectus q̄ꝫ eruditionē
ſolam intellectus religio ſtatuta eſt ſi recte
manet inſtituta. In qua rurſus ab initio
collocatur ſecurius feruor amoris nouitiꝰ
q̄ꝫ in ſolitudine. ne tenera adhuc aīa/ offen
dat in illud maledictū. ve ſoli. quia cuꝫ ce/
ciderit nō habet ſubleuantē. Paraui cōfe/
ſtim animū. gerebā circiter viceſimūſcdm
annū. Anno dn̄i. M. c. xij. Et a cōſtitutio/
ne domus Ciſtercij. xvi. dū cuꝫ ſocijs am
plius triginta religionis ſchole me ſubdi/
di. ¶ Sed q̄li religioni ⁊ quo fine? Reli/
gioni inopi auſtere regulari. non q̄les heu
multas intueor corruptiores q̄ꝫ ſeculum.
Corruptiores ī comeſationibꝰ. in laſciuia
moꝝ. ī effreni cuiuſlibꝫ diſciplīe regularis
abiectiōe. vbi fere nihil de religiōe ꝑter no/
mē ficticiū aut ꝑter veſtē. ⁊ neſcio q̄ forſan
cantica. nihil deuotionis plurimū tedij et
vexatōnis habētia. Porro finis meꝰ ſolꝰ

fuit amoꝛ dei. vt in me genitꝰ a gratia dei/
cito naſceretᷣ. ⁊ natus fieret viuax foꝛtis et
feruidus. omnia potenter exuperans ſua/
uiſꝙ ⁊ ſapiens. Nam religionē pꝛofitens
ſi quicꝙ aliud intendit/ aut cibū gloꝛiam
vel opes quas ſibi negabat ſeculū/ quidni
ſucceſſus turpes habeant/ ea que tam fedo
initiata ſunt pꝛincipio. Sed ad me redeo
¶ Mox vt religionis ſcholā introgreſſus
ſum/ ſuſcepit me in pꝛimis vt mos habet
locus nouitioꝝ. in quo cōuerſatus aliꝙ/
diu/ gradū pꝛoficientiū aſcendi. Nemo ei
repente fit ſummus. Tandem pꝛomouen
te deo de virtute in virtutē/ ad ꝑfectiones
aſſumptus ſum. Pꝛimo velut animalis.
Secūdo vt rationalis. Tertio vt ſpiritua
lis. ſꝫm tres ſtatus ſtudentis ad amoꝛē dei.
quos tranſſcripſi ꝑ epiſtolā ad fratres de
monte dei. ¶ Confoꝛmiter etiam ad tres
diuini amoꝛis gradus. quos notauit libel
lus meus de diligendo deū editus. Pꝛimꝰ
locus eſt ſchola diſcipline ⁊ contritionis.
Alter ſchola ſanctimonie ⁊ meditationis.
Tertius eſt ſchola ſolitudinis intime ⁊ cō
templationis. In pꝛimo verus amoꝛoſus
languet amoꝛe. dehinc moꝛitur amoꝛe. de
mum tertio viuit amoꝛe. ¶ Quoniā par/
turitio amoꝛis fit cū doloꝛe languido. hoc
eſt in rixa paſſionū. Dehinc poſt eius par
turitionē moꝛtificatis paſſionibꝫ. moꝛitur
vetus homo. ſicut in parturitione Benia/
min Rachel. Tertio tandem amoꝛ natus
adoleſcit ⁊ creſcit. ⁊ ex illo anima viuit cū
apoſtolo dicente Viuo ego iam non ego.
viuit vero in me xp̄s. ¶ In pꝛimo bellum
In ſcd̄o inducie. In tertio pax. Nihilomi
nus dum vita moꝛtalis agitᷣ in amoꝛe hec
omnia ꝑmixtim inſunt. bellū. inducie. pax
rurſus bellū. rurſus inducie. pax viciſſim.
Nam confuſa ſunt hec omnia ſpes metus
meroꝛ. gaudiū. vix hoꝛa vel dimidia fit in
celo ſilentiū. ¶ In hunc modum ſub alia
metaphoꝛa exardeſcit ⁊ creſcit ignis diui/
ni amoꝛis. Toꝛret pꝛimo vehemēter cum
multo fumo carnaliū deſiderioꝝ. ⁊ flāma
non niſi rara raptim emicat. dehinc flāma
rapacioꝛ exurgit ꝯuoluta fumo fantaſma
tum. licet ad poſtremum velut in carbone
ſuo nitet. tranquillus ardet depuratus ab
omni fumoſitate tum paſſionū. tum fan/
T taſmatū. ¶ Hoc vero ferreū ⁊ trāquillū di
lectionis incendiū. priuſꝙ attingeret aīa
mea/ priuſꝙ amoꝛē conceptū enixa eſſet.

quibꝫ nō ego languoꝛibꝫ extenuatus ſum
quibꝫ nō vexatus doloꝛibꝫ? Quotiēs ego
ad ſanctos ſanctaſꝙ homīes. quotiēs ad
patres ⁊ fratres meos ſimul in xp̄o degen/
tes/ querulis vocibꝫ planxi Fulcite me flo
ribꝫ ſanctaꝝ oꝛationū veſtraꝝ. ſtipate me
malis exemploꝝ veſtroꝝ quia amoꝛe lan/
gueo. ¶ Cognitus eſt nimiū mos eiꝰ. imo
moꝛe veterano vult hec infelix et ſuadet.
quid dico ſuadet? vi agit: vt pꝛoſtituat de/
coꝛem ſuū. hec virguncula mea. hec adole
ſcentula aīa mea. Attrahit videlicet coꝛru/
ptoꝛes ſoꝛdidiſſimos impꝛobiſſimoſꝙ ꝓ
dones animaꝝ incautaꝝ. Nūquid nō ocu
lus pꝛedo nequā qui depꝛedatus erat aīam
Hieremie? Tactus preterea ⁊ guſtus ⁊ lin
gua ⁊ aures/ heu ꝙ violenti ſunt ſeductoꝛ/
res. Appꝛehēdit quilibet palliū aīe mee ⁊
ſubdole blandiēs Doꝛmi inquit mecum.
Reclamat aīa mea oꝛe ſyndereſis in quo nō
inuētus dolus. ſed nec inueniri pōt. Relu/
ctatur manibꝫ ꝯſcientie Seoꝛſum vos ex
clamat. abite hinc in malā hoꝛā veſtrā fal/
laciſſimi deceptoꝛes. Neſcitis foꝛte qualiſ
ego ſum. Ego ne talis meipam ſub veſtra
libidine ꝓſtituendā turpiter exponā. Ego
ne ludibꝛiū vobis ero riſus ⁊ oppꝛobꝛiū?
Nō eſt ita cōſiliū. alias querite ſi quas in/
ueneritis q̄ veſtris credāt maleſuaſis blan
dicijs Ego vos reſpuo deſpicio ⁊ cōſpuo
phi de vob. Ita aīa mea ad illecebꝛas car/
nis. ¶ Ego aūt Bernardus/ ad meipſum
frequētius iſtud inculcabā. Bernarde ad
quid veniſti? Ad quid veniſti Bernarde?
Nimirū tu veniſti ad amoꝛis caſti ſcholā?
in qua docearis amare deū ex toto coꝛde
ex tota aīa ⁊ ex tota foꝛtitudine. Nihil er/
go tibi cū carne. rixas eius perfer viriliter.
Silebit tandē. etſi nunc grauiter moleſta
ſit atꝙ cū oblectamēto obſequetᷣ tibi. Sꝫ
quid? Non tantūmō timoꝛes intus ⁊ rixe
ſed foꝛis pugne. Notū eſt quāta me impu
dentia bis mulieres infelices nudū aggreſ
ſe ſunt. q̄s vt clamaui latrōes ⁊ ſocios exci
taui. Altera vice/ vetulā hāc carnē meā/ qꝛ
ex viſu mꝉiercule ſtimulabat me acriꝰ ſoli/
to. ego demerſi collo tenꝰ ī aquā algidā vſ/
ꝙ dū miſere ad moꝛtē obtoꝛpuit. ¶ Tali/
bꝰ aculeis ī ſui pꝛuritōe exagitatꝰ amoꝛ me
us/ ſepiꝰ ī flebiles erupit eiulatꝰ vagituſꝙ
Et ego multū flēs ⁊ amoꝛē meū quaſi la/
chꝛymis iam balneās loquoꝛ cū apoſtolo
O infelix ego homo quis me liberabit de

corpore mortis hui⁹ gr̄a dei per ihm xp̄m
dn̄m noſtrū Scio eni ꝙ aliter ꝯtinēs eſſe
nō poſſuꝫ niſi deus det. dat aūt exercētib⁹
ſe ⁊ querētib⁹, ꝓpterea Fulcite me floribus
orationū veſtraꝝ o ſancti ſancteqꝫ omnes
ſtipate me malis ſp̄ualiū chariſmatū quia
D amore langueo. ¶ Talis fuit ſtat⁹ meus ī
ſchola ꝯtritionis. qua in re ⁊ ſi nihil modo
patior in gloria. cōpatior tamē tibi o quiſ
quis es generoſus adoleſcens bone indo/
lis. quiſqꝫ egregio ⁊ caſto/ artē bene amā/
di nouitius adhuc addiſcis Didici ex his
que paſſus ſum pugnā tuā ſed fortiter age
precor. Precor hāc veterē ſordidā carnem
tuā animoſus euince Ego meipm̄ tibi ꝑ/
beo in exemplum victorie. ſpemqꝫ corone
Tu me ſequere. tu expto crede. credis h̄ lu/
cta. pacatiſſimū afferet niſi victus ſede ſu/
cūbas. Alioquin iugi miſeria torqueberis
a cerrimoqꝫ pruritu/ etiā in ſenio/ dū a ma
le ſuauib⁹ dānabilib⁹qꝫ titillationib⁹ ab il/
lecebris fouere ſanareqꝫ te putabis. ¶ Ve
rum ſup omnia te moneo ꝑclare adoleſcēs
et repetēs iterū. iterūqꝫ monebo. caue tibi
a ꝯſortio neqꝫ adoleſcentū. vel viroꝝ eui/
ratoꝝ. ſciens qm̄ corrūpūt bonos mores/
ꝯfabulatōnes peſſime. quāto magis attre
ctatōnes opationesqꝫ. O mores. o ſcelera
imo o mores. o ſcelera ſceleratiſſima quo/
niā ſocietas illa formidāda eſt de cōtagio/
ne peſſima. quā naturali federe ac inſtitu/
tione mutuo decebat eſſe caſtā atqꝫ ſecurā
agente hec corruptela beſtiali eoꝝ. q̄s om/
nipotens nature deus/ ſi nō reſipiſcāt ma/
le perdet. iuſte quidem quia ⁊ ipi qñqꝫ ne/
phādiſſime ꝑdunt quos ſeruare inſtituere
qꝫ debuerāt ſic fidei ſue traditos velut an/
gelice puritatis iuuenculos. Verū tu ado
leſcens inclite/ has peſtes mōſtrificas/ nō
minus effugito/ q̄ꝫ fame tue/ q̄ꝫ caſtitatis
tue/ imo q̄ꝫ vite tue/ certiſſimos hoſteſ. Qꝺ
ſi vim parauerint obnitere reclama palaꝫ
eloquere palā oſtendito veternoſam hanc
beluam ignib⁹ ꝑſequendā. clama mecū. la
trones latrones. ¶ Deniqꝫ in omni tua af
flictione dū amorē caſtum ⁊ diuinū partu
ris. ocium ꝓcul abſit. Ocia ſi ⁊c. Sit quo
qꝫ refugiū ad lectiones. ad ieiuniū. ad ora
tiones. Non eni vincit̄ hoc demoniū/ niſi
in ieiunio ⁊ oratione. Dic in hac parturi/
tione tua dic deo ⁊ omnib⁹ eius ex intimis
precordijs anime tue Fulcite me floribus
caſtimonie. ſtipate me malis puritatis ſā/
cte q̄ꝛ amore langueo. ¶ Tali languore E
torquebar. tali pompa rūpebar pariendo
amorē dei iam ꝯceptū. Quidni igitur lan
guorē hunc feruidū/ mors ſi aliqua ſeque/
retur. Qualis mors: mors alterutrius ex
hoc amore duplici: mors amoris aut car/
nalis aut ſp̄ualis. Sed dicamus meli⁹ ꝙ
carnalem ſp̄ualis amor ſtrauit. calcauit ex
animauit. De quo vere dictū eſt Fortis vt
mors dilectio. Perpendo q̄uo enecata eſt
in me dilectio ⁊ delectatio quelibet corpa/
lis: quādo ad cibū ibam ſicut ad tormen/
tum. quādo ſagimine cōcreto incaute op/
poſito/ vſus diu ſuꝫ ꝓ butyro. Quādo ſub
inde ad ipa luxurie blandimēta/ ego vl' ſo/
la recordatōne ꝯcutiebar horrore/ abomi/
nans ea tanqꝫ ſaniem putrem fetidamqꝫ.
¶ Emortua igit̄ veterana carne mea feli/
ci morte. que vitā nō abſtulit ſed mutauit
quatin⁹ renouaret̄ ſicut aquile iuuentus.
Amorē dei pridē ꝯceptuꝫ enixa eſt anima
mea: obſtetricāte penitētia cū ſuis ſodali/
bus. Succeſſit in ſcd̄a ſchola/ meditatio
ſedula famulatrix. que nato amori/ lactan/
tis ac gerule fungeret̄ officio. Eſt itaqꝫ me
ditatio fortis vehemēs atqꝫ ꝑſeuerās mē/
tis attētio ad aliq̄d inueſtigādū. Nōne for
tis ac vehemēs attētio que pōt mel ſugere
de petra. oleūqꝫ de ſaxo duriſſimo ad amo
ris ſui nutrimētū. imo ad raptū facit. Eſt
aūt raptus vehemens occupatio virtutis
ſupioris cū totali ceſſatione virtutū infe/
riorū aut ſaltem cū debilitatōne notabili.
In hac meditatōe iuxta alterū typū exar/
deſcit ignis diuini amoris/ ꝓpheta dicēte.
In meditatōe mea exardeſcit ignis. Hoc
fit valido fletu aſſidue ꝯſiderationis. ſtrin
gente ⁊ vniēte virtutē totā ignis h⁹. q̄tin⁹
ex materia iā ꝑparata ⁊ q̄ſi deſiccata a bhu
more groſſo carnalitatꝭ/ flāma purior erū/
pat ⁊ emicet. ¶ Hec meditatio nōne mihi
ſatꝭ ab adoleſcētia familiaris extitit qñ fre
quenter ea que corporeos ſenſus circūſta/
bant/ me ꝯpellebat vel ignorare vel ꝓrſus
negligere. Teſtudo ⁊ feneſtra celle nouicō
rū. ⁊ lacus lauſane. ⁊ cella m ti mei ⁊ alia
multa fidē hinc faciūt. quoꝝ mihi ꝯſidera
tio nulla erit. ¶ Hic mihi ſolitudo placēs
hic inter querc⁹ ⁊ fagos mḡros ⁊ doctores
meos/ gratior ⁊ crebrior illa ꝯuerſatio me.
illic ea oīa q̄ fomentū preſtant amori diui
no/ colligebam. ſugebā. dirigebā. aut iam
collecta reuomens ruminabam. quorum

odorem poſtmodū dedi/ſcriptiſqꝫ reliqui
ꝓſertim ſup cantica.⁊ in meditationibus.
F ¶ Ego quippe mecū ipſe et ad deum nūc
hoc nunc illo modo meditans fabulabar.
Quis ego ſum dn̄e? Quis O rex vniuerſe
creature vt digneris te amari a me? Quid
dico digneris. cū turpe terribiliter iubeas
vt amem te.⁊ minaris eternas miſerias ſi
nō amauero te? Te quē amare fructus ſū-
mus eſt.ſūma nobilitas.ſuauitas incom-
prehenſibilis eſt.iocundiſſimaqꝫ dulcedo
Jubeas vt diligam te. Diligā te igit̄ domi
ne fortitudo mea. diligā nō ꝙ amore meo
egeas. ſed quia idipm̄ vis ⁊ iubes. fiat qđ
vis.fiat qđ mandas. exurge domine in p̄-
cepto qđ mandaſti.diligat te quicqđ ī me
eſt.tota virtus mea.totū cor meū.tota ani-
ma mea.deſideret teipm̄ qui totus es deſi
derabilis.amem te totū. cui me totū nec ſe
mel debeo. Nam debeo quia nihil eram ⁊
feciſti me.debeo quia perieram ⁊ reforma
ſti me milleſies mortē meruerant peccata
mea.ſed debeo milleſies ⁊ amplius.q꞉ miā
tua magna eſt ſuper me. ⁊ eruiſti milleſies
animam ex inferno inferiori. etiaꝫ anima
mea tepida et euomi digna. aīa arida ni-
mis in amore dei tui.anima ingrata bene
ficijs eius. Appello te.reſpōde mihi. ſi qſ-
piam amore tuo ſic arderet/ vt omnia lar-
giret̄ tibi gratis nōne diligeres euꝫ? Quid
ſi vltra omnia ſua donaret ⁊ ſeipm̄.nec ſo-
lum donaret/ ſed inſup pro te redimēdo a
morte/mortē ipſe duriſſimā vltro ꝑferret.
nō adeo obduruiſti/vt poſſes talē ſic amā
tem redamare. Atuero deus tuus ille talis
eſt.qui nō puſilla aliqua bona/ſed hoc ce-
lum hanc terraꝫ hoc mare ⁊ omnia que in
eis ſunt/tibi cōtulit.ſed ⁊ ꝓprio filio ſuo n̄
pepercit inquit apoſtolus ſu⁹.ſed pro no-
bis omnib⁹ tradidit illū. quāto magis nō
omnia etiā nobis cum ip̄o donauit? ¶ At
reſpondebit fortaſſis tua vel ingratitudo
vel auaricia.non mihi ſoli inquies iſta do
nata ſunt.ꝓpterea nō ſunt amoris erga me
ſingularis indicium. Falleris anima mea
ſciueris quia tibi multo copioſius benefi-
cium collatū eſt Jtaqꝫ finge tibi vnice hoc
celum ⁊ hanc terrā datas eſſe. deū inſuper
pro te ſola redimēda carnē ⁊ mortem ſuſce
piſſe.nūquid ſolitariuꝫ hoc munus grāde
malles eſſe q̄ꝫ cum multis? Nūquid homi
nū omniū parentū ⁊ affiniū. nūquid etiaꝫ
angeloꝝ cōſortio/velles nō gaudere? Nū-
quid eligeres munerū tuoꝝ nullos eē par
ticipes? Nō ita ſapꝫ anima mea/vt hoc ſa
pis. Cur ergo nō diligis diligentē te/⁊ ta-
lem ⁊ taliter diligentē.qui amari ſe ⁊ iubet
auctoritate ⁊ rogat caritate. aduerſitate co
git.allicit proſperitate? Cui vox illa con-
gruit/ſi ad puruꝫ reducatur. dies nocteſqꝫ
me ames.ne deſieris.me ſomnies.me expe
ctes.de me cogites.me ſperes. de me oble-
ctes.mecuꝫ tua ſis. meus fac ſis poſtremo
animus quando ego tuus. ¶ Talia olim B
plura mecū meditabar vt columba. Nunc
ad vos mihi exhortationis ſermo eſt/ qui
inter ꝓficientes computandi eſtis.ad vos
quos edomita iam carne quātum ſatis eſt
ad meditanduꝫ conuenit ſatagere. Totis
conatuum neruis ad amorem dei nutrien
dum augendum proficiendūqꝫ. Non vos
abducat oro vel ignauia et vecordia vel
amor ſolius illuſtrandi intellectus. ꝙ ne-
glectus ſit affectus.quem ſicut maxime re-
ſpicit virtus ⁊ meritum/ita precipue colē-
dus eſt. ¶ Atuero dicetis.nos certe ad ſtu
dendum poſiti ſumus.nos ad ſcripturas.
intelligenduꝫ.hec eſt noſtra vocatio. Hoc
nec ego nec reprobo fratres.nihilominus
teſtimoniuꝫ perhibebo vobis quale poſi-
tum eſt in epiſtola mea ad fratres de mon-
te dei/ꝙ ſcripturas ſacras nullus vnqꝫ ple
ne intelliget qui non affectus ſcribentium
induerit. Et quales affectus? virtutū qua
rum regina ⁊ mater ip̄e eſt. Deniqꝫ ſm̄ mē
ſuram dilectionis/ conſequitur magnitu-
do reuelationis diuinorum preceptorum
Nolo mihi credideritis niſi hoc inſinuet
deus ipſe dilectionis. dum apoſtolos di-
xit amicos. quia omnia quecunqꝫ audiui
inquit a patre meo/nota feci vobis. Nimi
rum a natura ꝯparatū eſt ꝙ ſecreta noſtra oc
cultamus hoſtib⁹/amicis reuelamus Su
per inimicos meos prudentē me feciſti in
quit ille cui incerta ⁊ occulta ſapientie ſue
deus manifeſtauerat. Cauſam ſubdit me
ditationē ⁊ amorē diuinoꝝ preceptorum
¶ Quis preterea negauerit q̄n amare ſit
quoddā ſentire quia amor inſup quedam
ſpūalis exiſtat ꝑceptio? Sentire vero co-
gnoſcere eſt non minus q̄ꝫ videre. Et ſepe
tanto ampli⁹ ⁊ certi⁹/quāto tactus ⁊ guſt⁹
ab obiectis ſuis perceptiori ac iocūdiori
actualitate mouent̄. Nonne mellis dulce-
do ⁊ ignis caliditas ⁊ odorū ſuauitas/ me
lius guſtu tactu ⁊ olfactu/ q̄ꝫ viſu dinoſcūt̄

Non aliter anima ſuum guſtum habet ſu-
um tactū olfactū inſup/ ex amore. Rurſus
ſi beatitudo hec debetur mūdis cordeq ip
ſi deū videbūt. et hec mūdicia nullo pacto
melius/ nunꝗ ſincerius ⁊ efficacius fit ꝗ
ꝑ ſucceſſionis amoroſe depuratiuā actio-
nem/ vt maiorem amorē amplior cōſequa
tur cognitio neceſſe eſt. ¶ Porro vbi amor
ibi oculus. vbi vero oculus ibi intētio. et
vbi intenderis ingeniū valet. quare ad ve
hementiorē amorē/ valētior effulgebit co-
gnitio. ¶ Deinde virtus vnita/ fortior ē ſe
ipa diſpſa. Erit ergo virtus cognoſcitiua/
ꝗto in ſe collectior/ tanto fortior. Nihil āt
plus ꝗ amor vnitiōem hāc opatur. Plu-
ra ſunt in hac ſnia. naȝ quis neſciat ex hac
calefactiōe forti/ ignē lucentē erūpe. Ita ex
amore cognitio generatur. ¶ Dicetis pte
rea fortaſſis amorē vos hr̄e dei ꝗtū ſuffic
ad pceptū. Vellem etiā nos hr̄e ꝗtū ſuffi-
cit ad pfectū ⁊ pfectū. qm̄ in via dei non p
gredi/ regredi eſt et magna plane iam imp
fectio eſt/ ⁊ ꝓpriū ſerui pigri/ nolle niti eē p-
fectū. ¶ Ceteꝝ cauete obſecro. dū mēs re-
manet arida a pinguedine ſpūs. dū ſuaui-
tate diuini amoris deſtituta langueſcit: ne
tandē ipa redeat ad cōſolatiūculas quaſdā
fedas et carnales indignas ſe. Verū quip
pe eſt/ aiam abſq cōſolatiōe diu ſtare non
poſſe. q ſi deſit cōſolatio ſpūalis q guſtata
deſipit omnis caro ⁊ quā ſolus pſtat amor
dei: quis facile nō agnoſcat ꝗ pno lapſu ⁊
lubrico/ delectatio carnalis obrepere timē
da eſt: Quis nō extimeſcat illā apl'i expro-
bratiōem. Cū ſpū ceperitis carne cōſuma
mini. Profecto abſq amore di feruido: nū
quid tuto venient ſolicite ⁊ miſere hui9 ob
liuio vite. qm̄ male vincitur delectatio car
nalis/ delectatione ſilr carnali. ſed aliter po
tius. Solus amor dei/ clauus eſt qui cla-
D uum amoris impuri debet retūdere. ¶ Et
o fratres ſi vel tenuiter ⁊ in raptu quodam
guſtare donaret ⁊ videre/ ꝗ ſuauis eſt dn̄s
ſi fas eſſet exclamare ex affectu pbato et ex
pro: ſentiendo cū ꝓpha. Quemadmodum
quidaȝ ex vobis pn̄t. ꝗ magna multitudo
dulcedīnis tue dn̄e quā abſcōdiſti timenti
bus te. Tederet affirmo ariditatis iſti9 in
affectu/ cū eruditiōe ꝗtalibet intellect9. pu
deret aiam tādiu languiſſe. eā fuiſſe ſic ter-
ram ſine aqua deo. ſine aqua ſapie hoc ē ſa
pide ſaporoſe ſcie. Puderȝ ⁊ poſtremo pri
mā nōdum litterā alphabeti huius ſcie af

fectualis didiciſſe Itaq liberet exclamare
cū vno ex magnis ſcrutatoribꝫ: ſed nō abſ-
q affectione. Sero te amaui pulcritudo
taȝ antiqua et noua Sero te amaui. ¶ O
ſi liberaliori dono/ vehementioriq exerci-
tio/ datū eſſet amorem vr̄m extendere/ ad il
lum quem tertio loco noiauimus amoris
gradū/ ad amorem extaticū. et qui ad ſup-
menta les rapit exceſſus. pfecto iaȝ vos cū
regina ſaba nō haberetꝫ vltra ſpūm p ma-
gnitudine vel deuotionis vel exultationis
vel ammiratiōis ¶ Nam amor/ dum p cō
templatiōis obſequiū in tertia ſchola/ huc
uſq trementi/ robur accepit. aſſumit. iun-
git et vnit aiam/ tanꝗ ſpōſam/ deo ſuo ſpō
ſo. vt ſint iam nō duo ſed vn9 ſpirit9. Etiā
verius eſt aia in deo quem amat/ ꝗ in cor-
pore qd animat. nam ibi verius conſeruat
¶ Ita aia q prius appellabatur turtur et
colūba p gemitu ⁊ meditatiōe: q vocatur a
mica et filia p ſubarratiōe ⁊ adoptiōe/ iam
dicitur ſponſa introducta in cubiculum re
gis ad fruendum cupitis amplexibꝫ. Illic
ipa cōcipit et fit verbigena. gignit itaq ver
bum obūbrāte ſibi virtute altiſſimi. et i vir
ginali vtero ſupioris portiuncule mentis
ſue/ q noiatur vel ſcintilla ſeu apex ratiōis
vel ipa ſynderesis. cuius integritas viola-
ri nec in demonibꝫ potuit adeo iugiter vir
go pſeuerat. ¶ Perget aliquis q̄rere quid
eſt verbū gigni ab aia. Accipite ſicut olim
reſpondi q ſola hoc docȝ expiētia ū doctri
na. vnctio nō lectio. Vis h māna abſcōdi-
tum qle eſt agnoſcere: Guſta ⁊ vide. primū
guſtare poſt videre. ¶ Ego igitur vos om
nes in amore ammonitos velim vt ad hūc
gradum nitamini ambulantes de ſchola
cōtritiōis ⁊ pnie. in ſcholā meditatiōis cō
ſanctimonie ⁊ tādē in ſcholā ſolitudinis i-
time flagitātes crebro deū et ſctōs ſanctaſ-
q omnes p verba aie hoc amore vulnera-
te. Fulcite me floribꝫ. ſtipate me malis. qr
amore langueo. ¶ Hec tāta dicta ſunt re-
uerendi pr̄es ⁊ viri doctiſſimi de amore bo
no/ faciente ciuitatem dei in nobis. ⁊ h ſub p
ſona amoroſi noſtri deuoti Bernardi. tuȝ
ad cōmonitiōem noſtrā. tū ad ſui pconiuȝ
DEbebat ſubinde ps altera xpia- I
nitatē introducere de ſuo lāguo
re lugentē quem furor filioꝝ/ n
tā amātiū ꝗ amentiū ſeu demē
tium/ ſuſcitauit ad augetq. Vereor tn̄ ne
poſt verba et guſtum ſuauiſſimi amoris:

vos tam inſuauis materie cõturbaret acer
bitas. Querulis quippe verbis/quid opꝰ
eſt. vbi tantus factoꝝ ſtrepitus/tatus fra⸗
goꝛ auditur/cõclamãte xpianitate tota qꝛ
amoꝛe langueo? Amoꝛe quidem ſeuo et p⸗
uerſo in membꝛis ſuis. cuius amoꝛis ad p̄
cedẽtem tanta eſt ↄ̄tra eſſe põt diſparilitas
¶ Primus vnit diuiſos. iſte coniũctiſſios
diuidit. primus nõ querit q̄ ſua ſunt. Iſte
etiã aliẽa diripit. vtrũqꝫ ↄcomitat̃ cõtritio
et meditatio. Sed cõtritioꝛ infelicitas h̄ ẽ
infelix cõtritio in vijs iſtius. meditatio q̄qꝫ
iniq̄tatis in cubili ſuo. q̄ aſtare facit oĩ vie
nõ bone et maliciã nõ odire. Ac p̄īde nõ
in cõtemplatiõẽm cadit hec meditatio. ſed
tota in cõfuſiõne verſat̃. hoꝛrẽdo ſciſmate
qð xpianitatẽ lacerauit. ¶ Amoꝛ iſte ad ſe
ipm q̄m̃ hoĩes ſeipos amãtes vt ſine fede⸗
re ſint/cõe eſt. qui q̄m̃ ad ſeipm cõtrahitur
ſe vel alios quõ dilaceraret? Vñ p̄terea ire
ↄtẽtiões rixe animoſitates cõtumelie. vnð
cõſuetudines babilonice? noli q̄rere cauſã
alterã/p̄ter amoꝛem ſui. Sed accendit do⸗
minantibꝫ aũt paſſionibꝫ/quid mali deeſſe
quid adeſſe boni ſpabit? ¶ Adde qꝫ amoꝛ
ſui qꝛ meditari neſcit legem dei. ſed vel nu⸗
mi vil cereris et bachi et veneris. nullꝰ ad
hec mala pellenda ptꝫ exitus. cõuolutãt̃ fe⸗
re oĩa tenebꝛis. multi quoqꝫ. qꝛ nec ꝓpriam
nec alioꝝ vocẽ intelligunt in hoc negocio
turbido ꝛ ceco luctuoſiſſimi ſciſmaticis/tu
multuantĩ iniurijs agũt. hoſtes a domeſticꝭ
nõ ſecernũt ꝛ qð deuenire ſolet pugnãtibꝫ i
tenebꝛis Cuius rei p̄bet argumẽtũ/epl̃a q̄
dam grandis nup̲ edita. q̄ tota p̄bꝛis. tota
cõtumelijs ſcatet. tota vicioſiſſimo pꝛoꝛſꝰ
cõfutatiõis genere cõfundit ¶ Nũc igitur
inter hec negocioꝝ põdera inter amoꝛꝭ hu
ius vincula/ſperes amoꝛi dei/ſperes cõtẽ⸗
plationi locũ eſſẽ. ſperes qꝫ recogitent cum
deuoto Bern. illi qui tales ſunt/dies anti⸗
quos ꝛ annos eternos in mẽte hẽant. Pro
pterea deſolata ẽ oĩs terra. qꝛ nemo eſt q̄ re
cogitet coꝛde. ¶ Poſtremo heu maloꝛum
oĩm cumulus/iã maloꝝ ſemiaria iacta ſũt
Et hinc verendũ eſt/ne ſeges infeliciſſima
hereſum radicitus pullulet ꝛ ineuulſibili⸗
ter occupet agros eccleſie. vt ipa iure nunc
obſcecret. Fulcite me floꝛibꝫ ſacroꝝ eloqui⸗
oꝛum nõ defloꝛatoꝛum. Stipate me ma⸗
lis ſolidaꝝ oꝛdinatarũqꝫ aſſertionũ. q̄a a⸗
moꝛe lãgueo. ¶ Et ne q̄ſiueritis q̄d lãguet
Caput languet. pectus languet. ventrẽ lã⸗
guet. quid partes enumero. a planta pedis
vſqꝫ ad verticem vix ẽ i eo ſanitas. Et ↄ̄qꝫ
peſſima ſint q̄ patit̃. deteriora tñ niſi miſe⸗
reatur ex alto ſpõſus et amatoꝛ ſuus expa⸗
ueſco. ¶ Uerum omittamus talia. foꝛſan
digitꝰ dei eſt hic. et neceſſe eſt vt veniãt ſcã⸗
dala. Propterea ſaluberrimũ eſt cõſilium K
vt ſaluet vnuſquiſqꝫ aĩam ſuã. Et vt pauli
ſper ad pꝛioꝛa redeamꝰ. amoꝛ dei ille/eſt q̄
nos ſaluare põt. q̄ nos in oĩbꝫ cõſolari põt
Beatꝰ Bern. rei huiꝰ manifeſtũ eſt argumẽ
tũ. qui añcedẽs amoꝛe hoc vallatus/inter
media ſciſmata ſecurus inceſſit. Sed pfe
cto rara eſt nũc talis auis i terris. pauci ad⸗
modũ qui amoꝛẽ iſtũ dei/ad tale robur p̲⸗
duxerunt. ¶ Cõſideranti aũt mihi in ea q̄
p̲ accidens et velut ab extrinſeco iuuerint
ſanctũ nr̃m/ad amoꝛem iſtũ capeſcenduꝫ.
Reperio illa eſſe quatuoꝛ inter cetera. que
ſunt/mr̃is deuotio. apta cõplexio. debita e
ducatio. et ſolitudinis affectio. ¶ Mrem
ſcimus ex legẽda erga liberos ſuos miro re
ligionis affectu fuiſſe deditã Et p̲ peccato
matrꝭ reſtituit̃ filio bonũ. Eccl. ij. ↄ̄to am⸗
plius p̲ merito? Et hic ſũmo doctrinã mo⸗
ralem qꝫ p̄dicatoꝛes ad ppl̃m/maxime de⸗
bent ammonere mr̃es vt liberos ſuos a pu
ero p̲ ſe nutriãt et inſtituãt ad religionis a⸗
moꝛem ꝛ cultum. q̄m̃ tp̄ibꝫ nr̃is p̲ch doloꝛ
hoꝛribilis eſt defectꝰ in regimĩe infantium
et pueroꝝ. Nã quaſi cũ ipo lacte bibũt ſa⸗
niem oĩm pctõꝝ verbis et exẽplis. Et rctõ
res ſcholarũ debẽt ſimiliter eis eſſe p̲ mr̃i⸗
bus exemplo apl̃i. i. ad Theſ. ij. Debet eẽ
maxima ſolicitudo apud eos vt ſui pueri
bonis moꝛibꝫ adoꝛnent̃. qꝫ ſi nõ curãt (qð
oĩe flagitiũ ſuperat) ſi eos depꝛauãt/ipſi
tot moꝛtibꝫ digni ſũt. q̄t eoꝝ ſcholares mo
ribꝫ deperẽũt. ¶ Scðm iuuamẽ fuit apta
cõplexio. nã et delicata erat. et ſuauitate q̄⸗
dã mollis ꝛ pia. Et pꝛimo habuit qꝫ eẽt me
ditatiuus. ac p̄inde ꝓpter minoꝛeꝫ immerſi
onem aĩe in coꝛpus ad raptus et extaſes a⸗
pta. Et ſcðo habuit faciliorẽ deuotionem
et cõpũctiõem. ſicut econtra de coꝛde duro
dicit̃ qꝫ male ꝛc. qꝫ diabolicã obſtinatiõem
imitatur. Ex iſta radice dicit̃ ſexus femine
us deuotus ¶ Tertium debita educatio a
matre. dehinc in religiõis auſteritate. Cõ⸗
ſtat eñi qꝫ abſtinẽtia ꝛ ſobꝛietas/p̄parant
aĩam ad ſpũalia facilius cõtemplanda. exẽ
plo triũ pueroꝝ. ¶ Quartũ iuuamẽ fuit ſo
litudinis affectio. Itaqꝫ credi nõ põt/ↄ̄tũ

nocent cõfabulationes inter hoïes dũ etiã nociue nõ putaꝰ. Hinc dictũ eſt ꝙ amici ſunt fures tp̄is. Primũ aũt argumentum mẽtis cõpoſite eſt poſſe in vno loco cõſiſterẽ ⁊ ſecũ morari. vt Bern. ⁊ ante eũ Sene. docuerũt. ¶ Deniq̃ꝫ dici põt oĩa iſta quattuor iuuiſſe de ꝑ accidens Bernardũ vt ꝓpheta et miraculoꝝ eſſet opator. inter que ego p̄cipua illa deputo/ q̄ egit in cõuerſiõe illoꝝ q̄ etiã cõuerti toto niſi fugiebant. Sed hora finẽ flagitat. ⁊ nos flagitemus vt finẽ beatũ obtinere ſic languendo hic ꝑ amorem diuinũ poſſimus/ ꝙ in futuro ſecura tranquillitate in illo collocemur. p̄ſtãte dñõ noſtro Jeſu chriſto.

Sermo factus pariſius ꝑ eũdem doctorem in die ſancti Ludouici francoꝝ regis.

Conſiderate lilia agri quõ creſcunt Math. vi. Lu. xij. et i euãgelio hodierno. ¶ Ad irrigandũ lilia candida pioꝝ ⁊ caſtoꝝ ſtudioꝝ in agro mentis nr̄e/ q̄tenus det incrementũ xp̄s/ cõuertamus aciẽ noſtre conſiderationis ad illud liliũ cõuallium ex q̄ idez xp̄us ꝓdijt q̄ eſt flos ⁊ paſcitur inter lilia. Poſtulemus vt a torrẽte fluentoꝝ ſerene gratie/ illabaꝰ in nos trames aquarũ ſalutariũ. purificans viuificãs ⁊ fecũdans ſterilitatem aïe noſtre. Qđ vt fiat nequaq̃ꝫ omittendũ eſt ſalutiferũ illud aue. qđ aue (ſi veterũ narrationi crediꝰ) olim litteris aureis inſcriptũ fuiſſe reptũ eſt in lilijs / ab ore cuiuſdã ſepulti/ miraculoſo ortu germinãtibꝫ. qđ p̄terea allatũ eſt deſuꝑ ꝑ os angeli/ cũ ⁊ nos illud pia deuotiõe recolamus dicẽtes. Aue gratia plena ⁊c. ¶ Conſiderate ⁊c. R. P. et doctiſſimi/ ac ſapiẽtes viri/ ꝯſiderãtĩ mihi qđ nũc de ipa cõſideratiõe loquẽdũ eſt. tñ ad cõmonitiõm noſtrã. tũ ad glorioſiſſimi regis noſtri Ludouici p̄conũ. dignũ duxi ipam cõſiderationis vtilitatem nõ meis ſed beati Bernardi verbis exprimere. Cui nanq̃ꝫ alteri magis aſſentire q̃ꝫ illi cõueniet. q̄ ſupra multos hac virtute pollebat. et a q̄ ſuꝑ hac re nõ mediocris liber editus eſt. Ait ergo. xv. p̄re. de cõſideratione ad Eugeniũ papã. Et primũ q̄dẽ ipſum fontẽ ſuũ. i. mentẽ de q̄ oriꝰ/ pacificat conſilio. deinđ regit affectus. dirigit actꝰ. corrigit exceſſus. cõponit mores vitam honeſtat et ornat. Poſtremo diuinarum pariter et humanoꝝ rerũ ſciam cõfert. Et poſt multa hmõi/ cõſequenter oſtendit quo pacto ipa cõſideratio/ mater eſt quattuor virtutum cardinaliũ. Deinde mrẽm cõſiderationẽ circa que et qualia debeamꝰ exercere ſalubri, ꝓfundaq̃ꝫ declaratiõe ptractat. ¶ Hinc videte queſo q̃ꝫ latam nobis miſtrat loquendi materiã thema noſtrũ qđ p̄mittitur: cõſiderate. Reſtrictius atñ tradi, videtur/ dũ dictũ nõ eſt ſolũ cõſiderate. ſed cõſiderate lilia agri quõ creſcũt. Placet aũt vt ſermo noſter hoc mõ loquẽdi euangelico coartetur de cõſideratiõe lilioꝝ agri quomõ creſcũt. ſi tñ vnã prius de ipa cõſideratione cõſideratiõem eliciuero ad laudem regis noſtri. ¶ Eſt aũt iſta cõſideratio Sereniſſimus Rex ludouicꝰ plurimũ ſuo tpe re cõſideratiuus fuit. Hoc ita vel ſentire vꝉ dicere/ certa me rõ cõpellit. Pollebat q̄dez rex noſter ceteris ỽtutibꝫ cũ aũt ſint cõnexe veluti ſorores germane in chorea p̄lcerrima. verſis mutuo vultibꝫ et ipa cõſideratio nõ ſolũ virtus eſt. ſed directrix auriga q̃ꝫ virtutũ qua ſublata virtus quelibet vitiũ eſt. ꝑſpicua ẽ cõſideratio. ¶ Preterea nonne ꝓfitetur eccleſia regem noſtrũ digne ſctẽ q̃ꝫ principatũ fuiſſe: Neminẽ vero magis q̃ꝫ ipm principẽ decet cõſideratio. que ſingularis quedã eſt mater prudẽtie. Hec eſt phi ſnia. ix. politi. Hoc in omni arte ꝑfacile eſt animaduertere. nam a rectoribꝰ et architectis in omni arte ſi cõſideratiõem tollis/ quid in reliq̄ ſit vtilitatis neſcit. ¶ Pulcram ſubinde ⁊ ꝓpoſito cõgruam narratiõem infert Macrobiꝰ in ſaturnalibꝰ: ſub hac quidẽ ſnia. q₂ verba nõ teneo. Fuit in theatrico ſpectaculo rome vnus hiſtrio vel minus qui ꝑ geſtus (vt ſolebãt) ſtudebat effingere ⁊ repñtare ꝑſonam principis. Exclamauit alter hiſtrio ipm deficere a ꝓprietate repñtatoris. Appellaꝰ igitur a populo vt iſtius errorẽ corrigeret. Paruit. Conſtituit ſe quoq̃ꝫ velut hoïem meditabũdũ et vehementer cõſidaratiuũ. ſignans ex hoc nihil magis decere principẽ q̃ꝫ ꝙ eſſet conſideratiuus. Et videte ſi nõ eãdem ſniam in ſacris litteris cõſideramus Jlle rex ſalomon p̄dicauit dicẽs. Prouerb. xx. Rex qui ſedet in ſolio iudicij. Jntelligite. nõ in mẽſa. nõ in comeſatiõibus et cubilibus. neq̃ꝫ diſcurrens euagatiõe petulanti diſſipat oẽ malũ intuitu ſuo. Et quid intuitus regis hic aliud dat intelligi/ q̃ꝫ acutam agendoꝝ

conſiderationem? Et Iſa. xxxij. Princeps
que digna cogitabit. i. cōſiderabit. et ipe ſu
per duces ſtabit. Propterea terre maledic
Eccl̄s. x. cuius rex eſt puer ⁊ principes mãe
comedūt. cur ita (niſi ꝙ pueritia et matuti-
na comeſtio / ad litterã aduerſant̄ cōſidera-
tioni? Cur ſubinde celebrat̄ a tullio memo
rabile id dictū Scipionis. Nunꝗ̄ minus
ſolus ꝙ̄ cū ſolus? Certe q2 principeꝫ decet
maxime ſecreta interdū ſilētia ⁊ ſeceſſus a
turbis q̄rere vt ſolus cōſideret toti⁹ reipu-
blice ſtatū. et ſolus abſꝗ arbitro ponat añ
mentis oculos / ſeipm̄ ⁊ curas omnes agē-
doꝝ ſolertius et fidelius ꝙ̄to ſecreti⁹ diju-
dicet. qm̄ affirmante vno ex eiſdē Scipio
nib⁹ (Et refert Valerius li. vij. Nec ſilet ſe-
neca) cū in oib⁹ tum p̄ſertim in pricipe hec
turpis et nō admittēda excuſatio eſt dicer̄
Nō putaui. Adeo nihil abſꝗ cōſideratio-
ne agendū eſtimauit eſſe / quin futura cau-
te p̄uideat. Hec obſeruabat inclit⁹ ille ſci-
pio africanus minor q̄ q̄tidie nihil aggre-
diebat̄ agendoꝝ quouſꝗ diluculo ſol⁹ i ca
pitolio diu reſediſſet. q̄ factū eſt vt oia ei p-
ſpere / ⁊ ſm̄ eſtimatiōem tūc romanoꝝ diui
ne ſuccederēt. Sic Eneas apud Virgiliū
Sic apud Therentiū comicus ſenex ſin-
gula p̄uidiſſe ſibi ip̄is memorant̄. Deniꝗ
ſiquis reuoluat hiſtorias actaꝗ regnoruꝫ
puto recognoſcet omnes pene regnoꝝ ſub
uerſiones ꝑ clades belloꝝ / frequēti⁹ ex con
ſideratiōe ꝙ̄ aliūde pceſſiſſe. dū vicꝫ nō ſa-
tis explorat̄ hoſtilis machinatio. dū coruꝫ
ſtratagemata vel inſidie nō caute circūſpi-
ciunt̄. dū ruit p̄ceps improuidaꝗ acies ve
lut beſtie in laqueos et in omne p̄ſus peri
culū. Hoc titus liuius. hoc vegetius de re
militari. hoc fronton⁹ in ſtratagematibus
et alij hiſtoriographoꝝ palā tradiderunt.
et nr̄a tempeſtate nimis expertum eſt. Et a-
nimaduertite p̄cor ſi forſan hoc attēdebat
Hieremias. Hiere. xij. dū lamentat̄ dicēs.
Deſolatione deſolata eſt oīs terra. Et tāꝗ̄
ab eo q̄reret̄ rō. ſubiūxit. q2 nemo eſt q̄ reco
gitet corde. i. cōſideret de ſubuerſione ipſa.
Demū futura hieruſalē flens ſaluator. ei p
cauſa p̄cipua ſue deſolationis exprobrauit
incōſideratiōem q2 ſi cognouiſſes ⁊ tu. in-
R quit Lu. xix. ❡ Optime et diuine hec ⁊ ſilia
animo retinens cōſideraſti o glīoſiſſīe rex
Ludorvice. atꝗ ſtuduiſti vt te ⁊ regnū tu-
um / ꝑ virtutem cōſideratiōis regeres. et eſ-
ſes tanꝗ̄ alter argus cētoculus. velut etiaꝫ
❡ Ianus qui ꝑtem ſpectat vtranꝗ̄. et ſic aīa
lia illa ꝓphetica q̄ in circuitu erāt plena o-
culis Ezech. i. Deniꝗ tanꝗ̄ tibi tuiſꝗ filii
bus audires dn̄m aſſidua exhortatiōe pſo
nantē primū thematis verbū. Cōſiderate
❡ Et vtinam in hac calamitate nr̄a nō ſo
lū terreni principes ſed ipi p̄cipue eccleſia-
ſtici qui regēde p̄ſunt eccleſie hoc mō con
ſiderarent. hoc mō ſaperēt ⁊ intelligerēt ac
nouiſſima p̄uiderent. potius ꝙ̄ turpi deſi-
dia / aut turpiorib⁹ curarū terrenarū occu-
pationib⁹ mācipati ambularet vnuſquiſꝗ
poſt prauitatem cordis ſui. quaſi poſt cate
nam qua circūſtrict⁹ trahit̄. nō ita / res oēs
feda labefactiōe corruerent. nō ita miſeris
et luctuoſis modis / omne diuinū ⁊ huma-
nū / nefas infauſtū cōfunderet. Nō poſtre-
mo viri cōſideratiui vel cordati qui vel ſo-
li vel p̄cipue ipi dicendi ſunt hoies vtētes
rone nō inꝗ̄ ſpernerent̄ aut irriderent̄ p fā
taſticis / a talib⁹ vaniſſimis hoib⁹. imo iam
nō hoib⁹ ſed monſtris et portentis nihil de
hoie retinent p̄ter exteriorem corpis effigi-
em retinentib⁹. Ita eſt nō mētior neꝗ mu
to ſniaꝫ. tales nihil de hoie retinent p̄ter ex
teriorem formaꝫ corpis. q̄ pegrinis adhuc
indumentis deformata. cū intus vere bel-
uina et diabolica ſint oia. Qm̄ alij porcuꝫ
viuūt. alij canem. alij leonem aut aliquam
ex beſtijs abſꝗ humana cōſideratione. ❡
Sed querelam hãc ſolitam linquētes (q̄a
etiam de eis q̄ ab iſtis conſideranda eſſent
ſcripſit diffuſe Bern. vbi ſupra) videamus
ſi forte beatiſſimus rex Ludorvic⁹ / q̄dam
ſpecialiori mō ſup alios reges et pricipes
traducere poterat ad ſui cōſideratiōem / nō
vnicā thematis pticulā primā ſed ipm̄ the
ma integrū cū dictū eſt. Cōſiderate lilia a-
gri ⁊c. ❡ Verū priuſꝗ̄ vltra pgrediar inci
dit vnū dicere qȯ ex cōſideratione magna
vel p̄ſus maliuola geſtū eſt. Her (ſicut ac
cepi) affixe ſunt ſcedule plurime. q̄ p̄ter mo
rem maioꝝ nr̄oꝝ publicarēt ſermonē iſtū
Et queādmodū de Rufino cōquerit̄ beat⁹
Hiero. tales vident̄ me aut potius onera-
re laudib⁹ ꝓprijs. ſed ex mō faciendi ꝓ̄ſūt i
famatiōes ⁊ honorifice cōtumelie. Cōſtat
ꝙ a zelantib⁹ vel collegiū iſtud venerabile
vel me vel vtroſꝗ pceſſerūt he ſcedule. Sꝫ
refert q̄ zelo. Nam ſi bonus fuit plane tam̄
nō ſm̄ ſciam ⁊ cōſciam. Si malignus ⁊ li
uidus. certe nō ſm̄ charitatem. Ignoſcen-
dū eſt igitur vel miſeraudū vel cōtēnendū

vel orandum. Hanc veritatem quaȝ teſtoꝛ
hoc zelo loquoꝛ ſupplico pſuaſam habeto
te me impulſoꝛe aut ſuaſoꝛe aut conſcio/ta
les ſcedulas nullo modo factas fuiſſe. Nõ
dum enim deo miſerante ſic deſipio vt imi
tari velim tam publice/militem glorioſum
illũ Thraſonem comicum/pdicantẽ lau-
des ſuas tanq̃ȝ adulatoꝛ et biraldus ſuꝑp-
ſius. ⁊ velut cuculus qui non niſi ſe cantat
Et quanq̃ȝ valde imparſim aplo. vſurpo
tam humili fiducia verbum ſuum in hac ꝑ
te. nõ indigemus litteris cõmendaticijs a-
pud vos. Sec nec plapſus ſum in illõ ab
Eſopi fabulis ſumptum improperiũ Om
nes accurrite rane: mons parturiet magnꝰ
D naſcetur ridiculus mus. ¶ Hec ex incidẽ-
ti. Nunc ad rem redeo vbi de ipa conſide-
ratione lilioꝝ agri particularius loquẽdũ
eſt. Et primitus cõſiderandum occurrit q
habet hoc ꝓpꝛiũ ſcripture diuine inſignis
vbertas/vt verba eiꝰ ſingula myſteria ſint
q̃tumcunq̃ȝ videantur humilia Res inſu
per loquuntur in ea ⁊ docent moꝛes ⁊ vir-
tutes. docent charitatem tropologice ſeu
moꝛaliter. docẽt fidem allegoꝛice. docent
ſpem angogice. Ita eſt ſcriptura ſacra lin-
gua vna et mltiplex. breuis ⁊ latiſſima quẽ
admodum et a diuino Bartholomeo alle-
gat hierarcha Dioñ. ⁊ velut ſpeculum cõ-
cauum: in quo varie relucẽt facies. Et rur
ſus manna in quo ſapoꝛ omnis reconditꝰ
inuenitur. ¶ Propterea non puum exiſti-
mandũ eſſe putauit inclitus rex noſter. q
mittit nos xpus ad conſiderandum lilia a-
gri quomõ creſcunt. pſertim qꝛ ſumebat in
ſigne ſuũ ex lilijs moꝛe atauoꝝ ſuoꝝ. iſtar
etiam veterum illoꝝ quoꝝ meminit phs
in politicis. qui oꝛnatũ ſumebant ex lilijs
ſm victoꝛias. Eſt itaq̃ȝ natura nobis inſi
tum vt q̃ ſunt familiaria ⁊ nobis inſignia
ea tum libentius tum freqñtius cõſidere-
mus. et ad hoꝝ inſpectiõem facilioꝛ ẽ ani
mi noſtri foꝛmatio. Lilioꝝ igitur conſide
ratio generabat in rege noſtro doctrinam
multiplicem. qua nutrietur ad fidem ſpem
et charitatem ceteraſq̃ȝ virtutes. ¶ Ad fi-
dem quidem. dum inuiſibilia dei p ea que
facta ſunt in lilijs pulcerremis itellecta in-
ſpexit ex numero pondere ⁊ mẽſura. ex ſpe
cie mõ et oꝛdine. Nã ſi pulcra. ſi decoꝛa. ſi
ſpecioſa ſunt lilia. ſicut ⁊ valde pulcra ſunt
q̃to pulcrioꝛ ſpecioſioꝛ ⁊ mirabilioꝛ eſt ille
qui fecit ea. ¶ Ad ſpẽ deinceps aſſurrexit:
dum cõſiderauit ea creſcere que nõ laboꝛãt
neq̃ȝ nent ⁊ que diuina pꝛudentia ſic veſtit
vt Salomon in omni gloꝛia ſua nõ fuerit
opertus ſicut vnũ ex iſtis. Si ergo putar-
guit xpus fenum agri qđ hodie eſt et cras i
clibanũ mittitur deus ſic veſtit: q̃to pluꝛ
eſt homo modice fidei. vt de diuina puidẽ
tia non diffidat. ſed iactet curam ſuam ⁊ co
gitatũ in dño et ipe euȝ enutriet. ¶ Ad cha
ritatem deniq̃ȝ accenſus eſt rex noſter dum
cõſiderãdo pſpexit q̃ pacto deꝰ vſq̃ȝ ad ob
lectationes varias dilexerit hoiem. ⁊ ꝓpter
eum etiam liliũ ne dicam tot res mire pul-
critudinis decoꝛis et virtutis foꝛmauerit.
nec ꝓpter vnum hominem iſta minus fecit
quia cuȝ multis fecit put eſt deductio apõ
Hugonem in ſuo de arra ſponſe. ¶ Quid P
autem ſi ternariũ lilioꝝ in ſuo ſcuto regio
et diuino/rex noſter ad moꝛes retoꝛquere
conſiderando volebat. Videbat eni quali
ter lilioꝝ fulgurat coloꝛ aureus in campo
azurro velut in ethere puriſſimo et ſereniſ-
ſimo. Et nonne poterat p ternariũ hoc lili
oꝛum/conſiderate. vl' tres virtutes ꝑnoia
tas: fidem ſpem charitatem in aña iuſti ce
lica. aureo fulgoꝛe micantes. vel ipam attẽ
debat a qua oꝛiginant': beatiſſimam trini
tatem. in quo/velut intellectuali ſcuto triã
gulari p circũinceſſionem compꝛehendenter
poſitam. vel tres anime vires ſpeculabat'.
concupiſcibilem iraſcibileȝ rationalẽ Aut
ſi iuſtius eſt accipere tres partes imagines
memoꝛiam. intelligentiam. et voluntatem
Aut deniq̃ȝ appꝛopꝛiatius regie maieſtati
tria lilia in ſcuto tres ſtatus in ſuo regno ꝯ
ſiderare fas habuit idem rex noſter: ſtatum
dico militantiũ. ſtatum cõſulentiũ. ſtatum
laboꝛantiũ. Hi ſiquidem ſtatus etſi in om
ni policia reperiri habeant vel mediocriter
inſtituta: vſurpat tamen ſibi regnum fran
cie coloꝛem ethereum ob ſingularem reli-
gionis cultum. Coloꝛeȝ vero aureũ tripli
ci illi ſtatui contulit excellentia meritoꝛuȝ
in vtroq̃ȝ. Nam vbi queſo viguit vſq̃ȝ ter-
rarum vel in militibus ſtrennuitas poten
tioꝛ. vel in cõſulibꝰ ⁊ clericis ſapientia diui
nioꝛ. vel in laboꝛantibus ⁊ ſubditis obedi
entia ꝓpenſioꝛ: Ita vt nihil errauerit q̃ re-
gnum francie dixerit in oꝛbe poſitum eſſe-
velut hoꝛtũ ⁊ agrum quendam voluptatꝭ
ameniſſimũ. ethereo ſplendoꝛe nitentem.
fecũdum quoq̃ȝ lilijs hoc eſt populis/au-
rea dignitate fulgentibꝰ. quẽ hoꝛtũ irrigat

fons ille puriſſimus ꝛ fluuius niueis argē
teus vndis. vniuerſitas pꝛiſieñ. in quatuoꝛ
facultatū flumina cōdiuiſus. quibꝫ irrigaṫ
omnis terra ¶ Agnoſcitiſ vt opinoꝛ doctiſ
ſimi ꝛ ſapiētes ꝗ͛ ſlate patētem cōſideratio
nem rex noſter habuit ex inſpectatōne ꝓpri
oꝛum inſignioꝝ et dū rememoꝛabaṫ ex hic
verboꝝ xp̄i que dicūt Conſiderate ꝛc̄. Et
potuit quidē amplius ex cōſideratiōe lilio
rum et eoꝝ creſcēdi mō / animaduerteṙ pius
rex nr̄ tria eſſe neceſſaria ad debitū populi
totius augmentū / tanꝗ̄ ad crementū viuē
tiū lilioꝝ. Nam ſi nō eſt homo liliū non di
xiſſet ꝓpha. Juſtus germinabit ſicut liliū.
¶ Hec tria ſunt q̄ lilia vt creſcant exigunt
Ros ¶ Ros ſupne benedictionis
Humoꝛ ¶ Humoꝛ terrene ſuſtentatiōis
Clauſura ¶ Clauſura iuſte ꝓtectiōis.
Abſqꝫ roꝛe eni ꝛ ethere libero / flaccida ſūt
lilia ꝛ decoloꝛia. ſic abſqꝫ diuina grā que ē
pluuia volūtaria quā ſegregat deus heredi
tati ſue et abſqꝫ ſupno afflatu vel aſpectū po
pulus omnis interius cōtabeſcit. Poꝛro a
reſcūt lilia ſi deſit humoꝛ bonus in radice.
et pp̄l's non ſubſiſtit ſed areſcit / ſi ſibi deſit
ſuſtentatio in coꝛpe. Demū lilia ſi nō clau
dantur ſepibꝫ aut muris / depaſcūtur ꝛ con
culcant ea oēs beſtie agri. et pp̄li ſi non iu-
ſtis legibꝫ ꝛ obedientie muro cōcludantur
ipſi celeriter hoſtibꝫ inuaſi depereūt. ſiue ho
ſtes intelligas ſpirituales q̄ ſunt mūdus ca-
ro demonia. ſiue materiales ꝛ viſibiles qui
Q ſunt ipſi hoīes ſubꝗ̄pis. nam nullū eſt ani-
mal alteri magis inimicū. ¶ Hec cōſidera
ſti rex gl'ioſiſſime / ꝛ viuētiū lilioꝝ agricola
egregie Ludouice. Cōſideraſti inꝗ̄ vt noſ
ſes quō lilia rōnabilia / agri tui regni / creſ-
cerent dū viuebas in carne et nunc (vt piū
nobis credere eſt) tuis interuētibꝫ cōſidera
re nō ceſſas dū regnas in ethere. Cōſidera
ſti nempe vt eis nō deeſſet ros et aſpect⁹ ce
li liber. dū in eis ſcērē religionis cultū ꝯſer-
uaſti. Cōſideraſti vt nō deficeret humoꝛ ī
coꝛpe velut in terre fixa radice dū eos tpali
ter ſuſtētaſti. Cōſideraſti poſtremo ne diſ-
ſiparet maceria vel clauſura iuſte ꝓtectiōis
dū cōgruis legibꝫ atqꝫ iudicijs / eos cōmu-
niuiſti. ita vt fuerūt pp̄li tui inſtar lilioꝝ ir
roꝛati de ſurſum / irrigati deoꝛſum ꝛ ꝓtecti
ꝗ̄qua verſum. ¶ Et poterā o doctiſſimi et
ſapiētes viri / poterā iſta latius deducere ex
eiuſdē regis celebri chꝛonica ſi vacaret. ꝛ ñ
eſſetis onerandi notiſſimis. nam quis ne-

ſciat eum fuiſſe in cultu religionis catholi
ce cōſeruando xp̄ianiſſimū: Quin et here-
ticoꝝ extirpatoꝛ fuit vehemēs. et his ferue
tiſſimo zelo ſuccēſus / impios infideles bar
baros pſecutus eſt. ꝛ ad augmentū diuini
cultus / multa monaſteria cōſtruxit plīma
repauit. Ceterū negari nō pōt eū de coꝛpa
li ſuſtentatione ſubditoꝝ curioſum fuiſſe /
qū ipſis etiam paupibꝫ inopibꝫ ꝛ egenis in
tra et extra regnū ſuū / tāta pietatis affectio
ne et ſolicitudine ꝓuidebat eos pſonaliter
mira ꝓrſus humilitate viſitās paſcēs ꝛ re-
fouens. Quid amplius dicā de clauſura li
lioꝝ ſuoꝝ p iuſtā legū ꝓtectiōem: Jpe enī
legibꝫ bn̄ cōdicis. circūcinxit pp̄lm ſuū / p-
uidens ne frangerenṫ ab eis q̄ſdā inſup ad
didit vt de ꝓhibitione duelloꝝ ꝛ punitiōe
blaſphemantiū ꝛ foꝛſan plures adiūxiſſet
ſi nō dictaſſet ſibi cōſideratio ſua / multitu
dinē cōfuſam legū ꝛ ſtatutoꝝ nō tam ꝓte-
gere ꝗ̄ aliqn̄ ſubuertere gentē cui ſeruāda
mandaṫ. Exemplū in ꝓpoſito Aceruus la-
pidū aut ſepes ſpinarū ꝓtegūt ꝛ circūdant
lilia. Qd̄ ſi iuſto amplius excreuerint ł ſpi
ne vel lapides. laceranṫ lilia. aut ab aeris li
bero hauſtu ꝓhibenṫ. Non ſecus eſt de mł
titudine traditionū humanarū: noiatiꝫ ex
cōicationū. Ad hoc ſpectat illud Mat. xv
Jrritū feciſtis mādatū dei ꝓpter traditiōes
vr̄as ꝛc̄. ¶ Talibꝫ modis ſtuduit optim⁹
et ſolertiſſimus agricola nr̄ regius hr̄us lu
douicus cōſiderare lilia agri. i. pp̄l'os r̄gni
quō creſcerēt dū habebāt roꝛē ſupnū. hūo-
rem terrenū. et ſeptū munitiſſimū. Primū
de bn̄dictiōe celi. ſcōm de bn̄dictiōe terre:
tertiū de inſtitutione diſciplīne. ¶ Velleꝫ R
ita cōſideraremus oēs. lilia agri noſtri q̄-
mō creſcerēt. nemo quippe eſt qui nō agrū
hēat cure ſue cōmiſſum. de quo ſapiens ad
monet nos Prouerb. xxiiij. Diligenter ait
exerce agrū tuū. alioqn audi ab eo ibidē q̄d
mali ſubſecuturū ſit. Per agrum viri pigri
tranſiui. et ecce totū repleuerāt vrtice. ope-
ruerūt faciem eius ſpine. et maceria lapidū
deſtructa erat. Fruſtra q̄rerenṫ ergo ī agro
tali lilia creſcētia. vbi deeſt ſolers cōſidera
tio ꝛ dn̄aṫ ignauia ea nō cōſiderās q̄ premi
ſimus. Nam ꝓpter abūdantiā noxij humo
ris totū replent vrtice moꝛdicātis ꝛ exurē-
tis luxurie ꝓpter effectū nō sereni roꝛis ope
riūt faciē ei⁹ ſpine. Et qꝛ maceria lapidum
deſtructa eſt p indiſciplinatā diſſolutiōem
cōculcant totam ſatiōem ꝛ germina vtilia

omnes beſtie agri. et ſingularis inobediẽtie ſuꝑbe ferus/depaſcit ea. ¶ Ager iſte ſi querit̃ qualis et q̃s ſit. apte rñdet̃ hõ. ſ. minor mũdus. Math. xiij. Idem ipſe hõ eſt agricola ſub agricola ſupmo cõſtitut⁹: De quo Math. xiij. et Joh: xv. Porro totidẽ abũdare lilijs debet ager talis/q̃t virtutib⁹ iubet̃ inſigniri. Nõne pulcerrimũ liliũ caſtitas: pulcrũ ſobrietas: pulcrũ iuſticia. pl̃crũ ꝛ formoſum ſapia. modeſtia fides. ꝛita de reliq̃s virtutib⁹ floriferis. q̃b⁹ redolet ager aĩe velut odor agri pleni. cui benedixit dñs. Beñ. xxv. ¶ Sed credite nõ ꝑuo aut gratis poſſidet̃ ager/talib⁹ lilijs decoratus Emitur certe laborib⁹ q̃pl̃imis ꝛ ſtudioſo colendi exercitio. ſicut in figura fortis mulieris dicit̃ Prouerb. vl. Cõſiderauit agꝛ̃ et emit illũ. Et qm̃ nemo repente fit ſũm⁹/ſed cũ tp̃is curſu ꝛ etat̃ incremẽto/creſcũt altius ipa virtutũ lilia. quẽadmodũ diſtinctio formoſa ſignificat q̃ quoſdã ponit incipiẽtes quoſdã ꝑficientes. alios ꝑfectos.

¶ Cõſideremus eadẽ lilia quo nature mõ creſcũt a primeuo ſui germine ad medium robur ſtipitis. vſq₃ ad floris fructuſq₃ maturitatẽ. Hoc cõſiderantes. xp̃o obedim⁹ ꝛ ſermonẽ aptabimus auditorib⁹. Sũt q̃ppe in hoc cetu venerãdo hoĩes ſub etat̃ diſtinctiõe triplici. ſub germinãte adoleſcentia. ſub virenti iuuẽtute. ſub matura fructuoſaq₃ ſenectute. In q̃b⁹ pari typo virtutũ lilia ſuccreſcere debere demõſtremus. Alia eniz virtus in fortitudine ꝛ efficacia decet maturũ ſenem. alia virilẽ iuuenẽ. alia tenerũ adoleſcentẽ. Fallor ſi ñ hoc ſignauit Apoſtolus Cũ eſſem inq̃t ꝑuulus loq̃bar vt ꝑuulus ꝛc̃. Cũ autem factus ſum ſenex euacuaui ꝛc̃. i. Cor. xiij Idẽ notauit Ora. poetas inſtituens et etates deſcribẽs. hoc mõ pñs cetus eſt velut ager ille. in q̃ erant tres ordines ouiũ accubãtes iuxta puteũ. Beñ. xxix. Puteus locus eſt vñ haurit̃ aq̃ ſcie ꝛ ſalutaris ſapie. Tres ordines ouiũ/tres accipimus ordines ſtudentiũ ſimplicium ¶ Cõſiderandũ vero eſt ꝙ etſi i omni etate neceſſe ſit ꝟtutũ lilijs vt creſcãt miniſtrare triplex antidotũ qd̃ ꝓdixim⁹. Rorem ſcz hũorẽ ꝛ clauſurã. nihilominus appropriatiori breuitate nõ oĩa oĩb⁹/ſed ſingula ſingulis diſꝑtiri curabim⁹. Et ſtantes in terminis nr̃is/ne diſſoluta fluctuemus euagatiõe/dicemus ꝙ clauſura diſcipline ꝓcipua neceſſaria eſt in agro adoleſcentuz teneroꝝ q̃ ad incipiẽtes. humor pur⁹ ꝛ ſufficiens. aer in agro viriliũ iuuenũ quo ad ꝑficiẽtes. Ros ſuꝑnus et aſpectus celi lib decet maxime in agro maturoꝝ q̃ ad perfectos. ¶ Et plane ſi vellemus: nõ operoſũ erat adaptiões has ad alia deducere ꝑſerti ad ſtatũ triplicẽ ꝑſatũ regni francoꝝ q̃ conſiſtere ponit̃ in laborãtib⁹ ſubditis. et inclitis militib⁹ ꝛ in clericis atq₃ cõſulib⁹ Uerꝝ hec reliq̃ oĩa comp̃hẽdere q̃ dici ſe offerunt q̃s ſermo ſufficeret: Poſtpoſitis ĝ ceter̃ q̃ dicere vel ad laudẽ glioſiſſimi regis noſtri copioſiſſime: vel ad edificatiõem nr̃az abũdãtiſſime/ꝯſideratio ꝓfunda nr̃i themat̃ ingerebat. ſub triplici orõe cõcludat̃ ſermo noſter. Pria orõ ad incipiẽtes. ſcd̃a ad ꝑficientes. tertia ad ꝑfectos.

¶ Prima oratio

¶ Ad vos mihi nũc ſermo eſt o generoſi adoleſcẽtes. etſi generoſi non degeneres. ſi diſciplinati nõ diſcholi eſſe vultis. obedite xp̃o iubenti. Quid iubet xp̃us: Cõſiderate lilia agri quõ creſcunt. Conſiderate et abſq₃ ſtrepitu vel tumultu ꝛ fabulatiõib⁹ attẽdite. qm̃ ita in nouello agro mẽtis vr̃e creſcere primula ꝟtuoſoꝝ lilioꝝ germia cõueniet. Sunt eq̃dẽ inſita vob̃ a natura agente infallibili germina quedã virtutum quaſi ſm rões ſeminales q̃s tullius appellat ſeminaria virtutũ. q̃ ſi nos inq̃t creſcer̃ et valeſcere ſineremus. illa nos ad beatam vitam deducerẽt. Et de hoc nõ ſiluit phs ij. eth. Hec ſemina nolite ſuffocare vicioꝝ germib⁹ aut aliũde diſꝑdere. Et quãq₃ me tuẽdũ vob̃ ſit. tũ ab algido gelu torpentis deſidie. tũ ab vredine. tũ ab erucis. ab erugine ꝛ ab alijs peſtib⁹ improbis/aduerſantib⁹ incremẽto ſpũaliũ lilioꝝ. Nihilomin⁹ in primis ſtudẽdũ eſt ad clauſurã cõgruaz ꝑ murũ diſcipline q̃ nõ appoſita vel demolita. plane de lilijs actũ eſt ꝑtꝛuit ꝛ ꝑeunt. Quãobrẽ app̃hẽdite diſciplinã cũ illo q̃ dicebat deo. Et diſciplina ipa me docebit.

¶ Sed q̃d loquimur adoleſcentib⁹: forſã obſurdeſcũt. aut nõ ſatis cõſiderate ſuſcipiũt q̃ dicitur. Ita eſt. Sua quorũdã garrulitas hoc indicat. Nimiꝝ min⁹ idonei ſunt cõſiderare/ob craſſam ignorãtie caliginẽ. vel ob turbã paſſionũ. ꝛ deſiderioꝛuz iuuenilium. q̃ cogitatiões ſuas ꝛ cõſiderationes traducit aliorſum. aut qꝛ indiſciplinatiõem quã alibi exercẽt. huc afferũt Pro

eis idcirco cõſiderate vos p̄ceptores ⁊ ma
giſtri venerabiles. ad vos me cõuerto. vos
q̄ talib⁹ regẽdis p̄eſſe delegiſtis. ⁊ pfecto du
ram in h̄ p̄uinciã (vt apud Theren. poni-
tur) ammiſtrandam ſuſcepiſtis. Coerceat
eos diſcipline vr̄e clauſura. infra quã etiã
mores cõponite et formate ad normã xp̄ia
ne religionis. Nam q̄ŧũ piaculũ eſt apud
xp̄ianos. ſuos adoleſcẽtes nõ xp̄iana ſape-
re/neſcire p̄cepta dei: Et q̄d agendũ ſit. q̄d
omittendũ. q̄d credendũ. q̄d ſperandum ⁊
quid timendũ/penitus ignorare: Subuer
ſio eis vel loqui vel legere q̄ nõ p̄ſint mori
bus. aut plus eis obſint q̄ꝫ p̄ſint ingenijs.
Pudet q̄ aliter vſq̄ꝫ in hodiernũ diẽ iude-
orũ pueri inſtituũtur primit⁹ in lege ſua p
T ut iuſſiſſe videt̄ dñs. Deute. iiij. ¶ Cõflu-
unt ecce ipi adoleſcẽtes plus ſolito/de toto
francie regno/ad florentiſſimũ p̄iſieñ. vni
uerſitatis ortũ. erudiri hñt illic in ſuis pri-
mitiuis ⁊ grãmaticalib⁹ q̄ nup nõ niſi tali
bus imbuti/aduenire cõſueuerãt qđ cur ſi
at et an fauſtũ ſit p̄ſagiũ: nõ ſuſcepi diſcute
re. Scimus q̄ in morituro aı̃ali/ſp̄us ad
cor cõfluũt. Hoc vnum dicere habeo q̄ eo
amplius danda eſt opa in hac celeberrima
vniuerſitate. ne caſſato vł neglecto diſcipli
ne muro circa adoleſcentũ cuſtodiã/erum-
pant ex agro eoꝝ nõ lilia cãdida ⁊ odorife
ra virtutũ. ſed infelix loliũ et ſteriles auene
vt Virgili⁹ loquit̄ ſentes quoq̄ꝫ. ⁊ ſilices ⁊
nociua queq̄ꝫ plãtaria vicioꝝ in p̄niciẽ nõ
ſolũ taliũ/ſed publicã eccleſie. vt p̄inde fiat
ager q̄lẽ vidit Hiere. plenũ abominatiõi-
bus. Hiere. xiij. ¶ Et o mores o tp̄a Quã
tis et q̄ŧ abominabilib⁹/plena ſunt ⁊ mẽs
et corpa q̄rũdã adoleſcentũ. ⁊ ſerpunt inter
eos nefanda cõtagiõe nemine cõſiderante
nemine p̄hibẽte. nemine euellẽte. vtinã ne
mine impellẽte. et nullo mõ eos q̄ conatur
extirpare admittẽte. Et heu maloꝝ cumu-
lus iſtas ſuas abominatiões nõ abominã
tur cũ p̄pha dicẽte. Iniq̄tatẽ odio habui ⁊
abominat⁹ ſum. Et q̄d eſt iniq̄tatẽ abomi
nat⁹ ſum: Illã certe p̄ os cõfeſſiõis euome
re vel eijci ¶ Ad hoc p̄o agendũ eſt vt frequ
tius os clauſum ⁊ mutũ ⁊ vix extrahit̄ vn-
q̄ꝫ virus illud teterrimũ ⁊ obſenũ ⁊ nature
aduerſum. niſi iuxta p̄abolã ſcripture/pere
at coluber tortuoſ⁹ obſtetricãte manu du
cti cõfeſſoris. Quid igit̄ mirãdũ ſi mł'ti ſuf
focant̄: introrſus retẽto veneno h̄ peſtifero
et irremediabiliter percũt. ¶ Hoc ſaltiꝫ re-
ſtabit remediũ. vt ſi ſenſus hoĩs et cogitatõ
prona ſunt in malũ ab adoleſcẽtia. ſicut eti
am ſcripture vox ⁊ experientia nimis confir
mat. Hoc inquã reliquũ erat. vt abomina
tiones cõtractas abominarent̄. q̄r abomi-
nantes. hoc eſt cõſiderãdo euomẽtes/ſana
rent̄ et deſinerẽt eſſe ager plenus abomina
tiõib⁹. Preclare ſiq̄dem dictũ eſt Humanũ
peccare/diabolicũ p̄ſeuerare. ¶ Quocirca
patet q̄ŧa diſcipline neceſſitas incũbit pro
cuſtodia agroꝝ nouelloꝝ q̄s adoleſcentes
dicim⁹. et interea dũ tenera ſunt etate. et q̄
iõ in teneris aſſueſcere multũ eſt inq̄t Vir
gilius. Sit ſup eos maceria diſcipline ⁊ de
tur optima forma viuẽdi. quã iocũdã red-
det cõſuetudo. Si q̄ vero ſunt mḡroꝝ qui
nec iſta cõſiderẽt/nec obſeruent erga ſuos
diſcipulos. ſeu p̄fido neglectu fiat hoc. ſeu
cõtemptu p̄uerſo. ſeu timore cupido. ne ſe
deſerant ⁊ alibi migrẽt. ſeu ſuo p̄dito male
viuẽdi exẽplo. q̄d de illis p̄nũciandũ ſit vi
detis. Tot eni agroꝝ ſp̄ualiũ nõ inſtructo
res ſed deſtructores dicendi ſunt q̄t ſalua-
re debuerant ⁊ p̄dũt. Quinetiã ſepe fit vt
vni⁹ adoleſcẽtis diſſolutio nõ coercita vel
non p̄ſus vt optebat expulſa/trahat cete-
ras plantatiões puras/in ſilueſtres ⁊ dege
neres moꝝ ſucos ⁊ ſpuria genimia. adeo vt
nõ abſq̄ꝫ rõis apparentia queſiſſe videat̄.
Quintilian⁹/an expediẽs ſit adoleſcẽtes ſi
mul in ſcholis aut potius ſigillatim in do
mib⁹ edoceri. ¶ Et q̄m Quintiliani recor V
datio incidit/q̄ fuit adoleſcentũ p̄clar⁹ in-
ſtructor. placet ea pauca de inſtitutiõib⁹ ſu
is excerpe q̄ officio p̄ceptoris aſcribit. Pri
mo inq̄t ſumat añ oĩa/parẽtꝫ erga diſcipu
los ſuos animũ. ac ſuccedere ſe in eoꝝ locũ
a q̄bus ſibi liberi tradũtur exiſtimet. Fas
igitur hñt p̄ceptores diſciplos ſuos alloq̄
ijſdẽ verb religioſa materna q̄ꝫ pietate ple-
niſſimis. q̄b⁹ hortabat̄ egregiũ adoleſcẽtẽ
Ludouicũ ſua mater. Plus vellẽ chariſſi-
me fili/te mortẽ incurrere tp̄alẽ q̄ꝫ p̄ aliq̄d
pctm̃ mortale te tuũ offendere creatorẽ. ¶
Scđo p̄ceptor nec hẽat vicia nec ferat. pre
clarũ verbũ ab ore pagani. Cãm reddit ſa
tyricus q̄ contẽporaneus Quintiliano fu
it ⁊ de eo ſcripſit. q̄r velocius ⁊ citius corrũ
pũt nos exẽpla domeſtica magnis cũ ani-
mos ſubeãt auctorib⁹. Jõ ſubiũgit q̄ maxi
ma debet̄ puero reuerẽtia. vt. ſ. nil obſcenũ
nil impudicũ nihil exẽpli/ſcãdaliſatis ino
xios oculos et mentẽ corrũpat. Nã et ange

li eoꝝ ſemꝑ vident faciem patris qui eſt in
celis. Et qui ſcandaliſauerit vnũ ex puſil-
lis iſtis expedit ei ⁊c̃. Et plus nocet exẽplũ
vnũ malicie/ ꝗ̃ decẽ bonitatis ꝓficerẽt. nã
puer cereus eſt in viciũ flecti. ⁊ abſq̃ docto
re etiã mala diſcũtur. ¶ Tertio ꝑceptoris
nõ auſteritas triſtis ſit. nec diſſoluta charí
tas. ne inde odiũ. hinc cõtemptus oriat̃.
Ubi notandũ/ minus obeſſe charitatẽ ni
miam/ ꝗ̃ auſteritatẽ apud adoleſcẽtes bo-
ne indolis. q̃ citius domeſticant̃ blãdicijs
ducti inſtar auiũ q̃s generoſas appellãt ꝗ̃
minis tracti. tñ̃ mõ careant blãdicie omni
penitus impudicicia mẽtis ⁊ corꝑis. Hic
cõcludit ipſe Quintil'. nõ debere pueros ce
di verberib. Rões omitto ¶ Quarto: plu
rimus ei de honeſto ac bono ſit ſermo. Cõ
tra illos q̃ ignominioſas ptes corꝑis: ⁊ ac
tus nefandos/ nõ ſolũ apta impudẽtia no
minare audent: ſed impudẽtiori animoſi-
tate hoc exrõis pſona licere fieri defendũt.
nõ cõſiderãtes ꝙ hec dicẽdo/ corruũt in er-
rorem begardoꝝ et turelipinoꝝ: qui ꝺ nul
la re naturaliter data/ erubeſcendũ eſſe di-
cebant. quẽadmodũ et cinici phi/ more ca
num dicebant eſſe veniendũ palã in nudi
tate ⁊ exercitio mẽbroꝝ pudendoꝝ. q̃s in-
culpat Tullius in de offi. tractans de pul
cro et decore. Et ſene. precepit Turpia ne
dixeris. paulatim enĩ pudor rerũ ꝑ ꝟba de
diſcit̃. Et Aplus. Corrũpunt bonos mo-
res colloq̃a praua. ¶ Quinto minime ira-
cũdus ſit. nõ tamen eoꝝ q̃ emendãda erũt
diſſimulator. Ad hoc enĩ ſunt exẽpla Pla
tonis et Plutharchi et multorũ ¶ Sexto
ſit ſimplex in docendo. Ad hoc trahi põt il
lud legis antiq̃ Nõ ſeres agrũ diuerſo ſemi
ne. plurimũ quippe obeſt varietas modo-
rum in docẽdo. et ex cõſequẽti mutatio ma
giſtrorũ nũc iſtorũ nũc illorũ ¶ Septimo
ſit patiens laboris. ¶ Octauo interrogati
onib libẽter reſpondeat. ¶ Nono nõ inter-
rogãtes ꝑcunctetur vltro. ¶ Decimo. lau-
dandis diſciplorũ doctorib/ nec malign'
nec effuſus ſit. q2 res altera tediũ laboris.
altera ſecuritatẽ parit. ¶ Undecimo i emẽ
dando q̃ corrigẽda erunt/ nõ ſit acerbus ni
mieq̃ cõtumelioſus. Nam id quidẽ m'tos
a ꝓpoſito ſtudẽdi fugat ꝙ quidã ſic obiur-
gant quaſi q̃ oderũt ¶ Duodecimo. exem
plũ aliqꝺ imo multa q̃tidie dicat. que ſecũ
audita referant. licet enĩ ſatis exemplorum
ad imitandũ ex lectiõe ſuppeditet: tñ̃ viua
illa vt dicitur vox alit plenius ꝑcipue q̃ ꝑ-
ceptoris ꝗ̃ diſcipuli ſi recte mõ ſint inſtitu
ti et amãt ⁊ verent̃. Uix aũt dici põt ꝗ̃to li
bentius imitemur eos q̃bus fauem'. Uel
lẽ ſuꝑ oĩa hoc obſeruari ꝑceptũ apud ꝑce-
ptores noſtri tꝑis tam in vico ſtraminum
ꝗ̃ in domibus. vt ꝑ truffis et fabulis ſolitꝫ
peti ⁊ dici/ ſalutaria q̃dam et iocũda narra
rentur. q2 teſte Oratio. omne tulit punctũ
qui miſcuit vtile dulci Quẽadmodũ ꝺ ma
giſtro Regnaldo gobart/ aſſeruit mihi di
gna fide relatio: eũ vix aut nunq̃ legiſſe et
audiuiſſe lectiõem apꝺ ſuos diſcipl'os/ q̃n
aliqꝺ immiſceret ſalutis verbũ ⁊ vehemen
ter inculcaret. adeo vt magna ꝑs ſcholariũ
ſuorũ in magnos ⁊ religioſos viros euaſe
rit. ¶ Tertiodecimo ſe ꝑceptores intẽte ac
modeſte audiri velint. Si hoc in ſchol' ſer
uaret̃/ alia eſſꝫ ſcholariũ attẽtio ⁊ modeſtia
in audiẽdo verbũ dei. qꝺ vtiq̃ audienduꝫ
aſſet cũ ſũma reuerẽtia ⁊ diſciplina. ⁊ ñ mi
nus ꝗ̃ pñte ſacroſctõ xp̃i corꝑis miſterio.
Jta enĩ dicebat Areſto. referẽte Sene. nũ
ꝗ̃ nos verecũdiorẽs eſſe debere/ ꝗ̃ cuꝫ deo
loq̃mur. ſic ⁊ dũ audim'. ¶ Ceterum diſci
pulos decẽt iſta. Primo ꝑceptores ſuos ñ
min' ꝗ̃ iſta ſtudia amẽt/ Scdo eos parẽ-
tes eſſe nõ q̃dem corꝑis ſed mentiũ credãt.
Multũ hec pietas cõfert ad ſtudiũ. nam ⁊
libẽter audient et dictis credẽt et eſſe ſil'es
cõcupiſcent. ¶ Jſta ſunt q̃ ſi erga adoleſcẽ
tũ cuſtodiã ⁊ diſciplinã obſeruent̃ erit ager
ipſorũ germinãs lilia candida virtutũ. do-
nec creſcẽdo in robur maius erũpãt Et ita
factũ eſt in hac pte qꝺ iubet xp̃us Cõſide-
rate lilia agri ⁊c̃. quõ creſcũt. ¶ Superat i
pta ꝓ oſitũ ordinẽ: poſt incipientiũ cõmo-
nitionẽ/ orõem alterã ſubtexere ad ipſos ꝓ-
ficiẽtes ſꝫ qm̃ aliquãdiu tardiuſcule tenui
mus ⁊ breuitas amica ẽ nr̃is adoleſcẽtib'
fiat abbreuiatio ſmõis nr̃i ⁊ ꝯſũatio in ter
tia orõe q̃ ẽ ad pfctõs Scda orõ t'lis erat
q̃ pnũciata ñ fuit. Cõſiderate lilia agri q̃-
mõ creſcũt o viri iuuẽtute; viuida ſolidati
viri quib' ex craſſa adoleſcẽtia ſtudiũ eẽdo
cet Orati' q̃rere opes ⁊ amicicias inſuire
honori. Oĩa equidẽ vob circũſpiciẽda ſũt
oĩa diligẽti ſedulitate ꝑ liliorũ h̃ ẽ virtutuꝫ
forti incremẽto pagẽda. Nõ vltima tñ̃ hec
vos cura manet/ humorem ſufficientem et
ſalubrem haurire. nam humor ſi deſit/ ari-
ditate enecat ſi ſuperfluit/ eneruat' et lãgui
da. diſſoluit malicie. ſi corrupt' eſt inficit.

Humoꝛ iſte prius diffinitus eſt eſſe ſuſtē/
tatio quā exigit cohabitatio in coꝛpe ꝛ aīe
quedā radicatio terreſtris in eo. ita vt neceſ
ſe ſit hr̄e panē ad comedendū et veſtimēta
quibꝫ operiamur. ¶ Sed o deus ꝗ̄ multā
coꝝ turbam aſpicimus/a qͥbꝫ hūoꝛ iſte tpa
lis ſubſidij nō ad temperiē haurit̄ aut deri
uari ꝗrit̄. nequaꝗ̄ dicūt cū Salomōe. Di
uitias ꝛ paupertates ne dederis mihi. ſʒ tm̄
victui meo tribue neceſſaria. Petūt potiꝰ
ne dicā rapiūt ad exuberātiam auidā et in/
cōſideratā que nō taʒ irriget lilia ad robur
ſtipitis/ꝗ̄ obruat curis varijs et inutili/
bus et deſiderijs multꝭ ꝗ̄ teſte aplo mergūt
ad interitū. Ita fit maledictus ager eoꝛum
germinans ꝑ lilijs ſpinas ꝛ tribulos Gen̄.
Et quaſi ager acheldemach. i. ager ſangui
nis ꝛ peccati Math. xxvij. Et ager ꝗ̄ poſſi
detur de mercede iniq̄tatis Actuū. Et que
ſunt he ſpine. quales tribuli: Nimirū cogi
tationes improbe. ſuſpitiones inquiete. ti
mores anxij. ſubdole fraudes. qͥbꝫ miſer a/
nimus pūgit̄. ſuffodit̄. diſcerpit̄ laceratur.
Nunꝗ̄ igitur ſperes lilia virtutū ꝛ pulcro
rum ſtudioꝝ poſſe creſcere in agro quē hu
moꝛe tali cupiditatis toxicato ſentis imbi
bitū. Nūquid lilia etſi creſcerēt eſſent inte/
gra ꝗ̄ inter tot ſpinarū curas ꝑmunt̄ ſed la/
cera ꝛ inualida ꝛ emoꝛtua. nam q̄d ita pal
leſcere facit. q̄d amplius robur oīne v̄tuo/
ſi ſtipitis euacuat/ꝗ̄ humoꝛ infectus aua/
ricie: At vero cōtemptus eius/eū aurea me
diocritate ꝛ ſuff. ciētia reddit diuitē. eū red
dit ſecurū. generoſum ꝛ erectū. eū quoꝗ̄ ad
legittimi roboꝛis incrementū ꝑducit. cuiꝰ
in exēplū eſt regis nr̄i ſtrēnuiſſima ex fru/
galitate ꝑdiens foꝛtitudo atꝗ̄ cōſtātia.
Multa hic de canino appetitu ꝛ voꝛaci di
uitiaꝝ ac bn̄ficioꝝ apud ecc̄iaſticos noſtri
tempis: multa de cōſequēti neglectu vtiliū
ac ꝑclaroꝝ ſtudioꝝ ꝑ lucroſis artibꝫ ac ſci
entijs. Plura deniꝗ̄ a peſtiferis adinuen/
tionibꝫ demolientibꝫ agrū publicū eccleſie
ad peſtē hāc cupiditatis. nō dico ſatiandā
ſed irritandā/occurſabant indignāda ſeu
melius miſerāda cōſiderantibꝫ. que ſciens
ꝑtereo vt ſtatim in tertia oꝛōe fiat cōſūma/
tio verbi noſtri. ¶ Sequitur tertia oꝛatio
Z ¶ Cōſiderate lilia agri quō creſcunt. vos
qui venerāda iā etate et canicie matureſci/
tis. Cōſiderate ꝛ imitamini aſpicite ꝗ̄ nō
ſemꝑ humo tenus herēt lilia. non ſolū ger/
mine cōtenta ſunt. erumpunt potius ꝛ cre/
ſcunt in virens robur ſtipitis. ſpecioſo et
vario floꝝ oꝛdine decoꝛati. Poſtremo in
floꝛes pulcerrimos ꝛ ſuaues/incredibili ſi
gnatos arte/ſemet aperiūt. qui floꝛes libe/
ro quodam et patulo velut aſpectu ad fon
tem luminis etherei ſolem/iugiter ſe cōuer
tunt. ¶ Hec ꝑabola eſt humane etatis. ſic
tandē agendū eſt omnibꝫ et huc ꝑuenien/
dum qui etate tam grandeua floꝛeſcūt. nō
ſemꝑ moꝛe pueroꝝ/latendū eſt in numero
terrenoꝝ aut puſillo affectuum. vel in ſolo
germine virtutū. neꝗ̄ inſtar iuuenū ſoli a/
ctioni inſudare cōuenit in ſolo ſtipite fulci
ri. Sed ꝑut cōſiderationem que ꝓprie eſt de
celeſtibus ꝛ ſidereis ad ſupna cōſcēdat ani
mus floꝛeſcat foꝛmet̄ atꝗ̄ dilatetur neceſſe
eſt et dicatis cū aplo Noſtra cōuerſatio in
celis eſt. Nonne meminiſtis vt ꝓpharum
vnus maledicit puero centū annoꝛū: Nō/
ne Seneca elementariū ſenem irridet: q̄d
quid aūt extra cōtemplationem liberam (ꝑ/
ſertim celeſtiū) agit animus. eſt in eius cō/
ꝑatione elementariū puerile infimū iacēs
et puſillū. et ꝗ̄tū diſtat radix lilij a floꝛe. tā/
tundē et amplius differt cognitio que cōi
ter habetur ex litteratoꝛia eruditione/ab il
la q̄ in cōſiderationis eleuatiōe cōtemplati/
ua ſentitur. Qm̄ prima cognitio ſerpit hu
mi/materialiū fantaſmatū: et deſiderioꝛū
carnalium concurſantiuʒ nubeculis quo/
dāmodo fuſcata. Itaꝗ̄ ne ſurſum euolet/
talibus fantaſmatū ꝛ deſiderioꝛū catenu/
lis circūligata tenetur in poꝛtione inferio/
ris rationis que eſt animalitas. Altera ve
ro cognitio ſurſum emergit ab hac confuſi
one materialium imaginum. ſic ꝗ̄ remanʒ
liber rationis ſuperioꝛis intuitus purus ꝛ
ſerenus ꝛ totus intellectiuus ad res perſpi
ciēdas cū ſumma facilitate circūquaꝗ̄ dif
fuſus. ¶ Ita fit vt res eadē longe aliter ſci
atur ꝑ eruditionem litterarū aut experientiaʒ
cōem. et aliter ꝑ contemplationem que facit
hoīem tranſire in affectum coꝛdis et guſta
re de re qualibet iuxta ſapoꝛem ſibi ꝓpri
um. ꝛ dat pure cognitioni que arida eſt ſu
um ſapoꝛem ac inde reſultat ſapientia id ē
ſapida ſcientia. Prima cognitio in intelle
ctu eſt. ſcd̄a in affectu. Prima in quadā lu
ce. ſcd̄a in luce et feruoꝛe. ſcd̄a plus imutat
quemadmodum dulcedo mellis plus affi
cit dum guſtando ſentitur et maſticatur ꝗ̄
dum tantummodo rationatiue et viſiue cō
ſpicitur. ¶ Ita non opoꝛtet contemplantes

plura ſcire ꝙ̄ alios. ſed pluribus modis et
E alijs. ¶ Nō ſi glorioſus rex Ludouic⁹ ve
lut alter Dauid vir inter tot turbas iter tot
pplōs et abſqꝫ literis multis. libera hac cō
ſideratione ⁊ cōtemplatione pollebat. eru/
beſcat ocioſa ⁊ litterata ſenectus/ ſi tali ca/
reat. et ſi nō vltra ſapiat ꝙ̄ puulus. Imitā/
dus eſt certe pr̄iarcha Iſaac qui egreſſus ē
ad meditandū in agro inclinante iam die.
et vide q̄d ſecutū eſt. Siquidem rebecca il
la prudens et decora que ſapientis pſonaꝫ
gerit eidem obuia fuit Geñ. xxiiij. Inclina
ta eſt quippe dies vite in ipis grandeuiori
bus. Propterea exire debent hoc veſpe ad
meditandū in agro illo celeſti vbi ſapiētia
obuia erit. vbi theſaurus in margarita pre
fulgida felicitatis eterne recōditur. inueni
turqꝫ Math. xiij. In hoc agro impetrat a/
ſa irriguum inferius ⁊ irriguum ſuperius
Iudi. i. In hoc agro apparet angelus vxo
ri manne ſedenti ⁊ quieſcēti ⁊ leuanti ſe ſu
per ſe Iudi. xiij. ¶ De qua cōſideratiōe lo
quitur inuitās nos ad eam Grego. in ome
lia. Si cōſideremus fratres chariſſimi q̄ ⁊
q̄ta ſunt que nobis pmittūtur in celis. vi/
leſcunt anio omnia que habentur in terris
Terrena nanqꝫ ſubſtantia ſuperne felicita
ti comparata/ mors eſt dicenda potius ꝙ̄
vita. Ipe enim quotidianus defectus cor/
ruptionis quid aliud eſt ꝙ̄ quedam proli/
xitas mortis? Que auteꝫ lingua dicere q̄s
intellectus capere ſufficit/ ſuperne illius ci
uitatis quanta ſunt gaudia angeloꝝ cho/
ris intereſſe. cum beatiſſimis ſpiritib⁹ glo/
rie cōditoris aſſiſtere. preſentem deū cerne
re. incircūſcriptū lumen videre. nullo mor/
tis metu affici. incorruptionis ꝑpetue mu
nere letari? Sed ad hec audita/ inardeſcit
animus ¶ Iamqꝫ illic cupit aſſiſtere vbi ſe
ſperat ſine fine gaudere. Sed ad magna p̄
mia pueniri non poteſt/ niſi ꝑ magnos la/
bores. Hec ille. Vere ſic eſt. Nemo pōt nō
dicam ad felicitatem. ſed nec ad hanc felici
tatis cōſiderati ōem ſublimeꝫ aſcendere/ ni
F ſi cum forti cōtritione ſpūs. Verbū eſt di/
uini dioniſij. Niſi p̄terea cum ocio magno
et libero a curis terrenis ⁊ deſiderijs omni
bus carnalium. Niſi demū aſſit conſtans
perſeuerantia cui ſoli aperitur ſola corona
tur. Hec tria ponit Bernardus ſuper can
tica. ¶ Sed heu ⁊ ve/ multi ideo cedūt iu/
ri ꝓpinquitatis hereditarie in agro hoc cō/
templationis/ quia ducere nolunt Ruth

iuxta myſticam hiſtoriaꝫ Ruth quarto ſcri
ptam. Ruth interp̄tatur quaſi deficiēs ſeu
defectio. animus vero humanus/ heres a/
gri huius ex ſua creatione et regeneratione
niſi Ruth ducat/ hoc eſt niſi deficiat a ſeip
ſo/ et agrum talem celeſtis contemplatiōis
iure libero poſſidendum non attingit. Nō
videbit me homo et viuet inquit domin⁹.
Et intellige vita ſenſuali et animali ſed di/
uiſionem fieri inter ſpiritum et animaꝫ ne/
ceſſe eſt ꝑ verbum dei viuax et efficax. Que
diuiſio longe plus habet ammiratiōis/ ꝙ̄
anime et corporis ſeparatio quemadmoduꝫ
teſtatur autor libri de ſpiritu et anima. Et
venerabilis Richardus. ¶ Sed quid co/
namur. quid multa garriendo balbutim⁹
quaſi videlicet rem tantam/ tantis verbo/
rum anguſtijs claudere valeam⁹. Hoc ita/
qꝫ nequit fieri. Scripſerūt multa plurimi
virorum diuinorum et eleuatoꝝ ſuper hac
re. et diuinus Dioniſius Auguſtin⁹ Gre
gorius. et recentiores Bernardus Hugo/
Richardus. et poſt eos Bonauentura. ⁊ a
lij qui in hanc cōcurrunt ſententiam/ non
poſſe hanc cognitiōem conſiderationis q̄
loquimur inceptis aperire. quoniā ē man/
na abſconditum. et calculus in quo eſt no
men ſcriptum quod nemo nouit niſi q̄ ac/
cipit. et fons in quo non cōmunicat alien⁹
¶ Sileamus ergo et ad vnū obedientes
chriſto: conſideremus lilia agri quomodo
creſcunt. quoniaꝫ hoc ſufficiet tantum nō
deſit imitatio et applicatio ad opus. Non
ne lilioꝝ ſemen prius mortificatur in terra
ꝙ̄ ſtipes aſſurgat. et ꝙ̄ flores emicent? Nō
aliter carnalitatem ⁊ animalitatem cū ſuis
appetitibus et deſiderioꝝ paſſionib⁹ cor/
ruptiſſimis/ emori neceſſe eſt ſi cupim⁹ tā/
dem/ patentib⁹ florib⁹/ pulcrarū caſtarum
qꝫ affectionū/ libero cōſpectu ſupnis inhi
are fulgorib⁹ ¶ Et quis ad hec idone⁹? Ni
mirum ille qui in valle lachrimarū/ totus
in contritione perualida peccatorum ſuo/
rum poſitus/ moritur ſibi. poſtmodū ger/
minat et diſponit aſcenſiōes in corde ſuo/
de germine ad ſtipitem. et de ſtipite ad flo/
rem. hoc eſt de virtute in virtutem/ de imp/
fecto ad pfectum donec aperto mentalis ſi
nus flore/ et irradiata deſup apice ſindere/
ſis. videtur deus deoꝝ in ſyon/ in pn̄ti per
grām pguſtate dulcedinis. et in futuro per
gloriam cōplete felicitatis. quā nobis ⁊c.

¶ Finit.

Sequitũr carmen optatiuum eiuſdem.

Lilij flores rutilantis auri
Francie ſcuto/ſaphiri coloris
Enitẽt/oĩs coꝛ habẽs piũ/dic
Lilia creſcant
Lilij flores/ſolito magis ſunt
Inter vrticas tribuloſqꝫ ſpinis
Obſiti denſis/miſerante chriſto.
Lilia creſcant.
Lilij flores variũ ſuboꝛti
Nunc ſunt prius et fuerunt
Stipitem ſolus tenet hic in ipſo
Lilia creſcant.
Lilij flores ſcelus o pudendum
Unguibus curuis lacerans leo trux
Iſtius votis ꝓhibebat vſum
Lilia creſcant.
Quiſquis es francus fidei probate
Hoſte ſublato domino volente
Uoce precelſa reboato dicens
Lilia creſcant.
Lilij flores Dioniſius olim
Francie fertur domui dediſſe
Cuius obtentu p̃cibuſqꝫ dignis
Lilia creſcant.
Uulgus ingratũ/ſtolidum/ꝓphanum
Cladibus diris meritum perire
Obſtrepens tali iubilo decenti
Lilia creſcant.
Iure qui francos regis et coꝛonam
Coꝛde deuoto reuerere chriſtum
Te libens totum ſibi da iubebit
Lilia creſcant.
Lilij flores decoꝛaſtis ample
Remigi necnon Ludoꝛvice ſancti
Iugiter veſtro petimus fauoꝛe
Lilia creſcant. Amen.

a

Incipit ſermo eiuſdem de orõne. factus in cõcilio Cõſtãtieñ.

Obſecro vos tanq̃ꝫ aduenas
et pegrinos abſtinere vos ꝛc.
Exiſtimate p̃coꝛ verbum
hoc obſecrationis ſaluberri/
me humilis et pie non meuꝫ
eſſe verbum. parum enĩ haberet ex me pon
deris et autoꝛitatis. Accipite potius tan/
q̃ꝫ ab eccleſiarum principe Petro ſicut ve
re eſt enũciatum oꝛiginaliter prime Pe. ij.
et recitatur in epiſtola currentis dominice
Obſecro ꝛc. Itaqꝫ ſicut dicit coapoſto/
lus petri paulus. q̃ꝫdiu ſumus in hoc mun
do. peregrinamur a domino/dicẽtes ex ſẽ/
tentia quilibet cũ ꝓpheta. Incola ego ſum
in terra peregrinus et aduena. cuius ratio
nem reddit ibidem apl's Heb. xi. Quĩ nõ
habemus hic manentem ciuitatem. ſed fu
turam inquirimus. Hierl'm illam ciuitatẽ
que edificat̃ vt ciuitas. Et o q̃ꝫ glo'ſa dicta
ſunt de te ciuitas dei ꝛc. quis nos deducet
in ciuitatem hanc munitam. Quã felix il/
la ciuitas ꝙ a longe olim ꝓſpicientes moy
ſes et leui/nõ ſine myſterio ꝗ quodam in/
uolucro/primogenitiſ ſuis ipoſuerũt noĩa
gerſam et gerſon que interp̃tati ſonant idẽ
qḋ aduena vel pegrinus. Sint igit̃ vo/
bis aduenis ꝛ pegrinis cãtabiles obſecro/
voce petri iuſtificatiões dñi in loco pegri/
nationis noſtre. Ad hoc enĩ factus eſt iſte
cõuentus ſtationis ſaluberrime. vt miſeri
coꝛdiam ꝛ auxiliũ cõſequamur. A quo ꝛab
eo qui pegrinantib' duob' diſcipulis/et de
ſe colloquentib' q̃ꝫuis nondũ credentib' ſe
cõiũxit. ſcripturas aperuit. coꝛ accendit.
dans illud intelligi qḋ ꝓmiſerat. vbi duo
vel tres cõgregati fuerint in noĩe meo ibi i
medio ſum. Math. xviij. Nunqḋ nõ ve
re credẽdũ ẽ ꝙ dñs ſit i loco iſto: Adeſſ vti
qꝫ. cui milia miliũ ſeruiũt ꝛ decies centena
milia aſſiſtunt ei. Ad qḋ ita eſt: Nimiruꝫ
vt illud ꝓuerbiũ laberij a ſeneca et macro/
bio poſitũ. comes facundus in via ꝓ vehi
culo ſit. Et quid facundius verbo dei in ex
celſis: Et nobis viri fratres et reueren/
diſſimi patres preclariſſimi ſapienteſ atqꝫ
chariſſimi nobis qui per varios caſus per
tot diſcrimina rerum/tendimus: non in la
cium. ſed in celum/exoꝛandus eſt ipſe idem
chriſtus qui noſtre pegrinatiõis eſt (dicen
te Boecio) dux ſemita terminus idem. ne
peregrinantes nos deſerat. ſed comitetur.
ducat. dirigat. et perducat. Conſeq̃mur
hoc queſumus tuis intercedentibus meri
tis. o beatiſſima dei mater et virgo que pu
erum Ieſum peregrinantem in terra egy/
pti cum fidiſſimo et iuſto Ioſeph virgine
ſponſo tuo baiulaſti. fouiſti. nutriſti. cuſto
diſti. ſic tu nos aduenas ꝛ pegrinos/ſpũa
lib' auxilijs fouere miſericoꝛditer obſecra/
ta nõ abnuas nr̃e mẽoꝛ miſerie nr̃e pegrĩa
tiõis et anguſtie. Nec abhoꝛre peccatoꝛes
ſine quib' unquam foꝛes tali digna filio.

quod vt impetremus adimus cum fiducia
thronum gratie tue te ſalutantes obſecrā/
do. ¶ Et obſecrantes ſalutando et dicen/
B tes illud angelicum. Aue Maria. ¶ Ob
ſecro vos ꝛ cetera. Non errauit pfecto pri
cipes eccleſie Petrus dū cunctos hoīes ob
ſecraturus/ viſceroſiſſima pietate mag ꝙ
imperio/ cōmonuit eos aduenas eſſe et pe
regrinos. Cur ita? Ne pegrinatiōez vie ſta
tuerēt ſibi p habitatiōe patrie. ſed ad eter/
na ſemet pueherent. aliter ꝙ pecora. et pe/
cudes. et aliter ꝙ diues ille in euāgelio qui
dicebat. Anima mea habes multa bona re
poſita in annos plurimos ¶ Sed qm̄ p
ſtatu nature ꝯſtitute. noſ corporea heu mo
le preſſi et oppſſi/ nō poſſumus ad celū pa
triam nr̄am quā a longe ſalutamus ſuſpi/
rantes/ curuas in terris animas ſatis ꝛ. ge
re/ inſtar ſiſiphi fabuloſi quā aſſidue mola
ſua deijcit et obruit. Corpus enim qd̄ cor
rumpitur/ aggrauat aīam clauſam tenebrꝭ
et carcere ceco. Ait Uirgilius Et vinctuz
in mendicitate ꝛ ferro dicēte ꝓpha. Hinc ē
illa pſal. cōqueſtio. Heu mihi qꝛ incolatꝰ
meus ꝛc. Prouidit miſericors et miſera/
tor dn̄s. reſtaurator nr̄. dux noſter. via. ve/
ritas ꝛ vita. qua rōne poſſet mens nr̄a vo/
latu libero celerem nūcium ad ipm patrez
noſtrum qui in celis eſt deſtinare. ¶ Mi/
ra pꝛſus quid dicaz. vel dei benignitas. vl
hoīs dignitas vel orationis poteſtas: dicā
iſtoꝝ quodlibet. Ita eſt. Credite. Nunciꝰ
hic eſt oratio. que duabꝫ alis ſubnixa ē/ fi/
de ſpe que animata eſt charitate. ꝛ que or/
nata eſt tanꝙ plumis varijs/ virtutū mul
tiplicitate. Uñ qd eſt oratio niſi aſcenſio
vel eleuatio mētis in deū/ p pium et humi
lem affectū. quo fit vt dū oramus nos fami
liari quadam primitate deo colloquimur.
¶ Pōt illud phicū de Boecio carmen ſo/
noꝝ ad id traduci qd aſſerimus. Sunt et
eni penne volucres mihi. Que celſa cōſcē/
dant poli. quas ſibi cū velox mens induit.
terras peroſa deſpicit. aeris immenſi ſupe/
rat globū. nubeſꝗ poſt tergū videt. quiꝗ
agili motu calet etheris. tranſcendit ignis
verticē. donec in aſtrigeras ſurgat domos
¶ Bene habet igitur. Fecit nobiſcum ma
gnifice deꝰ. dum nobis aduenis et peregri
nis in loco horroris et vaſte ſolitudis/ de/
dit talem nunciū. qui neceſſitates nr̄as af/
ferret deo. et opez deſideratam impetraret
et referret. ¶ Obſecro igitur vos viri prēs
et fratres. obſecro vos voce Petri nūc tan
ꝙ aduenas et peregrinos. Aſſumatur ab
vnoquoꝗ noſtrum ſedulus iſte nuncius
oratio omni quidem tempe. nam oportet
ſemp orare et non deficere. pcipue tamē in
hac hora et die dum ad hoc ipm factus eſt
cōuentus iſte ſacratiſſimus. hec deuotiſſi/
ma pceſſio. hec ſacroſancte ſinodi peculia/
ris quedam collectio. tum pro noſtris om
nibus incōmodis ſubleuandis. tū ſpecia/
liter vt dirigat deus legatos huius concilij
ad dn̄m nr̄m deſtinatos. vt veniētes rede/
ant cum exultatione portantes rn̄ſiōis op
tate manipulos. Fiat inſup oratio quati/
nus det deus voci ſue vocem virtutis. det
mihi euangeliſanti verbum virtute multa
impleat os meum. qui p iuſſiones vr̄as q/
bus obniti fas eſſe non credidi/ illud ape/
ruit. Neꝗ enim exiſtimaui ꝙ vllo mō de/
eſſe poſſet ſermo mihi de re ſaluberrima ad
petitionem talem. licet ſero valde nis im/
poſitum locuturo. Aſſumpſerat onus iſtō
reuerendiſſimus pater et doctor Emericꝰ.
giganteis humeris ſuis. ſed raucedo vocez
abſtulit. Conabor patrem filius ſequi nō
paſſibus equis vt apud Uirgilium eſt. ¶ C
Enumeremus ordine lucido et breui (qa
nihil eſt quod texitur ordine longum) con
ditiones et proprietates quas debet habe
re nuncius hic noſtre peregrinationis ora
tio deuota vel obſecratio. Coerceatur ſer/
mo noſter infra terminos et verba preno/
minate epiſtole dominice currentis. ne per
diuerſa vagetur et diffluat. Sumamꝰ ex
ea ſex orationis ꝓprietates iuxta totidez cō
ſiderationes ſententiarum ex eadez epiſto
la. Utamur inſuper familiari groſſa et pal/
pabili ſimilitudine peregrini/ magis ſcho
laſtico doctrinali et quotidiano/ ꝙ accura
to ſermone loquentes. Habet enim ſatis
venuſtatis ipe ſermo diuinus. etiam vbi vi
libus verborum panniculis operitur. quē
admodum veritatem. dum de terra orta ē.
non auro vel ſericis ſed panniculis virgo
mater inuoluit. ¶ Sit igitur oratio vl ob
ſecratio quatinus euolet liberius in celum
primum agilis et expedita. abſtinere de hic
honis aſſociata. Conuerſationem veſtraz
Rurſus patiens et benigna. vt in eo ꝙ de
vobis. Sit libera nec ſeruiliter obligata.
liberi eſtote ¶ Sit amicabilis et modeſta.
omnes honorate. Sit deniꝗ humilis et
ſubdita. ſubditi eſtote.

¶ **Dicamus igitur**
ꝯſequentes ꝙ orõ ſit agilis et expedita tan
ꝙ curſoꝛ leuis/explicãs vias ſuas. et ſicut
virgula fumi. quẽadmodũ poſtulabat qui
dicebat/dirigat ad te orõ mea ſicut incẽſuz
in cõſpectũ tuo. Hoc ãt fiet ſi obſecranti pe
tro obediuerim⁹/abſtinentes nos a carna
lib⁹ deſiderijs que militãt aduerſus aĩam.
Mala ꝓſus duraq̃ militia peſtilẽs ⁊ cru
enta/deſiderioꝝ carnaliũ. Audi qualiũ. qꝛ
occidũt pigrũ. quib⁹ ſubſeruiũt. ociũ ſub-
uerſatrix ſodome. voluptas eſca maloꝝ va
nũ gaudiũ qđ in puncto ad inferna deſcen
dit. cib⁹ immoderatus ⁊ potus. inter q̃ ca-
put Johis gr̃e ꝑſcindit. His et ſilib⁹/pre-
grauat oꝛatio. his inuiſcãt ⁊ euellũtur pen
ne eius. Figuram hẽmus ꝑ nr̃a cõſiderati
one in Abraam. cui iuſſo ꝑegrinari dictuz
eſt. Egredere de terra tua ⁊ de cognatione
tua de domo patris tui. hoc eſt terrenis af-
fectib⁹. de peccati occaſionib⁹ que ſunt pec
cati magna cognatio. de domeſticꝭ noſtre
carnis et tanq̃ paternis cõuerſatiõib⁹ ⁊ de
ſiderijs. ¶ Potuerat nunc ⁊ poſterius tra-
hi ſermo noſter/ꝑ cõcoꝛdãtias ex ſcriptura
ad eruditiõem moꝛalem aſſumptas. ſed ec
ce crebꝛius occurrit in ip̃a meditatiõe mea
ſtudioſitas ſpeculatrix/poſtulans vt ꝑpo-
ſitiões aliq̃s doctrinales ⁊ ſcholaſticas eli
D ciens inſererem. fiat hoc. intelligat ſtudio-
ſitas. ¶ Conſideratio pꝛima.
¶ Efficacioꝛ eſt orõ ceteris parib⁹ q̃ ſpũa
lioꝛ eſt et a carnalibus deſiderijs remotioꝛ
hinc eſt ꝙ veri oꝛatoꝛes adoꝛant deũ in ſpi
ritu ⁊ veritate. Oꝛabo ſpũ inq̃t apl'us oꝛa-
bo et mẽte. nõ ſicut illi q̃s increpat xp̃us ex
verbis Jſaie. ppl's iſte labijs me honoꝛat.
coꝛ autẽ ⁊c. ¶ Scđa cõſideratio.
¶ Efficacioꝛ eſt ceteris parib⁹ theologoꝛũ
orõ. qui ſupꝛa fidẽ ſimpliciũ/clarioꝛẽ ⁊ pu
rioꝛẽ hñt de diuina bonitate cognitionem
Eſt enĩ talis orõ ſpũalioꝛ/⁊ a fantaſmati-
bus coꝛpoꝛeis alienatioꝛ. Hec orõ cõqui-
ritur cũ ſumma difficultate ⁊ paſcit aĩaz. no
ta Anthoniũ de oꝛõe extatica. ¶ Cõſi. iij.
¶ Efficax eſt pueroꝝ baptiſatoꝝ orõ inq̃
bus nondũ vigẽt carnalia deſideria qꝛ per
regeneratiõem facti ſunt filij dei ⁊ placabi
les ei. Hinc eſt illud. Ex oꝛe infantiũ et la-
ctentiũ ⁊c. Maxima debet puero reueren-
tia. Ue ve q̃ verbis opib⁹ aut exẽplis ꝑſti-
tuũt hãc puritatem angelicam.

Sit oꝛatio bonis
aſſociata. ſicut ſubdit apl's Pe. Cõuerſati
onem inq̃t vr̃am hñtes bonã. impoſſibile
eſt enĩ ſicut dicit Hiero. multoꝝ ꝑces non
exaudiri. ꝓpterea dicit apud Machab. fa-
ctus eſt cõuent⁹ vt oꝛarẽt. vñ et habitabãt
apl'i pariter. dũ illos oꝛantes illuſtrauit di
uinitatis plenitudo. Hinc ꝓpterea eſt illa
xp̃i ꝓmiſſio. Si duo vel tres ex vobis con
ſenſerint. de oĩ re ſup terrã fiet eiſ a pr̃e meo
¶ Colligamus hic tres ſpeculatiuas do-
ctrinas. ¶ Pꝛima cõſideratio.
¶ Efficacioꝛ eſt ceteris parib⁹ orõ multitu
dinis ꝓceſſionaliter ⁊ localiter adunate/q̃
dũ ſunt loco ſeꝑati. Ad huius ꝓbationem
ſatis dꝫ eſſe vſus eccleſie. ¶ Scđa cõſide.
¶ Efficacioꝛ eſt orõ ceteris parib⁹ dũ fit ꝓ
vtĩ bono eccleſie et ad ei⁹ ꝓceptũ vel oꝛdia
tiõem. q̃ dũ fit tm̃mõ ꝑ ſeipo. ¶ Ter. cõſi.
¶ Efficacioꝛ eſt oꝛatio multitudinis duz
illic ꝑſciti etiam ⁊ peccatoꝛes oꝛant/q̃ ſi nl'
la iungeretur talium oꝛatio.

Sit oratio patiens
et benigna quẽadmodũ illatas iniurias o
poꝛtet ꝑegrinũ ſuſtinere/vt nõ coꝛreſpõde
at cuilibet fatuo nec litiget. ꝑdat de ſuo po
tius vt pacẽ retineat. ſic debet eſſe orõ. qđ
notat Pe. cõſequẽter dum ait. Ut in eo qđ
detrectent de vobis tanq̃ de malefactoꝛib⁹
ex bonis opib⁹ vos cõſiderãtes/gloꝛificẽt
deũ in die viſitationis q̃n ſcꝫ dicent hi ſunt
quos habuim⁹ in deriſum ⁊ in ſilitudinez
impꝛoperij. Nos inſenſati vitã illoꝝ eſtia-
bamus inſaniã ⁊ finẽ illoꝝ ſine honoꝛe. ec
ce quõ cõputati ſunt inter filios dei ⁊ inter
ſanctos dei ſoꝛs illoꝝ eſt. ¶ Colligamus
et hic triplicem ſpeculationem.
¶ Pꝛima ſpeculatio. E
¶ Efficax eſt plurimum/oꝛatio illoꝝ qui
diffamationes ⁊ detractatiões patiẽter pꝛo
veritate vel iuſticia ſuſcipiũt. Patuit i da-
uid reſpcũ ſemei maledici/⁊ de ſara filia ra
guelis/de tobia. iob ẽt ꝑ malediciõe incli
nauit ſe et ſuſcepit bñdictiõez ¶ Scđa ſpe.
¶ Efficax ẽ pauꝑm orõ ſic dicit pſ. Ex-
audiuit pauꝑes dñs ⁊ victos ſuos non de
ſpexit. Silis ẽ rõ de his q̃ i infirmitatib⁹ ſu
is coꝛꝑeis gr̃as agũt deo ⁊ orãt. qđ vidit a
pl's dũ ait ꝙ vt⁹ i infirmitate ꝑficit. tot oꝛa
et liguas lazar⁹ hẽbat qđ vl'nera. Tertia.
¶ Efficax eſt plurimum oꝛatio illoꝝ qui

ſpūales tentatiōes ſuſtinent patiēter in a/
nima.q̄ moleſtiores aliq̄n ſunt apud volē
tes bn̄ viuere q̄ꝫ corꝑales moleſtie vel pau
ꝑtas exterior. Nota de blaſphemia. Nota
qui inſaniunt qꝛ deſunt cōſolationes exꝑ/
te .ſed ſm multitudinem doloꝝ ꝛc.

Sit oratio libera

nec obligata vel alligata rebꝫ huiꝰ mūdi ꝑ
vincula cupiditatis. Propterea ſubdit pe
trus quaſi liberi.libertate ſcꝫ tali q̄ ſumma
ingenuitas eſt:in q̄ ſeruitus xp̄i cōprobat.
Eſt eni altera fallax q̄dā libertas.omni ſer
uitute deterior.quō notat Pe.cum ſubdit.
Nō quaſi velātem hn̄tes malicie libertatē
ſed vt ſerui dei.talis eſt pctōr q̄ velut ona/
grū liberū natū ſe putat.dū dimittit ire pꝰ
deſideria cordis ſui in adinuētiōibus ſuis
peſſimis.q̄ſi bos laſciuiēs.ſed nihil eſt in/
felicius(dicēte Augꝰ)felicitate ꝛ impuni/
tate peccātiū. O iſelix inq̄t de quodaꝫ cui
peccare licebat/ſic ex ſnīa platonis deducē
hoc. Sequūt h̄ tres v̄itates. Pria v̄itas
¶ Efficacior eſt ceteris paribꝫ orō religio
ſoꝝ q̄bꝫ ex voto vel regula minus peccare
licet q̄ꝫ alioꝝ.ſi in religionis ſue terminis
abſq̄ꝫ tranſgreſſione ſeipos coerceāt. ꝛ vin
culis occupationū terrenarū nō inuoluāt
pedes affectionū ſuaꝝ. ¶ Scd̄a veritas
¶ Acceptabilis plurimū eſt oratio ſolita/
rioꝝ in deſertꝭ vbi(dicēte Hieroñ) Neſcio
quid ſereniꝰ enicat.ꝛ liberiꝰ mens euolat/
ad penetrādū celeſtia. Sic oīs religio/q̄ꝫ/
to ſibi ſufficiētior ē/ꝛ ſolicitudīs minꝰ hn̄s
tāto ē ad cōtinuatiōem ꝯtēplatiōis habili
or.lꝫ nō ſꝑ ad inchoatiōeꝫ ¶ Tertia v̄itas
¶ Acceptabilior ē orō ꝑ ſeipo vel ꝑ paucꝭ
q̄ ad ſatiſfactiōem faciēdū.q̄ꝫ dū ad ſatiſfa/
ciendū ꝑ plimis ꝑ ſuſceptiōem bonoꝝ tpa
liū ſemet orās obligauit. Et h̄ eſſet grādis
inq̄ſitio de valore orōis diuerſ aſpectibꝫ.
Nota de.xij.faciebꝫ orationis.

Sit oratio amica

bilis ꝛ modeſta. ¶ Conſequēter ad id qð
ſubdit in ep̄la. Oēs honorate fraternitatē
diligite deū timete regem honorate. Hinc
Joſeph peregrinātes frēs cōmonuit. Ne ira
ſcimini inq̄t in via. Ad qð moꝝ conformi
tas qꝛ multū ꝑficit.dicit Exo .xij. Eadem
lex erit indigene ꝛ colono q̄ peregrinat apud
vos.et Exo.xxiij. Peregrino moleſtꝰ non
eris. Ipi enim fuiſtis peregrini in terra egy/

pti. ¶ Quinetiam neceſſaria eſt orōis mo
deſtia.quā generat timor dei. Propterea.i
Pe.iiij. Nolite inquit peregrinari in feruo/
re qui ad tentatiōem vobis ſit.zelus abſq̄ꝫ
diſcretione ꝑcipitat. ¶ Prima cōſideratō
¶ Efficacior eſt ceteris paribꝫ orō ꝓ ini/
micꝭ.q̄ꝫto videt difficilior et ex maiori cha
ritate ortū hn̄s. Samuel et Moyſes

¶ Scd̄a conſideratio.

¶ Acceptabilior eſt ceteris paribꝫ orō ꝓ re
gibꝫ principibꝫ ꝛ alijs in ptāte cōſtitutꝭ/q̄ꝫ
tū bonū cōe excedit ꝑticulare. Jō culpabi/
les valde ſunt malediciōem eis impcātes
quibꝫ eſt maxime miſerādū qm̄ hn̄t hoīes
ſuꝑ capita ſua Augꝰ In nullo mihi reppe
ri iratū deū ꝛc. Si vis apta. ¶ Tertia cō:
¶ Efficacior eſt orō q̄ꝫto verecūdior ē ſb
deo.et caſti timorꝭ.plus retinēs Bern. In
veritate cōperi nihil ita eſſe efficax ad grāꝫ
dei vel inueniēdā vel cōſeruādā vel recupe
randā/q̄ꝫ ſi ſꝑ inueniaris nō alta ſapeꝫ ſꝫ ſa/
pere ad ſobrietatē. Deniq̄ꝫ btūs vir qui ſꝑ
eſt pauidus.

Sit oratio humi

lis et ſubdita. ¶ Juxta quod cōcludit in e
piſtola. Subditi eſtote in oī timore dn̄is:
nō tm̄ bonis ꝛ modeſtis ſed etiā diſcholis
Hec ē eni grā. Itaq̄ꝫ cū diuina lex h̄ iube/
at.q̄ obturat aurē ſuā ne exaudiat hāc legē
orō eiꝰ ſm ſapiētē eſt execrabil'. Preterea
obediētiū ꝛ hūiliū ſꝑ deo placuit orō. Ora
tio hūiliātis ſe nubes penetrabit. ¶ Eſt āt
humilitas triplex. In intellectu in affectu
et in effectu. Ex cuiꝰ hūilitatis carētia pre
ſertim in intellectu/ex depꝛauatiōe in affe/
ctu cōſurgēte/ꝑueniūt errores oēs:et ſcan
da in eccia ſctā dei/dū.ſ.hūana ꝑſumptio/
nō vult captiuari oēm intellectū in obſeq̄/
um fidei.ſꝫ q̄rit ābulare in magnis ꝛ mira/
bilibꝫ ſupra ſe. Declarat hoc pulcre auctor
ſūme de vicijs ꝛ virtutibꝫ aſſignās cās erro
rū circa fidē tractatu de fide circa finem ¶
Ecce eni q̄ intellcꝰs ſuꝑba ꝑſūptio dic ali
q̄n orōeꝫ nil valere Quare:qꝛ vl' tenet oīa
de nccitate abſoluta euenire.vl' deū terrēa
nō curare.vl' oīa fortuito agi ſicē notat clau
dianꝰ. Sepe mihi dubiā ꝛc. Aut qꝛ ſic deꝰ
res admiſtrat vt eas ꝑ prios motꝰ agere ſiat
et ita inq̄unt q̄d ꝑficit orō. Fuerūt tandeꝫ
alij q̄ dicerent orationes nō niſi a radiatōe
celeſti ſuſcipe virtutē vt alkindus ꝺ radijs
Fuerūt q̄ negarēt noctibꝫ orādū eſſe aut in

locis ſacris pluſq̄ȝ in ꝓphanis Dixerūt alij
ꝙ oratiōes eccl'ie omnes pollute ſunt ꝑ ſy
moniam. Dixerūt alij vt begardi/non eſſe
vocaliter orandū/ſed mentaliter tm̄. in q̄/
dam libertate ſpūs quā dicunt non ſubijci
p̄ceptis diuinis. Sed et errores alios q̄s
omnes denumeret: ꝓpter qḋ redditur apḋ
deū inefficax oratio quā in fide fieri debe/
re tradidit Jacobꝰ. poſtulet inquit in fide.
¶ Hic late ptȝ materia grandis/taȝ ſuꝑ fa
cto dn̄i noſtri pape q̄ȝ ſuꝑ alijs. que ꝑ pn̄ti
iuſſus et obediens p̄tereo. ¶ Tandeȝ ſub
epilogo cōcludētes dicamus. ꝙ aduerſus
omnes inſultus aduer ſarie ptātes. aduer/
ſus ſciſmata errores ⁊ ſcandala ſpūalis ne
quicie. Aduerſus deniq̄ȝ omnes laqueos
quos in via ꝑegrinatiōis noſtre abſcōdūt
ſuꝑbi/efficaciſſimū remediū eſt hr̄e comi/
tem orōem/fide ⁊ ſpe ſubnixam ⁊ animatā
charitate. Nam hec eſt victoria que vincit
mundū fides noſtra. a qua dirigit̄ oratio. a
lacer fidelis ⁊ volucer nūcius noſter ad deū.
cui dicebat fidelis rex Joſaphat. ij. pa/
lipo. xx. Cū ignoramus q̄d agere debeamꝰ
hoc ſolū habemus reſidui vt oculos nr̄os
ad te dirigamus ꝑ orōem ſcȝ que victrix et
dn̄a nature eſt. ¶ Sit igitur nūciꝰ iſte (iu
xta qḋ p̄dictū eſt) Agilis et expeditus bo/
nis aſſociatus. patiens ⁊ benignus. liber ⁊
non ſeruiliter alligatus. Amicabilis ⁊ mo
deſtus humilis ⁊ ſubditus Hec eni eſt grā
in xp̄o Jeſu qui ē deus bn̄dictus in ſecula

b

Sermo de ſpūſctō

Spiritus dn̄i repleuit orbem
terrarū. Sap. i. Hoc p̄clarū
ſapientis eulogiū. hoc inſpi/
raclūꝫ ꝓphatū diuinitus ora
culū/decantat in exultatione
cordis in iubilo vocis/ſancta mr̄ eccleſia:
recolens in ip̄o miſſarū introitu ſtupendū
nimis aduentū dn̄i in orbem terrarū. quā/
do apparuerūt apl'is diſꝑdite lingue tāq̄ȝ
ignis. ſedit q̄ȝ ſupra ſingulos corū ſpūſctūs
quo repleti ceperūt loq̄ varijs linguis ma/
gnalia dei. put idem ſpūs dabat eloq̄ illis.
¶ Et o vtinā p̄rēs celeberrimi p̄rēs ⁊ frēs
in eodem ſpū nūc collecti. vtinā det eloqui
ſpūs iſte dn̄i/magnalia dei q̄ ſua ſunt. det
voci ſue vocē virtutis. qm̄ ip̄e cōtinēs oīa
ſciam hȝ vocis. q̄ inſpirati locuti ſunt ſan/
cti dei homines. q̄ dedit verbū euangeliſā/
tibus virtute multa. Non enim vos eſtis
qui loquimini dicebat xp̄us apl'is. ſed ſpi/
ritus patris veſtri qui loquit̄ in vobis.
Cadat o vtinā mō ſicut olim in eccīa pri/
mitiua dū Petrus loqueret̄ apud Corne/
liū cadat ſpūſſanctus ſuꝑ oēs audiētes ver
bū. qꝛ niſi ſpūſſctūs cordi aſſit audientis.
ocioſus eſt ſmo loquētis ait Greg. at Au/
guſti. Cathedram in celo tenet qui corda
docet. Repleat igitur totā domū iſtā i q̄ ſe/
dētes eſtis vos apl'ici viri. vos in eodē ſpū
cōcorditer adunati. Adunati inq̄ȝ. Et non
ne cū Maria mr̄e Jeſu: ¶ Audebimꝰ ne
virgo ſacratiſſima dicere/te p̄ntialiter hic
adeſſe. vbi filius tuus nr̄ emanuel ſe teſte ē
vbi ſpūs eiꝰ adeſt in medio: Ades vtiq̄ȝ et
ſi nō forte corꝑali dimenſione q̄ȝq̄ȝ hoc inui
ſibiliter agere pōt corpus glioſum ꝑ agili/
tatis ⁊ ſubtilitatis dotes. Ades ſpūali ſuꝑ
nos influxu ⁊ intuitu. cōuertens ad nos il
los tuos miſericordes oculos. ad quam ſu
ſpiramus gemētes et flētes in hac lachry/
marū valle implorātes aduētū ſpūſſcti in
nos ⁊ ſuꝑ nos hodie. mediante te virgo mi
ſericordiſſima. quā iō ſanctuſſpūs nedum
ad ſufficientiam vel excellētiam ſed ad exu
berantiſſimam ⁊ fontalē redūdantiam im
pleuit vt ip̄am in nos alios refunderes. qḋ
vt fiat te ſalutamus exorantes. et exoramꝰ
ſalutātes ꝑ illud angelicū. Aue grā plena.
¶ Spūs dn̄i repleuit orbē terrarū. Ad io/
cūdiſſimam hanc ⁊ diuinā ſapiētis vocem
ad hoc eccleſie carmē ameniſſimū. ad ſono
riſſimam hanc ſuauiſſimam q̄ȝ totiꝰ orbis
armoniam. ſacer iſte cetus. ordo iſte deuo/
tiſſimꝰ/nūquid nō aſſurgere dȝ in anago/
gicos mētis exceſſus/in ſecretos cordis iu
bilos/cū exultabūdo quoq̄ȝ carnis tripu/
dio: Qm̄ hec eſt dies quaȝ fecit dn̄s. exulte
mus ⁊ letemur in ea. Et certe dignū eſt vt i
ſolennitate ſpūſſcti/oīs ſpūs laudet dn̄m.
laudet ⁊ moduliſet in organis/h̄ ſpūali fla
tu repletꝭ. pulcra varietate ſonantibꝫ ꝑ di/
ſtinctiōem donorū meritorū ⁊ virtutū qua/
ſi totidē fiſtularū. Itaq̄ȝ btūs ppl's qui ſcit
iubilatiōem laudē ⁊ exultatiōem ¶ Fallor
ſi hoc nō intēderit p̄fatio q̄ de xp̄o dr̄: ꝙ aſ/
cēdens ſuꝑ oēs celos ſedēſq̄ȝ ad dexterā di
p̄ris/ꝓmiſſum ſpm̄ſctm̄ hodierna die i fili
os adoptōis effudit. Quaꝓpter ꝓfuſis gau
dijs totꝰ in orbe terrarū mūdꝰ exultat Qua
re: qꝛ pleni ſunt celi ⁊ terra maieſtatis glīe
ſpūſſcti. Hinc celū laudibꝫ intonat. mūdꝰ

exultans iubilat. gemens infernus vlulat.
Accipimus in hac armonia / iuſticiaꝝ p te
nore in inferno q̄ gemens vlulat. mollē cā
tum ſeu diſcātū mie in celo qđ laudibꝫ ito /
nat. cōtratenorē vero velut ex vtroq̄ ↄpo /
ſitū / dū hic mūdus exultās iubilat cū ꝓpha
dicēte. Miam ⁊ iudiciū cātabo tibi dn̄e
Tale nos hodie carmē canere ↄuenit dū p
inauditū ſeculis. mie in electis / et iuſticie i
reprobis / miraculū ſpūs dn̄i repleuit orbē
H terrarū. ¶ Et animaduertat p̄cor vr̄a bea
titudo. qm̄ ſpūs iſte dn̄i q̄ repleuit orbē ter
rarū. ſpūs eſt huius ſacri cōcilij. Grandis
plane dignitas admirādaq̄ ſublimitas vt
eodē ſpū vniat̄ formet̄ viuat et vegetet̄ hec
ſacroſctā ſinodus ecclīam rep̄ntans. q̄ ſpū
cōnecti dicunt̄ in vnū pater ⁊ filiꝰ. Sꝫ ve /
re ſic decebat vt xp̄i ſponſi et ecclie ſpōſe ſue
eſſet vnus ſpūs. Maior enī adheſio vel in
timior qualis eſſe pōt. q̄ꝫ ſponſe ad ſpōſuꝫ
Dicit aūt Apl̄s ꝙ q̄ adheret deo / vnꝰ ſpūs
eſt cū eo. Deniq̄ primitiuā ecclīam deſcri /
bens Lucas Multitudinis inq̄t creden /
tiū erat cor vnū ⁊ aīa vna ī dn̄o. Quid plu
ra q̄rimꝰ. cū orauerit prēm q̄ non exaudiri
neq̄t. vt credētes in eū / eſſent vnū. ſicut ipe
et pr̄ vnū ſūt. Sūt āt vnū ī ſpūſctō. q̄ꝫ n̄
oino ſil'r ad credentes. ¶ Hic eſt ſpūs ille
dn̄i q̄ repleuit orbē terrarum. repleuit ſane
mox vt in principio fecit deus celū ⁊ terrā.
qn̄ ſpūs dn̄i ferebat̄ ſup aq̄s nō excluſus vl'
elatus. qn̄ intus fouebat ſm̄ aliā tranſlatō
nem nō incluſus vel artatus. Neq̄ enī q̄c /
q̄ꝫ ſubſiſtere pōt qđ nō repleuit ſpūs domi
ni p eēntiā potētiā et p̄ntiam. Hoc hꝫ arti
culus p̄ſiſius cōdemnatꝰ. ꝙ cā prima ſit re /
motiſſima ſic ꝙ nō ꝓpinquiſſima error.
Quāuis inſup opa trinitatis. ſint indiuiſa
nō quidē ad intra (vt Johes andree ſumit
ꝓ argumēto ꝓceſſiōis ſpūſcti ab vtroq̄) ſꝫ
ad extra. nihilominus cōpleta formatio re
rū. modꝰ et ornatꝰ eaꝝ appriat̄ ſpūiſctō. p
q̄ꝫto diuia bonitas tanq̄ꝫ cā finalis q̄ prin
cipaliſſima caꝝ eſt / mouit ad rerū creatio /
nē vt in eis ſeſe diffunderet. Eſt enī bonuꝫ
ſuīp̄ius diffuſiuum Hinc Job ait. Spi
ritus dn̄i ornauit celos cōcorditer ad pſal
miſt. Uerbo dn̄i celi firmati ſunt. Sequi
tur. Et ſpū oris eius oīs virtꝰ eoꝝ. ¶ Hoc
vidit diuinus Dioniſius qui ordinās no
mina dei p reſpectū ad creaturaſ poſuit bo
nū qđ appriat̄ ſpūiſctō / eſſe primū nomen
dei: et prius collocauit q̄ꝫ nomē hoc ens.

Hoc et Plato / et multi poetarū theologi /
ſub q̄dam inuolucro ſomniaſſe vident̄ dū
dixerūt cū virgilio (ſi bn̄ memini) Princi /
pio celū. ¶ Grātiſſima p̄rſus hec ſpecula / I
tio etiā p̄ſantiū. p̄ſcrutari queādmodū de
ſpūs dn̄i repleuit orbē. At vero longe grati
or diuinior atq̄ ſublimior offert̄ cōſidera /
tio ſi de opibꝫ creatiōis ad recreatiōis opa
tionē vertit̄ mētis acies. fidei lumine bene
colluſtrata purgataq̄. Illic offert̄ celeber /
rimū ſolēnitatis. hodierne myſteriū. q̄ nul
lū ſtupore mirabiliꝰ. nullū ſalubritate fru /
ctuoſius ⁊ efficatiꝰ excogitari pōt. qn̄ ſpūs
domini repleuit orbē terrarū. hoc ē p figu /
ram quado repleuit hoīes orbē terrarū in
habitātes. cōtinēs ſcꝫ p cōtento. vel locꝰ p
locato. Quanq̄ꝫ et hoīes hm̄oi nō ī ↄueni
enter dici poſſint orbes terraꝝ multis ſili /
tudinibꝫ Sed ex hac noīatim / ꝙ egredien
tes a deo p creatiōem ⁊ recreatiōeꝫ: rurſus
a ſeipis ⁊ oībꝫ creaturis / in deū qui ē alpha
et o principiū et finis / reuertant̄ p cogniti /
onē ⁊ amorē. Ob talē vero circulū vl' orbē
intelligibilem / quis nō recte noīauerit ho
mines iuſtos / orbes eſſe: Et quidem terre
nos q: cū ſpiritibꝫ ſuis hr̄et corpi qđ terre
nū terrā inhabitat. Uel iō certe noīant̄ or /
bis terrarū ꝓpter virtutis ſtabilitatem et p
mptitudinem obedientie. Firmauit enim
deꝰ orbem terre qui nō cōmouebit̄. ecce ſta
bilitas. Et de rotꝫ volubilibꝫ ezechiel dicit
ꝙ vbi erat ipetꝰ ſpūs / illuc gradiebāt̄. Ec /
ce obedīa. Alludit his Oratiꝰ di. de viro ſa
piente / ꝙ eſt totus teres atq̄ rotūdus. De
niq̄ ſicut hō d̄r oīs creatura / d̄r creatā mū
di. d̄r microcoſmus ſic eū noīare orbeꝫ ter /
rarū fas putamꝰ ¶ Deſcripſit pulcerrime
Boe. p̄dictū orbicularem circulū intelligi /
bilem / de egreſſu creaturaꝝ a deo. et de re /
greſſu rurſus ad ipm̄. dū cecini. Repetunt
ꝓprios queq̄ recurſus redituq̄ ſuo ſingula
gaudent. nec manet vlli traditus ordo. niſi
qđ fini iunxerit ortū / ſtabilemq̄ ſui fecerit
orbem. Cadit rurſus in eādem ſn̄iam alte
ro carmine. Nā in rectos ieuocās itus. fle /
xos iterū cogat in orbes. Que nūc ſtabilis
cōtinet ordo. Diſſepta ſuo fonte fatiſcant.
Hic eſt cunctis cōis amor Repetuntq̄ bo
ni fine teneri. Qr nō aliter durare q̄ant ni /
ſi cōuerſo rurſus amore refluāt cāe q̄ dedit
eſſe. Iō bene diffiniendo inquit Areſtote.
Bonū eſt qđ oīa appetunt. ¶ Ceteꝝ vero
intelligibiles hoīm ſpūs eo p̄fectiorem ſui

faciunt orbem quo ꝑfectius atq̄ diuinius
ſpiritꝰ vite eſt in ſeipis. tanq̄ in rotis. illis
ꝓphicis q̄ plene ſunt oculis intus et extra.
Intus ꝑ intelligentiam. extra ꝑ corporeã
fanſatiõem. ¶ Deducit hãc reductionẽ do
minus Bonauẽ. cardinalis in itenerario
ſuo/mentis in deũ quo libello ⁊ autore ſuo
laus omnis terra iferior. ¶ Talis erat or
bis terrarꝫ. quilibet ex aplis ⁊ diſciplis ha
bitãtibꝫ in vnũ cũ mlieribꝫ ⁊ Maria mr̄e
Jeſu. qñ verificatũ eſt illud dñi ꝑ Johelẽ
Et q̄dẽ in nouiſſimis diebꝫ/effundã de ſpi
ritu meo ſuꝑ oẽm carnem ⁊ ꝓphabũt filij ve
ſtri ⁊ filie vr̄e vtrũq̄ not⁊ ſexũ. Uerificatũ
eſt item illud ſapiẽtis ꝑ thema te ſumptum
Spũs dñi repleuit orbẽ terrarũ. Cuiꝰ re/
pletiõis ſenſibile fuit ſignũ. doctrina ligua
rum ꝑ eũdẽ ſpm̄ collata. de quo ꝓtinus ſb
K ditur. Et hoc qđ cõtinet oia ſciam habꝫ vo
cis. Nam eo replente/voces diuerſas into/
nant. fãtur dei magnalia. ¶ His ita quaſi
ꝓhemialiter et lr̄aliter elocutis ꝓuſq̄ ad vl
teriora ꝑgat ſmo vnũ velut incidẽter dicũ
rus ſum q̄ reuerẽdiſſimũ prẽm doctorẽ in
cõꝑabilẽ ac ꝓceptorẽ meũ ꝓcipuũ dñm car
dinalẽ cameracẽñ. excuſat a deſidioſa vl vi
cioſa ꝓpoſiti mutatione. et exiguitatẽ meã
releuat a temeraria ꝓſumptiõe. Aſſignatꝰ
fuerat itaq̄ eidẽ. R. p. ſmo pñs. Accepta/
uerat. cõpilaueratq̄ ipꝫ ex integro et iã me
morie cõmendabat. dũ febris valida ſic eũ
corripuit: vt in lectũ ⁊ in medicos deciderẽ
¶ Juſſit igitur (ſunt eni petitiões ſue/iuſ/
ſio mihi) Juſſit vt ſuccederẽ loco ſui. Par
ui. licet impar viribꝫ. nõ in mea/ſed in obe/
diẽtie virtute/⁊ in vr̄e btitudinis expta be
nignitate. ⁊ in affluẽtiſſima ſpũſſcti boni/
tate/ſpem reponens q̄ iubẽs pollicitus eſt.
Aperi os tuũ ⁊ implebo illud. Obedierat
qui dixit Os meũ apui. nec fruſtratus ẽ. q̄r
ſequit ⁊ attraxi ſpm̄. ¶ Porro nihil ex in/
tentione/qđ vel ꝑtialitatẽ vel offenſionem
ſonet ꝓpono dicere ne id q̄dẽ nullo tp̄e licet
fieri Abũde ſatis eſt ad loquẽdũ/ſolennita
tis hodierne miſteriũ grãde. qñ ſpũs domi
ni repleuit orbẽ terrarũ. ¶ Et bene ſpiritꝰ
dñi. nõ ſpũs mũdi. nõ ſpũs carniſ. nõ ſpũs
demonis. q̄ ſunt tres immũdi ſpũs. quos i
Apocal. Johes vidit egrediẽtes de ore be
ſtie/in modũ ranarũ. que garrule ſordide
turgideq̄ ſunt. Spũs inſuꝑ q̄ nõ ꝑmanet
ſuꝑ oẽm carnẽ hoc eſt carnaliter viuentem
q̄r ſpũs eſt qui viuificat. caro nõ ꝓdeſt q̄c/
q̄. Spũs/quo deguſtato deſipit oĩs caro
qui ſcrutat etiã ꝓfunda dei ⁊ oia dijudicat
Hic hodie ſpũs repleuit orbẽ terrarũ non
qualicũq̄ ſed exuberãtiſſima repletione
Inuenit eni ſpũs dñi repletio multiplex ⁊
ſignanter triplex. ¶ Repletio ſufficiẽtie. q̄/
lis eſt in oibꝫ ſpem fidem ⁊ charitatẽ habẽ/
tibꝫ. Eſt etiã in ꝑuulis baptiſatis vel i vte/
ro ſctificatis. queadmodũ Gabriel dixit d
beato Johe q̄ ſpũſctõ replebit adhuc ab
vtero mr̄is ſue. ¶ Altera eſt repletio abun
dantie vel excellẽtie. qualis fuit in btõ pro
thomartire Stephano quẽ elegerũt apli.
plenũ fide ſapia ⁊ fortitudine. qualis reple
tionis ꝑcipes ſunt ꝑfecti et cõtemplatiui
¶ Demũ repletio tertia eſt redũdantie vel
ſuꝑeffluentie. qualẽ in ſupmo ꝑpus hũit. q̄
niam in ipo habitat plenitudo diuinitatꝭ
corꝑaliter Poſt ipm maria gr̄a plena Hic
ro. Ceteris ꝑ ꝑtes dat. marie ꝓo ſe infudit
plenitudo gr̄e tota. vt a capite deriuet oĩs
influxus vitalis ⁊ ſpũalis ꝑ mariã q̄ſi ꝑ col/
lũ in cetera mẽbra totius eccle. Hanc pin/
de repletiõem licet differẽter. hodie ſuſcepe
rũt apli. qñ repleti ſunt omnes ſpũſancto.
Tũc eni ſpũs dñi repleuit orbẽ terrarum.
Ad q̄d ita: Ut ꝑ redũdantiã ⁊ ſuꝑeffluen/
tiam/in oẽm terrã exiret ſonus eorꝫ/et i fi/
nes orbis terre verba eorꝫ. ¶ Repletionẽ L
ꝓmã oꝑatur ſpũſſctũs. in actiuis incipien
tibꝫ ⁊ ꝓficientibꝫ. Et hec q̄dẽ bona ſuffici/
enſq̄ eſt. Repletiõem alterã oꝑatur ſpũſſã/
ctus in cõtemplatis ⁊ ꝑfectis. et hec melior
excellentiorq̄ iudicat Tertiã ꝟo cõmuni
cat ſpũſſctũs viris heroicis ꝓpollentibꝫ et
exercitatis in vtraq̄ vita actiua ſil et ꝯtem
platiua. q̄bꝫ nõ tollit actio cõtemplationẽ
nec actiõem cõtemplatio ꝓhibet aut refu/
git. Hec ẽ optima repletio ſuꝑeffluenter ac
redũdanter in alios deriuata. Ad imitatio
nẽ angelorꝫ q̄bꝫ hoc inſigne eſt. q̄n eis nõ
obſiſtit theoria iugi miſterio. cõtemplatio
ſcꝫ actiõi. Immo ꝟo cõtẽplant eo attentiꝰ
artẽ ꝓmã. q̄ ſm illã hñt exẽplariter oꝑari
Exẽplũ de ſcriptore ⁊ exẽplari libro ⁊ luie.
Hinc in ſcala Jacob viſi ſunt angeli aſcẽ/
dẽtes ꝑ cõtẽplatiõem ⁊ deſcẽdẽtes ꝑ mini/
ſtratiõem. Et qm̄ hierarchicꝰ ⁊ ſublimis ꝓ
latorꝫ deo amabiliũ ſtatꝰ exigit repletionẽ
hmõi ꝑfectiſſimã ⁊ optimã. dꝫ eni (dicente
Greg.) platus eſſe actiõe ꝓcipuus ⁊ ꝓ cun/
ctis in cõtẽplatiõe ſuſpẽſus. vt ſit ambides/
ter vt Aiot. ¶ Dicamus aliq̄ de repletiõe

tali que contemplationem ꝑiter et actiōeꝫ
cōplectit̄. vbi ꝯtēplatio iā nō inſeq̄tur acti
onē. vt in ſue adq̄ſitionis ſeu generatiōis ꝓ/
mordio. ſed ipaꝫ ꝑuenit iformat ꝑturit ve/
getat roborat dirigit ꝛ ꝑficit. Neqꜫ eni fal/
lūtur q̄ vitā actiuā in duos ſe cernūt ſtatus
aut gͣdus. Quoꝝ alter eſt ꝑui⁹ ad cōtēpla/
tiōem. et hic q̄dē imꝑfect⁹ ſolicit⁹ anxi⁹ ꝛ tur
bidus. iuxta illud. Martha martha ſolici
ta es ꝛc̄. In altero aūt req̄es q̄dā pax ꝛ trā/
quillitas ex cōtēplatiōis ſapide cōdimēto
et ex influxu eius cōtinuo/repit̄. Ita vt in
ſpū lenitatis/agit oīa/doceat ꝛ corrigat oīa
qꜫ nihil de radice amaritudinis ē in corde
ſicut ē dū in ſpū vehementi conterunt̄ na
ues tharſis. Hic hꝫ veritatē. illud Grego.
Prudentiſſimū verbū. vera iuſticia ꝯpaſſi
onē hꝫ. falſa indignatiōem. ¶ Talē habu
iſſe repletiōem apl'm. colligim⁹ ex epl'is et
actib⁹ ſuis. Cōuerſatus ſum ait inter vos
in omni humilitate lachrymis ꝛ māſuetu/
dine. ſcio abūdare. ſcio penuriā pati Et ite
rū. oīb⁹ oīa fact⁹ ſum. Qui et ſuadebat gau
dere in dn̄o ſemꝑ. et nihil ſolicitos eſſe. qua
ſi triſtes. ſꝑ aūt gaudētes. vt ſit in aduerſis
et ꝓſꝑis idē vult⁹ idē anim⁹. quēadmoduꝫ
de Socrate ꝑdicabāt.

D ¶ Dearticulabitur
aūt id qđ reliquū ē ſmonis. in triplicē cō/
ſideratiōem. Prima loquet̄ de mō q̄ ꝑ ſpi/
ritūſctm̄ cōicat̄ repletio. ſcđa loquit̄ q̄lis ſit
ex ſpūſcti repletōe cōtēplatio. tertia loque
tur quēadmodū plenitudinē cōtēplatiōis
cōſeq̄tur comes actio. ¶ Prima cōſidera.
¶ Spūs dn̄i dū replet hoiem incolā orb̄
terrarū/facit hoc nō quadā naturali ncci/
tate. ſed gratuito ſpōtaneoqꜫ volūtatꝫ. atqꜫ
libertatis arbitrio. ¶ Docuit h̄ xp̄s q̄ Ni/
codemo loquēs dixit. Spūs vbi vult ſpi/
rat. Et apl's poſtqꜫ dixerat ꝙ diuiſiōes gͣti
rū ſunt. diuiſeras eas ſubdit. Hec aūt oīa
opat̄ vn⁹ ꝛ idē ſpūs. diuidens ſingl'is ꝓut
vult. Itaqꜫ deus ſicut dicit Job lumen te/
net in manib⁹. claudēs et apiens ꝓut vult
qui cui⁹ vult miſeret̄ ꝛ quē vult indurat. h̄
eſt induratione ꝑmittit. Neqꜫ enim q̄ſqꜫ di
cere pt̄ Cur ita facis/etiā ſi ꝑierit nationes
q̄s fecit. cui eſt ꝓ ratione volūtas. qui oīa
q̄cūqꜫ voluit fecit i celo ꝛ in terra ꝛc̄. ¶ De/
fecit ad hui⁹ ꝯſiđatōnis imꝑſcrutabilē ab/
yſſū/ois penephoꝝ aſtrologoꝝ epicureoꝝ
ſtoycoꝝ/imo ꝛ ꝑipateticoꝝ ꝑſcrutatō. dicē
tium/vel deū nō eſſe. vel n̄ curare res extrā
ſe. vel agere neceſſitate nature ſicut ſolem ꝛ
ignē. Quid idcirco mirādū. ſi deū nō ſicut
deū gl'ificauerūt. neqꜫ grās egerūt ſi nō ſpa
uerūt ab ipo ꝑ orōes al'qđ ſuffragiū neqꜫ
ꝑ lachrimas. Hoc ei fatuū h̄ anile h̄ deliꝝ
iudicabāt. Docet hoc orō cathonis apud
ſaluſtiū. ¶ Hoc aūt a nr̄e ꝛ vere religionis
abhorret traditiōe q̄ totiēs monet. Venite
adorem⁹ ꝛ ꝓcidam⁹ añ deū. plo. co. do. Et
iterū. Sacrificiū deo ſpūs cō. cor ꝛc̄. Tali
bus eni lachrimarū hoſtijs placat̄ de⁹. Re
fert̄ in vitaſpatrū de illo machario anacho
rita magno. ꝙ interrogat⁹ v̄bū a frib⁹ inge
muit dicēs. Plorem⁹ frēs plorem⁹ vbi la/
crime purgāt pctā. ne illic plorare cōtingat
vbi lachrime exurēt corpa nr̄a. Impoſſibi
le eni oīno eſt nō plorare. dicebat magnus
arſeni⁹ aut hic ꝑ pn̄iā. aut illic ꝑ dānatōeꝫ
¶ Porro teſte apl'o. q̄đ orem⁹ ſicut optet A
neſcimus/ſed ſpūs eſt q̄ orat ad deū ꝓ nob̄
gēitib⁹ inenarrabilib⁹. glo. orare facit. Ad
quid ita: Nimirū vt ꝑ ꝓfundā hūilitatem/
reddat aīam/ſuꝑpius capacē. Suꝑ quē re
quieſcet ſpūs me⁹ q̄rit dn̄s: niſi ſuꝑ hūilē ꝛ
quietū ꝛ tremētē ſmones meos. Eſt auteꝫ
humilitas hec. vt hec abyſſalis altitudo iu
diciorum dei honoretur caſto ſilentio i fi/
dei ſimplicitate. quā hꝫ paupcula mr̄ pluſ
aliq̄n qꜫ ſapiētes hui⁹ ſeculi. q̄ perſcrutato
res maieſtatis opprimūtur a gl'a. ſic oclus
nicticoracis a clariſſima luce ſolis ſi cerne
re cōtenderit/retūdit̄ cecat̄qꜫ ¶ Cur illum
impleat. illū nō impleat. noli q̄rere ſi nō viſ
errare. nōdū impleris/ora vt implearꝭ. Nā
qui vult eſſe ꝑnceps optimarū dei donati/
onū/optet orōib⁹ reduci. vt in bonoꝝ prin
cipiū. Ipe quidē oīb⁹ adeſt. nō aūt omia ei
aſſunt Tunc aūt ei aſſumus cū caſtiſſimis
orōib⁹ inuocātes/reuoluto aīo ꝓpinq̄mus
Hoc diuin⁹ dioniſius exēplificat de cate/
na itelligibl'i ꝓtēſa in celū. ꝛ de corda nauis
herēte litorib⁹. ꝑ quā nauis ad litus nō lit⁹
ad nauē deducit̄ ¶ Vult igit̄ aliq̄s repleri
ſpūſctō: Vult exiſtimo Aſcēdat exēplo ſā/
ctoꝝ in ſuꝑiora dom⁹. in cenaculū grande
ſtratū. hoc ē in apicē mētis ſue. claudat fo/
res. oſtia ꝛ feneſtras ſenſuū ꝑ q̄s mors aſcē
dit. Colligat in vnū vires ſuas oēs. ſedeat
quieſcēs. ꝑſeueret orās. recogitet cū ꝓpheta
oēs annos ſuos in amaritudine aīe ſue cū
ſpe ſalutis/cōſequēde. Sic eni orat cū ma
ria q̄ amarū mare ꝛ q̄ mr̄ Jeſu mr̄ ſalutis

nominatur. Fiat repente de celo quaſi ve-
hemens ſonitus diuinoꝝ iudicioꝝ: q̄ſi ter
refaciēs. vt a timore dei cōcipiat̄ ſpūs ſalu
tis. vt deniq̄ʒ ſupmiſſo igne/fiat inflāmatū
cor et renes carnaliū affectionū/cōmutent̄
in deſideria feruentia fluentoꝝ ſupnoꝝ fō
tis vite. Quiſquis ſibi receptaculū tale pa
uerit: replebit eū mūdans diuinitas deita-
O tis. ¶ Atuero mirabile nimis eſt ꝛ neſcio/
ſi magis intimo guſtu ꝛ experimēto cogno-
ſcibileqʒ explicabile verbo. quā rōe fieri pt
vt ſpūſſctūs pueniat aīam quā repleturus
eſt. nō puentus ex opibꝫ vel meritis. quoni
am nō ex opibꝫ ſed ex vocāte dictū ē Jacob
dilexi. Eſau aūt ſp odio habui. Ipaʒ nihil
ominus aīam cohortant̄ ſcripture ſacre. vt
ſe pparet. vt ſe diſponat. vt faciat qđ in ſe ē.
pdictis ꝛ ſililbꝫ modis. orādo. lachrimādo.
gemēdo. velut aliqđ opet̄ ad ſpūſſcti ſuſce-
ptiōem. Nā ꝛ dei coadiutores eſſe tradit a-
plꝰs. Et certe ſi nihil pꝛſus coagit arbitrī-
um. vñ meritū ¶ Fatendū eſt plene coagit
p cōſenſum ſpontaneū/obediētē pmoniti-
oni ſpūſſcti. ſed vt ita coagat ꝛ obediat hoc
iam nō ex ſe eſt ſine grā. ſed qꝛ grā pnentuꝫ
eſt ꝛ p eā ſalubꝛiter tractū. Neqʒ tn̄ iđ minꝰ
ad meritū deputat̄ aīe cōſenſus hmōi/ſicā
criter arguit. Proſp ꝯtra caſſianū/dū ē iſte
cōſenſus viuificatus ꝛ formatꝰ a grā. qꝫ ſi
p impoſſibile ꝯſenſum hūc ex puris natu-
ralibꝫ elicuiſſet ſine grā. imo placētioꝛ ꝛ ac
ceptioꝛ tāto eſt deo cōſenſus talis. qꝫto deꝰ
in eo magis inuenit munꝰ ſuū qđ acceptet:
ſicut bñficians nō iđ minꝰ. ſed plus amat
bñficiatū. Aīa pinde reddit̄ hūilioꝛ ꝛ deo ḡ
tioꝛ, ex ea cōſideratione qꝛ q̄cq̄d hꝫ meriti/
pueniente grā donat. ¶ Quo cōtra ſtultiſſi
ma eſt pſumptio putantiū ſe puenire deū/
ipmqʒ velut obſeq̄ ſeruiliter ad hoīs actio-
nem. Error iſte fuit pelagionoꝝ. ꝛ oīm ē q̄
ſapiētes ſunt in oculis ſuis. q̄ terrena ſapi-
unt. nec iſta pcipe q̄ dei ſunt piūt. niſi docu
erit ꝛ repleuerit eos miſericorditer ſpiritus
dñi repulſo ſpū tumido mūdi. ¶ Demus
q̄ſo ſalutē nr̄aʒ nō nob̄ ſed deo qꝛ ſi fec̄ nos
ꝛ nō ipi nos in eſſe nature dicēte pſalmiſta
nō minꝰ cōfitendū eſt de eſſe grē qđ ē recre
atio q̄dā. Docet hoc orō pſalmiſte. Emit.
ſpi. t. ꝛ crea. ꝛc. ¶ Scādaliſant̄ aliūde ho-
mines q̄les pdicimus carnales filij huiꝰ ſe
culi. qꝛ nō rapiūt qꝛ hmōi puentio non tol
lat libtatē atqʒ neceſſitatē. Aut quin ī deo
ſit inuenire viciſſitudinis obūbꝛatiōeʒ aut
pſonaꝝ acceptiōem vel inefficaciam opa-
tionis. dū a puentiōe reſilit q̄s ꝛ peccat. In
ducūt pterea illud Augꝰ. qꝛ deus ſic res ad
miniſtrat vt eas pꝛios motus agere ſinat.
Liberū arbitriū cur ab hac lege inq̄unt di
cetur exemptū? Nec exēptū eſt fatemur. q̄n
ſinat ipm agere deus pꝛios motus ſue lib
tatis. imo tanto liberius ꝛ efficatius ſinit.
qꝫto ipm amplioꝛi puenit grā. viuificat in
format corroborat ꝛ languiduꝫ erigit ꝛ ſa-
nat. Puto (exempli gratia) qꝛ dū egrotꝰ hō
ſanatur a deo: nō idcirco deū eū pꝛios mo
tus agere nō ſinit. ſed ad eoſdem aptioꝛem
reddit. ¶ Addatur ad hec/cōſideratio ſalu P
berrima ꝛ alta qꝛ in ordine ꝛ latitudine ſpi
ritualiū chariſmatū/inueniūtur pꝛij motꝰ
ſingularū virtutū ſuo mō diuinioꝛi liberi-
oꝛi ꝛ excellentioꝛi quēadmodū ſuos motꝰ
habet naturaliū agentiū ordo. vt motus fi
dei eſt miracula agere. Si habueritis fidē
ſicut granū ſinapis/dicetis. huic mōti trāſ
fer te ꝛ transferet. Mons ſpei liberationeꝫ
a dñō recipe qꝛ in me ſpauit/liberabo eum
Motus charitatis habere oīa que ſunt di
gratia. Amicoꝝ enī oīa cōia ſunt vñ pr̄ euā
gelicus ad ſenioꝛem filiū Fili. omnia mea
tua ſunt. ꝛ tua mea ſunt. Et ita de reliq̄s v-
tutibꝫ ſuo mō. cōcordantias omitto. Con
ſtat aūt qꝛ ſicut corpus pꝛter aīam eſt/non
ecōtra. ſic corpalis omnis iſte motus natu
raliū agentiū/ordinatus eſt ſubiectus ꝛ ſb
ſeruiens ad agenda ſupnaturalia diuinoꝝ
chariſmatū Qua in re pſpicuū ſit poriſma
ſeu corollariū pulcerrimū qđ nō turbat re-
rum ordinē deus. nec earū motus ſaltē o-
bedientiales impedit. dū ad fidem ad ſpeꝫ
ad charitatem iuſtoꝝ/p vtilitate vel ipoꝝ
vel eccleſie/miracula ſpūſſancti opat̄ Sic
hodierna die factus repente de celo ſonus
ſic ignis p liguas ſuas diſptitus. ſic lingua
rum apl̄icaꝝ pus in eruditarū motos i ſo-
nos varios. ſic eloquētie tanta viuacitas ī
eis/vt multa milia hoīm breui orōe vl̄ ſer-
mone/mox cōuerteret hō piſcatoꝛ et ſine li
teris petrus. Sic cōſtantia tam admirabi
lis ꝛ ebꝛietate ſimillima. dum ibāt apoſto-
li gaudentes a cōſpectu concilij q̄m digni
habiti ſunt p noīe Jeſu xpi contumeliā pa
ti. Sic deniqʒ ſtupendū illud vincēs oēm
admiratiōem miraculū. qꝛ infra pauciſſios
annos omnem regioneꝫ q̄ ſub celo eſt a ſolꝭ
ortu vſqʒ ad occaſum et ab aquilone ꝛ ma-
ri. puagati ſunt. tam ardenter qꝫ efficaciter

homines pauciſſimi et ignobiles et iopes
replētes mūdum euangelio dei qđ erat le-
gib⁹ ꝛ morib⁹ inueteratis ſumme cōtrariū
iudeis ſcādalū ꝛ grecis ſtulticia ſicut Aug⁹
et Chriſ. elegāter exaggerant in cōfirmati
onem legis noſtre. Hec inqȝ oīa ꝛ ſīlia mi
racula ſi ad ſola corꝑalia reſpicias/ viden-
tur eſſe motui naturali cōtraria. Si ꝑo na
turam cōꝑaueris ad grām/ iudicabis natu
ram vt ancillā/ grē ſicut dn̄e/ ordinabiliter
paruiſſe. Ordo q̄ppe qualis alter rectior q̄
lis naturalior eſt/ q̄ȝ vt replente ſpū ſctō or-
bem terrarū/ noua fiant oīa. nouus rex/ no
ua lex. noua ſigna noua miracula ⁊ Inno-
ua ſigna. immuta miracula petit ſapiens.
Et in Apoc. dixit. Qui ſedet i throno. ecce
noua facio oīa. ¶ Potuerāt i lōgiſſimū ꝑ-
trahi. ſȝ ꝓpoſiti memor/ ad alterā me tranſ-
fero cōſideratiōem.

Q Secunda cōſidera

¶ Spūs dn̄i dū replet hoīeȝ incolā orbis
terrarū/ nō neceſſitate ſicut dictū eſt. ſȝ ſpō-
tanea volūtate attollit ipm̄. vt in arcem cō
templatiue ꝑfectionis aſcēdat. ¶ Ipam ſi
quidē ſpūs dn̄i repletiōem cōſequit̄ libera
mentis eleuatio ſurſum ducens. Inſtar te
ſte Qui. de qua ferunt q̄ repleta rore ꝛ ob-
ſtructa/ ſi ad feruidū ſolem expoſita ſit/ ſur
ſum abit. Myſtice. ros grā. Pondus meū
inq̄t Aug⁹. amor meus Illo feror quocū-
q̄ȝ feror. hoc ꝑfectū amoris pondus (ſi nō
potius leuitas dicēda eſt) emergere fac̄ ſpi
ritum a turbida fluctuantiū fantaſmatū et
exundantiū deſiderioꝝ carnaliū/ tetra cali
gine. vt ſuꝑas liber euadat i auras. vt fera
tur ſuꝑ aquas cogitationū vagantiū ꝛ in-
ſtabiliū. ſomnioꝝ ſimiliū. vt eruat̄ de tene
bris ꝛ vmbra mortis. Ubi prius erat vin
ctus in mendicitate ꝛ ferro male cōſuetudi
nis ꝛ fomitis originalis. ¶ Senſerat ex-
perimento felici repletiōem hanc ſpūs dn̄i
ſurſum agentē/ ipa mr̄ Auguſtini ſctā mo-
nica Hec aliqn̄ in eccīa ſcti Cypriani mar
tiris ſuſceꝑat ſacrā cōiem. in q̄ plenitudo
grē velut in ſuo fonte ſumit̄. tum ꝑtin⁹ cor
pore a terra leuato/ tales erupit in voces.
Uolemus in celū. volemus in celū fideles
A qua dum poſtmodū quereret̄ q̄d ſibi vo
luiſſet hec inſolita clamoſitas ꝛ eleuatio ⁊
Ipa vt erat tota colūbine ſimplicitatꝭ/ pie
benigneq̄ȝ rn̄dit. Et q̄d vultis. q̄d queritꝭ ⁊
Cor meū ꝛ caro mea exultauerūt in deū vi

uum Congruit id qđ ſequitur Altaria tua
dn̄e virtutū. ſupple cōtulerūt hanc eleuatō
nem ¶ Tale aliq̄d de ſctō Thoma referūt
cuius corpus etiam cōtemplatio leuabat
a terra. Sic in beatis pn̄ie ſpeculis maria
magdalena ꝛ maria egyptiaca factū legim⁹
Quid ꝺ ipa no[illegible]tra iuuēcula tympaniſtria
Exultauit inq̄[illegible]i. extra ſe ſaltauit ſpūs me⁹
in deo ſalutari meo. Sīle aliq̄d ſenſit Au
guſtinus q̄ deo loquens cōfitebat̄. Intro-
ducis me aliqn̄ in affectū quendā inuſita-
tū valde. qui ſi ꝑficiatur neſcio quid erit q̄
iſtā vita nō erit. ſed reſorbeor ¶ Hec eſt aſ- R
cenſio in deū quā petebat q̄ dicebat Quis
dabit mihi pennas ſicut colūbe ꝛ volabo ꝛ
requieſcam ⁊ Oro que ſunt penne tales ⁊ niſi
ipa cōtemplatio que deſcribit̄ a cōtempla
tiuo Richardo. qđ eſt liber mētis intuitus
in diuina ſpectacula cū admiratione ſuſpē
ſus. Uel vt Aug⁹ ait. Cōtemplatio eſt ad
dei inuiſibilia ſalubriter afficiens animū
mentis illuſtratio vel illuminatio. Uel vt
Hug. placet. Cōtemplatio eſt viuacitas
intelligētie. q̄ cuncta palam hn̄s apta viſi-
one cognoſcit. Un̄ eſt illud ſpūs oīa ſcru-
tatur. glo. ſcrutari facit. etiam ꝓfunda dei.
Ad qđ reducitur illud eccl̄s. Luſtrās vni-
ſa in circūitu celeſtiū ſcȝ terreſtriū ꝛ inferno
rum ꝑgit ſpūs. Seq̄tur ꝛ in ſuos circulos
reuertitur. Hoc fit dū ꝓpriā ꝑuitatē defecti
bilitatemq̄ȝ cōſiderat. ¶ Hanc cōſiderati-
onem ſeq̄tur lachrymoſa deuotio flāte ſpū
ſancto. Flam flauit ſpūs eius ꝛ fluēt aque ⁊
In q̄bus aq̄s lacrimarū ſe lauat. balneat.
ꝛ baptiſat cōtemplantis aīa quēadmoduȝ
dixit ad apl̄os xps. Uos antem baptiſabi
mini ſpirituſancto ¶ Et qm̄ nihil ita ani
mam lauat purificat decorat illuminat ꝛ e
leuat ſicut intima compunctiōis deuotio.
Ad hanc ſeq̄tur mentis illuminatio. noua
ua q̄dam neomenia iuxta illud yſa. Nō ab
ſcondā vltra faciem meam ab eis eo q̄ effu
derim ſuꝑ eos ſpūm meū. ¶ Hec aūt faci-
es dei plena grārū que eſt ſol iuſticie/ nulla
rōne videri pōt ſine delectatiōe q̄ȝ dulce lu
men ꝛ delectabile eſt oculis intellige ſanis
videre ſolē. Tunc ſentitur virtus ꝛ veritas
illius verbi. Spūs meus ſuꝑ mel dulcis.
Qđ ſenſerat ſapiens qui iocūdus exclama
bat O q̄ȝ bonus ꝛ ſuauis eſt dn̄e ſpūs tu⁹
in nobis. Tūc eni ſm̄ meliorem mētꝭ nre
rōis virtutem/ ineffabilib⁹ ꝛ ignotis/ inef-
fabiliter ꝛ ignote cōiūgimur ait Dioniſi⁹

Ineffabiliter ꝗ delectamur dū fit ieffabl'is
ſumme cōuenientis coniūctio. ¶ Et quo/
niam eodem dicente Dionisio diuinus a/
mor extaticus eſt et pfecte amantem ſui iu/
ris eſſe nō ſinit. ſed amati. ¶ Ad hanc dele
ctatiōem amoroſam ſequitur transforma/
tio. Exemplo auri ꝛ argenti qḋ qdem du/
rū eſt ꝛ ſolidū. ſed p virtutem ignis caleſit ꝛ
liqueſcit ac in aliā mutatur maneriē. vt q̄cū/
libet formam poſſit accipe. Exēplo pterea
ferri candētis. qḋ plicabile redditur: natu/
ram induēs ignis. Exemplo rurſus aeris
luminoſi. Exēplū de gutta aq̄. q̄ multo vi/
no mixta cōuertitur in ipm nō placet. ꝓpter
errorem Almerici piſius damnati ꝛ alioꝝ
dicētiū aīam cōtēplantis in deū cōuerti. et
pdere iam eē qḋ hēbat in ꝓprio genere ꝛ ha
bere ſolū eſſe ideale in deū. Itaqꝫ nō h̄ mō.
ſed ꝑoribꝫ fit in aīo transformatio qdam p
ſpm̄ ſctm̄. ſicut notat Apl's. Nos aūt reue/
lata facie gl'am dn̄i ſpeculātes transforma/
mur a claritate in claritatē tanq̄ȝ a dn̄i ſpū.
A claritate fidei/in claritatē cognitiōis. A
claritate rōis/in claritatē intelligētie. a cla/
ritate in intellectu/in claritatem expimētal'
S noticie in affectu ¶ Deinde ſeq̄tur defectō
ſiue caſus vel extaſis. Exemplū de alauda
que qn̄ illuminat' aſcēdit. aſcēdens cantat ꝛ
iubilat. cantās obliuiſcit' ſui. ꝛ tandeȝ velut
ſtupida vel ſpaſmata cadit. ſic Dioniſius.
Nos inq̄t caſtiſſimis cōtemplatiōibꝫ ꝛ di/
uinis ſplēdoribꝫ repleti ſup apparentiam
radioꝝ. in bris expimētis p exceſſum men
tis deficimꝰ. Cōcorditer ad pſal'. Defecit, i
ſalutare tuū aīa mea. Et iteꝝ. Defecit caro
mea ꝛ cor me. de. cor. mei ꝛ ps mea deꝰ i eter
nū. Et in pſa. Mirant' ꝛ deficiūt T'lia ſūt
ſine nūero. Hec eſt pcioſa in cōſpcū domi/
ni mors ſctōꝝ eiꝰ quā obtinere balaā niſꝰ
eſt dicēs. Moriat' aīa mea morte iuſtoꝝ. o
bōa mors. ſuſpirat Bern. q̄ vitā nō aufert
ſed mutat in meliꝰ. Qn̄ eni formidat' luxu/
ria/vbi nō ſentit' vita: Quō h̄ȝ peccādi po
tentiā. q̄ trāſcēdit peccādi cōſuetudinē. Ex
cedere q̄ppe aīaȝ etſi nō a vita ſaltē a ſenſu
vite neceſſe eſt. vt nec vite tentatio ſentiat'.
Utinā frequēter hac morte cadā. vt laq̄os
mortis euadā. nec ſentiā luxurie mortifera
blandimēta. nec ire auaricie vel impatien/
tie ſtimulos. moleſtias ſolicitudinū ꝛ cura
rū ¶ Talis vt opinor defectio/anglice pu
ritatis ē. mūdi delectatōibꝫ. corpm ſilitudi
nibus nō inuolui. Sȝ hoc plane facit for/
tis vt mors dilectio. qꝛ ſicut aīam mors a
corpe. ſic aīm dilectio ſepat a mūdi vanita
te. imo ꝛ qn̄qꝫ ab ipo corpe. ¶ Legiſſe me
mini me/de quadā muliere deuota. q̄ ſmo
nē ſup transformatione mētis in deū p di/
lectiōem die pētecoſtẽ. audiēs concutiebat'
Primo gemitibꝫ inenarrabilibꝫ: ſuſpirijs
atqꝫ ſingultibꝫ q̄ dū culparet' ꝛ pulſibꝫ clan
culis phiberet' a circūſtantibꝫ/ne clamori/
bus ſuis turbaret audiētes. nec hipocriſiȝ
oſtentaret. tace fatua quieſce miſera. Ipſa
cōpreſſo ſpū velut muſtū ſine ſpiraclō qḋ
lagūculas nouas dirūpit. nō valens pleni
tudinē amplius feruidi ſpūs intra ſe cape/
re. diruptis venis ꝛ neruis expirauit. Btā
p meam fidē. ſic eni pie credere fas mihi eſt
Btā martir amoris/effecta. q̄ iā canere po/
terat nedū illud amore langueo. philocap/
ta ſum: amo p amorē Uulnerata charitate
ego ſum. ſed ꝛ amore mortua. mortua mi/
hi. ꝛ amato viua. ¶ Rurſus defectiōem p̄/ T
dictā ſeq̄tur aut cōcomitatur abſorptio q̄/
dam/ſimplificās ꝛ vniēs cuȝ deo. atqꝫ ſuo
mō mentē deificās. qn̄ pditis nr̄is alterita
tibꝫ ꝛ ꝯcupiſcētijs/curiſqꝫ cōcluſis ꝛ ſup mū
dane explicat̄. in diuinū monadē cōgrega
mur. ait diuinꝰ dioniſiꝰ. Cōformiter ad il/
lud eruditoris ſui pauli. mortui eſtis. ꝛ vi/
ta vr̄a abſcōdita eſt cū xpo in deo. Hec eſt
pax q̄ exupat oēm ſenſum. pax quā mūdus
dare nō pōt. qꝛ in mūdo pſſurā. in me pacē
hēbitis. ait xpus. Gira regira in ventrē. in
latus. in dorſum. nō alibi pacē inuenies. n̄
alibi ſocietatē. Exēplū eſt alexander cui to
tus orbis nō ſatietatē ſed ardētiorē dn̄atō
nis libidinē inſtillauit. nec erat totus orbis
illi niſi puulus bolus. Sic in auaris. ſic i
voluptuoſis intellige. q̄ de ſiliq̄s porcoruȝ
q̄rūt nec pn̄t ſatiari. Nonne rabida fames
qn̄ nec ſaturat' oculus viſu/nec auris audi
tu: Solus ſpūs dn̄i eſt q̄ replet in bōis de
ſideriū nr̄m. q̄ adipe frumēti ſatiat nos. q̄
dat manna abſconditū q̄ ꝓpha paſtus eru/
erat. Quaȝ magna multitudo dulcedinis
tue dn̄e. quā abſcōdiſti timētibꝫ te. ¶ Hic
eſt calculus filioꝝ dei habēs nomē ſcriptū
qḋ nēo nouit niſi q̄ accipit. Hic in diuinā
caliginē inſtar moiſi vocat' ſpūs. Hic in ſi
bilo aure tenuis ſentit' dn̄s. Hic in thala/
mo dormit ꝛ req̄eſcit ſalomon pacificus. ꝛ
beniamin adoleſcētulus in mētis exceſſu.
Hic gaſtatur fauus mellis. fauus ꝓpter il/
luminatiōem intellectus. mel ꝓpter dulco/

rationem affectus. Hic moiſes miſtic⁹ du-
cit gregem viriũ ſuarũ/ in interiora deſerti
Hic ſedet ſolitarius et leuat ſe ſupra ſe vbi
dñs loquit̃ ad cor eius. Hic dicit petr⁹ bo
nũ eſt nos hic eſſe. Et philippus ſufficit. ⁊
Maria magdalena. Vidi dñm ⁊ hec dixit
mihi. Hic introducit̃ aïa in cellã vinariam
vbi bibit ebriam ſobrietatẽ ſpũs. vbi ſuſpi
rabũda epithalamiũ canẽs verba dimidi-
at dilectus meus mihi ⁊ ego illi. ego dor
mio ⁊ cor meũ vigilat. Hic obteſtatur dile
ctus de dilecta. Adiuro vos filie hieruſalẽ
ne ſuſcitetis vel euigilare faciat ꝫ dilectã do
nec ipſa velit. Vult aũt dum pondus amo-
roſum ſpũalis horologij/ cadit/ ⁊ mentẽ ꝑ-
cutit/ vocans ⁊ inſonans ad opus actiue ꝑ
dilectione ꝓximoꝝ. ꝑ quo ſit hec tertia ⁊ vl
tima conſideratio.

a ¶ **Tertia conſidera-
tio.** ¶ Spũs dñi/ dũ repleuit hoïem inco
lam orbis terrarũ ꝑ plenitudinẽ redũdan-
tie: cõſtituit ipm fortẽ ⁊ expeditũ ad opera
vite exterioris ⁊ actiue. ¶ Vidim⁹ hoc in
Maria q̃ poſt ſuſceptã grẽ plenitudinem
in xp̃i cõceptione. ꝓtinus iuit in montana
cũ feſtinatõe. miſtratura Elizabeth cogna
te ſue. ¶ Retundit̃ hoc exẽplo arrogãs be-
gardoꝝ ſtulticia. que in talẽ ſe libertatẽ ſpi
ritus ex cõtemplatiõne mentiunt̃ aſcendiſ-
ſe. vt nõ amplius teneant̃ diuinis obſequi
ꝑceptis tanq̃ ſeruilib⁹. Quo cõtra ẽ illud
xp̃i. Si diligitis me/ mãdata mea ſeruate.
Et ꝑfecto tanto eſſe humilior atq̃ ad ſuiẽ
dũ ꝓmptior quiſq̃ dꝫ ex munere q̃ſto ſe ob
ligatiorẽ eſſe ↄſpicit in reddẽda rõe. ¶ Nã
cũ plenitudo legis ſit dilectio/ ſignũ ꝓ di
lectiõis ſit exhibitio opis. q̃ nõ diligit ope
ꝓximũ/ quõ legẽ ipleuit? Proximũ attẽdi-
te nõ viciũ nõ errorẽ ſuũ. qꝛ q̃ diligit iniq̃-
tatẽ odit aïam opant̃ꝫ cã. ¶ Ceterũ legim⁹
moiſen. poſtq̃ locutus fuerat ei dñs in mõ
tis caligine/ q̃ ad ppl'i tumlťuãtis regionẽ
deſcẽdebat tabulas leg̃ ferẽs. ⁊ ex ↄtẽplati
onis interioris redũdãtia. facies eius radi
oſa cornutaq̃ videbat̃. Etenĩ ſicut lãpas
ex lũine. ſic corpus totũ ex interna cõtẽpla
tione luceſcit pulcrificat̃ ⁊ niteſcit. Hic vul
tus hinc oculi hinc tota corpis cõpoſitõ di
uinũ aliq̃d ſobriũ. modeſtũ. ſerenũ ⁊ deco-
rũ p̃ ſe ferunt/ ſed velãt faciẽ hanc hũiles di
cẽtes. Secretũ meũ mihi. ſecre. me. mi.

Legim⁹ apl'm poſtq̃ rapt⁹ in tertiũ celum
audiuerat archana verba que nõ licent ho
mini loq̃. poſtq̃ inſup mente exceſſerat do
et dixerat. Nr̃a cõuerſatio in celis eſt. hinc
talis ⁊ tãtus regredit̃ ad diſponẽda cubl'ia
maritoꝝ ad verbera. ad tumult⁹. ad vincu
la Ubi q̃d amplius miremur neſcio. vl' ſb
limitatẽ in cõtẽplatiõe. vel humilitatẽ in
actione. vbi deũ quodãmõ ꝓpter deũ deſe-
rens. cupiebat anathema eſſe a xp̃o ꝓ ppl'o
ad xp̃m trahẽdo. ¶ Scripſit Chriſ. ſalu-
berrimũ de cõpũctione libꝝ. vbi regem da
uid mirat̃ ⁊ extollit ſupra modũ/ qui tal' fu
erit in actione regiminis regni. cũ aſſidui
tate cõpunctionis intime cuius voces. iſte
ſunt. Tota die cõtriſtatus ingrediebar. la-
uabo ꝑ ſingulas noctes lectũ meũ. Fuerũt
mihi lachrime mee panes die ac nocte. O
culi mei ſemꝑ ad dñm: et talia ſine numero
ꝑ pſalteriũ. Verũ hoc ſibi p̃ſtabat ſpũs for
tis. quo cõfortari petebat dicẽs Redde mi
hi leticiã ſalutaris tui ⁊c̃. Sequit̃ ꝑtinens
ad actiuã. Docebo iniquos vias tuas. ¶ x
Vellem dareť h̃ ſpaciũ q̃ ſereniſſimũ rho-
manoꝝ regẽ cõpare liceret in hac laude/
ipſi dauid. Eũ nanq̃ labor incredibilis ac
tiue vite iugiter exercet. In quo nihilomi
nus ſpũm deuotiõis habitare cõpiũ eſt
ꝑ collocutiões deuotas vſq̃ ad cõpunctio
nem lachrimoſam audientiũ. His oculis
vidi et ſenſi. ¶ Exultans nũc in ſpũ confi-
teor tibi pater. q̃ fideliter in actiõe laboran
ti q̃nq̃ pl⁹ intime ↄpũctiõis infũdis. quã
nõnullis in ocioſa vita/ cõtẽplatõẽ hmõi
tota ſolicitudine induſtriaq̃ q̃rẽtib⁹. ¶ Ita
pr̃ qm̃ ſic bñplacitũ eſt añ te. Bñplacitũ
nõ meritũ vt nõ gloriet̃ ante te ſtulta p̃ſum
ptio oïs carnis. ſed qui gloriat̃ in te gloriet̃
¶ Inuenio p̃terea deuoti Bern. deſideriũ
tale q̃ grãm p̃dicatiõis ſeu miſtratiõis ſic i
alios effunderet. nõ vt canale q̃d ꝓtin⁹ ſic-
cat̃ feces retinẽs. ſꝫ vt cõcha plena ſupefflu
ens ſeu fons viu⁹ ꝑpetua vena ſcaturiens.
qui nec facile turbat̃. et turbat⁹ ꝓtin⁹ ad ni
torẽ p̃ſtinũ redit. Ad quid ita q̃rebat ſctũs
iſte: vt nimiꝝ actio contẽplatiõis grãm nõ
auferret. Hinc eſt eiuſdẽ ad frẽs documen
tũ q̃ in qualibet actiõe/ meminerit illi⁹ ec-
cleſiaſtice cohortatiõis Surſũ corda. cui
tam veraciter q̃ frequẽter vtinã fieret rñſio
Hẽmus ad dñm. ¶ Quid q̃ Anthonius
poſt plenitudinem contemplationis in de
ſerto hauſte: ipſe neq̃ ex occurſu freq̃nti frm

Necꝫ ex circūſtantibus turbis dum alexā/
driam qñqꝫ veniſſet / aliquid turbationis
vel moleſtie ſentire ſe fatebatur. Hoc mira
tus eſt Hilario; ſed tāta tā qꝫ radicata ſta/
bilitate anthonij mens immota manebat.
aut ſi mouebatur cōtinuo redibat in idip/
ſum. Datur exemplū ſenſibile de acu nau/
tarū / affecta ꝑ magnetem. que iugiter redit
ad poli ꝓſpectū. ¶ Hāc ſtabilitatem con/
templationis in actione. ⁊ actionis in con
templatione. fuiſſe crediderim in btis gre/
go. bñdicto ⁊ ſilib plurimis. Qđ de ipſis
aplīs atqꝫ diſcipulis hodierna die factum
nō dubito. Porro de martiribꝰ Laurētio
Vincētio ⁊ talibꝰ. venerabilis Richardꝰ
ſentit eos in medijs ignibꝰ ad diuina ſuſpē
ſos feruētius qꝫ fuerant in ꝓſpis. Hoc ſo/
nat illa vox Vincētij dū vrerꝫ corpus ma/
china candēs. Ecce nūc in ſublime agor ⁊
oēs principes tuos ſeculo altior o tyranne
deſpicio. Qđ aūt in xpo patiente nō fuerat
diſpanſatio fuit ꝑ nr̄a redemptiōe Alioqn
delectatio interior / corꝑeam oēm abſorbu
iſſet triſticiam. ¶ Ruſus methaphiſican
do cū theologia conſidero / ꝙ hec ſpūs dñi
ſupefluēs repletio ſtabilit aīam in ſpūali
tate. eo ꝙ a materialitate q̄ ſm Areſt. male/
ficiū opaꝛ ipſam magis ac magis purgat ⁊
elōgat. Hinc fit vt creſcēte hmōi repletiōe
ſpūs dñi / ipa cupiditatis ſeruitus letifera /
vel eijciatur penitus ſicut in btis. vl' immi
nuta langueſcat vt in viatoribꝰ ꝑfectis ¶
Supaddamus ꝙ ſpūs dñi q̄s repleuerit.
dños facit. nō q̄liūcūqꝫ rerū ſed oīꝫ Omia
nr̄a ſunt inq̄t apl's. Nā q̄ ſpū dei aguntꝛ hi
filij dei. hi liberi ſūt. qꝛ vbi ſpūs dñi / ibi li/
bertas. ꝙ ſi filij liberiqꝫ ſunt. heredes eos
eſſe ↄñs eſt. heredes q̄dē dei. coheredes au
tem xpi. Xp̄m vero dñm eſſe oim / multipli
ci titulo q̄s ambigat. Ac ꝑinde q̄s negꝫ eū
coheredibꝰ ſuis oia tribuere abūde ad fruē
dū vel ad obſequiū. Vox eſt apl'i. Scimꝰ
qm̄ diligētibꝰ deū oia coopanꝛ in bonū. et
ſic etiā oia aliena mala. Attendaꝛ ruſꝰ hoc
dominiū ſup corpus ꝓpriū. qđ obedit ꝑm/
pte ſpūi ſic repleto. longe excellētius qꝫ vi/
derat Areſto. cuius tñ hec eſt ſnīa ꝙ in vir
tuoſo oia cōſonant rōni. Datur ⁊ ipm do/
miniū ſup exteriora in languoribꝰ curādis
io ſubijciēdis demonibꝰ ⁊ generaliter ī mi/
rabilibꝰ faciēdis ꝓut expedit. vel ꝑſone fa/
cienti. vel alijs ꝑ q̄bus fiunt. ſicut ordineꝫ
nature iā diximꝰ gr̄e ſubditū eſſe. Qđ ſi ita
ſenſiſſet Auicē. ponendo materiā exterio/
rem ſubditam eſſe rōnali aīe / vbi fundare
nititur magicā naturalē: tolerabiliꝰ dixiſſꝫ
ſed altera fuit intentio ſua ¶ Colligimus
ex ꝑmiſſis ꝙ ad moꝝ mutatiōem notabilē
in microcoſmo. ſcꝫ in hoibꝰ / ↄñs eſt muta/
tiōes in macrocoſmo hoc eſt in maiori mū
do notabiles fieri. ſicut in diluuio. ſicut in
fulminatione pētapolis peccatricꝭ. ſicut in
horrendo ſcelere iudeoꝝ ꝑ nece xpi qñ ſol
obſcuratꝰ eſt. terra tremuit. petre ſciſſe ſūt.
Deniqꝫ q̄d deꝑcatio aſſidua motu ſuo poſ
ſit hoc et Jacobꝰ / ⁊ eloq̄a ſacra / ⁊ miracu/
la crebra teſtanꝛ Hodiernū inter cetera mi
racula qđ orantibꝰ apl'is patratum eſt.

At qui ſolicitat pro z

pter hec ꝑ̄dicta nōnullos mltiplex inq̄ſi
tiōis vel ſtudioſitas vel curioſitas. ¶ Pri
ma queſtio. ¶ Querūt aliq̄ / cur mō ſic oli
ſigna eos q̄ credūt nō ſequūtur vt ſerpētes
tollant. vt linguis loquanꝛ nouis ⁊c. Rñ/
det Greg. in Omel. euāgelij de aſcenſiōe. ⁊
apl's dicēs. ꝙ lingue ſunt in ſignū / nō fide/
libus ſed infidelibꝰ. ¶ Scđa qđ. ¶ Que/
rūt qualis illa fuerit linguarū varietas. an
diuerſis ſonis eadē lingua reſonabat Vel
an idē ſonus / ſe vario mō intelligibilē red
diderit ſicut in audiētibꝰ erat varietas Vi
deꝛ ſcđm magis eſſe ꝓbabile. ¶ Tertia qđ
¶ Amplius q̄rūt ſi donū hoc linguaꝝ col
latū eſt mlieribꝰ et marie mr̄i Jeſu. ſedēti/
bus ⁊ orantibꝰ in cenaculo cū reliq̄s. Au/
get difficultatem dictum apl'i. qui docere
mulierem nō ꝑmittit ſed aliud eſt qđ lex cō
munis vetat. aliud qđ priuilegiata ſeu pri
uata cōcedit Itaqꝫ maria aploꝝ fuit apl'a
¶ Quarta qđ ¶ Amplius q̄rūt. ſi in aplo
rū epl'is erat doni illius latens energia. vt
ꝑ legentiū varietate / ſeſe darent intelligi lit
tere / ſic lingue. hoc nō optuit ¶ Quita qđ
¶ Querūt amplius. an ſoli apl'i darēt hoc
mō viſibili ſpm ſctm. ꝓbabile eſt ꝙ ſic. qꝫ/
uis Simō magꝰ oppoſitū putauerit dicēs
date mihi hāc ptāte. Eth de ſimonia gran
dis poſſꝫ eſſe declaratio. ſꝫ ꝑgimꝰ ad termi/
num. ¶ Sexta qđ. ¶ Querūt alij. ſi hodi 7
erna die ſpūſſcti repletio ↄfirmauit apl'os
nūc doctoriſatos ſic ꝙ peccare nō poſſent
vel errare. cū de petro dicat paulꝰ ꝙ rep̄hē/
ſibilis erat. qꝛ nō recte ambulabat ad veri/
tatem euangelij. Sꝫ ↄcedimꝰ rep̄heſibili/
tatē fuiſſe venialem nō mortalē. ¶ vij. qđ.

Sed cur hac die penthecoſtes potius q̃ al
tera datus eſt ſpũſſctũs: Ut ſcꝫ eius ignea
lex noua tunc daretur quando vetus dona
ta eſt ¶ Octaua queſtio. ¶ Cur pceſſit re/
pentinus ac vehemens ſonitus: Qm̃ ſolꝫ
hoc ſpũs bonus facere ad humiliationem
Malignus ex oppoſito blanditur ad arro
gantiã. ¶ Nona queſtio. ¶ Cur cũ aplis
ꝛ diſcipulis cohabitabant mlĩeres. cum a
ſanctis prĩbus poſtmodũ cohabitatio ta/
lis culpata ꝓhibitaq̃ eſt: Dentur nũc tales in
grã cõfirmati. cõcedet ꝛ hmõi cohabitatio
Sed hec rara auis eſt in terris. ¶ .x. qõ.
¶ Ceterꝫ quõ dicit ſpũſſanctus docuiſſe di
ſcipulos oẽm veritatẽ. cũ hoc ſit aꝓpriatuꝫ
filij. cũ pterea mltas veritates philoſophã
tium neſciſſe videaõt. vt geometriam aſtro
nomiam: Rñdent doctores q̃ ſcriptura ſa
cra p antonomaſiã dicit oĩs veritas. In q̃
ſupba cõfunditur nõnulloꝝ garrulitas
¶ Undecima queſtio. ¶ Solicitat alios
inquiſitio de ſpũſctõ Quot ꝛ qualibꝫ mõis
mittitur q̃bꝫ illabit. ꝛ quõ ꝓcedit a prẽ et fi/
lio. ꝛ hic de ſciſmate grecoꝝ plurima Quõ
remiſſionẽ peccatoꝝ facit ſpũſſctũs. Etſi
detur plenitudo ptãtis eccleſiaſtice ſine ſpi
rituſctõ gratificante ſeu ſine gratia gratum
faciẽte. qm̃ hic grãdis laqus hereticoꝝ vt
videm⁹ in hoc cõcilio. ¶ Duodecima qõ
¶ Rurſus q̃ ꝛ q̃les ſunt irremiſſibles i ſpi
ritũſctm̃ blaſphemie. ꝛ de diſtictõe donoꝝ
iter ſe a ꝟtutibꝫ btĩtudibꝫ ꝛ fructibꝫ .xiij. qõ
Itẽ p q̃ ſigna cognoſcit aduẽtus ſpũſſan/
cti in mẽtem Quibꝫ inſup argumentis ſeu
regulis ꝓbant ſpũs ſi ex deo ſint ¶ xiiij. qõ
¶ Denique ſi q̃s poſſet ſcire certitudinalit
de ſe vl altero q̃ hẽat ſpm̃ſctm̃ cũ videam⁹
hereticos ꝓmptos ad moriẽdũ plus aliq̃n
q̃ fideles catholicos ꝛ vñ ꝓcedit hoc. Ui/
det eni q̃nq̃ in ipſis hereticis gaudium ad
mortẽ. ſed auidũ efferũ plenũ deſperatiõis
ꝛ interne cõſolatiõis vacuũ. In ipſis vo ca
tholicis martiribꝫ gaudiũ eſt charitate cõ/
ditũ. humile. patiẽs benignũ. plenũ ſpeat/
q̃ fiducia. interi⁹ ſuauiter conſolante.
¶ Talia magis ꝛ magis occurrebãt ſpecu
latiue tractãdã. ſed aliud tps ꝛ aliũ locũ ex
poſtulãt Ipa tetigiſſe ſatis fuerit. ¶ Fini/
amus tãdẽ in orõe ꝛ aduẽtũ ſpũſſcti in nos
depcãtes dicam⁹ eidẽ. Ueni ſctẽ ſpũs. qm̃
in die bona venim⁹ ad te. reple tuoꝝ corda
fideliũ. ꝛ tui amoris in eis ignẽ accẽde. q̃m
ignẽ miſit dñs in terrã ꝛ voluit vehemẽter
accẽdi. vt celeſtibꝫ deſiderijs accẽſi. fontem
vite ſitiamus ꝛ ad ipm̃ veniam⁹. pſtãte co
qui eſt benedictus in ſecula. Amen.
¶ Qm̃ dies penthecoſtes dies eſt iubileus
gratie remiſſionis ꝛ indulgẽtie. rõnabiliter
indulgẽtias nũciari ſolitas denuncio.
¶ Explicit ſermo factus corã cõcilio con/
ſtantieñ. p dñm Cãcellariũ piſieñ. In die
ſctõ pẽte. vij. Julij: Anno dñi. M. cccc xvi

Incipit tractatus

putilis ꝛ valde notabilis eiuſdeꝫ magiſtri
Joh. de gerſon de pñtibꝫ dñi Jeſu verbis
VEnite ad me oẽs qui labora/
tis ꝛ onerati eſtis ꝛ reliqua
Salutare nobis eſt frẽs cha
riſſimi cũ omni veneratione
ꝓdicare cũ nulla tñ poſſimus
rõne ꝯprehẽdere / magnũ hoc pietatis ſacra
mentũ qõ manifeſtũ ẽ in carne ꝛ apparuit
in mũdo q̃ vicꝫ ihs xpus venit in hũc mũ
dũ pctõres ſaluos facere ꝛ q̃rere qõ pierat.
Uenit aũt non qualis erat a principio cre/
ator ꝛ iudex omniuꝫ ſeculoꝝ. ſed q̃lis nob
cõgruebat. ſicut ſpecioſus forma pre filijs
hoim. ita copioſus ꝛ diues in mĩa. ſup om
nes qui inuocant illum. Uenit tanq̃ ſal/
uator p pditis. redẽptor p captiuis. rex p
militibꝫ. dñs p ſeruis. diues p paupibꝫ. me
dicus p egrotis. vbi ſicut nullũ ab infirmi
tate liberũ inuenit. ita p ſaluatiõe oĩm ad/
uenit. Uenit flos floꝝ dux moꝝ. venie ve/
na. fons pietatis ꝛ gratie. patẽs domui Ja
cob / in abſolutiõem pctõꝝ ꝛ menſtruate.
Uenit tanq̃ doctor bon⁹. magiſter pi⁹. ꝓdi
cator veritatis ꝛ mĩe. mitis ꝛ humilis cor/
de. Uenit de ſolio maieſtatis de ſinu dĩ pa
tris. ꝛ qõ ibi hauſerat de fonte pietatis / h̃
eructauit nobis ¶ Et q̃d hoc cẽ potuit ni/
ſi charitas: Ipa eſt q̃ ſola cõmouit viſcera
mĩe dei noſtri / vt q̃ mitteret nob liberatorem
ꝛ ꝓpugnatorẽ qui liberaret nos de ſeruitu/
te diaboli q̃ oppſſi eram⁹. Teſtat h̃ aplus
vbi ait. Propter nimiã charitatẽ ſuã q̃ di/
lexit nos / deus pater filiũ ſuũ miſit. Itẽ p/
prio filio ſuo nõ pepcit. Hac charitate ſua
vrgẽte dei fili⁹ venit de celo. hac vrgẽte ſu/
ſpẽdi ſe ꝑmiſit in ligno. Hac vrgẽte deſcen
dit vt ſuos educeret q̃ captiui tenebantur i
inferno. ¶ Hanc ipſe et verbo docuit. et
exẽplo cõfirmauit. et ꝓprij ſanguinis effuſi
one ſiguit Hãc ſignificauit ꝛ loco. Uerbo

docuit cũ dixit Diligite inimicos vr̃os ꝛc̃.
Exemplo cõfirmauit.cũ in cruce pẽdẽs ꝑ
ſuis etiaꝫ crucifixoribꝰ orauit. Pr̃ inq̃ens
ignoſce illis q2 neſciũt q̃d faciũt. Sangui
nis effuſione cõfirmauit eã.q2 poſuit aiaꝫ
ſuã ꝑ ouibꝰ ſuis.et ꝑ ſuo grege pius paſtor
mori dignatꝰ eſt. Deſignauit eã ꝛ loco cuꝫ
diceret. Venite ad me oẽs q̃ laboratis ꝛ o
onerati eſtis. Locꝰ ḡ caritatis ipe ẽ ¶ Sꝫ
diſcerne.vtrũ ſue hoc eſt diuie an nr̃e. Si
dicamꝰ ſue.nulli hoc dubiũ eſt. In ipo eni
habitat oĩs plenitudo diuinitatꝭ corpalr̃.
Si diuinitatis:ꝛ charitatis. Nã deꝰ chari
tas eſt. Si dicamꝰ nr̃e/ cõſtat q2 charitatꝭ
nr̃e locꝰ ipe eſt. Quis eni magꝭ ꝓximus eſt
ſaucio aut q̃s magꝭ diligi meret̃ ab ipo q̃ꝫ
ſamaritanꝰ q̃ curauit eum vino ꝛ oleo: Ad
eũdẽ ḡ locũ q̃ ſi ad idẽ centrũ cõcurrit ex oĩ
pte/diuina caritas ꝛ hũana.vt recte ſit ipe
mediator dei ꝛ hoim.hõ xp̃s ih̃s. ¶ Qd̃ e/
legãter deſignat cõuentꝰ ille dñi ꝛ moyſi in
ſummitate mõtis ſynai.cũ legit̃ dñm ĩ mõ
tẽ deſcendiſſe.et moyſen aſcendiſſe ad eum
Quid ꝑ mõtẽ iſtũ.niſi hõ ille ſignificat̃ aſ/
ſumptus a v̄bo in vnitate ꝑſone: Sꝫ dñs
ſupra mõtẽ deſcẽdit.q2 vt hoīeꝫ aſſumereꝫ q̃
ſi a ſũmo celi faſtigio diuina ſe dignatio in
clinauit Moiſes aũt electus dñi aſcendit
q2 oĩs electoꝝ deuotio/ad redemptoreꝫ no
ſtrũ ſe ſubleuat.vt ad intuitũ dei ꝑtingat
¶ Illud quoqꝫ qd̃ de Heſter regina legit̃
huic ſn̄ie opitulari videt̃. Rogatura heſter
ꝓ pp̃lo ſuo accedit ad regẽ ſedẽtẽ ĩ throno
Videt gl̃am eiꝰ ꝛ corruit.ſed eleuat̃ ꝛ oſcu
lat̃ virgã aureã.q̃m ille tenebat manu Rex
ſedẽs in throno/eſt deꝰ pr̃.cũctꝭ iudiciaria
ꝑtãte ꝑſidẽs Regina eccĩam ſctãm deſigt̃.
que ꝑ filijs ſuis oĩbꝰ vicꝫ fidelibꝰ deũ prẽm
interpellat. Sed gl̃am regis vidẽs regina
corruit.q2 maieſtatẽ diuinitatꝭ cõſiderans
eccĩa expaueſtit. Eamqꝫ rex eleuat ꝛ virgã
aureã ad ipam extẽdit.q2 vt eccĩam ſuã oĩ/
potens deꝰ ad cõtemplatiõem diuinitatis
ſue exaltet.neceſſe eſt vt pauidã pri9 ꝑ amo
rem incarnatiõis filij ſui corroboret. Qd̃
aũt ꝑ virgã hũanitas xp̃i deſignet̃ habemꝰ
in pſalmo ſic. Virgã virtutꝭ tue ꝛc̃. Ac ſi a
ꝑte dicat̃ Hũanitatem tuã o xp̃e q̃ es virtꝰ
pr̃is/naſci faciet dominꝰ ex iudaico pp̃lo.
Que virga bñ aurea d̾r.q2 xp̃i humanitas
ſplendore ſapie ſingularis/rutilare credit̃.
Rex ḡ virgã manu tenet ſed eã regina oſcu
latur.q2 humanitatem quã deus pr̃ ſibi in

ꝑſona filij vniens q̃ſi manu ſtrinxit.hãc ec
cleſia fidelium cõfeſſionis ſue labijs dulci
ter tangit. ¶ Ad hunc igitur locũ charita/
tis hoc eſt ad ſeipam.charitas ipa nos vo/
cat vt in charitate radicati ꝛ fundati/chari
tatem teneamus/ꝛ charitatem diligamus.
Dicit ḡ. Venite ad me omnes q̃ laboratꝭ
Vox iſta eſt vocãtis.inuitãtis.ſuadentis.
hortantis.rogantis.ꝛ hoc totũ ꝑ noſtra ſa
lute. Cũ eni bonoꝝ noſtroꝝ nõ egeat vult
tñ ſuã nobis demõſtrare charitatem ꝛ bea
titudinẽ cõicare. Inde eſt q̃ nos vocat ad
regnũ.inuitat ad conuiuiũ.qd̃ electis oĩbꝰ
ꝑatũ eſt ab origine mũdi. Vocat elõgatos
inuitat ieiunos.ſuadet volentibus.iubet
nolentibꝰ.hortatur laſſos.cogit inuitos.
omnibꝰ ergo in cõmune dicit. Venite ad
me omnes ꝛc̃. ¶ O q̃ꝫ ſtupenda pietas.q̃ꝫ
mira dei dignatio. Quem rogare debuimꝰ
vt nos recipe dignaretur:ab ipo rogamur
vt ad eum venire dignemur. Qua in re q̃d
aliud q̃ꝫ prima illa gratia quam nullꝰ ho/
minũ ꝓmereri poteſt/cõmẽdatur: Primã
gratiam dico.que ꝑfidos ꝛ non credentes
reducit ad fidem.ꝑuerſos ꝛ male viuentes
conuertit ad religionem.ꝑteſos ꝛ negligẽ/
tes/accendit ad deuotiõem. Ipa eſt gratu
itum beneficiũ dei ꝓfluens ex illa ineffabi
li benignitate domini Jeſu.et ex intimis
viſceribꝰ charitatis eius. Ipa eſt cui nulla
ſcelera horrida.nulla peccata magna.nul/
la cõſuetudinũ vincula dura.nulla diffic̾
tatũ clauſtra inuia ſunt. Ipa nos preuenit
vt bonũ velimus. Ipa ſubſequit̃ vt poſſi
mus. Ipa ſtantes roborat ne cadãt. Ipſa
currentes expedit vt alacrius currãt. Ipa
iacẽtes cõpellit vt ſurgant de lacu miſerie
et de luto fecis Ipa quatriduanum mortu
um non ſolum reſuſcitat.ſed eius etiam ſo
rores id eſt anime affectus concitat.vt pro
fratre reſuſcitando intercedant. Ipam nul
la voluntas.nullum meritum.deuotio nl̾
la precedit.ſed ſponte venit.indebita venit
ac per hoc totum hominem iure vendicat
ſibi Oportet nanqꝫ vt accepto dei benefi/
cio tam gratuito et tam magno/vt totũ ho
minem innouauit.ꝛ quaſi alterando ip/
ſũ mutauerit Ex eo quod erat in id quod
ante non erat.hoc eſt de iniuſto iniuſtũ.de
non ſancto in ſanctum.de peccatore in in/
nocentem.totum et ex toto ſe homo ad gra
tias repẽdẽdas ↄuertat ꝛ neq̃q̃ꝫ ḡtie d̾i ing̃
tus ꝑmãeat Gratũ ãt veraciter exiſtere ẽ ad

bona agēda ſe inceſſanter exercere. Min⁹
enim gratus eſſe cōuincitur. quiſquis mā-
datis eius qui gratiā dedit/ adhuc relucta⁊.
C ¶ Sed ſi ois nr̄a gratiarū actio. dei eſt de
datis bn̄ficijs laudatio. de dādis adhuc ſi-
ue ī hac vita ſiue in futura q̄ mihi erit ſpes
et fiducia? Quib⁹ deniq̧ meritis cōngrā
de malo cuſtodiā. in bono ꝯſtātiā. finē bo-
nū ⁊ vitā eternā. Neq̧ eni dabunt immeri
to ſed vn̄ iam mereri ea poſſim non video.
Sed ſcio q̄d faciā. Accepto ſm̄ ꝓphā ſpū
grē ⁊ ꝑcum. grē vt bona inchoē. ꝑcū vt aſſi
duis deo ꝑcib⁹ inchoata cōmendē. exinde
iam ordiar facere mihi amicos ꝑcib⁹ inde-
feſſis q̄ me recipiāt in eterna tabernacula.
Quid eni ſi ſiue alienis ſiue ꝓprijs meritis
adipiſcar dūmō adipiſcar regnū celoꝝ?
Surgā ꝑinde ⁊ circuibo ciuitatē. querā
ſicubi inueniā viꝝ iuſtū ⁊ ſctm̄/ bonis pol
lētem morib⁹ placentē deo ſctm̄ dilectum.
Ipius me orōib⁹ cōmendabo. vt qd̄ meis
meritis nō valeo/ eius aſſequar ꝓcinio.
Querā dehinc in milib⁹ aīaꝝ ſctāꝝ ſi vſpi-
am inuenire potuero ſpōſam dn̄i mei. ami
cā regis eterni. Ipi me potiſſimū cōmēda
bo ipi adherebo/ ſȝ ⁊ obſequar adoleſcētu-
lis ei⁹ vt indignitas mea q̄ ꝑ ſe iuſte deſpi-
citur. illaꝝ q̄ ſpōſe familiares ſunt/ meritis
ꝓuehat. ¶ Egrediar aūt adhuc ⁊ contue-
bor celeſtē illā curiā. cōuētos illos ſctiſſios
q̄. aſſiſtūt dn̄atori vniuerſe terre ⁊ hinc q̄dē
letant illi btōꝝ ſpirituū ordines. illinc ve-
ro gaudēt aīe ſctōꝝ q̄ xpi veſtigia ſunt ſecu
ti q̄s in ſeptē ḡdib⁹ ſacroſctā diſtinguit ec-
cleſia. Clamabo ita ad eos ꝑ diē ⁊ noctem
orabo ꝑ me ⁊ ꝑ amicis meis poſtulās vt in-
terceſſiōes ſctāꝝ oīm celeſtiū virtutū ⁊ ſctō
rū pr̄iarchaꝝ ⁊ cetera vbiq̧ ſentiam⁹. In-
uocabo nihilomi⁹ ſinglos q̄ſq̧ ſctōꝝ ſpēa
lit. q̄ꝝ mihi ⁊ noticia maior ⁊ mēoria cre-
brior ⁊ interceſſio aſſuetior ē. nā ſic de clari
tate ⁊ glā/ ita de pietate. mīa ⁊ charitate oīm
mi ꝯſtat. vt puto q̄ etiā gaudēt ſuꝑ vno pec
catore pn̄iam agēte. ¶ Ecce aūt ſuꝑ omnē
glām ſctōꝝ ſuꝑ omnes choros anglōꝝ ex-
altatā cōſidero ſctām dei genitricem Ma-
riam ꝑditoꝝ reparatricē. exulū reducē. mrēm
et dn̄am oīm xp̄ianoꝝ. Hec eſt illa glorio-
ſa ⁊ felix maria. que in ipo ſacratiſſimo ſā-
cte trinitatis triclinio aſſiſtit. parata vot̄ꝫ po-
ſcentiū. tanto potētior ad interueniendū.
q̄nto pn̄tior ad intuendū ipm̄ fontem mie.
Ad hanc igit̄ medullitus cōfugiam. ad ip-

ſam tota virtute clamabo ad ipſam ſuſpira
bo gemens ⁊ flens in hac lacrimarū valle.
ſciens q̄ potēs eſt ⁊ efficax apud dn̄atorē
celi et terre. et ſi locuta fuerit ꝓ me verbum
nihil eſt qd̄ poſſit ei denegare dilectiſſimus
filius eius. ¶ Licet adhuc mentis oculos
attollere. ac de ꝓfundo laci et de luto fecis.
qualitercūq̧ aciem dirigere in illud incō-
ꝓhenſibile diuine claritatis archanū. et cō
ſiderare diligēter vtrum ne etiā ibi ſit/ imo
ne vel ibi deſit qui ꝓ me intercedere poſſit.
Tres illic cōtueor in vna deitate ꝑſonas i
diuiſas in eſſentia. indifferentes in poten-
tia. pares in virtute. equales in benignita
te. Et q̄cū ꝑſonarū nulla ſit poſterior alia. nl
la inferior aut indignior. duas tamē ex eis
filiū viȝ et ſpm̄ſctm̄ agnoſco intercedere ꝓ
me miro et ineffabili mō. ad deū pr̄em om
nipotentē. Vn̄ ⁊ vterq̧ aduocati nomē ob
tinuit. teſtante ipa veritate et dicēte de ſpi-
ritu ſancto Rogabo patrē meū ⁊ aliū para
clitū dabit vobis ſpm̄ veritatis. Et item a
lio loco dicit ſcriptura de filio. Aduocatuȝ
habemus apud pr̄em Ieſum xp̄m iuſtum
¶ Qd̄ autem idem filius intercedat ꝓ no
bis, ſic aſſerit aplus. Xp̄us ieſus qui eſt ad
dexteram patris. qui etiam interpellat ꝓ
nobis. Iuſtū eni eſt. vt medicus ꝓ egrotis
aduocatus ꝓ derelictis. frater ꝓ fratrib⁹. ca
put ꝓ mēbris. pontifex ꝓ ꝑplo ſuo interpel
let. Venite ad me oēs ⁊c̄. Ipm̄ vero ad pa
trem ꝓ nobis interpellare eſt. cicatrices et
quale genus mortis ſuſtinuit ꝓ nobis pa-
trono vultu quaſi cōmemorādo inceſſabi
liter demonſtrare. ¶ Qd̄ itē ſpūs oret pro
nobis ſic dicit apl's. Similiter autē ⁊ ſpi-
ritus adiuuat infirmitates noſtras. Nā q̄d
oremus ſicut oportet neſcimus. ſed ipſe ſpi
ritus poſtulat ꝓ nobis gemitibus inenar-
rabilibus. Et alibi. Spūſſanctus deū po
ſtulat ꝓ ſctis. Ipm̄ vero ꝓ nob̄ poſtulare ⁊
ineffabiliter gemere eſt. poſtulationes ⁊ ge
mitus noſtros quos ipo inſpirante fundi-
mus. deo patri et filio ac ſibi ineffabiliter
acceptabiles reddere. ¶ Ecce ꝓ me orat om D
nis eccleſia ſanctoꝝ. ꝓ me orant oēs chori
angeloꝝ. pro me intercedit pijſſima virgo
maria mundi ſalus et dn̄a. pro me interpel
lat vnigenitus dei filius. pro me poſtulat
ſpiritusſanctus. et ſol⁹ pater poterit aduer-
ſum me claudere viſcera miſericordie ſue?
Abſit. Eius quippe natura bonitas. eius
opus miſericordia ē. ei⁹ naturale ⁊ ꝓprium

eſt miſereri ſp ⁊ ꝑcere. Ipſius deniq; vox eſt
illa ad moyſen. Clamabunt inq̄t ad me. et
ego exaudiā eos. q2 miſericors ſum. Certe
cū̄ tales ac tātos hēam ꝑronos ⁊ aduoca-
tos interceſſores ⁊ adiutores. quē timebo?
Nōne dignꝰ ero vel potius / nōne ipi digni
erūt vt ꝑ eos ⁊ ꝓpter eos obtineā quācunq;
petiero grām. et grām ꝓ grā. Sup̄na etenī
pietas q̄ primā grām dedit. i. bonū velle. da
bit ⁊ ꝑficere ꝓ bona volūtate. i. grām ꝓ grā
ſcōam ꝓ prima. addat ⁊ pſeuerantiā. i. grāꝫ
tertiā ꝓ ſcōa. et ita mīa eius ſubſeq̄tur me
oībꝫ diebꝫ vite mee. Ad extremū ṽo gratiā
et glām dabit dn̄s grām boni finis. gliam
eterne btitudinis. ¶ Ubi notandū ꝙ vna
q̄libꝫ bōa opatio nr̄a: ⁊ regr̄atoria ē p̄terito
rū / et meritoria futuroꝝ. dei donoꝝ futuro
rū inq̄m tā in pn̄ti q̄ȝ in futura vita. Qd̄ ſa
tis exprimere videt̄ pſalmi. lxix. titulꝰ qui i
ſcribit̄ pſalmꝰ dauid in rememoratione ꝙ
ſaluum fecit eū dn̄s. Pſalmꝰ bonā opatio
nē ſignificat. q̄ opatio fieri dr̄ i remēoratōe
ꝙ ſaluū eū fecit dn̄s. i. in ḡtiarūactione. In
cuius tamē pſalmi fine ſcriptum eſt. ¶ Ad
iutor meꝰ et liberator meꝰ es tu. adiutor vi
delicet ad ḡtiā. liberator a corruptōe ad glo
riaꝫ capeſcēdā. Sicut ergo pcm̄ aliqd̄ / pe
na eſt pc̄ti p̄cedētꝭ / et cauſa ſubſequētꝭ / ita
e regiōe virtꝰ ē donū virtutis p̄cedentis / ⁊
cauſa ſubſequētꝭ. ⁊ nihilominꝰ vtriuſq; tā
virtutis videlicꝫ q̄ȝ pc̄ti retributio mãet in
eternū. Ecce qbꝫ meritis ⁊ q̄bus modis ob
E tinere poſſū regnū celoꝝ. Sꝫ obſiſtet for
taſſis antiqꝰ ille aduerſariꝰ. ⁊ calūniabit̄ in
iuſtū eē vt alienis p̄cibꝫ et nō ꝓpriis operibꝫ
q̄ſq; ſaluetur. Ad verbū iſtud fateor expa-
ueſcerē. niſi magna mea merita recognoſce
rem. Habeo autem duo merita magna ⁊ va
lida et merito ꝑ his ingrediar in locum ta-
bernaculi admirabilis vſq; ad domum dei
¶ Et p̄mū q̄dem ē dn̄i mei paſſio Scōm
ṽo mei ē. ⁊ ipiꝰ opatio. etiā ſi minimū quid
opatꝰ fuero. Etiā ſi vel vnum in fine vite ge
mitū edidero Quacūq; inquit hora pctōr
ingemuerit ſaluꝰ erit. Primū opꝰ operatꝰ ē
dn̄s meꝰ ꝓ me ⁊ ſine me. ⁊ q2 merito eiꝰ ipſe
non eguit / mihi dedit Scōm opus operat̄
mecū ⁊ i me et eiꝰ meritū mihi totū dat. ac
ꝓ eo et p̄miū dabit. Atq; ita verū ē ꝙ ele-
cti deo dicūt Oīa eīm opa nr̄a opatus es
nobis. Primū meritū ianuā mihi regni ce
leſtis reſerat. ſecūdū in beatitudine ſedē col
locat. ¶ De primo ſcriptum eſt. Occiſus

es et redemiſti nos deo in ſanguine tuo / et
feciſti nos deo noſtro regnum ⁊ ſacerdotes
et regnabunt ſup terrā / terrā vtiq; viuētiū.
Item xp̄us ꝓ peccatis noſtris mortuus ē.
iuſtus ꝓ iniuſtis. vt nos offerret deo. Et
magiſter Petrus in ſententiis. Nō potuit
patefieri regni aditus. ⁊ fieri ſalus: niſi per
mortē vnigeniti cuius tanta fuit hūilitas
et patiētia. vt merito eius pateret in eum
credentibꝰ regni aditus. ¶ De ſcōo ſcrip-
tum eſt. Unuſquiſq; ꝓpriam mercedē acci
piet ſm ſuū laborē Et alibi. Dīs mīa locū
vnicuiq; tribuet ſm meritū opm ſuorum ⁊
ſm intellectū pegrinatiōis eius Bn̄ autꝫ
dicit̄ ſm intellectū pegrinatiōis eius. q2 ſe
cundū ꝙ magis aut minus ſe hic pegrinū
quiſq; eſſe intelligit. et iuxta intellectū / ve-
ram patriā inq̄rit. ſm hoc magis aut minꝰ
in regno claritatis hēbit. Attn̄ qui vel vlti
mus erit in regno (vtpote q̄ illud ſibi ꝯq̄-
ſierit vno ſolo gemitu vel vno aque frigide
potu) ſcimus ꝙ tantā glām hēbit q̄ȝtā nec
oculus vidit nec auris audiuit nec in cor
hoīs aſcēdit. ¶ Quid aūt putas illi erit. q̄
a primo mane in vinea domini laborans
ſuſtinuit pondꝰ diei ⁊ eſtus ⁊ in celo repo-
ſuit ſudores ſuos: Hoc ieſtimabile ē. Cū
ergo mihi merita ad regni aptionē. ſuppe
tant et ad ſedis collocationem. q̄d eſt iam
vn̄ deſpare hēam p̄ſertim cū ad thronū glo
rie tātis interceſſoribꝫ q̄ȝtos ſupra memo-
raui fultus accedā ¶ Hoc in me frēs exvo
ce cuiuſlibet electi ⁊ dilecti deo. nō p̄ſumptu
oſa arrogantia. ſed pia ⁊ humili confiden-
tia transfiguraui. que me indicta ſequātur
ignorans. ſed de diuina mīa non deſperās
Non enim his ꝑuenturuꝫ me diffinio qd̄
quidem ſolus nouit deus. ſed modū p̄ſcri
bo quo ꝑuenire debeat oīs dei electꝰ. Hec
ex his ſilia diabolo temptanti ⁊ peccatum
ſue diffidentie vel deſpatiōis ingerere volē
ti ſoleo reſpondere. ne quando p̄ualeat ini
micus meus ſuper me At ſi quando me co
gitatio in conſpectu diuine maieſtatis ra-
puerit ibi certe longe aliter procedo. quia
tunc me puluerem cineremq; eſſe recogno
ſco. Tunc me peccatorem miſerrimum et
ſupplicio digniſſimam ꝓfiteor et cum om
ni reuerentia veniam dep̄cor. Tunc quaſi
ſuper terrā ſto et alas ſubmitto quas in al-
tercatione diaboli quaſi in celo volans ex
tenſas teneo. vt ſemp ⁊ coram diabolo ere
ctus inueniar. et humilis coram deo.

F ¶ Nūc aūt ad exponēda verba dominica
reuertamur. Venite inquit ad me omnes q̄
laboratis et onerati eſtis et ego reficiā vos
ₑc. Quid dulcius nobis hac voce dn̄i vo
cantis et inuitantis nos fratres chariſſimi
Videamus igitur fratres vocatōnē nr̄ā
ſequamur vocantē. vt mereamur eū q̄ nos
vocauit in regno ſuo videre. Sȝ quid agi
mus: Nunquid vocatōnū modos ꝑtermit
timus: minime. Nā vtilitatis non modi
cū afferunt. ſi ſciantur. ¶ Sunt vero tres
mōi. q̄b9 a dn̄o vocamur. et ad dn̄m voca
mur. Afflictio. ꝯmonitio. inſpiratio. Cō
monitō fit extriſec9. inſpiratio āt intriſec9.
afflictō vo vtrobiqȝ. Afflictō tn̄ alia fit i re
bus alia in corde alia in mēte. Afflictio in
rebus eſt paupertas. afflictō in corpore in
firmitas. Afflictio in mente ꝑuerſitas.
Nunc de ſingulis videamus. Sunt nem
pe nonnulli qui in hoc mundo nihil diui
tiarū habent. Sunt qui hoc ipm quod ha
bent ampliare volunt et nō valent. Duris
vtriqȝ laboribus ardenter inſiſtunt. omni
ſtudio adquirendis rebus inſeruiūt. et ta
men caſſo labore deficiunt. Nihil in mun
do ꝑter proſperitates et glorias querūt. et
nihil in mundo preter aduerſitates ₇ mole
ſtias inueniunt. Cūqȝ negocientur et defi
ant. conentur ſurgere ₇ ſemꝑ cadant. tanto
facili9 q̄nqȝ ad dn̄m conuertūt. quāto in re
bus mundi nunquā proſperātur. ¶ Sūt
alij qui repentina infirmitate correpti vel
longa egritudine ꝑſſi. eo celerius ad ſanita
tē cordis redeūt. quo de ſanitate corꝑis q̄i
deſperati ſunt Generale nanqȝ eſt omnib9
vt cum infirmari ceperint tunc ſancti eſſe
vel fuiſſe velint. et tunc deū inuocare inci
piunt quē prius audire nolebant etiā vo
cantē Hinc ꝑ pſal. dicitur. Multiplicate
ſūt infirmitates eoꝝ poſtea accelerauerūt.
¶ Hos ad bonū ſua paupertas. illos ſua
ꝑducit infirmitas. qui ſi pauperes et infir
mi non fuiſſēt in malo ſuo fortaſſis ſemꝑ
durarēt. Quos apte puer ille egipti9 ſigni
ficat. qui cū ex amalechitibus ciuitatē da
uid depdantib9 venerat. ſed eiſdē cum p̄da
reuertentib9 eger in via remanſit. et ꝑ tridu
um nihil oīo cibi vel potus guſtauerat.
Quē dauid repperit et cibū ₇ potū tribuit
et eius ducatu hoſtes interfecit. Amalechi
te ciuitatē dauid deſtruūt. quādo ſcl̄i hui9
amatores imaginē dei in ſemetipis ꝑ pra
ua opa polluūt. Cū preda reuertūtur quā
do etiā in mala ſua opatōne pſperāt. Pu
er egiptius eger i via remanet cū peccator
aliquis a ſeculi felicitatib9 multimoda ad
uerſitate repellitur. Tribus dieb9 puer ille
incibatus remāſit. Per tres dies ſignificā
ri vident. tres proſpitatuȝ ſpēs. quas ama
tores mundi ad cumulū damnationis ſue
plerūqȝ ſortiunt. dignitas. ſcȝ nobilitas. et
diuitie. Puer ergo ieiunus remanet. cum
peccator dignitatē. nobilitatē. et diuitias:
quib9 delectari poſſit non hȝ. Quē dauid
repperit. ciboqȝ ac potu reficit. quia hmōi
peccatorē xp̄s miſericorditer ad ſe trahit. ei
qȝ ſuaues delicias impertitur. Cū vero da
uid exercitus ſui ducē cōſtituit. q: nonnun
q̄ꝫ ꝯtingit vt homo qui pauper in ſeculo fu
erat. locū regiminis inter religioſos accipi
at. Qui eos ₇ a quib9 deſpectus fuerat in
terficit cum gladio verbi dei exerto. lubri
cos quoſqȝ ₇ carnales quib9 in mūdo equa
ri nō potuit a praua ſua opatione verbis
₇ exēplis occidit. ¶ Sic nimirū oīpotēs
deus freq̄ūter et quaſi ex cōſuetudine pie
tatis ſue ſtulta mundi eligit vt cōfundat
ſapientes. et infirma mundi eligit. vt con
fundat fortia. ₇ ignobilia et cōtemptibilia
eligit ₇ ea que non ſūt. vt ea que ſūt deſtru
at. ¶ Hinc in ꝑabola veritatꝫ dr̄. Exi cito
i plateas ₇ vicos ciuitatis. ₇ pauꝑes ac de
biles. cecos et claudos compelle intrare:
¶ Qui aūt ſint pauperes et debiles iā ſatꝫ
dictum eſt. Videamus modo qui ſint ceci
₇ claudi. ¶ Ceci ₇ claudi vident mihi ꝑtine G
re ad tertiā afflictionis ſpēm. quā ſupra di
ſtinguendo nominauimus peruerſitatem
Quare aūt duplici ſignatur nomine. Pu
to ꝓpter duo genera hominū ſecularium vide
licet et clauſtraliū. Ceci ſunt qui lumen ve
ritatis nō vidēt. nec videre appetūt. Clau
di ſunt et non ceci qui lumen veritatis qui
dem vident. ſed corruptionis ſue pondere
contracti. rectos in opatōne greſſus figere
non valent. Per cecos ſeculares accipe. q̄
oculo rationis carentes et ſuam ſenſualita
tē ſequētes. neſcierūt neqȝ intellexerūt in te
nebris ambulāt. ₇ nolūt intelligere vt bene
agant. Per claudos clauſtrales intellige.
qui aſſidua lectōe ₇ iugi meditatōe edocti
vidēt. i. diſcernūt inter bonū et malū. inter
ſcm̄ ₇ ꝓphanū. ſȝ tn̄ captiui ducūt i legē pc̄i
ac ꝑ hoc claudicāt in vijs dn̄i. ¶ Quō aūt
hos vel illos ad deū ſua trahit ꝑuerſitas:
Quid vero ē ꝑuerſitas: Et nūquid ꝑuerſi

tas ē afflictio? Breuiter accipite. Peruer/
ſitas i hoc loco ē mala ɔſcia. Hāc pūerſita
tem afflictionē eē nullus ignorat. niſi q̄ ſti
mulos mordētis pūgētis ꝛ tumltuātis cō/
ſcie nō ſētit. Quid itaq̄ꝫ tā ad aratrū trahē/
dū ꝛ rtro ñ aſpiciēdū q̄ꝫ pūgēs ɔſcie ſtimlꝰ
vrget? durū eſt ɔtra hūc ſtimulū calcitrare
Nunq̄ꝫ pacē ꝛ ſalutē habet. q̄ recalcitrat ſꝫ
cōtundit ꝛ ɔfundit. ꝑcutit ꝛ affligit. donec
adq̇eſcat. Cōſciaꝫ ſeq̄re. ſi vis ſaluus eſſe.
Qui ſequit eā. nec errare poterit nec time/
re. Qui nō ſequit ipe ſibi teſtioniū reddit
q̄ꝛ dānatus ſit. Conſcientia eñ ſua iudica
bit euꝫ in nouiſſimo die. Inſpiciamus tñ
per exempla ſi placet. qualiter ad conuerſi
onem ducat queq̄ꝫ mala cōſcientia. Conti
git plerūq̄ꝫ vt ſecularium aliquis mole graua
tus criminū. qui nunq̄ꝫ voluit pctis pone/
re modum. ſed grauatus eſt in malicia ꝛ ſꝑ
preualuit in vnitate ſua. tandem aliquan
do ad cor redeat. ꝛ ipſam nimiā peruerſita
tem et peruerſam nimietatē ſcelerū ſuoruꝫ
horrere incipiat. Cumq̄ꝫ ceperit cogitare
mala que geſſit ꝛ mala q̄ meruit. q̄ꝫ execrā/
dus ſit coram deo. ꝛ q̄ꝫ damnandus coraꝫ
mundo. q̄ꝫ diſtrictus iudex veniat. ꝛ q̄ꝫ ter/
ribiliter peccatores puniat. Cū hec iquaꝫ
ꝛ his ſimilia reuoluere et replicare ſibi ce/
perit in corde ſuo / quanta putas vndaruꝫ
flumina ſuꝑ cōſcientie nauē tunc irruant?
Quidni cōquaſſet ꝛ cūfringat ꝑcellis ſalu
briter furentibꝫ nauis illa. ꝛ ꝑeat a via ſua
peſſima ꝛ a vita ſua neq̄ſſima. vt eo reſipi/
ſcat ꝛ reuiuiſcat meliꝰ quo ſalubrius perijt
Hinc pater ad filiū ſtulte iracūdū. Frater
tuus mortuus erat ꝛ reuixit. perierat et in/
uentus ē. Hic ergo talis cū ad cōuerſionē
venerit eo ꝓpenſius ſemꝑ ſatagit deo ſerui/
re. quo ſe meminit nequius cecidiſſe. ſicq̄ꝫ
fit vt ſua eū ꝑuerſitas apud deū ꝓmoueat.
dum eū ſemꝑ acriori pn̄ia deplorat. Con/
tingit itē q̄ꝛ clauſtraliū aliq̇s ſpū pulſatus
inuidie vł ire. curioſitatis vł inepte leticie
ſeu alterius cuiuſlibet vitij. dū reſiſtere ne/
glexerit. ꝛ longa diſſimulatione aſſuefactꝰ
in vicio. vires auxerit inimico. ꝑmittente
deo cadat in culpā luxurie vel alicuius gra
uioris. Solet nanq̄ꝫ ſuꝑna diſtrictō pctm̄
aliquotiēs punire pctō. vt qui in ſordibus
ē / ſordeſcat adhuc. ꝛ ſit ſupra modū peccās
pctm̄. q̄ diuinū ꝓmitus noluit ſeruare mā/
datū. Qđ tñ ꝛ in electis occaſio ē correctio
nis. ꝛ in reꝓbis cumulꝰ dānatōis. Cū igit

hō q̄ hmōi eſt. reatū ſuū videt. nōne angit
ꝛ affligit a ꝓpria ɔſcia ɔuictus ꝛ confuſus?
Nōne tandē ɔfuſio illa adducet iuſticiā. et
afflictio talis alleuiabit ɔſciam? Corriget
equidē maius pctm̄. q̇đ eſt pena ꝑcedētiū
vitiorꝫ. ꝛ occaſōe illiꝰ corriget ꝛ leuiora vi/
tia q̄ fuerūt cā illius pctī. Sic nimirū mi/
rabiliter cūcta diſponente deo. electis ſuis
oīa cooperant in bonū. nō ſolū bona. ſed ꝛ
mala q̄ faciūt. qꝛ q̄ ſtando ſegnes eē pote/
rāt / cadere ꝑmittūt vt feruētes fiāt ꝛ magis
cecidiſſe q̄ꝫ ſtetiſſe ꝓdeſt. cū dānū ruine lu/
cribꝫ vberioribꝫ recōpenſent. ¶ Iā vo ſcōs
diuinarꝫ vocatōnū modꝰ eſt (vt ſupra dixi/ D
mus) ɔmonitio. quā tripliciter fieri diffini/
mus. Fit eñ ɔmonitō ꝑ miracula ſignorꝫ
ꝑ exēpla bonorꝫ. ꝛ ꝑ v̄ba doctorꝫ. Docto/
res aūt in hoc loco accipimꝰ oēs cuiuſcūq̄ꝫ
etatꝫ vł ordinis a q̄bꝫ v̄bū ſalutis audimꝰ.
¶ Per miracula igit vocant q̄ exhibito vł
in ſe vel in alijs viſibili miraculo cōuertūt
ad dn̄m. In ſe vt cecus natꝰ In alijs. vt ni
codemꝰ q̄ venit ad ihm nocte. Nemo ei in/
quit pōt hec ſigna facere que tu facis In ſe
q̄ppe nullū recipiſſe ſignū inuenit. ¶ Per
exēpla vocant. q̄ ad aſpectū vel auditū ſiue
etiā ad memoriaꝫ alicuius viri religioſi ex
his q̄s pn̄s adhuc ſeculū in carne retinet /
vel futurū iā exutos corꝑe ſuſcepit / aīo ac/
cēdit atq̄ꝫ v̄tutes q̄bꝫ illū effulſiſſe meminit
ꝓ viribꝫ imitari ꝓponit. ¶ Per v̄ba docto
rū vocant. q̄ viua voce ꝑdicātiū edificant.
ꝛ ad celeſte edificiū coaptant. O q̄ꝫ miran
da ꝛ tremēda ſuꝑ nos eſt dei diſpenſatio. i
hoc vocatōnis articulo. Enīuero / multis
dat v̄bū ꝑdicatōis bono ſuo. mltis datur
malo ſuo. Sic ꝛ mltis ſbtrahit bono ſuo.
ꝛ mltis ſbtrahit malo ſuo. ¶ Illis dat bo/
no ſuo. q̄ cū gaudio ſuſcipiūt v̄bū. ꝛ fructū
afferūt in patiētia. Illis dat malo ſuo. qui
audiūt volūtatē dn̄i ſui. ꝛ ñ curāt facere di/
gna. Illis ſbtrahit bono ſuo. q̄ poſſēt exin
de niſi ſbtraheret ſuꝑbire vel faſtidire aut
etiā ɔtēnere. ac ꝑ hoc grauius iudiciū incur/
rere. Illis ſbtrahit malo ſuo q̄ vł ꝓpter ſua
vł ꝓpter aliena pctā illō audire nō merent.
q̄ ſi audirēt a ſua fortaſſis prauitate corri/
gerent ¶ O q̄ꝫ infelices ſt q̄ v̄bū dī audire ñ
pn̄t. o q̄ꝫ infeliciores q̄ etiam nolūt. o q̄ꝫ in
feliciſſimi q̄ ꝛ oderūt. De pris ſcptū eſt im/
pedimenta mundi / fecerunt eos miſeros.
De ſcōis. populꝰ eñ ad iracūdiā ꝓuocās
eſt. ꝛ filij mēdaces. filij nolentes audire le/

gem dei. De tertijs. Insipiētes ⁊ maligni
oderūt sapientiā. Ecce terciū. Despexistis oē
cōsiliū meū. ¶ Primi iudicabūtur vt ne/
gligentes serui. scdi. vt ɔtumaces domesti
ci. tertij. vt ɔtemnētes inimici. ¶ Primis
quilibet homo loqui pōt absqꝫ scrupulo.
Scdis nullus ex facili debet nisi qui vel
ꝓpter amiciciā aut affinitatē aut aliqd hu
iusmōi. se ab eis exaudiri presumit. Si ei
me nō exaudiri ɔsidero/ reus ero si marga
ritas ante porcos sparsero. Tertijs q̄ ver/
bū dī subtrahit. male nō fac̄. qꝛ ex hoc salu
ti eoꝝ ꝓuidet. quā etsi ex toto efficere non
valet. tn̄ hoc ipm quasi salus qđ ex non au
dito vbo ac p hoc nō ɔtempto/ minus dā/
I natur. Hinc ē ꝙ quādo cū iudeis nos loq
cōtigerit. cōfusioni magis eoꝝ q̄ ɔuersio/
ni disputando opam damus. qꝛ de ɔuersio
ne eoꝝ quodāmodo desperamus. Et de
his hactenus. ¶ Tertius aūt diuinaꝝ vo
catōnū modꝰ est inspiratio. quā multis mo
dis fieri ɔstat. Fit nāqꝫ timore. amore. pu/
dore. ɔpūctōne. deuotōne. intelligentia. sa
pienta. datōne. redditōne. augmētatōne. ⁊
ɔsūmatōne cuiuslibet gratie. Que (qm̄ ad
alia ꝓperamꝰ) singillatim euoluere supsede/
mus. Hoc solū ɔmonemꝰ. ꝙ hec sola voca
tio p se sufficit ad ɔuertendū hoiez cetera ꝝ
nulla sine ista aliqd vꝫ. Fremat mūds. pmat
corpus. tumultuet ɔscia. coruscēt miracula
appareant exempla. addant̄ ⁊ doctoꝝ ver/
ba. mag̃ p hec blasphemie. murmuratōes
ɔtemptus. ⁊ irrisiones: detractiones. ⁊ p/
K secutōnes. q̄ʒ grē aut virtutes suscitabūtur
His itaqꝫ de vocatōnū modis tāq̄ʒ p excel
sū dictis/ ad ꝓpositū redeamus. Venite in/
quit dn̄s ad me ⁊c̄. Cogitāti mihi qd sibi
dn̄s voluerit i h̄ verbo veire. Occurrit sen
tentia bti Bern̄. in s̄mone sup cantica can/
ticoꝝ. lx. ca. sic dicentis. Ostende mihi fa/
ciē tuā Ad qd: vt mihi vr̄ se mag̃ ostēdere
vult. Ita est. videri vult. non videre. Quid
em̄ ille nō videt: Ita frēs. prsus ita mihi vi
det. Et in hoc loco ꝙ ipe potꝰ venire velle
ad nos q̄ʒ nos ad eū/ isinuet vtꝝqꝫ tn̄ neces
sariū est ad eternā salutē. sed suū venire no/
strū pcedere. nemo sane mētis ignorat. Est
em̄ suū/ nr̄i causa. sicut ⁊ fit nr̄i causa. Et ei
nisi ipe venerit ad nos. nos nunq̄ʒ veniemꝰ
ad eū. ¶ Sed qd dicimus. Quō venit qui
vbiqꝫ est. Quō venire pōt qui nusq̄ʒ deest
Quō etiā veniemus ad eū q̄ immobiliter ⁊
immutabiliter est supra oīa. ⁊ infra oīa. in/
tra oīa. ⁊ extra oīa: Vtrūqꝫ mirabile est scʒ
ꝙ venit ipe ad nos. ⁊ ꝙ nos venimꝰ ad ip/
sum. Sed videamꝰ quō fiat qđ fieri omni/
modis constat. Et prio de aduentu ipiꝰ ad
nos. ¶ Aduentus ipsius quadr. ꝑmus est.
Aduētus incarnationis. aduentus dispē/
sationis. aduētus aduocatōnis. aduentus
vltime retributionis. Primꝰ i plenitudine
tpm. scdꝰ in cordibꝫ electoꝝ. tertius i cuius
libʒ hois morte. quartus in nouissimo die
¶ De eo quē scdo loco posuimꝰ aduētu scʒ
dispensatōnis/ nūc agere intendimus cete/
ris omissis. Venit itaqꝫ dn̄s ad nos vel in
nos/ dispēsatiue. cuʒ mentes nr̄as illūinat
acēdit ⁊ replet/ sui amoris igne. Tūc vero
eū in nos venisse dicimꝰ cū intēsiorē solito
sancti desiderij feruorē in corde sentimus.
Et quāto feruentiores sumꝰ/ tanto eū p̄sen
tiorē credimus. ¶ Venit cū mēti aspirat ⁊
vocē eius audis sʒ nō scis vnde veniat aut
quo vadat. Vocē audis qꝛ grām sentis. sʒ
nescis vnde veniat. qꝛ nō discernis vtꝝ de
iudicio seueritatis an de ꝓpiciatorio boita
tis grā pcedat. Nescis quoqꝫ quo vadat qꝛ
nō intelligis ad quē finē tendat. Si autē
ꝓ eo ꝙ scire te putas q̄ vadat. qꝛ sētis ꝙ in
cor tuū vadat/ ɔtentiosius querere insistas
⁊ vnde veniat. Sane me aliud respondere
posse non ꝓfiteor. nisi ꝙ de eo cordis loco
vbi nō sentit̄ pcedit ad eū cordis locuʒ vbi
sentiat̄. Nō em̄ de exterioribꝫ cuiusqꝫ loci se
dibꝫ q̄ localiter adueniens ingredit̄ sic nec
d̄ interioribꝫ aie successibꝫ q̄ tpaliter oriēs
egredit̄. sʒ in ɔmutabilis i se manēs ab i ex
pientia cordis ad expientiā eius pdit. vel
certe de p̄sētia potētie qua vbiqꝫ est/ veni
ens ad p̄ntiā grē qua nūc adē nūc abest trā
sit. ¶ Est tn̄ ⁊ aliud qđ de aduētu eius sicut
⁊ de recessu eius figuraliter dici possit. Ve L
nit siqdē ad nos duobꝫ mōis. ⁊ duobꝫ mo/
r̄cedit. venit cū accedit vel apparet. recedit
cū abijt vel euanescit. Qđ cūqꝫ venit vel re/
cedit/ de loco ad locū gradatim trāsit. Qđ
vero apparet vl̄ euanescit/ ex impulso se no
stris aspectibꝫ ingerit vel eripit. Euanesce/
re aūt ē. n̄ ad nihilū redigi. sʒ ab aspectu re/
pente sbtrahi sic de dn̄o scriptū est. Et ipse
euanuit ab oculis eoꝝ. ¶ Venit itaqꝫ dn̄s
ad nos/ cū diuino nos exercitio ad v̄tutes
erudit. Apparet nob̄/ cū intelligentiā sacre
scpture q̄nqꝫ etiā nō meditātibꝫ inuehit. si/
ue cū sbito lumē mire suauitat̄ īfūdit Eua
nescit cū nos iopiate ī māibꝫ aduersarij de
relinqt. Cū euanescit mūs cadēs defluit ⁊
sapiā trāsfert de loco suo. qꝛ robustꝰ q̄sqꝫ qui

monti ꝓpter virtutū altitudinē. ⁊ ſaxo ꝓpter
firmitatē ꝯpabilis erat. magna ⁊ ſubita tē=
ptatōne ꝯſternit̃. Cū recedit paulatim tra
alluuione ꝯſumit̃ q꞉ infirmꝰ terre ꝓpter de=
iectōnē vite ꝯpabilis. exigua ſꝫ aſſidua tri=
bulatōne frāgit̃. Veniēs aūt ſiue apparēs
ſubito letificat cor hoīs. ⁊ p mltitudine mi
ſeratōnū ſuaꝝ implet omne aīal bñdictōe
⁊ expectat ſuis ſcīs monitis / factis nos re=
ſpondere debere. Vñ neceſſe eſt frēs cariſ=
B ſimi vt occurramus obuiā ei. ¶ Ecce audi
ſtis qualiter ad nos venit. qualiter nos vo
cat. qualē miaꝫ mīa indignis ꝓrogat. Ecce
nūc tps acceptabile. ecce nūc dies ſalutis ⁊
tps miſerendi eius. Scptū q̄ppe eſt. Be=
nignus eſt em̄ ſpūs ſapientie. benignus ⁊
ſuauis ē ſpūſſctūs. ſpūs tuus o ſapiētia q̄
ex ore altiſſimi ꝓdiſti diſſimulās pctā hoīꝫ
ꝓpter pniam ⁊ delens ea ꝓpter penitentiaꝫ.
¶ Sed q̄d꞉ Si benignꝰ eſt / nunq̄d in eter
nū benignus erit꞉ Erit q̄deꝫ ſꝫ nō illis qui
audituri ſūt. Ite maledicti in ignē eternū.
Nā ſubiecit ſcptura. Et nō liberabit male=
dictū a labijs ſuis. Quiſquis em̄ maledi=
ctū extremū ſubierit q꞉ benignitatē ſpūſſā=
cti in pñti ꝯtēpſit. deinceps vero ꝑ ſpiritū
ſapientie. nec ꝑ ipām liberabit̃ ſapiētiā. q꞉
nec paſſio xp̄i. nec infuſio grē ſpūſſancti /
illi vnq̄ꝫ ꝓderit. ¶ Quaꝓpter dilectiſſimi
ſi vocē eius audieritis nolite obdurare cor
da vrā. nolite ſpernere eius monita. nolite
negligere tps grē qḋ preſto eſt. Pēſate fra=
tres penſate q̄ multitudinē miſericordie ꝓ
rogauit / quantā iudicij diſtrictioneꝫ q̄n̄qꝫ
exercebit. Qui nūc ſinū pietatis penitēti=
bus apit / tūc ianuā regni celeſtis ꝯtempto
ribꝫ in eternuꝫ claudit. Qui nūc ſalubriter
clamat. Venite ad me oēs q̄ laboratis ⁊ o
nerati eſtis ⁊ ego reficiā vos. Tūc terribili
ter intonabit. Ite maledicti in ignē eternū
q̄ ꝑatus eſt dyabolo et angelis eius. O q̄ꝫ
maledicti ſūt q̄ hoc audituri ſūt. O q̄ꝫ eſſēt
miſerādi ſi vlla eis deinceps mīa poſſet im
pendi Dū igit̃ frēs chariſſimi tps habemꝰ
ꝓoccupemus faciē eius in ꝯfeſſiōe. vt taꝫ
horrendū maledictū poſſimus euadere oc
curramus obuiā ſaluatori nrō diſponamꝰ
aſcenſiones in corde nrō aſcendamꝰ in mō
teꝫ dñi vt ꝑueniamus ad glīaꝫ regni. Dif=
ficilis q̄dē aſcenſus / ſed ineſtimabilis in ꝑ
uentōne fructus. ¶ Sane q̄nqꝫ nobis ꝓ=
A ponūt̃ gradus q̄bꝫ veniamus ad ipm̄. ſꝫ in
quatuor ad ipm̄ venimus. in q̄nto ⁊ ꝑueni
emus. Primus gradus aduētus nri ad ip

ſuꝫ eſt fides. ſcōs dilectio. tertius obedien=
tia quartus ꝑſeuerātia. q̄ntus incorruptio
¶ De primo dicit ipē dñs i euāgelio. Qui
venit ad me nō eſuriet vnq̄ꝫ. ⁊ q̄ credit i me
ñ ſitiet vnq̄ꝫ. Itē de ſcōo. Oīs q̄ audiuit a
patre ⁊ didicit venit ad me hoc eſt. Oīs q̄
diuinā audiuit inſpiratōnē. veit ad me. i. ꝑ
dilectōnē ſequit̃ me Itē de tertio Si quis
vult poſt me venire abneget ſemetipm̄ idē
obediat ꝓceptis alterꝰ. De q̄rto aūt Oē
qḋ dat mihi pater / ad me veniet. ⁊ eū q̄ veit
ad me vſqꝫ ꝑſeuerādo nō eijciā foras. De
q̄nto d꞉ ſponſe in canticꝭ. Veni de libano
veni coronaberꝭ. Primos tres gradꝰ apl's
breuiter ſꝫ eximia ſnīa ꝯplectit̃ dicens. Fi
des ꝑ dilectōnē opat̃. Reliquos duos ꝑ ſe
metipām veritas his v̄bis expmit. Qui ꝑ=
ſeuerauerit vſqꝫ in finē hic ſaluus erit id ē
incorruptionē poſſidebit. ¶ Hos quinqꝫ C
gradus ſic habemꝰ in libro ſapie deſcptos.
Initiū ſapie veriſſima eſt diſcipline ꝯcu=
piſcentia. Cura ḡ diſcipline dilectio ē. ⁊ di
lectio cuſtodia legū illiꝰ eſt. cuſtodia aūt le=
gū ꝯſūmatio incorruptōnis ē. incorruptō
aūt facit ꝓximū deo. Ubi ꝓtinus ſubinfert
Cōcupiſcētia itaqꝫ ſapie / deducꝫ ad regnū
ꝑpetuū. ¶ Qḋ ē dicere. Fides q̄ ē fūdamē
tū / ad ꝑfectionē deducet edificiū. Sapia
ergo. i. ꝯgnitio v̄itatis / eſt edificiū ſiue fa=
brica. cuiꝰ initiū. i. fūdamētū ē fides vera.
Sic ergo impoſſibile eſt fabricā fieri ſine
fūdamēto. ita ſine fide impoſſibile ē place
re deo. Que fides recte d꞉ ꝯcupiſcētia diſci
pline. q꞉ fides v̄a / ſp̄ ꝯcupiſcit ſcire legē vi
te et diſcipline ne forte ꝑeffluat. ne forte in
vacuū currat. ne ꝑ ſpū v̄itatis. ſpm̄ ſequat̃
erroris. ¶ Poſt ꝯcupiſcētiā diſcipline / ſeq̄
tur dilectio vt diſciplinā quā appetis noſſe
ſtudeas ⁊ diligere. ne ſit tibi moleſta ⁊ gra=
uis. ſꝫ aliq̄ten꞉ videat̃ eē nō gaudij ſꝫ mero
ris. ¶ Poſt dilectōnē ſeq̄tur cuſtodia legū
i. obediētia. q꞉ teſte btō Grē. Probatio di
lectōnis exhibitio ē opis. Oꝑtet aūt vt ip
ſa obediētia ſit ꝯſtās. ſit vera. ſit hilaris. ſit
affectuoſa. Cōſtās illoꝝ obediētia nō ē / q̄
ad ea q̄ ſibi placuerint / tm̄ obedire ꝓponūt
Vera illoꝝ obediētia nō eſt q̄ ꝓ lucro vl' cō
modo tꝑali obediūt. Hilaris illoꝝ obediē
tia nō eſt q̄ cū murmure vel reſpōſione no
lentis q̄ iubent̃ ꝑficiūt. Affectuoſa illoꝝ o
bediētia nō eſt q̄ ⁊ ſi reſpondere nō audent
rācoreꝫ tm̄ ⁊ maliuolentiā in pectore verſāt
In opatōne tm̄ obediētie duplex ſolet eue=
nire ꝑiculū Si aūt i eo qḋ ꝓmo ſuſcipis be

niuole. poſtmodū mutato aīo tenere incipias cū rancore. ¶ Obediētie vero annectenda eſt pſeuerātia q̄m initiū boni opis q̄d pderit ſi pſeuerātia deſit. Que bene ꝯſumatio incorruptōis vocat. q2 incorruptōnē inchoatā in via ipa pfectius ꝯſumari et coronari facit in pria. Recte aūt ſubinfert q2 incorruptio / facit nos ꝓxīos deo. et ꝙ huic ſoli pmittat dei viſio dicēte dn̄o. Beati mūdo corde q̄m ipi deū videbūt. Notandū tm̄ ꝙ alia ē incorruptio quā tenem9 ī via atq3 alia quā poſſidebim9 in pria. Incorruptio prie eſt impaſſibilitas corpis ꝛ eterna ſtabilitas cordis. Incorruptio aūt vie eſt caſtitas corpis ꝛ puritas mētis. Vñ ad ꝯmendatōez ſpōſe dr in canti. Pulcra es ꝛ decora filia ihr̄l3. Pulcra vic3 mūdicia corpis. decora puritate mētis. Verūtm̄ et hoc ſciendū ꝙ hāc ipam vie incorruptōnē pfecte nequaq3 obtinere poſſum9 in hac vita. Quātalibet eīm in hac vita mūdicia fulgeat / quātūcūq3 p fidē polleat ſp tm̄ ſemetipo portat vn̄ corruptōnē pati cogat. Integritatē corpis ſic q̄s ſuauerit vt nō ſolū opera ſ3 ꝛ ſēſus ipos p q̄s opa fiūt / mortificauerit Sz q̄s gliabit p oia caſtū ſe hr̄e cor? Ex q̄ eīm mēs hūana / puritatis auctorē in pmo parēte deſeruit. impuris cogitatōnib9 non coinq̄nari n̄ pōt. etiā ſi velit. Erit tm̄ p grāz dei q̄n ꝛ ſine termino volet. ꝛ valebit ſine ipedimēto. q̄n ſc3 natura nrā trāſibit ī gliā3 q̄n corruptio induet incorruptelā. q̄n mulier. i. fragilitas hūana / amiciet ſole claritat3 ꝛ lunā mutabilitat3 habebit ſub pedib9 deiectā vic3 ꝛ ꝯculcatā. Itaq3 incorruptio vie facit nos ꝓpe deū ſ3 icorruptio prie fac nos ꝓxīos deo vtpote ia3 ſiles ei. ꝛ hēc qd̄ ſupra dixim9 q2 in q̄nto gdu vſq3 ad ipm puenimus. ¶ Multa q̄dē ꝛ alia opa ſunt q̄b9 venimus ad ipm vt eſt elemoſia. ieiuniū. orō ꝛ his ſilia. ſ3 hec ꝛ q̄cūq3 ſūt talia ſb aliquo hoꝝ gduū q̄i ſpēs ſb genere ꝯtinet. Ad fidē nāq3 ptinet deuotōnis feruor iuſticie zelus ꝛ defenſio. Ad obediētiā. declinare a malo ꝛ facere bonū. abſtinētia phibitoꝝ. ꝛ obſeruātia mādatoꝝ. Ad pſeuerātiā vero. fortitudo. magnanimitas. ꝛ tolerātia. Ad icorruptōnē aūt orō mūda. ꝯtēplatio aſſidua.
P ꝯtēpt9 ſecli. ꝛ intenſa dilectio dei. aliaq3 q̄ꝫ plurima ī hūc modū. ¶ Ecce audiſt3 frēs kmī q̄b9 mōis dn̄s veīt ad nos q̄b9q3 mōis nos venim9 ad eū nūc audite q̄les ſit q̄s vocare dignat9 eſt. Oēs inquit q̄ laboratis ꝛ onerati eſtis. ¶ Venite ad me oēs q̄ laboratis ꝛ onerati eſt3. Quotiēs v̄ba iſta ſci euāgelij recitāt ī aurib9 fideliū / eleuatio mox oculoꝝ tūſio pectoꝝ ꝛ ſuſpiria ꝯcitāt cordiū. Quare h3? Q2 r̄cogſcim9 pfecto oēs r̄cogſcim9 ſigli ꝙ laboram9 ꝛ onerati ſum9. In labore ꝛ ſudore vultus nri veſcimur pane nrō. ꝛ onere pctōꝝ nrōꝝ oēs p̄mimur. ¶ Oēs q̄ laboratis. Iſtō qui / nō ē diſcretiuū vt vic3 referri debeat ad eos tm̄ q̄ laborauerint ꝛ onerati fuerit. q̄i innuēs aliq̄s fuiſſe laboris ꝛ oneris exptes ꝛ ipos nō eguiſſe mīa dn̄i vocāt3. Eſt aūt accipiēdū cauſaliter. vt ſit ſenſus. veīte ad me oēs q̄ laboratis et onerati eſtis. i. q2 vos oēs laboratis ꝛ onerati eſtis Cōcluſit eī ſcptura oia ſb pctō / vt pmiſſio ex fide Ihū xpi daret credētib9. Oēs q̄ppe peccauerūt ꝛ egerūt grā dei. ¶ Laboratis ꝛ onerati eſtis. Si q̄s ſb eodē ſēſu velit accipere laborātes ꝛ oneratos / vt ſeq̄ns dictio p̄cedētis ſit q̄i expoſitio. ego ꝯtēdēdū n̄ duco. Oīs q̄ppe labor iuxta aliq̄d on9 dici pōt ꝛ ecōuerſo. Attm̄ hūanas actōes ꝯſiderāti / liq̄do ꝯſtabit aliq̄ꝫ drā3 poſſe aſſigri. Mlti eī laborāt q̄ onera nō portāt. nullus āt onera portat q̄n ī hoc ipo ꝙ portat laboret v̄bigrā. ſcptores. pictores. ſutores. ceteriq3 artifices. q̄ in penetralib9 / ſuas implēt artes. nūq̄d onera portare dicēdi ſūt? At illi q̄ ligna lapides ſeu alias quaſlib3 res humeris impoſitas portāt et onus ferre ꝛ ſub onere laborare dicūt. Iuxta hāc ꝯſideratōnē. q̄ leuē aliq̄ꝫ moleſtiā ſuſtinet / laborare ſimpliciter dici pōt. q̄ v̄o gūe ꝛ q̄ ſupra vires ſuas eſſe videat portat / iure onerat9 eſſe narrat. Dicit ḡ. Veīte ad me oēs ꝛc̄. ¶ Laborātes itaq3 ꝛ oneratos poſſum9 accipere Prio vtrūq3 ppl'm. iudaicū vic3 ac gētilez. de hinc vtrūq3 ſexū virū ac mulierē. deinde diuitē ꝛ paupe3. religioſū ꝛ ſeclarē. innocēte3 ꝛ pctōrē. ſubditū ꝛ platū. ꝯtēplatiuū et actiuū. temptatōnib9 carēte3 ꝛ temptatōnibus grauatū ydiotā ꝛ lr̄atū. ſanū ꝛ infirmū ſenē atq3 iuuenē. Vt inexcuſabilis ſit oīs hō cuiuſcūq3 ſit ſecte. ꝯditōnis etat3 ꝛ ſex9 Sic eī null9 inuēt9 eſt ſine onere aut labore. ita nullus p̄termiſſus eſt abſq3 vocatōe. Et veꝝ q̄dē eſt vniuerſalit ꝙ hō naſcit ad laborē ſ3 aliq̄s (vt dixim9) reſpectu alterius abſq3 onere eſt. ¶ Sūt āt multi labores ꝛ multa onera. ¶ Laborabat itaq3 iude9 ab initio in cuſtodiendo lr̄a3 legis. gētilis aūt totus ꝛ ſp fuit ſb onere dyabolice ſuitutis. Q
¶ Laborabat itē ꝛ adhuc laborat maſculus cura domeſtice prouiſionis. ſ3 mulier

addicta iacet ſub onere maritalis dñatõis
dicẽte ad eã dño Sub viri ptãte eris ⁊ ipe
dñabitᷓ tui. ¶ Laborat diues typo elatõis
paup vo opp̃mitᷓ põdere tyrãnice dñatõis
ſic ſcptũ eſt Venatio leonis onagri in here
mo ſic paſcua diuitũ ſũt paupes. ¶ Labo
rat religioſus abſtinere ſea negocijs ſecla
rib⁹ ſub q̃b⁹ totus ſuccũbit volẽs nolẽs hõ
ſeclaris. ¶ Laborat innocẽs cuſtodire in
nocentiã ſuã. qua petõr pdita/ ſub põdere
petõꝝ gemit. ¶ Laborat ſubditus q̃liter
dignã exhibeat reuerẽtiã ⁊ obediẽtiã platis
platus aũt on⁹ ſolicitudinis portat tanq̃
deo rõnem p ſubditis reddituꝝus. ¶ La
borat ɔtẽplatiuus quõ placeat deo. quõ p
ficiat ſibi ⁊ primo. actiuus vo ſub onere a
ctõnis deſudat vẽtos ⁊ pluuias mũdanoꝝ
negocioꝝ tolerat. vt cortine tabernacli/ in
ſua puritate pmaneãt. ¶ Laborat tentatõ
ne carẽs. in cuſtodia ſui. et ɔpaſſiõe primi
ſꝫ alius multaꝝ tentatõnũ põdere pgraua
tur. ¶ Laborat ydiota ſcire tm̃ q̃ ſibi cõue
niant. lr̃atus aũt magno ſe ſponte ſubdit o
neri curioſitatis. ſcire appetẽs ⁊ curioſe in
ueſtigãs naturas ⁊ cauſas. motiões et mu
tatõnes reꝝ ſingulaꝝ. Vidi inquit ſalomõ
q̧ hoc q̃ꝫ eẽt vanitas ⁊ afflictio ſpũs eo q̧ i
multa ſapiẽtia multa ſit indignatio. ⁊ q̃ ad
dit ſciaꝫ. addit ⁊ laborẽ. ¶ Sanus ⁊ſi nlla
tribulatõne laborat/ ipa tñ hũanaꝝ neceſſi
tatũ viciſſitudo/ eius labor eſt. Infirmo ãt
ſua infirmitas onus eſt. ¶ Laborat etiã ſe
nex tedio vite pñtis. Iuuenis aũt ſub one
re ẽ naturaliũ incẽtiuoꝝ/ portãs põd⁹ diei
⁊ eſtus. Itaq̃ ſi recte ɔſideras/ ſi diligẽter
inſpicis naturã hũanã/ q̃d aliud q̃ laborẽ
⁊ dolorẽ ɔſideras? Quid habet ampli⁹ hõ
de vniuerſo labore ſuo q̃ laborat ſub ſole/
R nisi vanitatẽ ⁊ afflictõeꝫ ſpũs. ¶ Libet in
ter hec/ vndecim illa Iſaie onera ad medi
um adducere: ⁊ oneratis iſtis. ſm interptati
oñes noim/ dũtaxat adaptare. Nã pphetiã
ordine pſequi/ nõ eſt nr̃i pp̃oſiti. ¶ In pri
mis ḡ ponitᷓ on⁹ babilonis qd̃ interptatur
ɔfuſio. Onus igitᷓ babilonis portãt incre
duli q̃ p ɔfuſionẽ incredulitatis et maloꝝ
opeꝝ ſemeipos ɔfuſiõi ⁊ maledictõi ꝓpãt
Operuit ɔfuſio mẽtes eoꝝ. ⁊ iõ ɔfuſi ſunt
q̃m de⁹ ſpreuit eos. ¶ Subditᷓ onus phili
ſtijm qd̃ ſonat potõne cadẽtes. On⁹ ḡ phi
liſtijm ɔgrue imponitᷓ miſere mulieri. q̃ tã
viro q̃ ⁊ ſibi/ potõnẽ mortis pbuit. ⁊ cũ eo
pariter de ſtatu felicitatis cadẽs leges mi
ſeriaꝝ ⁊ mortis q̃s meruit ipa ꝓpenſi⁹ por

tare ɔpellitᷓ. ſic ipi a dño dr̃. In dolore pa
ries. ⁊ ſub viri ptãte eris ⁊c. ¶ Adiungitur
q̃ꝫ onus Moab. ⁊ moab interptatᷓ de pr̃e.
Hoc onus hñ portare dicũtᷓ oẽs q̃ paupta
te ⁊ inopia tpaliũ pmũtᷓ. q̃ꝛ puaricatõis p
mi pr̃is ade potiſſimũ in ipis capere expi
mẽtũ poſſum⁹. q̃ nõ ſolũmõ petõꝝ ſꝫ ⁊ erũ
naꝝ ſarcinas/ de pr̃e q̃dã hereditaria deuo
lutõne q̃i filij trahũt. ¶ Subinfertᷓ on⁹ da
maſci qd̃ dr̃ ſãguis pot⁹ vel ſanguis oſculũ
Onus aũt damaſci portãt hoies hui⁹ ſecli
q̃ p hoc q̧ ſeclaria negocia tam deſiderãter
q̃ indeſinẽter tractãt q̃ vix aut nullatenus
ſine petõ pagi pñt. ſãguinẽ q̃dãmõ bibũt
⁊ oſculantᷓ. q̃ꝛ petis quãtulũcũq̃ maculari
noſcũtᷓ. Si ãt in ipis negocijs petã volun
taria. ɔmitterẽt/ nõ iã ſanguinẽ biberẽt ve
oſcularentᷓ. ſꝫ ipo ſãguine inuoluerẽtᷓ ⁊ im
mergerẽtᷓ q̃les illi ſũt de q̃b⁹ dic ps. Viri ſã
guinũ declinate a me. Et Iſaias Manus
vr̃e ſãguine plene ſũt. ¶ Et tales vtiq̃ nõ
ad on⁹ damaſci. ſꝫ ad on⁹ ptinerẽt egypti qd̃
interptatᷓ tenebre. Onus aũt egypti portãt
petõres neq̃ſſimi q̃ malicie ſue tenebris ex
cecati/ q̃ ſe mala ſeq̃ñtᷓ ſcire ñ curãt. ⁊ q̃ ad
lumẽ vitatis venire ſũmope deberẽt/ tene
bras ſuas ſp deteri⁹ peccãdo augent. Vt ei
btũs Gre. ait Habet hoc plerũq̃ human⁹
anim⁹ pp̃riũ. q̧ mox vt i culpã labitᷓ a ſui ad
huc lõgi⁹ ɔgnitiõne ſepetᷓ. Hoc ipm nanq̃
malũ qd̃ agit. mẽti ſue obicem añ oclos rõ
nis interſerit. Vñ fit vt aia p⁹ volũtarijs tene
bris obſeſſa/ p⁹ modũ bonũ iã nec qd̃ q̃rat
agnoſcat. Lux q̃ppe vitatꝫ q̃ꝛ ſbtiliter rep
boꝝ clpas examiat q̃ habita negligitᷓ: eo p
mittit diſtricti⁹ iudicãs vt nec amiſſa regra
tur. ⁊ cũ ab actu repellitᷓ fugit a ſeſu. ¶ Se
q̃tur on⁹ dſerti maris p qd̃ pond⁹ miſeriaꝝ
babilonis recapitulatᷓ Mare pñs ſeclm ſi
gnificat. deſertũ vo derelictũ dr̃. On⁹ ḡ de
ſerti maris. i. derelicti ſecli. portãt eccliaꝝ p
lati. q̃ꝛ amaritudines ⁊ pcellas pñtis ſecli.
q̃s pp̃ter deũ relĩq̃re curauerũt. in puiſione
ſbditoꝝ rurſũ ſubire ɔpellũtᷓ. ¶ De hic po S
nitᷓ on⁹ duma ſiue ydumee. Duma ei regio
eſt ydumee. Duma iterptatᷓ tacẽs. ydumea
terena. Hoc on⁹ portãt actiui. q̃ꝛ terenas ac
tiones ac domeſticas ſolicitudines p fr̃ib⁹
ɔtẽplatõni vacãtib⁹ exẽplo. marthe p ſoro
re laborãtis pie ſũminiſtrãt. ac p hoc a ɔtẽ
platõnis iubilo ſe q̃i tacẽtes in ɔſpectu dei
reputãt. Vñ eq̧ gue ſibi on⁹ h arbitrãtᷓ. be
ati⁹ exiſtimãtes ⁊ gti⁹ amplexãtes ſi cõcede
retᷓ eis cũ ɔtẽplatiuis iubilare deo i voce ex

ultatõnis q̄ȝ implicari negocio terrene acti
onis ¶ Et qȝ inter ipſos actiuos ſũt pleriq̄ȝ
q̄ varijs tribulatõnibꝫ ⁊ tẽptatõnibꝫ fatigã
tur. recte oneri duma ꝯtinuat̃ onꝰ in arabia
qḋ ſonat campeſtris ſiue hũilis. Campꝰ vt
noſtis locꝰ certaminis ē. dyabolꝰ aut in cã/
po eſt. vel q̃i miles patus ad pliũ. vel tanq̄ȝ
leo rugiẽs ⁊ circuiẽs vt inueniat quẽ deuo
ret. Onꝰ ḡ in arabia portat / q̄ põdere tẽpta
tõnũ pmit̃. q̄ moleſtias carnis aut ſpũs pa
tit̃. cui colluctatio eſt tam aduerſus carneȝ
⁊ ſanguinẽ q̄ȝ aduerſus ſpiritalia neq̄cie in
celeſtibꝫ. Si aũt ⁊ arabia hũilis interptat̃
recte onꝰ in arabia portat q̄ in tẽptatõne cõ
ſtitutꝰ ſponte ſe hũiliat. ⁊ ex hũiliato corde
dei adiutoriũ ꝯtra aduerſarij tela implorat
vel certe ꝙ tẽptatũ / ſua aduerſitas hũilẽ ac
triſtẽ reddat quẽ pſperitas ſupbũ ⁊ letũ fa/
ciebat. ¶ Sequit̃ onꝰ vallis viſiõis q̄ hie/
ruſalẽ a ꝓpha expmit̃. nõ ꝙ i valle ſit ſita ſȝ
ꝓpt̃ repbos mores deſpectiue ita ſit cogno/
minata. Onus iſtud cõgrue dicit̃ portare
lr̃atus ſiue phus ſapiẽ mũdi deditꝰ. q̄ quia
ſtulticia eſt apḋ deũ q̃i in valli onꝰ ſue curio
ſitatis portãt et arbitrãtẽs ſe p ſue ſubtilita
tis viſũ / occulta penetrare. ab occultoꝝ de/
teriꝰ caligãt veritate ¶ Jaȝ vero ſubdit̃ onꝰ
tyri qḋ dicit̃ anguſtia. Onus aũt tyri. i. an/
guſtie portãt q̄ diuerſarũ infirmitatũ angu
ſtias tolerãt qȝ hoc ipm qḋ eis viuere datur
ſine doloribꝫ ⁊ erũnis trãſigere nõ pmittũt̃
¶ Onus vero iumẽtoꝝ auſtri extremo in
loco ponit̃. quo noie reliquie duaꝝ tribuũ
deſignãtur. q̄ ſocijs tranſmigrãtibꝫ / in terra
ſua reſederãt. q̄ reliq̄e iumẽta dicũt̃ ꝓpter de
prauatõeȝ ſue fidei. auſtri vero ꝓpter ſitũ lo
ci. Tribꝫ em̃ iuda / ⁊ tribꝫ beniamin / ad au/
ſtralẽ ptẽ terre pmiſſionis ſortẽ accepãt ſue
poſſeſſiõis. onꝰ igit̃ iumẽtoꝝ auſtri portãt
iuuenes ⁊ pcipue i ſcã religione viuẽtes. q̄
recte dicũt̃ iumẽta ꝓpter fortitudinẽ viriũ.
⁊ auſtri ꝓpter calorẽ naturaliũ incẽtiuoruȝ.
Hi tãq̄ȝ fortia iumẽta i calidis regiõibꝫ cõ
morãtia / portãt onera iuuẽtutis. tolerant
grauiores luctas carnis ferunt ꝓpenſiꝰ rigo
rẽ diſcipline. ⁊ ſeniores ſp adiuuãt in oi la/
bore. ¶ Sȝ qȝ faſtidioſũ eẽt de q̄ntitate et
q̄litate laboꝝ ⁊ oneꝝ ſinguloꝝ tractare / le/
ctori hoc p exercitio reliquenduȝ ducimꝰ.
Hoc ſolũ ꝯmemoramꝰ ꝙ oi laborãti ⁊ õne
rato ad grãȝ dñi ipo vocãte veniẽdũ indicit̃
Ad q̄d? vt req̄eſcãt a laboribꝫ ſuis ⁊ alleuiẽ
tur ab oneribꝫ ſuis. Nã ſbdit̃ Et ego refici/
am vos. ¶ Trãſite ad me oẽs q̄ ꝯcupiſcitiſ

me. ⁊ ego reficiã vos. Quid ē reficiã? Ver/ T
bũ hoc eq̄uocũ eſt Reficere eı̃ ē repare. rein
tegrare ⁊ alimẽto refocillare Triplex ḡ in h
v̾bo ꝯmẽdat̃ eiꝰ largitas ꝯtra triplicẽ nr̃ãȝ
neceſſitatẽ. Eramꝰ ſiq̄dẽ pditi ⁊ q̃i ad nihi/
lũ redacti. eramꝰ cõfracti ⁊ corrupti. ſumꝰ
adhuc eſuriẽtes ⁊ ieiuni Perditi eramꝰ p p
mi pentis inobediẽtiã. corrupti p ꝓpriã cul
pã. ieiuni ſumꝰ ꝓpter quotidianã deſidiam
Ipe ãt ſc̄m diuitias grẽ ſue repauit nos rei/
tegrauit nos. refocillauit nos Repauit per
paſſiõeȝ ⁊ crucẽ ſuã. reintegrauit p ꝯuerſio
nis grãȝ. refocillauit p viſitatõem aſſiduã.
Añq̄ȝ repareт nos eramꝰ filij tenebraꝝ ⁊ p/
ditõis. añq̄ȝ reintegraret nos eramꝰ filij mi
ſeriarũ ⁊ iniq̄tatis. ⁊ niſi ꝯtinuo refocillet
nos egẽtes fame ⁊ ſqualidi pmanebimus.
¶ Sȝ nõ eſt ptereũter intuẽdũ ꝙ refocilla
tio iſta ſiue refectio triplex eſt Alia ē incipi
entiũ. alia pficiẽtiũ. alia pfectoꝝ. Incipiẽ/
tes alũt̃ pane laico ſiue ordeaceo. pficiẽtes
pane ſcõ ⁊ mõdo. pfecti mãna ḋ celo. Panis
incipiẽtiũ eſt. ꝯſcie purgatio. panis pficiẽ/
tiũ eſt ſcã deuotõ. mãna pfectoꝝ ē pura ꝯtẽ
platio ¶ Attẽde ſingula Nouit q̄s veniẽs
ad ꝯuerſiõeȝ ⁊ afferẽs ad dñm de regiõe diſ
ſimilitudinis ꝯſciam mltis oneratã pctis.
q̄d aliud dignꝰ ē audire a dño niſi illḋ aplĩ.
Tu ſta illic aut certe ſede ſb ſcabello peduȝ
meoꝝ. Nec tñ vilipẽdẽda ē ſtatio illa vl̃ ſeſ
ſio / vbi peccatrix illa pijſſima veniã obtinu
it pctõꝝ. Sedẽte itaq̄ȝ ad pedes dñi Jhu
⁊ recogitãti oẽs annos ſuos in amaritudi/
ne aie ſue / apponit̃ a dño panis. nõ q̄dem
ſubtilis ⁊ cãdidꝰ. ſȝ aſp ⁊ hiſpidꝰ ſic ordeuȝ
aſperũ ⁊ hiſpidũ ē. Pãis iſte afflictio pnie
eſt. ordeũ vñ ꝯficit̃ panis h / eſt ꝯtritio v̾a.
ꝯfeſſio pura. intẽſa volũtas penitẽdi. ⁊ deo
i cinere ac cilicio ſatiſfaciẽdi Panis h colli
git̃ ex ꝯſideratõne pctõꝝ. cõſpgit̃ timore iu
dicis viuoꝝ atq̄ȝ mortuoꝝ coq̄tur metu ge
hẽnaliũ tormẽtoꝝ. ¶ Panis ſic collectus
⁊ ſic ꝯfectus ad pedes dñi comeſtus gene/
rat ſacietatẽ. ꝯſcie viꝫ purgatõneȝ. Magͣ
q̄ppe ſacietas ⁊ ſufficiẽs refectio in nouiter
ꝯuerſo ꝙ viꝫ nõ mordet̃ mala ꝯſciã de pte
ritis. nec a ſpe repellit̃ p malã volũtatẽ ha/
bitã de futuris. ¶ Hic panis nõ incõueni
enter dici põt laicus eo ꝙ mltis etiã in ſecu
lo poſitis ad manũ eſt. Ordeaceꝰ etiaȝ dici
põt. qȝ ſuoꝝ nõ filioꝝ cibꝫ ordeũ eſt. ⁊ inci
piẽtes nõdũ acceperũt ſpiritũ adoptionis
filioꝝ ſȝ ſpm̃ habent interiȝ ſuitutiſ in timo
re ſic ẽ ex ipoꝝ voce p ꝓphetã dr̃. ſic ocl̃i ſuo/

ſunt in manibꝰ dñoꝝ ſuoꝝ ita ocl'i nri ad dñꝫ
deū nr̄m. At vbi ꝓceſſu tpis is q̄ eiuſmōi
ē iā cepit reſpirare ꝛ aſpirare ī libertatē glie
filioꝝ dī ꝛ tiore ōpoſito iā adeptꝰ fuerit ſpē
veie ꝓpt bonā volūtatē ſuā puto q̄ iā dignꝰ
hēbebit cui a dño dicat. Fili ſurge ꝛ ſta ſu-
pra pedes tuos. Et itē. accede huc vt tāgā
te fili mi. Accede ꝑ bonā volūtatē vt tāgā
te ꝑ dūotōis īfuſiōeꝫ. Stabit igit ad mēſā
magnā vt videat faciē dñi ī iubilo. vt come
dat panē corā dño. panē ꝫ vtiqꝫ ſcm̄ panē mū
dū. panē coloris cādidi ſaporis eximij. pa
nē ex ſil'a ſuauitatꝭ ꝯfectū et igne dini amo
rꝭ coctū. pāis iſte filioꝝ ē ſiue amicoꝝ q̄ tā
fideliꝭ qꝫ fiducialiꝭ clamare pñt ad dñꝫ. pr̄
nr̄ q̄ es ī celis. panē nr̄ꝫ quotidianū da no
bis hodie. ¶ Pāis ē ſcā dūotō. panis ōis
ſuauitas ſiue ꝯſolatō ſpūs. ꝛ ſr̄ oēꝫ pāeꝫ pa
nis grē lacriaꝝ. Hic pāis aīaꝫ eſurientē rplꝫ
bois ꝛ īfūdit nob memoriā abūdātie ſuaui
tatꝭ. Qui pāis recte pōt dici ſcūs ꝓpt v̄tutū
exercitia ꝛ cādidꝰ ꝓpt lucꝭ opa et tā mūdꝰ vt
nll'i eū edere liceat niſi ſacdotibꝰ. ſacerdos
dr̄ q̄i ſacra dās vl' ſacrificia ꝑ ppl'o offerēs.
Qui ḡtal'ñ fuerit q̄ ꝑ vite merito ſacrificia
orōnū digne ꝑ ppl'o imolꝫ tā ſcē mēſe xp̄i ꝑ
ticipare nō hꝫ. ¶ Et nota q̄ ſicē pāis pane
ſuauior ꝛ cibꝰ cibo melior ita ē ꝛ ſtatꝰ ſtatu fe
licior q̄ꝛ is q̄ paulo añ ſedēbat ad pedes ihū
ꝑ ſpm̄ tioris ꝛ māducabat ī gemitu ſuo panē
doloris. iā nūc ꝑ ſpm̄ pietatꝭ ſurgit. ꝑ ſpm̄
ſcie pſtīc. ꝑ ſpm̄ fortitudinis aſcēdit. ꝑ ſpm̄
ꝯſilij accedit. ꝑ ſpm̄ itelligētie diligētiꝰ itue
tur ꝛ ꝯſiderat q̄d mēſa prīſfamilias dulce-
dis ꝯtieat. ſpūs nāqꝫ pietatꝭ efficit eū deuo
tū. ſpūs ſcie diſcretū. ſpūs fortitudinis ad
ſua aduerſa validū. ſpūs ꝯſilij ad aduerſa
aliēa caritatiuū ſpūs itelligētie ad dina ſpe
culatiuū vt videre iā incipiat q̄ ſit volūtas
dñi bñplacēs ꝛ pfecta ꝛ exultet ī mīa dina.
¶ Et ita q̄dē ſe hꝫ ſtatꝰ ꝑficiētiū ꝛ ꝓceſſus
de v̄tute ī v̄tutē eūtiū. Tu qꝫ bone ihū pa-
ſti ī dulcedie tua ita inqꝫ paſti cibū illoꝝ ꝛ ꝑ
varietate ꝓuectuū ſaporē diuerſificas inter
naꝝ ſuauitatū. Que āt ē ꝑpatio cibi ꝑfecto
x rū: Māna ē ꝛ de celo veit. māna ē abſcōdi-
tū qd nēo nouit niſi q̄ guſtauit. cibꝰ ē ſic in-
cōꝑabilis ita ꝛ ieffabilꝭ. ꝛ ſolꝰ ſpūs ſapie mi
niſtrabit illū. Ceteri cibi d̄ t̄ra oriūt orti col
ligūt. collecti ꝯterūt. triti ꝯficiūt. ꝯfecti co-
quūt. ꝛ ſic ōmū ꝯmeſtibiles efficiūt. Oia h
ſtudij ꝛ laboris hūani ſūt ꝛ ſigl'is v̄tutibꝰ aſ
ſignari pñt. Nā d̄ corde puro q̄i d̄ t̄ra bona
ꝑ affectū oriūt. ꝑ appetitū colligūt. ꝑ diſcre
tionē ꝯterunt ꝑ approbatōeꝫ ꝯficiūt. ꝑ amorē

coquūt. ꝛ tē ōmū habiles eē inchoāt vt fre
q̄ntia ſuauitatꝭ cor afficiāt. Sola āt ꝯtēpla
tōnis puritas q̄i māna d̄ celo veit atqꝫ ī mo
mēto ꝛ ī ictu ocl'i mirabiliter afficit ꝛ ineffa
biliter inebriat aīaꝫ fidelē. eā dūtaxat q̄ di-
gna erit ita viſitari ab altiſſio ꝛ vti tā ſuaui
cibo. ¶ De his refectōibꝰ ī cāti. cāti. ſcptū ē
Comedite āici ꝛ bibite ꝛ iebriamini kmi. In
cipiētes ꝛ ꝑficiētes āici vocāt ꝛ comedere ac
bibere monēt. h̄ ē cū labore ꝛ freq̄nti ſtudio
v̄tutes ī vētrē aīe ꝯgerere. Perfecti āt kmi
noiant vtpote ī ſuplatiuo ḡdu iā ꝯſtituti q̄ ꝛ
inebriari exhortāt ꝯtēplatōis vicꝫ dulcedi
ne a ſēſibꝰ corporeis ī ſurſū ducētꝭ ſpūs alie
nari. Sicē ei ebrietas mētē euertit ꝛ peitus
ſui imemorē reddit. ita ꝯtēplatōnis ipetꝰ
aīaꝫ qꝫ ſbleuat ab oī ſēſu corporeo rapit et
q̄i ī obliuionē ſui fūditꝰ abducit. Tūc accē
dit ꝛ īflāmat ardore mirifico. ꝛ ſopitꝭ vndi
qꝫ carnaliū voluptatū illecebris extīctꝭ oim
mūdaliū cupiditatū fallacijs. remotꝭ a me-
moria corporeaꝝ ſilitudinū fātaſijs ꝛ cogi
tatōnū ꝯmuniū ipedimētis / tota fert ī am-
plexꝰ vbi ad oſculū ſpōſi ad ꝯuiuiū xp̄i. ibi
guſtat ꝛ vidꝫ qꝫ ſuauis ē dñs. qꝫ magna mlꝭ
titudo dulcedinis eiꝰ ibi req̄eſcit a turbie ꝛ
a pluuia. ibi ſedet ī ſpōſi vmbra. ibi mādu-
cat illō dulciſſimū dīne ſuauitatꝭ māna. Iā
qꝫ audire digna erit a dño. Veni ſpōſa mea
colūba mea ꝓpria mea. Ait q̄d: Vt vincēti
dem ſedere mecū vt vicēti deꝫ māna abſcō-
ditū. vt vincēti deꝫ edere de ligno vite qd ē
in pardiſo dei mei. Nō iā ſedebis ſub mēſa
cū ſuis. nō ſtabis ad mēſā cū filijs. ſꝫ ſedebꝭ
ad mēſā cū prēfamilias. vt d̄ bois dñi gau-
deas et comedas cibū illū quē ignorabas.
tu ꝛ oēs prēs tui. dulcē ꝑ oī fructu frumētꝭ
vini ꝛ olei. ¶ Talis ꝑfecto aīa / cū de pene
tralibꝰ ſpōſi ꝓceſſerit plena caritate et dile-
ctōne inebriata ꝛ ī ſe redierit puto ſi itroge
tur vn̄ venerit aut q̄d audierit in ſecretario
dilecti ſui. q̄ ex memoria abūdātie ſuauita
tis illiꝰ q̄ refecta ē eructuās ex ſnia reſpōde
bit. Introduxit me rex ī cellā vinariā. ordia
uit ī me caritatē. Et itex ſb illiꝰ vmbra qꝫ d̄
ſiderauerā ſedi ꝛ frūꝰ eꝰ dulcꝭ gutturi meo y
¶ Hec ē frēs mei refectio aīaꝝ ſcāꝝ. hec pa
ſcua dñicaꝝ ouiū. qꝫ laborātibꝰ atqꝫ onera
tis ad ſe venientibꝰ / dñs ꝓmitit dicēs Et ego
reficiā vos. Ac ſi patēter dicat ego parabo
in ꝯſpectu vr̄o mēſā. ego vobis ꝑpabo re-
fectōeꝫ ꝑ capacitate ſingl'oꝝ dr̄ūteꝫ. Ego
noui figmētū vr̄m ego noui ꝑfectū vr̄ꝫ ego
noui q̄d ſigl'is expediat. q̄d ꝯueniat vniuer-
ſis. Si veneritis ad me ꝛ māſeritis ī ſmo-

ne meo mẽſurã refectõis bonã vobis om̄i/
bꝫ dabo. ſꝫ alijs refertã hoc ē ſimpliciter re/
pletã. pficientibꝫ coagitatam. hoc ē cõtuſi
onibus et quibuſdaꝫ compreſſionibus re/
pletam. pfectis ſupefluentē vel ſupcumu/
latam. Quapropter nolite tardare nolite
formidare. venite ad me et ego reficiã vos.
¶ Ego ſum panis vite. ego aqua ſapiētie.
ego ſplendor lucis eterne. ego vitis vera et
vinuꝫ cor hoīs letificans. ego cynamomũ
et balſamũ aromatiſans: ego ſum granũ or
dei penitentibus ego granũ frumenti pfici
entibus ego dulcedo mellis perfectis. ego
panis de celo veniens habens omne dele/
ctamentũ ⁊ omnē ſaporeꝫ ſuauitatis. Ego
ſum lux mũdi. lucifer diei et ſol iuſticie ego
viola horti. ego flos campi ⁊ liliũ cõualliũ
Ego ſum via veritas et vita. ego ſuꝫ mirra
electa. nardus odorifera. oliua fructifera.
Ego ſum fons hortorum puteus aquaruꝫ
viuentiũ et vena gratiaꝝ. Ego ſum venia
peccatorũ. gratia iuſtoꝝ ⁊ gloria ſanctorũ.
Ego ſum adiutor pauperũ ⁊ pater orpha/
norũ ⁊ iudex viduaꝝ. Ego ſum dñs ſeruo/
rum. pater filioꝝ. ⁊ ſponſus fideliũ anima
rum. Ego iuuabo puſillanimes. refouebo
flebiles. cõſolabor flentes. Qđ pierat req̄/
ram. ⁊ qđ abiectũ fuerat reducam. ⁊ qđ fra/
ctum fuerat alligabo. qđ infirmũ fuerat cõ
ſolidabo. ⁊ qđ pingue ⁊ forte cuſtodiã. Ve
nite ergo ad me et ego reficiam vos. Om̄i/
bus omnia fio. om̄es inuito dimittere vos
ieiunos nolo. venite ad me et ego reficiam
Z vos. ¶ Sequit̃ tollite iuguꝫ meũ ſup vos
Duobꝫ modis poſſũt hec verba accipi. ex
quoꝝ altero. diuina benignitas. ex altero
ſapientia dei magnifice cõmendatur. Sa
pientie in hoc ꝙ in tam breui clauſula. oīs
recte viuendi norma eſt expreſſa. Benigni
tas vero in hoc ꝙ ſuũ iugum appellauit. et
hoc nos trahere monuit. ¶ Quo modo be
nignitas eius in hoc commendabilis ap/
pareat attende. Tollite inquit iugum meũ
ſup vos. Meũ inquã. ac ſi dicat. Jugũ qđ
dam impoſui mihi. et ipm̄ iugũ eſt caritas
qua diligo vos hoc ergo iuguꝫ meũ tollite
ſup vos. i. diligite me quia prior dilexi vos
Vide homo ſi nõ infinita ħ elucescat beni
gnitas dei. qui deus eſt ⁊ creator oīm ſecu/
loꝝ. Jugum dilectionis non dedignatur
trahere nobiſcũ nec ſufficere ſibi iudicauit
vt eſſet inter nos et ſuper nos ſue preſentia
maieſtatis/ niſi deſcenderet ad nos et eſſet
in nobis tanq̄ꝫ vnus ex nobis. tuꝫ p pñtiã
ſuſcepte humilitatis. tum per gratiam mu/
tue dilectõnis ¶ Nunquid tante ac tali be
nignitati imo (vt ita dicam) humilitati eiꝰ
ingratus eſſe poteris. Venerare fili Adaꝫ
in ſaluatori tuo ſacratiſſimã eius ſublimi/
tatem. ſed nõ minus admirare ſinceriſſimã
eius humilitatem Reuerere in illo ꝙ deus
noſter eſt et nihilominꝰ amplectere ꝙ caro
et frater noſter eſt. Trahe iugum dilectio/
nis cũ eo qđ ñ ē aliđ niſi vt ptēdas redama
re eũ q̄ amauit te. Contēde diligere certa
re
dilige curre q̄ntũ potes p̄currere tñ ñ potes
qꝛ ab eterno dilectus. ⁊ ãplius dilectus tũ
adhuc minꝰ diligis. Dilige tñ creatorē tuũ
redemptorem tuum. dilectorem tuũ quan/
tum potes ⁊ ex quãto debes nam potes pa
rum ⁊ debes multum. vel potius debes ex
multo. i. ex toto corde tuo. ex tota aīa tua
⁊ ex oībꝫ viribꝫ tuis. i. ex oī qđ ſcis ⁊ es ⁊ po
tes. Certe ſi milies ⁊ milies tm̄ eēs ⁊ ſcires
⁊ poſſes q̄ntũ es ⁊ ſcis ⁊ potes. ex hoc tota
liter toto diligere tenereris eũ. Et ſi etiã ex
toto hoc diligeres quid es tu ad deum? Re
ſpondebo tibi inquit Heliꝰ ꝙ maior ſit de
us homine Quis prior dedit illi et retribu
etur ei? Quis amplius dilexit euꝫ vel quis
ſaltem eque dilexit eum. Ipſe nimirũ nos
p̄cedit diligēdi inchoatõe ſicut p̄cedit eter
nitate. ipe nos p̄cedit diligendi intenſione
ſicut p̄cellit maieſtatis imenſitate. Fac er/
go o hõ qđ potes. ⁊ ſi q̄ntũ debes nõ potes
¶ Diligit phs deum pro eo ꝙ creatus ab
illo eſt. Gratias agit primo ꝙ voluerit euꝫ
potius eſſe aliquid q̄ꝫ nihil. ſecundo ꝙ po
tius hominem q̄ꝫ pecus. tertio ꝙ virũ ma/
gis q̄ꝫ feminam. quarto ꝙ litteratum potiꝰ
q̄ꝫ ydiotaꝫ. Vide tu (o chriſtiane) ſi nõ mul
to amplius et excellentius gloriãdum tibi
ſit. Etenim te deus tuus creauit. ab errore
paterni delicti per baptiſmum te abſoluit
fide ſua et ſacramentis te imbuit ex multis
etiaꝫ periculis te eruit et abſq̄ꝫ vllis tuis me
ritis ad ſibi ſeruiendum te vocauit. et mul/
ta te ſpiritus ſuauitate ditauit. Quid ꝙ an
te hec oīa morte ſua ⁊ tali morte te redemit
ꝙ pro te cedi. cõſpui ⁊ crucifigi voluit. vin
cula ⁊ alapas verbera ⁊ ſpinas. ſputa ⁊ blaſ
phemias pro te ſuſtinuit. Quãtum putas
in hoc tibi benignitatis exhibuit q̄ꝫtũ pro
pter hoc a te amari promeruit. O q̄ꝫ infeli/
ces q̄ꝫ infidelibus deteriores qui tantam e
ius beignitateꝫ vilipēderint aut obliuioni
tradiderint ſiue etiã ꝯtempſerit digni plãc
ꝙ deleãt̃ de libro viuētiũ ⁊ cũ iuſtꝭ ñ ſcribãt̃

Ecce quō benignitatē dn̄i Jh̄u .i. benigniſ
ſimam dignationem eius commendabilez
aſpicim⁹ cū ipe nobis dic̄ Tollite iugū me
C um ſup̄ vos. ¶ Jam vō qn̄tū in v̄bis iſtis
de ſapia dei āmiratōnis caperes ſi pfūdita
tē ipoꝝ digne pſpicere poſſes: Qui docet
oēz hoīez ſciam. q̄ ꝯdidit oēz ſacrā ſcpturaz
q̄ vētis pōd⁹ poſuit. q̄d ſine pōdere pferre
potuit: Videam⁹ ḡ q̄d ſit. tollite iugū meū
ſup̄ vos. Jugū xp̄i ipo nrō vſu fuitiū dici/
m⁹ q̄ ipi ſb ſcē religiōis habitu pfeſſi ſum⁹
p̄ h̄ ergo q̄ dic̄ tollite/ ſignificare voluit. q̄
libera electōe z volūtaria deuotōe iugū ip̄z
ſbeūdū ſit. ¶ Tollere igiť iugū xp̄i/ ē nō co
actos ſz ſpōtaneos fuituti ei⁹ colla ſūmitte/
re. Et ſi ei ſūt aliq̄ q̄s ad monaſticā vitā co/
gāt infirmitas. cōpellat pauptas. nō h̄ reſi
deat aīo. ſz faciāt de neceſſitate v̄tutē mutā
do intētiōez. z tūc ipa neceſſitatꝭ occaſio n̄
nocebit. cū ad v̄itatis normā intentio dire
cta fuerit. ¶ Dicit itaq̄ꝫ. Tollite iugū meū
ſup̄ vos. Ac ſi dicat. corā vobis q̄i poſitū ē
iugū meū z. ſz penes vos ſit ꝯſilium vr̄m. ſi
vultis tollite iugū meū ſup̄ vos. ſi vultis p̄
fecti eē. vēdite oīa q̄ habetis z date paupi/
bus z ſeq̄mini me. Nouit deus frēs cariſſi/
mi q̄ꝛ bonū eſt hoī ſi portauerit iugū. ſed d̄
tollēdo eo/ ꝯſiliū dat. nō p̄ceptū. ne nos im
pingere videať i trāſgreſſiōis reatū. Si ei
p̄ceptū daret/ opteret oēs hoīes obedire vľ
p̄ inobediētia eternaliť pire. Sz q̄ꝛ ꝯſiliuz
dedit/ q̄i in nrā volūtate poſuit vtꝝ velim⁹
iugū ei⁹ tollere ſup̄ nos. Sz h̄ idubitabile
teneam⁹. vt ſi ſemel nos iugo ei⁹ aſtrinxim⁹
iā ab illa die nō liceat nob̄ de monaſterio e/
gredi z collū excutere de ſb iugo regule. q̄ð
an̄q̄ꝫ tollam⁹/ tā liciteq̄ꝫ libere poſſum⁹ refu
tare. ꝓpter q̄ð et btūs Bn̄dictus legiſlatoꝛ
nr̄/ formā datur⁹ tollēdi iugi/ nō ſtati tollen
tes in ipo initio voto aſtrinxit ſb iugo per/
manēdi. ſz ānū integrū pbatōni ſiľ idulget
z deliberatōni. vt vicz pbet ſeipm̄ hō ſi poſ
ſit z deliberet. an velit ferre iugū dn̄i. Ac ſi
diſciplo ſuo v̄bis philoſophicis dicat Diu
D deliberādū q̄ ſemel ē ſtatuēdū. ac ſi ſtatuerꝭ
irrefragabile erit. ¶ Sz q̄d ſibi vult q̄ iu/
gū poni⁹ q̄ꝫ chamū z frenū dn̄s tolli cōſulu/
it Nō ſine cā hoc factū eē reoꝛ ſz occľti alicu
ius grā myſterij. Et ſi tu meli⁹ aliq̄d in pm
ptu nō habuens/ ego q̄d mihi videať expo
nā. Nō igiť ad equū aut mulū q̄ chamo re/
gūť et freno. ſed ad bouē fieri ſignificatōez
voluit cui ſpēaliter cōpetit applicari iugo.
Per equū deſignāť ambitioſi. p̄ mulū luxu

rioſi. ſic̄ ſcp̄tū eſt Nolite fi. ſi. e. zc̄. Hoꝝ āt
cōſideratio nō mag̃ cōuenit oꝛdini mona/
ſtico q̄ꝫ equ⁹ z mul⁹ iugo ſiue ēt holocauſto
¶ Ad bouē ergo nrā v̄tať cōſideratio. q̄m̄
ad ipm̄ facta videť eſſe ſignificatio. Vade
ait ſapiēs o piger ad foꝛmicā z diſce ſapiaz.
Poterat z hic dicere ſaluatoꝛ. Vade o ſecu
laris ad bouē z diſce ab eo religioſā cōuer/
ſatiōez. Jn eius opatōnib̄ ꝑpēdere potes
abrenūciatōnez cultus ſecularis. hūilitatē
coꝛdis. ad p̄latos obedientiā. ad cōdiſcipu
los ſocialē vitā. Jbi notabis oꝛatōnis in/
ſtātiā. ibi cōpaſſionis induſtriā ibi lectōis
ſtudiū. z ſuffragia intceſſionū z his ſimilia
Et audi quō. ¶ Hoc aīal vicz bos. iugo ſb
mitti ſolet. Eſt etiā aīal mūduz eſui hūano
cōceſſū. z dīnis ſacrificijs aptum. Jtaq̄ꝫ q̄
bos alligari ſe patiť ſignificat q̄ iuguz dn̄i
tollere z poꝛtare volētes. abnegare ſemetip
ſos ſibi z ſb alienis imperijs i monaſterio
degere debēt. Q̄ð coꝛnib̄ alligať deſignat
hūiles nos eſſe debere Per coꝛnu nāq̄ꝫ ſup̄
bia exp̄miť ſicut ſcp̄tū ē. nolite extollere in
altū coꝛnu vr̄z. i. nolite ſup̄biā vrāz erigere
cōtra deū Per coꝛnu ergo alligari ē ſup̄biā
nrām ſub vinculo amoꝛis xp̄i reſtringere.
Q̄ð aūt in iugo cōbināť boues ſignificat o
p̄tere nos charitatē fraternitatis caſto ipē/
dere amoꝛe. honoꝛe inuicē p̄uenire. ifirmā
tib̄ alienis p̄ poſſe cocurrere. Per hoc etiā
q̄ bos ligat⁹ ruminat. admonētur clauſtra
les. lz diſciplīe legib̄ coꝛpaliter aſtricti. coꝛ
de tñ z oꝛe inceſſanť ſacre ſcp̄ture myſteria
ruminare. Q̄ð bos vngulā diuiſā habz h̄ ē
q̄ affectus ad duo dirigi debz Vngula pes
bouis eſt ſic̄ ſcp̄tū eſt Planta pedis z plāta
vituli. Per pedes aūt (vt notiſſimū eſt) de/
ſignātur affectus quaſi ergo vngulā diuidit
q̄ gemio moueť affectu amoꝛi boni z odio
mali Vel certe vngulā diuidit qui p̄imoꝝ
nouit z p̄oſperitatib̄ ſeu felicitatibus con
gratulari/ z miſerijs compati. qui ſcit iuxta
aplm̄ gaudere cū gaudētib̄. flere cū flētib̄.
Q̄ð bos arando glebas v̄tit notat q̄ clau/
ſtrales dīne ſcp̄ture inuigilare debent my/
ſterijs ſibi ad deuotōnis p̄ofectū. p̄imis
ad eruditōnis augmētū. Q̄ð etiā currum
trahit apte denūciat quāte veneratōnis ſit
q̄ ecc̄iaz dei meritꝭ z pcib̄ adiuuādo pmo/
uere pñt Per currū nanq̄ꝫ ecc̄ia figurať ſic̄
p̄s ait Curr⁹ dei decem milibus multiplex.
Currum ergo bos trahit. quando pro mi/
litante eccleſia religioſus q̄ſpiam fideliter
intercedit. Q̄ð etiam mundū animal eſt et

veſci licitũ declarat imitatõe dignũ eũ q̄ iu/
guʒ xp̄i pie portare ſtuduerit. Bouē q̄ppe
comedere/eſt exēplũ religioſi frīs/actibꝫ no
ſtris imitādo q̄i incorpare. Bos etiā in ſa/
crificio ꝛ holocauſto dñi offerri ſolet. Sa/
crificiũ dr̄ hoſtia cui⁹ portio aliq̄ i altari cre
mat̄. reliq̄ in vſus cedit offerētis. Holocau
ſtũ vo eſt q̄ tota crematur in altari. Boueʒ
igit̄ nr̄m̄ i ſacrificiũ dño offerim⁹ qñ ꝓponē
tes hũiliare aīas nr̄as ꝛ affligere carnē ieiu
nijs. vigilijs. alijſqꝫ ſcti opis exercitijs. ac/
cedēte mādato ꝑoris taliꝺ imperāte/vere/
cunde ꝛ hũiliter a ꝓpoſito nr̄o deſiſtimus.
Nempe qꝺ nr̄āʒ reliquim⁹ intētiõeʒ ꝛ volũ
tatē frāgim⁹ hoc in dñi ſacrificiũ accēdim⁹
Ex aũt nr̄ām ꝯmoditatē et vtiliatē facim⁹.
hoc q̄i in vſũ nr̄m̄ de ſacrificio dñi reſerua/
mus. Cũ vero ad dura ꝛ aſpera nr̄eqꝫ volũ
tati p̄rſus ꝯtraria p dei amore obedimus.
q̄i bouē nr̄m̄ in holocauſtũ dño offerimus
qꝛ noſmetipoſ a nr̄is volũtatibꝫ occidim⁹
ꝛ ſup altare boni opis igne diui amoris cre
mam⁹. Vel certe ſacrificiũ ē bona nr̄ā opa
tio ꝛ laudē nobis cooperās apꝺ ꝓximũ. et
meritũ collocās apꝺ deũ. Holocauſtũ vo
eſt ſincere deuotõis affect⁹ ſeu pure ꝯtēpla
tõnis exceſſus. cũ mēs hũana ſpũſſācti fer/
uore ꝯcepto vel effũdit̄ ſup ſe vl' rapit̄ extra
ſe ꝛ tũc ita vehemēter ardet ꝛ exeſtuat vt ei di
cere ꝯueniat. Aīa mea liq̄ue facta eſt. Vñ:
De igne ſcꝺ. igne mꝺo Et ſi vis ſcire deus
noſter iſte ignis eſt. Hec ꝛ his ſimilia vt mi
hi videt̄ frēs dilectiſſimi dñs innuere volu
A it cũ dixit Tollite iugũ. ¶ Sʒ cur addidit
meũ: Vtiqꝫ diſcernere voluit ſuũ ab his q̄
ſua nõ ſũt. Siq̄dē eſt iugũ ſtat⁹ hũani. iu/
gũ cordis pūerſi. ꝛ eſt iudei. ſeculi. dyaboli
inferni. ¶ Jugũ ſtat⁹ hũani/ eſt corruptio
ꝛ mortalitas ꝛ multiformis infirmitas. q̄/
bus oīe hũanũ gen⁹ ſubiacere dinoſcitur
Vñ ſcptũ eſt. Graue iugũ ſup filios Adaʒ
¶ Jugũ cordis pūerſi/ē volũtas ꝓpria vel
ꝯſuetudo praua. q̄ rō nr̄ā captiua tenet̄ ꝛ ſe
piſſime ducit̄ q̄ nõ vult. De q̄ niſi fili⁹ nos
liberauerit nũq̄ꝫ vere liberi erim⁹ de cuius
nobis pſona pmitit̄ Ecce ego venio dirũ/
pe iugũ captiuitatis vr̄ē. ¶ Jugũ iudei eſt
obſuātia leg̃ ad litterā. De q̄ apl's Petr⁹
dicit. Quid tēptatis imponere iugũ ſuper
ceruices diſcipuloꝝ qꝺ neqꝫ vos neqꝫ p̄res
vr̄i portare potuerũt: ¶ Jugũ ſecl'i ē cupi/
ditas. Vñ ſtultus rex legit̄ dixiſſe ad ppl'm
ſuũ Pater me⁹ aggragauit iugũ veſtrũ ego
addā iugo vr̄o. Ac ſi diceret Pater me⁹ exe
git a vobis magnũ queſtũ. ego mlt'o maio
rē ¶ Jugũ dyaboli ē pctm̄ vel iniq̄tas De
q̄ illud Jſaie. Jugum ei oneris ei⁹ ꝛ virgā
humeri ei⁹ ꝛ ſceptꝝ exactoris eius ſupaſti.
Exactor noſter ē dyabol⁹ q̄ pcti numũ quē
in paradiſo nobis obtulit cũ vſura exigit.
qꝛ ad addēdũ pctō pctm̄ ſp inſtigat. vt inſi
ne nos ad iugũ etn̄e dānatõnis trahat Cõ
tra qꝺ oram⁹ prēʒ nr̄m̄ q̄ in celis ē vt glīoſa
filij ſui natiuitas liberʒ q̄s ſub pcti iugo ve
tuſta ſuitus tenet. Hui⁹ itaqꝫ exactoris iu
gũ ꝛ virgā ꝛ ſceptrũ apparēs in carne dei fi
li⁹ ſupauit cũ ſeductõnē afflictõnē dñatõnē
q̄ cruētus ille tyrān⁹ nos tenebat ad nihilũ
moriēdo redegit ¶ Juguʒ inferni ē eterna
dānatio. q̄ faſciculi ad ꝯburēdũ colligabũ/
tur. vt illic ꝯiũgātur in pena q̄ eq̄les extite/
rũt in cl'pa De hoc iugo pōt accipi qꝺ dñs di
cit p Oſee. Propterea imponet̄ eis iuguʒ
qꝺ ñ auferet̄ ¶ Sũt ꝛ alia q̄nqꝫ iuga boũ
curioſitates vicʒ q̄nqꝫ ſenſuũ exterioruʒ. q̄
iuga ſibi q̄dā in euāgelio coemerat ꝛ vt ex/
cuſat⁹ haberet̄ a nuptijs/ea ſe pbatũ ire di/
cebat. ¶ Dicēs itaqꝫ dñs Tollite iugũ me
um ſup vos nõ ad aliqꝺ p̄dictoꝝ nos inui
tat. ſʒ ad illꝺ ꝺ q̄ ſignāt̄ dicere meũ debuit.
¶ Sʒ q̄ eſt ſup vos: hoc verbo admoneri
nos arbitror vt donũ ꝯuerſiõnis nos celit⁹
accepiſſe ꝯgnoſcam⁹. vel vt de accepto gra
tias iugiter agam⁹. vel certe vt nos diua p̄
cepta ad pfectũ nõ poſſe implere ſentiētes.
ad ſupne pietat̄ viſcera aſſidue ſuſpirem⁹. B
Poſſum⁹ ſane in ꝓpoſitis q̄tuor verbis/pn
cipales quatuor virtutes a ꝓbatas intelli/
gere. ꝛ quatuor ineptias ſiue abuſiões q̄ in
ter clauſtrales pleriiqꝫ repiũt̄ repbatas ac/
cipe. Virtutes he ſunt. Juſticia fortitudo
prudētia tpantia. Juſticie cõpetit qꝺ dicit̄
tollite. qꝛ vere dignũ ꝛ iuſtũ ē vt cõſulēti ad
q̄eſcas. pcipiēti obedias cõditori Ad forti
tudinē ptinet qꝺ dr̄. Jugũ. qꝛ ipo noīe dat̄
intelligi te fortē atqꝫ cõſtātē eē debere Pru
dētie eſt qꝺ addit̄ meũ. qꝛ nimirũ oportet eē
prudentem vt ſcias reprobare malum ꝛ eli
gere bonum ac ſalutare iugum Temperā/
tie cõgruit qꝺ ſubinfertur ſup vos. qꝛ tem/
pantis animi eſt ad competentem modum
cunctos affectus reſtringere et ordinare.
¶ Abuſiones vero he ſunt. Continuus te
por. et indiſcretus feruor. indebita occupa
tio ꝛ nimia formido Torpor cõtrarius eſt
iuſticie. et reprehenditur in hoc verbo tol/
lite Nimius feruor exterminat fortitudinē
ꝛ dānatur in hoc vbo iugũ Jndebita occu/

patio expellit prudētiā. ⁊ dānaꝶ i hoc qȯ ḋr
meū. Porro nimia formido aduersaꝶ ⁊ pan
tie ⁊ exp̄miꝶ i h̄ qȯ ānectiꝶ. sup vos. ¶ Si
gula si placʒ ordine p̄seq̄mur. iuxta alteri⁹
loci pabolā ad vineā dn̄i sabaoth excolen/
dā. alij p̄mo mā̄c. alij hora tertia. q̇dā sexta
vel nona. nonnulli vndecia veniūt. Hoc
v̄o ē q̄ ad iugū xp̄i. ad f̄uitiū ḋi ad viuēdū
religiose. ad militandū s̄b regl̄a vel abbate.
q̇dā veniūt i pueritia. q̇dā in adolescentia.
m̄lti in iuuenili seu virili etate. pleriqʒ ⁊ in
vltima senectute. ¶ Fit vero nōnūqʒ vt is
q̄ in pueritia ad ꝯuersionē veīt / frigescente
p⁹ modū nouitij feruoris igniculo / v̄taꝶ i te/
porē. ⁊ q̄ q̄tidianis v̄tutū incremētis grām
sibi apȯ deū ⁊ hoīes ꝯparari debuerat vitu
periū sibi magnū ꝯq̇rat. Qui dū solā inno
cētiā p̄pēdit / ad opa v̄tutū se viriliꝶ n̄ accin
git. Impatiēs ad ieiunia. ad vigilias som/
nolēt⁹ ad orādū tepid⁹. indeuot⁹ ad psallen
dū alijsqʒ xp̄i militib⁹ mōo. carni dyabolo
vsqʒ ad sāguinē resistētib⁹ ip̄e sibi in oīb⁹ re
q̇ez q̄rit tā accidios⁹ qʒ ocios⁹. ⁊ secreta tacita
qʒ sibi cogitatōe dicꝭ. Quidnā ego luere ha
beo? Ut q̇d ita rigide districte qʒ viuā sic il/
li magni pctōres. raptores. iniusti adulteri
¶ O cogitatōez stultissimā. q̄i n̄llus tenea
tur f̄uire do / nisi irretit⁹ crimiali pctō. Cer
te sc̄ptū ē. Diliges dn̄m deū tuū ex toto cor
de tuo. ⁊ ex tota aīa tua. ⁊ ex oīb⁹ virib⁹ tuis
Ecce deū ita diligere iuberꝭ vt. s. nihil in te
vacare p̄mittas q̄ deū nō diligas. Quō aūt
tu diligis dn̄m deū tuū ex te toto / q̄n̄ q̇dem
plus posses si velles qʒ facis? ¶ Sane q̄n
to es innocētior tāto eē f̄uitio ḋi debes ar/
dētior. vt vl̄ i sc̄itate ⁊ iusticia ab ip̄o custo/
diaris. vel vt custodite sc̄itati vberi⁹ reḡtie/
ris Nō p̄pēdis q̄ cū alij sibi dimidiāt dies
suos vt q̄lēcūqʒ veniā obtineāt. tu tuos in/
tegros f̄uas. vt grāz ⁊ gl̄iaz tibi ampliorez
adq̇ras Quid si intern⁹ arbiter xp̄ꝭ hoc tibi
inocētiā tuā ꝯf̄uare voluit. vt pōdere pctō
rū p̄gratū frēz tuū / collaborādo ⁊ on⁹ ei⁹ ti
bi p̄tiēdo iuuares Nōne cū xp̄ꝭ tuā desidiā
impediꝶ hec bona ḋi volūtas p̄ increpatio/
nē audire dign⁹ eris. Amē dico tibi q̄ pu/
blicani ⁊ meretrices p̄cedēt te i r̄gno ḋi. vel
poti⁹ timēdū tibi ē. ne illō tibi maledictōis
elogiū infligaꝶ. Nūqʒ ex te frc̄us nasceꝶ in p̄
petuū. Uerba sunt ip̄i⁹ dn̄i maledicētis s̄b
noīe fic⁹ / aīaz hūanā folijs extrīsecaꝝ obs̄/
uatōnū plenā s̄ʒ n̄llo iterioris suauitatꝭ fru
ctu plenā. Tales nimirū erāt illi dno āgeli
ecc̄iaꝝ q̄ꝝ vni p̄ iohēz ḋr scio opa tua q̄ no

mē hēs vt viuas ⁊ mortu⁹ es. atqʒ alij vtinā
frigid⁹ eēs aut calid⁹ si frigid⁹ eēs hūilior ap
pareres ⁊ eēt de te spes. si calid⁹ eēs caritate
feruēs arderes i te atqʒ alios accēderes nūc
āt q̄ tepid⁹ es ⁊ nec frigid⁹ nec calid⁹. i. quia
nec hūilitate fulgēs nec caritate feruēs. pu
tas te aliq̇d eē cū nihil sis incipiā te euome
re ḋ ore meo. hoc est ḋ cetu me laudātiū eij/
cere. ¶ Hec ḋ ꝯtinue tepētib⁹ dc̄ā sūt. Nūc
ꝯseq̄ns ē vt de nimiū feruētib⁹ aliq̄ dicam⁹
Sūt pleriqʒ q̄ feruore nouitio ducti vl̄ po/ S
ti⁹ astutia ātiq̄ hostis tracti / mox vt ꝯuersi
fuerint / sc̄itatis arcē arripe festināt ⁊ oīa si/
ne ꝯsilio sine ordīe sine discretōne agentes
effreni studio ferunꝶ in p̄ceps vigilāt pl̄ri⁹
ieiunāt ⁊ abstinēt xp̄ensi⁹ pl⁹ orāt ⁊ laborāt
qʒ ꝯmunis monasterij regula vl̄ maioꝝ co
hortenꝶ exēpla Si q̇s eis de mō. siq̄ ḋ discre
tōne suggesseris. deceptōnes putāt. ḋspici/
ūt. fugiūt velut nociua oīa arbitrāꝶ vt ster/
cora. adeo studiosa ⁊ odibili obstinatōe il/
ludētē sibi sequūꝶ diabolū. Et qȯ magꝭ est
mirādū cū ad ꝯtēplāda secreta celestia oī se
se studio ḋuotōnis erigāt ad āhulādū paci
fice i t̄ra caligāt. ⁊ q̄ oc̄lis ad s̄blimia leua/
tꝭ / pedib⁹ n̄ p̄spiciūt. q̄i celo intēti / i t̄ra offē
dat. Nlli nāqʒ magꝭ qʒ hi vnaīmitatē fratꝝ
p̄ impatiētiā viciāt. p̄ iobediētiā turbāt. p̄ ꝯ
tumaciā dissipāt. ⁊ nihilomin⁹ isistūt inde/
fēsis orōib⁹ itroire i sc̄ā sc̄oꝝ ⁊ sc̄issimū illō
irrūpre dīne puritatꝭ arcanū. necdū tn̄ ip̄i
f̄uare curāt vitatē sp̄ūs i viculo pacꝭ. ⁊ q̄m
nō recte pulsāt. fit iusto ḋi iudicio vt n̄ in/
troeāt. Sc̄ptū q̇ppe ē. Hereditas ad qʒ fe
stinaꝶ i p̄ncipio / i fine bn̄dictōe carebit. de/
niqʒ p̄ Jeremiā ḋ Moab ḋr. Q̄ pl⁹ fecꝭ qʒ
potuit / idcirco p̄ierūt. Si ei vires suas me
tireꝶ sciret p̄fecto q̄ paulati lōgi⁹ itur Quia
v̄o nolūt modrari qȯ faciūt ḋficiēte p⁹ mo/
dicū naꝶa corp̄is fit vt aut a ceptꝭ ꝶpiꝭ desi/
stāt aut si n̄ ḋstiterit ifirmitates p̄petuas in
currāt Fiatqʒ oīb⁹ eoꝝ onerosa ifirmitas q̄
b⁹ añ fuit molesta sc̄itas. q̄ntos hodieqʒ vi/
ḋm⁹ cū carꝭ iure āicicias cui ātea ḡues itule
rāt pugnas. appetere delicata q̄rere suauia
q̄ vilia ⁊ grossa / pri⁹ sine scrupl̄o r̄cipe n̄ po/
terāt. q̄ntos itē vidm⁹ xp̄ꝭ idiscretos sp̄ūalꝭ
exercitij labores sēsib⁹ p̄ditatos eē ⁊ ad vlti
mū nescisse discernere iꝶ bonū ⁊ malū q̄ p̄mi
t⁹ inꝶ diē ⁊ diē inꝶ bonū ⁊ bonū ⁊ deide oēz
diē diiudicabāt. Ue eis q̄ sic corp̄a sua di
uino s̄btrabūt f̄uitio / vicio suo. ve inqʒ eis
cum tam misere fiant nouissimi qui vide/
banꝶ fore primi. Tolerabile tamen si fiant

nouiſſimi ⁊ nõ extranei. ſi infirmitas quas
ſibi adduxerũt. potiꝰ ꝙ̃ incurrerũt / poterit
excuſare eos a bõis q̃ agere debuerũt ⁊ ſi vo
luiſſẽt potuerũt. ¶ Tertia abuſio ẽ indebita
occupatio. Hec vid3 ẽ cũ pꝰpoſito q̃s pẽitẽ
tis ⁊ plãgentis officio / implicat ſe ſcientijs
ſecl'aribꝫ q̃ ad rẽ nõ ptinẽt. q̃ ad ſalutẽ cõſe/
rendã ꝯſeruãdã ve / ñ valẽt. Alius addiſce
re ſtudet ſilogiſmos ⁊ fallacias. aliꝰ agge/
rare nũeros ⁊ mẽſuras. alius callet muſice
ꝓportõnes. aliꝰ phice inueſtigat experimẽta.
aliꝰ ꝑpplexa legũ canonũ ꝗ̃ diſcutit argu/
mẽta. Sic q̃ſq; in eo circa qd̃ afficit' libẽt'
occupat'. ⁊ in occupatõne ſua delectat' ⁊ ni/
bilominꝰ credit ſe delectari in dño. qñ q̃dẽ
ñ recedit ab ordĩe monaſtico. ¶ Tal'ni fal/
lor aſſimilat' ſamaritibꝫ ꝺ̃ q̃bꝫ ſcptura r̃fert
ꝙ vnaq̃q; gẽs cũ coleret deũ / dijs q̃3 ſuis ſ'/
uiebãt. Vnuſq̃ſq; erei qd̃ ſibi delectabile ⁊
p̃ oĩbꝫ diligẽdũ venerãdũq; eligit / hoc qua
ſi deũ ſibipi ſtatuit. Vñ ẽ illꝺ̃ i ꝓpha. Vni/
uerſa ydola domꝰ iſrael depicta erãt i parie
te. paries in domo iſrael / eſt obſtinatio mẽ
tis in religioſo. q̃ paries / ꝯtinet ydola non
ſculpta ſ3 depicta. cũ religioſus nõ oĩmo
de diligit iniq̃tatẽ licet afficiat' circa aliq̃
vanitatẽ. Colit igit' deũ ſil' ⁊ ydola q̃ ⁊ bo/
nis opibꝫ inſiſtit. ⁊ nihilominꝰ ſcie alicui ſe
cl'ari vane intẽdit. ¶ Quarta abuſio ſine ſe
ptia / ẽ incauta formido. Hec ex ꝯſideratõe
negligẽtis vite ꝓcedit. ⁊ niſi tꝑantẽ diſcreti
onẽ adhibueris ad deſpatõnẽ3 ꝑducit. Si
ꝺ̃ reſpectu mĩſitudinis diue mie / negligẽti/
as tuas penſare ſupſederis. hoc ẽ fallere te
ipm. Si aũt ex intuitu diſtrictõis ſupne / i
tꝑate timeas. hoc ẽ cũ dolore deſcẽdere ad
infernu3. Quid ꝗ̃ eſt? Nimirũ vt adhibito
diſcretõis ſtudio. ꝺ̃ duobꝫ ꝯtrarijs q̃i qd̃ã
tꝑamẽtũ facias vt inter ſpem ⁊ metũ. inter
ſecuritatẽ. decipiẽtẽ ⁊ diffidẽciã excecerãte3
ambulãs. medio tutiſſimꝰ eas. ¶ Nũc ſin/
gula ſingulis adaptemꝰ. Supra diximus
q2 ꝯtinuꝰ tepor ꝯtrarius ẽ iuſticie quod li/
q̃do ꝯſtabit ſi diffinitõnẽ iſpexerimꝰ. Dif/
finit' itaq; ſic. Juſticia ẽ v̉tus reddẽs cuiq;
qd̃ ſuũ eſt. ⁊ tepor ẽ viciu3 nlli' ex itegro red
dẽs qd̃ ſuũ eſt. Debitores ſumꝰ fr̃es chariſ
ſimi deo. debitores ꝓximi. debitores ⁊ no/
bis. Debemꝰ deo glĩa3 ⁊ laudẽ. ꝓximo cõ/
gratulatõe3 ⁊ ꝯpaſſiõe3. nobiſipis diſcipli/
nã ⁊ ſolicitudinẽ. Debemꝰ deo totũ qd̃ poſ
ſumꝰ. ꝓx̃io qd̃ ab ipo nobis fieri vellemus
debemꝰ nobiſipis quicq̃d v̉tutis. quicq̃d
bone fame. quicq̃d bone ꝯſcie eſſe cogno/
uerimꝰ. Si aũt in laude dei ſꝑ tepentes et
diſſoluti. in amore ꝓximi torpẽtes et frigi/
di i diiudicatõe nr̃i negligẽtes fuerimꝰ ⁊ re
miſſi q̃d tam iuſticie ꝯtrariũ? Vides pla/
ne ꝙ ſic faciẽdo nõ reddimꝰ cuiq; qd̃ ſuũ ẽ
Deniq; q̃d tam iuſticie ꝯtrariũ ꝙ̃ dicente
dño. tollite. cũ nos ipm qd̃ ſuſtulimꝰ iugu3
oĩmode ſatagimus deponere. ¶ Dici/
mus itẽ ꝙ nimius feruor exterminat forti/
tudinẽ qd̃ de ꝯpatõe duoꝝ ꝯcertãtiũ dino
ſcere facillimũ ẽ. Ponamꝰ añ oculos duos
in certamĩe ꝯgredi. vnũ q̃ validis ⁊ cõtinu
is ictibꝫ aduerſariu3 laceſſat. aliũ q̃ venien/
tes ictuſ clipeo ſagaciter excipiat ⁊ laceſſẽtẽ
hoſtẽ ꝓuida expectatõe deludat. vnũ q̃ to/
tũ ſimul ꝓferat ſpm̃ ſuũ. aliũ q̃ diſpenſet et
reſeruet in poſterũ. Nõne iſto q̃i ſegniter a
gente ſed vtiliter ſibi ꝓſpiciẽte. Jlle dũ ictꝰ
ſuos nõ modificat / fortitudinẽ ſuã extermi
nat ⁊ triũphu3 aduerſario dat? Nonne iſto
vſq; ad finẽ ꝑdurante fortiter. ille ſuccũbit
turpiter ⁊ ꝑdet iuſte qd̃ nimis feruide que/
rebat. qm̃ finis nõ pugna coronat'. Eya ꝗ̃
frater ſingularis q̃ ſingulariter ⁊ indiſcrete
facis. Eya inquã extermina faciẽ tuã vt vi/
dearis hoĩbꝫ ieiunans. extermina oculos
tuos vt videaris plorãs. extermina fortitu
dinẽ tuã i pũcto tp̃is vt paulo pꝰ nihil plꝰ
facere poſſis. Hec eſt tota ſcĩtas tua. hec ſa
pientia tua inſpirata a rectore tenebraꝝ et
caliginis qui ſe trãſfigurat in angelũ lucis
Audis ꝙ dñs / noiando iugũ. ſocialẽ (vt ſu
pra dictũ eſt) in cõuentu te hortat' ducere vi
tam ⁊ tamẽ obſtinato ſectaris animo odio
ſã ſupſtitõe3 tuã. Deus inhabitare fac' vni
us moris in domo vt ſeruiãt ei hũero vno
Tu aũt alterꝰ moris q̃ humero tuis q̃ ab
vnitate recedis. Sed q̃rſũ iſta progreſſio?
Sufficiãt h. ¶ Jtẽ diximꝰ ꝙ idebita occu/
patio expellit prudẽtiã. qm̃ ꝯ̃ria ẽ illi. Non
ei bñ ꝯueniũt nec i vna ſede morãt' ſcia ma
ieſtatis ⁊ ſcia vanitat'. nõ magis ꝙ̃ duo ad
uerſarij in vna domo. q̃ ei3 ſocietas luci ad
tenebras. An q̃s locꝰ / tẽpli dei cum ydolis
Aut q̃re filij iudeoꝝ i ihr̃l'3 loquũt' azotice.
q̃ etiã i azoto poſiti deberẽt loqui iudaice?
Nec hoc dicimꝰ ꝙ iſta ſcire ſit malũ. ſ3 ꝙ r̃li
gioſo i his nimiũ occupari ſit vitioſũ. Deni
q; iſta ñ mõ diſcere ſ3 oli didiciſſe. Nũc cu/
ra alia nos ſolicitat. Occupent' in his ſecu/
lares ne iocentur. ne venentur. ne fornicẽ
tur vbi autem iſta deſunt / illa quid faciunt
Cum debeas in lege dei meditari die ac
nocte / q̃ mẽte ruminas ſylogiſmos ⁊ argu/

mēta vanitatis tue. Dicēte dn̄o. meū. tu ne
ſcio q̄d aliud iugū videris ducere cū ſeclari
bus. p̄tē tuā fortaſſe cū ypocritis habit9
¶ Dixim9 etiā q̄ icauta formido aduerſat
tēperātie. Illa deſpatōnē reꝑmit q̄ȝ iſta ſug
gerit. Illa cor letificat qđ iſta ꝯturbat. Si
te pctōrē cōſideras aut ſ̄re. optet vt a te do
minū nō repellas. Repellis aūt ſi de boni
tate eius ꝓpter tuā maliciā deſpas. ſi de im
ꝑfecto tuo īꝑpate formidas. Si opa no
ſtra ſufficerēt nob. dīne mīe q̄s locus eſſet
Propterea ḡ daṫ grā vt nō gliēṫ oīs caro co
rā illo. cū ſe videt ꝑ ſolā obtinere grāȝ qđ n̄
pōt ꝑ virtutē ſuā. Si vilitatē tuā ꝯſideras
magis inſta. cōfide. ſpera. clama ⁊ depcare
altiſſimū et dabit tibi petitōnes cordis tui
Cū audis dicentē dn̄m / ſuꝑ vos reſpira ad
grām. gratus eſto grē. et de virib9 tuis noli
ꝓſumere. ¶ Ecce de iugo dn̄i q̄ potuim9 di
ximus. mlta q̄dē. ſȝ n̄ oīa fortaſſis q̄ debui
B mus. Sed q2 ad alia ſeq̄ntia ꝓperam9. iſta
ad pn̄s ſufficere credim9. Uex q2 btūs Be
nedictus. iugū dn̄i / ſcolā dīni ſuitij noiat.
q̄d i hac ſchola agēdū. q̄d ve diſcēdū / ſit vi
gilāter audiam9. Seq̄ṫ. Et diſcite a me q2
mitis ſū ⁊ hūilis corde. Patȝ ꝑfecto q2 ma
giſter noſter ipē ē xp̄s q̄ nos a ſe diſcere mo
nuit. fcūs ⁊ ipē nobis exēplū bonoꝝ opeꝝ
Uos vocatis me inq̄t magiſter ⁊ dn̄e. ⁊ bn̄
dicit᷑. Sū etei. In hoc inq̄t ꝯgnoſcēt oēs
q2 mei diſcipuli eſtis. ſi ſic ego ſū. mites et
hūiles corde fuerit᷑. Mea actio vrā ē lectō
mea vrā eſt diſciplina. diſcite ḡ a me q2 mit᷑
ſū ⁊ hūilis corde. Plēra frēs dilectiſſimi ex
hortatō cū mgr̄ exhib3 h̄ i fact᷑ qđ docet ver
bis. ⁊ diſcipulos p̄cedit vita q̄s vult ꝑfectos
eſſe ⁊ eruditos corde in ſapia. ¶ Diligēd9
plane ⁊ oī ſagacitate imitandus. ꝓſertim cū
nil exhibeat. nil doceat aliud q̄ȝ māſuetudi
nē ⁊ hūilitatē cordis. Apparȝ ergo q̄ȝ ama
bilis fuit dn̄s Ihs. vtpote mitis et hūilis
corde. Sic ei oīs iracūdus ⁊ arrogās / odi
oſus. ita eregione oīs māſuetus et hūilis /
gratioſus. Māſuetudo aūt hoīb9. hūilitas
deo amabilē ſolȝ reddere hoīeȝ. Amabilis
ergo erat dn̄s ihs et mlt̄ū amabilis tā ama
bilis i māſuetudine ⁊ hūilitate ſua. q̄ȝ ma
gnus et laudabilis i maieſtate dīna. Dicit
itaq̄ȝ ſe mitē ⁊ hūilē corde. ¶ Nā q̄ mitis ⁊
hūilis eſſet dictis et factis nō op9 habebat
hoc ꝯmēdare diſcipulis ſuis. Ipi em̄ vide
rūt ⁊ audierūt ⁊ ꝑſpexerūt. oculis ſuis ⁊ ma
nib9 tractauerūt viderūt ⁊ anūciauerūt no
bis. Que aūt videre ⁊ audire nō poterāt ne

ceſſe habuit vel potius ipi neceſſe habuerūt
⁊ ipē annūciaret eis. q2 argumentū cordis
verba ſūt. ¶ Cū igiṫ virt9 habeat tres dif
ferētias / duas fecit exemplo. tertiā verbo.
Mitē ſe ⁊ hūilē demōſtrauit in dictis quā
do horrēdis blaſphemijs laceſſitus ⁊ quin
quies habere demoniū dictus. ad doctrinā
ſꝑ q̄ȝ ad ꝯtumeliā ſe potius erexit. Mitē et
hūilē ſe demōſtrauit in fact᷑. q̄n ſic ouis ad
occiſionē ductus ⁊ q̄ſi agnus corā tonden
te ſe ommutuit. ſe ligādū flagellandū expo
ſuit. q̄ ſolo nutu potuit necuiſſe malignos
Cū igiṫ nllus ſciret q̄d eſſet in ei9 interiori
hoīe niſi ſpūs eius q̄ in ipo erat. bonū qđ
in corde habuit. verbo diſcipulis ꝓpoſuit
⁊ hoc eos diſcere atq̄ȝ imitari p̄cepit. Eſt āt
⁊ aliud hic cōſiderādū. Uirtus q̄dē alia cō
ſiſtit in actu. alia in affectu. Uirtus i actu
virt9 eſt. virtus in affectu virt9 virtut᷑ eſt.
¶ Uirtus q̄ſtalibet ꝑferaṫ i actu. aut ꝑua D
eſt aut nlla / niſi etiaȝ de cordis emittatur
affectu. Si em̄ bonū facis ſine cordis affe
ctu. beſtialiter facis ⁊ virt9 ꝑua eſt. Si bo
nū cōtra cordis affectū fraudulēter facis. ⁊
virtus nulla eſt. magis vitiū reputaṫ. Hic
ps ait Eructauit cor meū v̄bū bonū. Uer
bū ſane bonū nō eſſet / niſi ex bono cordis
affectu ꝓdiret. Hinc ē etiā illud qđ ad cō
mendatōnē ſponſe in canticis canti. diciṫ.
Emiſſiōes tue ꝑadiſus maloꝝ punicoruȝ.
Mala punica foris rubicūda ſūt intrinſe
cus granis repleta. Bone igiṫ actōnes de
bono corde emiſſe ⁊ egreſſe. recte / paradiſo
maloꝝ punicoꝝ ꝯpanṫ. q2 ⁊ hoīb9 foris ru
tilant ꝑ pietatis exhibitionē. ⁊ deo ſeſe int9
copulant / ꝑ charitatis affectioneȝ. Ut ḡ ſe
dominus nobis preberet exemplū nō ſolū
boni operis ſed etiā munde affectionis. di
ſcite inquit a me quia mitis ſū ⁊ hūilis cor
de. q2 nimiruȝ nullius momenti apud deū
eſt exhibitio bone actōnis quaȝ nō cōmen
dat emiſſio pie affectōnis. ¶ Sane notan
duȝ q̄ duas inſinuauit virtutes. māſuetudi
nem ⁊ humilitatē. q̄ in his ſumma cōſiſtat
ꝑfectionis. Sunt etem̄ duo / q̄bus ſemper
impugnātib9 ab ſtatu ꝑfectōnis euertimur
ꝓſpa vicȝ ⁊ aduerſa. Uerba igiṫ dn̄ica ſic cō
hem9 attēdere q̄ duo doceamur opponere.
māſuetudinē aduerſis. ꝓſpis hūilitatem.
Si q̄ e nob cū ꝓſpis ad votū ſucceſſib9 pol
lēt ⁊ bonis tp̄alib9 ⁊ ai trāq̄llitatib9 gaudēt
tūc ſe i grāꝝ actōib9 exerc̄t atq̄ȝ dī circa ſe be
niuolentiā debita cū reuerentia ſuſcipiunt
cum aūt iniurijs incōmodis tāgūṫ / mox in

murmuratõnē atq̃ i impatiētiã ſeu i medi
tatões vltõnis pſiliunt. Hi nimirũ hũiles
in pſperis ſ3 nõ ſũt mãſueti ꝛ mites in ad-
uerſis. ¶ Atq̃ ꝯ cõſtantiã in tribulatõnibꝫ
tenēt/ ſ3 pſpitatis tpe de ſucceſſu intꝰ ſupbi
unt/ hi ṽtutū alterã ſeruãtes. alterã negli-
gũt Debemꝰ ãt ꝛ mãſuetudinē humilitati
ꝛ humilitatē mãſuetudini iungere. et hinc
aduerſa ſufferẽdo. illinc pſpera non curan
do/ elicere. ne cũ ex vna pte decori apparu
erimꝰ. ex altera deturpati diſpliceamus.
I ¶ S3 iter h ad memoriã veniũt octo illa
pncipalia vitia. q̃ꝝ pñtiã ſētire oim eſt. na
turã diſcernere paucoꝝ. ꝯtra q̃ vt nob vi-
detˀ ex ṽbis pmiſſis nõ mediocritˀ ꝯmuni-
mur. Octo q̃ppe pncipalia vitia eē ſcri dif
finierũt ſumētes auctoritatē ex teſtĩtoṽl'te
ſtimonio legis. in q̃ nũerãtur ſeptē gētes q̃
rũ olim ppl's dei terras poſſedit. Scptū3
nanq̃ eſt. Et introducã vos ad loca cana-
nei et ethei amorrei ꝛ phereſei euei ꝛ iebu-
ſei ꝛ gergeſei. Quibꝫ ſeptē dum egyptioꝝ
gens additˀ/ pculdubio octo gētes deſcri-
bũtur. p q̃s vt dictũ ē. octo pncipalia vitia
deſignantˀ ſicē ex eaꝝ interptatõnibꝫ etiã in-
telligi põt. ¶ Egyptiꝰ etenĩ interptatˀ tene-
bre ꝛ deſignat gula3. qꝛ guloſitas obtene-
brat ꝛ obſcurat intellectũ. Juxta illõ puer
biũ qõ de greco trãſtulit Hiero. in latinũ.
Pignis vēter ñ gignit ſenſũ tenuē. ¶ Ca
nanēꝰ exꝑmit luxuriã qõ ꝛ ꝯgrua interpta
tõne demonſtrat. Interptatˀ eĩm motꝰ coꝝ
q̃ꝝ niſi gētiliũ: Cetera nempe corpis nr̃i
mēbra. ad nutũ volũtatis nr̃e mouētˀ ꝛ ſtãt
illa vero mēbra in motu ſuo nec voluntati
nr̃e obediũt. nec ſ biacēt prãti nec rõnē ſe-
quũtˀ. De cuiꝰ motꝰ repſſiõe in laudē fortꝭ
mulieris dr̃. Et cigulũ tradidit cananeo.
Cigulũ q̃ppe tradere cananeo/ ē motꝰ lu-
xurie ꝯtinētie legibꝫ reſtrigere. Hinc de io
hãne dr̃. zona pellicea circa lũbos eiꝰ zonã
nimirũ circa lũbos põit. q̃ laſciuiētis car-
nis impetus ſtrigit. ¶ Hethēꝰ vanã gl'ia3
ſignificat. q̃ ex eo q̃ i opibꝫ ſuis ſp diſplice
re formidat et ñ ſolũ aliȷs ſtupori eē ſol3 ſ3
ipſa q̃3 de ſe ipſa ãmiratˀ ꝛ ſtupet recte formi
dãs vel ſtupens interptatˀ. ¶ Amorrēꝰ qõ
ſonat amaricãs ſiue amaritudo ſignificat
ſupbiã. cuiꝰ qꝛ ꝓpriũ ē tãte ſp obſtinatõis
eſſe/ vt nullius ſenſui vel volũtati cedere.
nullius digneturverecundie parcere. ama
ritudinis ſemp et indignationis ipſa ſibi
cauſa efficitur. ¶ Phereſeꝰ dr̃ fructificatõ
p qõ deſignatˀ auaricia q̃ fructum facẽ vtiq̃
carnis nõ ſpũs. ſtudioſiꝰ inſiſtēs opibꝫ cu3
mũdo pituris/ q̃ opibꝫ deo placituris. vt
ſc3 impleãtˀ horrea ſaturitate. ꝛ vino torcu
laria redũdent. nõ vt corda mũdentˀ ꝛ ṽtu
tũ receptacula fiãt. Uel dr̃ fructificatio q̃i
fructꝰ fuſcatõ. q̃ fructũ boni opis obfuſcet
ꝛ inquinet. ¶ Eueus interptatũ ſonat fer
rũ ſiue peſſimũ. p qõ peſſimũ ꝛ vere ferreũ
viciũ denotatˀ inuidia. q̃ duriciã cordis in
ducit. et ſũme malicie nutricē. Jebuſeꝰ cõ
culcatõe3 ſonat ꝛ accidiã animi ſignat q̃ ꝯ
uictũ a ſe tanq̃ plaſtes ꝯculcãs humũ/ ani
mũ elidit et ꝯculcat vt ſternat cũ demonũ
pedibꝫ ꝯculcãdũ tanq̃ lutũ plateaꝝ. Ger-
geſeꝰ innuit irã eo q̃ colonũ eȷ̃ciens inter-
ptatˀ. qꝛ hoc h3 p ceteris vitȷs ꝓpriũ/ q̃ ipa
colonũ ꝯſcie ſue a poſſeſſiõe cordis eȷ̃cit.
atq̃ duras tũc cogitatõnũ obices ponit. et
ſic impedit eiectũ ne poſſit cernere veꝝ qõ
in intimis manet abſcõditũ. ¶ Horũ aũt
octo vitioꝝ duo ſunt carnalia. reliqua ſex
ſpũalia. Jlla carnalia qꝛ in corpis mēbris
eoꝝ opatõ ꝯſiſtit. Jſta vocãtˀ ſpũalia ſiue
corpalia. qꝛ in corde actitantur. Ut g̃ dñs
nos ad exterminatõe3 vitioꝝ ſuis verbis
inſtrueret/ duas tm̃ ṽtutes ꝓpoſuit mãſue-
tudine3 ꝛ hũilitatē. Que vero vitia bis vir
tutibꝫ ꝯterãtur/ innuiſſe videtˀ cũ appoſuit
corde. Per hoc ei ſignificare voluit duas
has virtutes. ſex ſpũalibus ſeu cordalibus
vicȷs opponi debere. ¶ Sed illa duo car
nalia nũq̃ intacta relinq̃t: Minime Nã
ad coꝝ extinctõnē ptinet qõ pmiſit. Tolli
te iugũ meũ ſup vos. Neq̃ eĩm tam inſipi-
ens quis iugu3 chriſti ſuſcipit/ qui non in
ipſo ſuſceptionis initio ſe ſciat gule et ven-
tri deinceps non ſeruiturum. Nempe hec
ſũt dura illa ꝛ aſpa per que itur ad deũ que
beatus Benedictus iugũ ſuſcepturis/ dili
gentius iubet pdicari. Durũ eſt ſiquidem
ciboꝝ oblectamēta aſſueta relinq̃re. Aſpe
rũ q̃3 eſt libidinis blandimēta illicita/ non
licere. ¶ Sub quo gemino malo/ omnes
eramus cum gentes eſſemus. i. cũ gentilitˀ
viueremus. At poſtq̃ gentilitatē exuimꝰ.
poſtq̃ abiectis tenebris lux in dño eſſe ce
pimus. poſtq̃ duobus carnalibus vitȷs
ſuire iã nec volumꝰ diuinitꝰ inſpirati. nec
valemꝰ ipa ordinis obſuãtia impediti de-
bemus manſuetudinē et hũilitatē cordis:
vigilãter tenere quo ſex illis vitȷs ſpiritu-
alibꝫ valeamꝰ reſiſtere. ¶ Deb3 ergo hanũ

virtutũ vtraq̧ triformis eſſe. q̄ trib' vtra/
q̧ vitijs opponenda eſt. Opponit̃ aũt hu/
militas. ſupbie. vane glie. ꝛ auaricie. Mã/
ſuetudo. inuidie. accidie. ire ¶ Sit quoq̧
hũilitas. depſſa in ſe refleꝛa ad ſe recluſa in
tra ſe Depreſſa ſit in ſe. ne de ſe alta ſapiat.
refleꝛa ſit ad ſe ne hũanũ fauorẽ querat. re/
cluſa ſit intra ſe ne res perituras vagabũda
ambiat. ¶ Sit quoq̧ manſuetudo carita
tiua. ſit iocunda ſit tranquilla. Caritatiua
ſit vt ꝑ aliena felicitate nõ teneat liuorem.
Jocũda ſit vt de ꝓpria aduerſitate nõ habe
at dolorẽ. Trãquilla ſit vt ĩ nll'o caſu exer/
ceat rancorẽ ſiue furorẽ. ¶ Sic ſub iugo
dñico poſitus frater et in prelio dñi conſti
tutus virtute manſuetudinis et humilita/
tis circũfultus vndiq̧ vniuerſa preualebit
tela nequiſſimi ignita extinguere. munit'
ab intus ꝯtra ſupbiam. de foris ꝯtra vanã
gloriã. ſurſũ ꝯtra gulã. deorſũ ꝯtra luxuriã
a dextris ꝯtra auariciã. a ſiniſtris ꝯtra acci
diã. ab anteriori pte ꝯtra irã. a poſteriori ꝯ
inuidiã ¶ Tali in nauigio ſubiectus per
hoc mare magnũ ꝛ ſpacioſũ/ octo illa notiſ
ſima maris ꝑicula prouidus nauta ꝛ ſtre/
nu' euitabit Dico aũt carybdiz gule ꝛ ſire
nas luxurie ſcillaz ſupbie ꝛ ſirtes vane glo
L rie piratas auaricie et beluas inuidie ven
tos accidie ꝓcellas ire ¶ Jam vero ſubla
to iugo ſaluatoris ꝛ apprehẽſa diſciplina
manſuetudinis et hũilitatis. q̇d mercedis
veritas ꝓmittat celeſtib' diſcipulis audia/
mus ¶ Sequit̃ Et inuenietis requiẽ ani
mabus veſtris. Gemina eſt aĩaꝝ requies.
Una in pñti. alia in futuro. Jſta habz me
ritum. illa premiũ. Per primã habet̃ ſcdã.
i. per meritum premiũ. ſicut ſcriptum eſt.
Erit ſabbatũ ex ſabbato. hoc eſt ꝑ requie
pectoris/ dabit̃ requies eternitatis. Et iſta
quidẽ que in pſenti eſt/ requies aĩoꝝ dici
poſſet. illa vero que in futuro erit requies
animaꝝ. Tamẽ ꝛ de vtraq̧ ſimul ꝛ de vtra
libet ſingillatim/ poſſunt accipi verba do/
minica. ¶ Prima igit̃ req̇es mlt'is ĩ ſacra
pagina noibus appellat̃. Dicit̃ eñ bona
ꝯſciencia. bona volũtas. pax pectoris. trã/
quillitas cordis. puritas mentis. refrigeri
um anime. cõſolatio ſpũs ¶ De qua quia
ſub noie refectõnis ſupra ſatis ad moduz
diſputauimus/ ea nunc tacita de ſcda ali/
quid dicendũ videt̃ Sz q̄ ipa finẽ pñtis
vite ſequit̃ qd̃ de ea dicere intẽdimus/ in fi
M nem pñtis ſmonis differamus ¶ Sequi

tur Jugũ ei meũ ſuaue eſt ꝛ onus meũ leue
Supra tñ de iugo dcm̃ eſt de onere vero
nll'a fuit mẽtio. Jugũ q̇dez dñi ĩtuitu ei'
eſt aſſumptio. onus vero eius q̇d aliud eſſe
pt/ q̄ꝫ hoc qd̃ diſcere ſub iugo ꝑcipimur ſcz
vt ſimus mites ꝛ hũiles corde. Eſt ergo iu
gũ monaſticus ordo. onus aũt pietas mẽ/
tis ꝛ corꝑalis exercitatio. Dicat ergo dñs
Jugũ eñ meũ ſuaue eſt ꝛ onus meũ leue.
¶ Sed q̇d dicis bone mgr̃? Nunq̇d igno
ras ſcriptũ ẽẽ. multe tribulatõnes iuſtoruz
Non meminiſti dictũ a te. Ecce ego mitto
vos ſicut oues in medio lupoꝝ. Et itẽ Jn
mũdo p̄ſſurã habebitis. Nõ ꝑuidiſti dicẽ/
dum. Per multas tribulatõnes optet vos
intrare in regnuz celoꝝ? Et illud. Omnes
q̇ volũt pie viuere in xp̃o ꝑſecutõez patien
tur. Quõ ergo iugũ tuũ ſuaue ẽ ꝛ onus tu/
um leue? Dãna ꝛ ꝓſcriptiões ꝓpeti. iniuri
as ꝛ ꝯtumelias nõ vlciſci. duros in corpe
ictus ſuſtinere. aĩaz ponere. nunq̇d hoc ſu
aue eſt ꝛ leue? Eſt vtiq̧ ſz ap'lis ꝛ martyri/
bus. ¶ Corp' caſtigare ieiunijs. aĩaz affi/
cere lacrimis ꝛ orõnib'. volũtatẽ ꝓpriã odi
re. ſolitudinẽ amare. nunq̇d hoc ſuaue eſt
ꝛ leue? Eſt vtiq̧. Sz veris xp̃i cõfeſſorib'
ꝛ virginib'. ¶ Quõ inquis? Hic primũ vi
dete frẽs mei q̄ dñs diſcipulis loq̇batur.
Si locut' fuiſſz turbe illa verbũ reſpuiſſz
q̄ viz verbi nõ intellexiſſz. At diſcipuli au
dierũt ꝛ r̃ceperũt. q̄ qd̃ dicebat̃/ verũ ẽẽ co
gnouerũt. Audiam' ḡ ꝛ nos qd̃ dr̃. ꝛ quõ
veꝝ ſit qd̃ dr̃ intelligam'. Hec ei q̄ſtio duo
b' mõis ſoluit̃. ¶ Prio q̇dẽ q̄ aĩe vere de/
uz diligẽti/ ꝛ iuſticiã eius fideliter eſuriẽti/
etiã amara dulcia videt̃ ꝛ aſꝑa ſuauia. No
uim' hoc ꝑ ſciaz. ſz vtinã ſciam' ꝛ ꝑ expien
tiã. Accede ḡ hõ ꝛ expire q̄ꝫ ſuauis ẽ dñs. ꝛ
q̄ꝫ leue ſit on' ei'. Nemo ei ſcit/ q̇ necdũ gu
ſtauit. Si ita nõ ſentis/ ip̄e tibi teſtis es q̄
nõdũ guſtaſti. Ad hoc infinita religioſoꝝ
mlt'itudo veꝝ ẽẽ teſtat̃. Alio mõ ſoluit̃ hec
queſtio ſi dicam' q̄ iugi dñici ſuſceptio et
oneris ei' portatõ/ ḡuis q̇dẽ videat̃ ꝛ aſꝑa
ſz ĩ cõꝑatõe ſcl'ariũ moleſtiaꝝ valde ſuauis
ꝛ leuis ſit. Reſpice (vt exẽplis vtamur) fu/
res ꝛ latrones. ꝑdones ꝛ adulteros. quan
tos labores. quãtas vigilias. quantas cu/
ras expẽdant vt excogitatas neq̇tias ad ef
fectũ ꝑducã Reſpicite ꝛ eos q̇ ꝛ honeſtiora
q̇dãmodo videt̃ exercere negotia. diuerſos
dico mercatores mari terra q̧ mercimõia
ſua circũferẽtes. q̄ta incõmoda ſuſtineãt

ſubeant pericula . vt ad modica ſtipendia
perituraſq̃ʒ diuitias q̄nq̃ʒ ꝑtingant. Reſpi
cite deinde ⁊ ſuos militibꝫ milites princi/
pibꝫ etiā ad illicita queq̃ʒ ſeruiētes ⁊ in eū/
do. in currēdo. in ſtando. die noctuq̃ʒ labo
rantes. Reſpicite e diuerſo dei miſtros i ce
nobijs ſedētes. modicū q̄dē laborantes et
plurimū pauſantes. inſuꝑ ⁊ ꝓ req̄etiōe ſua
q̄ſi ꝓ labore maximo req̄eʒ eternā expectā/
tes. Nōne illi multo difficiliore via deſcen
dūt ad inferna. q̄ʒ iſti aſcēdāt ad regna ſuꝑ
na. Jugū ḡ dn̄i ſuaue eſt ⁊ onus eius leue.
¶ Poterat ergo dn̄s h̄ dixiſſe. Jugū meuʒ
cōmodū eſt/ ⁊ onus meū ſalubre. Et h̄ ſi di
xiſſet verū vtiq̃ʒ dixiſſet. Multi eni in ſecu
lo/ſeculi voluptatibꝫ dediti/ dū illecebroſis
cōdimentis vtūtur. dū lautioribꝫ epulis in
dulgent. dū vino ſe intēpanter ingurgitāt/
aut mortē ſibi celerius attrahūt. aut mole/
ſtiſſimas egritudines incurrūt. ⁊ dū iuguʒ
dn̄i q̄ſi aſpeꝝ ꝓhorreſcūt. ipi ꝑ iugū ſeculi
ſub ḡ delicianť ſibi ꝯq̄rūt vn̄ a iugo dn̄i ſep
elōgenť. At cōtra clauſtrales dū curꝫ ſe nō
implicāt. dū tranq̄llitatē corꝑis ⁊ animi ſ/
uant. dū carnis terūt ſuꝑbiā. potus cibiq̃ʒ
ꝑcitate. dū modicū q̄d laborant ꝓ eterna re
quie ⁊ infirmitates multas ꝑter intentiōeʒ
deuitant. ⁊ vitā etiā nolētes prelāt. ¶ Po/
terat itē dixiſſe ſaluator. Jugū eniʒ meum
honorificū eſt ⁊ onus meū venerabile Se
pe etenī videm⁹ plus honoris ⁊ veneratio
nis apud potētes ſeculi hr̄e paupes mona
chos q̄ʒ diuites ſuꝑbos. ¶ Dia tn̄ hec ꝯp
A bēdiſſe de⁹ intelligiť cū dixit Jugū eni me/
um ſuaue eſt ⁊c. ¶ Eſt vnū tn̄ i q̄ valde du
rū iugū eius videť. ⁊ onus ei⁹ onerosū. mo
leſtia vicʒ impugnātiū vicioꝝ. Enīuero pu
ritatis ⁊ caſtitatis amatori nihil duri⁹. ni/
hil grauius occurrit turpiū infeſtatiōe co/
gitationū. Sed nō eſt tibi in hmōi deſpe/
randū. in talibꝫ eni tēptat te de⁹ ſi vere dili/
gas eū vt fili⁹. ſi nō deſeras eū in tp̄e malo
et nota fiant q̄ ſunt in corde tuo. Noli tātū
abire in cōſilio impioꝝ. noli cōſentire ſug
geſtiōibꝫ demonū. reſiſte ⁊ certa viriliť. ipſe
tribuit victoriā certanti q̄ coronā retribuet
vincēti. Suꝑ hmōi tn̄ cōturbari infirmo/
rū eſt q̄ nō cōſiderant q̄ſta vtilitas tempta
tione genereť ſeu q̄ſta cōſolatio temptatio/
nē ſubſeq̄tur. ¶ Et aūt a q̄buſdā cōſidera
tū eſt. ſex nobis vtilitates generat tempta/
tio. Prima vt reminiſcamur mľtimode no
ſtre fragilitatis. ſcd̄a vt agnoſcam⁹ q̄ʒ neceſ
ſarium nobis ſit diuinum auxiliū. tertia vt
appareat ſi vere deū diligam⁹ ꝓpter queʒ ta
lia ſuꝑare cōtendim⁹. quarta vt occaſione
hui⁹ temtatiōis etiā alia vicia corrigamus
de quibꝫ an̄ nō multū curabam⁹. quīta. vt
mō ſit nob ꝓ pena ⁊ q̄ſi ꝓ ſatiſfactiōe. qḋ o
lim fuit in turpi delectatiōe. ſexta ne de do/
nis grē q̄ accepim⁹/ ſuꝑbiamus. qḋ forſi
tan accideret ſi ſꝑ ſine tēptatiōe viuerem⁹.
¶ Plane temptatiōem aut maior aut ſal/
tē eq̄lis cōſolatio ſeq̄ ſolet. Qḋ aliq̄n eq̄lis
cōſolatio ſequať. indicat ps. q̄ ait. Scd̄m
multitudinē doloꝝ meoꝝ in corde meo cō
ſolationes tue letificauerūt aīam meā. Qḋ
aliq̄n maior cōſolatio tēptatiōem ſeq̄nať/
teſtimoniū hēm⁹ ex ſcriptura dicēte. ⁊ red/
didit dn̄s oīa q̄ fuerūt Job duplicia. Qui
ei ꝑcuſſo cūcta q̄ abſtulerat/ duplicata red
didit. apte innotuit ꝙ nonnunq̃ʒ tēptatos
vberi⁹ cōſoleť q̄ʒ ꝑcuſſerit ¶ Hinc ē ꝙ q̄dē
ꝑfectiores diſcretione mgr̄a dolēt ſi vel ad
modicū ſine q̄ſtulacūq̃ʒ tēptatiōe ſint vicʒ
ne cū diutius in tranq̄llitate militāt. ex ipa
trnaq̄llitatis req̄e ſecurius torpeſcāt. Ma/
gna q̄ppe nobiſcū diſpēſatiōe pietatꝭ agi/
tur/ vt aduerſis laceſſamur. q2 dū ex vicio a
liq̄ pulſamur/ cōtra illud iuuāte dn̄o forti⁹
accingimur. ¶ Hinc eſt vt puto ꝙ cuilibꝫ
aīe duo angeli deputati ſunt ad cuſtodiaꝫ.
bon⁹ ⁊ mal⁹. Et de bono q̄dē ꝑſpicuū eſt ꝙ
ad cuſtodiā dat⁹ ſit. Bon⁹ nēpe angelus a
mor ē virtutꝭ. malus ꝓ ipet⁹ vicij tēptan/
tis. De vicio aūt ſatis ꝓbatur ꝙ ad cuſto/
diā nob deputetur. q2 dū eius aduerſitate
fatigamur. ipa fatigatiōe ꝓmoti/ melius in
bono cuſtodimur ¶ Nūc iā tp̄s eſt vt reſu
mam⁹ qḋ ſupra reliq̄m⁹. qḋq̃ʒ in fineʒ ſer/ D
monis dicēdū diſtulim⁹ vicʒ de ſcd̄a req̄e
aīaꝝ. Si inq̄t dn̄s ad me veneritis ⁊ iugū
meū tuleritis inuenietis req̄em aīabꝫ vr̄is
¶ Que eſt iſta req̄es: Oc'lus nō vidit eaꝫ
nec auris audiuit ſed nec in cor hoīs aſcen
dit. Quid ḡ de ea dicere poſſum⁹ q̄n q̄dem
null⁹ hoīm eā vidit. ſꝫ nec videre pt̄ niſi qḋ
vnigenit⁹ dei fili⁹ qui ē in ſinu pr̄is ipe de
ea nob modicū quid enarrauit: Inſpicia/
mus tn̄ eā q̄ſtū ipo donāte poſſum⁹. dica/
mus de ea qḋ ipo docēte valeam⁹ ⁊ memo
riā abūdātie ſuauitatis ei⁹ qualitercūq̃ʒ e/
ructemus. ¶ Requies illa eſt decor ⁊ imor
talitas corpoꝝ. honor ⁊ ipaſſibilitas aīaꝝ
fulgor vultuū incōꝑabilis. diuiniſſima io
cunditas ſumme et eterne tranquillitatis.

pax illa que exuperat omnem ſenſum. gau
diũ magnũ. magnũ valde ⁊ ſempiternum
¶ Reqes illa ẽ laboris ⁊ doloris oĩs abſẽ
tia. cure ⁊ anxietatis nulla incidẽtia. nulla
moleſtia. nulla anguſtia. nulla cõfuſio. nul
la formido. vbi abſterget deꝰ oẽꝫ lachrimã
ab oculis ſctõꝝ. vbi ꝓrſus aberit omẽ ma
lũ. ¶ Reqes illa ẽ ꝑpetua in ſanitate firmi
tas icõcuſſa in animi libtate ſuauitas. ſua-
uiſſima ⁊ ſupdulciſſima in viſiõe creatorꝭ
delectatio. ſctã ⁊ ſincera in ſctõꝝ ſocietate
dulcedo ¶ Reqes inqꝫ illa ẽ indui veſtimẽ
tis glĩe. cũ glĩa ⁊ triſticia tripudiare in ꝯſpe-
ctu diuine potẽtie. glĩa ⁊ hõre coronari ⁊ ra
dijs excellẽtiſſime claritatis ꝑenniter illu-
ſtrari ¶ Reqes illa ẽ indefeſſus ⁊ irreuerbe
ratus intuitꝰ in illud diuine lucꝭ archanuꝫ
de ſupna potẽtia ſapiã bonitate magnificẽ
tiſſima admiratio. atqꝫ inter ãplexꝰ dei oĩ
potẽtis indeficiẽs ꝯmoratio. ⁊ pie eius pñ
tie ſempiternaliter iugis fruitio. ꝑennis ex
toto corde ex tota aĩa atqꝫ ex oĩbꝫ viribꝫ ⁊ vi
riũ medullis exultatio ¶ Reqes illa ẽ incir
cũuelata fulgide eternitatis inſpectio. inex-
tinguibilis erga ipam venã charitatꝭ ⁊ itẽ
ta affectio. ſereniſſima ad prẽm luminũ ac
ceſſio. ⁊ incomꝓhẽſibilis celeſtiũ gaudioꝝ
ꝑticipatio ¶ Reqes inqꝫ illa ẽ accũbere in
cõuiuio regis eterni. bibere ⁊ iebriari a mlˀ
titudine dulcedinis dñi. accẽdi ⁊ inflãma-
ri calere ⁊ ſupferuere in ardoribꝫ ſempiter-
nis. ire ⁊ intrare ac penetrare vſqꝫ ad intia
dei. hĩi vehemẽtia amorꝭ haurire dulcoreꝫ
fõtis vite ⁊ ſapiẽ ⁊ eſſe cũ deo ſine fine Amẽ

p ¶ **Sequuntur cauſe**

ꝓpter q̃s cãcellariã dimittere volebat Iſta
eſt ꝑs anguſtiaruꝫ ⁊ calamitatũ in officio
cãcellarie pariſieñ. qrũ cõſideratiõe ⁊ ſanctiſ-
ſimoꝝ deũ timentiũ ꝯſilijs cedere ſimpli-
citer ⁊ gratis ſtatus inſtitui.

C Ogor eñi ꝑlibꝫ dñis magnis
valde q̃ aduerſiſſimi ſunt cõ-
placere vel obſeq̃. noĩa nõ ex-
plico illa ſciẽtibꝫ. Puto vide-
tur inſania hãc ꝑplexitatem
cũ fas eſſet nõ fugere. ſi q̃dẽ indignatio ꝑn
cipis mors. ⁊ nemo põt duobꝫ dñis ſuire.
¶ Cogor amicis fauere q̃ tñ eruere me nõ
ſufficiũt. nec mea factioſis ⁊ fortiſſimis ho
minibꝫ q̃ oĩa calũniantˀ q̃ ago. imo ⁊ verba
mea tota aduerſũ me execrantˀ Hec idcirco
ꝑſecutio plꝰ ꝑſonalis ẽ q̃ꝫ altera. q̃ caſu licꝫ
et expedit ſecedere ⁊ vincere in bono malũ
ne obnitẽdo fruſtra ego ruine magne cũ a-
micis inuoluar. Hoc docere pñt ea q̃ noui
ter cõtigerũt. xpi ſiˀl et pauli exẽpla atqꝫ do-
cumẽta id ſuadẽt. nã h̃ caſu paſtorẽ fugere
nõ fugere eſt. ¶ Cogor ĩportuniſſimis. im
mo nimis ĝuibꝫ obniti vel peccare. meliꝰ
aũt eſt incidere dei manꝰ q̃ꝫ hoĩm. cũ pñt ð
clinari. ne amãs ꝑiculũ ꝑeat in illo. ¶ Co
gor ad liberatiõem alioꝝ vel ꝑ cõſuetudĩe
tꝑis ignaros ſciã ⁊ ꝑnicioſos moribꝫ pro
mouere ⁊ qñqꝫ ſufficiẽtioribꝫ ꝓponere. cũ
tñ dicat ſapiẽs Noli velle fieri iudex niſi v-
tute valeas irrũpe iniq̃tates. ¶ Cogor im
portuniſſimis hoĩbꝫ ⁊ diuerſoꝝ moꝝ a me
is rñdere. ⁊ obſeq̃ꝫ eis cõiũgi familiaritate
aut inciuilis iudicabor ⁊ ero ꝓximꝰ ꝑiclo.
q̃r gaudere opꝫ cũ gaudẽtibꝫ ¶ Cogor aſ
ſidue rumores audire q̃ illic cõtinue ꝑſtre-
pũt. q̃bꝫ aĩe q̃es oĩs eripitˀ. ⁊ in multiloqui
is hmõi pctm̃ nõ deeſſe ac ſpũaliter ꝯgre-
gata ꝑ hec dilabi ſtatim cognitũ ẽ. ¶ Co-
gor laborare ꝑ curioſis ſmonibꝫ q̃bꝫ abſqꝫ
edificatiõis fructu maxima tꝑis ꝑs abſu-
mitˀ. ⁊ mihi cõuenit illud. ſtulto labore ꝯſu
meris ¶ Cogor rurſus curie fluctibꝫ etſi ñ
ſꝑ imergi vl' ingr̃tus iudicabor. a q̃bꝫ vt emi
grarẽ ſola hec fuit occaſio cãcellariã poſtu
landi. ⁊ cõtulit h̃ deꝰ. aliter tñ q̃ꝫ ſꝑabã. cur
nõ igitˀ habito fine ceſſat motus ¶ Cogor
inter hec ⁊ ſilia miſſas ⁊ orõẽs omittere vl'
irrecollectus dicere. In q̃bꝫ tñ fructꝰ ẽ vbe
rior ſi bñ fiãt q̃ꝫ in ĝduũ tali q̃li diſtributi
one vbi q̃ꝫ puꝰ vtinã nõ ſepe ꝑnicioſꝰ vti-
nã mores ſit eccie fructꝰ intima cernẽtibꝫ
linquo. vbi locũ hꝫ illud apl'i. nemini cito
manꝰ impoſueris neqꝫ cõicaueris peccatꝭ
alienis. ¶ Cogor ẽt in tꝑali vita q̃ſi mẽdi-
care ⁊ deſpectꝰ viuere. cũ mediocritas au-
rea nõ amara paupꝑtas ſit tutiſſima ſm ex
igẽtiã ſtatꝰ. cũ alibi abũdãter hẽaꝫ. ⁊ mena
giũ iã ꝓuiderim. qđ cuꝫ detrimẽto magno
oporteret relinquẽdo diſſipare. ⁊ cũ grãmati
culis ⁊ pueris viuere. ¶ Cogor ꝓ viuẽdo
decanatũ tenere. vbi ꝓficere verbꝭ ⁊ exẽplis
ſum aſtrictꝰ. ⁊ tñ ſi nõ reſideã in cãcellaria
ſciũt oẽs eſt iuramentũ q̃le murmur quale
detrimẽtũ. ⁊ q̃liter iure vocabor monſtruꝫ
biceps. ambitiõis inſup imo deierationis
exẽplũ putabor. Cogor liti ꝓ adiuncto
bñficio vel cedere cũ irriſiõe ⁊ dãno vel cũ
fortiſſimo ⁊ inſupabili hoſte in eternũ di-
micare Qđ a moribꝫ meis abhorret maxie

et inſonat illud aurib⁹ meis. cur non magꝭ
iniuriā patimini. ¶ Cogoꝛ ad ꝑbēdā no⸗
uiter anhelare. me q̄ꝫ ⁊ amicos meos hu⸗
ic noue cure ſubijcere. vbi q̄nta ſpes ꝓuiſio
nis ſit. moꝛes hodierni docere faciliter pñt
et ꝑfecto hoc q̄rere nō obligoꝛ nec ex altera
ꝑte iꝓrouiſus ſtipēdijs ꝓprijs laboꝛare ne⸗
q̄ꝫ huc deſerere locū / vbi abſq̄ꝫ onere ſalteȝ
ꝑiculoſo / vacare mihimet poſſum ⁊ hec oīa
q̄ ꝑmittunt̄ ⁊ ſeq̄ntur ſcādala declinare.
Quod ſi ſcādala poſt hāc reſignatiōem (vt a⸗
mici minant̄) cōtingāt. ꝑfecto ⁊ veniēt ea⸗
dē vel maioꝛa. ſi nō diuiſio vlla. Malo in a
lio ſub alio ⁊ ꝑ alio / q̄ꝫ in me ⁊ ſub me fieri.
et notet̄ illud ſaluſtij. Fruſtra niti ⁊ fatigā⸗
do nō niſi odiū q̄rere / extreme demētie eſt.
¶ Cogoꝛ multitudinē inſeq̄ ad agēdum
qđ nō placet aut licet. vel vt hoſtꝭ ac ſuſpe⸗
ctus ambitiōe hrī / nec hic diſſimulare aut
fugere ſeu tacere ſuffi. cit. niſi patēter clama
uero. cū tn̄ ſcriptū ſit. nō inſeq̄ris mltitudi
nē ad faciēdū malū ¶ Cogoꝛ ꝑnicioſa do
gmata q̄lia iā ſeminata ſunt ab aliq̄b⁹ / vel
tacere cōtra cōſciam / vel cū ſūmo mei. imo
veritatis ꝑiculo / illa ꝑ reuocatiōes coꝛrige
re ⁊ nō potius cōfirmare fauētes dicētib⁹ ꝑ
miſerint. vbi aūt malicia ꝑualet / habitādū
nō eſſe ſuadet plato. et illic Ezech. ⁊ Hier.
de gemēdo valet cōſiliū. ¶ Cogoꝛ liguas
oēs maliuolas / tāq̄ꝫ ſignū ad ſagittā / ꝑpeti
q̄ tn̄ intolerabiliter ⁊ irrōnabiliter ſeuiunt
et penetrāt. ſciūt exꝑti. q̄ꝫtū deniq̄ꝫ nō ī ver
bis ſolū ſed in vita / ꝓpter coherētiā q̄ndam
hic innoiatā / ſit diſcrimē agnoſcunt Quo
pacto deniq̄ꝫ redimendū tp̄s ſit vident. qꝛ
dies mali ſunt imo ſupꝛa modū ꝑiculoſiſſi
mi ⁊ ſeditionū ſemib⁹ vndiq̄ꝫ repleti. Arx
ſyon occupata ſit in laqueū ipi hierl'm. fe⸗
lix poꝛro e tali naufragio non ſine bñficio
R ſi vel nudus enatauerit. ¶ Ex aduerſo ꝑ ꝑ
ſentia mea nihil allegari boni pōt niſi ſpes
quedā alijs ꝑficiēdi: quā fingūt q̄dā. vtinā
nō ceco iudicio rapti de exiguitate mea. q̄
q̄ꝫ ad hoc inutilis ſit ſentio. ⁊ dudū expioꝛ.
ſcitū vere eſt illud plus alijs de te. ¶ Cōſi⸗
deretur hic acri iudicio taȝ ex ꝑteritis q̄ꝫ ex
circūſtātia rerū / ſi plus obeſt ille q̄ cū ſuis
ꝑſonaliter q̄rit ꝑſeq̄ / ⁊ cū eo iuſticia ꝑiclita
tur quaȝ iuuet: ⁊ vbi locū hꝫ ſi vos ꝑſecuti
fuerint ⁊c. ¶ Cōſideret q̄ꝫ ꝑua ſit ꝑficiēdi
ſpes apud eos q̄ ſapiētes ſunt in ocul' ſuis
et q̄ ad nil aliud vacāt / niſi cū athenienſib⁹
dicere vel audire aliq̄d noui. Ubi pꝛeterea
multitudine res geritur. vbi ſi ꝗ qui ſint de
ſua ſalute ſoliciti / faciliter et abūde cōſilia
reꝑiūt. apud illos ꝟo q̄ ſalutē ſuā nō q̄rūt /
ꝑdicatio nō ſolū ocioſa ſed ēt ꝑnicioſa ⁊ ir
riſione digna ſi nō tm̄mō curioſa ſit / effici
tur. vbi aūt nō eſt audit⁹ nō effundas ꝟbū
Exēplo xp̄i q̄ coꝛā herode cū audire curio
ſa geſtiret obmutuit ¶ Cōſideret q̄ ꝑfect⁹
eſſe Brugꝭ pōt / ſolo etiā vite exēplo / ſi ver⸗
ba deeſſent. vbi tn̄ ꝑficere / bñficiū notabi⸗
le ꝯſtringit ꝑlatura tam ſolēnis. ¶ Conſi
deret̄ ab exꝑtis / q̄d apud magnates ꝑſint ī
ferioꝝ verba. imo ḡuiter iraſcunt̄ dicētib⁹ /
ſi nō ſint ſm̄ volūtatē ſi nō obſuēt illud. lo
q̄mini nob̄ placētia. ⁊ q̄d michee cōtigerit
ſi nequaq̄ꝫ meminerint. Quaꝓpter mlti do
ctoꝝ ⁊ ꝑdicantiū qđ rūdēt dicere ioculato
res ⁊ fiſtulatoꝛes mirant̄. q̄ ad arbitriū tri⸗
pudiare nolentiū / carmia. i. doctrinas mē⸗
ſurāt variantq̄ꝫ. ¶ Cōſideret q̄ repugnan
te natura vel cōſuetudine q̄ altera natura ē
nil vnq̄ꝫ feliciter agit̄ / Eſt āt natura mea et
ꝯſuetudo ad agibilia ꝓrſus inepta. ſcrupu
loſa. iners. foꝛmiduloſa. leuiſſime ꝑturba⸗
ta vt plus milies expioꝛ iugiter. Quid igit̄
conaboꝛ ꝯ ictū fluuij: cur vim nature faciā
quā licet expellā furca (vt Oꝛati⁹ ait) tn̄ vſ⸗
q̄ꝫ redibit: Quid fructu ꝓuiſione ⁊ hono⸗
re / allectaboꝛ amicoꝝ: Fateoꝛ hec vltimo
euincere potui carnalioꝛ ⁊ h̄ ꝑentib⁹ rurali
bus hoc nō curātib⁹. imo ipis fratrib⁹ ſoꝛo
rib⁹ muliebꝛioꝛ et ad altioꝛa ſcādētib⁹ mio
rib⁹ minoꝛ. ſꝫ iminēte tanto naufragio mer
cib⁹ etiā chariſſimis imo neceſſarijs / vltro
ꝓiectis / enatandū eſt. ⁊ ab icēdio ſine diui
tijs ꝓprijs / emigrandū. ſicut a curia certe lu
croſioꝛe / memetipm violēter eripui. nec pi⸗
get q̄ꝫq̄ꝫ obniterent̄ amici Quod ſi dicat ꝑicu
la hec ex timoꝛe fugere ⁊ venire ad illud te⸗
rentianū q̄d ſi celū ruat: ꝓculdubio plura
dāt intelligi amicoꝝ ꝯminatōes ambigue
ex ꝑteritis futura ꝑſagio. et ꝑticularia tam̄
nec dū loq̄ꝛ. nec dū ea q̄ intrinſec⁹ latēt ape
rio. ¶ Cōſideret in q̄ꝫta copia ſunt mgr̄i S
ad cōtēplatiōem foꝛte min⁹ idonei. q̄ oīb⁹
agēdis in officio vigilanti⁹ libēti⁹ atq̄ꝫ feli
cius defuirēt. Nec opꝫ h̄ hoiem q̄rere ī q̄
nō ſit macula. qꝛ rara nimis auis in terris.
nec ꝑfecto talis ſum ego. Uidete obſecro
q̄ꝫ intolerabilis eēt erroꝛ atq̄ꝫ ſupbia vel in
me vel in alijs de me talia cogitare. et ſic ꝑ⸗
ferre velle. q̄liter ſimea defoꝛmis / fetū ſuū
caballis āꝑponit. Poꝛro nō eſt concilium

cõtra dñm ſi ob oculis ſim pięctus. vt pſit
alter. Eſtimo p audita ⁊ facta Bñdictum
ne cederet/ab amicis hoc ſupbie fuco fuiſ/
ſe deceptũ. q̃ſi vicȝ eccia recederet cũ ſua ceſ
ſione. nec ali⁹ talis ad regimẽ ipi debitum
poſſe repiri. hec vero plane tentatio demo
nij meridiani. ¶ Cõſideret quãta ſit rari/
tas deo in cõtẽplatiõis q̈ete viuẽtiũ more
pȯꝝ ſctoꝝ. Jõ ſiq̈s tenuiter ad h op⁹ atp⁹
inueniat/credẽdũ ſibi puto. qꝛ talentũ ſuũ
tale eſt nõ alia agibilia ſaltẽ in tãto. ſic op⁹
oculi videre eſt: nõ laborare. Habet eni q̈/
libet donũ ꝓpriũ a deo/talẽ ceſſionẽ/hac cã
ipe Greg. nazãzenus/⁊ papa Celeſti. ⁊ alij
plures/fuerũt executi. ¶ Conſideret. ſi ad
ep̃atũ vocaret vel aliud ingẽs tpale bonũ/
an amici cõſulerẽt/oib⁹ ſpretis cãcellariaȝ
eſſe tenendã. Eſtimo nequaq̃ꝫ / nõ dubito
tñ/q̄n nũc ſecurius volẽdo deſcẽdere/illaȝ
deſero/q̃ꝫ aliter aſcẽdẽdo. Qȯ ſi in caſu di
miſſiõis officij ad maiora/vel p moriſ trã
ſitu/puidẽdũ reſtaret cãcellarie agatur nũc
put tũc. imo tanto puidi⁹ q̃ꝫto deliberatio
maior eſſe põt/q̃ꝫ p̃mũ data rapiat occaſio
¶ Cõſideret q̈ multi etiã ex amicis et qui
dicũt picula ſe videre/pũt abſq̃ꝫ tãtis inui/
die odijs ⁊ aduerſitatũ cauſis/ſubire illud
onus gratis. in q̈ tãtis gũat⁹ ſum onerib⁹.
et nõ irrõnabilr vſq̃ꝫquaq̃ꝫ quorũdã vexa/
tus odijs q̈bus p meã forte ambitiõeȝ/aut
importunitatẽ/ſpes quã ſitiũt adẽpta eſt ⁊
exorta. Qȯ ſi renuãt/videãt q̃m equo me/
cũ agãt iudicio. attẽdant ne digito moue/
re nolint onera q̈ in eis ceruicib⁹ nolũt im/
manere. ¶ Deniq̃ꝫ neminẽ dubitare arbi/
troꝛ q̄n liceat ſm iura oĩa/reſigñre bñficium
tale/reſignare in manu ſupioris. ⁊ vel reli/
gionẽ intrare. vel aliter viuere. p̃ſertim bñ
ficiũ aliud curatũ bñti. Qȯ ſi licet/cogno/
ſco me ⁊ mores meos. certus ſum certitudi
ne tali quã in tali materia ſufficiẽtẽ exiſtio
q̈ mihi ẽ expediens ¶ Qȯ ſi fingãt nimis
me amãtes/illud nõ expediẽs eẽ reipubli/
ce/vel alioꝝ pfectui: audiãt diuinũ tonitru
um. Quid pdeſt homini ſi totũ mũdũ lu/
cret Uideant demũ ne ſint inter illos de q̈
bus alibi. Jnimici hois domeſtici ei⁹ Jllȯ
etiã pueris decãtatũ. Que nocitura tenes:
q̃ꝫuis ſint cara relinq̃. ¶ Et ne me mutati/
onis culpabilẽ arguãt. ſi nũc tã vehemẽter
fugio/qȯ tã diligẽter pſecut⁹ ſum /ſciãt q̈a
meũ ſape/cũ etate ⁊ expientia creuit. et me
ſpes plurima fruſtrata eſt. certũ ꝟo eſt. id ẽ
illud tempibus mores ſapiẽs. Qȯ ſi al/
legetur infamia mea/ſcio q̈ p infamiã ⁊ bo
nam famã pgitur ad celũ. Scio q̈ p mini
mo mihi eſſe debȝ/vt ab hũano die iudicer
qui me iudicat dñs eſt. Ceterũ non pplari
rumore ſed ꝯſcie ſimplicitate / xp̃iani vita
metit. Cõſultius pfecto ⁊ honeſtius ẽ il/
lud vltro facere/qȯ tandẽ ab inuito vl' ipa
mors extorquet. ¶ Expliciunt.

¶ Recõmendatio li/centiandoꝝ in decretis. facta pariſius per eundem.

Quesiuerit forſan aliq̈s/cur a vi
culis ſcholaſtice exercitationis
ſunt hi venerabiles viri ita mul
tiplicitã numero q̃ꝫ merito /ve/
lut in libertatẽ q̄ndã adducti. Rñdemus p
verba ſũmi legiſlatoris dei/in euãgelio di/
cẽtis. Dñs his opus habet. Originaliter.
Math. xxi. Mar. xi. Lu. xix. Quiſq̈s eni
oculus ſue cõſiderationis p vniuerſam ec/
cleſiã deducere voluerit/inueniet eã velut
aliquã domũ grãdẽ: iuxta ꝓphicã exclama/
tiõem. O iſrl' q̃ꝫ magna eſt dom⁹ dei/⁊ igẽs
locus poſſeſſionis ei⁹. p̃ſidet huic eccie do/
minus nr̃ ihs xp̃us/tanq̃ꝫ fili⁹ heres in do/
mo ſua/dei pr̃is ſui/ſm aplm heb. p̃mo
Propterea loquẽs in ꝑabolis frequenter
noiauit prẽmfamilias. Recte pfus/qꝛ fa/
miliã hȝ multiplicẽ/mirabili officioꝝ or/
dinũq̃ꝫ varietate cõſtitutã. q̈ etſi cũcta p ſe
ipm agere poſſet. diſponere volens tñ nos
coadiutores eſſe ſuos. ſm aplm. Ac pinde
bonitatis ſue pticipes fieri. Aſſumit hoieſ
ad obſequiũ ſuũ. Nimirũ qꝛ iuuẽto etiam
vti dignatus eſt. dũ miſit diſciplos ſuos vt
ſoluerẽt aſinã ⁊ pullũ eius. vt dicerẽt iterro
gãtib⁹ qꝛ dñs his opus hȝ. hec ſm litteraȝ.
¶ Sed a lr̃a traducamus ſi placet verbuȝ
iſtud ad myſteriũ ꝯueniẽs laudib⁹ horum
ſpectabiliũ ⁊ eruditoꝝ viroꝝ Jta eni mos
ita eni ius exigit vt laudent ⁊ dicam⁹: quia
dñs his opus hȝ. Quis dñs: Jã dictũ eſt.
dñs dñantiũ ⁊ rex regũ: cui ſuire regnare ẽ
glo. Roma. p̃. Cui⁹ agi frenis/ſũma libtas
eſt Boe. de cõſol. Cui⁹ ſeruiture gl'abatur
theologiſaus aghates ſũma inq̈ens inge/
nuitas iſta eſt/in q̃ xp̃i ſuit⁹ cõprobatur
Qua in re/ptinus oñdit laus egregia do/
ctiſſimoꝝ ⁊ interſigniũ baccalarioꝝ iſtoꝝ
q̃m tãti taliſq̃ꝫ dñi/ſuos ſe dedicare ſtudu
erũt. nec ſuos q̈eſcũq̃ꝫ: ſed viriles ſeruos.

Dñs inq̃t his opus habet. Ecce nobilitaſ
inſinuaẽ. q2 tali ſubſunt dño. et vtilitas q2
dñs his opus hab3 ¶ Sũt q̃ ſuos viles
et inutiles ſub q̃dã falſa ſpecie libtatẽ 7 do/
minĩ ſubdiderũt. hi ſub dominio carnis
tanq̃ latrinarij. de q̃bꝫ ad Roma. xvi. 7 ad
Phil. iij. Quorũ deus vẽter 7 glã in cõfuſi
one. Sũt q̃ ſeruiũt mũdo vel mãmone q̃s
notauit xp̃s dicẽs: Nõ poteſtis deo ſuire
et mãmone. Sũt q̃ ſeruiunt diabolo 7 pec
cato. Nã a q̃ q̃s ſupatus ẽ/ ei⁹ ſeru⁹ efficiẽ.
ij. Pe. ij. et q̃ facit peccatũ ſuus eſt peccati
¶ Vos aũt meliori cõſilio 7 mẽte/ ſpretis
his/ nõ tam dñis q̃ tyrãnis crudelibꝫ/ ſui
facti eſtis deo. ita vt appellãdus ſit quilib3
ſeruus⁹ fidelis et prudẽs quez ꝯſtituit dñs
ſup familiã ſuã. Nam dñs his ſuis op⁹ h3
V ¶ Dñs itaq̃ vobis opus h3 (O ſpectabi
les 7 prudẽtes viri) 7 hoc ad regimẽ ſue fa/
milie grandis q̃etũ 7 tranq̃llũ. Ad q̃d ꝯſa/
ne vt doceatis eã iudicia iuſticie/ reddere
vnicuiq̃ qꝺ ſuũ eſt. Ea enĩ demũ vera pax
erit. ea gubernatio idonea. ea ſeruit⁹ placẽs
dño ſi manet vnicuiq̃ debitus ordo. Or/
do aũt q̃d aliud eſt: niſi pariũ diſpariumq̃
rerũ ſua vnicuiq̃ tribuẽs collocatio Hũc
ordinẽ docere hẽtis (O venerabilas licen/
tiandi) q̃bꝫ dñs in hoc opus h3. vt oĩs ꝺ fa
milia ſua/ reddat ei religionẽ latrie. purita
tem ꝯſcie. charitatẽ ad p̃ximũ. equitatẽ ad
iudiciũ. vt ſic ordineẽ q̃libet hõ ꝯuenieẽter/
q̃ ad tpaliũ miſtratiõem Scꝺo q̃ ad ſpũa/
liũ diſpoſitiõem: 7 hoc in ordine ad p̃imũ
Tertio q̃ ad emẽdatiõem ꝯſcie q̃ ad ſeipm
Quarto q̃ ad exhibitiõem reuerẽtie 7 latrie
q̃ ad deũ. Hec ſunt q̃ttuor p̃ncipalia circa
q̃ verſaẽ oĩm ſacrorũ canonũ lex atq̃ tradi
tio docẽs ſe regere. deũ colere. neminẽ lede
re. rem ſuã vnicuiq̃ tribuere. Quorũ noti/
cia q̃ ſit neceſſaria familie dñi/ null⁹ igno/
rat intelligẽs. ꝓpterea nullas inducim⁹ pro
batiões/ cõcordãtiarũ vel autoritatũ q2 ne
q̃ neceſſe eſt cũ late pateant neq̃ ignorãti/
bus leges loquor. ¶ Perſpicuũ ẽ igiẽ/ q̃m
dñs vobis venerabilibꝫ licẽtiãdis op⁹ h3.
p̃ſuppoſito ſm depoſitiõem teſtificationẽ
q̃ doctorũ veſtrorũ 7 aliorũ/ ꝙ hãc notici/
am ſacrorũ canonũ fuiſtẽ aſſecuti. Hec q̃p
pe noticia (iuxta miſticũ ſenſum) aſina do
mino ſeruiens. pullus vero diſcipul⁹ eius
ſtudioſus/ intelligi potuerat ¶ Sed omiſ
ſa p̃ſecutiõe talis methaphore veniamus
ad illud qꝺ obſtrepunt 7 opponũt aliqui

dicentes. Oportet/ fatemur iſta cogitare q̃
ſub q̃ternario cõplexa ſunt ſc3 rem ſuã vni
cuiq̃ tribuere. p̃imũ ñ ledere. ſe regere. de
um colere. Sed cũ in alijs facultatibꝫ ſuf/
ficiẽter hec doceãtur 7 ſciãtur quõ non fru
ſtra/ quõ nõ ſupflue/ adiuncta diceẽ hec fa
cultas decretorũ cũ ſuis p̃feſſoribꝫ 7 ſtudi/
oſis de q̃bꝫ aſſeris/ q̃m dñs his opus hab3
fruſtra q̃ppe fit p plura/ qꝺ põt fieri p pau
ciora/ additio igiẽ facultatis decretorũ/ ne/
q̃ neceſſitatẽ hẽbit neq̃ vtilitatẽ ¶ Et in/
quiũt ꝙ rem ſua3 tpalẽ vnicuiq̃ tribuere/
docẽt ſufficiẽter leges hũane. fũdate i ph̃ia
morali q̃ cuilibet naturalr̃ impſſa ſm q̃s le
ges inſtituiẽ et regiẽ ad plenũ in tpalibꝫ ſu/
is vita p̃ñs. Per has vero canonicas tra/
ditiones/ viſa ẽ alias plus turbari 7 litibꝫ
affligi policia eccie q̃ trãquillitate letari
Et rurſus ꝙ reliq̃ tria q̃ vel ſpũalẽ cõuerſa
tiõem hoim inter ſe: vel emendatiõem pro
prie ꝯſcie cuilibet in ſe. vel cultu3 latrie ad
deũ reſpiciũt/ ſunt in ſacris litteris abũde
tradita. alioq̃n xp̃s hõ 7 idẽ de⁹ cui⁹ p̃fecta
ſunt opa (vt dicit Moyſes) inſtituiſſet mi/
nus p̃fecte ecciaſticã domũ ſuã. q̃ nec ſuo
nec longo poſtmodũ tpe canones iſtos ha
buit. Alioq̃n inſup lex euãgelica traderet i
ſufficiẽter mãdata de q̃bꝫ dñs aſſerit. Si
vis vitã ingredi ſua mãdata. Et iterũ. hoc
fac et viues ¶ Ad ſũmã ergo redit hec ca/
lũnia. dñs inquiũt p regimine ſue familie
in tpalibꝫ/ dedit leges ciuiles 7 p ſpũalium
gubernatione/ tradidit/ euãgelicos canões
aliã vero nõ eſt inuenire vitã niſi vel tpalẽ
q̃ p leges regiẽ. vel ſpũalẽ quã euãgelica lex
ſufficiẽter inſtituit Nõne g̃ cõcludere licet
ꝙ nequaq̃ dñs his. i. canoniſtis op⁹ hẽt.
¶ Sed q̃d dicem⁹ ab hec doctiſſimi 7 ſa/ X
piẽtes viri p̃res et frẽs. q̃d huic calũnie r̃n
debim⁹: Rñdebim⁹ p cõſideratiões aliq̃s
geometrico 7 doctrinali ordine poſitas ſe/
cũdũ q̃s p̃tebit a radice neceſſitas 7 opus
dñorũ iuriſtarũ. P̃tebũt inſup diſtinctio/
nes aliq̃ ꝺ iuribꝫ cãonib⁹ 7 legib⁹ ¶ Iſte ei
doctrine moralis mod⁹ optim⁹ ẽ dũ fit reſo
lutio ad certa. dũq̃ ſepaẽ p̃cioſum a vili et
quaſi ſub oculis vnũq̃dq̃ ſepatũ ab alio re
poniẽ qꝺ cõfuſe cõpoſitũ fallere poterat in
ſpicientes. ¶ Potuerat cito induci decla/
matoria 7 velut oratoria cõmẽdatio/ ſuper
v̄ris p̃conijs ſingularib⁹. attñ excitatio ſtu
dioſa vicit. iubẽs talia ſingularia ad veſpe
rias ſingulorũ linqui. et ea nũc dicere que

plus eruditionis ſcholaſtice noſcũtur con
tinere ¶ Inueſtigamus igitur a fundamẽ
to cãs neceſſarie inſtitutiõis quare
dñs his op⁹ hꝫ Et p hoc ſit hec pͥma cõſide
ratio incipiẽs ex alto. ¶ Prima cõſidera.
¶ Dñs p ſuũ velle impioſum ⁊ ptãtiuum
eſt pͥmũ radicale fundamẽtũ/ oĩs legis vel
canonis. ¶ Hoc Amb. in exame. ſecutus
Baſiliũ poſuit dicẽs/ ꝙ pͥma lex oĩm/ ẽ di⸗
uina volũtas. Volũtas illius/ ius ſuũ vni
cuiqꝫ tribuẽs. nullius aũt ẽ ppetuũ ⁊ cõſtãs
volũtas: niſi dei. ¶ Scd̃a cõſideratio.
¶ Dñs indidit cuilibet rei tm̃ de lege/ q̃ꝫ/
tũ de entitate ⁊ bonitate ¶ Oĩa cui fecit in
numero põdere et mẽſura ⁊ ita ſub lege cer
ta. ait Boe. q̃ppe Sicut fecit oĩa ꝓpter ſe ⁊
ad ſe/ ſic oĩbꝫ dedit viã certã tẽdentiũ ad ſe/
que dicit̃ appetit⁹ vel amoꝛ ⁊ põd⁹/ trahẽs
rẽ ad ſuũ dñantiũ ⁊ initiale pͥncipiũ. qd̃ eſt
ipe/ vt ſit ipe alpha ⁊ o. pͥncipiũ ⁊ finis.
Potuerat hic fieri longa deductio de legi⸗
bus varijs rerũ/ tã in celo q̃ꝫ in terra aut in
mari ⁊ in oĩbꝫ abyſſis/ in volucribꝫ celi ⁊ q̃
drupedibꝫ terre ⁊ piſcibꝫ maris Sed omit
tamus hec. et dicam⁹ p tertia cõſideratiõe.
¶ Tertia cõſideratio. ¶ Dñs ſicut fec̃ ho
minẽ/ vt ſibi ſoli ſubiect⁹/ dñaret̃ ceteris re
bus moꝛtalibꝫ/ ita ſibi indidit p̃ ceteris ra⸗
tionẽ tanq̃ꝫ legeꝫ intimã ⁊ viuã/ neqꝫ eni p
pter aliud dr̃ hõ fact⁹ ad imaginẽ ⁊ ſilitudi
nẽ dei: niſi qꝛ fuit capax p rõem effect⁹ ẽ ſecũ
dũ Aug⁹ ⁊ expoſitoꝛes catholicos ¶ Hoc
viderũt phi q̃ naturas aliarũ rerũ dixerunt
regi a rõe ſepata/ velut ab intelligẽtia nõ er
rãte. homini vero rõem ꝓpriã cõiũxerũt q̃m
dixerũt reginã in ſuo microcoſmo. queãd⸗
modũ (ſuo mõ lõge tm̃ excellẽtioꝛi) dnmin⁹
in macrocoſmo pͥncipatur ¶ Quarta cõſi.
¶ Dñs indiderat homini rõem integrã ⁊
purã/ tanq̃ꝫ ſufficiẽs pͥncipiũ regitiuũ ſui
ipſius ⁊ q̃ ad deũ et q̃ ad pͥmũ ⁊ q̃ ad coꝛp⁹
ꝓpriũ ⁊ ad aliud qd̃libet inferioꝝ. ¶ Alio⸗
q̃n quõ verũ eſſet illud moyſi iã allegatum
Dei pfecta ſũt opa. Quõ p̃terea verꝫ eẽt illõ
phiſicũ Deus ⁊ natura nõ deficiũt i neceſ
ſarijs. ſi mox ab exoꝛdio/ nõ dediſſet deus
hoi ſufficiẽs pͥncipiũ ſui ipſius regitiuuꝫ et
oꝛdinatiuũ atqꝫ regulatiuũ: Dedit vo. dũ
hoiem inſtituit ſub regula rectiſſima quaꝫ
appellam⁹ oꝛiginalẽ iuſticiã. que p oĩa cõ⸗
formis erat q̃ꝫtũ oportuit/ ipi pͥme ⁊ cõſtanti
iuſticie q̃ de⁹ eſt. p quã/ reddidiſſet hõ vni⸗
cuiqꝫ ius ſuũ. i. qd̃ ſuũ erat. deo viꝫ reuerẽ

y

tiam/ ſine cõtradictione, pͥmo amiciciam
ſine diſſenſione. Coꝛpi obediam ad rõem
ſine rebellione. Ceteris inferioꝛibꝫ/ dñati⸗
onẽ regitiuã ſine ipugnatiõe ¶ Quita cõ.
¶ Dñs nõ habuiſſet opus legiſtis vel cão
niſtis/ in ſtatu nature pͥmitus inſtitute. ſic
nec hẽbit opus in ſtatu nature glĩficate
Quare: qꝛ cuilibet/ fuiſſet lex ſufficiẽter in
ſcripta in libro coꝛdis ſui. nec opus erat vt
q̃s eũ doceret iudicia iuſticie. p iura vel le⸗
ges aut canones/ hũano ſtudio cõpoſitos
vel libris aratis qd̃ de futuro ſtatu ſonat il
lud ꝓphicũ Dabo leges meas in coꝛdibus
coꝝ. ¶ Sexta cõſideratio. ¶ Dñs opus
habuit iuriſtis legiſtis ⁊ canoniſtis/ mõ lo
cutiõis p̃ expoſito/ poſtq̃ꝫ hõ cũ in honoꝛe
eſſet nõ intellexit/ cõpatus ẽ iumẽtis iſipi⸗
entibꝫ ⁊ ſilis factus eſt illis. ¶ Obſcurato
nimirũ libro coꝛdis interioꝛi/ ⁊ velut oblit
terato/ ⁊ male cõtracto p diuerſas paſſiões
vix poterat legi. vix ab hoie diſcerni q̃d re⸗
ctũ ab obliq̃. q̃d bonũ a malo. q̃d iuſtuꝫ ab
iniuſto. q̃d daret̃ ergo liber extrinſec⁹: con
tinens leges ⁊ p̃cepta/ p traditiõeꝫ dei ⁊ ho
minũ ſapiẽtioꝝ/ q̃ꝝ lucidioꝛa adhuc erant
coꝛda/ vel p diuinã celit⁹ illuſtratiõem/ vel
p hũanã ⁊ diuturnã inueſtigatiõem/ iuuã⸗
tibꝫ ad hoc ipm moꝛibꝫ bonis q̃ miro mo⸗
do illuminãt. ſicut de alijs dictũ eſt ꝙ exce⸗
cauit eos malicia eoꝝ: Aia eni viri iuſti/ a
nũciat aliq̃n vera plus q̃ꝫ ſeptẽ ſpeculato⸗
res ꝯſtituti in excelſum ad ſpeculandũ. ait
Sapiẽs ¶ Potuerãt h̃ induci ſpeculatio
nes g̃te multũ/ de obſcuratiõne vel oblitte
ratiõe libri coꝛdis. qd̃ eſt ſpecl̃m quoddaꝫ
veritatis ⁊ hoc p cõpatiõem ad varios mo
dos diuerſos/ q̃bꝫ ſpecula materialia diſtoꝛ
quẽtur/ ne reddãt v̾as imagines Has ſpe⸗
culationes poſuit Oreſme de cõfiguratiõe
q̃litatũ. illic videant̃. ¶ Septima cõſide.
¶ Dñs inſtituit pͥmũ canoniſtã ⁊ legiſtaꝫ
ipm adam. ¶ Cõgruebat q̃ppe imo opus
erat/ vt adã q̃ pr̃ oĩm p ꝓpagatiõem carnis
eſſe debuerat: fieret et pr̃ p gubnatiõem ⁊ i
ſtructiõem. Ac p inde ſicut in artibꝫ p coꝛ⸗
poris regimie neceſſarijs/ adam poſt pctm̃
fuit p diuinã inſpiratiõeꝫ erudit⁹. de neceſ
ſarijs inq̃ꝫ nõ ſolũ q̃ ad eſſe ſed q̃ ad bñ eſſe
q̃ꝫto amplius opus erat/ p bñ eſſe ipi⁹ aie q̃
ad ſcĩas ⁊ virtutes/ ipm diuitus illuſtrari.
et p ipm/ p̃oꝛes filios eius/ de generatione
in generatiõem. ¶ Hec eſt traditio ipſius
Joſephi in libro antiq̃tatuꝫ. cui cõſonat a

z

perta ratio Sic dicitur Gen. quod dominus fecit ipſi ade tunicas pelliceas. hoc eſt ut operari fas eſt fieri docuit. ſicut parare cibos uti medicinis colere agros. et ita de reliquis habetur palam ex iſtis unum prima fuit origo et cauſa cuiuſlibet artis et inuentio ſcientie et facultatis viii. conſideratio. ¶ Dominus ultra legem nature non ſolum inſtitute de qua dictum eſt ſed etiam de ſummitate deriuate ac in poſteros promulgate que dicitur lex antiqua ¶ Fundatur hec conſideratio ſicut ſepta. prolabente enim natura de vicio in vicium prolabebatur conſequenter ad ignorantiam maiorem legum et iurium et iuſtorum iudiciorum. Addenda fuit igitur declaratio cum autoritatum inſertione et circa murmurationem preceptorum. tam generalium ſicut decem precepta. quam ſpecialium ſicut erant iudicialia et cerimonialia ¶ Et ita dominus habuit opus legiſperitis et iuriſtis qui dicebantur doctores et ſcribe meditantes in hac lege die ac nocte. ut eam populo ſimpliciori nunciarent ne fierent ſicut equus et mulus quibus non eſt intellectus. ſed a reprimarent ad deum propterea ut in chamo et freno certorum preceptorum conſtringerentur oportuit ¶ Nona conſideratio. ¶ Dominus ultra legem veterem opus habuit inſtituere legem euangelicam ¶ Siquidem ad nihil perfectum adduxit lex antiqua dicente Apoſtolo ad Heb. vii Nihil ad perfectum adduxit lex. Erat enim figura et umbra noue legis. nam omnia in figura contingebant eis ait apoſtolus. Adueniente igitur re vel luce impleta eſt lex illa non ſoluta. Ac proinde conſtituti ſunt apoſtoli diſcipuli et euangeliſte tanquam doctores huius legis et ceteri ſucceſſores eorum quos theologos nominamus. non ſecundum corticem litere que occidit ſed ſecundum interiorem ſpiritum qui viuificat. ¶ Decima conſideratio. ¶ Dominus opus
7 non haberet iuriſtis aliiſque theologis ſi homines ſecundum virtutes theologicas que ſunt fides ſpes et charitas ſponte vellent regulari. Sufficere dixit Auguſtinus in enchiridion has virtutes ad ſalutem omni homini. quippe claudunt in ſeipſis duo illa mandata in quibus tota lex pendet et prophete. Diliges dominum deum tuum etc. Et proximum tuum ſicut teipſum. ¶ Intereſt autem theologorum docere ſufficienter ea que ſunt fidei ſpei et charitatis et in regulam euangelicam et errores inſurgentes cognoſcere. et cognitos ut caueantur ab aliis inſinuare. ea denique docere conuenit. quibus hec triplex virtus gignitur. nutritur defenditur. roboratur. ¶ Sic inſtituta videtur et gubernata fuiſſe ſufficienter eccleſia primitiua ſub apoſtolis. ac deinde per ſucceſſiones varias uſque ad doctores ſanctos incluſiue per quadringentos annos et amplius quibus temporibus non erat diſtinctio theologorum et canoniſtarum. licet canones ſacri multi eſſent ultra tenorem expreſſe traditum in euangeliis et ceteris libris canonicis. Hi vero canones ſi bene inſpiciamus non ſunt niſi concluſiones elicite vel illate ex principiis theologicis. id eſt ex euangelio et aliis libris canonicis per illos quibus dicit Chriſtus. Qui vos audit me audit. Nihil igitur ammirandum ſi ad eoſdem pertinebat cognitio et legiſlatio concluſionum illarum canonicarum ad quos pertinebat noticia principiorum. Inde eſt illud quod ſapientia dicit de ſeipſa. Per me reges regnant etc. Xi. conſideratio. ¶ Dominus propter multiplicationem hominum ſub lege ſua euangelica preuaricantium eam multis modis voluit huiuſmodi canones multiplicari. Et ita opus habuit canoniſtis. etiam in regimine ſpirituali. quia proprie dicti theologi nequaquam ſufficiebant ¶ Notemus hic ad declarationem ampliorem quod theologi proprio nomine dicuntur hi qui noticiam profitentur et habent eorum que proprie dicuntur eſſe de theologia hoc eſt de iure diuino ſeu euangelico quod idem eſt et qui illud ſciunt elucidare defendere roborare. ¶ Sunt autem quattuor genera talium que proprie dicuntur ad ius diuinum et euangelicum pertinere. Primum genus eſt eorum que continentur expreſſe in textibus canonice ſcripture ut quod in principio fecit deus celum et terram. Secundum eſt eorum que conſequuntur conſequenter dare in conſequentia neceſſaria et euidenti apud omnem utentem ratione ex eis que ibidem continentur. Tertium eſt eorum que licet non ſequantur in conſequentia clara apud omnes utentes ratione vel aliunde doctos. tamen apud exercitatos in ſacris litteris conſequentia iudicatur optima vel ſequela. Quartum eſt eorum que per reuelationem factam eccleſie conſtant. et hoc vel expreſſe et manifeſte per prophetias ſeu miraculoſas atteſtationes. vel implicite per communem atteſtationem totius eccleſie vel concilii generalis eam ſufficienter repreſentantis. ac per ſucceſſionem legittimam deriuatam ad poſteros per eos qui tales reuelationes habuerunt manifeſte. Veritates omnes alie tanto dicuntur magis pertinentes vel impertinentes ad theologiam et ſuos profeſſores quanto proximius vel remotius poſſunt inferri ex predictis ¶ Progredientes igitur ultra dicamus quod preter has veritates ſeu regulas oportuit multas explicari ad regimen eccleſiaſtice familie que non poterant expreſſe

deduci ex ſacra ſcriptura. ſed oportuit fieri
limitatiōem ꝑ autoritatē hūanā. Recte eo
mō ꝗ vltra ꝑncipia iuris moralis natural'
et cōcluſiōes euidēter ⁊ neceſſario ſequen-
tes ex eiſdē/ oportuit addi multas inſtituti
ones. neqꝫ clare diſſonas/ neqꝫ tn̄ euidēter
ſequētes ex dictis ꝑncipijs. et hoc autorita
te ꝑncipū vel cōitatū qͥbꝫ reſpublica regen
da ſubdebat. ¶ Exēplū in vno ꝑ qḋ ſciat
in ceteris Cōfeſſio ſacramentalis/ eſt de le
ge euāgelica ꝓprie dicta. ſed ꝙ fiat hoc tpe vl'
illo/ ⁊ apud ſuū certū ſacerdotē vel apud il
lū/ eſt de iure poſitiuo. qḋ nec clare ſeqtur
ex lege euāgelica ꝙ ſic debeat fieri nec tam̄
eſt repugnās Talia ſunt ſine nūero in reli
quis ꝗ cōcernūt dei cultū ⁊ charitatē erga
b ipm ⁊ ꝓximū nr̄m. ¶ xij. conſi. ¶ Dn̄s o-
pus habuit canoniſtis: nedū ꝓpter m'tipli
cationes hmōi canonū poſitiuoꝝ. ſed etiā
ꝓpter incorrigibilitatē ſubditoꝝ. ¶ Oderūt
peccare mali formidine pene. ait Oratius
vt igitur pene varie ꝑ varijs delictis ferrē-
tur/ neceſſe fuit. quēadmodū ꝑ diuerſitate
morboꝝ/ ordināt medici diuerſitatē reme
dioꝝ ꝑticulariū vltra ea ꝗ cognoſcūt ex ꝑn
cipijs phie naturalis vel ſue medicine ge-
neralis. Cōſtat āt īſtitutiōes hmōi arbitra
rias eſſe vt plurimū/ que licet inſtitutiones
cōformitatē ꝗndā hēant ad legē diuinā in
hoc ꝙ nō ei palā diſſonāt alioqn eēnt iniq
nihilominꝰ nō ita ꝑtinēt ad eā/ ꝗn alie pe-
ne poſſent eq̄liter ſtantibꝫ illis ꝑncipijs cō
ſtitui. Et hoc ē ius/ q̄le appellamꝰ pure po-
ſitiuū vel humanū. ¶ Amplius vero etſi
repugnātia nō ſit/ vt thelogus ſciat hmōi
cōſtitutiōes penales ⁊ ſiles de iure poſiti-
uo. qꝛ tn̄ humani capacitas ingenij/ m'tū
finita eſt/ nec ad tot ſufficit. dn̄s hūit opus
vl' voluit diſtictos ī eccl'ia doctores īſtituere:
ꝗſdā ad ius euāgelicū ꝓprie diuinū/ ꝗſdā ad
poſitiuū ſciēdū dedicatos. Et ex his inue-
ſtigamus ⁊ inuenimꝰ puto/ cōmoditatē di
ſtinctiōis inter has facultates theologie et
decretoꝝ. ⁊ dn̄s in hoc hꝫ opꝰ decretiſtis
Tredecima cōſi. ¶ Dn̄s nō inſtituit repo
ni ea ꝗ ꝓprie ſunt fidei/ in textibꝫ canonū vl'
decretoꝝ vn̄ dicūtur canoniſte vel decreti-
ſte: tanqꝫ illa ꝑ ſe ⁊ ꝑncipaliter ꝑtineant ad
facultatē decretoꝝ. ¶ Hec cōſideratio rn̄dꝫ
his ꝗ poſt facultatē decretoꝝ ſic inſtitutā/
cōtendere vellēt ſupfluā eſſe tholegoꝝ facl'
tatem Habemus inquiūt articulos oēs fi
dei ⁊ catholicas veritates. qͥd egemꝰ theolo
gis. ¶ Sed videat rō cur illic ponant ta-
les veritates/ inueniemꝰ ꝙ ſunt tanqꝫ ar-ti-
culi certi eliciti ex theologia. qꝛ ꝝ declara tō
ſpectat ad eandē. quēadmodū ēt factū ē in
legibꝫ ꝑncipū catholicoꝝ/ nō ꝙ ad illas le-
ges de directo ſpectēt ſicut nec eoꝝ declara
tio. quēadmodū nemo diceret ꝙ declaratio
ſymboli ap'loꝝ vel niceni cōcilij. ad ſimpli
ces ſpectet. qͥbꝫ tn̄ illud indicit ⁊ explicatur
et datur ad credendū ¶ Quo pacto igitur
ꝗreret aliꝗs reponūtur hec in facultate de-
cretoꝝ vel in facultate legū tpaliū/ ꝗ ad the
ologie ꝑtinēt facultatē: Facilis eſt reſpon-
ſio Reponūtur itaqꝫ vt addant pene varie
cōtra eos ꝗ auſu temerario ꝯ articulos ſic
explicatos dogmatiſare ꝑſumerēt Hec au
tē adiectio canonū penaliū ſicut ē de iure
poſitiuo/ ſic earū cognitio ſpectat ꝓprie ad
decretorū vel legū facultates ¶ xiiij. conſi. B
¶ Dn̄s: ſicut in vno corpe naturali/ diuer
ſa mēbra ſingulis officia conſtituit/ ne ſit
ſciſma inter ea/ ſic in corpe miſtico/ diuer-
ſos voluit eē doctores ꝑ varietate doctria-
rū legū vel iuriū ¶ Hac cōſideratiōe ꝑſup
poſita ex ꝑoribꝫ/ ptꝫ ꝯñter iniuſta cōcerta-
tio vel q̄rela eorū. ꝗ ꝑ extollēdo ſciam theo
logie/ illā decretorū vitupant vel ecōtra
Hoc eni agere ꝗd aliud ē/ ꝗſi oclus dicat
naribꝫ/ opa tua nō agēda. Rurſus ē ꝑſum-
ptio eorū ꝗ ex neceſſitate ſue ſcie/ nitūtur ex
tollere ⁊ arguere eā ceterꝭ oībꝫ ꝑfectiorē cuꝫ
dicat phs de methaphiſica. Neceſſarios ꝗ
dē oēs/ dignior ꝑfectior ꝓo nulla. Cū ꝑte
rea videt in corpe naturali/ mēbra turpio-
ra ⁊ infirma plus hr̄e neceſſitatis ꝗ̄ꝫ pulcri
ora ⁊ ꝑfectiora q̄lia ſunt oculus ⁊ auditus
Deniqꝫ manifeſtū ē ex his/ ad quā faculta
tem ſpectat iudicare de hereſibꝫ ⁊ hereticis
Cōſtat ꝙ ad theologiā. modū ꝓo punien
di/ magis determinat facultas decretoruꝫ/
ſed executiōem iudices ⁊ clientes ſeu bo-
delli magis ſciūt. Exēplū de iudicio falſe
monete. cuius falſitatis cognitio/ ſpectat
ad cāpſores/ punitionis modꝰ/ ad legiſtas
executio ad iudices ⁊ bortelles. ¶ Potue-
rat hic applicatio fieri de examie bulle illiꝰ
ꝑ mēdicātes extorte. ſed omitto xv. cōſi.
¶ Dominus habet opus ſicut thelogis/
et canoniſtis/ ſic hominibus inferioris ſci
entie vel ordinis/ quo ad cognitioem tra-
ditionum humanarum. ¶ Conſulamus
experientiam et videbimus ꝙ vltra ſcien-
tiam iuris diuini/ et canonici poſitiui/ m'tꝫ

te ſunt ꝑticulares leges ⁊ ꝯſtitutiões poſi-
tiue. neceſſarie in iudicijs. quales opꝫt ſci
re ipos ꝓcuratores ⁊ clientulos ⁊ alios infe-
rioris ordis. ¶ Si aũt q̄reret aliq̄s / q̄ſnam
vtilior ſit ecclie dei / vel erudit⁹ i his legib⁹ vl
timis ꝓcuratoꝝ ⁊ ꝓmotoꝝ / vel i ſacꝭ cano
nib⁹ poſitiuis. Puto ꝯfeſtim ridebit ⁊ irri
debit. imo ſpnet a dñis cãoniſtꝭ talis inq̄ſi
tor ⁊ iure q̄dē. Sꝫ cũ a ſili ꝑgũt aliq̄ curio-
ſe (ne dicam⁹ fatuoſe) cõparare ſciaꝫ cãonũ
poſitiuoꝝ ꝓ eccliaſtico regimie / ad ſciam e-
uãgelicã / ipi viderint. Exẽplo ſili: dubita-
ret aliq̄s q̄s hñdus eſt dignior in cura cor
poris vel medic⁹. Silr q̄s pferēd⁹ ē vl' eru
ditus in ꝯſtitutiõib⁹ poſitiuis ſue religio-
nis aut in ſinodalib⁹ ſtatutꝭ. vel an pcellat
iuriſpit⁹. q̄ tñ ad hoꝝ ꝑticulariũ cognitiõꝫ
nõ deſcẽdit. ¶ Ceſſent igitur deinceps hu
iuſmodi cõparationes odioſe ⁊ curioſe. fatu-
oſe imo et faſtidioſe. nec ſit ſciſma i ipo cor
pore ecclie. ſed ambulet quiſq; vocatione q̄
vocatus eſt grãm quã accepit cõicãs ſine i-
uidia et in alterutrum amminiſtrans.

B Xvi. cõſideratio. ¶ Dñs opus habꝫ decre
tiſtis nõ ſolũ ꝓpter rões ſumptas ex multi-
tudine canonũ poſitiuoꝝ cõcernẽtiũ ſpũa
le regimē ſed etiã regulatiõem tpaliũ maxi
me poſt dotatiõem ecclie in bñficijs ⁊ alijs
abunde factis ¶ Neq; eni euãgelica lex / de
dit expſſas de tpaliũ regimine ꝯſtitutiões:
ac ꝑinde theologica cõſideratio / ſe ad eas
ꝑticulariter ꝯgnoſcẽdas / nequaq̄ extẽdit.
Videnť aũt ſufficere leges hũanitus tradi
te. ſed ſi notauerimus / aliã eſſe rõem de his
que mere tpalia ſunt / nec dedicata diuinis
vſib⁹: aliam coꝝ que cultũ dei reſpiciũt in
decimis et oblatiõib⁹ / in bñficijs atq; ſimi
libus: nemo mirabiť ſi legib⁹ alijs vti con-
gruũ fuit / ꝓ his et ꝓ illis. queãdmodũ do-
ctrina pure moralis / inſufficiẽs fuit ꝓ lege
reuelãda. q̄uis in obſequium ſuum poſſit
Xvij. cõſideratio. ¶ Dñs nõ ita diſtinxit
theologiam a ſacris canonib⁹ ⁊ ecõtra / qui
vtiliter ⁊ ſalubriter poſſint ab eodē homie
q̄tũ ſibi cõcediť inueſtigari. Si ei repti ſt
qui vltra canones ſacros / legib⁹ hũanis de
derũt ſtudiũ ſuũ ⁊ ecõtra ⁊ pfecerũt in vtriſ
q; ſi vltra philoſophiã ⁊ methaphiſicã mľ
ti quotidie in theologia ſe vehemẽter exer-
cẽt: Hoc cõuenientius hꝫ fieri / ꝙ theolog⁹
deſcẽdat ad inſpiciẽdũ canones ſacros tã-
q̄ cõcluſiões elicitas ex ſuis principijs the
ologicis / deducere. ¶ Sic erit talis ambi
dexter. erit eni theologus canoniſta. et ca-
noniſta theologiſans. et quis eſt hic et lau
dabimus eũ. ¶ Quid aũt facilius ē ex am
bobus / aut ꝑ theologiaꝫ ſcꝫ cognoſcere ca-
nonicã ſciam vel ecõtra. Exiſtimo ꝙ ꝓmũ
ſicut facilius eſt ⁊ ordinatius deducere ex
principijs cõcluſiones / q̄ ex cõcluſionib⁹
ad ꝓncipioꝝ noticiaꝫ deuenire. Addito ꝙ
agibiliũ iſtoꝝ vehemẽs cõſideratio a pue-
ricia vel ab adoleſcẽtia non tm̄ erudit neq;
clarificat ingeniũ / q̄tum exercitatio in ſpe
culabilib⁹ principijs. ¶ Potuerat hic inſe
ri querela freq̄nter incidẽs noſtro tempe
tam ꝯ theologis / q̄ ad ſpeculabilia quedã
parum vtilia / curioſiores exiſtunt debito.
nolentes ad cõſideratiõem agibiliũ tanq̄
ſuo ingenio indignam et rudem declinare
Rurſus inculpandi ſunt iuriſte illi. qui ꝑti
cularib⁹ cõcluſionib⁹ iurium ſic adherent
vt vel ad principia reſolutionis
non aduertunt. Xviij. conſideratio C
¶ Dñs voluit ita theologiam a canonib⁹
ſeparí / vt tamen maneret vſus terminoꝛuꝫ
theologicoꝝ incõfuſus. ¶ Scientia eniꝫ
quelibet inferior / ſicut ſumiť ꝓncipia ſua a
ſupiore alternante eam. ſic vt terminorum
ſuoꝝ ꝓprietatem obſeruet neceſſe eſt. alio-
quin fieret velut altera cõfuſio babilonica
ꝑ diuiſiõem linguarũ. nec mutuo ſe intelli
gerent theologus ⁊ iuriſta ¶ Qua ex re pꝫ
ꝙ vbi de iſtis terminis heresis ⁊ hereticus
ſymonia ⁊ ſymoniacus ⁊ ſilibus / fit mẽtio
recurſus eſſe ꝓncipalis debet ad vſum quē
theologicus ſmo hꝫ. ſm quē dicit Aug⁹ ꝙ
nob ad certã regulã loq̄ fas eſt ¶ Ac ꝑinde
pꝫ ꝙ expoſitio bulle mẽdicãtiũ / req̄rit ex-
poni ꝑ ius euãgelicũ. Xix. cõſideratio
¶ Dñs noluit vt ſm ius canonicũ regula
retur imobiliter de nccitate: tot⁹ ecclie ppl's
ſicut opꝫt ipm regi ſtabiliter et imobilr ꝑ
ius euãgelicũ ⁊ diuinũ ¶ Tollit hec ꝯſide
ratio temeritatē aliq̄ꝝ vel igñatiã q̄ ſuis iu
rib⁹ poſitiuis / imobilitatē ⁊ idiſpẽſabilita
tē talē tribuũt ⁊ parē vim obligãdi q̄lē habꝫ
ipm ius euãgelicũ ⁊ diuinuꝫ. Ac ꝑinde q̄t
heu ſcãdala q̄t ꝑturbatões in euãgelico re
gimie ꝓdē orta ſint ⁊ quotidie ſuccreſcant
legi fas eſt in experientie libro. Tales nimi-
rũ intractabiles. q̄s phs appellat immanſi
uos / neq; epikeyã neq; bonã eq̄tatē recipi
unt. adherẽtes traditiõib⁹ ſuis ſic euange-
lio. imo ꝓpter traditiões ſuas (ſicut cõque
ritur xpus) faciẽtes irritum mãdatum dei

Math.xv. ¶ Applicauim⁹ alias cōſidera
tionē hāc pcipue vtilē ad materiā reducti/
onis grecoꝝ: ſed nūc omittam⁹ ¶ Clauis
eſt hec cōſideratio ꝑ inueniēdo ꝯiter natu
ram ⁊ cōditiōem toti⁹ euāgelice hierarchie
Et quō regimē ei⁹ monarchicū ē ⁊ regale q̄
ad ſpūalia ex imobili inſtitutiōe xpi. Utrū
vero ſit exiſtimādū q̄ ad tpalia ēt eccie dedi
cata. nō ita eſt manifeſtū. Scitis cōcerta/
tiōes iſtic innūeras eſſe dicētib⁹ alijs q̄ ec
cleſia nihil hʒ tpale niſi a dn̄is pncipibus
alijs vero in oppoſitū certantib⁹ q̄ oio ſūt
eccie/ſed lites has vel numerare hic vel di
rimere/nō nr̄m eſt. ¶ Uiceſima cōſide.
D ¶ Dn̄s voluit eruditis in ſacris canonib⁹
licētiā doctoralē imptiri. q̄tin⁹ hr̄ent ex h̄
autoritatē/nō ſolū docēdi ipos canones/
ſed eos doctrinalr̄ interptādi exponēdi vel
gloſandi. Hoc inter cetera maxime opaꝛ li
cētia doctoralis. et illud rōnabilr̄. nō ei po
tuit omni hora fieri recurſus ad cōditorē
canonū Propterea eruditis ⁊ approbatis/cō/
ferēda fuit talis autoritas doctoralis. Nō
ſolū ipis ſed ēt pncipali⁹ theologis. pſertim
vbi dubietas oriretꝛ ex his ⁊ circa ea q̄ ius e
uāgelicū pōt ad elucidatiōem deducere. et
queādmodū architectonica pncipatꝛ ſubal
ternate ſcie. ⁊ ſic ex pncipijs cōcluſiōes exa
minantꝛ ⁊ pbantꝛ ſi recte ſunt ¶ Deniq̧ cās
alias lnie doctoralis eē dicim⁹. q̄tin⁹ euitetꝛ
cōfuſio in politico regimie. ⁊ ne inſufficiēs
vel imerit⁹ ad hoc ipm ſe ingerat. Or po/
ſtremo honor alit artes dicit Cicero ⁊ oēs
accedūt ad ſtudia ppter gl'aꝫ ¶ Poſtulem⁹
tandē/vt dn̄s prfamilias ſupmus/nos ita
ſolui ⁊ ad ipm deduci pcipiat/iuxta figurā
aſiue ⁊ pulli ei⁹ q̄ ad hierl'm celeſtē ipo ſedē
te ⁊ dirigēte pueniamus. Finit.

E

Incipit tractatus eiuſdem de nobilitate.

Homo q̄dam nobilis/abijt in re
gionē lōginquam accipe ſibi re
gnū. ¶ Quis hō iſte nobilis ni
ſi ih̄s xp̄s nobiliſſimi regis dauid
inclita ples: De q̄ p allegoriā Eccs ait. be
ata terra cui⁹ rex nobilis ē. Et in laudeꝫ ſa/
piētie ait idē in pabolis. Nobilis i portis
vir ei⁹. cū ſederit cū ſenatorib⁹ terre. Qui p
terea de ſe loq̄batꝛ ſamueli. Qui me cōtem/
nūt/erūt ignobiles. ¶ Dicam⁹ igitur aliq̄
de nobilitate. ſumētes occaſionē ex p̄re mi
litis egregij dn̄i Guilhelmi ſanet. ⁊ nobili/
tate cōpoſiti. ¶ Nobilitas pmo deſcribitꝛ.
ſcdo diuiditꝛ. tertio ignobilitas pādetꝛ. q̄rto
corollariū quadruplex elicietur.

Nobilitas eſt eminētia q̄dā vel pn/
cipalitas. vel excellētia inter alias
res ſui generis. hn̄s facultatē aliq̄s
in illas pſertim ppinq̄s influēdi. Nobilꝛ id
circo dicitꝛ hic accipe regnū ſibi ſiue regim̄
aliq̄d alioꝝ. ppter influxiuā ptātem. No
bilitas ſic deſcripta cōuenit cū libtate. q̄ eſt
dignitas aliq̄ ſuꝑius nō alteri⁹ grā. De/
terminatio ptꝫ pmo politꝛ. multa p exēpla.
qm̄ i omni genere dn̄atꝛ aliq̄d vnū q̄d in il/
lo genere pmū eſt ⁊ nobiliſſimū. tā in aiatis
q̄s in aia carētibus. Hec deſcriptio p ſequē
tia pſpicua magis eſt.

Nobilitas ſic accepta generaliter re
pitur in maiori mūdo. et ſilr̄ i mio
ri multis modis. queādmodū va/
rie ſunt hierarchie ⁊ pncipatus. qm̄ nō eſt
nobilitas ſine pncipatu quodā. ¶ Nobi/
litas in pmis eſt ſupeminēter nec extra i ip
ſa trinitate btā. que ad ſanū intellectū dici/
tur ſupceleſtis hierarhcia Eſt eni in p̄re fō
talis nobilitas ſeu dignitas vel autoritas
q̄ notificatur p duas natiōes iſtas. Inna/
ſcibilitas et pncipiū de nō principio. Si/
militer in filio reſpectu ſpūſſcti. nec dicitur
ignobilitas idcirco in ſpūſctō. Quoꝝ de/
claratio theologis remittatur. ¶ Nobili/
tas eſt i angelis ſm̄ triplicē hierarchiā que
celeſtis appellatur. pmā ſcdam tertiā. No/
bilitas rurſus ē i eiſdē angelis i iſta q̄libet
triplici hierarchia ſm̄ tres ordies cōtētos
in q̄libet. vt in pma cherubin ſeraphin et
throni ¶ Nobilitas ē in eccia ſtica hierar/
chia q̄ ſubceleſtis dicitur exēplata p cele/
ſtē. ſm̄ tres ſtat⁹ eccie. pmos medios ⁊ in/
fimos. ad q̄s ſpectat ſecularē hierarchiam
in dicta reducere p tres act⁹ hierarchicos.
q̄ ſunt purgare illumiare ⁊ pficere. In q̄ q̄/
dem ſeculari policia/ſignabiles ſunt tres
ſtatus p tpaliū regimie: ſuo mō. In cui⁹ ſu
pmo ſtatu vulgarior ⁊ vſitatior nobilitas
collocata pncipatur. ¶ Nobilitas cōſeq̄n
ter ⁊ large ſumpta. ponitur a philoſophā/
tib⁹ et theologis ſm̄ quatuor gradus cre/
aturarū quarum alique habent eſſe ſolum
naturale. Alia eſſe et viuere. quedam eſſe ⁊
viuere et ſentire. reliqua ſicut homines/p/
ticipant eſſe viuere et ſentire. quibus eti/
am hominib⁹ ſuperaddiditur intelligere.

F ¶ Nobilitas pmo triplici genere creatura
rū/cōſideraꝛ ſm peminētiam rerū natura/
liū inter ſe/ſm cauſalitatē ꝛ effectū. Sic no
bili⁹ ē corp⁹ celi q̄ elemēta. Sic auꝝ ꝛ gē/
me nobiliores ſūt plūbo aut luto. Sic ſol
luna ven⁹ iupiter/pluſq̄ ſaturn⁹ aut mars
et mercuri⁹ in vtroq̄ pncipat. Nihil ei im/
pedit q̄n eadē res ſit nobilis et igbilis /re/
ſpectu diuerſoꝝ p ſupioꝝ ꝛ inferioꝝ ꝯpa/
tiōem. ſicut i eadē celeſti hierarchia ꝛ plib
alijs ſilib/palā cōſtat. ¶ Diſtinctio de no
bilitate pſpicua ē ſilr in ſolū viuētib vt in
arborib ꝛ plātis. q̄rū nobilioꝛ ē q̄ ꝛ pfecti/
oꝛ. pſertim in attributiōe ad vtutes opati/
uas pfectiōes. vel ad ſe vl' ad alias res actu
andas ¶ Poſtremo in aīalib⁹ brutis piſci
bus ꝛ auib⁹/facile ē nobilitatē ꝛ igbilitatē
varijs reſpectib⁹ intueri. Sic aq̄la nobili
oꝛ inter aues. ſic cete vel Delphines inter
piſces. ſic aries īter pecudes. ſic leo inter fe
ras ſeu ferales aīantes. ſic īter ſpētes regu/
lus q̄ tū pūerſa ē nobilitas. vbi q̄ nocētioꝛ
eſt. pncipalioꝛ reputaꝛ. ſic i demonib⁹ repo
nitur pncipat⁹ vbi nois abuſiōe deterioꝛ
et dānatioꝛ/nobilioꝛ inter eos dici poteſt:
ſed veraciter ignobilitas habēda eſt ¶ No
bilitas in homine tanq̄ in minori mundo
pdictis omnib⁹ modis poſt deū/poterit(ſi
ſubtiliter reſpicias)repiri. queadmodū pti
cipat iuxta deductiōem Greg: cum omni
creatura exponētis illud Predicate euan/
geliū omni creature. Dicitur idcirco conti
nere omnia. et omniū finis. ad intellectum
In pnci. Gen: poſitū. Et ad illud. Oia ſbie
ciſti ſub pedib⁹ ei⁹. Et ad phm. ij. phil'. Et
Moyſen Deut. iiij. ¶ Nobilitas hois re
pitꝛ in ſupioꝛi mētis apice. q̄ creatura eſt ad
imaginē ꝛ ſilitudinē btiſſime trinitatis. ſe
cūdū tres potētias i vna eſſentia. mēoꝛiaꝫ
intelligētiā ꝛ volūtatē ꝯformiter ad hierar
chias ꝛ ordines angeloꝝ. ¶ Nobilitas eſt
iterū in rōe ſm duplicē portiōem ſupioꝛē ꝛ
inferioꝛē. tanq̄ viꝝ ꝛ mlierē. ¶ Eſt pinde
reſpcū rōis iferioꝛis nobilitas. dū cōpatur
ad ſenſualitatē tā iterioꝛē q̄ exterioꝛē. et h̄
nō oino diſſilr ad hierarchiā eccl'iaſticam ꝛ
ad tpalē ſm eminētiā pncipatuū. ꝛ excellē/
tiā pdictarū viriū ad inuicē. ſi coaptatio ſo
lerter fit. ¶ Nobilitas in hoie q̄ ad ptes e/
therogenias corpis vt ſunt mēbra princi/
palia ꝛ officialia caput coꝛ epar ꝛc̄. et minus
pncipalia pedes manus inteſtina viſcera.
compaꝛ aut iuxta triplicē ſpm pcedētem a

corde tanq̄ imediate ꝛ pncipale inſtrm̄ aīe
quoꝝ vn⁹ eſt naturalis. ali⁹ ē vitalis. alius
aīalis. pportionabiliter ad illa q̄ dicta ſunt
de hūtib⁹ eſſe naturale ſolū. vel eſſe ꝛ viue/
re vel tria pariter eſſe viuere ꝛ ſentire ¶ No B
bilitate ſalie ꝯſideranꝛ circa hoiem magis
ad cōem et familiarem de nobilitate conſi
deratiōem attēdēdo. Una ē cōcernēs bōa
tpalia ꝛ corpalia. nature ſcꝫ ꝛ fortune. Et
hec iterū tripliciter attēdiꝛ. Uno mō vt ha
benꝛ hec bona a pgenitorib⁹. auis. atauis.
et in ſurſū. Et hec ē ppl'aris acceptio q̄ſi ſo
la de nobilitate. Scdo mō put hūtur hec
bona nouiter per induſtriam ppriam cum
auxilio vel ſine/quoꝝūdā amicoꝝ Super
hoc iactare ſolent ſe diuites in mobilib⁹ et
imobilibus ſupra ceteros cōuicinos ma/
xime vel remotos. Hinc eſt illud Satyrici
Et genus et mores/regia pecunia donat. ꝛ
q̄ pecunie obediūt oīa. cū ſilib⁹ diuitiarū.
pconijs. Tertio mō put habetur aliqua di
gnitas vel precellētia ſup alios. ex cōceſſio
ne regis alicuius vel impatoris. Sic eniꝫ
ad litteram nobilitātur aliq̄ prius plebei.
Sic induci poteſt illud Heſter. Hoc ho/
noꝛe dignus eſt: queꝫ rex voluerit honora/
re. Habet nobilitas hec ciuilis/ſuos gra/
dus et noīa. Eſt clara pclara inclita gene/
roſa ſpectabilis ingenua egregia inſignis
illuſtris regia impialis. ¶ Nobilitas hūa
na reſpiciens principaliter animam vl' ho
minem vt homo eſt. magis attendiꝛ a phis
iuxta illud. Nobilitas ſola eſt: animuꝫ que
moribus ornat. Hinc ptèrea ſeruit⁹ ꝛ igbi
litas tradit ſcriptura de cam filio noe/pro/
pter peccatū introducta. Habet eni nobili
tas gradus ſm ampliorē vel minoreꝫ pfe/
ctiōem in virtutib⁹. in ſapiētia ꝛ moribus
Quo in loco fas eſt inſeq̄ diſtinctionē the
ologicam/incipientium pficientiem et pfe
ctoꝝ. quā Areſto. nō ſiluit. ſub alijs licꝫ ter
minis ponens inter homines quoſdā con
tinētes velut incipientes. alios tempatos
tanq̄ pficientes. tertios heroicos tanq̄ p/
fectos aut diuinales. De quoꝝ nūero he/
ctoꝛ erat. qui videbatur nō hois mortalis
eſſe fili⁹ ſed dei Fuit tpe Ciceronis ꝛ ſalu/
ſtij/cōcertatio ſup hac nobilitate quā cyce
ro dicebat ſe vtutibus ꝛ meritis adq̄ſiſſe.
Erat ei arpinas ignobilis vl' obſcur⁹ ſꝫ lu
mē tā pdeceſſorib⁹ q̄ poſteritati ſue ſaluſti
us vt opponit ꝫ fec tenebras dedecoꝝ. ni/
gerrias poꝛib⁹ ſuiſq̄ ſequētib⁹. Sūt iſup

apud ſaluſtium de bello iugurtino morda
ciſſime ⁊ acerbiſſime declamatiões mariȷ/
haud nobilis pentele/cōtra ⁊ aduerſ⁹ no/
bilitatem. que voluunť circa nunc dictam
cardinem criminationis ꝓprioꝝ in nobili
bus facinoꝝ flagitioꝝ dedecoꝝ ꝗ moruꝫ.
Quid ꝓdeſt illi quem mores ſordidāt/ ge/
neratio clara? Aut q̄d nocet illi generatio
vilis: quē mores adornant? Prodeſt ſm
Areſt. ad politice felicitatis quoddam de/
cus. q̄ȝ non oīno felix eſt (ſm eū) qui ſpecie
turpiſſimus eſt. ignobilis ⁊ ſine prole.
Nobilitas vero poteſt ſm theologos ma/
gis euehi. vt ſit vna. ꝑfectiſſimoꝝ hic/ ſm
tres theologicas virtutes militantiū. Alte/
ra in celeſti felicitate ꝑpetuo regnantium.
Sic eni deus legiť feciſſe xp̄ianos gen⁹ ele/
ctum et regale ſacerdotiū. Reges inſuꝑ et
regnū tanꝗ nobiliſſime regnātes. ſuꝑ oīa
p̄ſertim in pleniſſimo ꝓprij corꝑis dn̄io. de
quo Sene. imꝑare ſibi maximū imꝑiū eſt
Et Oratius latius regnes/ fragilē doman
do ſpm̄. ꝗ ſi libiam remotis gadib⁹ iūgas
et vterꝗ peius ſeruiet vni. Cōſonat Clau
dianus Tūc omnia iure tenebis cū poteris
rex eſſe tui. Deniꝗ Salomon Melior ē
ſapiens viro forti ⁊ qui dn̄atur aīo ſuo ex/
pugnatore vrbiū. Quos oēs xp̄i ſuꝑat au
ctoritas Qui facit peccatū/ ſeruus eſt pec/
cati. ⁊ ita ſeruus viliſſime rei. imo nihili. cū
nihil fiant hoīes cū peccant. Illud inquā
nihil de quo Joh. Sine ipo fc̄m eſt nihil
glo. i. pc̄m. Quid aūt mag' alienū ab om/
ni nobilitate. q̄d ꝓrſus aduerſum ſorori ſue
libertati/ ꝗ ignobiliſſimū ſeruitutis t'e iu/
gum. ꝗ eſſe mācipiū taȝ impurū abominā
D dū/ deteſtabile. ¶ Poſtremo deducere cō/
binatiōes ⁊ cōꝑatiōes oīm q̄s nūerauim⁹
nobilitatū/ ſtudioſe meditationi relinqua
tur. ⁊ occaſionē dediſſe ſuffecerit. ad ꝯgno
ſcēdū p̄cipue ſpēs ſex nobilitatū in hoīb⁹ q̄
magis in cōi tradūtur intellectu. q̄ ſunt na
turalis ꝑentalis hōeſtalis virtualis heroi/
calis ſuꝑnaturalis. Quaꝝ ſingularū talis
eſt deſcriptio. ¶ Nobilitas naturalis eſt e
minētia q̄dā notabilis hoī ꝓueniēs ex per
ſpicaci iudicio rōis. Hec aūt ꝑ ſe nō ē mo/
raliter vel meritorie laudabilis. nec ex ele/
ctione liberi arbitrij d' laudabilis hec. Et
poſtmodū q̄ȝ teſte pho. ij. phicoꝝ. Q̄ō mo
dicū eſt/ ꝓ nihilo reputať. Tales etſi de iu/
re nobiles ſunt. fui d fc̄tō ſepe fiūt. ¶ Nobi
litas ꝑentalis eſt p̄eminētia q̄dā notablis
homini ꝓueniens ex laude cōditiōis ꝑen/
talis. nō quidē ex p̄mis ꝑentib⁹ q̄ȝ cōis eſt
ad oēs. Hec ſilr̄ nō ē ꝑ ſe moraliter lauda/
bilis. q̄ȝ ex extriſeco venit. nec ex electōe ꝗ
uis ꝓbabilis eſt (vt ait Areſt) de bonis bo
nos naſci. Hec aꝓpriať apud nos velut an
thonomatice/ militātis in armis ſtatui.
Nobilitas honeſtalis. eſt eminētia quedā
notabilis hoī ꝓueniēs ex bn̄placito hone
ſtātis ipm vel honeſtantiū. vel ꝑ filialē ad
optiōem a principe vel ꝑ ꝓmotiōem ad di
gnitatē aliquā vt fit nouiter multis modis
Hec ſilr̄ nō eſt de ſe moraliter laudabilis
q̄ȝ venit ab extrinſeco. nec ex electiōe ꝓpria
vt ſic. Hec cōfert vt hō ſit caput ⁊ principi
um generis ſubſequētis. ſicut degeneres ſi
unt ſui generis cauda vel terminus. Hec
poſſet dici ꝑſonalis vel aduēticia. qm̄ ad/
uenit ꝑſone iā cōſtitute ⁊ extendiť ad emi/
nentiā vnā notabilē tā eccl'iaſticā ꝗ tꝑalēȝ
vel ciuilē/ mag' ꝗ nobilitas ꝑental'. ¶ No
bilitas virtualis ē eminētia q̄dā notabilis
homini ꝓueniēs ex aſſuefactiōe vel habi/
tuatiōe v̄tutū moraliū. Hec q̄ȝ venit ab in
trinſeco ⁊ electione/ de ſe laudabilis eſt.
Nobilitas ſuꝑnaturalis eſt eminētia q̄dā
notabilis/ hōi ꝓueniēs ex charitate q̄ ſuꝑ/
naturalis grā eſt. ꝑ quā/ hō fit ꝑ adoptiōeȝ
filius dei. fit aīa ſponſa xp̄i. fit templū ſpūſ
ſcti. ſine qua nobilitates cetere nihil ſunt.
nihil ꝑficiūt. Obſunt potius aliqn̄. q̄ȝ q̄d
altū eſt hoīb⁹. abominatio eſt apud deum.
Remanet quoꝗ hō fili⁹ ⁊ vas cōtumelie a
pud interitū eternū ⁊ iō deterioris cōditio
nis ſunt brutiſ. Propterea nulla nobilitas
eligibilior eſt. nulla dignior. ꝗ eſſe xp̄ianū
re ⁊ noīe. Et ita p̄clariſſimus in rege frāco
rum titulus eſt q xp̄ianiſſimus noīetur I
Subſequēter poſt datā nobilitatiſ
deſcriptiōem generalē/ q̄ ꝑticulari
bus pōt adoptari. paucis diuaruȝ
ſpiritaliū modificatiōib⁹ appoſitiſ. vt tactū
ē enumeratas iſuꝑ de nobilitate diſtinctio
nes tam in maiori mundo q̄ macrocoſm⁹
ꝗ in minori q̄ microcoſm⁹ appellať Su/
ꝑeſt de tertio dicere breuiter de igbilitate q̄
ꝑ ſui deſcriptiōem ꝯtrarij/ ſatiſ eminet. Re/
ꝑitur quoꝗ p̄cipue in ꝑuerſis moribus in
xp̄a gradus mltiplices vicioꝝ. ¶ Prim⁹ igͣ
bilitatis gradus eſt in demonib⁹ ⁊ damna
tis. Alter in beſtialibus/ ex corruptione vi
cioſa rationis ſub animalibus brutis. ſi/
cut eleuat ſuper hominem virtus heroica.

¶ Tertius gradꝰ eſt in intꝑatis q̄ videli
cet ex habitu et electōe cum certa malicia
peccant gloriātes cū male fecerit ¶ Quar
ti ſunt incōtinentes qui renitētes paſſiōi
bus ſed non firmo corde vel animo tādē
ab eis victi ſuccūbūt ¶ Ex ꝑte ꝓ corpis
bonorūq̄ꝫ fortuitorū ignobilitas conſur
git tripliciter. Aut ex carētia clare ꝓpaga
tōnis aut ex defectu ꝓprie induſtrie ⁊ ami
corū ꝓmotionis. Aut q: nō placet prin/
cipibus eos honorare ditare vel nobilita
re Tales dicūtur agreſtes vl' ſerui natura
les vl' barbari vel biſſani vl' obſcuri vl' ru
ſtici Determiat āt phs p̄rio politice illos
hoēs eſſe natural'r ſeruos ⁊ ingnobiles q̄
deficiūt in rōe. et corpore robur hn̄t queꝫ
admodū nobilitaſ conſiſtit in clara ⁊ illu
minata rōe. licet corpus ſit debile. De q̄
dicif cōſilio pollet cui vi natura negauit

Colligāꝰ ꝑ ꝑte q̄rta q̄druplex ex p̄/
miſſis corolariū. ꝓmū q̄ pulcritu
do totiꝰ vniuerſitatis conſiſtit in
conſeruatiōe nobilitatis Ita q̄ illud pul
crum eſt quod cuſtodit ordineꝫ ſeruat q̄ꝫ
naturam. Sicut econtra turpis eſt ꝑs q̄
ſuo non congruit vniuerſo. Quid auteꝫ
videre poterit ordinatius q̄ꝫ maioris hu/
ius mūdi ſpeciem ꝑ concatenatōes duas
auream ſpūalium cauſarū ⁊ argenteā cor
poraliū ſecundū nobilitatē influēdi a ſu/
perioribus ad infima ꝑ media. Corolariū
ſecūdū. ¶ Pax ſanitas ſalꝰ libertas cuiuſ
libet politie reſidet in conſeruatōne et ho
noratōne nobilitatis. Econtra nihil ma
gis aduerſum paci nihil amplius cauſati
uum ſciſmatis ⁊ diſcidij q̄ꝫ nobilitatis vi
lipenſio dum iuxta verbuꝫ ꝓphete tumul
tuaf ignobilis contra nobileꝫ dumq̄ꝫ no
biles abijciūt prauis moribus ⁊ cōſilijs
ꝓpriam nobilitatem quam ſicut nec liber
tatem nemo bonus niſi cum vita perdit.
¶ Corolariū terciū libertas ſalus et ſani
tas microcoſmi reponitur et ſaluaf in trā
quilitate nobilitatis ſue dū mens ſupma
principatur rōi et ratio ſenſualitati ⁊ ſen/
ſualitatis ꝑtes nobiliores ſuas abſq̄ꝫ im
pedimento virtutes exercent ſint ipē na/
turales ſint vitales ſint aīales Habet eni
cōditio nobilitatis hoc ꝓprium vt ſe nita
tur diffundere ⁊ cōicare ⁊ ſe q̄dāmodo da
re. Ex aduerſo aūt et ruſticitas que dicif
non a rure ſed a ruditate ſatagit rapere et
ad ſe eſſe Propterea recte paulꝰ inducit eē
beatius ⁊ ita nobilius/dare q̄ꝫ accipe. Et
ꝓinde dānatius et ſic ignobiliꝰ. diripere e
q̄ꝫ ꝑdere. ¶ Corollariū quartū. Nulla res
p̄t ita degenerare quin nobilitatē aliquā
retineat. ſicut ⁊ entitatē. Et ita nobilitas
eſt in demonibꝫ ⁊ dānatis. qui tamē ideo
dicūtur ꝓprie deteriores ex dei cōtemptu ⁊
blaſſemijs ſicut ꝓportionabiliter apō via
tores blaſphemos/homicidas/raptores
dici deniq̄ꝫ ⁊ ſue legis contēptores/⁊ eaꝑ
pter ignobiles intellige ſed nō eſt in oībꝰ
manifeſtuꝫ. Propterea nobilitas vna vel
altera colif et honoraf/quouſq̄ꝫ hō ille q̄/
dā nobilis/qui in celi longinquā abijt re
gionē accipe regnū patris. reuertef ad iu
diciū/maifeſtaturus abſcōdita cordium.
dū alligabit reges p̄uaricātes in cōpedibꝫ
⁊ nobiles degeneres/ī manicis fereis vbi
ſempiternꝰ horror inhabitabit. Nobiles
vero meritis ⁊ gratia ꝑditos/ vocabit di/
cens Venite benedicti patris mei. ꝑcipi/
te regnū qō vobis ꝑatū eſt ab origine mū
di. Plena prorſus eterna iocūdiſſimaq̄ꝫ
talis erit nobilitas. ¶ Finit.

¶ Sequitur tractatꝰ

eiuſdē de conſideratōibꝰ quas debet habe
re princeps.

Claro eruditori ⁊ confeſſori/ ſe
reniſſimi principis/ dn̄i karoli
ſeptimi/ gratia dei/ francoꝝ re/
gis Joh. de Gerſon ſalutē. ⁊ ad
prefulgidū ſapiētie culmē/ ꝓlem regis in
clitā ꝑuehere. ¶ Si laudabilis ⁊ merito
ria eſt pueri cuiuſlibet eruditio ad religio
nē et virtutes (cuꝫ ſtulticia colligata ſit in
corde eius ſenſuſq̄ꝫ et cogitatio ꝓna ſint
in malū) quis nō videat q̄ꝫ laudabilioris
ſupra modū meriti ſit/ hoc agere ī filio re/
gis. q̄ regnaturus ⁊ gubernaculū ſeu cla/
uū claſſis totius reipublice: moderaturꝰ
expectaf. ¶ Age itaq̄ꝫ qō agis vir ornate.
nō deerit petitōibꝫ tuis mea q̄ad potuerit
ſedulitas. En opuſculū triū dieꝝ ſuſcipe
(quale tu puto q̄ſiſti) ꝯplectens in ſe cōſi
deratōes ſeu meditatōnes aliq̄s ex ꝑſona
principis noīati Quē tecū bene valere de
ſidero/ qm̄ in ſalute eiꝰ noſtra reponitur.
Vale ergo. ⁊ circūſonantes ꝓcelloſe curie
fluctꝰ/ tu ex ſublimi rōis arce vel ſpecula/
tanq̄ꝫ ex alta rupe/ īꝑturbatꝰ circūſpice

¶ Explicit prologus.

Tractatũs de conſideratiõnibꝰ

Prima particula

in q̃ cõtinet oratio ꝓ recognitiõe propꝛie
cõditionis ⁊ gratiarũ actõne/ petendo ſa/
pientiã ex verbis ſalomonis.

Rex regum Jeſu benigniſſime
princeps pacis ꝑ quẽ reges re/
gnãt ⁊ in cuiꝰ manu ſunt oĩa iu/
ra regnoꝝ. deꝰ vnꝰ in trinitate
ꝑfecta cũ patre ⁊ ſpũſctõ initiũ ⁊ finis cu/
iuſq; rei. creatoꝛ ⁊ amatoꝛ generis hũani.
atq; ipſiꝰ poſtq̃ꝑierat miſericordiſſimꝰ ꝑ
paſſionẽ ſuã reparatoꝛ. deꝰ mĩaꝝ ⁊ totiꝰ ꝯſo/
latõis. deꝰ meus ⁊ rex meꝰ. Recordoꝛ obſe/
cro in grãꝝ actõe. quẽadmodũ liberaliſſi/
mo ꝓuidentie tue dono ſapiẽtiſſimo ꝓui/
dentie tue cõſilio/ dignatꝰ es formare me
portionẽ aliquã creature tue cũ nõ eſſet. ⁊
educere gementẽ ⁊ nudũ ex vtero matris
mee ancille tue. Dans poſtea renaſci de/
nuo felicius in gremio eccleſie/ ſpõſe tue/
matris oĩm pie viuentiũ. ⁊ hoc ꝑ lauacrũ
regenerationis ĩ baptiſmate. faciẽs de filio
ire/ filiũ adoptõis ⁊ gratie ꝑ infuſionẽ ſpi/
ritusſcti in fide ſpe ⁊ charitate cũ ceterꝭ vir/
tutibꝰ ⁊ donis aĩam meã ornãtibus atq;
firmãtibꝰ. Dediſti ꝑterea mihi pupillo et
aduene tuo in loco ꝑegrinatõis huiꝰ velo/
ciſſime trãſeũtis/ corpuſculũ vegetũ et ſa/
nũ. cũ integris ſenſibꝰ/ ad ſubſeruiendũ
aĩe capiti ſuiipſiꝰ. ꝓ cõſecutõe finis ſui. in
diligẽdo te ex toto corde/ tota mẽte/ tota/
q; virtute/ ꝑ obedientiã mãdatoꝝ tuoꝝ.
Originẽ inſuꝑ tribuiſti regalẽ atq; clariſ/
ſimã/ iuxta nomẽ magnoꝝ q̃ ſunt in terra
⁊ ſm̃ fugitiuos ſeculi ꝑeuntꝭ honores de/
ducẽs ad me iura ꝑimogeniture ꝓ regnan/
do tandẽ ſucceſſiõe legitima apõ xp̃ianũ
pp̃lm francie. q̃ tibi eſt inter ceteros cultu
quodã ſacratioꝛe dicatꝰ. Ex quibꝰ hec me/
ritis meis talia tantaq; ſuꝑ ceteros hoĩm
cõſodales ⁊ fratres meos: Tu ſcis dñe de/
us meꝰ ⁊ rex meꝰ/ qm̃ ex ſola dignatõe mi/
ſericordis gratie tue. Nã q̃d meruiſſez dũ
nõ eſſem vel dum infans eſſem. ¶ Et ecce
nũc ꝓut cõfitebat̃ tibi rex ſalomõ pacificꝰ
quondã amabił tibi ⁊ ſoꝛtitus aĩaz bonã
ego ſum puer ꝑuulꝰ ⁊ ignorãs egreſſum ⁊
introitũ meũ. ⁊ ſeruꝰ ĩ medio eſt pp̃łi quẽ
elegiſti pp̃łi infiniti ⁊ q̃ dinũerari nõ pt̃ ⁊
ſupputari pre multitudĩe. Dabis ergo ſer/
uo tuo coꝛ docile. vt poſſit iudicare pp̃łm
tuũ. ⁊ diſcernere inter bonũ ⁊ malũ. Quis
enĩ iudicare pt̃ pp̃łm iſtũ pp̃łm tuũ hunc
multũ: Deꝰ ergo patꝝ meoꝝ ⁊ dñe mĩe. q̃
feciſti oĩa verbo tuo ⁊ ſapiẽtia tua cõſtitui/
ſti hoĩem/ vt dominaret̃ creatura q̃ eſt a te
facta. vt diſponat orbẽ terraꝝ in eq̃tate et
iuſticia. ⁊ in directõe cordis iudiciũ iudi/
cet/ da mihi ſediũ tuaꝝ aſſiſtricẽ ſapiam.
⁊ noli me reprobare a pueris tuis quoni/
am ſeruus tuꝰ ego ſum ⁊ filius ancille tue
homo infirmꝰ ⁊ exigui tp̃is ⁊ minoꝛ ad in/
tellectũ iudicij ⁊ legũ. Et ſi q̃s erit cõſum/
matus inter filios hoĩm/ ſi ab illo fugerit
ſapiã tua/ in nihilũ ꝯputabit̃. Tu aũt elegi/
ſti me futuꝝ regẽ pp̃ło tuo ⁊ iudicẽ filioꝝ
tuoꝝ ⁊ filiarũ. Mitte ergo ſapiam de celis
tuis ſanctꝭ ⁊ a ſede magnitudis tue. vt me/
cũ ſit. ⁊ mecũ laboret. ⁊ ſciam quid acce/
ptum ſit apud te ſemꝑ. Amen.

Secunda particu/

la ꝯtinẽs conſideratõez exhortatoriã ſui/
ipſiꝰ velut ad aĩaz ſuã vt ſe ſtatũq; ſuũ re/
uoca nũc teipam (cogitet.
O aĩa mea/ aĩa ad imaginẽ dei
facta/ aĩa ꝑcioſa xp̃i ſanguĩe re/
dẽpta. Cõſtitue te corã oculis
tue ꝯſideratõis/ in luĩe rõis ⁊ catholice ca/
ritatis/ dũ ad pñs ſola es. dũ nõ circũſtãt
nec interturbãt cõcurſus populares. Cõ/
fabulare mõ tecũ ĩ ſecreto talami tui/ int̃/
rogãs temetipaz q̃d tu es ⁊ ad q̃d tu facta
es. Quid te agere/ quo tendere cõueniat.
Qm̃ ſi te cõditiõem q; ꝓpꝛiã neſciueris vt
regas te ⁊ ſaluas te/ q̃d ꝓderit ſi vel alia co/
gnoueris vel rexeris: Atuero bñ eſt ſatis
qõ moneo ¶ Sz rñde ꝑcoꝛ q̃d dicis de te
aĩa mea: Quid vides: Nõne tu ocułi tue
ꝯſideratõis hac illacq; circũuoluꝝ. vides
q̃tuoꝛ regna/ vnũ ſupra te ad qõ aſpirare.
Aliõ circa te qõ honorare. tertiũ inter te
qõ moderari/ q̃rtũ ſub te qõ tueri poſita
es: Magnũ ꝑfecto magnũ valde negoci/
um arduũ difficile immo ſine coadiutrice
grã dei ĩpoſſibile tibipſi ſi vigilãter atten/
deris ꝯmiſſum eſt. Nullꝰ ꝓpterea tibi dein/
ceps diſſimulãdi nullꝰ negligẽter agendi
locꝰ relinq̃t̃ o aĩa mea/ ne ꝑeas ab h̃ regno
q̃druplici/ ſz toto viriũ conatu tendas ad
regnũ celeſte ſupra te. colas regnũ eccłie
iuxta te modereris regnũ ꝑſonale intra te
ꝓtegas regnũ tp̃ale ſub te. O te felicẽ q̃ter
q; beatã ſi hec ita ꝑegerꝭ ſi ſub rege regũ
dño ieſu xp̃o taliter regnaueris ¶ Uides

itaq̧ regnū celoꝝ ſupꝛa te illō ei tibi puꝝ
fidei lumē oñdit. de q̄ tāta gl'oſa p os loq̄r
ꝓpheticū ꝛ aplicū. q̄ nec ocul' vidit nec au
ris audiuit nec i coꝛ hoīs aſcēdit q̄ ꝑpara
uit ſe deꝰ diligētib; ſe. Quidni igit̄ te totā
ad h̄ regnū dei ꝑmo q̄rēduꝫ eſt iuſticiā eiꝰ
ex tēderis vt certa oīa adijciant̄ tibi? Illic
pr̄ia tua ē. illic poꝛtꝰ placida manēs q̄ete
Illic triūphal' aula quā icolūt ciues ſan
ctoꝝ ꝛ dōeſtici dei p̄res tui ꝛ ꝯſodales fu/
turi Ad h̄ eniꝫ cōdita es vt poſt āguſtias
p̄ñtis exilij illic cōregnes i eternū. Sōni
auit hoc oliꝫ ſed obſcure nimis affricanꝰ
ille ſcipio. q̄ bene regētibꝰ rēpublicaꝫ/cer
tū in celo locū dedicatū eſſe teſtat̄. vbi ter
ris. mortui viuūt. Nūquid nō hoc regnū
aſſidue poſtulas. dum p̄ceptis ſalubribꝰ
monita dicis Adueīat regnū tuū? Vi
des rurſuꝫ alterū regnū iuxta te. qō q2 ad
exēplar huiꝰ primi cōſtitutuꝫ eſt/appellat
ipm frequēter rex noſter Jhus regnuꝫ ce/
loꝝ. Nā ꝛ Johēs vidit eccleſiā q̄ſi deſcē
dētē de celo ꝛ moyſes arcā teſtamēti/figu
ratiuā huiꝰ eccleſie fabricauit ſicut in mō
te ſibi mōſtratū eſt. Hāc honoꝛare/hāc te
colere/ab hac legis p̄cepta totūq̧ tenoꝛeꝫ
pie religioſeq̧ regnādi ſuſcipe/neceſſe eſt
Quid enī aliud eſt regnū hoc eccleſie niſi
domus dei ꝛ poꝛta celi? p quā poꝛtā ꝛ nō
aliā ſiq̄s introierit ſaluabit̄. Ita tñ ſi me/
minerit ſe militare debere. Nā ideo mili/
tās dr̄/q̄tinꝰ tandē regnū illō ſupius/is q̄
bñ certauerit triūphatoꝛ irrūpat Audi de
mū q̄ pacto matrē hāc eccl'iaꝫ q̄ te regene/
rauit in xp̄o poſita es honoꝛare. Honoꝛē
(inq̄t ſcriptura ſacra) hēbis mr̄i tue i oīb;
dieb; vite tue. Et iterū ne dimittas ait le/
gē matris tue. Nā eſt maledictꝰ a deo q̄ ex/
A aſpat matrē ¶ Vides p̄terea regnū tertiū
intra te. ſicut loq̄t̄ xp̄s dicēs Regnū dei in
tra vos eſt. de q̄ phoꝝ ꝯcoꝛdat ſentētia q̄
ſe regere/maximū eſt ipiuꝫ. Et q̄s illic rex
ſub deo ſtatutꝰ ē? Utiq̧ rō libera. de q̄ di/
ctū ē ab vno ſapiētū Si vis oīa tibi ſubij
cere/ſubijce te rō i tāq̧ regi. Qui ſunt mi/
litātes ꝛ ꝯſiliarij? Plane v̄tutes ipe iterio
res/tā inſite q̧ adq̄ſite Quos deniq̧ dice
mꝰ in hoc regno hoſtes? Nimiꝝ ſenſus ip/
ſos coꝛpales/viſum auditū guſtū olfactū
tactū ꝛ ipm coꝛ Peruertit̄ ergo iſtō regnū
ſi dñantib; tyrannice mēbꝛis coꝛpeis/rō
maledicta ſubſeruit. Si p̄terea p virtuti
bꝰ vicia ſedicioſa ſuccedūt. vt ſi prudētiā
ꝯſiliatricē optimā vincit malicia Si ꝯti
nentiā luxuria iugulat Si foꝛtitudinē ig
nauia vel temeritas enecat Si iuſticiā de
mū iniq̄tas de iudicij thꝛono deturbat
Uides ad poſtremū o aīa regnū q̄rtū ſub
te. regnū ſcꝫ p̄clariſſimū frācoꝝ cū ſuis ap
pēdicijs. cuiꝰ ad te regimē hereditaria ſuc
ceſſiōe deuoluit̄ Cōſtituit̄ āt ſub te regnū
iſtō in ſubiectōe debita triplicis ſtatꝰ/pꝛi
cipalis. Statꝰ vnꝰ eſt militātiū. Aliꝰ cleri
coꝝ/tertiꝰ burgēſiū. Et hec triplicitas nō
ne ꝯgrua ſignatōe figurat̄ in triplici lilio/
ruꝫ floꝛe aureo ſcutū tuū qō celico nitoꝛe
fulget oꝛnātū? Habes illos de pꝛio ſtatu
tanq̧ bꝛachia foꝛtiſſiā ad coꝛpꝰ tuū miſti
cū qō ē regal' policia defēdēdū Hēs alios
tāq̧ oculos ꝑſpicaces ad oīa diſcernēdū.
Hēs reliq̄s velut pedes fixos humi ad ſu
ſtētādū. Ubi placet attēdere q2 nihil ho/
rū mēbꝛoꝝ dicere p̄t ad alterū. opa tua ñ
egeo Errabūt itaq̧ manꝰ ꝛ pedes ſeſeq̧ cō
fundēt ſi deſint oculi/maib; vero debilita
tis vel reciſis q̄s vel pedes vel oc'los tuebi
tur? Collabentib; autē pedib; vt reliquū
oīe coꝛpꝰ reipublice decidat/neceſſe eſt.
¶ Aſpexiſti puto o aīa mea m'tiplex ne/
gociū te circūdās vndiq̧ ſiml'q̧ cū peri/
culo. ſi nō vt reginā talem q̄lē decet temet
habueris. Nā tāto eſſe hūilioꝛ atq̧ ad ſer/
uiendū ꝓmptioꝛ q̄ſq̧ dꝫ ex munere/q̄nto
ſe obligatioꝛē ꝯſpicit in reddēda ratōne.
Quāobꝛē noli p̄coꝛ negligere vel ingratā
vel ipia gratiā vocatiōis tue ad q̄druplex
iſtō regnū Noli te in odioſam tyrannidē
ꝑuerſe detrudere Sꝫ regnū primū deſide
ra q̄ nihil beatiꝰ ꝛ hoc ſupꝛa te ſcōꝫ regnū
glifica q̄ nihil ſacratiꝰ ꝛ h̄ iuxta te tertiū re
gnū oꝛdia q̄ nihil honeſtiꝰ ꝛ hoc intra te/
q̄rtū regnū ſaluifica q̄ nihil fructuoſiꝰ ꝛ h̄
ſubter te. Sciēs abſq̧ vlla dubitatōne q2
de oīb; his oportꝫ te reddere rōneꝫ ſcꝫ ad
gloriā et̄nā ſi recte feceris. Si nautē hoꝛ/
rendeꝛ cito repētinꝰ ſupueniat interitꝰ qō
ꝓhibeat miſeratoꝛ ꝛ miſericoꝛs deꝰ rex tu
us q̄ eſt benedictꝰ in ſecula. Amen.

¶ Tertia particula D

in q̄ ꝯtinet̄ ꝯſideratō ſup recogitatiōe pi/
culoꝝ ex p̄dictis oꝛtū hñs.

G Loꝛioſe rex celoꝝ: magnꝰ ꝛ terri
bilis in cōſilijs ſup filios hoīm. ꝛ
apō oēs reges terre. q̄ volēte regnāt/q̄ no
lēte ñ ſubſiſtūt/neq̧ ei ſaluat̄ rex p multā

virtutē. Hodie ſiquidē rex eſt/cras moritˀ
ſi iuſſeris Expaueſco nūc vehemēter ꝛ to
tus horrore cōtremiſco/ vidēs ꝛ ſentiens
culmē ꝓruptū ſtatꝰ regij quo me puerꝝ tuū
ſublimādū aſſumpſiſti. Prohibe dn̄e deꝰ
meꝰ dn̄e miarū q̄relā illā dauiticā a ſeruo
tuo. Eleuās alliſiſti me. Sicꝫ alt̄ ait Tol
luntˀ in altū/lapſu grauiore vt ruāt. Nam
q̄nto gradꝰ altior/tāto caſus grauior ¶ Ve
mihi ve ſi collabi ꝑmiſeris Collabar vero
corruā ꝛ cōfringar/ſi me nō ſuffulſerit in
giter oipotēs virtꝰ dextere tue. Qm̄ ſi diffi
cile eſt corpꝰ ꝓpriū ꝛ vnicū/ſub ordīato re
gimīe/ſubijcere legib rōis/ quēadmodū
lamētatˀ apl's vocē expiētie q̄tidiane ſꝫ mi
ſerabilˀ emittēs. Ego īfelix hō q̄s me libe
rabit de corꝑe mortis hꝰ/ꝓpt̄ qḋ ſtatuerūt
pl'imi viroꝝ fortiū/ſeſe ſubducere ab omi
altera dn̄atōe. imo ꝛ ſocietate multorum.
Que eſt fortitudo q̄s ſenſus q̄ ſapiētia in
corꝑe puulo atq̧ puerili vt ſpūale regimē
atq̧ tpale tot hoīꝫ tot capitū tot moꝝ tot
ſentētiaꝝ tot aduerſ̄ iſultib vndiq̧ pul
ſatoꝝ/poſſim vel protegere vel regere ſub
vna pacis lege? ¶ Heu me Cur regni ꝛ co
rone ſtatū q̄uis deīceps acclamare felicē
audeat fortiſq̧ bt̄e. quē tot irruentib vn
diq̧ curaꝝ flatib/tot naufragijs ꝛ picu
loꝝ hoſtiliū ꝓcellis cū diſcrimīe mortis ne
dū pn̄tis ſꝫ etn̄e cōgerit expoſitū? O co
rona ſpecioſa magiſq̧ pcioſa/plus expaue
ſcēda q̧ applaudēda/ q̄s tuū pondꝰ ferre
poterit/ qm̄ tot homīes ponis ſup caput
vnū? Vix ſi nō illō oppſſeris. Et oppri
mes ſcio. niſi ſupuenerit leuamē ex alto. le
uamē a te dn̄o meo ꝛ rege meo. q̄ vt adiutor
ꝛ protector mihi fias in ſalutē ſupplex oro.
¶ Vos īſup q̄ſcūq̧ deo ꝓuidēte. regēdos
acceptꝰ ſum vel accepi/peto p̄cor ꝛ obte
ſtor/nolite afflictōes inducere Juuet vnꝰ
q̄ſq̧ nō aggrauet pōdus meū Hic fidelit̄
ꝯſulat. hic ꝓpugnet viril'r/inuigilet alt̄ in ſo
licitudīe domeſtica. alter in orōne deuota
ſemet hūiliet. Quilibꝫ deniq̧ in officio ſi
bi cōmiſſo vel accōmodato/ abſq̧ vlla re
p̄henſiōe vigil agat. ¶ Simꝰ oēs inuicē
mēbra. int̄ q̄ caput ſicut plꝰ influit motū
ſenſū ꝛ opatōē int̄ cetera. ſic ad eiꝰ cuſto
diā reliq̄ videmꝰ ſine vlla piculi ꝓprij cōſi
deratiōe ꝓtinꝰ exponi. Alioq̄n ſi diſſenti
mꝰ inuicē ſi noſmet opprimimꝰ/q̄d ſuper
eſt niſi vt vniuerſum regie policie corpus
intereat ꝛ ꝓprie oppugnatiōis mole ruat?
Auertat hāc inſaniā a nobis ſeruis ſuis/
rex potētiſſimꝰ ſapiētiſſimꝰ ꝛ optimꝰ/cuiꝰ
regnū ꝛ ipiū ſine fine ꝑmanet i ſe. ſe. Amē

¶ Quarta particula

in q̄ cōtinetˀ quēadmodū lectio ē vtil' ꝛ ne
ceſſaria ꝑ regēdo. Et loq̄tˀ princeps velut
ad animā ſuam.

Poſtulaſti iā (o aīa mea) mitti tibi
ſapiāꝫ de cel' ſctis ꝛ a ſede magni
tudīs dei. Recte ꝑfecto/qm̄ vani ſunt ho
mīes in q̄b nō eſt ſapīa. Ceci ſunt. bruta
les ſunt/ipi q̄ꝫ ad oē opꝰ malū oēmq̧ caſū
p̄cipites inueniūtˀ Sciuerꝫ tn̄ q? p̄ſto ē ſa
pientia/ſi bona fide ꝛ toto corde poſtuletˀ
ab eo q̄ dat oīb affluēter ꝛ nō īpropat. Et
qm̄ inuiſibil' eſt in natura ſua/mittit vnā
ex ancillis cuius nomē eſt lectio ſtudioſa
Hec oī eruditōe plena/oī genere librorū
circūdata/offert doctrinā bonā oīb q̄ren
tib ſapiam p̄ſerti ſi comes fuerit ſoror eiꝰ
ꝓfunda meditatio vel attēta conſideratio
Proclamat itaq̧ ſi q̄s puulꝰ eſt/veniat ad
me Et ad reges locuta ē erudimī q̄ iudica
tis terrā. Quin etiā virtutes ip̄e comites
tue hmōi appropriatas p̄cipue q̄druplici
regno/de q̄ iā audiſti. q̄ ſunt orō deuota. ī
ſtitutō ſctā. diſciplina tpata ꝛ iuſticia mo
derata Attēde q? lectio docet orōꝫ. q̄ deſer
uit regno celoꝝ vt adq̄ratˀ Lectio docꝫ in
ſtitutōēꝫ ſctāꝫ q̄ deſeruit eccl'iaſtico regno
vt ſtabiliatˀ Lectio docet diſciplinā tpatā
ꝑ quā regnū ꝓꝓriū ꝑſonale moderatˀ Lectō
docet iuſticiā moderatā ꝑ quā regnū tpa
le ꝛ politicū gubernatˀ ¶ Deſpare forſan
potueras o aīma ſi tali doctrice caruiſſes
nūc in ſpem aſſurge. ſciēs q? cū comitibꝰ
ſuiſ docebit lectō te de oīb ſi (vt p̄dictū ē)
coaſſumpta fuerit ſoror eiꝰ meditatō vl' at
tēta ꝯſideratō Sētio tn̄ q̄d nūc vltra req̄
ris o aīa mea Vis aſſigri tibi q̄ſdā iduſtri
as/q̄ te doceāt bn̄ vti lectōe ſtudioſa Fiat.
¶ Habeto primā hāc iduſtriā/vt ſit tibi
bona libroꝝ electoꝝ copia Eteni ſi glatˀ q̄
liber opifex in abūdātia iſtrumētoꝝ artis
ſue. ſi placet multis ornatꝰ veſtiū/ſi pluri
mos delectat theſauroꝝ multꝰ aceruꝰ opor
tet lōge ampliꝰ placere tibi diuitias librorū
loq̄ntiū nobis q̄ voluimꝰ ꝛ q̄rimꝰ. q̄ ipos
etiā abſentes ec mortuos. imo ipꝫ deū cū
angel' ꝛ ſctis oīb faciūt miſcere nobiſcū
colloq̄a ſctā. ꝛ a lectiōe redire potes ſp vel
melior vel doctior Hic p̄terea vitatˀ maxie

maloꝝ oīm ſentina ꝛ incentrix ocioſitas
de q̄ bene enūciauit q̄ dicit Otiū ſine lr̄is
mors ē ꝛ viui hoīs ſepultura Et hierony.
Ama ſciam ſcripturaꝝ ꝛ carnis vicia non
Q amabis ¶ Altera ſubiūgit̄ induſtria. vt q̄
tidie cert̄ʒ horis p̄ſerti de mane ac ſero / lo
q̄r̄ tecū lectō. te vel legēte vel audiēte. Hec
āt lectō p̄cipue matutina / ꝯueniētioꝛ erit
de euāgelio vel epl'a diei vel de legēda ſcti
cuiꝰ aget̄ celebritas / marie ſi ſ̄mo defuerit
Nec fuerit tibi verecūdū ſi ſubijci videarꝭ /
vel cōfeſſori tuo vel alteri recogitās qꝛ nō
ſibi ſʒ deo / ſʒ veritati / ſed cōi ꝛ ꝓprie vtilita
ti te ſubijcis ¶ Alterā q̄ʒ legimꝰ induſtriā
fuiſſe apō veteres q̄ in cōuiuijs / ad tibias
egregia ſupioꝝ opa carmibꝫ ꝯp̄hēſa pāge
bāt / quoad ea imitāda iuuētutē alacrioꝛē
redderēt Qō laudās valeriꝰ autoꝛ hꝰ hiſto
rie p̄clamat Quas athenas. quā ſcholā. q̄
alienigena ſtudia huic domeſtice diſcipli
ne p̄tuleri? Hec p̄terea lectō modulata nō
ne ꝯpeſcerʒ varios ꝛ incōditos tumultus
ne dicamꝰ in detractōibꝫ ꝛ maledictꝭ. Hec
fama q̄ʒ vtinā de frācie regno apō aliaſ na
tōes glorioſioꝛ eēt. Fert̄ adhuc apō inclitūʒ
ducē borbonij hꝰ diſciplīe claꝝ decꝰ obſer
uari Et p̄fecto domū tuā (o aīma mea) do
mū regiā decet ſctitudo tal'. in q̄ nihil ob
ſcenū. nihil ipudicū. nihil inordinatū. ni
hil ſacrilegū. nihil blaſphemū. nihil nō ſe
riū diſciplinatū ꝛ ſctm̄ videat̄ ꝛ audiat̄ / cō
clamet̄ ¶ Alterā rurſus addamꝰ induſtriā
vt freq̄nt̄ ea q̄ vel viſa fuerit / traducant̄ ad
mores / velut ex ſil'ibꝫ ſilia ꝛ ex figurꝭ figu
rata notet̄. Exēpli grā. Querꝭ hr̄e tunicā
decorā mūdas manꝰ. ſplēdidū ꝯuiuiū. ſ̄
uos obediētes / catulos blādiētes Cura
uerꝭ hr̄e ꝓportionalia moꝝ ornamēta Ha
beto vt tunicā. virtutū decorē. hēto nupti
alē charitatꝭ veſtē ne reijciarꝭ ꝯfuſus a nu
ptijs. Mūdas q̄ʒ opatōis manꝰ tene Fac
tibi p̄inde cōuiuiū iuge ſpūaliū ſic a ſub
dita tibi creatura vis fieri. Nunq̄d tibi in
hūc modū deerūt libri q̄s legere fas hēs?
Nā pret̄ libros ſcripture / noiat̄ mūdꝰ iſte
totꝰ liber nature ſic in temet retines librū
ꝯſcie Iuxta cꝰ inſcriptōēʒ te nouerꝭ finalr̄
iudicandū Quietiā vita cuiuſlibet viri iu
ſti ꝛ prudētis / liber eſt exēplaris / in q̄ lege
re ē ex vultu ex geſtu ex vniuerſa corpis cō
poſitōe / mores bonos In mal'vero p con
trariū Rurſus oīs īſtitutio eccl'iaſtica. ī ve
ſtimētis miſtroꝝ ꝛ ceteris ornamētis / liber
eſt miſticoꝝ ſenſuū plenꝰ ¶ Poſtremo co R
gnoueris ꝛ alta mēte recōdito ꝙ ad p̄fectā
ſufficiētēq̄ʒ ſapiāʒ p regno q̄druplici me
morato / nulla vnq̄ʒ te lectō vel īduſtria vl'
ꝯſideratō ꝓpria deducet. q̄n egeas aſſidue
mutua cōicatiōe famliariū ꝯſiliarioꝝ tāq̄ʒ
q̄rundā vocaliū. Nā ibi ſalꝰ vbi mlta ꝯſi
lia. Sit āt ꝯſiliariꝰ fidus in p̄mis deo ꝛ ti
bi. Nā q̄ deo nequā eſt cui bonꝰ? Sit p̄te
rea charitatiuꝰ patiēs benignꝰ / q̄ nō ſit ā
bicioſus / nō inflet̄ / non q̄rat q̄ ſua ſunt ſʒ
q̄ cōia. Sit verax in verbo. ꝯſtās iudicio.
ſecretꝰ in cōmiſſo. ſit doctꝰ ꝛ expt̄ꝰ in his q̄
petūt̄. qm̄ cuilibet expto in arte ſua magꝭ
credēdū eſt. Antiquꝰ inſup. in q̄bꝫ maioꝛ
ſapiā ꝛ prudētia. certioꝛ ꝓpter experiētias
ml'tiplices doctrices optias repit̄ ¶ Eſto
cū talibꝫ aſſiduꝰ / vitās prauoꝝ ꝛ ſtultoꝝ
ꝯſortia / q̄ꝝ colloq̄a corrūpūt bonos mo
res ꝛ ipis adq̄eſce Quid eni minꝰ tolerabi
le / q̄ʒ ſi vniuerſaʒ rēpublicā vna vniꝰ ſentē
tia p̄ſumet p libito verſare reuerſareq̄ʒ / cū
veriſſime dicit canō Qō oēs tāgit ab oībꝫ
dʒ approbari Ab oībꝫ intellige vel a maio
ri oīm ſanioriq̄ʒ ꝯſilio. Regna q̄ppe ſic et
reſpublica / nō tantūmō ſunt regū ſʒ oīm
ſub eis. fatemur tm̄ ꝙ alioꝛ alio modo Ad
vnū tantū cōis ſufficiētie ꝛ pacis ꝯmodū
vt vniuerſa cōſilia ꝛ opa referātur neceſſe
eſt ¶ Credo qꝛ nihil eſt qō ita ſtabilire p̄t
regnū q̄lelibet vel ſpeciale vel eccleſiaſticū
vl' temporale politicū queādmodū ſi aſſu
mātur in ꝯſilijs ꝛ officijs atq̄ʒ dignitatibꝫ
q̄les deſcripſimꝰ / amatores boni publici.
Nā vbi defuerit amoꝛ iſte / leges q̄ntūlibʒ
multiplicate ꝛ optime / nō tm̄ nō p̄ſunt ſʒ
in arma neq̄cie cōuertūtur. Propterea ve
re p̄ficientibꝫ tales amātes ſeipſos / aut q̄
vt p̄ficiant̄ ſuadēt vel extorquēt. ¶ Deni
q̄ʒ ſicut cepiſti ora ſapiāʒ ex totꝭ p̄cordijs
tibi mitti a deo. q̄ vias tuas dirigat ī quo
ꝯſilia tua ſp̄ p̄manea nt / cuiꝰ vnctio docet
de oībꝫ mūdoſ corde Alioq̄n reprobat do
minꝰ cogitatōes populoꝝ ꝛ reprobat cō
ſilia p̄ricipū. Cōſiliū āt dn̄i in eternū ma
net qō inſeq̄ns nō errabis Inſeq̄ris autē
nunq̄ʒ meliꝰ q̄ʒ colūbina ſimplicis ꝛ pure
orōis penna fretꝰ. p quā volabis ad eū et
req̄eſcēs / ſalua facta a puſillanimitate ſpi
ritus ꝛ tēpeſtate. fiat fiat.

¶ Quinta particula S

in q̄ continet̄ ꝯſideratio ſuper habendis

libꝛis pꝛo lectõe ſtudioſa.

E Docta es o anima mea queadmo
dū lectio ſtudioſa doctrix eſt diſci/
pline dei. tāq̄ʒ ancilla ſapiētie Hec
lectio libꝛis vtit̃ et nutrit̃ electis. dū vene/
natis hereſum ꝛ errozū ꝛ ſpurciciarū ſoꝛ/
dibꝰ carent. Tales in oꝛnamentū ꝛ theſau
rū ꝛ ꝑfectū tuū iubeas aggregari. nedū p
te ſʒ pro cõſoꝛtibꝫ tuis/nec vt ſtudioſa mlt
titudine te ꝑgraues ſʒ varietate grata dele
ctes. Deniq̄ʒ magnificētia regalis q̄ ꝓfu/
ſa eſt totiēs in rebꝫ habētibꝫ minꝰ vtilitatꝭ
attende q̄ʒ ꝓfuſioꝛ eē debeat/in ꝯſtitutiõe
bibliothece librarie cuiuſdā domeſtice vl
familiaris ꝛ q̄ poꝛtatilis eē poſſit/velut al
tera quedā arca teſtamẽti p deſertū hꝰ mun
di Subſcribūt̃ igit̃ velut in ſcedula libꝛi
quos neceſſarios habeas ¶ Pꝛio biblia/
ꝑſertiʒ q̄ ad hiſtoꝛias ꝛ documēta moꝛalia
Itē poſtilla de lyra que lr̃e magis heret
Itē tractatꝰ de vicijs ꝛ virtutibꝫ in latino
Item tractatus de vicijs ꝛ virtutibus in
gallico. que dicit̃ ſumma regis.
Itē martirologiū ſanctoꝝ q̄le eſt apd̃ car
thuſienſes ¶ Itē legende ſctõꝝ ꝛ vite pa/
trū ꝛ ſpeculū hiſtoꝛiale vincētij ¶ Itē me
ditatões ꝛ oꝛões deuote vt auguſti. anſel
mi. bernar. ꝛ alioꝝ ¶ Itē collectoꝛiū quo
rundā opuſculoꝝ in gallico nuꝑ editoꝝ.
De p̄ceptis dei. De examine conſcie. De
ſciētia bn̄ moꝛiēdi. De cõtemplatiõe. De
mendicitate aīe. Sermo de paſſiõe xp̄i. q̄
incipit/ad deū vadit Sermo de moꝛtuis
Sancta ergo ꝛ salubꝛis eſt cogitatio Itē
exhoꝛtatio de triplici via regis Viuat rex
De ſcala myſtica ſub metro. Collatio ex/
hoꝛtatoꝛia ad pacē. Fiat pax Collatio ex/
hoꝛtatoꝛia ad iuſticiā ꝛ ꝯcoꝛdiā. Iuriſdi/
cionū eccl'iaſtice ꝛ tp̄alis. ꝛ quedā alia. ¶
Itē liber egidij de regimie pꝛincipiū. ¶
Itē libellus de q̄tuoꝛ virtutibꝫ ¶ Itē ico
nomica ꝛ ethica ꝛ politica ariſt. trāſlate in
gallicū ¶ Itē valeriꝰ maximꝰ ꝛ frontinus
de ſtratagematibꝫ bellicis. Iteʒ ſaluſtius
Item vegetius de re militari tranſlatus.
Itē boetius de ꝯſolatõe. ¶ Itē ſeneca de
clemētia ad Nerone. ¶ Itē vulgari auto/
res Catho | Theodolꝰ Eſopꝰ. cū ſilibus
trāſlati. ¶ Itē liber de ſphera trāſlatus p
aliq̄li cognitõe ph̄ica huiꝰ mūdi.
Itē chꝛonice frācoꝝ ¶ Itē Titus liuius
Itē Suetoniꝰ de. xij. ceſaribꝫ ¶ Itē Au/
guſtinꝰ de ciuitate dei trāſlatꝰ et expoſitꝰ.

Sexta particula in

qua cõtinet̃ oꝛatõ complectēs bꝛeuiſſime
puncta noſtre religionis xp̄iane.

O Sapiētia que ex oꝛe altiſſimi ꝓ/
dijſti/attingēs a fine vſq̄ʒ ad fineʒ
foꝛtiter/ſuauiterq̄ʒ diſponēs oīa.
veni ad docēdū nos viā pꝛudētie. Sic te
flagitat puer iſte puulꝰ ignoꝛās egreſſum
ſuū ac introitū. ſtās in medio populi infi
niti ꝛ q̄ dinūerari nō pt̃. Aſſis ergo iugit̃
puero tuo tu ſapiā dei patris ih̄u xp̄e. do/
cēs interno ꝛ viuaci afflatu ſpūs tui ſcti/
qꝛ niſi te apiente ſenſum/ nulle intelligūt̃
ſcripture/nulla lectio ꝓficiet. Solꝰ quip/
pe dignꝰ es apire libꝛū ꝛ ſoluere ſignacula
eius. q̄ ſalomoni dudū ꝛ danieli puerꝭ in/
telligentiā. qui ꝓph̄is ꝛ apl'is idiotis ſapi
entiā infudiſti. Aſſit mihi comes ꝯtinuꝰ
angelꝰ tuus. qui ad meā vniuerſiq̄ʒ regni
tui xp̄ianiſſimi cuſtodiā deputatꝰ eſt. do/
no tuo ꝓtegat ipſe ſꝑ ne ꝑualeant inimici
Aſſit ꝛ illa regina celoꝝ gl'oſiſſima mr̃ tua
cū btiſſimo dioniſio ꝛ ludoꝛ vico ac oībꝰ
ſanctis regni celeſtis. q̄ hoſtiles oēs inſi/
dias ꝛ aſſultus/potēti virtute depellant.
¶ Da mihi puero tuo benigniſſime Ih̄u
fidē ꝛ integrā ac viuā/de collectis creden/
dis in ſymbolo Credo in deū. ꝛc. Et reliq
que ſub duodenario articuloꝝ ꝯtinet̃. q̄ꝝ/
rum veritas/tot miraculis/tot reuelatõni
bus/tot teſtimonijs martirū/ tāta cõten/
toꝝ rõnabilitate/ꝓbata fulcitaq̄ʒ cõſiſtit/
vt inſana ſit ꝑſumptio nõ credere ꝛ nolle
redigere intellectū in obſequʒ fidei ſub te
deo noſtro. q̄ potētioꝛ abſq̄ʒ vlla cõpatiõe
atq̄ʒ ſapiētioꝛ es q̄ʒ intelligere valeamꝰ cū
ſis illō quo maius excogitari nō poteſt
Da ſil' obedientiā ꝓmptā ad tua decē pꝛe
cepta cõſcripta olim digito tuo/in tabul'
duabꝫ lapideis Quoꝝ ſentētia eſt Vnū
crede deū nec vane iura ꝑ ipm̄ ¶ Sabba
ta ſctifices habeas in honoꝛe parētes.
Non ſis occiſoꝛ fur mechus teſtis iniquꝰ
¶ Viciniq̄ʒ thoꝝ reſq̄ʒ caueto ſuas Et
hec p̄cepta decē/tria circa te deū ꝛ ſeptē cir
ca pꝛimū/ cõplexa eſt euāgelica bꝛeuitas
ſub his duobꝫ in quibꝫ vniuerſa lex pēdet
et ꝓphete. Diliges dn̄m deum tuū ex toto
coꝛde tuo ex tota mēte tua ex tota aīa tua
ꝛ ex tota virtute tua ꝛ ꝓximū tuū ſicut te/
ipſum ¶ Addidiſti p̄ceptis conſilia in le/
ge tua noua/vt de dilectõne inimicoꝛum

non reddendo malũ pro malo. ⁊ reliqua/
que iugiter ſm preparatõem animi ⁊ nõ ſp
p opis exhibitiõem veniũt obſeruãda.
V Docuiſti rurſus orare nos te patrẽ nr̃m
celeſtẽ/ ſub petitionũ ſeptenario/ in orõe
dñica. Cõtra ſeptẽ peccata mortalia. que
ſunt ſupbia/ira/inuidia/acedia/auaricia
gula/luxuria ¶ Aduerſus q̃ pro purgatõ
ne ⁊ ornatu nr̃o/ ꝯtuliſti virtutes ſeptem
tres theologicas/ inĩtẽtes tibi ſoli. q̃ ſunt
fides reſpectu tue veritatis/ſpes reſpectu
potẽtie. charitas reſpectu bonitatis Et q̃
tuor cardinales/ prudentiã/tpantiã/for/
titudinẽ/iuſticiã ¶ Quibꝫ ĩ patria ſeptẽ
dotes corrñdent. fidei viſio. ſpei tẽtio. ca/
ritati fruitio q̃ ad aĩam. Claritas pruden
tie. tpantie ſubtilitas. fortitudini agilitas
iuſticie ĩmortalitas q̃ ad corpus ¶ Con/
iunxiſti ꝑterea virtutibꝫ iſtis/ ſeptẽ dona
tua/ q̃ ſunt. pietas. timor. ſcientia. fortitu
do. conſiliũ. intellect⁹ ⁊ ſapiẽtia ¶ Septẽ
q̃ꝫ beatitudĩes eleuãtes nos ad pfectõem
nũeraſti que ſunt/ pauptas ſpũs. mititas
luct⁹. eſuries ⁊ ſitis iuſticie. miſericordia.
mũdicia cordis. ⁊ pax ¶ Miſericordie vo
opa alia ſunt corpalia ſeptẽ. alia ſeptẽ ſpi
ritualia q̃ duobꝫ metris cõpleta ſunt Col
ligo. poto. cibo. tego. ſano. viſito. condo.
Corrige. duc tela. doceas. ſolare. fer. ora
Ampli⁹ vero cõſtituta ſunt p te dñm ⁊ re/
demptorẽ noſtꝝ ſeptẽ ſacramẽta Baptiſ/
mus ad vitã ſpiritus/ ꝯ originale peccatũ
Cõfirmatio ad robur fidei. Eucharīſtia
ſacra/ ſumme venerãda ⁊ colẽda ad nutri/
mentũ ſpũs. Penitentia q̃ꝫ hñs tres ptes
q̃ ſunt ꝯtritio ꝯfeſſio ⁊ ſatiſfactõ/ ꝯ pctm̃
actuale. Matrimoniũ inſup ad filiorꝝ p/
pagatõꝫ p cultu dei Ordines ſacri ad hie
rarchicã ppl'i xpiani ſanctificatõꝫ Extrẽa
vnctio cõtra egritudinẽ ⁊ peccatorꝝ venia
liũ contagionẽ ¶ Sed cur iſta corã te di
numerat puer tu⁹ bone ieſu? Dinumerat
ea ſane vt nõ penitus ingratus ſit/ imen/
ſe largitati tue Ut ꝑterea ſalubres fruct⁹ q̃
ſunt pax/ gandiũ cũ reliq̃s. inde pcipiat te
donante quẽ exorat. ¶ Reuelaſti igit̃ q̃d
credendũ. Juſſiſti q̃d agẽdũ. doce q̃ſo ma
gis ⁊ magis qᷓ reuelas. adiuuãs incredu
litatẽ meã. et da qᷓ iubes opari. Da ſcire
poſſe ⁊ velle cũ gratia tua ad gloriã maie/
ſtatis tue ⁊ ſalutẽ xpriam. vt tãdem ſepat⁹
ab his q̃ a ſiniſtris audituri ſunt horren/
diſſimã illam ſententiã. Ite maledicti in
ignẽ eternũ. q꞉ ſcꝫ miſericordie opibꝫ ca/
ruerũt/ collocet̃ puer tuus a dextris audi/
turus cũ ceteris electis tuis ⁊ miſericordi
bus/ iocundiſſimã illã vocẽ Uenite bñdi
cti patris mei pcipite regnuꝫ quod vobis
paratũ eſt ab origine mundi. Amen.

Dialogus cui⁹ col X

locutores ſunt milites duo vnus francus
alter anglus contẽdẽtes de q̃relis francie
⁊ anglie ¶ Nõ apparet eſſe cãcellarij.
Milites in heremo valliſcluſe/ ſi
biinuicẽ obuiãtes alterutꝝ cu
ias eſſet inq̃ſiuit. alter francus
alter anglus rñdit. ¶ Ergo in/
quit francus inimic⁹ ¶ Inq̃t angl⁹ in ven
tri limitib⁹ ſum⁹/ ſed pegrin⁹ arma bellica
depoſui ¶ Francus. q̃d q̃ris ¶ Anglus.
aĩe ſalutẽ ¶ Frãcus. tps nos monet An/
glus quotẽnis es? ¶ Frãcus. ãnos non
hẽo ſꝫ mors iam. l. ãnis mihi pepcit An
glus mihi pl⁹ ¶ Frãcus quo pgis? An/
glus pegre ¶ Frãcu. oẽs ſum⁹ pegrini ⁊
aduene/ nec ciuitatẽ manentẽ habem⁹/ ſꝫ
futurã vtinã inq̃ram⁹ ¶ Anglus q̃d ergo
tibi videt̃ de pegrinatõe nr̃a? ¶ Frãcus
timeo ꝙ p vallẽ lachrymarũ diſcurrẽtes/
dei indignatõꝫ pcurauerim⁹ ¶ A quare?
F q꞉ iuxta verbũ yſaie ppendo p ea q̃ vi/
deo. ꝙ indignatio dñi ſup oẽs gẽtes/ ⁊ ſu/
p' vniuerſam maliciã eorꝝ/ q꞉ nata in hac
pegrinatiõe erũna Jã tã faſtidioſi eueni⁹
vt neſciam⁹ q̃d deſiderare dẽam⁹ ⁊ in hoc
pugnam⁹/ cum iã ſum⁹ hora cene/ in q̃s fi
nes ſeculi deuenerũt/ q꞉ nihil ẽ qᷓ reſtat/
debemus ptimeſcere ne temp⁹ gratie/ qᷓ
preſto eſt pereat. tamen de caducis certan
do/ om̃ium noſtrũ corpora moriũtur ⁊ ſa
lus aĩe dubia ¶ Anglus imo certa ¶ Frã
cus quare? ¶ Anglus q꞉ mandato dei
principi noſtro obedim⁹ q̃ nos cogit ad
bellũ etſi moriamur/ pro obediẽtia mori/
mur dei mandato ¶ Frãcus. bellum ini/
quũ eſt/ q꞉ fundatũ eſt in libidine domi/
nandi ⁊ voluptate ditandi tirannica/ cõ/
tra chriſtianos ⁊ q̃ ſcienter peccat querit
ſibi gehennã ¶ Anglus Ergo pricipi nõ
obedientiam? Nonne ſcribitur qui non
obedierit principi/ morte moriamur. Nõ
ne/ cum inobedientia ero infamis/ ve/
cors? puſillanimis/ deſertor milicie re/
putatus/ immo de proditione ſuſpectus

et reipublice inimicus ℱrancus Jn⸗
iuſtis obediēdū/ nō in iniuſtis ¶ Angl⁹
y puto iuſtū om̄e quod princeps cōſultus.
cū ſuis pōtificib⁊ ſatrapis p̄cepit ¶ ℱrā
cus q̄d ergo tibi prodeſt ꝓpria cōſciā ſi ſ;
alienā cōſciaȝ morti te exponis. Si xp̄ia⸗
n⁹ miles es/ nonne chriſti actio/ tua eſt in
ſtructio. cui⁹ hūanitas verbo exēplo hūili
tatē ⁊ pauptatē docuit atq; iuſſit Tu āt q̄
apoſtatas a xp̄o/ cur xp̄iāi nomē vſurpas
Nōne dicit Qui diligit me/ ſmonē meū ſ
uabit. Nōne mādatū legis cōſiſtit in cha
ritate pfecta/ dilectōe dei ⁊ ꝓximi. q̄ tenerꝭ
que habes egētib cōicare ⁊ hoc nō igno⸗
ras. Quō vbi debes dare/ audes rape qḋ
tuū nō eſt: Nonne mādatū legꝭ. Nō cōtri
ſtare frēm nec ꝓximū. Quō in tua libidīe
dn̄andi rapis cōtriſtaris ⁊ occidis ⁊ cūcta
gladiatoꝝ ſcelera cōmittis cōtra xp̄i legē ⁊
doctrinā: Nedū cōtra cōſilia ⁊ beatitudi⸗
nes ſeu virtutes. imo et p̄cepta dei digito
ſcripta. Cui magꝭ teneris obedire. an hoi
an deo. an iuſto ⁊ et̄no. an regi mortali. an
regi creatori dn̄o dn̄antiū ¶ Angl⁹. crea⸗
tori magis ¶ ℱrācus. ergo illi obedi ⁊ mā
data ei⁹ ſup q̄b nec rex p̄t diſpēſare ¶ An
glus nō ſolū oportȝ me alios ſeq̄ q² pena
mortis ē ⁊ infamia. ſi cōtradicā ℱ Non
min⁹ ardebūt q̄ cū multis ardebūt A an
guſtie vndiq; ℱ. Utere igiꝭ cōſilio ſuſan
ne. Sis innocēs ſanguis iuſti ⁊ reſide cū
xp̄o. nec xp̄iāi nomē pdas. nec puipēdas
milicie gradū A. Nō puipēdo ſ; p mili⸗
tia exercēda/ morti me expoſui ℱ. immo
potentia tua abuteris. q² militaſti p h̄ ad
dei offenſam ⁊ ꝓximi A. q̄d vis me factu
rū: ℱ. ſuatuꝝ legꝭ dei p̄cepta/ ⁊ ſit tua mi
licia ꝯ infideles ⁊ dei p̄cepta nō obſeruan
tes. militare p fide xp̄i ⁊ ei⁹ eccl'ia quā tuē⸗
dā ſuſcepit milicia. deſiſtas a ſacrilegijs ⁊
rapis/ ꝓtege pupillos ⁊ viduas ⁊ aduenas
neminē opp̄mas A viduas ⁊ orphanos
facit guerra/ quō ꝓtegā ℱ deſiſte ab illa.
⁊ milita p xp̄o ⁊ defenſiōe naturali ad iīu
riā ꝓpulſandā pmiſſa. ſ; nō offendas. ſi ſic
feceris fructū felicitatis p̄mij ac fame glo⸗
ſe reportab/ de ꝯrio/ penalē atrocitatē ⁊ et̄
nā ignominiā ac ppetuā aggregab A
cōſiliū licȝ videaꝭ ſalubre. tn̄ q² frāc⁹ q̄ mi⸗
hi ſuſpecti/ q² forte ad noſtrā reprimēdaȝ
miliciā hec dicūꝭ illā timēs ne magis no⸗
ceat ℱ. Deū timeo cui nihil p̄t latere/ nō
vos anglicos iniq̄s frācie pſecutores A

īmo tortores vr̄os ꝓpꝭ iniq̄tates vr̄as ℱ.
īmo pſecutores q² ꝓpꝭ iuſticiaȝ patimur.
bt̄i ſum⁹ ⁊ magna erit merces nr̄ā. regnuȝ
noſtꝝ ab infidelib/ cū m̄lto queſiuerim⁹
martirio ⁊ illō a deo cognouim⁹/ q² ſp̄ mi
ſericordes fuim⁹ nō violēti tirāni. vos āt
anglici/ xp̄ianos īpugnatis ⁊ occiditis vt
infidelib/ vires augeatis. ⁊ ſic iuſticia nr̄ā
⁊ iniq̄tas vr̄a/ notiſſiā deo ⁊ mūdo Nō er⸗
go proptꝭ iniq̄tatē nr̄āȝ a vobis torq̄mur/
ſi proptꝭ iuſticiā patimur ⁊ ita bt̄i Rex aūt
vr̄ cōtemnēs dei mādata ſicut p̄m⁹ ī thro
no ſic ⁊ in penis primatū obtinebit ¶ A z
cui⁹ culpa q̄riꝭ: ℱ oīm veſtrū tyrāniſan⸗
tiū in libidīe dn̄andi ⁊ voluptate dn̄andi
tyrānica a deo ⁊ ei⁹ mandatis apoſtatātiū
A Ergo regis p̄cipientis nō milicie obe
diētis ℱ Nō teneris ꝯ deū obedire: A
q̄s p̄t regē noſtrū corripe emendare ſeu re
trahere. non nos ſubditi ℱ Oēs ſi l'vniti
poſſetis diſſentire ⁊ q² oēs aſſentitis/ oēs
eſtis rei A Quis regē ⁊ nos poſſȝ corri
pe: ℱ Null⁹ p̄ter ſummū vnicū ⁊ indubi
tatū pōtificē. Ergo ille in culpa hoꝝ ſcan
daloꝝ videꝭ. ⁊ illi p̄t dici qḋ ſcribiꝭ in fi⸗
gura. iij Reg. ij. Cuſtodi virū hūc ⁊ ppl'm
iſtū. q̄m ſi de manu tua lapſus fuerit/ erit
aīa tua pro anima illius. Scire eni ipſe ⁊
quicūq; regens debȝ q ſicut in throno p̄⸗
mus cōſtitut⁹ eſt. ſic ⁊ in penis ſi neglexe⸗
rit iuſticie opa ⁊ precepta exercere prima⸗
tuȝ habitur⁹ eſt. Et alibi verbū dominicū
⁊ propheticū ille q̄dē in ſanguine ſuo mo
rieꝭ. ſanguinē autē eius de manu ſpecula
toꝝ requirā. ad hoc enim officiū eſt p̄po⸗
ſiti vt nō parcat obiurgādo pctā. Nec eſt
a culpa alienus qui licȝ p̄poſitus non ſit
quoniā multa arguēda vel monenda no⸗
uit ⁊ negligit illoꝝ vitans offenſiōes. nul
lū eni timere p̄ter deū A. Forte vobis ſu
m⁹ flagellū vt corripiami tanq; virga dire
ctōis ℱ nō nego. ⁊ forte mala virga dire
ctōis/ peiorib virga ferrea/ bonis aūt ad
examē virtutis ſepe p̄ſſura. ſicut ſepe vidi
ex eodē igne aurū rutilat/ palea fumat/ ci
bus coq̄tur. hō cōfortaꝭ ali⁹ excuſtiōe lediꝭ
Jtaq; vna virtus irruēs. bonos probat ⁊
purificat/ malos damnat vaſtat et extmi⸗
nat. et in eadē afflictōe mali deū deteſtan⸗
tur/ boni vero deum laudāt ⁊ precanꝭ Ut
forte tāq; ſuos corrigit nos q̄s diligit me
dēdo. q² m̄ltis nocuit aduerſario caruiſſe
ſic de Romanoꝝ monarchia ſcribiꝭ Orbē

deuictū victoꝝ victrix vlta eſt luxuria. Et
forte nob̄ patiētibꝰ ꝓſunt ſcādala. ve tñ ill'
ꝑ q̄s ſcādala veniūt. Vñ greg. in mor. ex-
ponēs illō Job. xxvi. Gigātes gemuerūt
ſub aq̄s maiores potentes altiores pplō
ab hūero ſurſum ſicut ſcribit̄ de ſaul Reg.
x. Gemuerūt ſub aq̄s ſub pōdere ppl'i. A
ſi deo nō placeret nō tādiu pateret̄ hec fie
ri imo puniret aliq̄s F. imo ſi oīa punirē
tur nihil ſeruaret̄ futuro iudicō etſi nihil
puniret̄/ nulla dīna ꝓuidentia crederet̄. ⁊
vere multi ex veſtris offenſ̄ puniūtur. Nā
ſiue male ſiue ꝓſpere ſuccedat punimi. q꞉
malus in ſua felicitate punit̄. q꞉ felicitate
magis corrūpit̄. bonus autē nec bonis ex
tollit̄ nec malis frangit̄. Punit̄ etiā. q꞉ per
que peccat hō ⁊ ꝑ illa torq̄tur/ nec eſt ipſ̄is
gaudere dicit dn̄s/ ſed ⁊ hec vicioꝝ prīoge
nita q̄ ſunt oblectamēta peccati deo ſunt
iuſticia illoſ puniēdi. Jō dicit apl's ꝙ eua
nuerūt in cogitatōibꝰ. induratū eſt cor in
ſipiēs. ꝓpter qō ⁊ deꝰ tradidit eos in deſide
ria cordis coꝝ ⁊ in imūdicia vt afficiāt cō
tumelijs corꝑa ſua. ⁊ ſicut ꝓbauerūt/ n̄ ha
bere deū in noticia/ tradidit illos deus in
ſenſum reprobū vt faciāt ea q̄ nō cōueni-
unt/ certe puniūt̄ ⁊ dū nrā gaudeant dāna
ſua deflēt. Feciſtis viduas ⁊ orphanos in
frācia. certe ⁊ anglia necati ſunt ex veſtris
centū milia cū ſuis principibꝰ/ nec q̄ ſunt
erūt in nūero A. Fateor dictū yſaie verū
ꝙ indignatio dn̄i ⁊ nō hēmꝰ hic manentē
ciuitatē ſ; futurā inq̄rimꝰ/ ſ; quō ignoro
F q꞉ ex deo nō es ⁊ inde verba eiꝰ nō au-
dis nec attēdis A. eſſe volo ex deo F. cele
ſtē patriā iub; ille q̄rere q̄ eſt via veritas. ⁊
vita corpoꝝ deſideria ɔteri ſiue carnis. a
mūdi gl'a declinare. aliena nō appetere. ꝓ
pria largiri. ſi hec audiēs exeq̄ris/ dei ciui
tatē futurā adq̄res/ quā timeo te cū mult;
tuis amiſiſſe aut ſaltē elōgaſſe ¶ A quare꞉
F q꞉ antixp̄i veſtigia ſecutꝰ es. ⁊ xp̄i vitā ⁊
doctrinā deſpexiſti. A. in q̄꞉ F. Fere i oībꝰ
vijs tuis. A. ſpecifica mag̃. F. xp̄s vita et
doctria p̄cepit cū hūilitate charitatē ⁊ vo-
lūtariā pauptatē vos āt ꝓpter ſummā ſup
biā nō ɔtenti regno opulētiſſiō/ in libidi
ne dn̄andi nō timuiſtis mittere manū vt
occideret; xp̄z dn̄i ⁊ mēte ſacrilega deſerē-
tes deū/ ipſiꝰ mādata ⁊ p̄cepta offendētes
cūcta nefandiſſiā ſcelera ꝑpetraſtis tanq̄
veri miſtri antixp̄i A. imo xp̄i q꞉ mltos fa
cimꝰ martires ⁊ paupes/ q̄s diligit deꝰ ⁊ tā

q̄ filij hoīm q̄ramꝰ irā illis vt noſtrā rem-
publicā augeamꝰ ⁊ hoc faciēdo in q̄ deme
remur꞉ F Neceſſe ē vt veniāt ſcādala. ve tñ
illi ꝑ quē/ terrā dedit vobis deꝰ ſufficiētē i
gratis/ cur ꝓ tātis donis ipenſ̄ a deo/ ma-
la repēdit;. A Que mala꞉ F Cūcta homi-
cidia ⁊ alia infinita. A. Sine homicidijs
nō poſſunt fieri bella. F Jdeo deteſtanda
int̄ frēs. A. pariter occidimur nr̄a ſorte. F
digne veſtra culpa q꞉ iniuſte bella ꝓuoca-
tis/ nos āt iuſte repellimꝰ iniuriā. et iō q꞉
nō timuiſtis mittere manū ad occidēdu;
xp̄m dn̄i. ſanguis tuꝰ ſup caput tuū. ⁊ icli
ti iſrael ſup mōtes iterficiet̄. ⁊ abijciet̄ cly
peus veſtri antixp̄i. A Cur tantū deteſta-
ris homicidia꞉ F Quia vltimū terribiliū
eſt mors/ ⁊ deberēt ſufficere vob̄ ꝓphanis
hoībꝰ/ alie aſtutie inq̄rēdo veſtra libidine
faſtuoſa ſine tñ ſanguis xp̄iani effuſione.
Nōne om̄e creatū tēdit ad ſue ſpeciei ɔſer
uatōe;/ cur oībꝰ creatis eſtis crudeliores꞉
plāte vegetabiles aīata bruta etiā ferocia
oībꝰ ſuis viribꝰ igenijs cautel' ſuā ɔſeruāt
ſpēm. ⁊ cū ab alia ſpē ɔſumāt̄ vel ledāt̄/ iu
uāt ſeinuicē ⁊ cū nō p̄nt ſigna doloris oñ
dūt plorāt ⁊ vlulāt/ vos āt tanq̄ lupi rapi
di famelici ſpēm hūanā q̄ntūcunq; de co
rā piā catholicā/ vorare necare nō veremi
Jntuere boues feroces porcos ⁊ alia bru
ta q̄ntis viribꝰ ſuā ɔſuāt ſpē;. A ꝓut fa-
cimꝰ ita ⁊ patres noſtri fecerūt/ viuimꝰ in
lege patꝝ F Et iō verbū dn̄i cū ꝑ os ꝓphi
cū ſamuelis loq̄ntis hely/ ſemel dies veni
unt vt p̄ſcindā brachiū tuū ⁊ brachiū do-
mꝰ p̄ris tui/ vt nō ſit ſenex in domo tua ⁊ ɔ̄
tabeſcat aīa ⁊ mag̃ ps domꝰ tue A Opor
tet ſeq̄ veſtigia patꝝ F fateor A Ergo
habeo optatū F Quia patrē eq̄uocās lo
q̄ris de corrupto ⁊ mortali/ ergo āt fateor
de veſtigijs p̄ris eterni ⁊ creatoris ⁊ redē-
ptoris q̄ in celis eſt/ cuiꝰ vtiq; volūtas fiat
ſicut in celo ⁊ in terra nr̄a ⁊ veſtra A Vti
nā vtinā ⁊ vtinā F videris aliq̄ntulū re-
ductus cōpūctꝰ A ſum eteni ſed illū nō
cognoſco patrē F Si teipm nō cogno-
ſcis/ quō illu; cognoſces꞉ A Rogo igi
tur quis ſum dic꞉ F Vas ſterquilinij cō
cha/ putridꝰ plenꝰ ſtercore ⁊ horrore. cecꝰ/
pauper/ nudus/ ignorās introitum tuu;
et exitum cuiꝰ vita ſicut vmbra que quan
to magis creſcit/ tanto decreſcit/ et tanto
magis ad mortem properat/ tante ſub-
iecta mutabilitati/ vt vna non maneat

hoꝛa in eodē ſtatu/ſʒ es miſerioꝛ. qꝛ lʒ nil certius moꝛte. tū illiꝰ hoꝛa nil incertius ⁊ tū illi nō ꝓuides ſed ſpe vana q̄ tibi caduca blandit̃/falleris. A. ſi tā vilis ſum quō deū videbo ⁊ patrē vocare p̄ſumā nō videbo. F Quia es ī tenebꝛis. A. Exire cupio F. Clama igit̃ ad lucē. A. quō? neſcio q̇d dicā. F. Dic Ueni claritas q̄ illūias oēm hoīem venientē in hūc mūdū ſed nō diligentē. qꝛ q̄ diligit mūdū inimicꝰ lucis efficit̃ ⁊ offuſcat̃. Et iterū dic Illuſtra oculos meos lux incōpꝛehēſibilis/ fulgura coꝛuſcatōes ⁊ diſſipa eos vt nō videāt vanitatē. Et iterū clama Tribue lux inextinguibilis dū te videā crea nomē alpha cū odo revite q̄ pꝰ te in odoꝛē vnguētoꝝ tuoꝝ currat. guſtē ſana q̄ ſapiā ꝯgſcā ⁊ diſcurrā q̄ꝫ magna ē multitudo dulcedīs tue quaꝫ abſcōdiſti timētibꝫ te Et iterū magꝭ cōpūctus dic. Cur faciē tuā abſcōdis Foꝛte dicis. dn̄e Nō videbit te hō ⁊ viuet. Eya dn̄e moꝛiar vt te videā ⁊ videā vt hic moꝛiar ⁊ ignoſce ſuo tuo q̄ p̄ſumit loq̄ dn̄o ſuo. calamitas quā patioꝛ/ me cogit exclamare/ cecꝰ ſum ad lucē ꝓpero/ tu es medicꝰ et lux vera via ⁊ vita ⁊ fons miſericoꝛdie miſerere mei. A. pctōꝛ ſum foꝛte nō exaudiar. F. Dic dn̄e peccaui/ ⁊ faciēdo/nihil factꝰ ſuꝫ nihil. ⁊ ita cōfiteoꝛ qꝛ cōfeſſio eſt via ad te ꝑ quā egrediar de limo ⁊ redibo ad te viaꝫ qꝛ verbū dixit. Ego ſum via veritas ⁊ vita. ſeparꝰ a te factꝰ ſine via qꝛ ſine ipo factū eſt nihil ⁊ qꝛ nullū bonū ſine ſummo bono q̄tiēs a te ſummo bono deuio nihil efficioꝛ Uidit enī deꝰ cūcta q̄ fecerat ⁊ erant valde bona/ malū āt factū ſine ipo verbo/ nihil aliō eſt/ q̄ꝫ priuatio boni/ ſicut cecitas priuatō viſus Et iterū dic Dn̄e nullis meritis p̄cedētibꝫ placuit tue ſumme ⁊ miſericoꝛdiſſime bonitati/ad eē me ꝑducere ſed ⁊ magꝭ viuere ⁊ ſentire ⁊ paulominꝰ ab angelis itelligere. qꝛ illa iā faciē tuaꝫ hn̄t. ego āt ꝑ ſpem ⁊ ſpeculū in enigmate. obſecro regat me tua mīa ⁊ cogat te pietas ad ſaluādū/ q̄ te vicit ad creādū/ qꝛ nihil odiſti eoꝝ q̄ feciſti. A. Arta ē via. qꝛ q̇cq̇d in

A mūdo eſt/aut eſt cōcupia carnis aut oculoꝝ aut ſupbia vite/nimis peccaui/deuꝫ mundo poſtponēdo. diffido exaudiri. F. Audis verbū cōſolatōis dicēs. Dedit eis ptātē filios dei fieri his q̇ credūt ī noīe eiꝰ q̇ non ex ſanguibꝫ neqꝫ ex volūtate carnis neqꝫ ex volūtate viri ſʒ ex deo nati ſunt. A quō potero redire ⁊ filiꝰ effici. F Iā dixi ꝑ cōfeſſionē pn̄iaꝫ ⁊ ſatiſfactōeꝫ. A. difficile eſt. F. imo facile volēti. fecit te deꝰ digniſſimā creaturā et licet ſis nō capax āgelis q̄dam mō par potes ꝑ verbū effici. qꝛ potes eq̄lis fieri ⁊ filiꝰ adoptiuꝰ ꝑ vnigenitū verbū ꝑ quē hēmꝰ acceſſum. Oīa ei ſub pedibꝫ hoīs ſubiecit deꝰ vt ſolꝰ hō totꝰ dō ſubijceret̃ ⁊ totꝰ eēt ſeruꝰ/cūctis dn̄at̃ hō. ⁊ exterioꝛa cuncta ꝓ coꝛpe ſunt creata. ipm vero coꝛpꝰ ꝓ aīa/aīa vero ꝓ deo vt illi ſoli ſuiat ⁊ illū poſſideat ad ſolatiū. Cogita ſi tāta tibi ſolatia in hac die lachꝛymarū/ q̄nta ī die nuptiarū. ſi hec delectabilia in carcere q̇d in ꝓpꝛia pr̄ia cōferet diligētibꝫ eū/ qꝛ n̄ eſt nūerꝰ benignitatꝭ ſue A. intelligo aſſerta vera. ſʒ mihi ignoꝛo ⁊ laico difficilia. F īmo groſſa ⁊ bꝛeuia. A. Dic igit̃. F. Diligite deū ⁊ ꝓximū A. diligo deū. F. Qui diligit me/ſermonē meū ſuabit. A. ſmo eſt mihi ꝓlixꝰ ⁊ ignotꝰ. F. imo bꝛeuiſſiꝰ ⁊ reſolutꝰ ad dilectōeꝫ dei ⁊ ꝓximi. A. in dilectōe dei nō heſito qꝛ ſumma eſt rō Sʒ q̇s ſit ꝓximꝰ nō intelligo/ niſi q̇ mīam in me agit vt ꝯ alios ſine dei ⁊ legꝭ offenſa/ poſſiꝫ dimicare/ſicut ⁊ antiq̄ pꝛīcipes ⁊ ꝓphe/ꝑ cōtextū ſacre ſcꝑture dimicarūt ⁊ ſtrēnue militarūt F. xp̄i actio/tua dʒ eē inſtructō q̇ ꝓ ꝑſecutoꝛibꝫ oꝛauit. ⁊ q̇ dixit. Niſi iuſticia veſtra abūdauerit plꝰ q̄ꝫ ſcribarū ⁊ phariſeoꝝ. nō intrabitꝭ in regnū celoꝝ Qui āt dixerit frī ſuo racha/reus ē cōſilio/ q̇ āt dixerit fatue/reus ē gehēne ignis. Dictū eſt antiq̇s in lege antiq̄ quā allegas Nō occides/ xp̄s āt nō vult ꝓximū cōtriſtari v̄bo nec effectu/ſʒ mutua charitate/ſicut ⁊ ipſe dilexit nos/diligere ꝓpter ipm tāq̄ꝫ frēs in adā. frēs in xp̄o. frēs in eccleſia Illud fuit xp̄i teſtamētū. Pacē meā do vobis paceꝫ meā relinq̄ vobis ⁊ in terra pax hoībꝫ bone volūtatꝭ Noli igit̃ ꝓximū deſpicere nec cōtriſtari ſi xp̄ianus miles cupis nūcupari ſalua iuſta ⁊ moderata defenſiōe inculpate tutele. A. Si tibi credā ꝑibit ī me B
ſtrēnuitatis p̄terite fama gloꝛioſa. ero fabula gētiū. parentū oppꝛobꝛiū. quod abſit/quia crudelis q̇ famā negligit. F. Crudelioꝛ eſt qui animā ꝑdit q̇ et̃na amittit ꝓ caducis. A. Quid p̄ferendū putas glorie ⁊ fame bone. nōne ꝓ illa militamus oīs milites. F. Nō nobis dn̄e nō nob. ſʒ nōi tuo da gloꝛiā Gloꝛia deo debet̃ in excelſ ⁊ in t̃ra pax hoībꝫ bone volūtatis Diabolꝰ

ſibi gl'iaȝ q̄rit de opib⁹ diuinis tu et illi fil'is
fur es ⁊ latro q̄rēs deo furari gl'aȝ ſibi p i/
mēſis bn̄ficijs debitā. Noli gl'iari in vēto
⁊ fabul'/mitte nautis vētū. ⁊ gl'aȝ deo/ſper
ne caduca fallaciſſiā ⁊ guſta ⁊ ſapora et̄na
¶ A. q̇d eq̄/q̇d ſocij/q̇d tirones/q̇d arma
q̇d caſtra q̄ſita ⁊ peculiū euenirēt ſed ⁊ reſ/
publica ⁊ illi⁹ principes quoꝝ grāȝ q̄ſiui
q̇d erūt facturi. F ¶ Peribūt ⁊ tu cū ill'
ſicut ⁊ granū qd̄ in petra tua ſeminaui/ fru
ctū nō emiſit nec emittet A Nolo pi
re/ imo pacē vel fed⁹ vellē inter nos inire/
vt honore ſaluo/poſſem tuis ꝯſilijs adq̇e
ſcere F Nobis tā̄ꝫ hoib⁹ bonevolū/
tatis pax debet iure teſtamēti. quā vos ill'
q̄ſi miniſtri antixp̄i rapuiſtis/ illius obti
nēde capaces A deus ſupplebit defe
ctus nr̄os F Magnipotēs cui⁹ oculi
ſup filios ade/a die natiuitatis vſq̄ꝫ in exitū
vt reddat vnicuiq̄ꝫ ſm̄ opa eoꝝ bona vel
mala cūcta cernēs ⁊ cui nihil latere pt̄ ſup
plebit iuſticie h⁹ ſeculi defect⁹ ⁊ vos nr̄os
efferos ⁊ ſue pacꝭ crudeles pſecutores pu
niet iuxta demerita. A De meritꝭ ne/
ſcirē iudicare ſed pacē in dieb⁹ meis vide
re deſidero vt tuis ꝯſilijs tā̄ꝫ accōmodis
adq̇eſcerē ſalubriꝭ. F Si tēpali care
m⁹ vtinā ſaltē pace fruamur eterna Amē.

Additio facta poſt biennale interuallum.

Fluxo biennali ſpacio/rediēs
anglic⁹ de ſua pegrinatiōe fran
cuȝ reptū alloq̄ q̄rit/⁊ p⁹ multa
ſubitrat priſtinā collatōȝ. Cui
francus F Nōne ꝯtrit⁹ es ⁊ penitens
de tātis īpietatib⁹/p te in xp̄ianiſſimo frā
coꝝ regē ꝯmiſſis A Non F Qua
re: A q2 cū iuſticia ⁊ iuſta guerra feci.
terrā eni nr̄āȝ q̄rim⁹ nr̄i regꝭ francoꝝ ⁊ an
gloꝝ iuſto mādato/⁊ ita ex p⁹ pviros ma
gnos ⁊ doctos ⁊ pōtifices ſum meli⁹ p̄teri
to informat⁹ F Vn̄ regis tui iuſticia p
ceſſit pcor dic: A q2 in ſucceſſiōe pria
cā filioꝝ ⁊ liberoꝝ/ſȝ rex Odoard⁹ hn̄s fi
liā yſabelis regꝭ philippi/ex pſona illi⁹ pe
tijt regnū iure ſucceſſiōis/ergo cūctis p̄fe
rend⁹. F Filia eſt in hoc regno incapax
A imo iure diuino ⁊ ciuili capax. vt hēs ī
lib. deu. de filiab⁹ aphat/p q̇b⁹ dixit de⁹ ad
moyſen Da eis poſſōeȝ hereditatꝭ p̄ne. ⁊
hoc ſit tibi iudiciū ſempit̄nū F Illa he
reditas plebeia/nō regnū/etſi regnū nō ſi
mile huic ī q̄ m'ta ſpūalia. Preterea argu
mēta legꝭ antiq̄/nō hn̄t efficaciā niſi q̄te/
n⁹ redacta ſunt ad moralia Sȝ ſi ita ſit q̄
ſit capax/cur igiẗ vos anglici/filiā regꝭ hē
rici/nuptā Gāfrido comiti Andegauen̄.
moriēte p̄re ſine maſcul'. nō admiſiſtis ad
regnū. imo ſtephanū ex ſorore nepotē pre
tuliſtꝭ. āno dn̄i. M. c. xxxv Nōne qd̄ q̄ſq̄ꝫ
iuris in alteꝝ ſtatuit/eodē iure vti dȝ: A
dignū ⁊ iuſtū puto ſȝ hoc mihi nouū F
lege hiſtorias Licȝ ſi etiā regni vr̄i filia ca
pax exiſteret/nō ideo in frācorū regno ca/
pax eēt A Cur tā varie: F Quia hoc
regnū ab infidelib⁹ cū infinito xp̄icolarū
martirio q̄ſitū mirādis ⁊ ſingl'arib⁹ donis
⁊ p̄rogatiuis diuinit⁹ donatꝭ ē ī fide xp̄i edi
ficatū tal'r/q̄ nr̄is caruit ⁊ hereſibus teſte
gregorio. vn̄ Clodoueo liliū angelit⁹ miſ
ſum: cū āpulla ſacra/btō Remigio xp̄ina/
ta/vt illū ⁊ ſuos in dicto lilio ſucceſſores.
illi⁹ ſctiſſimi chriſmatꝭ oleo inūgeret. ⁊ iā
poſt illā ſacroſctām vnctōeȝ/ paulomin⁹
ab angel' rex q̇cūq̄ꝫ frācoꝝ inūctus/ veſti/
gia illi⁹ approbatōnis retinēs/ ſolo tactu
manuū infirmos certa īfirmitate curat: te
ſte notoꝝ etate Nec h⁹ rei mulier. capax ē
ſet. cū a ſacroꝝ miſtratōe imo interdū cer/
to tp̄e ab ingreſſu eccl'ie phibita Quare n̄
idē ſicut ī alijs regnis in q̇b⁹ ml'ierē credo
capacē A imo ⁊ ī regnis ſucceſſert ⁊ ſuc
cedūt F Non frācoꝝ etſi in alijs ꝯſuetu
do admittit illas ex ꝯſenſu toti⁹ ppl'i fran
cie āt ꝯſuetudo ⁊ ppl'i ꝯſenſus in eum cō/
tradixert. Quid pl'a Nōne de⁹ diſtixit do/
minia ⁊ t̄rā inhabitari fecit/ p diſtictōem
linguaꝝ in turri ꝯfuſiōis/cum oēs in lin
gua vniformes p līguaꝝ ꝯfuſionē ⁊ diui
ſionē mūdū inhabitauit ⁊ gētes diſperſit
q̄uo vos barbari q̄ꝝ vocē n̄ itelligim⁹ mo/
rib⁹ vita ⁊ ligua p̄ſus dr̄ītes/nob̄ frācis
cupitꝭ p̄eſſe A ec hercl'es cū hac diuerſi/
tate hiſpaīas q̄ſiuit ⁊ hītauit. Nōne eē ro
mani vniuerſ līguis p̄ncipati ſūt/ cur n̄ an
glici eq̄ frācis p̄ncipari pn̄t: F Quia ī/
digni tā pie tā xp̄ianiſſime natōi p̄eſſe. de
fende iuſticiā allegatā ⁊ nō tirāniā. allega
iuſtos reges et n̄ tirānos A reges hiſpa
nie et nauarre q̇ in līgua dn̄ant̄. du
cē Britānie et regē vngarie q̇. xij. linguas
hȝ in regꝭ differētes /vngaros teutonicos
ſclauos/tartaros/philiſteos/ cōmannos
francos et alios pro nūc a memoria mea
lapſos F hoc q2 popul⁹ aſſentit ſubijci
q2 minor ps debet maiori et digniori ce/
dere/et regem alienum ſibi aſſumit. nos

autē nō ſic. imo vos anglici dicte q̄rele ꝑ
te ꝑmiſſe de filie ſucceſſiōe/expreſſe renū-
ciaſtis ⁊ regem philipū approbaſtis A
E Nō credo F Erras in facto vel ig-
noras rei geſte notoriā. Unde ꝑ tua veri-
dica informatōe ſcias ꝙ anno dn̄i. M.cc
lxxxv. dn̄s philippꝰ rex francoꝝ obiit. reli
ctis philippo lebel ⁊ yſabele. q̄ fuit nupta
regi angloꝝ Odoardo/qui q̄dē Odoar-
dus ipam reginā/impie ꝑſumptiōibꝫ cu-
iuſdā ſui ꝯſiliarij huele deſpencier tracta-
uit. intantū ꝙ franciā aufugere oportuit
et tādem poſt multa fuit cōpulſa redire i-
uita/q̄ preſidio ⁊ ope dn̄i Johis de hāno
nia cū. cccc. nobilibꝫ retroceſſit ⁊ a caſu do
diſponente applicuit in portu de priſto.
vbi ſui beniuole aduenīētes cū potentia
obſederūt regē virū ſuū ⁊ di-
ctū huel euiſcerauerūt ⁊ regē cuſtodierunt
filiūqꝫ noīe odoardū coronauerūt/ quē fi
liū ⁊ regē rexerūt oēs de ⁊ dc. R
de mortemar inter q̄s rectores inſurrexit
talis inuidia inimicicia/ ꝙ finaliter dictꝰ
Mortemar ꝑ iudiciū baronū: morti dā-
natus ⁊ euiſceratꝰ et eiꝰ inteſtina cōbuſta
adhuc eo viuēte. ſicut factum fuerat de di
cto huele diſpencier. Philippꝰ āt lebel fra
ter dicte yſabelis/habuit karolū regē fran
coꝝ q̄ habuit tres vxores ⁊ mortuꝰ ſine li
beris/ordīauit ꝙ dn̄s philippꝰ de valoys
cōſobrinus ſuus germanꝰ/tutor eſſet ma
ſculi ſi ſibi naſceret̄. ſi vero filia/ꝯmiſit iu
dicio pariū/⁊ ꝙ eligerēt in regē idoneio-
rē ⁊ expedientiorē. q̄ quidē karolus mori
tur anno dn̄i M.ccc.xxviij. ꝓpter qḋ dicti
pares elegerūt dictū dn̄m philippū/omiſ
ſis dicta yſabele ⁊ eiꝰ filio odoardo/ q̄ ſiq̄-
dē philippꝰ ilico coronatꝰ ⁊ inunctꝰ ⁊ cōſe
cratus ⁊ ilico debellauit ⁊ deuicit flandrē
ſes ⁊ ſilr̄ miſit nuncios ſuos dicto anglie
regi ad req̄rendū ꝙ veniret ⁊ recognitum
ab eo ducatū acq̄tanie. q̄ ſiquidē odoardꝰ
venit ad ciuitatē Ambianen̄. in q̄ rex aſſo
ciatus regibꝫ Bohemie Nauarre ⁊ maio-
ricarū ipm honorauit. Et idē odoardꝰ re-
cognouit dicto regi francie ducatū acq̄ta
nie et fecit homagiū in ꝓpria ꝑſona verbo
autē repiret̄ teneri ꝑmittēs ꝙ ſe informa-
ret de modo ⁊ forma ⁊ informatꝰ faceret ⁊
lrās ꝯfici faceret iuxta formā ad quā tene
ri repiret̄. ⁊ ita rex anglie receſſit cōtentiſſi
mus ⁊ ilico reuerſus cōgregauit ꝓceres re
gni ſui in q̄ ꝯgregatōne rex frācie ꝑiter ſu
os miſit Et licet fieret rumor in anglia ꝙ
deberet̄ corona odoardo tāq̄ꝫ ꝓximiori/ni
hilominꝰ fuit ꝯcluſuꝫ ꝑ ꝓceres magnates
⁊ tres ſtatus regni ꝙ tenebat̄ facere homa
giū dicto regi frācie. qḋ ⁊ fecit ꝑ ſuas lrās
patentes/ q̄s vidi in chronica deſcriptas
datas ad elchen Anno dn̄i M.ccc.xxx. die
xiij. Marcij cauet̄ modo ⁊ forma re-
cognoſcendi ducatū aq̄tanie vt ꝑ ꝑtē fran
cie ⁊ vt comites de pōcien ⁊ mōſtrolij ⁊ ita
ꝓmiſit ⁊ iurauit ſe facturū ꝑ ſe ⁊ ſucceſſo-
res ⁊ ita eſt verū notoriū et manifeſtū ꝑ q̄
ſatis iuſticiā noſtrā ⁊ ipietatē ⁊ iniq̄tateꝫ
veſtrā tyrannicā/in libidine dn̄andi ſi ve
lis lucide potes cōprehēdere A Mirā-
da canis/ſed ꝓcor q̄s iſta ponit F Mul F
ti hiſtorici ⁊ chronicarij iſta ponūt/ſed la
tiꝰ videt̄ Johs froyſſardi vobis fauēs. qꝛ
nō francus ſed de hānonia. ⁊ ſeruitor do
meſticus anglice regine/vt ipſe idē ꝓfitet̄
nec iſta tergiuerſari poſſunt. A aliter
fui ꝑ vnū prelatū magnū ⁊ doctiſſimū in
formatꝰ F Si aliter cōtra veritatē ſal-
ua ſui pace. A Quō igit̄ tot ⁊ tāta bella
inde ſecuta ⁊ rex noſter regē frācoꝝ ſe no-
minauit F Nō iuſticia ſed iniq̄tate ⁊ in
ſtigāte diabolo A quō precor exprime
F Scire debes ꝙ in frācie curia/ꝑpolle
bat dn̄s Robertꝰ de artoys ſororiꝰ regis. q̄
ſiquidē certa occaſiōe ꝓuocauit regiā in-
dignatiōeꝫ intantū ꝙ aufugit hannoniā
propt̄ qḋ rex eiꝰ vxorē ⁊ liberos detinuit ⁊
ducē hānonie diffidauit ſi illū receptaret
ꝓpter qḋ iuit brabātiā vbi ilico duriſſima
guerra inchoata contra ducē ꝓpter dictaꝫ
receptatōꝫ q̄ ipm dn̄m Robertū ipulit ad
fugiendū in Angliā vbi ilico applicatus
machinare cepit cū nobilibꝫ ꝯtra regē frā
cie dicēdo ꝙ vecordes ⁊ puſillanimes eſ-
ſent/ſic regnū dimittere. d. philippo cū ſi
vellēt illḋ vēdicare poſſent bono iure. ⁊c.
intātū ꝙ in ſolenni feſto bt̄i Georgij in q̄
nobilitas vtriuſqꝫ sexꝰ ꝯuenit. in q̄ nature
hūane et pacis hoſtis ꝓteruꝰ inimicꝰ dia-
bolus nō abfuit Immo p̄ns illū diē glo-
ſum ſibi ⁊ oībꝫ diabolis fecit/ qm̄ iuuenū
vtriuſqꝫ sexꝰ ope et cōſilio/ ſctm̄ paſſagiū
regis frācorū cū tricētis armatoꝝ milibꝰ
turbauit/guerrāqꝫ ꝯcluſit inter nos xp̄ia
nos in q̄ credit̄. cl. annoꝝ ſpacio/ tā peſte
ignis famiſqꝫ gladio xp̄ianoꝝ milliones
interēptos. Cꝰ diaboli ſtimulāte aſtutia/
vna dn̄a ꝑ ipm Robertū inſtructa. i regis

angloꝝ pn̄tia in menſa ſedentis vnā ꝓpo/ſuit allegoriā/ſeu figurā/ concludēs alle/gorice ⁊ figuratiue magnā regis ⁊ ſuoꝝ vecordiam/niſi francie regnū vendicarent. Quo facto ſinguli tyrones inſtructi ꝑ dominū Robertū/ſua emiſerūt vota dn̄abꝫ/ ꝙ nunq̄ꝫ deſiſterēt/vn⁹ ꝙ vno oculo nō videret/alius capuciū nō ferret ⁊c̄. donec frācie regnū/animo illō querendi intraſſet. A. Quō tam repēte fuit per noſtros tāta materia ⁊ tanti regni cōqueſta cōcluſa F Dirigente eodē diabolo/ pacis et nature inimico/quoniā dict⁹ rex philipp⁹ vidēs ſe imo totū orbē pacificū/ nolens miliciā ocio torpere. ſed illā ꝑ xp̄i fide augēda di/ſponere/iuit ad viſitandū papā vrbanuꝫ quintū in Auinione ⁊ petēdo crucē ꝓ eundo vltra mare/q̄ obtēta/repiebāť tricenta milia armigeri ad crucē recipiēdā diſpo/ſiti q̄bus abſentibꝫ/anglici veſtri putarūt facilem regni francie inuaſionē. que cum ad aures dicti philippi francoꝝ regis peruenerūt/a tam pio ⁊ ſctō ꝓpoſito a tāto bono vobis tā effera ⁊ dānata neq̄cia cōpulſus ꝓ ſui regni defenſiōe deſtitit ⁊ ita guerra cōtra infideles fienda ⁊ ꝓ veſtra iniq̄ta/te cōuerſa/cōtra xp̄ianiſſimos frācos ꝑ tyrannia ⁊ libidine dn̄andi exercēda vn̄ in/gemiſcit popul⁹ iubilat hoſtis/exultat infern⁹. que vox q̄ lingua tāta xp̄ianoꝝ dā/na exprimere poteſt illis īfeliciſſimis die
B loco ⁊ hora fabricatis A. Quō igiť rege philippo reuerſo de Auiniōe/anglici nr̄i certificati ꝙ erat infra regnū tantū nego/ciū attentarūt ⁊ tā difficile F. Inſtigāte diabolo ⁊ dicto Roberto ei⁹ miniſtro/ rex Anglie cōſuluit ducē hannone/ q̄ cōſult⁹ multū diſſuaſit iſtā querelā ⁊ guerrā. ſꝫ nihilomin⁹ magis fauēs maieſtati q̄ꝫ veritati ⁊ iuſticie/dixit cōſulendos ducē Brabātie/epm Leodieñ. Archiepm Colonieñ. Ducem Gelreñ Marchionē Jullieñ dn̄ꝫ Arnolphum de baqueben ⁊ dn̄m de franquemont. q̄ ſiquidē eēnt h⁹ opīonis inci/piendi guerrā attrahi poſſent ad diffidandum regē francie. eēnt ſufficiētes ad inuadendū cū. 10000. armatis cū tribꝫ corona/tis ad q̄s omnes p̄dictos miſſi ſunt ilico. xl. milites in maxima pompa q̄ſi aux ia/ctantes pro gratia ppl'i captanda ꝑ loca ⁊ patrias quib⁹ iter ſuū faciebāt. Et ipſorū aliq̄ cum vno oculo dicebāt ſe veniſſe/nō ante cū illo viſuros donec aliq̄ō magnuꝫ feciſſent ꝓ cōqueſta regi francie. Qui ſiq̄/dem milites ⁊ nūcij regis Anglie/a dictis dominis reportarūt votiuū reſpōſum Et cū hoc tantū laborarūt ꝙ habuerūt fauo/rem tacitū flandreñ. medio cuiuſdam bartuelle inter ipos ꝑpotētis. Comes autē flandrie amicus francorū poſuit garniſionē a gagent cui⁹ metu oportuit anglicos pompoſos ꝑ hollandiā remeare. Quo audito ꝑ regem anglie miſit cōtra dictā gar/niſionē. d. armatos/⁊. 2000. archerios q̄ poſt multū conflictū dirigente diabolo p̄ualuerūt. Ex qua victoria dict⁹ bartauelle reſumptis virib⁹ ilico ſcripſit regi anglie/ ꝙ poſt tale principiū veniret ⁊ p̄ualeret ꝓ/ut ⁊ fecit ⁊ venit ad dictū locū vbi cum om̄ibus premiſſis cōuenit ⁊ intan/tū votū ꝓpalauit q̄ poſt vni⁹ mēſis ſpaciū facere voluerūt/ꝙ dux Brabantie faceret et ille differens poſt aliā dilatōem concluſit ꝙ niſi de mandato impatoris nō diffi/darent. propter quod Marchio Jullieñ miſſus ad illū/obtinuit vicariatū imperij et licentiā fabricādi monetā ſub colore ꝙ rex francie occuparet ab imperio caſtrum de creuerec in dioceſ. Cameraceñ. Et in/terim aduenit eſtas ⁊ rex anglie erāt cum cōiuge in caſtro de lonaur. aduenīēte aūt termio/venerūt anglici. 500. ⁊ ſagittarij 10000. ⁊ nihilominus oportuit ipm vſq̄ꝫ ad mēſem nouēbris alios dn̄os expecta/re/ ⁊ interī miſerūt diffidatōnes regi francie per quendā epm de Jncole ex parte re/gis anglie tanq̄ꝫ vicarij ſacri impij quod tunc etiā noluit dux Brabantie ſed venturum ſe ꝓmiſit quando obſediſſet ciuitatē Cameraceñ. qō ⁊ fecit. Sed rex anglie fuit cōſultus dimittere obſidionē et intrare regnū quod ⁊ fecit. Sed ilico cum voluit intrare regnū. Comes lynandi ⁊ Comes de ipm quē extra imperiū dimiſerūtq̄ꝫ ſolum vt vicario obedierāt et fue/runt cū rege francie vnde rex francie venit obuiā cum regibus Bohemie Scocie et Nauarre habens. 6000. ⁊. viij. bānerias de. lx. peminones. vi. duces. xxxvi. comi/tes. cccc. milites. ⁊. lxiij. pedeſtres vſq̄ꝫ ad locum de buronte. Rex anglie prope per tres leucas habebat duces Brabantie de Gueldes Marchiones de Julies et blan/nerbonc. comitē de moirs dn̄os de hāno/nia Robertū de artoys ⁊ om̄es barones ⁊ milites anglic. ſed finaliť tractāte duciſſa

D bannonie receſſerant ſine bello ·A.Hec
mihi nõ vidẽtur veriſimilia ꝙ vtvicarius
impꝫ ad tantã guerrã iniiciendã ꝓcederꝫ
cum ſe noiet francorũ regem ·F.ſalua pa-
ce tunc ſe nõ dicebat francorũ regem ſꝫ di
cam cur et quõ nomẽ ⁊ titulũ regis/rex ve
ſter vſurpauit. Scire debes ꝙ poſt ꝓmiſ-
ſa niſus eſt medio dicti Jacobi tartauelle
attrahere flandrenſes q̇ omino negauerũt
metu pene cõuente ⁊ per eccl'iam illis im-
poſite. vt ſi min⁹ grata regi francie vnꝗ̃ fa
cerẽt pene excõicationũ/⁊ ducentoꝝ mili
um florẽ. ſubiacerent Sed conſilio vni⁹
mali aduocati tergiuerſatoris q̃ſi achito-
felis fuit dictũ ꝙ ſi recipet titulũ regis frã
cie ⁊ tanꝗ̃ francie rex illis p̄ciperet ꝙ eẽnt
liberi a pena/cuius ꝯſilio fuit vtrinꝗ̃ ap
plauſum. licet multis prudẽtibus videre-
tur ratõni diſſonũ. recipe titulũ tãtũ ſine
aliis cauſis ⁊ poſſeſſione ·A.Quid inde
ꝓceſſum ·F.Armata francorũ et Januẽ
ſium ꝑ mare deſtruxit/auronie ⁊ franci de
ſtruxerunt terrã dñi Johis de bannonia.
et illi de cameraco bannoniã diſcurrerũt.
Poſtꝗ̃ anno.xl.iterꝫ reuertiẗ anglorũ rex
ad franciã qui repperit in mari armatam
francorũ cum qua dimicauit ⁊ durauit cõ
flictus ab hora prime vſqꝫ ad nonã et fi-
naliter angli ꝓualerũt ⁊ tranſierũt ⁊ vene
runt ad gaud vbi repperit reginam enixã
et ilico obſedit ciuitatẽ Tornacẽſem. Et
rex francie venit vſqꝫ ad pontẽ de Creſſy
vbi multe ſcarmuche ⁊ franci ſtrennue ſe
habuerunt. ⁊ potẽtiores ⁊ flandrenſes re
cordiẗ aufugerunt. ſed finaliter poſt.xi. ſe
ptimanas tractãte ducиſſa bannonie fue-
runt deputati q̇nꝗ̃ tractatores q̇ conclu-
ſerunt treugã ad annũ vnũ. ⁊ debuerũt re
ges mittere quinꝗ̃ notabiles ꝑſonas. et
ex ꝑte pape duos cardinales ad ciuitatem
attrabatẽn. ⁊ quicq̇d per illos ſeu duas ꝑ
tes illorũ eſſet factũ ratũ, maneret atqꝫ fir-
mũ ⁊ interim vti poſſidebat quiſꝗ̃ poſſi
deret Sed finaliter in dicto ꝑlamento ni
hil fuit ꝯcluſum culpa anglicorũ pertina
cium. Demũ rex anglus ordinauit feſtuꝫ
in die Georgii ⁊ ordinẽ de Jarretiere cũ
xl. militibus. ⁊ xl. ſcutiferis ⁊ regina p̄ñte
cum.ccc. dñabus vel domicellis inductis
eadem liberata. Anno.ccc.xliiii. Et demũ
anno.xlvi. poſuit obſediũ ante calayſium
ꝓpter quod rex francie venit ad leuandũ ⁊
q̃꞉ nõ potuit tranſire obtulit bellũ/⁊ roga

uit regem anglie vt ſimul pugnarẽt quod
refutauit ⁊ ita ſine fructu retroceſſit ꝓpter
quod rex anglie habuit calayſiũ ⁊ ſine mi
ſericordia illos cũ ſeueritate tractauit ⁊ ã-
glicis populauit. Multi guerre actus ſe-
cuti vſqꝫ ad annum.liiii. quo fuerunt in
Auinione ad tractandũ de pace et anno.
lv. princeps de gal'. deſcendit et eodẽ an-
no rex Anglie vſqꝫ caleſium ⁊ inde ad lo-
cum de hedin. cui rex francie venit obuiã
et obtulit bellũ dicto anglorũ regi. q̇ illõ
renuit ⁊ cum cõfuſione retroceſſit. Demũ
anno.lvi. contra principem de
Rex Jo. franciã venit ⁊ habuerũt bellum
prope ciuitatẽ pictauiẽn. in quo prohdo
lor. multi nobiles hincinde occiſi ⁊ franc
qui ſuperati/ſed rex Johs fuit reputatus
ſtrennuior miles illius belli. quẽ vos an-
glici honoraſtis. ſed finaliter p⁹ multa ip
ſum occidiſtiſ. ⁊ tãtoꝝ malorũ fuiſtis acto
res ꝙ deũ debetis timere vltorẽ. Ecce iiu
ſticiã ſeu iniq̇tatẽ veſtrã ·A. aliõ dixit mi-
hi põtifex me⁹ ·F. Dic ꝑcor q̇d dixit꞉ ·A. I
Dixit ꝙ pro iuſtificatõne ſua obtulit rex
noſter ſtare cõſilio generali/quod francie
rex renuit/ qõ non renuiſſet ſi de iure ſuo
cõfidiſſet ·F. Per p̄miſſa tibi liquet ſa
tis reſpõſio/ nonne queſtio ſopita ſi que
eſſet per cõſenſum regis ⁊ regniculariũ fa-
ctum cum tantis deliberatõne ⁊ dilatõne
oĩa potuerũt rex et regnicole ſinguli ãt
non. Cum igiẗ rex tuus cum procerũ ⁊ re
gnicolarũ conſilio regi francorũ homagi
um fecit et regem agnouit et approbauit
quomodo cõtra propriũ iuramentũ ho-
magiũ ⁊ fidelitatis ſacramentũ venire nõ
verẽtur anglici. Nonne felloniã cõmiſit
rex veſter/imo leſit maieſtatẽ domini ſui.
Nonne iſta exceptio alias elidit. quomõ
igitur debuit francie indubitat⁹ ꝯp̄mit
tere de tanto regno in homies/ pauci enĩ
reperiũtur hodie a populo aurũ ſpernen
tes/dicit enĩ ſalomon ꝙ oĩa obediũt pe
cunie/et alius dicit. Audito nummo quaſi k
quodã ſummo principe. Reſiliũt value/
nihil audiẗ niſi ſalue. Nonne de dicta fel-
lonia ipſe rex iudex competẽs tanꝗ̃ dñs
feudi ⁊ ſaltem cũ paribus quomodo ſum
mittere debuit vel potuit alieno iudicio/
nunꝗ̃ fecit nec facere debuit. nec legi fuiſ-
ſe de hoc actum. Preterea quelibet ꝓuin-
tia nõ ſubdita impio poteſt ſibi regem eli
gere. vt francia/ et hiſpania non ſubdite

imperio. Cum igiť deficeret in regno frã/
cie filius pꝛiogenitus/⁊ aliȷ̈ capaces ĩ ſan
guine in pꝛopꝛietate p̄cederent. quare nõ
potuerunt illũ ſibi eligere regem iudicio
et electõne parium et magnatũ pꝛout fece
runt illũ victoꝛioſuȝ philippũ cui inerat
ſplendoꝛ nobilitatis regie/⁊ cuius voceȝ
intelleximꝰ non barbarũ ſeu anglicũ/ vel
ſaxonẽ/cuius vocẽ non intellexiſſȝ popu/
lus francus/erat enim dñs philippus ꝓ/
pinquioꝛ. et ideo cũ naturaliter in regno
ſuccedať ⁊ naturaliter in regno cum natu
ram imitetur ⁊ ab ea ſeparari nõ poſſit iu
xta doctoꝝ appꝛobatas ſentẽtias. Nec eti
am procerũ ſuoꝛũ conſilio dictus rex an/
glicus contra fidelitatẽ ⁊ homagiũ p̄fa
tum venire p̄ſumpſiſſȝ niſi de facto ad ſug
geſtionẽ diabolicã medio illius diabolici
Roberti de artoys impiȷ̈ et quaſi per indi
gnatõem deſperati illi tyrones ⁊ iuuenes
poſt vinũ ⁊ dominarũ p̄ſuaſiones vocati/
illa vota de faciendo guerrã in francia/ fa
tue ⁊ in ſuarũ animarũ ſalutis detrimen/
tum emiſiſſent. Nec ambigendũ quin ꝓ/
ceres ſi cõſulti fuiſſent regnũ ſuũ et duca/
tum acquitanie cũ aliȷ̈s ꝑtinentiȷ̈s malu/
iſſent pacificũ ⁊ ſub federe regie francoꝛũ
maieſtatis/q̄ȝ ſe tot ⁊ tantis guerre diſcri/
minibꝰ immiſcere per que nil ſecurũ/ſed
omnia contẽtioſa ⁊ anglicis inutilia ⁊ dã
noſa ſaluis dei offenſis ⁊ pꝛoximoꝛũ con/
tumeliȷ̈s que extimatõem nõ recipiũt qui
bus media illius anglie regni pars peſte
⁊ gladio depopulata et hominibus vidua/
ta etſi damna dederũt certe maioꝛa repaſ
ſi ſunt. Quid plura? Certe que iuſte poſſi
debant et pacifice/nũc tyrannice ⁊ per fel/
loniã omnia cõmiſerunt ⁊ pacis fructum
amiſerũt. Malum igiť iuuenile ꝯſiliũ ⁊ i/
piũ. minus ſalubꝛe ⁊ vtile ⁊ honeſtũ. Nec
video vobis remediũ hominibus deſtitu
tis niſi ꝙ habita diſpenſatõne/viduas ve
K ſtras deſponſetis ⁊ dei et hominũ pacem
queratis A Dolendũ et mirandũ de
aſſertis ſi veritati innitantur. F Ita
ponũt ⁊ habent chꝛonice quas vidi. A
Nonne treuge vel pax ex poſt facte. F
Multe ſed nulla efficax nec tenta A
Cuius culpa? F Veſtra pꝛout audi
ſtis A Non perpẽdi culpam noſtrã.
F Culpam noto continuã per p̄miſſa/
quia ex malo pꝛĩcipio malus finis ſpectã
dus/quicq̃d ex poſt bellis iniuſtis ipiȷ̈s ⁊

iniquis foꝛtuna dedit ſuo iure illõ veſtra
impietate cl'pa ⁊ malicia venit. Multi enĩ
tractatus iniciati cuȝ illo illuſtriſſimo. d.
Jo. de francia q̃ pro cõſummatiõe tracta/
tus rediȷ̈t angliam ⁊ ibi occiſus. ⁊ licet ha
bueritis hominẽ redemptõem habere vel
petere nõ veremini in gladiȷ̈ viribꝫ quibꝰ
plures ex veſtris q̄ȝ ex noſtris interempti
et longe plures habetis viduas ⁊ oꝛpha/
nos quã nos dei miſericoꝛdia habeamꝰ/
iuſtiſſimo dei iudicio illõ diſponente/ vt
qui ſanguinẽ ſititis/ſanguinẽ patiamini
⁊ bibatis Voluiſtis enĩ Nini aſſyrioꝛũ re
gis/magis q̄ȝ xp̄i imitatoꝛes eſſe q̃ anno/
rũ. l. ſpacio ꝓpagande dominatiõis libidi
ne/arma ferrea extulit ⁊ cruentã vitã ꝑ to/
tam aſiã bellis egit et in rubꝛo mari vſqȝ
ad luxinũ pontũ ꝑdomuit. Barbaramq̄ȝ
adhuc in bellem toꝛpentem excitauit ſe/
uitiã et iam nõ pecudũ ſed ſanguinẽ ho/
minũ bibere A Non om̄es eiuſdem
fuerunt nec ſunt opinionis. F Cer/
te fateoꝛ nec natõem totã accuſo ſed auto
ribus tantoꝛũ ſcelerũ culpam do. Proce/
res enĩ ⁊ pꝛudentes pacẽ concluſerãt quã
tyrones ⁊ iuuenes incõſulti ad ſolam di/
cti. d. Roberti de Artoys p̄ſuaſionẽ infre/
gerunt ⁊ guerrã cruẽtam inchoarũt. Mul
tiq̄ȝ pꝛobi viri pacẽ queſierũt/ſed illoꝛum
opinio pꝛoh doloꝛ nõ inualuit/⁊ ita ſeua
longo vſu tantoꝛũ pꝛeſertim pꝛelatoꝛũ ve
ſtroꝛũ autoꝛitate cõpꝛobata inoleuit q̄ſi
in naturã conuerſa ⁊ vtinã ſolos amoꝛes
nõ inſontes pena ſequereť A Quan L
do fuerũt illi tractatus inter nos quos aſ
ſeris? F Circa annum. M. ccc. lxiȷ̈.
in quo rex Johẽs fuit liberatus anno lxiȷ̈
viſitauit papam in Auinione ⁊ anno ite/
rum. lxiȷ̈. pro cõſummatõne tractatus re
diȷ̈t angliã et ibi moꝛtuus. Ex quibꝰ oꝛta
eſt queſtio et finaliter anno. lxviȷ̈. in ꝑla/
mento pariſieñ. ſententiatũ eſt ꝙ appella
tõnes dominoꝛũ de acquitauia a rege an
glie deberent recipi ꝑ dictum ꝑlamentũ/
et ita fuit ſignificatũ regi anglie qui mul/
ta allegauit a rationis tramite multũ diſ/
ſona/ſed nec minus rex noſter tanq̄ȝ iuſti
ficatus ex abundãti obtulit ſtare iudicio
eccleſie Rhomane ⁊ dñi noſtri pape quod
rex veſter renuit A Difficile eſt mihi
credere F Quare credis de pace cum
illius fueritis ſemꝑ inimici ⁊ ruptoꝛes. tã
quã nõ homines bone volũtatis quibus

ſolis pax a chriſto legata. · A · Jmmo
ſemꝑ queſiuimus ⁊ querimꝰ pacem · F ·
Quare igitur occidiſtis illū piū regem
veſtrū Richardum cuiꝰ medio pacem per
petuā ſi illa digni fuiſſetis ꝯſiueratis A
Longa eſt hiſtoria · F · Jmmo breuis
in effectu · A · Quare breuis · F · qꝛ
tanꝗ pacis inimici eſtis aſſueti dños ⁊ re
F ges occidere · A · quos ⁊ quot · Cum
ipſe melius ſcire debes quare regē ſanctū
kinicū danorū ⁊ anglorū regem cuiꝰ regis
danorū eſtis tributarij/occidiſtis infra ec
cleſiam cathedralē in ciuitate ottonieñ in
regno dacie ⁊ pheonia inſula et ibi ſanctꝰ
martir ſepultus. Jn cuiꝰ rei memoriā/ ſa/
gitte ſignū veſtri geſtare ſacerdotes in ca/
ſulis debent dū celebrant. quā poſſeſſio/
nem impie cōtinuaſtis vſqꝫ ad aliū ſcm̄
martirē ſcm̄ thomā cantuarieñ. pro iuſti
tia cuius eſtis inimici morientē ⁊ vſqꝫ ad
dictū pium regem Richardū pro pace vo/
bis queſita tāꝗ indignis interfectus. Que
igitur maior demētia ꝙ nobiſcū cōtende
re niſi gladio. ſi dominos naturales et ꝓ/
prios occidiſtis vijs impijſſimis opinio/
nibus diſſentiētes quō alienis pacē vl' iu
ſticiā ſeruabitis? · A · Nunꝗ audiui an
glicos reges interfectos. · F · Ego legi ꝑ/
dictos ⁊ alios etiā tempe antiquiſſimo.
· A · Dic queſo vnū? · F · Dicā plures
A · Rogo dic · F · Anno dñi. dc. lxij.
Oſuas rex anglie occiſus eſt. Anno. dc. li
Oſini rex occiſus Anno. dc. lxviij. Elfinꝰ
rex occiſus Anno. dc. lxx. Egriſō. Rarda
hūbrorū rex occiſus eſt. Anno. dc. xcviij.
Urenhered dux regni mordamibrorū in
terfectꝰ eſt. Anno. dcc. xvi. obred rex mor/
damibrorū interfectus eſt ꝑut veſter Be/
da venerabilis in angloꝝ hiſtoria/late de
ſcribit. De illo autē martire/ glorioſo ſan
cto kinito dacie ⁊ anglie rege/ponit dano
rum hiſtoria · A · Jlli tunc infideles
· F · Sed vos tūc infideliores · A · bo/
num fecerūt quia ſanctos et martyres/ho
mines mortales fecerūt · F · Si bonū
nō tamen bene fecerūt. ⁊ deus remunera/
tor aduerbiorū nō nominū. · A · Forte
cū iuſta cauſa fecerūt ⁊ ita bene · F · Uo
lentibus nō abeſt occaſio iuſta vel iniuſta
ſumūt eni occaſionē iniqui qꝛ corrigi de/
ſpiciūt ⁊ bene prolata criminātur. Ualde
enim inſolens ⁊ intolerabile exiſtimāt q̇c
quid illud nō ſonat quod intus amant

A Dum mēte reuoluo que audiui ma/ D
lo tacere ꝙ loqui. Uincit enim oīa veri
tas. et certū quod in diebus meis vidi no
bis pacē queſitā medio illius boni regis
Richardi de cuiꝰ morte ⁊ cauſis illiꝰ/ſatis
impijs/taceo. de tā antiquis ignoro. hoc
ſaluo ꝙ inter nos fama aſſeritur. Norma
niam nobis ꝑtinere ⁊ in hoc nos iuſtam
vos iniquā fouere cauſam. · F · Salua
pace nō eſt vez nil citra mare habetis ni/
ſi ꝑ tyranniā et mare eſt ⁊ eſſe debet termi
nus veſter. Habuiſtis tamē alias ducatū
acquitanie cum aliq̇bus pertineñ. in feu/
dum a rege francorū quē ducatū per mul
tiplicatas fellonias diuine ⁊ regie francie
maieſtatis offenſiuas amiſiſtis ꝯtra fide/
litatem iuratā et promiſſam veniēdo. Jn
Normania autē nullū ius habuiſtis. nec
habetis/immo vt dux normanie rex fran
corū eſt verus rex anglie. ſcitis eniꝫ ꝙ dux
Normanie iuſto titulo regnū veſtꝝ que/
ſiuit vnde repio etiā ꝙ anno. c. liiij. rex frā
corum Ludowicus zelotypia motꝰ/vxo
rem repudiauit quā henricus normanie
dux ꝑter eius volūtatē duxit propter qđ
inter eos ſuborta guerra ſed poſt eodem
anno facta pace interr eos dictus Henricus
cum dicti regis Ludowici ꝑſidio/angli/
am cōtra Stephanū intrat regnum ⁊ oc
cupat ſed per cōcordiam illi regnū ad vi/
tam dimiſit. q̇ poſt illo Stephano mor/
tuo cum dicti regis ꝑſidio regni ītegrita/
tem habuit ⁊ poſſedit. Poſt autē circa an
num domini. M. x. Philippꝰ francorū ⁊
Henricus anglorū reges ſimul in chriſti
nomīe cuꝫ innumeris nobiliū milibꝫ iter
ꝑegrinatōnis vltra mare pro chriſti vin/
dicta fienda arripuerūt/etſi rex tuus odo
ardus ſimiliter in die ſancti Georgij face
re voluiſſꝫ aut ſaltem illū xpianiſſimū frā
corum regē Philippū de valoys nō im/
pediuiſſet anglicos ſuos. LL. non perdi
diſſet nec tantorū francorū mortem pro/
pinaſſet nec notā ſue fidelitatꝫ infracte in
curriſſet / ſicqꝫ rex Henricus vltimo vita
functus ſtrennuitatē propriā et fratrū ac
ſue militie cōtra infideles cōuertiſſet · A ·
Poſſibile eſt · F · Precor nomia mihi
pontificē tuum inſtructorē ⁊ in hac mate
ria eruditorē. · A · Nō nominabo/ſed
magnū in dei ſeruitio tibi eſſe aſſero et in
magna dignitate conſtitutū. · F · Uni/
nā bene ꝑpendat/ſue magnitudis ꝑceps

et caſuũ ſublimiũ maria lubricitate. quo-
niã trepidaret tam ſublime aggredi faſti-
giũ quod dũ videtur virere cadit. et dũ ex-
tollit terminat fine repentino ſicuti ros/
qui ſubito deſiccatur. A. Niſi bñ in-
telligeret nõ fuiſſet in tanta conſtitutꝰ di-
A gnitate F. Dignitas ex ſe improbos
neq̃t facere reuerendos / qꝛ ex ſe dignitas
nihil habet virtutis nec virtus ex dignita
te. ſed propt̃ virtutẽ dignitati dat̃ honoꝛ.
Si enĩ aliquid boni a natura ineſſet di-
gnitati / mali nõ preeſſent ſicut videmus
preeſſe A. Talem illũ credo fore pre-
latum ⁊ bñ intelligentẽ F. Vtinã ta-
lis ſit cuiꝰ opatio lingua mens ⁊ vita teſti
moniũ prebeãt dignitati. Apud deũ eniʒ
nõ eſt etas ſed actus vita ⁊ moꝝ dignitas
approbat A. Quare de illo tantũ du
bitas ⁊ inquiris F. Per ea que video
et audio iugiter in his regnis ⁊ in iſta ma
teria A. Quid vides? F. Video
prelatos ⁊ ſacerdotes veſtros armigeros ⁊
F viros ſanguinũ effectos / ſed quo iure ne-
ſcio. ⁊ tamẽ nup̱ in ciuitate Rothomagñ.
audiui regem veſtrũ Henricũ vltimo vita
functũ ſtrennuũ mirabiliter prelatos ve-
ſtros arguentẽ / ⁊ mordentẽ ꝙ ex eoꝝ in-
cumbenti officio nõ eſſent pacis amato-
res zelatores ⁊ pq̃ſitores / ⁊ tamen veſtros
vidi prelatos magnos ⁊ audio bellatores
⁊ pridẽ quod deterius eſt piũ ⁊ charitati-
uum ſubſidiũ pro fide xp̄i iure datũ ⁊ con
tra hereticos cõuertendũ cõtra nos xp̄ia
niſſimos cõuerſum ⁊ pro noſtra occiſiõe
erogatũ. quod mihi nedũ admiratõnem
inducit ſʒ ſtuporẽ. Cuius mores tã euer-
ſos ꝯſidero recolens eius quod dicit Ber
nar. ad eugeniũ ꝙ hodie totꝰ zelus eccl'ia-
ſticus feruere videt̃ in tuendis poſſeſſiõi-
bus et dignitatibus. honoriq̃ȝ totũ detur
et ſanctitati nihil / et de dei placito vltima
fit mentio / et de iactura ſalutis cunctatio
nulla nec ſalubre putatur niſi quod ſubli
me. ⁊ nihil iuſtũ videtur niſi quod gloriã
redolet A. Probi ſunt vere / ſed regis
⁊ principis imperio hec faciũt F. Di
xit petrus magna autoritate ꝙ magis deo
oportet q̃ȝ hominibꝫ obedire. Non in for
titudine viri beneplacitũ erit deo / ſed ſup̱
humilem ⁊ mãſuetum ⁊ timentẽ verba do
mini requieſcet / ſpiritus eius / et qui te in
vna maxilla pcuſſerit prebe aliã Iuxta il-
lud verbũ chriſti. Dedi genas meas euel-
lentibus et cõſpuentibus in me. Dic pre
coꝛ prelatiſ ⁊ ſacerdotibus tuis magis an-
nuentibus maieſtati q̃ȝ veritati mente vt
reuoluant illud terrendũ euangeliũ. Niſi
iuſticia veſtra abundauerit magis q̃ȝ pha
riſeoꝝ nõ intrabitis in regnũ celoꝝ. Qui
dixerit fratri ſuo racha reus erit iudicio.
Qui dixerit fatue reus erit gehẽne ignis.
Si pro tam modica iniuria gehennã p-
uocauit / quid pro tantis ſtragibus ⁊ exe-
crabilibꝰ homicidijs ⁊ alijs guerre diſcri-
minibus? Cogitent ecõuerſo ſi veri ſacer-
dotes ⁊ pontifices pacem pſuaſiſſent a tẽ
pore Odoardi citra / quanta ⁊ qualis eẽt
militia ⁊ nobilitas chriſtiana. ⁊ ſi pro xp̄i
fide augenda expoſita vt rex noſter diſpo
ſuerat / quãtus fructus vbi nunc luctus?
Cogitent de ſatiſfactõne vbi in ſeuitia p̱
ſeuerant. ¶ Finit.

Opus quoddã col

latiuũ de quadã puella que olim in Fran
cia equitauit cuiꝰ editio magiſtro Iohan
ni de gerſon aſcribit̃: ſed mag' apparet ſti
lus magiſtri Henrici de gorckheim.

¶ Ad gloriam benedicte trinitatis / glo-
rioſe q̃ȝ ſemper virginis dei matris ac totius
curie celeſtis.

Tulit me dominꝰ cuȝ ſeq̃rer gre
gem ⁊ dixit mihi vade ⁊ prophe
ta ad populũ meũ iſrael Amos
vij. Populus iſrael populꝰ re-
gni francie nõ incõgrue poteſt ſpũalit̃ nũ
cupari / quẽ fide dei ⁊ cultu chriſtiane reli
gionis notũ eſt ſemp̱ floruiſſe. Ad huius
regni filiũ quedã iuuencula / paſtoris cu-
iuſdã filia / que ⁊ ipſa gregẽ ouium ſecuta
fertur / acceſſit. aſſerens / ſe miſſam a deo q̃
tinus p̱ ipſam dictũ regnũ ad eius obediẽ
tiam reducat. Ne autẽ ipſiꝰ aſſertio putet̃
temeraria etiã ſignis ſupnaturalibus vti
tur / ſicuti reuelare occulta cordiũ ⁊ futura
cõtingentia p̄uidere. Refert̃ inſuper ꝙ ſit
raſa capite ad modũ viri. ⁊ volens ad actꝰ
bellicos procedere / veſtibus ⁊ armis viri-
libus induta / aſcendit equũ. que dũ in eq̃
eſt ferens vexillũ: ſtatim mirabili viget in-
duſtria / quaſi peritus dux exercitus ad ar
tificioſam exercitus inſtitutõem. tũc quo
q̃ȝ ſui efficiũtur aĩoſi. Econtra vero aduer
ſarij timidi quaſi viribꝰ deſtituti. Vbi ãt
de equo deſcendit / ſolitũ habitum mulie-
breȝ reaſſumẽs / fit ſimpliciſſiã negocioꝝ

ſeculariũ quaſi innocẽs agnꝰ impꝗta ferf
etiã ꝙ viuit in caſtitate ſobrietate ⁊ ꝯtinẽ
tia. deo deuota. ꝓhibens fieri occiſiones
rapinas ceteraſqꝫ violentias omībꝰ his
qui ad dictã obedientiã ſe volũt exhibere
Propter hec ergo ⁊ ſilia ciuitates opida ⁊
caſtra/ ſe ſummittũt regio filio/ fidelitatē
ſibi ꝓmittẽtes ⁋ Quo ita vt ꝑfertur ſe ha
bente nõnulle queſtiões emergũt ⁊ ad ſui
declaratõem doctas aīas alliciũt. Uerbi
gratia An credi debeat vera nature hũane
puella. an in ſilẽz effigiẽ phantaſticã trãſ/
formata. Scđo an ea q̃ facit poſſint hũa
nitus fieri ab ipſa. an ꝑ eam ab aliqua ſu/
ꝑiori cauſa. Tertia ſi ꝑ ſuꝑiorem cauſam
an ꝑ bonã. ſcꝫ ſpm̃ bonũ. an malã vtputa
ꝑ ſpm̃ malũ. Quarta an eius verbis/ fidu
cia ſit exhibenda ⁊ eius oꝑa tanq̃ꝫ diuini
tus facta ſint approbãda. an phitonica ⁊
illuſoria. ⁋ Quia vero circa has aut ſilẽs
queſtiũculas alij ⁊ alij/ aliter ⁊ alr̃ ſentiũt/
quatinus vtriqꝫ ꝑ ſua defenſiõe valeãt ex
ſacris litteris teſtimonia ꝓferre/ pñs hoc
opuſculũ nõ aſſerẽdo ſꝫ collatiue dictãdo
offert quaſdã ꝓpoſitões ꝓ vna pte Rurſus
quaſdã pro alia. modo ꝓbleumatico/ pro
uocãs ſubtiliora ingenia/ ad intelligẽtiã
ꝓfundiorẽ. Hoc tñ mẽoriter cõmendãdo
ꝙ ad ſententiandũ aliq̃d ſecure in hac ma/
teria/ neceſſe ẽ hꝰ puelle mores. verba. oꝑe
ra. ceteroſqꝫ geſtus/ tã quos hꝫ ſolitaria
q̃ꝫ eos q̃s hꝫ cũ alijs in publico et ceteras
ſue vite circũſtãtias ad liquidũ ꝑagnoſce/
rẽ/ ⁊ an ea q̃ reuelat ⁊ prenũciat/ ſꝑ vera in
ueniãt. Uex in ſequẽtibꝫ ponẽda/ accipi
debent iuxta cõis fame relatõeꝫ a pluribꝫ
fide dignis ad has ptes tranſlatam

Prima propoſitio.

⁋ Hanc eſſe verã puellã ⁊ verã nature hu
mane ꝑſonã eſt ſimplr̃ aſſerendũ. ⁋ Hec
ꝓpoſitio patet. qꝛ nedũ phoꝝ regula canit
ꝙ oꝑatio arguit formã. quinimo ⁊ ſalua/
tor noſter teſtat̃ ex oꝑibꝫ cognitõem eẽ ac
cipiendã Quia igit̃ hec iuuẽcula inuenit̃
ꝯtinue cõformis alijs hoībꝫ in actibꝫ hũa
nis loquendo eſuriendo comedẽdo bibẽ
do vigilãdo dormiẽdo ⁊ ceteris hmõi/ q̃s
dicere audeat eã nõ fore verã nature hũa/
ne ꝑſonã q̃ꝫ de alijs cõicãtibꝫ ſecũ in ſimi/
libus humane nature ſignis: igitur. ⁊c̃.

⁋ Secũda propoſi.

Ordinariũ ꝓphetie tp̃s fuit ante xp̄i aduẽ/
tum/ durãs in exordio naſcẽtis eccl'ie cuꝫ
oꝑatõe miraculoꝝ. Hec ꝓpoſitio a ſacris
doctoribꝫ declarat̃ ex eo ꝙ totũ veteris te/
ſtamenti tẽpus fuit figurale ad ꝓnunciã/
dũ xp̄i aduentũ ⁊ corꝑis. ſui miſtici futu/
rũ ſtatũ Silr̃ in ꝑmitiua eccl'ia plures le
gunt̃ fuiſſe ꝓphete Et quia ea tũc ꝑdicabã
tur q̃ oẽm humane facultatis cognitionẽ
tranſcẽdũt. neceſſariũ fuit adhibere ſigna
ꝑ oꝑa miraculoſa quibꝫ hmõi dicta cõfir
marent̃. Alioqui minꝰ ſufficienter fuiſſe/
ꝓuiſum ſaluti humani generis. Iuxta qđ
ait grego. ꝙ planta recẽter terre infixa/ in/
diget frequẽti irrigatõne vt bene radicata
cõualeſcat. igitur. ⁊c̃.

⁋ Tertia propoſitio

Currẽtibus iam diebꝫ/ nõ indigne cenſe/
tur interdũ quaſdã ꝑſonas ſuſcitari ad ꝓ/
phetie ſpũm ⁊ moueri ad oꝑatõem mira/
culoꝝ. ⁋ Hec ꝓpoſitio eſt auguſtini in de
ciuitate dei. ⁊ etiã extrahi põt ex doctrina
greg. Cuiꝰ declaratõ etiã ex eo patꝫ qꝛ ſal
uatoris ore nobis eſt ꝓmiſſum. ꝙ ipſe no
biſcũ eſt vſqꝫ ad ꝯſummatõem ſeculi. diri
gens genꝰ humanũ manu ſue prouidẽtie
prout oportunitas noſtre ſalutis expetit
Sicut eni poteſtatẽ ſuã non alligauit ſa
cramẽtis/ ita nec alligauit eã alicui tẽpori
locis aut ꝑſonis quinimo in multis eius
miſeratiõibus ſemꝑ aſſiſtit hũano generi
cõgrua remedia ⁊ auxilia prouidẽdo Nõ
enim ait yſaias abbreuiata eſt manus do
mini vt nõ poſſit redimere igit̃ ⁊c̃. Cũ igit̃
reuelatõe occultorũ ⁊ oꝑatiõe miraculoꝝ
genus humanũ indiget excitari ⁊ reuoca/
ri nũc in vno populo nũc in alio/ pie cen/
ſendũ eſt talia nobis nõ denegari igit̃. ⁊c̃.

Quarta propoſitio

⁋ Sacris cõſonat litteris/ ꝑ fragilẽ ſexũ
⁊ innocentẽ etatẽ/ exhibitã a deo fuiſſe po
pulis ⁊ regnis/ letã ſalutẽ. ⁋ Hec ꝓpoſitõ
patet qꝛ teſte apl'o eligit deus īfirma mũ/
di vt fortia queqꝫ cõfundat. Hinc exẽpla
riter ꝓcedẽdo legit̃ de delbora heſter ⁊ Iu
dith īpetratã fore pp'lo dei ſalutẽ. Et da/
nielẽ in pueritia ſuſcitatũ ad liberatõꝫ ſu
ſanne. Sic dauid in iuuẽtute golyã pro/
ſtrauit. Nec immerito quia hoc modo fit
euidẽtior diuine pietatis affluẽtia ne ho
mo ſuis viribꝫ aſcribat ſed deo potiꝰ grãꝝ

actiones referat. Sic enī p̱ humilē virginem totius generis humani redēptio orta eſt. igitur. ⁊c̄.

Quinta propoſitio

¶ Non teſtatur ſacra ſcriptura/ miſſos a deo prauevire homīes ſub tali forma aut modo ſicut de p̄dicta puella cōis celebrat recitatio ¶ Patet hec ꝓpoſitio q꞉ ſicut dicit aplˀus Nō eſt cōuentio xp̄i ⁊ belial. nec dignat̄ inire ſocietatē aut cōtrahere familiaritatē cum demonijs vt eoꝝ miniſtris ⁊ mēbris. Quis legat̄ quoſdā malos interdū aliquid trāſeūter ꝓphetaſſe. ſicut balaā ꝓphetabat q̄ ſtella orireť ex iacob ⁊ ſaul et caypbas propbetauerūt. Sed longe aliť eſt de hac puella que ad nutū habet vſum donorū ſupnaturaliū in manifeſtādo occulta/ ⁊ prenūciando futura/ ſuo miſterio deſeruientia ꝓhibendo inſup (vt p̄miſſuz eſt) fieri occiſiones ⁊ cetera vicia. exhortādo ad virtutes: ⁊ cetera ꝓbitatis opa in q̄bus deˀ glorificat̄. Sicut ergo in ſpiritu dei premiſſus eſt Joſeph ante patrē ⁊ fratres in egiptū. ⁊ Moiſes ad populi iſrael liberatōem. ⁊ Gedeon ⁊ ſupradicte femīe. Pari modo hanc iuuēculā non eſt incōgruū connūerari bonis ſpecialiter a deo miſſis/ p̄ſertim cuz nec munera querat. et ad bonū pacis tota deuotōe laboret. Hic eniz nō eſt opus mali ſpūs qui potius eſt autor diſſenſionis q̄ȝ pacis.

¶ Sexta propoſitio

quaſi corollarie ſequens ex antea premiſſis propoſitionibus.

¶ Hec filia vera pſona in humana natura eſt a deo ſpecialiter miſſa ad ea que non humanitus ſed diuinitˀ fiunt opa. cui fides eſt exhibenda ¶ Patz hec propoſitō reſpondēs queſtionibꝫ prelibatis. Q᷒ enī ſit vere homo patet ex ꝓpoſitōe prima. Et quia nō deſinit etiā his diebꝫ deus nobis ſpecialiter prouidere per ſupnaturalia ſigna/ nō eſt incongruū deo aſſumere puellam innocentē precipue iuxta quartā propoſitionē. Et quia donū iſtud pſeuerant̄ apud eā reſidet ad finē deificū/ et p̱ media virtutis ⁊ honeſtatis ſicut aſſerit ꝓpoſitio q̄nta/ videtur conſequēter hec propoſitō ſexta fore cōcedenda. ¶ Nec mirꝫ ſi ī ſtatu equeſtri ſit alterius luminis q̄ȝ in ſolito ſtatu muliebri. quia etiā Dauid volēs dominū cōſulere/ induebat ephot: et ſumpſit pſalteriū. et Moyſes dum virgam geſtabat mirabilia faciebat quia (ſicut dicit Grego.) ſpūſſanctus frequenter ſe interius cōformat exteriorıbus cōcurrentibꝫ

¶ Ita ex prelibatis poteſt quis huius vie amicus ſumere occaſionē defendēdi ſuaz partē/ vlterius etiā procedendo ad ampliorem dilatatōem. ¶ Quia vero inueniūtur alij in oppoſitam partē magis inclinati ſupereſt afferre ex ſacra ſcriptura quedam teſtimōia ex quibꝫ valeāt ſue poſitōnis ſumere fulcimēta inſpiciendo ſubſcriptas propoſitōnes.

Prima propoſitio

Multi pſeudo ꝓphete ſunt venturi aſſerētes ſe diuinitus a deo mitti ¶ Hec ꝓpoſitio eſt ſaluatoris dicētis q̄ in nouiſſimis diebus ſcꝫ legis euangelice/ multi dicēt ſe venire in nomine meo ⁊ multi per eos decipiētur. Unde ⁊ apoſtolus ait q̄ angelˀ ſathane tranſfigurat ſe in angelum lucis. Nec mirū q꞉ malignus ille rex ſup oīes filios ſupbie inceſſant̄ nitit̄ vſurpare diuinitatis excellentiā ⁊ ideo ꝓcurat falſos ꝓphetas ſub nomine dei miſſos ad decipiendū. igitur. ⁊c̄.

Secūda propoſi.

¶ Pſeudo prophete freq̄nter ꝓnunciant occulta cordiū ⁊ effectus futuroꝝ ꝯtingētiū ¶ Hec ꝓpoſitio cōcedi ſolet a doctoribus. Cuius ratio eſt q꞉ quāto virtus ē altior/ tanto ad ampliora ſe extēdit. Cōſtat autē q̄ intellectus demonū. multo eſt altior intellectu hūano/ ⁊ ita q̄ nobis ſunt occulta ⁊ futura que nob̄ ſunt ignota. a malo ſpiritu ſunt cognita. Et ita ꝓphete demonū/ ex eoꝝ inſtructione poſſunt talia reuelare. igitur ⁊c̄.

Tertia propoſitio

Nō facile diſcernit̄ verˀ a falſo ꝓpha p̱ exteriores appētias ⁊ ſig. ¶ Hec ꝓpoſitio pꝫ q꞉ nō oꝫ ꝓphetā fore vite virtuoſe. aut hr̄e grāz. ⁊ pn̄t demonū ꝓphete occulta nob̄ ⁊ futura p̄noſticare. ⁊ ſic plibꝫ alijs cuꝫ q̄bˀ ꝯueniūt cū veris prophis. Q᷒ ſi interdū p̄nunciēt falſa/ ſciūt palliare/ dādo aliū intellectū/ aut allegare veros ꝓphas intdū ꝓpherātes aliq̄ q̄ nō euenert. Sic de iſaia ⁊ Jona ꝓphis legit̄. Propter quod etiam

apoſtolus dicit q̄ nō omni ſpiritui credē
dum eſt/ſed tentandi ſunt ſi a deo ſunt. in
ſinuans difficilē diſcretōem inter bonos
et malos prophetas. igitur ꝛc̄.

Quarta propoſitō

Nunc tempe gratie ſpecialem fieri a deo
miſſionē/ ad tempalis felicitatis proſpi/
tatem/ nō multā habet apparentie effica/
ciā ¶ Hec propoſitio poteſt ſumi ex hijs
que auguſtin⁹ ſepius cōmēorat. Nā bona
preſentis vite/ equalit̄ cōceduntur bonis
ꝛ malis/ iuſtis ꝛ iniuſtis/ p̄ſertim hoc tem
pore gratie. ne boni amorē ſuū affigant
bonis tranſitorijs in quibus mali pluri/
mū florent. Ut etiam attendāt que bona
reſeruat amicis in futura vita/ quādo ini/
micis ſuis affluenter cōfert huius vite trā
ſitoria bona. Fieri igitur miſſionē p̄ſent̄
felicitatis ꝓcuratiuā et prenoſticatiuā (q̄
paruipendenda ſcribit̄) modicā videt̄ ha
bere apparentiā/ tamē in veteri teſtamen
to dum popul⁹ ille ſeruiebat deo pro hijs
tempalibus bonis/ legitur ad talem int̄/
dum factam fuiſſe mentōem Igitur. ꝛc̄.

Quinta propoſitio

¶ Duo cōmittit hec puella que legūtur
prohibita in ſacra ſcriptura. ¶ Hec pro/
poſitio patet q2 deut. xxij. Lex prohibꝫ ne
mulier induat veſtes viri. Et apl̄s prohi
bet: ne mulier radat caput ad moduꝫ viri
Utriuſqꝫ aūt oppoſitū de hac puella nar
ratur. Et videtur prima facie ad quandā
indecentiā vergere iuuencularū/ puellam
inſidere equo habitu virili indutā. et cuꝫ
deus diligat modeſtiaꝫ videtur derogare
diuine miſſioni ſe effeminare in virilē for
mā. Neqꝫ videt̄ cōcordare cum familiari
miſſioni talis modus quia tam familia/
ris miſſio fit per ſpiritū ſanctificantē in/
terius animā. Juxta illō Sapie. vij. Sa
pientia dei ſe trāſfert in aīmas ſctās ami
cos dei ꝛ prophetas cōſtituit. ꝓpter quod
ſi huius iuuencule miſſio ſit prophetica
oportet eaꝫ eſſe cuiuſdā excellentis ſancti
tatis et diuini animi intrinſecus. ꝛ talem
ꝑſonam indecens videt̄ trāſformare ſe in
virū ſecularē armorū. Non enī ſic legit̄ de
heſter ꝛ iudith licet ornarēt ſe cultu ſolen
niori muliebri tamē vt grati⁹ placerēt his
cum quibus agere conceperunt. Igitur
et cetera.

Sexta propoſitio.

Dictam puellā a deo ſpecialiter miſſaꝫ
ꝛ deū opari per eam/ aut ſibi fiduciā fore
adhibendā/ nō poteſt oſtendi ꝑ ſufficien
tem apparentiā. ¶ Hec propoſitio patet
quaſi corollarie ex p̄miſſis. Quia ſi multi
venturi ſint falſi ꝓphete ſimiles veris. Si
ad felicitatis tꝑalis ꝓſpitatē nō fit ſpecia
lis miſſio ſub tꝑe gratie Si proceſſus ei⁹
fiat cōtra diuina mandata. quomō poſſit
aſſertiue teneri hmōi filiā/ ſingulariter a
deo electam ad ea ſequēda que famātur:
¶ Ex quibus patet qualiter hui⁹ vie fau
tores/ ſuam partē poſſint colorare oppo
ſitam viā impugnādo Inſup ad ꝓfundio
ra inueniēda occaſionem ex p̄miſſis acci
piendo. Itaqꝫ hec hincinde copulata. col
latiue poſita offerūtur viſuris cauſa pre/
ſentis caſus vel futuri cōſimilis/ vt et ipſi
aliquid reſpondere valeant cōſimiles que
ſtiones mouētibus. ſemꝑ ad gloriā dei q̄
regnat in ſecula benedictus. Amen.

¶ Compilatū a ma

giſtro Joh. de gerſon de mirabili victoria
cuiuſdā puelle. de p⁹ſtrātes recepte in du
cē belli exercit⁹ Regis frācorū ꝯ anglicos.

Preſupponēdū eſt ī p̄mis q̄ m̄lta
falſa/ ſunt ꝓbabilia. imo ſcḋm phm
ū refert q̄dā falſa ꝓbabiliora eē q̄
buſdā veris vſqꝫ adeo q̄ duo ꝯdictoria ſil̄
ſtāt ip̄robabilitate lꝫ ū in vitate ¶ Aduer
tēdū ē vlt̄i⁹ q̄ iſta ꝓbabilitas ſi rc̄ē fūdata
ſit ꝛ rite itellctā/ ū ē dn̄da error vl̄ erronea
niſi ꝑtinacit̄ extēdat̄ aſſertō vltra t̄minos
ꝓbabilitat̄. Rō h⁹ ē q2 ꝓbabil̄r loq̄ns fun
dat ſe in h̄ q̄ rōes ꝛ appn̄tias hꝫ ꝑ ꝑte ſua
Et h̄ vtiqꝫ verū eſt niſi ſit penit⁹ iprobabi
le Uerū ē ſil̄r de ꝑte oppoſita q̄ ad eā ſunt
rōes ꝛ appentie ſeu veriſil̄es ꝯiecture Et h̄
ſil̄r ꝑt eē ꝛ ē ſepe verū. nec iſta ꝯdicūt ſic ex
poſita ¶ Attēdēdū ē t̄tio q̄ aliq̄ ꝯcernētia
fidē ꝛ bonos mores/ ꝯſiderant̄ in duplici
dr̄ia q̄ntū ſpectat ad p̄n̄s Aliq̄ ei dicūt̄ de
nec̄citate fidei ꝛ ī iſtis nō lꝫ dubitare l̄ ꝓba
bil̄r opiari iuxta illō vulgatū. dubi⁹ ī fide
īfidel̄ ē. et de t̄l̄ib⁹ iuſta eēt ꝯq̄ſtio neqꝫ lex
illa ciuil̄ barbar⁹ hꝫ locū neqꝫ ī t̄l̄ib⁹ cōis
error faceret ius īmo tāto detior q̄nto cōi
or eēt deīqꝫ ferro ꝛ igne exterminand⁹ iuxta
ecc̄aſticas ꝛ ciuiles cēſuras ꝯ hereticos la
tas. locū eē hꝫ illō metricū ſalubre. ū parit̄

ludū fama fides oculus/immo ꝛ ꝑ tali lu
do in his que ſunt fidei/poſſʒ euocari ſic
iocans ad iudiciū fidei/tanq̄ʒ de errore ſu
V ſpectus in fide ¶ Conſiderādū eſt ꝑ alte/
ra differētia eorū que ſunt in fide vel de fi/
de/ꝙ illa vocātur de pietate vel deuotōne
fidei/ꝛ nullo mō de neceſſitate. De quibꝫ
ſolet dici vulgarit̄. ne le arit il ueſt pɉs dā
pne ¶ Spectāt autē ad pietatē fidei tres
conditōnes in ſpeciali. Pria ꝙ faciant ad
excitatōem deuotiōis ꝛ pie affectōnis cir
ca deū ꝛ diuina/quia ſcʒ reſonāt in laudē
diuine potētie vel clemētie in miraculis ꝛ
veneratōem ſanctorū Altera cōditio eſt ꝙ
habeat̄ circa talia ꝓbabilis aliqua ꝯiectu
ra vel cōmuni relatōne vel ex fideliū atte/
ſtatōne/ qui dicūt ſe vidiſſe ꝛ audiſſe Su
ꝑadditur tertia cōditio/cū diſcretōne pen
ſanda/ꝑ viros in theologia et bonis mo/
ribus eruditos/ꝙ in huiuſmōi relatiōibꝫ
eorū qui dicūtur de pietate fidei/ non in/
cludat̄ vel immiſceat̄ aliquod falſuʒ vel er
roneū/quod manifeſte ſit in detrimentuʒ
fidei vel bonorū moꝝ directe vel indirecte
palam vel occulte. Sup qua cognoſcēda
vel determinādā nō eſt fas cuilibʒ palam
ꝛ paſſim ferre ſententias ꝛ reprobatōnes/
immo nec approbatōes contētioſas/ ma
xime quādo tolerātur ab eccl'ia ſeu ꝑlatis
eccl'ie in vna prouincia vel in multis Sʒ
iudiciū ꝛ determiātio debēt deferri ad cā/
dem eccl'iam/ſeu ꝑlatos eius et doctores.
¶ Poſſent hic notari multa in ꝑticulari/
bus. Ut de materia cōceptōnis beate vir/
ginis. Ut de opinionibꝫ probabilibꝫ int̄
doctores. Ut de indulgentɉs q̄ ad circū/
ſtantias multas. Sic de veneratōne reli/
quiarū in vno loco ꝛ alio. imo in diuerſis
ſimul quēadmodū fuit nuꝑ contentio in
ꝑlamento parienſ. ſuꝑ veneratōne capitꝭ
ſancti Dyoniſɉ in eccl'ia pariſienſ. ꝛ ī ab/
X batia ſancti dioniſɉ prope pariſi⁹ ¶ Cō/
cludendū eſt tandē ex p̄miſſis/ꝙ pie ꝛ ſa/
lubriter poteſt de pietate fidei ꝛ deuotōis
ſuſtineri factū illius puelle. circūſtātɉs at
tentis cū effectu patenti/p̄ſertim ex cauſa
finali/que iuſtiſſima eſt/ſcʒ reſtitutio regꝭ
ad regnū ſuū/ꝛ ꝑtinaciſſimoꝝ inimicorū
ſuoꝝ iuſtiſſima repulſio ſeu debellatio
Addito p̄terea ꝙ in obſeruatōibus ſuis/
hec puelle nō repiūtur vti ſortilegɉs/ab ec/
cleſia ꝓhibitis. Neqꝫ ſuperſtitiōibus pa/
lam reprobatis. Neqꝫ cautelis hoīm frau
dulentis. Neqꝫ ad queſtū ꝓpriū/ vel aliqḋ
tale ſubdolū/ cū in atteſtatōeʒ ſue fidei ex
ponat extremo ꝑiculo ſuū corp⁹ ¶ Poſtre
mo ſi multi multa loquant̄ ꝛ referant pro
garrulitate ſua ꝛ leuitate/ aut doloſitate/
aut alio ſiniſtro fauore vel odio/ſubuenit
illud cathonis Arbitrɉ noſtri non eſt. qḋ
quiſqꝫ loquat̄/eſt tū arbitrɉ noſtri q̄d cre
dat̄ ſeu teneat̄/ſeruata modeſtia/ꝛ ꝯtentō
ne ſeu ſeditiōe ꝓcul pulſa qꝛ ſicut dic̄ apo
ſtol⁹ Nō oportʒ ſeruū dei litigare/ nos in
quit talē cōſuetudinē nō hēm⁹/ vt ſcʒ liti
gem⁹/ſʒ tolerare oportet/vel ad ſuꝑiores
ſicuti p̄miſſuʒ eſt determinādā referre Ita
enī fuit in canonizatōibꝫ ſctōꝝ primarɉs
q̄les canonizatōes vt ī ꝑl'ibꝫ q̄ legunt̄ nō
ſunt de neceſſitate fidei ſtricte loquendo.
Sʒ de pia deuotōe. q̄ nō eſt paſſim ꝑ q̄ſli
bet reprobanda irridēda vel repudiāda ꝛ
min⁹ (ceteris paribꝫ) q̄ʒ alia ſine canoniza
tōe vulgata ¶ Jungāt̄ ad cām noſtꝝ iſte
circūſtātie. Una ꝙ cōciliū regꝭ ꝛ gētes ar Y
moꝝ potuerūt induci ad vocē illi⁹ puelle
tal'r credere ꝛ obſeq̄/ꝙ ſub ea vl' cū ea expo
ſuerūt ſe ꝯſpirato aīo ad bellica ꝑicula/de
decore oīm procul pulſo q̄ʒ euenire pote/
rat/ſi ſub vna muliercula militantes victi
fuiſſent per hoſtes procaciſſimos/ꝛ irriſi
apḋ oēs q̄ audiſſent ¶ Altera ꝙ exultatio
ppl'aris cū pia credulitate tāta ſubſeq̄ cer
nit̄ ad laudē dei ꝛ hoſtiū ꝯfuſiōi ¶ Altera
ꝙ latētes inimici/ etiā magni referunt̄ in
timores varios immo ꝛ in languores q̄ſi
ꝑturientis cecidiſſe iuxta imꝑcatōʒ cātici
illi⁹ a maria ſorore moyſi timpaniſati in
choro ludentiū. Cantem⁹ dn̄o glīoſe. ꝛc.
Seq̄tur irruat ſuꝑ eos formido ꝛ pauor
Uideat̄ ꝛ cū deuotōe/ facto nrō ꝯſona re
colat̄ ꝛ cātet̄. ¶ Pōderādū eſt ad extremū
ꝙ hec puella ꝛ adherētes ſibi militares/n̄
dimittūt vias hūane ꝓuidētie/ faciēdo .ſ.
qḋ in ſe eſt/ꝙ appareat tēptari de⁹ vltra q̄ʒ
neceſſe ē Un̄ ꝯſtat hāc puellā nō eē ꝑtina
cē in adheſiōe ꝓprɉ capitꝭ vltraq̄ʒ reputʒ a
deo ſe hr̄e monitōes ſeu īſtict⁹ ¶ Poſſent
inſuꝑ ſuꝑaddi mlt'e circūſtātie de vita ei⁹
a puero q̄ īterrogate ſunt/ꝛ cognite/diu ꝛ
multū ꝛ ꝑ mltos De q̄bꝫ hic nil inſerit̄. exē
pla pn̄t īduci de barbara ꝛ de ſctā kather̄.
ī ꝯuerſiōe n̄ min⁹ miracl'oſa rethoꝝ ꝛ alɉs
multis/ vt de Judith et de Juda in qui
bus vt cōmuniter miſcetur ſemꝑ aliquid
naturale. Neqꝫ ſequit̄ ſemꝑ poſt primum

miraculũ quicq̃d abhomibꝫ expectatur/
vel expectabitur Preterea ſi fruſtrareť ab
om̃i expectatõne ſua ⁊ noſtra (qḋ abſit) p̃/
dicta puella/ nõ oportebit cõcludere/ ea q̃
facta ſunt/ a maligno ſpũ vel nõ a deo fa/
cta eſſe. ſed vel ꝓpter noſtrã ingratitudinẽ
vel blaſſemias aut aliunde iuſto dei iudi/
cio licet occulto poſſet cõtingere fruſtratõ
expectatõis noſtre in ira dei/ quã auertat
a nobis/ ⁊ bñ oĩa vertat ¶ Supaddũtur
quatuor ciuilia ⁊ theologica documenta
Unũ cõcernit regẽ ⁊ cõſanguineos regie
dom⁹. Scðm militiã reg ⁊ regni Tertiũ
eccleſiaſticos cũ pplo. Quartũ puellã ip/
ſam. Quorũ documentorũ iſte vnic⁹ ẽ fi/
nis. bene viuere/ pie ad deũ iuſte ad pro/
ximũ/ ⁊ ſobrie hoc eſt virtuoſe ⁊ tempanť
ad ſeipm Et in ſpeciali p quarto documẽ
to q͏̄ hec gratia dei oſtenſa in hac puella/
nõ accipiať ⁊ traducať: p ſe vel alios ad va
nitates curioſas/ nõ ad mũdanos queſt⁹.
nõ ad odia ptialia/ nõ ad ſeditões conten
cioſas/ nõ ad vindictas de p̃teritis/ nõ ad
gloriatões ineptas. Sꝫ in manſuetudie
⁊ oratõibꝫ cum gratiaꝝ actõne/ cũ libera
li preterea tempaliũ ſubuentiõe/ quilibet
laboret in idipſum. quatin⁹ veniat pax in
cubili ſuo/ vt de manu inimicorũ noſtro/
rum liberati/ deo propicio/ ſeruiam⁹ illi ĩ
ſanctitate ⁊ iuſticia/ corã ipſo om̃ibꝫ diebꝫ
noſtris ⁊c. A dño factũ eſt iſtud. ⁊c.

¶ Sequitur triplex

veritas ad iuſtificatiõem electe puelle/ de
p⁹ſetãtes accepte/ vtẽtis veſte virili ¶ Pri
ma veritas Lex vetus ꝓhibẽs mulierẽ vti
veſte virili ⁊ virũ veſte muliebri/ pro quã
to eſt pure iudicialis/ nõ obligat in noua
lege. Quia ſm veritatẽ tenendã de necceſſi
tate ſalutis iudicialia antique leg ablata
ſunt. nec obligãt in noua vt talia ſunt/ ni
ſi nouiter p ſupiores ea inſtitui ſeu cõfir/
mari contingat. ¶ Scða veritas eſt Lex
huiuſmodi ɔtinebat aliquod morale qḋ
ſtabile eſt in om̃i lege. et illud poſſum⁹ ex
primere prohibitõem indecentis habit⁹
tam in viro q͏̄ꝫ in muliere ɔ mediũ virtu/
tis quod obſeruare debꝫ circũſtãtias om
nes/ vt quando oportet/ cur oportet/ q̃liť
oportet/ et ita de reliquis/ vt ſapiens iudi
cabit de quibꝫ nõ eſt hic declarandũ p ſin
gula ¶ Tertia veritas Lex huiuſmõi nec
vt iudicial' eſt/ nec vt moralis dãnat vſum
veſtis virilis ⁊ militaris in puella noſtra
virili ⁊ militari/ quã ex certis ſignis elegit
rex celeſtis omniũ/ tanq͏̄ꝫ vexilliferã ad cõ/
terendos hoſtes iuſticie/ et amicos ſuble/
uandos/ vt in manu femine puellaris et
virginis confundat fortia iniquitatis ar
ma: auxiliantibꝫ angelis/ quibus virgini
tas amica eſt et cognata ſm Hieronimũ/
et in ſacris hiſtoriĳs frequẽter apparuit.
Sicut in cecilia viſibiliter cũ coronis ex
roſis ⁊ liliĳs ¶ Rurſus p hoc ſaluať atton
ſio crinium quã apoſtolus ꝓhibere videtur
in femina. ¶ Obſtruať igitur et ceſſet os
loquentiũ iniqua quia vbi diuina virtus
opatur. media ſm finis exigẽtiam diſpo/
nũtur. ita vt non iam ſit ſecurũ detrahere
vel culpare auſu temerario. ea q̃ a dõ ſunt
ſm apoſtolum ordinata ſunt. ¶ Deniq͏̄ꝫ
poſſent pticularitates addi multe/ et exẽ/
pla de hiſtoriĳs ſacris et gentiliũ. Sicut
de camilla ⁊ amazonibꝫ. Sicut p̃terea in
caſibus vel neceſſitatis vel euidẽtis vtili/
tatis/ vel approbate cõſuetudinis/ vel ex
autoritate ſeu diſpenſatõne ſupiorũ. Sꝫ
iſta p breuitate ſufficiãt ⁊ veritate Tantũ
modo caueat pars habens iuſtam cauſaꝫ
ne per incredulitatẽ et ingratitudinẽ/ vel
alias iniuſticias/ faciat irritũ diuinũ taꝫ
patenter ⁊ mirabiliter auxiliũ inchoatuꝫ.
prout in Moyſe ⁊ filiĳs iſrael poſt collata
diuinitus tot promiſſa legim⁹ contigiſſe.
Deus enim ⁊ ſi nõ cõſilium/ ſententiã tñ
mutat/ pro mutatõne meritorũ.

Secũda pars ope

rum domini Johannis Gerſon/ doctoris
chriſtianiſſimi: continens precipue opu/
ſcula ad mores accõmodata. Explicit feli
citer. Anno noſtre ſalutis. Mcccclxxxviij
Nonas vero Julĳ menſis quinto.

s/immoꝛ ꝑ tali lu
i/poſſʒ euocari ſic
i/tanq̄ʒ de erroꝛe ſu
ſiderãdũ eſt ꝑ alte/
unt in fide vel de fi/
ietate vel deuotõne
ceſſitate. De quib
e arit iluest pijs dã
d pietatẽ fidei tres
Pria ꝙ faciant ad
pie affectõnis cir
ʒ reſonãt in laudẽ
ẽtie in miraculis ꝛ
ltera cõditio eſt ꝙ
bilis aliqua ꝯiectu
vel ex fideliũ atte/
diſſe ꝛ audiſſe Su
/cũ diſcretõne pen
ogia et bonis mo/
uiuſmõi relatiõib
tate fidei/ non in/
iquod falſũʒ vel er
ſit in detrimentuʒ
irecte vel indirecte
p qua cognoſcẽda
ſas cuilibʒ palam
ꝛ reprobatõnes/
contẽtioſas/ ma
eccl'ia ſeu ꝑlatis
vel in multis Sʒ
ebẽt deferri ad eã/
eius et doctoꝛes.
ulta in ꝑticulari/
ꝑtõnis beate vir/
probabilib int
entijs q̄ ad circũ/
veneratõne reli/
.imo in diuerſis
ſup contentio in
eneratõne capit
pariſienſ. ꝛ i ab/
pe pariſi⁹ ¶ Cõ/
niſſis/ ꝙ pie ꝛ ſa/
fidei ꝛ deuotõis
lle. circũſtãtijs at
ꝑſertim ex cauſa
ſcʒ reſtitutio reg
moꝝ inimicorũ
ſeu debellatio
uatõibus ſuis/
oꝛtilegijs/ab ec/
erſtitiõibus pa/
telis hoim frau

dulentis. Neq̄ʒ ad queſtũ ꝓpriũ/ vel aliq̄ᵭ tale ſubdolũ/ cũ in atteſtatõeʒ ſue fidei exponat extremo ꝑiculo ſuũ coꝛp⁹ ¶ Poſtremo ſi multi multa loquant ꝛ referant pro garrulitate ſua ꝛ leuitate/ aut doloſitate/ aut alio ſiniſtro fauoꝛe vel odio/ ſubuenit illud cathonis Arbitrij noſtri non eſt. qᵭ quiſq̄ʒ loquat/ eſt tñ arbitrij noſtri q̄d credat ſeu teneat/ ſeruata modeſtia/ ꝛ ꝯtentõne ſeu ſeditiõe ꝓcul pulſa qꝛ ſicut dic apoſtol⁹ Nõ opoꝛtʒ ſeruũ dei litigare/ nos inquit talẽ cõſuetudinẽ nõ hẽm⁹/ vt ſcʒ litigem⁹/ ſʒ tolerare opoꝛtet/ vel ad ſuꝑioꝛes ſicuti ꝑmiſſuʒ eſt determinãda referre Ita enĩ fuit in canonizatõib ſctõꝝ primarijs q̄les canonizatões vt i ꝑlib q̄ legunt nõ ſunt de neceſſitate fidei ſtricte loquendo. Sʒ de pia deuotõe. q̄ nõ eſt paſſim ꝑ q̄ſlibet reprobanda irridẽda vel repudiãda ꝛ min⁹ (ceteris parib) q̄ʒ alia ſine canonizatõe vulgata ¶ Jungãt ad cãm noſtꝝ iſte circũſtãtie. Una ꝙ cõciliũ reg ꝛ gẽtes armoꝝ potuerũt induci ad vocẽ illi⁹ puelle talr credere ꝛ obſeq̄/ ꝙ ſub ea vl' cũ ea expoſuerũt ſe ꝯſpirato aĩo ad bellica ꝑicula/ de decoꝛe oĩni procul pulſo q̄ʒ euenire poterat/ ſi ſub vna muliercula militantes victi fuiſſent per hoſtes procaciſſimos/ ꝛ irriſi apõ oẽs q̄ audiſſent ¶ Altera ꝙ exultatio ꝑplaris cũ pia credulitate tãta ſubſeq̄ cernit ad laudẽ dei ꝛ hoſtiũ ꝯfuſiõi ¶ Altera ꝙ latẽtes inimici/ etiã magni referunt in timoꝛes varios immo ꝛ in languoꝛes q̄ſi ꝑturientis cecidiſſe iuxta imꝑatõʒ cãtici illi⁹ a maria ſoroꝛe moyſi timpaniſati in choꝛo ludentiũ. Cantem⁹ dño glioſe. ꝛc. Seq̄tur irruat ſuꝑ eos foꝛmido ꝛ pauoꝛ Uideat ꝛ cũ deuotõe/ facto nrõ ꝯſona recolat ꝛ cãtet. ¶ Põderãdũ eſt ad extremũ ꝙ hec puella ꝛ adherẽtes ſibi militares/ ñ dimittũt vias hũane ꝓudẽtie/ faciẽdo .ſ. qᵭ in ſe eſt/ ꝙ appareat tẽptari de⁹ vltra q̄ʒ neceſſe ẽ Uñ ꝯſtat hãc puellã nõ eẽ ꝑtinacẽ in adheſiõe ꝓprij capit vltraq̄ʒ reputʒ a deo ſe hr̃e monitões ſeu iſtict⁹ ¶ Poſſent inſuꝑ ſuꝑaddi mlte circũſtãtie de vita ei⁹ a puero q̄ iterrogate ſunt/ ꝛ cognite/ diu ꝛ multũ ꝛ ꝑ mltos De q̄b hic nil inſerit. exẽpla pñt iduci de barbara ꝛ de ſctã kather. i ꝯuerſiõe ñ min⁹ miracl'oſa rethoꝝ ꝛ alijs multis/ vt de Judith et de Juda in quibus vt cõmuniter miſcetur ſemꝑ aliquid naturale. Neq̄ʒ ſequit ſemꝑ poſt primum

y

188